OKYANUS
ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK
7
Milt
Rom

OKYANUS
ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK

cem yayınevi

OKYANUS
ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK

Pars TUĞLACI

7

cem yayınevi

Ally; *Fr.* Allié, coallié]; § ❷ Aynı fikirde olan, hemfikir *(kimse)*. [*Ing.* That conforms, agrees; *Fr.* D'accord, allié].

müttefika, s. *esk.* **Müttefik**'in dişili.

müttefikan, z. *esk.* § ❶ Hep beraber, birlikte; § ❷ Oy birliğiyle. [*Ing.* Unanimously, in agreement; *Fr.* Unanimement, à l'unanimité].

müttehaz /müttehāz/, s. *Osm.* < *Ar. ahz* > *ittihāz. esk.* Kabul edilen, geçerli, kullanılmakta olan. [*Ing.* Accepted, adopted, *Fr.* Pris *(resolution, mesure)* current, in use].

müttehaza, s. *esk.* **Müttehaz**'ın dişili.

müttehem, s. *Osm.* < *Ar. vehm* > *ittihām. esk.* § ❶ Töhmet altına giren, suçlu sayılan, suçlanan; § ❷ *huk. esk.* Muhakematı Cezaiye Kanununa *(bugünkü adıyle Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu)* göre heyeti ithamiye tarafından cinayetle suçlanan ve lüzumu muhakeme kararıyle, cinayet mahkemesine çıkarılan suç sanığı. [*Ing.* Accused, suspected *(of)*; *Fr.* Accusé, suspecte].

müttehemiyet, i. *esk.* Töhmet altına sokma, suçlandırma.

müttehid, s. ◘ **Müttehit**.

müttehide, s. *esk.* **Müttehid**'in dişili.

müttehiden /müttehi:den/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Birlikte, birlik olarak, beraberce. [*Ing.* Unanimously, unitedly; *Fr.* À l'unanimité, unanimement].

müttehim, s. ve i. *Osm.* < *Ar. vehm* > *ittihām. esk.* § ❶ Itham olunan, kendisine suç yüklenen. [*Ing.* Charged. accused, suspected]; § ❷ Suçu olan, kabahatli. [*Ing.* Guilty].

müttehit, s. *Osm.* < *Ar. vahdet* > *ittihād* > *müttehid. esk.* Birleşmiş, birlik haline gelmiş. [*Ing.* United, agreeing, unanimous; *Fr.* Uni, d'accord, unanime].

müttehiz, s. *Osm.* < *Ar. ahz* > *ittihāz. esk.* Kabul eden.

mütteka /müttekā/, i. *Osm.* < *Ar. vekā* > *ittikā, esk.* Koltuk değneği, asa v.b. gibi dayanılacak şey. [*Ing.* Anything leaned upon, cushion, bolster, arm rest].

müttekī, s. *Osm.* < *Ar. vekā* > *ittikā. esk.* Dayanmış, bir yere yaslanmış.

müttesi, ç. i. *Osm.* < *Ar. metn. esk.* Yazılmış şeyler, eserler, metinler. [*Ing.* Large, broad, spacious].

mütüallzm, i. *Fr. mutualisme.* § ❶ Ortak çıkarları için ve herhangi bir karşılıklı görüşme söz konusu olmadan birlikte yaşayan iki hayvanın ilişkisi. *(Mütüalizm çıkarların karşılıklı olmasına dayanan ortak yaşarlıktan ve öbürüne zarar vermemekle birlikte karşılıklı ilişkilerden sadece bir cinsin yararlandığı ortaklıktan farklıdır).* [*Ing.* Mutualism]; § ❷ *huk.* Karşılıklı yardım üzerine kurulan dayanışma. [*ing.* Mutualism].

mütül, i. *Fr. mutule.* § ❶ *inş.* Çıkıntı yapan ahşap parça; bir merteğin, duvar hizasını aşan ucu; § ❷ *mim.* Dor uslûbu saçaklıkta, korniş damlalığının altına konulan ve aynı genişlikteki triglife tekabül eden, dikdörtgen kesitli destek. [*Ing.* Mutule].

müvekkel, müekkel, s. ve i. *Osm.* < *Ar. vekālet* > *tevkil. esk.* Bir kimsenin vekilliğini üstüne almış olan *(kimse)*. [*Ing.* Appointed, representative, charged *(with)*; *Fr.* Nommé représentant].

müvekkil, müekkil, i. *Osm.* < *Ar. vekālet* > *tevkil.* § ❶ Birini kendine vekil tayin eden kimse: *Bir avukatın müvekkili.* [*Ing.* Client *(of a lawyer)*; *Fr.* Qui nomme un représentant]; § ❷ *huk.* Vekâlet sözleşmesinde vekâlet veren kimse. [*Ing.* Client; mandator, constituent]. ◘ **Vekâlet**; § ❸ *tic.* Komisyoncunun, onu ücretsiz olarak, hesabına mal alıp satmakla görevlendiren müşterisi.

~ **hesabı**, *ikt.* Avukat tarafından müvekkili namına bankada açtırdığı hesap.

müvekkile, s. *esk.* **Müvekkil**'in dişili.

müvella /müvellā/, i. *Osm.* < *Ar. veli* > *tevliye. esk.* Bir işin araştırılması ve takibine şeriatça görevlendirilmiş kimse.

müvelledat, ç. i. *esk.* § ❶ Doğanlar, doğarak meydana gelmiş canlılar; § ❷ Yapma kelimeler.

müvellede, s. *esk.* **Müvelled**'in dişili.

müvellid, i. *Osm.* < *Ar. vilādet* > *tevlid. esk.* § ❶ Doğurtan, erkek ebe; § ❷ s.

DUDEN'den

ŞEKİL: 407. — **MÜZİK ALETLERİ III.** [*1-46 Popüler müzik âletleri*]: [*1-31 Yaylı çalgılar*]: **(1)** Ut. **2.** Ses kutusu. **3.** Tabla. **4.** Uç *(Baş, köprü, kulp)*. **5.** Ses deliği. **6.** Tel. **7.** Sap. **8.** Tuş. **9.** Perde. **10.** Akort kutusu *(Baş)*. **11.** Akort vidası. **(12)** Gitar *(Kitara)*. **13.** Maden tel tutucusu. **14.** Maden tel. **15.** Ses kutusu. **(16)** Mandolin. **17.** Tel tutucusu. **18.** Siper. **19.** Vida kutusu yanağı. **20.** Mızrap. **(21)** Ziter. **22.** Akort tahtası. **23.** Akort mili. **24.** Refakat teli. **25.** Ses telleri. **26.** Ses kutusunun yuvarlak ek parçası. **27.** Mızrap. **(28)** Balalayka. **(29)** Banjo. **30.** Tel biçimi gövde. **31.** Parşömen *(Tirşe)*. **(32)** Okarina. **33.** Ağızlık. **34.** Parmaklık. **35.** Ağız muzikası *(Armonika)*. **(36)** Akordeon. **37.** Körük. **38.** Körük kayışı. **39.** Müzik klavyesi. **40.** Tuş. **42.** Jödorg tuşu. **43.** Baso düğmeleri. **45.** Tef. **46.** Kastanyetler. [*47-48 Caz âletleri*]: [*47-58 Vuruşlu çalgılar*]: **47.** Bas davul. **48.** Trampet. **49.** Caz darbukası, **50.** Çarliston zilleri. **51.** Zil. **52.** Zil mesnedi. **53.** Tel fırça. **54.** Pedal mekanizması. **(55)** Konga davulu. **56.** Davul tabanı. **57.** Timbal. **58.** Bongo *(Küba davulları)*. **59.** Marakaş. **60.** Sapo kübano. **(61)** Ksilofon. **62.** Ağaç çubuk. **63.** Ses kutusu. **64.** Baget. **(65)** Caz trampeti. **66.** Valf. **67.** Parmak kancası. **68.** Surdin. **(69)** Saksofon. **70.** Zil. **71.** Sökülür takılır parça. **72.** Ağızlık. **(73)** Hawai gitarı *(Caz gitarı)*. **74.** Parmak çukuru. **(75)** Vibrafon. **76.** Maden çerçeve. **77.** Maden çubuk. **78.** Maden boru *(Rezonatör)*.

kim. esk. Meydana getiren. [*ing.* That generates, begets, begetting; *Fr.* Qui fait naître].

müvellide, i. *esk.* Ebe kadın.

müvellidül.humuza /müvellid ül-humüza/, b. i. *Osm.* < *Ar. kim. esk.* Oksijen.

müvelli.dülma /müvellid-ül-mâ/, b. i. *Osm.* < *Ar. kim. esk.* Hidrojen.

müverrih, i. ç: **müverrihîn.** *Osm.* < *Ar. tevrih. esk.* § ❶ Tarihçi, tarih yazan, tarihle uğraşan kimse. [*ing.* Historian; *Fr.* Historien]; § ❷ Ebced hesabıyle tarih düşüren kimse. [*ing.* Who dates; chronicler].

müverrihin, ç. i. *esk.* **Müverrih**'in çoğulu.

müvesvis, s. *Osm.* < *Ar. vesvese. esk.* Vesveseli, kuruntulu. [*ing.* Naturally suspicious, troubled by scruples; *Fr.* Soupçonneux, euse].

müvesvisane, z. *esk.* Kuruntulu bir şekilde.

müvesvislik,-ği, i. *esk.* Kuruntulu, şüpheci olma hali.

müvezzi, i. ç: **müvezziin.** *Osm.* < *Ar. vez'* > *tevzi.* Gazete, v.b. dağıtan kimse, dağıtıcı. [*ing.* Postman, paper boy; *Fr.* Qui distribue; distributeur]. ◉ **gazete ~ i,** ◘ Gazete.

müvezziin, ç i. *esk.* **Müvezzi**'nin çoğulu.

müvezzilik,-ği, i. Gazete ve posta dağıtıcılığı.

müyemmen, s. *Osm.* < *Ar. yümn* > *teymin. esk.* Bereketli, uğurlu. [*ing.* Made prosperous, congratulated].

müyesser, s. *Osm.* < *Ar. yüsr* > *teysir. esk.* § ❶ Kolaylıkla meydana gelen, kolay olan. [*ing.* Facilitated by God; *Fr.* Rendu facile]; § ❷ i. Kadın adı.

müyessir, s. *Osm.* < *Ar. yüsr* > *teysir. esk.* Bir işi kolaylıkla meydana getiren, kolayını bulan. [*ing.* Who facilitates matters and so gives success].

müz, i. *Fr. muse* < *Yun.* Şiir, müzik, dans ve bilim tanrıçalarına verilen ad. [*ing.* ve *Fr.* Muse].

müzab /müzab/, s. *Osm.* < *Ar. zevbân* > *izâbe. esk.* Erimiş, eritilmiş. [*ing.* Melted, fused, liquified, liquid].

müzad /müzād/, s. *Osm.* < *Ar. ziyâde* > *izdiyâd. esk.* Çoğaltılmış.

müzafer, s. *Osm.* < *Ar. za'ferân. esk.* § ❶ Sarı renge boyanmış. [*ing.* Colored or flavored with saffron]; § ❷ i. *mutf. esk.* Bir çeşit safranlı pilâv.

müzahaf /müzahāf/, s. *Osm.* < *Ar. zihâf. ed. esk.* Şiirde, vezin yüzünden, bir harfi düşürülmüş veya uzun iken kısa okunmuş zihaflı *(kelime).* [*ing.* Altered from its original form *(prosodial foot)*].

müzahe /müzāhe/, i. *Osm.* < *Ar. müzah, mizâh. esk.* Mizah sanatı.

müzaheret,-ti /müzaheret/ i. *Osm.* < *Ar. zahr.* Arkalama, yardım etme. [*ing.* Help, support, backing, aid, assistance; *Fr.* Secours, soutient, aide, assistance]; ◉ **adlî ~,** *huk.* ◘ Adlî.

müzahir /müzahir/, s. *Osm.* < *Ar. zahr* > *müzaheret. esk.* § ❶ Arkalayan, arka olan, yardımcı. [*ing.* One who supports, supporter, helper]; § ❷ Erkek adı.

müzahref, s. *Osm.* < *Ar. zuhruf. esk.* Yalancı yaldızlar ve parlak boyalarla süslü.

müzahrefat /müzahrefāt/, ç. i. *Osm.* < *Ar. müzahref. esk.* § ❶ Pislik, süprüntüler; § ❷ Yalanlar, tahrif etmeler. [*ing.* Exaggorations and interpolations].

müzakerat /müzākerāt/, ç. i. *Osm.* < *Ar. müzâkere. esk.* **Müzakere**'nin çoğulu.

müzakere /müzākere/, i. ç: **müzakerat.** *Osm.* >*Ar. zikr.* § ❶ Bir konu hakkında yapılan görüşme, konuşma. [*ing.* Discussion, consultation, conference, negotiation; *Fr.* Conférence, négociation]; § ❷ Sözlü sınav: *Öğretmen ikinci dersi müzakereye ayırdı;* § ❸ Öğrencilerin derse hazırlanmaları için yaptıkları çalışma. [*ing.* The rehearsing their lesson by pupils amongst themselves]; § ❹ *fels. esk.* Oylaşım. [*ing.* Deliberation; *Fr.* Délibération]; § ❺ *huk.* Bir tüzel kişiliğin organlarını meydana getiren kişiler topluluğu içinde, karara bağlanması istenen bir konunun görüşülmesi. [*ing.* Negotiation; parley; deliberation]; ◉ **~ lerin kesilmesi;** *ikt.* ◘ **Kesilme;** ◉ **meclis ~ si,** *huk.* T.B.M.M.'nin veya bu meclisi meydana getiren Millet Meclisi ile Cumhuriyet Senatosunun, gündemde olan veya meclise getirilen bu konuyu görüşmesi.

~ etmek, Bir konu hakkında görüşmek, konuşmak. [*ing.* To talk over, to discuss *(subject); Fr.* Débattre, consulter, discutter].

~ nisabı, *huk.* Bir konunun, karara bağlanmak üzere bir kişiler topluluğu içinde görüşülebilmesi için aranan çoğunluk.

~ prensibi (ilkesi), *huk.* Usul hukukunda, hâkimin, görevinden dolayı, delil toplama ve araştırma ile ilgilenmeyerek, karşılıklı iddia ve delillerin taraflarca mahkeme önüne getirilmesi ilkesi.

~ usulü, *huk.* Müzakere sırasında uyulması gereken usul kurallarının bütünü.

müzakereci, i. *esk.* § ❶ Bir öğretmenin vermiş olduğu dersi, öğrencilere açıklayan, anlatan ve onları çalıştıran kimse. [*ing.* Master who hears students reciting their lessons, tutor]; § ❷ Yazıları okuyarak yanlışlarını düzelten kâtip.

müzavece /müzâvece/, i. *Osm.* < *Ar. zevc. esk.* § ❶ Evlenme. [*ing.* A marrying]; § ❷ *ed. esk.* Bir mısrada, kelime gruplarının yerini değiştirerek cümleyi tekrarlama.

~ etmek, Evlenmek. [*ing.* To marry].

müzayaka /müzayaka/, i. *Osm.* < *Ar. zeyk. esk.* § ❶ Sıkıntı, güçlük, yokluk. [*ing.* Hardship, straits, difficulty, scarcity, want, embarrassment]; § ❷ *huk.* ◘ **Gabin.**

müzayede /müzayede/, i. *Osm.* < *Ar. ziyâde.* Bir mal veya mülkün bir tellâl vasıtası ile en fazla arttırana verilmesi şeklinde yapılan satış. [*ing. (Sale by)* auction; *Fr.* Enchère]. ☆ *Eşanl.* **arttırma;** ◉ **~ ye fesat karıştırma,** *ikt.* Arttırmaya fesat karıştırmak; ◉ **ihtiyarî ~,** *ikt.* ◘ **ihtiyarî ~ ile satış,** *ikt.* Bir malın en çok arttırana verilmek üzere herkesin katılabileceği surette satışa çıkarılması. [*ing.* Sale by auction; *Fr.* Vente aux enchères].

~ memuru, *ikt.* Tellâl.

— salonu, Arttırma ile alım satım yapılan yer, salon.

müzd, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Karşılık, ücret; § ❷ Kira; § ❸ Mükâfat, sevap. [*ing.* Remuneration, premium, reward, pay].

müzdad /müzdād/ s. *Osm.* < *Ar. ziyâde* > *izdiyâd. esk.* § ❶ Artmış, çoğalmış. [*ing.* Increased, augmented]; § ❷ i. Kadın adı.

müzdehim, s. *Osm.* < *Ar. zahm* > *izdihâm. esk.* Kalabalık, sıkışık. [*ing.* Crowded, thronging].

müzdehimgâh, b. i. *esk.* Kalabalık yer.

müzdevic, s. *Osm.* < *Ar. zevc* > *izdivâc. esk.* § ❶ Evlenen. [*ing.* Coupled, wedded; § ❷ Uyuşan, birleşen.

müzdevice[1], s. § ❶ **Müzdevic**'in dişili; § ❷ *ed. esk.* Bir kelimeye kafiye olan; § ❸ *mat.* Karşılıklı.

müzdevice , i. *Osm.*< *Ar. müzdevic. bot. esk.* Kavuşur suyosunları.

müze /müze/, i. *Fr. musée* > *Lat. museum* < *Yun.* § ❶ Sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarar şeylerin görülüp yaralanılması için bulundurulduğu kamu binası: *Resim, heykel müzesi. Eski eserler müzesi.* [*ing.* Museum; *Fr.* Musée]; § ❷ *tar.* (a) Atina'da Musa'lara ayrılan küçük tepe; (b) İskenderiye sarayında Ptolemaios I.'in en ünlü bilginleri ve filozofları topladığı bölme. *(Burası bilginlerin sürekli olarak kalabilecekleri bir yer, bir tapınak, aynı zamanda da bir araştırma, öğretim merkeziydi. Mahut İskenderiye kitaplığı da buradaydı);* ◉ **eski eserler ~ si,** ◘ Eski.

~ böceği, *paraz.* ◘ Müzeböceği.

müze böceği, b. i. *paraz.* Deri böceğigiller *(Dermestidae)* familyasından kurtçuk ev-

ŞEKİL: 408.— **MÜZİK ALETLERİ IV.** [*TÜRK MUSIKISINDE KULLANILAN ALETLER*]: 1. Darbuka. 2. Lâvta. 3. Tef . 4. Ut. 5. Kanunun. 6. Zurna. 7. Ney. 8. Kemençe. 9. Tambur. 10. Halk sazlarından Bağlama. 11. Cura.

resinde dirimbilim müzelerine, özellikle böcek koleksiyonlarına üşüşerek zarar veren, ayrıca çeşitli kuş türlerinde dışasalak yaşayan birkaç milimetre boyunda, kınkanatlı böcek. [*Lat. Anthrenus musaeorum; ing.* Museum beetle; *Fr.* Anthrène des musées].

müzebzeb, s. *Osm.* < *Ar. zebzebe. esk.* § ❶ Bir şeye karar veremeyen, müteredditt. [*ing.* Hesitating]; § ❷ *(Yönetim hk.)* Bozuk; § ❸ Karışık. [*ing.* In utter confusion].

müzeci, i. Müze kuran veya müzede çalışan kimse.

müzecilik,-ği, i. Müze kurma ve işletme işi. [*ing.* Museology; *Fr.* Muséographie].

müzehheb, s. *Osm.* < *Ar. zeheb* > *tezhib. esk.* § ❶ Altın suyuna batırılmış. [*ing.* Worked, ornamented or plated with gold]; § ❷ Yaldızlanmış. [*ing.* Gilt, gilded].

müzehhep, s. *Osm.* < *Ar.* Yaldızla süslenmiş, yaldızlı.

müzehher, s. *Osm.* < *Ar. zehre. esk.* § ❶ Çiçekli, çiçek açmış. [*ing.* In flower]; § ❷ i. Kadın adı.

~ küfî, *hat.* Bir kûfî yazı tarzı. [*ing.* Gilder, gold embroiderer; *Fr.* Doreur].

müzehhip,-bi, i. ve s. *Osm.* < *Ar. zeheb* > *tezhib* > *müzehhib. esk.* Yazma kitapları yaldızlı terim ve yazılarla süsleyen sanatçı, tezhipçi.

müzehhiplik,-ği, i. *esk.* Yaldızla kitapları süsleme işi, tezhipçilik.

müzekka, s. *Osm.* < *Ar. zeka'* > *tezkiye. esk.* § ❶ Temizlenmiş, arınmış; § ❷ Zekâtı verilmiş; § ❸ *(kurban hk.) Tanrı*'nın adı anılarak kesilmiş.

müzekker, s. ve i. *Osm.* < *Ar. zeker* > *tezkir. esk.* § ❶ Erkek, er; § ❷ *gram.* Bazı dillerde erkek cinsten sayılan kelime. *(Türkçe kelimelerde müzekker /eril/* ve *müennes /dişil/* diye bir ayrım yoktur. Bu tür ayrımlar Arapçadan Osmanlıca'ya geçmiş kelimelerde görülür. ☆ *Eşanl.* **eril.**

müzekkere, müzekkire, i. *Osm.* < *Ar. zikr.* > *müzekkire.* § ❶ Bir iş için herhangi bir makama yazılan yazı; § ❷ *huk.* Yargılama makamının, bir kararın yerine getirilmesi konusunda belli bir makama yazdığı yazı. *(Ceza kanununda celpname için celp müzekkeresi terimi de kullanılır.)* [*ing.* Precept; warrant; writs]. ❸ **ihzar ~ si**, *huk.* ◘ **ihzar.**

müzekki, s. *Osm.* < *Ar. zekā'* > *tezkiye. esk.* § ❶ Temizleyen, aklayan; § ❷ Cenaze törenlerinde ölünün temiz kimse olduğunu söyleyen; § ❸ *huk. esk.* Tanıkların, tanıklığa ehil olduklarını başkalarından soruşturarak tespit etmeye, hâkimin görevlendirdiği kimse. [*ing.* Who pays the canoncial poor rate on property].

müzelik /müzelik/, s. § ❶ Müzeye konacak değerde ve eskilikte: *Müzelik takımlar;* § ❷ *mec. alay yollu.* Eski, püskü, acayip, köhne: *Müzelik otomobil.*

müzemmil, s. *Osm.* < *Ar. tezmil. esk* Sarılmış, bir şeyle sargılanmış.

müzerkeş, s. *Osm.* < *Fars. zer-keş. Ar. müzerkeş. esk.* Sırma ile işlenmiş. [*ing.* Embroidered with gold wire].

müzevveb, s. *Osm.* < *Ar. zeveban* > *tezvib. esk.* Eritilmis. [*ing.* Melted, liquefied].

müzevvir, s. ç: **müzevvirin.** *Osm.* < *Ar. zever* > *tezvir.* § ❶ Söz taşıyan; ara açan. [*ing.* Who falsifies trickster; *Fr.* Menteur, imposter]. ☆ *Eşanl.* **arabozucu** § ❷ Yalancı.

müzevvirlik,-ği, i. Müzevvir olma hali. [*ing.* Trickery, tale-telling; *Fr.* Mensonge, imposture, fourberie].

müzevvirane, z. *esk.* Ara bozanlara yarasır biçimde. [*ing.* Sneakingly; *Fr.* Qui se fait par des mensonges et par des fraudes, digne d'un imposter méchant].

müzevvirin, ç. i. **Müzevvir**'in çoğulu.

müzeyyel, s. *Osm.* < *Ar. zeyl* > *tezyil. esk.* § ❶ Arkasında eki, katması olan. [*ing.* Appendaged, having an appendix, or addendum, annexed, attached to, added to; *Fr.* Pourvu d'une appendice, avec appendice]; § ❶ *(tezkere hk.)* Altına cevabı yazılıp geri gönderilmiş. [*ing.* Having an answer appended below *(document)*].

müzeyyelat, ç. i. *esk.* Eklentiler. [*ing.* Appendages, addenda; *Fr.* Articles ou chapitres ajoutés à la fin d'un livre, d'un code, appendices].

müzeyyelen, z. *esk. (Tezkere, v.b. hk.)* Altına ek olarak karşılığı yazılarak. [*ing.*

DUDEN'den

ŞEKİL: 409. — MÜZİK ALETLERİ V. [*1-10* Mekanik müzik cihazları]: 1. Müzik dolabı. 2. Çıkıntılı merdane *(iğneli).* 3. Metal tarak. 4. Maden *(Metal)* dilcik. 5. Çalıştırma mekanizması. 6. Çıkıntı *(iğne).* 7. Kilit çengeli. 8. Melodeon. 9. Maden *(metal)* dısk. 10. Dolap. (11) Trotonyum) . 12. Klavye. 13. Teyp kayıt cihazı *(Sesi banda alma cihazı).* 14. Teyp *(bant).* 15. Teyp *(bant)* makarası. 16. Sargı mili. 17. Ayar düğmesi. 18. Giriş selektörü. 19. Dengeleme göstergesi. 20. Geçici durdurma tuşu. 21. Kayıt tuşu. 22. Dinleme tuşu. 23. Durdurma tuşu. 24. Yeniden sarma tuşu. 25. Silme tuşu. 26. Ses tonu kontrolü. 27. Ses gürlük kontrolu ve açma kapama düğmesi. 28. Mikrofon. (29) Otomatik pikap. 30. Kutu. 31. Plak yuvası. (32) Otomatik pikap. 33. Plak değiştirme mili. 34. Plak. 35. Pikap kafası. 36. 78 devirli plak düğmesi. 37. Long-play plak düğmesi 38. Tekrarlama düğmesi. 39. Ara verme selektörü. 40. Çift kademeli ses tonu düzeltme düzeni. 41. Döner tabla. 42. Ses gürleştirici *(amplifikatör).* 43. Hoparlör. 44. Uzaktan kumanda tablosu. (45) Müzik dolabı. 46. Radyo cihazı. 47. Pikap.

As an appendix or addendum; *Fr.* Étant pourvu d'une appendice].

müzeyyen, s. *Osm.* < *Ar. zînet* > *tezyin. esk.* § ● Süslenmiş, bezenmiş, süslü. [*Ing.* Embellished, decorated, adorned; *Fr.* Orné, embelli, paré]; § ● i. Kadın adı.

müzeyyenat, ç. i. *esk.* Süslenmiş şeyler.

müzeyyif, s. *Osm.* < *Ar. zeyf* > *tezyif. esk.* § ● Alay eden, eğlenen. [*Ing.* Who mocks, who deems contemptible, derisive; *Fr.* Moqueur, Ironique]; § ● Delillerle çürüten, karşısındakini bozan.

müzeyyifane, z. *esk.* Alay edercesine, birbiriyle eğlenerek. [*Ing.* Derisively; *Fr.* Ironiquement].

müzhere, i. ◘ **mezhare.**

müziç, s. *Osm.* < *Ar. zac* > *izâc* > *müzic.* Bunaltıcı, tedirgin edici, sıkıcı, usandıran. [*Ing.* Troublesome, annoying, vexations; *Fr.* Gênant, fatigant,-ante, ennuyeux,-euse].

müzik,-ği, i. *Fr. musique* < *Yun. musike* > *Lat. musica.* § ● Duyguları veya düşleri anlatmak için sesleri melodi, harmoni polifoli gibi biçimlerde düzenleme sanatı: *Müzik eğitimi.* [*Ing.* Music]; § ● Bu tarzda düzenlenmiş seslerle meydana gelen eserlerin okunması veya çalınması: *Bu akşam güzel bir müzik dinledik.* [*Ing.* Music]; § ● Melodi, ritim ve armoni bakımından ele alınan sesler bilimi; § ● Bir müzik parçasının yazılı notası; § ● İnsan kulağında uyandırdığı etki bakımından ele alınan sesler dizisi: *Bir mısranın müziği;* ◉ **— ile tedavi,** *psky.* ◘ **Müzikoterapi;** ◉ **ara müziği,** *müz.* Edebî veya lirik bir temsilin perde aralarında, «*intermezzo*» olarak kullanılmak için bestelenmiş orkestra müziği. [*Ing.* Entr'acte; *Fr.* Entracte]; ◉ **arı —,** *müz.* Herhangi bir konu veya bir librettoya bağlı olmayan, teknik yapısı ve kendi kendiliyle tanımlanan müzik. [*Ing.* Pure music; *Fr.* Musique pure]; ◉ **arka müziği,** *müz.* Bir oyunda hareket ve sözlerin yansıra etkiyi arttırmak için hafifçe çalınan müzik. [*Ing.* Background music; *Fr.* Musique de fond]. ☆ *Eşanl.* **fon müziği;** ◉ **başlama müziği,** *müz.* Bir müzik parçasının, bir sonatın, bir senfoninin, bir dans müziğinin, bir şarkılı müziğin, bir operanın, bir lirik parçanın başlangıcını meydana getiren serbest temalı parça. [*Ing.* ve *Fr.* Introduction]; ◉ **beraberlik müziği,** *müz.* Orkestra, koro veya oda müziğinde olduğu gibi bir çok sesin meydana getirdiği müzik; ◉ **çalgı müziği,** *müz.* ◘ **Enstrümantal müzik;** ◉ **çalgısız —,** *sin.* Hiçbir müzik cihazının yararlanmaksızın sentetik ses temeline göre elde edilen müzik. [Ing. Synthetic music, music without instruments; *Fr.* Musique synthétique]; ◉ **deneysel —,** *müz.* Müzik kuramının ve gereçlerinin fizik ve teknoloji alanındaki gelişmelerden sistemli şekilde yararlanarak yeni eserler yaratmakta ulaştığı ileri düzey. [*Ing.* Experimental music; *Fr.* Musique expérimentale]; ◉ **dinsel —,** *müz.* Din törenleri sırasında tapınma amacıyla *(kilise v.b. de)* okunan veya çalınan müzik parçaları. [*Ing.* Sacred music; *Fr.* Musique religieuse, musique sacrée]; ◉ **dramatik —,** *müz.* (a) Bir tiyatro eserini yorumlamaya, açıklamaya veya ona sadece eşlik etmeye yönelmiş her tür müzik. *(Sahne müziği sadece dram havasını yaratır; lirik dramda, opera komikte ve operada ise dramatik müzik eyleme katılır).* [*Ing.* Dramatical music; *Fr.* Musique dramatique]; (b) *(Geniş anl.)* Kantat'ta, oratoryo'da olduğu gibi, sahne için tasarlanmamış bir dramatik eylemin unsurlarını kullanan her türlü müzik. *(Bu terim, aynı zamanda gerçek bir dram özelliğini taşıyan bazı lied ve melodiler için de kullanılabilir).* [*Ing.* Dramatical music; *Fr.* Musique dramatique]; ◉ **eksenli —,** *müz.* Diyalektiği eksenlilik ilkelerine bağlı olan müzik tekniğinin tümü. [*Ing.* Tonal music; *Fr.* Musique tonale]. ◉ **elektronik —,** *müz.* Elektronik çalgılar veya âletlerle yapılan müzik. [*Ing.* Electronic music; *Fr.* Musique électronique]; ◉ **enstrümantal —,** *müz.* İnsan sesinin katılmadığı, yalnız çalgıların duyulduğu müzik. [*Ing.* Instrumental music; *Fr.* Musique instrumentale]; ◉ **figürlü —,** *müz.* Plensanın karşıtı olan ölçülü ve kontrapuntolu beste. [*Ing.* Figured music; *Fr.* Musique figurée]; ◉ **film müziği,** *müz.* Herhangi bir film için hazırlanmış müzik; sinema özelliklerine uyan müzik. [*Ing.* Film music, score; *Fr.* Musique de film]; ◉ **hafif —,** *müz.* (a) Klâsik müzik kurallarının dışında kalan, operet veya dans müziği gibi türleri kapsayan müzik. [*Ing.* Light music; *Fr.* Musique légère]; (b) Fazla iddiası olmayan, armonileri kolay, başka bir uğraşıyı engellemeyecek düzeyde tutulmuş müzik. [*Ing.* Light music; *Fr.* Musique douce]; ◉ **halk müziği,** *müz.* Bir usulün özüne özgü, bir kimsenin veya toplumun söyleyişi, buluşu ile doğmuş ve halkın malı olmuş müzik türü. [*Ing.* Folk music; *Fr.* Musique populaire]; ◉ **işaretli —,** *müz.* ◘ **Figürlü müzik;** ◉ **kilise müziği,** *müz.* Kiliselerde törenler sırasında çalınan ve söylenen müzik. [*Ing.* Church music; *Fr.* Musique religieuse]; ◉ **klâsik —,** *müz.* (a) Popüler ve halk müziği dışında, daha çok sanat değeri taşıyan müzik eserlerine verilen genel ad; (b) Romantik müzik karşıtı olarak bir çeşit müzik üslûbu için kullanılan terim; (c) Haydın, Mozart, Beethoven gibi romantik dönemden daha önce yaşamış sanatçıların yarattıkları müzik. [*Ing.* Classical music; *Fr.* Musique classique]; ◉ **oda müziği,** *müz.* (a) XVI. ve XVII. yüzyılda sadece ses müziğine *(çoksesli madrigaller ve şarkılar)* verilen ad; (b) XVIII. yüzyılda az sayıda çalgı için ve özel toplantılarda çalınmak üzere yazılmış müziğe verilen ad. [*Ing.* Chamber music; *Fr.* Musique de chambre]; ◉ **programlı —,** *müz.* Yapısı ve anlatım amaçları ses olgusunun çevresi dışında kalan bir takım verilere bağlı olan müzik. [*Ing.* Program music; *Fr.* Musique à programme]; ◉ **rakamlı —,** *müz.* Armonisinin gerçekleştirilmesi icracıya bırakılan ve sadece üzerlerine rakamlar yazılmış bir bas olarak sunulan müziğe 1630 ile 1750 yılları arasında verilen ad. [*Ing.* Figured music; *Fr.* Musique chiffrée]; ◉ **sahne müziği,** *müz.* Bir tiyatro eserinin *(şarkısız komedi, trajedi veya dram)* temsili sırasında çalınmak üzere hazırlanmış müzik. [*Ing.* Stage music; *Fr.* Musique de scène]; ◉ **tasvirci —,** *müz.* Çeşitli sesleri birbirine katarak veya çalgılama oyunlarıyla, tabiattaki bazı sesleri canlandıran müzik. [*Ing.* Descriptive music; *Fr.* Musique descriptive, musique imitative]. ☆ *Eşanl.* **Taklitçi müzik;** ◉ **vokal —,** ◘ **Vokal.**

— düzenlemesi, *müz.* ◘ **Düzenleme.**

— eğitimi, *eğt.* Öğrencilerin notaları yazıp okumalarını, basit müzik âletlerinden birini çalmalarını, güzel müzik parçalarını dinlemelerini, dinlenen parçalardan edinilen izlenimleri ifade etmelerini amaç edinen eğitim şekli.

— fikri, *müz.* ◘ **Fikir.**

— kliniği, *eğt.* Müzik öğretimi ve icrasının bazı yönleriyle ilgili prova teknikleri, artikülâsyon çalışmaları ile orkestra, bando veya koro için gerekli eserlerin gözden geçirilmesi gibi, ilgili çalışmaların yapıldığı yer.

— kuşağı, *sin.* Filmin müziklerini taşıyan, henüz öbür ses kuşaklarıyla birleştirilmemiş kuşak.

— kutusu, *müz.* İçinde melodiler çalan veya başka müzik efektleri çıkaran bir mekanizmanın bulunduğu kutu. *(Notalar, döner bir silindirin üstündeki ince çıkıntıların küçük çelik lameller titreştirmesiyle çıkar. Timpani, trampet, kastanyet eşliğinde çalan veya silindiri değişebilir türden çok karmaşık müzik kutuları yapıldığı gibi, çekmece, sigara kutusu, hattâ sürahi içine gizlenen çok küçük boyutta müzik kutuları da vardır. İsviçre ve Almanya'nın Schwarzwald bölgesi müzik kutusu yapımında uzmanlaşmıştır.)* [*Ing.* Musical box; *Fr.* Boîte à musique].

— kütüphanesi, Müzikle ilgili kitap, nota, araştırma, v.b. malzemenin düzenlenip tasnif edildiği ve istifadeye sunulmak üzere saklandığı kütüphane. [*Ing.* Music library].

— notaları, *müz.* Çeşitli sesleri belirtmek için kullanılan işaretler. [*Ing.* Musical notes; *Fr.* Notes de musique].

— seslendirmesi, *sin.* Filimde kullanılacak müzik parçasının çalınarak ses kuşağına alınması işi. [*Ing.* Music recording; *Fr.* Engregistrement de la musique].

— tiyatrosu, *tiy.* Opera yönetiminden ayrı olarak ilk kez Richard Wagner'in önerdiği terimdir. Bu oyunların tiyatro yanı ağır

PİRİNÇ MÜZİK ALETLERİ

A. Trampet. **B.** Borazan. **C.** Kornet. **D.** Sakshorn. **E.** Fransız kornosu. **F.** Bas tuba. **G.** Bas trombon. **1.** Ağızlık. **2.** Tuşlar. **3.** Ağız. **4.** Pistonlar. **5.** Sürgü kolu.

basar. Müzik, destekleyici niteliktedir. [*Ing.* Musical theatre].

müzikal, s. *Fr. musical,-ale,-aux.* Uyumlu, harmonili, müzikli, müzikle ilgili. *(Bir sahne eseri veya filim hk.)* İçinde müzik parçaları bulunan: *Müzikal komedi, müzikal filim.* [*Ing.* Musical].

~ dram, müz. ◘ **Dram**.

~ filim, sin. Özellikle caz müziğinin, dans ve koreografinin büyük yer aldığı sinema filimleri. [*Ing.* Film with music, musical film; *Fr.* Film musical].

~ komedi, tiy. ◘ **Komedi**.

~ oyun, tiy. Müzik eşliğinde yürütülen, daha çok Amerika'dan gelen modern bir tiyatro eseri. [*Ing.* Musical play].

müzikalite, i. *Fr. musicalité.* Müzikle ilgili olma, müzikle, yakınlığı bulunma, müziğe uygunluk: *Bir eserin müzik kalitesi.* [*Ing.* Musicality].

müzikçi, i. Herhangi bir müzik âletini çalan veya müzik eserleri besteleyen sanatçı: *Yüzyılın en büyük müzikçisi.* [*Osm.* Musikişinas; *Ing.* Musician; *Fr.* Musicien, -ienne].

☆ *Eşanl.* **müzisyen**.

müzikçilik,-**ği**, i. *san.* Müziğin, renk, arabesk ve tartımla resimlenebileceğini ileri süren sanat eğilimi. *(1922);* önemli temsilcisi *Henry Valensi* olmuştur. [*Fr.* Musicalisme].

müzikhol, i. *Ing. music,* müzik + *hall,* salon § ❶ Çeşitli şarkıların ve atraksiyon programının yer aldığı gösteri, *(cambazlık, hokkabazlık v.b.).* [*Fr.* Music-hall]; § ❷ Bu çeşit gösterilerin yapıldığı yer. [*Fr.* Music-hall].

müzikli, s. ◘ **Müzikal**.

müzikograf, i. *Fr. Musicographe.* Müzik yazarı. Müzik hakkında telifler veya makaleler kaleme alan kimse. [*Ing.* Musicographer; *Fr.* Musicographe].

müzikolog, i. *Fr. musicologue. müz.* Müzik kuramı ve tarihi yolunda araştırma ve incelemelerde bulunan kimse, müzik bilgini. [*Ing.* Musicologist].

müzikoloji, i. *Fr. musicologie.* Müzikle dolaylı olarak ilgili çalışmaların büyük bir kısmını belirtmek için kullanılan terim. Müzik sorun ve konularını tarih, bilim ve felsefe yöntemlerinden ve fizik, psikoloji, estetik, antropoloji, etnoloji v.b. bilim dallarına ait teknik ve bulgulardan yararlanarak inceleyen bilim dalı. [*Osm.* Ilm-i musiki; *Ing.* Musicology]. ☆ *Eşanl.* **müzikbilim**.

müzikolojik,-**ği**, s. *Fr. musicologique. müz.* Müzikoloji ile ilgili. [*Ing.* Musicological]. ☆ *Eşanl.* **müzikbilimsel**.

müzikoman, i. *Fr. musicomane.* Müziğe karşı hastalık derecesinde tutkunluğu olan kimse. [*Ing.* Musicomaniac].

müzikomani, i. *Fr. musicomanie.* Müziğe karşı olan hastalık halinde tutkunluk, delicesine müzik tutkunluğu. [*Ing.* Musicomania].

müzikomanlık,-**ğı**, i. *müz.* ◘ **Müzikomani**.

müzikoterapi, i. *Fr. musicothérapie. müz.* Bazı sinir hastalarına müzik dinleterek iyileştirmek üzere uygulanan tedavi rejimi. [*Ing.* Musicotherapy].

☆ *Eşanl.* **müzik tedavisi**.

müzik.sever, b.s. ve i. Müziğe karşı ilgisi, sevgisi olan *(kimse).* [*Ing.* Music-lover].

müzik.severlik,-**ği**, b. i. Müziksever olma hali. [*Ing.* Music-loving].

müzil, s. *Osm. < Ar. zeval > izâle. esk.* Yok eden, gideren. [*Ing.* That abases, who renders abject, God, the abaser of the haughty].

müzisyen, i. *Fr. musicien,-enne.* ◘ **Müzikçi**; ◉ *~ ler odası, tiy.* Orkestradaki müzisyenlerin dinlenme odası. Bu oda çoğu kez sahnenin altında bulunur. [*Fr.* Foyer de musicien].

müzmin, s. *Osm. < Ar. zamân.* § ❶ *tıp.* Uzun süren ve yavaş yavaş gelişen, yerleşik, süreğen: *Müzmin bronşit, göz ağrısı.* [*Ing.* Of long duration, chronic *(disease);* *Fr.* De longue durée, chronique]. ☆ *Kars.* had; § ❷ *mec.* Sürekli, ebedî: *Müzmin bekâr.* [*Ing.* Permanent, lasting, prolonged, continuous; *Fr.* Permanent, continu, durable].

~ hezeyan, psikopatol. ◘ **Hezeyan**.

~ işsizlik, ikt. ◘ **İşsizlik**.

müzmine, s. *esk.* **Müzmin**'in dişili.

müzminleşmek, nsz. f. Müzmin, süreğen bir hal almak: *Hastalığı müzminleşti.* [*Ing.* To become chronic; *Fr.* Devenir chronique].

müzminlik,-**ği**, i. Müzmin olma hali. [*Ing.* Chronicity; *Fr.* Chronicité].

müznib, s. *Osm. < Ar. zenb > iznâb. esk.* Suçlu, günahkâr; [*Ing.* Sinner, culprit, riminal, faulty].

Müznibin, ç. i. *esk.* Suç işleyenler, günahkâr kimseler.

Mv, *mendelevyum*'un kimyasal sembolü. [*Ing.* Symbol of mendelevium; *Fr.* Symbole du millivolt].

mylord, i. *Ing. mylord.* İngiliz soylulara ve lordlara hitabederken kullanılan saygı sözü.

Mzabca, öz. *dilb.* ◘ **Mozabca**.

Mzabit'ler, ç. öz. i. *etn.* ◘ **Mozabit'ler**.

N n

n, N, § ❶ Türk alfabesinin on yedinci harfi; ne adı verilen bu harf, sesbilim bakımından diş ünsüzlerinin yumuşak ve genzel olanını gösterir. [*ing.* The seventeenth letter of the Turkish alphabet; *Fr.* Dix-septième lettre de l'alphabet turc]; § ❷ Sıralama ve sınıflandırmada sayı yerine kullanıldığı zaman 16'yı *(veya 17'yi)* gösterir; § ❸ Ebced hesabında *(nun)* 50 sayısının karşılığıdır; § ❹ *astr.* ve *coğr.* N kuzeyi belirtir. [*Fr.* N. marque le nord]; § ❺ *biy. (a)* Bir türün haploid kromozom sayısını gösterir. *(Bu sayı gametler içindir. İnsan yumurta ve spermatozoidinde N= 23'tür.* [*Fr.* N désigne le nombre haploïde de chromosomes d'une espèce]; (b) *2 N* bir türün diploid kromozom sayısını gösterir. *(Bu sayı ise organizmadaki bütün hücreler içindir (gametler hariç). İnsanda 2N = 46; zambakta 2 N = 24; kurbağada 2 N = 25).* [*Fr.* 2 N désigne le nombre diploïde de chromosomes d'une espèce]; § ❻ *kim.* (a), azotun *(nitrojen)* kimyasal sembolüdür. [*Ing.* Symbol of nitrogen; *Fr.* Symbole chimique de l'azote *(nitrogène)*; (b) *N. Avogadro sayısı*'nın sembolüdür. [*ing.* Symbol of Avogadro number; *Fr.* Symbole du nombre d'Avogadro]; § ❼ *mat.* (a) n, herhangi bir tam dereceyi veya herhangi bir sırayı göstermeğe yarar. [*Fr.* n sert à désigner un rang quelconque ou un degré entier quelconque]; (b) N, tabiî tamsayılar cümlesini gösterir:

$$N = \{0,1,2,3,\ldots, n, \ldots\}$$

Sıfırı bulunmayan aynı cümle N ile gösterilir. [*Fr.* N désigne l'ensemble des entiers naturels]; § ❽ *metrol.* (a) N, kuvvet birimi newton'un sembolüdür. [*Ing.* Symbol of Newton; *Fr.* Symbole du newton]; (b) *nano*'nun sembolüdür. [*ing.* Symbol of nano; *Fr.* Symbole du nano]; (c) n, *neper*'in sembolüdür. [*ing.* Symbol of Neper; *Fr.* Symbole du néper]; § ❾ *nükl.* n, *nötron*'un sembolüdür. [*ing.* Symbol of neutron; *Fr.* Symbole de neutron]; § ❿ *tar.* (a) Sayı yerine kullanıldığı zaman, ibranicedeki *nun* harfi, yalın şekli ve kelime sonlarında aldığı özel biçimiyle 700 değerindeydi. [*Fr.* Comme lettre numérale, le *noun* hébreu valait, sous sa forme ordinaire et sous la forme particulière quil prenait à la fin des mots, 700]; (b) Yunan *nu*'su, 50 değerindeydi, sol alt köşesine küçük bir çizgi konulduğu zaman 50.000'i gösterirdi. [*Fr.* Le *nu* grec valait 50; avec un accent placé à sa gauche et au-dessous, il valait 50.000]; (c) N'nin sayısal değeri üstüne Romalılarda iki fikir hâkimdi: Bu harf, Ugution'a göre 90, Baronius'a göre 900 değerindeydi. Üzerine yatay bir çizgi çekildiğinde, değişik sistemlere göre 90.000 veya 900.000 değerini alırdı; § ⓫ *tıp.* n°, reçetelere *numara* anlamında konan ve o ilâçtan *«kaç tane»* olması gerektiğini ifade eden işaret. [*Fr.* n°, sur les ordonnances médicales, est mis pour numero, et signifie «au nombre de»].

~ tipi bölge, *elek.* Bir yarı iletkende, aşırı derecede elektrona sahip yabancı maddelerin çoğunlukta bulunduğu bölge. *(Bu bölgede dolaşan serbest negatif yükleri belirtmek için, negatiflik ifade eden bu n deyimi seçilmiştir).* [*Fr.* Région du type «n»].

-N ek. Tekil ikinci şahıs iyelik eki: *ha-ba-n, kitab-ı-n, sevinc-i-n v.b.* Ek eskiden genizsi n (ŋ) şeklindeydi. Bugün bazı Anadolu ağızları dışında, İstanbul Türkçesinde n olarak söylenir. ◘ **iyelik.**

-N ek. Fiilden isim yapma eki: *ek-i-n; gel-i-n; tüt-ü-n; yığ-ı-n v.b.*

-N ek. Instrumental eki; fiilin ne ile, nasıl, ne zaman yapıldığını anlatmak için isme getirilir. *(Türkçede instrumental eki-n'-dir; ancak bu ek zamanla işlekliğini kaybetti. Bugün bazı örneklerde kalıplaşmış olarak görülür: için /< uç-u-n/: yaya-n fici. Instrumental eki n'nin yerini ile edatı aldı).*

~ ek. Fiillerin dönüşlü biçimlerini yapmada kullanılan yapım eki *(dönüşlülük ek'i de denir): gör-ü-n; bak-ı-n; dök-ü-n,* v.b. *(Dönüşlü fiiller genellikle geçişli fiillerden yapılır. Geçişsiz fiillerden yapılanları da vardır: söyle-n; taşı-n,* v.b. *Bu ekle yapılan bazı fiiller edilgen olur; de-n; yürü-n-* v.b. *Fakat Türkçede asıl edilgenlik eki l'-dir. (◘ -L -) -n- eki n ile biten fiil köklerine getirilmez).*

Na, *sodyum*'un *(veya natriyum)* kimyasal sembolü. [*ing.* Symbol of sodium; *Fr.* Symbole chimique du sodium *(ou natrium)*].

Na veya nah, ünl. *kab. (Genellikle bir şeyi göstermek için)* Işte, al, bak: *Na, bir tane daha!* [*ing.* There, there it is, take it; *Fr.* Voilà!]

~ kafa, *dey. «Akılsız»* anlamında alay yollu kullanılır. [*ing.* What a fool I *(he, etc.)* was! What was I thinking about?].

-NA veya -NAY, sonek. *Osm.* < *Fars. esk.* Sıfatların sonuna gelerek yer isimleri yapar. [*Ing.* Non-, un-, dis-, mis-].

na, e. *Osm.* < *Fars. esk.* Sıfatların başlarına eklenerek olumsuzluk anlatır: *Na'abad.*

naaş, i. *Osm.* < *Ar. na'ş.* § ❶ *esk.* Ölen kimsenin vücudu, ceset; § ❷ *esk.* İçinde ölü bulunan tabut, cenaze.

naat, i. *Osm.* < *Ar. na't.* § ❶ *ed.* ve *esk.* H. Muhammed'i övmek, ondan şefaat dilemek amacıyla yazılmış kaside; § ❷ *esk.* Methetme, överek anlatma; § ❸ *gram.* ve *esk.* İsimleri niteleyen sıfat; § ❹ *müz.* Türk dinî musikisinde bir beste türü.

Nabatça, öz. i. *dilb.* Eski Nabat krallığında konuşulan dil. [*Ing.* Nabataean, Nabatean; *Fr.* Nabatéen]. ;

Nabatiler, Nebatiler, ç. öz. i. *etn.* Eskiçağda Kuzeybatı Arabistan'da yaşayan bir arap kavmi. Asuriler, Medler, Persler ve Makedonya krallarıyla ilişki kurdular. [*Ing.* Nabataeans; *Fr.* Nabatéens].

nabazan /nabazān/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Damarın atması, nabız vurması.

nabedid /nābedid/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Ortadan kaybolan, yok olan, **belirsiz.**

nabehre /nā-behre/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Büyük, ulu, yüce; § ❷ Saf olmayan, karışık; § ❸ Soysuz, bayağı, âdi.

nabekâr /nābekār/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ *esk.* Işe yaramaz, boş; § ❷ Haylaz, serseri, başıbos.

nabemahal /nābemahal'/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Yersiz, gereksiz, uygunsuz.

nabesud /nābesūd/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ *esk.* Yeni, el değmemiş; § ❷ Yararsız, işe yaramaz, faydasız.

nabız,-zı, i. *Osm.* < *Ar. nabz.* § ❶ *tıp.* Kalb atışının sağladığı kan basıncından dolayı atardamarlarda, özellikle bilek atardamarlarında görülen veya parmakla basıldığı zaman duyulan kımıldama. [*ing.* Pulse; *Fr.* Pouls]; § ❷ *mec.* Ruhsal durum, düşünce, eğilim; ◉ **Nabza bakmak, nabız almak,** *tıp.* Nabzın bir dakikadaki atışını saymak. [*Ing.* To feel one's pulse; *Fr.* Prendre le pouls, tâter le pouls]. ◉ **Nabzını tutmak,** *dey.* Nabzını yoklamak üzere bileğini tutmak. [*ing.* To feel the pulse *(of)*]. ◉ **Nabzını (nabız) yoklamak,** *dey. mec.* Bir kimsenin niyetini, düşüncelerini ve eğilimini anlamaya çalışmak. ◉ **~ sız olmak,** *tıp.* Senkop halinde bulunmak. [*Ing.* To be without pulse; *Fr.* Être sans pouls]; ◉ *(Birinin)* **nabzına girmek,** *dey.* (a) Birinin gözüne girmek; (b) Ne yapıp yapıp birinin hoşnutluğunu kazanmak birini yola getirmek ve düşüncelerini kabul ettirmek. [*Ing.* To win someone's favor]; ◉ *(Birinin)* **nabzına göre şerbet vermek,** *dey.* Birinin hoşuna gidecek, gururunu okşayacak tarzda davranmak. [*Ing.* To feel the atmosphere; to feel one's way with a person]; ◉ **daimî yavaş ~,** *tıp.* Kalb içi sinir sistemindeki bir bozukluktan ileri gelen kalb hastalığı; aşırı çaba gösterilse veya kan dolaşımını hızlandırıcı ilâçlar verilse bile bu durumda nabız hızlanmaz. [*Ing.* Permanent law pulse; *Fr.* Pouls lent permanent]; ◉ **düzensiz ~,** *tıp.* ◘ **Düzensiz.** [*Ing.* Irregular pulse; *Fr.* Pouls irrégulier]; ◉ **düzgün ~,** *fizyol.* ◘ **Düzgün**[1]. [*Ing.* Regular pulse]; ◉ **hızlı ~,** *fizyol.* Sık ve çabuk atan nabız. [*Ing.* Quick pulse; *Fr.* Pouls accéléré]; ◉ **ipliksi ~,** *patol.* ◘ **İpliksi;** ◉ **üç sıçrayışlı ~,** *tıp.* Sfigmografla alınan nabız trasesinde üç kertik belirmesi. [*Ing.* Anatricrotic pulse].

~ düşüklüğü, *tıp.* Bazı hastalık hallerinde görülen nabız yavaşlaması.

~ eşitsizliği, *tıp.* İki radyal arterde olduğu gibi, bedenin simetrik damarlarında nabzın hacim, zaman veya kuvvet bakımından farklı olması. [*ing.* Anisosphyg-

mia; *Fr.* Anisosphygmie]. ☆ *Eşanl.* **anisosfigmi.**

nâbız /nâbız/, s. *Osm.* < *Ar. nabz. esk.* Nabız gibi atan, vuran.

nabıza /nâbıza/, i. *Osm.* < *Ar. nabz. anat. esk.* Nabız damarı.

nabi[1] /nâbi/, s. *Osm.* < *Ar. nebâ. esk.* § ❶ Haber veren, haber getiren, habercî; § ❷ i. Erkek adı.

nabi[2] /nâbi/ s. *Osm.* < *Ar. nebeân' esk. (Su hk.)* Yerden kaynayıp fışkıran, akan.

nabia, s. *esk.* **Nabi**'nin dişili.

Nabiler, i. 1890 yılına doğru Fransa'da ressam *Maurice Denis*'nin etrafında toplanan bir genç ressamlar grupunun, Arapça peygamber anlamında olan *nebî* kelimesinden alarak kendilerine verdikleri ad. Başlıca temsilcileri *Se'rusier, Maurice Denis, Desvallières, Roussel, Vuillard* ve *Bonnard* idi. *(Nabiler deseni ve renk tonunu sadeleştirmek, oylumu ve derinliği ortadan kaldırmak, arabeske ve kompozisyona önem vermek suretiyle dekorasyonda yenilik yapmak istediler. Birçok kilise ve tiyatronun dekorasyonunu yaptılar. Aynı zamanda afiş ve resimlendirme alanında da başarı elde ettiler. Yağlı boya resimde, izlenimcilikten fovizme geçişi sağladılar).* [*Ing.* ve *Fr.* Nabis].

nabina /nâbînâ/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ *esk.* Anadan doğma kör; § ❷ *mec.* Fark etmeyen, görmeyen.

nabinayan /nâbînâyân/, ç. i. *esk.* Anadan doğma körler.

nabinayi, i. *esk.* Körlük.

nabit /nâbit/ s. . *Osm.* < *Ar. nebât. esk.* Topraktan çıkıp büyüyen, biten.

~ **olmak**, Büyümek, yerden bitip büyümek.

nabite, s. *esk.* **Nabit**'in dişili.

nabka, i. *Osm.* < *Ar.* Yakındoğu'da yetişen hünnap türü. [*Lat. Zizyphus spina. -Christi*].

nabla, i. *(Ters, delta şeklinde olduğu sanılan bir ibranî müzik âletinin ardından). mat.* Dikgen üç bileşeni,

$$\frac{a}{ax}, \quad \frac{a}{ay}, \quad \frac{a}{az};$$

olan diferansiyel ve vektörel operatör. [*Ing.* Nabla; *Fr.* Nabla, operateur Nabla].

nabud /nâ-hûd/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ esk. Yokolan, bulunmayan; § ❷ Perişan, mahvolmuş.

~ **etmek**, § ❶ Yok etmek, perişan etmek, mahvetmek; § ❷ Perişan olmak, mahvolmak.

~ **olmak**, Yok olmak.

nabz, i. ◘ **Nabız**.

nabza, i. *Osm.* < *Ar. nabz. esk.* Damarın bir kere vuruşu, nabız atışı.

nacak, i. Sapı kısa, küçük odun baltası. [*Ing.* Large axe with a hammer at the back].

naci /nâcî/, s. *Osm.* < *Ar. necât. esk.* § ❷ Kurtulan, kurtulmuş, selâmete ulaşmış, esenliğe ermiş. [*Ing.* Who is saved; especially, who avoids eternal damnation; *Fr.* Délivré]; § ❷ Cehennemden kurtulup cennete girmiş, cennetlik; § ❸ i. Erkek adı.

naciye /nâciye/, s. *esk.* § ❶ **Naci**'nin dişili. § ❷ Kadın adı.

naçar /nâçâr/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Çaresi olmayan, çaresiz. [*Ing.* Who has no remedy; forced by necessity; helpless, in distress; *Fr.* Forcé, astreint]; § ❷ Zavallı; § ❸ z. Çaresiz olarak, zorunda kalarak, zorunlulukla. [*Ing.* Reluctantly; of necessity].

~ **kalmak**, Çaresiz kalmak.

naçarî /nâçârî/, i. *esk.* Çaresizlik.

nâçiz /nâçiz/ s. *Osm.* < *Fars. esk.* Değersiz, önemsiz. [*Ing.* Of no account, insignificant; *Fr.* Qui ne vaut rien, vil, humble].

naçizane /naçizane/, z. *esk.* Önemsiz, değersiz, hiç hükmünde bir şey olarak.

nâçizî /nâçizî/ i. *esk.* Değersizlik, önemsizlik, hiçlik.

nadan /nâdân/, b. i. *Osm.* < *Ar.n ā* + *Fars. dânisten. esk.* § ❶ Nobran, haddini bilmez, kaba, görgüsüz: *Ne nadan adam;* § ❷ Bilgisiz, cahil.

nadanî /nâdânî/, i. *esk.* Nadanlık.

nadanlık,-ğı, i. Nadam olma hali.

nadaret, i. ◘ **Nazaret**.

nadas, i. *coğr.* ve *trm.* § ❶ Tohum yataklarını hazırlamadan önce toprağı yabanî otlardan temizlemek için yapılan altüst etme işi. [*Ing.* Fallowing; *Fr.* Écroûtage, défrichage]; § ❷ Yabanî otlardan temizlenmiş ve dinlendirilmiş olan, ekilebilir toprak. [*Ing.* Arable field fallowed and cleaned; fallow-land; *Fr.* Jachère]; ⊛ **yeşil** ~, Tarlaya bol yapraklı bir ürün *(genellikle baklagillerden biri)* ekildikten sonra, ürün olgunlaşmadan tarlanın sürülmesi. [*Ing.* Green fallow; *Fr.* Jachère verte]. ⊛ ~ **a bırakmak**, *dey.* Tarlayı ileride nadas etmek üzere ekmeden bırakmak. [*Fr.* Laisser en jachère].

~ **etmek**, Bir tarlayı temizlemek ve dinlendirmek, ertesi yıl ekim için toprağı hazırlamak. [*Ing.* To fallow and clean, an arable field; to prepare land for sowing the following year].

nadaslık, s. Nadas için ayrılmış olan: *Nadaslık tarla.*

nadî /nâdî/, *esk.* § ❶ Bağıran, seslenen, ünleyen, çağıran. [*Ing.* Public crier; who convokes]; § ❷ i. Meclis, toplantı. [*Ing.* Council; assembly]; § ❷ Erkek adı.

nadide /nâdîde/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Seçkin, değerli, esi az bulunur. [*Ing.* Rare; precious; *Fr.* Qu'on n'a jamais vue; rare]. § ❷ Görülmedik, görülmemiş. [*Ing.* Never seen before]; § ❷ i. Kadın adı.

nadim /nadim/, s. *Osm.* < *Rr. nedamet. esk.* Yaptığı bir davranıştan dolayı pişmanlık duyan, pişman olan. [*Ing.* Regretful, sorry, penitent; *Fr.* Qui se repent, repenti].

~ **olmak**, Pişman olmak, nedamet duymak. [*Ing.* To repent, to regret; to be sorry].

nadiman /nâdimân/, ç. i. *esk.* Pişman olanlar.

nadimane /nâdimâne/, z. *esk.* Pişmanlık duyana yakışır biçimde.

nadimiyet,-**ti**, i. *esk.* Pişmanlık. [*Ing.* Regret; penitence].

nadir /nâdir/, s. *Osm.* < *Ar. nedret.* § ❶ Seyrek, benzeri az bulunur, az. [*Ing.* Rare, unusual; rarely, seldom; *Fr.* Rare]; § ❷ i. Erkek adı.

Nadir, i. öz. *astr.* ◘ **Ayakucu**.

nadirât /nâdirât/, ç. i. *esk.* Benzeri az bulunur şeyler. [*Ing.* Rare]. ⊛ ~ **tan olmak**, *dey.* Pek az bulunan veya rastlanan şeylerden olmak.

nadire /nâdire/, i. *Osm.* < *Ar. nedret. esk.* § ❶ Benzeri az bulunur şey. [*Ing.* Rarity]; § ❷ Nükteli söz, espri. [*Ing.* Anecdote, witticism]; § ❷ Kadın adı.

nador, i. § ❶ Eski Macaristan'da, devlet adamlarının ilki, yüksek adalet başkanı olarak kralın temsilcisi; § ❷ Eski Polonya'da eyalet valisi.

nadorit,-**ti**, i. *Fr. nadorite. min.* Doğal kurşun kloroantimonit. [*Ing.* Nadorite].

nadret, i. ◘ **Nazret**.

nadürüst, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Doğru, düz olmayan, eğri; § ❷ Yanlış, haksız; § ❸ Doğru olmayan, yalan.

nadürüstî /nâdürüstî/, i. *esk.* § ❶ Eğrilik; § ❷ Yanlışlık, haksızlık; § ❸ Yalan olma hali; § ❷ Rahatsızlık, hasta olma hali.

naf, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Göbek; § ❷ *mec.* Bir şeyin ortası, orta.

nafaka, i. ç: **nafakat**. *Osm.* < *Ar. nefk.* § ❶ Geçinmek için gerekli olan şeylerin tümü. [*Ing.* Livelihood; means of subsistence; *Fr.* Subsistance]; § ❷ *huk.* Bir kimsenin beslemek, bakıp gözetmekle yükümlü olduğu kimselere sağladığı yiyecek, giyecek ve oturacak yer veya bunlara karşılık verdiği para. [*Ing.* Alimony; allowance; subsistence; *Fr.* Pension alimentaire]; ⊛ ~ **sını temin etmek**. *dey.* Geçimini sağlamak. [*Ing.* To earn one's living]; ⊛ **iştirak** ~ **sı**, *huk.* Boşanma durumunda, çocuğun velâyeti kendisine verilmemiş olan tarafın, çocuk için yapılacak masraflara katılmak için verdiği para; ⊛ **tedbir** ~ **sı**, *huk.* Boşanma davası devam ederken veya karının kocasından ayrı yaşamak hakkını elde ettiği durumlarda, kocanın bakım yükümlülüğünün devamı olarak, karısı ve çocuklarının geçimini sağlamak için verdiği para; ⊛ **yardım** ~ **sı**, *huk.* Yardım edilmemesi durumunda yoksulluğa düşecek olan kardeş veya usul ve füruya öteki kardeşler veya usul ve füru tarafından verilen para; ⊛ **yoksulluk** ~ **sı**, *huk.* Kabahatsiz olan karı veya kocadan, boşanma sonucu büyük yoksulluğa düşen tarafa öteki tarafın ödemek zorunda olduğu para.

~ **bağlamak**, *dey.* Bir kimseye geçimini sağlayacak kadar para verilmesini sağlamak. [*Ing.* To assign a subsistence allowance to].

~ **mükellefiyeti**, *huk.* Nafaka yükümü. Muhtaç karı ve kocanın birbirine, ana ve babanın küçük çocuklarına, usulün füruu ve fürunun usule, malî durumu iyi olan kardeşin, yoksul kardeslerine bakmak ve yardım etmek yükümlülüğü. [*Ing.* Duty to furnish maintenance; *Fr.* Action en demande de pension alimentaire].

nafakalanmak, nsz. f. Geçimini sağlamak.

nafakat, ç. i. *esk.* **Nafaka**'nın çoğulu.

nafe /nâfe/ i. *Osm.* < *Fars*, § ❶ Misk âhusu adıyle anılan bir çeşit ceylânın göbeğinde bulunan kese ve oradan çıkarılan güzel koku. [*Ing.* Perfume obtained from the musk deer]. ☆ *Eşanl.* **misk**; § ❷ *mec.* Güzelin, sevgilinin saçı. [*Ing.* The hair of one's beloved]; § ❸ *kıyf. esk.* Tilki, samur, tavşan ve benzeri tüylü hayvanların karın taraflarından yapılan kürk. *(Kürk, yapıldığı hayvanın ismini alırdı: samur nafesi, tilki nafesi, tavşan nafesi gibi).* [*Ing.* Fur from the belly of an animal].

naferiz, s. *esk.* Göbek düşüren, koku saçan.

nafi[1] /nâfi/, s. *Osm.* < *Ar. nef. esk.* § ❶ Faydalı, yararlı, kazançlı, kârlı. [*Ing.* Useful, profitable; beneficial; *Fr.* Utile, profitable]; § ❷ i. Tanrı'nın adlarından biri.

nafi[2] /nâfi/, s. *Osm.* < *Ar. nefy. esk.* § ❶ Gideren, yok eden, ortadan kaldıran. [*Ing.* That denies]; § ❷ Olumsuzlaştıran. [*Ing.* Negative]; § ❸ Süren, sürgün eden. [*Ing.* That drives away]; § ❹ i. Erkek adı.

nafia, **nafıa** /nâfıa/, i. *Osm.* < *Ar. nef. esk.* § ❶ Bir yeri bayındır duruma sokmak için yapılan işlerin tümü. [*Ing.* Public works; *Fr.* Travaux publics]. ☆ *Eşanl.* **bayındırlık**; § ❷ Kadın adı.

~ **işleri**, *ikt.* Yollar, limanlar, köprüler inşa etme. [*Ing.* Public works].

~ **vekâleti**, ◘ **Bayındırlık bakanlığı**.

~ **Vekili**, **Bayındırlık Bakanı**.

nafice /nâfice/, i. *Osm.* < *Fars. nâfe. esk.* Bir çeşit ceylânın karnında bulunan bir kese ve bu kesenin içinden çıkarılan güzel koku, misk göbeği. [*Ing.* Bag of musk; musk-pod].

nafih /nâfih/, s. *Osm.* < *Ar. neft. esk.* Üfleyen, nefes eden, üfüren, üfleyici. [*Ing.* [*Ing.* That blows with the breath].

nafiha, s. *esk.* **Nafih**'in dişili.

nafile /nâfile/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Boş, ise yaramayan, yararsız: *Gel, nafile külfetlere düşmeyelim. Yapılan bütün ısrarlar nafiledir.* [*Ing.* Useless, in vain; *Fr.* Inutile, vain]; § ❷ *(Fazladan kılınan namaz ve tutulan oruç hk.)* Zorunluluk bulunmadığı halde, sırf sevap kazanmak amacıyle yapılan. [*Ing.* A voluntary or supererogatory act of worship]; § ❸ z. Boş yere, boşu boşuna. [*Ing* Uselessly; *Fr.* Inutilement, en vain].

~ **yere**, Boşu boşuna. [*Ing.* Uselessly; *Fr.* Inutilement, en vain].

nafir /nâfir/, s. *Osm.* < *Ar. nefret. esk.* § ❶ Tiksinen, nefret eden, nefret duyan; § ❷ Korkan ürküp kaçan ürkek, ödlek.

nafire, s. *esk.* **Nafir**'in dişili.

nafiye, s. *esk.* § ❶ Nafi'nin dişili; § ❷ i. Kadın adı.

nafiz /nâfiz/, s. *Osm.* < *Ar. nüfûz. esk.* § ❶ Bir şeyin bir tarafından giderek öbür tarafından çıkan, delip öte tarafa geçen, delen. [*Ing.* Penetrating; *Fr.* Pénétrant, -ante]; § ❷ İçe işleyen, içeri giren; § ❸ Etkili olan, sözü geçen. [*Ing.* Influential; *Fr.* Influent,-ente]; § ❹ i. Erkek adı; § ❺ *huk. esk.* Bir mülkiyeti bağlayıcı nitelikte olarak ve hüküm doğurarak devreden işlem.

nafize, s. *esk.* § ❶ Nafiz'in dişili; § ❷ i. Kadın adı.

nafiziyet,-ti, i. *esk.* Sözü geçerlik, etkileme.

naft, i. *Fr. napht, petr.* Petrolden 100° C ile 250° C arasında damıtılan ürün. *(Benzin ile gazyağı arasında bir damıtma ürünü olan nafta, tepkili uçak yakıtı veya reforming ile petrokimyada ham madde olarak kullanılır).* [*ing.* Naphtha].

naftalen, i. *Fr. naphtalène. kim.* ◘ Naftalin.

naftalin, naftalen, i. *Fr. naphtaline, naphtalène. kim.* Madenkömürü katranından elde edilen, özel kokulu, beyaz, 1,158 yoğunluğunda, 80° C'ta eriyen 217° C'ta kaynayan, suda erimeyen, alkol benzol ve eterde kolaylıkla eriyen, formülü $C_{10}H_8$ olan antiseptik bir hidrokarbon. [*Ing.* Naphthalene].

naftalinsülfonik, s. *Fr. naphtalène - sulfonique kim.* Naftilinin sülfonlanmasıyle meydana gelen bir asid için kullanılır.

naftalit,-ti, i. *Fr. naphtalite.* Bileşiminde amonyum nitrat, naftalen'in notro'lu bir türevi ve bazen başka bileşikler de bulunan patlayıcı madde. [*Ing.* Naphtalite].

naftasen, i. *Fr. naphtacène. kim.* Formülü $C_{18}H_{12}$ olan aromatik hidrokarbon; ikişer ikişer iki ortak karbon atomu bulunan, çizgisel olarak yoğunlaşmış dört benzen çekirdeğinden meydana gelir. [*Ing.* Naphtacene; *Fr.* Dibenzo-2-3 6-7 naphtalène benzo-2-3 anthracène].

☆ *Eşanl.* **dibenzo-2,3 6-7 naftalen**, benzo-2-3 antrasen.

naftazarin, i. *Fr. naphtazarine. kim.* indirgeyici maddeler eşliğinde sülfürik asidin dinitronaftalenlere etkimesiyle elde edilen ve 5-6 dihidroksi- -α naftakinon'dan meydana gelen boyarmadde. *(Kimyasal yapısı alizarini andırır.* [*Ing.* Naphtazarine].

naftazinler, ç. i. *Fr. naphtazines. kim.* Formülü $C_{16}H_8$ $N_2C_{16}H_8$ olan bileşikler; fenazin'in benzenden türediği gibi, naftazinler de naftalen'den türer. [*Ing.* Naphtazines].

naftazolin, i. *Fr. naphtazoline. ecz.* Naftilmetil-imidazolin'in kısa adı; çevre damarlarını büzücü ve antihistaminiktir; göz hastalıklarında, binde 1'lik çözeltileri damla şeklinde kullanılır. *(Aynı zamanda kulak-boğaz-burun hastalıklarında, rinit, sinüzit ve anjinlerde, burun damlası ve toz halinde, antibiyotiklerle birlikte kullanılır).* [*Ing.* Naphtazoline].

naftein, i. *Fr. naphtéine. min.* Fosil mum. *(Bir hatchettin çeşidldir.* [*Ing.* Naphtelne].

naftenat,-tı, i. *Fr. naphténate.* Bir naftenik asidin tuzu: *Naftenatlar, kurutucu olarak boyalara, katkı maddesi olarak «aşırı basınç» veya petrol yağlarına katılır, petrokimyada ara ürünü olarak kullanılır.* [*ing.* Naphthenate].

naftenik, s. *Fr. naphténique kim.* Naftenlerden türeyen bütün maddelere, özellikle sikloheksan-karboksilik asidlere verilen eski ad. [*Ing.* Naphthenic]; ◎ **ham ~**, *petr.* Ağır kısımlarında, naftenik veya siklik hidrokarbonlar oranı yüksek olan ham petrol. [*Ing.* Raw naphthenic; *Fr.* Brut naphténique].

~ asid, *petr.* Petrolün damıtılmasından elde edilen, 200 ile 300° C arasında kaynayan, koyu kıvamlı sıvı. *(En önemlisi, alkilsiklopentan-asetik asittir).* [*Ing.* Naphthenic acid; *Fr.* Acide naphténique].

~ yağ, *petr.* Ham naftenlikten elde edilen yağlayıcı maddelerin genel adı. [*Ing.* Naphtenic oil; *Fr.* Huile naphténique].

naftenler, ç. i. *Fr. naphtènes. kim.* Başlangıçta, yalnız Bakû petrolünden çıkarılan siklanlar'a, sonraları alisiklik hidrokarbonların hepsine verilen eski. ad. [*Ing.* Naphthenes].

naftidin, i. *Fr. naphtidine. kim.* Dinaftil grupundan, NH_2-$C_{10}H_6$-$C_{10}H_6$-NH_2 formülündeki diamin; ß - hidrazonaftalen'in yer değiştirmesiyle, benzidin'e benzer şekilde meydana gelir. [*Ing.* Naphthidine].

naftil-, *kim.* Bir bileşikte naftil kökünün bulunduğunu belirten önek. [*Ing.* Naphtyl;*Fr.* Naphtyl-.].

naftil, i. *Fr. naphtyle. kim.* Formülü $C_{10}H_7$ olan tek değerli kök; naftalenden bir hidrojen atomunun veya naftolden bir hidroksil grupunun çıkarılmasıyle türer. *(α ve ß olmak üzere iki izomeri vardır).* [*Ing.* Naphtyl].

naftilamin, i. *Fr. naphtylamine kim.* Naftalen'den türeyen $C_{10}H_7$-NH_2 formülündeki amin. [*Ing.* Naphthylamine].

naftilen, i. *Fr. naphtylène. kim.* Formülü $C_{10}H_6$ olan iki değerli kök; naftalin molekülünden iki hidrojen atomunun çıkarılmasıyle elde edilir. [*Ing.* Naphtylene].

naftilendiamin, i. *Fr. naphtylenediamine. kim.* Naftalen'den türeyen $C_{10}H_6(NH2)_2$ formülündeki çevrimsel diaminlere verilen ad. *(Birbirinin izomeri olan, on tane naftilendiamin vardır).* [*Ing.* Naphtylenediamine].

naftilüre, i. *Fr. naphtylurée. kim.* Formülü NH_2-CO-NH-$C_{10}H_7$ olan ornatılmış üre; izosiyanik asidin naftilamine etkimesiyle elde edilir.

naftin, i. *Fr. naphtine. kim.* ◘ Nitrozonaftol.

naftionik, s. *Fr. naphtionique. kim.* α-naftilamin-4-sülfonik asidi için kullanılır; sanayide, sülfanilik aside benzer şekilde, a-naftilamin sülfat asidinin ısı etkisiyle yer değiştirmesinden elde edilir. *(Bu asid, azo boyarmaddelerinin hazırlanmasında kullanılır.* [*Ing.* Naphthionic].

naft (o)-, *kim.* Benzen serisinden benzerleri bulunan ve benzen çekirdeğinin yerine naftalen çekirdeğinin geçmesiyle türeyen bileşikleri adlandırmakta kullanılan önek. *Örnek: naftorezorsin.* [*Ing.* ve *Fr.* Naphth-(o)-].

naftoik, s. *Fr. naphtoïque. kim.* Naftalenden türeyen $C_{10}H_7CO_2H$ formülündeki monoasidler için kullanılır. İki izomer asidi vardır, 160° C'ta eriyen a-naftoik asid ile 182° C'ta eriyen ß-naftoik asid. Çeşitli yöntemlerle, naftilaminlerden sentetik olarak elde edilir ve ara ürün olarak nitrilleri verir. [*Ing.* Naphthoic; *Fr.* Naphtalene - carboxylique].

☆ *Eşanl.* **karboksilik-naftalen**.

naftokinon, i. *Fr. naphtoquinone. kim.* Naftalenden türeyen, $C_{10}H_6O_2$ formülündeki kinon. Birbirinin izomeri üç naftokinon bilinir. 125° C'ta eriyen ve benzokinona benzeyen 1-4 veya α naftokinon; fenantenkinon'u andıran, kokusuz, kırmızı renkli iğnecikler meydana getiren -1-2 veya ß naftokinon ve güçlü oksidleyici özellikler gösteren amfinaftokinon *(veya-2-6 naftokinon).* [*Ing.* Naphthoquinone].

naftol, i. *Fr. naphtol. kim.* Naftalenden türeyen C_{10} H_7 OH formülündeki fenollere verilen ad. [*Ing.* Naphthol].

Naga, öz. i. *dilb.* Assam'da konuşulan, tibet-birman öbeğinden dil. [*Ing.* ve *Fr.* Naga].

nagâh, nageh /nâ-gâh, nâgah/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Vakitsiz, zamansız, uygun zamanda olmayan; § ❷ z. *esk.* Ansızın, birdenbire.

Naga'lar, ç. öz. i. Birmanya ile Hindistan sınırında yaşayan halk. [*Ing.* ve *Fr.* Nagas].

nagam, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Nağme**'nin çoğulu.

nagamat /nagamât/, ç i. *esk.* **Nağma**'nin çoğulu.

nagana, i. *zool.* Asalak bir hayvan olan nagana kamçılısı. *(Trypanosoma brucei)* nın meydana getirdiği ve çeçe sineği *(Glossina morsitans)* ile bulaşan bir hastalık olup, kocabaş hayvanlarda görülür. [*Lat. Trypanosomiasis brucei; Ing.* Nagana, tsetse disease, tsetse fly disease; *Fr.* Trypanosomiase, trypanosomese]. ☆ *Eşanl.* çeçehastalığı.

~ kamçılısı, *paraz. Trypanosomatidae* familyasından, Orta Afrika at ve sığırlarında görülen nagana hastalığı etkeni burgumsu kamçılı. [*Lat. Tryanosoma brucei; Ing.* ve *Fr.* Trypanosome].

Nagasaki, öz. i. *coğr.* Japonya'da liman şehri.

~ tavuğu, ◘ Tavuk.

nagayka, i. Mahmuz takmayan kazakların kullandıkları deri kamçı. [*Ing.* Nagaika; *Fr.* Nagaïka, Nahaïka].

nageh, s. ◘ Nagâh.

nagehan, nagâhan /nâgehân, nâgâhân/, z. *Osm.* < *Fars. esk.* Ansızın, birdenbire.

nagehanî /nâgahânî/, s. *esk.* Birdenbire, ansızın olan.

~ hadise, *huk. esk.* Beklenilmeyen olay. *(Önceden görülmesi, en büyük dikkat ve özenle bile önlenmesi mümkün olmayan tabiat veya insanların sebep oldukları olaylar. Meselâ, yangın, su baskını, savaş, iç isyan, hükümet yasağı).*

nagız /nâgız/, s. *Osm.* < *Ar. nagz. esk.* § ❶ Şaşırmış gibi kafasını sallayan; § ❷ Sallayan, çalkalayan.

Nago'lar, ç. öz. i. ◘ Yoruba'lar.

nagor, i. zool. *Reduncinae* altfamilyasından, kızıl sarı tüylü, öne doğru kıvrık boynuzlu antilop. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Nagor].

Nagpuri, öz. i. ve s. *dilb.* Yaklaşık olarak 2,3 milyon kişi tarafından konuşulan marathi lehçesi. [*Ing.* Nagpuri; *Fr.* Nagpouri, nagpuri].

nagual, i. *sosy. Trilles, Malinowski, O. Leroy*, v.b. etnolog ve antropologlara göre bir çeşit hayvan totemi olup klana dahil ferde aittir. Nagual ile sahibi arasında sıkı esrarlı bir bağ vardır. Hayvanın hayatı insanın hayatına bağlıdır. [*Ing.* ve *Fr.* Nagual].

nagualizm, i. *sosy.* Bu inanç sistemi totemizmde olduğu gibi bir hayvan türü ile insan türü arasında sosyal bir ilişkiye değil, bir adamla herhangi bir hayvan arasında ferdî mistik ilişkiye ait olan bir inanç sistemi. Bu olay başlıca güney Amerika yerlilerinde görülür. [*Ing.* Nagualism; *Fr.* Nagualisme].

nagüvar, nagüvare, s. *Osm.* < *Fars. na-*, olumsuzluk eki + *guvar, güvare, esk.* § ❶ Sindirilmesi zor; § ❷ Tadı acı olan, acı.

nagyagit,-tl, i. *Fr. nagyagite. (Erdel'de yer adı Nagyag'dan) min.* Doğal altınlı kurşun tellürür. [*Ing.* Nagyagite].

nağme, i. ç: **nagamât**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Tüzel ve uyumlu ses; Ezgi. [*Ing.* Melody; *Fr.* Mélodie]; § ❷ Müzik perdesi, nota. [*Ing.* Tune; *Fr.* Ton]; § ❸ *mec.* Birinin yalandan nazlanarak ve yapmacıkla söylediği söz: *Bana nağme yapma;* § ❹ *müz. esk.* Ses, motif, lâhin parçası, ezgi bölümü. *(Sesler nağmeyi, nağmeler musiki cümlesini, cümleler haneyi, haneler musiki eserini meydana getirir).* ◎ **~ yi değiştirmek**, § ❶ Ezgiyi değiştirmek. [*Ing.* To change one's tune; *Fr.* Changer de ton]; § ❷ *mec.* Alttan almak.

~ yapmak, *arg.* Sözü edilen konuyu hiç önem vermiyormuş gibi anlatmak, bildiği bir şeyi bilmez görünmek.

nah[1], *ünl. kab.* ◘ Na.

nah[2], i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ İplik, ince ip, ibrişim teli; § ❷ Kıymetli kumaşlardan yapılmış bir çeşit halı, kilim.

nahafet, nehafet /nehâfet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zayıflık, cılız olma hali, çelimsizlik.

nahah, z. *Osm.* < *Fars. esk.* İstemeyerek, zorla, zorlanarak.

nahak, s. *Osm.* < *Fars. na-hakk. esk.* § ❶ Haksız, gereksiz. [*Ing.* Unjust, Iniquitous; *Fr.* Injuste, inique]; § ❷ z. Boşuna.

~ yere, *dey.* Haksız yere, haksız olarak. [*Ing.* Unjustly, unfairly; *Fr.* Injustement].

naharir /nahârîr/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nihrir. esk.* Bilgill, tecrübeli, becerikli kimseler.

nahaat /nâ-hâst/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kötürüm.

nahb[1], i. *Osm.* < *Ar. nahb. esk.* § ❶ Yüksek

sesle ağlama, yalvarıp ağlama; § ❷ Ölüm, ecel.

nahb[2], i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Çekip çıkarma; § ❷ Bir şeyin en iyisini seçme, tercih etme.

nahçir /nahçīr/, *i. avc. esk.* § ❶ Ceylân ve benzeri hayvanların, özellikle dağ keçisinin avı; § ❷ Yaban keçisi, ceylân ve benzeri av hayvanlarının ortak adı; § ❸ Avlanılan yer, avlak.

nahham, s. *Osm.* < *Ar. nuhum, esk.* § ❶ Boğazını temizlemek için sık sık öksürüp çok balgam çıkaran; § ❷ Cimri, pinti, eli sıkı, kıskanç.

nahhas[1] /nahhās/, i. *Osm.* < *Ar. nuhhas. esk.* Bakırcı.

nahhas[2] /nahhās/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. nahs. esk.* § ❶ Hayvan satıcısı, hayvan alışverişiyle uğraşan; § ❷ Esirci, esir satıcısı.

nahi /nahī/, s. *Osm.* < *Ar. nehy. esk.* Yasaklayan, önleyen, engel olan.

nahib[1] /nāhīb/, s. *Osm.* < *Ar. nehb. esk.* Bir mal üstüne üşüşen ve ele geçirdiğini alıp kaçan, yağma eden, talancı, çapulcu.

nahib[2] /nahīb/, s. *Osm.* < *Ar.* Çekingen. *esk.* Korkak, ödlek, ürkek.

nahib[3] /nahīb/, i. *Osm.* < *Ar. nahb. esk.* § ❶ Yüksek sesle, haykıra haykıra ağlama, yalvararak ağlama; § ❷ Ölüm, ecel.

nahid, i. ■ Nahit.

nahide /nāhide/, i. *Osm.* < *Ar. nehed. esk.* § ❶ Bülûğ çağına giren, göğüsleri gelişip yuvarlaklaşmış kız; § ❷ Kadın adı.

nahif /nahīf/, s. *Osm.* < *Ar. nehâfet. esk.* Cılız, zayıf. [*Ing.* Thin, weak, fragile; *Fr.* Maigre; délicat].

nahik /nāhik/, s. *Osm.* < *Ar. nehak. esk.* Anıran.

nahil[1] /nāhil/, s. *Osm.* < *Ar. nahl. esk.* Zayıflamış, incelmiş, çelimsiz, arık.

nahil[2] /nāhil/, i. ve s. *Osm.* < *Ar. nahl. esk.* Kalburcu, elekçi, kalburdan geçiren.

nahilbend, i. Balmumundan ağaç, yaprak ve meyva taklidi yapan ve gelinlerin önünde götürülen nahilleri imâl eden ve süsleyen sanatkâr. [*Fr.* Céroplaste].

nahilbendi, i. Balmumundan ağaç ve yemiş taklitleri yapıp bunları gümüş ve altın varaklarla süsleyerek gelin iklilleri yapmak sanatı ve bu tarzdaki işler. [*Ing.* Ceroplastics; *Fr.* Céroplastique].

nahile /nahīle/, s. *esk.* Nahil'in dişili.

Na-hi'ler Na-hsi'ler, ç. öz. i. *etn.* Yun'nan'ın kuzeydoğusunda halk, Tibet ailesinden yi grupunun bir koludur. Na-hi'lerin yazısı resim-ideografi biçimindedir. [*Ing.* Nakhis Mosos; *Fr.* Nachis, Nahsis, Mossos]. ☆ *Eşanl.* Mosu'lar.

nahir, i. ■ Nahiz.

nahir /nahīr/, s. *Osm.* < *Ar. nahr. esk.* Boğazlanmış, kesilmiş, kurban edilmiş.

nahir /nahīr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* *(Genellikle bir öfke, nefret, kibir veya isyan duygusunu belli etmek için)* Burundan gürültüyle ses çıkarma, hırlama.

nahire[1], s. *esk.* Nahir'in dişili.

nahire[2] /nāhire/, i. *Osm.* < *Ar. nahr. esk.* Ayın ilk günü veya son gecesi.

nahis /nāhis/, s. *Osm.* < *Ar. nahs. esk.* § ❶ Uğursuz, talihsiz; § ❷ i. Kıtlık.

nahise, s. *esk.* Nahis'in dişili.

nahit[1],-di /nāhit/, i. ç: **nevâhid**. *Osm.* < *Fars. nâhid. esk.* § ❶ Zühre, Venüs gezegeni; § ❷ *mec.* Genç kız; § ❸ Erkek adı.

nâhit[2], s. *Osm.* < Ar. Ergenliğe erişmiş. [*Osm.* Akil ve baliğ olmuş].

nahiv, i. *Osm.* < *Ar. nahv. esk.* § ❶ Yön, taraf, yol, kenar, yan; § ❷ *gram. esk.* Söz dizimi, cümle bilgisi.

nahiye /nāhiye/, i. ç: **nevâhi**. *Osm.* < *Ar. nahv. esk.* § ❶ Kenar, bir şeyin yan kısmı, taraf, yön; § ❷ Bölge. [*Ing.* District, region; *Fr.* Région]; § ❸ Civar, çevre; § ❹ Türkiye'de coğrafya, ülke ekonomisi, güvenlik ve mahallî hizmetler bakımından ilişkili kasaba ve köylerden meydana gelen İl İdaresi Kanununa göre düzenlenmiş yönetim birimi. [*Ing.* Township, administrative subdivision of a kaza; *Fr.* Commune]; § ◎ **Analık ~ si**, *sosy.* ■ Analık.

~ komisyonu, Nahiye meclisince alınan kararların yürütülmesiyle görevli organ. *(Nahiye müdürünün başkanlığında, nahiye meclisinin seçilmiş üyelerinden dördünün katılmasıyla meydana gelir. Nahiye meclisinin toplanma devreleri arasında bu kuruluşun görevlerini yürütür.)*

~ meclisi, Nahiyenin yönetimi konusunda tekliflerde bulunan istişarî kurul. *(Nahiyeye bağlı köy veya kasaba halkı arasından belediye meclisleri veya köy ihtiyar heyetlerince seçilen en az 12 kişi ile, meclisin tabiî üyeleri sayılan doktor, veteriner, tarım öğretmeni ve nahiye merkez ilkokulu müdüründen meydana gelir; yılda bir toplanır, dört yıl görev başında kalır.)*

~ müdürü, Nahiyenin tam yetkili mülkî âmiri. *(İçişleri Bakanı tarafından tâyin edilir ve valinin emrinde görev yapar. Bu göreve tâyin edileceklerde lise bitirmiş, 30 yaşını geçmemiş ve bucak müdürlüğü meslek kursunu bitirmiş olma şartları aranır. Vali ve kaymakam ile nahiye halkı arasında irtibat kurar, gerekli durumlarda kolluk kuvvetlerini kullanır).* [*ing.* Governor of a township].

nahiz /nahīz/, i. *Osm.* < *Fars. nehiz, esk.* § ❶ Pusu, tuzak. [*Ing.* Ambush, lurking place]; § ❷ s. Kusurlu, eksik, sakat; § ❸ Adi, kaba, bayağı.

nahl[1], i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hurma ağacı. [*Ing.* Palm tree; *Fr.* Palmier]; § ❷ Bir çeşit çalı veya ağaç; § ❸ Gelin odasına konulan yapma çiçek, yaprak ve meyvelerle süslenen mumdan yapılmış süs ağacı; § ❹ *folk.* Gelin veya sünnet alayının önünde taşınan balmumundan yapılmış ağaç; § ❺ *ed. esk.* Uzun, ince vücutlu dilber.

nahle, i. *esk.* § ❶ Tek hurma ağacı; § ❷ Tek fidan; § ❸ ■ Nahl[1].

nahliye, i. *Osm.* < *Ar. nahı > nahliyye. bot. esk.* Hurmagiller.

nahnaha, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Öksürme, öksürük; § ❷ Hırıltılı bir şekilde soluma.

nahor, i. Orta Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan yabanî bir koyunun özel adı. [*Ing.* ve *Fr.* Nahor].

nahoş /nāhōş/, s. *Osm.* < *Fars. esk. Hoş* olmayan, hoşa gitmeyen, kötü, çirkin. [*Ing.* Disagreeable, unpleasant; *Fr.* Mauvais, désagréable].

~ acılık, *trm.* İhtimarın saf olmayışından dolayı birada meydana gelen bir kusur.

nahoşi /nāhōşī/, i. esk. Çirkinlik, iğrençlik.

nahr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Boğazlama, kesme.

nahs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Uğursuzluk; § ❷ Uğursuz sayılan şey.

nahseyn, i. *esk.* Mars ve Satürn gezegenleri. *(Nahs-i felek de denir).*

naht,-tı, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Taş, ağaç, v.b. ni oyma, yontma. [*Ing.* Chopping, planing, shaving]; § ❷ Ağacı yontmak suretiyle kabartma şekiller vücuda getirmek sanatı. [*Fr.* Sculpture sur bois]; § ❸ İki veya daha fazla kelimeden bir kelime meydana getirme.

Nahua, i. ve s. *dilb.* Uto-aztek ailesi dillerinden biri; Kolomb öncesi devirde Meksika'nın en büyük medeniyet diliydi. [*Ing.* ve *Fr.* Nahua].

Nahua'lar, ç. öz. i. *etn.* Bazı tarihçilere göre A.B.D.'nin kuzeyinden, VII-XI. yüzyıllar arasında Meksika'ya göç eden savaşçı kabile topluluğu. Aralarında Aztekler de vardı. [*Ing.* ve *Fr.* Nahuas].

Nahuat, i. ve s. *dilb.* İspanyol istilâsı sırasında Meksika'da konuşulan ve «Klâsik Aztekçe» diye adlandırılabilecek nahua lehçesi. [*Fr.* Nahuatl].

nahuda /nā-hudā/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Tanrı tanımaz, Allahsız. [*Ing.* Godless, atheist; *Fr.* Athée]; § ❷ Gemi kaptanı.

~ ters, Tanrı'dan korkmaz.

nahun /nāhun/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tırnak.

nahune /nāhune/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Tırnak; § ❷ Tırnağa benzeyen şey. *(mızrap, v.b.).*

Nahuotlato'lar, ç. öz. i. ■ Olmekler.

nahv, i. ■ Nahiv.

nahvet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kendini beğenme, ululanma, böbürlenme, kibir, gurur.

nahvî /nahvī/, s. *esk.* Sözdizimiyle ilgili.

nahviyun, ç. i. *esk.* Sözdizimi uzmanları.

nahz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir âletle dürtme, delme, saplama, yaralama; § ❷ Havanda dövme, ezme; § ❸ Sözle kalp kırma, gurur kırma, incitme.

nai[1], s. *Osm.* < *Ar. na,* acıkma, susama. *esk.* § ❶ Acıkmış; § ❷ Susamış.

nai[2] /nāī/, s. *Osm.* < *Ar. naay, esk.* § ❶ Birinin ölüm haberini ilân etmeğe resmen memur edilmiş; § ❷ Birinin ölümünü haber veren; § ❸ Kara haberci, şom ağızlı.

naib, s. ve i. ■ Naip.

naibe /nāibe/, s. ve i. *esk.* § ❶ Kadın naip; § ❷ Kaza, belâ, musibet; § ❸ *tıp.* Nöbette gelen.

nail /nāil/, s. *Osm.* < *Ar. neyl. esk.* § ❶ Erişmiş, ele geçirmiş, elde etmiş, başarmış, kazanmış. [*ing.* Who obtains, who attains; *Fr.* Qui obtient; qui parvient à]. § ❷ i. Erkek adı.

~ olmak, Erişmek, ele geçirmek, elde etmek, başarmak, kazanmak. [*Ing.* To obtain, to acquire, to attain; *Fr.* Obtenir; parvenir à].

nailiyet,-ti, i. *esk.* Nail olma, ele geçirme, erişme.

naim[1] /nāim/, i. ç: **naimin**. *Osm.* < *Ar. nimet. esk.* § ❶ Huzur, saadet ve bolluk içinde yaşayış; § ❷ Tanrı'nın lûtfu, cömertliği; § ❸ Kur'an'da adı geçen sekiz cennetten dördüncüsünün adı, firdevs; § ❹ Erkek adı. Naz, içinde olmak (büyümek). Refah ve bolluk içinde yaşamak, *(veya yetişmek).*

naim[2] /nāim/, s. *Osm.* < *Ar. nim. esk.* § ❶ Yumuşak; § ❷ Taze, körpe; § ❸ Kemiksiz.

naimat, ç. i. *esk.* § ❶ Yumuşak ve taze şeyler; § ❷ Nazik şeyler.

naime /nāime/, s. *Osm.* < *Ar.* ❶ Güzel ve zarif *(kadın);* § ❷ i. Kadın adı.

naip,-bi /nāip/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. nevb > nāib.* § ❶ *tar.* Tahtta hükümdar bulunmadığı zaman veya hükümdarın çocukluğu sırasında devleti yöneten kimse: *Kral naibi.* [*Ing.* Regent; *Fr.* Régent,-ente]. ☆ *Eşanl.* **vekil**; § ❷ *esk.* Nöbetle gelen, nöbet bekleyen; § ❸ *tar.* (a) Fethedilmiş veya hâkimiyet altına alınmış bir yabancı ülkeyi hükümdar adına yöneten kimse. *(Bu terim özellikle İspanya'nın sömürgelerindeki yöneticiler için kullanılırdı);* (b) Kral naibi olarak nitelendirilen İrlanda licntenant'ı ve Hindistan genel valisi; (c) Birinci Dünya Savaşından sonra ve İkinci Dünya Savaşında Macaristan devlet başkanına verilen ad. *(Ülkenin yöneticileri, geçici bir rejim kurmakla monarşiye bağlılıklarını belirtmek istiyorlardı).* [*Ing.* Regent; (d) Hollanda'da hastahaneler, yetimevleri gibi bazı yardımsever kuruluşlarının yönetici. *(Yönetim genellikle bir kurulun elindeydi. Frans Hals'ın Haarlem'de bulunan ünlü tablolarında, bu kurullardan ikisi görülür: düşkün erkekler yurdu naipleri ile düşkün kadınlar yurdu naipleri*]. [*Ing.* Regent; Fr. Régent,-ente]. (e) Hollanda'da bir şehri yöneten yüksek memur. [*Ing.* Regent; *Fr.* Régent]; (f) *(geniş anl.)* Bu memurun ailesinden olanlara verilen ad. [*Ing.* Regent; *Fr.* Régent]; § ❹ *teşk. tar.* Şeriye mahkemelerinde kadılar adına görev yapan kimse; § ❺ s. Naiplik yapan. [*Ing.* Regent; *Fr.* Régent,-ente]; ◎ **~ Arpalık naibi**, *teşk. tar.* Şeyhülislâmların ve eyalet kadılarının *(mevaliler)* azillerinden sonra kendilerine verilen arpalıkların gelirini onlar adına yöneten kimse; ◎ **Ayak naibi**, *teşk. tar.* Eyalet kadılarının yanında, kadı adına esnafı denetleyen görevli; ◎ **Bâb naibi**, *teşk. tar.* Eyalet kadısının yanında, kadıya yardımcı

olan ve onun adına dâva dinleyen ve hüküm veren görevli. ◉ **Kadı naibi,** *teşk. tar.* ◘ **Kadı; ◉ kaza naibi,** *teşk. tar.* Kazalara bağlı nahiyelerin seri işlerine kaza kadısı adına bakan kimse; ◉ **Mevale naibi,** *teşk. tar.* Eyalet kadılarının tayin edildikleri eyalete gitmedikleri durumlarda gönderdikleri vekil. *(Kadı ile vekili o eyaletin gelirini aralarında anlaşarak bölüşürlerdi. Naip, kadıdan vekili olduğuna dair bir vesika alır, bunu o kadılığın kazaskerine onaylatırdı).*

~ prens, İngiltere'de, babası George III'ün bunaması üzerine, 1811'den 1820'ye kadar ülkeyi yöneten ve sonra George IV adı ile tahta çıkan prense verilen ad. [*İng.* Regent prince; *Fr.* Prince régent].

naiplik,-ği, i. § ❶ Bir kralın küçüklüğü, yokluğu veya yeteneksizliği sırasında kurulmuş olan hükümet. [*İng.* Regency; *Fr.* Régence]; § ❷ Almanya, Hollanda veya Belçika'da belediye yönetimi. [*İng.* Regency; *Fr.* Régence]; § ❸ Otuz altı senatör, bir hâkim, dört belediye başkanı ve dokuz kâhyadan kurulu bir topluluktan meydana gelen Amsterdam şehrinin özel idaresi. [*İng.* Regency; *Fr.* Régence].

nair, /naîr/, s. *Osm.* < *Ar. nar. esk.* § ❶ Yanan; § ❷ Parlayan.

naire /näire/, i. ç: **nevâir.** *Osm.* < *Ar. esk.* Ateş, alev.

Nairobi, öz. i. Kenya'nın başkenti. [*İng.* ve *Fr.* Nairobi].

-nak /näk/, sonek, *Osm.* < *Fars. esk.* Bazı isimlerin sonlarına getirilerek bileşik sıfat yapan ve eklendiği kelimelere «lı, li» anamı veren sonek.

nak, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Suyu emme, ıslanma. Sıcak suda haşlama; § ❷ İlâç olarak kullanılan bir otu sıcak veya soğuk suda bırakarak özünü çıkarma; § ❸ Sert ve killi toprak üzerinde suyun toplanması; § ❹ Toz, toz bulutu.

naka /näka/, i. *Osm.* < *Ar. zool. esk.* § ❶ Dişi deve; § ❷ *san. esk.* Deniz filinin dişlerinden yapılan tespih. *(Fildişinden tespih yapmak İslâmlıkta caiz olmadığı için deniz filinin dişlerinden yapılan tespihler çok tutulurdu, bunlar en pahalı tespihlerdi).*

nakabet, i. ◘ **Nikabet.**

nakabil /näkabil/, s. ç: **nâkabilân.** *Osm.* < *Fars.* ve *Ar. esk.* § ❶ Olamayacak, olmayacak, imkânsız, boş; § ❷ Kabiliyetsiz, yeteneksiz, bilgisiz.

nakabilan, ç. i. *esk.* § ❶ Olmayacak, olamayacak işler; § ❷ Yeteneksiz, kabiliyetsiz, bilgisiz kimseler.

nakabul /nä-kabûl/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kabiliyetsiz, yeteneksiz, yeteneği olmayan, beceriksiz.

nakale, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **Nâkil'**in çoğulu. *esk.* § ❷ Bir eşyayı bir yerden başka yere taşıyanlar; § ❷ Bir maddenin geçmesine elverişli olan şeyler; § ❸ Bir yazıyı, kitabı, bir dilden başka dile aktaranlar, mütercimler; § ❹ Bir yerde işittiği sözü başka bir yerde söyleyenler, haber taşıyanlar; § ❺ *fiz. esk.* Elektrik akımını veya ısıyı ileten maddeler, iletkenler.

nakâm /nä-kâm/, s. *Osm.* < *Fars. na-, esk.* § ❶ İsteğine ulaşamamış, muradına eremeyiş; § ❷ Yoksun kalmış, nasipsiz.

nakâmî /näkâmî/, i. *esk.* § ❶ İsteğine, muradına ermeme; § ❷ Mahrumluk, yoksunluk.

nakarat,-tı /nakarât/, I. *Osm.* < *Ar. nakr.* § ❶ Bir şarkıda her kıtadan sonra tekrarlanan ve bestesi değişmeyen parça. [*İng.* ve *Fr.* Refrain]; § ❷ *mec.* İkide birde tekrarlanan ve bundan dolayı usanç verecek önemini kaybeden söz: *Hep aynı nakarat.* [*İng.* Tiresome repetition; nagging; *Fr.* Chamaillerie]; § ❸ *ed.* Şiirin içinde iki defa veya daha fazla tekrarlanan bölüm. *(Nakarat tek mısra veya birkaç mısradan meydana gelir. Anlam bakımından her kıtayı şiirin ana konusuyle birleştirir).*

nakaratlı, s. Nakaratı olan.

~ bas, *müz.* Çok basit, çok kısa bir motifi olan ve bu motifi bütün parça boyunca tekrarlayan bas.

nakavt, i. *İng. knock-out. sp.* Boks maçında yerde on saniyeden fazla kalan boksörün yenik sayılması. [*Fr.* Knock-out]; ◉ **teknik ~,** Boksörlerden birinin ezici üstünlüğü karşısında hakemin maçı durdurması. [*İng.* Technical knock-out; *Fr.* Knock-out technique].

nakb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Delme; § ❷ Delik veya lâğım açma.

nakd, i. ◘ **Nakit.**

nakden /nak:den/, z. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Para ile, para olarak, paraca: *Nakden yardım etmek.* [*İng.* In cash; for ready money; *Fr.* Pécuniairement]; § ❷ Peşin olarak, peşinen. [*İng.* In advance; *Fr.* Au comptant].

~ verilen masraf, *ikt.* Nakten tediye. [*İng.* Current-outlay cost].

nakdî /nakdî/ s. *Osm.* < *Ar.* Para ile ilgili, para bakımından olan, paraca: *Nakdî yardım.* [*İng.* Cash; in ready money; *Fr.* Pécuniaire]; ◉ **bedeli ~,** *ask. esk.* Askerlik yapmakla yükümlü kimselerin askere gitmemek için ödedikleri para.

~ ceza, Para cezası. [*İng.* Fine, penalty; *Fr* Amende].

~ gelir, *ikt.* Gelirin para şeklinde tahsil edilmesi. [*İng.* Revenue receipts].

~ kıymet, *(Bir şeyin)* para bakımından değeri. [*İng.* Cash value; *Fr.* Valeur numéraire].

~ tazminat, *huk.* ◘ **Tazminat**

~ teminat, *huk.* ◘ **Teminat.**

nakdine, i. *Osm.* < *Ar. nakd* + *Fars.*- *ine. esk.* § ❶ Hazır ve peşin para. [*İng.* Ready money, cash]; § ❷ Değerli mal. [*İng.* Valuable goods].

nakdiye, s. *esk.* **Nakdî'**nin dişili.

nakes, s. ◘ **Nekes.**

nakid, s. *Osm.* < *Ar. nakd. esk.* § ❶ Paranın hakikisini kalp olanından ayıran; § ❷ *mec.* Bir seyin iyisini, kötüsünden ayıran.

nakil veya nakl, i. ◘ **Nakil.**

nakliliyet,-tl, I. ◘ **Nakliliyat.**

nakır /näkır/, i. *Osm.* < *Ar. nakr. esk.* § ❶ Nişana isabet eden ok; § ❷ Delen, oyan, kazan şey.

nâkıs /näkıs/, s. *Osm.* < *Ar. naks. esk.* § ❶ Eksik, noksan, tam olmayan, bitmemiş. [*İng.* Incomplete imperfect, deficient; *Fr.* Imparfait, incomplet]; § ❷ Kusuru olan, kusurlu, özürlü. [*İng.* Defective; *Fr.* Défectueux,-euse]; § ❸ *gram.* Arapça'da üçlü kökünün son harfi illetli *(elif, vav, ye)* olan *(kelime);* § ❹ *mat. esk. (Sayı hk.)* Sıfırdan küçük olan, eksi işaretiyle gösterilen negatif. [*İng.* Below zero; *Fr.* Au desous de zéro]; § ❺ *i. mat. esk.* Çıkarma veya eksi (−) işareti. [*İng.* Minus; *Fr.* Moins].

~ borç, *huk.* Kanunun alacaklıya dâva ve takip hakkı vermediği borçlar. Ancak, böyle bir borç yerine getirilirse geri alınamaz; *Kumar borcu* gibi. [*Lat. Obligationes, imperfectae, naturalas obligationes; İng.* Unperfect obligations; *Fr.* Obligations imparfaites].

~ teşebbüs, *huk.* ◘ **Teşebbüs.**

nakısa[1] /näkısa/ i. *Osm.* < *Ar. (k kalın okunur).* Eksiklik, kusur.

nakısa[2], s. *esk.* **Nakıs'**ın dişili.

nakısat, ç. I. *esk.* § ❶ Eksiği olanlar; § ❷ *mec.* Kadınlar.

nakış,-kşı, I. ç: **nukuş.** *Osm.* < *Ar. nakş.* § ❶ Bir şeyi ve özellikle duvar ve tavanları süslemek için yapılan resim ve çizgi. [*İng.* Decoration, design; drawing; *Fr.* Peinture décorative]; § ❷ Sırma veya ipekle kumaş üzerine yapılan süs veya resim işleme. [*İng.* Embroidery; *Fr.* Broderie]; § ❸ *esk.* Resim, suret; § ❹ *mec.* Hile; § ❺ *san. esk.* Binaların duvar, tavan gibi yerlerine suluboya ve yağlıboya resimler ve çeşitli desenlerle yapılan süsleme; § ❻ *müz.* Beste ve şemai şekillerinde *(form)* eserlerinin dört yerine iki haneli olanlarına verilen ad: *Nakış beste, nakış semai. (Bu şekilde güftenin dört mısraından ilk ikisi birbiri peşine bestelendikten sonra terennüm gelir; üçüncü mısra miyan olur; bunları dördüncü mısra ve tekrar terennüm takip eder. Böylece eserde yalnız iki terennüm, demek ki iki hane var demektir. Eserin çok kısa olmaması için terennüm bölümü geniş ve müzeyyen (süslü, nakışlı) tutulur.Nakış adı da buradan gelir).* ◉ **Nakşı âbî,** *san.esk.* Su ve zamk karışımı boya ile resim yapma usulü. Bu boya ile yapılmış resim. *(Bugünkü guvaş resme benzerdi. Nakşı âbî boyaları saydam değildi. Doğu minyatürlerinde de bu boyalar kullanılmıştır).* ◉ **Nakşı peleng,** san. *esk.* Kumaş ve çinide kullanılan bir çeşit motif. ◉ **Nakşı zerkâr,** *san. esk.* § ❷ Altınla yapılan süsleme; § ❷ Altınla yazılan yazı ; ◉ **Dival ~,** özellikle kadife, canfes, atlas, tafta gibi kumaşlar üzerine mukavva kalıp kullanılarak işlenen nakış. *(Dival nakış için hazırlanan motif ince kâğıda çizilir, çirişlenmiş mukavvaya yapıştırılarak kesilir Bu kalıp kumaşa yapıştırılır ve tersine teyellenir. Kasnağa gerilerek kalıbın üzerini örten altın veya gümüş klaptan mumlanmış, aynı renk iplikle altından hristo teyeli şeklini gösteren bir tutturma ile işlenir).*

~ ağır sengin semai, *müz.* Iki haneli sengin semai *(6/2 usulünde ağır semai).*

~ ağır semai, *müz.* Iki haneli ağır semai.

~ ağır aksak semai, *müz.* Iki haneli ağır aksak semai. *(10/4 usulünde ağır semai).*

~ aksak semai, *müz.* Iki haneli aksak semai. *(10/8 usulünde ağır semai).*

~ basma, *ciltç.* Bir cilt üzerine basılan oyuk ve kabartmalı süs.

~ beste, *müz.* Iki haneli beste. *(Türk sanat musikisinde nadir kullanılır. Örnekleri azdır. Nakış besteler genellikle «lenk fahte» usulündedir).*

~ işi, *dok.* ◘ **iş.**

~ işlemek, Kumaş üzerine renkli iplik ve sırma ile işleme yapmak. [*İng.* To embroider; *Fr.* Broder].

~ makinesi, *dok.* Nakış yapmağa yarayan tezgâh. *(Bu tür tezgâhlarda, örgü üzerinde bütün genişliği boyunca yapılması istenen dekoratif motiflerin her birine ait özel tığ veya mekikler bulunur; bu tığ veya mekikler, özel bir jakar sistemi ile hareketlendirilir).* [*Fr.* Brodeuse].

~ olmak, Yer etmek, iyice yerleşmek.

~ ressamı, ◘ **Nakkaş.**

~ semai, *müz.* Iki haneli ağır veya yürük semai.

~ sengin semai, *müz.* Iki haneli sengin semai. *(6/4 usulünde ağır semai).*

~ yürük semai, *müz.* Iki haneli yürük semai. *(6/4 usulünde yürük semai).*

~ yürük yürük semai, *müz,* Iki haneli yürük semai. *(6/8 usulünde yürük semai).*

nakışkâr, b. i. ◘ **Nakkaş.**

nakışlamak (-ı), f. § ❶ Bir şeyi işlemelerle süslemek, bezemek. [*İng.* To embroider; *Fr.* Broder]; § ❷ *dok.* İpek iplikleri arasına, bir kumaşı süslemeğe yarayan desenler meydana getirmek amacıyle altın veya gümüş karıştırarak dokumak.

nakışlı, s. § ❶ İşlemeli: *Nakışlı masa örtüsü.* [*İng.* Embroidered; *Fr.* Brodé,-ée]; § ❷ Süslemeli, süslü. [*İng.* Ornamented].

~ cam, *mim.* ◘ **Cam.**

~ mum, ◘ **Mum.**

nakız,-kzı, I. *Osm.* < *Ar.* ◘ **Nakz.**

nakız /nakız/, s. *Osm.* < *Ar. nakz. esk.* Bozan, bozucu.

nakl /nakl/, s. *Osm.* < *Ar. esk. (Su hk.)* Kana kana içilebilen, kandıran, bol, gür.

naki, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Temiz, pak; § ❷ Pek ince, çok güzel, zarif; § ❸ i. Erkek adı.

nakia /nakîa/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir kimse için verilen şölen, ziyafet; § ❷ Düğün yemeği.

nakib /nakîb/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. nakâbat. esk.* § ❶ Bir kavmin, bir kabilenin başkanı veya onun yerine başkanlık eden *(kimse);* § ❷ Bir tekkede şeyhe yardım ve ve-

killik eden *(en eski derviş veya dede);* ◉ **kahve ~** i, *tasav.* ◘ Kahve.

nakibe /nakībe/, i. *Osm.* < *Ar. nakb. esk.* § ❶ Can; § ❷ Akıl, zekâ.

Nakibüleşraf /nakibü'l eşrāf/ b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hz. Muhammed soyundan olan kimselerin işlerine bakan ve ulema sınıfından seçilen kimse; § ❷ Mekke'deki nakibüleşrafın İstanbul'daki vekili veya temsilcisi.

~ kaymakamı, Taşrada nakibüleşrafın görevini yapan kimse.

nakih, s. *Osm.* < *Ar. nekâhet. esk.* Hastalıktan henüz kurtulmuş ve tamamen eski sağlığına kavuşmamış bulunan, hastalığı atlatmakla birlikte hâlâ zayıf ve halsiz durumda olan.

nakil[1]**,nakl,-kli**, i. *Osm.* < *Ar. nakl.* § ❶ Bir yerden alıp başka bir yere götürme, aktarma, iletme, taşıma, geçirme. [*Ing.* Transport, transfer, conveyance; *Fr.* Transport, translation, transfert]; § ❷ Evini veya yerini değiştirme, göç. [*Ing.* Removal; *Fr.* Déménagement]; § ❸ Tayin: *Okul müdüründen naklini istedi.* [*Ing.* Appointment, designation; *Fr.* Nomination]; § ❹ *esk. (Yazı, resim, v.b. hk.)* Aynını başka bir şeyin üzerine alıp çıkarma, kopya etme; § ❺ Hikâye etme, anlatma, söyleme. [*Ing.* Narration; *Fr.* Narration, récit]; § ❻ Yabancı dilde yazılmış bir eseri veya yazıyı kendi diline çevirme, tercüme etme: *Mütercim cümleleri nakil işinden vazgeçiyor.* [*Ing.* Translation; adaptation; *Fr.* Traduction]; § ❼ Ağızdan ağıza veya kitaplar aracılığıyla öğrenilen: *Aklın kesmedi ama, o aklın yanına bir de nakil koymuşlar;* § ❽ *huk.* Genel olarak, devlet memurlarının, kendi istekleriyle veya karşılıklı olarak veya kurumları tarafından görev yerlerinin değiştirilmesi. ☆ *Eşanl.* **tahvil, yer değiştirme**; § ❾ *mal. huk* Aracı ödeyicinin kanun tarafından belirtilmiş vergi yükünü, bu yükün hepsini veya bir kısmını başkalarına nakletmek imkânı veren mekanizma. *(Verginin ağırlığını malın değerine ekleyerek müşteriye nakleden tacir gibi);* § ❿ *tıp.* ◘ Organ nakli; § ⓫ *psik.* ve *sosy.* Psikoloji ve sosyal psikolojide bir eğilim veya heyecanın yönünü değiştirme başka bir yöne çevirmek anlamında kullanılır. [*Ing.* Transfer; *Fr.* Transfert]; ◉ **nakl olunmak**, anlatmak; ◉ **deniz ~ araçları**, *huk.* ◘ Deniz; ◉ **borcun nakli**, ◘ Borç[1]; ◉ **davanın nakli**, *huk.* ◘ Dava; ◉ **enerji nakli**, § ❶ *elek.* Elektrik enerjisinin üretim merkezinden uzak mesafelere iletimi; § ❷ *tekn.* Bir taşıt hareket halindeyken, şebeke elektrik akımının motora aktarılması; ◉ **geçirme nakli**, *res.* ◘ Geçirme; ◉ **havadan ~**, *hava.* ◘ Havadan; ◉ **fon nakli**, *bank.* ◘ Fon[3]; ◉ **organ nakli**, *tıp.* ◘ Organ;

~ dava, ◘ Davanın nakli.

~ hattı, *elek.* ◘ Hat.

~ kaybı, *trm.* Tabiî veya sunî kanallarda suyun kaynaktan kullanılacağı noktaya kadar nakli sırasında meydana gelen kayıp. [*Ing.* Conveyance loss].

~ sağırlığı, Dış veya orta kulaktaki bir engel yüzünden ses dalgalarının iç kulağa gidememesi seklinde kendini gösteren bir sağırlık çeşidi. *(Bu çeşit sağırlığa kulak nezlesi ile sık sık tekerrür eden ve uzun süren burun nezleleri de sebep olabilir. Nakil sağırlığına uğrayanlar pes sesleri işitmezler. Bu, az rastlanan ve genel olmayan bir işitme arızasıdır. Nakil sağırlığı ilk merhalede iken önü alınabilir veya ilerlemesi durdurulabilir).*

~ şebekesi, Bir şehirde taşıtlara ait olan ve birbirine bağlanarak bir şebeke meydana getiren yolların tümü. [*Fr.* Réseau de transport].

☆ *Eşanl.* **taşıma ve ulaştırma yolları şebekesi.**

~ tasdiknamesi, *eğt.* Bir okuldan başka bir okula geçecek öğrenciye, kayıt olmak istediği okulun *«isteme yazısı»* üzerine, eski okulu tarafından verilen belge. *(İlkokullarda nakil tasdiknamesini sınıf öğretmeni ile müdür imzalar. Nakil tasdiknamesiyle birlikte öğrencinin sağlık ve ruhsal durum dosyası ve genel dosyası da diğer okula gönderilir).*

~ vasıtası, Taşıma aracı, taşıt. [*Ing.* Means of transport].

~ ve tayin, Bir memuru bir yerden bir yere atama.

nâkil[2] /nākil/, s. *Osm.* < *Ar. nakl. esk.* § ❶ İşittiği haberleri ve olayları başkasına anlatan, hikâye eden. [*Ing.* Narrator; *Fr.* Narrateur,-trice]; § ❷ *fiz.* ◘ iletken; § ❸ Taşıyan, aktaran, geçiren. [*Ing.* Transporter, transferrer].

nakil[3] /nākil/, s. *Osm.* < *Ar. nükûl. esk.* § ❶ Vazgeçen, dönen, cayan. [*Ing.* Who refrains or withdraws]; § ❷ Çekingen, korkak, bir şeyi yapmaktan kaçınan. [*Ing.* Timid; weak].

nakile /nākile/, i. **Nâkil**'in dişili.

nakiliyet,-ti /nākiliyet/, i. *Osm.* < *Ar. nakiliyyet. fiz. esk.* ◘ iletkenlik.

nakir /nakīr/, i. *Osm.* < *Ar. nakr. esk.* § ❶ Üzerinde çukur bulunan tahta veya taş; § ❷ Hurmanın çekirdeğindeki küçük çukur; § ❸ Küçük ve pek önemsiz şey. Tabiat, kaynak, cins.

☆ *Eşanl.* **kitmir.**

nakis /nākis/, s. *Osm.* < *Ar. neks. esk.* § ❶ Başını öne eğmiş olan; § ❷ Bayağı, alçak.

nakisa, nakise /nakīsa, nakīse/, i. *Osm.* < *Ar. naks. esk.* § ❶ Eksiklik, noksan, kusur; § ❷ Utanılacak, yakışıksız şey, kabahat, ayıp.

nakit,-kdi, i. c: nukut. *Osm.* < *Ar. nakd. (k kalın okunur).* § ❶ Hazır para. *Vakit nakittir.* [*Ing.* Ready money, cash; *Fr.* Argent comptant]; § ❷ *huk.* Para, akçe. [*Ing.* Money; *Fr.* Monnaie]; § ❸ *ikt.* Bir ülkede iktisadî değerlerin mübadelesi ve ölçümlenmesini sağlayan birim; § ❹ s. Nakdî; ◉ **esas ~**, *ikt.* ◘ Esas; ◉ **itibarî ~**, *ikt.* ◘ itibarî; ◉ **vakit ~ tir**, *dey.* ◘ Vakit.

~ bütçesi, *ikt.* Bütçenin tahsil ve tediyeleri ve devre sonunda elde kalan para. [*Ing.* Cash account].

~ kıymet, *ikt.* Para ve banka mevduatı. [*Ing.* Cash account].

~ para, Birikmiş, hazır para.

nakiz /nakīz/, s. *Osm.* < *Ar. nakz. esk.* Birbiriyle çelişik olan, nitelikleri bakımından çelişik olan, aykırı olan.

☆ *Eşanl.* **karşıt, zıt.**

nakiza, nakize /nakīza, nakīze/, s. *esk.* Nakiz'in dişili.

nakizeyn, i. *esk.* Birbiriyle çelişik olan iki şey.

nakka, i. *arg.* ◘ Beş[4].

nakkab /nakkāb/, s. *Osm.* < *Ar. nakb. esk.* Delik açan, delen, delici.

nakkaban, ç. i. *esk.* Delik açıcılar, deliciler, delenler.

nakkad /nakkād/, s. *Osm.* < *Ar. nakd. esk.* § ❶ Kalb parayı hakikisinden ayıran; § ❷ *(Bir şeyin)* iyisini, kötüsünden ayıran; § ❸ *mec.* Tenkitçi, eleştirici.

NAKİBÜLEŞRAF

NAİP

NAKKARE

nakkadan, ç. l. *esk.* § ❶ Paranın kalp olanıyla hakikisinil ayırt edenler. Bir şeyin iyisini kötüsünden ayıranlar; § ❷ *mec.* Tenkitçiler, eleştiriciler.

nakkal /nakkāl/, s. *Osm.* < *Ar. nakl. esk.* § ❶ İşittiği hikâyeleri başkalarına nakleden, çok hikâye anlatan, hikâyeci; § ❷ Taşıyan, nakleden.

nakkar /nakkār/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. nakr. esk.* § ❶ Ağacı, taşı veya madeni oyarak ona şekil veren, oyma yapan *(kimse). (Hakkâklar alçak kabartma, nakkarlar ise yüksek kabartma yapardı);* § ❷ *(Davul, v. b. vurgulu sazlar hk.)* Vuran, çalan *(kimse);* § ❸ *(Kuş veya civciv için)* Gagalayan, yumurtadan çıkmak için gaga ile vuran.

nakkare /nakkāre/, i. *Osm.* < *Ar. nakr. esk.* § ❶ Mehterhane takımında yer alan, iki değnekle vurularak çalınan bir çeşit küçük davul, dümbelek; § ❷ *h. d.* ◘ Nara; ◉ **çifte ~,** Çifte nara; ◉ **süvari ~ sı,** *tar.* Süvarilerin Ortaçağda kullandıkları nakkare. *(Oldukça küçük ve madenden olan bu nakkareler İspanya müslümanları tarafından kullanılırdı).*

nakkarezen, s. ve i. *müz. esk.* Nakkare denen çalgıyı çalan kimse.

nakkar.hane /nakkārhāne/, b. i. *Osm.* < *Ar. nakkār* + *Fars. hāne. esk.* Eskiden askerî mızıka takımına ve bunun bulunduğu yere verilen ad.

nakkaş /nakkaş/, i. *Osm.* < *Ar. nakş. esk.* § ❶ Binaların duvar, tavan gibi yerlerine süslemeler yapan resimci, süsleme ustası. [*İng.* Decorator artist; *Fr.* Peintre décorateur; peintre en bâtiment]. § ❷ Oymacı, hakkâk. [*İng.* Sculptor, carver, engraver; *Fr.* Sculpteur]; § ❸ *süsl. san.* Nakış işleyen, nakış yapan.

~ lar ağası, Nakkaşların başında bulunan görevli. *(Osmanlı imparatorluğunda, yapıların, sarayın, kitapların süslenmesiyle uğraşan görevlilerin toplandığı nakkaşhanedeki nakkaşların başıydı).*

nakkaşlık,-ğı, i. *esk.* Nakkaşın yaptığı iş. [*İng.* Drawing, painting, engraving; *Fr.* Profession de peintre-décorateur].

nakl, l. ◘ Nakil.

naklen /nak:len/, z. *Osm.* < *Ar. nakl.* Nakil yoluyla, aktarılarak: *Naklen tayin edilmek.* [*İng.* By transfer].

~ yayın, Spor karşılaşması, konser gibi gösterilerin veya önemli olayların cereyan ettiği anda radyo ve televizyonda gösterilmesi, duyurulması veya anlatılması.

nakletme, i. *ikt.* Gönderme, malları irsal. [*İng.* Forwarding].

nakletmek (-i), b. f. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Nakil işini yapmak, bir yerden bir yere geçirmek. [*İng.* To transport; *Fr.* Transporter]; § ❷ Atlatmak; § ❸ *muh.* Bankalarda kurum veya kişilere ait borç veya alacak hesapları arasında deviler yapmak. [*İng.* To transfer; *Fr.* Transférer]. ◉ **bir hesabı ~,** *muh.* Bir hesabı bir sahifeden öbürüne geçirmek. ◉ **mamul maddenin nakli,** *tic.* Mağaza, depo, v.b.'den mamul maddenin alınışı: *Nakil, demiryolu, karayolu, nehir yolu, v.b. ile yapılabilir.*

naklî /naklī/, s. *Osm.* < *Ar. nakl. esk.* § ❶ Taşıma ile ilgili olan. [*İng.* Pertaining to transport]; § ❷ Rivayetle öğrenilen, nakle dayanan. [*İng.* Narrative; *Fr.* Narratif,-ive].

☆ *Karş.* **akli.**

~ şahadet, *huk. esk.* Davalının gıyabında görülen davalarda, davacı tarafından getirilen ve bulundukları yerde dinlenen tanıkların beyanları. *(Bu beyanlar, kitabi hükmî ile davaya bakan hâkime gönderilirdi. Bu yüzden kitabi hükmî'ye naklî şahadet hücceti de denirdi).*

naklit,-**ti**, l. *Fr. nakhlite. min.* Bileşiminde gök kumu bulunmayan, piroksen ve olivin bakımından zengin taneli göktaşı çeşidi. [*İng.* Nakhlite].

nakliyat,-**tı**, l. *Osm.* < *Ar. nakliyye* > *nakliyyat.* § ❶ *Taşıma işleri.* [*İng.* Transport]; § ❷ *esk.* Nakle dayanan geleneksel bilgilerin tümü. [*İng.* Shipping]. ☆ *Karş.* **akliyat;** ◉ **deniz ~ ı,** *huk.* ◘ Deniz; ◉ ◉ **hava ~ ı,** *esk.* Silâhlı kuvvetlerde birliklerin araçların ve değişik ikmal maddelerinin havadan taşınması.

~ kaybı, *trm.* ◘ Nakil kaybı.

~ resmi, *huk.* Kamu kuruluşları, özel şirket veya kişiler tarafından belli tarife ve esaslara uygun olarak yapılan ulaştırma ve taşıma faaliyeti dolayısıyla bilet ücreterinden alınan bir çeşit vergi. [*İng.* Transport tax; *Fr.* Impôt sur le transport].

~ sigortası, *huk.* ◘ Sigorta.

nakliyatçı, i. Nakliye işleri yapan kimse. [*İng.* Shipping agent].

nakliye, s. *esk.* Naklî'nin dişili.

nakliye, i. *Osm.* < *Ar. naki* > *nakliyye.* § ❶ Taşıma işi. [*İng.* ve *Fr.* Transportation]; § ❷ Taşıma parası.

~ havacılığı, *esk. hava.* Askerî birlikleri taşıma, havadan indirme ve birliklerin ikmalini yapma v.b. görevleri yüklenen havacılık.

~ komisyoncusu, *huk.* ◘ Taşıma işleri komisyoncusu.

~ masrafları, *muh.* ◘ Masraf.

~ senedi, *huk.* ◘ Taşıma senedi.

~ sigortası, *huk.* ◘ Taşıma sigortası.

~ sözleşmesi, *huk.* ◘ Taşıma sözleşmesi.

~ ücreti, ◘ Taşıma ücreti.

nakliyeci, i. § ❶ Nakliye işleriyle uğraşan kimse. [*İng.* Shipping agent; *Fr.* Expéditeur, entrepreneur de transports]; § ❷ *huk.* ◘ Taşıyıcı.

nakliyecilik,-ği, l. Nakliye işi, taşımacılık.

nakmet, nikmet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Öç almak için bir kimseye eziyet ederek cezalandırma, intikam alma.

nakrit,-**tl**, i. *Fr. nacrite. min.* § ❶ Hidratlı doğal alüminyum silikat; kaolin grupundandır. [*İng.* Nacrite]; § ❷ Saksonya ve Lodeev'de *(Herault)* bulunan beyaz mika çeşidi. [*İng.* Nacrite].

naks, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Eksiklik, gerekenden az olma, noksan olma; § ❷ Azaltma, eksiltme.

naksiyum, i. *Fr. naxium, naxias. min.* Naksos adasında çıkarılan ve eskiden ince taşların cilâlanmasında kullanılan taş. [*İng.* Naxium].

nakş, i. ◘ Nakış.

nakşetmek (-i), f. § ❶ Süslemek, nakış yapmak. *İng.* To decorate, to design]; § ❷ *mec.* Bir etkinin kalıcılığını sağlamak, iyice yerleştirmek. [*İng.* To imprint; *Fr.* Imprimer].

nakşibendî, s. ve i. *Osm.* < *Ar. (Bahaüddin Nakşibend'in adından).* § ❶ Bahaüddin Nakşibend tarafından kurulan tarikata bağlı olan *(kimse);* § ❷ ◘ Nakşibendîlik.

nakşibendilik,-ği, i. Sunnî tarikatlardan birinin adı.

nakten, s. ◘ Nakden.

nakur /nākūr/, i. *Osm.* < *Ar. nakr. esk.* Düdük, boru. *(Özellikle kıyamet gününde İsrafil'in üfleyeceğine inanılan boru).*

nakus /nākūs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hıristiyanları ibadete çağırmak üzere kullanılan kilise çanı. [*İng.* Bell; *Fr.* Cloche]; § ❷ Doğu hıristiyanlarının dindaşlarını ibadete çağırmak için kullandıkları araç. *(Üzerine tokmakla vurulan delikli bir levhadır, Katolikler tarafından dinî hayramlarda kullanılır);* § ❸ *kim. esk.* Çan biçimindeki şişe, fanus.

nakz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bozma, çözme, kırma, yıkma, ket vurma; § ❷ Bir sözleşmeyi hiç olmamış farzetme, yok sayma. [*İng.* Annulment, reversal; *Fr.* Annulation]; § ❸ *huk.* ◘ Bozma.

nakzen /nak:zen/, z. *Osm.* < *Ar.* Bozarak, bozma ile. [*İng.* By annulment]. ◉ **davayı ~ görmek,** *huk. (davayı görmekle aslen görevli yargı mercii için)* Temyiz tarafından bozulan bir karar üzerine, bozma sebeplerini de gözönünde tutarak davaya yeniden bakmak; ◉ **davayı ~ iade etmek,** *huk. (temyiz yetkisine sahip bir yargı mercii için)* bir yargı kararını yargılama usulüne ilişkin hükümler bakımından yerinde görmeyip bozarak hükmü veren mahkemeye geri göndermek.

nakz.etmek (-i), b. f. § ❶ Bozmak: *Yemini nakzetmek;* § ❷ *(Yargıtay hk.)* Bir mahkemenin yargısını yerinde veya yolunda bulmayarak geri çevirmek. [*İng.* To annul; *Fr.* Annuler].

nal[1], l. *Osm.* < *Ar.* § ❶ At, öküz gibi hizmet hayvanlarının tırnaklarına çakılan demir parça. [*İng.* Horseshoe; *Fr.* Fer à cheval]; § ❷ *esk.* Ayakkabı, pabuç, çarık, terlik; § ❸ Baston, v.b.'nin ucuna geçirilen madenî halka veya yüksük; § ❹ Saban, v.b.'nin ucundaki demir kısım, uç. [*İng.* Iron point of a plow]; § ❺ *esk.* Deri üzerine yapılan dövme figürü. [*İng.* A Figure tattooed on the skin]. ◉ **~ ını sökmek için ölmüş eşek aramak,** *dey.* Hiç bir çaba harcamadan herhangi bir şeyden çıkar sağlamağa çalışmak. [*İng.* To try to make a profit out of nothing with no effort]. ◉ **~ ları dikmek (atmak),** *arg.* Ölmek. [*İng.* To die; *Fr.* Crever, mourir]; ◉ **at ~ ı,** *bot.* ◘ At; ◉ **birleşmiş kollu ~,** Kolları bir kiriş yardımıyle birleştirilmiş nal; ◉ **buz ~ ı,** Buz üstünde durmayı sağlayan, çivilerle donatılmış nal; ◉ **dört ~,** ◘ Dört; ◉ **Florantin ~,** Nal mıhı kullanmaksızın, penslerle ayağa tespit edilen nal; ◉ **hususî ~,** Atın çarpık basışlarını düzeltmek için özel şekilde yapılan, biçim ve kalınlığı her özel hale göre tayin edilen nal; ◉ **ingiliz ~ ı,** Hayvanın ayağını daha çok kaplayan nal; ◉ **kapalı ~,** Kolları çok geniş olan nal; ◉ **terlik ~,** İç kısmı dışından daha kalın ve tırnağa doğru incelen nal; ◉ **Türk ~ ı,** İç kısmı kısa, dar, kalın ve dış kenara doğru eğimli olan nal; ◉ **dört ~ a gitmek,** *dey.* Atı en hızlı şekilde koşturmak. [*İng.* To gallop; *Fr.* Aller au gallop]; ◉ **hem ~ ına, hem mıhına vurmak,** ◘ Hem; ◉ *(İş)* **üç ~ la bir ata kalmak,** *dey.* Ele geçirilen küçük bir parça dolayısıyla o nesnenin tamamını ele geçirmeyi ümit etmek.

~ burunlu yarasa, *zool.* ◘ Nalburunluyarasa.

~ burunlu yarasagiller, *zool.* ◘ Nalburunluyarasagiller.

~ çakmak, *atç.* At, v.b. hayvanların ayaklarına nal takmak, nallamak. [*İng.* To nail shoes on a horse; to shoe; *Fr.* Ferrer un cheval].

~ çantası, *ask.* Bir süvari bineği eyerinin veya süvari yedek atındaki küçük eyerin her iki tarafına asılan ve içinde yedek nal bulunan meşin çanta.

~ döğmek, Derinin üzerine dövme figürü yapmak. [*İng.* To prick a tattoo figure on the skin, to tattoo; *Fr.* Tatouer].

~ döken, *dey.* Taşlı, çakıllı *(yol).*

~ kasa, *den.* Doblin bir halatın iki taraf bedeni üzerine kısa bir parça halat dikilerek vücuda getirilen kasadır. Buna *(Parçalı kasa veya Falakalı kasa)* da denir.

~ kemer, *mim.* ◘ Kemer.

~ kesmek, Nal yapmak, dövme yapmak. [*İng.* To make horseshoes].

~ tokmağı, Nallama işinde kullanılan tahta çekiç. [*İng.* Shoeing mallet; *Fr.* Maillet].

~ toplamak, *(At)* koşuda en geride kalmak.

~ vurmak, *vat. (At. hk.)* tırıs giderken arka ayak nallarını ön ayak nallarına çarpmak.

~ vurması, Tırnak altındaki canlı dokulara çok yakın bir mıhın bu kısımlara basınç yapmasından ileri gelen nal kusuru. *Topallığın giderilmesi için mıhı çıkarmak genellikle yeterlidir, ama topallama geçmezse tırnağı inceltmek ve antiseptik bir pansuman yapmak gerektir).*

nal[2], l. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Kamış, düdük, ney; § ❷ Kamış kalem; § ❸ Kalemin içinde bulunan ince tel, saz; § ❹ Şekerkamışı; § ❺ İnilti, inleme.

nalan /nālān/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ İnleyen, sızlayan. [*İng.* Moaning, lamenting; *Fr.* Qui gémit; qui se lamente]; § ❷ İ. Kadın adı.

~ olmak, İnlemek, inildemek.

nal.bant,-dı, b. i. *Osm.* < *Ar. nal* + *Fars. bend,* bağ + *nal-bend* > *nalbant.* At, öküz v.b. hayvanlara nal takan kimse. [*Ing.* Blacksmith, farrier; *Fr.* Maréchal, marechal-ferrant].
~ **bıçağı,** ◘ **Bıçak.**
~ **dolabı,** *zool.* Ameliyat yaparken veya nallarken hayvanların içine sokulduğu araç.
~ **kerpeteni,** *tekn.* ◘ **Kerpeten.**

nalbantlık,-ğı, i. Nalbandın yaptığı iş. [*Ing.* Horseshoeing; *Fr.* Maréchalerie].

nalbaki, i. Nal kadar ufak olan tabaklar ve çocuk ve perhiz sahanlarına denir. [*Ing.* Very small plate or saucer].

nalbur, b. i. *Osm.* < *Ar. nal* + *Fars. bürdan,* götürmek. § ◉ Çivi, kilit, menteşe v.b. gibi yapı işlerinde kullanılan ufak tefek şeylerin satışını yapan kimse. [*Ing.* Hardware dealer]; § ◉ *esk.* At nalı yapan demirci. [*Ing.* Smith who makes horseshoes].

nal.burunlu.yarasa, b. i. *zool.* Nalburunluyarasagiller *(Rhinolophidae)* familyasından Amerika'dan başka dünyanın her tarafında yaygın yarasa cinsi. Nalburunlu yarasaya, burun kısmı yarım daire biçiminde olduğu için bu ad verilmiştir. Burnu üzerinde ayrıca mızrak biçiminde bir uzantı vardır. Her tarafta bulunan bu hayvanlar kışın mağaralarda yuvalanır, yazın yer değiştirirler. Küçük omurgalıları ve böcekleri yiyerek beslenirler. **Büyük nalburunluyarasa** *(Rhinolophus-ferrum-equinum)* Avrupa, Asya ve Afrika'da yaşar. Uzunluğu 6,5, kanat açıklığı 33 sm.'yi bulur. **Küçük nalburunluyarasa** *(Rhinolophus hipposideros)* Orta Avrupa'da toplu halde yaşar. Uzunluğu 4, kanat açıklığı 23 sm.'dir. [*Lat. Rhinolopus; Ing.* Horseshoe bat; *Fr.* Fer-à-cheval, rhinolophe]; ◉ **Hindistan** ~ **sı,** *zool.* ◘ **Yarasa.**

nal.burunlu.yarasagiller, b. ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan memeliler *(Mammalia)* sınıfının, yarasalar *(Chiroptera)* takımının küçükyarasalar *(Microchiroptera)* alt takımına giren bir familyası. Burun deliklerinin çevresinde yukarı doğru gelişmiş olan uzantıların ön parçası at nalına benzer. Kulakları büyüktür. Küçük-nal-burunlu yarasa *(Rhinolophus hipposideros),* büyük-nal-burunlu yarasa *(Rhinolophus ferrum - equinum),* Hindistan nal-burunlu yarasası *(Magaderma lyra)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Rhinolophidae; Fr.* Rhinolophidés].

nalça, i. *Osm.* < *Ar. nal* + *Fars.* -*çe,* küçültme eki > *nalçe.* § ◉ Ayakkabı, potin, çizme v.b.'nin ökçesine çakılan *(U)* şeklinde demir parçası. [*Ing.* Iron tip on a boot; *Fr.* Fer avec lequel on garnit le dessous des bottes et des souliers]; § ◉ Katır, eşek, sığır, v.b. hayvanların tırnakları altına çakılan demir parçası; § ◉ *saatç.* ◘ **Maşa.**
~ **kuyruğu,** *saatç.* Eşapmana bağlı olan ve bir duvar saatinin sarkacına hareket veren madenî çubuk. ◘ **Maşa kuyruğu.**

nalende /nälende/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Inleyen, inleyici.

naleyn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◉ Bir çift nal; § ◉ Bir çifte tahta ayakkabı; § ◉ *h.d.* Nalın.

nalın, i. *Osm.* < *Ar. naleyn.* Hamam, v.b. gibi zemini ıslak yerlerde giyilen, üstü tas, malı ve yüksekçe tahta ayakkabı. [*Ing.* Pattens, clogs; *Fr.* Socque, sabot]; ◉ **silme** ~, Altı yüksek olmayan nalın; ◉ **tezgâh** ~, Ayakları yüksek ve altları geniş olan nalın.
~ **çivi,** *tekn.* ◘ **Çivi.**
~ **hamamı,** ◘ **Hamam.**

nalıncı, i. Nalın yapan veya satan kimse. [*Ing.* Clog maker or seller].
~ **keseri,** *dey.* Hep kendi çıkarını düşünen kimse, egoist. [*Ing.* Egoist; selfish].
~ **keseri gibi kendine yontmak,** *dey.* Yalnız kendi çıkarını düşünerek hareket etmek. [*Ing.* To think only of one's own advantage].

nalınsı, s. Nalına benzeyen.
~ **kas,** *anat.* Baldırın arka tarafında bulunan büyük kas kitlesi. *(Yukarıda kaval kemiği ile kamış kemiğine yapışır, sonradan ikiz kaslarla birleşerek üçbaşlı baldır kasını meydana getirir, aşağıda aşil kirişiyle, topuk kemiğine yapışır.* [*Osm.* Adale-i na'liye; *Fr.* Muscle soléaire].

nali, s. *esk.* Nal biçiminde olan.

nalidiksik, s. *Fr. nalidixique.* İdrar yolları enfeksiyonlarında bakteri öldürücü olarak kullanılan bir organik asid için söylenir. *(1-8-Naftiridin'den türeyen ilgi çekici bir sentez bileşiğidir. «Gram negatif» denen bazı mikroplara (kolibasil, klebsiella, aerobakter, proteus) karşı etkilidir).* [*Ing.* Nalidixic].

naliş /nâliş/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* İnleme, inilti, inleyiş.

nallama, i. Nallamak eylemi. [*Ing.* Shoeing; *Fr.* Action de ferrer, ferrure].

nallamak (-i), f. § ◉ *(Hayvanın ayağına)* Nal çakmak. [*Ing.* To shoe *(a horse); Fr.* Ferrer]; § ◉ *arg.* Öldürmek. [*Ing.* To settle someone's account, to kill; *Fr.* Tuer, assassiner].

naltıraş, b. i. *Osm.* < *Ar. nal* + *Fars. tıraş,* yontan, kazıyan, düzenleyen, *esk.* § ◉ Tahta ayakkabı yapan kimse; § ◉ Nalıncı.

Nalular, ç. öz. i. *etn.* Portekiz Ginesi'nin zenci halkı. [*Ing.* Nalus; *Fr.* Nalous].

nam /nâm/, i. ç: **naman.** *Osm.* < *Fars.* § ◉ Ad, isim. [*Ing.* Name, title; *Fr.* Nom]; § ◉ Ün, şan. [*Ing.* Fame, renown; reputation; *Fr.* Réputation]; § ◉ s. Adlı, isimli: *Ahmet nam şahıs.* [*Ing.* Named; *Fr.* Renommé]. ◉ ~ **a yazılı konşimento,** *ikt.* Gönderilenin adına düzenlenmiş olup ciro ile devredilemez. [*Ing.* Straight bill of lading]. ◉ ~ **a yazılı kuponlu tahvil,** *ikt.* Malikin adı tescil edilmekle beraber, kuponları hamile ödenebilen tahvil. [*Ing.* Registered coupon bond]. ◉ ~ **yazılı senet,** *bank.* ve *bors.* Hamiline yazılı olan ve üzerinde sahibinin adı belirtilmeyen senede karşıt olarak üzerinde sahibinin adı yazılı senet. [*Ing.* A registered bond or bill]. ◉ ~ **yazılı tahvil,** *ikt.* Malik'in adı tescil edilen tahvil. [*Ing.* Registered bond]; ◉ ~ **ı müstear,** ◘ **Takma ad.** ◉ ~ **ı nişanı kalmamak,** *dey.* Yok olup unutulmak. [*Ing.* To leave no trace]. ◉ ~ **ına,** Hesabına, adına. [*Ing.* In the name of, on behalf of].
~ **salmak (vermek),** *dey.* Ün kazanmak. [*Ing.* To become famous, to be renowned].

nama /namâ/, i. *Osm.* < *Ar. nimet. esk.* § ◉ Nimet ve refah içinde bulunma; § ◉ Refaha kavuşturma; § ◉ Bahşiş, armağan.

nama, i. *Lat. bot. Hydrophyllaceae* familyasından, tropikal Amerika'da yetişen bir veya çokyıllık otsu bitki cinsi. Çiçekleri tek tek veya bileşik talkım şeklinde bulunur. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Nama* = *hydrolea*].

namağlûp, s. *Osm.* < *Ar.* + *Fars.* Yenilmez. Mağlûbedilmez.

namahrem /nâ-mahrem/, s. ve i. *Osm.* < *Fars.* Evlenmelerinde kanun bakımından sakınca olmayan kadın ve erkeğe verilen ad.

namahremiyet,-ti, i. esk. ◘ **Namahremlik.**

namakalit, i. *Fr. namaqualite. min.* Hidratlı doğal demir ve bakır oksid. [*Ing.* Namaqualite].

namahremlik,-ği, i. Namahrem olma hali.

naman, ç. i. *esk.* **Nam**'ın çoğulu.

namaz /namaz/, i. *Osm.* < *Fars.* < *Hintç.* Müslümanların günde beş defa yapmaları dince buyurulan ve dua okuyarak kıyam, rükû, sücut, kuut denilen beden durumlarını kuralınca tekrarlayarak Tanrı'ya edilen kulluk. [*Ing.* ve *Fr.* Namaz]. ◉ ~ **a durmak,** *din.* Namaz kılmak. [*Ing.* To perform the namaz]. ◉ ~ **ı kılınmak,** *din.* § ◉ *(Müslüman cenazesi hk.)* Bir kimsenin cenaze namazı kılınmak. [*Ing. (One's burial service)* to be read]; § ◉ *mec.* Ölmek. [*Ing.* To die; *Fr.* Mourir]. ◉ ~ **ı niyazı yerinde,** *dey.* Dinî görevlerini gerektiği şekilde yerine getiren kimseler için kullanılır; ◉ **beş vakit** ~, ◘ **Beş'**; ◉ **cenaze** ~ **ı,** *din.* ◘ **Cenaze**; ◉ **cuma** ~ **ı,** ◘ **Cuma**; ◉ **ikindi** ~ **ı,** *din.* ◘ **İkindi**; ◉ **kuşluk** ~ **ı,** *tasav.* ◘ **Kuşluk.**
~ **ayları,** Kadınların kendilerini özellikle ibadete verdikleri üç kamer ayı: *Recep, Şaban, Ramazan.* [*Ing.* The months of special divine services for women].
~ **bezi,** Namaz kılarken kadınların başlarına örttükleri tülbent. [*Ing.* Scarf (worn by a woman during worship)]. ◘ **Bez.**
~ **halısı,** ◘ **Halı.**
~ **kıldırmak,** *din.* Topluca kılınan namazlarda imamlık etmek. [*Ing.* To conduct the namaz].
~ **kılmak,** *din.* Namaz ibadetini yapmak. [*Ing.* To perform the namaz].
~ **seccadesi,** Üzerinde namaz kılınan seccade. [*Ing.* Carpet spread out on which to perform the namaz].

namaz.bozan, i. *bot.* Eğreltiotu türünden bir bitki.

namaz.gâh /namazgâh/, b. i. *Osm.* < *Fars. namâzgeh.* Açıkta namaz kılmak için hazırlanmış olan ve kıble yönüne doğru dikili bir taşı bulunan yer. [*Ing.* Place of prayer].

namazlık,-ğı, i. § ◉ Üzerinde namaz kılınan seccade, v.b. gibi yaygı; § ◉ *h.d.* Namazda okunan sure ve duaların tümü: *Namazlık öğrenmek;* § ◉ s. Namaz kadar süren.

namazsız, s. Aybaş halinde olan *(kadın).*

namdar /nâmdâr/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Namlı, ünlü. [*Ing.* Famous, celebrated].

namdaran, ç. i. *esk.* Namlılar, ünlüler.

namdarî /nâmdârî/, i. *esk.* Namdarlık.

namdarlık,-ğı, i. *esk.* Ünlü olma, ünlülük. [*Ing.* Renown, fame].

name /nâme/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ◉ Mektup. [*Ing.* Letter, dispatch, message; *Fr.* Lettre]; § ◉ Aşk mektubu. [*Ing.* Love letter; *Fr.* Lettre d'amour]; § ◉ Kitap. [*Ing.* Book; *Fr.* Livre]; § ◉ Broşür. [*Ing.* ve *Fr.* Brochure]; § ◉ Dergi. [*Ing.* Periodical review magazine; *Fr.* Périodique, revue]. § ◉ *gram. esk.* -name, *«yazılı» belge veya küçük kitap»* anlamıyle isimlerin sonuna gelerek bileşik isimler meydana getirir: *Beyan-name, kanun-name, şahadet-name, vekâlat-name, v.b.;* § ◉ *esk.* Resmî nitelikteki mektup ve bu mektubun yazıldığı kâğıt.
~ **defteri,** Divanı Hümayunda namelerin kaydedildiği defter. *(Bu defterler 1699 - 1895 yılları arası tutuldu. Başbakanlık arşivinde 15 tanesi muhafaza edilmektedir. XVIII. yüzyıldan itibaren nameler mühimme defterlerine kaydedildi).*
~ **kesesi,** Namei hümayunların içine konulduğu zarf.
~ **nüvis,** *teşk. tar.* Namei hümayunları kaleme alan Babıâlî divan kâtibi.

namerd, s. ◘ **Namert.**

namerdane, z. *esk.* Alçakça, erdemsizlikle.

namerdî, i. *esk.* ◘ **Namertlik.**

namert /nâmert/, s. *Osm.* < *Fars. na-merd.* Korkak, alçak, mert olmayan, erdemsiz. [*Ing.* Unmanly, cowardly, despicable; vile; *Fr.* Inhumain; lâche]. ◉ **namerde muhtaç olmak (olmamak),** *dey.* Güvenilmeyecek kimselere muhtaç duruma düşmek *(düşmemek).* [*Ing.* To be obliged, to ask help from one whom one despises].

namertlik,-ğı, i. Alçaklık, korkaklık, erdemsizlik. [*Ing.* Cowardice; cruelty; *Fr.* Inhumanité; lâcheté].

namevcut, s. Bir yerde hazır bulunmayan. [*Ing.* Absent; *Fr.* Absent,-ente].

namık /nâmık/, i. *Osm.* < *Ar. nemk. esk.* § ◉ Yazıcı, yazar. [*Ing.* Writer]. § ◉ Erkek adı.

nami[1] /nâmî/, s. *Osm.* < *Ar. nümüvv. esk.* Yerde biten, yetişen, büyüyen.

nami[2] /nâmî/, s. *Osm.* < *Fars. nâm.* § ◉ Namlı, ünlü, tanınmış; § ◉ i. Erkek adı.

namiye[1], s. *esk.* Nami'nin dişili.

namiye[2], i. *Osm.* < *Ar. nâmi* > *namiyye. esk.* § ◉ Yetişme, olma, yerden bitme özelliği; § ◉ Güç, kazanma.

namizac /nämizaç/, s. *Osm.* < *Fars.* ***esk.*** Hafif hasta, keyifsiz, rahatsz.

namizacî /nämizâcî/, i. ***esk.*** Keyifsizlik, rahatsızlık.

namlı, s. § ❶ Ünlü, meshur, tanınmış. [*Ing.* Famous, renowned]; § ❷ ◘ Namlu.

namlu, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Bir ateşli silâhın boru şeklinde dökülen veya sonradan delinerek yapılan ve içine doldurulmuş barutun yanmasıyle mermi atan parçası. [*Ing.* Barrel; *Fr.* Canon]; § ❷ Kılıç, kasatura ve benzeri atessiz silâhların kesici ve dürtücü görev yapan kısmı. [*Ing.* Blade]: ◉ **iki ~ lu**, *sil.* ◘ **iki**; ◉ **kaval ~**, *sil.* ◘ Kaval.

~ ağız kapağı, *sil.* Top namlusunun ağzını örten kapak. [*Ing.* Muzzle cover; *Fr.* Couvre bouche].

~ ağzı seviyesi, *sil.* Top mermisinin hedefi bulması için gerekli olan atış açısı. [*ing.* Firing angle].

~ ağzı yatağı, *sil.* Namlunun ağzı ile merminin düsüs noktasını birleştirdiği kabul edilen sanal doğru.

~ arabası, *sil.* Bazı toplarda *(1917 model 155'lik uzun Schneider, 203'lük amerikan Haw)* kundak ve kızağından ayrılmış olan namluyu taşımağa yarayan taşıt.

~ aşınması, *sil.* Bir ateşli silâhın namlu boşluğunda, atış sırasında yabancı bir cisim bulunmasından ileri gelen bozukluk.

~ başlığı, *sil.* Eski topların namlu ağzına dıstan yerleştirilen dairesel başlık.

~ ceketi, *sil.* Top namlularının korunması için kullanılan özel kılıf. [*Ing.* Barrel casing].

~ çemberi, *sil.* Eski topların namlu çevresine yerleştirilen kabartma halka: *Her top namlusunda normal olarak bir falya çemberi, bir orta çember ve bir muylu çemberi bulunurdu.*

~ deney âletleri, *sil.* Ateşli silâhların namlu direncini denemekte kullanılan âletlerin tümü.

~ genişlemesi, *sil.* Bir ateşli silâhta namlu boşluğunun, gazların basıncının etkisiyle mermi yatağının gerisine doğru genisleması.

~ kundak defteri, *ask.* Bir topa ait kayıt defteri. Topun çalışma durumu, bakımı ve muayenesiyle ilgili bilgileri tutmak için kullanılır. [*Ing.* Artillery gun book].

~ matkabı, *sil.* Silâh ustalarının namlularda delik açmak için kullandıkları demir delgi. [*Ing.* D-bit for a horse].

~ mili, *sil.* Bir tüfek namlusunun iç kısmının düzgün ve tam silindir biçiminde olup olmadığını denetlemeğe yarayan çelik mil.

~ sıyrığı, *sil.* Bir ateşli silâhın namlu boşluğunda, mermi yüzeyindeki bazı çıkıntıların çeperlere sürtünmesinden ileri gelen uzunlamasına sıyrık.

~ tomarı, *sil.* Eskiden namluların içini temizlemekte kullanılan harbi.

Namnet'ler, ç. öz. i. *etn.* Kelt Galyası'nda halk. Sezar zamanında, başlıca şehirleri Condivicnum *(Nantes)* idi. Sezar'a karşı Venet'lerle birlestiler. [*Ing.* Namnetes; *Fr.* Namnètes].

namurad /nâ-murâd/, s. *Osm.* < *Fars.* ***na,*** olumsuzluk eki + *Ar.* ***murâd.*** ***esk.*** § ❶ Muradına erişememiş, isteğine ulaşamamış, umudu boşa çıkmış, hayal kırıklığına uğramış: § ❷ ***müz.*** Türk musikisinin, bugün örneği kalmamış birlesik bir makamı.

namuradî /nâmurâdî/, i. ***esk.*** Istenilen şeye kavusamama, umudu boşa çıkma, hayal kırıklığına uğrama.

namurien, s. ve i. *Fr.* ***namu:ien*** < *Namur'*dan ***jeol.*** Dinansiyen ve Vesfaliyen arasında kalan karbon devri katına denir.

namus /nâmüs/, i. *Osm.* < *Ar.* < *Yun.* ***nomos.*** § ❶ Ahlâk şeref, haysiyet kurallarına sıkı sıkıya bağlılık. [*Ing.* Honor; *Fr.* Honneur; honorabilité]; § ❷ Edep, iffet, hayâ; § ❸ Dürüstlük, doğruluk. [*Ing.* Honesty; *Fr.* Honnêteté]; § ❹ ***esk.*** Kanun, nizam; § ❺ ***esk.*** Tanrı'ya yakın olan melekler. ◉ **~ una dokunmak**, *dey.* *(Birinin)* şeref ve haysiyetini olumsuz biçimde etkilemek. [*ing.* To affect someone's honor, to hurt someone's pride]. ◉ **~ uyla yaşamak**, *dey.* Ahlâk, şeref ve haysiyet kurallarına uygun olarak yaşamak. [*ing.* To live honestly, to lead a decent honorable life].

~ (ar) belâsı, *dey.* ◘ **Ar.**

~ sözü, *dey.* Şeref ve haysiyet üstüne verilen söz. [*ing.* For the sake of one's honor; *Fr.* Parole d'honneur].

namusiye, i. Yatakta yatanların görünmemesi için etrafına cibinlik gibi cekilen perde. [*Fr.* Rideau de lit].

namuslu, s. § ❶ Namusu olan, dürüstlüğüne dil uzatılamayan. [*ing.* Honorable, honest; *Fr.* Honnête]; § ❷ Ahlâkına güvenilir; § ❸ Evlilik dışı ilişkiler kurmayan *(kadın).* [*Ing.* Chaste; *Fr.* Chaste, pudique].

namusluluk.-ğu, i. Namuslu olma hali, dürüstlük.

namussuz, s. ve i. Namusu olmayan, ahlâk kurallarına aykırı davranışlar yapan *(kimse).* [*Ing.* Dishonest, shameless; *Fr.* Malhonnête].

namussuzluk,-ğu, i. Namussuz olma hali, namussuzca davranış, ahlâk ve şeref kurallarını çiğneme. [*Ing.* Shamelessness; dishonesty; *Fr.* Malhonnêteté].

~' etmek, Ahlâk ve şeref kurallarını çiğnemek.

namütenahi /nâmütenâhi/ s. *Osm.* < *Fars.* ***nâ*** + *Ar.* ***Mütenâhi.*** ***esk.*** Sonsuz, son gelmez, ucu bucağı olmayan. [*Ing.* Infinite, boundless, endless; *Fr.* Infini; sans fin].

namütenahilik,-ği, i. ***esk.*** Sonsuz olma hali, sonsuzluk. [*Ing.* Infinitude, endlessness; *Fr.* Infinité].

namütenahiyet.-ti, i. ***esk.*** ◘ **Sonsuzluk.**

namver /nâm-ver/, s. *Osm.* < *Fars.* ***esk.*** Namlı, ünlü.

namveran, ç. i. ***esk.*** Namlılar, ünlüler.

namverî, i. ***esk.*** Ün.

namyestnik, i. *Rus. tar.* Bir eyaleti çar adına yöneten Rus memuru. [*ing.* ve *Fr.* Namiestnik].

namzet,-di /nâmzet/, i. *Osm.* < *Fars.* ***namzed.*** ***esk.*** § ❶ Herhangi bir görev veya iş için kendini ileri süren veya baskaları tarafından ileri sürülen veya yetiştirilmekte olan kimse. [*ing.* Candidate; *Fr.* Candidat]. ◬ *Eşanl.* aday; § ❷ Evlilik adayı, sözlü, nişanlı. [*ing.* Betrothed; *Fr.* Fiancé(e)]. § ❸ *huk.* (a) ◘ **Aday**; (b) Miras bırakanın fevkalâde ikame yoluyle tâyin ettiği mirasçı. (c) Lehine vasiyet yapılan kimse. [*ing.* Nominee; candidate].

namzetlik,-ği, i. Namzet olma hali, adaylık. [*ing.* Candidacy; *Fr.* Candidature].

nana, i. *Osm.* < *Fars.* Ekmek.

nanak'çılık,-ğı, i. *(Kurucusu Nanak'ın adından).* Sikh'lerin, Brahman'cılık ile Müslümanlık karışımı doktrinlerine verilen ad. [*Ing.* Nanakism; *Fr.* Nanékisme].

nanay[1], s. *Çingenece*'den. *arg.* Yok. [*ing.* There isn't; *Fr.* Il n'y a pas].

nanay[2], i. *folk.* Kars, Erzurum, Artvin illeri ve dolaylarında, çalgısız olarak yalnız türkü.

Nanaylar, ç. öz. i. *esk.* Gold, asyalı bir kavim. *(Habarovsk eyaletinin (S.S.C.B.) Kur-Urmiya ve Komsomolk bölgeleriyle, Çin Halk Cumhuriyetinde Sungari ile Ussuri ırmakları arasında yaşarlar, son yıllarda sayıları 6000-7000 civarında, Nanayların kendilerine özgü ataerkil bir aile kuruluşları vardır, Avcılık ve balıkçılıkla geçinirler. Sovyet yönetimiyle birlikte modern hayat şartlarına uydular. Fabrikalarda işçilik yapanları vardır. Dilleri Tunguz-Mançu dil ailesine girer. Başlıca üç ağıza ayrılır:* **1.** *Amur.* **2.** *Kurum.* **3.** *Sungar).* [*Ing.* Nanais; Golds; *Fr.* Golds, Nanaïs].

Nandi'ler, ç. öz. i. *etn.* Rudolf gölü yakınında yasayan ve sayıları yaklasık olarak 250.000'i bulan hami ırkından kabile. Yerlesik bir hayat sürer, çobanlık ve çiftçilik yaparlar. [*Ing.* ve *Fr.* Nandis].

nandina, i. *Lat. bot.* Ikiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kadıntuzluğugiller *(Berberidaceae)* familyasından, anayurdu Çin ve Japonya olan, herdem yeşil bir ağaççık, *N. domestica* adlı türünün çiçekleri çok kokuludur, süs bitkisi olarak yetiştirilir. [*Lat.* ve *Fr. Nandina; Ing* Nandina, sacred bamboo].

nandinia, i. *Lat. zool.* Miskkedisigiller *(Viverridae)* familyasından, tropikal Afrika'da yaşayan etçil memeli hayvan. [*Lat. Nandinia binotata; ing.* Nandine; *Fr.* Nandinie].

nandu, i. *zool.* ◘ **Amerika devekuşu.**

nane, i. *Osm.* < *Ar.* ***nanâ*** *bot.* Ikiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından, nemli yerlerde yetişen, genellikle tüylü ve çok kokulu otsu bitki cinsi. Başak biçiminde beyaz, pembe veya morumsu çiçekleri vardır. Iktisadi bakımdan büyük önem taşır. Taze naneden çıkarılan nane esansı, likörcülükte, şekerlemecilikte, lavantacılıkta ve eczacılıkta kullanılır; kurutulmuş nane yaprakları uyarıcı ve sindirimi kolaylastırıcı olduğundan kaynatılıp içilmek üzere baharatçılarda satılır; ayrıca yemeklere çeşni veren bir bitki olarak bahçelerde yetiştirilir. Lavantacılıkta en makbul olan türü, ingiliz nanesi *(M. piperita)* nin kültürü yapılır. Bu bitki **su nanesi** *(M. aquatica)* ile **yeşil nane** *(M. viridis)* türlerinin melezidir. Temmuz-Ağustos ayları arasında, leylak rengi çiçekler açan, 0,50-1 m. boyunda, özel kokulu, çokyıllık bir bitkidir. Gövdesi 4 köşeli, kırmızımtırak renkli ve tüylüdür. Yaprakları koyu yeşil renkli, ovat, sivri, saplı ve stipulasız, kenarları dişli olup karşılıklı dizilmiştir. Meyva esmer renkli bir nukstur. Yaprakları *(Folium Menthae Piperitae)* tanen, reçineli maddeler, şekerler *(glikoz, ramnoz),* acı madde ve bir uçucu yağ *(Oleum Menthae pipcritae)* taşır. Bu yağ içinde mentol, mentol esterleri, menton, kadinen, pinenler, fellandren, sineol ve bazı organik asidler *(aset asidi, valeriyan asidi v.b.)* bulunmuştur. Yaprakları yatıştırıcı, midevî, gaz söktürücü ve bulantı kesici olarak, özellikle infuzyon halinde kullanılır. Ishale karşı da etkisi iyidir. Yapraklar ile **nane suyu** *(Aqua Menthae Piperitae),* **nane şurubu** *(Sirupus Menthae Piperitae)* hazırlanır. Nane esansı yüksek dozlarda kuvvetli bir zehir ise de az miktarlarda (günde 2-10 damla) alınırsa mide ağrılarına, kusma ve bulantılara iyi gelir. Nane suyunun hazırlanmasında kullanılır. Pastillere, tabletlere koku vermeğe yarar. Dis ilâçlarının bileşimine girer. **Su nanesi** *(M. aquatica)* 30-80 sm. yüksekliğinde, tüylü bir bitkidir. Yaprakları saplı oval veya oval-lanseolat, kenarları testere dislidir. Çiçekleri pembe veya beyazdır. Bu tür de uçucu yağ taşır. **Yarpuz** veya **filisgin** *(M. pulegium)* adlı türü Avrupa'da, Akdeniz bölgesinde ve Türkiye'de sık rastlanan, tüylü, 10-50 sm. boyunda ve kuvvetli kokulu bir bitkidir. Yaprakları kısa saplı, oval veya oblong; çiçekleri morumsu-pembe renklidir. Uçucu yağı *pulegon* bakımından zengindir. **Tüylü nane** *(M. tomentosa = M. microphylla)* 30-80 sm. yüksekliğinde sık tüylü bir bitkidir. Yaprakları oval-oblong veya lanseolat, sivri, uçlu, alt yüzü boz renkli ve tüylü, kenarları ondülattır. Çiçek durumu silindir biçiminde, korolla mor renklidir. Uçucu yağ taşır. **Yeşil nane** *(M. viridis = M. spicata)* adlı türün değişik varyetelerinden, *Spearmint esansı* adını taşıyan bir esans elde edilir. Özel bir kokusu vardır. Mentol taşımaz. Diş macunlarına ve çikletlere koku vermek için çok kullanılır. Doğu Karadeniz bölümünde, özellikle Diyarbakır'da yetisir. *M. arvensis* özellikle Japonya'da yetiştirilen ve Japon nane esansını veren türdür. Mentol bakımından en zengin olan nane esansıdır. % 80 - 90 mentol taşır. Türkiye'de yetişen diğer türleri: **Uzun yapraklı nane** *(M. longifolia),* **yuvarlakyapraklı nane** *(M. rotundifolia), M. ambigua* ve *M. eriantha.*

[*Lat.* ve *Ing. Mentha; Fr.* Menthe]; ◉ kedi ~ si, *bot.* ◘ Kedinanesi.

~ likörü, *mutf.* 70° lik 500 gr. alkolde 2 gr. nane ruhu eritip, 500 gr. şeker şerbeti ilâve ederek hazırlanan içki. [*Ing.* Creme de menthe; *Fr.* Liqueur de menthe].

~ molla, ◘ Nanemolla.

~ ruhu, ◘ Naneruhu.

~ suyu, İçinde naneruhu eritilmiş su. [*Ing.* Peppermint water; *Fr.* Eau contenant de l'essence de menthe].

~ şekeri, ◘ Naneşekeri.

~ yemek, *dey.* «*Yakışıksız bir davranışta bulunmak, uygunsuz bir iş yapmak*» anlamında yediği naneye bak ve yemedik nane bırakmadı deyimlerinde kullanılır. [*Ing.* To commit a blunder, to say something silly, to commit an indiscretion; *Fr.* Faire une bêtise; dire des bêtises; déraisonner; radoter].

naneli, s. İçinde nane bitkisi veya nane esansı olan, nanenin kendisini veya kokusunu içinde bulunduran. [*Ing.* Containing peppermint; *Fr.* A la menthe].

nane.mola, b. s. ve i. *tkz.* § ❶ Güçsüz, dayanıksız *(kimse)*. [*Ing.* A timid and useless weakling; *Fr.* Homme freluquet, de caractère bizarre]; § ❷ Çok sık hastalanan *(kimse)*.

nane.ruhu, biş. i. Nane yapraklarından çıkarılan esans. [*Ing.* Oil of peppermint; *Fr.* Essence de menthe].

nane.şekeri, b. i. İçinde nane esansı karıştırılarak yapılan bir çeşit şeker. [*Ing.* Peppermint drop; *Fr.* Berlingot à la menthe].

nân.hâr /nânhâr/, b. i. *Osm.* < *Fars. nân. ekmek* + *hâr, ask. esk.* Ocaklı yeniçerilerden ölenlerin çocuklarına verilen ad. *(Bu çocukların ocağa yazılabilecek yaşta olanları acemi oğlan olarak göreve alınırdı. XVI. yüzyılda bu tür yetim ve maaşlı kul oğullarının sayıları 700'ü, XVII. yüzyılda 1655'i buldu. Nanharların her birine ayda üç şinik un veya bunun para tutarı verilir, ayrıca, üç ayda bir ulufe aylarında verilmek üzere kırk beş akçe maaş bağlanırdı).*

nanik, i. *Erm. arg.* Parmakları iyice açıp gerdikten sonra, başparmağı burnun ucuna değdirip eli sallayarak yapılan bir alay ve meydan okuma işareti. [*Ing.* Long nose; *Fr.* Pied de nez].

~ yapmak, Bir kimseyi kızdırmak veya onunla alay etmek amacıyla nanik işareti yapmak. [*Ing.* To thumb one's nose; *Fr.* Faire un pied de nez à qn].

nanizm, i. *tıp.* ◘ Cücelik.

Nankin, i. *Fr. nankin. dok.* İlk defa Nankin'de yapılmış olan ve uzun süre pantolon, yelek ve palto konfeksiyonunda kullanılan, dağ keçisi sarısı renkte bir tür pamuklu kumaş. [*Ing.* Nankin].

nankör,-rü, b. s. *Osm.* < *Fars. nân*, ekmek + *kur*, kör. Kendisine edilen iyiliği yokumsayan, iyilik bilmez. [*Ing.* Ungrateful, unthankful; *Fr.* Ingrat,-ate].

nankörlük,-ğü, i. Nankör olma hali veya nankörce davranış. [*Ing.* ve *Fr.* Ingratitude].

~ etmek, Yapılan bir iyiliğe karşı şükran duymamak. [*Ing.* To show ingratitude; *Fr.* Commettre une ingratitude].

nannik, i. *Erm. arg.* Kapatma, metres: *Bizim nannik ayda beş yüz papel eziyor.*

☆ *Eşanl.* Aftos, antin, dalgamotor, gaco, paçoz, zamazingo.

nano-, § ❶ Bir birimin adından önce gelince bu birimi bir milyarla bölen önek *(sembolü: n)*. [*Ing.* ve *Fr.* Nano-,]; § ❷ Yunanca *nanos*, cüce'den alınan ve bir çok kelimenin yapısına giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Nano-,].

nanosefal, i. ve s. *Fr. nanocéphale* < *Yun. nanos*, cüce + *kephale*, kafa. Kafası son derece küçük olan *(kimse)*. [*Ing.* Nanocephalous].

nanosefali, i. *Fr. nanocéphalie.* Başın son derece küçük olması *(doğuştan geri zekâlılık ile birlikte görünür)*. [*Ing.* Nanocephalia, nanocephaly].

nanozomi, i. *Fr. nanosomie.* Vücudun son derece ufak olması. [*Ing.* Nanosomia].

☆ *Eşanl.* Cücelik, nanizm.

nansuk, i. *Fr. nansouk, nanzouk.* İç çamaşırlarının yapımında veya işlemelerde kullanılan, Jakona'dan daha ince, bir çeşit pamuklu bez. [*Ing.* Nainsook].

nantokit,-ti, i. *Fr. nantokite. min.* Doğal bakır klorür CuCl; kübik sistemde billûrlaşır. Nantoco'da *(Şili)* renksiz kütleler halinde bulunur. [*Ing.* Nantokite].

Nantuat'lar, ç. öz. i. *etn. esk. coğr.* Galya'da halk. Yukarı Rhone kıyılarında, Leman gölünün doğusu ile güneyinde yerleşmişlerdi. Merkezleri *Tarnaiae* idi. *(Sank-moritz)*. [*Ing.* ve *Fr.* Nantuates].

nap, i. *Fr. nappe. jeol.* Yatık kıvrımlarda itme kuvvetinin hareketi halinde, antiklinal adı verilen kıvrımın tümsek kısmının kilometrelerce uzaklıkta yatay yer değiştirmesiyle oluşmuş bir jeolojik yapı şekli. [*Ing.* Sheet, flow].

napaliit,-ti, i. *Fr. napalite. min.* Formülü, C_5H_4 olan, bitümlü doğal hidrokarbon. Kaliforniya'da bir civa yatağında bulunur. [*Ing.* Napalite].

napalm, i. *Fr. napalm. (sodyumun kimyasal sembolü, Na* + *palmitat kelimesinin başı palm'dan)* § ❶ Başlangıçta sodyum palmitattan, sonraları alüminyum palmitattan hazırlanan jelleştirici madde. [*Ing.* Napalm]; § ❷ *(geniş anl.)* Adı geçen maddelerle jelleştirilmiş benzin. [*Ing.* Napalm].

~ bombası, Napalm doldurulmuş çok ince gömlekli çeşitli biçimlerde bomba. *(Bombanın çarpmasıyle gömlek parçalanır ve napalm ateş alır; bu maddenin yaydığı şiddetli ısı, çok geniş bir alan içindeki her şeyi yakıp yıkabilir. Napalm bombaları, İkinci Dünya Savaşının sonlarında ve Kore ile Çinhindi savaşlarında kullanıldı).* [*Ing.* Napalm bomb; *Fr.* Bombe au napalm].

Napoli, öz. i. *coğr.* İtalya'da Napoli körfezi kıyısında şehir. *Campania*'nın merkezidir. [*Ing.* Naple; *Fr.* Naples].

~ lehçesi, *dilb.* Napoli ve çevresinde konuşulan lehçe. [*Ing.* Neapolitan; *Fr.* Napolitain, campanien].

☆ *Eşanl.* Campania lehçesi.

~ merhemi, *ecz.* Civalı merhem. Ağırlığının yarısı kadar civa kapsar. Eskiden frenginin tedavisinde kullanılırdı. [*Ing.* Neapolitan ointment; *Fr.* Onguent napolitain].

napoliten, s. *Fr. napolitain,-aine.* § ❶ İtalyanın Napoli şehri ile ilgili veya ona değgin. [*Ing.* Neapolitan]; § ❷ Napoli balıkçılarının söylediği şarkıların adı.

~ altılı, *müz.* Alt çekenin minör altılısı. *(Napoliten altılı, ya minör alt çeken'den bir alıntı «Schönberg» ya da birinci çevirmenin sıralanışında ikinci dereceye yerleştirilen akort'un bir değişimi olarak düşünülebilir. Tonal armoni tarihinde önemi büyüktür).* [*Ing.* Neapolitan six; *Fr.* Sixte napolitaine].

~ şarkı, Napoli balıkçılarının söylediği halk türküsü. [*Ing.* Neapolitan song; *Fr.* Chanson napolitaine].

napolyon, i. 20 frank değerinde altın para. Fransa'da önce 1803'te, 1. Cumhuriyet zamanında Napolyon Bonapart tarafından bastırıldı, üzerinde birinci konsülün *(Napolyon)* resmi bulunuyordu. Birinci Krallık ve Son İmparatorluk döneminde yeniden basıldı. [*Ing.* Napoleon; *Fr.* Napoléon].

nâr /nâr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ateş, âd. [*Ing.* Fire; *Fr.* Feu]; § ❷ Cehennem. [*Ing.* Hell fire]; § ❸ Ateş gibi yakan, yakıcı olan şey. [*Ing.* Pain, injury, torment]; § ❹ *jeol. esk.* Ateş küre.

~ a yakmak, *dey.* Bir kimseye kötülük etmek, zarar vermek. [*Ing.* To injure]. ◉ *(Birinin)* ~ ına yanmak, *dey.* Bir kimse yüzünden büyük zarara uğramak. [*Ing.* To suffer through the fault of; to be the victim of]. ◉ ~ ı beyza *(nâri beyaz), kim. esk.* Çok fazla kızdırılmış cisim, akkor. [*Ing.* White heat, incandescence].

nar /nâr/, i. *Osm.* < *Fars. enâr. bot.* § ◉ İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Nargiller *(Punicaceae)* familyasından, Akdeniz bölgesinden Japonya'ya kadar yabanî olarak yetişen ve değişik formları ile kültüre alınmış olan, canlı kırmızı çiçekli, dört köşe dallı hafifçe dikenli bir ağaççık. Yaprakları lanseolat kısa saplı, tam tüysüz olup karşılıklı veya vertisillat dizilişlidir. Yaprak kenarı ve sapı kırmızımtrak renklidir. Parlak kırmızı renkteki çiçekler hemen hemen sapsız olup, teker teker veya 2-3 tanesi bir arada bulunur. Kaliks dökülmeyen ve etli 6 sepalli, korolla tomurcuk içinde buruşuk duran 5-8 petallidir. Stamenler çok ve serbesttir. Meyva portakal büyüklüğünde, esmer kırmızı renkli, derimsi perikarplı, çok tohumlu bir bakkadır. Meyvanın yenen kısmı, tohumların etli ve bol usareli testasıdır. Tohumlar saydam bir tabaka ile sarılıdır. Ağacın gövde kök ve dal kabukları *(Cortex Granati)* nişasta, mannit, reçineli maddeler, triterpenik asidler *(ursol asidi, betulinik asid* ve *oleanolik asid)*, tanen ve tanen ile birleşmiş halde pelletierin *(= punicin)*, izopelletierin ve metilpelletierin adı veriler alkaloidler taşır. Nar ağacı kabuğundan yapılan peraparatlar veya onun alkaloidleri tenya düşürmek için iyi ilâçlardır. Kabuktaki alkaloidler önce tenyayı hareketsiz bırakır, sonra öldürür. Türkiye'de bütün Anadolu ve özellikle Ege bölgesinde yetiştirilir. [*Osm.* Nâr bün; narven, secere-i rumman; *Lat. Punica granatum; Ing.* Pomegranate; *Fr.* Grenadier]; § ❷ Bu ağacın toparlakça, sert ve esmer kırmızı renkli bir kabukla örtülü, tepesi çanaklı, içinde sıralar halinde dizili pek çok çekirdek bulunan, tatlı - buruk lezzetli meyvesi. [*Osm.* Rümmân; *Ing.* Pomegranate; *Fr.* Grenade]; § ◉ *san.* Bir cins süsleme motifi. *(Boylamasına kesilmiş nar biçiminde olan bu motife özellikle Rönesans'taki İtalyan kumaşlarında yer verildi. Daha sonra da her çeşit süslemede yaygın olarak kullanıldı).* [*Ing.* Grenade ornament; *Fr.* Grenade]; ◉ kudret ~ ı, *bot.* ◘ Kudretnarı *(Ek bölüm)*; ◉ yer ~ ı, *bot.* ◘ yernarı.

~ ağacı, *bot.* ◘ Nar[1].

~ çiçeği, ◘ Narçiçeği.

~ gibi, *dey.* İyi kızarmış yiyecekler için kullanılır. [*Ing.* Well roasted, well toasted].

~ şerbeti, *mutf.* Nar suyuna şeker katılarak hazırlanan şerbet. *(Ekşi narla yapılırsa daha lezzetli olur. Nar suyu süzülerek içine istenildiği kadar şeker katılır, soğuk olarak sunulur).*

~ şurubu, *mutf.* Koyuca bir şerbete nar suyu ve limon suyu katılarak hazırlanan şurup. *(Süzülen şurup, temiz şişelere boşaltılır. Şişelerin ağzı sıkıca kapatılarak parafinlenir ve serin bir yerde saklanır. Kullanılacağı zaman içine su katılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Grenadine].

nara, i. *Osm.* < *Ar. nara veya nare.* § ❶ Yüksek sesle haykırma, külhanbeyce bağırma. [*Ing.* Loud cry, shout; *Fr.* Grand cri; vociférations]; § ❷ *tar.* Bir tulumbacı deyimi. *(Yangın söndürmekle görevli tulumbacılar, yangına giderken yolun açılması, halkın yoldan çekilmesi için «Yangın var» diye bağırırlardı. Buna tulumbacı dilinde ve halk ağzında nara denirdi. Her bölge tulumbacılarının, özelliğini gösteren bir nara atış biçimi vardı);* § ❸ *tasav.* Bir tarikat ulu'sunun, dervis veya şeyhin İlâhî coşkunluğa kapılması sonucu, kendinden geçercesine bağırması. *(Özellikle tekkelerde, zikir yapılan törenlerde şeyhler, dervişler aşka gelerek «Allah», «hay», «ya hey», «ya hu» diye nara atarlardı. tarikat dilinde insanın cezbeye kapılması, kendi benliğinden sıyrılması sonucu duyduğu coşkunluk yüzünden tevhidi bildiren çığlık anlamına gelir).*

~ atmak, Külhanbeyce bağırmak. [*Ing.* To shout out, to yell at the top of one's voice; crier; vociférer].

naracı, i. *teşk. tar.* Yangın yerine giden tulumbacılara yol açmak için bağıran görevli. *(Naracı'lar, sesi gür ve kalın olanlar arasından seçilirdi).*

nar.ağacı, b. i. ◘ **Nar**1.

nar.bülbülü, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Karatavukgiller *(Turdidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 13-15 sm.'dir. Alnı ve gerdanı pas kırmızıdır. Sırtı yeşil-kahverengi, karnı beyazımsı olur. Erkek kendi alanını sınırlamak için öter ve ancak dört saat direndikten sonra dişinin bu alana girmesine izin verir. Dişi kuş yuvayı dört günde ve kendi başına yapar, ancak ondan sonra çiftleşme olur ve bundan sonra erkek dişiyi bir süre besler. Bununla beraber yavruların beslenmesine *(günde 1.000 tırtıl)* ve yuvanın bakımına ikisi de katılır. Yavrular yumurtadan çıktıktan beş gün sonra dişi kuş, ikinci bir yuva yaparak içine yumurtlar, erkek kuşsa ilk kuluçkadan çıkan yavruların yetiştirilmesini üstüne alır, tamamlar. Avrupa, Kuzey Afrika ve Ön Asya'da orman ve bahçelerde yaşar. [*Lat. Erithacus rubecula; ing.* Robin; *Fr.* Rouge-gorge].

☆ *Eşanl.* **Algerdan, kızılgerdan.**

nar.çiçeği, b. s. ve i. § ❶ Parlak kırmızı *(renk).* [*ing.* Coral red; bright scarlet; *Fr.* Corallin]; § ❷ i. *kıyf. esk.* Osmanlı imparatorluğunda kullanılan bir çeşit fes *(narçiçeği renginde olan bu fesi Meşrutiyete kadar (1908) hafiyeler giyerdi).*

nar.çiçeği.kotinga, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Bağırganlar *(Clamatores)* üst familyasının, Kotingagiller *(Cotingidae)* familyasından bir kuş türü. Tüyleri parlak turuncu renklidir. Kanatları beyaz, kara olur. Başında tepeliği vardır. Güney Amerika'da yaşar. [*Lat. Rupicola rupicola; ing.* Cock of the rock; *Fr.* Coq de roche, rupicole].

narçil, i. ◘ **Narcil**.

nardenk, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Nar, erik, kızılcık gibi yemişlerden yapılan pekmez. [*ing.* Syrup made with pomegranate or damson juice].

nardin, i. *Osm.* < *Fars. bot. esk.* Birçeneklıler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Papirusgiller *(Cyperaceae)* familyasından, bir sümbül çeşidi. [*Lat. Nardus stricta; ing.* Matgrass; *Fr.* Nard].

nare, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Nara**.

nareke, i. *tiy.* Karagöz oyunu başladıktan sonra göstermeliği perdeden kaldırırken çalınan alet. Ucuna sigara kâğıdı gerilmiş, arılar gibi vızıltılı bir ses çıkaran kamış düdük.

narenc, nareng, i. *Osm.* < *Fars. nareng, Ar. narenc. esk.* § ❶ Turunç; § ❷ Portakal. [*ing.* ve *Fr.* Orange].

narencî, narengî, s. *esk.* Turuncu, turunç veya portakal renginde olan. [*ing.* Orange colored; *Fr.* Orange].

narenciye, i. *Osm.* < *Ar. narenc. bot.* Portakal, limon, mandalina, turunç, greypfrut gibi meyvelerin ortak adı. [*Ing.* Citrus fruits; *Fr.* Agrumes].

△ *Eşanl.* **Turunçgiller.**

~ **kırmızı örümceği**, *zool. Tetranychidae* familyasından mors kadar nüanslı kırmızı renkte, dişilerin sırtındaki urlardan uzun beyaz kıllar çıkan, narenciye yaprak ve meyvelerini emerek döküme sebebiyet veren bir zararlı. [*Lat. Paratetranychus citri*].

nareng, i. ◘ **Narenc**.

naresa /nâresâ/, s. *Osm.* < *Fars. nâ, olumsuzluk eki + resâ. esk.* § ❶ Uygunsuz, uygun olmayan. [*Ing.* Unworthy; unfit]; § ❷ Yetişmemiş, olgunlaşmamış, ham. [*Ing.* Illbred].

naresâl /nâresâl/, i. *esk.* § ❶ Uygunsuzluk, uygun olmama hali. [*Ing.* Unworthiness, unfitness]; § ❷ Yetişmemiş, olgunlaşmamış olma hali, hamlık. [*Ing.* Unmannerliness, ill breeding].

nareside /nâresîde/, s. *Osm.* < *Fars. nâ., olumsuzluk eki + reside esk.* § ❶ Olgunlaşmamış, ham; § ❷ Bülûğ çağına gelmemiş.

nargile, i. *Osm.* < *Fars.* Tömbeki denilen bir cins tütünü içmeye yarayan takım olup içi su dolu bir şişe ile bunun ağzına takılan lüleli ve marpuçlu bir ulamadan ibarettir. [*ing.* Water-pipe, hookah, narghile, hubble-bubble; *Fr.* Narguilé, narghilé]. ◉ ~ **nin suyunu değiştirmek**, *arg.* Motorun suyunu değiştirmek, tel çekmek.

~ **doldurmak**, Tömbekiye nargilenin üst tarafında bulunan lüle adlı kısma koymak.

~ **suyu**, *mec.* Pek lezzetsiz içecek.

nargiller, ç. b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Mersinler *(Myrtiflorae)* takımından, dikenli veya dikensiz küçük ağaçları kapsayan, 1 cinsi ve 2 türü bulunan bir familya. Yapraklar karşılıklı ve basittir. Çiçekler erdişi, aktinomorf ve hipantiyumludur. Stamen çoktur. Yumurtalık alt durumlu, 8-12 karpelli, iki katlıdır; alt kat 3 gözlü, üst kat 5-9 gözlüdür. Meyva bakkadır. Tohum çok adette ve etlenmiş testalıdır. Türkiye'de 1 cinsi ve 1 türü *(nar)* yetişir. [*Osm.* Rümmâniye; *Lat.* ve *Ing. Punicaceae; Fr.* Punicacees].

narh, i. *Osm.* < *Fars. nirh. huk.* Kanunun yetkili kıldığı kamu makamları tarafından özellikle bazı zorunlu ihtiyaç maddelerinin satış fiyatları için tespit edilen, uyulması mecburî azamî had. [*Ing.* Officially fixed price; *Fr.* Taxe; taxation].

~ **fiyatları**, *ikt.* ◘ **Fiyat**.

~ **koymak**, İhtiyaç maddeleri için sabit fiyat tespit etmek. [*ing.* To set a fixed price *(on commodities); Fr.* Taxer].

nârî /nârî/, s. *Osm.* < *Ar. nâr. esk.* § ❶ Ateşle ilgili olan. [*ing.* Pertaining to fire, fiery; *Fr.* Relatif au feu]; § ❷ Cehennemlik; § ❸ Yanıcı, patlayıcı, ateşli; § ❹ i. *mec.* Cin, peri.

narin /nârin/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ *İnce* yapılı, zayıf. [*Ing.* Slender, slim, tender; *Fr.* Mince]; § ❷ İnce. [*Ing.* Delicate; elegant; *Fr.* Mince, délicat; élégant,-ante]. ☆ *Eşanl.* **nazik, zarif**; § ❸ *den.* Boyuna oranla eni dar yapıda tekne.

narinlik,-ği, i. § ❶ Vücutça incelik, zayıflık. [*Ing.* Fineness; *Fr.* Finesse, minceur]; § ❷ Nazik olma hali. [*Ing.* Delicacy; *Fr. Fr.* Délicatesse]. ☆ *Eşanl.* **nezaket**; § ❸ *den.* Bir geminin ön *(baş)* ve arka *(kıç)* taraflarında su kesimi darlığı. [*ing.* Fineness; *Fr.* Finesse].

~ **katsayısı**, *den.* Gemi inşaatında kullanılan hesap elemanı. [*Ing.* Fineness coefficient; *Fr.* Coefficient de finesse].

~ **oranı**, *hava.* Bir aerodromik cismin uzunluğunun maksimum çapına oranı. [*Ing.* Fineness ratio; *Fr.* Rapport de finesse].

nâriye, s. *esk.* **Nârî'nin dişili.**

nârîyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ateşin özelliği, yakıcılık. [*ing.* The quality or nature of fire].

narkisizm; i. ◘ **Narsisizm**.

narko-, *Yun.* Uyuklama anlamında *narke'*den gelen ve bir çok kelimenin bileşimine giren önek. [*ing.* ve *Fr.* Narco-,].

narkoanaliz, b. i. *Fr. narco-analyse. psik.* Hastanın bilinçli olarak kendisini kontrol etme yeteneğini zayıflatan uyuşturucu bir madde zerk ederek bilinçaltı ve bilinçdışını araştırma usulü. [*ing.* Narcoanalysis].

narkolepsi, b. i. *Fr. narcolepsie. patol.* Şiddetli uyuma ihtiyacına bağlı uyuma nöbetleri ile seyreden sinir sistemi rahatsızlığı. [*ing.* Narcolepsy].

narkoleptik, s. *Fr. narcoleptique.* § ❶ *patol.* Narkolepsi ile ilgili. [*ing.* Narcoleptic]; § ❷ i. Narkolepsiye yakalanmış.

narkomani, b. i. *Fr. narcomanie. patol.* Uyuşturucu ilâçlara marazî düşkünlük. [*Ing.* Narcomania, drug mania].

narkoterapi, i. *Fr. narcothérapie. psiky.* ◘ ◘ **Uyku tedavisi**.

narkotik, i. ve s. *Fr. narcotique. ecz.* ◘ **Uyuşturucu**.

narkotin, i. *Fr. narcotine. ecz.* Afyon alkaloidlerinden biri. Narkotin'in, diğer afyon alkaloidleri gibi uyutucu özelliği yoktur; aksine, ihtilâç meydana getirir. Narkotin saf olarak kullanılmaz; fakat afyonlu ilâçlara katılınca diğer alkaloidlerin yatıştırıcı etkisini arttırır. [*Ing.* Narcotine].

narkotizm, i. *Fr. narcotisme. toksikol.* Uzun süre veya aşırı miktarda uyuşturucu madde kullanmaktan ileri gelen bozuklukların tümü. [*Ing.* Narcotism].

narkoz, i. *Fr. narcose. ted.* İlâçlarla sunî olarak meydana getirilen ve vücutta bir veya birkaç fonksiyonel etkinliğin azalmasına yol açan uyku hali. *(Narkoz, tabiî uykudan, hattâ hipnotizma ile sağlanan uykudan farklıdır; bunlardan birdenbire uyanmak mümkündür, fakat narkozda bir kimseyi adıyle çağırarak veya dürterek uyandırmak imkânsızdır.* [*Ing.* Narcosis]. ☆ *Eşanl.* **genel anestezi**; ◉ **başlangıç ~ u**, *tıp.* İlkel anestezi. Daha derin bir narkoza hazırlık için yapılır. [*ing.* Basal /basis/ anesthesia]; ◉ **magnezyum ~ u**, *tıp.* Magnezyum tuzları enjeksiyonu ile beliren anestezi. [*ing.* Magnesium anesthesia].

~ **vermek**, İlâç vermek suretiyle hastayı şuursuz ve ağrı duymaz hale getirmek.

narkozcu, i. *tıp.* Ameliyat edilecek hastaya narkoz veren uzman. [*Ing.* Anaesthetist; *Fr.* Anesthésiste].

narsarsukit, i. *Fr. narsarsukite* < Grönland'da yer adı. *Narsarssuakau. min.* Bileşiminde demir ve flüor da bulunan doğal sodyum silikotitanat. [*Ing.* Narsarsukite].

narsein, i. *Fr. narcéine* < *Yun. narke*, uyuşma. *ecz.* Afyon alkaloidlerinden biri. *(Narsein, nispeten az zehirli olan bir öksürük kesicidir).* [*Ing.* Narceine].

narsisist,-ti, i. *psik.* Kendine karşı tutkunluk duyan kimse. *(Kadın veya erkek)* [*Ing.* Narcissist; *Fr.* Narcisse].

narsisizm, i. *Fr. narcissisme (mitolojideki Narkissos adından). psiky.* (a) Bir kimsenin anormal bir şekilde kendi vücudundan cinsel haz duyma eğilimi; (b) Kendini sevme; (c) Psikoanalizde cinsel enerjinin seçilmiş-nesne olan ben'e yönelmesi; (d) Ruhsal-cinsel *(Psikoseksüel)* gelişmenin çocuksu bir şekilde kendinden haz alma seviyesinde durmuş olması hali. [*Ing.* Narcissism].

narsist, i. ◘ **Narsisist**.

narsizm, i. ◘ **Narsisizm**.

narteks, i. *Fr. narthex* < *Yun. narthex*, çekmece *mim.* ◘ **Dış dehliz**.

narven /nârven/, i. *Osm.* < *Fars. nâr + ven, esk.* § ❶ *bot.* Karaağaç. [*Ing.* Wychelm]; § ❷ Nar ağacı. [*Ing.* Pomegranate tree].

nas,-sı, i. ç: **nusus**. *Osm.* < *Ar. nass. esk.* § ❶ Açıklık, açık ve kesin hüküm; § ❷ *din.* Kur'anda veya hadiste herhangi bir konu hakkında ileri sürülmüş, tartışma kabul etmeyen, öylece uyulması gerekan, delil hükmündeki kesin söz. *(Nas hakkında bağdaştırma (tevil), özele uygulama (tahsis) değişim (nesih) yollarına başvurulabilmesi onun açıklığına aykırı sayılmaz. Nasın kaynağı konusunda içtihat yoluna başvurulamaz.* [*Ing.* A verse of the Quran decisive of any point in canon law]; § ❸ *gram. esk.* Sadece bir anlama gelen kelime; § ❹ *fels. esk.* Dogma, inak. [*Ing.* Dogma; *Fr.* Dogme].

na's, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Uykusu gelip içi geçme, uyku bastırma, uyuklama. [*Ing.* Drowsiness; *Fr.* Somnolence, assoupissement]; § ❷ Zayıflık, kuvvetsizlik, hitkinlik. [*Ing.* Weakness; *Fr.* Faiblesse].

nâs /nâs/, ç. i. *Osm.* < *Ar. insan esk.* Bir topluluk meydana getiren insanlar. Halk. [*Ing.* People, men, mankind, the public].

nasad, i. *Mac.* Tuna'da Macaristan ve Sırbistan'daki nehirlerde hafif savaş gemisi olarak kullanılan veya yük ve insan taşıyan bir çeşit gemi.

nasafet,-ti, i. *huk.* ◘ **Nısfet**.

Nasamon'lar, ç. öz. i. *etn.* Büyük Sirt kıyılarında yaşayan eski göçebe halk.

na'san, s. *esk.* Uykusu gelen, uyuklayan.

nasara /nâsâra/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nasrânî.*

esk. § ❶ İsa peygamberin doğduğu «*Nasıra*» kasabasından olanlar; § ❷ Müslüman idaresindeki Hıristiyan halka verilen ad.

nasavab /nāsavāb/, s. *Osm.* < *Ar. nā-* olumsuzluk eki + *savāb. esk.* § ❶ Doğru olmayan, yanlış; § ❷ Haksız.

nasayih /nasāyih/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nasihat. esk.* Bir kimseyi doğru ve uygun yola çevirmeğe veya kötü davranışlarından sakındırmağa çalışmak için söylenen sözler, nasihatler, öğütler.

nâsaz /nāsāz/, s. *Osm.* < *Fars. nā-* olumsuzluk eki + *sāz. esk.* Uymaz, uygunsuz, ters, kötü.

nâsazî /nāsāzī/, i. *esk.* Uygunsuzluk, terslik, uymazlık, kötülük. [*Ing.* Discordance, bad behaviour].

nâsazkâr /nāsāzkār/, b. s. *esk.* § ❶ Uygun görmeyen, muhalefet eden. [*Ing.* Dissenting]; § ❷ Uygunsuz işle uğraşan. § ❸ Beklenilmedik, umulmadık.

nâsazkârî /nāsāzkārī/, b. i. *esk.* Uygunsuzluk, karşıtlık. [*Ing.* Discordance, dissension].

nasb, i. ◘ Nasp.

nasbedilmek, nsz. f. *huk.* Bir işe tayin olunmak, atanmak.

nasbetmek (-i), b. f. *Osm.* < *Ar. nasb* + *türk. etmek. esk.* § ❶ Dikmek, saplamak; § ❷ Tayin etmek.

nasencide /nāsencīde/, s. *Osm.* < *Fars. nā-*, olumsuzluk eki + *sencide. esk.* § ❶ Tartılmamış, ölçülmemiş; § ❷ Değerlenmemiş, değerini bulmamış; § ❸ İyice düşünülmemiş, düşünülmeden yapılmış veya söylenmiş olan.

nasfet, i. ◘ Nısfet.

nâsıb /nāsıb/, s. ç: nevasıb. *Osm.* < *Ar. nasb. esk.* § ❶ Bir yere diken, yerleştiren, koyan; § ❷ Tayin eden; § ❸ *gram.* Arapçada harfi, üstün (e) şeklinde okutan.

nâsıbe, s. *esk.* Nâsıb'ın dişili.

nâsif /nāsıf/, i. *Osm.* < *Ar. nısf. mat. esk.* § ❶ Bir açıyı iki eşit parçaya bölen doğru, açıortay; ☆ *Eşanl.* **hatt-ı nâsıf**; § ❷ s. *esk.* Bir şeyi iki eşit parçaya bölen.

nâsıfa, s. i. *esk.* Nâsıf'ın dişili.

nâsıh /nāsıh/, s. *Osm.* < *Ar. nush. esk.* Bir kimseyi doğru ve uygun yola çevirmeğe veya kötü davranışlardan vazgeçirmeğe çalışmak için söz söyleyen, öğüt veren.

nâsıhane, z. *esk.* Nasihat ederek, öğüt vererek.

nâsık /nāsık/, s. *Osm.* < *Ar. nesk. esk.* § ❶ Düzgün, sıralı, dizili, tertipli; § ❷ Düzenleyen, sıralayan, dizen.

nasıl /na:sıl/, s. *T. ne* + *Ar. asl* > *asıl neasıl.* § ❶ Ne gibi, ne türlü, ne ile: *Nasıl kâğıt istiyorsunuz?* [*Ing.* What sort?; *Fr.* Quel, de quelle qualité]; § ❷ ünl. «*Ne dediniz?* veya «*iyi mi, beğendiniz mi?*» anlamında: *Nasıl, bir daha söyler misiniz? Nasıl, iyi oldu mu?* [*Ing.* What, how; *Fr.* Comment]; § ❸ z. Ne biçim, ne ile: *Nasıl geldiniz?* [*Ing.* How; *Fr.* Comment]; § ❹ Bir şeyin oluşundan veya yapılışından duyulan hayret ve şaşkınlığı belirtir; § ❺ İmkân var mı? : *Bu davranışlarından sonra ona nasıl kızmam?*; § ❻ Ne kadar çok: *Bilsen nasıl seviyorum?*; § ❼ *Ben sana dememiş miydim, gördün mü? Nasıl, ben sana söylememiş miydim? Bak adam nasıl bülbül gibi söyledi*; § ❽ Düz cümlelerde fiillerin önüne gelerek o fiilin belirttiği hareketin kesinlikle olacağı ve yapılacağı anlamını verir. *Hele bir yatılı okula gitsin, bak nasıl sınıfını geçecek*; § ❾ Soru cümlelerinde fiilin önüne gelerek fiilin belirttiği hareketin olmayacağını, yapılamayacağını anlatır: *Okula gitmiyor mu? Nasıl gitmez!*; § ❿ ünl. Ne söylediniz? Tekrarlar mısınız? *Nasıl, yeniden anlatır mısın;* § ⓫ İyi mi, memnun musunuz? *Nasıl yürürken daha az acı duyuyor musun?*; § ⓬ Hayret veya kızgınlık belirtisi olarak: *Nasıl! Sen hâlâ gitmedin mi?* ~ **oldu**, *dey.* Hangi sebeple, ne vesileyle anlamında.

~ **olsa**, *dey.* «*Elbette, muhakkak*» anlamında.

~ **olur**, *dey.* «*Mümkün mü?*» anlamında kullanılır: *Feride: — Nasıl olur? Beni almağa gelecekler diyordu.*

nasılsa /na:sılsa/, z. Herhangi bir sebeple, veya pek bilinmeyen bir nedenle: *Nasılsa vaat etmiş bulundum.*

Nasıp, i. ◘ Nasp.

nasır /nasır/, i. *Osm.* < *Ar. nāsūr. patol.* § ❶ Genellikle el ve ayakta, sürekli sürtünmeye uğrayan noktalarda üstderinin kalınlaşması ve sertleşmesiyle meydana gelen katılık. [*Osm.* Sefen; *Ing.* Corn, wart, callus; *Fr.* Cal, calus, durillon, callosité]; § ❷ *zool.* Memeli hayvanlarda, sertleşip kalınlaşmış kılsız deri bölgesi: *Afrika maymunlarının babası nasır bağlar.* [*Ing.* Callosity; *Fr.* Callosité]; § ❷ *zoot.* Yük, binek ve çeki hayvanlarında koşum takımının sürtünmesi sonucunda oluşan sert ve kalın deri kısmı.

~ **bağlamak (tutmak)**, § ❶ Nasırlanmak; § ❷ *mec.* Duygusuz, hissiz bir hale gelmek, duyarlığını yitirmek.

~ **bıçağı**, Nasırları kesip çıkarmağa yarayan hafifçe eğri, kesici âlet.

~ **ilâcı**, Nasırların çıkarılmasını sağlayan doku öldürücü ilâç.

~ **otu**, *bot.* ◘ Saksıgüzeli.

nâsır /nāsır/, s. *Osm.* < *Ar. nasr. esk.* § ❶ Yardım eden, yardımcı; § ❷ i. Erkek adı.

nâsıra, s. *esk.* Nâsır'ın dişili.

nasıralı, i. *(Nasıra yer adı'ndan Nasıralı).* § ❶ *din. tar.* İlk Hristiyanlara verilen ad. [*Ing.* Nazarene; *Fr.* Nazaréen] ; § ❷ Kudüs'te Musa dinini İncil doktrinine bağlayan bir hıristiyan mezhebinin üyesi. [*Ing.* Nazarite; *Fr.* Nazaréen, nazaréiste]; § ❸ Museviler tarafından İsa'ya verilen ad. [*Ing.* Nazarene; *Fr.* Nazaréen].

nâsırîn, ç. i. *esk.* Yardımcılar, yardım edenler.

nâsıriye, i. Eski bir mısır parası.

nasırlanmak veya nasırlaşmak, nsz. f. § ❶ Nasırlı hale gelmek, nasır bağlamak. [*Ing.* To get corns, to become calloused; *Fr.* Se durillonner; se couvrir de callosité; devenir calleux; se durcir]; § ❷ *mec.* Duygululuk özelliğini yitirmek *(bu anlamda genellikle nasırlaşmak kullanılır).*

nasırlı, s. Nasır bağlamış, nasırı olan, nasırlanmış: *Nasırlı parmak.* [*Ing.* Callous; *Fr.* Calleux,-euse].

~ **cisim**, *anat.* Beyin orağının *(beyin zarı kıvrımı)* altında bir kemer gibi bir yarımyuvardan ötekine enlemesine uzanan ince ve geniş akmadde şeridi. *(Nasırlı cisim, miyelinli iletim tellerinden meydana gelir; bu teller beynin iki yarımküresini birbiriyle birleştirir (beyin içi birleşeği/).* [*Ing.* Callous body; *Fr.* Corps calleux].

~ **ülser**, *patol.* Kenarları kalın ve sert olan ülser; hipertrofik bir sertleşme sonucunda oluşur. [*Ing.* Callous ulcer; *Fr.* Ulcère calleux].

nasır.otu, b. i. *bot.* ◘ Saksıgüzeli.

nasi /nāsi/, s. *Osm.* < *Ar. nisyān. esk.* Unutan, unutmuş olan. [*Ing.* Who forgets]

nasib, i. ◘ Nasip.

nasibe /nasībe/, i. *Osm.* < *Ar. nasb*, dikme. *esk.* Yollara nişan için dikilen taş veya işaret levhası.

nasic /nāsic/, s. *Osm.* < *Ar. nesc. esk.* § ❶ Dokuyan; § ❷ Sıralayan, düzenleyen.

nasih /nasīh/, s. *Osm.* < *Ar. nasihat. esk.* Çok nasihat eden, devamlı öğüt veren. [*Ing.* Advisor, counsellor].

nâsih /nāsih/, s. *Osm.* < *Ar. nesh. esk.* § ❶ Battal eden. [*ing.* Effacing, canceling; abrogating]; § ❷ İstinsah eden, kitabın kopyasını çıkaran. [*Ing.* Who copies].

nasihat,-ti /nasīhat/, i. *Osm.* < *Ar.* Bir kimseyi doğru yola sevketmek, yanlış ve kötü davranışlardan uzaklaştırmak için söylenen söz, yapılan konuşma, verilen öğüt. [*Ing.* Advice, counsel; *Fr.* Conseil, recommandation].

~ **dinlemek (tutmak)**, *dey.* Verilen nasihate göre hareket etmek.

~ **etmek** (nasihat vermek veya **nasihatte bulunmak**], Öğüt vermek. [*Ing.* To give advice, to advise; *Fr.* Recommander, conseiller].

~ **yollu**, *dey.* Nasihatı hatırlatır, nasihate benzer bir tarzda. [*Ing.* As advice, in the nature of counsel].

nasihatçı, s. ve i. Öğüt veren, nasihat eden *(kimse).* [*Ing.* Who gives advice; *Fr.* Conseiller,-ère, conseilleur].

☆ *Eşanl.* **nasuh**.

nasihatname /nasihatnāme/, biş. i. *Osm.* < *Ar. nasihat* + *Fars.nāme. ed. esk.* İnsanlara doğruluk, saygı, sevgi, bilgi edinme, yetişme konularında yol göstermek, öğüt vermek amacıyle yazılan manzum veya mensur eser.

nasik /nāsik/, s. *Osm.* < *Ar. nesk. esk.* Tanrı'ya bağlı olan, ibadet eden, dindar. [*Ing.* Pious, devout].

nasip,-bi, i. *Osm.* < *Ar. nasb* > *nasib.* § ❶ Bir kimsenin payına düşen şey, hisse: *Kolun bu sofrada nereye kadar uzanmışsa nasibin o kadardır;* § ❷ Bir kimsenin elde edebildiği, ele geçirebildiği, sahip olabildiği şey; § ❸ Tanrı'nın herkes için uygun gördüğüne inanılan şey, talih, kısmet, baht; § ❹ Günlük kazanç, yiyecek, rızk. ◉ *(Bir şeyden)* **nasibini almak**, *dey.* Hoşa giden bir şeyden kısa ve geçici bir süre de olsa yararlanmak, zevk almak. [*ing.* To enjoy].

~ **almak (vermek)**, *tasav.* Bektaşîlikte ikrar vererek tarikata girmek.

~ **etmek**, Fırsat vermek, ulaştırmak, eriştirmek.

~ **olmak**, § ❶ Fırsat düşmek, elvermek: § ❷ Erişmek, ulaşmak. [*Ing.* To fall to one's lot *(Good thing); Fr.* Échoir; être donné, être accordé par le destin]; § ❸ *din.* İslâmlıkta Tanrı'nın bir yaratığa, özel olarak bağışladığı şey.

nasipli, s. *tasav.* Nasip alarak tarikata girmiş olan. [*Ing.* Receiving a share].

nasir /nāsir/, s. *Osm.* < *Ar. nesr. esk.* § ❶ Dağıtan, saçan, serpen; § ❷ Nesir yazan. [*Ing.* Prose writer].

nasiye, s. ç: nevasi. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Nasih'in dişili; § ❷ Alın. [*Ing.* Forehead].

nasl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ok, kargı gibi silâhların ucundaki sivri demir parçası. [*Ing.* Spearhead; arrowhead]. ☆ *Eşanl.* **temren**.

nasonit, i. *Fr. nasonite. (Amerikalı jeolog F. L. Nason'un adından) min.* Klorlu doğal kurşun ve kalsiyum silikat. [*Ing.* Nasonite].

nasp, **nasıp**, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dikme, saplama; § ❷ Koyma, yerleştirme; § ❸ Tayin etme, atama. Atanma, tâyin edilme. [*Ing.* Appointment, nomination]; § ❹ Bir rütbe alma, terfi etme, yükselme; § ❺ *gram.* Arapçada harfin üstün (a, e,) şeklinde okunması.

~ **etmek**, ◘ Nasbetmek.

nasr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❷ Yardım. [*Ing.* Help, assistance]; § ❶ Zafer, üstün gelme, yenme.

nasrani /nasrāni/, i. *Osm.* < *Ar. (Nāsıra yer adından). esk.* İsa peygamberin doğduğu Nasıra köyüne bağlı olan kimse, Hıristiyan. *(Nasrani terimi Nasıra köyünde oturan İsa peygamberden dolayı kendisine ilk inananlar ve sonra da bütün hristiyanlar için kullanıldı).* [*Ing.* Christian, Nazarene; *Fr.* Nazaréen,-enne chrétien,-ienne].

nasraniye, i. *esk.* Nasrani'nin dişili.

nasraniyet,-ti, i. *esk.* Hıristiyanlık. [*Ing.* Christianity; *Fr.* Cristianisme].

nasrî /nasrī/, s. *esk.* Tanrı'nın yardımıyle, üstün gelmeyle ilgili. [*ing.* Pertaining to victory and God's assistance].

nassa, i. *Lat. zool. Nassariidae* familyasından, önden solungaçlı karındanbacaklı yumuşakça. *Ayağı uzuncadır; ayağının arka tarafında iki uzun eklenti bulunur; kavkısı uzun veya oval topaç biçimde, keskin sarmalı ve keskin yapılıdır. Bütün denizlerde yaygın olan bu hayvanlar kayaların üzerinde, suyosunlarının arasında yaşar; hep-*

si etçildir. Fosil olarak üçüncü zaman tabakalarında (özellikle Miyosende) pek çok görülür.) 150 den fazla türü vardır. [*Lat. Nassarius = Nassa; Ing.* Basket shell, basket whelk; *Fr.* Nasse].

Nassan, öz. i. *coğr.* Bahama adalarının başkenti.

nassiye, i. *Osm.* < *Ar. nassiyye. esk.* Dogmatizm, inakçılık.

nastî, i. *Fr. nastie. biy.* Bitkilerde bir dış etmenden ileri gelen, yönelme bakımından bu etmenle hiçbir ilişkisi bulunmayan ve yönelimin aksine büyümeyle de ilgili olmayan hareket. Nastiler sebeplerine göre çeşitlere ayrılır: *niktinasti*, gece ve gündüzün birbirini izlemesinden, *termonasti*, ısı değişmelerinden, *fotonasti*, ışık düzeyinin değişmesinden, *tigmonasti (veya seismonasti)*, dokunma veya çarpmadan ileri gelir. Yaprakların görünür bir sebep olmaksızın kendiliğinden hareket etmesine de *otonasti* denir. [*Ing.* Nastic].

nasuh /nasûh/, s. *Osm.* < *Ar. nush. esk.* § ❶ ◘ Nasihatçı; § ❷ Samimî; § ❸ Halis, saf, temiz; § ❹ Erkek adı; ◉ **tövbe-i nasuh**, Bozulması mümkün olmayan tövbe. ☆ *Eşanl.* **nusuh, nusuh tövbesi.**

nasuhî /nasûhî/, s. *esk.* § ❶ Bozulması mümkün olmayacak şekilde tövbe eden; § ❷ i. Erkek adı.

nasuhiye, i. *(Kurucusu Nasuhi Mehmed'in adından* > *nasûhiyye). din.* Halvetî tarikatının kollarından biri. *Halvetî tarikatının bütün görüş ve kurallarını benimseyen ve zikr anlayışına dayanan Nasuhiye, XVII. yy. sonlarında kuruldu. Merkezi Üsküdar, Doğancılar semtinde Nasuhi Mehmed'in yönetimindeki tekkeydi. Sunnî tarikatlarından biridir. İbadetle zikrin ayrılamayacağı görüşünü savunur.*

nasur /nâsûr/, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Basur deliği, fistül.

nasut /nâsût/, i. *Osm. Ar. esk.* İnsanlık: *Tenezzül etmedi naşuta, döndü lâhuta.*

nasutî /nâsûtî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* İnsanlıkla ilgili. [*Ing.* Human].
☆ *Karş.* **Lâhutî.**

nasyonal, s. *Fr. national,-ale* ◘ Millî, ulusal.

nasyonalist, s. ve i. *Fr. nationaliste.* ◘ Milliyetçi.

nasyonalizasyon, i. *Fr. nationalisation.* ◘ Millileştirme.

nasyonalize, s. *Fr. nationalisé,-ée.* ◘ Millileştirilmiş.
~ **etmek**, ◘ **Millileştirmek.**

nasyonal-sosyalist, s. ve i. § ❶ Nasyonal sosyalizmle ilgili: *Nasyonal sosyalist doktrin.* [*Ing.* National-Socialist; *Fr.* National-socialiste]; § ❷ Nasyonal-sosyalizm taraftarı. [*Ing.* National-Socialist; *Fr.* National-socialiste].
☆ *Eşanl.* **Nazi.**

nasyonal-sosyalizm, b. i. ◘ **Nazizm.**

naşad /nâşâd/, s. *Osm.* < *Fars. nā-* olumsuzluk eki + *şād. esk.* Üzüntülü, gamlı, sevinçsiz.

naşadî /naşadî/, i. *esk.* Üzüntülü, gamlı olma hali.

naşekib, naşıkıb /nâşekib, nâşikib/, s. *Osm.* < *Fars. nā.* olumsuzluk eki + *şekib* veya *şikib. esk.* § ❶ Sabırsız, aceleci; § ❷ Bir işten çabuk bıkan.

naşekibane, z. *esk.* Sabırsızlıkla, aceleyle.

naşekibî, naşikibî /naşekibî, naşikî/, i. *esk.* § ❶ Sabırsızlık; § ❷ *(Bir işten)* çabuk bıkma.

naşıt /nâşıt/, s. *Osm.* < *Ar. neşât. esk.* Şen, memnun, sevinçli.

naşî /nâşî/, s. *Osm.* < *Ar. neşet. esk.* § ❶ Bir şeyden ileri gelen; § ❷ z. *esk.* Sebebiyle, dolayı, ötürü.

naşîce, i. *(Neşa, şehir adından). dilb.* Hititlerin kendi dillerine verdikleri ad. ◘ Hititler.

naşice, i. *coğr.* ◘ Naşite.

naşid /nâşid/, s. *Osm.* < *Ar. naşîde. esk.* § ❶ Şiir söyleyen, okuyan veya yazan. [*Ing.* Who recites or writes poetry]. § ❷ i. Erkek adı. *(Bugün Naşit şeklinde).*

naşide, s. *esk.* § ❶ Naşîd'in dişili; § ❷ i. Kadın adı.

naşikib, s. ◘ **Naşekib.**

nâşinas /nâşinâs/, s. *Osm.* < *Fars. nā-* olumsuzluk eki + *şinās esk.* Tanımayan, bilmeyen, bilmez.

nâşinasî /nâşinasî/, i. *esk.* Tanımazlık, bilmezlik.

nâşinîde /nâşinîde/, s. *Osm.* < *Fars. nā-* olumsuzluk eki + *şenide. esk.* Duyulmamış, işitilmemiş. [*Ing.* Unheard, unheard of; original].

nâşir /naşir/, s. *Osm.* < *Ar. neşr. esk.* § ❶ Yayan, dağıtan, saçan; § ❷ *(kitap v.b.)* Çıkaran, yayımlayan. [*Ing.* Publisher; *Fr.* éditeur].

naşire /naşire/, s. *Osm.* < *Ar. nâşir. esk.* § ❶ Dağıtan, yayan, saçan; § ❷ i. *anat.* Kolun çalışmasını sağlayan kas veya sinir.

naşirlik,-ği, i. Yayımcının yaptığı iş. [*Ing.* Publishing business].

naşız /nâşız/, s. *Osm.* < *Ar. neşz esk. (Kalb hk.)* Çarpıp coşan, heyecanlanan. *(Damar hk.)* Kabaran, şişen, atan. *huk. esk.* Kendisine düşen yükümlülükleri yerine getirmemek maksadiyle evini terkeden koca.

naşize /nâşize/, i. *Osm.* < *Ar. nâşiz. huk. esk.* Kocasından nefret edip evi terk eden kadın. *Karı şer'an kocasına itaat etmekle yükümlüdür. Oturulan evin sağlığına, itibar ve şerefine uygun olmaması veya kocasından fena muamele görmesi hallerinde evi terkeden kadın naşize sayılmaz).*

naşüküfte /nâşüküfte/, s. *Osm.* < *Fars. nā-*, olumsuzluk eki + *şüküftede. esk.* § ❶ Açılmamış, taze; § ❷ Kapalı.

nat[1], i. ◘ **Naat.**

nat[2], i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Üzerinde yemek yemek amacıyla yere yayılan deriden veya hasırdan sofra örtüsü; § ❷ Ölüm veya işkence cezasına çarptırılmış bir kimsenin üzerine yatırıldığı deri veya hasır *yaygı.* ☆ *Eşanl.* **nat-ı siyaset**; § ❶ Meşinden yapılmış döşek, yatak; § ❷ *mec.* Yeryüzü.

nataloin, i. *Fr. nataloine. ecz.* Natal'da yetişen sarısabırda bulunan aloin. [*Ing.* Nataloin].

natamam /natamam/, s. *Osm.* < *Fars. nā* + *Ar. tamām.* Eksik, tamamlanmamış, bitmemiş, *yarım kalmış.* [*Ing.* Incomplete, Imperfect; *Fr.* Incomplet].

natamamî /nâtamâmî/, i. *esk.* Eksiklik, bitmemişlik.

natamamiyet /nâtamâmiyet/, i. *Osm.* < *Fars. natamâm* > *tamamiyyet. esk.* Eksiklik, yarım kalmışlık, bitmemişlik. [*Ing.* Incompleteness].
~ **hisleri**, *psik. esk.* Eksiklik duyguları.

naters /nâters/, s. *Osm.* < *Fars. nā-*, olumsuzluk eki + *ters. esk.* Korkusuz, atak, cesur.

nath, i. *Osm.* < *Ar. esk. (Hayvan hk.)* Boynuzla vurma, tos atma, süsme.

natıh /nâtıh/, s. *Osm.* < *Ar. nath* ve *nutûh. esk.* § ❶ *(Hayvan hk.)* Boynuz vuran, tos atan; § ❷ Sıkıntı, keder, talihsizlik. [*Ing.* That butts, gores or tosses].

natık /nâtık/, s. *Osm.* < *Ar. nutk. esk.* § ❶ Söz söyleyen, konuşan. [*Ing.* Who speaks, that expresses; *Fr.* Qui parle, parlant]; § ❷ Düşünen, anlayan; § ❸ Bir şeyi ifade eden, gösteren, bildiren, anlatan. [*Ing.* Indicating, expressing]; § ❹ *tasav.* Tanrı'nın insanda dile gelme durumu.

natıka[1], s. *esk.* Natık'ın dişili.

natıka[2] /nâtıka/, i. *Osm.* < *Ar. nutk. esk.* § ❶ Söyleme yetisi, söyleyebilme ve düşünebilme özelliği, söyleyicilik, söz. [*Ing.* Faculty of speech, eloquence; *Fr.* éloquence]; § ❷ *ed.* Güzel söyleyerek karşısındakine heyecan verme ve düşüncelerini kabul ettirme sanatı; § ❸ Düzgün, dokunaklı ve etkili söz söyleme kuvveti.

natıkalı, i. § ❶ Düzgün ve iyi söz söyleyen. [*Ing.* Eloquent; *Fr.* éloquent,-ente]. § ❷ Dilli, konuşkan.

natıkıyet,-ti, i. *esk.* Konuşma, söz söyleme. [*Ing.* Eloquence; *Fr.* éloquence].

natır /nâtır/, i. *Osm.* < *Ar. natr* > *natur.* § ❶ Kadınlar hamamında hizmet eden kadın. [*Ing.* Attendant in a woman's bath]; § ❷ *esk.* Bağ, bahçe bekçisi; ◉ **hamam ~ı**, ◘ Hamam.

natırlık,-ğı, i. Natırın yaptığı iş, natır olma hali.

nativizm, i. *Fr. nativisme. psik.* ◘ Doğuştancılık.

N.A.T.O., *(North Atlantic Treaty Organization'ın kısaltılmış adı) ask.* Nisan 1949'da Washington'da imzalanan bir antlaşma ile kurulan Kuzey Atlantik Paktını imzalayan devletlerin iktisadî durumlarını sarsmadan silâhlanmasını sağlamakla ve silâhlı kuvvetlerini tek ve etkili bir kumanda altına toplamakla görevli kuruluş.
☆ *Eşanl.* **Kuzey Atlantik Antlaşması örgütü.**

nato, i. *Sapotaceae* familyasından çeşitli bitkilerin *(mimusops, imbricaria, v.b.)* madagaskar dilindeki adı. *(Bu ağaçlar marangozlukta ve doğramacılıkta kullanılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Nato].

natokafa, s. *Rum. arg.* Kalın kafalı, budala. [*Ing.* Thick-headed, idiot].

natomermeri, s. ◘ **Natokafa.**

natremi, i. *Fr. natrémie. biyokim.* Kandaki sodyum *(natrium)* oranı. Natremi normal olarak litrede 3.20 gr.'dır, dezidrasyonlarda kalb yetmezliğinde ve böbreküstü bezi hormonlarının çok fazla olduğu hallerde *(hormonun kendiliğinden artması veya ilâç verilmesi)* artar, kusma, ishal yoluyla tuz kaybı ve böbreküstü bezi yetmezliği hallerinde azalır. [*Ing.* Natremia].

natriks, i. *Lat. natrix. bot.* Çiçektozu borusundan çıkan antereozoidleri yüzerek embriyon kesesine ulaşan açık tohumlu bitki. *(Natriksler alt sınıfında şimdi cycadales ve ginkgoales takımlarında toplanan ilkel karakterli birkaç tür bulunur, fakat bu alt sınıf Birinci ve İkinci zamanda yukarıda yazılı iki takım ile bennettiales takımına ait bugün bulunmayan pek çok türü kapsıyordu).* [*Ing.* Natrix; *Fr.* Natrice].

natrit,-ti, i. *Fr. natrite. min.* ◘ Natron.

natriyum, i. *Fr. natrium* < *natron. kim.* Sodyum'un eski adı. [*Ing.* Natrium].

natrofolit,-ti, i. *Fr. natrophilite. min.* Doğal manganez, sodyum demir ve lityum fosfat. [*Ing.* Natrophilite].

natrojarosit,-ti, i. *Fr. natrojarosite. min.* Doğal sodyum ve demir sülfat. [*Ing.* Natrojarosite].

natrokalsit,-ti, i. *Fr. natrocalcite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum ve sodyum sülfat. [*Ing.* Natrocalcite].

natrolit, i. *Fr. natrolite* < *natron* + *Yun. lithos*, taş. *min.* Hidratlı doğal sodyum alüminosilikat, zeolit grupundandır, bazen MEZOTİP de denir. [*Ing.* Natrolite].

natron, i. *Osm.* < *Ar. natrun* > *Fr. min.* Formülü Na_2CO_3, $10H_2O$ olan hidratlı doğal sodyum karbonat. *(Mısır'da, monoklinik billûrlar halinde bulunur. Hemen hemen bütün alkali kaplıca sularında çözelti ve çiçeklenmeler halinde rastlanır).* [*Ing.* Natron, native soda; *Fr.* Natron, natrum, natrite].
☆ *Eşanl.* **natrit.**

natronalûn, i. *Fr. natronalun. min.* Hidratlı doğal alüminyum ve sodyum sülfat. [*Ing.* ve *Fr.* Mendozite].
☆ *Eşanl.* **mendozit.**

natronit,-ti, i. *natronite. min.* Doğal sodyum nitrat, Şili'de bol miktarda bulunur. [*Ing.* Natronite].

natrun, i. *min.* ◘ Natron.

natrürî, i. *Fr. natrurie. biyokim.* Sidikte bulunan sodyum miktarı. *(Sidikteki sodyum miktarı litre başına değil, 24 saatte vücuttan atılan toplamına göre belirtilir. Bu miktar, sindirilen sodyum miktarına bağlıdır. Ölçülmesi ancak tuzsuz rejimlerin kontrolunda işe yarar, miktarı 24 saatte 0,50 gr.'ı aşmamalıdır).*

natufyen, i. *Fr. natoufien. ark.* Kudüs'ün 12 km. kuzeybatısında tarihöncesi yerleşme yeri. *(Bu buluntu yerinde son Mezolitik devre ait bol miktarda çakmaktaşı bulunan bir tabaka ortaya çıkarıldı. Atrıca tahıl*

taneleri ve hayvan kemiklerinin bulunması, buradaki halkın tarımı ve hayvan yetiştirmeyi bildiğini gösterir. Saz ve ağaç kütüklerinden basit evlerde oturan bu insanlar, tahtadan veya kavak, v.b. içi boşaltılmış bitkilerden yapılmış kaplar kullanmışlardır). [*Ing.* Natufian].

natuh /nätuh/, s. *Osm.* < *Ar. nath. esk. (Hayvan hk.)* Boynuzu ile tos vuran, süseğen.

natuk /natük/, s. *Osm.* < *Ar. nutk. esk.* § ❶ Kolaylıkla söz söyleyen, konuşkan; § ❷ Güzel ve açık konuşan.

natur, i. ◘ Natır.

natura /natu:ra/, i. *Lat.* İnsanda yapılış özelliği, iç niteliği.

natür, i. *Fr. nature.* ◘ Tabiat.

natüralist, s. *Fr. naturaliste.* § ● Natüralizm le ilgili olan. [*Ing.* Naturalistic]; § ❷ s. ve i. Natüralizmi uygulayan *(kimse).* [*Ing.* Naturalist].

~ tiyatro, *tiy.* Ayrıntıları doğayı örnek alarak işleyen bu tiyatro türü, yaşam gerçeğini en küçük ayrıntısına varıncaya kadar işler. Tartışma açacak konuları ele alır ve irdeler. Küçük adamın varlığını bilimsel göstermeğe çalışır. [*Ing.* Naturalistic theatre; *Fr.* Théâtre naturaliste].

natüralizm, i. *Fr. naturalisme.* § ● *ed.* Pozitif bilimlerin yöntem ve sonuçlarını sanata uygulayarak gerçeği tam bir nesnellikle ve bütün cepheleriyle *(hattâ en âdi yanlarıyla)* yeniden yaratmağa çalışan, Zola'nın çevresindeki edebiyat okulu. [*Ing.* Naturalism]; ☆ *Eşanl.* doğacılık; § ● *fels.* ◘ Doğacılık; ◎ soyut ~, *san. Roger Bissière* tarafından tanımlanan bir sanat akımına verilen ad. Bu anlayışa göre sanat eseri bir yandan gözleme dayanan bir gerçeği, öte yandan da sanatçının duygusal hayatını yansıtmayı temel olarak almalıdır. *(Bu akımın en belli başlı temsilcileri Jean Bazaine, Jean Bertholle, Alfred Manessier'dir).* [*Ing.* Abstract naturalism; *Fr.* Naturalisme abstrait].

natürel, s. *Fr. naturel,-elle.* ◘ Tabiî.

natürizm, i. *Fr. naturisme.* (a) Her şeyi yalnız tabiat güçlerinden beklevenlerin düşüncesi ve sistemi; (b) Spor ve sağlık yönünden mümkün olduğu kadar tabiata uyan yaşama eğilimi; (c) Hastalığın doğal gelişmesini, seyrini tamamlamasının ve organizmanın hastalığa karşı tepkisinin ilâçlarla etkilenmesinin gerekliliğini savunan ve özellikle et yemeyenler arasında yaygın olan görüş. [*Ing.* Naturism].

natürmort,-tu, i. *Fr. nature morte. res.* ve *san.* Konusu koparılmış çiçek, yemiş, avlanmış hayvan veya vazo, kitap gibi cansız şeyler olan resim.

natüvan /nätüvän/, s. *Osm.* < *Fars. nā*, olumsuzluk eki + *tüvān. esk.* Güçsüz, kuvvetsiz, zayıf.

natüvanî, i. *esk.* Güçsüzlük, kuvvetsizlik, zayıflık.

naudin'cilik,-ği, i. *(Fransız botanikçi Naudin'in adından)* Naudin'in görüşüne göre kalıtım olaylarını inceleyen bilim. [*Ing.* Naudinism; *Fr.* Naudinisme].

naumannit,-ti, i. *Fr. naumannite* < *mineralog K. F. Naumann'ın adından) min.* Formülü Ag_2Se olan doğal gümüş selenyür. [*Ing.* Naumannite].

nauplius, i. *zool.* Sade yapılı kahuklulara ait, bir çift gözü ve 3 çift ayağı olan bir lârva tipi. *(Üç çift bacağının birinci çiftinden duyargacıklar, ikinci çiftinden duyargalar, üçüncü çiftinden de ağız parçaları meydana gelir).* [*Ing.* ve *Fr.* Nauplius].

naur, i. *Osm.* < *Ar. naür. esk.* § ❶ Kanı durdurulamayan damar; § ❷ Değirmen kanadı.

naure /näüre/, i. *Osm.* < *Ar. naür. esk.* Büyük su dolabı, bostan dolabı.

nav /näv/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● İçi oyuk ve boş şey; § ● Su arkı, kanal, mecra, oluk; § ● *(geniş anl.)* Gemi teknesi.

Navaho'lar, Navajo'lar, ç. öz. i. *etn.* Oklahoma'da yaşayan Kuzey Amerika Kızılderilileri çiftçilik ve çobanlık yaparlar. Pueblo medeniyetinin etkisinde kaldılar ve sayıları gittikçe arttı. *(XVII. yüzyıl sonunda 4000 iken, bugün 55.000).* Amerikan geleneklerini benimsediler. A.B.D.'nin başlıca yerliler grupunu meydana getirirler. Apaşlarla akrabadırlar. [*Ing.* ve *Fr.* Navahos, Navajos].

navaja, i. Laması ince, sivri ve hafifçe eğri olan uzun bıçak. *(İspanya, Portekiz ve Latin Amerika'da kullanılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Navaja].

navajo'lar, ç. öz. i. ◘ Navaho'lar.

navar, i. Hava alanlarında bulunan ve çevredeki uçak uçuşlarını denetlemeye yarayan sistem.

navçağan, i. *bot.* Çiçekleri katmerli ve mor renkte olan bir tatula cinsi. [*Ing.* Double-flowered datura] .

☆ *Eşanl.* boru çiçeği, patlıcan çiçeği.

navdan /nävdän/, i. *Osm.* < *Fars. nāv*, oluk + *-dān. esk.* Oluk. [*Ing.* Channel].

nave /näve/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Çamur veya hamur teknesi olarak kullanılan içi oyuk ağaç. [*Ing.* Channel, trough].

navek /nävek/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Ok.

naver /näver/, s. *Osm.* < *Fars.* Olması mümkün olan, olabilir. [*Ing.* ve *Fr.* Possible].

naveran, ç. i. esk. Mümkün olan şeyler.

naverd /näverd/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Savaş. [*Ing.* Fight, battle].

navi /nävi/, i. *Osm.* < *Fars. nāv.* veya *It. nave*'den. *esk.* § ● Küçük gemi; § ● İçi oyuk olan şey.

navi, i. *Lat. navis. den.* Yalnız pruva direği kabasorta, öbür direkleri sübye donanımlı olan, barko büyüklüğünde, genellikle üç direkli yelken gemisi. *(Barko bastiya da denir). (Navi adı XIII. yüzyılda Akdeniz'de kullanılan büyük yelkenli gemilere verilmiş. Kuzeyde kullanılanlara ise NEF denirdi).* [*Ing.* Ship; *Fr.* Nave].

navigasyon, i. *Fr. navigation. den.* ◘ Seyrüsefer, seyir.

navisfer, i. *Fr. navisphère.* Gökküreyi gösteren âlet. *(Denizciler, navisferi saat ve enleme göre ayarlayarak, sekstant yardımıyla ufuktan yüksekliğini ölçtükleri yıldızın hangi yıldız olduğunu tayin edebilirler).* [*Ing.* Navisphere].

navlun /navlün/, i. *Yun. navlon* > *Ar. navl. den.* § ● Bir yerden başka yere ulaştırılmak üzere gemiye alınan eşyanın tümü. [*Ing.* Freight; *Fr.* Fret]; § ● Taşıyıcı tarafından gemisinde taşınacak yük için istenen ücret. [*Ing.* Freight paid for goods on a ship; *Fr.* Fret]; § ● Yolcuların ödemelerini de içine almak üzere, bir geminin toplam geliri veya bir kira sözleşmesiyle *(çarter parti)* sağladığı gelir. [*Ing.* Charter party].

~ faturası, *ikt.* Konşimento ile beraber ibrazı gereken fatura. [*Ing.* Freight invoice, freight bill].

~ kâğıdı, *ikt.* Gemiye yüklenen malın navlununu gösteren ve gemi acentesi tarafından yükletene gönderilen kâğıt. [*Ing.* Freight note].

~ sözleşmesi, *huk.* Deniz hukukunda, taşıyan ile taşıtan arasında yapılan bir sözleşme. [*Ing.* Contract of affreightment, charter party].

nav-mu, i. Kozalaklılar *(Coniferae)* takımından, Çin'de yetişen ağaç, odunu çürümediği için imparator mezarlarının yapımında kullanılırdı. [*Lat. Fokienia; Fr.* Naw-mu, peu-mou].

☆ *Eşanl.* **pö-mu.**

navul, i. *Osm.* < *Ar. nevl, nevāle.*

~ halifesi, *mal. esk.* Osmanlı devletinde İstanbulun yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Zahire nezaretine bağlı olarak kurulan *navul kalemi*'nde defter tutmakla görevli kâtip.

~ kalemi, Osmanlı devletinde, fırıncıların borçları ve zahire ambarlarının giriş çıkışlarıyla ilgili defterlerin tutulduğu kalem. *(Selim III zamanında Zahire nezaretine bağlı bir kalem olarak kuruldu).*

-nay, sonek. ◘ -Na.

nay, i. ◘ Nay.

nay, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ölüm haberini getirme.

nayab /näyāb/, s. *Osm.* < *Fars. nā*, olumsuzluk eki + *yāb. esk.* § ● Bulunmaz, erişilmez; § ❷ Benzeri olmayan, eşsiz.

naylıa /näyiha/, i. *Osm.* < *Ar. nevh. esk.* Bir cenazenin arkasından ücretle ağlayan kadın.

Naykada'lar, ç. öz. i. *etn.* Aznaad cengellerinde *(Hindistan)* ve Bengal'de, Bombay, Baroda v.b. bölgelerinde yaşayan azınlık halk. Birçok naykada topluluğu, ciltlerinin rengi, dalgalı saçları, yüz hatları ve boylarının kısalığı ile Filipinler'deki Negrfitoları andırır. Orman bölgelerinde göçebe tarımı yaparlar. [*Ing.* Naikadas; *Fr.* Naïkadas, Naikdas, Naikess].

naylon /nay:lon/, i. *Ing. nylon. (Fabrikaca konulan ad).* § ● Temel maddesi polianit reçinesi olan döküm maddesi; kömür, hava ve su kullanılarak yapılan birçok giyim ve ev eşyası yapımına yarayan, sert, dayanıklı ve esnek bir protein maddesi. [*Fr.* Nylon]; § ● *mec.* Sahte: *Naylon fatura.* [*Ing.* False; *Fr.* Faux, fausse].

Naymanlar, ç. öz. i. *etn.* Batı Moğolistan'da yaşayan sekiz kabileden *(nayman)* meydana gelen Türk topluluğu. *(Genellikle altay kavimlerinden sayılırlar. Yabaku ve Basmıllar ile birlikte nayman (sekiz) topluluğunu kurarak Cungarya'da yaşarlar).*

nayzen, i. ◘ Neyzen.

naz/näz/, i. ç: **enzâr**. *Osm.* < *Fars.* i. § ❶ Kendini beğendirmek ve ağıra satmak amacıyla yapılan sahte davranış, cilve. [*Ing.* Mincing air, coquetry; *Fr.* Coquetterie]; § ● Bunun için gösterilen yapmacık çekiniş: *«Çok naz âşık usandırır».* [*Ing.* Whims; *Fr.* Caprice]; § ● Bir şeyi istediği halde yalvartmak amacıyla kabul etmeme: *Biraz nazdan sonra yemeğe oturdu;* § ❹ Şımarıklık; ◎ *(Kenini)* ~ a çekmek, *dey.* Nazlanmak, kendini ağır satmak; ◎ ~ ını çekmek, *dey.* Birinin her isteğini yerine getirmek; ◎ *(Birine)* ~ ı geçmek, *dey.* Dileklerini yaptırabilmek; sözü, rıcası kabul edilmek. ~ etmek (yapmak), *dey.* § ● Kendini beğendirmek veya ağıra satmak amacıyla yapmacıklı davranmak. [*Ing.* To feign reluctance; *Fr.* Faire des manière; minauder]; § ● Bir şeyi istediği halde yalvartmak amacıyla kabul etmemek.

~ satmak, *dey.* Nazlanmak, naz etmek.

~ uykusu, Tembellikten doğan uyku, uyuşukluk.

nazar[1], i. *Osm.* < *Ar.* § ● Bakış, bakma, göz atma. [*Ing.* A looking, glancing at a thing; look, glance; *Fr.* Regard]; § ❷ *(geniş anl.)* Bir şey veya konu hakkında şöyle veya böyle düşünme: *Bu cihati nazara aldınız mı?* [*Ing.* Consideration; *Fr.* Considération]; ☆ *Eşanl.* mülâhaza; § ● İltifat: *Nazarda olmak, nazardan düşmek.* [*Ing.* Regard; *Fr.* Bienveillance]; ☆ *Eşanl.* teveccüh; § ❹ *mec.* Göz değme: *Çocuk nazara uğradı;* § ❺ *fels.* Kurgu; § ● *esk.* Yan bakış; § ● Yüz çevirip bakmak, önemseme, iltifat etme; § ● Bazı kimselerin bakışında bulunduğu kabul edilen ve insanlara, özellikle çocuklara, evcil hayvanlara, eşyaya zarar verdiğine inanılan kuvvet. [*Ing.* Evil eye; *Fr.* Mauvais œil]; ☆ *Eşanl.* kem göz; § ● *tasav.* İnsanı tanrı gerçeğine ulaştıran yollardan biri olan içebakış. ◎ ~ a gelmek (uğramak), *dey.* ◘ Nazar değmek. ◎ ~ da olmak, *dey.* Gözde olmak. ◎ ~ dan düşmek, *dey.* ◘ Gözden düşmek. ◎ ~ ı dikkatini celbetmek (çekmek), *dey.* Dikkatini, ilgisini çekmek. [*Ing.* To attract the attention *(of)*; *Fr.* Attirer l'attention de qn sur qch]. ◎ ~ ı hakkani, *tasav.* Hamzaviye tarikatında mürşidin nazarıyla *(bakışıyla)* talibin aşk ve cezbeye uğraması ve cezbe ile *fenâ*'ya ermesi. ◎ *(Birinin)* ~ ında, *dey.* Onca, onun katında, onun gözünde: *Benim nazarımda onun değeri yüksektir.* [*Ing.* As one sees it, in one's opinion; *Fr.* Pour qn]. ◎ *(Bir şeye şu veya bu)* ~ ıyla bakmak, *dey.* Ona öyle imiş gibi, o gözle

bakmak: *Ona düşman nazarıyle bakıyor.* ◉ **noktai ~,** ◘ **Noktainazar.**
~ atfetmek *(fırlatmak), dey.* Bakmak. [*Ing.* To glance *(at); Fr.* Jeter un coup d'œil sur qch].
~ boncuğu, *folk.* Göz değmesin diye takılan mavi boncuk veya bunun yerini tutan başka şey. [*Ing.* Anti-evil eye].
~ berkadem, *tasav.* Nakşibendî tarikatında kullanılan deyimlerden biri. *(Salikin tarikata giren kimse) kalbini başka şeylerle meşgul etmemesi için etrafına bakmaması anlamına gelir).*
~ değmek, *dey.* ◘ **Değmek.**
~ değmesin, *dey.* «*Tanrı kötü bakışlardan korusun*» anlamında iyi dilek sözü. [*Ing.* May the evil eye not reach it; God reserve it].
~ etmek, Bakmak, bir şey üstüne düşünmek. [*Ing.* To look at a thing or to reflect on a matter; *Fr.* Regarder].
~ otu, *bot.* ◘ **Üzerlik.**

nazar[2]**, nadar,** i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tazelik.

nazara, i. *coğr.* ◘ **Nasıra.**

nazaran, z. *Osm.* < *Ar. nazar.* § ● Oranla, kıyasla. [*Ing.* In proportion to; *Fr.* Relativement à]; § ❷ Göre, bakılırsa. [*Ing.* According to, after; *Fr.* Selon, suivant, d'après].

nazaret, nadaret /nazâret, nadâret/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tazelik; § ● Hoş ve güzel olma; § ❷ Parlaklık.

nazarında, z. Düşüncesine göre, katında, gözünde, önünde. [*Ing.* As he sees it, in his opinion; *Fr.* Pour lui; selon lui].

nazarî /nazarî/, s. *Osm.* < *Ar. nazar. esk.* § ● Düşünce veya tasarıda kalıp eylem veya uygulama alanına çıkmamış olan. [*Ing.* Theoretical; *Fr.* Théorique]; ☆ *Eşanl.* **teorik kuramsal**]; § ❷ Bakışla, bakmayla ilgili olan. [*Ing.* Visual; *Fr.* Visuel].
~ armoni, *müz.* § ● Hareket armonisi düzenlerinin dinlenme armonisi düzenlerine âdeta ulaşmak istekleri vardır; § ❷ Dinleti armonisi, konsanan düzenlerden bileşiktir ve dissonan düzenlerin çözümü bunların üzerinde vuku bulur. ☆ *Eşanl.* **teorik armoni.** [*Ing.* Theoretical harmony; *Fr.* Harmonie théorique].
~ ilim, Gerçeği araştırmak ve kuramları geliştirmek ile yetinen, araştırmalarından hayatî ve pratik sonuçlar çıkarmağa çalışmayan bilimler. *(Fizik, matematik, metafizik gibi).*

nazariyat /nazariyât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nazariyye* > *nazariyyat. esk.* **Nazariye'nin çoğulu.**

nazariyatçı, i. *esk.* Kuramcı. [ing. Theorist; *Fr.* Théoricien]. ☆ *Eşanl.* **teorisyen.**

nazariye, i. *Osm.* < *Ar. nazar* > *nazariyye. esk.* Bir sorunu ilgilendiren düşüncelerin tümü; düşünce alanında kalan bilgi ve bu bilginin temel ve kuralları. [*Ing.* Theory; *Fr.* Théorie]; ☆ *Eşanl.* **kuram, teori;** ◉ **gönderme ~ si,** *huk.* ◘ **Gönderme;** ◉ **güven ~ si,** *huk.* ◘ **Güven;** ◉ **hiyeroglif ~ si,** *psik.* ◘ **Hiyeroglif.**

nazarlık,-ğı, i. Göz değmesinden koruduğu inancıyla genellikle çocuklara, bazen de eşya ve hayvana takılan nesne. [*Ing.* Charm, against the evil eye; amulet; *Fr.* Talisman; amulette].

nazar.otu, b. i. *bot.* ◘ **Üzerlik.**

nazc, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❷ Olma, olgunlaşma, yetişme. [*Ing.* Ripening; *Fr.* Maturation]; § ❷ Bülûğa erme. [*Ing.* Maturity; *Fr.* Maturité]; § ● Pişme, kıvama gelme. [*Ing.* Becoming thoroughly cooked].

nazdar /nâzdâr/, s. *Osm.* < *Fars. nâz* + *dâr. esk.* § ❶ Nazlı; § ❷ *bot.* Bir lâle türü.

nazende /nâzende/, s. *Osm.* < *Fars. nâz* + *ende,* eden, yapan. *esk.* § ● Naz eden, nazlanan, nazlı; § ❷ i. Sevgili.

nazenin /nâzenîn/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Cilveli, nazlı, işveli, oynak, hoş. [*Ing.* Delicately beautiful, graceful; amiable, nice; *Fr.* Délicat, élégant, gracieux,-euse]. § ● Nazlı, yetiştirilmiş, şımarık; § ● Yapısı ince, narin; § ● *müz.* Bir makam adı.

nazıc /nâzıc/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. nazc. esk.* § ❶ Olgun, olgunlaşmış, yetişmiş. [*Ing.* Ripe]; § ● Bülûğa ermiş. [*Ing.* Mature]; § ● Pişmiş, kıvamını bulmuş. [*Ing.* Well-cooked].

nâzım /nâzım/, s. *Osm.* < *Ar. nazm* veya *nizâm. esk.* § ❶ Düzene koyan, düzenleyici. [*Ing.* Who arranges, who puts in order]; § ❷ Manzume yazan. [*Ing.* Versifier]; § ● i. Erkek adı; § ● *fiz. esk.* Düzengeç. [*Ing.* Regulator; *Fr.* Regulateur,-trice]; § ❸ *mat. esk.* Normal.
~ fiyat, *muh.* ◘ **Fiyat.**
~ gemi, *den.* Seyir halinde birden fazla gemiden en öndekine verilen ad.
~ hava, *den.* Torpilin atılabilmesi için, basınçlı hava hazinesindeki havayı torpil kovanına ileten düzen.
~ hesap, *muh.* ◘ **Hesap.**
~ plan, Bir şehrin bütün bayındırlık işlerinde gözönünde tutulmak üzere hazırlanmış olan.

nazım,-zmı, i. *Osm.* < *Ar. nazm.* § ● Mısralardan meydana gelen, vezinli ve kafiyeli anlatım biçimi. ☆ *Eşanl.* **koşuk;** ☆ *Karş.* **nesir.** [*Ing.* Versification, verse, poetry; *Fr.* Versification]; § ❶ Vezin, kafiye ve belli biçimler kullanarak, ahenkli ve etkili söz söyleme usulü; § ● *esk.* Sıra, tertip, düzen. ◉ **Nazım etmek** (eylemek), Manzum olarak yazmak veya söylemek; ◉ **serbest ~,** Vezin ve kafiyeye kesinlikle bağlı kalınmayarak yazılan nazım türü.

nâzımane, z. *esk.* Nâzım'a yakışacak biçimde.

nâzımı, nâzıma /nâzımı, nâzıma/, s. *esk.* § ❶ **Nâzım'ın dişili;** § ❷ i. Kadın adı.

nâzımîn /nâzımîn/, ç. i. *esk.* Düzene koyan kimseler.

nazır /nâzır/, s. *Osm.* *esk.* § ● Bir yeri gören, yüzü veya cephesi bir yere dönmüş olan, bir yere bakan: *Denize nazır bir pencere.* [*Ing.* Who watches, overlooking, facing]. § ❷ i. Vekil, bakan: *Hariciye nazırları toplantısı.* [*Ing.* Minister; *Fr.* Ministre]; § ● Bir kuruluşun işlerini yürüten yüksek rütbeli memur, müdür. [*Ing.* Superintendent; *Fr.* Surveillant, surintendant]; § ● *teşk. tar.* Osmanlı devletinde bir idare bölümünün veya kurumun başında bulunan görevli; ◉ **ihtisap ~ ı,** ◘ **ihtisap;** ◉ **iradî cedir ~ ı,** *test.* ◘ **Irat.**

nazi, s. ve i. *Alm. na (tionalso), zi (alist)* in kısaltması. ◘ **Nasyonal - sosyalist.**

nazif /nâzîf/, s. *Osm.* < *Ar. nezâfet. esk.* § ❶ Temiz. [*Ing.* Clean, cleanly]; § ❷ Zarif, muntazam. [*Ing.* Neat]; § ● i. Erkek adı.

nazik,-ki /nâzik/, s. *Osm.* < *Fars. nâzük.* § ❶ Başkalarına karşı saygılı davranan: Nazik adam. [*Ing.* Gentle, polite, polished, refined, courteous; *Fr.* Gentil,-ille]; § ❷ *(Yapısı)* İnce, yepelek, dikkat, özen gösterilmezse kırılabilen, bozulabilen: *Nazik bir âlet.* [*Ing.* Delicate; *Fr.* Délicat, -ate]; § ❸ Özen gösterilmezse kötüleşebilen, gerekli tedbirler alınmadığı takdirde kötü sonuçara yol açabilecek durumda olan, güç: *Mesele nazik bir hal aldı.* [*Ing.* Critical; *Fr.* Critique]; § ❹ Dikkat isteyen, özen gerektiren: *Nazik bir iş.*

nazikâne /nazikâne/, z. *Osm.* < *Fars. nâzük* > *nâzükâne. esk.* Nazikçe, incelikle, nezaketle, terbiyeli ve saygılı olarak. [*Ing* Delicately, politely; *Fr.* Poliment; gracieusement].

nazikî i. *esk.* ◘ **Nazlıklık.**

naziklik,-ği, i. § ❶ Nazik olma hali. [*Osm.* Naziki; *Ing.* Delicacy, refinement, polished manner, courtesy; *Fr.* Délicatesse, subtilité, grâce, élégance, politesse]; § ❷ Nazikçe davranış.
☆ *Karş.* **kabalık.**

nazil /nâzil/, s. *Osm.* < *Ar. nüzûl. esk.* § ● İnen, inmiş. [*Ing.* That descends; descending; *Fr.* Descendu]; § ● Bir yere konan, konaklayan. [*Ing.* Alighting].

nazile /nâzile/, i. *Osm.* < *Ar. nüzûl. esk.* § ● Belâ, felâket, talihsizlik; § ● Kaza; § ● Gözden düşme; § ● İnme, nüzul, felç; § ● Nezle.

nazileştirmek (-i), f. Zor kullanarak veya propaganda yoluyle nazi doktrinini kabul ettirmek.

Nazillik,-ği, i. ◘ **Nasyonal-sosyalizm.**

nazir[1] /nâzir/, i. *Osm.* < *Ar. nazar, tazelik. esk.* Taze.

nazir[2] /nâzir/, s. *Osm.* < *Ar. nazar.* § ❶ Benzer, eş, örnek; § ❷ *astr. esk.* Ayakucu; § ● *mat.* Bir dairede bir başkasına karşıt olan nokta.

nazire /nâzire/, i. *Osm.* < *Ar. nazîr. esk.* § ● Bir davranış, söz, v.b. ne karşılık olarak yapılan davranış, söz, v.b. karşılık, örnek. [*Ing.* A poem written to resemble another poem in form and subject]; § ● *ed. esk.* Hem biçim, hem öz bakımından başka bir şiire benzetilerek yazılmış şiir. [*Ing.* Imitative piece of poetry].
~ yapmak, Bir davranış, söz, v.b.'ye benzeriyle karşılık vermek.

nazizm, i. *Fr. nazisme.* Almanya'da Hitler tarafından kurulan ve Alman ırkının üstünlüğünü ileri sürerek başka ulusların zararına bir takım haklar kovalayan eski Nasyonal Sosyalist partisinin güttüğü politika. [*Ing.* National socialism; *Fr.* National-socialism]. ☆ *Eşanl.* **Nasyonal-sosyalizm.**

nazlanmak, nsz. f. § ● Kendini ağıra satmak için yapmacıklı davranmak, işve yapmak: *Özdemir'le doğru evlerine gittiler. Nevin nazlanmadı bile.* [*Ing.* To behave coquettishly; to be coy; *Fr.* Faire de manières; minauder]; § ● Bir şeyi istediği halde yalvartmak amacıyla kabul etmemek: *Hiç nazlanmadan kabul etti.* [*Ing.* To behave in an affected manner, to feign reluctance; *Fr.* Faire la précieuse; faire semblant de refuser].

naz.laş, b. i. < *nazlı* + *aş. mutf.* Dövülmüş pirincin şekerli suda haşlanmasıyle yapılan tatlı.

nazlı, s. § ● Kendini ağıra satmak, beğendirmek amacıyle yapmacıklı davranan: *Çok nazlı şey, o kadar teklif ettim, oturmadı.* [*Ing.* Coquettish, coy; *Fr.* Coquet]; § ❷ Değer verilen, sevgili, üstüne titrenilen, aziz: *Nazlı çocuğum bu hale mi gelecektil* [*Ing.* Cherished; wayward; *Fr.* Chéri,-ie]; § ● Nazik, özen isteyen: *Bu çiçek çok nazlıdır, hiç soğuğa gelmez.* [*Ing.* Delicate; *Fr.* Délicat,-ate].

nazlılık,-ğı, i. Nazlı olma hali.

nazm, i. ◘ **Nazım.**

nazmen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Manzum olarak. [*Ing.* In verse; *Fr.* En vers].
☆ *Karş.* **nesren.**

nazmî /nazmî/, s. *Osm.* < *Ar. nazm. esk.* § ❷ Nazımla ilgili olan. [*Ing.* Pertaining to verse or versification]; § ❷ i. Erkek adı. *(Bugün Nazmi).*

nazmiyat, ç. i. *esk.* Manzum yazılar,

nazmiye, s. *esk.* § ❶ **Nazmî'nin dişili;** § ❷ i. Kadın adı.

nazofarenjit,-ti, i. *Fr. nasopharyngite. patol.* Nazofarenks iltihabı. [*Ing.* Nasopharyngitis].

nazolog, i. *tıp.* Burun hastalıkları uzmanı. [*Ing.* Nasologist].

nazoloji, i. *Fr. nasologie. tıp.* Burun anatomisi ve hastalıkları bilgisi. [*Ing.* Nasology].

nazopati, i. *Fr. nasopathie. patol.* Burun hastalığı. [*Ing.* Nasopathy].

nazoseptit,-ti, i. *Fr. nasoseptite. patol.* Burun bölmesi iltihabı. [*Ing.* Nasoseptitis].

nazosinüzit,-ti, i. *Fr. nasosinusite, patol.* Burun ek sinüslerinin iltihabı. [*Ing.* Nasosinusitis].

nazperver /nâzperver/, b. s. *Osm.* < *Fars. nâz* + *perver. esk.* Naz eden, nazlı.

nazperverane, z. *esk.* Naz eder, nazlanır gibi.

nazperverd, nazperverde, b. s. *esk.* ◘ **Nazlılık.**

nazra, nazre, i. *Osm.* < *Ar. nazar. esk.* Bir tek bakış.

nazret, nedret, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Ta-

zellik, yeşillik, canlılık; § ◉ Yüzdeki neşe, canlılık; § ◉ Sevinç, neşe.

nazyon, i. *Fr. nasion, anat.* ◘ Burun noktası.

Nb, *kim. Niyobyum'un (veya kolombiyum'un* kimyasal sembolü. [Ing. Symbol of niobium; *Fr.* Symbole chimique du niobium].

-ncı, -ncel, -ncu, -ncü, ek. Sayı isimleri yapmada kullanılan yapım eki: *bir-i-ncl, altı-ncı, dokuz-u-ncu, on üç-ü-ncü, v.s. (Ayrıca, son-u-ncu kelimesinde de bu ek bulunur).*

Nd, *Neodim'in* kimyasal sembolü. [*Ing.* Neodymium; *Fr.* Symbole chimique du néodyme].

ne, -yi, zam. § ◉ Hangi şey: *O, size ne söyledi? Bana ne vereceksiniz?* [*Ing.* What?; *Fr.* Quel,quelle]; § ◉ *(Şart kipi ile)* Her şey ki: *Ne görse ister. Kimin nesi varsa. Ne ütersе yapar.* [*Ing.* Whatever; *Fr.* Tout ce qui, tout ce que]; § ◉ s. Hangi *(şey); nasıl: Ne biçim? Ne yolda? Ne halde?* [*Ing.* Which?; how?; *Fr.* Quel,-quelle]; § ◉ s. Soru yoluyle yokluk ve olumsuzluk anlatır: *Ne çare? (çare yok). Ne vazifen? (= vazifen değil). Neme gerek? (= bana gerekmez);* § ◉ s. ve z. Soru yoluyle itiraz anlatır: *Ne karışıyorsun? Bu ne kıyafet?;* § ◉ z. *(Şaşma veya çoğumsama anlamıyle)* Ne kadar: *Ne sıcak, ne sıcak! Ne güzel çiçekler! Ne kaba adam!* [*Ing.* How much? So much; *Fr.* Quel,-quelle, que]; § ◉ Sana ne, bana ne gibi soru cümlelerinde «ne ilgisi var» hükmündedir: *Zahmeti ben çekeceğim, sana ne?;* § ◉ Yalnız olarak şaşma anlatır: *Ne! Geldiniz hal* [*Ing.* What; *Fr.* Qui, comment]; § ◉ Mülkiyet anlatır: *Nemiz eksik?;* § ◉ Hangi şey ki: *Ne bulduysa aldı;* § ◉ Yakınma belirtir: *Bu ne gürültü böyle?;* § ◉ ünl. Şaşkınlık veya kızgınlık belirtmek için kullanılır: *Ne! imkânı yok! Kabil değil bekleyemem, olmaz;* § ◉ *dilb.* Genitifli çekimi ne-nin şeklinde olduğu halde ne-y-in şekli de kullanılır; iyelikli çekimleri de iki şekilde yapılır; *Nem, nen, nesi, nemiz, neniz, neleri* veya *neyim, neyin, neyi, neyimiz, neyiniz, neleri.* Ne zamiri kendisinden sonra gelen kelimelerle geçici veya kalıcı olarak birleşir: *Ne ise > neyse; ne eyleyim > neyleyim; ne ile > neyle; ne ara > nere v.b. (Burada, orada);* ◉ ~ arıyor, *dey.* Burada, orada işi ne? *Sen burada ne arıyorsun, haydi çabuk eve;* ◉ ~ de olsa, *dey.* Böyle olmakla birlikte: *Nede olsa, o bizden tecrübelidir.* [*Ing.* Still, all the same; after all; *Fr.* Cependant, néanmoins, toutefois, pourtant]; ◉ ~ den sonra, *dey.* Gereğinden veya beklenilenden çok sonra, [*Ing.* Long after, belatedly; *Fr.* Longtemps après]. ◉ ~ dir?, *dey.* Bir şeyin nasıl olduğunu anlamak için «ne» anlamında kullanılır: *Nedir yürek yerine taşıdığın kaya?* ◉ ~ dir ki, *dey.*§ ◉ (a) «hangi sebeple» anlamında açıkça anlaşılmayan şeyler için kullanılır. [*Ing.* For what purpose, why; *Fr.* Pourquoi; Pour quelle? Pour quelle raison?]; ◉ Şu var ki: *Nedir ki onların sözü pek dinlenmez.* [*Ing.* In fact]. ☆ *Eşanl.* ne var ki. ◉ ~ ler , *dey. Ne gibi* şeyler anlamında soru sormak için: *Neler gördün?* ◉ ~ si, *dey. (Bütün çekimleriyle kullanılır) «hangi şeyi, hangi tarafı» anlamında: Bu odanın nesi değişmiş?* Ne zamiri bazen insanlar için de kullanılır: *Ahmet, Mehmet'in nesi olur? O bizim neyimizdir.* [*Ing.* His what? What relation of his?]. ◉ ~ si var ~ esi yok, *dey.* Birinin servetinin tümünü belirtmek için kullanılır: *Babası nesi var nesi yok, bu kadına bırakmıştı.* ◉ ~ yin (nenin) nesi?, *dey.* «Kim oluyor? Kimdir?: *Kuzum, nenin nesisin? İçari giren adam neyin nesi?* [*Ing.* Who on earth is *(that person?)*]. ◉ ~ yse, *dey.* (a) «Önemi yok, olan oldu» anlamında: *Neyse, bu konu üstünde daha fazla durmayın.* [*Ing.* Well, never mind; anyway]; (b) «Çok şükür, bereket versin» anlamında: *Neyse, sizi görebildik.* [*Ing.* Fortunately; *Fr.* Heureusement]; ◉ ~ neyleyim, *dey.* «Ne yapabilirim, elden ne gelir» anlamında: *Neyleyim yiyecek şey bulamadıktan sonra!;* ◉ ona — şüphe, *dey.* Şüphesiz.

~ âlâ memleketi *dey.* Yerinde olmayan istekilerin veya haksızca erişilmiş elverişli durumların hoş görülmediğini anlatır: *Haftada iki defa uğra, sonra da ayda bu kadar para iste, ne âlâ memleket!* [*Ing.* How wonderful].

~ âlemi, *dey.* Davranışları yadırganmakla birlikte kendilerine kızılmayan kişiler için söylenir: *Ne âlem çocuk, hiç bir şeyi kendine dert etmiyor.* [*Ing.* What is the use? Is there any reason for it?].

~ âlemde (olmak), ◘ Âlem.

~ alıp veremiyor? *dey.* Isteği, davası nedir? [*Ing.* What's the matter with him? What does he want?].

~ arar? (gezer), *dey.* Bir yerde veya bir kimsede belirtilen şeyin bulunmadığını anlatır. [*Ing.* What is such a thing doing here? It does not exist].

~ buyrulur?, *dey. «Onun nasıl bir şey olduğunu gördünüz, buna ne diyorsunuz?»* anlamında: *Deminkini beğenmediniz, ya bu söze ne buyrulur?* [*Ing.* What do you think; you see how it is].

~ çare, *dey.* Elden ne gelir, bir şey yapılamaz, çare yok. [*Ing.* What can one do?; *Fr.* A quoi faire, hélas].

~ çıkar? *dey.* ◘ Çıkmak.

~ çiçek olduğunu bilirim, *dey. «Onu tanırım»* anlamında kullanılır. [*Ing.* I know what sort of a person he is].

~ dedim de, *dey.* Yapılan bir şeyden duyulan pişmanlığı belirtir: *Ne dedim de, onun söylediğini yapmadım.*

~ demek, *dey.* § ◐ Bunun anlamı nedir? *Bu kelime ne demek?.* [*Ing.* What does it mean?; *Fr.* Qu'est-ce que cela veut dire?; § ◉ Hiç öyle şey olur mu? ne yaksızlıksızlık!: *Vazifeden kaçmak ne demek!* [*Ing.* How unreasonable!].

~ demek olsun?, *dey. «Öyle şey olur mu?»* anlamında kullanılır. [*Ing.* How unreasonable of course not].

~ demeye?, *dey.* § ◐ Niçin ne diye: *Ne demeye onunla hâlâ konuşuyorsun?* [*Ing.* Why; *Fr.* Pourquoi]; § ◉ Hangi anlama: *Sözünü ne demiye getirdi acaba?*

~ denir? (ne denir!), *dey.* Şaşılacak bir durum karşısında söyleyecek söz kalmadığını anlatır: *Doğru söze ne denir?* [*Ing.* What can one say? Words fail me].

~ denli?, *dey.* Ne kadar. *Ne denli çalışırsa çalışsın, sınıfını geçemiyor.* [*Ing.* How much].

~ de olsa, *dey.* Bununla beraber, buna rağmen: *Ne de olsa bu konuyu bizden iyi bilir.* [*Ing.* Still, all the same; after all; *Fr.* Pourtant, toutefois, cependant].

~ diye? *dey.* Niçin?, hangi sebeple?: *Bu sözü ne diye söyledin?».* [*Ing.* For what purpose? Why; *Fr.* Pourquoi? Pour quel motif, pour quelle raison].

~ ekersen onu biçersin, *at.* Nasıl davranırsan, öyle karşılık görürsün. [*Ing.* As you sow, shall reap; *Fr.* On récolte ce qu'on a semé].

~ faydal, *dey.* Iş işten geçtikten sonra alınan boş tedbirlere karşı söylenir. [*Ing.* What is the use? *Fr.* A quoi bon].

~ gezer, *dey.* ◘ Ne arar.

~ gibi?, *dey.* Bir şeyin nasıl olduğunu sormak için kullanılır: *Ne gibi bir iş?* [*Ing.* What sort?].

(...) ~ güne duruyor?, *dey.* (...) varken başka şey gerekmez anlamında.

~ günlere kaldık! *dey.* İçinde bulunulan zaman veya durumdan yakınmak için kullanılır: *Ne günlere kaldık! Küçük çocuklar* bile sigara içiyor. [*Ing.* What an evil time we are in].

~ haber? *dey. «Bir şey biliyor musunuz, havadis var mı? anlamında: Sizin memleketten ne haber? Ne haber, nasılsınız?* [*Ing.* What news?; *Fr.* Quelle nouvelle? Quoi de neuf?].

~ hacet, *dey.* Gereksiz, lüzumu yok. [*Ing.* What need is there!; *Fr.* Pas besoin].

~ haddine!, *dey. Ona mı düşmüş, ona kalmış, ona düşmez: Böyle onun ne haddine!* .. [*Ing.*

~ halde?, *dey.* Hangi ... mında kullanılır: *O şehir b... dir?*

~ hâli varsa görsün, *dey. (Öğüt ve uyarma dinlemeyen kimseler için) «Ne yaparsa yapsın, beni ilgilendirmez»* anlamında kullanılır. [*Ing.* Well, let him go his own way].

~ haltetmeye, *kaba.* Ne sebeple, hangi niyetle? [*Ing.* What a mistake...!].

~ hikmetse? *dey.* ◘ Hikmet.

~ idiği (iduğu) belirsiz, *dey.* Sülâlesi veya kendisi hakkında fazla şey bilinmeyen kimseler için hakaret yollu söylenir. [*Ing.* No one knows anything about him].

~ imiş! *dey.* Ne değeri var!

~ ise, *dey.* Olan oldu, artık bu işin üstünde durmayalım: *Ne ise, bari bundan sonra öyle yapmayın.* [*Ing.* Well, never mind; anyway; *Fr.* C'est fait, n'en parlons plus].

~ iyil, *dey.* Memnunluk ve takdir anlatır... [*Ing.* How nice!].

~ kadar, *dey.* § ◉ Nice: *Ne kadar kaldı?* [*Ing.* So much; *Fr.* Combien]; § ◉ Ne *çok: Ne kadar sıcak?* [*Ing.* How much; *Fr.* Combien].

~ me lâzım, *dey.* Ilgilenmem, karışmam, beni ilgilendirmez. [*Ing.* What is that to me? It is none of my business].

~ me lâzımcı, *dey.* Niçin ilgilenmesi gereken şeylerle ilgilenmekten kaçınan *(kimse).*

~ ne lâzım, *dey.* Niçin ilgileniyorsun,

~ mene, *dey. h.d.* Ne çeşit, ne türlü, nasıl...

~ münasebetl, *dey.* Hiç öyle şey mi olur! [*Ing.* How? Of course not!].

~ olacak, *dey.* Hafifseme, küçümseme anlatır: *Ne olacak, kenarın dilberil* [*Ing.* What of it, what do you expect].

~ olduğumu bilemedim, *dey.* Şaşırdım, aklım başımdan gitti. [*Ing.* I lost control of myself].

~ oldum delisi, *dey.* Sonradan görme: *En hafifi bir şımarık, ne oldum delisi.* [*Ing.* Parvenu; *Fr.* Parvenu,-ue].

~ oldum delisi olmak, *dey.* Sonradan görüp de şımarmak. [*Ing.* To become parvenu].

~ olur, ~ olmaz, *dey.* Her ihtimale karşı. [*Ing.* Just in case; *Fr.* En toute éventualité].

~ olur (olursun), *dey.* Birisinden bir şey istenirken *«lütfen»* anlamında kullanılır: *Ne olur, giderken bakkala uğrayıver.* [*Ing.* Pray, please; *Fr.* S'il vous plait].

~ olursa olsun, *dey.* «Olanlara aldırmamalı, önemsiz» anlamında: *Ben ona cevap vereyim de sonra ne olursa olsun.* [*Ing.* Come what may, never mind what happens; *Fr.* Quoi qu'il advienne, quoi qu'il en soit].

~ oluyor?, *dey.* Ne gereği var, ne karışıyor?

~ satıyorsun?, *dey. «Neden bahsediyorsun, konuştuğun konu ne»* anlamında.

~ sularda?, *dey.* Ne durumda? Hangi halde? Ne merkezde: *Sizin kovaladığınız iş ne sularda?* [*Ing.* What's the position? How does it stand?; *Fr.* Dans quel état?].

~ var ki, *dey.* ◘ Nedir ki.

~ var ne yok?, *dey.* «Yeni haberler var mı?, ne durumdasınız?» anlamında: *Ne var ne yok bakalım... Ne âlemdesin? Işler nasıl gidiyor?.* [*Ing.* What is the news? How are things, getting on?; *Fr.* Quelle nouvelle?].

~ yalan söyliyeyim, *dey.* «Isin doğrusunu söylemek gerek» anlamında: *Ne yalan söyliyeyim, gayet iyi çalışıyor.*

~ yapalım (yapayım, yaparsın, yapmalı), Çaresiz kalındığını, elden bir şey gelmeyeceğini belirtir: *Ne yapalım, olan oldu bir kere. Ne yaparsın, ölüme çare yok.* [*Ing.* What can you do?; *Fr.* Quoi faire?].

~ yaparsn ki (~ yapmalı ki), *dey.* Ne çare ki. [*Ing.* It can't be helped but...]

~ yapıp yapıp, *dey.* Herhalde bir yolunu bulup: *Ne yapıp yapıp bu işi başarmalı.* [*Ing.* In some way or other, by every possible means].

~ yüzle, *dey.* Hiç utanmıyor mu? Ne cesaretle: *O davranışından sonra ne yüzle buraya gelecek?* [*Ing.* How dare he! How can he bring himself *(to do that)*?].

ne..., ne ..., ed. § ● Birden artık özne, tümleç veya fiilî birlikte yadsımak üzere başlarına getirilen tekrarlı bir bağlaçtır: *Hem..., hem...* karşıtı. Bu bağlaç yadsılı bir öğe olduğundan şu gibi hallerde olumsuz cümlelerdeki fiilin olumlu kalmasını gerekli kılar: (a) Ayrı fiillere veya ayrı cümlelere gelirse: *Onu ne gördüm, ne tanıdım. Ne kendi eyledi rahat, ne halka verdi huzur. Ne kızı verir, ne dünürü küstürür. Ne sel bastı, ne deprem oldu.* (b) Fiil, ne'li özne veya tümleçlerin arasına girerse: «*Ne şiş yansın, ne kebab. Ne bana bu sözü söylesinler, ne başkasına.* (c) Fiil-ip-, -erek, -erken şeklinde olan ulaçlardan biri halinde bulunursa: *Ne kapıyı, ne pencereyi zorlayarak... Ne araba, ne otomobil yürürken;* § ❷ Şu hallerde ne bağlacı artık yadsılığını kaybederek sadece hem gibi olumlu bir bağlaç değerinde olduğundan fiil olumsuz şeklinde kullanılır: (a) «*Benimle hemzeban olmaz ne Firdevsi, ne Hakani*» veya «*Doğmuyor gönlümde ne ay, ne güneş*» dizelerlede olduğu gibi, fiil ne ile bağlanan özne veya tümleçlerden önce gelirse. (b) ne'li cümlenin fiili koşullu olursa: *Ne sen, ne ben bu işe karışmasaydık (böyle olmazdı). Sen ne yaz, ne kış dinlenmezsen (çabuk) çökersin.* (c) Fiilden önce yadsımlı bir ünlem veya zarf bulunursa: *Ne tütüne, ne içkiye sakın alışmayın. Ne İzmir'e ne Bursa'ya hiç gitmemiş.* (c) Cümlede ne'li özne veya tümleçlerin yerini tutan başka bir öğe geçiyorsa: *Ne sen, ne o, ikiniz de bilmediniz. Ne İstanbul'a, ne Konya'ya, hiç bir yere gitmiyor.* (d) Fiil- dığı, - eli beri, - inceye kadar, - ince, - dikçe, dikten sonra veya - den önce şeklindeki ulaçlardan biri halinde olursa: *Ne memlekette konuşulan dili, ne oranın âdetlerini bilmediğinden çok zahmet çekti. Ne çay, ne kahve içmeyeli beri rahat ettim. Ne parası, ne malı kalmayıncaya kadar saçtı savurdu. Ne kitabı, ne defteri bulamayınca kızdı. Ne sigara, ne içki içmedikçe korkmasın. Ne sen, ne o gelmedikten sonra (veya gelmeden önce) ben yalnız ne yapayım?);* § ● Yukarıdaki iki maddede gösterilen haller dışında, bu tekrarlı ne'yi taşıyan cümlelerin fiili olumlu da, olumsuz da olabilir: *Bu sabah ne kahve, ne çay içtim. (veya içmedim. Ne kendine ne başkasına hayrı dokunmuş (veya dokunmamış) bir adamdır o.* Fiil, olumsuz olarak kullanıldığı zaman bu bağlaç hem... hem... bağlacının karşıtı değil, anlamdaşı sayılır; § ❶ Bu bağlaç iki sıfatın veya sıfat durumunda olan iki kelimenin başına getirildiğinde, kimi vakit yadsıma anlatmayıp iki kavramın ortalaması olan üçüncü bir kavram anlamını veren deyimler meydana getirir: *Ne sıcak ne soğuk (ılık). Ne uzun ne kısa, ne az ne çok (orta).*

~ altını bırakmak, ~ üstünü, *dey.* Şöyle veya böyle etmedik bir yerini bırakmamak. Bir şeyin veya yerin her tarafını karıştırmak, gezmek: *Geze dolaşa şehrin ne altını bıraktı, ne üstünü. (Şehrin gezmedik, dolaşmadık bir yerini bırakmadık).*

~ deveyi gördüm, ne deveciyi, *dey.* Herhangi bir konuda hiç bir şey bilinmediğini belirtir. [*Ing.* I know nothing about it].

~ kokar, ~ bulaşır, *dey.* Ne kötülüğü dokunur, ne iyiliği. [*Ing.* Harmless, passive *(person)*].

~ od var, ~ ocak, *dey.* Aşırı yoksulluk ve perişanlık içinde bulunulduğunu anlatır.

~ sakala minnet, ~ bıyığa, *dey.* Birinin şunun bunun yardımını dilemekten vazgeçerek işini kendi olanaklarıyla yapmaya karar verdiğini anlatır. [*Ing.* Avoid being under an obligation to any one; If you want your work done do it yourself].

~ Şam'ın şekeri, ne Arabın yüzü, *dey.* ◘ Arap.

~ şiş yansın, ~ kebap, *dey.* İki taraf da güçendirilmesin veya korunsun. [*Ing.* So that neither party suffers damage].

Ne, kim. Neonun kimyasal sembolü. [*Ing.* Symbol of neon; *Fr.* Symbole chimique du néon].

Neandertal, öz. i. *coğr.* Düsseldorf'un doğusunda, Düssel havzasında *(Almanya, Kuzey Rheinland)* bulunan küçük vâdi. [*Ing.* Neanderthal; *Fr.* Néanderthal].

~ **insanı,** *zool.* ve *antr.* Batı Avrupa'da Üst Pleyistosen devrinde yaşamış ve soyu tükenmiş olan ilkel bir insan tipidir. 1400 sm³ olan kafatası dolikosefal, yassı ve geri alınıdır. Taş devrinde Avrupa'dan Çin'e kadar yayılmış ve 150 bin yıl yaşadıktan sonra tükenmiştir. İnsan ve Cava insanı arasında geçit tipidir. [*Lat. Homo neanderthalensis; Ing.* Neanderthal man; *Fr.* Homme de Neanderthal].

nearktik, s. *Fr. néarctique.* Yeni Dünya'nın kuzey kesimlerinde bulunan: *Nearktik fauna.* [*Ing.* Nearctic].

☆ *Karş.* **Palearktik.**

neb, i. *Osm. < Ar. esk. (Su hk.)* Yerden çıkma, kaynama. [*Ing.* Welling of water].

nebagat /nebâgat/, i. *Osm. < Ar. nebg. esk.* Belli olma, açıklık kazanma, ortaya çıkma.

nebahat /nebâhat/, i. *Osm. < Ar. esk.* § ● Şan, şeref, asalet. [*Ing.* Being noble, great and famous; nobility, celebrity]; § ❷ Kadın adı.

nebail /nebâil/, ç. i. *Osm. < Ar. nebile. esk.* Yüce, soylu kimseler.

nebair /nebâir/, ç. i. *Osm. < Fars. nebir* ve *nebire.* Evlâdın çocukları, torunlar.

nebak, nebk, nebık, i. *Osm. < Ar.* Yakındoğu'da yetişen hünnap türü. [*Lat. Zizyphus slotus*].

nebalet,-ti /nebâlet/, i. *Osm. < Ar. esk.* § ● Terbiye, zekâ, cömertlik gibi niteliklere sahip olma, zekilik ve erdemlilik; § ❷ Büyüklük, ululuk.

nebat,-tı /nebât/, i. *Osm. < Ar. esk.* Bittiği yere kökleriyle tutunmuş olduğu halde gelişip döl veren ve ömrünü tamamladıktan sonra kuruyarak varlığı sona eren yosun, ot, ağaç gibi yaratıkların genel adı. [*Ing.* Plant; *Fr.* Plante].

☆ *Eşanl.* **bitki.**

nebatî /nebâtî/, s. *Osm. < Ar. nebâta* alt, nebatla ilgili. [*Ing.* Vegetal; *Fr.* Végétal, -ale].

☆ *Eşanl.* **bitkisel.**

Nebatîler, ç. öz. i. ◘ **Nabatîler.**

nebatiyun /nebâtiyün/, ç. i. *Osm. < Ar. nebât. esk.* Botanik bilginleri.

nebbal /nebbâl/, s. ve i. *Osm. < Ar. nebl. esk.* Ok yapan veya satan *(kimse)*, okçu.

nebbaş /nebbâş/, s. ve i. *Osm. < Ar. nebş. huk. esk.* Gömülen ölülerin mezarlarını açarak kefenlerini çalan *(kimse), (Nebbaş'a had (sopa ile dövme) veya tazir (kırbaçlama) cezası verilir. Bu cezanın bir sebebi de ölüye karşı saygısız davranıştır).*

nebe, i. *Osm. < Ar. esk. Haber.*

nebean /nebeân/, i. *Osm. < Ar. esk. (Su hk.)* Yerden kaynama, fışkırma, çıkma.

~ etmek, Kaynamak, fışkırmak, yerden çıkmak.

neberd, i. *Osm. < Fars. esk.* Savaş, mücadele, kavga.

neberde, i. *esk.* Savaşan, savaşçı.

nebevî, s. *Osm. < Ar. nebi. esk.* Hz. Muhammed'e ait, onunla ilgili.

nebeviye, s. *esk.* Nebevî'nin dişili.

nebî /nebî/, i. ç: nebiyun, nebiyîn. *Osm. < Ar. nübbüvet.* § ● Tanrı'nın buyruklarını insanlara ileterek onları aydınlatan, iyi ve doğru hareket etmeğe yönelten kimse. [*Ing.* Prophet, heavenly messenger; *Fr.* Prophète]; ☆ *Eşanl.* **Peygamber, resul;** § ❷ Erkek adı; ◉ **Nuh ~ den kalma,** *dey.* Çok eskimiş, modası çok geçmiş şeyler için kullanılır. [*Ing.* Antidiluvian; very old].

nebih /nebîh/, s. *Osm. < Ar. nebâhat. esk.* Ünlü, şerefli, asil. [*Ing.* Celebrated, famous, noble].

nebihe, s. *esk.* § ● Nebih'in dişili; § ❷ İ. Kadın adı.

nebil /nebîl/, s. *Osm. < Ar. nebâlet. esk.* § ● Terbiye, zekâ, cömertlik gibi niteliklere sahip, akıllı ve erdemli güzel huylu. [*Ing.* Noble and talented]; § ❷ Ulu, büyük; § ❸ İ. Erkek adı.

nebile, s. *esk.* § ● Nebil'in dişili; § ❷ İ. Kadın adı.

nebir /nebîr/, i. *Osm. < Ar. esk.* Evlâdın *(erkek)* çocuğu, torun. [*Ing.* Grandchild].

nebire, i. *esk.* Nebir'in dişili, evlâdır *(kız)* çocuğu, torun.

nebiyun veya nebiyin, ç. i. *esk.* Nebiler, peygamberler.

nebiz, i. *Osm. < Ar. esk.* § ● Hurmadan, arpadan veya kurutulmuş üzümden yapılmış bir çeşit içki; hurma, arpa veya kuru üzüm şırası; § ❷ Şarap.

nebk veya nebık, i. ◘ **Nebak.**

nebka, i. *Osm. < Ar. jeom.* Bitki kümesi dibinde oluşmuş küçük kumul. [*Ing.* ve *Fr.* Nebka].

nebl, i. *Osm. < Ar. esk.* §ī ● Ok. [*Ing.* Arrow, Arabian arrow]; § ❷ Ok yapma ve ok atma.

nebr, i. *Osm. < Ar. esk.* § ● Yükseltme, yükseğe çıkarma, kaldırma. [*Ing.* Elevating, exalting, raising up]; § ❷ Sesi pesten tize doğru yükseltme. Korkudan dolayı haykırma, bağırma, çığlık atma. [*Ing.* Raising the voice, shouting, yelling].

Nebraska, öz. i. *coğr.* A.B.D.'de eyalet, Büyük Ovalar'ın merkez batısında bulunur. Yüzölçümü 200.018 km², merkezi: *Lincoln*'dır. [*Ing.* ve *Fr.* Nebraska].

nebş, i. *Osm. < Ar. esk.* § ● *(Ölüyle birlikte gömülen eşya veya hazineyi)* Toprağı kazarak gömüldüğü yerden çıkarma; § ❷ Meydana çıkarma, ortaya çıkarma.

nebt, i. *Osm. < Ar. esk.* § ● *(Genellikle ot için)* Yerden çıkma, bitme, yeşerme, filizlenme; § ❷ Ot, yeşillik.

nebülöz, i. *Fr. nébuleuse < Lat. nebula,* bulut. ◘ **Bulutsu.**

nebülyum, i. *Fr. nébulium.* Var olduğu sanılan, fakat varlığı henüz ispatlanmamış olan element; «ışık yayıcı» denen parlak gökada bulutsularının çoğunda gözlemlenen parlak tayf çizgilerinin bu elementten ileri geldiği sanılır. *(Bu tayfta, çok zayıf bir ihtimalle, O III, O II. ve N II. iyonlerının karakteristik çizgilerinden biri olarak bilinen koyu yeşil bir çizgi vardır).* [*Ing.* Nebulium].

nebze, i. *Osm. < Ar. nebz,* küçük parça. Az şey, az, cüzi. [*Ing.* Particle, bit; *Fr.* Petite portion]; ◉ **bir ~,** *dey.* Pek az, bir parça.

necabet /necâbet/, i. *Osm. < Ar. esk.* Soyluluk, temiz bir soydan gelme. [*Ing.* Nobility; *Fr.* Noblesse].

necabetlü, s. *esk.* Asil, temiz ve iyi bir soydan gelen. *(Genellikle «devletlü» kelimesiyle birlikte şehzadeler için söylenirdi).* [*Ing.* ve *Fr.* Noble].

necadet /necâdet/, i. *Osm. < Ar. esk.* Kahramanlık, yiğitlik, efelik. [*Ing.* Successful boldness].

necah /necâh/, i. *Osm. < Ar. esk.* Bir işte başarı elde edip isteğine ulaşma, zafer. [*Ing.* Success; victory; *Fr.* Succès; victoire].

necalp,-bi /necâlp/, ç. i. *Osm. < Ar. necib* ve *necibe > necâlb. esk.* Yüksek, temiz, soylu, şerefli kimseler veya şeyler. [*Ing* ve *Fr.* Nobles].

necaset,-ti /necâset/, i. *Osm. < Ar. necs* ve *neces.* § ● Pislik, kirlilik. [*Ing.* Impurity, canonical uncleanness; *Fr.* Impureté]; § ❷ Dışkı. [*Ing.* Excrement; *Fr.* Matières fécales].

necasetli, s. *esk.* Pis, kirli. [*Ing.* Impure; *Fr.* Impur].

Necaşi /Necâşî/, i. *Osm. < Ar.* Habeş hükümdarlarına verilen ünvan, habeş impara-

toru. [*Ing.* Negus, Emperor of Abyssinia; *Fr.* Nom donné à l'empereur d'Abyssinie].

necat,-tı /necât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tehlikeli bir durumu geçiştirme, kurtuluş. [*Ing.* Salvation; safety; escape; *Fr.* Délivrance; salut].

☆ *Eşanl.* **selâmet.**

~ bulmak, Kurtulmak, selâmete ermek. [*Ing.* To find a way of escape, so as to avoid a danger or evil; *Fr.* Se délivrer; être sauvé].

necatî /necâtî/, s. *esk.* § ① Kurtulma ile ilgili, kurtuluşa ait; § ② i. Erkek adı.

neccad /neccâd/, i. *Osm.* < *Ar. necd. esk.* § ① Yatak, yorgan, yastık gibi şeylerin yapımıyla uğraşan kimse, yorgancı. [*Ing.* Maker of cushions and mattresses]; § ② Döşemeci, mobilyacı. [*Ing.* Upholsterer].

neccam /neccâm/, i. *Osm.* < *Ar. necm. esk.* Yıldızların hareketlerini inceleyen kimse, astronomi bilgini. [*Ing.* Astronomer, astrologer].

neccar /neccâr/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. necr. esk.* Dülger, doğramacı, marangoz. [*Ing.* Carpenter; *Fr.* Charpentier].

neccarî /neccarî/ *esk.* Dülgerlik, marangozluk, doğramacılık. [*Ing.* Carpentery; *Fr.* Charpenterie].

necd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ① Ataklık, cesaret; § ② Gamlı, hüzünlü olma; § ③ Yükselme, yüksek olma.

necdet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ① Kahramanlık, yiğitlik, kuvvetli ve gözüpek olma. [*Ing.* Boldness; *Fr.* Courage, vaillance]; § ② Erkek adı.

nece /ne:ce/, z. *T. ne* + *-ce* eki. Bir şeyin hangi dilden olduğunu sormak için kullanılır: *Bu adam nece konuşuyor? Bu yazı necedir?* [*Ing.* In what language?; *Fr.* En quelle langue?].

necef, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yüksek yer, tümsek, sırt, tepecik. [*Ing.* Najaf; *Fr.* Nedjef].

~ taşı, *jeol.* ◘ Neceftaşı.

necefe[1], i. *Osm.* < *Ar. esk.* Caml, türbe, v.b. yerlerde tavana asılan büyük kandil. [*Ing.* A hanging lamp or ball hung in a mosque, mausoleum, etc.]

necefe[2], i. ◘ Necef.

neceftaşı, b. i. *min.* Heksagonal sistemde billûrlaşan ve ender rastlanan bir kuvars çeşidi. [*Ing.* Rock crystal; *Fr.* Quartz hyalin, cristal de roche].

☆ *Eşanl.* **dağ billuru.**

neces, necs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kirlilik, murdarlık, pis olma [*Ing.* Canonical uncleanness].

necî[1], zam. *(T. ne* + *ci meslek yapma ekinden).* Bir kimsenin hangi işte çalıştığını, ne iş yaptığını sormak için kullanılır: *Onun babası necidir?* [*Ing.* Of what trade?; *Fr.* De quel métier? de quelle profession?].

~ dir?, *dey.* Ne iş yapar? [*Ing.* What is his trade? What does he do?; *Fr.* Quel métier a-t-il?].

necî[2], i. Necef'e yetişen arap atı. *(Üstün nitelikleri, inceliği, kanaatkârlığıyla ünlüdür).* [*Ing* Nejî; *Fr.* Nedjî].

necib, s. ve i. ◘ Necip.

necibane, s. *esk.* Soylu kimseye yakışır şekilde. [*Ing.* Nobly; *Fr.* Noblement].

necibe, s. *esk.* § ① Necib'in dişili; § ② i. Kadın adı.

necid /necid/, s. *Osm.* < *Ar. necd. esk.* § ① Yiğit, yürekli, güçlü, zorlu *(kimse).* [*Ing.* Successfully venturesome; brave, strong]; § ② Elemli, kederli, üzülmüş. [*Ing.* Sad, sorrowful, vexed]; § ③ i. Aslan.

necîl /necîl/, s. *Osm.* < *Ar. necl. esk.* § ① Asil, soylu, şerefli. [*Ing.* Noble, honorable; *Fr.* Noble]. ☆ *Eşanl.* **kişizâde.** § ② i. Erkek adı.

necip, s. ç: necaib. *Osm.* < *Ar. necâbet* > *necib. esk.* § ① Soylu, soyu temiz. [*Ing.* ve *Fr.* Noble]; § ② i. Erkek adı.

necire, i. *Osm.* < *Ar. necr. esk.* Üzeri örtülü ahşap sofa.

necis /necîs/, s. *Osm.* < *Ar. necs* > *neces. esk.* § ① Pis, kirli, murdar. [*Ing.* Dirty, filthy; *Fr.* Sale]; § ② *(Hastalık hk.)* İyileşmez, şifa bulmaz, devasız. [*Ing.* Nasty, incurable; *Fr.* Incurable].

necly, i. *Osm.* < *Ar. necvâ. esk.* Bir sırra ortak olan kimse, sırdaş.

necl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ① Oğul, çocuk, evlât; § ② Kuşak, nesil, sülâle, soy.

neclî /neclî/, s. *esk.* Oğula, sülâleye bağlı, nesille ilgili.

neclîye, i. *Osm.* < *Ar. necl. bot. esk.* ◘ Buğdaygiller.

necm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ① Yıldız. [*Ing.* Star; *Fr.* Étoile]; § ② Erkek adı. *(Bugün Necmettin şeklinde kullanılmaktadır);* § ③ *huk. esk.* (a) Vadesi gelen borç, süre bitimi; (b) Mükâtebin, azat edene ödemeyi yüklendiği bedelin her taksidi. *(Eskiden yıldızların doğuşuna göre zaman tayin edildiğinden necm, «ödeme zamanı» anlamında da kullanılırdı).*

necmî /necmî/, s. *esk.* § ① Yıldızlarla ilgili. [*Ing.* Pertaining to the stars]; § ② i. Erkek adı *(bugün Necmi).*

necmiye, s. *esk.* § ① Necmî'nin dişili; § ② Kadın adı.

necs. i. ◘ Neces.

necva /necvâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir kimseye gizlice veya alçak sesle söylenen söz, fısıltı, sır. [*Ing.* Whispering; whisper].

neda /nedâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ① Rutubet, çiy, nem. [*Ing.* Moisture, damp, wet]; § ② Cömertlik etme, hediye verme.

nedalet /nedâlet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ① Kir, pis olma, pislik; § ② Bir kimseden herhangi bir şeyi zorla alma, çalma, aşırma.

nedamet,-ti /nedâmet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir iş veya bir davranışın yanlış ve kötü bir sonuç verdiğini görüp onu yapmış olduğuna hayıflanma, pişman olma. [*Ing.* A regretting, being sorry for; regret, penitence, remorse; contrition; *Fr.* Pénitence].

☆ *Eşanl.* **pişmanlık.**

~ etmek (getirmek, çekmek), Pişman olmak. [*Ing.* To regret; *Fr.* Se repentir].

-nedan, sonek. *Osm.* < *Fars. nā-,* olumsuzluk eki + *dānişten,* bilmek *nādān* > *nedân. esk.* Bilmez, bilmeyen anlamında bileşik sıfat yapar.

~ getirmek *(çekmek veya etmek),* ◘ Nedamet etmek.

nedavet,-ti /nedâvet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ① Islak olma, nemlilik, rutubet. [*Ing.* Moisture]; § ② Konuşma, bir toplantıda bir konuyu görüşme.

nedb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ① Ölen bir kimsenin arkasından, meziyetlerini, iyiliklerini, yaptığı yararlı işleri sayarak, ağlama, ağıt yakma. [*Ing.* A lamenting or weeping and reciting the virtues of a dead person]; § ② Davet, çağrı, teşvik. [*Ing.* Inciting, inviting, invitation, incitement].

nedbe, i. *Osm.* < *Ar. nedeb.* § ① Çevresindeki deriden rengi ve derinin kalınlığı ile ayrılan yara izi. [*Ing.* Scar; *Fr.* Cicatrice]; § ② *bot.* Bir bitkinin yaprakları ve diğer eklemli kısımları döküldükten veya bir yara iyileştikten sonra ağaçların gövdesinde kalan iz.

neddaf /neddâf/, i. *Osm.* < *Ar. nedf. esk.* Sıkışan ve ezilen pamuk veya yünü özel bir âletle diderek kabartan kimse, hallac. [*Ing.* Carder of cotton].

neddafî /neddâfî/, i. *esk.* ◘ Neddaflık.

neddaflık,-ğı. i. *esk.* Hallacın yaptığı iş, hallaclık. [*Ing.* Business of a cotton carder].

ne... de, ü. Pişmanlık anlatır: *Ne ettim de geldim.*

nedeb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İyileşmiş bulunan yaranın vücut üzerinde kalan izi. [*Ing.* Scar; *Fr.* Cicatrice].

nedebî /nedebî/, s. *esk.* Yara izine ait, onunla ilgili.

nedem, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yanlış ve kötü sonuç veren bir iş veya davranışı yapmış olmaktan dolayı hayıflanma, pişmanlık. [*Ing.* Repenting; repentance, regret].

neden, z.§ ① Bir olayı doğuran sebebi, bir işin ne sebeple yapıldığını sormak için kullanılır. [*Ing.* Why? What for? For what reason; *Fr.* Pourquoi]. ☆ *Eşanl.* **niçin;** § ② i. Bir olayı, bir şeyi doğuran sebep: *Böyle davranmanızın nedenini anlayamadım.* [*Osm.* İllet; *Ing.* Cause, motive, reason; *Fr.* Cause, motif, raison]. ☆ *Eşanl.* **sebep;** ◉ **biçimsel ~,** *fels.* ◘ Biçimsel; ◉ **etkin ~ i,** *mant.* Etkin; ◉ **geçişli ~,** *fels.* ◘ Geçişli; ◉ **güncel ~ ler,** *jeol.* ◘ Aktüalizm; ◉ **ikinci ~ ler,** *fels.* İlk nedenden türeyen ve etkileme gücünü ondan alan nedenler. [*Ing.* Second causes; *Fr.* Causes secondes]; ◉ **ilk ~,** *fels.* Nedenlerin birbirine bağlanmasında veya işbirliğinde öteki nedenlerden önce gelen veya daha ağır basan neden. [*Ing.* First cause; *Fr.* Cause première]; ◉ **yeterli ~,** *fels. Leibniz'in* sisteminde, bir olayın meydana gelişini tamamen anlaşılır kılan şey. *(Yeterli neden ilkesine belirleyici neden ilkesi veya neden ilkesi de denir. A. Fouillée ise bu nedenle evrensel anlaşılırlık ilkesi adını verir. Leibniz bu ilkeyi, Monadologie'de (madde 32) şöyle açıklar: «Bir şeyin şöyle değil de böyle olduğunu gösteren bir yeterli neden olmadıkça hiç bir olayın doğruluğu veya varlığı ileri sürülemez, hiç bir gerçek iddiada da bulunulamaz. Ama çoğunlukla bu nedenleri bilmemiz imkânsızdır).* [*Ing.* Sufficient causes; *Fr.* Raison suffisante].

~ birliği (vasıla ~ ler teorisi), *fels.* ◘ Vesilecilik.

neden.bilim*, b. i. § ① *fels.* Nedenleri araştıran, inceleyen bilim dalı. [*Osm.* Mebhas-ı esbab; *Ing.* Etiology; *Fr.* Étiology]; § ② *tıp.* Hastalıkların nedenlerini araştıran ve inceleyen tıp dalı. [*Ing.* Etiology; *Fr.* Étiologie].

☆ *Eşanl.* **Etiyoloji.**

neden.bilimsel*, b. s. Nedenbilimle ilgili olan. [*Ing.* Etiological; *Fr.* Étiologique].

☆ *Eşanl.* **etiyolojik.**

nedenleme, i. *fels.* Bir varlığı veya olayı doğurma. [*Ing.* Causing].

nedenlemek, f. Bir varlığı veya olayı doğurmak. [*Osm.* Sebebiyet vermek; *Ing.* To cause; *Fr.* Causer].

nedense /neden:se/, z. Bilinmeyen bir neden dolayısıyla, belli olmayan bir nedenle. [*Ing* For some reason or other; somehow or other; *Fr.* Pour n'importe quelle raison].

nedensel, s. § ① Bir nedenle ilgili olan, neden niteliğinde olan. [*Osm.* İllî; *Ing.* Causal; *Fr.* Causal,-ale]; § ② *gram.* Söylenilen şeyin nedenini belirten bağlaç: *«Çünkü nedensel bir bağlaçtır».* [*Ing.* Causal; *Fr.* Causal,-ale]; § ③ *mant.* Bir sebep sonuç ilişkisi bildiren. [*Ing.* Causal; *Fr.* Causal,-ale].

nedenselik*, i. *fels.* (a) Nedeni sonuca bağlayan bağ. Neden: etkiye bağlayan ilişki, bağ. [*Osm.* İlliyet; *Ing.* Causality; *Fr.* Causalité]; (b) Kant'ın, *«kategorileri»* inden birine verdiği ad. *(Bu kategori bağıntıya dayanır).* [*Ing.* Causality; *Fr.* Causalité].

~ ilkesi, *fels. «Hiç bir şey nedensiz olamaz»* yolunda anlatılan felsefe ilkesi. [*Ing.* Principle of causality; *Fr.* Principe de causalité].

nedensiz, s. Nedeni olmayan. [*Ing.* Causeless; unjustified, unwarranted; *Fr.* Gratuit, -ite, non motivé].

~ edim, *fels. ahl.* Hiç bir şey tarafından zorunlu kılınmayan ve herhangi bir amaca araç olmayan edim. [*Ing.* Unjustified act; *Fr.* Acte gratuit].

neden.Tanrıcı, b. s. ve i. ◘ Yaradancı.

neden.Tanrıcılık,-ğı, b. i. ◘ Yaradancılık.

nedf, i. *Osm.* < *Ar. esk. (Pamuk veya yün hk.)* Atma, dikme. [*Ing.* Carding cotton].

~ etmek, Pamuk veya yününü atmak, dikmek. [*Ing.* To card].

nedfî /nedfî/, s. *esk.* Atılmış, didilmiş *(yün topağı).*

nedib, i. *Osm.* < *Ar. nedeb. esk.* Üzerinde yara izi bulunan, yara izi taşıyan organ.

nadid /nadid/, s. *Osm.* < *Ar. nadd. esk.* Eş, benzer, bir örnek, yaşıt. [*Ing.* Like, equal, match, fellow].

nadide, i. *esk.* Nadid'in dişili.

nadif /nadif/, s. *Osm.* < *Ar. nadf. esk.* Atılmış *(pamuk veya yün).* [*Ing.* Carded *(cotton etc.).*

nadim /nadim/, i. *Osm.* < *Ar. nadm. esk.* § ❶ Yakın dost, samimî arkadaş. [*Ing.* Boon companion, intimate friend; *Fr.* Compagnon]; § ❷ Büyük kişileri hoş sözlerle eğlendiren, fıkra ve hikâyelerle oyalayan kimse. [*Ing.* Courtier; court buffoon; *Fr.* Bouffon d'un prince]; § ❸ Erkek adı; § ❹ *teşk. tar.* (a) Osmanlı padişahlarının özel yardımcı ve yakınlarına verilen ad. (b) Yeniçeri ocağına yeni girenlere verilen ad; § ❺ s. *esk.* Güzel konuşan, iyi hikâye anlatan, tatlı dilli, hoşsohbet.

nadime, i. *Osm.* < *Ar. nedim. esk.* § ❶ Kadın arkadaş; § ❷ Büyük, saygın ve zengin bir kadınla birlikte bulunan ve ona arkadaşlık eden kadın. [*Ing.* Lady of the court; *Fr.* Dame d'honneur]; § ❸ Kadın adı.

nadman /nadmān/, i. *Osm.* < *Ar. nadm esk.* § ❶ Yanlış ve kötü bir sonuca ulaşan iş veya davranışı yapmış olduğuna hayıflanma, pişmanlık duyma; § ❷ Bir kimseyle oturup sohbet eden ve içki içen, dostlukta bulunan kimse, arkadaş.

nadret,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Azlık, seyreklik, az bulunma. [*Ing.* Rarity; *Fr.* Rareté]; § ❷ Erkek ve kadın adı.

~ **kesp etmek**, Seyrelmek.

nadve, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Görüşme, konuşma.

naf[1], i. *Osm.* < *Ar. esk.* Menfaat, çıkar, kâr. [*Ing.* Advantage, benefit; *Fr.* Avantage, bienfait, profit]. ◎ ~ **i hazine,** Devlet hazinesi yararına. ◎ ~ **ü zarar,** Kâr ve zarar.

~ **hasar,** *huk.* Malın tümünün veya bir kısmının irade dışı zarar görmesi. *(Bu zararı kimin yükleneceği kanun, her akit türünün özelliklerine göre ayrı ayrı düzenlenmiştir).*

naf[2], i. *Fr. nef.* < *Lat. navis, geml.* § ❶ *kuymc.* İçine yemeğe katılmak üzere baharatlar, zehirleri meydana çıkarmak için boynuz parçaları veya yarım yılan dili konan ve prenslerle kralların yemek masalarını süsleyen kap. [*Fr.* Nef de table]; § ❷ *mim.* ◘ Sahın.

nafad /nafād/, i. *Osm.* < *Ar. esk. (Genellikle servet ve yiyecek hk.)* Harcanıp bitme, yenilip tükenme, yok olma, sona erme.

nafahat, nefehat /nafahāt, nefehāt/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nefha, esk.* § ❶ Yayılan güzel, hoş kokular; § ❷ Yeller, esintiler: *Fakat biliyorum, bütün yazdıklarını ferdaların nefahat-ı tekâmülü birer birer silecek.*

nafais /nafāis/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nefise. esk.* Herkesin aradığı, beğendiği, güzel ve değerli bulduğu şeyler.

nafaset /nafāset/, i. *Osm.* < *Ar.* Güzellik, hoşluk, lezzet ve kıymetlilik gibi nitelikleri kendinde bulundurma hali, beğenilir durumda olma, değerlilik. [*Ing.* Exquisiteness, beauty, excellence; *Fr.* Beauté artistique, qualité, exquise].

nafastus, s. *Lat. esk. Rom.* Roma takviminde, kamu hizmetlerinin bırakılması din tarafından yasak edilen bayram günleri için kullanılırdı. [*Ing.* Nefastus; *Fr.* Néfaste].

nafaz /nafāz/, i. *Osm.* < *Ar. nefz. esk.* § ❶ Delip geçme, bir taraftan girip öteki taraftan çıkma, işleme; § ❷ Sözü geçerlik, hatırı sayılır ve sözü dinlenilir olma, etkili olma; § ❸ *huk. esk.* Hukuk işleminin bağlayıcılığı, kendisinden beklenen bütün hukukî sonuçları doğuracak nitelikte olması, geçerliliği.

nafed, i. *Osm.* < *Ar. esk. (Genellikle servet ve yiyecek hk.)* Harcanıp bitme, tükenme.

nafehat, ç. i. ◘ Nefahat.

nafel, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ganimet; § ❷ Müsabaka veya rekabet, sonunda kazanılan hediye, mükâfat, armağan.

nafele-, nafelo-, *Yun. nephele,* bulut'tan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* Nephele-, nephel (o)-; *Fr.* Néphélé-, Néphél (o)-,].

nafelektometre, i. *Fr. néphélectomètre.* Koloidal bir çözeltinin saydamlık derecesini ölçmekte kullanılan cihaz. [*Ing.* Nephelectometer].

nafelemetrî, *l. Fr. néphélémétrie. fiz.* ve *tıp.* Bir sıvı içinde iyice dağılmış bir maddenin değişikliğini ölçmeğe yarayan optik mikroanaliz yöntemi. [*Ing.* Nephelemetry].

nafelin, i. *Fr. néphéline. min.* Feldispatımsılar grubundan inorganik madde. *(Nefelin, $NaAlSiO_4$ formülünde bir sodyum alüminosilikattır, altıgen sistemde billûrlaşır).* [*Ing.* Nepheline].

nafelinit,-ti, l. *Fr. néphélinite. jeol.* Nefelin ve ojit billûrlarını kapsayan ijolit çeşidi. [*Ing.* Nephelinite].

nafelometre, l. *Fr. néphélomètre. opt.* Bulanık bir çözelti tarafından dağıtılan ışığı dolayısıyla çözeltinin bulanıklık derecesini ölçmeğe yarayan fotometre *(Kimyasal doz tayinlerinde ve mikrobiyolojik incelemelerde kullanılır).* [*Ing.* Nephelometer].

nafelometrî, i. *tıp.* Sıvı bulanıklığı ölçme *(bilgisi).* [*Ing.* Nephelometry].

nafelyon, l. *(«Küçük bulut» anlamında Yun. nephelion).* Bir göz iltihabı sonucunda saydam tabakada meydana gelen hafif donukluk. [*Ing.* Nephelion; *Fr.* Néphélion].

nafer, l. ç: **enfâs.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Rütbesi olmayan asker. [*Ing.* Private soldier; *Fr.* Simple soldat]. ☆ *Eşanl.* **er.** § ❷ *esk.* Bir tek adam, bir kişi, kimse. [*Ing.* A single individual; person; *Fr.* Personne]. ☆ *Eşanl.* şahıs, fert, birey. § ❸ s. İnsan sayısı bildiren sözlerde sayı sıfatları ile birlikte kullanılır: *Üç nefer amele;* § ❹ *huk.* Askerlik mükellefiyeti altına giren ve ihtiyaçları devlet tarafından sağlanan rütbesiz er. [*Ing.* Private soldier; *Fr.* Simple soldat].

neferat, ç. i. *esk.* Askerler, erler.

neferî, s. *esk.* Askerle ilgili, askere ait.

neferiye, l. *Osm.* < *Ar. neferiyye. bot. esk.* Küçük salkımlı bir çeşit üzüm.

nefes[1], i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Organizmanın oksijen ihtiyacı için ciğerlere hava alıp verme hareketi, bu hareket sırasında alınan verilen hava. [*Ing.* Breath; *Fr.* Souffle, haleine]; § ❷ Tütün, v.b., şeyler içilirken içe çekilen duman. [*Ing.* One whiff]; § ❸ Şifa verir inancıyla bir hastayı okuyup üfleme. [*Ing.* Breathing on; breath with healing power]; ❹ *(Geniş anlamda)* Canlı varlık, hayat belirtisi; § ❺ *arg.* Esrar [*Ing.* Hashish; *Fr.* Hachisch]. ◎ ~ **i kesilmek,** *dey.* Aşırı yorgunluktan soluk alamaz duruma gelmek. Dikkat, heyecan ve şaşkınlığın aşırı olduğunu belirtmek için kullanılır. [*Ing.* Not to be able to breathe; *Fr.* Être essoufflé, manquer de souffle]. ◎ ~ **i keskin** *dey.* Üfleme suretiyle hastalıkları iyileştirme gücü olduğuna güvenle inanılan *(kimse).* ◎ ~ **i tıkanmak (tutulmak),** *dey.* Güçlü bir darbe, aşırı heyecan, korku, v.b. durumlarda nefes alamamak. [*Ing.* To be unable to breathe]; ◎ **açlıktan** ~ **i kokmak,** *dey.* Çok aç olmak. ◎ **bir** ~, *dey.* Bir an. [*Ing.* Moment, duration of a breath]; ◎ **Bir** ~ **te,** *dey.* Çok kısa bir zamanda, birden. [*Ing.* All in one breath, in the same breath; at one go; *Fr.* D'une haleine, d'un coup]; ◎ **son** ~, Ölüm anı. [*Ing.* One's last breath; *Fr.* Dernier soufle, dernier soupir]; ◎ **son** ~ **sini vermek,** *dey.* Ölmek. [*Ing.* To die; *Fr.* Mourir].

~ **almamak,** *dey.* (a) Fizyolojik sebeplerden veya çevre şartlarının elverişsizliğinden dolayı solunumda güçlük çekmek: *Daha sonra kalbi yetersiz çalışmaya başladı. Yürüyemiyor, çalışamıyor, nefes alamıyordu. Kamyonların, rüzgârın kaldırdığı tozdan nefes alamıyordu.* (b) Ara verip dinlenememek: *İşlerin çokluğundan nefes alamıyorlardı.*

~ **aldırmak,** *dey.* Soluk almasını sağlamak, dinlenmesine imkân vermek.

~ **aldırmamak,** *dey. (Fizyolojik bir sebep veya çevre şartları için)* Solunumu güçleştirmek, dinlenmesine meydan vermemek, aralık vermemek. [*Ing.* To give no rest, not to give any respite].

~ **almadan,** § ❶ Havayı ciğerlerine çekmeden, solunum yapmadan: *İki dakika nefes almadan durdu;* § ❷ Dinlenmeden, ara vermeden; § ❸ Bütün dikkatini vererek: *Nefes almadan olacakları bekliyordu.*

~ **almak,** *dey.* § ❶ Havayı ciğerlerine çekmek, soluk almak, solunmak. [*Ing.* To breathe, to take a breath; to inhale; *Fr.* Respirer profondément]; § ❷ Ara verip dinlenmek; § ❸ İçi rahata ermek; § ❹ Rahatlamak, yaşamak: *Hâlâ nefes alıyor.*

~ **borusu,** ◘ Soluk borusu.

~ **çekmek,** *arg.* § ❶ Sigara veya başka bir şeyin dumanını içine çekmek. [*Ing.* To take a whiff]; § ❷ Esrar içmek. [*Ing.* To smoke hashish]; § ❸ Cinsel ilişkide bulunmak.

~ **darlığı,** *patol.* ◘ Astma.

~ **etmek,** *dey.* Boş bir inanışa göre, hastalığı iyi etmek üzere okuyup üflemek. [*Ing.* To cure by breathing on someone and casting a spell; *Fr.* Souffler en récitant des incantations].

~ **genişlemesi,** *patol.* Solunum güçlüğünden kurtulma; astma nöbetinin sona ermesi.

~ **nefese,** *dey.* Soluya soluya, soluk soluğa. [*Ing.* Out of breath, panting; *Fr.* Hors d'haleine, à perte d'haleine, à perdre haleine].

~ **tüketmek,** Söyleye söyleye yorulmak: *Adam olsun diye az mı nefes tükettim.* [*Ing.* To talk oneself hoarse].

~ **vermek,** *dey.* Ciğerdeki havayı boşaltmak, soluk vermek. [*Ing.* To breathe out; *Fr.* Souffler, rendre haleine].

nefes[2], i. *Osm.* < *Ar.* Alevî ve Bektaşî düşüncesini belirtmek üzere yazılmış şiir ve bu şiirin şekli. [*Ing.* Hymn; *Fr.* Incantation].

nefeslemek (-i), § ❶ Nefesini, soluğunu bir şeye vermek, üflemek: *Kavalı öyle bir nefesledi ki...;* § ❷ Batıl bir inançla hastayı okuyup üflemek, nefes etmek. [*Ing.* To breathe upon one in order to cure him].

nefeslenmek (-i), f. Batıl inançlara göre kendisini okutup üfletmek; nefes ettirmek.

nefesleşmek, f. *arg.* Esrar çekmek: *Bugünlerde harmanız, nefesleştiğimiz yok.* [*Ing.* To smoke hashish].

☆ *Eşanl.* deveye binmek, at yemek.

nefesli, s. § ❶ Nefes vererek çalınan *(çalgı);* § ❷ Soluk tazelemeden uzunca bir zaman durabilen.

~ **çalgı,** *müz.* İçine verilen havanın cidarlarında titreşim meydana getirmesi üzerine ses çıkaran müzik âleti.

nefeslik,-ği, l. § ❶ Bir nefes alıncaya kadar geçen zaman. [*Ing.* The time passed in taking a breath]; § ❷ Hava deliği. [*Ing.* Vent-hole]; § ❸ Vantilatör. [*Ing.* Ventilator; *Fr.* Ventilateur]; § ❹ *inş.* Bir yapının bodrum katına hava ve ışık vermek için yapının alt kısmında açılan delik. [*Ing.* Vent-hole; *Fr.* Soupirail]; § ❺ *mad. oc.* İçinde diz çökerek veya sürünerek yürünebilen dar kesitli galeri. ◎ **bir** ~ **canı kalmış,** *dey.* İşe yaramaz hale gelmiş, çok yıpranmış; ◎ **dam nefesliği,** İnş. ◘ Dam; ◎ **çatı nefesliği,** *dey.* Çatı arasını aydınlatmak ve havalandırmak için eğik çatı yüzeyinin bir bölümünün yükseltilmesiyle elde edilen pencere; ◎ **havalandırma nefesliği,** *dey.* Bir galeri veya kuyunun kenarlarında açılan ve hava dönüş yolu olarak kullanılan dar kesitli galeri.

nefh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Üfürme, üfleme, şişirme; § ❷ Boru çalma; § ❸ *mec.* Ruh verme.

nefha[1] /nefhā/, i. ç: **nefehât.** *Osm.* < *Ar. nefh. esk.* § ❶ Güzel koku; § ❷ Rüzgârın bir kere esmesi, esinti.

nefha[2] /nefhā/, i. *Osm.* < *Ar. nefh, esk.* § ❶ Üfleme, üfürme, soluk, nefes; § ❷ Karnın şişmesi, şişme, şişkinlik.

nefi, a. *Osm.* < *Ar. nef.* § ● Yararla ilgili; § ● Çıkarcı. [*Ing.* Utilitarian].

nefir /nefîr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Cemaat, topluluk; § ● *ask. esk.* (a) Düşmana saldırmak için fırlayan topluluk. (b) Savaş veya tehlike halinde alârm. *(Mal ve canlarına, çoluk çocuklarına kasdetmek üzere düşmanın geldiğine dair halde halkına yönetilen sesli bildiridir. Bu durumda eli silâh tutan müslüman halka cihat farz olurdu).* § ● Boru; § ● Savaş işareti; § ● Bağırtı, feryat, inilti.

nefirî /nefirî/, i. *esk.* Boru çalan kimse.

nefis,-fsi, i. *Osm.* < *Ar. nefs.* § ● Öz varlık, kişilik, öz benlik. [*Ing.* Self, one's own personality; *Fr.* Le moi, la propre personne de qn., personnalité]; § ● İnsanın yeme, içme, v.b. gibi biyolojik ihtiyaçlarının tümü. [*Ing.* ve *Fr.* Substance]; § ● *esk.* Ruh, can, hayat. [*Ing.* Soul; spirit, life; *Fr.* Ame; vie]; § ● Asıl, maya, cevher, öz. [*Ing.* ve *Fr.* Essence]; § ● Bir şeyin kendisi, içi, merkezi; § ● Dölsuyu, meni. [*Ing.* Seminal fluid; *Fr.* Sperme]; § ● *tasav.* Bir nesnenin özü, can, ruh, insana canlılık veren öz. [*Ing.* The carnal man, the flesh the spirit of concupiscence]. ◎ **nefsi çekememek,** *dey.* Katlanamamak, nefret etmek, tiksinmek. [*Ing.* Not to be able to endure; to detest, to abhor *(a thing)*]. ◎ **nefsine düşkün,** *dey.* Kendine, zevkine, düşkün. [*Ing.* Self-indulgent]. ◎ **nefsine güvenmek,** *dey.* Kendine, şahsına güvenmek. ◎ **nefsine mağlûp olmak,** *dey.* Kendi arzu ve isteklerine yenilmek, boyun eğmek. [*Ing.* To be overcome by one's desires]. ◎ **nefsine uymak,** *dey.* Bedenin isteklerine uymak, günah yakıştıramamak, onuruna dokunmak. [*Ing.* To conform to the carnal mind, to sin]. ◎ **nefsine yediremamek,** *dey.* Kendisine çok ağır gelmek, kendine yakıştıramamak. ◎ **nefsini beğenmek,** *dey.* Kendini beğenmek. [*Ing.* To think a lot of oneself, to be conceited]. ◎ **nefsini bilmek,** *dey.* Nefsine hâkim olmak. **nefsini kırmak,** *dey.* Arzu, istek ve gururunu yenmek. [*Ing.* To mortify one's lusts or pride]. ◎ **nefsini körletmek,** *dey.* Beden isteklerinden herhangi birini üstünkörü gidermek. [*Ing.* To take the edge off one's appetite or desire; to have a snack to satisfy one's hunger for the moment]; ◎ **izzet-i nefs,** *dey.* Kendine saygı, onur. [*Ing.* Dignity; *Fr.* Amour-propre, respect de soi]. ◎ **nefsini yenmek,** *dey.* Çaba sarfederek bedenî arzularına karşı gelmek, kendine hâkim olmak. [*Ing.* To master oneself]. ◎ **nefsini zaptetmek,** *dey.* Tutkularını bastırmak, kontrol altına almak. [*Ing.* To control one's passions].

~ cekmek, *dey.* Bir şeyi yapmayı veya ele geçirmeyi canı istemek.

~ mücadelesi, *dey.* İnsanın kendi kendisiyle yaptığı mücadele. [*Ing.* Inner struggle].

nefis /nefis/, s. *Osm.* < *Ar. nefâset.* Herkes tarafından beğenilen, çok hoşa giden, istek uyandıran, pek güzel. [*Ing.* Excellent, exquisite; *Fr.* Excellent, exquis].

nefise /nefise/, s. *esk.* § ● Nefis'in dişili; § ● İ. Kadın adı.

nefiy,-fyi, *i. Osm.* < *Ar. nefy. esk.* § ● Sürgün etme. [*Ing.* Banishment, exile]; § ● İnkâr etme. [*Ing.* Negation; *Fr.* Négation]; § ● *gram. esk.* Olumsuzluk; § ● *huk. esk.* İşlediği suç yüzünden suçlunun, suçu işlediği yerden, kendisinin ve suçtan zarar görenin ikametgâhından uzak bir yerde, belirtilen sürece oturmağa zorlanması cezası.

nefiye, s. *Osm.* < *Ar. nef.* § ● Fayda ile ilgili olan; § ● Çıkarcı; § ● *fels. esk.* Faydacılık.

nafl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zorunluluk olmadığı halde, sırf sevap kazanmak için yapılan ibadet. [*Ing.* A voluntary act of religion, a work of supererogation].

nefr, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Orkerek kaçma. [*Ing.* A being frightened and running away]; § ● İğrenme, tiksinme; § ● *din.* Kurban bayramının üçüncü günü, öğleden sonra yapılan şeytan taşlama töreni sona erdikten sonra hacıların Mina ovasında dağılmaları. [*Ing.* A dispersing of the pilgrims from the valley of Mina after the ceremonies are completed].

nefralji, İ. *Fr. néphralgie* < *Yun. nephros,* böbrek + *algos,* ağrı. Böbrek ağrısı.

nefrektomi, İ. *Fr. néphrectomie. tıp.* Böbreğin ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Nephrectomy].

nefret,-ti, İ. *Osm.* < *Ar.* § ● Birinin kötülüğünü istemeğe, mutsuzluğuna, felâketine sevinmeğe iten duygu; § ● Bir şeye karşı duyulan tiksinti, iğrenme; § ● *esk.* Ürküp kaçma, korkma.

~ etmek, Birine karşı nefret duygusuyla dolu olmak: Tiksinti duymak: *İçkiden, sigaradan nefret etmek.*

nefridyum, İ. *Lat. zool.* Omurgasız hayvanlarda görülen ilkel bir tip boşaltım organı. [*Ing.* Nephridium; *Fr.* Néphridie].

nefrin, İ. *Osm.* < *Fars. nâferin. esk.* § ● Lânet, beddua, ilenç; § ● Lânet okuma, ilenme.

nefrit²-ti, İ. *Fr. néphrite. tıp.* Böbrek iltihabı. [*Ing* Nephritis]; ◎ **hidropijen ~,** *patol.* Su ve sodyum klorür birikmesinden ileri gelen ödemli nefrit. *(Tuzsuz rejimle tedavi edilir).* [*Fr.* Néphrite hydropigène].

nefrit²,-ti, İ. *Fr. néphrite. min.* Doğal magnezyum, demir ve kalsiyum silikat; amfibol grupundandır. [*Ing.* Nephrite, jade, greenstone]; ◎ **Çin (Sibirya) ~** İ, *min.* Yeşim taşı. [*Fr.* Néphrite de Chine, néphrite de Sibérie].

nefrizm, İ. *Fr. néphrisme. tıp.* Böbrek hastalığından ileri gelen kaşeksi *(sıskalık).* [*Ing.* Nephrism].

nefr(o)-, *Yun. nephros, böbrek,* kelimesinden alınan ve birçok kelimenin yapısına giren önek. [*Ing.* Nephr(o); *Fr.* Néphr(o)].

nefroanjiyoskleroz, İ. *Fr. néphroangiosclérose.* Böbrek arterioskleroz'una bağlı nefrit çeşidi, başlıca işareti atardamar hipertansiyonudur. *(Yaşlı kimselerde görülen zararsız bir şekliyle, gençlerde görülen kötü tahlistli bir şekli vardır).* [*Ing.* Nephroangiosclerosis].

nefroid, s. *Fr. néphroïde. tıp.* Böbrek şeklinde. [*Ing.* Nephroid].

nefrojen, İ. *Fr. néphrogène. tıp.* Kaynağını böbrekten alan. [*Ing.* Nephrogen].

NEFESLİ ÇALGILAR

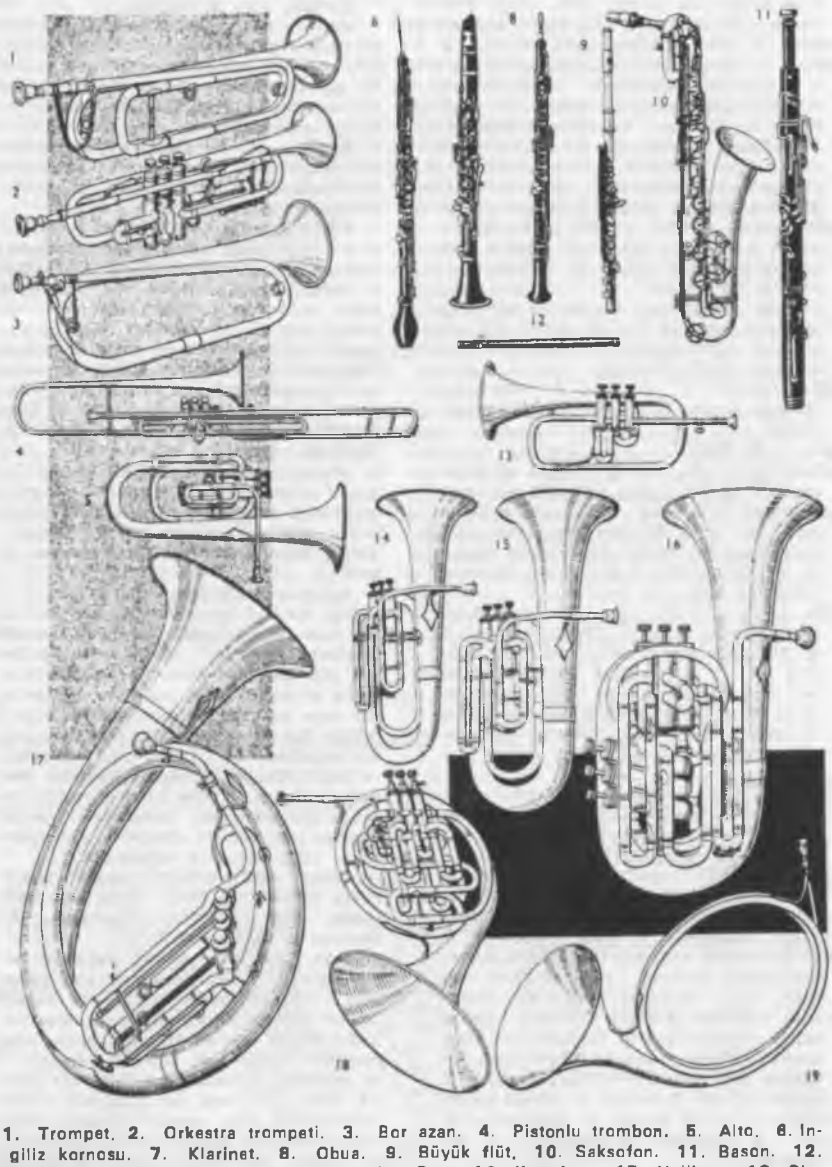

1. Trompet. 2. Orkestra trompeti. 3. Bor azan. 4. Pistonlu trombon. 5. Alto. 6. İngiliz kornosu. 7. Klarinet. 8. Obua. 9. Büyük flüt. 10. Saksofon. 11. Bason. 12. Küçük flüt. 13. Büğlü. 14. Bariton. 15. Bas. 16. Kontrbas. 17. Helikon. 18. Pistonlu korno. 19. Av kornosu.

nefrolitotomi, i. *Fr. néphrolithotomie. cerr.* İçindeki taşları çıkarmak için böbreği açma ameliyatı. [*Ing.* Nephrolithotomy.

nefrolityaz, i. *Fr. néphrolithiase.* Bazen böbrekte taş oluşmasına verilen ad. [*Ing.* Nephrolithiasis].

nefroliz, i. *Fr. néphrolyse. cerr.* Böbreği çevreleyen hücre ve bağ dokusunu kesip almak için yapılan cerrahi müdahale. [*ing.* Nephrolysis].

nefroloji, i. *Fr. néphrologie. tıp.* Böbreğin fizyoloji ve hastalıklarını inceleyen bilim dalı. [*Ing.* Nephrology].

nefrom, i. *Fr. néphrome. tıp.* Genel olarak böbrek uru. [*Ing.* Nephroma].

nefromalasi, i *Fr. néphromalacie. tıp.* Böbrek yumuşaması. [*Ing.* Nephromalacia].

nefromegali, i. *Fr. néphromegalie. tıp.* Böbrek büyümesi. [*Ing.* Nephromegaly].

nefron, i. *Fr. néphron.* § ● *zool.* Böbreğin yapı ve görev bakımından birlik yapan parçası olup *Malpighi cisimciği*, dalgalı kanallar ve Henle ilmeğinden oluşur. [*Ing.* ve *Fr.* Nephron]; § ● *dokb.* Henle kangalı ve *Bellini* düz borucuğundan oluşan ve böbreğin esasını meydana getiren bölüm: *(Memelilerin böbreği milyonlarca nefron'un yan yana, üst üste yığılmasından meydana gelir).* [*Ing.* Nephron]. ☆ *Eşanl.* yumacık, kıvrımlı borucuk.

nefropati, i. *Fr. néphropathie.* Böbrek hastalıklarının tümüne verilen ad. [*Ing.* Nephropathy]; ◉ gebelik ~ si, *kadın-doğum.* Gebe kadınlarda görülen ve havaleye sebep olabilen hastalık. *(Ağırlığın artması ve ödem, hipertansiyon ve albüminüri ile belirir. Gebelikten önceki böbrek hastalıklarıyla ilgisi olmadığı sanılır ve genellikle hiç bir iz bırakamadan iyileşir).* [*Ing.* Nephropathy of pregnancy; *Fr.* Néphropathie gravidique].

nefropeksi, i. *Fr. néphropexie. cerr.* Böbreği yerine tesbit etmek için yapılan cerrahi müdahale. *(Sadece ağrılı böbrek düşüklüklerinde kullanılır).*

nefropiyoz, i. *Fr. néphroplose. tıp.* Böbreğin cerahatlanması. [*Ing.* Nephropyosis].

nefroptoz, i. *Fr. néphroptose. tıp.* Böbrek düşüklüğü. [*Ing.* Nephroptosis].

nefrorafi, i. *Fr. néphroraphie. cerr.* Böbreği dikme ameliyatı. [*Ing.* Nephrorrhaphy].

nefroraji, i. *Fr. néphrorragie. tıp.* Böbrek kanaması. [*Ing.* Nephrorrhagia].

nefrosel, i. *Fr. néphrocèle. tıp.* Böbrek fıtığı. [*Ing.* Nephrocele].

nefrosistit,-ti, i. *Fr. nephrocystite. patol.* Böbrek ve mesane iltihabı. [*Ing.* Nephrocystitis].

nefrosit,-ti, i. *Fr. néphrocyte. biy.* Vücut boşluğunun iç çeperinden türeyen ve çıkartı görevi yapan özel hücreler. *(Çeşitli hayvanlarda, özellikle enteropneusta takımında görülür).* [*Ing.* ve *Fr.* Nephrocyte].

nefrosklerоz, i. *Fr. néphrosclérose. patol.* Kronik bir nefrit çeşidi, böbrek dokusunun damar çevresi ve ara dokularında fibröz tepkimeler bu hastalığın başlıca belirtisidir. *(Ağır bir böbrek yetersizliğine sebep olur).* [*Ing.* Nephrosclerosis].

nefrostom, i. *Fr. néphrostome. embry.* Embriyon'da, mezonefroz evresinde, *Wolff* borucuklarıyla akciğer-karınzarı boşluğunu birleştiren sıdık yolu veya deliği. *(Memelilerle kuşlarda nefrostöm kapanır, kurbağalarda mezonefroz böbrek yerine geçtiğinden nefrostom açık kalır).* [*Ing.* Nephrostome].

nefrostomi, i. *Fr. néphrostomie. cerr.* Böbrekten deriye açılacak bir yoldan sıdığın atılması için başvurulan cerrahi müdahale. [*Ing.* Nephrostomy].

nefrotik, s. *Fr. néphrotique. tıp.* Nefroza ait, nefrozla ilgili: *Nefrotik belirti.* [*Ing.* Nephrotic].

nefrotoksin, i. *Fr. néphtrotoxine.* Kendisine başka türden bir hayvanın böbrek hücreleri defalarca şırınga edilen bir hayvanın serumunda bulunan madde. *(Bu madde herhangi bir hayvana şırınga edildiği zaman o hayvanın böbrek epitelyum hücrelerini tahrip edebilir).* [*Ing.* Nephrotoxin].

nefrotomi, i. *Fr. néphrotomie. tıp.* Böbreği yarıp açma ameliyatı; çoğu zaman taş çıkarmak için yapılır. [*Ing.* Nephrotomy].

nefroüreterektomi, i. *Fr. néphro-urétérectomie. cerr.* Böbrek ve sıdık borusunun ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Nephroureterectomy].

nefroz, i. *Fr. néphrose. tıp.* Daha çok böbrek yapısının bozulmasına bağlı böbrek hastalığı. [*Ing.* Nephrosis; *Fr.* Néphrose]; ◉ yağlı ~, *tıp.* Epstein'in tanımladığı müzmin böbrek hastalığı. [*Ing.* Lipoid nephrosis; *Fr.* Néphrose lipoïdique].

nefs[1], i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◧ Üfleme, üfürme; § ● Ağızda bulunan bir şeyi çıkarmak amacıyla üfürme, tükürme.

nefs[2], i. ◘ Nefis.

nefsa /nefsâ/, i. *Osm.* < *Ar. nifâs. esk.* Yeni doğmuş kadın, loğusa.

nefsani /nefsânî/, s. *Osm.* < *Ar. nefs.* § ◧ Nefisle, nefsin istekleriyle ilgili, bedeni arzulara ait. [*Ing.* Sensual, carnal; *Fr.* Sensuel, charnel]; § ● Kin ve garazla ilgili. [*Ing.* Spiteful, malignant].

nefsaniye, i. *esk.* Nefsani'nin dişili.

nefsaniyet /nefsânîyet/, i. *Osm.* < *Ar. nefsâni* > *nefsaniyyet.* Kin besleme, gizli gizli diş bileme, kıskanma, düşmanlık. [*Ing.* Spite, selfishness; *Fr.* Rancune, rivalité].

nefsi /nefsî/, s. *esk.* § ◧ Nefisten doğan şeyle ilgili. [*Ing.* Sensual; *Fr.* Sensuel]; § ● Kişiye ait, onunla ilgili. [*Ing.* Personal; *Fr.* Personnel]. ☆ *Eşanl.* kişisel.

nefsiye, s. *esk.* Nefsi'nin dişili.

neft,-ti, i. *Osm.* < *Fars.* < *Yun. naphta. esk.* § ◧ Organik maddelerin ayrışmasından meydana gelen tutuşur sıvıların bir çoğuna verilen ad. [*Ing.* Naphtha; *Fr.* Naphte]; § ● Petrol türevlerinden bir çeşit mineral yağ. [*Ing.* Naphtha, mineral oil; *Fr.* Naphte]; ◉ bireşimsel ~, *ağ. iş.* ve *kim.* ◘ Bireşimsel; ◉ şist ~ i, ◘ Şist yağı.

neftî /neftî/, s. *Osm.* < *Fars.* + *Ar.* Siyaha yakın, koyu yeşil, acı yeşil. [*Ing.* A dark brownship green color; *Fr.* Couleur du naphte; vert foncé].

~ **yağı**, Petrolden, benzin ile gaz yağı arasında damıtılan çözücü; yağlı boyalarda inceltici olarak kullanılır. [*Ing.* Naphtha, mineral oil; *Fr.* Naphte].

nefur /nefûr/, s. *Osm.* < *Ar. nefr. esk.* Ürkerek kaçan. [*Ing.* Frightened, scared, timid].

nefy, i. ◘ Nefiy.

nefy.edilmek (-e), f. § ● Sürgüne gönderilmek; § ◉ naz. *gram.* Olumsuz kılınmak.

nefy.etmek, b. f. *Osm.* < *Ar. nefy* + *T. etmek, esk.* § ● Sürgüne göndermek, sürmek. [*Ing.* To banish, to exile; *Fr.* Exclure, bannir, exiler]; § ◉ I. *gram.* Olumsuz kılınmak; [*Ing.* To deny].

nefz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◧ Meyveli bir ağacı sarsma, sallama. [*Ing.* Shaking]; § ● Elbisenin tozunu silkeleme. [*Ing.* Shaking off]; § ● *(Hastalık sırasında)* Titreme; § ● Kur'anı sonuna kadar okuyup bitirme. [*Ing.* Reading or reciting the whole Quran]; § ◉ Bir şeye yakından bakıp inceleme. [*Ing.* An examining a thing closely].

negasyon, i. *Fr. négation. tıp.* Herhangi bir gerçeğin varlığına inanmama ile belliren, bazı ruhsal bozukluklara özgü yanlış düşünce. [*Ing.* Negation].

negatif, s. *Fr. négatif,-ive* < *Lat. negare, reddetmek* > *negativus.* § ◧ *mat.* Sıfırdan küçük önünde eksi işareti bulunan *(sayı).* [*Ing.* Negative]. ☆ *Karş.* **pozitif**; § ◨ I. Gerçekteki aydınlık ve karanlık kısımları tersine gösteren fotoğraf camı veya filmi. [*Ing.* Negative]; § ● I. *fot.* Görüntüsü, konudaki aydınlık kısımları karanlık olarak gösteren fototip: *Negatif veya klişe, pozitif resimler çekmeğe yarar.* [*Ing.* Negative; *Fr.* Négatif]. ☆ *Karş.* **pozitif**; ◉ basım ~, *sin.* ◘ Basım; ◉ bileşik çoğaltım ~ i, *sin.* ◘ Bileşik; ◉ çoğaltım ~ si, *sin.* ◘ Çoğaltım; ◉ **görüntü** ~ i, *sin.* **Görüntü.**

~ **baskı**, *matb.* Resim veya yazıların siyahtan beyaza veya beyazdan siyaha çevrilerek basılması, bu çevrilme fotografi veya litografi kopyaları yoluyle olur. [*Ing.* Negative print; *Fr.* Impression au négatif].

~ **boş film**, *sin.* Henüz kullanılmamış negatif film. [*Ing.* Negative stock; *Fr.* Pellicule négative].

~ **büyüklük**, *mat.* Aynı türden pozitif bir büyüklükle ters yönde olan büyüklük. *(Negatif büyüklük, aynı şiddetteki pozitif büyüklüğün önüne (-) işareti koyarak yazılır).* [*Ing.* Negative size; *Fr.* Grandeur négative].

~ **deliği**, *sin.* Negatif filmdeki diş deliği. Pozitif filmdeki dikdörtgene yakın biçimden ayrı olarak negatifle bu deliğin kısa kenarları değirmidir. [*Ing.* Negative perforation; *Fr.* Perforation négative].

~ **direnç**, *radyotekn.* ◘ **Direnç.**

~ **duyarkat**, *sin.* Negatif filmin duyarkatı. [*Ing.* Negative emulsion; *Fr.* émulsion négative].

~ **elektrik**, *elek.* ◘ **Elektrik.**

~ **görüntü**, *sin.* Negatif duyarkatın laboratuvarda işlendikten sonra verdiği görüntü. Böyle bir görüntüde cisimlerin doğadaki aydınlık ve karanlık bölümleri tam tersine dönmüştür. Gerçekte beyaz olan bölümler siyah, siyah olanlar beyaz görünür. [*Ing.* Negative image; *Fr.* Image négative].

~ **hareket**, *jeol.* ◘ **Hareket.**

~ **kâğıt**, *matb.* Reprodüksiyon işlerinde büyük boydaki ara negatifleri için kullanılan, çok ince bir kâğıdı olan çok hassas bir gümüş bromür tabakası kaplı fotoğraf kopya kâğıdı. [*Ing.* Negative paper; *Fr.* Papier négatif].

~ **kesimi**, *sin.* Bir filmin asıl negatifini, son biçimini almış kurguya uydurmak için kesilmesi. [*Ing.* Negative cutting; *Fr.* Découpage du négatif].

~ **kopya**, *sin.* Bir pozitiften basım yoluyle elde edilen negatif. [*Ing.* Dupe *(duplicate)* negative; *Fr.* Copie négative].

~ **kopya usulleri**, *matb.* (a) Açık renk resim ve yazıların siyah zemin üstünde olacak şekilde göründükleri bütün kopya çeşitleri *(film, kâğıt veya metal kalıp üzerine olabilir).* (b) Bütün dönme kopyalar. (c) Fotomekanik usulle ve bir negatif kullanılarak hazırlanan baskı kalıpları. [*Ing.* Negative copy procedure; *Fr.* Procédé de copie au négatif].

~ **kurgusu**, *sin.* Asıl negatifi en son biçimini almış pozitife uydurmak için yapılan kurgu. *(Böylelikle asıl negatif, çekim çekim, görüntü görüntü pozitife benzer).* [*Ing.* Negative editing; *Fr.* Montage negatif].

~ **kutup**, *elek.* ◘ **Katod, kutup.**

~ **lâk**, *matb.* Kolayca bozulan, sık sık kullanılacak olan kıymetli negatiflerin eczalı taraflarını korumak için üzerine sürülen lak. *(Bu lakların yapımında çoğunlukla alkolde eriyen reçineler kullanılır, bunlar sıcak veya soğuk olarak kurumuş olan negatif jelâtini üzerine dökülürler).* [*Ing.* Lacquer for negatives; *Fr.* Laque pour négatifs].

~ **renkli film**, *matb.* Agfa tarafından imal edilen kâğıda ve film üzerine pozitif olarak kopya edilebilen, tamamlayıcı renkler ilkesine göre yapılan «*Negatif - Agfacolor*» filim. [*Ing.* Negative colour film].

~ **retuş**, *matb.* Fotoğraf negatif plâklarında yapılan her türlü rötuş ve düzeltmeler. [*Ing.* Negative line-etching; *Fr.* Gravure au trait négatif].

~ **sayı**, *mat.* Aynı mutlak değerdeki pozitif sayıya (-) işareti verilerek elde edilen sayı. *(Pozitif sayılar cümlesi ile negatif sayılar cümlesi birleştirilip, sıfır eklenirse, bağıl sayılar cümlesi meydana gelir.* [*Ing.* Negative number; *Fr.* Nombre négatif].

~ **transfer**, Önceden edinilmiş bir ustalık, bilgi, fikir veya bir alışkanlığın aynı kategorilere giren sonraki öğrenme faaliyetleri üzerinde olumsuz etkide bulunması.

~ **uyma**, Bir uyarıcı karşısında pek az tepki göstermek veya hiç bir tepkide bulunmamak hali.

~ yakaması, *sin.* Negatif filmin açındırması. [*Ing.* Negative development; *Fr.* Développement négatif].
~ yönelim, *zool.* Bir organizmanın uyartı kaynağından uzağa doğru hareket eğilimi. [*Ing.* Negative tropism; *Fr.* Tropisme négatif].

negativizm, i. *Fr. négativisme. tıp.* Akıl hastalıklarının her şeye karşı düşüncesizce ayak diremesi ve her şeyin aksini iddia etmesi. [*Ing.* Negativism].

negaton, i. *Fr. négaton. fiz.* Pozitif elektrona *(pozitron)* karşılık, negatif yüklü âdi elektrona verilen ad. [*Ing.* Negaton].

negatoskop,-pu, i. *Fr. négatoscope.* § ❶ Fotoğraf, yazı veya desenlerin ışık karşısında incelenmesine elverişli bir veya birkaç saydam levhadan meydana gelen cihaz. [*Ing.* Negatoscope]; § ❷ *radyol.* Röntgen filmlerinin negatiflerini incelemeğe yarayan, buzlu camdan yapılmış ışıklı ekran. [*Ing.* Negatoscope].

Negeg-ur, öz. i. *(büyük gıdaklayıcı),* Mısırlıların tanrı Geb'e verdiği ad. Mısırlılar onu, dünya yumurtasını yumurtlayan çok büyük bir kaz olarak düşünürlerdi. [*Ing.* Negeg-ur; *Fr.* Negeg-our].

negentropi, i. *Fr. négentropie.* Bilgi işlem kuramında, entropinin karşıtı.

Negritolar, ç. öz. i. *lsp. negrito,* küçük zenci. *etn.* Malezya takımadalarında yaşayan ırklardan biri. [*Ing.* Negritos; *Fr.* Négritos, Pygmées océano-asiatiques]. ☆ *Eşanl.* **Okyanusya - Asya pigmeleri;** ◉ **Andaman ~ı,** En saf negrito tipidir, erkeklerin boyu 1,46 - 1,48 m. arasında değişir, saçları kıvırcık, kafatası brakisefaldir, genel nitelikleri bakımından zencilere benzerler. Andaman Negritolarının sayısı gittikçe azalmaktadır. [*Ing.* Andaman Negritos; *Fr.* Négritos des Andaman]; ◉ **Filipin ~ı** *(Aetalar),* Sayısı en fazla olan Negrito tipidir, *(30.000'den fazla),* bunların çok azı saftır, boy yaklaşık olarak 1,47 m. kafatası daha çok brakisefaldir. Okyanusya Pigmelerinin Afrika Pigmeleriyle hiçbir yakınlığı yoktur, tek olarak yanları her iki ırkın da boylarının kısa oluşudur. [*Ing.* Philippine Negritos; *Fr.* Négritos des Philippines ou Aëtas]; ◉ **Malakka ~ı** *(Semanglar),* Sayısı çok azalmış Negritolardandır, dolikosefal olan Indonezyalılarla karıştıkları için saf değildirler, boyları 1,52 m. olan Malakka Negritoları mezosefaldirler. [*Ing.* Malaccan Negritos; *Fr.* Négritos de Malacca, ou Semangs].

negro, i. *lsp.* Zenci, karaderili. [*Ing.* Negro; *Fr.* Nègre].

negroid, s. ve i. *Fr. négroïde. antr.* ve *paleont.* Siyah derili ırklarla benzerlik veya yakınlık gösteren: *Madagaskarın negroid halkı, fosil negroidler.*

neguhide /negühide/, s. *Osm.* < *Fars. negühiden,* tenkit etmek, kötülemek. *esk.* Tenkit edilmiş, kötülenmiş, kötü, çirkin.

negundo, i. *(Malezya dilindeki negund kelimesinden). bot.* ◘ **Dışbudak yapraklı akçaağaç.**

negüfte, b. s. *Osm.* < *Fars. nā-,* olumsuzluk eki + *güfte,* söylenmiş > *nāgüfte. esk.* Söylenmemiş.

nehad, i. *Osm.* < *Fars. nehād. esk.* Usul, kural, yol.

nehafet, i. ◘ **Nahafet.**

nehak /nehāk/, i. *Osm.* < *Ar. nehk. esk.* Anırtı.

nehar /nehār/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Güneşin doğusu ile batışı arasında kalan zaman, gündüz. [*Ing.* Day; daytime; *Fr.* Jour; journée]; § ❷ Erkek adı.

neharen, z. *esk.* Gündüzün, gündüz vakti. [*Ing.* By day; *Fr.* Pendant le jour].

neharî, niharî /nehārī/, s. *Osm.* < *Ar. nehār. esk.* § ❶ Gündüzle ilgili, gündüze değgin. [*Ing.* Pertaining to the day, diurnal]; § ❷ Yatısız *(öğrenci).*

neharir /nehārir/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nihrir. esk.* Bilginler.

nehat /nehāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Taraf, yön, cihet.

nehb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yağma, çapul.

nehc, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Doğru ve düz yol, anayol, cadde; § ❷ *mec.* Tarz, usul, yöntem; § ❸ Yön değiştirme, sapma, vazgeçme.

neheng, i. ç: nehengân. *Osm.* < *Fars. zool.* § ❶ Timsah; § ❷ Kılıç.

nehengân, ç. i. *esk.* **neheng'in** çoğulu.

nehesî, *esk. coğr.* Eski Mısırlıların önce aşağı nübye, sonra da bütün sudan halklarına verdikleri ad.

nehhab, s. *Osm.* < *Ar. nehb. esk.* Çapulculuk eden, yağmacı.

nehhac /nehhāc/, i. *Osm.* < *Ar. nehc. esk.* Doğru yolu gösteren kimse, kılavuz. ☆ *Eşanl.* **mürşit.**

nehib[1], s. *Osm.* < *Ar. nehb. esk.* Yağmacı.

nehib[2], i. *Osm.* < *Fars. esk.* Korku, dehşet, şiddetli endişe.

nehibe, s. *esk.* Nehib'in dişili.

nehik, i. *Osm.* < *Ar. nehk. esk.* Anırtı.

nehim, s. *Osm.* < *Ar. nehm. esk.* § ❶ Doymak bilmeyen, obur, açgözlü; § ❷ Yırtıcı.

nehir,-hri, i. *Osm.* < *Ar. nehr.* § ❶ Irmaklarla beslenen büyük akarsu. *Nehirler, meydana geldikleri kolların çeşitliliğinin sonucu olan rejimlerinin karmaşıklığı bakımından ırmaklardan farklıdır).* [*Ing.* River stream; *Fr.* Fleuve]; § ❷ Yaygın şekliyle büyük akarsu. [*Ing.* River; *Fr.* Fleuve, cours d'eau important]; ◉ **alüviyal ~,** *jeol.* Yatağını yığma işlemiyle meydana getirmiş nehir. [*Ing.* Alluvial river]; ~ **çaltık nehri,** *trm.* ◘ **Çaltık;** ◉ **olgun ~,** Olgunluk çağındaki nehir. Yeni drenaj sisteminin ikinci evresinde bulunan, mansabında taban düzeyine erişebilen iyi açılmış bir yatağa sahip, eğimi düzenli ve yolu üzerindeki çavlanlar ve göller silinmiş bir nehir. [*Ing.* Adolescent river].
~ **dinamiği,** *hidr.* ◘ **Dinamik.**
~ **dubası,** ◘ **Duba.**
~ **gemiciliği,** *den.* § ❶ Nehir yoluyla ulaştırma faaliyeti; § ❷ Bir nehirdeki ulaştırma araçlarının tümü.
~ **gemicisi,** *den.* İç suyollarında kullanılan araçlarda, bunları kullanan ve bakımıyla görevli olan gemici.
~ **inişi,** *den.* ◘ **İniş.**
~ **kılavuzu,** *den.* Bir nehrin meydana getirdiği suyolunda kılavuzluk yapan kimse.
~ **limanı,** ◘ **Liman.**
~ **meyli,** *den.* Bir nehrin kenarlarının düzeye göre yatıklığı.
~ **nakliyat resmi,** *ikt.* Nehirde seyrüsefer eden gemilerden alınan resim. [*Ing.* River dues].

nehir /nehīr/, s. *Osm.* < *Ar. nehr. esk.* Çok, bol, fazla. [*Ing.* Affluent; copious, much, many].

nehiy,-hyi, i. *Osm.* < *Ar. nehy. esk.* § ❶ Bir işin yapılmasını yasaklama, menetme, engelleme; § ❷ *gram. esk.* Emir kipinin olumsuzu.

nehk[1], i. *Osm.* < *Ar. esk.* Anırtı.

nehk[2], i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yıpratma; § ❷ Yıpranma; § ❸ Bir şeyi gereğinden fazla yapma veya kullanma; § ❹ Cezalandırma, işkence etme; § ❺ Zayıflama, kuvvetten düşme.

nehm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kükreme; § ❷ Horlayarak soluma, hırıltılı şekilde nefes alma.

nehme, i. *Osm.* < *Ar. nehm. tıp. esk.* § ❶ Hastalarda ve kimi çocuklarda görülen aşırı yemek yeme arzusu, oburluk, açgözlülük; § ❷ Kükreme, hırlama.

nehren, z. *esk.* Nehir yoluyla, nehirden.

nehreyn, *esk.* İki nehir; ◉ **Mabeyn-en ~,** *(«iki nehir arası»),* Fırat ve Dicle nehirlerinin arası.

nehrî /nehrī/, s. *Osm.* < *Ar. nehr. esk.* Nehire ait, nehirle ilgili.

nehriye, s. *esk.* **Nehrî'nin** dişili.

nehy, i. ◘ **Nehiy.**

nehyetmek (-i), Bir işin yapılmasını yasaklamak. [*Ing.* To prohibit; *Fr.* Prohiber, interdir]. ◉ **nehyedici hükümler,** *huk.* Yapılması yasak konulara ilişkin hükümler: *(Bu hükümler nitelikleri sebebiyle emredicidir. Bunlara aykırı olarak yapılan işlemler ya bâtıl sayılır ya da işlem geçerli sayılır, fakat yapana ceza verilir. Meselâ, kanun yasakladığı için eroin alım satımına ilişkin akit bâtıldır. Bir sanatçıdan onun çaldığı saati satın alan müşterinin yaptığı akit geçerlidir, fakat dükkân sahibine, çalıp sattığı saatten dolayı, hırsızlık suçundan ceza ve-*

NEHİRLER

TÜRKİYENİN BAŞLICA NEHİRLERİ

ADI	*Uzunluğu (km.)*	*Havzası (km²)*	*Ortalama yıllık su toplamı (milyon m³)*
Kızılırmak	1.151	36.114	6.000
Fırat	953(*)	125.556	40.000
Sakarya	790	58.226	3.100
Seyhan	516	20.450	6.000
Büyük Menderes	495	24.976	3.040
Ceyhan	476	21.982	6.810
Dicle	452(*)	57.614	21.000
Yeşilırmak	416	36.114	4.377
Çoruh	368(*)	19.872	11.500
Gediz	350	18.000	1.800
Aras	435(*)	27.548	1.745

(*) Türkiye sınırları içinde bulunan kısmı.

DÜNYANIN BAŞLICA NEHİRLERİ

ADI	*Uzunluğu (km.)*	*Bulunduğu Kıta*		*Uzunluğu (km.)*	*Bulunduğu Kıta*
Nil - Kagera	6.671	Afrika	Volga	3.688	Avrupa
Mississippi Missouri	6.418	K. Amerika G.Amerika	Tuna	2.960	Avrupa
Amazon	6.280	Asya	Ganj	2.700	Asya
Yang-Çe	5.552	Asya	Fırat	2.760	Asya
Obi-Irtiş	5.300	G. Amerika	Zambezi	2.660	Afrika
Parana	4.700	Asya	Amu-Derya	2.540	Asya
Mekong	4.500	Asya	Ural	2.534	Avrupa
Amur-Kerulen	4.480	Asya	Dicle	1.900	Asya
Lena	4.264	Afrika	Ren	1.326	Avrupa
Kongo	4.200	Afrika	Kızılırmak	1.151	Asya
Nijer	4.160	Afrika	Sakarya	790	Asya
Mackenzie	4.045	K. Amerika	Sen	776	Avrupa
Yenisey	3.807	Asya	Po	652	Avrupa

rilir). [*Ing.* Prohibitions, retrains; *Fr.* Dispositions prohibitives].

nehz, nehzat, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Bir işe kalkışma davranma; § ● Yolculuğa çıkma, hareket etme.

NEISSER, Albert, öz. i. *(1855-1916).* Alman hekimi.

~ **diplokoku,** *patol.* Belsoğukluğu ve onunla ilgili ikinci derecede enfeksiyonlara sebep olan mikrop. *Albert Neisser* bulduğu bu mikroba «gonokok» adını verdi. [*Ing.* Neisser's diplococcus; *Fr.* Diplocoque de Neisser].

nek, i. ◘ Yanardağ tıkacı.

nekâbet /nekâbet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir kimseye acı ve ıstırap verme, eziyet etme.

nekahet,-ti /nekâhet/, i. *Osm.* < *Ar. tıp.* Hastalık halinden sağlık haline giriş dönemi, hastalık sonrası toparlanma. [*Ing.* ve *Fr.* Convalescence].

nekaiz /nekâiz/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nâkıza. esk.* Birbiriyle çelişen fikirler, şeyler.

nekâl /nekâl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◘ Başkalarına ders olacak ve aynı davranışı yapmaktan sakındıracak kadar şiddetli ceza, işkence, eziyet; § ◘ Bir olaydan alınan ders, ibret.

nekave, nukave /nekâve, nukâve/, i. *Osm.* < *Ar. naky. esk.* § ◘ Temiz ve katışıksız olma, arılık; § ◘ Bir şeyin en iyisi ve üstünü.

nekavet /nekâvet/, i. *Osm.* < *naky. esk.* Temizlik, arılık.

nekayi /nekâyi/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nakia, esk.* Ziyafetler, şölenler.

nekbet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◘ Talihsizlik, şanssızlık; § ◘ Felâket, belâ; § ◘ Düşkünlük; § ◘ s. *esk.* Uğursuz.

nekbetî, s. *esk.* § ◘ Talihsizlik, felâkete uğramış; § ◘ Uğursuz.

nekebat /nekebât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nekbat. esk.* § ◘ Talihsizlikler, şanssızlıklar; § ◘ Felâketler, belâlar.

neked, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◘ Yokluk, yoksulluk; § ◘ Sıkıntı, belâ, keder.

nekes, nakes, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ◘ Erdemsiz, aşağılık, bayağı; § ◘ Cimri, eli sıkı.

nekesan, ç. i. *esk.* § ◘ Erdemsiz, bayağı kimseler; § ◘ Cimriler.

nekesane, z. *esk.* § ◘ Alçakcasına; § ◘ Cimri gibi.

nekesî /nekesî/, i. *esk.* ◘ Nekeslik.

nekeslik,-ği, i. *esk.* § ◘ Erdemsizlik, bayağılık; § ◘ Cimrilik.

nekf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◘ Sona varma, bitme, tükenme; § ◘ Kaybedilmiş bir izi tekrar bularak takibe devam etme.

nekhet, i. ◘ Nükhet.

nekîr, s. *Osm.* < *Ar. nekr. esk.* § ◘ Bilinmeyen, meçhul. ☆ *Karş.* maruf; § ◘ İnkâr edilmiş, tanınmamış *(şey);* § ◘ *matrol. esk.* Osmanlı devleti zamanında kullanılan ağırlık ölçüsü, miskalin bölümlerinden biri. *(Miskalin dörtte birine denk, dengin dörtte birine kırat, kıratın her bir bölümüne buğday, buğdayın dörtte birine fitil, fitilin dörtte birine nekîr denirdi).*

nekkâd, s. *Osm.* < *Ar. neked. esk.* Keder verici, acıklı, elemli.

nekr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Akıllı, zeki, anlayışlı.

nekre, s. ve i. *Osm.* < *Ar. nekr. esk.* § ◘ Beklenmedik boş ve şaşırtıcı cevapları veya düşünceleri olan *(kimse);* § ◘ Garip ve tuhaf fıkra; § ◘ *gram.* Belirtilmemiş isim.

nekro-, *Yun. nekros,* ölü, kadavra kelimesinden alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing.* Necro-; *Fr.* Nécro-,].

nekrobiyotik, s. *Fr. necrobiotique. patol.* Nekrobiyoz ile ilgili: *Dokuların nekrobiyotik değişimi.* [*Ing.* Necrobiotic].

nekrobiyoz, i. *Fr. nécrobiose* < *Yun. nekros,* ölüm + *biosis,* hayat tarzı. *patol.* § ◘ Bir bölgenin, bir dokunun veya bir organın lokal olarak ölmesi ve canlı dokular arasında kalması: *Nekrobiyoz olayları çoğunlukla iskemiden ileri gelir.* [*Ing.* Necrobiosis]; § ◘ *jinekoloji.* Bir fibromun zararsız şekilde yozlaşması. *(Dölyatağı fibromiyomlarının en önemli sebebi nekrobiyozdur).* [*Ing.* Necrobiosis].

nekrofaj, i. *Fr. nécrophage.* s. ve i. Ölü veya çürüyen maddeler üzerinde beslenen *(böcekler hk.)* [*Ing.* Necrophagous].

nekrofil, s. *Fr. nécrophile.* § ◘ Nekrofili ile ilgili. [*Ing.* Necrophilic]; § ◘ i. Nekrofiliye tutulmuş. [*Ing.* Necrophile].

nekrofili, i. *Fr. nécrophilie. psiky.* Cesetler karşısında anormal heyecan duyma ve onlarla cinsel temasta bulunmayı arzulama şeklinde kendini gösteren cinsel sapıklık. [*Ing.* Necrophilism; *Fr.* Vampirisme].

☆ *Eşanl.* vampirlik.

nekrofobi, i. *Fr. nécrophobie. psiky.* ◘ Ölü korkusu.

nekrojen, s. *Fr. nécrogène. bot.* Ölmüş veya ölmekte olan bir bitkinin üzerinde meydana gelen. [*Ing.* Necrogenic, necrogenous].

nekroloji, i. *Fr. nécrologie.* § ◘ Belirli bir zaman süresi içinde ölmüş olan bütün tanınmış kişilerin listesi: *Yılın, ayın nekrolojisi.* [*Ing. Necrology*]; § ◘ Bir veya birkaç kişiyle ilgili ölüm ilânı, yazısı. [*Ing.* Necrology].

nekroparazit,-ti, i. *tıp.* Ölü dokularda yaşayan organizma. [*Ing.* Necroparasite].

nekropnömoni, i. *tıp.* Akciğer gangreni. [*Ing.* Necropneumonia].

nekropol, i. *Fr. nécropole* < *Yun. necropolis.* § ◘ Eski Mısır'da mezarların yapıldığı dehliz. *Ing.* Necropolis]; § ◘ Az çok sanat özelliği taşıyan, ilkel mezarlar topluluğu. [*Ing.* Necropolis].

nekropsi, i. *Fr. nécropsie. Adlî tıp.* Cesetlerin bilimsel muayenesi. [*Ing.* Necropsy; *Fr.* Autopsie].

☆ *Eşanl.* otopsi.

nekrosadizm, i. *Fr. nécrosadisme. tıp.* Cinsel bir zevk duyabilmek için cesetleri parçalama hastalığı. [*Ing.* Necrosadism].

nekrositoz, i. *Fr. nécrocytose. tıp.* Hücrelerin çürüyüp ölmesi. [*Ing.* Necrocytosis].

nekrospermi, i. *Fr. nécrospermie.* Mikroskopla inceleme sırasında, atmık sıvısındaki spermatozoitlerin tam hareketsizliği. *(Gerçek nekrospermi seyrek görülür).* [*Ing.* Necrospermia].

nekrotomi, i. *Fr. necrotomie. tıp.* Kemiğin ameliyatla çıkarılması, ölü *(ceset)* nün disseksiyonu. [*Ing.* Necrotomy].

nekroz, i. *Fr. nécrose* < *Yun. nekrosis,* ölüm hali. § ◘ Fizik ve kimyasal bakımdan canlı maddede meydana gelen ve onun ölümüne yol açan değişiklik. [*Ing.* Necrosis]; § ◘ Bir dokuda, bir organda veya vücudun herhangi bir bölgesinde meydana gelen doku ve hücre bozulması *(bu durumda organizmanın diğer kısımları yaşamağa devam eder).* [*Ing.* Necrosis]; ◉ kazeinsi ~, *patol.* ◘ Kazeinsi.

neks[1], i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeyden kaçınıp geri durma, çekinme, el çekme.

neks[2], i. *Osm.* < *Osm.* < *Ar. esk.* § ◘ Bir şeyi kendini meydana getiren parçalarına ayırma, bölme, parçalama; § ◘ Bir anlaşmayı bozma.

neks[3], i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◘ Baş aşağı, etme, alt üst etme, ters çevirme, geri dönme; § ◘ Birinin başını aşağı doğru eğme; § ◘ Tekrarlama, nüksetme; § ◘ Özellikle Kur'an'dan bir parçayı tersinden okuma.

nektar, i. *Yun.* § ◘ *mit.* İçenleri ölümsüzlüğe kavuşturan tanrı içkisi. *(Eski yazarlarda bu içkinin neden yapıldığına dair hiç bir bilgi yoktur).* [*Ing.* ve *Fr.* Nectar]; § ◘ *bot.* Balözü. [*Ing.* ve *Fr.* Nectar]. ~ **kuşu,** *zool.* ◘ Nektar kuşu.

nektar.emenglîler, b. ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Öz-ötücüler *(Oscines)* üst familyasından bir familya. Gagaları ince, uzun ve eğmeçlidir. Kanatları sivri olur. Tüyleri madensel parlaklık gösterir. Küçük tropik kuşlardır. Eski Dünyada yaşarlar. Nektar kuşu *(Nectarinia metallica),* Filistin güneş kuşu *(Cynnirus osea)* iyi bilinen türleridir. Çiçek nektarı emerler. [*Lat.* ve *Ing.* Nectarinilidae; *Fr.* Nectarinilidés].

nektar.kuşu, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Nektar-emenglîler *(Nectarinilidae)* familyasından bir kuş türü. Rengi madensel bir parlaklık gösterir. Afrika'nın iç bölgelerinde mimozalar üzerinde yaşar. [*Lat. Nectarinia metallica; Ing.* Sun-bird; *Fr.* Souïmanga, nectarinie].

nektik, s. *Fr. nectique* < *Yun. nektikos,* yüzücü, *min.* Su üstünde yüzen çok hafif bir çakmaktaşı çeşidi.

nekto-, *Yun. nektos,* yüzen'den alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Necto-,].

nekton, i. *Fr. necton* < *Yun. nektos,* yüzme. Okyanuslarda büyük göçlere girişen canlılardan ibaret yüzen fauna *(örnek: balıklar ve balinalar).* [*Ing.* Necton].

nelavan, i. *Fr. Uyku hastalığı.* ◘ Tripanozomyaz.

neler, zam. § ◘ Çok şeyler: *Avrupa'da neler gördüm, neler;* § ◘ Hangi şeyler: *Neler satın aldınız?*

nelik,-ği, i. Bir şeyin ne olduğu, niteliği. [*Osm.* Mahiyet].

nem[1], i. *Osm.* < *Fars.* § ◘ Hafif ıslaklık, yaşlık: *Bu çamaşırda biraz nem var.* [*Ing.* Damp; dampness; moist; *Fr.* Moiteur]. ☆ *Eşanl.* höl; § ◘ Havada su buharı bulunma hali. [*Osm.* Rutubet; *Ing.* Humidity; *Fr.* Humidité]; § ◘ Çiy: *Gece nem yağar.* [*Ing.* Dew; *Fr.* Rosée]; § ◘ *meteor.* Havada bulunan su buharı; § ◘ *mec.* Şüphe: *Buluttan nem kapar.* [*Ing.* Suspicion; *Fr.* Susceptible]; ◉ buluttan ~ kapmak, *dey.* ◘ Bulut; ◉ bağıl ~, *astr.* ◘ Bağıl.

~ **denizi,** *astr.* Ay yüzeyinde büyük bir düzlük. [*Ing.* Sea of Moisture; *Fr.* Mer des Humeurs].

~ **eşdeğeri,** *trm.* Takriben 1 sm. yüksekliğindeki ıslak bir toprak örneğinin yarım saat süreyle yer çekiminin 1000 katı değerindeki merkezkaç kuvvetinin etkisi altında bırakılması sonunda toprakta kalan nem miktarının toprak kuru ağırlığının yüzdesi olarak ifade edilmesi. [*Ing.* Moisture equivalent; *Fr.* Equivalent d'humidité].

~ **giderici,** *term.* Havanın veya bir gazın nemini gideren alet. [*Ing* Dehumidifier; *Fr.* Déshumidificateur].

~ **gidermek.** Daha az nemli duruma getirmek, su buharı yüzdesini azaltmak: *Bir gazın nemini gidermek.* [*Ing.* Dehumidify; *Fr.* Déshumidifier].

~ **oranı,** § ◘ Havadaki su buharının etkin basıncının aynı sıcaklıkta bu basıncın alabileceği maksimum F değerine oranı. [*Ing.* Hygrometric rate; moisture percentage; *Fr.* état hygrométrique]; ◘ Nemölçer: § ◘ *ağ. iş.* Ağaçtaki nemin yüzde olarak değeri. [*Fr.* Contenance d'humidité]; § ◘ *dok.* Dokuma hammaddelerinin normal kondisyonman ortamında *(ısı 20° C, bağıl nem yüzde 65)* aldıkları nem miktarı. *(Nem oranı, her cins tekstil maddesinde ayrıdır. Örnek, pamukta yüzde 8,5; ipekte yüzde 11; keten ve kendirde yüzde 12; taranmış yün ipliğinde yüzde 18,25).*

~ **ölçer,** *meteor.* ve *tekn.* ◘ Nemölçer.

~ **sondası,** *trm.* Sulama sırasında su nüfuz derinliğini tâyin için kullanılan demir çubuk. [*Ing.* Moisture rod].

~ **yüzdesi,** ◘ Nem oranı.

nem[2], i. *Osm.* < *Ar. nemm. esk.* Laf taşıma, dedikodu edip ara bozma.

nema /nemâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◘ Çoğalma, fazlalaşma, artma; § ◘ Büyüme, gelişme, uzama; § ◘ Faiz; ◉ neşv-ü ~, ◘ Neşvünema.

nema-, nemato-, *Yun. nema, nematos,* ip'ten alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* Nema-, nemato-; *Fr.* Néma-, némato-,].

nemagraptus, i. *paleont. (Leptograptidae familiyasından).* Kuzey yarımkürede silüryen tabakalarında rastlanan graptolit. [*Lat. Ing.* ve *Fr. Nemagraptus*].

nemalk /nemâlk/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nemika. esk.* Mektuplar.

nemalm /nemâim/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nemîme. esk.* Dedikodu etmeler, çekiştirmeler.

nemalanmak, f. *esk.* § ● *(Para hk.)* Çoğalmak, artmak; § ● *(Maddî ve manevî olarak)* Beslenmek.

nemalit,-ti, i. *Fr. némalite. min.* Bileşiminde az miktarda demir bulunan hidratlı magnezya. *(Brusit çeşididir).* [*Ing.* Nemalite].

nemarık /nemârık/, ç. i. *Osm.* < *Ar. numruka.* Yastıklar.

nemat,-tı, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Usul, yol, tarz; § ● Örtü, keçe.

nemata, i. Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımının, *Tenthredinidae* familyasından, sarı benekli, siyah testere sineği. *(Kurtçuğu özellikle söğüt, kavak, akdiken ve erik ağaçlarına saldırır).* [*Lat.* ve *Ing. Nemata; Fr.* Némate].

nematik, s. *Fr. nématique. (Ip anlamında, Yun. önek nema'dan).*

~ **hal**, *fiz.* Mezomorf lik halden *(biri nematik, öbürü smektik),* billûrsudan çok sıvı hale yakın olanı. *(Nematik halde, çok uzun olan moleküllerin, birbirlerine paralel kalacak şekilde yer değiştirdiği kabul edilir).* [*Ing.* Nematic state; *Fr.* état nématique].

nematoblast,-tı, i. *Fr. nématoblaste.* Selenterelerde, ısırgan organ *(nematosist)* taşıyan karakteristik özel hücre. [*Ing.* Nematoblast; *Fr.* Cnidoblaste].

☆ *Eşanl.* **knidoblast.**

nematoblastik, s. *Fr. nématoblastique. min.* Billûrsu şistlerde görülen mikroskopik bir yapı için kullanılır, nematoblastik mineraller, katmanlara paralel, iğne biçimli billûrlardan meydana gelir. [*Ing.* Nematoblastic].

nematodlar, ç. i. *zool.* ◘ **İpliksolucanları.**

nematoforlar, ç. i. Hidralar takımından bazı polip kolonilerinde bulunan özel bireyler. *(Bunlar üzerinde yalancı ayaklar ve değişik sayıda yakıcı kapsüller bulunan iplik halinde poliplerdir, yalnız pluseride familyasında görülen bu bireylerin görevi koloniyi savunmaktır).* [*Lat.* ve *Ing. Nematophora; Fr.* Nématophores].

nematosesidi, i. *Fr. nématocécidie. fitopatol.* İpsi kurtların etkisiyle meydana gelen mazı.

nematosist,-ti, i. *Fr. nématocyste.* Selenterelerde nematoblast denen epitelyum hücrelerinin içindeki ısırgan organ. [*Ing.* Nematocyst].

namcil, s. Nemden ve nemli yerden hoşlanan *(bitki).* [*Osm.* Muhibb-ür-rütûbe; *Ing.* Hygrophilous; *Fr.* Hygrophile].

~ **bitkiler**, *coğr.* Sürekli bir ıslak toprakta, nemli havada yetişmeye alışmış, yapısını bunlara uydurmuş bitki. [*Ing.* Hygrophytes; *Fr.* Plantes hygrophytes].

Nemçe, Nemse, öz. i. *Isl.* Nemtes, XVI. yüzyıldan itibaren Osmanlıların, özellikle Avusturya'ya ve bu ülkede oturanlara verdikleri ad. [*Ing.* Austria; Austrian; *Fr.* Autriche].

~ **arpası**, Aşure, sütlâç, kek ve çörek yapımında kullanılan, kabuğu çıkarılmış ve temizlenmiş beyaz arpa.

Nemçece, öz. i. *dilb. esk.* Almanca. [*Ing.* German language; *Fr.* Autriche].

nem.çeker, b. s. § ● Suya ilgi duyan ve yoğunlaşmayı kolaylaştıran: *Kalsiyum klorür nemçeker bir maddedir.* [*Ing.* Hygroscopic; *Fr.* Hygroscopique]. ☆ *Eşanl.* **higroskopik.** § ● b.i. *fiz.* Havadaki nemin miktarını, belli bir kritere göre ölçüp gösteren cihaz. [*Ing.* ve *Fr.* Hygroscope]. ☆ *Eşanl.* **higroskop.**

~ **çekirdekler**, Tuzların *(magnezyum klorür, sodyum klorür, kalsiyum klorür)* veya asidlerin *(sülfürik asid, nitröz asid)* sulu çözeltilerinde meydana gelen yoğunlaşma çekirdekleri. [*Ing.* Hygroscopic nuclei; *Fr.* Noyaux hygroscopiques].

nemçeli, s. *esk.* Avusturyalı, Alman. [*Ing.* German, Austrian; *Fr.* Autrichien].

nem.denetir, i. *döş.* Havada bulunan su buharı miktarına göre bağıl nemi denetlen cihaz. [*Ing.* Hygrostat, humidistat; *Fr.* Hygrostate].

nemed, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Keçe.

nemedin, s. *esk.* Keçeden, kebeden yapılmış.

nemek, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● *Tuz;* § ● Tat, lezzet: § ● Gördüğü iyiliğe şükretme.

nemekdan, b. i. *Osm.* < *Fars. nemek.* + *-dan*, âlet ismi yapma ekinden. *esk.* § ● Tuzluk; § ● *mec.* Sevgilinin dudağı.

nemekin, s. *esk.* § ● Tuzlu, tuzlanmış; § ● *(Göz hk.)* Gözyaşıyla ıslanmış; § ● *(Dudak hk.)* Tatlı, tatlı hal.

neme.lâzımcı, b. s. Bencil bir düşünüşle görevine ve yapması gereken şeylere önem vermeyen; ilgilenmesi gereken şeylerle ilgilenmekten kaçınan *(kimse): Nemelâzımcı memur.*

neme.lâzımcılık,-ğı, b. i. Gerekli şeylerle ilgilenmekten kaçınma hali, bir şey umursamama hali, uğraşması gereken şeylere önem vermeme, umursamazlık.

nemertinler, ç. i. *zool.* Birincil-ağızlı hayvanlardan ilkel-solucanlar *(Scolecida)* dalının bir sınıfı. Vücutları ince, uzun yapılı ve kirpiklerle örtülüdür. Yassı ve yuvarlak olurlar. Renklidirler. Gelişmelerinde başkalaşma görülebilir. Çoğu denizlerde yaşarlar. Boyları metrelerce uzun olabilir. Etçildirler. *(Avlarını yakalamak için bazılarında zehirli olan ve dışarı uzanamayan bir hortum vardır, şerit şeklindeki gövde, lieneus cinsinde 30 m'ti bulur, heyecanlandığı zaman kendiliğinden parçalara ayrılabilir (ototomi): Açlık yüzünden de mikroskobik ufak parçalar halinde darmadağın olur. Carinella cinsi, mükûsten bir borucuk salgılayarak içine yumurtlar ve yumurtalarını özel keselerde kuluçkaya yatırır. Bazılarının kanında alyuvar bulunur).* [*Lat.* ve *Ing. Nemertini; Fr.* Némertiens].

Nemet'ler, ç. öz. i. *esk. coğr.* Galya'da halk. Ren'in sol kıyısında yaşardı. Merkezleri *Noviomagus (Spire)* idi. [*Ing.* ve *Fr.* Nemetes].

neme.yönelim", b. i. *biy.* Canlıların zorunlu olarak havanın nemine göre yönelme ve yer değiştirmesi. [*Ing.* Hygrotropism; *Fr.* Hygrotropisme, hygrotaxie].

☆ *Eşanl.* **higrotropizm, higrotaksi.**

nemf, i. *Fr. nymphe.* § ● *zool.* Böceklerin kurtçuk halinden yetişkin hale geçerken arada aldıkları özel şekil; kurtçuk ile *imago* veya tam böcek hali arasındaki evre. [*Osm.* Şufeyre; *Fr.* Nympha]; § ● *mit.* Yunan mitolojisinde su perilerine verilen ad. [*Ing.* Nympha; *Fr.* Nymphe]; ◉ kundak ~, *zool.* Gece kelebeklerinde olduğu gibi, dıştan bakıldığında kılıfından tam böceğin şeklini sezmek imkânını veren nemf; ◉ yalancı ~, *zool.* Bazı kınkanatlılarda ve hipermetamorfoz geçiren diğer böceklerde, ikinci kurtçukla üçüncü kurtçuk arasındaki dinlenme evresi. [*Ing.* Pseudonympha; *Fr.* Pseudo-nymphe].

nemfomen, i. ve s. *Fr. nymphomane.* Nemfomaniye tutulmuş kadın veya dişi hayvan. *(inek, kısrak)* için kullanılır. [*Ing.* Nymphomaniac].

nemfomani, i. *Fr. nymphomanie.* § ● *patol.* Kadında cinsel arzunun aşırı hal alması. [*Ing.* Nymphomania]; § ● *vet.* Dişi hayvanda çiftleşme isteğinin şiddetlenmesi. [*Ing.* Nymphomania].

nemfomanyak, s. *Fr. nymphomaniaque.* Nemfomani ile ilgili: *Nemfomanyak kızgınlık.* [*Ing.* Nymphomaniac(al)].

nemfoz, i. *Fr. nymphose.* § ● Nemf kılıfının içinde bulunan böceğin durumu; § ● Böceğin bu durumda bulunduğu devre; § ● Nemf durumundayken böceğin geçirdiği biyolojik olayların tümü. [*Ing.* Nymphosis]. ☆ *Eşanl.* **başkalaşma;** ◉ yalancı ~, *zool.* Yalancı nemf durumundan geçen böceklerin embriyon sonrası gelişme evresi. [*Ing.* Pseudonymphosis; *Fr.* Pseudo-nymphose].

nemika, i. *Osm.* < *Ar. nemk*, yazmak, *esk.* § ● Mektup; § ● Kadın adı.

nemim, i. *Osm.* < *Ar. nemm. esk.* ● Fısıltı; § ● Dedikodu etme.

nemime, i. *Osm.* < *Ar. nemm. esk.* Çekiştirme, dedikodu etme.

nemir, s. *Osm.* < *Ar. nemr. esk.* Tatlı su.

neml, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Karınca; § ● Kaşındırıcı bir ot.

nemle, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Karınca; § ● Bir tek karınca; § ● *tıp.* Vücutta olan karıncalanma.

nemlendirici, s. § ● *deric.* Deriyi nemlendiren madde için kullanılır. [*Ing.* Humidifier; *Fr.* Humidificateur, humecteur]; § ● i. *tekn.* (a) Belirli bir noktada veya yerdeki nem oranını istenilen derecede tutmağa yarayan cihaz. *(Bazen havalandırma ve ısıtma cihazları da nemlendiriciyle birleştirilir).* [*Ing.* Humidifier; *Fr.* Humidificateur, humecteur]; (b) Kumaş, kâğıt, v.b. değişik malzemenin nemlendirilmesi için kullanılan cihaz. *(Nemlendiricide genellikle, bir su haznesi içinde dönen ve yakınından geçen kumaş üzerine su zerreleri serpen döner bir fırça bulunur).* [*Ing.* Humidifier; *Fr.* Humecteur]; (c) İplikçilik, dokumacılık ve kâğıtçılıkla, atelye atmosferine gerekli nemi sağlamak için buhar veya ince su zerrelerini püskürten cihaz. [*Ing.* Humidifier; *Fr.* Humecteur]; § ● *döş.* İklimleme döşeminde havanın nemlendirildiği bölüm. Memelerden yüksek basınçla püskürtülen su, havayı doymuş hale gelinceye kadar nemlendirir. [*Osm.* Rutubetlendirici; *Ing.* Washer, humidifier].

nemlendirme, i. < *nem.* § ● Su buharı oranını arttırma. [*Ing.* Humidification, moistening; *Fr.* Humidification]; § ● *deric.* Bitirme veya yağlama, işlemleri için, derinin hafifçe ıslatılarak hazırlanması. [*Ing.* Steeping, soaking; *Fr.* Mise en humeur]; § ● *matb.* Kâğıdı baskıya hazırlamak için su ile hafifçe ıslatma. [*Ing.* Wetting, damping; *Fr.* Trempage, trempe].

nemlendirmek, nemletmek (-i), f. Nemli hale getirmek, rutubetlendirmek. [*Ing.* To humidify; *Fr.* Humidifier].

nemlenme, i. Nemlenme işi; ◉ **yün** ~ **si**, *zool.* Yünlerde nem toplanması. *(Kışın ağıllarda görülen bu olay yünlerin değerini düşürür, rengi koyulaşan ve yıkandıktan sonra bile düzelmeyen yünün mekanik özellikleri azalır).*

nemlenmek, nsz. f. Hafifçe ıslanmak, nemli bir hal almak.

nemletme, i. *sin.* Filmin kuruyup gevrekleşmesini dolayısıyle kolayca kopmasını önlemek üzere filme hafif bir ıslaklık verme. [*Ing.* Damping; *Fr.* Humidification].

nemletmek (-i), f. Nemli hale getirmek. [*Ing.* To humidify, to moisten, to damp; *Fr.* Humidifier].

nemli, s. Nemi olan, az ıslak, hafifçe ıslanmış, rutubetli, yaş. [*Ing.* Humid; *Fr.* Humide].

~ **gaz**, *petrol.* ◘ **Gaz²**.

~ **hava çizelgesi**, Su buğusu hava karışımının özelliklerini veren çizelge. [*Ing.* Psychrometric chart; *Fr.* Tableau psychométrique].

~ **hava fiziği**, Su buğusu-hava karışımıyla ilgili konuları kapsayan fizik dalı. [*Ing.* Psychrometry; *Fr.* Psychrométrie].

☆ *Eşanl.* **psikrometri.**

~ **iklim**, *coğr.* Yağışın buharlaşmadan çok olduğu iklim. Böyle iklimlerde bol sulu, düzenli ırmaklar gelişmiştir. [*Ing.* Humid climate; *Fr.* Climat humide].

~ **odacık**, *bot.* ◘ **Odacık.**

nemlilik,-ği, i. Nemli, rutubetli olma hali. [*Ing.* Dampness, humidity, moistness, moisture; *Fr.* Humidité, moiteur].

nemmal /nemmâl/, s. *Osm.* < *Ar. nemel. esk.* Ara bozan.

☆ *Eşanl.* **nemmas, nemman.**

nemmam, /nemmâm/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. nemm. esk.* İnsanlar arasında laf taşıyan, ara bozan.

☆ *Eşanl.* **nemmal, nemmas**

nemmas /nemmâs/, s. *Osm.* < *Ar. nemas. esk.* Ara bozucu, münafık.

☆ *Eşanl.* **nemmal, nemmam.**

nem.ölçer, b. i. § ◐ *meteor.* Havanın nemini ölçmeğe yarayan âlet. [*Osm.* Mikyâs-ı rutubet; *Ing.* Higrometer; *Fr.* Higromètre]; § ● *tekn.* Tahtanın nemini ölçmekte kullanılan elektrikli âlet. [*Ing.* Hygrometer; *Fr.* Hygromètre à bois].

nem.ölçümü, b. i. Havadaki su buharının ölçülmesi. [*Ing.* Hygrometry; *Fr.* Hygrométrie].

☆ *Eşanl.* **higrometri.**

nemrud, s. ◘ Nemrut.

nemrut, s. < *nemrud. (Nebrud'un adından).* Babil hükümdarlarından olduğu söylenen birinin adı olup Türkçede ters, yüzü gülmez, acımaz, can yakıcı, merhametsiz, insafsız anlamlarında kullanılır. [*Ing.* Cruel; very obstinate; very contrary; *Fr.* Nemrod; personne très arrogante; inhumain; inpitoyable, orgueilleux,-euse].

~ **suratlı,** *dey.* Asık çehreli, yüzü gülmez.

nemrutluk,-ğu, i. Nemrut olma hali. [*Ing.* Cruelty, tyranny, obstinacy; *Fr.* Arrogance, mechancété].

Nemse /Nem:se/, öz. i. ◘ Nemçe.

nen, *esk.* T. *neng.* i. İnsanı aradan çıkardıktan sonra geride kalan ve bir ağırlığı ile bir kütlesi olan her türlü varlık.

☆ *Eşanl.* **şey.**

neng, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ◐ Şeref, şöhret, ün; § ● Ar, utanma; § ● Utanç verici şey ve davranış, ayıp; § ● Çarpışma, kavga, tartışma.

nengname, b. i. *Osm.* < *Fars. neng* + *nâme. es. esk.* § ◐ Bir savaşın yazılı hikâyesi; § ◑ Hiciv olarak ve alaycı bir şekilde yazılmış nesir veya nazım.

nengo, i. *Jap.* Japon çağlarının cinsil adı.

nengsar, I. *Osm.* < *Fars. neng* + *sar. psik. esk.* § ● Ruh gücü; § ● Ruh göçü yoluyla daha aşağı bir duruma geçme.

neo-, *Yun.* Yeni, genç anlamında *neos*'tan gelen ve birçok kelimenin bileşimine giren örnek. [*Ing.* Neo-; *Fr.* Néo-,].

neo, i. *Fr. néo* < *nitrat, etilen - oksid* kelimelerinin başharflerinden. *fişekç.* Bazı dumansız barut türlerinin yapımında kullanılan etilenglikol dinitrat. [*Ing.* Neo].

neoarsfenamin, I. *Fr. néoarsphénamine. ecz.* Sodyum formaldehit-sülfokilat'ın arsenobenzol ile bileşiminden meydana gelen cismin yaygın adı. [*Ing.* Neoarsphenamine].

Neo-Darwinizm, i. *Fr. néo-darwinisme. biy.* ◘ Yeni Darwincilik.

neodim, i. *Fr. néodyme. kim.* sembolü, Nd. atom numarası 60, atom ağırlığı 144,27 olan sleryumdan daha sert, 6,96 yoğunluğundan, nadir topraklar grupundan bir maden. 1885'te *Auer von Welsbach*, neodim'i prasseodim ile aynı zamanda keşfetti ve didim'in bu iki elementten meydana geldiğini ispatladı. Neodim, yoğunluğu 7 olan, 900° C'ta eriyen beyaz bir katıdır, Mor veya kırmızı renkte tuzlar verir. [*Ing.* Neodymium].

neoempresyonist, s. ve i. *Fr. néo-impressionniste. san.* ◘ Yeni-İzlenimci.

neoempresyonizm, i. *Fr. néo-impressionnisme. san.* ◘ Yeni-izlenimcilik.

neofilizm, i. *Fr. néophilisme. tıp.* Yeni şeylere karşı duyulan anormal sevgi. [*Ing.* Neophilism].

neofobi, i. *Fr. néophobie. tıp.* Yeni şeylere karşı duyulan marazî korku. [*Ing.* Neophobia].

neogen, i. ◘ Neojen.

neoglükojenez, i. *Fr. néoglucogénèse. biyokim.* Glikojen şeklinde yeteri kadar glüsit bulunmadığı zaman lipit veya protitlerden organizmanın glüsit sentezleyebilmesini sağlayan mekanizma. *(Neoglükojenez hormonların denetimi altında / lipitler için hipofiz, protitler için böbreküstü bezi hormonları / karaciğerde gerçekleşir).* [*Ing.* Neoglucogenesis].

neoglükoz, i. *Fr. néoglucose.* Glükoz'un kandaki özümlenebilir çeşidi. *Şeker hastasında kan şekeri (kan glükozu), özümlenmeyen glükozu özümlenebilir, neoglükoz'a dönüştürür.*

neografizm, i. *Fr. néographisme.* Yazı dilinin semantik açıdan bozulması. *Bu bozulma konuşma dilindeki neolojizmlere benzer. (Neografizmler, daima bir neolojizmin fonetik çevirisi değildir; neografizmler, daha çok, harflerin sistemli olarak unutulması veya birinin yerine bir başkasının getirilmesidir. Bu bozukluğa özellikle şizofrenide ve bunaklıkta rastlanır).*

neojen, i. ve s. *Fr. néogène.* Üçüncü zamanın iki büyük sisteminden en yenisine denir. Namüllik ile Pleylstosen arasında yer alır. - 25 ile - 1 milyon yıl arasında uzanır. Alt kısmında miyosen, üst kısmında ise pliyosen bölümleri vardır.

neojenez, i. *tıp.* Yeni oluşum. [*Ing.* Neogenesis].

neoklasik, i. *Fr. néo-classique.* ◘ Yeni-Klasik.

neokomiyen, s. ve i. *Fr. néocomien. jeol.* Tebeşir sisteminin en alt katına veya kat grupuna denir.

neol, i. *Fr. néol.* Paraaminosalisilik asidin tescil edilmiş adı; nitrosalisilik asidin hidrojenlenmesiyle elde edilir ve fotoğrafçılıkta hazırlama banyosunda kullanılır.

Neo-Lamarckizm, b. i. *Fr. neo-Lamarckisme. biy.* ve *fels.* ◘ Yeni-Lamarckçılık.

neolitik devir, ◘ Cilâlıtaş devri.

neolojizm, i. *Fr. néologisme.* § ● *dilb.* Türetme, bileşim, aktarma veya başka yollardan dile yeni sokulan kelime; § ● *tıp.* Bir akıl hastası tarafından kullanılabilen ve kendi icadı olan anlamsız kelime.

neomimi, i. *Fr. néomimie. psikopatol.* Hastanın kendisi için sembolik bir anlam taşıyan, ama karşısındaki için esrarengiz nitelik gösteren jestlerle ifade edilen şeylerin tümü.

neomisin, i. *Fr. néomycine. ecz.* § ◐ Actinomyces fradiae mantarının metabolizma ürünlerinden çıkarılan bir antibiyotik; § ● Ağız yoluyle alınan neomisin, zehirlenmeden ileri gelen ishallerde etkilidir. Fakat daha çok lokal olarak kullanılır. *Göz, kulak - burun - boğaz ve özellikle deri hastalıkları.* [*Ing.* Neomycin].

neon[1] /ne:on/, i. *Yun. kim.* Sembolü Ne, atom sayısı 10, atom ağırlığı 20,18 olan asal gazlar sınıfından bir element. 1898'de *Ramsey* ve *Travers* tarafından, öbür asal gazlarla aynı zamanda keşfedildi. Neon, tek atomlu, 0,7 yoğunluğunda, -246° C'ta kaynamadığı için çok güç sıvılaşan bir gazdır. Düşük basınç altında bir tüpe doldurulduğu ve içinden elektrik akımı geçirildiği zaman, portakal kırmızısı renginde güzel bir ışık yayar; neon'un bu özelliğinden, şehir aydınlatılmasında ve reklâmcılıkta çok yararlanılır. Atmosfer gazlarında neon, 70.000 litre havada 1 litre oranında bulunur. Havanın soğutulmasıyla sıvılaşan öbür atmosfer, gazlarından, helyum ve neon karışımı kolayca ayrılabilir. Daha sonra bu iki gaz da, etkileştirilmiş kömür içinde ayrımsal bir soğurma ile birbirinden ayrılır. [*Ing.* Neon; *Fr.* Néon].

~ **lambası,** *elektr.* Düşük basınçlı neon gazı doldurulmuş, iki elektrodlu lamba veya tüp; bu elektrodlara, «amorsaj gerilimi» denilen belli bir gerilim uygulandığı zaman neon gazı ışık vermeğe başlar. [*Ing.* Neon tube, neon bulb, neon lamp; *Fr.* Tube au néon].

~ **tübü,** ◘ Neon lambası.

neon[2], i. *zool. Salticidae* familyasından, yosunların ve kuru yaprakların altında yaşayan küçük örümcek; ön tarafı siyah benekli kızıl sarı ve külrenginde, karın kısmı dalgalı çizgilidir. [*Ing.* Jumping spider; *Fr.* Néon].

neonatal, s. *Fr. Néo-natal,-ale.* Doğumdan sonra birinci ayını süren çocuk veya çocuklara ilişkin olan. [*Ing.* Neonatal].

neon.balığı, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Karaksgiller*(Characinidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 3 sm. Tropik süs balığıdır. Amazon ırmağında yaşar. [*Lat. Hyphaesobrycon innesi; Ing.* Neon tetra].

~ balığı, *zool.* ◘ Neonbalığı.

neoplasti, I. *Fr. néoplastie. cerr.* Harap olmuş dokuların otoplasti ile tamiri. [*Ing.* Neoplasty].

neoplastisizm, i. *Fr. néo-plasticisme. ed.* Yeni biçimleyicilik. Sade kelimeler, somut fikirlerle basit bir çatı içinde sanat yapmak çığırı. [*Ing.* Neoplasticism].

neoplatonizm, i. *Fr. néo-platonisme.* ◘ Yeni-Eflâtunculuk.

neoplaz, i. *Fr. néoplase. min.* Hidratlı doğal demir ve magnezyum sülfat. [*Ing.* Botryogen; *Fr.* Botryogène].

☆ *Eşanl.* **botriyojen.**

neoplazi, i. *Fr. néoplasie. biy. patol.* Yeni bir dokunun oluşumu. *(Neoplazi terimi, tabiatı ne olursa olsun her çeşit yeni doku oluşumuna uygulanabilir; bir madde kaybının nedbeleşme yoluyle onarılması bir neoplazidir. Bu terim özellikle «tehlikesiz» veya «habis» anlamında kullanılır).* [*Ing.* Neoplasia].

neoplazma, i. *Fr. néoplasme. patol.* (a) Yeniden oluşan doku. (b) Daha genci anlamında, ur. Neoplazma'lar bütün dokulardan *(Bağ, katılgan, yağ, mukoza, lenf, damar, kıkırdak kemik, kas, sinir, epitel)* görülür; yaşlandıkça daha sık rastlanır. [*Ing.* Neoplasm].

neorealizm, i. *Fr. néo-réalisme. ed.* ◘ Yeni gerçekçilik.

neosembolizm, i. *ed.* ◘ Yeni-simgecilik.

neosinefrin, i. *Fr. néosynéphrine. ecz.* m-hidroksifenil-metil-amino-etanol'ün kısa adı; adrenalin'e benzer bir bileşiktir. Göz hekimliğinde gözbebeğinin büyütücü olarak, kulak-boğaz-burun hekimliğinde mevzi damar büzücü olarak ve kalb hekimliğinde kalb damarlarını kuvvetlendirici olarak kullanılır. [*Ing.* Neosynephrine].

neosit,-ti, i. *Fr. néocyte. dokb.* Yeni oluşmuş hücre, ilkel lökosit. [*Ing.* Neocyte].

neositemi, i. *Fr. néocytémie. patol.* Dolaşan kanda normal olarak görülmeyen anormal hücrelerin *çekirdekli alyuvarlar. Genç hücre şekilleri* bulunması. [*Ing.* Neocytemia].

neositoz, i. *Fr. néocytose. tıp.* Kanda neositlerin bulunması. [*Ing.* Neocytosis].

neosiyanit,-ti, I. *Fr. néocyanite. min.* Doğal bakır, sodyum ve potasyum silikat. *Ing.* Neocyanite; *Fr.* Lithidionite].

☆ *Eşanl.* **litidiyonit.**

neostigmin, i. *Fr. néostigmine. ecz.* Hidroksifenil-trimetil amonyum'un dimetilkarbamik esterinin kısa adı: *Neostigmin, eserin'e benzeyen sentetik bir alkaloiddir; bağırsağın sığamsal hareketlerini uyarır.* [*Ing.* Neos. tigmine].

neostomi, i. *Fr. néostomie. cerr.* Vücuttaki doğal bir kanalın, cerrahî müdahaleye başvurularak asıl bağlanacağı organla veya yakındaki bir organla ağızlaştırılması. [*Ing.* Neostomy].

neotantalit,-ti, I. *Fr. néotantalite. min.* Doğal manganez ve demir niyobotantalat; piroklar çeşididir. [*Ing.* Neotantalite].

neoten, I. *Fr. néoténe. biy.* Neoteni olayı sonucunda ortaya çıkan tür: *Bolk'a göre insan bir şempanze neotenidir.* [*Ing.* Neotene].

neoteni, i. *Fr. néoténie.* Bir canlıda bedenî gelişmenin, o canlının cinsel olgunluk haline, yakın türlerin veya kendi atalarının bedenî gelişmesine göre geç ve eksik kalması, [*Ing.* Neoteny, neotenia].

neotenik, s. *Fr. néoténique.* Neoteniye ilişkin. [*Ing.* Neotenic].

neotenin, i. *Fr. néoténine.* ◘ Gençlik hormonu.

neotokit,-ti, I. *Fr. néotokite. min.* Rodonit'in ayrışmasıyla meydana gelen inorganik madde. [*Ing.* Neotokite].

neotoma, I. *Lat. zool. Cricetidae* familyasından, Amerika'da yaşayan sıçan, yerin veya ağaçların üstünde yuva yapar; içine yedek besin biriktirir. [*Lat. Neotoma; Ing.* Wood rat, pack rat; *Fr.* Néotome].

neovitalizm, i. *Fr. néo-vitalisme. biy.* ◘ Yeni-Vitalizm.

neozoik, s. ve i. *Fr. néozoïque. jeol.* Üçüncü zamana verilen bir ad. [*Ing.* Neozoic].

☆ *Eşanl.* **kenozoik.**

Nepal, öz. I. Asya'da devlet; Himalaya'da

Tibet ile Hindistan arasında, yüzölçümü 140.000 km²; Başkenti: *Katmadu*'dur. [*Ing.* Nepal; *Fr.* Népal].

Nepalce, öz i. *dilb.* Nepalde konuşulan yeni-hindu ağzı. *(Kendine özgü bir alfabesi ve özellikle tercümelerden meydana gelen oldukça zengin edebiyatı vardır).* [*Ing.* Nepali; *Fr.* Népal].

Nepalli, s. ve i. *etn.* Nepal halkından veya bu halkın soyundan olan kimse. [*Ing.* Nepalese; *Fr.* Népalais.-aise].

neper, i. *Fr. Néper. (İskoçyalı matematikçi J. Napier adından). metrol.* P_1 ve P_2 gibi iki kuvvet arasındaki

$\frac{P_1}{P_2}$ oranının neper yarım logaritmasıyle gösterilen ifade birimi birimi:

neper sayısı $= \frac{1}{2} \log \frac{P_1}{P_2}$ *(Bel ve askatı olan desibel de, iki kuvvet arasındaki oranı belirtmek için kullanılır: 1 bel = 1,151 neper ve 1 neper = 0,868 6 bel'dir. Bel gibi neper de mutlak bir değeri göstermez; hiç olmazsa uzlaşmalı sıfır karşılaştırma kotu belirlenmediği zaman hiç oranı gösterir).* [*Ing.* Neper; *Fr.* Néper].

~ değnekleri, *mat.* Çarpmaların yerine toplamları, bölmelerin yerine çıkarmaları kayarak aritmetik işlemleri kolaylaştıran âlet. [*Ing.* Neperian stics; *Fr.* Bâtons de Neper].

nepermetre, i. *Fr. népermètre. elektroakust.* Ses iletim seviyelerini ölçmeğe yarayan âlet. [*Ing.* Nepermeter; *Fr.* Hypsomètre]; ☆ *Eşanl.* **hipsometre**; ◉ **kontrol ~ si**, *elektroakust.* Telefon hattında bozucu etki yapmadan iletim eşdeğerini ölçerek telefon devrelerinin günlük kontrollarını yapan, verici veya alıcı olarak çalışan âlet. [*Ing.* Maintenance nepermeter; *Fr.* Népermètre de maintenance].

Neptün, öz. i. *Lat. astr.* Güneş sisteminden gezegen. Güneşten uzaklık sırasına göre temel gezegenlerin sekizincisidir. 1846'da *Le Verrier* tarafından keşfedilmiştir, ♆ semboluyle gösterilir. Bu gezegenin iki uydusu vardır. 1846'da *W. Lassel* tarafından keşfedilen birinci uydu *Triton*, doğru yönde dolanan gezegeninkine ters doğrultuda dairesel bir yörünge üzerinde hareket eder. Dönencel dolanım süresi, 5 gün 21 saat 1 dk. 38 sn'dir. 1949'da *G. P. Kuiper* tarafından keşfedilen ikinci uydu *Nereis*'in yıldız kavuşum süresi iki yıla yakındır. [*Ing.* ve *Fr.* Neptune].

neptünit,-ti, i. *Fr. neptunite. min.* Doğal demir ve sodyum silikotitanat. [*Ing.* Neptunite].

neptünizm, i. *Fr. neptunisme.* Yeryuvarlağının dış kabuğunu meydana getiren bütün kayaların su etkisiyle oluştuğunu ileri süren varsayım. *Bu varsayım, yer yuvarlağı dış kabuğun oluşumunu ateşe bağlayan plütonizm'e karşı çıkar.* [*Ing.* Neptunism].

neptünyum, i. *Lat.* > *Fr. neptunium.* < *(Güneş sisteminde Uranüs'ten sonra gelen Neptün gezegeninin adından).* Periyodlar cetvelinde uranyumdan sonra gelen ve atom numarası 93 olan kimyasal element. Atom ağırlığı Np = 139 olan neptunyum, 1940'ta, Kaliforniya Üniversitesi profesörlerinden Amerikalı McMillan ve Abelson tarafından keşfedildi. Uranyumun nötrolarla bombardımanından elde edilen bu radyoaktif element, 2, 3 günlük bir evirden sonra plütonyum 239'a dönüşür. Bu çeşitli dönüşümler, uranyum pilinde meydana gelir. Neytünyumun başka izotopları da bilinmektedir. [*Ing.* Neptunium].

nepüit,-ti, i. *Fr. népouite. min.* Hidratlı doğal magnezyum ve nikel silikat. [*Ing.* Nepuite].

nepyoloji, i. ◘ **Çocukbilim**.

ner, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Er, erkek.

nerd, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tavla oyunu.

nerde /ner:de/, z. «Nerede» isim halinin kısaltılmış şekli. ◘ **Nere**: *Nerde o eğlenceler, gezileri* Aynı cümlede tekrarlandığı zaman önüne geldiği kelimenin birbirinden farklılığını, uzaklığını anlatır: *İstanbul nerede (nerde), Rize nerede (nerde).*

nerden /ner:den/, z. «Nereden» isim halinin kısaltılmış şekli.

nerdüban, nerdban, /nerdübān/, /nerdbān/, *esk.* Merdiven.

nere, zam. *T. ne* + *ara.* § ❶ «*Hangi yer*» anlamında bir yeri sormak için kullanılır: *Son gezintinizde nereleri gördünüz? Avrupa'da en çok nereyi beğendiniz;;* § ❷ *(Vücut hk.)* Hangi taraf veya organ: *Neren ağrıyor?*

nerede, z. § ❶ Özlem, arayış bildirir: *Nerede o günler!;* § ❷ «*Hangi yerde*» anlamında. [*Ing.* Where; *Fr.* Où].
~, ~, iki şeyin birbirine yakın olmadıklarını, aralarında epey uzaklık veya nitelik ayırımı bulunduğunu anlatır: *Ankara nerede, Konya nerede! Nerede sen, nerede o, aranızda dağlar kadar fark var.*
~ **akşam orada sabah**, *dey.* Bir kimsenin gece kalacak belli bir yeri olmadığını, rasgele bir yere konduğunu anlatır. [*Ing.* Where *(he is)* in the evening, there *(he is)* in the morning].
~ **bu bolluk**, *dey.* Olanakları sanıldığı kadar geniş değil.
~ **hareket orada bereket**, *dey.* Hareket olan yerde bolluk olur. [*Ing.* Activity is a blessing].
~ **ise**, *dey.* Bir işin olmak üzere bulunduğunu anlatır: *Nerede ise yağmur yağacak.* [*Ing.* Before long, presently; *Fr.* A tout moment; sous peu].
~ **kaldı ki**, *dey.* Olacak gibi görülmeyen bir düşünüyü anlatan sözün başına getirilir: *O kendisi bilmez, nerede kaldı ki başkasına öğretsin.* [*Ing.* How much less; let alone that...; *Fr.* D'autant plus, à plus forte raison].

neraden, z. § ❶ Nasıl, ne gibi bir ilişki ile: *Nereden hatırınıza geldi de, bu işi ortaya koydunuz?* [*Ing.* How; *Fr.* Comment]; § ❷ «*Hangi yerden, hangi taraftan*» anlamında. [*Ing.* From where whence? *Fr.* D'où, par où].
~ **geliyor?**, § ❶ «*Nasıl*» anlamında; § ❷ «*Hangi sebeple, ne gibi bir ilgiyle*» anlamında: *O okula gitmek nereden aklınıza geldi.* [*Ing.* For what reason; *Fr.* D'où].
~ **nereye?** *dey.* Anlatılan şeyin uygunsuz olduğuna veya umulmadığına işaret eder: *Nereden nereye, siz böyle bir iş isteyebilir misiniz?* [*Ing.* What a coincidence! Who would have thought of it?].

nereli /ne:reli/, s. Birinin hangi yerin ahalisinden olduğunu sormak için kullanılır: *Siz nerelisiniz?* [*Ing.* Where from? Of what place?].

nerenin, zam. Hangi yerin, hangi memleketin: *Bu kumaşlar nerenin?*

neresi /ne:resi/, z. § ❶ Hangi yönü: *Bunun neresi güzel?* § ❷ Nerede: *İlkokul neresi;;* § ❸ Tekrarlandığı zaman uzaklık bildirir: *İzmir neresi, Ankara neresi?*

nereye?, «*Hangi tarafa, yöne veya yere*» anlamında: *Acaba nereye savuştular? Kitabı nereye koyayım?* [*Ing.* To what place? Whither].

nereyis, i. *zool.* Kıllı-ayaklılar *(Chaetopoda)* sınıfının çokkıllılar *(Polychaeta)* takımının *Nereidae* familyasından bir halkalı solucan türü. Uzun vücutlu ve çok bölütlüdür. Vücudunun ard bölgesi gelişen eşeylik organlarıyla birlikte ön bölgesinden değişik bir görünüş alarak vücudundan ayrılır; buna heteronereyis denir. Yüzebilir, yerde sürünebilir ve kuma dalabilir. Hortum şeklindeki ağzı av yakalamasına elverişli olmakla beraber daha çok suyosunlarıyle *(ulva)* beslenir. Gözleri, duyargaları, yüzgeçleri vardır. Avrupa denizlerinde algler, kumlar ve taşlar arasında yaşar. [*Lat. Nereis; Ing.* Nereis, clam worm; *Fr.* Néréide].

nereyis'ler, ç. i. *zool.* Çokkıllılardan gezgin halkalı solucanlar. *(Bunların eskiden heteroneroyenesis denilen eşeyli yetişkinleri, henüz eşeylik kazanmamış olanlarından çok farklıdır. Yetişkinlerin ağzında iki çengelli, güçlü bir hortum bulunur).* [*Ing.* Nereids; *Fr.* Néréidiens, néréidés].

nergis, i. *Osm.* < *Fars.* < *Yun. narkissos,* § ❶ *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Nergisgiller *(Amaryllidaceae)* familyasından, çok eski zamanlardanberi süs için yetiştirilen, soğanı zehirli bir bitki. Baharda ilk açan bitkiler arasındadır. Çiçeği çıplak bir sapın ucunda biraz eğik durur. Nergisin birçok türü ve melezleri vardır. Yabani nergis *(veya çayır nergisi),* ormanlarda pek çoktur. Bazı türlerinin soğanı bütün kış toprakta kalabilir. Diğer türleri ise her yıl yeniden dikmek gerekir. [*Lat. Narcissus; Ing. Narcissus; Fr.* Narcisse]; § ❷ *ed. esk.* Güzelin gözü.
~ **zambağı**, *bot.* ◘ **Güzelhatunçiçeği**.

nergisgiller, ç. b. i. Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının *Liliiflorae* takımından, tropikal ve subtropikal bölgelerde yayılmış olan, çok yıllık otsu bitkileri kapsayan bir familya. Toprak altında soğan, kormus veya rizomları vardır. Doğrudan doğruya kökten çıkan yapraklar çoğunlukla yassı şeritsi, bazense etli, sert ve liflidir. Açılmadan önce bir kılıfa bürünmüş olan çiçekler, bazen tek tek sap uçlarında, bazen de şemsiyeye benzer durumda bulunurlar. Yumurtalık alt durumlu; meyva kapsül veya bakkadır. 86 cinsi ve yaklaşık olarak 1310 türü vardır. Anadolu'da 6 cinsi ve 15 kadar türü yetişir [*Osm.* Nergisiye; *Lat.* ve *Ing. Amaryllidaceae; Fr.* Amaryllidacées]. ☆ *Eşanl.* **güzelhatunçiçeğigiller, nergiszambağıgiller**.

nergisiye, i. *Osm.* < *Fars. nergis* + *Ar. -iyye* > *nergisiyye. bot. esk.* ◘ **Nergisgiller**.

neriantin, i. *Fr. nériantine. ecz.* Zakkumda *(Nerium oleander)* bulunan ve etkisi yüksükotu özünün etkisi ile kıyaslanabilen bir heterozid. [*Ing.* Neriantine].

nerim /nerim/, s. ve i. ◘ **Neriman**.

neriman /nerimān/, i. ve s. *Osm.* < *Fars. (Neriman'ın adından). esk.* § ❶ Pehlivan; § ❷ Yiğit, cesur; § ❸ i. Kadın adı.

nerimanî /nerimānī/, s. § ❶ Pehlivanla ilgili; § ❷ i. Pehlivanlık; § ❸ Kahramanlık, yiğitlik.

nerine, i. *Lat. bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Nergisgiller *(Amaryllidaceae)* familyasından, oldukça uzun ve düz yapraklı soğanlı bitki. Çiçekleri hayli yüksek bir sapın ucunda şemsiye durumundadır; Güney Afrika'da rastlanır; bir çok türü *(Nerine flexuosa, N. undulata, N. sarniensis)* limonluklarda süs bitkisi olarak yetiştirilir. [*Lat.* ve *Ing. Nerine; Fr.* Nérine].

nerita, i. *Neritidae* familyasından Karındanbacaklı yumuşakça cinsi. *(Kavkısı deliksiz, yuvarlak ve kısa sarmallıdır. Kavkı ağzını kapatan kalker kapakçığın üzerinde çıkıntılar bulunur. Hemen bütün denizlerde, kıyı bölgelerindeki kayalıklarda yaşar. Sıcak bölgelerde daha çok olur. Tersiyerden itibaren fosiline rastlanır.* [*Lat.* ve *Ing. Nerita; Fr.* Nérite].

neritel, s. *Yun. coğr.* Denizlerin çekilmesiyle meydana gelen ve yurtlanmağa elverişli olan *(bölge).*

neritina, i. *Lat. zool. Neritidae* familyasından, önden solungaçlı, karındanbacaklı yumuşakca cinsi. *(Nerita'lara benzeyen bu yumuşakçaların kavkısı daha ince, sarmal çizgileri ise az yüksektir. Çoğu ırmaklarda yaşar, özellikle Okyanusya'da ve tropiklerarası bölgelerde yaygındır).* [*Lat.* ve *Ing.* Neritina; *Fr.* Néritine].

neritodoma, i. *Lat. zool. Neritidae* familyasından, karındanbacaklı yumuşakça; jüra tabakalarında fosil olarak bulunur. [*Lat.* ve *Ing. Neritodoma; Fr.* Néritodome].

nerm, s. ◘ **Nermin**.

nermî /nermī/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Yumuşaklık. [*Ing.* Softness; mildness, laxity]; § ❷ Erkek adı.

nermin /nermin/, s. *Osm.* < *Fars. nerm. esk.* § ❶ Yumuşak, nazik [*Ing.* Soft; gentle; mild]; § ❷ i. Kadın adı.

nermiyet /nermiyet/, i. *esk.* Yumuşaklık. [*Ing.* Softness, mildness].

nermlıgâm, s. § ❶ Başı sert olmayan at; § ❷ *mec.* Itaatli, söz dinler.

nerol, i. *Fr. nérol. kim.* Geraniyol'ün izomeri olan, terpen sınıfından alkol. [*Ing.* Nerol].

nerolidol, i. *Fr. nérolidol. kim.* Formülü $C_{15}H_{26}O$ olan yarı terpenik alkol; turunç çiçeği esansında bulunur, sentezi yapılmıştır. [*Ing.* Nerolidol].

nerolin, i. *Fr. néroline. kim.* Formülü $C_{16}H_7OCH_3$ olan naftol'ün metil eterinin ticarî adı; 70° C'ta erir, akasya veya portakal çiçeğini andıran keskin bir kokusu vardır. *(Sabun yapımında ve parfümeride kullanılır).* [*Ing.* Neroline; *Fr.* Yara-yara].

☆ *Eşanl.* yara-yara.

nerşinskit,-ti, i. *Fr. nertchinskite. min.* Bir halloysit çeşidi. [*Ing.* Nertchinskite].

nervafil, i. *Fr.* Polyester, viskoz, yün veya keten ipliklerinin karışımıyla dokunan bir çeşit kumaş.

nervizm, i. *Fr. nervisme.* Bütün fizyolojik olaylarda sinir sisteminin üstün bir rol oynadığını savunan kuram. [*Ing.* Nervism].

nervür,-rü, i. *Fr. nervure* < *Lat. nervus*, sinir, damar, § ❶ *ciltç.* Bazı kitapların sırtında kordon veya sicimlerle yapılan çıkıntı. [*Ing.* Rib, raised band; *Fr.* Nervures]; § ❷ *hava.* Uçağın uçuş yönünde yerleştirilen ve lanada, mühendisin seçtiği aerodinamik profili veren kanat elemanı. [*Ing.* Rib]; § ❸ *inş.* Kârgir ve betonarme inşaat tekniğinde, örtü olarak kullanılan yüzeylerin taşıyıcı güçünü arttırmak için belli aralıklarla konan ve bir çıkıntı meydana getiren kirişler; § ❹ *terz.* Bir kumaşın üzerinde kabarık bir süs meydana getiren, bir veya iki milimetre genişliğinde dikilmiş küçük pil. [*Ing.* Nervures, piping].

nervürlü, s. Nervürü olan, nervürle süslü: *Nervürlü elbise.* [*Ing.* Ribbed; *Fr.* Nervuré-ee].

nesa /nesä/, s. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Kalça kemiğinden ayakların ucuna kadar uzanan sinir.

nesaic /nesâiç/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nesc.* > *nesice. esk.* Dokunmuş şeyler, kumaşlar.

nesaik /nesâik/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nesike. esk.* Kesilen kurbanlar.

nesaim /nesâim/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nesim. esk.* Hafif hafif esen rüzgârlar.

nesak, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tarz, şekil, üslûp, düzen; § ❷ *(İnci veya tespih hk.)* Dizi.

nesc, i. ◘ Nesiç.

nesci /nesci/, s. *Osm.* < *Ar. nesc. esk.* § ❶ Dokuma ile ilgili olan; § ❷ *anat. esk.* Doku ile ilgili.

nesciye, s. *esk.* Nesci'nin dişili.

neseb, i. ◘ Nesep.

neseben, i. *esk.* Nesepçe, soyca.

nesebî, s. *esk.* Nesep ile ilgili.

nesemat /nesemât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. neseme. esk.* § ❶ Nefes alıp vermeler; § ❷ Esintiler; § ❸ Hayatlar.

neseme, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Nefes alıp verme; § ❷ Hafif esinti; § ❸ Hayat, ruh; § ❹ *huk. esk.* Azat edilmek üzere satın alınan köle. *(Meselâ, vasiyetçi, köle azat etmeyi vasiyet etmişse, vasiyet edilen, önce neseme edinir, sonra onu azat ederdi, buna da itkunneseme denirdi).*

nesep,-bi, i. *Osm.* < *Ar. neseb. esk.* § ❶ Soy, baba soyu, şecere. [*Ing* Family, genealogy; *Fr.* Famille, généalogie]; § ❷ *huk.* Ana ve baba ile çocuklar arasındaki hısımlık bağı. [*Ing.* Lineage, filiation; *Fr.* Filiation] ◉ **nesebi gayri sahih, huk.** Yolsuz bir birleşme sonunda doğan *(çocuk).* [*Ing* Bastard, illegitimate *(child); Fr.* Bâtard, *(enfant)* illegitime] ◉ **nesebi sahih, huk.** Kanuna uygun bir evlenme sonunda doğan *(çocuk).* ◉ **nesebi sahih çocuk, huk.** Nesebi gerçek çocuk. Evlilik varken veya ayrılmadan sonra üç yüz gün içinde doğan çocuk. [*Ing.* Legitimate child; *Fr.* Enfant légitime]. ◉ **nesebin değiştirilmesi, huk.** Bir çocuğu, gerçek ana babasından başka kişilerden doğmuş gibi gösterme. Baskasının hüviyetini kullanma. Bir kimseyi başkası gibi gösterme. ◉ **nesebin düzeltilmesi, huk.** Evlilik dışı doğan çocuğun nesebinin belirli usullerle, doğuştan itibaren evlilik içi nesep durumuna gelmesi. [*Ing. Legitimation; Fr.* Légitimation]. ◉ **nesebin reddi, huk.** Evlilik içinde doğan çocuğun nesebinin, baba olmadığını iddia eden koca tarafından reddi. [*Ing.* Bastardization]; ◉ **akdî ~, huk.** Evlât edinme sonucu, evlât edinenle evlât edinilen arasında kurulan nesep bağı; ◉ **evlilik dışı (gayri sahih) ~, huk.** Aralarında evlilik bağı bulunmayan kadın ve erkeğin cinsi münasebetinden meydana gelen çocuğun nesebi; ◉ **evlilik içi (sahih) ~, huk.** Evlilik içinde ana rahmine düşerek evliliğin sona ermesinden itibaren 300 gün içinde doğan çocuğun nesebi; ◉ **evlilik içi ~ karinesi, huk.** Evlilik sırasında veya sona erdikten itibaren 300 gün içinde doğan çocuğun babasının koca olduğuna ilişkin karine.

~ davaları, huk. Evlilik içinde veya dışında doğmuş olanların neseplerinin tesbiti yolunda açılan davalar. Nesebin reddi davası, nesebin tashihi davası gibi.

~ suçları, huk. Kanunların belirlediği nesep durumlarını değiştirmek amacıyle islenen fiiller.

nesf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yıkma, yıkış; § ❷ Parçalayıp toz haline getirme, ufalama.

nesh, i. ◘ Nesih.

neshî /neshî/ s. *esk.* Nesihe ait, nesihle ilgili.

nesî /nesî/, s. *Osm.* < *Ar. nisyân. esk.* Unutkan.

nesib /nesîb/, s. *Osm.* < *Ar. neseb. esk.* § ❷ Baba tarafından soyu temiz olan, soylu; § ❷ i. Erkek adı; § ❸ *ed. esk.* Kasidenin giriş bölümü.

nesibe, s. *esk.* § ❶ Nesin'in dişili; § ❷ Kadın adı.

nesice /nesice/, i. *Osm.* < *Ar. nesc. esk.* Dokunmuş şey, dokuma.

nesiç,-sîç, i. *Osm.* < *Ar. nesic* veya *nesc. esk.* § ❶ Dokunmuş olan şey, dokuma; § ❷ *anat.* Doku.

nesih, i. *Osm.* < *Ar. nesh. esk.* § ❷ Kaldırma, hükümsüz bırakma; § ❷ Bir şeyin aynını başka bir yere çıkarma, bir şeyi kopya etme; § ❸ *din.* Kur'ân'ın sonra gelen bir ayetinin, önce gelmiş bir ayetteki hükmü değiştirilmesi, kaldırması; § ❹ *hat.* Hat sanatında kullanılan yazı türlerinden biri.

nesik, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Altın; ❷ Gümüş.

nesike, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❷ Tanrı yoluna kesilen kurban; § ❷ Altın veya gümüş dökmesi.

nesil, nesl, i. *Osm.* < *Ar. nesl.* § ❶ Aynı çağda yaşayan ve hemen hemen aynı yaşta bulunan kimselerin tümü, kuşak; § ❷ Döl soy, sülâle. ◉ **~ den nesle**, *dey.* Kuşaktan kuşağa devam eden, sürekli, kalımlı. ◉ **nesli tükenmek**, *dey.* Soyu kaybolmak, dölvermez olmak.

nesim /nesîm/, i. *Osm.* < *Ar. nesm. esk.* § ❶ Yumuşak esinti, yel. [*Ing.* Gentle breeze, zephyr]; § ❷ *müz.* Türk musikisinin, bugüne örneği kalmamış birleşik bir makamı; § ❷ Erkek adı.

nesime, s. *esk.* § ❶ Nesim'in dişili; § ❷ i. Kadın adı.

nesimî /nesimî/, s. *Osm.* < *Ar. nesim. esk.* § ❶ Yel ile ilgili; § ❷ i. Erkek adı.

nesir,-sri, i. *Osm.* < *Ar. nesr.* § ❶ *ed.* Genellikle şiir gibi sabit, düzenli bir ölçü ve ahenge bağlı olmayan anlatım biçimi, koşuk olmayan yazı. [*Ing.* ve *Fr.* Prose]. ☆ *Eşanl.* **düzyazı**; ☆ *Karş.* **nazım**; § ❷ *esk.* Dağıtma, saçma, yayma. ◉ **nesre çevirmek**, *ed.* Manzumelerdeki devrik cümleleri kurallı cümle haline getirmeye denir; ◉ **divan nesri**, *ed.* ◘ Divan: ◉ **halk nesri**, *ed.* ◘ Halk[2].

nesirci, i. *ed.* Sanatını nesirde gösteren edebiyatçı. [*Ing.* Prose writer].

nesis, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❷ Çok aç olma; § ❷ İnsanın en son takati; § ❷ Son nefes.

nesl, i. ◘ Nesil.

nesme, i. *Osm.* < *Ar. nesm. esk.* § ❶ Nefes, ruh; § ❷ Soluma, nefes alıp verme; § ❷ Rüzgârın hafif olarak esmesi.

nesnas /nesnâs/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *mit.* Yarı insan biçiminde, tek elli, tek ayaklı ve tek gözlü, sıçrayarak ilerleyen yaratık; § ❷ *zool. esk.* Goril, şempanze, orangotan gibi çeşitleri olan maymun cinsi.

nesne, i. (*T. ne*, soru zamiri + *imek* > *i-se ne-ise-ne*) § ❶ Belli bir hacmi ve ağırlığı olan her türlü canısız varlık, şey. [*Ing.* Thing, object; *Fr.* Objet]; § ❷ *esk. (Olumsuz cümlede)* Hiç bir şey. [*Ing.* Nothing; *Fr.* Rien]; ❷ *gram.* Geçişli fiili tümleyen ve yüklem halinde bulunan tümlec. *(Nesne genellikle akkuzatif halinde bulunur.Akkuzatif, ekli (belirtili nesne) veya eksiz (belirtisiz nesne) olabilir. Geçişsiz fiilli cümlelerde nesne yoktur).* [*Osm.* Mefulünbih; *Ing.* Accurative; *Fr.* Accusatif,-ive] ❷ *fels, ve psik.* Dolaysız olarak duyumlarımızla, dolaylı olarak da kavramlarımız ve zekâmızla tanıdığımız dış dünya. [*Ing.* Object; *Fr.* Objet]. ◉ **gösterilen nesne**, *psikoleng. osgood'*un kuramında (1952),

$$S_I \rightarrow (rm \rightarrow sm) \rightarrow R_I,$$

biçimindeki bir sözlü çağrışım bağıntısında, birinci terim S_I semantik izlemini ve R_I cevap kelimeyi belirtir. *(Sözlü olmayan uyarıcı S_o (msl. bir örümcek görme) açık bir tepkinin meydana gelmesine yol açar (msl. kaçma). S_I sözlü uyarıcı (msl. örümcek kelimesi) çocukta S_o'a bağlandığında başlangıçtaki açık cevabın bir bölümünü (msl. bir kaçma eğilimi, v.b.) veya bir R_I sözlü tepkisini (msl. «Ay korktum») başlatabilir. rm* ◘ *sm işleminden sonra Osgood tarafından tanımlanan örümcek kelimesi, gösterilen nesne olmuştur;* ◉ **belirtili ~**, *gram.* — i halindeki nesne; ◉ **belirtisiz ~**, *gram.* Yalın haldeki nesne. **~ merceği**, *astr.* Irakgörürlerde ışığı toplayan yakınsak mercek dizgesi. [*Osm.* Adese-i merîiye; *ing.* Objective; *Fr.* Objectif].

~ odak, *opt.* ◘ **odak.**

nesnel*, s. § ❶ Nesne ile ilgili, nesneye değgin. [*Ing.* Objective; *Fr.* Objectif,-ive]. § ❷ *fels.* Öznenin düşünce ve duygusuna değil, nasnelerin gerçeğine dayanan; gerçeğe varmak amacıyla taraf tutmadan inceleme yapan, hüküm veren. [*Osm.* Afakî, şeyî; *ing.* Objective; *Fr.* Objectif,-ive]; § ❶ *psik.* Düşünen özneye karşıt olarak, dış nesne ile ilgili olan: *Her psikolojik olay aynı zamanda öznel ve nesneldir.* [*Ing.* Objective; *Fr.* Objectif,-ive]; § ❶ *tıp.* Hekim veya hastanın çevresinden biri tarafından değerlendirilebilecek belirtilere denir. [*Ing.* Objective; *Fr.* Objectif,-ive]. **~ ortalama, mat.** ◘ **ortalama.**

nesnelcilik*,-ği, i. *fels.* § ❶ Öznel olmayan, yani herkes için geçer olan, öznenin değil nesnenin gerçeğine dayanan bilgileri arayan us yolu; Nesnelerin onları algılayan zihnimizin dışında var olduklarına inanma. [*ing.* Objectivism; *Fr.* Objectivisme]; § ❷ Sistemli bir şekilde taraf tutmaktan kaçınma. [*ing.* Objectivism; *Fr.* Objectivisme].

☆ *Eşanl.* **objektivizm.**

nesneleşme* i. Kavramların, kuramların, varsayımların, v.b. somut nesneler ve gerçekler haline getirilmesi. [*Ing.* Objectivation; *Fr.* Chosification].

nesnelik,*-ği, i. *fels.* Nesnel biçim. *(Kendinde varlık'ın nesne haline dönüşmesini anlatmak için Schopenhauer'in kullandığı terim).* [*Ing. Objectivity; Fr.* Objectivité].

nesnelleşme, i. *fels.* § ● Bir duyumun algı haline geçmesi; § ❷ Sanrıda ve yanılsamada olduğu gibi, bir imgenin gerçek bir nesne diye anılması.

nesnelleştirme*, i. *fels.* Nesnelleştirmek edimi, nesne ile ilgili hale getirme. [*Ing.* ve *Fr.* Objectivation].

nesnelleştirmek (-l), f. *fels.* Dış bir gerçeğe aktarmak. [*Ing.* To objectify; *Fr.* Objectiver].

nesnellik*,-ği, i. § ● Kişisel sebepler etkisinde kalmadan hüküm veren kimsenin özelliği, tarafsızlık. [*Ing.* Objectivity; *Fr.* Objectivité]; § ❷ Bu görüşe uygun olanın özelliği: *Bir raporun nesnelliği.* [*Ing.* Objectivity; *Fr.* Objectivité].
☆ *Eşanl.* **objektivite, objektiflik**.

neso -, «*ada*» anlamında Yunanca *nesos* kelimesinden alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Neso-,].

nesodon, i. *zool. Notongulata* takımının, *Nesodontidae* familyasından, fosil memeli hayvan; Güney Amerika'da, Patagonya'da üçüncü zaman tabakalarında bulunur. *(Nesodon, tapir büyüklüğünde, üç parmaklı, otçul bir hayvandı. Kesici dişleri kemirgenlerinki gibi, azı dişleri ise prizmamsı biçiminde ve mine tabakası kıvrımlı idi).* [*Lat.*, *Ing.* ve *Fr. Nesodon*].

nesren, z. *esk.* Nesir yoluyle, nesir şeklinde. ☆ *Karş.* **nazmen**.

nessab /nessāb/, i. *Osm.* < *Ar. neseb. esk.* Ünlü kimselerin, hükümdarların ve özellikle eski arap kabilelerinin soylarını araştırıp yazan tarihçi.

nessabin, nessabun, ç. i. *esk.* Nassablar.

nessac /nessāc/, i. *Osm.* < *Ar. nesc. esk.* § ● Dokumacı, çulha; § ❷ *mec.* Yalancı.

nessar /nessār/, s. *Osm.* < *Ar. nesr. esk.* Saçan, dağıtan.*

nessare, s. *esk.* Nessar'ın dişili.

nestâlik,-ği, i. *Osm.* < *Ar. nesh* + *talik. esk.* Osmanlı devleti zamanında «*talik*» denilen yazı türüne Iranlıların verdiği ad.

nester, nesteren, nesterin, nesterun, i. *Osm.* < *Fars.* Yaban gülü.

nestor, i. *Lat. zool.* ◘ Yeni Zelanda koca papağanı.

nesturî, nasturî /nesturî, nesturî/, s. *Osm.* < *Ar. Nastūr (Nestorius'un adından). esk. Nestorius*'un mezhebinden olan. [*Ing.* Nestorian; *Fr.* Nestorien,-enne].

nesturîlik, nasturilik,-ği, i. *Nestorius*'un Isa ile ilgili anlayışından doğan bir Hıristiyan mezhebi. [*Ing.* Nestorianism; *Fr.* Nestorianisme].

nesturiye /nestūriye/, i. *Osm.* < *Ar. nestūrî*, ◘ Nesturîlik.

nesy, s. ve i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Unutulmuş; § ❷ Unutma. ◎ ~ **en mensiyyen**, *dey.* Büsbütün unutulmuş, hatırdan çıkarılmış.

neşa /neşā/, i. *Osm.* < *Ar.* Nişasta.

neşaid /neşāid/, ç. i. *Osm.* < *Ar. neşide. esk.* § ● Şiirler; § ❷ Atasözü haline gelen ünlü miras ve beyitler.

neşak, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Buruna su çekme.

neşastec /neşāstec/, I. *Osm.* < *Fars. nişāste. esk.* Nişasta.

neşat,-tı /neşāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sevinç, keyif, neşe.

neşatlı, s. *esk.* Sevinçli, neşeli.

neş'e, i. ç: **neşvat**. *Osm.* < *Ar.* § ● Üzüntüsü olmamaktan doğan ve dışa vuran gönül açıklığı: *Çocuğun neşesini kırmayın.* [*Ing.* Gaiety, joy, merriment; *Fr.* Gaieté, gaîté, allégresse, enjouement]; § ❷ Kadın adı; § ● *esk.* Yeniden meydana gelmek; § ❹ Hafif sarhoşluk, çakırkeyif olma. [*Ing.* Slight intoxication; merry humor]. ◎ ~ **si yerinde**, *dey.* Keyfi yerinde, neşeli. [*Ing.* He is in good humor].

neşelendirmek (-i), f. § ● Sevindirmek, şenlendirmek, neşe vermek [*Ing.* To make merry; *Fr.* Rendre gai]; § ❷ Hafif sarhoşluk vermek. [*Ing.* To cause to become slightly drunk; *Fr.* Griser légèrement].

neşelenmek, nsz. f. § ● Neşeli, keyifli hale gelmek, sevinç duymak. [*Ing.* To grow merry; *Fr.* Devenir gai]; § ● *esk.* Hafifçe sarhoş olmak. [*Ing.* To become slightly drunk; *Fr.* Sénivrer légèrement].

neş'eli, s. § ● Şen, sevinçli. [*Ing.* Gay, merry; in good humor; *Fr.* Gai,-gaie, allègre, enjoué,-ée]; § ❷ *müz.* Hızlı ve serbest bir tempoyu anlatır. *(Daha çok İtalyanca allegro kelimesi kullanılır).* [*Ing.* Allegro; *Fr.* Gai, allegro].
~ **renk**, *res.* Cırtlaklığa kaçmayan, canlı, açık renk. [*Ing.* Gay colour; *Fr.* Couleur gaie].

neş'esiz, s. Keyifsiz, durgun. [*Ing.* In bad humor; out of sorts, sad; *Fr.* Morne, de mauvaise humeur, triste, morose].

neş'esizlik,-ği, i. Neşesiz olma, keyifsizlik, durgun olma hali.

neş'et,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Çıkma, meydana gelme: *Dini tetkik edeceksek, dönelim haydi geri. Alalım neşet-i İslâm'a yakın bir devri;* § ❷ İleri gelme, kaynak olma; § ● Erkek adı.
~ **ermek**, Doğmak, kaynağını bir yerden almak. [*Ing.* To originate, to come into existence; to grow up; to graduate from school; *Fr.* Provenir; se produire; résulter; parvenir].

neşetli, s. *esk.* Herhangi bir okul veya öğrenim derecesini bitiren *(kimse)*, mezun.

neşeyap, s. *Osm.* < *Fars.* Neşeli, neşesi yerinde.

neşf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❷ Suyu çekip emme; § ● Sızma.

neşide /neşīde/, i. *Osm.* < *Ar. neşd. esk.* § ● Şiir, manzume: § ❷ Atasözü haline gelmiş olan mısra veya beyit; § ❸ *(Geniş anlamda)* Nağme, ezgi; § ❹ *din.* Eski Ahit'in kiliselerde okunmak için yazılmış bazı kısımlarına da bu ad verilir. *(Yeni Ahit'teki Magnificat, Benedictu ve Nunc Dimittis adlı parçalar da neşideler arasında yer alır).*

neşinide /neşīnide/, s. *Osm.* < *Fars. nā-*, olumsuzluk, eki + *şenīden*, işitmek > *nāşinīde. esk.* İşitilmemiş, duyulmamış.

neşir,-şri, i. *Osm.* < *Ar. neşr.* § ● Kitap, gazete, v.b. basma, yayımlama. [*Ing.* Publishing, publication; *Fr.* Action de publier; publication]; § ❷ Bir yayın organında yayımlama: *Makalesinin neşrini istedi.* [*Ing.* ve *Fr.* Promulgation]; § ❸ *esk.* Yayma, dağıtma. [*Ing.* Spreading, scattering; *Fr.* Action d'étendre, de déployer]; § ❹ *esk.* Kıyamet gününde insanların tekrar dirilmesi.
~ **hürriyeti**, *huk.* Özel olarak, basılacak ve yayılacak eserlerin önceden kontrol edilmemesi anlamında kullanılır. [*Ing.* Liberty of the press; *Fr.* Liberté de la presse].
☆ *Eşanl.* **Yayım özgürlüğü**.
~ **mukavelesi**, *huk.* ◘ Yayın sözleşmesi.

neşr, i. ◘ Neşir.

neşr.edilmek, nsz. f. Yayımlanmak.

neşren, z. *Osm.* < *Ar. neşr. esk.* Yayın yoluyla.
~ **hakaret**, *huk.* ◘ Yayın yoluyle hakaret.

neşr.etmek (-i), f. § ● Yayımlamak. [*Ing.* To publish; *Fr.* Publier]; § ❷ *esk.* Yaymak, dağıtmak, saçmak. [*Ing.* To promulgate; *Fr.* Promulger].

neşrî /neşrî/, s. *esk.* Neşir ile ilgili.

neşriyat,-tı /neşriyat/, ç. i. *Osm.* < *Ar. neşr.* § ● Yayımlanmış, basılmış, eserler, yazılar. [*Ing.* ve *Fr.* Publication]. ☆ *Eşanl.* **yayım**; § ❷ Yayma: *Bu çiçek güzel koku neşrediyor.*

neşşaf /neşşāf/, s. *Osm.* < *Ar. neşf. esk.* Çok emen, sıvıyı içine çeken, soğurgan.
~ **kâğıt**, Kurutma kâğıdı.

neşter, I. *Osm.* < *Fars. nīşter.* § ● *tıp.* Kan almak, aşı yapmak veya küçük apseleri açmak için kullanılan ufak cerrah âleti. [*Ing.* Lancet; *Fr.* Lancette, bistouri]; § ❷ *kasaplık.* Hayvanların derisini yüzmekte kullanılan küçük bıçak. [*Ing.* Lancet; *Fr.* Lancette]; ◎ **hacamat** ~ I, *vet.* Hayvanlardan kan almak için kullanılan kör ağızlı, yassı bıçaktır. *(Bazan ustura şeklinde saplı olabilir ve açılıp kapanabilir, o zaman sapın ucundaki yassı kısım daha geniş ve kısa olur. Toplardamar iple sıkılarak veya elle bastırılarak şişirildikten sonra hacamat neşteri şişkin damarın üstüne konur, üst ucuna veya sırtına bir tokmakla vurularak damara sokulur. Günümüzde hacamat neşterinin yerine özel bir kan alma neşteri kullanılmaktadır.* [*Ing.* Fleam; *Fr.* Flamme].
~ **vurmak**, *dey.* Kesin bir sonuca ulaşmak amacıyla bir meseleyi ele almak.

neşur /neşūr/, s. *Osm.* < *Ar. neşr. esk.* Çok Yayan, dağıtan.

neşüküfte, s. *Osm.* < *Fars. nā*, olumsuzluk eki + *şüküfte* > *nā-şüküfte. esk.* Açılmamış, kapalı *(çiçek)*.

neşv, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeyin gelişip büyümesi, boy atması, hayat bulması.

neşvan /neşvān/, s. *Osm.* < *Ar. neşve. esk.* § ● Sarhoş olan, çakırkeyf; § ❷ Aldığı haberin sevinciyle sarhoş olmuş.

neşvat, ç. i. *esk.* **Neşe**'nin çoğulu.

neşve, neşvet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Neşe.

neşveli, s. *esk.* Neşeli.

neşvet,-ti, I. ◘ Neşve.

neşvü-nema /neşvünemā/, b. i. *Osm.* < *Ar. neşv* + *nemā. esk.* Gelişip büyüme, yetişme.

net[1]**-ti**, I. *Fr. net,-nette.* § ● Bütün çizgileri keskin olan ve aydın görünen *(şey)*: *Bu fotoğraf hiç de net değil.* [*Osm.* Vâzıh; *Ing.* Clear, distinct; flawless; *Fr.* Net, -nette, distinct,-incte]; § ❷ Kesintilerden sonra *(kalan miktar)*: *Ayda net iki bin lira.* [*Osm.* Safi; *Ing.* ve *Fr.* Net]; § ❸ İyi duyulan. [*Fr.* Net,-nette, bien distinct pour l'oreille]; § ● *mec.* Açık seçik olan, anlaşılmaz bir yanı bulunmayan. [*Ing.* Clear; *Fr.* Net,-nette]; ◎ **bir faturanın** ~ **meblâğı**, *muh.* Kesinti, tenzilât ve fiyat indiriminden sonra ortaya çıkan meblâğ. [*Fr.* Montant net d'une facture].
~ **gelir**, *ikt.* Vergiler çıktıktan sonra kalan safi gelir, ücret, maaş, devlete ödenen masraf ve vergilerden geri kalan kısım. [*Ing.* Disposable income].
~ **kâr**, ◘ Kâr.
~ **ücret**, *işletm.* Brüt ücretten gelir vergisi, sigorta primi, v.b. kesildikten sonra ücretlinin eline geçen tutar.

net[2], s. *ing. let.* Tenis ve masa tenisi gibi oyunlarda, servis atışında topun öteki sahaya geçerken fileye değdiğini belirtmek için kullanılan terim: *Net olursa, servis atışı tekrarlanır.*

neta, s. *It. netta.* § ● Temiz; § ❷ *den.* Döküntü bulunmadığı için hiç bir tehlike bulunmayan yer: *Neta kıyı.* ◎ **halatı** ~ **tutmak**, *den.* Halatları üst üste yuvarlak şekilde veya tek kat istif ederek *(roda ederek)* tekrar kullanılmağa hazır bulundurmak.
~ **batarya**, *den.* Bir yeri temizleyerek derli toplu duruma sokmak.
~ **etmek**, *den.* Bir halatı sıkışmış olduğu yerden çıkarmak.
~ **güverte**, *den.* Üzerinde kasara tertibinde üstyapı bulunmayan güverte.
~ **halat**, *den.* Eskiden, kullanılan halatların iş bittikten sonra roda edilmesi için verilen kumanda.

netac, i. ◘ Nitac.

netaic, ç. i. ◘ Netayiç.

netameli /netāmeli/, s. § ● Gizli bir tehlikesi bulunan, tekin olmayan: *Orası netameli bir yerdir, kim geçerse ayağı kayar.* [*Ing.* Sinister, ill-omened; *Fr.* Sinistre]; § ❷ Başına sık sık kaza gelen: *Netameli çocuk.* [*Ing.* Accident-prone; *Fr.* Malencontreux,-euse].

netayiç, netaic /netaic/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **Netice**'nin çoğulu.

netekim, e. ◘ Nitekim.

netf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kıl yolma, kıl düşürme.

netice /netice/, i. ç: **netayiç, netaic**. *Osm.* < *Ar.* § ● Sonuç. [*Ing.* Result, consequence; *Fr.* Résultat]; § ❷ Öz, özet, hulâsa. [*Ing.* Conclusion, summary; *Fr.* Résumé]; § ● Bir iş, teşebbüs v.b.'den elde edilen şey, ürün. [*Ing.* Result, outcome; *Fr.* Résultat]. ◎ ~ **I talep**, *huk.* Şahıslar, savcılar, sorgu hâkimleri tara-

fından açılan davalarda istemin özetini ve kapsamını belirten son istem bölümü. [*Ing.* The prayer]; ◉ ~ **si hareket bitişik suç,** *huk.* Ceza kanunlarının suç saydığı hareketin yapıldığı anda suçun gerçekleşmesi hali. ◉ ~ **si hareketten ayrı suç,** *huk.* Ceza kanunlarının suç saydığı hareket sonucunda suçun gerçekleşmesi için ayrıca bir neticenin arandığı suç tipi.

~ **alamamak,** *dey.* Bir iş, teşebbüs v.b. den bir fayda görememek.

~ **hesabı,** *ikt.* Kâr-zarara nakledilecek hesap, gayri şahsi hesap. [*Ing.* Nominal account; *Fr.* Compte de résultats].

~ **hız,** *hava.* Hava gemisinin yere nazaran hızı. [*Ing.* Resultant velocity; *Fr.* Vitesse résultante].

~ **vermek,** Sonuca ulaşmak. [*ing.* To result; *Fr.* Resulter].

neticelendirmek, f. ◘ Sonuçlandırmak.

neticelenmek, nsz. f. ◘ **Sonuçlanmak.**

neticesiz /netîcesiz/, s. Sona ulaşmayan, sonuçsuz. [*Ing.* Useless, futile, inconclusive].

netlik,-ği, i. § ❶ Net olma hali. [*Ing.* Clearness; *Fr.* Netteté]. § ❷ *fot.* Normal inceleme veya kullanma şartlarında fotoğrafı çekilen konunun ayrıntılarını açıkça seçebilmek imkânı veren bir pozitif veya bir negatif resmin niteliği. *(Bir fotoğrafın netliği, kulanılan objektifin kalitesine, yapılan netlik ayarına, duyar tabakanın cinsine ve developman şekline bağlıdır).* [*Ing.* Distinctness; sharpness; *Fr.* Netteté].

~ **ayarı,** § ❷ *fot.* Net bir fotoğraf elde etmek için, duyar tabakanın makinenin objektifine göre ayarlanması. [*Ing.* Focussing *(of lens); Fr.* Mise au point]; § ❷ *telvz.* a) İletilecek görüntünün analizini yapabilmek için, bu görüntünün belli sayıda satırlara, sonra da noktalara *(elemanter yüzeylere)* bölünmesi. *b) (geniş anl.)* Bir televizyon sisteminin, iletilecek görüntüyü bölen çizgi sayısıyla olduğu kadar, bu çizgilerden her birinin taşıdığı maksimum nokta sayısıyla da belirtilen, ayrıntı verme gücünün değeri.

netn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kokuşma, çürüyüp kötü koku çıkarma.

net.resim, b. i. *ağ. iş.* Genellikle 1:10 ölçeğinde çizilen ve işin önden, yandan, üstten görünüşünü veren teknik resim.

netsuke/ i.*Jap,* Japonya'da kemerle çanta gibi çeşitli şeyleri takmaya yarayan, ağaçtan veya fildişi köstek. [*Ing.* Netsuke; *Fr.* Netsuké].

NEUMANN, johannes Von, *öz. i.* (1903-1957), Macar asıllı Amerikan matematikçisi.

~ **serisi,** *mat.* Değişkeni bir kere matris olan tam seri. [*Ing.* Neumann's series; *Fr.* Serie de Neumann].

Neutr'lar, ç. öz. i. *etn.* Erie gölü kuzeyinde yaşayan ve XVIII. Yüzyılda Iroquois'lar tarafından yok edilen Kuzey Amerika yerlileri. [*Ing.* ve *Fr.* Neutres].

neuzübillah /neuzübillāh/, i. *Osm.* < *Ar* «Tanrı'ya sığındık» demek olup Türkçede «Tanrı korusun» anlamında kullanılır.

nev[1], i. ◘ Nevi.

nev[2], s. *Osm.* < *Fars. esk.* «*Yeni, son, genç taze, körpe* anlamlarını veren bu sıfat, bazı isimlerin başına gelerek yeni sıfat ve isimleri meydana getirir.

neva, /nevā/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Ses, ahenk, nağme. [*Ing.* Tune, melody; *Fr.* Ton musical, Mélodie] § ❷ Refah, § ❸ Kuvvet, zenginlik, servet. [*Ing.* Wealth; *Fr.* Moyens]. § ❷ *müz.* (a) Türk musikisi sisteminde, tiz sekizlide 24 aralıklı dizinin 5. perdesi; (b) Türk musikisinde 7 nu'lı basit makam *(Uşşak dörtlüsüne rast beşlisinin ilâvesinden meydana gelir).* ◉ ~ **da hicaz,** *müz.* Türk musikisinde bir şed makam. ◘ **Yegâh.** ◉ ~ **da hüseynî,** *müz.* Türk musikisinde bir şed makam. ◘ **Yegâh.** ◉ ~ **da nikriz,** *müz.* Türk musikisinde bir şed makam. ◘ **Yegâh.** ◉ ~ **da uşşak,** *müz.* Türk musikisinde bir şed makam. ◘ **Yegâh.** ◉ ~ **da zengüler,** *müz.* Türk musikisinde bir şed makam. ◘ **Yegâh.** ◉ ~ **hüseynî,** *müz.* Türk musikisinin eski bileşik makamlarından biri. ◉ ~ **ı sümbüle,** *müz.* Türk musikisinin eski birleşik makamlarından biri. ◉ ~ **ı uşşak,** *müz.* Türk musikisinin eski birleşik makamlarından biri. ◉ ~ **aşiran,** *müz.* Türk musikisinde altı yüz yıllık geçmişi olan bir birleşik makam.

~ **buselik,** *müz.* Türk musikisinde bir birleşik makam. *(Selim III. tarafından terkip edildi. Bir buçuk yüzyılı aşan geçmişi vardır).*

~ **gerdaniye,** *müz.* Türk musikisinin altı yüzyıllık geçmişi olan bir birleşik makam.

~ **gevest,** *müz.* Türk musikisinin altı yüz yıllık bir birleşik makamı.

~ **kürdî,** *müz.* Türk musikisi birleşik makamlarından biri *(Selim III tarafından terkip edildi).*

~ **maye,** *müz.* Türk musikisinin altı yüzyıllık birleşik makamlarından biri.

~ **nevruz,** *müz.* Türk musikisinin altı yüz yıllık birleşik makamlarından biri.

~ **perdesi,** *müz.* Bir sekiziyi 24 eşit olmayan aralığa bölen Türk dizisinin tiz sekizlisinden 5. ses *(re). (Aynı sesin pest sekizlideki adı «kaba yegâh», orta sekizlideki adı «yegâh», en tiz sekizlideki adı «tiz nevadır».*

~ **selmek,** *müz.* Türk musikisinin altı yüzyıllık birleşik makamlarından biri.

~ **şehnaz,** *müz.* Türk musikisinin altı yüzyıllık birleşik makamlarından biri *(Bu makamların bir ikisi dışında zamanımızda kalmış örneği yoktur).*

nevabız, /nevābız/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nābıza. esk.* Atardamarlar, nabız damarları.

nevabit /nevābit/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nābite. esk.* Yerden çıkıp büyüyen şeyler, bitenler.

nevaciz /nevāciz/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nāciz. esk.* Azı dişlerinin sonundaki altlı üstlü dört çift diş.

nevad /nevād/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Mahzen; § ❷ Lisan; § ❸ Zarar, hasar, ziyan.

Nevada, öz. i. *coğr.* A.B.D.'nin batısında **eyalet** Yüzölçümü 286.575 km², merkezi: *Carson City.* Nevada, kuzeyden güneye doğru uzanan kısa sıradağlarla bölünmüş, geniş bir yayla olan Büyük Havza'nın büyük bir kısmını içine alır. [*Ing.* ve *Fr.* Nevada].

nevade /nevāde/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Torun.

nevadi, /nevādi/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nādi. esk.* Toplantılar, meclisler.

nevadir /nevādir/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nādir* > *nādire. esk.* § ❶ Az ve seyrek bulunan şeyler; § ❷ *din.* İslâm dinine göre, İmamı Azam, İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed gibi din bilginlerinden söylenti yoluyla nakledilen, yorumlanan gereğince açıklanan meseleler. *(Bunlara bazı din konularını işleyen kitaplarda rastlanır).*

nevafil /nevāfil/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nāfile. esk.* Farz ve vacip dışında fazladan yapılan ibadetler.

nevafis /nevāfis/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nefsā. esk.* Loğusalar.

nevahî /nevāhî/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* nâhiye'nin çoğulu.

nevahî /nevāhî/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nehy* > *esk.* Yasak şeyler.

nevahit /nevāhit/, i. *Osm.* < *Fars. nevâhten* > *nevaht. esk.* § ❶ Okşama; § ❷ Bir musiki âletini çalma.

nevahte /nevāhte/, s. *Osm.* < *Fars. nevâhten. esk.* § ❶ Oksamış; § ❷ Okşanmış; § ❸ Saz çalmış.

nevai /nevāi/, s. *Osm.* < *Fars. nevā. esk.* § ❶ Ahenk, ses ve makamla ilgili; § ❷ Zenginlikle, servetle ilgili olan.

nevaib /nevāib/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nāibe. esk.* Belâlar, musibetler.

nevair /nevāir/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nāire. esk.* Ateşler, alevler.

nevakıs /nevākıs/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nakısa esk.* Noksanlıklar, eksiklikler.

nevakis /nevākis/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nâküs. esk.* Kilisede çalınan çanlar.

neval /nevāl/, i. *Osm.* < *Ar. nevl. esk.* § ❶ Talih, kader; § ❷ Bağış, ihsan; § ❷ Kadın adı.

nevale /nevale/, i. *Osm.* < *Ar. nevl* > *nevâl. esk.* § ❶ Yiyecek ve içecek şey, azık; § ❷ *esk.* Bağış, ihsan; § ❷ Talih, kısmet, hisse.

~ **(nevaleyi) düzmek,** *dey.* Yenip içilecek şeyi sağlamak, hazırlamak.

nevamis /nevāmis/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nāmûs. esk.* Kanunlar.

nevan, z. *Osm.* < *Ar. nev. esk.* § ❷ Çeşit ve cins bakımından; § ❷ Biraz, az miktarda

Nevar'lar, ç. öz. i. *etn.* Hindistan'da, Nepal halkının aslını meydana getiren tarımcı kabileler. Tibetlilerle Hintlilerin bir karışımı olan Nevar'lar, daha çok Tibetlilere yakındır, önceleri bağımsızdılar, heykellerle süslü anıtlar olan şehirler yaparlardı. Nevar'larda eski bir anaerkil düzenin izlerine rastlanır. Buddha'cılığın lamacı kurumlarını bir yana attılar, Dilleri, bir tibet lehçesidir. [*Ing.* ve *Fr.* Nowars].

nev'arus /nevarûs/, b. i. *Osm.* < *Fars. nev. Yeni* + *Ar. arûs. esk.* Yeni evlenmiş kadın, yeni gelin.

nevarusan, ç. i. *esk.* Yeni gelinler.

nevasıb /nevāsıb/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **nâsıb'**ın çoğulu.

nevasi /nevāsi/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **nâsiye'**nin çoğulu.

nevat /nevāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hurma çekirdeği. [*ing.* A single date stone]; § ❷ Çekirdek; § ❸ Çekirdek şeklinde olan şey; § ❹ *bot. esk.* Besler çekirdek.

nevatıh /nevātıh/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nâtıh. esk.* § ❷ Belâlar, sıkıntılar, kederler; § ❷ Taş vuran hayvanlar.

nevati, ç. i. *Yun. nautis* > *Ar. nûtî. esk.* Gemiciler.

nevatir, ç. i. *Osm.* < *Ar. natûr. esk.* § ❶ Haman hizmetlileri; § ❷ Bostan'da bekçilik eden kimseler.

-nevaz, s. *Osm.* < *Fars. nevâhten. esk.* «*Okşayan, okşayıcı, iltifat eden*» anlamıyle kelimelerin sonuna eklenir.

nevazende, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Okşayan, okşayıcı, iltifat eden.

-nevazi, i. *Osm.* < *Fars. esk.* «*Okşama*» anlamıyle kelimeleri isimleştirir.

nevazil, ç. i. *Osm.* < *Ar. nâzile ve nezle.* § ❶ Olaylar; § ❷ Belâlar; § ❷ i. Nezle; § ❷ *din.* İslâm dininde, hanefî fıkıhçılarının açık çözüm yolu bulunmadığı zaman içtihat yoluyle çözümlediği meseleler.

nevaziş, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Okşama, iltifat etme, gönül alma.

nevbahar /nevbahār/, b. i. *Osm.* < *Fars. nev, yeni* + *bahar. esk.* § ❶ İlkbahar. [*Fr.* Printemps]; § ❷ *müz.* Türk musikisinin, bugüne örneği kalmamış birleşik bir makamı.

nevbaharî /nevbahārî/, s. *esk.* İlkbaharla ilgili olan. [*Ing.* Vernal; *Fr.* Printanier,-ere].

nevber, i. *Osm.* < *Fars. nev* + *ber. esk.* § ❶ Turfanda çıkan meyve veya sebze; § ❷ Genç, yeni yetme kız.

nevbet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Nöbet; § ❷ *müz.* Osmanlı imparatorluğu devrinde, sarayda ve bazı özel yerlerde belirli zamanlarda icra edilen askerî musiki. *(Belirli saat ve yerlerde padişah huzurunda verilen bu konserler Mahmut II zamanında, Yeniçeri ocağı Mehterhane kaldırılınca sona erdi);* ☆ *Eşanl.* **nevbeti sultanî.** § ❷ *tasav.* Bir tarikat töreni.

~ **çalmak (vurmak),** *müz.* Mehter takımının konseri. *(Nevbet, sarayda sabah, ikindi ve yatsı namazlarından önce ve sonra; ayrıca, ikindi divanından önce çalınırdı. Mehterhane saraydan başka büyük konak ve diğer birçok yerde de nevbet çalardı).*

nevbethane, b. i. *esk.* Musiki takımının nevbet çaldığı yer.

nevbetî /nevbetî/, i. *esk.* Mehter takımının başı.

nevbetzen, nevbezen, i. *Osm.* < *Ar. nebvet* + *Fars. -zen. tasav.* Bayramlarda ve kandil gecelerinde kadirî, rifaî, bedevî v.b. tekkelerinde yapılan nevbe *(nevbet)* töreninde çalgı çalanlara verilen ad. *(Nevbezenleri yönetenlere zâkirbaşı denirdi. Bu âyinlerde haile, kudüm ve mazhar gibi çalgılar çalınır ve arapça kasideler okunurdu).*

nevcet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. den.* Savaş gemilerinde erlerin brandalarını sardıktan sonra bağlamakta kullandıkları ince halat.

nevcivan, b. s. *Osm.* < *Fars. nev,* yeni + *cüvān* > *nevcüvān. esk.* Delikanlı. [*İng.* Youth, young man].

nevcivanî /nevcivānī/, i. *esk.* ■ Nevcivanlık.

nevcivanlık,-ğı, i. *esk.* § ❶ Gençlik, delikanlılık. [*İng.* Quality or acts of youth]. § ❷ Tazelik. [*İng.* Prime of life youth].

neve, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Torun.

neved, s. *Osm.* < *Fars.* Doksan.

neveda, b. i. *Osm.* < *Fars. nev,* yeni + *Ar. eda. esk.* § ❶ Yeni tarz, yeni moda; § ❷ *müz.* Türk musikisinde birleşik bir makam. *(Hacı Muallim Emin Efendi tarafından terkip edilen bu makamda onun bestelediği bir peşrev ve bir saz semaisi vardır).*

nevend, nevende, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Hızlı giden at; § ❷ Postacı, atlı postacı.

-neverd, s. *Osm.* < *Fars. esk.* «*Gezen, dolaşan, dönen*» anlamıyla isimlerin sonuna gelerek bileşik sıfatlar meydana getirir.

neveser, b. i. *Osm.* < *Ar. müz.* Doğu müziğinde bir makam olup nikris beşlisine hicaz dörtlüsünün katılmasından meydana gelmiştir.

nevfel, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Deniz; § ❷ Leylâ ile Mecnun hikâyesindeki Mecnun'un adı.

nevh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ölünün arkasından ağlama; § ❷ *(Güvercin hk.)* Nağme ile ötme.

nevha, i. < *nevh. esk.* Ölünün arkasından yüksek sesle ağlama.

~ **etmek,** Yüksek sesle ağlamak.

~ **koparmak,** Birdenbire feryada başlamak.

nevhat /nevhāt/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nevha. esk.* Ölünün arkasından yüksek sesle ağlamalar.

nevheves, b. s. *Osm.* < *Fars. nev* + *heves. esk.* § ❶ Bir işe yeni başlayıp aşırı istek gösteren; § ❷ Hevesi çabuk geçen, sebatsız.

nevhevesan, ç. i. *esk.* § ❶ Bir işe yeni başlayıp aşırı istek gösterenler; § ❷ Bir şey üstünde sebat etmeyenler.

nevhiz, b. s. *Osm.* < *Fars. nev,* yeni + *iz. esk.* Yeni yetişmiş, yeni çıkmış, yeni, taze.

nevî, i. *esk.* Yenilik.

nevi[1],-ii, i. *Osm.* < *Ar. nev.* § ❶ Cins, tür. [*İng.* Sort, kind]; § ❷ Sınıf; § ❸ s. Çeşit, türlü; ◎ sınırlı ~ borcu, *huk.* Konusu, belirli bir stoka veya sadece borçlunun ürettiği mallara ait olarak tespit edilmiş borç.

~ **(çeşit) borcu,** *dey.* Konusu, belli bir çeşide alt niteliklere göre tespit edilmiş borç.

~ **şahsına münhasır,** *dey.* Kendine özgü davranış ve karakteri olan kimseler için kullanılır. [*İng.* Sui generis].

nevî[2], s. *Osm.* < *Ar. nev. esk.* Çeşit, cins, türle ilgili.

nevianskit, i. *Fr. névianskite* (S.S.C.B.'de *Neviansk* şehrinin adından, *min.* Formülü $IrOs$ olan doğal iridyum osminür.

nevid, i. ■ Nüvit.

nevin, i. *Osm.* < *Fars. nev. esk.* § ❶ Yeni, çok yeni şey; § ❷ Kadın adı.

nevir,-vri, i. *Osm.* < *Ar. nevr.* Yüzün rengi.

neviye, s. *esk.* Nevi'nin dişili.

neviyet, i. *Osm.* < *Ar. nev. fels. esk.* Özgüllük, türsellik.

nevk, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Bir şeyin sivri tarafı, uç; ❷ Kuş gagası; § ❸ Kir-[illegible]çin ucu; § ❹ *esk.* Özgüllük, türsellik.

nevl, i. *Yun. naulon* > *Ar. nevl. esk.* § ❶ Gemi kirası. ■ Navlun; § ❷ Yolcuların ödediği vapur ücreti; § ❸ Bahşiş, hediye.

nevm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Uyku; § ❷ Rüya.

nevmî, s. *esk.* Uyku ile ilgili olan.

nevmidane, z. *esk.* Ümitsizce.

nevmidî /nevmidî/, i. *esk.* Ümitsiz olma hali, umutsuzluk.

nevmit, s. *Osm.* < *Fars. na-,* olumsuzluk eki + *ümid nâ -ümid* > *nevmid. esk.* Hiç bir umudu olmayan, ümitsiz, çaresiz.

nevniyaz, b. s. *Osm.* < *Fars. nev,* yeni + *niyaz. esk.* § ❶ Bir işe yeni başlayan, çırak, acemi; § ❷ Yeni elde edilen; § ❸ Yeni meşk olan; § ❹ i. *tasav.* Mevlevî tarikatına yeni giren, sema denen özel törenlere yeni başlayan kimse

nevr[1], i. *Osm.* < *Ar. nevr. esk.* § ❶ Işıklı olma hali, parlaklık; § ❷ Çiçek. *(Özellikle beyaz çiçek)*

nevr[2], i. *h.d.* Yalnız «*sinirlenmek, hiddetlenmek*» anlamına gelen nevri dönmek deyiminde geçer; ◎ ~ i dönmek, *dey.* [*İng.* For one's mood to change; to become moody or angry].

nevragmi, i. *Fr. névragmie. cerr.* Bir siniri kesip veya koparıp çıkarma. *(Waller sinir yozlaşmasını incelemek amacıyla bunu deneysel olarak uyguladı, bu yüzden ameliyata Waller'in adı verildi. Nevragmi, bazı sinirsel irkilme rahatsızlıklarına ve sinir iltihabı ağrılarına karşı da kullanılır).* [*İng.* Neuragmia].

nevraks, i. *Fr. névraxe. anat.* Merkez sinir sisteminin tümü *(tümbeyin, beyin sapı ve omurilik).* [*İng.* Neuraxis].

nevraksit,-ti, i. *Fr. névraxite. nörol.* Nevraks'ın iltihaplanması. *(Nevraksit terimi özellikle tümbeyini, omuriliği ve beyin zarlarını aynı zamanda saran ve virüslerden ileri gelen had hastalıklar için kullanılır; bazı nevraksitlerde deri döküntüsü de görülür, döküntülü nevraksit).* [*İng.* Neuraxitis].

nevralji, i. *Fr. névralgie.* < *Yun. neuron,* sinir, *talgos,* ağrı, *patol.* (a) Sinir ağrısı. (b) Çeşitli sinirleri ilgilendirebilen ani, şiddetli ve genellikle kısa süreli ağrı nöbetleri ile seyreden rahatsızlık. [*İng.* Neuralgia].

nevraljik, s. *Fr. névralgique. tıp.* Nevraljiye ait, nevraljiyle ilgili. [*İng.* Neuralgic].

nevrasteni, i. *Fr. neurasthénie. psiky.* Çökkünlük hallerinden farklı olan kronik yorgunluk halini belirtmek için *Béard* tarafından öne sürülen terim (1869). *(Gittikçe daha az kullanılmaktadır).* [*Osm.* Hezal-i âsap; *İng.* Neurasthenia].

nevrastenik, s. *Fr. neurasthénique.* § ❶ Nevrasteniyle ilgili. [*İng.* Neurasthenic]; § ❷ s. ve i. Nevrasteniye tutulmuş olan. [*İng.* Neurasthenlac].

nevratrofi, i. *tıp.* Sinir sisteminin beslenme bozukluğu. [*İng.* Neuratrophia].

nevrektazi, i. *Fr. nevrectasie. cerr.* Ağrıyı defetmek için siniri germe ameliyatı. [*İng.* Neurectasia].

nevrektomi, i. *Fr. névrectomie.* Bir sinirin bir parçasının kesilip çıkarılması. [*İng.* Neurectomy].

nevres, b. s. *Osm.* < *Fars. nev,* yeni + *res. esk.* § ❶ Yeni yetişen, yeni biten, genç; § ❷ i. Erkek veya kadın adı.

nevresid, nevreside, b. s. *Osm.* < *Fars. nev,* yeni + *resid, reside. esk.* Yeni yetişmiş, yeni çıkmış, genç.

nevresidegân, ç. i. *esk.* Yeni yetişmeğe başlamış olan kimse veya şeyler, gençler, tazeler.

nevresim, b. i. *Osm.* < *Fars. nev,* yeni + *Ar. resm. esk.* § ❶ Torba biçimindeki yorgan kılıf veya çarşafı; § ❷ *kıyf.* Büyük yakalı kolsuz, kırmalı bir kaput türü; § ❸ s. *esk.* Yeni çıkma, yeni moda.

nevreste, b. s. *Osm.* < *Fars. nev,* yeni + *reste. esk.* § ❶ Yeni yetişmiş, yeni elde edilmiş, taze; § ❷ Genç, taze; § ❸ i. Kadın adı.

nevrestegân, ç. i. *esk.* Yeni yetişmiş, taze şeyler.

nevrilem (a), i. *Fr. névrilème. anat.* ■ Schwann zarı, sinirkını.

nevrilemit,-ti, i. *tıp.* Nevrilem iltihabı. [*İng.* Neurilemmitis].

nevrit,-ti, i. *Fr. névrite. tıp.* Çevresel bir sinirin iltihabı. [*İng.* Neuritis].

nevr(o)-, ■ Nöro-.

nevrobiyoloji, i. *tıp.* ■ Nörobiyoloji.

nevroblast,-tı, i. *tıp.* ■ Nöroblast.

nevrodermit,-ti, i. ■ Nörodermit.

nevrodosit,-ti, i. *patol.* ■ Nörodosit.

nevrofreni, ■ Nörofreni.

nevrogli(ya), i. ■ Nörogliya.

nevrogram, i. ■ Anagram.

nevrohipofiz, i. ■ Nörohipofiz.

nevroid, s. ■ Nöroid.

nevrojen, i. ■ Nörojen.

nevrokeratin, i. ■ Nörokeratin.

nevrolenfomatoz, i. Nörolenfomatoz.

nevrolog, i. ■ Nörolog.

nevroloji, i. ■ Nöroloji.

nevrom, i. ■ Nörom.

nevromalasi, i. ■ Nöromalasi.

nevromiyelit, i. ■ Nöromiyelit.

nevron, i. ■ Nöron.

nevronik, s. ■ Nöronik.

nevronit, i. ■ Nöronit.

nevronofaji, i. ■ Nöronofaji.

nevropapilit, i. ■ Nöropapilit.

nevroparalizi, i. ■ Nöroparalizi.

nevropat, i. ■ Nöropat.

nevropati, i. ■ Nöropati.

nevropatoloji, i. ■ Nöropatoloji.

nevroplasti, i. ■ Nöroplasti.

nevropsikiyatri, i. ■ Nöropsikiyatri.

nevropteris'ler, ç. i. *paleobot. Pteridospermae* sınıfından fosil bitkiler grupu; karbonifer tabakalarında bulunur. Nevropteris'lerin başlıca özelliği, büyük yapraklardır, bunların üzerinde bakışımlı olarak, ince yan damarlı değirmi yaprakcıklar bulunur. Yaprakçıklardan orta damarı yaprağın tepesine kadar varmaz. Normal yaprakcıklardan başka, yaprakların büyük ekseninden de ayrıca fırdolayı anormal yaprakcıklar çıkar, bunlara *siklopteris* denir. Başlıca cinsleri: *Neuropteris, linopteris, odontopteris, mixoneura.* [*Fr.* Neuroptéridées, névroptéridées].

nevrosem, i. ■ Nörosem.

nevrosit, i. ■ Nörosit.

nevroskleroz, i. ■ Nöroskleroz.

nevroterapi, i. ■ Nöroterapi.

nevrotik, i. ■ Nörotik.

nevrotomi, i. ■ Nörotomi.

nevrotoni, i. ■ Nörotoni.

nevrotrofi, i. ■ Nörotrofi.

nevrotrofik, s. ■ Nörotrofik.

nevroz, i. *Fr. névrose. psiky.* Tikler, fobiler, kaygılar, isterik davranışlar, sabit fikirler, nevrastenik bitkinlikler şeklinde belirtileri olan ve organik rahatsızlıklar gösteren sinir hastalığı.

nevrozlu, i. ve s. Nevroz hastalığına tutulmuş *(kimse).* [*İng.* Neurotic, neurasthenic; *Fr.* Névrosé,-ée].

nevrozumsu, s. *psiky.* Nevroz niteliğinde olan; nevrozla ilgili. [*İng.* Neurotic; *Fr.* Névrosique, névrotique].

nevruz /nevrūz/, i. *Osm.* < *Fars. nev,* yeni + *rūz,* gün *esk.* § ❶ Eski bir Iran takvimine göre yeni yılın ve ilkbaharın başlangıç günü *(22 Mart).* [*İng.* The Persian New Years Day]; § ❷ Nevruz günü kırlara çıkılarak yapılan bayram; § ❸ Celâleddin Melikşah'ın düzenlediği takvime göre yılbaşı sayılan gün; § ❹ *müz.* Türk musikisinin en eski makamlarından biri. *(Bilinen çeşitleri şunlardır: nevruz büzürük, nevruz hicaz, nevruz hüseyni, nevruz ırak, nevruz isfehan, nevruz küçek, nevruz neva, nevruz buselik, nevruz rast, nevruz rehavî, nevruz saba, nevruz zengule, nevruzi acem, nevruzi arab, nevruzi asl, nevruzi hâra, nevruzi samî, nevruzi sultanî, nevruzî uşşak. Bunlardan nevruzi arab ile nevruzi hâra'nın üç veya dört diğerlerinin en az altı yüzyıllık geçmişi vardır. Günümüze hiç birinden örnek kalmadı).*

~ **fırtınası,** *takvim.* Güneşin Koç burcu-

na girdiği 22 Mart dolaylarında çıkan fırtına.

☆ *Eşanl.* **gündönümü fırtınası.**

nevruziye /nevrüziye/, i. *Osm.* < *Fars. nevruz* > *Ar. nevrüziyye. esk.* § ● Nevruz günü verilen hediye; § ● *ed. esk.* Nevruz günü dolayısıyla yazılan şiir. [*ing.* Poem offered as a New Year present]; § ● *folk.* Nevruz günü dolayısıyla yapılan özel macun; § ● *mutf.* Güzel kokulu bir tatlı çeşidi.

nevruzotu, b. i. *bot.* İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, sıracagiller *(Scrophulariaceae)* familyasından, düzensiz çiçekli otsu bitki. Çiçekleri aslanağzına çok benzer, çiçek tacının dibinde uzun bir mahmuz bulunur, en güzel türü, mor çiçekli nevruzotudur, içinde balgam söktürücü bir glikozid bulunduğundan eskiden hekimlikte kullanılırdı. [*Osm.* Cevz-i armanyus; *Lat. Linaria; Ing.* Linaria, toadflax; *Fr.* Linaria, linaire].

nevsale /nevsāle/, b. s. *Osm.* < *Fars. nev,* + *sāle. esk.* § ● Yeni, taze, genç; § ● *(insan hk.)* yaşı küçük olan.

nevsefer, b. s. *Osm.* < *Fars. nev,* yeni + *Ar. sefer. esk.* İlk olarak yolculuğa çıkan.

nevşah /nevşâh/, b. i. *Osm.* < *Fars. nev,* yeni + şâh. § ● Yeni, genç, taze dal; § ● Yeni çıkmış geyik boynuzu.

nevşüküfte, b. s. *Osm.* < *Fars. nev,* yeni + *şüküfte. esk. (Çiçek hk.)* Yeni açmış.

nevt, *i. Osm.* < *Ar. esk.* Bir yere asma.

nevvab /nevvab/, i. *Osm.* < *Ar. nevb.* § ● Hindistan'ın müslüman bölgesinde timur sultanlarının saraylarındaki vali veya kumandan. [*Ing.* Nabob; *Fr.* Nabab, nabob]; § ● XVIII. yüzyılda, Hindistan'da kazanılmış büyük bir servetle İngiltere'ye dönen kişiye verilen ad. [*Ing.* Nabob; *Fr.* Nabab, nabob]; § ● *(Geniş anlamda)* Amerika'da büyük tarım işletmelerinde zengin olan kimse. *(Rüşvet ve ahlâksızlıkla yoluna kolayca sapan nevvab'lar* [*Ing.* Nabob] *siyasî hayatta büyük nüfuz kazanmışlardı).* [*Ing.* Nabob; *Fr.* Nabob]; § ● Genel olarak, gösterişli ve zengin bir hayat geçirenlere verilen ad: *İş dünyasının nevvabları.* [*Ing.* Nabob; *Fr.* Nabab, nabob].

nevvablık,-ğı, i. Nevvab unvanı. Bir nevvab tarafından yönetilen bölge.

nevvah /nevvāh/, s. *Osm.* < *Ar. nevh. esk.* § ● Çığlıkla ağlayan; § ● Ölümün arkasından para ile ağlayan. [*Ing.* Professional wailer over the dead].

nevvahe, s. *esk.* Nevvah'ın dişili.

nevzat veya **nevzad** /nevzād/, b. s. *Osm.* < *nev,* yeni + *zād. esk.* § ● Yeni doğan *(çocuk);* § ● İ. Erkek adı.

nevzemin, b. s. *Osm.* < *Fars. nev,* yeni + *zemin, esk.* Yeni tarz, yeni moda.

nevzuhur /nevzuhūr/, b. s. *Osm.* < *esk.* Yeni, ortaya yeni çıkmış.

newberit,-ti, İ. *Fr. newberyite. (Avusturyalı mineralog J. C. Newbery'nin adından) min.* Hidratlı doğal magnezyum sülfat. [*Ing.* Newberyite].

New Britain, öz. İ. *coğr. esk. Alm. Neupommern (Yeni Pomeranya).* Bismarck adalarının *(Melanezya)* en büyüğü. 34.000 km², 107.000 nüfus. Volkanik dağlarının yüksekliği 2500 m.'yi bulur. Ekvator iklimi etkisi altında olan ada, geçit vermez ormanlarla örtülüdür. Birkaç tarım işletmesinde hindistancevizi üretilir.

Newcastle, öz. İ. *coğr.* İngiltere'de Northumberland kontluğunda bir şehir.

~ **hastalığı**, *tıp.* Kuşlarda ve tavuklarda görülen bir virüs hastalığı. İnsana bulaşır ve gözün konjonktiva dokusunun iltihabına yol açar. [*Ing.* Newcastle disease].

Newfoundland, öz. İ. *coğr. Ing.* Kanada'nın doğrusunda eyalet *Newfoundland* adasını ve karada *Belle Isle* boğazıyla ayrıldığı *Labrador*'un kuzeydoğusunu içine alır; güneybatıda *Cabot* boğazıyle Cap - Breton adasından ayrılır. 402.346 km², 481.000 nüfus. Merkezi: *Saint John's (Saunt Jean)*'dır. [*ing.* New foundland; *Fr.* Terre - Neuve].

New Hampshire, öz. İ. *coğr.* A.B.D.'nin kuzeydoğusunda eyalet. New England'da, Atlas Okyanusu kıyısında bulunur. Yüzölçümü 24.192 km², merkezi: *Concord*'dur. [*ing.* ve *Fr.* New Hampshire].

New Jersey, öz. İ. *coğr.* A.B.D.'nin kuzeydoğusunda eyalet. Atlas Okyanusu kıyısında Delawere körfezine kadar uzanır. Yüzölçümü 21300 km², merkezi: *Trenton*dır. [*Ing.* ve *Fr.* New Jersey].

New Mexico, öz. İ. *coğr.* A.B.D.'nin güneybatısında eyalet. Kayalık Dağlar'ın güneyinde bulunur. Yüzölçümü 317.600 km², merkezi: *Santa Fe.* [*Ing.* New mexico; *Fr.* Nouveau-Mexique].

NEWTON, **Sir Isaac**, öz. İ. *(1642-1727).* İngiliz fizikçisi, matematikçi ve astronomu.

~ **alanı**, Newton'un evrensel çekim kanununa uygun olarak, kütleler tarafından yaratılan kuvvetler alanı. *(Yerçekim alanı, elektrik alanı, magnetik alan birer Newton alanıdır. Bütün Newton alanlarının bir potansiyelden türediği ispat edilmiştir).* [*ing.* Newtonian field; *Fr.* Champ Newtonien].

~ **Cotes formülü**, Bir fonksiyonun sonlu bir aralıktaki integralinin yaklaşık ifadesi; bu ifade, fonksiyonun yerine, aralığın uçları dahil eşit uzaklıktaki noktalarda fonksiyonun aldığı değerlere eşit değerde bir çokterimliyi koyarak elde edilir. *(Bu çokterimlinin her devresi için bir formül vardır. Özellikle ikinci derece için, Simpson formülünden yararlanılır).* [*Ing.* Newton-Cotes formula; *Fr.* Formule de Newton - Cotes].

~ **çarkı**, ◘ Tayf.

~ **diskl**, ◘ Tayf.

~ **halkaları**, *opt.* ◘ Halka.

~ **ikiterimlisi**, ◘ İkiterimli.

~ **yöntemi**, Bir denklemin kökünü hesaplama yöntemi. Kökün yaklaşık bir değerinden hareket edilir ve bu noktada fonksiyonu gösteren eğrinin yerine teğeti alınır; bu teğetin apsisler ekseniyle kesişme noktası hesaplanır. Bu nokta, kök için yeni bir yaklaşık değer verir. Köke yeterli derecede yakın bir noktadan hareket edilirse ve fonksiyon apsisler eksenine teğet değilse, bu yöntem, çok kısa yoldan doğru sonuca varmayı sağlar. [*Ing.* Newton's method; *Fr.* Méthode de Newton].

newton, i. *(Newton'un adından)* Uluslararası birim sisteminde, kütlesi 1 kilogram olan bir cisme sanlye karede 1 metrelik bir ivme veren kuvvet birimi. *(Newton, 10^5 din veya 10^{-3} stene eşittir).* [*Ing.* ve *Fr.* Newton].

Newtoncu, s. *(Newton'un adından).* Newton'un ilkelerini kabul ede. *Newtoncu filozof].* [*Ing.* Newtonian; *Fr.* Newtonien, -enne].

New York, öz. İ. *coğr.* A.B.D. nin kuzeydoğusunda eyalet. Atlas Okyanusu ile Büyük Göller arasında bulunur. Yüzölçümü 127.433 km², merkezi: *Albany*'dir. [*Ing.* New York State; *Fr.* État de New York].

ney, i. *Osm.* < *Fars. nay.* § ● *müz.* Doğu müziğinde ve özellikle tekke müziğinde yer alan, kaval biçiminde, yanık sesli, kamıştan bir nefes çalgısı. [*Ing.* A reed flute played especially in Mevlevi music; pipe; shawm; *Fr.* Chalumeau]. § ● *bot. esk.* Kamış, saz; ◎ **davudî ~**, *müz.* ◘ Davudi.

~ **üflemek**, Ney çalmak. [*Ing.* To play the ney].

ney, s. *Osm.* < *Ar. neyy. esk.* Pişmemiş, çiğ *(et v.b.)*

neyçe, nayçe /neyçe, nāyçe/, İ. *Osm.* < *Fars. ney* veya *nāy* ve *-çe* küçültme ekinden. *esk.* § ● Küçük ney; § ● Dokumacılar tarafından kullanılan küçük kamış.

neye, z. ◘ Niye.

neyelân /neyelān/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Amaca erişme, isteğe ulaşma.

neyir, s. *Osm.* < *Ar. nur* > *neyyir. esk.* § ● Işıklı aydınlık, parlak; § ● İ. Işık veren cisim, cisme dönüşmüş, cisimleşmiş nur; § ● Erkek ve kadın adı.

neyire, s. *esk.* § ● Neyir'in dişili; § ● İ. Kadın adı.

neyireyn, i. *esk.* § ● Neyir'in dişili; § ● İ. Kadın adı.

neyl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İstenilen şeye ulaşma, murada erme.

neyrenç, i. ◘ Nirenç.

neyşeker, b. İ. *Osm.* < *Fars. ney,* kamış + *şeker. bot. esk.* Şekerkamışı.

neytal, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Felâket, belâ, musibet, talihsizlik.

neyzen veya **nayzen** /neyzen, nāyzen/, i *Osm.* < *Fars. ney* veya *nāy* + *-zen.* sc nekten. Ney çalan *(kimse): Neyzen Tevfik.* [*Ing.* Ney player; *Fr.* Joueur de ney]. ~ **bakışlı**, Boynunu yana çarpıtarak bakan.

neyzenane, z. *esk.* Neyzene yakışır şekilde.

nez[1], İ. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Bir şeyi bulunduğu yerden çıkarma, koparma, sökme [*Ing.* A pulling or tearing away]; § ● Kaldırma, yok etme, [*Ing.* Removal, cancellation; *Fr.* Enlèvement, suppression].

nez[2], i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bozgunculuk etme, birbirine düşürme, anlaşmazlık çıkarma.

nezafet,-ti /nezāfet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Temizlik, paklık. [*Ing.* Cleanliness; *Fr.* Propreté; netteté].

nezahet,-ti /nezāhet/, İ. *Osm.* < *Ar. nezh. esk.* § ● *(Genellikle manevî şeyler hk.)* Temizlik, ahlâk temizliği. [*Ing.* Purity, cleanness; decency, decorum; *Fr.* Propreté; pureté; distinction]. § ● Kadın adı.

nezahetli, s. *esk.* Temiz, saf.

nezaket /nezāket/, İ. *Osm.* < *Fars. nāzuk.* § ● Kibar ve ince olma, başkalarına karşı saygı ve incelikle davranma, naziklik. [*Ing.* Delicacy; refinement; good breeding, politeness; *Fr.* Courtoisie, politesse, délicatesse]; § ● *mec. (Bir iş veya durum hk.)* Önemli olma, dikkatli davranmayı gerektirme. [*Ing.* A matter requiring delicacy].

~ **icabı**, Nezaket gereği olarak: *Bir toplantıya nezaket icabı katılmak.* [*Fr.* Par politesse].

~ **kesp etmek**, Önemli veya tehlikeli bir durum almak.

~ **satmak (taşlamak)**, Kibar ve ince olmadığı halde öyleymiş gibi görünmeğe çalışmak, kibarlığa özenmek.

nezaketli, s. Terbiyeli, nazik, ince. [*Ing.* Refined, delicate; polite; *Fr.* Courtois,-oise, poli,-ie].

nezaketsiz, s. Kibar ve nazik olmayan, kaba, saygısız. [*ing.* Impolite, discourteous, uncivil, rude; *Fr.* Discourtois,-oise, impoli,-ie].

nezaketsizlik,-ği, i. Kibar ve nazik olmama hali, kabalık. [*Ing.* Impoliteness, rudeness, vulgarity, coarseness; *Fr.* Impolitesse, grossièreté].

nezare /nezāre/, i. *Osm.* < *Ar. nazar. esk.* Bakma seyretme.

nezaret,-ti /nezāret/, i. *Osm.* < *Ar. nazar.* § ● Güvenlik kuvvetlerince belli bir süre bir yerde alıkonulma. [*ing.* Custody, Police supervision; *Fr.* Détention préventive]. ☆ *Eşanl.* gözaltı; § ● *esk.* Bakma, bakış, seyir. [*Ing.* Extensive view and outlook, prospect]; § ● Manzara. [*Ing.* View; *Fr.* Vue, perspective]; § ● Denetim, kontrol. [*Ing.* inspection; supervision, superintendence; *Fr.* Inspection; surveillance; contrôle]; § ● İdare, yönetim. [*Ing.* ve *Fr.* Administration, direction]. § ● Bakanlık. [*Ing.* Ministry; *Fr.* Ministère]; ◎ ~ **e almak**, Gözaltına almak. [*Ing.* to put Under surveillance]. ◎ **emniyet ~ı**, *huk.* ◘ Emniyet; ◎ **ihtisap ~ı**, ◘ ihtisap.

~ **etmek**, § ● Denetlemek, kontrol etmek. [*Ing.* To superintend, to supervise, to inspect; *Fr.* Surveiller, contrôler]; § ● Yönetmek. [*Ing.* To administer, to direct; *Fr.* Administrer, diriger].

~ **altında bulundurma**, *huk.* Bir kimseyi yakalayıp gözaltında bulundurma. [*Ing* Arrest; *Fr.* Arrestation].

~ altında tutma, *huk.* ■ Nezaret altında bulundurma.
nezaret.hane /nezarethane/, b. i. *Osm.* < *Ar. nezâret* + *Fars.hâne.* § ❶ Gözaltına alınan kimselerin konulduğu yer; § ❷ *huk.* Suç şüphesiyle yakalanan kimselerin hâkim önüne çıkarılıncaya kadar zabıta tarafından bulundurulduğu yer. *(Nezarethanenin mutlak kapalı bir yer olması zorunlu değildir, açık bir yer de olabilir. Önemli olan husus, zabıtanın gözetimi altında olmaktır).*
nezd,-zdi, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Yan, kat, huzur; § ❷ Bir kimsenin düşünce ve yargısı, görüşü.
nezd.etmek /nez:detmek/, f. Çekip almak: *Bu hakkı benden nezdedemezsiniz.*
nezdik, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Yakın.
~ **olmak**, Yakınlaşmak, yaklaşmak.
nezetmek, geçl. b. i. *Osm.* < *Ar. nez* + *T., etmek esk.* Koparıp almak, ayırmak.
nezevan /nezevân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sıçrayıp atlama, zıplama.
nezf, nezif, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *(Bir kuyunun suyunu)* Boşaltma, kullanıp tüketme; § ❷ *tıp. esk.* Kanama, kan kaybetme; § ❸ Fazla kan kaybından dolayı zayıf düşme veya bayılma.
nezfî /nezfî/, s. *esk.* Kanama ile ilgili.
nezh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Temizlik, arılık; § ❷ Masumluk.
nezi, i. *Osm.* < *Ar.* Çekip koparma, kaldırma.
nezif, s. *Osm.* < *Ar. nezf. esk. (Bir kimse için)* Çok kan kaybederek bitkin duruma gelen.
nezih /nezîh/, s. *Osm.* < *Ar. nüzhet.* § ❶ Temiz, saf, lekesiz, masum. [*İng.* Pure in life and character; *Fr.* Propre]; § ❷ Rahat ve huzur veren; güzel, kibar. [*İng.* Quite, healthy and pleasant *(place)*]; § ❸ i. Erkek adı.
nezihe, s. *esk.* § ❶ Nezih'in dişili; § ❷ i. Kadın adı.
nezil¹ /nezîl/ s. *Osm.* < *Ar. nezl. esk.* Alçak, bayağı *(kimse).*
nezil² /nezîl/, i. *Osm.* < *Ar. nüzl. esk.* § ❶ Konuk, misafir; § ❷ Yabancı.
nezir,-zri /nezîr/, s. *Osm.* < *Ar. nezr. esk.* § ❶ Kendini Tanrı'ya ve ibadete adayan; § ❷ Bir dilekte bulunan, adak adayan.
nezir /nezîr/, i. *(Peygamberler hk.)* Tanrı'nın cezalarından söz ederek halkı doğru yola döndürmeğe çalışan, gözdağı verip korkutan. [*İng.* Prophet who calls men to virtue with warnings of God's wrath]. ◎ ~**e girme**. § ❶ Bazı musevilerin, kendilerini bir takım yoksunluklara zorlamak suretiyle, Tanrı'ya adamaları; § ❷ Bu durumda kalma süresi. ◎ **Nezri mevlevi (mevlânâ)**, Mevlevilerde Mevlânâ adına yapılan özel bir tören. ◎ **Nezri şems**, Mevlevilerde Şemsi Tebrizi adına dayanılarak altı yönü anlatma.
~ **akçesi**, *mal. esk.* Devlete karşı gelen bir ülke halkından ceza olarak alınan para.
~ **kesme** *(nezre kesme), esk.* Osmanlı devletinde eyaletlerden birinde halkın, hükümetçe hoş görülmeyen bir hareketi tekrarlaması durumunda ceza uygulama.
nezir veya nezr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Adak. [*İng.* Vow; *Fr.* Voeu]; § ❷ Adama. [*İng.* Vowing or devoting; *Fr.* Promesse d'un sacrifice, d'une offrande].
nezire, s. *esk.* Nezir'in dişili.
nezle, i. *Osm.* < *Ar. nüzûl* + *nezl.* § ❶ *patol.* Burun boşluğu ve solunum yolları mukozasının iltihaplanıp sıvı salması. [*İng.* Cold; *Fr.* Rhume]; § ❷ *esk.* Bir kere inme; § ❸ Vücudun herhangi bir yerinden gelen akıntı; ◎ **bahar ~si**, *patol.* ■ Saman nezlesi; ◎ **boğaz ~si**, *tıp.* ■ Boğaz; ◎ **bağırsak ~si**, *tıp.* ■ Bağırsak; ◎ **saman ~si**, *patol.* Çiçektozu alerjisinden ileri gelen mevsim nezlesi. [*İng.* Hay fever; *Fr.* Rhume des foins, fièvre des foins]. ☆ *Eşanl.* bahar nezlesi.
nezle otu, b. i. *bot.* ■ Pirekapan.
nezlî, s. *esk.* Nezleyle ilgili.
nezr, i. ■ Nezir.
nezr.etmek (-i, -e), f. *Osm.* < *Ar. nezr* + T. etmek. *esk.* Adamak.
nezzam /nezzâm/, s. *Osm.* < *Ar. nazm. esk.* Düzenleyen, düzene koyan.
nezzare /nezzâre/, s. *Osm.* < *Ar. nazar. esk.* Seyreden, bir şeye dikkatle bakan, seyirci.
Ngamya'lar, ç. öz. i. *etn.* Doğu Afrika'da Nyassa gölünün güneyinde yaşayan zenci halk. [*İng.* Nyanjas; *Fr.* Ngamyas, Nyandjas].
☆ *Eşanl.* Byanca'lar.
nıkmet, i. ■ Nakmet.
nıkris, i. ■ Nikris.
-nın, -nin, -nun, -nün, ek. Genitif eki; görevi, isimleri başka isimlere bağlamaktır. *(Bugün Türkçede genitif eki, ünsüzle biten kelimelerden sonra -ı, -in, -un, -ün (baş-ın, el-in, ot-un, göz-ün), ünlü ile biten kelimelerden sonra -nın, -nin, -nun, -nün (baba-nın, dede-nin, ordu-nun, görgü-nün)* olur. ■ Genitif.
nısaf /nısâf/, i. *Osm.* < *Ar. nısf. esk.* Bir şeyi iki eşit parçaya bölme.
nısap,-bı /nısâp/, i. *Osm.* < *Ar.* «*Bir meclisin çalışabilmesi için gerekli olan, yeter görülen çoğunluk*» anlamında kullanılan ek, seriyat nısabı teriminde geçer. [*İng.* ve *Fr.* Quorum].
nısf, s. ve i. ■ Nısıf.
nısfen, z. *esk.* Yarım olarak, yarı olarak. [*İng.* In half; *Fr.* A moitié, à demi].
nısfet, nasfet, nasafet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İnsaf, hakkaniyet: *Nısfet ve merhamet dilemek.* [*İng.* Justice, equity].
nısfın.nehar, nısfün.nehar /nısfınnehâr/, b.i. *Osm.* < *Ar. nısf*, yarı, el, harfi tarif + *nehar* > *nısf-el-nehar* > *nısf-ün-nehar.* § ❶ *esk.* Günün ortası, öğle. [*İng.* Midday; *Fr.* Midi]; § ❷ *coğr. esk.* Meridyen.
nısfiye /nısfîye/, i. *Osm.* < *Ar. nısf. esk.* § ❶ Elbise süsü olarak kullanılan ve yarım daire biçimindeki madenî pul; § ❷ *müz.* Kısa ney; § ❸ *nüm.* Mehmet IV zamanında kesilen yarım sultani altını değerindeki sikke.
nısfiyet,-ti /nısfîyet/, i. *Osm.* < *Ar. nısf. esk.* § ❶ Yarım olma hali, yarımlık. [*İng.* Quality of half, of being half]; § ❷ Yarı yarıya.
nısfiyezen, i. *müz.* Nısfiye çalan sanatçı, neyzen.
nısfünnehar, b. i. ■ Nısfınnehar.
nısıf,-sfı, s. ve i. *Osm.* < *Ar. nısf. esk.* Yarı, yarım: *Karşıdan tentesinin nısfı hazır.* [*İng.* Half; *Fr.* Moitié; demi].
nışadır, nişadır, /nişâdır/, i. *Osm.* < *Fars. nuşadır. kim.* Amonyak tuzu. [*İng.* Salamoniac; ammonia; *Fr.* Chlorure d'ammonium; sel d'ammoniac; sel ammoniac].
☆ *Eşanl.* amonyum klorür.
nışadırî /nışâdırî/, s. *esk.* Nışadırla ilgili.
nışadır.kaymağı, b. i. *kim.* Amonyum karbonat. [*İng.* Ammonium carbonate].
nışadır.ruhu, b. i. *kim.* Amonyak gazı. [*İng.* Ammonia water; *Fr.* Esprit de sel; alcali volatil; ammoniaque].
-nız, -niz, -nuz, -nüz, ek. Çoğul ikinci şahıs iyelik eki: *baş-ı-nız, el-i-niz, borc-u-nuz, yüz-ü-nüz, v.s. (Ek, eski Türkçede -nız, -niz, -nuz, -nüz biçimindeydi. Eski Anadolu Türkçesinde yalnız yuvarlak ünlülü (-nuz, -nüz) biçimleri kullanıldı. Osmanlıca devresinde yeniden dört biçimli duruma geldi. İstanbul Türkçesinde genizsi (n) n'ye çevrildi.*
Ni, Nikelin kimyasal sembolü. [*İng.* Symbol of nickel; *Fr.* Symbole chimique du nickel].
niac, ç. i. *Osm.* < *Ar. nace. esk.* Dişi koyunlar.
Niagara, öz. i. *coğr.* Kuzey Amerika'da, A.B.D. ile Kanada arasında sınır teşkil eden, 54 km. uzunluğunda bir nehir. Erie ve Ontario göllerini birleştirir. Üzerinde bulunan Niagara çavlanı dünyanın en ünlü çavlanı olup sular 47 km. yükseklikten dökülür. [*İng.* ve *Fr.* Niagara].
niâl /niâl'/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nal. esk.* § ❶ Ayakkabılar; § ❷ Nallar; § ❸ *mec.* En aşağı.
niam, /niâm/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nimet. esk.* Nimetler.
Niambara'lar, ç. öz. i. *etn.* Nil ile Rodi arasında yaşayan doğu Sudan halkı. [*İng.* ve *Fr.* Niambaras, Niangbaras]
Niamey, öz. i. Nijer'in başkenti. [*İng.* ve *Fr.* Niamey].
niangon, i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, kolagiller *(Sterculiaceae)* familyasından *Tarrietia utilis* adlı bitkinin, Afrika'nın tropikal bölgelerinde, özellikle Fildişi Kıyısında çıkan odunu. *(Kül-rengi pembe bir odundur. Dokununca yağlıymış hissini verir, oldukça ağırdır. İyi işlenmekle beraber zor bitişir. Yapıştırılabilirse de iyi cilâ tutmaz. Hacim bakımından değişikliğe uğramadığı için doğramacılıkta özellikle dış bağdadilerde kullanılır. Mobilya yapımına da yarar).* [*İng.* ve *Fr.* Niangon].
nibah /nibâh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Köpek havlaması; § ❷ Yılan tıslaması.
nibal /nibâl/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nebl. esk.* Oklar.
niblik, i. *İng. niblick. sp.* Uç tarafı demirden yapılmış ve ıspatula biçiminde bir çeşit golf sopası. Topu çukur ve otluk alanlardan çıkarmak için kullanılır. [*Fr.* Niblick].
nicad /nicâd/, i. *Osm.* < *Ar. necd. esk.* § ❶ Kılıcın omuzdan aşan kayışı, kılıç askısı; § ❷ *(geniş anl.)* Çapraz asılan şey.
nicar /nicâr/, i. *Osm.* < *Ar. necr. esk.* Bir şeyin çıktığı esas yer, asıl kök.
nicaret /nicâret/, i. *Osm.* < *Ar. necr*, ağaç yontma. *esk.* Marangozun yaptığı iş, marangozluk.
nice /ni:ce/, z. § ❶ Kaç, ne kadar, birçok. [*İng.* How many! many a...; *Fr.* Combien!]; § ❷ Oldukça çok, pek çok: *Nice insanlar var ki,* [*İng.* Several; *Fr.* Plusieurs]; § ❸ Nasıl. [*İng.* How; in what manner or degree?; *Fr.* Comment]; § ❹ Hangi, ne; § ❺ *gram.* Nice, *ne* zamiri ile -ce eşitlik ekinin birleşmesinden meydana çıkmıştır, aslı, nesnenin miktarını soran sıfattır. *(Bugün, daha ziyade çokluk bildiren bir zarf olarak kullanılmaktadır).*
~ **senelere (yıllara)**, *dey.* Doğum günü, yılbaşı, v.b. yıldönümlerinde «*daha birçok yıllar görün*» anlamında kullanılan iyi dilek sözü. [*İng.* Many happy returns of the day *(a formal greeting on feast days)*].
nice nice, z. Çok ,pek çok: *Nice nice yıllara!* [*İng.* Very many].
nicel*, s. § ❶ Nicelik bakımından olan, nicelikle ilgili bulunan. [*Osm.* Kemmî; *İng.* Quantitative; *Fr.* Quantitatif,-ive]; § ❷ *mat.* Niceliğe, sayısal hesaplamağa ilişkin. [*İng.* Quantitative; *Fr.* Quantitatif,-ive].
~ **analiz**, *kim.* Bir bileşimde veya bir karışımdaki maddelerin kütlelerini veya hacimlerini belirtmeyi öngören analiz. [*İng.* Quantitative analysis; *Fr.* Analyse quantitative].
☆ *Eşanl.* miktar analizi.
~ **(çok dereceli) bölünme**, *istat.* ■ Bölünme.
~ **göçüşme**, ■ Göçüşme.
niceleme*, i. *mant.* Nicelemek eylemi, bir şeyin niceliğini belirleme. *(Niceleme, sonlu ile sonsuzun birleşmesi konusunda ortaya çıkan soruya Aristoteles'in getirdiği çözümlemedir. Sonsuz, sayıların dizisi içinde, sonluda nicelenir ve böylece düşünebileceğimiz bir şey haline gelir. Mantıkta, yüklemin nicelenmesi denen hal, önermelerde, özneye oranla, yüklemin mantıksal niceliğinin açıkça ortaya konmasıdır).* [*İng.* ve *Fr.* Quantification].
nicelemek (-i), f. § ❶ *mant.* Bir terime, tek veya çok oluşuna göre, bir nicelik yüklemek. [*İng.* To quantify; *Fr.* Quantifier]; § ❷ Bir hükmün mantıksal niceliğini belirtmek *(tümel veya özel).* [*İng.* To quantify; *Fr.* Quantifier].
niceleyici*, i. § ❶ *mant.* Bir veya birkaç değişkeni bir niceliğe bağlayabilen işlemci. *(Bir önerme fonksiyonunun bütün de-*

değişkenleri, niceleyiciler sayesinde birbirlerine bağlanarak yeni bir önerme elde edilebilir). [*Ing.* Quantifier; *Fr.* Quantificateur]; § ◙ *mat.* Bir özelliğin, bir cümlenin bütün elemanları için mi, yoksa aralarından yalnız bazıları için mi geçerli olduğunu göstermek üzere matematikte kullanılan sembollerden her biri. [*Ing.* Quantifier; *Fr.* Quantificateur, quantificateur logique].

niceleştirilmiş, s. Nicel hale getirilmiş olan. [*Ing.* Quantified; *Fr.* Quantifié,-ée].

~ **önerme**, *mant.* Bazı değişkenleri, niceleyicilerle birbirine bağlanmış bulunan önerme. [*Ing.* Quantified proposition; *Fr.* Proposition quantifiée].

nicelik*,-ği, i. § ◙ Bir şeyin sayılabilen, ölçülebilen veya azalıp çoğalabilen özelliği: *Bir şeyin niceliğinden Çok, niteliğine önem vermeli.* [*Osm.* Kemiyet; *Ing.* Quantity; *Fr.* Quantité]. ☆ *Karş.* nitelik; § ◙ *gram.* Kelimelerin belirttiği canlılara, nesnelere ve kavramlara uygulanan, nicel bir değerlendirmeye dayanan gramer kategorisi. [*Ing.* Quantity; *Fr.* Quantité]. § ● *ed.* Telâffuzda bir hece mal edilen süre. *(Telâffuzu, bir zaman birimi veya bazen bir, bazen iki zaman birimi sürmesine göre hece kısa, uzun veya hem kısa, hem uzun olabilir. Hecenin tabii olarak kısa veya uzun olmasına göre veya kelimenin nesir cümlesi veya mısradaki durumuna göre tabii nicelik ve konum niceliği ayırımı yapılır. Lirik şiirde bazı uzun heceler dört zaman birimi uzunluğuna kadar ulaşabilir).* [*Ing.* Quantity; *Fr.* Quantité]. § ◙ *fonet.* Bir fonem veya fonem grupunun süresi. [*Ing.* Quantity; *Fr.* Quantité]; § ● *mat.* Çokluk, miktar.

Nicolaus'çu, i. *(Nicolaus'un adından) din. tar.* Aziz Yuhanna'ya göre I. yüzyılda Küçük Asya'da kurulmuş din sapkını bir tarikatın üyesi. *(Bir kimselerle, havariler tarafından tayin edilmiş ilk yedi diyakostan biri olan Nicolaus arasında bir ilgi bulunup bulunmadığı anlaşılmamıştır).* [*Ing.* Nicolaist; *Fr.* Nicolaïte].

Nicolaus'çuluk,-ğu, i. *din. tar.* Nicolaus'çuların doktrini. [*Ing.* Nicolaism; *Fr.* Nicolaïsme].

niçin /ni:çin/ z. Sebep ve amaç hakkında soru sormakta kullanılır, hangi sebeple, neden: *Buraya niçin geldiniz? İnsan niçin çalışır, yalnız para kazanmak için mi? Niçin gidiyorsunuz?* [*Ing.* Why?; *Fr.* Pourquoi?].

niçinci, i. Herşeyi öğrenmek meraklısı. [*Ing.* Protester who continually asks; why? *Fr.* Qui fatigue par ses interrogations].

nid, i. *Osm.* < *Ar. nidd. esk.* Benzeyiş.

nida /nidâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◙ Bağırma, seslenme, çağırma. [*Ing.* Shouting, proclaiming; shout, cry; proclamation; *Fr.* Exclamation]; § ◙ Kadın ve erkek adı; § ● *gram.* ◘ Ünlem; § ◙ *ed. esk.* Şiir ve nesirde bir şahsa seslenme şeklindeki anlatım.

~ **işareti**, Ünlem işareti.

nidasyon, i. *Fr. nidation. tıp.* Aşılanmış yumurtanın uterus mukozasında yerleşmesi. [*Ing.* Nidation].

Nietzsche'ci, s. *(Nietzsche'nin adından)* § ◙ Nietzsche'cilliğe ilişkin. [*Ing.* Nietzschean; *Fr.* Nietzschéen,-enne]; § ◙ i. Nietzsche'nin felsefesini benimsemiş kimse. [*Ing.* Nietzschean; *Fr.* Nietzschéen,-enne].

Nietzshe'cilik,-ği, i. Nietzshe'nin felsefesine dayanan ve *«insanüstü»* nü biricik amaç olarak gören doktrin. [*Ing.* Nietzschism; *Fr.* Nietzschéisme].

nifablepsi, i. *tıp.* ◘ Kar körlüğü.

nifak,-kı /nifâk/, i. *Osm* < *Ar. esk.* § ◙ Arabozukluğu, arasızlık, bozuşukluk: *Aralarına nifak düştü.* [*Ing.* Discord, enmity, strife; insincerity in friendship with secret enmity; *Fr.* Désunion; désaccord]; § ◙ İki yüzlülük. [*Ing.* Hypocrisy, duplicity; *Fr.* Hypocrisie; discorde]; ● Müslüman görünüp aslında kâfir olma. [*Ing.* Pretending to embrace Islam].

~ **sokmak (çıkarmak)**, *dey.* Ara açmak. anlaşmazlık meydana getirmek. [*Fr.* Semer la discorde].

nifakçı, i. ve s. *esk.* Araya nifak sokan, ara açan kimse.

nifaki /nifâkî/, s. *esk.* Nifakla, ara bozma ile ilgili.

nifar /nifâr/, i. *Osm.* < *Ar. nefr. esk.* § ◙ Ürkme, korkma; § ◙ Nefretini açığa vurma.

nifas /nifâs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◙ Yeni doğurmuş kadının hali, loğusalık; § ● *huk. esk.* Kocanın ayrılma kararından dönmesini gerektirir. Koca, boşanmadan vaz geçmezse kadının başvurması üzerine mahkeme evliliğin devamı için karar alabilir. ◉ **Demi** ~, *tıp. esk. («nifas kanı» veya kısaca nifas)* Doğum sırasında gelen kan.

nifasî /nifâsî/, s. < *nifâs. esk.* Loğusalıkla ilgili. ◉ **Hummayı** ~, *tıp. esk.* Loğusa humması.

nife, i. *Fr. nife* < *ni (kel)* ve *Fr. fe(r), demir.* Bileşiminin büyük bir kısmı nikel ve demirden meydana gelen ve bazı kuramlara göre yerkürenin çekirdeğini oluşturan ağır madde.

nigâh /nigâh/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Bakış, bakma. [*Ing.* Glance, look].

nigâhban, nigehban /nigâhbân, nigehbân/, b. i. ve s. *Osm.* < *Fars. nigâ, nigâh, nigeh* + *bân.* bakan, bekleyen, *esk.* Muhafız, bekçi gözcü. [*Ing.* Watchman; *Fr.* Guard].

nigâhbanî, nigehbanî /nigâhbânî/, i. *esk.* Bekçilik, gözcülük. [*Ing.* Office or function of a guard].

nigâhdar, nigehdar /nigâhdâr, nigehdâr/, b. i. ve s. *Osm.* < *Fars. nigâh, nigeh* + *-dâr,* sahip, tutan. *esk.* § ◙ Gözcü, bekçi. [*Ing.* Guardian, keeper, custodian]; § ● Saklayan, koruyan.

nigaki, i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının *Simaroubaceae* familyasından Japonya'da yetişen ağaç. Odunsu tarım âletleri yapımında kullanılır, kabuğunda böcek öldürücü özellikler vardır. [*Lat. Pierasma quaniioides; Ing.* ve *Fr.* Nigaki].

nigâr /nigâr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ◙ Resim. [*Ing.* Picture, portrait]; § ◙ *(Geniş anl.)* Resim gibi güzel, sevgili. [*Ing.* Beautiful woman, sweetheart; beauty; *Fr.* Beauté; personne belle]; § ● Put, sanem. [*Ing.* Idol; *Fr.* Idole]; § ● Kadın adı; § ● *müz. esk.* Türk musikisinin, altı yüzyıllık birleşik makamlarından biri. *(Bir ara untulduysa da sonradan suzidilârâ adıyla yeniden canlandırıldı. Bu makamdan günümüze kalmış örnek yoktur);* § ◙ s. *esk.* Resmi yapılmış, resmedilmiş. ~ **ı nik**, *müz.* Türk musikisinin altı yüz yıllık birleşik bir makamı. ◉ ~ **ı acem**, müz. Türk musikisinin iklüç yüz yıllık birleşik bir makamı.

~ **çek**, müz. Türk musikicinin üç yüz yıllık birleşik bir makamı.

~ **ek**, *müz.* Türk musikisinin altı yüz yıllık birleşik bir makamı.

nigârende /nigârende/, i. *Osm.* < *Fars. nigâr. esk.* Resim yapan kimse, ressam. [*Ing.* Painter; *Fr.* Peintre].

nigâr.hane /nigârhâne/, b. i. *Osm.* < *Fars. nigâr* + *hâne,* ev. *esk.* § ◙ Resimlerin veya heykellerin bulunduğu yer resim ve heykel sergisi; § ◙ Resim veya heykel yapanların çalıştıkları atelye; § ● Puthane. § ◙ *(geniş anl.)* Güzelleri çok olan yer.

nigârin /nigârîn/, i. *Osm.* < *Fars. nigâr. esk.* § ◙ Resim gibi güzel sevgili. [*Ing.* Beautiful; beauty]; § ◙ s. Resimlerle süslü. [*Ing.* Adorned, embellished].

nigâristan /nigâristân/, i. *Osm.* < *Fars. nigâr-stân. esk.* § ◙ Resim ve heykellerle süslenmiş olan yer, resim ve heykel sergisi. [*Ing.* Picture gallery]; § ● Puthane, putperest tapınağı; § ◙ *(geniş anl.)* Güzellerin çok olduğu yer.

nigâriş /nigârış/, i. *Osm.* < *Fars. nigâriden. esk.* Resim yapma. [*Ing.* Painting, drawing].

nigâşte /nigâşte/, s. *Osm.* < *Fars. nigâriden. esk.* § ◙ Resmolunmuş; § ● Yazılmış.

nigeh, i. ◘ **Nigâh.**

nigehdar, b. i. ve s. ◘ **Nigâhdar.**

nigenban, b. i. ve s. ◘ **Nigânban.**

nigeran /nigerân/, s. *Osm.* < *Fars. nigeriden,* bakmak. *esk.* § ◙ Bakan, bakıcı; § ● Bakakalan: *Refikimizin yüzüne öyle kalmışım nigeran.*

~ **olmak**, Bakmak, bakakalmak.

Nigeria, öz. i. *coğr.* ◘ Nijerya.

nigin /nigîn/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ◙ Yüzük, yüzük taşı; § ◙ Mühür, mühür yüzük.

nigrin, i. *Fr. nigrine. min.* Demirli rütil çeşidi. [*Ing.* Nigrine].

nigrozinler, ç. i. *Fr. nigrosines. kim.* Azin grupundan boyarmaddeler; anilinin hidroklorik asid ve demir eşliğinde nitrobenzen ile yükseltgenmesinden elde edilir. *(Coupier mavisi bir nigrozindir).* [*Ing.* Nigrosines].

nigû, nikû /nigû/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Hoş, iyi, güzel.

nigûhiş /nigûhiş/, i. *Osm.* < *Fars. nekûhiden,* yermek > *nekûhiş. esk.* Yerme, çekiştirme.

nigûn /nigûn/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ◙ Tersine dönmüş, başaşağı olmuş; § ◙ § ● Aksi, uğursuz; § ● *mec.* Gökyüzü.

nigûyi, nikûyi, i. *esk.* İyilik, güzellik, hoşluk.

Niğde, öz. i. *coğr.* İç Anadolu'nun Orta Kızılırmak bölümünde il merkezi şehir. [*Osm.* Dârülpehlevanlye].

nih, s. *Osm.* < *Fars. nihâden,* koymak, *esk.* «Koyan» anlamıyla bileşik sıfatlar yapar: *Kadem-nih.*

nihab /nihâb/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nehb. esk.* Çapullar, yağma etmeler.

nihad /nihâd/, i. *Osm.* < *Fars.* § ◙ Huy, tabiat, yaradılış. [*Ing.* Character, disposition]; § ◙ Erkek adı.

nihade /nihâde/, s. *Osm.* < *Fars. nihâden. esk.* § ◙ Koymuş; § ● Konmuş, konulmuş.

nihaf /nihâf/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nahîf. esk.* Zayıflar.

nihal /nihâl/, s. *Osm.* < *Ar. nihâyet.* İşi sona erdiren, işi kesen, sonuncu, sonla ilgili, sonucu sağlayan. [*Ing.* Final, ultimate, plenary, peremptory; *Fr.* Final; définitif].

~ **kademe**, *hava.* Bir radyo cihazının çıkış kademesinden önceki kademesi. [*Ing.* Final stage; *Fr.* étage final].

~ **karar**, *huk.* Yargılama sonunda verilen karar. [*Ing.* Definitive sentence].

~ **kontrolör**, *hava. GCA* sistemi ile inişin son safhasında hava gemisi uçuş pistine yaklaşırken radarın vereceği malûmatı anlayıp pilota anlatma yeteneği fazla ve GCA, dan gayrı bir iniş kolaylığı kullandığı takdirde pilota gerekli malûmatı verebilecek güçte bir radar kontrolörü. [*Ing.* Final controller; *Fr.* Controlleur final].

~ **mahsul**, *ikt.* İnsanların ihtiyacına hazır madde.

~ **yaklaşma**, *hava.* Bir âletle yaklaşma usulünün inişe yaklaşırken kullanılan pistin ekseni ile aynı hatta olan kısmı veya aerodromun civarında iniş yapılması mümkün olan bir noktaya gelip için izlenecek son yol üzerinde olan kısmı. [*Ing.* Final approach; *Fr.* Approche finale].

~ **yaklaşma altitüdü**, *hava.* Nihai yaklaşmaya başlanacak altitüd. [*Ing.* Final approach altitude; *Fr.* Altitude d'approche finale].

~ **yük**, *hava.* Uygun emniyet faktörüyle çarpılmış limit yük. [*Ing.* Ultimate load; *Fr.* Charge ultime].

nihal /nihâl'/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Fidan, taze sürgün. [*Ing.* Sapling, shoot, twig; *Fr.* Rejeton, jeune arbre]; § ◙ İnce ve düzgün vücutlu sevgili; § ◙ Kadın adı.

nihalân, ç. i. *esk.* Fidanlar.

nihale, i. *Osm.* < *Fars. nihal,* fidan > *nihali.* § ● Sofrada, sahan, tencere gibi sıcak kapların altına konan altlık: *Tek nihale,*

tahta nihale; § ❷ *esk.* Yeni yetişmiş fidan; § ❸ Avcı korkuluğu; § ❹ Döşeme.

nihali /nihâl'î/, i. *Osm.* < *Fars. nihal. esk.* § ❶ Sahan, tencere v.b. altlığı. ◘ **Nihale;** § ❷ Halı, kilim.

nihaliçe, i. *esk.* Küçük halı.

nihalistan, i. *Osm.* < *Fars. nihal* + *-stan. esk.* Fidanlık, fidan yetiştirilen bahçe.

nihan, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Saklanmış, gizli: *Sattıkları hep meta-ı candır. Aldıkları, sûziş-i mihandır;* § ❷ Görünmeyen, meydanda bulunmayan; § ❸ i. Sır, saklanan şey; § ❹ Kadın adı.

nihanhane, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Saklanılacak gizli yer; § ❷ Mağara; § ❸ Bodrum; § ❹ *mim. esk.* Kale, saray ve konaklarda gizli odalara verilen ad. *(Dışarıdan duyulması istenmeyen eğlenceler nihanhane'de yapılırdı. Tehlikeli durumlarda burada saklanılırdı).*

nihanî /nihânî/, s. *esk.* § ❶ Gizli, gizlilikle ilgili; § ❷ i. Gizlilik.

nihanpeykeran, ç. i. *Osm.* < *Fars. nihân,* gizli + *peykeran. esk.* Büyük melekler.

nihansu, b. i. *Osm.* < *Fars. nihân,* gizli + *su,* taraf. *esk.* Yüce âlem, Tanrı'nın katı.

nihat,-dı, i. *Osm.* < *Fars.* ◘ Nihad.

nihavend, I. *Osm.* < *Fars. müz.* Türk musikisinde bir şed makam. ◉ **~ i cedid,** *müz. esk.* Türk musikisinin birleşik makamlarından biri. *(Günümüze kalmış örneği yoktur).* **~ i kebir,** *müz. esk.* Türk musikisinin dört yüzyıllık birleşik makamlarından biri. **~ i rumî** *müz. esk.* Nihavend makamına eskiden verilen ad. *(Nihavendi kebirden ayırmak için kullanılır).* **~ i sağir,** *müz. esk.* Türk musikisinin birleşik makamlarından biri. *(Günümüze kalmış örneği yoktur).*

nihayet,-ti /nihâyet/, i. *Osm.* < *Ar. nihâyât, nihâye.* § ❶ Son, bitim, uç. [*Ing.* End, extremity, extreme; *Fr.* Fin, extrémité, bout terme]; § ❷ z. En sonunda: *Nihayet gelebildiniz.* [*Ing.* At last, finally, at most; *Fr.* Enfin]. ◉ **~ e ermek (erdirmek),** *dey.* Bitmek, sonuçlanmak *(bitirmek).* **~ bulmak,** *dey.* Sona ermek, bitmek. [*Ing.* To come to an end; to finish; *Fr.* Finir, se terminer].

~ derecede, *dey.* Son derecede, pek çok [*Ing.* Extremely; *Fr.* Extrêmement].

~ vermek, *dey.* Bitirmek, sona erdirmek. [*Ing.* To bring to an end, to put an end to; *Fr.* Finir, terminer].

nihayetlenmek, *nsz.* i. Bitmek sona ermek, sonuçlanmak. [*Ing.* To finsh, to end, to come to an end; *Fr.* Finir, se terminer].

nihayetsiz, s. § ❶ Ucu bucağı olmayan, uçsuz bucaksız; § ❷ Bitmeyen, çok fazla. [*Ing.* Endless; infinite; countless; endlessly; *Fr.* Sans fin; infinl; illimité]. ☆ *Eşanl.* **sonsuz.**

nihilist,-ti, s. *Fr. nihiliste.* § ❶ Nihilizme ilişkin, nihilizmden yana olan. [*Ing.* Nihilistic]; § ❷ i. Nihilizm taraftarı kimse. [*Ing.* Nihilist].

nihilizm, i. *Fr. nihilisme* < *Lat. nihil,* hiç. § ❶ Her şeyin inkârı. [*Ing.* Nihilism]; § ❷ Sosyal görenek ve geleneklere karşı benimsenen eleştirici tutum. *(Bu anlamda, nihilizm terimi ilk defa Turgenyev'in Babalar ve Oğullar adlı romanında kullanıldı (1862). Bu eserde, zamanınının «yeni insan» tipini temsil eden Bazarov'u nitelıyordu).* [*Ing.* Nihilism]; § ❸ Rusya'da Aleksandr II devrinin ikinci yarısında gelişen ihtilâlci hareket; § ❹ Aşırı ve sert bireycilik. [*Ing.* Nihilism].

nihle, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Din şubesi, mezhep.

nihrir, s. ve i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tecrübeli, bilgili.

nijad, nejad, I. *Osm.* < *Fars. nijad. esk.* § ❶ Nesil soy; § ❷ Huy, yaratılış; § ❸ Erkek adı. *(Bugün Nejat şeklinde kullanılır).*

Nijer cumhuriyeti, *coğr.* Batı Afrika'da devlet, doğuda Çat, güneyde Nijerya, Dahomey ve Yukarı Volta, batıda Cezayir Sahrası, kuzeyde Libya ile sınırlıdır. Yüz ölçümü 1.180.000 km², başkenti: *Niamey'dir.* [*Ing.* Nigerian republic; *Fr.* République du Niger].

Nijerli, s. ve i. § ❷ Nijer cumhuriyeti ile ilgili. [*Ing.* Nigerian; *Fr.* Nigérien,-enne]; § ❷ Bu ülkede oturan veya oralı olan kimse. [*Ing.* Nigerian; *Fr.* Nigérien, enne].

Nijerya, öz. i. Batı Afrika'da devlet, 954.000 km², 58.600.000 nüfus. Başkenti: *Lagos.* Başlıca şehirleri, Ibadan, Ogbomoso, Kano. Doğuda Kamerun, kuzey-doğuda Çat, kuzeyde ve batıda Nijer ve Dahomey ile sınırlı olan Nijerya, Batı Afrika'nın en kalabalık bölgesidir. [*Ing.* ve *Fr.* Nigeria].

Nijeryalı, s. § ❶ Nijerya ile ilgili. [*Ing.* Nigerian; *Fr.* Nigérien,-enne]; § ❷ Bu ülkede oturan veya Nijerya asıllı olan. [*Ing.* Nigerian; *Fr.* Nigérien,-enne].

nik /nîk/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* İyi, hoş, güzel.

nika /nikâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. Nakî esk.* temiz kimseler.

nikâb /nikâb/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kuşçu eldiveni.

nikabet, nakabet /nikâbet/ /nakâbet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Reislik, başkanlık; § ❷ Vekillik; § ❸ Bir tekkede kıdemli derviş olma.

nikâbet /nikâbet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Rüzgârın ters yönden esmesi.

nikâh /nikâh/, i. *Osm.* < *Ar* § ❶ Bir erkekle bir kadının evlilik birliği kurmasını sağlayan kanunî işlem. [*Ing.* Marriage; marriage ceremony; *Fr.* Mariage civil, Contrat de mariage; union conjugale]. § ❷ Eskiden nikâh sırasında erkeğin kadına borçlandığı para, mihrî müeccel. [*Ing.* Marriage portion]. ◉ **~ ı altına almak,** *(Erkek hk.) dey.* Bir kadın veya kızla nikâhlanmak. ◉ **~ ı kaçmak (bozulmak),** *dey.* Nikâhın geçersiz sayılmasını gerektirecek bir hareketle bulunmak. ◉ **imam ~ ı,** *folk.* ◘ İmam.

~ dairesi, Nikâh işlemlerinin yapıldığı resmî daire.

~ davetiyesi, Bir nikâhta bulunmaları istenen kimselere gönderilen davetiye.

~ düşmek, *dey.* Bir kadınla bir erkeğin evlenmelerinde kanun ve örf bakımından bir sakınca olmamak. [*Ing.* For a marriage to be possible].

~ etmek, § ❷ *(Biriyle)* evlendirmek; § ❷ Bir erkek, bir kadını nikâhla almak. [*Ing.* To become engaged to; to marry *Fr.* Marier; épouser].

~ kıymak, *(Evlendirme görevlisi hk.)* Bir çiftçi usulünce evlendirmek. [*Ing.* to perform the ceremony of marriage; *Fr.* Contracter au mariage].

~ olmak, Evlenmek. [*Ing.* To mary; *Fr.* Mariér].

~ şahidi, Nikâhta tanıklık yapan iki kişiden her biri.

~ şekeri, *dey.* Nikâhta davetlilere ikram edilen şeker..

~ tanrıları, *Rom. mit.* Evlenmeyi yöneten tanrılar: *Jüpiter, Jünon, Venüs, Diana.*

~ tazelemek, *dey.* Boşandığı kişiyle yeniden evlenmek.

nikâhlamak (-l), f. § ❶ *(Erkek hk.)* Bir kadını nikâhla almak, nikâh etmek: *Adam, karısı ölünce karısının kız kardeşini nikâhladı.* [*Ing.* To become engaged or married; *Fr.* Se marier]. § ❷ Nikâh kıymak, evlendirmek. [*Ing.* To betroth or marry *(a couple)); Fr.* Marier].

nikâhlanmak, nsz. f. § ❶ Bir kimseye nikâhla bağlanmak. § ❷ *(Kadın ve erkek hk.)* Nikâhları kıyılmak, nikâhlı hale gelmek: *Kasımın on sekizinde nikâhlandılar.* [*Ing.* To become engaged or married; *Fr.* Se marier avec qn.].

nikâhlı, s. ve I. § ❶ Nikâhları kıyılmış, nikâhlanmış, aralarında resmî evlenme işlemi yapılmış *(kadın veya erkek);* § ❷ z. Nikâhlı olarak [*Ing.* Engaged; married; *Fr.* Marié].

nikâhsız, s. § ❶ *(Kadın ve erkek hk.)* Nikâhlanmadığı halde karı koca hayatı yaşayan: *Kordonsuz saat, yularsız hayvan, nikâhsız kadın gibidir.* [*Ing.* Unmarried; *Fr.* Célibataire; non marié]. § ❷ z. Nikâhlanmadan, nikâhsız olarak.

~ yaşama, *huk.* Kadın ve erkeğin evli olmadıkları halde karıkoca hayatı sürmeleri. [*Ing.* ve *Fr.* Concubinage].

nikan, ç. i. *esk.* İyiler, iyi kimseler.

nikap veya **nikab** /nikâb/, i. *Osm.* < *Ar.* Yüz örtüsü, peçe.

nikaplı, s. *esk.* Peçe ile örtünmüş olan.

Nikaragua, öz. i. *coğr.* Orta Amerika'da Kosta Rika ile Honduras arasında bağımsız bir cumhuriyet, Yüzölçümü 1.597.000 km²; başkenti *Managua'dır.* [*Ing.* ve *Fr.* Nicaragua].

nikât /nikât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nükte. esk.* § ❶ Anlaşılması, kavranılması güç olan anlamlar; § ❷ Nükteler, zarif sözler.

nikat /nikât/ ç. i. *Osm.* < *Ar.* **nokta'nın** çoğulu.

nikâyet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Düşmanı kılıçtan geçirerek mahvetme.

nikbet, nekbet, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Düşkünlük, talihsizlik; § ❷ Felâket.

nikbin /nikbîn/, b. s. *Osm.* < *Fars. nik,* iyi + *-bin,* gören *esk.* Her şeyi iyi tarafından alan, iyimser. ☆ *Kars.* **bedbin.**

nikbinî /nikbînî/, i. *esk.* ◘ **Nikbinlik.**

nikbinlik,-ği, i. *esk.* ◘ **İyimserlik.**

nikel, i. *Alm. kupfer,* bakır + *Nickel,* habis ruh > *Kupfernickel* > *İsveçce nickel.* § ❶ *kim.* Sembolü Ni, A. n. 28 A. a. 58.69 ve yoğunluğu 8.8 olan, gümüş parlaklığında ve demir sertliğinde, kolay işlenir ve kolayca tel haline sokulur bir maden. [*Ing.* ve *Fr.* Nickel]. § ❷ A. B. D. de kullanılan ve bugün bakır - nikel karışımından basılan 5 sentlik para. [*Ing.* ve *Fr.* Nickel]. ◉ **Raney ~ i,** Hidrojenleyici katalizlerde temas kütlesi olarak çok sık kullanılan gözenekli nikel. *(Bu katalizörü elde etmek için, nikelin alüminyum veya silisyumlu bir alaşımı sodyum hidroksidle işlemden geçirilir. Sodyum hidroksid, alüminyum veya silisyum üzerine etki ederek bir alüminat veya bir silikat verir. Bu alüminat veya silikat eriyince de geriye gözenekli nikel kalır.* [*Ing.* Rancy's nickel; *Fr.* Nickel de Raney].

~ kaplama, *met.* ◘ **Nikelâj.**

nikelâj, i. *Fr. nickelage. met.* § ❶ Bir elektroliz banyosunda veya bir kimyasal banyoda, madenî bir parçanın yüzeyini ince bir nikel tabakasıyla kaplama. [*Ing.* Nickalling, nickel-plating]. § ❷ Bu işlemin sonucu: *Otomobilin nikelâjı paslandı.* [*Ing.* Nickel - plating]. ☆ *Eşanl.* **nikel kaplama.**

nikelat,-tı, i. *Fr. nickelate.* Genel formülü M_2NiO_4 olan karmaşık tuz; M, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Nickelate].

nikelgimnit,-ti, i. *Fr. nickelgymnite. min.* Hidratlı doğal nikel, magnezyum ve kalsiyum silikat. *(Bir serpantin çeşididir).* [*Ing.* Nickelgymnite].

nikelin, I. *Fr. nickéline. min.* Formülü NiAs olan doğal nikel arsenyür; bakır kırmızısı renktedir ve altıgen sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Nickeline].

nikelkarbonil, I. *Fr. nickel - carbonyle. kim.* Formülü $Ni(Co)_4$ olan ve 43° C'-ta kaynayan sıvı; nikelin karbon dioksid üzerine etkimesiyle meydana gelir. *(Isı etkisiyle kolayca ayrışan bu bileşik nikelin Mond usuliyle arıtılmasında kullanılır).* [*Ing.* Nickel carbonyl].

nikelleme, I. *met.* ◘ **Nikelaj.**

nikelli, s. Bileşiminde nikel bulunan: *Nikelli pirit.* [*Ing.* Nickelled; nickel - plated; *Fr.* Nickelé,-ée].

nikî, I. *esk.* İyi olma, iyilik.

nikki, I. *(«günlük» anlamında Japonya).* Fucivara'lar döneminde saray kadınlarının büyük başarı gösterdikleri Japon edebiyatı türü. [*Ing.* ve *Fr.* Nikki].

niklozamid, I. *Fr. niclosamide.* Şerit ve kurtlara karşı kullanılan solucan düşürücü ilâç. *(Niklozamid bağırsak tarafından emilmez, fakat şerit ve kurtların başını ve gövdesini kısmen etkileyerek bunların düşmesini sağlar).* [*Ing.* Niclosamide].

nikolit,-ti, i. *Fr. niccolite. min.* ◘ Nikelin.

nikolo, i. *(Kuyumcu niccolo kardeşlerin adından)* Biri siyah, biri beyaz iki tabakadan meydana gelen damarlı akik türü. [*Ing.* ve *Fr.* Niccolo].

nikotiyanin, i. *Fr. nicotianine kim.* Taze tütün yapraklarının su ile damıtılmasından elde edilen madde. [*Ing.* Nicotianine].
☆ *Eşanl.* **tütün esansı veya yağı.**

nikoskorbin, i. *Fr. nicoscorbine. ecz.* Nikotinik amit-askorbik asid karışımının kısa adı, B grupu vitaminlerindendir. [*Ing.* Nicoscorbine].

nikotin, i. *Fr. nicotéine.* Tütünde nikotin ile beraber bulunan C_{10} H_{12} N_2 formülündeki baz. [*Ing.* Nicoteine].

nikotik, s. *Fr. nicotique. kim.* Formülü C_5 H_4 N—CO_2H olan piridin — ß — karboksilik asid için kullanılır, ilk defa nikotinin yükseltgenmesiyle elde edilmiştir. [*Ing.* Nicotic].

nikotin, i. *Fr. nicotine (Jean Nicot'un adından) kim.* Formülü C_{10} H_{14} N_2 olan alkaloid; tütünde, az miktarda nikotein ve başka alkaloidlerle birlikte malat veya sitrat şeklinde bulunur. [*Ing.* Nicotine].
~ **giderme,** *ted.* Sigara tiryakilerinin organizmasında daha az tahribat yapmasını sağlamak için, tütündeki nikotin oranını azaltmak veya nikotini tamamen gidermek üzere uygulanan yöntem. *(Fransız Schloesing usulünde, tütünün nikotini amonyak gaz katılmış su buharıyla alınır; sonra sülfat şeklinde böcek ve asalak zehiri olarak kullanılır. Tütünde kalan amonyak gazı da saf su buharı ve hava akımıyle giderilir.)* [*Ing.* Denicotinization; *Fr.* Dénicotinisation].
~ **zehirlenmesi,** *patol.* Tütünden ileri gelen had veya müzmin zehirlenmelerin yarattığı marazi bozuklukların tümü. [*Ing.* Nicotinism; *Fr.* Nicotinisme, nicotisme].

nikotinik, s. *Fr. nicotinique.* Nikotin veya nikotinik asidle ilgili olan [*Ing.* Nicotinic].
~ **amid,** *biyokim,* ◘ PP Vitamini.
~ **asid,** *biyokim.* Beslenmede amit yerine kullanılabilen ve provitamin rolü oynayan organik asid. *(Nikotinik asid, provitamin rolünden ayrı olarak, kuvvetli bir damar genişletici rol oynar. Bu bakımdan özellikle organizmanın yukarı kısmındaki damarlar üstünde etki gösterir; beyin, göz ve kulak atardamarları spazmlarında kullanılır.)* [*Ing.* Nicotinic acid; *Fr.* Acide nicotinique].

nikotirin, i. *Fr. nicotyrine. kim.* Formülü C_{10} H_{10} N_2 olan ve 281° C'ta kaynayan baz; nikotinin potasyum hidroksid ve potasyum demir III siyanürle ısıtılmasından elde edilir; bu işlem sırasında, pirolidin halkası hidrojen kaybederek pirol halkasına dönüşür. [*Ing.* Nicotyrine].

nikris, nıkrıs, i. *Osm. < Ar. patol.* Pürin metabolizması bozukluğu sonucunda el ve ayak parmaklarında, topuklarda ve eklemlerde meydana gelen hastalık. *(Irrkünessa, siyatik, vecai mefasıl veya istiska da denir. Halk arasında damla diye bilinir).* [*Ing.* Gout, podagra].
☆ *Eşanl.* **damla hastalığı.**

nikriz /nikrïz/, i. *Osm. < Fars. nïrïz, müz.* Türk musikisinin en eski birleşik makamlarından biri; ◉ ~ **i kebir,** *müz.* Türk musikisinin altıyüzyıllık birleşik makamlarından biri. *(Günümüze kalmış örneği yoktur).*; ◉ ~ **i sağır,** *müz.* Türk musikisinin altı yüzyıllık birleşik makamlarından biri *(Günümüze kalmış örneği yoktur);* ◉ ~ **i sagâh,** *müz.* Türk musikisinde *müstear* makamının diğer adı.
~ **beşlisi,** *müz.* Nikriz makamının teşkilinde kullanılmış beşli, dörtlüsü yoktur.

nikrom, i. Nikel ve krom alaşımı. [*Ing.* ve *Fr.* Nichrome].

niktalji, i. *Fr. nyctalgie. patol.* Yalnız gece gelen ağrı. [*Ing.* Nyctalgia].

niktalop, s. ve i. *Fr. nyctalope, tıp* Geceleri gözü görmeyen kimse. [*Ing.* Nyctalope].

niktalopi, i. *Fr. nyctalopie. tıp.* Gece körlüğü. [*Ing.* Nyctalopia, nyctotyphlosis].

niktar /niktar/, s. *Osm. < Fars. nïk,* iyi + *ter, esk.* Çok iyi, pek beğenilmiş.

nikterin /nikterin/, s. *esk.* Hepsinden iyi olan.

niktinasti, i. *Fr. nyctinastie. bot.* Bazı bitkilerde, gündüzle gecenin birbirini takip etmesinden ileri gelen uyanıklık ve uyku hareketlerinin tümü [*Ing.* Nyctinasty]. ◘ **Nasti.**

niktiperyodik, s. *Fr. nyctipériodique. bot.* Çiçek açabilmek için uzun gecelere ihtiyaç duyan *(bitkiler hk.)*

niktitant, s. Kırpışan. [*Ing.* Nictitating; *Fr.* Nictitant,-ante].
~ **zar,** *zool.* Sürüngen kuş ve memelilerde gözü temiz tutmaya yarayan ve göz yuvarlarını yandan kapatan ince bir zar, yatay olarak hareket eden üçüncü göz kapağı. [*Ing.* Nictitating membrane; *Fr.* Membrane nictitante].

niktitropizm, i. *Fr. nyctitropisme.* Bazı bitki kısımlarının karanlıkta bulunduğu zaman özel bir durum almak üzere yaptığı hareket. [*Ing.* Nyctitropism].

niktofili, i. *Fr. nyctophilie. tıp.* Karanlıktan hoşlanma. [*Ing.* Nyctophilia].

niktofobi, i. *Fr. nyctophobie. tıp.* Karanlıktan veya geceden aşırı derecede korkma, karanlık korkusu. [*Ing.* Nyctophobia].

niktofoni, i. *Fr. nyctophonie < Yun. niyks, nyktos,* gece + *phone,* ses. *psikopatol.* Hisleriden ileri gelen ve gündüzün konuşamama *(daha çok yüksek sesle konuşamama şeklinde beliren hastalık).* [*Ing.* Nyctophonia].
☆ *Karş.* **emerofoni.**

niktotifloz, i. *tıp.* ◘ Niktalopi.

niktüri, i. *Fr. nycturie. tıp.* Geceleri sık sık işeme durumu, genellikle, böbrek prostat bezi veya şeker hastalığının belirtisidir. [*Ing.* Nycturia]

nikz, i. *Osm. < Ar. esk.* Bina yıkıntısı, enkaz.

nil /nil/, i. *Osm. < Fars. esk.* § ● Çivit [*Ing.* Indigo]. § ❷ *bot. esk.* Çivit otu. [*Ing.* Indigo plant].

Nil, öz. i. *coğr. Osm. < Ar. En-Nil,* Kuzeydoğu Afrika'da nehir; uzunluğu 6700 km. *(Victoria gölünden itibaren 5600 km.)* Nehre firavunlar *Hapi,* Yunanlılar *Khrysonoas,* Araplar *(deniz)* adını vermişti. [*Ing.* Nile; *Fr.* Nil].
~ **balçıkbalığı,** *zool.* ◘ Nilbalçıkbalığı.
~ **bülbülü,** *zool.* ◘ Bülbül.
~ **timsahı,** *zool.* ◘ Niltimsahı.
~ **turnası,** *zool.* ◘ Nilturnası.
~ **turnasıgiller,** *zool.* ◘ Nilturnasıgiller.
~ **varanı,** *zool.* ◘ Nilvaranı.

nil.balçıkbalığı, b. i. *zool.* Akciğerlibalıklar *(Dipnoi)* takımının, Balıkçıbalığıgiller *(Lepidostrenidae)* familyasından bir balık türü. Nil.de yaşar. Kurak zamanlarda balçığa gömülür. [*Lat. Protopterus aethiopicus; Ing.* Protepterus of Nile; *Fr.* Protoptère du Nil].

nilgau, nilgai, i. *Hindistanî nilgau; nil,* mavi + *gao,* sığır. *zool.* Gevişgetirenler *(Ruminantia)* alttakımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasının, Antiloplar *(Antilopinae)* alt familyasından Hindistan ovalarında yaşayan, iri bir geyiği andıran antilop. Erkeğinin rengi koyu gri, dişisininki kızılımsı esmerdir. Dört ayağında da, toynağın üstünde, siyah ve beyaz benekler. Genellikle ikiz doğurur. [*Lat. Boselaphus tragocamelus; Ing.* Nilgai, nilghai, blue bull; *Fr.* Nilgaut, nilgau, bœuf bleu].
☆ *Eşanl.* **mavi sığır.**

nilgün, nilgün /nilgün/, s. *Osm. < Fars. nïl,* çivit + *gün,* renk. *esk.* § ● Çivit renginde, koyu mavi; ● I. Kadın adı.

nili /nili/, s. *esk.* Çivitli mavi *(renk).*

Nil-Kongo dili, *dilb.* Doğu Sudan dillerinin bir öbeğine verilen ad. [*Ing.* Nilocongolian; *Fr.* Nilocongolais,-aise, Nilo-congolais,-aise].

Nilot dilleri, öz. i. *dilb.* Nil havzasında ve Büyük Göller bölgesinde konuşulan zenci Afrika dil ailesi. [*Ing.* Nilotic languages; *Fr.* Langues nilotiques].

Nilot'lar, ç. öz. i. Uzun boylu (1.78), çok koyu tenli ve bacaklarının uzunluğuyla dikkati çeken zenci ve hamî halklar topluluğu. Beyaz Nil havzasında yaşayan Nilot'lar yerleşik düzeni benimsemeğe başlayan göçebe çobanlardır. [*Ing.* Nilotes; *Fr.* Nilotes, Nilotiques].

nilpotent, s. *Fr. nilpotent,-ente. mat.* (a) *n* tanesinin bileşimi *(T^n),* ilk şeklin bütün noktalarında aynı görüntüyü verecek şekilde gerçekleşen noktasal bir T dön üşümü için kullanılır. (b) Karesi sıfır olan bir matris için kullanılır: $\begin{Bmatrix} 6 & 2 \\ -18 & -6 \end{Bmatrix}$ matrisi nilpotenttir. *(Bu durumda matrisin bütün kuvvetleri sıfırdır. Öz değerlerinin de hepsi sıfırdır);* (c) Daha genel olarak, kuvvetlerinden biri sıfır olan bir kare matris için kullanılır. *(Eğer AP = O ise, bazen A matrisinin p-nilpotent olduğu belirtilir).* [*Ing.* Nilpotent].

nil.timsahı, b. i. *zool.* Timsahlar *(Crocodilia)* takımının, Timsahgiller *(Crocodilidae)* familyasından bir sürüngen tür. Uzunluğu 6 m. Nilde toplu olarak yaşar. Eti yenir. [*Lat. Crocodilus, niloticus; Ing.* Nile crocodile; *Fr.* Crocodile du Nil].

nil.turna.balığı, b. i. ◘ Nilturnası.

nil.turnası, b. i. *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının Nil-turnasıgiller *(Mormyridae)* familyasından uzun yassı gövdeli, uzun burunlu pullu bir balık cinsi. Üzerinde yalancı elektrik cihazı bulunur. Başlıca türleri *Mormyrus caschive, Mormyrus oxyrhynchus,* Nil nehrinde yaşar. [*Lat. Mormyrus; Ing.* Sacred fish; *Fr.* Mormyre].

nil.turnasıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Yumuşak-yüzgeçliler *(Malacopterygii)* alt takımına giren bir familyası. Bu balıkların çoğunda ağız çok küçük, kimisinde hortum gibidir. Sırt ve anus yüzgeçleri, daracık olan kuyruğun iki yanında karşılıklı yer alır. Kuyruklarının yanında yalancı elektrik organları vardır. Üzeri pullarla örtülüdür. Afrika tatlı sularında yaşayan birçok cinsi ve pek çok türü vardır. Nilturnabalığı *(Mormyrus)* türü bilinir. [*Lat.* ve *Ing. Mormyridae; Fr.* Mormyridés].

nilüfer /nilüfer/, i. *Osm. < Fars.* § ● *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Nilüfergiller *(Nymphaeaceae)* familyasından *Nymphaea* ve *Nuphar* cinsinden su bitkilerine verilen genel ad. [*Ing.* Nenuphar, water lily; *Fr.* Nénuphar]. ◘ *ŞEKİL: 90.*— **ALP, SU VE BATAKLIK BİTKİLERİ;** § ❷ Kadın adı; ◉ beyaz ~, *bot.* Nilüfergiller *(Nymphaeaceae)* familyasından, Avrupa ve Asya'nın tatlı sularında ve Türkiye'de bir çok göl ve geniş su birikintilerinde yetişen, rizomlu, yüzer yapraklı, çokyıllık bir bitki. Yaprakları uzun saplı; çiçekleri büyük, duru beyaz, bazen hafif pembeye çalar beyaz renkte olup uzun bir çiçek sapının ucunda tek olarak bulunur. Çiçekler su yüzeyinde açar. Meyva kapsüldür. Bazı ülkelerde rizomu ve tohumları yiyecek olarak kullanılır. [*Lat. Nymphaea alba; Ing.* White water lily; *Fr.* Nénuphar blanc, lis des étangs]; ◉ sarı ~, *bot.* Nilüfergiller *(Nymphaeaceae)* familyasından, Türkiye'de genellikle beyaz nilüfer ile birlikte rastlanan, değirmi yapraklı, sarı çiçekli bir bitki. Çiçeklerinde beş çanak-yaprak bulunur. Meyvesi parlak üzümsü meyvedir. Bazı ülkelerde rizomu ve tohumları yiyecek olarak kullanılır. [*Lat. Nuphar luteum; Ing.* Yellow water lily, spatterdock; *Fr.* Nénuphar jaune].

nilüfergiller, ç. b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Ranales takımından, tropikal ve ılıman bölgelerin tatlı sularında yetişen, çok yıllık otsu bitkileri kapsayan bir familya. Yaprakları uzun saplı, lamina büyük ve tam olup su üzerinde yüzer veya sudan yüksellir. Su içinde bulunan yapraklar genellikle iplik biçiminde parçalıdır. Çiçekler erdişi, büyük, aktı-

nomorf ve uzun saplıdır. Kaliks 3 veya çok parçalı yeşil veya renklidir. Korolla 3 veya çok parçalıdır. Stamenler 3 veya çok adettedir. Yumurtalık sinkarp veya apokarp olduğu takdirde, bazen reseptakulum içine gömülüdür. Meyva folikül, nuks ve derimsi bir bakkadır. 8 cinsi ve yaklaşık olarak 90 türü vardır. Türkiye'de 2 cinsi ve 2 türü yetişir. Başlıca türleri: *beyaz nilüfer, sarı nilüfer, Mısır lotusu, Hint lotusu v.b. (Bu familyanın önemi, açık hava veya ser havuzlarında yetiştirilen güzel ve kokulu çiçekli süs bitkileri kapsamasından ileri gelir.* [*Lat.* ve *Ing. Nymphaeaceae; Fr.* Nymphéacées].

nil.varanı, b.i. *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Varangiller *(Varanidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 170 sm. Afrika'da, su kenarlarında yaşar. [*Lat. Varanus niloticus; Ing.* Nile monitor; *Fr.* Varan du Nil].

nim /nim/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Yarım. [*Ing.* Half; *Fr.* Demi]; § ❷ s. Yarı; § ● *müz.* (a) Başına geldiği usul adlarının yarısına eşit usulleri adlandırmakta kullanılır: *Nim-berefşan, nim-çenber, nim-devir, nim-evsat, nim-hafif, nim-sakil, nim-sofyan, nim-fahte. (Yalnız nim-devir, devri kebir'in tam yarısı değildir);* (b) Başına geldiği perde adlarının bir koma pestindeki perdeleri adlandırmakta kullanılır: *Nim-hicaz, nim-hisar, nim-zengüle, nim-şehnaz;* (c) Düzüm ve usuldeki kuvveti *(kavi)* zamanın önüne gelerek orta kuvvette zamanı ifade eder. *(Örnek: Sofyan usulünde: düm (2) /kavil/, te (1) /nim-kavi/, ke (1) /zayıf/].*

nimal /nimāl/, ç. l. *Osm.* < *Ar. esk.* Neml'in çoğulu.

nimbostratüs, i. *Lat. nimbus,* bulut + *stratus,* tabaka. *meteor.* Hemen her yanı kurşuni renkte, şekilsiz ve çok alçak yağmur bulutu *(Nimbostratüs, «bulut gövdelerinin tipik bulut tabakasıdır. Sürekli yağmur veya kar getirir).* [*Ing.* ve *Fr.* Nimbo-stratus]. ☆ *Eşanl.* katman karabulut.

nimbüs, i. *Lat. nimbus,* bulut. *meteor.* Her yanı aynı grilikte yağmur bulutu. *(Bugünkü adlandırma sisteminde nimbüs yerine nimbo-stratüs kullanılır. Nimbüs terimi yalnız bileşik adlarda geçer; fraktonimbüs, kümülonimbüs).* [*Ing.* ve *Fr* Nimbus]. ☆ *Eşanl.* karabulut.

nim.çehre, b. l. *Osm.* < *Fars. nim,* yarım + *çehre,* yüz. *mit.* Korkunç bir masal hayvanı.

☆ *Eşanl.* neanas.

nime[1] /nime/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Yarım, yarı.

~ **nime,** *esk.* Yarım yarım, parça, parça.

nime[2], e. *Osm.* < *Ar. esk.* Ne güzel, ne iyi.

nimet,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* § ● İyilik, lütuf, ihsan; § ❷ İyi yaşamak için gerekli olan şeyler; § ❸ Yiyecek ve içecek, rızk; § ● Kadın adı; ◎ ~ **-i ayağı ile tepmek,** *dey.* Eline geçen fırsatları değerlendirme yoluna gitmemek. ◎ ~ **-ini yemek,** *dey.* İyiliğini görmek. ◎ ~ **-iyle perverde olmak,** *esk. dey.* Birinin lütfuna ermek; ◎ ~ **-i iliğinde kemiğinde -i olmak,** *dey.* Birinden devamlı ve büyük iyilikler görmüş olmak. ◎ **Ne ~?,** *«Ne iyi oluru»* anlamında kullanılır.

~ **hakkı için,** *dey. «Yenip içilen şeyler üstüne»* anlamında yemin sözü.

nimetşinas /nimetşinās/, b. s. *Osm.* < *Ar. nimet* + *Fars. şinās. esk.* Yapılan iyiliği bilen, unutmayan.

nimfa, i. *zool.* ◘ Nemf.

nimfeum, i. Romalılarda, su ve orman perileri olan nimf'lere adanmış önyüzünde sütunlu bir gezi yeri bulunan kutsal çeşme. [*Ing.* Nymphaeum; *Fr.* Nymphée].

nimr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kaplan.

nimravus, i. Oligosen tabakasında fosil olarak bulunan, uzun köpek dişli etçil memeli hayvan, büyüklüğü kediyle aslan arasında değişir. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Nimravus*].

nimrod, i. ◘ Nemrut.

nimtan, b. l. *Osm.* < *Fars. nim,* yarım + *tan. esk.* Mintan.

nina, i. § ● Anneanneye veya babaanneye verilen ad. [*Ing.* Grandmother; *Ing.* Grandmère]. § ❷ Çok yaşlı kadınlar için kullanılır. [*Ing.* Old woman; *Fr.* Grand-mère, vieille femme]; § ● *esk.* Anne. [*Ing.* Mother]; ◎ **hanım ~** (kadın nine], Büyük anne; ◎ **süt ~,** ◘ Sütnine.

ninni, i. § ● Çocukları uyutmak için söylenen manzum veya mensur sözlü türkü. [*Osm.* Becbece; *Ing* Lullaby; *Fr.* Berceuse]; § ● *ünl.* Söylenen ninnilerin sonunda tekrarlanan söz: *Uyusun da büyüsün, ninnil;* § ● *müz.* Birçok bestecinin bu türde eserleri vardır: *Chopin'in piyano için yazdığı Ninni, Strawinsky'nin Ateş kuşu.* [*Ing.* Lullaby; *Fr.* Berceuse].

~ **gibi,** *dey.* Uyku getirecek kadar ağır ve sıkıcı müzik parçası, v.b. için söylenir.

nipa, i. *bot.* Malezya palmiyesi; palmiye şarabı yapımında kullanılır. Damıtma yoluyle alkol elde edilir. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Nipa].

nipekotik, s. *Fr. nipécotique. kim.* Formülü $C_6H_{11}O_3N$ olan heksahidronikotik asid için kullanılır; 250° C'ta erir, nikotik asidin alkol ve sodyumla hidrojelendirilmesinden elde edilir. [*Ing.* Nipecotic].

☆ *Eşanl.* Piperidin-3-karboksilik.

nipel, i. *Fr. nipple.* § ● *tekn.* Boruları birbirine bağlamağa yarayan, düz veya her iki ucuna erkek diş açılmış bağlama *(fiting)* elemanı. [*Ing.* Nipple]; § ● *döş.* İki bağlantı parçasını birbirine yakın olarak eklemekte kullanılan özel parça. [*Osm.* Dübünipel, nipel; *Ing.* Shoulder nipple]. ◎ **ısıtıcı ~,** *döş.* ◘ Isıtıcı.

Nippon, öz. i. Japonların ülkelerine verdikleri ad. [*Ing.* ve *Fr.* Nippon].

niran /nirān/, i. *Osm.* < *Ar. nār* + *nūr esk.* § ● Ateş; § ❷ Cehennem.

nire, i. *dok.* Bir dokuma tezgâhında atkı ipliklerinin çözgü iplikleri arasından geçebilmesi için çerçevelerin hareketiyle ağız açıklığı veren eleman. *(Daha çok gücü denir).*

~ **boncuğu,** *dok.* Nire tell üzerine çözgü ipliği geçirilen delikli parça.

~ **çerçevesi,** *dok.* ◘ Gücü çerçevesi.

~ **gözü,** *dok.* Nire boncuğu üzerinde bulunan ve çözgü ipliği geçirilen delik.

~ **tell,** *dok.* ◘ Gücü tell.

nirenc, neyrenc, i. *Osm.* < *Fars. nireng* + *Ar. nirenc. esk.* § ● Büyü, efsun, tılsım; § ❷ Hile, düzen; §. ● Resim, suret.

nirencat, neyrencat, ç. l. *esk.* Büyüler, tılsımlar.

nireng, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Düzen, hile; § ❷ Büyü, sihir; § ● Resim, suret.

nirengi /nirengī/, i. *Osm.* < *Fars. geod.* ve *topogr.* Belli sayıda noktanın konumunu büyük bir kesinlikle tespit etmek için, bu noktaları tepe olarak kabul eden üçgenler çizmeğe dayanan geodezi işlemlerinin tümü. [*Ing.* Surveyor's triangulation; *Fr.* Triangulation]; ☆ *Eşanl.* triyangülasyon; ◎ **grafik ~,** *geod.* ve *topogr.* Topografyada kullanılan ve teodolit ile yapılan gözlemleri temel olan nirengi işlemi. [*Alidat ile yapılan gözlemlerde, kesim noktaları kurşun kalemle belirtilir. Böylece, önden, geriden ve yandan kestirmelerle üçgen ağının bir noktasının konumu grafikle tespit edilebilir).* [*Ing.* Graphic triangulation; *Fr.* Triangulation graphique]; ◎ **havadan ~,** *geod.* ve *topogr.* İki ayrı görüntünün bazı ortak noktalarının koordinatlarını ölçerek plastik bir görüntüye ait noktaların koordinatlarını başka bir görüntünün koordinatlarına taşımayı sağlayan fotogrametri yöntemi: *Havadan yapılan nirengi, arazi üzerindeki hazırlık çalışmalarını büyük ölçüde azalır.* [*Ing.* Aerotriangulation; *Fr.* Aérotriangulation]; ◎ **radyal ~,** *geod.* ve *topogr.* Hemen hemen düşey eksen doğrultusunda alınmış hava fotoğraflarıyla tam bir üçgen ağı elde etmeğe yarayan fotoğraf yöntemlerinin bütünü. [*Ing.* Radial triangulation; *Fr.* Triangulation par fentes radiales].

~ **haritası,** *geod.* ve *topogr.* Nirengi yoluyle araziyi üçgenlere bölerek yapılan harita.

~ **işareti,** *geod.* ve *topogr.* Nirengi gözlemleri yapabilmek için, bir ağacın veya desteklenmiş bir sırığın tepesine yerleştirilen mira.

~ **noktaları,** *geod.* ve *topogr.* Nirengi işleminde meydana gelen üçgenlerin tepe noktaları. [*Ing.* Trigonometrical points; landmarks, reference marks, guide marks].

niriz /nirīz/, i. *Osm.* < *Fars. müz.* ◘ Nikriz.

nirizi /nirīzi/, i. *Osm.* < *Fars. mus. esk.* Türk musikisinin XIV. yüzyılda meydana getirilen birleşik makamlarından biri. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

niru /nirū/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kuvvet, güç.

nirumend /nirūmend/, s. *Osm.* < *Fars. nirū,* zor + *mend* niru-mend. *esk.* Güçlü, kuvvetli.

nirumendi /nirūmendī/, i. *esk.* Kuvvetlilik, güçlülük.

nirvana, i. *Pali dilinde nibbana* > *Sansk. din.* Budha'çılıkta ruhu, bir bedenden ötekine göç ederek *(samsara),* çeşitli yaratıklar halinde yaşamaktan kurtaran en yüksek mertebeye verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Nirvana].

~ **ilkesi,** *psikanaliz.* Ruhî cihazın, gerginlikleri mümkün olduğu kadar azaltma eğilimi. [*Ing.* Nirvana principle; *Fr.* Principe de nirvana].

nisa /nisā/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kadınlar. [*Ing.* Women, womankind; *Fr.* Femmes; sexe féminin].

nisai /nisāi/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Kadınlarla ilgili: *Nisai hastalık.* [*Ing.* Pertaining to women]; § ● Kadın hastalıklarıyle ilgili. [*Ing.* Gynecological; *Fr.* Gynécologique]; ☆ *Eşanl.* jinekolojik.

nisaiye /nisaiye/, i. *Osm.* < *Ar. nisa. tıp.* Kadın hastalıkları. [*Ing.* Gynecology; *Fr.* Gynécologie]. ☆ *Eşanl.* jinekoloji.

nisaiyeci /nisaiyeci/, i. ve s. Kadın hastalıkları hekimi. [*Ing.* Gynecologist; *Fr.* Gynécologue, gynécologiste].

☆ *Eşanl.* jinekolog.

Nisan /nīsān/, i. *Süryanice.* Yılın dördüncü ayı olup otuz gün sürer. [*Ing.* April; *Fr.* Avril].

~ **balığı,** Nisanın ilk günü yapılan aldatma ve şakalar. *(Fransa kralı Charles IX'un bir emirnamesiyle, o zamana kadar 1 Nisan olan Yılbaşı, 1 Ocağa alınınca, yılbaşı hediyeleri 1 Ocak'ta verilmeğe başlandı. 1 Nisan gününde ise şakadan haberler ve hediyeler gönderilmeğe başlandı. Nisan ayında güneş balık burcundan çıktığı için de 1 Nisan şakalarına Nisan balığı adı verildi.)* [*Ing.* First of April hoax; *Fr.* Poisson d'avril].

~ **suyu,** *tar.* Nisan ayında yağan ilk yağmurun suyu. *(Osmanlı sarayındakiler koğuşu görevlileri şifalı olduğuna inanılan bu suyu toplar ve padişaha sunarlardı. Padişah da kendilerine bîner akçe bahşiş verirdi).*

~ **taşı,** *tasav.* Mevlânâ türbesinin girişinde sol tarafta, set üstünde duran taş. *(Kazan büyüklüğündeki bu işlemeli taş. Kubbai Hadrânın (yeşil kubbe) üstüne yağan yağmurla doldurulurdu. Bu suya destar şeritlerinin taylasanları (sarıkların sarkan uçları batırılır, isteyenler şifa niyetine dağıtılırdı. Bu suya destar suyu denirdi).*

nisap,-bı /nisāp/, i. *Osm.* < *Ar. nisāb. esk.* § ● Derece, istenilen oran. [*Ing.* Quorum]; § ● Asıl unsur, esas; § ● Hisse, nasip; § ● *mal.* Sermaye. ◎ **nisabını bulmak,** *dey.* İstenilen oranı bulmak; ◎ **ekseriyet nisabı (nisab-ı ekseriyet),** Çoğunluk oranı, çoğunluk derecesi.

nisbet, i. ◘ Nispet.

nisbeten, z. ◘ Nispeten.

nisbi, s. ◘ nispî.

nisbiye, s. *esk.* Nisbî'nin dişili.

niseb, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* nisbet'in çoğulu.

~ **-i âdad,** *huk.* Miras meselesinde payları gösteren sayıların birbirleriyle karşılaştırılması. *(Bu karşılaştırmayı yapabilmek için payların ortak payda altında birleştirilmesi gerekir. Sayılar arasında tebayün (7-10-16 gibi) veya tamasül (5-5 gibi),*

yahut tedahül (20-5 gibi) veyahut tevaküf (4-10 gibi) vardır. Karşılaştırma, duruma göre, paydaların birleştirilmesine ilişkin matematik metodlarından biriyle yapılır); ◉ ~ **i şerife,** *müz.* Türk musikisinde kullanılan dizi ve makamların yapısında bulunan tam sekizli, tam beşli ve tam dörtlü aralıkların tümüne verilen genel ad.

nisetamid, i. *Fr. nicéthamide. ecz.* Nikotinik asid dietilamin'in yaygın adı; zehirli olmayan bir kardiyotoniktir; ağızdan veya makattan verilir. [*ing.* Nicethamide].

nispet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. nisbet.* § ❶ Oran. [*ing.* Ratio, proportion; *Fr.* Proportion]; § ❷ Bağıntı, ilgi, ilinti, bağlılık. [*ing.* Relationship; relation; *Fr.* Relation; rapport]; § ❸ *h.d.* Sırf birini üzmek, ona karşı inat olsun diye yapılan iş. [*ing.* Spite, spiteful or defiant act; *Fr.* Dépit]; § ❹ *z. h.d.* Nispet olsun diye: *Bunu bana nispet yapıyor;* § ❺ *mat. esk.* İki sayı veya şekil arasındaki kıyas veya ilgi. [*ing.* Comparison; *Fr.* Comparaison]. ◉ ~ **ler tablosu,** *bank.* ve *bors.* Bölme veya sayılarla, menkul kıymetlerin uğradığı değişmeleri gösteren tablo.

~ **kabul etmemek,** *dey.* Bir tutulamamak, kıyaslanamamak.

~ **etmek,** *dey.* Bir gibi tutmak, oranlamak, eşit tutmak, kıyaslamak.

~ **vermek,** *dey. (Birine),* birinin karşısına geçip onu üzecek şekilde gösteriş yapmak.

nispetçi, s. Başkasına nispet yapmayı, onu kıskandıracak davranışlarda bulunmayı seven kimse. [*ing.* Spiteful, defiant].

nispeten /nis:peten/, z. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kıyaslanarak, göre, yanında: *Bu, ötekinden nispeten çok iyi*]. [*ing.* In comparison; *Fr.* Relatively, in proportion]. § ❷ Öncekine göre, bir dereceye kadar, şöyle böyle: *Bugün hava nispeten iyidir.* [*ing.* Not too well].

nispetsiz, s. Oransız, ölçüleri birbirini tutmayan.

nispetsizlik,-ği, i. Oransız olma, birbirini tutmama. [*ing.* Unproportionate, disproportionate; *Fr.* Disproportionné,-ée].

nispî /nispî/, s. *Osm.* < *Ar. nispet. esk.* § ❶ Kıyaslamaya dayanan, bağıntılı: *Güzellik ve çirkinlik nispî özelliklerdir.* [*ing.* Relative; proportionate; proportional; *Fr.* Proportionnel,-elle, relatif,-ive]. ☆ *Eşanl.* **izafî**; § ❷ Daha öncesine nispetle, bir evvelkine göre *(olan).*

~ **aile hakları,** *huk.* ◘ **Hak.**

~ **butlan,** *huk.* Belirli bir hukuk işleminin geçerli olabilmesi için gerekli sayılan ve kişilerin korunması amacına yönelmiş bulunan şartların eksikliği nedeniyle, o hukuk işleminin sakat doğması. [*ing.* Relative nullity].

~ **boşanma sebepleri,** *huk.* ◘ **Boşanma.**

~ **çoğunluk,** *huk.* ◘ **Çoğunluk.**

~ **çürüklülük,** *huk.* ◘ **Nispî butlan.**

~ **danışıklılık,** *huk.* ◘ **Nispî muvazaa.**

~ **ekseriyet,** *huk.* ◘ **Ekseriyet.**

~ **fakirleşme,** *ikt,* ◘ **Fakirleşme.**

~ **hak,** *huk.* ◘ **Hak**[2].

~ **muvazaa,** *huk.* Nispî danışıklık. Hukukî işlemin asıl ilgisini gizlemek için yapılan hareket. Malik durumunda görünmek istemeyen bir kimsenin başka bir şahsı mal sahibi göstermesi.

~ **nem,** ◘ **Bağıl nem.**

~ **para cezası,** ◘ **Ceza.**

~ **rutubet,** *coğr.* ◘ **Bağıl nem.**

~ **rutubet ortalaması,** *trm.* Günün üç belirli zamanında yapılan bağıl nem hesaplarına dayanarak bulunan günlük, aylık, yıllık veya normal ortalama.

~ **rüzgâr,** *hava.* Havanın içinde bulunan bir cisme göre hızı. [*ing.* Relative wind; *Fr.* Vent relatif].

~ **temsil,** *huk.* Parlamenter bir yönetim sisteminl benimseyen ülkelerde, siyasal partilerin, halktan aldıkları oy oranında yasama organlarında temsil edilmeleri, oy oranına uygun sayıda parlâmentoya üye sokabilmeleri. [*ing.* Proportional elections; *Fr.* Représentation proportionnelle].

~ **temyiz sebepleri,** *huk.* ◘ **Temyiz sebepleri.**

NISSL, Franz, öz. i. *(1860 - 1919).* Alman psikiyatri hekimi.

~ **cisimciği,** *dokb.* Nötronların gövde kısmında bulunan kromofil madde; boyanınca hücreye kaplan postu görüntüsü verir. [*ing.* Nissl's body; *Fr.* Corps de Nissl].

nist, ed. *Osm.* < *Fars. ne* + *est.* eki. *esk.* «*Yok, değil, değildir*» anlamında kullanılır.

nistagmograf, i. *Fr. nystagmographe. tıp.* Nistagmus halinde gözküresinin hareketlerini kaydeden âlet. [*ing.* Nystagmograph.].

nistagmus, i. *Yun. tıp.* Gözlerin birinin veya her ikisinin olduğu yerde, kimi kere de sağa, sola, yukarı, asağı bakarken istem dış. olarak durmadan titremesi, yerinde oynaması. [*ing.* ve *Fr.* Nystagmus]; ◉ **salınımlı (dönerli)** ~, *vet.* Ansefalitlerden, uyuşturucu maddelerden ileri gelen zehirlenmelerden kısaca beyin ve beyincikteki bozukluklardan ileri gelen nistagmus. [*ing.* Oscillatory nystagmus, rotatory nystagmus; *Fr.* Nystagmus oscillatoire, nystagmus rotatoire].

nistatin, i. *Fr. nystatine ecz. Streptomyces nourcei* kültürlerinden çıkarılan antibiyotik. *(Mikroskopik mantarların sebep olduğu hastalıklara karşı etkilidir).* ◉ **ağız monilyası** *(pamukçuk),* **mide - bağırsak monilyası,** İnsanlarda görülen mantar hastalığı komplikasyonları, v.b. [*ing.* Nystatine].

nistî /nistî/, i. *Osm.* < *Fars. nist. esk.* Yokluk, bulunmazlık.

nistlik,-ği, i. *esk.* Yok olma.

nisvan /nisvân/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* Kadınlar.

nisvî /nisvî/, s. *Osm.* < *Ar. nisve. esk. Kadınlarla ilgili, kadınlara mensup.*

nisviye, s. *esk.* **Nisvî'nin dişili.**

nisyan /nisyân/, i. *Osm.* < *Ar. nesy. esk.* Unutma. [*ing.* Forgetting; forgetfulness; oblivion; *Fr.* Oubli; amnésie].

niş[1], i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Arı, akrep gibi böceklerin iğnesi; § ❷ Diken; § ❸ Zehir.

niş[2], i. *Fr. niche. mim.* ◘ **Göz;** ◉ **tünel** ~ **i,** *demir.* Tünel içinde çalışan işçilerin, tren geçerken sığınabilmeleri için tünel duvarlarında açılan oyuk. [*ing.* Refuge-hole; *Fr.* Niche de refuge].

nişabur, nişapur /nişâbûr, nişâpûr/, i. *Osm.* < *Fars. müz.* Türk musikisinin eski *(besyüz yıldan fazla)* birlesik makamlarından biri.

~ **üçlüsü,** *müz.* Nişabur makamında kullanılan ve buselik, nim-hicaz ve neva seslerinden meydana gelen küçük üçlü.

nişaburek /nişâburek/, b. i. *Osm.* < *Fars. nişâbûr,* küçük nişabur. *mus.* Türk musikisinin, üç yüzyıllık geçmişi olan birlesik bir makamı.

nişadır, i. ◘ Nişadır.

-nişan /nişân/, s. *Osm.* < *Fars. nişânden. esk.* § ❶ «*Duran, dikilen, kalan*» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar; § ❷ Diken; § ❸ Gösteren, alâmet eden.

nişan /nişân/, i. *Osm.* < *Fars. nişânden.* § ❶ İm, iz, belirti, bilgilik. [*Osm.* Alâmet; *ing.* Sign, mark, indication; *Fr.* Marque, signe]; § ❷ Yavukluluk: *Aralarında nişan var.* [*ing.* Engagement; *Fr.*

NİŞANLAR

YILI	ADI	ÖZELLİĞİ	NE İÇİN ÇIKARILDIĞI
		Selim III devri	
1801	Hilâl nişanı	elmasla çevrili ay şekilli avize	İskenderiye savaşlarında başarı göstermiş olan Ahmet Kaptan ile İngiliz deniz subayı Hacenson'a verilmek üzere
		Mahmud II devri	
1831	Nişanı İftihar	altın, gümüş veya elmaslı	→ NİŞANI IFTIHAR
1832	Tasviri Hümayun nişanı	pırlanta bezekli minyatür	→ TASVIRI HÜMAYUN NIŞANI
		Abdülmecid devri	
1839 - 1861	Makamlara mahsus Nişanı İftiharlar	altın gümüş veya elmaslı altın	→ NİŞANI IFTIHAR
1839 - 1861	Murassa nişanı	elmaslı, işlemeli altın ve kaplama	→ NİŞANI IFTIHAR
1839 - 1861	Nişanı Imtiyaz	murassa, değişik değerlerde	→ NİŞANI ALI IMTIYAZ
1851	Mecidî nişanı	murassa, altın	→ MECIDI NİŞANI
		Abdülaziz devri	
1861	Nişanı Ali Imtiyaz	altın zemin, çevresi mineli	→ NİŞANI ALI IMTIYAZ
1862	Nişanı Osmanî	murassa veya gümüşten ve mineli	→ NİŞANI OSMANI
		Abdülhamid II devri	
1878	Şefkat nişanı	altından, yalnız kadınlara verilirdi	→ ŞEFKAT NİŞANI
1878	Nişanı Ali Imtiyaz	altından, elmas bezekli	→ IMTIYAZ NİŞANI
1892	Hanedanı Alî Osman nişanı	altından, çevresi beyaz mineli	→ HANEDANI ALI OSMAN NIŞANI
		Mehmed V Reşad devri	
1910	Maarif nişanı	gümüş üzerine altın kaplamalı tuğra	→ MAARIF NİŞANI
1910	Meziyet nişanı	altından	→ MEZIYET NİŞANI
1916	Meclisi Mebusan âzalarına mahsus nişan	altın üzerine beyaz mineli ortası aylı	→ MECLISI MEBUSAN AZALARINA MAHSUS NIŞAN

Fiançailles]; § ❷ Evlenme vadi için yapılan özel tören. *(Genellikle yüzük takma töreni).* [*Ing.* Engagement, betrothal; *Fr.* Fiançailles]. ☆ *Eşanl.* yavukluluk töreni. § ❸ Bazı deyimlerde «*gezleme*» anlamıyle geçer: *Nişan almak, nişan atmak, nişan taşı.* [*Ing.* Target; *Fr.* But]; § ❹ Devlet tarafından ünlü bir kimsenin şerefine veya unutulmayacak bir olayın hatırası için bastırılan madalya. [*Ing.* Decoration; *Fr.* Décoration]; § ❺ Bir olayın antlaşması için dikilen taş; § ❻ Bazı fahrî mükâfatların özel işareti: *Liyakat nişanı, şefkat nişanı.* [*Ing.* Order; *Fr.* Ordre]; § ❼ *esk.* Yara izi; § ❽ *bayınd.* Temizlenmiş bir arazi üzerinde, kaldırılmış olan malzeme miktarını hesaplamak için bırakılan işaret veya toprak kümesi; § ❾ *huk.* ◘ **Nişanlanma**; § ❿ *vet.* Atlarda bazen omuzla göğüs arasında bulunan tabiî leke; ◉ **~ ı atmak** *(kadın veya erkek hk.)* Nişandan vazgeçmek; ◉ **~ ı hâmayun,** *teşk. tar.* Osmanlı padişahlarının ferman veya resmî evrakları imzalamak için kullandıkları tuğra işareti. *(İslâm ülkelerinde daha önce imza yerine kullanılan tuğraların pek çok çeşidi vardı. Osmanlı vesikalarında görülen nişanı şerif, tevkii hümayun, tevkii refî, nişanı şerif, nişanı sultanî v.b. adların hepsi «tuğra» anlamındadır).* ◉ *(Bir şeye)* **~ koymak,** *dey.* İleride tanıyabilmek veya ölçebilmek üzere bir şeyin durumunu, onun herhangi bir özelliğini akılda tutarak, ona ufak bir bilgilik katmak: *Dönüşte yolumuzu şaşırmamak için şu çifte kavakları nişan koymuştuk.* [*Ing.* To make a mark; *Fr.* Faire une marque]; ◉ **armaya ~ almak,** *den.* Bir düşman gemisinin direklerini devirmek için orayı nişan tutarak ateş etmek; ◉ **görerek ~ alma,** *sil.* Görülen bir hedefe nişan alma; ◉ **görmeden ~ alma,** *sil.* Görülmeyen bir hedefe nişan alma; ◉ **Âlî İmtiyaz ~ ı,** (a) Abdülaziz (1861-1876) tarafından çıkarılmış nişan. Rütbesi ve nizamnamesi yoktur. Orta kısmı altından ve kabarıktır; üzerinde padişahın tuğrası vardır; kırmızı mineli ve altın yaldızlı defne dalıyle çevrilmiştir. Pırlantalı 35 şuadan meydana gelen nişan, güneş kursunu andırır. Pırlantalı bir iğne ve kenarları bir sıra yeşil çizgili kırmızı şeritle göğüste takılırdı. (b) Abdülhamid II tarafından 1878'de çıkarılmış nişan *(tek rütbesi vardır).* Ilmiye ve mülkiye memurlarıyle askerlere ve yabancılara, Osmanlı devletine olağanüstü hizmetler karşılığı verilirdi. Altın ve değerli taşlarla süslenmiştir. Üzerinde «*Hamiyet, gayret, şecaat, sadakat*» kelimeleri yazılıdır. Kordonla boyuna takılırdı. Takılmaması şartıyle büyük erkek evlâda kalırdı. Altın ve gümüşten yapılmış madalyaları da vardır. ☆ *Eşanl.* **Nişanı Âlî İmtiyaz;** ◉ **ayar ~ ı,** *matb.* ◘ **Ayar;** ◉ **Füruğı Efşan ~ ı,** Yalnız padişah tarafından boyuna asılmak üzere Abdülmecid'in çıkardığı nişan. ☆ *Eşanl.* **Nişanı Füruğı Efşan;** ◉ **gümüş el ~ ı,** *ask. tar.* ◘ **Gümüş;** ◉ **İftihar ~ ı,** Mahmut II (1808-1839) ve Abdülmecid (1839-1861) devirlerinde çıkarılan nişanların adı. Mahmut II'nin iftihar nişanı elmas, altın ve gümüştendi; murassa idi ve ulâ, saniye, salise ve rabia rütbeleri vardı. Nişanla birlikte beratı da verilirdi. Abdülmecid devrinin iftihar nişanı ulâ, saniye ve salise dereceli ve murassadır; oval biçimli düz bir madalyaya benzer. Nişanın nizamnamesi yoktur. Ortada oval altından bir plak, üzerinde Sultan Abdülmecidin çiçekli tuğrası vardır. ☆ *Eşanl.* **Nişanı İftihar;** ◉ **İmtiyaz ~ ı,** Abdülmecid (1839-1861) tarafından Mecidî nişanından önce çıkarılmış nişan. Tek rütbeliydi. Fakat verilen kimseye göre maddî değeri farklı olurdu. Berat ile verilir ve göğsün sol tarafına takılırdı. Nişanın ortasında kırmızı mineli defne dalı içinde padişahın tuğrası, bunun çevresinde de değerli taşlarla bezenmiş 35 şua vardır. Nizamnamesi yoktu, özel izinle takılabilmek şartıyle vârise geçerdi. ☆ *Eşanl.* **Nişanı İmtiyaz;** ◉ **Maarif ~ ı,** Emrullah Efendinin Maarifi Umumiye Nazırlığı sırasında, «ilim, maarifet ve sanat» ile ilgili işlerde üstün başarı gösteren öğretmenlere verilmek üzere 3 mayıs 1326 (1910) tarihli padişah emriyle çıkarılmış nişan. ☆ *Eşanl.* **Nişanı Maarif;** ◉ **Maria Theresia ~ ı,** Avusturya'da 1758'de imparatoriçe **Maria Theresia** tarafından Daun'un, Kolin zaferinden sonra çıkarılmış nişan *(1919 yılında 60 yıl içinde 928 kişiye verildikten sonra kaldırıldı. Üç derecesi vardır. Kenarı kırmızı şeritli, beyaz kurdeleyle takılır).* [*Ing.* Order of Mary Theresa; *Fr.* Ordre de Marie-Thérèse]; ◉ **meziyet ~ ı,** *tar.* Osmanlı devletinde üstün hizmette bulunan memurlar, Osmanlı uyruklularına ve yardımsever yabancılara verilmek üzere Mehmed V Reşad'ın iradesi seniyesiyle çıkarılan nişan (1910). Mecidî ve Osmanî nişanlarından üstündü; ◉ **Maximilian ~ ı,** 1853'te kral Maximilian II Joseph'in çıkardığı Bavyera nişanı. Iki bölüme ayrılan tek sınıf: bilimler ve sanatlar işareti: altın gotik haç. Beyaz zırhlı mavi bir kurdele ile boyundan asılarak taşınırdı. [*Ing.* Order of Maximilian; *Fr.* Ordre de Maximilien]; ◉ **Mecidî ~ ı,** *tar.* Sivil ve askerî yararlıkları değerlendirmek üzere, 1851'de Osmanlı padişahı Abdülmecid tarafından çıkarılan nişan *(halk arasında Mecidiye nişanı denirdi);* ◉ **Melekler ~ ı,** İsveç nişanı, XIII. yüzyıl sonunda çıkarılan. Frederik I tarafından 1478'de yeniden düzenlendi. Lorraine haçıyla çerçeveli, üzerinde altından dört melek bulunan, beyaz mineli haç biçimindedir; ortasındaki mavi mineli dörtgenin üzerinde I.H.S. harfleri yer alır. Şeridi gök mavisi renginde dir. Tek rütbesi vardır; ◉ **Olaus nişanı** *(Lat.)* **(Aziz ~),** 1847'de her çeşit hizmeti mükâfatlandırmak için konulmuş sivil ve askerî İsveç-Norveç nişanı; ◉ **Osmanî ~ ı,** Abdülaziz'in (1861-1876) 1862 tarihli emriyle çıkarılmış nişan. Devlet hizmetinde büyük başarı göstermiş olanlara verilirdi. Dört rütbesi vardı. Ömür boyu geçerli olmak üzere verilirdi. Nişan, ancak beratına sahip olanlarca takılabilirdi. ☆ *Eşanl.* **Nişanı Osmanî.**

~ alayı, *teşk. tar.* Yeniçeri kabadayılarından birinin, işletmek üzere açtığı kahveye asmak için kendi ortasının nişanını alayla götürmesi. *(Yeniçeriler, kanunlara göre sanat ve ticaretle, meşgul olamadıkları halde, sonradan ocak bozuldu ve nişan alayı yapanlar çoğaldı).*

~ âletleri, *sil.* Bir hedefe nişan almayı sağlayan âletler: *(Nişangâh-arpacık sistemi, dürbünler, nişan ruhlusu ve aynaları, kolimatör, gonyometre, v.b. nişan âletleridir).*

~ alma, *sil.* Bir ateşli silâhı, atılan mermi hedefi bulacak şekilde yöneltme. [*Ing.* Taking aim at *(something); Fr.* Mise en joue].

~ almak, § ❶ *sil.* Bir silâhın nişan hattını hedef üzerine veya yardımcı nişan noktasına yöneltmek. [*Ing.* To take aim at *(something); Fr.* Viser un point marqué]. ☆ *Eşanl.* **gezlemek;** § ❷ *den.* Topa tutulan gemiyi batırmak için su hattını nişan tutmak; § ❸ Kendisine nişan verilmek.

~ atmak, *dey.* Ateşli silâhlarla atış yapmak. [*Ing.* To shoot, to fire; *Fr.* Tirer au but, à blanc].

~ beşiği, *sil.* Bir topun geri tepmesini frenleme ve yerine getirme tertibatı ile kundağı arasındaki parça. *(Bu parça, atış açısını, nişangâh açısı ve toprak açısı şeklinde ikiye bölerek, topun yüksekliğine nişan alma süresini kısaltır).* [*Ing.* Aiming cradle].

~ çubuğu, *sil.* Bir silâhta nişan noktası olarak kullanılan çizgili çubuk. Buna «aiming stake» de denir. [*Ing.* Aiming post].

☆ *Eşanl.* **nişan şahsı.**

~ dairesi, *sil.* Yükseklik ve yan açılarını ölçen âlet. *(Merkezine bir alidat veya periskopik bir dürbün yerleştirilmiş bir açı ölçme tertibatı bulunan bir tabladan meydana gelir).* [*Ing.* Aiming circle].

~ dürbünü, *sil.* ◘ **Dürbün.**

~ düzlemi, *sil.* Bir ateşli silâhta, kolimatörün düşey hattından ve nişancının gözünden geçen düşey düzlem.

~ halkası, ◘ **Nişan yüzüğü.**

~ hattı, *sil.* Bir nişan âletinde, kolimatörün düşey ve yatay ışın hatlarının kesişme noktalarını atıcının gözüyle birleştiren çizgi.

~ kabağı, *esk.* Hedef olarak dikilen su kabağı.

~ kalemi, *teşk. tar.* Osmanlı devletinde vezir, beylerbeyi, Sancakbeyi, mevalî beratlarıyla zeamet ve tımarların kayıtlarının yapıldığı kalem. *(Tımar veya zeamet verildiğine dair evrak önce defterhaneye, «derkenar» yazıldıktan sonra da buyruldusu alınarak Nişan kalemine teslim edilirdi. Tahvil kalemi veya Kese kalemi de denirdi).*

~ kepçesi, *sil.* Merkezinde küçük bir deliği, sapı ve ruhlusu bulunan, boyanmış teneke, düz mukavva parçası veya başka bir maddeden yapılmış, daire şeklinde âlet. Nişan kepçesi, tevcih ve nişan eğitiminde kullanılır. [*Ing.* Aiming disk].

~ kontrol âleti, *sil.* Bir silâhın nişan hattını düzeltmek için silâhın üzerine takılan özel bir âlet. Nişan kontrol âleti, nişan eğitiminde, öğretmenin nişan hattındaki hataları bulması için kullanılır. [*Ing.* Aiming device].

~ levhası, *sil.* Atma veya ateşli silâhlarla atışta hedef olarak kullanılan levha.

~ noktası, *sil.* (a) Bir silâhın nişangâhının tevcih edildiği veya bir gözetleyicinin gözetleme âletini tevcih ettiği nokta. (b) Bir bombardımancı veya pilotun bomba, roket, mayın veya torpidoyu bırakacağı noktayı tayin için faydalandığı nokta. (c) Hedefe göre, açısal sapması bilinen ve kolayca kestirilebilen nokta: *Nişan noktası, görmeden nişan alma sırasında yön nişanını almakta kullanılır).* [*Ing.* Aiming point].

~ noktası açısı, *sil.* Silâhtan nişan noktasına giden hat ile, gözetleme yerinden nişan noktasına giden hat arasındaki açı. [*Ing.* Aiming point offset].

~ ruhlusu, *sil.* Kör atışta, ateşli silâhla yüksekliğine nişan almak için kullanılan âlet. *(Bu âlette, namlunun arka tarafına yerleştirilmiş bir kabarcıklı düzeç bulunur. Hedefe tekabül eden yükseliş açısı belirlendikten sonra, hava kabarcığı işaret çizgileri arasına gelecek şekilde namlunun eğimi değiştirilir).*

~ sâhası gömleği, *sil.* Yere dikilecek düz bir çubuğa geçirildiği zaman bir nişan şahısı manzaraısı verecek ve bu maksatla kullanılabilecek, üzeri çizgili, boru şeklinde kılıf. [*Ing.* Aiming post sleeve].

~ sehpası, *sil.* Bir tüfekle belirli bir hedefe düşey ve yatay olarak nişan almayı sağlayan ve üç ayaklı bir sehpa üzerine oturtulan düzenek. *(Atışın temel elemanları «nişan hattını ayarlamak ve belirli bir noktaya nişan almak» nişan sehpasında öğrenilir).*

~ tablası, *sil.* Hedef tahtası.

~ tahtası, *teşk. tar.* Yeni yapılan binalarda, mal getiren gemilere yeniçeriler tarafından konulan işaret. *(Balta şeklinde ve tahtadan olduğu için bu adı aldı. Yeniçeriler, ocak disiplininin bozulduğu devirlerde esnafı haraca kesiyor, yeni binalara ve mal getiren gemilere böyle işaretler koyarak işçi ücretlerinden pay ve gemi sahiplerinden haraç alıyorlardı. Devletin bina ve gemilerine bile nişan tahtası asarak haraç aldıkları olurdu).*

~ takmak, *dey.* § ◉ Göğsüne nişan iliştirmek. [*Ing.* To confer a medal of honor]; § ◉ ◘ **Nişanlamak.**

~ taşı, *tar.* Eskiden belli bir yeri işaretlemek için dikilen taş.

~ üçgeni, *sil.* Bir askerin bir silâhı uygun şekilde yöneltmekteki yeteneğini denemek üzere, bir yüzeye kurşun kalemle

işaretlenmiş şekil. [*Ing.* Aiming group].
~ **vermek**, *dey.* § ● Birini nişan ile ödüllendirmek. [*Ing.* To confer a decoration on a person; *Fr.* Conférer une décoration à qn; décorer qn]; § ● *(Bir şeyden)* Bir şeyi hatırlatmak. [*Ing.* To bear a resemblance to].
~ **vidası**, *sil.* Bir top namlusunun kuyruğuna desteklik eden ve yüksekliğine nişan almak için yükseliş açısını değiştirmeğe yarayan vida.
~ **yapmak**, *dey.* Nişan töreni düzenlemek: *Şimdilik nişan yapacaklarmış.* [*Ing.* To errange an engagement].
☆ *Eşanl.* yavuklamak.
~ **yüzüğü** *(halkası)*, Yavukluların takıp evlilik hayatlarında taşıdıkları halka biçiminde altın yüzük.

nişancı, s. ve i. *ask.* § ● Nişan alma ve ateş etme sırasında her bakımdan yeterli olan ve isabetli atış yapan kimse. *(Topçu sınıfında nişancılar doğru ve çabuk nişanı alabilecek şekilde yerleştirilir).* [*Ing.* Marksman, a good shooter; *Fr.* Fusilier; tirailleur]; § ● *astr.* ■ Yay; § ● *teşk. tar.* Osmanlı devletinde berat, menşur, name, mektup, ahidname, hüküm ve bitik gibi evrakın baş tarafına padişahın imzası olan nişanı koyan veya tuğra çeken Divanı Hümayun üyesi memur; ◎ **hava aracı** ~ **sı**, *ask.* Uçaklardan top veya makinalı tüfeklerle atış yapan, uçak mürettebatına dahil, kimse. [*Ing.* Aerial gunner].
~ **bey**, *teşk. tar.* Beylerbeyi ve vezir rütbesinde olmayan nişancı. *(Protokolda yeri taht kadılarından öndeydi).*
~ **divitdarı**, *teşk. tar.* Nişancının yanında bulunan yardımcı memurlarından biri.
~ **hassı**, *teşk. tar.* Nişancılara verilen has. *(XVI. y.y. da nişancı hasları geliri en düşük olan haslardandı).*

nişancılık,-ğı, I. § ● Nişancı olma hali. [*Ing.* Marksmanship; *Fr.* Adresse, habileté au tir]; § ● *tar.* Beratlara tuğra çekenin yaptığı iş. ☆ *Eşanl.* tuğrakeşlik.

nişande /nişände/, s. *Osm.* < *Fars. nişânden. esk.* § ● Dikilmiş, dik duruma getirilmiş; § ● Hedef olarak dikilmiş.

nişane /nişâne/, I. *Osm.* < *Fars. nişân.* Im, belirti. Alâmet, emare. [*Ing.* Mark, sign; *Fr.* Marque, signe].

nişangâh /nişângâh/, i. *Osm.* < *Fars. nişân* + *gâh, sil.* § ● Ateşli silâhlarda namluya hedefin uzaklığına ve bulunduğu yerin yüksekliğine göre gereken yükseliş açısını veren ve aynı zamanda silâhı bu hedefe doğrultmaya yarayan âlet. *(Hafif ateşli silâhlarda /piyade silâhları v.b./ basittir. Ağır ateşli silâhlarda (toplar) ise, içinde milyem gibi en küçük açı bölümleri tertibatı bulunan dürbünlerle, toprak açısını vermeğe yarayan düzeçli derece tertibatı ve benzeri parçalarla yapılmıştır).* [*Ing.* Target; *Fr.* Cible]. ☆ *Eşanl.* amaç tahtası, **hedef tahtası**; § ● Eğitimde ok veya merminin isabet ettirileceği hedef. Ateşli silâhlarda mermiyi amaca ulaştırmak için silâha gereken duruşu vermeye yarayan âlet. [*Ing.* Butt; *Fr.* Hausse]. ☆ *Eşanl.* **bakıncak**; ◎ **uygun** ~, *sil.* Atış gözetlemesine dayanan ve orta vuruş noktası hedefe gelecek şekilde hesaplanmış nişangâh açısı. [*Ing.* Adjusted elevation].
~ **braketi**, *den.* Nişangâhın top üzerinde bağlandığı kısma denir.
~ **dolabı**, *den.* Nişangâhı aşağı yukarı hareket ettirmek için yapılmış tertibat.
~ **kolu**, *den.* Dayrektörde nişan hattını gösteren kol. [*Ing.* Marking gauge; *Fr.* Trusquin].
~ **tamburaları**, *sil.* Toplarda nişan âletlerinin kısımları. *(Tamburalarda gösterilen işaretlere göre bu silâhların yanına ve yüksekliğine nişan almasını sağlar)*

nişangeç /nişângeç/, I. *Osm.* < *Fars. nişân* + *T -geç ekinden mar.* Yüz ve cumbası açılmış ağaç parçalarının kenarlarına istenilen ölçüde paralel çizgi çizmek için kullanılan el âleti. [*Ing.* Marking-gauge. mortise-guage; *Fr.* Trusquin].

nişangir /nişângîr/, I. *Osm.* < *Fars. nişân* + *gîr. esk.* Düz çizgi çizmeye yarayan marangoz âleti.

nişanlama, I. Nişanlamak eylemi. [*Ing.* Engagement; *Fr.* Fiançailles].

nişanlamak (-ı, -le), f. § ● Bir çiftin evlenme işinin kararlaştığına belgi olmak üzere parmaklarına yüzü! takmak. [*Ing.* To engage *(one's son or daughter)* to another; *Fr.* Fiancer]. ☆ *Eşanl.* yavuklamak; § ● Nişan almak; § ● Nişan koymak. [*Ing.* Engagement; *Fr.* Fiançailles].

nişanlanma, i. § ● Bir erkek ile bir kadının ileride birbirleriyle evlenme vaadiyle yaptıkları sözleşme; § ● *huk.* Bir erkekle bir kadının evlenmek için karşılıklı olarak verdikleri vaitlerden doğan akit. *(Nişanlanmanın geçerli olması için tarafların mümeyyiz olması lâzımdır. Nişanlanma, tarafları evlenmeye zorlamaz. Ancak haksız olarak bozulması halinde, maddî veya mânevî tazminat istenebilir).* [*Lat. Consensus sponsalicus; Ing.* Betrothal; *Fr.* Fiançailles].

nişanlanmak, nsz. f. § ● Evlenmeye söz verme işareti olarak yüzük takınmak: *Geçen hafta nişanlandılar.* [*Ing.* To become engaged to; *Fr.* Célébrer les fiançailles]; § ● İmlenmek, işaretlenmek.

nişanlı, s. § ● Evlenme vadiyle bağlanmış olan, sözlü. [*Ing.* Engaged, to be married, betrothed; *Fr.* Fiancé,-ée]. ☆ *Eşanl.* yavuklu; § ● *esk.* Bir nişanı, belli bir işareti olan, imli, işaretli. [*Ing.* Marked, with a sign or mark; *Fr.* Signé, marqué]; § ● i. Nişanlanmış kimse. [*Ing.* Fiancé; *Fr.* Fiancée].
~ **kâğıt**, *teşk. tar.* Nişancı, padişah veya serdarıekrem ile seferdeyken İstanbul kaymakamına, gerektiğinde kullanılmak üzere, tuğraları çekilmiş olarak gönderilen ahkâm kâğıdı.

nişanlılık,-ğı, I. Nişanlı olma hali, yavukluluk, sözlülük.

nişansız, s. § ● Belirleyici bir işareti, alâmeti olmayan; § ● Madalyonu olmayan.

nişan.taşı, b. i. Eskiden okçulukta başarı kazananların yarışmalarda attıkları okun düştüğü yere âni olarak dikilen, üzerine oku atanın adı ve attığı tarih yazılan uzun taş.

nişasta /nişas:ta/, I. *Osm.* < *Fars. nişâste. gıda sny.* Buğday v.b. tahılların tanelerinden ve patatesten özel usullerle elde edilen unumsu madde: *Buğday nişastası. Patates nişastası.* Nişasta, bitkilerin depo organlarında *(sap, kök, meyve tane)* birikir ve bazı bitkilerde sınai olarak çıkarılabilecek miktarı bulur. Nişasta tanecikleri, bulundukları bitkilere göre, çok değişik şekil ve boyuttadır. *(Birkaç mikrondan 200 mikrona kadar).* Bu tanecikler yalnız bitki hücrelerinde bulunur. Formülü $C_6H_{10}O_5$ olan nişasta, soğuk suda, alkolde ve eterde çözünmez; sıcak suda kola *(nişasta peltesi)* denilen jelatinimsi bir kütle halini alır. Amilaz adındaki diyastazın etkisiyle bozunarak maltoz verir; maltoz da glükoza dönüşebilir. Eczacılıkta çamaşırların kolalanmasında ve özellikle gıda sanayiinde *(ekmek, pirinç unu, patates nişastası, tapiyoka, ararot, sagu)* kullanılır. Kozmetolojide, güzellik maskelerinde kullanılan bazı yumuşatıcı pudraların bileşimine girer. Kâğıtçılıkta, nişasta çözeltisi kâğıdın çeşitli yerlere yapıştırılmasında kullanılır. [*Ing.* Starch; *Fr.* Amidon].
~ **buğdayı**, *bot.* Kaplıcayı andıran ufak taneli, nişastası çok, 28 kromozomlu dağlık yerlerde yetişen, sert buğdaylarla aynı kategorıden olan bir buğday çeşidi. [*Lat. Triticum dicoccum, Triticum dicoccoïdes; Fr.* Amidonnier sauvage].
~ **fabrikası**, Nişasta imal eden fabrika. [*Fr.* Amidonnerie].
~ **tutkalı**, *matb.* Suda eritilen ve sudkostik ile karıştırılmış olan bitkisel nişastadan meydana gelen yapıştırıcı madde. *(Bu birleşim asid nitrik ile nötralize ve Formalin ile konserve edilir).* [*Ing.* Starch gum; *Fr.* Colle d'amidon].
~ **mısırı**, *bot.* Şekil ve görünüşü sert mısıra benzeyen, yalnız danesi daha büyükçe çeşitli renkte, koçanı sert mısırdan biraz daha kısa fakat daha kalın, geç kemale gelen bir mısır çeşidi. [*Lat. Zea mais var. amylacea*].
☆ *Eşanl.* yumuşak mısır.

nişest, i. *Osm.* < *Fars. nişesten,* oturmak. *esk.* Oturma.

nişeste, I. *Osm.* < *Fars. nişesten,* oturmak. *esk.* § ● Oturan, oturmuş olan; § ● *(Gemi hk.)* Karaya oturmuş.

nişestegân, ç. i. *esk.* Oturanlar.

nişib /nişîb/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* İniş, yukarıdan aşağıya inen yer.

nişimen /nişîmen/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Oturacak yer; § ● Meclis, toplanılacak yer.

nişin /nişîn/, s. *Osm.* < *Fars. nişesten.* oturmak, *esk.* «Oturan, oturmuş» anlamıyle bileşik sıfatlar yapar.

nişter /nîşter/, I. *Osm.* < *Fars. nîştar. esk.* Neşter.

nit, I. *Lat. nitescere.* Zahirî alanın metre karesinde bir kandelaya eşit ve stilb'in on binde biri değerinde parlaklık birimi. [*Ing.* ve *Fr.* Nit].

nitac /nitâc/, I. *Osm.* < *Ar. esk. (Hayvan hk.)* Yavrulama, doğurma.

nitaf /nitâf/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nutfe. esk.* Temiz, saf sular.

nitah, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Tos, boynuz vurma.

nitak /nitâk/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Kemer, kuşak; § ● Kuşak yeri; § ● Peştemal.

nite, z. *esk. T. ne'* + *ne-teg, esk.* § ● «Niçin, nasıl?» anlamlarını veren soru sözü: *Nite geldiniz?;* § ● *gram.* Aslında soru edatı olan *nite* kelimesi zarf olarak kullanılmıştır; bugün ise yalnız *nitekim* kullanılır, *nite* ve *nite-ki* eskimiştir.

nitekim, netekim, e. *nite, nete* + *kim.* § ● Gerçekten, hakikaten. [*Ing.* Even as; just as; thus; as a matter of fact; *Fr.* D'ailleurs; du reste]; § ● *gram. Nite* ve *nete* soru edatıyle, *kim* zamirinin birlikte kullanılmasından doğmuş bir kelimedir; *nîte*'nin yalın ve *ki* ile birlikte kullanılışı bugün eskimiş olduğu halde *nitekim* hâlâ kullanılmaktadır.

nitel, s. § ● Niteliğe ilişkin, bir şeyin niteliğiyle ilgili olan. [*Osm.* Keyfî *Ing.* Qualitative; *Fr.* Qualitatif,-ive]. ☆ *Karş.* nicel; § ● *fels.* Mahiyeti dolayısıyle, nitel terimlerle belirtilemeyen örnek: *Duygunluk hayatı veya psikolojik hayat böyledir ve bu hayatta, biricik olumlu bilgi tarzı, duygu ile elde edilen bilgidir.* [*Ing.* Qualitative; *Fr.* Qualitatif,-ive]; ◎ **bir eğrinin nitel incelenmesi**, *mat.* Denklemi çözümleyen nicel incelemeye karşılık, bir eğrinin genel durumunun tanımlanması. [*Ing.* Qualitative study of a curb; *Fr.* Étude qualitative d'une courbe].
~ **analiz**, *kim.* Bir bileşimi meydana getiren maddelerin miktarlarını değil de cinslerini belirlemek amacıyle yapılan kimyasal analiz. [*Ing.* Qualitative analysis; *Fr.* Analyse qualitative].
☆ *Eşanl.* **madde analizi**.
~ **bilgi**, *mant.* Bilimsel bilgiden önce gelen ilk betimsel ve ortak bilgi şekli. [*Ing.* Qualitative knowledge; *Fr.* Connaissance qualitative].

nitela, I. *Lat. zool.* Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımının, *Sphegidae* familyasından, böğürtlen sapında yuva yapan ve bitki bitleriyle beslenen küçük böcek. [*Lat. Nitela spinolae; Fr.* Nitèle].

niteleme*, I. Nitelemek eylemi. [*Osm.* Tavsif. *Ing.* ve *Fr.* Qualification].
☆ *Eşanl.* **vasıflandırma**.
~ **sıfatı**, *gram.* Bir ismi niteleyen sıfat: *Yeşil (kalem), aç (insan) v.b.* [*Osm.* Sıfatı tavsifî; *Ing.* Qualificative adjective; *Fr.* Adjectif qualificatif].

nitelemek (-l), f. § ● Bir şeye nitelik vermek, nitelendirmek. [*Osm.* Vasıflandırmak; *Ing.* To qualify; *Fr.* Qualifier]; § ● *gram.* Niteliğini belirtmek: *Sıfat, isml niteler.* [*Ing.* To qualify; *Fr.* Qualifier].

nitelik*,-ği, i. § ❶ Bir şeyin mahiyetini belirleyen özellik: *Ağırlık, cisimlerin bir niteliğidir.* Varlıklar arasında bulunan ve nicelikle ilgili olmayan ayrımları şu veya bu bakıma göre meydana getiren hal, bir şeyin nasıl olduğunu belirten hal: *Güzellik, çirkinlik birer niteliktir.* [*Osm.* Keyfiyet, vasıf; *Ing.* Quality; *Fr.* Qualité]; § ❷ Bir şeyin iyi veya kötü oluşu: *Niteliği iyi bir kumaş. Niteliği kötü bir şarap.* [*Ing.* Quality; *Fr.* Qualité]. ☆ *Eşanl.* kalite; § ❸ Herhangi bir konuda üstünlük: *Nitelikleri olan bir adam.* [*Ing.* Quality, superiority; *Fr.* Qualité, supérlorité, excellence en quelque chose]; § ❹ Manevi veya zihnî iyilik veya kötülük: *Iyi niteliklere sahip bir kadın.* [*Ing.* Quality; *Fr.* Qualité, manlère d'être morale ou intellectuelle, bonne ou mauvaise]; § ❺ *gram.* Nitelik zarfları. ◘ **Zarf**; § ❻ *fels.* Bilginin temel kategorilerinden blri. [*Osm.* Keyfiyet; *Ing.* Quality; *Fr.* Qualité]; § ❼ *fonet.* Tınısına ve telâffuz tarzına göre bir sesin yapısı. [*Ing.* Quality; *Fr.* Qualité]; § ❽ *istat.* Bir istatistik biriminin sunabileceği veya sunamayacağı nitel vasıf; birimlerin frekans veya sayılarını gösteren Istatistik: *Cinsiyet, yetişkinlik, seçmenlik vasfı, bir otomobile sahip olma v.b. birer niteliktir;* ◉ **belirtici** ~, *fels.* ◘ **Belirtici**; ◉ **görünmeyen** ~, *fels.* Verilmiş ve indirgenemez bir şey gibi zihinde beliren nitelik. *(Örnek: Kant'a göre, nesne hakkındaki algının dışında bulunan ve nesnenin gerçekliğini temellendiren «kendinde şey» kavramı gibi).* [*Ing.* Occult quality; *Fr.* Qualité occulte]; ◉ **Ilk** ~ **ler**, *fels.* ◘ **Ilk** ◉ **işln niteliği**, *iş. huk.* ◘ **Iş.**

nitelikli, s. ◘ **Kaliflye.**

~ **hırsızlık**, *huk.* ◘ **Hırsızlık.**

nitella, i. *Lat. bot. Characeae* familyasından çok değişik tipte suyosunu. Göllerde ve akarsularda yetişen bir su bitkisidir, gövdesinin çapı çoğu zaman 2-3 mm'yi geçmez, ama boyu metrelerce uzayabilir; içinde kalker bulunduğu için çok serttir. Ana sapın üzerinde bir sıra düğüm bulunur; düğümlerden halkavarî ince dalcıklar çıkar. Nitella doğal olarak çelikle ve eşeyli olarak ürer. Dişi organ *(ovogon)* helezon şeklinde kıvrılmış bir hücre tabakasıyla korunur. [*Lat.* ve *Ing. Nitella; Fr.* Nitelle, nitella].

nitidula, i. *Lat. zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, *Nitidulidae* familyasından, alaca renkli, benekli böcek; çürümekte olan veya kurumuş hayvanî maddelerde yaşar, pek çok türü vardır. [*Lat.* ve *Ing.* Nitidula; *Fr.* Nitidule].

nitometre, I. *Fr. nitomètre* < *Lat. nitescere,* parlamak + *Yun. metron,* ölçü yayıcı ekranı bulunmayan ve geniş ışık kaynaklarının parlaklığını *(nit cinsinden)* ölçmekte kullanılan bir fotometreye bazen verilen ad. [*Ing* Nitometer].

niton, i. *Fr.* Radon'un eski adı. [*Ing.* ve *Fr.* Niton].

nitramin, i. *Fr. nitramine. kim.* Bir amin'in *nitrolu türevi.* [*Ing.* Nitramine].

nitramit, i. *Fr. nitramite. min.* Doğal amonyum nitrat. [*Ing.* Nitrammite].

nitranilik, s. *Fr. nitranilique.* Nitrik asidin indigo üzerine etkimesiyle meydana gelen bir asid için kullanılır. *(bu asid, sarı renkli pulcuklardan oluşan ve sıcaklığın yükselmesiyle patlayan bir dinitrodhidroksikinon meydana getirir. Nitröz asidin kinon'a etkimesiyle elde edilir).* [*Ing.* Nitranilic].

nitranilin, i. *Fr. nitraniline. kim.* Anilin'in NH_2-C_6H_4-NO_2 formülündeki nitrolu türevi. *Üç nitranilin izomeri bilinmektedir; bunlar, çok zayıf baz özelliği gösteren sarı renkli billûrlaşmış katılardır. En önemlisi, 147° C'ta eriyen ve anilin'in asetanilit şeklinde nitrolanmasıyla elde edilen para-nitranilin'dir. Bu maddeler boyar-madde sanayiinde kullanılır; özellikle para izomeri, paranitranilin kırmızısı denilen önemli bir kırmızı çözünmez bir azo boyarmaddesidir, kumaş üzerine emdirilmiş 6-naftol'ün, baz ortamda nitranilin'in diazo türeviyle birleşmesinden elde edilir).* [*Ing.* Nitraniline].

nitranizol, I. *Fr. nitranisole. kim.* Anizol'ün CH_3O-C_6H_4-NO_2 formülündeki nitrolündeki nitrolu türevi. *(265° C'ta kaynayan ortonitranizol, dianizidin üretiminde hammadde olarak kullanılır ve orto-nitrofenolün metil sulfatla metillendirilmesinden elde edilir).* [*Ing.* Nitranisole].

nitrat,-tı, i. *Fr. nitrate. kim.* Nitrik asidin tuzu veya esteri: *Erimiş gümüş nitrat halk arasında «cehennem taşı» adıyla anılır.* [*Ing.* Nitrate]; ◉ **guanidonyum** ~, *kim.* ◘ **Guanidonyum**; ◉ **gümüş** ~, *kim. matb.* ◘ **Gümüş.**

~ **bakterisi**, *bot.* Nitritleri oksidleyerek nitrat haline getiren kendibeslek azot bakterisi . [*Ing.* Nitrobacterium; *Fr.* Nitrobacter, nitrobactérie].

~ **taban**, *sin.* Selüloz nitrattan *(selüloit)* yapılma taban. *(Çok kolay alev aldığından bu çeşit tabanlı filimlere yanar filim de denir. Bu özelliğine rağmen, yıpranma ve kopmaya karşı dayanıklı olduğundan standard filimlerde kullanılır).* [*Ing.* Nitrate base; *Fr.* Support nitraté].

nitratin, i. *Fr. nitratine. min.* Doğal sodyum nitrat *(romboedrik sistemde billûrlaşır).* [*Ing.* Nitratine; *Fr.* Natronite, nitre cubique].

☆ *Eşanl.* natronit.

nitratlama, i. Nitratlamak eylemi. [*ing.* ve *Fr.* Nitration].

nitratlamak (-i), f. *kim.* Bir bileşiğe nitrat katmak. [*Ing.* To nitrate; *Fr.* Nitrater].

nitratlaşma, I. *biy.* ve *kim.* § ❶ Organik maddelerin nitrat halne dönüşmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Nitrification]; § ❷ Nitröz asidin veya nitritlerin, nitrik asid veya nitrat haline yükseltgeyen: *Nitratlaştırıcı mayalar.* [*Ing.* Nitrator; *Fr.* Nitrificateur,-trice].

nitratlaştırmak (-i), f. *kim.* Nitrat haline dönüştürmek. [*Ing.* To nitrate; *Fr.* Nitrater].

nitratlı, s. § ❶ Temel maddesi nitrat olan: *Nitratlı patlayıcı madde.* [*Ing.* Nitrated; *Fr.* Nitraté,-ée]; § ❷ Nitrat emdirilmiş: *Nitratlı kâğıt.* [*Ing.* Nitrated; *Fr.* Nitraté, -ée].

nitrifikasyon, I. *Fr. nitrification.* ◘ **Nitratlaşma.**

nitrik, s. *Fr. nitrique.* N_2O_5 formülündeki anhidrit *(azot pentoksit)* ile HNO_3 formülündeki asid için kullanılır. [*Ing.* Nitric].

~ **asid**, *kim.* ◘ **Asld.**

nitril, I. *Fr. nitrile. kim.* Formülü R-C ≡ N olan bileşiklere verilen ad; R, bir alkil veya aril kökünü *(metil, naftil, v.b.)* gösterir. [*Ing.* Nitrile].

nitrin, i. *Fr. nitrine.* Gliserin'in nitrik asit esterlerinden herhangi birine verilen ad. [*Ing.* Nitrine].

nitrit,-ti, i. *Fr. nitrite. kim.* Nitröz asidin tuzu. *(Bütün nitrit'ler damar genişletici etki gösterir ve kalb-damar hareketlerinde değiştirlci rol oynar; bu bakımdan tansiyon düşürücü nitelik taşır. Tuz nitritlerinin sodyum nitrit kalb ağrısına karşı kullanılır; alkol nitritlerinden amil nitrit, kalb ağrısı krizlerinde hastaya daima buğu halinde verilerek solunum yaptırılır. Bunların hepsi zehirli ilâçlardır, tıbbî kontrol altında kullanılmalıdır).* [*Ing.* Nitrite].

☆ *Eşanl.* azotit.

nitritoyid, s. *Fr. nitritoïde.*

~ **kriz**, *patol.* Yüksek dozda amil nitrit koklandığı zaman meydana gelen belirtilere benzer belirtiler gösteren kriz; damarına arsenobenzol şırınga edilen bazı kimselerde görülür. *(Kriz sırasında hastanın yüzüne kan hücum eder, kusma, ishal ve sıkıntı başgösterir).* [*Ing.* Nitritoid crisis; *Fr.* Crise nitroïde].

nitr(o)-, *kim.* Karbon atomuna bağlı bir veya birden fazla hidrojenin yerine bir veya birden fazla NO_2 grupunun girmesiyle türeyen bileşikleri adlandırmakta kullanılan önek. [*Ing.* ve *Fr.* Nitr(o)-,].

nitrobarit,-tl, i. *Fr. nitrobaryte. min.* Doğal baryum nitrat; kübik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Nitrobarite].

nitrobenzaldehid, i. *Fr. nitrobenzaldéhyde.* Benzaldehit'in NO_2-C_6 H_4-CHO formülündeki nitrolu türevi. [*Ing.* Nitrobenzaldehyde].

nitrobenzen, i. *Fr. nitrobenzène. kim.* Benzen'in C_6H_5 . No_2 formülündeki *nitrolu türevi. (Saniyede, benzenin dumanlı nitrik asidle veya âdi nitrik asid sülfürik asid karışımıyle soğukta işlenmesinden elde edilir. Çok saf olduğu zaman renksiz, fakat genellikle sarı renkte, 1,208 yoğunluğunda bir yağdır, 209° C'ta kaynar ve donduktan sonra 5,7° C'ta erir. Suda çözünmez organik çözücülerle karışabilir. Boyarmadde sanayiinin önemli bir ham maddesidir. Hidroklorik asid eşliğinde demirle indirgenerek anilin verir, çünkü ve sodyum hidroksidle hidrojelenme ürünü olan hidrazobenzen aracılığıyla benzidin'in hazırlanmasında kullanılır. Dumanlı sülfonitrik karışımıyle yeniden nitrolanan nitrobenzen, meta-nitranilin ve metafenilendiamin'in hazırlanmasında kullanılan meta-dinitrobenzen'e dönüşür. Nitrobenzen, yükseltgenme etkeni olan füksin'in elde edilmesinde ve parfümeride «mirban esansı» adıyle kullanılır);* ◉ **simetrik nitrobenzen**, Iyi bir patlayıcıdır, fakat benzen'in doğrudan doğruya nitrolanmasıyla elde edilemez.

nitrobenzoik, s. *Fr. nitrobenzoïque. kim.* Benzoik asidin NO_2-C_6H_4-CO_2 H formülündeki nitrolu üç türevi *(orto, meta, para)* için kullanılır, sırasıyle 147° C, 141° C ve 238° C'ta erirler. [*Ing.* Nitrobenzoic].

nitroetan, I. *Fr. nitro-éthane. kim.* Etan'ın $C_2H_5NO_2$ formülündeki nitrolu türevi; 114° C'ta kaynayan renksiz bir sıvıdır. [*Ing.* Nitroethane].

nitrofenol, I. *Fr. nitrophénol. kim.* Fenol'ün NO_2-C_6H_4OH formülündeki nitrolu türevi. [*Ing.* Nitrophenol].

nirofil, s. *Fr. nitrophile. bot.* Azotça zengin topraklarda yetişen bitkilere denir. [*Ing.* Nitrophile]

nitroform, I. *Fr. nitroforme. kim.* Formülü CH $(NO_2)_3$ olan patlayıcı madde; metan'ın aşırı derecede nitrolanmasıyla meydana gelir. *(Yapısı kloroforma $CHCl_3$ benzer; suda ve alkalilerde, sarı renkte bir çözelti vererek çözünür).* [*Ing.* Nitroform; *Fr.* Trinitrométhane].

☆ *Eşanl.* **trinitrometan.**

nitroglikol, i. *Fr. nitroglycol.* Glikol dinitrat'ın teknik adı. [*Ing.* Nitroglycol].

nitrogliserln, i. *Fr. nitroglycérine.* Gliserin'in $C_3H_5(ONO_2)_3$ formülündeki trinitrat ester. *(1847'de A. Sohrero tarafından keşfedilen nitrogliserin daha ilk anda güçlü patlayıcı özellikleriyle dikkati çekti, ancak darbelere karşı çok hassas olduğu için üretimi uzun süre tehlikeli kabul edildi. Mümkün olduğu kadar suyu giderilmiş gliserin üzerine derişik sülfürik ve nitrik asid karışımının etkimesiyle elde edilir; esterleşme oda sıcaklığında kolayca meydana gelir ve önemli miktarda ısı açığa çıktığı için tepkime halindeki maddelerin soğutulması gerekir. Çok saf haldeyken renksiz olan nitrogliserin, normalde uçuk, sarı renktedir; 1,60 yoğunluğunda, şurup kıvamında bir sıvıdır; 13° C'ta donar, fakat kolayca aşırı erimiş halde kalır. Nitrogliserin, bütün dünyada, diğerlerine oranla en fazla üretilen patlayıcı maddedir. Birçok dumansız barutun bileşimine girer. /balistit, SD barutu, kordit v.b./. Tedavide, trinitrin adı altında kalb hastalıklarına karşı*

kullanılır. Buhar basıncı çok düşük olmasına rağmen nitrogliserin şiddetli baş ağrıları yapar; bununla birlikte organizma, nitrogliserine alışabilir). [*Ing.* Nitroglycerine].

nitrogloberit,-ti, i. *Fr. nitroglaubérite. min.* Hidratlı doğal sodyum sülfonitrat. [*Ing.* Nitroglauberite].

nitroguanidin, i. *Fr. nitroguanidine. kim.* Formülü NH = C $(NH_2)NH\text{-}NO_2$ olan patlayıcı madde; 250° C'ta erir, guanidyon nitrat'ın su kaybetmesiyle elde edilir ve soğuk barut yapımında kullanılır. [*Ing.* Nitroguanidine].

nitrojen, i. *Fr. nitrogène. kim.* Bazen azota verilen ad. [*Ing.* Nitrogen].

nitrokalsit,-ti, i. *Fr. nitrocalcite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum nitrat. [*Ing.* Nitrocalcite].

☆ *Eşanl.* **Kalsinitr.**

nitrolama, i. Organik kimyada, bir moleküle NO_2 nitro kökü katmak için yapılan işlem. [*Ing.* ve *Fr.* Nitration].

~ **banyosu,** *tekn.* ◘ **Banyo.**

nitrolamak (-*i*), f. *kim.* Organik bir bileşiği nitrolu türev haline dönüştürmek. [*Ing.* To nitrate; *Fr.* Nitrer].

nitrolik, s. *Fr. nitrolique. kim.* Genel formülü $R\text{-}C(NO_2)=NOH$ olan asidler için kullanılır; nitröz asidin mononitrolu türevlere etkimesiyle elde edilirler. [*Ing.* Nitrolic].

nitrolin, i. *Fr. nitroline kim.* Patlayıcı madde; 5 ile 20 kısım şekerin 25 ile 30 kısım nitrik asidde eritilmesi ve yüzde 25 ile 30 oranında alınan bu maddeye yüzde 35 oranında güherçile ve yüzde 13 ile 15 oranında selüloz karıştırılmasından elde edilir. [*Ing.* Nitroline; *Fr.* Vigorine].

☆ *Eşanl.* **vigorin.**

nitrolu, s. *kim.* § ◉ Bileşiminde tek değerli NO_2 kökü bulunan bileşikler için kullanılır. [*Ing.* Nitrated; *Fr.* Nitré,-ée]; § ◉ Nitrolama işleminden geçirilmiş maddeler için kullanılır. [*Ing.* Nitrated; *Fr.* Nitré,-ée].

~ **patlayıcı madde,** *fişekç.* Ya bir nitrat esterinden *(nitrogliserin)* ya da nitrolanmış bir karbür *(tolit),* fenol *(pikrik asid)* ya da amin *(heksojen)* türevinden meydana gelen patlayıcı madde. [*Ing.* Nitrated explosive; *Fr.* Explosif nitré].

nitromagnezit,-ti, i. *Fr. nitromagnésite. min.* Hidratlı doğal magnezyum nitrat. [*Ing.* Nitromagnesite].

nitromannit,-ti, i. *Fr. nitromannite. kim.* Mannit'in $C_6H_8(ONO_2)_6$ formülündeki altı nitratlı esteri; 113° C'ta erir ve darbe etkisiyle çok şiddetli bir şekilde patlar. [*Ing.* Nitromannite; *Fr.* Hexanitromannite].

☆ *Eşanl.* **mannit heksanitrat, heksanitromannit.**

nitrometan, i. *Fr. nitrométhane. kim.* Metanın CH_3NO_2 formülündeki nitrolu türevi; 101° C'ta kaynayan bir sıvıdır. *(Sodyumlu nitrometan $CH_3 = NO_2Na$ patlayıcı bir maddedir).* [*Ing.* Nitromethane].

nitrometre, i. *Fr. nitromètre.* Nitrat esterleri ile nitrat tuzlarındaki azot oranını belirlemeğe yarayan cihaz *(Bunun için $2\,RNO_3 + 3H_2SO_4 + 6Hg \rightarrow 2NO + 3Hg_2SO_4 + 2\,ROH + 2H_2O$ tepkimesine göre, sülfürik asitli ortamda nitratın civa ile indirgenmesinden açığa çıkan azot oksidin hacmi ölçülür).* [*Ing.* Nitrometer].

nitromolibdik, s. *Fr. nitromolybdique.*

~ **ayıraç,** *kim.* Amonyum molibdat'ın nitrik asiddeki çözeltisi; ortofosforik asidle kaynatılınca, sarı renkli amonyum fosfomolibdat çökeltisi verir. *(Bu ayıraç arsenik aside de aynı şekilde etkir).* [*Ing.* Nitromolybdic reactive; *Fr.* Réactif nitromolybdique].

nitron, i. *Fr. kim.* Nitrik asidin tanınmasında ve doz tayininde kullanılan tlazol grupundan bir maddeye verilen ad. [*Ing.* Nitrone]

nitronaftalin, i. önek. *nitro + naftalin. kim.* Naftalin'in $C_{10}H_7NO_2$ formülündeki nitrolu türevi. *(Naftalinin doğrudan doğruya nitrolanmasıyla 61° C'ta eriyen, 304° C'ta kaynayan ve a-naftilamin'in hazırlanmasında kullanılan a türevi elde edilir).* [*Ing.* Nitronaphthalene; *Fr.* Nitronaphtalène].

nitronik, s. *Fr. nitronique. kim.* Alifatik nitro bileşiklerinin alkali ortamda izomerleşmesinden türeyen asidler için kullanılır. [*Ing.* Nitronic].

nitronyum, i. *Fr. nitronium. kim.* Derişik nitrik asidde bulunan NO_2^+ iyonu; nitrolama tepkimeleri verir. [*Ing.* Nitronium].

nitroparafin, i. *Fr. nitroparaffine. kim.* Bir doymuş hidrokarbonun nitrolu türevi. [*Ing.* Nitroparaffin].

nitroprusyat,-tı, i. *Fr. nitroprussiate. kim.* ◘ **Nitrozoprusyat.**

nitroselüloz, i. *Fr. nitrocellulose. kim.* Selülozun nitrat esteri; kâğıt yapımında kullanılan pamuk veya odun hamuru şeklindeki selüloz üzerine nitrik ve sülfürik asid karışımının etkimesiyle elde edilir. *(Nitroselüloz barut yapımında kullanılır ve bu durumda piroksil, piroksilin veya pamuk barut adlarını alır. Bu madde, 1847'de Basel'de C. Schönbein tarafından keşfedilmiştir. Düşük derecede nitrolanmış selüloz, bir alkol ve eter karışımında veya asetonda çözünerek, vernik, laka ve kolonyaların yapımında kullanılır. Vernik yapımında, uygun çözücü özellikleri olan bir tek maddeyle yetinilmez, kurudukları zaman bileşimde kalarak verniğe gerekli yumuşaklığı ve parlaklığı veren çeşitli çözücülerin karışımı tercih edilir. Bazı uygulamaları sanayi yönünden gelişme gösterdiği halde /selüloit ve sunî ipek/, kolay tutuşup hızla yanan maddeler oldukları için selüloit üretiminde kullanımları iyiden iyiye kısıtlanmış, sunî ipekte ise tamamen vazgeçilmiştir).* [*Osm.* Madde-i hücreviye-i zulsurne; *Ing.* Nitrocellulose].

nitrosülfonik, s. *Fr. nitrosulfonique. kim.* Formülü HSO_3NO_2 olan asid için kullanılır; bu asid nitrozil sülfat asidi $NOHSO_4$ olarak da kabul edilebilir. [*Ing.* Nitrosulfonic].

nitrosülfür, i. *Fr. nitrosulfure. kim.* Iyice tanımlanmamış çeşitli tuzlara verilen ad; bu tuzların karmaşık anyonlarında demir, kükürt ve belli sayıda nitrozil kökleri bulunur. [*Ing.* Nitrosulfure].

nitrotoluen, i. *Fr. nitrotoluène. kim.* Toluen'in $CH_3\text{-}C_6H_4\text{-}NO_2$ formülündeki nitrolu türevi. [*Ing.* Nitrotoluene]

nitrozamin, i. *Fr. nitrosamine. kim.* Nitröz asidin ikincil aminlere etkimesiyle meydana gelen bileşik. Nitrozaminlerin genel formülü R(R')N-NO'dur ve nitrozil kökü azota bağlıdır. İndirgenerek hidrazinleri R(R')N-NH_2 verirler. C_6H_5 (R)N-NO tipi çevrimsel nitrozaminler, kolayca paratitrozlu aminlere $NO\text{-}C_6H_4\text{-}NH\text{-}R$ dönüşürler. [*Ing.* Nitrosamine].

nitrozat,-tı, i. *Fr. nitrosate. kim.* Azot dioksidin, etilen sınıfı doymamış hidrokarbonlara katılmasıyla elde edilen bileşiklerin genel adı. [*Ing.* Nitrosate].

nitrozil, i. *lt. nitrosyle. kim.* Tek değerli NO köküne verilen ad; serbest haldeyken azot monoksidi meydana getirir. [*Ing.* Nitrosyl]; ◉ **demir** ~, *kim.* ◘ **Demir.**

nitrozit,-ti, i. *Fr. nitrosite. kim.* Nitröz asid anhidriti'nin *(diazot trioksit)* N_2O_3, olefin sınıfı hidrokarbonlara katılmasıyla elde edilen bileşiklerin genel adı. [*Ing.* Nitrosite].

nitrozlama, i. önek. *kim.* Bir moleküle, genellikle nitröz asid etkisiyle NO nitrozo grupu *(veya nitrozil kökü)* katmak için yapılan organik kimya işlemi. [*Ing.* ve *Fr.* Nitrosation].

nitrozlaşma, i. *trm* Amonyağın veya amonyak tuzlarının nitröz asid veya nitrit haline dönüşmesi. *(Nitrozlaşma, yuvarlak bir bakteri (nitrozomonas) eşliğinde, toprakta kendiliğinden meydana gelir ve zorunlu olarak nitratlaşma öncesinde ortaya çıkar).* [*Ing.* ve *Fr.* Nitrosation].

nitrozlu, s. Bileşiminde NO nitrozil kökü bulunan ve genellikle boyarmadde üretiminde kullanılan organik bileşikler için kullanılır. [*Ing.* Nitrosated; *Fr.* Nitrosé, -ée]).

nitroz(o)-, *kim.* Nitrozlu bileşikleri belirtmekte kullanılan önek. *Nitrozonaftol $HO\text{-}C_{10}H_6\text{-}NO$, naftoldeki bir H atomu yerine No kökünün geçmesiyle meydana gelir; aynı şeyler nitrozofenol $HO\text{-}C_6H_4\text{-}NO$ için de söylenebilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Nitros(o)].

nitrozobenzen, i. *Fr. nitrosobenzène. kim.* Benzen'in C_6H_5NO formülündeki nitrozlu türevi; fenilhidroksilamin'in yükseltgenmesiyle elde edilir. *(68° C'ta erir ve ışık etkisiyle ayrışır).* [*Ing.* Nitrosobenzene].

nitrozodimetilanilin, i. *Fr. nitrosodiméthylaniline. kim.* Dimetilanilin'in $CNC_6H_4\text{-}N(CH_3)_2$ formülündeki paranitrozlu türevi. *(Bu madde hidroklorik çözeltisi halindeki bazın, düşük sıcaklıkta sodyum nitritle işlenmesinden elde edilir; nitrozodimetilanilin, 85° C'ta eriyen yeşil renkli billûrlar meydana getirir. İndirgenerek dimetil-parafenilendiamin verir; bu madde ve arta kalan nitrozlu türev, oksazinik, tiyazinik ve azinik boyarmaddelerin (gallosiyanin, metilen mavisi, v.b.) üretilmesinde kullanılır. Nitrozodimetilanin, alkaliler etkisiyle ikiye ayrışarak dimetilamin $NH(CH_3)_2$ ile monoksim-kinon'un $O=C_6H_5=N\text{-}OH$ izomeri olan para-nitrozofenol verir).* [*Ing.* Nitrosodimethylaniline].

nitrozofenol, i. *Fr. nitrosophénol. kim.* ◘ **Nitrozodimetilanilin.**

nitrozoklorürler, ç. i. *Fr. nitrosochlorures. kim.* Nitrozil klorür veya amil nitratin, hidroklorik asid eşliğinde, terpen sınıfı bazı hidrokarbonlara *(punen, limonen)* etkimesiyle elde edilen bileşikler. [*Ing.* Nitrosochlorures].

nitrozomonas, i. *Fr. nitrosomonas.* Azot bakterileri grupu.

nitrozonaftol, i. *Fr. nitrosonaphtol. kim.* Formülü $C_{10}H_6(OH)NO$ olan nitrolu türev; nitroz asidin bir naftole etkimesiyle elde edilir. [*Ing.* Nitrosonaphtol].

nitrozoprusyat,-tı, i. önek *nitrozo + prusyat. kim.* Formülü $M_4[Fe(CN)_6NO]$ olan karmaşık tuzların genel adı; M, tek değerli bir maddenin sembolüdür. [*Ing.* ve *Fr.* Nitroprussiate].

☆ *Eşanl.* **nitroprusyat.**

nitröz, s. *Fr. nitreuse.* Azotlu. [*Ing.* Nitrous].

~ **anhidrit,** *kim.* Formülü N_2O_3 olan diazot trioksid. [*Ing.* Nitrous anhydrite; *Fr.* Anhydride azoteux, anhydride nitreux].

~ **asid,** *kim.* NHO_2 formülündeki asid. [*Ing.* Nitrous acid; *Fr.* Acide azoteux].

~ **buharları,** *kim.* Gaz halindeki azot oksidleri karışımı; bileşiminde azot dioksit bulunduğu için kırmızı renktedir. [*Ing.* Nitrous vapours; *Fr.* Vapeurs nitreuses].

nival, s. *Fr. nivale.* ◘ **Karlı**

nivar /nivâr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yerle gök arası.

nivasyon i. *Fr. nivation. jeom.* ◘ **Kar sıyırması.**

nive, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Ağlama, inleme.

nivelet, i. Fr. nivelette. *Düşey bir sap üzerine yerleştirilmiş, kırmızı-beyaz boyalı küçük şâhıs; bir yolun yaklaşık iki nokta arasındaki eğimini ayarlamağa veya bir demiryolu rayının bir noktasını, iki ayrı plançete üstünden gezleme yoluyle aynı seviyeye getirmeğe yarar.* [*Ing.* Boning - rod].

nivelman, i. *Fr. nivellement. topogr.* ◘ **Düzeçleme.**

nivend /nivend/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Idrak, akıl, anlayış, kavrayış.

nivenit,-ti, i. *Fr. nivénite. min.* Doğal uranyum oksid bileşiminde seryum ve itriyumda bulunur. [*Ing.* Nivenite].

niver, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Alemde meydana gelen olayların tümü.

nivo, i, *Fr. niveau geod.* ve *topogr.* ◘ **Düzeç;** ◉ **Abney** ~ **su,** *topogr.* Eğimölçer klinometre. Düşey açıların ölçülmesinde kullanılan özel şekilde yapılmış yaşsıtmalı nivo. [*Ing.* Abney level]; ◉ **ayarlanabi-**

lir ~, *topogr.* Ayarlı nivo. Üzerinde tesviye ruhunun eğimi, teleskoptan geçen nişan hattı tam yatay duruma geldiği zaman kabarcık ortada bulunacak şekilde ayarlanabilir. [*Ing.* Adjustable level].

nivometrik, s. *Fr. nivométrique.*
~ **katsayı,** *kim.* Erimiş su tabakasıyla belirtilen katı yağışın toplam yağışa oranı. [*Ing.* Nivometric coefficient; *Fr.* Coefficient nivométrique].

niya /niyâ/, ç. i. **niyagân,** *Osm.* < *Fars. esk.* Büyükbaba, dede.

niyab /niyâb/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nâb. esk.* Azı dişleri.

niyabet,-ti /niyâbet/, i. *Osm.* <*Ar. esk.* § ❶ Vekâlet, vekillik. [*Ing.* An acting as a deputy or substitute]. § ❷ Kadı vekilliği, naiplik; § ❸ *teşk. tar.* Hükümdarlıkla yönetilen ülkelerde, hükümdarın ölümü, hastalanması, çekilmesi veya küçüklüğü gibi sebeplerle hükümdarlık görevinin geçici olarak bir kişi veya seçilen bir meclis tarafından yürütülmesi. [*Ing.* Regency, regentship; *Fr.* Régence]; § ❹ *huk.* Çok hâkimli mahkemelerde hâkimlerden birine, kurul adına tek başına işlem yapma yetkisinin verilmesi.
~ **etmek,** Vekillik etmek. [*Ing.* To act as a deputy or substitute; *Fr.* Exercer la régence au nom de qn].

Niyagara, öz. i. *coğr.* ◘ **Niagara.**

niyah, niyahat /niyâh, niyâhat/, i. *Osm.* < *Ar. nevh. esk.* Ölünün arkasından ağlayıp sızlama, ağıt söyleme, ağıt.

niyam[1] /niyâm/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nevm* > *nâim. esk.* Uyuyanlar, uykuda olanlar.

niyam[2] /niyâm/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kılıç kını.

niyamger, i. *esk.* Kın yapan usta.

niyar /niyâr/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nâr. esk.* Ateşler, korlar.

niyasin, i. *Fr. niacine. ecz.* Nikotonik asid. [*Ing.* Niacine].

niyat, ç. i. *Osm.* < *Ar. niyyet, niyyât. esk.* Niyet'in çoğulu.

niyauli, i. *(Yerli dilde)* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Mersingiller *(Myrtaceae)* familyasından Yeni Kaledonya'da çok yetişen ağaç türü. Yaprakları kaynatılıp damıtılarak tedavide kullanılan bir esans *(niyauli esansı)* elde edilir. Solunum yolları antiseptiğidir. Yapraklardan elde edilen uçucu yağ *(Oleum Niaouli)* veya *Gomenol* % 60 sineol taşır. [*Lat. Melaleuca viridiflora; ing.* ve *Fr.* Niaolui].

niyaz /niyaz/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Yalvarma, yakarış, rica. [*Ing.* Entreaty, supplication; *Fr.* Supplication]; § ❷ Muhtaç olma, ihtiyaç içinde bulunma. [*Ing.* Need, wish]; § ❸ *müz. esk.* Abdülbaki Dede tarafından terkip edilmiş birleşik bir makam; § ❹ *tasav.* Tanrı'ya içini dökerek sığınma, dua. [*Ing.* Prayer; *Fr.* Prière]; ◉ **namazında ~ ında,** *dey.* Dindar kimseler için kullanılır.
~ **akçesi,** *tasav.* Tarikat mensuplarının özel amaçla topladıkları paralar.
~ **âyini,** *tasav.* Mevlevilikte özel bir törenin ve bu törende okunan iki bölümlü bir parçanın adı.
~ **etmek (eylemek),** § ❶ Rica etmek, yalvarmak. [*Ing.* To ask as a favor, to entreat for; *Fr.* Supplier]; § ❷ Dua etmek. [*Ing.* To pray; *Fr.* Prier].
~ **penceresi,** i. Eskiden tekkelerde türbelerin pencerelerine verilen ad.
~ **taşı,** *tasav.* Bektaşîlerde bir makam.
☆ *Eşanl.* **kızık eşik, mürüvvet taşı.**

niyazî /niyâzî/, s. *Osm.* < *Fars. niyâz. esk.* § ❶ Niyazla, yalvarma ile ilgili. [*Ing.* Pertaining to entreaty]; § ❷ Niyaz eden, yalvaran. [*Ing.* Supplicant; *Fr.* Suppliant, -ante]; § ❸ i. *(Niyazi şeklinde)* Erkek adı.

niye veya neye, z. Niçin gibi bir olayın amacını veya nedenini sormak için kullanılır: *Niye doğrusunu söylemiyorsunuz? Söylediğim yere niye gitmediniz?* [*Ing.* Why? What for?; *Fr.* Pourquoi?].

niyet,-ti, i. ç: **niyat.** *Osm.* < *Ar. niyyet.* § ❶ Bir şeyi yapmayı önceden arzulayıp düşünme, kurma, bir amaca yönelme, düşünce ve isteği, maksat, gaye: *Öyle bir niyetim yok. Yarın gitmeye niyet ediyorum.* [*Ing.* Intention, design, purpose, resolve; *Fr.* Intention, dessein, projet, but]. ☆ *Eşanl.* **kast, yasan, yasanlama;** § ❷ Fal gibi kullanılmak üzere yazılıp katlanmış veya karamelalara sarılmış kâğıt parçası; § ❸ Namaz kılmak, oruç tutmak veya abdest almak için karar verip bunu belirten özel deyimi söylemek: *Niyet ettim, Allah rızası için oruç tutmaya.* [*Ing.* Formal resolve to perform some religious act]. ◉ ~ **i bozmak,** *dey.* Kararından vazgeçmek. [*Ing.* To change one's mind; *Fr.* Changer dévis]; ◉ ~ **i bozuk,** *dey.* Kötü bir davranışta bulunması beklenen. [*Ing.* Having an evil intention]; ◉ **iyi ~,** § ❶ *dey.* İçtenlikle benimsenen ve olumlu bir amaca yönelen tutumu belirtmek için kullanılır. [*Osm.* Hüsnüniyet; *Ing.* Good will, good intention; *Fr.* Bonne volonté]; § ❷ *ahl.* Kant felsefesinde, her çeşit güdü ve dürtü dışında kişinin ödev kavramının etkisine işleyen irade: *Bu dünya da (...) tasarlayabileceğimiz bütün şeyler arasında sınırsız olarak iyi sayılabilecek tek bir şey vardır. O da iyi niyettir.* [*Osm.* Hüsnüniyet; *ing.* Good faith; *Fr.* Bonne volonté]; § ❸ *huk.* Bir hakkın kazanılmasına veya bir hukukî sonucun doğmasına engel olan durumları bilmeme veya bilebilecek durumda olmama. [*Osm.* Hüsnüniyet; *Ing.* Good faith; *Fr.* Bonne foi]; ◉ **kime ~, kime kısmet,** *dey.* ◘ **Kısmet;** ◉ **kötü ~,** *huk.* Bir hakkın kazanılmasına veya bir hukukî sonucun doğmasına engel olan durumları bilme veya bilebilecek durumda olma. [*Osm.* Suiniyet; *Ing.* Evil intention; *Fr.* Mauvaise foi]; ◉ **objektif iyi ~,** *huk.* Bir hakkın kullanılmasında veya bir borcun yerine getirilmesinde dürüst, orta zekâlı bir kişi gibi hareket etme. [*Ing.* Objective good will]. ☆ *Eşanl.* **dürüstlük kuralı.**
~ **çekmek,** *dey.* Niyetçiden niyet almak. [*Ing.* To have one's fortune told].
~ **etmek,** § ❶ Bir şeyi yapmaya karar vermek, niyetlenmek. [*Ing.* To resolve, to intend; *Fr.* Se proposes, avoir l'intention de]; § ❷ Oruca, namaza karar vermek.
~ **kuyusu,** Içine taş, para, v.b. atılarak tutulan niyetin gerçekleşeceğine inanılan kuyu. [*Ing.* Wishing well].
~ **süresi,** *tiy.* Stanislavski yönetiminden: Oyuncunun *«niyet»* inin başlangıcından bitimine dek geçen süre.
~ **tutmak,** *dey.* Fala baktırırken, haber almak istenilen şeyi aklından geçirmek. [*Ing.* When consulting a fortuneteller to think of the matter about which one is inquiring].

niyetçi, s. Niyet kâğıtlarını, alıştırılmış güvercin, saka kuşu, tavşan gibi hayvanlara çektirerek meraklılara para karşılığında veren gezginci.

niyetlenmek, f. § ❶ Bir şeye niyet etmek. [*Ing.* To resolve; to intend; *Fr.* Se proposer, avoir l'intention de]; § ❷ Oruç tutmağa karar vermek.

niyetli, s. § ❶ Niyeti olan, niyet eden, bir şaye karar vermiş olan. [*Ing.* Who has an intention, intentioned; *Fr.* Qui a une intention; intentionné]; § ❷ Oruç tutmak üzere niyet etmiş olan: *Bugün niyetliyim.*

niyetlilik,-ği, i. § ❶ Niyet taşıma, niyetli olma hali. [*Ing.* Intentionality; *Fr.* Intentionnalité]; § ❷ *psik.* Bir edim veya bir bilinç halinin, bir niyetin etkisi altında oluşması. [*Ing.* Intentionality; *Fr.* Intentionnalité].

niyobat,-tı, i. *Fr. niobate. kim.* Bir niyobik asidin tuzu. [*Ing.* Niobate].

niyobik, s. *Fr. niobique. kim.* Formülü Nb_2O_5 olan anhidrit ve buna tekabül eden asidler için kullanılır. [*Ing.* Niobic]. ◘ **Niyobyum.**

niyobit,-ti, i. *Fr. niobite. min.* Doğal demir ve manganez niyobotantalat. [*Ing.* Niobite; *Fr.* Colombite].
☆ *Eşanl.* **kolombit.**

niyobotantalat,-tı, i. *Fr. niobotantalate. kim.* Bir niyobat ile bir tantalat'ın ortak bileşiği veya karışımı. [*Ing.* Niobotantalate].

niyobyum, i. *Fr. niobium. kim.* Bizmutla benzerlikler gösteren. Sembolü: Nb, A. n. 41, A. a. 92,91 olan kimyasal element. 1802' de *Hatchett* tarafından keşfedilmiş bir madendir. Yoğunluğu 12,7 olan ve 1.950° C'ta eriyen beyaz renkli bir katıdır. Havadan etkilenmez, halojenlerden etkilenir ve ancak yüksek sıcaklıklarda oksidlenir; hidroflüorik asid dışındaki bütün asidlere karşı dayanıklıdır. Bu özellikleriyle tantal'e çok benzer. Zaten cevherlerinde daima tantal ile birlikte bulunur; başlıca cevherleri, bileşimde ağır basan elementin cinsine göre *«niyobit»* veya *«tantalit»* diye adlandırılan demir ve manganez niyobotantalatlardır. Niyobyumun, zirkonyumla alaşımları, yüksek sıcaklıklara kadar aşırı iletken olan tellerin yapımında kullanılır. [*Ing.* Niobium; *Fr.* Colombium].
☆ *Eşanl.* **kolombiyum.**

niza,-ı /nizâ/, i. *Osm.* < *Ar. nez. esk.* Çekişme, bozuşma, kavga, anlaşmazlık. [*Ing.* A contending, quarreling; quarrel, dispute, conflict, controversy, litigation; *Fr.* Dispute, conteste, contestation].
~ **etmek (eylemek),** Çekişmek, karşılıklı kavga etmek. [*Ing.* To contend, to dispute; *Fr.* Disputer].

nizacı, s. ve i. *esk.* Kavgacı, daima, münakaşa eden *(kimse).* [*Ing.* Contentious; *Fr.* Querelleur,-euse].

nizalı, s. *esk.* Hakkında çekişme olan, ihtilâflı. [*Ing.* Disputed; *Fr.* Contesté, en conteste].

nizam /nizâm/, i. ç: **nizamat.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Usul, kaide. [*Ing.* System, method; *Fr.* Système, méthode]; § ❷ Düzen, tertip, sıra. [*Ing.* Order, regularity; *Fr.* Ordre; arrangement]; § ❸ Kanun; § ❹ *ark.* ◘ **Düzen;** § ❺ Erkek adı; § ❻ *esk.* Bir işe düzen ve tertip veren kimse; § ❼ *den.* Bir filonun düşenlenme şekli; § ❽ *esk.* Muntazam disiplinli yeni sistem asker: *Nizam* askeri; § ❾ Ordunun birinci, nizamiye sınıfı; ◉ ~ **a sokmak (koymak, komak),** *dey.* Düzen vermek. [*Ing.* To put in order; *Fr.* Mettre qch. en ordre]; ◉ ~ **ı cedit,** ◘ **Nizamıcedit;** ◉ ~ **ı harb,** *den.* Bir donanmanın savaş sırasında kendine göre aldığı en elverişli durum. ☆ *Eşanl.* **pruva hattı;** ◉ **âmme ~ ı,** *huk.* ◘ **Kamu düzeni;** ◉ **çalışma ~ ı,** ◘ **Çalışma;** ◉ **demirleme ~ ı,** *den.* ◘ **Demirleme;** ◉ **esas ~,** *den.* ◘ **Esas;** ◉ **hukuk ~ ,** *huk.* ◘ **Hukuk;** ◉ **kale ~ ı,** *ask.* ◘ **Kale;** ◉ **normal ~ ı,** *den.* Savaş gemilerinin seyir nizamı; bunda bütün gemiler tabiye numarası sırasıyla yer alır.
~ **karakolu,** *ask.* Askeri birlik ve kurumların, yakın emniyet gözetleme ve disiplin hizmetlerini yürütmek amacıyla sürekli olarak, nöbetçi kurullar emrinde bulundurdukları silâhlı birlik.

nizamat /nizâmât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nizâm. esk.* Nizam'ın çoğulu.

nizamen /nizâmen/, z. *esk.* Nizama, kural ve usullere uygun olarak, kanuna uyarak, yolunca, yasaca, tüzükçe. [*Ing.* According to law; legally; *Fr.* Légalement].

nizamı.cedit,-di, b. i. *tar.* Selim III zamanında kurulan talimli asker ocağına verilen ad. Bostancı ocağına bağlı *tüfekçi bostancı ortası* adıyle kuruldu. (1793).

nizamî /nizâmî/, s. *Osm.* < *Ar. nizâm. esk.* § ❶ Nizam ve düzenle ilgili; § ❷ Istenilen nizamda olan, tertipli, yolunca, düzenli. [*Ing.* Regular; regularized; *Fr.* Régulier; réglementaire]; § ❸ Kanun ve nizamlara uygun. [*Ing.* Legal; *Fr.* Légal,-ale].
~ **dönüş,** *hava.* Bir hava gemisinin belirli bir yönde giderken aynı yönde, fakat ters yana gitmesini sağlamak için yapılan ve birbirini takip eden ters yanlı iki dönüş. [*Ing.* Procedure turn; *Fr.* Virage conventionnel].

nizamiye[1] /nizâmiye/, i. *Osm.* < *Ar. nizâm* > *nizamiyye. ask.* § ● Tanzimat devrinde kara ordusu. [*Ing.* Regular army]; § ● Askerlik dairesi.

nizamiye[2], s. *esk.* Nizamî'nin dişili; ◎ **lâyiha-i ~,** Nizamname olmak üzere yazılıp henüz onaylanmamış lâyiha.

~ hazinesi, *ask.* Harbiye nezareti hazinesi. [*Ing.* Military treasury].

~ kapısı, *ask.* Kışla veya garnizonların cümle kapısı.

~ karakolu, *ask.* Nizamiye kapısındaki karakol.

nizamlı, s. ◘ Nizamî.

~ gedikâtı mevkufe, *teşk. tar.* Osmanlı devletinde, Mahmud II vakıflarıyla Haremeyni Muhteremeyn vakıflarından olan gedikler. *(Bu vakıflara nizamlı gedik, diğer özel vakıflara ise nizamsız gedik denirdi).*

nizamname /nizamname/, b. i. *Osm.* < *Ar. nizâm* + *Fars. nâme.* § ● Herhangi bir kurumun veya örgütün tutacağı yolu ve uygulayacağı hükümleri sırasıyle gösteren maddelerin topu. [*Ing.* Regulation; *Fr.* Règlement]. ☆ *Eşanl.* tüzük; § ● Osmanlı devletinde kanunların uygulanmasını gösteren ve bu konudaki emirleri tespit eden kurallar. *(Bunlar Şûrayı Devletin incelediği, Heyeti Vükelânın onayladığı kurallardı. Nizamnameler, padişahın iradesiyle uygulamaya girerdi);* ◎ **esas ~,** *huk.* ◘ Esas.

nizamsız, s. § ● Düzensiz, yolsuz, tertipsiz, düzeni ve kuralı olmayan. [*Ing.* In disorder; irregular; *Fr.* Désordonné; contraire à l'ordre; qui est en désordre]; § ● Tüzüğe, kanuna aykırı. [*Ing.* Illegal]. **~ gedik,** *teşk. tar.* Osmanlı devleti zamanındaki gedik türlerinden biri. ☆ *Eşanl.* Adi gedik.

nizamsızlık,-ğı, i. § ● Düzensizlik. [*Ing.* Disorder; irregularity; *Fr.* Désordre; Irrégularité]; § ● Yolsuzluk, kanuna, tüzüğe aykırılık. [*Ing.* Illegality; *Fr.* Acte illégal].

Nizamşahlar, ç. öz. i. Hindistan'da, Dekkan yarımadasında devlet. Malik Ahmed Bahrî tarafından kuruldu. (1490). Devletin adı kurucusunun unvanı olan Ahmetnagar Nizam Şahî'den gelir. Ahmet Bahrî'den sonra hükümdar olan Burhan I zamanında Şiîlik, devletin resmî dini oldu. Umadşahlar ve Bicapur devletleriyle yapılan savaşlar sonunda Patri ve Şolapur ele geçirildi. Burhan'ın oğlu Hüseyin, Dekkan yarımadasındaki öteki müslüman devletlerle Vijeyanagarlı Hindu devletine karşı birleşti; Talikota savaşında Vijeyanagar devleti yenildi (1562). Hüseyin'in yerine geçen Murtaza I. Hindistan kıyılarını istilâya başlayan Portekizlilerle mücadele etti. Devletin başşehri Ahmednagar, 1600'de Gurkanlı devleti tarafından ele geçirildi; gurkanlı hükümdarı Şahcihan, 1633'te Nizamşahlar devletine son verdi.

nizar /nizâr/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Zayıf.

nizasız /nizâsız/, i. *esk.* Nizalı olmayan, ihtilâfsız, çekişmesiz. [*Ing.* Undisputed, Free from contention or dispute; *Fr.* Sans conteste; non contesté].

~ kaza, *huk.* Çekişmesiz yargı, ihtilâfsız kaza. [*Ing.* Voluntary jurisdiction; ex parte judicial proceeding; *Fr.* Juridiction gracieuse *(non contentieuse)*].

nize, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Mızrak, süngü.

nizedar, s. *esk.* Mızrağı olan, süngülü.

nizek, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Cariye; § ● Küçük mızrak.

No, i. *Jap. tiy.* Japon lirik dramı, din törenlerinden çıkma bir çeşit danslı ve lirik Japon dramı. *(Bu geçici dünyadaki kahramanların veya yeryüzüne dönen hayaletlerin yaptıkları işleri danslarıyla canlandıran az sayıda oyuncu tarafından temsil edilir).* [*Ing.* ve *Fr.* No].

nobelyum, i. *Fr. nobélium (Nobel'in adı'ndan).* Atom numarası 102 olan kimyasal elemente verilen ad; 1957'de Stockholm Nobel enstitüsündeki siklotronla elde edilmiştir. *(Radyoaktif olan bu elementin ortalama ömrü 16 dakikadır).* [*Ing.* Nobelium].

nobilitas, i. *Lat. esk. Rom.* Soylu sınıfının *(yüksek görevleri aralarında paylaşan, partici olan veya olmayan birkaç aile)* meydana getirdiği siyasî parti; bu parti, pleb'lerden gelen ve siyasete atılan «yeni insan»lara *(bu insanlar çarçabuk nobilitaş'a katılıyorlardı)* karşı kuruldu. [*Ing.* ve *Fr.* Nobilitas].

NOBLE, Sir Andrew, öz. i. *(1832 - 1915).* İngiliz topçusu ve balistik uzmanı.

~ ve Abel formülü, Kuramsal gücü *f,* özgül hacmi α olan bir patlayıcı maddenin kapalı bir kapta *(örnek: manometreli bombada)* patlamasıyle meydana gelen *p* basıncını, Δ doldurma yoğunluğuna bağlayan

$$p = \frac{f\,\Delta}{1 - \alpha\,\Delta}$$ formülü.

Ing. Noble and Abel formula; *Fr.* Formule de Noble et Abel].

nobran, s. Davranışı kaba, sert ve gönül kırıcı olan *(kimse): Nobran bir adam.* [*Ing.* Arrogant; discourteous, churlish, ill-bred; *Fr.* Peu complaisant].

NOCARD, Edmond Isidore Etienne, öz. i. *(1850-1903),* Fransız veterineri ve biyoloji bilgini.

~ basili, *bakt.* Salmonella'ya yakın gram negatif basil; 1893'te *Nocard* tarafından psitakoz'a sebep olan mikrop diye tanımlandı. Oysa Nocard basili aslında bir çıkış mikrobudur, çünkü hastalığın asıl sebebi bir virüstür. [*Ing.* Nocard's bacillus; *Fr.* Bacille de Nocard].

noct- veya noctu-, *rat-nox*'tan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Noct-, noctu-,].

noctu-, ◘ Noct.

nod, i. *bot.* ◘ Düğüm[3].

noda, i. < *loda h.d.* Üstü toprakla örtülü saman yığını. [*Ing.* Strawheap covered with earth].

nodozite, i. *Fr. nodosité. bot.* Havadaki serbest azotu özümleyebilen bakterilerin etkisiyle bazı bitkilerin, özellikle baklagillerin kökünde oluşan şişkinlik. [*Ing.* Nodosity]

nodul, i. *h.d.* Üvendirenin ucundaki sivri demir. [*Ing.* Nail at the end of an oxgoad; *Fr.* Aiguillon *(pour piquer les bœufs)*].

nodullamak, f. *h.d.* § ● Hayvanı üvendireyle dürtmek, yürütmeğe çalışmak. [*Ing.* To push with a nail at the end of an oxgoad]; § ● *mec.* Bir işi zorla yaptırmağa çalışmak. [*Ing.* To goad, to incite].

nodül,-lü, i. *Fr. nodule,* küçük düğüm. § ● *elek.* Elektrolitik kaplama üzerinde görülen, bir ağacın dallarına benzer kolların çıkış noktası; § ● *bot.* ◘ **Kök yumruğu.**

Noel[1], i. *Fr. noël.* § ● Hıristiyanların, İsa'nın doğum gününde kutladıkları bayram: *Bu kış noel ve yılbaşı baloları.* [*Ing.* Christmas, Xmas]. § ● Bu bayramın kutlandığı zaman süresi: *Noel'de Paris'e gitmek.* [*Ing.* Christmas].

~ ağacı, § ● Noel yortusu dolayısıyle süslenen ve ışıklandırılan çam ağacı. *(İlk olarak 1605'te Almanya'da adı geçmiş ve oradan XIX. yüzyıl ortasında Hélène de Mecklemburg tarafından Fransa'ya yayılmıştır).* [*Ing.* Christmas tree; *Fr.* Arbre de Noël]; § ● *den.* Gemilerde çeşitli anlamlar taşıyan ışıklı işaretlerin topluca sıralandığı işaret direği; § ● *petr.* Bir petrol kuyusunun ağzında kollara ayrılmış boru şebekesi. [*Fr.* Arbre de Noël].

~ baba, Hıristiyanlarca noel gecesi bonculara, oyuncak, şekerleme, v.b. hediyeler dağıttığına inanılan efsanevî kişi. *(Karla örtülü kırmızı başlıklı paltosu ve kocaman beyaz sakalıyla temsil edilir. Getirdiği oyuncakları ocağın önüne dizilmiş kunduralar içine yerleştirir, eğer çocuklar yaramazlık etmişlerse bu hediyelerin yerine arkadaşı Kırbaççı Babanın taşıdığı değnekleri bırakır).* [*Ing.* Father Christmas, Santa Claus; *Fr.* Père Noël, bonhomme Noël].

~ yıldızı, *bot.* ◘ **Noelyıldızı.**

Noel[2], i. *Fr. noël.* Noel yortusu üstüne yazılan Fransız halk şarkısı. [*Ing.* Christmas carol].

noel.yıldızı, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Sütleğengiller *(Euphorbiaceae)* familyasından, en fazla birkaç metre boylanabilen seyrek dallı, ufak bir çalı, yumurta biçiminde, uzun saplı, 7-15 sm. boyunda, sade ve tam kenarlı, sivri uçlu yaprakları sarmal olarak dizilmiştir. Sürgünün ucuna doğru gidildikçe yapraklar sıklaşır, küçülür ve daralır, dikkati çekmeyen çiçek topluluklarının etrafında çevrelenir. Bunlar mızrak biçimindedir. Uçları da çok sivridir. Renkleri yeşil değil, karmen veya kan kırmızısıdır. İstanbul'da süs bitkisi olarak rastlanır. [*Lat. Poinsettia pulcherrima* = **Euphorbia diversifolia** = **Euphorbia coccina**].

Noetos'çu, s. *(Noetus'un adından).* § ● Noetos tarafından kurulan tarikatlarla ilgili. [*Ing.* Noetian; *Fr.* Noétien,-enne]; § ● i. Bu tarikatın üyesi. *(Noetos'çulara göre, Tanrı'nın birliğini bozmadan Tanrı'da birden fazla kişinin varlığını kabul etmek imkânsızdı. Noetos'çular Baba ile Oğul arasındaki tek ayırımın insan ruhunun özellikleri arasındaki ayırım olduğunu kabul ederek katolik geleneğine göre Oğula ait olan her şeyi Babaya mal ediyorlardı. Dolayısıyla da insanlığın kurtuluşu için acı çeken ve ölen, insan haline gelmiş olan Baba'ydı).* [*Ing.* Noetian; *Fr.* Noétien,-enne].

Nogayca, öz. i. *dilb.* Nogayların konuştuğu bir Türk lehçesi. *(Nogaylar tarafından konuşulan Nogayca, Türkçenin kuzeybatı veya kıpçak grupuna girer. Karakalpak ve kazak dilleriyle birlikte kıpçak-nogay grupunu meydana getirir. Nogaycanın en büyük özelliği Genel Türkçedeki ç'nin ş ve ş'nin s olmasıdır: çık = şık, taş = tas, v.b. sözlük ve morfoloji bakımından Nogayca daha çok Karakalpakçaya yakındır. Nogayca üç şiveye ayrılır: ak nogay, asıl nogay ve kara nogay.* [*Ing.* Nogai; *Fr.* Nogay, noghay].

Nogaylar, ç. öz. i. *Moğ. Mangıt. etn.* Asya'da yaşayan Türk kavmi. Tarihî yerleşme alanları: 1. *Don - Kuban ırmakları arası;* 2. *Kırım bölgesi;* 3. *Astrakhan bölgesi.* [*Ing.* Nogais; *Fr.* Nogays, Noghays].

nohudî /nohûdî/, s. *Osm.* < *Fars. nohûd.* Kirli veya mat sarı *(renk).* [*Ing.* Chickpea color; *Fr.* Couleur de pois chiche].

nohut,-du, i. *Osm.* < *Fars. nohûd. bot.* § ● İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, anayurdu Akdeniz kıyıları olan, 50 sm. kadar boylanabilen, bileşik telek yapraklı, sarımtırak çiçekli, bir yıllık bir tarım bitkisi. Bezelye ile bakla arası bir bitkidir. Bazı ülkelerde yem bitkisi olarak yetiştirilir. Ot halinde iken, ister yeşil, ister kuru olsun, hayvanlarca çok sevilir. Hayvan, tavlandırdığı gibi süt verimini ve kalitesini de yükseltir. Türkiye'de nohut, tanesi için yetiştirilir ve yalnız samanı hayvanlara yedirilir. Nohut, besleyici maddece çok zengin bir yiyecektir. Kuru sebze olarak yendiği gibi taze olarak da yenebilir. Ayrıca nohuttan leblebi yapılır. Bunun için iri taneli ve gevrek olanlar tercih edilir. Türkiye'de hemen bütün illerde üretilir. [*Lat. Cicer arietinum; Ing.* Chick-pea; *Fr.* Chiche, pois chiche]; § ● Aynı bitkinin yuvarlak tanesi. [*Ing.* Chick-pea, chestnut bean, chich, dwarf pea garbanzo, garavance; *Fr.* Pois chiche, pois cornu]; ◎ **Afrika nohudu,** *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfına, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, bütün Afrika'da bol miktarda yetiştirilen otsu ve tırmanıcı bir bitki. Yaprakları üçüzlü, saplar uzundur. Ekonomik önemi büyüktür. Buruşuk, sarı bir kapçığı vardır. Tohumları kırmızı veya siyahtır. Bitkisel proteince oldukça zengin olup, mükemmel bir gıda maddesidir. [*Lat. Voandzeia subterranea;*

İng. Voandzeia; *Fr.* Voandzeia, voandzou]; ◉ **İspanyol nohudu,** *bot.* Çiçeği beyaz renkte, tanesi sarımtırak ve üzeri buruşuk, 120-140 günde yetişen ve yemeklik bir nohut çeşidi. [*Lat. Cicer arietinum album*]; ◉ **~ (nohut tanesi) gibi,** *dey.* İri iri ve tane tane dökülen şeyler için kullanılır.

~ oda, bakla sofa, *dey.* Küçük, dar ev. [*İng.* Small house, cottage; *Fr.* Maisonnette].

~ pası, *bot.* ◘ **Nohutpası.**

nohutlu, s. *(Genellikle yiyecekler hk.)* İçine nohut katılmış: *Nohutlu pilav.* [*İng.* Mixed with chickpeas; *Fr.* A pois chiche *(mets etc.)*].

~ yahni, *mutf.* Etli nohut yemeği. *(Büyükçe, parçalara kesilen koyun eti, kabukları ayıklanmış nohut, yağda hafifçe pişirilmiş arpacık soğan, domates, tuz, biber ile pişirilir).*

nohut.pası, b. i. *bot.* ve *paraz. Uredinales* takımının, *Pucciniaceae* familyasından, nohut yapraklarında görülen, verim düşürücü sonuçlar doğurması dolayısıyle oldukça önemli olan pasmantarı. [*Lat. Uromyces ciceris-arietini*].

nohutsu, s. Nohuda benzeyen. [*İng.* Pisiform; *Fr.* Pisiforme].

~ kemik, *anat.* Bilek kemiklerinin birinci sırasında, en iç tarafta bulunan kemik. *(Piramit kemiğin ön yüzüne dayanır ve bilek oluğunun iç kenarını meydana getirir).* [*Lat. Os pisiforme; İng.* Pisiform bone; *Fr.* Pisiforme, os pisiforme].

nokra, i. *petol.* ◘ **Hipodermoz.**

~ sineği, *zool.* ◘ **Büvelek.**

noksan, i. *Osm.* < *Ar. nuksan.* § ● Eksiklik, kusur. [*İng.* Deficiency, defect, defectiveness, shortcoming]; § ● Yokluk; § ● s. Kusurlu, eksik. [*İng.* Deficient; defective; missing, incomplete].

noksanlık,-ğı, i. Noksan olma hali, eksiklik. [*İng.* Deficiency, defect; *Fr.* Manque]; ◉ **duygunluk noksanlığı,** *psik.* Çocukla anne arasındaki duygunluk bağlarının yetersizliği veya yokluğu. *(Bu durum, yetimhanelerde, çocuk yuvalarında veya hayır evlerinde büyüyen çocuklarda görülür).*

nokta, i. ç: **nukat.** *Osm.* < *Ar.* § ● Çok Küçük boyutlu işaret: *Harita üzerinde bir yeri bir nokta ile göstermek.* [*İng.* Point, dot; *Fr.* Point]; § ● Çeşitli bilim veya teknik dallarında değişik amaçlarla kullanılan yazı işareti. [*İng.* Point; *Fr.* Point, signe graphique utilisé à diverses fins dans différentes sciences ou techniques]; § ● Küçük benek, leke: *Lâcivert zemin üzerine beyaz noktaları vardır.* [*İng.* Spot, speck; *Fr.* Petite tache; point, goutte, macule]; § ● Uzamı olmayan yer: *Geometrik nokta.* [*İng.* Point; *Fr.* Point, lieu sans étendue]; § ● Tek nöbetçi bulunan yer: *Sonra bölüğün ilerisindeki gözetleme noktasından ilk işaret fişeği atıldı.* [*İng.* Pill box; sentry box; *Fr.* Guérite]; § ● Belli bir yer, mevki: *Boğaz sularına uyularak, kayıkçıların iyi bildikleri bir noktadan Bebek koyuna sapılır, burada da mutlaka bir iki saz faslı yapılırdı.* [*İng.* Point; *Fr.* Point, endroit, déterminé]; § ◐ *mec.* Bir şeyin esaslı, önemli, ince tarafı, mesele. [*İng.* Point; *Fr.* Point, a qu'il ya d'essentiel, d'important, de délicat; sujet, question]; § ● Bir konunun, meselenin özel yönü: *Ancak bir noktayı merak ediyoruz.* [*İng.* Point; *Fr.* Point, côté particulier d'une matière, d'une question]; § ● Hal, durum. [*İng.* Point, state, situation; *Fr.* Point, état, situation]; § ● Derece: *Mükemmelin en yüksek noktasına varmak.* [*İng.* Point, degree; *Fr.* Point, dégré]; § ● *(Birinin veya bir şeyin)* Leh veya aleyhinde olan konu, özellik: *Bu otomobilin diğerinden üstün noktası da şudur.* [*İng.* Special feature, peculiarity, characteristic; *Fr.* Point]; § ◉ *camc.* Cam eşyada rastlanan beyazımsı, donuk leke. *(Nokta camlaşmamış kum tanelerinden ileri gelir).* [*İng.* Speck, spot; *Fr.* Point]; § ● *gram.* Noktalama işaretlerinden biri. [*İng.* Point, full stop; *Fr.* Point]; § ● Yeni Türk alfabesinde i, j, ö, ü, üstüne konan küçük imlâ işareti. [*İng.* ve *Fr.* Point]; § ● *san.* Kopya edilecek bir heykelin en çıkıntılı yerlerinde yapılan işaretlerden her biri. [*İng.* ve *Fr.* Point]; § ● *mek.* Son derece küçük olduğu için hesaplarda ihmal edilebilen cisim. [*İng.* ve *Fr.* Point]; § ● *min.* Bir elmasta leke olarak görülen beyaz, siyah veya kırmızı renkli küçük taneciklere verilen ad. [*İng.* ve *Fr.* Point]; § ● *petr.* Bir ürünün kalitesini tayin eden fiziksel özelliklerinden birinin değiştiği sıcaklık. [*İng.* ve *Fr.* Point]; § ● *tekn.* (a) Madenler üzerinde bir çizimi markalamak veya matkap ucunun dalmasını kolaylaştırmak amacıyle bir deliğin merkezini noktalamak için kullanılan, çelikten yapılmış konik uçlu âlet. [*İng.* Centre-punch; *Fr.* Pointeau]; (b) İnce demirleri delmeğe yarayan zımba. [*İng.* Centre - punch; *Fr.* Pointeau]; (c) Dairesel bir deliğin önünde gidip gelerek, bir akışkanın yolu üzerinde bulunan bir açıklığı ayarlamağa yarayan konik parça: *Noktalı düzeler, petrol kuyularının üretimini ayarlamakta çok kullanılır.* [*İng.* Needle, float-spindle; *Fr.* Pointeau]; § ● *tıp.* Akupunkturda, belirli bir organın düzensiz çalışması halinde genellikle duyarlık gösteren ve deri yüzeyinde bulunan belirli yer. *(Bu noktalar tesadüfî sıralanmamıştır. «Meridyen» denen çizgiler üzerinde toplanmıştır. Bunların Çince adları veya numaraları vardır. Batırılan iğnenin istenilen organda meydana getireceği etkiye göre bu noktalara şu adlar verilir: Kaynak nokta, acı noktası, onama noktası, geçit noktası, kuvvet noktası, dağıtma noktası, v.b.).* [*İng.* ve *Fr.* Point]. ◉ **~ sı ~ sına,** *dey.* Tamamen, hiç eksiksiz: *Sakın söylediklerimin hepsine noktası noktasına inanma.* [*İng.* Exactly, in every way; *Fr.* Tout à fait entièrement]. ◉ **~ yı harfî,** *astr. esk.* Sonbahar noktası. ◉ **~ yı inkılâp,** *astr. esk.* Güneşin 21 haziran ve 22 aralık günleri arasındaki yörüngesine ait nokta. ◉ **~ yı in'itaf,** Büküm noktası. ◉ **~ yı itidal,** *astr. esk.* İlkbahar veya sonbahar noktası. ◉ **~ yı hendese,** *mat.* Geometrik nokta. ◉ **~ yı itidalî rebiî,** *astr. esk.* İlkbahar noktası. ◉ **~ yı maddiye,** *fiz.* Maddesel nokta. ◉ **~ yı incimâd,** *fiz.* Donma noktası. ◉ **~ yı tatbik,** *fiz.* Uygulama noktası. ◉ **~ yı tekatu,** *mat.* Kesişme noktası. ◉ **ağrılı ~,** *petol.* Lokal bir ağrının yerleşmiş olduğu deri noktası. Bu ağrı ister kendiliğinden olsun *(kendi kendine ağrıyan nokta),* ister hekimin muayenesiyle duyulan *(ağrılı nokta)* adı değişmez. [*İng.* Aching points; *Fr.* Point douloureux]. ◉ **akan yıldızların ışıma ~ sı,** *astr.* Meteor topluluklarının gökküre üzerinde devirli olarak ışıyormuş gibi gözüktüğü noktaların her biri. [*İng.* Radiant point of shooting stars; *Fr.* Point radiant des étoiles filantes]; ◉ **aknodal ~,** *mat.* ◘ Aknodal. ◉ **asal ~,** *mat.* ◘ Asal. ◉ **asal ~ lar,** *opt.* Asal düzlemlerin optik eksenini kestiği noktalar. ◉ **atış ~ sı,** *esk.* ◘ Atış; ◉ **bahar ~ sı,** *astr.* ◘ Bahar; ◉ **bakış ~ sı,** § ◉ *mim.* Perspektifte, seyircinin gözünden perspektif düzlemine indirilen dikmenin ayağı. [*İng.* Point of view; *Fr.* Point de vue]; § ● *opt.* ◘ Bakış; ◉ **başlangıç ~ sı,** § ◉ *esk.* Bir hava indirme harekâtında, çeşitli uçuş meydanlarından gelen birliklerin grup meydana getirdiği nokta. [*Fr.* Point d'assemblée]; § ● *dey., astr.* ve *mat.* ◘ Başlangıç; ◉ **batış ~ sı,** *astr.* ◘ Batış; ◉ **bekleme ~ sı,** *hava.* ◘ Bekleme; ◉ **bekleme ~ sı ışığı,** *hava.* ◘ Bekleme; ◉ **bir eğrinin önemli ~ sı,** *mat.* Eğrinin herhangi bir noktasına göre bazı özellikleri olan nokta: *Büküm noktaları ve tekil noktalar önemli noktalardır.* [*İng.* Remarkable point of a curve; *Fr.* Point remarquable d'une courbe]; ◉ **bir fonksiyon için âdi ~,** *mat.* Çevresinde bu fonksiyonun düzgün olduğu nokta. [*İng.* Ordinary point for a function; *Fr.* Point ordinaire pour une fonction]; ◉ **bir optik sistemde eşlenik ~ lar,** *opt.* Birinden çıkan ışın demetinin diğeriyle karşılaştığı iki nokta sistemi. [*Fr.* Points conjugués dans un système optique]; ◉ **boğumlanma ~ sı,** *gram.* ◘ Boğumlanma; ◉ **boyun ~ sı,** ◘ Boyun; ◉ **bozulmaz ~,** *fiz.* ◘ Bozulmaz; ◉ **bulanıklık ~ sı,** *fels.* ◘ Bulanıklık; ◉ **buluşma ~ sı,** *esk.* ve *den.* ◘ Buluşma; ◉ **burun altı ~ sı,** *anat.* ◘ Burun; ◉ **burun ~ sı,** *entr.* ◘ Burun; ◉ **büküm ~ sı,** *mat.* ◘ Büküm; ◉ **Curie ~ sı,** *elek.* Soğukta ferromagnetik olan bir cismin paramagnetik bir cisme dönüşmeğe başladığı sıcaklık. [*İng.* Conjugate points in an optic system; *Fr.* Point de Curie]; ◉ **çatışma ~ sı,** ◘ Çatışma; ◉ **çift ~,** *drlb.* ◘ Çift; ◉ **çiy ~ sı,** *meteor.* ◘ Çiy; ◉ **dağıtım ~ sı,** *esk.* ◘ Dağıtım; ◉ **dallanma ~ sı,** *mat.* ◘ Dallanma; ◉ **dayanak ~ sı,** *den.* ve *inş.* ◘ Dayanak; ◉ **dayanma ~ sı,** *mek.* Bir kaldıracın dayandığı sabit nokta. [*İng.* Supporting point; *Fr.* Point d'appui]; ◉ **değim ~ sı,** ◘ Değim; ◉ **değme ~ sı,** § ● **Değme**[1]; § ● *hava.* Bir akışkan içinde yer değiştiren bütün cisimlerin ön kısmında akma hızının kuramsal olarak sıfır kabul edildiği nokta. [*Fr.* Point d'impact, point de vitesse nulle]. ☆ *Eşanl.* **sıfır hız noktası;** § ● *mek.* Hareketli bir cismin bir engelle karşılaştığı nokta. [*Fr.* Point d'impact]; ◉ **denetim ~ sı,** *döş.* ◘ Denetim; ◉ **denge ~ sı,** *mat.* Oyunlar kuramının temel kavramı; iki kişilik bir oyunda, her oyuncunun kazanç ve kayıplarını satır ve sütunlar halinde gösteren matrisin aynı hanesinde somut olarak ortaya çıkar. *(Bu hane, birinci oyuncu için, hesabına geçireceği en yüksek minimumu gösteren sütunun seçimini ikinci oyuncu için, hesabına geçireceği en yüksek maksimumu gösteren satırın seçimini belirtir).* [*İng.* Point of equilibrium, balance point; *Fr.* Point d'équilibre]; ◉ **dizili ~ lar yöntemi,** *mat.* Okunması kolay abakuşlar elde etmeğe yarayan ve tek bir nomogramla yükten daha çok değişken arasındaki bağıntıları gösterebilen yöntem: *Dizili noktalar yöntemi 1884'te Maurice d'Ocagne tarafından nomografiye sokuldu.* [*İng.* Method of aligned points; *Fr.* Méthode des points alignés]; ◉ **denetim ~ sı,** *döş.* ◘ Denetim; ◉ **doğu ~ sı,** *astr.* ◘ Doğu[1]; ◉ **donma ~ sı,** *fiz.* Bir maddenin sıvı halden katı hale geçtiği sıcaklık. [*İng.* Congealing point, freezing point, ice point, frost point; *Fr.* Point de fusion, point de congélation]; ◉ **doyma ~ sı,** *coğr.* ◘ Doyma; ◉ **dönüm ~ sı,** *astr.* ◘ Dönüm; ◉ **dönüş ~ sı,** *astr.* ◘ Dönüş; ◉ **dönüşü olmayan ~,** *hava.* ◘ Dönüş; ◉ **duman ~ sı,** *petrol.* ◘ Duman; ◉ **durak ~ sı,** *mat.* ◘ Durak; ◉ **durma ~ sı,** *mat.* ◘ Durma; ◉ **düğüm ~ sı,** *topoğr.* ◘ Düğüm; ◉ **düşey ~,** *astr.* «Başucu» ve «ayakucu» adı verilen ve bir yerin düzeyi ile belirlenen iki gökyüzü noktasından her biri. [*İng.* Vertical point; *Fr.* Point vertical]; ◉ **en uzak ~,** *fizyol.* Uyum olmadan bir cismin net olarak görülebildiği en yakın uzaklık. *(Emetrop göz için aşağı yukarı 60 m'dir; miyop için en uzak görme mesafesine çok yakındır; hipermetrop için böyle bir mesafe yoktur, her uzaklık için uyuma ihtiyacı vardır).* [*İng.* ve *Fr.* Punctum remotum]; ◉ **en yakın ~,** *fizyol.* Bir cismin uyum ile net olarak görüldüğü en yakın uzaklık. *(İki göz için her zaman aynı değildir; ihtiyarlıkta büyür, buna presbitlik denir).* [*İng.* ve *Fr.* Punctum proximum]; ◉ **erime ~ sı,** *fiz.* Bir maddenin katı halden sıvı hale geçtiği sıcaklık. [*İng.* Fusing point, melting point; *Fr.* Point de fusion]; ◉ **esas ~,** *mek.* Bir parçanın, işlendiği takım tezgâhı üzerinde işlem süresince konumunu korumasına yarayan eleman. [*İng.* Principal point; *Fr.* Point principal]; ◉ **eşelektrik ~ sı,** *elek.* ◘ Eşelektrik; ◉ **eşlenik ~ lar,** *opt.* Bir

cisimle görüntüsünün birbirine tekabül eden noktaları. [*Ing.* Conjugate points; *Fr.* Points conjugués]; ◉ **euteksi ~ sı,** *fiz.* ◘ **Euteksi;** ◉ **firar ~ sı,** ◘ **Firar;** ◉ **flaş ~ sı,** *otom.* ◘ **Flaş;** ◉ **garip ~ lar,** *mat.* ◘ **Garip;** ◉ **geçici ~,** *res.* ◘ **Geçici;** ◉ **geçiş ~ sı,** § ❶ *astr.* Gözlem yerinin meridyeninde bulunan ekvator noktası. [*Ing.* Culminating point; *Fr.* Point culminant]; § ❷ *fiz.* Bir cismin alotropik hallerinden birine dönüştüğü sıcaklık. [*Ing.* Transition point; *Fr.* Point de transition]; § ❸ *hava.* ◘ **Geçiş;** ◉ **gelme ~ sı,** § ● *fiz.* ◘ **Gelme;** § ❷ *opt.* Bir ışının bir ayna veya bir mercek üzerine düştüğü nokta. [*Ing.* Point of incidence; *Fr.* Point d'incidence]; ◉ **geodezik ~,** *geod.* ◘ **Geodezik;** ◉ **görüş ~ sı,** *mim.* Yapının bütününü kavrayabilmek için bakılması gereken yer. [*Ing.* Visual point; *Fr.* Point de vue, aspect]; ◉ **gündönümü ~ sı,** *astr.* Tutulma düzleminin ekvator düzleminden en uzakta bulunan iki noktasından her biri. [*Ing.* Solsticial point; *Fr.* Point solsticial]; ◉ **güney ~ sı,** *astr.* ◘ **Güney;** ◉ **güz ~ sı,** *astr.* ◘ **Güz;** ◉ **hâkim ~,** *esk.* ◘ **Hâkim;** ◉ **hareket ~ sı,** *den.* Bir geminin, kıyı gözden kaybolmak üzereyken tayin edilen coğrafi mevkii. [*Ing.* Starting point; *Fr.* Point de départ]. ☆ *Eşanl.* **başlangıç puntu;** ◉ **hareketli ~,** *mek.* Sabit nesnelere göre konumu değişen nokta. [*Ing.* Moving point; *Fr.* Point mobile]; ◉ **hassas ~,** *ask.* Düşman tarafından tahrip veya sabote edilmesi, harekâtın başarısını, milletin savaş gücünü veya halkın yaşama imkânlarını engelleyecek ölçüde önem taşıyan coğrafî hedef, sanayi veya ekonomi kuruluşu. *(Hassas noktaların korunması, yurt içi savunma teşkilâtındaki askerî ve sivil kurulların temel görevidir).* [*Ing.* Sensitive spot; *Fr.* Point sensible]; ◉ **hayalî ~ lar,** *san.* Hayalî çizgilerle veya şeklin içinde kalan ve görülemeyen çizgileri belirtmek için kullanılan nokta dizisi. [*Ing.* Running points; *Fr.* Points courants]; ◉ **ışık ~ sı,** *matb.* ◘ **Işık;** ◉ **iki eğrinin değme ~ sı,** *mat.* Iki eğrinin aynı teğeti aldığı nokta. [*Ing.* Contact point of two curves; *Fr.* Point de contact de deux courbes]; ◉ **iki eğrinin kesişme ~ sı,** *mat.* Iki eğrinin birbirini kestiği nokta. [*Ing.* Intersection point of two curves; *Fr.* Point d'intersection de deux courbes]; ◉ **iki yüzeyin değme ~ sı,** *mat.* Iki yüzeyin aynı teğet düzlemini aldığı nokta. [*Ing.* Contact point of two surfaces; *Fr.* Point de contact de deux surfaces]; ◉ **ilkbahar ~ sı,** *astr.* ◘ **ilkbahar;** ◉ **inzibat ~ sı,** *ask.* Merkez kumandanlıklarının, genellikle büyük şehirlerde askerlikle ilgili inzibat işleri için belirli yerlere koyduğu kulübeler; ◉ **istinat ~ sı,** *ask.* (a) Bir ordu, manevrasının dayandığı tabiî *(deniz, dağ)* veya sunî *(müstahkem mevki, hudut)* engel. [*Ing.* Supporting point; *Fr.* Point d'appui]; (b) Birinci Dünya Savaşından beri bir savunma mevziinin arazinin görüş ve atışa en elverişli kısmına yerleşmiş temel bölümüne verilen ad: *(Birkaç istinat noktasının birleştirilmesiyle bir direnme merkezi meydana gelir. Bir istinat noktasının kapladığı alan birkaç hektarlıktır; bu noktayı tutan kuvvet ise, takviyeli veya takviyesiz bir piyade bölüğüdür; bu birlik arezide savaş karakollarına ayrılarak yerleşir).* [*Ing.* Supporting point; *Fr.* Point d'appui]; ◉ **kayan ~ lı sistem,** *bilgi-işlem.* Sayıları *mantis* ve *üs* denen iki bölüme ayırarak gösterme sistemi. *(Bu sistemde sayının değeri, sayılama tabanının üsse bağlı kuvvetiyle mantisi n çarpımına eşittir. Kayan noktalı hesap, ondalık sayıların hafızada kapladığı yeri azaltarak bir ordinatörün daha verimli çalışmasını sağlar);* ◉ **kaynama ~ sı,** *fiz.* Belli bir basınç altındaki bir sıvının kaynamağa başladığı sıcaklık. [*Ing.* Boiling point; *Fr.* Point d'ébullition]; ◉ **kaynaşma ~ sı,** *fizyol.* Kıkırdağın içinde kemiğin oluştuğu ilk nokta; kireçlenip damarlandığı zaman kıkırdak içi kemikleşmenin başlangıç noktasını teşkil eder. [*Ing.* Ossification point; *Fr.* Point d'ossification]; ◉ **kontrol ~ sı,** *bilgi-işlem.* Bir programın uygulanışı sırasında, hafızadaki bilgilerin ve hesap sonuçlarının bir dış destek üzerine kaydedildiği an. *(Bu andaki kayıt, sonradan bir hata yapıldığında, programı bu kontrol noktasından başlayarak tekrarlama imkânı sağlar).* [*Ing.* Control point; *Fr.* Point de contrôle]; ◉ **kaçış ~ sı,** ◘ **Kaçış;** ◉ **karşı düğüm ~ ları,** *opt.* ◘ **Karşı;** ◉ **kayan ~,** *sibern.* ◘ **Kayan;** ◉ **kaynama ~ sı,** *kin.* ve *fiz.* ◘ **Kaynama;** ◉ **kerteriz ~ sı,** *den.* ◘ **Kerteriz;** ◉ **kesim ~ sı,** *mat.* ◘ **Kesim;** ◉ **kilometre ~ sı,** *demir.* ◘ **Kilometre;** ◉ **koç ~ sı,** *astr.* ◘ **Koç;** ◉ **kritik ~,** *hava.* ◘ **Kritik;** ◉ **kritik ~ lar,** *mat.* ◘ **Kritik**[1]; ◉ **kuzey ~ sı,** *astr.* ◘ **Kuzey;** ◉ **Lambda ~ sı,** *fiz.* ◘ **Lambda;** ◉ **maddesel veya fiziksel ~,** Madde özelliklerini korumakla birlikte, boyutları ihmal edilecek kadar küçük olarak kabul edilen cisim. [*Ing.* Material or physical point; *Fr.* Point matériel ou point physique]; ◉ **matematiksel ~,** *mat.* Mutlak bir kesinlikle gösterilen geometrik yer; iki çizginin kesişme noktası. [*Ing.* Mathematical point; *Fr.* Point mathématique]; ◉ **merkezî ~ yöntemi,** *psikofiz.* Duyum eşiklerini ölçmek için kullanılan yöntem. *(Burada özne, duyumun ortaya çıkışı ve kaybolduşu arasında bulunan merkezî noktayı tespit edecek şekilde uyarımın her iki yönde ölçülebilir büyüklüğünü değiştirir; meselâ, kendisinden belli uzaklıktaki lambaya verilen akımı, kızaran filamanı gördüğü anla artık görmediği an arasında değiştirir).* [*Ing.* Method of central point; *Fr.* Méthode du point central]; ◉ **nişan ~ sı,** ◘ **Nişan;** ◉ **nötr ~,** *elek.* Çok fazlı yıldız biçiminde bir sistemde, iletkenlerin birleştiği nokta; bakışımlı bir sistemde, potansiyeli normal olarak sıfır olan ve çoğu zaman toprağa bağlanan nokta. [*Ing.* Neuter point; *Fr.* Point neutre]; ◉ **odak ~ sı,** *sin.* ◘ **Odak;** ◉ **omega ~ sı,** *fels.* ◘ **Omega;** ◉ **oynatıcı ~,** *fizyol.* Sinir ipliklerinin kastan çıkış noktası. *(Bu nokta üzerindeki deri yüzeyi elekrikle uyarıldığında, kas en yüksek derecede kasılır).* [*Ing.* Motor point; *Fr.* Point moteur]; ◉ **ölü ~,** § ❶ *muh.* Bir işletmenin bütün sabit yükümlerini karşılayan ciro miktarı. [*Ing.* Dead point, blind spot, backlash, dead centre; *Fr.* Point mort]; § ❷ *biy.* ◘ **Ölü;** ◉ **polis ~ sı,** Mahallî karakollara bağlı olarak şehirlerin gerekli yerlerine konulan ve içinde polis memuru veya bekçinin nöbet tuttuğu polis kulübesi. [*Ing.* Police post; *Fr.* Poste de police]; ◉ **püf ~ sı,** ◘ **Püf;** ◉ **retinanın karşılık ~ sı,** *fizyol.* Iki retina üzerinde, aynı anda düşen görüntülerin tek duyum uyandırdığı nokta. [*Ing.* Corresponding; point; *Fr.* Point rétinien correspondant]; ◉ **rüzgâr bileşke ~ sı,** *den.* Yelkenlerin her birine etkî eden rüzgâr kuvvetlerinin bileşkesinin etkisinde kaldığı kabul edilen nokta. [*Ing.* Centre of effort; *Fr.* Point vélique]; ◉ **sabit ~,** § ● *fiz.* Belli bir basınc altında, saf bir cismin her iki fazının dengede olduğu sıcaklık: *Suyun sabit noktaları, termometre derecelerinin tanımlanmasında kullanılır.* [*Ing.* Fixed point, stationary point; *Fr.* Point fixe]; § ● *mek.* Herhangi bir sabit nesneye göre konumu değişmeyen nokta. [*Ing.* Fixed point, stationary point; *Fr.* Point fixe]; ◉ **sabit ~ lı sistem,** *bilgi-işlem.* Sayıları, bir sayının tam ve kesirli kısımlarını ayıran nokta, dış destek üzerinde hep aynı yeri koruyacak şekilde gösterme sistemi; ◉ **sonsuzdaki ~,** *mat.* Aynı doğrultuya paralel bütün doğruların kesiştiği nokta. *(Sonsuzdaki noktaları olmaksızın Eukleides düzlemi açık bir yüzey, sonsuzdaki noktalarıyla kapanmış bir [illegible] yüzeydir. Karmaşık [illegible] düzleminin sonsuzda bir tek noktası vardır).* [*Ing.* Point to infinity; *Fr.* Point à l'infini]; ◉ **tekil ~,** *mat.* Bir $f(x, y) = 0$ eğrisinde $df(x, y)$ diferansiyelinin özdeş olarak sıfır olduğu nokta. [*Ing.* Singular point; *Fr.* Point singulier]; ◉ **telâffuz ~ sı,** *fonet.* ◘ **Telâffuz;** ◉ **tarama ~ sı,** *telvz.* Iletilen veya alınan görüntünün taranacak en küçük yüzeyi. [*Ing.* Point of analysis; *Fr.* Point d'analyse]. ☆ *Eşanl.* **analiz noktası;** ◉ **trafik ~ sı,** *trafik.* Trafik polislerinin trafiği yönetmek üzere durdukları yer. [*Ing.* Traffic spot]; ◉ **uygulama ~ sı,** *fiz.* ◘ Uygulama; ◉ **uzaklık ~ sı,** *mim.* Ufuk çizgisi üzerinde, bakış noktasından, seyircinin gözüyle perpektif düzlemi arasındaki mesafe kadar uzakta olan nokta. [*Ing.* Distance point; *Fr.* Point de distance]; ◉ **varış ~ sı,** *den.* Bir geminin durması gereken yer. [*Ing.* Spot of call; *Fr.* Point de relâche]; ◉ **yürüyüşe çıkış noktası,** *ask.* Bir yürüyüş kolunu meydana getiren bütün elemanların birleşeceği güzergâh noktası. *(Elemanların buradan geçiş saatleri ve sıraları kesin olarak düzenlenir).* [*Ing.* Initial point; *Fr.* Point initial]; ◉ **~ ışığı,** *hava.* Gözükebilir bir uzunluğu olmayan bir ışıklı işaret. [*Ing.* Point light; *Fr.* Feu ponctuel].

~ koymak, *dey.* Sonuçlandırmak bitirmek. [*Ing.* To put an end to, to finish; *Fr.* Finir].

~ nokta, s. § ❶ Benek benek: *Camın üzeri yağmurdan nokta nokta olmuş.* [*Osm.* Noktadar; *Ing.* Dotted, spotted]; § ❷ z. Tek tek. [*Ing.* Point by point].

~ olmak, *arg.* (a) Gitmek, defolmak, kaçmak: *Nokta ol karşımdan;* (b) Esrarkeş, sızıp büzülmek: *Herif iki çekti, nokta oldu.*

noktacı[1], i. *(«nohta- (-tü) beyan»* adlı eserin adından). *tasav.* Melâmîlerin, *Nokta-tül-Beyan (Açıklamanın özü)* adlı eseri okutan ve yorumlayanlara verilen ad.

noktacı[2], s. ve i. *san.* ◘ **Yeni izlenimci.**

noktacılık,-ğı, i. ve *ed.* ◘ **Yeni-izlenimcilik.**

noktainazar /nokta-i nâzâr/, b. i. *Osm.* < *Ar. nokta* + *nazar, Fars. esk.* Görüş, görüş açısı. [*Ing.* Point of view; *Fr.* Point de vue].

noktalama, i. § ❶ Noktalamak eylemi. [*Osm.* Tenkit; *Ing.* Punctuating; *Fr.* Ponctuation]; § ❷ *gram.* Yazının daha iyi anlaşılması için belirli işaretleri gereken yerlerde kullanma. [*Ing.* Punctuation; *Fr.* Ponctuation]; § ❸ *müz.* Durakları belirtme sanatı veya tarzı. [*Ing.* Punctuation; *Fr.* Ponctuation]; § ❹ *sin.* Sinema filimlerinde, değişik sahne, bölüm veya çekimleri birbirlerinden ayırmada kullanılan açılma, kararma, kesme, zincirleme gibi çeşitli teknik işlemlerin genel adı. [*Ing.* Punctuation; *Fr.* Ponctuation]; ◉ **düzeltme ~ sı,** *paleogr.* ◘ **Düzeltme.**

~ çarkı, ◘ **Çark.**

~ işaretleri, *gram.* Cümle veya yan cümlecikteki çeşitli unsurları birbirinden ayırmağa yarayan yazı işaretleri. [*Ing.* Punctuation marks; *Fr.* Signes de ponctuation].

~ testleri, *psik.* ◘ **Test.**

noktalamak (-i), f. § ❶ Nokta koymak. [*Ing.* To punctuate; *Fr.* Ponctuer]; § ❷ Yazı yazarken noktalama işaretlerini koymak. [*Ing.* To punctuate; *Fr.* Ponctuer]; § ● Çok sayıda nokta ile işaretlemek, noktalarla çizmek. [*Ing.* To dot; *Fr.* Pointiller]; § ● *müz.* Bir beste yaparken durakları belirtmek, müzik cümlelerini bölmek. [*Ing.* To punctuate, to dot; *Fr.* Ponctuer]; § ❸ *res.* ve *grav.* Bir desenl çizerken kurşun kalem, mürekkep kalemi, tığ kalem veya resim fırçasıyla noktalar yapmak. [*Ing.* To stipple; *Fr.* Pointiller]; § ● *tekn.* (a) Delikleri nokta ile işaretlemek. [*Fr.* Pointer]; (b) Pergel ve ayarlı gönye ile bir ölçekli resimden alınan boyutları pano üzerine aktarmak. [*Fr.* Pointer]; ◉ **bir notayı ~,** *müz.* Notanın süresini yarı yarıya uzatan bir nokta koymak. [*Ing.* To dot *(a note)*; *Fr.* Pointer une note].

noktalanmış, s. *mat.* (a) Çeşitli vektörleri

için üzerinde sabit bir başlangıç noktası seçilmiş bir düzlem için kullanılır. *(Bir vektör, birim noktası olan M ile bir tutulur, bu durumda vektörün bileşenleri M'nin koordinatlarıdır.* [*Ing.* Dotted; punctuated; *Fr.* Pointé,-ée]; (b) Daha genel olarak, vektörlerin başlangıç noktası aynı sabit o noktası olan bir vektörel uzay için kullanılır. [*Ing.* Dotted; punctuated; *Fr.* Pointé,-ée].

noktalı, s. § ❶ Noktası olan: *Noktalı harf.* [*Ing.* Dotted, punctuated; *Fr.* Ponctué,-ée]; § ❷ *bot.* Yüzeyinde hafif çukurcuklar bulunan hücre veya damarlara denir. [*Ing.* Spotted; *Fr.* Ponctué,-ée]; § ❸ *san.* Küçük noktalar kullanarak yapılmış resim, desen ve gravürü belirtmek için kullanılır. [*Ing.* Stippled; *Fr.* Pointillé,-ée].

~ **açılması**, *din.* Bir çekimin küçük bir noktadan başlayarak gittikçe büyüyen bir çember biçiminde açılan, sonunda bütün perdeyi kaplayan görüntüyle başlaması. [*Ing.* Iris in; *Fr.* Ouverture en iris, ouverture en diaphragme].

~ **damarlar**, *bot.* Kimi bitkilerin damarlarındaki zarlarda, onlara noktalı bir görünüş veren küçük delikler bulunduğundan bu gibi bitkilerin damarlarına verilen ad. [*Ing.* Spotted vessels; *Fr.* Vaisseau ponctué].

~ **kama diş**, *zool.* ■ Noktalı kamadiş.

~ **kararma**, *sin.* Perdedeki görüntünün gittikçe küçülen, sonunda nokta olup kapanan bir çember biçiminde kararması. [*Ing.* Iris fade out, iris out; *Fr.* Fermeture à l'iris, fermeture de diaphragme].

~ **satır**, *matb.* Devamı noktalarla gösterilmiş olan satır. [*Ing.* Dottel line; *Fr.* Ligne pointillée, pointillé].

~ **virgül**, *gram.* ■ Virgül.

~ **yaprak lekesi**, *trm.* Arpa, buğday ve bazı çayır buğdaygillerine dadanan genç bitkilerde kök ve kök boğazı çürüklüklerine ve nihayet solgunluğa sebebiyet veren *Pleosporaceae familyasına bağlı Cochliobulus sativus* adındaki mantarın yaptığı bir hastalık.

noktalı.kama.diş, b. i. *zool.* Kalakbaşlılar *(Rhynchocephalia)* takımının, Kamadişilgiller *(Sphenodontidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 50-75 sm'dir. Koyu yeşil üzerine sarı, kara noktalıdır. Sırtı boyunca sarı dikenler vardır. Yeni Zelanda yakınındaki adaların kıyılarında yaşar. [*Lat. Sphenodon punctatus; Ing.* Tuatara; *Fr.* Hattéria, sphénodon].

noktambul, i. *Fr. noctambule. tıp.* Uykusunda kalkıp gezen. [*Ing.* Noctambulist].
☆ *Eşanl.* **uyurgezer.**

noktambulizm, i. *Fr. noctambulisme. tıp.* Uykuda kalkıp gezme. [*Ing.* Noctambulation, noctambulism, somnambulism, sleep-walking].

noktasal*, s. § ❶ Nokta ile ilgili; § ❷ Çok küçük.

~ **dönüşüm**, *mat.* ■ **Dönüşüm.**

~ **katod**, *elek.* Bir katod lambasında, spotu daha iyi odaklamak için elektron yayan yüzeyi çok küçültülmüş katod. [*Ing.* Punctual cathode; *Fr.* Cathode ponctuelle].

~ **uzay**, *mat.* İçinde bir O koordinat başlangıcı seçilmiş vektörel uzay. *(Bir M noktasının koordinatları, OM vektörünün bileşenlerine benzetilmiştir).*

noktasız, s. Noktası olmayan: *Eski metinler, noktasız, virgülsüz ve satırbaşsızdı.* [*Ing.* Undotted; *Fr.* Qui n'a pas de point].

noktiluka, i. *Lat. noctiluca, zool.* Kamçılılar *(Flagellata)* sınıfından, geceleyin parlayan, böbrek biçiminde veya yuvarlak gövdeli, uzun kamçılı, mikroskopik bir hücreli hayvan. Noktiluka, bütün sıcak ve ılık denizlerde yaygındır ve yakamoz meydana getirir. Bir türü *(Noctiluca miliaris)* sığ deniz planktonunda o kadar çok bulunur ki, suya tapyoka çorbası kıvamı ve görünüşü verir; geceleyin denizi fosforışıl yapar. [*Lat.* ve *Ing. Noctiluca; Fr.* Noctiluque].

noktofobi, i. *tıp.* Marazi gece *(karanlık)* korkusu. [*Ing.* Noctophobia].

noktüid.güvegiller, ç. b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Pul-kanatlılar *(Lepidoptera)* takımına giren bir familyası. Gece kelebeklerini kapsayan çok geniş bir grup. Orta boylu, koyu renkli olurlar. Antenleri uzun olur. Dinlenme sırasında kanatlar çatı oluşturur. [*Lat.* ve *Ing. Noctuidae; Fr.* Noctuidés].

noktürn, i. *Fr. nocturne. müz.* Gece müziği anlamında olup, özel bir kurala bağlı olmadan bestelenmiş, duygulu, düşünceli piyano parçaları için kullanılır. [*Ing.* Nocturn].

nolana, i. *Lat. bot. Nolanaceae* familyasından sarmaşık görünüşünde otsu veya dibi odunsu bitki. Nolana'ların gövdesi yataydır; üzerinde almaşık ikiz yapraklar bulunur. Huni biçimindeki çiçekler doğrudan doğruya gövdeden çıkar. Meyvesi etli ve zeytinsidir. Hepsi de Güney Amerika'da yetişen yedi türü vardır; birçok çeşidi Avrupa'da bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. [*Lat., ing.* ve *Fr. Nolana*].

noma, i. *Lat.* < *Yun. nemein,* kemirmek. § ❶ *tıp.* Bedenen kusurlu bazı kimselerde baştan beri bulunan veya ağır bulaşıcı hastalıklar sonucunda ortaya çıkan kangrenli ağız iltihabı. [*Ing.* ve *Fr.* Noma]; § ❷ *vet.* Ağız mukozası kangreni. *(Aft, döküntülü humma, yakıcı maddelerden ileri gelen dişeti iltihabı gibi birçok ağız hastalığında rastlanır. Köpekte noma, genellikle ağır bir hastalıktır.* [*Ing.* ve *Fr.* Noma].

nomada, i. *Lat. zool.* Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımının, Arıgiller *(Apidae)* familyasından, tüysüz, parlak gövdeli, genellikle sarı ve al benekli kızıl sarı renkli arı. *(Nomada ferruginea ballıbabaların çiçeklerinde çok görülür. Andrena'larla panurgus'larda asalak yaşar.* [*Lat.* ve *Ing.* Nomada; *Fr.* Nomade].

nomahya, i. *Lat.* ve *Yun.* Eski Romalılarda bir sirk içinde, küçük çapta deniz savaşları yapılmak üzere kazılmış büyük havuz.

nomenklatür,-rü, i. *Fr. nomenclature.* ■ Sınıflandırma.

nominal, s. *Fr. nominal,-ale* < *Lat. nominalis* < *nomen,* ad.

~ **değer**, *ikt.* ■ **itibari değer.**

~ **ölçek**, *sosyal. psik.* Matematikçilerin «birleşmemiş sınıflar» diye adlandırdıkları kategoriler topluluğu. *(Her sınıfa yerleştirilen değişik sayıdaki nesnel gözlemlere göre, kişileri ve nesneleri gruplara ayırmayı bu sınıflar mümkün kılar. Bu çeşitli kategoriler, karşılıklı olarak birbirini ortadan kaldırır ve aralarında hiçbir zorunlu ilişki bağı yoktur).* [*Ing.* Nominal scale; *Fr.* Échelle nominale].

~ **kat**, *tekn.* ■ **Kat.**

nominalist, s. ve i. *Fr. nominaliste.* ■ Adçı.

nominalizm, i. *Fr. nominalisme. fels.* ■ Adçılık.

nominatif, i. *Fr. nominatif,-ive* < *Lat. nominativus. dilb.* Bükümlü dillerde özneye ve yükleme özgü isim, sıfat ve zamir hali. [*Ing.* Nominative].

nomo-, *Yun. nomos,* kanun'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Nomo-].

nomografi, i. *Fr. nomographie.* § ❶ Sayısal hesaplar yerine başka çizgilerle kesim noktaları çözümleri veren uygun şekilde çizilmiş çizgiler, abakuslar veya grafiklerden yararlanmağa dayanan metit. [*Ing.* Nomography]; § ❷ Madenlerin işlenmesinde, kesme ve ilerleme hızlarının hesaplanmasına yarayan abakus.

nomografik, s. *Fr. nomographique.* Nomografi ile ilgili: *Nomografik hesap.* [*Ing.* Nomographical].

nomogram, i. *Fr. nomogramme.* Nomografide belirli şekilde birbirine bağlı kotlanmış çizgi veya noktalar sisteminden meydana gelen grafik veya tablo. [*Ing.* Nomogram].

nomojenez, i. *Fr. nomogenèse. biy.* Rus zooloji bilgini Lev Berg tarafından ileri sürülen ve evrimi açıklayan kuram. [*Ing.* Nomogenesis].

nomomekanik, s. *Fr. nomomécanique.* Makinelerle yapılan ve sonucu nomogramla gösterilen hesap için kullanılır. [*Ing.* Nomomechanical].

nomotop, s. *tıp.* Normal yerinde bulunan, olması lâzım gelen yerde meydana gelen. [*Ing.* Nomotopic].

nonan, i. *Fr. nonane.* Formülü C_9H_{20} olan doymuş hidrokarbon. *(Pelargonik asidden elde edilen normal nonan, 150° C'ta kaynayan bir sıvıdır).* [*Ing.* Nonane].

nonetto, i. *It. müz.* Dokuz sesli müzik parçası. [*Ing.* ve *Fr.* Nonetto].

nonfigüratif, b. i. *Fr.* Bir resim akımının adı. [*Ing.* Nonfigurative].

Nong'lar, ç. öz. i. *etn.* Kuzey Vietnam'ın melez halkı; Vietnamlılarla Çinlilerin karışmasından meydana gelmiştir. [*Ing.* ve *Fr.* Nongs].

nonilik, s. *Fr. nonylique. kim.* Nonan'dan türeyen bileşikler için kullanılır. [*Ing.* Nonylic].

~ **alkoller**, *kim.* $C_9H_{20}O$ formülündeki alkoller. *(Normal birincil alkol 213° C'ta kaynar).* [*Ing.* Nonylic alcohols; *Fr.* Alcools nonyliques].

~ **asid**, ■ **Pelargonik asid.**

Non'lar, ç. öz. i. *etn.* Senegal'de zenci halk. Serer halkının bir bölümü olan Non'lar, Ulof'ların ortasında, Saint-Louis ile Dakar arasındaki Cayor'da yaşarlar. [*Ing.* ve *Fr.* Nones].

nonoş, s. ve i. Küçük çocuklara sevgi sözü olarak kullanılır. [*Ing.* Little pet; *Fr.* Chéri, chérie].

nontronit,-ti, i. *Fr. nontronite. min.* Killer grupundan hidratlı doğal demir silikat. [*Ing.* Nontronite].

non troppo, z. *It.* Müzik temposunu gösteren bir sıfata eklenen ve bu temponun çok abartılmaması gerektiğini belirten kelimeler. [*Ing.* ve *Fr.* Non troppo].

nooanaleptik, s. ve i. *Fr. noo-analeptique. tıp.* Tedavide uyanıklığı kamçılamak için kullanılan (madde). *(Başlıca nooanaleptik, anfetamindir).* [*Ing.* Noo-analeptic].

noojenez, i. *Fr. noogénèse* veya *noégénèse. psik.* Charles Spearman'ın *(1863-1945)* bilgi kuramına verilen ad. *(Bu kuram, düşünme aşamalarının nitel bir analizine dayanır. Sperman'a göre düşünce üç aşamalıdır; önce deneyin kavranması (her bilgi, deneyden türediği için, bu deneyin belirli bir yapısı yoktur, ancak kavranabilir),* ikincisi ilişkilerin ortaya çıkması; sonuncusu ise, bağlaşıkların ortaya çıkmasıdır. [*Ing.* Noogenesis].

noolojik, s. *Fr. noologique* < *Yun. noos, zihin. fels.* Evrenbilime karşıt olmak üzere zihinle ilgili bütün bilimleri nitelemek için Ampère'in ileri sürdüğü terim. [*Ing.* Noological].
☆ *Eşanl.* **noosluk.**

noosluk, s. ■ **Noolojik.**

nope, i. *Flamanca noppe* > *Alm. Knopf. dok.* § ❶ Tarama işlemlerinden sonra taranmış bant üzerinde kalan elyaf düğümleri. [*Ing.* Burl; *Fr.* Nope]; § ❷ Bu düğümlerin iplik üzerine geçen ince veya iri parçaları. [*Ing.* Burl; *Fr.* Nope].

~ **ayıklamak**, *dok.* Bir kumaş yüzeyindeki nopeleri ve ipliğe girmiş olan yabancı maddeleri özel cımbızlarla temizlemek. [*Ing.* To burl; *Fr.* Noper].

nopinen, i. *Fr. nopinène. kim.* Pinen'in izomeri olan terpen sınıfından hidrokarbon; 162° C'ta kaynar ve amerikan terebentin esansında az miktarda bulunur. [*Ing.* Nopinene].
☆ *Eşanl.* **ß -Pinen.**

nops, i. Tropikal Amerika'da yaşayan örümcek. *(Bütün örümcek takımında, yalnız iki gözü ve akciğer kesesi yerine trake sistemi olan tek örümcektir).* [*Ing.* ve *Fr.* Nops].

noradrenalin, .i *Fr. noradrénaline. biyokim.* Azot grupu üzerinde metil kökünün giderilmesiyle adranalinden türeyen madde. [*Ing.* Noradrenaline].

nordenskioldin, i. *Fr. nordenskioldine. min.* Doğal kalsiyum ve kalay borat. [*Ing.* Nordenskioldine].

Norfolk, [illegible] ın do-

ğusunda idare bölümü. İdare merkezi: *Norwich*'dir. [*İng.* ve *Fr.* Norfolk]

~ atı, *zoot.* Yarım kan İngiliz at ırkı. Vücudu çok mütenasip olan bu ırk, yerli norfolk atlarıyla safkan İngiliz atlarının çaprazlanması sonucunda elde edilmiştir. Koşum ve av atı olarak, ayrıca diğer bir çok at ırkının, ıslahında kullanılmıştır. [*İng.* Norfolk horse; *Fr.* Cheval Norfolk].

~ hindisi, *zoot.* Evcil hindi ırkı. *(Siyah tüylü olan bu hindiler Amerika'da «siyah hindi» adıyla bilinir).* [*İng.* Norfolk turkey, black turkey; *Fr.* Dindon de Norfolk].

norfolk, i. *İng.* Kemerli bir ceket ve kısa külottan meydana gelen çocuk elbisesi. [*İng.* ve *Fr.* Norfolk].

norit,-ti, i. *Fr. norite (Norveç'in İng. adı Norway'den). petr.* Hiperstenli gabro. [*İng.* Norite].

norm, i. *Fr. norme* < *Lat. norma.* § ● Davranış prensibi, kuralı. [*İng.* Norm; *Fr.* Norme, règle, principe de conduite]; § ● Kurallı, yasaya uygun durum: [*İng.* ve *Fr.* Norme, état régulier, légal]; § ● *san.* Yapılışıyla ilgili bütün kural. [*İng.* Norm; *Fr.* Norme]; § ● *mat.* Bir vektörel uzayın elemanlarından her birine bağlı olan ve özellikleri, gerçek sayılar için mutlak değerin, karmaşık sayılar için de modülün özelliklerini genelleştiren büyüklük; § ● *sny.* Bir işlemin gerçekleştirilmesi, bir parçanın yapımı veya bir ürünün hazırlanmasını belli şartlara bağlayan ve böylece normlaştırılmış mamulün kullanılışını standartlaştırarak uluslararası alışveriş çerçevesine sokan kural. [*İng.* Norm; *Fr.* Norme]; ◎ **bir vektörün ~ u,** *mat.* Bir Eukleides uzayında bu vektörün bileşenlerinin kareleri toplamı. [*İng.* Norm of a vector; *Fr.* Norme d'un vecteur]; ◎ **dikgen ~ lu,** *mat.* ■ **Dikgen;** ◎ **varsayımsal (temel ~),** *devl. huk.* Kelsen tarafından bütün hukuk düzeninin temelinde bulunduğu ve onun geçerliliğinin mantıkî kaynağını meydana getirdiği «*varsayılan*» norm. [*İng.* Hypothetic(al) norm; *Fr.* Norme hypothétique, norme fondamentale]; ◎ **yarı ~,** *mat.* Bir vektörel uzayda bir normun bütün özelliklerini taşıyan, fakat tekabül ettiği vektör sıfır olmadan da sıfır olabilen büyüklük.

norma, i. *Lat. mat.* Logaritması 0,1 olan sayıya, yani 1,258 9 sayısına eşit logaritmik eşel basamağı. *(Norma, normlu sayıların (Renard serisi) tabanı olan geometrik bir dizinin ortak çarpanıdır. Bir N sayısı, kendi ondalık logaritmasının 10 katına eşit bir norma sayısıyla ifade edilir: 10 log N = n norma. 20 sayısı 13 norma, 100 sayısı 20 norma v.b. değerindedir).*

normal,-li, s. *Fr. normal,-ale,-aux* < *Lat. normalis.* § ● Doğal kanunlara veya kurala aykırı olmayan, düzgüye uygun, düzgülü: *Normal bir hayat sürüyor.* [*Osm.* Tabiî; *İng.* Normal]. ☆ *Karş.* anormal, gayritabiî; § ● Alışkanlıkla, tahminlere uygun olan, hiç bir hayret ve şaşkınlık uyandırmayan; § ● i. *geom.* Bir eğrinin bir teğetine, değme noktasından çizilen dikme. [*Osm.* Nâzım; *İng.* Perpendicular, normal; *Fr.* Normale, droite perpendiculaire]; § ● *meteor.* Bir meteoroloji elemanının *(sıcaklık, yağışlılık, bulutluluk, v.b.)* en az otuz yıllık bir dönem üzerinden alınan ortalaması; § ● i. Normal olan şey: *Normalin üstünde bir zekâ;* § ● *petr.* Dallı zincirli izomerine karşılık düz zincirli bir hidrokarbon için kullanılır. *(Çift bağsız ve dallanmamış hidrokarbonlar olan normal parafinler petrolün damıtma ürünlerinden (nafta, gazyağı veya gazoil gibi) çıkarılabilir, petrokimyada, özellikle deterjan üretiminde değerli bir ham maddeyi meydana getirir).* § ● *kim.* Karbon atomları dallanmamış açık bağlarla birbirine bağlanan organik bileşikler için kullanılır. *(örnek: Normal bütan'ın formülü CH_3-CH_2-CH_2-CH_3'tür; İzobütan dallanmıştır: CH_3-CH-CH_3.* [*İng.* Normal]; ◎ **bir yüzeyin bir noktasındaki ~ düzlemi,** *mat.* Yüzeyin bu noktadaki normalinden geçen herhangi bir düzlem. [*Fr.* Plan normal à une surface en un de ses points]; ◎ **bir uzay eğrisinin bir noktasındaki ~ düzlemi,** *mat.* Bu noktadaki teğete dik olan düzlem. [*Fr.* Plan normal en un point d'une courbe gauche].

~ altı, *geom.* Bir eğriye değgin normalin bir doğruyu kestiği nokta ile normalin ayağı arasındaki parçanın o doğru üzerindeki izdüşümü. [*İng.* Subnormal *(of curve); Fr.* Sous-normale].

~ aşınma, § ● *ikt.* Bir sabit tesisin normal olarak kıymet kaybetmesi. [*İng.* Ordinary depreciation]; § ● *jeom.* ■ **Aşınma.**

~ basınçlı, *tekn.* İçinde normal bir basınç bulunan kapalı bir yer, bir kabin, bir uçak için kullanılır. [*İng.* Normal pressured].

~ basınçta tutmak, *hava.* Çok yükseklerde ve seyreltik atmosferde uçan bir uçağın içindeki normal hava basıncını korumak.

~ civa, *fiz.* Yükseltisi 0, enlemi 45° olan bir yerde, 0° C'taki civa. [*İng.* Normal mercury; *Fr.* Mercure normal].

~ çalışma, *iş huk.* Kanunen bir işçinin bir gün veya bir hafta içinde çalışacağı süre. [*İng.* Normal working].

~ çalışma ücreti, *iş huk.* Fazla çalışma ücreti söz konusu olmaksızın, normal çalışma karşılığında verilen ücret. [*İng.* Normal wage, normal working pay].

~ çözelti, *kim.* Kimyasal doz tayinlerinde kullanılan ve litresinde bir eşdeğer-gram bulunan titre edilmiş çözelti. [*İng.* Normal solution; *Fr.* Solution (liqueur) normale].

~ dağılım, *fiz.* Bir serideki değer veya niceliklerin, normal ihtimal eğrisine en iyi şekilde uyacak şekilde ortalamanın etrafında simetrik olarak dağılımı. *(Bu dağılım, bir çan biçimine benzediği için bazen normal dağılıma çan biçimi dağılım da denir).* [*İng.* Normal dispersion].

~ dağılım eğrisi, *fiz.* Bir seriye ait ortalamanın etrafında simetrik olarak dağılan değer veya niceliklerin meydana getirdiği çan biçimindeki eğri. [*İng.* Normal dispersion curve].

~ dairesel aşınma, *jeol.* ■ **Aşınma.**

~ dairesel hatve, *tekn.* ■ **Hatve.**

~ duruş, ■ **Duruş.**

~ eğriler, *mat.* Kesişme noktalarındaki teğetleri dik açı yapan eğriler. [*İng.* Normal curves; *Fr.* Courbes normales].

~ fiyat, *ikt.* Uzun bir devre zarfında teessüs eden fiyat. [*İng.* Normal price; *Fr.* Prix normal].

~ gelir, *ikt.* Belirli bir faiz haddine göre hesaplanan sermayenin getireceği gelir. [*İng.* Normal return; *Fr.* Revenu normale].

~ ilerleme, *eğt.* § ● Okul sınıflarını her yıl geçerek öğrenimi vaktinde tamamlama işi; § ● Zihnî olgunluğa doğru büyümekle paralele giden ilerleme.

~ iniş aerodromu, *hava.* Uçuş plânında, tasarlanan iniş aerodromu olarak gösterilebilen bir aerodrom. [*İng.* Regular aerodrome; *Fr.* Aérodrome régulier].

~ kanun yolu, *huk.* ■ **Kanun yolları.**

~ kelime yöntemi, *eğt.* Okuma öğretiminde 19. yüzyılda meydana çıkan çözümsel yöntem. *(Bu usule göre okuma öğretilirken tek hecelerden hareket edileceği yerde maksada uygun olarak seçilmiş kelimelerden harekete geçilir, sonra kelimelerden ayrılan hecelerin öğretilmesine sıra gelir).*

~ kıymet, *ikt.* Ekonomik kuvvetlerin tesis ettiği kıymet, piyasa fiyatlarını kendine çeken kıymet. [*İng.* Normal value; *Fr.* Valeur normale].

~ kişilik, *psik.* İstatiksel bakımdan tanımlanan bir kavram olarak bir grup içinde en çok rastlanan kişiliğe verilen ad; ideal tip, kendisinde özellikle psikiyatrik yönden herhangi bir arıza veya bozukluk bulunmayan kimse.

~ profil, *trm.* Ait olduğu, toprak grupunun bütün özelliklerini taşıyan toprak profili.

~ relyef, *trm.* Suların üzerinden orta derecede süratli aktığı eğimli yüksek arazilere ait bir relyef.

~ sahası, *trm.* Bir nehrin normal olarak taşkın yaptığı saha.

~ sıcaklık, *fiz.* Sabit hacimde hidrojenli termometre ölçeğine göre hesaplanan sıcaklık; bu hidrojenin basıncı 0° C'ta, 1 m. yüksekliğindeki normal civa basıncına eşittir. [*İng.* Normal temperature; *Fr.* Température normale].

~ solaklık, Aşırı olmayan solaklık. *(Bu durumda sol kolun kuvvetli olmasına rağmen sağ kol da çok zayıf değildir).* [*İng.* Normal left-handedness].

~ standard maliyet, *ikt.* Geçmiş devrelere ve gelecek fiyat değişimlerine göre hesaplanan maliyet. [*İng.* Normal standard cost].

~ taşkın saha, *trm.* Bir nehrin normal olarak taşkın yaptığı saha.

~ uçuş, *hava.* Tabiî bir uçuş için gerekli uçuş manevralarının tümü. [*İng.* Normal flight; *Fr.* Vol normal].

~ ücret, *ikt.* Bir bölgede belirli bir iş için uygun görülen ve adet hükmünü almış olan ücret. [*İng.* Normal wage].

~ zekâlılar, *eğt.* Zekâ bölümleri 90-100 arasında olan kimseler. *(Normal zekâlılar öğrenim basamaklarını normal bir şekilde aşarlar. Ve büyük bir kısmı üniversiteye devam edebilir. Öğrencilerin % 60 ını bunlar teşkil eder).*

normalite, i. *Fr. normalité. kim.* Aynı maddenin titre edilmiş çözeltisi ile normal çözeltisinin değişiklikleri arasında en önemlileri, gözönüne alınan normalitesi birime eşittir. [*İng.* Normality].

normalizasyon, i. *Fr. normalisation. mat.* ■ **Standardlaştırma.**

normalleşmek, nsz. f. Normal hale gelmek. yeniden tabiî hale dönmek. [*İng.* To become normal; *Fr.* Devenir normal].

normalüstü, b. s. Metapsişikte normali aşan bilgiye denir. ■ **Kriptestezi.** [*İng.* Supernormal; *Fr.* Supranormal,-ale,-aux']

Normandiya, öz. i. *coğr. Fr. Normandie. Fransa'da Bresle ile Couesnon arasında eski bir eyalet. (Ülkeye 911'de yerleşen Normanlara boyun eğen çeşitli bölgeleri bir araya getiren Normandiya, bugünkü Seine Maritime, Calvados, Manche idare bölgelerini ve Orne ve Eure idare bölgelerinin bir kısmını içine alıyordu).* [*İng.* Normandy].

~ atı, *zoot.* Kuvvetli, dayanıklı ve düzgün yürüyüşlü bir at. *(Son yüzyıllarda koşum atı ve binek atı olarak ıslah edilmiş, ayrıca İngiliz ırklarıyla da çaprazlanarak yarış atı olarak geliştirilmiştir).* [*İng.* Norman horse; *Fr.* Cheval normand].

~ domuzu, *zoot.* İri, sarkık kulaklı bir sığır çeşidi. Çabuk yetişir, eti makbuldur. açık havayı, çayırları, kırları sever. [*İng.* Norman pig; *Fr.* Porc normand].

~ lehçesi, *dilb.* Normandiya'da konuşulan oil dili lehçesi. *(Ortaçağda edebiyat dili görevi yaptı. Chanson de Roland'ın Oxforddaki elyazma nüshası Normandiya lehçesi özellikleriyle doludur).* [*İng.* Norman; *Fr.* Normand].

~ sığırı, *zoot.* ■ **Sığır.**

~ tavşanı, *zoot.* ■ **Tavşan.**

Norman'lar, öz. i. *tar.* Karolenj devrinde, İskandinavya'dan gelen ve kendilerine Vikingler diyen yağmacılara verilen ad. [*İng.* Normans; *Fr.* Normands].

normatif, s. *Fr. normatif,-ive* § ● Bir kural değerini, gücünü ve otoritesini taşıyan: Normatif bilim. Düzgüsel; § ● *mant.* Normlerle ilgili olan değer yargıları veren: *Normatif bilimlerden biri ahlâktır.* [*İng.* Normative; *Fr.* Normatif,-ive, canonique]. ◎ *Eşanl.* **kanonik.**

normlu, s. Bir norma uygun olan. [*İng.* Normal, standard; *Fr.* Normal,-ale, standard]. ☆ *Eşanl.* **standard.**

~ sayı, 100'den 1000'e kadar sıralanmış 5, 10, 20 veya sayının yaklaşık geometrik dizisinden meydana gelen Renard serisi içinde alınan sayı. *(Örnek: R. 20 serisi şudur: 100, 112, 125, 140, 160, 180, 200,*

224, 250, 280, 315, 355, 400, 450, 500, 560, 630, 710, 800, 900, 1000. Bir sayının kendinden öncekine oranı yaklaşık olarak yüzde 12,5'tir. Hemen hepsi yuvarlak olarak alınan bu sayılar, boyutları, hızları, güçleri, v.b. elverişli şekilde sıralamak imkânı verir. Albay Renard bu seriyi 1879'da, yere bağlı balonları tutan kablolar için hazırladı. Bugün normlu sayılar, daha çok takım tezgâhları sanayiinde kullanılır). [*Ing.* Normal number; *Fr.* Nombre normal].

normo-, *L. norma*, kural'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Normo-.].

normoblast,-tı, i. *Fr. normoblaste. Kanb.* Normal büyüklükte ve çekirdekli alyuvar; genel olarak kemik iliğinde bulunur ve ağır kansızlık hallerinde *(hemolitik kansızlık, kanser gibi olaylarında görülen ikincil kansızlık kana geçer).* [*Ing.* Normoblast; *Fr.* Normoblaste].

normoblastoz, i. *Fr. normoblastose. kanb.* Kanda normoblast bulunması. *(Normoblast'a, normal halde yalnız kemik iliğinde rastlanır).* [*Ing.* Normoblastosis].

normoglisemi, i. *Fr. normoglycémie. tıp.* Kandaki şeker miktarının normal seviyede bulunması. [*Ing.* Normoglycemia].

normokrom, s. *Fr. normochrome. tıp.* Hemoglobin yetersizliğinin alyuvar azalmasıyla atbaşı gittiği kansızlık haline denir: *Normokrom kansızlık.* [*Ing.* Normochromia].

normokromazi, i. *Fr. normochromasie. tıp.* (a) Hücre veya dokuda normal boyama reaksiyonu. (b) Kırmızı kan yuvarlarının normal renkte bulunması. [*Ing.* Normochromasia].

normokromosit,-ti, i. *Fr. normochromocyte. kanb.* Normal hemoglobin miktarına sahip olan eritrosit. [*Ing.* Normochromocyte].

normosit,-ti, i. *Fr. normocyte. kanb.* Çekirdeğini kaybeden normoblasttan türeme normal alyuvar. [*Ing.* Normocyte].
☆ *Eşanl.* alyuvar.

normositik, s. ◘ Normositil.

normositil, s. *kanb.* Normosit özelliği taşıyan. [*Ing.* Normocytic; *Fr.* Normocytique].
~ **kansızlık**, *kanb.* Alyuvar sayısındaki azalma ile hemoglobin oranındaki düşüşün paralel olduğu kansızlık. [*Ing.* Normocytique anemia; *Fr.* Anémie normocytique].

normositoz, i. *Fr. normocytose. kanb.* Kan küreciklerinin normal durumu. [*Ing.* Normocytosis].

northupit,-ti, i. *Fr. northupite (C.H. Northup'un adından) min.* Sodyum klorürle birleşmiş doğal kalsiyum ve magnezyum karbonat. [*Ing.* Northupite].

Norveç, öz. i. *coğr. Norveç dilinde Norge*, Kuzey Avrupa'da devlet; İskandinavya'nın batı kenarında olup yüzölçümü 323.917 km²; başkenti: *Oslo*'dur. [*Ing.* Norway; *Fr.* Norvège].
~ **doktrini**, Norveçli Böerknes, Solberg, Pelterssen, İsveçli Bergeor ve Rossby ve Finlandiyalı Palnen'in hazırladığı genel dolaşım kuramı. *(Daha önce var olan bir alın üzerinde gelişen dalga oluşumuyla ılıman tedirginlikleri açıklar.* ◘ **Siklon**; *Bu siklon oluşum mekanizmasının özellikle* kutup alnı boyunca kutup havası ile tropikal havasının yakınsaması sırasında oluştuğu sanılır). ◘ **Hava kütlesi ve atmosfer.** [*Ing.* Norwegian doctrine; *Fr.* Doctrine norvégienne].
~ **haritası**, *meteor.* Deniz seviyesindeki basıncın haritası, alınların durumunu ve başlıca hava kütlelerinin yerini gösterir. *(Norveçlilerin bulduğu bu yöntem dünyanın her yerinde kullanılır).* [*Ing.* Norwegian chart; *Fr.* Carte norvégienne].
~ **tenceresi**, *tekn.* ◘ Tencere.
~ **uyuzu**, *paraz.* Kirli kimselerin derisinde, kalın kabuklanmalarla ortaya çıkan ve ilk önce Norveç'te görülen bir çeşit süreğen uyuz. [*Lat. Scabies norvegica; Ing.* Norwegian scabies; *Fr.* Gale norvégienne].
☆ *Eşanl.* kabuklu uyuz.

Norveççe, öz. i. *dilb.* Protonordik dönem *(600)* sonundan beri Norveç'te konuşulan dil veya diller bütünü. [*Ing.* Norwegian; *Fr.* Norvégien].

Norveçli, s. ve i. Norveç ile ilgili, Norveç'te oturan veya Norveç asıllı olan. [*Ing.* Norwegian; *Fr.* Norvégien,-enne].

nosema, i. *Lat.* < *Yun. nosos*, hastalık. *zool. Nosematidae* familyasından, böceklerde asalak yaşayan bir mikrosporidi cinsi. *(Nosema bombycis adlı türü. İpekböceğinde karabatan hastalığını yapar; asalak olarak yumurtalığa, oradan yumurtaya, sonra kurtçuğun dokularına yerleşir, kozaya ve sonunda ipekböceği kelebeğine geçer. Nosema apis yetişkin balarısının «Apis mellifica» orta bağırsağında ve Malpighi borularında epitelyum dokusuna yerleşir. Arı uçma yeteneğini kaybeder, sonra ölür).* [*Lat., Ing.* ve *Fr. Nosema*].

noserin, i. *Fr. nocérine. min.* Doğal magnezyum ve kalsiyum oksiflüorür. [*Ing.* Nocerine].

noso-, *Yun. nosos*, hastalık anlan ve birçok kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Noso-].

nosodendron, i. *Lat. zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının *Nosodendridae* familyasından, koyu renkli küçük böcek, yaşlı ağaçların, özellikle karaağaç ve hint kestanesinin akıntılı yaralarında yaşar. [*Lat. Ing.* ve *Fr.* Nosodendron].

nostalji, i. *Fr. nostalgie* < *Yun. nostos*, dönüş + *algos*, acı. ◘ Sıla.

nostomani, i. *Fr. nostomanie* < *Yun. nostos*, dönüş + *mania*, çılgınlık. *psiko-patol.* Çocukluğun geçtiği memlekete dönmek için içten gelen şiddetli arzu. *(Psikanaliz kuramı, bunu çocukluk çağındaki libido saplanmalarına yorar).* [*Ing.* Nostomania].

nostras, s. *Lat. «bizim memleketten olan»* anlamında. *patol.* Salgın şeklini almayan hafif bir kolera tipine denir. [*Ing.* ve *Fr.* Nostras].

nosyon, i. *Fr. notion.* Kavram. [*Osm.* Mefhum; *Ing.* Notion].

not,-tu, i. *Fr. note.* § ● Hatırlanması gereken bir şey için, bir yere kısaca yazılan yazı: *Bunu not edin de, unutmayın.* [*Ing.* Note]; § ● Bir şeyin niteliği üzerine şunun bunun edindiği kanı: *Onun bu davranışına iyi not vermemişler.* [*Ing.* Record, grade]; § ● *eğt.* Okullarda her öğrencinin bilgisi üzerine edinilen kanıyı gösteren sayı veya derece: *İyi not, kırık not.* [*Ing.* Mark, grade; *Fr.* Not]; § ● *mec.* Bir kimsenin davranışları hakkında varılan kanaat, verilen hüküm: *Bu hareketiniz size iyi bir not kazandırmaz;* § ● *farklar psik.* Testlerin bir çoğunda sonucu belirten sayı. ◉ *(Birine)* ~ unu (numarasını) vermek, *dey.* Bir kimse hakkında kötü bir kanıya sahip olmak; ◉ dip ~ u, ◘ Dipnot.
~ **almak**, *dey.* § ● Bir şeyi notlar halinde kısaca yazmak. [*Fr.* Prendre des notes]; § ● *(Öğrenci hk.)* Okulda iyi veya kötü numara veya derece almak; § ● *(Bir kimse hk.)* Davranışları hakkında iyi veya kötü bir hüküm verilmek.
~ **atmak**, *(öğretmen hk.)* Öğrencinin çalışma durumunu notla değerlendirmek.
~ **defteri**, § ● Not yazılan defter; § ● Öğretmenlerin, öğrencilerin okulda aldığı notları yazdıkları özel olarak yapılmış küçük defter.
~ **düşmek**, Not yazmak.
~ **etmek**, Not halinde yazmak. [*Ing.* To note down; *Fr.* Noter, inscrire].
~ **kırmak**, *(öğretmen hk.)* Öğrenciye herhangi bir sebeple az not vermek.
~ **tutmak**, *dey.* § ● Biri bir söz söylerken başkası onun söylediklerini yazıvermek. [*Ing.* To take notes; *Fr.* Prendre des notes]; § ● Okunan bir şeyin özetini çıkarmak veya o şey hakkında edinilen izlenimleri kısaca yazmak.
~ **vermek**, *dey.* § ● Bir şeyin değeri üzerine olumlu bir kanıya varmak. [*Ing.* To puss judgment (on)]; § ● Öğrenciye sınıf geçer not vermek. [*Ing.To* give marks *(to)*; *Fr.* Donner une note a un élève].

nota[1] /no:ta/, i. *It. müz.* Bir müzik sesini belirtmeğe yarayan kararlaştırılmış işaret, perde işareti veya bu işaretlerden meydana gelen yazı. [*Ing.* ve *Fr.* Note]. ◉ ~ **dan icra**, *müz.* Ezbere çalmamak veya ezbere söylememek, notaya bakarak icra etmek. [*Fr. A* livre ouvert], ◉ **geçiş** ~ **si**, *müz.* Bitişik diatonik veya kromatik derecelerle, inici veya çıkıcı bir hareketle, armoninin iki gerçek notası arasına giren herhangi bir nota. *(Bir küçük ikili aralıkla ayrılmış bulunan iki nota, geçiş notası kabul etmez. Bir büyük ikili aralığı da ancak bir krometik nota sokuşturabilir. Geçiş notası genellikle kısa süreli olmakla birlikte uzun sürelisine de rastlanır. En tanınmış örneği. Beethoven'in Ay Işığı sonatının birinci bölümündeki ikinci ölçüde bulunan bes notasıdır. Düz veya ters hareketli zamanda geçiş notaları kullanmak da mümkündür. Değişim notasıyla geçiş notası arasındaki yakınlık birçok müzik bilgini tarafından belirtilmiştir).* [*Ing.* Passing note; *Fr.* Note de passage]; ◉ **karakterci** ~, *müz.* Bir özelliği belirten nota; ◉ **küme** ~ **lar**, *müz.* Ölçünün bir zamanını veya zamanın bir bölümünü vücuda getiren tertipli kümeciklere nizamdışı katılan notalar; ◉ **zarif** ~ **lar**, *müz.* Melodide bazı süs ve işleme notalarına verilen ad.
~ **değişimi**, *müz.* Notalarda becayiş. Aynı bir düzen durum değiştirirken iki partinin melodik surette nota becayişinde bulunmalarına *«nota değişimi»* veya *«nota becayişi»* denir. [*Ing.* Exchange of notes; *Fr.* Échange de notes].
~ **okuma**, *düz.* Bir notanın gözle kavranarak idraki. Musikideki bütün bilgi ve nesesi dinlemeye kalan her musiki amatörü hakikatte bilgisiz sayılır. [*Ing.* Musical reading; *Fr.* Lecture musicale].
~ **sistemi**, *müz.* Bir müzik eserini sembollerle ifadeye yarayan kararlaştırılmış işaretler bütünü. [*Ing.* ve *Fr.* Notation].
~ **yazısı**, *müz.* Musiki seslerini yazmakta kullanılan işaretlere ve türlü usullerle topluca verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Notation].

nota[2], i. *It.* § ● *huk.* Dar anlamda, üçüncü şahıs sıfatıyla kaleme alınmış, imzalanmış yazılı diplomatik belge. *(Diplomatik temsiller bu belge aracılığıyla, görevli oldukları ülkenin hükümetine veya başka bir devletin yine o hükümet nezdinde görevli temsilcisine önemli bir bildiriyi iletirler).* [*Ing.* Diplomatic note; *Fr.* Note]; § ● Geniş anlamda, birinci şahıs sıfatıyla kaleme alınmış *(diplomatik mektup)* veya yazılı ve imzalı olmayan *(sözlü nota)* daha kişisel nitelikte belge. *(Muhtıra, bir meseleyle ilgili görüşü özetleyen veya delilleri ortaya koyan, imzalı veya imzasız yazılı notadır).* [*Ing.* Bill; memorandum; *Fr.* Note].

notacı, i. *müz.* Eskiden musiki kopistlerine, yani nota istinsahçılarına verilen ad. [*Fr.* Noteur].

notalama, i. *müz.* ◘ Nota sistemi.

notalamak (-l), f. *müz.* Bir bestayi veya çalınacak bir parçayı, özel işaretlerle yazmak: *Bir şarkıyı notalamak.* [*Ing.* To write out, to write down, to take down; *Fr.* Noter].

notam, i. f. *hava.* Pilotlar ve havacılar için yayımlanan bülten. [*Ing.* ve *Fr.* Notam].

notanaefal, i. *Fr. notencéphale* < *Yun. notos, sırt* + *Fr. encéphale*, tümbeyin. *tarat.* Beyni, kafatasının dışında, artkafa kemiğinin arkasında ur şeklinde bulunan ucube. [*Ing.* Notancephalic].

notarikon, i. Hahamların kullandığı kabala usulü, bir cümledeki kelimelerin ilk veya son harfleriyle bir terim meydana getirir. [*Ing.* ve *Fr.* Notaricon].

noter, i. *Fr. notaire. huk.* (a) Çeşitli belge ve işlemlere resmiyet kazandırmak ve kanunun öngördüğü diğer görevleri yerine getirmekle yükümlü, belli nitelikleri ve kendine özgü bir hukuki statüsü olan kamu görevlisi. [*Ing.* Notary]; (b) Noterin ça-

lıştığı daire. [*Ing.* The body of notaries; *Fr.* Notariat].
~ senedi, ◘ Senet.

noterlik,-ği, i. § ● Noterin yaptığı iş. [*Ing.* The profession of a notary; *Fr.* Notariat]; § ❷ Noter dairesi. [*Ing.* The body of notaries; *Fr.* Notariat].

notho-, *Yun. nothos,* kırma'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Notho-,].

notil, i. *Fr. nautile. zool.* ◘ notilus.

notilus, i. *zool.* Kafadan-ayaklılar *(Cephalopoda)* sınıfının, *Nautilidae* familyasından, sarmal kavkılı, ilkel yumuşakça cinsi. Zoolojide büyük bir önemi vardır, çünkü soyu tükenmiş büyük bir hayvan sınıfının *(Birinci zamanda çok yaygın olan dört solungaçlı kafadan-ayaklılar)* bugün yaşayan son kalıntılarıdır. Bugünkü notiluslar iki veya 3 türden ibarettir. Başlıca özellikleri şunlardır: 1. Solungaçları dört tanedir. *(bu özellik anatomi bakımından diğer kafadanayaklılarınkiyle önemli bir fark sayılır);* 2. Art arda bölmelere bölünmüş kıvrık bir kavkısı vardır; 3. Bütün bölmeleri geçerek gövdenin sonuna ulaşan etli boru biçiminde bir sifon bulunur *(bu bir sıra bölmenin yüzdürme organı olduğu sanılıyor; çünkü hayvan istediği zaman bunları sıvı veya gazla doldurabilir);* 4. Çekmensiz olan dokunaçlar etli levhaların üzerinde bulunur; diğer kafadanayaklılarınkinden çok farklıdır. Sedefli kavkısı küçük süs eşyası ve kadeh yapımında kullanılır. *(Yeni Kaledonya'da bu iş âdeta bir küçük sanayi halindedir).* Notiluslar, Pasifik'in ekvator kısımlarında, özellikle yeni Kaledonya'da yaşarlar' [*Lat.* ve *Ing.* Nautilus; *Fr.* Nautile].

noto-, *Yun. notos,* sırt'tan alınan bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Noto-,].

notofor, s. ve i. *Fr. notophore.* Sırtında bir kese olan ucube. [*Ing.* Notophore].

notomel, i. *Fr. notomèle* < *Yun. notos,* sırt + *melos,* üye. Sırtında fazladan bir veya iki üyesi olan ucube. [*Ing.* Notomele].

notum, i. *zool.* Böceklerde göğüs bölütlerinin sırt parçalarına verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Notum].

nova, i. *Lat. astr.* Parlaklığı birdenbire *(ononüç kadir)* artarak, başka bir yıldızmış gibi görünen yıldız. Nova'lar başlangıçta yeni doğmuş yıldızlar sanılmıştır. [*Osm.* Kevâkib-i muvakkata; *Ing.* ve *Fr.* Nova].

novakülit,-tl, i. *Fr. novaculite.* Grena bakımından zengin kuvarstan meydana gelen çok ince taneli ve çok sert şist, novakülitler, usturaların bilenmesinde biley taşı olarak kullanılır. [*Ing.* Novaculite].

novobiyosin, i. *Fr. novobiocine. ecz. Streptomyces spheroides* kültürlerinden çıkarılan antibiyotik, gram pozitif bakterilere, özellikle stafilokoklara karşı çok etkilidir. [*Ing.* Novobiocin].

novolak, i. *Fr. novolaque.* Fenol ile formaldehitin yoğunlaşmasından elde edilen vernikli reçine.

nozean, i. *Fr. noséane. min.* Sodyum sülfatla birleşmiş doğal sodyum alüminosilikat; haüyn grupundandır, kübik sistemde billürlaşır. [*Ing.* Nosean. noselite; *Fr.* Nosite]. ☆ *Esanl.* **nozit.**

nozemoz, nozemiyaz, i. *Fr. nosémose. nosémiase. zool.* Arılarda sindirim borusunu etkileyen bulaşıcı hastalık. [*Ing.* Nosema disease]

nozod, i. *Fr. nosode. tıp.* Herhangi bir patolojik suyuktan *(kan, sidik, irin, balgam, bakteri ürünleri, v.b.)* elde edilen ilâç. *(Suyuk hastanın kendisinden değil başkalarından alınır).* [*Ing.* Nosode].

nozofili, i. *Fr. nosophilie. tıp.* Marazi hastalanma arzusu. [*Ing.* Nosophilia].

nozofobi, i. *Fr. nosophobie. psiky.* Aşırı hastalık korkusu. *(Marazi derecede endişeli kimselerde görülür).* [*Ing.* Nosophobia].

nozografi, i. *Fr. nosographie* Hastalıkların tanımlanması ve sınıflandırılması. [*Ing.* Nosography].

nozokonyoz, i. *Fr. nosoconiose. patol.* Tozlardan ileri gelen meslek hastalığı. *(Nozokonyozlar hastalığın belirdiği yere göre dermatokonyoz, rinokonyoz, otokonyoz, pnömokonyoz, v.s. bozukluğa sebep olan maddelere göre de silikoz, asbestoz, antrakoz gibi bellibaşlı çeşitlere ayrılır).* [*Ing.* Nosoconiosis].

nozoloji, i. *Fr.* nosologie. Hastalıkları topluca ele alarak inceleyen ve sınıflandıran tıp dalı. [*Ing.* Nosology].

nozomani, i. *Fr. nosomanie. psiky.* Bir kimsenin, bir hastalığın kendisinde varlığında marazi biçimde inanması. [*Ing.* Nosomania].

nozonomi, i. *Fr. nosonomie. tıp.* Hastalıkların tasnifi. [*Ing.* Nosonomy].

nozoterapi, i. *Yun. tıp.* Bir hastalığı başka bir hastalıkla tedavi etme şekli. [*Ing.* Nosotherapy; *Fr.* Nosothérapie].

nöbet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. nevbet.* § ● Sıra: *Bu akşam nöbet sizde, masrafı siz yapacaksınız.* [*Ing.* Turn; *Fr.* Tour]; § ● Sıra ile görülen hizmet, keşik: *Nöbete çıkmak. Nöbete girmek. Nöbette olmak.* [*Ing.* Shift; *Fr.* Tour de rôle]; § ● Hastalık ateşi, hastalık sebebiyle titreme, ateşin yükselmesi: *Hastanın nöbeti var mı?* [*Ing.* Fever, onset; *Fr.* Fièvre]; § ● Vakit vakit ortaya çıkan aynı cinsten fizyolojik bozuklukların topu: *Sıtma nöbeti. Sinir nöbeti. Nöbeti tutmak.* [*Osm.* Sıtma; *Ing.* Fit, attack; *Fr.* Accès]; § ❺ Kere, defa: *Biz de Hüseyin'le günde en aşağı, beş nöbet kavga ederdik. Meftun, değişik kadınlarla birkaç nöbet oynadı;* § ● Karakol ve nokta hizmeti: *Kışla kapısında nöbet kaç saat sürüyor?* [*Ing.* Watch; *Fr.* Garde]; § ● *tar.* Eskiden resmî yerlerde veya büyük kimselerin kapısında belli vakitlerde çalınan mızıka. [*Ing.* Set performance of military band]; § ● *ask.* Silâhlı kuvvetlerde birlik, karargâh ve kurumlarda ortak hizmetlerin yapılmasını sağlamak amacıyla, teşkilât içindeki görevli asker ve sivil personel tarafından belli bir sıra ve süreyle yürütülmesi gereken hizmet. [*Ing.* ve *Fr.* Service]; ◉ **çırpınma ~ i,** *psik.* Kudurganlık ve düşkünlük safhalarından ayrı ve hastanın telâşlı hareketleri, haykırması, yumruklarını sıkması, üstünü başını yırtması gibi hallerle vasıflı psikiyatrik faz. [*Ing.* Agitated depression]; ◉ **demir ~ i,** *den.* ◘ Demir; ◉ **iskele vardiya ~ i,** *den.* ◘ Iskele; ◉ **kesik ~ ler,** *patol.* ◘ Kesik. **~ alan,** *ask.* Nöbetçilik görevine başlayan asker veya müfreze. **~ beklemek (tutmak),** *dey.* § ● *(Bir şey hk.)* sıra beklemek, sırada durmak: *«Vesika almak için nöbet bekliyoruz». Kenarda nöbet bekleyen çocuklar titizlenmeğe: «Çok oldu amma bizi de, bizi de!» diye bağrışmağa başlıyorlardı.* [*Ing.* To await one's turn]; § ● *(Asker, polis, v.b. görevli hk.)* Bir yeri, kimseyi, aracı korumak, gözetlemek, v.b. sebeplerle ve görevli bulunduğu yerden belli bir süre ayrılmamak. [*Ing.* To stand guard; *Fr.* être sur ses gardes]. **~ çalmak,** *esk. (Devlet büyükleri önünde)* Belli zamanlarda mızıka çalmak. [*Ing.* To play before a sovereign or governor *(band)*]. **~ defteri,** *den.* Emirlerin yazıldığı defter. [*Fr.* Cahier de garde]. **~ değiştirme,** *esk.* Nöbetçilerin değiştirilmesi. *(Nöbet nizamî talimatın verilmesi suretiyle, törenle yapılır).* [*Ing.* Shifting; *Fr.* Action de relever la garde]. **~ değiştirmek,** *dey.* Daha önce nöbetçi olanın yerine geçmek, nöbeti devir almak. **~ gelmek,** *dey.* (a) *(Bir şeye)* sıra gelmek; § ● *(Hastalık hk.)* Ateş ve titremeyle kendini belli etmek. [*Ing.* To have a fit; *Fr.* Avoir un accès de fièvre]. **~ kalfası,** *teşk. tar.* Osmanlı devletinde nöbet tutan hadımağalarına verilen ad. **~ kamarası,** *den.* Nöbetçi subayının daima dikkat nazarında bulunması lâzım gelen gemi emirlerini, günlük ve haftalık çalışma programlarının asılı bulundurulduğu ve nöbet jurnalının tutulduğu kamara. **~ karakolu,** *esk.* Nöbetçileri kapsayan bir kıtanın yerleştiği lokal. **~ saymak,** Nöbetini, sırasını geçiştirmek: *Bu suretle Kemal Ahmet Dede'nin «Benden sonra yedi Ahmed bu makamla nöbet savacak» sözü de bâtıl oluyor.* **~ şekeri,** *mutf.* Halk arasında ilâç olarak kullanılan billürlaştırılmış şeker, su, şeker ve krem tartardan yapılan şeker. [*Fr.* Sucre *candi*]. **~ tutmak,** *dey.* ◘ Nöbet beklemek.

nöbetçi, s. ve i. § ● Nöbet bekleyen *(kimse).* [*Ing.* Sentry, guard, sentinel; *Fr.* Sentinelle]; § ❷ Nöbet sırası kendisinde olan; § ● *den.* (a) Aynı hizmeti aralıksız olarak birkaç saat yapmak üzere ayrılmış gemicilerden meydana gelen vardiya grupu. [*Ing.* Watchman; *Fr.* Garde]; (b) Güverte veya makinede görevli gemici veya ateşçi; ◉ **çifte ~,** *esk.* ◘ Çifte; ◉ **dalyan ~ si,** *balıkç.* ◘ Dalyan; ◉ **demir ~ si,** *den.* Gece nöbet tutmak ve görebileceği şeyleri haber vermekle yükümlü nöbetçi; ◉ **manga ~ si,** *den.* ◘ Manga; ◉ **emniyet ~ si,** *ask.* ◘ Emniyet; ◉ **karakol ~ si,** *esk.* ◘ Karakol. **~ araç,** *den.* Nöbetçi geminin, amiral gemisine yolladığı, küçük deniz aracı. [*Fr.* Canot de garde]. **~ eczane,** Düzenlenen sıraya uygun olarak geceleri ve tatil günleri açık tutulan eczane. [*Ing.* Pharmacy whose turn it is to be on night call]. **~ fenerliği,** *den.* Nöbetçi fenerinin içine konulduğu tel kafesli muhafaza. **~ filikası,** *den.* Gemilerin umumî hizmetlerini gördürmek ve olağanüstü durumlarda derhal hazırlayabilmek için münavebe ile emre hazır bulundurdukları ve nöbet tutturdukları filikalar. **~ gemi,** *den.* Açık demir yerinde yatan ve bir filoda, bütün gün süresince içinde her zaman aranabilecek bir hekim ve idare subayı *(komiser)* bulunduran gemi. [*Fr.* Bâtiment de garde]. **~ subayı,** *den.* Bir nöbetin yönetim ve sorumluluğunu üzerine almış olan subay. [*Ing.* Officer of the watch, orderly officer; *Fr.* Officier de quart]. **~ vardabandıra,** *den.* Demir yerinde yatan gemilerin bütün hareketlerini gözlemekle yükümlü olan ve köprü üstünde nöbetçi olan vardabandıra. **~ vardiyası,** *den.* Bir gemide nöbet görevini yapan vardiya.

nöbetçilik,-ği, i. Nöbet bekleme görevi.

nöbetleşe, z. Sırasıyla, aralarında nöbete bindirerek: *Şoförü lüzum yoktu, ikimiz nöbetleşe kullanırdık.* [*Ing.* In turn, by roster; *Fr.* À tour de rôle, alternativement].

~ kurgu, *sin.* Koşut kurgunun özel bir çeşidi. İki olayın gelişip bir sonuca varması, bu iki olayın çeşitli evrelerini gösteren çekimlerini nöbetleşe verilmesiyle ortaya konur. İki olay arasında gerek anlam, gerekse zaman bakımından sıkı bir bağlılık vardır. En çok *«son anda kurtarış»* ta kullanılır. [*Ing.* Cross cut, intercut; *Fr.* Montage par contraste, montage alterné].

nöbetleşme, i. *jeol.* Paralel tabakalar dizisinde, bir kaya ile başka bir tip kayanın arka arkaya sıralanması: *Marnler ve kireçtaşları nöbetleşmesi.* [*Ing.* A taking turns; *Fr.* Alternance].

nörin, i. *Fr. neurine. kim.* Formülü $CH_3 = CHN\ (CH_3)_3OH$ olan trimetilvinilamonyum hidroksit, kuramsal olarak, kolin'in su kaybetmesiyle meydana gelir. *(Etin çürümesi sırasında oluşan çok zehirli bir maddedir).* [*Ing.* Neurine].

nörinom, i. *Fr. neurinome. patol.* Çevre sinirlerinde, sinire desteklik eden dokunun *(Schwann kılıfı)* oluşturduğu ur: *Sinir merkezleri için gliyomlar ne ise, çevresel sinirler için de nörinom odur.* [*Ing.* Neurinoma].

nöroartritizm, i. *Fr. neuro-arthritisme.* Dış sebeplere değil de daha çok belirtilerin meydana çıktığı alana bağlı hastalıklar *(damla*

ve romatizma diyatezleri v.b.). [*Ing.* Neuroarthritism].

nörobiyoloji, i. *Fr. neurobiologie.* Sinir sistemi biyolojisi. [*Ing.* Neurobiology].

nöroblast,-tı, i. *Fr. neuroblaste* < *Yun. neuron, sinir* + *blastos,* tomurcuk. § ❶ *zool.* (a) Sinir hücrelerini meydana getiren örtü dokusu köklü embriyonik hücreler; (b) Böcek larvalarında sinir sisteminin kısmı. [*Ing.* Neuroblast; § ❷ *sit.* Etrafı ince bir protoplazma tabakası ile çevrili yuvarlak çekirdekli embriyon sinir hücresi. *(Nöroblast, önce silindir şeklinde bir uzantı çıkarır, bu uzantı ileride akson olur, daha sonra, karşı uçta, dallı budaklı dendritler belirir).* [*Ing.* Neuroblast]. ◘ **Nöron.**

nörodermatoz, i. *Fr. neurodermatose.* Sinirlerdeki bozukluktan ileri gelen deri hastalığı. *(«likenleşmiş» denen bazı egzamalar (bunların oluşmasında heyecan etkeni etyolojik rol oynar) ve sinirlerdeki bozuklukla birlikte görülen soydan geçme çeşitli deri hastalıkları bunlar arasında sayılabilir).* [*Ing.* Neurodermatosis].

nörodermit,-tı, i. *Fr. névrodermite. patol.* Likenleşmiş tabakalar halinde yaygın *(dağılmış nevrodermit)* veya lokal *(sınırlı nevrodermit)* egzama. *(Sınırlı nevrodermit, sinirli kadınlarda sık görülür ve ensede yerleşir. Gelişimi bazen çok uzun sürerse de tedavi ile geçer).* [*Ing.* Neurodermitis, neurodermatitis].

nörodin, i. *Fr. neurodine. kim.* Fenilüretan'ın C_2H_5O- CO-NH-C_6H_4-O-CO-CH_3 formülündeki asetoksilli türevi, ateş düşürücü olarak kullanılır. [*Ing.* Neurodine].

nörodosit,-tı, i. *Fr. névrodocite. patol.* İçinden sinir geçen telsel kemik kanalın iltihaplanması, kanaldan geçen sinir sıkışınca ağrılara sebep olur. Nevrodosit'ler kafatasında veya yüzde olabileceği gibi *(Fallope kanalındaki sıkışmadan ileri gelen yüz felci);* çevrel kemiklerde de olabilir *(soğuktan ileri gelen ön kol felci ve siyatik nevraljisi).* [*Ing.* Neurodocitis].

nöroepitelyum, i. *Fr. neuro- épithélium. dokb.* Embriyonda dış deriden oluşan ve ilkel sinir oluğu boşluğunun iç yüzünü kaplayan epitelyum. *(Mikrogli hariç, nevraksın bütün elemanları (sinir ve nevrogli hücreleri) bu epitelyumdan oluşur).* [*ing.* Neuroepithelium]. ◘ **Nevrogli.**

nörofibril, i. *Fr. neurofibrille.* ◘ **Sinir telciği.**

nörofibromatoz, i. *Fr. neurofibromatose. patol.* Aileden ve soydan geçen müzmin hastalık. [*Ing.* Neurofibromatosis, *Fr.* Maladie de Recklinghausen].
☆ *Eşanl.* **Recklinghausen hastalığı.**

nörofil, s. *Fr. neurophile. patol.* Daha çok sinir sistemine yerleşen bazı toksinlere denir. *(Meselâ kuduz, tetanoz, v.b. toksinler) bu cinstendir). (Aynı niteliği gösteren mikroplara genellikle nörtrop denir).* [*Ing.* Neurophile].

nörofilament, i. *biy.* Sinir telciğini oluşturan 100 Angström çapındaki ince iplikler. [*Ing.* Neurofilament; *Fr.* Neurofilament].

nörofizyoloji, i. *Fr. neurophysiologie. tıp.* Sinir sistemi fizyolojisi. [*ing.* Neurophysiology].

nörofreni, i. Zihnî yetersizlik ve beyin felcinden farklı olan bir merkezî sinir sistemi rahatsızlığı. [*Ing.* Neurophrenia].

nörogli(ya), i. *Fr. névroglie. dokb.* Merkezî sinir sisteminin destek dokusu *(ekodermden meydana gelmiş ince bir ağ ile bunun aralarında yer almış gliya hücreleri denen hücrelerden ibarettir)* sinir lifleri arasındaki doku. [*Osm.* Nesc-i munzamı asabî; *Lat. Neuroglia; Ing.* Neuroglia].
~ **hücresi,** *zool.* ◘ **Hücre.**
~ **uru,** *dokb.* Sinir merkezlerinde *(beyin, omurilik)* oluşan ur; yapısıyla nevrogliyl, yumuşaklığıyla ökseotunu andırır. [*ing.* Neuroglioma, glioma; *Fr.* Tumeur névroglique, gliome].
☆ *Eşanl.* **gliom.**

nörogliom, i. *Fr. neurogliome. patol.* § ❶ Sinir elemanlarından *(nörogli, sinir hücreleri, sinir boruları)* meydana gelen ur. [*Ing.* Neuroglioma]; § ❷ Bir sinirin bozuk yerinde biriken yumak halindeki sinir borularından oluşma ur: *Nörogliom'lar çoğu zaman damarları hareket ettiren sinirlerde bozukluğa ve ağrılara yol açar).* [*Ing.* Neuroglioma].

nöroglobülin, i. *Fr. neuroglobuline. biyokim.* Sinir dokusunda bulunan lipitlere bağlı globülin. [*ing.* Neuroglobulin].

nörogram, i. *psik.* ◘ **Anagram.**

nörohipofiz, i. *anat.* Hipofizin arka lobu. [*Lat. Pars nervosa; Ing.* Neurohypophysis].

nöroid, s. *Fr. neuroïde. tıp.* Sinire benzer. [*ing.* Neuroid].

nörojen, i. *Fr. neurogène. tıp.* Sinir dokusu teşkil eden veya sinir enerjisi meydana getiren. [*ing.* Neurogenic].

nörokeratin, i. *Fr. neurokératine. biyokim.* Sinir dokusunda bulunan ve sinir tellerinin kılıfını meydana getiren özel keratin. [*ing.* Neurokeratin, neuroceratin].

nörokrinî, i. *Fr. neurocrinie. tıp.* İç salgı bezlerinde, özellikle hipotalamus ve hipofiz bezlerinde oluşan salgıların doğrudan doğruya sinir merkezlerine yayılması. [*ing.* Neurocrinia].

nörolenfomatoz, i. *Fr. neurolymphomatose.* Kuşlarda bazı sinirlerin ve organların etrafında lenfosit birikmesi şeklinde görülen lenfoyit lökoz. Nevrolenfomatoz, hemen hemen daima yarı had veya müzmin bir gelişme gösterir; ayaklarda ve kanatlarda felç belirtileri ortaya çıkar. Özel bir tedavi usulü yoktur. Hastalıktan korunmak için hasta kuşlar ve yumurtaları yok edilir, etraf dezenfekte edilir. [*ing.* Neurolymphomatosis].

nörolenguistik, i. *Fr. neurolinguistique. tıp.* Dil bozukluklarının anatomik ve klinik tipleriyle dildeki ifadeleri arasındaki ilişkileri inceleyen dal. [*Ing.* Neurolinguistics].

nöroleptik, s. ve i. *Fr. neuroleptique.* Tedavide, sinir ağrılarını dindirici (madde). [*ing.* Neuroleptic].

nöroliz, i. *Fr. neurolyse. ted.* § ❶ Bazı inatçı ağrıları tedavi amacıyla alkol sıvınga ederek sinirî öldürme. [*Ing.* Neurolysis]. § ❷ Yolu üstündeki bozuklukların baskısı altında kalan bir siniri kurtarmak için yapılan cerrahî müdahale. [*ing.* Neurolysis].

nörolog, i. *Fr. neurologue.* Özellikle sinir hastalıklarını inceleyen ve tedavi eden hekim. [*Osm.* Asabiye mütehassısı; *Ing.* Neurologist].
☆ *Eşanl.* **sinir hastalıkları uzmanı.**

nöroloji, i. *Fr. neurologie.* § ❶ Sinir sistemini inceleyen bilim. [*Osm.* Mebhasûl âsab; *Lat. Neurologia; Ing.* Neurology]; § ❷ Sinir sisteminin anatomi, fizyoloji ve patolojisiyle uğraşan tıp dalı. [*Ing.* Neurology].

nörom, i. *Fr. névrome. patol.* Bir sinir üzerinde oluşan ur. *(Bir sinirin kesildiği yerde oluşan katılığı ur değil de hiperplazik bir oluşum saymak daha uygundur. Kolu, bacağı veya parmağı kesilen kimselerin çektiği şiddetli ağrılar bu nevromlardan ileri gelir. Ameliyattan sonra güdük kalan sinirin ucu plastik bir tüp içine yerleştirilerek sinirlerin büyüp çoğalması önlenmeğe çalışılır).* [*Ing.* Neuroma].

nöromalasi, i. *Fr. neuromalacie. tıp.* Sinirlerin yumuşaması. [*Ing.* Neuromalacia].

nöromyelit,-tî, i. *Fr. neuromyélite. patol.* Sinir ve omurilik iltihabı. [*Ing.* Neuromyelitis]; ◉ **göz** ~ I, *oft.* Göz sinirî iltihabından önce, onunla birlikte veya ondan sonra görülen had ve yaygın miyelit. [*ing.* Optical neuromyelitis; *Fr.* Neuromyélite optique].

nöromotor, i. *zool.* Duygu organlarıyla dışardan alınan duyguların sinirlerle kaslara iletilmesi. [*Ing.* Neuromotor].

nöron, i. *Fr. neurone.* Çekirdekli bir gövde kısmıyla uzantılardan *(protoplazma uzantıları «dendritler» ve silindireksen «akson»* meydana gelen sinir hücresi *(Nöron, yani sinir hücresi, embriyondaki ortaderiden oluşur, önce aksonlu bir nöroblast halindedir, erişkin hale gelince iki çeşit uzantısı olur ve bölünmesine imkân kalmaz).* [*Osm.* Hücre-i asabiye; *Ing.* Neuron(e)].

nöronik, s. *Fr. neuronique. tıp.* Sinir hücresine ait. [*Ing.* Neuronic, neuronal].

nöronit,-ti, i. *Fr. neuronite. patol.* Sinir hücresi iltihabı. [*Ing.* Neuronitis].

nöronofaj, i. *Fr. neuronophage. dokb.* Sinir hücresini tahrip eden nörogli elemanı. [*Ing.* Neuronophage].

nöronofaji, i. *Fr. neuronophagie. tıp.* Sinir hücrelerinin fagositoz ile harap olması. [*Ing.* Neuronophagia].

nöronoliz, i. *Fr. neuronolyse. dokb.* Sinir hücresinin nöronofajlar tarafından tahribi. *(Nöronofajlar hücre içine girerken onu sindirir, hücrenin yerinde bir fagosit yığını kalır, sonra bunlar da yozlasır).* [*Ing.* Neuronolysis].

nöropapilit,-ti, i. *Fr. neuropapillite. oft.* Göz siniri papillasının lokal iltihabı; oftalmoskopla bakıldığında, papilla ödemli ve damarları aşırı gergin gözükür. *(Papilla atrofisi bu doku bozukluğunun sık görülen sonucudur).* [*Ing.* Neuropapillitis].

nöroparalizi, i. *Fr. neuroparalysie. patol.* Sinir hastalığı sebebiyle gelen felç. [*ing.* Neuroparalysis].

nöropat,-tı, i. *Fr. névropathe* . ◘ **Sinir hastası.**

nöropati, i. *Fr. nevropathie, neuropathie. patol.* Sinir sisteminin hastalanması. [*ing.* Neuropathy].

nöropatoloji, i. *Fr. neuropathologie.* Sinir sistemi hastalıklarını özellikle sinir sistemi nin anatomi ve patolojisini inceleyen tıp dalı. [*Ing.* Neuropathology].

nöroplasti, i. *Fr. neuroplastie. cerr.* Sinirin plâstik tamiri. [*Ing.* Neuroplasty].

nöroplazm(a), i. *Yun. neuron,* sinir + *plasma,* biçim. *zool.* Sinir gözesi sitoplazması. [*ing.* Neuroplasm; *Fr.* Neuroplasme].

nöroplejik, s. ve i. *Fr. neuroplégique. ted.* Herhangi bir noktada sinir akımını felce uğratabilecek maddelere denir. *(Gangliyoplejiklere, kürarlayıclar bu tanımın içine girer).* [*ing.* Neuroplegic].

nöroprobazi, i. *Fr. neuroprobasie. bakt.* Nörotrop virüslerin, sinirlere girdikleri noktadan sinir merkezine kadar ilerlemesine verilen ad. [*ing.* Neuroprobasia].

nöropsikiyatri, i. *Fr. neuropsychiatrie. tıp.* Nozoloji ve psikiyatriye dayanan tıbbî uzmanlık dalı. *(Aslında bu bilim dallarından her birinin alanı o kadar geniştir ki, nöropsikiyatri alanında çalışan uzman hekim, ya sinir hastalıkları uzmanı veya özellikle psikiyatri uzmanıdır).* [*Ing.* Neuropsychiatry].

nöropsikoloji, i. *Fr. neuropsychologie.* Yüksek psikolojik fonksiyonlara beyin yapıları arasındaki ilişkileri inceleyen bilim. *(Nöropsikolojinin araştırma yolları, bu iki düzeyde olmak üzere, bir yandan insanda görülen zihin bozukluklarının, öte yandan da, hayvanın merkezî sinir sistemi üstünde yapılan deneysel müdahaleler yoluyla, davranışında meydana gelen değişmelerin gözlemine dayanır).* [*Ing.* Neuropsychology].

nöropsişik veya nöropsikolojik, s. *Fr. neuropsychique, neuropsychologique. tıp.* Sinir sistemini ve ruh bilimi ilgilendiren: *Nöropsişik bozukluklar.* [*Ing.* Neuropsychic].

nöroretinit,-tî, i. *Fr. neurorétinite. oft.* Gözün dip tarafında, papilla'da ödem, retina'da kanama ve sızıntılarla ortaya çıkan bozukluk. *(Nefritlerden ve hipertansiyondan ileri gelir).*

nörosit,-tî, i. *Fr. névrocyte. tıp.* Sinir hücresi. [*Ing.* Neurocyte].

nöroskleroz, i. *Fr. neurosclerose. patol.* Sinir dokusu sertleşmesi. [*Ing.* Neurosclerosis].

nörosom, i. *Fr. névrosome. tıp.* Sinir hücresi cismi. [*Ing.* Neurosome].

nöroşirürji, i. *Fr. neurochirurgie. cerr.* ◘ **Sinir cerrahisi.**

nörotaktizm, i. *Fr. neurotactisme. dokb.* Nöron'ardaki silindir eksenlerin, büyürken çevrelerindeki mezoderm hücrelerine doğru yaptığı kimyasal yönelme hareketi, bu

yönelme sonucunda silindir eksenin etrafında Schwann kılıfı oluşur. [*Ing.* Neurotactism].

nöroterapi, i. *Fr. neurothérapie. tıp.* Sinir hastalığı tedavisi. [*Ing.* Neurotherapy].

nörotik, s. ve i. f. § ● Sinirce bozuk, düzensiz olan kimse; § ● Yargılarında bir denge ve tutarlık bulunmayan kimse. [*Ing.* Neurotic]; § ● Sinir bozukluğu, sinir veya sinir sistemiyle ilişkisi olan. [*ing.* Neurotic]; § ● Sinir sistemi üzerinde etki yapan. [*Ing.* Neurotic].

~ **çocuk,** *psik.* Bir nevroz veya bir takım nevrozlardan ıstırap çeken çocuk, aşırı hayalci veya çok sinirli çocuk.

~ **karakter,** *psik.* Toplumun koyduğu ve benimsediği kural ve usullere aldırmaksızın içtepilerine göre hareket etmek eğiliminde olan bir kimsenin karakteri, nevrotik kişilik.

nörotoksin, i. *Fr. neurotoxine. patol.* Daha çok sinir dokusuna yerleşen toksin. *(Bazı derisidikenlilerin veya sürüngenlerin zehirlerinde, bazı bakterilerde (perfringens basili, tetanoz basili)* bulunur. [*Ing.* Neurotoxin].

nörotomi, i. *Fr. névrotomie, neurotomie. cerr.* ve *vet.* Bir sinirin kesilmesi. [*Ing.* Neurotomy]; ◉ **orta sinir ~ si,** *cerr.* ve *vet.* Atta kemik-eklem iltihaplamaları ortadan kaldırmak amacıyla orta sinirin kesilmesi ameliyatı, *(Nazik bir ameliyattır, her zaman başarılı sonuç vermez).* [*Ing.* Mesoneurectomy; *Fr.* Névrotomie du médian, mésonévrectomie, mésoneurectomie].

☆ *Eşanl.* mezonevrektomi.

nörotoni, i. *Fr. neurotonie. patol.* Aşırı derecede psikomotor uyarılganlık gösteren marazi bünye. [*Ing.* Neurotonia].

nörotrofi, i. *Fr. neurotrophie. tıp.* Sinir dokusunun beslenmesi. [*Ing.* Neurotrophy].

nörotrofik, i. *Fr. neurotrophic. tıp.* Sinir dokusuna karşı özel ilgisi olan. [*Ing.* Neurotrophic].

nörotrop, s. *Fr. neurotrope. fizyol.* ve *patol.* Daha çok sinir sistemine yerleşen bazı kimyasal maddelere *(kokain, morfin)* ve bazı mikrop veya virüslere denir. [*Ing.* Neurotrope].

nörotropizm, i. *Fr. neurotropisme. biy.* ve *ted.* Kimya tedavisinde kullanılan çeşitli ilâçların ve tetanoz toksini gibi bazı bakteri toksinlerinin sinir sistemini yönetme ve yerleşme özelliği.

nörovejetatif, s. *Fr. neurovégétatif. tıp.* Vejetatif sinir sistemiyle ilgili olan. [*Ing.* Neurovegetative].

nörozom, i. *Fr. neurosome. dokb.* Sinir tellerini meydana getirmek üzere diziler halinde yer alan küçük taneciklere verilen ad. [*Ing.* Neurosome].

nörula, i. *Fr. neurula. embry.* Omurgalılarda, gastruladan sonra gelen ve sinirsel boruyu oluşturan embriyon evresine verilen ad. [*Ing.* Neurula].

nöston, i. *Fr. neuston.* Suların yüzey tabakasının altında veya üstünde yaşayan organizmaların tümü.

nötr, s. *Fr. neutre,* taraf tutmayan, § ● Tarafsız, hiçbir tarafı olmayan. [*Ing.* Neutral; *Fr.* Neutre]; § ● (+) veya (−) olmayan; § ● *kim.* Turnusol gibi bir ayıraç karşısında ne asit, ne alkali tepkimesi göstermeyen. [*Osm.* Mutedil; *Ing.* Neuter; *Fr.* Neutre]; § ● *zool.* Topluyaşayan arı, karınca, divik gibi, böceklerin eşeysiz bireylerine verilen sıfat. [*Ing.* Neuter; *Fr.* Neutre]; § ● *elek.* Elektrik veya magnetik hiç bir özelliği olmayan cisimler için kullanılır. [*Ing.* Neuter; *Fr.* Neutre]; § ● *dilb. Ne eril, ne dişil olan üçüncü cinslik.* [*Ing.* Neuter; *Fr.* Neutre]; ◉ **bir bileşim kanununun ~ elemanı,** *mat.* Bir cümlede, herhangi bir a elemanı ile sonuç yine a'ya eşit olacak şekilde sağdan veya soldan bileşmiş bir e eleman. *(Sadece ae = a bağıntısı gerçeklenirse e'ye sağ nötr eleman denir. Sol nötr eleman da ea = a bağıntısıyla tanımlanır).* [*Fr.* Élément neutre d'une loi de composition]; ◉ **bir bileşim kanununun iki yanlı ~ elemanı,** *mat.* Bir cümlenin aynı zamanda hem sağ, hem de sol nötr elemanı. [*Fr.* Élément neutre bilatère d'une loi de composition]; ◉ **bir dinamonun ~ çizgisi,** *elek.* Dinamonun en büyük elektromotor kuvvet ürettiği anda, fırçaların konumuyla tanımlanan sanal çizgi. [*Ing.* Neuter line of a dynamo; *Fr.* Ligne neutre d'une dynamo]; ◉ **bir mıknatısın ~ çizgisi,** *elek.* Kuvvet çizgilerinin mıknatısın yüzeyine teğet olduğu noktaları birleştiren çizgi. [*Ing.* Neuter line of a magnet; *Fr.* Ligne neutre d'un aimant].

~ **bitkiler,** *bot.* ◘ Bitki.

~ **çizgi,** *elek.* Pozitif ve negatif elektrik yükleri taşıyan bir iletkende, elektrikli bölgeleri ayıran ve hiç bir elektrik özelliği taşımayan çizgi. [*Ing.* Neuter line; *Fr.* Ligne neutre].

~ **durum,** *elek.* ◘ Durum.

~ **hatlar,** *elek.* ◘ Hat.

~ **kutup,** *elek.* ◘ Kutup.

~ **nokta,** *elek.* Bir elektrik üreticinde ve bir elektrik sisteminin alıcısında, karşılıklı olarak alınan ve rejimi bozmaksızın birleştirilebilen iki noktadan her biri. *(Pratikte, yıldız bağlı çok fazlı bir sistemin nötr noktası, yıldızın kollarının birleşme noktasıdır. Çok fazla akım sitemlerinde nötür iletken, bir veya birçok nötür noktadan geçer; bir doğru akım veya çok iletkenli basit alternatif akım dağıtımında, sistem akım vermediği zaman üç iletkenleri arasındaki potansiyel farkını iletken eşit olarak böler).* [*Ing.* Neuter point; *Fr.* Point neutre].

~ **toprak,** *trm.* Reaksiyon bakımından asid veya kalevi olmayan kuramsal olarak pH'sı 7.0, uygulamada 7.3-6.6 arasında bulunan toprak.

~ **tuz,** *kim.* Ne asid, ne de baz olan tuz. [*Ing.* Neuter salt; *Fr.* Sel neutre].

☆ *Eşanl.* yansız tuz.

nötretto, i. *Fr. neutretto. nükl.* Elektron veya pozitonla aynı kütleye sahip, fakat elektrik yükü sıfır olan hipotetik bir tanecik için düşünülen ad. [*Ing.* Neutretto].

nötrino, i. *Fr. neutrino. nükl.* Beta radyoaktif ışıma sırasında elektronla aynı anda yayılan, sıfır veya çok küçük kütleli yüksüz tanecik. [*Ing.* Neutrino].

nötrlemek (-i), f. *kim.* ◘ Nötrleştirmek.

nötrleştirilme, i. *mal.* Nötrleştirilmek işlemine konu olma; ◉ **altının ~ si,** *mal.* Kaçışı o ülkede fiyatların hızla düşmesine yol açtığı için, altının dışarıya kaçtığı ülkelerde altın kaçışını gidermek için tedavüle para sürme. *(Bu işlem, altının kısırlaştırılması işleminin karşıtıdır).* [*Ing.* Neutralization of gold; *Fr.* Neutralisation de l'or].

nötrleştirme, i. § ● *kim.* Bazlar ve asidler, *«nötr tuzlar»* denilen bazı tuzlar vererek birleştikleri zaman, bu baz ve asidlere özgü tepkimelerin ortadan kalkmasına yol açan etki. [*Ing.* Neutralization; *Fr.* Neutralisation]; § ● Bir yağdaki serbest yağ asidlerinin yok edilmesi. [*Ing.* Neutralization; *Fr.* Neutralisation].

~ **hamuru,** *yağl. mad.* Nötrleştirme işlemi sonunda meydana gelen sabun, nötr yağ ve bazı yabancı maddeler karışımı: *Çok çabuk bozulan ve hemen mayalaşan nötrleştirme hamuru, çoğu zaman hidroklorik veya sülfürik asid etkisiyle yağ asidlerine dönüştürülür.* [*Ing.* Neutralization paste; *Fr.* Pâte de neutralisation, soap-stock].

~ **indisi,** *petr.* Asidliği ölçülecek gazyağı, yağ veya bitüm gibi bir petrol ürününün 100 sm^3'ünü nötrleştirmek için gereken miligram cinsinden potasyum hidroksid miktarı. [*Ing.* Neutralization index, acidity index; *Fr.* Indice de neutralisation, indice d'acidité].

☆ *Eşanl.* **asidlik indisi.**

nötrleştirmek (-i), f. Nötr hale getirmek. [*Ing.* To neutralize; *Fr.* Neutraliser].

nötrodin, i. ve s. *Fr. neutrodyne. radyotekn.* Salınım amorsajını önlemeğe yarayan ve yükselteç vazifesi gören alıcı. *(Amerikalı Hazeltine tarafından icat edilen nötrodin montaj, elektron lambaları ve transistörlerin iç sığalarından doğacak etkileri tamamıyla gidermek imkânı verir. Bu amaçla, kumanda elektrodlarına parazit sığalardan doğan gerilimlerle karşıt evredeki gerilimler uygulayan kondansatörler kullanılır).* [*Ing.* Neutrodyne].

nötrofil, i. *Fr. neutrophile* < *Yun. neuter,* hiçbiri + *phylein,* sevmek. § ● *tıp.* Kanda akyuvarların % 60-70 kadarını teşkil eden ve çekirdeği bir veya birkaç parça olabilen hücre. [*Ing.* Neutrophil; *Fr.* Neutrophile]; § ● s. *zool.* Nötr boyalarla boyanabilen. [*Ing.* Neutrophilic].

~ **granülasyon,** *kanb.* Ancak asid ve baz anilin boyaların karışımıyle *(Ehrlich karışımı)* boyanabilen ve kandaki çok çekirdekli bazı akyuvarlarda görülen granülasyon. [*Ing.* Neurophilic granulation; *Fr.* Granulation neutrophile].

~ **lökosit,** *kanb.* Bir loblu akyuvar tipi olup sitoplazmasında nötrofil tanecikler ile 3-4 loblu bir çekirdek bulunur. [*Ing.* Neutrophile leucocyte; *Fr.* Leucocyte neutrophile].

nötrofili, i. *Fr. neutrophilie.* § ● *kanb.* İçindeki tanecikleri, yalnız renkli nötr ayıraçlar veya asid ve baz karışımı renkli ayıraçlarla *(Ehrlich-Biondi triasidi)* boyanabilen ve çekirdeği çok şekilli olan akyuvarların özelliği. [*Ing.* Neutrophilia]; § ● *patol.* Lökosit formülünde nötrofil akyuvar oranı yüksek olan hastalık halleri [*Ing.* Neutrophilia].

nötrografi, i. *Fr. neutrographie. nükl.* Bir nötron demetinden yararlanarak çekilen fotoğraf. [*Ing.* Neutrography].

nötron, i. *Fr. neutron. nükl.* Aşağı yukarı proton ağırlığında olan ve nötronlarla birlikte çeşitli atomların çekirdeklerini meydana getiren, elektrik yükü bakımından nötr tanecik. *(1932'de İngiliz Chadwick tarafından keşfedildi).* [*Ing.* Neutron].

nötronik, s. *Fr. neutronique.* § ● Nötronla ilgili. [*Ing.* Neutronic]; § ● i. Nükleer fiziğin, nötronların özelliklerini ve üretilmesini inceleyen bölümü. [*Ing.* Neutronics].

nötropeni, i. *Fr. neutropénie.* < *Yun. tıp.* Çok çekirdekli nötrofil akyuvarların kanda azalması durumu. [*Ing.* Neutropenia].

nötür, s. ◘ Nötr.

Np, § ● *kim.* Neptünyum'un kimyasal sembolü. [*Ing.* Symbol of neptunium; *Fr.* Symbole chimique du neptunium]; § ● *metrol.* Neper'in sembolü. [*Fr.* Symbole du néper].

N.P.N., *tıp.* Kanda proteinlerin dışında kalan azotu belirtmek için kullanılan ve *«nonprotein nitrojen»* deyiminin kısaltılmış şekli. Üreyi anlatmak için kullanılır.

nuala, i. *Osm.* < *Ar.* § ● Fas ovalarında yeni yeni yerleşmekte olan halka barınak vazifesi gören kamış, dal ve kuru otlardan konu biçiminde kulübe. [*Ing.* Nuala; *Fr.* Nouala]; § ● Rif dağlılarının saman damlı evleri. [*Ing.* Nuala; *Fr.* Nouala].

nuas, i. *Osm.* < *Ar. nuās. esk.* Uyuklama, pinekleme.

Nuba'lar, ç. öz. i. *etn.* Sudan'da, az çok melezleşmiş zenci tipinde halk. Assuan ile Hartum arasında yaşarlar.

Nuer'ler, ç. öz. i. Bahr-ül-Cebel ile Aşağı Sobat'ın iki kıyısındaki bataklık bölgede yaşayan zenci-hami halk. Göçebe çobanlar olan Nuer'ler, yerleşik hayata geçmek üzeredir. [*Ing.* Nuers; *Fr.* Nouers, Nuers].

nuga, i. *Fr. nougat* < *Lat. nucatum,* Cevizle hazırlanmış, kavrulmuş badem veya ceviz, karamelâ veya balla hazırlanmış şekerleme. [*Ing.* Nougat].

Nuh, öz. i. İnanışa göre üçüncü peygamber olup Tufan'da bütün canlılardan birer çift alarak bir gemide kurtulmuştur. [*Ing.* Noah; *Fr.* Noé].

~ **nebiden kalma,** *dey.* § ● Pek eski, modası geçmiş olan; § ● Çok yaşlanmış.

~ **deyip Peygamber demek,** *dey.* Sözünde direnmek, inat etmek.

nuha, I. *Osm.* < *Ar. nuhā. anat. esk.* Omurilik.
☆ *Eşanl.* Nuhai şevki.
nuhame /nuhāme/, I. *Osm.* < *Ar. rahm. esk.* Balgam.
nuhas /nuhās/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Bakır; § ● Bakır para.
nuhasî /nuhāsī/, s. *esk.* § ● Bakırla ilgili, bakırdan yapılmış; § ● Bakır para ile ilgili.
nuhat /nuhāt/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Hıçkırma.
nuhat /nuhāt/, ç. I. *Osm.* < *Ar. nāhi. esk.* Nahiv bilginleri.
nuhbe, I. ve s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Seçilmiş, en gözde olan *(kimse veya şey);* § ● İçki meclisi arkadaşı.
nuhî /nuhī/, s. *esk.* § ● Nuh ile ilgili; § ● *mec.* Çok eski. Alt silüriyenden itibaren fosiline rastlanır. [*Lat. Arca Noe; Ing.* Ark shell; *Fr.* Arche].
nuhre, I. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Kemik dokusunun çürümesi
nuhun.gemisi, b. I. *zool.* Yassısolungaçlılar *(Lamellibranchiata)* sınıfının, *Arcidae* familyasından, iki çenetli, ilkel bir yumuşakça. Kavkısı gemiye benzer; çenetleri eşit yapılı dişlerle menteşelidir. Üzerleri ışın biçiminde kaburgalıdır.
nuhuset,-ti /nuhūset/, I. *Osm.* < *esk.* Uğursuzluk.
nuhust, nuhustin, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Birinci, evvelki .
nuhustzad, nuhustzade, b. s. *esk.* İlk doğmuş olan.
nuissiyerit,-ti, I. *Fr. nuissiérite. min.* Bileşiminde kalsiyum ve arsenik bulunan preomorfit çeşidi.
nuk /nūk/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Kuş gagası; § ● Kuş gagası gibi sivri şey; § ● Ok ucu, temren.
nukaba /nukabā/, ç. I. *Osm.* < *Ar. nakib. esk.* § ● *Nakipler;* § ● *tasav.* (a) Ayakta zikrettikleri için kıyamî denilen rıfaî, sadî ve bedevî tarikatlarında, sülûkta ilerleyen ve şeyhlik derecesine yaklaşan dervişler; (b) Ricalullah *(Tanrı erleri)* veya Ricalügayp *(gayb erleri)* denilen üç yüz kişiye verilen ad. *(Mutasavvıflara göre bunlar insanların içlerinden geçenleri tanrısal sırları bilirler, bütün gizli hakikatleri görürler).*
nukat /nukāt/, ç. I. *Osm.* < *Ar. esk.* nokta'nın çoğulu.
nukave, I ◘ Nekave.
nukbe, I. *Osm.* < *Ar. esk.* nokta'nın çoğulu.
nukbe, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Renk; § ● Pas; § ● Delik; § ● Yırtık; § ● Yol.
nukl, I. *Osm.* < *Ar. nakl. esk.* Çerez olarak yenecek şey, meze.
nukleik, s. *Fr. nucléique.*
～ **asid,** *kim.* ◘ Asid.
nukleolus, I. *Lat. nucleolus. bot.* ◘ Çekirdekçik.
～ **zarı,** *bot.* ◘ Zar.
nukleoproteid, I. *Fr. nucléoprotéide. biyokim.* ◘ Çekirdek özü.
nukleoprotein, I. ◘ Nükleoprotein.
nukleus, I. *bot.* ◘ Nükleus.
nukra, I. ◘ Hipodermoz.
nukre, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Külçe halindeki gümüş; § ● *anat. esk.* Ense çukuru. ☆ *Eşanl.* **nukrel kafa;** § ● *num.* Osmanlı İmparatorluğunda çıkarılan ilk paralar.
nuka, I. *bot.* Açılmayan kuru meyva olup parikarpı çok sert, meyvası bir tohumludur. *(Örnek: fındık, ıhlamur).* [*Ing.* Nut; *Fr.* Noix].
nukud, ç. I. ◘ Nukut.
nukul /nukūl/, ç. I. *Osm.* < *Ar. nakl. esk.* Nakledilerek anlatılan şeyler, hikâyeler, rivayetler.
nukuş /nukūş/, ç. I. *Osm.* < *Ar. esk.* Nakış'ın çoğulu.
nukut, nukud /nukūd/, ç. I. *Osm.* < *Ar.* nakit'in çoğulu. *esk.* § ● Paralar; § ● *num.* Kural olarak, sadece altın veya gümüş paralar. *(Piyasada belli geçer değeri bulunan kâğıt veya herhangi maden paraya da nukud denir).* ◎ **nukudu mevkufa,** *vakıf* ve *huk.* Konusu belirli bir miktarda para olan vakıfname gereğince vakfedilmiş paralar.
nukz, I. ◘ Nikz.
nûl /nūl/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* Kuş gagası.
numan /numān/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Kan. [*Ing.* Blood; *Fr.* Sang]; § ● Erkek adı; § ● *bot.* Gelincik. [*Ing.* Red anemone, red peony].
numara, I. *It. numero veya Fr. numéro.* § ● Bir şeyin, bir dizi içindeki yerini gösteren sayı, rakam: *Kitaptaki bir sayfanın numarası.* [*Ing. Number; Fr.* Numéro, chiffre, nombre qui indique la place d'une chose dans une série]; § ● *(geniş anl.)* Numarasıyla belirtilen ev: *Numara 8'de oturuyor.* [*Ing.* Number; *Fr.* Numéro, maison désignée par son numéro]; § ● Bir binada daire veya oda. [*Ing.* Number; *Fr.* Numéro, logement ou chambre dans un hôtel]; § ● Bir daire veya odada kalan kimse: *İki numarayı telefona çağırır mısınız?* [*Ing.* Number; *Fr.* Numéro]; § ● Telefon numarası: *Numaranı unutmasaydım, sana telefon edecektim;* § ● Bir piyangoya katılma hakkı veren biletin sıra sayısı: *Büyük ikramiyeyi hangi numara kazandı?* [*Ing.* Number; *Fr.* Numéro, billet portant un numéro et qui donne le droit de concourir au tirage d'une loterie]; § ● Topluluk içinde sıra numarasıyla gösterilen her üye: *Sonraki numara gelsin.* [*Ing.* Number; *Fr.* Numéro, tout membre d'une collectivité désigné par son numéro d'ordre]; § ● Ölçü, derece: *Sıfır numara ile kesilmiş saç;* § ● Öğrenciye verilen not. [*Ing.* Note; *Fr.* Not]; § ● Gösteri olarak yapılan eğlendirici oyun, atraksiyon. [*Ing.* Show; *Fr.* Numéro]; § ● *arg.* Hile, düzen, oyun: *Uzatma söküll Bunlar yeni numaralar mı oğlum?* [*Ing.* Trick; *Fr.* Tour, truc]; § ● *den.* Yat yarışlarında yelkenlerin tepe kısmına yazılması zorunlu sayılar. [*Ing.* Number; *Fr.* Numéro]; § ● *opt.* Bir gözlük camının diyotropisi. ◘ Diyotropi; § ● Bir ayakkabı veya eldivenin özel bir birimle ölçülen boyutunu gösteren sayı. [*Ing.* Size, number; *Fr.* Taille; encolure; pointure]; § ● *dok.* Bir tekstil ipliğinin kalınlığını gösteren sayı. [*Ing.* Number; *Fr.* Numéro]; ◎ (...) ～ **sı yapmak (numarasına yatmak),** *arg.* Kendini (...) gibi göstermek; ◎ *(Birine)* ～ **sını (notunu) vermek,** *dey.* ◘ Not; ◎ **atom** ～ **sı,** *kim.* ◘ Atom sayısı; ◎ **çağırma** ～ **sı,** *telekom.* ◘ Çağırma; ◎ **devre mesaj** ～ **sı,** *hava.* ◘ Devre¹; ◎ **devre tanıtma** ～ **sı,** *hava.* ◘ Devre¹; ◎ **branda** ～ **sı,** *den.* ◘ Branda; ◎ **sayı** ～ **sı,** *tiy.* Her oyuncunun sahnedeki yerini gösteren numara. *(Provaya başlamadan önce yönetici her oyuncuya bir sıra numarası verir, bu numaranın sırası, sahneyi karşısına alan yöneticinin hayalî bir çizgiye göre dalma solundan başlar. Temsil boyunca her yer değiştiriş, sahneye giriş ve çıkıştan sonra numara düzeni değişir).* [*Ing.* Serial number; *Fr.* Numéro d'ordre].
～ **yapmak,** *arg.* Bir hareketi yalandan yapmak, yapıyormuş gibi görünmek. [*Ing.* To play a part; to act up].
numaracı /nu:maracı/, s. *arg.* Davranışları yalancıktan olan *(kimse).* [*Ing.* Tall talker, charlatan; *Fr.* Hableur,-euse, vantard,-arde].
numaralama, I. § ● Numaralamak eylemi. [*Fr.* Numérotage, numérotation]; § ● *büro.* Bir belgeye, sınıflama sayısı ve işareti koyma. [*Ing.* Numbering, marking with numbers; *Fr.* Numérotage]; § ● *matb.* Sayfa sayısını gösterecek numaraları koyma. *(El yazması kitaplarda sayfaların karışmaması için her sayfanın son kelimesi, sayfa altına ayrıca yazılır ve bu kelime arkadan gelen sayfanın başında bir defa daha tekrarlanırdı).* [*Ing.* Numbering; *Fr.* Numérotage]; § ● *dok.* Belirli bir ağırlıktaki ipliğin uzunluğunu veya kalınlığını tespit etme işlemi. [*Ing.* Numbering; *Fr.* Numérotage]. ◎ **otomatik** ～, *hava.* ◘ Otomatik.
numaralamak (-l), f. § ● Bir veya daha fazla sıra numarasıyla işaretlemek. Numara koymak: *Bir evrakı numaralamak.* [*Ing.* To number; *Fr.* Numéroter]; § ● *dok.* Bir ipliğin kalınlık numarasını tespit etmek. [*Ing.* To number; *Fr.* Numéroter *(les fils)*].
numaralı, s. § ● Numaralanmış, numarası olan: *Numaralı kâğıtlar.* [*Ing.* Numbered, marked with numbers; *Fr.* Numéroté,-ée]; § ● Numarası (...) olan: *26.5.1919 tarih ve 1 Şubat 1327 numaralı olup, saat 6,25 te Ankara telgrafhanesine verilmiştir.* [*Ing.* Numbered; *Fr.* Numéroté,-ée].
numarasız, s. § ● Numarası olmayan, numara verilmemiş: *Numarasız ev;* § ● *(Gözlük veya gözlük camı hk.)* Numaralı olmayan.
numaratör,-rü, I. *Fr. numéroteur. büro.* Başka düzeni, bir hesap makinesinin çarklarına benzer çarklardan meydana gelen ve ilerlemesi vurma ile kumanda edilen numaralama cihazı. [*Ing.* Numbering - machine, numbering . stamp].
numen, I. *Fr. noumène* < *Yun. noumenon. fels.* Bir şeyin bize göründüğü biçimi değil de, gerçekte olan ve görgül bir bilgiye konu olmayan hali. [*Ing.* Noumenon].
☆ *Karş.* **görüngü, fenomen.**
numenal, s. *Fr. nouménal,-ale.* ◘ Numensel.
numensel, s. Numune ilişkin olan veya numen nitelikleri taşıyan *(şey, durum).* [*Ing.* Noumenal; *Fr.* Nouménal,-ale].
☆ *Eşanl.* **numenal.**
numeyit,-ti, I. *Fr. noumérite. min.* ◘ Garnierit.
numune, nümune /numüne, nümüne/, I. *Osm.* < *Fars.* § ● Bir bütünün özelliklerini kendinde toplayan parça, örnek. [*Ing.* Sample, specimen; *Fr.* Échantillon]; § ● *İnş.* Bazı malzeme türleri için kabul edilmiş belirli tip: *Kiremit numunesi.* [*Ing.* Pattern; example; model; *Fr.* Échantillon]; § ● *istat.* ◘ Örnek; § ● ◘ **Deneme parçası;** § ● *tic.* Malın kalitesini ve değerini tanıtmak ve beğendirmek amacıyla hazırlanan küçük parça veya örnek. ◎ **mukaddem** ～ **usulü,** *tekn.* Sınaî bir ürünün büyük miktarlarda yapımı.
～ **alma,** *tekn.* Analiz amacıyla bir malzeme veya mamul maddeden az miktarda alma. [*Ing.* Making up of samples, of patterns; *Fr.* Échantillonage].
～ **çıkarmak,** *tic.* Bir malın numunesini hazırlamak: *İpekli mal numunesi çıkarmak.*
～ **iliştirmek,** *tic.* Müracaat belgesine bir numune eklemek.
～ **iptidaileri,** Cumhuriyetten önce açılan örnek ilkokullara verilen ad. *(«Nümune iptidaileri» altı sınıflı okullardı. Bu okullarda altı daimî öğretmenden başka resim, beden eğitimi, müzik /şarkı/, endaht, askerlik talimleri yabancı dil, biçki dikiş ve tebahat /yemek pişirme/ için en çok beş öğretmen görevlendirilirdi).*
～ **üzerine satış,** *huk.* Satılan şeyin taşıdığı niteliklerin tespiti için bir numunenin tayin edilmiş olduğu satış. [*Ing.* Sale per sample].
numunegâh, nümunegâh /numünegâh/, I. *esk.* Örnek olacak yer.
numunehane, nümunehane /numünehāne/, b. I. *esk.* Örnek olarak saklanan şeylerin konuluduğu yer, müze.
numunelik,-ği /numünelik/, I. § ● Örnek olarak alınacak, örneklik, göstermelik. [*Ing.* Pattern, sample]; § ● *arg.* Gülünç, alaylık, saçma, mantıksız. [*Ing.* Ridiculous; absurd; *Fr.* Ridicule, absurde].
nun¹ /nūn/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Arap alfabesinin 26 ncı, Osmanlı ve Fars alfabelerinin 28 inci harfi; ebced hesabında değeri 50'dir. *(Arabî takvimde Ramazan'ı gösterir);* § ● *din.* Kur'an-ı Kerim'in LXVIII. suresinin adı. Aynı surenin başındaki harf.
nun² /nūn/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Büyük balık; § ● Kılıç; § ● Kılıç sırtı; § ● Kas.
nunlama, I. *nun, «n» harfi ve sesi. fonet.* Sami dillerinde, sondaki kısa ünlüye bir

genizsinin eklenmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Nunation].

nur /nûr/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Aydınlık, ışık, parıltı. [*Ing.* Light; brilliance; *Fr.* Lumière; clarté]; § ❷ İlâhî bir kuvvet tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık. [*Ing.* Halo, the spiritual light of saintliness; *Fr.* Auréole, nimbe]; § ● *esk.* Kur'anı Kerim. [*Ing.* The Quran; *Fr.* Le Coran]. § ● *tasav.* Tanrı'nın, evrende görünüş alanına çıkışı, Hz. Musa'ya Turı Sina'da görünüşü. [*Ing.* Glory; *Fr.* Gloire].

~ **içinde yatsını** *dey.* Sevgiyle anılan ölüler için söylenir. [*Ing.* May he sleep in radiance; *Fr.* Qu'il repose en paix!].

~ **oli** *dey.* Alkış sözü.

~ **topu gibi,** *dey.* Çok güzel ve temiz *(çocuk).* [*Ing.* Lovely *(child)*].

~ **yüzlü,** *dey.* Iyi kalbli *(ihtiyar),* temiz, mübarek görünüşlü.

nuran /nûrân/, ç. i. § ❷ *Hz.* Muhammed'in iki kızı. [*Ing.* The two daughters of the Prophet Muhammed]; § ❷ Kadın adı.

nuranî /nûrânî/, s. *Osm.* < *Ar. nûr.* § ❶ Işıklı, ışık saçan. [*Ing.* Shining with light, luminous; *Fr.* Lumineux,-euse]; § ❷ *mec.* Saygı uyandıran, nurlu. [*ing.* Glorious; blessed; *Fr.* Majestueux,-euse].

nuraniyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. nûrani. esk.* § ❶ Parlaklık, ışıklı oluş; § ❷ *mec.* Mübarek, nurlu oluş.

nur.aylası, b. i. Tablolarda Hıristiyan ermişlerinin başları çevresine çizili ışıktan halka. [*Osm.* Nurhalesi; *ing.* Nimbus, halo; *Fr.* Nimbe].

nurbahşiye, b. i. *Ar. nurbahşiyye. (Abdullah Nurbahş'ın adından) tasav.* Muhammed bin Abdullah Nurbahş *(1393-1465)* tarafından kurulan tarikatın adı.

nurcu, s. ve i. *(Saidi «Nursî'nin adından).* § § ❶ Nurculuk adı verilen sapkın dinî akımı benimseyen *(kimse); Saidi Nursî, görüşlerini benimseyenleri «nur talebeleri» veya «nur şakirtleri» diye adlandırır);* § ❷ Nurculuk ile ilgili olan: *Nurcu yayın. Nurcu faaliyet.*

nurculuk,-ğu, i. Islâmlığın yeni bir yorum biçimi olduğu, mensuplarınca, ileri sürülen gerçekte, laik devlet düzenini yıkarak teokratik bir sistem getirmek amacı güden dinsel akım. *(Saidi Nursî tarafından başladı).*

nurlandırmak (-i), f. § ❶ Işıklandırmak; § ❷ *mec.* Aydınlatmak.

nurlanmak, nsz. f. § ❶ Işık içinde kalmak; § ❷ *mec.* Temiz, parlak hale gelmek. [*Ing.* To become bright, luminous].

nurlu, s. § ❶ Aydınlık, ışıklı, parlak. [*ing.* Luminous, bright]; § ❷ *mec.* Temiz, mübarek. [*Ing.* Blessed, holy, sacred; *Fr.* Béni; sacré].

nusara /nusarâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nâşir. esk.* Yardımcılar, yardım edenler.

Nasayrîler, ç. öz. i. *(Nusayr'ın adından).* Şiîlerin Suriye'de yaşayan bir kolu. Nusayrîler daha çok Asi nehrinin batısında *(eski Lazkiye livası)* yaşarlardı. Hama, Humus, Iskenderun, Antakya, Adana, Tarsus ve Nablus'un kuzeyinde de nusayrîler vardı. XX. yy.'ın başlarında nusayrîler bu bölgelerde de toplu halde bulunuyorlardı. Bunların Osmanlı devleti meclisinde temsilcileri vardı. Nusayrî mezhebinden olanların inanışları şiî mezhebinin öteki kollarının inançlarına, esaslarına bazı bakımlardan benzer. Önemli ayrılıklar, yaratılış, kıyamet, vahiy ve akîde ile ilgili görüşlerde ortaya çıkar. [*Ing.* ve *Fr.* Nusayris].

nusb, i. *Osm.* < *Ar. din.* Özellikle dinî âyinler için dikilen taşlara verilen ad. *(Bu taşların içinde bir mabudun varlığı kabul edilir ve bunlara ibadet üzerlerine kan sürülmek suretiyle yapılırdı. Kur'an, putperestliğin esas şekillerinden biri olan bu ibadeti yasaklar, bu taşlar için kesilen kurbanların yenilenmesini de haram eder).*

nusellus, i. *Lat. nucellus. bot.* Embriyo kesesini geliştiren doku. [*Ing.* Nucellus; *Fr.* Nucelle].

nush, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Öğüt, nasihat.

nusret,-ti, i. *Osm.* < *Ar. nasr. esk.* § ❶ Yardım; § ❷ Tanrı yardımı; § ❸ Üstünlük, başarma; § ● Erkek adı.

~ **etmek (eylemek),** Yardım etmek.

nussah /nussâh/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nâsih. esk.* Nasihat edenler, öğüt verenler.

nussar /nussâr/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nâsır. esk.* Yardımcılar, yardım edenler.

nusul /nusûl/, ç i. *Osm.* < *Ar. nasl. esk.* Mızrağın ucundaki sivri demirler.

nusus /nusûs/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nass. esk.* Nas'ın çoğulu.

nuş /nûş/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Içki; § ❷ Bal, tatlı; § ❸ Hayat; § ● Iksir.

-nuş, s. *Osm.* < *Fars. nûşîden,* içmek, *esk. «içen, içici»* anlamlarıyla bileşik sıfatlar yapar.

nuşabe /nûşâbe/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Içene ölümsüzlük vereceğine inanılan su, bengisu, abıhayat; § ❷ İlâç olarak kullanılan tatlı içki.

nuşdaru /nûşdârû/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Etkili ilâç; § ❷ İlâç olarak kullanılan bir çeşit yağ, balsan yağı; § ❸ Ölümsüzlük verdiğine inanılan iksir; § ❹ Şarap.

nuşende /nûşende/, s. ve i. *Osm.* < *Fars. esk.* Içkici, içkiye düşkün *(kimse).*

nuşin /nûşin/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Tatlı, Tatlı, lezzetli.

nuşine /nûşîne/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tatlı şarap.

nutasyon, i. *Fr. nutation.* ◘ Üğrüm.

nutfe, i. *Osm.* < *Ar.* § ● *esk.* Temiz, duru su; § ❷ *fizyol. esk.* Döl suyu, meni.

nuık, i. ◘ **Nutuk.**

Nutka'lar, öz. i. Vancouver adasıyle Britanya Kolombiyası'nın eski bir göçebe kızılderili kabilesi.

nutû /nutû/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nat. esk.* § ❶ Örtüler, sofra bezleri; § ❷ Meşin yaygılar.

nutuf, ç. i. *Osm.* < *Ar. nutfe. fizyol. esk.* Döl suları.

nutuk,-tku, i. *Osm.* < *Ar. nutk.* § ❶ Öğretmek veya ikna etmek amacıyle belirli bir konuda halkın önünde yapılan konuşma. [*ing.* Discourse, oration, speech; *Fr.* Discours]; ☆ *Eşanl.* **söylev**; § ❷ *ed.* Mürşitlerin, tarikata girenlere yol, iz gösterecek tarzda yazdıkları koşuk; § ❸ *esk.* Konuşma yetisi. [*Ing.* Faculty of speech; speech; *Fr.* Faculté de parler]; § ❹ *tasav.* Tarikat ululârının manzum sözleri; ◉ **nutka (lisana) gelmek,** *dey.* ◘ **Lisan**; ◉ **nutku tutulmak,** *dey.* Korku, şaşkınlık v.b. sebeplerden konuşamamak. [*Ing.* To be tongue-tied, to be confused and silent; *Fr.* Perdre la faculté de parler]; ◉ **büyük ~,** *siy.* ◘ **Büyük**; ◉ **kral nutku,** *tar.* Kralın yasama meclislerini açtığı nutuk. *(Nutuklar ülkenin içinde bulunduğu durumun iç ve dış genel bir görünümünü ortaya koyar ve krallığın dilekleriyle meclislere sevkedilen tasarılar hakkında bilgi verir. Ingiltere'de bu nutukları bakanlar söylerdi. Fransa'da ise bu işi kısmen hükümdarlar yapardı. Monarşi yönetimiyle birlikte ortadan kalkan kral nutukları ikinci imparatorluk devrinde yeniden ortaya çıktı ve bu devirle birlikte son buldu).* [*Fr.* Discours du trône].

~ **atmak (çakmek),** *dey.* Bir kımsenin yüksek perdeden çok uzun ve sıkıcı bir konuşma yaptığını veya özden yoksun bir söylev verdiğini belirtmek için kullanılan küçümseyici söz.

~ **vermek** *(veya söylemek) dey.* Konuşma yapmak.

nuumet /nuûmet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yumuşaklık, nezaket.

nuut /nuût/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nat. esk.* § ❶ Methederek anlatılan şeyler; § ❷ *ed. esk.* Hz. Muhammed'i övmek için yazılmış eserler, naatlar.

nuuz /nuûz/, i. *Osm.* < *Ar. nuz.* § ● Kıvama gelme, yayılma; § ❷ Kuvvetlenme; § ● Kalkma, dikilme.

nuvar, i. *Fr. noix,* ceviz. Kasaplık, Dananın kaslardan ibaret parçası; ◉ **dana ~ ı,** *kasaplık.* Bütün iç yüzündeki kaslar yapılmağa elverişli dana eti. Sığır küreğinin lop eti. [*Ing.* Cushion; *Fr.* Noix de veau]; ◉ **pastacı ~ ı,** *kasaplık.* Butun ön kısmındaki kaslardan meydana gelen ve kızartmağa elverişli olan dana eti parçası. [*Fr.* Noix pâtissière].

nuzzar /nuzzâr/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nazır. esk.* Nazırlar.

nü, i. *Fr. nu, san.* Çıplak vücut resmi.

nüans, i. *Fr. nuance. müz.* ◘ **Ayrıntı.**

nübelâ /nübelâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nebâlet* > *nebîl. esk.* Zeki, anlayışlı kimseler.

nübüvvet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. nebe. esk.* Savacılık, Peygamberlik, Nebilik.

Nübye, öz. i. *coğr.* Kuzeydoğu Afrika'da bölge, Mısır-Sudan sınırının her iki yanında, Nil vâdisi ile bitişiğindeki çölleri kapsar. Bölge ikiye bölünür; 1. ve 2. şelâle arasında Aşağı Nübye; 2. ve 6. şelâle arasında Yukarı Nübye. [*Ing.* Nubia; *Fr.* Nubie].

~ **dili,** *dilb.* Nil boyunca, kuzeyde Assuan'dan Hartum'un yukarı kesimine kadar Kordofan, Darfur ve Sennar'ın bir bölümünde konuşulan kuzey nilot dili. *(Eski hıristiyan Nübye krallıklarının dilidir, kopt yazısıyla yazılmış M.S. X yüzyıl öncesinden kalma birkaç nübye papirüsü ele geçirilmiştir). (Nuba veya berberice de denir).* [*Ing.* Nubian; *Fr.* Nubien].

~ **keçisi,** *zoot.* Nübye menşeli uzun ve sarkık kulaklı keçi ırkı. *(Çok doğurur, bol süt verir).* [*Fr.* Chèvre nubienne].

nübyeli, s. ve i. *(Yer adı Nübye'den)* § ❶ Nübye ile ilgili. [*Ing.* Nubian; *Fr.* Nubien, -enne]; § ❷ Nübye'de oturan veya Nübye'den gelmiş kimse. [*Ing.* Nubian; *Fr.* Nubien,-enne].

nüceba /nücebâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. necib. esk.* Necip, temiz soylu kimseler.

nücum /nücûm/, ç. i. *Osm.* < *Ar. necm.* Yıldızlar; ◉ **ehl-i ~,** *Astrolog;* ◉ **ilm-i ~,** Astroloij.

nücumî /nücûmî/, s. *esk.* § ❶ Yıldızlarla ilgili; § ❷ Yıldızlarla uğraşan.

nüdbe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ölünün arkasından ağlama, ağıt düzme; § ❷ Ağıt.

nüdema /nüdemâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nedim. esk.* Nedimeler, yardım eden, arkadaş olan kimseler.

nüdizm, i. *Fr. nudisme.* Çıplak durumda dolaşma alışkanlığı veya merakı. [*Ing.* Nudism].

☆ *Eşanl.* **çıplaklık.**

nüdofobi, i. *Fr. nudophobie. tıp.* Marazî çıplaklık arzusu, çıplak dolaşmaktan zevk alma. [*ing.* Nudophobia].

nüdomani, i. *Fr. nudomanie. tıp.* Hastalık derecesinde çıplaklık arzusu, çıplak dolaşmaktan zevk alma. [*Ing.* Nudomania].

nüfesa /nüfesâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Loğusa kadın.

nüfur /nüfûr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kaçma, korkarak dağılma; § ❷ *din.* Hacıların Muna'dan Mekke'ye doğru yola çıkmaları.

nüfus /nüfus/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nefs.* § ● Bir şehir, bir bölge veya bir memlekette oturanların tümü: *Türkiye'nin nüfusu.* [*Ing.* Population, Inhabitants; *Fr.* Population]; § ● Kimse, kişi: *Altı nüfusa bakıyor. Nüfus başına düşen milî gelir.* [*Ing.* People, person; *Fr.* Individus]; § ● Özel bir kategori meydana getiren bireylerin tümü: *Tarım nüfusu. Şehir nüfusu.* [*Ing.* ve *Fr.* Population]; § ❹ *esk.* Ruhlar, canlar. [*Ing.* Souls; *Fr.* Âmes]. ◉ **mukim ~,** ◘ **Mukim.**

~ **artması,** *coğr.* Dünya nüfusunun veya bir ülke nüfusunun artması olayı. [*Osm.* Tezâyüd-ü nüfûs; *Ing.* Increase of population; *Fr.* Augmentation de la population, accroissement démographique].

~ **aşırılığı,** *coğr.* ◘ **Nüfus çokluğu.**

~ **azalması,** *coğr.* Dünya nüfusunun veya bir ülke nüfusunun azalması olayı. [*Osm.* Tenâkus-u nüfûs; *Ing.* Decrease of population, fall in population; *Fr.* Diminution de la population, décroisance de la population].

~ **basıncı,** *sosy.* ◘ **Demografi.**

~ **baskısı,** Bir ülkenin bütün yaşayışını ve buradan da uluslararası hayatı etkileyen güç, artan bir nüfus veya yoğun bir nüfus veya hem yoğun hem de artmakta olan bir nüfus. *(Gençliğin nüfus baskısından ancak artan bir nüfus ortasında söz edilebilir. Böylece yıldan yıla çoğalan ve birbirinin arkasından gelişen nesiller, milletin düşünce ve yapısında bir yenileşme etkeni olur).*

~ **coğrafyası,** *coğr.* İnsanların yeryüzündeki dağılışlarını inceleyen, bunu türlü yönleriyle açıklamaya çalışan coğrafya kolu. [*Ing.* Geography of population; *Fr.* Géographie de la population].

~ **cüzdanı (kâğıdı),** Bir ülkenin vatandaşlarına doğumlarından hemen sonra verilen kimlikleriyle şahsî hallerini gösterir, önemli değişiklikleri kayda yarar resmî belge. [*Ing.* Certificate of birth, Identification certificate, Identity card; *Fr.* Carte d'Identité].

~ **çokluğu,** *coğr.* Bir ülkede veya bir bölgede geçinme imkânlarına göre orada yaşayan kişilerin sayıca olağanüstü çokluğu. [*Osm.* Fevkalhad nüfûs; *Ing.* Over-population].

~ **değiş-tokuş,** *coğr.* İki ülkenin karşılıklı olarak kendi soydaşlarına yer verecek şekilde nüfus değiştirmesi olayı. [*Osm.* Mübâdelei nüfus; *Ing.* Exchange of population; *Fr.* Échange des populations].

~ **fazlalığı kaynakları,** *coğr.* Halkın ihtiyaçlarını karşılamayan ülkelerin durumu.

~ **hareketleri,** *coğr.* Nüfusun doğal ve toplumsal değişmeleri. [*Ing.* Movements of population; *Fr.* Mouvements des populations].

~ **hüviyet cüzdanı,** ◘ **Nüfus cüzdanı.**

~ **istatistiği,** *coğr.* Bir ülkedeki nüfus durumunu, nüfus hareketlerini gösteren istatistikler. [*Osm.* Nüfûs ihsâiyatı; *Ing.* Statistics of population; *Fr.* Statistique de la population].

~ **kâğıdı,** ◘ **Nüfus cüzdanı.**

~ **kesafeti,** ◘ **Nüfus sıklığı.**

~ **kütüğü,** Her yurttaşın kayıtlı bulunduğu ana defter. [*Ing.* Register of population, Birth registration log; *Fr.* Registre de population].

~ **planlaması,** *coğr.* ve *istat.* Ailelere, sahip olmak istedikleri ve yetiştirebilecekleri çocuk sayısı konusunda karar verebilme ve bunu gerçekleştirecek yöntemleri kullanabilme imkânlarının verilmesi.

~ **sayımı,** *huk.* Bir ülkede, bir devletin topraklarında kaç kişi bulunduğunu, bunların türlü yönlerden özellikleri belli etmek üzere yapılan sayım. [*Osm.* Tahrîr-i nüfûs; *Ing.* Census; *Fr.* Recensement].

~ **seyrelmesi,** *coğr.* Bir ülkede, bir bölgeyi, yıkıcı etkileriyle oturulur olmaktan çıkaran çok korkunç depremler, savaşlar, kırıcı salgın hastalıklar, yüzünden bir ülkede nüfuzun azalması ile ilgili olarak beliren durum. [*Osm.* Tenâkus-u nüfûs; *Ing.* Depopulation; *Fr.* Dépopulation].

~ **sıklığı,** *coğr.* Belirli bir yüzölçüsü birimine düşen nüfus sayısı. Yüzey birimi başına *(genellikle km² veya mil²)* kişi sayısı. *(Bu sayı o bölgenin yüzölçümüne bölmekle elde edilir).* [*Osm.* Kesâfet-i nüfûs, nüfûs kesafeti; *Ing.* Density of population; *Fr.* Densité de population].

~ **tezkeresi,** ◘ Nüfus cüzdanı

~ **yoğunluğu,** *coğr.* ◘ **Nüfus sıklığı.**

nüfus.bilim, b. .İ ◘ **Demografi.**

nüfus.bilimsel, b. s. ◘ **Demografik.**

nüfuslanma, .İ. *coğr.* Bir ülkede, bir bölgede yerleşmeler ile ilgili olarak nüfusun gittikçe artması, az nüfuslu boş, yarı boş yerlerin gün geçtikçe kalabalıklaşması. [*Ing.* Population; *Fr.* Peuplement]; ◉ **dağınık ~,** *coğr.* ◘ **Dağınık.**

nüfuslu, s. Nüfusu olan.

nüfuz /nüfûz/, İ. *Osm.* < *Ar.* § ● *(İçine)* geçme, içe işleme: *Duvardan su nüfuz ediyor.* [*Ing.* Penetrating, penetration; *Fr.* Pénétration]; § ● *mec.* Sözü geçme. [*Ing.* Personal influence weight or power; *Fr.* Influence]; § ● Bir kimsenin veya topluluğun söz geçirme, otorite kurma gücü: *bu adamın çok nüfuzu var.* [*Ing.* ve *Fr.* Influence]; ◉ **karşılıklı ~,** *sosy.* ◘ **Karşılıklı.**

~ **etmek,** *dey.* § ● Bir şeyin içine işlemek, geçmek. [*Ing.* To penetrate; *Fr.* Pénétrer]; § ● Girmek, yayılmak; § ❷ Etkili olmak. [*Ing.* To influence; *Fr.* Influencer]; § ❸ İçine işlemek. dokunaklı olmak; § ❹ Anlayabilmek.

~ **kazanmak,** *dey.* Sözü geçer olmak, sözünü dinletir olmak, istediğini yaptırır olmak.

~ **sahası,** *huk.* Etki alanı. Bir devletin başka bir ülkeyi kısmen veya tamamen kendi ülkesine katmadan, kuvvetli etkisi altında bulundurması.

~ **sahibi,** *dey.* Nüfuzlu. [*Ing.* Influencial; *Fr.* Influent].

~ **suistimali,** *huk.* Bir memurun bu memuriyet sebebiyle sahip olduğu nüfuzu kötüye kullanarak yurttaşlara kötü ve kanun dışı işlemlerde bulunması, kanun dışı çıkarlar sağlaması gibi suçlar. [*Ing.* Undue influence].

~ **ticareti,** *dey.* Bir kimsenin nüfuzuna dayanarak kimi işlere karışıp, kendine çıkar sağlaması.

~ **ticareti yapmak,** *dey.* Nüfuzuna dayanarak özel çıkar sağlamak. [*Ing.* To make selfish profit out of one's own high position].

nüfuziyet /nüfûziyet/, İ. *Osm.* < *Ar. fiz.* ◘ **Geçirgenlik.**

nüfuzlu, s. Sözü geçen, istediğini yaptırır, erkli, erki ve itibarı olan, önemli *(kimse).* [*Ing.* Influential; *Fr.* Influent].

nüget,-ti, İ. *Fr. nugget. min.* Kaliforniya ve Avustralya'da, kuvars içinde parçacıklar halinde bulunan altın cevheri. [*Ing.* Nugget].

nüh, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Dokuz.

nüha /nühâ/, ç. İ. *Osm.* < *Ar. nühye. esk.* Akıllar, kavrayışlar, anlayışlar.

nühak /nühâk/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Eşek anırtısı.

nühur /nühûr/, ç. İ. *Osm.* < *Ar. nehr. esk.* Nehirler, akarsular.

nühur /nühûr/, ç. İ. *Osm.* < *Ar. nahr* > *nahir. esk.* Kurbanlar.

nühuz /nühûz/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Hareket etme, kıpırdanma; § ❷ Yerinden kalkma.

nühüft.-tü, İ. *Osm.* < *Fars. nuhuften* > *nuhuft* > *nühüft, gizli. müz.* Türk musikisinde en eski birleşik makamlardan biri.

nühüfte, s. *Osm.* < *Fars. nuhüften,* gizlemek > *nuhufte. esk.* Saklı, gizli

nühüm, s. *Osm.* < *Fars nüh. esk.* Dokuzuncu.

nühye, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Akıl, anlayış, idrak.

nüket,-ti, ç. İ. *Osm.* < *Ar. esk.* **nükte'nin** çoğulu.

nükhet, nekhet,-ti, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Koku *(özellikle güzel koku);* § ● Bir şeyin kendine özgü kokusu; § ● Ağız kokusu; § ● Kadın adı.

nükkâr /nükkâr/ İ. *Osm.* < *Ar. nekr.* Haricî mezhebinin kollarından birine verilen ad.

nükleer, s. *Fr. nucléaire. fiz.* § ● Atom çekirdeği ile ilgili: *Nükleer fizik.* [*Ing.* Nuclear; *Fr.* Nucléaire]. ☆ *Eşanl.* **çekirdeksel;** § ❷ Atom bombası kullanan: *Nükleer kuvvetler;* § ● *nükl.* Aşağıdaki üç özelliği taşıyan madenler için kullanılır. Isıl nötronlar karşısında zayıf bir etkin yakalama kesiti; kullanma sıcaklığında (300 ile 500° C') büyük bir mekanik direnç; soğutucu akışkanın etkisi altında aranılan özellikler: *(Başlıca nükleer madenler berilyum, zirkonyum, magnezyum ve alüminyumdur).* [*Ing.* Nuclear; *Fr.* Nucléaire).

~ **emülsiyon,** *nükl.* ◘ **Emülsiyon**

~ **enerji,** *nükl.* ◘ **Enerji.**

~ **kuvvetler,** *nükl.* Bir atom çekirdeğinde kohezyonu sağlayan kuvvetler. *(Niteliği iyi bilinmeyen nükleer kuvvetler bir çekirdeğin çeşitli nükleonları arasında etki yapar. Nükleonun yapısına ve taşıdığı elektrik yüküne bağlı olmayan bu kuvvetler, çok şiddetli etkiler doğurur. Etki alanlarının yarı çapı son derece küçüktür, aşağı yukarı 10-16 m. kadar).* [*Ing.* Nuclear forces; *Fr.* Forces nucléaires].

~ **reaksiyon,** ◘ **Reaksiyon.**

~ **santral,** ◘ **Santral.**

~ **silâh,** Etkisi atomun parçalanması temeline dayanan silâh.

nükleid, İ. *Fr. nucléide. nükl.* ◘ **Nüklit.**

nükleik, s. *Fr. nucléique. kim.* Nükleo - proteidlerin *(çekirdek özü)* ikiye bölünmesiyle meydana gelen fosfatlı asidler için kullanılır. [*Ing.* Nucleic].

~ **asid,** *kim.* ◘ **Asid.**

nüklein, İ. *Fr. nucléine, biyokim.* ◘ **Nükleoproteit.**

nükleinat,-tı, İ. *Fr. nucléinate. ecz.* Bira mayasındaki nüklein ile bir madenin birleşmesinden oluşan tuz. *(Sodyum, demir, manganez nukleinatları kuvvetlendirici ilâç olarak ağızdan veya deri altına zerk yoluyle alınır; gümüş nükleinat antiseptiktir).* [*Ing.* Nucleinate].

nükleofil, s. ve İ. *Fr. nucléophile. kim.* Dış elektron yörüngesinde bir çift elektron eksiği olan bir atom çekirdeğine katılabilen bir tanecik için kullanılır. [*Ing.* Nucleophilic].

nükleohiston, İ. *Fr. nucléohistone. biyokim.* ◘ **Histon.**

nükleon /nük:leon/, İ. *Fr. nucléon* < *Lat. nükl.* Bir atom çekirdeğini meydana getiren iki temel elemana, nötron ve protonlara verilen ortak ad. *(Genellikle nötron ve proton, nükleon denilen aynı taneciğin değişik iki hali olarak kabul edilir. Çekirdek içinde, mezonların yayımı ve soğurulmasıyla, sürekli olarak nötronlar protonlara, protonlar da nötronlara dönüşür).* [*Ing.* Nucleon; *Fr.* Nucléon].

nükleonik, s. *Fr. nucléonique. nükl.* § ● Nükleonlarla ilgili. [*Ing.* Nucleonic]; § ❷ Elektroniğin, taneciklerin hızlandırılması, deteksiyonu, sayımı ve ayrılmasıyle ilgili konuları inceleyen bölümü. [*Ing.* Nucleonic].

nükleonyum, İ. *Fr. nucléonium* < *Lat. nükl.* Pozitif elektrik yüklü bir proton ile negatif elektrik yüklü bir antiprotondan meydana gelen yapı. *(Hidrojen atomuyla bazı benzerlikler gösteren bu yapı, proton ve antiproton mezonlar yayımlayarak birbirini yok ettiği için kararsızdır).* [*Ing.* Nucleonium].

nükleoproteid, İ. *Fr. nucleoprotéide. biyokim.* ◘ **Çekirdek özü.**

nükleoprotein, İ. *bot.* ve *zool.* En çok hücre nükleuslarında rastlanan fosforlu proteinler. Protein ve nükleik asidlerin birleşmesiyle meydana gelen bir bileşik olup göze çekirdeğinin yapısında bulunur. [*Ing.* Nucleoprotein; *Fr.* Nucléoprotéine].

nükleotermik, s. *Fr. nucléothermique.* Nükleer enerjinin ısıya dönüşmesiyle ilgili. [*Ing.* Nucleothermic].

~ **itme,** *hava.* ◘ **İtme.**

nükleozid, İ. *Fr. nucléoside. biyokim.* Bir pentoz'un bir pürik veya pirimidik bazla birleşmesinden meydana gelen heterozit: *Nükleozidler bazı nükleoproteidlerin hidrolizi ile elde edilir).* [*Ing.* Nucleoside].

nükleus, İ. *Fr. nucleus, nucléus* < *Lat. nucleus. bot.* Sitoplazma içinde genç hücrelerde merkezde, yaşlı hücrelerde çoğunluk çepere bitişik olan, küre veya mercek şeklinde bir çekirdek. Kimyasal yapısını nukleoproteid, boyama yeteneğinde olan kısmını ağsı bir yapı gösteren kromatin maddesi teşkil eder. Hücrenin canlılığını ve bölünmesini idare eder. [*Ing.* Nucleus].

nüklid, nükleid, İ. *Fr. nuclide, nucleide. nükl.* Çekirdeğinin yapısıyla nitelenen atom türü. [*Ing.* Nuclide, nucleide].

nüks, İ. *Osm.* < *Ar. nüks. esk. tıp.* Hastalığın tekrar belirmesi. [*Ing.* Relapse; *Fr.* Rechute, récidive]

~ **etmek,** ◘ **Nüksetmek.**

nüks.etmek, nsz. f. *Osm.* < *Ar, (Hastalık veya başka bir hal hk.)* Geri dönmek, depresmek. [*Ing.* To return and cause a relapse *(disease); Fr.* Récidiver].

nükte, i. ç: **nüket.** *Osm.* < *Ar.* § ● İnce anlamlı, zarif ve şakalı söz. [*Ing.* Epigram, witty remark; *Fr.* Épigramme, plaisanterie, finesse de langage]; § ● Yazıda, resimde, sözde ve davranışta ancak dikkat edildiği zaman anlaşılabilen ince anlam: *Bu fıkradaki nükteyi anlıyamadım.* [*Ing.* Subtle point; *Fr.* Esprit, mot spirituel]; § ● *ed.* Zekâ oyununa dayanan ince anlamlı söz sanatlarından biri. [*Ing.* Nicety].
~ **yapmak,** *dey.* Nükteli konuşmak. [*Ing.* To make witty remarks; *Fr.* Faire des plaisanteries; faire de l'esprit].

nükteci, s. Zarif ve ince nükteler yapan *(kimse).*
☆ *Eşanl.* **Nüktedan.**

nükteciik,-ği, i. Nükteci olma hali.

nüktedan /nüktedân/, s. *Osm.* < *Ar. nükte* + *Fars. -dân.* Nükte bilen, iyi nükte yapan. ◘ **Nükteci.**

nüktedanî, i. *esk.* ◘ **Nüktedanlık.**

nüktedanlık,-ğı, i. Nükte yapma, nükteciik.

nükteli, s. Nükte ile zarif ve ince sözlerle süslenmiş. [*Ing.* Witty, subtle; *Fr.* Qui contient des finesses de langage, des mots spirituel(s)].

nükûb /nükûb/, ç. i. *Osm.* < *Ar nekbet. esk.* Düşkünlükler, talihsizlikler, felâketler.

nükûl,-lü /nükûl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Geri dönme, cayma, vazgeçme. [*Ing.* Withdrawal; *Fr.* Action de reculer, de se repentir]; § ● *huk.* Özellikle yeminden vazgeçme. *(Yemin yöneltilen kimse hâkim önünde yemin etmeyeceğini ya açıkça veya susmak suretiyle ortaya koyarsa, yeminden vazgeçmiş sayılır. Davalı, kendisine teklif edilen yeminden nükûl ederse, hâkim davayı davacı lehine bitirir).* [*Ing.* Waiver; abstention; withdrawal].
~ **etmek,** Caymak, vazgeçmek. [*Ing.* To withdraw, to retract, recant; *Fr.* Reculer; se repentir].

nül, s. *Fr. nul,-nulle.* Hiç, sıfır.

-nüma /-nümâ/, s. *Osm.* < *Fars. nümûden. esk.* «*Gösteren, gösterici*» anlamlarıyla bileşik sıfat yapar; ◉ **cihan ~,** Cihanı gösteren; ◉ **cilve ~,** Cilve yapan, cilveli; ◉ **çehre ~,** Yüzünü gösteren; ◉ **hüner ~,** Marifet gösteren; ◉ **kıble ~,** Kıblenüma; ◉ **nümune ~,** Örnek gösteren; ◉ **reh ~,** Yol gösteren; ◉ **Rû ~,** Yüz gösteren; ◉ **sıhhat ~,** Sıhhat gösteren, v.b.

nümayan, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Görünen, meydanda olan.

nümayende, s. *Osm.* < *Fars. nümûden, esk.* Gösteren, görünen; gösterici, görünücü.

nümayiş /nümâyiş/, i. *Osm.* < *Fars.* § ● Gösteri. [*Ing.* Riot, demonstration, political demonstration; *Fr.* Démonstration; manifestation]; § ● *esk.* Görünüş, dış görünüş. [*Ing.* Apperance, simulation; *Fr.* Apparition]; § ● Gösteriş. [*Ing.* Show, pomp; *Fr.* Montre, action de faire étalage de]; § ● *huk.* ◘ Gösteri.

nümayişçi, i. Bir gösteride yer alan kimse, gösterici. [*Ing.* Rioter, demonstrator; *Fr.* Manifestant,-ante].

nümayişgâh, nümayişgeh, i. *esk.* Gösteri, görünüş yeri.

nümayişkâr /nümâyişkâr/, s. *Osm.* < *Fars.* Gösterişçi, gösterişli. [*Ing.* Who demonstrates, who makes a show].

nümayişkârane /nümâyişkârâne/, z. *esk.* Gösterişli bir şekilde, gösterişçiye yakışacak tarzda. [*Ing.* Demonstrative].

nümerik, s. *Fr. numérique.* sayılarla ilgili. *bilgi-işlem.* § ● Yalnız rakamlarla, ara sıra da bazı özel harflerle gösterilen bir bilgi için kullanılır. [*Ing.* Numerical]; § ● *(Geniş anl.)* Sürekli fonksiyonlarla veya gerilimler, dirençler, açısal hızlar gibi fiziksel değişkenlerle gösterilen bilgileri işleyen benzetmeli hesap makinelerine karşılık, rakamlarla gösterilen bilgileri işleyebilen bir hesap makinesi için kullanılır. *(Ordinatörler daima nümerik makinelerdir, bu yüzden ordinatörlerde, benzetmeli - nümerik ve nümerik - benzetmeli konvertisörler kullanmak zorunluğu vardır).* [*Ing.* Numerical].

nümidiyen, s. ve i. *Fr. numidien.* Üst eyosenin Kuzey Afrika'daki karşılığı *(Nümidiyen, rüzgârın aşındırdığı Numidia sıradağının kumtaşlarından meydana gelir).*

nümismat,-tı, i. *Fr. numismate.* Madalya ve para bilimi uzmanı. [*Ing.* Numismate].

nümismatik, i. *Fr. numismatique.* < *Lat. nomisma,* madeni para < *Yun. numisme.* Sikke ve madalyaların tarihi ve tanımıyla uğraşan bilim. [*Ing.* Numismatics].

nümruka, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Küçük yastık.

-nümud /-nümûd/, s. *Osm.* < *Fars. nümûden. esk.* Emir kökü, «gösteren, benzeyen, gibi görünen» anlamlarıyla bileşik sıfatlar yapar.

nümudar /nümûdar/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Görünen, görünücü; § ● i. Örnek, nümune.

nümude /nümûde/, s. *Osm.* < *Fars. nümûden. esk.* Görünüş, gösterilmiş.

-nümun /-nümûn/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* «Gösteren» anlamıyla bileşik sıfat yapar; ◉ **reh ~,** Yol gösteren; ◉ **zafer ~,** Zafer gösteren, v.b.

nümune, i. ◘ **Numune.**

nümuzec /nümûzec/, i. *Osm.* < *Fars. nümûzec. esk.* Örnek.

nümülitgiller, ç. i. *zool.* Foraminiferler *(Foraminifera)* takımının bir familyası. Nümülitler'i, *assilina*'ları ve *operculina*'ları kapsar; bunların en önemlisi nümülitlerdir. [*Lat.* ve *Ing. Nummulitidae; Fr.* Nummulitidés].

nümülitik, s. ve i. *Fr. nummulitique.* Üçüncü zamanın ilk bölümüne denir. *(Nümilitik iki alt kata ayrılır, evosen, oligosen).* [*Ing.* Nummulitic].

nümülit,-ti, i. zool. Bir hücreli hayvanlardan Kök-ayaklılar *(Rhizopoda)* sınıfının, Foraminiferler *(Foraminifera)* takımının, Nümülitgiller *(Nummulitidae)* familyasından bir cins. Çapları 19 sm.'ye varan en büyük fosil foraminifer türleri bu cinse aittir. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Nummulites*].

nümülitler, ç. esk. *Fr. nummulites. paleont.* Fosil foraminiferler alt familyası, küçük para veya mercimek biçimindeki kavkıları üçüncü zamana ait çeşitli kireç ve kum tabakalarında pek çok görülür.

nümune, i. ◘ **Numune.**

nümür, nümur /nümûr/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nimr. esk.* Kaplanlar.

nümüv, i. *Osm.* < *Ar. nümüvv. esk.* Büyüme, yetişme.
~ **bulmak,** Yetişmek büyümek, gelişmek.

nüsafe /nüsâfe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Rüzgârda savrularak buğdaydan ayrılan saman.

nüsah, ç. i. *Osm.* < *Ar. nüsha. esk.* Nüshalar.

nüsail /nüsâil/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hayvanlardan dökülen kıl.

nüsale /nüsâle/, i. *Osm.* < *Ar. nüsâl. esk.* Tiftik.

nüsag, i. *Osm.* < *Ar. bot. esk.* Besisuyu.

nüsha, i. *Osm.* < *Ar. nesh.* § ● Bir örneğin çoğaltılmasıyla meydana getirilen yazılı şeylerin her biri. [*Ing.* Copy; *Fr.* Copie]; § ● Dergi, gazete, v.b. gibi süreli yayınlarda sayı. [*Ing.* Issue, number; *Fr.* Numéro]; § ● *esk.* Muska, tılsım; ◉ ~ **i kübra,** *tasav.* Mevlevî tekkelerinde verilen bir muska. *(Nüshai kübra, uzun ve dar bir kâğıda yazılır, altın veya gümüşten mevlevî sikkesi şeklinde bir mahfaza ya konularak takılırdı. Bunun değişik bir şekline de nüshai sagra (küçük nüsha) denirdi).* ☆ *Eşanl.* **büyük nüsha;** ◉ **asıl ~,** ◘ **Asli;** ◉ **derleme ~,** *matb.* ◘ **Derleme;** ◉ **devlet ~ sı,** *sin.* ◘ **Devlet;** ◉ **ikinci ~,** *ikt.* ◘ **İkinci;** ◉ **ilâve ~,** *matb.* ◘ **İlâve;** ◉ **konşimento ~ sı,** *den. tic. huk.* ◘ **Konşimento.**

nüshateyn, i. *esk.* İki nüsha.

nüsk, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tanrı'ya usulünce ibadet etme.

nüsur /nusûr/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nesr. zool. esk.* § ● Akbabalar; § ● Kartallar.

nüşabe /nüşâbe/, i. *esk.* Temrenli ok.

nüşare /nüşâre/, i. *Osm.* < *Ar. neşr. esk.* Rendelenen ağaçtan dökülen talaş.

nüşhar, i. *Osm.* < *Fars. nüşhâr. esk.* Geviş getirme.

nüşre, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Büyü, efsun; § ● Muska.

nüşur /nüşûr/, i. *Osm.* < *Ar. neşr. esk.* § ● Yayma, dağıtma; § ● Öldükten sonra dirilme.

nüşuz /nüşûz/, i. *Osm.* < *Ar. neşz. esk.* Kadının kocasına itaat etmeyerek kaçması.

nütaliyoz, i. *Fr. nutalliose, vet. Nutallia* cinsinden bir mikrobun atgillerde meydana getirdiği hastalık. *(Nütaliyoz, özellikle taylarda ve yavru katırlarda doğumdan bir süre sonra görülür, sarılık ve hemoglobinüri şeklinde ortaya çıkar ve genellikle bir iki gün içinde hayvanı öldürür).* [*Ing.* Nutalliosis].

nütasyon, i. *Fr. nutation.* ◘ **Oğrüm.**

nütrisyon, i. *Fr. nutrition.* ◘ **Beslenme.**

nütriyoloji, i. ◘ **Gıdabilim.**

nütu /nütû/, i. *biy. esk.* Kemik çıkıntısı veya kemik çıkıntısına benzer yumru.

nüvah /nüvâh/, i. *Osm.* < *Ar. nevh. esk.* Ölünün arkasından ağıt söyleme.

nüvaht, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Çalgı çalma.

-nüvaz, s. ◘ **Nevaz.**

nüve, i. *Osm.* < *Ar. nevâ* > *nevât* > *nüveyt,* küçük çekirdek. § ● *biy.* Çekirdek. [*Ing.* Nucleus; *Fr.* Noyau; nucléus]; § ● *mec.* Bir şeyin özü, esası.

nüveyt,-ti, i. *Osm.* < *Ar. nevât. esk.* Küçük çekirdek, çekirdekçik. [*Ing.* Nucleolus].

nüvid, i. ◘ **Nüvit.**

-nüvis, s. *Osm.* < *Fars. nüvîsten. esk.* «*Yazıcı, yazan*» anlamlarıyla bileşik sıfat yapar. [*Ing.* Who writes; author; writer, composer]; ◉ **dur-nüvis,** *(Uzaktan yazan),* Telgraf; ◉ **vaka-nüvis,** Olayları tarih sırasıyla yazan, tarihçi.

nüvisende, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kâtip, yazıcı.

nüvişt, nüvişte, s. *Osm.* < *Fars. nüvîsten. esk.* § ● Yazılmış, yazılı; § ● i. Mektup.

-nüvişt, s. *Osm.* < *Fars. nüvîşten, esk.* «Yazılı, yazılmış» anlamlarıyla bileşik isim ve sıfat yapar: *Ser-nüvişt (alında yazılan),* kader, v.b.

nüvit,-di /nüvîd/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Müjde, iyi haber. [*Ing.* Good tidings, good news; *Fr.* Bonne nouvelle]; § ● Erkek adı.

nüvvab /nüvvâb/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nâib. esk.* Naipler, vekiller ,kadı vekilleri.

nüyub /nüyûb/, ç. i. *Osm.* < *Ar. nâb. esk.* Azı dişleri.

nüzera /nüzerâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Nezir'in çoğulu.

nüzhe, i. *Osm.* < *Ar. müz. esk.* Bir çalgının adı. *(Kanunu andırırdı, fakat tam dikdörtgen biçimindeydi. Bu sazı Kâmil Saflyüddin Abdülmümin'in bulduğu söylenir. Yüzsekiz kirişi vardı. Dört bacaklıydı. Uzunluğu eninden fazlaydı. Kızıl söğüt, şimşir veya selvi ağacından yapılırdı. Çalgının yüz kısmı ut gibi ince bir tahta ile örtülüydü. Nüzhe yapmak, büyük ustalık ve incelik isteyen bir zanaattı).*

nüzhet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Eğlenme, eğlenceli yerleri gezme. [*Ing.* Pleasure, delight; *Fr.* Distraction]; § ● Ferahlık. [*Ing.* Pleasantness]; § ● Sevinç, tazelik. [*Ing.* Recreation; *Fr.* Récréation]; § ● Kadın ve erkek adı.

nüzl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Konaklanan yer, konak yeri; § ● Misafire hazırlanan yemek.
~ **(nüzul) emini,** *teşk. tar.* Osmanlı devletinde, sefere gidildiği zaman ordunun merkezden hareketinden düşman sınırını aşmasına kadar ana karayolları boyunca birliklerin yiyecek ve yem ihtiyaçlarını halktan satın alarak depolayan görevli. *(Menzillerde sürsat sistemiyle bölge halkından bedeli karşılığında satın alınarak toplanan besin maddelerinin alım, koruma, bakım ve ordunun bu menzilden geçişi sırasında dağıtımına nezaret eden nüzl eminleri, devlet teşkilâtı içinde Başmuhasebe kalemine bağlıydılar).*

~ **zahiresi**, *teşk. ter.* Osmanlı devletinde, seferdeki orduya, konak yerlerinde nüzul emini tarafından sağlanıp dağıtılan besin maddeleri.

nüzûlet /nüzûlet/, i. *Osm.* < *Ar. nezl. esk.* Bayağılık, aşağılık. [*Ing.* Meanness, vileness].

nüzur /nüzür/, ç. i. *Osm.* < *Ar nezr. esk.* Adaklar.

nüzûl, nüzul,-lü /nüzûl/, i. *Osm.* < *Ar. nezl.* § ● İnme, felç. [*Ing.* Apoplexy, stroke; *Fr.* Apoplexie]; § ● *esk.* Yukarıdan aşağı inme. [*Ing.* Descending; *Fr.* Descente, action de descendre; abaissement]; § ● Konaklama, bir yere gelme. ~ **etmek**, § ● Aşağı inmek, düşmek; § ● Girmek; § ● Bir yerde konaklamak. ~ **isabet etmek**, *dey.* Felç gelmek.

nüzûllü, nüzullü, s. ve i. Felç gelmiş *(kimse)*. [*Ing.* Apoplectic; *Fr.* Apoplectique].

Nyamuezi'ler, ç. öz. i. *etn.* Bantu halkı; Victoria gölünün güneyinde yaşarlar, yaklaşık olarak 400.000 kişidirler. [*Ing.* Nyamwezis; *Fr.* Nyamwezis, Ouanyamouézis].

Nyassa, öz. i. *coğr.* Afrika'da Mozambik'in batısında büyük bir göl. Yüzölçümü 26.000 km².'dir. [*Ing.* Nyasas; *Fr.* Nyassa. Nyasa].

Nzima'lar, ç. öz. i. *etn.* ■ Zema'lar.

O o

o, O, § ● Türk alfabesinin on sekizinci harfi; sesbilim *(fonetik)* bakımından yuvarlak ünlülerden kalınların genişini anlatır. [*Ing.* The eighteenth letter of the Türkish alphabet Turc et la cinquième des voyelles]; ● Sıralama ve sınıflandırmada sayı yerine kullanıldığı zaman 17'yi *(veya 18'i)* gösterir; § ● *ark.* Sayı olarak, Ortaçağ'da 11 yerine kullanılır, üstüne yatay bir çizgi çizildiği zaman da *(ō)* 11.000 anlamına gelirdi. [*Fr.* Comme signe numérique, o était employé au Moyen Age pour signifier 11, et 11.000 lorsqu'il était surmonté d'un trait horizontal (ō)]; § ● *fiz. Derece* kelimesini belirten işaret; *15° Calsius, 12° Baumé;* § ● *kim.* (a) Orto'nun kısaltması (o). [*Ing.* Abbreviation of ortho; *Fr.* Abréviation de ortho]; (b) Oksijenin sembolü (O). [*Ing.* Symbol of oxygen; *Fr.* Symbole de l'oxygène]; § ● *mat.* Yay ölçü birimi, *derece*'nin sembolü *(Örnek: 42° 52° 23")*; § ● (a) *müz.* Özel olarak X -XI yüzyıllarda *O* harfi, Boetius'un ses ölçüm kuramından esinlendiği sanılan afabeli nota yazısında kimi zaman tiz sol, kimi zaman da tiz si bemol notasını gösterir; (b) XVI. yüzyılda mükemmel zamanı gösteren ölçü işareti *(üçe bölünmüş bir breve)*. ◙ **O tipi patlayıcı madde,** *pirotekn.* Kloratlı veya perkloratlı patlayıcı maddenin idarî adı. [*Ing.* Explosive of type o; *Fr.* Explosif du type O].

o (-), ünl. Hayret, memnuniyet, beğenme v.b. duyguları anlatmak için kullanılır: *O, maşallah, ne güzel, O, bu da oldu mu ya!* [*Fr.* Ô!, oh! Traduit l'étonnement, l'admiration, la crainte, la joie, le désir etc.].

o, -nu, zam. *esk. T. ol.* § ● Tekil üçüncü şahsı gösterir: *O gelemedi ben geldim.* [*Ing.* He, she, it; *Fr.* Lui, elle, il]; § ● İki veya daha çok şeyden, daha önce sözü geçeni gösterir: *O iyi değil, bu iyidir. Ben şunu bilmem, onu bilirim, onu söylerim, O güzel değil, bu güzel.* [*Ing.* That; *Fr.* Ce, -cette, celâ]; § ● Kendisi hakkında konuşulan canlı ve cansız varlıkları veya kavramları belirtmek için kullanılan işaret sıfatı; § ● Zaman bildiren kelimelerin önüne gelerek zarf olarak kullanılan tamlamalar yapar; § ● s. Uzakta olan veya gözönünde bulunmayan kimse veya şeyi işaret eder: *O adamı tanır mısınız? O ev bundan geniş değil.* [*Ing.* That; *Fr.* Le, la, ce, cette, cela, il, elle]; ◙ **~ na buna dil uzatmak,** *dey.* Herkes hakkında ileri konuşmak; ◙ **~ nu bunu bilmem,** *dey.* Herhangi bir şeyde ısrar edildiğini göstermek için kullanılır; ◙ **~ nun için,** *dey.* Bundan dolayı, bundan ötürü. [*Ing.* Therefore, consequently; *Fr.* Donc; par conséquent; aussi].

~ bir, *dey.* Öbür, öteki.

~ bu, *dey.* Öteki, beriki, herkes. [*Ing.* Whether this or that].

~ denli, *dey.* «*O şekilde, öyle*» anlamında kullanılır.

~ durakta iş almak, *arg.* O kadına yaklaşmak, yanaşmak: *O duraktan iş alma, başın belâya girer.*

~ duvar senin, bu duvar benim, *dey.* Yürürken sağa sola yalpa vuracak kadar sarhoş olma halini anlatır. [*Ing.* Swinging on both sides, very drunk].

~ gün, bu gün (~ vakit, bu vakit), *dey.* O zamandan beri, o günden bu yana. [*Ing.* Since that day; *Fr.* Depuis].

~ halde, *dey.* «*Bu durum karşısında, demek oluyor ki, artık*» v.b. anlamlar belirtir. [*Fr.* Alors].

~ kadar, *dey.* § ● Aşırılık belirtir. [*Ing.* So much so, that's all; *Fr.* Tant, tellement]; § ● «*Hepsi bundan ibaret*» anlamına gelir; § ● Tehditle, karışık kızgınlık ifade eder.

~ takdirde, *dey.* Bu durum gözönünde tutulursa. [*Ing.* In that case; *Fr.* En ce cas, dans ce cas-là].

~ taraflı olmamak, *dey.* İlgi göstermemek, görmemezlikten gelmek, kıymet (önem) vermemek. [*Ing.* To pay no attention, to take no notice of something].

~ tarakta bezi yok, *dey.* O konu ile hiç ilgisi yok. [*Ing.* He is not interested in that thing].

~ yolda, *dey.* Öyle, o gidiş ve düzenle.

O', Irlanda özel adlarının başına oğulluk anlatmak için getirilir: *O'Connel = Connel'in oğlu; Fr.* O', particule placée devant les noms propres irlandais pour indiquer la filiation].

oba, i. *esk. T.* § ● Çadırlarda yaşayan göçebe ailelerin meydana getirdiği topluluk, çadır halkı: *Oba ağası genç kızlardan birisini katarbaşı seçer.* [*Ing.* Nomad *(family); Fr.* Nomade]; § ● Göçebe topluluğunun bir süre için konakladığı yer. [*Ing.* Encampment]; § ● *esk.* Birkaç bölmeden oluşan büyük ve uzun göçebe çadırı. [*Ing.* Large nomad tent *(in several sections); Fr.* Espèce de tente tartare divisé en compartiments]; § ● En küçük izci kuruluşu. *(En az 6, en çok 8 kişiden kurulur. Obalar birleşerek oymakları meydana getirir)*]; § ● *tar.* Dor ülkesinin teşkilâtlanmasında, birkaç komal veya köyle sitenin ilkel hücrelerinden birinin *(polis)* birleşmesinden meydana gelen mahallî kabile. *(Phyle ile bir arada bulunurdu. Isparta yurttaşları oturdukları yere göre bu beş obai'den birindendi).*

Obamba'lar, ç. öz. i. Afrika'da, Gabon Cumhuriyetinin Okondja Franceville kesiminde yaşayan zenci kavim. [*Ing.* Obambas; *Fr.* Obambas, Ambetes].

☆ *Eşanl.* **ambetler.**

obartı, i. < *obartmak.* ◘ **Abartma.**

obartmak (-), f. *esk.* ◘ **Abartmak.**

obba, i. *zool. Pleurodontidae* familyasından Karındanbacaklı akciğerli yumuşakça. *(Çenesi düz, kavkısı az çok basık toynak biçimindedir. Hemen hemen yatay durumda ve dik kenarlı bir kavkı ağzı vardır. Filipin ve Celebes adalarında yaşar).* [*Ing.* ve *Fr.* Obba].

obbligato, s. *It .müz.* Tam mânasıyle konçertante olmamakla birlikte, gene de bağımsız sayılabilen ve kaldırıldığı zaman bestenin yapısında bir değişikliğe yolaçan çalgı partisi. [*Ing.* ve *Fr.* Obbligato].

obdeltat, s. *Lat. obdeltatus. bot.* Laminası ters delta biçiminde olan *(basit yapraklar hk.)* [*Ing.* Obdeltoid].

obelisk, i. *Fr. obélisque* < *Alm.* ◘ **Dikilitaş.**

obelya, i. *Lat. obelia. zool.* Knidliler *(Cnidaria)* filum'unun Hidralar *(Hydrozoa)* sınıfına giren *Campanularidae* familyasından, dallı koloniler meydana getiren hidra. Çapı 4-6 mm. olur. Dokunaçları 24-44 kadardır. Velumu körelmiştir. Dört ışınsal kanalı vardır. Yüzeyden 1500 m. derinlere kadar yaşar. [*Lat.* ve *Ing. Obelia; Fr.* Obélie].

obelyon, i. *Fr. obélion* < *Yun. obelos* çizgi. *anat.* Lambda'nın biraz üstünde yankafa çukurlarının hizasında, yankafa kemiklerinin önden arkaya doğru uzanan bitişme çizgisi üzerinde bulunan düz veya hafif tırtıklı küçük kısım.

oberj, i. *Fr. auberge. tur.* İlkel anlamda, genel olarak bir şehir merkezinin dışında kurulmuş sade kategoriden konaklama tesis. [*Ing.* Inn].

~ yöneticileri, Bir gençlik oberjinin işlemesi ile görevli olup onun maddî ve manevî anlamda bakımından, gelip gidenlerin kontrolundan sorumlu *(ober)* sahibi papaz veya rahibe denilen kişiler için kullanılır. [*Ing.* Hostel wardens; *Fr.* Parents aubergistes].

obero, i. *bot.* Afrika'da, zakkumgiller *(Apocynaceae)* familyasından *Picralima nitida* ve *P. klaineana* adlı bitki türlerinden elde edilen kereste. *(Kamerun'da ebam, Kongo'da limeme denilen ve sarı aşıboyası renginde olan bu kereste ince dokulu ve sert olduğu için torna ve tahta oymacılığı işlerinde kullanılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Obero].

Oberon, öz. i. *astr.* Uranüs gezegeninin dördüncü uydusu; 1787'de *W. Herschel* tarafından, üçüncü uydu Titania ile aynı zamanda keşfedildi. [*Ing.* Oberon; *Fr.* Obéron].

obeşe, i. *bot.* Afrika'da yetişen *Triplochiton* Scleroxylon ağacından çıkan kereste. *(Fildişi Kıyısında samba, Nijerya'da obeşi, Kamerun'da ayus adıyle tanınan bu kereste, açık sarı renkte, hafif ve yumuşak bir ağaçtır; kontrplak yapımında, marangozlukta, ağaç kaplama ve sandık yapımında kullanılır; bütün işlerde kavak ağacının yerine geçebilir).* [*Ing.* Obeche, obechi, samba, arere; *Fr.* Obeché, samba, obechi, ayous].

obezite, i. *Fr. obésité.* § ● Aşırı şişmanlık. [*Ing.* Obesity]; § ● Yağ dokusunun fazla gelişmesi. ◘ **Şişmanlık.**

obi, i. Daha çok ipekten yapılan uzun japon

kemeri; vücudun arka kısmında şekli ve büyüklüğü cinsiyete, yaşa, sosyal duruma ve oturulan yere göre değişen bir düğümle bağlanır. *(Erkek obileri daha dardır; günümüzde yavaş yavaş kaybolmakta olan obi ancak törenlerde kullanılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Obi].

obje, i. *Fr. objet.* ◘ **Nesne.**

objektif, s. *Fr. objectif,-ive.* § ● **Kişisel** ayrımdan uzak; bir kişinin eğilim, istek, duygu veya görüşleri dışında kalan. [*Ing.* Impartial, neutral]; § ❷ i. *fot.* Fotoğraf makinesi, mikroskop, dürbün gibi optik aygıtlarında, cisimlerden gelen ışınları alıp ekran üzerine yansıtan mercek veya mercek dizgisi. [*Ing.* Object-glass; *Fr.* Objectif]; § ● *opt.* Bir optik âlette, gözün karşısında bulunan *göz merceği*'nin aksine bakılacak nesneye dönük olan eleman: *Bir mikroskopun objektifi.* [*Ing.* Objective; *Fr.* Objectif]. ◘ *ŞEKİL: 205.*— ve *206.*— **FOTO MAKİNESİ VE FOTOĞRAFÇILIK;** ◉ **balık gözü** ~, *fot.* ◘ **Balık;** ◉ **rektilineer** ~, *fot.* Nesneye geometrik olarak benzer bir görüntü veren fotoğraf makinesi objektifi.

~ **ceza hukuku,** *huk.* ◘ **Ceza hukuku.**

~ **dava,** *huk.* Bir hukukî işlemin, hukuk düzenine, objektif hukuk kurallarına uygun olup olmadığının incelenmesi ve tespitiyle yetinen dava.

~ **dava birleşmesi,** *huk.* ◘ **Dava'ların birleştirilmesi.**

~ **hukuk,** *huk.* ◘ **Hukuk.**

~ **hüsnüniyet,** *huk.* ◘ **Hüsnüniyet.**

~ **idealizm,** *fels.* Dış tabiatın gerçek olduğunu, fakat bunun akıl veya tümel *(külli)* zihin faaliyetleriyle teşhis edilmek gerektiğini ileri süren kuram. [*Ing.* Objective idealism].

~ **ilgiler dönemi,** *psik.* ve *eğt.* Çocukların, genellikle 8-9 yaşlarından başlayarak, özellikle nesnelere karşı ilgi duymaya başladıkları fikrî dönem. *(Çocuk bu dönemde içinde yaşadığı çevrenin somut gerçeklerini öğrenmek için büyük bir zihin tecessüsüne sahiptir).*

~ **imkânsızlık,** *huk.* ◘ **İmkânsızlık.**

~ **iyiniyet,** *ahl.* ◘ **İyiniyet.**

~ **karar,** *huk.* Kişisel olmayan ve kural olarak devamlı hukukî durumlar yaratan hukukî işlem.

~ **kıymet,** *huk.* Bir şeyin, kişisel değerlendirmeyle değil, bilinen ve önceden tespit edilmiş bulunan esaslara göre biçilen değeri.

~ **sınav,** *eğt.* Başarının tespit ve değerlendirilmesinde özel faktörlerin hiç rol oynamadığı veya çok az rol oynadığı sınav şekli. Standard veya öğretmen yapısı testlerle yapılan sınav. ☆ *Eşanl.* **objektif test.**

~ **sorumluluk,** *huk.* ◘ **Sorumluluk.**

~ **yöntem,** Bir meseleyi veya bir konuyu kişisel yargı veya eğilimlerin etkisi altında kalmaksızın, sadece olguları inceleyerek ele alma, çalışma ve öğretme usulü.

~ **psikolojisi,** *psik.* Ruhî olayların görünüşlerini bu olayları meydana getiren şartları ve bu şartlar içinde meydana gelen tepkileri, davranışları tecrübelerden çıkan olgu ve ilkelere göre incelenir].

~ **sensüalizm,** Bilgiden çok, bilginin konularıyle uğraşan, tanıyabildiğimiz tek şeyin «*madde*» olduğunu ileri süren bir felsefe görüşü. [*Ing.* Objective sensualism].

~ **test,** ◘ **Test.**

objektifleştirme, ◘ **Nesnelleştirme.**

objektiflik,-ği, i. ◘ **Nesnellik.**

objektivizm, i. *Fr. objectivisme.* ◘ **Nesnelcilik.**

obkordat, s. *Lat. obcordatus. bot.* Laminası ters yüreksi, *(ters kalb biçiminde)* olan *(basit yapraklar hk.)* [*Ing.* Obcordate; *Fr.* Obcordiforme, obcordé,-ée].

☆ *Eşanl.* **ters yüreksi.**

obligasyon, i. *Fr. obligation.* § ● **Zorunluluk;** § ● *tic.* ve *mal.* Devlet veya özel kurumların kişilerden, faizi önceden belirlenmiş borç para aldıkları zaman verdikleri senet. [*Osm.* Tahvilât; *Ing.* Obligation; debenture, bond].

obliterasyon, i. *Fr. oblitération. patol.* Vücuttaki boşlukların dolması, yapışması veya tıkanması. [*Ing.* Obliteration].

oblong, s. *Fr. oblong,-ongue* < *Lat. oblongus. bot.* Laminası dikdörtgen biçiminde, fakat köşeleri yuvarlak olan. *(basit yapraklar hk.)* [*Lat. Oblongus; Ing.* Oblong].

obnübilasyon, i. *Fr. obnubilation. patol.* Zihin bulanıklığı. [*Ing.* Obnubilation].

obo, i. *ing. o/re/b /b ulk/o/il/*'in kısaltılmış şekli.

~ **gemisi,** *den.* Cevher, dökme, kuru yük veya petrol gibi yüklerden her birini taşıyabilecek düzeni bulunan gemi.

oboe, i. *(Observer Bomber over Enemy kelimelerinin ilk harflerinden ve obua ile arasındaki ses benzerliğine dayanılarak yapılan ing. terim)* Bir uçağın, yerdeki iki telsiz istasyonunun yayımlarına göre yönünü tayin etmesini sağlayan telsiz sistemi. [*Ing.* ve *Fr.* Oboe].

obongo'lar, ç. öz. i. *etn.* Afrika'da bazı halkların adı; bir kısmı Gabon'da, öbür kısmı Bahr-el-gazal havzasında yaşar. Gabon obongoları pigmedirler ve çoğunluğu avcılıkla geçinir. Doğu obongoları tarımla uğraşır. Dilleri, sudan grupundandır. [*ing.* Bongos, Dors, Obongos, Abongos; *Fr.* Bongos, Obongos].

☆ *Eşanl.* **Bongo'lar.**

oboto, i. *bot. Guttiferae* familyasından, gabon'da yetişen *Ochrocarpos Africanus* veya *Mammea Africana*'dan elde edilen kereste. *(Kırmızımsı pembe renkte sert bir kerestedir; fakat kolayca yarılıp çatlar; ince marangozlukta meşe yerine kullanılabilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Oboto].

Obotritler, ç. öz. i. *etn.* VII. yüzyıl başlarında, Aşağı Elbe ile Holstein ve Mecklembur şehirlerinin Baltık kıyısı arasında yerlesen islav topluluğu. [*Ing.* ve *Fr.* Obodrites, Obotrites].

obovat, s. *Lat. obovatus. bot.* Laminası ters oval olan. *(Basit yapraklar hk.)* [*Ing.* ve *Fr.* Obovate].

☆ *Eşanl.* **ters yumurtamsı.**

obrok, i. *Rus.* Geçici bir hürriyete karşılık Rus köylüleri tarafından ödenen vergi. [*Ing.* ve *Fr.* Obrok].

obruk*, s. *esk. T. oprı,* çukur veya *obrumak.* § ● İçbükey. [*Osm.* Mukaar; *Ing.* ve *Fr.* Concave]; § ● i. Huni biçiminde çukur, oyuk yer. [*Ing.* Cavity; *Fr.* Cavité]; § ● *jeol.* Kireçtaşları içinde, bacaya benzeyen, 30 m. ya da daha çok derinlikte, genel olarak altında bir yeraltı ini bulunan kuyu. [*Osm.* Girdâb; *Ing.* Karst pit; *Fr.* Aven, abîme].

obruk-artılılar, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Amfibyumlar *(Amphibia)* sınıfının, Kurbağalar *(Anura)* takımına giren bir alt takımı. Kuyruk omurlarından önceki omurların sentrum bölgelerinin ard kısımları içeri çöküktür. Petekli-kurbağagiller *(Pipidae),* Teker dilli-kurbağagiller *(Discoglossidae)* familyaları vardır. [*Lat.* ve *Ing.* Opisthoccela; *Fr.* Opisthocèles, opisthocœles].

obrukluk,-ğu, i. Çok çukurlu, engebelik, inişli, yokuşlu *(yer).* [*Ing.* Brokenness of ground, patchy piece of ground fallen away in places; *Fr.* État d'un lieu dont la surface est couverte de fosses ou fossettes].

obruk.önlüler, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Amfibyumlar *(Amphibia)* sınıfının kurbağalar *(anura)* takımının bir alt takımı. Kuyruk omurlarının sentrum bölgelerinin ön tarafları içeri çöküktür. Kısabaşlı kurbağagiller *(Brachycephalidae),* Karakurbağasıgiller *(Bufonidae),* Ağaçkurbağasıgiller *(Hylidae)* familyaları vardır. [*Lat.* ve *Ing. Procoela*].

obsekan, s. *Fr. obséquent,-ente. jeom.* Monoklinal bir yapıda eğimin ters yönünde akan akarsu için kullanılır. [*Ing.* Obsequent].

observasyon, i. *Fr. observation. tıp.* ◘ **Gözlem.**

obsesyon, i. *Fr. obsession. psik.* Kişiye sürekli olarak hükmeden ve mantık dışı davranışlara sürükleyen bir fikir, bir duygu, bir istek ile aşırı ilgilenme. [*Ing.* Obsession].

obsidiyanlt,-tl, i. *Fr. obsidianite. min.* ◘ **Tektik.**

obsidiyen, i. *Fr. obsidienne. min.* Koyu çama benzeyen, tıkız, camsı volkan kayası. [*Ing.* Obsidian].

obskürantist, s. ve i. *Fr. obscurantiste.* Cehalet taraftarı, cehaletten yana olan. [*Ing.* Obscurantist].

☆ *Eşanl.* **karanlıkçı.**

obskürantizm, i. *Fr. obscurantisme.* Cehalet taraftarlığı. [*Ing.* Obscurantism, obscuranticism].

☆ *Eşanl.* **karanlıkçılık.**

obstrüksiyon, i. *Fr. obstruction. siy.* ve *sp.* ◘ **Engelleme.**

obturatoryus, i. *anat.* Tıkalı delik siniri. [*Osm.* Seddadî; *Lat. Obturator; Ing.* Obturatorius].

obtus, s. *Lat. obtusus. bot.* Laminaların tepesi az yuvarlak, sivri ve yuvarlak arasındaki biçimde olan. *(Yapraklar hk.)* [*Ing.* Rounded; *Fr.* Obtus,-use].

obtüratör,-rü, i. *Fr. obturateur. fot.* Belirli poz süreleri elde etmek üzere fotoğraf makinelerinde bulunan mekanik düzen. [*Ing.* Shutter]. ◘ *ŞEKİL: 205.*— ve *206.*— **FOTOĞRAF MAKİNESİ ve FOTOĞRAFÇILIK;** *sin.* Alıcı veya göstericide pencere önündeki görüntü, öbür görüntüye yer bırakırken ışık kaynağı ile mercek arasına girerek filmin aşağıya doğru hareketini örten, çeşitli yapıdaki cisimler. [*Ing.* Shutter; *Fr.* Obturateur]; ◉ **değişir** ~, *sin.* Normal durumda yarım teker biçiminde olan, fakat istenildiği takdirde tam bir teker biçimine girinceye kadarkl bütün

ODAKLI OBTÜRATÖR

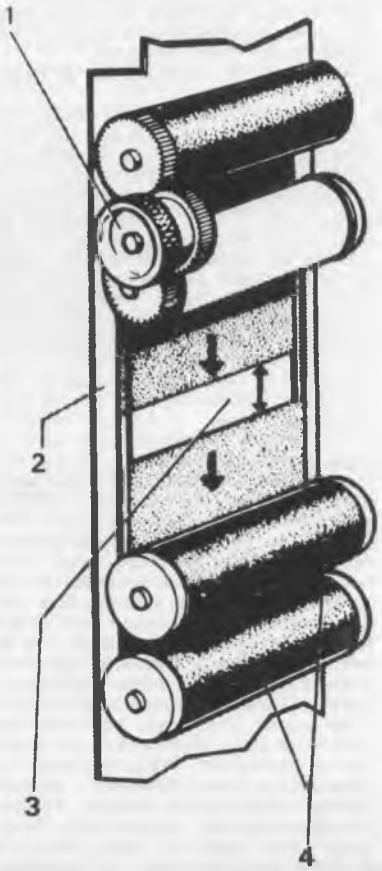

1. Yarığı ayarlayan düğme; 2. Duyar yüzey. 3. Duyar yüzeyin önünden geçen genişliği ayarlanabilir yarık. 4. Hareketli rulolar.

durumları alabilen obtüratör. [*Ing.* Variable shutter; *Fr.* Obturateur variable]. ☆ *Eşanl.* örtücü.

obtüzyon, i. *Fr. obtusion. psikopatol.* Uyanıklık halinin zayıflaması. *(Nispeten az olan bu zayıflama zaman ve mekân tayininde hafif bir bozukluk şeklinde belirir).* [*Ing.* Obtusion].

obua /o:bua/, i. *Fr. hautbois* < *Fr. haut,* yüksek + *bois,* tahta. *müz.* Çift kamışlı *(yani kamışları üst üste duran)* tahta nefesli çalgı; hafif konik olan kavrağı *(gövdesi)* fazla hunileşmeyen bir kalakla sona erer. *(Orkestra takımında yer alır).* [*Ing.* Oboe]. ◘ *ŞEKİL: 406.*— MÜZİK ALETLERİ II.

obuacı, i. Obua çalan kimse. [*Ing.* Oboe - player, oboist; *Fr.* Hautboïste]. ☆ *Eşanl.* **obolst.**

obur[1], s. ve i. *(esk. T. opmak, höpürdeterek içmek veya opruşmak, içmekte yarış etmek).* Çok yediği halde doymak bilmeyen, gereğinden fazla yemek yiyen *(kimse).* [*Ing.* Greedy, gluttonous; *Fr.* Gourmand, -ande, glouton,-onne].

obur[2], i. *zool.* Sansargiller *(Mustelidae)* familyasından, Kuzey Kutup bölgesinde yaşayan etçil bir memeli türü. Kestane renginde, tıknaz gövdesi ve kuvvetli bir hayvandır. Uzunluğu 1 m.'yi bulur. Kuyruğu kalın (0,30 m), bacakları yüksek, ayakları beş parmaklıdır. Ön ayaklarında tamamen, arka ayaklarında kısmen tabanına basarak yürür. Çam ormanlarında yaşar, ren geyiklerine saldırır. [*Lat. Gulo gulo; Ing.* Glutton; *Fr.* Glouton].

oburlaşmak, nsz. f. Obur hale gelmek. [*Ing.* To become gluttonous: *Fr.* Devenir gourmand].

oburluk,-ğu, i. Obur olma hali. [*Ing.* Gluttony; *Fr.* Gourmandise, *(fait d'être glouton),* gloutonnerie].

~ **hastalığı,** *nöroloji.* Aşırı yemek ihtiyacını doğuran çok şiddetli açlık duygusu.

obüs, i. *Fr. obus, sil.* (a) İç patlayıcı maddeler ve küçük mermilerle dolu top güllesi; (b) Havan ile sahra topu arasında bir top çeşidi. [*Ing.* Shell, howitzer].

obzervatuvar, i. *Fr. obsérvatoire.* ◘ **Rasathane.**

Oc dili, öz. i. *(esk. provence dilinde oc, olumluluk unsuru; Lat. loc'tan), dilb.* Bask ülkesi dışında Güney Fransa'da konuşulan lehçeler bütünü. [*Ing.* The dialect (s) of the south of France; *Fr.* Langue d'oc].

ocak,-ğı, i. *esk. T. ot.* § ● Ateş yakmaya yarayan ve pişirme, ısıtma, ısınma v.b. işleri görmeyi sağlayan her türlü yer: *Mutfak ocağı. Vapur ocağı.* [*Ing.* Oven, furnace, range; *Fr.* Foyer, rechaud, fourneau]. ◘ *ŞEKİL: 404.*— MUTFAK ALET VE EŞYALARI; § ● İçinde yakılan odunun ve her türlü ateşin dumanını yukarıya verecek durumda, duvar kenarında yapılan bacalı girinti: *Eskiden odaların çoğuna ocak yaparlardı.* [*Ing.* Fire-place; chimney; *Fr.* Cheminée]. ☆ *Eşanl.* şömine; § ● Kömür, taş veya maden çıkarılan yer: *Mermer ocağı. Kömür ocağı.* [*Ing.* Stone-quarry, kiln, mine; *Fr.* Carrière, mine]; § ● Bostanlarda her cins sebze için ayrılmış, çevresi yükseltilmiş toprak parçası: *Patlıcan ocağı. Hıyar ocağı.* [*Ing.* Bed: *Fr.* Carré]; § ● *(Geniş anlamda)* Bir şeyin en çok bulunduğu veya yapıldığı yer: *Bilim ocağı. Hayır ocağı. Fesat ocağı.* [*Ing.* Seat, hotbed; *Fr.* Foyer]; § ● Belirli bir maksatla toplanılan yer: *Parti ocağı. Devrim ocağı. Sipahi ocağı.* [*Ing.* Club; *Fr.* Centre, siège]; § ● Ev, aile: *Ocağı yakılal* [*Ing.* Home, heart; *Fr.* Foyer]; § ● Soylu aile, sayılan aile: *Onlar eski bir ocaktandır.* [*Ing.* Dynasty; *Fr. Dynastie*]. ☆ *Eşanl.* hanedan; § ● Özel şekilde örgütlendirilmiş kuruluş, bir aile gibi sayılan kuruluş: *Yeniçeri ocağı. Asker ocağı.* [*Ing.* Corps; *Fr.* Odjak, corps]; § ● Dedelerden beri belirli bir hastalıkta hekimlik taslamayı kendine iş edinmiş aile; § ● Eritilmek, fırınlanmak veya pişirilmek istenilen türlü maddelerin, içinde veya üzerinde ısının etkisine bırakıldığı her çeşit cihaz: *Yeni satın aldıkları ocakta gayet iyi börek pişiyor. Gaz ocağı. Havagazı ocağı. Ispirto ocağı.* [*Ing.* Furnace, hearth; *Fr.* Fourneau]; § ⓫ Aynı amaç ve düşünce etrafında birleşen kimselerin kurduğu teşkilât ve bu teşkilâtın toplanma, tartışma, dinlenme, eğlenme v.b. maksatlarla kullandığı bina: *Mevlevî ocakları. Türk ocağı.* [*Ing.* Political body, guild]; § ● Kahvehanelerde çay, kahve v.b.'nın pişirildiği bölüm; § ● *ask. tar.* Tunus'ta süvarî mangası. *(Naiplik mamurlarının muhafızlığını yapardı);* § ● *seram.* Bir fırının tabanına yerleştirilen ve seramiğin pişirilmesi için gerekli kalori miktarını veren ısı merkezi. *(Bir fırının etrafına sistemli bir şekilde yerleştirilmiş birçok ocak vardır; bunlar nadiren fırın altındadır. Ocakların şekli fırının yapıcısına ve*[4]*özellikle yakıtın cinsine göre değişir);* § ● *şehirc.* Toprak altındaki su kanallarının toprak üzerine açılan ve bir kapakla örtülü bulunan deliği; § ● *term.* Sanayi veya ev tipi ısıtma cihazlarında yanma olayının meydana geldiği kısım [*Fr.* Foyer]; § ● *trm.* a) Çeşitli bitkilerin tohumlarını eklemek için hazırlanan çukur: *Ocak usulü ekim;* (b) Sulamanın iyi yapılabilmesi için, fidelerin etrafında açılan yol yol çukurlar ve bu çukurların ortasında kalan yükseltilmiş toprak parçası; *Patlıcan ve domates ocağı;* ◉ **ocağı batmak,** *dey.* Mahvolmak, perişan olmak. [*Ing.* To be exhausted, to go to pieces] ◉ **ocağı sönmek,** *dey.* Yuvası yıkılmak, aile birliği bozulmak; **ocağına düşmek** *(birinin), dey.* Birine sığınıp, ondan korumasını istemek. [*Ing.* To seek the protection *(of),* to be at the mercy *(of);* [*Fr.* Chercher un refuge auprès de, solliciter la protection de); ◉ **ocağına incir dikmek,** *dey.* Birinin evini barkını dağıtmak, yuvasını yıkmak, mahvına sebep olmak. [*Ing.* To ruin *(a family);* Fr. Détruire une famille]; ◉ **ocağını söndürmek,** *dey.* Aile topluluğunun yok olmasına sebep olmak, [*Ing.* To ruin the family *(of),* to extinguish the dynasty *(of);* Fr. Détruire une famille, persécuter faire beaucoup de mal]; ◉ ~ ı **bektaşiyan,** *teşk. tar.* Yeniçeri ocağının kuruluşu sırasında Hacı Bektaş Veli'nin ocak için dua ettiği hakkındaki efsaneden dolayı yeniçerilerin ocaklarına verdikleri ad; kendilerine da «*tafei bektaşiye*», «*zümrei bektaşiyan*» derlerdi; ◉ **alttan beslemeli** ~, *term.* Kömürü alttan verip, külleri üstten boşaltacak şekilde yapılmış ocak: *Alttan beslemeli bir ocakta, yakma havası soğuk kömürden sonra akkor kömürün arasından geçer. Fr.* Foyer underfeed]. ◘ **Baba ocağı,** *dey.* ◘ **Baba;** ◉ **balast ocağı** ◘ **Kum ocağı;** ◉ **bamya ocağı,** *tar.* ◘ **Bamya;** ◉ **büyük** ~, *mad. oc.* Günlük kömür üretimi 5 000 ile 10 000 ton olan ocak, ◉ **cebeci ocağı,** *tar.* ◘ **Cebeci;** ◉ **çapraz beslemeli** ~, *term.* İçindeki yakma havasının akımı yükleme yönüne dik olan ocak [*Ing.* Cross-feed fireplace; *Fr.* Foyer crossfeed] ◉ **çaycı (kahve ocağı),** ◘ **Çaycı;** ◉ **demirci ocağı,** *sny.* ◘ **Demirci;** ◉ **deprem ocağı,** *coğr.* ◘ **Deprem;** ◉ **gaz ocağı,** ◘ **Gaz;** ◉ **heybeci ocağı,** *teşk. tar.* ◘ **Heybeci;** ◉ **kahve ocağı,** ◘ **Kahve;** ◉ **kal ocağı,** ◘ **Kal;** ◉ **kayıkhane ocağı,** *teşk. tar.* ◘ **Kayıkhane;** ◉ **kazan ocağı,**

OBÜS MERMİSİ

SABOLU KÜRESEL SIVRİ UÇLU SİLİNDİRBİÇİM

TAPA

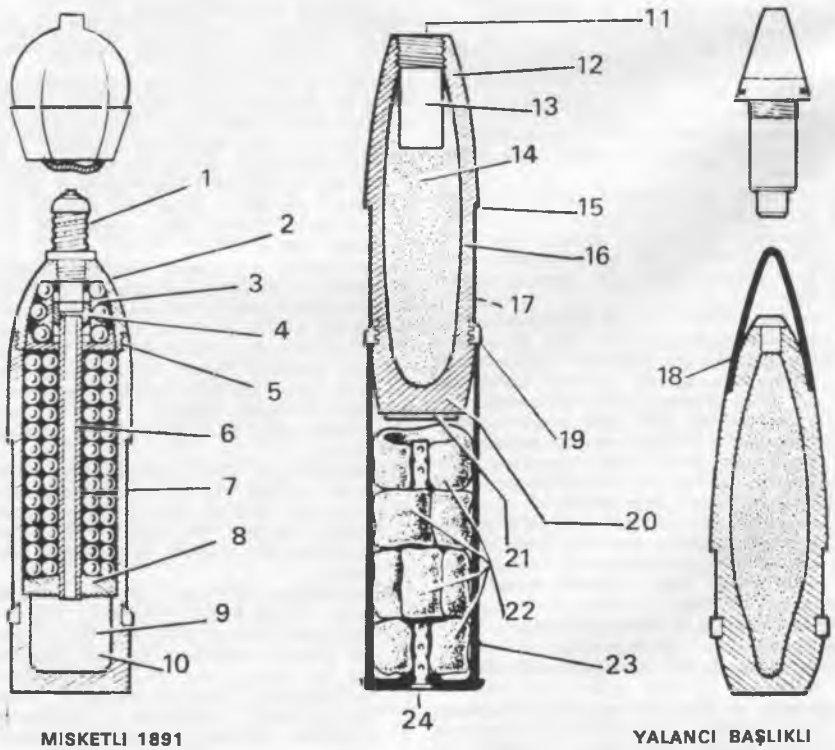

MİSKETLİ 1891

YALANCI BAŞLIKLI

1. Çift etkili tapa. 2. Başlık. 3. Başlık düğmesi. 4. Lâle. 5. Diş açılmış kısım. 6. Merkezî boru. 7. Mermi gövdesi. 8. Diyafram. 9. İmlâ hakkı kara barut. 10. Barut haznesi. 11. Tapa yuvası. 12. Çelik gövde. 13. Alüminyum kılıf. 14. Patlama İmlâ hakkı. 15. Şişkinlik. 16. Mermi. 17. Silindirsel gövde. 18. Yalancı başlık. 19. Kırmızı bakırdan çember. 20. Dip. 21. Dip tablası. 22. Sevk barutu. 23. Kovan. 24. Ateşleme kapsülü.

den. İstim kazanlarında ateş yakılan yer: *Altı ocaklı kazan;* ◉ **kireç ocağı** *(fırın), inş. san.* ◘ **Kireç;** ◉ **kiremit ocağı,** *inş. san.* ◘ **Kiremit;** ◉ **kupol ocağı,** *met.* ◘ **Kupol ağım ocağı,** *ask. esk.* ◘ **Lağım;** ◉ **lehim ocağı,** *tekn.* ◘ **Lehim;** ◉ **magma ocağı,** *jeol.* ◘ **Magma;** ◉ **maden ocağı,** *mad. oc.* ◘ **Maden;** ◉ **otomatik ~,** *term.* Kömürün mekanik olarak yüklenip yakıldığı ocak. [*Ing.* Automatic fireplace; *Fr.* Foyer automatique]; ◉ **üstten beslemeli ~,** *term.* Kömürün üstten doldurulup, küllerin alttan boşaltıldığı ocak: *Üstten beslemeli bir ocakta, yakma havası soğuk kömürden önce akkor kömürün arasından* geçer. [*Ing.* Overfeed fireplace; *Fr.* Foyer overfeed] **yayıcı - boşaltıcı ~,** *sny.* Hareketli kollariyle maden kömürünü yayan ve kor halindeki kok'u, kok arabasına iten ocak boşaltıcı. [*Fr.* Défourneuse - répaleuse] **lâğım ocağı,** *ask. esk.* ◘ **Lâğım.**

~ **açmak** *(yapmak), tar.* Fidelerin etrafındaki toprağı yükseltmek için çukurlar hazırlamak.

~ **ağalar,** *teşk. tar.* Yeniçeri ocağının ileri gelen ağaları. *(Yeniçeri ağası, sekbanbaşı, kethüdabey, zağarcıbaşı, seksoncubaşı, turnacıbaşı, hasekiler, başçavuş, başdeveci, başyayabaşı, muhzır ağa, kethüda yeri ve başbölükbaşı.)*

~ *(yeniçeri)* **ağası,** *teşk. tar.* Yeniçeri ocağının en büyük kumandanı, [*Ing.* Chief of the Janissary corps].

~ **ayı,** ◘ **Ocak²**

~ **bacası,** *mim.* ◘ **Baca.**

~ **bastırmak,** *den.* Kazanın ocaklarındaki ateşi öne çekerek asgarî hadde indirmek.

~ **beytülmalcisi,** *teşk. tar.* Yeniçeri ocağına mensup olanlardan ölenlerin muhallefat'ını satarak tereke bedelini orta sandığına veya kara sandığa yatıran memurun adı.

~ **bezirgânı** *(baş yazıcısı), teşk. tar.* Yeniçeri ocağının malî işleri, alışverişleri ve sınırlardaki yeniçerilerin ulufeleriyle uğraşan görevli.

~ **boşaltıcı,** *sny.* Itici bir kol yardımıyle kok'un ocaktan boşaltılmasını sağlayan makine. [*Ing.* Ram, coke ram; *Fr.* Defourneuse].

~ **bucak,** *dey.* Evin her tarafı. [*Ing.* Every corner in the house].

~ **çekmek,** *den.* Kazan ocağında ateşi söndürmek.

~ **çengeli,** ◘ **Çengel.**

~ **erkânı,** *teşk. tar.* Yeniçeri ağası başkanlığında toplanan Ağa divanına katılanlara verilen ad.

~ **hekimleri ve cerrahları,** *teşk. tar.* Ocağın sağlık hizmetlerine verilen ad.

~ **ızgarası,** *inş.* ◘ **Izgara.**

~ **kaşı,** Ocağın içinde üstüne tencere oturtulan yer. [*Ing.* Stone stand for saucepans, etc. in front of the hearth].

~ **kâtibi** *(efendisi), teşk. tar.* Ocaklıların defterlerini tutan bağımsız bir kalemin şefine verilen ad.

~ **sehpası,** *tar.* Ocağın demir ayaklığı.

~ **siperi (perdesi)** *tek.* Bir ocağın veya bir şöminenin önüne yerleştirilen madenî saçtan paravana veya ızgara.

☆ *Eşanl.* **kıvılcım siperi.**

~ **sulamak,** *trm.* Sebze veya çiçek fidelerini sulamak için toprakta açılan çukurlara su vermek.

~ **şefi (âmiri),** *mad. oc.* Ocağı idare eden maden mühendisi.

~ **takımı,** *döş.* Kömür yakan kazanlarda, ateşi kuvvetlendirmek, külleri dışarı almak, duman borularını temizlemek v.b. işlerde kullanılan araçlar. *(Bunlar, süngü, fırça, gelberi, kürek'*dir). [*Ing.* Stoking tools, fire set]{

~ **talimhanesi,** *teşk. tar.* Yeniçeriler Etmeydanı'nda ve Yeni odaların yanında ok ve tüfek talimi yaptıkları yer.

~ **taşı,** *tar.* Üzerine konan ateşi muhafaza eden taş; aile üyeleri bu taşın çevresinde toplanırdı. *(Ocak taşı Atina'da evin en önemli sayılan odasında bulunurdu. Roma'da ocak taşının yeri atrium'dur. XII. yüzyıl Avrupa'sında büyük şömineler de ocak taşı âdeti yeniden ortaya çıktı. Bu şömînelerin ateş yanan yeri çıkıntılı bir mahfaza içinde kalır ve çevresi taş veya tahta sıralarla çevrilirdi).* [*Ing.* Heartstone, quarry ston; *Fr.* Moellon].

Ocak, öz. İ. *astr.* Güney yarıkürede. Balina'nın güneyinde yer alan küçük bir takımyıldızın adı. Yıldızların en parlağı 3. kadirdendir. [*Lat. Fornax (= For); Ing.* Fornax; *Fr.* Fourneau].

ocak²,-ğı, İ. *esk. T. ot. ateş.* Yılın ilk ayı: *Ocak otuz bir gündür* [*Osm.* Kânunusanî, Sonkânun, [*Ing.* January; *Fr.* Janvier].

ocak.çekirgesi, b. İ. *zool* Eklembacaklı hayvanlardan Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Düzkanatlılar *(Orthoptera)* takımının *gryllidae* familyasından, kumaş, kâğıt, kitap, şeker ve hamurlu besin maddelerine de saldıran, gececi, sıcak sever bir böcek türü. Uzunluğu 2 sm. olup koyu sarı renklidir. Büyük başlı ve kısa kanatlı olur. Ön kanatlarını birbirine sürterek ses çıkartır. Genellikle ocak ve fırınlarda tuğlaların arasında yaşar. *(Ses ev biçim benzerliğinden dolayı, tarlalarda yaşayan cırcır böceğinin adıyle de anılır. «Cırlak» da denir.)* [*Lat. Gryllus domesticus; Ing.* Hearth cricket; *Fr.* Grillon domestique].

~ **ayı hastalığı,** *paraz.* Sığırlarda görülen ve konakçıyı yüzde doksan oranında ölüme sürükleyebilen asalaksal hastalık. [*Lat. Theileriasis bovis; Ing.* Theileriasis; *Fr.* Theiériase].

~ **ayı hastalığı sporlusu,** *paraz.* Sığırların ocak ayı hastalığını yapan, *Babesiidae* familyasından alyuvar asalağı. [*Lat. Theileria bovis; Ing.* ve *Fr.* Theileria].

ocakçı, İ. § ● *(Vapur, tren v.b. taşıtlarda)* Ocağa kömür atıp makinenin işlemesini sağlayan kimse, makine ateşçisi: *Vapur ocakçılığı, ağır bir iştir.* [*Ing.* Stoker; *Fr.* Chauffeur]; ☆ *Eşanl.* **ateşçi;** § ● Kurumla dolan ocak bacalarını özel âletlerle temizleyen kimse. [*Ing.* Chimney-sweep; *Fr.* Ramoneur); § ● Kahvelerde ocak başında kahve, çay gibi şeyleri hazırlayan kimse.

ocakçılık,-ğı, İ. § ● Makine ateşçiliği *Fr.* Profession de chauffeur]. §● Baca temizleyiciliği [*Ing.* Profession of a chimneysweep; *Fr.* Profession de ramoneur]; § ● Kahvelerde ocak başında kahve, çay gibi şeyleri hazırlama görevi.

ocaklı, İ. § ● Ocağı olan, içinde ocak bulunan: [*Ing.* Having a fireplace, furnace etc.]. § ● *(«Kuruluş» anlamındaki)* Ocaktan olan; [*Ing.* Belonging to a political body]. § ● *teşk. tar.* a) Ocağa bağlı olan *(yeniçeri).* Kapıkulu ocaklarına bağlı olan kişilere verilen ad; (b) Trablusgarp ve Cezayir'de kurulan ocaklara bağlı olanlara verilen ad.

ocaklık,-ğı, İ. § ● Mutfakta ocağın bulunduğu yer. [*Ing.* Fireplace, hearthstone; *Fr.* Foyer]. § ● Bir yapının temelini veya çatısını meydana getiren büyük kereste, temel direği; § ● *h.d.* Baca [*Ing.* Chimney; *Fr* Cheminée]; § ● Bir aileye babadan oğula geçmek üzere verilen *(mülk).* [*Ing.* Family estate given by the Sultan].

OCAKLAR

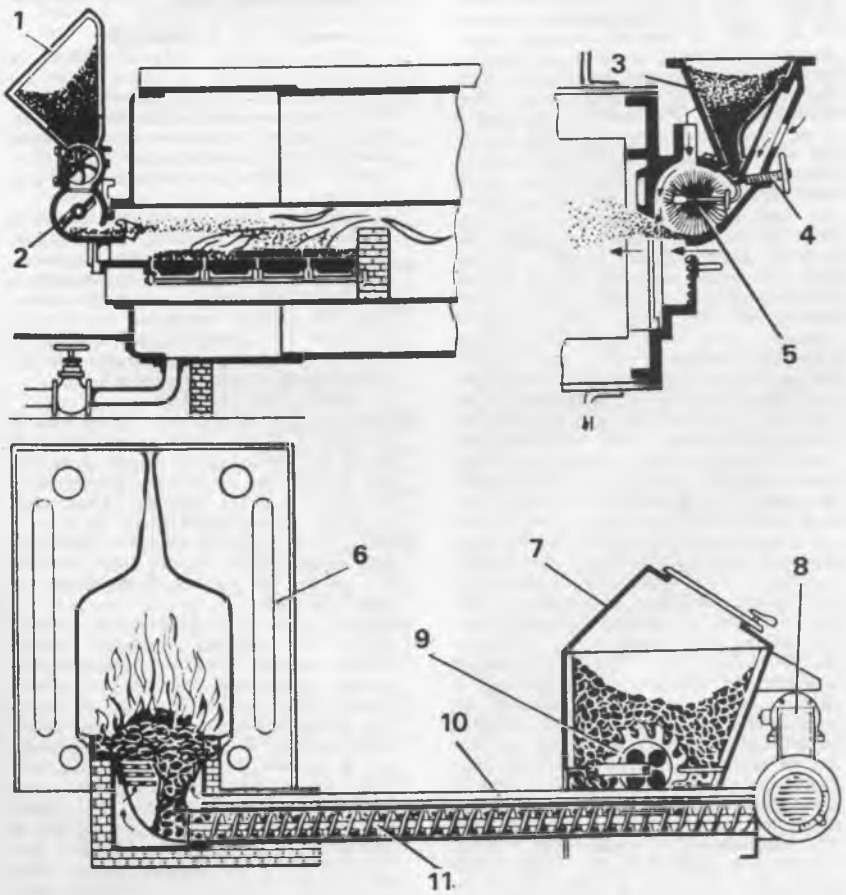

1. Yükleme hunisi. 2. Döner kürek. 3. Yükleme hunisi. 4. Ayarlama vidası. 5. Toz kömür atan dağıtıcı. 6. Kazan. 7. Yükleme hunisi. 8. Tahrik motoru. 9. Karıştırıcı. 10. Hava girişi. 11. Sonsuz vida.

~ **demiri**, *den.* Geminin tehlike anında kullanılan büyük demiri, cankurtaran demiri. ☆ *Eşanl.* göz demiri yedeği, [*ing.* Sheet anchor; *Fr.* Ancre de veille].

~ **punteli**, *den.* Eski gemilerde ocaklık demirini askıda tutmak için kullanılan matafora.

occam'cılık, i. Occam'lı Guillaume'un doktrini ve sistemi. [*Ing.* Occamism; *Fr.* Occamisme].

od[1], i. *esk. T. ot.* Ateş. [*Ing.* Fire; *Fr.* Feu]; ~ **a yanmak**, *dey. esk.* Ateşe yanmak, ateşte yanmak. [*ing.* To burn inwardly, to be deeply grieved]; **ağız ~u** *(otu), pirotekn* ve *sil.* ◘ **Ağızotu ~ yok ocak yok**, *h.d.* Büyük bir yoksulluğu belirtmek için kullanılır. [*ing.* Without fire or hearth; poverty - stricken].

od[2], i. *Fr. ode < Yun.* § ❶ Yun. *ed.* Eski Yunan ve Lâtin edebiyatında ezgilenmek *(koroda okunmak)* üzere yazılan her koşuk çeşidi; § ❷ *ed. (Şimdiki Batı Edebiyatında)* Dizilerin *(mısra)* ölçüsü ve sayısı eşit olan beyitlerden meydana gelmiş koşuk. [*ing.* Ode; *Fr.* Ode]. ◉ **Anakreon ~ u**, *Yun. ed.* Anakreon tarzında yazılmış küçük aşk odu. [*Ing.* Anacreontic ode; *Fr.* Ode anacréontique]; ◉ **kahramanlık ~u**, *Yun. ed.* Ünlü bir kişiyi öven od. [*ing.* Heroic ode; *Fr.* Ode héroïque].

oda, i. *esk. T. otağ.* § ❶ Bir bina veya evde duvarlarla çevrilerek ayrılmış, dışarıya bir veya daha fazla çıkışı olan, banyo, salon, antre v.b. dışında kalan bölmelerden her biri, göz: *Misafir odası. Yatak odası. Sandık odası. Yemek odası.* [*Osm.* Beyt; *Lat. Camera; ing.* Room; *Fr.* Chambre, salle, pièce]; § ❷ Serbest meslek adamlarını içinde toplayan resmî birlik: *Ticaret odası. Hekimler odası.* [*ing.* Chamber, *Fr.* Chambre]; § ❸ *tar. ask.* Yeniçeri kışlası [*ing.* Janissary barracks]; § ❹ Köylerde misafir kabul etmeye yarayan ve bütün köy tarafından yönetilen oda veya ev; **~l evvel**, *teşk. tar.* Padişahın çadırlarını korumakla görevli Mehterânı Haymei Hassa ağasının odası. *(Sultanahmet'te İbrahimpaşa sarayının yanındaydı. İkinci oda, kethüda odası, üçüncü oda, baş bölükbaşı odasıydı);* **~lı yeniçeriler**, *teşk. tar.* Kaleleri koruyan yeniçeriler; **arz ~sı**, ◘ **Arz**; **asma ~**, *min* ◘ **Asma**; **aydınlık ~**, *opt.* Optik bir görüntüyü üzerine düştüğü ekranla birlikte gösteren bir prizmadan veya küçük delikli bir aynadan meydana gelen âlet [*Ing.* Camera Lucida; *Fr.* Chambre claire] ◉ **~sı**, § ❶ Bekârlara tek tek kiralanan odalar için kullanılır; § ❷ *mec.* Dağınık ve bakımsız oda; ◉ **buğu ~ sı**, ◘ **Buğu**; ◉ **buhar ~sı**, *term.* Bir üreteç haznesinde veya bir buhar akümülâtöründe, su yüzeyinin üstünde kalan ve buharla dolan kısım. [*ing* Vapor bath; *Fr.* Chambre à vapeur]; ◉ **cep iyonizasyon ~sı**, ◘ **Cep**; ◉ **damıtma ~sı**, *sny.* Isıya dayanıklı malzemeden yapılan ve maden kömürünün damıtılmasına yarayan prizma biçiminde oda [*Ing.* Distillation room; *Fr.* Chambre de distillation]; ◉ **denge** *(yükleme)* **~sı**, *bayınd.* Bir hidroelektrik santralda, basınçlı boruların boşalması için geliş kanalının *(basınçlı galeri)* sonunda yapılan kapalı havuz. [*Ing.* Balancing room; *Fr.* Chambre d'eau, chambre de mise en charge]; ◉ **ekosuz ~**, § ❶ *akust.* Tavan, döşeme ve duvarları ses emici malzeme ile kaplanmak ses yansıması minimuma düşürülen oda; § ❷ *rad.* Belirli bir frekans veya frekans bandındaki radyo dalgalarını emecek malzeme ile kaplı oda. Özellikle mikro dalga frekanslarında *(meselâ radar hüzmesi kesitini ölçmek için kullanılır).* [*ing.* Anechoic room]; ◉ **emzirme ~sı**, *iş. huk.* **Emzirme**; ◉ **esnaf ~ları**, *sosy.* ◘ **Esnaf**; ◉ **etüd ~sı**, ◘ **Etüt**; ◉ **fihrist ~sı**, *tar.* ◘ **Fihrist** ◉ **gaz ~sı**, *huk.* ve *tar.* ◘ **Gaz** ◉ **gelin ~sı**, *örf.* ve *âdet.* Yeni evlenenler için donatılan özel yatak odası. [*Osm.* Hacle; *Ing.* Bridal chamber; *Fr.* Chambre nuptiale); ◉ **gizli ~**, *mim.* ◘ **Gizli gösterim ~si** *sin.* ◘ **Gösterim**; **halk okuma ~ları**, *eğt.*◘ **Halk**[2] ◉ **has ~**, ◘ **Has**; ◉ **hasta ~sı**, ◘ **Hasta**; ◉ **hava ~sı**, *otom.* ◘ **Hava**; ◉ **hazine ~sı**, ◘ **Hazine**; ◉ **ilâmat ~sı**, *teşk. tar.* ◘ **İlâmat**; ◉ **istirahat ~sı**, *mim.* ◘ **İstirahat**; ◉ **istişare ~sı**, *tar.* ◘ **İstişare**; ◉ **iş ~ları**, *iş huk.* ◘ **İş**; ◉ **işkence ~sı**, **işkence**; ◉ **italyan tarzı ~**, *süsl. san.* ◘ **italyan**; ◉ **iyonlaşma ~sı**,*fiz.*◘ **iyonlaşma**; ◉ **kabarcıklı ~ ve kıvılcım ~sı**, *nükl.* Yüksek enerjili taneciklerin deteksiyonunda kullanılan âlet [*Ing.* Spark chamber; *Fr.* Chambre à bulles, chambre à étincelles]; ◉ **kabul ~ sı**, ◘ **Kabul**; ◉ **kalem ~ sı**, ◘ **Kalem**; ◉ **karanlık ~**, *opt.* ◘ **Karanlık**; ◉ **kiler ~ sı**, ◘ **Kiler**; ◉ **konuk ~ sı**, ◘ **Konuk**; ◉ **köy ~ sı**, *örf.* ve *âdet.* Muhtarlık ve ihtiyar heyeti teşkilâtı bulunan köylerde ihtiyar heyetiyle muhtarın, köyle ilgili işleri görüşmek için toplandıkları özel oda; ◉ **kurgu ~ sı**, *sin.* ◘ **Kurgu**; ◉ **kurşun ~**, *sny.* Sülfürik asid üretiminde kullanılan kurşun döşeli oda [*Ing.* Lead chamber; *Fr.* Chambre de plomb]; ◉ **kükürt ~ sı**, *dok.* ◘**Kükürt**; ◉ **makyaj ~ sı** *(soyunma) ~ sı*, *tiy.* Kadın ve erkek oyuncuların makyaj yaptıkları ve giyindikleri küçük bölme [*Ing.* Makeup room]. ◉ **mansar ~**, *mim.* ◘ **MANSARD, François**; ◉ **misafir ~ sı**, *örf* ve *âdet.* Evlerde misafirleri ağırlamaya ayrılmış olan oda. Köylerde, dışarıdan gelen konukları ağırlamaya ve barındırmaya ayrılmış odalara verilen ad. [*Ing.* Living room, guest room; *Fr.* Chambre, salon de réception]. ◉ **nohut ~, bakla sofa**, *dey.* ◘ **Bakla**; ◉ **oturma ~ sı**, *örf.* ve *âdet.* Büyük ve çok odalı evlerde yalnız ailece oturmak için kullanılan oda. [*Ing.* Living room; *Fr.* Salle de séjour] ◘ *ŞEKİL: 429.* — **OTURMA ve MÜZİK ODASI**; ◉ **ölü ~ sı**, *h.d. (Bazı bölgelerde)* Mezar; ◉ **ön ~**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Önoda**; ◉ **yanma ~ sı**, *mek.* Bir yanmalı motorda, yakıt enjektörüyle silindir arasında yer alan ve içindeki gazın burgaç hareketiyle yakıtı toz haline getiren yardımcı oda. [*Ing.* Front room; *Fr.* Préchambre]; ◉ **rahatlık ~ sı**, *h.d. (Bazı bölgelerde)* Helâ; ◉ **sandık ~sı**, Daha çok eski konaklarda, büyük evlerde, her gün kullanılmayan yatak, halı, kilim ve giyecek eşyasının saklandığı özel oda [*Ing.* Storeroom; **Fr.** Cabinet de débarras; dépôt]. ◉ **sessiz (sağır) ~**, *akust.* Akustik ölçmeler yapmak için, çınlaması minimum olacak şekilde düzenlenmiş oda, *(Duvarları, tavanı ve döşemesi ses dalgalarını yutan maddelerle kaplanır).* [*Ing.* Dead room; *Fr.* Chambre sourde]; ◉ **soyunma ~ sı**, *sp.* Yarışma yerlerinde sporcuların soyunup giyindikleri özel odalara verilen ad; ◉ **tepkime ~ sı**, *sny.* Eski crakinglerdeki gibi kimyasal bir tepkime oluşturmak için kullanılan kap. [*Ing.* Retroaction room; reactor; *Fr.* Chambre de réaction, réacteur]; ☆ *Eşanl.* **reaktör**. ◉ **ticaret ~ sı**, ◘ **Ticaret**; ◉ **yanma ~ sı**, § ❶ *tekn.* (a) Bir roket motorunda, kimyasal propergollerin egzotermik tepkimesinin meydana geldiği bölüm. [*Ing.* Combustion chamber; *Fr.* Chambre de combustion]; (b) *(Geniş anlamda)* Propülsörlerin itilmesi için gerekli enerjinin kimyasal olmayan yoldan açığa çıktığı veya meydana geldiği kapalı yer. [*ing.* Combustion chamber; *Fr.* Chambre de combustion]; § ❷ *term.* İçinde katı veya sıvı halindeki bir yakıtın veya bir yanıcı maddenin yandığı kapalı kap *(katı yakıt toz haline, sıvı yakıt da damlacıklar haline getirilerek yakılır);* bir ocakta, tutuşturulan bir yakıttan çıkan gaz ve parçacıkların yandığı kısım. [*Ing.* Combustion chamber; *Fr.* Chambre de combustion]; ◉ **yatak ~ sı**, Yalnız yatmak için kullanılan oda. [*ing.* Bedroom; *Fr.* Chambre à coucher]. ◉ **yemek ~ sı**, Evlerde, özellikle eski konaklarda yemek yemeye ayrılmış oda [*ing.* Dining room; *Fr.* Salle à manger]; ◉ **yıkama ~ sı**, *bayınd.* Bir kanalizasyon şebekesinde birlikten bütün çöketleri sürüklemek ve yıkamak amacıyla otomatik olarak su akımı sağlayan yeraltı deposu. [*Ing.* Flushing chamber; *Fr.* Chambre de chasse]; ◉ **yıldızlı ~**, *tar.* Westminster sarayında oda. *(Burada, 1487 fermanıyle yargı komisyonu olarak kurulmuş olan bir krallık kurulu toplanırdı. Bu komisyon, kralın özel kurulu olarak görev yapar ve özellikle de krallık bildirilerine aykırı davranışları cezalandıran ağır ceza mahkemesi olarak iş görürdü. 1641'de lâğvedildi).* [*Ing.* Star chamber; *Fr.* Chambre étoilée]; ◉ **yükleme ~sı**, *plast. mad.* Kalıba akıtılan döküm maddesi, kalıbın çukurundan taşacak kadar fazla olduğu zaman, bu fazlalığı alması için kalıba eklenen uzantı. [*Ing.* Charging chamber; *Fr.* Chambre de chargement].

~ **akustiği**, *akust.* Ses nakletmek konusunda bir odanın niteliği. [*Ing.* Acoustics of rooms].

~ **çeşmesi**, *mim.* Osmanlı saray ve konaklarında el yıkamak ve abdest almak için odaların içinde bulunan çeşme. *(Bu çeşmeler aynı zamanda odaları süslediği için üzerlerinde ince işlemeli mermer mukarnaslar, çiniler ve kitabeler yer alır. Topkapı sarayında Murad III'ün ve Abdülhamid I'in yatak odalarındaki çeşmeler bu türün en güzel örnekleri arasındadır).*

~ **hapsi**, *ask. huk.* Askerî ceza hukukunda kabul edilmiş bir ceza şekli. Askerî disiplin mahkemelerince, disiplin suçlarıyle ilgili olarak bütün asker kişilere verilebilen üç günle iki yıl arasında değişen bir disiplin cezası. [*Ing.* Arrest in quarters, lock-up].

~ **hizmetçisi**, Birinin özel hizmetini gören kimse. [*ing.* Man-servant; *Fr.* Valet *(fille, femme)* de chambre].

~ **ısıdenetiri**, *döş.* Oda sıcaklığını ölçen ve deneten cihaz. [*ing.* Room thermostat].

~ **jimnastiği**, *sp.* ◘ **Jimnastik**.

~ **kalfası**, *teşk. tar.* Sarayda padişah ve ve şehzadelerin özel hizmetine bakan kadın görevli. *(Oda kalfası, acemiler ve kalfalık derecelerinden geçmiş olan, hizmetleriyle padişahı memnun eden cariyeler arasında seçilir; kethüda kadın unvanıyle, padişah defterine geçerek sarayustası adını alırdı).*

~ **kethüdası**, *teşk. tar.* Yeniçeri ocağında yayabaşından sonra gelen yüksek rütbeli görevli. *(Oda kethüdası oğlanlarındandı. Yeniçeri odalarının bakım ve temizliğine bakan kul oğlanlarını korumakla görevliydi; kul oğlanları arasından suç işleyenler ancak oda kethüdası tarafından cezalandırılırdı. Odabaşı kethüdasının alt rütbesine küçük bölükbaşı denirdi).*

~ **müziği**, *müz.* ◘ **Müzik**.

oda.başı, b. i. § ❶ Hanlarda çalışan uşakların başı; § ❷ *tar. Çorbacı muavini;* § ❸ Büyük bir müessesedeki kapıcı; § ❹ *ask. tar.* Dergâhı âli yeniçerileri subaylarından bir sınıf. ☆ *Eşanl.* **ortabaşı**. [*Ing.* Man in charge of the rooms of an inn].

odacı, i. § ❶ İş yerleri ve resmî dairelerde orta hizmeti gören kimse. [*Ing.* Janitor; *Fr.* Garcon de bureau]; § ❷ Handa çalışan hizmetkâr.

odacık,-ğı, i. *bot.* Açıktohumlularda yumurtacığın ön kısmında, kapıcığın altında bulunan boşluk; çiçektozu çimlenerek döllenmeyi sağlamadan önce burada bir süre bekler. [*Ing.* Pollinic chamber; *Fr.* Chambre, chambre pollinique]. ☆ *Eşanl.* **çiçektozu odacığı**; ◉ **çabuk değişme odacığı**, *tiy.* ◘ **Çabuk**; ◉ **diş odacığı**, *diş cerr.* Dişin taç kısmında, dişözünün bulunduğu boşluk. [*Ing.* Pulpal chamber; *Fr.* Chambre pulpaire]; ◉ **gösterim odacığı**, *sin.* ◘ **Gösterim**; ◉ **gözenek altı odacığı**, *bot.* Gözeneklerin altında bulunan boşluk. [*Ino.* Substomatic chamber; *Fr.* Chambre sous stomatique]; ◉ **hava odacığı**, *bot.* Kendisini çevreleyen hücrelerden daha büyük hava boşluğu. [*ing.* Air chamber; *Fr.* Chambre aérifère]; ◉ **nemli ~**, *bot. (Yan*

Tieghem), Besleyici bir ortama konan bir hücrenin değişik gelişme evrelerini mikroskopta incelemeye imkân veren düzenek. [*Ing.* Humid chamber; *Fr.* Chambre humide].

odacıklı, s. *bot.* Birçok bölmeye ayrılmış olan. *(Iki odacıklı, çok odacıklı v.b. gibi çeşitlere ayrılır).*

odacılık,-ğı, i. Odacının görevi. [*Ing.* Work of an office boy; *Fr.* Etat et profession de garçon de bureau].

odak*,-ğı, i. § ● *opt.* Küre içi biçiminde bir aynaya *(veya dışbükey bir merceğe)* koşut olarak gelen ışınların yansıdıktan *(veya kırıldıktan)* sonra toplandıkları nokta. [*Osm.* Mihrak; *Ing.* Focus; *Fr.* Foyer]. ◘ *ŞEKİL: 488.*— **SİNEMA MAKİNESİ**; § ● *mat.* Elips, hiperbol gibi geometri şekillerinde, eğrinin biçimini belirleyen bağıntıya esas olan noktalar; ◉ **~ lar arası (uzaklık)**, *mat.* Elipse ve hiperbolde F_1 ve F_2 odaklarını birleştiren doğru parçasının uzunluğu; ◉ **ayrışık ~**, *fiz.* ◘ **Ayrışık**; ◉ **bir düzlem eğrinin odağı**, *mat.* İzotrop iki teğetin kesişme noktası. [*Fr.* Foyer d'une courbe plane]; ◉ **bir koniğin ~ ekseni**, *mat.* İki eksenden, üzerinde odaklar bulunanı. [*Fr.* Axe focal d'une conique]. ◉ **değişmez ~**, *sin.* ◘ **Değişmez**; ◉ **eş ~ lı**, ◘ **Eşodaklı**; ◉ **gerçek ~**, *opt.* Işınların gerçekten toplandığı nokta. [*Ing.* Real focus; *Fr.* Foyer réel]; ◉ **görüntü ~**, *opt.* Paralel ışınlar halindeki gelen demetten çıkan ışınların kesişme noktası. [*Ing.* Image focus; *Fr.* Foyer-image]; ◉ **görünürdeki ~**, *astr.* ◘ **Görünürde**; ◉ **iki ~ lı**, *opt.* ◘ **İki**; ◉ **irin odağı**, ◘ **İrin**; ◉ **nesne- ~**, *opt.* Çıkan paralel ışınlara tekabül eden gelen ışınların kesişme noktası. [*Ing.* Object focus; *Fr.* Foyer-objet]; ◉ **virtüel ~**, *fiz.* ◘ **Zahirî odak**; ◉ **zahirî (görünen) ~**, *opt.* Işınların uzantılarının kesiştiği nokta. [*Osm. Mihrak-ı mer'i*; *Ing.* Virtual focus; *Fr.* Foyer virtuel]. **~ derinliği**, *fot.* Görüntünün netliği, bozulmadan, duyar tabakanın objektife göre değiştirebildiği çok dar aralık. [*Ing.* Focus depth; *Fr.* Profondeur de foyer].

~ ekseni, *mat.* Elips ve hiperbolde, her iki odaktan geçen eksen *(doğru)*. [*Ing.* Focal axis; *Fr.* Axe focal].

~ ışını, *mat.* Elips, hiperbol ve parabolün bir noktası ile bir odağını birleştiren doğru parçası. [*Ing.* Focal ray].

~ noktası, *sin.* Dışbükey merceğin asal ekseni üzerinde çok uzakta bulunan bir kaynaktan bu eksene koşut olarak gelen ışınların, mercekten geçerken kırıldıktan sonra merceğin öte yanında birleştikleri nokta. [*Ing.* Focal point; *Fr.* Point focal].

~ ötesi uzunluğu, *sin.* Merceklerin sonsuza odaklandıkları vakit bütün cisimlerin seçik olarak görünmeye başladıkları uzunluk. *(Herhangi bir mercek sonsuza odaklandığı vakit, mercekten belirli bir uzaklıktaki noktadan başlayarak sonsuza kadar bütün uzunluklarda yer alan cisimler seçiktir. Bu nokta ile mercek arasındaki uzunluğa odakötesi uzunluğu denir. Öte yandan, bir mercek bu odakötesi uzunluğuna odaklandığı vakit, bu uzaklığın yarısından sonsuza kadar yer alan cisimlerin görüntüsü de seçik olarak verir).* [*Ing.* Hyperfocal distance; *Fr.* Distance hyperfocale].

~ uza lığı, *mat.* Bir koniğin iki odağı arasındaki uzaklık. [*Osm.* Bu'd-ı mihrakî; *Ing.* Focal distance; *Fr.* Distance focale].

~ uzunluğu, *sin.* Merceğin optik merkezi ile odak noktası arasındaki uzunluk. *(Bir alıcıdaki merceğin odak uzunluğu, bu mercek sonsuza odaklandığı vakit, mercek ile boş film arasındaki uzaklıktır. Bu uzaklık mm. ile belirtilir ve merceklerin üzerine yazılır. Değişik odak uzunluğundaki merceklerin kullanıldıkları yerler de ayrı ayrıdır).* [*Ing.* Focal length; *Fr.* Longueur focale].

odaklama, i. *sin.* Seçik bir görüntü elde etmek üzere, görüntüyü tam odak noktasına düşürmek için alıcı merceğinde yapılan düzenleme. [*Ing.* Focusing; *Fr.* Mise au point].

odaklaştırma, i. § ● *fiz.* Odaklaştırmak eylemi. [*Ing.* Focalization; *Fr.* Focalisation]; § ● *nükl.* Bir demet meydana getiren yüklü tanecikleri, uzayın belli bir bölgesinden geçmek zorunda bırakan işlem. [*Ing.* Focalization; *Fr.* Focalisation]; § ● *telvz.* Katod lambasında flüorışıl ekrana çarpan elektron demetinin değme yüzeyini küçültme: *İyi ayarlanmış bir odaklaştırma ile televizyon ekranı üzerinde görüntüyü meydana getiren aydınlık leke, resmi ayrıntılarıyle vermek için yeterince küçültülebilir).* [*Ing.* Focalization, concentration; *Fr.* Focalisation, concentration].

☆ *Eşanl.* **fokalizasyon**.

odaklaştırmak (-i). f. *fiz.* Bir ışık demetini veya bir elektron akısını bir noktada toplamak. [*Ing.* To focalize; *Fr.* Focaliser].

odaklayıcı, i. *sin.* Alıcının çalıştırılması sırasında odaklamayı gerçekleştiren alıcı yönetmeni yardımcısı. [*Ing.* First assistant cameraman, focus puller; *Fr.* Assistant de mise au point, premier assistant, pointeur].

odak.ölçer, b. i. *opt.* ◘ **Fokometre**.

odak.ölçümü, b. i. *opt.* ◘ **Fokometri**.

odaksız, s. *opt.* Odakları sonsuza atılmış merkezî bir optik sistem için kullanılır. *(Sonsuzdaki bir nesnenin görüntüsü de aynı şekilde sonsuza atılır. Birincisinin görüntü odağı ikincisinin nesne odağıyle çakışan iki mercekten yapılma ibr sistem, odaksızdır /Galilei'nin sonsuza ayarlanmış astronomi dürbünü/).* [*Ing.* Afocal; *Fr.* Afocal,-ale,-aux].

☆ *Eşanl.* **afokal**.

odakta, i. *sin.* Odaklamanın tam yapılmış olması durumu, bundan dolayı görüntüde meydana gelen seçiklik. [*Ing.* In focus; *Fr.* Au point].

odalı, i. *teşk. tar.* Topkapı sarayında, has oda, seferli odası, hazine odası, kiler odası v.b. yerlerde oturan ve saraya mensup olan kimse.

~ yeniçeriler, *teşk. tar.* Kalelerde muhafızlık eden kapıkulu yeniçerileri. *(Yerlikulu yeniçerilerden ve yamaklardan ayırmak için bu ad verildi).*

odalık,-ğı, i. § ● Eskiden bir erkeğin nikâhsız olarak aldığı kadın, cariye. [*Ing.* Concubine, odalisk; *Fr.* Concubine, odalisque]; § ● *teşk. tar.* Padişah ve şehzadelerin Saraya alınan cariyeler arasından seçtiği gözde kadın.

odaşık,-ğı, i. § ● *h.d.* Aynı odada oturan veya çalışanların her biri. [*Ing.* Roommate; *Fr. (Camarade)* avec lequel on habite la même chambre]; § ● *ask. tar.* Aynı odaya mensup yenîçerilere verilen ad.

oddi büzgenkası, *anat.* Koledok kanalının onikiparmak bağırsağına açıldığı yerdeki büzgenkas sistemi. [*Ing.* Oddi's sphincter; *Fr.* Sphincter d'Oddi].

oddit,-ti, i. *Fr. oddite. patol.* Oddi büzgenkasının iltihabı. [*Ing.* Odditis].

odeon, i. *esk. Yun. odeion.* § ● Eskiden Atina'da müzik ve şiir yarışmalarının yapıldığı bina; § ● Eskiden çeşitli Yunan devletlerinde müzikli eserlerin temsili için kurulmuş çeşitli tiyatrolara verilen ad. [*Fr.* Odéon].

odinofaji, i. *Fr. odynophagie* < *Yun. odyne*, ağrı + *phagein*, yemek. Ağrılı yutkunma. [*Ing.* Odynophagia].

odinofobi, i. *Fr. odynophobie. tıp.* Marazî ağrı korkusu. [*Ing.* Odinophobia].

odinometre, i. *Fr. odynomètre. tıp.* Ağrıyı ölçme âleti. [*Ing.* Odynometer].

Odipus, öz i. *mit.* ◘ **Oidipus**.

oditoryum /oditor:yum/, i. *Lat. auditorium.* § ● Eski Roma'da ozanları dinlemek üzere toplanılan yer; § ● Konferans, ders, konser vermeye elverişli salon; § ● Radyoevlerinde konser ve temsillerin verildiği ve çok defa çağrılıların da yer aldığı salon. [*Ing.* A lecture room, a concert hall; *Fr.* Auditorium].

☆ *Eşanl.* **dinleme salonu**.

odo-[1], *Yun. hodos*, yol'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Odo-].

odo-[2] **(odont(o)-)**, *Yun. odus, odontos*, dişten alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Odo-, odont(o)].

odograf, i. *Fr. odographe* < *Yun. hodos*, yol + *graphein*, yazmak. Geçilen veya geçilecek olan bir yolun güzergâh çizgisi. [*Ing.* Odograph]; ◉ **bir hareketin ~ ı**, *mek.* Hareketin hız vektörüyle aynı yönde ve eşit olan bir vektörün sabit bir noktadan başlayarak çizdiği eğri. *(Sabit nokta odografın kutbudur. Odografi çizen noktanın t zamanı içindeki hız vektörü «hareketin t zamanı içindeki ivmesi» dir).* [*Ing.* Odontograph of a movement; *Fr.* Odographe d'un mouvement].

odografi, i. *Fr. odographie.* Yolların ve sokakların ayrıntılı olarak çizilmesi. [*Ing.* Odography].

odoko, i. Afrika'da yetişen, *Flacourtiaceae* familyasından *scottellia* cinsinden, bazı ağaçların ince dokulu, açık sarı odunu. [*Ing.* ve *Fr.* Odoko].

odolyograf, i. *Fr. odoliographe* < *Yun. hodos*, yol + *leios*, kaygan + *graphein*, yazmak. Yolların kayganlığını ölçen âlet. *(Odolyograf, ölçü âletleri üzerinden doğrudan doğruya yapılan okumaları bir grafik halinde birleştirir).* [*Ing.* Odoliographer].

odolyometri, i. *Fr. odoliométrie.* < *Yun. hodos*, yol + *aios*, kaygan + *metron*, ölçü, Yolların kayganlığını ölçme tekniği. [*Ing.* Odoliometry].

odometre, i. *Fr. odomètre.* ◘ **Podometre**.

odontalji, i. *Fr. odontalgie. tıp.* Diş ağrısı. [*Ing.* Odontalgia].

odontatrofi, i. *Fr. odontatrophie. (diş hk.)* Diş atrofisi veya dişlerin kusurlu gelişimi. [*Ing.* Odontatrophia].

odontektomi, i. *diş cerr.* Diş çekilmesi. [*Ing.* Odontectomy].

odontit,-ti, i. *patol.* Diş iltihabı. [*Ing.* Odontitis].

odont(o)-, ◘ Odo-.

odontoblast,-tı, i. *-Fr. odontoblaste. sit. İri* çekirdekli büyük hücre; dişözünün çeper kısmında bulunur; görevi fildişi salgılamaktır. *(Bu hücrelerin rolü kemik osteoblastlarınınkine benzer).* [*Ing.* Odontoblast].

odontofobi, i. *Fr. odontophobie. tıp.* Hayvan dişlerinden korkma hali, diş ameliyatlarından anormal derecede korkma, diş çektirme korkusu. [*Ing.* Odontophobia].

odontoglif, i. *Fr. odontoglyphe. diş hek.* Dişleri kazıyarak temizleme âleti. [*Ing.* Odontoglyph].

odontografi, i. *Fr. odontographie. tıp.* Dişlerin tarifi. [*Ing.* Odontography].

odontoid, s. *Fr. odontoïde. tıp.* ◘ **Odontoyid**.

odontojen, i. *Fr. odontogène. diş hek.* Diş etinin içine doğru ilerleyen bir madde. [*Ing.* Odontogen].

odontojenez, i. *Fr. odontogenèse. embriy.* Dişlerin oluşumuyle sonuçlanan süreçlerin tümü. [*Ing.* Odontogenesis].

odontojenik, i. *Fr. odontogénique. diş hek.* Diş gelişimine ait. [*Ing.* Odontogenic].

odontoklast,-tı, i. *Fr. odontoclaste. diş hek.* Süt dişleri köklerinin erimesini sağlayan bir cins hücre. [*Ing.* Odontoclast].

odontoklazi, i. *Fr.* odontoclasie. *diş hek.* Diş kırılması. [*Ing.* Odontoclasis].

odontoksi, i. *Fr. odontoxie. diş hek.* Dişlerdeki intizamsızlık. [*Ing.* Odontoxia].

odontolit,-ti, i. *Fr. odontolite. min.* Fosil kemiklerden veya dişlerden oluşan hidratlı alüminyum fosfata verilen ad. [*Ing.* Odontolite].

☆ *Eşanl.* **sahte firuze**.

odontoliz, i. *Fr. odontolyse. diş hek.* Dişlerin eriyerek kaybolması. [*Ing.* Odontolysis].

odontolog, i. *diş hek.* ◘ **Odontolojist**.

odontoloji, i. *Fr. odontologie. diş hek.* Diş hastalıklarını, çiğneme, yüz estetiği ve

ÇEŞİTLİ ODUNLAR

ADI	OLKESİ	YOĞ.	GÖRÜNÜŞÜ	KULLANILDIĞI YERLER
afrika akajusu	Fildişi Kıyısı	0,5	pembe	marangozluk, kaplamacılık, sandal yapımı
amerika akajusu	Honduras, Küba	0,6	kızıl-esmer	ince marangozluk, kaplamacılık, sandal yapımı
alıç	Avrupa	0,8	kızıl-esmer	tornacılık, ince marangozluk, oymacılık
peltogyne	Brezilya	1	mor	marangozluk, kakmacılık isteka yapımı
ambolne	Indonezya	1	kırmızı	marangozluk
piratinera	Guyana	1,1	mor, esmer benekli	ince marangozluk
anjelik	Guyana	0,9	pembe-gri-esmer	su işleri, tahta parke işleri, fıçıcılık
kızılağaç	Avrupa	0,6	kırmızımsı	modelcilik, makaracılık
turraeanthus	Fildişi Kıyısı	0,6	açık sarı-hareli	marangozluk, kaplamacılık, kalıp yapımı
azobe	Fildişi Kıyısı, Kamerun	1	esmer-kırmızı veya morumsu	doğramacılık, su işleri, travers yapımı, maden kuyularında kılavuz
balata (kırmızı)	Guyana	0,9	şarap tortusu renginde kırmızı	ok yayı, keman yayı
balsa	Ekvator	0,1	pembemsi beyaz	
bete	Fildişi Kıyısı, Kamerun	0,6	esmer damarlı	ısı izolatörü, küçük model yapımı, havacılık
bilinga	Fildişi Kıyısı	0,8	sarı veya bakır rengi	ince marangozluk, kaplamacılık, marangozluk
gül ağacı	Guyana	0,8	sarı-pembe, mor damarlı	marangozluk, tahta parke işleri tornacılık
menekşe ağacı	Brezilya	0,9	mor, siyah damarlı	ince marangozluk, kutuculuk
bose	Fildişi Kıyısı	0,6	pembemsi sarı hareli kokulu	ince marangozluk, kutuculuk
huşağacı	Finlandiya, Avrupa	0,6	parlak sarımsı beyaz	ince marangozluk, sigara kutusu, sandalye, koltuk
kanada huşağacı	Kanada	0,7	dış kısmı beyaz, iç kısmı açık kırmızı	tornacılık, kaplamacılık, yakacak odun, kâğıt hamuru kontrplak yapımı
bubinga	Kamerun, Gabon	0,9	pembemsi esmer kırmızımsı damarlı, hareli	kutuculuk bıçakçılık, fırça yapımı, kaplamacılık
şimşir	Avrupa	1	limon sarısı	kutuculuk, gravürcülük
sedir	Kuzey Afrika	0,6	kırmızımsı sarı, kokulu	sandıkçılık, marangozluk, heykelcilik,
sedro	Orta ve Güney Amerika	0,5	pembe-kırmızı, kokulu	sigara kutusu, sandal yapımı
gürgen	Avrupa	0,8	beyaz	marangozluk, ayakkabı kalıbı yakacak odun
kestane	Avrupa	0,6	esmer	tahta parke, fıçıcılık, sepicilik, maden direği, yakacak odun, kâğıt hamuru
meşe	Avrupa	0,8	az çok açık esmer	çeşitli işler, kaplamacılık, şişe kapağı,
mantar meşesi	Avrupa	0,2	az çok açık esmer	izolasyonlar
kızıl meşe	Kuzey Amerika	0,7	soluk kırmızı-esmer	doğramacılık
yeşil meşe	Avrupa	1,1	kırmızımsı esmer	âlet kundağı, sepileme, yakacak odun
seylan limonu	Seylan	0,9	koyu sarı parlak	ince marangozluk, kakmacılık
üvez	Avrupa	1	esmer kırmızı	resim cetveli, âlet kundağı, tornacılık
kızılcık	Avrupa	1	dış kısmı beyaz, iç kısmı kırmızı	âlet sapı merdiven korkuluğu
dau	Vietnam	0,9	pembemsi gri	Güneydoğu Asya'da her iş için ince
dibetu	Fildişi Kıyısı Kamerun	0,5	sarı parıltılı esmer gri	marangozluk, marangozluk
duglas çamı (üstün kaliteli çam, oregon çamı da denir)	Kuzey Amerika	0,5	dış kısmı belirgin ayrı renkli, iç kısmı pembemsi sarıdan esmere kadar değişir	marangozluk, kâğıt hamuru
duka	Kamerun	0,7	açık esmer pembe	ince marangozluk, kaplamacılık
atzelia	Kamerun	0,8	kırmızımsı koyu sarı	fıçıcılık, doğramacılık, marangozluk
abanoz	Kamerun, Gabon	1,1	siyah, bazen açık damarlı (Macassar abanozu)	kutuculuk, piyano tuşları, müzik âletleri, bıçak sapı
ladin	Avrupa *(Kuzey ülkeler)*	0,4	parlak parıltılı pembemsi beyaz, dış kısmı az belirli	doğramacılık, marangozluk, maden direği, kâğıt hamuru, ambalaj talaşı,
		0,7	beyaz, yeşil damarlı sarımsı	çalgı yapımı
akçaağaç	Avrupa	0,7	en iyileri beneklidir	marangozluk, ince marangozluk
		0,5	yeşilimsi sarı, parlak	
kanada akçaağacı	Kanada			ince marangozluk
framire	Fildişi Kıyısı	0,7	yeşilimsi pembemsi, veya parlak beyaz	marangozluk, ince marangozluk, kalıpçılık, kontrplakçılık
dişbudak	Avrupa	1,3	kestane yeşili, grimsi esmer, kaygan	kaplamacılık, karoseri, kayak yapımı, marangozluk
gayak	Antil adaları			makara, tahta yastık
virjinya ardıcı	Virjinya (A.B.D.)	0,5	pembe veya esmer	
greenheart	Guyana	0,1	siyah damarlı	kurşun kalem yapımı
kayın	Avrupa	0,7	açık pembemsi veya kırmızımsı	gemi inşaatı
hickory	A.B.D.	0,7	dış kısmı pembemsi iç kısmı esmer	kaplamacılık, mobilyacılık, kerestecilik, kâğıt hamuru, yakacak odun
				kayak yapımı, mekik, golf sopası
ilomba	Kamerun	0,5	pembemsi gri beyaz	
iroko	Fildişi Kıyısı Kamerun	0,7	koyu sarı yeşil	kontrplak yapımı
jarrah	Avustralya	1	kırmızı-esmer	marangozluk, gemicilik, köprü inşaatı,
limba	Kongo Gabon Fildişi Kıyısı	0,6	dış kısmı meşe gibi açık renkli, iç kısmı ceviz gibi koyu	yayık yapımı tahta parke işleri, su işleri marangozluk, ince marangozluk, kontrplak yapımı
makore	Fildişi Kıyısı	0,7	açık kırmızı pembe eksenriya hareli	kaplamacılık, kontrplak yapımı, ince marangozluk
hintkestanesi	Ortadoğu	0,5	sarımsı beyaz	
karaçam	Avrupa	0,6	dış kısmı sarımsı beyaz iç kısmı koyu kırmızı esmer	ambalaj, gravürcülük doğramacılık, marangozluk
kiraz	Avrupa	0,6	açık esmer, parlak yaldızlı	
çitlembik	Avrupa	0,7	gri	mobilyacılık, kaplamacılık, çalgı yapımı
movingi	Kamerun	0,7	saman sarısı, yeşilimsi aşı boyası	kamçı sapı, yaba yapımı
naga	Kamerun	0,7	kırmızı parıltılı esmer	marangozluk fıçıcılık, kaplamacılık, kayak yapımı
niangon	Fildişi Kıyısı, Gabon	0,7	grimsi esmer, kaygan	marangozluk, merdiven yapımı
niove	Fildişi Kıyısı Kamerun, Kongo	0,8	Kızıl esmer	marangozluk marangozluk

ADI	ÜLKESİ	YOĞ.	GÖRÜNÜŞÜ	KULLANILDIĞI YERLER
ceviz	Asya	0,7	dış kısmı beyaz, iç kısmı siyah damarlı	kaplamacılık, mobilyacılık, modelcilik, heykelcilik, tüfek kundağı
obeşe	Fildişi Kıyısı Kamerun	0,4	açık sarı	marangozluk, sandık kontrplak yapımı
okume	Gabon	0,4	turuncu pembe	kontrplak yapımı
zeytin	Avrupa	1	saman rengi	tornacılık, heykelcilik, kakmacılık
karaağaç	Avrupa	0,7	dış kısmı beyaz, iç kısmı esmer	arabacılık, aski yapımı, kaplamacılık
ozigo	Gabon	0,6	grimsi pembe	kontrplak yapımı
paduk	Gabon	0,8	parlak kırmızı	marangozluk, ince marangozluk, kaplamacılık, bıçakçılık
pelesenk	Brezilya-Çinhindi, Madagaskar	0,9	mor	marangozluk, kaplamacılık, tornacılık, bıçakçılık
palmiye	Afrika, Guyana	0,6	esmer	ince marangozluk
persimon	A.B.D.	0,8	kızıl esmer	mekik yapımı
kavak	ülkeler		az çok benekli beyaz	marangozluk, ince marangozluk, kontrplak,
	Avrupa ve diğer	0,4		kibrit çöpü, hafif ambalaj
halepçamı	Avrupa	0,6	dış kısmı beyaz, iç kısmı açık renkli	her türlü marangozluk, sandık yapımı
korsikaçamı	Avrupa	0,7	çok reçineli	dış doğrama, gemi yapım işleri
sahil çamı	Avrupa	0,6	dış kısmı sarımsı beyaz, iç kısmı kırmızımsı	marangozluk, doğramacılık, tahta parke işleri, kazık, kâğıt hamuru sandık yapımı, kalıpçılık
avusturya karaçamı	Avusturya	0,5	dış kısmı sarımsı beyaz iç kısmı esmer sarı	maden direği, sandık yapımı
paranaçamı	Brezilya	0,5	sarımsı beyaz	doğramacılık, marangozluk
sarıçam	Avrupa, Batı Asya	0,5	dış kısmı sarımsı beyaz iç kısmı kırmızımsı	marangozluk, doğramacılık
weymouth çamı	Kuzey Amerika	0,4	dış kısmı sarımsı beyaz iç kısmı açık turuncu	sandık, kâğıt hamuru, kutu yapımı
pitchpin	Doğu ve Güneydoğu A.B.D.	0,8	esmer kırmızı, çok reçineli	doğramacılık, su işleri, gemi, fıçı, mobilya yapımı
çınar	Ortadoğu ve her yer	0,7	açık kırmızımsı esmer	marangozluk, tüfek kundağı, kaplamacılık
armut	Avrupa	0,8	açık pembe	gravürcülük, büro malzemesi, heykelcilik, ince marangozluk
elma	Avrupa	0,7	açık sarı-pembe	gravürcülük, heykelcilik, ince marangozluk
primavera	Meksika	0,5	sarı, genellikle ışınsal çizgili	ince marangozluk
redwood	Kaliforniya	0,4	dış kısmı beyaz, iç kısmı kiraz kırmızısı	kalıpçılık, sandıkçılık, mobilyacılık, marangozluk, herek
akasya	Kuzey Amerika, Avrupa	0,8	sarı	arabacılık, herek, fıçı yapımı
sapelli (Fildişi Kıyısında abudikro denir)	Nijerya, Fildişi Kıyısı	0,7	sarı parıltılı, esmer kırmızı	ince marangozluk, kaplamacılık
köknar	Avrupa	0,5	mat beyaz	doğramacılık, marangozluk, sandıkçılık, kâğıt hamuru, ambalâjcılık
satine	Guyana	1	açık esmer kırmızı parlak	kaplamacılık, ince marangozluk
sipo	Fildişi Kıyısı Kamerun	0,6	esmer kırmızı	afrika akajusu gibi aynı işlerde kullanılır
sprus	Kuzey Amerika	0,4	gümüş parıltılı pembemsi	uçak, cetvel sandal yapımı
tek	Vietnam, Birmanya, Cava	0,7	yeşilimsi esmer	gemi inşaatı, fıçıcılık, ince marangozluk
çitola	Kongo	0,7	esmer kırmızı, reçineli	kaplamacılık, marangozluk
tuya	Kuzey Amerika	0,8	kırmızımsı esmer	marangozluk, ince marangozluk
tiama	Fildişi Kıyısı	0,6	kırmızımsı esmer	afrika akajusu gibi aynı işlerde kullanılır
ıhlamur	Avrupa	0,5	pembemsi beyaz	model kabartma, çerçeve, kurşun kalem makara, âlet sapı yapımı
tola	Nijerya, Kongo	0,5	pembe sarı veya esmer	marangozluk, ince marangozluk, fıçıcılık
lâle ağacı	Kanada, A.B.D.	0,4	yeşilimsi sarı	mobilyacılık, kaplamacılık, marangozluk
vavona ◘ REDWOOD				
vakapu	Guyana	0,9	esmer sarı	ince marangozluk
venge	Kamerun	0,9	koyu esmer siyah damarlı	ince marangozluk
zingana	Kamerun	0,8	sarı, koyu esmer damarlı	ince marangozluk

fonetikle ilgili tüm ağız ve diş doku veya organlarındaki bozuklukları inceleme ve tedavi konularını kapsayan uzmanlık dalı: *(dişçilik mesleğini yepmaya yetkili kimselerce uygulanır).* [*Ing.* Odontology]. ◘ **Dişçilik ve stomatoloji.**

odontolojist,-ti, i. *Fr. odontologiste. diş. hek.* Odontolojiyle uğraşan pratisyen, yani diş cerrahı veya stomatolojist hekim. [*Ing.* Odontologist].

odontoloksi, i. *tıp.* Dişlerin düzensizliği, çarpık dişlilik. [*Ing.* Odontoloxia].

odontom, i. *Fr. odontome. diş. cerr.* Diş folikülündeki bir kısım hücrelerin anormal olarak çoğalmasıyla oluşan ur. [*Ing.* Odontoma].

odontometre, i. *Fr. odontomètre.* Bir posta pulunun kenarındaki tırtılların tipini ve sayısını ölçmeye yarayan, dereceli küçük ölçek. [*Ing.* Odontometer].

odontonomi, i. *Fr. odontonomie. tıp.* Diş terminolojisi, dişçilik terimleri. [*Ing.* Odontonomy].

odontonozoloji, i. *Fr. odontonosologie. diş. hek.* Diş hastalıklarından bahseden tıp dalı. [*Ing.* Odontonosology].

odontonöralji, i. *Fr. odontonomie. diş hek.* Nevraljik diş ağrısı, diş hastalığından ileri gelen nevralji. [*Ing.* Odontoneuralgia].

odontopati, i. *Fr. odontopathie. diş hek.* Diş hastalığı. [*Ing.* Odontopathy].

odontoraji, i. *Fr. odontorragie. diş hek.* Diş çıkarıldıktan *(çekildikten)* sonra diş cukurunun kanaması. [*Ing.* Odontorrhagia].

odontosel, i. *Fr. odontocèle. diş hek.* Diş yuvası kisti. [*Ing.* Odontocele].

odontosi, i. *diş hek.* Diş yumuşaması. [*Ing.* Odontocia].

odontoskop.-pu, i. *Fr. Odontoscope. diş hek.* Dişleri muayeneye yarayan ayna, diş aynası. [*Ing.* Odontoscope].

odonto-stomatoloji, i. *Fr. odonto-stomatologie. diş. hek.* Ağız ve diş hastalıklarının incelenmesi ve tedavisinde diş tabipleriyle stomatolojistlerin faaliyetini kapsayan bilim. [*Ing.* Odontostomatology].

odontoterapi, i. *Fr. odontothérapie. diş hek.* Diş tedavisi. [*Ing.* Odontotherapy].

odontotomi, i. *Fr. odontotomie. diş hek.* Dişi kesme ameliyesi. [*Ing.* Odontotomy].

odontotripi, i. *diş cerr.* Dişi delme, diş içinden cerahat çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Odontotrypy].

odontoyid, s. *Fr. odontoïde.* § ● Diş şeklinde, dişsi, dişbiçim; § ● i. Eskiden balıkların fosil dişlerine verilen ad. [*Ing.* Odontoid; *Fr.* Odontoïde].

~ çıkıntı, *anat.* İkinci boyun omurundaki *(eksen kemik)* büyük dikey çıkıntı *(Başın dönüş hareketleri bu çıkıntı ile gerçekleşir. Odontoyid çıkıntı atlas kemiğinin arka kemeri ile eklem oluşturur).* [*Ing.* Odontoid apophysis; *Fr.* Apophyse odontoïde].

odotakimetre, i. *Fr. odotachymètre. otom.* Eskiden otomobillerde, hem kilometre saati, hem de hız göstergesi görevi yapan magnetik cihaz. [*Ing.* Odotachymeter].

odun, i. *esk. T. otun.* § ● Yakılmak üzere kesilerek parçalara ayrılmış ağaç. [*Ing.* Firewood; *Fr.* Bois de chauffage]; § ● *mec.* Kavrayışsız ve kaba kimse, görgüsüz. [*Ing.* Stupid, coarse fellow; *Fr.* Lour-

daud; rustre]; § ● *(Geniş anlamda)* Dayak, sopa. [*Ing.* Cudgel]; § ● *bot.* Bitkilerde besisuyu ileten damarları birleştiren özekdokudan oluşan madde. *(Büyük bitkilerde kök, gövde ve dal gibi kısımlar bu maddedendir).* [*Ing.* Wood; *Fr.* Bois]; ◉ ~ **lu kâğıt,** *matb.* İçinde herhangi bir miktar odun hamuru olan kâğıt cinsleri. [*Ing.* Paper made of mechanical wood pulp; *Fr.* Papier avec bois]; ◉ ~ **suz kâğıt,** *matb.* İçinde mihanikî odun hamuru bulunmayan, yalnız paçavra veya selüloz veya her ikisinin karışmasından elde edilen kâğıt cinsi. [*Ing.* Paper without wood-pulp; *Fr.* Papier exempt de pâte de bois]; ◉ **dış** ~, *ağ. iş.* ◘ **Dışodun**; ◉ **diri** ~, *bot.* Canlı elemanlar *(öz ışınları ve odun parankiması)* taşıyan, fizyolojik aktivitesi bulunan, öz oduna oranla daha açık renkli olan ve onu çepeçevre saran oduna verilen ad; ◉ **fayrap** ~ **u,** *den.* ◘ **Fayrap**; ◉ **fosil** ~ **lar,** *paleobot.* Dünyanın torlarda doğal kusur olarak meydana gelen oluşum. [*Ing.* Fossil wood; *Fr.* Bois fossiles]; ◉ **göbek** ~ **u,** ◘ **Göbek**; ◉ **gürgen** ~ **u,** *ağ. iş.* ◘ **Gürgen**; ◉ **ilkbahar** ~ **u,** *bot.* Yıllık büyüme halkasının iç kısmı. [*Ing.* Spring wood; *Fr.* Bois de printemps]; ◉ **kömürlük** ~, *orm.* Ormanda kömür yapmak için hazırlanan 2-8 sm. çapında 60-70 sm. boyunda odun parçaları; ◉ **meşe** ~ **u,** *mec.* «*Kalın kafalı, anlayışsız, kaba*» anlamında hakaret sözü olarak kullanılır. [*Ing.* Blockhead; *Fr.* Lourdaud]; ◉ **sonbahar** ~ **u,** *bot.* Ağaç gövdelerinde bulunan yıllık büyüme halkasının dış kısmı. [*Ing.* Autumnal wood; *Fr.* Bois d'automne]; ◉ **öz** ~, *bot.* Canlı elemanlar fizyolojik etkinliği bulunmayan ve diri odunla çevrilmiş gövdenin iç kısmında yer alan, daha koyu renkli olan oduna verilen ad. ◘ *ŞEKİL: 89.*— **BİTKİ**; ◉ **yakacak** ~, *orm.* Yakılmak üzere kullanılan odun.

~ **ağa,** *dey.* «*Kalın kafalı*» anlamında hakaret sözü. [*Ing.* Blockhead; *Fr.* Lourdaud].

~ **arısı,** *zool.* ◘ **Arı.**

~ **arısıgiller,** *zool.* ◘ **Odunarısıgiller.**

~ **biti,** *zool.* ◘ **Odunbiti.**

~ **damarları,** *bot.* Bitkilerde besisuyunu yapraklara ve öteki organlara ileten ve zarları odunlasmış hücrelerden meydana gelen ince borular. [*Osm.* Eviye-i haşebiye; *Ing.* Ligneous veins; *Fr.* Vaisseaux ligneux].

~ **gazı,** *sny.* ◘ **Gaz²**.

~ **gibi,** *dey.* Anlayışsız, kalın kafalı, görgüsüz, kaba. [*Ing.* Stupid, coarse person].

~ **kalbi,** *bot.* Odunsu bitkilerin gövdelerinin merkezi kısmında bulunan iletim işi görmeyen, odun kısmı. [*Ing.* Heart-wood; *Fr.* Cœur du bois].

~ **kesmek,** *orm.* Ağacı bir âletle dip kısmından kesip bulunduğu yerden ayırmak. [*Ing.* To cut firewood].

~ **kırmak,** *orm.* Odunu ocağa veya sobaya girebilecek biçimde boyca ufak parçalara ayırmak.

~ **kömürü,** Odunun kapalı yerde ısıtılmasıyle elde edilen ve kalori değeri düşük olan kömür cinsi. [*Ing.* Charcoal, vegetable coal; *Fr.* Charbon de bois].

~ **kurdu,** *zool.* (a) Kurtçukların odunlarda açtığı yuvarlak deliklerden dolayı *Anobiidae* familyasından kınkanatlı böceklere verilen ad. [*Ing.* Death-watch beetle, wood fretter; *Fr.* Vrillette]; (b) ◘ **Tahta kurdu.**

~ **lifi,** *ağ. iş.* Yaşlanan ağaçta sertleşen ve besin iletimi yapmayan gözeler topluluğu.

~ **özü,** ◘ **Odunözü.**

~ **parenşimi,** *bot.* Odun içerisinde uzunluk doğrultusunda trahe ve thareidlerin arasında yer alan, öz ışınları parenkima hücrelerine benzeyen bir veya çok sıralı elemanlar. [*Ing.* Parenchyma; *Fr.* Parenchyme].

~ **ruhu,** *kim.* ◘ **Metanol.**

~ **soymuk demeti,** *bot.* Ortak bir kılıf içinde bulunan odun ve soymuk damar demeti. *(Çiçeksiz damarlı bitkilerde iletim ödevi görür).* [*ing.* Stele; *Fr.* Cordon libéro-ligneux, stèle].

~ **yağı,** ◘ **Çin yağı.**

~ **yarmak,** *orm.* Kesilmiş odunlardan kalın olanlarını boylamasına parçalamak. [*Ing.* To chop wood].

odun.arısıgiller, ç. b. i. *zool.* Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımından, ağaçların odun katında gelişerek büyük zararlara yol açan böcekleri kapsayan bir familya. [*Lat.* ve *Ing. Siricidae; Fr.* Siricidés].

odun.biti, b. i. *zool. Corrodentia* takımının, *Atropidae* familyasından bir böcek biti. Evlerde kitap bitleriyle birlikte *(Liposcilis)* görülür. Oldukça hızlı koşar. [*Lat. Atropos pulsatorium*].

oduncu, i. § ● Odun satan kimse. [*Ing.* Firewood dealer; *Fr.* Marchand du bois]; § ● Ormanlarda odun kesen kimse. [*Ing.* Wood-cutter; *Fr.* Bûcheron].

~ **bıçkısı,** *ağ. iş.* Uçlarına doğru daralan, geniş ve uzun lamalı bıçkı. İki tarafındaki saplarından tutularak kullanılır. [*Osm.* Kolastarı].

oduncul, s. ve i. *zool.* Ağaçla beslenen böceklere denir. [*Ing.* Xylophagous; *Fr.* Xylophage, lignivore].

odunculuk,-ğu, i. Odun kesme veya satma işi. [*Ing.* Cutting or selling wood; *Fr.* Métier de celui qui vend du bois de chauffage, métier de bûcheron].

odunlaşma, i. § ● *bot.* Kimi bitki hücrelerinin odun özü denilen bir kimyasal madde alarak odunsu bir hale girmeleri olayı. Odun özünün, bir bitkisel dokunun selüloz zarlarına işlemesi. [*Osm.* Tahaşşüp; *Ing.* ve *Fr.* Lignification]; § ● *mec.* Kabalaşma ve lâf anlamaz hale gelme.

odunlaşmak, nsz. f. § ● *bot. (bitkilerde)* Odun haline gelmek. [*Ing.* To lignify; *Fr.* Se lignifier]; § ● *mec.* Kabalaşmak.

odunluk,-ğu, i. § ● Odunların topluca konulduğu yer. [*Ing.* Woodshed; *Fr.* Bûcher]; § ● *mec.* Kabalık, görgüsüzlük; § ● s. Odun haline getirilip yakılmaya elverişli *(ağaç).* [*Ing.* Tree suitable for firewood].

odun.özü, b. i. Odunda bulunan katı maddelerden birine verilen ad. *Odunözü*'nün bileşiminde *vanilin* ve *koniferin* gibi glikozitler de bulunur. Odunözü sıcakken ve basınç altında nitrik asid ve potasla karıştırılırsa erir. Amonaklı füksin ile koyu kırmızıya boyanır. Hidrokkorit asid katılmış floroflüsin pirokatesinde kızıl renk alır. Odunözünün fizyolojik görevi bitkiye destek olmak ve ham besisuyunu taşımaktır. [*Ing.* Madde-i haşebiye; lignin; *Fr.* Lignine].

odunsu, s. § ● Odun niteliğinde olan, oduna benzeyen. [*Osm.* Haşebî; *Ing.* Ligneous, woody; *Fr.* Ligneux,-euse]; § ● Sapının dirençli durabilmesi içinde yeteri kadar odun demeti bulunan bitkilere denir. [*Ing.* Ligneous; *Fr.* Ligneux,-euse]; § ● *orm.* Bir ağacın gövde ve dallarında ortadaki öze ve kabuğun altındaki yalancı oduna verilen sıfat.

~ **damarlar,** *bot.* ◘ **Odun damarları.**

~ **turba,** *trm.* Bataklık vejetasyonu olarak bulunan ağaçların organik yığılımı.

odyofon, i. *Fr. audiophone. fiz.* Sesleri kuvvetlendirmeye yarayan akustik âlet. *(Geniş bir yüzey üzerine ses dalgalarını alan, sertleştirilmiş kauçuk veya verniklenmiş karton levhadan meydana gelir. Üst kenarında, dişlere veya elmacık kemiğine takılan küçük bir madenî levha bulunur. Aletin çalışma ilkesi, seslerin kafa kemikleri tarafından kuvvetlendirilmesine dayanır).* [*Ing.*Audiphone].

odyofrekans, i. *Fr. audiofréquence. fiz.* Alternatif akımların, saniyede 50 ile 10.000 devir arasında değişen ve telefonda duyulabilir sesler üreten frekansı. [*ing.* Audio frequency].

☆ *Eşanl.* **duyulan frekans.**

odyogram, i. *Fr. audiogramme. fiz.* İşitme eşiğinin frekansa göre değişimlerini gösteren grafik. [*Ing.* Audiogram].

☆ *Eşanl.* **duyulan frekans.**

odyometre, i. *Fr. audiomètre. fiz.* Odyometride kullanılan ölçme cihazı. [*Osm.* Mikyas-ı saffet-i hava; *Ing.* Audiometer]

☆ *Eşanl.* **işitme ölçme cihazı.**

odyometri, i. *Fr. audiométrie. fiz.* İşitme cihazının niteliklerini değerlendirmeye yarayan ölçmelerin tümü. [*Ing.* Audiometry].

☆ *Eşanl.* **işitme ölçümü.**

odyon, i. *Fr. audion. radyotekn.* Eskiden triyod lambaya verilen ad. [*Ing.* Audion].

odyovizüel, i. *Fr. audio-visuel. eğt.* ◘ **İşitme-görme.**

oen (o)-, *Yun. oinos,* şarap'tan alınan ve bazı kelimelerin yapısına giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Oen(o)-].

oerstedit,-ti, i. *Fr. œrstedite. min.* Titanlı zirkon çeşidi; bileşiminde ayrıca demir, kalsiyum ve magnezyum bulunur.

oerstit,-ti, i. *Fr. œrstite (Ooersted'in adından) met.* Titan ve kobaltlı özel çelik; güçlü bir gideren alan ve büyük bir kalıcı mıknatıslanma özelliği taşıdığı için sürekli mıknatıs yapımında kullanılır. [*Ing.* Oerstite].

oestridioz, i. *Fr. œstridiose. vet.* Oestrus kurtçuklarının sebep olduğu hastalık. *(Koyunlarda Oestrus ovis'in kurtçukları önce bir burun sinüziti, sonra dolap hastalığındakine benzer bozukluklar meydana getirir).* [*Ing.* Oestridiosis].

of, *ünl.* § ● Kullanıldığı yere ve sesin tonuna göre çeşitli duyguları ifade eder. Bezginlik, bıkkınlık, sıkıntı, usanç belirtir: *Of, şu toprak açılsa da yerin dibine geçebilsem! Of, bırakalım bu konuyu artık! Of, nerdeyse patlayacağım!* [*Ing.* Ugh! expression of grief, pain, disgust or annoyance; *Fr.* Ô! oh! *(exprime la douleur, l'affliction, l'impatience)];* § ● Acı, ağrı, ıstırap belirtir: *Of, başım çatlıyor!* § ● Yorgunluk: *Of, bu yokuş insanı öldürür;* § ● Şikâyet, yakınma: *Of, bu kolumun ağrısı geçmeyecek mi?;* § ● Usanç veren bir şeyin bitişinde duyulan rahatlamanın belirtisi olarak.

~ **çekmek (demek),** *dey.* Duyduğu sıkıntı, acı ve üzüntü v.b.'yi uzun «*of*» sesi çıkararak belli etmek.

ofidizm, i. *Fr. ophidisme. patol.* Yılan zehiri ile zehirlenme. [*Ing.* Ophidism].

ofidyofili, i. *Fr. Ophidiophilie. tıp.* Hastalık derecesinde yılan sevgisi. [*ing.* Ophidiophilia].

ofidyofobi, i. *Fr. ophidiophobie. tıp.* Hastalık derecesinde yılan korkusu. [*Ing.* Ophidiophobia].

ofikalsit,-ti, i. *Fr. ophicalcite. min.* Kalsit ile serpantinden meydana gelen billûrsu kireçtaşı. [*Ing.* Ophicalcite].

ofikleid,-di, i. *Fr. ophicléide. müz.* Bakırdan yapılmış nefesli çalgı; uzun süre bandolarda kullanıldı. «*Anahtarı*» denen kaldıraçlarla açılır kapanır delikleri vardır. [*Ing.* Ophicleide].

ofilkalk, i. *Fr. ophilcalce. petr.* Yeşil ve beyaz renkli başkalaşım kayası; almaşık damarlardan veya serpantin ile kireçtaşından meydana gelmiştir. *(Güzel parıltılar verdiği için yapıların dekorasyonunda kullanılır).*

ofis, i. *Fr. office.* § ● İşyeri, daire, büro. [*Ing.* Office, department]; § ● *huk.* (a) Bir bakanlığın belirli konularda, özellikle ticarî, sınaî ve iktisadî alanlarda ihtisas sahibi olan bürosu; (b) Devletin, iktisadî ve sınaî nitelikte bir faaliyeti yürütebilmek için idarî ve malî özerkliğe sahip olmak ve tüzel kişiliği bulunmak üzere kurduğu kamu kurumu. [*Ing.* Department]; ◉ **emanet** ~ **i,** ◘ **Emanet**; ◉ **kasa** ~ **i,** *muh.* ◘ **Kasa.**

ofit,-ti, i. *Fr. ophite. min.* Yılan derisini andıran ve üzerinde küçük beyaz lekeler bulunan yeşil renkli diyabaz. [*Ing.* Ophite].

ofitik, s. *Fr. ophitique. petr.* İç içe girmiş feldispat billûrları ile bunların arasını dolduran büyük piroksen parçalarından meydana gelen bir doku için kullanılır. *(İç*

kayalarda rastlanan dokulardan birldir). [*Ing.* Ophitic].

oflyaz, i. *Fr. ophiase.* Saç dökülmesinin bir çeşidi. *(Saçlar veya kıllar yer yer dökülür, birbirinden ayrı saçsız alanlar ortaya çıkar).* [*Ing.* Ophiasis].

oflyolit,-tl, *i. Fr. ophiolite. petr.* Serpantin çeşidi. [*Ing.* Ophiolite].

oflyoloji, oflyografi, i. *Fr. ophiologie* veya *ophiographie.* Yılanları inceleyen bilim. *(Sürüngenler, biliminin önemli bir dalıdır).* [*Ing.* Ophiology, ophiography].

ofkarmak, f. *(Beygir v.b. hk.)* Derin nefes almak.

oflamak, geçz. f. *yans.* «*Of*» sesi çıkararak duyduğu sıkıntı, acı, üzüntü v.b. bir duyguyu dışa vurmak: *Bizde oflamak huyu yoktur beyim, bizim işimiz oh ohla gider!* [*Ing.* To ejaculate, «ugh»; *Fr.* Geindre, gémir]; ◉ **oflayıp puflamak,** *dey.* «*Of*», diyerek sıkıntıyı belli etmek. [*Ing.* To say «ugh» from weariness or heat].

oflaz, s. *h.d.* Güzelliği dolayısıyla beğenilen. [*Osm.* Nefis; *Ing.* Beautiful, fine, perfect; *Fr.* Délicieux,-euse].

ofort,-tu, i. *Fr. eau-forte.* § ❶ Piyasada satılan nitrik asid. [*Ing.* Aqua fortis]. § ❷ Bir bakır plakanın derişik nitrik asid *(kezzap)* etkisinde bırakılmasıyle elde edilen baskı.

ofretit,-tl, I. *Fr. offrétite. min.* Kalsiyum ve potasyumlu zeolit; kabazi'ye benzer. [*Ing.* Offretite].

ofris, I. *Lat.* < *Yun. ophrus,* kaş. *bot.* Birçeneklller *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Salepgiller *(Orchidaceae)* familyasından, yaprakları ve çiçekleri örümceğe, sineğe, arıya benzer acayip biçimli orkide. Genellikle kalkerli topraklarda yetişir; süs bitkisi olarak bahçelerde de yetiştirilir. Türkiye'nin birçok bölgelerinde yetişir. Yumruları müsilaj bakımından zengindir; *Tubera salep* drogunu verir. Yumuşatıcı olarak kullanılır. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Ophrys].

ofriyon, I. *tıp.* Orbitaüstü enine çizgisinin orta noktası. [*Ing.* Ophryon].

ofsayd, i. *Ing. offside. sp.* Futbolda, top bir kale yönünde hareket halindeyken, o kaleye akın yapan takım oyuncularından birinin, karşı takım kalecisine, karşı takım oyuncularından en yakın olanıyle aynı hizada veya ondan daha yakın bulunması. *(Ofsayd durumundaki oyuncu gol için haksız bir avantaja sahip olduğundan hakem bu harekete izin vermez ve bu oyuncunun bulunduğu yerden oyuncunun takımı aleyhine serbest vuruş yaptırır. Futbol maçlarında kornerden ve taçtan ofsayd olmaz).* [*Fr.* Hors-jeu].

ofset,-tl, i. *ing. offset,* aktarma, *graf. san.* § ● Kalıp izleri önce kauçuğa, oradan da kâğıda geçirmeye dayanan çift kopyalı baskı usulü. [*Fr.* Offset]; § ● *(Geniş anlamda). matb.* Ofset baskı makinesine verilen ad. Bir kalıp *(çinko)* kazanı *(silindiri),* bir kauçuk kazanı *(silindiri)* ve bir baskı kazanı *(silindiri)* boya tertibatı, kâğıt verme ve kâğıt çıkarma tertibatları vardır. Her üç silindir *(kazanı)* ayrı büyüklüktedir. Ofset makineleri tek renkli, çift renkli, üç ve dört renkli olarak imal edilmektedirler. Kâğıdına ve rengine göre değişmek üzere bu makineler saatte 2-8 bin baskı basarlar. [*Ing.* Offset machine; *Fr.* Presse offset]; ◉ **büro ~ I,** Genellikle devlet dairelerinde veya şirketlerde kullanılan, küçük boyutlu ofset makinesi; ◉ **kuru ~,** *graf. san.* Ofset makinelerinde çift kopya ile fakat ıslatmadan yapılan baskı usulü. *(Bu usulle tipografi tekniğinde olduğu gibi kabartma kalıplar ve suda eriyen boyalar kullanılarak özellikle tahvil ve hisse senetleri basılır. Bir başka usul olan Pantone'da, baskı yapmayan yüzeyi, yağlı mürekkebi tutmayan bir civa alaşımıyle kaplanmış kalıplar kullanılır).* [*Ing.* Dry offset; *Fr.* Offset à sec]; ◉ **tlf ~,** *graf. san.* Milimetrenin birkaç yüzde biri derinliğinde oyulmuş baskı yüzeyi, baskı sırasında sürtünmeden doğacak aşınmaya çok iyi dayanan ofset kalıpları hazırlama usulü. *(Bu usulde, asidle silme sırasında kalıbın baskı yapmayan kısımlarını korumak için yeterince dayanıklı balık tutkalı, arap zamkı sentetik kola esaslı duyar tabakalar kullanılır).* [*Fr.* Offset creux].

~ kâğıdı, *kâğıtç.* Ofset baskılarında kullanılan kâğıt. [*Ing.* Offset paper; *Fr.* Papier offset].

~ kalıbı, *matb.* ◘ **Kalıp.**

~ makineleri, *matb.* ◘ **Ofset².**

~ rotatif makinesi, *matb.* Rule kâğıttan baskı yapan ofset baskı makinesi. *(Bu makineler çok süratli olup, saatte 8-20 bin baskı yaparlar. Bunların her türlü gazete, ambalâj ve kitap için modelleri vardır).* [*Ing.* Reel-fed offset rotary printing press; *Fr.* Machine rotative à offset].

ofsetçi, i. *matb.* Ofset baskı yapan basımevi sahibi veya işçi. [*Ing.* Lithographie printer; *Fr.* Offsetiste].

oftalm(o)-, *Yun. ophthalmos,* Gözden alınan ve bir çok kelimelerin yapısına giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Ophtalm(o)-].

oftalmektomi, i. *Fr. ophtalmectomie. cerr.* Gözün ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Ophthalmectomy].

oftalmi, i. *Fr. ophtalmie. patol.* Gözdeki iltihaplı hastalıkların genel adı. [*Ing.* Ophthalmia]. ☆ *Eşanl.* **göz iltihabı;** ◉ **kükürtçü ~ si,** *patol.* ◘ **Kükürt;** ◉ **sempatik ~,** Sağlam bir gözde, öbür gözdeki travmadan veya kratinleşmeden ileri gelen iltihap belirtisi. [*Ing.* Sympathetic ophthalmia; *Fr.* Ophtalmie sympathique].

oftalmik, s. *Fr. ophtalmique. oft.* Göze ait. [*Ing.* Ophthalmic].

oftalmit¹, I. *Fr. ophtalmite. patol.* Gözküresi iltihabı. [*Ing.* Ophthalmitis].

oftalmit²,-tl, I. *Fr. ophtalmite. min.* Bir agat çeşidi; içinde gözbebeğine benzeyen eşmerkezli daireler görülür. [*Ing.* Ophthalmite].

oftalmodesmit,-tl, I. *Fr. ophtalmodesmite. patol.* Göz kirişlerinin iltihabı. [*Ing.* Ophthalmodesmitis].

oftalmodini, i. *Fr. ophtalmodynie. oft.* Göz ağrısı *(romatizması).* [*Ing.* Ophthalmodynia].

oftalmograf, i. *Fr. ophtalmographe.* Okuma sırasında göz hareketlerini tespit eden âlet. [*Ing.* Ophthalmograph].

oftalmokonyoz, i. *Fr. ophtalmoconiose. oft.* Tozdan ileri gelen göz hastalığı. [*Ing.* Ophthalmoconiosis].

oftalmokopi, I. *Fr. ophtalmocopie. oft.* Göz yorgunluğu. [*Ing.* Ophthalmocopia].

oftalmolit,-tl, I. *tıp.* Gözyaşı taşı. [*Ing.* Ophthalmolith].

oftalmolog, I. *Fr. ophtalmologue, ophtalmologiste. tıp* Göz hastalıkları uzmanı, göz doktoru. [*Ing.* Ophthalmologist].

oftalmoloji, I. *Fr. ophtalmologie.* § ❶ Gözün yapısı, çalışması ve hastalıklarıyle uğraşan bilim dalı. [*Ing.* Ophthalmology]; ☆ *Eşanl.* **Göz hastalıkları bilimi;** § ❷ Bununla ilgili tıp uzmanlık dalı. [*Ing.* Ophthalmology].

oftalmolojik, i. *Fr. ophtalmologique. oft.* Oftalmolojiye ait. [*Ing.* Ophthalmologic].

oftalmomalasi, i. *Fr. ophtalmomalacie. oft.* Göz yuvarının yumuşaması ve hacminin azalması şeklinde ortaya çıkan göz atrofisi; hemen hemen daima genel bir iltihaplı hastalığın sonucudur. [*Ing.* Ophthalmomalacia].

oftalmometre, I. *Fr. ophtalmomètre.* ◘ **Astigmatölçer.**

oftalmometri, I. *Fr. ophtalmométrie. oft.* Gözün kırılma derecesinin tespiti. [*Ing.* Ophthalmometry].

oftalmomikoz, I. *Fr. ophtalmomycosis. patol.* Mantarlardan meydana gelen göz hastalıkları. [*Ing.* Ophthalmomycosis].

oftalmomiyozit,-tl, I. *Fr. ophtalmomyosite, oft.* Göz kası iltihabı. [*Ing.* Ophthalmomyositis].

oftalmonevrit,-tl, i. *Fr. ophtalmonévrite. oft.* Göz siniri iltihabı. [*Ing.* Ophthalmoneuritis].

oftalmopati, I. *Fr. ophtalmopathie.. oft.* Göz hastalığı. [*Ing.* Opthalmopathy].

oftalmopleji, i. *Fr. ophtalmoplégie. oft.* Gözdeki hareket kaslarının felci. [*Ing.* Ophthalmoplegia] ◉ **çekirdek ~ si,** Göz hareket sinirleriyle duyu sinirinin başlangıcındaki sinir çekirdek ve demetlerinde beliren bozukluklardan ileri gelen oftalmopleji. [*Ing.* Nuclear ophthalmoplegia; *Fr.* Ophtalmoplégie nucléaire]; ◉ **dış ~,** Göz yuvarı dışındaki kasların *(göz yuvarını ve göz kapaklarını hareket ettiren kaslar)* felci. [*Ing.* External ophthalmoplegia; *Fr.* Ophtalmoplégie externe]; ◉ **iç ~,** Gözbebeği büzgen kası ile kirpiksi cisim kasının felci. [*Ing.* Ophthalmoplegia interna; *Fr.* Ophtalmoplégie interne].

oftalmoraji, i. *Fr. ophtalmorrhagie.* Göz kanaması. [*Ing.* Ophthalmorrhagia].

oftalmoreaksiyon, I. *Fr. ophtalmoréaction. patol.* Teşhis amacıyle göze bir damla mikrop toksini veya tüberkülin akıtılınca meydana gelen alerjik tepkime. *(Bu usul insana az uygulanır, fakat hayvanlar üstünde yapılan fizyolojik araştırmalarda sık kullanılır).* [*Ing.* Ophthalmoreaction].

oftalmoreksi, i. *Fr. ophtalmorrexie. oft.* Göz küresi yırtılması. [*Ing.* Ophthalmorrhexis].

oftalmoskop,-pu, i. *Fr. ophtalmoscope. tıp.* Gözün içini muayene için kullanılan âlet. Basit oftalmoskop ortası delik içbükey bir aynadır. Hekim bir sapın ucunda bulunan bu ayna ile bir lambanın ışığını hastanın gözüne yansıtarak aynanın deliğinden gözün içine bakar. Elektrikli oftalmoskop, ışığı kendi ekseni doğrultusunda yönelttiği için kullanılışı daha kolaydır. [*Ing.* Ophthalmoscope]. ◘ *ŞEKİL: 553.*— **TIP ALETLERİ.**

oftalmoskopi, i. *Fr. ophtalmoscopie. oft.* Oftalmoskop ile göz içinin muayenesi. [*Ing.* Ophthalmoscopy].

oftalmostat,-tı, I. *Fr. ophtalmostat. oft.* Göz ameliyatlarında göz kapaklarını açık ve göz yuvarını sabit tutmaya yarayan âlet. [*ing.* Ophthalmostat].

oftalmotermometre, i. *Fr. ophtalmothermomètre.* oft. Göz hararetini kaydetme cihazı. [*Ing.* Ophthalmothermometer].

oftalmotomi, I. *Fr. ophtalmotomie. cerr.* Göz ameliyatı. [*Ing.* Ophthalmotomy].

oftalmotonometre, i. *Fr. ophtalmotonomètre. oft.* Göziçi basıncını ölçme âleti. [*Ing.* Ophthalmotonometer].

Ogham, öz. i. *dilb.* Bilinen en eski kelt yazısına verilen ad. *(Irlanda'da icat edilen ogham yazısı, Iskoçya, Galler ülkesi ve İngiltere'de Irlandalı göçmenler tarafından kullanıldı. Harfler, az çok uzun, yukarı aşağı veya bir temel çizgisini kesecek şekilde çizilen çizgilerden meydana gelir. Ogham yazısıyle yazılmış, büyük kısmı Irlanda'da bulunan ve en eskisi IV. yüzyıldan kalma 300'den fazla yazıt bulunmuştur).* [*ing.* ve *Fr.* Ogham].

ognat,-tı, i. *Fr. augnathe* < *Yun. au,* ikinci + *gnāthos,* çene, *terat,* İki başlı ucube. *(İkinci baş, normal çene yapışık bir alt çeneden ibarettir).* [*Ing.* Augnathus].

oğalamak (-i), f. ◘ **Ovalamak.**

oğan, i. *esk. T. ogan* veya *Ugan. esk.* Tanrı.

oğdurmak (-i), f. ◘ **Ovdurmak.**

Oğlak, öz. i. *astr. Lat. capricornus.* (a) Bir burçlar kuşağı takımyıldızına verilen ad; bazı eski gök haritalarında *(Flamsteedin haritasında)* teke şeklinde veya tekeye benzer garip bir yaratık gösterilirdi. Aslında takımyıldız adını, Kızıldeniz'de bulunan boynuzlu bir balıktan alır. Bu takımyıldızın 3. kadirden ikl *B* ve *δ* yıldızı vardır. Takımyıldızın sağ ucunda bulunan ve çok parlak olmayan *a* yıldızı, bileşenleri 3,8 ile 4,5 kadirden olan ve çıplak gözle hemen hemen ayrıntılı olarak görülebilen bir çift yıldızdır; (b) Güneş'in kış dönencesine girdiği ve eskiden aynı adı taşıyan takımyıldızla çakıştığı onuncu burç'lar kuşağı burcu. *(Günümüzde bu burç, ılım noktalarının gerilemesi sonucu Yay takımyıldızıyle çakışmaktadır).* [*Osm.*

Cedi, burc-ı büz, burc-ı udi; *Ing.* Capricorn; *Fr.* Capricorne].

~ dönencesi, (a) Gök ekvatorunun güneyinde -23°27'lik bir yükseklimde bulunan ve kış dönencesinde Güneş'in Oğlak burcuna girdiği anda günlük hareketini çizer görüldüğü gökküresi paraleli; (b) *(Geniş anlemda)* Tropikal denen bölgenin güneyini sınırlayan ve 23°27' güney enleme tekabül eden yerküre paraleli. *(Güneş, yılda iki kere bu bölgenin her noktasının başucundan geçer).* [*Osm.* Medâr-ı cedi; *Ing.* Tropic of Capricorn, South tropic; *Fr.* Tropique du Capricorne].

oğlak,-ğı, i. *esk. T.* Keçi yavrusu. [*Ing.* Kid; *Fr.* Chevreau].

oğlan, i. < *oğul* > *oğul-an.* § ● Erkek çocuk: *Çocukların ikisi oğlan.* [*Ing.* Boy; *Fr.* Garçon, garçonnet]; § ● İskambil kâğıtlarında bacak. [*Ing.* Knave, jack; *Fr.* Valet]. ☆ *Eşanl.* vale; § ● Cinsel sapınca uğramış erkeklerin zevkine hizmet eden sapık erkek çocuk. [*Ing.* Catamite; *Fr.* Mignon, giton]; § ● Genç uşak: *Bizim oğlanı çarşıya gönderdim, hâlâ gelmedi.* [*Ing.* Servant]; ◉ acemi ~ ı, *tar. esk.* ◘ Acemi oğlanı; ◉ dil ~ ı, *tar.* ◘ Dil; iç ~ ı, *teşk. tar.* ◘ İçoğlanı; ◉ kız ~ kız, ◘ Kız; ◉ kiler iç ~ ları, *teşk. tar.* ◘ Kiler.

~ yatağı, Dölyatağı, rahim. [*Ing.* The womb].

oğlancı, s. ve i. Cinsel arzusunu erkek çocuklarla gideren sapık *(erkek).* [*Osm.* Muğlim; gulâm, kulampara, beççebâz; *Ing.* Pederast; *Fr.* Pédéraste; tapette].

oğlancık,-ğı, i. Küçük erkek çocuk. [*Ing.* Little boy; *Fr.* Petit garçon].

oğlancılık,-ğı, i. Oğlancı olma hali. [*Ing.* Pederasty; *Fr.* Pédérastie].

oğmaç,-cı, i. < *oğmak.* § ● Ekmeği veya hamuru ince kırıntılar haline getirdikten sonra yağ, peynir ve yumurta ilâvesiyle yapılan bir cins yemek, un çorbası. [*Ing.* Freshly made tarhana, a kind of thick soup; Bouillie]; § ❷ Taze tarhana. [*Ing.* Espèce de conserve d'hiver dite «tarhana» quand elle est fraîche].

oğrun, uğrun, z. *esk. T. oğrı* > *ogr-ı-n.* > *ogr-u-n.* § ● Gizlice, kimseye sezdirmeden: *Madem güzel meylin yoğidi bende, Oğrun oğrun bakıp gülmeyeydin.* [*Ing.* Secretly, sneakingly; *Fr.* Furtivement]; § ❷ *gram.* Halk ağızlarında metatezle *orgun* ve *urgun* şekilleri de vardır.

oğul[1]**,-ğlu,** i. *esk.T* § ● Erkek evlât: *Iki kızı, bir oğlu var. Ahmet oğlu Oğuz.* [*Ing.* Son; *Fr.* Fils]. ☆ *Karş.* kız; § ● Değer bildirmek üzere söylenen sözlerin anlamını pekiştirmek için... oğlu... biçiminde kullanılır: *Er oğlu er, it oğlu it;* § ● Yaşlı kimseler tarafından bazen kendilerinden küçük erkeklere hitapta kullanılır; § ❸ Hanedan, sülâle adlarını belirtmek için kullanılır: *Osmanoğulları;* ◉ oğlu olmak, *dey.* Erkek evlâdı dünyaya gelmek: *Mübarek olsun, gözünüz aydın olsun, bir oğlunuz oldu.* [*Ing.* To have a son]; ◉ babasının oğlu, *dey.* Karakter ve yaradılış bakımından babasına çok benzeyen erkek evlât için kullanılır. [*Ing.* Like father like son; *Fr.* Fils de son père]; ◉ el oğlu, *h.d.* Yabancı el. Evlenme yoluyle alleye girmiş yabancı erkek; ◉ hin oğlun hin, *dey.* ◘ Hin; ◉ insan (âdem) oğlu, ◘ İnsanoğlu; ◉ kul oğlu, *teşk. tar.* ◘ Kul.

~ döl, *biy.* ◘ Döl.

~ hücre, *biv.* ◘ Hücre.

~ otu, *bot.* ◘ Oğulotu.

oğul[2], i. *zool.* Bir ana arıyle birlikte kovandan ayrılan arı topluluğu. *(Kovanda olduğu gibi oğulda da üç çeşit arı bulunur; ana arı, erkek arı ve işçi arı).* [*Ing.*Swarm of bees; *Fr.* Essaim *(d'abeilles)*].

~ balı, Oğul arılarının yaptığı ilk *(beyaz)* bal. [*Ing.* Virgin honey, the first honey from a fresh swarm; *Fr.* Miel blanc fait par de jeunes abeilles].

~ verme, Bir kısım arının kovandan ayrılıp kendilerine ayrı kovan tutmaya gitmeleri. [*Ing.* Swarming; *Fr.* Essaimage].

~ vermek, *zool. (Bir kısım arı hk.)* Kovandan ayrılıp kendilerine ayrı bir kovan tutmaya gitmek. [*Ing.* Swarm; *Fr.* Essaimer].

oğulamak, f. *bağc.* Bir asma kütüğünün kabuklarını veya sürgünlerini koparıp çıkarmak.

oğulcuk[e]**,-ğu,** i. § ● Oğul kelimesinin küçültme veya okşama şekli. [*Ing.* Little son; *Fr.* Petit fils]; § ● *zool.* Döllenmiş yumurtacığın gelişmeye yüz tuttuğu zamandan etene yoluyle kan dolaşımı başlayıncaya kadar, yani dölüt haline gelinceye kadar aldığı ad. [*Osm.* Rüşeym; *Ing.* Embryo; *Fr.* Embryon].☆ *Eşanl.*cücük; § ● *bot.* Bitki tohumlarında bir kökçük ile bir filizcikten meydana gelen asal kısım olup tohum çimlendiği zaman bununla aynı cinsten yeni bir bitki gelişmeye başlar. [*Osm.* Rüşeym; *Ing.* Embryo; *Fr.* Embryon]. ☆ *Eşanl.* cücük.

oğulduruk,-ğu, i. *h.d.* ◘ Dölyatağı.

oğulluk[1]**,-ğu,** i. § ● Birinin oğlu olma hali: *Babaya saygı, oğulluk gereğidir.* [*Ing.* Sonship; *Fr.* État du fils]; § ● Oğulun babasına karşı görevi: *Yazık, oğulluk böyle mi olur;* [*Ing.* Duty of a son; *Fr.* Devoir du fils envers ses parents]; § ● Ahret oğlu. [*Ing.* Adopted son, stepson; *Fr.* Adoptif].

oğulmak, nsz. f. ◘ Ovulmak.

oğul.otu, b. i. *bot.* İkiçeneklîler *(Dicotyledonese)* sınıfının, Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından, çok dallı, beyaz çiçekli otsu bitki cinsi. En önemli türü olan tıbbî oğulotu *(M. officinalis)* Akdeniz havzasında, Türkiye'de İstanbul, Bursa, Ege ve Akdeniz bölgesinde yetişen, 30-80 sm. yüksekliğinde, limon kokulu, çok yıllık otsu bir bitkidir. Yaprakları ovat, ince ve yumuşak tüylü, kenarları krenat ve saplı olup karşılıklı dizilmiştir. Beyaz renkli çiçekleri, 3-8 çiçek bir arada, saplı vertisiller teşkil eder. Stamen 4 tane, filamentler bribirine doğru eğiktir. Meyva, olgunlukta 4 küçük nuks halinde yayılır. Yaprakları *(Folia Melissae)* tanen, reçine ve bir uçucu yağ taşır. Uçucu yağı *(Oleum Melissae)* sitral, sitronellal, sitronellol, geraniol, linalol ve pinen'ler vardır. Yaprakları midevî ve yatıştırıcıdır. [*Lat.* ve *Ing.* Melissa; *Fr.* Mélisse].

☆ *Eşanl.* melissa.

oğunmak, i. *esk. T. ogmak* > *ogınmak.* § ● Bayılmak, kendinden geçmek. [*Osm.* Bihuş olmak; *Ing.* To faint, to lose consciousness; *Fr.* Défaillir, éprouver une angoisse]; § ❷ Bir iç ağırlığı duymak, herhangi bir rahatsızlıktan kıvranmak, sızlanmak.

oğur, i. Bir şey yapabilmek için ele geçen uygun zaman veya elverişli durum. [*Osm.* Fırsat; *Ing.* Opportunity; *Fr.* Occasion].

oğuşturmak, f. ◘ Ovuşturmak.

oğuz, i. ve s. *esk. T.* § ● Tosun, sağlam, güçlü, gürbüz *(delikanlı);* § ● Yüreği temiz adam, dost, iyi arkadaş. [*Ing.* Pure of heart and mind]; § ● Kır adamı, köylü. [*Ing.* Peasant, robust lad]; § ❸ s. İyi ve doğru *(adam);* § ● Basit, saf, tecrübesiz *(kimse);* § ● Erkek adı.

Oğuz, öz. i. § ● Türk mitolojisinde geçen bir alpın adı. [*Ing.* Name of a legendary Turkish king] § ❷ Türklerin en büyük boylarından birinin ve bu boydan olan kimselerin adı: *Selçuklular, Osmanlılar, Azeriler ve Orta Asya Türkmenleri Oğuz boylarındandır.* [*Ing.* Oghuz; name given to the Turkish tribes inhabiting southwestern Asia].

Oğuzca /Oğuz:ca/, öz. i. *dilb.* Oğuz boyundan olan Türklerin konuştuğu en eski Türk lehçesi. [*Ing.* Oghuz; *Fr.* Oghouz]. ☆ *Eşanl.* Oğuz türkçesi.

Oğuzlar, ç. öz. i. *tar.* Anadolu, Azerbeycan, İran, Irak ve Türkmenistan Türklerinin ataları olan bir Türk kavmi. [*Ing.* Oghuz, ghuz, ghuzz; *Fr.* Oghouz].

oh, ünl. *yans.* § ● Kullanıldığı yere ve sesin tonuna göre çeşitli duyguları anlatır. Beğenme, hayranlık: *Oh, ne kadar güzeli Oh, ne manzara.* [*Ing.* Good, delightful; *Fr.* Oh!, Exprime l'admiration]; § ❷ Memnunluk ve sevinç ifadesi olarak: *Oh, hamdolsun! Bugün iyiceyim. Oh, şükür ka vuşturana.* [*Fr.* Oi traduit la joie, la satisfaction]; § ● Rahatlama: *Oh, işte şimdi doyduğumu anladım.* [*Fr.* Oh!, exprime le soulagement]; § ● Sevgi ve teşvik belirtisi olarak: *Oh, benim yavrum, hadi git yat artık!;* § ● Kötü duruma düşen bir kimseyi kızdırmak veya ona nispet vermek üzere kullanılır: *Oh, canıma değsin;* § ● Gizli bir kıskanma veya alay ifadesi olarak: *Oh oh beyim, bakıyorum işlerin yolundal*

~ çekmek, *dey.* Bir kimsenin kötü duruma düşmesinden sevinerek «*oh olsun!*» demek. [*Ing.* To rejoice over another's misfortunes; *Fr.* Dire, oh, c'est bien fait].

~ demek, *dey.* Rahat ve huzura ermek, iyi gün görmek. [*Ing.* To breathe a sigh of satisfaction; *Fr.* Être a son aise].

~ olsun, *dey.* Söz dinlemeyen, hatalı davranarak kötü bir duruma düşen kimselere karşı, «*çok iyi olmuş, buna çok sevindim*» anlamında kullanılır. [*Ing.* It serves him right; *Fr.* C'est bien fait pour lui, il l'a voulu, il n'a que ce qu'il mérite].

oha /oh:â/, ünl. § ● Büyük baş hayvanları durdurmak için kullanılır; § ● *kab.* Biçimsiz ve kaba bir davranışta bulunan kimselere karşı kullanılır. [*Ing.* Hey you! Stop!, Whoa; *Fr.* Interjection qui exprime grossièrement la désapprobation].

Ohio, öz. i. *coğr.* A.B.D.'nin kuzey doğusunda eyalet, kuzeyinde Erie gölü ile sınırlıdır; 106.289 km²; 9.706.000 *nüf.* Merkezi: *Columbus.* [*Ing.* ve *Fr.* Ohio].

ohm[1] /om/, i. *Alm. (fizikçi Georg Ohm'un adından). metrol.* Üzerinde hiçbir elektromotor kuvvet bulunmayan ve iki ucuna 1 voltluk potansiyel farkı uygulandığında 1 amper şiddetinde bir akımın geçmesine yol açan bir iletkenin direncine eşdeğer elektrik direnci birimi *(sembolü: Ω).* [*Ing.* ve *Fr.* Ohm]; ◉ akustik ~, *fiz.* Mikrobarlık bir ses basıncı saniyede 1 sm³'lük bir hacim hızı meydana getirdiği zaman akustik bir empedans, direnç ve reaktansın büyüklüğü 1 akustik om'dur denilir. [*Ing.* Acoustic ohm]; ◉ santimetre başına ~ santimetre kare, *metrol.* Yanlış olarak *ohm-santimetre (sembolü: Ω - sm)* denen ve direnci 1 ohm, kesiti 1 sm², boyu 1 sm. olan bir iletkenin özdirencinin eşdeğer pratik özdirenç birimi *(sembolü: Ω - sm²/sm). Yalıtkan cisimler için santimetre başına megohm-santimetre kare (sembolü: MΩ - sm²/sm) ve iletken cisimler için santimetre başına mikrohm - santimetre kare (sembolü: μΩ - sm²/sm) kullanılır).* [*Fr.* Ohm centimètre carré par centimètre].

~ direnci, *metrol.* Joule kanununa uygun olarak açığa çıkan ısıya tekabül eden direnç. *(Alternatif akımla beslenen bir devrede ohm direnci yerine empedans kullanılır; etkin şiddet ve gerilimin değerleri alınarak empedansa ohm kanunu uygulanabilir).* [*Ing.* Ohmic resistance; *Fr.* Résistance ohmique].

~ potansiyel düşmesi, *metrol.* İçinden $V = ri$ değerinde bir akım geçen bir dirençte, ohm kanununyle ifade edilen potansiyel düşmesi. [*Ing.* Ohmic potential-drop; *Fr.* Chute ohmique de potentiel].

ohm[2], i. *Alm. metrol.* Eskiden Almanya'da kullanılan ve değeri bölgelere göre değişen hacim ölçüsü birimi. [*Ing.* ve *Fr.* Ohm].

ohm-metre, i. *Fr. ohm-mètre.* § ● M.K.S.A. sisteminde özdirenç birimi *(sembolü: Ω - m).* [*Ing.* Ohmmeter]; § ● *elek.* İletken tellerin direncini veya izolasyon direncini çabuk ve pratik olarak ölçen âlet. [*Ing.* Ohmmeter].

ohm-santimetre, i. *Fr. ohm-centimètre.* ◘ Ohm[1].

Oidipus, öz. i. *mit.* Yunan mitolojisinde Tebai Kralı Laius'la Jokasta'nın oğlu. [*Ing.* Oedipus; *Fr.* Oedipe].

~ kompleksi, *psiky.* Çocuğun, annesine karşı çekici, babasına karşı itici eğilimlerinin tümü. *(Bu kompleks, psikanalizin*

REŞİDÜDDİN'E GÖRE OĞUZ BOYLARI

		BOYUN ADI		ANLAMI	ET KISMI	ONGUNU	DAMGASI	
BOZOKLAR	GÖKHAN OĞULLARI	Kayı	قایی	muhkem	sağ karı yağrın	şâhin		1
		Bayat	بایات	devletli ve nimeti bol	» » »	»		2
		Alka Evli	القراولی	nereye varsa başarı gösterir	» » »	»		3
		Kara Evli	قرا ایولی	kara otağlı	» » »	»		4
	AYHAN OĞULLARI	Yazır	یازر	çok ülkeye hâkim	aşığlı	kartal		5
		Döger	دوکر	toplanmak için	»	»		6
		Dodurga	دودورغا	ülke almak ve hanlık yapmak	»	»		7
		Yaparlu	یاپرلی	anlamı bilinmiyor	»	»		8
	YILDIZHAN OĞULLARI	Avşar	اوشر	çevik ve vahşî hayvan avına hevesli	sağ umaca	tavşancıl		9
		Kızık	قزیق	kuvvetli, yasakta ciddî	» »	»		10
		Begdili	بیك دلی	büyükler gibi aziz	» »	»		11
		Kargın	قارقین	çok ve doğuran aş	» »	»		12
ÜÇOKLAR	GÜNHAN OĞULLARI	Bayındur	بایندر	daima iyi iş ve düzen kurucu	sol karı yağrın	sunkur		13
		Beçene	بچنه	iyi çalışır, gayret gösterir	» » »	»		14
		Çavuldur	چاولدور	şerefli, ünü yaygın	» » »	»		15
		Çepni	چپنی	nerede yağı görürse hemen savaşır	» » »	»		16
	DAĞHAN OĞULLARI	Salur	سالور	nereye varsa kılıç av çomağı iş görür	ucayla	uc		17
		Eymür	ایمور	son derece iyi ve zengin	»	»		18
		Ala Yuntlu	الایونتلی	hayvanları iyi	»	»		19
		Yüregir	اورکر	daima nimetle dolu olan yer	»	»		20
	DENİZHAN OĞULLARI	Iğdir	ییکدیر	iyilik, büyüklük, yiğitlik	aşığlu	çakır		21
		Bügdüz	بکدز	herkese tevazu gösterir ve hizmet eder	»	»		22
		Yıva	ییوا	derecesi hepsinden üstün	»	»		23
		Kınık	قینق	nerede olsa azizdir	»	»		24

temel kavramlarından biridir. Çocuğun cinselliği hakkında Freud'un ileri sürdüğü anlayışa göre, başkasına karşı cinsel ilgi duyma evresi, üç yaşına doğru meydana çıkar; çocuk içgüdüsel olarak anasına eğilim duyar ve bütün libido sevgisini ona yöneltir. Annesinin sevgisini paylaşmak zorunda bulunduğu ve rakibi saydığı babasına karşı ise bir itme duyar, onu kıskanır, hattâ babasının ölmesini bile ister. Sonraları, normal çocukta, bu kompleks ortadan kalkar; libidonun belirtileri bir yanda üreme cinsiyetine, öte yanda ana sevgisine bölünür. Kız çocuğundaki Elektra kompleksi ile Oidipus kompleksi arasında yakınlık vardır. [*Ing.* Complex of oedipus; *Fr.* Complexe d'Oèdipe].

oidipusluk,-ğu, i. *Fr. œdipisme.* Bir kimsenin, isteyerek, bir veya iki gözünü çıkarmak suretiyle kendi kendini sakatlaması. [*Ing.* œdipism].

oidipus öncesi, b.s. *psikanaliz, Anneye* bağlılığın ağır bastığı, Oidipus kompleksinden önceki ruhsal cinsel gelişme devresine denir. [*Ing.* Proedipian; *Fr.* Précedipien,-enne].

Oil, öz. i. *Fr. oïl,*
~ dili lehçeleri, *dilb.* Fransa'nın kuzey yarısında konuşulan lehçeler bütünü. [*Ing.* Oil language dialects; *Fr.* Dialectes de langue d'oïl].

oje, i. *(tescil edilmiş ad) Fr.* Tırnak cilâsı. [*Ing.* Fingernail polish].

Ojibwa'lar, ç. öz. i. *etn.* Kuzey Amerika'da kızıl derili halk. Superior gölü *(Kanada)* yakınında yaşarlar ve avcılık *(ren geyiği, kürk hayvanları)* ve balıkçılıkla geçinirler. [*Ing. Ojibwas*].

ojit,-ti, i. *Fr. augite. min.* Piroksen grupundan inorganik madde; Volkanik kayalarda bulunur ve feldispatla birlikte bazaltların temel maddesini meydana getirir. [*Ing.* Augite].

ojiv, i. *Fr. ogive. mim.* Merkezleri üzengi hattı üzerinde bulunan eşit çaplı iki daire yayının, kesim noktası ve üzengi noktaları arasında meydana getirdiği kemer biçimi [*Ing.* Ogive, ogee]; **Galton ~ i,** *istat.* Frekans bölünmesinde, bir devre sırasında tespit edilen miktarların her birini almayan ve en son devre dahil önceki bütün devrelerin toplam miktarlarını ordinat ekseni üzerinde gösteren grafik şekli. *(Kümülatif bir eğriden farklı olmayan bu eğri, bir ojiv şeklini alır).* [*Ing.* Galton's ogive; *Fr.* Ogive de galton].

ok,-ku, i. *esk. T.* § ❶ Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan, ince ve kısa değnek. [*Osm.* Sehim; *Ing.* Arrow; *Fr.* Flèche]; § ❷ Bazı cihazlarda düz ve uzun kısım; *Araba oku, Saban oku.* [*Ing.* Pole, beam; *Fr.* Timon]; § ❸ Gemi demirinin bedeni; § ❹ Yön göstermek için çeşitli yerlere konan oka benzer işaret [*Fr.* Flèche]; § ❺ *arabacılık.* Atları arabaya koşmak için araba kolları yerine takılan ve bir eksen etrafında hafifçe dönebilen uzun çubuk [*Ing.* Pole, *Fr.* Flèche] ◘ *ŞEKİL: 22.* — **AT ARABASI**; § ❻ *hava.* Özellikle havanın sıkışma bölgesinde, havayı kolayca yarabilmesi için, bir kanadın hücum kenarına verilen eğiklik. [*Ing.* Camber; *Fr.* Flèche]; *Eşanl.* **sehim**; § ❼ *mat.* Bir çember yayının ortasından, bu yayı gören kirişe indirilen dikme. *(Çemberin yarıçapı R, kirişinin uzunluğu c ise, ok* $R - \sqrt{R^2 - c^2/4}$ *'e eşittir)* [*Fr.* Flèche] b) Daha genel olarak, bir eğri yayı kirişinin, bu kirişe paralel olarak çizilebilen teğetten uzaklığı [*Fr.* Flèche] *Eşanl.* **sehim**; § ❽ *trm.* (a) Saban demiri ve sabanın diğer parçalarının bağlı olduğu madenî veya ahşap uzun çubuk [*Ing.* Beam; *Fr.* Age]; (b) Pulluğun en uzun parçalarından biri. [*Ing.* Beam; *Fr.* Flèche, âge] § ❾ *sp.* ◘ **Okçuluk**; ◘ *ŞEKİL: 577.* — **TÜFEK**; ◉ **~ a tutmak,** *dey.* Üst üste ok atmak. ◉ **araba ~ u,** ◘ **Araba**; ◘ **ateş ~ u,** *sil.* Eskiden yangın çıkarmak amacıyle kullanılan, yanıcı maddelerle donatılmış ok; ◉ **başaklı ~,** ◘ **Başaklı**; ◉ **çatal ~,** ◘ **Çatal**; ◉ **çatı ~ u,** *inş.* ◘ **Çatı**; ◉ **çift omuzlu ~,** *sil.* Ok ucunun sap kısmıyle birleştiği yerin sağ ve solunda, ok ucuna ters yönde çıkıntıları bulunan ok; ◉ **döner ~,** ◘ **Döner**; 🔊 **kurşunlu ~,** *sil.* Eski devirde kullanılan, kurşun topuzlarla takviye edilmiş ok. *(Etki gücü daha çok olan bu oklar özellikle zırh elbiseleri delmek için kullanılırdı);* ◉ **mahmuzlu ~,** *sil.* Ok ucunun sap kısmında ok ucu ile ters yönde yer alan ince uzun çıkıntısı bulunan ok. *(Bu çıkıntı okun saplandığı yerden kolayca çıkmasını sağlar);* ◉ **sap delikli ~,** *sil.* Sapın tahta kısma iyi tutturulmasını sağlamak için açılmış deliği bulunan ok. *(Ok ucu madenî bir parçayla tahta kısma tutturulur)* ◉ **sapı deliksiz ~,** *sil.* Ok ucunun sap kısmı deliksiz olan ok; ◉ **terazi ~ u,** *metrol.* Uçlarına terazi kefeleri asılan yatay madenî çubuk; ◉ **vinç ~ u,** *taşıma.* Vincin makaraya bağlanan ahşap kısmı. [*Fr.* Flèche de grue, volée].
~ atımı, *metrol.* 400 adım *(zira) /300 m/* tutan eski bir uzunluk birimi. *(Bir ok, en çok bu uzaklığa kadar atılabildiğinden bu ad verilmiştir).* [*Ing.* Bowshot-distance, furlong; *Fr.* Furlong].

OKLAR

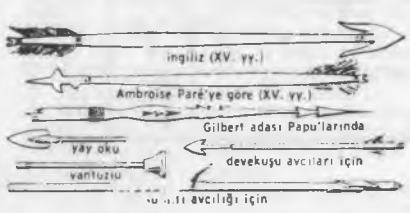

Tartı Aletlerinde O K

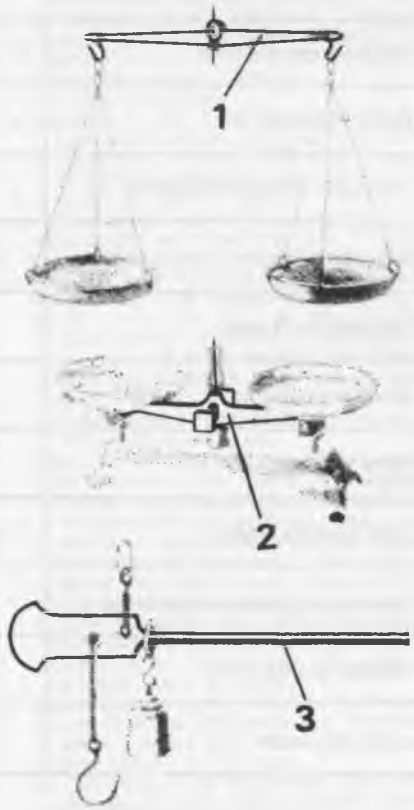

1. Kefeli terazide. 2. Roberval terazisinde. 3. Kantarda.

ŞEKİL: 410.— **OK NİŞANGAHI. 1.** Hedef merkezi. **2.** İkinci hedef halkası. **3.** Üçüncü hedef halkası. **4.** Tek sayı halkalar. **5.** Çift sayı halkası. **6.** Karavana.

~ atmak, Yayı gererek oku fırlatmak. [*Ing.* To shoot arrows; *Fr.* Tirer une flèche].
~ ayaklamak, *okç. /Kırılan ok hk./* Tamir etmek.
~ gibi fırlamak, *dey.* Çok hızlı gitmek. [*Ing.* Very swift; *Fr.* Partit comme une flèche].
~ kaçırmak, *okç. (Ok hk.)* Umulandan fazla uzağa gitmek.
~ kertiği, *sil.* Okun alt tarafına, yayın veya arbaletin gergin ipinin üzerinde durmasını sağlamak amacıyle yapılmış çentik.
~ kılıfı, *sil.* Okçunun oklarını, hattâ bazen yayını da içine koymasına yarayan kılıf.
~ kuyruk, *zool.* Bazı kuş bilginlerinin büyük tropik kuşuna verdikleri ad.
~ mazgalı, *esk.* Yaylâ veya arbaletle ok atmak için duvara açılmış dar uzun delik. ◘ **Hisar.**
~ menzil taşı, *okçuluk.* Kemankeşlerin, ok atma yarışmasında attıkları okların düştüğü yere dikilen hatıra taşları.
~ meydanı, *okç.* Okçuluk talimlerinin veya yarışların yapıldığı alan. [*Ing.* Archery ground; *Fr.* Place pour les exercises des archers].
~ meydanında buhurdan yakmak, *dey.* Küçük bir şeyden büyük sonuçlar çıkarmaya uğraşmak.
~ nişangâhı, ◘ **Nişangâh.**
~ parası, *teşk. tar.* Osmanlı devletinde, Bostancılar kethüdalığına tayin edilen haseki ağaya sarık ve mücevveze kavukla birlikte verilen para.
~ şeklinde kanat, *hava.* Kanat ucunun hücum kenarı kanatı gövdeye bağlama kısmının merkezinden geri olduğu bir kanat tipi. [*Ing.* Swept-back wing; *Fr.* Aile en flèche].
~ tabya, *esk. ok.* Burçlu tahkimatın en az 60°'lik bir dış açı biçiminde dışarıda kalan parçası, yarım ay tabyaya benzer. *(Ok tabyalar, sahra tahkimatında, bir geçidi veya çıkış noktasını korumak için kullanılır).*
~ temreni, *sil.* Okun ucundaki sivri demir, kemik v.b. parça,
☆ *Eşanl.* **ok demiri.**
~ yaydan çıktı (yayından fırladı), *dey.* «İş isten geçtiı anlamında artık bir şey yapılamayacağını belirtmek için kullanılır. [*Ing.* What is done is done, there is no going back; *Fr.* Expression montrant que le sort en est jeté].
~ yeleği, *sil.* Okun hareketini düzenlemek amacıyle yapılmış olan tüylü arka kısmı. *(Kundaklı yay oklarının tüyler takılı olan arka kısmında tahta veya bakır-*

dan iki kanatçık bulunurdu. Tüy, bazı modern füzelerin kuyruklarında da kullanılır). ~ **yılanı**, *zool.* ◘ **Okyılanı.**

okaliptüs, i. *bot.* ◘ **Ökaliptüs.**

okan, s. § ❶ Anlayışlı; § ❷ i. Tanrı, oğan.

Okanda'lar, ç. öz. i. *etn.* Gabon'un *Ogouc* nehri boylarında yaşayan zenci halkı. Orta Ogoue'de yaşayan Okanda'lar tarımcılık yapar biraz da hayvan yetiştirirler. [*Ing.* ve *Fr.* Okandas].

okapi, i. *(Bantu dilinden), zool.* Çift-parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Zürafagiller *(Giraffidae)* familyasından bir memeli türü. Rengi kızıl-kestane olup bacakları, kabası ve butları enlemesine yüksekliği, omuz başında, yaklaşık olarak 1,30 m.'dir. Tıknaz gövdeli, zurafa gibi uzun başlı ve uzun dilli bir hayvandır. Kuyruğu da oldukça uzun ve incedir. Zürafa gibi rahvan yürür. 1900 yılında eski Belçika Kongosu'nun kuzeyinde bulunmuştur. Kongo'nun kuzeydoğusunda, Semliki ırmağına yakın sık ormanlarda yaşar. Çok seyrek bulunduğu için sıkı bir şekilde korunmaktadır. [*Lat. Okapia johnstoni; Ing.* ve *Fr.* Okapi, ocapi].

okar, i. Başında ok biçiminde bir tel demeti bulunan balıkçıl, telli balıkçıl. [*Ing.* Egret; *Fr.* Aigrette].

okarina, i. *It. ocarina.* 1867'de Donati di Budio tarafından icat edilen *(Bologna)* nefesli halk çalgısı. *(Biçimi, bir kaz /İtal. oca/başının yandan görünüşünü andırır; pişmiş toprak veya madenden yapılır, iki sıra halinde dizilen sekiz deliğinden doğal gamın notaları elde edilir; çalgıcı, alttaki borudan üfler).* [*Ing.* ve *Fr.* Ocarina]. ◘ *ŞEKİL: 407.* — **MÜZİK ALETLERİ III.**

okazyon, i. *Fr. occasion.* ◘ **Fırsat.**

okazyonalizm, i. *Fr. Occasionnalisme. fels.* ◘ **Vesilecilik.**

okbaşlı.tavuk.biti, b.i. *paraz* Tüybitleri *(Mallophaga)* takımının, *Menoponidae* familyasından çoğunlukla tüy sapları üzerinde yaşayan, devim yeteneği yüksek, çok yaygın ısırıcı bit. [*Lat. Menopon gallinae; Ing.* Shaft louse; *Fr.* Ménopon].

okçu, s. ve i. *esk*, § ❶ Ok yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or Seller of arrows; *Fr.* Celui qui fait ou vend des flèches]; § ❷ Ok atıcısı [*Ing.* Archer, bowman; *Fr.* Archer]; § ❸ *ask. esk.* Ok atmakta usta olan, yay ve ok taşıyan savaşçı; *yaya okçu, atlı okçu;* ◉ ~ **lar şeyhi**, *teşk. tar.* Ok meydanındaki okçular tekkesinin genel yöneticisi ve sorumlusu. ☆ *Eşanl.* **Şeyhül meydan;** ◉ ~ **lar tekkesi**, *teşk. tar.* Ok meydanında okçuların çalışma merkezi olan tekke [*Ing.* Hall where archery is taught and practiced; *Fr.* Club des archers].

Okçuk, öz. i. *astr.* Ekvatorun yaklaşık olarak 10° kuzeyinde, Kuğu ile Kartal takımyıldızları arasında yer alan küçük takımyıldız. [*Osm.* Sehim; *Lat.* ve *Ing.* Sagitta (= Sge); *Fr.* Flèche].

okçuluk.-ğu, i. § ❶ Ok yapma veya satma işi; [*Ing.* Archery; *Fr.* Profession et métier de celui qui fait ou vend des flèches] § ❷ Ok atıcılığı. [*Fr.* Profession et métier de celui qui tire des flèches, profession militaire d'archer].

okenit,-ti, i. *Fr. okénite (Lorenz Oken'*in adından) *min.* Hidratlı doğal kalsiyum silikat.

okiyye, i. *Osm. < Ar. ukka*, okka > *uklyye, metrol. esk.* Kırk dirhemlik bir ağırlık ölçüsü.

okka, i. *Osm. < Ar. ukka.* Dört yüz dirhem ve bin iki yüz seksen üç gram gelen ve eski bir ağırlık ölçüsü birimi. Okka, dirhem adı verilen dört yüz birime bölünürdü. [*Ing.* Oke, a weight of 400 dirhems or 2.8 lb; Fr. Occue, oke, oca, occa; unité de poids qui valait en Turquie 1,283 kg.); ◉ ~ **nın altına girmek**, *dey.* Boşu boşuna kötü bir duruma düşmek. Doğrudan doğruya sorumlu olmadığı halde bir işten zarar görmek, kabahatli sayılmak. [*Ing.* To be the victim, to bear the brunt; *Fr.* Tomber dans un état immérité].

~ **çekmek**, *dey.* Oylumundan umulmayacak kadar ağır gelmek. [*Ing.* To weigh heavy; *Fr.* Être assez pesant].

~ **dört yüz dirhem**, *dey.* Her konuşulan bir gerçeğin açıklığını ve söz götürmezliğini hatırlamak için söylenir. [*Ing.* Facts are facts; *Fr.* Expression marquant l'indiscutabilité d'une vérité].

~ **gülü**, *bot.* ◘ **Gül.**

~ **her yerde dört yüz dirhem**, *dey.* Koşulların değişmesiyle sonucun değişmeyeceğini anlatır. [*Ing.* Men are the same everywhere; things are much the same wherever you go].

okkalamak, (-i), f. § ❶ Bir şeyin ağırlığını oranlamak için elle yoklamak; § ❷ *mec.* Pohpohlamak.

okkalı, s. § ❶ *mec.* Büyük: *Okkalı bir fincan.* [*Ing.* Weighing so many okes; *Fr.* Grand,-ande, volumineux,-euse]; § ❷ Ağır: *Okkalı bir küfür;* [*Ing.* Weighty, heavy; *Fr.* Pesant, lourd]; § ❸ Kiloca fazla olan, çok okka çeken: *Okkalı bir adam.* [*Ing.* Weighty, heavy; *Fr.* Lourd,-lourde].

~ **kahve**, *dey. tkz.* Büyük fincanda kahve. [*Ing.* Large cup of Turkish coffee; *Fr.* Café servi dans une grosse tasse].

okkalık, s. § ❶ Bir okka ağırlığında: *Okkalık ekmek.* [*Ing.* An oke of something; *Fr.* Qui pèse une ocque); § ❷ Bir okka alabilen: *Okkalık kap.* [*Ing.* Container of one oke capacity; *Fr.* Qui peut contenir une ocque].

oklağı, i. ◘ **Oklava.**

Oklohoma, öz. i. *coğr.* A.B.D.'nin merkezi batısında eyalet; 181 440 km²; 2. 328 000 nüf. Merkezi: *Oklahoma* City'dir. [*Ing.* ve *Fr.* Oklahoma].

oklamak, nsz. f. § ❶ Ok gibi, hızlı bir şekilde fırlamak. [*Ing.* To dart like an arrow; *Fr.* Se lancer comme une flèche); § ❷ (-i), Okla vurup öldürmek veya yaralamak. [*Ing.* To shoot with an arrow; *Fr.* Lancer des flèches].

oklanmak, ösz. f. Okla vurulmak.

oklava, i. *esk. T. ok > oklagu.* Ortası şişkin, iki uca doğru gittikçe incelen yuvarlak değnek. [*Ing.* Rolling-pin; *Fr.* Rouleau à pâtisserie]. ◘ *ŞEKİL: 404.*— **MUTFAK ALET ve EŞYALARI.**

~ **cevizi**, *trm.* İnce kabuklu, uzunca daneli bir yerli ceviz çeşidi.

~ **yutmuş gibi**, *dey.* Dimdik duran *(kimse).* [*Ing.* Very stiff *(person)*].

oklu, s. § ❶ Oku olan; ❷ Oka benzer uzantıları olan. [*Ing.* Furnished with arrows, having quills; *Fr.* Muni de flèches].

~ **besmele**, *hat. esk.* Arap harfleriyle yazılmış bir çeşit besmele. *(Bütün yazıya bir yayı andıracak şekilde kavis verilir ve elif'lerle lam'ların keşideleri uzatılarak uçlarına ok temrenleri takılırdı).* [*Ing.* Decorative arrangement of the Besmele).

oklu.ağaç.kirpigiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının kemiriciler *(Rodentia)* takımının, yalın-dişliler *(Simplicidentata)* alt takımının oklu-kirpimsiler *(Hystricomorpha)* bölümünden bir familyası. Sırtları dikenlidir. Dolak kuyruklu olurlar. Yeni Dünyada ağaçlarda yaşarlar. Urzon *(Erethizon dorsatus),* kuanda *(Coëndu prehensilis)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Coendidae = Erethizontidae; Fr.* Éréthizontidés].

okluk.-ğu, i. *esk.* İçine ok konan ve sırtta taşınan meşinden koyacak, ok kuburu, sadak. [*Ing.* Quiver; *Fr.* Carquois).

oklu-kirpi, b. i. *zool.* Oklu-kirpigiller *(Hystricidae)* familyasından, üzerinde uzun dikenleri bulunan, kirpiye benzeyen, oldukça büyük, tıknaz ve kalın gövdeli memeli hayvan. En ilgi çekici tarafı, sırt kısmında bulunan ve istediği zaman dikeltebildiği, önden arkaya doğru kat kat devam eden uzun dikenleridir. Geceleyin yalnız başına dolaşır, köklerle ve meyvelerle beslenir. Dikenleri tüy değiştirme sırasında kısmen değişir.Avrupa'da yaşayan tek türü olan *Hystrix Cristata*'nın uzunluğu 55, kuyruğu 16 sm.'dir. [*Lat. Hystrix; Ing.* Porcupine; *Fr.* Porc-épic].

oklu.kirpigiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Kemiriciler *(Rodentia)* takımının Yalın-dişliler *(Simplicidentata)* alt takımının Oklu-kirpimsiler *(Hystricomorpha)* bölümüne giren bir familyası. Eski Dünyada yaşayan kara hayvanlarıdır. Sırtlarında sert dikenler vardır. Oklu kirpi *(Hystrix)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Hystrici dae; Fr.* Hystricidés].

oklu.kirpimsiler, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalja)* sınıfının Kemiriciler *(Rodentia)* takımının Yalın-dişliler *(Simplicidentata)* alt takımına *giren bir bölümü.* Bazı sınıflandırmalara göre ise Kemiriciler *(Rodentia)* takımının bir alt takımı. Dikenleri vardır. Tüyleri çok çeşitlidir. **Oklu kirpigiller** *(Hystricidae),* **oklu-ağaç-kirpisigiller** *(Coendidae),* **çinçilyagiller** *(Visaciidae),* **agutigiller** *(Agoutidae),* **kobaygiller** *(Caviidae),* **sekizdişligiller** *(Octodontidae)* familyalarını içine alır. [*Lat.* ve *Ing. Hystricomorpha; Fr. Hystricomorphes*].

oklüzyon, i. *Fr. occlusion.* § ❶ *kim.* Maddelerin gazları soğurarak çeşitli orantılarda yoğunlaştırma ve boşlukta tutma özelliği. [*Ing.* Occlusion]. ☆ *Eşanl.* **Gaz tutma;** § ❷ *meteor.* (a) Norveç siklonunun sıcak hava dillerinin daha yüksekten geçmesine yol açan meteorolojik olay; b) Bunun sonucu meydana gelen sapma. [*Ing.* Occlusion].

okonit,-ti, i. *Fr. okonite.* Eskiden elektrik kablolarının yapımında gütaperka yerine kullanılan yalıtkan. [*Ing.* Okonite].

okr, i. *Lat* ve *Yun. ochra*, sarı toprak. ◘ **Aşıboyası.**

okra, i. *paraz.* ◘ **Nokra.**

okramak, nsz. f. *esk. T. esk. (Acıkmış veya susamış olan at hk.)* Yiyecek veya içecek gördüğü zaman ses çıkarmak, kişnemek. [*Ing.* To whinny as a horse does at sight of food, to neigh; *Fr.* Se dit du cheval quand il hennit pour boire].

okran, i. *Fr. ocrane. min.* Demirli kil çeşidi *(sarı renktedir ve Oravita'da bulunur).* [*Ing.* Ocrane].

okratasyon, i. *Fr. ocratation. inş.* Betonun, yaklaşık olarak 4 kg/sm² lik basınç altında silisyum tetraflüorür (SiF_4) ile işlenmesi usulü. [*Ing.* Ocratation].

okrea, i. *Lat. ocrea bot. Polygonaceae* ve *Umbelliferae* familyalarında, kuru, derimsi bir kum halinde yaprak tabanını çeviren kulakçık. [*Ing.* Ocrea; *Fr.* Ocréa].

okro-, i. *Yun. okhros*, sarı'dan alınan ve bir kaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Ochro-,].

okrolit,-ti, i. *Fr. ochrolite. min.* Doğal kurşun ve antimon oksiklorür. [*Ing.* Ochrolite].

okrometre, i. *Fr. ochromètre. tıp.* Kapiller tansiyonu ölçme âleti. [*Ing.* Ochrometer].

okronoz, i. *Fr. ochronose. patol.* Kıkırdakların, kirişlerin ve bazı deri bölgelerinin sarı veya esmer-gri bir renk alması şeklinde seyrek görülen hastalık; en çok göz aklarında, kulaklarda ve burun kanatlarında rastlanır. *(Çoğu zaman alkaptonüri ile beraber görülür, bu takdirde aileden gelen bir hastalıktır. Tek başına görüldüğünde, daha çok bir fenol veya krom zehirlenmesi akla gelmelidir.)* [*Ing.* Ochronosis].

oks-(oksi)-, s. § ❶ *Yun.oksys.* ekşi, asid, yakıcı'dan alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Ox-, oxy-]; § ❷ *kim.* Bileşiminde oksijen bulunan bileşikleri adlandırmakta kullanılan önek. [*Ing.* ve *Fr.* Ox-, oxy-,].

oksakalsit,-ti, i. *Fr. oxacalcite. min.* ◘ **Whewellite.**

oksal-, *kim.* Bileşiminde oksalik asidden türeyen tek değerli HOCO-CO-kökü bulunan bileşikleri anlandırmakta kullanılan önek. [*Ing.* ve *Fr.* Oxal-].

oksalasetik, s. *Fr. oxalacétique. kim.* Formülü HOCO-CO-CH_2 CO_2H olan keton sı-

nıfından diasid için kullanılır. [*Ing.* Oxalacetic; *Fr.* Butanonedioïque, cétosuccinique].

☆ *Eşanl.* **bütanondioik, ketosüksinik.**

oksalat,-tı, i. *Fr. oxalate. kim.* Oksalik asidin tuzu veya esteri. [*Ing.* Oxalate]; ◉ **demirli ~,** *ecz.* ve *ted.* Suda erimeyen sarı toz; demir eksikliğinden ileri gelen bazı kansızlık hallerinin tedavisinde hap veya kaşe şeklinde verilir. [*Ing.* Ferrous oxalate; *Fr.* Oxalate ferreux].

oksalemi, i. *Fr. oxalémie. patol.* Kanda aşırı miktarda oksalat bulunması *(oksalat lityazına sebep olur).* [*Ing.* Oxalemia].

☆ *Eşanl.* **Bird hastalığı.**

oksalik, s. *Fr. oxalique* < *Lat. oxalis,* kuzukulağı, *kim.* Formülü HOCO-COOH olan diasidlerin birinci üyesi için kullanılır. [*Ing.* Oxalic).

~ asid, *kim.* ◘ **Asid.**

oksalil, i. *Fr. oxalyle. kim.* Formülü -CO-CO-, olan iki değerli kök; oksalik asid'den hidroksil köklerinin giderilmesiyle türer. *(Formülü Cl-CO-CO-Cl olan oksalil klorür, 70° C'ta eriyen ve etil oksalatın fosfor pentaklorürle işlenmesinden elde edilen bir sıvıdır. 150° C'ta karbon monoksid ile fosgen $COCl_2$ halinde ikiye ayrışır.)* [*Ing. Oxalyl*).

oksallüre, i. *Fr. oxalylurée. kim.* ◘ **Parabanik asid.**

oksalit,-ti, i. *Fr. oxalite. min.* Hidratlı doğal demir oksalat. [*Ing.* Oxalite; *Fr.* Humboldtine].

☆ *Eşanl.* **humboldtin.**

oksalürl, i. *Fr. oxalurie. patol.* Oksalemi sonucunda, kanda biriken aşırı miktarda oksalatın idrarla dışarı atılması. [*Ing.* Oxaluria).

oksalürik, s. *Fr. oxalurique. kim. Formülü* NH_2-CO-NH-CO-CO_2H olan asid için kullanılır; insan idrarında az miktarda bulunur. [*Ing.* Oxaluric].

~ asid, *kim.* Parabanik asidin hidratlanması veya etoksolil klorürün üre üzerine etkimesiyle oluşur. Suda eriyen beyaz billûrlar meydana getirir ve kaynatılınca hidrolize uğrayarak oksalik asid ile üre verir. Fosfor oksiklorürle ısıtıldığı zaman suyunu kaybederek parabanik aside dönüşür.

oksamid, i. *Fr. oxamide. kim.* Oksalik asidin NH_2CO-CO-NH_2 formülündeki diamidi. *(Amonyum oksalatın su kaybetmesi veya oksalik esterin amonyak gazına etkimesiyle elde edilir. Billûrlaşmış tozlar halinde bulunur; on bin kısım soğuk suda ve amonyak veya kalsiyum klorür eriyiklerinde daha çok çözünür. Isıtılınca su ve siyanojen gazına $(CN)_2$ ayrışarak süblimleşir. Alkalilerde eriyerek oksalik asid verir. Sıcakta amonyak çözeltisi etkisiyle bir monoamit olan oksamik aside dönüşür).* [*Ing.* Oxamide; *Fr.* Oxalamide, éthanediamide].

☆ *Eşanl.* **oksalamid, etandiamid.**

oksamidin, i. *Fr. oxamidine. kim.* Suda eriyen, NH = C(NH_2) — C (NH_2) = NH formülündeki billûrsu baz. [*Ing.* Oxamidine).

oksamik, s. *Fr. oxamique. kim.* Formülü NH_2-CO-CO_2H olan bir asid için kullanılır. Balard tarafından bulunan *oksamik asid,* asid amonyum oksalatın ısı etkisiyle su kaybetmesinden elde edilir. Suda eriyen billûrsu bir tozdur ve 210° C civarında ayrışarak erir. [*Ing.* Oxamic].

oksamin, i. *Fr. oxamine. kim.* Genel formülü O = NR(R') (R") olan ve aminlere oksijen bağlayarak türetilen bileşiklerin genel adı. [*Ing.* Oxamine).

oksamit, i. *Fr. oxammite. kim.* Hidratlı doğal amonyum oksalat. [*Ing.* Oxammite].

oksanilid, i. *Fr. oxanilide. kim.* Anilin'in $C_2O_2(NH\text{-}C_6H_5)_2$ formülündeki oksalik amidi; anilin'in oksalik asidle ısıtılmasından elde edilir. [*Ing.* Oxanilide].

oksanilik, s. *Fr. oxanilique. kim.* Formülü C_6H_5NH-CO-CO_2H,H_2O olan asid için kullanılır; oksalik asid monoanilididir, 149° C'ta erir. [*Ing.* Oxanilic].

oksantranol, i. *Fr. oxanthranol, kim.* Formülü

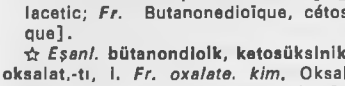

olan bileşik;

167° C'ta erir, alkalilerde çözünerek kırmızı bir çözelti verir. Antrakinon'un çinko ve sodyum hidroksidle İndirgenmesinden elde edilir. *(Oksantranol antrahidrokinon'un*

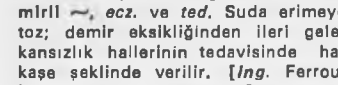

totomeridir).

[*Ing.* Oxanthranol].

☆ *Eşanl.* **oksantron.**

oksasid, i. *Fr. oxacide. kim.* ◘ **Oksiasid.**

oksazinik, s. *Fr. oxazinique. kim.* Oksazinlerle ilgili: *Oksazinik boyarmadde.* [*Ing.* Oxazinic].

oksazinler, ç. i. *Fr. oxazines. kim.* Fenoksazin köküne bağlanan boyarmaddeler

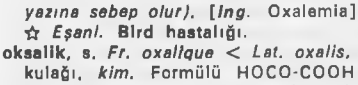

Oksazinler fenol kökünün azinli, *oksazonlar* ise bu kökün fenollü türevleridir. Bu grupun başlıca boyarmaddeleri gallosiyanin, meldola mavisi, nil mavisi, capri mavisi'dir. [*Ing.* Oxazines].

oksazolidinler, ç. i. *Fr. oxazolidines. kim.* Tetrahidrooksazollerin genel adı. [*Ing.* Oxazolidines].

oksazolidonlar, ç. i. *Fr. oxazolidones. kim.* Dihidrooksazolonların genel adı. [*Ing.* Oxazolidones].

oksazolinler, ç. i. *Fr. oxazolines. kim.* Dihidrooksazollerin genel adı. [*Ing.* Oxazolines].

oksazoller, ç. i. *Fr. oxazoles. kim.* Altıgen zincirli heterosiklik bileşikler *(Ahalojenli ketonların amitler üzerine etkimesiyle elde edilir. Zayıf baz özelliği taşıyan kosazoller, izoksazolün izomeri olan varsayımsal C_3H_3NO çekirdeğinden türer. Oksazollere, formülü yukarıda belirtilen heterosiklik maddeler bağlanır).* [*Ing.* Oxazoles].

oksazolonlar, ç. i. *Fr. oxazolones. kim.* Kuramsal olarak oksazolinlerin yükseltgenmesinden türeyen heterosiklik bileşiklerin genel adı. [*Ing.* Oxazolones].

oksazonlar, ç. i. *Fr. oxazones. kim.* ◘ **Oksazinler.**

oksetonlar, ç. i. *Fr. oxétones. kim.* Yapıları γ-dihidroksiketon anhidritlerinin yapısına benzeyen bileşikler. *(Kötü kokulu sıvılardır. En basit bileşiği akseton $C_3H_{12}O_2$, 159° C'ta kaynar).* [*Ing.* Oxetones].

oksford, i. *Fr. oxford.* Özellikle erkek ve çocuk çamaşırı yapımında kullanılan, ilk olarak İngiltere'de dokunmuş, çizgili veya kare desenli beyaz pamuk bez. [*Ing.* Oxford].

oksfordiyen, s. ve i. *Fr. oxfordien. jeol.* Kalloviyen ile Lüzitoniyen arasında kalan malm katına denir. [*Ing.* Oxonian].

okshidrik, s. *Fr. oxhydrique. kim.* Hidrojen ve oksijen karışımı: *Okshidrik gaz.* [*Ing.* Oxyhydric].

okshidril, i. *Fr. oxhydryle. kim.* ◘ **Hidroksil.**

oksi-, *kim.* (a) Bir organik molekülde hidroksil kökünün bulunduğunu belirtmek için yanlış olarak kullanılan önek. *(Bunun yerine, daha doğru olan hidroksi öneki kullanılmalıdır).* [*Ing.* ve *Fr.* Oxy-]; (b) Organik bir molekülde bir oksijen atomunun bulunduğunu belirtmek için bazen kullanılan önek. *(Bir sesli harfin önünde oks- şeklinde kullanılır; Örnek: oksazol).* [*Ing.* ve *Fr.* Oxy-].

oksiamonyak, i. *Fr. oxyammoniac* veya *oxyammoniaque.* ◘ **Hidroksilamin.**

oksi.asetilen, b. i. *Fr. oxyacetyline. kim.* Oksijen ve asetilen karışımı: *Oksiasetilen hamlacı.* [*Ing.* Oxyacetylene]; ◉ **~ le kesme,** *met.* Saçları yüksek sıcaklıkta oksidleyerek kesme. [*Ing.* Oxygen-cutting; *Fr.* Oxycoupage].

oksiasid, i. *Fr. axyacide. kim.* Bileşiminde oksijen bulunan asid. *Örnek: nitrik asid, asetik asid). Oksiasid'*lerin asid hidrojeni, hidroksid -OH grupu meydana getirir. Oksiasidlerden klorürler ve asid anhidritleri türetilir. [*Ing.* Oxyacide, oxacide].

☆ *Eşanl.* **asid alkol.**

☆ *Karş.* **hidrasid.**

oksibenzoik, s. *Fr. oxybenzoïque. kim.* ◘ **Hidroksibenzoik.**

oksiblepsi, i. *Fr. oxyblepsie. tıp.* Göz keskinliği, keskin gözlülük. [*Ing.* Oxyblepsia].

oksibromür, i. *Fr. oxybromure. kim.* Bromürdeki iki brom atomunun yerine bir oksijen atomunun geçmesiyle türeyen ve oksiklorürlere benzeyen bileşik: *Fosfor oksibromür.* $POBr_3$. [*Fr.* Oxybromide].

oksid, i. *Fr. oxyde* < *Yun. oksy.* asid, *kim.* Oksijenin bir element veya bir kökle birleşmesinden meydana gelen madde. [*Osm.* Humuz; *Ing.* Oxide]; ◉ **aktif alüminyum ~,** *kim.* Geniş bir yüzeye sahip gözenekli *(mesamatlı)* bir bünye oluşturacak şekilde suyu alınmış *(dehidre)* alüminyum oksid. Su buharı ve bazı gaz moleküllerini abzorplama kuvvetine sahip olup, hava ve diğer gazların kurutulmasında kullanılır. [*Ing.* Activated alumina]; ◉ **antimuan ~,** *kim.* Sb_2O_3. Titanyum dioksidden sonra en fazla gizleme gücüne sahip beyaz bir pigment. Parlak beyaz renkte olup oldukça hafif pembe bir alt tona sahiptir. [*Ing.* Antimony oxide]; ◉ **bakır ~,** *kim.* ◘ **Bakır;** ◉ **bazik ~ ler,** *kim.* ◘ **Bazik;** ◉ **demir ~,** *boya. sny.* ◘ **Demir;** ◉ **etilen ~,** *kim.* 11° C'ta kaynayan, 0,882 yoğunluğunda ve CH_2OCH_2 formülünde renksiz sıvı veya gaz. *(Etilenin doğrudan doğruya yükseltgenmesiyle elde edilen etilen oksid, petrokimyada, etilen glikolün, etanolaminlerin ve akrit bileşiklerinin elde edilmesinde kullanılan çok önemli bir ara ürünüdür).* [*Ing.* Ethylen oxide; *Fr.* Oxyde d'éthylène].

~ giderme, *met.* (a) Sıvı bir banyodaki oksidlerin İndirgenmesi için yapılan işlem. [*Ing.* Deoxidation, deoxidization, deoxygenation; *Fr.* Désoxydation]; (b) Gaz halindeki İndirgen bir ortamda, katı haldeki bir maden üzerinde yapılan ısıl işlem. [*Ing.* Deoxidation; *Fr.* Désoxydation].

~ kaplama, *met.* Elektroliz yoluyle koruyucu bir oksid tabakası meydana getirerek alaşım ve madenleri kaplama yöntemi. [*Ing.* Anodic oxidation; *Fr.* Oxydation anodique].

oksidasyon, i. *Fr. oxydation. kim.* ◘ **Oksidlenme.**

oksidaz, i. *Fr. oxydase. biyokim.* Oksijen molekülünün bir maddedeki hidrojene bağlanmasını hızlandıran enzim. *(Bütün oksidaz'ların ortak özelliği, siyanür, karbon monoksid ve kükürtlü hidrojen tarafından emilebilmelidir. Oksidazlar, bitkiler ve hayvanlar âleminde pek yaygındır. Üç grupa ayrılır: 1. tirozinaz; lakkaz gibi fenol oksidazlar, fenolleri, kinon halinde yükseltger. Bir proteinin bir madenle, genellikle bakırla birleşmesinden meydana gelirler; 2. sitokrom oksidaz veya Warburg kırmızı solunum mayası. Homoglobine benzeyen demirli bir proteindir; oksijen kaybederek indirgenmiş sitokromu yeniden oksidlemeğe yarar; yani hücre solunumunda önemli rol oynar; 3. peroksidaz, yalnız peroksidlerle oksidleme tepkimelerini hızlandırır; bitkilerde yaygın olan ve oksidazda demir bulunur).*

oksida, s. *Fr. oxydé,-ée.* Oksidlenmiş olan

oksidleme, i. § ❶ *kim.* Oksidlemek eylemi: *Havayla oksidlenen demir paslanır.* [*Ing.* Oxidation; *Fr.* Oxydation]; § ❷ Bir maddeye oksijen bağlanması. ◘ **Yükseltgeme;** ◉ **yüzey ~,** *met.* (a) Dayanıklılığını arttırmak için madeni bir parçayı yüzeysel oksid tabakasıyle kaplamak amacını güden kimyasal İşlem; (b) Konvertisörde yapılan ve özellikle hava akımıyle oksidleme esasına dayanan metalürji İşlemi.

oksidlemek (-i), *1. kim.* Oksid haline getirmek, oksijenle birleştirmek: *Yüksek sıcaklıkta, hava, madenlerin çoğunu oksidler.*

[*Ing.* To oxidize; *Fr.* Oxyder]. ☆ *Eşanl.* **yükseltgemek**; ◉ **aşırı** ~, *kim.* Bir bileşiğe fazla miktarda oksijen bağlamak. [*Ing.* To peroxidize, to superoxidize, to overoxidize; *Fr.* Suroxyder].

oksidlene.bilen, b. s. *kim.* Oksidlenmeye elverişli olan: *Demir, bakırdan daha kolay oksidlenebilen bir madendir.* [*Ing.* Oxidizable, oxidable; *Fr.* Oxydable]. ☆ *Eşanl.* **yükseltgenir**.

oksidlenir, s. *kim.* ◘ **Oksidlenebilen**.

oksidlenme, i. *biy.* ve *kim.* Oksidlenmek eylemi *(Hücre içinde geçen oksidlenme olayları canlılık olayları arasında büyük bir önem taşır. Gerek doğrudan doğru oksidazların kataliziyle /Warburg/, gerek dezidrazların etkisi altında hidrojensizleşmeyle /Thunberg ve Wieland/ oksijenin tespitine imkân veren bu olaylar, hücre içindeki enzimlerin etkinliği oluşumuna ve zararlı artıkların atılmasına yol açar. Bitkilerde oksidlenme, çimlenme dışında, pek önemsizdir. Dışarı çıkan karbon dioksidin en büyük karbonhidratların yanması, bir de dokulardaki mayalanma sonucunda meydana gelir. Aromatik maddelere ve albüminoit türevlerine gelince, bunların çoğu reçine, belsem, uçucu yağ, mum, v.b. şeklinde bitkinin içinde biriktirilir. Yağlı maddeler ise yağlı tohumların çimlenmesi sırasında kullanılır).* [*Ing.* Oxidization; *Fr.* Oxydation].

☆ *Eşanl.* **yükseltgenme**.

~ **bölgesi**, *jeol.* Maden yataklarında yer yüzünden yeraltı su tablasına kadar uzanan bölge.

oksidlenmek, nsz. f. Oksid haline geçmek: *Sülüğen Pb_3O_4 demirin oksidlenmesini önler.* [*Ing.* To be oxidized; *Fr.* S'oxyder]. ☆ *Eşanl.* **yükseltgenmek**.

oksidleşe.bilme, b. i. *kim.* Oksidleşebilen maddelerin niteliği. [*Ing.* Oxydability; *Fr.* Oxydabilité].

oksidleşme, i. *(Bir element veya bir bileşik hk.)* Oksid haline dönme, oksijenle birleşme.

~ **önleyici**, s. (a) Yağ, yağlı vernik ve yağlıboyaya katıldığı zaman tabakaların kuruma ve eskimesini geciktirerek dayanıklılığını arttıran etkene denir. [*Ing.* Antioxidant; *Fr.* Antioxydant,-ante]; (b) i. Tortulaşmayı önlemek amacıyla benzinlere katılan madde. [*Ing.* Antioxidant; *Fr.* Antioxydant, inhibiteur d'oxydation].

oksidleyen, s. Oksidlemek eylemini yapan, oksidleyici. [*Ing.* Oxidizing agent; *Fr.* Oxydant,-ante].

oksidül, i. *Fr. oxydule. kim.* ◘ **Protoksid**.

oksifil, i. *Fr. oxyphile. kanb.* Kanda bazen rastlanan çok çekirdekli akyuvar; içindeki bazı taneciklerin asid boyalara karşı özel bir kimyasal ilgisi vardır. [*Ing.* Oxyphile].

oksiflüorür, i. *Fr. oxyfluorure. kim.* Bileşiminde oksijen, flüor ve başka bir element bulunan bileşik. [*Ing.* Oxyfluoride].

oksifoni, i. *tıp.* Sesin anormal derecede keskin olması hali. [*Ing.* Oxyphonia].

oksihemoglobin, i. *oxyhémoglobine. biyokim.* ◘ **Hemoglobin**.

oksijen, i. *Fr. oxygène.* < *Yun. oksys,* asid + *gennan,* doğurmak. A.n. 8, A.a. O = 16 olan gaz halindeki element. *(1774'te Priestly tarafından, güherçilenin kavrulması ve daha sonra kırmızı civa oksidin ısıtılmasıyla bulundu. Yoğunluğu 1,105 olan, renksiz ve kokusuz bir gazdır; sıvılaştırılması güçtür. /1877'de Cailletet ve Pictet tarafından sıvılaştırılmıştır/, çünkü atmosfer basıncında -183° C'ta kaynar. Sıvı haldeyken mavi renktedir ve paramagnetik özellikler gösterir. Suda az /0° C'ta, litrede 40 sm.³/ çözünür; fakat erimiş gümüşte çok miktarda erir ve gümüş katılaşırken açığa çıkar).* [*Osm.* Müvellid-ül-humuza; *Ing.* Oxygen]; ☆ *Eşanl.* **pasözü**; ◉ ~ **e göçüm**, *biy.* Oksijence zengin ortamların bir hücreli organizmaları meydana getiren kısımlar üstünde gösterdiği etki. [*Ing.* Oxygenotactism; *Fr.* Oxygénotactisme]; ◉ **yüksek basınçlı** ~ **tedavisi**, *ted.* Basınçla verilen oksijenin tedavide kullanılması. *(Bir basınç sandığı kullanılarak hasta 2 veya 3 atmosfer basınç altında tutulur; böylelikle, yüksek basınçlı oksijen vermek mümkün olur. Bu teknik, özellikle karbon monoksid zehirlenmelerinde uygulanır.* [*Ing.* Hyperbaric oxygenotherapy; *Fr.* Oxygénothérapie hyperbare].

~ **çadırı**, *cerr.* ◘ **Çadır**.

~ **çeliği**, *met.* ◘ **Çelik**.

~ **karbojen tedavisi**, *ted.* ◘ **Karbojen tedavisi**.

~ **maskesi**, *hava.* ◘ **Maske**.

~ **taşıma gücü**, *biy.* Herhangi bir canlıda bir santimetre küp kanın taşıyabildiği oksijen miktarı. [*Ing.* Pouvoir oxyphorique].

~ **tedavisi**, *tıp.* Kanda oksijen seviyesinin azaldığı durumlarda yaşamayı devam ettirebilmek amacıyla, oksijenin solunum yolu ile verilmesine dayanan tedavi şekli. [*Ing.* Oxygenotherapy; *Fr.* Oxygénothérapie].

oksijenaz, i. *Fr. oxygénase. biy.* Kataliz yoluyle organik bir peroksid yapabilen enzim. [*Ing.* Oxygenase].

oksijenit,-ti, i. *Fr. oxygénite. kim.* İçinde potasyum perklorat bulunan ve kızdırılarak oksijen elde edilen karışım. [*Ing.* Oxygenite].

oksijenlemek (-i), f. § ❶ Bir maddenin bileşimine oksijen katmak. [*Ing.* To oxygenate, oxidize, oxygenize; *Fr.* Oxygéner]; § ❷ *berberlik.* Saçların rengini, sulandırılmış oksijenli su ile açmak. [*Ing.* To oxygenate; *Fr.* Oxygéner].

oksijenlenme, i. *ted.* Solunum güçlüğü ve boğulma hallerinde veya cerrahî anestezilerde solunum yoluyle oksijen alınması. [*Ing.* Oxygenation, oxidation; *Fr.* Oxygénation]; ◉ **kanın oksijenlenmesi**, *fizyol.* Oksijenin kana geçmesi. [*Ing.* Oxygenation of the blood; *Fr.* Oxygénation du sang].

oksijenleyici, s. *kim.* Bir maddenin oksijenle birleşmesini sağlayan. [*Ing.* Oxygenating; *Fr.* Oxygénan,-ante].

oksijenli, s. § ❶ Bileşiminde oksijen bulunan *Azotun oksijenli bileşikleri.* [*Ing.* Oxygénated; *Fr.* Oxygéné,-ée]; § ❷ Oksijenle sarartılmış saçlar için kullanılır. [*Ing.* Oxygenated, oxygenized; *Fr.* Oxygéné,-ée]; ◉ **sıvı** ~ **patlayıcı**, *fişekç.* Oksijen emdirilmiş katı yanar maddelerden meydana gelen patlayıcı madde. [*Fr.* Explosif à l'oxygène liquide].

~ **solunum**, ◘ **Aerobik solunum**.

~ **su**, ◘ **Su**.

oksikarbonemi, i. *Fr. oxycarbonémie.* Kanda karbon monoksid bulunması. [*Ing.* Oxycarbonemia].

oksikinol, i. *Fr. oxyquinol. ecz.* Hidroksikinolein sülfat'ın kısa adı. Safra, bağırsak ve sidik yolları antiseptiğidir; günde 0,1 ile 0,5 gr.lık dozlarda kullanılır. *(Lokal antiseptik olarak, yüzde 1'lik çözeltileri jinekolojik ovüller v.b. halinde kullanılır).* [*Ing.* Oxyquinol].

oksiklorür,-rü, i. *Fr. oxychlorure. kim.* Bir klorürdeki iki klor atomunun yerine oksijen atomunun geçmesiyle türeyen ornatma bileşiği *(Oksiklorür'ler, bazı klorürlerin hidrolizi, bazıların maden klorürlere yarı yarıya etkimesi, yüksek sıcaklıkta klorürlerin oksijenle ayrışması gibi tepkimeler sonucunda oluşur. Buna göre fosfor pentaklorürden PCl_5, fosfor oksiklorür $POCl_3$ meydana gelir).* [*Ing.* Oxychlorure].

oksilali, i. *tıp.* Konuşma çabukluğu, çabuk konuşma. [*Ing.* Oxylalia].

oksilit,-ti, i. *Fr. oxylithe. kim.* Bileşiminde az miktarda nikel ve bakır tuzları bulunan sodyum ve potasyum peroksid karışımı; su ile birleşerek oksijen açığa çıkarır. *(Oksilit, laboratuvarlarda ve denizaltılarındaki havayı teneffüs edebilir durumda tutmak için solunum cihazlarında kullanılır).*

oksimel, oksimelit, i. *Fr. oxymel* veya *oxymellite. ecz.* İçinde sirke *(sade oksimel)* veya ilâçlı sirke *(scilla'lı oksimel)* bulunan melit. [*Ing.* Oxymel].

oksimler, ç. i. *Fr. oximes. kim.* Bileşiminde aldehid veya keton fonksiyonu bulunan maddeler ile hidroksilamin arasında su giderilmesiyle oluşan, genellikle billûr-su bileşikler. Genel formülü R-CH = N-OH olan aldehid *oksimler* veya *aldoksimler* ile R-C (= *N-OH*) -R' formülündeki katon oksimler veya *ketoksimler* hidrojenlenerek aminleri veren notür maddelerdir. Klörürler veya susuz asidlerle işlendiklerinde su kaybederek nitrilleri verirler; ketoksimler ise bileşimlerinde açil kökü bulunan bileşiklerdir. [*Ing.* Oximes].

oksimleşme, i. *kim.* Bir aldehid veya ketonun oksim haline dönüşmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Oximation].

oksimüryat,-tı, i. *Fr. oxymuriate. kim. esk.* ◘ **Hipoklorid**.

oksimüryatik, s. *Fr. oxymuriatique. kim.* ~ **asid**, *kim.* Klorun eski adı. [*Ing.* Oxymuriatic acid; *Fr.* Acide oxymuriatique].

oksin, i. *Fr. auxine. bot.* Bitkilerde oluşan ve uygun dozlarda bulunduğu zaman çeşitli görevleri olan, özellikle, uzunlamasına büyümeyi kolaylaştıran çok karmaşık maddelerin genel adı. [*Ing.* Auxin].

☆ *Eşanl.* **bitkisel hormon**.

oksindigo, i. *Fr. oxindigo. kim.* Dihidrokumaron'dan elde edilen ve 276° C'ta eriyen bileşik; oksindigo formülü, NH iminojen gruplarının yerine oksijen atomlarının geçmesiyle çivit formülünden ayrılır.

oksindol, i. *Fr. oxindole. kim.* Indoksil'in izomeri olan $C_6H_4 < \begin{matrix} CH_2 \\ NH \end{matrix} > CO$ formülündeki heterosiklik bileşik. *(Orto-aminofenilasetik asidin laktamı olarak kabul edilebilir. Ortonitrofenilasetik asidin indirgenmesi veya izatin'in hidrojenlenmesiyle elde edilir. Yükseltgen maddeler etkisiyle dioksindol haline dönüşür).* [*Ing.* Oxindole].

☆ *Eşanl.* **a-indolinon**.

oksipati, i. *tıp.* Duygu keskinliği, duyarlığın artması, asid zehirlenmesi. [*Ing.* Oxypathia].

oksipikrik, s. *Fr. oxypicrique.* ◘ **Stifnik**.

oksiput, i. *anat.* ◘ **Artkafa**.

oksisefali, i. *tıp.* Başın yüksekliği veya büyüklüğü, sivri kafalılık. [*Ing.* Oxycephalia].

oksiselenyür, i. *Fr. oxyséléniure. kim.* Selenyum, oksijen ve bir üçüncü elementin meydana getirdiği bileşik.

oksiselülozlar, ç. i. *Fr. oxycelluloses. kim.* Yükseltgen maddelerin *(nitrik asid, permanganat. hidrojen pejroksit v.b.)* sellüloza etkimesiyle oluşan organik bileşikler. [*Ing.* Oxycellulose].

oksisiyanür, i. *Fr. oxycyanure.* Bir oksid ile bir siyanürün birleşmesinden meydana gelen ve oksiklorüre benzer maddeler veren bileşik: *Civa II oksisiyanür $Hg_2O(CN)_2$ çok zehirlidir. Civa II oksisiyanür,* cerrahîde antiseptik olarak kullanılır. Sublimeden daha az zehirli ve daha az tahriş edicidir, cerrahî âletlere etki etmez. [*Ing.* Oxycyanide].

oksisülfür,-rü, i. *Fr. oxysulfure. kim.* Bileşiminde oksijen, kükürt ve başka bir element bulunan bileşik. Kükürtün yerine kısmen oksijenin geçmesiyle sülfürlerden *oksisülfür* elde edilir. Antimon sülfürden Sb_2S_3 formülleri Sb_2OS_2 ile Sb_2O_2S olan iki oksisülfür elde edilebilir. Stibin'in kavrulmasıyle de hazırlanabilirler; *kermezit* denilen birinci madde tabiatta bulunur. [*Ing.* Oxysulfide].

oksit, i. *Fr. oxyde. kim.* ◘ **oksid**.

oksitan, s. ve i. *Fr. occitant,-ante. dilb.* Oc dili lehçelerinin bütününe ve daha özel olarak eski provence diline veya trubadurların diline denir.

oksiton[1], s. ve i. *Fr. oxyton, dilb.* Vurgusu son hecede olan kelimelere denir. [*Ing.* Oxytone].

oksiton[2], i. *sny.* Sınaî uygulamalar için önemli miktarda oksijen ve azot üreten bir hava sıvılaştırma cihazının ticarî adı. *(De-*

mir-çelik tesislerinde, dökme demirin oksijenle çeliğe dönüştürüldüğü tesisleri beslemek için debisi saatte 8.000 m³ olan oksitonlar kullanılır). [*Ing.* Oxyton; *Fr.* Oxytonne].

oksitonizm, i. *Fr. oxytonisme.* Vurguyu kelimelerin son hecesine düşürme eğilimi. [*Ing.* Oxytonism].

oksitosin, i. *Yun. tıp.* Hipofiz bezinin arka bölümü tarafından salgılanan ve dölyatağını kasan hormon. [*Ing.* Oxytocin].

oksi.tuz, b. i. *önek oksi + tuz. kim.* Oksiasidlerden türeyen tuzların genel adı. [*Fr.* Oxysel].

oksiyodür, i. *Fr. oxyiodure. kim.* Oksiklorürlere benzeyen, fakat klor yerine iyod taşıyan bileşik. [*Ing.* Oxyiodide].

oksiyopi, i. *tıp.* Göz keskinliği, gözlerin keskin olması. [*Ing.* Oxyopia].

oksiyozmi, i. *Fr. oxyosmie. fizyol.* Aşırı, fakat marazî olmayan koku alma duyarlığı. [*Ing.* Oxyosmia].

oksiyür.-rü, i. *Fr. oxyure < Yun. oksi,* sivri + *ura,* kuyruk. *paraz.* İplik solucanları *(Nematodes)* takımının, *Oxyuridae* familyasından, çeşitli hayvanlarda ve insanda asalak yaşayan solucan. *(Erkeği 2 ilâ 5 mm., dişisi 9 ilâ 12 mm. uzunluğundadır. Yumurtaları 50-60 mikron büyüklüğünde, pürüzsüz, uzunca ve bakışımsızdır, Oksiyürler insanın kalınbağırsağında yaşar. Dişisi bir defada binlerce yumurta yapar. Dışkı ile sürüklenirken yumurtalarını şercin kenarına bırakır. Sürünmesi ve ısırmasıyle sertçe dayanılmaz kaşıntılara sebep olur. Yumurtada bir embriyon bulunur; embriyon şerç mukusunda gelişerek kurt haline gelebilir. Yumurta, en çok, kirlenmiş besin maddeleriyle yutulur; oniki parmak bağırsağının özsuyu, yumurtanın zarını yumuşatır, embriyon, yumurtadan çıkar. Kurtçuk az hareketlidir, çiftleşerek kalınbağırsağa geçmeden önce incebağırsakta iki defa deri değiştirir).* [*Lat. Oxyuris; Ing.* Oxyuris, pinworm; *Fr.* Oxyure].

☆ *Eşanl.* **sivri kuyruk, iğne solucanı.**

oksiyüroz, i. *Fr. oxyurose. patol.* İnsan bağırsağında oksiyür bulunmasından ileri gelen asalak hastalığı. *(Her çeşit iklimde ve her yaşta görülür; bununla beraber bu hastalığa en çok çocuklar yakalanır. Oksiyürlerin etkisi göden ve anus mukozasında kaşıntıya yol açan kronik bir iltihap şeklinde belirir).* [*Ing.* Oxyuriasis].

okso-, *kim.* Alman adlandırma sistemine göre, bir molekülde, karbonil kökü meydana getirecek şekilde karbon atomuna çift bağla bağlanan bir oksijen atomunun bulunduğunu gösteren önek. [*Ing.* Oxo-; *Fr.* Oxo-, céto-].

☆ *Eşanl.* **keto-.**

oksokrom, s. *Fr. auxochrome.* Kromojen denen renkli bir maddeye katıldığında, bu maddeyi boyarmadde haline dönüştüren kök için kullanılır. [*Ing.* Auxochrome]. ☆ *Eşanl.* **auksokrom.**

~ **grupu**, Tuz, asid (OH, CO_2H, SO_3H) veya baz (NH_2, NHR, NR_2) haline gelebilen kökler. *(SO_3H, CO_2H grupları kromojenin renk tonunu değiştirmez; diğerleri değiştirir).* [*Ing.* Auxochrome grouping; *Fr.* Groupements auxochromes].

oksonyum, i. *Fr. oxonium. kim.* Tek değerli H_3O + iyonu ile bu iyonun homologları olan ve amonyum iyonlarına benzeyen ROH_2 + *(primer oksonyum),* $(R)_2OH$ + *(Sekonder oksonyum)* ve $(R)_3O$ + *(tersiyer oksonyum)* iyonları. [*Ing.* Oxonium].

oksospor, i. *Fr. auxospore < Yun. aukse,* büyüme + *sporos,* spor. Diyakromelerin gençleşme sporu. *(Birçok defa bölündükten sonra, diyatome gittikçe küçülür, silisli kabuğundan ayrılır, protoplazmasını kabuktan kurtararak serbestçe beslenir, büyür ve bir oksospor olur. Oksospor yeni bir kabuk meydana getirmeden önce, normal hücre büyüklüğüne erişir).* [*Ing.* Auxospore].

oksu, s. *bot.* Ok biçiminde olan organlara, özellikle yapraklara denir. [*Osm.* Sehmî; *Ing.* Sagittate, arrow-shaped; *Fr.* Sagitté, -ée, sagittal].

okşak, i. Benzeyen, andıran.

okşama, i. Okşamak eylemi. [*Ing.* Caress; *Fr.* Caresse].

okşamak (-i), f. *esk.* T. § ● Sevgi veya şefkat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek veya eliyle hafifçe vurmak. [*Ing.* To caress with hand; *Fr.* Caresser]; § ● *mec.* Övmek, gönül almak. [*Ing.* To flatter; *Fr.* Flatter]; § ● *arg.* Dayak atmak, hafifçe dövmek. [*Ing.* To beat, to strike]; § ● *esk.* Benzemek, hafifçe andırmak, hatırlatmak. [*Ing.* To resemble; to look like]; ◉ **okşayı okşayı vermek,** *arg. (Yumrukla)* Bir kaç defa vurmak: *Gözünün üstünü okşayı okşayı vermişler;* ◉ **gönül ~,** *dey.* ◘ Gönül; ◉ **gözünü gönlünü ~,** *dey.* Güzel görünüşü ile birinin hoşuna gitmek, onu zevklendirmek; ◉ **gururunu ~** *(birinin), dey.* ◘ Gurur.

okşanmak, nsz. f. Okşamak eylemine konu olmak: *Çocuk okşanmak ister.* [*Ing.* To be caressed or fondled; *Fr.* Être caressé].

okşatmak (-i, -e), f. Okşamasını sağlamak veya okşamasını hoş görmek.

oktaedr, s. *Fr. octaèdre. geom.* ◘ **Sekiz yüzeyli.**

oktaedrit,-tl, i. *Fr. octaédrite. min.* Doğal titan oksid. [*Ing.* Octaedrite, anatasé; *Fr.* Anatase].

☆ *Eşanl.* **anataz.**

oktan, i. *Fr. octane. kim.* Formülü C_8H_{18} olan doymuş hidrokarbonlara verilen ad. *(Petrol yağlarında bulunan normal oktan 125° C'ta kaynayan bir sıvıdır).* [*Ing.* Octane]; ◉ **kurşunla ~ yükseltme,** *petr.* Bir benzinin indisini kurşun tetraetil katarak arttırma. *(Benzindeki kükürt miktarı ne kadar azsa, oktan indisini kurşunla yükseltmek o kadar iyi sonuç verir).*

~ **indisi (sayısı),** *petr.* Bir yakıtın vuruntuyu önleme niteliğini, yani yakıt-hava karışımının, ateşlemeden önce, motorda vuruntu olayına yol açmaksızın sıkıştırılabileceği sınırı ölçen indis. [*Ing.* Octane index; *Fr.* Indice d'octane].

oktant, i. *Fr. octant.* § ● *den.* Denizde, yıldızlara bakarak yol bulmaya yarayan ve çift yansıma ilkesine dayanan âlet. *(Sekstan'a benzer, yalnız çatması 45° yerine 60° dir).* [*Ing.* Octant]; § ● *sil.* Eskiden Bange sahra toplarında nişan almaya yarayan âlet. *(Gonyometrik yön bulucunun atası olan Etienne oktantı, derecelere bölünmüş bir yarım kadranın ortasındaki düşey bir eksenin çevresinde dönen bir kolimatörden meydana gelirdi).* [*Ing.* Octant].

oktav, i. *Fr. octave < Lat. octavus,* sekizinci. § ● *müz.* (a) Diatonik ıskalanın sekizinci derecesi. *(Iskalanın birinci çıkış derecesi ile oktav'ı aynı adı taşır; dolayısıyle de oktav birlinin iki katı demektir. Kendisi de ikinci, üçüncü v.b. katlamaları da uyuşumlu bir aralıktır. Bir akort'a bir veya daha fazla oktavın girmesi akortun cinsini değiştirmez);* (b) Diatonik dizlnin sekiz derecelik aralığı. [*Ing.* Octave]; § ● *fiz.* Birinin frekansı diğerininkinin iki katı olan iki titreşimin aralığı. [*Ing.* Octave]; ◉ **çift ~,** *müz.* ◘ **Çift;** ◉ **artık ~,** *müz.* İçinde 5 ton, 2 diatonik yarım ton ve 1 kromatik yarım ton bulunan oktav. *(Örnek: ut₁' ten ut ≠ 4'e).* [*Ing.* Augmented octave; *Fr.* Octave augmentée]; ◉ **eksik ~,** *müz.* İçinde 4 ton ve 3 diatonik yarım ton bulunan oktav. *(meselâ ut₁'ten O_4'e).* [*Ing.* Diminished octave; *Fr.* Octave diminuée]; ◉ **tam ~,** *müz.* İçinde 5 ton ve 2 diatonik yarım ton bulunan oktav. *(Üstteki notayı meydana getiren titreşim sayısı alttaki notanın titreşim sayısının tam iki katıdır. Meselâ: ut₁'ten ut₄'e).* [*Ing.* Just octave; *Fr.* Octave juste].

~ **kuralı,** *müz.* ◘ **Kural.**

oktibehit,-tl, i. *Fr. octibéhite. min.* Göktaşlarında bulunan nikelli demir. [*Ing.* Octibehite].

oktil, i. *Fr. octyle. kim.* Oktandan türeyen C_8H_{17} formülünde tek değerli kök. [*Ing.* Octyl].

oktillk, s. *Fr. octylique. kim.* Formülü C_8H_{17} OH olan alkoller için kullanılır; normal izomeri birincil alkoldür; 199° C'ta kaynar, ester halinde tavşancılotun'da *(heracleum)* bulunur ve etil kaprilat'ın indirgenmesiyle elde edilebilir. [*Ing.* Octylic].

oktilyon, i. *Fr. octillion. mat.* Bir milyon kere septilyon, yani 10^{48}. [*Ing.* Octillion].

oktin, i. *Fr. octyne. kim.* Formülü C_8H_{14} olan asetilen sınıfı hidrokarbonların genel adı. [*Ing.* Octyne, octine].

oktobas, i. *Fr. octobasse.* J. B. Vuillaume tarafından 1849'da meydana getirilen yaylı çalgı. *(4 metre boyunda, üç telli /do, sol, do/ ve pes perdelerde normal kontrabastan dört nota fazla sesi olan dev bir kontrabastır).* [*Ing.* Octobass].

oktodlar, ç. i. *Fr. ochtodes < Yun. okhthdes,* yükselme, gösteren. *min.* Çeşitli maden oksidlerine eskiden verilen ad. [*Ing.* Octodes].

oktodüodesimal, s. *Fr. octoduodécimal,-ale, -aux. min.* Biri sekiz, öbürü on iki yüzlü olacak şekilde iki seri meydana getiren yirmi yüzlü bir mineral için kullanılır. [*Ing.* Octoduodecimal].

oktoid, i. *Fr. octode. radyotekn.* Yakın zamana kadar frekans değiştiricilerde osilatör - modülatör olarak kullanılan ve bir ızgara - ekran ile birbirinden ayrılmış bir triyot ve bir pentottan meydana gelen sekiz elektrotlu elektron lambası. [*Ing.* Octode].

oktojel, i. *Fr. octogel.* Etilheksanoik asid gibi 8 karbonlu bir asidin alüminyum tuzlarından meydana gelen jelleştirme etkeni. [*Ing.* Octogel].

oktojen, i. *Fr. octogène.* Siklotetrametilen tetranitramin'le hazırlanan patlayıcı madde. [*Ing.* Octogen].

oktoployid, i. ve s. *Fr. octoploïde. biy.* Beden hücrelerinde kromozom sayısı 8 N'e eşit olan hayvan veya bitki. [*Ing.* Octoploid, octaploid].

oktruva, i. *Fr. octroi.* Bazı mallar için şehirlerin girişinde alınan vergi; toprakbastı veya ayakbastı parası. [*Ing.* Octroi, city toll].

~ **resmi,** *mal. esk.* Osmanlı devletinde, şehir ve kasabalara ticaret amacıyle getirilen mal ve eşyadan alınan vergi. *(Resmi duhuliye, duhuliye, baç, giriş resmi de denirdi).*

okturmak, f. Dolayısıyle anlatmak, dokundurmak, kinaye ile söylemek.

okul*, i. < *okumak.* § ● Çeşitli derecelerde toplu bir şekilde genel veya özel öğrenim yapılan kurum; *İlkokul. Ortaokul. Sanat okulu. Dil okulu.* [*Osm.* Mektep; *Ing.* Scholl; *Fr.* École]. ◘ *ŞEKİL: 411.*— **OKUL;** § ◉ Bir okuldaki öğrenci ve personelin tümü: *Bütün okul aşılandı. Okul tatile girdi.* [*Ing.* School; *Fr.* École, élèves et personnel d'une école]; § ● Bir üstada veya felsefî, hukukî, edebî v.b. bir doktrine bağlananların tümü veya bu doktrinin kendisi: *Stoa okulu.* [*Ing.* School; *Fr.* École]. ☆ *Eşanl.* **ekol;** ◉ ~ **dan uzaklaştırma,** *eğt.* Disiplin yönetmenliği gereğince suçlu öğrenciye verilen cezalardan biri. *(Suçlu öğrencinin üç günden bir haftaya kadar okula devamına müsaade edilmemesi. Bu ceza öğrenciye müdür tarafından bildirilir);* ◉ ~ **larda oynatım hakkı,** *sin.* Bir filmin yalnız okullarda oynatılmak üzere kiralanması durumu. [*Ing.* Rights for projections in schools; *Fr.* Droits scolaires]; ◉ **açık hava ~ u,** *fels.* ◘ Açık²; ◉ **ana ~ u,** *eğt.* ◘ Ana; ◉ **askerî ~,** *esk.* ◘ Askerî; ◉ **binicilik ~ u,** ◘ Binicilik; ◉ **gezici ~,** *eğt.* ◘ Gezici; ◉ **hava atış ~ u,** *esk.* Hava kuvvetlerinin taktik ve teknik okulu. *(Bu okul, sabit ve hareketli silâhların yapısı ve çalışması, çeşitli tip mermilerin tanınması ve kullanılması ile silâhların savaşta kullanılışları konusunda eğitim sağlar).* [*Ing.* Aerial gunnery school, air gunnery school]; ◉ **iskoç ~ u,** *fels.* ◘ iskoç; ◉ **iş ~ u,** *eğt.* ve *sosy.* ◘ İş; ◉ **kapitalist ~,**

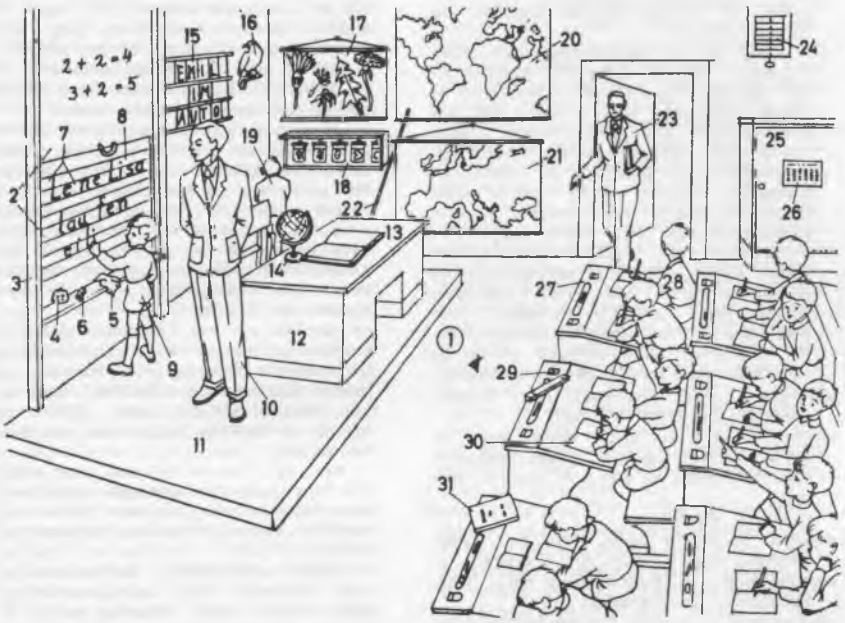

ŞEKİL: 411.— **OKUL.** **(1)** Sınıf. **2.** Karatahta. **3.** Karatahta çerçevesi. **4.** Karatahta süngeri *(silicisi)*. **5.** Karatahta bezi. **6.** Tebeşir. **7.** ve **8.** Yazı alıştırması. **9.** Birinci sınıf öğrencisi. **10.** Öğretmen. **11.** Kürsü. **12.** Öğretmen masası. **13.** Sınıf kayıt defteri. **14.** Dünya *(Yer küresi)*. **15.** Okuma tahtası. **16.** Doldurulmuş örnek kuş. **17.** Eğitici resim. **18.** Örnek gösterme kutusu. **19.** Cezalı öğrenci *(köşede)*. **20.** Dünya haritası. **21.** Avrupa haritası. **22.** Gösterge *(Gösterme çubuğu)*. **23.** Müdür *(Okul müdürü)*. **24.** Vantilâtör. **25.** Sınıf gardrobu. **26.** Sınıf tarifesi. **27.** Sıra *(okul sırası)*. **28.** Öğrenci. **29.** Mürekkep hokkası. **30.** Alıştırma defteri. **31.** Okuma kitabı.

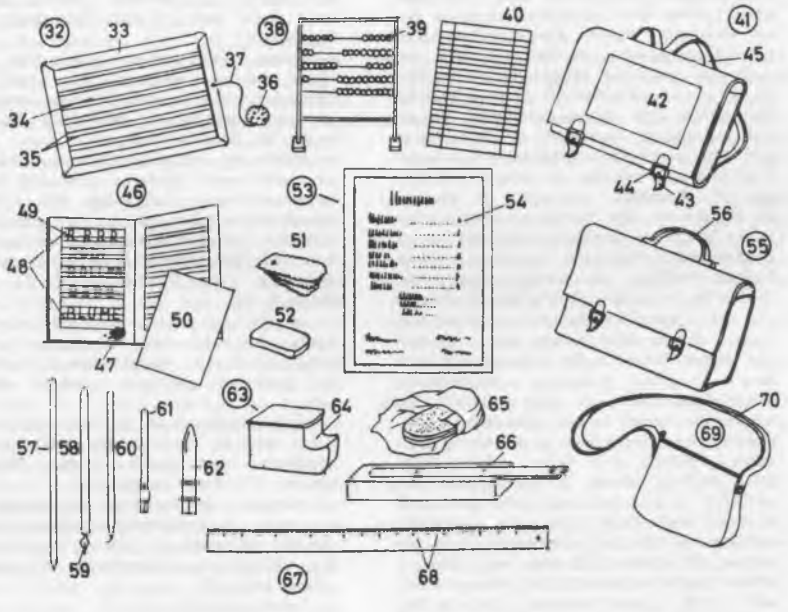

ŞEKİL: 412.— **OKUL GEREÇLERİ.** **(32)** Taş tahta. **33.** Tahta çerçeve. **34.** Tahta yüzeyi. **35.** Satırlar. **36.** Sünger. **37.** Sünger ipi. **(38)** Hesap tahtası. **39.** Boncuk. **40.** Çizgili kâğıt. **(41)** El çantası. **42.** Kapak. **43.** Bağlama *(toka)* kayışı. **44.** Toka. **45.** Omuz kayışı. **(46)** Not defteri *(yazı defteri)*. **47.** Mürekkep lekesi. **48.** Yazı. **49.** Harf. **50.** Mürekkep kurutma kâğıdı. **51.** Kalemtraş. **52.** Silgi. **(53)** Rapor. **54.** Not. **(55)** Okul çantası. **56.** Sap. **57.** Taş kalem. **58.** Kalem sapı. **59.** Kalem ucu. **60.** Kurşun kalem. **61.** Kurşun kalem sapı. **62.** Kalem kapağı. **(63)** Mürekkep hokkası. **64.** Kalem koyacağı. **65.** Öğlen paydosu için sandviç. **66.** Kalem kutusu. **67.** Cetvel. **68.** Santimetre ve milimetre taksimatı. **(69)** Omuz çantası. **70.** Omuz kayışı.

ikt. ◘ **Kapitalist;** ◉ **kız ~ lu,** ◘ **Kız;** ◉ **klasik ~,** ◘ **Klasik;** ◉ **köy ~ u,** *sosy.* ◘ **Köy;** ◉ **latinceciler ~ u,** ◘ **Latinceci;** ◉ **ordu dişçi ~ u,** *ask.* ◘ **Ordu;** ◉ **ordu kantincilik ~ u,** *ask.* ◘ **Ordu;** ◉ **ordu maliye ~ u,** *ask.* ◘ **Ordu;** ◉ **ordu sıhhiye sınıf ~ u,** *ask.* ◘ **Ordu;** ◉ **ordu tıp tatbikat ~ u,** *ask.* ◘ **Ordu;** ◉ **ordu tıp tekâmül ~ u,** *ask.* ◘ **Ordu;** ◉ **orta ~,** ◘ **Ortaokul;** ◉ **öğretmen ~ ları,** *eğt.* Türkiye'de ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına öğretim üyesi yetiştiren okulların genel adı. [*Ing.* Teacher's training schools; *Fr.* École normale d'instituteurs]; ◉ **özel eğitim ~ ları,** *eğt.* Özel eğitime muhtaç çocukların eğitim ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla gündüzlü ve yatılı olmak üzere açılan okullar. ◉ **özel ~,** *eğt.* Şahıslar, dernekler veya şirketler tarafından açılıp, yönetilen okul. [*Ing.* Private school; *Fr.* École libre, privée). **şoför ~ u,** *otom.* Otomobil kullanmayı öğreten okul. [*Ing.* Driving school].

~ aile birliği, *eğt.* İlk ve ortaokullarla liseler ve dengi okullarda, aile ile okul arasındaki ilişkileri kuvvetlendirmek ve öğrencilerin daha uygun çevre şartları içinde yetişmelerini sağlamak amacıyla kurulan dernek. *(Okul-aile birlikleri esas itibariyle eğitim ve öğretim sorunlarıyla ilgilenirler. Okulun bütün öğretmenleri ve öğrenci velileri birliğin doğal üyesidirler. Kısaltılmış şekli O.A.B.).*

~ çağı, *eğt.* Altıncı yaştan on üçüncü yaşa kadarki gelişme dönemi. *(İlköğretim yıllarını içine alan bu dönem, ilkokulun* birinci devresine rastlayan 9-13 cü yaşlar arası olmak üzere ikiye de bölünebilir).

~ dışı eğitim, *eğt.* Okul öğretiminin içinde yer almayan, ama yine de öğrencinin beden, ahlâk ve zihin gelişimini tamamlamak bakımından yararlı olan tatil kampları gibi kuruluşların yaptığı eğitim.

~ doktoru, Okul içindeki sağlık tedbirlerinin alınması öğrenci, öğretmen ve diğer memurlar ile hademelerin sağlık durumlarının kontrolü ve bu kimselerin hastalıkları halinde tedavileriyle görevli doktor. *(Orta dereceli ve okullar ile yüksek okullarda ya ek görevli ya da tam görevli olmak üzere en az birer okul doktoru bulunur.*

~ eğitimi, ◘ **Eğitim.**

~ faaliyetleri, *eğt.* Ders dışı faaliyetleri anlatmak için kullanılan bir terim. *(Geziler, sportif faaliyetler, müsamereler, konserler, büyükleri anma toplantıları, ders dışı okul faaliyetlerindendir).*

~ filmi, *sin.* Belirli bir dersin öğretiminde yardımcı olmak amacıyla meydana getirilmiş öğretici filim çeşidi. [*Ing.* Film for schools, classroom film; *Fr.* Film scolaire).

~ gazetesi, ◘ **Gazete.**

~ gemisi, ◘ **Gemi.**

~ gezileri, *eğt.* Bir okula devam eden öğrencilerin topluca veya sınıf halinde yaptıkları gezilere verilen ad. *(Okul öğrencilerinin belli başlı amacı, öğrencilere yakın çevrenin özelliklerini tanıtmak, çocukları yakın veya uzak çevrede bulunan esas ve tabiî ders konuları ile doğrudan doğruya temasa getirmek merak ve ilgilerini tatmin etmektir).*

~ iftihar listesi, *eğt.* Ortaokullar, liseler ile meslekî ve teknik okullarda ulusal ve insanî davranışları ve derslerindeki başarılarıyla belirmiş olan öğrencilerin adlarının yer aldığı liste. *(Okul iftihar listeleri iki kanaat dönemi sonunda düzenlenir. Okul öğrenimi sonunda devrenin bütün yıllarında iftihar listesinde yer almış olan öğrencilere Millî Eğitim Bakanlığı tarafından uygun ödüller verilir).*

~ kooperatifleri, *eğt.* İşletme esaslarına uyarak ve aracılığı ortadan kaldırarak öğretmen ve öğrencilerin ortaklaşa meydana getirdikleri, her türlü sorumluluğu ortakları tarafından yüklenen yardımlaşma kurumu veya işletmesi. *(Kooperatif idare-*

cileri ortaklar tarafından seçilirler. Kooperatif ortaklarının hakları kooperatif yasasına göre düzenlenir).

~ **kütüphanesi**, *eğt.* Ders zamanı içinde ve dışında kitap, dergi, gazete ve öğretimle ilgili diğer araçların toplu halde ve bir düzen içersinde öğretmen ve öğrencilerin istifadesine açık bulundurulduğu kuruluş. *(Yayın ve araçlar, okul öğretim programını takviye ettiği gibi, öğrencilerin boş vakitlerinde okuma ihtiyaçlarını da karşılar).*

~ **mimarı**, *eğt.* Okul binaları projelerinin hazırlanması ve yapımında uzman olan mimar. *(Okul mimarı, okul binalarının sadece mimarî niteliklerini gözönünde tutmaz, bu binaların belli eğitim amaçlarını gerçekleştirmedeki ve çocuklara daha konforlu eğitim sağlama konusundaki fonksiyonunu da gözönünde bulundurur).*

~ **müzesi**, *eğt.* Öğrencilerin, çeşitli konuları daha kolaylıkla öğrenmelerine yardımcı olmak amacıyle, okulun uygun bir bölümünde veya salonunda düzenlenen müze. *(Bu müzede çevreden derlenen ve gerek sanat, gerek tarih bakımından değerli eserlerin yanında ders konularıyla ilgili bir çok eşyanın modelleri de bulunabilir).*

~ **öncesi çağı**, *eğt.* (a) Çocukların genellikle üç yaşından baslamak üzere ilk okul çağına kadarki gelişme dönemi. *(Türkiye'de çocukların bu çağdaki bakım ve eğitimlerinden başka aileler olmak üzere resmî veya özel çocuk yuvaları ve ana sınıfları sorumludur);* (b) *(Geniş anlamda)* Çocukların, oyun çağını da içine almak üzere, altı yasına kadarki gelişme dönemi. *(ing.* Prescholar period; *Fr.* Période préscolaire).

~ **öncesi eğitim**, ◘ **Eğitim**.

~ **öncesi kliniği**, *eğt.* Henüz okul çağında bulunmayan çocuklar üzerinde araştırma ve inceleme yapılması amacıyle olan klinik.

~ **öncesi kurumları**, *eğt.* Okul öncesi çağında bulunan çocukların bakım ve eğitimleri için açılan ilköğretim kurumları. *(Henüz mecburî öğrenim çağına gelmemiş olan çocukların bakıldığı ve eğitildiği bu kurumlara «kreş», «yuva», «ana okulu», «çocuk bahçesi» gibi adları verilir.)*

~ **öncesi testleri**, *eğt.* Okul öncesi zihnî gelişimlerini ve okuma döneminde bulunan cocukların ne derece hazır olduklarının ölçülmesinde kullanılan testler. *(Bunlar içinde Merril Palmer ölçeği 24 - 63 aylık çocukların zekâsını tayinde kullanılır.)* [*ing.* Prescholar tests])

~ **psikoloğu**, *eğt.* Ilk ve orta dereceli okullarda okuyan öğrencilerin ruhsal problemlerinin çözümü ve öğretmenlerin karşılaştıkları ciddî disiplin problemlerinde onlara yardımcı olmak ile görevli kimse. *(Görevini başarı ile yapabilmek için en az beş veya altı yıllık bir yüksek öğrenim gören okul psikologu, öğrencilere uygulanan genel ve kişisel testleri de yönetir ve değerlendirir).* [*Ing.* School psychologist].

~ **sahnesi**, *eğt.* Bazan okulun toplantı salonunda, bazan da okulun bahçesinde açık havada bulunan sahne. *(Burada düzenlenen dramatik faaliyetler sayesinde çocukların ifade yetenekleri kolayca geliştirilebilir).* [*Ing.* School stage].

~ **sergisi**, *eğt.* Öğrencilerin bir ders yılı içinde yapmış oldukları yazıları, resimleri, işleri, kolleksiyonları, iğne işlerini, defterleri ve benzeri çalışmalarının ürünü olan şeyleri halka, ailelere tanıtmak için düzenlenen sergi. *(Okul sergileri, okulun çalışmalarını bir bakışta halka gösterecek şekilde düzenlenmelidir).* [*Ing.* School display].

~ **sonrası eğitim**, ◘ **Eğitim**.

~ **ve öğrencileri koruma dernekleri**, *eğt.* Okul Aile Birliklerinden ayrı olarak bir okulun ve öğrencilerin maddî ve mânevî ihtiyaçlarını karşılamak amacıyle kurulan, belli yönetmeliklere göre çalışan dernekler. *(Bu dernekler Cemiyetler Kanunu hükümlerine göre çalışır ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay Gençlik Dernekleri ve Yardım Severler Cemiyeti ile işbirliği yapar.)*

~ **yaşı**, *eğt.* (a) Özel kanuna göre bütün çocukların resmen öğrenime başlayacakları yaş. *(Bu yaş 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre çocuğun altı yaşını bitirdiği eylül ayında başlar. Onbeş yaşına kadar her türk çocuğu ilkokul öğreniminden yararlanabilir)* (b) İlkokuldan başlayarak yüksek okula kadarki süre içinde bir çocuk veya gencin öğrenim yapabileceği yaş. [*ing.* School age].

~ **yönetimi**, *eğt.* Okulun işleriyle ilgili bütün eğitim, öğretim faaliyetlerinin ve eğitsel amaçları olan malî konuların plânlanmasını değerlendirilmesini içine alan çalışma, okul idaresi. *(Okulun yönetim işlerinden birinci derece müdür ile yardımcısı veya yardımcıları sorumludur.)*

okuldaş, i. Okul arkadaşı. [*ing.* Schoolmate; *Fr.* Camarade d'école].

okullu, s. ve i. Bir okula devam eden, okuyan *(kimse)*, öğrenci. [*Osm.* Mektepli; *Ing.* Schoolboy or girl; *Fr.* Écolier, écolière].

☆ *Eşanl.* **öğretmen**.

okulsal, s. Okulla ilgili, okula ait. [*Osm.* Mektebî; *Ing.* Scholar; *Fr.* Scolaire].

okulsallık,-ğı, i. Okulsal olma hali. [*Ing.* Scholarity; *Fr.* Scolarité].

okul.sonrası, b. s. *eğt.* Çocukların genellikle ilk okula başladıktan sonraki döneme denir. [*Ing.* Post scholar; *Fr.* Postscolaire].

okuma, i. § ❶ Okumak eylemi. [*Ing.* Reading, perusal, recital; *Fr.* Lecture]; § ❷ *tiy.* Bir tiyatro eserinin, oynanıp oynanmaması konusunda karar vermekle görevli kimselerin önünden okumak eylemi. [*Ing.* ve *Fr.* Lecture]; ◉ ~ **da başarı ünitesi basamakları**, *eğt.* A.B.D. Minneapolis Eğitimsel Test Bürosu tarafından yayımlanan ev birinci sınıf çocuklarının kelime hazineleri ile kavrayışlarını ölçmeye yarayan testlere verilen ad; ◉ ~ **ya hazır olma**, *eğt.* Çocuk gelişiminde okumayı öğrenmek için şart olan seviye. *(Genellikle altı yaşında bulunan ve B.Z. 100 veya daha yüksek olan bir çocuk okumaya hazır demektir. Yalnız kişilik intibaksızlıkları, konuşamama, görme ve işitme bozuklukları gibi ruhî ve bedenî haller okumaya hazırlığı aksatabilir);* ◉ ~ **ya hazırlık faaliyetleri**, *eğt.* Hikâye anlatmak, konuşmak ve kelime hazinesini zenginleştirmek gibi çocuğu okuma öğrenmeye hazırlayan faaliyetler; ◉ **aynada** ~, *telekom.* ◘ **Ayna**; ◉ **dudaktan** ~, *psik.* ◘ **Dudak**; ◉ **düzgün** ~, *eğt.* Heceleme devresinden sonra gelen ve cümlelerin kesiksiz olarak okunmasına dayanan alıştırma [*ing.* Current reading; *Fr.* Lecture courante]; ◉ **harita** ~, *coğr.* ◘ **Harita**; ◉ **karton** ~, *dok.* Desenli kumaşlarda gerekli kartonları desene göre delme işlemi. ◘ **Karton delme** [*Ing.* Carton reading; *Fr.* Lecture de la carte]; ◉ **kontrol** ~ **sı**, *telekom.* Birbirini öteleyen iki Mors âletiyle, bir merkezden geçen telgraf haberlerinin alınması ve denetlenmesi; ◉ **magnetik** ~, *bilgi-işlem.* Şekilleri veya yerleri gözle seçilebilen harfleri okuma; oysa magnetik mürekkeple baskı usulünde bir elektronik düzenle kodlar çözülür. [*Ing.* Magnetic reading; *Fr.* Lecture magnétique]; ◉ **optik** ~, *bilgi-işlem.* Basılmış veya elle yazılmış harfleri otomatik bir düzenle okuma. [*Ing.* Optical reading; *Fr.* Lecture optique]. ◉ **sesli** ~, *telekom.* Elektroakustik bir sistemi etkileyen işaretleri işitilir şekilde tercüme ederek, Mors koduna göre gönderilen telgraf haberlerini kopya etme işlemi. [*Ing.* Sound reading; *Fr.* Lecture au son].

~ **amacı**, *eğt.* (a) Bir okuru, okumaya ve bununla ilgili çalışmalara sevkeden maksat veya amaç; (b) Okullarda uygulanan okuma programlarının bakanlık veya belli bir makam tarafından tesbit edilen maksat ve amaçlar.

~ **âleti**, *küt.* Film kitapları veya mikrofilmleri okumaya imkân veren optik ve elektrik tertibatlı basit âlet. [*ing.* Reading-apparatus; *Fr.* Appareil de lecture].

~ **analizi**, *eğt.* Okumadaki kuvvetli ve zayıf yönlerini anlamak üzere bir kimsenin okuma davranımının incelenmesi.

~ **danışmanı**, *eğt.* Okuma öğretimiyle ilgili problemler üzerinde yönetici ve öğretmenlerle görüşen ve onların güçlüklerini gidermeye çalışan okuma uzmanı.

~ **davranımı**, *eğt.* Organizmanın okuma sırasında yaptığı herhangi bir fizikî, zihnî veya heyecansal şey. Okuma aslında çok karmaşık bir oluşum olduğu için, bu davranım da çözümlenmesi pek zor davranımlardan biridir.

~ **güçlüğü**, *eğt,* (a) Öğrencinin yeterli bir şekilde okumasına engel olan herhangi bir maharet noksanlığı; (b) Herhangi bir metnin okunmasında vokabüler, cümle yapısı, mecazlı anlatım, uzun cümle, eski kelime ve deyimler bakımından karşılaşılan zorluk.

~ **hızı**, *eğt.* Okuma derecesi veya sürati. *(Bu hız, genellikle dakikada veya saniyede tanınan veya kavranan kelime veya harflerin sayısı göz önünde tutularak ölçülür.)*

~ **iğnesi**, *elektroakust.* Okuma kafasının plâk üzerindeki izlere doğrudan doğruya değen kısmı. [*ing.* Reading point; *Fr.* Pointe de lecture].

~ **ilgisi**, *eğt.* (a) Bir kimsenin belirli okuma materyallerine karşı, gösterdiği ilgi; (b) Genel olarak okumaya karşı gösterilen ilgi.

~ **istidatı**, *eğt.* Bir kimsede okumak için mevcut bulunan içsel güç. *(Bu gücün zekâ ile yakın ilişkisi bulunduğuna inanılmaktadır. Okuma istidatı, sözsel zekâ testleriyle ölçülebileceği gibi, bu maksatla hazırlanmış özel testlerle de tesbit edilebilir.)*

~ **istidatı testi**, *eğt.* Çocuğun okuma gücünü tayine yarayan test. okuma gücü testi.

~ **işareti**, *matb.* Kitap arasına bırakılan yeri bulmak için konulan işaret kartonu veya süslü band. [*ing.* Book-mark; *Fr.* Signet].

~ **kafası**, *elektroakust.* Kaydedilen seslerin yeniden üretilmesi için, kayıt ortamındaki izin modülasyonuyle etkilenen elektromekanik transdüktör [*Ing.* Reading head; *Fr.* Tête de lecture].

~ **kitabı**, *eğt,* Okuma öğrenen çocuk veya yetişkinlerin öğrenme sırasında faydalandıkları temel kitaplardan biri. *(Okuma kitaplarında sınıf seviyesine göre kısa cümleler, paragraflar, parçalar ve bunların kolaylıkla kavranmasını sağlayan resimler bulunur).* [*Ing.* Reading book; *Fr.* Livre de lecture].

~ **kliniği**, *eğt.* Okuma güçlükleri olan çocuklar üzerinde araştırma yapılan ve bu türlü çocukların güçlüklerinin incelendiği ve giderilme çarelerinin tespit edildiği yer.

~ **kolu**, *elektroakust.* Okuma kafasını taşıyan ve plâk üzerinde yer değiştirmesini sağlayan uzun parça. [*Ing.* Reading branch; *Fr.* Bras de lecture].

~ **körlüğü**, *tıp.* Hastanın görmesinde hiç bir zorluk bulunmamasına rağmen okuma yetisini kaybetmesi. [*Osm.* Zıya-ı kıraat; *Ing.* Alexia, word blindness; *Fr.* Alexie, cécité verbale].

☆ *Eşanl.* **aleksi**.

~ **kurulu**, *tiy.* Tiyatroya sunulan oyunları inceleyen kurul. *(Bu terim bize de geçmiştir).* [*Osm.* Edebî heyet; *Fr.* Comité de lecture].

~ **listesi**, *eğt.* Okunması ve incelenmesi tavsiye edilen kitapların veya kitaplarla birlikte makalelerin listesi. *(Bazı hallerde okuma listesinde yer alan kitap ve makalelerin bir özeti de verilir.*

~ **mahareti**, *eğt.* Okumada, kelimeyi tanı-

ma, anlama veya hatırlama gibi, başarılı bir yeterlik göstermek için esas olan yetenek.
~ **materyalleri**, *eğt.* Her çeşit ders kitabı ile, yardımcı ders kitaplarına, uygulama ve alıştırma kitaplarına, ansiklopedilere, sözlüklere, dergilere, broşürlere verilen ad.
~ **mesafesi**, *eğt.* Okuyucunun gözleri ile okuma materyali arasında bulunması gerekli olan uzaklık. (*Bu uzaklık genellikle yetişkinler için 35-56, 40-64, sm., çocuklar için 25-40, 33-20 sm.'dir*).
~ **oyunu**, *tiy.* Yazarınca oynanmak için değil, okunmak için yazılmış oyun. (*Sahne gereklerine önem vermeyen oyun. Konusu teknik güçlüklerle kurulu, çok kişili, çok dekor isteyen, oynanmaya elverişli olmayan oyun*). [*ing.* Closet drama].
~ **ölçeği**, *eğt.* Güçlük sırasına göre sıralanan okuma materyalini kapsayan bir test tipi.
~ **tedavisi**, *eğt.* Okumayı zihnî veya heyecansal güçlüklerin veya hastalıkların giderilmesi için kullanma, okuma ile tedavi.
~ **tekniği**, *eğt.* Belli bir seviyede veya belli standartlara göre okumak için öğrenilmesi gerekli olan usul, kural ve beceri.
~ **uzmanı**, *eğt.* Okuma öğretiminin her yönünü iyi bilen, bu konuda inceleme ve araştırmalarda bulunan kimse; okumanın psikolojik ve pedagojik özellikleri ve görevleri üzerinde fikirleriyle otorite sayılan kimse.
~ **ünitesi**, *eğt.* Bir konu üzerinde derlenen ve okunması gereken bir ders muhtevasını teşkil eden çeşitli metinlerin meydana getirdiği topluluğa verilen ad.
~ **vokabüleri**, *eğt.* (a) Bir kimsenin basılı veya yazılı olarak gördüğü zaman tanıdığı kelimeler; (b) Bir kimsenin basılı veya yazılı şekillerini gördüğü zaman anladığı kelimeler; (c) Okumak için bir kimsenin bilmek zorunda olduğu kelimelerin tümü.
~ **yaşı**, *eğt.* Önceden tesbit edilmiş normlara dayanarak okuma yeteneğinin yaş bakımından ifadesi. (*Bir çocuk eğer 10 yaşındaki tipik bir çocuk gibi okuyabilirse, kronolojik yaşı ne olursa olsun, onun okuma yaşı 10'dur*).
~ **yazma**, *eğt.* (a) Okuyup yazmak işi; (b) Okuma ve yazma bilgisi.
~ **yazma okulları**, *eğt.* Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yurdun çeşitli yerlerinde açtığı ve orduya yeni katılan erlere ilkokul eğitimine eşit bir öğretimin verildiği okullar. (*Muvazzaf subaylar tarafından yönetilir, fakat sınıf öğretmenlikleri askerlik görevlerini yapan ilkokul öğretmenleri tarafından yapılır*).
~ **yeteneği**, *eğt.* Dilin basılı veya yazılı sembollerini hemen tanıma ve doğru olarak yorumlama mahareti.
~ **yitimi**, *tıp.* ◘ **Okuma körlüğü.**

okumak (-i), f. *esk. T. okımak.* § ❶ Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunların imlediği sesleri veya düşünceyi anlamak; *Ben sizin yazınızı kolaylıkla okurum. Eski yazıyı okuyanlar gittikçe azalıyor. İngilizce okumak.* [*ing.* To read; *Fr.* Lire]; § ❷ nsz. Bir konuyu öğrenmek için okulda veya öğretmenin yanında veya yazılı şeyler üzerinde çalışmak: *Turgul iki yıl ingilizce okudu. Tekin İsviçre'de okumuş.* [*Ing.* To study; *Fr.* Étudier]; § ❸ *(Bir şarkı veya türküyü kuralınca) Söylemek.* [*Ing.* To sing; *Fr.* Chanter]; § ❹ *h. d.* Davet etmek, bir yere çağırmak. [*ing.* To invite; to call; *Fr.* Inviter]; § ❺ İyileşmesi için bir hastaya nefes etmek, üfürükçülük etmek; § ❻ *arg.* (a) Söylemek; (b) Sövüp saymak, küfretmek. [*ing.* To curse, to swear *(at)*; *Fr.* Injurier]; (c) Berbat etmek. [*ing.* To spoil thoroughly; *Fr.* Salir; Souiller, gâter; corrompre]; § ❼ Belirttiği fikri anlamak için bir yazıyı gözden geçirmek: *Telgrafınızı okudum.* [*ing.* To read; *Fr.* Lire]; § ❽ Yazılmış veya basılmış bir metni yüksek sesle iletmek veya gözleriyle algılamak; *Fermanı okumak.* [*ing.* To read; *Fr.* Lire]; § ❾ Bir yazarın eserlerini okumak: *Boş vakitlerini Kur'anı okumakla değerlendiriyor.* [*Ing.* To read; *Fr.* Lire]; § ❿ Ezbere söylemek: *Ezan okumak. Dua okumak;* § ⓫ *(Geniş anlamda).* Bir şeyin anlamını çözmek: *Şifre okumak.* [*ing.* To decipher; *Fr.* Lire, déchiffrer]; § ⓬ *mec.* Bazı belirtilerden hareket ederek bir anlamı, gizli bir duyguyu anlamak, kavramak: *Birinin düşüncelerini okumak.* [*Fr.* Lire, pénétrer une signification, un sentiment caché, en interprétant certains signes]; § ⓭ Öğrenim görmek: *Ben okumak istiyorum. Galatasaray lisesinde okudu;* [*ing.* To attend to school, to be educated; *Fr.* Aller à l'école]. ◉ **canına (ezan)** ~, *dey.* ◘ **Can**; ◉ **lânet** ~, *dey.* ◘ **Lânet** ◉ **masal** ~, *dey.* ◘ **Masal**; ◉ **maval** ~, *dey.* ◘ **Maval**; ◉ **meydan** ~, *dey.* ◘ **Meydan**; ◉ **müzik** ~, *müz.* Nota ve müzik işaretlerine göz gezdirerek, içinden değerlerini söylemek. [*Ing.* To read; *Fr.* Lire]; ◉ **rahmet** ~, *dey.* ◘ **Rahmet**; ◉ **tashih** ~, *matb.* Provaları okuyup düzeltmek. *(Dizili metin sütunlar veya sayfalar halinde okunur).* [*Ing.* To read the proofs; *Fr.* Lire des épreuves].

okume, i. İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Burseraceae* familyasından, Afrika'da, özellikle Gabon'da yetişen ağaç *(Aucoumea Klaineana)* ve bu ağaçtan elde edilen kereste. *Okume*, uzunluğu 25-30 m'yi, çapı 1-2 m'yi bulan, on beş yaşından sonra ancak destekle ayakta durabilen bir ağaçtır. Turuncu pembe yumuşak ,ve hafif bir kerestesi vardır. Nemi yüzde 15 iken yoğunluğu 0,45'tir. 3-5 m'lik yuvarlak veya köşeli tomruklar halinde satılır; kontrplak yapımında kullanılır; levha haline getirilmesi zordur, ama levhalar esnek ve homojendir. Plakaları kolay yapılır. İyi boya ve cilâ tutar. Okume hafif marangozluk işlerinde *(bölme, düz kapı)*, mobilyacılıkta kullanılır. Gabon'da yıllık üretim 400 000 m^3'tür. [*ing.* Gaboon mahogany, okoume, okume; *Fr.* Okoumé].

okumuş, s. Herhangi bir okulda öğrenim görmüş; okuyarak bilgisini genişletmiş *(kimse).* [*Ing.* Lettered, well-read, literate; *Fr.* Lettré,-ée, érudit].
☆ *Eşanl.* **tahsilli.**

okumuşluk,-ğu, i. Okur yazar olma hali, tahsilli olma. [*ing.* Literacy; *Fr.* Degré d'instruction].

okunaklı, s. < *okunmak.* Kolayca okunabilecek şekilde belli ve düzgün harflerle yazılmış, rahatlıkla okunabilen, açık seçik *(yazı).* [*ing.* Legible; *Fr.* Lisible].

okunaksız, s. Güçlükle okunabilen, düzgün olmayan, eğri büğrü *(yazı).* [*ing.* Illegible, unreadable; *Fr.* Illisible].
~ **mesaj**, hava. Okunup mâna çıkarılması imkânsız bir mesaj. [*Ing.* Unreadable message; *Fr.* Message illisible].

okunmak, nsz. f. § ❶ Okumak işine konu olmak: *Kitap okundu. Çivi yazısı okundu. Şarkı okundu.* [*ing.* To be read]; § ❷ Okunulmak.

okuntu, i. < *okumak h. d.* Çağrı kâğıdı. [*Osm.* Davetiye; *Ing.* Written invitation, invitation card; *Fr.* Carte d'invitation, invitation].

okunulmak, ösz. f. *(Herhangi biri)* okumak: *Karanlıkta okunulmaz.*

okur*, i. < *okumak.* § ❶ Gazete, dergi, kitap gibi kamu için yayımlanan şeyleri okuyanlardan olan kimse: *Bu derginin okurları çoktur.* [*Osm.* Kari; *ing.* Reader; *Fr.* Lecteur]; § ❷ Öğrenci. [*ing.* Scholar, pupil, student; *Fr.* Élève, écolier,-ière, étudiant, -ante].

okur.yazar, b. s. ve i. Okuması yazması olan, öğrenim görmüş (kimse). [*ing.* Literate person; *Fr.* Lettré,-ée].

okutmak (-i), f. § ❶ Bir başkasının okumasını, öğretim görmesini sağlamak; § ❷ Bir yazıyı başkasının okumasını sağlamak. okumak işini yaptırmak; § ❸ Ders vermek, öğretmek: *Öğrencilere bazı günler tarih, bazı günler de coğrafya okutuyor.* [*ing.* To teach; *Fr.* Enseigner]. § ❹ Şifa amacıyle, hastalanan kimseyi okuyup üflemesi için nefesi kuvvetli bilinen birine göstermek, nefes ettirmek; § ❺ *arg.* Satmak, elden çıkarmak. [*ing.* To sell; *Fr.* Vendre]; ◉ **rahmet** ~, *(birine veya bir şeye), dey.* ◘ **Rahmet.**

okutturmak,(-i), f. Okutmak eylemini yaptırmak.

okutman*, i. < *okutmak.* Üniversitelerde uygulama çalışmaları, yabancı dil öğretimi v.b. ile görevlendirilen öğretim yardımcısı. [*ing.* Lecturer; *Fr.* Lecteur].
☆ *Eşanl.* **lektör.**

okutmanlık,-ğı, i. Okutmanın işi.

okutulmak, nsz. f. Okutmak eylemine konu olmak.

okuyucu, s. ve i. § ❶ Sürekli olarak herhangi bir yayın organını okuyan *(kimse): Okuyucular, dergileri kapışarak bir köşeye çekildiler. Dergi okuyucusu.* [*ing.* Reader; *Fr.* Lecteur, - trice]; § ❷ Şarkı veya türkü söyleyen *(kimse)*, ses sanatçısı. [*ing.* Singer; *Fr.* Chanteur,-euse]; § ❸ *Mevlit, ezan v.b. yi)* Yüksek sesle ve kurallar uyarınca okuyan *(kimse): Müezzin kör Hüsameddin Bey gibi Üsküdar minarelerinde okuduğu ezanlar İstanbul'da dinleyen okuyucular varmış;* § ❹ *h. d.* Düğün sahibi adına davetlileri dolaşıp törene çağıran *(kimse)* [*ing.* Person who goes around and invites people to a wedding]; § ❺ *bilgi-işlem.* Bir hesap makinesine, bir ordinatöre veya delikli kâğıt şerit, magnetik şerit, delikli kart, basılmış belgeler gibi dış kaynak verileri üzerinde işlem yapan her türlü sisteme bilgilerin verilmesini sağlayan düzen veya makine. [*ing.* Lector; *Fr.* Lecteur]; § ❻ *elektroakust.* Herhangi bir yöntemle kaydedilen sesleri yeniden üretmeye yarayan cihaz. [*ing.* Lector; *Fr.* Lecteur] § ❼ *tar.* Eski Roma'da efendisine kitap okumakla görevli köle [*ing.* Reader; *Fr.* Lecteur]; ◉ ~ **cu gezmek**, *h.d. dey.* Düğüne çağırmak için kapı kapı dolaşmak; ◉ **akustik** ~, *elektroakust.* Okuma iğnesinin bir plak üzerindeki izlerin modülasyonuna bağlı olarak yaptığı yer değiştirmeleri doğrudan doğruya akustik titreşimlere ve ses dalgalarına dönüştüren okuyucu *(eski fonograflar).* [*Ing.* Accoustic lector; *Fr.* Lecteur acoustique]; **elektrikli** ~, *elektroakust.* Kaydedilmiş işaretleri, plak izinin modülasyonuna bağlı olarak okuma iğnesinin yaptığı yer değiştirmelerden doğan elektromotor kuvvetlerle sese dönüştüren okuyucu. [*ing.* Electric lector; *Fr.* Lecteur électrique]; ◉ **gazete** ~ **su**, ◘ Gazete; ◉ **magnetik** ~, *bilgi-işlem.* Magnetik bir mürekkeple basılmış harfleri magnetik bir yöntemle otomatik olarak okuyan düzen veya makine. [*ing.* Magnetic lector; *Fr.* Lecteur magnétique]; ◉ **optik** ~, *bilgi-işlem.* Bir kayıt ortamı üzerindeki harfleri optik yöntemle otomatik olarak okuyan düzen veya makine. [*ing.* Optical lector; *Fr.* Lecteur optique]; § ❽ *elektroakust.* Fotoğraf yoluyle kaydedilmiş bir sesli filmin modülasyonlarını, bir hoparlörde akustik hale dönüştürebilen müzikal frekanslı akımlara çeviren cihaz. [*ing.* Optical lector; *Fr.* Lecteur optique].
~ **kartı**, Okuyucunun kütüphaneden faydalanması için, kütüphanece okuyucuya verilen ve okuyucunun fotoğrafı ile kimliğini taşıyan belge.

oküler[1], i. *Fr. oculaire.* § ❶ *opt.* Optik cihazlarında objektiften aldığı ışınları göze veren mercek dizgesi. § ❷ *astr.* Irakgörürlerde gerçek görüntüyü gözle incelemek için kullanılan küçük bir yakınsak mercek düzeni. [*ing.* Oculary; *Fr.* Oculaire]. [*Osm.* Adese-i ayniye; *Ing.* Oculary; *Fr* Oculaire].
☆ *Eşanl.* **gözmerceği.**

oküler[2], s. *Fr. oculaire.* Göze ait, gözle ilgili olan. [*ing.* Ocular].
~ **plak**, *zool.* Denizkestanelerinde ambu-

lakral bölgelerin anüs yakında sonlandığı 5 küçük ve deliksiz plaktan herbiri. [*Ing.* Ocular plate; *Fr.* Plaque oculaire].

okülo-, *Lat. oculus*, göz'den alınan, anatomi ve patolojide «göz» anlamına kullanılan önek. [*Ing.* ve *Fr.* Oculo] ◉ ~ **sempatik belirti**, ◘ **Göz sempatik sinir belirtisi.**

okyanus, i. *Yun. okeanos. coğr.* Anakaraları *(kıta)* birbirinden ayıran engin deniz· *Atlas Okyanusu. Hint Okyanusu.* [*Osm.* Bahr-i Muhît; *Ing.* Ocean; *Fr.* Océan]; ◉ ~ **ların değişmezliği kuramı**, *jeol.* Yerin tarihi süresinde, okyanus havzalarının yerlerinin değiştirilmeyip, bu gün bulundukları yerlerde kaldıklarını ileri süren görüş. [*Ing.* Permanence of the ocean basins; *Fr.* Permanence des océans]; **büyük** ~, *coğr.* ◘ **Büyük**; ◉ **Hint** ~ **u**, *coğr.* ◘ **Hint.**

~ **fırtına kuşu**, *zool.* ◘ **Fırtınakuşu.**

~ **iklimi**, *coğr.* Orta enlemlerde karaların batı kenarında hüküm süren iklim; başlıca özelliği sıcakların çok fazla olmaması ve yıllık sıcaklık farkı ortalamasının düşüklüğüdür. [*Osm.* Okyanusî iklim; *Ing.* Oceanic climate *Fr.* Climat océanique].

~ **istasyonu**, *den.* Bir okyanus, istasyon gemisinin görevlendirildiği yer. *(Okyanus istasyonları Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilâtı tarafından okyanus yüzeyinde belirlenmiş, her kenarı yaklaşık olarak 200 deniz mili olan bir karedir).* [*Ing.* Ocean station; *Fr.* Station océanique].

~ **istasyon gemisi**, *hava.* Bir okyanus istasyonunda görevli gemi. [*Ing.* Ocean station vessel; *Fr.* Navire-station océanique].

~ **meteoroloji istasyonu**, *hava.* Bir okyanus İstasyonu gemisinden işletilen bir meteoroloji rasat istasyonu. [*Ing.* Ocean weather station; *Fr.* Station météorologique océanique].

okyanus.fırtına.kuşu, b. i. zool. ◘ **Fırtınakuşu.**

Okyanuslar.arası, b. s. § ● İki okyanus arasında olan: *Okyanuslararası kanal.* [*Ing.* Interoceanic; *Fr.* Interocéanique]; § ● Bir okyanustan öbürüne uzanan: *Okyanuslararası imparatorluk.* [*Ing.* Interoceanic; *Fr.* Interocéanique].

Okyanusya, öz. i. *coğr.* Büyük Okyanus'a dağılmış adaları içine alan dünyanın beş parçasından biri. *(Birer kıta olan dünyanın öbür parçalarından farklı olarak, bu parçaya bütünlüğünü sağlayan ve adını veren okyanustur). Yüzölçümü: 8.970.000 km²;* [*Ing.* Oceania; *Fr.* Océanie].

ok.yılanı, b. i. *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata) takımının*, Suyılanıgiller *(Colubridae)* familyasından zehirsiz bir yılan türü. [*Lat. Zamenis gamonensis; Ing.* ve *Fr.* Zamenis].

ol, zam. ve s. *esk. T.* «O» şahıs zamiri ve işareti sıfatı: *Mürg-i dil-l Baki'ye gözün fathe âsâ, Efgan ider ol serv-i hırmanın ucundan.*

~ **dem**, O anda, o zamanda, hemen sonra.

~ **veçhile**, O tarzda, o şekilde.

olabilen, s. ◘ **Olabilir.**

olabilir, s. § ● Olmasını önleyecek derecede güçlü engeli bulunmayan, olanaklı: *Olabilir her çareye başvurdum.* [*Osm.* Mümkün; *Ing.* Possibe; perhaps; *Fr.* Possible]; ☆ *Eşanl.* **olanaklı**; § ❷ *mant.* Varlığı çelişme taşımayan. [*Ing.* ve *Fr.* Possible].

olabilirlik°,-ği, İ. Bir şeyin olmasını önleyecek derecede güçlü engel bulunmama hali, gerçekleşmesi mümkün olma hali: *Ben bu işte olabilirlik görmüyorum.* [*Osm.* İmkân; *Ing.* Possibility; *Fr.* Possibilité]. ☆ *Eşanl.* **olanak**; ◉ **birlikte** ~, *fels.* ◘ **Birlikte.**

olacağı, i. Mutedil ve uygun fiyat, bir malın son fiyatı: *Bu paltonun olacağı nedir?* [*Ing.* What's its lowest price? Ask a reasonable price; *Fr.* Prix convenable, dernier prix d'une marchandise].

olacak, s. < *olmak.* § ● Olması yakışık alan, yapılması yerinde görülen, uygun olan: *Bu olacak iş mi? Olacak bir şey söyle, yapayım?* § ● Şu veya bu nitelikte olduğu halde kendinden beklenileni sağlamayan: *Arkadaşım olacak adam beni yarı yolda bıraktı;* § ● İ. Olmasının önüne geçilemeyen durum; sonuç: *İş, olacağına varır.* § ● Olması mümkün olan şey: § ● Uyuşulabilecek fiyat.

~ **gibi değil**, *dey.* Olamaz, olmuyor. [*Ing.* It is impossible or unimaginable, it can't be done; *Fr.* C'est impossible, c'est impossible à réaliser].

olafit,-ti, İ. *Fr. olafite. min.* Albit çeşidi. [*Ing.* Olafite].

olagelmek, nsz. f. Başlangıçtan beri aynı şekilde sürmek, devam etmek. [*Ing.* To be usual, to happen frequently, to be a common occurence, to happen now and again].

olağan°, s. < *olmak.* § ● Sık sık görülen olagelen; alışılmış, birçok örneği bulunan: *Bu olağan işlerdendir, artık alıştık.* [*Ing.* Ordinary, that commonly happens, usual, frequent; everyday; *Fr.* Ordinaire]. ☆ *Karş.* **olmadık**; § ● Olayların normal, alışılmış düzenine uygun, yadırganmayan.

~ **aşınma dönemi**, *coğr.* W. M. Davis'e göre, deniz dibinden yüze çıkmış bir kara bölümünde, yağmurlu iklim bölgelerinde, akarsu aşındırmasıyla yeryüzü biçimlerinin oluşması, gelişmesi için geçen süre. [*Osm.* Normal İtikal devresi; *Ing.* Fluvial geomorphic cycle; *Fr.* Cycle d'érosion normale].

~ **batkınlık**, *huk.* Adi iflâs, alelâde iflâs.

~ **devler**, *astr.* Oylum ve aydınlatma gücü bakımından orta boydaki dev yıldızlar. [*Ing.* Normal giants; *Fr.* Géantes normales].

~ **dışı**, ◘ **Olağandışı.**

~ **hız**, *sin.* Alıcı ve göstericide görüntülerin pencere önünden saniyede geçiş sayısının en çok kullanılan, 35 mm. lik filimlerde olağan hız saniyede 24 görüntüdür. [*Ing.* Normal speed; *Fr.* Vitesse normale, cadence normale].

~ **ışın**, *opt.* Çift kırılma, olayında, kırılan iki ışından Descartes kanunlarına uyanı. *(Öbürü olağanüstü ışın'dır).* [*Ing.* Ordinary ray; *Fr.* Rayon ordinaire].

☆ *Eşanl.* **âdi ışın.**

~ **toplantı**, *huk.* Adi İçtima.

~ **üstü**, ◘ **Olağanüstü.**

~ **yargılama**, *huk.* ◘ **Yargılama.**

olağan.dışı°, b. s. Büyük bir hayranlığa veya hayrete yol açan. [*Osm.* Harikulâde; *Ing.* Extraordinary; *Fr.* Extraordinaire].

olağanlık,-ğı, İ. Olağan, alışılmış olma durumu.

olağan.üstü°, b. s. § ● Normalin üstünde olan: *Olağanüstü bir başarı.* [*Osm.* Fevkalâde; *Ing.* Extraordinary; *Fr.* Extraordinaire, exceptionnel,-elle]; § ● Beklenilmeyen zamanda yapılan, önceden belirlenmemiş olan: *Olağanüstü bir toplantı.* [*Ing.* Extraordinary; *Fr.* Extraordinaire]; § ● Benzerlerinden ayrı olan, ayrıcalıklı: *İki gündenberi, köyde, olağanüstü zamanlara mahsus bir hal var.* [*Ing.* Extraordinary, exceptional; *Fr.* Extraordinaire, exceptionnel,-elle].

~ **durum**, *huk.* Yurt içinde savaş dışı nedenlerle doğan ve normal hukuk kurallarının dışında özel kuralların uygulanmasını gerektiren durumlar. [*Ing.* Emergency].

~ **hal**, *huk.* ◘ **Fevkalâde hal.**

~ **ışın**, *opt.* Çift kırıcı bir ortamda bir tek ışının kırılmasıyle meydana gelen iki ışından Descartes kanunlarına uymayanı. *(öbürüne olağan ışın denir).* [*Fr.* Rayon extraordinaire].

~ **ikramiye**, *ikt.* Toplu iş sözleşmesi ile, işçilere kanunen verilen ikramiye dışında verilen ikramiye.

ola ki, z. Olur ki, belki. [*Fr.* Peut-être, probablement].

olam, İ. ◘ **Olay.**

olamamak, f. Edememek, yapamamak.

olamaz /ola:maz/, s. < *olmak.* Olmasını önleyecek derecede güçlü engelleri bulunan, olmasına imkân olmayan: *Havada uçmak, eskiden insan için olmaz sanılırdı.* [*Osm.* Gayri mümkün; *Ing.* ve *Fr.* Impossible].

☆ *Eşanl.* **olanaksız, imkânsız.**

olamazlık,-ğı, İ. Bir şeyin olmasını önleyecek herhangi bir büyük engelin bulunması hali, imkânsızlık. [*Osm.* Adem-i imkân; *Ing.* Impossibility; *Fr.* Impossibilité].

☆ *Eşanl.* **olanaksızlık.**

olan, s. § ● Olmak fiilinin geçmiş ve şimdiki zamanla ilgili ortacı: *İyi olan hasta.* [*Ing.* Being; *Fr.* Qui est]; § ● İsim takımı belirtileni halinde bulunan bir isimden sonra getirildiği vakit o ismin sıfatı değerinde bir bileşik meydana getirir: *Üç çocuğu olan bir ana. Üç çocuklu bir ana.* [*Ing.* Having; *Fr.* Qui a].

olanak°,-ğı, İ. < *olmak.* § ● Bir kimsenin yararlandığı elverişli şart: *Elinde geniş olanaklar bulunmak.* [*Osm.* İmkân; *Ing.* Possibility; *Fr.* Possibilité]; § ❷ ◘ **Olabilirlik.**

olanaklı°, s. Olabilen, olabilir. [*Osm.* Mümkün; *Ing.* Possible; *Fr.* Possible].

☆ *Eşanl.* **olur, olabilir.**

olanaksız°, s. Olmasına imkân bulunmayan, olamaz. [*Osm.* Gayri mümkün; *Ing.* ve *Fr.* Impossible].

☆ *Eşanl.* **İmkânsız, olamaz.**

olanaksızlık°,-ğı, İ. § ● Olmasına imkân bulunmama. [*Osm.* Adem-i imkân; *Ing.* Impossibility; *Fr.* Impossibilité]. ☆ *Eşanl.* **olamazlık**; § ● Elverişsiz durum: *Olanaksızlık içinde bulunmak.* [*Osm.* Ademî imkân; *Ing.* Impossibility; *Fr.* Impossibilité]. ☆ *Eşanl.* **imkânsızlık.**

olanca /olan:ca/, s. < *olmak.* Olanın bütünüyle, bütün: *Olanca kuvvetiyle vurdu. Olanca parasını batırdı.* [*Ing.* Utmost; to the full; *Fr.* Tout].

olası°, s. Görünüşe göre olacağı sanılan, olması mümkün olan. [*Osm.* Muhtemel; *Ing.* ve *Fr.* Probable].

~ **yanılgı**, *astr.* Bir gözlem dizisinde yapılan yanılgıların *(ölçülen değerlerin ortalama değerden farkı)* salt değeri büyüklük sırasına göre dizildiğinde, dizinin ortasında yer alan hata $p = / \Delta x_i /N/$; ●

Örnek: *Bir yıldızın aynı koşullarda ölçülen diyekhızının ortalaması 27.1 km/sn ve ölçülen değerlerin bu değerden farkları -0.2; -0.1; + 1.2; + 0.8; + 0.3; + 0.7; + 0.5; -1.1; + 0.9; -0.7 + 0.6*'dır. Bunların salt değerleri boy sırasına dizilirse *0.1; 0.2; 0.3; 0.5 0.6; 0.7; 0.8; 0.9; 1.1; 1.2*, Dizinin orta yerinde gördüğümüz sayı 0.7'dir. O halde bu ölçü serisinin olası hatası km/sn, dikeyhızın değeri ise 27.1; 0.7 km/sn'dir. [*Ing.* Probable error; *Fr.* Erreur probable].

olasıcı°, s. ve İ. Olasıcılıktan yana olan *(kimse).*

olasıcılık°,-ğı, İ. *fels.* Romatizma ile şüphecilik arasında yer alan doktrin; Bilgide saltlık peklnlik olamayacağını, ancak olasılığı daha kuvvetli görünen sanılan bulunabileceğini ileri süren doktrin. *(Olasılık, mutlak hakikatı kavramamızın imkânsız olduğunu ileri sürer ve daha olası ile daha az olasıyı birbirinden ayırt etmemizi sağlayan kurallar bulmaya çalışır).* [*Osm.* İhtimaliye; *Ing.* Probabilism; *Fr.* Probabilisme].

☆ *Eşanl.* **İhtimalcilik, probabilizm.**

olasılı°, s. Olasılığa *(tahmine)* dayanan: *Olasılı hesaplarla böyle önemli işlere girişilemez.* [*Osm.* İhtimalî; *Ing.* Probable; *Fr.* Qui se rapporte à la probabalité].

olasılık°,-ğı, İ. § ● Bir şeyin olabileceğine inandıran görünüş: *Bu işin başarılması için en ufak bir olasılık bile yoktur.* [*Osm.* İhtimal; *Ing.* Probability; *Fr.* Probabilité]; § ● *mat.* Bir olayın olanak derecesinin kesirle gösterilmiş şekli: *Zar atışında çift altı gelmesi olasılığı otuz altıda birdir.* [*Ing.* Probability; *Fr.* Probabilité]; ☆ *Eşanl.* **İhtimal**; § ● *astr.* Bir olayın ortaya çıkmasına engel olan başka olaylar bulunması halinde uygun haller sayısının

mümkün haller sayısına oranı bu oran 0 ile 1 sayısı arasında değişir, sıfır olursa hiç olmayacak, 1 olursa kesinlikle olacaktır. [*Osm.* İhtimâliyyet; *Ing.* Probability; *Fr.* Probabilité]; § ❶ *mant.* Doğru olduğu ispatlanamadığı halde gerçeğe uygun olma ihtimali taşıyan bir önermenin özelliği. [*Ing.* Probability; *Fr.* Probabilité]; ⊙ ~ **lar hesabı,** *mat.* Hesabın gelecekteki bir olayın olabilirlik veya olamazlık şansını hesaplamaya yarayan kolu. [*Ing.* Calculus of probabilities; *Fr.* Calcul des probabilités]. ☆ *Eşanl.* **ihtimaller hesabı**; ⊙ **kelimenin çağrışım olasılığı,** *dilb.* Bir kelimenin kullanılış sıklığı. *(Bu sıklık bir kelimenin çeşitli uyarıcı kelimelere cevap olarak veriliş sıklığının toplamını gösteren bir rakamla ifade edilir. A.B.D.'de bu olaşılıkları gösteren tablolar hazırlanmıştır).* [*Ing.* Associative probability of a word; *Fr.* Probabilité associative d'un mot]; ⊙ **kelimenin temel olasılığı,** *dilb.* Bir kelimenin herhangi bir uyarıcı kelimeye bağlı olmadan konuşucu tarafından kullanılma olasılığı. [*Ing.* Basic probability of a word; *Fr.* Probabilité de base d'un mot].

olay*, i. < *olmak.* § ❶ Pek olağan olmadığı için üzerine topluluğun geniş ölçüde ilgisini çeken olgu. Meydana gelen veya ortaya çıkan hal, dikkati çeken veya çekebilecek nitelikte olan her türlü olgu. [*Osm.* Hâdise; *Ing.* Event; *Fr.* Événement]; § ❷ *fels.* Tabiat olgusu, bilimsel olgu, bilimde incelenen olgu. [*Osm.* Hâdise; *Ing.* Phenomenon; *Fr.* Phénomène]. ☆ *Eşanl.* **görüngü, fenomen**; § ❸ *fiz.* Göze veya fikre çarpan doğal olgu: *Meteorlar birer olaydır;* § ❹ Önemli tarihî olgu. [*Ing.* Important, historical event; *Fr.* Événement, fait historique important]; § ❺ *huk.* ◘ **Hâdise**; ⊙ ~ **lar dizisi,** *tiy.* Başı ve sonu saptanmış, zincirleme bir gelişimi içine alan, olayların olasılık ve zorunluluk ölçüleri ile geliştiği tüm. [*Ing.* Plot]; ⊙ ~ **ların kesiklilik kanunu,** *fels.* ◘ **Kesiklilik**; ⊙ **Auger** ~ ı, *fiz.* ◘ **Auger**; ⊙ **Beklenmedik** ~, *ed., sin.* ve *tiy.* ◘ **Beklenmedik**; ⊙ **bozma** ~ ı, *psik.* ◘ **Bozma**; ⊙ **COMPTON** ~ ı, *fiz.* ◘ **COMPTON**; ⊙ **devinme** ~ ı, *astr.* ◘ **Devinme**; ⊙ **dış** ~ **lar**, *jeol.* ◘ **Dış**; ⊙ **ekonomik** ~, *ikt.* ◘ **Ekonomik**; ⊙ **fizik** ~ **ları**, *fiz.* ◘ **Fizik**[1]; ⊙ **fotoelektrik**; ~ ı, ◘ **Fotoelektrik**; ⊙ **hayatsal** ~ **lar**, *biy.* ◘ **Hayatsal**; ⊙ **iş** ~ ı, *psik.* ◘ **İş**; ⊙ **ikincil** ~ **lar**, *patol.* ◘ **İkincil**; ⊙ **joule** ~ ı, ◘ **Joule**; ⊙ **Joule-Thomson** ~ ı, ◘ **Joule**; ⊙ **Pfeiffer** ~ ı, *Mikrobiyol.* Bağışıklık kazanmış tavşan veya kobaya bazı mikroplar *(kolera vibriyonu, tifo basili v.b.)* karın yoluyle aşılandığı zaman akyuvarlar işe karışmadan bu mikropların vücut tarafından imha edilmesi. ⊙ **Pulfrich** ~, Deneğin karşısındaki bir düzlem içinde bir çubuğun yaptığı çizgisel gidip-gelme hareketinin, deneğin bir gözü önüne işli bir cam yerleştirildiğinde, alın düzleminin bir önünden, bir arkasından geçen eliptik bir yörünge gibi gözükmesi. *(Işli cam ne kadar kalın olursa, olay da o derece belirgin olur).*

~ **adımı,** *dans.* Bir balede, olayın örülüşünü geliştirmek amacıyle dansların arasına yerleştirilen pandomimalı sahneler.

~ **çıkarmak,** *dey.* ◘ **Hâdise çıkarmak.**

~ **örgüsü,** *ed.* ◘ **Entrika.**

~ **soruları,** Daha çok bellek gücüne dayanan ve çok kullanılan bir soru çeşidi. *(Bu tip sorular bireyin düşünme, akıl yürütme ve yaratıcılık yetilerinin gelişmesine fazla bir katkıda bulunmaz).*

olaycılık*,-ğı, i. *fels.* Fenomenlerden, yani zaman veya mekân içinde ortaya çıkan ve deney konusu olabilecek olay ve olgulardan başka hiç bir şeyin var olmadığını ileri süren felsefe doktrini. [*Osm.* Hâdisiye; *Ing.* Phenomenalism, phenomenism; *Fr.* Phénoménalisme, phénoménisme].
☆ *Eşanl.* **fenomenizm, fenomenalizm.**

olaylı*, s. Olay çıkmış olan, olayı olan: *Olaylı bir gün. Olaylı bir toplantı.* [*Ing.* Eventful; *Fr.* Plein d'événements, d'incidents].
☆ *Eşanl.* **hâdiseli.**

olaysal, s. *fels.* Olayla ilgili, olaya değgin. [*Osm.* Hâdisevî; *Ing.* Phenomenal; *Fr.* Phénoménal,-ale,-aux].

olaysız*, s. Hiç bir olay çıkmamış: *İstanbul olaysız, fakat gergin bir gün yaşıyor.* [*Ing.* Quiet, calm; *Fr.* Calme, sans histoire].
☆ *Eşanl.* **hadisesiz.**

olcay, i. § ❶ Baht, talih, ikbal. [*Ing.* Chance, good luck, rise, fortune, grace; *Fr.* Sort favorable, chance]; § ❷ Kadın adı.

olcum, i. *h.d.* Hekimlik taslayan, kendini hekim gibi gösteren kimse.

oldhamit; i. *Fr. oldhamite* < *(ing. jeoloğu Thomas Oldham'ın /Dublin 1816-Rugby 1878/ adından). min.* Formülü CaS olan doğal kalsiyum sülfür; göktaşlarında bulunmuştur. [*Ing.* Oldhamite].

oldu.bittl, b. i. Olup bitmiş olan şey, olupbittl, olut: *İşi oldu bittiye getirdiler.* [*Osm.* Emri vaki; *Ing.* Accomplished fact; *Fr.* Fait accompli]; ⊙ ~ **ye getirmek,** *dey.* ◘ **Olupbıttı.**

oldukça /oldukːça/, z. Yeteri kadar, iyice, çok: *Oldukça parası var. Hava oldukça soğuk. Oldukça zengin bir adamdır.* [*Ing.* Rather, pretty; *Fr.* Assez].
☆ *Eşanl.* **epey, hayli.**

oldurgan*, i. < *oldurmak. gram.* Geçişli değilken bir ek katılarak geçişli hale getirilen *(fiil): Uyutmak, uçurmak, öldürmek, oldurgan fiillerdir.* [*Ing.* Causative; *Fr.* Factitif,-ive, causatif,-ive].

oldurmak (-i) f. § ❶ Meydana gelmesine veya olmasına yol açmak. [*ing.* To bring into being, to cause to be or become, to bring to perfection]; § ❷ Yetiştirmek, olgunlaştırmak. [*Ing.* To cause to mature, to bring to a state of fitness, to cause to ripen; *Fr.* Faire mûrir, rendre mûr, mûri].

ole! ünl. *Isp.* Teşvik etmeye yarayan İspanyolca deyim. [*Ing.* ve *Fr.* Ole !].

ole(a)-, ole(i)-, ole(o)-, *Lat. olea,* zeytin veya *oleum,* zeytinyağ'ından alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing.* Ole (a)- ole(i)-, ole(o)-; *Fr.* Olé(a)-, olé(i)-, olé(o)-.].

oleandomisin, i. *Fr. oléandomycine. biyokim. Streptomyces antibioticus* kültürlerinden üretilen bir antibiyotik; gram negatif ve gram pozitif bakterilere, riketsiyalara ve bazı virüslere karşı çok etkilidir. [*Ing.* Oleandomycin].

oleandrin, i. *Fr. oléandrine. ecz.* Zakkum özünde bulunan, kalb kuvvetlendirici, çok zehirli heterozit. [*Ing.* Oleandrin].

oleat,-tı, i. *Fr. oléate. kim.* Oleik asidin tuzu veya esteri. [*Ing.* Oleate].

olefinler, ç. i. *Fr. oléfines. kim.* Doymuş veya parafinli hidrokarbonlara karşıt olarak, etilen sınıfı doymamış hidrokarbonlara verilen ad. [*Ing.* Olefin(e)s].

oleik, s. *Fr. oléique. kim.* Formülü $CH_3-(CH_2)_7-CH=CH-(CH_2)_7-CO_2H$ olan ve yağlı maddelerin sabunlaşmasında meydana gelen etilenik bir asid için kullanılır. [*Ing.* Oleic].
☆ *Eşanl.* **elaik.**

olein, i. *Fr. oléine.* § ❶ *kim.* Gliserinin oleik asid esteri. [*Ing.* Olein(e)]. ☆ *Eşanl.* **elain**; § ❷ *yağlı mad.* Oleik aside yanlış olarak verilen ad.

olekran, i. *Fr. olécrane. anat.* ◘ **Olekranon.**

olekranon, i. *Yun. anat.* Dirsek kemiğinin üst ucundaki çıkıntı; dirsek ekleminin arka kısmını meydana getirir. [*Osm.* Nütuu mirfakī; *Lat. Olecranon; Ing.* Olecranon; *Fr.* Olécrane].

~ **kovuğu veya çukuru,** *anat.* Kol kemiğinin arka yüzünün alt ucunda bulunan kovuk; olekranon bu kovuğun içine girer. [*Ing.* Olecranal cavity or fassa; *Fr.* Cavité ou fosse olécranienne].

olempiyen, s. *Fr. olympien,-enne.*

~ **alın,** *tıp.* Soyunda frengi hastalığı bulunan bazı kimselerde ve bazı raşitiklerde görülen anormal derecede çıkıntılı alın. [*Ing.* Olympian front; *Fr.* Front olympien].

olenit,-ti, i. *Fr. olénite. tıp.* Dirsek eklemi iltihabı. [*Ing.* Olenitis].

oleobromi, i. *Fr. oléobromie. fot.* ◘ **Yağlıboya baskı.**

oleolat,-tı, i. *Fr. oléolat. ecz.* İlâçlı maddelerle *(genellikle bitki esanslarıyle)* hazırlanan yağlı eriyik. [*ing.* Oleolate].

oleometre, i. *Fr. oléomètre.* § ❶ *kim.* Yağların yoğunluğunu belirlemek için kullanılan sayıölçer. [*Ing.* Oleometer]; § ❷ Bir tohumdaki yağ oranını, petrol eteriyle çekerek ölçmeye yarayan küçük dijestör. [*Ing.* Oleometer].

oleosakarür, i. *Fr. olésaccharure. ecz.* ve *ted.* Bir esansla şekeri birlikte ezerek elde edilen esanslı sakarol; şekerli ve kokulu içkilerin hazırlanmasında kullanılır. [*Ing.* Oleosaccharide].

oleotipi, i. *Fr. oléotypie.* ◘ **Yağlıboya basım.**

oleotoraks, i. *Fr. oléothorax. ted.* Sunî pnömotoraks sırasında plevra boşluğuna gomenol'lü parafin yağı şırınga etmeye dayanan tedavi yöntemi *(ya akciğer üzerindeki basıncı arttırmak, ya da plevrada toplanan bir sıvının zararlarını hafifletmek ve plevra yapışıklığını önlemek için uygulanır).*

oleum, i. *Fr. oléum. kim.* Değme *(kontak)* yöntemiyle elde edilen dumanlı sülfürik asid. [*Ing.* Oleum].

olfaktofobi, i. *Fr. oflactophobie. tıp.* Kokulardan nefret etme, güzel kokuları sevmeme hastalığı. [*Ing.* Olfactophobia].

olfaktoloji, i. *tıp,* Kokubilim, koklama *(duyusu)* ilmi. [*Ing.* Olfactology].

olfaktometre, i. *Fr. olfactomètre. tıp.* Burnun koku alma hassasiyet derecesini ölçme âleti. [*Ing.* Olfactometer].

olfaktometri, i. *Fr. olfactométrie. fizyol.* Koku alma duyusundaki keskinlik ve ayırıcılığın ölçülmesi. [*Ing.* Olfactometry].

olgu*, i. < *olmak.* § ❶ Düşünce ve ilkelere karşıt olarak, gerçekte var olan şey. Gözlenebilir veya gözlenmiş bir oluş veya olay: *Olguların gözlemi. Dil olguları.* [*Osm.* Vaka; *Ing.* Fact; *Fr.* Fait]; § ❷ *sin.* Öykülü bir filmin konusunu meydana getiren olaylar dizisi. Bu konuyu başlatan, geliştiren, sonuca ulaştıran olaylar dizilenmesinden meydana gelen durum. [*Ing.* Action; *Fr.* Action]; § ❸ Tecrübe sonucu çözümlenen ve durumun zorunlu yönü olarak kabul edilen şey; § ❹ Bir önerme veya bir hipotezi doğrulayan veya yalanlayan gözlemlerden meydana gelen veri; § ❺ Yapılan veya kendi kendine olan iş; ⊙ **ardışık** ~ **lar,** *tıp.* ◘ **Ardışık.**

olgucu*, s. § ❶ Pozitivizmle ilgili: *Olgucu felsefe.* [*Ing.* Positivist; *Fr.* Positiviste]; § ❷ i. Olguculuktan yana olan kimse. [*Ing.* Positivist; *Fr.* Positiviste].
☆ *Eşanl.* **pozitivist.**

olguculuk*,-ğu, i. *fels.* Felsefe sorunlarının, olgulara dayanılarak ancak tanıtlı bilimlerin yardımıyle çözülebileceğini ileri süren **Auguste Comte** tarafından *positivizm* diye adlandırılan doktrin. [*Osm.* Ispatiye; *Ing.* Positivism; *Fr.* Positivisme].
☆ *Eşanl.* **pozitivizm.**

olgun, s. < *olmak.* § ❶ İşe yarar veya yeter hale gelmiş. [*Ing.* Mature; *Fr.* Mûr,-mûre]; § ❷ *(meyveler hk.)* Büyüyüp gelişmiş, yenecek hale gelmiş: *Olgun armut.* [*Ing.* Ripe; *Fr.* Mûr,-mûre]; § ❸ *(insan hk.)* Duygu ve düşünce bakımından yüksek seviyeye ulaştığı için olayları geniş bir görüş açısından değerlendirebilen, hoş görülü, bilgisi ve görgüsü gelişmiş, kültürlü, yetkin: *Olgun bir sanatçı. Olgun bir insan.* [*Ing.* Mature, experienced, accomplished; *Fr.* Mûr, mûre]; § ❹ *jeom.* Aşınma devresi kuramında, yüzey şekli evriminin ikinci çevresi için kullanılır. [*Ing.* Mature; *Fr.* Mûr]; § ❺ *patol.* İçinde irin toplanmış bir flegmon için kullanılır. [*Ing.* Mature; *Fr.* Mûr, mûre].

~ **nehir,** ◘ **Nehir.**

~ **odun,** *ağ. iş.* Ağaç gövdesinin özodun ile dışodun arasında oluşan ve ağaç iş-

leri gereci olarak en üstün niteliği taşıyan bölümü. ☆ *Eşanl.* **İçodun, olgun odun.** ~ **toprak,** *trm.* Kendisini meydana getiren doğal işlemlerin verdiği ve özellikleri taşıyan iyi oluşmuş, horizonlara sahip topraklar. [*Ing.* Mature soil].

olgunlaşma, i. § ❶ Olgunlaşmak eylemi, olgun bir hal alma. [*Ing.* ve *Fr.* Maturation]; § ❷ *bot.* ve *meyve.* Bir organın, görev yapabilme gücünü kazanmadan önce geçirdiği biyokimyasal ve morfolojik değişiklikların tümü. *(Birçok çeşidi vardır: tohumun olgunlaşması, meyvenin, çiçektozunun, eşeysel çekirdeğin olgunlaşması gibi).* [*Ing.* ve *Fr.* Maturation]; § ❸ *sit.* Erkek ve dişi cinsiyet hücrelerinin gelişim evrelerinden biri. Bu evrenin sonunda gametler oluşur. [*Ing.* ve *Fr.* Maturation]; § ❹ *patol.* Bir flegmonda irin oluşması dönemi. [*Ing.* ve *Fr.* Maturation]; § ❺ *psik.* Önce, genetikçiler tarafından kullanılan, sonra da çocuğun gelişmesindeki psikososyolojik faktörleri belirtmek için *(Gesell'*in benimsediği terim; çocuğun olgunluğa ulaşmasını mümkün kılan psikolojik ve sosyal olayların tümünü belirtir. *(Yeni doğmuş çocuktan söz ederken, bu sürenin iki yönünü ayırt etmek gerekir. Bunların biri anatomiyle ilgili, öteki sinirsel ve psikolojiktir /sinaps'lar arasındaki bağlantıların kurulması, farklılaşmış bir bio-elektrik faaliyete geçiş, büyük fonksiyon sistemlerinin teşkilâtlanması/. Bu büyük fonksiyon sistemleri, uyarımların ve eğitimin etkisiyle öğrenme mekanizması sayesinde meydana gelir).* [*Ing.* ve *Fr.* Maturation]; § ❻ *biy.* (a) Kalıtım veç evre şartları arasındaki karşılıklı etki sonucu meydana gelen gelişme; (b) Döllenmiş yumurtada doğal olarak mevcut bulunan gelişme planının gerçekleşmesi; (c) Bireyin davranışlarında öğrenme ve alıştırma yoluyla değil de büyüme oluşumu sonucu meydana gelen muntazam değişimlerin tümüne verilen ad; (d) Anatomik, psikomatik ve nevrolojik gelişme sonucu bir organizmanın özelliklerinde hasıl olan değişmeler. [*Ing.* ve *Fr.* Maturation]; ◉ **aşırı** ~, *bot.* ve *meyve.* Muşmula, üvez gibi etli meyvelerin olgunlaşması için gerekli olan çürüme başlangıcı. [*Ing.* Softening, bletting; over-ripeness; *Fr.* Blettissement, blettissure]; ◉ **bilinçdışı** ~, *psik.* Çözüm yolu uzun zaman boş yere aranan bir problemin, uzun bir dinlenme ve unutma devresinden sonra, sanki araştırıcının bilinç dışına **«olgunlaşmış»** gibi ansızın ortaya çıkması. *(Aslında aradaki dinlenme veya unutma, çözümün elde edilmesini engelleyen sinirsel yorgunluğu gidermiştir; böylece, yorgunluk geçtikten sonra, çözüm, kolaylıkla elde edilir. Çünkü sinir ve beyin faaliyeti, normale dönmüştür).* [*Ing.* Unconscious maturation; *Fr.* Maturation inconsciente]; ◉ **eğilimlerin** ~ **sı,** *psik.* Fizyolojik ve psikolojik kişiliğin gelişmesine bağlı bulunan ve gizli olarak gerçekleşen eğilimlerin gelişmesi. [*Ing.* Maturation of tendencies; *Fr.* Maturation des tendances]; ◉ **ilke bakımından** ~, *psik.* Asıl meme çocuğunda görülür, ama gerçekte, kişideki büyüme potansiyelinin tükenmesine kadar sürer; ◉ **kremanın** ~ **sı,** *gıda sny.* Kremadan tereyağı yapılırken uygulanan işlem. *(Pastörize krema yayıklanmadan önce 12°-16° C sıcaklıkta dinlenmeye bırakılır. Bu sırada krema ekşir ve güzel kokar, özellikle diasetil bakımından zenginleşir).* [*Ing.* Maturation of creams; *Fr.* Maturation des crèmes]; ◉ **üzümün** ~ **sı,** *bot.* ve *meyve.* Üzüm daha çok tatlansın diye yapraklar döküldükten sonra salkımların asmada alıkonması.

olgunlaşmak, dönşl. f. § ❶ *(Meyveler hk).* Olgun duruma gelmek. [*Ing.* To become ripe; *Fr.* Mûrir]; § ❷ Duygu ve düşünce bakımından yetkinliğe ulaşmak. [*Ing.* To become mature or experienced; *Fr.* Mûrir].

olgunlaştırmak (-I), f. Olgun duruma getirmek. [*Ing.* To ripen, to mature; *Fr.* Mûrir].

olgunluk,-ğu, i. § ❶ Olgun olma hali: *Meyvelerin olgunluğu.* [*Ing.* Ripeness, maturity, accomplishment; *Fr.* Maturité]; § ❷ Duygu ve düşünce bakımından yetkinliğe ulaşmış olma hali. [*Ing.* Maturity; *Fr.* Maturité]; § ❸ *jeom.* Aşındırma çevrimi kuramında, başlangıçtaki yüzeyin ortadan kaikmasına karşılık yüzey şekillerinin özelliklerini kaybetmemesiyle nitelenen topografya durumu. [*Ing.* Maturity; *Fr.* Maturité]; § ❹ *patol.* İçinde irin toplanmış bir flegmon'un durumu. [*Ing.* Maturity; *Fr.* Maturité]; ◉ **ahlâkî** ~, *fels.* ◘ **Ahlâkî;** ◉ **bedenî** ~, ◘ **Bedenî;** ◉ **cinsel** ~, *psik.* ◘ **Cinsel;** ◉ **fikrî** ~, ◘ **Fikrî;** ◉ **heyecansal** ~, *psik.* ◘ **Heyecansal.** ~ **çağı,** *jeol.* Yer biçimlerinin aşınmalar sırasındaki gelişme döneminde, gençlik çağından sonra gelen daha olgun çağ. *(Bu çağda, ırmaklar, denk eğrilerine yaklaşmış, vadi tabanları genişlemiştir. Irmaklar, çağlayan yapmalardan çok ağırca akarlar. Birdenbire beliren dağ göçmeleri yerine ağır ağır süren yamaç kaymaları geniş yer tutmuştur. Dağlar, yaylalar, akarsu aşındırması yüzünden iyice bölünmüştür).* [*Osm.* Kemâl safhası, *Ing.* Maturity «age»; stage of maturity; *Fr.* Stade de maturité]. ~ **çağı (yaşı),** insan hayatında bedenî ve ruhî yeteneklerin gelişme sürecini tamamlayarak en yetkin duruma ulaştığı dönem. [*Ing.* Maturity; *Fr.* Maturité]. ~ **sınavı (imtihanı),** *eğt.* Lise bitirme sınavından sonra, öğrencilerin yükseköğrenime devam yeterliğini anlamak için bazı derslerden yapılan sınav. [*Ing.* Matriculation examination, university entrance exam; *Fr.* Baccalauréat].

olibanum, i. *bot. Burseraceae* familyasından, Arabistan ve Somali'de yetişen, *Boswellia* cinsinden küçük ağaçların verdiği oleoresin. Günlük olarak ve nefes darlığına, kronik nezlelere karşı kullanılır. [*Ing.* Olibanum, frankincense; *Frö* Olibane, encens].

olid, i. *Fr. olide. kim.* ◘ **Lakton.**

olifan, i. *Fr. olifant* veya *oliphant* < *Lat. elephantus,* fil. Eskiden şövalyelerin kullandığı fildişi boru.

oligark, i. *Fr. oligarque* < *Yun. oligarkhes.* Bir oligarşik hükümetin üyesi: *Venedik oligarkları.*

oligarşi, i. *Fr. oligarchie* < *Yun. oligoi,* birkaç kişi + *arkhe* kumanda > *Yun. oligarkhila.* Gerçek iktidarın birkaç kişilik küçük bir grupun veya bir aileler grupunun veya bir sosyal sınıfın elinde bulunduğu siyasî rejim. [*Ing.* Oligarchy].
☆ *Eşanl.* **takım erki.**

oligo-, *Yun. oligos,* küçük, az sayıda'dan alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Oligo-].

oligoamniyos, i. *Fr. oligo-amnios. (kadın - doğum)* Yumurtadaki amniyos sıvısının yetersizliği *(Oligoamniyos, dölütün hareketlerini sınırlandırarak duruşunda bozukluğa sebep olabilir).*

oligodaktili, i. *tıp.* El veya ayak parmaklarının konjenital yokluğu. [*Ing.* Oligodactylia].

oligodendroglî, i. *Fr. oligodendroglie. Sit.* Uzantıları az olan nevrolgi hücrelerinin tümü. [*Ing.* Oligodendroglia].

oligodinami, i. *Yun. tıp.* Ağır madenlerin bakterilerin proteinlerini çöktürerek veya başka etkilerle, sahip oldukları mikrop kurma özelliği. [*Ing.* Oligodynamics].

oligodipsi, i. *Fr. oligodipsie. fizyol.* Susama duyusunun azalması. [*Ing.* Oligodipsia].

oligodonti, i. *tıp.* Az dişlilik. [*Ing.* Oligodontia].

oligoelement, i. *Fr. oligo-élément. biy.* ve *ted.* Canlı varlıkların yapısında son derece az miktarda bulunan, eser halinde olmakla beraber hayvanların ve bitkilerin büyümesi veya yaşaması için gerekli olan maden veya madensilere verilen ad. [*Ing.* Oligoelement].

oligofaj, i. *Yun. oligos,* az + *phagein,* yemek, *zool.* Ancak birkaç çeşit besinle beslenen organizmalar. [*Ing.* Oligophagous; *Fr.* Oliphage].

oligofrenî, i. *Fr. oligophrénie. psiky.* Zekâ geriliği ve bunamadan görülen aşırı akıl zayıflığı. [*Ing.* Oligophrenia].

oligogalaksi, I. *Fr. oligogalaxie. tıp.* Süt salgısının azalması, sütün az gelmesi. [*Ing.* Oligogalactia].

oligohemi, i. *Fr. oligohémie. patol.* Kan kitlesinin azalması ve daha genel anlamda kansızlık hastalığı. [*Ing.* Oligohemia].

oligoklaz, I. *Fr. oligoclase. min.* Plajiyoklazlar grupundan feldispat; billûrsu kayaçlarda bol miktarda bulunur. *Oligoklaz'*ın *(Na, Ca) (Al, Si)₃ O₈* kimyasal bileşimi albit'in bileşimine benzer; triklinik sistemde billûrlaşır. Beyazımsı veya yeşilimsi renktedir. [*Ing.* Oligoclase].

oligokoli, i. *Fr. oligocholie. tıp.* Safra yokluğu *(azalması).* [*Ing.* Oligocholia].

oligomani, i. *Fr. oligomanie. tıp.* Hafif dereceli akıl hastalığı, hafif derecede manyaklık. [*Ing.* Oligomania].

oligomiktik, s. *Fr. oligomictique. hidr.* ~ **göl,** *hidr.* Sularının sıcaklığı hiçbir zaman 4° C altına düşmeyen ve düşey dolaşımı pek az olan göl: *Oligomiktik göller özellikle dönemlerarası bölgelerdedir).* [*Ing.* Oligomictic lake; *Fr.* Lac oligomictique].

oligomorfik, i. *Fr. oligomorphique. tıp.* Büyümesi sırasında az şekil değişikliği gösteren. [*Ing.* Oligomorphic].

oligonit,-ti, i. *Fr. oligonite. min.* Bileşiminde yüzde 25 manganez bulunan sideroz çeşidi. [*Ing.* Oligonite].

oligopepsi, I. *Fr. oligopépsie. tıp.* Hazım yetersizliği. [*Ing.* Oligopepsia].

oligopol, i. *Fr. oligopole. ikt.* Az sayıda satıcının birçok alıcı ile karşı karşıya geldiği pazar. *(En basit oligopol hali düopol'dür, bu halde sadece iki satıcı bulunur).* [*Ing.* Oligopole]. ◘ **Fiyat.**

oligopotent, s. *Fr. oligopotent,-ente. biy.* Hücre içindeki farklılaşmış, dolayısıyle etkinliği iyice azalmış elemanlara denir. [*Ing.* Oligopotent].
☆ *Karşı.* **totipotent.**

oligopsişi, I. *Fr. oligopsychie. tıp.* Akıl zayıflığı. [*Ing.* Oligopsychia].

oligoptiyalizm, i. *Fr. oligoptyalisme. tıp.* Salya salgısının azalması. [*Ing.* Oligoptyalism].

oligori, i. *Fr. oligorie. tıp.* Kişi veya eşyalara karşı anormal kayıtsızlık. [*Ing.* Oligoria].

oligosen, z. ve i. *Fr. oligocène* < önek *oligo-* + *Yun. kainos,* yeni. *jeol.* Üçüncü zamanın Eyosen ile Miyosen arasında kalan dönemi. [*ing.* Oligocene, tertiary].

oligosider, s. *Fr. oligosidère. min.* Göktaşlarının bir grupu için kullanılır. *(Bu grupta, demir bakımından fakir olan spora-dosiderler yeralır).* [*Ing.* Oligosidere].

oligosideremi, i. *Fr. oligosidérémie. kanb.* Kandaki normal demir oranının azalması. [*Ing.* Oligosider].

oligositemi, i. *tıp.* Kanın hücresel elementlerinin azalması, kanda alyuvar yokluğu. [*Ing.* Oligocythemia].

oligosiyali, i. *Fr. oligosialie. patol.* Tükürük salgısının azalması. [*Ing.* Oligosialia].

oligospermi, i. *tıp.* Menide spermatozoidlerin azalması. [*Ing.* Oligospermia].

oligota, i. *Lat. zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, *Staphylinidae* familyasından, kırmızı bacaklı parlak siyah böcek; göl kenarlarında, kamış yapraklarının koltuğunda yaşar. [*Lat. Oligota pusillima; Fr.* Oligote].

oligotriki, i. *Fr. oligotrichie. tıp.* Saç tellerinin *(kılların)* doğuştan ince olması, ince kıllılık. [*Ing.* Oligotrichia].

oligotrof, s. *Fr. oligotrophe. bot.* Besin maddesi bakımından fakir ortamlara verilen sıfat. [*ing.* Oligotrophic].

oligotrofi, i. *tıp.* Beslenme yetersizliği. [*Ing.* Oligotrophy, oligotrophia].

oligüri, i. *Fr. oligurie. patol.* Boşaltılan sidik miktarının azalması. *(Ya sidiğin akışını zorlaştıran bir engelden ya da böbrek salgısının bozulmasından ileri gelir. Sıdık*

borularından birinin bir ur tarafından sıkıştırılması hallerinde, böbrek koliklerinde, ateşli had hastalıklarda vücudun herhangi bir yerinde su toplanması veya çok sulu ishallerde, özellikle toksik nefritlerde rastlanır). [*ing.* Oliguria].

olijist,-ti, i. ve s. *Fr. oligiste* < *Yun. oligistos,* çok az sayıda. *min.* Formülü Fe_2O_3 olan doğal demir oksid. *(Diğer adları demir III oksid, kırmızı aşı boyası, kırmızı demir oksid, mikalı demir, killi demir, katı demir v.b. olan olijist, romboedrik sistemde billûrlaşan ve koyu kırmızı tozlu kırmızı veya gri renkte bir maddedir. Kan kırmızısı renkteki türü hematit'tir, buna kantaşı da denir. Bu maddenin, magnetik bakımdan belli bir paramagnetik mıknatıslanma özelliği vardır. Önemli bir demir cevheridir).* [*Ing.* Oligist].

olimpiyad, i. *Fr. olimpiade.* < *Yun. olympos* > *Lat. olimpias. Yun. tar.* Eski Yunanlılarda uluslararası dinî takvimin temeli olan olimpiyad oyunları arasındaki dört yıllık dönem. [*Ing.* Olympiad].

~ **oyunları** § ❶ *esk. Yun.* Olympia'da Zeus şerefine düzenlenen oyunlar. [*Ing.* Olympic games; *Fr.* Jeux Olympiques]; § ❷ *Sp.* Her dört yılda bir başka bir ülkede düzenlenen ve sadece amatörlerin katıldığı uluslararası büyük spor gösterisi. [*Ing.* Olympic games; *Fr.* Jeux Olympiques].

~ **köyü,** *sp.* Olimpiyad oyunlarına katılan ülkelerin sporcularının kalmaları için hazırlanan yer.

olimpiyat, i. ◘ **Olimpiyad**.

olivillo, i. Amerika'da *Aextoxicon punctatum*'dan elde edilen kereste. [*Ing.* ve *Fr.* Olivillo].

olivin, i. *Fr. olivine. min.* Formülü *(Mg. Fe)*$_2$ SiO_4 olan doğal magnezyum ve demir silikat; zeytin yeşili renktedir. [*Osm.* Zeberced; *Ing.* Olivine].

☆ *Eşanl.* **peridot.**

olivinit,-ti, i. *Fr. olivinite. min.* Temel bileşeni peridot olan peridotit çeşidi. [*Ing.* Olivinite].

olma, i. Güç halinde bulunmaktan edilmsel *(aktüel)* duruma geçişi anlatan bir metafizik terimi. Bu sözle var olmayandan var olana geçiş de anlatılır. [*Ing.* Being, becoming, existing; *Fr.* Action d'être, da devenir].

olmadık /ol:madık/, s. Daha önce benzeri görülmemiş, alışılmamış, şimdiye kadar hiç olmamış: *Bu olmadık iş değil ki, Başıma olmadık işler çıkardı.* [*Ing.* Inexisting, unseen, unusual, unprecedented; *Fr.* Qui n'a pas de précédent,, extraordinaire].

Karş. **olağan, olagelen.**

olmak,-ur, nsz. f. *esk. T. olmak.* § ❶ Varlık kazanmak, meydana gelmek, varlık alanına geçmek: *Dışarıda bir telâş oldu. Her gün fırtına oluyor.* [*Ing.* To exist; to happen, to occur; *Fr.* Exister; avoir lieu]; § ❷ *(Şu veya bu halde)* Bulunmak. *O benim yeğenim oluyor. Yeğenim olduğunu bilmiyor muydunuz? İnsan sabırlı olmalı, sabırlı oldukça.* [*Ing.* To be; *Fr.* être]; § ❸ Uygun düşmek, yerinde görülmek, yakışmak, elvermek. *Böyle iş olmaz. Oraya gitmesek de olur.* [*Ing.* To be suitable; to fit; *Fr.* être convenable, Séant; Seoir]; § ❹ Yetişmek, olgunlaşmak. *Ekinler oldu. Üzüm daha olmadı.* [*Ing.* To ripen, to mature; *Fr.* Mûrir]; § ❺ (Yer zarfı aldığı veya bir yeri belirtmeye yarar bir ortaç halinde olduğu vakit) Bulunmak; mevcut olmak. *Öğleden sonra orada olmalıyım. Siz (onun) yerinde) olsanız ne yaparsınız; Cebimde olanı ona verdim. Herkes olduğu yerde kalsın.* [*Ing.* To exist; *Fr.* Exister]; § ❻ *(Özne olarak zaman niteliği anlatan bir sıfat takımı aldığında)* Geçmek, tamamlanmak. *iki yıl oldu. Nerede ise üç yıl olacak.* [*Ing.* To be completed; *Fr.* être complété]; § ❼ *(Özne olarak zaman niteliği anlatan bir isim aldığında)* Yaklaşmak, gelip çatmak. *Sabah oldu. Gece oluyor;* § ❽ *(Birinin)* Mülkiyeti altına girmek; Özne bir isim takımı olduğunda belirtenin belirtilene iyeliği düşüncesini anlatır. *Çocuğun on lirası oldu. (= Çocuk on lira biriktirdi). Evimizin bahçesi olmalı (= Evimizin bahçeli olmalı). Yarın misafirimiz olacak (= Yarın biz misafir ağırlayacağız);* § ❾ (-e), Uymak, tamam gelmek: *Bu şapka başıma oluyor;* § ❿ (-den), Yitirmek, yoksun kalmak, elinden kaçırmak: *Tembelliği yüzünden işinden oldu.* [*Ing.* To lose, to be bereft *(of); Fr.* Perdre, être privé de qch]; § ⓫ *yar.* Bir sıfatı veya bir ismi zarf gibi alınca öznenin o hale girmesini anlatan bilesik fiil yapar: *Hasta iyi oldu. Su, buz oldu. Herkes asker olacak.* [*Ing.* To become; *Fr.* Devenir]; § ⓬ *yar.* Başlama, bitirme ve davranma katışık fiillerini yapmaya yarar: *Artık bize gelmez oldu. Bu işi yapmış olacak. Söyleyecek olursa;* § ⓭ *yar.* Hastalık anlatan kelimelerden birini zarf gibi alınca o hastalığa tutulmak anlamını verir: *Öksürük olmak. Tifo olmak.* [*ing.* To have, to catch *(sickness); Fr.* Attraper *(une maladie)*] § ⓮ nsz. *tkz.* Içkiden bahsedilirken) Sarhoş olmak: *Sen adamakıllı olmuşsun!* [*ing.* To get drunk; *Fr.* S'enivrer, se soûler, se griser]; ⓯ Bu fiilin geniş zamanının tekil üçüncü şahsı olumlu olduğu vakit kabul, olumsuz olduğu vakit ret anlatır: *Demin söylediğin iş olur, ama öteki olmaz;* § ⓰ (-e) *(Bir şey öznesiyle)* Başına bir hal gelmek: *Aman, ona bir şey olmasın! Kimseye bir şey olmadı;* § ⓱ (-e), *(Ne öznesiyle)* Ne gibi bir ilginin bulunduğunu sormak veya hiç bir ilgi olamayacağını belirtmek için kullanılır: *Size ne oldu da karıştınız? Ona ne oluyor? Bana ne olacak, ha gelmiş, ha gelmemiş!* § ⓲ Ha-

OLİGOELEMENTLERİN BİYOLOJİK ETKİSİ

(E = *eksiklik, UD = uygun doz;* F = *fazlalık)*

ELEMENT			BİTKİLER ÜSTÜNDEKİ ETKİLERİN SONUCU	HAYVANLAR ÜSTÜNDEKİ ETKİLERİN SONUCU
ADI	FAMİL YASI	ATOM NU.		
Bakır	I B	29	UD → turbalıkların otlağa dönüşmesi (Danimarka)	E → kansızlık (= Demir E) UD → vizonlarda postun iyileşmesi F → hemolitik sarılık
Çinko	II B	30	E → gelişme imkânsız (küflenme)	UD → ensüline es etki F → denizkestanesinde gelişmenin durması
Kadmiyum	II B	48	UD → bazı nükleik sentezlerde çinkonun yerini tutar	
Bor	III B	5	E → pancar hastalığı	
Vanadyum	V A	23		tulumluların kanında bulunur UD → kanda kolesterol azalır, ömür uzar
Molibden	VI A	42	UD → baklagillerde bakterilerle ortak yaşamayı kolaylaştırır, ürünü bir misli arttırır.	F → iştah kaybı + bakır E etkileri
Selenyum	VI B	32	E → bazı astragalus türleri için öldürücüdür.	F → flüor hastalığı (bk. FLÜOR)
Flüor	VII B	9		
Manganez	VII A	25	UD → (5kg/ha) polderlerde tahıl yetiştirme imkânı yaratır (Hollanda)	E → kemik bozuklukları, üremenin azalması, analık içgüdüsünde zayıflama
Iyot	VII B	53	Suyosunlarında çokça birikir	E → hipotiroyidi, guatr, kurbağa yavrularında başkalaşmanın durması
Demir	VIII	26	E → kloroz	E → ağır kansızlık (domuzlarda ve gevisgetirenlerde)
Kobalt	VIII	27	E → baklagillerle ortakyaşayan bakteriler ölür	UD (günde 1 mg) danalarda tehlikeli kansızlığı iyi eder
Platin	VIII	78	F → orman toprakları kısırlaşır (Sibirya)	

zırlanmak, hazır duruma gelmek: *Yemek oldu mu?* [*Ing.* To be prepared, to be cooked; *Fr.* être cuit, cuire être préparé]; § ⑯ Yapılmak (...) niceliği bulunmak: *Erkekçe olsun isterim.* [*Ing.* To be done]; § ⑰ *(Bir şeyi)* Elde etmek, edinmek: *Haberi olmak, bilgisi olmak;* § ⑱ Hissedilmek: *Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun;* § ⑲ (...) den yapılmak: *Gümüşten olmak;* § ⑳ (. . *de*) Doğmuş bulunmak: *Köyden olmayan, köy hayatını bilmez;* § ㉑ (...*lı*) Olmak: *Partiden olmak;* § ㉒ Halini, durumunu almak; ⊙ **ola ki**. *dey.* Olabilir ki, ihtimal ki, belki: *Ola ki geleceği tutar;* **olan**, § ① Olmak fiilinin şimdiki zaman ortacı: *Iyi olan hasta. Olan biten işler. Orada olanlar. Malından mülkünden olan bu adam;* § ② Isim takımı belirtilerı halinde bulunan bir isimden sonra getirtildiği vakit o ismin sıfatı değerinde bir bileşik meydana getirir: *Bilgisi olan bir kimse (= Bilgili bir kimse). Beş çocuğu olan bir baba);* ⊙ **olan biten**, *dey.* § ① Olup geçen: *Olan biten her şeyi haber aldım;* § ② Ne varsa: *Olan biten bu kadar;* ⊙ **olan oldu**, *dey.* «*İş işten geçti, artık yapacak bir şey yok*» anlamında; ⊙ **oldu olacak**, *dey.* Artık çekinilecek bir şey kalmadığını anlatır: *Oldu olacak, bari ben de geleyim;* ⊙ **oldu olacak kırıldı** (kör) **nacak**, *tkz. h. d.* Her şey olup bitti, iş işten geçti; ⊙ **oldu olanlar**, *dey.* Hoş görülmeyen bir takım olaylar oldu: *Bize oldu olanlar;* **olduğu gibi görmek**, *dey.* Bir şeyi bütün ayrıntıları ve gerçekliğiyle görebilmek; ⊙ **olduğu gibi görünmek**, *dey. (Insanlar hk.)* Içi dışı bir olmak; ⊙ **oldum bittim, (oldum olası)**, *dey.* Bildiğimden veya başladığından beri: *Bu iş oldum olası help böyle aksak gidiyor;* ⊙ **oldum olası**, *dey.* Kendini bildibileli, ta baştanberi: *Oldum olası gevezedir.* [*Ing.* Right from the beginning, all along]; ⊙ **olmakla beraber**, *dey.* Bununla birlikte, buna rağmen; ⊙ **olmaz olaydı**, *dey.* «*Onun yapılmamış, geçmemiş olmasını isterdim*» anlamında. [*Ing. I* wish it had not happened]; ⊙ **olmaz olmaz**, ◘ **Olmaz**; ⊙ **olsa-olsa** *(olsun olsun), dey.* Nihayette ihtimal olarak, en fazla: *Olsa olsa elli lira eder)* [*Ing.* At the very most; in the last resort; *Fr.* Au plus, tout au plus]; ⊙ **. . olsun, . . olsun**, *dey.* Her şey, *(.....gibi)*, Hatıra gelen her şey: *Kâğıt olsun, kalem* olsun, her şey hazırl; ⊙ **olup bitmek**, *dey.* Geçmek, yapılmak: *Birkaç saatte her şey olup bitti. Burada neler olup bitiyor;* ⊙ **olup biten** *(olan biten), dey.* § ① Olay [*Ing.* Event, happening; *Fr.* Evénement]; § ② Olmuş, geçmis: *Etrafında olup biten işlere yabancı yabancı, âdeta afal afal bakar.* [*Ing.* What is going on]; **olur mu olur**, *dey.* Olması mümkündür; ⊙ **adam ~**, *dey.* ◘ **Adam**; ⊙ **ağır ~** *(durmak), dey.* ◘ **Ağır**; ⊙ **birinin ~** *(Kadın veya kız hk.), dey.* O kimseyle birleşmek; ⊙ **boş ~**, *den.* ◘ **Boş**; ⊙ **çok ~**, *dey.* Karsısındakinin sabrını taşıracak davranışlarda bulunmak. [*Ing.* To go too far; *Fr.* Dépasser toutes les bornes]; ⊙ **derdine derman ~**, *dey.* Bir kimsenin derdine çare bulmak, ihtiyacını karsılamak; ⊙ **dert ~**, *dey.* ◘ **Dert**; (...) **gibi ~**, *dey.* Bir seyi yapacakmış gibi davranmak; ⊙ **dut gibi ~**, *arg.* ◘ **Dut**; ⊙ **gözü ~** *(bir şeyde), dey.* Bir şeye sahip olma arzusunu içinde taşımak. [*Ing.* To desire strongly, to covet]; ⊙ **kötü ~**, *dey.* ◘ **Kötü**; **mal ~**, dey. ◘ **Mal**; ⊙ **nasıl oldu?**, ◘ **Nasıl**; ⊙ **ne oldum delisi**, *dey.* ◘ Nasıl; ⊙ **ne oldum delisi**, *dey.* ◘ **Ne**; ⊙ **sağ olsun** *(olsunlar), dey.* ◘ **Olsun**; ⊙ **sahibi ~**, *dey.* Erişmek, elde etmek; ⊙ **toz ~**, *dey.* Ortadan kaybolmak, kaçmak. [*Ing.* To run away, to disappear; *Fr.* Disparaître]. ⊙ **(...) dan yana olmak**, *dey.* (...) nın tarafını tutmak, ... yı savunmak.

olmamış /ol:mamış/, s. *(Meyve hk.)* Olgunlaşmamış, ham: *Olgunlaşmamış bir elma.* [*Ing.* Unripe; *Fr.* Non mûr, vert,-verte]. *Karş.* **olmuş**.

olmayacak /ol:mayacak/, s. § ① Gerçekleşmesi imkânsız olan: *Olmayacak hayaller.* [*Ing.* Impossible; *Fr.* Impossible] § ② Hor karşılanmayan, uygun olmayan, yakışık almayan: *Olmayacak sözler söyledi.* [*ing.* Unseemly, unsuitable, unlikely; *Fr.* Inconvenant, -ante, Incongru, impropre].

~ duaya amin demek, *dey.* Sonuç vermeyecek işlerle uğraşmak. [*Ing.* To occupy oneself with useless matters; *Fr.* Courir après des choses sans résultat].

olmaz, s. Olmayacak olan, imkânsız, gerçekleşemez: *Bu iş olmaz bir iş değil ki.* [*Osm.* Gayri mümkün, gayri kabil; *Ing.* Impossible unacceptable; *Fr.* Qui ne se fait pas, qui ne peut pas se faire, Impossible].

~ ~, dey. «*Olamayacak, imkânsız şey yoktur*» anlamında kullanılır. [*Ing.* Nothing is impossible, there is nothing that does not happen, anything may happen].

olmazlı*, s. *mant.* Olmasına imkân olmayan; Belli bir surette akla uymayan. [*Osm.* Mümtenî; *ing.* Absurd; *Fr.* Absurde].

olmazlık*,-ğı, i. *mant.* Olmazlı olma hali veya olmazlı olan şey. [*Osm.* Mümtenilik, emri mümteni; *Ing.* Absurdity; *Fr.* Absurdité].

Olmek'ler, ç. öz. i. *etn.* Meksika körfezinin *(Chiapas'ın kuzeyinde, La Venta bölgesi)* eski halkı. Bu halkın kurduğu öne sürülen çok eski medeniyetten, dev heykeller, alçak kabartmalar, yeşim taşları kalmıştır. Olmek'lerin insan figürleri, tombul ya. naklı ve göbeklidir, dudaklarında alaycı bir ifade vardır. [*Ing.* ve *Fr.* Olmecs, Olmecas].

olmuş, s. *(Meyve hk.)* Olgunlaşmış, ergin, ermiş: *Bu karpuz fazla olmuş,* [*Ing.* Ripe; *Fr.* Mûr,-mûre].

Karş. **olmamış**.

~ (pişmiş) armut gibi eline düşmek, *dey.* Emek verilmeden elde edilen veya ele geçen şeyler için kullanılır.

~ bitmiş, Olup bittiği için yapılacak başka şey kalmamış: *Iş olmuş bitmış.* [*Ing.* Done, finished, gone, past, ready; *Fr.* Accompli, fait accompli].

olojenez, i. *Fr. ologenèse* < *Yun. holos,* tüm + *genesis,* oluşum, *biy.* Italyan biyoloji bilgini D. Rosa'nın öne sürdüğü, evrimi açıklayıcı kuram. *(1909 - 1918).* [*Ing.* Hologenesis].

olonvogo, i. Sedefotugiller *(Rutaceae)* familyasından, *Fagara macrophylla*'nın kerestesi; Gabon'da *bongo,* Kamerun ve Fildişi Koyoso'nda *bahe* denir. *(ince dokulu, külrengi-sarı ve oldukça sert bir odundur; hafif marangozluk ve kalıpçılık işlerinde kullanılır; mekik ve kontrplak yapımına da yarar).* [*ing.* ve *Fr.* Olonvogo].

olostereoskopi, i. *Fr. olostéréoscopie* < *Yun. holos,* bütün + *Fr. stéréoscopie.* Tek görüntüyle stereoskopik bir fotoğraf elde etme sistemi. *(Yarım silindir biçiminde saydam olukların biçimine uygun, çok ince düşey çizgili bir tram kullanılır; bu tramın arkasına, elverişli uzaklıkta, yerleştirilen duyar tabaka üzerinde stereoskopik görüntü elde edilir).* [*ing.* Olostereoscopy].

olta, i. *It. volta. balıkç.* (a) Genellikle, bir olta takımının ava hazır bütününe verilen ad: *Izmarit oltası. Orkinos oltası. Ince olta. Ağır olta;* (b) Özellikle olta takımının kelebek mantarı ile fırdöndü arasında yer alan *(eskiden at kılı, ipek, sicim, misina gibi çeşitli malzemeden, bugün daha çok naylon tipi sentetik iplikten yapılan)* uzun kısmı: *Beden misinası oltaya oranla daha ince olur.* [*ing.* Fishing line; Ligne *(pour la pêche)*] ⊙ **ayak ~ sı**, *ask.* ◘ **Ayak**; ⊙ **çıngıraklı ~**, *balıkç.* ◘ **Çıngıraklı**; ⊙ **dip ~ sı**, *balıkç.* Iğne ve yem dibe oturacak şekilde yapılmış olta. [*Fr.* Ligne de fond]; ⊙ **ipek ~**, *balıkç.* ◘ **İpek** ⊙ **kamış ~**, *balıkç.* ◘ **Kamış**; ⊙ **yemli ~**, *balıkç.* ◘ **Yemli**; ⊙ **kıl ~**, *balıkç.* ◘ **Kıl**. **~ bağı**, *den.* Düğümlenecek halat parçalarının uçları uygun uzunlukta birbiri üzerine yatırıldıktan sonra, her uca, karşısındaki haladın bedeniyle kendi bedeni üzerinde iki voltalı birer düğüm atıp karşılıklı çekip sıkıştırarak yapılan özel bir halat düğümü. *(Balık oltalarının at kılından parça parça bükülerek yapıldığı zamanlarda, bu parçaları birbirlerine eklemekte de kullanılırdı.*

~ bedeni, *balıkç.* Olta takımının fırdöndü ile iskandil arasında yer alan ve üzerine kösteklerle iğneler veya ucuna iskandil yerine zoka bağlanan kısmı. *(Kısaca beden de denir ve kullanma niyetine göre çeşitii adlar alır: dip bedeni, yüz bedeni, çatal bedeni, tel beden, düz beden v.b. .*

~ iğnesi, *balıkç.* ◘ **İğne**.

~ ipliği, *balıkç.* ◘ **İplik**.

~ kamışı, *balıkç.* **Kamış**.

~ kutusu, *balıkç.* Içine olta takımlarını koymak üzere , özel biçimde *(tahta, hasır veya plastikten)* yapılmış, elle taşınabilir büyüklükte çanta.

☆ *Eşanl.* **takım kutusu**.

~ mantarı, *balıkç.* ◘ **Mantar**.

~ takımı, *balıkç.* Kelebek mantar, olta, fırdöndü, beden, köstek, iğne zoka, iskandil v.b. kısımlardan meydana gelen balık avı âleti. *(Olta balıkçılığı için gerekli gereçlerin bütününe de olta takımı /veya takımları/ denir).*

oltacı, i. § ① Olta v.b. gibi balık avı malzemesi satan kimse; § ② Olta ile balık avlamada usta olan kimse.

oltu.otu, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, Doğu Anadolu'da yetişen, 50-60 sm. boyunda, çokyıllık otsu bir bitki. Gövde dik, boyuna oluklu ve seyrek tüylüdür. Yaprakları saplı, pennatisekt, parçalar seyrek tüylü ve mukronat uçludur. Kapitulumlar gövdenin ucundadır. Kenarda 20-30 kadar gül renkli, dil biçiminde, dişi çiçek bulunur. Meyva esmer bir akendir. Kurutulmuş kapitulumları *(Flos Pyrethri)* reçine, sabit ve uçucu yağ ile piretrin I ve II taşıyan bir ester karışımı taşır. Kapitulumları toz edildikten sonra *oltu tozu* adı altında haşarat öldürücü olarak kullanılır. Müessir maddesi olan piretrin uçucu ve kuvvetli bir insektisittir. [*Lat. Pyrethrum roseum = chrysanthemum coccineum; Ing.* Pyrenthrum; *Fr.* Pyrètrhe].

☆ *Eşanl.* **pembe pireotu**.

oltu.taşı, b. i. *jeol.* ◘ **Karakehribar**.

olu*, i. < *olmak.* § ① *fels.* Bir durumdan başka bir duruma geçme. [*Osm.* Sayuret]; § ② Olmak işi, olmuşluk. [*Osm* Vuku].

oluk,-ğu, i. *esk. T.* § ① Genellikle su v.b. şeylerin akmasına yarayan, üst yanı açık boru; *Değirmen oluğu. Yalağın oluğu.* [*Osm.* Mizabe; *Lat. Sulcus; ing.* Gutter; *Fr.* Gouttière]. § ② Damdaki derelerde toplanan yağmur suyunun, aşağı akarken içinden geçtiği çinko veya demirden kalınca boru; damlalık. [*Ing.* Gutter pipe, r'ainpipe, eaves; *Fr.* Gouttière, Chéneau]; § ③ Herhangi bir şeyin üzerinde oyulmuş yol; § ④ Makara tablasının çevresine açılan yuva; § ⑤ Su yolu, kanal. [*Ing.* Groove; *Fr.* Rainure]; § ⑥ *anat.* (a) Bir kemiğin dış tarafında uzunlamasına bulunan derince kovuk. [*Ing.* Groove; *Fr.* Rainure, sillon]; (b) Bir kanala, bir yarığa veya içe çökük ve uzun bir bölgeye verilen ad: *Şahdamarı oluğu. Gözyaşı oluğu. Göz oluğu.* [*Ing.* Groove; *Fr.* Gouttière]; (c) Kirişlerin kaymasını kolaylaştıracak şekilde içi sinovya zarı ile döşeli düz ve parlak yarık. [*ing.* Sulcus; *Fr.* Sulcature]; § ⑦ *ask.* Kesici ve dürtücü silâhların *(kılıç, süngü)* namlularında uzunluğuna açılmış oyuk. [*Ing.* Groove; *Fr.* Gouttière]; ⑧ *bayınd.* ve *demir.* (a) Yolun iki yanında açılan ve suların akmasını sağlayan kanal. [*Ing.* Gutter; *Fr.* Ruisseau]; (b) Hendeklerin şevlerini kurutmak için, kara ve demiryollarının altında enine açılmış kanal; § ⑨ *cerr.* (a) Kırık veya hasta bir organı hareketsiz tutmaya yarayan madenî cihaz. [*Ing.* Cradle, splint; *Fr.* Gouttière]; (b) Çeşitli âletler

üzerinde meydana getirilebilen ve esas parçanın kolayca yerine girmesini sağlayan oyuk: *Sondanın oluğu.* [*Ing.* Groove; *Fr.* Cannelure]; § ❶ *demir.* Oluklu rayın kanal şeklindeki boşluğu. Bir demiryolu makasında veya hemzemin geçitte ray ile karşı ray arasında kalan boşluk; § ⓫ *den.* (a) Bir üst güvertede, kiriş kaplamasının iç veya dış köşelerinin meydana getirdiği su yolu. *(Güverte kenarlarındakine yalı kütüğü, güvertelerden dikey olarak aşağıya gidenlere de yalı kütüğü oluğu denir).* [*ing.* Waterway; *Fr.* Gouttière]; (b) Bir makaranın çerçevesi ile dilinin yuvası arasındaki oyuk; § ⓬ *diş.cerr.* Bir çenenin kemerine ve dişlere tespit edilen ve çene kemiğinin yerine oturup kaynamasını sağlayan âlet. *(Diş-yüz ortopedisinde de bazı oluk tiplerinden yararlanılmaktadır).* [*Fr.* Gouttière] § ⓭ *esk.* Bir sargının iletkenlerini yerleştirmek için madenî bir parçada açılan boşluk. *(Art arda iki oluk arasındaki çıkıntıya Diş denir).* [*Ing.* Groove; *Fr.* Encoche] ☆ *Eşanl.* **ankoş**; § ⓮ Ahırlarda, hayvanların sidiğini dışarıya akıtmak için çimento veya taş içine açılan yol. *(Oluklar, bütün sıvıyı akıtacak şekilde eğik olmalıdır);* § ⓯ *inş.* (a) Çatı yüzlerinden akan suları toplayarak yağmur borularına vermek için çatı eteğinde yapılmış, yüzde 0.5 ile 1 eğimli su yolu. [*ing.* Roof valley] ☆ *Eşanl.* **dam oluğu, dam deresi**; (b) Dış etkilerden korumak için, elektrik kablo ve borularının yerlestirildiği oyuk; § ⓰ *jeol.* Kıvrımlanmış bir bölgede, toprak altında kaybolan kıvrımın yerini yanındaki kıvrıma bıraktığı noktada *(bu işlem birçok defa tekrarlanır)* meydana gelen yüzey şekli; § ⓱ *kâğıtç.* Oluklu kartonun çukur kısımları; § ⓲ *mad.oc.* Yukarıdan boşaltılan kömürün veya cevherin aşağıya akmasını sağlamak için oldukça dik bir eğim verilmiş, tahtadan veya saçtan yapılma kanal. [*Ing.* Corridor; *Fr.* Couloir]; § ⓳ *müz.* Kemanın alt ve üst kapak kenarlarında bulunan ve hafifçe oyuk olan kısmı. *(Bu ayrıntı tonoza daha büyük bir kabarıklılık verir ve ayrıca çalgının tümüne bir esneklik sağlar).* [*ing.* Groove; *Fr.* Gorge]; § ⓴ *seram.* Torna edilmiş bazı çömleklerde, çömleğin dip tarafından yukarı doğru sarmal eğri şeklinde yükselen ve az veya çok belirli izler; § ㉑ *sp. esk.* Okçulukta, yay siperinin bir parçası. *(Boynuzdan yapılan oluk, «tabla» üstünde bulunan eşiğin üzerine yerleştirilirdi);* § ㉒ *süsl.* Silme ve pervazlarda, esit aralıklarla enlemesine açılmış paralel oyuklardan her biri; ◉ **frengi oluğu,** ◘ **Frengi**; ◉ **iç ve dış iki başlı ~ lar,** *anat.* Kol ikibaslısının dirsekteki kirişinin iki yanında bulunan oluk; ◉ **kaytanlı ~,** *mim.* ◘ **Kaytanlı**; ◉ **kızak oluğu,** *den.* ◘ **Kızak**; ◉ **kıyı oluğu,** *jeom.* ve *deniz bil.* ◘ **Kıyı**; ◉ **köşeli derz oluğu,** *mim.* Kesme taş duvarlarda, silmeleri veya süs çıkıntılarını ayıran dik açılı derz: *Kesiti, aşağı yukarı yatık bir V şeklindedir.* (>). ◉ **makara (kasnak) oluğu,** bir makaranın çevresinde, halat, kablo veya zincirin geçmesi için açılan yarım silindir biçiminde boşluk. *(Zincir için açılan oluklar düz değildir, zincir baklalarının yerleşmesi için, aynı biçimde yuvalar bulunur).* [*ing.* Rim groove; *Fr.* Gorge de poulie]; ◉ **org somyesinin ~ ları,** *müz.* Havanın, boruların iç deliklerine işlediği yollar. ◉ **profil oluğu,** *met.* Belirli profiller elde etmek amacıyla bir hadde silindiri üzerinde açılmış dairesel **oluk**; ◉ **sallantılı ~,** *mad. oc.* Zincirlerle asılan veya galeler üzerinde kayan oluk; simetrik olmayan bir gelgit hareketiyle sallanan bu tür oluklar, malzemenin çok hafif bir eğim üzerinden, hattâ yatay olarak nakledilmesini sağlar [*Ing.* Oscillating corridor; *Fr.* Couloir oscillant]; ◉ **sinirsel ~,** *zool.* Kordalı hayvanlarda, embriyonun gelişmesi sırasında, gastruladan sonra sırtın orta bölgesindeki ektoderm hücrelerinin içeri çökmesiyle meydana gelen bir oluk. [*Ing.* Neural groove; *Fr.* Rainure nerveuse].

☆ *Eşanl.* **nöral oluk**; ◉ **sintine frengi oluğu,** *den.* Postaların iç omurgaya bağlandığı alt kısımdaki köşebentlerde bulunan deliklerin tümü; *(sintinede postalar arasında biriken suların birbirine geçerek sintine kuyusunda toplanmasını sağlar);* [*ing.* Limber; *Fr.* Anguiller]; ◉ **su oluğu,** *otom.* Kaportanın üstünden düşen yağmur damlalarının ön cama akmaması için, camın üstüne yerleştirilen dam deresi. [*ing.* Drip moulding, water chute]. ◉ **yarım ~,** *mim.* Profili çeyrek daire olan içbükey silme. *(Yarım kaval denen dışbükey silme, yarım oluğun tersidir).* **~ gibi akmak,** *dey.* Pek bol ve arası kesilmeden akmak. [*ing.* To flow in abundance; *Fr.* Couler à grands flots, affluer *(foule)*]. **~ rendesi,** *mar.* «*Lamba*» denen olukların açılmasında kullanılan bir çeşit rende. [*Ing.* Rabbed plane, routing plane, fluting plane, plow plane, grooving plane, nosing plane]. **~ vadi,** *coğr.* Yüksek dağlarda ve Buzul Çağında buz örtüleri altında kalmış bölgelerde, buzun yatağını sıyırıp derinleştirmesinden doğmuş U-biçimli oluğu andıran vadi. Buna Buzul vadisi de denir. [*Ing.* Glacial trough, trough-valley; *Fr.* Vallée en auge glaciaire, auge glaciaire].

olukçuk,-ğu, i. § ❶ Küçük oluk; § ❷ *anat.* Bazı organların yüzeyinde bulunan çentikler: *Kalburkemiği olukçuğu, dudak olukçuğu, omurilik yan olukları, beyinde Rolando yarığının ön tarafında bulunan olukçuk v.b.* [*Osm.* Telem; *ing.* Sulculus, groove; *Fr.* Sillon]; § ❸ *zool.* (a) Bir yüzeyin bir zarın üzerindeki derin çizgi [*Ing.* Groove; *Fr.* Sillon]; (b) Böceklerin vücudunda bulunan uzun cukurlar. *(Dinlenme halinde bulunan böcekler dokunaçlarını göğsün alt tarafındaki veya başın iki yanındaki olukçuklara, ayak bileklerini de bacaklardaki olukçuklara yerleştirir).* [*Osm.* Telem; *ing.* Sulculus; *Fr.* Sillon); ◉ **göz ~ ları,** *zool.* Böceklerin alnın üzerinde, gözlerin yakınında bulunan çukur çizgiler [*Ing.* Ocular grooves; *Fr.* Sillons oculaires]; ◉ **ilkel ~,** *embriy.* Embriyonun uzunlamasına ekseni üzerinde bulunan olukçuk. *(Blastopor dudağının sağ ve sol yarısının gittikçe birbirine yaklaşarak ortadan birlesmesiyle oluşur, enine bir yarık olan blastopor böylece uzunlamasına bir yarık şeklini alır).* [*Ing.* Primitive groove; *Fr.* Sillon primitif]; ◉ **kalça olukçuğu,** *zool.* Örümceklerde kalçaların iç yüzünde bulunan uzunlamasına sert kıvrım. [*Ing.* Hip groove; *Fr.* Sillon des hanches].

oluklu, s. § ❶ Oluğu olan. [*Ing.* Channeled, hollowed out as a trough or gutter; *Fr.* Qui a une gouttière]; § ❷ Üzerinde uzun çizgileri ve yolları bulunan: *oluklu saç.* [*Ing.* Grooved; *Fr.* A rainures, ondulé].

~ ayak, *mob.* Louis XVI üslûbunda oluklu ve dik, sandalye ve masa ayağı.

~ burgu, *tekn.* Dülger, marangoz ve arabacıların büyük çapta delikler açmak için kullandığı, kesici ucu kaşık veya burgu biçiminde âlet.

~ kalem, *mar.* Marangozların kullandığı bir çeşit kalem. [*Ing.* ve *Fr.* Gouge].

~ karton, *kâğıtç.* ◘ **Karton.**

~ kerpeten, *tekn.* ◘ **Kerpeten.**

~ mukavva, ◘ **Oluklu karton.**

oluklu.taş, b. i. *jeol.* ◘ **Lapya.**

~ oyma kalemi, *mar.* ◘ **Kalem.**

~ perde, *den.* Daha dayanıklı olması için, profil demirlerle takviye edilecek yerde oluklu saçtan yapılmış perde.

~ ray, demir. Tekerlek bandajının yerlesmesi için profiline açılan ve böylece bandajın deforme olmasını önleyen ray. *(Oluklu raylar, genellikle tramvay yollarında, şcse içine gömülü olarak kullanılır. Bunlara Broca tipi ray da denir).* [*Ing.* Flange rail, grooved rail; *Fr.* Rail à gorge].

~ saç, *tekn.* ◘ **Saç.**

~ sonda, *tıp.* Fistül yollarının, yabancı cisimlerin v.b. arastırılmasında kullanılan âlet. *(Oluk, neştere yol göstermeye yarar).* [*ing.* Channelled sound; *Fr.* Sonde cannelé].

oluklu.zehir.dişliler, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Squamata)* takımının Yılanlar *(Ophidia)* alt takımının bir bölümü. Üst çenelerinde ikişer tane, kıvrık ve içi oluklu zehir dişleri vardır. Saldırdıkları zaman ısırmaz, ağızlarını sonuna kadar acarak ve zehir dişlerini öne çıkararak başlarıyle darbe vururlar. Engerekgiller *(Viperidae),* Çıngıraklıyılangiller *(Crotalidae)* familyalarını içine alır. [*Lat.* ve *ing. Solenoglypha; Fr.* Solénoglyphes].

oluksu, s. Oluğa benzeyen, oluğu andıran. **~ aşınma,** *patol.* Bazı genclerde diş tacının üzerinde görülen oluk şeklindeki oyuklar; *(soydan geçme frengi belirtisidir).* [*ing.* Sulciform erosion; *Fr.* Érosion Sulciforme].

olumlama, i. *gram.* ve *mant.* Olumlu olma niteliği. [*Osm.* Icap; *ing.* ve *Fr.* Affirmation].

olumlamak, f. *gram.* ve *mant.* Olumlu kılmak. [*Osm.* Mucip göstermek *(mantık)*, müspet yapmak *(gramer); ing.* To affirm; *Fr.* Affirmer].

olumlu*, s. < *olmak.* § ❶ Gözetilen amaca veya beklenilene uygun, yararlı: *Olumlu sonuç. Olumlu bir çalışma.* [*ing.* Müspet; *ing.* Affirmative; *Fr.* Affirmatif,-ive]; § ❷ Yapıcı: *olumlu tenkit;* § ❸ Onaylayan, kabul eden, lehte olan: *Olumlu bir cevap.* [*Osm.* Müspet]; § ❹ *gram.* ve *mant.* -m, -mara aki bulunmayan *(fiil)* veya bu fiillerle veya var, -dir koşaçları ile anlatılan *(cümle, önerme): Olacak, gelmeli, istiyor* birer olumlu fiil. *burada ışık var, burası aydınlıktır, ortalık ışıldıyor* birer olumlu cümledir. [*Osm.* Müspet, mucibe, vücubî; [*ing.* Affirmative, positif; *Fr.* Affirmatif, positif].

~ cümle, *gram.* Yüklemi olumlu olan cümle: *Kapıyı sessizce açtı.* [*Ing.* Positive phrase; *Fr.* Phrase positive].

~ değer, Bir nesne veya faaliyetin çekici değerini belirtmek için kullanılan terim. Müspet değer.

Karş. **olumsuz değer.**

~ *(müspet)* edim, *huk.* Konusu, bir sevi yapma veya verme olan edim.

~ fiil, *gram.* Olumlu kavram veren fiil. ◘ **Fiil.**

~ kosaç, *gram.* Süreklilik, kesinlik veya ihtimal kavramlarını vermek için yüklemin sonuna getirilen *-dir* eki. *(Bu, Eski Türkçedeki tur- fiilinin geniş zaman tur-ur ekleşmesiyle oluştu): Gelmis-tir, dönmüş-sün-dür, güzeldir, ilgi çekici-dir.*

~ ödevler, *ahl.* Bir seyin yapılmasını buyuran ödevler *(bunların karşıtı, herhangi şeyi yasaklayan olumsuz ödevlerdir).* [*ing.* Positive duties; *Fr.* Devoirs positifs].

~ transfer, *eğt.* Bir mahareti öğrenmenin diğer benzeri maharetlerinin kazanılmasına yol açması, bir öğrenme faaliyetinin benzeri özellikler tasıyan diğer bir öğrenmeyi kolaylastırması.

~ uyma, § ❶ Cevreye uyma; § ❷ Gittikce daha az siddetli olan bir uyarıcı karsısında istenilen tepkiyi gösterme.

~ uyuşmazlık, *huk.* ◘ **Uyuşmazlık.**

olumluk,-ğu, i. Bir kimsenin soyu, doğum tarihi ve yeri, yetisimi, gördüğü isler ve basından gecenler hakkında toplanan bilgi. [*Osm.* Tercümeihal; *Ing.* Biography; *Fr.* Biographie].

☆ *Eşanl.* **hal tercümesi, yasam öyküsü.**

~ filmi, *sin.* Tanınmış kisilerin yasayıslarını öyküleyen filim çesidi [*Ing.* Biographical film; *Fr.* Film biographique].

olumluluk,-ğu, i. Olumlu olma hali.

olumsal, s. < *olmak.* Olması kadar olmaması da olanaklı olan. [*Ing.* Contingent; *Fr.* Contingent, -ente, accidentel, -elle, occasionnel,-elle, fortuit,-ite].

☆ *Eşanl.* **mümkün, kabil.**

☆ *Karş.* **zorunlu.**

~ gelecekler, *fels.* Zorunlu nedeni önceden ortaya cıkmıs bulunmayan ve bundan dolayı, olmamaları mümkün olan o-

laylar. [*Ing.* Contingent futures; *Fr.* Futurs contingents].
~ **olay**, *fels.* Rastlantıya bağlı olay. [*Ing.* Contingent event; *Fr.* Événement contingent].

olumsallık,-ğı, i. *fels.* Bir şeyin olması da olmaması da olabilme hali. [*Osm.* İmkân; *Ing.* ve *Fr.* Contingence].
☆ *Karş.* **zorunluluk.**

olumsuz*, s. < *olmak.* § ❶ Yapıcı ve yararlı olmayan, zararlı: *Olumsuz bir tenkit.* [*Ing.* Negative; *Fr.* Négatif, -ive]; § ❷ Davranışları beğenilmeyen, yıkıcı düşünceleri olan: *Olumsuz bir kişi.* [*Osm.* Menfî]; § ❸ *gram.* ve *mant.* -me-, -maara ekleri getirilen *(fiil)* veya bu fiillerle veya yok, değil koşaçları ile anlatılan *(cümle , önerme): Olmayacak, gelmemeli, istemiyor* fiilleri olumsuz fiiller: *Haberi yok, fena değil, kimse görmedi, ben gelmem* cümleleri olumsuz cümlelerdir. [*Osm.* Menfi, sâlibe; *ing.* Negative; *Fr.* Négatif,-ive]. ☆ *Eşanl.* **yadsılı.**
~ **cümle**, *gram.* Yüklemi olumsuzluk kavramı veren cümle. [*Ing.* Negative phrase].
~ **değer**, Bir nesne veya faaliyetin sevimsiz, iğrenç ve usanç verici bir değer taşıdığını anlatmak için kullanılan terim. [*ing.* Negative Value].
☆ *Karş.* **olumlu değer.**
~ **edim**, *huk.* Konusu bir şeyi yapmama veya bir şeyden kaçınma olan edim.
~ **fiil**, *gram.* Olumsuzluk kavramı veren fiil *(Türkçede olumsuz fiil -me olumsuzluk ekini alır veya olumsuz koşaç «değil» kelimesiyle kullanılır): Gül-me-di. Aşık değildir v.b.* [*Ing.* Negative verb].
~ **koşaç**, *gram.* Cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi birbirine bağlarken, bunlardan birine olumsuzluk kavramını veren veya ek fiilin olumsuzluk çekimini yapan kelime. *(Türkçe'de olumsuz koşaç, değil kelimesidir).*
~ **şartlanma**, *psik.* Belirli bir uyarımda bulunmayıp onun yerine başka bir uyarımda bulunmayı öğrenme. *(Çocuğun bir kez eli ateşte yandıktan sonra, ateşten kaçmasını öğrenmesi gibi).*

olumsuzluk*,-ğu, i. § ❶ Olumsuz olma hali; § ❷ *gram.* ve *mant.* Olumsuz olma niteliği, yadsıma. [*Osm.* Nefi, selp].
~ **eki**, *gram.* Fiil soylu kelimeye olumsuzluk kavramını veren ek. *(Türkçede olumsuzluk eki -ma, -me'dir: öl-me-di, yaz-mıyor /yaz-ma-yor/).*

olunmak, f. § ❶ Olmak eylemine konu olmak: *Bu ilâçla iyi olunmaz;* § ❷ Kimi yabancı eylem isimleriyle bileşik fiil yapar: *Bu evrak size havale olunacak. Bu gibi hareketler daima tenkid olunur.*

oluntu*, i. < *olunmak.* § ❶ Olmuş, geçmiş olan iş. [*Osm.* Vaka]; § ❷ *ed.* (a) Bir koşukta, bir hikâyede asıl olaya karışan ikinci derecede olgu. [*Ing.* Episode; *Fr.* Épisode]; (b) Eski Yunan trajedisinde kısım. ☆ *Eşanl.* **epizod;** ◉ ~ **lu komedi,** ◘ **Komedi.**

olup.bitti, b. i. Olmuş, bitmiş olan, kendisinde hiçbir değişiklik yapılamayacak iş. [*Osm.* Emrivaki; *Ing.* Accomplished fact; *Fr.* Fait accompli]. ◉ ~ **ye (oldubittiye) getirmek**, *dey.* Aceleye ve kargaşalığa getirip değiştirilmesi imkânsız bir durum yaratmak, emrivaki yapmak.

olur, s. < *olmak.* § ❶ Olması mümkün olan, olabilir: *Bu olur iş mi?* [*ing.* Possible; *Fr.* Possible]; ❷ e. «*Peki*» gibi kabul anlatır. [*ing.* All right, good, very well; *Fr.* Bien]; ◉ ~ **una bırakmak** *(bir işi), dey.* Sonucu önemsemeyerek kendi haline bırakmak.
~ **iş** *(şey veya adam)* **değil**, *dey.* Hayret uyandıran şeyler karşısında kullanılır. [*Ing.* It's incredible].
~ **olmaz**, *dey.* Rastgele, değme: *Bunu olur olmaz adam yapamaz.* [*Ing.* Any, whatever; anybody; whoever; *Fr.* N'importe qui].
~ **şey**, *dey.* Her zaman olabilen, alelâde.

olurluk*,-ğu, i. Olabilme hali.

oluş*, i. < *olmak.* § ❶ Olmak işi veya tarzı. [*Ing.* Becoming; *Fr.* Le devenir]; § ❷ Oluşma, şekillenme, biçimlenme. [*Osm.* Teşekkül, tekevvün; *Ing.* ve *Fr.* Formation]. ☆ *Eşanl.* **oluşma**; § ❸ *fels.* Belli bir varlık kazanma, meydana gelme, oluşma. [*Osm.* Tekevvün; *Ing.* Genesis; *Fr.* Génèse]; § ❹ *din.* ◘ **Tekvin**; § ❺ *dokb.* Belli bir şekil olan anatomik elemanların henüz farklılaşmamış bir ortamdan *(blastem)* oluşması. [*Ing.* Genesis; *Fr.* Génèse]; ◉ **iç** ~ **lu,** *fizyol.* ◘ **İç**; ◉ **ön** ~, *fels.* ◘ **Ön.**
~ **bilimi**, *biy.* Yeryüzünde hayatın doğuşunu sağlayan fiziksel ve kimyasal şartları yeniden yaratmayı konu edinen bilim.

oluşçuluk,-ğu, i. *psik.* ◘ **Genetizm.**

oluşma, i. § ❶ Oluşmak eylemi. [*Ing.* Coming into existence; *Fr.* Action de se former]; § ❷ *mat.* Bir çizginin, bir şeklin bir cismin, nokta veya çizgilerin hareketiyle meydana gelmesi: *Dönel koninin oluşması, bir dik üçgenin dik kenarlardan biri etrafında dönmesinden ileri gelir.* [*Ing.* Generation; *Fr.* Génération]; ◉ **sperma** ~ **sı**, *biy., zool.* ve *bot.* Erkek eşey organında, sperma ana hücresinden, birinci dereceli spermatosit, ikinci dereceli spermatosit ve spermatid evrelerini geçirdikten sonra spermanın meydana gelişi. [*Ing.* Spermatogenesis; *Fr.* Spermatogénèse]. ☆ *Eşanl.* **spermatojenez.**

oluşmak*, nsz. f. Varlık halini almak, meydana gelmek. Belli bir varlık kazanmak. [*Osm.* Teşekkül etmek, tekevvün etmek; *ing.* To come into existence; *Fr.* Se former].

oluşturan, s. Bir şeyin oluşmasını sağlayan.
~ **eleman**, Bütün elemanları bir *a* elemanından ve bunun öz bileşiklerinden oluşan monojen bir grupun bu *a* eleman.. ☆ *Eşanl.* **doğuran eleman.**
~ **vektör**, *mat.* Bir sistemin, çizgisel kombinezonları vektörel bir uzay, bazen de vektörel bir alt uzay doğuran vektörlerinden her biri. ☆ *Esanl.* **doğuran vektör.**

oluşturmak* (-i), f. § ❶ Oluşmasını sağlamak, meydana getirmek. [*Osm.* Teşekkül ettirmek, tekvin etmek. [*Ing.* To cause to come into existance]; § ❷ *mat.* Yer değiştirerek meydana getirmek: *Çapı etrafında dönen bir yarım daire bir küre oluşturur.*
☆ *Eşanl.* **doğurmak.**

oluşturucu, i. § ❶ Oluşmasını sağlayan, meydana getiren, tekvin edici. [*Ing.* Formative; *Fr.* Formatif,-ive, formateur,-trice]. § ❷ *fonet.* Fonemin söylenmesiyle ilgili tireşim olgusu. *(Örnek: a'nın oluşturucusu, bu ünlünün telâffuzundaki bazı özel titreşimlerin frekanslarıdır);* § ❸ *dilb.* Üretici gramerde, fonetik olarak belirtilebilen kelime sonunda yer alan sözdizimi unsuru. *(Oluşturucular, Morfemler ile karşıtlaşır).* [*ing.* ve *Fr.* Formative].
~ **dil**, *dilb.* ◘ **Bükünlü dil.**

oluşuk*,-ğu, i. < *oluşmak. jeof.* Külte veya katmanların tümüne verilen genel ad. *Üçüncü zaman oluşukları.* [*Osm.* Teşekkül; *Ing.* ve *Fr.* Formation].
~ **grupları**, *coğr.* Birbirine yakın, veya benzer özellikler gösteren birkaç oluşuk'a birlikte verilen ad. Bir oluşuk grupu, geçen süre bakımından, bir jeoloji çağını yani zamanını karşılar. [*Fr.* Groupes de terrains].

oluşul*, s. Oluşla var olma ile, meydana gelme ile ilgili olan. [*Osm.* Tekevvünî; *Ing.* Genetic; *Fr.* Génétique].

oluşum*, i. < *oluşmak.* § ❶ *jeol.* Kütle veya yer katmanlarının zamanla meydana gelmesi. [*Osm.* Teşekkül; *Ing.* ve *Fr.* Formation]. ☆ *Eşanl.* **oluşma**; § ❷ Bir amaca yönelmiş olan sürekli değişimlerin tümü; § ❸ Bir faaliyetin devam edişi; § ❹ Zaman izinde devamlı bir gelişme gösteren herhangi bir olay. Süreç, vetire, ameliye, process; ◉ **affektif** ~, *psik.* ◘ **Affektif**; ◉ **bağırsak** ~ **u,** *psikanaliz.* Uzlaşma oluşumunu ve tepkisel oluşumları kapsayan nevroz belirtisinin ortaya çıkış süresi. [*Ing.* Symptomatic formation; *Fr.* Formation de symptôme]; ◉ **bir akümülatör plâğının oluşumu**, *elek.* Genellikle elektrolitik yolla plâğın bir kısmını etken maddeye dönüştürme işlemi. [*Fr.* Formation d'une plaque d'accumulateur]; ◉ **birinci bitki** ~ **u,** *biyocoğr.* Menşei ve yetişmesi insanların eyleminden tamamen bağımsız olan bitki topluluğu: *Sık ekvator ormanı, bazı yerlerde ilkel bir oluşumdur.* [*Ing.* Primary formation; *Fr.* Formation primaire]; ◉ **bitki** ~ **u,** *biyocoğr.* Türleri farklı olmasına rağmen benzer görünüş ve biyolojik özellikler gösteren bitki topluluğu: *Ormanlar, çalılıklar, makiler v.b. bitkisel oluşumlardır. (Bitki toplulukları açık ve kapalı oluşumlar diye ikiye ayrılır. Açık oluşumlarda bitkiler toprağın her tarafını kaplamaz, bitkiler belirgindir; ikincisinde ise bitkiler sıktır, toprağın her tarafını örter; bu çeşit bitki oluşumlarında topluluğu meydana getiren türlerin sayısı pek çok olabilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Formation]. ◉ **deri** ~ **u,** *anat.* ◘ **Deri**; ◉ **gevşek** ~, *jeol.* ◘ **Gevşek**; ◉ **ikame** ~, *psik.* Bastırma, ilk kapsamın ortaya çıkmasını engellediği, ama afekti ortadan kaldıramadığı zaman bu afektin bağlandığı ikame kapsam. [*Ing.* Substitutive formation; *Fr.* Formation substitutive]; ◉ **ikinci bitki** ~ **u,** *biyocoğr.* Birincil oluşum insanlar tarafından yok edildikten sonra onun yerinde yetiştirilen bitki topluluğu. *(Görünüş benzese de bu türlü bir topluluk artık doğal flora bileşimi göstermez).* [*Ing.* Secondary formation; *Fr.* Formation secondaire]; ◉ **ikincil** ~, *biy.* Gövdeyi ve kökü enlemesine kalınlaştıran büyütken dokudan oluşan dokuların tümü. [*Ing.* Secondary formations; *Fr.* Formations secondaires]; ◉ **ilk** ~, *biy.* Genç bitkide gövde ve kökteki ilk hücrelerin bölünüp çoğalmasından meydana gelen dokuların tümü. *(Bu dokuların şekli ve düzeni, ikiçeneklilerde, ilerde organları enlemesine büyütecek olan dokulardan farklıdır).* [*Ing.* Primary formations; *Fr.* Formations primaires]; ◉ **kesicil** ~, *bot.* ◘ **Kesicil**; ◉ **tepki** ~ **u,** *psikanaliz.* Bastırılmış isteğin karşıtı olan davranış özelliği veya özellikleri. *(meselâ, dışkı ellemeye karşı duyulan bastırılmış isteğe karşı çıkan aşırı temizlik ihtiyacı.) /Bu oluşum, kişiliğin yapısını değişikliğe uğratan sürekli bir yatırımdır/.* [*Ing.* Reactive formation; *Fr.* Formation réactionnelle]; ◉ **uzlaşma** ~ **u,** *psikanaliz.* Nevroz belirtisinde, hem savunmayı, hem de bilinçdışı isteği kapsayan sürecin verdiği sonuç. [*Ing.* Compromise formation; *Fr.* Formation de compromis]; ◉ **yer tabakalarının** ~ **u,** *jeol.* (a) Külte veya katmanların zamanla bir takım etkilere uğrayarak meydana gelmesi; (b) Belli bir şekilde veya belli bir dönemde meydana gelen ve ortak özellikleri olan arazi bütünü: *Kambriyenden beri jeoloji devirlerinde deniz menşeli oluşumlara, tatlısu veya karasal menşeli oluşumlardan daha sık rastlanır.* [*Ing.* ve *Fr.* Formation].
~ **çöküntü koyağı**, *jeol.* Yerkabuğunun, yaklaşık ve birbirine koşut doğrultulu iki kırık kuşakları arasında çökmüş bir kanadın içinde uzanan koyak. [*Ing.* Rifty valley; *Fr.* Aire d'effondrement].
~ **depremi**, *jeol.* Yerkabuğunda, birden oluşan yerinden oynamaların sonuçladığı deprem. [*Ing.* Tectonic earthquake; *Fr.* Tremblement de terre tectonique].
~ **ısısı**, *kim.* Karmaşık bir maddenin elementlerinden itibaren sentez tepkimesiyle açığa çıkardığı ısı miktarı. [*Ing.* Formation heat; *Fr.* Chaleur de formation].
~ **köşeli yığışımı**, *jeol.* Kırıklarda, kanatlardan birinin diğerine sürtünmesi sonucu çeperlerden koparılan parçalarla oluşmuş kayaç. [*Ing.* Tectonic breccia; *Fr.* Brèche tectonique].

olut*, i. < *olmak. fels.* Olmuş bir iş. [*Osm.* Vakıa; *Ing.* Fact; occurrence, event; *Fr.* Fait; événement].

om, i. *metrol.* ◘ **Ohm.**

om, oma, i. *esk.* T. Bir şeyin ve özellikle kemiklerin toparlak ucu.

omaca, i. ◘ **Omça.**

Omaha'lar, ç. öz. i. *etn.* Bugün Nebraska'da yerleşmiş Siu'lar ailesinden olan kızılderililer. [*Ing.* ve *Fr.* Omahas].

omalji, i. *Fr. omalgie. tıp.* Omuz bölgesinde romatizmal ağrılar. [*Ing.* Omalgia].

omartrit,-ti, i. *Fr. omarthrite. tıp.* Omuz eklemi iltihabı. [*Ing.* Omarthritis].

ombeliferon, i. *Fr. ombelliférone. kim.* Ombelik asidin $C_9H_6O_3$ formülündeki laktonu; maydanozgillerden çıkarılan reçinenin kuru kuruya damıtılması sırasında meydana gelir. *(Galbanum'dan elde edilir. Sentezi, rezorsinin sülfirik asid eşliğinde malik asidle ısıtılmasına dayanır; 223° C'ta erir].* [*Ing.* Ombelliferone; *Fr.* 4-hydroxy-coumarine].

☆ *Eşanl.* **4-HİDROKSİKUMARİN.**

ombellik, s. *Fr. ombellique. kim.* Formülü $(OH)_2C_6H_3 \cdot CH = CH \cdot CO_2H$ olan, az kararlı, doymamış fenol asid için kullanılır; ombeliferon'un sodyum hidroksid eşliğinde su kaybetmesinden elde edilir. [*Ing.* Ombellic; *Fr.* Dihydroxycinnamique]. ☆ *Eşanl.* **dihidroksisinnamik.**

ombell(a)-, *Lat. umbella,* güneş şemsiyesinden alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Ombell(a)-].

ombilik, i. *Fr. ombilic. mat.* ◘ **Göbek.**

ombra /omb:ra/, i. *It.* Doğrama işlerini kahverengine boyamakta kullanılan bir çeşit toprakboya. [*Ing.* ve *Fr.* Ombré, ombre].

ombrofobi, i. *Fr. ombrophobie. tıp.* Yağmur korkusu. [*Ing.* Ombrophobia].

ombrotermik, s. *Fr. ombrothermique.*

~ eğri, Bir istasyonda, ölçülen yağışlarla sıcaklıkların aylık değerlerini tek bir grafik üzerinde gösteren eğri. [*Ing.* Ombrothermic curve; *Fr.* Courbe ombrothermique].

ombrotrofik, s. *Fr. ombrotrophique.* < *Yun. ombros,* yağmur + *trophe,* besin. *bot.* Topraktan hiçbir besin almayan, sadece yağmurla ve havadaki tozlarla beslenen *(kara bitkileri hk.)* [*Ing.* Ombrotrophic].

ombu, i. *(Guarani dilinden) Phytolacca dioica* adlı ağacın Arjantin ve Uruguay dillerindeki adı. *(Odunu pek iyi olmayan bu ağaç pampada yetişen biricik ağaçtır ve çok gösterişlidir.)* Güney Anadolu'da ve İstanbul'da yetiştirilen nümuneleri vardır. [*Ing.* ve *Fr.* Ombu].

omça, omca, omaca, i. § ❶ Üzüm asmasının kütük kısmı; § ❷ Kesilen ağaçtan yerde kalan kütük; § ❸ *anat.* Kalça kemiğinin bir kısmı. [*Ing.* Stock of a vine, tree stump, log, rump bone, ischium].

omega, i. *(Yun. o mega, «o» büyük)* § ❶ *dilb.* Yunan alfabesinin son harfi. *(M. Ö. 403'te attike alfabesine giren omega, kısa kapalı o'yu gösteren omikron'un tersine uzun açık o'yu gösterir. /Uzun kapalı o, omikron + ipsilon/o-u/ ile gösterildi/. Modern Yunanca'da her iki o'nun da fonetik değeri aynıdır).* [*Ing.* Omega; *Fr.* Oméga]; § ❷ Sağ üst köşeye işaret konduğunda ($_{\omega}'$)

800, sol alt köşeye işaret konduğunda ($_{,\omega}$) 800.000 değeri kazanan yunan sayı işareti. [*Ing.* Omega; *Fr.* Oméga]; § ❸ *metrol.* Ohm'un sembolü (Ω). [*Ing.* Omega; *Fr.* Oméga]; § ❹ *term.* İçinden sıcak bir akışkan geçirilen bir boru şebekesinin serbestçe genleşmesini sağlamak üzere, şebeke arasına yerleştirilen yarım daire biçiminde boru; ◉ **melankoli ~ sı,** *psikopatol.* Burun kökünde beliren ve yunanca omega harfine benzeyen kırışık; melankoliklerin yüzünün özelliğini meydana getirir. [*Ing.* Melancholic omega; *Fr.* Oméga mélancolique].

~ noktası, *fels. Teilhard de Chardin'in* felsefesinde, evreni meydana getiren varlıkların en yüksek evrim noktası. [*Ing.* Omega point; *Fr.* Point oméga].

omentektomi, i. *Fr. omentectomie.* Omentumun kısmen ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Omentectomy].

omentit,-ti, i. *Fr. omentite. patol.* Omentum iltihabı. [*Ing.* Omentitis].

omentopeksi, i. *Fr. omentopexie. cerr.* Omentumu ön karın çeperine dikmek için yapılan ameliyat.

omentoplasti, i. *Fr. omentoplastie. cerr.* Omentum aşısının kullanılışı. [*Ing.* Omentoplasty].

omentum, i. *tıp.* Karındaki bağırsakları örten zar. [*Osm.* Serb; *Lat. Omentum; Ing.* ve *Fr.* Omentum].

omfaks, i. *(«yeşil üzüm» anlamında Yun. omphaks.)* Aralarına sarı karışmış koyu yeşil renkte, saydam, değerli taş. [*Ing.* ve *Fr.* Omphax].

omfalektomi, i. *Fr. omphalectomie. cerr.* Göbeğin kesilip çıkarılması. [*Ing.* Omphalectomy].

omfalit,-ti, i. *Fr. omphalite. patol.* Göbek iltihabı. [*Ing.* Omphalitis].

omfaloflebit,-ti, i. *Fr. omphalophlébite. patol.* Göbek toplardamarı flebiti. [*Ing.* Omphalophlebitis].

omfalomezenterik, s. *Fr. omphalomésentérique* < *Yun. omphalos,* göbek + *meso,* arasında + *enteron,* bağırsak, *embriy.* Dölütte bağırsaklardan göbek kanalına uzanan organlara denir. *(Omfalomezenterik kanal, bağırsağı göbek keseciğini birleştirir; omfalomezenterik damarlar göbek kanalını besler).* [*Ing.* Omphalomesenteric].

omfalopaj, i ve s. *Fr. omphalopage. terat* Göbekten bitişik iki vücutlu ucubeye denir. [*Ing.* Omphalopagus]

omfaloreksi, i. *Fr. Omphalorrhexie. tıp.* Göbek yırtılması. [*Ing.* Omphalorrhexis].

omfaloraji, i. Fr. omphalorragie. *(kadın doğum).* Göbek kanaması. [*Ing.* Omphalorrhagia].

omfalosel, i. *Fr. omphalocèle. tıp.* Göbek fıtığı. [*Ing.* Omphalocele].

omfalosit,-ti, i. *Fr. omphalosite. terat.* Başlıbaşına yaşamayacak kadar kusurlu olan ve göbek bağı kesilir kesilmez ölen ucube. [*Ing.* Omphalosite].

omfalotomi, i. *Fr. omphalotomie. cerr.* Göbek kordonunu kesme ameliyatı. [*Ing.* Omphalotomy].

omfalotripsi, i. *Fr. omphalotripsie. tıp.* Kanamayı durdurmak amacıyla göbek bağının sıkıştırılması. [*Ing.* Omphalotripsy].

omfasit,-ti, i. *Fr. omphacite. min.* ◘ **Omfazit.**

omfazit,-ti, i. *Fr. omphazite. min.* Piroksen grupundan yeşil renkli doğal silikat. [*Ing.* Omphazite].

☆ *Eşanl.* **omfasit.**

omikron, i. *(Yun. o mikron, «o» küçük).* § ❶ *dilb.* Yunan alfabesinde harf [*Ing.* ve *Fr.* Omicron]; § ❷ Sağ üst köşeye konulan işaretle (o'), 70, sol alt köşeye konan işaretle ($_{,o}$) 700 000 değeri kazanan yunan sayı işareti. [*Ing.* ve *Fr.* Omicron].

omlet,-ti, i. *Fr. omelette. mutf.* Esas malzemesi çırpılmış yumurta olan ve tavada pişirilen bir yemek. *(Yalnız yumurtadan yapılan sade omletten başka, kokulu otlarla hazırlanan, peynirli, jambonlu, soğanlı, patatesli, mantarlı, domatesli, sosisli, makarnalı v.b. omletler de vardır. Ayrıca reçelli, romlu, elmalı v.b. omlet de yapılır).* [*Ing.* Omelet].

ommatidyum, i. *Lat. ommatidium* < *Yun. zool.* Petek gözü meydana getiren çok sayıda gözeden herbiri sade göz. [*Ing.* Ommatidium; *Fr.* Ommatidie].

omni-, *Lat. omnis,* bütün'den alınan ve pek çok kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Omni.].

omnibüs, i. *Lat. omnibus.* § ❶ Eskiden şehirlerde yolcu taşıyan atlı araba. [*Ing.* ve *Fr.* Omnibus]; § ❷ s. *elek.* Bir elektrik tesisatında, çeşitli amaçlarla kullanılabilen bir âlet veya bir tertibat için söylenir. [*Ing.* ve*Fr.* Omnibus],

~ çubuk, *elek.* Büyük kesitli *(daire veya dikdörtgen)* iletkenlerden meydana gelen toplayıcı çubuk. *(Bu iletkenler bir yandan üreteçlere, öte yandan alıcılara veya dağıtım devrelerine bağlıdır).* [*Ing.* Omnibus bar; *Fr.* Barre omnibus].

omnivor, s. *Fr. omnivore* > *Lat. omnis,* hep + *vorare,* yemek. Hem bitki, hem hayvan yiyerek beslenen *(hayvanlar veya insanlar hk.)* [*Ing.* Omnivorous].

omofaji, i. *Fr. omophagie. tıp.* Yiyecekleri çiy olarak yeme. [*Ing.* Omophagia].

omotosi, i. *Fr. omotocie. tıp.* Erken doğum, vakitsiz doğum. [*Ing.* Omotocia].

omoyid, s. ve i. *Fr. omoïde. anat.* Kuşlarda damak kemiklerinden biri: *Omoyid kemik.* [*Ing.* Omoid].

omur*, i. < *omurga. anat.* ve *zool.* Omurgayı meydana getiren küçük kemiklerin ortak adı: *Boyun omurları. Bel omurları. Sağrı omurları. Uyruk omurları.* [*Osm.* Fıkra; *Lat. Vertebra; Ing. Vertebral bone; Fr.* Vertèbre]. ◘ *ŞEKİL: 485.* — **SİNDİRİM SİSTEMİ VE İÇ ORGANLAR;** ◉ **bel ~ ları,** *anat.* ◘ **Bel**[3]; ◉ **boyun ~ u, anat.** ◘ **Boyun;** ◉ **dikenli ~,** *anat.* Diken çıkıntısı fazlaca kabarık olan yedinci boyun omuru; ◉ **eksen ~ u,** *anat.* ve *zool.* ◘ **Eksen kemiği;** ◉ **kuyruksokumu ~ ları,** *anat.* ◘ **Kuyruksokumu.** ◉ **tüberkülozlu ~ itihabı,** *patol.* Pott hastalığı.

~ deliği, *zool.* Omurların ortasında bulunan bir delik olup birleşerek omurilik merkez kanalını meydana getirir. [*Osm.* Sakabe-i fıkari; *Ing.* Spinal foramen; *Fr.* Trou vertébral].

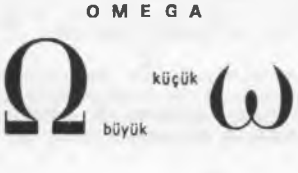

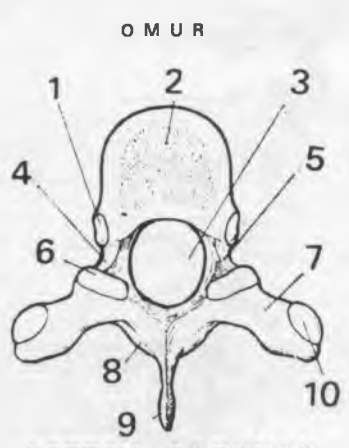

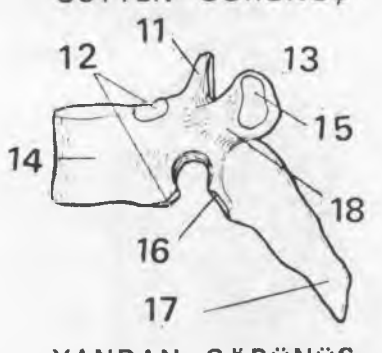

1. Kaburganın bitişme yüzeyi. 2. Gövde. 2. Gövde. 3. Omur deliği. 4. Sap. 5. Sap. 6. Eklem çıkıntısı. 7. Enine çıkıntı. 8. Lam. 9. Dikensi çıkıntı. 10. Kaburganın bitişme yüzeyi. 11. Eklem çıkıntısı. 12. Kaburganın bitişme yüzeyi. 13. Enine çıkıntı. 14. Gövde. 15. Kaburganın bitişme yüzeyi. 16. Alt eklem çıkıntısı. 17. Dikensi çıkıntı. 18. Sap.

ŞEKİL: 413.— **OMURGA** *(Belkemiği).* **1.** Atlas kemiği. **2.** Eksen kemik *(Aks kemiği).* **3.** Birinci eğe yüzeyi. **4.** Birinci göğüs omuru. **5.** Yedinci boyun-omur çıkıntısı. **6.** Onikinci eğe kemiği yüzeyi. **7.** Bel omuru. **8.** ve **9.** Kuyruk sokumu kemiği çıkıntısı ve kulaksı yüzey. **10.** Birinci kuyruk sokumu omuru.

~ **iltihabı**, *patol.* Bir veya birkaç omurun iltihaplanması. [*İng.* Spondylitis; *Fr.* Spondylite].
~ **lamı**, *anat.* ◘ **Lam.**
~ **siniri**, *anat.* ◘ **Sinir.**
~ **yan delikleri**, *anat.* ◘ **Delik.**

omural, s. Omurla ilgili olan. [*Osm* Fıkarî; *İng.* Vertebral; *Fr.* Vertébral].

omurga[1] /omur:ga/, i. *esk. T. ongurga. anat.* ve *zool.* Başın alt arkasından başlayarak insanlarda ve kimi primatlarda kuyruksokumuna, kimi hayvanlarda da kuyruğun ucuna kadar sıralanan, birbirine eklenmiş kemik dizisi. *(Omurga, uçuca dizili parçalardan /omur/ meydana gelir; vücudun her bir kısmındaki omurların şekli, büyüklüğü ve sayısı türlere göre değişir.* ◘ *Omur; Omurgaya kaburgalar, leğen kemikleri, omurlar ve kafatası bağlıdır; omurga bazı hayvanlarda (sürüngenler, balıklar, memeliler) az veya çok katıdır; türlerin çoğunda, hareketli sivri bir uzantı ile yani kuyrukla son bulur).* [*Osm.* Amûd-ı fıkarî; *İng.* Vertebral column; *Fr.* Colonne vertébrale]. ◘ *ŞEKİL: 413.*— **OMURGA.**
☆ *Eşanl.* **belkemiği.**
~ **atardamarı**, *anat.* Köprücükaltı atardamarının dalı; boyun omurgalarının enine çıkıntılarının delikleri içinden düşey olarak yükselir, artkafa kemiği deliğinden kafatasına girer, soğaniliğin yan yüzünü çevreledikten sonra orta çizgi üzerinde karşı taraftan gelen omurga atardamarıyle birleşir. *(Tümbeyinin arka kısmına birçok dal verir.* [*İng.* Vertebral artery; *Fr.* Artère vertébrale.]
~ **çekme**, *tıp.* ◘ **Çekme.**
~ **kanalı**, *anat.* Omurların meydana getirip içinde omuriliğin bulunduğu kanal. [*Osm.* Kanât-ı sevkî; *Lat. Canalis vertebralis; İng.* Rachidian canal; *Fr.* Canal rachidien].
~ **kemiği**, ◘ **Omurga.**
~ **manipülasyonu**, *ted.* Omurganın bir parçasındaki eklemlerin zorla, kısa ve ölçülü hareketlerle oynatılması *(tedavi maksadıyle yapılır): Omurga manipülasyonu yalnız hekim tarafından yapılabilir.* [*İng.* Vertebral manipulation].
~ **sinir düğümleri**, *anat.* Omurilik sinirlerinin arka dallarının, omurilikten çıkar çıkmaz gösterdiği şişkinlikler. [*İng.* Spinal ganglions; *Fr.* Ganglions spinaux].
~ **siniri**, *anat.* ◘ **Sinir.**
~ **şırıngası**, *ted.* Örümceksi zar altına *(sert zar ile ince zar arasına)* bir ilâcın şırınga edilmesi. [*İng.* Lumbar puncture, rachicentesis; *Fr.* Ponction lombaire, rachicentèse].
~ **yoluyle anestezi**, *vet.* Uyuşturucu maddeyi omurga kanalının içine zerketmekten ibaret anestezi yöntemi. *(İlâç omuriliğin altucunun arka tarafına, omurilik kılıflarının dışına şırınga edilir. Tekniği basit olan bu yöntem, sığırlarda çok kullanılır; leğenin ve üretim organlarının duyarlığını gidererek doğum işlemlerinden çoğunu kolaylaştırmaya yarar).* [*İng.* Rachianalgesia, rachianesthesia; *Fr.* Rachianesthésie, rachianalgésie].

omurga[2], i. *esk. T. ongurga. den.* Bir tekneyi, boy ekseni doğrultusunda, alttan boydan boya geçen ana yapı elemanı, geminin belkemiği. *(Ahşap teknelerde, parileyle birbirine eklenmiş sert ağaçlardan, çelikten olanlardaysa, ya perileyle veya kaynakla birleştirilmiş çelik lamalardan veya levhalardan meydana gelir. Küçük tekneler dışındaki çelik gemi inşaatında yalnızca levha omurga kullanılmaktadır).* [*İng.* Keel; *Fr.* Quille]. ◘ *ŞEKİL: 101.* — **BOT;** ◉ ~ **nı kızağa koymak**, *den.* Omurgasından bir parçasını kızağa koyarak bir geminin yapımına başlamak; ◉ **ana** ~, *den.* ◘ **Ana;** ◉ **boru** *(sandık)* ~, *den.* Uzunlamasına iki destekle donatılmış omurga. *(Bu omurga dipte sarnıcı bulunan gemilerde uygulanır. Bu iki destek omurgayle, ana omurga ve sarnıçların tavanı arasında teknenin su altındaki bölümüne ait boruların geçtiği bir geçit vardır).* [*İng.* Tubular keel; *Fr.* Quille tubulaire, quille en caisson]; ◉ **çatı** ~ **sı**, *inş.* ◘ **Çatı;** dış ~, den. Geminin dibe oturması halinde kaburgaları *(postalar),* ezilmekten korumak için omurga üzerine çakılan ağaç parçalarının tümü [*İng.* False keel, outer keel; *Fr.* Fausse quille]; ◉ **dikey** *(iç)* ~, *den.* **Levha** omurganın iç

OMURGA (den).

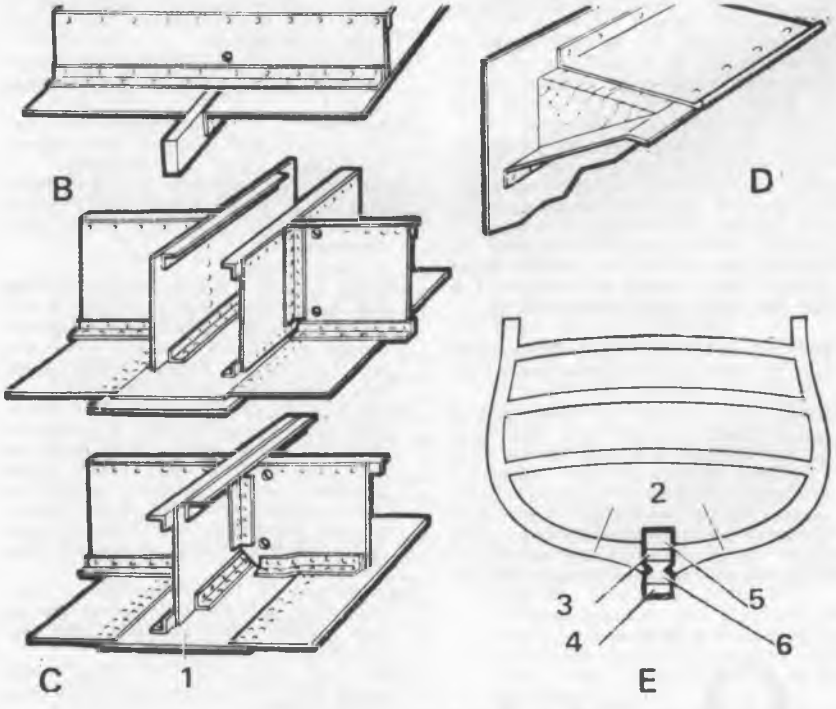

A - DİKEY. B - SANDIK. C - LEVHA. D - YALPA. E - AHŞAP. 1. Omurga. **2.** Döşek postalar. **3.** Kontra omurga. **4.** Dış omurga. **5.** İç omurga. **6.** Omurga.

yüzeyine dikey olarak boydan boya uzatılan omurga. [*Ing.* Vertical keel; *Fr.* Quille verticale]; ◉ **düşme ~ sı**, *den.* ◘ **Düşme**; ◉ **iç ~**, *den.* ◘ **içomurga**; ◉ **kızak ~ sı**, *den.* ◘ **Kızak kontra ~**, *den.* Ağaç teknelerde, ana omurganın zedelenmemesi için altına eklenen ikinci kat omurga. *(Tekne karaya oturduğu veya karaya çekildiği sırada ana omurgayı korur)* [*Ing.* False keel; *Fr.* Fausse quille]; ◉ **lama ~**, *den.* Birbirlerine parlleyle veya kaynakla eklenmiş çelik lamalardan meydana gelen dikey omurga. *(Burma levhaları, kenarları eğilerek bu omurga üzerine kaynak veya perçinle tespit edilir)* [*Ing.* Sheet keel]; ◘ **Kaplama**; ◉ **levha ~**, *den.* Kaplama saçlarına oranla daha kalın saç levhaların birbirlerine eklenmesiyle meydana gelmiş yatay omurga; [*Ing. Plate keel*]; ◉ **safra ~**, *den.* Büyük yatların, rüzgâr etkisi altında kolayca yatmasını önlemek için omurgalarının biçimine uydurulmuş olarak alt kısımlarına eklenen kurşun veya pik ağırlık. [*Ing.* Ballast keel]; ◉ **salma ~**, *den.* Küçük yelkenli teknelerin rüzgâr etkisiyle, yana doğru yatmasını önlemek için, omurga üzerine yerleştirilmiş yassı bir sandık içinden denize sarkıtılıp çekilebilen madenî levha. [*Ing.* Drop keel; *Fr.* Dériveur quille de dérive]; ◉ **sandık ~**, *den.* ◘ **Boru omurga**; ◉ **yalpa ~ sı**, *den.* Geminin yalpa *(sağa sola yatma)* miktarını azaltmak amacıyle aşağı yukarı gemi boyunun yarısı uzunluğunda her iki bordada karınların kümbet kısmına köşebentlerle bağlanmış ince, dar saç kanat. [*Ing.* Bilge keel; *Fr.* Quille latérale. Quille de roulis].

~ aşozu, *den.* Kaplama tahtalarının bindirilmesi için omurga üzerine açılan yuva.

~ derinliği, *den.* ◘ **Derinlik**.

~ hattı, *den.* Bir geminin boy eksenî doğrultusu.

~ levhası, *den.* Levha omurgalı gemilerde, omurgayı oluşturan levhalardan her biri.

~ levha sırası, *den.* Levha omurgalı bir geminin omurgasını oluşturan saç levhaların tümünün sırası. ◘ Kaplama.

~ parilesi, *den.* Omurgayı oluşturan boy ağaçlarını veya çelik lamaları birbirine sağlam bir şekilde eklemek için uçlarına, karşılıklı yuvalar açıp birbirine sıkıca geçirerek yapılan kenetleme.

omurgalılar /omur:galılar/, ç. i. *zool.* İkincilağızlı hayvanlardan Kordalılar *(Chordata)* alt filumun bir dalı Omurgası olan hayvanları içine alan geniş bir gruptur. Vücutları uzun ve iki-yanlı bakışımlıdır. Başları öndedir ve ağız ile duygu organlarını taşır. Suda yaşayanlar solungaçlarla, karada yaşayan akciğerlerle solunurlar. Etraflar, hayvanın yaşadığı çevreye göre yüzgeç, kanat veya ayak biçimindedir. Çok-gelişmiş hayvanlardır. Yuvarlak-ağızlılar *(Cyclostomata)*, Balıklar *(Pisces)*, Amfibyumlar *(Amphibia)*, Sürüngenler *(Reptilia)*, Kuşlar *(Aves)* ve Memeliler *(Mammalia)* olmak üzere 6 sınıfı vardır. [*Osm.* Fıkariye; *Lat. Vertebrata; Fr.* Vertébrés]; ☆ *Eşanl.* **fıkralılar**. ◘ *TABLO:* 18. — **HAYVANLAR ÂLEMİ**; ◉ **aşağı ~**, Kurbağa gibi iki yaşayışlı hayvanlarda balıkların ortak adı, ötekilere yüksek omurgalılar denir.

omurgasızlar, ç. i. *zool.* Bugün artık hayvanların sınıflandırılmasına sokulmayan ve omurgalı hayvanlar dışta kalmak üzere öteki bütün hayvanları içine alan hayvanlar *(Animalia)* âleminin eski bir bölümü. [*Osm.* Gayr-ı fıkariye; *Lat.* ve *Ing. Invertebrata; Fr.* Invertébrés].

omur.ilik,-ği, b. i. *Lat. medulla,* ilik + *spina,* diken. *anat.* Omurga içinde bulunan kanal boyunca uzanan sinir dokusu. [*Osm.* Nuhâ-ı şevkî *Lat. Medulla spinalis; Ing.* spinal cord; *Fr.* Moelle épinière). ◘ *ŞEKİL: 485* — **SİNDİRİM SİSTEMİ ve İÇORGANLAR**.

~ frengisi, *patol.* Frengi asalaklarının omuriliğe yerleşmesinden ileri gelen ve bu ana sinirin görev aksamalarıyle birlikte, birçok ağır bellrtilerin daha ortaya çıkmasına yol açan hastalık. [*Lat. Tabes dorsalis; Ing.* Tabetic neurosyphilis].

~ gangliyonu, *anat.* ve *zool.* Motor sinirlerinin omuriliğin art-kökünden çıkar çıkmaz meydana getirdiği bir gangliyon. [*Osm.* Ukde-i muhâ-i şevkî; *Ing.* Spinal ganglion; *Fr.* Ganglion spinal].

☆ *Eşanl.* **spinal gangliyon, omurilik sinir düğümü**.

~ iltihabı, *patol.* Omuriliğin hastalanıp iltihaplanması. [*Ing.* Myelitis; *Fr.* Myélite]

~ merkez kanalı, *zool.* Omurganın ortasından geçen ve içinde omurilik bulunan kanal. [*Ing.* Ependymal canal; *Fr.* Canal de l'épendyme].

~ sinir düğümü, *anat.* ve *zool.* ◘ **Omurilik gangliyonu**.

~ soğanı, *anat.* Beyinle omurilik arasındaki beyin-omurilik ekseni. [*Ing.* Spinal bulb; *Fr.* Bulbe rachidien].

☆ *Eşanl.* **soğanilik**.

omurlararası, b. s. *anat.* İki omur arasında bulunan. [*Osm.* Beynelfıkara, beynelfıkra; *Lat. Intervertebralis; Ing.* Intervertebral; *Fr.* Intervertébral, -ale];

~ eklemler, *anat.* Omurlar arasında yer alan eklemler. *(Omurganın her katında aynıdır. Eklem yüzeyleri omur gövdesinin alt ve üst yüzeyleridir; üstteki omurun alt yüzeyi ile alttaki omurun üst yüzeyi dışbükey bir mercek şeklindeki omurlararası diskle birbirinden ayrılır. Omurlar birbirine üzerlerindeki çıkıntılarla eklemlenir).* [*Ing.* Intervertebral articulations; *Fr.* Articulations intervertébrales].

omuz,-mzu, İ. *Yun. omos.* § ● *anat.* Boynun iki tarafında, kolların gövdeye bağlandığı kısım: *Omuzları düşük. Omuzları geniş.* [*Osm.* Menkib; *Ing.* Shoulder; *Fr.* épaule] ◘ *ŞEKİL: 16.* — **İNSAN ANATOMİSİ**; ◘ *ŞEKİL: 263.* — **İNSAN VÜCUDU**; § ❷ *vet.* Bazı hayvanlarda, ön bacakları gövdeye bağlayan kısım; ◉ **~ a almak**, *dey.* § ❶ Kaldırmak. [*Ing.* To shoulder; *Fr.* Mettre sur l'épaule]; § ❷ Okşamak, takdir etmek; ◉ **~ da taşımak**, *dey.* Yüceltmek, övgüyle yükseltmek. [*Ing.* To carry on shoulder, to honour]; ◉ **~ dan atmak**, *dey. (Bir şeyden)* Sıyrılmak, kurtulmak. [*Ing.* To get rid of, to get out of a task]; ◉ **~ dan gelme**, *kadın-doğum.* Doğumda çocuğun yan gelişini belirten terim; bu durum, normal doğum şekli değildir; hekimin müdahalesini gerektirir. *(Omuzdan gelen çocuk ya çevrilerek düzeltilir ya da sezaryen ameliyatıyle alınır).* [*Fr.* Présentation de l'épaule]; ◉**~ ları çök mek**, *dey.* Bitkin, perişan ve yıkılmış bir durumda olmak; ◉ **~ una almak** *(bir iş veya görevi)* Üstüne almak, yüklenmek. [*Ing.* To shoulder, to undertake]; ◉ **~ una binmek**, *(birinin), dey.* Yük olmak, ağırlık vermek: *Ailesinin geçimi onun omuzuna bindi;* ◉ **~ una vurmak**, Yüklenmek. [*Ing.* To shoulder, to carry on the shoulder]; ◉ **evi ~ unda**, *dey. esk.* Berduş, serseri. [*Ing.* Homeless, vagabond].

~ askısı, *kıyf.* Şerit biçimindeki kumaş parçalarına verilen ad. *(Omuzların üzerinden geçen bu askılar, çamaşırları /kombinezon v.b./ veya başka her çeşit giyeceği tutmaya yarar. Omuz askıları bazen düz şerit, çiçekli kordon veya madenden yapılmış, zincir şeklindedir).* [*Fr.* Bretelle, épaulette].

~ başı, *anat.* Kol ile omuzun birleştiği yer. [*Ing.* Point of the shoulder].

~ çapı, *kadın-doğum.* Çocuğun iki omuz başı arasındaki mesafe. *(Doğumda, çocuğun omuzlarının geçmesi bakımından bu çok önemli bir esastır).*

~ çekimi, *sin.* Bir insanı omuzlarından yukarısına kadar çerçeveleyen çekim. [*Ing.* Close-up; *Fr.* Gros plan].

~ çevirmek, *dey.* Önem vermemek, aldırmamak. [*Ing.* To turn a cold shoulder to].

~ çıkıntısı, *anat.* ◘ **Akromiyon**.

~ kaldırmak, *dey.* Bilmez gibi davranmak. [*Ing.* To shrug the shoulders, to pretend not to know; *Fr.* Hausser les épaules].

~ kayışı, *ask.* Trampet veya yalnız bel kayışını taşıyan omuzdan geçme deri kayış. [*Ing.* Soldier's shoulder belt].

~ kemeri, *zool.* Tipik olarak kürek kemigl ve kargaburun çıkıntısından meydana gelen ön ayak veya kol iskeletini taşıyan kemer. [*Ing.* Shoulder girdle; *Fr.* Arcade de Fallope].

~ omuza, *dey.* § ❶ Birlikte, yan yana, [*Ing.* Shoulder to shoulder]; § ❷ Kalabalığı, sıkışıklığı belirtmek için kullanılır. [*Ing.* Very crowded; *Fr.* Très resserré].

~ öpüşmek, *dey. esk. (İki kişi hk.)* Hararetle kucaklaşıp birbirinin omuzunu öpmek. Eşit durumda veya derecede olmak. [*Ing.* To kiss one another's shoulders on meeting *(as a sign of affection), to be equal* to, to be neck and neck with; *Fr.* Être presque égal].

~ örtüsü, *mim.* ◘ Örtü.

~ sırığı, Denge durumundan yararlanarak uçlarına asılmış bakraç v.b. kapların omuzda taşındığı sırık. Hayvanlara takılan boyunduruk. [*Ing.* Yoke, shoulder piece *(for* carrying buckets, etc.); *Fr.* Palanche].

~ silkmek, *dey.* Önemsememek, ilgisiz kalmak. [*Ing.* To shrug the shoulders as a sign of indifference, to pretend not to know; *Fr.* Hausser les épaules, ne pas se soucier].

~ şalı *(atkısı), kıyf.* Omuza atılan şal. *(atkı).* [*Ing.* Shawl].

~ vermek, *dey.* § ❶ Yardım etmek, destek olmak. [*Ing.* To help, to support; *Fr.* Donner un coup d'épaule à quelqu'un, lui venir en aide] § ❷ Omuzuyle dayanmak; § ❸ *arg.* Önem vermemek.

~ vurmak, *dey.* § ❶ Yardımcı olmak, § ❷ *arg.* Sataşmak.

OMURLARARASI EKLEMLER

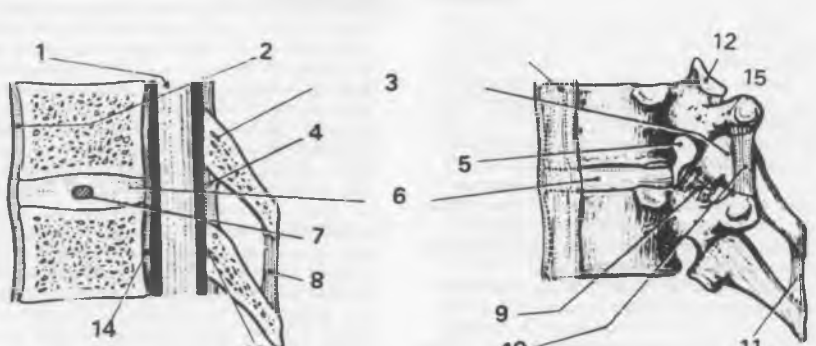

1. Omurilik. 2. Omur ön ortak bağı. 3. Dikensi çıkıntı. 4. Sarıbağ. 5. Birleşme deliği. 6. Disk. 7. Disk çekirdeği. 8. Dikensi çıkıntılar bağı. 9. Çıkıntılar eklemi. 10. Enine çıkıntılar bağı. 11. Dikensi çıkıntılar bağı. 12. Eklem çıkıntısı, enine çıkıntı. 13. Lam. 14. Omur arka orta bağı. 15. Enine çıkıntı.

omuzdaş, i. *(Genellikle iyi olmayan işlerde)* Arkadaş. [*Osm.* Hempa, *Ing.* Companion; *Fr.* Camarade, confrère].

omuzdaşlık,-ğı, i. Arkadaşlık, dayanışma, birbirine destek olma. [*Osm.* Tesanüt; *ing.* Companionship; *Fr.* Compagnie].

omuzlamak,(-i), f. § ❶ Omuzuna almak: *masayı omuzlayıp götürdü.* [*Ing.* To Shoulder; *Fr.* Prendre sur ses épaules]. § ❷ Omuzuyle itmek: *Kapıyı omuzladı.* [*Ing.* To hit with the shoulder]; § ❸ *mec. (Bir iş veya görevi)* Yüklenmek: *Herifçioğlu bizim ceketi omuzlayıp gitmiş.* § ❹ *arg.* Gizlice almak, asırmak, çalmak.

omuzluk,-ğu, i. § ❶ *ask.* Resmî kıyafetlerde omuza takılan ve rütbe bildiren işaret [*Ing.* Epaulet; *Fr.* Épaulette]. ☆ *Eşanl.* **apolet.** § ❷ Sinekler ve zarkanatlılar gibi bazı böceklerde, ön kanatların dibindeki parça. [*Ing.* Epaulet; *Fr.* Épaulette] § ❸ *cerr.* Ameliyat masası takımlarından biri: hastanın omuzunu kavrayıp istenilen durumda tutar veya *(ameliyat masasının baş tarafı yere doğru eğilince)* hastanın kaymasını önler. [*Fr.* Épaulière] § ❹ *den.* Geminin borda kaplamalarının, baş ve kıç bodoslamalarına bitişmek için kavis yaptığı noktalarla bodoslamalar arasında kalan kısmı. [*Ing.* Bolster, shoulder; *Fr.* Épaulette]; § ❺ *jeom.* Buzul takkesi üzerinde yamaç *(buzul çevresi etkileri tarafından şekillendirilmiştir)* eğiliminin azalması. *(Omuzluklar, eski sürekli kar sınırının altında vâdi buzulunun üstünde yer alır).* [*Ing.* Shoulder; *Fr.* Épaulement]; § ❻ *kuşb.* Kuşların omuz kısmında bulunan küçük tüylerin tümü. [*Ing.* Shoulder feather; *Fr.* Épaulette]; § ❼ *sil.* Bazı silâhların dipçiğine takılan ve silâhın dengesini artırmak üzere omuza yerleştirilen küçük madenî levha. [*Ing.* Epauliere; *Fr. Épaulière*] ◉ **baş ~**, *den.* ◘ **Başomuzluk**; ◉ **kıç ~**, *den.* Geminin kıç tarafındaki kavisli kesim. *(Bunun sancak tarafına sancak kıç omuzluk, iskele tarafına iskele kıç omuzluk denir).* [*Ing.* Quarter; bow; *Fr.* Hanche].

~ palamarı, *den.* Gemilerin yanastıkları iskelelere veya sahillere baş ve kıç omuzluklarından verdikleri palamarlardır.

~ rüzgârı, *den.* Boca *(bocasına)* seyir etmeyi sağlayan rüzgâr.

☆ *Eşanl.* **serbest rüzgâr, kolay rüzgâr.**

on, s. *esk. T.* § ❶ Dokuz artı bir, dokuz ile on bir arasındaki tam sayı. [*Ing.* Ten; *Fr.* Dix]; § ❷ Dokuzdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam : 10, X : *iki kere beş on eder.* [*Ing.* Tenç *Fr.* Dix]; § ❸ *mec.* Pek çok: *On kere söylenmez kil;* § ❹ *(Saat hk.)* Sabah ve akşam 11'den önce 9'dan sonraki zaman, 24 saatin onuncu ve yirmi ikinci saati. [*Ing.* Ten; *Fr.* Dix] ◉ **~ lar birimler bölüğü**, *mat.* ◘ **Birim.**

~ ayaklılar, *zool.* ◘ **Onayaklılar.**

~ çatallı geyik, *avc.* Boynuzunda on dal bulunan yedi yaşındaki geyik. [*Fr.* Cerf dix cors, dix-cors].

~ çatallı büyük geyik, *avc.* En az sekiz yaşındaki geyik. [*Fr.* Cerf dix cors jeunement].

~ çatallı genç geyik, *avc.* Boynuzunda on dal bulunan altı yaşındaki geyik. [*Fr.* Grand dix-cors].

~ çizgili yılan, *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının Su yılanıgiller *(Colubridae)* familyasından bir sürüngen türü. Kum renginde olur ve küçüktür. Batı Asya ve ılık Amerika bölgelerinde toprak ve ağaçlarda yaşar. Zararsızdır. [*Lat. Contia decemlineata).*

~ emir, *din.* Tanrı'nın Sina dağında Musa Peygambere gönderdiği emirler. [*Ing.* The ten commandments, Decalogue; *Fr.* Décalogue, les dix commandements].

~ minare boyu, *dey.* Çok yüksek veya derin bir şeyi anlatmak için kullanılır. [*Ing.* Very high, very deep].

~ para etmez, *dey.* Değersiz. [*Ing.* Worth nothing].

~ paralık etmek, *dey.* Birini kötü hale düşürmek. [*Ing.* To disgrace badly, to cheapen].

~ parmağı iki yakasında olmak, *dey.* Birinden hakkını istemek, bir işin veya kimsenin peşini bırakmamak. [*Fr.* Réclamer de quelqu'un avec persistance ce qu'on a droit de demander].

~ parmağında on kara, *dey.* Herkesi lekelemek huyu olanlar için kullanılır. [*Ing* Said of one who is ready to calumniate people; *Fr.* Calomniateur acharné].

~ parmak, İki el. [*Ing.* The two hands; *Fr.* Les dix doigts].

~ sekiz bir âlem, *tasav.* Bütün kâinat. [*Ing.* The whole universe].

ona, zam. O zamirinin -e hali: *Ona söylediler. Kitabı ona verdim.* [*Ing.* To him or she or it; *Fr.* A lui, à elle].

~ sebep, *h.d.* Ondan dolayı.

Ona'lar, ç. öz. i. *etn.* Ateş Ülkesi'nin doğusunda yaşayan, Fuegolular grupundan kızılderililer. Gezginlerle kolonlar tarafından sistemli bir şekilde yok edilmişlerdir. Kara ve su avı alanlarından yoksun bırakılan Ona'lar frengiyle zatürree'den kırılmışlar ve ortadan kalkmışlardır. [*Ing.* ve *Fr.* Onas].

onalmak, f. Esenliği yerine gelmek, hastalıktan kurtulmak. [*Osm.* Şifa bulmak; *Ing.* To recover health; *Fr.* Guérir; se rétablir].

on altılık, b. s. *müz.* Bir'lik notanın on altıda biri değerinde olan, süresi sekizliğin yarısına eşit bulunan ve çift çengel işaretiyle gösterilen nota ( ); ◉ **dokuz ~**, *müz.* ◘ **Dokuz.**

~ es, *müz.* Onaltılık notanın süresi kadar uzaması gereken sususu gösteren işaret (F).

on altıncı, b.s. ve i. *oyun.* Piket oyununda altı puan sayılan aynı renkten ve eksiksiz altı kâğıdın meydana getirdiği sıralı kâğıt: *As, ruva, dam, vale, onlu ve dokuzlu on altıncıyı meydana getirir.* [*Ing.* Sixteenth; *Fr.* Seizième]

onaltmak, f. İyi etmek, onalmasını sağlamak.

onama*, i. Onamak eylemi, uygun bulma. [*Osm.* Tasvip; *Ing.* Approval; *Fr.* Approbation].

onamak*(-i), f. Bir işi doğru ve uygun bulmak. [*Osm.* Tasvip etmek; *Ing.* To approve *Fr.* Approuver, assentir].

onanizm, i. *Fr. onanisme. (Tevrat'ta sözügeçen Onan'ın adın'dan). psik.* Yapma olarak *(istimna yoluyle)* cinsel zevk sağlama sapıncı. [*Osm.* Istimna; *Ing.* Onanism; *Fr.* Onanisme].

☆ *Eşanl.* **otuzbir.**

onanmak, nsz. f. Onamak işine konu olmak: *Bu iş herkesçe onandı.*

onar, s. On sayı sıfatının üleştirme şekli; her biri on, tane olan; her defasında onu bir arada. [*Ing.* Ten each, ten at a time; *Fr.* Par dizaine, dix chacun].

onar onar, z. Her biri on tane, her biri on taneden meydana gelmiş olarak. [*Ing.* By tens, ten by ten].

onarım*, i. < *onarmak.* § ❶ Onarmak eylemi. [*Ing.* Repair, restoration; *Fr.* Réparation, restauration]; ☆ *Eşanl.* **tamir, tamirat;** § ❷ *ark.* Eski bir yapının yıkılmış bölümlerini yeniden inşa etmek. [*Ing.* Restoration; *Fr.* Restauration]; § ❸ *mad. oc.* Bir kuyunun, özellikle kavrama ve saplamaların bakım ve tamiri; ◉ **dokuların ~**, *patol.* Bir iltihaptan, kava veya ameliyat sonrası bir travmadan sonra, dokuların eski haline dönmesi. [*Ing.* Restoration of tissues; *Fr.* Restauration des tissus]; ◉ **kısmî ~**, *bayınd.* karayolunun bozulmuş kısımlarındaki malzemeyi kaldırıp, yeni malzemeyle yama yaparak kısa yoldan tamir edilmesi amacını güden bayındırlık işlemi; ◉ **kısmî ~, metin ~ ı**, *ed.* Yazmalardaki edebiyat metinlerinin okunur hale gelmiş bölümlerinin metin yayını sırasında tamamlanması. *(Metin yayınını hazırlayan araştırmacı konuya ve eserin uslûbuna uygun kelime ve ifadeleri ekleyerek eksik kısımları tamamlar. Bu çalışmada manzum metinler için vezin ve kafiyenin göz önünde tutulması geniş ölçüde yardımcı olur. Divan edebiyatında eşanlamlı kelimeler kullanılması, manzumların geneltikle kalıplaşmış olması, ortak motiflere yer verilmesi, metin onarımını kolaylaştırır);* ◉ **~ halkası**, *dis. cerr.* ◘ **Halka.**

onarma*, i. § ❶ Onarmak eylemi: *Belki bu hakikatları naklederken ufak tefek onarmalarda bulunduğum olacaktır.* [*Ing.* Repairing; *Fr.* Réparage]; § ❷ *seram.* Özellikle kalıplanmış seramik eşyaya uygulanan ve kalıp izlerini yok etmek hava kabarcıklarını veya delikleri doldurmak, parçanın kullanımı veya süslemesi için gerekli olan delikleri açmak amacını güden tamamlama işlemi. [*Ing.* Repairing; *Fr.* Réparage].

~ macunu, *ağ. iş.* Ağaçtan yapılan eşyalardaki küçük delik, çatlak, aralık v.b. özürlü yerleri doldurmada kullanılan gereç. [*Osm.* Tashih macunu; [*ing.* ve *Fr.* Mastic].

onarmak*(-i), f. < *onmak.* § ❶ Bozulmuş veya eskimiş olan bir şeyi düzeltip yararlı bir hale sokmak: *Eski bir evi onarmak. Bozuk bir saati onarmak.* [*Osm.* Tamir etmek; *ing.* To repair; *Fr.* Restaurer, réparer]. ☆ *Eşanl.* **düzeltmek;** § ❷ mec. Bir kusur veya yanlışlığın kötülüğünü önleyecek davranışlarda bulunmak. [*ing.* To correct; *Fr.* Corriger). ☆ *Eşanl.* **telâfi etmek.**

onartmak,(-i), f. Onarmak işini yaptırmak.

onaşma, i. *fels.* Onaşmak eylemi. [*Osm.* Rıza, muvafakat; *ing.* Consent; *Fr.* Consentement].

onaşmak (-e), f. *esk. T.* Kendisiyle ilgili bulunduğu bir işi onamak, o işe rıza göstermek. [*Osm.* Razı olmak, rıza göstermek, muvafakat etmek; *Ing.* To consent; *Fr.* Consentir].

onat, s. < *onmak.* § ❶ Usule uygun, özenli bir halde olan, düzgün. [*Osm.* Muntazam; *ing.* Regular, Well arranged, tidy, orderly]; § ❷ Yararlı. [*Osm.* Salih; *Ing.* Useful; *Fr.* Profitable, utile]; § ❸ Ahlâklı; § ❹ Dürüst, iyi karakterli. [*Ing.* Good natured, good].

onay*, s. < *onamak.* § ❶ Uygun, yerinde. [*Osm.* Muvafık, münasip; *ing.* Approved; *Fr.* Conforme]; § ❷ i. Onama. [*Ing.* Approval, affirmation; *Fr.* Approbation].

on ayaklılar, ç. b. i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan Gerçek-eklembacaklılar *(Euarthropoda)* alt dalının, Kabuklular *(Crustacea)* sınıfına giren bir takım yengeç, karides, istakoz gibi bir kısım kıskaçlı beş çift bacağı olan kabukluları kapsar. Ayrı eseyiidirler. Basla göğüs kaynaşık bir kitle halindedir *(başlıgöğüs)* ve sağlam bir kabukla kaplıdır. Karın kısmı ise ya istakozlarda olduğu gibi çok uzun ya da yengeçte olduğu gibi çok kısadır. Petek gözleri saplar üzerine bulunur. Birinci yürüme bacaklarının ucunda iri makaslar taşırlar. *(Yüzer kabuklular ve sürüngen kabuklular diye iki kısma ayrılır. Yüzer kabuklulaların örneği karidestir. Sürüngen kabuklular da karın kısmının şekline ve büyüklüğüne göre üçe ayrılır: kuyruklu kabuklular tatlısu yengeci, ıstakoz, langust); kuyruksuz kabuklular (pavurya, galathea, ceno bites); kısa kuyruklu kabuklular (yengeç).* Onayaklıların birçok kabuklunun kurtçuğu nauplius şeklindedir; bunlarda bulunan üç çift uzantı önden arkaya doğru sıra ile duyarga duyargacık ve ağız parçaları şeklinde gelisir. Onayaklılar etçil hayvanlardır; çoğu denizde yasar; önemli bir kısmı da tatlı sularda bulunur; nemli yerlerde yaşayışını sürdüren türleri de vardır *(kara yengeçleri).* [*Osm.* Asariy-ür-ricl; *Lat.* ve *Ing.* Decapoda; *Fr.* Décapodes].

onaylama, i. Onaylamak eylemi. [*Osm.* Tasdik; *ing.* Approving; *Fr.* Action d'approber. d'affirmer].

~ kararı, *huk.* Bir mahkeme kararının temyiz veya istinaf mahkemesi tarafından onaylanması, kararın tasdiki. [*ing.* Affirmance of judgment].

onaylamak* (-i), f. Yapılan bir işi doğru ve yerinde bularak kabul etmek: *Meclis antlaşmayı onayladı.* [*Osm.* Tasdik etmek; *Ing.* To ratify; *Fr.* Ratifier].

onaylanmak°, nsz. f. Onaylamak işine konu olmak. [*Ing.* To be approved; *Fr.* être confirmé, ratifié].

onaylayıcılık,-ğı, i. < *onaylamak. psiky.* Başkaları tarafından öne sürülen iddia veya düşünceleri, hattâ bunları öne süren kimseden daha da ileri giderek onaylamak şeklinde beliren ruh hali. *(Onaylayıcılık dış etkilere aşırı derecede boyun eğmenin sonucu olabilir, fakat genellikle derin muhakeme bozukluğundan ileri gelir; bundan dolayı akıl zayıflığının sık görünen belirtilerinden sayılır).*

onaylı°, s. Onaylanmış olan. [*Osm.* Musaddak; *Ing.* Approved; *Fr.* Ratifié,-ée].

onaysız, s. Onaylanmamış, tasdik edilmemiş.

on.başı°, b. i. *ask.* Orduda erden sonra gelen ilk aşamada bulunan kimse olup mangada kısım komutanı ve manga komutanının yardımcısıdır. [*Ing.* Corporal; *Fr.* Caporal].

on.başılık,-ğı, b. i. Onbaşı olma hali: *Bu, benim onbaşılık hatıramdır.* [*Ing.* Corporalship; *Fr.* Grade de caporal].

onbeş, i. *sp.* Teniste, bir oyuncu veya takım tarafından kazanılan ilk sayı. [*Ing.* Fifteen; *Fr.* Quinze].

on.beşgen, b. i. On beş açısı ve on beş kenarı olan çokgen.

onbeşli, i. *müz.* 15 Derece ile ayrılan iki nota arasındaki aralık. *(Sekizli aralığın oktavdan katlanmasıdır, o da sekizli aralık gibi tam, ve eksik olabilir).* [*Ing.* Fifteenth; *Fr.* Quinzième].

on.birgen, b. i. On bir açısı ve on bir kenarı olan çokgen: *Düzgün onbirgen.*

on.birli, b. i. *müz.* § ❶ Birbirinden on bir derece uzaklıkta bulunan iki notanın meydana getirdiği aralık; § ❷ Bir oktav ve bir dörtlüden kurulu aralık; § ❸ Bir dörtlü aralığın oktav üstü katlaması *(Örnek: do_3-fa_4).* [*Ing.* Eleventh; *Fr.* Onzième].

onca /on:ca/, z. *(o işaret zamiri ve -ca eşitlik eki'nden).* § ❶ Ona göre, onun açısından, onun düşüncesine göre: *Onca, meselenin çözüm yolu kalmamıştır.* [*Ing.* According to him (her), in his or her opinion, as far as he or she is concerned; *Fr.* À son avis, selon lui]; § ❷ O kadar.

onculayın, z. § ❶ Ona göre: *Onculayın, bu çocuk artık adam olmaz;* § ❷ Onun gibi: *Onculayın, sen de başarabilirsin.*

onda[1], zam, «*O*» zamirinin *-de* hali: *Onda çok kuvvetli bir şahsiyet sezdim.* [*Ing.* At or with him, her, it, that, in it, in ten at ten].

onda[2], i. *mat.* Bir şeyin onda biri. [*Osm.* Öşür; *Ing.* Tenth; *Fr.* Dixième].

ondalama, i. § ❶ *psik.* Normal bir dağılımın, birbirine eşit mevcudu olan on sınıfa bölünmesi işlemi. *(Ondalık, sınıfın sınırına tekabül eder);* § ❷ *istat.* Bir istatistik serisinin mevcut bakımından eşit on kısma ayrılması.

ondalık°,-ğı, i. ve s. § ❶ Onda bir olarak alınan veya verilen ücret. [*Ing.* Ten percent; *Fr.* Un pour dix]; § ❷ *mal. esk.* Toprak ürünlerinden onda bir oranında alınan vergi. [*Osm.* Aşar, öşür; *Ing.* Tithe; *Fr.* Dîme]; § ❸ Bir ondalık sayıda, ondalık bölümünü ifade eden rakamlardan her biri: *Çapın çembere oranını otuzuncu ondalığa kadar hesaplamak;* § ❹ *istat.* (a) Belli bir sıraya göre sınıflandırılmış verilerin onda biri. [*Fr.* Décile]; (b) Bir veri serisini eşit sayıda on kısma veya on eşit aralığa ayıran unsurun büyüklüğü. [*Fr.* Décile]; § ❺ *mal. esk.* Harmandan sonra toprak ürünlerinden onda bir oranında alınan vergi, âşar *(öşür);* § ❻ *mat.* Temel olarak on sayısını veya on sayısının kuvvetlerini alan: *Ondalık hesap. Ondalık sayılama. Ondalık kesir.* [*Osm.* Aşârî; *Ing.* Decimal; *Fr.* Décimal,-ale,-aux]; ☆ *Eşanl.* **desimal**; ◉ **birinci** ~, *istat.* Verilerin onda birine ait değerlerin kendisinden küçük olduğu değer. *(2, 3 ... ve 9 uncu ondalıklar da benzer şekilde tanımlanır; 5. ondalık aynı zamanda medyan'dır).* [*Fr.* Premier décile].

~ **ağnam resmi**, *mal. esk.* Osmanlı yönetiminde Rumeli'deki koyun ve keçilerden alınan ondabir oranında vergi.

~ **aritmetik**, *mat.* ◘ **Aritmetik.**

~ **hesap**, *mat.* Ondalık sayıların hesabı. [*Ing.* Decimal arithmetic; *Fr.* Calcul décimal].

~ **kesir**, *mat.* Paydası 10 sayısının herhangi bir kuvveti ile ifade olunabilen bayağı kesir. [*Osm.* Kesr-i aşârî; *ing.* Decimal fraction; *Fr.* Fraction décimale].

☆ *Eşanl.* **desimal kesir.**

~ **kesirli sayı**, *mat.* ◘ **Kesir.**

~ **logaritma**, *mat.* Tabanı on olan logaritma sistemi. [*Ing.* Decimal logarithm; *Fr.* Logarithmes décimaux, logarithmes vulgaires].

☆ *Eşanl.* **adî logaritma.**

~ **sayı**, *mat.* Sıfır olabilen tam sayılı bir parça ile «*ondalık*» denilen rakamlarla ifade edilen birden küçük ikinci bir parçadan *(ondalık bölümü)* meydana gelen bileşik sayı *(Örnek: 4,25 m.)* [*Osm.* Aşârî aded; *Ing.* Decimal number; *Fr.* Nombre décimal].

~ **sayılama**, *mat.* Tabanı on olan sayılama. [*Ing.* Decimal notation; *Fr.* Numération décimale].

~ **sistem**, *mat.* Temel birimlerinin katları ve askatları bu birimlerin ondalık kuvvetleri olan uzunluk ve ağırlık ölçüsü sistemi. [*Ing.* Decimal system; *Fr.* Système décimal]. ◘ **Metrik sistem.**

ondalıkçı, s. Onda bir *(yüzde on)* pay alarak çalışan kimse. [*Ing.* One who works on a ten percent commission; *Fr.* Percepteur des dimes, ouvrier ou vendeur à la commission].

ondalıklaştırma, i. Bütün ölçüleri ondalık sistemine indirgeme. [*Ing.* Decimalization; *Fr.* Décimalisation].

ondametre, i. *Fr. ondamètre. fiz.* Bir elektromanyetik veya radyo sinyalinin dalga uzunluğunu veya frekansını ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Wavemeter]. ◉ **emme** ~ **si**, § ❶ *elek.* Bir rezonant devreyi ölçülecek kaynaktan azamî enerji emecek şekilde akot etmek suretiyle dalga uzunluğu ölçmek için kullanılan âlet; § ❷ *rad.* Radyo dalgalarının dalga uzunluklarını veya frekanslarını ölçmek için kullanılan bir rezonant devre ile cihazın, test edilmekte olan devreden maksimum enerjiyi ne zaman çekmekte olduğunu gösteren bir gösterge *(bazı tiplerde yoktur)* den ibarettir. Maksimum emme vâki olduğundan test edilmekte olan devre ile aynı dalga uzunluğu veya frekansa akort edilir. Test edilmekte olan frekansın harmonilerinin *(amplitüd)* lerini tayin etmek için de kullanılabilir. [*Ing.* Absorption wavemeter].

☆ *Eşanl.* **dalgametre, dalgaölçer.**

ondan, zam. «*o*» zamirinin *-den* hali: *Sen ondan daha akıllı davranmalısın.* [*Ing.* From him, her, it then, after-wards].

ondograf, i. *Fr. ondographe* < *Lat. unda*, dalga + *Yun. graphein*, yazmak, *fiz.* Eskiden, bir kâğıt üzerine mürekkeple bir gerilimin veya bir akımın periyodik eğrisini çizmekte kullanılan ve bu iş için bir kondansatörün periyodik dolma ve boşalmasından yararlanan kayıt cihazı. [*Ing.* Ondograph].

ondurmak, undurmak (-i), f. § ❶ Onmasını sağlamak, iyiye döndürmek düzeltmek; § ❷ Bir kimsenin mutlu olmasını sağlamak. [*Ing.* To ameliorate, to better or improve, cure, heal, better the condition of].

ondülasyon, i. *Fr. ondulation.* § ❶ Kadın saçlarına berberler tarafından verilen dalgalı şekiller. [*Ing.* Permanent wave, permanent]; § ❷ Kadın saçlarına dalgalı şekiller verme. [*Ing.* Waving].

ondülatör,-rü, i. *Fr. ondulateur. telekom.* ◘ **Dalgalandırıcı.**

ondüle, s. *Fr. ondulé,ée.* Dalgalı, kıvrımlı: *Ondüle saç. Saçlarını ondüle yaptırmak.* [*Ing.* Curled, curly].

~ **kumaş**, *dok.* Şardonlandıktan sonra yüzü kuzu postu gibi kıvrımlı bir görünüş alan bez ayağı yün kumaş. [*Ing.* Ripple - cloth; *Fr.* Drap ondulé].

~ **masası**, Eskiden kadın berberlerinin saçları kıvırmak veya düzleştirmek için kullandıkları maşa biçiminde madenî âlet.

~ **saç**, *tekn.* ◘ **Saç** *(oluklu saç).*

ondülör,-rü, i. *Fr. onduleur, elektr.* Doğru akımı alternatif akıma çeviren statik konvertisör.

Oneida'lar, ç. öz. i. *etn.* Hemen hemen yok olmuş bir kızılderili kabilesi. Eskiden Iroquois konfederasyonuna *(şimdiki New York eyaleti) dahildi.* [*Ing.* ve *Fr.* Oneidas].

onejit,-ti, i. *Fr. onégite. min.* Hidratlı doğal demir oksid. *(Goetit çeşididir).* [*Ing.* Onegite].

ongen, i. *mat.* On açısı ve on kenarı olan çokgen. [*Ing.* Decagon; *Fr.* Décagone].

ONGENLER

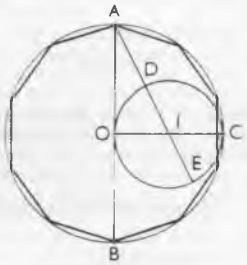

dışbükey

yıldız

Ongomo'lar, ç. öz. i. *etn.* Gabon ve Kongo'da zenci halk. Yikoka kıyılarında, Fanceville'in güneydoğusunda, bir kısmı da Lexeté'nin kaynağı yakınında yaşarlar. [*Ing.* ve *Fr.* Ongomos].

ongun°, s. < *onmak.* § ❶ Bol, verimli, hareketli, feyizli. [*Ing.* Abundant, productive, fertile; *Fr.* Abondant,-ante]; § ❷ Gelişmiş, refaha ulaşmış, yararlı hale gelmiş. [*Ing.* Prosperous; *Fr.* Prospère]. ☆ *Eşanl.* **bayındır**; § ❸ Mutlu. [*Osm.* Mesut; *Ing.* Happy; *Fr.* Heureux,-euse]; § ❹ Kutlu [*Osm.* Mübarek; *ing.* Sacred; *Fr.* Béni, sacré]; § ❺ i. *antr.* Ilkel toplumlarda topluluğun ondan türediği sanılarak kutlu tutulan hayvan. [*Ing.* Totem; *Fr.* Totème]. ☆ *Eşanl.* **totem**; § ❻ Arma.

~ **besisuyu**, *bot.* Yapraklarda yeni maddelerle zenginleştikten sonra bitkiyi beslemek için her yana inen besi suyu. [*Osm.* Mustahzar usâre, mustahzar nüsg; *Fr.* Sève élaborée].

ongunculuk,-ğu, i. Ongunlara inanış. [*Ing.* Totemism; *Fr.* Totémisme].

☆ *Eşanl.* **totemizm.**

ongunluk°,-ğu, i. Ongun olma hali. [*Osm.* Bereket, feyiz, mamuriyet, saadet, mübareklik; *Ing.* Prosperity, happiness; *Fr.* Abondance, prospérité, bonheur].

onikalji, i. *Fr. onychalgie. tıp.* Tırnak ağrısı. [*Ing.* Onychalgia].

onikatrofi, i. *Fr. onychatrophie. tıp.* Tırnak atrofisi. [*Ing.* Onychatrophia].

onikektomi, i. *Fr. onychectomie. cerr.* Tırnak veya tırnak yataklarının kesilerek çıkarılması. [*Ing.* Onychectomy].

oniki, b. i. Onbirden sonra gelen sayının adı. [*Ing.* Twelve; *Fr.* Douze].

~ **dişli çam kabukböceği**, *zool.* ◘ **Kabukböceği.**

~ **telli**, ◘ **Oniki telli.**

onikigen, b. i. *mat.* On iki açısı ve on iki ke-

narı olan çokgen: *Düzgün bir onikigenin on iki eşit açısı ve on iki eşit kenarı vardır.* [*Ing.* Dodecagon; *Fr.* Dodécagone].

ONİKİGEN

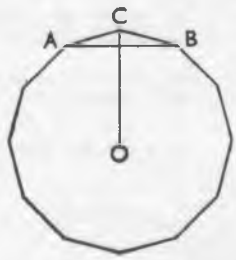

on.ikilik,-ği, b. i. *num.* Mahmud II zamanında basılan altın para. *(Adlî veya Adliye altını da denir).*

ONİKİPARMAKBAĞIRSAĞI

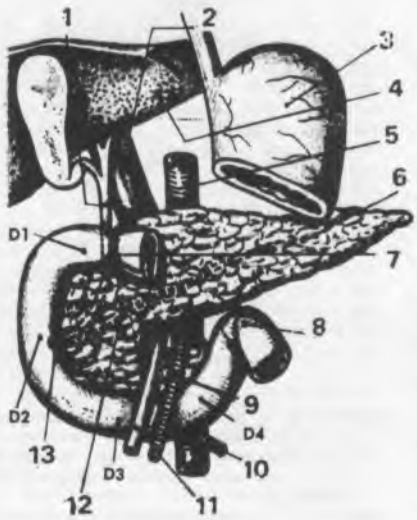

D_1, D_2, D_3, D_4 Bu organın bütünleridir. **1.** Koledok kanalı. **2.** Kapıtoplardamarı. **3.** Mide. **4.** Karaciğer. **5.** Aort. **6.** Pankreas. **7.** Mide kapısı. **8.** Onikiparmak ince bağırsak dirseği. **9.** Üst mezenter atardamarı. **10.** Alt mezenter atardamarı. **11.** Üst mezenter toplardamarı. **12.** Wirsung kanalı. **13.** Vater ampulü.

on.iki.parmak.bağırsağı, b. i. *anat.* İncebağırsağın midenin bitiş yeri ile başlayan kısa bir bölgesi. *(Uzunluğu on iki parmak olarak takdir edildiğinden, bu ad verilmiştir).* [*Osm.* Mia' isnâ aşer; *Lat. Duodenum; Ing.* Duodenum; *Fr.* Duodénum]. ◘ *ŞEKİL: 259.*— **İÇORGANLAR; ◉ ~ nın çıkarılması,** *cerr.* Onikiparmak bağırsağının tamamen veya *(genellikle)* kısmen kesilip alınması. [*Ing.* Duodenectomy; *Fr.* Duodénectomie]; **◉ ~ nın tespiti,** *cerr.* Onikiparmak bağırsağının cerrahî ameliyatla tespiti. [*Ing.* Duodenopexia; *Fr.* Duodénopexie].

~ ağızlaştırması, *cerr.* Onikiparmak bağırsağının ameliyatla deriye ağızlaştırılması. [*Ing.* Duodenostomy; *Fr.* Duodénostomie].

~ ameliyatı, *cerr.* Onikiparmak bağırsağının cerrahî müdahaleyle yarılması, *(Öd yolları ve pankreas cerrahisinde, Vater ampulünü meydana çıkarmak için yaygın olarak uygulanır).* [*Ing.* Duodenotomy; *Fr.* Duodénotomie].

~ İncebağırsak ağızlaştırılması, *cerr.* Boşbağırsak ile onikiparmak bağırsağı arasında cerrahî ağızlaştırma. [*Ing.* Duodenojejunostomy; *Fr.* Duodéno-je'junostomie].

~ mide ameliyatı, *cerr.* Mide-onikiparmak bağırsağı ülseri tedavisinde, onikiparmak bağırsağının birinci parçasıyla midenin alt kısmının cerrahî müdahaleyle kesilip çıkarılması. [*Ing.* Duodenogastrectomy; *Fr.* Duodéno-gastrectomie].

~ mide kapısı ameliyatı, *cerr.* Onikiparmak bağırsağının ve mide kapısının bir parçasını çıkarmak için yapılan cerrahî ameliyat. *(Onikiparmak bağırsağı - mide ameliyatına yakın bir ameliyattır).* [*Ing.* Duodenophorectomy; *Fr.* Duodéno-pylorectomie].

~ soğanı, *anat.* Onikiparmak bağırsağının genişlenmiş birinci kısmı. [*Ing.* Duodenal bulb; *Fr.* Bulbe duodénal].

~ zarı iltihabı, *patol.* Onikiparmak bağırsağını saran karınzarının iltihabı *(bu iltihap, etraftaki organlarda bridlere ve yapışıklığa sebep olur).*

onikl.sekizlik,-ği, b. i. On iki çengellîden kurulu dört zamanlı ölçü; zaman başına üç çengelli düşer, anahtara $-\frac{12}{8}$ kesri konularak belirtilir. [*Ing.* Eighteen; *Fr.* Douze-huit].

onikl.telli, b. i. Tamburaya benzeyen ve on iki teli bulunan çalgı.

~ cennet kuşu, *zool.* Ötücü kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Cennet-kuşugiller *(Paradiseidae)* familyasından bir kuş türü. Karnı sarı olur. Arda doğru 12 tane, tel biçiminde, kara tüy uzanır. [*Lat. Seleucides ignotus; Ing.* Twelve-wired bird of paradise; *Fr.* Séleucide, multifil].

onikl.tonculuk,-ğu, b. i. *müz.* İlk olarak Fransız bestecisi *R. Leibowitz* tarafından *Introduction à la Musique de Douze Sons (Oniki Ses Müziğine Giriş)* adlı eserinde kullanılan bu terim. *Schönberg*'in buluşu olan bir beste tekniğini *(Komposition mit zwölf Tönen)* belirtir; birçok besteci bu tekniği benimsemiştir. [*Ing.* Dodecaphonism; *Fr.* Dodécaphonisme].

oniki.yüzlü, b. i. *mat.* § ● On iki yüzlü olan şekil: *Düzgün onikiyüzlü.* [*Ing.* Dodecahedron; *Fr.* Dodécaèdre]; § ❷ *min.* Kübik sistemde bir billûr biçimi; bir kübün, ayrıtlarına paralel ve bu ayrıtlardan geçen simetri düzlemlerine dik olarak kesilmesiyle meydana gelir. *(Elde edilen bütün, oniki yüzlü bir çokgen meydana getirir).* [*Ing.* Dodecahedron; *Fr.* Dodécaèdre]; § ● b. s. Oniki yüzlü biçiminde olan: *Oniki yüzlü billûr.* [*Ing.* Dodecahedral; *Fr.* Dodécaèdre]; **◉ düzgün ~,** *mat.* ◘ **Düzgün²**; **◉ kübik ~,** *min.* ◘ **Kübik.**

ONİKİYÜZLÜ

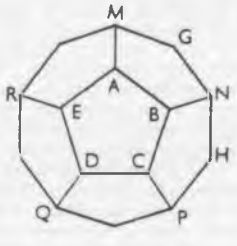

onikofalji, İ. *Fr. onychophagie. tıp.* Çocukta tırnak kemirme manisi. *(Onikofaji, büluğ çağından sonra da devam edebilir).* [*Ing.* Onychophagia].

onikoforlar, i. *Yun.onykhos,* tırnak + *phoros,* taşıyan, *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan ilkel-eklembacaklılar *(Malacopoda)* alt dalının bir sınıfı. Hem halkalı kurt, hem eklembacaklı karakterlerini taşırlar. Peripatus cinsi iyi bilinir. [*Lat.* ve *Ing. Onychophora; Fr.* Onychophores].

onikograf, i. *Fr. onychographe.* Tırnak altındaki damarların basıncını kaydederek kılcal damarlardaki basıncı ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Onychograph].

onikografi, İ. *Fr. onychographie. tıp.* Kılcal damarlardaki kan basıncının onkografla ölçülmesi. [*Ing.* Onychography].

onikogrifoz, İ. *Fr. onychogryphose. patol.* Tırnağın şekil bozukluğuyle birlikte hipertrofisi; bu durumda, tırnak bazen aşırı derecede büyür ve sertleşir, yön değiştirir, kalkar ve kıvrılır. *(Bu bozukluk özellikle ayakta görülür; beslenme bozukluğundan, bazen de mantarlardan ileri geldiği sanılmaktadır).* [*Ing.* Onychogryphosis].

onikojen, s. *Fr. onychogène. dokb.* Tırnak oluşumuyle ilgili. [*Ing.* Onychogenic].

~ gelişim, *dokb.* Malpighi tabakası hücrelerinin tırnak haline gelmek için geçirdiği değişim. [*Ing.* Onychogenic evolution; *Fr.* Évolution onychogène].

onikomikoz, İ. *Fr. onychomycose. patol.* Bir mantarın yaptığı tırnak hastalığı; daha çok kellik mantarlarından *(trikofiton, biramayası)* ileri gelir. *(Tırnak bazen kalın, kamış özeği gibi çizikli, bazen de ince, çatlak ve süngerimsi olur).* [*Ing.* Onychomycosis].

onikopati, İ. *Fr. onychopathie. patol.* Tırnak hastalıkları patolojisi. [*Ing.* Onychopathy].

onikoptoz, i. *Fr. onychoptôse. patol.* Özellikle, ağır İntanlardan ve bazı zehirlenmelerden sonra görülen tırnak düşmesi. [*Ing.* Onychoptosis].

onikotrofi, İ. *Fr. onychotrophie. tıp.* Tırnakların beslenmesi. [*Ing.* Onychotrophy].

onikoz, İ. *Fr. onychose. patol.* Tırnak hastalıklarının tümüne verilen ad. *Onikoz*'ların sebepleri şöyle sıralanabilir: (a) Doğuştan şekil bozuklukları: tırnaksızlık *(anoniki),* tırnak atrofi veya hipertrofisi, kalınlaşma *(skleroniki),* enlemesine kıvrılma *(onikogrifoz),* uzunlamasına çizgili, pullu tırnak; (b) Travmalar; yaralar, kopmalar, tırnak batması, tırnak kemirme; (c) Asalaklardan ileri gelen hastalıklar *(onikomikoz);* (ç) Egzema, sedef, saçkıran, eritrodermi, pemfigus gibi çeşitli deri hastalıklarının tırnağa yerleşmesi; (d) Ateşli hastalıklar *(tifo, zatürree, anjin)* sırasında ortaya çıkan beslenme bozuklukları, manevî şoklar, sinir hastalıklar *(nevrit, tabes),* avitaminoz, kan hastalıkları; bir ameliyattan veya doğumdan sonra da onikoz meydana çıkabilir. [*Ing.* Onychosis].

oniks, İ. *Yun. onyks.* tırnak. *min.* Çeşitli renkte eşmerkezli paralel çizgileriyle ve güzel görünüşüyle dikkati çeken akik çeşidi. [*Ing.* ve *Fr.* Onyx].

☆ *Eşanl.* **alaca somaki, mühresenk,** balgamtaşı.

~ mermer, Sarımsı, renkte, yarı saydam cezayir mermeri; XIX. yüzyılın sonunda iç döşemelerde kullanılırdı. [*Ing.* Onyx marble; *Fr.* Marbre onyx].

onikopatoloji, İ. *Fr. onychopathologie. patol.* Tırnak hastalıkları patolojisi. [*Ing.* Onychopathology].

oniksis, İ. *Fr. onyxis, patol.* Tırnak derisi iltihabı. [*Ing.* Onyxis].

onikyum, i. *Lat. onychium. zool.* Böceklerde ve örümceklerde ayağın son parçası. [*Ing.* ve *Fr.* Onychium].

onirizm, İ. *Fr. onirisme. ed.* Ondokuzuncu yüzyılın sonlarında ortaya atılan konularını rüyada olduğu gibi fantezili, silik, karışık bir şekilde işleyen bir sanat akımı. [*Ing.* Onirism].

☆ *Eşanl.* **rüyacılık, düşçülük.**

onir (-o), *Yun. oneiros,* rüya'dan alınan ve bir kaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Onir(o)].

onıroyld, s. *Fr. oniroïde. psiky.* Uyanıklığını ve yön tayin etme yeteneğini muhafaza eden hastalarda görülen rüya hali. *(Oniroyid durumda, rüyalar gerçeğe eklenerek hastanın duygu yeteneğini ve davranışını bozar. Bununla beraber hasta, hayal ettiği sahnelerin gerçek olduğuna kesinlikle inanmaz).* [*Ing.* Onlroid].

onitis, İ. *Fr. onitis. zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, *Scarabeidae* familyasından Eski Dünya'nın sıcak bölgelerinde yaşayan domuzlan böceği. Özellikle Afrika

ve Hindistan'da çok olan *onitis*'lerin *Onitis Belial* gibi bazı türlerine Akdeniz bölgesinde de rastlanır. [*Lat., İng.* ve *Fr. Onitis*].

onkinosel, i. *Fr. onkinocèle. tıp.* Tendon kılıfının şişkin ve iltihaplı hali. [*İng.* Onkinocele].

onkojen, i. *Fr. oncogène tıp.* Ur hâsıl eden, tümör oluşturan. [*İng.* Oncogenous].

onkojenez, i. *Fr. oncogénèse. tıp.* Tümör oluşması. [*İng.* Oncogenesis].

onkoliz, i. *Fr. oncolyse. tıp.* Tümör hücrelerinin yok olması. [*İng.* Oncolysis].

onkoloji, i. *Fr. oncologie. tıp.* Urların incelenmesi ve teşhisi ile ilgilenen hekimlik dalı. [*İng.* Oncology].
☆ *Eşanl.* **urbilim.**

onkos, i. *tiy.* Eski Yunan oyuncularının kullandıkları peruka veya başlık.

onkoserkoz, i. *Fr. onchocercose* veya *oncocercose. paraz.* İnsanda ve memeli hayvanlarda organizmaya yerleşen solucanlardan (*onchocerca*, yuvarlak solucan) ileri gelen asalak hastalığı. *(Onchocerca volvulus,* fil hastalığına, *O. caecutiens,* insanda, olayların yüzde 95'inde, kafatası üzerinde urlara sebep olur). [*İng.* Onchocercosis].

onkosfer, i. *Fr. oncosphère.* ◘ **Kancalıküre.**

onkoterapi, i. *Fr. oncothérapie. tıp.* Tümör tedavisi. [*İng.* Oncotherapy].

onkotik, i. *Fr. oncotique. tıp.* Şişmeye ait, şişe ait, tümörden ileri gelen, tümörle belirli olan. [*İng.* Oncotic].

onkotomi, i. *Fr. oncotomie. tıp.* Tümör veya apseyi yarma ameliyesi. [*İng.* Oncotomy].

onkus, i. *Lat. onchus* .Silüryen ve Devonyen tabakalarında fosil olarak bulunan köpek balıklarının yüzgeçlerindeki dikenlere verilen ad. [*İng.* ve *Fr.* Onchus].

onlar[1], zam. O zamirinin çoğul şekli.

onlar[2], ç. i. *mat. (Yalnız onlar basamağı şeklinde geçer)* On kuralına göre yazılan bir tam sayıda, sağdan osla doğru ikinci basamağa verilen ad.

onlay /anley/, i. *İng. diş cerr.* Bir dişin taç kısmının bir parçasını veya tümünü kaplayan ve dişi tamir etmek veya bir köprüyü tutturmak için kullanılan altın kakma. [*Fr.* Onlay].

onlu, s. § ● *(Herhangi bir şeyden)* Kendisinde on tane bulunan. [*İng.* Having ten parts; *Fr.* Composé de dix parties]; § ● *müz.* (a) On çalgılı bir topluluk için bestlenmiş orkestra parçası; çoğunlukla dörtlü topluluklar için yazılan eserler örnek alınarak kurulur. [*Fr.* Dixtuor, dixuor]; (b) Üçlünün, üst oktavdan ikinci katlamasını meydana getiren aralık. [*İng.* Tenth; *Fr.* Dixième]; § ● *oyun.* (a) Iskambilde resimsiz kâğıtların en güçlüsü; üzerinde on nokta vardır: *Karo (dinoyri), sinek, kupa, maça onlusu.* [*İng.* Ten; *Fr.* Dix]; (b) Manilla oyununda bu kâğıda verilen ad. [*İng.* Ten; *Fr.* Dix].

onluk, s. § ● On parçadan, on birimden meydana gelen: *Onluk gruplar halinde geliyorlardı.* [*İng.* Of ten parts; *Fr.* Qui est composé de dix pièces]; § ● On üzerinden tam not alan: *Onluk bir öğrenci;* § ● i. On para, on kuruş veya on lira değerindeki madenî veya kâğıt para; § ● *mat.* (a) On birimlik takım, grup: *Ilk onluğun sayıları.* [*Osm.* Aşere; *İng.* Ten, half a score; *Fr.* Dizaine]; (b) Ilk dokuz sayının on katlarından her biri: *Birlik, onluk ve yüzlüklerden meydana gelen sayı.* [*İng.* Ten; *Fr.* Dizaine]; ◎ ~ **lar basamağı,** *mat.* ◘ **Onlar.** ~ **osmanî,** *num.* Osmanlı devletinde Osman II zamanında *(1618-1919)* basılan gümüş para.
☆ *Eşanl.* **Osmanî.**

onmadık, s. § ● Tedavi kabul etmez, iyileşmez. [*İng.* ve *Fr.* Incurable]; § ● Talihsiz, çaresiz. [*İng.* Unfortunate; *Fr.* Malchanceux,-euse].
~ **baş,** *dey.* Felâketten felâkete düşen, elemli, kederli. [*İng.* A sore head].

onmadıklık,-ğı, i. § ● Tedavisi imkânsız olma. [*İng.* Incurableness, helplessness]; § ● Talihsizlik, çaresizlik.

onmak, f. *esk. T. ongmak.* § ● Daha iyi bir duruma gelmek, düzelmek. [*İng.* To become better, to improve, to ameliorate, to be blessed; *Fr.* S'améliorer, se corriger, guérir, être cicatrisé]; § ● Gönül ferahlığına kavuşmak, mutlu olmak. [*İng.* To be happy; *Fr.* Être heureux]; § ● Hastalıktan kurtulma, sağlığa kavuşmak.

onmaz, unmaz, s. § ● Tedavisi imkânsız. [*İng.* ve *Fr.* Incurable]; § ● Iflâh olmaz, akıllanmaz, yakışıksız, biçimsiz. [*İng.* ve *Fr.* Incorrigible].

onnomano, i. *tiy.* «*No*» tiyatrosunda kadın maskesine verilen ad.

ono-, *Yun. onos,* eşek'ten alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*İng.* ve *Fr.* Ono-].

onofrit,-ti, i. *Fr. onofrite. min.* Doğal civa selenyosülfür: *(blend gibi kübik sistemde billûrlaşır; Meksika'da ve Harz bölgesinde bulunur).* [*İng.* Onofrite].

onomastik, i. *Fr. onomastique.* ◘ **Özelisimbilim.**

onomastikon, i. *(«isimler kitabı» anlamında Yun. kelime) dilb.* Kelimelerin anlam ve kullanımını gösteren eser. [*İng.* ve *Fr.* Onomasticon].

onomato-, *Yun. onoma,-atos,* Isim'den alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*İng.* ve *Fr.* Onomato-].

onomatoloji, i. *Fr. onomatologie. tıp.* Isim ve terimler ilmi. [*İng.* Onomatology].

onomatomani, i. *Fr. onomatomanie* < *Yun. onoma, onomatos,* kelime + *manice,* delilik. *psikopatol.* Çoğu zaman kaba ve yersiz bir veya birkaç kelimeyi *(koprolali)* veya bir dizi sayıyı ısrarla tekrarlama hastalığı. *(Onomatomani özellikle saptantılı nevroz sırasında görülür).* [*İng.* Onomatomania].

onomatope, i. *Fr. onomatopée.* § ● *dilb.* Ses taklidi yoluyle yapılmış kelime: *Çocuk dilinde çok onomatope vardır.* [*İng.* Onomatopoeia] . ☆ *Eşanl.* **Yansıma, yansılama;** § ● *müz.* Müzikte kullanılan anlamlı veya anlamsız hece veya seslerin tümü. *(Onomatopeler, halk müziğinde çoğunlukla nakaratlarda işe yarar; aydın müziği alanında XIV. yüzyıldan XVII. yüzyıla kadar daha çok İtalyan ve Fransız repertuvarında görülür).*

Onondaga'lar, ç. öz. i. *etn.* Iroquois konfederasyonuna bağlı, Amerika'da kızılderili kabile. Bu kabileden kalanlar günümüzde Ontario ile New York eyaletinde yaşamaktadır. [*İng.* ve *Fr.* Onondagas].

onör, i. *Fr. honneur. oyun.* (a) Bazı kâğıt oyunlarında ve briçte as, ruva, dam, vale ve onluya verilen ad; (b) Bazı kâğıt oyunlarında kozların adı. [*İng.* Honour].

ons, i. *Fr. once* < *Lat. uncia. metrol. (a)* Romalılarda, herhangi bir birimin on ikide biri; (b) Roma libresinin on ikide biri, yani 27,288 gr.; (c) Eski Paris libresinin on altıda biri, yani 30,594 gr.; (ç) Çeşitli ülkelerde 24 ile 33 gr. arasında değişik değerler alan eski ağırlık birimi. *(Ons, bazen yanlış olarak İngiliz birimi ounce yerine kullanılır);* (d) Kaynakların debilerini ölçmek için Roma devletlerince kabul edilen, dakikada 285 litrelik bir debiye eşit ölçü birimi. [*İng.* Ounce].

onsekiz.yüzlü, b. i. *mat.* Dokuz yanal yüzlü iki piramidin taban tabana birleşmesinden meydana gelen şekil.

onsen, i. *trm.* 1-1,10 m. boylanan, yakmaya mukavim kılçıksız, çabuk danelenen, daneleri, hareli, verimli ve makbul bir pirinç çeşidi.

onset, i. *(«dolaysız etki» anlamında İng. kelime).* Elektrostatik olaylardan yararlanan temassız baskı usulü. [*İng.* ve *Fr.* Onset].

onsuz, z. ve s. *(o, İşaret veya şahıs zamiri'nden).* O olmadan: *Çünkü onsuz yaşıyamazdım. Şimdi yıllardır onsuzum.* [*İng.* Without him, her, it; *Fr.* Sans lui, sans elle].

Ontario, öz. i. *coğr.* Kanada'da eyalet. Kuzeyde Hudson körfezi, güneyde Superior, Huron, Erie ve Ontario gölleri ve Saint - Laurent ırmağı, güneydoğuda Ottawa ile sınırlıdır. Yüzölçümü 1.068.464 km², merkezi Toronto'dur. [*İng.* ve *Fr.* Ontario].

ontik, s. *Fr. ontique. felс.* Dünyanın belirli nesneleriyle ilintili her çeşit bilgi için kullanılan sıfat. *(Heidegger'de, ontikbilgi, dünyadaki belirlenmelerle değil de dünyanın kaynağı ve şartı ile ilintili olan antolojik bilginin karşıtıdır).* [*İng.* Ontic].

ont(o), *Yun. on, ontos,* olarak'tan alınan ve «*varlık*» anlamına gelen unsur. [*İng.* ve *Fr.* Ont(o)-].

ontojenez, i. *Fr. ontogénèse.* ◘ **Bireyoluş.**

ontojeni, i. *Yun. on,* oluş + *genesis,* soy. *zool.* ◘ **Bireyoluş.**

ontoloji, i. *Fr. ontologie.* § ● *felс.* Varlığın bilimi. [*İng.* Ontology]. ☆ *Eşanl.* **varlıkbilim;** § ● *tıp. Broussais* tarafından XIX. yüzyılda patolojik olayları fizyolojik olaylara bağlamayıp bunların ayrı birer sebepten ileri geldiklerini kabul eden doktrin. [*İng.* Ontology].

ontolojik, s. *Fr. ontologique.* § ● *felс.* Ontoloji ile ilgili: *Ontolojik terimler.* [*İng.* Ontological], § ● Dış dünya ile ilintili olan.
~ **kanıt,** *felс.* Yetkin varlığın tanımlanması yoluyle Tanrı'nın varlığını ispatlama. [*İng.* Ontological prove; *Fr.* Preuve ontologique].

ontolojist,-ti, i. *Fr. ontologiste.* § ● *felс.* Ontolojiyle meşgul olan metafizikçi. [*İng.* Ontologist]; § ● *tıp.* Son temsilcilerinden biri Raspail olan ve hastalıkları organizmanın dışında gerçek birer bütün olarak kabul eden öğretinin taraftarlarına verilen ad. [*İng.* Ontologist].

ontolojizm, i. *Fr. ontologisme.* İnsanın, Tanrı hakkında doğrudan doğruya bilgi edinebileceğini ileri süren metafizik kuram. [*İng.* Ontologism].
☆ *Eşanl.* **varlıkbilimcilik.**

onu, zam. «*O*» zamirinin *-i* hali.

onulmak, özs. f. § ● *(Herhangi bir kimse hk.)* Onmak; § ● İyileşmek, şifa bulmak, sağlık kazanmak. [*İng.* To heal up; *Fr.* être guéri].

onultmak,(-l), f. İyileştirmek.

onum, i. < *onmak.* Onmak eylemi, kötü bir durumdan kurtuluş. [*Osm.* Felâh; *İng.* Deliverance; *Fr* Salut, délivrance].

onun, zam. «*O*» zamirinin *-in* hali: *Onun verdiği kalem.* [*İng.* His, her, hers, its, of him, her its; *Fr.* Son, sa, ses].

onuncu, s. § ● Dokuzuncudan sonra gelen, on sayısı ile gösterilen dizide olan [*İng.* Tenth; *Fr.* Dixième]; § ● i. On sayı sıfatının sıradaki yeri, dokuzuncu ile on birinci arasındaki sıra tam sayısı. [*İng.* Tenth; *Fr.* Dixième] § ● Onuncu sırayı alan şey veya kimse. [*İng.* Tenth; *Fr.* Dixième]; § ● Bir bütünün onuncu kısmı, parçası. [*İng.* Tenth; *Fr.* Dixième].

onur, i. *Fr. honneur.* § ● İnsanın, kendi değerine olan saygı. [*Osm.* Haysiyet, izzetinefis; *İng.* Self esteem; *Fr.* Amour-propre]. ☆ *Eşanl.* **özsaygısı;** § ● İç değer. [*Osm.* Şeref; *İng.* Honour; *Fr.* Honneur]; ◎ ~ **una dokunmak,** *dey. (birinin)* gururunu, haysiyetini incitmek. [*İng.* To hurt someone's pride]; ◎ ~ **una yedirememek,** *dey (Birinin)* Kendine duyduğu saygıyla bağdaşmayan ve haysiyet zedeleyen olay veya hareketler karşısında iç tepkide bulunmak.
~ **kurulu,** *huk.* ◘ **Haysiyet divanı.**

onurlandırmak, (-l). f. Onur kazandırmak, onurunu artırmak. [*Osm.* Şereflendirmek; *İng.* To honour; *Fr.* Honorer].
☆ *Eşanl.* **onore etmek.**

onurlanmak, nsz. f. Onur kazanmak, onuru artmak. [*Osm.* Teşerrüf etmek; *İng.* To have the honor *(of); Fr.* S'honorer].

onurlu, s. Onuru olan veya onurunu pek kıskanan. [*İng.* Proud, having self-respect; dignified; *Fr.* Hautain; arrogant].
☆ *Eşanl.* **haysiyetli.**

onursal*, s. Saygı için verilen veya öğünç için kabul edilen *(başkanlık, üyelik, profesörlük gibi san): Kurumun onursal üyelerinden.* [*Osm.* Fahrî; *İng.* Honorary; *Fr.* Honoraire].

onursuz, s. Onuru olmayan veya onura aykırı hareketlerde bulunan. [*Osm.* Haysiyetsiz; *İng.* Honourless, without dignity; *Fr.* Qui ne sait pas maintenir se dignité, inconsidéré].

on.yüzlü, b. i. *mat.* On yüzü olan şekil. [*İng.* Decahedron; *Fr.* Décaèdre].

oo-, *Yun.oon*, yumurtadan alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Oo-].

ooforalji, i. *Fr. oopharalgie. tıp.* Yumurtalık ağrısı. [*ing.* Oopharalgia].

ooferektomi, i. *Fr. oopherectomie. cerr.* Yumurtalıkları çıkarma ameliyesi. [*ing.* Oophorectomy]

ooferit,-ti, i. *Fr. oopherite. patol.* Yumurtalık iltihabı. [*ing.* Oophoritis].

oogonyum, i. *Yun.oon*, yumurta + *gones*, yavru. *bot.* ve *zool.* ◘ **Yumurta ana hücresi**.

oojenez, i. *Fr. oogénèse* < *Yun.oon*, yumurta + *genesis*, meydana gelme. *bot.* ve *zool.* ◘ **Yumurta oluşması**.

oolit,-ti, i. *Fr. oolithe* veya *oolite.* § ❶ Balık yumurtasına benzeyen küçük taş cisim; [*ing.* Oolite]. § ❷ *jeol.* İç içe mineral kabuklardan meydana gelen küresel cisim. Başlıca oolit çeşitleri: *demirli oolit*, Bajosiyenden kalmadır ve çok fosillidir; *beyaz oolit*, Batoniyeden kalmadır; *büyük oolit*, üst Batoniyende oluşmuştur; *taneli oolit*, Batoniyen çağda oluşmuştur, darı büyüklüğünde taneleri vardır: *kofullu oolit*. Portlandiyen çağdan kalmadır. [*ing.* Oolite].

oolitik, s. *Fr. oolithique.* Oolit kapsayan; § ❷ s. ve i. *jeol.* Bol miktarda oolitik kireçtaşı kapsayan Jüra'nın üst kesimine denir. [*ing.* Oolitic].

ooloji, i. *Fr. oologie.* Kuş yumurtalarını inceleyen bilim. [*ing.* Oology].

oonops, i. *Lat, zool. Oonopidae* familyasından sarı veya kırmızı renkli küçük örümcek. *Oonops domesticus adlı türü evlerde yaşar. Ot ve böcek koleksiyonları üzerinde de görülür.* [*ing.* ve *Fr. Oonops*].

ooplazm(a), i. *Fr. ooplasme biy.* ◘ **Yumurta sitoplazması**.

oosfer, i. *Fr. oosphère* < *Yun.oon* + yumurta, *sphaira*, toparlak *biy.* Bitkilerde erkek gametle *(anterozoid)* döllendikten sonra zigotu meydana getiren dişi gamet. [*Osm.* Küre-i beyziye; *ing.* Oosphere].

oosist,-ti, i. *Fr. oocyste.* Çeşitli mantarların üreme organlarında bulunan yedek hücre. [*ing.* Oocyst].

oosit, i. ◘ **Ovosit**.

oositaz, i. *Fr. oocytase. tıp.* Yumurtalık hücrelerini tahribeden veya yok eden enzim. [*ing.* Oocytase].

oosperm, i. *Fr. oosperme. tıp.* Yeni döllenmiş [*ing.* Oosperm].

oospor, i. *Fr. oospore. bot.* Suyosunlarının veya mantarların yumurta hücrelerine verilen ad. *(Bu bitkilerde dişi gamet /oosfer/ döllenmeden önce serbest kaldığı zaman sporlarla bazı benzerlikler gösterir).* [*ing.* Oospore].

oosporoz, i. *Fr. oosporose. patol. oospora* cinsinden bir mantarın meydana getirdiği asalak hastalığı. [*ing.* Oosporosis].

o.p., *tiy.* İngilizcede «*opposite promtside*» deyiminin kısaltılmışı. Fısla yıcının *(suflörün)* karşısındaki yer *(seyirciye göre sahnenin sağı).* [*ing.* Opposite promptside; *Fr.* Cote jardin].

op., *Lat. opus* veya *It.* «*eser*» anlamına gelen *opera*'nın kısaltması. *(Besteciler, eserlerinin besteleniş ve yayın sırasını belirtmek için terimin sonuna bir numara ekler: Beethoven, op. 68; Chopin, op. 21).* [*ing.* ve *Fr.* Op.].

opal,-li, i. *Fr. opale* < *Lat. opalus. jeol.* § ❶ Silis grupundan inorganik madde; silisin hidratlı ve jelatinli bütün çeşitlerini kapsar. [*ing.* Opal] ☆ *Eşanl.* **panzehir taşı**. ◘ *LEVHA: 119.* — **DEĞERLİ TAŞLAR**; § ❷ *dok.* Bir çeşit ince pamuklu kumaş. § ❸ s. ve i. Adi opal görünüşünde veya renginde olan [*ing.* ve *Fr.* Opale]; ◉ **yarı** ~, (a) Reçineli çakmaktaşı, kaşolon, hidrofan, gayzerit, jaspopal türlerini kapsayan âdi opal; (b) Werner'in, soluk renkli reçineli kuvars'a ve özellikle süt beyazı rengindeki kuvars'a verdiği ad. [*ing.* Semi - opal; *Fr.* Demi - opale].

~ **cam**, *camc.* ◘ **Cam**[1].

opalin, i. *Fr. opaline.* Maddesi opale benzeyen camdan yapılmış kupa, vazo v.b. [*ing.* Opaline].

opalji, i. *Fr. opalgie. tıp.* Yüz nevraljisi, nevraljik yüz ağrısı. [*ing.* Opalgia].

opalleşme, i. **kritik** ~, *fiz.* Kritik nokta şartlarında alınan bir gazın sıcaklığı düşürüldüğü zaman, gaz içinde bir sıvının oluştuğunu açıklayan bulanık bir sis tabakasının belirmesi. *(Bu olay toplam buharlaşmanın tersidir).* [*ing.* Critical opalescence; *Fr.* Opalescence critique].

op'art, i. *Fr.* < *ing. optical art.* New York'ta Çağdaş Sanatlar müzesinde açılan büyük bir sergiden (1965) hemen sonra, Amerika'da olduğu kadar Avrupa ve Japonya'da süsleme ve moda işlerinde büyük etki yapan sanat şekli. [*Fr.* Op'art].

opasimetre, i. *Fr. opacimètre.* Saydam görünüşlü bazı yüzeylerin *(yıldız fotoğrafları, radyografi klişeleri v.b.)* saydamsızlık derecesini incelemeye yarayan fotometri âleti. [*ing.* Opacimeter]. ◘ **Yoğunlukölçer**. ☆ *Eş. anl.* **donuklukölçer**.

Opata'iar, ç. öz. i. *etn.* Amerika kızılderilileri, Sonora *(Meksika)* dağlarında yaşarlar. [*ing.* ve *Fr.* Opatas].

opera /ope:ra/, i. *It. opera in musica*, müzikli eser deyiminden kısaltma. § ❶ Sözlerinin tümü veya çoğu şarkılı olarak söylenen, müziğe uygulanmış tiyatro eseri. *(Ciddiliği veya yüksek amaçlara yönelmesi, operayı operet, müzikli komedi gibi türlerden ayırır)* [*ing.* Opera; *Fr.* Opéra] § ❷ Bu gibi eserlerin oynandığı yer, bina. [*ing.* Opera house; *Fr.* Opéra]; ◉ **ballat** ~, *müz.* ◘ **Ballat**; ◉ **gülünçlü** ~, *tiy.* ◘ **Gülünçlü**.

opera.bale, b. i. *Fr. opéra-ballet.* Dans ve şarkılardan meydana gelen temsil; *(perdeleri «girişleri» başlıkta belirtilen genel bir fikirle birbirine bağlanan farklı olaylar üstüne kurulur).*

opera.komik, b. i. *Fr. opéra-comique.* Konuşmalı bölümler ile şarkılı oluntuların yer aldığı oyun. [*ing.* Opera with spoken dialogue].

operasyon, i. *Fr. opération.* § ❶ *tıp.* ◘ **Ameliyat**; § ❷ *ask.* ◘ **Harekât**; § ❸ *bank.* ve *bors.* ◘ **işlem**.

operasyonizm, i. *Fr. opérationnisme* < *ing. operationism. psik.* Tolman'ın bilgi kuramıyle ilgili olarak ileri sürdüğü ilke. *(Tolman, kullandığı kavramları «somut işlemlerle tespit edilebilecek ve denenebilecek ayrıca da bağımsız gözlemciler tarafından tekrarlanabilecek» tarzda tanımlamaya çalışır).*

operatif, s. *Fr. opératif,-ive* < *opérer*, yapmak, meydana getirmek. *ask.* Bir savaşı yönetme sanatı. [*ing.* Strategy; *Fr.* Stratégie].

~ **harekât**, *ask.* Stratejik ve taktik alanda büyük birliklerin yaptıkları muharebe harekâtına verilen ad. [*ing.* Operative strategy; *Fr.* Stratégie opérative].

operatör,-rü, i. *Fr. opérateur,-trice.* § ❶ *tıp.* Ameliyat yapan, uzmanlığı ameliyat yapmak olan hekim. [*Osm.* Cerrah; *ing.* Operating surgeon]; § ❷ *bilgi-işlem.* (a) Bir aritmetik veya mantık işlemini yürüten organ. [*ing.* Operator; *Fr.* Opérateur]; (b) Katıldığı nicelikler üzerinde yapılacak bir matematik işlemi tanımlayan sembol. [*ing.* Operator; *Fr.* Opérateur]; (c) Bilgilerin işlenmesini sağlayan makineleri çalıştırmakla görevli kişi. [*ing.* Operator; *Fr.* Opérateur]; § ❸ *matb.* Basılacak metinleri dizgi makinesinde dizen işçi. [*ing.* Machine-setter; *Fr.* Opérateur]; § ❹ *mat.* Kendisinden sonra gelen bir matematiksel varlık *(sayı, fonksiyon, vektör v.b.)* üstünde yapılacak işlemi gösteren sembol. Meselâ $2x$, sağında yer alan matematiksel varlığın 2 ile çarpıldığını gösteren bir operatördür; $\frac{d}{dt}$ kendisini izleyen ifadenin t değişkenine göre türevi alınacağını belirten bir operatördür. Bazı operatörler başka operatörler üstüne taşınabilir ve onlarla birleşerek yenilerini meydana getirebilir. *(Bazı özel hallerde bu birleşmenin kuralları bayağı çarpmanın kuralları olabilir.)* [*ing.* Operator; *Fr.* Opérateur]; § ❺ *petr.* Bir üretim arıtma veya pompalama tesisinin yönetimiyle görevli olan ve bir başoperatörün emrinde çalışan işçi, ustabaşı veya mühendis. [*ing.* Operator; *Fr.* Opérateur]; ◉ **bağıntı** ~ **ü**, *bilgi-işlem.* İki değişken arasında bir eşitlik, üstünlük v.b. bağıntısı kuran operatör. [*ing.* Relation operator; *Fr.* Opérateur de relation]; ◉ **ikili (biner)** ~, *bilgi-işlem.* İkili kodla çalışan operatör; +, −, *VEYA, Ve operatörleri, ikili veya biner operatörlerdir.* [*ing.* Binary operator; *Fr.* Opérateur binaire]; ◉ **mantık** ~ **ü**, *bilgi-işlem.* Mantık işleri yapan operatör: *VE, VEYA, HAYIR operatörleri mantık operatörleridir.* [*ing.* Logical operator; *Fr.* Opérateur logique]; ◉ **önermesel** ~, *mant.* Her önerme grupuna *(operatörün kanıtları)* sadece tek bir önermeyi tekabül ettiren operatör. [*ing.* Propositional operator; *Fr.* Opérateur propositionnel].

~ **dürbünü**, *opt.* ◘ **Dürbün**.

operet,-ti, i. *Fr. opérette* < *It.* Eğlenceli ve hafif konular üzerine yazılıp bestelenmiş sahne eseri olup içinde bestesiz konuşmalar da bulunabilir. [*ing.* Operetta].

operkül,-lü, i. *Fr. opercule. zool.* (a) Karından ayaklılarda kabuğun ağzını, örten kapak. [*Osm.* Südeyde, seddade; *Lat. Operculum; ing.* Operculum; *Fr.* Opercule]; (b) ◘ **Solungaç kapağı**.

operkülimetri, i. *Fr. operculimétrie. zool.* Solungaç kapaklarındaki iç içe büyüme çizgilerinin incelenmesiyle balıkların yaşını anlama usulü. [*ing.* Operculimetry].

operon, i. *Fr. opéron.* Bir yapı genleri grupuyle bir tek operatör gen'in meydana getirdiği hücrelerin arası işbirliği; yapı genleri grupu aynı fizyolojik etkiyi sağlayabilecek enzimler grupunun oluşmunu indükler; operatör gen, işbirliğine katılan yapı genleri grupunun etkinliği hücreye faydalıysa, bu etkinliğe müsaade eder. *(Gerçekte, operatör gen de «itici» denilen bir molekül aracılığıyle bir ayarlama gen'inin etkisi altındadır; ama bu itici molekül, henüz /1966'ya kadar/ ayırt edilip ortaya konamadı).*

opistognatizm, i. *Fr. opisthognathisme. anat.* Çene kemiklerinin bir tanesindeki gelişme bozukluğu; bozuk çene kemiği ötekinden daha geride bulunur. [*ing.* Opisthognathism].

opiyanik, s. *Fr. opianique. kim.* Formülü $(CH_3O)_2C_6H_2(CHO)CO_2H$ olan aromatik bir asid için kullanılır. [*ing.* Opianic].

opo-, *Yun. opos*, özsü'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Opo-].

opodidim, i. ve s. *Fr. opodidyme* < *Yun. ops, opos*, yüz + *didumos*, çift. *terat.* Bir baş üzerinde iki yüzü olan ucube. [*ing.* Opodidymus].

oportünist, s. ve i. *Fr. opportuniste.* Oportünizmden yana olan oportünlzmi uygulayan. fırsatçı: *Oportünist siyaset.* [*ing.* Opportunist].

oportünizm, i. *Fr. opportunsme.* Davranışlarını, ahlâkî ilkeler veya düzenli bir plândan çok, kişisel çıkarlarına en uygun düşecek tarzda içinde bulunulan anın şartlarına göre ayarlama, fırsatçılık. [*ing.* Opportunism].

opossum, i. *(algonkinlerin dilinden alınma anglo-amerikan kelime) zool.* Keseliler *(Marsupialia)* takımının, Keseli-sıçangiller *(Didelphydae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 56, kuyruğu 38 sm. Ak ve kara karışık renklidir. Eti sarmısak gibi kokar. Yerliler tarafından yenir. Kürkü kullanılır. Kuzey Amerika'da ormanlarda yaşar. [*Lat. Didelpyhis virginiana; ing.* ve *Fr.* Opossum].

opoterapi, i. *Fr. opothérapie.* İnsanda bir besin veya bir organın yokluk veya yetersizliğini, sağlam bir hayvandan alınan aynı bez veya organla veyahut bunlardan çıkarılan hülâsalarla karşılamayı öngören tedavi. [*ing.* Opotherapy; *Fr.* Organothérapie].

opozisyon, i. *Fr. opposition.* Bankacılıkta, ad ve çeşidi belirtilen bir senede ait kuponla-

rın ödenme bedellerine veya kayıp bir senedin alım ve satım işlemlerine engel olarak bunlar ve üzerindeki hukukun korunmasını sağlamak için gereken yerlere haber verme. [*İng.* Opposition].

OPPENHEIM, Hermann, öz. i. (1858-1919). Alman nöroloğu.

~ belirtisi, *patol.* Bacağın öndış bölgesindeki kaslar üzerine yukarıdan aşağıya doğru bir baskı yapıldığı zaman ayak başparmağının gerilmesi. *(Bu belirti piramit yollarındaki bir bozukluğun işaretidir).* [*Lat. Amgotonia congenita; İng.* Oppenheim's sign; *Fr.* Signe d'oppenheim].

oprosyon, i. *Fr. oppression, tıp.* Sıkıntı. [*İng.* Oppression].

opsinojen, i. *tıp.* Opsonin yapan madde. [*İng.* Opsinogen].

opsiüri, i. *Fr. opsiurie* < *Yun. opse, geç* + uron, sidik, *patol.* Sidiğin sulu kısmının dışarı atılmasında meydana gelen gecikme; saat başı sidik toplayarak meydana çıkarılır. *(Suyun bağırsak tarafından emilmesinde bir gecikme olduğunu ve bunun sonucu olarak kapı toplardamarında bir dereceye kadar hipertansiyon meydana geldiğini gösterir; çoğu zaman bir karaciğer hastalığına işarettir).* [*İng.* Opsiuria].

opsiyon, i. *Fr. option.* § ❶ Ticarette bir işlemin kesin olarak kabul edilip edilmediğini bildirmek üzere satıcı ile alıcı arasında kararlaştırılan süre. [*İng.* Option]; § ❷ *bank.* Borç senetlerinin bankalara ödenmesi için vade tarihinden itibaren tanınan 2 işgünü; § ❸ *tur.* Belli bir tarih için, vapur veya uçakta önceden ödeme yapmadan, şarta bağlı yer ayırtma.

opsiyonlu, s. Opsiyonu olan, opsiyon dahilinde. [*Osm.* İhtiyarî; *İng.* Optional; *Fr.* Facultatif,-ive].

~ yük, *den. tic.* Tahliye edileceği kıyı bölgesindeki liman veya limanların tayini yükleyicisine veya sahibine ait olan yük. *(Geminin bu bölgeye girişinden bir veya iki gün önce bu yoldaki talimat kaptana bildirilir).*

opsoman, i. *Fr. opsomane. patol.* Opsomaniye yakalanmış kimse. [*İng.* Opsomaniac].

opsomani, i. *Fr. opsomanie* < *Yun. opson,* besin + *mania* delilik. *patol.* Bazı kişilerin, tad ayırımı gütmeden yalnız bir besine veya bir besin kategorisine marazi düşkünlük göstermesi. [*İng.* Opsomania].

opsonin, i. *tıp.* Normal kan serumunda bulunan ve bakteriler üzerine etki yaparak bunları *fagositoza* hazırlayan termolabil madde. [*İng.* Opsonin].

opsonoloji, i. *tıp.* Opsonin ve opsonin tekniği. [*İng.* Opsonology].

optik, s. *Fr. optique* < *Yun. optike tekhne,* görme sanatı. § ❶ *fiz.* Görme ile ilgili olan. [*İng.* Optical]; § ❷ i. Işık kanunlarını ve görme olaylarını inceleyen fizik dalı. [*İng.* Optics]. ☆ *Eşanl.* **ışık bilgisi;** § ❸ *(Geniş anlamda)* Işık olaylarına benzer şekilde gelişen ve magnetik ışınımlar doğuran olayların incelenmesi: *Kızılaltı, morötesi ışınımlar optiği. Kısa dalgalar optiği v.b.* [*İng.* Optics]; ◉ **çizgisel olmayan ~,** Maddesel bir ortamda, elektromagnetik alanın genliği çok büyük olduğu zaman, elektromagnetik dalgaların yayılmasında görülen özelliklerin tümü. [*İng.* Non linear optics; *Fr.* Optique non linéaire]; ◉ **elektronik ~,** *elek.* ◘ **Elektronik;** ◉ **fiziksel ~,** Optik olaylar, ışığın dalgalı veya tanecikli yapısına dayanarak inceleyen optik dalı. [*İng.* Physical optics; *Fr.* Optique physique]; ◉ **geometrik ~,** Işığın nitelikleri üstünde bir varsayım yapmaksızın, yansıma ve kırılma kanunları ile doğrusal yayılma ilkesi üstüne kurulan optik dalı. [*İng.* Geometrical optics; *Fr.* Optique géométrique].

~ açı, *fiz.* Gözlemcinin gözüyle bir nesnenin boyutlarından birinin iki ucunu birleştiren ışınların yaptığı açı. [*İng.* Optical angle; *Fr.* Angle optique, diamètre apparent].

☆ *Eşanl.* **görünür çap.**

~ bağlantı, *telekom.* ◘ **Bağlantı.**

~ basım, *sin.* Basıma temel olan filim ile basımda kullanılan filmin arasındaki bir optik dizgenin yer aldığı basım çeşidi. Değmeli basımın karşıtı. [*İng.* Optical printing; *Fr.* Tirage optique].

~ basım aleti, *sin.* Optik basımda kullanılan basım âleti. *(Bu çeşit basım aletleri optik düzeye dayandığı ve bu dizge üzerinde çeşitli değişiklikler yapabildiği için, optik basım âleti aynı zamanda optik yolla filim hilelerinin gerçekleştirilmesinde de kullanılır).* [*İng.* Optical printer, Truca; *Fr.* Tireuse optique, machine de trucage, Truca].

~ birimler, *metrol.* ◘ **Ölçü, mum, kandela, lümen, lüks diyoptri.**

~ boşluk, *fiz.* ◘ **Boşluk.**

~ cam, *camc.* ◘ **Cam**[1].

~ cetvel, *fiz.* Konumu bir verniye yardımıyle kesin olarak ayarlanan, üzerinde mercekleri taşıyan desteklerin kaydırıldığı yatay olarak bölümlenmiş cetvel. *(Bu âlet merkezî optik sistemlerini incelemek, özellikle odak uzaklıklarını ölçmekte kullanılır).*

~ çift yıldızlar, *astr.* Çıplak gözle bakıldığında, hemen hemen aynı görüş hattı üzerinde olmaları dolayısıyle, tek bir yıldız gibi görünen iki yıldız. [*İng.* Accidental doubles, double stars, optical double stars].

~ çizim, *mek.* Çok büyük demir işlerinin, özellikle gemi gövdelerinin yapımında, epürün, yapılacak parsanın gerçek boyundaki ışıklı izdüşümünü yere düşürerek yapılan çizme yöntemi. *(Saçlar, bu ışıklı iz üzerinden, oksiasetilen hamlacıyle veya başka bir âletle kesilir).*

~ daraltma kopyası, *sin.* Optik basım aygıtında, daha küçük boyda bir filim üzerinde elde edilen kopya. [*İng.* Optically reduced print; *Fr.* Copie par réduction optique].

~ derinlik, *astr.* Bir madde katmanı içinden geçen ışığın sönükleşme oranını belirten değer; bir yapımlı bir ortam için katmanın geometrik kalınlığı ile soğurma katsayısının çarpımı; katmana giren ışık yeğinliği I, çıkan ışık yeğinliği I ise, I = I e-d eşitliğindeki d değeri. [*İng.* Optical depth; *Fr.* Profondeur optique].

~ eksen, § ❶ *anat.* ◘ **Eksen;** § ❷ *sin.* Merceğin, üzerinde bakışımlı olarak bulunduğu doğru. Merceğe dikey gelen ışığın ikiye bölünmediği doğru. [*İng.* Optical axis; *Fr.* Axe Optique]; § ❸ *min.* Bir billûrda, çift kırılma olayının görülmediği doğrultu. *(Bir billûrun bir tek temel simetri ekseni varsa, optik eksen bu temel eksenin doğrultusundadır. Temel simetri ekseninin bulunmadığı ortorombik, monoklinik ve triklinik sistemlerde billûrların iki optik ekseni vardır; bu eksenler arasındaki açı, mineralin cinsine ve ışığın dalga boyuna göre değişir).* [*İng.* Optical axis; *Fr.* Axe optique].

~ etkinlik, *kim.* ◘ **Etkinlik.**

~ gönye, *topoğr.* ◘ **Gönye.**

~ hile, *sin.* Optik kanunlara dayanılarak gerçekleştirilen filim hilesi. [*İng.* Optical trick; *Fr.* Trucage optique].

~ kalınlık, *astr.* Optik derinliğin başka bir adı. [*İng.* Optical thickness; *Fr.* Épaisseur optique].

~ kaydırma, *sin.* ◘ **Kaydırma.**

~ kaydırma çekimi, *sin.* Optik kaydırma yoluyle elde edilen çekim. [*İng.* Zoom shot; *Fr.* Plan avec effet de rapprochement].

~ kayıt, *tekn.* ◘ **Kayıt**[1].

~ lif, *opt.* ◘ **Lif.**

~ merkez, *fiz.* Bir merceğin asal ekseni üzerinde, birbirine paralel bir gelen ışın ile bir çıkan ışına tekabül eden bütün ışınların geçtiği nokta. [*İng.* Optical center; *Fr.* Centre optique].

~ merkezleme, *opt.* ◘ **Merkezleme.**

~ okuma, *bilgi-işlem.* ◘ **Okuma.**

~ okuyucu, *bilgi-işlem.* ◘ **Okuyucu.**

~ sanrı, *fiz.* Cisimlerin uzaklık, boyut, şekil ve renkleri üstündeki görüş verilerinin yanlış yorumu: *Serap, bir optik sanrıdır.* [*İng.* Optical illusion; *Fr.* Illusion d'optique].

~ ses, *sin.* Optik seslendirme yoluyla elde edilmiş ses. [*İng.* Optical sound; *Fr.* Son optique].

~ seslendirme, *sin.* Sinema filimciliğinde, sesin elektrik titreşimleri biçimine sokularak, optik bir sistemi uyarması yoluyla yapılan seslendirme işlemi. [*İng.* Optical recording; *Fr.* Enregistrement optique].

~ sinir, *tıp.* ◘ **Görme sinirî.**

~ sistem, *fiz.* Bir görüntü elde etmeye yarayan mercek, ayna ve prizmalardan meydana gelen bütün. *(Kullanılan sistemlerde çoğu zaman bir dönme ekseni bulunur, bunlara merkezî sistemler denir).* [*İng.* Optical system].

~ yol, *fiz.* Işığın aldığı çeşitli yolların, geçilen ortamın mutlak kırılma indisleriyle çarpımlarının toplamı: $L = n_1 l_1 + n_2 l_2 + n_3 l_3 + \ldots$ *(Optik yol, ışığın aynı süre içinde boşlukta alacağı yoldur. Fermat ilkesine göre, bir noktadan öbürüne giden ışık ışınının optik yolu duraklıdır / maksimum veya minimum/.)* [*İng.* Optical way, optical length; *Fr.* Chemin optique, longeur optique].

optikograf, i. *Fr. opticographe.* Çok küçük harfler çizmeye yarayan optik âleti. [*İng.* Opticograph].

optimist, s. ve i. *Fr. optimiste,* iyimser. § ❶ Felsefî görüşü veya yaratılışı gereği her şeyde iyi olanı görme eğiliminde olan; § ❷ *(Geniş anlamda)* Güven, umut veren.

optimum, i. *Fr. optimum.* § ● Bir şeyin en elverişli durumu. [*İng.* Optimum]; § ● s. En elverişli, en iyi; ◉ **nüfus ~ u,** *demogr.* Bir memleketin doğal kaynaklarının en iyi şekilde kullanılmasını sağlayabilecek nüfus yoğunluğu. [*İng.* Optimum of population; *Fr.* Optimum de population].

opto-, *Yun. optos,* görünür'den alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*İng.* ve *Fr.* Opto-].

optoelektronik, i. *Fr. opto-électronique.* Elektronik ile ışık ışınımları arasındaki bağıntıları inceleyen fizik dalı. [*İng.* Optoelectronics].

optometre, i. *Fr. optomètre.* ◘ **Astigmatölçer.**

optometri, i. *Fr. optométrie.* § ❶ *fiz.* Görmeyi inceleyen fizik dalı. [*İng.* Optometry]; § ● *oft.* Optometre yardımıyle gözün görüş alanının ölçülmesi. [*İng.* Optometry].

optüratör,-rü, i. ◘ **Obturatör.**

opus, i. *L. müz.* Besteleniş sırasına göre numaralanmış müzik eseri. Çoğunlukla kısaltılmış şekliyle (op) görülür. [*İng.* Opus].

opya, i. *Fr. opiat.* İçinde afyon bulunan macun. [*İng.* Opiate, narcotic].

opyoman, i. *Fr. opiomane.* ◘ **Afyonkeş.**

opyomani, i. *Fr. opiomanie.* ◘ **Afyonkeşlik.**

ora, i. *(o, işaret sıfatı + ara'dan o ara > ora).* § ● Anlatana göre belli bir uzaklıkta olan «o yer»: *Bir yolunu bulurlarsa orada kalacaklarmış. Şakire hanım, oraya, Nihal'in karşısına çömelmiş, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.* [*İng.* That place; *Fr.* Là, là-bas]; § ❷ Bir kimsenin vücudunda başkası tarafından işaret edilen yer: *Oram ağrımıyor. Oranıza ne oldu? Orada burada her yerde, önüne gelen yerde;* ◉ **~ dan,** «o sebepten, o yüzden» anlamında. [*İng.* From there, thence; *Fr.* De là]; ◉ **~ larda,** O taraflarda, o bölgede. [*İng.* In those harts, at those places]; ◉ **~ darda olmamak,** *dey.* Aldırış etmemek, bilmezlikten, duymazlıktan gelmek. [*İng.* Not to pay any attention, to pretend not to hear or know; *Fr.* Rester indifférent]; ◉ **~ ya buraya,** Her yere, her tarafa.

orak,-ğı, i. *esk. T. ormak* veya *oramak, or-gak.* § ● Yarım çember biçiminde, yassı, ensiz ve keskin bir madenî kısımla buna bağlı bir saptan meydana gelen ekin biçme âleti. [*Osm.* Dâs, mişvel; *İng.* Scythe; *Fr.* Faucille]. ◘ *ŞEKİL: 43.*— **BAHÇE ALETLERİ;** ◘ *ŞEKİL: 521.*— **TARIM ALETLERİ;** ❷ *h.d.* Ekin biçme, hasat. [*İng.* Harvest-(ing); *Fr.* Moisson]; § ● Hasat zamanı, ekin biçme mevsimi. ☆ *Eşanl.* **orak mevsi-**

mi. [*Ing.* Harvest time; *Fr.* Moisson, saison de la moisson]; § ❹ *anat.* Kavisli şekillerinden dolayı bazı zar kıvrıntılarına verilen ad. [*Osm.* Mişvel; *Lat.* ve *Ing. Falx; Fr.* Faux]; ◉ **beyin orağı,** *anat.* Beynin iki yarımküresi arasında, bir uçtan öbür uca uzanan sert zar kıvrımı. [*Ing.* Falx cerebri; *Fr.* Faux du cerveau]; ◉ **beyincik orağı,** *anat.* Beyinciğin iki yarımküresi arasında dikey olarak uzanan sertzar kıvrımı. [*Ing.* Falx of cerebellum; *Fr.* Faux du cervelet].

~ **böceği,** *zool.* ◘ **Ağustos böceği.**

~ **kuşu,** *zool.* Orak böceğinin büyük cinsi. [*Ing.* The great green grasshopper].

~ **makinesi,** *trm.* Ot ve ekinleri biçmeye yarayan makine. *(Bu makine 30-35 orakçının işini görür. Çalışacağı tarlada büyük taş, çalı ve kökler bulunmamalıdır. Ekinler bir tarafa yatkın ise, makineyi ters yönden işletmelidir).* [*Ing.* Reaper, mowing-machine; *Fr.* Faucheuse, moissonneuse].

orak.böceği, b. i. *zool.* ◘ **Ağustosböceği.**

orak-çekiç, b. i. S.S.C.B.'nin ve komünist partilerinin amblemi *(köylü sınıfıyle işçi sınıfının birliğini gösterir).* [*Ing.* Sickle and hammer; *Fr.* La faucille et le marteau].

orakçı, s. ve i. Hasat mevsiminde, ekinleri bir ücret karşılığında biçen *(kimse).* [*Ing.* Reaper; *Fr.* Faucheur,-euse, moissonneur, -euse].

orakçılık,-ğı, i. Orakçının işi.

oraklamak (-i), f. Ekinleri orakla biçmek. [*Ing.* To reap; *Fr.* Fauciller].

oraksı, s. § ❶ Orak şeklinde olan, kıvrık, eğri, [*Ing.* Falciform; *Fr.* Falciforme]; § ❷ *bot.* Laminası orak biçiminde olan *(basit yapraklar hk.)* [*Lat. Falcatus; Ing.* Falcate *Fr.* Falciforme,, falqué,-ée].

~ **alyuvar,** *kanb.* Bazı kansızlık hastalıklarında görülen orak şeklinde kıvrık alyuvar. [*Ing.* Falciform erythrocyte; *Fr.* Erythrocyte falciforme].

~ **bağ,** *anat.* Karaciğerin üst yüzünü diyaframa ve ön karın çeperine bağlayan karın zarı kıvrımı; içinde göbek toplardamarı bulunur. [*Ing.* Falciform ligament; *Fr.* Ligament falciforme].

~ **çiçek durumu,** ◘ **Çiçek durumu.**

oral, s. *Fr. oral. zool.* Ağıza ait, ağzın bulunduğu bölgede. [*Ing.* Oral].

~ **karakter,** Bebeklik döneminde emme ihtiyacını tatmin edemeyişin bir sonucu olarak gelişen korkulu, melânkolik, kötümser ve bağımlı kişilik. [*Ing.* Oral character].

~ **safha,** § ❶ Çocuğun, özellikle annesiyle ruhsal bağımlılık ilişkileri kurduğu dönem. § ❷ Psikoanalizde cinsel organların piskoseksüel gelişimi bakımından ilk dönem. Bu dönemde çocuğun başlıca faaliyeti emmek, yutkunmak ve sarılmaktır. [*Ing.* Oral phase].

oralı, s. Belirtilen yerden olan, orada doğmuş olan: *Ben sizin oralı değilim.* [*Ing.* Of that place, born there; *Fr.* Qui habite ce pays là, habitant, indigène de ce pays là].

~ **olmamak,** *dey.* Aldırış etmemek, önemsememek. [*Ing.* To feign indifference, to pay no attention; *Fr.* Faire l'indifférent].

oralite, i. *Fr. oralité. psikopatol.* Yenilir veya yenilmez, her maddeyi ağıza götürme, koklama, yalama, yeme eğilimi. *(Oralite şakak kabuğundaki lezyonlarla ilgili olabilir; bunama hallerinde görülür).* [*Ing.* Orality].

oraloji, i. *Fr. oralogie. tıp.* Ağız hastalıkları biliml. [*Ing.* Oralogy].

oramak, f. § ❶ Ölçüp biçmek. [*Ing.* To measure; *Fr.* Mesurer]; § ❷ Orakla biçmek. [*Ing.* To mow; *Fr.* Fauciller]; § ❸ Toprağı kazıp siper yapmak.

oramin, i. *Fr. auramine. kim.* Difenilmetandan türeyen $NH = C[C_6H_4N(CH_3)_2]_2$ formülündeki boyarmadde. *(Oramin, amonyum klorürün Michler ketonuna etkimesinden veya daha ekonomik olarak dimetilanilin ve formülün yoğunlaşma ürünü ile kükürt karışımı üzerinden amonyak gazı geçirmekle elde edilebilir; renksiz bir bazdır. Ticarî ürün, özellikle tanenle mordanlanmış pamuğun boyanmasında kullanılan oramin klorhidrattır. Bu boyarmaddenin, oraminler /örnek, oramin G/ adı altında bilinen homologları da vardır).* [*Ing.* Auramine].

or.amiral*, b. i. *ask.* Deniz kuvvetlerinde en yüksek rütbeli amiral.

oran*, i. *esk. T. ormak > oramak.* § ❶ Büyüklük, nicelik veya derece bakımından iki şey arasında veya parça ile tüm arasında bulunan bağıntı. [*Osm.* Nispet; *Ing.* Correlation; *Fr.* Corrélation, rapport]; § ❷ İki şeyin birbirini tutması, karşılıklı uygunluk. [*Osm.* Tenasüp; *Ing.* ve *Fr.* Proportion]; § ❸ Akıl yoluyle bir şey hakkında varılan yargı. [*Osm.* Tahmin, takdir; *Ing.* Conjecture, estimating, estimation; *Fr.* Conjecture, estimation]. ☆ *Eşanl.* tasım; § ❹ *mat.* (a) Bir değerin aynı cinsten başka bir değere bölümü: *Üçün dokuza oranı.* [*Ing.* ve *Fr.* Proportion]; (b) İki büyüklük iki nicelik arasındaki bağıntı. [*Ing.* Ratio, rate; *Fr.* Rapport]; § ❺ *esk.* Ölçü, ölçüm; § ❻ Biçme, biçim; § ❼ *dok.* Bir kumaş üzerinde el işi veya mekanik baskıyle yer yer tekrarlanacak bir süs motifinin en ve yükseklikçe boyutu. [*Ing.* Repeat; *Fr.* Rapport]; ◉ **açıklık ~** ı, *astr.* ◘ **Açıklık;** ◉ **aritmetik ~ (fark ~** ı), *mat.* Biri öbüründen çıkarılmakla elde edilmiş, iki nicelik arasındaki bağıntı. [*Ing.* Arithmetic ratio; *Fr.* Rapport arithmétique, rapport par différence]; ◉ **armür ~** ı, *dok.* Bir kumaş armürünün, kareli desen kâğıdı üzerine çizilen ve bu kumaşın niteliklerini göstermeye yeterli olan en küçük modeli. *(Kumaş, bu armür oranının her yönde tekrarlanmasıyle meydana gelir).* [*Ing.* Dobby repeat; *Fr.* Rapport d'armure]; ◉ **atkı ~,** *dok.* Atkı ipliklerinin birbirlerini izleyerek yaptıkları armürün, kumaşın boyuna olarak tekrarlanan en küçük motifi. [*Ing.* Weft repeat; *Fr.* Rapport de trame]; ◉ **ayrık ~,** *mat.* ◘ **Ayrık**[1]; ◉ **besleme ~** ı, *trm.* ◘ **Besleme;** ◉ **boşanma ~** ı, ◘ **Boşanma;** ◉ **boşluk ~** ı, ◘ **Boşluk;** ◉ **büzülme ~** ı, *trm.* ◘ **Büzülme;** ◉ **çekirdeksitoplazma ~** ı, *biy.* Çekirdek hacmi ile sitoplazma hacmi arasındaki oran:

$$\text{çekirdek hacmi} \over \text{sitoplazma hacmi} = K.$$

[*Ing.* Nucleocytoplasmic proportion; *Fr.* Rapport nucléo-cytoplasmique]; ◉ **çekme ~** ı, *ağ. iş.* ◘ **Çekme;** ◉ **çözgü ~** ı, *dok.* Çözgü ipliklerinin birbirlerini izleyerek yaptıkları armürün, kumaşın enine olarak tekrarlanan en küçük motifi. [*Ing.* Warp repeat; *Fr.* Rapport de chaîne]; ◉ **dişli ~** ı, *otom.* ◘ **Dişli;** ◉ **doğurganlık ~** ı, ◘ **Doğurganlık;** ◉ **döllenme ~** ı, *istat.* ◘ **Döllenme;** ◉ **döner ~,** *muh.* ◘ **Döner;** ◉ **dönüşüm ~** ı, *elek.* ◘ **Dönüşüm;** ◉ **etkinlik ~** ı, *ikt.* ◘ **Etkinlik;** ◉ **evlenme ~** ı, ◘ **Evlenme;** ◉ **geometrik ~** (bölüm oranı), *mat.* Biri öbürüne bölünmüş iki nicelik arasındaki bağıntı. [*Ing.* Geometrical ratio; *Fr.* Rapport géométrique, rapport par quotient]; ◉ **görüntü ~** ı, *sin.* ◘ **Görüntü;** ◉ **gübre ~** ı, *trm.* ◘ **Gübre;** ◉ **hareketlilik ~** ı, ◘ **Hareketlilik;** ◉ **iki büyüklüğün ~** ı, *mat.* İkinciyi birim kabul ederek birincinin ölçümü; birim olarak alınan bir üçüncü büyüklük yardımıyle ölçüldüklerinde, bu iki büyüklüğün ölçülerinin bölümü. [*Ing.* Ratio of two sizes; *Fr.* Rapport de deux grandeurs]; ◉ **korelasyon ~** ı, *istat.* Regresyon doğruları üzerinde hiçbir varsayım yapılmadığı takdirde, genellikle n^2 sembolüyle gösterilen ve iki sayısal değişken arasında bulunan korelasyon indisi. [*Ing.* Correlation ratio; *Fr.* Rapport de corrélation]; ◉ **modülasyon ~** ı, *elek.* Titreşimin en büyük ve en küçük genlikleri arasındaki farkın, genlikler toplamına oranının yüzde olarak ifadesi. [*Ing.* Modulation ratio, ripple ratio, percent ripple; *Fr.* Rapport de modulation]; ◉ **ölüm ~** ı, *demogr.* ◘ **Ölüm;** ◉ **sıkıştırma ~** ı, *mek.* Patlamalı bir motorda, yanma odasının piston alt ölü noktada bulunduğu zamanki hacmi *(silindirin pistonun üstünde kalan kısmı ile motor kafası arasındaki hacim)* ile piston üst ölü noktada bulunduğu zaman silindirin hacmi arasındaki oran. *(Genellikle bu deyim kullanıldığı halde, hacimler oranı demek daha doğrudur).* [*Ing.* Compression ratio] ◉ **sütün yağ ~** ı, *trm.* Bir kilo sütte bulunan yağ miktarı.

~ **birimi,** *mim.* ◘ **Modül.**

~ **pergeli,** *büro.* ◘ **Pergel.**

oran.dışı, b. s. *mat.* Oransal olmayan bir sayı, yani iki tamsayının bölümü olmayan bir sayı için kullanılır. [*Ing.* Irrational; *Fr.* Irrationel,-elle].

☆ *Eşanl.* **irrasyonel.**

Orange eyaleti (Hür), öz. i. *coğr.* Güney Afrika Cumhuriyetinde bir eyalet. Yüzölçümü 128 580 km² dir. Merkezi Bloemfontein şehridir. [*Ing.* Province of the Orange Free State; *Fr.* État libre d'orange].

Orang-laut'lar, ç. öz. i. *etn.* Indonezya'da *(Borneo ve Sulawesi adalarıyle Riouw takımadaları)* deniz kıyısında yaşayan halk. Orang-Laut'lar yalnız balıkçılıkla geçinir. Bütün ömürlerini hemen hemen kayıklarında geçer. Soyları tükenmek üzeredir. [*Ing.* ve *Fr.* Orang-Lauts].

orangutan, orangotan, i. *(Malezya dilinden). zool.* Maymunlar *(Primates)* takımının, İnsansımaymungiller *(Pongoidae)* familyasından bir memeli türü. Boyu erkeklerde 1.50 m.'yi, dişilerde 1.10 m.'yi bulur. Ağırlığı 125 kilodur. Postu kahverengi kızıldır. Gövdesi iri, hantal ve kamburca, karnı ileri doğru çıkıntılıdır. Başı yüksek, yüzü mavi-siyah iki şişkinlikle çerçevelidir. Kulakları küçük, dudakları kalın, burnu basıktır. Gırtlak keseleri bulunduğu için boynu tuhaf bir şekilde kalın görünür. Ayakta durduğu zaman kollar yere değer. Bacakları çarpıktır, ayaklarında ilkel bir başparmak bulunur. Yerde hemen her zaman dört ayak üzerinde yürür. İyi tırmanır. İnsanların yaptığını yapmaya çalışır. Daldan dala ağır ağır yer değiştirerek geçer, ağaçlar üzerinde kendine yuva yapar. Meyveyle beslenir, körpe sürgünleri, kuş yumurtalarını ve böcekleri de yer. Borneo, Sumatra ve Cava'da batak ormanlarda ağaç tepelerinde yaşar. İyi tırmanır. [*Lat. Pongo pygmaeus; Ing.* Orangutan; *Fr.* Orang-outan] ◘ *ŞEKİL: 381.* — **MEMELİ HAYVANLAR II.**

oranjit,-ti, i. *Fr. orangite < orange,* turuncu. *min.* Formülü $ThSiO_4$ olan hidratlı doğal toryum silikat; kuvadratik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Orangite].

oranlama*, i. Us yardımıyle, gerçeğe yakın olduğuna inanılarak verilen yargı. [*Ing.* ve *Fr.* Calculation, estimation].

oranlamak* (-i), f. § ❶ Hesap etmek, ölçmek, hesaplamak. [*Ing.* To measure, to plan, to contrive, to calculate; *Fr.* Calculer]; § ❷ Bir konu hakkında belli bir yargıya varmak. [*Osm.* Tahmin etmek; *Ing.* To estimate, to conjecture; *Fr.* Conjecturer, estimer]; ☆ *Eşanl.* **tasımlamak;** § ❸ (-i, -le) *(Bir şeyi diğer bir şeyle)* Bir tutmak, nispet etmek. [*Ing.* To relate; *Fr.* Attribuer]; § ❹ Kıyaslamak, karşılaştırmak. [*Ing.* To compare; *Fr.* Comparer].

oranlı*, s. § ❶ Kendinde uygunluk, oran bulunan. [*Osm.* Nispetli, mütenasip, mütevazin; *Ing.* Measured, related, proportioned; *Fr.* Proportionné]; § ❷ Orta, ılımlı, makul. [*Ing.* Moderate; *Fr.* Modéré, équilibré].

☆ *Eşanl.* **ölçülü.**

~ **denetim,** *döş.* Kumanda cihazının değerlendirilmesine göre vana veya hava kapağını oranlı olarak açıp kapayan denetim düzeni. [*Ing.* Proportional control, modulating control].

☆ *Eşanl.* **oranlı kontrol.**

orans, i. *mat.* Dua ederken betimlenmiş kişi.

oransa, i. Tuna ırmağında yolcu taşımakta kullanılan altı düz, kürekli bir çeşit kayık.

oransal, s. *matb.* Hiç bir kökü olmayan cebirsel bir ifade için kullanılır. [*Ing.* Rational; *Fr.* Rationnel, -elle].

☆ *Eşanl.* **rasyonel.**

~ **kesir**, *mat.* Pay ve paydası tam çokterimliler olan cebirsel kesir. [*Ing.* Rational fraction; *Fr.* Fraction rationnelle].

~ **sayı**, *mat.* Tam veya kesirli sayı. *(Demek ki oransal sayı ya bir tamsayıdır, ya da bir kesirdir. Oransal olmayan sayılar ise orandışı, cebirsel veya üstün sayılardır. Oransal sayılar cümlesi «sayılabilir bir cümle»dir; buna karşılık, bütün gerçek sayıların cümlesi, oransal olsun veya olmasın, sayılabilir türden değildir).* [*Ing.* Rational number; *Fr.* Nombre rationnel].

oransız, s. § ❶ Uygunluğu, oranı olmayan. [*Ing.* Unmeasured; disproportioned; *Fr.* Sans proportion, disproportionné] ☆ *Eşanl.* **nispetsiz, tevazünsüz;** § ❷ Ilımlı olmayan, aşırılığa kaçan. [*Ing.* Immoderate, excessive; *Fr.* Immodéré].

oransızlık,-ğı, i. *huk.* Suret ve şekillerin oranları arasında ahenk ve orantı bulunmaması. [*Osm.* Adem-i tenasüp; *Ing.* ve *Fr.* Disproportion].

☆ *Eşanl.* **nispetsizlik.**

oransiya, i. *Fr. aurantia* < *Lat. aurantium*, portakal ağacı. *fot.* Fotoğrafçılıkta duyarlık giderici olarak ve denkleştirici filtrelerin, mat rötuş verniklerini boyamakta kullanılan boyarmadde. [*Ing.* Aurantia].

orantı*, i. *esk. T. oramak* > *oranmak.* § ❶ Bir bütünün parçaları veya parçalarla bütün arasında var olan bağıntı. [*Osm.* Nispet; *Ing.* Ratio; *Fr.* Proportion]; ☆ *Eşanl.* **oran.** § ❷ *mat.* (a) Birincinin ikinciye oranı, üçüncünün dördüncüye oranına eşit olan dört terim arasındaki bağıntı. [*Osm.* Tenasüp; *Ing.* ve *Fr.* Proportion]; (b) Orantılı nicelik; bir orantının terimi: *Verilen üç doğruya bir dördüncü orantılı aramak.* [*Osm.* Tenâsüp; *Ing.* ve *Fr.* Proportion]; ◉ **erkeksi** ~, *mim.* ◘ **Erkeksi.**

~ **kuralı**, *mat.* ◘ **Üçlü kuralı;** ◉ **doğru orantılı kuralı**, *mat.* ◘ **Doğru.**

~ **pergeli**, *mat.* Doğru parçalarını ve doğru parçalarıyle sınırlı olan şekilleri büyütmeye veya küçültmeye yarayan pergel.

orantılı*, s. *mat.* Bir orantıyle ilgili olan; aynı türden niceliklerle orantı halinde olan: *Orantılı ölçek.* [*Osm.* Mütenâsip; *Ing.* Proportional; *Fr.* Proportionnel, -elle]; ◉ **doğru (ters)** ~ *mat.* Biri arttığı zaman, öbürü de artan *(veya eksilen)* iki büyüklük için kullanılır: *İki kütlenin karşılıklı çekimi, bu kütlelerden her biri ile doğru orantılı, aralarındaki uzaklığın karesi ile ters orantılıdır.* [*Osm.* Mepsuten mütenasip; *Ing.* Directly proportional; *Fr.* Directement proportionnel] ◉ **doğru** ~ **büyüklükler**, *mat.* ◘ **Doğru;** ◉ **orta** ~, *mat.* Bir orantıda, ortalar *(yanlar)* eşit olduğunda, bunların ortak değeri [*Osm.* Vasat-ı mütenâsip; *Ing.* Geometrical mean; *Fr.* Moyenne proportionnelle]; ◉ **orta ve yan** ~ **bölme**, *mat.* Bir bütünün, büyük parçanın karesi küçük parça ile bütünün çarpımına eşit olacak şekilde, ikiye bölünmesi; ◉ **ters** ~ **büyüklükler veya nicelikler**, *mat.* Çarpımları sabit kalacak şekilde değişen büyüklükler.

~ **büyüklükler (nicelikler)**, *mat.* Oranları sabit kalacak şekilde değişen büyüklükler. *(Bu büyüklükleri, ters orantılı büyüklüklerden ayırmak için doğru orantılı denir).* [*Ing.* Proportional quantities; *Fr.* Grandeurs ou quantités proportionnelles]

~ **etki**, *sibern.* ◘ **Etki.**

Oraon'lar, ç. öz. i. *etn.* Çota Nağpur dağlarında *(Kuzeydoğu Hindistan)* tarımla geçinen Dravid'lere bağlı halk. [*Ing.* ve *Fr.* Oraons].

orası, i. § ❶ «*O yer*» anlamında: *Orasını hiç beğenmedim, havası çok kötü; Ben orasını biliyorum.* [*Ing.* That place; *Fr.* Ce lieu-là] ☆ *Eşanl.* **ora.** § ❷ «*O cihet, o yön, o iş*» anlamında; *Ama kendilerini oldukları gibi gösterebilmişler midir, orasını bilemeyiz.* [*Ing.* That affair; *Fr.* Cette affaire-là].

orat.-tı, i. *Fr. aurate* < *Lat. aurum*, altın. *kim.* Orik asidin tuzu: *Amonyum orat çok patlayıcı bir maddedir.* [*Ing.* Aurate]

oratoryo /orator:yo/, i. *oratorio.* Kutsal bir konu üzerine yazılmış şiir ve müzik eseri. *(XVI. yüzyılın ikinci yarısında Roma'da ortaya çıkan, hem kiliseyle, hem de tiyatroyle ilgili müzik türüdür).* [*Ing.* ve *Fr.* Oratorio].

orbikulat, s. *Lat. orbiculatus. bot.* Lamînası dairemsi *(tamamen yuvarlak biçimde)* olan *(basit yapraklar hk.)* [*Ing.* Orbiculate, orbicular; *Fr.* Orbiculaire].

orbital, i. *Fr. kim.* ◘ **Yörünge; atomik** ~, *fiz.* ◘ **Atomik.**

~ **hız artışı**, *astr.* Hareket halindeki bir cismin hızının artma oranı. *(Astronomide, bir gök cisminin sebep olan orbital hızının artış oranı için sık sık kullanılan bir terim).* [*Ing. Acceleration, secular acceleration,* negative acceleration].

orbitoidler, ç. i. *Fr. orbitoïdes. zool.* Mercek biçiminde kavkılı ve delikli fosil foraminiferler. *(Bunlarda kavkı içinde bölmeler bulunduğu için biçimleri bombelidir; bu bakımdan nümmilitlerden ayrılır). Orbitoidler,* orta kuşaktaki bölmelerin şekline göre jeolojik devirlerde art arda gelip geçmiş dört grupa ayrılır; dar anlamıyle orbitoidler *(üst tebeşir),* ortofragminler *(eyosen),* lepidosiklinler *(oligosen),* miyogipsinler *(miyosen).* Fakat bugünkü uzmanlar artık kelimeyi yalnız dar anlamda kullanmaktadırlar. [*Ing.* Orbitoides].

orbitostat,-tı, i. *Fr. antr.* Göz çukuru ekseninin yönünü tespit etmeye yarayan âlet. [*Ing.* Orbitostat].

orca, i. *Lat. zool.* Dişli-balinalar *(Ordontoceti)* alttakımından memeli hayvan. *(Orca gladiator'un sırt yüzgeci çok büyük ve yüksektir. Bu hayvan çok yırtıcıdır; foklara ve diğer balinalara saldırır. Orca bütün denizlerde bulunur.* [*Lat. Orca = Orcinus; Ing.* Killer whale; *Fr.* Orque, épaulard].

ordinal[1], i. *mat.* ◘ **Sıra sayısı.**

ordinal[2], i. Anglikan kilisesince, papazlık aşaması vermek için kullanılan duaları ve usulleri kapsayan kitap. [*Ing.* ve *Fr.* Ordinal].

ordinaryüs /ordinar:yüs/, s. *Lat.* ve *Alm. ordinariüs.* «*Üstün aşamada profesör*» *anlamında kullanılan* **ordinaryüs profesör** sözünde geçer. Türk üniversitelerinde en az beş yıl profesörlük yapmış ve üstün bilimsel çalışmalarıyle de kendini tanıtmış öğretim üyeleri arasından seçilerek bir kürsünün yönetimiyle görevlendirilen, kimseler için kullanılan unvan. *(1960'ta kaldırılan bu unvanı daha önce kazanmış olanların hakları saklı tutuldu).* [*Ing.* Senior professor].

ordinat.-tı, i. *Lat. ordinate. mat.* Bir noktanın uzaydaki yerini belirtmeye yarayan çizgilerden biri olup en çoğu apsise dikey olarak çizilir. [*Osm.* Tertip; *Ing.* Ordinate; *Fr.* Ordonnée].

~ **eksen**i, *mat.* ◘ **Eksen.**

ordinatör,-rü, i. *Fr. ordinateur* < *Lat. ordinare*, sıraya koymak. Önceden kaydedilmiş aynı programa göre kumanda edilen değişik sayıda özel ünitelerden *(verilerin giriş ünitesi, hafıza, hesap organı, sonuçların çıkış ünitesi)* meydana gelen ve çalışması sırasında insan müdahalesi olmaksızın idare, muhasebe veya bilimsel konularla ilgili karmaşık mantık ve aritmetik işlemleri yapan hesap makinesi. [*Ing.* Computer, ordinator].

ordino /ordi:no/, i. *It. ordine. den.* (a) Denizcilik işletmelerinde gemi adamlarını gemilere tayin belgesi; (b) Bir poliçenin arkasına yazılan havale emri. [*Ing.* Order; *Fr.* Billet à ordre, commande]; (c) Tüccarın malını gümrükten çekebilmesi için vapur kumpanyası tarafından yük konşimentosuna karşılık verilen havale. [*Ing.* Certificate of ownership; *Fr.* Ordre de livraison] ◉ **teslim** ~ **su**, *den. tic.* ve *huk.* Konşimento hâmili tarafından genellikle geminin kaptanına gönderilen ve malın bir kısmını belirtilen kişiye teslim etmesini bildiren yazı. [*Ing.* Delivery order].

ordinogram, i. *Fr. ordinogramme. bilgi - işlem.* Bilgileri değerlendirmek için bir ordinatör tarafından uygulanan bir programdaki işlemler zincirinin grafik gösterilişi. [*Ing.* Ordinogram].

ordonal, i. *Fr. E. Stiasny* tarafından hazırlanan sunî tanen.

ordonat, b. i. < *ordu* + *donatım.* Ordu mallarının ikmali, tespiti, tedariki, depolanma ve bakımını yapan sınıf. *(Kuruluşu 1949).* ◘ **Ordu donatım.**

ordonatör,-rü, i. *Fr. ordonnateur, büro.* Bazı elektronik hesap makinelerinde, hesap elemanı ile giriş ve çıkış üniteleri arasında bağlantı kurmayı kolaylaştıran ara ünite.

Ordos, öz. i. *dilb.* Huang-ho ırmağının ağzında konuşulan moğol lehçesi. [*Ing* ve *Fr.* Ordos].

ordovisiyen, s. ve i. *Fr. ordovicien. jeol.* Silüryen sistemin alt katına denir. *(Ordovisiyen çoğunlukla şistlidir).* [*Ing.* Ordovician].

ordövr, i. *Fr. hors-d'œuvre.* Çorbadan sonra veya birinci yemekten önce sofraya konan soğuk yiyeceklere verilen ad. [*Ing.* Hors d'œuvre, appetizer].

ordu, i. *esk. T. ortu.* § ❶ Bir devletin silâhlı kuvvetlerinin tümü: *Türk ordusu. Millî ordu.* [*Ing.* Army, The armed forces; *Fr.* Armée]; ☆ *Eşanl.* **silâhlı kuvvetler.** § ❷ Bu topluluğun başlıca bölümlerinden her biri: İkinci ordu. § ❸ *(geniş anl.)* Aynı amaç etrafında birleşen veya aynı işi yapan kimselerin meydana getirdiği topluluk: *Fikir ordusu, feyz ordusu, nur ordusu;* § ❹ *mec.* Kalabalık, çok sayıda İnsan. [*Ing.* Crowd, multitude; *Fr.* Armée, foule, multitude formant groupe]; § ❺ *ask.* Özellikle kara kuvvetlerinde, değişik sayıda kolordu ve bağlı tümenlerden kurulu en geniş askerî birlik. *(Türkiye'de barış kuruluşunda üç ordu vardır: Birinci, İkinci ve Üçüncü ordular, Seferde, sefer planlamasına göre ordu sayısı çoğalabilir).* [*Ing.* Army corps]; ◉ ~ **dan tayin**, *ask. tar.* Savaşlarda ordunun başında bulunan sadrazam ve serdarıekrem tarafından yapılan tayinler. *(Merkezden yapılan tayinlerden ayırmak için bu ad verilirdi);* ◉ ~ **dan verilen rüus**, *ask. tar.* Savaş zamanlarında sadrazam veya serdarıekrem tarafından verilen rüus. *(Sadrazamın denetimindeki vakıflarla savaştaki sipahi, silâhtar, bolükâtı erbaa, cebeci, topçu, top arabacıları ve ulufeli müteferrikaların cihet rüusları sefer sırasında ordu kumandanı tarafından verildiği için, bunlara ordudan verilen rüus denirdi);* ◉ ~ **lar grupu**, *ask.* Stratejik bir hareketin yapılması amacıyle iki veya daha çok ordunun bir kumanda altına toplanmasıyle meydana getirilen kuruluş; ◉ ~ **lar tanrısı**, *din. Eski Ahit*'te geçen ve Davud'un fetihleri ile savaşlarını belirtmek için kullanılan geleneksel deyim; bu savaşlarda Tanrı'nın İsrailliilerin başında savaştığı kabul edilirdi. *(Bu deyim gökyüzü ordularını da belirtmek için kullanılır; yıldızlar ve melekler)* [*Fr.* Le dieu des armées]; ◉ ~ **yu Hümayun (ordu) ağası**, *ask. tar.* ◘ **Orducu;** ◉ **hassa** ~ **su**, *teşk. tar.* ◘ **Hassa** ◉ **istilâ** ~ **su**, *ask.* ◘ **İstilâ;** ◉ **kara** ~ **su**, *ask.* ◘ **Kara;** ◉ **mîlis** ~ **su**, *ask.* ◘ **Milis.**

~ **bağlı birlikleri**, *ask.* Bir orduya tahsis edilen ve kolordu veya tümenlerin kuruluşunda bulunmayan birlikler. [*Ing.* Army troops].

~ **bozan**, *dey.* ◘ **Ordubozan.**

~ **bozanlık**, ◘ **Arabozuculuk.**

~ **deposu**, *ask.* Ordu komutanının emriyle ordu bölgesi içinde kurulan bir depo. *(Bu depo menzil sahasından veya mahallî kaynaklardan ikmal maddelerin alır ve tasnif, depo ve tevzi eder).* [*Ing.* Army depot). *(Kısalt.: Or. Dp.).*

~ **dişçi okulu**, *ask.* Ordu sıhhiye teşkilâtına bağlı ve diş servisine ait meslekî ve teknik öğretim ve eğitim yapan sınıf okulu. *(Bu okul, teşhis laboratuvarlarını içine aldığı gibi dişçiliğe ait donatım ve ikmal maddelerinin araştırma, geliştirme ve tec-*

rübelerini de yönetir). [*ing.* Army dental school].

~ **donatım,** *ask.* Savaşta ve barışta birliklerin akaryakıt, cephane, araç, silâh ve gereçlerini sürekli olarak sağlayan, bozulanları onaran ve bakımını yapan sınıf. [*ing.* Army equipment; *Fr.* Ordonance department *(comme dans l'armée américaine)*].

~ **donatım deposu,** *ask.* Ordu donatım mallarının belirli bir stok seviyesine göre depo edildiği açık veya kapalı depolara verilen ad. *(Çeşitli araç ve gereçlere ait malzemeler bu depolarda korunur).*

~ **donatım (ordonat) hizmeti,** *ask.* Ordonat sınıfının yapmakla görevli bulunduğu işler.

~ **donatım (ordonat) sınıfı,** *ask.* Ordu birliklerinin ihtiyacı bulunan mühimmat, silâh, araç gibi ordu donatım mallarını sağlayan ve bu konuda bütün hizmetleri yürüten askerî sınıf.

~ **donatım (ordonat) subayı,** *ask.* Ordonat sınıfından olan subay.

~ **eğlence ve dinlendirme müdürü,** *ask.* Ordudaki eğlence ve dinlendirme faaliyetlerini yöneten subay. [*ing.* Army recreational director].

~ **emri,** *ask.* Ordu kumandanları tarafından silâhlı kuvvetlerin taktik ve idarî işlerinin yürütülmesi için yayımlanan emirler. [*ing.* Order of the day, general order].

~ **evi,** *ask.* ◘ **Orduevi.**

~ **genel kültür programı,** *ask.* Kara ordusu öğretim sisteminin bir kısmı. *(Bu program, ferdin tahsil seviyesini yükseltmek maksadıyle, normal olarak, sivil akademik ve meslekî enstitülerde öğretilen konulara ayrılmıştır. Askerî ihtiyaçlara cevap verecek şekilde düzenlenmiş eğitim programlarının kapsamına girmez. /Kısalt.: Or. Gn. Kült. Prog./* (*ing.* Army education program].

~ **hava subayı,** *ask.* Kara ordusu hava araçlarını kullanmaya yetkili kara subayı. [*ing.* Army aviation officer].

~ **hazinesi,** *ask. tar.* Osmanlı devletinde, sefere çıkılırken orduyle birlikte götürülen çeşitli maliye defteriyle askerî ihtiyaçlara harcanacak paranın saklandığı özel hazine çadırı.

~ **hemşire sınıfı,** *ask.* Ordu sıhhiye teşkilâtının bir sınıfı. Bu sınıf hemşirelerden kuruludur ve hasta ve yaralılara bakmakla yükümlüdür. (Kısalt.: Or. Hmş. Snf.) [*ing.* Army nurse corps].

~ **hemşiresi,** *ask.* Ordu hemşire sınıfına mensup kadın subay. [*ing.* Army nurse].

~ **hizmet birlikleri,** *ask.* Harekât alanının, muharebe ve menzil sahalarına bölünmediği durumlarda, menzil teşkilâtı yerine geçebilecek, idarî sorumluluğu olan harekât alanı kumandanı veya kara kuvvetleri kumandanı emrinde kurulmuş ordu hizmet teşkilâtı.

~ **hizmetler bölgesi,** *ask.* Kolordu geri hududu ile muharebe sahası geri hududu arasında kalan arazi parçası. Ordu idarî tesisleri ve hizmet kıtaları genellikle bu bölgede bulunur. [*ing.* Army service area).

~ **hostesleri,** *ask.* Bir erat gazinosunun işlerini yöneten kadın. [*ing.* Army hostess).

~ **istihkâm başkanı,** *ask.* Bir orduya bağlı istihkâm kıtalarından sorumlu olan en kıdemli istihkâm subayı. [*ing.* Army engineer].

~ **kadısı,** *ask. tar.* Osmanlı devletinde seferî ordunun her türlü hukukî ve şer'i meselesini çözümleyen görevli. *(Önceleri bu işe kazasker bakardı. Kazaskerlerin savaşa katılmamaya başlaması üzerine bu görev ulemadan birine verildi. Ordu kadılığı, Mekke payesi gibi oldukça yüksek bir rütbeydi. Yeniçeri ocağıyle birlikte ordu kadılığı da kaldırıldı).* [*ing.* Judge-advocate of an army on active duty in the field; *Fr.* Juge de loi musulmane qui accompagnait une armée].

~ **kaimesi,** *ask. tar.* Osmanlı devletinde savaş zamanlarında ordu kumandanı olan sadrazam veya serdarıekrem tarafından yazılan emir. *(Ordu kaimeleri uzun kâğıtlara* yazılırdı).

~ **kantin hizmeti,** *ask.* Garnizon, kale, ordugâh, konak, üs veya taktik birliklerde bulunan ve kantinlere nezaret eden bir teşkilât. Bu teşkilât, adı geçen kantinlerden, takdir edilen küçük kazançlar sağlamak suretiyle ayakta tutulur. [*ing.* Army exchange service). (Kısalt.: A. Ex. Serv. Or. Knt. Hz.)

~ **kantincilik okulu,** *ask.* Kantinlerin yönetim ve işletilmesi konusunda subayları eğitime tâbi tutan sınıf okulu. [*ing.* Army exchange school]. Buna «Exchange School» da denir.

~ **kantini,** *ask.* Askerî personele ve diğer müsaadeli kimselere mal satan ve hizmet eden askerî kuruluş. [*ing.* Army exchange]. Buna çoğunlukla: «Exchange» veya «post exchange» denir.

~ **köpeği,** *ask.* Harb sırasında bekçilik, habercilik, keşif, yaralıları ve mayınların yerlerini bulmak, kızakları çekmek veya paket taşımak gibi özel görevleri yapmaya alıştırılmış köpek. [*ing.* Army dog].

~ **kumandanı,** *ask.* Bir orduya kumanda eden, genel olarak orgeneral rütbesindeki subay. [*ing.* Commander-in-chief of the army; *Fr.* Chef d'une armée].

~ **kuriye hizmeti,** *ask.* Önemli askerî muhaberat özel bir kuriye ile sevketmek üzere, sahra posta hizmeti tarafından görülen hizmet. [*ing.* Army courier service].

~ **kültür merkezi,** *ask.* Ordu genel kültür programları için, komutan tarafından, personel ve donatımı ile birlikte kurulan tesis. Kısalt.: Or. Gn. Kült. Mr. [*ing.* Army Education center].

~ **kütüphane hizmeti,** *ask.* Ordu kütüphane işlerini yöneten hizmet ve bu hizmetin gördüğü iş. [*ing.* Army library service].

~ **kütüphane memuru,** *ask.* Ordu kütüphane hizmetinin teknik çalışmasını yönetmek için ordu yönetmeliklerine göre, moral hizmetler *(special service)* tarafından kullanılan, meslekten yetişme sivil kitaplık memuru, [*ing.* Army librarian].

~ **maliye hizmeti,** *ask.* Ordunun maliye işlerinden sorumlu teşkilât. [*ing.* Army finance service].

~ **maliye merkezi,** *ask.* Amerika Birleşik Devletlerinde St. Louis'de bulunan ve bütün Kara ordusunun merkez maliye işlerini gören teşkilât. [*ing.* Army finance center.] Kısalt.: AFC (Or. Mal. Mr.)

~ **maliye okulu,** *ask.* Ordu maliye dairesinin idarî ve meslekî görevleri üzerinde öğretim yapan sınıf okulu. *(Bu okul, Ordu Eğitim Hizmeti'nin nezareti altındadır).* [*ing.* Army finance school]. Finance School da denir.

~ **merkezi,** *ask.* Ordu kumandanıyle maiyetinin bulunduğu yer. [*ing.* Army headquarters; *Fr.* Quartier général d'une armée].

~ **mühimmesi,** *ask. tar.* Osmanlı devletinde savaş zamanında seferin ayrıntılarına ait görüşmelerin yazıldığı protokol defteri. *(Savaşta gerekli bütün defterler ve yazılar sadrazam veya serdarıekrem ile birlikte taşınırdı. Bunlar tertip, hazine, müteselimlik, askerî, mühimme, ve şikâyet defterleriydi).*

~ **(hava kuvvetleri) postahanesi,** *ask.* Yetkili teşkillerle personelin posta hizmetini görmek üzere Kara veya Hava Kuvvetleri tarafından kurulan, personelle donatılıp çalıştırılan ve rakkamlarla adlandırılıp Amerika Birleşik Devletleri Posta Hizmetinin bir kolu olarak gösterilen askerî bir postahane. [*ing.* Army /or air force/ post office].

~ **sağlık koruma hemşireliği,** *ask.* Kara Ordusu Hemşire sınıfında bir ihtisas grupu. *(Askerî bir topluluk içinde sağlığın korunması, hastalık ve hastalığa istidadın önlenmesi, hastaların bakım ve takviyesi konuları ile ilgilenir).* [*ing.* Army health nursing].

~ **sahra birlikleri,** *ask.* Bir harekât alanı içinde kullanılan veya kullanılması tasarlanan her tipten askerî personel ve birlikler. [*ing.* Army in the field].

~ **sahra birlikleri lojistiği,** *ask.* Kara ordusu lojistik sisteminin harekât alanları dahilindeki görevlere, denizaşırı harekât alanlarına yayılmış birlik ve teşkillere ve A.B.D. anaryurdundaki seyyar ordu birliklerine ait kısmı. [*ing.* Army in the field logistics].

~ **seferberliği,** *ask.* Bir savaş veya savaş tehlikesi halinde, Kara ordusunu savaş için arttırmak, yetiştirmek ve meydana getirmek maksadıyle yapılan işler. *(Bu işler, hazırlık safhalarında ve vazifelerin yapılışı sırasında gereken lojistik desteğin sağlanmasını da kapsar). /Kısalt.: Or. Sf./* [*ing.* Army mobilization].

~ **sıhhiye sınıf okulu,** *ask.* A.B.D.'nin çeşitli yerlerinde açılmış sıhhiye sınıfı okulu [*ing.* Army medical service school].

~ **sinema hizmeti,** *ask.* Askerî garnizon, kamp veya birliklerde bulunan ordu personeline filim göstermek suretiyle eğlence sağlayan teşkilât. [*ing.* Army motion picture service].

~ **standard notu,** *ask.* Sabit ortalaması 100, standard dağılımı 20 olan standard bir puvan. *(Ordu personeli değerlendirme evrakındaki işlenmemiş puvanlar, genellikle, Kara ordusu standard notuna çevrilir. Çıkan miktar, şahsın standard referans puvanlarına göre, puvan durumunu ifade eder).* [*ing.* Army standard score].

~ **subay kütüğü,** *ask.* Merkez dairesi tarafından her yıl kitap halinde yayınlanan ve emekli veya faal muvazzaf subayların adlarını, gördükleri eğitim ve hizmetleri ve buna benzer bilgileri özetleyen yayın. [*ing.* Army register].

~ **şeyhi,** *ask. tar.* Osmanlılar devrinde, savaşlarda, askeri coşturarak daha büyük gayretle savaşmasını sağlayan ve zafer için dua eden din adamı. *(Tanzimattan sonra ordu şeyhliği kaldırıldı).*

~ **şikâyet defteri,** *ask tar.* Osmanlı devletinde savaş sırasında ordu içinden gelen şikâyetlerin yazıldığı defter. *(Mühimme defteri gibi orduda sadrazam veya serdarıekremle birlikte taşınan önemli defterlerden biriydi).*

~ **tedarik usulleri,** *ask.* Silâhlı kuvvetler tedarik yönetmeliğinin ve ayrıntılı tedarik usullerinin kara kuvvetlerinde uygulanmasıyle ilgili yönetmelik. [*ing.* Army procurement procedures].

~ **tepesi,** *ask. tar.* Seferî ordunun yürüyüş yolu üzerinde, kendisini geriden izleyen birliklere gereken işaretleri vermek ve gidilecek doğrultuyu belirtmek amacıyle iki fersah *(altı kara mili)* aralıkla yapılmış işaret yeri. *(Sipahiler tarafından yapılan bu işaret yeri bir tepe biçiminde olduğu bu adı aldı).*

~ **terminalleri,** *ask.* Esas itibariyle deniz aşırı bölgelere giden veya bu bölgelerden gelen kara ordusu sorumluluğundaki personelin indirilmesi ve bindirilmesi, yüklerin boşaltılması maksadıyle kara kuvvetleri emri ile tesis edilmiş liman. [*ing.* Army terminals].

☆ *Eşanl.* **bindirme limanı.**

~ **teşkilâtı,** *ask.* Bir devletin millî savunması için ihtiyacı olan ordunun, yeterince asker, silâh, araç ve gereçler kurarak düzenlenmesi.

~ **tıbbî laboratuvarı,** *ask.* Salgın hastalıklara ve sıhhî meselelere ait araştırmaların ve diğer laboratuvarlar tarafından yapılmış laboratuvar incelemelerine tamamlayıcı incelemelerin yapılması için mevcut araçların derhal teminini sağlayan ve laboratuvar ikmal maddelerinden bazı tipleri tedarik eden seyyar veya sabit birlik */Kısalt.: A med lab (Or. Tbb. Lab)/* [*ing.* Army medical laboratory].

~ **tıp merkezi,** *ask.* Ordu sağlık teşkilâtının Washington D.C.'de bulunan meslekî hizmet okulları. *(Ordu Tıp merkezi, tıp, eczacı dişçi ve veteriner okullarını kapsar, Bu okullar eğitim yaptırır, laboratuvar ça-*

lışmaları sağlar ve araştırmalarda bulunur). /Kısalt.: AMC (Or. Tıp. Mr.)/ [*Ing.* Army Medical Center].

~ tıp tatbikat okulu, *ask.* Ordu sağlık teşkilâtının tıbbî hizmetler ile ilgili teknik ve meslekî konular hakkında eğitim yapan sınıf okulu. [*Ing.* Army Medical school].

~ tıp tekâmül okulu, *ask.* Tıp fakültesinden mezun ve doktor unvanını almış olan hekim subayların çeşitli alanlarda bilgilerini geliştirmek ve ihtisaslarını derinleştirmek üzere, belirli bir devre için, kurs gösteren askerî tıp okulu. [*Ing.* Army medical service graduate school].

~ tipi malzeme, *ask.* Kullanılacakları askerî maksada elverişli malzeme kalemleri (a) tip bakımından ordu tipi olarak sınıflandırılmış malzeme, (b) malzeme kadro çizelgelerine dahil edilmeleri uygun görülen malzeme, (c) bu gibi kalemlerin resmî terim listesi kaynağ olarak ve tip sınıflandırma durumlarını göstermek üzere yayınlanmış ordu tipi malzeme listelerinde belirtilen malzeme. [*Ing.* Adopted items of material].

~ tipleri, *ask.* Orduda kullanılmaları uygun görülen donatım tipleri. [*Ing.* Adopted types].

~ topçusu, *ask* (a) Bir orduya ayrılmış veya emrine verilmiş olup ordunun direkt komutası altında tutulan topçu; (b) Tümen veya kolordu kurulusunda bulunmayan topçu. [*Ing.* Army artillery].

~ üssü, *ask. tar.* Savaş şartları bütün hizmet harekâtını ve bütün dış direkt destek hizmetlerini ordu kumandanı emrinde bulundurmayı gerektirdiği zaman, lojistik destek hizmeti gören teşkilât. *(Menzil ve üst tipi kıta ve tesisler, ordu kumandanına bağlı bulunan üs kumandanının emrinde toplanır. Ordu üs kumandanı emrine verilmiş olan hizmet birliklerine kumanda eder. Bu kumandanlık, ordunun denetimine verilmiş olan bütün menzil sahası birliklerini de, menzil sahası meydana gelinceye kadar, sevk ve idare eder).*

~ ve hava kuvvetleri kantin hizmeti, *ask.* Yetki sahibi daimî müşterilere federal tahsisler ile sağlanmayan gerekli eşya ve hizmetleri sağlamak maksadıyle kurulmuş bir hizmet. [*Ing.* Army and air force exchange service] */Kısalt.: AAFES (OHK KH)/.*

~ ve hava kuvvetleri posta hizmeti, *ask.* A.B.D. sivil posta hizmetinin işlemediği ve askerî durumların gerektirdiği bölgelerde, iki kuvvet hesabına müşterek posta hizmetlerini *(mektupların kabulü, gönderilmesi, işlemi ve teslimi, posta pulu ve evrakın satılması, para havalelerinin dağıtılması ve ödenmesi)* sağlamak üzere, kara ve hava kuvvetleri tarafından çalıştırılıp devam ettirilen posta hizmetleri. Ksalt.: APEPS (OHKPH). [*Ing.* Army and air force postal service].

~ yazışmalı eğitim kursları, *ask.* Subay ve erlere, yazışma yolu ile sağlanan kurslar. Bu kurslar esas itibariyle sınıf okullarında görülen kurslara paraleldir. [*Ing.* Army extension courses].

~ yönetmeliği, *ask.* Kara kuvvetleri yönetmeliği, kara ordusu yönetmeliği. Kara ordusunun idaresine ait esaslarla kara kuvvetleri komutanlığınca hazırlanıp yayınlanan kanun değerindeki usul ve kuralları içine alan yönetmelik. Kısalt.: AR (O/T). [*Ing.* Army regulation].

~ zührevî hastalıklardan korunma istasyonu, *ask.* Zührevî hastalıklara karşı koruyucu tedbirlerin alınması maksadıyle, askerî tesisler veya civarda kara ordusu tarafından kurulan dispanser, sağlık bürosu veya sağlık istasyonları. [*Ing.* Army control facilities].

Ordu, öz i. Karadeniz kıyısında bir il ve merkezi olan şehir. [*Ing.* ve *Fr.* Ordu].

ordu.bozan, b. s § ❶ Fesat çıkaran. [*Ing.* Spoilsport; *Fr.* Corrupteur;] § ❷ b. i. *h.d.* Varis denilen toplar-damar hastalığının bacaklarda görülen çeşidine verilen ad. [*Ing.* Varicose veins; *Fr.* Varice des jambes].

ordu.bozanlık,-ğı, b. i. Fesat çıkarma, fesatlık. [*Ing.* ve *Fr.* Corruption].

orducu, i. *teşk. tar.* Osmanlı yönetiminde sefer zamanı kapıkulu askerleriyle birlikte İstanbul'dan yola çıkan ve yol boyunca ordunun ihtiyaçlarını sağlayan, bir kısım esnaf ve zanaatçıdan kurulu geri hizmet birliği.

☆ *Eşanl.* **ehli herif**.

Ordu dili, *dilb.* ◘ **Urdu**.

ordu.evi, b. i. Kara, deniz ve hava subay ve assubaylarının buluştukları, bir okuma ve oturma salonuyle bir kütüphanesi, bazen yemek salonu ve geçici olarak yararlanılmak üzere lojmanları bulunan lokal veya bina. [*Ing.* Officers'club; *Fr.* Cercle militaire].

ordu.gâh /ordugâh/, b. i. *ordu* + *Fars. -gâh. ask.* Askerî birliklerin dinlenmesi için genellikle düşman teması dışında bulunan bölgelerde önceden seçilmiş yerlere verilen ad. [*Ing.* Military camp; *Fr.* Camp]; ◉ **açık ~**, Harekât sırasında taktik durum ve şartlar çadır kurmaya veya oturma bölgelerinde konaklamaya elverisli olmadığı zaman, mevsime göre açıkta konma. [*Ing.* ve *Fr.* Bivouac]; ◉ **askerî ~**, *ask.* ◘ **Askerî**; ◉ **çadırlı ~**, *ask.* Askerî birliklerin çeşitli çadırlar kullanılarak, geceyi açık arazide geçirmek için kurdukları ordugâh. [*Fr.* Camp de tentes]; ◉ **köy ~ı**, *ask.* Eskiden harekât sırasında bir yerleşme bölgesinde bulunan birliklerin evler, samanlıklar v.b. den yararlanarak kurduğu ordugâh türüne verilen ad; ◉ **seyyar ~**, Eskiden harekât sırasında düşmanı gözetlemek veya taciz etmekle görevli birlikler tarafından çok kısa bir süre için kurulan ordugâhlara verilen ad; ◉ **tahkimli ~**, *ask.* XIX. yüzyılın sonundan itibaren, bir yönü veya bir gediği kapamak için meydana getirilmiş tahkimli bir mevki ile bu mevkiyi destekleyen ve sürekli olarak görev yapmak amacıyle kurulmuş olan *(münferit istihkâmlar gibi)* tahkimli yerlerin tümüne birden verilen ad.

ordukent, I. *sosy.* Moğollar ve Türklerde göçebe ve yukarı göçebe devletlerde ordu karargâhından ibaret olan baskent. [*Ing.* Capital of Nomads; *Fr.* Capitale des nomades].

Oregon, öz. i. *coğr.* A.B.D.'nin kuzeybatısında Büyük Okyanus kıyısında eyalet. Yüzölçümü: 251.181 km²; merkezi: *Salem*'dir. [*Ing.* ve *Fr* Oregon].

oreksijenik, i. *tıp.* İstah açıcı, iştah arttırıcı. [*Ing.* Orexigenic].

oreo-, i. *Yun. oros*, dağ'dan alınan ve birçok kelimenin bilesimine giren unsur. [*Ing.* Oreo; *Fr.* Oréo].

oreobliton, i. *Lat. bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Ispanakgiller *(Chenopodiacsae)* familyasından, odunsu bitki; çiçekleri yaprakların koltuğundan tek tek çıkar; Cezayir'de yetişir. [*Lat.* Oreobliton *thesioides*].

oreodon, i. *Lat. zool. Oreodontidae* familyasından, Kuzey Amerika oligosseninde fosil olarak bulunan toynaklı memeli hayvan. *(Oreodon'un diş düzeni tam, göz çukurları gömük, ayakları beş ve dört parmaklıdır). (Lat.* ve *Ing. Oreodon = Merycoidodon; Fr.* Oreodon].

oreomisin, i. *tıp.* Birçok hastalıklara karşı kullanılan antibiyotik bir ilâç. [*Ing.* Oreomycin].

orevuar, i. *Fr. au revoir.* «*Yine görüşelim*» anlamlı selâm sözü.

orfeon, i. *Fr. orphéon. müz.* (a) Şarkı öğretmeni ve yayımı için erkek seslerinden meydana gelmiş müzik topluluğu; (b) Telli ve klâvyeli bir müzik âleti. Dönen bir çarkın tellere sürtünmesiyle ses verir. [*Ing.* Orphéon].

orfizm, i. *Fr. orphisme. san.* Guillaume Apollinaire'in *Peintres Cubistes (Kübist Ressamlar) /1912/* adlı kitabında bir akıma verdiği ad. *(Başlıca temsilcisi Robert Delaunay bu akıma göre, biçimlerle renklerin, gerçekteki biçim ve renklere bağlı olmayan bir anlatım gücü vardır.* [*Ing.* Orphism].

org, i. *Fr. orgue* < *Yun. organon, âlet* > kilise, *Lat.organum.* Müzik tarihinde çok önemli rol oynayan nefesli ve klavyeli çalgı. [*Ing.* Organ]; ◘ *ŞEKİL: 415.*– **ORG**; ◉ **bazalt ~** u, *jeol.* Yapışık bazalt prizmaları demeti. *(Bazalt orgları, akışın dış yüzeyine düşeydir. Bazalt orglarının, soğuma döneminde konveksiyon hareketleri sonucunda oluştuğu sanılır. Başlıca bazalt orgları: Murat, Bort, Estreys, Devlet kaldırımı, Irlanda v.b.)* [*Ing.* Basaltic organ; *Fr.* Orgue basaltique]; ◉ **su ~** u, *müz.* İçindeki hava su basıncıyle sıkıştırılan eski org. *(M. Ö. III. yüzyıl).* [*Ing.* Hydraulic organ; *Fr.* Orgue hydraulique].

~ bağlamak, *müz.* Telli ve tuslu bir çalgıya küçük bir org bağlayarak ikisinin tek klavyeden çalınmasını sağlamak.

~ noktası *(taç)*, Ölçüyü bir nota üstünde askıda bırakan ve bu sürenin isteğe göre uzayacağını belirten duraklama işareti. *(Org noktası uzatılarak notanın üstüne veya yerleştirilen işaretiyle gösterilir).* [*Ing.* Organ point; *Fr.* Point d'orgue].

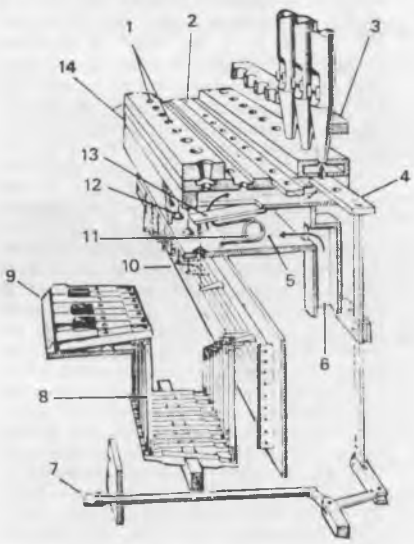

ŞEKİL: 415.– **ORG ŞEMASI**. 1. Boru ayaklarının oturduğu delikler. 2. Yalancı register. 3. Yalancı somya. 4. Hareketli register. 5. Somya tabanı. 6. Havayla besleme. 7. Register. 8. Tuş hareketini supapa ileten ağaç çubuklar. 9. Tuşlar. 10. Abreje ve supap kumandaları. 11. Supap yayı. 12. Küçük deri torba. 13. Supap. 14. Tabla.

---

organ, i. *Fr. organe* < *Yun. organon*, âlet, çalgı + vücut organı'ndan *Lat. organum.* § ❶ Canlı bir vücudun, belirli bir görev yapan ve sınırları kesin olarak tespit edilmiş kısmı: *Sindirim organları, solunum organları.* [*Ing.* Organ]; § ❷ *(Geniş anl.)* Bir görüşü benimseyen, savunan, temsil eden gazete veya dergi: *Muhalefetin yayın organı.* [*Ing.* Organ]; § ❸ Bir eylemi, bir görevi yerine getirmekle yükümlü kurulus, teşkilât: *Partinin ana organı, merkez yürütme kuruludur.* [*Ing.* Organ]; § ❹ *elek.* Bir ölçü âletinin hareketli parçası. [*Ing.* Organ]; § ❺ *huk.* Tüzel kisinin fonksiyonlarını kanuna veya tüzel kişinin tüzüğüne göre yerine getirmek üzere tayin edilen kişi veya kişiler topluluğu. [*Ing.* Instrument]; ◉ **adventif ~ lar**, *bot.* Bitkilerde, çoğunlukla yaralanmış bir yerinden çıkan, normal va yerinde oluşmayan organlar. [*Ing.* Adventive organs; *Fr.* Organes adventifs]; ◉ ◉ **aperiyodik ~**, *elek.* Salınım yapmadan çalışma durumuna geçen hareketli organ. [*Ing.* Aperiodic organ]; ◉ **atlama ~ ları**, *zool. (Böceklerde)* Atlamaya, sıçramaya

yarayan organ; ◉ **benzeş ~lar,** *anat.* ◘ **Benzeş;** ◉ **beş duyu ~ı,** *anat.* ◘ **Beş**[1]; ◉ **Bidder ~ı,** *zool.* Kara kurbağasının ilkel eşey organı. *(Erkekte erbezinin üstündedir).* [*Ing.* Organ of Bidder; *Fr.* Organe de Bidder]; ◉ **Bojanus ~ı,** *zool.* Yassı-solungaçlıların boşaltma organı. [*Ing.* Organ of Bojanus; *Fr.* Organe de Bojanus]; ◉ **bölüt ~ları,** *zool.* ◘ **Bölüt;** ◉ **cemiyet ~ları,** *huk.* ◘ **Cemiyet;** ◉ **cinsel ~lar,** *anat.* ◘ **Cinsel;** ◉ **CORTİ ~ı,** *zool.* İtalyan anatomi bilgini. M.A. Corti'ye adanan ve iç kulağın salyangoz kanalı içinde bulunan, işitme kıllarını taşıyan bölgesi. [*ing.* Organ of corti; *Fr.* Organe de corti]; ◉ **çatal ~,** *bot.* ◘ **Çatal;** ◉ **çift ~lar,** *anat.* ◘ **Çift;** ◉ **denge ~ı,** *fizyol.* ◘ **Denge;** ◉ **duygu ~ları,** *biy.* ◘ **Duygu;** ◉ **elektrik ~ı,** *zool.* ◘ **Elektrik;** ◉ **ergin ~ları,** ◘ **Ergin**[1]; ◉ **erkeklik ~ı,** *zool.* ve *anat.* ◘ **Erkeklik;** ◉ **eşey ~ı,** *biy.* ◘ **Eşey;** ◉ **hareketli ~,** *elek.* Bir ölçü âletinde, sapmaları gözlemlenerek okuma yapılan hareketli parça; ◉ **homolog ~,** *anat.* ◘ **Homolog;** ◉ **icra ~ları,** *huk.* ◘ **İcra;** ◉ **iç ~,** *anat.* ◘ **içorgan;** ◉ **integral ~ı,** *sibern.* ◘ **integral;** ◉ **işitme ~ı,** *zool.* ve *anat.* ◘ **İşitme;** ◉ **kaynaşık ~lar,** *biy.* ◘ **Kaynaşık;** ◉ **kaza ~ı,** ◘ **Kaza**[2]; ◉ **konuşma ~ları,** ◘ **Konuşma;** ◉ **kardotonal ~lar,** *zool.* ◘ **Kardotonal;** ◉ **lenf ~ı,** *zool.* ◘ **Lenf;** ◉ **ses çıkarma ~ı,** *zool.* Hayvanlarda ses meydana getirmeye yarayan ve çeşitli yapılarda olabilen organlar, larinks, sirinks v.b. [*Ing.* Voice producing organ; *Fr.* Appareil phonateur]; ◉ **sindirim ~ı,** *anat.* ve *zool.* ◘ **Sindirim sistemi;** ◉ **solunum ~ı,** *anat.* ve *zool.* ◘ **Solunum sistemi;** ◉ **sönümlü periyodik ~,** *elek.* Birkaç salınımdan sonra denge konumuna giren hareketli organ; ◉ **statik ~ ,** 1. *zool.* ve *fizyol.* ◘ **Denge organı;** 2. *elek.* Düzgün manyetik alanların etkisinde kalmayacak şekilde yapılmış organ; ◉ **tat alma ~ı,** *zool.* İkincil duygu hücrelerinden meydana gelen ve sıvı halindeki maddelerin duyulmasına yarayan organlar; dil üzerinde tat alma cisimciği, böceklerde tat alma kılları v.b. [*Osm.* Uzv-u zevk; *Ing.* Taste organ, gustatory organ; *Fr.* Organe de goût]; ◉ **timpanal ~,** zool. Böceklerin birinci karın bölütü, üçüncü gövde bölütü veya birinci bacak tibyasında yerleşmiş bulunan özel işitme organı. [*Ing.* Tympanal organ; *Fr.* Organe tympanal]; ◉ **üreme ~ı,** *zool.* veya *biy.* ◘ **Üreme sistemi;** ◉ **X ~ı,** *zool.* Onayaklı kabuklularda göz sapcıklarında bulunan iç salgı bezi; büyümede ve kabuk değiştirmede önleyici etki yapar. *(Bu bezin salgıladığı önleyici hormon, aynı sapcıklarda bulunan sinüs bezinde birikir; bu sinüs bezi yumurta oluşumunda ve çevrenin rengine uyma olayında rol oynar).* [*Ing.* X organ; *Fr.* Organe x]; ◉ **Y ~ı,** *zool.* Onayaklı kabuklularda bulunan çift içsalgı bezi; bacakların yenilenmesi ve kabuk değiştirme dahil, her cesit büyüme, doğrudan doğruya bu beze bağlıdır. *(Basta bulunan bu bezlerin çıkarılması büyüme ve kabuk değiştirmenin duraklamasına yol açar; bu sebeple de bunlara «kabuk değiştirme bezleri» denir).* [*Ing.* Y organ; *Fr.* Organe y].

~ bilgisi, *bot.* ◘ **Organografi.**

~ bölünmesi, *patol.* ◘ **Bölünme.**

~ düşüklüğü, *patol.* ◘ **Düşüklük.**

~ merkezleri, *biy.* ◘ **Merkez.**

~ nakli, *tıp.* Hastalanarak veya yararlanarak çalışma gücünü kaybetmiş doku ve organların, aynı kimseden veya başkasından alınan sağlam eşleriyle yenilenmesi. [*Ing.* Graft; *Fr.* Greffe, transplantation d'organe]. ☆ *Eşanl.* **transplantasyon.**

~ reddi, *tıp.* Organ nakillerinde verici ile alıcı arasında doku uyuşmazlığı sebebiyle vericiden alınan organın alıcının organizması tarafından atılması. [*Fr.* Rejet de la greffe].

~ sistemleri, *zool.* Çok hücreli hayvanlarda dokuların meydana getirdiği organların, görevlerine göre meydana getirdikleri sistemler. [*Ing.* Organ systems; *Fr.* Systèmes des organes].

organ.bilim, b. i. *anat.* Canlı yaratıkların organlarını betimleyen bilim dalı. [*Ing.* Organology; *Fr.* Organologie]. ☆ *Eşanl.* **organoloji.**

organ.bilimsel, b. s. Organbilimle ilgili olan. [*ing.* Organological; *Fr.* Organologique]. ☆ *Eşanl.* **organolojik.**

organcı*, i. ve s. § ❶ *fels.* Organcılığı benimseyen ve savunan. (Y. Delage, hayatı ve evrimi *«etkinlik şartı değil de, son belirlemenin temel unsuru olan etkili ve zorunlu çevre güçlerinin çabasıyle»* açıklamaya çalışan düşünürleri organcılar diye adlandırır. Y. Delage'a göre, Descartes Bichat, Cl. Bernard ve özellikle W. Roux *organcıdır).* [*ing.* Organicist; *Fr.* Organiciste].

organcılık,-ğı, i. § ❶ *tıp.* Her hastalığın bir organ bozukluğundan ileri geldiğini savunan ve bundan ötürü hastalıkların incelenmesinde patolojik anatomiye büyük yer ayıran doktrin. [*ing.* Organicism; *Fr.* Organicisme]. § ❷ *fels.* Hayatın organlara dayanan bir oluş sonucundan başka bir şey olmadığına inanan doktrin. *(Organcılık hayat görevlerinde ruhun veya herhangi bir dirimsel ilkenin etkisini kabul etmez).* [*Osm.* Uzvaniye; *ing.* Organicism; *Fr.* Organicisme]; § ❸ *sosy.* Toplumları, canlı organizmalara benzeten doktrin. [*Ing.* Organicism; *Fr.* Organicisme].

☆ *Eşanl.* **organisizm, örgencilik.**

organdi, i. *Fr.* Özel bir yöntemle sağlamlaştırılmış pek ince ve pek parlak muslin. [*Ing.* Organdi(e)].

organigram, i. *Fr. organigramme.* Karmaşık bir teşkilâtın *(işletme, topluluk v.b.)* çeşitli elemanlarını ve bunların karşılıklı ilişkilerini gösteren yapı grafiği: *Organigram her servisin yerini ve sorumluluğunu gösterir.* [*Ing.* Organigram].

organik, i. *Fr. organique.* Organlarla ilgili olan, organizmaya ait olan. [*Osm.* Uzvî; *Ing.* Organic]; ☆ *Eşanl.* **örgensel;** ◉ **Buffon ~ molekülleri,** *biy.* Ölümsüz ve evrensel cisimcikler; Buffon'a göre bunların geçici birleşmeleri sonucunda canlı varlıklar oluşur. [*Ing.* Organic molecules of Buffon; *Fr.* Molécules organiques de Buffon]; ◉ **koniklerin ~ tanımı,** *mat.* Koniklerin Newton tarafından ortaya atılan ve sabit büyüklükte iki açıyı, ikikenar sabit bir doğru üzerinde çakıştığı zaman öbür ikl kenar da bir konik üzerinde kesişecek şekilde karşılıklı tepeleri etrafında döndürmeye dayanan incelemesi. [*Ing.* Organic description of conics; *Fr.* Description organique des coniques].

~ cam, *camc.* ◘ **Cam**[1].

~ dengelenme, *biy.* ◘ **Dengelenme.**

~ geometri, *mat.* Eğrileri âlet yardımıyle ve kesiksiz bir hareketle çizme sanatı. [*Ing.* Organic geometry; *Fr.* Géométrie organique].

~ hastalık, *biy.* Fonksiyonel hastalık karşıtı olarak organlardaki bozukluktan ileri gelen hastalık. [*Ing.* Organic disease; *Fr.* Maladie organique].

~ hayat ve ~ fonksiyonlar, *biy.* İlişki fonksiyonları karşıtı olarak beslenme fonksiyonları. [*Ing.* Organic life, organic functions; *Fr.* Vie organique, fonctions organiques].

~ kaya, *jeol.* Bileşimindeki unsurların büyük veya belirgin *(resif kireçtaşları, kömür, kavkı taşı, kavkılı kum, diyatomit, radyolatire, spongolit, organizmalı kireçtaşı v.b.)* kısmı canlı varlıklardan gelen tortul kayaç. [*Ing.* Organic rock; *Fr.* Roche organique].

~ kil, *trm.* Organik kapsamı yüksek kil. [*Ing.* Organic clay].

~ kimya, *kim.* Kimyanın iki bölümünden, karbon bileşiklerinin incelenmesini konu alanı, öbür bölüm inorganik kimyadır. [*Ing.* Organic chemistry; *Fr.* Chimie organique].

~ madde, *biy.* Doğal olarak bulunmayıp organizmada metabolizma sırasında meydana gelen maddeler. [*Ing.* Organic substance; *Fr.* Matière organique].

~ mineralleşme, *biyokim.* ◘ **Mineralleşme.**

~ silt, *trm.* Organik kapsamı yüksek silt. [*Ing.* Organic silt].

~ toprak, *trm.* Su seven bitkilerin bataklık sahalarda kimyasal olarak ayrışan kalıntılarının birikmesiyle meydana gelen % 20 veya daha fazlasını turba, mak gibi organik maddelerin oluşturduğu topraklar. [*Ing.* Organic soil].

organisizm, i. *Fr. organicisme.* ◘ **Organcılık.**

organist, i. *Fr. organiste.* ◘ **Orgcu.**

organit,-tl, i. *Fr. organite. sit.* Hücreyi meydana getiren elemanların her biri: *Çekirdek, santrozom, mitokondriler v.b. birer organittir.* [*Ing.* Organite].

organizasyon, i. *Fr. organisation.* § ❶ Düzenlemek, hazırlamak eylemi, düzenleme; § ❷ Devlet, idare, toplum v.b.'nin düzenleniş tarzı; § ❸ Düzenli bir grup üyelerinin tümü; § ❹ Teşkilât, örgüt. [*ing.* Organization].

organizatör,-rü, i. *Fr. organisateur,-trice.* § ❶ Organize eden, düzenleyen kimse, düzenleyici. [*Osm.* Mürettip; *Ing.* Organizer]; § ❷ *biy.* Gastrula'da blastoporun üst dudağının orta ve iç deri kısmını anlatmak için *Spemann*'ın kullandığı terim (1921); § ❸ *zool.* Embriyonun bir bölgesi olup meydana getirdiği uyartı ile embriyonun diğer bölgelerinin belirli yönlerde gelişmesini sağlar.

organize, s. *Fr. organisé,-ée.* Örgütlenmiş. [*ing.* Organized].

~ etmek, Faaliyete geçirmek için birleştirmek ve ayarlamak, örgütlemek. [*Osm.* Teşkilâtlandırmak; *Ing.* To organize; *Fr.* Organiser].

organizin, i. *Fr. organisine. biy.* Embriyonun gelişimi sırasında *«organizatör»* ün yaydığı sanılan etkin madde. [*Ing.* Organisine].

organizma /organiz:ma/, i. *Fr. organisme* < *Yun. biy.* § ❶ Canlı bir varlığı meydana getiren organların tümü: *İnsan oganizması.* [*Osm.* Uzviyet; *Ing.* Organism; *Fr.* Organisme]. § ❷ Ayrı ayrı görevleri olan organlar tarafından hayatsal olaylarını devam ettirebilen herhangi bir canlı varlık, hayvan veya bitki: *Tek hücreli organizma.* [*Osm.* Uzviyet; *ing.* Organism; *Fr.* Organisme]; ◉ **aerobik ~,** *zool.* ◘ **Aerobik;** ◉ **anaerob ~,** *biy.* ◘ Anaerob; ◉ **mozaik ~,** *genet.* ◘ **Mozaik.**

organlaşma, i. Gelişmekte olan bir canlının içinde organların oluşması, organların gelişmesi veya büyümesi. [*Osm.* Taazzuv, taazzî; *ing.* Organogenesis; *Fr.* Organogenèse].

☆ *Eşanl.* **organojenez, uzuvlaşma.**

organlaşmak, nsz. f. *biy. (Canlılar hk.)* Organlar peyda etmek. [*Osm.* Taazzi etmek; *Ing.* To organize].

organlaşmış, s. Organlaşmak eylemine konu olmuş. [*Osm.* Müteazzıv; *Ing.* Organized; *Fr.* Organisé].

organlaştırmak*, (-I), f. *fels.* Organ haline getirmek, parçaları bir araya getirerek düzgün iş görecek bir bütün meydana getirmek. [*Osm.* Tertibe sokmak, teşkilâtlandırmak; *ing.* To organize; *Fr.* Organiser].

organo.alüminyum, b. i. *kim.* Alüminyum'un organik bileşiği.

organoametalik, s. ve i. Bir ametale bağlı karbon kökü bulunan kimyasal bileşikler için kullanılır. [*ing.* Organometalloidic; *Fr.* Organométalloïdique].

organociva, i. *kim.* Bileşiminde civa bulunan ve genel formülü HgR_2 olan organometalik bileşik; burada R bir alkoyl kökünü gösterir. *(Bu türevler özellikle suya ve havaya karşı çok kararlıdır).* [*ing.* Organomercuric; *Fr.* Organomercurique].

organoçinko, i. *kim.* Çinkodan türeyen organometalik bileşik. [*ing.* Organozinc; *Fr.* Organozincique].

organografi, I. *Fr. organographie.* § ❶ *bot.* Bitki veya hayvan organlarının dış ve iç yapılarını, ödevlerini inceleyen morfoloji dalı.

[*Ing.* Organography]. ☆ *Eşanl.* **organbilim**; § ❷ *tıp.* (a) Canlı bir vücut organlarının tanımlanması; (b) Vücut organlarının radyografik incelenmesi. [*Ing.* Organography].

organografizm, i. *Fr. organographisme. tıp.* Muayene edilen organın sınırlarını deri üzerinde çizilen çizgilerle göstermekten ibaret tıbbî muayene usulü; bu sınırlar, dinleme, vuruş ve elle yoklama suretiyle tespit edilir. [*Ing.* Organographism].

organoid, i. *Fr. organoïde. tıp.* Organ şeklinde. [*Ing.* Organoid].

organojel, i. *Fr. organogel.* Bir organesol'ün pıhtılaşmasıyla elde edilen jel. [*Ing.* Organogel].

organojen, s. *Fr. organogène. jeol.* Hayvansal veya bitkisel menşeli olan: *Mercanlı kireçtaşı organojen bir kayadır.* [*Ing.* Organogen].

organojenez, i. ◘ **Organlaşma.**

organo.kurşun, b. i. *kim.* Bileşiminde kurşun bulunan organometalik bileşik: *Kurşun tetraetil, bir organokurşun bileşiğidir.* [*Ing.* Organoplombic; *Fr.* Organoplombique].

organoleptik, s. *Fr. organoleptique.* § ❶ Cisimlerin duyu organlarını etkileme yeteneğine denir. [*Ing.* Organoleptic]; § ❷ Daha çok ağız yoluyle alınan maddelerin tat, koku v.b. gibi özelliklerine denir. [*Ing.* Organoleptic].

organolityum, i. *kim.* Lityum'un organik bileşiği. *(Genel formülleri RLi olan organolityum bileşikleri, organomagnezyum bileşikleriyle aynı şartlar altında, fakat magnezyumun yerine lityum getirilerek hazırlanır. Organomagnezyum tepkimelerinin çoğunu verirler, fakat ketonlarla normal olarak üçüncü alkoller meydana getirirler; buna karşılık organomagnezyum bileşikleri, indirgen rolü oynayarak bir ikincil alkol oluşturur).* [*Ing.* Organolithium; *Fr.* Organolithien].

organoloji, i. *Fr. organologie.* § ❶ *müz.* Çalgıların tarihiyle uğraşan bilim dalı. [*Ing.* Organology]. ☆ *Eşanl.* **organografi**; § ❷ ◘ **Organbilim.**

organomagnezyum, i. *kim.* Magnezyum'dan türeyen organometalik bileşik. [*Ing.* Organomagnesium; *Fr.* Organomagnésien].

organometalik, s. ve i. *Fr. organométallique. kim.* Bileşiminde, bir metale bağlı karbon kökleri bulunan kimyasal bileşikler için kullanılır. [*Ing.* Organometallic].

organon, i. *Yun. esk.* Çalgı, bir çeşit su orgu. [*Ing.* ve *Fr.* Organon].

organonomi, i. *tıp.* Organik hayat ve canlı organizmalar kanunu. [*Ing.* Organonomy].

organopati, i. *Fr. organopathie. tıp.* (a) Organik hastalık. [*Ing.* Organopathy]. (b) ◘ **Organoterapi.**

organosilisyum, i. *kim.* Organik maddelere benzeyen, fakat karbonun yerine kısmen veya tamamen silisyumun geçtiği bileşik. ◘ **Silikon.** [*Ing.* Organosilicium; *Fr.* Organosilicié].

organosol, i. *Fr. Eter*, gliserin v.b. gibi sıvı haldeki organik bir ortamda asıltı halinde bulunan koloid veya koloidal çözelti. [*Ing.* Organosol].

organoterapi, i. *Fr. organothérapie. tıp.* Hayvanlardan çıkarılan organların tedavi maksadıyla özellikle iç salgı bez hastalıklarında kullanılması. [*Ing.* Organotherapy].
☆ *Eşanl.* **opoterapi.**

organotrofik, i. *Fr. organotrophique. tıb.* Vücut organlarının beslenmesi ile ilgili. [*Ing.* Organotrophic].

organum, i. *Yun. organon* > *Lat. müz.* En eski armoni ve kontrapunto biçimlerinden biri; bir *cantus planus* teması üstünde kurulurdu. *(Ortaçağda bu kelime çeşitli anlamlar taşıdı).* [*Ing.* ve *Fr.* Organum].

organza, i. *It.* İpek veya keten iplikten dokunmuş, tülbent inceliğinde bir çeşit kolalı kumaş. [*Ing.* ve *Fr.* Organza].

orgazm, i. *Fr. orgasme* < *Yun. orgasmos. fizyol.* Fizyolojik uyarımın ve özellikle cinsel uyarımın en yüksek noktası. *(Orgazm, refleks yoluyle sağlanır; orgazm anında beli li noktalara yoğun kan hücumu, nabız hızlanması, kanbasıncının yükselmesi, bazen nefes daralması ve titreme görülür; erkekte atmık fışkırmasıyle birlikte olur. Beyin uyarılması veya boğulma da orgazma sebep olabilir).* [*Ing.* Orgasm].

orgcu, i. *müz.* Mesleği org çalmak olan sanatçı: *Kilise orgcusu.* [*Ing.* Organist; *Fr.* Organiste].

orgeneral,-li, b. i. *ask.* Aşaması en yüksek general olup asıl görevi ordu komutanlığıdır. [*Ing.* Full general; general of army, army commander; *Fr.* Général d'armée].

ori-, Kimyada, bir karmaşık bileşikte üç değerli altının bulunduğunu gösteren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Auri-].

oribromür,-rü, i. *Fr. auribromure. kim.* Genel formülü $MAuBr_4$ olan karmaşık tuzların cins adı; M, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Auribromide].
☆ *Eşanl.* **tetrabromoorat III.**

orifis, i. *trm.* Suyu ölçmek maksadıyla kullanılan ve içersinden suyun geçmesi için bir delik veya bir geçide sahip ölçme aracı. [*Ing.* ve *Fr.* Orifice].

origenes'çi, i. Origenes'in doktrinlerini benimseyen ve savunan. [*Ing.* Origenist; *Fr.* Origéniste].

origenes'çilik,-ği, i. Origenes'in doktrini ve etkisi; ölümünden sonra kurulan parti. Çömezleri tarafından belki abartılan ve Besinci Kiliseler Birliği konsilinde *(İstanbul, 553)* mahkûm edilen *Origenes*'çilik'in bellibaşlı yanılgıları Oğul'un Baba'ya, Kutsal Ruh'un Oğul'a bağımsızlığını ileri sürmek, maddenin sonsuzluğuna inanmak, cehennem acılarını inkâr etmek, maddî vücutlara ceza olarak inen ruhların daha önceden var olduğuna inanmaktır. [*Ing.* Origenism; *Fr.* Origénisme].

orijin, i. *Fr. origine.* Asıl çıkış yeri, kaynak, köken. [*Ing.* Origin].

orijinal, s. *Fr. original,-ale,-aux.* § ❶ Yalnız kendine özgü bir nitelik taşıyan. [*Ing.* Original]. ☆ *Eşanl.* **özgün**; § ❷ Aynı türden hiç bir şeye benzemeyen, bir buluş eseri olan, yeni; § ❸ *(Geniş anlamda)* Tuhaf farklı, değişik: *Orijinal bir kadın.* [*Ing.* Novel; *Fr.* Original,-ale, singulier,-ière, bizarre, excentrique]; § ❹ I. Bir örneğe göre yapılmamış olduğu gibi başkalarına da örnek olan eser. [*Ing.* ve *Fr.* Original]; § ❺ Tercümeye karsıt olarak asıl metin: *Bir tercümeyi orijinaliyle karşılaştırmak.* [*Ing.* Original; *Fr.* Original. le texte par opposition à la traduction].
~ **baskı**, *matb.* Bir kitabın ilk yapılan baskısı *(yayımı)*, bir yazarın sağlığında veya öldükten sonra aynı yayın evinde yayınlanan yazıları. [*Ing.* Original edition; *Fr.* Édition originale].
~ **gravür**, *grav.* Bir tek sanatçının tasarladığı ve yaptığı gravür. [*Ing.* Original engraving; *Fr.* Gravure originale].

orijinalite, i. *Fr. originalité.* Orijinallik, nitelikleri bakımından benzerlerinden değişik ve ayrı olma. [*Ing.* Originality].
☆ *Eşanl.* **özgünlük.**

orijinallik, i. Orijinal olma hali. [*Ing.* Originality; *Fr.* Originalité].

orik, s. *Fr. aurique* < *Lat. aurum*, altın. § ❶ Üç değerli altın bileşikleri için kullanılır: *Orik klorür $AuCl_3$.* [*Ing.* Auric]; § ❷ Saf olarak elde edilmemiş $HAuO_2$ asidi için de kullanılır. [*Ing.* Auric].

oriklorür, i. *Fr. aurichlorure.* Genel formülü $MAuCl_4$ olan karmaşık tuzların cins adı; M, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Aurichloride].
☆ *Eşanl.* **tetra kloroorat III.**

oriko, i. *Fr. orico, zool.* ◘ **Kuandu.**

oril, i. *Fr. auryle. kim.* Tek değerli AuO kökü. [*Ing.* Auryl].

orin, i. *Fr aurine.* ◘ **Avrin.**

orinitrat,-tı, i. *Fr. aurinitrate. kim.* Genel formülü $MAu(No_3)_4$ olan karmaşık tuzların cins adı: *M, tek değerli bir madenin sembolüdür.* [*Ing.* Aurinitrate].
☆ *Eşanl.* **tetrasiyanoorat III.**

orinoterapi, i. *tıp.* Tedavi maksadıyla yaylalarda veya dağlık *(yüksek)* yerlerde oturma *(yaşama).* [*Ing.* Orinotherapy].

orinyasiyen, s. ve i. *Fr. aurignacien (Aurignac'tan)* Üst paleolitik devrin başlarıncındaki tarih öncesi sanayiine verilen ad. *(Bu sanayi, alt kısımları yarık, kemik mızrak uçlarıyle belirlenir. Orinyasiyen, sanat eserlerinin ilk ortaya çıktığı dönemdir. Gravetyen'den önce gelir).* [*Ing.* Aurignacian].

orisiyanür,-rü, i. *Fr. auricyanure. kim.* Genel formülü $MAu(CN)_4$ olan karmaşık tuzların cins adı; M, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Auricyanide].
☆ *Eşanl.* **tetrasiyanoorat III.**

oriskalp, i. *Fr. auriscalpe* < *Lat. auris*, kulak + *scalpere*, kazımak. Kulak içindeki kirl veya buraya kaçmış yabancı maddeleri çıkarmaya yarayan kaşıkçık. [*Ing.* Auriscalpium].

orisülfat, i. *Fr. aurisulfate. kim.* Genel formülü $MAu(SO_4)_2$ olan karmaşık tuzların cins adı; M, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Aurisulfate].
☆ *Eşanl.* **disülfatoorat III.**

oritler, ç. i. *Fr. aurides. min.* Altın ve altın bileşiklerini kapsayan mineral grupu. [*Ing.* Aurides].

oriyantalist, i. ve s. *Fr. orientaliste.* ◘ **Şarkiyatçı.**

oriyantit,-ti, i. *Fr. orientite. min.* Hidratlı doğal manganez silikat. [*Ing.* Orientite].

oriliyodür,-rü, i. *Fr. auriiodure. kim.* Genel formülü $MAuI_4$ olan karmaşık tuzların cins adı, M, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Auriiodide].
☆ *Eşanl.* **tetraiyodoorat III.**

Oriyon, öz. i. *astr. Lat. orion.* Ekvator bölgesinde takımyıldız. Çıplak gözle bakıldığında, dört tanesi bir dörtgen meydana getiren, öbür üçü de bu dörtgen içinde eğik bir çizgi üzerinde sıralanmış yedi yıldız halinde görülür. Bu son üç yıldız *Oriyon Kuşağı* adıyle tanınır. Yedi yıldızdan kuzeydoğudaki a yıldızının kadiri 0, 1 ile 1, 2 arasında değişir; güneybatıdaki ß ise 0,3 kadirdendir. *İkizlerevi* denen a yıldızı kırmızımsı ışık yayar.Rigel adı verilen ß yıldızının ışığı ise beyazdır. [*Osm.* Cebbâr, elcebbâr; *Lat. Orion (= Ori); Ing.* ve *Fr.* Orion]. ◘ *ŞEKİL: 518.*— **TAKIMYILDIZLAR I.**
~ **yağmuru**, *astr.* Saçılma noktası oriyon takımına rastlayan ve her yıl 20 Ekim tarihinde görülen bir akanyıldız yağmuru. [*Ing.* Orionids; *Fr.* Orionides].

orkesografi, i. *Fr. orchésographie.* Dans hareketlerini düzenleme ve sahneye uygulama sanatı. [*Ing.* Orchesography].

orkestra /orkest:ra/, i. *(Yun. orkheisthai, dansetmek'ten orkhestra* > *Lat. orchestra).* § ❶ *İlkçağ.* Yunanlılarda tiyatro seyircileri ile sahneyi ayıran bölüm. *(Koro burada bulunan thymele adlı bir Dionysos sunağının çevresinde hareket ederdi; daire biçiminde olan thymele sahneden daha alçaktı).* [*Ing.* Orchestra; *Fr.* Orchestre]; § ❷ Romalılarda tiyatronun aynı bölümü; yarım daire biçimindeydi. [*Ing.* Orchestra; *Fr.* Orchestre]; § ❸ Çağdaş tiyatroda sahne ile halk arasında bulunan, çalgıcıların yer aldığı boşluk. [*Ing.* Orchestra; *Fr.* Orchestre]; § ❹ Solocular için yazılmamış bir müzik eserini seslendiren çalgıcıların tümü. [*Ing.* Orchestra; *Fr.* Orchestre]; § ❺ Bazı tiyatroların birinci katında sahne veya perdeye en yakın koltuklara verilen ad. [*Ing.* Orchestra; *Fr.* Orchestre].
~ **şefi**, *müz.* Orkestra veya koro yönetmeni. [*Ing.* Conductor; *Fr.* Chef d'orchestre].

orkestralama, i. § ❶ Bir çalgı topluluğu için yazılmış parçanın notalarını, çalgıların tını farklarını gözönünde tutarak, bu topluluğu meydana getiren çalgılar arasında paylaştırma sanatı. [*Ing.* ve *Fr.* Orchestration]; § ❷ Bir orkestradaki değişik partilerin bileşimi. [*Ing.* ve *Fr.* Orchestration].

orkestralamak (-l), f. Bir müziği orkestraya göre düzenlemek: *Bir partisyonu orkestralamak.* [*Ing.* To orchestrate, to score; *Fr.* Orchestrer].

orkestralayan, s. *müz.* Bir besteyi orkestrada sazlara üleştiren müzikçi. [*Ing.* Orchestrator, orchestrater; *Fr.* Orchestrateur].
☆ *Eşanl.* **orkestratör.**

orkestrasyon, i. *Fr. orchestration. müz.* ◘ **Orkestralama.**

orki, *Yun. orkhis, orkhidos,* erbezi'nden alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Orchi-, orchido].

orkide, i. *Fr. orchidée. bot.* ve *bahç.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Salepgiller *(Orchidaceae)* familyasından, çiçeklerinin güzelliğinden dolayı camekânlarda yetiştirilen, birtakım bitkilerin ortak adı. Türkiye'de yetişen orkidelerin hepsi *Monandrae* alt familyasındadır. Toprakta yaşarlar. Büyük bir kısmı yumrulu, az bir kısmı rizomludur. Klorofilsiz olan türler de vardır. Yumrulu orkidelerin toprak altında iki yumrusu bulunur, bunlardan birinden *(ana yumru)* o senenin gövdesi sürmüştür; diğeri ise henüz gençtir *(hemşire yumru)*, bu yumrudan ancak ertesi sene bir gövde meydana gelecektir. [*Ing.* Orchid] . ◘ *LEVHA 99.*— ve *100.*— **ORKİDELER.**

orkidektomi, i. *Fr. orchidectomie. cerr.* Bir veya iki erbezinin kesilip çıkarılması. [*Ing.* Orchidectomy].

orkidopeksi, i. *Fr. orchidopexie. cerr.* Erbezini, erbezi torbasına tespit etmek için yapılan amellyat. *(Sadece yerinde olmayan erbezine yapılır).* [*Ing.* Orchidopexy].

orkidoterapi, i. *Fr. orchidothérapie. tıp.* Erbezi özütüyle yapılan tedavi. *(Opoterapi şekillerinin ilkidir).*

orkidotomi, i. *Fr. orchidotomie. cerr.* Erbezinin cerrahî usulle kesilip çıkarılması. [*Ing.* Orchidotomy].

orkinos /orki:nos/, i. *Yun. zool.* ◘ **Tonbalığı**; ◉ **kızıl** ~, *zool.* ◘ **Kızılorkinos**; ◉ **yazılı** ~, *zool.* ◘ **Yazılıorkinos.**

orkit,-ti, i. *Fr. orchite, patol.* Erbezlerinin şişerek iltihaplanması. *Orkit en çok kabakulak komplikasyonu olarak belirir. Kabakulak orkiti özellikle genç erişkinlerde korkulu bir hastalıktır ve kesin dinlenmeyi gerektirir. Frengi orkiti, günümüzde seyrek görülür. Tüberküloz ve belsoğukluğuna gelince, bunlar erbezini değil, erbeziüstünü etkilediği için, tüberküloz veya belsoğukluğu orkitinden söz etmek yersizdir).* [*Ing.* Orchitis].

orkiyalji, i. *Fr. orchialgie. patol.* Erbezi ağrısı. [*Ing.* Orchialgia].

orkoz, i. *den.* İstanbul boğazından Marmara yönüne olan doğal akıntının Lodos rüzgârı etkisiyle ters yöne dönmüş durumu.
☆ *Eşanl.* **orkoz suyu.**

orlaya, i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Meydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından, beyaz veya pembeçiçekli, çengel dikenli küçük otsu bitki *(20-40 sm.)* [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Orlaya].

orleans, i. *ing.* ingiltere'den çıkmış olan hafif düz ve parlak, yünlü pamuklu kumaş.

orleans'cı, i. *Fr. orléaniste.* § ● Orléans ailesi prenslerinden yana olan kimse. [*ing.* Orleanist]. § ❷ s. Orléans'cılık ile ilgili: *Orleans'cı parti.* [*Ing.* Orleanist].

orléans'cılık,-ğı, i. *Fr. orléanisme.* § ❶ Fransa tahtına Orléans ailesinden bir prensin çıkmasını isteyenlerin görüşü. [*ing.* Orleanism]; § ❷ *(geniş anl.)* Halkoyuna dayanan ve kurulu düzeni değiştirmeksizin iktisadî gelişmeyi amaç edinen mesrutî bir monarşiden yana olanların siyasî tutumu. [*Ing.* Orleanism; *Fr.* Orléanisme].

orlon, i. Poliakrilonitrilden yapılmış sentetik elyaf, görünüşü ve ele gelişi ipeğe benzer; içinde hava boşlukları olduğu için ısıyı çok iyi yalıtır. [*Ing.* ve *Fr.* Orlon].

orman, i. Ağaçlarla ve en çoğu kerestelik ağaçlarla kaplı ganiş alan; bu ağaçların tümü: *Orman bekçisi.* [*Ing.* Forest; *Fr.* Forêt]; ◉ **bakır** ~, *biyocoğr.* ◘ **Bakır**; ◉ **balta girmemiş** ~, ◘ **Balta**; ◉ **çam** ~ ı, *coğr.* ◘ **Çam**; ◉ **galeri** ~ ları, *coğr.* ◘ **Galeri**; ◉ **gölgecil** ~, ◘ **Gölgecil**; ◉ **ikincil** ~, *biyocoğr.* ◘ **İkincil**; ◉ **kesimlik** ~, ◘ **Kesimlik**; ◉ **millî** ~, *huk.* ◘ **Millî**; ◉ **muson** ~ı, *coğr.* ◘ **Muson.**
~ açma, Tarla yapmak veya yerleşme yeri durumuna getirmek için ormanı köklevip açma işi. [*Ing.* Deforestation; *Fr.* Déforestation].
~ **alanı**, *coğr.* Orman içinde ağacları seyrekleşmiş, veya seyrekleştirilmiş bölüm. Buna sadece alan da denir. [*Ing.* Glade; *Fr.* Clairière].
~ **altlığı**, *trm.* Ormanlarda az veya çok katı bir organik madde tabakası.
~ **asması**, *bot.* ◘ **Asma.**
~ **at kuyruğu**, *bot.* ◘ **At kuyruğu.**
~ **botaniği**, *bot.* ◘ **Botanik.**
~ **çileği**, *bot.* ◘ **Çilek.**
~ **enkazı**, *trm.* Dallar, ağaç kabukları, ağacın tepe kısımları, şekilsiz kütükler ve taşınma sırasında kırılmış veya köklerinden çıkmış ağaçlar.
~ **fitopatolojisi**, bot. ◘ **Fitopatoloji.**
~ **gibi**, *dey.* Saç, kaş v.b. gürlüğünü anlatmak için söylenir.
~ **gülü**, *bot.* ◘ **Ormangülü.**
~ **horozu**, *zool.* ◘ **Horoz.**
~ **işletmesi**, *orm.* ◘ **İşletme.**
~ **(dağ) kanunu**, *dey.* ◘ **Kanun.**
~ **kebabı**, *mutf.* ◘ **Kebap.**
~ **kibarı**, *h. d. dey.* ◘ **Ayı.**
~ **kumrusu**, *zool.* ◘ **Kumru.**
~ **otlağı**, *coğr.* Ormanlarda davarların bu arada keçinin otladığı, yayıldığı yer. *(Böyle yerlerde keçiler, taze, körpe ağaç filizlerini kemirirler ve ormanın gelişmesine engel olurlar).* [*Ing.* «Forest» glade; *Fr.* Paisson].
~ **öteğeni**, *zool.* ◘ **Orman öteğeni.**
~ **sarmaşığı**, *bot.* ◘ **Orman sarmaşığı.**
~ **sıçanı**, *zool.* ◘ **Ormansıçanı.**
~ **sınırı**, *coğr.* Orman olarak görülen bitki örtüsünün soğuk veya kuraklık yüzünden daha ileri sokulamadığı yer. [*Ing.* Forest line; *Fr.* Limite de la forêt].
~ **soreksi**, *zool.* ◘ **Ormansoreksi.**
~ **şeridi**, *coğr.* Toprak aşındırması tehdidi altındaki bölgelerde ve özellikle S.S.C.B.'de rüzgârın zararlı etkileriyle mücadele etmek için meydana getirilen çeşitli enlilikte ağaçlandırma kuşağı.
~ **taban örtüsü**, *trm.* Yeni dökülmüş ve henüz parçalanma emareleri göstermeyen yapraklar ve diğer orman döküntüleri.
~ **taşlamak**, Dolaşık yollardan, birinin düşüncesini yoklamak. Bir kimsenin düşüncesini dolaylı olarak öğrenmeye çalışmak, fikrini yoklamak. [*Ing.* To try to find out one's thoughts in a roundabout way].
~ **tavuğugiller**, *zool.* ◘ **Ormantavuğugiller.**
~ **tırmaşıkkuşu**, *zool.* ◘ **Ormantırmaşıkkuşu.**

orman.asması, b. i. *bot.* ◘ **Asma.**

ormancı, I. § ● Orman işlerine bakan kimse; orman bekçisi veya görevlisi. [*Ing.* Forester, forest guard; *Fr.* Forestier]; § ❷ Orman mühendisi. [*Ing.* Forest engineer]
~ **delgisi**, *ağ. iş.* Çift kesici ağızlı merkezleme uçlu ve çevre kesicili, düz tabanlı delik delebilen ağaç delgi aracı.

ormancıl, s. *kuşb.* Ormanlarda yaşayan. [*Ing.* Sylvan, woodland, dwelling in woods; *Fr.* Sylvicole].

ormancılık,-ğı, I. ❶ Orman işi ile uğraşma; [*Ing.* Forestry; *Fr.* Économie forestière]; § ❷ Ormana değer verme anlayışı: *Okullarda ormancılık sevgisini aşılamalıyız;* § ❸ Ormanların yetiştirilmesi ve bakımını konu alan bilim. [*Ing. (the science of)* forestry; *Fr.* Sylviculture, silviculture]. ◘ *ŞEKİL: 416* ve *417.* — **ORMANCILIK** I ve II.

orman.gülü, b. i. *bot.* İki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Fundagiller *(Ericaceae)*

ŞEKİL: 416.— **ORMANCILIK** I. */1 - 34 Orman/*: **1.** Patika. **2.** Bölme. **3.** Araba yolu. **4.** Orman. **5.** Çalılık *(Baltalık).* **6.** Fidanlık. **7.** Çit. **8.** Parmaklık. **9.** Fidelik. **10.** Kesimde yedeğe ayrılan yer *(Fidanlık).* **11.** Genç fidanlık *(On beş yıllık koru).* **12.** Genç ağaçların alt dallarının budandıktan sonraki hali. **(13)** Yerle beraber kesim. **14.** Çotuk *(kesilen ağacın yerde kalan kısmı). /15 - 34 kesim/:* **15.** Kereste arabası. **16.** Çalı bağı. **17.** Çalı çırpı bağı *(İnceodun demeti).* **18.** Orman işçisi. **19.** Kancalı tomruk manivelası. **20.** Çift kişilik ağaç kesme sistemi. **21.** Ağaç gövdesi. **22.** Kütük. **23.** Yıllık halka. **(24)** Kütük bağı *(demeti).* **25.** Direk. **26.** Söğüt çubuğundan yapılmış bağ. **27.** Ağaç kesici. **(28)** Ağaç kabuklarını kurutma kafesi. **29.** Ağaç kabuğu. **30.** Ağaçlara numara koyan işçibaşı. **31.** Numaralanmış ağaç. **(32)** Kızak. **33.** Korkuluk *(siper).* **34.** Vadiye kayan kütük. **35.** Korucu *(Orman bekçisi).*

familyasından, Kuzey Yarım küresinde yetişen 600 den fazla tür, çeşitli varyete ve formları bulunan, kışın yaprağını döken veya herdem yeşil, çalı, ağaçlık, seyrek olarak da ağaç halini alan bir süs bitkisi cinsi. Yapraklar tam, oblong-lanseolat olup sürgünlere dizilişi almaçlıdır. Çiçek sapları ve yapraklarında yağ bezeleri vardır. Hafif zigomorf çiçekler çoğunlukla terminal durumlu bileşik salkım durumunda bazen de teker teker bulunur. Meyva lokulisit kapsüldür. Türkiye'de Karadeniz sahillerinde yetişen 5 türü bulunur; **Kafkas orman gülü, mor çiçekli orman gülü, sarı çiçekli orman gülü,** *R.simirnowi, R.ungernii.* [*Lat., ing.* ve *Fr. Rhododendron*]. ☆ *Eşanl.* **komar, ağu**; ◉ **kafkas** ~, *bot.* Kafkasya ve Kuzeydoğu Anadolu'da yetişen, kışın yaprağını dökmeyen, çalı halinde bir orman gülü türü. Yapraklar kısa saplı, derimsi, alt yüzleri pas renkli tüylerle kaplıdır. Çiçekler sarımsı beyaz renkli ve bileşik salkım durumundadır. [*Lat. R. caucasicum*]. ☆ *Eşanl.* **kafkasya komarı**; ◉ **mor çiçekli** ~, *bot.* Kafkasya, Lübnan, Ispanya ve Türkiye'de Kuzey Anadolu'nun nemli ormanlarında yetişen, 3-4 m. ye ulaşan çalı halinde bir orman gülü türü. Yapraklar almaşık dizilişli, kısa saplı, derimsi, mızrak veya uzunca-oval şekilli ve herdem yeşildir. Çiçekler açık erguvani veya menekşe renginde olup bol çiçekli bileşik salkım durumunda bulunur. Arıların bu çiçeklerden aldıkları usare ile yaptıkları bal, bitkinin taşıdığı glikozidlerden dolayı zehirlidir ve *deli bal* adı ile tanınır. Yaprakları *(Folium Rhododendri)* narkotik ve romatizma ağrılarını geçirici olarak infuzyon veya dekoksiyon şeklinde kullanılır. Çiçek *(Flores Rhododendri)* ve yapraklarından, erikolin ve andromedotoksin adı verilen 2 glikozid elde edilmiştir. [*Lat. R.ponticum*]; ◉ **sarı çiçekli** ~, *bot.* Anayurdu Kafkasya ile Küçük Asya olan, Türkiye'de de Karadeniz sahilleri boyunca yetişen, 3-4 m. ye kadar boylanabilen sık dallı, kışın yaprağını döken bir orman gülü türü. Yapraklar çoğunlukla geniş, mızrak sekilli, her iki yüzü tüylüdür. Çiçekleri sarı renkli ve keskin kokuludur. Makbul bir süs bitkisi olup kültüre alınmıştır. [*Lat. R. luteum* = R.flavum = Azalea pontica]. ☆ *Eşanl.* **zifin**.

orman.horozu, b. İ. *zool.* Tavuksular *(Galliformes)* takımının Orman tavuğugiller *(Tetraonidae)* familyasından bir türü. Uzunluğu 100-110 sm. Avrupa'da ve Asya'da yaşar, ormanlara zarar verir. Yenir. [*Lat. Tetrao urogallus; ing.* Capercaillie, cock of the wood; *Fr.* Tétras urogalle, coq de bruyère, grand tétras].
☆ *Eşanl.* **çalı horozu**.

ormanlaşmak, nsz. f. Ormanlık hale gelmek, orman haline gelmek.

ormanlaştırma, İ. Orman örtüsü tükenmiş olan araziyi yeniden orman haline getirme. [*ing.* ve *Fr.* **Afforestation**].
☆ *Eşanl.* **ağaçlandırma**.

ormanlık,-ğı, s. Ormanı çok olan veya orman gibi olan *(yer): Karadeniz kıyıları baştan başa ormanlıktır.* [*Ing.* **Thickly wooded, covered with trees, woodland**; *Fr.* **Boisé, -ée**].

orman.öteğeni, b. İ. *zool.* Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının Öteğengiller *(Sylviidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 13 sm. Sırtı yesil, karnı beyazdır. Avrupa'da ova ve ormanlarda yaşar. [*Lat. Phylloscopus sibilatrix; Ing.* **Wood warbler**; *Fr.* **Pouillot suffleur**].

orman.sarmaşığı, b.İ. *bot.* **Ikiçeneklıler** *(Dicotyledoneae)* sınıfının *Araliaceae* familyasından, hava kökcükler yardımı ile tutunup tırmanan, herdem yeşil odunsu bitki cinsi. Yumurta biçimindeki tomurcuklar bol sayıda pullarla örtülmüştür. Almaşık dizilişli yaprakların kenarları düz, kaba dişli veya lopludur. Erdişi çiçekler teker teker bulunur veya şemsiye durumunda kurullar olusturur. Meyva 3-5 tohumlu bir bakkadır. Avrupa, Kuzey Afrika ve Asya'da doğal olarak yetisen 5 türü vardır. Bunlardan **adi orman sarmaşığı** ve Kafkas ormansarmaşığı Türkiye'de yetişir. [*Lat.* ve *Ing. Hedera; Fr.* Lierre]; ◉ **adi** ~, *bot.* Anayurdu Avrupa ve Batı Asya olan, Kuzey Anadolu'da nemli ormanlarda yetişen, adventif köklerle tutunarak 20-30 m. ye kadar tırmanabilen veya yerde toprak üstünde halı gibi yayılan, kışın yaprak dökmeyen, çok yıllık, herdem yesil, odunsu bir bitki. Çiçek taşımayan dallarda bulunan yaprakların laminası 3-5 loplu ve kalb biçimindedir. Çiçek ta-

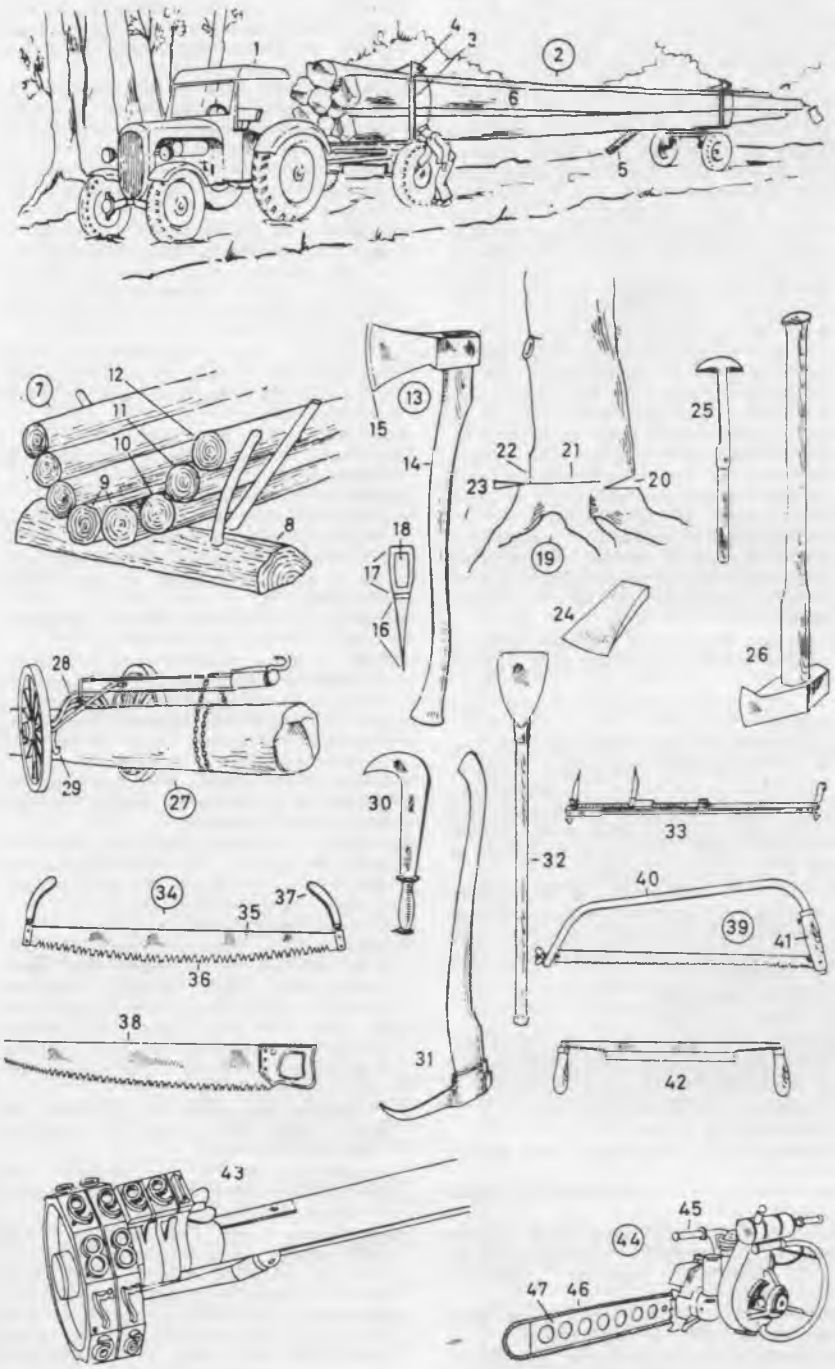

ŞEKİL: 417.— **ORMANCILIK II.** */1 - 6. Odun nakli/* **1.** Tekerlekli traktör. **(2)** Odun taşıma treyleri. **3.** Kazık. **4.** Yükleme vinci kablosu ve makarası. **5.** Merdiveri tahtası. **6.** Ağaç kütüğü. **8.** Yastık *(Payanda).* **9.** Taban kütükleri. **10.** Kızak. **11.** Yan kütük. **12.** Üst kütük. **(13)** Balta. **14.** Sap. **15.** Kesici uç. **16.** Bıçak. **17.** Baş. **18.** Göz. **(19)** Balta ve testere ile kesme işi. **20.** Çentik. **21.** Testere ile kesilmiş yer. **22.** Kesilmiş payanda. **23.** Mıhlanmış kama. **24.** Kesme kaması. **25.** Kabuk soyucu. **26.** Yarma çekici. **(27)** Odun tokası. **28.** Dirsekli mil. **29.** Kıskaç. **30.** Budama kancası. **31.** Kaldırma kancası. **32.** Kabuk soyma küreği. **33.** Sürmeli kompas. **(34)** Oduncu testeresi. **35.** Testere ağzı. **36.** Testere dişi. **37.** Testere sapı. **38.** Tek kollu testere. **39.** Kol testeresi. **40.** Testere çerçevesi. **41.** Tutamak. **42.** Kabuk soyma bıçağı. **43.** Marka çekici. **(44)** Mekanik kumandalı testere. **45.** Sap. **46.** Testere zinciri. **47.** Zincir kılavuzu.

şıyan dalların yapraklarının laminası ise tam kenarlı ve oval biçimlidir. Almaşık olarak dizilmişlerdir. Çiçekleri küçük, aktinomorf, pentamer ve yeşilimsi sarı renklidir. Çiçek durumu basit şemsiyelerden yapılmış bir salkımdır. Meyva siyah, toparlak küçük bir bakkadır. Yaprakları *(Folia hederae helicis)* ve meyvaları *(Baccae Hederae helicis)* saponin özelliğinde, sıcak kanlı hayvanlar için zehirli olan, hederin adında bir glikozit taşır, meyvaların müshil ve kusturucu etkileri varsa da kullanılması oldukça tehlikelidir. Yaprakları halk arasında haricen yara tedavisinde kullanılır. [*Lat. Hedera helix; ing.* Ivy, English ivy; *Fr.* Lierre commun]. ☆ *Eşanl.* **duvar sarmaşığı**; ◉ **Kafkas ~**, *bot.* Kuzeydoğu Anadolu, Kafkasya ve Kuzey Iran'da yetişen, genel görünüşü adî ormansarmaşığına çok benzeyen bir tür. Koyu renkli, kalın, deri gibi yaprakları değişik formdadır. Geniş üçgen biçiminden yuvarlağa kadar değişmektedir. Dip tarafları yürek biçiminde veya yuvarlaktır. Tam kenarlı, ender olarak loplüdür. Meyva büyük ve siyahtır. Kış soğuklarına karşı adî sarmaşık kadar dayanıklı değildir. [*Lat Hedera colchica* = H. helix var. colchica = H. raegneriana = H. cariaceae]. ☆ *Eşanl.* **Rize duvarsarmaşığı.**

orman.sıçanı, b. i. *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Sıçangiller *(Muridae)* familyasından ormanlarda ve tarlalarda yaşayan küçük bir sıçan. Üst tarafı külrengimsi kızıl sarı, karın tarafı beyaz, gövde uzunluğu 12 sm.'dir. Uzun kuyruğunun (11 sm. kadar) üzerindeki kısa kıllarla karışık halka halka pulcuklardan kolayca tanınır. Asya'da, bütün Avrupa'da ve Akdeniz çevresindeki ülkelerde bulunur. Tahıllara, meyvelere zarar verir, kümeslere dadanarak yumurtaları kırar, civcivleri yer. [*Lat. Mus sylvaticus; Ing.* Wood mouse; *Fr.* Mulot].

ormansız, s. Ormanı olmayan: *Ormansız bölge.*

ormansızlaştırma, i. Ormanları ortadan kaldırma. [*Ing.* Deforestation; *Fr.* Déboisement].

orman.soreksi, b. i. *zool. Böcekçiller (Insectivora)* takımının Soreksgiller *(Soricidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 6.5, kuyruğu 4.5 sm. Asya ve Avrupa'da ormanlarda yaşar. [*Lat. Sorex araneus; Ing.* Common red-toothed shrew; *Fr.* Musaraigne].

orman.tavuğu, b. i. *zool.* Ormantavuğugiller *(Tetraonidae)* familyasından kuşların, özellikle Avrupa ve Asya'da yasayan az çok siyah tüylü türlerin ortak adı. [*Ing.* Grouse; *Fr.* Tétras].

orman.tavuğugiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Tavuksular *Galliformes)* takımının Tavuklar *(Galli)* atl takımına giren orta veya büyük boylu, mat veya renkli kuşları kapsayan bir familya. Bacakları ve boyunları kısa olup, basık yapılıdırlar. Mahmuzları yoktur. Parmaklarının yan tarafında tavuğa benzeyen ve yere dayanma yüzeyini arttıran pullar bulunur. Dünyanın soğuk ve ılıman bölgelerinde yaşarlar. Birçok türleri vardır. ◉ **Fındık tavuğu** *(Tetrastes bonasia)*, ◉ **çayır tavuğu** *(Tympanachus cupido)*, ◉ **kayın tavuğu** *(Lyrurus tetrix)*, ◉ **Kar tavuğu** *(Lagopus mutus)*, ◉ **bataklık tavuğu** *(Lagopus albus)*, ◉**orman horozu** *(Tetrao urogallus)* iyi bilinenleridir. [*Lat.* ve *Ing. Tetraonidae; Fr.* Tétraonidés].

orman.tekesi, b. i. *zool. Tragelaphus* cinsinden antilopların yaygın adı. *(Postunda beyaz benek ve şerilter bulunur. Senegal'den Habeşistan'a kadar Orta Afrika'nın her tarafında rastlanır).* [*Ing.* Bushbuck, boschbok; *Fr.* Guib, tragélaphe].

orman.tırmaşık.kuşu, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının Tırmaşık-kuşugiller *(Certhildae)* familyasından bir kuş türü. 13 sm. Sırtı pas kahverengisinde olup beyaz lekelidir. Karnı beyazdır. Avrupa ve Asya'da ormanlarda yaşar. [*Lat. Certhia familiaris; Ing.* Tree creeper; *Fr.* Grimpereau familier].

ornatım, i. Ornatmak, ikame etmek işi. [*ing.* ve *Fr.* Substitution].

~ yaptığı, *jeol.* Uzaklardan gelen suların kimyasal etkisiyle, kireçtaşı veya şistli kumtaşlı tortullarda görülen dönüşümlerin meydana getirdiği maden yatağı. [*ing.* Substitution bed; *Fr.* Gîte de substitution].

ornatma*, i. § ❶ Ornatmak eylemi. [*Osm.* Ikame; *ing.* ve *Fr.* Substitution]; § ❷ *biy.* Bir türün yerine onun değişik bir şeklinin geçmesi. *(Kayın ağacı kelebeği /Biston betularia/ tüm ornatmanın klasik örneğini meydana getirir; bu kelebeğin normal şekli, siyah benekli beyazdır, fakat değişimler sonunda biraz beyazı olan carbonaria ortaya çıkar. Bugün birçok yerde carbonaria, normal şekil kadar hattâ ondan daha çok görülmektedir)* [*Ing.* ve *Fr.* Substitution]; § ❸ *kim.* Molekülün geri kalan kısmında değişikliğe yol açmadan, bir atom veya kök yerine bir başka atom veya kökün geçmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Substitution] § ❹ *mat.* (a) Bir fiadenin yerine bir başkasını koyma işlemi. [*Ing.* ve *Fr.* Substitution] (b) Birbirinden farklı *n* sayıda elemanların yerlerini birbiriyle değiştirme işlemi. [*ing.* ve *Fr.* Substitution]; (c) Bir cümlenin, özellikle sonlu bir cümlenin kendi üzerine birebir uygulaması. [*Ing.* ve *Fr.* Substitution]; § ❺ s. *ted.* Bir organik eksikliği telâfi amacını güden ilâç tedavisine denir: *Ornatma hormon tedavisi* [*Ing.* Substitutive; *Fr.* Substitutif,-ive]; ◉ **dairesel ~**, *mat.* Bir permütasyonda her elemanın yerine bir sonrakini, en son eleman yerine de birinciyi koyarak yapılan ornatma. [*Ing.* Circular substitution; *Fr.* Substitution circulaïre]; ◉ **iki ~ lı**, *kim.* ◘ **iki.**

~ organı, *fizyol.* Kendi işleyişiyle başka bir organın görev yetersizliğini telâfi eden organ.

~ rolü, *fizyol.* Ornatma organının oynadığı rol.

ornatmak*(-i), *f. esk. T. kim.* Bir şeyin yerine bir başkasını koymak. [*Osm.* Ikame etmek; *ing.* To substitute; *Fr* Substituer].

ornitin, i. *Fr. ornithine. kim.* Formülü $C_5H_{12}O_2N_2$ olan diaminovalerik asid; ornitürik asiddan benzoil kökünün giderilmesiyle elde edilir. [*Ing.* Ornithine]

ornitofil, s. *Fr. ornithophile.* § ❶ Yeni Zelandada yetişen ve tozlaşması kuşlarla sağlanan küpeçiçeği gibi bitkilere verilen sıfat. [*Ing.* Ornithophilous]; § ❷ Kuşları seven. [*Ing.* Ornithophilous].

☆ *Eşanl.* **ornitogam.**

~ bitki, *bot.* ◘ **Bitki.**

ornitofili, i. *Fr. ornithophilie. bot.* Kuşlar aracılıyle tozlaşma. [*ing.* Ornithogamy].

☆ *Eşanl.* **ornitogami.**

ornitogam, s. ◘ **Ornitofil.**

ornitogami, i. ◘ **Ornitofili.**

ormitoloji, i. *Fr. ornithologie. zool.* ◘ **Kuşbilim.**

ornitolojik, s. *Fr. ornithologique.* ◘ **Kuşbilimsel.**

ornitopter, i. *Fr. ornithoptère. hava.* Kuşların uçuşundan esinlenerek, kanat çırpacak şekilde düzenlenmiş hava taşıtı. [*ing.* Ornithopter].

ornitorenk, i. *Fr. ornithorynque* < *Lat. ornithorhynchus. zool.* ◘ **Gagalımemeli.**

ornitotrofi, i. *Fr. ornithotrophie.* Kuş yumurtalarını kutuçkalamak ve kuş yetiştirmek sanatı *(eski Mısırlılarda çok ileri bir sanattı).* [*Ing.* Ornithotrophy].

ornitoz, i. *Fr. ornithose. patol.* Psitakoza sebep olan virüsler grupundan bir virüsün sebep olduğu tehlikesiz had hastalık: *(Güvercin, ornitöz virüsünü taşıyan bir hayvandır. Ornitoz, insanda, grip, tifo veya pnömoni görünüşünde olur. Teşhis koymak güçtür; laboratuvarda virüsü ayırmak suretiyle veya serolojik usulle kesin teşhis konmalıdır. Oreomisin, kloromisetin veya teramisin gibi antibiyotikler ve sülfamitler, vakaların çoğunda hastanın iyileşmesini sağlar).* [*ing.* Ornithosis].

ornitürik, s. *Fr. ornithurique. kim.* Dibenzoilornitin'den meydana gelen bir asid için kullanılır; benzoik asidli yemlerle beslenen tavukların pisliğinden çıkarılır. [*Ing.* Ornithuric].

oro-, *Yun.* Dağ anlamında *oros*'tan gelen ve pek çok kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Oro-,].

Oroç'lar, ç. öz. i. Doğu Sibirya'da Sahalin adası karşısındaki kıyılarda oturan tunguz halkı; avcılık ve balıkçılıkla geçinirler. [*Ing.* ve *Fr.* Orotches].

orofarenks, I. *tıp.* Ağız ve dil arkasındaki farenks parçası, yumusak damak ve epiglot üst kenarı arasındaki farenks bölümü, orta yutak. [*ing.* Oropharynx).

orografi, i. *Fr. orographie* Dağların durumu lle ilgili bilim dalı. [*Ing.* Orography; *Fr.* Orographie].

orografik, s. *Fr. orographique.* Orografi ile ilgili: Orografik harita. [*Ing.* Orographical].

~ sis, *meteor.* Dağ eteklerine çarparak yükselen havanın meydana getirdiği sis. [*ing.* Orographic fog; *Fr.* Brouillard orographique].

~ yağmur, *meteor.* Dağ eteklerine çarparak yükselen havanın meydana getirdiği yağmur. [*Ing.* Orographic rain; *Fr.* Pluie orographique].

orografya, i. *coğr.* ◘ **Orografi.**

orojenez, i. *Fr. orogénèses. jeol.* ve *coğr.* ◘ **Dağoluş.**

orojenl, i. *jeol.* ◘ **Dağoluş.**

oroklorür,-rü, i. *Fr. aurochlorure. kim.* Genel formülü $MAuCl_2$ olan karmaşık tuzların cins adı; M, tek değerli bir madenin sembolüdür. ☆ *Eşanl.* **dikloroorat. I.** [*ing.* Aurochloride].

orometri, i. *Fr. orométrie.* Yeryüzü engebelerinin ölçülmesi. [*Ing.* Orometry].

orongo, i. *zool.* Çift-parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasından bir memeli türü. Orta boyludur. Tibette sürüler halinde yaşar. [*Lat. Pantholops hodgsoni; Ing.* Chiru; *Fr.* Pantholops, tchirou].

oropiyon, i. *Fr. oropion. min.* Doğal alüminyum silikat. (Kaolenin saf olmayan bir çeşididir). [*ing.* Oropion].

orosiyanür, i. *Fr. aurocyanure. kim.* Genel formülü $MAu(CN)_2$ olan karmaşık tuzların cins adı; M, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*ing.* Aurocyanide].

☆ *Eşanl.* **disiyanoorat I.**

orospu, i. ve s. *Osm.* < *Fars. rüspī. kab.* § ❶ Para karşılığı, erkeklerin cinsel zevklerine hizmet eden, vücudunu erkeklere veren, bu işi kendine meslek edinmiş kimse. [*Ing.* Prostitute, harlot, bitch, whore, tramp; *Fr.* Prostituée] ☆ *Eşanl.* **fahişe;** § ❷ *(Geniş anlamda)* Düşük ahlâklı, kolayca elde edilen, hafif kadın.

~ bohçası gibi, *kaba, dey.* Tertipsiz, dağınık, dökük saçık şeyler için kullanılır. [*Ing.* Very untidy).

~ çocuğu, § ❶ Piç. [*ing.* Bastard; son of a bitch; *Fr.* Bâtard]; § ❷ *mec.* Kurnaz.

~ sikten korkmaz, *at. kab.* ◘ **Sik.**

orospuluk,-ğu, i. *kab.* § ❶ Orospu olma hali veya mesleği. [*ing.* ve *Fr.* Prostitution]; § ❷ *mec.* Kalleşlik, döneklik. [*Ing.* Dirty trick; *Fr.* Action de ne pas tenir sa parole].

orostopolluk, orostopoğluluk,-ğu, b. i. *arg.* kurnazca iş veya davranış, dalavere, dolap, hile. [*Ing.* Dirty trick; *Fr.* Intrigue bien jouée, mais malhonnête].

orosülfit,-ti, i. *Fr. aurosulfite. kim.* Genel formülü $M_3Au(SO_3)_2$ olan karmaşık tuzların cins adı: *M*, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Aurosulfite].

☆ *Eşanl.* **disülfitoorat.**

orotellürit,-ti, i. *Fr. aurotellurite. min.* Formülü (Au, Ag) Te_2 olan doğal gümüş ve altın tellürür. [*Ing.* Aurotellurite; *Fr.* Sylvanite, sylvane].

☆ *Eşanl.* **silvanit, silvan.**

oroterapi, i. *Fr. orothérapie. tıp.* Kesilmiş sütteki suyun tedavi maksadı ile kullanılması,

masıl kürü, serum tedavisi. [*Ing.* Orotherapy].

Orotina'lar, ç. öz. i. *etn.* Orta Amerika'da kızılderili halk. *Kosta Rika*'nın Büyük Okyanus kıyısında yaşarlar. [*Ing.* ve *Fr.* Orotinas].

orpheus'çu, i. Orpheus doktrinlerini öğreten filozof.

Orpheus'çuluk,-ğu, i. *esk. Yun.* Orpheus dini.

orpiment, i. *Fr. orpiment* < *Lat. auripigmentum, min.* Formülü As_2S_3 olan doğal arsenik sülfür. Altın sarısı veya turuncu renkte yapraksı kütleler halinde bulunur. Realgar'ın *(kırmızı zırnık)* bulunduğu bölgelerde ve özellikle Macaristan'da damarlar içinde rastlanır. Boyacılıkta orpiment veya sarı zırnık adı altında kullanılır. Boyalı kumaşlar yapımında çivit eritmeğe yarar. Realgar ile birlikte arsenik üretiminde kullanılır. Dericilikte, kireç sütüyle birlikte derilerin kıllarını dökmekte kullanılır. Eczacılıkta, rusma ve diğer kıldökücü kremlerin bileşimine girer. [*Ing.* Orpiment, yellow arsenic].

☆ *Eşanl.* **sarı zırnık**.

Orpington, öz. i. *coğr.* Londra'nın güneydoğu bölgesinde *(Kent)* konut merkezi. [*Ing.* ve *Fr.* Orpington].

~ **ördeği**, *zoot.* İngiliz ördek ırkı. Kızıl sarı tüylü olup bol yumurta verir. Eti lezzetlidir. [*Ing.* Orpington duck; *Fr.* Canard orpington].

~ **tavuğu**, *zoot.* İngiliz tavuk ırkı. Pek çok ırkın, özellikle Asya ırklarının çaprazlanmasıyle elde edilen, kaba görünüşlü, iri gövdeli, orta derecede yumurtlayıcı, eti bol ve oldukça lezzetli bir kümes hayvanıdır. [*Ing.* Orpington Hen; *Fr.* Poule orpington].

orsa, i. *It. orza. den.* (a) Latin tipi yelkenlilerde, yelkenleri rüzgârın estiği yöne çevirmekte kullanılan ve her iki yandan yelkenin ortasına bağlanan ip. [*Ing.* Bowline; *Fr.* Bouline]; (b) Yelkenleri mümkün olduğu kadar rüzgârın estiği yöne çevirerek seyretme durumu; (c) Geminin rüzgâr alan tarafı, rüzgârüstü. [*Ing.* The weather side; *Fr.* Bâbord]; ◉ ~ **da bulunmak**, *den.* Rüzgârın estiği yöne mümkün olduğu kadar yakın bulunmak; ◉ ~ **da kazanma**, *den.* Yelkenli bir teknenin orsa seyrinde az düşme yaparak istediği yöne gidebilmesi; ◉ ~ **sına iyi kaçmak**. *den.* Orsa seyrinde hızlı gitmek; ◉ ~ **sına seyretmek**, *den.* Volta vurmak, rüzgâr yönünde yelkenle yol almak. [*Ing.* To fetch, to sail by the wind; *Fr.* Gagner, atteindre] ◉ ~ **ya kaçma**, *den.* Yelkenli bir teknenin istediği yöne sürekli baş tutamayarak rüzgârın estiği tarafa yönelmesi. *(Bu durum, ya teknenin yatması sonucu sualtı formu simetrisinin bozulmasından veya yelkenlerin dağılımındaki düzensizlikten, ya da tekne içindeki ağırlıkların dağılımındaki düzensizlikten ileri gelir);* ◉ ~ **ya kaçmak**, *den.* Dümeni ters kullanarak veya fazla basarak teknenin başını rüzgârın estiği yöne iyice yaklaştırmak.

~ **alabanda**, *den.* Seyir halindeki gemiyi rüzgâraltı yapıp durdurma. [*Ing.* Hard a-lee. Down the helm].

~ **alabanda eğlendirmek**, *den.* Yelkenleri rüzgârdan en az yararlanacak biçimde kullanarak tekneyi yolundan alıkoyup vakit geçirmek. [*Ing.* To be hove to].

~ **alabanda tramola**, *den.* Geminin başını rüzgârın estiği yöne düşürerek rüzgârı bir yandan öbür yana alma.

~ **alabanda yatmak**, *den.* ◘ **Orsa alabanda eğlendirmek**.

~ **boca (poça) etmek**, § ❶ *den. (Gemi hk.)* Rüzgâr yönüne yaklaşıp uzaklaşarak düzensiz bir şekilde yol almak, kâh sağa, kâh sola dönerek seyretmek. [*Ing.* To tack and veer, to cruise about, to luff and fall off; *Fr.* Aller tantôt sur bâbord, tantôt sur tribord, louvoyer]; § ❷ *mec.* Düşe kalka, bata çıka yürümek.

~ **halinde**, Orsa seyri ile.

~ **pupa çemberi**, *den.* Orsa pupa palangalarını bağlamak için yan yelken bumbalarının cundası yakınına geçirilen çember. [*Ing.* Hoop on the boom to which the boomguy is fastened].

~ **pupa palangası**, *den.* Yan yelkenlerin bumbalarını dirisa etmek ve istenildiği vaziyette tutmak için bumba ile rüzgârüstü küpeştesi arasına yerleştirilen palanga. [*Ing.* Boom-guy tackle].

~ **seyir**, *den.* Yelkenler iyi şişecek derecede rüzgârı baştan alarak seyir etmek.

~ **yakası**, *den.* Seren yelkenlerinin rüzgâr üstünde kalan yakalarına ve yan yelkenlerinin lârmo ve istiralyalara bağlanan yakalarına verilen ad.

orsalal, ünl. < *orsalamak. den.* Rüzgârı basa alarak tramola ederken *(orsa alabanda tramola etmek)* dümeni aksi yöne çevirmek için verilen kumanda; *(tehlikeli bir manevradır).*

☆ *Eşanl.* **basl**.

orsalama, i. *den.* Pruva rüzgâr doğrultusuna gelinceye kadar rotanın rüzgâra doğru değiştirilmesi.

orsalamak (-l), f. § ❶ *den.* Rüzgâr alan tarafa dönmek, yelkenleri mümkün olduğu kadar rüzgârın geldiği yöne çevirerek seyretmek. [*Ing.* To hug the wind; Fr. Aller à la bouline, bouliner]; § ❷ *sp.* Yelkenli tekne ile iki orsa rüzgârına karşı yol almak; ◉ **orsaladıkça düşmek**, *den.* ◘ **Düşmek**.

orsalatmak (-l), f. § ❶ *den.* Gemiyi rüzgârın estiği yöne döndürmek; § ❷ *yatç.* Rüzgâr üstüne sürmek. [*Ing.* To make a ship luff up in the wind].

orssin, i. *Fr. orcéine. kim.* Ticarî roccella'da bulunan, $C_{28}H_{24}N_2O_7$ formülündeki, güzel kırmızı renkli boyarmadde. *Orsein*, orsin'in nemli havada amonyakla işlenmesinden elde edilir. Doğal hidrojenle indirgenerek, renksiz bir bileşik olan *lökorsein*'e dönüştürülür. [*Ing.* Orcein].

orselik, s. *Fr. orsellique. kim.* Formülü $CH_3C_6H_2(OH)_2CO_2H$ olan bir fenol asid için kullanılır. [*Ing.* Orsellic].

orsin, orsinol, i. *Fr. orcine* veya *orcinol. kim.* Rezorsinin yüksek homologu olan $CH_3\text{-}C_6H_3(OH)_2$(1-3-5) formülündeki difenol. [*Ing.* Orcin, orcinol].

orsinol, i. *Fr. orcinol.* ◘ **Orsin**.

orsirüfin, i. *Fr. orcirufine. kim.* Formülü $C_{14}H_{11}NO_3$ olan boyarmadde; derişik sülfürik asidde çözünmüş orsinin, nitröz asidle işlenmesinden elde edilir. [*Ing.* Orcirufine].

orta, i. *esk. T. ortu, otra, otru.* § ❶ Bir şeyin, iki ucundan, kenarlarından veya başlangıcı ile bitiminden aynı uzaklıkta bulunan kısmı; Bir çemberin bütün noktalarından, bir şeyin iki ucundan eşit uzaklıkta bulunan yer, merkez: *Yolun ortası. Meydanın ortası. Kışın ortası.* [*Osm.* Vasat; *Ing.* Middle, midway, center, midst; *Fr.* milieu, centre]; § ❷ Başlangıçla sondan hemen hemen eşit uzaklıkta bulunan yer: *Kitabın ortasındaki bölüm.* [*Ing.* Middle; *Fr.* Milieu, endroit à peu près également éloigné d'un commencement et d'une fin]; § ❸ Belirli bir sürenin başlangıcıyle sonunun tam ortasında bulunan an: *Günün, haftanın, ayın, yılın* ortası. [*Ing.* Middle; midst; *Fr.* Milieu; point, moment également éloigné des deux termes d'une espace de temps]; § ● İki veya daha çok konum arasındaki ara konum: *İkimizin ortasında durum.* [*Ing.* Amid(st); *Fr.* Milieu, position intermédiaire entre deux ou plusieurs autres]; § ❺ Bir çok kimse veya nesne arasında merkezî durum: *Kalabalığın ortasında yürümek.* [*Ing.* Midst, middle; *Fr.* Milieu, situation centrale parmi plusieurs personnes ou choses]; § ❻ Herkesin bulunduğu, görebileceği, işitebileceği yer, meydan: *Ortada dolaşmak. Ortada bir şey yok. Ortaya konulan sorunlar. Her şey ortaya döküldü;* § ❼ *fiz.* Bir olayın, içinde gerçekleştiği yer. [*Osm.* Vasat; *Ing.* Medium; *Fr.* Médium]; § ❽ *mat.* ◘ **Orantı**; § ❾ *eğt.* Zayıfla iyi derece arasındaki not. [*Ing.* Mean; *Fr.* Moyenne]; § ❿ *siy.* Siyaset çizgisi üzerinde veya partiler yelpazesi muhafazakâr eğilimle, köklü reformlara yönelen eğilim arasında yer alan ılımlı siyasî görüş ve uygulamalar; § ⓫ *teşk. tar.* Yeniçeri kuruluşlarında tabur veya bölük. [*Ing.* Battalion of the Janissaries]; § ⓬ *zool.* Vücudu veya bir organı uzunlamasına ikiye ayıran çizgi üzerinde bulunan: *Orta parmak.* [*Ing.* Median; *Fr.* Médian,-ane]; § ⓭ *fonet.* Telâffuzu sırasında orta derecede bir açılma meydana gelen *(yani bir açık ünlü ile bir kapalı ünlü arasında yer alan)* ünlüyü niteler. [*Ing.* Middle; *Fr.* Moyenne *(voyelle)*] § ⓮ dilb. Eskiyle yeni arasındaki aracı: *Orta Fransızca, Yüzyıl savaşlarıyle başlar ve XVI. yüzyılda sona erer; Orta Hintçe, Prakritler ve Paliler tarafından temsil edilir).* [*Ing.* Middle; *Fr.* Moyen,-moyenne]; § ⓯ s. Her iki yanında kendi cinsinden eşit sayıda şeyler bulunan: *Orta parmak. Orta kat.* [*Ing.* Median; *Fr.* Médian,-ane]; § ⓰ İki şeyin arasında ve her birine eşit uzaklıkta bulunan. [*Ing.* Middle; *Fr.* Moyen,-moyenne]; § ⓱ Ne çok fazla, ne de çok az olan. [*Ing.* Average, mean; *Fr.* Moyen,-moyenne]; § ⓲ Arada bulunan. [*Osm.* Vasatî; *Ing.* Average; *Fr.* Moyen]. ◉ ~ **sını bulmak**, *dey.* (a) İki eşit parçaya ayırmak; (b) Uzlaştırmak, barıştırmak. [*Ing.* To reconcile]; (c) Ilımlı derecesini bulmak. [*Ing.* To find a middle course]; ◉ ~ **ya almak**, *dey.* Etrafını sarıp kuşatmak, çevirmek. [*Ing.* To surround, to encircle, to close in upon; *Fr.* Cerner]; ◉ ~ **ya atmak**, *dey.* İleri sürmek; ◉ ~ **ya bir balgam atmak**, *kab.* Bir işi iyi bir sonuca bağlanırken herkesin aklını karıştıracak bir söz söylemek; ◉ ~ **ya çıkarmak**, *dey.* İspat etmek, delilleriyle göstermek; ◉ ~ **ya çıkmak**, Meydana çıkmak veya yokken oluşmak; ◉ ~ **ya dökmek**, *dey.* Açığa vurmak, çıkarmak, göstermek. [*Osm.* İfşa etmek; *Ing.* To disclose, to make public; *Fr.* Révéler]; ◉ ~ **ya düşmek**, *(kadın hk.)* Fahişe olmak; ◉ ~ **ya koymak**, Meydana çıkarmak. Gözler önüne sermek; ◉ ~ **ya vurmak**, Herkese duyurmak, ilân etmek. [*Ing.* To expose, to disclose, to make public]; ◉ **bir doğru parçanın** ~ **dikme düzlemi**, *mat.* Bir doğru parçasına orta noktasında dik olan düzlem; ◉ **bir orantının** ~ **terimleri**, *mat.* ◘ **Orantı**; ◉ **bir yamuğun** ~ **tabanı**, *mat.* Bir yamuğun paralel olmayan kenarlarının orta noktalarını birleştiren ve uzunluğu iki tabanın uzunluklarının aritmetik ortalaması olan doğru parçası. [*Fr.* Base moyenne d'un trapèze]; ◉ **deprem** ~ **ları**, *teşk. tar.* ◘ **Haseki**.

~ **açılı ışın**, *tiy.* 90 derecelik açılarla sahneye yansıtılan ışık. [*Ing.* Medium-angle beam; *Fr.* Faisceau moyen].

~ **aksak**, *müz.* Aksak usulünün orta yürürlükteki türü. *(Ağır aksak ile aksak arasındaki yürürlüğü belirtir ve ağır aksaktan daha yürük hareketlidir. Bu deyim son yüzyıllarda ağır aksak tarzında bestelenmiş şarkıların yürük olanlarını belirtmek için kullanıldı).* [*Ing.* A rythmic pattern].

~ **alaca ağaçkakan**, *zool.* Gök-kuzgunumsular *(Coraciiformes)* takımının, Ağaçkakangiller *(Picidae)* familyasından bir kuş türü. Kuzey ve güney-batı İran, Kafkasya, Anadolu, Balkan yarımadası, İtalya, kuzeyde Rusya'da Smolenşk, Polonya, Doğu Prusya, Güney İsveç, Danimarka, Hollanda'ya, batıda Atlas Okyanusuna kadar olan yerlerde yaşar. Uzunluğu 195, kanat erkekte 122-129, dişide 122-128 mm., gaga erkekte 25-28 dişide 24-26 mm.'dir. Alın ve basının ön kısmı hafif beyaz kırmızı, tepe ve arka kısmı kızıl, karın ve kuyruğu hafif kırmızı, göğsü pas sarısı renginde dir. Yerli kuştur. Yüksek dağlarda ve çam ormanlarında bulunmaz. 5 ırkı vardır. Yaprağını döken ağaçlardan ibaret ormanlarda ve ovalarda bulunur. Böcek *(kınkanatlılar ve karıncalar)*, tohum ve palamut yer Türkiye'de bulunan ırkları: *D. m. anatolie.* [*Lat. Dryobates medius*].

~ **arka**, *tiy.* Sahnenin orta bölümünün ar-

kası. [*İng.* Up centre; *Fr.* Fond centre].
~ **Asya,** *coğr.* ◘ **Asya.**
~ **Asya devesi,** *zool.* ◘ **İki hörgüçlü deve.**
~ **Avrupa göknarı,** *bot.* ◘ **Göknar.**
~ **Avrupa üçlüsü,** *jeol.* Orta Asya'da bulunan, genellikle karasal ya da sığ denizlerde olusmus trias katmanları. [*İng.* German triassic; *Fr.* Trias germanique].
~ **ayak,** *inş.* (a) Bir köprüde ardışık iki göz arasında bulunan ayak. *(Orta ayak, her iki yanında bulunan kemerlerden veya ana kirislerden gelen yükleri alır ve zemine iletir. Orta ayaklar kägir, ahşap, çelik veya betonarmeden yapılır).* [*İng.* Pier; *Fr.* Pile]; (b) Kapı ve pencerelerin açılarını iki kısma ayıran bölme ayakları. [*İng.* Pied - glass; *Fr.* Trumeau].
~ **baklası,** *dey.* Herkesin cinsel arzusunu yerine getiren kadın. [*İng.* Bold woman].
~ **başçık,** *bot.* Ortasından telciğe bağlı başçık. [*İng.* Median anther; *Fr.* Anthère médiane, médifixe].
~ **baştarda,** *den.* ◘ **Bastarda.**
~ **bayrağı,** *teşk. tar.* Her ortayı temsil eden küçük bayrak. *(Bayraklarda ortaların işaretleri /alâmetleri/bulunurdu).*
~ **beyin,** *anat.* ◘ **Ortabeyin.**
~ **boş,** *matb.* 16 sahifelik baskı formasının ortasında, formayı dikine ikiye ayıran orta boşluk. *(Makine çemberinin orta demiri bu araya oturur ve forma ikiye buradan ayrılır).* [*İng.* Cross bar; *Fr.* Blanc de barre].
~ **boy,** *dey.* Orta büyüklükte olan. [*İng.* Middle size, medium length; *Fr.* Taille moyenne].
~ **boy alıcı,** *sin.* El alıcısıyle stüdyo alıcısı arasında yer alan, dışarıda çevirmelerde kullanılan, taşınabilir çeşitten bir alıcı. [*İng.* Filed camera; *Fr.* Caméra pour les extérieurs].
~ **boy filim,** *sin.* Kısa filim ile uzun filim arasında yer alan ve uzunluğu 1200 m. kadar olan filim. *(En çok belgesel filimlerde rastlanır).* [*İng.* Short feature; *Fr.* Film de moyen métrage, moyen métrage].
~ **boylu,** *dey.* Orta büyüklükte, boyda olan. [*İng.* Of medium height *(person)*; *Fr.* De taille moyenne].
~ **boylu havuç,** *trm.* Turuncu renkte lezzetli ve verimli bir havuç çeşidi.
~ **böbrek,** *embriy.* ◘ **Ortaböbrek.**
~ **bölge,** *tiy.* Tiyatro konuşmasında, orta bölge tonuna komşu olan ve ona benzediği için kolaylıkla çıkarılabilen tonların topluluğu. [*Fr.* Régistre médium].
~ **bölme,** *bot.* Turpgillerde meyveyi iki kısma ayıran enlemesine ince bölme; iki cenet acılıp birbirinden ayrıldığı zaman tohumlar bunlardan her birinin yüzüne bağlı kalır. [*İng.* Mediastinum; *Fr.* Médiastin].
~ **bölüm,** *kılıç oyunları.* Namluların, güçlü cırpmalarda kullanılan orta bölümü. [*Osm.* Orta kısım; *İng.* Middle of the blade; *Fr.* Partie moyenne].
~ **bronz sikkeler,** *num.* Roma imparatorluğunun *büyük bronz* veya *küçük bronz* denilen sikkelerine karsılık orta büyüklükte olan bronz sikkeler. *(Orta bronzlar genellikle dupondius'lara tekabül eder).* [*Fr.* Monnaies de moyen bronze, moyens bronzes].
~ **buzultaşları,** *jeol.* Buzulun ortasında bulunan ve iki buzulun yan buzultaşlarının birlesmesiyle oluşmuş buzultaşları. [*İng.* Mediale moraina; *Fr.* Moraine médiane].
~ **camii,** *teşk. tar.* Yeniçeri ocağının camii.
~ **çağ,** *coğr.* ◘ **Ortaçağ.**
~ **çatı,** *dilbil.* Bazı dillerde etken ve edilgene katılan veya eylemin dolaylı veya dolaysız yoldan özne üzerine döndüğünü belirten veya yalnız etken anlamı olan çekim. [*İng.* Middle voice; *Fr.* Voix moyenne].
~ **çavuş,** *teşk. tar.* Yeniçeri ocağı başçavuşunun maiyetindeki çavuşlardan biri *(çavuşu miyane de denirdi).*
~ **çizgi,** § ❶ *anat.* Insan vücudunu iki eşit kısma böldüğü düşünülen dikine çizgi. [*İng.* Median line; *Fr.* Ligne médiane]; § ❷, *kılıçoyunları.* Yarışlığın ya da yarışlık yaygısından geçen çizgi. [*İng.* Center line; *Fr.* Centre «ligne médiane»]
~ **çocukluk,** 7-8 yaşlarından başlayarak 11-12 yaşlarına kadar süren gelişme dönemi.
~ **dağlar,** *coğr.* Yükseklikleri az, üstleri dalgalı, sivrilikleri çok olmayan dağlar. Bu dağlarda çok yerde buzullar, buzkarlar, kalıc karlar bulunmaz. [*İng.* Upland; *Fr.* Montagne de hauteur moyenne, moyenne montagne].
~ **damaksı,** *fonet.* ◘ **Ortadamaksı.**
~ **damar,** *bot.* Bitki yapraklarının tam ortasında bulunan ve yan damarlara göre daha kalın olan damar. [*Osm.* Asab-ı vusta; *İng.* Median Vein; *Fr.* Médiane].
~ **değerler,** *istat.* Bir serinin uç değerleri arasında bulunan ortalama ve medyen gibi ara değerlere verilen ad. [*Fr.* Médiaire].
~ **dereceli okullar,** *eğt.* Ilkokulu bitirmis çocuklara, vatandasların eğitimi, meslekî hazırlık veya yüksek öğrenime devam için gerekli akademik bilgi ve maharetleri vermek amacıyle kurulmuş okullar. *(Orta dereceli okulların çoğu Millî Eğitim Bakanlığına bağlıdır; bir kısmı ise diğer bakanlıklar tarafından açılmıştır veya özeldirler).* [*İng.* Mainmast; *Fr.* La colonne du milieu].
~ **deri,** *embriy* ◘ **Ortaderi.**
~ **derinlikte deprem ocağı,** *jeol.* 300 km. ye dek derinliği olan deprem ocağı. [*İng.* Intermediate depth of focus; *Fr.* Hypocentre intermédiaire].
~ **dikme,** *geom.* Bir doğru parçasına ortasından çıkılan dikme. [*İng.* Mediatrice; *Fr.* Médiatrice].
~ **direk,** *den.* Gemilerin orta kısmında bulunan en uzun direk.
~ **doğu,** *coğr.* ◘ **Ortadoğu.**
~ **edilgen çatı,** *dilb.* ◘ **Çatı.**
~ **elçi,** *huk.* ◘ **Elçi.**
~ **enlemler,** *astr,* ve *coğr.* ◘ **Enlem.**
~ **fiil,** *dilb.* Orta çatıda çekilen fiil.
~ **fonem,** *fonet.* ◘ **Ortafonem.**
~ **frekans,** ◘ **Frekans.**
~ **göğüs,** *zool.* ◘ **Ortagöğüs.**
~ **halısı,** ◘ **Halı.**
~ **halli,** *dey.* Fazla zengin veya fakir olmayan, ne zengin ne yoksul. [*İng.* Neither poor nor rich, moderate].
~ **hece düşmesi (yutumu),** *dilb.* Eklerin etkisiyle orta hece durumuna gecen bazı seslerin düsmesi: *gönül-ü > gönlü, ağız-ım > ağzım.* [*İng.* ve *Fr.* Syncope].
☆ *Eşanl.* **senkop.**
~ **hizmetçisi,** § ❶ *tur.* Müşterilere, bir otelin restoranın, gazino v.b. *(nın gerek içinde, gerekse dışında ayaküstü küçük hizmetler gören uşak.* [*İng.* Page, bell hop]; § ❷ *dey.* Bir evde temizlik işleriyle uğrasan hizmetçi. [*İng.* Housemaid; *Fr.* Femme de chambre].
~ **hücre,** *zool. (Kelebek)* Kanadın ortasında bulunan hücre.
~ **işaret verici,** *hava.* Bir âletle inis sistemine bağlı ve iniş sırasında ikinci kontrol noktası vazifesi gören bir radyo bikın. [*İng.* Middle marker; *Fr.* Radioborne intermédiaire *(moyenne)*].
~ **işi,** *dey.* Bir evdeki temizlik işlerinin tümü. [*İng.* Housework].
~ **jura,** *jeol.* Jura dizgesinin orta katı. [*İng.* ve *Fr.* Dogger].
~ **kabuk,** *bot.* ◘ **Mezokarp.**
~ **kapı,** *mim. esk.* Osmanlı devletinde konakların harem ve selâmlık bölümleri arasındaki kapı. *(Döner kapı gibi olan orta kapı konak sahiplerinin, en çok koruduları yerdi. Hanımlar ve genç cariyeler buraya yaklaştırılmazdı. Topkapı sarayının, girişten sonra ikinci kapısına /Babüsselâm/ ve Haremi Hümayun kapısına da orta kapı denirdi).*
~ **karar (derece** veya **derecede),** *dey.* Ortalama, orta halde, biraz uygunca. [*İng.* Moderate *(quantity, state or degree)*].
~ **kasara,** *den.* ◘ **Kasara.**
~ **kat,** § ❶ *mat.* Birtakım tamsayıların katı olabilecek sayı; § ❷ *den. esk.* Yelkenli savaş gemilerinde en üst güverteden aşağı doğru üçüncü kat güverte. *(Bu gemilerde güverteler, yukarıdan aşağıya doğru, güverte, palavra, orta kat, top ambarı, kontra, tavlun adlarıyle sıralanırdı).*
~ **kayık,** *den.* Osmanlı donanmasında çıkarma gemisi. *(Mavnadan küçük olan bu geminin altı düz, burnu kalkık ve içeriye bükük olurdu.)*
☆ *Eşanl.* **kütük.**
~ **kesim,** *coğr.* Bir akarsuyun orta mecrâsı. [*İng.* Middle course; *Fr.* Cours moyen].
~ **klâsik komedi,** ◘ **Komedi.**
~ **kolu,** *tiy.* Orta oyunu oynayan topluluk.
~ **kulak,** ◘ **Ortakulak.**
~ **kum,** *jeol.* Taneleri 0,25-1 mm. çapında olan kum. [*İng.* Medium sand].
~ **kuşak,** § ❶ *jeol.* Grubenmann'a göre başkalaşmış kayaçların oluşturduğu orta kusak. [*İng.* ve *Fr.* Mesozone); § ❷ Ilıman kuşak.
~ **kütle,** *jeol.* Yerli bir kütlenin içindeki kristal çekirdek. [*İng.* Central massif; *Fr.* Massif central].
~ **lif,** *mek.* ◘ **Lif.**
~ **malı,** *dey.* § ❶ Herkesin yararlandığı bir mal. [*İng.* Common to all, common possession; *Fr.* Bien commun, domaine public]; § ❷ Her isteyenle ilişkide bulunan *(kadın).* [*İng.* ve *Fr.* Prostitute]. ☆ *Eşanl.* **fahişe;** § ❸ Sahipsiz mal.
~ **menzil arama uçağı,** *hava.* 400 deniz mili gittikten sonra iki buçuk saat arama niteliği olan bir arama uçağı. [*İng.* Medium range search aircraft; *Fr.* Aéronef de recherche à rayon d'action moyen].
~ **mesafe uçuşu,** *hava.* Bir hava gemisinin hicbir yerde ara inisi yapmadan 500 ilâ 1000 kilometre mesafe katettiği uçuş. [*İng.* Medium-distance flight, medium-haul flight; *Fr.* Vol moyenne distance].
~ **nokta,** Bir sınıf aralığının gercekten en yüksek ve en aşağı sınırları arasında bulunan bir değişken yarıyolun değerine verilen ad.
~ **okul,** ◘ **Ortaokul.**
~ **orantılı,** *mat.* Bir bölüm veya fark dizisinin iki ucu arasındaki ara terimlerden her biri. [*İng.* Geometrical mean; *Fr.* Moyenne proportionnelle].
~ **oyunu,** *tiy.* ◘ **Ortaoyunu.**
~ **öğretim,** *eğt.* ◘ **Ortaöğretim.**
~ **paralel,** *den.* Bir meridyenin verilen iki noktası arasında yer alan bir enlem noktasından gecen, ekvatora paralel küçük daire. [*İng.* Middle parallel; *Fr.* Moyen parallèle].
~ **parmak,** *anat.* El ve ayağın üçüncü parmağı. [*İng.* Middle finger; *Fr.* Majeur, médius].
~ **penceresi,** *mim.* Orta sahını yan sahınlardan ayıran sütunlar üzerindeki ana duvarlarda bulunan pencere.
~ **saha,** *sp.* ◘ **Saha.**
~ **sahın,** *mim.* Cami ve kiliselerde mihraba doğru uzanan, birbirlerinden sütun veya ayaklarla ayrılmış bölümlerin ortada olanı. [*İng.* Central nave; *Fr.* Nef central].
~ **sandığı,** *teşk. tar.* Yeniçerilerin bir çeşit para biriktirme sandığı.
~ **sekizli,** *müz.* Eşit olmayan 24 aralıklı türk dizisinde, piyanonun *do* sesinden peste doğru uzanan sekizli. *(Bu sekizlideki seslerin /perdelerin/ pestten tize doğru adları şunlardır: kaba çargâh, kaba nim hicaz, kaba hicaz, kaba dik-hicaz, yegâh.*
~ **sıklet,** *sp.* (a) Boksta profesyoneller için 66,678 - 72,574 kg., amatörlerde 71 - 75 kg. ağırlığında boksörler. [*İng.* Middle weight; *Fr.* Poids moyen]; (b) Bu sıklette dövüsen *(boksör)* [*İng.* Middle weight; *Fr.* Poids moyen, boxeur de cette catégorie]; (c) Güreşte, güllede ve halterde 72-79 kg. ağırlıktaki sporcular için kullanılır. [*İng.* Middle weight; *Fr.* Poids moyen].
~ **sinir,** *anat.* Kol siniri. [*İng.* Median nerve; *Fr.* Nerf médian, nerf du membre supérieur].

~ **şark**, *coğr.* ◘ **Ortadoğu.**
~ **şehir**, *coğr.* Nüfusu 20 bin ile 100 bin arasında bulunan şehir. [*İng.* Middle-sized town; *Fr.* Ville de moyenne grandeur].
~ **şekerli**, *dey.* § ❶ Ne fazla ne de az şekerli, ikisinin ortası olan, § ❷ *tkz. (Durum hk.)* Ne iyi, ne kötü şöyle böyle.
~ **tabaka**, *tekn.* Bir kontrplağın körağacını meydana getirmek için yapılan kaplama.
~ **taş**, *trm.* Aşağıda bulunan, fakat halen ormanın genel tepe çatısına iştirak eden, yukarıdan pekaz, yanlardan da bir ışık alamayan ağaçlar.
~ **taş çağı**, *coğr.* Eski taş-çağı ile Yeni taş-çağı arasında uzun bir geçiş çağı. *(Bu çağ, Buzul Çağı sonunda başlamış, buzul sonrasındaki sıcak döneme kadar sürmüştür. Köpeğin insana alıştırılmasıyle avcılık kolaylaşmış, yerleşme yerlerinin güvenliği artmıştır. Ön Asya'da bunun ardından önce keçi ve koyun, daha sonra sığır insana alıştırılmıştır. Burada insan ekiciliğe başlamış, böylece beşinci binde köy geçimi ile orta taş çağından yeni taş-çağının eşiğine varılmıştır. Yerleşme yerleri, ırmak, göl kıyılarındır. Evler henüz kulübe veya çadır durumundadır).* [*İng.* Mesolithic; *Fr.* Mésolithique].
~ **terim**, *mant.* Tasımda, öteki iki terim arasında ilişki kuran terim. *(Meselâ, «İnsan, ölümlüdür; Sokrates insandır; demek ki Sokrates ölümlüdür» tasımında orta terim insan'dır).* [*Osm.* Hadd-i vasatî; *İng.* Middle term; *Fr.* Moyen terme]
~ **top**, *ask. esk.* Sahra toplarından birinin adı. *(115 mm veya daha büyük çaplı /210 mm'ye kadar/ ve en büyük menzil kabiliyeti 16 500 m olan toptur).*
~ **toplardamar**, *anat.* ◘ **Toplardamar.**
~ **tuzlu su**, *jeol.* İçindeki tuz oranı orta derecede olan su. [*İng.* Mesohaline water; *Fr.* Eau mésohaline].
~ **ve yan orantılı**, *mat.* ◘ **Orantılı.**
~ **yaklaşma**, *hava.* Bir âletle yaklaşma usulünün ilk seyrüsefer kolaylığı veya kararlaştırılmış noktaya ilk varıştan son yaklaşmanın başlangıcına kadar olan kısmı [*İng.* Intermediate approach; *Fr.* Approche intermédiaire].
~ **yerden laparotomi**, *cerr.* Karın doğru kasları arasındaki aponevroz hizasından *(ak çizgi)* yapılan laparotomi. [*İng.* Median laparotomy; *Fr.* Laparotomie mediane].
~ **yuvar**, *astr.* ◘ **Ortayuvar.**

orta.beyin, b. i. *anat.* Dölütte beyin keseciğinin ortaparçasından oluşan, erişkin insanda varol köprüsü ile beyin arasında bulunan beyin lopları ile dördüz cisimleri kapsayan bölge. [*Osm.* Muhh-u mutavassıt; *Lat.* Mesencephalon; *İng.* Midbrain; *Fr.* Mésencéphale].

orta.böbrek,-ği, b. i. *embriy.* Embriyonda ikinci sıdık süzme aygıtı; pek çok sayıda nefrotom'un farklılaşmasıyle önböbregin arkasında meydana gelir ve sırt bölgesinin büyük bir kısmını kaplar. İkinci ayın ortasına doğru tam gelişmesini bulur. [*İng.* Mesonephros; *Fr.* Mésonéphros].
☆ *Eşanl.* **mezonefroz.**

ortaç*, i. *dilb.* Tümleç alabilen, isim ve sıfat gibi kullanılan fiil soylu kelime: *don-muş (su), tanı-dık (kimse), yazan (kişi) (canı) çıkası v.b.* ◘ **Partisip.** [*İng.*. Participle; *Fr.* Participe]; ◉ **geçmiş zaman ortacı**, *gram.* ◘ **Geçmiş**; ◉ **gelecek zaman ortacı**, *gram.* ◘ **Gelecek**; ◉ **geniş zaman ortacı**, *(partisipi), gram.* ◘ **Geniş**; ◉ **halk ~ı**, *gram.* ◘ **Halk²**.

orta.çağ*, b. i. Klasik eskiçağ ile modern çağ arasında kalan tarih dönemi. [*Osm.* Kurûn-ı vustâ; *İng.* Middle age; *Fr.* Moyen âge].

orta.çağcı, b. i. Ortaçağ medeniyetini inceleyen bilgin. [*İng.* Medi(a)evalist; *Fr.* Médiéviste].

ortada, § ❶ *dey.* Görünür yerde, göz önünde: Millet nerede? O henüz ortada yoktur; § ❷ *sp.* Sonucu belli olmayan karşılaşmalar için kullanılır: Sonucu çok ortada bir yarışma. ◉ ~ **da bırakmak**, *dey.* Birini güçlük anında terk etmek. [*İng.* To leave in the lurch]; ◉ ~ **fol yok yumurta yok.** ◘ Fol.
~ **kalmak**, *dey.* § ❶ Yersiz kalmak; § ❷ Güç bir durumda kalmak, iki şık arasında karar verememek; ◉ ~ **dan kaldırmak**, *dey.* Yok etmek. [*İng.* To do away with, to remove; *Fr.* Éliminer, supprimer, enlever]; ◉ ~ **dan kalkmak**, *dey.* § ❶ Saklanılmak; § ❷ Yok olmak, kaybolmak, bulunmaz olmak. [*İng.* To disappear; *Fr.* Disparaître, ne plus exister].
~ **uyak**, *ed.* İki yarımlı dizelerde *(mısra)* birinci yarım dizelerin uyağı. [*İng.* Interior or medıan rhyme; *Fr.* Rime intérieure ou médiane].

orta.damaksı, b. i. *fonet.* Damağın sert kısmının orta kesimi yüksekliğinde telâffuz edilen *(fonem) /a'nın önündeki k./*

orta.damar, b. i. *bot.* ◘ **Orta.**

orta.deri, b. i. *embriy.* Gastrula'da dış deri ile iç deri arasında bulunan tabaka. [*Osm.* Hak-ul-edimme; *İng.* Mesoderm; *Fr.* Mésoderme].
☆ *Eşanl.* **mezoderm.**

Orta.doğu, b. i. *coğr.* Akdeniz kıyısındaki devletlerle *(Türkiye, Suriye, Mısır, İsrail, Lübnan),* Arabistan, Irak ve İran'ı içine alan bütüne verilen ad. *(Libya, Sudan, hattâ Pakistan ve Hindistan gibi Uzakdoğu'dan önceki bölgeler de bazen bu terimin kapsamına alınır; terim çoğunlukla yakındoğu adıyle ifade edilen bütünün bir kısmını ifade eder).* [*İng.* Middle East; Fr. Moyen-Orient].

orta.fonem, b. i. *fonet.* Telâffuz noktası nefes borusunun orta bölümünde yer alan fonem. [*İng.* Median; *Fr.* Médiane].

orta.göğüs, b. i. *zool.* Böceklerde göğüs bölgesinin bölütünden ortada bulunanı. öngöğüs halkasıyle songöğüs halkası arasında bulunur. Birinci çift kanatlar ve ikinci çift bacaklar bu kısma bağlıdır. Kınkanatlılar fibi elitralı böceklerden başkasında belirgin değildir. *Mesonotum* denilen sırt kısmı, elitraların arasında dip tarafta bulunan ve kalkancı adı verilen kısmıyle görülür. [*Osm.* Sadr-ı vusta; *Lat.* ve *İng.* Mesothorax; *Fr.* Mésothorax].

ortak.-ğı, i. *esk. T. ortuk.* § ❶ Birlikte iş yapan müşterek menfaatlerle birbirlerine bağlı kimselerden her biri. [*Osm.* Şerik; *İng.* Partner; associate; *Fr.* Associé-ée]; § ❷ Aynı erkekle evli bulunan kadınların birbirlerine göre durumu [*İng.* Fellow-wife]. ☆ *Eşanl.* **kuma**; § ❸ *ask. esk.* Yeniçeri ocağından emekli olanlara verilen ad. *(Ulufe defterinde mütekait olarak geçerdi);* § ❹ *huk.* Bir mal varlığını veya bir sermaye, bir işletme üstünde belirli oranda pay sahibi olan kimse; § ❺ *s.* Aynı zamanda birden fazla kimse veya nesneyi ilgilendiren, onların malı olan, onların katılmasıyle meydana gelen: *İki kitabın ortak yanları.* [*İng.* Common, in common, shared; *Fr.* Commun,-une]; § ❻ Birlikte yapılan: *Ortak çalışma.* [*Osm.* Müşterek; *İng.* Cooperative, shared by several; *Fr.* En commun, collectif,-ive]; § ❼ *dilb.* (a) Bir dilin lehçe veya dillere ayrılmadan önceki biçimi için kullanılır: *Ortak Hint - Avrupa dili.* [*İng.* Common; *Fr.* Commun,-une]; (b) Önceleri farklı lehçeler konuşan topluluklar tarafından yazılan veya konuşulan birleşik bir dil için de kullanılır. [*İng.* Common; *Fr.* Commun,-une]; ◉ ~ **lar defteri**, *huk.* Kooperatiflerde ortaklar için tutulan defter. *(Diğer şirketlerde pay sahipleri defteri terimi kullanılır);* ◉ ~ **lar genel kurulu**, *huk.* Limited şirketlerde bir karar ve tartışma organı niteliğinde olan, pay sahiplerinin idarî ve malî nitelikte haklarını kullandıkları kurul; ◉ ~ **lar listesi**, *huk.* Limited şirketlerde ve kooperatiflerde tutulan, ortakların kimliklerini gösterir liste; ◉ **dert ortağı**, *dey.* ◘ **Dert**; ◉ **faal ~**, *ikt.* ◘ **Faal**; ◉ **komandit ~**, ◘ **Komandit**; ◉ **komanditer ~**, *huk.* ◘ **Komanditer.**
~ **alışkanlık**, *psik.* Davranım psikolojisine göre ortak hayat tecrübeleri sebebiyle ırk veya türler için ortaklaşa sayılan ve öğrenmeyle elde edilen davranım.
~ **belirtiler**, *patol.* Bir hastalığın kaçınılmaz belirtileri; bir hastalıkla birlikte mutlaka görülen belirtiler.
~ **tab bölen**, *mat.* ◘ **Ortak tam bölen.**
~ **çarpan**, *mat.* ◘ **Çarpan.**
~ **çarpan parantezine alma**, *mat.* Çokterimli bir ifadenin her terimi aynı bir sayı *(ortak çarpan)* ile çarpılmış durumda ise, ifade bu ortak çarpan *(ortak çarpan parantez dışına yazılarak)* parantezine alınabilir.
~ **dikme**, *mat.* Uçlar iki aykırı doğru üzerinde bulunan ve bunların her birine dik olan doğru parçasına verilen ad. [*İng.* Common perpendicular; *Fr.* Perpendiculaire commune].
~ **duvar**, *inş.* ◘ **Duvar.**
~ **fail**, *huk.* ◘ **Müşterek fail.**
~ **fark**, *mat.* ◘ **Fark.**
~ **güvenlik**, *huk.* ◘ **Kollektif güvenlik.**
~ **haberleşme**, *elek.* ve *telekom.* ◘ **Haberleşme.**
~ **hâkimiyet**, *huk.* ◘ **Müşterek hâkimiyet.**
~ **hareketler**, *fizyol.* Bilincimize girmeyen fakat istemli çabalarla meydana çıkan hareketler. [*İng.* Associate movements; *Fr.* Mouvements associés].
~ **hesap**, *bank.* Birden fazla kimsenin bir bankada birlikte açtırmış oldukları hesap. [*İng.* Joint account].
~ **hukuk**, *huk.* ◘ **Müşterek hukuk.**
~ **hukukî işlem**, *huk.* Tarafların birinde, birden fazla kişinin bulunduğu işlem.
~ **illiyet**, *huk.* ◘ **illiyet.**
~ **isim**, *gram.* Eril-dişil ayırımı yapan dillerde, erkek ve dişi için tek bir biçimi olan ad.
~ **kat***, *mat.* Bir takım tamsayıların katı olabilecek sayı. [*Osm.* Misl'-i müşterek; *İng.* Common multiple; *Fr.* Commun multiple].
~ **mülkiyet**, *huk.* ◘ **Müşterek mülkiyet.**
~ **olmak.** Herhangi bir şeye katılmak veya o şeyi paylaşmak. [*İng.* To participate *(in something)*, to share, to become a partner *(with)*; *Fr.* S'associer avec quelqu.un].
~ **ölçü**, *mat.* Verilen iki veya daha çok nicelikte bir tamsayı kadar bulunan büyüklük: *Çember ile çapının ortak ölçüsü yoktur.* [*İng.* Common measure; *Fr.* Commune mesure].
~ **ölçülebilir** *mat.* Her biri bir başka büyüklüğün tam katları olan iki büyüklük için kullanılır. [*İng.* ve *Fr.* Commensurable].
~ **ölçülebilir sayılar**, *mat.* Aralarında ortak tam bölen bulunan sayılar. [*İng.* Commensurable numbers; *Fr.* Nombres commensurables].
~ **ölçülebilirlik**, *mat.* Ortak ölçüsü bulunan niceliklerin özelliği. [*İng.* Commensurability; *Fr.* Commensurabilité]
~ **ölçülemez**, *mat.* Ortak ölçüsü olmayan iki büyüklük için kullanılır. [*İng.* ve *Fr.* Incommensurable].
~ **ölçülemezlik**, *mat.* Ortak ölçüsü bulunmayan niceliklerin özelliği: *Çember ile çapının ortak ölçülemezliği.* [*İng.* Incommensurability; *Fr.* Incommensurabilité].
~ **ölçülmez sayılar***, *mat.* Aralarında ortak tam bölen bulunmayan sayılar. [*Osm.* Gayri müşterek-ül-mıkyas adedler; *İng.* Incommensurable numbres; *Fr.* Nombres incommensurables].
~ **payda**, *mat.* Paydaları eşit olmayan iki ve ikiden çok bayağı kesirin *(toplama-çıkarma-karşılaştırma işlemleri için)* eşitlenen paydalarından herbiri. [*Osm.* Mahrec-i müşterek; *Fr.* Même dénominateur].
~ **pazar**, *ikt.* 1951 yılında Belçika, Lüksemburg, Fransa, Italya, Almanya arasında sonradan da bütün Avrupa devletleri arasında kurulan ekonomik birlik. *Fr.* Marché commun].
☆ *Eşanl.* **Avrupa ekonomik ortaklaşması.**
~ **ses**, *müz.* Iki dizide veya dizi parçasında veya iki makamın dizisinde aynı olan seslere verilen ad. *(Ortak ses, geçki sana-*

tında önem kazanır. Genellikle geçkiler değişik makamların ortak seslerinden yararlanılarak yapılır).

~ tam bölen°, *mat.* İki veya ikiden artık sayının hepsini tam olarak bölebilen sayı. [*Osm.* Kasım-ı müşterek; *ing.* Common divisor; *Fr.* Diviseur commun].

~ tarım üretim birliği, *trm.* Batı Avrupa'da aile işletmeciliği şartlarına benzer şartlar içinde ortak bir çalışmayı gerçekleştirmek amacıyla kurulan teşkilât. *(Bunlar kapitalist tipte şirketlerdir; çünkü sermayenin sahibi şirketin üyeleridir, sermaye ise daima kâr amacı güder. Fakat bu gibi şirketler aynı zamanda belirgin bir işçi kuruluşu niteliği taşır, çünkü sermaye emeğin hizmetinde bulunur. Öte yandan, birliğin kullanacağı işçilerin sayısı şahıs işletmelerinin tümünde işlerin normal olarak yürümesi için gerekli işçi sayısını aşamaz).*

~ payda, *mat.* ◘ **Payda.**

~ yapım, *siy.* Ayrı ülkelerden yapımcıların işbirliği ile gerçekleştirilen sinema filmi. [*Ing.* ve *Fr.* Coproduction].

~ yaşama, ◘ **Ortakyaşarlık.**

~ yaşar, *biy.* ◘ **Ortakyaşar.**

orta.kabuk,-ğu, b. i. *bot.* Bazı meyvelerde dışkabuk *(deri)* ile içkabuk *(içzar)* arasında bulunan lifli veya etli madde: *Şeftali ve erikte ortakabuk yenir.* [*Ing.* Mesocarp; *Fr.* Mésocarpe].

☆ *Eşanl.* **mezokarp.**

orta.karın, b. i. *anat.* Karın boşluğunun, enine kalınbağırsağın üstünde, aşağı yukarı midenin bulunduğu kısma tekabül eden orta bölgesi. [*Ing.* Mesogastrium; *Fr.* Mésogastre].

☆ *Eşanl.* **mezogastriyum.**

~ anaatardamarı, *anat.* Aortun önemli bir koluna verilen ad.

~ hastalığı, *pediyatrl.* Çocuklarda görülen, diğer belirtiler arasında hiperkrom kansızlığa sebep olan bağırsak soğurması bozukluğu.

ortakçı, i. § ❶ Başka bir kimsenin tarlasında çalışarak veya sürüsüne bakarak belli bir anlaşmaya göre ürününe ortak olan kimse. [*Ing.* (Share) cropper; *Fr.* Laboureur qui est associé du propriétaire du champ labouré]; § ❷ *paraz.* Konakçının daha değişmemiş, sindirilmemiş besininden yararlanan konuk [*Osm.* Şerik-i taam; *Ing.* Commensal; *Fr.* Commensal,-ale]; § ❸ Yemek veya sofra arkadaşı. [*Osm.* Şerik-i taam; *Ing.* Commensal; *Fr.* Commensal.-ale].

ortakçılık,-ğı, i. § ❶ Ortakçı olma hali; § ❷ *huk.* Semere veren hayvanlar üstünde yapılan bir çeşit iştirakli kira sözleşmesi; § ❸ *paraz.* Diğer canlıların yanında, onların yiyeceklerinden, ürettiklerinden yararlanarak yaşayan, fakat asalaklar gibi onların organik maddeleriyle, salgılarıyla beslenmeyen hayvanların durumu. [*Osm.* İştirâkiyye; *Ing.* Commensalism; *Fr.* Commensalisme].

ortaklaşa, z. < *ortaklaşmak.* § ❶ Ortak olarak: *Bu işi ikisi ortaklaşa aldılar.* [*Osm.* Müştereken; *Ing.* In common; *Fr.* En association]; § ❷ s. *fels.* Tek tek bireylerde bulunmayan, fakat bunların meydana getirdiği toplulukta olan. [*Osm.* Cemî, maşerî; *Ing.* Collective; *Fr.* Collectif,-ive].

~ bilet, ◘ **Bilet.**

~ değerlendirme, *eğt.* Bir şahsın veya bir grupun durumunun veya ilerlemesinin öğretmen ile birlikte sınıf üyeleri veya başkaları tarafından ortaklaşa değerlendirilmesine verilen ad.

~ fiil, *gram.* ◘ *Fiil.*

ortaklaşacı°, i. ◘ **Kolektivist.**

ortaklaşacılık°,-ğı, i. *sosy.* ◘ **Kolektivizm.**

ortaklaşma, i. § ❶ Ortaklaşmak eylemi; § ❷ *fels.* Ortaklaşa bir varlık meydana getiren bireylerin topu. [*Osm.* Mecmuiyet, maşeriyet; *Ing.* Collectivity; *Fr.* Collectivité]; § ❸ Ortaklaşa sahiplik.

ortaklaşmacı, s. ve i. Ortaklaşmacılıktan yana olan (kimse). [*Ing.* Associationist; *Fr.* Associationniste].

ortaklaşmacılık,-ğı, i. Ortaklaşmacıların doktrini. [*Ing.* Associationism; *Fr.* Associationnisme].

ortaklaşmak, nsz. f. Ortak olarak davranmak, ortak olmak. [*Ing.* To enter into partnership with another].

ortaklaşmamış, s. *kim.* Bir atomdaki eşlenmemiş bir elektron için kullanılır.

ortaklık,-ğı, i. § ❶ Ortak olma hali: *«Öküz öldü, ortaklık bozuldu».* [*Ing.* Partnership; *Fr.* Association]; § ❷ İki veya ikiden artık kimsenin iş yapmak için emek veya sermaye birleştirmeleri durumu. § ❸ *huk.* İki veya daha çok kişinin, kazanç sağlamak ve bunu paylaşmak niyet ve amacıyla iktisadî ve malî bir teşebbüs için edimlerini biraraya getirerek kurdukları, kural olarak tüzel kişiliğe sahip topluluk. [*Ing.* Partnership, copartnership, firm, joint enterprise, company; *Fr.* Société]. ☆ *Eşanl.* **şirket**; ◉ **kolektif ~**, *ikt.* ◘ **Kollektif**; ◉ **mikrop ortaklığı**, *bakt.* Bir intanda türlü mikropların ortak yaşamaya benzer şekilde birlikte bulunmaları. *(Örnek olarak, Vincent anjininde spirillerle Bacillus fusiformisin, tetanosta hava ile yaşar mikroplarla tetanos sporlarının, difteride Loeffler basili ile ağızdaki çürükçül mikropların v.b. ortaklığı sayılabilir. Bazı özgül mikroplar için mikrop ortaklığı bir ihtiyaçtır, çünkü bunlar ancak bu şartlar altında gelişebilir /Vincent anjini/. Başka vakalarda, ortaklık, özgül mikropların hastalık alanı zayıflamış olduğundan, orada birçok mikrop ürer; bunlara çıkış mikrobu denir /grip, zatürree v.b./* [*Fr.* Association microbienne]; ◉ **öküz öldü ~ bozuldu** *(bitti veya ayrıldı), dey.* İki veya daha fazla kimse arasında müşterek çıkar kalmadığı zaman dostça ilişkiler de kaybolur, anlamında kullanılır. [*Ing.* The ox has died, the partnership is dissolved, the reason which united the two parties no longer exists].

~ cüzdanı, *huk.* Kooperatiflerde, anasözleşmeyi de içine almak üzere düzenlenen ortaklık senedi.

~ etmek, Birbiriyle ortak olmak, ortaklıkta bulunmak: *Vakıa hiç ortaklık etmemişlerdi.*

~ kuralı, *mat.* Bir teşebbüse ortak olmuş belirli sayıdaki kişilere kârı bölüştürmeyi konu olarak ele alan problem.

~ senedi, *huk.* Kooperatiflerde her ortağın üyelik haklarını gösteren, ada yazılı senet.

~ sözleşmesi, *huk.* Ortaklığın kurulması için yapılan sözleşme.

ortakulak, b. i. *zool.* Dış-kulak ve iç-kulak arasında bulunan ve dış-kulağa kulak zarı ile bağlı olup Eustachi kanalı ile yutağa açılan ve içinde 3 küçük kemik *(çekiç = malleus, üzengi = stapes, örs = incus)* taşıyan dar bir bölge. Bu 3 kemik kulak zarından aldıkları titreşimi söbe pencere aracıyla iç-kulaktaki sıvıya taşır. [*Osm.* Üzn-i vusta; *Ing.* Middle ear; *Fr.* Oreille moyenne].

~ boşluğu, *anat.* ◘ **Boşluk.**

~ iltihabı, *hava.* Hava gemileri uçuşu sırasında yükseklik değişmesi sonucunda timpanik boşluk içersindeki hava ile etraftaki atmosfer arasındaki basınç farklarından dolayı orta kulakta durgunluk, rahatsızlık şişkinlik ve ağrı meydana getiren ve bazen işitme duygusunun geçici olarak kaybolmasına sebebiyet veren bir kronik kulak hastalığı. [*Ing.* Aerotitis media].

ortak.yaşar°, b. s. *biy.* Başka türden bir canlı ile ortak yaşayan *(canlı varlık).* [*Osm.* Müşterek-ül-hayat; *Ing.* Symbiont; *Fr.* Symbiote].

☆ *Eşanl.* **simbiyot.**

ortak.yaşarlık,-ğı, b. i. *biy.* Farklı türden iki canlı varlığın dengeli ve sıkı bir işbirliği içinde yaşaması ve her birinin bu işbirliğinden yararlanması hali [*Osm.* Hayât-ı müşterek; *Ing.* Symbiosis; *Fr.* Symbiose].

☆ *Eşanl.* **simbiyoz.**

ortalama, s. ve i. < *ortalamak.* § ❶ İki veya ikiden fazla nicelik toplamının, bunların sayısına bölünmesinden çıkan *(nicelik sayı): Yarısı 70, yarısı da 80 kuruştan alınan bir malın ortalama fiyatı 75 kuruştur).* [*Osm.* Vasatî; *Ing.* Average; *Fr.* Moyen, en moyenne]; § ❷ z. Orta yerinden, orta kısımdan, ortasından: *Baltayı ortalama vurdu. Ağacı ortalama kesti;* § ❶ s. Yaklaşık: *Ortalama bir düşünce ile;* § ❸ *zool.* Ne taraftan bakılırsa bakılsın, kendi türünün ortalama ölçülerini taşıyan hayvanların vücut oranlarını niteleyen sıfat; § ❹ *astr.* Zamanla orantılı olarak artan, yani bir düzgün hareketle tekabül eden terimlerin *(genellikle en önemli terimler)* sınırladığı kabul edilen karmaşık bağıntılarla tanımlanmış bir süre veya hareket için kullanılır. [*Ing.* Mean; *Fr.* Moyen,-enne]; § ❺ *mat.* ve *istat.* Bütün gözlemlerin sonucunu, hesaba aynı biçimde katarak elde edilen sayı. [*Ing.* Mean; average; *Fr.* Moyenne]; ◉ **~ ların eklenebilirliği**, *istat.* Birden fazla faktörün etkisi altında olan bir deneyde faktörlerin etkilerinin bağımsız ve birbirlerinin üzerine eklenebilir olduğu varsayılır. Bu varsayım eklenebilirler şeklinde tamamlanır. Aynı düşünce etken faktörlerin ortalamaları içinde geçerlidir. [*Ing.* Additivity of means]; ◉ **aritmetik ~**, *mat.* ◘ **Aritmetik**; ◉ **armonik ~**, *mat.* ve *istat.* Bir serideki terimlerin terslerinin aritmetik ortalamasının tersi *«a»* ile *«b»* nin armonik ortalaması

$$\frac{2}{g} = \frac{1}{a} + \frac{1}{b}$$ bağıntısını sağlayan

«g» sayısıdır. [*Ing.* Harmonic mean; *Fr.* Moyenne harmonique]; ◉ **artmalı (toplanmış) ~**, *mat.* ve *istat.* Artan sayıda alınan değerlerin aritmetik ortalaması. [*Ing.* Cumulative or progressive; *Fr.* Moyenne cumulative ou progressive]; ◉ **asgarî sıcaklık ~ sı**, *trm.* ◘ **Asgarî**; ◉ **bileşik ~**, *mat.* ve *istat.* Dengeli aritmetik ortalama. [*Ing.* Compound, mean; *Fr.* Moyenne composée]; ◉ **bir değişkenin değerler serisinin ikinci derece ~ sı**, *mat.* ve *istat.* Bir değişkenin değerlerinden her birinin kareleri toplamı ile bu değerlerin toplam sayısı arasındaki oranın kare kökü. [*Fr.* Moyenne quadratique d'une série de valeurs d'une variable]; ◉ **bir gezegenin ~ ayrıklığı**, *astr.* Bu *gezegenin* yarıçap vektörünün, gezegenin günberi noktasından geçişinden itibaren hesaplanan ve zamanla orantılı olarak arttığı kabul edilen uzanımı. [*Ing.* Average anomaly of a planet; *Fr.* Anomalie moyenne d'une planète]; ◉ **bir gökcisiminin boylam veya açılımındaki ~ hareketi**, *astr.* Hareketlerin devirli hiçbir terimini, ne gökcisimini, ne de koordinatların çıkış noktasını hesaba katmadan bu gökcisiminin ilkbahar noktasından itibaren hareketi. [*Fr.* Mouvement moyen d'un astre en longitude ou en ascension droite]; ◉ **büyüklük ~ sı**, *mat.* ve *istat.* Bir serinin büyüklükleri üzerinde yapılan bir hesaba dayanarak elde edilen ortalama. [*Ing.* Size average; *Fr.* Moyenne de grandeur]; ◉ **frekans ~ sı**, *mat.* ve *istat.* Bir serinin en sık ortaya çıkan değeri. [*Ing.* Frequency mean; *Fr.* Moyenne de fréquence, dominante, mode]; ◉ **hareketli ~**, *mat.* ve *istat.* Seriye yeni bir sayının girmesi halinde en son sıradaki rakamın geri alınması zorunlu olacak şekilde belirli sırayla dizilmiş sabit sayıda rakamın aritmetik ortalaması. [*Ing.* Mobile mean; *Fr.* Moyenne mobile]; ◉ **hareketli ~ lar yöntemi**, *mat.* ve *istat.* Ayarlanacak kronolojik bir serinin her terimi yerine, bu terimle bunun sağ ve solundaki komşu terimlerin ortalamasını koyma yöntemi *(kronolojik bir seride çevrimsel etkiler yüzünden çıkan düzensizliklerin giderilmesi).* [*Ing.* Method of Mobile means; *Fr.* Procédé des moyennes mobiles]; ◉ **geometrik ~**, *mat.* ◘ **Geometrik**; ◉ **indis ~**, *mat.* ve *istat.* Rastlantılı ve sunî bağıntılarla gruplandırılmış birim ölçülerinden gelen ortalama. *(Bu ortalama gerçek bir büyüklüğe tekabül etmez, bunların kapsamı bireşimli ve temsilîdir).* [*Ing.* Index average; *Fr.* Moyenne - indice]; ◉ **kademeli ~ lar yöntemi**, *mat.*

ve *istat.* Bir istatistik serisini belli sayıda eşit gruplara bölme ve bu seri yerine, bütün grupların art arda oluşturdukları, her biri grupun uç terimleri arasındaki aralığın ortasına tekabül eden ortalamalar serisini koyma yöntemi. [*ing.* Method of echeloned means; *Fr.* Procédé des moyennes échelonnées]; ◉ **kartillerarası ~**, *mat.* ve *istat.* Birinci kartilin üstündeki ve üçüncü kartilin üstündeki bütün veriler atıldıktan sonra kalanın aritmetik ortalaması alınarak elde edilen ortalama. [*ing.* Interquartile mean; *Fr.* Moyenne interquartile]; ◉ **kesinlik ~ sı**, *mat.* ve *istat.* Kesin bir hesapla elde edilen ortalama: *Aritmetik geometrik, ar-*

$$\sqrt[4]{abcd}$$

monik ortalamalar kesinlik ortalamalarıdır. [*ing.* Average of precision; *Fr.* Moyenne de précision]; ◉ **konum ~ sı**, *mat.* ve *istat.* Bir serinin, elemanlarının büyüklük sırası ile belirlenen ortalaması. [*ing.* Average of position; *Fr.* Moyenne de position, médiane, médiante]; ◉ **n sayısının aritmetik ~ sı**, *mat.* ve *istat.* Bu sayıların toplamının bölümü. [*Fr.* Moyenne arithmétique de n nombres]; ◉ **n sayının geometrik ~ sı**, *mat.* ve *istat.* Bu sayıların çarpımının *n*'inci kuvvetten kökü; «*a, b, c, d*» nin geometrik ortalaması $\sqrt[4]{abcd}$ dir. [*Fr.* Moyenne géométrique de «*n*» nombres]; ◉ **nesnel (gerçek) ~**, *mat.* ve *istat.* Bir olayın bir dizi gözlemi veya bir nesnenin bir dizi ölçümüyle sağlanan ve hepsinin hatalı olabileceği düşünülen değerler içinde en mükemmel olanı. [*ing.* Objective or real average; *Fr.* Moyenne objective ou réelle]; ◉ **özel (ideal) ~**, *mat.* ve *istat.* Bir tek değil de, homojen birçok nesnenin ölçümünden çıkan ortalama. [*ing.* Subjective or ideal average; *Fr.* Moyenne subjective ou idéale]; ◉ **sapma ~ sı**, *mat.* ve *istat.* Bir büyüklüğe göre sapmaların toplamının ortalaması. [*ing.* Average of deviation; *Fr.* Moyenne de déviation]; ◉ **tartılı ~**, *mat.* ve *istat.* İçinde araştırma konusuna göre bağıl önemlerini göz önüne almak için bazı sayıların bir katsayı ile çarpıldığı genellikle aritmetik ve nadiren geometrik ortalama. [*ing.* Well-balanced mean; *Fr.* Moyenne pondérée]; ◉ **tipik ~**, *mat.* ve *istat.* Gerçek ilgiler *(meselâ aynı ırkdan kişilerin boyu)* bakımından gruplanmış birim ölçülerine göre kurulan ve bir tipi belirleyen ortalama. [*ing.* Typical average; *Fr.* Moyenne typique]; ◉ **~ açık**, *bank.* ve *bors.* En kuvvetli ve en zayıf açık arasındaki aritmetik ortalama. *(Çoğunlukla bir komisyonun belirlenmesinde temel teşkil eder).* [*ing.* Uncovered average; *Fr.* Découvert moyen]. **~ akıntı**, *den.* Akıntının yirmi dört saat üstünden hesaplanan ortalama kuvveti. [*ing.* Mean current; *Fr.* Courant moyen]. **~ ayrıklık**, *astr.* Yer'in ve gezegenlerin güneş çevresinde, çift yıldızlarda yoldaşın başyıldız çevresinde yaptığı elips devriminde,

$$M = \frac{2\pi}{p}(t - t_o)$$

eşitliği ile tanımlanan M açısı. Burada P dolanma dönümü, *t* günberi ya da enberiden geçme zamanı, t_o ise yörünge üzerinde verilen bir noktaya geldiği zamanıdır. Bu tanımda, *M* nin birimi radyandır. [*ing.* Mean anomaly; *Fr.* Anomalie moyenne]. **~ değer**, *elek.* ◘ **Değer.** **~ değer teoremi**, *mat.* ve *istat. Bir* (*a, b*) doğru parçası üzerinde sürekli bir *f(x)* fonksiyonu verildiğine göre, bu doğru parçasının

$$\int_a^b f(x)dx = (b - a)f(c)$$

olacak şekilde bir *c* noktasının bulunduğunu ifade eden teorem. [*ing.* Mean value theorem; *Fr.* Théorème de la moyenne]. ☆ *Eşanl.* **ara değer teoremi.** **~ derinlik**, *trm.* Bir derenin enine kesitinin üst genişliğine oranı. [*ing.* Mean depth]. **~ dizgi**, ◘ **Dizgi.** **~ dönencel yıl** *(veya kısaca dönencel yıl). astr.* Güneş'in γ *(ilkbahar)* noktasından iki geçişi arasındaki zaman aralığı; uğrüm'ün bütün karmaşık devirli hareketlerini bir yana bırakarak, devinme olayının etkisiyle γ noktasının her yıl yer değiştirdiği *(yılda 50", 256)* kabul edilir. [*ing.* Tropical mean year; *Fr.* Année tropique moyenne, année tropique]. **~ eğrilik**, *opt.* Bir merceğin optik gücünü hesaba katmadan şeklini belirten parametre: *Ortalama eğrilik, yüzeylerin eğriliklerinin ortalamasına eşittir ve*

$$\gamma = \frac{1}{2}\left(\frac{1}{R} + \frac{1}{R'}\right)$$

ile gösterilir. **~ enlem**, *astr.* Yer yuvarlağı üzerinde bir nokta için çeşitli zamanlarda ölçülerek bulunan enlem değerlerinin ortalaması. [*Osm.* Arz-ı vasatî; *ing.* Mean latitude; *Fr.* Latitude moyenne]. **~ fark**, *istat.* ◘ **Fark.** **~ gerilim**, *elek.* ◘ **Gerilim.** **~ güç**, *mek.* ◘ **Güç**[1]. **~ güneş**, *astr.* Düzgün bir zaman ölçüsünün sağlanması için düşünülen sanal bir güneş, öyle ki bu güneş görünen yıllık devinmede hep gök eşleği üzerinde dolanır. Devimin açısal hızı değişmez yıllık dolanımını gerçel Güneş'le bitirir. [*Osm.* I'tibârî şems; *ing.* Mean sun; *Fr.* Soleil moyen]. **~ güneş günü**, ◘ **Gün.** **~ güneş zamanı**, *astr.* Gerçek Güneş in yerberi noktasından geçtiği anda, bahar açısı a_o, gök mekaniği kanunlarıyle verilen yerberi tutulum boylamına ω_0 tamamen eşit olacak şekilde ekvatorda *(tutulumda değil)* bir düzgün hareket çizen ve *ortalama güneş* denen sanal bir gökcisminin hareketleriyle tanımlanan zaman. *(Daha sonra, bu bahar açısının, gerçek Güneş yerberi noktasından geçtiği zaman, yerberi boylamına* ω_1 *tam eşit olan bir al değerini alabilecek bir hızla bir yıl boyunca düzgün bir şekilde arttığı kabul edilir:* ω_0 *ile* ω_1 *değerleri, Güneş'in görünür yörüngesinin apsislerinin yıllık hareketine göre biraz değişir).* [*Osm.* Vakt-i şems-i vasatî; *ing.* Mean solar time; *Fr.* Temps solaire moyen]. **~ hayat**, *demogr.* ◘ **Hayat**[2] **~ hesaplar**, *mat.* Ortalamayı gerektiren hesaplama şekilleri. **~ hız**, § ❶ *trm.* Derenin debisinin aynı yerdeki enine kesit alanı ile bölünmesiyle elde edilmiş olan o derenin belirli bir yerdeki hızı. [*Osm.* Vasatî sürat; *Fr.* Vitesse moyenne]. § ❷ *astr.* ve *mat.* ◘ **Hız.** **~ kare hız**, *fiz.* ◘ **Kare.** **~ kayma**, Ortalamadan itibaren olan kaymaların ortalaması. Bir puvan serisinin ortalaması ile her bir puvan arasındaki fark bulunarak ve bütün farklar pozitif kabul edilip bunların ortalaması tespit edilerek hesaplanır. Ortalama kaymanın formülü şudur. Bu formülde *(X)* her bir puvan ile ortalama arasındaki farkı, «*E*» toplamı ifade eder.

$$OK = \frac{EX}{N}$$

~ kur, *bank.* ve *bors.* Bir kıymet üstüne kote edilmiş en yüksek ve en düşük kur toplamının ikiye bölünmesi. [*Fr.* Cours moyen]. **~ kutup**, *astr.* Yer'in dönme ekseninin cisme kaskatı bağlı olmaması ve salınarak ağır ağır dönmesinden ötürü kutupların içinde dolandığı yaklaşık 20 metre kenarlı karenin merkezi. [*ing.* Mean pole; *Fr.* Pôle moyen]. **~ öğle**, *astr.* Ortalama güneşin öğlene geldiği an. [*ing.* Mean noon; *Fr.* Midi moyen]. **~ sapma**, *astr.* Bir değerler dizisinin ortalama değere göre yaptığı sapmaların *(ayrılıkların)* sabit değerinin aritmetik ortalaması. [*Osm.* İnhirâf-ı vasatî; *ing.* Mean deviation, average deviation; *Fr.* Écart moyen]. **~ tutulmazlık unvanı**, Bir kimsenin umduğu başarı derecesi ile edimli *(fiilî)* başarısı arasındaki fark ortalaması için verilen puvan. **~ yanılgı**, *astr.* Bir gözlem dizisinde yapılan yanılgıların *(gözlenen değerlerin ortalama değerden farkları)* salt değerlerinin aritmetik ortalaması. [*Osm.* Hatâyı vasatî; *ing.* Average error; *Fr.* Erreur moyenne]. **~ yıldız zamanı**, *astr.* Uğrüm'ün karmaşık devirli hareketlerini bir yana bırakarak yalnız devinme hareketinin etkisinde kaldığı sanılan γ noktasının zahirî dönme süresiyle tanımlanan zaman. [*Osm.* Vakt-i nücûmi-i vasatî; *ing.* Mean sidereal time; *Fr.* Temps sidéral moyen]. **~ yükseklik**, *coğr.* Sekstantla yapılmış gözlemlerle elde edilen yükseklik serilerinin ortalaması. [*Osm.* Vasatî irtifâ; *ing.* Mean altitude; *Fr.* Hauteur (altitude) moyenne]. **~ zaman saati**, *astr.* Ortalama güneşin devinme hızına göre işleyen, yani dönme hızı değişmeyen ve bir ortalama güneş gününde iki dönüş yapan saat. [*Osm.* Saat-i vakt-i vasatî; *ing.* Mean time clock; *Fr.* Horloge moyenne].

ortalamak (-i). f. § ❶ **Bir şeyin orta yerine varmak, ortasını bulmak:** *Bu yılı da ortaladık.* [*ing.* To divide in the middle, to split the difference *(in an affair)*, to set in the mids *(thing)*, to reach the middle; *Fr.* Trouver le centre, la moitié, aller jusqu'à la moitié]; § ❷ **İki eşit parçaya ayırmak, yarı yarıya bölmek.** [*Fr.* Couper en deux, diviser en deux parties égales]. § ❸ *sp. (Bir oyuncu hk.)* **Bazı karsılaşmalarda** *(futbol, hokey v.b.)* **topu rakip kale önüne doğru göndermek.**

ortalaşım*, i. müz. Oktav ortalaması veya temperatür de denilen düzen denkleştirimi.

ortalık,-ğı, i. § ❶ **İçinde bulunulan yer ve çevresi:** *Ortalıkta kimseler kalmadı.* [*Osm.* Etraf; *ing.* Surroundings; *Fr.* Alentour]; § ❷ **İçinde bulunulan yer:** *Ortalığı süpürmek. Ortalığı dağıtmak. Ortalığı toplamak.* [*ing.* Place; *Fr.* Lieu]; § ❸ **Bulunulan yere göre yerle göğün arasında kalan ve ufuklarla çevrili olan kısım:** *Ortalık iyice aydınlanmıştı;* § ❹ **İçinde barınılan ev, oda v.b. gibi yer;** § ❺ **Herkes, her yer;** § ❻ s. Orta; ◉ **ortalığı birbirine katmak**, *dey.* Panik ve şaşkınlığa sebep olmak. Bir yerde hadise çıkarmak. [*ing.* To cause alarm and confusion, to turn the place upside down]; ◉ **ortalığı çorbaya döndürmek**, *dey.* Her tarafı darmadağın etmek; ◉ **ortalığı karıştırmak**, *dey.* Herkesi birbirine düşürmek. [*Fr.* Exciter des troubles]; ◉ **ortalığı toplamak**, *dey.* İçinde bulunulan yerdeki eşyaları düzene koymak, yerlerine yerleştirmek. [*ing.* To tidy up, top ut a place in order; *Fr.* Ranger une chambre]; ◉ **ortalığı (dünyayı veya etrafı) toz pembe görmek**, dey. ◘ **Tozpembe**; ◉ **~ ta (ortalık yerde)**, *dey.* Meydanda, göz önünde; ◉ **~ ta dönmek (ortalığı tutmak)**, *dey.* Herkesin ağzında olmak, yayılmak. [*ing.* To fill the air *(smell, smoke)*].

~ ağarmak, *dey.* Tan yeri ağarmak, sabah olmak: *Bereket versin, ortalık ağardı da biraz ışık görebildim.* [*ing.* To dawn, (the day) to break; *Fr. (Le jour)* poindre]. **~ (sular) kararmak**, *dey.* Akşam olmak. [*ing.* To become dusk, the evening to close in, for night to fall; *Fr.* Faire nuit, *(ou comme jusqu'il va pleuvoir)*, faire obscur]. **~ karışmak**, *dey.* Bir yerde karışıklık, kargaşa çıkmak. [*ing.* /trouble/ to break out, *(the public order)* to be disturbed, *(for rebellion or disturbances)* to break out].

ortalis, i. *Lat. zool.* Tavuksular *(galliformes)* takımının, Ağaçtavuğugiller *(Cracidae)* familyasından esmer veya boz renkli, uzun bacaklı, oldukça uzun ve geniş kuyruklu, büyük boylu kuş; tropikal Amerika orman-

larında yaşar ve penelopus'lara benzer. [*Lat. Ortalis; Ing.* Chachalaca; *Fr.* Ortalide].

ortam°, i. § ❶ Canlı bir varlığın içinde bulunduğu doğal veya maddî şartların tümü: *kümes hayvanları için elverişli bir ortam.* [*Osm.* Vasat; *Ing.* Medium; *Fr.* Milieu]; § ❷ *mec.* İçinde yaşanan fikrî, manevî veya sosyal çevre: *Edebiyat ortamı. Çalışma ortamı. İşçilerin yaşama ortamı.* [*Osm.* Muhit; *Ing.* Environment, circle; sphere; *Fr.* Milieu, entourage]; § ❸ *biy.* Hücreleri veya canlı varlıkları doğrudan doğruya çevreleyen mekân; canlı varlıkların sürekli olarak madde ve enerji alışverişi yaptığı ve bu yüzden az veya çok bağlı bulunduğu çevre. [*Ing.* Biotope; *Fr.* Milieu, biotope]; § ❹ *jeol.* Bir tortulanma yerinde etkileyen koşulların ve güçlerin topluluğu. [*Osm.* Vasat; *Ing.* Environment; *Fr.* Milieu]; ◉ **aktif ~**, *fiz.* İçerisinde, bazı dalga uzunluklarındaki stimüle ışık emisyonunun abzorpsiyondan daha fazla muhtemel olduğu ortam. [*Ing.* Active medium]; ◉ **coğrafi ~**, *coğr.* Yeryüzünde yaşayan canlıların varoluşunu etkileyen fizikî özelliklerin tümü. [*Ing.* Geographical environment; *Fr.* Milieu géographique, environnement]; ◉ **denetim ~ı**, *döş.* ◘ **Denetim**; ◉ **ezme ~ı**, *res.* Boyaların bazı sıvılarla ezilip eritildiği ortam. [*Ing.* Grinding medium; *Fr.* Milieu de broyage]; ◉ **karasal ~**, *jeol.* ◘ **Karasal**; ◉ **kültür ~ı**, *bakt.* Steril bir kaba uygun şekilde yerleştirilen ve pek az miktardaki bakteriden kısa zamanda bakteri kolonileri üretmeye yarayan sunî besin maddesi. *(Teşhis amacıyla incelenecek mikroplu maddelerdeki mikropları ortaya çıkarmaya da yarar).* [*Ing.* Culture medium; *Fr.* Milieu de culture]; ◉ **süspansiyon ~ı**, *res.* Bir boyanın içindeki çeşitli sıvı maddeler sisteminin tümü; eritici, yapıştırıcı ve sulandırıcı v.b. dolayısıyle de sıvı kurutucu. [*Ing.* Suspension medium; *Fr.* Milieu de suspension].

~ mineralleri, *jeol.* Tortul kayaçların içinde, bulundukları yerde oluşmuş mineraller. [*Ing.* Authenic minerals; *Fr.* Minéraux authigènes].

ortanca[1], i. *bot.* Ikiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Taşkırangiller *(Saxifragaceae)* familyasından, Anayurdu Çin ve Japonya olan, kışın yaprağını döken, süs bitkisi olarak her yerde yetiştirilen, çalı halinde bitki cinsi. Yaprakları ovat, dişli, ender olarak da loplu olup karşılıklı dizilmiştir. Çiçekler yalancı şemsiye durumundadır. Meyva 2-3 gözlü, bol tohumlu kapsüldür. Kuzey ve güney Amerika ile Doğu Asya'da yayılmış bulunan 35 kadar türü vardır. Bunlardan **büyük çiçekli ortanca** *(H. macrophylla)* adlı türü daha 1790 yılında Çin'den Avrupa'ya getirilerek yetiştirilmeğe başlanmıştır. *H. arborescens* de çok makbul bir türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Hydrangea; Fr.* Hortensia]; ◉ **büyük çiçekli ~**, *bot.* 1 - 1,5 m.'ye kadar boylanan yuvarlak tepeli, sık dallı bir ortanca türü. Karşılıklı olarak dizilmiş olan yaprakları yumurta biçiminde-ovaldir. Uçları sivri olup dibe doğru daralır; kenarları kaba dişli her iki yüzü de tüysüzdür. Temmuz-Ekim ayları arasında açan çiçekleri üreyimsizdirler. Taç yaprakların rengi beyaz, pembe, menekşe, mavi; hatta bazen karışık da olabilir. Suyu sever, zengin toprak ister. Üretilmesi esas itibariyle çeliklediy. Toprağına demir v.b. koymak suretiyle çiçek rengi maviye çevrilir. [*Lat. H. macrophylla* = **H. opuloides** = **H. portensis** = **H. hortensia** = **Hortensia opuloides**].

ortanca[2], s. ve i. § ❶ Yaş bakımından üç kardeşin büyüğü ile küçüğü arasında olan (kardeş). [*Ing.* Middle, middle child *(of three); Fr.* Le second des trois frères, la seconde des trois sœurs]; § ❷ Büyüklük, irilik bakımından üç nesne arasında sonradan veya baştan ikinci gelen; § ❸ *müz.* Diatonik dizinin *(gamın)* üçüncü derecesi. [*Ing.* Mediant; *Fr.* Médiante]; § ❹ *teşk. tar.* Osmanlı sarayında Haremî Hümayun hizmetindeki kıdemli zenci harem ağası. *(Ortancalar nöbet kalfalarının kıdemlileri arasından seçilirdi. Acemî ağalardan kabiliyetlileri de ortanca olabilirdi. Sarayda dört ortanca bulnurdu. Ortanca terfi edince haslı olurdu).*

~ beygir şeridi, *paraz. Anoplocephalidae* familyasından, en çok 80 mm. boyunda, olan ve tektırnaklıların körbağırsağında yaşayan yassı solucan. [*Lat. Anoplocephala perfoliata; ing.* Medium horse tapeworm].

~ mide solucanı, *paraz. Trichostrongilidae* familyasından koyunlarla sığırların sindirim aygıtı asalağı ince solucan. [*Lat. Trichostrongylus longispicularis; Ing.* Medium stomach worm].

orta.okul, b. i. Ilkokuldan sonra gelen ve orta öğretiminin ilk aşaması olan okul. [*Ing.* Junior high school; *Fr.* École secondaire].

orta.oyunu, b. i. *tiy.* Bir olayı, seyircilerle çevrili, yuvarlak bir alanda gösteren oyun türü. [*Ing.* Theatrical representation with a central stage; *Fr.* Ancienne comédie grossière turque].

orta.öğretim, b. i. 12-18 yaşlarındaki öğrencileri genel, meslekî ve teknik alanlarda yetiştirmek amacıyle yapılan öğretim. [*Osm.* Dârüttedris; *Ing.* Secondary education; *Fr.* Éducation secondaire].

orta.sırt, b. i. *biy.* ◘ **Mesonotum.**

orta.sırtsı, b. i. *fonet.* Telaffuzu sırasında, dilin sırtı damağın orta bölümü düzeyine kadar yükselen ünsüze denir.

ortaşım°, *i. psik.* Düşüncelerin yer, zaman, neden, etki sonuç bakımından aralarında bulunan birlik, benzerlik veya karşıtlık gibi bağıntılar olup çağrışım olayına yol açarlar. [*Osm.* Teşarük; *Ing.* ve *Fr.* Association].

ortay, s. *mat.* § ❶ Bazı çapsal düzlemler için kullanılır. [*Ing.* Median; *Fr.* Médian,-ane]; § ❷ Bir düzlem şeklin aynı yöndeki paralel bütün kirişlerini eşit parçalara bölen çizgi için kullanılır. [*Ing.* Median; *Fr.* Médian, -ane]; § ❸ Bir uzayı, bir yüzeyi eşit iki parçaya bölen bir düzlem, bir çizgi için kullanılır; § ❹ i. *mat.* Bir düzlem şekilde aynı yönde paralel bütün kirişleri eşit parçalara bölen doğru. [*Ing.* Median; *Fr.* Médiane]; ◉ **bir dörtyüzlünün ~ düzlemi**, *mat. Bir ayrıtla karşıt ayrıtın ortasından* geçen düzlem: *Bir dörtyüzlünün altı ortay düzlemi vardır.* [*Ing.* Median plane of a tetrahedron; *Fr.* Plan médian d'un tétraèdre]; ◉ **bir üçgen prizmanın ~ düzlemi**, *mat.* Yan ayrıtlarla tabanın karşı ayrıtlarının ortalarından geçen üç düzlemden her biri. [*Ing.* Median plane of a triangular prism; *Fr.* Plan médian d'un prisme triangulaire].

orta.yuvar, b. i. *meteor.* ◘ **Mezosfer.**

ortikon, i. *Fr. orthicon.* Televizyon görüntülerini çekmeye yarayan ikonoskoptan türemiş cihaz; ekranın taranmasını sağlayan elektronlar ekrana dik düşecek şekilde saptırılıp hızlandırılır. ☆ *Eşanl.* **ortikonoskop**. [*Ing.* ve *Fr.* Orthiconoscope, orthicon]; ◉ **görüntü ~ı**, *telvz.* ◘ **Görüntü.**

ortikonoskop,-pu, i. *Fr. orthiconoscope* < *Yun. orthos*, dik + *Fr. iconoscope.* ◘ **Ortikon.**

ortit,-ti, i. *Fr. orthite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum ve demir silikat; ince ve uzun prizmalar halinde billûrlaşır. Ortit, alüminyum, seryum, itriyum, lantan ve erbiyum'un demir ve kalsiyumlu silikatıdır; tabiatta, granit, gnays, siyenit ve taneli kireçtaşları içinde bulunur. Kırmızı renkli çeşidine eskiden serin adı verilirdi. Urallar'da, *uralortit* denen az hidratlı bir türüne rastlanır. Işığı bir kere kıran daha hidratlı bir başka çeşidi de vardır. [*Ing.* Orthite].

orto, s. *Fr. ortho. petr.* Magmatik bir kayanın başkalaşımından meydana gelen. [*Ing.* Ortho].

orto-, § ❶ *Yun. orthos* dik'ten alınan ve bir çok kelimenin yapısına giren önek. [*Ing.* Ortho-]; § ❷ *kim.* Benzen serisinde, 1 ve 2 konumunda ornatılmış türevleri belirtmek için kullanılan önek. ◘ **BENZEN**: *Inorganik veya organik kimyada, hidratlanma derecesi fazla olan maddeleri (asid, aldehit, keton) adlandırmakta da kullanılır. (Örnek: ortofosforik asid).* [*Ing.* ve *Fr.* Ortho-].

ortoarsenik, s. *Fr. orthoarsénique. kim.* Formülü H_3AsO_4 olan normal arsenik asid için kullanılır. [*Ing.* Orthoarsenic].

ortoarsenit,-ti, i. *Fr. orthoarsénite. kim.* Ortoarsenyöz asidin tuzu. [*Ing.* Orthoarsenite].

ortoarsenyat,-tı, i. *Fr. orthoarséniate. kim.* Ortoarsenik asidin tuzu. [*Ing.* Orthoarseniate].

ortoasetik, s. *Fr. orthoacétique. kim.* Tek başına elde edilmemiş $CH_3\text{-}C(OH)_3$ asidi ve esterleri için kullanılır. *(Formülü $CH_3\text{-}C(OC_2H_5)_3$ olan etil ortoasetat 145° C'te kaynayan bir sıvıdır).* [*Ing.* Orthoacetic].

ortoasid, I. *Fr. orthoacide. kim.* Formülü R-C $(OH)_3$ olan varsayımsal bileşiklerin genel adı; bir organik asid fonksiyonuna su bağlanmasıyle elde edilir ve ancak ester halinde bilinir. [*Ing.* Orthoacide].

ortobiyoz, i. *Fr. orthobiose. tıp.* Temiz ve sıhhî hayat. [*Ing.* Orthobiosis].

ortoborat,-tı, i. *Fr. orthoborate. kim.* Ortoborik asidin tuzu veya esteri.

ortoborik, s. *Fr. orthoborique. kim.* Borik esterlerin tekabül ettiği H_3BO_3 formülündeki normal borik asid için kullanılır. [*Ing.* Orthoboric].

ortodiyagrafi, i. *Fr. orthodiagraphie. tıp.* Organları gerçek büyüklükte gösteren teleradyografi. *(Özellikle kalb muayenesinde kullanılan ortodiyagrafi, ortodiyagramın yerini tutar ve ondan daha iyi iş görür).* [*Ing.* Orthodiagraphy].

ortodiyagram, I. *Fr. orthodiagramme. tıp.* Röntgen ekranı üzerinde bir organı doğal büyüklükte göstermeye yarayan radyolojik muayene usulü. *(Bu usul özellikle kalbin şekil ve boyutlarının incelenmesi için kullanılır, fakat gitgide yerini teleradyografiye bırakmaktadır; teleradyografiyle ortodiyagrafi elde edilir).* [*Ing.* Orthodiagram].

ortodoks, s. *Fr. orthodoxe* < *Yun. orthos. doğru* + *doksa*, kanaat > *orthodoksos.* Dogmaya, kilise doktrinine uygun. [*Ing.* Greek Orthodox].

~ kilisesi, I. *tar.* 1054'te Roma'dan ayrılan doğu kiliselerine verilen ad. [*Ing.* The Orthodox Church; *Fr.* Église orthodoxe].

Ortodoks, öz. i. *Yun.* Ortodoksluk mezhebinden olan kimse.

ortodoksluk,-ğu, I. *din.* § ❶ Vahye ve Meşru kilisenin resmî kararlarına uygun doktrin ve düşüncelerin tümü. [*Ing.* Orthodoxy; *Fr.* Orthodoxie]; § ❷ Hıristiyan mezheplerinden birinin genel adı. [*Ing.* Orthodoxy; *Fr.* Orthodoxie].

ortodonti, i. *Fr. orthodontie. diş hek.* Dişlerin çenelerin üzerine estetik ve görev bakımından uyumlu bir düzende yerleştirmeyi öngören odontoloji dalı. [*Ing.* Orthodontics].

~ halkası, *diş. cerr.* ◘ **Halka.**

ortodromi, i. *Fr. orthodromie. jeol.* ◘ **Düzgidiş.**

ortodromik, s. *Fr. orthodromique.* Ortodromi ile ilgili. [*Ing.* Orthodromic].

~ yol, *coğr.* ve *den.* Yer yüzünün iki noktası arasındaki en kısa yol. *(Ortodromik yol sürekli yön değişikliğini gerektirir. Deniz seferini kolaylaştırmak için düzgizgi yerine loksodromik birçok yol seçilir. Bu yüzden meselâ her 1000 km.'de bir yön değiştirilir.* [*Ing.* Orthodromic course (way, *track); Fr.* Route orthodromique].

ortoesterler, i. *Fr. orthoesters. kim.* Serbest halde elde edilememiş, ortoasidlerden türeyen R-C $(OR')_3$ genel formülündeki bileşikler; R ve R' alkil köklerini belirtir. *Ortoesterler,* alkali alkolatların alkoyl - kloroformlarla birleşmesinden veya nitrillerin alkollere etkimesiyle oluşan iminoeter klorhidratların alkollerle birleşmesinden elde edilir. Bunlar, en tanınmışı ortoformik ester olan sıvı ile bileşiklerdir. [*Ing.* Orthoesters].

ortofir, i. *Fr. orthophyre. petr.* Paleozoik çağ trakiti. [*Ing.* Orthophyre].

ortofoni, i. *Fr. orthophonie. fonet.* (a) Bir veya birkaç fonemin doğru veya normal

kabul edilecek şekilde telaffuzu; (b) Ses oluşum bozukluklarını düzeltmeye yarayan özel tedaviler bütünü. [*Ing.* Orthophony].

ortofonist,-ti, i. *Fr. orthophoniste.* Dil ve konuşma kusurlarını *(kekemelik, geç konuşma)* düzeltme alanında uzmanlaşmış kişi. *(Çocukta dil bozukluklarının çoğuna /dislaliler hariç/ özellikle kekemeliği ve geç konuşmayı tedaviye yetkilidir: duruma göre telâffuz ve solunum alıştırmaları yaptırarak, özel pedagoji yöntemleri uygulayarak sağır-dilsiz çocukların konuşmasını sağlar. Ortofonist, yetişkin insanda afaziyi, girtlak bozukluğundan /larenjektomi/, sinirsel ve ruhsal sebeplerden ileri gelen konuşma bozukluklarını tedavi eder).* [*Ing.* Orthophonist].

ortofori, i. *Fr. orthophorie.* § ● *tıp.* Organların *(özellikle gözlerin)* normal ve birbiriyle dengeli çalışacak şekilde yerleşmesi. [*Ing.* Orthophoria; § ● *oft.* Göz yuvarlarında kas dengesinin normal durumu.

☆ *Karş.* heterofori.

ortoformik, s. *Fr. orthoformique. kim.* Yalnız esterleri bilinen H-C(OH)$_3$ formülündeki varsayımsal bir asid için kullanılır. *(Ortoformik esterler, alkali alkolatların kloroforma etkimesi veya hidrosiyanik asidin alkoller üzerinde yoğunlaşmasıyla elde edilir. En çok bilineni etil ortoformiyat HC(OC$_2$H$_5$)$_3$, 146° C'ta kaynayan güzel kokulu bir sıvıdır. Bazı sentezlerde ve eton adı altında boğmacaya karşı kullanılır).* [*Ing.* Orthoformic].

ortofosfat,-tı, i. *Fr. orthophosphate. kim.* Ortofosforik asidin tuzu veya esteri. [*Ing.* Orthophosphate].

ortofosforik, s. *Fr. orthophosphorique. kim. Pirofosforik* ve *metafosforik* asidlere karşılık, H_3PO_4 formülündeki normal fosforik asid için kullanılır. [*Ing.* Orthophosphoric].

ortofragmin, i. *Fr. orthophragmine. paleont.* Eyosen tabakalarında bulunan, kurs biçiminde, çoğu zaman üzeri yıldızlı, delikli foraminifer. *(Eskiden orbitoitler arasında sayılırdı).* [*Ing.* Orthophragmine].

ortofreni, i. *tıp.* Toplumsal ilişkilere normal zihnî reaksiyon gösterme. [*Ing.* Orthophrenia].

ortognat, s. *Fr. orthognathe. antr.* Yüzünde ortognatizm olan *(kimse).* [*Ing.* Orthognathous].

ortognati, i, *tıp.* Çene kemiklerinin yanlış durumlarını inceleyen ve düzelten bilim. [*Ing.* Ortognathia].

ortognatizm, i. *Fr. orthognathisme. antr.* Prognatizm yokluğu: *Ortognatizm özellikle beyaz ırklarda görülür. (Ortognatlarda altçene öne doğru çıkık değildir; alnın alt noktası ile çene ucunu birleştiren çizgi hemen hemen dik bir doğrudur).* [*Ing.* Orthognathism].

ortognays, i. *Fr. orthogneiss.* Bir içkayanın *(meselâ granit)* başkalaşmasıyla oluşan gnays. [*Ing.* Orthogneiss].

ortogonal, s. *Fr. orthogonal,-ale. mat.* ◘ Dikgen.

~ **faktörler,** *istat.* Korrelasyonsuz faktörler. [*Ing.* Orthogonal factors; *Fr.* Facteurs orthogonaux].

ortograflamak, f. *müz.* Ortograf bakımından ölçü kümelerini pürüzsüz denkleştirmek. *(Ortograflanışı tertipli düşmemiş her yazı icrada güçlük çıkarır).* [*Ing.* To spell (word) correctly; *Fr.* Ortographier].

ortohelyum, i. *Fr. orthohélium.* ◘ Helyum.

ortohidrojen, i. *Fr. orthohydrogène.* Hidrojen'in alotrop türlerinden biri. [*Ing.* Orthohydrogen].

ortojenez, i. *Fr. orthogénèse. biy.* Belli bir yönde gelişen ve gittikçe daha özgül bir yapıya ulaşan evrim dizisini anlatmak için *W. Haacke (1893)* tarafından ileri sürülen kelime. [*Ing.* Orthogenesis].

ortokarbonat,-tı, i. *Fr. orthocarbonate. kim.* Ortokarbonik asidin tuzu veya esteri. [*Ing.* Orthocarbonate].

ortokarbonik, s. *Fr. orthocarbonique. kim.* (a) Karbonun normal hidroksidini meydana getiren ve serbest halde bulunmayan H_4CO_4 formülündeki asid için kullanılır; (b) Bu asidden türeyen C(OR)$_4$ formülündeki esterler için kullanılır; alkali alkolatların kloropikrin'e etkimesiyle elde edilir. *(Amonyakla ısıtılan etil ortokarbonat C(OC$_2$H$_5$)$_4$ guanidin verir).* [*Ing.* Orthocarbonic].

ortoklaz, i. *Fr. orthoclase. min.* ◘ Ortoz.

ortoklorit,-tı, i. *Fr. orthochlorite. min.* Alüminyum ve magnezyum silikatlardan meydana gelen cevherler grupu *(penin, klinoklor v. b.).* [*Ing.* Orthochlorite].

ortokrazi, i. *Fr. orthocrasie. tıp.* Vücudun ilâç, protein, v.b. ye karşı gösterdiği normal reaksiyon. [*Ing.* Orthochrasia].

ortokromatik, s. ve i. *Fr. orthochromatique.* Tayf renklerinde mordan sarıya kadar duyarlı olan, fakat kırmızıya duyarlı olmayan fotoğraf tabakaları için kullanılır. *(Emülsiyonlar hazırlanırken, başlangıçta yeşil, sarı ve turuncuya duyarlı olmayan gümüş tuzlarına bu niteliği kazandıran boyarmaddeler katılır. Ortokromatik denilen fotoğraf kâğıtları veya filimlerle koyu kırmızı ışıkta çalışılabilir).* [*Ing.* Orthochromatic].

~ **boş film,** *sin.* Duyarkatı ortokromatik olan kullanılmamış filim. [*Ing.* Orthochromatic film, orthochromatic raw stock; *Fr.* Pellicule orthochromatique].

~ **duyarkat,** *sin.* Tayfın mor ve sarı arasındaki bütün ışınımlarına karşı duyarlık gösteren duyarkat çeşidi. Bundan dolayı aşağı yukarı insan gözünün duyarlığına yakındır. [*Ing.* Orthochromatic emulsion; *Fr.* Emulsion orthochromatique].

~ **emülsiyon,** ◘ Ortokromatik duyarkat.

ortoksilen, i. *Fr. orthoxylène. kim.* Ksilenler grupundan aromatik hidrokarbon $C_6H_4(CH_3)_2$. *(Petrokimyada, özellikle ftalik anhidrit üretiminde kullanılan ve 144°C ta kaynayan, renksiz bir sıvıdır).* [*Ing.* Orthoxylene].

ortolan, i. *Provence dilinden. zool.* Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Yelvegiller *(Emberizidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 16 sm. Sırtı kahverengi, karnı tarçın rengidir. Avrupa, Kuzey Afrika ve Batı Asya'da tahıl ekili arazide yaşar. [*Lat. Emberiza hortulana; Ing.* Ortolan, bunting; *Fr.* Bruant, ortolan]. ◘ *ŞEKİL: 352* — KUŞLAR II.

ortometre, i. *Fr. orthomètre. tıp.* Gözkürelerinin dışarıya çıkma derecesini ölçen âlet. [*Ing.* Orthometer].

ortometrik, s. *Fr. orthométrique, geod.* Yeryüzünde bulunan bir A noktası ile bu noktadan jeoyit'e indirilen normalin jeoyit üzerindeki *H* kesim noktası arasında kalan *AH* uzaklığı: *Ortometrik yükseklik kavramı, dinamik yükseklik ve jeopotansiyel kot kavramlarının karşıtıdır.* [*Ing.* Orthometric].

ortomitoz, i. *Fr. orthomitose. sit.* Bütün çokhücreli hayvan ve bitkilerde, birçok birhücrelide görülen hücre bölünmesi tarzı. *Ortomitoz,* art arda dört evrede olur profaz'da ilkin evre kromozomlar ve santrozom değişikliğe uğrar, akromatik iğ oluşur; metafaz'da *(ardıl evre)* çekirdek zarı kaybolur, kromozomlar ekvator düzleminde toplanır; anafaz'da *(ağan evre)* yavru kromozomlar eşit iki kısma ayrılarak iğ ipliğin kutuplarına yönetir; telofaz'da *(son evre)* yeni çekirdekler belirir ve her kromozom kümesinin etrafı bir zarla çevrilir. Bu bölünme tarzında çekirdek zorunlu olarak ardıl evreden geçer. [*Ing.* Orthomitosis].

☆ *Karş.* plöromitoz.

ortomorfi, i. *Fr. orthomorphie. cerr.* Şekil bozukluklarının cerrahî ve mekanik düzeltilmesi. [*Ing.* Orthomorphia].

ortonorme, s. *Fr. orthonormé,-ée. mat.* Adî geometride, birbirine dik ve birim uzunlukta $\rightarrow \rightarrow$ iki i, j vektöründen meydana gelen bir karşılaştırma sistemi veya dik bir üç düzlemli oluşturan, her üçü de birim uzunlukta, $\rightarrow \rightarrow \rightarrow$ i, j, k vektörler sistemi için kullanılır; 2. Daha genel olarak, *n* boyutlu bir vektörel uzayda normlanmış *(birim uzunlukta)* ve ikişer ikişer birbirine dik vektörlerden meydana gelen bir karşılaştırma sistemi için kullanılır. *(Bu son şart, özellikle i sıralı, $\vec{e}_i$ bileşeni bire eşit, öbür bileşenleri sıfır olan n tane $\vec{e}_1, \vec{e}_2 \ldots, \vec{e}_n$ vektörü için yerine getirilir).*

ortopankromatik, s. *Fr.* orthopanchromatique.

~ **duyarkat,** *sin.* Tayfın görülebilir bütün ışınımlarına karşı duyarlık gösteren, ayrıca özellikle yeşilden kırmızıya doğru olan ışınımlardan etkilenen duyarkat çeşidi. [*Ing.* Orthopanchromatic emulsion, superpanchromatic emulsion; *Fr.* Émulsion orthopanchromatique, émulsion superpanchromatique].

~ **emülsiyon,** *sin.* ◘ Ortopankromatik duyarkat.

ortopedagoji, i. *Fr. orthopédagogie* < *Yun. orthos,* doğru ve *pedagogie.* Okulda güçlüklerle karşılaşan bir çocuktaki bozuk tarafları, ona imkânları oranında normal bir öğrenim sağlamak amacıyle düzeltmeye çalışan yöntemlerin tümü. [*Ing.* Orthopedagogy].

ortopedi, i. *Fr. orthopédie* < *Yun. orthos,* doğru + *pais, paidos,* çocuk. § ● Eskiden, çocuklardaki vücut biçimsizliklerini önlemek ve düzeltmek sanatına denirdi; § ● Günümüzde, hareket sistemindeki *(kemik, eklem, kas, kiriş, sinir)* hastalıkları tedavi eden cerrahî dalı. [*Ing.* Orthopedics] ◉ **yüz-diş** ~**si,** Protez ve bazen de cerrahî müdahaleyle insanın yüz, çene, diş gelişimini gerek estetik, gerek görev bakımından düzeltmeye çalışan ihtisas dalı. [*Ing.* Dentofacial orthopaedy; *Fr.* Orthopédie dentofaciale].

ortopedik, s. *Fr. orthopédique. tıp.* Ortopediye ait: *Ortopedik cihaz.* [*Ing.* Orthopedic].

~ **arızası olan çocuk,** *tıp.* Kemik ve kasların şekil ve yapısında arazi bulunan veya kas gücü gelişimi ve koordinasyonu veya kontrolünde sapmalar gösteren çocuk.

~ **cimnastik,** Vücudun herhangi bir yerinde meydana gelen iskelete ait bozukluğu düzeltmek için yapılan cimnastik, düzeltme cimnastiği.

~ **korsa,** *sağ. bil.* ◘ Korsa.

~ **sakatlıklar,** Vücudun kemik, eklem, kas gibi kısımlarının iyi gelişmemesi veya bir organdaki herhangi bir hastalıktan dolayı meydana gelen hastalıklar.

ortopedist,-ti, i. *Fr. orthopédiste. tıp.* Ortopedi ihtisası yapmış cerrahlara ve ortopedi protezleri yapan kimselere denir. [*Ing.* Orthopaedist].

ortopi, i. *Fr. orthopie. tıp.* Şaşılığın düzeltilmesi. [*Ing.* Orthopia].

ortoploid, i. *Fr. orthoploïde. biy.* Tam dengeli kromozom stokuna *(çift kromozomlara)* sahip organizmaları belirtmek için Winkler'in öne sürdüğü terim *(1916).* [*Ing.* Orthoploid; *Fr.* Artioploïde]

☆ *Eşanl.* artioploid.

ortopne, i. *Fr. orthopnée. patol.* Nefes alabilmek için hastayı ayakta durmaya veya oturmaya zorlayan solunum darlığı. *(Ortopne özellikle plevrada büyük miktarda su toplanması hallerinde, soluk kesici pnömotoraksta, had perikarditlerde görülür).* [*Ing.* Orthopnea].

ortopozitonium, i. *Fr. orthopositonium.* ◘ Pozitonium.

ortopraksi, i. *Fr. orthopraxie. tıp.* Şekil bozukluklarının mekanik düzeltilmesi. [*Ing.* Orthopraxy].

ortopsikiyatri, i. *Fr. orthopsychiatrie. tıp.* Zihnî ve teessürî gelişmeyi inceleyen psikiyatri dalı. ([*Ing.* Orthopsychiatry].

ortoptik, s. *Fr. orthoptique* < *önek.* orto- + *Fr. optique.*

~ **eğri,** *mat.* Verilen bir eğriye çizilen iki teğetin dik açı altında kesiştiği noktaların geometrik yeri. [*Ing.* Orthoptic curve; *Fr.* Courbe orthoptique].

~ **küre,** *mat.* Yüzleri, ikinci dereceden bir yüzeye teğet olan dikgen üçyüzlülerin tepelerinin geometrik yeri. [*Ing.* Orthoptic sphere; *Fr.* Sphère orthoptique].

~ **tedavi**, *oft.* Şaşılık hallerinde çift gözle tek görmeyi ve göz eksenlerini doğru yöneltmeyi sağlamak amacıyle yapılan tedavi [*ing.* Orthoptic therapy; *Fr.* Traitement orthoptique].

ortoraf, s. *Fr. orthorhaphe. zool.* Iplik duyargalı ve bazı kısa duyargalı böceklere verilen sıfat. [*ing.* Orthorhaphous].

☆ *Karş.* **sikloraf**.

ortoraflar, ç. i. *zool.* Iki kanatlı böceklerin büyük bir grupu. *(Bunlar kundaktan çıkarken, kundaklarını T harfi şeklinde çatlatır. Sikloraf çift kanatlılar ise kundaklarını değirmi bir halka şeklinde delip çıkar ve kundağın ön tarafında yuvarlak bir delik bırakırlar).* [*ing.* Orthorrhapha; *Fr.* Orthorhaphes, orthoraphes].

ortosantr, i. *Fr. orthocentre. mat.* (a) Bir üçgende, üç yüksekliğin kesişme noktası; (b) Ortosantrik denilen bir dörtyüzlüde, dört yüksekliğin kesişme noktası. *(Öbür, dörtyüzlülerde, yükseklikler bir hiperboloitin ana doğrularıdır).* [*ing.* Orthocenter].

ortosantrik, s. *Fr. orthocentrique. mat.* Ortosantr ile ilgili olan. [*ing.* Orthocentric].

~ **dört açılı**, *mat.* Üçü bir üçgenin köşeleri olduğu zaman, dördüncüsü bu üçgenin ortosantrı olan dört noktanın cümlesi. [*ing.* Orthocentric quadrangle; *Fr.* Quadrangle orthocentrique].

~ **dörtyüzlü**, *mat.* Dört yüksekliği aynı noktada kesişen dörtyüzlü. *(Karşılıklı ayrıtları birbirine diktir).* [*ing.* Orthocentric tetrahedron; *Fr.* Tétraédre orthocentrique].

ortoseleksiyon, i. *Fr. orthosélection. biy.* Uzun süre aynı yönde gelişen ayıklanmayı anlatmak için L. Plate (1913) 'arafından ileri sürülen terim. [*ing.* Orthoselection].

ortosempatik, s. ve i. *Fr. orthosympathique. anat.* ve *fizyol.* ◘ **SEMPATİK**.

ortosikl, s. ve i. *Fr. orthocycle. mat.* Bir konağın dışına çizilmiş dik açıların tepelerinin geometrik yeri olan çember için kullanılır. [*ing.* Orthocycle].

ortosilikat,-tı, i. *Fr. orthosilicate. kim.* Ortosilisık asidin tuzu veya esteri. [*ing.* Orthosilicate].

ortosilisik, s. *Fr. orthosilicique. kim.* Formülü H_4SiO_4 olan bir asid için kullanılır; ortosilikat tuzlarının tekabül ettiği normal silisyum hidroksiddir. [*ing.* Orthosilicic].

ortoskop,-pu, i. *Fr. orthoscope. tıp.* Gözün dibini ve diğer bazı organları karanlık odada aydınlatma usulü ile muayene etme âleti. [*ing.* Orthoscope].

ortoskopi, i. *Fr. orthoscopie.* Bir düzlem cisme geometrik olarak benzeyen bir görüntü verebilen bir optik âletin niteliği. [*ing.* Orthoscopy].

ortoskopik, s. *Fr. orthoscopique. opt.* Bükülmesi düzeltilmiş bir objektif veya göz merceği için kullanılır. [*ing.* Orthoscopic].

ortostat,-tı; i. *Fr. orthostate* < *Yun. orthostates*, dik duran, dar tabanı üzerine dikilmiş. *inş.* Düzgün bir duvarın alt kısmını meydana getiren ve iki veya üç sıra halinde yerlestirilen bloklardan her biri. [*ing.* Orthostat].

ortostatizm, i. *Fr. orthostatisme. semiyoloji* ve *tıp.* (a) Ayakta durma hali; dik durma (b) Ayakta iken bazı kişilerde görülen bozuklukların tümü. [*ing.* Orthostatism].

ortotonos, i. *Fr. orthotonos. tıp.* Tetanosun bir şekli. *(Ortotonosta, gerici ve bükücü kaslar birarada kasıldığından vücut uzanıp kaskatı kesilir).* [*ing.* Orthotonos].

ortotrop, s. *Fr. orthotrope* < *ortho (gonal)*, dikgen + *(anis) otrope*, anizotrop.

~ **döşeme**, *bayınd.* Bir köprünün üst kısmını kaplayan ve bir saç levha üzerine dökülmüş bir beton tabakasından meydana gelen döşeme. *(Beton tabakası, bağlama ve saplamalarla saç levhaya bağlanır). Bir ortotrop döşeme*'de, beton tabakasının dayandığı saç levha, ana kirişlerin üst başlık kısımlarına bağlanarak sürekli bir taban levhası meydana getirir. Ana kirişlerin üst başlık kısımları çoğu zaman taban levhaya dahil olur. Bu düzenleme ana kirişler arasında iyi bir bağlantı ve yüklerin anakirişlere uygun olarak dağılmasını sağlar. Döşemeye uygun olarak yerleştirilmiş ve dağıtılmış olan ana kirişler, sistemin tüm halde yaptığı basınç çalışmasına katılır ve enleme ile boylama kirişlerini hemen hemen gereksiz hale getirir. [*Fr.* Dalle orthotrope].

ortotropizm, i. *Fr. orthotropisme. tıp.* Yukarı veya aşağı doğrultuda büyüme. [*ing.* Orthotropism].

ortoyid, i. *Fr. orthoïde. min.* Bir ortit çeşidi. [*ing.* Orthoid].

ortoz, i. *Fr. orthose. min.* Doğal potasyum alüminosilikat; monoklinik sistemde billûrlaşır, en önemli feldispatlardan biridir. Formülü $KAlSi_3O_8$ olan *ortaz*, iki dikdörtgen dilinim gösterir. Billûrlaştığı zaman, «*Manebah*», «*Karlsbad*» *veya* «*Baveno*» tipi denen ikiz billûrlar meydana getirir. Hidroflüorik asid hariç, asidlerden etkilenmez. Atmosfer etkenlerinin karsısında ayrışır; karbon dioksidli sularla bileşimindeki potasyumu kaybeder ve kaolene dönüşür. Ortozun birçok çeşidi vardır; en önemlileri şunlardır: *aytaşı, pegmatolit, sanidin, güneştaşı, amazon taşı (amazonit).* Püskürtü kayalarının ve özellikle granitlerin en önemli bileşenlerinden biridir. Bazı saydam ve sarı ortozlar mücevhercilikte kullanılır. [*Osm.* Vahid-ül-firaş; *Ing.* Orthose].

ortropsi, i. *Fr. orthropsie. tıp.* Gözün şafakta öğlen sıcağına göre daha iyi görme kabiliyeti. [*ing.* Orthropsia].

ortştayn, i. *Alm. ortstein.* Kuvars ile çimentolanmış bir düzeyde, demir, humus ve kil yığışmasının ve yumruların etkisiyle meydana gelen oluşuk. [*ing.* ve *Fr.* Ortstein].

oruç, i. *Osm.* < *Fars. rüze* > *ürüze. din.* § ❶ Yiyip içmede şu veya bu tarzda bazı kısıntılar yapmak yolu ile Tanrı'ya gösterilen kulluk. [*ing.* Fasting, fast, abstinence; *Fr.* Jeûne, le jeûne du Ramadan]; § ❷ *mec.* Haz veren şeylerden zoraki yoksunluk; ◉ **gâvura kızıp ~ oruç bozmak (yemek)**, *dey.* ◘ **Gâvur.**

~ **açmak**, *dey.* Vakti gelince oruç bozmak. [*Osm.* Iftar etmek; *ing.* To break a canonical fast at its close; *Fr.* Rompre le jeûne].

~ **bozmak**, *dey.* Bir şey yiyerek veya içerek orucunu kesmek veya sona erdirmek. [*Ing.* To break a canonical fast at its close; *Fr.* Rompre le jeûne].

~ **tutmak**, *dey.* Oruç kulluğunu, yerine getirmek. [*ing.* To fast; *Fr.* Observer le jeûne, jeûner].

~ **yemek**, Oruç tutmamak. [*ing.* Not to observe the fast; *Fr.* Ne pas jeûner].

oruçlu, s. ve i. Oruç tutan *(kimse)*. [*ing.* Fasting *(person)*; *Fr.* Qui jeûne, jeûneur,-euse].

oruçsuz, s. ve i. Oruç tutmamış olan *(kimse)*. [*ing.* Not fasting; *Fr.* Qui n'a pas jeûné].

orun*, i. § ❶ Özel yer. [*ing.* Place, site; *Fr.* Place réservée]; § ❷ Büyük bir görevlinin çalıştığı yer. [*Osm.* Makam, mansıp; *ing.* Office, employment, post; *Fr.* Poste, haute fonction].

orunlama, I. *tiy.* (a) Bir konunun yerine onunla benzerlikleri olan başka bir konuyu geliştirerek öbürünü anlatma; (b) Bir takım soyut veya somut kavramları kişileştirerek seyirciye iletme. [*ing.* Allegory; *Fr.* Allégorie].

☆ *Eşanl.* **alegori**.

orunsuz, s. Işsiz, güçsüz, evsiz, barksız. [*ing.* Homeless; jobless].

orür, i. *Fr. aurure* < *Lat. aurum*, altın. Altının baska bir madenle yaptığı alaşım.

orya /or:ya/, i. *it. ori.* Iskambil kâğıtlarının dört grupundan benekleri baklava şeklinde ve kırmızı renkli olanı. [*ing.* Diamonds; *Fr.* Carreau].

☆ *Eşanl.* **karo**.

oryantal, s. *Fr. oriental,-ale.* Doğu ile ilgili veya Doğuyu hatırlatan. [*ing.* Oriental].

oryantalist,-ti, i. *Fr. orientaliste.* Doğu dilleri ve edebiyatı üzerinde bilgi sahibi olan kimse, şarkiyat uzmanı. [*Osm.* Müstesrik; *ing.* Orientalist].

☆ *Eşanl.* **şarkiyatçı**.

os¹, *kim.* Osmiyum elementinin sembolü. [*ing.* Symbol of Osmium; *Fr.* Symbole chimique de l'osmium].

os², i. *Isveç'çe* = *as.* Kat kat çakıl ve kumdan meydana gelen kıvrım; yatakları genellikle kıvrım ekseninden kenarlara doğru alçalır: *Oslar eskiden buzulların hızla gerilediği dönemde içbuzullarla örtülü olan bölgelerde meydana gelmiştir.* [*ing.* ve *Fr.* Os].

Osaj'lar, ç. öz. i. Sioux ailesinden kızılderililer; Missouri'de yaşadıktan sonra, Oklahoma kızılderili rezervinde toplandılar. Mısır yetiştiriciliğiyle geçinirler. [*ing.* ve *Fr.* Osages].

osannit,-ti, i. *Fr. osanite (Alm. petrograf. K.A. Osann'ın adından) min.* Amfibol grupundan doğal demir ve sodyum silikat. [*ing.* Osannite].

osazon, i. *Fr. osazone. kim.* Fenilhidrazinin *a*-diketonlara etkimesiyle elde edilen difenilhidrazonlara verilen ad. *(Aldehidik veya ketonik şekerler de kendilerini belirlemeye yarayan osazonları verir).* [*ing.* Osazone].

osbornit,-ti, i. *Fr. osbornite (ing. mineralogu G. Osborne'un adından) min.* Göktaşlarında bulunan titan ve kalsiyum oksisülfür. [*Ing.* Osbornite].

oseanografi, oseanografya, i. *Fr. océanographie.* ◘ **Denizbilim;** ◉ **balıkçılık** ~ **sl.** *balıkç.* ◘ **Balıkçılık.**

osein, i. *Fr. osséine* < *Lat. ossa, kemik. kim.* Derinin ve hayvan kıkırdaklarının hücre dokusunu meydana getiren, ayrıca kemikli kısımlarda da bulunan azotlu madde. [*Ing.* Ossein].

osel, i. *Fr. ocelle. zool.* (a) ◘ **Sade göz;** (b) Bazı böceklerin, özellikle kelebeklerin kanatlarında bulunan iki renkli benek. [*Lat.* ve *ing. Ocelus*].

oselot,-tu, i. *(aztek dilinden)* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Kedigiller *(Felidae)* familyasından yabanî kedi türü. Boyu burnundan ayak ucuna 1,50 m. kadardır; kuyruğu kısa ve koyu halkalıdır. Derisi için avlanan bu hayvanın postu çok değişiktir; kimi çizgili olur, kiminde donuk beyaz bir zemin üzerinde siyah bir çizgiyle çevrelenmiş portakal rengi noktalar bulunur, kiminin postundaki şekiller de bir liri andırır. Ihraç malı olan bu kürkler çok değerlidir. Yumuşak olduğu ve sıcak tuttuğu için manto, manşon ve yaka yapımında kullanılır. Orta Amerika'da, Meksika'da, Güney Amerika'da, Patagonya'ya kadar yaygındır. [*Lat. Felis pardalis; ing.* ve *Fr.* Ocelot].

oser, i. *coğr.* Ön buzultaşlarının gerisinde hisarlar biçiminde, dümdüz veya biraz eğrilmiş, dallı budaklı tepeli sırtlar. Oser, Isveç'te tepeler sırası anlamına gelir. Bunun çoğulu a° sar'dır. [*ing.* ve *Fr.* Os, Oser, A°s, A°ser, Ooser, Oeser, Osar].

Oset'ler, ç. i. Çoğunlukla Terek bölgesinde yaşayan orta Kafkasya halkı. Don bozkırlarında uzun süre göçebe olarak yaşadıktan sonra, Hazar devletinin gitgide yayılmasıyle yerlerinden sürülerek Kafkasya'ya sığındılar. (X. yüzyıl). Birkaç yüzyıl boyunca hıristiyan olarak yaşadıktan sonra, Müslümanlığı kabul ettilerse de paganlığın etkisinden uzun süre kurtulamadılar. Osmanlılarla olan sınırını güven altına almak isteyen çariçe Katerina II, 1784'te Oset'lere boyun eğdirmeğe çalıştıysa da, Oset'ler yer yer XIX yüzyılın ortasına kadar direndiler. [*ing.* Ossetes; *Fr.* Ossètes, Osses].

Osetya dili, *dilb.* Iran ailesi dillerinden; Orta Kafkasya'da 275.000'den fazla insan tarafından konuşulur. *(Osetçe'nin konuşulduğu bölge, oset ülkesini meydana getiren iki cumhuriyet arasında ikiye bölünmüştür. Osetçe, menşei bakımından Iran dillerinin doğu öbeğine girer. Ilkçağdaki iskitlerin dilinden gelen Osetçe, XIX. yüzyıldanberi edebiyat dili olarak kullanılır ve kiril alfabesiyle yazılır).* [*ing.* Ossetic, ossete; *Fr.* Ossète, osse].

osfreziyofili, i. *Fr. osphrésiophilie. psikopatol.* Cinsel zevki koku duyumlarında arama sapıklığı. [*ing.* Osphresiophilia].

osilasyon genliği, *fiz.* ◘ **Salınım genliği.**

osilatör,-rü, i. *Fr. oscillateur*, salınan. *radyotekn.* Elektrik titreşimleri, yani devirli alternatif akımlar üretmeye yarayan cihaz. [*ing.* Oscillator]; ◉ **armonik ~**, *mek.* Bir denge konumunun iki yanında sinüsoidal

titreşimler yapan nokta. *(Bu düzen, mekanikte, akustikte, optikte, elektrikte, katıların ve atomların yapısında görülen çok sayıda olayın yorumlanmasına imkân verir).* [*İng.* Harmonic oscillateur; *Fr.* Oscillateur harmonique]; ◉ **anharmonik ~**, *fiz.* ve *elektr.* Harmonik olmayan osilâtör. Geri çekme kuvveti, sistemin denge durumundan olan deplâsmanın lineer fonksiyonu olmayan osilâtör tipi. [*İng.* Anharmonic oscillator; *Fr.* Oscillateur anharmonique]; ◉ **Armstrong ~ ü**, *elektr.* H. E. Armstrong tarafından icat olunan ve hem anot ve hem de grid *(ızgara)* devreleri akortlu bir osilâtör devresi. [*İng.* Armstrong oscillator].

osilograf, osilometre, i. *Fr. oscillographe, oscillomètre.* § ❶ *den.* Yalpa hareketinin ve ölü denizin bir gemiye yaptığı etkiyi incelemeye yarayan âlet. [*İng.* Whee (-pendulum, nauropometer]. § ❷ *elek.* Zamanın fonksiyonu olarak değişen bir elektrik akımını gösteren eğriyi kaydetmeye yarayan âlet. [*İng.* Oscillograph]; § ❸ *tıp.* ◘ **Osilometre**; ◉ **katodik ~**, *elektr.* Katoddan çıkan elektron demetinin elektrik ve magnetik alanların etkisiyle sapmasından yararlanan osilograf. [*İng.* Cathodic oscillograph; *Fr.* Oscillographe cathodique].

osilogram, i. *Fr. oscillogramme. fiz.* Bir osilograf ekranı üzerine çizilen eğri. [*İng.* Oscillogram].

osilometre, i. *Fr. oscillomètre.* § ❶ *semiyoloji.* Atardamar basıncındaki değişiklikleri ölçmeye, en yüksek ve en düşük basıncı tayin etmeye yarayan âlet. *(Pachon ve Yacoel osilometreleri en çok kullanılanlardır.)* [*İng.* Oscillometer]; § ❷ ◘ **Osilograf.**

osilometri, i. *Fr. oscillométrie. semiyoloji.* Osilometre aracılığıyle atardamardaki kan basıncı dağişikliklerinin incelenmesi; bu inceleme atardamardaki en yüksek basınç *(sistol sırasında)* ile en düşük basıncı *(diyastol sırasında)*, aradaki değişiklikleri, bunların kalbe yüklediği çabayı ve atardamar çeperinin esnekliğini ölçmeye dayanır. [*İng.* Oscillometry]

osiloskop,-pu, i. *Fr. oscilloscope. elektr.* Zaman içinde değişen bir büyüklüğün değişimlerini, doğrudan doğruya okunabilen bir grafik halinde kaydetmeyi sağlayan düzenek. *(Daha çok Osilograf denir).* [*İng.* Oscilloscope]. ◘ *ŞEKİL: 418.*— **OSİLOSKOP.**

ŞEKİL: 418.— **OSİLOSKOP TÜPÜ** *(Katot ışınlı).* **A.** Anot. **C.** Flaman ve katot. P_1. Dikey saptırıcı. P_2. Yatay saptırıcı. **S.** Fluoresan ekranı. **E.** Elektron demeti.

osimen, i. *Fr. ocimène. kim.* Formülü $C_{10}H_{16}$ olan açık zincirli terpen sınıfından hidrokarbon; mirsen'in izomeridir ve *Ocimum* basilicum esansından çıkarılır. [*İng.* Ocimene].

ositosin, i. *Fr. ocytocine* < *Yun. okys.* çabuk + *tokos,* doğum. *biyokim.* Hipofizin arka lobunda salgılanan ve doğum sırasında dölyatağının kasılmasını sağlayan hormon. [*İng.* Ocytocine].

Osk'ça, öz. i. *dilb.* Osklar tarafından konuşulan italik dili lehçesi. [*İng.* Oscan; *Fr.* Osque]. ◘ **Osk-umbria dilleri.**

oski, i. *Erm. arg.* Altın lira. [*İng.* Gold lira; *Fr.* Livre turque *(monnaie d'or)*].

Osk'lar, ç. öz. i. *Lat. Osci* veya *opici. esk. coğr.* Orta Appeninler'de yaşayan sabellus halk. *(Campania'ya inerek Capua ile Cumes'i aldılar, kısmen Latium'a doğru geri çekilerek Capua, Cumes ve Nocera çevresinde üç federasyon kurdular. /M. Ö. V. yüzyıl ortaları/. Dağlılarla aralarında çıkar birliği kalmayınca Samnitler ile bozuştular. Latium Osk'ları ise yerli halkla karışarak benliklerini kaybettiler. Özellikle Campania'da, büyük ölçüde yunan etkisinde kaldılar, fakat latinceye çok yakın olan dillerini /Oskça/ korudular).* [*İng.* Oscans; *Fr.* Osques].

oskulum, i. *zool.* Süngerlerde yan deliklerden girerek vücudun içinde dolaşan suyun dışarı çıktığı açıklık. [*İng.* Osculum; *Fr.* Oscule].

Osk-umbria dilleri, *dilb.* İtalik lehçe öbeği. [*İng.* Osco-ombrian; *Fr.* Osco-ombrien].

oskülasyon, i. *Fr. osculation. mat.* Oskülatör çizgilere ve yüzeylere özgü değme. [*İng.* Osculation].

oskülatör, s. *Fr. osculateur* < *Lat. osculari,* öpmek *mat.* Verilen bir eğri ile mümkün olduğu kadar yüksek basamaktan bir değme noktası olacak şekilde seçilen bir eğri için kullanılır. [*İng.* Osculatory, osculating]; ◉ **bir (C) eğrisine bir P noktasında ~ eğri, yüzey,** *(C)* eğrisine *P* noktasında en büyük basamaktan doğan, belli bir aileden seçilmiş eğri, yüzey. *(Oskülatör daire, eğrilik dairesi ile çakışır).* [*İng.* Osculatory curve, surface; *Fr.* Courbe, surface osculatrice à une courbe (C) en un point P]; ◉ **bir eğriye ~ teğet,** *mat.* Bu eğri ile birinci basamaktan daha yüksek basamakta bir değme noktası olan teğet. [*İng.* Osculatory tangent of a curve; *Fr.* Tangente osculatrice à une courbe]; ◉ **bir uzay eğrisinin bir noktasındaki ~ düzlem,** *mat.* Bu eğrinin bu noktasındaki teğetini ve asal normalini içinde bulunduran düzlem. [*Fr.* Plan osculateur en un point d'une courbe gauche].

oskültasyon, i. *Fr. auscultation. tıp.* Organların çıkardığı sesleri dinlemeye dayanan muayene yöntemi. [*İng.* Auscultation].

Oslo, öz. i. Norveç'in başkenti. [*İng.* ve *Fr.* Oslo].

osmanî[1] /osmânî/, s. *(Osman I'in adından).* Osmanlılarla ilgili. [*İng.* Ottoman; *Fr.* Osmanli,-ie].
~ **nişanı,** ◘ **Nişan.**

osmanî[2] /osmânî/, i. *(Osman II adından osmanî).* Osman II zamanında *(1618)*, darphane nazırı Behir Efendi tarafından bastırılan gümüş para. [*İng.* Ottoman coin].

osmaniyan /osmâniyân/, ç. i. Osmanlı sülâlesinden olanlar, Osmanlılar. [*İng.* The Ottomans].

osmaniye, s. **Osmani'**nin dişili.

osmanlı, i. § ❶ *dok.* Eskiden kadın elbiseleri yapmaya yarayan pamukla atkılanmış bir çeşit ipek kumaş. [*İng.* Grogram; *Fr.* Ottoman]; § ❷ Doğuya özgü bir çeşit kanape. [*İng.* Ottoman; *Fr.* Ottomane]; § ❸ Bir çeşit tavla oyunu. [*İng.* A kind of a game in backgammon].

Osmanlı, öz. i. § ❶ Osman Gazi tarafından XIII. yüzyılda kurulan ve Birinci Dünya Harbinden sonra dağılan Türk İmparatorluğuna verilen ad. [*İng.* Ottoman; *Fr.* Ottoman,-ane]; § ❷ *mec.* Sözünü geçiren otoritor kimse.
~ **İmparatorluğu,** Osmanlı devletine İstanbulun fethinden *(1453)* itibaren verilen ad.
~ **kademi,** *metrol. esk.* Bir arşının *(yaklaşık 68 sm.)* yarısına eşit ve aşağı yukarı 15 inç olan osmanlı ölçü birimi. [*İng.* Ottoman foot measuring half on an arşın, nearly 15 inches].
~ **kaldırımı,** ◘ **Kaldırım.**
~ **küşadı,** *oyun.* Tavlanın bir çeşidi. [*İng.* A variety of backgammon].
~ **lirası,** Osmanlı altını. [*İng.* The Ottoman gold lira].
~ **tezkiresi,** *esk.* Osmanlı devletinde nüfus hüviyet cüzdanı. *(Çizgili, düz bir kâğıt belge niteliğinde olan bir tezkireydi. 1863-1864 Nüfus sayımından sonra her yurttaşa birer tane verildiğini vakanüvis Lütfi Efendi yazar).*

Osmanlıca /Osmanlıca/, öz. i. § ❶ Arap ve Fars kültürlerinin etkisi altında yapısına bu dillerden aşırı derecede kelime, hattâ gramer özellikleri giren ve Osmanlı imparatorluğunda yazar ve ozanların çoğunca kullanılan Türkçe'ye Tanzimat'tan sonra verilen ad. [*İng.* The Ottoman Turkish language; *Fr.* Osmanli]; § ❷ z. *esk.* Osmanlılara mahsus tarz ve usulde veya bunların lisanında: *Osmanlıca yaşamak;* § ❸ s. *esk.* Osmanlılara özgü. [*İng.* In Ottoman style].

Osmanlılar, ç. öz. i. Osmanlı devleti veya İmparatorluğu. [*İng.* The Ottomans; *Fr.* Osmanlis].

Osmanlılık,-ğı, öz. i. ❶ Osmanlı olma hali. [*İng.* Quality of being an ottoman, valor and noblity; *Fr.* Ottomanisme]; § ❷ Osmanlılar. [*İng.* The Ottomans].

osmelit,-ti, i. *Fr. osmélite* < *Yun. osmê,* koku + *lithos,* taş. *min.* Zeolit grupundan doğal sodyum ve kalsiyum silikat. *(Pektolit'in az alüminyumlu bir türüdür).* [*İng.* Osmellte].

osmik, s. *Fr. osmique, kim.* Formülü H_2OsH_4 olan asid için kullanılır. [*İng.* Osmic].

osmiridyum, i. *Fr. osmiridium. min.* Doğal iridyum osmiyür. [*İng.* Osmiridlum; *Fr.* Iridosmine].
☆ *Eşanl.* **iridosmin.**

osmiyamat,-tı, i. *Fr. osmiamate. kim.* Genel formülü : $MOsNO_3$ olan karmaşık tuz; **M**, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*İng.* Osmiamate). ◘ **Osmiyum.**

osmiyamik, s. *Fr. osmiamique. kim.* Tek olarak elde edilmemiş $HOsNO_3$ formülündeki asid için kullanılır. [*İng.* Osmiamic]. ◘ **Osmiyum.**

osmiyat, i. *Fr. osmiate. kim.* Osmik asidin tuzu. [*İng.* Osmiate]. ◘ **Osmiyum.**

osmiyosiyanür, i. *Fr. osmiocyanure.kim.* Genel formülü $M_4Os(CN)_6$ olan karmaşık tuz; **M**, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*İng.* Osmiocyanide].
☆ *Eşanl.* **heksasiyano osmiyat III.**

osmiyum, i. *Fr. osmium (oksidlerinden biri kendine has bir koku yaydığı için Yun. osme,* koku*). kim.* Tabiatta çoğunluk iridyum osmiyür halinde bulunan, platin grupundan maden. *Osmiyum,* atom numarası 76, atom ağırlığı Os = 190,2 olan kimyasal elementtir. Iridyum ile birlikte platin grupunun en ağır üç madeninden biridir. 1803'te Tennant tarafından iridyumla aynı zamanda keşfedildi. [*İng.* Osmium].

osmiyür, i. *Fr. osmiure. kim.* Osmiyum'un alaşım veya bileşimi: *iridyum osmiyür.*

osmo-, *Yun. osmê,* koku veya *osmos,* empülsiyon'dan alınan ve bazı kelimelerin yapısına giren önek. [*İng.* ve *Fr.* Osmo-].

osmoderma, i. *Lat. zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının *Scarabeidae* familyasından, oldukça parlak, esmere yakın siyah, dört köşe kalın gövdeli böcek; ağaçlık bölgelerde çok yaslı odunların bulunduğu topraklarda bulunur; kokusu, rus köselesinin kokusunu andırır. [*Lat. Osmoderma eremita; İng.* Osmoderma; *Fr.* Osmoderme].

osmofor, s. ve i. *Fr. osmophore. kim.* Renkli maddeler meydana getiren kromoforlarla bir benzetme yaparak kokulu madde meydana getiren kökleri için kullanılır. *(Osmofor kuramı, kromofor kuramı kadar açık değildir).* [*İng.* Osmophore].

osmometre, i. *Fr. osmomètre. fiz.* ◘ **Geçişmeölçer.**

osmometri, i. *Fr. osmométrie.* ◘ **Geçişmeölçümü.**

osmondit,-ti, i. *Fr. osmondite. kim.* Çeliklerin, özellikle su verilmiş çeliklerin bileşiminde bulunan çok ince demir karbür ve demir karışımı. [*İng.* Osmondite].

osmonosivite, i. *Fr. osmonocivité. patol.* Moleküler derişikliği kan plazmasınınkiyle aynı olmayan bir sıvının damar yoluyle sıringasından meydana gelen bozuklukların tümü. [*İng.* Osmonocivity, osmotoxicity; *Fr.* Osmotoxicité].
☆ *Eşanl.* **ozmotoksisite.**

osmoregülasyon, i. *Fr. osmorégulation* < *Yun. osmos, sevk, hız* + *L. regulus,* kural. *zool.* Bir dereceye kadar sabit olan iç konsantrasyonun devam ettirilmesi. ◘ **Homoiyosmotik, poikilosmotik.** [*İng.* Osmoregulation].

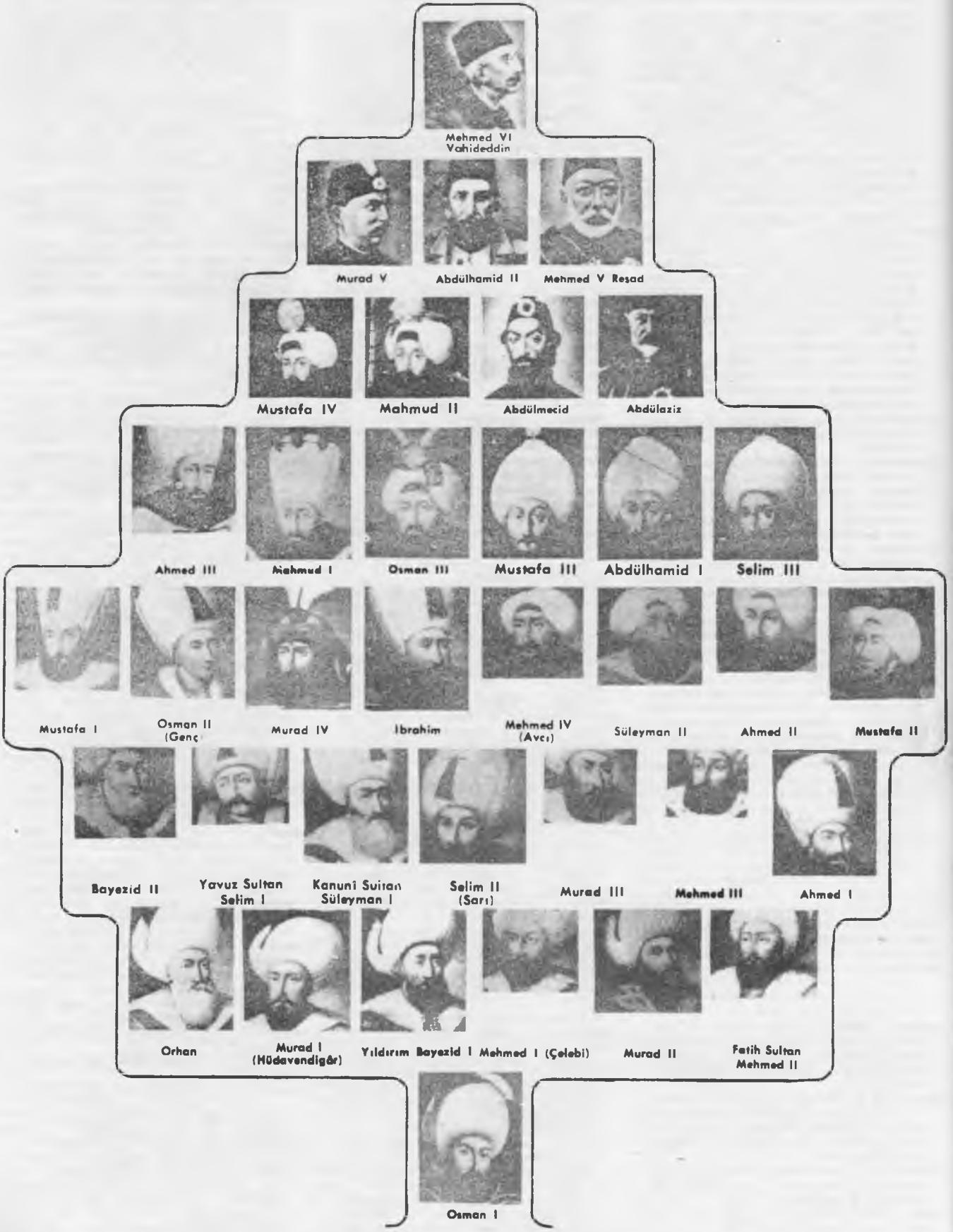

OSMANLI SOYAĞACI

OSMANLI HANEDANI

Kaya Alp
(a. Haime Ana)
Süleyman Şah
(öl. 1231)

Dündar (1212-?) | Ertuğrul Gazi (1198-1281) | Göndoğdu | Sungur Tekin

Ertuğrul Gazi: Gündüz Alp | Saruhatu Savcı (doğ. 1288) | (a. ?) **Osman I** (1258-1324)

Gündüz Alp: Aktimur (doğ. 1301) — Efendi Hatun | Aydoğdu Alp (öl. 1302)

Saruhatu Savcı (doğ. 1288): Bayhoca (doğ. 1285)

Osman I (1258-1324): Alâeddin Ali Bey (doğ. 1331) — Hızır Bey — Mehmed — İbrahim — Paşa Hatun | Seyhî — Ayşe Hatun — Taci Hatun | Çoban | Hamid | Melik — Melek | (a. Mal Hatun) **Orhan** (1288-1360) | Pazarlu | Savcı | X | Fatma

Osman I

Savcı: Ahmed | Bayat | Halil

Orhan

Murad I (Hüdavendigâr)

Orhan (1288-1360): Halil (1347-1360) | İbrahim (1310-1360) | Kasım (doğ. 1347) | (a. Nilüfer Hatun) **Murad I** *Hüdavendigâr* (1326-1389) | Sultan (1324-1347) | Gazi Süleyman Paşa (1316-1359) | Fatma

Murad I: İshak | İsmail | Meliki Nâsır (doğ. 1365) | Efendizade (doğ. 1387) — Gündüz | Sultan (doğ. 1395)

Yıldırım Bayezid I

Murad I: (a. Gülçiçek Hatun) **Bayezid I** (1360-1403) | İbrahim | Savcı (doğ. 1385) — Davut | Yakub (doğ. 1389) | Nefise, Alâeddin ile evlendi

Bayezid I: Hacı Alâeddin Ali (doğ. 1421) | Mehmed II (doğ. 1423) | Oğuz

Ertuğrul (1376-1393) | Hasan | İsa [1] (öl. 1404) | İsa [2] | Kasım Yusuf (1390-1417) — Orhan (öl. 1453) | Korkud | (a. Despina) **Mehmed I** *Çelebi* (1389-1421) | Musa [1] (öl. 1402) | Musa [2] (öl. 1413) | Mustafa *Düzmece* (1380-1422) | Ömer | Süleyman (öl. 1411) | Fatma | Hundi, Şemseddin ile evlendi | Paşa Melek

Mehmed I (Çelebi)

Mustafa *Düzmece*: Mehmed Şah (öl. 1421) — Süleyman (1423-1437) | Orhan (öl. 1429) — Hundi (1422-1455) | X — Orhan (öl. 1453)

Hundi: Ali | X

Ahmed (1402-1429) | Kasım (öl. 1406) | Mahmud (1413-1429) | Mehmed (1402-1415) | (a. Emine) **Murad II** (1404-1451) | Mustafa *Küçük* (1411-1423) | Yusuf (1414-1429) | Hafsa | İnce, Mehmed II *Emir* ile evlendi | Selçuk [1] | Hace ? | Selçuk [2]

Murad II

İnce: İsa | Ali | İbrahim (öl. 1461)

İbrahim: Alâeddin (öl. 1466) | Karaman | Kasım (öl. 1483) | Mehmed (öl. 1463) | Nûre Sûfi | Süleyman | Ahmed Pîr (öl. 1471)

Murad II: Ahmed *Büyük* [1] (1420-1437) | Ahmed *Küçük* [2] (1450-1451) | Alâeddin Ali (1430-1443) | Hasan (öl. 1449) | (a. Hümâ) **Mehmed II** *Fatih* (1432-1481) | Orhan (öl. 1451) | Fatma | X, Kemaleddin İsmail ile evlendi

Fatih Sultan Mehmed II

Kemaleddin İsmail: Yahya | Hasan

Osmanlı hanedanının soyağacı çizelgesinde «a.», padişahların annelerini göstermektedir. Çizelgede hanedandan gelen erkeklerin evlenmeleri gösterilmemiştir. Hanedanın kız çocuklarının evlenmeleri, ancak çocukları olmussa gösterilmistir. Adı bilinmeyen çocuklar, «x» işaretiyle gösterilmiştir. Çizelgeye bunlardan yalnız çocuk sahibi olanlar alınmıştır.

Mustafa II

- Cem (1459-1485)
  - Oğuz (1480-1482)
  - Murad (öl. 1522)
    - Cem (öl. 1522)
    - X
    - X
- Mustafa (1450-1474)
  - Halı
  - Gülbul
  - Nergisşah
- Nureddin
- Ayşe
- Gevher Han, Uğurlu Mehmed Paşa ile evlendi
  - Ahmed Göde (öl. 1498)
- (a. Gülbahar) **Bayezid II** (1448-1512)

Bayezid II

- Abdullah (1457-1485)
- Ahmed (1465-1513)
  - Alâeddin
  - Kasım
  - Osman
  - Süleyman
  - Murad
- Âlemşah (1466-1512)
  - Osmanşah (1492-1512)
  - Ayşe
- Korkud (1470-1513)
  - Ferahşad
    - Alâeddin (öl. 1512)
    - Mahmud
- Şahinşah (1460-1511)
  - Mehmed (1506-1512)
  - Mustafa
- Mehmed (1475-1507)
  - Âlemşah
    - Osman
  - Fatma
- Mahmud (1476-1507)
  - Emir (öl. 1512)
  - Musa (1491-1512)
  - Orhan (öl. 1512)
  - Ayşe, Mehmed Bey ile evlendi
    - Kasım
    - Mustafa
  - Hançerli Fatma (öl. 1533)

- Hümâ
- Ilaldı Ahmed Paşa ile evlendi
  - Şehzade
- Selçuk (öl. 1512), Ferhad Bey ile evlendi
  - Hüsrev Gazi (1480-1541)
    - Mahmud (öl. 1541)
  - Neslişah
- Sofu, Mehmed Hızır Ağa ile evlendi
  - Mehmed Bey (öl. 1521)
- X, Mehmed Mirza ile evlendi
  - Mustafa Paşa (öl. 1565)
  - Şemsi Ahmed Paşa (öl. 1580)

Yavuz Sultan Selim I

- X, Nasuh ile evlendi
  - Hüsrev (öl. 1512)
  - Mahmud (öl. 1602)
- X, Yahya ile evlendi
  - Ahmed
  - Koca Bâli Paşa (öl. 1526)
    - Derviş Bey (öl. 1550)
  - Mehmed Paşa (öl. 1551)
    - Mehmed Aslan Paşa (öl. 1566)
- Ayşe (öl. 1512)
  - Mihrümah
- Fatma
- Gevhermülûk Sultan (öl. 1550), Dukakinzade Mehmed Bey ile evlendi
  - Ahmed (öl. 1557)
  - Neslişah (öl. 1579), İskender Bey ile evlendi
    - Mehmed Bey
    - Mustafa Bey
- Hatice, Ahmed Göde ile evlendi
  - Zeyneddin
- Hundi (öl. 1511), Ahmed Hersekoğlu ile evlendi
  - Mustafa
  - Aynişah
  - Kamersah
  - Mahdumzade (öl. 1511)
- (a. Ayşe) **Selim I** (1470-1520)
  - Abdullah (öl. 1514)
  - Mahmud (öl. 1514)
  - Murad (öl. 1514)
  - Üveys Paşa (öl. 1546)
  - Fatma (öl. 1553)
  - Hatice (1498-1582), Maktul İbrahim Paşa ile evlendi
    - Mehmedşah (doğ. 1525)
    - X
    - X
  - Selçuk (1487-1524)
  - Hafsa, İkinci defa Boşnak Mustafa Paşa ile evlendi
    - Osman Paşa (öl. 1568)
  - Şahhuban (öl. 1530)
  - X, Mehmed ile evlendi
    - Osmanşah
  - X, Saadet ile evlendi
    - Ahmed
  - X, Koca Sinan Paşa ile evlendi
    - Mehmed Paşa (öl. 1605)
    - Emine
- (a. Hafsa) **Süleyman I** (1494-1566)
  - Abdullah (1522-1526)
  - Bayezid (1526-1562)
    - Hacı Paşa (öl. 1627)
    - Hasan Bey (öl. 1603)
    - Hüsnü
    - İbrahim (öl. 1601)
    - Mustafa Ağa (1568-1593)
    - Osman (öl. 1630)
    - Süleyman
    - Fatma (öl. 1588)
  - Cihangir *Eğri* (1531-1553)
  - Mahmud (1512-1522)
  - Mustafa
    - Mehmed (Murad)
    - Şah
    - X
  - Murad
  - Mehmed (1521-1543), Hümâşah, Ferhad Paşa ile evlendi
    - Ahmed
    - Mehmed
  - X, Müezzinzade Ali Paşa ile evlendi
  - Mihrümah (1522-1578), Rüstem Paşa ile evlendi
    - Osman Bey (öl. 1576)
    - Hümâşah, 1° Semiz Ahmed Paşa ve 2° Feridun Ahmed Bey ile evlendi
      - Hakani Mehmed Bey (öl. 1593)
      - Mustafa Paşa (öl. 1593)
      - Osman Bey (öl. 1591)
      - Saliha (öl. 1576), Yusuf Sinan Paşa ile evlendi
        - Abdurrahman ile evlendi
          - Mehmed (1602-1616)
        - X, (öl. 1597)
        - Mahmud (öl. 1643)
    - Abdullah (öl. 1561)
    - Mahmud (öl. 1561)
    - Mehmed (öl. 1561)
    - Murad (öl. 1560)
    - Orhan (öl. 1561)
    - Osman (1557-1560)
    - Süleyman (doğ. 1557)
    - Ayşe
    - Hatice
    - Hanzade
    - Mihrumah (doğ. 1550)

Kanunî Sultan Süleyman I

Selim II (Sarı)

- (a. Hürrem) **Selim II** *Sarı* (1524-1574)
  - Abdullah (öl. 1574)
  - Cihangir (öl. 1574)
  - Mehmed (öl. 1572)
  - Mustafa (öl. 1574)
  - Osman (öl. 1574)
  - Süleyman (öl. 1574)
  - Esmahan (1545-1585), 1° Sokullu Mehmed Paşa ve 2° Kalaylıkoz Ali Paşa ile evlendi
    - Mehmed Bey (öl. 1666)
      - Ali (1644-1715)
        - Bahir İsmail Bey (öl. 1751)
    - Mahmud (1585-1585)
    - Hasan Paşa (öl. 1602)
    - İbrahim Paşa (1565-1622)
    - X
  - Şah
  - Gevherhan Sultan (doğ. 1544)
  - Fatma (öl. 1580), Kânijeli Siyavuş Paşa ile evlendi
    - Mustafa Paşa
    - Sinan Bey (1575-1599)
    - X
- (a. Nurbânû) **Murad III** (1546-1595)

Murad III

Murad III

Abdullah (1585-1586) · Ahmed · Alâeddin Davud (öl. 1595) · Ali (öl. 1595) · Cihangir [1] (1585-1585) · Hasan (öl. 1595) · İshak (öl. 1595) · Mahmud (1582-1595) · Mustafa (1585-1595) · Ömer (öl. 1595) · Süleyman (1585 - 1586) · Yusuf (öl. 1595)

Abdurrahman (öl. 1595) · Âlemşah (öl. 1595) · Bayezid (1586-1595) · Cihangir [2] (1587-1595) · Hüseyin (öl. 1595) · Korkud (öl. 1595) · Murad (öl. 1595) · Osman (öl. 1595) · Selim (1587-1595) · Yakub (öl. 1595) · Ayşe (öl. 1604)

Ahmed I

Mehmed III

(a. Safiye)
Mehmed III
(1566-1603)

Mihrimah · Hatice · Fatma — Kara Halil Paşa ile evlendi · Fethiye · Hüma · Fahriye

Mahmud Bey (öl. 1598)

Cihangir (öl. 1692 · Mahmud (1582-1603) · Selim (1585-1597) · Süleyman (öl. 1603) · (a. Handan) **Mustafa I** (1592-1639) · Sevgilim

(a. Handan)
Ahmed I
(1590-1617)

Mustafa I

Bayezid (1612-1635) · Hüseyin (1613-1617) · Mehmed (1605-1621)

Hasan (öl. 1612) · Kasım (1613-1638)

(a. Mahfiruze)
Osman II *Genç*
(1604-1622)

Bayezid (1621-1622) · Mustafa · Zeynep

Osman II (Genç)

(a. Kösem Mahpeyker)
Murad IV
(1609-1640)

Selim (1611-1635) · Süleyman (1611-1635) · Ahide · Atike · Ayşe — 1º Nasuh Paşa. 2º Karakuş Mehmed. 3º Hafız Ahmed Paşa. 4º Murteza Paşa. 5º Ahmed Paşa *Halepli* ve 6º Ahmed Paşa *Boynuk* ile evlendi · Kösem (1606-1612) · Fatma (doğ. 1605)

Mustafa Bey, (öl. 1628)

Murad IV

Zeynep · Hanzade (öl. 1650) · Gevherhan, Recep Paşa *Topal* ile evlendi · Safiye (öl. 1630)

İbrahim

Ahmed (1607-1640) · Mehmed (1633-1640) · Ayşe · Kösem · Gevher (doğ. 1610) · Hanzade · Kaya Esmahan (1633-1652). Melek Ahmed Paşa ile evlendi · Rukiye [1] · Rukiye [2] (öl. 1716). Melek İbrahim Paşa ile evlendi · Safiye. Sarı Hüseyin Paşa ile evlendi

Ahmed · Alâeddin (1635-1618) · Süleyman (1631-1639) · Fatma · Hatice

(a. Kösem Mahpeyker)
İbrahim
(1615 - 1648)

Mehmed Remzi (öl. 1719) · Rukiye (öl. 1696)

Atike (doğ. 1645) · X. (doğ. 1652) · Ayşe (öl. 1717) · Fatma (öl. 1727)

Bayezid (1648-1647) · Cihangir (1648-1648) · Murad (1643-1644) · Orhan (1648-1650) · Osman (doğ. 1644) · Selim (1641-1699) · Atike · Ayşe (doğ. 1646) · Fatma (doğ. 1642) · Beyhan (1645-1709) · Gevherhan (1642-1694) · Kaya · Ummügülsüm · (a. Hatice Muazzez) **Ahmed II** (1643-1695)

Mehmed IV (Avcı)

(a. Hatice Turhan Sultan)
Mehmed IV *Avcı*
(1612-1693)

(a. Saliha Dilâşub)
Süleyman II
(1642-1691)

Süleyman II

İbrahim (1692-1714) · Selim (1692-1697) · Aşiye (öl. 1694) · Atike (doğ. 1694) · Hatice

Süleyman (doğ. 1681) · Bayezid (1678-1679) · Süleyman (doğ. 1681) · Gevher

(a. Rabia Gülnuş)
Ahmed III
1673-1736)

(a. Rabia Gülnuş)
Mustafa II
(1664-1703)

Fatma (öl. 1703). 1º Çerkez İbrahim Paşa ve 2º Yusuf Paşa *Topal* ile evlendi · Hatice (öl. 1713). 1º Musa Paşa *Sarakçı* ve 2º Hasan Paşa *Moralı* ile evlendi · Küçük. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ile evlendi. Maktulzade Ali Paşa · Ummügülsüm (öl. 1720). Küçük Osman Paşa ile evlendi

Rukiye (öl. 1729) · Safiye (öl. 1716) · Abdullah (öl. 1699) · Ali (öl. 1699) · Nasif (öl. 1691) · Hasan (öl. 1684) · Fatma (öl. 1701) · Hatice (öl. 1699)

Mustafa II

Ahmed II

Ahmed [1] (1699-1699) · Ahmed [2] (1703-1703) · Hasan (1699 - 1739) · Hüseyin (1699 - 1700) · Mehmed (1698-1703) · Murad [1] (1702-1703) · Murad [2] (1703-1703) · Selim (1699-1701) · Ayşe (1696-1752) · Emine (1696-1739) · Esma · Fatma (öl. 1699) · Rukiye [1] (öl. 1698)

Ahmed III

Zeynep (öl. 1765) · Ummügülsüm (1700-1791) · Ummetullah (1700 - 1727). Sirke Osman Paşa ile evlendi · Safiye (1696-1778). Maktulzade Ali Paşa ile evlendi · Rukiye [2] (öl. 1703)

(a. Saliha)
Mahmud I
(1696-1754)

Mahmud I

(a. Şehsuvar)
Osman III
(1699-1757)

Osman III

Hibetullah (1725-1766). Hacı Ali Paşa ile evlendi · Ummetullah (öl. 1744) · Zahide (1724-1790) · Bayezid

Fatma (1750-1821)

Ahmed III

Abdullah (1719-1719) · Abdülmecid (1709-1710) · Abdülmelik (1709-1711) · Ali (1706-1706) · Beyezid (1718-1771) · Hasan · İbrahim (1720-1721) · Mahmud (öl. 1756) · Mehmed [1] (1697-1703) · Mehmed [2] (1705-1706) · Mehmed [3] (1712-1713) · Mehmed [4] (1717-1756) · Murad [1] (1707-1707) · Murad [2] (1708-1708)

(a. Mihrişah)
Mustafa III
(1717-1774)

Mustafa III

(a. Mihrişah)
Selim III
(1761-1808)
· Mehmed (1766-1767) · Beyhan (1766-1821) · Esma · Fatma · Hatice [1] (doğ. 1766) · Hatice [2] (1768-1822), Seyit Ahmed Paşa ile evlendi · Hibetullah (1759-1762) · Mihrümah (1760-1764) · Mihrişah (1762-1769) · Şah (1761-1803)

Alâeddin Paşa (öl. 1812) · Osman Paşa (öl. 1809)

Âtike (1712-1737) · Esma [2] · Esma [1] (öl. 1789) · Emine [2] (öl. 1732) · Emine [1] (öl. 1720) · Ayşe (1715-1775), 1° Ratib Ahmed Paşa, 2° İstanbullu Mehmed Paşa ve 3° Cihangir Mehmed Paşa ile evlendi · Süleyman (1710-1732) · Seyfeddin (1728-1732) · Selim [2] (1715-1716) · Selim [1] (1706-1708) · Numan (1723-1761) · İsa (1706-1706)

Rukiye [2] (öl. 1780), Lalazade Nuri Mehmed Bey ile evlendi · Rukiye [1]

Ahmed Rifad Bey (öl. 1803) · Süleyman Bey (öl. 1787)

Selim III

(a. Rabia Şermî)
Abdülhamid I
(1725-1789)

Abdülhamid I

Fatma (1704-1733), 1° Ali Paşa *Kömürcü* ve 2° Nevşehirli İbrahim Paşa ile evlendi · Ferdane (öl. 1718) · Hatice [1] (1707-1708) · Hatice [2] (doğ. 1710)

Mehmed Paşa · Mehmed Bey · Fatma, Mustafa Bey ile evlendi · Hibetullah

Mehmed Bey

Naile (1725-1726) · Nazife (1725-1764) · Rabia [1] (1719-1722) · Rabia [2] (1727-1728) · Reyhane (öl. 1720) · Rukiye [1] (1707-1707)

Hatice [3] (1719-1738), 1° Hafız Ahmed Paşa, 2° Ali Paşa ve 3° Halil Ağa ile evlendi

Süleyman İzzi Efendi (öl. 1759)

Ümmügülsüm (1708-1732), Nevşehirli Ali Faşa ile evlendi · Sahiha (1726-1726) · Rukiye [2] (1712-1714)

Hafız Mehmed Bey (öl. 1763) · Mustafa Bey (öl. 1780)

Ümmühabibe (öl. 1730) · Ümmüselma [1] (öl. 1719) · Ümmüselma [2] (1732-1732) · Zeyneb [2] (1710-1710) · Zeyneb [1] (1708-1708) · Zeyneb Asıma · Zübeyde (1728-1756) · Saliha (1715-1778), 1° Sarı Mustafa Paşa, 2° Sarıoğ Ali Paşa, 3° Ragıb Mehmed Paşa ve 4° Turşu Mehmed Paşa ile evlendi · Ümmetullah [1] (doğ. 1719) · Ümmetullah [2] (1723-1721)

Ahmed (öl. 1773) · Ayşe (öl. 1754) · Emine (öl. 1813), İsmail Zühtü Bey ile evlendi, Yakub (öl. 1841) · Fatma (doğ. 1730) · Hatice

Abdullah (1775-1775) · Abdürrahim (1777-1777) · Abdülaziz (1779-1779) · Ahmed (1774-1778) · Âlemşah (1781-1786) · Mehmed (1778-1781) · Murad (1783-1785)

(a. Nakşidil)
Mahmud II
(1785-1839)

Ayşe (1777-1777) · Aynişah (1780-1780) · Süleyman (1779-1786) · Selim (doğ. 1779) · Nusret Mehmed (1782-1785) · (a. Ayşe) **Mustafa IV** (1779-1808)

Dürrişehvar (1774-1826), Ahmed Nazif Efendi ile evlendi

Atiyetullah (öl. 1848), Mahmud Bey ile evlendi · Zeyneb (öl. 1805)

Ahmed Muhtar Molla Efendi (1807-1882)

Eming (1788-1791) · Esma [1] (doğ. 1778) · Esma [2] (1782-1848) · Fatma (1782-1785) · Hatice (doğ. 1784) · Hibetullah (1789-1841) · Melikşah (1781-1781) · Rabia [2] (1786 - 1786) · Rabia [1] (1780 - 1780) · Zekiye (öl. 1787) · Saliha (1786-1787)

Mustafa IV

Mahmud II

3. Pertevniyal
Abdülaziz
(1830-1876)

Abdülhamid [1] (1813-1825) · Abdullah (öl. 1820) · Ahmed [1] (1814-1815) · Ahmed [3] (1819-1819) · Ahmed [5] (1823-1823) · Kemaleddin · Mehmed [1] (1811-1811) · Murad (1812 - 1813) · Osman (1813-1814) · Süleyman (1818-1819)

Abdülhamid [2] (1827-1829) · (a. Bezmiâlem) **Abdülmecid I** (1823-1861) · Ahmed [2] (1819 - 1819) · Ahmed [4] (1822-1823) · Bayezid (1812-1812) · Mahmud (1822-1822) · Mehmed [2] (1822-1822) · Nizameddin (1835-1838)

Münire (1821-1825) · Mihrümah (1812-1838) · Hayriye [2] (1833-1833) · Hayriye [1] (1831-1831) · Hamide [2] (1818-1819) · Hamide [1] (1817-1817) · Hatice · Fatma [2] (1825-1872) · Fatma [1] (1811-1825) · Esma (1809-1809) · Emine (1813-1816) · Ayşe (1809-1810) · Atiye (1821-1850), Ahmed Fethi Paşa ile evlendi · Âdile (1826-1899), Mehmed Ali Paşa ile evlendi

Saliha (1811-1813), Gürcü Mehmed Halil ile evlendi · Şah · Zeyneb (öl. 1816)

Abdülhamid Bey (1835-1836) · Asaf Mahmud Celâleddin Paşa (1853 - 1903)

Mahmud Celâleddin Paşa (öl. 1884) · Feride, Mahmud Paşa ile evlendi · Seniye (doğ. 1847)

Mehmed Salip Bey (öl. 1871)

Hayriye (öl. 1869), 1° Ahmed Rıfat Bey ve 2° Işkodralızade Ali Rıza Bey ile evlendi · Mahmud Edhem Paşa (öl. 1886)

Celâleddin Paşa (doğ. 1868)

(a. Pertevniyal)
Abdülaziz
(1830-1876)

(a. Hayranıdil)
Abdülmecid II *Halife*
(1868-1944)

Mahmud Celâleddin
(1862-1888)

Mehmed Selim
(1866-1867)

Mehmed Seyfeddin
(doğ. 1894)

Emine [1]
(1866-1867)

Emine [2]
(1873-1920)

Yusuf İzzeddin
(1857-1916)

Esma
(1870-1897)

Fatma
(1871-1874)

Münire
(1877-187.)

Nazıma
(doğ. 1866)

Saliha
(doğ. 1862)

Ömer Faruk
(doğ. 1893)

Neslişah
(doğ. 1921)

Dürrişehvar
(doğ. 1913)

Ahmed Tevhid
(doğ. 1904)

Mahmud Şevket
(doğ. 1903)

Fatma Gevheri
(doğ. 1904)

Mehmed Nizameddin
(doğ. 1908)

Hatice Şükriye

Mihrişah
(doğ. 1916)

(a. Hezinfâlem)
Abdülmecid I
(1823-1861)

Ahmed
(1845 - 1845)

Ahmed Kemaleddin
(1847-1905)

Bahaeddin
(öl. 1852)

Münire
(doğ. 1877)

Mehmed Abdülsamed
(öl. 1851)

Mehmed Âbid
(1848-1848)

Mehmed Burhaneddin
(1849-1876)

İbrahim Tevfik
(doğ. 1874)

Mehmed Fuad
(1848-1848)

Mehmed Nizameddin
(1850-1853)

(a. Şevkefzâ)
Mehmed Murad V
(1840-1904)

Mehmed Rüşdü
(1852-1852)

(a. Gülcemal)
Mehmed V Reşad
(1844-1918)

Abdülmecid

Mehmed Selâhaddin
(1861-1915)

Osman Fuad Paşa
(doğ. 1885)

Rehiye
(doğ. 1891)

Rukiye
(doğ. 1885)

Seyfeddin
(doğ. 1872)

Süleyman Bey
(doğ. 1866)

Âliye
(doğ. 1879)

Fatma
(doğ. 1879)

Fehime
(doğ. 1875)

Hatice
(doğ. 1870)

Mahmud Necmeddin
(1878-1913)

Mehmed Ziyneddin
(doğ. 1873)

Ömer Hilmi
(doğ. 1888)

Refia
(doğ. 1887)

Abdülaziz

Behice
(1841-1847)

Bahiye
(1848-1876)

Süleyman
(1861-1909)

Osman Seyfeddin
(öl. 1855)

Nureddin
(1851-1855)

Mehmed Ziyaeddin
(1846-1849)

Mehmed Vamık
(1850-1850)

(a. Gülüstü)
Mehmed VI Vahideddin
(1861-1926)

Abdülhalim
(doğ. 1894)

Damat Şerafeddin
(doğ. 1904)

Emine Naciye
(doğ. 1898)

Ertuğrul Mehmed
(doğ. 1912)

Fatma Ulviye
(doğ. 1892)

Fenire
(doğ. 1888)

Rukiye Sabiha
(doğ. 1894)

Cemile
(1843-1915)

Fatma
(1846-1884)

Fehime [1]
(1855-1856)

Fehime [2]
(1861-1861)

Hatice
(1842-1842)

Mediha
(doğ. 1856)

Mevhibe
(1840-1841)

Mukbile
(1850-1853)

Münire
(1844-1862)

Naile
(1857-1882)

Naime
(1846-1843)

Neire
(1841-1844)

Refia
(1842-1879)

Rukiye

Sabiha
(1848-1549)

Semiha
(doğ. 1877)

Seniha
(doğ. 1851)

Şehime
(1855-1856)

Abdülhamid II

Mehmed V Reşad

Murad V

Mehmed VI Vahideddin

(a. Tirimüjgân)
Abdülhamid II
(1842-1918)

Abdürrahim
(doğ. 1894)

Mihrümah Selçuk
(doğ. 1928)

Abdülkadir
(doğ. 1878)

Ahmed Nureddin
(doğ. 1901)

Ahmed Nuri
(1878-1903)

Mehmed Âbid
(doğ. 1905)

Mehmed Bedreddin
(doğ. 1901)

Mehmed Burhaneddin
(doğ. 1885)

Mehmed Selim
(doğ. 1870)

Samiye
(1908-1909)

Refia
(doğ. 1891)

Naime
(doğ. 1876).
Mehmed Kemaleddin Paşa
ile evlendi

Adile

Naile
(doğ. 1884)

Hatice

Ayşe
(1886-1960)

Şadiye
(doğ. 1896)

Ulviye
(1864-1870)

Zekiye
(doğ. 1871)

osmoregülatör,-rü, i. *Fr. osmorégulateur. fiz. Villard* tarafından yapılan ve bir *Crookes* ampulünün içindeki gaz basıncını değiştirmek için, ampule hidrojen verip boşaltmayı sağlayan küçük cihaz. [*ing.* Osmoregulator].

osmotik, s. *Fr. osmotique.*
— basınç, *biy., zool.* ve *bot.* ◘ Basınç.
— değer, *bot.* ◘ Değer.

osmoz, i. *Fr. osmose. fiz.* ◘ Geçişme.
— olayı, *fiz.* İki sıvının veya iki gazın bazı cısımlerin gözenekleri arasından geçerek birbirine karışması.

osmozoloji, i. *Fr. osmosologie. tıp.* Osmoz bilimi. [*Ing.* Osmosology].

ost, i. *(Lat. hostis, düşman, sonra ordu'dan).* Derebeylik devrinde «ordu» anlamına gelen terim. *(XI. XVI. yüzyılları).* Bir ost, şövalyelerden ve birkaç süvariden meydana gelirdi. Her şövalye grupu bir soylunun sancağı altında bulunurdu. Savaş sırasında harcamalar vasallar tarafından yapılırdı. [*ing.* ve *Fr.* Ost].

ostensuvar, i. *Fr. ostensoir.* Mayasız ekmeğin dindarlara gösterilmek üzere konduğu kutsal kap. [*ing.* Monstrance].

Ostça, cz. i. *dilb.* Doğu Germen diline verilen ad. [*Fr.* Ostique]. ◘ Germen dilleri.

osteit,-ti, i. *Fr. ostéite. patol.* Kemik dokusu iltihabı. [*ing.* Osteitis].

ostektomi, i. *cerr.* Kemiğin, kısmen veya tamamen çıkarılması. [*ing.* Ostectomy].

ostenit,-ti, i. *Fr. austénite. (İngiliz metalürjisti Austen'in adından) met.* ◘ Austenit.

oste(o)-, *Yun. osteon,* kemik'ten alınan ve birçok tıp teriminin bileşimine giren unsur. [*ing.* Oste(o); *Fr.* Osté(o)].

osteoartrit,-ti, i. *Fr. ostéo-arthrite.* Eklem kemiklerinde, bozukluklar yapan eklem iltihabı *(artrit).* [*Ing.* Osteoarthritis].

osteoartropati, i. *Fr. ostéo-arthropathie.* Kemikte şekil bozuklukları komplikasyonu gösteren eklem hastalığı. *Hipertrofi* meydana getiren osteoartropati, kötü beslenmeden ileri gelen, el ve ayak parmaklarının üçüncü kemiğinde bozukluk yapan bir hastalıktır; bu hastalıkta parmağın üçüncü kemiği anormal bir şekil alır *(lobut parmak),* tırnaklar aşırı kalınlaşır ve saat camı şeklinde kıvrılır. Bu şekil bozukluğu, yetersiz hematoza sebep olan kronik hastalıklarda görülür. *(Örnek: akciğer veremi).* [*ing.* Osteoarthropathy].

osteoartrotomi, i. *Fr. osteoarthrotomie. cerr.* Kemiğin eklemli ucunu çıkarma ameliyatı. [*ing.* Osteoarthrotomy].

osteoblast,-tı, i. *Fr. ostéoblaste. dokb.* Embriyondaki durumunda kalmış veya sonradan bu hale dönmüş genç hücre; kemik iliğinin içinde ve kemik zarının kemik yapıcı tabakasında görülür. *(Bu hücre, kemiğin temel maddesi olan osein'i yapar ve sonunda onon için sıkışıp kalır).* Kemiklerde bulunur. [*Osm.* Cersuneti azmiye; *ing.* Osteoblast; *Fr.* Ostéoblaste].

osteodermi, i. *Fr. ostéodermie. tıp.* Ciltte kemiksi oluşum. [*ing.* Osteodermia].

osteodistrofi, i. *Fr. ostéodystrophie. tıp.* Kemiğin kusurlu oluşumu. [*ing.* Osteodystrophy].

osteofaji, i. *Fr. ostéophagie. tıp.* Fosfor eksikliğine bağlı kemik erimesi. [*ing.* Osteophagia].

osteofibrom, i. *Fr. ostéofibrome. tıp.* Kemik ve bağ dokusu tümörü. [*ing.* Osteofibroma].

osteofibroz, i. *Fr. ostéfibrose. patol.* Osteoliz özelliği gösteren kemik distrofisi; *(osteolizden ileri gelen kaygı, ilik kokusu telsel bir metaplazi ile giderir. Osteofibroz'a, altta domuzda, keçide ve köpekte rastlanır. Başlıca belirtisi, yüz kemiklerinin yumuşaması ve şişkinlik yapmasıdır. Köpekte Kronik nefritin bir sonucu olabilir. Öteki hayvanlarda, bu hastalık genellikle besinden alınan aşırı fosfora yorulur).* [*ing.* Osteofibrosis].

osteofit,-ti, i. *Fr. ostéophyte. patol.* ve *cerr.* Kemiklerin yüzeyinde, eklem kenarlarında meydana gelen düzensiz kemik oluşumları. *(artroz hastalıkları, dizkapağı etrafındaki osteofitler, omurların kenarlarındaki papağan gagaları).* [*ing.* Osteophyte; *Fr.* Ostéophyte].

osteoflebit,-ti, i. *Fr. ostéophlébite. patol.* Kemik venlerinin iltihabı. [*ing.* Osteophlebitis].

osteofon, i. *Fr. ostéophone. tıp.* Kemiklerin iletkenliği sayesinde dış sesleri iç kulağa iletmeye yarayan âlet. *(İşitmeyi düzelten âletlerin vibratörleri birer osteofondur ve dış seslerin hava aracılığıyle iletimini sağlayan kulaklıklardan farklıdır).* [*ing.* Osteophone].

osteografi, i. *Fr. ostéographie. tıp.* Kemiklerin tarifi. [*ing.* Osteography].

osteojen, i. *Fr. ostéogène. tıp.* Kemiğin yumuşak oluşum maddesi. [*ing.* Osteogen].

osteoid, s. *Fr. ostéoïde.* ◘ Osteoyid.

osteojenez, i. *Fr. ostéogénèse. tıp.* Kemiklerin ve kemik dokusunun menşei ve oluşumuyle ilgili embriyoloji bölümü. [*ing.* Osteogenesis]. ◘ Kemikleşme.

osteojenik, s. *Fr. ostéogénique. embriy.* Osteogenezle ilgili. [*ing.* Osteogenic].
— osteoz, *patol.* Beslenmeden ileri gelen kemik hastalığı; büyüme zamanında, birleşme kıkırdaklarında tehlikesiz kemik çıkıntıları *(egzostos)* halinde belirir. *(Bu hastalık yirmi beş yaşından sonra artık ilerlemez).* [*ing.* Osteogenic osteosis; *Fr.* Ostéose ostéogénique].

osteokarsinom, i. *Fr. ostéocarcinome. tıp.* Kemik kanseri [*ing.* Osteocarcinoma].

osteoklast,-tı i. *Fr. ostéoclaste. dokb.* Kemik iliğinin büyük hücrelerine *Kölliker* tarafından verilen ad; bu hücreler dayanıklı kemik maddesini tahrip eder ve boşluklar yaratır. [*ing.* Osteoclast]. ◘ Osteoliz.

osteoklazi, i. *Fr. ostéoclasie. cerr.* Kemik veya eklemdeki şekil bozukluklarını gidermek için bazı kemikleri kırmayı öngören cerrahi ameliyat. [*ing.* Osteoclasis].

osteokondrit,-ti, i. *Fr. ostéochondrite. patol.* Kemik henüz kıkırdakken *(çocukluk devresinde)* veya kemikle eklem kıkırdağının birleşme noktasında meydana gelen kemik iltihabı. [*ing.* Osteochondrite].

osteokondromatoz, i. *Fr. ostéochondromatose. patol.* Eklemlerin içinde kıkırdaklarca meydana getirilen yabancı madde oluşumuyle sonuçlanan eklem hastalığı. [*ing.* Osteochondromatosis].

osteokondroz, i. *Fr. ostéochondrose. patol.* Büyüme çağında, kemikleşme bozukluklarına sebep olan hastalık. *(Bu bozukluklarla birlikte, kıkırdaklarda aşırı fazlalık görülür).* [*ing.* Osteochondrosis].

osteolit[1],-ti, i. *Fr. ostéolite. min.* Doğal kalsiyum fosfat. *(Apatit'in saf olmayan bir çeşididir).* [*ing.* Osteolite].

osteolit[2],-ti, i. *Fr. ostéolithe. petr.* Taşlaşmış kemik. [*ing.* Osteolith].

osteoliz, i. *Fr. ostéolyse. patol.* § ❶ Kemik dokusunun ve özellikle kemiği meydana getiren ana maddenin *(osein)* tahribi. [*ing.* Osteolysis]; § ❷ Kemik dokusunun, üzerine baskı yapan veya içine yayılan bir lezyon tarafından yıpranması. [*ing.* Osteolysis]. § ❸ Kemikte meydana gelen yozlaşma *(yağlanma ile belirir).* [*ing.* Osteolysis].

osteolog, i. *Fr. ostéologue. tıp.* Kemikbilim uzmanı. [*ing.* Osteologist].

osteoloji, i. *Fr. ostéologie. tıp.* ◘ Kemikbilim.

osteolojik, s. *Fr. ostéologique.* ◘ Kemikbilimsel.

osteom, i. *Fr. ostéome. patol.* ◘ Kemik uru.

osteomalasi, i. *Fr. ostéomalacie. patol.* ◘ Kemik yumuşaması.

osteometri, i. *Fr. ostéométrie.* Balıkların yaşını tayin usulü; hayvanın omurları üzerindeki büyüme bölgelerinin incelenmesine dayanır. [*ing.* Osteometry].

osteomiyelit, i. *Fr. ostéomyélite. patol.* ◘ Kemik iliği iltihabı.

osteomiyelografi, i. *Fr. ostéomyélographie. tıp.* Kemik iliğinin röntgenle muayenesi. [*ing.* Osteomyelography].

osteonevralji, i. *Fr. ostéonévralgie, tıp.* Kemik nevraljisi. [*ing.* Osteoneuralgia].

osteopati, i. *Fr. ostéopathie. patol.* ◘ Kemik hastalığı.

osteopatoloji, i. *Fr. ostéopathologie.* ◘ Kemik hastalığı.

osteoperiyostit-ti i. *Fr. ostéopériostite. tıp.* ◘ Kemik zarı iltihabı.

osteopetroz, i. *Fr. ostéopétrose. patol.* Kemiklerin taşlaşmasıyle beliren ve çoğu zaman aileden gelen hastalık; bu hastalıkta kemik maddesi artar ve ilik boşluğu daralır. *(Bunun sonucu olarak, kemik iliğinin azalmasıyle başlar, kemiklerin gevrekleşmesiyle de kendi kendine birçok kırık meydana gelir).* [*ing.* Osteopetrosis].

osteopidyon, i. *Fr. ostéopidion. kadın-doğum.* Kireçle kaplanarak kistleşmiş dölüt. [*ing.* Lithopedion; *Fr.* Lithopédion].
☆ *Eşanl.* litopediyon.

osteoplast,-tı, i. *Fr. ostéoplaste < Yun. osteon,* kemik + *plastos,* meydana gelmiş. *dokb.* Kemiğin temel maddesinde oluşan boşluk: *(içinde osteoblast'tan türeme kemik hücresi bulunur).* [*Osm. Musavveratı azım; ing.* Osteoplast].

osteoplasti, i. *Fr. ostéoplastie. cerr.* ◘ Kemik plastiği.

osteoporoz, i. *Fr. ostéoporose. patol.* İlik boşluğunun büyümesi yüzünden kemik dokusunun kalsiyum kaybına uğramaksızın azalması. [*ing.* Osteoporosis].

osteopsatirozis, osleopsatiroz, i. *Fr. ostéopsathyrosis* veya *ostéopsathyrose. patol.* Irsî çocuk hastalığı; bu hastalıkta, kemiklerin gevrekliğinden ötürü kolayca kırıklar meydana gelir. *(Hastalık dölyatağının içinde belirirse Porak ve Durante hastalığı adını alır, daha sonra ortaya çıkarsa Lobstein hastalığı diye anılır).* [*ing.* Osteopsathyrosis].

osteosarkom, i. *Fr. ostéosarcome. patol.* Kemik sarkomu, kemik dokusu taşıyan sarkom. [*ing.* Osteosarcoma].

osteosel, i. *Fr. ostéocèle. tıp.* Testis veya skrotumun kemiksi tümörü, kemik dokusu kapsayan fıtık. [*ing.* Osteocele].

osteosentez, i. *Fr. ostéosynthèse. cerr.* Kırıkları ameliyatla tedavi yöntemi; ameliyatla kemik parçaları yerine konduktan sonra vida, plaka v.b.. gibi madenî aygıtlarla veya kemik asısıyle yerinde tutulur. [*ing.* Osteosynthesis].

osteosistom, i. *Fr. osteocystome. patol.* Kemikte kistik tümör. [*ing.* Osteocystoma].

osteoskleroz, i. *Fr. ostéosclérose. patol.* Damar kanalcıklarından sızan seröz maddenin kemik haline dönüşmesi sonucu, kemik dokusunun yoğunlaşması veya fildişi görünümü olması. [*Lat. Osteitis ossificans; ing.* Osteosclerosis, eburnation].

osteoskop,-pu, i. *Fr. ostéoscope. tıp.* Onkol kemiklerinin kesafetinden faydalanarak röntgen ışını cihazının muayenesini mümkün kılan âlet. [*ing.* Osteoscope].

osteotom, i. *Fr. ostéotome. cerr.* Kemik kesmeye yarayan cerrah bıçağı. [*ing.* Osteotome].

osteotomi, i. *Fr. ostéotomie. cerr.* Kemiği kesme veya bir parçasını çıkarma ameliyatı. [*ing.* Osteotomy].

osteotrit,-ti, i. *tıp.* Çürümüş kemiği törpülemeye yarayan âlet, kemik törpüsü. [*Ing.* Osteotribe, osteotrite].

osteotrofi, i. *Fr. ostéotrophie. tıp.* Kemik beslenmesi. [*ing.* Osteotrophy].

osteoyid, s. *Fr. osteoïde.* Kemik gibi, kemik biçim, kemiksi. [*ing.* Osteoid].
— oluşumlar, *patol.* ve *cerr.* Bazı hastalarda gelişen kemiğimsi, pütür ve kabarıklıklar. [*ing.* Osteoid productions; *Fr.* Productions ostéoïdes].
— ur, — osteom, *patol.* ve *cerr.* Vücutta ayrı olarak bulunan küçük kemik odağı; röntgende boşluk gibi görülür; dokusu tıkız, küçük kemik ve ince osteoyid tallerden ibaret yoğun bir ağ halindedir. [*ing.* Osteoid tümor, osteoid osteoma; *Fr.* Tumeur ostéoïde, ostéome ostéoïde].
— yapı, *patol.* ve *cerr.* Kireçlenmemiş kemik maddesinden meydana gelmiş lamel-

ler *(osteomalaside, raşitizmde görülür).* [*ing.* Osteoid structure; *Fr.* Structure ostéoïde].

osteoz, i. *Fr. ostéose patol.* Distrofi niteliğinde iltihapsız kemik hastalığı. *Osteoz*'ların çoğu içsalgı bezlerinin kötü çalışmasının sonucudur; meselâ, paratiroid osteozu bir paratiroid adenom'undan, tiroid osteozu hipertroidi'den ileri gelir. Osteozlar kemik ağrılarına sebep olur. Bir kısım osteozlar urlardan veya distrofilerden ileri gelir. [*ing.* Osteosis]. ⊙ **osteojenik** ~, *patol.* ◘ **Osteojenik.**

Ostfalya'lılar, ç. öz. i. *etn.* Germania halkı; Weser, Elbe ve Süüla arasında yerleşmiş olan Sakson'ların bir koluydu. [*ing.* Ostphalians; *Fr.* Ostphaliens].

ostotek, i. *Fr. ostothèque* < *Yun. ostotheke.* § ❶ Pişmiş toprak veya taştan yapılan ve içine bir ölünün kemikleri konan sandık; § ❷ *(geniş anl.)* İçinde bir ölünün külleriyle dolu bir kavanoz bulunan sandık. [*Fr.* Ostothèque, châsse renfermant l'urne qui contient les cendres d'un mort].

ostrakon, i. *Yun. ark.* (a) Üzerine, sürgüne gönderilmek istenen kimsenin adı yazılan kavkı veya çanak çömlek parçası [*ing.* ve *Fr.* Ostracon, ostrakon]; (b) Üzerinde bir halk masalı veya bir hikâyeyi canlandıran resimler veya bir sanatçı tarafından yapılmış bir resim taslağı bulunan taş veya seramik parçası. *(Bu resimlerden bazıları çok renklidir.* [*ing.* ve *Fr.* Ostracon, ostrakon].

ostyak, i. ve s. § ❶ Vogul'un doğusunda konuşulan ugur dili [*Fr.* Ostyak]; § ❷ Güney samoyed dili. [*ing.* ve *Fr.* Ostyak].

Ostyak'lar, ç. öz. i. Batı Sibirya'nın fin halkı. Orta Obi ile Ural dağları arasındaki ormanlık bölgede yaşarlar, Ostyak'ların fin asıllı bir dil topluluğu meydana getirmişlerdir. Antropolojik yapıları, bilinen her üç grupta *(kuzey, doğu, güney)* değişir, fakat bunlar tümüyle, Ural bölgelerindeki, özelliklerini bir ölçüde kaybetmiş olan moğol tipine benzerler. Ostyak'lar, balık avcılığı yapar ve ren geyiği yetiştirirler, bir kısmı da kolektif rejime uyan çiftçilerdir. Geleneksel yaşama tarzları yakın zamanlara kadar Laponlarınkine benzerdi; koni biçimindeki yazlık kulübeleri sırıklarla yapılır, damları kayın ağacı kabuklarıyle örtülürdü; kışlık kulübelerini ise, kütüklerle yapar, üzerlerini yosunlarla kaplarlardı. [*ing.* ve *Fr.* Ostyaks, Ostiaks].

osurgan, s. ve i. < *osurmak, kab.* Devamlı olarak yellenen. [*ing.* Who habitually breaks wind; *Fr.* Péteur,-euse].

~ **böceği,** *zool* Kınkanatlılar *(coleoptera)* takımının, *(Carabidae)* familyasından, kendisini, pis kokulu bir salgı püskürterek savunan ve ölü omurgalılara üşüşebilen bir böcek. [*Lat. Brachynus crepitans; ing.* Bombardier beetle; *Fr.* Bombardier].

osurmak, geçz. f. *esk. T. kab.* Yellenmek. [*ing.* To break wind, to fart; *Fr.* Lâcher des vents, péter].

osuruk,-ğu, i. < *osurmak. kab.* Yellenme. [*ing.* Fart; *Fr.* Vent, pet]; ⊙ **osuruğu cinli,** *dey. tkz.* Olur olmaz şeylere sinirlenen: *Ulan Zarzar, sen eskiden böyle osuruğu cinli değildin!.* [*Ing.* Very irritible person]; ⊙ **osuruğunu düğümlemek** *(birinin), dey. tkz.* Bir kimseye korku vermek, birini ürkütmek. [*ing.* To threaten, to frighten].

~ **ağacı,** *bot. h. d.* ◘ **Aylandız.**

ot,-tu, i. *esk. T.* § ❶ Toprak üstündeki kısımları odunlaşmayıp yumuşak kalan ve her yıl kuruyup dökülen, gerek yaşken, gerek kuruduktan sonra hayvanlara yem olarak verilen insanlar tarafından da türlü yollarda yararlanılan, pek çoğu bir yıllık bazıları iki yıllık, pek azı çok yıllık küçük bitkilere verilen ortak ad; otsu bitkiler topluluğu. [*Osm.* Haşiş; *ing.* Herb, grass, weed, fodder; *Fr.* Herbe] ⊙ § ❷ Zehir [*ing.* Poison, venom; *Fr.* Poison, venin]; ⊙ § ❸ ilâç [*ing.* Medicine; *Fr.* Médecine, médicament]; ⊙ § ❹ *arg.* Esrar [*Ing.* Dope, hashish; *Fr.* Hachisch]; ⊙ § ❺ s. içine kuru ot doldurulmuş olan; ⊙ **acı** ~, *bot.* ◘ **Acıot;** ⊙ **ağız** ~ u, ◘ **Ağız;** ⊙ **andız** ~ u, *bot.* ◘ **Andız;** ⊙ **arap** ~ u, *bot.* ◘ **Arap, armut** ~ u, *bot.* ◘ **Armut;** ⊙ **asa** ~ u, *bot.* ◘ **Asa; aş** ~ u, ◘ **Aş;** ⊙ **avşar** ~ u, *bot.* ◘ **Avşar;** ⊙ **ayak** ~ u, *bot.* ◘ **Ayak;** ⊙ **ayrık** ~ u, *bot.* ◘ **Ayrık;** ⊙ **bambul** ~ u, *bot.* ◘ **Bambul;** ⊙ **ban** ~ u, *bot.* ◘ **Banotu;** ⊙ **basur** ~u, *bot.* ◘ **Basur;** ⊙ **bit** ~ u, *bot.* ◘ **Bit;** ⊙ **boğumluca** ~ u, *bot.* ◘ **Boğumluca;** ⊙ **canavar** ~ u, *bot.* ◘ **Canavar;** ⊙ **ciğer** ~ u, *bot.* ◘ **Ciğer;** ⊙ **çakşır** ~ u, *bot.* ◘ **Çakşır;** ⊙ **çalgıcı** ~ u, *bot.* ◘ **Çalgıcı;** ⊙ **çayır** ~ u, *bot.* ◘ **Çayır;** ⊙ **çemen** ~ u, *bot.* ◘ **Çemen;** ⊙ **çim** ~ u, *bot.* ◘ **Çim;** ⊙ **çiriş** ~ u, *bot.* ◘ **Çiriş;** ⊙ **dalak** ~ u, *bot.* ◘ **Dalak;** ⊙ **deli** ~ u, *bot.* ◘ **Deli;** ⊙ **demet** ~ lar, *bot.* ◘ **Demet;** ⊙ **dolama** ~ u, ◘ **Dolama;** ⊙ **dövülmüş avrat** ~ u, *bot.* ◘ **Avrat;** ⊙ **engerek** ~ u, *bot.* ◘ **Engerek;** ⊙ **gazal** ~ u, *bot.* ◘ **Beyaz geyikotu;** ⊙ **gebre** ~ u, *bot.* ◘ **Gebreotu;** ⊙ **geyik** ~ u, *bot.* ◘ **Geyikotu;** ⊙ **güvan** ~ u, *bot.* ◘ **Ölmez çiçek;** ⊙ **güvey** ~ u, *bot.* ◘ **Güveyotu;** ⊙ **hamam** ~ u, ◘ **Hamam;** ⊙ **ipek** ~ u, *bot.* ◘ **ipekotu;** ⊙ **karakafes** ~ u, *bot.* ◘ **Karakafes;** ⊙ **karga** ~ u, *bot.* ◘ **Kargaotu;** ⊙ **karnıyarık** ~ u, ◘ **Sinirliot;** ⊙ **kasık** ~ u, *bot.* ◘ **Kasık;** ⊙ **kaya** ~ u, *bot.* ◘ **Kaya;** ⊙ **kedi** ~ u, *bot.* ◘ **Kedi;** ⊙ **kenger** ~ u, *bot.* ◘ **Kenger;** ⊙ **kuru** ~ *trm.* Hayvanlara besin olarak verilmek üzere biçilmiş ve kurutulmuş ot; ⊙ **küçük abdestbozan** ~ u, *bot.* ◘ **Abdestbozan;** ⊙ **lohusa** ~ u, *bot.* ◘ **Lohusa;** ⊙ **mahmudo** ~ u, *bot.* ◘ **Mahmuda;** ⊙ **makas** ~ u, *bot.* ◘ **Makas;** ⊙ **mayasıl** ~u, *bot.* ◘ **Mayasıl;** ⊙ **melek** ~u, *bot.* ◘ **Melek;** ⊙ **maya** ~u, *bot.* ◘ **Şerbetçi otu;** ⊙ **nazar** ~ u, *bot.* ◘ **Üzerlik;** ⊙ **oğul** ~ u, *bot.* ◘ **Oğul;** ⊙ **oltu** ~ u, *bot.* ◘ **Oltu;** ⊙ **ökse** ~ u, *bot.* ◘ **Ökse;** ⊙ **öksürük** ~ u, *bot.* ◘ **Öksürük;** ⊙ **pelin** ~ u, *bot.* ◘ **Pelin;** ⊙ **pire** ~ u, *bot.* ◘ **Pire;** ⊙ **reyhan** ~ u, ◘ **Fesleğen;** ⊙ **sabun** ~ u, *bot.* ◘ **Sabun;** ⊙ **sedef** ~ u, ◘ **Sedef;** ⊙ **solucan** ~ u, *bot.* ◘ **Solucan;** ⊙ **şerbetçi** ~ u, *bot.* ◘ **Şerbetçi;** ⊙ **tıbbi kedi** ~ u, *bot.* ◘ **Kediotu;** ⊙ **ömer** ~ u, *bot.* ◘ **Şerbetçi;** ⊙ **şeytan** ~ u, ◘ **Şeytan;** ⊙ **yakı** ~ u, ◘ **Yakı;** ⊙ **yapışkan** ~ u, ◘ **Yapışkan;** ⊙ **yüksük** ~ u, ◘ **Yüksük**

~ **ayıklama,** *trm.* Otları söküp atma, yok etme: *Bahçe yollarının otunu ayıklama.* [*Ing.* Cleaning; *Fr.* Désherbage].

~ **biçimi,** *trm.* Otları biçmek eylemi.

~ **çekirgesi,** *zool.* Otluk yerlerde yaşayan çekirge. [*ing.* Common grasshopper].

~ **çevirme makinesi,** *trm.* Biçilmiş otun kurutulması için otu çevirip savurmaya yarayan makine. [*ing.* Tedding machine; *Fr.* Faneuse].

~ **dikeni,** *coğr.* Türlü bitkilerde görülen iğne gibi sivri uçlu, battığında acıtan bir bölüm. Dikenli ot bitkilerinin çok çeşitleri vardır. Bunlar çoğunca kurak bölgelerde yetişir. Türlü bitki adları da diken kelimesiyle ilgili olarak verilmiştir. (*Osm.* Hâr; *ing.* Thistle; *Fr.* Chardon).

~ **döküntüsü,** *trm.* ◘ **Döküntü.**

~ **gecesi,** tar. Osmanlılarda saray helvahanesinde ilkbaharda yapılan günün gecesi. *(Ot gecesi, helvahane ocağı için eğlence düzenlenirdi. Hayalbaz, hokkabaz ve ince sazlar ocak halkını eğlendirirdi).*

~ **ilâcı,** *trm.* Otları yok etmeye yarayan kimyasal madde. [*Ing.* Depilatory; *Fr.* Désherbant].

~ **kesme makinesi,** *trm.* Kuru ot balyalarını ihtiyaca göre dilim dilim kesip kullanılmaya hazır hale getiren makine.

~ **kıyma makinesi,** *trm.* Hayvanlara verilecek otları ince olarak kıymaya yarayan makine.

~ **kurutma,** *trm.* Bozulmadan saklamak amacıyle otu kurutmak eylemi.

~ **minder,** *trm.* Saman, mısır yaprağı, mısır püsküllü, kırtıl, çam ağacı yosunu, eğreltiotu, yayla çayır otu ve elverişli öteki bitkilerle doldurularak yapılan minder. *(Bu tür minderler, karyola altlarına, sedirlere, kanepelere veya şilte olarak yerlere konulur. Anadolu'da köy ve kasabalarda ot minder bugün de geniş ölçüde yapılmaktadır. Ot minder Avrupa'da XIII. yüzyılda ortaya çıktı).* [*ing.* Mulching; *Fr.* Paillase].

~ **suyu,** *ecz.* Taze kuzukulağı, marul, frenkmaydanozu ve pazı yapraklarını kaynatarak yapılan serinletici içecek. *(İçine tereyağı ve tuz katılır.* [*Fr.* Bouillon d'herbes, bouillon aux herbes].

~ **tutunmak,** Vücuttaki fazla kılları düşürmek için ilâç sürünmek. [*ing.* To remove hair by means of a depilatory; *Fr.* Employer une pâte épilatoire].

~ **veri,** Hamamda kıl düşürme ilâcı sürünen kimseler için ayrılmış yer. [*ing.* Any part of the body from which super fluous hair is removed by a depilatory].

~ **yemek,** *arg.* Uyuşturucu madde kullanmak, esrar içmek: *Kaç gündür ot yemedik,* be abi! [*ing.* To use dope].

~ **yiyen** ◘ **Otçul.**

~ **yoldurmak** *(birine), (Bir işi yaptırırken)* Birini çok uğraştırmak, çok çetin bir iş, gördürmek. [*ing.* To give trouble *(to),* to oppress].

ot,-du, i. Ateş. [*ing.* Fire; *Fr.* Feu].

ot, oti, oto, *Yun. us, otus,* kulak'tan alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Ot, oti, oto].

otacı, i. *esk. T. otacı. h. d.* § ❶ Doktor, hekim. [*ing.* Physician, doctor]; § ❷ Otlardan ilâçlar yaparak hastalıkları tedavi eden kimse

otacılık,-ğı, *h. d.* Hekimlik. [*ing.* Profession of a physician or an eye doctor].

otağ, otak, i. *esk. T.* Geniş, yüksek etekli ve süslü çadır. [*ing.* Large and luxurious tent, state tent, pavilion; *Fr.* Tente large et bien, garnie].

~ **göz,** *mim.* ve *inş.* ◘ **Göz.**

~ **kurmak,** Yer etmek, yerleşmek.

otakariyoz, i. *Fr. otacariose.* Kedi ve köpeklerde, dış kulak yoluna *Otodectes cynotis* adı bir asalağın kaçmasıyle meydana gelen hastalık. *(Siyahımsı esmer bir kulak kiri birikintisi ve şiddetli bir kaşıntıyle ortaya çıkar. Kaşıntılar sonucu hayvan saraya benzer nöbetlere tutulabilir. Tedavi için kulağa terpineol veya krezilli yağ damlatılır. Av köpeklerinde görülen sara nöbetleri otakariyoz belirtisidir).*

otakçı, i. *esk.* § ❶ Otağ yapan veya satan kimse. [*ing.* Tent maker; *Fr.* Celui que fait ou vend les grandes tentes]; § ❷ Eskiden orduda otağ kuran er. [*ing.* Servant in charge of a tent]; § ❸ *ask. esk.* Kapıkulu süvarilerinin ulufecilerinden seçilen en yaşlı süvari. *(Otakçılar üç kişiydi; görevleri, padişahların eski çadırlarını satmaktı. Bunların işlerine başkalarının karışması yasaktı. Bu üç otakçıdan biri emin, biri nazır, öteki kâtipti).*

otakoyid, i. ve s. *Fr. autacoide* < *Yun. autos,* kendi + *akos,* ilâç. Bir organın hücreleri tarafından imal edilip kana karıştırılan ve başka organlar üstünde ilâçlarınkine benzer etkiler yapan organik madde *(Schafer).*/*Otakoyitler, hormon etkisi, kalon etkisi yapanlar diye ikiye ayrılır).* ◘ **Kalon** ve **Hormon.**

otala, i. *Lat. zool. Helicidae* familyasından, Akdeniz dolaylarında yaşayan salyangoz cinsi. *(Kavkısı yuvarlak, asık, deliksiz ve sağlamdır; üzerinde iyice eğri bir açıklık, şerit veya leke şeklinde benekli beyaz bir kabuk bulunur).* [*Lat., ing.* ve *Fr.* Otala].

otalamak, (-i), i. *(ot, zehir* + *ilâç) h. d.* § ❶ Zehirlemek. [*ing.* To poison; *Fr.* Empoisonner]; § ❷ Tedavi etmek. [*ing.* To treat medically].

otalji, i. *Fr. otalgie.* Kulak ağrısı.

otamak,(-i), f. *esk. T. h. d.* Hastayı ilâçlarla iyileştirmek, tedavi etmek.

otantik, s. *Fr. authentique.* Gerçek su katılmamış. [*Osm.* Hakikî, mevsuk; *ing.* Authentical].

otarılmak, nsz. f. *(Hayvan hk.)* Biri tarafından otlatılmak.

otari, i. *Fr. otarie* < *Yun. otarion,* küçük kulaktan *zool.* Etciller *(Carnivora)* takımının,

Yüzgeç-ayaklılar *(Pinnipedia) alttakımının*, İri-kulaklıgiller *(Otariidae)* familyasından, Büyük Okyanus'ta ve güney denizlerinde bulunan memeli hayvan. *Otari*'ler büyük hayvanlardır. Foklardan farklı olarak bunlarda kulaklar görünür, baş ve boyun daha uzundur; üyeleri de gövdesinden daha aykırı durur. Yaşayışları foklarınki gibidir. Otariler, yağı ve çok değerli postu için avlanır. Kürk otarisi kış sonuna doğru Pasifik'i terk ederek Bering denizindeki Pribilov adalarına gider, burada yavrular. Adaya önce erkekler varır, onların ardından kalabalık sayıda gebe dişiler çıkar; her erkeğin etrafına bir küme dişi toplanır *(«harem»)*. Dişiler çok geçmeden doğurur ve bir süre sonra yeniden çiftleşerek gebe kalır. Yavrular yer yer birarada toplu bulunur. Anaların bazıları bunları gözetleyerek korur. Ağustos ortalarına doğru haremler dağılır, hayvanlar Meksika ve Kaliforniya'nın sıcak kumsallarına döner. Genç otariler biraraya toplaşır, yüzmeyi ve avlanmayı öğrenir, sonra sürüler halinde güneye gider; ertesi yıllarda doğdukları yerlere doğru geri dönerler. Bu hayvanların avlanması Amerika hükümetince sıkı kurallara bağlanmıştır. [*Lat.* Otaria; *ing.* Sea lion, otaria; *Fr.* Otarie, lion marin, ours marin].

☆ *Eşanl.* **deniz ayısı, deniz aslanı.**

otarmak (-i), f. *esk. T. otgarmak.* Otlatmak. [*ing.* To pasture *(an animal)*; *Fr.* Paître, mener paître].

otarsi, i. *Fr. autarcie.* < *Yun. autos.* kendi + *arkhein*, yetmek. İktisadî alanda kendi kendine yeterli olmaya yönelen bir ülkenin rejimi. [*ing.* Autarky]

ot.çekirgesigiller, ç. b. i. *zool.* Düzkanatlılar *(Orthoptera)* takımından, ekinler için zararlı türleri de bulunan uzun duyargalı ve genel olarak yeşil renkli düzkanatlıları kapsayan bir familya. [*Lat.* ve *ing. Tettigoniidae*; *Fr.* Tettigoniidés].

otçu, i. Hekim olmadığı halde hastalıkları iyi eden veya iyi ettiğini ileri süren kimse.

otcu.başı, b. i. *ask. esk.* Barut yapanların başında bulunan görevli. *(Osmanlılar devrinde barut, cebeci ocağında yapılırdı ve toplarda kullanılırdı. Daha sonra yeniçeri tüfekleri için gerekli barutu perdahlamak gibi işlerle görevli bir teşkilât kuruldu ve bu teşkilâtın işlemesinden sorumlu kimseye otçubaşı dendi).*

otçul*, s. *zool.* Otlarla, klorofilli bitkisel maddelerle beslenen **(hayvanlar)**. [*Osm.* Akil-ül-haşayiş, akil-ül-nebat; *ing.* Herbivorous; *Fr.* Herbivore].

☆ *Eşanl.* **herbivor.**

otel, i. *Fr. hôtel.* Mobilyalı oda veya daireleri geçici bir süre için kiraya verilen, müşterilerin her türlü hizmeti görevli personel tarafından yapılan ve ticarî maksatla işletilen bina: *Bir haftalığına boğazda bir otele gidelim. Birinci sınıf otel.* [*Osm.* Misafirhane; *ing.* Hotel]. ◘*ŞEKİL: 419.*— **OTEL**; ⊙ **mevsimlik** ~, Yılın sadece bir bölümünde açık olan otel. [*ing.* Seasonal hotel; *Fr.* Hôtel saisonnier]; ⊙ **misyon** ~, Orta Afrika'da, özel otel bulunmayan yerlerde din görevlileri tarafından teşkil edilen ilâve konaklama çeşidi. [*ing.* Mission hotel; *Fr.* Hôtel de mission]; ⊙ **turistik** ~, Bir bölgenin turistik önemine göre kurulan ve tesisleri uzun bir ikamete göre donatılmış otel. [*ing.* Tourist hotel; *Fr.* Hôtel de tourisme]; ⊙ **yemeksiz** ~, Yemek yemeksizin sadece yatılıp kalkılan oda. [*ing.* Hotel without meals facilities; *Fr.* Hôtel meublé].

~ **donatımı**, Bir mahal, bir bölge veya bir memleketteki otel tesislerinin tümü. [*ing.* Hotel availability; *Fr.* Équipement hôtelier].

~ **kapasitesi**, Bir bölge veya belirli bir şehrin otellerinde, normal konfor şartları içinde aynı zamanda barındırılabilen insan sayısı. [*ing.* Hotel capacity; *Fr.* Capacité hôtélière].

~ **kapıcısı**, Otelin giriş yerinde duran müstahdem. [*ing.* Hotel porter, commissionaire; *Fr.* Portier d'hôtel].

~ **karşılayıcısı**, Giriş yerindeki bölmede duran *(boynu işlemeli redingotlu)* üniformalı müstahdem. Müşterilerin istedikleri bilgileri verir. [*ing.* Hall porter, head porter; *Fr.* Concierge d'hôtel].

~ **kılavuzu**, Yolcuların taşınması, eşyalarının kaydı, gümrük formalitelerini yapmakla görevli otel müstahdemi. [*ing.* Hotel porter; *Fr.* Voiturier].

~ **Kondüktörü**, Müşterilerin taşınması ile görevli otel müstahdemi. [*ing.* Hotel porter; *Fr.* Conducteur d'hôtel].

otelci, i. *Fr.* Otel işleten kimse. [*ing.* Hotel keeper; *Fr.* Hôtelier,-ière].

otelcilik,-ği, i. Otel işletme işi, otel işletmeciliği. [*ing.* Hotel administration].

othematom, i. *Fr. othématome. patol.* Kulak hematomu.

otina, i. *Lat. zool. Otinidae* familyasından, Karındanbacaklı akciğerli yumuşakça. Gözleri, hemen hemen koni biçimindeki çok kısa dokunaçların dibinde bulunur; akciğer deliği örteneğin sağ yanına açılır. Kavkısı dışta bulunur ve hayvanı tamamiyle içine alamaz. Otinalar kıyı kayalıklarında suyosunları arasında yaşar; Avrupa denizlerinin kıyılarında da bulunur. [*Lat. Otina; ing.* Otina; *Fr.* Otine, otina].

otistik, s. *Fr. autistique.* ◘ **içe kapanık.**

otit,-ti, i. *Fr. otite. patol.* Kulak iltihabı. [*ing.* Otitis].

otiyatri, i. *Fr. otiatrie. tıp.* Kulak hastalıkları bilimi ve tedavisi. [*ing.* Otiatrics].

otizm, i. *Fr. autisme* < *Yun. fels.* ve *psik.* ◘ **içekapanış.**

otlak,-ğı, i. < *otlamak.* Hayvan otlatılan yer. [*Osm.* Mera; *ing.* Pasture; meadow; *Fr.* Pâturage]. ☆ *Eşanl.* **yaylak**; ⊙ **alpin** ~, *coğr.* Dağlık bölgelerde kışın geçilmesi güç yazın ise serin olan yüksek yerlerdeki hayvan otlatma yerleri. *(Böyle yerler ya orman sınırının daha yukarısındaki çalılık - otluk yerlerdedir, ya da biraz daha aşağılarda ormanın yok edilmesiyle elde edilmiş yerlerdir).* [*ing.* Alpine pasture]; ⊙ **çayır** ~, *coğr.* ◘ Çayır; ⊙ **dağ otlağı**, *coğr.* ◘ Dağ². ~ **ayrığı**, *trm.* Buğdaygiller *(gramineae)* familyasından, 50-70 sm. yükseklikte, yumak meydana getiren, çokyıllık bir soğuk mevsim bitkisi. [*Lat. Agropyron cristatum*].

otlakçı, s. *arg.* Para ve emek harcamadan başkalarının sırtından geçinen *(kimse)*. [*ing.* Sponger; *Fr.* Parasite].

otlakçılık,-ğı, i. *arg.* Otlakçının tuttuğu geçim yolu. [*ing.* Occupation of a sponger].

otlakiye /otlâkiye/, i. *Osm.* < *Ar. otlakiyye* Beylik otlaklarda hayvan otlatanlardan alınan vergi. [*ing.* Pasture tax, pasture rent; *Fr.* Droit de la commune payé pour faire paître les bestiaux aux pâturages appartenant à l'État ou à un particulier]; ⊙ ~ **ye vermek**, Mera olarak kiralamak, kendi merasında başkasına ait hayvanların para karşılığında otlatılmalarına müsaade etmek. [*ing.* Agist]; ⊙ **çalılık** ~, ◘ **Çalılık.**

otlamak, nsz. f. *esk.* T. § ❶ *(Hayvan hk.)* ezerek yerdend ot yemek. [*ing.* To graze, to be out to pasture]; § ❷ Para harcamayarak ötekinden, berikinden geçinmek, otlakçılık etmek. [*ing.* To lead a bovine existence, to vegetate, to sponge; *Fr.* Vivre en parasite, faire le pique-assiette]; ⊙ **otlamadan sonra alınan nümune**, *arg.* Mera'ların otlanma derecelerini tahmin yöntemlerinde otlatmaya son verildikten sonra hayvanlar tarafından yeniden yem miktarını bulmak üzere vejetasyondan alınan nümune. [*ing.* After grazing sample]; ⊙ **bıraktığı yerden** ~, *(birinin), dey. arg.* Hiçbir ilerleme, gelişme kaydetmemiş veya dünyadan habersiz olmak.

otlandırmak, f. Bir arazide ot bitirmek.

otlanmak, nsz. f. § ❶ *(hayvan hk.)* Gezerek ot yemek. [*ing.* To be at pasture, to graze;

ŞEKİL: 419.— **OTEL.** */1 - 26 otel giriş holü (Resepsiyon holü)/.* **1.** Hol kapıcısı. **2.** Gözlü mektup rafı. **3.** Anahtar rafı. **4.** Karpuz lâmba. **5.** Ziyaretçi kartı. **6.** Işaret lâmbası. **7.** Resepsiyon şefi. **8.** Oda kayıt defteri *(rezervasyon defteri)*. **(9)** Oda anahtarı. **10.** Numaralı fiş. **11.** Otel faturası. **12.** Kayıt formları. **13.** Pasaport. **14.** Otel müşterisi. **15.** Hafif bagaj. **16.** Duvar masası. **17.** Bagajcı. **18.** Otel garsonu. **19.** Otel müdürü. **20.** Restoran. **21.** Avize. **22.** Şömine. **23.** Ocak. **24.** Şömine rafı. **25.** Açık ateş. **26.** Koltuk. **27.** Çift kapı. **28.** Servis zili. **29.** Gardrop. **30.** Elbise bölümü. **31.** Çamaşır bölmesi. **32.** Banyo. **33.** Oda garsonu. **34.** Oda telefonu. **35.** Halı. **36.** Çiçeklik. **37.** Çiçek düzeni. **38.** İki kişilik yatak. **(39)** Ziyafet salonu. **(44)** Orkestra. **45.** Kemancı. **46.** Dans eden çift. **47.** Garson. **48.** Peçete. **49.** Sigaracı. **50.** Sigara tepsisi. **(51)** Otel barı. **52.** Ayaklık. **53.** Bar iskemlesi. **54.** Bar. **55.** Bar müşterisi. **56.** Kokteyl bardağı. **57.** Viski bardağı. **58.** Şampanya bardağı. **59.** Şampanya soğutucu. **60.** Taksimatlı bardak. **61.** Kokteyl şeykırı. **62.** Barmen. **63.** Barmeyd. **64.** Şişe rafı. **65.** Bardak rafı. **66.** Aynalı pano.

Fr. Paître]; § ❷ nsz. f. *(Otlak, çayır v.b. yerler hk.)* Otları hayvanlar tarafından yenmek. [*Ing.* To be pastured on by animals *(pasture)*, to be overgrown with grass; *Fr. (Patûre)* être mangée par les troupeaux].

otlatılmak, nsz. f. *(Hayvan hk.)* Otlamaya bırakılmak.

otlatma, i. § ❶ Otlatmak eylemi. [*Ing.* Grazing, pasturing]; § ❷ *huk.* Bir ortak arazi üzerinde, gerek bilinen ve sabit bir töre uyarınca meşru olarak, gerek gayrimeşru olarak hayvan otlatma fiili; ◉ **ağır ~**. *trm.* ◘ **Ağır**[1]; ◉ **devamlı ~**, *trm.* ◘ **Devamlı.**

~ kapasitesi, *trm.* Belirli bir sahada, hep aynı uzunluktaki bir devrede, uzun yıllar vejetasyon, toprak ve diğer kaynaklara bir zarar vermeden otlatılabilecek azamî hayvan sayısı.

~ mevsimi, *trm.* Mera bitkilerinin otlatılma olgunluğuna eriştikleri tarih ile otlatmanın sona erdiği tarih arasındaki devre. [*Ing.* Grazing season].

~ olgunluğu, *trm.* Otlatılabilecek bir hale gelmiş olan bitkilerin eriştikleri gelişme safhası.

otlatmak (-i), f. Hayvan gezdirip ot yedirmek veya otlamaya bırakmak. [*Ing.* To pasture *(cattle)*, to feed; *Fr.* Faire ou laisser paître, paître].

otlubağa, i. *zool.* ◘ **Karakurbağa.**

otluk,-ğu, i. § ❶ Otu bol olan, otlarla kaplı yer, çayır. [*Ing.* Grassland; *Fr.* Herbage, prairie]; § ❷ Kışın hayvanlara yem olarak verilmek üzere hazırlanmış kuru otların depo edildiği yer, samanlık. [*Ing.* Farm-yard, straw yard; *Fr.* Pailler]; § ❸ Falya deliğine mahsus ince barut: *Otluk barut.*

oto[1], i. *Fr. auto.* Otomobil kelimesinin kısaltılmışı. [*Ing.* Auto, car, automobile; *Fr.* Automobile, auto].

oto[2]**-** (**ot-**), *Yun. autos*'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine girerek *«kendi kendine»* anlamını veren ek! *Otomobil, otobüs, otarşi.* [*Ing.* ve *Fr.* Auto-, aut-].

otoalimantasyon, i. *Fr. auto - alimentation. elek.* Otomatik kontaktöre takılan ve ilk hareket ampülsiyonu kesildiğinde cihazı çalışır durumda tutan tertibat. [*Ing.* Autoalimentation].

otoanaliz, i. *Fr. auto-analyse. tıp.* Bir insanın psikanalizciye başvurmadan kendi rüyalarını, kendi çağrışımlarını v.b. inceleyerek psikanalizle ilgili görüşleri kendine uygulaması. *(Bu araştırma yöntemi Freud'a, hastaları tedavi ederken aklına gelen bazı varsayımları kendi üstünde deneme imkânını sağlamıştı. Klasik analiz sırasında otoanaliz, direnmenin narsisizm şekli olarak kabul edilir).* [*Ing.* Autoanalysis].

otoanaljezi, i. *Fr. auto-analgésie.* Özellikle doğumda kullanılan hafif narkoz yöntemi, bu yöntemle, hasta, narkoz maskesini kendisi tutar ve içindeki uyuşturucuyu *(azot protoksit veya trilen)* ağrı duyusu ortadan kalkıncaya kadar solunur. *(Otoanalji'de, bilinç kaybı meydana gelince hastanın eli gevşer, hasta yeniden, hava solunur ve hemen kendine gelir. Aynı hareketi istediği kadar tekrarlayabilir).* [*Ing.* Autoanalgesia].

otoantikor, i. *Fr. auto-anticorps.* Hastanın organizmasında bulunan bir antijene karşı aynı hastanın vücudunda oluşan antikor.

otoantisepsi, i. *Fr. auto-antisepsie.* Deri ve mukozaların mikroplarına karşı organizmanın doğal olarak sahip olduğu pasif korunma yollarının tümü. [*Ing.* Autoantisepsis].

otoban, i. *Alm. autobahn.* Hızlı bir trafik sağmak amacıyle yapılan yollar. *Otoban*'lar, gidiş ve dönüş yönlerinin birbirinden iyice ayrılması, virajların geniş açılı yapılması ve yol kesişmelerinin farklı seviyede olmasıyle nitelenir. [*Ing.* Motorway, autostrada, motor toll road, freeway; *Fr.* Autoroute, autostrade]. ◘ **Ekspres yol.**

☆ *Eşanl.* **otorut**, **otostrad.**

otobiyografi, i. *Fr. autobiographie* < *Yun.* Bir kimsenin kendisi tarafından yazılmış hayat hikâyesi. [*Ing.* Autobiography].

otobüs, i. *Fr. autobus* < *Lat. Yun.* Yolcu taşıyan motorlu büyük taşıt. [*Ing.* Bus]; ◉ **~ ü kaçırmak**, *dey.* Herhangi bir konuda ele geçen fırsatı vaktinde değerlendirmeyenler için kullanılır. [*Ing.* To miss the chance, the opportunity]; ◉ **hava ~ ü**, *hava.* ◘ **Hava.**

otobüsçü, i. § ❶ Otobüs işletmecisi; § ❷ Otobüs şoförü. [*Ing.* Bus driver].

otobüsçülük,-ğü, i. Otobüs işletmeciliği.

otodidakt, i. *Fr. autodidacte* < *Yun. autos*, kendisi + *didaskein*, öğretmek. Kendi kendini yetiştirmiş kimse. [*Ing.* Autodidact].

otodidaktik, s. Kendi kendini yetiştirmeyle ilgili olan; kendi kendini yetiştirme özelliğini taşıyan. [*Ing.* Autodidactic].

~ materyal, *eğt.* Öğrenciyi kişisel gözleme, incelemeye ve deneylere girişmesini teşvike çalışan ders materyaline verilen ad. *(Modern okullarda kullanılan materyaller genellikle otodidaktik niteliktedirler. Öğrenciler bu materyaller sayesinde öğretmenin müdahalesine hiç muhtaç olmaksızın veya pek az muhtaç olarak, gerekli bilgi ve maharetleri kendi kendilerine kazanırlar.* [*Ing.* Autodidactic material].

otodin, i. *Fr. autodyne.* Çok zayıf elektrik titreşimleri üreten ve vuru yöntemi ile sönümsüz dalgaları almaya yarayan âlet. [*Ing.* Autodyne].

otodrezin, i. Demiryolları üzerinde işleyen dört tekerlekli bir taşıma ve hizmet aracı.

otodrom, i. *Fr. autodrome.* Otomobil yarışlarının yapıldığı yer. [*Ing.* Autodrome].

otoenfeksiyon, i. *Fr. auto-infection.* Normal olarak organizmada bulunmakla beraber, o ana kadar hiç bir rahatsızlık yapmamış olan mikropların meydana getirdiği intan. *(Otoenfeksiyon olabilmesi için soğuk, aşırı yorgunluk, zehirlenme, açlık gibi, kişinin direncini azaltan ve bu suretle mikrobun hastalık yapma gücünü arttıran bir sebep gereklidir).* [*Ing.* Autoinfection].

otoerotik, s. *Fr. auto érotique. psikanaliz.* Çocukta libido tespitinin birinci evresine denir; çocuğun otoerotik faaliyeti başparmağını emmesinde belirir. [*Ing.* Autoerotic].

otoerotizm, i. r. *auto-érotisme. psikopatol.* ve *fels.* Karşı cinsten eş olmadan kendi kendine cinsel duyum. [*Osm.* İstimna; *ing.* auteorotism].

☆ *Eşanl.* **özünerosluk.**

otofaji, i. *Fr. autophagie. biy.* Bireyin kendi içindeki kaynaklarla yaşamayı sürdürmesi. *(Kış uykusuna yatan hayvanlarda ve oruç tutanlarda görülen durum budur).* [*Ing.* Autophagy, autophagia].

otofinansman, i. *Fr. autofinancement. ikt.* Bir işletmede, yatırımların, kârlardan ayrılan meblâğlarla finanse edilmesi. [*Ing.* Autofinancing].

otofloresans, i. *Yun. autos*, kendi + *Lat. fluere*, yanmak. *biy.* Dokuda normal olarak bulunan maddelerle meydana getirilen floresans. [*Ing.* ve *Fr.* Autofluorescence].

otogami, i. *Fr. autogamie.* Bazı bir hücreli hayvanlarda görülen üreme şekli; aynı bireyden oluşan iki gametin birleşmesiyle olur. *(Gametler morfolojik bakımdan benzer olabileceği gibi /izogamik otogami/ birbirine benzemeyebilir de /anizogamik otogami/).* [*Ing.* Autogamy].

otogi-zoşi, i. Japon masal ve hikâye derlemelerine *(aşk hikâyeleri, buddha efsaneleri, halk masalları)* verilen ad. *(Otogi-Zoşi, Japonya'da XV. yüzyılda bir halk edebiyatının başlangıcı olmuştur).* [*Ing.* ve *Fr.* Otogi-zoshi].

otogoni, i. *Fr. autogonie. biy.* Basit organizmaların hammaddelerden kendi kendine oluşmasına Haeckel'in verdiği ad. [*Ing.* Autogony].

otograf, s. *Fr. autographe.* § ❶ Yazarın kendi eliyle yazılmış olan; § ❷ i. Herhangi bir konuda ünlü bir kişi tarafından yazılmış ve kamu koleksiyonları veya amatörlerce toplanan yazı. [*Ing.* Autograph].

otografi, i. *Fr. autographie.* § ❶ Yağlı bir mürekkeple kâğıda çizilen şekilleri litografya taşı üzerine geçirme tekniği. [*Ing.* Autography]; § ❷ Bu yolla elde edilen baskı. [*Ing.* Autography].

otogram, i. *Fr. autogramme.* Belirli bir karayolunda seyretmekte olan bir otomobil sahibini, göndericisi ile acele temasa geçmeye çağıran telgraf mesajı. [*Ing.* Autogram].

otohemoterapi, i. *Fr. autohémothérapie. tıp.* Bir hastanın kasları içine aynı hastadan alınan kanı şırınga etmeye dayanan tedavi sekli. *(Bir toplardamardan alınan kan derhal hastanın kasları içine şırınga edilir. Fakat alınan kaç hiç bekletilmediği halde, gene de az veya çok belirli bir şok'a yol açar; bu olay, migren, alerjik dermatozlar gibi bazı alerji hastalıklarına ve kan çıbanına karşı kullanılmıştır. /Kısaltılmış şekli OTOHEMO/).* [*Ing.* Autohemotherapy].

otoizoterapi, i. *Fr. auto-isothérapie. tıp.* Bir hastayı, kendi vücudunun suyuklarından *(kan, sidik, irin, balgam v.b.)* hazırlanmış ilâçlarla tedavi etme usulü. [*Ing.* Autoisotherapy].

otojen, s. *Fr. autogène.*

~ kaynak, *tekn.* ◘ **Kaynak.**

otojeni, i. *Fr. autogénie.* Sıvı bir ortamda, önceden herhangi bir anatomik unsurun meydana geleceğini kabul eden kuramların dayandığı doktrin. *(Otojeni eskiden yumurtaların, epitelyumların oluşumunu açıklamaya yarardı. Aslında bu unsurlar, daha önce var olan unsurların bölütlenip çoğalmasından meydana gelir).* [*Ing.* Autogeny].

☆ *Eşanl.* **özoluşum.**

otojir, i. *(Bulucusu Juan de La Cievra tarafından 1923'te bu taşıta verilen ad) Fr. autogire* < *isp. autogiro.* Taşıtın yatay doğrultuda yer değiştirmesinden doğan hafif rüzgârın etkisi altında serbest olarak dönen bir rotorun dairesel hareketiyle havada tutunan taşıt. [*Ing.* Autogiro, autogyro].

otokar, i. *Fr. auto/mobile/* ve *Ing. car*'araba. Şehirlerarası seyahatler, toplu veya turistik geziler için karoserinin üst kısmı tamamiyle camdan yapılmış, içinde kanapeler bulunan büyük otobüs. *(Otokar, daha çok, koltukları gidiş yönüne bakacak şekilde arka arkaya yerleştirilmiş bir turizm arabasıdır; 40 veya daha fazla yolcu taşıyabilir, ya benzin veya Dizel motoruyla çalışır).* [*Ing.* ve *Fr.* Autocar].

otokataliz, i. *Fr. autocatalyse. kim.* ◘ **Autokatalİz**

otokinetik, s. *Fr. autocinétique. psik.* ◉ **~ hareket**, *psik.* Tam bir karanlık içindeyken düşük şiddetteki bir ışıklı noktaya dikkatle bakıldığı zaman bu ışıklı noktanın hareket eder gibi görünmesi. *(Kişilere göre büyük değişiklik gösteren /yer değiştirmenin şekli, yön, geçilen yolun uzunluğu/ bu öznel olay özellikle kişilerin tek başlarına veya topluluk içinde ne dereceye kadar telkin altında kalabileceklerini ölçmek maksadıyle incelenmiştir. /Mustafa Şerif, 1937-1938/).* [*Ing.* Autocinetic movement; *Fr.* Mouvement autocinétique].

otoklnetizm, i. *Fr. autocinétisme. fizyol.* Uzun bir alışkanlıkla yapılan hareketlerin tümü; bunları reflekslerden ayıran özellik, sonradan edinilmiş olmalarıdır. [*Ing.* Autokinetism].

otoklnezi, i. *Fr. autocinésie. fizyol.* Canlı maddenin hareketlililiği kendiliğinden meydana geliyormuş gibi görünürse de, gerçekte o maddenin dışından gelen irkilmelere bağlıdır. [*Ing.* Autokinesis].

otoklav, i. *Fr. autoclave* < *Yun. autos*, kendi + *Lat. clavis*, anahtar. § ❶ Kapağı iç basınçla kapalı duran kap; § ❷ *(Geniş anl.)* Vida veya civatalarla tutturulmuş basit bir kapağı olan, fakat iç basınca dayanabilen kap. [*Ing.* Autoclave]. ◘ *ŞEKİL: 115.*— **CERRAHİ ALETLER.**

otoko, *İ. tiy. «No Tiyatrosu»* nda erkek oyuncunun maskesi.

otokolimatör, s. *Fr. autocollimateur,-trice.* Işık ışınlarının düz bir yüzey üzerinde yansımasıyle bu yüzeye dik konuma giren bir ratiküle donatılmış bir optik âlet için kullanılır. *(Otoklimatör dürbün, açıları ölçmeye yarar; özellikle gonyometrede, kırılma indislerini belirlemek için kullanılır.)* [*Ing.* Autocollimator].

otokoni, i. *Fr. otoconie. anat.* Normal olarak

kulakta zar dolambaç içinde bulunan kalsiyum karbonat tozu. [*ing.* Otoconia].

otokranyum, i. *tıp.* (a) Şakak kemiğinin kaya parçasında bulunan ve iç kulağı barındıran boşluk; (b) Kafa kemiğinin işitme ile ilgili kısmı. [*ing.* Otocranium].

otokrasi, i. *Fr. autocratie.* ◘ **Mutlakiyet.**

otokrat, i. ve s. *Fr. autocrate* < *Yun. autos,* kendi + *kratos,* iktidar > *autokrates.* Bağımsız ve mutlak bir iktidarı olan (hükümdar). [*ing.* Autocrat].

otokratik, s. *Fr. autocratique.* Otokrasi (mutlâkiyet) ile ilgili olan. [*ing.* Autocratic (al)].

~ **hükûmet,** *huk.* ◘ **Hükümet.**

otokritik, i. *Fr. autocritique.* Kendi kendini eleştirme. [*ing.* Autocriticism].

☆ *Eşanl.* **özeleştiri.**

otokrom, s. ve i. *Fr. autochrome.* 1906'da *A.* ve *L. Lumière* tarafından patenti alınan ve katma sentezi ilkesine dayanan renkli fotoğraf çekme usulü. [*ing.* Autochrome].

otolimitasyon, i. *Fr. auto,* kendi kendine ve *limitation,* sınırlandırma. *huk.* Bir iktidarın, doğrudan doğruya iktidarı kullanan tarafından sınırlanması. [*ing.* Autolimitation].

otolit,-ti, i. *Fr. otolite, otolithe. biy.* Birçok hayvanların işitme organlarında bulunan kalkerli parçacıklar, kulak taşları. [*Lat. Otolithi; ing.* Otolith].

☆ *Eşanl.* **kulaktozu, denge taşı, statolit.**

otolitik, s. *Fr. autolytique.* Otolizle ilgili. [*ing.* Autolytic].

otolitometri, i. *Fr.otolithométrie.* Kulakta bulunan denge taşlarındaki büyüme çizgilerine bakılarak balıkların yaşını tayin etme usulü. [*ing.* Otolithometry].

otoliz, i. *Fr. autolyse.* Kendi basına kalan dokuların dışarıdan herhangi bir mayanın etkisi olmaksızın kendiliğinden eriyip yok olması. *(Otoliz, dokularda önceden var olan ve canlı maddeyi pepton, amino asid, yağ asidi v.b. gibi nispeten basit cisimlere dönüştürdükten sonra yavaş yavaş kaybolan diyastazlardan ileri gelir).* [*ing.* Autolysis]; ◉ ~ **e uğramak,** *biy. (Hücreler hk.)* Otoliz yoluyle kendi kendine çözünerek yok olmak. [*ing.* To be autolyzed; *Fr.* S'autolyser].

otoloji, i. *Fr. otologie.* Kulakla ilgili anatomi, fizyoloji ve patoloji dalı. [*ing.* Otology].

otolojist,-ti, i. *tıp.* Kulak hastalıkları uzmanı. [*ing.* Otologist].

Otomak'lar, Otomako'lar, ç. öz. i. Venezuela'nın güneybatısında yaşayan kızılderili halk. [*ing.* ve *Fr.* Otomacs, otomaks, otomacos].

otoman, s. *Fr. ottoman,-ane.* § ❶ Avrupalıların Osmanlıları ve özellikle de Osmanlı imparatorluğunu belirtmek için kullandıkları terim. [*ing.* Ottoman]; § ❷ i. *dok.* Kadın giyiminde kullanılan bir çeşit ipekli kumaş. [*ing.* Grogram; *Fr.* Ottoman]; § ❸ Sedir biçiminde kanape, *(XVIII. yüzyıl).* [*ing.* Ottoman; *Fr.* Ottomane].

Otomang, öz. i. *dilb.* Orta Meksika'da ve bazı Orta Amerika cumhuriyetlerinde konuşulan dil ailesi. *(Bu dillerin en önemlisi Otomi'dir).* [*ing.* Otomang; *Fr.* Otomang, otomangue].

otomasyon, i. *Fr. automation* < *Yun. automatos,* kendiliğinden hareket eden. § ❶ Otomatların yapımı. [*ing.* Automation]; § ❷ Üretim gruplarının, hattâ bütün bir fabrikanın el emeğine ihtiyaç olmadan çalışmasını sağlamak için yeni araçlara baş vuran teknik. [*ing.* Automation]; § ❸ Muhasebe, istatistik veya sanayi işlemlerinin tam serisini insan eli değmeden tek bir programın kontrolunda yapan bir makinanın veya bir makine grupunun çalışması. [*ing.* Automation].

☆ *Eşanl.* **aşırımekanikleşme.**

otomat,-tı, i. § ❶ *Fr. automate* < *Yun. automatos,* kendi kendine hareket eden. Mekanik, hidrolik, pnömatik veya elektrik mekanizmalar yardımıyle canlı varlıkların hareketlerini taklit edebilen her çeşit makine. [*ing.* Automaton]; § ❷ Musluğunu çevirince sıcak su verecek şekilde düzenlenmiş havagazı ocaklı cihaz. § ❸ Bina merdivenlerini kısa bir zaman için aydınlatacak şekilde kurulmuş elektrik düzeni; ◉ **atkı** ~ **ı,** *dok.* ◘ **Atkı;** ◉ **çözgü** ~ **ı,** *dok.* ◘ **Çözgü;** ◉ **fitil** ~ **ı,** *dok.* ◘ **Fitil**[1]; ◉ **kopuk** ~ **ı,** *dok.* ◘ **Kopuk;** ◉ **çeliği,** *met.* ◘ **Çelik.**

~ **tezgâhında işleme,** Otomatik veya yarı otomatik bir yatay tornada, bir maden çubuğundan doğrudan doğruya ve art arda işlemlerle genellikle küçük çaplı çeşitli parçaların *(civata, kapak, aks, küçük dönel parçalar v.b.)* yapımı. *(Otomatik tornada işleme de denir).*

~ **yükleme,** *döş.* Yakıtın otomatik olarak kazana yüklenmesi.

otomatik, s. *Fr. automatique.* § ❶ Sadece mekanik yollarla hareket ettirilen veya gerçekleşen: *Otomatik kapanma.* [*Osm.* Zâtül-hareke; *ing.* Automatic]; § ❷ İnsan vücudunda iradenin dışında meydana gelen hareketler için de kullanılır. [*ing.* Automatic]; § ❸ Herhangi bir operatörün aracılığını gerektirmeyen: *Otomatik telefon.* [*ing.* Automatic]; § ❹ *sibern.* Kendi kendini yöneten bir cihaz için kullanılır. [*ing.* Automatic] § ❺ i. *elek.* Çeşitli sayıda düğmelerle uzaktan kumanda edilebilen düzenek. *(Her empülsiyon, otomatikle kumanda edilen devreyi kapayan bir bobini uyarır. Bobin, kendi devresini değişen süreler sonunda açan ayarlanabilir bir geciktirici düzenekle donatılmıştır. Otomatikler merdivenlerin aydınlatılmasında çok kullanılır).* [*Osm.* Zât-ül-hareke; *Ing.* Automatic]; ◉ **açık çevrimli** ~ **kontrol,** *sibern.* Ayar çevrimi kullanılmayan otomatik kontrol. *(Bu kontrolda birincil sistem, ikincil sistemin durumu hakkında bilgi edinmeden onu kontrol eder).*

~ **alarm,** *radyotekn.* İmdat işaretini *(S.O.S.)* otomatik olarak kaydeden radyo alıcısı; alıcının çalışabilmesi için, işaretin belirli aralıklarla verilmesi şarttır; sürekli nöbet tutulmadığı zaman bu alıcı imdat işaretini alır almaz gemideki alarm zillerini çalıştırır: *Otomatik alarm, operatör ihtiyacını otomatik nöbet sistemiyle karşılar.* [*ing.* Auto-alarm; *Fr.* Auto-alarme].

~ **ayarlama,** *sibern.* Bir bozukluk olduğu anda dıştan hiç bir ayarlama yapılmaksızın bir tesisin ilk rejimini yeniden kazanmasını sağlayan özelliği. [*Ing.* Self-repulation; *Fr.* Autoréglage].

~ **ayarlayıcı,** *mek.* ve *elek.* Çalışırken kendi kendine yük veya rejim değişimlerine uyabilen bir transmisyonun veya montajın servo-mekanizması. [*Ing.* Self-acting regulator; *Fr.* Autorégulateur,-trice].

~ **bocurgat,** ◘ **Bocurgat.**

~ **çalışma,** *mek.* Bir makinenin, bir cihazın, bir dış etkene, bir dış kaynağa veya kuvvete başvurmadan kendiliğinden çalışması. [*Ing.* Automatic operation].

~ **dağıtıcı,** *tic.* ◘ **Dağıtıcı.**

~ **devre bağlama,** *haya.* İki veya daha fazla teletayp devresi arasında otomatik olarak bağlama yapma yöntemi. [*Ing.* Automatic switching; *Fr.* Commutation automatique].

~ **dizgi,** ◘ **Dizgi.**

~ **düdük,** *demir.* ◘ **Düdük.**

~ **düzeltici,** *astr.* ◘ **Düzeltici.**

~ **emanet,** *tur.* Bir istasyonda, yolcunun yararına sunularak anahtarı bütün yolculuk süresince yolcuya verilen ferdî emanet sandığı. [*Ing.* Consigne automatique].

~ **fren,** *demir.* Vagonlar arasındaki bağlantının kopması üzerine otomatik olarak çalışan fren sistemi: *Westhinghouse freni otomatiktir.* [*Ing.* Automatic brake; *Fr.* Frein automatique].

~ **geçme,** *sin.* Geçmenin, gösterimcinin eli değmeden kendiliğinden meydana gelmesi. [*Ing.* Automatic changeover; *Fr.* Passage automatique].

~ **gibi adam,** *arg.* Çok konuşan ve hareketli adam. [*Ing.* Very talkative and fidgety].

~ **idare,** *sibern.* ◘ **idare.**

~ **iniş,** *haya.* ◘ **iniş.**

~ **işaretler (sinyaller),** *demir.* Demiryolu taşıtlarının belirli noktalardan, belirli şartlar altında geçmesiyle çalışmaya başlayan işaretler. [*ing.* Automatic signs; *Fr.* Signaux automatique].

~ **kapı,** *demir.* ◘ **Kapı.**

~ **kazanç ayarı,** *haya.* Bir radyo cihazının distorsiyonunu önlemek için kullanılan bir amplifikasyon ayarı. [*ing.* Automatic gain control; *Fr.* Régulateur (commande) automatique d'amplification].

~ **kesilme,** *elek.* ◘ **Kesilme.**

~ **kilit köprüsü,** *tekn.* ◘ **Kilit.**

~ **kontrol,** *sibern.* Belli bir fiziksel büyüklüğün, başka bir büyüklüğü kendi değişim kanunlarına uydurması. *(Bunun tersi söz konusu değildir).* [*Ing.* Automatic control; *Fr.* Contrôle automatique].

~ **kontrol cihazı,** *mek.* Kumandalı cihazlarla çalışan ve tüm sistemi belli şartlara uymaya zorlamak için kumanda devresine etki eden denge mekanizması. [*Ing.* Automatic control device].

~ **kontrol mekanizması,** *sibern.* Otomatik olarak kontrol yapabilen herhangi bir düzen. *Elektronik tüp, transistör, yükselteç otomatik kontrol cihazlarıdır.* [*Ing.* Automatic control mechanism].

~ **kumanda,** *sibern.* ◘ **Kumanda.**

~ **kurma çekici,** *saatç.* ◘ **Kurma.**

~ **numaralama,** *haya.* Teletayp vericilerine bağlı bazı donatımın otomatik olarak bir gönderme tanıtma işareti yolladığı bir yöntem. [*ing.* Automatic numbering; *Fr.* Numérotage automatique].

~ **ocak,** *term.* ◘ **Ocak**[1].

~ **pedalı,** *matb.* ◘ **Pedal.**

~ **pilot,** *haya.* Bir hava gemisini yatay uçusta ve tâyin edilmiş bir yol üzerinde tutmaya yarayan bir otomatik kontrol mekanizması. [*Ing.* Automatic pilot; *Fr.* Pilote automatique].

~ **pilot hızı,** *haya.* Otomatik pilotun kullanılabileceği azamî hız. [*ing.* Automatic pilot speed; *Fr.* Vitesse maximum d'utilisation du pilote automatique].

~ **pres,** *mat.* Motor ve mekanik sistemle işleyen bütün tipo baskı makineleri. [*ing.* Automatic press; *Fr.* Presse automatique].

~ **röle postası,** *demir.* Bütün kumanda ve kilit organları elektromagnetik rölelerden meydana gelen makas kumanda sistemi.

~ **silâh,** *sil.* Çalışması için gerekli işlemlerin çoğunu, nişancının yerine, barutun yanmasından çıkan gaz basıncının gerçekleştirdiği silâh: *XIX. yüzyılda yapılan ilk otomatik silâh, ağır makineli tüfekti.* [*ing.* Automatic tape relay; *Fr.* Relais automa-

~ **sinyaller,** *demir.* ◘ **Otomatik.**

~ **şeritli tekrar,** *haya.* Mesajların teletayp şeritler ile alınıp tekrar verildiği ve personelin karışmadığı bir muhâbere usulü. [*ing.* Automatic tape relay; *Fr.* Relais automatique par bande perforée].

~ **tabanca,** *ask.* Barut gazının geriye doğru itme gücünden yararlanılarak yapılan tabanca. [*Ing.* Automatic pistol, selfloading pistol, automatic revolver; *Fr.* Browning, pistolet automatique].

~ **tekrar,** *haya.* Bir otomatik tesisatın muhabereyi kaydedip tekrar yollamasını temin eden bir devre seçme tertibatı. [*Ing.* Automatic relay; *Fr.* Relais automatique].

~ **telefon,** *telekom.* Aboneler arasında bağlantı kurmak için insan aracılığına ihtiyaç göstermeyen telefon sistemi; numara kadranını çevirerek karşı tarafı arayan abonenin yayımladığı sinyaller, bu abonenin hattını aranılan abonenin hattına bağlamaya yarayan işlemleri gerçekleştirir. [*Ing.* Automatic telephone; *Fr.* Téléphone automatique, automatique].

~ **telekomünikasyon defteri,** *haya.* Elektrikli veya mekanik araçlarla kaydedilmiş bir havacılık muharebe istasyonunun faaliyet defteri. [*ing.* Automatic telecommunication log; *Fr.* Régistre automatique des télécommunications].

~ **temizleme,** *otom.* Bir motorun yüksek sıcaklıkta ateşleme bujisine yaptığı etki; motor bir yandan, yakıt karışımının yanma odasında yanmasından doğan iletken karbon çökeltisini, öbür yandan elektrodlar üzerin-

OTOMOBİLLER

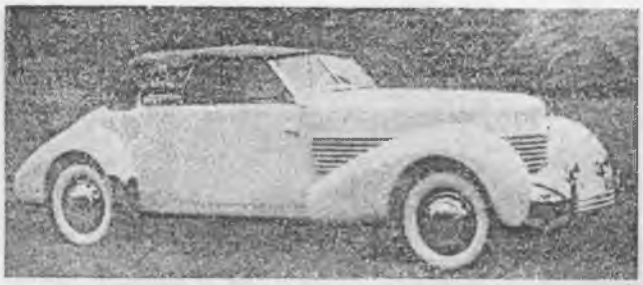

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

SON AMERİKAN OTOMOBİL MODELLERİ

1. Cord, 1937, model 810. **2.** Crosley, 1940. **3.** Lincoln, 1940. **4.** Willys cip, 1941-45 *(A. B. D. ordusu).* **5.** Studebaker, 1958. **6.** Rambler, 1950. **7.** Chevrolet, 1960, Corvair. **8.** Cadillac, 1959, Fleetwood. **9.** Ford, 1963 Thunderbird. **10.** Chevrolet, 1963. Corvette.

OTOMOBİLLER

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

AVRUPA VE ASYA YAPISI OTOMOBİLLER

1. Rolls-Royce, Ingiliz; Phantom V. **2.** Ferrari, Italyan. **3.** Mercedes-Benz, Alman; model 230SL. **4.** Honda, Japon. **5.** Renault, Fransız; Dauphine. **6.** Facel-Vega, Fransız; Excellence. **7.** Tatra, Çekoslovakya; model T 603. **8.** Porsche, Alman; model 911. **9.** Zil, Sovyet; model 111. **10.** MG, Ingiliz; model 1100.

OTOMOBİLLER

1

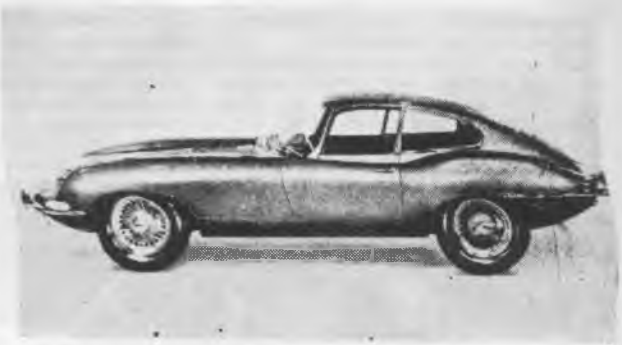

2

3

4

5

6

7

8

AVRUPA OTOMOBİLLERİ

1. DAF, Alman. 2. Jaguar, Ingiliz; model X K-E. 3. Aston Martin, Ingiliz; model DB4. 4. Citroen, French; model ID 19. 5. Fiat, model 1500. 6. SAB, Isveç; model 750, Granturismo. 7. Volkswagen, Alman. 8. MG, Ingiliz; model 1800.

OTOMOBİLLER

1

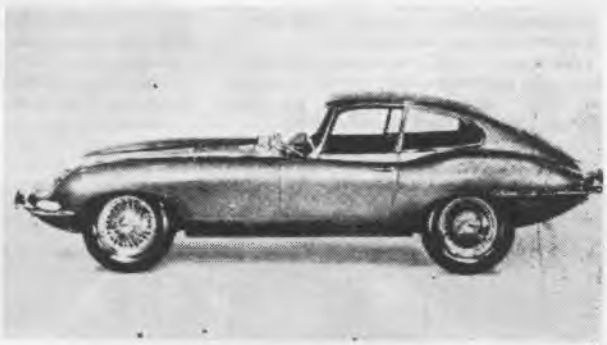

2

3

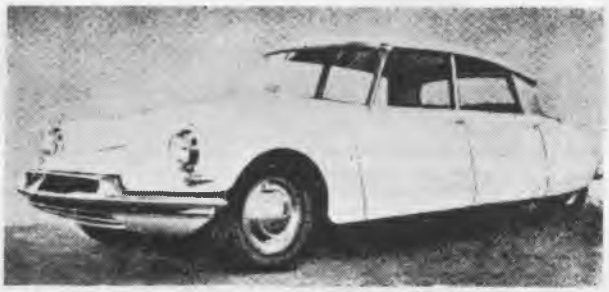

4

5

6

7

8

AVRUPA OTOMOBiLLERi

-. DAF, Alman. 2. Jaguar, Ingiliz; model X K-E. 3. Aston Martin, Ingiliz; model DB4. 4. Citroen, French; model ID 19. 5. Fiat, model 1500. 6. SAB, Isveç; model 750, Granturismo. 7. Volkswagen, Alman. 8. MG, Ingiliz; model 1800.

de toplanan kimyasal bileşikleri yok eder. [*İng.* Autocleaning; *Fr.* Autodécrassage]. ~ **tesisatın çalıştırdığı kumanda sistemi,** *hava.* Kumanda yüzeylerinin hareketinin tamamiyle elektrikî veya idrolik tertibatla sağlandığı ve pilotun sarfettiği gücün hiçbir etkisi olmadığı bir sistem. [*İng.* Power operated control system; *Fr.* Dispositif de commande par servomoteur]. ~ **yol işareti,** *hava.* Bir mesajın gönderileceği yolu otomatik olarak belirten yol işareti. [*İng.* Automatic indicator; *Fr.* Indicatif d'acheminement automatique].

otomatikleştirme, i. Belirli bir işin yapılması için insanın yerine bir makinenin konması. [*İng.* Automatization; *Fr.* Automatisation].

otomatikleştirmek (-i), f. § ❶ Otomatik hale getirmek. [*İng.* To automatize; *Fr.* Automatiser]; § ❷ Bir işin daha çabuk, daha iyi, daha emin yapılmasını sağlamak. [*İng.* To automatize; *Fr.* Automatiser].

otomatikman, z. *Fr. automatiquement.* Otomatik olarak, zamanı gelince, kendiliğinden. [*İng.* Automatically].

otomatizasyon, i. *Fr. automatisation.* ◘ **Otomatikleştirme.**

TÜRK OTOMOBİLİ
Anadol (1982)

otomatizm, i. *Fr. automatisme.* § ❶ Otomatik olma özelliği. ☆ *Eşanl.* özdevim; § ❷ *dilb.* Bir yabancı dili tercüme etmeye çalışmadan anlamak gibi dilin kullanılışıyla ilgili çeşitli hareketleri otomatik olarak yapma. [*Osm.* Zatülharekiyat; *İng.* Automatism]. *fizyol.* Çalışması için gereken bütün unsurları kendine toplayan organın özelliği. *(Başlıca otomatizmler şuhlardır: kalb, damar devindiren merkez, solunum merkezi, bağırsak ve omurilik otomatizmi)* [*İng.* Automatism]; § ❸ *tekn.* Bir cihaza otomatiklik niteliği kazandıran düzenek. [*İng.* Automatism]; ◉ **ayar ~ı,** *tekn.* Temel görevi, gerek bir tek işlem için, gerek birbirini izleyen işlemler dizisi için bir cihaza otomatik ayar niteliği kazandırmak olan otomatizm. *(Eğer bir işlemler dizisi söz konusu ise, ayar otomatizmine bir sıra otomatizmi eklenir).* [*İng.* Automatism of adjustment; *Fr.* Automatisme de réglage]; ◉ **sara ~ ı,** *patol.* Sara nöbeti sırasında meydana gelen hareket faaliyeti. [*İng.* Epileptic automatism; *Fr.* Automatisme épileptique]; ◉ **sıra ~ ı,** *tekn.* Temel görevi, gerekli zaman aralıklarını göz önünde bulundurarak bir işlemler dizisinin istenen sıra düzeni içinde gerçekleştirilmesine kumanda etmek olan otomatizm. *(Genel olarak, otomatizm düzenine bağlı olan bilgi-işlem sistemi, bir sonraki işlemin başlamasına kumanda edecek olan emrin verilmesinden önce bir işlemin iyi yapılıp yapılmadığını denetler).* [*İng.* Sequence automatism; *Fr.* Automatisme de séquence].

otomaton, i. *Fr. automaton. diş. cerr.* Alt çenede tedavi edilecek bir dişin etrafındaki yumuşak dokuları dişten ayırmak ve pa-

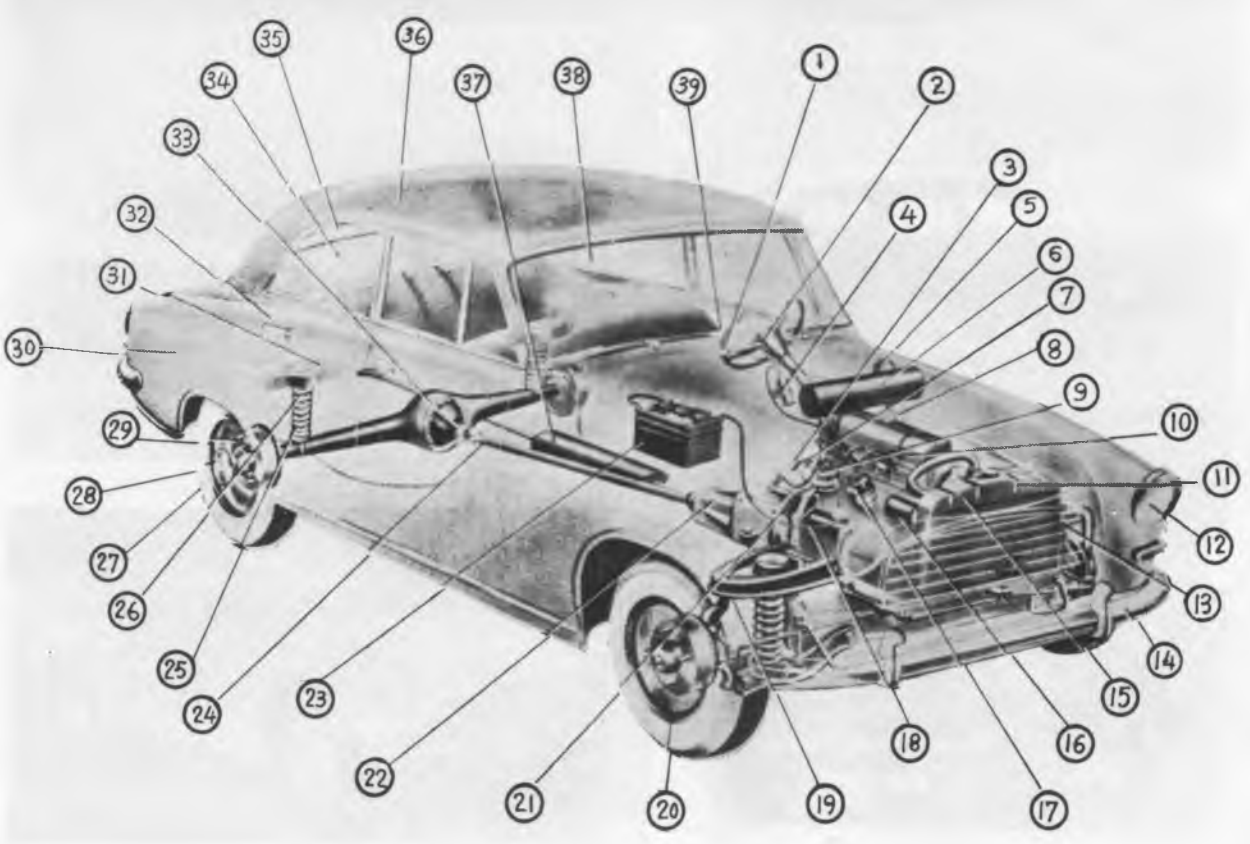

ŞEKİL: 420.— **OTOMOBİL. 1.** Vites kolu *(Vites değiştirme kolu, hareket kolu).* **2.** Direksiyon mili. **3.** Gaz pedalı. **4.** Bobin sargısı. **5.** Hidrolik sıvı *(akar)* deposu *(tankı).* **6.** Hava filtresi. **7.** Fren pedalı. **8.** Karbüratör. **9.** Mazot *(Yakacak)* tulumbası, *(Benzin tulumbası).* **10.** Motor. **11.** Kapak *(Başlık).* **12.** Far *(Oto ön lâmbası).* **13.** Iskara *(Radyatör kafesi).* **14.** Tampon. **15.** Rad. yatör. **16.** Dinamo. **17.** Distribütör. **18.** Marş. **19.** Ön süspansiyon. **20.** Jant. **21.** Debreyaj. **22.** Vites kutusu. **23.** Batarya *(Akümülâtör bataryası).* **24.** Pervane mili. **25.** Yay *(Makas yayı, süspansiyon yayı).* **26.** Amortisör. **27.** Lâstik. **28.** Başlık kapağı. **29.** Fren kasnağı. **30.** Kanat. **31.** Şasi. **32.** Kapı. **33.** Arka dingil. **34.** Cam *(Pencere).* **35.** Arka cam. **36.** Karoseri. **37.** Susturucu *(egzoz).* **38.** Ön cam. **39.** Direksiyon.

mukları yerinde tutmak için kullanılan tertibat. [*ing.* Automaton].

Otomi, öz. i. *dilb.* Önemli bir orta Meksika halkının dili *(otomang dil öbeğine girer).* [*ing.* ve *Fr.* Otomi].

otomikoz, i. *Fr. otomycose. paraz.* Dış kulak yolunda mikroskopik mantarların, özellikle *Aspergillus fumigatus (askılı mantarlardan)* sebep olduğu asalak hastalığı.. Aspergillus otomikoz'u, kulak uğultusundan hafif veya ağır sağırlığa kadar çeşitli belirtiler gösterir. Dış kulak yolu tıkanır, ağır ve akıntı yapar. Tedavi için, mantarın miselyumlarıyle sporlarından meydana gelen tıkaç çıkarılır. Hastalığı yapan mantar, mikroskop muayenesi ve kültürle teşhis edilir. [*ing.* Otomycosis].

otomikroskop, i. *Fr. otomicroscope. tıp.* Kulak mikroskopu. [*ing.* Otomicroscope].

Otomi'ler, ç. öz. i. Orta Meksika'da yaşamış yerli kızılderili halk. Toltek ve aztek uygarlıklarının etkisinde kaldılar. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda büyük ölçüde yayıldılar. [*ing.* ve *Fr.* Otomis].

otomitralyöz, i. *Fr. automitrailleuse.* Bir veya birkaç mitralyözü bulunan zırhlı otomobil. [*ing.* Light-armoured car].

otomiyasteni, i. *Fr. automyasthénie. tıp.* Sesin normal alınış ve büyütülüşü ile ilgili kasların zayıflık hali. [*ing.* Otomyasthenia].

otomobil, i. *Fr. automobile.* Patlamalı, içten yanmalı elektrikli bir motor veya gaz türbiniyle hareket eden taşıt. [*Osm.* Müteharrik bizzat; *ing.* Car]; ◘ *ŞEKİL: 420.*— **OTOMOBİL**; *ŞEKİL: 422.*— **OTOMOBİL ARKA PARÇALARI**; *ŞEKİL: 425.*— **OTOMOBİL PANOSU**; *ŞEKİL: 426.*— **OTOMOBİL ŞASE PARÇALARI**; *ŞEKİL: 423.* — **OTOMOBİL KAROSERİNİN YAPISI**; *ŞEKİL: 424.*— **OTOMOBİL MOTORU ve VİTES KUTUSU**; *ŞEKİL: 427.*— **OTOMOBİL TAMİR ALET ve TAKIMLARI**; *LEVHA: 101, 102, 103 ve 104.*— **OTOMOBİLLER**; ◉ **arazi ~ı**, ◘ **Arazi**; ◉ **kano ~**, ◘ **Kano**.

~ derneği, *tur.* İngiliz veya İngiliz dilinin etkisinde bulunan ülkelerde turing kulüblere tekabül eden turizm derneği.

~ klübü, *tur.* Spor otomobilciliği de dahil, otomobilciliği geliştirmek ve teşvik etmek suretiyle ortak menfaatlarının korunmasını sağlamak amacıyle özellikle otomobil sahiplerinden meydana gelen dernek.

~ mezarlığı, ◘ **Mezarlık**.

otomobilcilik,-ği, i. Otomobil yapımı ve ticareti. [*ing.* Automobilism; *Fr.* Automobilisme].

otomolit,-ti, i. *Fr. automolite. min.* Gahnit çeşidi. [*ing.* Automolite].

otomorf, s. *Fr. automorphe. min.* Türüne özgü billûr şekilleri tarafından sınırlanan kayaç minerallerine denir: *Riyolitlerde kuvarsiar otomorftur.* [*ing.* Automorphic].

otomorfizm, i. *Fr. automorphisme. biy.* W. Roux'un kuramı. *(Bu kurama göre bir organizmadaki organlar, hücreler, hattâ bir hücrenin kısımları arasında mücadele vardır; her organ, her hücre ötekilerden daha çok gelişmek ister. Organizmalardaki hücre farklılaşmasını organik dengeyi, organların ve vücut fonksiyonlarının ahengini sağlayan bu mücadeledir. Türleri de bu açıdan inceleyen Pfeffer'e göre, türler arasındaki mücadele onların kendiliğinden farklılaşmalarına yol açar).* [*ing.* Automorphism].

otomorfizma, i. *Fr. automorphisme. mat.* Özdeş iki cümleye uygulanan izomorfizma; [*ing.* Automorphism]; ◉ **bir cümlenin ~sı**, *mat.* Bir cümlenin kendi üzerine her birebir uygulanışı [*Fr.* Automorphisme d'ensemble]; ◉ **bir vektörel uzayın ~ı**, $\rightarrow \rightarrow \quad \rightarrow \rightarrow$ *mat.* Bu uzayın iki *($e_1, e_2 \ldots$) ve ($f_1, f_2 \ldots$)* tabanı verildiğine göre, Σ *ai ei* vektörüne Σ *ai fi* vektörünü tekabül ettiren birebir uygulama. [*ing.* Automorphism of a vectorial space; *Fr.* Automorphisme d'un espace vectoriel].

otomotiv, i. *ing. automotive.*

~ sanayii, *sny.* Karoseri elemanları ve motor parçaları da dahil olmak üzere motorlu taşıtların yapımını konu alan sanayi dalı. [*ing.* Automotive industry].

otomotris, i. *Fr. autemotrice, demir.* Raylar üzerinde kendi kendine hareket edebilen taşıt. *(Otomotris terimi özellikle itici gücü elektrikle sağlanan taşıtlar ve termik motorlu trenler için kullanılır).* [*ing.* Rail-car].

otonarkoz, i. *Fr. autonarcose. tıp.* Bir insanın narkotik bir gaz, meselâ azot protoksid solunarak kendini duyusuzlaştırması. [*ing.* Autonarcosis].

otonekrektomi, *i. tıp.* Kulaktan nekrozlu dokuların ameliyatla çıkarılması. [*ing.* Otonecrectomy].

otonom, s. *Fr. autonome.* Özerk, muhtar.

~ sinir sistemi, *zool.* Parasempatik ve sempatik sinir sistemlerini içine alan ve irade dışı çalışan bir sistem olup iç uyartılarla uyarılır. [*ing.* Autonomic nervous system].

~ ücret artışı, *ikt.* Sendikasının kuvvetli ve işveredeki istediği ücreti alacak durumda bulunması.

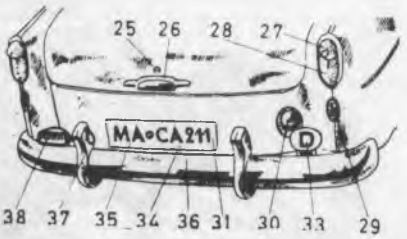

ŞEKİL: 422.— **OTOMOBİL ARKA PARÇALARI**. **25**. Bagaj kilidi. **26**. Bagaj kaldırma kolu. **27**. Işıklı dönüş göstergesi. **28**. Stop lâmbası. **29**. Kuyruk lâmbası. **30**. Yakıt deposu kapağı. **31**. Arka plâka. **33**. Memleket işareti. **34**. Plâka şehir numarası. **35**. Plâka şehir harfi. **36**. Arka tampon. **37**. Aydınlatma düzenli tampon parmağı. **38**. Geri hareket ışığı.

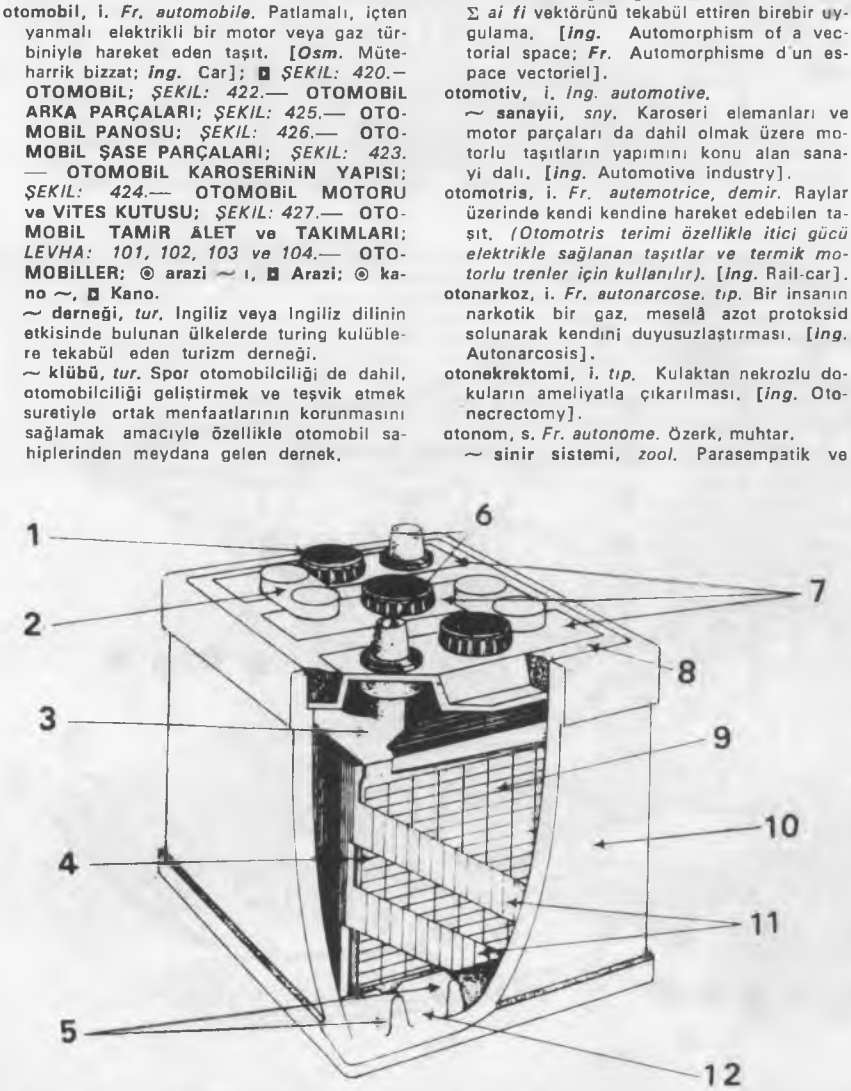

ŞEKİL: 421.— **OTOMOBİL AKÜMÜLATÖRÜ**. **1**. Havalandırma kapağı. **2**. Akü eleman bağlantı köprüsü *(pil konnektörü).* **3**. Kutup çubuğu. **4**. Pozitif plaka. **5**. Pil artıkları. **6**. Akü kutupları. **7**. Kapaklar. **8**. Doldurma maddesi. **9**. Negatif plaka. **10**. Kap. **11**. Separatörler. **12**. Çöküntü yeri.

otonomi, i. *Fr. autonomie.* < *Yun. autos.* kendi, özü + *nomos*, yasa. Özerklik. [*Osm.* Muhtariyet; *ing.* Autonomy].

otonöralji, i. *tıp.* Nevraljik kulak ağrısı. [*ing.* Otoneuralgia].

otonörasteni, i. *tıp.* Kulak hastalığından doğan nevrasteni. [*ing.* Otoneurasthenia].

otopark, i. *Fr. auto-parc.* Motorlu kara araçlarının park edildiği yer, otomobil parkı. [*ing.* Car park].

otopati, i. *Fr. otopathie. tıp.* Kulak hastalığı. (*ing.* Otopathy].

otopiyezis, i. *Fr. otopiesis. patol.* Östaki borusunun tamamen tıkanmasıyle kulakzarı boşluğunda meydana gelen ve sağırlığa yol açabilen basınç yükselmesi. [*ing.* Otopiesis].

otopiyore, i. *tıp.* Kulaktan cerahat akması. [*ing.* Otopyorrhea].

otopiyoz, i. *tıp.* Kulak cerahatlanması, kulağın cerahatli hali. [*ing.* Otopyosis].

otoplasti, i. *Fr. autoplastie. tıp.* (a) Tahrip olmuş bir parçanın, aynı kişinin vücudunun başka bir yerinden alınan parça ile tamir edilmesi; (b) Çevredeki dokulardan yararlanılarak dış kulağın düzeltilmesi. [*ing.* Autoplasty].

otopnömatoliz, i. *Fr. autopneumatolyse. petr.* Bir iç kayanın içindeki gazlar tarafından oluşturulduğu kabul edilen pnömatoliz. [*ing.* Autopneumatolysis].

otopoler, s. *Fr. autopolaire. mat.* (a) Her kenarı, bir koniğe göre karşı kenarın kutup doğrusu olan bir üçgen için kullanılır; (b) Her yüzü, ikinci dereceden bir yüzeye göre karşı tepenin kutup düzlemi olan bir dörtyüzlü için kullanılır.

otopoliploid, i. *Fr. autopolyploïde. biy.* Hücrelerindeki tek kromozom stokunun çoğalmasıyle oluşan sabit poliploid. *Otopoliploid*'ler, insanlarca üretilip yetiştirilen bahçe bitkilerinde tahıllarda ve meyve ağaçlarında çok görülür; tabiatta, kendiliğinden yetişen bitkilerde çok seyrek bulunur. Bunlar evrim bakımından tabiatta daha çok rastlanılan alopoliploidlere göre daha az ilgi çekicidir. [*ing.* Autopolyploid].

otopoliploidlik,-ği, i. *Fr. autopolyploïdie.* Aynı türden gelen kromozomların üst üste birikmesi sonucunda oluşan poliploidlik. [*ing.* Autopolyploidy].

otoportre, i. *Fr. autoportrait.* Bir sanatçının kendi eliyle yaptığı portresi [*ing.* Self-portrait].

☆ *Eşanl.* **kendi portresi**.

otoprotoliz, i. *Fr. autoprotolyse. kim.* Aynı maddenin, biri ast, öbürü baz gibi davranan iki molekülü arasında bir proton alışverişini sağlayan tepkime. Bu, amfoter

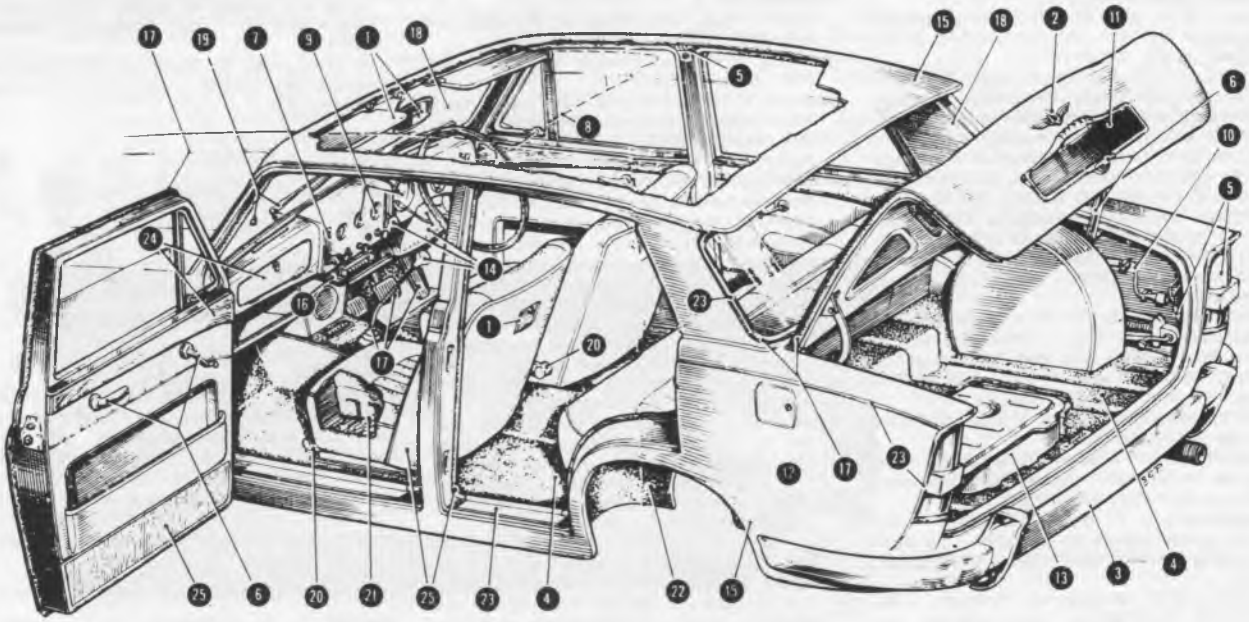

ŞEKİL: 423.— **OTOMOBİL KAROSERİSİNİN YAPISI.** (1) Bağlantı ve aksesuar donanımı. (2) Marka ve tip işaretleri. (3) Tamponlar. (4) Halı ve döşeme kaplamaları. (5) Elektriksel donanım. (6) Madenî parçalar *(Kapı kilitleri ve cam silecek çubukları).* (7) Kalorifer. (8) Kaporta ve sürgülü çatılar. (9) Alet tablosu. (10) Kriko ve parçaları. (11) Numara plâkası. (12) Boya. (13) Yakıt deposu ve bağlantı parçaları. (14) Plâstik parçalar. (15) Prese parçalar. (16) Radyo. (17) Kauçuk salmastra ve bağlantı parçaları. (18) Emniyet camı. (19) Cam silecekler ve yıkayıcılar. (20) Koltuk çerçevesi ve ayarlayıcıları. (21) Koltuk yayları ve kauçuk köpüğü malzemesi. (22) Karoseri alt koruma parçaları. (23) Paslanmaz çelik ve demir donanım. (24) Tahta ve kaplama bölüm. (25) Döşeme ve kaplama malzemesi.

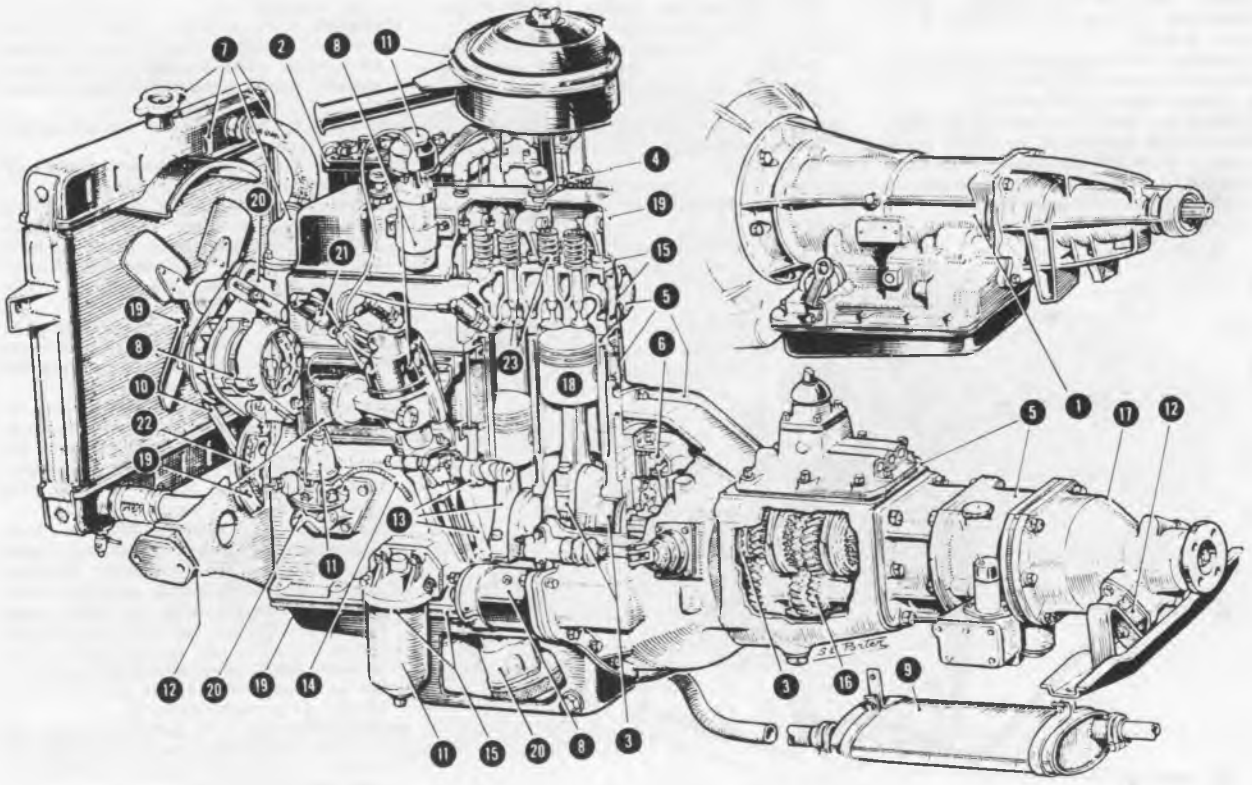

ŞEKİL: 424.— **OTOMOBİL MOTORU VE VİTES KUTUSU.** (1) Otomatik vites. (2) Batarya. (3) Yataklar. (4) Karbüratör. (5) Döküm kısımları. (6) Debreyaj *(Kavrama).* (7) Soğutma sistemi parçaları. (8) Elektrik malzemesi. (9) Egzost *(susturucu)* sistemi. (10) V-Kayışı. (11) Filtreler. (12) Esnek bölümler. (13) Dövme kısımlar. (14) Yakıt ve yağ boruları. (15) Contalar. (16) Vites kutusu. (17) Otomatik vites kutusu. (18) Piston ve segmanlar. (19) Prese parçalar. (20) Pompalar. (21) Buji. (22) Dağıtım dişlileri. (23) Supaplar ve parçaları.

maddelere özgü bir tepkimedir; örnek olarak suyun otoprotolizi gösterilebilir:
$H_2O + H_2O \rightleftarrows H_3O^+ + OH^-$. [*İng.* Autoprotolysis].

otopsi, i. *Fr. autopsie* < *Yun. autopsia*, kendi gözleriyle görme eylemi. *tıp.* Ölüm sebebini araştırmak ve organların durumunu görmek amacıyla bir cesedi açıp muayene etme: *Kanun bazı anî ölüm vakalarında otopsiyi emreder.* [*İng.* Autopsy, post mortem examination].

~ **kıyafeti**, *tıp.* Otopsi yapılırken giyilen beyaz bez ve lastik önlüklerle eldivenler, baz takke ve kauçuk ayakkabılar.

~ **masası**, *tıp.* Üzerinde cesetlerin otopsi yapıldığı, akar su tertibatı olan mermer veya emaye madenî masa.

~ **protokolu**, *tıp.* Otopsinin nasıl yapıldığını ve iç bulguları tanımlayan yazı.

~ **raporu**, *tıp.* Ölüm sebebini ve mekanizmasını bildiren gerekçeli rapor.

~ **takımı**, *tıp.* Otopsi yapmak için kullanılan âletler.

~ **tutanağı**, *huk.* Adlî otopsilerde otopsi işlemine ve bulgulara ait olan, ölü yanında yazılan, hâkim veya savcı ile hekimler tarafından imzalanan belge.

otoradyografi, i. *Fr. autoradiographie. nükl.* Bileşiminde, yayımlarıyla duyar tabakayı etkileyecek radyoaktif bir madde bulunan bir nesnenin bir fotoğraf kâğıdı üzerine bıraktığı iz. *(Otoradyografi, izotoplarının metabolizmasını incelemek üzere bir canlıya yutturulan radyoaktif göstergelerin yerini kesinlikle belirlemeye yarayan bir kontrol yöntemidir).* [*İng.* Autoradiography].

otoraji, i. *Fr. otorragie. tıp.* Kulak kanaması. [*İng.* Otorrhagia].

otoray, i. *İng. autorail.* Ray üzerinde işleyen bir çeşit taşıma aracı. [*İng.* Rail-car; *Fr.* Autorail].

~ **kuplajı**, *demir.* ◘ **Kuplaj**.

otore, i. *Fr. otorrhée. patol.* Kulak yolundan gelen akıntı. *(Bir otit işareti veya sonucudur).* [*İng.* Otorrhœa].

otoredüksiyon, i. *Fr. autoréduction. topogr.* Takeometrelerin, eğim boyunca uzaklık yerine yatay uzaklığı ölçme özelliği. [*İng.* Autoreduction].

otoredüktör, s. *Fr. autoréducteur, -trice, topogr.* Kendiliğinden indirgeme yapan âletler için kullanılır. [*İng.* Autoreducer].

otoregülasyon, i. *Fr. autorégulation.* § ❶ Kendi kendini ayarlama [*İng.* Autoregulation]; § ❷ *fizyol.* Bir fonksiyonun kendi kendini ayarlaması: *atardamar basıncının otoregülasyonu. (Büyük atardamarların başlangıcına yakın meydana gelen hipertansiyon veya hipotansiyon hallerinde bu anormal durumu düzeltici tepkilere yol açan refleksler belirir).* [*İng.* Autoregulation]. ◉ **kromozom** ~ **u**, *biy.* Partenojenez, androjenez veya ginojenez sonucunda bir haploid yumurtanın kendi öz kromozom stokunu bir misli arttırarak diploidlik kazanmasını sağlayan süreç. [*İng.* Chromosomic autoregulation; *Fr.* Autorégulation chromosomique].

otorinoloji, i. *Fr. autorhinologie. tıp.* Kulak - burun bilgisi. [*İng.* Otorhinology].

otoritarizm i. *Fr. autoritarisme.* Mutlak ve keyfi bir yönetimin kontrolsuz olarak uygu-

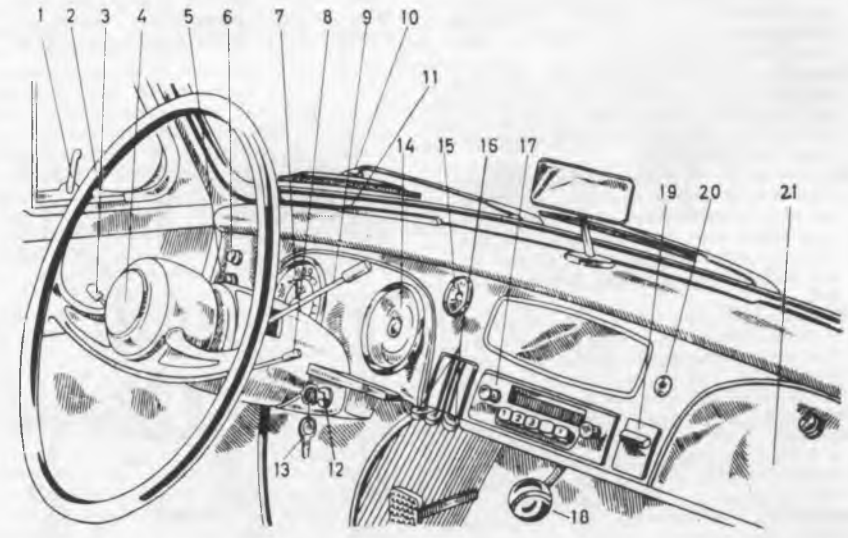

ŞEKİL: 425.— **OTOMOBİL PANOSU** *(âlet tablosu).* **1.** Kelebek camı. **2.** Direksiyon. **3.** Selektör *(Far selektörü).* **4.** Korna düğmesi. **5.** Cam sileceği. **6.** Marş düğmesi. **7.** Kilometre sayacı *(Kilometre göstergesi).* **8.** Pano *(âlet tablosu)* lâmbası kolu. **9.** Vites kolu *(Vites değiştirme kolu).* **10.** Ön cam. **11.** Buz eritme düzeni deliği. **12.** Kontak anahtarı. **13.** Ateşleme anahtarı. **14.** Termometreli benzin göstergesi. **15.** Saat. **16.** Sıcak ve soğuk hava kolları. **17.** Radyo. **18.** El freni kolu. **19.** Kül tablası *(Küllük).* **20.** Çakmak *(Sigara çakmağı).* **21.** Torpido gözü *(Eldiven gözü).* [*25 - 38 Otomobilin arka bölümü*]; **25.** Bagaj kilidi. **26.** Bagaj kapağı tutamağı. **27.** Kırpıcı fener *(Çakar fener, yanıp sönen işaret feneri).* **28.** Stop lâmbası. **29.** Arka lâmba *(Arka fener, kuyruk feneri).*

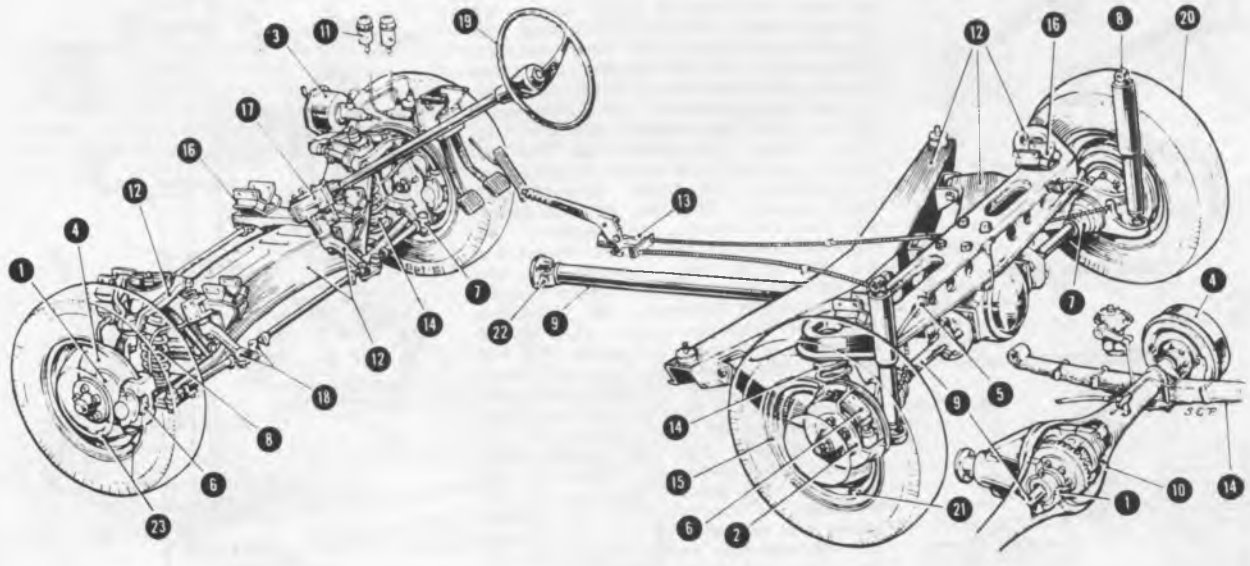

ŞEKİL: 426.— **OTOMOBİL ŞASE PARÇALARI.** **(1)** Rulmanlar. **(2)** Frenleme sistemi. **(3)** Servofren. **(4)** Diskli fren. **(5)** Fren hortum ve boruları. **(6)** Fren balata ve pabuçları. **(7)** Kapak ve salmastralar. **(8)** Amortisörler. **(9)** Aktarma şaftları. **(10)** Diferansiyel. **(11)** Sıvı siseleri ve yedek depoları. **(12)** Dövme ve pres parçaları. **(13)** El feneri kablosu ve bağlantı parçaları. **(14)** Süspansiyon sistemi. **(15)** Jant. **(16)** Kauçuk bağlantı malzemesi . **(17)** Direksiyon kutusu. **(18)** Direksiyon bağlantısı. **(19)** Direksiyon simidi. **(20)** Lâstikler. **(21)** Lâstik supapları. **(22)** Üniversal kavrama **(23)** Tekerlek kapağı.

lanmasına dayanan siyasî sistem. [*Ing.* Autoritarism]. ◘ **Totalitarizm.**

otorite, i. *Fr. autorité.* § ❶ Emretme, itaat ettirme hakkı veya gücü. [*Ing.* Authority]; § ❷ **Siyasî veya idarî güç:** *Bu şehirde devlet otoritesi yok.* [*Ing.* Political or administrative authority (power); *Fr.* Autorité, pouvoir politique ou administratif]; § ❸ Görüşü yargıları bilenlerce doğru olarak kabul edilen insan veya eser: *Bir bilim otoritesi.* [*Ing.* Authority]; ◉ **baba ~ si,** *sosy.* ◘ **Baba;** ◉ **görünür ~,** Temsil olunan mümessilin kullanmasına bilerek müsaade ettiği yetki, üçüncü şahısların normal dikkat sarfiyatıyla kabulde haklı bulundukları temsil yetkisi. [*Ing.* Apparent authority].

otoriter, s. *Fr. autoritaire.* Kendisine karşı gelinmesine katlanamayan *(kimse).* [*Ing.* Bossy, authoritarian].

~ rejim, *huk.* Özel anlamda, siyasî hürriyetlerin yetersiz olduğu veya hiç tanınmadığı, genel anlamda ise muhalefetin tamamen ortadan kaldırıldığı, seçimlerin, gerçek bir siyasî iktidar değişikliği için değil, iktidardakilerin desteklendiğini belirtmek için bir gösteri niteliğinde yapıldığı rejime verilen ad. [*ing.* Autoritarian regime; *Fr.* Régime autoritaire].

otorotasyon, i. *Fr. autorotation. hava.* Motorla mekanik bağlantısı isteyerek veya bir arıza sonucu kesilen bir helikopter rotorunun hareketi. *(Bu durumda helikopterin otorotasyon halinde indiği söylenir).* [*Ing.* Autorotation, windmilling].

otosendez, i. *Fr. autosyndèse. biy.* Ana veya babasından biri poliploid olan bir melezde aynı poliploid türden gelen homolog kromozomların sinapsis sırasında eşleşmesi. [*Ing.* Autosyndesis].

otoseroterapi, i. *Fr. autosérothérapie. tıp.* Az kullanılan bir tedavi yöntemi. *(Hastadan kan alınır, kendiliğinden ayrılan serum kısmı gittikçe artan dozlarda yine aynı hastaya deri altına şırınga edilir; böylece bir şok tedavisi yapılır).* [*ing.* Autoserotherapy].

otosist,-ti, I. *Fr. otocyste* < *Yun. ous,* kulak + *kytos,* boşluk *zool.* Suda yaşayan bazı omurgasız hayvanlarda içinde sıvı veya işitme taşı *(otolit)* ve muhtemel olarak işitme ile görevli olan küçük kese. [*Osm.* Huveysâl-ı sem'î; *Ing.* Otocyst].

otoskleroz, i. *Fr. otosclérose.* Orta kulağın, iç kulağın veya her ikisinin birden sklerozu; lâbirent kapsülünün kemikleşmesi. *(Sağırlıkla sonuçlanır).* [*Ing.* Otosclerosis].

otoskop,-pu, i. *Fr. otoscope. tıp.* Dış kulak yolunu ve kulakzarını muayeneye yarayan cihaz: *Işıklı otoskop.* [*ing.* Otoscope].

otoskopi[1], I. § ❶ *Fr. otoscopie.* Küçük bir speculum ve alın aynası veya ışıklı bir otoskopla yapılan kulak muayenesi [*Ing.* Otoscopy]; § ❷ *psik.* Kulaklarının muayenesiyle bir kimsenin mizacının incelenmesi. *(Bu inceleme kulak kepçesi üzerindeki belirli morfolojik noktaların derlenmesine dayanır).* [*Ing.* Otoscopy].

otoskopi[2], i. *Fr. autoscopie. psik.* Hastanın, kendini aynada görür gibi bir sanrıya kapılması. [*Ing.* Autoscopy].

otospermofil, i. *Fr. otospermophile.* ◘ **Spermofil.**

otosponjiyoz, i. *Fr. otospongiose. patol.* Genç kadınlarda görülen ve iç kulak dolambacında distrofi şeklinde ortaya çıkan hastalık. *(Hastalık yavaş ilerler; sebebi belli değildir; önce üzengi kemiği oval pence-*

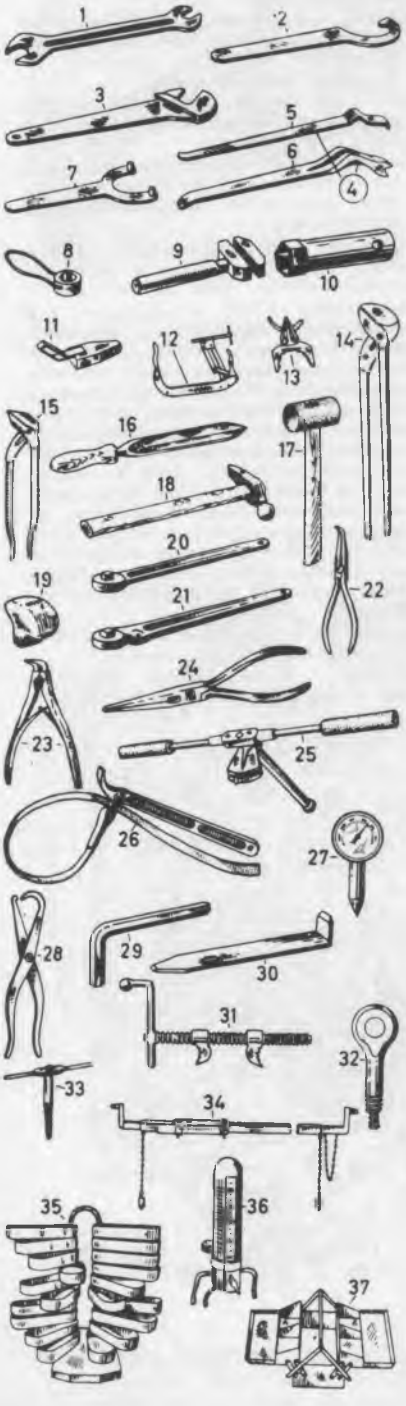

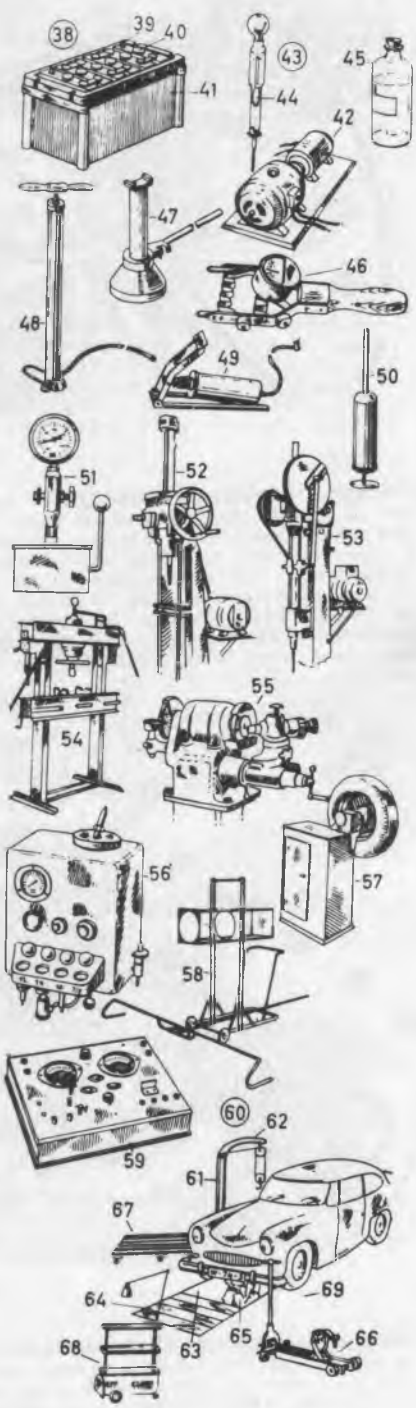

ŞEKİL: 427.— **OTOMOBİL TAMİR ALET VE TAKIMLARI. 1.** Çatal anahtar. **2.** Bögünlü anahtar. **3.** Ayarlı anahtar. **4.** Lâstik sökme levyeler. **5.** Lâstik sökme levyesi. **6.** Lâstik sökme çatalı. **7.** Mahmuz anahtarı. **8.** Buji anahtarı. **9.** İngiliz anahtarı. **10.** Lokmalı anahtar *(Geçme anahtar, cırcır anahtar).* **11.** Supap bakım âleti. **12.** Supap çıkarıcı. **13.** Piston segmanı takma âleti. **14.** Üniversal pense. **15.** Yandan kesici pense. **16.** Oluklu kazıyıcı. **17.** Kauçuk tokmak. **18.** Yuvarlak başlı çekiç. **19.** Küçük örs. **20.** Dişli mandal. **21.** Kilit mandalı. **22.** Lehim pensesi. **23.** Dış lehim pensesi. **24.** Uzun burunlu şalomo pensesi. **25.** Dinamometrik anahtar. **26.** Depo kapağı çıkartıcısı. **27.** Devir sayacı *(Takometre).* **28.** Fren yayı pensesi. **29.** Allen anahtarı *(Altıgen yuvalı vida anahtarı).* **30.** Köşeli tornavida. **31.** Lâstik çıkartıcı. **32.** Motor kaldırma küpesi. **33.** Vida dişi kılavuzu ve anahtarı. **34.** Tekerlek paralelliği ayar düzeni *(Balans ayarı).* **35.** Küçük parça sandığı. **36.** Benzin sarfiyat göstergesi. **37.** Takım kutusu. **38.** Akümülâtör bataryası. **39.** Akümülâtör kutbu. **40.** Doldurma deliği. **41.** Akümülâtör kutusu *(kabı).* **42** Şarj grupu. **43.** Hidrometre *(Piper).* **44.** Asit ölçeği. **45.** Damıtık su şişesi. **46.** Voltmetre. **47.** Kriko *(kaldıraç).* **48.** El hava pompası. **49.** Ayak hava pompası. **50.** Yağ pompası. **51.** Enjektör muayene âleti. **52.** Makkap *(Burgu makinesi).* **53.** Honlama makinesi. **54.** Hidrolik pres. **55.** Supap alıştırıcı. **56.** Buji temizleyici ve muayene edici. **57.** Tekerlek balans ayar makinesi. **58.** Far ayar makinesi. **59.** Ateşleme ayar kontrol düzeni. **60.** Palan *(Vinç).* **61.** Vinç *(Palan)* kulesi. **62.** Vinç *(Palan)* merkez kolu. **63.** Tamir kanalı. **64.** Tamir kanalı kapağı. **65.** Otomobil tamircisi. **66.** Gezer kriko. **67.** Makaralı araba. **68.** Takım arabası. **69.** Üstüpü.

reye yapışır, kulağın geçirgenliği azalır; sonra duyum sağırlığı ve nihayet tam bir sağırlık meydana gelir. Otosponjiyoz, başlangıç devresinde fenestrasyonla iyileştirilebilir). [*ing.* Otospongiosis].

otostop,-pu, i. *ing. auto-stop.* Bir yayanın yoldan geçen bir motorlu taşıtı durdurarak binmesi ve gideceği yere kadar bedava yolculuk etmesi: *Otostopla seyahat etmek.* [*Fr.* Auto-stop, autostop].

otostrad, i. *Fr. autostrade* ◘ **Otoban.**

ototest, i. *Fr. autotest. psik.* Deneğin kendi kendisine uygulayıp sonuçlarını gene tek başına ölçebileceği tarzda hazırlanmış test. [*ing.* Autotest].

ototetraploidi, i. *Fr. autotétraploïdie. biy.* Aynı bireydeki diploid kromozom sayısının iki kat olmasıyle ortaya çıkan tetraploidlik. [*ing.* Autotetraploidy].

ototipi, i. *ing. autotypy. graf. san.* § ❶ Sürekli oylumlu orijinallerden tramlı kliseler elde etme usulü. [*Fr.* Autotypie]. ◘ **Fotogravür;** § ❷ Bu usulle elde edilen klişe.

ototomi, i. *Fr. autotomie* < *Yun. auto,* kendi + *tome,* keşme, *zool.* Bazı kurtlarda, eklembacaklı hayvanlarda ve kertenkelelerde olduğu gibi, vücudun bir parçasının refleks sonucu kendi kendine kopup ayrılması. [*ing.* Autotomy; *Fr.* Autotomie].

ototopagnozi, i. *Fr. autotopagnosie* < *Yun. autos,* kendi + *topos,* yer ve *agnosia,* bilmezlik. *psiky.* Hastada, vücudunun su veya bu kısmının adını bilememesi, hattâ kolunun veya elinin olmadığı duygusuna kapılması ve onları bir eşya gibi dışarıda araması seklinde beliren ve sinirsel sebeplere bağlı olan vücut şeması bozukluğu. *(Ototopagnozi'ler genellikle apraksilerle veya agnozilerle beraber ortaya çıkar. İlgili beyin yarımküresindeki bir lezyondan ileri gelir).* [*ing.* Autotopagnosia].

ototransformatör,-rü, i. *Fr. autotransformateur. elek.* Birincil ve ikincil sargıları ayrı olmayıp ortak kısımları bulunan elektrik transformatörü. *(Ototransformatörün bir tek sargısı olabilir ve üzerinden uçlar alınarak besleme geriliminin bir kısmı elde edilir).* [*ing.* Autotransforme].

ototransfüzyon, i. *Fr. autotransfusion. tıp.* Organizmada dolaşan kanın dağılımını değiştirerek hastaya dışarıdan kan verilmiş gibi bir etki yaratma ve kan naklinin sakıncalarını ortadan kaldırma tekniği. [*ing.* Autotransfusion].

ototrof, s. ve i. *Fr. autotrophe. biy.* ◘ **Kendibeslek, özbeslenen.**

ototrofi, i. *Fr. autotrophie. biy.* ◘ **Kendibeslek, özbeslenme.**

otozit,-ti, i. *Fr. autosite* < *Yun. autositos,* kendi kendini besleyen. *terat.* (a) *Geoffroy Saint - Hilaire'*in sınıflamasında, bağımsız yaşayabilen ucube *(asalak /parazit/ karşıtı olarak kullanılır);* (b) Her iki parçası gelişme bakımından birbirine esit olan ve bağımsız yaşayabilen çifte ucube. [*ing.* Autosite]

otozom, i. *Fr. autosome. biy.* Eşeysel kromozomdan *(allozom)* başka kromozomlara verilen ad. *(Meselâ, insanlarda 44 otozom ve 2 eşeysel kromozom /X, Y/ vardır; 1956 yılına kadar, insanlarda 46 otozom olduğu sanılıyordu. Sirkesineğinin hücrelerinde ise 6 otozom ve 2 allozom bulunur. Otozom eşeysel kromozom, allozom, heterokromozom karşıtıdır).* [*ing.* Autosome].
☆ *Eşanl.* **bayağı kromozom.**

ot.söken, b. i. *trm.* Ekimden önce topraktaki yabani otları köklerinden yakalayıp sökerek temizleyen, toprak içinde dönen dörtköşe millî bir tarım âleti. [*ing.* Root Weeder; *Fr.* Extirpateur]. ◘ *ŞEKİL: 428.* — **OTSÖKEN.**

otsu, otsul*, s. *bot.* Ot görünüşünde, ot tabiatında olan, gövdesi odunlasmayan, kısa ömürlü olup, yemis verince kuruyan: *Otsu bitki kısmı otsudur; otsu sıfatı salata veya ravent için kullanıldığı gibi pırasa veya havuç için de kullanılır).* [*Osm.* Haşîş; *ing.* Herbaceous; *Fr.* Herbacé,-ée].
~ **bitki,** *bot.* ◘ **Bitki.**

otsul, s. *bot.* ◘ **Otsu.**

otsuz, s. Ateşsiz.
~ **ocaksız.** Pek yoksul.

ottava, i. *(«oktav» anlamında It. k.) müz. Ottava alta, ottava bassa* deyimlerinde kullanılır ve işaret edilen yerin bir oktav yukarıdan veya bir oktav aşağıdan icre edileceğini belirtir. [*ing.* ve *Fr.* Ottava].

ottava rima, i. *(«sekizinci kafiye» anlamında It. k.) ed.* Italyan kahramanlık şiirinin geleneksel biçimi olan ve Ariosto ile Tasso tarafından geliştirilen sekiz mısralık bend *(kafiye sırası a b a b a b cc)./Bu bent Camoes tarafından da kullanıldı).* [*ing.* ve *Fr.* Ottava rima].

Ottawa, i. öz. i. Kanada'nın *(Ontario)* başkenti. [*ing* ve *Fr.* Ottawa].

Ottawa'lar, ç. öz. i. *etn.* Kanada'da, *(Huron gölü kıyıları)* kızıderili kabilesi. Ottawa'lar bugün yüz kişi kadar kalmıslardır. *(Oklahoma ve Michigan'da).* [*Ing.* Ottawas; *Fr.* Ottawas, Outaouais].

ottetto, i. *It. müz.* 8 bölümlü müzik parçası. [*Ing.* ve *Fr.* Ottetto].

ottrelit,-ti, i. *Fr. ottrélite. (Belçika'da yer adı Ottre'den) min.* Hidratlı doğal alüminyum silikat; bileşiminde demir, manganez ve magnezyum da bulunur. Ardenne sistleri içinde prizmalar halinde rastlanır. [*ing.* Ottrelit].

oturacak,-ğı, i. < *oturmak.* Sandalye, iskemle, kanepe gibi üstüne oturulan şey. [*ing.* Seat; *Fr.* Siège].

oturak,-ğı, i. < *oturmak.* § ❶ Oturulacak yer veya şey. [*ing.* Seat; *Fr.* Siège]; § ❷ Bir şeyin yere gelen tarafı, taban. [*Osm.* Kaide; *ing.* ve *Fr.* Base]; § ❸ Kayıkta kürekçinin oturduğu yer. [*ing.* Thwart; *Fr.* Banc de nage]; § ❹ İçine aptes bozulan kap, lâzımlık. [*Ing.* Chamberpot; *Fr.* Pot de chambre]; § ❺ *(Bazı bölgelerde)* İçkili, çalgılı eğlenti. [*ing.* Drinking party with dancing women]; § ❻ *(eskiden)* Emekli. [*Osm.* Mütekait; *ing.* Pensioner; *Fr.* En, à la retraite]; § ❼ *ask. tar.* Eskiden iyi hizmetlerinden dolayı ödeneğe hak kazanarak emekliye ayrılmış yaslı ve illetli yeniçeri; § ❽ Oturma: *O kış, Erzurum'da oturak tuttular.* [*ing.* Stay; *Fr.* Sejour]; § ❾ Oturulan yer. [*ing.* Abode, halting place, residence; *Fr.* Résidence]; § ❿ *binic.* Binicilerin eyerin üzerinde oturdukları içbükey kısım; § ⓫ *den. esk.* (a) Kürekli teknelerde, kürekçilerin oturması için alabandalar arasına uzatılmış enli tahta. [*ing.* Thwart-seat]; (b) Kürekli teknelerin mensup olduğu sınıfları belirtmek için kullanılan ölçü. ◘ *ŞEKİL: 101.*— **BOT;** § ⓬ s. Bacaklarında veya başka bir yerinde, gezmesine engel olacak bir özrü olup hep evde oturan *(kimse);* ⊙ **hamla oturağı,** ◘ **Hamla;** ⊙ **haseki oturağı,** *teşk. tar.* ◘ **Haseki;** ⊙ **leğen oturağı,** *cerr.* ◘ **Leğen;** ⊙ **yarım ~,** *den. esk.* Kürekli teknelerde kürekcilerin, kuvvet almak için ayaklarını dayadıkları döşemeden hafifçe yüksek olarak alabandalar arasına uzatılmış çıta.
~ **âlemi,** *folk.* Anadolu'da, özellikle Konya ve yörelerinde yalnız erkeklerin katıldığı, kadın oynatılan içkili toplantı. [*ing.* Orgy with drink and women dancers].
~ **kündesi,** *sp.* Bir güreşçinin, rakibine yerdeyken uyguladığı künde.
~ **ulufesi,** *mal. esk.* Emekli yeniçerilerinin veya ulufe kâğıdı satın alarak askerlik yapmadan para alanların maası. *(Ulufelerin satılmasına 1741'de başlandı. Bu tarihten sonra ulufe, bir çeşit sehim kâğıdı yerine geçti. Emekli yeniçeriler gibi, ulufe kâğıdı satın alanların da ulufelerine, görev yapmadıkları için oturak ulufesi denildi).*
~ **yeri,** Insanın kaba etleri. [*ing.* Buttocks; *Fr.* Les fesses].

oturaklı, s. § ❶ Alt tarafı genis ve düz olduğu için bulunduğu yerde sağlam duran, kolay devrilmeyen: *Ağır, temkinli, oturaklı arabalar. Oturaklı şişe.* [*ing.* Well-settled, *Fr.* Stable]; § ❷ *(Yapı hk.)* Sağlam: *Halbuki çoğu dört köşe, kalın, oturaklı olan Arap üslûbu minareler.* [*Ing.* Solidly based; *Fr.* Ferme]; § ❸ *mec.* Yerli yerinde hareket etmesini bilen, saygı uyandıran, ağırbaşlı: *Oturaklı bir adam.* [*ing.* Imposing - looking, sound and dignified; *Fr.* Grave, serieux,-euse]; § ❹ Tam yerinde ve sırasında söylenen, etkili (söz): *Oturaklı bir cevap verdi.* [*ing.* Well chosen, suitable *(words); Fr.* A propos, rasis].

oturaklık,-ğı, i. Eskiden emekli ödeneği.

oturaklılık,-ğı, i. Oturaklı olma hali, ağırbaşlılık. [*ing.* Serious-mindedness, dignity, sedateness].

oturgu, i. < *oturmak.* Bir şeyin üstüne konduğu, oturulduğu parça. [*Osm.* Kaide; *ing.* Pedestal; *Fr.* Piédestal].

oturma, i. § ❶ Oturmak eylemi. [*Ing.* Sitting]; § ❷ *huk.* Geminin karaya oturması olayının deniz nakliyat sigortacılığındaki karşılığı. *(Bu olayı sigorta, «Kazaya dayanan ve alışılagelmiş bir sebeple bir geminin toprağa veya başka engellere değip, bunlar üzerinde sağlam ve durağan olarak kalması» şeklinde tanımlar).* [*ing.* Being stranded, running aground]. § ❸ *ins.* Dış kuvvetler etkisiyle zeminin direnç sınırları asıldığı zaman zeminin ve yapının bir miktar çökmesi. *(Oturma bazı hallerde yapının yıkılmasına yol açar).* [*ing.* Sinking, subsidence; *Fr.* Tassement]; ⊙ **dokuz oturak** ~, *den.* ◘ **Dokuz;** ⊙ **kan oturması,** *patol.* ◘ **Hematom.**
~ **belgesi,** *tur.* Bazı memleketlerin merkez makamlarınca, o memlekete bağlı bazı denizasırı topraklarda bir turistik seyahat veya is seyahati yapmak isteyen vatandaslarına verilen belge. [*Osm.* Ikamet tezkeresi; *ing.* Residence permit; *Fr.* Autorisation de séjour].
~ **bildirgesi,** *huk.* ◘ **ikamet beyannamesi.**
~ **(dibi) bulma,** *den.* Bir geminin yeter derinlikte su bulunmadığından yüzemez hale gelmesi. *(Oturma ve batma kelimeleri arasında bazen bir ayırım yapılır. «Batma»,*

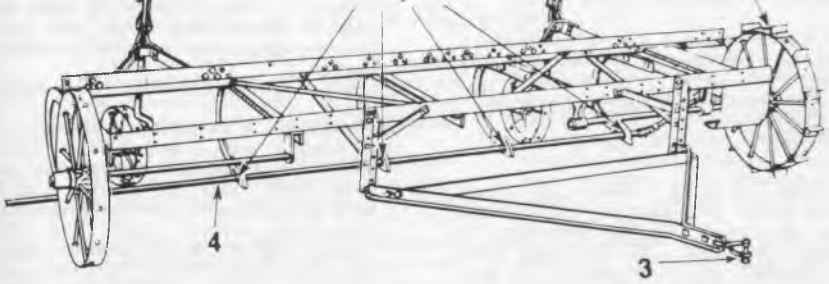

ŞEKİL: 428.— **OTSÖKEN.** 1. Yataklar. 2. Hareket tekeri. 3. Traktör bağlantı yeri *(kurtağzı).* 4. Döner mil.

tesadüfen geminin suyun dibine oturması olduğu halde, «oturma» isteyerek yapılan bir harekettir.)

~ **grevi**, *huk.* ◘ **Grev.**

~ **hakkı**, *huk.* ◘ **Sükna hakkı.**

~ **helâ taşı**, *döş.* İnsan dışkısının pissu döşemine atıldığı, oturak gibi kullanılan bir araç. [*Osm.* Alafranga helâtaşı, klozet; *ing.* Water closet].

~ **izni**, *tur.* Belirli bir bölgede bir süre oturmak üzere resmî makamlar tarafından verilen izin. [*ing.* Residence permit; *Fr.* Permis de séjour].

~ **limanı**, *den.* Gelgit olayının meydana geldiği bir limanın ağzında, çekilme zamanı gemilerin su yüzünde kalmalarını sağlayacak kadar derin su bulunmayan bölüm.

~ **mobilyası**, *ağ. iş.* Oturmada rahatlık ve kolaylık sağlayan sandalye, koltuk, v.b. mobilyalara verilen ad.

oturmak (e), f. *esk. T. olurmak* > *olgurmak* > *olturmak.* § ❶ Vücudun yalnız belden yukarısı dik duracak biçimde ve ağırlığını kaba etler üzerine verarek bir yere yerleşmek; kıç üstü yerleşmek: *Sandalyeye oturmak.* [*ing.* To sit; *Fr.* S'asseoir]; § ❷ Bu durumda bulunmak: *Bir saatten beri oturuyorum;* § ❸ Uygun gelmek: *Kapak tencereye oturdu.* [*ing.* To fit well; *Fr.* Bien établir]; § ❹ *tkz.* Hakkı yokken aldığı bir şeyi geri vermeyip kendine mal etmek, ona sahip çıkmak. [*ing.* To appropriate other's belongings]; § ❺ Bir yerde sürekli olarak kalmak, eğleşmek: *Yenişehir'de otururken.* [*Osm.* Ikamet etmek; *ing.* To live, to reside, to dwell, to stay; *Fr.* Séjourner, demeurer, résider, habiter, loger]; § ❻ nsz. Boş durmak: *Böyle oturacağınıza dersinize çalışsanız olmaz mı?* [*ing.* To idle, to sit still doing nothing; *Fr.* Paresser]; § ❼ nsz. *(Toprak veya yapı hk.)* Çökmek, aşağı inmek: *Temelin bu tarafı on santim oturmuş.* [*ing.* To settle, to sink; *Fr.* Se tasser, veiller, céder]; § ❽ *h.d.* Mal olmak: *Bu bize pahalıya oturdu.* [*ing.* To cost; *Fr.* Coûter]; § ❾ *(Geminin)* Dibi sığda toprağa dokunmak: *Vapur az kaldı oturuyordu.* [*Ing.* To be stranded, to run aground; *Fr.* Échouer]; § ❿ Bir kimseyle birlikte ve yalnız başına yaşamak, ömür sürmek: *Iki yıldanberi Hatice ile metres oturuyor;* § ⓫ *(Herhangi bir sıvının tortusu hk.)* Dibe çökmek, süzülmek: *Şarabın tortusu şişenin dibine oturdu.* [*ing.* To settle; *Fr.* Clarifier, laisser rasseoir]; § ⓬ Bir işi yapmak üzere olmak, bir işe başlamak. [*ing.* To set to *(work)*; *Fr.* Se mettre au travail, à l'œuvre]; ⊙ **oturmuş ses**, *tiy.* Orta bölgeyi kullanarak konuşmaya alışkın ses; ⊙ **yerine** ~, *dey.* § ❶ Yerleşmek: *Civata yerine oturdu;* § ❷ En uygun şeklini almak: *Bu söz yerine oturdu.* ⊙ **oturmaya gitmek (birine)**, *dey.* Bir kimseyi ziyaret etmek, onun misafiri olmak: *Yemeğini yedikten sonra, gece Vehbi Dedeye oturmaya gitti;* ⊙ **bir oturuşta**, *dey.* Herhangi bir şeyin bir defada çok fazla yapıldığını belirtmek için kullanılır: *Bir oturuşta bir kilo elma yedi. Bir oturuşta bir elbise* dikti; ⊙ **cuk** ~, *dey.* ◘ **Cuk;** ⊙ **diken üstünde** ~, *dey.* ◘ **Diken;** ⊙ **durmuş oturmuş**, *dey.* ◘ **Durmuş;** ⊙ **eğri oturup doğru konuşmak**, *dey.* ◘ **Eğri;** ⊙ **hop oturup hop kalkmak**, *dey.* ◘ **Hop;** ⊙ **karaya** ~, *dey.* ◘ **Kara;** ⊙ **kuluçkaya** ~, ◘ **Kuluçka;** ⊙ **lök gibi** ~, *dey.* ◘ **Lök;** ⊙ **mideye** ~, *dey.* ◘ **Mide;** ⊙ **pahalıya** ~ **(mal olmak)**, *dey.* ◘ **Pahalı;** ⊙ **şapa** ~, *tkz.* Umduğunu bulamayıp eli boş kalmak; ⊙ **tahta** ~, *dey.* ◘ **Taht;** ⊙ **uzun** ~, *h.d.* § ❶ Bacaklarını uzatıp sırtını bir yere yaslayarak oturmak. [*Ing.* To sit with outstretched legs]; § ❷ *mec.* Rahat etmek, rahatına bakmak. [*Ing.* To sit in a posture half lying down]; ⊙ **üstüne** ~, *dey.* Uygun gelmek. [*ing.* To fit; *Fr.*

oturmuş, s. Yerleşik, yerleşmiş, güçlenmiş: *Oturmuş bir kadro.*

oturtma, i. § ❶ Oturtmak eylemi. [*ing.* Action d'asseoir]; § ❷ *kuymc.* Altında bir kuyum *(montür)* üzerine takılan büyük elmas v.b. değerli taş. [*Ing.* Set, mounted *(gem)*]; § ❸ *mutf.* Bir çeşit kıymalı sebze yemeği. *(Patlıcan, kabak, patates gibi sebzelerden hazırlanır. Yuvarlak dilimlere doğranan sebzeler dibi düz bir kuşaneye sıralanır. Üzerine kavrulmuş kıyma, soğan ve domatesli içten konur. Su katılır. Fırında veya ateşte pişirilir).* [*ing.* Dish of stewed eggplants coverent over with minced meat, a dish of minced meat with vegetables; *Fr.* Plat composé d'aubergines, de courges ou d'artichauts coupés en rond et préparé avec du hachis]; ⊙ **sesi** ~, *müz.* Insan sesini, çeşitli temrinlerle geliştirerek, doğal perdesinde dengelendirme, *(Bir ses, kendi perde sınırları içinde, her notayı söylerken, ünsüzlerle desteklenen veya desteklenmeyen bütün ünlüleri orta güçte ve kolaylıkla çıkartabiliyorsa, o sese iyi «oturmuş» bir ses denir; nefesin tam ayarlanmış olması, ses alımının kusursuz, ses tınısının doğal, ses ötümünün dolgun ve düzgün olması gerekir);* ⊙ **yörüngeye** ~, *astronotik.* Bir uyduyu bir yörüngeye yerleştirme.

~ **çatı**, *mim.* ◘ **Çatı.**

oturtmak (-ı, -e), f. § ❶ Oturmak işini yaptırmak; § ❷ Kıç üstü yerleştirmek: *Çocuğu sofraya oturttu.* [*ing.* To seat, to place, to let have a seat; *Fr.* Asseoir]; § ❸ *(Herhangi bir şeyi)* Yerine koymak, yerleştirmek: *Vazoyu masanın ortasına oturttu.* [*ing.* To place; *Fr.* Placer]; § ❹ *(Geminin)* Dibini sığda toprağa dokundurmak. [*Ing.* To run *(a ship)* aground; *Fr.* Échouer]; § ❺ *arg.* Vurmak, indirmek; ⊙ **bir şekli** ~, *san.* Doğal bir durumda düşey olarak duruş dengesine getirmek; ⊙ **topu** ~, *sil.* Kundağın yere gömülmesini sağlamak üzere topla bir veya iki mermi atmak.

oturtmalık,-ğı, i. § ❶ *mar.* (a) Söğe pervazı dikmesini taşıyan, süpürgelik yüksekliğinde küçük ahşap parça. [*ing.* Skirting-board; *Fr.* Socle]; (b) Ince marangozlukta, gövdeli ve tablalı mobilyaların çoğunda çıkıntı yapan ayak. [*ing.* Sockle, pedestal; *Fr.* Socle]; § ❷ *mim.* Bir binanın bütününü taşırmış gibi görünen alt kısım. [*ing.* Sub-foundation; *Fr.* Soubassement]. ☆ *Eşanl.* **yapı eteği, subasman, üst temel.** ◘ *ŞEKIL: 198.*— **EYER;** ⊙ **basamak oturtmalığı**, *mar.* Bir merdiven iskeletinin duvar tarafı boyunca bir çeşit kesiksiz süpürgelik meydana getiren küçük tahtalar dizisi. [*ing.* Stair socle; *Fr.* Socle de marche].

oturtulmak (-e) nsz. f. Oturtmak işine konu olmak; ⊙ **oturtulmuş yapı**, *den.* Gemi güverteleri üzerine çıkılmış yapı. *(Oturtulmuş yapılar, bordadan bordaya uzanmayan ve elemanları geminin direnci bakımından rol oynamayan yapılardır).*

oturulmak, ösz. f. § ❶ Oturtmak işine konu olmak: *Bu evde oturulmaz;* § ❷ Ikamet edilmek, mesken olarak tutulmak: *Bu rutubetli evde otuulmaz.*

oturumᵃ, i. < *oturmak.* § ❶ Meclis veya kurulun görüşmek üzere aralıksız yaptığı toplantı. [*Osm.* Celse; *Ing.* Session; *Fr.* Séance]; § ❷ Oturmak eylemi. [*Osm.* Ikamet; *ing.* ve *Fr.* Habitation]; § ❸ *huk.* (a) Yasama meclislerinin belirli günlerdeki birleşimlerinin, dinlenme veya başka sebeplerle ara verilinceye kadar süren kısımlarından her biri; (b) Yargılama usulünde, zorunlu sebeplerle kesikli yapılan duruşmanın her bir parçası. [*Ing* Hearing, sitting]; ⊙ **açık** ~, *huk.* ◘ **Açık;** ⊙ **gizli** ~, *huk.* ◘ **Gizli;** ⊙ **kapalı** ~, ◘ **Kapalı.**

oturuş, i. < *oturmak.* Oturma tarzı, oturmuş olanın durumu. [*Ing.* Sitting; *Fr.* Action ou manière de s'asseoir, position de celui qui est assis]; ⊙ **bükük** ~, *cimn.* ◘ **Bükük;** ⊙ **çakı** ~ **u**, *cimn.* ◘ **Çakı;** ⊙ **denge** ~ **u**, *cimn.* ◘ **Denge;** ⊙ **engel** ~ **u**, *cimn.* ◘ **Engel**ᵘ; ⊙ **eyer** ~ **u**, *cimn.* ◘ **Eyer;** ⊙ **gergin (açık)** ~, *cimn.* ◘ **Gergin;** ⊙ **gergin (kapalı)** ~, *cimn.* ◘ **Gergin;** ⊙ **doğru ve güzel bir oturuşa sahip olmak**, *binic.* Atın üzerinde sağlam, doğru ve güzel bir şekilde oturmak.

oturuşlu, s. Oturmaya elverişli. [*Osm.* Kabili Iskân].

oturuşmak, nsz. f. Yatışmak, hızı azalmak.

otuz, z. *esk. T. ottuz.* § ❶ Üç kere on. Yirmi dokuz ile otuz arasındaki tamsayı: *Otuz yaşında.* [*Ing.* Thirty; *Fr.* Trente]; § ❷ i. Yirmi dokuzdan sonra gelen tamsayının adı: *Otuzun yarısı onbeştir.* [*Ing.* Thirty; *Fr.* Trente]; § ❸ Otuz sayısını gösteren rakam: *Otuz, üçün sağına bir sıfır konularak yazılır.* [*ing.* Thirty; *Fr.* Trete]; § ❹ *sp.* Teniste, bir takım veya oyuncu tarafından kazanılan ikinci sayı *(onbeş, otuz v.b.).*

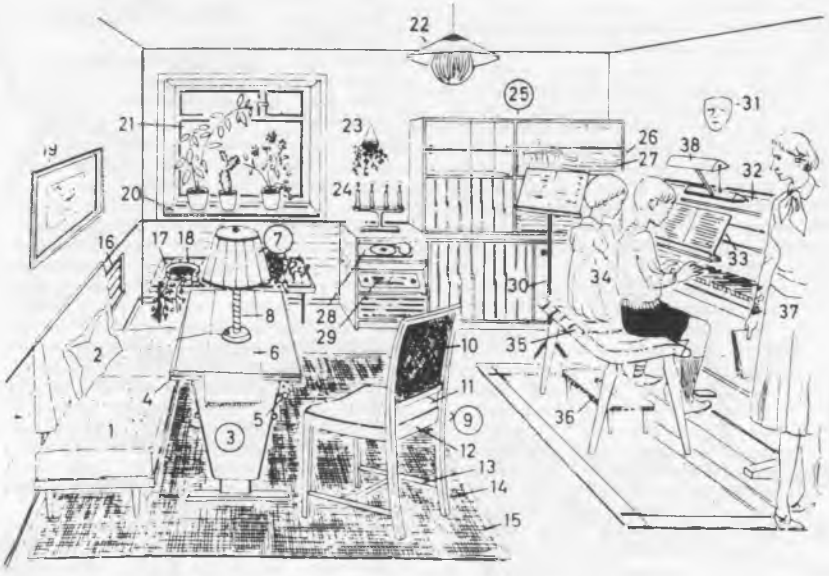

ŞEKIL: 429.— **OTURMA VE MÜZİK ODASI.** **1.** Divan. **2.** Divan yastığı. **(3)** Masa. **4.** Açılır kanat. **5.** Yükseklik ayar kolu. **6.** Masa örtüsü. **(7)** Masa lâmbası. **8.** Lâmba ayağı. **(9)** Iskemle. **10.** Hasır sırt. **11.** Font. **12.** Kasnak. **13.** Ayak bağlantısı. **14.** Ayak. **15.** Kilim. **16.** Kalorifer. **17.** Çiçek masası. **18.** Saksı. **19.** Sulu boya resim. **20.** Pencere eşiği. **21.** Çiçekli pencere. **22.** Süs askı. **23.** Duvar vazosu. **24.** Şamdan. **(25)** Büfe. **26.** Müzik rafı. **27.** Müzik kitabı. **28.** Pikap *(gramofon).* **29.** Radyo. **30.** Nota sehpası. **31.** Maske. **32.** Piyano. **33.** Nota. **34.** Öğrenciler. **35.** Piyano iskemlesi. **36.** Ayak iskemlesi. **37.** Piyano öğretmeni. **38.** Nota lâmbası.

[*İng.* Thirty; *Fr.* Trente]; ⊙ **üç ~ unda**, *dey.* ◘ **Üç**.

~ beş milimetrelik fillm, *sin.* Sinemacılıkta eni 35 mm. olan standart filim.

~ bir, *oyun.* Bir iskambil oyunu.

~ saniye hakemi, *sp.* ◘ **Hakem**.

otuzar, s. Otuz sayı sıfatının üleştirme şekli, otuzu bir arada: *Otuzar kişilik gruplar.*

otuz.başı, b. i. *teşk. tar.* Humbaracı ocağı subaylarına verilen ad.

otuzuncu, s. Otuz sayısının sıra sıfatı, sırada yirmi dokuzuncudan sonra gelen. [*İng.* Thirtieth; *Fr.* Trentième].

output, i. *psik.* Karar kuramında, belli bir sistemden çıkana verilen ad. *(Stevens bu kavramı psikofiziğe uyguladı ve organizmadan çıkanı bu terimle belirtti).* [*İng.* ve *Fr.* Output].

ova, i. < *oba. coğr.* Düz ve geniş arazi kesimi. [*İng.* Plain; *Fr.* Plaine]; ⊙ **abisal ~**, Okyanusların derin yerlerini kaplayan düz deniz dibi. [*İng.* Abyssal plain; *Fr.* Plaine abyssale]; ⊙ **birikinti ~ sı**, *jeol.* ◘ **Birikinti**; ⊙ **dağ eteği ~ sı**, *coğr.* ◘ **Dağ eteği düzlüğü**; ⊙ **dalgalı ~**, *coğr.* ◘ **Dalgalı**; ⊙ **göl ~**, *coğr.* ◘ **Gölova**; ⊙ **hasır ~ sı**, *eğt. eğt. esk.* ◘ **Hasır**; ⊙ **ırmak ~ sı**, *coğr.* ◘ **Irmak**; ⊙ **kıyı aşınma ~ sı**, *coğr.* ◘ **Kıyı**; ⊙ **kıyı ~ sı**, *coğr.* ◘ **Kıyı**; ⊙ **Merih ~ sı**, *astr.* Elin, «üçgen» denen orta kısmı. [*İng.* Plain of Mars; *Fr.* Plaine de Mars]; ⊙ **yüksek ~**, *coğr.* Az engebeli ve yaylaların tersine yanlarında dağ sıraları yükselen oldukça yüksek geniş arazi. [*İng.* High plain; *Fr.* Haute plaine].

~ akçaağacı, *bot.* ◘ **Akçaağaç**.

~ bağı, *trm.* Düzlüklerde bulunan ve çubuklarla birlikte asmaların da çok yer tuttuğu bağlar. [*İng.* Vineyard; *Fr.* Vigne].

~ dağ cihazı, *demir.* Fren üçlü valfı üzerine yerleştirilen ve yük trenlerinin vagonlarında kullanılan bir cihaz olup frenin çözülme süresini ayarlar. *(Cihaz «dağ» işaretine ayarlanmışsa, çözülme süresi, frenin tamamen boşalmasından önce yardımcı haznenin tekrar dolmasını sağlayacak şekilde uzamaktadır. Böylelikle, uzun iniş rampalarında, treni yoldan çıkarabilecek frensiz gidiş periyodlarından kaçınılmış olur. Cihaz, genellikle, çentikli iki eşapman /çıkış/ kutusundan meydana gelmiştir. Bu kutulardan biri veya her ikisi, duruş sırasında manevra edilebilen bir musluk aracıyle, fren silindirinini deşarj deliğine bağlanmışlardır).*

~ karaağacı, *bot.* ◘ **Karaağaç**.

oval, s. *Fr. ovale.* < *Lat. ovum.* § ❶ Yumurta biçiminde, yumurtamsı, söbe: *Oval bir masa.* [*Osm.* Beyzî; *İng.* Oval, oviform; *Fr.* Ovale]; § ❷ *mat.* (a) Kapalı, dışbübey ve uzunca bütün eğriler, özellikle elips gibi iki simetri ekseni olan simetrik bir eğri için kullanılır; (b) Bu tür eğrilerle sınırlanan düzlem yüzeyler için kullanılır: *Oval masa;* (c) Bu eğrilerden birinin kendi büyük ekseni etrafında dönmesinden meydana gelen cisimler için kullanılır. [*İng.* ve *Fr.* Oval]. ◘ **Elips**; § ❸ i. *mat.* Dört çember yayını birleştirerek elde edilen ve elipse benzeyen kapalı eğri; § ❹ i. *geom.* Yumurtamsı sekil; ⊙ **Vieussens ~ merkezi**, *anat.* Her iki beyin yarım küresini oluşturan ak madde yığını. [*Fr.* Centre ovale de Vieussens].

~ çukur, *anat.* Kalbin sağ kulakçığı tarafında kulakçıklararası bölme üzerindeki çöküklük. [*Lat. Fossa ovalis cordis; İng.* Oval fossa of heart; *Fr.* Fosse ovale *(du cœur)*].

~ çukurcuk, *anat.* Orta kulak labirentinin çeperindeki çöküklük. *(Vestibüle açılan ve oval pencere adını alan bir kemikle son bulur).* [*İng.* Oval dimple; *Fr.* Fossette ovale].

~ delik, *anat.* Temel kemiğin büyük kanadında bulunan ve içinden altçene siniri geçen delik. [*İng.* Oval foramen; *Fr.* Trou ovale].

~ silindir mermi, *balist.* Yivli silâhların, sivri uçlu silindir biçimindeki mermisi. *(Bu tip mermiler, üzerine tamamiyle oturacak şekilde bir külâh taşıyan ve külâhın geçme yerinde hafif bir şişkinlik bulunan bir silindir biçimindedir. Böylece mermi ekseni namlu boşluğunun /mücef/ eksenine uydurulmuş olduğu için vuruntulardan sakınmak mümkün olur).* [*İng.* Oval cylinder projectile].

~ top, *sp.* Rugbinin eşanlamlısı olarak kullanılan kelime. [*İng.* Rugby; *Fr.* Ballon ovale, expression familièrement utilisée comme synonyme de Rugby].

ovalama, oğalama, i. § ❶ Ovalamak eylemi. [*İng.* Rubbing and pressing with the hand]; § ❷ *dok.* Fitil tarağında inceltilen fitillerin vargellerde kopmaması için, iki deri hortum arasından geçirerek liflerini birbirine yapıştırma işlemi. [*İng.* Rubbing; *Fr.* Frottage].

~ hortumu, *dok.* Özellikle yün iplikçiliğinde kullanılan ve üst üste iki deri hortumdan meydana gelen düzen. *(Bu hortumlar arasından geçen ince yün fitilleri bir ovalama işlemi görür. Böylece fitili meydana getiren elyaf birbiri üzerine yapışır ve çekmeye karşı bir direnç kazanır. Bu da sonraki işlemlerde fitillerin kopmamasını sağlar).*

ovalamak, oğalamak (-i), f. § ❶ Ezmek veya ufak parçalara ayırmak: *Parmaklar arasında ovalamak.* [*İng.* To break up small; to crumble by hand; *Fr.* Frotter]. ☆ *Eşanl.* **ufalamak**; § ❷ Ellerini bir şeye veya birbirine sürtmek: *Gözlerini ovaladı.* [*İng.* To rub and press with the hand; *Fr.* Frotter, frictionner].

ovalanma, i. Ezilme veya ufak parçalara ayrılma, ufalanma.

ovalanmak, oğalanmak, nsz. f. § ❶ Ovalamak işine konu olmak; § ❷ ösz. f. Kendi kendini ovmak.

ovalatmak, oğalatmak (-i), f. Ovalamak işini başkasına yaptırmak.

ovalbümin, i. *Fr. ovalbumine. biyokim.* Tavuk yumurtası akından çıkarılan albümin. [*İng.* Ovalbumin]. ◘ **Protein**.

ovalı, s. Ovada yaşayan, ova halkından olan.

ovalık, s. Ovası olan, ovalarla kaplı.

ovalosit,-ti, i. *Fr. ovalocyte. kanb.* Oval şekilli alyuvar. [*İng.* Ovalocyte].

Ovambo'lar, Ambo'lar, ç. öz. i. *etn.* Güney Afrika'da halk; Angola'da, Cunene ırmağının güneydoğusunda yaşarlar. [*İng.* ve *Fr.* Ovambos, Ambos].

ovariyalji, i. *Fr. ovarialgie. tıp.* Yumurtalık ağrısı. [*İng.* Ovarialgia].

ovariol, i. *Fr. ovariole. biy.* Bazı canlılarda yumurtalığı meydana getiren eleman: Böcekte yumurtalık bir ovariol demetinden oluşur. *(Canlılarda takımlara göre ovariol ya sadece ovositlerden, ya da ardışık olarak vitellüs hücreleriyle ovositlerden oluşur).* [*İng.* Ovariole].

ovariyektomi, i. *Fr. ovariectomie. cerr.* Yumurtalığın ameliyatla çıkarılması. [*İng.* Ovariectomy].

ovariyojen, s. *Fr. ovariogène. tıp.* Yumurtalıktan başlangıç alan, yumurtalıkta meydana gelen. [*İng.* Ovariogenic].

ovariyopati, i. *Fr. ovariopathie. tıp.* Yumurtalık hastalığı. [*İng.* Ovariopathy].

ovariyosel, i. *Fr. ovariocèle, tıp.* Yumurtalık fıtığı. [*İng.* Ovariocele].

ovariyosentez, i. *Fr. ovariocentèse. cerr.* Yumurtalığın cerrahî delinmesi. [*İng.* Ovariocentesis].

ovariyostomi, i. *Fr. ovariostomie. cerr.* Yumurtalığın drenajla ameliyatı. [*İng.* Ovariostomy].

ovariyotomi, i. *Fr. ovariotomie. cerr.* Araştırma amacıyle yumurtalığın özekdokusunu kesme ameliyatı. *(Genel olarak kistektominin /yumurtalıktan kist çıkarma/ ilk evresini oluşturur).* [*İng.* Ovariotomy].

ovariyotomist, i. *Fr. ovariotomiste. cerr. tıp.* Yumurtalık çıkarma uzmanı, ovaryotomi yapan operatör. [*İng.* Ovariotomist].

ovariyum, i. *Lat. ovarium. anat., bot.* ve *zool.* ◘ **Yumurtalık**.

ovat, s. *Lat. ovatus. bot.* ◘ **Yumurtamsı**.

ovdurmak (-i, -e), f. Ovmak işini yaptırmak. [*İng.* To let be rubbed or manipulated to have massaged; *Fr.* Faire frotter, masser].

ovenit,-ti, i. *Fr. ovénite. min* ◘ **Türingit**.

over, i. *Fr. ovaire, anat., bot.* ve *zool.* ◘ **Yumurtalık**.

ovi- (ovo-), *Lat.* Dişi koyun anlamında *ovis* veya yumurta anlamında *ovum*'dan gelen ve birçok kelimenin bileşimine giren önek. [*İng.* ve *Fr.* Ovi-, ovo-].

ovidukt, i. *Fr. oviducte* < *Lat. ovum,* yumurta + *ducere,* sevketmek. *anat.* ve *zool.* ◘ **Yumurta kanalı**.

oviheyit,-ti, i. *Fr. owyhéite. (Owyhee nehrinden) min.* Doğal kurşun ve gümüs antimonyosülfür. [*İng.* Owyheeite].

ovijen, s. *Fr. ovigène,* yumurta yapan.

~ tabaka, *dokb.* Yumurtalığın, en eski folikülleriyle genç foliküllerinden oluşan ve gelişmesiyle yumurtaların olusumunu sağlayan yüzey tabakası. [*İng.* Oogenic bed; *Fr.* Couche ovigène].

Ovimbundu'lar, ç. öz. i. *etn.* Güney Afrika'da halk. Angola'da yasayan Ovimbundu'ların sanatı, Batsioko'ların sanatından etkilenmiştir; zarif heykelcikler, üzerinde küçük figürler olan asalar. [*İng.* ve *Fr.* Ovimbundus].

ovipar, s. *Fr. ovipare* < *Lat. ovum,* yumurta + *parere,* meydana getirmek. *zool.* ◘ **Yumurtlayıcı**.

ovipozitör,-rü, i. *Fr. ovipositeur* < *Lat. ovum,* yumurta + *ponere,* yerleştirmek, *zool.* ◘ **Yumurtlama borusu**.

ovisel, i. *Fr. ovicelle. zool.* Yosun hayvanlarında embriyonun, serbest kurtçuk haline dönüşünceye kadar içinde bulunduğu kuluçka odası. [*İng.* Ovicell].

oviskapt, i. *Fr. oviscapte. zool.* Bazı böceklerin, özellikle çekirge ve ichneumona'ların dişilerinde, karın kısmının arka ucunda bulunan sivri organ; hayvan bununla yumurtalarını kolayca gelişebilecekleri yere koyar. [*İng.* Oviscapt].

ovizm, i. *Fr. ovisme. biy.* Bugün terkedilmis olan biyolojik kuram. *(Buna göre yumurta, bireyin gelişmesi sırasında üstün bir rol oynar, çünkü ilerde doğacak döllerin bütün bireyleri, birbirinin içinde olmak üzere yumurtada mevcuttur. Bu kuram, üremede üstünlüğü spermatozoit'e tanıyan spermacı kuramla karşıttı).* [*İng.* Ovism].

ovlamak, f. Fırlayıp saldırmak: *Kedi kuşa ovladı.* [*Fr.* Se précipiter sur, se jeter sur].

ovma, oğma, i. Ovmak işi. [*İng.* Rubbing; *Fr.* Action de frotter].

ovmak (-i), f. *esk. T. uvmak.* § ❶ Bir şeyin üzerinde basa basa el gezdirmek: *Sızlayan yerlerini ovdu.* [*İng.* To rub; *Fr.* Frictionner]; § ❷ Kuvvetlice bir sey sürterek temizlemek: *Tencereyi ovmak, tahtaları ovmak.* [*İng.* To rub up; *Fr.* Frotter].

ovning dek, s. i. *ing. awning deck. den.* Ana güvertesi üzerinde daha hafif bir ikinci güverte bulunan gemi. [*Fr.* Awning deck].

ovo-, ◘ **Ovi**.

ovoga, i. Gabon'da yetişen *Paga oleosa (Rhizophoraceae familyası)* adlı ağactan elde edilen kereste. *(Pembe renkte, hareli ve yumuşak bir kerestedir. Levha, sandık, silme yapımında, marangozluk, kaplamacılık ve dülgercilikte kullanılır. Kamerun'de angale veya ongale, Gabon'da ovaga veya afo, Nijerya'da inoi veya enoi adyle bilinir).* [*İng.* ve *Fr.* Ovoga].

ovogami, i. *Fr. oogamie. bot.* Bazı bitkilerde *(suyosunları, basit mantarlar)* görülen üreme tarzı. *(Bu bitkilerde diğer hücrelerden apaçık farklı olan yumurta hücresi, dışarıya salınmadan önce döllenir).* [*İng.* Oogamy].

ovoglobülin, i. *Fr. ovoglobuline, biyokim.* Tavuk yumurtasının akından çıkarılan globülin. [*İng.* Ovoglobulin].

ovogon, i. *Fr. oogone* < *Yun. oon,* yumurta + *gone,* döl. *bot.* Birtakım bitkilerde, içinde disi elemanların, yani oosferlerin, özellikle bunlar karmasık yapılı bir cihaz haline gelmediği zaman oluştuğu hücre. *(Su yosunları arasında chareceae, fükusler, v.b. mantarlar arasında peronosporaceae, saprolegniales v.b. ovogonludur).* [*İng.* Oogonium]; ⊙ **~ lu mantarlar**, *bot.* ◘ **Ovogonlumantarlar**.

~ **dağarcığı**, *bot.* Çiçeksiz bitkilerin çoğunda *(füküsler)* üreme organlarını barındıran boşluk. [*Osm.* Mahfaza-i büzür; *ing.* ve *Fr.* Conceptacle].

ovogoni, i. *Fr. ovogonie. biy.* Ilk gonosit'in çoğalması sonucunda meydana gelen dişi döl hücresi. *(Bu hücre büyüme evresini ve kromatik indirgenmeyi tamamlamadığı için döllenmeye elverişli değildir).* [*ing.* Ovogonium, oogonium].

ovogonlu.mantarlar, ç. b. i. *Phycomycetes* altgrupundan, ovogamiyle eşeyli olarak üreyen ve miselyumlarında hücre bulunmayan mantarlar alttakımı. *(Chytridiales, monoblepharidales, saprolegniales takımlarını içine alır.)* [*Lat.* ve *ing. Oomycetes; Fr.* Oomycètes].

ovojenez, i. *Fr. ovogénèse. embriy.* Dişi gametin, yani yumurtanın oluşumuyla sonuçlanan gelişme. [*Ing.* Oogenesis].

ovolit,-ti, i. *Fr. oolithe* veya *oolite. jeol.* ◘ **Oolit**.

ovoliz, i. *Fr. oolyse. biy.* Döllenmemiş yumurtaların yozlaşarak bozulması.

ovolojl, i. *Fr. ovologie.* Yumurtaların oluşumunu, yapısını v.b. inceleyen bilim. [*Ing.* Oology].

ovomükoid, i. *Fr. ovomucoïde. biyokim.* Tavuk yumurtası akından çıkarılan mükoproteit. [*ing.* Ovomucoid].

ovoplazma, i. *Fr. ooplasme. sit.* Böcek yumurtasının iç sitoplazması; gözlerinde vitellüs bulunan bir ağ şeklindedir. [*ing.* Ooplasm].

☆ *Karş.* **periplazma**.

ovosantr, i. *Fr. ovocentre. sit.* Döllenmiş yumurta santrozomu; spermatozoidin santrozomu olan spermasant'in karşıtıdır.

ovosit,-ti, i. *Fr. ovocyte. biy.* «*Tam büyüme*» evresi sonucunda kesin büyüklüğünü kazanmış, fakat iki kutup yuvarını henüz dışarı atmamış dişi gamet. *Ovosit* iki türlüdür. *Birinci dereceden ovosit (ovosit I)* uzun bir dinlenme evresine girer, ancak ostrojen bir devrenin başlamasıyle veya bazı türlerde olduğu gibi döllenme dolayısıyle dinlenme evresinden çıkar: *ikinci dereceden ovosit (ovosit II)* ilk kutup yuvarının dışarıya atılması sonucunda oluşur ve çok geçmeden ya ikinci kutup yuvarını da oluşturup dışarı atar ya da ölür. [*Ing.* Oocyte].

☆ *Eşanl.* **yumurta gözesi**.

ovoskop,-pu, i. *Fr. ovoscope.* Kuluçkaya konacak yumurtaları muayeneye yarayan cihaz. [*Ing.* Ooscope].

ovoteka, i. *Fr. oothèque. zool. Dictyoptera* ve düzkanatlılar takımından böceklerin yumurtalarını örten kılıf. *Ovoteka*, içi yumurta dolu bölmelere ayrılan sert bir kılıftır; hamamböcekleri bunu karınlarının ucunda bir süre yapışık olarak taşır. Peygamber develerinde bütün yumurtalar helmeli bir maddenin içinde sarılı bulunur; bu madde katılaşınca, kâğıt sertliğinde bir kılıf halini alır; hayvan bu kılıfı bir telle bitkilere tutturur. [*Ing.* Ootheca].

ovoterapi, i. *tıp.* Yumurtalık ekstrelerinin tedavi maksadıyle kullanılışı. [*Ing.* Ovotherapy].

ovotestis,, i. *Fr. biy.* Dokusal yapı bakımından hem erbezine, hem de yumurtalığa benzeyen cinsiyet bezi. *(Ovotestis normal olarak bazı erdişi hayvanlarda görülür. Diğer hayvanlarla insanlarda olursa hastalık sayılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Ovotestis].

ovotid, i. *Fr. ovotide* veya *ootide. biy.* Kutup yuvarlarını dışarıya atma işlemini tamamlamış bulunan olgun haploid dişi gamet. *(Denizkestanesinde yumurta, ancak ovotit evresinde döllenebilir).* [*Ing.* Ootid].

ovotomi, i. *Fer. ootomie. biy.* Gelişmeyi deneysel olarak inceleme amacıyle, döllenmiş yumurtayı sunî olarak parçalara ayırma, bölme.

ovovitellin, i. *Fr. ovovitelline. biyokim.* Yumurta arasında lesitin ile birlikte senaps şeklinde bulunan fosfoproteid. *(Ovositellin demirli bir bileşiktir ve suda erime bakımından globüline yaklaşır).* [*Ing.* Ovovitellin].

ovovivipar, s. ve i. *Fr. ovovivipare.* Babaköş, engerek v.b. gibi, yumurtaları ana karnında, üreme yollarında açılan ve böylece yumurta yerine yavru doğuran hayvanlar için kullanılır. [*ing.* Ovoviviparous].

ovoviviparlık,-ğı, i. *Fr. ovoviviparité.* Yumurtaları ana karnında açılan, dolayısıyle yumurta yerine yavru doğuran hayvanların şekli. [*Ing.* Ovoviviparity].

ovozom, i. *Fr. oosome. sit.* Böcek yumurtalarında, özellikle ribonükleik asidçe zengin koyu sitoplazma bölgesi. [*Ing.* Oosome].

ovulmak, özs. f. Ovmak işine konu olmak. [*ing.* To be rubbed, massaged or scoured; *Fr.* être frotté, massé].

ovuşturma, oğuşturma, i. Ovuşturmak eylemi. [*Ing.* Rubbing the hands].

ovuşturmak,(-i), f. § ❶ Iki şeyi birbirine sürterek ovmak: *Ellerini ovuşturmak.* [*Ing.* To rub the hands against each other, to rub the body with the two hands; *Fr.* Frotter légèrement, se frotter].

ovül[1]**,-lü**, i. *Fr. ovule. ecz.* Dölyoluna konarak kullanılan, yumurta biçiminde, 15 gr. ağırlığında ve genellikle jelatinli gliserinden bir sıvı içine karıştırılmış katı ilâç. [*ing.* Ovule]. ◘ *ŞEKİL: 89.* — **BiTKi**.

ovül[2]**,-lü**, i. *bot.* Döllenmeden sonra olgunlaşıp tohumlar verecek olan yapı. Ovüller plasentaya **funikulus** denilen bir sap ile bağlıdır. Bir ovül, embriyo kesesini taşıyan bir nusellus ve bu dokuyu saran bir veya iki **integument**'ten yapılmıştır. Ovüllerin sekli, *ortotrop (atrop)* ovül, *kampilotrop* ovül, *anatrop* ovül, *antitrop (yar anatrop)* olmak üzere dört tip altında toplanır. [*ing.*ve *Fr.* Ovule] ☆ *Eşanl.* **tohum taslağı** ◉ **anatrop** ~, *bot.* Bütün ovül funikulusa göre 180 derece aşağı dönmüştür. Bu şekilde funikulus, ovül boyunca ovül ile beraber gelişmiş, mikropil hilum'un tam yanına gelmiştir. *(Bu tip, çiçekli bitkiler arasında oldukça yaygın bir tipdir);* ◉ **anfitrop** ~, *bot.* Kampilotrop ve anatrop ovüller arasında ara bir sekil gösterir; rafe ovülden daha kısadır, hilum, kalara ve mikropil ile hemen hemen esit mesafededir. ☆ *Eşanl.* **yarı anatrop ovül;** ◉ **kampilotrop** ~, *bot.* Ovülün kıvrılmasıyle, mikropil'in himuk'a yaklaşmış olduğu ovül; ◉ **ortotrop** ~, *bot.* Mikropil ve hilum karsılıklı kutuplardadır. Bu şekilde sırasıyle funikulus, hilum, kalara ve mikropil aynı dik eksen üzerindedir. ☆ *Eşanl.* **atrop ovül**.

ovülasyon, i. *ovulation. tıp.* Büluğa ermiş kadında yaş dönümü devresine kadar geçen sürede yumurtanın olgunlaştıktan sonra, yumurtalıktan atılması. [*Ing.* Ovulation].

owen'cilik,-ği, i. *(Robert Owen'in adından).* Robert Owen'in emeğin ve emek türlerinin ortaklığı üstüne kurulmuş sistemi. [*Ing.* Owenism; *Fr.* Owénisme].

oy[*], i. *(Kazan türkçesinden).* § ❶ Tutulacak yol üzerine ileri sürülen görüş, düşünce. [*Osm.* Rey; *Ing.* Opinion, vlew; *Fr.* Opinion]; § ❷ Bu görüşü belirten kâğıt. [*Osm.* Rey; *Ing.* ve *Fr.* Vote] § ❶ Bir kurul veya derneğin üyeleri tarafından bir tercih veya görüşün ifadesi, seçim konusunda tercihini belirtme; § ❶ *huk.* Belli kişiler, kuruluşlar veya düşünceler arasında yapılan tercihin ifadesi; ◉ ~ **a koymak**, *huk.* Oya sunmak, oylamak, *(bir işin)* sonucunu saptamak üzere oy verilmesini istemek. [*Ing.* To put *(a question)* to the vote; *Fr.* Mettre *une question)* aux voix]; ◉ ~ **a konulmak**, *huk.* Reye vaz edilmek; ◉ **açık** ~, Sözle ve oy sahibinin hangi yönde oy kullandığını gösterecek sekilde uygulanan oy. [*Ing.* Open vote; *Fr.* Scrutin public, scrutin découvert]; ◉ **beyaz** ~, Onaylayıcı oy, olumlu oy. [*Ing.* Vote in favour]; ◉ **gizli** ~, *huk.* Oy sahibinin kimliğini belli etmeden kullanılan oy. *(Bu suretle çeşitli baskılar önlenilmek istenmiştir. Genel seçimlerde, bazı durum ve şartlarla parlamento veya öteki kurullarda bu usuldeki oya başvurulur).* [*Ing.* Secret vote; *Fr.* Scrutin secret, scrutin couvert]; ◉ **güven** ~ **u**, *huk.* ◘ **Güven**; ◉ **halk** ~ **u**, *huk.* ◘ **Halkoyu**; ◉ **işarî** ~, *huk.* Oy sahibinin işaretle *(el kaldırarak)* tercihini gösteren oy; ◉ **kırmızı** ~, Karşı durum alındığını gösteren oy, olumsuz oy, [*ing.* Against vote; *Fr.* Scrutin contre]; ◉ **yeşil** ~, Çekimser davranıldığını gösteren oy. [*ing.* Neutral vote; *Fr.* Scrutin neutre]. ~ **birliği**, *huk.* Oylamaya katılanlardan hepsinin aynı yönde birleşmeleri. [*Ing.* Unanimity of votes; *Fr.* Unanimité des voix].

~ **çokluğu**, *huk.* Oylamaya katılanların yarısından fazlasının aynı yönde oy kullanmaları. [*Ing.* Majority of votes].

~ **genişlemesi**, *huk.* Yurttaşın yalnız oy verme anında değil, her zaman, idare edenleri denetleyebilmesi, düsüncelerini demokratik yollarla ifade ederek siyasî iktidarı etkileyebilmesi.

~ **hakkı**, *huk.* Kişilere tanınan oy verme etkisi. [*Ing.* Right of vote; *Fr.* Droit de vote].

~ **müşavirliği**, *huk.* ◘ **Kanunî müşavir**.

~ **sandığı**, Seçimlerde oy kâğıtlarının içine atıldığı mühürlü sandık. [*Ing.* Ballot box; *Fr.* Urne].

~ **vermek (— unu kullanmak)**, Bir sorun üzerindeki isteğini bildirmek. [*Ing.* To vote; Fr Voter].

oya, i. < *oymak. işl.* § ❶ Mendil, yazma, başörtüsü gibi kadın esyasının kenarına iğne, firkete, tığ veya mekikle örülen veya örüldükten sonra dikilen bir çeşit daracık dantela. [*Ing.* Point-lace, pinking; embroidery on the edge of a garment; *Fr.* Sorte de dentelle à l'aiguille]; § ❷ Kadın adı.

~ **çiçeği**, *bot.* ◘ **Ayçiçeği**.

~ **gibi**, *dey.* Ince ve güzel, zarif. [*Ing.* Very fine and pretty; *Fr.* Mignon,-onne].

oyacı, i. Oya yapan veya satan kimse. [*Ing.* Worker or seller of pinking or embroidery; *Fr.* Personne qui fait ou vend la dentelle dite «oya»].

oya.çiçeği, b. i. *bot.* Iki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının. Kınaağacıgiller *(Lythraceae)* familyasından, anayurdu Çin ve Doğu Hindistan olan Istanbul'da yaz ortalarında koyu pembe renkli çiçek açan, küçük bir park ağacı. [*Lat. Lagerstroemia indica; Ing.* Crape myrtle, crepe myrtle; *Fr.* Lagerstroemia].

oyalama, i. Oyalamak eylemi. [*Ing.* Detaining; *Fr.* Manœuvre dilatoire, promesse vague et lointaine].

oyalamak[1]**(-i)**, f. § ❶ Bir kimseyi bir hal veya davranıştan alıkoyarak dikkat ve ilgisini bir süre için başka bir şey üzerine çekmek: *Çocuğu oyalamak. Bu kitap beni epey oyaladı, Yolda beni oyalamasalardı, size yetişirdim.* [*Ing.* To distract somebody's attention; *Fr.* Détourner l'attention]; § ❷ Vakit kazanmak için aldatmak: *Alacaklıyı iki aydır oyalıyor;* [*Ing.* To put one off so as to waste time; *Fr.* Tromper pour gagner du temps]; § ❸ Eğlendirmek, hoşça vakit geçirmek: *Kendilerini eğlendirelim, beş on dakika oyalayayım, yetiyor onlara.* [*Ing.* To amuse; *Fr.* Amuser].

oyalamak[2]**(-i)**, f. Oya ile süslemek, oya geçirmek. [*Ing.* To pink, to embroider; *Fr.* Orner avec des dentelles dites «oya»].

oyalandırmak(-i), f. Oyalanmasına yol açmak, oyalanmasını sağlamak.

oyalanmak, nsz. f. § ❶ Oyalamak işine konu olmak veya kendi kendini oyalamak, eyleşmek; [*Ing.* To distract oneself; *Fr.* Gaspiller son temps; s'occuper, donner son temps à]; § ❷ Boşu boşuna vakit harcamak. [*Ing.* To loiter, to waste time, to tarry; *Fr.* S'amuser, se divertir].

oyalı, s. Kenarına oya örülmüs veya geçirilmiş, oya ile süslenmis. [*Ing.* Pinked, ornamented on the edge; *Fr.* Orné de dentelles dites «oya»].

Oyampi'ler, ç. öz. i. *etn.* Guyana'da Yukarı Oyapock kıyısında yaşayan kızılderili kabilesi. Tupi - guarani ailesinden olan Oyampi'ler yüz kişi kadar kalmışlardır. [*Ing.* ve *Fr.* Oyampis].

oyan, i. Atın başına geçirilen dizgin ve süsler. [*Ing.* Bride with its bit, reins and ac-

cessories; *Fr.* Bride et ornement qu'on place à la tête du cheval].

Oyana'lar, ç. öz. i. *etn.* Guyanalar'da ve Brezilya'da kızılderili halk; Karip ailesinden olan Oyanalar Jary ve Paru'nun *(Brezilya)* yukarı çığırlarının, Yukarı Itany'in *(Fransız Guyanası)* ve Paloumau ile Tapanakoni'nin *(Surinam)* kıyılarında yaşarlardı. Sayıları çok azalmış ve Fransız Guyanası'nda yüz kişi kadar kalmıştır. [*Ing.* ve *Fr.* Oyanas].

oydaş*, s. Aynı düşünce ve kanıda olanlardan her biri. [*Osm.* Hemfikir; *ing.* Of the same opinion, like-minded; *Fr.* De la même opinion].

oygu*, i. < *oymak*, Oymak isi.

~ **bıçkısı**, *ağ. iş.* Dar uzun lamalı, gerdirmeli bıçkı. Küçük eğmeçleri kesmede kullanılır. [*Osm.* Zemin bıçkısı; *Fr.* Scie à chantourner].

~ **kalemi**, *ağ. iş.* Ağaç oymada kullanılan, önyüzü içbükey, saplı el aracı. [*Osm.* Kavisli ıskarpela].

oylama*, i. Oylamak eylemi. [*ing.* Voting; *Fr.* Action de Voter].

oylamak*,(-i), f. § ❶ Oy vermek. [*ing.* To vote; *Fr.* Voter]; § ❷ Oya sunmak. [*Ing.* To put to vote; *Fr.* Mettre au vote].

oylaşık, s. *fels.* Oylaşın niteliğinde olan, oylaşımla ilgili. [*Osm.* Tezekkürî; *Ing.* Deliberative; Délibératif, -ive].

oylaşım*, i. § ❶ Oylaşmak eylemi. [*Osm.* Müzakere; *Ing.* Discussion, consultation, conference, negotiation; *Fr.* Conférence; débats, pourparlers; négotiation]; § ❷ *fels.* ve *psik.* Karar vermeden önce aklın bir şeyi incelemesi. [*Osm.* Tezekkür, müzakere; *Ing.* Deliberation; *Fr.* Délibération).

oylaşmak* (-i, -le), f. *fels.* Bir konu veya sorun üzerine karşılıklı oy ileri sürerek tartışmak. [*Osm.* Müzakere etmek; *Ing.* To deliberate, to talk over, to discuss; *Fr.* Délibérer].

oyluk, uyluk, i. < *oyulmak* > *oyul-u-k* veya *uyul-u-k*. Bacağın kalçadan dize kadar uzanan kısmı: *İçlerinden en soğukkanlısı işi anlattı. Acem çürük dişlerini göstererek gülüyor, kahkahayı atıyor, ellerini oyluklarına vuruyordu.* [*Ing.* Thigh; *Fr.* Cuisse]. ◘ *ŞEKİL: 262* — **İNSAN VÜCUDU I.**

~ **kemiği**, *anat.* Kalça ile diz arasındaki kemiğin adı. [*Ing.* Thigh bone, femur; *Fr.* Fémur].

oylum, s. < *oyulmak* > *oyul-u-m*. § ❶ İçi oyulmuş, çukur haline getirilmiş (şey); [*Ing.* Hollowed out, holed, carved; *Fr.* Gravé; creusé]; § ❷ i. Çukur, oyuk [*Ing.* Excavation, pit, pockmark; *Fr.* Fosse; excavation; trou; creux]. § ❸ Çiçekbozuğu; § ❹ Bir cismin uzayda kapladığı boşluk, hacim.

oylum oylum, z. ve s. Katmer biçiminde, oymalı. [*Ing.* In bunches].

oylumlama, i. Resim ve heykel sanatlarında öğelere oylum duygusu verme işi, biçimi verme. [*Ing.* Modelling; *Fr.* Modelage].

☆ *Eşanl.* **modelaj**.

oylumlamak (-i), f. § ❶ Oylumlar yapmak, oymalı hale getirmek; § ❷ *san.* (a) Bir taslağa veya bir ayrıntılı çizime bakarak tahtadan, mukavvadan, alçıdan, balmumundan veya topraktan bir model yapmak. [*Ing.* To model; *Fr.* Modeler]; (b) Küçülterek yapmak: *Bir anıtı oylumlamak* [*Ing.* To model; *Fr.* Modeler, représenter en petit]; (c) Toprak ve balmumundan modeller yapmak: *İyi yontmayan, fakat iyi oylumlayan bir heykeltraş.* [*Ing.* To mould; *Fr.* Modeler]; (d) (geniş anl.) Belli bir biçime sokmak üzere yumuşak bir maddeyi yoğurmak: *Balmumunu oylumlamak;* (e) *(Resimde)* Işık oyunlarıyle tabiatın kabartma etkilerini vermek: *Oylumlamakta usta bir ressam.* [*Ing.* To model; *Fr.* Modeler].

oyma, i. < *oymak*. § ❶ Oymak işi. [*Ing.* Carving, sculpture, engraving; *Fr.* Gravure, sculptage; § ❷ Oyularak yapılan süsleme: *Koltuğun, oymaları. Oyma yazı.* [*Ing.* Decoration by hollowing out; cut-out; *Fr.* Découpure]; § ❸ *grav.* Bakır veya baska madenden bir levha üzerine kazı kalemiyle yapılan gravür [*Ing.* Engraving; *Fr.* Gravure]; ❹ *san.* Bir nesnenin yüzeyini özel araçlarla oyarak veya delerek daha önceden tasarlanan biçimleri yapma; § ❺ *jeom.* Bir engebenin tırpanla kazınmışçasına temelden tahribi; § ❻ *kuymc.* Hileyle altın çalıp yerine bakır doldurmak amacıyle, ayar damgaları kalacak şekilde bir mücevheri delme işlemi; § ❼ *nüm.* Zemini derin kazılmış para modeli yapma yöntemi. *(Gerçek zemin karşı parça veya sikke kalıbı üzerinde düzeltmeyle elde edilir);* § ❽ s. Oyularak yapılmış, işi çukurlaştırılmış olan: *Oyma yazı.* [*Ing.* Carved; engraved; *Fr.* Découpé,-ée] § ❾ *kuymc.* Oyma tekniğiyle hazırlanan madalya, mücevher veya mine işler için kullanılır; ◉ **ağaç ~**, *res.* ◘ **Ağaç**; ◉ **ahşap ~**, *grav.* Ahşap levha üzerine yapılan gravür; bu şekilde elde edilen estamp; ◉ **asid ~**, *kim.* ◘ **Asid**; ◉ **bakır ~**, *matb.* ◘ **Bakır**; ◉ **baş ~ sı**, *den.* ◘ **Baş**; ◉ **fresk ~** *mim.* ◘ **Fresk**; ◉ **kafes ~**, *san.* ◘ **Kafes**; ◉ **kalem ~**, ◘ **Kalem**; ◉ **kar ~ sı**, *jeom.* ◘ **Kar**; ◉ **kavisli ~**, *mim.* Çeşitli yönlerde oyulmuş kavisli süsler; ◉ **yarım ~**, *san.* Alçak kabartmalar üzerindeki yarı saydam mine çeşidi [*Ing.* ve *Fr.* Demi relief] ◉ **yuvarlatarak ~**, *mar.* Ağaç malzemeyi eğik çizgiler boyunca kesip oyarak işleme.

~ **baskı**, *matb.* Çinko, bakır, tahta gibi plaklara kazıma ile yapılan resimleri kâğıda basma tekniklerine verilen ad. [*Osm.* Hâk; *Ing.* Relief print, surface printing].

~ **biçimleri**, *coğr.* Çeşitli dış güçlerin aşındırdığı, oyduğu türlü türlü biçimler verdiği yeryüzü biçimleri. [*Osm.* Menkur eskâli; *Ing.* Sculpture of land; *Fr.* Modelé d'érosion].

~ **çeligi**, *met.* ◘ **Çelik**.

~ **kalemi**, ◘ **Kalem**.

~ **kayık**, *den.* Kalın bir kütüğün içini oyarak yapılan ilkel tekne. [*Ing.* ve *Fr.* Pirogue].

~ **keseri**, ◘ **Keser**.

~ **makinesi**, *dok.* Kumaş yüzüne kabartma desen vermek için havları kırpan makine.

~ **nota**, *matb.* Metal üzerine elle, çelik kalemle yapılan müzik notaları oyması. *(Bu notalar kalay ve kurşun birleşimi ile yapılan bir dökme plâka üzerine oyulur. Önce beş dişli âleti ite nota çizgileri çekilir, sonra müsveddede bulunan her şey hafifce resmedilir).* [*Ing.* Music engraving; *Fr.* Gravure de musique].

~ **pedalı**, *matb.* Özellikle büyük cilt atelyelerinde ve matbaalarında kabartma ve oyma işlerinde kullanılan büyük, kuvvetli yapıda pedal makinesi. [*Ing.* Punching platen; *Fr.* Presse à platine à découper].

~ **taş**, *san.* Kamelerin *(işlemeli süs taşı, işlemeli akik, renkli kabartma)* aksine, çukur olarak kazılmış sert taş.

~ **ve kesme pedalleri**, *matb.* Kesme ve oyma kabartma işleri için *(kutuculuk ve kartonaj fabrikalarında)* kullanılan çok kuvvetli ve büyük pedal makineleri, dekupaj makineleri. [*Ing.* Punching press; *Fr.* Platine de découpage].

oymacı, i. Oyma işleri yapan kimse. [*Ing.* Maker or seller of carvings, engraver; *Fr.* Graveur, sculpteur sur bois]. ◉ **bezeme ~ sı**, ◘ **Bezeme**.

~ **kalemi**, *oym.* ◘ **Kalem**.

oymacılık,-ğı, i. Oyma yapma sanatı, oyma işleri yapma, oyma işçiliği. ◉ **ağaç oymacılığı**, ◘ **Ağaç**.

oymak[1]**(-i)**, f. *esk. T.* § ❶ Keskin veya sivri uçlu bir cisimle keserek, yontarak veya kazıyarak çukur veya delik açmak: *Tahtayı oymak. Kayayı oymak.* [*Ing.* To dig; *Fr. Creuser]; §* ❷ Kazıyarak çukurlaştırmak veya yontarak şekil vermek. [*Ing.* To carve; *Fr.* Graver]; § ❸ Etrafını keserek veya yontarak türlü şekiller vermek. [*Ing.* To carve; *Fr.* Découper]; § ❹ Delik açmak veya genişletmek amacıyle, elbise, kumaş v.b. şeyleri parça çıkarmak üzere kesmek: *Gömleğin yakasını oymak. Köseleyi oymak;* § ❺ *süsl. san.* Bakır, mermer v.b. şeyler üzerine süs ve resim işlemek.

oymak[2], i. § ❶ Boy veya uruk denilen topluluğun ayrıldığı bölümlere verilen ad. [*Osm.* Kabile; *ing.* Tribe, phratry; *Fr.* Tribu, phratrie]; § ❷ *bot.* Familyadan sonra gelen bölüm. [*Ing.* Tribe; *Fr.* Tribu]; § ❸ En az 16, en çok 32 izciden meydana gelen izci kuruluşu, *(Oymaklar, obaların birleşmesinden meydana gelir).* [*Ing.* Troop of boy scouts].

~ **beyi** *(başı)*, Oymak kursunu bitirmiş, 21 yaşından küçük olmayan oymak yöneticisi. [*Ing.* Scoutmaster, leader of boy scouts].

oymalı, s. § ❶ Oymaları olan, oyma ile süslenmiş olan: *Çok eski bir konağın oymalı tavanında. Oymalı mahun kornişlerden inen halı perdeler.* [*Ing.* Carved, engraved; *Fr.* Gravé; découpé]; § ❷ Oyma biçiminde olan.

~ **yaprak**, *bot.* ◘ **Yaprak**.

~ **yayındırıcı**, *sin.* Çeşitli cisimlerin gölgesini taklit etmek üzere üstünde çeşit çeşit oymalar bulunan yayındırıcı. *(Böyle bir yayındırıcı ışık kaynağının önüne getirilince istenilen yere ağaç, yaprak, kafes.. gibi cismin gölgesi düşürülmüş olur).* [*Ing.* Cookie; *Fr.* Écran diffuseur en contre-plaqué decoupé].

oynak, s. § ❶ Çok kımıldar, yerinde duramaz. [*Osm.* Müteharrik; *ing.* ve *Fr.* Mobile]. ☆ *Eşanl. hareketli;* § ❷ Kararsız, sebatsız, sürekli bir şekilde değişen [*ing.* Inconsistent; *Fr.* Inconstant, -ante]. ☆ *Eşanl.* **değişken**; § ❸ *(kadın veya kız hk.)* Davranışları ağırbaslı olmayan, hafif olan. [*Ing.* Light; *Fr.* Frivole]; ☆ *Eşanl.* **cilveli**; § ❹ *müz.* Türk musikisinin küçük usullerinden biri *(9 zamanlı ve 6 vuruşludur. Bir semai ile bir yürük semaiden meydana gelir. Vuruşları şöyledir : düm/1 zaman, kavî/ ; tek/1, nim-kavî/ ; tek/1, zaif/ ; düm/2, kavî/ ; tek/2, kavî/. Bazı zeybekler bu usulde bestelenmiştir).* [*Ing.* A rhythmic pattern of nine beats]; § ❺ i. *anat.* Eklemlerin bükülüp doğrulmaya elverişli olan çeşidi. [*Osm.* Mafsal-ı müteharrike; *Lat.* Diarthrosis; *Ing.* Diarthrosis; *Fr.* Diarthrose]. ☆ *Eşanl.* **diyartroz, oynar eklem**; ◉ **lokma ~**, *anat.* ◘ **Lokma**.

~ **ayarlama**, *sibern.* Ayarlanan büyüklüğün değeriyle ayarlayan büyüklüğün değe-

OYNAK

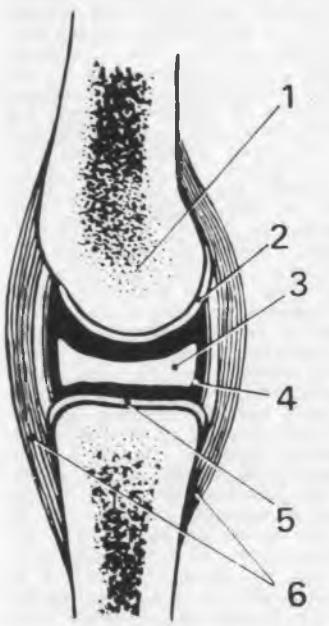

1. Kemik ucu. **2.** Eklem kapsülü. **3.** Menisk. **4.** Eklem boşluğu ve sıvısı. **5.** Eklem kıkırdakları. **6.** Eklem bağları.

ri arasında veya bu büyüklüklerle *(veya bu büyüklüklerin fonksiyonlarıyle)* sapma arasında doğrudan doğruya bir bağıntının bulunmaması hali: *Oynak ayarlama, sadece zamanın ve sapma yönünün bir fonksiyonu olarak etkilidir.*

~ kemiği, *anat. h. d.* Dizkapağı kemiği. [*Ing.* Kneecap; *Fr.* Rotule].

~ küçük deniz aracı, *den.* Filika, motor gibi, hafif bir basınç görünce bir yanına çok yatan araç. [*Ing.* Crank (cranky, top-heavy) boat; *Fr.* Embarcation volage]

~ merdiven, *ikt.* Tahıl ticaretinde, çiftçi ile tüketicinin çıkarlarını bağdaştırmayı öngören sistem.

~ pusula kartı, *den.* Çok titreşim yapan pusula. [*Ing.* Unsteady compass; *Fr.* Compas volage]. ☆ *Eşanl.* **istikrarsız pusula**. **~ yeri**, *anat, h. d.* Eklemlerin hareket eden yeri. [*ing.* ve *Fr.* Articulation, joint]

oynaklık,-ğı, i. § ❶ Oynak olma hali; § ❷ Oynakça davranış.

oynama, i. Oynamak eylemi. [*Ing.* Playing; *Fr.* Action de jouer]. ⊛ **yerinden ~**, *jeol.* Arazinin, kopmağa yol açan fay veya başka tektonik etkiler yüzünden ikiye ayrılması. [*Ing.* Dislocation, disturbance; *Fr.* Dislocation].

oynamak, nsz. f. § ❶ *(Çocuklar ve hayvan yavruları hk.)* Içgüdü ile kendilerini eğlendiren ve yeteneklerini geliştiren davranışlarda bulunmak; kendini oyuna vermek; eğlenmek, oyalanmak: *Çocuklar oynamaktan hoştanırlar.* [*Ing.* To play; *Fr.* Jouer, se livrer au jeu, s'amuser, se récréer]; § ❷ Oyun halinde bulunmak; Bir oyunun gereğini yerine getirmek, bir oyuna katılmak: *Satranç oynamak. Cirit oynamak.* [*Ing.* To play; *Fr.* Jouer] § ❸ nsz. Kımıldamak, kımıldar olmak, hareket etmek: *Bu bebeğin, kolları, bacakları oynar. Oynayan dudaklar.* [*ing.* To move; *Fr.* Se mouvoir]; § ❹ (-le), Boş bir işle vakit geçirmek; yararsız işlerle vakit kaybetmek; *Marangoza söyle, oynamasın, İşi bir an evvel bitirsin.* [*ing.* To amuse oneself; *Fr.* s'amuser]; § ❺ (-le) Kurcalamak: *Sakın saatla oynama* [*Ing.* To fiddle about, to mess about; *Fr.* Tripoter]; § ❻ (-le) Tehlikeye koymak; ciddiye almamak, kollamamak: *Birinin ekmeği ile oynamak.* [*Ing.* To risk, to stake in a venture; *Fr.* Jouer, ne pas prendre au sérieux, traiter légèrement]; § ❼ nsz. Değişiklik göstermek: *Bunların fiyatı iki ile üç lira arasında oynar;* § ❽ Kâğıt oyunlarında elinden bir kâğıt atmak: *Papazı atacakken kızı oynadı;* [*Ing.* To play; *Fr.* Jouer]; § ❾ Aldatmak: *Gözünü seveyim, benimle oynama.* [*Ing.* To dawdle; *Fr.* Jouer, tromper, duper]; § ❿ Bir kişiyi temsil etmek: *Baba, rolünü oynuyor.* [*ing.* To play; *Fr.* Représenter, jouer]; § ⓫ Tiyatroda temsil etmek, bir piyesi oynamak: *Bu akşam Othello'yu oynuyorlar.* [*Ing.* To perform; *Fr.* Jouer]; § ⓬ Kumara koymak, kumarda kaybetmek: *Bütün parasını bir kâğıt üstüne oynadı.* [*Ing.* To gamble; *Fr.* Jouer]; § ⓭ Sabitliğini kaybetmek hafifçe yer değiştirmek: *Bu masa oynamış.* [*ing.* To move; *Fr.* Se mouvoir]; § ⓮ Sportif faaliyete katılmak; *Futbol oynamak. Basketbol oynamak.* [*Ing.* To play; *Fr.* Jouer]; § ⓯ Müzik eşliğinde ritmik hareketler yapmak, dans etmek: *Çifte telli oynamak.* [*Ing.* To dance, to skip and jump about; *Fr.* Dancer]; § ⓰ Tiyatroda temsil edilmek, sinemada gösterilmek: *Yazlık sinemada ne oynuyor? Hamlet'i başarıyle oynadılar.* [*Ing.* To perform; *Fr.* Jouer]; § ⓱ Bir oyuncak gibi kullanmak: *Kedi fareyle oynuyor.* [*ing.* To make game of someone, trifle with; *Fr.* Se jouer, user comme dun pouvet]; § ⓲ Titreyerek yansımak: *Ay ışığı sularda oynuyor.* [*ing.* To vibrate; *Fr.* Jouer]; § ⓳ Büyük bir kolaylık ve ustalıkla söz konusu işi yapmak: *Bu genç şair mısralarla oynuyor;* § ⓴ *bank.* ve *bors. (Altın, yabancı para, tahvil v.b. hk.)* Değerlerinde değişiklik meydana gelmek; ⊛ **aklı ~**, *dey.* ◘ **Akıl**; ⊛ **ateşle ~**, *dey.* ◘ **Ateş**; ⊛ **borsada ~**, *bank.* ve *bors.* Borsalarda kâr amacı ile bir kısım ürünler ile altın, tahvil v.b. üstüne alışveriş yapmak; ⊛ **büyük ~**, *dey.* Talih oyunlarına büyük para ile katılmak. [*Fr.* Jouer gros jeu, jouer grand jeu] ⊛ **gülüp ~**, *dey.* Sevinç göstermek, halinden memnun olmak. [*Ing.* To sport, to romp, to frodic, to gambe, to frisk about; *Fr.* Folâtrer]; ⊛ **(son) kozunu ~**, *dey.* ◘ **Koz**; ⊛ **küçük ~**, *dey. (kumara)* Az para ile katılmak; ⊛ **oyun ~**, *dey.* ◘ **Oyun**; ⊛ **rol ~**, *dey. (Bir şeyde)* Etkili olmak. [*Ing.* To take part in, to have a role in, to be efficient; *Fr.* Jouer un rôle; remplir certains fonctions]; ⊛ **bir şeye ~**, *dey.* O şeyin kazanacağını ummak; *Onu favori görmek;* ⊛ **yer yerinden ~**, *dey.* Büyük kargaşalık, gürültü, patırtı çıkmak; ⊛ **yüreği ~**, *dey.* Çok heyecanlanmak. [*Ing.* To be startled].

oynamaz, s. Hareket etmeyen, oynamayan. [*Ing.* Immobile, fixed; *Fr.* Immobile, fixe].

~ eklem, *anat.* Dikişe benzer tırtıklarla birbirine geçmiş kemiklerin meydana getirdiği eklem: *Kafatası oynamaz eklemleri* [*Osm.* Mafsalı gayrimüteharrik; *Lat.* ve *Ing.* Synarthrosis; *Fr.* Synarthrose], ☆ *Eşanl.* **sinartroz**.

oynanmak, nsz. f. § ❶ Oynamak işine konu olmak. [*Ing.* To be played, to be performed; *Fr.* Être joué]; § ❷ ösz. *(Herhangi biri)* Oynamak.

oynar, s. Kımıldar, hareket eder. [*Osm.* Müteharrik; *Lat. Mobilis; Ing.* ve *Fr.* Mobile]

~ eklem, *anat.* ◘ **Eklem**.

~ kollu gönye, ◘ **Gönye**.

oynaş, i. < *oynamak.* Aralarında yolsuz karıkoca ilişkisi bulunan kadın ve erkekten her biri. [*ing.* Playfellow, sweetheart, lover]; ⊛ **el işte, göz ~ ta**, *dey.* Bir işi yaparken etrafında olup bitenlerle de ilgilenen ve bu yüzden işini iyi yapmayan kimseler için söylenir.

oynaşma, i. Oynaşmak eylemi.

oynaşmak (-le), nsz. f. § ❶ Birbiriyle oynamak; birlikte oynamak: *Kedi yavruları oynaşırken* [*ing.* To play with one another, to joke together]; § ❷ Aşıktaşlık etmek, sevişmek aşk ilişkisi kurmak. [*Ing.* To make love with, to flirt; *Fr.* S'aimer, flirter].

oynatılmak, nsz. f. Oynatmak işine konu olmak.

oynatım, i. < *oynatmak, sin.* Sinema sanayiinin üç ana kolundan biri. Filimlerin seyircilere gösterilmesi işiyle uğraşan kol. [*Ing.* Exhibition; *Fr.* Projection]; ⊛ **deneme ~ ı**, *sin.* ◘ **Deneme**; ⊛ **genel ~**, *sin.* ◘ **Genel**; ⊛ **habersiz ~**, *sin.* ◘ **Habersiz**; ⊛ **ikinci ~**, *sin.* ◘ **ikinci**; ⊛ **ön ~**, *sin.* ◘ **Ön**; ⊛ **öncelik ~**, *sin.* ◘ **Öncelik**. ⊛ **~ hakkı**, *sin.* Filmin gösterilmesini sağlayan hak. [*Ing.* Exhibition rights; *Fr.* Droits de projection].

oynatımcı, i. *sin.* Oynatım işiyle uğrasan kimse. Sinema sahibi. [*Ing.* Exhibitor, cinema manager; *Fr.* Exploitant, directeur de salle].

oynatma, i. § ❶ Oynatmak eylemi. [*ing.* Making play; *Fr.* Action de faire jouer]; § ❷ *fizyol.* Erimez yedek besinlerin *(yağ, şeker, nişasta v.b.)* hücre enzimleri aracılığıyle erir ve sindirilir yani kanla taşınır ve dokuların ihtiyacına göre kullanılır hale gelmesi.

oynatmak (-i), f. § ❶ Oynamak işini yaptırmak: *Karagöz oynatmak. Kukla oynatmak. Yerinden oynatmak. Yüreğini oynatmak.* [*Ing.* To make play; *Fr.* Faire jouer]; § ❷ Oyunla oyalamak: *Çocuğu oynatmak;* § ❸ Düzenle oyalamak: *Alacaklıyı oynatmak.* [*Ing.* To cheat; *Fr.* Tromper]; § ❹ nsz. *Aklını kaybetmek: Zavallı, az kalsın oynatıyordu.* [*Ing.* To lose one's head; *Fr.* Perdre la raison]; § ❺ Kımıldatmak, yer değiştirmek. [*Ing.* To move; *Fr.* Mouvoir, déplacer]; § ❻ *(Bir tiyatro oyununu)* Sahneye koymak. [*Ing.* To make perform; *Fr.* Faire représenter *(en parlant d'une pièce de théâtre)*]; § ❼ *oyun.* Satranç, dama veya tavlada yerini değiştirmek amacıyle bir taşı başka yere koymak; ⊛ **aklını ~**, *dey.* Çıldırmak. [*Ing.* To go off one's head; *Fr.* Perdre la raison]; ⊛ **parmağında ~**, *dey.* ◘ **Parmak**; ⊛ **parmağını bile oynatmamak**. *dey.* ◘ **Parmak**.

oynaya oynaya, *z.* Sevine sevine, büyük bir memnunlukla, sevinçle. [*Ing.* Joyfully, with much pleasure; *Fr.* Avec une grande satisfaction].

oynayış, i. *tiy.* Bir tiyatro yapıtının bir yönetici önderliğinde çok sayıda provadan sonra, seyirci önünde canlandırılışı. Seyirci önünde oynanan oyun, gösteri. [*Ing.* Performance; *Fr.* Représentation].

Oyrat'lar, ç. öz. i. ◘ **Kalmuklar**.

oyrum, i. Gövde cisim, vücut. [*Osm.* Beden; *ing.* Body; *Fr.* Corps].

☆ *Eşanl.* **ten**.

oyrumsal, s. Oyrumla ilgili olan. [*Osm.* Beden[; *Ing.* Somatic; *Fr.* Somatique].

☆ *Eşanl.* **tensel**.

oysa, oysaki, *e. T. o + imek > i-se.* Kendinden önce belirtilen bir hususa aykırı düşen bir yargı veya olguya geçişi sağlar: *Şemsi paşayı tabancayla vurup öldürüyor, Oysa tabanca her zaman attığını vurmaz. Oysaki Pir Sultan geniş adam, mübarek adam. Ne ayıp işler, ne ayıp görür.* [*Ing.* Whereas, yet, however; *Fr.* Cependant, toutefois, tout de même, tandis que].

☆ *Eşanl.* **halbuki**.

oysanit,-ti, i. *Fr. oisanite, min.* (a) Dauphihine'de rastlanan bir epidot çeşidi; (b) Doğal titan oksid. [*Ing.* Oisanite].

☆ *Eşanl.* **anataz**.

oyuk,-ğu, s. < *oymak.* § ❶ Oyulmuş, içi boş ve çukur olan. [*ing.* Hollow, grooved; hollowed out; *Fr.* Creux,-euse]; § ❷ i. Meyve, diş v.b.'nin oyulmuş kısmı, kovuk. [*Ing.* Cavity; pit; *Fr.* Cavité]; § ❸ In, mağara. [*Ing.* Cavern, cave; *Fr.* Caverne, antre, grotte]; § ❹ *elek.* Yarı iletkenlerde, bir elektron kaybederek pozitif yüklü iyon haline gelen atom; § ❺ *patol.* Marazî boşluk: *Bir absenin oyuğu. Akciğer oyuğu.* [*Ing.* Cavity; *Fr.* Cavité]; § ❻ *tekn.* Bir böceğin açtığı delik; böcek yeniği. *(Daha çok kanal deyimi kullanılır);* ⊛ **dalga oyuğu**, *coğr.* ◘ **Dalga**; ⊛ **kalıp ~**, *heyk.* ve *grav.* ◘ **Kalıp**; ⊛ **~ derz**, *inş.* ◘ **Derz**; ⊛ **~ kule**, *inş.* ◘ **Kule**; ⊛ **~ kule kapısı**; ◘ **Kapı**; ⊛ **~ mil**, *demir.* ◘ **Mil**[3].

oyuklu, s. § ❶ Oyuğu olan, oyukları bulunan. [*Ing.* Hollowed; *Fr.* Creusé]; § ❷ *patol.* Bir organdan söz ederken, oyukları olan: *Oyuklu akciğer, oyuklu böbrek.* [*Ing.* Cavernous; *Fr.* Caverneux,-euse].

~ beton, ◘ **Beton**.

~ solunum, soluk, hırıltı, *patol.* Oyuklu bir akciğeri dinlerken duyulan sesler. [*ing.* Cavernous respiration, cavernous râle; *Fr.* Respiration, souffle, râle caverneux].

oyulmak, nsz. f. Oymak işine konu olmak. [*ing.* To be hollowed or picked out, to be carved or engraved, to be scooped out or excavated; *Fr.* Être creusé, excavé etc.]

oyultu, i. *coğr.* Türlü dış güçlerle bu arada suların etkisiyle bir yerin, bir tasın oyulması. [*Osm.* Hafir; *ing.* Hollowed out; *Fr.* Évidement].

oyum, i. < *oymak.* § ❶ Oymak eylemi: *Tünel açmak için bu dağın oyumu iki ay sürdü.* [*ing.* A digging or scooping out, a hollowing; *Fr.* Action ou manière de sculpter]. § ❷ Oyulmuş yer. [*Ing.* Pit, hollow, hole]. § ❸ *bot.* Bazı bitkilerde bulunan kazık kök. *ing.* Taproot *(of a plant); Fr.* Racine pivotante; pivot].

oyun[*], i. *esk. T.* § ❶ Hoş vakit geçirmek için karşılıklı yapılan ve hesap, dikkat, çeviklik veya rastlantılara dayanan eğlenceli yarış: *Satranç, dama, bilârdo, poker, tavla gibi, tenis, futbol, cirit, esir almaca, çelik çomak da birer oyundur.* [*Ing.* Game, play; *Fr.* Jeu]. ◘ *ŞEKİL: 430.*— **OYUNLAR**; § ❷ Herkese hoş vakit geçirtmek için yapılan, eğlendirici, şaşkınlık uyandırıcı, öğretici veya estetik duyguları okşayıcı hüner: *Karagöz oyunu. Balet ve tiyatro oyunları. Zeybek, Karadeniz, köçek oyunları.*

[*ing.* Performance; *Fr.* Représentation]; § ❸ *(Geniş anlamda)* Dolap, düzen, ustalıklı aldatma. [*Osm.* Hile; *ing.* Trick, deception; *Fr.* Ruse]; § ❹ Çocukların, bazan büyüklerin, kendilerini eğlendiren vücut veya el hareketleri: *Çocuk oyunları.* [*ing.* Play; *Fr.* Jeu]; § ❺ Dans, raks; *Zeybek, Karadeniz oyunları.* [*ing.* ve *Fr.* Dance]; § ❻ Kumar *Parasını oyunda kaybetti.* [*ing.* Gamble, game; *Fr.* Jeu de hasard]; § ❼ Oyunun her partisi, bölümü: *Oyunculardan biri bir oyun kaybetti.* [*ing.* Play; *Fr.* Jeu]; § ❽ Oyun tarzı, kumar oynayan kimsenin tuttuğu yol; § ❾ *ed.* Kelime ve söz oyunu; § ❿ *sp.* Insanların vücutça ve kafaca yeteneklerini geliştirmek amacını güden, aynı zamanda zevk veren, çevikliğe dayanan her çeşit yarışma, spor; § ⓫ Insanlara iyi vakit geçirtmek için *(dansöz, balerin, cambaz, meddah v.b. tarafından)* yapılan eğlendirici, öğretici veya estetik duyguları oksayıcı hünerli gösteri. [*ing.* Performance; *Fr.* Représentation, exécution]; (b) Piyes, sahnede oynanmak üzere yazılmış eser, bunu içine alan kitap veya bu esere dayanan sahne gösterisi. [*ing.* Play; *Fr.* Pièce de théâtre]. ⊙ **~ a çıkmak,** Oyun için sahneye çıkmak. [*ing.* To appear on the stage for a performance; *Fr.* Monter sur la scène *(dans une* représentation)]; ⊙ **~ a gelmek (âlet olmak),** *dey.* Aldatılmak, kandırılmak. [*ing.* To be deceived; *Fr.* Être dupé, être trompé]; ⊙ **~ a girmek,** *dey. (kumarda)* Oyuna katılmak; ⊙ **~ lar kuramı,** *mat.* Karar verme kuralları ile soyut taktik ve strateji kavramlarına da başvurulması gerekeri problemlerin çözümü de kullanılan matematik yöntemlerinin hepsine birden verilen ad. *(Bu kuram, özellikle iktisadî ve askerî problemlerin değerlendirilmesinde kullanılır).* [*ing.* Theory of plays; *Fr.* Théorie des jeux]; ⊙ **~ u açan,** *oyun.* Pokerde, oyun açabilecek kâğıdı bulup, ilk defa oyunu açan kimse, pot olduğu zaman yere bir miktar koymak gerekir; ⊙ **~ unu bozmak,** *(birinin), dey. (bir kimsenin)* hilesinin sonuçlanmasını önlemek; ⊙ **~ u kapatmak,** *oyun.* ◘ **Kapatmak;** ⊙ **ağ ~ u,** *sp.* ◘ **Ağ;** ⊙ **Akdeniz oyunları,** *sp.* ◘ **Akdeniz oyunları;** ⊙ **alicengiz ~ u,** *dey.* ◘ **Alicengiz;** ⊙ **anlam ~ u,** *ed.* ◘ **Anlam;** ⊙ **ara ~ u,** *tiy.* ◘ **Ara**[1]; ⊙ **arkaik ~,** *tiy.* ◘ **Arkaik;** ⊙ **art ~,** Asıl oyunun sonunda, ona bağlı olmayan bir gösteri ya da oyun. [*ing.* After piece]; ⊙ **ayak ~ u,** § ❶ *sp.* ◘ **Ayak;** § ❷ *dey.* Birini kandırmak için yapılan oyun; ⊙ **bilya ~ u,** ◘ **Bilya;** ⊙ **bireysel ~ lar,** *eğt.* ◘ **Bireysel;** ⊙ **borsa ~ u,** *ikt.* ve *huk.* ◘ **Borsa;** ⊙ **burjuva ~ u,** *tiy.* ◘ **Burjuva;** ⊙ **büyük (küçük) ~,** *dey.* Çok *(az)* para konularak oynanan oyun; ⊙ **büyük gösteri ~ u,** *tiy.* ◘ **Büyük;** ⊙ **cenaze ~ ları,** *esk. Rom.* ◘ **Cenaze;** ⊙ **ceviz ~ u,** *tar.* ◘ **Ceviz;** ⊙ **cinas ~ u,** *ed.* ◘ **Cinas;** ⊙ **cicoz ~ u,** ◘ **Cicoz;** ⊙ **çağcıl ~,** *tiy.* ◘ **Çağcıl;** ⊙ **çeşitlemeli ~,** *ed.* ◘ **Çeşitlemeli;** ⊙ **çevre ~ u,** *tiy.* ◘ **Çevre;** ⊙ **çılgınlık ~ u,** *tiy.* ◘ **Çılgınlık;** ⊙ **çocuk ~ u,** *tiy.* ◘ **Çocuk;** ⊙ **deneysel ~,** *tiy.* ◘ **Deneysel;** ⊙ **detektif ~ u,** *tiy.* ◘ **Detektif;** ⊙ **deyiş ~ u,** *tiy.* ◘ **Deyiş;** ⊙ **dilsiz ~ u,** *tiy.* ◘ **Dilsiz;** ⊙ **dinsel ~,** *tiy.* ◘ **Dinsel;** ⊙ **dramatik ~,** *eğt.* ◘ **Dramatik;** ⊙ **düzen ~ ları,** ◘ **Düzen;** ⊙ **eğlendirici ~,** *tiy.* ◘ **Eğlendirici;** ⊙ **ek ~,** *tiy.* ◘ **Ek;** ⊙ **evcilik ~ u,** ◘ **Evcilik;** ⊙ **fincan ~ u,** *oyun.* ◘ **Fincan;** ⊙ **gece ~ u,** *tiy.* ◘ **Gece;** ⊙ **gişe ~ u,** *tiy.* ◘ **Gişe;** ⊙ **göbek ~ u,** *folk.* Oryantal dans; ⊙ **gölge ~ u,** *tiy.* ◘ **Gölge;** ⊙ **gülünçlü ~,** *tiy.* ◘ **Gülünçlü;** ⊙ **halk ~ ları,** *folk.* ◘ **Halk**[2]; ⊙ **halka ~ ları,** *folk.* ◘ **Halka;** ⊙ **hava ~ u,** *ikt.* ◘ **Hava;** ⊙ **ışık ~ u,** *res.* ◘ **Işık;** ⊙ **ışık ~ ları,** *fiz.* Ya hareketli bir cisim üzerinde sabit bir ışığın veya hareketsiz bir cisim üzerinde dolaşan bir ışığın etkileri. [*ing.* Play of light; *Fr.* Jeux de lumière]; ⊙ **ikili ~,** *tiy.* ◘ **ikili;** ⊙ **işletmecilik ~ u,** *işletm.* Bir işletmedeki karmaşık problemlere benzer problemlerin öngörüldüğü durumları inceleyip karar vermek ve işletme idaresini yönetebilmek için personel yetiştirme yöntemi. [*Fr.* Jeu d'entreprise]; ⊙ **iyi kurulu ~,** *tiy.* ◘ **iyi;** ⊙ **kafa kol ~ u,** *sp.* ◘ **Güreş;** ⊙ **kaşık ~ nu,** *folk.* ◘ **Kaşık;** ⊙ **kâğıt ~ u,** *dey.* iskambil oyunu. [*Fr.* Jeu de cartes]; ⊙ **kaz ~ u,** *oyun.* ◘ **Kaz;** ⊙ **kelime ~ u,** ◘ **Kelime;** ⊙ **korku ~ u,** *tiy.* ◘ **Korku;** ⊙ **köy ~ u,** *tiy.* ◘ **Köy;** ⊙ **olimpiyad ~ ları,** *sp.* ◘ **Olimpiyad;** ⊙ **orta ~ u,** *tiy.* ◘ **Orta;** ⊙ **ön ~,** *tiy.* ◘ **ön;** ⊙ **tehlikeli ~,** *dey.* Kötü sonuçları olabilecek işler için kullanılır; ⊙ **zekâ ~ u,** *dey.* Sağlam bir temele dayanmayan zekâ gösterileri için kullanılır.

~ ağası, *tiy.* ◘ **Oyun babası.**

~ alanı, *tiy.* Oyunun oynandığı yer, oyunun

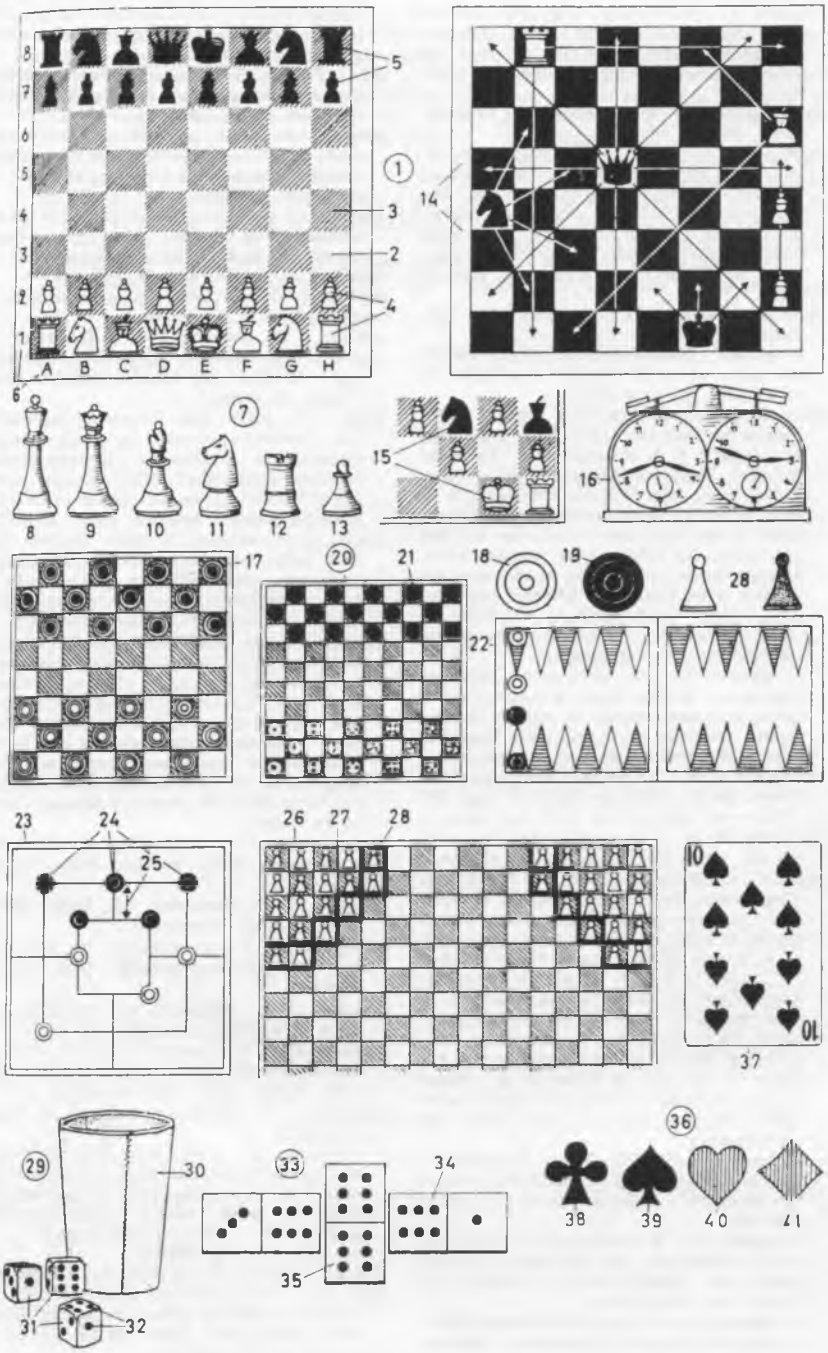

DUDEN'den

ŞEKİL: 430.– **OYUNLAR.** *(TAHTA ve MASA OYUNLARI). /1 - 16 Satranç/:* 1. Satranç tahtasındaki başlama durumu. 2. Beyaz hanesi. 3. Siyah hanesi. 4. Beyaz taşlar. 5. Siyah taşlar. 6. Yazılar ve rakamlar. 7. Satranç tahtasındaki taşların durumunu belirten işaretler. 8. Şah. 9. Vezir. 10. Fil. 11. At. 12. Kale. 13. Paytak. 14. Taşların yürüyüşü. 15. Mat. */17 - 19 Dama/:* 17. Dama tahtası. 18. Beyaz taş. 19. Siyah taş. 20. Tavla oyunu. 21. Tavla taşı. 22. Tavla kutusu. */23 - 25 kaydırak/:* 23. Kaydırak tahtası. 24. Kaydırak. 25. Çift kaydırak. */26 - 28 Halma/:* 26. Halma tahtası. 27. Kur. 28. Çeşitli renkte oyun taşları. 29. Zar atma oyunu. 30. Zar hokkası. 31. Zarlar. 32. Noktalar. 33. Domino oyunu. 34. Domino. 35. Çift. (36) Iskambil kâğıtları. 37. Iskambil oyunu. */38 - 45 Renkler ve işaretler/:* 38. İspati *(sinek).* 39. Maça. 40. Kupa. 41. Karo *(orya).*

oynandığı düzeyin tümü. [*ing.* Acting style; *Fr.* Aire de jeu].
~ **(oyunu) almak**, *dey.* Oyunda *(oyunu)* kazanmak. [*ing.* To win a game; *Fr.* Gagner au jeu].
~ **araçları**, *eğt.* Oyun sırasında çocuğun kendi kendine faal duruma geçmesini sağlayan araçlar. *(Çocukların faydalanacakları oyun araçları özellikle ilk dönemlerde pek önemlidir. Oyuncakların basit fakat çocuğun hayal gücünü arttıracak nitelikte olmasına dikkat etmek gereklidir. Çocuğa muhtaç olduğu ve ilgi duyduğu oyun araçlarını sağlamak eğitimcilerin başlıca görevlerinden birini teşkil eder).*
~ **babası**, *tiy.* Anadolu'da oyunları düzenleyene verilen ad.
~ **bozan**, ◘ **Oyunbozan**.
~ **çıkarmak**, *(Anadoluda)* Ilkel bir tiyatro gösterisi *(köy oyunu)* yapmak.
~ **çizelgesi**, *tiy.* Oyun planının incelenmiş, seçilmiş, o dönem oynamaya elverişli görülüp oynanış için hazırlanmış oyun listesi. [*Ing.* Repertory; *Fr.* Répertoire].
~ **ebesi**, *dey.* Çocuk oyunlarında oyunun **başı**.
~ **etmek (yapmak** *veya* **oynamak)**, *dey.* Birine karşı düzen hazırlamak, dolap çevirmek, hile yapmak. [*Ing.* To play a trick, to deceive; *Fr.* Tromper, duper].
~ **fotoğrafı**, *tiy.* Oyunda bölümleri gösteren fotoğraf. [*Ing* Play photo; *Fr.* Photo de jeu].
~ **havası**, § ❶ *müz.* (a) Halk oyunlarına ve geleneksel rakslara eşlik etmek için çalınan musiki eseri. *(Oyun havalarında küçük usuller kullanılır. Çiftetelli, sirto, longa, zeybek, horon, hora, bağ, ağırlama, halay, köçekçe tavşanca v.b. başlıca oyun havalarıdır.)* [*Ing.* One of the characteristic musical works especially composed for dancing: Zeybek, Horon, Bar, Ağırlama, Karşılama, Halay, Çiftetelli, Kasap, Hora, Sirto, Longa, Köçekçe, Tavşanca, etc.]; § ❷ Kıvrak ritimli ezgi.
~ **içinde oyun**, *dey.* Bir iş için arka arkaya çevrilen dolapları belirtmek için kullanılır.
~ **kâğıdı**, Iskambil kâğıdı. [*Ing.* Playing cards; *Fr.* Cartes à jouer].
~ **masası**, *oyun.* ◘ **Masa**.
~ **sahası**, *pedag.* Çocuk bahçelerinde, üstü örtülü salıncak, tahterevalli, paralel çubukların bulunduğu, genellikle kumlanmış bir alan.
~ **seçme kurulu**, *tiy.* Tiyatroya sunulan oyunları inceleyen kurul. [*Fr.* Comité de lecture].
☆ *Eşanl.* **edebi heyet**.
~ **süresi**, *tiy.* Bir oyunun başlamasından sonuna kadar geçen süre. [*Ing.* Running time; *Fr.* Durée].
~ **taslağı**, *tiy.* Yazarın oyununu yazmadan önce, saptadığı özellikleri gösteren oyun iskeleti, çizelgesi.
~ **terapisi**, *psik.* Özellikle heyecansal bakımından dengesiz durumda bulunan çocukların, içe itilmiş, arzularını, itkilerini, bilinç altı korku ve yılgılarını açığa çıkarmak, böylece onların davranım bozukluklarının sebeplerini anlamak ve tedavileri için kullanılan bir teknik.
~ **vermek**, § ❶ Oyun düzenleyip göstermek. [*Ing.* To represent, to perform; *Fr.* Représenter]; § ❷ Oyunda kaybetmek. [*Ing.* To lose a game; *Fr.* Perdre au jeu].
~ **yanmak**, *dey. (Oyun hk.)* Bozulmak.
~ **yapmak**, § ❶ Şaka yapmak. [*Ing.* To make a fool of]; § ❷ Düzenle iş görmek, hile ile aldatmak. [*Ing.* To play a trick, to deceive; *Fr.* Duper].
~ **yasaklanması**, *tiy.* Zararlı görülen bir oyunun oynanmasına kanun yoluyla engel olmak. Ancak bu yasaklama, sonraları bilgisiz kimselerin elinde kötüye kullanılmış ve tiyatroya zarar vermiştir. [*Ing.* Dramatic censorship].
~ **yazarı**, *tiy.* Tiyatro için oyun yazan kimse. Tiyatro yapıtları yazan kimse. [*Ing.* Playwright; *Fr.* Auteur dramatique].
~ **yuvası**, *eğt.* Yaş ve yetenek seviyelerine uygun çalışmalarla öğrencileri spor yurtlarının gereklerine hazırlamak amacıyla ortaokullarda, dengi mesleki ve özel okullarda kurulan spor derneği. *(Her oyun yuvasının kendine özgü forması vardır. Oyun yuvası yönetim kurulunun başkanı okulun müdürüdür. Müdürden başka yönetim kurulunda şu yöneticiler vardır: Başkan yardımcısı ve başkaptan, genel sekreter, muhasip, mutemet, malzeme koruyucusu ve iki üye).*

oyunbaz, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Güzel oyunlar oynayan; oynamayı seven. [*Ing.* Playful; *Fr.* Joueur,-euse]; § ❷ *mec.* Düzenci, hilekâr. [*Ing.* Deceitful, swindler; *Fr.* Fourbe].
oyunbazlık,-ğı, i. *mec.* Düzencilik, hilecilik. [*Ing.* Deceit, trick].
oyun.bozan, b. i. ve s. § ❶ Birlikte yapılmasına karar verilmiş işten tek taraflı cayan *(kimse)*, mızıkçı. [*Ing.* Who keeps making fresh difficulties; who goes back on his word at the last moment]; § ❷ Neşe bozan, huysuz, kavgacı. [*Ing.* Killjoy, spoil sport, quarrelsome; *Fr.* Rabat-joie, trouble-fête].
oyun.bozanlık,-ğı, b. i. Oyunbozan olma hali, mızıkçılık.
~ **etmek**, Birlikte yapmaya karar verilen bir işten tek taraflı caymak, mızıkçılık etmek. [*Ing.* To be a killjoy].
oyuncak,-ğı, i. § ❶ Çocukların oynayıp eğlenmesine yarayan şey. [*Ing.* Toy, plaything; *Fr.* Jouet]; § ❷ Önemsiz ve kolay iş: *Oyuncak değil, mesele çok ciddi.* [*Ing.* Trifle, easy job; *Fr.* Jeu d'enfant]; § ❸ *mec.* Eğlenilen veya istenildiği gibi hükmedilen kimse; baskaları tarafından bir âlet gibi kullanılıp kişiliği hiçe sayılan, zayıf, iradesiz insan: *O, herkesi kendi oyuncağı yapmak ister. Bunayınca herkesin oyuncağı oldu.* [*Ing.* Laughingstock; *Fr.* Objet de risée, de raillerie]; ◉ **çocuk oyuncağı haline gelmek**, *dey.* ◘ **Çocuk**.
~ **tiyatro**, *tiy.* XIX. yüzyılın ilk yarısında Ingiltere'de William West, o zamanın oyunlarını, kartondan yaptığı ve giysiler ile göstererek yarattığı bir tiyatro türü. [*Ing.* Toy theatre; *Fr.* Théâtre de marionnetes].
oyuncakçı, i. ve s. Oyuncak yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of toys; *Fr.* /Personne/ qui fait ou vend des jouets].
oyuncakçılık,-ğı, i. Oyuncak yapma veya satma işi. [*Ing.* Making or selling of toys].
oyuncu*, i. § ❶ Oyun oynayanların herher biri. [*Ing.* Player; *Fr.* Joueur,-euse]; § ❷ Oyun için sahneye çıkan kimse. [*Ing.* Actor, player, actress; *Fr.* Acteur,-trice, joueur] § ❸ s. Oyunu seven. [*Ing.* Fond of play; *Fr.* Joueur]; § ❹ i. Dansör veya dansöz. [*Ing.* Dancer; *Fr.* Danseur,-euse]; § ❺ *mec.* Dolap çevirici, hilekâr, hilebaz, düzenci. [*Ing.* Trickster; *Fr.* Menteur, intrigant]; ◉ **baş ~**, *sin.* ◘ **Başoyuncu**; ◉ **karakter ~ su**, *sin.* ◘ **Karakter**; ◉ **özenci ~**, *sin.* Meslekten olmayan oyuncu, alıcı önüne ilk çıkan oyuncu. [*Ing.* Actor non professional].
~ **fotoğrafı**, *sin.* Bir sinema oyuncusunun özel olarak çektirdiği ve reklâmda kullanılan fotoğraf. [*Ing.* Art still; *Fr.* Photo d'artiste].
~ **seçimi**, *sin.* Bir senaryodaki belirli kişileri canlandırmak için en uygun oyunları seçme işi. [*Ing.* Choice of actors; *Fr.* Choix des interprètes].
~ **yönetmeni**, *sin.* Oyuncuların araştırılması, seçimi, figüranların bulunması, deneme filimlerinin çevrilmesi, provaların yapılması işiyle uğrasan kimse. [*Ing.* Casting director; *Fr.* Directeur du département interprétation].
oyunculuk,-ğu, i. § ❶ Oyun oynamak işi; § ❷ Sahne sanatçılığı; § ❸ *mec.* Aldatıcılık, hilecilik.
oyuntu, i. < *oymak.* § ❶ Oyulmuş kısım: *Ceketin kol oyuntusu iyi açılmamış.* [*Ing.* The material scooped out]; § ❷ Çukur, oyuk. [*Ing.* Excavation, hollow]; § ❸ Mağara, siperli yer.
~ **erozyonu**, *trm.* Akarsuyun bir su mecrası meydana getirecek surette toprağı hareket ettirmesi.
~ **kontrol dikimi**, *trm.* Oyuntularda yüzeysel akışı ve erozyonu kontrol veya bazı faydalı ürünlerin üretim amacıyla doğal bir bitki örtüsünün tesisi için tohum, fide, çelik veya başka bir yerden göçürme fidan ile ağaçlandırma.
~ **köprüsü**, *trm.* Oyuntunun ilerlemesini önleme amacıyla baş tarafta veya oyuntunun terası tahliye ayağı ile birleştiği yerde oyuntu boyunca veya ona dik olarak yapılan bir su köprüsü, bir süt, kaplama kanal veya oluk.
Oz, i. *Fr. ose.* Basit şekerlerin veya hidrolizi yapılamayan şekerlerin *(karbonhidratların)* genel adı. [*Ing.* Ose].
ozalid, i. *Fr. ozaiid. graf. san.* Bir helyo veya ofset montajının veya herhangi bir pozitifin ozalid kâğıdı üzerine çekilmiş kopyası.
~ **kâğıdı**, ◘ **Kâğıt**.
ozan*[1], i. § ❶ *(Eskiden)* Halk şairi. [*Fr.* Troubadour]; § ❷ *(Bugün)* Şair. [*Ing.* Poet; poète]; ◉ **âşık ~**, *sosy.* ◘ **Âşık**.
ozan[2], i. *Fr. osane. kim.* ◘ **Glikozan**.
ozanca, z. Ozana yakışır yolda, ozan gibi.
ozanlık*, **-ğı**, i. Şairanelik.
ozazon, i. *Fr. osazone. kim.* ◘ **Osazon**.
ozena, i. *Yun. ozaina* > *Lat. tıp.* Burnun kaygan derisinin pis kokulu iltihabı. [*Ing.* Ozena; *Fr.* Ozène].
ozid, i. *Fr. oside. kim.* Birçok oz molekülünün *(holozit)* veya ozlar ile glüsit olmayan moleküllerin *(heterozit)* birleşmesinden meydana gelen glüsit. *(Ozit kelimesi sonek olarak kullanıldığı zaman /örnek: ramnozit/, bileşiğin yapısını belirtir).* [*Ing.* Oside].
ozidaz, i. *Fr. osidase. biyokim.* Ozidleri hidroliz eden hidrolazlar grupundan enzimlerin adı. *(Heterozid'lerin glüsit bağlarını koparan fermentler ve nişastayı parçalayan amilaz bu gruptandır).* [*Ing.* Osidase].
ozigo, i. Gabon, Orta Kongo ve Kamerun'da yetişen ve boyu 25 m.'yi bulan, *Burseraceae* familyasından bir ağacın *(Dacryodes Buttneri veya Pachylobus Buttneri)* ticaretteki adı. *(Yarı sert, çok açık esmer pembe renkte ve biraz hareli olan kerestesi çok iyidir; kontrplak, ev eşyası, araba yapımında, marangozlukta ve incemarangozlukta kullanılır; kalite itibariyle okume'ye benzer).* [*Ing.* ve *Fr.* Ozigo].
ozmofobi, i. *Fr. osmophobie. tıp.* Hastalık derecesinde koku korkusu. [*Ing.* Osmophobia].
ozmojen, i. *Fr. osmogène. tıp.* Enzim yapan madde. [*Ing.* Osmogen].
ozmolagni, i. *Fr. osmolagnie. tıp.* Kokulardan duyulan cinsel heyecan. [*Ing.* Osmolagnie].
ozmoloji, i. *Fr. osmologie. tıp.* Osmoz bilimi. [*Ing.* Osmology, osmosology].
ozmoterapi, i. *Fr. osmothérapie. tıp.* Damardan hipertonik eriyik *(serum)* verilerek yapılan tedavi. [*Ing.* Osmotherapy].
ozmotik, s. *Fr. osmotique.* Osmoza ait. [*Ing.* Osmotic].
~ **basınç**, *trm.* Canlı organizma gövdelerinin hücre zarının her iki tarafında eşit olmayan tuz konsantrasyonu mevcudiyetinde meydana gelen basınç. [*Ing.* Osmotic pression; *Fr.* Pression osmotique].
~ **değer**, *bot.* ◘ **Değer**.
ozmoz, osmoz, i. *Fr. osmose. fiz.* ◘ **Geçişme**.
ozo-, *Yun. ozos*, filiz veya *ozein*, kokusu olmak'tan alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Ozo-].
ozobrom, s. *Fr. ozobrome.*
~ **yöntem**, *fot.* ◘ **Ozobromi**.
ozobromi, i. *Fr. ozobromie. fot.* 1906'da *T. Manly* tarafından ortaya atılan fotoğraf baskı tekniği. *(Görüntünün bir pigment tarafından meydana getirildiği «kömürlü baskı» nın /ozotipi/ değişik bir şeklidir).* [*Ing.* Ozobrome process; *Fr.* Ozobromie, procédé carbro, procédé ozobrome].
☆ *Eşanl.* **Carbro yöntemi veya ozobrom yöntem**.
ozokerit,-ti, i. *Fr. ozokérite, ozocérite. min.* Fosil mumlar sınıfından doğal hidrokarbon.

[*İng.* Ozokerite, ozocerite, ader wax, earth wax].

☆ *Eşanl.* **yermumu.**

ozokrati, i. *tıp.* Cildin ağır kokması. [*İng.* Ozochratia].

Ozoliler, ç. öz. i. *esk. coğr.* Lokris'in batısında dağ halkı. Geçit yollarından uzakta yaşayan Ozol'ler *(Lokris Ozol'leri)* uzun süre geri kalmış ve haydutlukla geçinmişlerdi. Öbür Lokrislilerle birlikte İtalya'yı sömürgeleştirdiler. [*Fr.* Ozoles].

ozon, i. *Fr. ozone* < *Yun. ozein,* kokma. *kim.* Molekülü üç oksijen atomundan meydana gelen *(O_3)* gaz halindeki basit cisim. [*İng.* Ozone].

~ **tedavisi,** *ted.* Lokal veya genel banyo, pansuman veya şırınga halinde ozon ve oksijen vererek yapılan tedavi. [*İng.* Ozonotherapy; *Fr.* Ozonothérapie].

~ **yuvarı,** *meteor.* ◘ **Ozonosfer.**

ozonlama, i. *kim.* Ozonlamak eylemi. [*İng.* Ozonizing, ozonization; *Fr.* Ozonisation; ozonation].

~ **cihazı,** *kim.* Ozonlanmış oksijen veya hava elde etmeye yarayan âlet. [*İng.* Ozoniser; *Fr.* Ozoniseur, ozonateur, ozoneur].

☆ *Eşanl.* **ozonizör, ozonlayıcı.**

ozonlamak (-i), f. kim. § ❶ Oksijeni ozon haline dönüştürmek. [*İng.* To ozonize; *Fr.* Osoniser]; § ❷ Bir maddeyi sterilize etmek veya başka bir maddeye dönüştürmek için üzerine ozon etki ettirmek: *Suyu, kauçuğu ozonlamak.* [*İng.* To ozonize; *Fr.* Ozoner].

ozoniliz, i. *Fr. ozonolyse. kim.* Çift bağlı bir hidrokarbonun ozon yardımıyle parçalanması. [*İng.* Ozonolysis].

ozonosfer, i. *Fr. ozonosphère. meteor.* 15 ile 40 km. arasındaki yükseltide yer alan atmosfer tabakası, *(atmosferdeki ozon'un hemen hepsini kapsadığı için bu ad verilmiştir).* [*İng.* Ozonosphere, ozone layer; *Fr.* Ozonosphère].

ozonoskop,-pu, i. *Fr. ozonoscope. kim.* Ozonun varlığını açıklamak için kullanılan düzenek. Ozonoskop, ozon'un, nişastalı potasyum iyodür eriyiğine batırılmış kâğıt *(ozonoskop kâğıdı)* üzerine etkimesi esasına dayanır). [*İng.* Ozonoscope].

ozon.ölçer, b. i. *kim.* Atmosferdeki ozon miktarını ölçmeye yarayan âlet. [*İng.* Ozonometer; *Fr.* Ozonometre].

☆ *Eşanl.* **ozonometre.**

ozon.ölçümü, b. i. *kim.* Havadaki veya oksijendaki ozonun doz tayini. [*İng.* Ozonometry; *Fr.* Ozonométrie].

☆ *Eşanl.* **ozonometri.**

ozonür,-rü, i. *kim.* Ozonun çift bağlı organik maddelerle meydana getirdiği katılma bileşiği. Ozonür'ler nemsiz ortamda ozonun doğrudan doğruya etkimesiyle meydana gelir. Bunlar, çift bağ düzeyindeki ilk molekülün su etkisiyle kopması sonucu kolayca keton veya aldehid ile hidrojen peroksid vererek ayrışan patlayıcı maddelerdir. Ozonürler aracılığıyle çift bağın kopması aldehidlerin elde edilmesini sağlar; oysa kimyasal yükseltgeme genellikle oksidleri verir. Elde edilen bileşiklerin incelenmesi çift bağın yerini tespit etme imkânı sağlar. ◘ **Ozoniliz.** [*İng.* ve *Fr.* Ozonide].

ozoserit,-ti, i. *Fr. ozocérite. min.* ◘ **Ozokerit.**

ozostomi, i. *Fr. ozostomie. tıp.* Nefesin fena kokması. [*İng.* Ozostomia].

ozotipi, i. *Fr. ozotypie. fot. Ozobromi*'nin temeli olan fotoğraf baskı usulü.

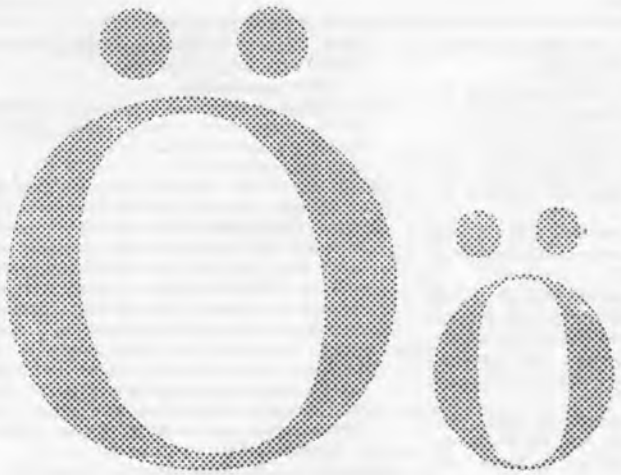

ö[1], **Ö**, § ❶ Türk alfabesinin on dokuzuncu harfi; sesbilim *(fonetik)* bakımından, yuvarlak ünlülerden incelerinin genisini gösterir. [*ing.* The nineteenth letter of the Turkish alphabet; *Fr.* Dix-neuvième lettre de l'alphabet turc]; § ❷ Sıralama ve sınıflandırmada sayı yerine kullanıldığı zaman 18'i (veya 19'u) gösterir.

ö(-)[2], ünl. Tiksinme, iğrenme, beğenmeme v.b. belirtir: *Ö, ne pis koku!* [*ing.* Ugh! (Used to indicate disgust; *Fr.* Interjection qui marque la répugnance, le dégoût].

öbek,-ği, i. *esk. T.* § ❶ Maddeleri veya nitelikleri bakımından birbirine yakın olan şeylerin topu, yığın, takım: *Halk oraya buraya öbek öbek oturmuştu.* [*ing.* Heap; mound; group; *Fr.* Groupe]. *Eşanl.* **grup**; § ❷ *gram.* Özne, yüklem veya çeşitli tümleçlerle birlikte kullanılan kelimelerin tümü [*ing.* Group; *Fr.* Groupe]. *Eşanl.* **grup**; ◉ **düz tümleç öbeği**, *gram.* ◘ **düz tümleç**; ◉ **engerek öbeği**, *zool.* Kısın veya ilkbaharda görülen birbirine dolanmış engerek kümesi.

öbek öbek, s. ve z. Yığın yığın, takım takım, toplu halde. [*ing.* In groups; scattered around, in heaps].

öbür, b. s. § ❶ Öteki, diğer: *Öbür adam ne dedi?.* [*ing.* The other; *Fr.* L'autre]; § ❷ *(zaman hk.)* Önümüzdekinden bir sonraki; *Öbür gün. Öbür hafta. Öbür ay.* [*ing.* Next; *Fr.* Prochain, -aine]; § ❸ *zam.* Diğer kimse veya sey. [*ing.* The other; *Fr.* L'autre]; ◉ **dünyanın ucu**, Çok uzak, ulaşılamayacak gibi görünen yerler için kullanılır: *Batum'dan Moskava'ya hareket edeceğimiz sıralarda Moskova bize dünyanın öbür ucu kadar uzak görünüyordu.*

~ **dünya**, İnsan öldükten sonra ruhun var olmakta devam edeceğine inanılan âlem. [*Osm.* Ahret; *ing.* The other world, the next world; *Fr.* L'Autre monde, l'au-delà].

öbürkü, zam. *h. d.* Öbürkü, öteki: *Bir işi öbürküne uymuyor.* [*ing.* The other one; that one; *Fr.* L'autre]

öbürü, zam. Diğeri, ötekisi, öbür kişi veya sey. [*ing.* The other; that one; *Fr.* L'autre].

öceş, i. İddiasında haklı çıkacak tarafa bir sey verilmesini kabul eden sözleşme. [*Osm.* Bahis; *ing.* Bet; *Fr.* Pari].

~ **kemiği**, Lades kemiği.

öcü, i. *(çocuk dilinde)* Çocukları korkutmak için uydurulmus hayalî yaratık, umacı. [*ing.* Ogre, bogyman; *Fr.* Ogre,-ogresse].

öç, öc, i. *esk. T.* § ❶ Kötü bir davranıs veya sözü cezalandırmak için kötülükle karsılık verme isteği ve eylemi. [*Osm.* Intikam; *ing.* Revenge; vengeance; *Fr.* Vengeance]; § ❷ *esk.* Bahis.

~ **(öcünü) almak**, *dey.* Yapılan bir kötülüğün acısını kötülük yaparak çıkarmak, intikam almak. [*ing.* To avenge; *Fr.* Se venger].

~ **komak (tutmak)**, *esk. h. d.* Bahse girmek.

öd[1], i. Karaciğerden salınan ve onikiparmak bağırsağına gelerek sindirime yardım eden yeşil sarı renkte, acı bir salgı. [*Osm.* Safra; *Lat. Fel, bile; ing.* ve *Fr.* Bile]; ◉ ~ **ü kopmak (patlamak)**, *dey.* Çok korkmak [*ing.* To be badly frightened; *Fr.* Prendre peur]; ◉ ~ **ünü koparmak (patlatmak)**, *(birinin), dey.* Korkutmak: *Sana bir şey mi oldu? Ödümüzü kopardın ne var?* [*ing.* To frighten badly].

~ **kanalı**, *anat.* Karaciğer ve öd kesesi kanallarının birleşmesinden meydana gelen ve ödü oniki-parmak bağırsağına bosaltan kanal. [*Osm.* Kanal-ı safravî; *Lat. Ductus biliferi;* ing. Bile duct; *Fr.* Canal biliaire]. ◘ *ŞEKİL: 484* — **SİNDİRİM SİSTEMİ**.

Eşanl. **koledok kanalı**.

~ **kesesi**, *zool.* Yuvarlak veya armut biçiminde bir kese olup karaciğerin yanında yer alır ve öd depo eder. [*Osm.* Kise-i safraviye; *Lat. Vesica fella; ing.* Gall bladder; *Fr.* Vésicule biliaire]. ☆ *Eşanl.* **safra kesesi**

~ **kesesi koliği**, *tıp.* ◘ **Kolik**.

~ **kesesi taşları**, *tıp.* Öt kesesinde olusabilen taşlar. Daha çok şisman ve çok yiyen kadınlarda görülür.

~ **yeşili**, *biyokim.* ◘ **Biliverdin**.

öd[2], i. *Hint* > *Ar.ud* + *T.* § ❶ Yanarken güzel koku veren ağaç; § ❷ Bu ağacın kıyılmasından yapılan tütsü: *Derinlerden gelen öd ve günlük kokuları etrafı ve havayı sardı.* ◘ **Ödağacı**. [*ing.* Agalloch, agalwood, agilawood, aloeswood, eagle wood; *Fr.* Bois d'aigle, calambac].

öd.ağacı, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Thymelaeaceae* familyasından, Doğu ve Güney Asya'da tropikal bölgelerde yetisen kokulu ağaç. Çoğunlukla Doğu Asya'da ve Malaya adalarında yetişir. Yapraklarını kış yaz dökmez. Armut biçiminde meyvesi vardır. Ödağacının odunu ve kabuğu yarılınca hos bir koku verir. Uzakdoğuda dinî törenlerde, tapınaklarda ödağacı yakmak eski bir gelenektir. Eskiden odununcan kutu, tespih, ağızlık v.b. eşya yapılırdı. [*Lat. aquilaria agallocha; ing.* Agalloch; *Fr.* Aquilaria].

ödem, i. *Fr. œdème.* < *Yun. oidein, şişmanlamak* > *oidema patrol.* Çesitli dokuların ve özellikle bağ dokusunun içinde sıvı birikmesi. *(Yaygın ödeme «anazark» denir). Ödem*, bazı sıvıların doku aralarına, deri altına sıvı keselerine, herhangi bir iç organa sızıp dolarak siskinlik yapmasıdır *(bacak, akciğer, beyin ödemi).* Ödem, bulunduğu organda sekil ve fonksiyon bozukluklarına sebep olur. Ödemler kılcaldamarlardaki asırı basınçtan *(kalb hastalıklarındaki toplardamar stazı, toplardamar üzerine baskı, flebit),* lenf damarlarındaki herhangi bir engelden veya kılcal damarlarda geçirgenliğin artmasından *(iltihabî ödemler) ileri gelir.* [*ing.* Edema, anasarca]; ◉ **ailevi sinir** ~ **i**, *patol.* Çocuklarda görülen ve soydan geçen bir hastalık *(11 - 13 yaşlarına doğru başlar; baldırlarda, hattâ bütün bacakta sert, ağrısız, beyaz ödemler meydana getirir).* [*ing.* Nervous family edema; *Fr.* Oedème nerveux familial]; ◉ **anjiyonörotik** ~, *patol.* ◘ **Anjiyonörotik**; ◉ **habis** ~, Az rastlanan, şarbon hastalığının başlangıcında görülen bir bozukluk. *(Özellikle önce gözkapaklarında, sonra yüzde, göğüste, kollarda başlar, hızla artar ve sertleşir; deri içinde kanlı bir serozite bulunan fiskelerle kaplanır; bunlar patladığı zaman habis sivilcelerinkine benzeyen yaralar bırakır).* [*ing.* Malignant edema; *Fr.* Oedème malin]; ◘ **Şarbon**; ◉ **kas** ~ **i**, *patol.* ◘ **Kas**.

ödeme, i. § ❶ Ödemek eylemi. Satın veya ödünç alınan bir şeyin karşılığını verme. [*Osm.* Tediye; *ing.* Payment: settlement; disbursement; *Fr.* Paiement, payement, règlement]; § ❷ Yapılan bir zararın karşılığını verme. [*Osm.* Tazmin; *ing.* Indemnity, compensation; *Fr.* Dédommagement]; § ❸ *(Bir iş, bir mal hk.)* Kendisine yapılan masrafı çıkartma. [*ing.* Redemption, amortization; *Fr.* Amortissement]; § ❹ Bir hizmetin karşılığını verme; § ❺ *post.* Bir mektubun, bir paketin gönderileceği sırada, nakliye ücretinin genellikle pul yapıştırılarak ödenmesi; ◉ ~ **leri kesme**, *huk.* Bir sahsın borçlarını ödememeye başlaması. Borçlunun muaccel olan bir borcu iflâs davasına rağmen ödeyememesi. Bu hal, borçlunun aczine tanıktır. Sonucu batkınlığa gider. [*Osm.* Tatili tediyat; *ing.* Suspension of payment; *Fr.* Suspension de paiement].

~ **âmiri**, *huk.* ◘ **Âmirî ita**.

~ **anlaşması**, *ikt.* ◘ **Anlaşma**.

~ **bordrosu**, *ikt.* ◘ **Bordro**.

~ **damgası**, *post.* Bir mektubun veya paketin üzerine ödeme tutarını basmak için kullanılan makine.

~ **dengesi**, *ikt.* Belirli bir süre içinde, bir ülke ile yabancı ülkeler arasında meydana gelmiş her çeşit ekonomik anlaşmaların hesap özeti.

~ **emri**, *huk.* Haciz yoluyle takipte, icra dairesinin, borçluya, borcunu ödemesi için, takip isteğinden itibaren en geç üç gün içinde yaptığı tebliğ. [*ing.* Order of payment, warrant, commandement; *Fr.* Ordre de paiement].

~ **günü**, *huk.* Bir senedin borçlu tarafından ödenmesi gereken gün. [*Osm.* Hulûlü vade; *ing.* Payday; *Fr.* Jour de paiement].

~ **(tediye) hesabı**, *ikt.* ve *muh.* Mal ve kıymetlerin tahsil edilmiş bedellerini gösteren hesap, alacaklılar hesabı. [*ing.* Accounts payable].

~ **için ibraz**, *huk.* Vadesi gelen poliçenin, vade günü veya vade gününü takip eden iki işgünü içinde ödenmek üzere muhataba ibraz edilmesi. [*ing.* Presentment for payment].

~ **kabiliyeti**, *huk.* Borçlunun borçların ödeyebilecek durumda bulunması. [*ing.* Solvency; *Fr.* Solvabilité].

~ **sebebi**, *huk.* Kazandırıcı bir islemin,

bir borcu ödeme amacıyla yapılması. [*Lat. Causa solvendi*].
~ **süresi**, *ikt.* İki ücret ödeme günü arasındaki zaman parçası.
~ **vadi**, *ikt.* Alıcı ile satıcı, alacaklı ile borçlu arasındaki anlaşma.
~ **yeteneği**, ◘ **Ödeme kabiliyeti.**

ödemek(-i), f. *esk. T. ötemek.* § ❶ Satın veya ödünç alınan bir şeyin karşılığını vermek: *İnsan ödeyemiyeceği bir borç altına girmemeli.* [*Osm.* Tediye etmek; *Ing. To* pay; *Fr.* Payer]; § ❷ Bedelini vererek bir zararı karşılamak: *Herkesin uğradığı zararı ödemek kolay olmayacak.* [*Osm.* Tazmin etmek; *Ing.* To indemnify, to compensate; *Fr.* Payer, dédommager]; § ❸ *(Bir iş, kuruluş hk.)* Yatırılan parayı çıkartmak: *Bu fabrika sermayesini beş yılda ödedi.* [*Osm.* İtfa etmek; *Ing.* To amortize; *Fr.* Amortir]; § ❹ *mec.* Bir işin, bir hizmetin karşılığı vermek. [*Ing.* To pay back; *Fr.* Payer] § ❺ Bir şey karşılığında fedakârlık etmek, zahmet çekmek: *Kazandığımız zaferi kanımızla ödedik.* [*Fr.* Payer, acquérir par un sacrifice]; § ❻ *tic.* Bir hesabı, bir borcu tam olarak vermek. [*Ing.* To pay off, to liquidate; *Fr.* Acquitter].

ödemeli, s. § ❶ Değeri postaneye ödendikten sonra alıcıya verilecek olan: *Ödemeli paket.* [*Osm.* Meşrut bedelli; *Ing.* Cash on delivery; *Fr.* Contre remboursement]; § ❷ Karşı tarafça ödenmek üzere edilen *(telefon)*, çekilen *(telgraf)*.
~ **koli**, Ödemeli bedeli olarak gösterilen bedelin, alıcısından tahsilini müteakip teslimi gereken koli. [*Ing.* Parcel retained officially; *Fr.* Colis contre remboursement].

ödemelik,-ği, i. *sin.* Yapılan iş karşılığı sinemacılara ödenen para. [*Ing.* Fee, salary; *Fr.* Cachet].

ödemli, s. *patol.* (a) Ödemi olan: *Kalb hastalarında ayak ve bacaklar çoğu zaman ödemlidir.* [*Ing.* Edematic, edematose, edematous; *Fr.* Oedémateux,-euse]; (b) Ödem tablatında olan. [*Ing.* Edematic, edematose, edematous; *Fr.* Oedémateux,-euse].

ödence*, i. ◘ **Çek.**

ödencek*,-ği, i. ◘ **Bono.**

ödenebilir, s. *ikt.* Ödenecek para, kabili tediye. [*Ing.* ve *Fr.* Payable].

ödenek*,-ği, i. < *ödemek.* § ❶ Bir iş için ayrılan belli bir para. [*Osm.* Tahsisat; *Ing.* Appropriation, allowance, allocation; *Fr.* Allocation] § ❷ *huk.* (a) Genel olarak, devlet masraflarının yapılabilmesi için her yılın bütçesiyle yürütme organına verilen harcama izni; (b) Cumhuriyet senatosu ve Millet meclisi üyelerine, görevleri sebebiyle verilen ve yolluk dışında kalan para; ◉ **ek** ~, *ikt.* ◘ **Ek**; ◉ **geçici iş görmezlik ödeneği**, ◘ **Geçici**; ◉ **günlük** ~, ◘ **Günlük**; ◉ **iktisadî** ~, *ikt.* Satış veya maliyet fiyatlarında sunî olarak bir düşüş sağlamak için özel sektörde veya kamu sektöründe belirli malları üretenlere ve satanlara devlet tarafından nakit olarak ödenen para; ◉ **örtülü** ~, *huk.* Gizli tutulan işlerde harcanmak üzere hükümetin emrine verilen para. [*Osm.* Tahsisatı mesture; *Ing.* Secret funds; *Fr.* Fonds secrets] ◉ yıllık amortisman ödeneği, *ikt.* ◘ **Amortisman.**
~ **talebi**, *muh.* Malların tanıtılması için ayrılan fon. [*Ing.* Approach request].

ödenmek, nsz. f. Ödemek işine konu olmak; verilmek: «*Borç ödenir, kira ödenmez*».

ödenmiş, s. Ödenme işi yapılmış. [*Ing.* Payed; *Fr.* Payé,-ée].
~ **çek**, *ikt.* Bedeli tediye edilip hesaba geçirilen çek.
~ **hisse senetleri**, *ikt.* Bedelleri şirkete tamamiyle ödenmiş hisse senetleri.
~ **sermaye**, *ikt.* Bir şirkete hissedarlar tarafından mal, para, hizmet olarak konulan sermayenin bütünü. [*Ing.* Payed capital; *Fr.* Capital versé].

ödenti*, i. < *ödenmek.* Dernek üyelerini dernek kasasına ödemeyi üstlerine aldıkları para. [*Osm.* Aidat; *Ing.* ve *Fr.* Contribution].

ödeş gödeş olmak, *h. d.* Ödeşmek.

ödeşme, i. Ödeşmek eylemi.

ödeşmek (-le), ortakl̇ş. f. Birbirine olan borçlarını ödeyip alacak verecek bırakmamak, fit olmak. [*Ing.* To settle accounts *(with one another)*; *Fr.* être *(faire)* quitte à quitte].

ödetmek (-i, -e), f. Ödemek işini yaptırmak: *Borcunu bana ödetti. Kırdığı camın parasını ödettiler.* [*Ing.* To cause to pay; *Fr.* Faire payer, faire indemniser].

ödev*, i. < *ödemek.* § ❶ Yapılması, yerine getirilmesi insanlık duygusu, töre veya yasa bakımından gerekli olan şey. [*Osm.* Vecibe, vazife; *Ing.* Duty, obligation; *Fr.* Devoir, obligation]; § ❷ Orf ve âdetlere, geleneklere veya yer ve zaman şartlarına göre kabul edilen özel ahlâkî görev: *Yurttaşlık ödevi. Meslekî ödev. Haksızlığa karşı gelmek ödevimizdir.* [*Ing.* Duty; *Fr.* Devoir]; § ❸ Öğretmenin öğrencilere verdiği ev çalışması: *Ödev vermek.* [*Ing.* Homework, exercise; *Fr.* Devoir]. ☆ *Eşanl.* **vazife.** ◉ **bireysel** ~ **ler**, *eğt.* ◘ **Bireysel**; ◉ **çalışma** ~ **i**, *iş huk.* ◘ **Çalışma**; ◉ **ev** ~ **leri**, *eğt.* ◘ **Ev.**
~ **ahlâkı**, *ahl.* İyiyi ödevle tanımlayan ahlâk: *Kant'ın ahlâkı, bir ödev ahlâkıdır.* [*Fr.* Morale du devoir].
~ **bilgisi**, *felS.* Herhangi bir meslekte bulunanların birbiriyle ve herkesle olan işlerinde tutmaları gereken yollar ve yerine getirmek zorunda bulundukları ödevler üzerine bilgi. [*Osm.* İlm-i vazaif; *Ing.* Deontology, ethics; *Fr.* Déontologie].
☆ *Eşanl.* **deontoloji.**

ödevcil*, s. Ödevine bağlı olan, ödevlerini yerine getirmeyi seven. [*Osm.* Vazifeşinas; *Ing.* Dutiful, conscientious; *Fr.* Soumis, consciencieux].

ödevli, *s.* Bir ödev yüklenmiş olan. [*Ing.* Charged with *(an official duty)*; *Fr.* Chargé.-ée].

ödialit, ödiyalit,-ti, i. *Fr. eudialyte. min.* Doğal sodyum, kalsiyum ve demir silikozirkonat. *(romboedrik sistemde billûrlaşır. İki çeşidi vardır: Grönland'da bulunan ödialit ile Norveç'te siyenitler içinde rastlanan ökolit).* [*Ing.* Eudialyte].

ödidimit,-ti, i. *Fr. eudidymite. min.* Hidratlı doğal sodyum ve berilyum silikat. [*Ing.* Eudidymite].

ödinamî, I. *Fr. eudynamie.* Vücut yeteneklerinin tam dengeli olması. [*Ing.* Eudynamia].

ödlek, s. ve i. Korkak, yüreksiz *(kimse)*. [*Ing.* Timid, cowardly; *Fr.* Poltron,-onne].

ödleklik,-ği, i. Ödlek olma hali, korkaklık. [*Ing.* Poltroonery, timidity; *Fr.* Poltronnerie].

ödül*, i. § ❶ *esk. T. öndil* veya *öndül* > *ödül.* Armağan. [*Osm.* Mükâfat; *Ing.* Reward, prize; *Fr.* Récompense, prix]. § ❷ *sp.* Hasmını yenen pehlivana verilen para, koç, inek, at gibi şeyler. [*Ing.* Prize; *Fr.* Prix); § ❸ *ed. esk.* Halk edebiyatı yarışmalarında kazanana verilmek üzere ortaya konan armağan. *(Saz şairleri muamma yarışını kazanınca ödül alırlardı. Kahvelerde yapılan saz yarışmalarında ödülleri genellikle çevrenin zenginleri verirlerdi. Bunlar at, öküz, kumaş, para v.b. olurdu).* [*Ing.* Prize; *Fr.* Prix].
~ **alan şair**, *ed, esk.* Törenle defne dalından bir taç giyen şair.
~ **duyurusu**, *huk.* Mükâfat ilânı.

ödün*, i. < *ödemek.* Bir şeyin elden çıkarılmasıyle meydana gelen bir yandaki eksikliği veya öbür yandaki artıklığı ortadan kaldırmak için onun yerine konan şey. [*Osm.* Ivaz, taviz, tavizat; [*Ing.* ve *Fr.* Compensation].

ödünç, s. ve z. *esk. T. ötünç.* § ❶ İleride ödenmek üzere *(alınan veya verilen)*: *Ödünç almak. Ödünç vermek. Ödünç para.* [*Ing.* Loan, borrowed, given on loan; *Fr.* Emprunt]; § ❷ *huk.* ◘ **Karz**; ◉ **deniz ödüncü**, *den. tic. huk.* Yolculuk sırasında donatanın ve yükle ilgililerin kanunî temsilcisi sıfatiyle kaptanın, kanunda gösterilmiş belirli şartlar altında, gemiyi, yükü ve navlunu veya bunlardan birini yahut birkaçını rehnetmek suretiyle ve alacaklının alacağını ancak rehin gösterilen şeyler üstünden alabilmesi kaydıyle bir prim karşılığı ödünç para alması. [*Lat. Bodmeria, pecunia trajecticia; Ing.* Maritime loan, loan on bottomry, respondentia; *Fr.* Prêt à la grosse].
~ **para verme işleri hakkında kanun**, *huk.* Faizden para kazanmak için ödünç para verme işleriyle uğraşan gerçek ve tüzel kişilerin bağlı oldukları kanun.
~ **verilebilir fonlar kuramı**, *ikt.* ◘ Fon²
~ **verme kuponu**, Kütüphanede bulunan roman, hikâye dışında kalan eserler için okuyucuya verilen kitap kuponu.

ödünleme*, i. *fels.* § ❶ Ödünlemek eylemi. [*Osm.* Taviz]; § ❷ Ödünle sağlanan denge hali. [*Osm.* Muvazaa; *Ing.* ve *Fr.* Compensation]; ◉ **büyüme** ~ **si**, *biy.* ◘ **Büyüme**
~ **kuramı**, *fels.* Herkesin gerek mutlulukta, gerek mutsuzlukta eşit olduğunu söyleyen felsefe kuramı. [*Ing.* Compensation theory].

ödünlemek*(-i), f. *fels.* Bir ödünle karşılamak. [*Osm.* Taviz vermek, ivaz vermek; *Ing* Compensate; *Fr.* Compenser].
~ **ayarlanma**, *biy.* ◘ **Ayarlanma.**
~ **gecikme**, *kardiyol.* ◘ **Gecikme.**

ödünlü*, s. *fels.* § ❶ Ödün niteliğinde olan. [*Osm.* Tavizî; *Ing.* Commutative; *Fr.* Commutatif]; § ❷ *mant.* Her türlü terim düzeni değişikliğine rağmen sonucu aynı kalan: *Ödünlü özelik.* [*Ing.* Commutative; *Fr.* Commutatif,-ive].
~ **adalet**, *ahl.* Bireylerarası eşitlik ve karşılıklık üstüne kurulu hak ve ödev değiştokuşu. *(Bir yetkinin yaptığı bir dağıtım /üleştirme/ niteliği taşıyan bölüştürücü adaletin karşıtıdır).* [*Ing.* Commutative justice].
~ **tüze**, Kişisel değerlerine bakılmadan, iki kişinin yaptığı değiştokuşta eşitliği savunan görüş.

öd.yeşili, b. i. *biyokim.* ◘ **Biliverdin.**

ödyometre, i. *Fr. eudiomètre* < *Yun. eudia*, güzel hava + *metron*, ölçü. *kim.* Bazı gaz karışımlarının hacimsel analizini veya bileşenleri gaz halinde olan bazı bileşiklerin sentezini, karışımın içinden elektrik kıvılcımı geçirerek yapmaya yarayan âlet. [*Ing.* Eudiometer].

ödyometri, i. *Fr. eudiométrie. kim.* Gaz karışımlarının ödyometre yardımıyle analizini yapma işlemi. [*Ing.* Eudiometry].

öf, ünl. *yans.* Bıkkınlık, iğrenme, bezginlik, v.b. duyguları belirtmek için kullanılır: *Öf! Kör müsün be adam! Of, ne kaba adam! Of, ne pis kokul* [*Ing.* Ugh! *(expressing disgust; Fr.* Interjection qui marque l'ennui, le dégout].

öfke, i. *esk. T. öpke* veya *övke.* İnsanı incliten veya yararına dokunan bir olay karşısında içinde duyduğu ve kendisini sert davranışlara zorlayan kaynaşma. [*Osm.* Hiddet;*Ing.* Anger, rage, wrath; *Fr.* Colère]. ☆ *Eşanl.* kızgınlık; ◉ ~ **si kabarmak** *(topuklarına çıkmak), dey.* Çok öfkelenmek, aşırı derecede kızmak. [*Ing.* To fly into a rage; *Fr.* être bouffi de colère].
~ **baldan tatlıdır**, *at.* Öfkeye kapılmamanın pek güç olduğunu anlatır. [*Ing.* It is very difficult not to get angry].
~ **ile kalkan ziyanla (zararla) oturur**, *at.* Öfkesine kapılarak iş gören güç duruma düşer. [*Ing.* A person who loses his temper suffers in the end].
~ **topuklarına çıkmak**, *dey.* Aşırı öfkelenmek, son derece kızmak. [*Ing.* To fly into a rage].

öfkeci, i. s. Sık sık ve çabuk öfkelenen *(kimse)*. [*Osm.* Hadidülmizaç; *Ing.* Irascible, irritable *(person)*; *Fr.* Coléreux,-use, colérique]

öfkelendirmek, (-i), i. Öfkelenmesine yol açmak, kızdırmak. [*Ing.* To anger, to irritate, to infuriate; *Fr.* Mettre en colère, irriter].

öfkelenmek (-e), f. Öfkeli hale düşmek, kızmak, hiddetlenmek. [*Ing.* To grow angry; *Fr.* Se mettre en colère].

öfkeli, s. § ❶ Öfkelenmiş, kızgın, [*Osm.* Hiddetli; *Ing.* Irritated, angry; Irritable,

hot-headed, impetuous; *Fr.* En colère, courroucé,-ée, irrité, furieux,-euse]. § ❷ Karakteri öfkelenmeye yatkın, çabuk hiddetlenen. [*ing.* Quick-tempered, irascible, choleric; *Fr.* Coléreux,-use, colérique]

öfkesiz, s. Öfkesi olmayan. [*ing.* Calm, not easily irritated; *Fr.* Calme, doux,-douce]

öfori, i. *Fr. euphorie. tıp.* Rahat ve huzur içinde olma duygusu. [*ing.* Euphoria].

öfotid, i. *Fr. euphotide. petr.* Billûrları 1 sm. den iri olan gabro. [*ing.* Euphotide].

ögenezi, i. *Fr. eugénésie.* < *Yun. eu,* iyi + *genesis,* önoluş, *biy.* Yalnız kendi ırkından bireylerle değil, başka ırktan bireylerle de döllenebilen canlılar arasındaki çaprazlanmaya Broca'nın verdiği ad. [*ing.* Eugenesis].

ögenol, i. *Fr. eugénol. kim.* Karanfil esansının *(Eugenia caryophyllata)* büyük bir kısmını meydana getiren ve başka esanslarda da *(defne, jamaika biberi)* bulunan fenollü bileşik, *Fr.* Acide eugénique, allygaiacol].
☆ *Eşanl.* öygenik asid, alilgayakol.

öglena (öğlena), i. *zool.* Bir hücrelilerin kamçılılar *(Flagellata)* sınıfının, Öglenagiller *(Euglenaceae)* familyasından, yüzücü, klorofilli, selüloz zarı olmayan bir cins. Mekik biçimindedir. Ön tarafında bir kamçı ve ışığa karşı duyarlı bir benek bulunur Öglena'lar yaşadıkları kirli suyun en aydınlık kısmında çabucak biraraya toplanır ve tıpkı yeşil suyosunları gibi klorofil özümlemesi yaparak beslenebilirler. Fakat bunlar karanlıkta veya organik bir ortamda yetiştirerek «renksizleştirmek» mümkündür; bu takdirde öglenalar, mantarlar ve bazı birhücreliler gibi beslenmeğe alışır ve klorofillerini bir daha elde edememek üzere kaybederler. *E. viridis* en iyi bilinen türüdür. İçi yeşil kromatofor ile doludur. Tatlı sularda yaşarlar. [*Osm.* Huveynât-ı nakliye; *Lat.* ve *ing.* Euglena; *Fr.* Euglène].

öglenagiller, ç. b. i. *zool. Euglenophyceae* sınıfının, öglenalar *(Euglenales)* takımından, klorofil özümlemesiyle veya çürükçül yaşayan, asla katı madde yutamayan, bir veya birkaç hareket kamçısı bulunan kamçılı birhücreliler familyası. *(Familyanın on cinsi si ve ayrı ayrı tanımlanması güç pek çok türü vardır. Başlıca cinsleri: öglena, menoidium, ascoglena, trachelomonas v.b. Öglenalar takımının örnek familyası).* [*Lat.* ve *ing. Eugienaceae; Fr.* Euglénidés].

öglenalar, ç. i. Kamçılı birhücreliler takımı. *(Bunlarda vücudun ön tarafında dışarıyle ilişkili bir kesecik yer alır; ilişkiyi sağlayan dar kanaldan, keseciğin dibine bağlı bir veya birçok kamçı geçer; ayrıca bunların vücudunda paramilon denen ve çeşitli biçimde çok küçük taneciklerden ibaret bir yedek madde bulunur).* [*Lat.* ve *ing. Euglenales; Fr.* Euglénions].

öglobin (öglobülln), I. *Fr. euglobine* veya *euglobuline. biyokim.* Cüzî miktarda elektrolit bulunmak şartıyle suda eriyebilen globülin lipit karışımı. ◘ **GLOBÜLİN.**

öğe*, i. § ❶ *fels.* Bileşik bir şeyi meydana getiren yalınç şeylerden her biri. [*Osm.* Unsur; *ing.* Element; *Fr.* élément]; ☆ *Eşanl.* eleman. § ❷ *mant.* Bir sınıfın veya bir topluluğun bireylerinden her biri. [*Ing.* Element; *Fr.* élément). § ❸ *dilb.* Bir cümleyi meydana getiren, özne, yüklem, tümleç gibi parçalardan her biri. [*Ing.* Element; *Fr.* élément]. ◉ **cümlenin ~ leri,** *gram.* ◘ **Cümle.**

öğendire, i. ◘ **Üvendire.**

öğle, i. § ❶ Gün ortası: *Öğleden önce. Öğle üstü. Öğleye doğru.* Halk arasında öğlen biçiminde de kullanılır. [*Osm.* Zeval; *ing.* Noon, midday; *Fr.* Midi]; § ❷ *astr.* Söz konusu herhangi bir zamanı *(gerçek yıldız zamanı, ortalama yıldız zamanı, gerçek güneş zamanı, ortalama güneş zamanı, evrensel zaman, kanunî zaman v.b.)* tanımlamaya yarayan gökcisminin *(yıldız, güneş)* meridyenden üst geçişi. *(Hiç bir uyarma yapılmadığı zaman, öğle kanunî zamanı belirtir).* [*Ing.* Noon; *Fr.* Midi]; ◉ **gerçek ~,** *astr.* ◘ **Gerçek.**
~ dinlenmesi, *huk.* İşçilere öğleyin dinlenmeleri ve yemek yemeleri için verilen tatil.
~ sonu, İkindi vakti: *Sıcak bir yaz gününün öğle sonuydu.*
~ üstü, Öğle üstü: *Öğle üstü güreş başladı.*

öğlen, i. *h. d.* Öğle vakti, öğleyin. [*ing.* At noon; *Fr.* A midi]; ◉ **başlangıç — i,** *astr.* ◘ **Başlangıç; ◉ gök ~ i,** *astr.* ◘ **Gök.**
~ aracı, *astr.* Yıldızların öğlenden geçişlerinde gözerimi yüksekliklerini ölçen, öğlen boyunca devinebilen bir ırakgörür. [*Osm.* Nısf-ın-nehâr durbini; *ing.* Meridian circle, meridian instrument; *Fr.* Cercle méridien, instrument méridien].
~ daire, *astr.* Öğlen düzleminin gökküresiyle arakesiti. [*Osm.* Nısf-ın-nehâr dairesi; *Ing.* Meridian; *Fr.* Méridien].
~ yayı, *astr.* Öğlen dairesi üzerinde herhangi bir çember parçası. [*Osm.* Kavs-i nısf-ın nehâr; *ing.* Arc of meridian; *Fr.* Arc méridien].

öğlena, i. ◘ **Öglena.**

öğlenci*, s. *(İkili öğretim yapan okulda)* öğleden sonra ders gören *(öğrenci).* [*Osm.* Neharî; *ing.* Day student; *Fr.* êxterne].
☆ *Karş.* sabahçı, leylî.

öğleyin /öğ:leyin/, z. Öğle vakti, öğle üzeri. [*ing.* At midday, at noon; *Fr.* À midi].

öğmek*(-i), f. ◘ **Övmek.**

öğrenci*, i. < *öğrenmek.* § ❶ Herhangi bir eğitim ve öğretim kurumunda ders gören kimse. [*ing.* Pupil, student; *Fr.* Elève, écolier,-ère]; § ❷ Özel ders alan kimse. *Fr.* élève]; § ❸ Bir üstadın, hocanın bir bilim veya sanat dalındaki öğretimini, derslerini takip eden, ondan ders alan kimse: *Rafael'in öğrencisi. Hegel'in öğrencisi.* [*Ing.* Apprentice; *Fr.* élève]. ☆ *Eşanl.* talebe; ◘ *ŞEKİL: 411* — **OKUL.** ◉ **askeri ~,** *ask.* ◘ **Askerî; ~ lerin kendi kendilerini yönetmeleri,** *eğt.* Öğlencilerin okulda sosyal faaliyetleri düzenlemek amacıyle bir araya gelerek işbölümü yapmaları ve çalışmalarını okul idaresiyle işbirliği yaparak yürütmeleri *(Kendi kendini yönetme yargılanmaları, çocuklarda sorumluluk duygusunu geliştirir, öğrencileri kişisel çalışmalara yöneltir, birbirlerine yardım etme fırsatı hazırlar, türlü problemleri tartışarak doğru fikrî yolu bulmaya alışmalarını mümkün kılar).**
~ grupları, *eğt.* Öğrencilerin meydana getirdiği gruplar. *(Öğrenci grupları, bizzat öğretmen tarafından veya onun telkini ile, ya da tamamiyle serbest bir şekilde kurulur. Grup başkanını öğretmen tâyin edebileceği gibi başkan grup üyeleri tarafından da seçilir, veya sıra ile işbaşına geçirilir).*
~ karnesi, *eğt.* Öğrencinin derslerden, hâl ve gidişten, temizlikten, düzenden, diş korumadan aldığı notların yazıldığı belge. *(Karnelerin dış kısmına öğretim yılı, okulun adı, öğrencinin sınıf numarası, adı ve soyadı yazılır. İlkokullarda her sınıf öğretmeni öğrencilerinin karnelerini bizzat kendisi doldurur. Orta dereceli okullarda bu işleri müdür yardımcıları yapar. Karneler sınıf öğretmeni ve müdür imzalar).*
~ kişilik hizmetleri, *eğt.* Okulda veya herhangi bir öğrenim kurumunda öğrencilerin kişisel, meslekî ve akademik problemleri, kültürel ve sosyal çalışmaları, disiplin meseleleri, sağlık şartları, yemekhane ve yatakhane durumları ile ilgili olarak düzenlenen rehberlik faaliyetlerine verilen ad.
~ künye defteri, *eğt.* Her okulda öğrencinin kaydı yapılırken tutulmaya başlanan ve öğrencinin künyesi *(adı ve soyadı, doğduğu yer ve yıl, baba ve ana adı)* ile ev adresinin, sınıfının sınıf geçme durumunun, diploma ve nakil tasdiknamesinin, girdiği bir üst okulunun adının belirtildiği özel defter. Öğrenci sicil defteri, öğrenci kütüğü.
~ soruları, *eğt.* Öğretim sırasında öğrencilerin birbirlerine veya öğretmenlerine sordukları sorulara verilen ad. *(Öğrenci soruları, öğretim faaliyetinin öğrencilerde merak uyandırdığını veya ilgi doğurduğunu gösterir).*
~ yurdu, *eğt.* Öğrencilerin barınma, yeme ve çalışmalarını kolaylaştırmak amacıyle devletin veya şahısların açtığı ve işlettiği tesislere verilen ad. *(Öğrenci yurtlarının hepsi Millî Eğitim Bakanlığının denetimine tâbidir).*

öğrencilik,-ği, i. Öğrenci olma durumu. [*Osm.* Talebelik; *ing.* The condition of being a student].

öğrenek*,-ği, i. İnsanın gözünü açan ve yanlış davranışlardan sakınmasını sağlayan olgu. [*Osm.* İbret; *Ing.* Warning, example, admonition; *Fr.* Leçon].

öğrenilmek, nsz. f. Öğrenmek işine konu olmak. [*ing.* To be learned, to be informed, to be understand; *Fr.* être appris].

öğrenim*, i. < *öğrenmek.* Herhangi bir meslek için gereken bilgileri edinmek işi: *Yüksek öğrenim, üniversitede ve yüksek okullarda sağlanır.* [*Osm.* Tahsil; *ing.* Education, study; *Fr.* éducation, études].

öğrenme, i. § ❶ Öğrenmek eylemi. [*Ing.* Learning; *Fr.* Action d'apprendre]. § ❷ *eğt.* ve psik. (a) Maharetlerin ve anlayışların kazanılmasını anlatan çok geniş bir terim; (b) Kavramsal organizasyonlar kurma oluşu; (c) Alıştırma veya anlayışların kısmen devamlı olan etkilerine verilen ad; (d) Kısmen veya tamamen yaşantılar yoluyla uyarım veya davranımlarda meydana gelen değişme. ☆ *Eşanl.* belleme; ◉ **~ de transfer,** *eğt.* ve *psik.* (a) Kazanılan bilgi, anlayış ve hünerlerin belli bir alan içinde kalmayarak başka alanlara yayılıp etkide bulunması olayı; (b) Yerleşmiş bir alışkanlık, maharet, fikir veya ülkünün benzeri, başka alışkanlık, maharet, fikir veya ülkülerin öğrenilmesinden yardımcı olması hâli; ◉ **~ nin geçişi,** ◘ **Öğrenmede transfer; ◉ çağrışımlı ~** *eğt.* ◘ **Çağrışım; ◉ güdümlü ~,** *eğt.* ◘ **Güdümlü; ◉ harekî ~,** ◘ **Harekî.**
~ çevresi, *eğt.* Öğrenmenin meydana geldiği ortam; öğretmen kişiliğinin, öğrenci niteliklerinin, sosyal ve ekonomik şartların birleşimi. *(Toplumun, okulun ve dershanenin maddî ve manevî durumu ile imkânları öğrenme çevresinin temel unsurlarını oluşturur).*
~ düzlüğü, *eğt.* Öğrenmede herhangi bir ilerlemenin görülmediği dönem; öğrenmenin sür'atli bir şekilde artması ile yavaşça sona ermesi arasındaki dönem.
☆ *Eşanl.* **öğrenme yaylası.**
~ eğrisi, *eğt.* Arka arkaya yapılan uygulamada öğrenmenin bazı yönlerinin grafikle temsiline verilen ad. *(Öğrenme eğrisi, öğrenmenin ilk uygulama dönemlerinde, sür'atli bir şekilde yükseliş, sonra ilerleyişin durduğunu belirten bir tarzda düzlük teşkil eder ve nihayet öğrencinin öğrenme gücü sınırı nerde ise oraya doğru bir ilerleme gösterir).*
~ gücü, *eğt.* § ● Kavramları, verileri ve maharetleri kavrama ve hatırda tutma gücü; § ● Dimağın anlayış ve kavrayış sınırı; § ● Bir kimsenin davranımlarını değiştirebilme yönünden kalıtım ve çevre ile tâyin edilmiş bulunan potansiyeli.
~ hazırlığı, *eğt.* Belli bir konunun veya maharetin öğrenilebilmesi için şart olan beden, zihin veya heyecan olgunluğuna sahip olmak.
~ istidadı, *eğt.* Sür'atli ve kolay öğrenme konusunda içsel güç.
~ kuramı, § ● *eğt.* Öğrenmenin nasıl meydana geldiğine dair psikologların şahsen veya grup *(okul)* hâlinde ileri sürdükleri kuramlar. *(Organizmik - Saha veya Uyaran - Tepki kuramı gibi);* § ❷ *huk.* Yönetilmesi gerekli olan irade açıklamasının, karşı tarafça öğrenildiği zaman hüküm ifade edeceğini kabul eden kuram.
~ nazariyesi, ◘ **Öğrenme kuramı.**
~ psikolojisi, *eğt.* ve *psik.* Öğrenmenin fizyolojik ve psikolojik özellikleri üzerinde duran, bilgi ve maharetlerin nasıl kazanıldığı hakkında genel kurallar ortaya koyan,

akıl yürütme ile problem çözmenin öğrenmedeki rolünü açıklayan bir psikoloji dalı.

~ **ünitesi**, *eğt.* (a) Bir şahıs veya grupta değerli yaşantılar sağlamak amacıyla plânlanmış bir dizi organize fikir ve faaliyetler; (b) Öğretim programında bir ünite olarak işlenmesi öngörülen kısım.

~ **yöntemleri**, *eğt.* Öğrenciyi, kendi şartları içinde, kendi isteğiyle, kendi ihtiyaçlarına ve imkânlarına göre, kendi yetenekleri ölçüsünde, kendi kendine çalıştırmak amacını güden, yöntemlere verilen genel ad.

öğrenmek (-i), f. *esk. T. ögrenmek.* § ❶ Bilgi edinmek, bellemek, kafasına mal etmek; *Dersini öğrenmek.* [*Ing.* To learn; *Fr.* Apprendre] § ❷ Yetenek kazanmak: *Okuma yazma öğrenmek.* [*Ing.* To be accustomed (to), to get familiar *(with)*; *Fr.* Apprendre]; § ❸ Haber almak; bilinmeyen bir şey hakkında bilgi sahibi olmak: *Soruşturdum, ama bir şey öğrenemedim.* [*Ing.* To hear, to be informed; *Fr.* être informé] § ❹ Bir alışkanlık edinmek: *Susmayı öğrenmek.* [*Ing.* To be accustomed; *Fr.* Apprendre, acquérir une habitude]; ⊙ **hanyayı Konyayı ~**, *dey.* Çeşitli olaylarla karşılaşarak yaşadıkça rastlanılan güçlükleri öğrenmek.

öğrenmelik*,-ği, i. < *öğrenmek.* Kimi öğrencilere, öğrenimlerini yapabilmeleri için bir kurum veya kişi tarafından verilen aylık. [*Ing.* Bursary, scholarship; *Fr.* Bourse d'études].

☆ *Eşanl.* **burs.**

öğrenmen, i. ◘ **Okullu.**

öğreti*, i. < *öğrenmek. fels.* (a) Siyasî, dinî, felsefî bir öğretim sistemini meydana getiren dogma ve kavramların tümü; (b) Bir filozofun, bir bilginin düşüncelerinin tümü: *Her feylesof okurlarını ille kendi öğretisine bağlamak ister.* [*Osm.* Meslek; *Ing.* ve *Fr.* Doctrine]. ☆ *Eşanl.* **doktrin;** ⊙ **kanonik ~**, *fels.* ◘ **Kanonik²**

öğretici, s. < *öğretmek.* § ❶ Öğretme niteliğinde olan; öğretmeye yarayan, öğreten; *Öğretici filim.* [*Osm.* Tedrisî; *Ing.* Didactic; *Fr.* Didactique]. ☆ *Eşanl.* **didaktik;** § ❷ *ed.* ◘ **Didaktik.**

~ **dram**, *tiy.* Ortaçağda, öğrencilere Latinceyi öğretmek ve bellek temrini yaptırmakla onları rahat ve kıvrak hareketlere alıştırmak için düzenlenen, okul oyunlarına verilen ad. [*Ing.* Didactic play; *Fr.* Pièce didactique].

~ **filim**, *sin.* Belirli bir topluluğu belli bir konuyu öğretmek üzere hazırlanmış filim. [*Ing.* Teaching film instructional film; *Fr.* Film d'enseignement film d'instruction, film didactique].

öğreticilik,-ği, i. Öğretici olma özelliği.

öğretilmek (-e), f. Öğretmek işine konu olmak. [*Ing.* To be taught or educated, to be instructed, to be inspired, to be advised or instigated; *Fr.* être enseigné].

öğretim*, i. < *öğretmek.* § ❶ *eğt.* Belli bir amaçla gerekli bilgileri öğretmek işi. [*Osm.* Talîm; *ing.* Instruction; *Fr.* Enseignement, instruction]; § ❷ Okul veya üniversite dal veya derecelerinin her biri; ⊙ ~ **in bireyselleştirilmesi**, *eğt.* Öğretimi öğrenciler arasındaki bireysel farklara göre düzenlemek. [*Osm.* Tedrisatın ferdileştirilmesi; *Fr.* Individualisation de l'enseignement]; ⊙ **aritmetik ~ i**, *mat.* ◘ **Aritmetik;** ⊙ **bireysel ~**, *eğt.* ◘ **Bireysel;** ⊙ **fırsat ~ ı**, *eğt.* ◘ **Fırsat;** ⊙ **ilk ~**, ◘ **ilköğretim;** ⊙ **kamu ~ i**, *sosy.* ◘ **Kamu;** ⊙ **karma ~**, *sosy.* ◘ **Karma;** ⊙ **orta ~**, *eğt.* ◘ **ortaöğretim;** ⊙ **teknik ~**, Meslekî ve teknik öğretim kurumlarında yapılan meslek kazandırma öğretimi. [*Teknik öğretim yapan okullar, yapı ortaokulları, sanat okulları, sanat enstitüleri, teknisyen okullarıdır. Bu okulların bazılarında karma öğretim yapılır);* ⊙ **yüksek ~**, ◘ **Yükseköğretim.**

~ **aracı**, *eğt.* Öğretim amacıyla kullanılan herhangi bir genç veya materyal. *(Ders kitapları, yardımcı okuma materyalleri, göz ve kulak yoluyla öğrenmeyi sağlayan materyaller ve diğer duyumsal materyaller de birer öğretim aracıdır).* [*Ing.* Instruction material: *Fr.* Moyens d'enseignement].

~ **gezisi**, *eğt.* Öğrencilerle yapılan geziler.

~ **görevlisi**, *eğt.* Üniversite ve yüksek okullarda ders vermek üzere başka bir resmî görevde çalışan veya serbest meslek sahibi bulunan kimseler arasından seçilen öğretim üyelerine verilen ad.

~ **ilkesi**, *eğt.* Öğrencileri, belli eğitim amaç ve maksatlarına ulaştırmada öğretmenlere yol gösteren kavram veya genelleme.

~ **otoritesi**, *eğt.* Öğretmenin, öğretmenlik ünvan ve yetkisi ile genel veya derin bilgisine dayanarak öğrenciler üzerinde kurduğu otorite. *(Öğretmen, bu iki yönlü otoritenin yardımıyle öğrencilerin üzerinde gerekli telkinleri yapabilir, onları ciddî ve sürekli çalışmalara yöneltebilir).*

~ **oyunu**, *tiy.* Belli bir konuyu, bir durumu öğretmek, seyirciyi bu görüş için kazanmak ereği ile hazırlanmış oyunlara denir.

~ **plânı**, *eğt.* Öğretim faaliyetlerinin düzenlenmesi, yürütülmesi ve değerlendirilmesiyle ilgili safhaların ve gerekli konuların önceden tasarlanıp tespit edilmesine verilen ad.

~ **programı**, *eğt.* (a) Belli bir okulu bitirmek veya belli bir alanda uzmanlaşmak için okunması şart olan ders veya konuların sistematik dizisine verilen ad; (b) Öğretilmesi istenilen ders veya konuların bir sıra dahilinde amaç, kapsam ve bazen öğretilme usullerinin kapsar şekilde düzenlenmesi sonucu meydana gelen kılavuz; (c) Öğrenciye bir plâna göre verilmek istenilen öğrenim yaşantılarının tümü. ☆ *Eşanl.* **müfredat, müfredat programı.**

~ **soruları**, *eğt.* Öğretimi düzenlemek istenilen amaca yöneltmek, geliştirmek, verimi kontrol etmek maksadıyle önceden tasarlanıp hazırlanan sorular.

~ **tekniği**, *eğt.* (a) Eğitim materyalinin sunuluşunda veya öğretim faaliyetlerinin yöneltilmesinde tutulan belli yol; (b) Öğretimde öğretmenin benimsediği ve izlediği kendine özgü yöntem.

~ **üyesi**, *eğt.* Üniversitelerde öğretim görevini meslek edinen doçent ve profesör.

~ **yılbaşı istatistik fişi**, *eğt.* Her yeni ders yılı 1 Kasım günündeki duruma göre, okul müdürlüklerinde üçer nüsha olarak doldurulan ve iki nüshası derhal ilköğretmen müfettişliğine gönderilen fiş. *(Okulun bulunduğu yeri, tipini ve derslik sayısını, sınıfların şube sayısını, birinci sınıfa yeniden yazılmış öğrenci sayısını, öğretim şeklini, öğretmen ve eğitmen sayısını kapsayan bu fişin bir nüshası ilköğretim müfettişliği tarafından Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı adresine postalanır).*

~ **yılı**, *eğt.* Okulun, mevcut programlara göre muntazam ve devamlı bir şekilde öğretim yaptığı süreye verilen ad. *(İlkokulların yıllık eylemli öğretim süresi 170, şehir ve kasabalarda 200 günden az olamaz. Orta dereceli okullarda öğretim yılının ne zaman başlayıp, ne zaman sona ereceğini Millî Eğitim Bakanlığı, ilkokullarda ise Valiler kararlaştırır).*

~ **yılı sonu istatistik fişi**, *eğt.* Her ders yılı başında, bütünleme veya engel sınavlarının bittiği gün, okul müdürlüklerince üçer nüsha olarak doldurulan ve iki nüshası 24 saat içinde ilköğretim müdürlüğüne gönderilen fiş. *(Bu fiş okulun bulunduğu yer, öğrenci sayısı, doğrudan doğruya ve bütünlemeli olarak sınıf geçenler, çeşitli sebeplerden öğrenimi bırakan öğrenciler, görevli öğretmen ve eğitmen sayısı kaydedilir).*

~ **yöntemi**, *eğt.* (a) Eğitsel oluşumun çeşitli yönleri, öğrencinin niteliği, öğretim araçları ve topyekûn öğrenme durumu gözönünde tutularak öğretimde izlenen mantıkî yol; (b) Öğretim araçlarının kullanılmasında ve faaliyetlerin düzenlenmesinde standartlaştırılmış olan usul. Öğretim usulü, tedris usulü. Bizde Tanzimat'tan sonra öğretim yöntemlerinin ıslâhı veya değiştirilmesi yolunda bir çok görüşler ileri sürülmüştür.

öğretke*, i. *fels.* Öğretim yöntemlerini inceleyen bilim. [*Ing.* Didactics; *Fr.* Didactique].

☆ *Eşanl.* **didaktik.**

öğretme, i. *eğt.* Bir kimsenin başka bir kimseye veya kimselere bazı bilgi ve becerileri belletmesi. Öğretim konusu olan işler ve faaliyetler de öğretmede bir benimsetmesi işi. *(Öğretme işinde biri öğreten, diğeri öğrenen /öğrenci/ olmak üzere iki şahıs vardır.)* [*Osm.* Talîm; *ing.* Instructing; *Fr.* Action d'enseigner].

öğretmek (-i, -e), f. *esk. T. öğretmek.* § ❶ *(Birine)* Bir bilim dalında, sanatta, meslekte v.b. bir alanda, bilgi veya bilgiler bütünü kazandırmak: *Maksat onlara bir şey öğretmektir.* [*Osm.* Talim etmek, tedris etmek; *Ing.* To teach, to instruct, to train; *Fr.* Apprendre, enseigner, instruire]; § ❷ Bir şey yapmaya alıştırmak, yetenek kazandırmak: *Piyano çalmayı öğretmek.* [*Ing.* To teach; *Fr.* Apprendre]; § ❸ *(Birinin)* Bilinmeyen bir şey hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamak: *Bana hakikati öğrettiniz.* [*Ing.* To teach; *Fr.* Apprendre]; ⊙ **akıl ~**, *dey.* Bir kimseye yol göstermek; ⊙ **ben sana öğretirim**, *dey.* Bir kimseyi korkutmak için kullanılır.

öğretmen*, i. < *öğretmek.* Başkalarına bir ders konusunu öğretmeyi iş edinmiş kimse: *Fizik öğretmeni. Şan öğretmeni.* [*Osm.* Muallim, muallime; *Ing.* Teacher, instructor; *Fr.* Maître,-maîtresse, instituteur,-trice, educateur,-trice]. ◘ *ŞEKİL: 411.*— **OKUL;** ☆ *Eşanl.* **eğitmen;** ⊙ ~ **ler kurulu**, *eğt.* Okul Müdürünün başkanlığında, okulun bütün öğretmenleriyle stajiyer öğretmenlerden meydana gelen kurul. *(Kurul, müdürün bulunmadığı zamanlar başyardımcının başkanlığı altında toplanır. Öğretmenler kurulu ders yılı başında, ders yılı sonunda ve ders yılı içinde de müdürün göstereceği lüzum üzerine toplantılar yapar)* ⊙ **askeri ~**, ◘ **Askerî;** ⊙ **etüd ~ i**, ◘ **Etüd;** ⊙ **gezici ~**, *eğt.* ◘ **Gezici;** ⊙ **gezici özel eğitim**, *eğt.* ◘ **Gezici.**

~ **dernekleri**, *eğt.* Öğretmenlerin, meslekî kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ve aralarındaki dayanışmayı kuvvetlendirmek amacıyle kurdukları dernek ve birlikler. *(Avrupa ülkelerinde 18. yüzyıldan itibaren bu çeşit dernekler kurulmaya başlanmış, 19. yüzyılda öğretmen dernekleri maddî ve manevî güçlerini hissettirmeye başlamışlardır).*

~ **merkezli eğitim kuramı**, Öğrencileri boş bir kab, öğrenmeyi bir çeşit aktarma işlemi sayan ve öğretmeni her türlü dershane faaliyetlerinin hem plânlayıcısı, hem de uygulayıcısı sayan, bu sebeple sınıftaki oturuş durumunda da öğretmeni merkez edinen bir eğitim kuramı.

~ **not defteri**, *eğt.* Öğretmenin, öğrencilere verdiği yoklama, ödev ve kanaat notlarını kaydettiği ve öğrenciler hakkında düşünce ve gözlemlerini yazdığı defter.

~ **okulları**, *eğt.* ◘ **Okul.**

~ **öğrenci plânlaması**, *eğt.* Öğretmenin teşvik ve rehberliği altında olmakla birlikte öğrencilerin, serbest bir ortam içinde, öğretim kapsamının seçiminde, öğretimin değerlendirilmesinde ve yeniden plânlamasında görev aldıkları ve düşündüklerini belirttikleri bir çalışma şekli.

~ **yetiştirme**, *eğt.* § ❶ Bir kimseyi öğretmenlik mesleğine hazırlamak amacıyle yapılan bütün resmî ve gayri resmî faaliyetlere verilen ad; § ❷ Öğretmen yetiştirmekle yükümlü bir eğitim kurumunun belli programlara göre yaptığı iş.

öğretmenlik,-ği, i. Öğretmenin görevi, öğretmen olma hali. [*Osm.* Muallimlik; *Ing.* Teaching, teacher's profession]; ⊙ **gezici ~ lik**, *eğt.* ◘ **Gezici.**

öğretsel*, s. < *öğretmek. fels.* Öğretke ile ilgili. [*Osm.* Talimî; *Ing.* Didactic; *Fr.* Didactique].

☆ *Eşanl.* **didaktik.**

öğün, i. *esk. T. öğ,* göğüs. § ❶ *(En çok yemek hk.)* Kez: *Günde üç öğün yemek.* [*Osm.*

Defa; *Ing.* Meal; *Fr.* Ration]. ☆ *Eşanl.* övün; § ❷ *esk.* Önde, ilerde olan.

öğünme, i. ◘ Övünme.

öğünmek, nsz. f. ◘ Övünmek.

öğür*, s. *esk. T. ögür. esk.* § ❶ Yaşça yakın. [*Osm.* Akran; *ing.* Of the same age, equal]; § ❷ Öğrenmiş, alışmış, yadırgamayan. [*Osm.* Istinas etmiş; *ing.* Habituated, used, accustomed to]; § ❸ Alışılmış, yadırganmaz olmuş. [*Osm.* menus; *ing.* To which one is accustomed, familiarized]; § [illegible] Takım, derinti. [*Osm.* Fırka, zür[illegible]

~ **olmak,** Çokça birlikte bu[illegible] sıkı bir alışkanlık edinm[illegible] used to, to be very fami[illegible]

öğürleşmek* (-e), f. Öğür [illegible] [alı]şmak. [*Osm.* Istinas etmek; *i*[illegible] [to] get used to; *Fr.* S'apprivoiser].

öğürlük*,-ğü, i. Öğür olma hali. [*Osm.* Istinas; *Ing.* Familiarity, friendship; *Fr.* Apprivoisement, sociabilité].
☆ *Eşanl.* alışma.

öğürme, i. Öğürmek eylemi. [*Ing.* Lowing or bellowing, retching; *Fr.* Voix rauque sortie de la poitrine, bruit qu'on fait entendre quand on tâche de vomir; beuglement].

öğürmek, nsz. f. *esk. T. ög > ögürmek.* § ❶ Kusarken veya kusacak gibi olurken göğüsten Ö... diye ses çıkarmak. [*Ing.* To make a noise when vomiting, to retch; *Fr.* Faire entendre une voix de la poitrine, en vomissant]; § ❷ *h.d. (Sığır hk.)* Böğürmek, bağırmak. [*Fr.* Beugler, mugir]; § ❸ Kusmaya uğraşmak, fakat kusamamak. [*Ing.* To low, bellow; *Fr.* Tâcher de vomir et ne pas le pouvoir, avoir des nausées]; ◉ **öğüreceği (öğüresi) gelmek,** *dey.* Çok iğrenmek. [*Fr.* Éprouver une forte répugnance].

öğürtlemek, nsz. f. *esk. T. ögürtlemek.* § ❶ Seçip almak; § ❷ Seçip atamak. [*Ing.* To pick, to choose, to pick and cleanse, to rid of refuse].

öğürtmek, f. Öğürmesine nebep olmak, yol açmak. [*Ing.* To train or break in, to make low or bellow, break in *(an animal)*].

öğürtü, i. < *öğürmek.* § ❶ Öğürmek eylemi; bulantı. [*Ing.* Retching; *Fr.* Action de faire entendre une voix de la poitrine en vomissant ou en tâchant de vomir]; § ❷ Öğürürken çıkan ses.

~ **gelmek,** Öğürmeye başlamak, öğürmek. [*Fr.* Avoir envie de vomir].

öğüt*,-dü, i. *esk. T. ögüt.* Birine, doğru veya uygun bir yol göstermek için veya kötü davranışlardan sakındırmak için söylenen söz. [*Osm.* Nasihat; *Ing.* Advice, counsel, admonition; *Fr.* Conseil].

~ **almak,** *dey.* Kendisine yol göstermesi için bir kimsenin görüşüne başvurmak. [*Ing.* To consult, to seek someone's advice; *Fr.* Prendre conseil].

~ **tutmak,** *dey.* Verilen öğütlere uymak. [*Ing.* To follow an advice; *Fr.* Suivre un conseil].

~ **vermek,** *dey.* Bir kimseye yapması veya yapmaması gereken işler konusunda fikir vermek. [*Ing.* To give an advice, to recommend, to advice, to counsel; *Fr.* Donner conseil].

öğütçü, s. ve i. Öğüt veren *(kimse).* [*Ing.* Adviser; *Fr.* Conseiller,-ère, conseilleur, -euse]. ◘ **Vaiz.**

öğütleme*, i. Salık, salık verme, onu da özendirmek ereğiyle birine bir şeyi uygun, işe yarar diye tanıtma. [*Ing.* Advising, admonishing].

öğütlemek* (-i), f. § ❶ Özendirmek üzere birine bir şeyi elverişli diye tanıtmak, birine bir şeyi yapmasını veya yapmamasını salık vermek. [*Ing.* To recommend; *Fr.* Conseiller]. ☆ *Eşanl.* **nasihat etmek, tavsiye etmek;** § ❷ öğüt vermek. [*Ing.* To advise, to admonish; *Fr.* Conseiller]. ☆ *Eşanl.* **nasihat vermek.**

öğütlük,-ğü, i. *ed.* Kendisinden bir ahlâk dersi çıkarılan kısa hikâye. [*Osm.* Kıssa; *Ing.* Fable, apologue; *Fr.* Apologue].

öğütme, övütme, i. § ❶ Öğütmek işi; § ❷ *tekn.* Bir maddeyi gerek kullanılacağı işe hazırlamak *(mucur, çimento, un, kömür v.b.)* gerek heterojen bileşenlerine ayırmak için, belli bir boyuta indirmek amacını güden işlem *(işlem sonunda maddenin sınıflandırılması kolaylaşır; yıkanacak maden kömürü heterojen cevher v.b.).* [*Ing.* Pounding; powdering, pulverizing, crushing; *Fr.* Broyage]; ◉ **alçak** [~], İki değirmen taşını birbirine yak[laştırarak] yapılan ve en fazla mikta[rda] [illegible] imkânını veren öğüt[me] [illegible]; ◉ **kaba** ~, Ekmeklerin un elde [illegible] ve öğütülen unun sonradan [illegible] gerektiren öğütme [illegible]; ◉ **yüksek** ~, Dönen değirmen ta[şını] [illegible] taştan daha yüksek tutarak irmik [illegible] yüksek, un oranı düşük kalın un elde etmeye yarayan öğütme şekli.

öğütmek, övütmek (-i), f. *esk. T. övmek.* § ❶ Bir araçla tahıl, kahve tanesi v.b. maddeleri ezerek un haline getirmek. [*Ing.* To grind; *Fr.* Moudre, broyer]; § ❷ *mec. (Yemeği)* Sindirmek: *Sağlam midesi var, ne yese övütüyor.* [*Ing.* To digest; *Fr.* Digérer]; § ❸ Ezmek, çiğnemek.

öğütücü, s. § ❶ Öğütme özelliği olan, öğütmek işini yapan, çok küçük parçalara ayıran. [*Ing.* That grinds, molar *(tooth)*]; § ❷ i. *tekn.* Öğütme makinesi. [*Ing.* Crusher grinder, disintegrator; crushing machine; *Fr.* Broyeur].

~ **dişler,** *anat.* Azı dişleri. [*Ing.* Molars; *Fr.* Molaires].

~ **silindir,** *tekn.* Öğütme makinelerinin son bölmesinde öğütücü vazifesi gören, sert dökme demirden yapılmış küçük silindir.

~ **şeker,** Istenilen kristal büyüklüğüne kadar öğütülmüş ve elekten geçirilmiş toz şeker.

öhö, ünl. Bir kimsenin kendi varlığını belli etmek, söylenen bir şey üzerine dikkati çekmek, birine takılmak veya biriyle eğlenmek gibi maksatlarla öksürüğü taklit ederek çıkardığı ses. [*Ing.* Expression of contempt or derision; *Fr.* Onomatopée qui imite la toux et qui sert à attirer l'attention ou à se moquer].

öjenat,-tı, i. *Fr. eugénate. diş cerr.* Çinko oksidle öjenolün yoğurulmasından meydana gelen sertleşebilir hamur. *(Dişçilikte tahriş etmeyen, nedbeleştirici pansuman, geçici dolgu, yakıcı veya antiseptik bir pansumanı örten geçici siman ve nihayet diş kanallarını, dişözü boşluklarını doldurma maddesi olarak kullanılır.)* [*Ing.* Eugenate].

öjenezik, s. *Fr. eugénésique.* Irkın ıslahına yarayan; *Öjenezik çaprazlamalar.* [*Ing.* Eugenic].

öjenezit,-ti, i. *Fr. eugénésite. min.* ◘ **Allopalladyum.**

öjenik, i. *Fr. eugénique.* ◘ **Öjenizm.**

öjenist, i. *Fr. eugéniste. sosy.* Öjenizmi uygulayan kimse. [*Ing.* Eugenist].

öjenizm, öjenik, i. *Fr. eugénisme* veya *eugénique* < *Yun. eu,* iyi + *gennan,* doğurma. *biy.* Insan ırkında en sağlam ve en yetenekli bireyleri korumaya, yaşatmaya ve mükemmelleştirmeye, yani gelecek nesillerin kalıtsal niteliğini korumaya elverişli bütün çareleri, kuramsal ve pratik bakımdan inceleyen bilim. [*Ing.* Eugenics].

öjenol, i. *Fr. eugénol. kim.* ◘ **Öygenol.**

ökaliptol, i. *Fr. eucalyptol. kim.* ◘ **Sineol.**

ökaliptüs (okaliptüs), i. *Yun. eu,* iyi + *kalyptos,* örtülü. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının,, Mersingiller *(Myrtaceae)* familyasından, anayurdu Avustralya olan, herdem yeşil büyük ağaç cinsi. Bazı türlerinin boyu 150 m.'ye kadar yükselir. Ender olarak, ağaççık halinde bulunan türleri de vardır. Yaprak şekli ve dizilişi bitkinin türüne ve yaşına göre değişir. Genç fidanda yapraklar sapsız, uzunca ovat, simetrik, tam kenarlı, açık yeşil renkli, karşılıklı dizilişli olup üzeri beyazımtırak bir mum tabakası ile örtülüdür. Yaşlı bireylerde almaşık dizilişli, uzunca saplı, lamina orak şeklinde, derimsi ve koyu yeşil renklidir. Çiçekler beyaz-sarı veya kırmızı renktedir. Teker teker veya çeşitli tipteki kurullar halindedir. Kaliks ve korolla, anterier olgunlaştığı zaman düşen bir kapak biçiminde birleşmiştir. Meyva tepeden 4-5 yarıkla açılan [illegible]. Sert ve reçineli olan odunu yapı işlerine elverişlidir; ayrıca yakacak olarak da kullanılır. Okaliptüs çok su tükettiği için bataklık bölgeleri kurutur. Bazı okaliptüs türlerinin kabuğu tanence zengindir, deri sepilemeye yarar. Yaprakları *(Folia Eucalypti)* uçucu yağ, reçineler, acı madde ve tanen taşır. Uçucu yağı *(Oleum Eucalypti)* çok miktarda sineol *(= ökaliptol, kajeputol)* taşır. Sineol mikrop öldürücü olup eczacılıkta çok kullanılır. Yapraklar taşıdıkları tanenden dolayı kabız ve kuvvetlendiricidir. Dahilen antiparaziter, idrar yolları antiseptiği ve öksürük dindirici olarak infuzyon, toz, tentür, şurup ve pastil halinde kullanılmaktadır. Uçucu yağ kapsüller içinde verilir veya zeytin yağındaki eriyiği deri altına zerk edilir. Haricen bazı boğaz ve burun hastalıklarında inhalasyon halinde kullanılır. Bazı diş suları ile diş patlarının bileşimine de girer. Baz türlerinin gövdelerinden tanence zengin olan ve Kino adı verilen ekstreler hazırlanır. Çiçekleri arıcılık bakımından çok kıymetlidir. Çoğu Avustralya'da, bazıları da Malezya'da yetişen ve birbirinden ayırt edilmesi güç olan 160-300 kadar türü vardır. Akdeniz havzasında kolaylıkla yetişir; bataklıkları kurutmak için elverişlidir. Türkiye'de Batı ve özellikle Güney Anadolu'da yetiştirilir. Türkiye'de yetişen okaliptüslerin çoğu *E. camaldulensis = E. Rostrata*'dır. Az sayıda *E. globulus, E. viminalis* ve *E. robusta* adlı türler de bulunur. *E. globulus* Akdeniz havzasında da yetiştirilen ve uçucu yağı % 70-80 sineol taşıyan bir türdür. Meyvaların üzeri siğilli ve mumludur. Her yaprak koltuğunda bir veya iki çiçek bulunur. Yaprakları, *Folia Eucalypti* ve bu yapraklardan elde edilen uçucu yağ *(Oleum Eucalypti)* solunum yolları için iyi bir antiseptiktir. *E. rostrata (E. camaldulensis)* Türkiye'de çok yetiştirilen ve meyvalarının üzeri düzgün olan bir türdür. Çiçekler, yaprakların koltuğunda, birkaçı bir arada saplı bir umbella teşkil ederler. Uçucu yağında sineol hemen hemen yoktur. *E. macrorhyncha* ise genç yaprakları % 23 kadar rutin taşıyan bir türdür. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Eucalyptus].
☆ *Eşanl.* **sıtma ağacı.**

~ **teke böceği,** *zool.* Tekeböceğigiller *(Cerambycidae)* familyasından, hastalıklı ve kurumakta olan ökaliptüs ağaçlarının dal ve gövdelerine dadanan bir böcek. [*Lat. Phorocantha semipunctata*].

ökarvon, i. *Fr. eucarvone. kim.* Terpen sınıfından $C_{10}H_{14}O$ formülündeki keton; alkollü eriyiğinde potasyum hidroksidin karvon hidrojen bromür üzerine etkimesiyle elde edilir. [*Ing.* Eucarvone].

ökarit,-ti, i. *Fr. eucaïrite. min.* Formülü Ag Cu Se olan doğal gümüş ve bakır selenyür; kolayca kesilir, kurşunî renkte ve maden parlaklığındadır. *(Isveç'te bulunur).* [*Ing.* Eucairite].

ökaryot,-tu, i. *Fr. eucaryote* < *Yun. eu,* iyi + *karyon,* çekirdek. *biy.* Hücre şeklinde olan, yani belli bir sitoplazması ve belli bir çekirdeği bulunan organizma. [*Ing.* Eucaryote].

ökçe, i. *esk. T.* § ❶ Ayakkabı altının topuğa rastlayan yüksek kısmı. [*Ing.* Heel; *Fr.* Talon]. ◘ *ŞEKİL: 33.*— **AYAKKABI;** § ❷ *dans.* Çömelmiş dansçının nöbetleşe bacak atışları. *(Bu hareketler sırasında yere sadece ökçeler vurulur. Özellikle «rus tarzı» denen danslarda yapılan bir figürdür);* § ❸ *trm.* Pulluğun demirini tutan kısmın arka ucunda yerde sürünen hareketli parça. [*Ing.* Heel; *Fr.* Talon]; ◉ **dipçik** ~ **si,** ◘ **Dipçik;** ◉ **fren pabuç** ~ **si,** *otom.* ◘ **Fren;** ◉ **kapı** ~ **si,** ◘ **Kapı;** ◉ ~ **den giriş,** *demir.* Katarın geliş doğrultusuna göre farklı bir doğrultuda bulunan iğneye, iğne uçlarının ters tarafından giriş. [*Fr.* Talonner une aiguille].

~ **aynası,** *ayakkabıc.* Ahşap ökçenin yay biçimindeki iç tarafı: *(buraya kösele yapıştırılır).*

~ **darlığı,** *vet.* Atlarda tırnağın arka kı-

sımlarının *(ökçe)* büzülmesi şeklinde beliren ayak hastalığı. *(Atı, ökçeleri üzerine basarak yürümeye zorlayan nallarla arıza giderilebilir).*

~ **kapağı**, *ayakkabıc.* Ökçenin uç kısmı; ökçede, kapaktan başka kapak altı kısımları da vardır. *(Ağaç ökçe yalnız ökçe kapağı'ndan meydana gelmiştir).*

~ **kemiği**, *anat.* Topuğun içindeki kemik. [*Osm.* Azm-ı akap; *Ing.* Heel-bone, calcaneum; *Fr.* Calcanéum]. ☆ *Eşanl.* topuk kemiği.

ökçe.çene, b. i. *döş.* Boru anahtarının kola bağlı olan setleri dışa dönük hareketsiz çene. [*Ing.* Heel jaw].

ökçe.kemiği, b. i. ◘ Ökçe.

ökçeli, s. § ❶ *(Ayakkabı hk.)* Ökçesi olan. [*Ing.* Heeled *(shoe)*]; § ❷ *(kadın ayakkabıları hk.)* Yüksek topuklu.

ökçesiz, s. § ❶ Ökçesi olmayan. [*Ing.* Heelless, flat *(shoe)*; *Fr.* Qui est sans talon]; § ❷ Alçak ökçeli; § ❸ *arg.* Korkak, tabansız, çekingen. [*Ing.* Coward; *Fr.* Poltron, -onne].

öke*, i. Yetenekleri, olağanüstü işler başaracak, pek önemli ve şaşılacak şeyler yaratacak denli üstün olan kimse. [*Osm.* Dahi; *Ing.* Genius; *Fr.* Génie].

ökelik*,-ği, i. Ökeye yaraşır hal, öke olma hali veya niteliği. [*Ing.* Geniality, genialness].

öklaz, i. *Fr. euclase. min.* Hidratlı doğal alüminyum ve berilyum silikat. Formülü $AlBeSiO_4(OH)$ olan öklaz, Brezilya'da ve Ural dağlarında kuvars ve topazla birlikte bulunur. Kırık yüzeyleri konkolt biçimindedir; rengi soluk yeşil veya gök mavisi, görünümü cam parlaklığındadır. Öklaz daima kısa prizmalar halinde billûrlaşır ve billûr yüzeylerinde dikine çizgiler bulunur. Topazdan daha serttir; bu yüzden aşırı derecede kırılgan olduğu için mücevhercilikte kullanılması güçleşir. [*Ing.* Euclase].

ökolit,-ti, i. *Fr. eucolite. min.* Karmaşık kalsiyum, sodyum, demir, manganez, seryum ve niyobyum silikozirkonat. [*Ing.* Eucolite].

ökrazit,-ti, i. *Fr. eucrasite. min.* ◘ **Torit.**

ökriptit,-ti, i. *eucryptite. min.* Doğal alüminyum ve lityum silikat. [*Ing.* Eucryptite].

ökroit,-ti, i. *Fr. euchroïte. min.* Hidratlı doğal bakır arsenyat; ortorombik sistemden zümrüt yeşili billûrlar meydana getirir. [*Ing.* Euchroite].

ökromatin, i. *Fr. euchromatine. sit.* Özel kimyasal bileşimi olan kromatin tipi. *Ökromatin*, holoptoreltlerle dezoksiribonükleoproteidlerin karışımından meydana gelir. Kromozomların bazı kısımlarında bulunur; bu kısımlar öteki kısımlardan daha az boyanır ve interfazda pek görünmez. Belirli bir kromozom içine ökromatinli parçaların uzunluğu ve durumu aynı kalır. [*Ing.* Euchromatine].

ökromozom, i. *Fr. euchromosome. sit.* Otozom'un eşanlamı. [*Ing.* Euchromosome]. ☆ *Karş.* **alozom, heterokromozom.**

ökse, i. *Yun. iksos.* § ❶ Ökseotu veya çobanpüskülünden yapılan yapışkan macun. [*Ing.* Bird lime; *Fr.* Glu]; § ❷ Kuş tutmakta kullanılan bu macunla bulanmış değnek. [*Ing.* Lime-twig, snare; *Fr.* Gluau, gluon]. ☆ *Eşanl.* ökse çubuğu; § ❸ *mec.* Erkekleri kendine bağlamasını bilen alımlı kadın. [*Ing.* Man hunter *(woman)*; *Fr.* Femme captivante]; ◎ ~ **ye basmak (tutulmak)**, *arg.* Dikkatsizlik ederek tuzağa düşmek, zarara uğramak. [*Ing.* To fall into a trap; *Fr.* Se tromper].

~ **ardıcı**, *zool.* ◘ **Ökseardıcı.**

~ **çubuğu**, Üzerine ökse sürülmüş değnek. [*Ing.* Birdlimed stick; *Fr.* Gluau, gluon].

~ **otu**, *bot.* ◘ **Ökseotu.**

ökse.ardıcı, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, karatavukgiller *(Turdidae)* familyasından, kuzey ve batı Avrupa, güney ve batı Asyanın ormanlarında, Cezayir Fas, Tunus, kuzey Anadolu, Kafkasya, Iran, Afganistan, Himalaya, Türkistan ve Batı Sibirya'da yaşayan bir ardıç türü. Uzunluğu 27 sm.'dir. Kanat uzunluğu erkekte 15-16 sm.'yi bulur. Sırtı kül-kahverengi, karnı krem rengidir. Kuyruğu uzundur. Göçücü ve gezici kuştur. Kuzey ve Orta Avrupa'dakiler güney-batı Avrupa'da, Cezayir ve Tunus'ta kışlarlar. Yüksek yerlerde, ormanlarda bulunur. Fundalıklarda bulunmaz. [illegible] cekler ve bunların larvaları, [illegible] çük salyangozlar ve meyva [illegible] lenir. Türkiye'de bulunan [illegible] *viscivorus.* [*Lat. Turdus* [illegible] *Ing.* Mistle thrush, missel thrush; *Fr.* [illegible] draine, drenne].

öksenit,-ti, i. [illegible] yum, [illegible] uranyum [illegible] [illegible] ler, bazen de dağınık billûrlar halinde bulunur. [*Ing.* Euxenite].

ökse.otu, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Ökseotugiller *(Loranthaceae)* familyasından, Avrupa, Asya, Afrika ve Avustralya'da yetişen, genç sürgünleri yeşil, ufak çalı halinde bitki cinsi. Sürgünlere karşılıklı olarak dizilmiş olan, tam kenarlı, herdem yeşil yaprakları deri gibi serttir; dikotom bir dallanma yaparlar. Çiçekler bir cinsli, bir evcikli veya bir cinsli iki evciklidir. Yan durumlu veya terminaldir. Meyvelerinde yapışkan bir madde vardır. Yaklaşık olarak 15 türü vardır. Bu türlerden yalnız adî ökseotu *(V. album)* ve **zeytin** ökseotu *(V. cruciatum)* Türkiye ve Avrupa'da doğal olarak yetişir. [*Osm.* Haşişet-üd-dik; *Lat. Viscum*; *Ing.* Mistletoe; *Fr.* Gui]; ◎ **adî** ~, *bot.* Avrupa ve Akdeniz ülkelerinde ve Türkiye'de çok değişik ağaçlar *(çam, göknar, söğüt, kavak, meşe, ıhlamur* ve *meyva ağaçları)* üzerinde yarı asalak yaşayan, 20-100 sm. çapında sarımsı renkli çiçekler açan, kışın yaprak dökmeyen, 30-100 sm. yüksekliğinde, iki evcikli, çok yıllık, çalı tipinde bir ökseotu türü. Dalları dalma ikiye çatallanmış vaziyettedir. Yaprakları sarımsı yeşil renkte, sapsız, stipulasız, oval veya dil biçiminde, derimsi ve küt uçlu olup karşılıklı dizilmiştir. Çok küçük olan çiçekleri bir cinsli, iki evciklidir. Dişi çiçeklerden 3-5 tanesi sapsız, yalancı salkım durumunda, küçük yüksek yaprakların koltuğunda yer alır. Erkek çiçekler dişi çiçeklerden daha büyüktür. Meyva 8-10 mm. çapında küre biçiminde, pulpası yapışkan, tek tohumlu yalancı bir bakkadır. Bazı kuşlar, özellikle ardıç kuşları bunları çok sever; dışkılarıyla meyvanın tohumlarını kondukları ağaçlara bırakmak suretiyle ökseotunun yayılmasını sağlar. Ökseotu ile konak ağaç arasındaki işbirliği ortak yaşama haline benzetilebilir; kışın ağacın yaprakları olmadığı zaman ökseotu hep yeşil olduğu için klorofil özümlemesiyle yaptığı besinlerden ağacı faydalandırır. Bununla beraber bir ağaçta ökseotu çoksa, ağac sömürüp tüketir; aynı zamanda odunun kalitesini de düşürür. Ökseotunu yoketmek için onu dibinden kesmek, desteklik eden dalı iyice budamak, ağacı demir sülfat eriyiği ile badanalamak ve yarayı katranla sıvamak gerekir. Yaprakları *(Folia visci)* tanen, urson, inosit, bir alkaloid *(Viskotoksin)* ve biri asid, diğeri de nötr saponin *(sapotoksin)* bünyesinde olan iki glikozid taşır. Meyva ve dallarda yapışkan bir madde olan visin bulunmaktadır. Spazm giderici, tansiyon düşürücü ve idrar söktürücüdür. Meyvanın etli kısmından kuşları tutmak için ökse hazırlanır. Dalları yılbaşı günlerinde çok satılır. [*Lat. Viscum album*; *Ing.* Mistletoe; *Fr.* Gui]. ☆ *Eşanl.* gökçe, burç, çekem; ◎ **zeytin** ~, *bot.* Adî ökseotuna çok benzeyen, ondan meyvelerinin kırmızı renkli oluşu ile ayrılan bir tür. Sık rastlanmaz. Akdeniz kıyılarında, İspanya'dan Filistin'e kadar olan yerlerde bulunur. Bazı yapraklı ağaçlarda, özellikle zeytin *(olea europea)* ve badem *(Amygdalus communis)* üzerinde görülür. [*Lat. Viscum cruciatum*].

~ **lekesi**, *ağ. iş.* Ökseotu bitkisinin ağaca giren köklerinin oluşturduğu kahverengi lekeler.

ökse.otugiller, ç.b.i. *bot.* İkiçenekli *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Santalales takımından, çoğunluğu tropikal bölgelerde, bir kısmı da Kuzey ve Güney Yarıkürenin [illegible] rinde yetişen, yarıasalak [illegible] kapsayan bir familya. [illegible] madenî [illegible], tam ve geniş [illegible] erdişi veya tek [illegible], salkım, panikula gibi [illegible]. Yumurtalık alt durumludur. Meyva pulpası yapışkan olan bakka veya [illegible], 30 cinsi ve 1100'den fazla türü vardır. Türkiye'de 3 cinsi *(ökseotu, Loranthus, Arceuthobium)* ve her cinste birer türü vardır. [*Lat.* ve *Ing. Loranthaceae*; *Fr.* Loranthacées].

öksü, i. Yarı yanmış odun. [*Ing.* Halfburned piece of wood, firebrand; *Fr.* Tison].

öksülemek (-i), f. *h.d.* § ❶ Yarı yanmış odunla tutuşturmak; § ❷ *mec.* Tahrik etmek, harekete geçirmek.

öksürmek, f. nsz. § ❶ Solunum yolları zarlarının rahatsızlığı yüzünden akciğerlerdeki havayı birdenbire ve gürültülü bir sesle dışarı vermek. [*Ing.* To cough; *Fr.* Tousser]; § ❷ Öksürtücü hastalığa tutulmuş olmak, öksürük olmak: *Çocuk öksürüyor, sokağa çıkarmamalı.* [*Ing.* To have a cough].

öksürtmek (-i), f. Öksürmesine yol açmak: *Sigara dumanı beni öksürtür.* [*Ing.* To make cough; *Fr.* Faire tousser].

öksürtücü, s. *patol.* Öksürüğe yol açan. [*Ing.* Causing a cough, irritating to the throat; *Fr.* Qui fait tousser, tussigène, tussipare].

~ **bölgeler**, *patol.* Solunum mukozasının, bir irkilme sonucunda öksürük refleksini harekete geçiren bölgeler. [*Fr.* Zones tussigènes].

öksürük,-ğü, i. < *öksürmek. patol.* § ❶ Ciğerlerde bulunan havanın, solunum organlarının kasılması ve zorlanmasıyle ağızdan gürültü ile çıkması, atılması: *Kapının arkasında bir öksürük duyuldu.* [*Ing.* Cough; *Fr.* Toux]; § ❷ Üşütme veya başka sebeplerden olan göğüs hastalığı: *Öksürük şurubu. Öksürük olmak.* [*Ing.* Cough, a coughing; *Fr.* Toux]; ◎ **çimento öksürüğü**, *tıp.* ◘ Çimento; ◎**Hoppe-Garten öksürüğü**, *vet.* Atlarda görülen intani larengotrakeit'in diğer adı. [*Ing.* Hoppe-Garten's cough; *Fr.* Toux de Hoppe-Garten, autre nom de la laryngo-trachéite infectieuse du cheval, ou grippe équine].

~ **otu**, *bot.* ◘ **Öksürükotu.**

öksürüklü, s. Çok öksüren, öksürük hastalığına tutulmuş olan, öksürüğü olan. [*Ing.* Having a cough *(person)*, accompanied by a cough *(disease)*; *Fr.* Tousseur,-euse].

~ **tıksırıklı**, *dey.* Sağlıksız, sağlığı bozuk, hastalıklı.

öksürük.otu, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, Türkiye'de özellikle gevşek topraklı ve nemli sırtlarda yetişen, çokyıllık, otsu bir bitki. Çiçek durumları yapraklardan evvel meydana gelir, gövde tepesinde tek olarak açar. Yapraklar 5-10 sm. çapında, dairemsi-köşeli, etlice ve alt yüzü sık ve uzun tüylerden dolayı beyazdır. Yaprakları *(Folium Farfarae)* müsilaj, acı bir glikozit, tanen, organik asidler, inülin, şekerler ve fitosterol taşır. Çiçekler *(Flores Farfarae)* glikozit müstesna, aynı maddeleri ve ayrıca bir uçucu yağ taşır. Yaprak ve çiçekleri kaynatılarak elde edilen su, öksürüğe iyi gelir. Diğer droglarla birlikte solunum organı hastalıklarında yumuşatıcı ve balgam söktürücü olarak kullanılır. [*Lat. Tussilago farfara*; *Ing.* Coltsfoot; *Fr.* Tussilage pas-d'âne]. ◘ *ŞEKİL: 95.*– **TIBBİ BİTKİLER.** ☆ *Eşanl.* **devetabanı.**

öksüz¹,-zü, i. *zool.* ◘ **Öksüzbalığı.**

öksüz², s. ve i. *esk. T. ökgüz.* § ❶ Genellikle anası veya babası ya da hem anası hem babası ölmüş olan *(çocuk)*. [*Ing.* Orphan; *Fr.* Orphelin,-ine]; § ❷ *mec.* Yalnız, kimsesiz; ◎ ~ **ler, anası (babası, atası)**, *dey.* Yoksul veya kimsesiz olanları gözeten merhametli kadın veya erkek. [*Ing.* Charitable

man; *Fr.* Bienfaitrice ou bienfaiteur des pauvres, etc].
~ **balığı**, *zool.* ◘ **Öksüzbalığı.**
~ **kemere**, *den.* ◘ **Kemere.**
~ **sevindiren**, *dev.* Değeri az, cicili bicili seyler için söylenir. [*Ing.* A common cheap thing; *Fr.* Toute sorte de marchandise ordinaire qui n'a qu'une beauté apparente].
~ **vardiya**, *den.* Herhangi bir vardiya zamanının daima aynı vardiyaya isabet etmemesi için saat 16 dan 18'e ve -3 den 20'ye kadar tutulan iki kısa seyir vardiyası.

öksüz.balığı, b. i. *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının, Kırlangıçbalığıgiller *(Triglidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 40-60 sm. Pembe renklidir. Atlantik Okyanusu, Akdeniz ve Marmara'da yaşar. [*Lat. Trigla lyra; Ing.* Piper (fish); *Fr.* Trigle lyre].

öksüzlük,-ğü, i. § ❶ Öksüz olma hali. [*Ing.* Orphan status, orphanage; *Fr.* État d'orphelin]; § ❷ *mec.* Kimsesizlik, yalnızlık. [*Fr.* État de n'avoir personne au monde].

öküz,-zü, i. *esk. T.* § ❶ Hizmete ayrılan enenmiş erkek sığır. [*Ing.* Ox; *Fr.* Bœuf] § ❷ *mec.* Bön, görgüsüz ve yeteneksiz kimse kalın kafalı anlayışsız kimse. [*Ing.* Dull heavy stupid *(person)*; *Fr.* Homme stupide, bœuf, gros lourdaud, personne épaisse de corps et d'esprit]; § ❸ *arg.* Civalı zar. [*Ing.* Loaded dice; *Fr.* Dé pipé]; ◉ ~ **e boynuzu yüz olmaz**, *dey.* Insan, kendi yakınlarını ve kendi işlerini yük saymaz. [*Ing.* It is not a burden for one to serve his friends or relatives]; ◉ ~ **e boyunduruğu kuyruğundan vurmak**, *dey.* Bir işi beceriksizce ve acemice yapmak. [*Ing.* He is very incapable and awkward]; ◉ ~ **ü bacaya** *(dama)* **çıkarmak**, *dey.* Yapılması imkânsız bir işe girişmek; ◉ ~ **ü bıçağın yanına götürmek**, *dey.* Bir işi yaparken gereksiz yere zorluk çıkarmak. [*Ing.* To make things unnecessarily difficult]; ◉ ~ **ün altında buzağı aramak**, *dey.* ◘ **Buzağı.**
~ **arabası**, *dey.* Öküz kosulmuş büyük araba. [*Ing.* Ox-cart; *Fr.* Chariot trainé par des bœufs].
~ **arabası gibi**, *dey. (Taşıtlar hk.)* Pek yavaş, çok ağır giden. [*Ing.* Very slow; *Fr.* Trop lent]
~ **boyunduruğa bakar gibi**, *dey.* Nefret ve kızgınlıkla. [*Ing.* In horror and disgust].
~ **damı**, Öküz ahırı. [*Ing.* Ox-stall, cowshed; *Fr.* Étable à bœufs].
~ **dili**, *bot.* ◘ **Sığırdili.**
~ **gibi**, *dey.* § ❶ Aptal, anlayışsız. Aptalca; § ❷ Çok kuvvetli, güçlü. [*Ing.* Blockhead, very stupid].
~ **kadar**, *dey.* Çok kuvvetli.
~ **kafalı**, *dey.* Aptal kimse. [*Ing.* Blockhead; *Fr.* Sot, -sotte, stupide].
~ **kafası**, ◘ **Öküzbaşı.**
~ **kurbağası**, *zool.* ◘ **Kurbağa.**
~ **öldü ortaklık bozuldu (ayrıldı)**, *dey.* ◘ **Ortaklık.**
~ **soğuğu**, ◘ **Öküzsoğuğu.**
~ **trene bakar gibi bakmak**, *dey.* Aptalca, hiç bir şey anlamadan bakmak.

öküz.başı, b. i. Tanrıya sunulmuş kurbanları hatırlamak için kurdeleler ve çiçeklerden gerdanlıklarla bezenmiş kuru öküz kafası. *(İlkçağda tapınakların, sunakların, mezarların, efrizlerini süslemede kullanılan bu motif Rönesans döneminde tekrar rağbet gördü).* [*Ing.* Bucranium, bucrane; *Fr.* Bucrâne].

öküz.dili, b. i. *bot.* ◘ **Sığırdili.**

öküz.gözü, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, çayır ve ormanlarda yetişen, papatyayı andıran, turuncu-sarı kömeçli çok yıllık bitki; Öküzgözü'nün en iyi bilinen türü, Orta Avrupa dağlarında yetişen, **Dağ öküzgözü**'dür. *(Arnica montana).* Bunun kökü yatay gider ve çok kokuludur; kökün dış kısmı siyahımsı, içi beyazdır. Yaprakları, kökleri, özellikle çiçekleri *(Flores Arnicae)* kusturucudur, sinir sistemini siddetle uyarır; gelişigüzel kullanılmamalıdır. Çiçekleri haricen yara iyi edici ve romatizma ağrılarına karşı kullanılır. [*Osm.* Ayn-ül-bakar; *Lat.* ve *Ing.* Arnica; *Fr.* Arnica, arnique]. ☆ *Eşanl.* **arnika.** ◘ *ŞEKİL: 95.* — **TIBBi BiTKiLER.**

öküz.kurbağası, b. i. *zool.* ◘ **Kurbağa.**

öküz.kümesi, öz. i. *astr.* Boğa takımyıldızı içinde eğik V şeklinde dizilmiş yıldızlar. 1,1 kadirden Aldebaran yıldızı, açık bir küme meydana getiren Öküz kümesinin hemen yanında bulunur. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Hyades].

öküzlük,-ğü, i. § ❶ *mec.* Aptallık, kalın kafalılık, anlayışsızlık. [*Ing.* Stupidity; *Fr.* Stupidité, bonhomie]; § ❷ Aptalca, düşüncesizce yapılan davranış. [*ing.* Stupid and unreasonable affair].

öküz.soğuğu, b. i. Nisan ayının on beşinden sonra görülen ve altı gün süren soğuk dalgası. [*Osm.* Sitte-i sevr; *ing.* The six cold days in the latter part of April after the sun has entered Taurus; *Fr.* Froid des six jours d'avril].

öl, i. *h. d.* § ❶ Yaşlık toprak tavı; § ❷ Islak yer. [*ing.* Wet and muddy *(place)*].

ölçek*,-ği, i. < *ölçmek.* § ❶ *metrol.* Tahıl ölçmeye yarayan kap: *Arpa ölçeği.* [*Ing.* Measure of capacity; *Fr.* Mesure]. § ❷ *coğr.* ve *mat.* Bir harita veya resimde görülen uzunluklarla bunların imlediği gerçek uzunluklar arasındaki oran: *Yüz binde bir ölçeğinde bir harita.* [*Osm.* Mikyas; *ing.* Scale; *Fr.* Échelle]; § ❸ *esk.* Kilenin */ortalama 25 kg/* dörtte birine eşit ağırlık ölçüsü *(bu da dört okkaya denkti)*; § ❹ *fiz.* Bir ölçü âletinin üzerinde çizgilerle ayrılmış bölümler dizisi: *Civalı termometrede, santigrad (Celsius) Réaumur ve Fahrenheit ölçekleri kullanılır.* [*Ing.* Scale; *Fr.* Échelle]; § ❺ *topogr.* ve *coğr.* (a) Bir uzunluk ile bu uzunluğun harita üzerindeki izdüşümü arasındaki oran: *1/4 500 000 ölçekte bir harita* [*ing.* Scale; *Fr.* Échelle]; § ❻ *(geniş anl.)* Gerçek mesafeler ile plan üzerindeki mesafelerin oranını belirtmeye yarayan, eşit bölümlere veya alt bölümlere ayrılmış çizgi: *Kesinlikle ele alındığında bir haritanın ölçeği bir noktadan öbürüne çok az değişir.* [*Ing.* Scale; *Fr.* Échelle]; § ❼ s./../ Ölçek miktarına eşit olan: *Iki ölçek arpa;* ◉ **aritmetik, doğal, normal** ~, *istat.* Gerçek değerlerin orantılı uzunluklarla gösterilmesini sağlayan ölçek. [*Ing.* Arithmetical scale, natural scale; *Fr.* Échelle arithmétique, naturelle, normale]; ◉ **barut ölçeği**, ◘ **Barut;** ◉ **beta ışınlı** ~, *dok.* Bir kumaş üzerindeki boya veya perdah tabakasının kalınlığını kontrol için kullanılan âlet. *(Işının kaynağı olarak stronsiyum 90 kullanılır. Potansiyometreli bir kaydedici, kumaştan geçen enerjiyi ölçer ve ortalama yüzde 2 oranında bir hassasiyetle bu enerjiyi kalınlığa çevirir).* ◉ **bir doğrunun eğim ölçeği**, *mat.* ◘ **Eğim;** ◉ **bir düzlemin eğim ölçeği**, *mat.* ◘ **Eğim;** ◉ **çekim ölçeği**, *sin.* ◘ **Çekim;** ◉ **dayanıklılık ölçeği**, *jeom.* Jeoloji kesitine eşlik eden ve kesit üzerinde meydana çıkan çeşitli tabakaların nispî sertliğini gösteren şema. [*ing.* Resistence scale; *Fr.* Échelle de résistance]; ◉ **değerlendirme ölçeği**, ◘ **Değerlendirme;** ◉ **eğim ölçeği**, *bayınd.* ve *mat.* ◘ **Eğim;** ◉ **gelgit ölçeği**, *den.* ◘ **Gelgit;** ◉ **harita ölçeği**, *coğr.* ◘ **Harita;** ◉ **iki düzlemli bir açının** ~ **açısı**, *mat.* Bu iki düzlemli açıyı, ayrıtına dik bir düzlemle keserek elde edilen düzlem açı. *(Iki düzlemli bir açının bütün ölçek açıları eşittir).* ◉ **logaritmalı (orantılı)** ~, § ❶ *istat.* Gerçek değerleri logaritmalarıyle orantılı uzunluklarda göstermeye yarayan ölçek. [*Ing.* Logarithmic scale, proportional scale; *Fr.* Échelle logarithmique, échelle proportionelle]; § ❷ *mat.* Belli bir kurala göre derecelenen, fakat bu dereceleri belirtmek için sayılardan değil de, dereceleme sayılarının logaritmalarından yararlanan, genellikle doğru çizgi: *Logaritmik ölçek, hesap cetvellerinde kullanılır.* [*Ing.* Logarithmic scale; *Fr.* Échelle logarithmique]; ◉ **Mohs ölçeği**, *min.* Ametaller grupundan elementler ile mineralleri, gittikçe artan sertlik derecesine göre sıralanmış çeşitli minerallerle karşılaştırarak sınıflandıran deneysel sertlik ölçüsü. *(Ölçekteki her element, kendisinden önce gelen elementi çizer, kendisinden sonrakini çizemez. /Kabul edilen* **1.** talk; **2.** alçıtaşı; **3.** Kalsit; **4.** flürspat; **5.** apatit; **6.** ortoklaz; **7.** Kuvars; **8.** topaz; **9.** doğal korindon; **10.** elmas/). [*Ing:* Mohs scale; *Fr.* Échelle de Mohs]; ◉ **nominal** ~, *psik.* ◘ **Nominal;** ◉ **öznel psikofizik** ~ **ler**, *psikofizyol.* Deneyden geçirilen deneklere uygulanan bazı uyartılar karşısında, bu deneklerin mekanik bir vasıtayle saymaca olarak dışa vurdukları, sözlü olarak ifade ettikleri veya gözle görülen tepkilerine dayanılarak kurulan ölçekler. [*Ing.* Subjective psychophysical scale; *Fr.* Échelles subjectives psychophysiques]; ◉ **Rossi-Forel ölçeği**, *jeof.* Yer sarsıntılarının önem derecesine göre sınıflandırılması. [*ing.* Rossi-Forel scale; *Fr.* Échelle de Rossi-Forel]; ◉ **röprodüksiyon ölçeği**, *graf. san.* Aslına göre büyütme veya küçültme oranı. [*ing.* Reproduction scale. *Fr.* Échelle de reproduction]; ◉ **yükseklik** ölçeği, *topogr.* ve *coğr.* Harita için seçilmiş düzeç eğrileri aralığını renkler veya resimlerle gösteren grafik. [*ing.* ve *Fr.* Échelle altimétrique].
~ **çizgisi**, *topogr.* ve *coğr.* Harita veya planın her santimetresinin kaç kilometre veya metreye eşit olduğunu gösteren ve harita veya planın bir köşesine çizilen küçük çizgi.
~ **mastarı**, *seram.* ◘ **Mastar²**.
~ **pergeli**, *büro.* ◘ **Pergel.**
~ **pil**, *elek.* ◘ **Pil.**

ölçekli iletki, *ask.* Bir uçağın hakikî uçuş yolunun zemin üzerindeki izini, plânlanmış rotasını, mevki hatalarını ve yön açılarını hava haritasına işaretlemek için kullanılan bir cihaz. [*Ing.* Air plotter].

ölçer, i. < *ölçermek. h. d.* Ateş karıştırmaya yarayan demir çubuk. [*ing.* Firerake; *Fr.* Barre de fer pour attiser le feu]; ◉ **açıklık** ~, *fiz.* ◘**Açıklık.**

ölçermek, geçl. f. *h. d.* Sönmek üzere olan bir atesi kuvvetlendirmek için karıştırmak. [*ing.* To stir up a fire, to provoke; *Fr.* Attiser le feu].

ölçme, i. § ❶ Ölçmek eylemi. [*ing.* Measuring, measurement; *Fr.* Action de mesurer, mesurage]; § ❷ Bir değişkenin miktarı veya derecesini tespit etme; § ❸ Belli bazı testler uygulamak yoluyla kişileri *(özellilke öğrencileri)* imtihan etmek; § ❹ Belli bir alanda veya konuda elde edilmiş başarıyı uygun yöntem ve araçlarla tâyin etme; § [*Ing.* ve *Fr.* Mensuration]; § ❺ *topogr.* Bir harita veya planın çizilmesi için, teodolit takeometre v.b. âletlerle yapılan topografya ölçümlerinin tümüyle akarsu yatağı içerisine tesis edilmiş olan özel bir suyolu veya sunî kanal. [*ing.* Control flume]; ◉ **enerji** ~ *tıp.* ◘ **Enerji;** ◉ **fotometre** ~, ◘ **Fotometre;** ◉ **gerilim** ~, *fiz.* ve *mek.* ◘ **Gerilim;** ◉ **gözenek** ~, ◘ **Gözenek ölçme;** ◉ **grizu** ~, *mad. oc.* ◘ **grizuölçme;** ◉ **ışık âleti**, *matb.* ◘ **Işık.** *tıp.* ◘ **Enerji.**
~ **ve değerlendirme görevlisi**, *eğt.* Özel eğitim ve korunmaya muhtaç çocukların teşhisi ve yerleştirilmesi ile uğraşan, öğrencilere rehberlik testleri uygulayan ve test sonuçlarını yorumlayan uzman. *(Ölçme ve değerlendirme görevlileri rehberlik merkezlerinde millî eğitim müdürlüğüne veya büyük okullara bağlı olarak çalışırlar).*
~ **birlikleri**, *ask.* Topçu sınıfının hedeflerini tespit etme, atışlarını düzeltme, muharebe sahasını gözetleme ve benzer hizmetler için kurulmuş bulunan birliklere verilen ad.
~ **çubuğu**, *saatç.* Pandül yayının *(zembereğinin)* elâstikiyetini ölçmek için kullanılan âlet. [*ing.* Adjusting rod].
~ **detektörü**, *sibern.* Değişimleriyle belli bir makinenin çalışmasını etkileyen fiziksel bir büyüklükten hareket ederek, genel-

likle bir elektrik işareti yayımlayan organ: *Piezoelektrik kuvars billûru bir basınç ölçme detektörüdür. (Daha basit bir deyişle robotlarla duyu organları olarak adlandırılan ölçme detektörlerinin sanayideki önemi çok büyüktür; otomasyon teknikleriyle otomatik fabrikalarda, uzunluk, hız, sıcaklık v.b. yi ölçerek aldığı bilgiyi çeşitli makinelere kumanda eden merkezî bir komparatöre iletmekte kullanılır).* [*ing.* Captor; *Fr.* Capteur],

☆ *Eşanl.* **kaptör.**

~ oluğu, *trm.* Akan suyu ölçmek maksadıyle akarsu yatağı içersine tesis edilmiş olan özel bir su yolu veya sunî kanal. [*Ing.* Control flume].

ölçmek (-i), f. § ❶ En, boy, hacim, süre gibi nicelikleri kendi cinslerinden seçilmiş bir birimle karşılaştırıp kaç birim geldiklerini belirtmek: *Tarlayı ölçmek. Kumaşı ölçmek. Buğdayı ölçmek. Yağı ölçmek. Zamanı ölçmek.* [*Ing.* To measure; *Fr.* Mesurer]; § ❷ *mec.* Bir işi, bir sözü etraflıca düşünerek yapmak, söylemek; aşırı olmamasına dikkat etmek: *Sözünü ölçmek, Davranışlarını ölçmek.* [*Ing.* To weigh, to consider; *Fr.* Peser]; § ❸ Mukayese etmek, kıyaslamak, karşılaştırmak; ◉ **ölçüp biçmek,** *dey.* Bir işin önünü ardını iyice düşünmek. [*Ing.* To measure and cut out, to decide a matter after consideration; *Fr.* Méditer]; ◉ **canı cana ~,** *esk.* Kendi canı ile mukayese ederek insaf etmek; ◉ **yeri ~,** *esk.* Boylu boyunca yere düşmek. [*Ing.* To fall prostrate, or full length on the ground, to measure one's length].

ölçmen.güvegiller, ç. b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımından, yeri karışlayarak yürüyen tırtılları, türlü tarım ve orman bitkisinde gelişen, türlü renkte, ince vücutlu geniş kanatlı, ufakça kelebekler familyası. [*Lat.* ve *ing. Geometridae; Fr.* Géométridés].

☆ *Eşanl.* **geometresgiller, mühendisböcegiller.**

ölçü*, i. < *ölçmek.* § ❶ Bir miktarı, herhangi bir birim veya karşılaştırma terimi olarak alınmış aynı cinsten bir miktara oranla değerlendirme: *ölçüye vurulmadıkça bir şeyin miktarı bilinemez.* [*ing.* Measure; *Fr.* Mesure] § ❷ Ölçme birimi: *Metre, kilo, litre birer ölçüdür.* [*Ing.* Measure; *Fr.* Mesure]; § ❸ Ölçme sonucu bulunan rakam: *Odanın ölçüsü.* [*ing.* Dimensions; *Fr.* Mesure, dimension évaluée]; § ❹ *mec.* Alışılmış veya kural haline gelmiş olan, uygun miktar, ılımlılık: *Hiç bir şeyde ölçüyü aşmamalı.* [*Ing.* Modesation; *Fr.* Mesure]; § ❺ *müz.* (a) Serbest ritimli plenşan veya reçitativo'ya karşıt olarak, müziğin eşit zaman birimlerine bölünmesi. [*Ing.* Measure; *Fr.* Mesure]; (b) Birimin iki, üç eşit değere bölünmesi. [*Ing.* Measure; *Fr.* Mesure]; (c) XVIII. yüzyıldan itibaren *«ölçü çizgisi»* ile sınırlandırılan ve kimi destek olarak kullanılan *(2, 3, 4 zamanlı)* birçok birimin düzenli gruplar halinde toplanması [*Ing.* Measure; *Fr.* Mesure]; (d) Klâsik ve çağdaş müzikte, içinde ne bulunursa bulunsun *(1 zamanlı, düzen dışı ölçüler), iki ölçü çizgisi arasındaki alan.* [*Ing.* Measure; *Fr.* Mesure]; (e) Ritim değerlerini ölçen her türlü sistem *(antik ölçülü müzik /XIV yüzyıl/serbest ölçü..)* [*Ing.* Measure; *Fr.* Mesure]; (f) XVII. ve XVIII. yüzyılda *«seslerin süresini belirtmek için inip kalkması» (Brossard);* (g) *eski tactus'*un yerini alan Italyan terimi *battuta* da aynı anlama gelir. § ❻ *ed.* (a) Vezin; (b) Bir dizideki hece sayısı; § ❼ Uzunluğu ölçen âlet: *Yanınızda ölçü var mı?* [*Ing.* Measuring tape] § ❽ Belirlenmiş boyut: *Elbise ölçüsü;* § ❾ Ölçüt, kıstas. [*Ing.* Criterion; *Fr.* Critère]; § ❿ Değer, itibar; ⓫ *mat.* Bir doğru parçasının *uzunluğu*'nu *(çizgisel bir ölçü söz konusu ise),* bir dikdörtgenin alanını *(bir yüzey ölçümü söz konusu ise)* yeniden elde edecek şekilde konulan bazı aksiyomlara uyularak bir nokta cümlesine bağlanan sayı. [*Osm.* Mesâha; *ing.* Measure; *Fr.* Mesure]; ◉ **~ sünü bildirmek,** *dey.* Birine ne değerde olduğunu anlatmak, küçümsemek. [*Ing.* To teach a person his place; *Fr.* Faire comprendre à quelqu'un ce qu'il vaut]; ◉ **~ yü kaçırmak,** *dey.* Uygun derecenin üstüne çıkmak, aşırı gitmek, sınırı aşmak. [*Ing.* To pass the limit, to overdo; *Fr.* Manquer de mesure]; ◉ **alkol ~ sü,** *tekn.* Bir sıvıdaki alkol miktarını ölçmek için yapılan deney; ◉ **anatomik ~,** ◘ **Anatomik;** ◉ **anormal ~,** *istat.* Diğer ölçülerle aynı şartlarda kaydedilmesine rağmen, bir istatistik işleminde kullanılan diğer ölçülerden önemli derecede ayrılan ölçü; ◉ **antropometrik ~ ler,** *biy.* ◘ **Antropometrik;** ◉ **asidlik ~ sü,** *kim.* ◘ **Asidlik;** ◉ **ayar ~ sü,** ◘ **Ayar;** ◉ **bir büyüklüğün ~ sü,** *mat.* Bir büyüklüğün, birim olarak alınan aynı türden başka bir büyüklüğe sayısal oranı. *(Uzunluklar, alanlar, hacimler, kütleler, yükler, potansiyeller v.b. ölçülebilir).* [*Ing.* Measure of size; *Fr.* Mesure d'une grandeur]; ◉ **boyunun ~ sünü almak,** *dey.* ◘ **Boy;** ◉ **büyük** *(geniş)* **~ de,** *dey.* Bir şeyin önemini belirtmek için kullanılır; ◉ **çizgisel ~,** *metrol.* ◘ **Çizgisel;** ◉ **ortak ~,** *mat.* ◘ **Ortak.**

~ âletinin hareketliliği, *metrol.* ◘ **Hareketlilik.**

~ âletinin hareketlilik eşiği, *metrol.* ◘ **Hareketlilik.**

~ almak, *dey.* § ❶ Yapılacak bir şeyin, üzerinde kullanılacağı nesneye uygunluğunu sağlayabilmek üzere o nesneyi dikkatle ölçmek. [*Ing.* To take the measure or capacity of; *Fr.* Mesurer]; § ❷ *(Terzi hk.)* Vücut ölçülerini ölçmek. [*Ing.* To measure; *Fr.* Mesurer].

~ birimleri, *metrol.* Uzunluk ağırlık, zaman v.b. gibi aynı türden büyüklükler arasında karşılaştırma terimi olarak kabul edilen büyüklükler. [*ing.* Dimensional units; *Fr.* Unités de dimension]; ◘ **Birim.**

~ çizgisi, *müz.* Dizeği diklemesine kesen ve belirli bir zamanda geçen müziği eşit süreli hücrelere bölen çizgi. *(Ortaçağda, ölçü çizgisi yerine bir ayırma noktası konurdu; bu çizgi XV. yüzyılda zaman zaman org tabla turlarında görüldü; XVI. yüzyılda ses müziğine uygulandı. XVII. yüzyıl başında ise yayılmaya başladı).* [*Ing.* Measure bar; *Fr.* Barre de mesure].

~ eklatörü, *elek.* ◘ **Eklatör.**

~ ipi, ◘ **ip.**

~ lambası, *elek.* ◘ **Lamba.**

~ mastarı, *seram.* Aynı biçimde ve dış boyutları aynı büyüklükte parçaların yapımında çömlekçilerin kullandığı madenî veya tahta âlet.

~ tonu, *den.* Beher 40 kadem küp *(1,13 m³)* hacmi, 2,240 libre *(1,016 kg)* ve daha yukarı olan yükler. *(Bu yüklerde ölçü tonu üstünden navlun tahakkuk ettirilir. Yukarıdaki esaslar dışında kalan yüklere ise ağırlık üstünden navlun tahakkuk ettirilir).*

~ zoru, *ed.* Ölçü ve tartı dolayısıyle nazımcının, kimi vakit düştüğü zorluk. [*Osm.* Zaruret-i vezin].

ölçtürmek (-i, -e), f. Ölçmek eylemini yaptırmak: *Alacağınız kumaşı ölçtürdünüz mü?.* [*ing.* To make measure or survey, to let be measured; *Fr.* Faire mesurer].

ölçüle.bilir, b. s. *metrol.* Eşitliği ve toplamı tanımlanabilen, belirli cinsten bir büyüklük veya bir nicelik için kullanılır. *(Ölçülebilir büyüklük veya niceliklerdir; bu sonuçların eşitliği tanımlanabilir; fakat bu türden iki büyüklüğün toplamı veya oranı tanımlanamaz. Meselâ, Celsius ölçeğine göre, sıcaklık derecelenebilir fakat ölçülemez).* [*Ing.* Measurable; *Fr.* Mesurable].

ölçüleme, i. ◘ **Ayarlama.**

ölçülemek* (-i), f. § ❶ İşleri birbiriyle karşılaşmayacak şekilde düzenlemek; § ❷ Bir ölçüyü, kanunun belirttiği ölçü tipine uydurmak. [*Osm.* Ayarlamak; *Ing.* To standardize; *Fr.* Étalonner].

ölçülmek(-le), nsz. f. Ölçmek işine konu olmak. [*Ing.* To be measured or surveyed; *Fr.* Être mesuré, être évalué].

ölçülü, s. § ❶ Ölçülmüş, ölçüsü tam olarak alınmış. [*Ing.* Measured; Fr. Mesuré,-ée]; § ❷ Ölçülenmiş, ayarlanmış, belli bir ölçüsü, düzeni olan, ayarlı, düzenlenmiş. [*Ing.* Standardized; *Fr.* Étalonné,-ée]. § ❸ *mec.* Ne artık ne eksik, uygun miktarda, ihtiyatlı, temkinli, tedbirli. [*Osm.* Mutedil; *ing.* Well balanced; *Fr.* Tempéré, mesuré, modéré]. ☆ *Eşanl.* **ılımlı;** ◉ **antik tarz ~ müzik,** *müz.* XVI. yüzyıl sonunda, «normal tactus» ta olduğu gibi destek zamanların düzenli bir eşzamanlığı olarak değil de, antik tartı üstüne kalıplanan eşitsiz değerdeki «ayak»lar *(ölçü)* göre, uzun ve kısaları *(ortaçağ notaları)* derleyip toplamak amacıyle şair Baif'in de işbirliğinden yararlanılarak girişilen bir deneme. [*Fr.* Musique mesurée à l'antique].

~ biçili, *dey.* Dikkatle üstünde durulmuş, iyice hesaplanmış.

~ kesim, *orm.* ◘ **Kesim.**

~ müzik, *müz.* Çeşitli tartımlar vücuda getirecek surette eşit olmayan kıymetteki nota şekillerinin birleşmesinden meydana gelen müzik. [*Ing.* Measured music; *Fr.* Musique mesurée].

~ ses, *tiy.* Tiyatro konuşmasında şiddet yönünden bir sesin ölçüsü olması. [*Fr.* Voix mesurée].

~ üslûp, *ed.* Sade üslûp ile yüce uslûp arasında yer alan üslûp.

ölçülülük,-ğü, i. § ❶ Ölçülü, dengeli olma, itidal; § ❷ *psik.* Beden ihtiyaçlarını karşılamakta ölçü ile davranma, yani uygun dereceyi aşmama erdemi. [*Osm.* Itidal-i mizaç; *ing.* Temperance, moderation; *Fr.* Tempérance].

☆ *Eşanl.* **ılım.**

ölçüm,-mü, i. < *ölçmek.* § ❶ Ölçmek eylemi. [*Ing.* Measuring; *Fr.* Mesurage]; § ❷ Ölçmekten elde edilen sayı: *Bu alanın ölçümü iki kilometre karedir.* [*Ing.* Measurement; *Fr.* Mesure] § ❸ Ölçerek elde edilen sonuç. [*Osm.* Takdir]; § ❹ *esk.* Mukayese, denge; § ❺ Tahmin, takdir. [*Ing.* Appraisal, estimate] § ❻ Tavır, eda; § ❼ *tıp.* Tıpta ve antropolojide bazı anatomik boyutları arastırma ve tayin etme usulü; ◉ **~ lü kurgu,** *sin.* Çekimlerin uzunluğuna dayanılarak yapılan kurgu. Kısa ve uzun temeline dayanan kurgu. [*Ing.* Metric montage, metric editing; *Fr.* Montage métrique]; ◉ **~ ünü bozmak,** *esk.* Tavır ve hareketlerini değiştirmek, bozmak. [*Ing.* To alter one's behavior for the worse]; ◉ **arazi ~ ü,** ◘ **Arazi¹;** ◉ **ayak ~ ü,** *sin.* ◘ **Ayak;** ◉ **donukluk ~ ü,** *sny.* ◘ **Donukluk;** ◉ **gök ~ ü,** *astr.* ◘ **Gök²;** ◉ **görme alanı ~ ü,** *tıp.* ◘ **Görme.**

~ etmek, *dey. esk.* Boy göstermek, kendini belli etmek. [*Ing.* To give oneself airs, to be vain].

ölçümleme, i. Ölçümlemek eylemi.

ölçümlemek*(-i), f. § ❶ Iyice ölçüp biçerek düşünmek, usa vurmak, uslamak. [*Osm.* Muhakeme etmek; *Ing.* To measure or consider a thing carefully and repeatedly, to reason; *Fr.* Raisonner]; § ❷ Usa vurup sonuç almak. [*Osm.* Takdir etmek; *Ing.* To judge; *Fr.* Juger].

ölçümlü, s. *müz* Ölçülü olabilen ve kuramsal ölçü kanunlarına bağlı kalan unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Mensurable].

ölçünmek(-i), f. Bir seyi uzun uzun düşünüp hesaplamak, düşünüp taşınmak. [*Osm.* Teemmül etmek; *Ing.* To reflect, to deliberate; *Fr.* Réfléchir, considérer, méditer].

ölçüsüz, i. § ❶ Ölçülmemiş, hesaplanmamış. [*Ing.* Unmeasured; *Fr.* Démesuré,-ée]; § ❷ Pek çok, aşırı: *Ölçüsüz bir sevgi.* [*Ing.* Immoderate, excessive; *Fr.* Excessif, -ive]; § ❸ z. Nereye varacağı düşünülmeksizin; yerli yersiz: *Ölçüsüz konuşmak.*

ölçüsüzlük,-ğü, i. § ❶ Ölçüsüz olma hali; § ❷ Ölçülü olmayış, dengesizlik; § ❸ *tıp.* Genel doğrultusu tam olmakla beraber hedefini asan hareketlerdeki ölçü eksikliği. *Bu bozukluk, beyinciğin hastalanmasından ileri gelir).*

ölçüşmek, f. § ❶ Birbiriyle ölçülmek, hangisinin daha boylu olduğunu anlamak için yanyana gelmek. [*Ing.* To measure oneself

ÖLÇÜ BİRİMLERİ

Milletlerarası sistemin temel birimleri **SIYAH BÜYÜK HARFLER**'le yazılmıştır.
Milletlerarası sistemin ikinci birimleri siyah küçük harfler'le yazılmıştır.
Milletlerarası sistemdeki birimlerin katları ve askatları küçük harflerle yazılmıştır.
C.G.S. sistemindeki birimler *italikle* yazılmıştır.
Sistem dışı birimler KÜÇÜK KAPITALLER'le yazılmıştır.

ONDALIK KATLAR VE ASKATLAR

Tera	T,	1 000 000 000 000 birim	birim .		1	birim
Jiga	G.	1 000 000 000 —	desi .	d .	0,1	—
Mega.....	M.	1 000 000 —	santi .	s .	0,01	—
Kilo	k.	1 000 birim	mili .	m.	0,001	—
Hekto.....	h.	100 —	Mikro.	μ .	0,000 001	—
Deka	da.	10 —	nano .	n .	0,000 000 001	—
Birim.....		1	piko .	p .	0,000 000 000 001	—

I. GEOMETRIK ÖLÇÜ BIRIMLERI

UZUNLUK

METRE	m		
Santimetre	sm	0.01	m
Mikron	μ	0.000 001	—
MIL (deniz)	.....	1 852	—
(kara)	.....	1 609	—

alan veya yüzölçümü metrekare m²

Are	a	100	m²
Santimetre kare ...	sm²	0,000 1	—

Hacim

Metre küp m³

Ster	st	1	m³
Litre	l.	0,001	—
Santimetre küp	sm³	0,000 001	—

Düzlem açı

Radyan ..... rd

GRAD	g	$\pi/200$
DERECE	°	$\pi/180$
DAKIKA	'	$\pi/10\,800$
SANIYE	"	$\pi/648\,000$

Uzay açı

Steradyan ..... sr

II. KÜTLE ÖLÇÜ BIRIMLERI

Kütle

KILOGRAM	kg		
Ton	t	1 000	kg
KENTAL		100	—
gram	gr.	0,001	—
KIRAT		0,000 2	—

Ozgül kütle

metre küpte kilogram ..... kg/m³

Santimetre küpte gram ..... gr/sm³ 1 000 kg/m³

Alkol yüzdesi ölçümü

Yüzde cinsinden alkol derecesi °GL

III. ZAMAN ÖLÇÜ BIRIMLERI

Zaman

SANIYE	sn		
DAKIKA	dk	60	sn
SAAT	s	3 600	—
GÜN		86 400	—

Frekans

hertz ..... Hz

IV. MEKANIK ÖLÇÜ BIRIMLERI

Hız

Saniyede metre ... m/sn

Saniyede santimetre	sm/sn	0,01	m/sn
DÜĞÜM		1 852/3 600	—

İvme

Saniyede, saniyede metre ..... sm/sn² 0,01 m/sn²

Gal ..... m/sn²

Kuvvet

Newton ..... N

Din ..... 0,000 01 N

Enerji, iş veya ısı miktarı

Joule ..... J

Erg		0,000 000 1	J
WATT-SAAT	Ws ...	3 600	—
ELEKTRON-VOLT..	eV.....	$1{,}602\,09.10^{-19}$	—
KALORI	kal	4,185 5	—
TERMI (veya MEGAKALORI)	te....	$4{,}185\,5.10^{3}$	—
FRIGORI	fg	$-4{,}185\,5.10^{3}$	—

Güç

watt ..... W

Saniyede erg ..... 0,000 000 1 W

Gerilme ve basınç

Paskal ..... Pa 100 000 Pa

Barı ..... dm/sm² 0.1 —

V. ELEKTRIK ÖLÇÜ BIRIMLERI

Elektrik akım şiddeti

AMPER ..... A

C.G.S. elektromagnetik birimi 10 A

Elektromotor kuvvet ve potansiyel (veya gerilim) farkı

Volt V

C.G.S. elektromagnetik birimi 0.000 000 01 A

Elektrik direnci

Ohm ..... Ω

C.G.S. elektromagnetik birimi 0,000 000 001 Ω

Elektrik miktarı

Coulomb C

C.G.S. elektromagnetik birimi 10 C

AMPER . SAAT 3 600 —

Elektrik sığası

Farad ..... F

C.G.S. elektromagnetik birimi 1 000 000 000 F

Elektrik indükleme

Henry ..... H

C.G.S. elektromagnetik birimi 0,000 000 001 H.

Magnetik akı

Weber ..... Wb

Maxwell ..... M 0,000 000 01 Wb

Magnetik indükleme

Tesla ..... T

Gauss ..... G 0,000 1 T

VI. ISI ÖLÇÜ BIRIMLERI

Sıcaklık

KELVIN DERECESI ..... °K
CELSIUS DERECESI ..... °C

Isı miktarı

Bk. mekanik birimler *(enerji)*.

VII. OPTIK ÖLÇÜ BIRIMLERI

Işık şiddeti

KANDELA (mum) ..... cd

Işık akısı

Lümen ..... lm

Aydınlanma

Lüks lx

fot ..... ph 10 000 lx

Parlaklık

Metre karede kandela ..... cd/m²

Optik sistemlerin yaklaştırması

Diyoptri ..... δ

VIII. RADYOAKTIFLIK ÖLÇÜ BIRIMLERI

Nükleer etkinlik

CURIE Ci

X veya γ ışıma miktarı

RÖNTGEN ..... R

IX. PARA

LIRA ..... TL.

İNGİLİZCE ADI		TÜRKÇE ADI VE KARŞILIĞI		NOTLAR
Uzunluk				
Inch *(inç)*	in veya "	Parmak	25,4 mm	
Foot *(fut)*	ft veya'	Ayak	0,304 8 m	2 yarda eder
Yard	yd	**Yarda**	0,914 4 m	3 fit eder
Fathom	fm	Kulaç	1,828 8 m	12 inç eder
Statue mile	m veya mile	Kara mili	1.609 3 km	1.760 yarda eder
Nautical mile		İngiliz deniz mili ...	1,853 1 km	6 080 fit eder
U.S. nautical mile .		Amerikan deniz mili	1,853 2 km	
Kütle-avoirdupois (ticarette)				
Ounce	oz	Ons	28,349 gr	16 ons eder
Pound	lb	Libre (paund)	453,592 gr	
Hacim				
U.S. liquid pint ...	U. S. pt	Amerikan pinti	0,473 1	
Pint	pt	İngiliz pinti	0,568 1	
U.S. gallon	U. S. gal	**Amerikan galonu** ...	3,785 1	
imperial gallon ...	Imp. gal	**İngiliz galonu**	4,546 1	8 pint eder
U.S. bushel	U. S. bn	Amerikan buşeli ...	35,238 3 1	
Bushel	bn	İngiliz buşeli	36,368 1	8 galon eder
U.S. barrel *(petroleum)*	U. S. bbl	Amerikan varili ...	153,98 1	
Kuvvet				
Poundal	pdl		0,138 2 N	
Güç				
Horse power	HP	İngiliz beygir gücü	0,745 7 kw	1.013 BG eder
Sıcaklık				
Degree Fahrenheit deg		**Fahrenheit derecesi** (°) *t* Fahrenheit derecelik bir sıcaklık 5/9 (*t* - 32) Celsius derecesine tekabül eder. 212°F = 100°C 32°F = 0°C		**Başlıca anglosakson ölçü birimleri**
Isı, enerji, iş				
British thermal unit B.T.U.			1 055,06 J	

Tutam	8.64 sm
Tuvaz	1,968 m
Urub; sere	17 sm

ALAN ÖLÇÜLERİ

Atik dönüm	918,672 m²
Ayak kare	929,0341 m²
Büyük dönüm	2 720 m²
Cedit dönüm	2 500 m²
Cerip	10 000 m²
Çalım	dönümün ..... parçalarından
Evlek	229,669 m²
Mimar arşını kare	0,462 m²
Şinik	25 000 m²
Yeni evlek	100 m²

AĞIRLIK ÖLÇÜLERİ

Bağdat tağarı	1 040 kg
Bale veya balya	205 kg
Basil	119 kg
Batman	5,888 kg
Binter	1,950 kg
Buğday	0,0532 gr
Çeki	250 kg
Çelik	116 kg
Denk	0,8019 gr
Dirhem	2,97 gr
Dirhemi dinar . 70 arpa ağırlığı	
gödek	6,25 kg
Hilâl	170 gr
Kabak	31,200 kg
Kantar	64 kg
Kırat	0,2128 gr
Kile ..... yaklş.	25 kg
Kuranga	297 gr
Libre ..... yaklş.	500 gr
Miskal	4,5 gr
Okka; kıyye; vakıye	1,300 kg
Rıtl	386,10 gr
Şinik	2,5 kg
Vakiyei şer'i	926,64 gr
Vezne	10,692 kg
Vezne tedresi	356,4 gr

Eski Türk ölçü birimleri

UZUNLUK ÖLÇÜLERİ

Ağaç	6 km
Arpa	2,16 mm
Arşın, zira; eriş	68 sm
Ayak	34 sm
Berid	22,740 km
Çıplık	açık duran beş ve işaret parmağı arasındaki uzunluk
Çubuk	2,38 m
Çubuk	2,38 m
Endaze	60 sm
Fersah	5,685 km
Halebî	1,30 m
Hat	18 mm
İlig	1,296 sm
Kadem	37,5 sm
Merhale	45,480 km
Parmak	2,16 sm
Rubu	4,32 sm
Seri	3,79 km

SIVI ÖLÇÜLERİ

Aime	130 litre
Ayak küp	2,8 —
Galon	4,5 —
Hat; çuvaldız	340,80 sm³
İstanbul kilesi	37 litre
Lüle	10,9055 —
Masura	1,3631 —
Samla	32,7144 —
Şinik	9,25 —

BAZI PRATİK ENERJİ BİRİMLERİNİN EŞDEĞERİ

BİRİMLER		KİLOGRAM METRE (kgm)	SAATTE BEYGİR GÜCÜ (BG/saat)	SAATTE HORSE POWER (HP/saat)	KİLOWATT SAAT (kW/saat)	JOULE (J)	BÜYÜK KALORİ (kkal)
1 Kilogrammetre	=	1	$*37{,}04\times10^{-7}$	$36{,}9\times10^{-7}$	$27{,}241\times10^{-7}$	9,806 65	$23{,}427\times10^{-4}$
1 Beygir gücü / saat	=	270.000	1	0,986 32	0,735 5	2 647 610	632,467
1 Horse power / saat	=	273 745	1,013 87	1	0,745 70	2 684 340	641,240
1 Kilowatt / saat	=	367 098	1,359 72	1,341 11	1	3 600 000	860,11
1 Joule	=	0,101 97	$37{,}77\times10^{-8}$	$37{,}26\times10^{-8}$	$27{,}78\times10^{-8}$	1	$238{,}9\times10^{-6}$
1 Büyük kalori	=	426,858	158×10^{-5}	156×10^{-3}	$11{,}63\times10^{-4}$	4 185,5	1

10,un üssü * çok uzun sayıları sadeleştirmek için kullanılmıştır. 37,04'teki üs işareti, bu sayının 10 milyonla bölünmesi gerektiğini gösterir. Demek ki kilogrammetre/saatte beygir gücü oranı 0,000 003 704 olur.

with or against another]; § ❷ Yarışmak. [*Osm.* Müsabaka etmek; *Ing.* To compete *(with)*; *Fr.* Rivaliser]; ⊙ **boy ~, *dey.*** ◘ **Boy.**

ölçüştürme*, i. Ölçüşmek işi.

ölçüştürmek*(-i), f. § ❶ Ölçüşmek eylemini yaptırmak; § ❷ Aradaki farkı bulmak üzere iki şeyi yanyana getirmek, karşılaştırmak. [*Osm.* Mukayese etmek; *Ing.* To compare; *Fr.* Comparer].

ölçüt,-tü, i. < *ölçmek.* § ❶ Bir şeyin ölçümlenmesine yarayan belirti. Doğruyu yanlıştan ayırmak, herhangi bir yargı vermek veya değer biçmek için başvurulan ilke: *Bir adamın harcadığı, her zaman servetinin ölçüsü olamaz.* [*Osm.* Mısdak; *Ing.* Criterion; *Fr.* Critère, critérium]; ☆ *Eşanl.* **kısta, kriter.** § ❷ *fels.* Niteliksel veya niceliksel bir karşılaştırmayı esas olmak üzere seçilen standard bir norm veya hüküm; ⊙ **~ ler öğretisi,** *mant.* Mantık biliminin, «*kıstası*» ele alan ve inceleyen bölümü. [*Ing.* Criteriology; *Fr.* Critériologie].

öldürme, i. Öldürmek eylemi; ⊙ **adam ~, *huk.*** Bir kimsenin hayatına kasten veya taksirle son verme. ⊙ **baba ~, *sosy.*** ◘ **Baba;** ⊙ **çocuk ~, *sosy.*** ◘ **Çocuk.**

öldürmek (-i), f. § ❶ Bir canlının hayatına son vermek, ölümünü sağlamak. [*Ing.* To kill, to slay; *Fr.* Tuer]; § ❷ *mec. (Bazı şeylerin)* Diriliğini, tazeliğini veya sertliğini gidermek: *Soğan tuzla ezip öldürmek.* [*Ing.* To sauté; *Fr.* Sauter]; § ❸ Çok üzmek veya aşırı yormak: *Bu yol bizi öldürdü.* [*Ing.* To exhaust; *Fr.* Tuer]; § ❹ *(Zaman anlatan kelimelerle)* Boşuna geçirmek: *Bütün bir günü öldürdük;* § ❺ *(Geniş anlamda) (Bitkiler hk.)* Solup kurumasına, yok olmasına yol açmak: *Susuzluk çiçeği öldürdü.* [*Ing.* To kill; *Fr.* Tuer, détruire]; § ❻ Sağlığını sarsmak, yorgunluktan bitkin düşürmek: *Mesleği onu öldürüyor.* [*Ing.* To tire to death; *Fr.* Tuer, épuiser de fatigue, ruiner la santé de]; § ❼ Fizikî veya ruhî bakımdan aşırı derecede rahatsız etmek. [*Ing.* To bore; *Fr.* Tuer: fatiguer, accabler physiquement ou moralement]; § ❽ *mec.* Yok olmasına yol açmak: *Savaş bu sanayiyi öldürdü.* [*Ing.* To ruin, to demolish; *Fr.* Tuer, causer la ruine de]; § ❾ Ortadan kalkmasına, kaybolup gitmesine yol açmak: *Bir duygusunu öldürmek.* [*Ing.* To destroy, to reduce to nothing, to annihilate; *Fr.* Tuer, anéantir, annuler, faire disparaître]; § ❿ *patol.* Telef etmek. Beslenmenin etkisinden ayırmak: *Kangren etleri öldürür.* [*Ing.* To make rot, decay].

öldürtmek(-i, -e), f. Öldürmek işini yaptırtmak. [*Ing.* To make kill, to have murdered; *Fr.* Faire tuer].

öldürücü, s. < *öldürmek.* Öldüren, ölüme yol açan: *Öldürücü hastalık.* [*Ing.* Killing, mortal, fatal; *Fr.* Meurtrier, -ière].

~ etken, *adlî tıp.* Doğustan veya sonradan morfolojik veya fizyolojik olan ve organizmayı hayatla bağdaşmaz duruma getirip dölütün veya yeni doğmuş çocuğun ölümüne yol açan genetik karakter. *(Anne ile dölütün kan grupları arasındaki uyuşmazlık öldürücü bir etken olabilir; bazı kalb veya damar bozuklukları da ana karnındaki hayatı etkilemez, ama doğuştan sonraki hayatı imkânsız hale getirir).*

~ gen, *biy.* Etkisi normal allelomorf gen'i tarafından düzeltilmediği veya dengelenmediği takdirde bulunduğu insanı öldüren gen. *(Yani homozigot haldeki gen'in zararlı ve hayatla uyuşmaz bir etkisi vardır, sadece hayatiyeti azaltan gen'e ise yarı öldürücü denir).*

öldürücülük,-ğü, i. *patol.* Bir yarayı, lezyonu veya hastalığı kaçınılmaz şekilde öldürücü hale getiren şartların tümü.

öldürülmek, nsz. f. Öldürme eylemine konu olmak. [*Ing.* To be killed; *Fr.* Être tué].

ölesiye, z. < *ölmek.* «*Ölecek kadar*» anlamında aşırılık belirtir.

ölet, i. < *ölmek. hid.* Öldürücü hastalık salgını. [*Ing.* Plague; *Fr.* Peste].

öleyazmak, nsz. f. Ölecek duruma gelmek: Sıcaktan öleyazdı.

ölgün, s. < *ölmek.* Diriliği, canlılığı, tazeliği kalmamış, pörsümüş. [*Ing.* Almost, dead, withered; *Fr.* Qui a perdu sa vivacité, sa fraîcheur].

öliten, i. *Fr. eulytene* < *Yun. eulytos,* kolay çözülen. min. Formülü $Bi_4(SiO_4)_3$ olan doğal bizmut silikat. Dört yüzlü küçük piramit görünümündeki kızıl kahverengi billûrlar halinde bulunur. [*Ing.* Eulytene].

ölker, i. *h.d.* § ❶ Kadife v.b. kumaşların ince havlı, tüylü yüzü [*Ing.* Pile *(of velvet)*; *Fr.* Poil du velours]; § ❷ Şeftali, kayısı gibi meyvelerin kabuğundaki tüy. [*Ing.* Down; ◘ **Üller.**

ölmek, nsz. f. *esk. T.* § ❶ *(Canlılar hk.)* Yaşamaz omak, hayatı sona ermek, can vermek. [*Ing.* To die; *Fr.* Mourir]; § ❷ *mec. (Bitkiler hk.)* Solmak: *Bu çiçekler dayanmaz, çabuk ölür.* [*Ing.* To fade, to wither; *Fr.* Se faner]; § ❸ Açlık, korku, ac, heyecan v.b. dolayısıyle çok sıkıntı veya acı çekmek: *Meraktan öldüm. Susuzluktan ölüyorum.* [*Ing.* To suffer terrible grief or anxiety; *Fr.* Mourir, être vivement affecté, tourmenté; soufrir beaucoup par...]; § ❹ Kudretini, değerini, canlılığını, geçerliğini kaybetmek, kullanılmamak: *Bu usul öldü artık. Ölmüş diller. Ruhu ölmüş.* [*Ing.* To die; *Fr.* Mourir]; ⊙ **ölme eşeğim ölme (çayır çimen bitecek),** *tkz.* Umutsuz bir bekleyişi anlatmak için söylenir; ⊙ **ölünceye kadar bakma sözleşmesi,** *huk.* Taraflardan birinin ötekine ölünceye kadar bakması ve onu görüp gözetmesi taahhüdüne karşılık, öteki tarafın da ona malvarlığını veya bazı mallarını devretme borcu altına girmesi; ⊙ **ölüp ölüp dirilmek, *dey.*** Çok sıkıntı veya acı çekmek veya pek ağır hastalık geçirmek. [*Ing.* To go through great distress or illness]; ⊙ **ölür müsün, öldürür müsün?, *dey.*** Pek kızılacak bir terslik karşısında kalındığı zaman söylenir. [*Ing.* Should one kill or die?].

~ var, dönmek yok, *dey.* Bir işi sonuna kadar götürmeye kararlı olunduğunu belirtmek için kullanılır.

ölmez, s. < *ölmek.* § ❶ Ebedî, ölümsüz olduğuna inanılan, kalıcı olan. [*Osm.* Lâyemut; *Ing.* Immortal, undying, eternal; *Fr.* Immortel,-elle]. ☆ *Eşanl.* **bakî.** ☆ *Karş. fanî;* § ❷ Dayanıklı, sağlam, uzun süre eskimeyen: *On sene kullansanız, gene bir şey olmaz, ölmez bir kumaştır bu).* [*Ing.* Hard-wearing, resistant].

~ çiçek, *bot.* ◘ **Ölmezçiçek.**

ölmez.çiçek, b. i. *bot.* Iki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, kapitulumları gövde tepesinde sık bir durum oluşturan, bütün çiçekleri tüpsü olan, otsu bitki cinsi. Involukrum zarımsı ve kuru olduğundan dolayı, kapitulum devamlı olarak solmadan kalır. **Kokulu ölmezçiçek** *(H. graveolens)* adlı türü, 10-45 sm. yüksekliğinde, yünlü gibi beyaz tüylü bir bitkidir. Yaprakları basit, tam, beyazımsı yeşil renkli; çiçek durumu bileşik bir demet biçimindedir. Meyva 1 mm. uzunluğunda kızıl-kahverengi bir akendir. Çiçekli dallardan hazırlanan infuzyonlar idrar söktürücü ve taş düşürücü olarak kullanılır. Uludağ, Ege bölgesi ve Karadeniz bölgesinde yetişir. *H. siculum* 20-40 sm. yüksekliğinde, sık beyaz tüylü, çok gövdeli bir bitkidir. Yaprakları lineat; kapitulum demeti sık bir baş halindedir. Anadolu'daki türler içinde en çok kullanılanıdır. Batı ve Güney Anadolu'da yetişir. Böbrek taşlarını düşürtücü olarak kullanılır. *H. arenarium,* Avrupa'da yetişen ve safra salgısını arttırıcı ve idrar söktürücü olarak kullanılan bir türdür. *H. bracteatum,* Anayurdu Avustralya olan bir tür olup Türkiye'de bahçelerde yetiştirilir. Kapitulum 5 sm. ye kadar çapta, brakteler lanseolat, çok adette ve parlak renklidir. Solmaz buketlerin yapılmasında çok kullanılır. Türkiye'de yetişen diğer türleri: **Doğu ölmezçiçeği** *(H. armeniacum)* Doğu Anadolu bölgesinde yetişir. **Anadolu ölmezçiçeği** *(H. plicatum)* Uludağ, Doğu Karadeniz bölümü, Doğu Anadolu bölgesinde yetişir. [*Lat. Helichrysum; Ing.* Helichrysum, everlasting flower; *Fr.* Immortelle].

☆ *Eşanl.* **güvenotu, herdemtaze.**

~ dikeni, *bot.* Tavşanmemesi adlı bitkinin bir türü. [*Lat. Ruscus aculeatus;; Ing.* Butcher's-broom].

~ oğlu, *dey.* ◘ **Ölmezoğlu.**

~ otu, *bot.* ◘ **Ölmezotu.**

ölmezleştirmek (-i), f. ◘ **Ölümsüzleştirmek.**

ölmezlik*,-ği, i. Ölmez olanın niteliği, hiçbir zaman ölmeyip yaşayadurmak hali. [*Osm.* Lâyemutiyet; *ing.* Immortality; *Fr.* Immortalité].

☆ *Eşanl.* ölümsüzlük.

ölmez.oğlu,-nu, b. s. *h.d.* Çok dayanıklı, sağlam şeyler için söylenir: *Bu kumaş ölmezoğlu.* [*Ing.* Hard-wearing, resistent, enduring].

ölmez.otu, s. i. *bot.* Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, firfiri, mor veya beyaz çiçekli otsu bitki. [*Lat. Xeranthemum; Ing.* Immortelle, everlasting flower; *Fr.* Immortelle, xéranthème].

ölmüş, s. § ❶ Ölmek fiilinden -miş-li ortaç; ölen, ölü olan: *Ölmüş bir hayvan. Ölmüş bir kedi.* [*Ing.* Dead; *Fr.* Mort,-morte, défunt,-unte]; § ❷ i. Ölü olan kimse: *Ölmüşleri iyi sözlerle anmalı. ölmüşlerin canı* için [*Ing.* Defunct, deceased; *Fr.* Défunt,-unte, mort,-morte].

ölü[1], s. esk. *T. ölüg.* § ❶ Artık yaşamayan, ölmüş olan, canısız. [*Osm.* Meyyit; *Ing.* Dead; *Fr.* Mort,-morte; décédé,-ée]; ❷ *mec.* Sönük, çabasız. [*Ing.* Feeble; *Fr.* Mort, -morte]; § ❸ Kullanılmayan: *Ölü diller.* [*Ing.* Dead; *Fr.* Mort,-morte]; § ❹ Vücudun öbür kısımlarıyle artık ilişiği kalmamış olan; organizmanın beslenme görevinden artık yararlanmayan: *ölü organ. ölü deri.* [*Ing.* Mort,-morte]; § ❺ Beslenme görevi geçici veya sürekli olarak durmuş: *Ölü ağaç. Ölü yapraklar.* [*Ing.* Dead; *Fr.* Mort,-morte]; § ❻ *mec.* Ticareti, sanayii veya genel olarak hayatiyeti kalmamış: *Ölü bir kasaba.* [*Ing.* Dead, lifeless, withered; *Fr.* Mort,-morte; privé d'animation, de commerce, d'industrie]; § ❼ Sıcaklılığı, canlılığı, hareketliliği olmayan: *Ölü ve renksiz bir konuşma tarzı.* [*Ing.* Lifeless, faded, feeble, withered; *Fr.* Mort,-morte; qui manque de feu, d'ardeur, de vie].

ölü[2], i. *esk. T. ölüg.* § ❶ Ölmüş insan: *Ölüyü gömdüler.* [*Ing.* Corpse, dead body; *Fr.* Mort,-morte, personne décédée]; ☆ *Eşanl.* **ceset;** § ❷ *(İsim tamlamalarında)* Hayvan leşi: *Kedi ölüsü;* § ❸ *arg.* Cıvalı zar. [*Ing.* Loaded dice; *Fr.* Dé pipé]; § ❹ İşaretli iskambil kâğıdı: § ❺ Hileli kumar âleti. [*Ing.* Marked playing card]; ⊙ **~ ler hukuku,** *huk.* Genel olarak iki anlamı vardır. (a) Objektif anlamda ölüler hukuku, ölü ile ilgili ilişkilere ait kurallar; (b) Sübjektif anlamda ölülerin hakları, ölüm ile son bulmayan, ölümden sonra dahl devam eden kişiliğe bağlı haklar. [*Fr.* Droits des morts]; ⊙ **~ lere hakaret,** *huk.* (a) Hakaret veya söğme suçunun ölmüş bir kimsenin hâtırasına karşı işlenmesi halinde, ölünün karısı, kardeşleri, usul ve füruu, veresesi dava açabilirler; (b) Bir ölünün kemikleri ve cesedi üzerinde hakaret sayılan fiillerde bulunmak veya hakaret niyeti ile bir ölünün ceset veya kemiklerini almak suçu; ⊙ **~ nün muayenesi,** *huk.* Ceza muhakemesinin amacına ulaşabilmesi için hâkim tarafından yapılan işlemlerden biri, hâkimin yaptığı keşif; ⊙ **~ sü dirisi para etmek, *dey.*** Hiç bir zaman değerini kaybetmemek; ⊙ **~ sü dirlsine binmek, *dey.*** Tehlikeli bir durumun ortaya çıkardığı karışıklığı belirtmek için kullanılır. [*Ing.* To be in confusion, to hurry in great alarm]; ⊙ **~ sü kandilli (kınalı),** *dey.* Sövgü sözü olarak kullanılır: *Ölüsü kandilli, elime diri geçse, on beş seneyi göze aldım.* [*Ing.* The cursed fellow, the wretch]; ⊙ **~ sü ortada kalmak,** *dey.* Cenazeyi kaldıracak kimse bulunmamak; ⊙ **~ sünü öpmek (görmek),** *dey.* Yemin sözü olarak kullanılır; ⊙ **~ yü güldürür,** *dey.* Pek güldürücü. [*Ing.* To funny; *Fr.* Qui fait mourir de rire]; ⊙

gâvur ~ sü gibi, *dey.* Çok ağır, hantal, yerinden güçlükle kaldırılabilen seyler için kullanılır. [*ing.* Unexpectedly heavy and bulky]; ⊛ **üstüne ~ toprağı serpilmiş gibi,** *dey.* Hiç bir şey yapmak isteği duymayan uyuşuk kimseler için kullanılır; ⊛ **yaşayan ~,** *dey.* Yaşama zevkini, canlılığını yitirmiş kimseler için kullanılır.

~ açı, *balist.* ◘ **Açı.**

~ balık, *balık.* Obur balıkları *(Turna balığı, alabalık v.b.)* avlamak için oltaya takılan perçek balık *(taze veya konserve).* [*ing.* Dead fish; *Fr.* Poisson mort].

~ baş kelebek, *zool.* ◘ **ölübaşkelebek.**

~ benzi, *dey.* Solgun ve cansız gibi görünen yüz. [*Ing.* Corpse-like skin, sallow skin].

~ bölge, *ask.* Bir silâhın, en büyük menzili içinde, belli bir ateş mevziinden yaptığı ateş sırasında; aradaki çeşitli arazi engelleri, mermi yolu özellikleri veya namlunun alçalış ve yükselişindeki mekanik yetersizlikler yüzünden ateş altına alınamayan bölgeye verilen ad.

~ buz, *coğr.* Eriyerek çekilmiş bulunan Buzul Çağı buzullarından yer yer arta kalmış ve bulunduğu yerde gömülü bir biçim göstermiş bulunan buz yığınları. Bunların zamanla erimesinden yer yer irili ufaklı çukurluklar, çanaklar doğmuştur. [*Ing.* Dead ice; *Fr.* Glace morte].

~ dalga, *den.* ◘ **Dalga.**

~ dar boğaz, *coğr.* ◘ **Dar**[1].

~ dil, *gram.* Bugün hiçbir ülkede konuşulmayan, fakat belgeleri bulunan dillere verilen ad: *Sümerce, Hititçe ölü dillerdendir.* [*Ing.* Dead language; *Fr.* Langue morte].

~ direnç, *elek.* İçinden geçen bütün elektrik enerjisi, joule etkisiyle ısıya dönüsen iletken. [*Ing.* Dead resistence; *Fr.* Résistance morte, résistance pure].

~ doğum, *tıp.* Ölü doğma hali.

~ doğum oranı, *istat.* Belirli bir halk kitlesinde, belirli bri süre içinde sağ ve ölü doğanlar arasındaki oran.

~ eşyası, *ark.* Pek eski çağlara ait mezarlarda *(Mısır, Girit)* tunç veya demir çağı mezarlarında barbar hükümdarların veya askerlerinin mezarlarında bulunmuş ev eşyası, silâhlar, mücevher v.b.

~ fiyatına, *dey.* Pek ucuz. [*Ing.* Very cheap; *Fr.* Très bon marché].

~ gibi, *dey.* Cansız, hareketsiz: *Sabahleyin ölü gibi yatan Latinlerin kamaralarına garson geliyor.* [*Ing.* Corpselike, motionless; *Fr.* Immobile].

~ gözü gibi, *dey. (ışık hk.)* Sönük, fersiz, zayıf. [*Ing.* Very dull, lustreless; *Fr.* Mat, terne].

~ helvası, *folk.* ◘ **Cenaze helvası.**

~ ışık, *dey.* Kuvvetsiz, pek zayıf ışık.

~ koni, *sil.* ◘ **Koni.**

~ korkusu, *psiky.* Ölü ile karsılaşan ürkek mizaçlı ve endiseli kimselerde görülen marazi korku. *(Ölü korkusunu ölüm korkusu ile karıştırmamalıdır).* [*Ing.* Necrophobia; *Fr.* Nécrophobie].

✣ *Eşanl.* **nekrofobi.**

~ mevsim, *dey.* Herhangi bir işi veya olusun durgunlastığı, yavaşladığı mevsim. [*Ing.* Dead season, slack season, off season; *Fr.* Morte-saison].

~ nokta, § ❶ *tiy.* Meiningeh Dükü II. Georg sistemli tiyatro çalışmalarında, bir araya getirdiği tiyatro topluluğu ile sahnede, karsılıklı yeni bir hareketlilik yaratmıstır. Bu terimi sahnede karşılıklı hareketin tam ortası için kullanmıştır. [*Ing.* Dead point]; § ❷ *ikt.* İşletmenin masraflarının tümünü karşılamak için gerekli en düşük hasılat *(aynı zamanda kritik nokta ve verimlilik eşiği de denir).* [*Ing.* Dead point; *Fr.* Point mort, point critique, seuil de rentabilité]; § ❸ *otom.* Bir otomobilin vites kolunun, motorun sağladığı hareketi tekerleklere iletmediği sıradaki durumu. [*Ing.* Dead point; *Fr.* Point mort]; § ❹ *muh.* ◘ **Nokta**; § ❺ *dey.* Herhangi bir faaliyetin, olayın veya görüşmenin geçici olarak takılıp kaldığı nokta. [*Ing.* Dead point; *Fr.* Point mort].

~ örtü, *trm.* ◘ **Örtü.**

~ para, *dey.* Değerlendirilmeksizin olduğu gibi saklanan para. [*Ing.* Dead fund].

~ renk, *res.* Donuk ve parıltısı olmayan renk. [*Ing.* Dead colour; *Fr.* Couleur morte].

~ saat, *dey.* § ❶ Herhangi bir faaliyet yönünden hızını kaybetmiş zaman, süre; § ❷ *elek.* Kuvvet ve ısık bakımından genellikle en az elektrik sarfiyatı olan saat.

~ salı, Tenesir.

~ soyucu, *dey.* Bir kimsenin güç durumda bulunmasından yararlanarak kendine adî çıkarlar sağlayan: *Nazilli'yi düşman boşaltınca görmüştüm. Çok umutsuzdu. «Bunlar çarık hırsızı bile değil» dediydi. Ölü soyucu bunlar! Nazilli'yi boşalttık, çekiliyoruz.*

~ sular, *den.* Bir gemi giderken ardından izler gibi görünen su kütlesi. [*Ing.* Dead waters; *Fr.* Eaux mortes].

~ sürat (ölü yol) ile seyir, *dey.* Makineyi durdurduğu halde, üzerindeki hız ile tamamen duruncaya kadar geminin gittiğini anlatmak için kullanılan deyim.

~ top, *sp.* Golf oyununda çukurun yanıbasında kalan top.

~ uç, *elek.* İBr elektrik devresinin faydalanılmayan kısmı. [*ing.* Dead end; *Fr.* Bout mort].

~ yıkayıcısı, *din.* Ölüyü, gömülmeden önce, belli usullere göre yıkayan kimse.

~ yol, *den.* Bir geminin, ancak yakınındaki sabit cisimlerle karsılaştırıldığı zaman fark edilebilen gidisi.

ölübaş.kelebek, b. i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, *Sphingidae* familyasından bal emmek için kovanlara giren ve tırtıl iken patlıcangillerde, özellikle patates üzerinde yaşayan gece kelebeği. Alt kanatları sarı, üstü kahverengidir. Kelebeğin göğsünde ölü kafasını andıran lekeler vardır, adı buradan gelir. [*Lat. Acherontia atropos; ing.* Death's-head moth; *Fr.* Sphinx tête-de-mort, achérontia].

✣ *Eşanl.* **kurukafa, sfenks kelebeği.**

ölük, s. < *ölmek. h.d.* Halsiz, canlılığı azalmış, ölgün. [*ing.* Exhausted, lifeless, feeble].

ölüm,-mü, i. < *ölmek.* § ❶ Bir insan, bir hayvan veya bir bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi: *Her hastalığın sonu ölüm değildir.* [*Osm.* Vefat; *ing.* Death, decease; *Fr.* Mort]; § ❷ *tıp.* Dokuların beslenmesinin doğal islemlerini yerine getirmelerinin durması, doğal yapıların bozulması. [*ing.* Death; *Fr.* Mort]; § ❸ Ölmek tarzı: *Ölümü çok feci oldu.* [*ing.* Manner of dieing; *Fr.* Mort, manière de mourir]; § ❹ Ölümü çevreleyen sartların tümü: *Güzel bir ölüm bütün bir yaşama onur verir.* [*Ing.* Death; *Fr.* Mort, circonstances qui accompagnent la mort]; § ❺ İdam cezası: *Birini ölüme mahkûm etmek.* [*ing.* Death, capital punishment, execution; *Fr.* Mort, peine capitale]; § ❻ *(genis anl.)* Kuvvetin büyük ölçüde azalması, sağlığın çok bozulması: *Hastalık kısmî bir ölümdür.* [*ing.* Death; *Fr.* Mort, altération profonde de l'être, diminution considerable des forces]; § ❼ Sona erme, yok olma, ortadan kalkma: *Küçük sanayinin ölümü.* [*Ing.* Ruin, cessation; *Fr.* Mort, fin, cessation, ruine]; § ❽ *mec.* Büyük sıkıntı, üzüntü: *Oraya gitmek benim için ölümdür.* [*ing.* Suffering, great annoyance; *Fr.* Mort, profond chagrin, grand ennui]; § ❾ ünl. Birinin veya birilerinin ölmesi istendiği zaman kullanılan ünlem: *Zorbalara ölüm!* [*ing.* Death; *Fr.* Mort; imprécation par laquelle on ordonne ou l'on demande la mort de quelqu'un]; § ❿ *huk.* Kişiliğin sona ermesi; ⊛ **~ e bağlı tasarruflar,** *huk.* Nitelikleri gereği yapanın ölümünden sonra hüküm doğuran tasarruflar. Gerçek kişilerin, hukukî etki ve hükümlerini ölümlerinden sonra meydana getirmek üzere yaptıkları hukukî islemler. [*Lat. Negotia mortis cause; ing.* Dispositions mortis causa, testamentary dispositions; *Fr.* Dispositions *(à)* pour cause de mort, actes à cause de mort]; ⊛ **~ le burun buruna gelmek,** *dey.* Ölümü çok yakınken bu tehlikeden kurtulmak. [*Fr.* Voir la mort de près]; ⊛ **~ le öç alınmaz,** *dey.* Düsmanlarımızın ölümüne memnun olmak insanlığa yakışır bir davranıs olmaz; ⊛ **~ ü göze almak,** *dey.* Hayatını hiçe saymak, kendini tehlikeye atmak; ölümden yılmayarak yürekli davranmak. [*ing.* To risk one's life]; ⊛ **~ ün ötesi kolay,** *dey. «Asıl zorluk bu yaşadığımız dünyadır»* anlamında kullanılır. [*ing.* What is on the other side of death is easy, This is a hard world to live in]; ⊛ **~ üne susamak,** *dey.* Ölümle sonuçlanabilecek kadar tehlikeli isler yapmak. Ölümü kendi üzerine çekecek tehlikeli davranısta bulunmak. [*ing.* To scorn life; to court death; *Fr.* Chercher sa mort]; ⊛ **aldatıcı ~, görünüşte ~,** *tıp.* Doğduğu zaman solumayan, fakat kalbi atan çocuğun durumu. *(Bu durumun çeşitli sebepleri vardır. Tedavinin başlıca iki prensibi, solunum yollarını açmak ve oksijenlenmeyi sağlamaktır).* [*Fr.* Mort apparente du nouveau-né] ⊛ **medeni ~,** *huk.* ◘ **Medeni.**

~ Allah'ın emri, *dey. «Ölmek mukadderdir»* veya tehlikeli bir karar verme durumunda *«ölümden korkmuyorum»* anlamında kullanılır. [*ing.* Death is God's decree said when making a vital and risky decision; *Fr.* Phrase qui exprime la fermeté d'une décision].

~ cezası, *huk.* Hükümlünün asılarak hayatının sona erdirilmesi sonucunu doğuran, cürüm türünden suçlara uygulanan ceza. [*ing.* Capital punishment; *F.* Peine de mort, peine capitale].

Eşanl. idam cezası.

~ değil ya!, *dey.* Bir seyin çok korkulacak nitelikte olmadığını belirtir. [*Fr.* Ce n'est pas la mort d'un homme].

~ dirim dünyası, *dey.* Bu dünya. [*ing.* This world; *Fr.* Ce monde].

~ dirim meselesi, *dey.* Hayatî önemi olan mesele. [*ing.* A vital question; *Fr.* Question de vie ou de mort].

~ dirim savaşı, *dey.* Yok olmaktan kurtulmak amacıyle girisilen savas veya mücadele. [*ing.* Life and death struggle].

~ döşeği, *dey.* Ölüm halinde bulunan kimsenin yatağı. [*ing.* Death bed; *Fr.* Lit de mort].

~ fermanı, *dey.* Bir kimsenin mutlak ölmesi gerektiğini belirten is, hareket v.b.

~ hasarları, ◘ **Hasar.**

~ kalım meselesi, *dey.* ◘ **Ölüm dirim meselesi.**

~ kalım savaşı, *dey.* ◘ **Ölüm dirim savaşı.**

~ karinesi, *huk.* Bir kimsenin ölümüne muhakkak gözüyle bakılacak bir tehlike içinde kaybolması. [*Ing.* Presumption of death].

~ kol, *paraz.* Üzümde sürgün ve kolları öldüren asklımantar hastalığı. [*Lat.* Cryptosporella viticola; *ing.* Dead arm, necrosis].

~ oranı, *demogr.* Bir memleketin toplam nüfusu için yıllık ölüm oranı: *1960 yılında Türkiye'de genel ölüm oranı yüzde 12.6 civarındadır.* [*ing.* Death rate; *Fr.* Taux brut de mortalité].

~ sertliği, *tıp.* Ölümden sonra kaslarda görülmeye baslayan katılasma. [*ing.* Rigor mortis, cadaveric rigidity].

~ sessizliği, *dey.* Derin sessizlik.

~ sicili, *huk.* Ölüm olaylarının kayıt edildiği sicil. [*Fr.* Registre des décès].

~ sigortası, *huk.* ◘ **Sigorta.**

~ tazminatı, Gazetecinin ölümü sebebiyle is akdinin sona ermesi halinde, esi ve çocuklarına ve bunlar bulunmadığı takdirde, geçimi kendisine düsen ailesi ferdlerine, ölenin aylık ücretinin üç mislinden az olmamak üzere, kıdem hakkı tutarında verilen tazminat. [*Ing.* Damages for wrongful death].

~ var, dirim var, *dey. «insan ölebilir de, yaşayabilir de»* anlamına olup tedbir anlatan bazı cümlelere giris gibi kullanılır: *Ölüm var dirim var, bu parayı ayırıp saklamalı. Ölüm var dirim var, ayrılmadan helâllaşalım.* [*Ing.* One must be prepared for all eventualities; *Fr.* On ne sait ni qui meurt, ni qui vit].

ölümcül*, s. < *ölmek*. § ❶ Ölümle sona eren: *Ölümcül hastalık.* [*Ing.* Causing death, mortal, fatal; *Fr.* Mortel,-elle]; § ❷ ölmek üzere olan, can çekişen: *Ölümcül hasta;* [*Ing.* In the state of death, dying; *Fr.* Mortel,-elle].

ölüm.eri, b. i. Ölümü göze alarak her türlü tehlikeye atılan kimse.

ölümlü*, s. < *ölmek*. § ❶ İçinde ölüm bulunan. [*Ing.* Mortal, transitory; *Fr.* Mortel, -elle]; § ❷ Ölmesi mukadder olan. [*Osm.* Fani; *Ing.* Transitory, perishable; *Fr.* Mortel,-elle]; § ❸ i. insan. [*Ing.* Mortal; *Fr.* Mortel,-elle, tout être humain].

~ dünya, *dey.* Sonunda ölmek üzere geldiğimiz şu dünya. [*Ing.* This mortal world; *Fr.* Le monde éphémère, ici-bas, la vie humaine].

~ kaza, *hava.* Ölümle sonuçlanan bir kaza. [*Ing.* Fatal accident; *Fr.* Accident mortel].

ölümlük,-ğü, i. < *ölmek*. Birinin kendi öldüğü vakit cenazesinin kaldırılmasına harcanmak üzere sağlığında bir kenara ayırdığı para. [*Ing.* A sum of money saved by one to be spent on his own funeral].

~ dirimlik, *dey.* «*Olup olacağı, hem yaşamaya, hem de cenaze masrafına yetecek kadar*» anlamında, birikmiş biraz para için kullanılır.

ölümsek*, s. < *ölmek. h.d.* Ölümü yaklaşan, ölmek üzere olan, ölük. [*Ing.* Dying; *Fr.* Agonisant,-ante].

ölümsü*, s. Ölümü hatırlatan, ölümü andıran, ölümü düşündüren, ölüm haline yakışan: *Ölümsü bir sessizlik.* [*Osm.* Mevtâ; *Ing.* Deathlike, mortal].

ölümsüz*, s. § ❶ Hiç bir zaman ölmeyecek olan. [*Osm.* Lâyemut; *Ing.* Immortal; *Fr.* Immortel,-elle]. ☆ *Eşanl.* **ebedî, baki**; § ❷ *mec.* Hiç unutulmayacak, daima hatırlanacak olan. [*Ing.* Immortal; *Fr.* Immortel,-elle]; § ❸ i. *mec.* Hiç kaybolmayacak olan nesne veya kimse.

ölümsüzleştirmek (-l), f. Ölümsüz hale getirmek. [*Ing.* To immortalize; *Fr.* Immortaliser].

ölümsüzlük*,-ğü, i. § ❶ Ölümsüz olma hali, ölmezlik. [*Osm.* Lâyemutiyet; *Ing.* Immortality; *Fr.* Immortalité]; § ❷ *mec.* Ebedîlik, kalıcılık. [*Ing.* Eternity; *Fr.* Éternité, Infinité]; § ❸ *din.* ve *fels.* İnsanın sonsuzluğa ulaşarak yok olmaktan kurtuluşu. [*Ing.* Immortality; *Fr.* Immortalité].

ölünmek, özs. f. Herhangi biri ölmek: *Yurt uğrunda ölünür.*

ömer.otu, b. i. *bot.* ◘ **Şerbetçiotu.**

ömr, i. ◘ **Ömür.**

ömür,-mrü, i. *Osm.* < *Ar. umr* > *ömr.* § ❶ Yaşama veya var olma süresi: *Adamcağızın ömrü kısa imiş. Çınarın ömrü uzun olur.* [*Ing.* Life; *Fr.* Vie]. ☆ *Eşanl.* **hayat**; § ❷ *mec.* Pek hoşa giden şey: *Bu adamın arkadaşlığı ömürdür. Bu çocuğun konuşması* ömürdür. [*Ing.* Odd, amusing, pleasant; *Fr.* Qui fait plaisir]; § ❸ İçinde bulunulan andan ölünceye kadar geçecek olan süre: *Gördüğüm şeyi bütün ömrümce unutamayacağım.* [*Ing.* Lifetime; *Fr.* Vie]; § ❹ *(Geniş anlamda)* Hayatın tadı, mutluluk. [*Ing.* Enjoyment of life, happiness; *Fr.* Bonheur]; § ❺ s. *mec.* Tuhaf, eğlendiren, gülünç: *Hele Recep efendi isminde sarıklı bir müdür var ki ömür. Bu kafileyi akşam üzeri yorgun argın /.../ kasabaya girerken görmek ömür olurdu;* ◉ **ömre bedel**, *dey.* Bir ömre değecek kadar *(güzel, iyi, değerli v.b.);* ◉ **ömrü billâh**, *dey. h.d.* Şimdiye kadar veya hiçbir vakit; ◉ **ömrü nuh**, *dey.* Çok uzun ömür; ◉ **ömrü oldukça**, *dey.* Yaşadıkça, hayatı süresince. [*Ing.* Lifelong; *Fr.* Jusqu'à sa mort]; ◉ **ömrü uzamak**, *dey.* Uzun süre yaşamak veya dayanmak, yaşamaya devam etmek; ◉ **ömrü vefa etmemek**, *dey. (Bir şeye)* Yetişemeden ölmek, çok yaşayamamak. [*Ing.* Not to live long enough; *Fr.* Mourir avant la réalisation d'une chose qu'il (elle) désirait]; ◉ **ömrümün varı**, *dey.* Sevgi sözü olarak kullanılır. [*Ing.* May you live long «said by an elder person to a younger one when he kisses the older person's hand in respect]; ◉ **ömrüne bereket**, *tkz.* «*Çok yaşa*» anlamında dua sözü. [*Ing.* May your life be blessed; *Fr.* Expression employée pour remercier]; ◉ **~ler olsun!** *dey.* Eli öpülen tarafından öpene «*çok yaşa*» anlamında söylenir. [*Ing.* May you live long]; ◉ **Allah (uzun) ~ler versin**, *dey.* «*Çok yaşa!*» anlamında teşekkür sözü; ◉ **biyolojik yarı ~**, *fiz.* ◘ **Biyolojik**; ◉ **ortalama ~**, *fiz.* Radyoaktif bir elementin devri. [*Ing.* Average life; *Fr.* Vie moyenne]; ◉ **sizlere ~**, *dey.* Bir ölüm haberi verilirken «*öldü*» anlamında kullanılan söz. [*Ing.* May your life *(be long)*]; ◉ **ürünün ömrü**, *tic.* Herhangi bir ürünün pazara sürümünden çekilişine kadarki gelişme evrelerinin tümü.

~ adam, *dey.* § ❶ Pek hoşa giden, beğenilen, kimse. [*Ing.* Very pleasant man, funny person].

~ boyunca senelik gelir, *ikt.* Kaydı hayat şartıyle irat. [*Ing.* Life annuity; *Fr.* Une pension à vie].

~ çürütmek, *dey.* Uzun zaman boşuna yararsız, zahmetli bir hayat geçirmek. [*Ing.* To waste one's life, to waste one's time unnecessarily].

~ sürmek, *dey.* Rahat ve mutlu yaşamak. [*Ing.* To live agreeable, to lead a pleasant existence, to live happily; *Fr.* Vivre dans les délices, mener une vie agréable].

~ törpüsü, *dey.* Uzun, zahmetli ve üzücü iş. [*Ing.* Long and exhausting affair, trying

ÖMÜR

HAYVANLARDA EN UZUN ÖMÜR

Hayvan	*Ömür (yıl)*
Memeliler	
Yarasa *(Eptesicus fuscus)*	2
Grizli ayısı *(Ursus horribilis)*	31
Kedi *(Felis catus)*	21
Şempanze *(Pan troglodytes)*	37
Köpek *(Canis familiaris)*	34
Fil *(Elephas maximus)*	57
Keçi *(Capra hircus)*	18
Sarı hamster *(Mesocricetus auratus)*	1,8
At *(Equus caballus)*	62
Aslan *(Felis leo)*	29
Fare *(Mus musculus)*	3
Sığır *(Bos taurus)*	30
Sincap *(Sciurus Carolinensis)*	15
Yaban domuzu *(Sus scrofa)*	27
Kuşlar	
Mavi karga *(Cyanocitta cristata)*	4
Kanarya *(Serinus caneria)*	24
Papağan *(Ara macao)*	64
Bülbül *(Luscinia luscina)*	3,8
Güvercin *(Columba livia domestica)*	35
Baştankara *(Parus major)*	9
Sürüngenler	
Aligator *(Alligator missisipiensis)*	56
Zehirsiz amerikayılanı *(Thamnophis sirtalis)*	6
Küçük denizkaplumbağası *(Terrapene carolina)*	123
Dev kaplumbağa *(Testudo elephantopus)*	177
Tatlı su kaplumbağası *(Pseudemys scripta)*	7
Amfibyumlar	
Kara semender *(Salamandra atra)*	3
Amblystoma maculatum	25
Kurbağa *(Rana türleri)*	5 - 15
Balıklar	
Yılanbalığı *(Anguilla rostrata)*	6
Havuzbalığı *(Carrassius auratus)*	25
Mevsimbalığı *(Acipenser transmontanus)*	50
Böcekler	
Karınca *(Lasius türleri)*	15
Bupretis *(Buprestis splendens)*	30
Sirkesineği *(Drosophila melanogaster)*	0,1
Örümcekler	
Kuş örümceği *(Avicularis avicularis)*	15
Su örümceği *(Tegenaria civilis)*	0,01
Kabuklular	
Tatlı su ıstakozu *(Astacus fluviatilis)*	30
Supiresi *(Daphnia magna)*	0,2
Yumuşakçalar	
Midye, çeşitli türler	1 - 10
Salyangoz, çeşitli türler	1 - 30
Halkalısolucanlar	
Yersolucanı *(Lumbricus terrestris)*	10
Sülük *(Hirudo medicinalis)*	27
Rotatorlar, çeşitli türler	0,03-0,1

BAZI TOHUMLU BİTKİLERİN AZAMİ ÖMRÜ

Bitki	*En uzun ömür (yıl) tahminî*	*gerçek*	*Örnek bitkinin bulunduğu yer*
Kozalaklılar			
Ardıç *(Juniperus communis)*	2000		Rusya'nın kuzeydoğusunda
Ladin *(Picea abies)*	1200	544	Kola yarımadası
Melez *(Larix decidua)*	700	350-400	Elchstätt, Bavyera
Sarıçam *(Pinus sylvestris)*		417	Riffel alp, İsviçre
İsviçre çamı *(Pinus cembra)*	1200	584	
Beyaz çam *(Pinus strobus)*		750	Riffel alp, İsviçre
Kaliforniya çamı *(Pinus aristata)*		400-450	
Sekoya *(Sequoia gigantea)*	4000	4900	Humboldt Millî park, Nevada
		2200-2300	Kuzey Kaliforniya
Çiçekli bitkiler			
Birçeneklıler			
Kardeşkanı ağacı *(Dracaena draco)*	200		Tenerife (Kanarya adaları)
Mührüsüleyman *(Polygonatum)*	17		
İkiçeneklıler			
Huş *(Betula nana)*		80	Batı Grönland
Kayın *(Fagus sylvatica)*	900	250	Montigny, Normandiya; Fransa
Kızıl meşe *(Quercus robur)*	2000	1500	Aşağı Saksonya, Hasbruch ormanı
Hintinciri *(Ficus religiosa)*	2000-3000		Bud Gaya, Hindistan, Anuradapura, Seylan
Ihlamur *(Tilia)*			
Sarmaşık *(Hedera helix)*	440	815	Litvanya
			Ginoc, Montpellier civarı, Fransa

and difficult person; *Fr.* Affaire qui se traîne et qui donne des ennuis].

ömürlü, s. § ❶ /.../ Ömrü olan /.../ kadar süren: *Arkadaşlıkları uzun ömürlü olmadı.* [*Ing.* Lived, enduring]; § ❷ Ömrü uzun olan. [*Ing.* Long lived; *Fr.* Qui a une longue vie, qui vit longtemps].

ömürsüz, s. § ❶ Ömrü olmayan, çok az yaşayan. [*Ing.* Short lived; *Fr.* Qui a une vie courte, qui ne vit pas longtemps]; § ❷ *mec.* Faydasız, kısa süren: *Günler ve geceler, kelimeler aramak, kelime oyunları yapmak.*

ön, i. *esk. T. öng.* § ❶ Bir şeyin esas tutulan yüzünün baktığı yerin yakını: *Evin önü bahçe, kapının önü.* [*Ing.* Front; *Fr.* Devant]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Gelecek zamanın yakıncası: *Önümüz kış. Önümüz yaz.* [*Ing.* The future; *Fr.* Futur, prochain]; § ❸ Bina, bahçe v.b. karşısındaki açıklık, alan. [*Ing.* Space in front]; § ❹ Baş taraf, en ileri, en yukarı kısım. [*Ing.* Foremost; fore]; § ❺ Giyeceklerin, göğsü örten kısmı. [*Ing.* Breast, chest]; § ❻ İlk zaman, başlangıç; § ❼ Bir yolun bası veya bulunulan yer ile sonu arasında gidilecek uzaklık, mesafe. § ❽ *zool.* Hayvanlarda vücudun ön kısmı. *(Bu kısımda baş, boyun, göğüs ve ön bacaklar bulunur).* [*Osm.* Kuddâmî, kuddâm; *Lat.* ve *ing. Anterior; Fr.* Antérieur,-e]; ❾ s. Benzerler arasında bırakılan veya gidilen tarafa yakın olan: *Ön siper. Trenin ön tarafı.* [*Ing.* Front; *Fr.* Devant]; § ❿ s. İleride, önde bulunan; § ⓫ Üst: *Ertesi hafta dergının ön kapağı içinde bir çağırı gördüm;* § ⓬ İlk: *Kavgalar sevişme hırsının ön belirtisidir;* § ⓭ *Ön* kelimesi isimlerin önüne gelerek bilesik kelime teşkilini sağlar: *Önsöz, önsezi...* gibi; § ⓮ *anat.* (a) Anatomi tanımlamalarında bir organın bir bölgesini, bir yüzünü, bir kenarını, bir açısını veya bir ucunu, bağıntı durumuna göre belirtmek amacıyla kullanılır: *Kürek kemiğinin ön yüzü. (Burada ön kelimesiyle karşılıklı bağlantısı bulunan kelimeler şunlardır: arka, alt, üst, dış ve iç).* [*Ing.* Anterior; *Fr.* Antérieur,-eure]; (b) Aynı türden organlara göre önde bulunan bazı organları belirtmek için de kullanılır: *Diz eklemin ön bağı.* [*Ing.* Anterior; *Fr.* Antérieur,-eure]; ⊙ **~ e almak**, *dey.* Bir şey veya kimseye diğerlerinden daha ön sırada yer vermek, daha önemli saymak; ⊙ *(birinin)* **~ ünde ardında (arkasında) dolaşmak**, *dey.* Birinin yanından ayrılmamak, ondan kopmamak, ısrarla onu takip etmek; ⊙ *(birinin)* **~ ünde perende atılmamak**, *dey. (Bir kimse hk.)* Aldatılmamak, çok kurnaz, açıkgöz olmak; ⊙ **~ de gelme hakkı**, *huk.* Hakkı takdim; ⊙ **~ de olmak**, *den.* Bir yarışta varış ipini tutmak veya önde bulunmak; ⊙ **~ de oyuklular**, *zool.* ◘ **Öndeoyuklular**; ⊙ **~ den aydınlatma**, *sin.* Işık kaynağının, filme alınan cismin önünde bulunması, cisim üzerine önden ışık göndermesi durumu. [*Ing.* Frontlighting, frontal lighting; *Fr.* Éclairage de face, éclairage plat, éclairage frontal]; ⊙ **~ den solungaçlılar**, *zool.* ◘ **Öndensolungaçlılar**; ⊙ **~ e çıkma**, Üç boyutlu etkisi yapma, dip yüzeyden iyice ayrılma: *Dip yüzey çok göz alıcı olursa şekiller iyice belirmez;* ⊙ **~ e düşmek**, *dey.* Önden yürümek. [*Ing.* To go in front, to show the way; *Fr.* Marcher en avant, en tête]; ⊙ **~ e geçen** *(hava gemisi) hava.* Öndeki hava gemisine, simetri düzlemiyle 70° den daha küçük bir acı oluşturan bir hat çizerek arkadan yaklaşan, yani gece vakti hava gemisinin hiçbir ön ışığını göremeyecek bir durumda olan hava gemisi. [*Ing.* Overtaking *(air-craft); Fr. (Aéronef)* dépassant]; ⊙ **~ e kaydırma**, *sin.* Alıcının çevrilen cisme doğru yaklaştırılması durumu. [*Ing.* Track in; *Fr.* Travelling avant]. ☆ *Karş.* **geriye kaydırma**; ⊙ **~ e sürmek**, *dey.* § ❶ Siper olarak kullanmak: *Her işte onu öne sürerler.* [*Fr.* Pousser en avant comme paravent]; § ❷ İleri sürmek, bahana etmek: *Birtakım mazeretler ileri sürdü;* ⊙ **~ ünde ardında (arkasında) dolaşmak**, *(birinin), dey.* Birinin yanından ayrılmamak, ondan kopmamak, ısrarla onu takip etmek; ⊙ **~ üne arkasına (ardına) bakmadan**, *dey.* İyi hesap etmeden, düşüncesizce. [*Ing.* Carelessly; *Fr.* Sans bien réfléchir]; ⊙ **~ üne bakı**, *dey.* «*Dikkat et!*» anlamında ihtar yollu kullanılır. [*Ing.* Look out! Be careful!]; ⊙ **~ üne bakmak**, *dey.* § ❶ Utanmak, utancından cevap verememek; § ❷ Bakışlarını önüne doğru yöneltmek. [*Ing.* To hang one's head]; ⊙ **~ üne çıkmak**, dey. Bir kimsenin karşısına çıkmak, yolunu kesmek; ⊙ **~ üne düşmek** *(birinin), dey.* (a) Birinin önünden yürümek; (b) Birine kılavuzluk etmek. [*Ing.* To go in front, to show the way; *Fr.* Marcher en avant, en tête, guider]; § ❸ *den.* Elde olmayan bir sebeple bir teknenin başka bir teknenin yolu üzerine çıkması. [*Fr.* Tomber sur l'avant]; ⊙ **~ üne geçmek** *(bir şeyin), dey.* Bir şeye engel olmak, önlemek. [*Ing.* To avoid, to take measures against; *Fr.* Prévenir); ⊙ **~ üne gelen**, *dey.* Rastgele, olur olmaz, şeya veya kimse. [*Ing.* Whomever he comes across, everybody; *Fr.* Quiconque qu'on rencontre, qui que ce soit, tout le monde]; ⊙ **~ üne katmak**, önü sıra gitmesi için zorlamak, önünden gitmeye mecbur etmek. [*Ing.* To drive and follow after; *Fr.* Obliger de marcher par devant]; ⊙ **~ ünü almak** *(bir şeyin), dey.* Bir şeyi önlemek, engel olmak. [*Ing.* To prevent, to avoid; *Fr.* Prévenir]; ⊙ **~ ünü ardını bilir**, *dey.* İhtiyatlı, düşünceli, saygılı; ⊙ **~ ünü ardını düşünmek**, *dey.* Dikkat etmek. [*Ing.* To think well before acting, to be prudent and considerate]; ⊙ **~ ünü ardını düşünmemek**, *dey.* Sonucun ne olacağını hesaplamamak; ⊙ **~ ünü kesmek** *(birinin), dey.* § ❶ Yolunu kesmek, bir kimsenin ilerlemesine engel olmak. [*Ing.* To bar the way *(of)*, to waylay; *Fr.* Barrer le chemin à, ne pas laisser avancer]; § ❷ *(Akarsu hk.)* Akmasını engellemek; ⊙ **göz ~ ünde tutmak** (bulundurmak), *dey.* ◘ **Göz**; ⊙ **rüzgârın önüne düşmek**, *den.* Seyir edilemediği, rota korunamadığı zaman dalga ve rüzgârı arkadan almak.

~ ağız, *anat.* Ağzın, dudaklardan dişlere kadar olan kısmı. [*Fr.* Avant-bouche].

~ alım, *huk.* ◘ **Şüfa hakkı**.

~ Alpler, *coğr.* ◘ **Önalpler**.

~ almak, *avc.* Bıldırcın, keklik gibi kuş avlarında, avlanmaya başlamak için avcılar arasında kararlaştırılmış saati ve başlama işaretini beklemeden herkesten önce av sahasına girmek.

~ Asya, *coğr.* Asya'nın Akdeniz'e dönük güneybatı bölümüne verilen ad. Ön Asya, Akdeniz ile Karadeniz, Hazer denizi, Kızıldeniz, Basra körfezi arasında kalan bölgedir. Bu bölge içinde Anadolu, Kafkas ülkeleri, Irak, Iran, Afganistan, Türkistan, Arap yarımadası vardır. Kuzey Afrika sayılmazsa Ön Asya ile Doğu ülkeleri anlamına gelen Orient arasında yakın benzerlik vardır. [*Ing.* Anterior Asia; *Fr.* Asie Occidentale].

~ avlu, *mim.* ◘ **Avlu**.

~ avurt ünsüzü, *gram.* Dil ucunun ön damağa çarpmasıyle olusan ve dilin yanlarından akan ünsüz *(l sesi bir ön avurt ünsüzüdür).*

~ ayak, «*Bir işe ilkin başlayıp herkesi arkasından sürüklemek*» anlamındaki önayak olmak deyiminde geçer: *Bu gibi işlerde her vakit önayak olan o idi.* [*Ing.* Prompter, instigator, leader, the first to do something, pioneer].

~ ayak olmak, *dey.* Bir işe ilkin başlayıp herkesi arkasından sürüklemek. [*Ing.* To instigate, to lead].

~ ayar, *elektr.* Bir radyo alıcısının kullanılışını basitleştirmek için, devrelerini önceden ayarlama işlemi. [*Ing.* Preregulating, preadjustment; *Fr.* Préréglage].

☆ *Eşanl.* **ön ayarlama**.

~ ayarlı, *elektr.* Ön ayarı yapılmış bir devre için kullanılır. [*Ing.* Preregulated; *Fr.* Préréglé,-ée]

~ bağırsak, *zool.* ◘ **Önbağırsak**.

~ basamak, *inş.* Sahanlıklı merdivenlerde bazen ikinci merdiven kolunun ilk basamağından önce konan sarkmasız basamak. [ing. Fore-step; *Fr.* Avant-marche].

~ baskı, *matb.* Bir kitabın önceden basılan bir parçası; numunelik veya reklâmlık parça baskısı. Baskı makinesine atılan bir kitap formasının ilk basılan tarafı. [*Ing.* Pre-print, first printing; *Fr.* Tirage préliminaire, impression en blanc, au recto].

~ belirti, *patol.* ◘ **Önbelirti**.

~ beyin, *zool.* ◘ **Önbeyin**.

~ beyinli, ◘ **Önbeyinli**.

~ bilgi*, ◘ **Önbilgi**.

~ birikme, *trm.* Aktif yüzey akışının başladığı sırada toprak yüzeyindeki çukurluklara birikmiş su hacmi.

~ böbrek, ◘ **Önböbrek**.

~ bölge lojistik komutanlığı, *ask.* ◘ **Lojistik**.

~ buzultaş yöresi, *coğr.* Buzulların ön bölümünde, çeşitli taş parçalarının sürüklenip yığılmasından doğmus tepelik yer. *(Tepelerin arasında içi sularla dolarak göl durumuna gelmiş çanaklar bulunur. Ön buzultaş yığıntıları uzun veya kısa yaylar biçiminde uzanır, ara yerlerde de dar boğazlar görülür).* ([*Ing.* Terminal moraine «region»].

~ cephe, *mim.* ◘ **Cephe**.

~ çapraz, *sp.* Güreşçiler ayakta kapıştıkları zaman bir güreşçinin rakibini sağa veya sola fırlatmak, yani ayakta dengesini bozmak için, iki eliyle göğüsten çapraz olarak kavrama. *(Bu arada bir tırpan veya çangal kullanabilirse rakibini hemen tuş yapabilir).*

~ çekirdek, *biy.* ◘ **Öncekirdek**.

~ çim, *bot.* ◘ **Öncim**.

~ çukur, *jeol.* Kıvrım dağlarının dış yönündeki uzun, derin çukur yerler. *(Jeologlardan Suess, bu çukurlukların, birer çöküntü yeri olduğunu ileri sürmüştür. Karalarda benzer uzun çukurlukları bulunduğunu deniz diplerinde de bunlara benzer biçimlerin belirdiğini savunmuştur. Jeolog Stille ise, böyle çukur yerlerin kıvrımlarla kıyaslanabileceğini, burada bir jeosankinal çöküntü gibi çukurlaşmaların bulunduğunu, kırılma olmadığını ileri sürmüştür.* [*Ing.* Foredeep; *Fr.* Avant fosse].

~ damak ünsüzü, *gram.* Dil sırtı yardımıyle ön damağın çeşitli noktalarında patlayarak veya sızarak meydana gelen ses *(k, g, ğ, y birer ön damak ünsüzüdür).*

~ damaksı, *fonet.* ◘ **Öndamaksı**.

~ damıtma, ◘ **Öndamıtma**.

~ damıtmalı gazojen, ◘ **Gazojen**.

~ denetleme, *tiy.* Kimi ülkelerde oyunu halka sunmadan önce oynanmasında yasaca sakınca olup olmadığını anlamak için sorumluların yaptığı denetleme. [*Ing.* Precensorship; *Fr.* Précensure].

~ duvar, § ❶ *inş.* Bir başka duvarın ön tarafında veya ona yaslanmış bulunan duvar. [*Ing.* Front wall; *Fr.* Avant-mur, rempart]; § ❷ *anat.* ◘ **Önduvar**.

~ düzeltme, *elektroakust.* Bir kayıt veya okuma sisteminde, nitelikleri *düzeltilmek* istenen bir elemandan önce gelen bir noktada yapılan düzeltme. [*ing* Precorrection; *Fr.* Précorrection].

~ ek, *gram.* ◘ **Önek**.

~ eklemeli, *dilb.* ◘ **Öneklemeli**.

~ emir, *ask.* Bir askerî birliğe, toplu harekât emri ulaşıncaya kadar, ast birliklerin harekâta hazırlanmasına imkân vermek üzere özet halinde gönderilen emir.

~ etüd, *trm.* Projelemenin başlangıç safhalarında çeşitli etüdlerle elde edilen bilgilerin bir araya getirilmesi. [*Ing.* Preliminary survey]

~ gerilim, ◘ **Öngerilim**.

~ gerilmeli, ◘ **Beton**.

~ görmek, *dey.* ◘ **Öngörmek**.

~ görü, *dey* ◘ **Öngörü**.

~ görülü, ◘ **Öngörülü**.

~ gösteri, *tiy.* Oyunun ana bölümünden önceki kısa oyun. [*Ing.* Curtainraiser; *Fr.* Lever de rideau; piécette].

~ hesap, *ağ. iş.* Bir eşyanın yapımına geçilmeden kaça çıkacağını anlamak a[illegible]

ila yapılan hesap. Yaklaşık değer. [*Osm.* İlkhesap; *Ing.* Previous calculation].
~ **heyet**, *ask.* (a) Bir birliğin yeni bir üs, ordugâh veya mahalle ilk gidecek unsuru. Ön heyet birlikten önce giderek hazırlık yapar; (b) Birlik malzemesinin doğrudan doğruya gemi sapanları ile gemiye yüklenmesini sağlayacak sahayı tesbit ve nezaret etmek üzere büyük kısmından önce, bir liman sahasına gönderilmiş birlik temsilcilerinden kurulu bir heyet. [*Ing.* Advance party].
~ **Hıristiyan sanatı**, *san.* İlk hıristiyanların sanatı. *(Doğu'da başlangıçla Justinianus devri arası dönemi, Batıda da VI. yüzyılın ortası ile barbar istilâları arasını kapsar).* [*Ing.* Paleochristian art; *Fr.* Art Paléochrétien].
~ **ısıtıcı**, *petr.* Bir ısı değiştirici veya bir fırından meydana gelen ön ısıtma cihazı. *(Bacaya giden dumanlardaki ısının bir kısmını, atmosferde kaybolmasına göz yumacak yerde, brulörlere gönderilen yanma havasını ısıtmakta kullanmakla, bir fırının veya bir kazanın verimi arttırılabilir. Bu kaybolan ısıyı değerlendirme, özel tipte bir ısı değiştiricisiyle yapılır).* [*Ing.* Feed heater; *Fr.* Préchauffeur].
~ **ısıtma**, § ❶ *petr.* Sürekli bir üretim sisteminde, bir ürünün temel işlemden *(damıtma, tepkime v.b.)* önce ısıtılması; § ❷ *plast. mad.* Bir maddenin, genellikle kalıp dışında ve kalıp sıcaklığından daha düşük bir sıcaklıkta ısıtılması. [*Ing.* Preheating; *Fr.* Préchauffage].
~ **kafa**, *anat.* ◘ **Önkafa.**
~ **kasılma**, *fizyol.* ◘ **Önkasılma.**
~ **kazıyıcı**, *ark.* ◘ **Kazıyıcı.**
~ **kenar**, *ciltç.* ◘ **Kenar.**
~ **kesici**, *ağ. iş.* Delgi, freze bıçağı ve bazı rendelerde talaş kaldırıcının koparma yapmaması için önceden ağacı kesen sivri uç.
~ **kıta**, *coğr.* Kıtaların kenarını 3.000 m. 4.000 m. derinliğe kadar çeviren ve üç kesimden meydana gelen denizaltı engebelerinin tümüne verilen ad. [*Ing.* Precontinent, marge continentale].
~ **kol**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Önkol.**
~ **kök**, *zool.* Omuriliğin kelebek biçimindeki boz maddesinin ventral çıkıntıları. [*Ing.* Dorsal root; *Fr.* Corne antérieure].
~ **kumsal**, *jeom.* ◘ **Önkumsal.**
~ **lâmbaları**, *tiy.* Sahnenin önünde toplu ışık veren lâmbalar. [*Ing.* Floodlight; *Fr.* Réflecteur diffusant].
~ **lop**, *zool.* Hipofiz bezinin ön bölgesi. [*Ing.* Anterior lobe; *Fr.* Lobe antérieure].
~ **mahmuz**, *bayınd.* ◘ **Mahmuz.**
~ **mengene**, *ağ. iş.* Marangoz tezgâhının ön sol yanında bulunan sıkıştırma düzeni.
~ **mesele**, *huk.* Ceza muhakemesi hukuku alanında asıl uyuşmazlık olan, failin fiilinin suç teşkil edip etmediğinin tespitinden önce çözülmesi gereken uyuşmazlıklar. [*Osm.* Mesele-i müstehire; *ing* Dilatory question].
~ **Meyoz**, *biy.* ◘ **Önmeyoz.**
~ **mirasçı**, *huk.* ◘ **Mirasçı.**
~ **muamele**, *matb.* Emülsiyon ve kolodyon usülünde cam plâğın önceden muamele görmesi [*ing.* First preparation; *Fr.* Soupréparation].
~ **müzik**, *tiy.* Perde açılmadan, oyun başlamadan önce çalınan müzik. [*ing.* Curtain music; *Fr.* Ouverture].
~ **not**, Ders veya uygulamadan verilen not. [*Ing.* Advance sheet].
~ **oda**, *anat.* ◘ **Önoda.**
~ **oluş (~ oluşum)**, *fels.* ◘ **Önoluş.** ◉ **tohumlarda ~ doktrini**, *biy.* Bitki ve canlı organlarının ve soyaçekim karakterlerinin sonradan olmayıp önceden tohumda bulunduğunu ileri süren doktrin.
~ **oynatım**, *sin.* Öncelik oynatımı ile ilk oynatım arasında yer alan, veya öncelik oynatımı yapıldığı vakit bazı önemli filimler için özel bir törenle yapılan oynatım. [*Ing.* Preview; *Fr.* Avant Première].
~ **oynayış**, *tiy.* Genel prova ile ilk temsil arasında, deneme niteliğini taşıyan oynayış.
~ **oyun**, *tiy.* Bir oyunun bütününe bağlı ama oyunun aydınlatıcı nitelikte, sonsöz veya sözlü olarak oynanan ön bölüm.
~ **ödeme**, *huk.* Elli liraya kadar olan kabahat cezalarında dâvayı düşürücü bir sebep. *(Cezalı, para cezasının en yüksek haddi ile mahkeme masraflarını öderse, kamu dâvası ortadan kalkar).*
~ **örgü**, *tiy.* Sanatçının, gereken şekil ve süslerle doldurarak eseri meydana getirmek için önceden kurduğu çatı.
~ **paraşüt**, *hava.* ◘ **Paraşüt.**
~ **perde**, *tiy.* ◘ **Önperde.**
~ **piramid**, *anat.* ◘ **Piramid.**
~ **plan**, *trm.* Sonradan yapılacak olan etüd ve incelemelere dayanak oluşturacak tarzda hazırlanan, tasarı niteliğinde yön belirtici plan). [*Ing.* Preliminary plan].
~ **plastikleştirme**, *plast, mad.* Kalıplanacak toz maddelerin kalıba püskürtülmeden önce sıvılaştırılması ve ısıtılması için, püskürtme preslerine eklenmiş özel bir cihaz içinde uygulanan işlem. *(Pistonlu preslerin kullanılması, bu ek cihazlara baş vurmak zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır).* [*Ing.* Preplasticization; *Fr.* Préplastification].
~ **proje**, *inş.* ◘ **Ön tasarı.**
~ **rafaelci**, ◘ **Önraffaello'cu.**
~ **sahne**, *tiy.* ◘ **Önsahne.**
~ **seçim**, § ❶ *hük.* ◘ *Seçim;* § ❷ *radyotekn.* ◘ **Önseçim.**
~ **ses**, ◘ **Önses.**
~ **sezi**, ◘ **Önsezi.**
~ **sıkışma**, *trm.* Toprak kitlesine uygulanan yükün, mesamalardaki suyu dışarı atmak suretiyle kitleye yaptığı sıkışma etkisi. [*Ing.* Primary consolidation].
~ **sıralama**, *mat.* ◘ **Önsıralama.**
~ **sırt**, *zool.* ◘**Önsırt.**
~ **siper**, *istihkâm.* Yatık mermi yollu silâhların cepheden gelen ateşlerine karşı, savunanı koruyan ve silâhlarını kullanmasını sağlayan *(duvar siperi, avcı çukuru siperi)* toprak siper ◘ **Tepe.**
~ **sistol**, *fizyol.* ◘ **Önsistol.**
~ **soruşturma**, *huk.* Ceza mahkemesinin birinci safhası olan, hazırlık ve ilk soruşturma devrelerinden meydana gelen, amacı son soruşturmayı haztrlamak veya bunun gerekli olup olmadığını belirtmek olan yargılama bölümü. [*Osm.* Tahkikat-ı evveliye].
~ **söz**, ◘ **Önsöz.**
~ **sözleşme**, *huk.* ◘ **Önsözleşme.**
~ **sütunlu**, *mim.* ◘ **Prostil.**
~ **şerit**, *hava.* Onu derhal takip edecek mesajın ne gibi bir işleme tâbi tutulacağı hakkında bilgi veren özel bir şerit. [*Ing.* Pilot tape; *Fr.* Bande pilote].
~ **şev**, ◘ **Önşev.**
~ **takı**, *gram.* ◘ **Öntakı.**
~ **tasarı**, *inş.* Bir projenin teknik, grafik, hukukî ve iktisadî bakımdan hazırlık etüdü. [*Ing.* First draft or project; *Fr.* Avant-projet].
☆ *Eşanl.* **önproje.**
~ **tasım**, *mant.* ◘ **Öntasım.**
~ **taslak**, Kurulacak bir yapı için tasar taslağının çizimine yarayan ön karalama.
~ **tepe**, ◘ **Öntepe.**
~ **uyanış çağı**, *res.* ve *san.* Aşağı yukarı 1420-1500 yılları arasında Italya'da başlayan Uyanış Çağı'nın ilk aşaması. *(Dikkatli doğa incelemesi, ışık-gölgenin ele alınmayışı, anatomi çalışmaları, çizim egemenliği, kapalı kompozisyon gibi özellikleri taşıyan resimler].*
~ **uyum**, *biy.* ◘ **Önuyum.**
~ **ve arka basan makine**, *matb.* Iki makinenin işini birden basan bir baskıda hem ön taraf, hem de arkayı basan baskı makinesi. [*Ing.* Perfecting machine; *Fr.* Machine pour impression rectoverso].
~ **yağış**, *trm.* Bir yağışın başlangıcında toprak yüzündeki çukurlar tamamen dolmadan önce düşen yağışın oranı. [*Ing.* Initial rain].
~ **yanma**, *mek.* Bir dizel motorunda, yakıt hava karışımının ateşlenmesinden hemen önceki safha. *(Ön yanma odası bulunan motorlarda, bu oda soğutma sisteminin dışında yer aldığı için çok ısınır ve yanma olayı bu odada başlar).* [*Ing.* Precombustion; *Fr.* Précombustion].
~ **yanma odası**, *tekn.* ◘ **Oda.**
~ **yargı**, *huk.* ◘ **önyargı.**
~ **yer**, *coğr.* Yaylar biçiminde uzanan kıvrım dağlarının dışa bakan yakaşındaki yani dışbükey yerinin önündeki çukur bölge. [*Ing.* Foreland; *Fr.* Avant-pays].
~ **yontuk**, *coğr.* Yeryüzü biçimlerinin gelişmesinde üreyecek şekiller için bir başlangıç olan yüzey. [*Ön- yontuk terimi, bu düşünceyi savunan W. Penck'in Primarrumpf terimini karşılamak üzere kullanılmıştır. Buna göre, yükselme ile yontulma, eşit olmayan, değişken giden iki olaydır. Her ikisinin yeğinlik /şiddet/ farkından doğan durum yeryüzü biçimlerinin doğuşunda temelli yeri tutar).* [*Ing.* Primary peneplain].
~ **yol**, *hava.* Bir hava gemisinin ilerisindeki bir radyo istasyonuna göre tâyin ettiği yol. [*Ing.* Front course; *Fr.* Alignement avant].
~ **yükselteç**, *elek.* ◘ **Önyükselteç.**
~ **yüz**, § ❶ *matb.* Forma kâğıdının ilk basılan ön yüzü. [*Ing.* First side; *Fr.* Coté de première, belle page]; § ❷ *num.* Bir para veya madalyada ve eski türk paralarında tuğralı yüz.
~ **yüzbaşı**, ◘ **Önyüzbaşı.**
~ **zenginleştirme**, *kim.* ◘ **Önzenginleştirme.**

Önalpler, ç. b. öz. i. *coğr.* Merkezî Alplerin kenarında çeşitli kütlelerden *(özellikle kalker)* meydana gelen bölge. [*Ing.* The Fore-*Alps; Fr.* Préalpes].

önantal, i. *Fr. œnanthal. kim.* Formülü $CH_3(CH_2)_5CHO$ olan önantalik aldehid.
☆ *Eşanl.* **heptilik aldehid**, **heptanal**, *esk.* **Önantol.**

önantiliden, i. *Fr. œnanthylidène. kim.* Formülü $CH_3-(CH_2)_4-C\equiv CH$ olan üç bağlı hidrokarbon. [*Ing.* Oenanthylidene; *Fr.* Heptyne-1].
☆ *Eşanl.* **heptin-1.**

önantilik, s. *Fr. œnanthylique. kim.* Alkoller /◘*Heptilik*/, aldehitler. /Önantal/ ve asidler arasında bileşiminde yedi karbon atomu bulunan, HEPTILIK veya HEPTANOIK ASID de denen çeşitli bileşikler için kullanılır. [*Ing.* Oenanthylic].

ön.bağırsak,-ğı, b. i. *zool.* Embriyonda, ağızın içeri çökmesiyle meydana gelen beslenme kanalının ön ucu, bazı omurgasız hayvanlarda dışderi *(ektoderm)* ile astarlanmış olan sindirim kanalı bölgesi. [*Ing.* Stomodeum; *Fr.* Stomodéum].
☆ *Karş.* **stomodeum.**

önbazit, b. i. *bot.* § ❶ Basit yapılı bazitli mantarlar *(pas mantarlar)* grupunda oluşan ve çimlendiği zaman dört hücreli bir önmiseliyum veren spor. *(Bu hücrelerden her biri daha sonra birer bazitli spor olur).* [*Ing.* Probasidium; *Fr.* Probaside] § ❷ *(Geniş anlamda)* Üstün yapılı bazitli mantarlarda karyogami sonucunda meydana gelen ve öteki canlı varlıklardaki zigota denk olan hücre. *(Pas mantarlarında olduğu gibi bunlarda da önbazitten dört tane bazitli spor oluşur, ama bunlar hiç bir zaman ana bitkiden ayrılmaz).* [*Ing.* Probasidium; *Fr.* Probaside].

ön.belirti, b. i. *patol.* Bir hastalığın ilk belirtisi.

ön.beyin, b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlarda beyni yapan lopların en önde olanı. Memelilerde en büyük olan 2 parçalı loplar olup herbirinde birer beyin karıncığı *(birinci ve ikinci beyin karıncıkları)* bulunur. [*Osm.* Muhh kuddamî; *Lat. Prosencephalon; Ing.* Forebrain; *Fr.* Prosencéphale, cerveau antérieur].

ön.beyinli, b. i. Beyni kafatasının dışında, alın bölgesinde bulunan ucube.

ön.bilgi*, b. i. Bir bilimi öğrenmek için daha önceden öğrenilmesi gerekli olan ilk bilgi. [*Osm.* Mebadi; *Ing.* Beginnings, preliminaries, first principles].

ön.böbrek,-ği, b. i. Böbreğin oluşumunda ilk

embriyon evresi. *(ilkel omurgalılarda görülür; çok önde bulunması dolayısıyle «baş böbreği» de denir. Önböbrek memelilerde, özellikle insanlarda çabucak kaybolur, ama sidik toplama kanalı kaybolmayarak orta böbrek salgı kanallarını (Wolf kanalı) meydana getirir).* [*ing.* Pronephros; *Fr.* Pronéphros, rein céphalique].

ön.bölge, b. i. *jeol.* Dağoluş deviminin yönelmiş bulunduğu alan. [*ing.* Forland; *Fr.* Avant-pays].

ön.buzultaşı, b. i. Buzulların duralama döneminde, akıntı yönünde oluşmuş taş parçalarından bileşik yüzey ve dip morenleri yığını. [*ing.* End moraine, terminal moraine; *Fr.* Moraine frontale].

önce /ön:ce/, z. *esk. T. öng + ce.* § ❶ İlk olarak, başlangıçta, evvelce: *Önce o söyledi.* [*ing.* First, at first, previously; *Fr.* D'abord, tout d'abord, en premier lieu, premièrement]; § ❷ Zaman anlatan kelimelerden sonra getirilerek o kadar zamanın geçmiş bulunduğunu anlatır: *Bir yıl önce.* [*ing.* Before, ago; *Fr.* Avant, auparavant]; § ❸ -den halindeki zamir veya isimlerden sonra kullanılarak yerde veya zamanda önde bulunulduğunu anlatır: *Senden önce geldi. O evden önceki evler.* [*ing.* Prior to, before; *Fr.* Avant]; § ❹ i. Baştaki, geçmişteki kısım: *Yasaların önceye geçerliği yoktur.* ◉ **konuşma** ~ **si**, *psik.* ◘ Konuşma.

önce.bilim*, b. i. *fels.* Tanrı'nın gelecekteki her şeyi önceden bilmesi. [*Osm.* Ilm-i ezelî; *ing.* Prescience; *Fr.* Prescience].

öncecilik,-ği, i. Bir konuda başkalarından önce davranabilme, [*ing* ve *Fr.* Initiative]. ☆ *Eşanl.* **inisiyatif.**

önceden /ön:ceden/, z. Başlarken, başlangıçtan, daha önce; evvelce: *Önceden bilmiyordu, sonra öğrendi.* [*ing.* From the beginning, first of all, beforehand; *Fr.* D'avance, au commencement, auparavant, précédemment].

~ **belirlemek**, *ilahiy.* § ❶ Hürlüğü engellemeksizin insan iradesini belirlemek, harekete getirmek. [*ing.* To predetermine; *Fr.* Prédéterminer]; § ❷ Eyleme geçmeyi önceden belirlemek. [*ing.* To predetermine; *Fr.* Prédéterminer].

~ **belirtili değişken**, *istat.* ◘ Değişken.

~ **form alma**, *biy.* ◘ Önoluşum.

~ **gönderme**, *ask.* Kıtalara veya birliklere tahsis edilen ikmal maddelerinin, bu kıta veya birliklerden önce bir harekât alanında bulunacak şekilde gönderilmeleri. [*ing.* Advance shipment].

~ **halli gerekli meseleler**, *huk.* Mahkemenin esas dâvayı halledebilmesi için daha önce halletmeye ve kaldırmaya mecbur olduğu anlaşmazlıklar. [*ing.* Preliminary questions; *Fr.* Questions préliminaires].

~ **kestiren**, *istat.* Gelişmeyi önceden kestirmeye yarayan değerler, ölçüler veya bunları elde etmede kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları, önyorar.

~ **kestirilmiş**, önceden tahmin edilmiş, yorumlanmış olan.

~ **kestirme**, *istat.* Gelişmeyi önceden kestirme, tahmin etme.

~ **kestirme geçerliği**, *istat.* § ❶ Istatistik terimi olarak önceden kestirme ve kriter ile ilgili fiilî puvanlar arasındaki korelasyon; § ❷ Bir testin gelişmeyi önceden kestirmeye elverişliliği. Önyoru geçerliği.

~ **müziklendirme**, *sin.* Bir filmin çevrilmesine geçmeden önce, daha sonra buna eşlenecek müziği alma. En çok, canlandırmada kullanılır. [*ing.* Pre-scoring; *Fr.* Présynchronisation musicale].

~ **seslendirme**, *sin.* Ses kuşağının, çevirimden önce alınmış olması durumu. Daha önce alınmış ses kuşağının, oyun ek sesler veya her ikisiyle eşlenmesi için çalışması. Önceden seslendirme, müzikli filimlerde veya belli çevirim şartlarında başvurulan bir yoldur. [*ing.* Play-back, pre-recording; *Fr.* Préenregistrement, playback].

~ **sözlendirme**, *sin.* Belli bir sahnedeki konuşmaların, bu sahnenin görüntülerinden önce alınması durumu. [*ing.* Predubbing; *Fr.* Prédoublage].

önceki, s. Daha evvel olan veya yaşayan. [*ing.* The preceding, former; *Fr.* Antécédent,-ente, précédent,-ente].

öncel*, s. ve i. § ❶ Birine göre, kendinden önce yerini tutmuş olan kimse. [*Osm.* Selef; *ing.* Predecessor, former; *Fr.* Prédécesseur]. ☆ *Karş.* **ardıl, halef**; § ❷ *(çoğul şekliyle)* Bizden önce yaşamış ve ölmüş olanlar. [*Osm.* Eslâf; *ing.* Predecessors; *Fr.* Prédécesseurs].

~ **düzen**, *fels.* Tanrı'nın bütün olan bitenleri önceden birbirine göre ayarlamış olduğunu ileri süren ve en çok Leibniz tarafından tutulan doktrin. [*Osm.* Ahengi ezelî; *ing.* Preestablished harmony; *Fr.* Harmonie préétablie].

~ **yarma koyak**, *jeol.* Bir dağ yükselirken, yatağını kazmakta olan bir akarsuyun, yükselme süresince ilkel doğrultudan sapmaksızın, yükselmeye ayak uydurarak, yatağını derinleştirmesiyle oluşturduğu, dağı yaran boğaz biçimli koyak. [*ing.* Antecedent valley; *Fr.* Percée antécédente].

önceleme, i. § ❶ Bir şeyi önceden yapma. öne alma. [*ing.* ve *Fr.* Anticipation] § ❷ *ed.* Söz sanatında karşıdan gelebilecek takışmaları ondan önce gözönüne alıp karşılama. [*ing.* A giving precedence] § ❸ *fels.* Pek az sayıda özel olguya dayandığı için değer taşımayan genel sonuç. [*ing.* ve *Fr.* Anticipation]; § ❹ *fonet.* Kelimede telâffuz zorluğundan ötürü bir fonemin yerinin değiştirilmesi ve böylece kendisinden önceki fonem veya fonemlerden önce telâffuz edilmesinin sağlanması. [*ing.* ve *Fr.* Anticipation]; § ❺ *müz.* Armonide bir sonraki akorta ait bir sesi vaktinden önce işittirme. [*ing.* ve *Fr.* Anticipation].

~ **filmi**, *sin.* Bilimin verilerine dayanarak geleceğe ilişkin düşler kurmaya dayanan filim türü. [*ing.* Science-fiction; *Fr.* Film d'anticipation, film de science - fiction, science - fiction].

öncelemek* (-i), f. Bir şeyi daha öne almak, geri bırakmamak. [*Osm.* Takdim etmek; *ing.* To give precedence or preference *(to)*; *Fr.* Anticiper].
☆ *Karş.* **ertelemek.**

öncelenme, s. *jeom.* ◘ Antesedans.

önceleri /ön:celeri/, z. Önceki zamanda; başlangıçta, ilk zamanlarda: *Önceleri böyle şeyler yoktu.* [*ing.* At first, formerly; *Fr.* Antérieurement].

öncelik,-ği, i. § ❶ Bir şeyin başka bir şeyden önce olması hali: *Bu işe öncelik tanımalısınız.* [*Osm.* Takaddüm; *ing.* A preceding; precedence; priority; *Fr.* Antériorité, priorité]; § ❷ Pazarlığı tamamlanan bir işten vazgeçirilmesi için alıcının karşılıktan verdiği bir kısım para, kaparo, pey akçesi. [*ing.* Earnest money; *Fr.* Acompte, arrhes, depôt de garantie].

~ **hakkı**, *sin.* Öncelik oynatımını sağlayan hak. [*ing.* Exlusive rights; *Fr.* Droits d'exclusivité].

~ **kanunu**, *zool.* ve *bot.* Sınıflandırmada yer alan ve bir cinsin veya türün başına getirilecek bilimsel adın, bir zooloji veya botanik bilgini tarafından en önce öne sürülmüş veya yayınlanmış ad olması gerektiğini öngören kanun. [*ing.* Priority law; *Fr.* Loi de priorité].

~ **oynatım**, *sin.* Önemli bir filmin birinci sınıf birkaç sinemada ilk olarak oynatılması durumu. [*ing.* Exclusivity, first release, first screening; *Fr.* Exclusivité, en exclusivité, première sortie].

~ **oynatım sineması**, *sin.* Öncelik oynatımına ayrılmış sinema. [*ing.* First run theatre, first runner; *Fr.* Salle d'exclusivité].

öncelikle*, z. Daha önce, hepsinden önce olarak, öne alınarak: *Bu tasarı mecliste öncelikle görüşülecek.*

öncesiz*, s. Başlangıcı belli olmayan veya başlangıcı olmadığı kabul edilen, ezelî. [*ing.* Eternal; *Fr.* Éternel,-elle, sans commencement].

öncesizlik,-ği, i. § ❶ Öncesiz olma hali. [*Osm.* Ezeliyet; *ing.* Past eternity]; § ❷ Başlangıcı olmadığı düşünülen bir zaman: *Evren, öncesizlikten beri vardır.* [*Osm.* Ezel; *ing.* Time without beginning].

öncü*, i. § ❶ Önden gidip haber ulaştıran kimse. [*ing.* Vanguard; *Fr.* Avant-garde]; § ❷ *ask.* Yürüyüş halindeki askerî birliğin güvenlik sebebiyle ileriye yolladığı kuvvet. İlerleyen bir kuvvetin ilerde giden unsuru. Başlıca görevi büyük kısmın aksamadan ilerlemesini sağlamaktır. Şu görevleri yerine getirir: (a) Düşman savunma düzenindeki gedikleri bulup bunlardan faydalanmak; (b) ilerleyen kuvvetin büyük kısmını, körü körüne düşman mevziine çatmaktan alıkoymak; (c) Küçük düşman direnişlerini temizlemek veya büyük direnişlerle karşılaşıldığı takdirde, büyük kısmın yayılmasını örtmek. [*Osm.* Pişdar; *ing.* Advance guard; *Fr.* Avant-garde]. ☆ *Karş.* **artçı**; § ❸ Bir hareketi, bir düşünce akımını başlatan, kendinden sonra gelenlere öğretisi ile yol gösteren kimse: *Gerçekçi romanın öncüleri.* [*ing.* Pioneer; *Fr.* Pionnier]; § ❹ (a) *(Dar anlamda)* 1923 yıllarına doğru Fransa'da gelişip öbür ülkelere de yayılan, öbür sanatlardaki çeşitli akımlarla ilişiği olan sinema akımı. Daha önceleri, edebiyatta gelecekçilik, dadacılık, gerçeküstücülük gibi beliren akımlardan yararlanarak deneysel filimler meydana getiren akım; (b) *(Geniş anlamda)* Bu akımın özelliklerine uygun olarak sinema alanındaki her türlü yenilik ve denemeleri içine alan yolda filimler meydana getiren sinema okulları. [*ing.* ve *Fr.* Avant-garde]; § ❺ s. Cüretiyle zamanını aşan fikir, edebiyat, sanat v.b. için kullanılır: *Öncü edebiyat.* [*Fr.* D'avant-garde].

~ **büyük kısmı**, *mil.* Bir öncünün iki esas kısmından ikincisi olup birincisi öncü öncüsüdür. Büyük kısmı korur; kendisi de öncü öncüsü tarafından korunur. Küçük öncülerde, öncü öncüsü bulunmaz. [*ing.* Advance guard reserve].

~ **filmi**, *sin.* Öncü akımının meydana getirdiği filim, deneysel filim. [*ing.* Avant-garde film; *Fr.* Film d'avant-garde].

~ **muharebesi**, *ask.* Düşmanı oyalayıp aldatarak büyük kısmın ilerlemesini ve yayılmasını korumak, mevzie girerek hazırlanmasına fırsat vermek maksadıyle, öncü tarafından yapılan muharebe. [*ing.* Advance guard action; *Fr.* Combat d'avant-garde].

~ **oyun**, *tiy.* Geleneksel tiyatrodan ayrılan kuruluş ve anlatım yönünden yenilikler getirmek isteyen oyun. [*ing.* ve *Fr.* Avant-garde].

~ **öncüsü**, *ask.* Bir öncünün iki esas kısmından birincisi olup ikincisi öncü büyük kısmıdır. Üç küçük unsurdan meydana gelir. İlerden geriye doğru «uç», «uç bölüğü» *(öncü ileri kısmı)* ve «*öncü öncüsü büyük kısmı*». Öncü öncüsü, öncü büyük kısmını korur. [*ing.* Advance guard support].

~ **sineması**, *sin.* Öncü filim meydana getirmekle uğraşan sinema kolu. [*ing.* Avant-garde cinematography; *Fr.* Cinéma d'avant-garde cinematography; *Fr.* Cinéma d'avant-garde].

~ **tiyatro**, *tiy.* Herhangi bir akımda veya dönemde bir takım yenilikler getiren tiyatro. Öncü oyunlar sunan, onları yaygınlaştırmaya çalışan tiyatro. [*ing.* Avant-garde theater; *Fr.* Théâtre d'avant-garde].

~ **ucu**, *ask.* Bir öncü ileri kısmının önünde giden emniyet ve keşif birliği. [*ing.* Advance guard point].

öncü*, öz. i. *astr.* Küçük Köpek veya *Canis minoris*'in α yıldızına verilen ad. Kadiri 0,5 Tayf örneği F. 5. Uzaklığı 11 ışık yıldır. Gökyüzündeki en parlak yıldızların dokuzuncusu olan Öncü, bileşeni 13.5 kadirden olan gözle görülebilen bir çift yıldızdır. [*Osm.* Şi'râ-ül-yemânî; *ing.* ve *Fr.* Procyon].

öncül*,-lü, i. *mant.* § ❶ Bir tasımın büyük ve küçük olmak üzere ilk iki önermesinden her biri *(öncül terimi bu iki önermenin tümünü belirtmek için daha çok çoğul olarak kullanılır): Sonuç, öncülleri aşmamalıdır).* [*ing.* Premise, premiss; *Fr.* Prémisse(s)];

§ ❷ *(Geniş anl.)* Bir sonucun çıktığı önerme, olgu, ilke. [*ing.* Premise; *Fr.* Prémisse].
~ **bölünür doku**, *bot.* ◘ **Meristem.**

öncülük*,-ğü, i. Öncü olma hali, önden gitme.
~ **etmek**, Bir işi başlatmak, o işin başlamasına ön ayak olmak.

ön.çekirdek,-ği, b. i. *biy.* Döllenmekte olan bir gametin çekirdeği. *(Erkek ve dişi öncekirdeklerin birleşmesinden döllenmiş yumurta, yani zigot meydana gelir);* ◉ **dişi** ~, *biy.* Iki kutup yuvarını çıkardıktan sonra yumurtacığın ortasında yer alan yumurta çekirdeği; ◉ **erkek** ~, *biy.* Döllenme sırasında dişi öncekirdeğe doğru yönelen spermatozoid çekirdeği.

ön.çim, b.i. *bot.*(a) Eğrelti *(veya diğer damarlı çiçeksiz bitki)* sporlarının çimlenmesi sonucunda yerde oluşan, en çok serçe parmağın tırnağı büyüklüğünde, küçük yeşil yaprakçık; (b) *(Geniş anl.)* Toprakta bir sporun çimlenmesinden meydana gelen, yaprağı, sapı bulunmayan ve üzerinde üreme organları beliren bir organ. [*Ing.* Prothallium; *Fr.* Prothalle].

ön.çukur, b. i. ◘ **Ön.**

öndamaksı, s. ve i. *fonet.* Telâffuz noktası diş yuvalarıyle damak ve tavanının en yüksek noktası arasındaki damak bölgesinde olan fonem. [*Ing.* Prepalatal; *Fr.* Prépalatal,-ale, prépalatale].

ön.damıtma, b. i. Bir gazlaştırma cihazından geçerken, taskömürün kısmen damıtılması. [*Ing.* Predistillation; *Fr.* Prédistillation].

öndelik*,-ği, i. Ismarlanan bir işin karşılığından ileride indirilmek üzere önceden verilen para. [*Ing.* Advance; *Fr.* Avance]. ☆ *Eşanl.* **avans.**

öndem, i. *ed.* Bir romanda veya bir sahne eserinde asıl konu olarak ele alınan olaylardan önce geçmiş bir takım başka olguları anlatan ilk kısım. [*Ing.* ve *Fr.* Prologue].

öndenlik,-ği, i. *huk.* ◘ **Muacceliyet.**

önde.oyuklular, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının Pullu sürüngenler *(Squamata)* takımının. *Yılanlar (Ophidia)* alt takımının Suyılanları *(Colubriformia)* bölümüne giren bir grupu. Üst çenenin önünde kalkık duran ve içi oyuk olan dişleri vardır. Çok zehirlidirler. Avlarını yutmadan önce ısırır ve zehirle felce uğratırlar. Kobragiller *(Elapidae)*, Deniz - yılanıgiller *(Hydrophidae)* famiiyalarını içine alır. [*Lat.* ve *Ing. Proteroglypha; Fr.* Protéroglyphes].

önden.solungaçlılar, ç. b. i. *zool.* Çok hücreli hayvanlardan yumuşakçalar *(Mollusca)* dalının, Karından-ayaklılar *(Gastropoda)* sınıfının bir altsınıfı. Solungaçları ve kulakçıkları karıncığın ön tarafında bulunur. Hemen daima solungaçla solunur; solungaçları, sırt tarafta örteneğin hemen altındaki bir boşlukta bulunur. Hemen daima kapakçıklı ve iyice gelişmiş bir kavkı içinde bulunan bu hayvanlar, genellikle denizde. fakat bazıları tatlı sularda ve karada yaşarlar. Kabuklu veya kabuksuzdurlar. Kabuk kalker veya keratin bir operkulum ile kapalıdır. **Paludina** *(Paludina)*, **Dev kulağı** *(Strombus gigas)*, **Deniz kulağı** *(Haliotis)*, **Dikenli salyangoz** *(Murex)*, **Purpura** *(Purpura)*, **Litorina** *(Littorina)* iyi bilinenleridir. [*Lat.* ve *Ing. Prosobranchia* = **Streptoneura**; *Fr.* Prosobranches].

önder*, i. Siyasî bir akıma önayak olma, bir topluluğa başkanlık eden, kendine uyanları yöneten kimse. [*Ing.* Leader, chief; *Fr.* Guide, leader, chef].
☆ *Eşanl.* **lider, şef.**

önderlik,-ği, i. Önder olma hali, önderin gördüğü iş. [*Ing.* Leadership; *Fr.* Conduite].
~ **etmek**, Bir parti, bir hareket v.b.'yi yönetmek, öncülük etmek. [*Ing.* To lead; *Fr.* Conduire].

ön.deyiş, b. i. *tiy.* Oyundan önceki bölüm. Antik tiyatro döneminde Euripides'in tragedya'ya; Plautus'un da komedyaya getirdikleri söz. Oyuna konu olan olaydan önce geçenleri özetler. Modern tiyatroda oyunun anlamı üzerinde bilgi verir. [*Ing.* ve *Fr.* Prologue].
☆ *Eşanl.* **prolog.**

ön.döş, b. i. *zool.* § ❶ Böceklerde öngöğsün alt yüzü. [*Ing.* ve *Fr.* Prosternum]; § ❷ En dar anlamda öngöğsün altında yandöşlere kadar olan arka kısım. [*Ing.* ve *Fr.* Prosternum].
☆ *Eşanl.* **prosternum.**

ön.duvar, b. i. *anat.* Beyinde merceksi çekirdeğin dış yüzü ile adacığın bir lobu arasında bulunan ince bozmadde laminası. *(Beyin kabuğundaki bozmaddenin bir parçası sayılır).* [*Fr.* Avant-mur].

öndüç,-cü, i. Bir haber veya müjde yetiştirmek üzere önden gönderilen kimse. [*Ing.* Forerunner; *Fr.* Avant-coureur].

öne, önde, önden, z. Biçimlerivle bir kimse veya nesnenin yüz tarafına *(tarafında, tarafından)* doğru yönelindiğini anlatır. [*Ing.* To the front or fore, part way, to go in front or ahead, to the face, before, ahead, in front, in future, from the front or fore part, before first, leading, showing the way; *Fr.* Par devant, antérieurement].

ön.ek*, b. i. *dilb.* Bir kelime veya kökün baş tarafına gelen ek. *(Türkçe sondan eklemeli bir dil olduğu için kelimelere önek getirilmez. Yalnız kelime koşmalarının bir kısmında oluşan ses tekrarları /örnek. pespembe, kıp-kırmızı, up-uzun, örneklerindeki «pes», «kıp-» «up-» parçaları/ önek gibi görünmektedir. Bunları önek olarak kabul etmemek yerinde olur).* [*Osm.* Lâhika-i mütekaddime; *Ing.* Prefix; *Fr.* Préfixe].

ön.eklemeli, b. s. *(ön ve eklemek) dilb.* Gramer ilişkilerini en önemli kelime önüne takılan unsurlarla anlatan diller için kullanılır. *(Örnek: bantu dilleri).* [*Ing.* Prefixed; *Fr.* Préfixé,-ée].

önel, i. Bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi için gösterilen süre. [*Osm.* Mühlet, vade; *Ing.* Grace; *Fr.* Délai, terme]; ◉ **bildirim** ~ i, *iş. huk.* ◘ **ihbar önelleri**; ◉ **ihbar** ~ **leri**, *iş. huk.* ◘ **ihbar.**

önem*, i. § ❶ Bir şeyin gözönünde tutulmaya veya hesaba katılmaya değerli olma hali. [*Osm.* Ehemmiyet; *Ing.* ve *Fr.* Importance]; § ❷ Etki, değer, saygınlık: *Bir kimsenin önemi.* [*Ing.* Importance; *Fr.* Importance, autorité, crédit, influence].
~ **vermek**, Değer vererek üstünde durmak. [*Ing.* To attach importance, to care, to deem important; *Fr.* Attribuer une importance à, attacher une importance à, accorder de l'importance à].

ön.emir, b. i. *ask.* ◘ **Ön.**

önemli*, s. § ❶ Önemi olan, önem taşıyan. [*Osm.* Mühim; *Ing.* Important; *Fr.* Important,-ante]; § ❷ Miktar bakımından fazlalık belirtir: *Paraca önemli bir kayba uğramak.* [*Ing.* Important; *Fr.* Important,-ante]; § ❸ Toplumda yüksek bir mevkii olan veya anılmaya değer bir rol oynayan: *Önemli bir adam.* [*Ing.* Important; *Fr.* Important, -ante, qui a une haute situation, joue un rôle considérable dans la société].
~ **idarî işler**, *huk.* Müşterek mülkiyette, müşterek mülkün idaresi için yapılacak işlerin bazılarına verilen ad.

önemsemek* (-i), f. Önemli saymak, önem vermek. [*Osm.* Mühimsemek; *Ing.* To give importance to; *Fr.* Attribuer une importance à, attacher une importance à].

önemsiz, s. § ❶ Önemli olmayan, önem taşımayan. [*Osm.* Ehemmiyetsiz; *Ing* Unimportant; *Fr.* Sans importance, futile]; § ❷ Değeri az olan, alelâde: *Önemsiz eşyalar.*

önemsizlik,-ği, i. Önemsiz olma hali. [*Ing.* Unimportance, faible importance, peu d'importance; insignifiance].

önerge*, i. < *önermek.* Meclis, kurultay gibi toplantılarda, herhangi bir sorun üzerine bir önermede bulunmak için, üyelerden biri veya birçoğu tarafından başkanlığa verilen yazılı kâğıt. [*Osm.* Takrir; *Ing.* Proposal, motion; *Fr.* Motion].

ön.ergenlik,-ği, b.i. Ergenlik çağının ilk dönemi, bülûğ öncesi. *(Bu dönem, kızlar için genellikle 10-12 erkekler içinse 12-14 yaşlarını içine alır).*

önergi, i. Bir dairenin üstün daireye iş önermesi. [*Osm.* Inha; *Ing.* Referring; *Fr.* Renvoi].

öneri*, i. < *önermek.* Bir toplantıda bir işle ilgili olarak kabul edilsin diye ileri sürülen düşünce, görüş v.b. [*Osm.* Teklif; *Ing.* ve *Fr.* Proposition].

önerme*, i. < *önermek.* § ❶ Kabul edilsin diye öne sürülen düşünce. [*Osm.* Teklif; *Ing.* ve *Fr.* Proposition]; § ❷ *mant.* Bir yargıyı anlatan söz, doğru veya yanlış olabilen her söz. [*Osm.* Kaziye; *ing.* ve *Fr.* Proposition]; § ❸ Matematikte açıklanacak bir ilkenin veya yapılacak bir işlemin önceden ifade edilen şekli; § ❹ *mant.* ve *mat.* Ileri sürülen, tenkid edilen veya inkâr edilen gizli, olabilir veya olmuş, kesin veya belirsiz, ispatlanmış veya ispatlanacak v.b. bir gerçekliğin ifadesi: *Bir önerme, yargı kiplerinin herhangi birinin şeklinde olabilir. Daha dar anlamıyla, bir mantık önermesi ya doğrudur. ya da yanlıştır.* [*Fr.* Proposition]; ◉ ~ **yi genelleştirme**, *mat.* ◘ **Genelleştirme** ; ◉ ~ **ler hesabı**, *mant.* ve *mat.* Doğru veya yanlış önermelerden kalkarak bir takım kurallar ileri süren ve bu kurallardan doğru veya yanlış daha başka önermeler çıkaran hesaplama. [*Fr.* Calcul des propositions]; ◉ **analitik** ~, *dilb.* ◘ **Analitik**; ◉ **belgisiz** ~, *mant.* ◘ **Belgisiz**; ◉ **büyük** ~, *mant.* Büyük terimi taşıyan öncül. [*Osm.* Kübrâ; *Fr.* Majeure]; ◘ **Kübra**; ◉ **büyük** ~, *mant.* ◘ **Büyük**; ◉ **dolaysız** ~, *mant.* ◘ **Dolaysız**; ◉ **kararlı** ~, *mat.* ◘ **Kararlı**; ◉ **küçük** ~, *mant.* Küçük terimi taşıyan öncül. [*Osm.* Sugrâ; *ing.* Minor; *Fr.* Mineure]; ◉ **niceleştirilmiş** ~, *mant.* ◘ **Niceleştirilmiş**; ◉ **özdeş** ~, *mant.* ◘ **Özdeş.**
~ **görevi**, *mant.* ◘ **Görev.**
~ **ve kabul**, *huk.* Icap ve kabul.

önermek* (-i), f. Kabul edilsin diye bir şey öne sürmek. [*Osm.* Teklif etmek; *Ing.* To propose, to suggest; *Fr.* Proposer].

önermesel*, s. *mant.* Önermeye değgin, önerme ile ilişkili olan. *(Bu terim, özellikle, modern mantıkta kullanılır.).* [*Ing.* Propositional; *Fr.* Propositionel,-elle].
~ **işlemler**, *psikogenetik.* Piaget'in eserinde birleştirmeleri sırasında varsayımları gerçeklilerinden ayrı olarak yalnız doğruluk veya yanlışlık açısından ele alan düşünce işlemleri. *(İşlemler çocukta ancak 12-13 yaşında, biçimsel işlemler döneminde başlar. Bu yaştaki çocuk yalnız sözlü varsayımlar alanında değil, gerçek karşısında da içerme, dışındalama, ayırma, karşılıklı içermeler, bağdaşmazlık v.b. işlemleri kullanma yeteneğine sahiptir. Piaget, önermesel işlemlerin meydana gelmesi için temel yapının, yani kombinatuvar'ın işe karışması gerektiğini göstermiştir).* [*Ing.* Propositional operations; *Fr.* Opérations propositionnelles].
~ **operatör**, *mant.* ◘ **Operatör.**

önerti*, i < *önermek. mant.* § ❶ Bir Ikili tasımın, yani ikl önermeye indirgenmiş bir tasımın birinci önermesi *(ikinci önerme vargı diye adlandırılır). (Örnek: Bütün memeliler doğurgandır, öyleyse balina da doğurgandır. Burada balina da memelidir, küçük önermesi gizlidir. Ikili tasım küçük önermeye ve vargıya indirgenmişse, küçük önerme önerti olur; düşünüyorum öyleyse varım gibi. Burada, düşünen her şey vardır, büyük önermesi gizlidir).* [*Osm.* Mukaddem; *Ing.* Antecedent; *Fr.* Antécédent]; § ❷ Bilimler mantığında, hemen her zaman bir olgudan önce gelen bir başka olgu. [*Ing.* Antecedent; *Fr.* Antécédent].

öneze, i. *h.d.* Avcının pusuya yatıp av beklediği yer. [*Ing.* Lurking-place; *Fr.* Affût].

öngelme, i. *huk.* Takaddüm, kıdem, eskilik sırası. Diplomatik temsilcilerin sınıflarının tespitinde kabul edilen sıra; ◉ **diplomatik temsilcilerde** ~, *huk.* ◘ **Diplomatik**[1].

ön.gerilim, b. i. Malzemelere *(demir, beton)* önceden bir gerilim verme işlemi; Beton hazırlamada kullanılan özel teknik. [*Ing.* Precontraint; *Fr.* Précontrainte]; ◉ **tüm** ~, Genellikle içi boş cisimlere *(nükleer*

reaktör kasası, su haznesi, boru/ar v.b. uygulanan ve içi boş cismi bir tek işlemle ön sıkıştırmaya dayanan yöntem). [*Ing.* Global precontraint; *Fr.* Précontrainte globale].

ön.gerilimli, b. s. Öngerilim işlemi uygulanmış bir malzeme için kullanılır. [*Ing.* Preconstrained; *Fr.* Précontraint,-ainte].

ön.göğüs, b. i. *zool.* Böceklerde göğüs bölgesine ait olan 3 bölütten en öndekine verilen ad. *(Öngöğsün önünde baş, arkasında orta göğüs bulunur. Birinci çift bacaklar da buna bağlıdır. Sırt tarafına önsırt, alt tarafına öndöş, yan taraflarına yan döş denir).* [*Osm.* Mukaddem sadr; *Ing.* ve *Fr.* Prothorax].

☆ *Karş.* protoraks.

ön.görmek* (-i), f. İlerisi için kararlaştırmak, gözönünde tutmak, aklından geçirmek. [*Osm.* Derpiş etmek; *Ing.* To deem, to put forward, to submit, to bear in mind, to consider; *Fr.* Considérer, prévoir, prendre en considération].

ön.görü*, b. i. Bir işin ilerisini kestirme veya bir işin nasıl bir yol alacağını önceden anlayabilme ve ona göre davranma. [*Osm.* Dürendişlik; *Ing.* Foresight, foreseeing, prudence; *Fr.* Prévoyance, prévision].

ön.görülü*, b. i. Öngörüsü olan. [*Osm.* Dürendiş; *Ing.* Farsighted, prudent; *Fr.* Prévoyant,-ante].

öngü, i. Direnme, ayak direme. [*Osm.* Inat].

ön.gün, b. i. Bir önceki gün. [*Osm.* Arife; *Ing.* Eve; *Fr.* Veille].

ön.kafa, b. i. *anat.* Başın ön kısmı.

~ **çıkıntıları**, *anat.* Yengeçlerin başının önden arkaya doğru uzanan çeperinde, rostrum tabanının iki yanında bulunan yassı, kireçlenmiş parçalar; önkafa çıkıntıları yengeç embriyonu başının ön kafa lobunu meydana getirir. [*Ing.* Procephalic apophyses; *Fr.* Apophyses procéphaliques].

ön.kasılma, b. i. *fizyol.* Kalb karıncıklarının kasılmaya başladığı, ama henüz damarlardaki kanı harekete geçiremediği dönem.

ön.kefil, b. i. *huk.* Asıl kefil, ilk kefil.

ön.kol, b. i. § ● *anat.* Kolun dirsekle bilek *arasındaki kısmı.* [*Osm.* Sâit; *Lat.* Antebrachium; *Ing.* Forearm; *Fr.* Avant-bras]. ◘ *ŞEKİL: 16.* — **İNSAN ANATOMİSİ:** § ◉ *zool.* Atta, ön bacağın dirsekle diz eklemleri arasındaki ön bacak bölgesi. [*Ing.* Arm; *Fr.* Avant-bras].

~ **dirsek eklemleri**, *anat.* Önkol ve dirsek kemiklerinin alt ve üst taraflarda meydana getirdiği eklemler.

~ **kemiği**, *anat.* ◘ Döner kemik.

ön.kumsal, b. i. *jeom.* Denizde su seviyesinin alçak olduğu sırada su seviyesinin hemen altında bulunan, kıyı kesim. [*Fr.* Avant-plage].

önkuzey dili, *dilb.* Kuzey dillerinin ana dili. Kuzey dillerinin ana dilini belirtmek için «*Ortak İskandinavca*» veya «*Ortak kuzey dili*» terimi yerine önkuzey dili terimi tercih edilir. Önkuzey dili, öngermen dilinin Milâttan sonraki yıllarda Danimarka ve İskandinav yarımadasındaki biçimidir. Öngermen dilinden çok az farklı olan önkuzey dili, uygulamada lehçesel farklar ortaya koymadan ve 600 e kadar önemli evrimler geçirmeden konuşuldu. Buna karşılık, 00'den sonra lehçesel farklılaşma ve evrim birdenbire hızlandı ve bugün bile konuşulan çeşitli kuzey dillerinin oluşmasına yol açtı. Aynı dönemdeki veya daha eski başka germen lehçelerine oranla önkuzey dilinde muhafaza edilen eski unsurlar arasında kelime sonundaki vurgusuz ünlüler sayılabilir. Önkuzey dilindeki yenilikler ise özellikle */a/*'dan */ä/*'ya geçiş, bir çok durumda */ai/*.nin derilerek *ä* olması, kelime içindeki bir çok başka ünsüzün düşmesi. Önkuzey dili, dolaysız yoldan bazı runa yazıtları, dolaylı yoldan ise Laponca ve Fincedeki bazı aktarma kelimeler *(sayıları oldukça çoktur)* aracılığıyle bilinir. [*Ing.* Protonordic; *Fr.* Protonordique].

önleme, i. Önlemek eylemi. [*Ing.* Preventing; *Fr.* Action de prévenir].

~ **davası**, *huk.* Bir hakka henüz bir tecavüzde bulunulmadığı halde, böyle bir tecavüzün meydana geleceğine dair kuvvetli belirtilerin bulunması durumunda, ileride yapılacak tecavüzün önlenmesi için açılan dava.

~ **kaybı**, *trm.* Önleme ile tutulan yağışta buharlaşma ile olan kayıp.

~ **kontrolörü**, *ask.* ◘ Kontrolör.

~ **tedbirleri**, *huk.* ◘ İhtiyati tedbirler.

~ **uçağı**, *ask. hava.* ◘ Uçak.

önlemek* (-i), f. § ● Başgösteren veya gösterecek olan tehlikeyi durdurmak, önüne geçmek: *Yangını önlemek. Yangını, çabuk önlediler.* [*Ing.* To prevent, to check, to avoid; to preclude; *Fr.* Prévenir, empêcher, enrayer]; § ● Bir kimsenin ilerlemesini durdurmak. [*Ing.* To resist, to face; to stop]; ● *ask. hava.* Avcı hava kuvvetlerini veya yerden havaya özel silâhları düşman karşılayacak şekilde yönelterek bir önleme yapmak.

önlenmek, nsz. f. Önlemek işine konu olmak: Yangın önlendi. [*Ing.* To be prevented, to be met or encountered, to be stopped or overcome; *Fr.* Être empêché, être étouffé].

önleyici, s. < *önlemek.* § ● Önlemek veya engel olmak amacıyla yapılmış veya kurulmuş olan, önleyen: *Önleyici tedbirler. Önleyici hekimlik.* [*Ing.* Preventive; *Fr.* Préventif,-ive]; § ● *biy.* Hücre içinde bulunan çok küçük organit; ◉ çarpışma ~, *hava.* Uçuş halindeki uçakların çarpışmasını önlemekle yükümlü her çeşit donanım için kullanılır. *(Bu cihazlar, pilotlara aynı bölgede uçan ve kendi uçaklarına çarpması ihtimali olan uçakları bildirmek amacını güder).* [*Ing.* ve *Fr.* Anticollision]; ◉ **kalamin** ~, *otom.* ◘ Kalamin; ◉ **korozyon** ~, *met.* ◘ Korozyon; ◉ **monoaminooksidaz (I.M.A.O.)** ~ **si**, *ted.* Monoaminooksidaz adlı enzimin etkisini engelleyebilen ilâç.

~ **gen**, *biy.* Başka bir genin etkisine engel olan gen.

~ **sinir**, *anat.* ◘ Sinir.

~ **tedbirler**, *huk.* ◘ İhtiyat tedbirleri.

önlük,-ğü, i. § ● İş yaparken kirlenmesin diye elbisenin üzerine bağlanan kuşaklı örtü. Elbise üzerine giyilen iş gömleği. [*Ing.* Apron; *Fr.* Tablier]; § ● Öğrencilerin okulda giydikleri bir örnek üstlük. [*Ing.* Pinafore; *Fr.* Tablier]; § ● *kuymc.* Maden tozlarını toplamak için kuyumcu tezgâhına tutturulmuş deri parçası. [*Ing.* Apron; *Fr.* Tablier]; § ● *meson.* Masonların locada kuşandıkları küçük önlük biçimindeki beyaz deri parçası. [*Ing.* Apron; *Fr.* Tablier]; § ◉ *terz.* Bir elbisenin ön ortasına konulmuş önlük şeklinde parça: *Elbisenin üzerindeki önlük parçası.* [*Ing.* Apron; *Fr.* Tablier]; § ◉ *ask.* Araçların hizmete hazırlanması, manevra yapması, yüklenip boşaltılması, hangarlanma veya garajlanması için hangar, ambar, iskele, cephanelik, rampa hattâ v.b. gibi yerlerin önünde veya civarında bulunan arızasız, düz ve sert yüzlü saha. Örneğin, hangar önlüğü, rampa önlüğü. [*Ing.* Apron].

önlüklü, s. Önlük giymiş veya takmış. [*Ing.* Aproned].

ön.meyoz, b. i. *biy.* Meyoz bölünmenin hazırlık, yani ilkin evresi. [*Ing.* Premeiosis; *Fr.* Préméiose].

☆ *Eşanl.* premeyoz.

ön.oda*, b. i. *anat.* Gözde saydam tabaka ile iris arasında bulunan, içi saydam sıvıyle dolu kısım. *(Camsı cisimden ayrı sayılan arka oda gerçekte mevcut değildir, çünkü irisin arka yüzü, merceğin ön yüzü ve kirpiksi cisim kısları birbirine dokunur).* [*Osm.* Beyt-i kuddâm; *Lat. Camera anterior; Ing. Anterior chamber; Fr.* Chambre antérieure, chambre de l'œil].

önolik, s. *Fr. œnolique.*

~ **asidler**, *kim.* Kırmızı şaraplarda bulunan bir dizi boyarmaddeye verilen ad. [*Ing.* Oenolic acids; *Fr.* Acides œnoliques].

önoluş, önoluşum, b. i. (a) *fels.* Evrende sürüp giden bütün gelişimlerin önceden belirlenmiş, gerektirilmiş ve sınırlanmış bulunması hali olup Yaradan'ın ilk edimi sayılır. (b) *biy.* Yeni varlığın yoktan oluşmadığını, tohum halinde, son derece küçük ve tam olarak önceden var olduğunu öne süren kuram. [*Osm.* Tekevvün-ü evvel, teşekkül-i kabl; *Ing.* Preformation; *Fr.* Préformation]; ◉ tohumlarda ~ öğretisi, *biy.* Bitki ve canlı organlarının ve soyaçekim karakterlerinin sonradan olmayıp önceden tohumda oluşmuş bulunduğunu ileri süren doktrin.

ön.oluşum, b. i. ◘ Önoluş.

önometri, i. *Fr. œnométrie.* Şaraplarda alkol miktarını belirleme. [*Ing.* Oenometry].

önosit,-ti, i. *Fr. œnocyte. dokb.* Arılardaki bir çeşit boyamaddesi bezine verilen ad. *(Önositler salgı organları gibi çalışır ve yavaş yavaş boyamaddesi biriktirir. Önositlerdeki boya maddesinin niteliğine bakılarak arının yaşı anlaşılır.* [*Ing.* Oenocyte].

ön.örgü, i. *ed.* Sanatçının, gereken şekil ve süslerle doldurarak eseri meydana getirmek için önceden kurduğu çatı.

ön.perde, b. i. *tiy.* Sahneyi seyircilerden ayıran büyük tiyatro perdesi. [*Ing.* Act drop; *Fr.* Rideau d'avant-scène].

ön.raffaello'cu, b. i. Önraffaello'culuk taraftarı. [*Ing.* Preraphaelite; *Fr.* Préraphaélite].

ön.raffaello'culuk, b. i. XIX. yüzyılın ikinci yarısında Raffaello'nun eserlerinden esinlenen estetik doktrine verilen ad. *Önraffaelloculuk*, 1849'da İngiltere'de ortaya çıktı. Öncüsü Dante Gabriele Rossetti, başlıca taraftarları da *Everett Millais*, Holmon Hunt, Collison, Beaumont ve Burne Jones'dur. Aydınlar sanatı olan Önraffaello'culukla uzun süre alay edildi. Buna karşılık John Ruskin

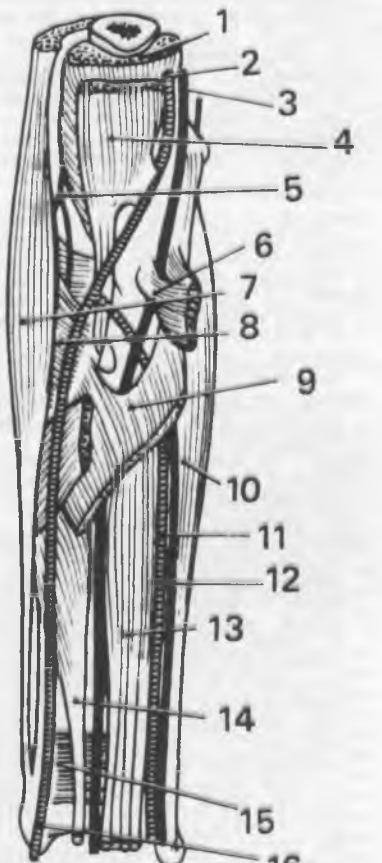

ŞEKİL: 431.— **ÖNKOL.** 1. Kol ön kası. 2. Kol atardamarı. 3. Kol siniri. 4. İki başlı kas. 5. Önkol siniri. 6. Yuvarlak pronator kas. 7. Uzun supinator kas. 8. Kısa supinator kas. 9. Yüzeysel bükücü kas. 10. Ön dirsek kası. 11. Dirsek atardamarı. 12. Dirsek siniri. 13. Derin bükücü kas. 14. Başparmak. 15. Dörtgen pronator. 16. Önkol atardamarı.

resimde tabiat duygusunu yeniden canlandıracağına ve düşünceye eski yüceliğini kazandıracağına inandığı bu akımı destekledi. [*ing.* Preraphaelitism, preraphaelism; *Fr.* Préraphaélisme].

ön.sahne, b. i. *tiy.* Sahne çevresinin dışına ya da perde önüne çıkan sahnenin ön bölümü. [*Ing.* Apron; *Fr.* Petit proscenium, avant-scène].

~ **lambaları**, *tiy.* Seyirci salonundan sahneye yönelen ışıklama düzeni. [*ing.* Front-of-house lighting; *Fr.* Projecteurs de salle].

ön.seçici, b. i. *elek.* Bir hız değişimi için gerekli şartları önceden hazırlayan elektromagnetik düzen. [*Ing.* Preselector; *Fr.* Présélecteur].

ön.seçim, b. i. § ❶ *radyotekn.* Bir antenin aldığı çeşitli yayınlar arasında bir alıcının giriş devreleriyle yapılan seçim. [*Ing.* Preselection; *Fr.* Présélection]; § ❷ *huk.* ◘ **Aday yoklaması.**

önsel*, s. ve z. *fels.* Hiç bir denemeye dayanmadan ve yalnız akıl yordamıyla: *Doğu bilimleri önsel kurulamaz.* [*Osm.* Kabli; *ing.* ve *Fr.* Priori].

☆ *Eşanl.* **apriori.**

~ **kavramlar**, *fels.* Kant'ın felsefesinde; 1. Zaman ve mekân kavramları; 2. Yargıya formu veren kategorilerin kapsadığı kavramlar; 3. Aklın idea'ları *(cevher, evren-Tanrı).*

önselci*, s. ve i. *fels.* ve *mant.* A priori olarak düşünen *(kimse).* [*ing.* Apriorist; *Fr.* Aprioriste].

önsellik,-ği, i. Önsel olma hali. [*Ing.* Apriority; *Fr.* Apriorité].

ön.ses, b. i. Kelime veya hece başındaki ses.

ön.sezi*, b. i. § ❶ Hiç bir belirti yokken, bir şeyin olacağını sezme, içe doğma. [*Osm.* Hissikablelvuku; *ing.* Presentiment, forewarning; *Fr.* Pressentiment]; § ❷ *tıp.* Herhangi bir hastalığın başlangıcını gösteren belirtilerin tümü. [*Fr.* Pressentiment].

ön.sıralama, b. i. *mat.* Dar anlamda sıra bağlantısı. *Önsıralama* halinde, antisimetri şartı bir yana bırakılır. Oysa geniş anlamda sıra bağıntısında aynı zamanda $a \leqslant b$ ve $b \leqslant a$ ise $a = b$ gerçeklenmiş olarak düşünülür, bu bağıntı önsıralama halinde kabul edilmez.

ön.sırt, b. i. *zool.* Böceklerin öngöğsünde ortasırtın ön tarafında bulunan sırt kısmı.

Önsina dili, öz, i. *dilb.* Orta Sina maden havzasında ortaya çıkarılan yazıtlardaki dil. *(Bu yazıtları, Sina vâdilerinde bulunan, nabat dilinde yazılmış graffitolarla karıştırmamak gerekir).* [*ing.* Protosinaitic; *Fr.* Prosinaïtique].

ön. sistol, b. i. *fizyol.* Karıncık sistolünden önce gelen ve kulakçık diyastolüyle çalışan zaman. [*Ing.* Presystole; *Fr.* Présystole].

ön.söz*, b. i. Bir eseri okuyuculara sunmak, yazılış amacı hakkında fikir vermek üzere kaleme alınan ve eserin baş tarafına konan kısa tanıtma yazısı: *Makber'in önsözü.* [*Osm.* Mukaddeme, mukaddime; *ing.* Foreword, preface; *Fr.* Préface].

ön.sözleşme, b. i. *huk.* Gelecekteki bir sözleşmenin gerçekleştirilmesi amacıyle geçici olarak yapılan sözleşme. [*ing.* Precontract].

ön.şev, b. i. Önçukur ötesinde yer alan şev.

ön.takı, b. i. *dilb.* Bazı dillerde kelimelerin basına gelen edat. *(Türkçede edatlar genellikle kelime ve kelime gruplarından sonra geldiği için bazı dillerde olduğu gibi belirli ilişkiler kurmak için, türkçe kelimelere öntakı getirilmez).* [*Osm.* Harf-i cer; *ing.* Preposition; *Fr.* Préposition].

ön.tasım*, b. i. *mant.* Vargısı başka bir tasımda küçük veya büyük önerme durumunda olan tasım. [*Osm.* Kıyas-ı mevsulün netayiç; *ing.* Prosyllogism; *Fr.* Prosyllogisme].

ön.tepe, b. i. Büyük bir sıradağın kenarında bulunan engebeler: *Pirene öntepeleri.*

ön.uyum, b. i. *biy.* Bir canlı varlığın belli bir ortama kendini uydurma yatkınlığı. Cuénot tarafından 1901'de öne sürülen *önuyum* kuramı, bir türde ortaya çıkan ve bu tür yeni bir yasama alanı seçer veya yeni yaşama tarz edinirse, onun bu alan ve yaşama tarzına uymasını sağlayan çok az veya yarı faydalı karakterlerin tümünü gözönüne alır; yeni ortama uymak için gerekli değişiklikler bu karakterler ve önuyumlar sayesinde mümkün olur. Cuénot'nun önuyum kuramında bugüne kadar hiç bir değişiklik olmadı; Cuénot 1951'de şöyle yazıyordu: «*Boş bir alana yerleşmeden önce bir tür için gerekli, yeterli ve zorunlu olan her uyum, daima bir önuyumdur. Yarım yüzyıl boyunca genel biyoloji çalışmalarının büyük bir kısmı önuyum, konusuna değinir. Değişinimciliğin en başta gelen unsurlarından biri olan önuyum, G. G. Simpson'un öne sürdüğü sentetik evrim kuramının da vazgeçilmez mekanizmasıdır. Önuyum kavramını belli bir amaca ulaşmak için yapılan «ön hazırlık» kavramıyle karıştırmamalıdır.*» [*Ing.* Preadaptation; *Fr.* Préadaptation].

☆ *Eşanl.* **preadaptasyon.**

önümüzdeki, s. Gelecek. [*Ing.* Next, coming; *Fr.* Prochain,-aine].

önürdeşme, i. *fels.* Bir kimse veya bir şeyle boy ölçüşmeyi isteten duygu. [*Osm.* Gıpta; *ing.* Emulation; *Fr.* Émulation].

ön.yargı*, b. i. Bir kimse veya bir şey hakkında belirli şart, olay veya görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz fikir. [*Osm.* Peşin hüküm; *Ing.* Prejudgment; *Fr.* Préjugé].

ön.yargılı, b. s. Önyargıları olan, önyargı ile karar veren.

ön.yükselteç, b. i. *elektr.* Işaret kaynağı *(radyo* alıcısının detektörü, mikrofon, magnetik *kaydedicilerin okuma kafası, pikap v.b.)* ile güç yükselteci arasına konulan gerilim yükselteci. [*Ing.* Preamplifier; *Fr.* Préamplificateur].

☆ *Eşanl.* **preamplifikatör.**

ön.yüzbaşı*, b. i. *ask. esk.* Kıdemi iki rütbe artmış yüzbaşı. [*Ing.* Lieutenant commander; *Fr.* Capitaine en premier].

ön.zenginleştirme, b. i. *kim.* Bir karışımda bir madenin oranını arttırmak için yapılan ilk işlem. *(bu işlemi, daha güçlü bir zenginleştirme işlemi izlemelidir).*

öosmit,-ti, i. *Fr. euosmite* < *Yun. eu, iyi* + *osme,* koku. Bavyera linyit yataklarında bulunan ve hoş bir koku çıkararak yanan fosil reçine çeşidi. [*ing.* Euosmite].

öpepsi, i. *Fr. eupepsie* < *Yun. eu,* iyi + *pepsisi,* sindirim, *tıp.* Midenin iyi çalışması; iyi sindirim. [*Ing.* Eupepsia].

öperlemek, f. *arg.* Öpüşmek. [*Ing.* To kiss each other; *Fr.* Se baiser, s'embrasser].

öploid, i. *Fr. euploïde. biy.* Temel kromozom sayısının 3, 4, 5, misli kromozon taşıyan düzgün poliploid. [*ing.* Euploid].

öpme, i. Bir kimsenin yüzüne, ellerine v.b. yerlerine veya herhangi bir şeye dudaklarını değdirmek eylemi. [*Ing.* Kissing, kiss; *Fr.* Baisement, embrassement].

öpmek (-i, -den), nsz. *esk. T.* f. § ❶ sevgi veya saygı duygusuyla dudaklarını bir şeye değdirip hafif bir emme hareketi yapar gibi olmak: *El öpmek. Gözlerinden öpmek. Çocuğunu, sevgilisini öpmek.* [*Ing.* To kiss; *Fr.* Baiser, embrasser]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Hafifçe dokunmak: *Rüzgâr saçlarını öpüyordu;* ◉ **öp babanın elini**, *tkz.* Beklenmedik elverişsiz bir durum karsısında söylenir. [*Ing.* Now what next! What's to be done now?; *Fr.* Interjection qui exprime le mécontentement devant un embarras imprévu; nous sommes dans le pétrin]; ◉ **öp eşiği, çık dışarı**, *dey.* «*Elin boş kaldı, her şeyi kaybettin*» anlamındadır! [*ing.* Kiss the threshold and get out. You remain empty handed, You lose everything]; ◉ **öperken ısırır**, *dey.* Gösterdiği güler yüze güvenilmemesi gereken kimseler için söylenir. [*Ing.* He is not to be trusted, his smiling face is deceptive; *Fr.* On dit en parlant d'une personne dont le caractère est inconstant]; ◉ **öpüp (de) başına koymak**, *dey.* Minnetle kabul etmek, bir şeyi memnunlukla kabul etmek. [*Ing.* To be grateful even for small mercies; *Fr.* Accepter avec reconnaissance]; ◉ **alnından ~**, *dey.* ◘ **Alın**; ◉ **ayağının türabını ~**, *dey.* Bir kimseye saygı ve itaat gösterisinde bulunmak; ◉ **büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öperim**, *dey.* Hitap edilen bir kimsenin yakınlarına, o kimse aracılığıyle iletilmek istenen saygı ve sevgi sözü; ◉ **el etek (ayak) ~**, *dey.* Yaltaklanmak, çok yalvarmak. [*ing.* To implore; to flatter; *Fr.* Prier avec insistance, solliciter]; ◉ **yeri ~**, *dey.* Yüzüstü düşmek.

öptürmek (-i, -e) f. Öpmek işini yaptırmak, veya öpmesine müsaade etmek: *Elini öptürmek.* [*Ing.* To let be kissed, to make kiss; *Fr.* Faire embrasser, faire baiser].

öpü*, i. ◘ **Öpme, öpüş.**

öpücük,-ğü, i. *esk. T. opügcük.* Küçük çocuğu veya onun gibi, sevileni yüzünden öpme veya kendini ona öptürme. [*Osm.* Buse; *Ing.* Kiss; *Fr.* Baiser].

☆ *Eşanl.* **öpme, öpüş.**

~ **göndermek**, *dey.* Kendi parmaklarının ucunu öpüp karşıdan birine atar gibi yaparak onu selâmlamak. [*Fr.* Envoyer des baisers avec les doigts].

öpücü.tahtakurusugiller, b. i. *zool.* Sokması büyük ağrı veren ve Şagaz hastalığını bulaştırıcı olarak ayrıca önem taşıyan, kan emici yarımkanatlılar familyası. [*Lat. Triatomidae*].

öpüş, i. < *öpmek.* § ❶ Öpmek eylemi veya tarzı. [*Ing.* Kissing; *Fr.* Baisement, embrassement]; § ❷ Öpücük, buse. [*Ing.* Kiss; *Fr.* Baiser].

öpüşmek (-le), nsz. f. Birbirini öpmek. [*Ing.* To kiss each other; *Fr.* Se baiser, s'embrasser].

ör, i. *h.d.* Harb yıllarında veya kalede savunma için kazılan toprağın üstüne çekilen duvar, çit, perde. [*Ing.* Fence; *Fr.* Rempart].

örcin, i. *h.d.* Ip merdiven. [*Ing.* Rope ladder; *Fr.* Échelle de corde].

ördek,-ği, i. *esk. T.* § ❶ *zool.* Kazsılar *(Anseriformes)* takımının, Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından, evcil ve yabanî cinsleri bulunan, kazdan küçük, tıknaz gövdeli, kısa boyunlu, yassı gagalı, ayakları perdeli, kısa bacaklı su kuşu. Evcil ördeklerin türediği ördek cinsi yesil boyunlu yaban ördeğidir. *(Anas boschas).* Ördeklerin tüyleri cinsiyetine ve mevsime göre çok değişiktir. Dişiler esmer renkte olur ve üzerinde aynı renkte koyu benekler bulunur. Erkekler yazın dişilere benzer, fakat kışın ve ilkbaharda daha gözalıcı renge girer. Bu mevsimde yeşilbaşın erkeğinde tüyler beyaz ve siyah benekli gri bej, göğüs tatlı esmer, boyun beyaz halkalı, baş ve boyun çok parlak yansımalı yeşildir. Bu kuşların kanadının üstünde çesitli renklerden oluşma, ayna denen bir alan bulunur; her zaman var olan bu aynalar türün özelliğidir. Ördekte gaganın kenarlarında ve dil üzerinde testere dişine benzer tırtıklar vardır; bunlar kafes gibi iş görür ve ağza alınan yemlerin alıkonmasına yarar. Gaga su içindeyken ördek solunum yapamaz. Bu yüzden ördek yemini suda araken gagasını tamamen suya sokmaz. Karada nadiren ağaç üzerinde yuva yapar. Hemen hepsi göçmendir. Başlıca türleri: **Yeşilbaş** *(Anas platyrhynchos);* **kılkuyruk** *(A.acuta), A.streptera, A.angustirostris, A.guerguedula, A.crecca* v.b. «*Kara ördekleri*» denen bu ördeklerden başka bir de dalıcı ördekler vardır. Avrupa dışında daha başka ördek türleri de bulunur. Tünek ördekleri denen **karolin ördeği** *(Aix sponsa),* **mandarin** *(Aix galericutata)* ve Tropikal Amerika'da yaşayan **misk ördeği** *(Carrina moschata)* bunlar arasındadır. Bunlardan ilk ikisi süs kuşu, sonuncusu ise evcil ördek olarak yetiştirilir. Çeşitli evcil ördek ırklarının menşei **yaban ördeğidir** *(anas boschas);* evcil ördekler eti için *(rouen ördeği, duclair ördeği, aylesbury ördeği)* yumurtası için *(hint koşucu ördeği, kaki-campbell ördeği),* hem eti, hem yumurtası için *(karma ırktan gelen pekin ördeği)* yetiştirilir. [*Lat. Anas; ing.* Duck; *Fr.* Canard]; § ❷ *tıp.* Erkek hastaların yataktan kalkmaksızın su dökmek için

kullandıkları boynu eğri kap; [*Ing.* Urinal; *Fr.* Urinal]. ◘ *ŞEKİL: 241.* — **HASTANE.** § ◉ *(şöför argosunda)* Uzun yolculuklarda şöförlerin yollardan aldıkları yolcu. [*Ing.* Customer picked up on the way] § ❹ *arg.* Aptal, sersem kimse. [*Ing.* Blockhead, stupid]; ◉ **adi boz ~**, *zool.* Ördekgiller *(Anatidae)* familyasına giren bir ördek türü. 60 sm. uzunluğunda, Izlanda'dan Grönland'a kadar yayılmış bir tür olup tüyleri siyah ve beyaz renklidir. [*Lat. Somateria mollissima; Ing.* Eider duck; *Fr.* Eider à duvet]; ◉ **al kuşaklı ~**, *zool.* Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 80 sm. Başı ve boynu yeşildir. Göğsünde kırmızı bir kuşak vardır. Göçücü ve gezici kuştur. Deniz ve tuzlu göl kenarlarında bulunur. Tuzlu su yengeçleri ve küçük salyangozlar yer. Seyrek olarak su bitkileri ve böceklerle de beslenir. Kuzey Avrupa, Karadeniz dolayları ve Orta Asya'da yaşar. [*Lat. Tadorna tadorna; Ing.* Common sheldrake, common shelduck; *Fr.* Tadorne de Belon, tadorne, canard tadorne]; ◉ **Berberistan ördeği**, *zool.* Anayurdu Amerika olan evcil ördek türü. Avrupa'da birçok çeşidi üretilir. Büyük ördek ırklarının dişileriyle çiftleştirilerek melezleri üretilir. Bunlardan, yağlı ördek ciğeri ede edilir. Kuluçka süresi diğer evcil ırklarından daha uzundur *(25 yerine 35 gün).* [*Ing.* Barbary duck; *Fr.* Canard de Barbarie]; ◉ **bıldırcın ördeği**, *zool.* Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 40 sm. Tüyleri kara, ak, yeşil, kahverengi karışıktır. Orta ve Kuzey Avrupa ve Kuzey Asya'da yaşar. [*Lat. Anas (Querquedula) querquedula; Ing.* Garganey, teal; *Fr.* Sarcelle d'été]; ◉ **boz ~**, *zool.* Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından adi boz ördeğin bir ırkı olup kutuplarda yaşar. [*Ing.* Eider duck; *Fr.* Eider]; ◉ **büyük testere gagalı ~**, *zool.* Kazsılar *(Anseriformes)* takımının, Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 70 sm. Genel olarak kara-külrengidir. Ayakları ve gagası kırmızı olur. Kuzey Amerika, Kuzey Avrupa ve Asya'da yaşar. [*Lat. Mergus merganser; Ing.* Goosander; *Fr.* Harle bièvre]; ◉ **deniz ördeği**, *zool.* ◘ **Fırtınakuşu**; ◉ **Hint ördeği**, *zool.* Cava asıllı evcil ördek ırkı. *(Hint ördeği dik duruşlu, çevik yürüyüşlü, çok yumurtlayıcı /yılda 200 yumurtadan fazla/ bir kümes hayvanıdır. Kızıl sarı, beyaz, sarı-beyaz ve siyah renkte, birçok çeşidi vardır).* [*Ing.* Indian running bird; *Fr.* Coureur indien]; ◉ **Huttegem ördeği**, *zool.* Belçika ördek ırkı; erken döl veren bu ırkın başlıca özelliği mavi gagalı oluşudur. [*Fr.* Canard de Huttegem] ◉ **ılıca ördeği**, *dey.* Rahata alışık kimse; ◉ **ıslıkçı ~**, *zool.* Yaban ördeği türü. Özellikle uçarken çıkardığı ses ıslığı andırır. [*Fr.* Canard siffleur] ◉ **Karoline ördeği**, *zool.* Kuzey Amerika menşeli ördek türü; canlı parlak renkli tüylerinden ötürü daha çok süs hayvanı olarak yetiştirilir. [*Lat. Aix sponsa; Ing.* Wood duck, summer duck, wood widgeon; *Fr.* Carolin]; ◉ **kaz yerine ~ almak**, *dey.* Aldatılmak, alışverişte kandırılmak; ◉ **kızılbaş ~**, *zool.* Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından bir ördek türü. Uzunluğu 55 sm. Erkeğinin rengi siyah veya esmer, böğrü beyaz, başı iri ve kırmızı, dişisi açık esmerdir. Gagası ve ayakları kırmızı olur. Avrupa ve Kuzey Asya'da yaşar. [*Lat. Netta rufina; Ing.* Red-crested pochard; *Fr.* Brante roussâtre, nette rousse]; ◉ **küçük testere gagalı ~**, zool. Ördekgiller *Anatidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 40 sm. Genel olarak beyaz, renkli ve lekelidir. Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerika'da yaşar. [*Lat. Mergus albellus; Ing.* Smew; *Fr.* Harle piette]; ◉ **Labrador ördeği**, *zool.* Yeşil parıltılı siyah tüylü, ufak bir ördek ırkıdır; eti yumuşak ve lezzetlidir; ürkek huyludur; kolay uçabilir; kıyı göllerinde yetiştirilmeye elverişlidir. [*Ing.* Labrador duck; *Fr.* Canard du Labrador]; ◉ **Nantes ördeği**, *zool.* Nantes'in bataklık bölgelerinde üreyen ördek tipi. Rouen ördeği ile la grande Brière yaban ördeğinin çaprazlanması sonucunda elde edilmiştir; yedi-sekiz haftada kesime elverişli hale gelen palazlarıyle Fransa'da olduğu kadar yabancı ülkelerde de ünlüdür. [*Ing.* Nantes duck; *Fr.* Canard nantais] ◉ **Pekin ördeği**, *zool.* Çin asıllı ördek ırkı. *(Başta Amerika olmak üzere her tarafta yaygındır. Amerika'da hem çiftliklerde, hem de özel yetiştirme yerlerinde büyük ölçüde yetiştirilir. Pekin ördeği kükürt sarısı renginde, dik duruşlu, dayanıklı, iri bir ördektir; eti ve yumurtası için yetiştirilir).* [*Ing.* Pekin duck; *Fr.* Canard Pékin]; ◉ **sazlık balıkçıl ördeği**, *zool.* Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 42 sm. Tüyleri kara, beyaz karışık renklidir. Başında bir püsküllü vardır. Eti en çok beğenilen ördektir. Eski Dünya'nın kuzeyinde yaşar. [*Lat. Nyroca (= Aythya) fuligula; Ing.* Tufted duck, tufted pochard; *Fr.* Fuligule, morillon]; ◉ **yaban ördeği**, *zool.* ◘ **Yeşilbaş.**

~ ağzı makas, *saraç.* ◘ **Makas.**

~ avlamak, *arg. (Şöför hk.)* Uzun yolculukta yollardan müşteri toplamak: *Ördek avladığımızı sakın çaktırma patrona, sonra mavi kâğıt alırız (kovuluruz).*

~ ayağı, *bot.* ◘ **Ördekayağı.**

~ balığı, zool. ◘ **Ördekbalığı.**

~ edalı, *dey.* Paytak yürüyen.

~ gagası, *zool.* ◘ **Ördekgagası.**

ördek.ayağı, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kadıntuzluğugiller *(Berberidaceae)* familyasından, Kuzey Amerika'da yetişen, 20-30 sm. yüksekliğinde, uzun rizomlu, otsu bir bitki, Gövdede yalnız 2 karşılıklı yaprağı vardır. Yaprakları palmat parçalıdır. Çiçek 2 yaprağın koltuğunda tek olarak bulunur. Rizomlar *(Rhizoma Podophylli)* dan elde edilen *podofilin* adlı reçine kuvvetli bir müshil ve kollagog'dur. Zehirlidir. [*Lat. Podophyllum peltatum; Ing.* Mayapple; *Fr.* Podophylle].

~ muhabbeti, *dey.* Dostların sıkıntılarına uzaktan acır görünmek.

ördek.balığı, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Lapinagiller *(Labridae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 25-35 sm. Açık portakal rengindedir. Akdeniz ve Avrupa kıyılarında yaşar. [*Lat. Labrus mixtus; Ing.* Striped wrasse; *Fr.* Coquette].

ördek.başı, b. s. Yeşille lâcivert arası bir renk.

ördek.gagası, b. s. Açık turuncu *(renk).*

ördekgiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Kazsılar *(Anseriformes)* takımının, Kazlar *(Anseres)* alt takımına giren bir familyası. Gagalarının kenarı düz, bacakları kısadır. Boyunları iyi gelişmiştir. Büyük sürüler halinde deniz, ırmak ve göl kenarlarında uçarlar. Iyi yüzer ve dalarlar. Göçücüdürler. Pek çok türü vardır. ◉ **Büyük testere gagalı ördek** *(Mergus marganser),* **Küçük testere gagalı ördek,** *(Mergus albellus),* ◉ **Bıldırcın ördeği** *(Querquedula querquedula),* ◉ **Kıl kuyruk** *(Anas acuta),* ◉ **Yeşil baş** *(Anas platyrhynchos),* ◉ **Kaşık gagalı ördeği** *(Shathula blypeata),* **Angıt** *(Casarca ferruginea),* ◉ **Sazlık balıkçıl ördeği** *(Nyroca fuligula),* **Kızılbaş ördek** *(Netta rufina),* **Kar ağzı** *(Chen hyperboreus),* **Ekin kazı** *(Anser fabalis),* **Yaban kazı** *(Anser anser),* **Boynu-hilâllı kaz** *(Branta bernicla),* **Ötücü kuğu kuşu** *(Cygnus cygnus),* **Sessiz kuğu kuşu** *(Cygnus olr),* **Kara kuğu** *(Chenopis strata),* **Alkuşaklı ördek** *(Tadorna tadorna)* iyi bilinenleridir. [*Lat.* ve *Ing. Anatidae; Fr.* Anatidés].

ördürmek, f. Örmek işini yaptırmak.

örek,-ği, I. *h. d.* Duvarcı ve dülger eliyle meydana getirilmiş her türlü yapı. [*Osm.* Bina].

~ çamuru, *inş.* ◘ **Çamur.**

~ ipi, *inş.* ◘ **ip.**

öreke, i. *esk. T.* § ❶ Eğrilmekte olan yün, keten gibi şeylerin tutturulduğu, bir ucu çatal değnek. [*Ing.* Distaff; *Fr.* Quenouille]; ◘ *ŞEKİL: 547.* — **İPLİK ve BOBİN TEZGÂHI**; § ❷ Doğu ülkelerde kadın eczelerin doğurmakta kullandıkları bir cesit iskemle. [*Ing.* Midwife's stool]; ◉ **anarın ~ si**, *kab. dey.* ◘ **Ana**; ◉ **ebe ~ si**, *esk.* ◘ **Ereke.**

~ taşı, Denizdeki yassı kaya.

örelemek (-i), f. *h. d. psik.* Biçim vermek, biçim verip güzelleştirmek, düzeltmek. [*Osm.* Tanzim etmek; *Ing.* To plait, intertwine or knit together temporarily].

☆ *Eşanl.* **düzenlemek**

örelenmek, nsz. f. *h. d.* Biçim almak, biçim alıp güzelleşmek.

öremek (-i), f. ◘ **Düzenlemek.**

ören*, I. § ❶ Eski yapı veya şehir kalıntısı. [*Osm.* Harabe; *Ing.* Ruins, ruined remains; *Fr.* Ruine]; § ❷ Hayvan otlağı; § ❸ Eski duvar.

~ gülü, *bot.* ◘ **Yaban gülü.**

örensi s. *jeom.* Ölçüsüz meteorlaşma sonucu içindeki ayrı cinsten kayaları harece görünümü kazanan kayalara veya sarp yüzey şekilleri için kullanılır. [*Ing.* Ruiniform; *Fr.* Ruiniforme].

örf, i. *Osm.* < *Ar.urf.* § ❶ Toplumda uyulması gelenek olan yöntem veya kural. [*Ing.* Common usage, extra-judicial civil usage; custom; *Fr.* Usage]; § ❷ *esk.* Savaş zamanında veya olağanüstü hallerde kanunlara uygun olarak sivil idarenin askerî idareye devredilmesi; § ❸ Bağış, bahşiş; § ❹ *kıyf.* Osmanlı devletinde şeyhülislâm, kazasker ve İstanbul kadısının resmî günlerde giydiği büyük kavuk. *(Devlet ileri gelenlerinden bazılarının giydiği, örfe benzeyen küçük serpuşa ise «küçük tepeli» denirdi).* [*Ing.* Turban].

~ ve âdet, *huk.* Kuvvetini, kanunların dışında, toplumdaki teamülden alan kurallar. [*Ing.* Usage and custom; *Fr.* Usage et coutume].

~ ve âdet hukuku, *huk.* Yazılı olmayan hukuk. [*Ing.* Tacit law; Consuetudinary law, common law; *Fr.* Droit coutumier].

örfelemek, f. Gözdağı vermek, korkutmak.

örfen, z. *esk.* Âdet olduğu üzere, örfe göre. [*Ing.* According to common usage].

örfî /örfî/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Örfle ilgili. [*Ing.* Customary, conventional]; § ❷ *«Sıkıyonetim»* anlamına gelen örfî idare deyiminde geçer.

~ destar, *kıyf. esk.* Bir sarık türü.

~ idare, ◘ **Sıkıyönetim.**

~ vergi, *mal. esk.* Osmanlı İmparatorluğunda, şer'î vergilerden *(öşür, haraç, cizye, zekât)* ayrı olarak bölgelerin ve vergiye bağlanan ülkelerin özelliğine, günün ihtiyaçlarına göre toplanan vergiler.

örfiyat, ç. I. *esk.* Geleneklere bağlı olan şeyler.

örfiye, s. *esk.* ◘ **Örfî'nin dişlisi**; ◉ **idare-i ~**, *esk.* ◘ **SIKIYÖNETİM.**

örgen*, i. < *örmek.* ◘ **Organ.**

örgenlemek (-i), f. ◘ **Organlaştırmak.**

örgenleşmek, nsz. f. *biy.* ◘ **Organlaşmak.**

örgenlik*,-ği, i. ◘ **Organizma.**

örgensel*, i. *biy.* ◘ **Organik.**

örgü, i. < *örmek.* § ❶ Örmek eylemi veya tarzı: *Bunun örgüsü güzel. Bunun örgüsü iyi değil.* [*Ing.* Plaiting or knitting; *Fr.* Tricotage]; § ❷ Iğneler ve şişlerle örülerek, ilmiklerin yan yana getirilmesiyle yapılmış şey: *Kaba bir örgü. Ince bir örgü. Yün örgü.* [*Ing.* Braid, plait, knit; *Fr.* Natte, tresse]; § ❸ Örülmüş saç: *Kaba bir örgü.* [*Ing.* Tress of hair; *Fr.* Tresse, natte]; § ❹ *anat.* Kimi sinir veya damarların birbirine geçip dolaşmasından meydana çıkan oluşum. [*Osm.* Dafre; *Lat. Plexus; Ing.* ve *Fr.* Plexus]; § ❺ *dok.* Atkı ve çözgü ipliklerinin, dokumayı meydana getirecek şekilde, belli bir desene göre kesişmesi. [*Ing.* Texture; *Fr.* Texture, armure]; § ❻ *inş.* Taş, tuğla v.b. şeylerle yapılan duvar. [*Ing.* Wall; *Fr.* Mur]; § ❼ *kuymc.* Altın veya gümüş tellerle örülerek yapılan kuyumculuk işi. *(Mısırlılar bu usulle zincir ve kolyeler yaparlardı);* § ❽ *mim.* Istenilen boyda düzgün olarak yontulmuş taşların veya aynı şekilde düzgün olarak

hazırlanmış tuğlaların, yapının o kısmına uygun düşecek ve öbür kısımlarıyla iyi bir bağlantı yapacak şekilde yerleştirilmesi. [*Ing.* Walling; *Fr.* Murage, muraillement]; § ● s. Örülerek yapılmış: *Örgü elbise. Örgü eldiven.* [*Ing.* Knitted, plaited; *Fr.* Tricoté,-ée]; ◎ antik ~, *mim.* ◘ Antik; ◎ başak ~, *mim.* ◘ Başak; ◎ çit ~ sü, *esk.* ◘ Çit[1]; ◎ duvar ~ sü, *inş.* ◘ Duvar; ◎ girift ~, ◘ Girift; ◎ girişik ~, *mim.* ◘ Girişik; ◎ halat ~ sü, ◘ Halat; ◎ ham ~, *dok.* ◘ Ham[1]; ◎ hasır ~, *el işi* ve *mim.* ◘ ◘ Hasır; ◎ pirinç ~, ◘ Pirinç[2]; ◎ tel ~, *inş.* Bir bölgeyi ayırmak için dikenli veya dikensiz tellerle örülerek etrafına çevrilen çit. [*Ing.* Wire netting, barbed wire; *Fr.* Toile métallique].

~ bezeme, *mim.* İç içe geçmiş düz veya kabarık şeritlerden meydana gelen bezeme. [*Ing.* Strap-work; *Fr.* Tresse].

örgülü, s. § ● Örgüsü olan, örülmüş. [*Ing.* Plaited, braided, woven, knitted; *Fr.* Tricoté,-ée, tressé,-ée]; § ● Örgü görünüşünde olan; § ● *min.* Lifleri örgü şeklinde iç içe geçmiş bir mineral için kullanılır. [*Ing.* Woven; *Fr.* Tressé,-ée].

~ halat, *den.* ◘ Halat.

örgün*, s. < *örmek. fels.* Çeşitli ve düzenli görevler yapacak parçalardan meydana gelen. [*Osm.* Müteazzi; *Ing.* Organized; *Fr.* Organisé].

~ eğitim, Bir düzen içinde çok çeşitli görevler yapacak şekilde gelişmiş olan eğitim, müteazzi terbiye. [*Osm.* Müteazzi terbiye; *ing.* Organized education; *Fr.* Education organisée].

örgüt,-tü, i. < *örmek.* Genişçe bir işin şurada burada sağlanması için meydana getirilen kollardan her biri. Belirli amaçlar güden kuruluş, birlik: *İşçi örgütü. Gençlik örgütü. Parti örgütleri.* [*Osm.* Teşkilât; *Ing.* Organization; *Fr.* Organisation].

örgütçü*, i. Örgüt işleriyle uğraşan, örgüt kurmakta becerikli olan kimse. [*Osm.* Teşkilâtçı; *Ing.* Organizer; *Fr.* Organisateur].

örgütçülük*,-ğü, i. Örgüt kurma işi. [*Osm.* Teşkilâtçılık; *Ing.* Organization; *Fr.* Organisation].

örgütlemek* (-l), f. Belli bir işin gereği gibi görülebilmesi için ona örgütler sağlamak veya o işi görecek olanlara örgüt düzeni vermek. [*Osm.* Teşkilâtlandırmak; *Ing.* To organize; *Fr.* Organiser].

örgütlendirmek*, ◘ Örgütlemek.

örgütlenme, i. *huk.* Teşkilâtlanma.

örgütlenmek, özs. f. § ● Örgütlemek eylemine konu olmak; § ● Örgüt haline girmek. [*Osm.* Teşkilâtlanmak].

örifag, i. *zool. Fr. euryphage* < *Yun. eurys*, geniş + *phegein*, yemek. Besin olarak her şey yiyebilen organizmalar, domuz gibi. [*Ing.* Euryphagous].

☆ *Karş.* stenofag.

orignat, i. *Fr. eurygnathe.* Geniş yüzlü bir kimseyi nitelendirmeye yarayan antropoloji terimi. [*Ing.* Eurygnath].

örihalin, s. *Fr. euryhalin,-ine.* Tuzluluğu meydana gelen büyük değişikliklere dayanabilen deniz hayvanlarına verilen sıfat. [*Ing.* Euryhaline].

☆ *Karş.* stenohalin.

örihalinite, i. *Fr. euryhalinité. biy.* Bazı deniz hayvanlarının, suyun tuzluluğundaki önemli ve hızlı değişikliklere ölmeksizin dayanabilme niteliği. *(Bu nitelik, deniz hayvanlarının, yağışlar ve gelgitler v.b. na göre acı veya çok tuzlu deniz kuleklerinde yaşayabilmesi için gereklidir. Irmaklardan denize göç eden yılanbalıkları için de zorunlu bir niteliktir. Bu nitelik derinin tuz geçirmezliğine /müküs/, solungaçlarda tuzun atılmasına organik suyun bir kısmının proteinlerce bağlanmasına v.b. dayanır).* [*Ing.* Euryhalinity].

örihigr, s. *Fr. euryhygre. biy.* Sudaki hava miktarında meydana gelen önemli değişikliklere dayanabilen hayvanlara denir. [*Ing.* Eurythygric].

☆ *Karş.* stenohigr.

örilyonik, s. *Fr. eurylonique. biy.* Alkalilikteki aşırı değişikliklere karşı koyabilen canlılara verilen sıfat. [*Ing.* Eurylonic].

örisefal, s. *Fr. eurycéphale.* § ● *antr.* Enlemesine azamî çapı önden arkaya, çapına yakın olan ve bu sebeple geniş ve öne doğru çıkık görünen kafatasına denir. [*Ing.* Eurycepnalic, eurycephalous]; § ● i. Bu karaktere sahip kimse: *Huxley, kranyometre listesindeki brakisefallere örisefal adını verirdi.*

örisefali, i. *Fr. eurycéphalie. antr.* Örisefal olan kimselerin karakteri. [*Ing.* Eurycephalia].

öriterm, s. *Fr. eurytherme. biy.* Isı değişimlerinden pek az etkilenen organizmalara verilen sıfat. [*Ing.* Eurythermic, eurythermal].

☆ *Karş.* stenoterm.

öritermi, i. *Fr. eurythermie. biy.* Bazı organizmaların, iç sıcaklıktaki önemli değişikliklere ölmeksizin dayanabilme niteliği. *(Bu nitelik, deniz hayvanlarında genellikle örihalinite ile birlikte görünür. Öritermiyi homeotermi'den /sıcakkanlılık/ ayırmak gerekir; homeotermi iç sıcaklığı sürekli olarak bir ayarda tutar ve dış ortamdaki sıcaklık değişikliklerine organizmanın dayanmasını sağlar).* [*Ing.* Eurythermia].

öritomidgiller, ç.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımına giren bir familyası. Genellikle siyah, baş, gövde, antenler çok tüylü olur. Bazılar parazittir, bazıları bitki yer. [*Lat.* ve *Ing.* Eurytomidae; *Fr.* Eurytomidés].

öritop, s. *Fr. eurytope. bot.* Çok geniş bir yayılma alanı olan bitkilere verilen sıfat. [*Ing.* Eurytopic].

örme, i. § ● Örmek eylemi. [*Ing.* Plaiting, knitting; *Fr.* Tressage, tricotage]; § ● s. *Örülerek yapılmış: Örme yelek. Örme hasır.* [*Ing.* Woven, plaited; *Fr.* Tressé,-ée, tricoté,-ée].

~ başlık, *ark.* ◘ Başlık.

~ işleri, Kâğıt, hasır, dal, yaprak gibi basit malzeme ile meydana getirilen işler. Örme işlerine ana okullarından itibaren başlanır. [*Ing.* Passementerie, trimmings].

örmek (-l), f. *esk.* T. § ● Ip, yün, tel, hasır v.b. şeyleri tezgâhta veya elde özel iğneler yardımıyle birbirine dolayarak işlemek: *Fanila örmek. Çorap örmek. Sepet örmek.* [*Ing.* To plait, to knit; to darn; *Fr.* Tresser, tricoter]. § ● Kumaşlardaki delikleri elde iplikle besleyerek kapatmak. [*Ing.* To weave, to interweave; *Fr.* Repriser]; § ● *(Saç, yele, gibi şeyler hk.)* Telleri birkaç bölüğe ayırıp birbirine geçirmek yolu ile dağınıklıktan kurtarmak: *Kız saçlarını örmüş.* [*Ing.* To braid; *Fr.* Natter]; § ● *(Duvar hk.)* Meydana getirmek; duvarın yıkık yerini onarmak: *Bu duvarı iki günde ördüler.* [*Ing.* To build; *Fr.* Construire]; § ● *h.d. (Kimi bölgelerde) Yapmak, uğraşmak: Ne örüyon? (= Ne yapıyorsun?).*

örneğin*, z. < *örnek.* Sözgelişi, örnek olarak. [*Osm.* Meselâ; *Ing.* For example; for instance; *Fr.* Par exemple].

örnek*,-ği, i. *Erm. orinag.* § ● Bir bütünün nitelikleri hakkında fikir vermek üzere o bütünden ayrılarak verilen küçük parça: *Kumaş örnekleri.* [*Osm.* Nümune; *Ing.* Sample, specimen; *Fr.* Échantillon, spécimen]. ☆ *Eşanl.* göstermelik; § ● Biçim: *Bu oyanın örneği çok güzel.* [*Osm.* Şekil; *Ing.* Model; *Fr.* Modèle]. ☆ *Eşanl.* model; § ● Bir şeyin eşi, benzeri, tıpkısı: *Bu yapının bir örneği daha yoktur.* [*Osm.* Misil; *Ing.* Similar, equal; *Fr.* Semblant, pareil; égal, exemple]; § ● Bir düşünceyi, kuralı, gözlemi veya savı desteklemek ve açıklamak amacıyla ileri sürülen söz veya yapılan hareket. [*Osm.* Misal; *Ing.* Example; *Fr.* Exemple]; ☆ *Eşanl.* tanıt; § ● Davranışları ve nitelikleri başkaları tarafından benimsenen kimse: *Öğretmen her bakımdan çocuklara örnek olur.* [*Osm.* Nümunei imtisal; *Ing.* An Example to be followed; *Fr.* Exemple]; § ● Benzetilmek istenen veya sözü edilen şeye oranla daha önce yapılmış, model olarak alınan, taklid edilen şey; § ● Çeşit, cins: *Onun bizde birkaç örneği vardır;* § ● *istat.* Bir ana kütle veya istatistik olayının temsil edici kısmı: *Örnek seçimi sondajın esas işlemini meydana getirir.* [*Ing.* Sample, Specimen; *Fr.* Échantillon]; § ● s. En iyi tipte olan; üstün nitelikleriyle benzerlerinden ayrılan, iyi tipte olan: *Örnek köy. Örnek öğrenci.* [*Ing.* Model; *Fr.* Modèle]; ◎ örneğini almak *(bir şeyin), dey.* O şeyin biçimini çizmek; ◎ örneğini çıkarmak, *dey.* O şeyin tıpkısını yapmak; ◎ baskı örneği, *res.* ◘ Baskı; ◎ bir ~, *dey.* ◘ Bir; ◎ ilk ~, *sen.* ◘ ilk; ◎ karşı ~, *mat.* ◘ Karşı.

~ alan, *bot.* Üzerindeki flora tam olarak tespit edilmiş alan.

~ alma hatası, *mat, metrol.* ve *istat.* ◘ Hata.

~ almak, *dey.* § ● Huy ve davranışta uymak; örnek olarak benimsemek: *Bu çocuk babasından örnek alıyor.* [*Ing.* To follow someone's example; *Fr.* Prendre exemple]; § ● *istat.* Bir ana kütleye dahil bütün birimler hakkında temsil edici bir sonuç edinmek üzere, sondaj yoluyle yapılacak ankete tabi tutulacak birimleri seçmek. [*Ing.* To prepare pattern, samples of *(something); Fr.* Échantillonner].

~ ayırmak, *(Tabiat bilgisi)* Bir insan topluluğundan belli sayıda bireyler *(örnek)* ayırmak ve onlara biyometri yöntemini uygulamak. *(Bu yöntemin amacı, bütün bireylerin tek tek araştırmaya tabi tutulmasıyle ortaya çıkacak sonucun benzerini temsilî olarak elde etmektir).* [*Ing.* To prepare patterns, samples, of *(something),* to sample; *Fr.* Échantillonner].

~ derlemesi, *dilb.* ◘ Derleme.

~ derleyici, *petr.* Bir petrol ürününden otomatik olarak örnek derleyen cihaz; petrol rafinelerinden, ürünlerin kalitesini sürekli olarak kontrol etmekte kullanılır. [*Ing.* Sampler; *Fr.* Échantillonneur].

~ fikir, *mant.* Herhangi bir şeyin en yetkin şeyi ve modeli. *(Eflâtun'un ideaları gibi).* [*Ing.* Exemplary idea; *Fr.* Idée exemplaire].

~ nüsha, *matb.* Reklâm maksadıyle gönderilen nüshalar. [*Ing.* Specimen copy; *Fr.* Spécimen].

~ olmak, *dey.* İyi nitelikleri ve davranışlarıyle çevresini etkilemek. [*Ing.* To set the example; *Fr.* Donner l'exemple].

~ parça, *ağ. iş.* Boya, cilâ veya verniğin mobilyada vereceği görüntüyü önceden saptamak için üzerinde çalışılan özel parça. [*Osm.* Nümuna; *Ing.* Specimen, sample; *Fr.* Échantillon].

~ tip, *biy.* Bir hayvan veya bitki cinsinin örnek türü.

~ tür, *jeol.* Bir organizma takımının, ortak jenetik özelliklerini tanıtan tür. [*Ing.* Genotype, biotype; *Fr.* Espèce élémentaire].

~ yer, *jeol.* Bir oluşumun veya fosilin örnek olarak bulunduğu ve adını aldığı yer. [*Ing.* Type locality; *Fr.* Localité type].

örnekleme, i. § ● Örneklemek eylemi, örnek verme; § ● *istat.* İstatistiksel bir anagrip *(evren, yığın)* içinden belli özellikler bakımından seçilen ve o ana-grupu temsil eden parça, nümune, örnek; § ● Belli bir ana-grupu temsil eden belirli sayıda gözlem; birey ve olgular seçme işi veya tekniği; § ● Bir olayı, bir yığını anlayabilmek için onun türlü yerlerinden örnekler alarak durumu açıklama yolu. *(Söz gelişi bir yığın buğdayın sadece birkaç yerinden örnek alınarak bu yığının özelliği çok yakınlaştırma olarak anlaşılmış olur. Bunun gibi, bir top kumaşın her yanını görmeden, onden bir parçacık alınarak durum açıklanır);* § ● *gram.* Bir kelime örnek alınarak başka kelimelerin türetilmesi: *Sağlam ile toplam v.b.;* ◎ ~ de standard hata, *istat.* Örnekleme dağılımında görülen standard kayma; ◎ ~ dağılımı, *istat.* Bir ana-gruptan alınması mümkün olan belli hacımdaki örneklemelere ait bir istatistiğin bağıntılı frekans dağılımı.

~ planı, *psik.* ve *istat.* ◘ Plan.

örneklemek (-l), f. Örnek vermek, örnek olarak göstermek.

örneklik*,-ği, i. Örnek olarak ayrılmış bulunan veya örnek olarak gösterilebilecek nitelikte olan. [*Ing.* Model, sample; Serving

as a model or sample; *Fr.* Sert de spécimen].

örnekseme*, i. Dildeki bazı biçimlerin çağrışım yoluyla bağlandıkları başka biçimlerin etkisiyle değişmesini ve mevcut örneklere uygun yeni biçimler yaratılmasını sağlayan benzetme gücü veya eylemi: *Görsel, işitsel gibi, fiil köküne -sel (-sal) getirilerek yapılan kelimeler aynı eklerin isimlere eklenmesiyle yapılan kelimelerden hareket edilerek yaratılmış, örnekseme ürünü biçimlerdir.* [*Osm.* Kıyas; *Ing.* Analogy; *Fr.* Analogie].

☆ *Eşanl.* analoji.

örneksemeciler, ç. i. *dilb.* Eski gramer tarihinde, fiil ve isim çekiminde ve kelime yapımında yalnız örneksemeyi kabul eden ve bütün istisnaları reddeden filozoflara, gramercilere ve yazarlara verilen ad. [*Ing.* Analogists; *Fr.* Analogistes].

örodinler, ç. i. *Fr. eurhodines. kim.* ◘ **Eurodinler.**

örodoller, ç. i. *Fr. eurhodols. kim.* ◘ **Eurodoller.**

öropin, i. *Fr. europine. kim.* Üç değerli evropiyum'un hidroksiti. Formülü: $Eu(OH)_3$ [*Ing.* Europine].

öropiyum, i. *Fr. europium* < *europe.* Avrupa'dan *kim.* ◘ Evropiyum.

örs, i. § ● Üzerinde maden dövülen, çelik yüzeyli demir kütle. [*Ing.* Anvil; *Fr.* Enclume]; § ● Kunduracının, dikişten sonra vardelâ perçinlemekte kullandığı demir âlet. [*Ing.* Anvil; *Fr.* Enclume]; § ● Ambalaj sandıklarının yapımında, çivileri perçinlemek için ambalajcıların kullandığı küçük portatif âlet. [*Ing.* Bench anvil, handanvil; *Fr.* Enclumette, tas, enclume à main]; § ◐ *anat.* Orta kulakta çekiç kemiğiyle üzengi kemiği arasında bulunan kemikçik: *(adını, örse benzeyen şeklinden alır).* [*Lat. Incus; Osm.* Azm-ı senedânî; *Ing.* Anvil, incus; *Fr.* Enclume]; ◘ *ŞEKİL: 341.*— **KULAK**; § ● *sil.* Fişek kovanlarında dip tablasının merkezinde bulunan kabarık kısım. *(Kapsül, örsün üzerini örter ve müsademe mili ile örse karşı atılır).* [*Ing.* Anvil; *Fr.* Enclume]; ◘ *ŞEKİL: 151* — **DEMİRCİ**; ◎ **çok safhalı ~**, ◘ **Çok**; ◎ **demirci ~**, *tekn.* Demircinin üzerinde işlenecek, parçayı dövdüğü bir tarafı yuvarlak, öbür tarafı sivri örs. [*Ing.* Blacksmith's anvil]; ◎ **kazancı ~ ü**, *mek.* ◘ **Kazancı**; ◎ **kuyumcu ~ ü**, *tekn.* Kuyumcunun üzerinde çekiçle çalıştığı küçük örs. [*Ing.* Two beaked anvil].

~ **boynuzu**, *tekn.* ◘ **Boynuz.**

~ **bulut**, *meteor.* İyi oluşmuş bir kümülonimbüsün örs şeklindeki üst kısmı. [*Ing.* Anvil cloud].

~ **kemiği**, *anat.* ◘ **Örs**[4].

~ **keskisi**, *tekn.* ◘ **Keski.**

örselemek, (-l), f. § ● Şurasını burasını bozmak, eskitmek, hırpalamak, bozup zedelemek: *Rüzgâr çiçekleri örseledi.* [*Ing.* To handle roughly, to misuse; *Fr.* Friper]; § ● *mec.* Gücünü azaltmak, canlılığını gidermek, sarsmak, zayıflığa, dermansızlığa uğratmak: *Hastalık onu epey örselemiş.* [*Ing.* To exhaust, to weaken, to rumple, to wear out; *Fr.* Affaiblir, abattre].

örselenmek, nsz. f. § ● Örseleme işine konu olmak, zedelenmek, bozulmak. [*Ing.* To be misused, to be handled, roughly; *Fr.* Être fripé]; § ● *mec.* Canlılığı kaybolmak, üzülmek.

ört bas, b. i. «*Duyulması istenilmeyen bir işi başka türlü göstererek kapatmak*» anlamına gelen örtbas etmek veya örtbas olmak deyimlerinde geçer: *İşi örtbas ettiler. Kabahati örtbas edildi.* [*Ing.* Dissimulation, suppression].

~ **etmek**, *dey.* Bir kabahatı saklayarak başkaları tarafından duyulmasını önlemek. [*Ing.* To use every endeavor to hide or suppress; to hush up; *Fr.* Étouffer *(une affaire qu'on ne voudrait pas voir s'ébruiter)*, cacher *(une faute, un délit)*, ne pas laisser l'affaire paraître devant la justice, passer sous silence et sans punition].

~ **olmak (edilmek)**, *(Suç, kabahat v.b. hk.)* Gizlenmek, duyurulmamağa çalışmak.

örtenek*,-**ği**, i. < *örtmek. zool.* (a) Hayvanların vücudunu örten dokuların tümü. *(deri, kıllar, tüyler, pullar, kabuklar, bağa v.b.)* (b) Bazı organları örten zarlara verilen ad. (c) Yumuşakçalarda iç organların tümünü örten deri; bu derinin dış yüzü bir kavkı, salgılar; kavkı genellikle deriye yapışık değildir. *(Örteneğin altında, içinde özellikle solunum organları /solungaç veya* ciğer/ bulunan bir örtenek boşluğu vardır. Örtenek kenarında dokunma duyusu çok gelişmiştir ve bazen görme organları da bulunur /tarak midyesi/.) [*Osm.* Libas; *Ing.* Mantle; *Fr.* Manteau]; ☆ *Eşanl.* manto.

örtme, i. § ● Örtmek işi, gizlemek. [*Ing.* Covering; concealing, hiding; *Fr.* Action de couvrir, de recouvrir, couverture]; § ● *ask.* Harekât halindeki bir birlik tarafından baskından korunmak ve hareket serbestliğini muhafaza etmek amacıyla alınan korunma tedbiri. [*Ing.* Covering, cover; *Fr.* Couverture]; § ● *tekn.* Bir yüzey parçasını, çevre kısımlara uygulanan işlemlerin dışında bırakmak için herhangi bir yalıtkan maddeyle kapama.

~ **adacığı**, *jeol.* Örtü lambosu.

~ **etkisi**, *olek.* ◘ **Etki.**

~ **kuvveti**, *ask.* Muharebede düşmanla temas sağlanmadan önce, büyük birliklerin ilerisine sürülerek bu kuvvetlerin harekâtını örtmek amacıyla görevlendirilmiş kuvvete verilen ad. [*Ing.* Protective, covering troops; *Fr.* Troupes de couverture].

~ **plakası**, *tekn.* ◘ **Plaka.**

örtmece*, i. < *örtmek, ed.* Kaba veya çarpıcı sayılan kelimeler kullanacak yerde, istenileni dolayısıyle anlatma yolu. [*Osm.* Edeb-i kelâm; *Ing.* Euphemism; *Fr.* Euphémisme]

örtmecilik*,-**ği**, i. *ed.* ◘ **Örtmece.**

örtmek (-i), f. *esk. T.* § ● Görünmez hale getirmek veya korumak için üstüne bir şey çekmek: *Yüzünü örtmek. Yemek tabağını örtmek.* [*Ing.* To cover; to veil; *Fr.* Voiler, couvrir]; § ● Kapatmak; örtülü hale getirmek: *Kapıyı örtmek.* [*Ing.* To shut, to close; *Fr.* Fermer]; § ● Örtü diye kullanmak: *Bir şeyin üstüne toprak örtmek.* [*Ing.* To cover; *Fr.* Couvrir] § ◐ *mec. (Kötü bir hali)* Belli etmemek, saklamak, gizlemek: *Birinin kabahatini örtmek. Onun kabahatini gene örttüler.* [*Ing.* To conceal, to hide; *Fr.* Cacher, voiler] § ● Kaplamak: *Duvarları tavana kadar örten kitap rafları!* § ◐ *mec.* Etkisini azaltmak, bastırmak; § ◐ *cerr.* Cerrahî bir yaranın dudaklarını, özel bir pansumanla kapamak. [*Ing.* To wrap]; § ● *ask. (Bir kıtayı, bir harekâtı, bir yürüyüşü)* özel bir emniyet düzeniyle korumak. [*Ing.* To cover, to protect; *Fr.* Couvrir *(une troupe, une manœuvre, une marche)*].

örttürmek (-l, -e), f. Örtmek işini yaptırmak, kapattırmak. [*Ing.* To make cover or veil, to let be concealed; *Fr.* Faire couvrir].

örtü, i. < *örtmek.* § ◐ Örtmek için kullanılan şey: *Yatak örtüsü. Başörtüsü.* [*Osm.* Lihafe; *Lat. Integumentum; Ing.* Cover, wrap; *Fr.* Couverture]; § ● *(yapılarda)* Çatı, dam. [*Ing.* Roof; *Fr.* Couverture, toit]; § ◐ *ask.* (a) Üzerinde savaş harekâtı yapılan arazide, düşmanın gözetleme ve ateşine engel olan çeşitli bitkilerle kaplı bölgeler ve tesisler (b) Bir askerî birliği düşmanın gözünden gizleyen tabiî veya sunî engel. *(Siper ise hem gözden hem de ateşten korur.* [*Ing.* Cover; *Fr.* Couverture]; § ◐ *orm.* Orman toprağını kaplayan bitki tabakası. *(Otsu bitkilerle ağaççıklar canlı örtüyü kuru yapraklar ile her türlü bitkisel kalıntılar da cansız örtüyü meydana getirir).* [*Ing.* Topping, surface; *Fr.* Couverture] § ● *san.* Çizgileri daha iyi kopye

ÖRSLER

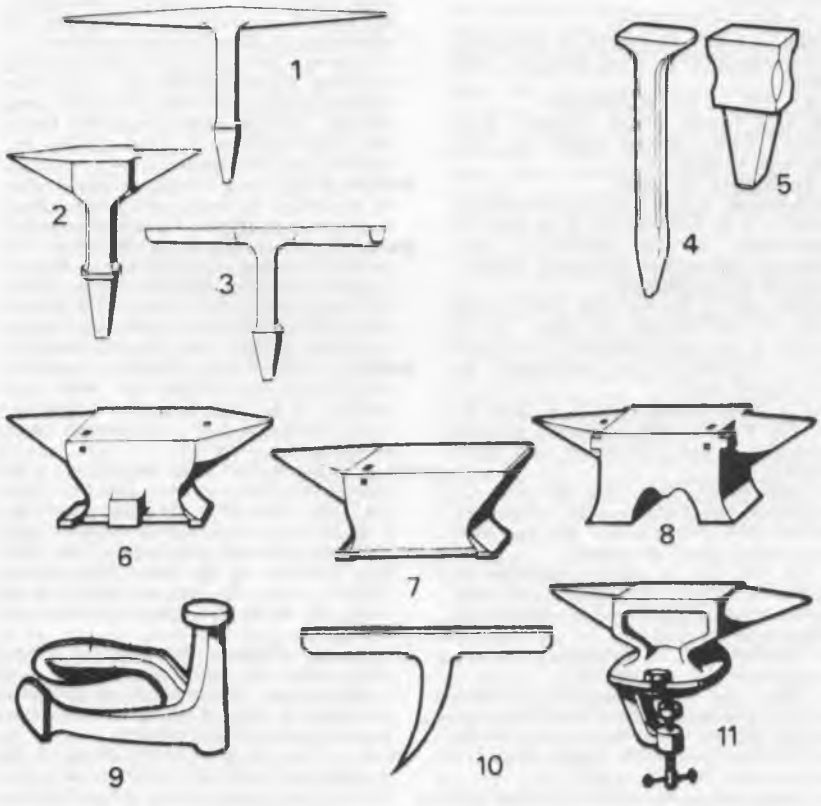

1. Sivri uçlu örs. 2. Fıçıcı örsü. 3. Oluklu örs. 4. Kazancı örsü. 5. Tenekeci örsü. 6. Çilingir örsü. 7. Nalbant örsü. 8. Omuzlu örs. 9. Kunduracı örsü. 10. Kaplamacı örsü. 11. Tezgâh örsü.

etmek üzere tablonun üzerine konulan *siyah renkli saydam kumaş.* [*Ing.* Veil; *Fr.* Voile]; § ❻ *jeol.* (a) Bir petrol yatağını örten geçirimsiz oluşuk. [*Ing.* Over-burden; *Fr.* (Terrain de) Couverture]; (b) Büyük boyutlu bir kayaç kütlesinin, yatık kıvrılma ya da bindirme ile başka kayaçların üzerine sürülmesi, [*Ing.* ve *Fr.* Nappe]; § ❼ *trm.* (a) Ekili toprağın üstüne veya ağaçların köklerine toprağın ısısını ve nemini muhafaza etmek amacıyla yayılan saman, kuru yaprak, gübre v.b. tabakası [*Ing.* Cover crop; *Fr.* Couverture]; (b) Bitkilerin yararlanacağı mevsim olan ilkbaharda toprağın üzerine yayılan ve pullukla gömmeksizin öylece bırakılan suda eriyen ve kısa sürede özümlenen *(nitratlar gibi)* gübre. [*Ing.* Surface dressing, top-dressing; *Fr.* Engrais en couverture]; § ❽ *mim.* Mansard'ların duvar vazifesini gören kırma etek bölümünün üst kısmına verilen ad. [*Ing.* Roofing; *Fr.* Couverture]; ◎ ~ **sünden sıyrılmış engebe,** *jeol.* Kendini meydana getiren maddelere oranla daha az dayanıklı oluşukların altında fosilleşen ve aşındırma sonucu bu oluşukların süpürülmesiyle yüzeye çıkan yüzey şekli. *Eski kalelerin kenarında örtüsünden sıyrılmış aşınma yüzeylerine sık rastlanır);* ◎ **akademi** ~ **sü,** *sin.* ◘ Akademi; ◎ **aşma** ~ **sü,** *coğr.* ◘ Aşma; ◎ **baş** ~ **(veya örtüsü),** ◘ Başörtü; ◎ **baş dayama** ~ **sü,** ◘ Baş; ◎ **beşik** ~**,** *mim.* ◘ Beşik; ◎ **beyglr** ~ **sü,** ◘ Beyglr; ◎ **bina** ~ **sü,** *mim.* ◘ Bina; ◎ **bitkl** ~ **sü,** *coğr.* ◘ Bitki; ◎ **bitkisel** ~**,** *coğr.* ◘ Bitkisel; ◎ **branda** ~**,** *den.* ◘ Branda; ◎ **buz** ~ **sü,** *coğr.* ◘ Buz; ◎ **çatı** ~ **sü,** *inş.* ◘ Çatı; ◎ **çeper** ~ **sü,** *jeol.* ◘ Çeper; ◎ ~ **yle karartma,** *sin.* Değişlr örtücülü alıcılarda örtücünün yavaş yavaş kapatılmasıyle elde edilen karartma. [*Ing.* Fade made with camera shutter; *Fr.* Fondu à l'obturateur]; ◎ **çiçek** ~ **sü,** *bot.* Çiçekte eşeysel organları saran yapraksı organların tümü, *(ödevi iç kısımları muhafaza ve döllenmeyi sağlayan böcekleri çekimlemektir).* [*Ing.* Perianth; *Fr.* Périanthe]. ☆ *Eşanl.* **perlant, çiçek çevresi.** ◎ **dam** ~ **sü,** ◘ Dam; ◎ **dirl** ~**,** *trm.* Toprak yüzündeki canlı bitkilerin meydana getirdiği örtü; ◎ **düz** ~ **sü,** ◘ Düz; ◎ **duvar** ~ **sü,** ◘ Duvar; ◎ **ek** ~ **sü,** *sin.* ◘ Ek; ◎ **eyer** ~ **sü,** *saraçl.* § ❶ Boyunluğun baş kısmını örten geniş deri parçası. [*Ing.* Saddlecloth; *Fr.* Couverture, tapis de selle]. § ❷ Kaba koşumlarda kullanılan pösteki; ◎ **gizleme** ~ **sü,** *esk.* ◘ Gizleme; ◎ **hareketli** ~**,** *sin.* ◘ Hareketli; ◎ **hava** ~ **sü,** *esk.* ◘ Hava; ◎ **ışık** ~ **sü,** *matb., elek.* ve *sin.* ◘ Işık; ◎ **kâbe** ~ **sü,** ◘ Kâbe; ◎ **kamış** ~ **sü,** *etnogr.* ◘ Kamış; ◎ **kapalı** ~ *hidr.* ◘ Kapalı; ◎ **kıvrımlı** ~**,** *heyk.* ◘ Kıvrımlı; ◎ **kuyruk** ~ **sü,** *sil.* ◘ Kuyruk; ◎ **mahya** ~ **sü,** *inş.* ◘ Mahya; ◎ **makat** ~ **sü,** *esk.* ◘ Makat; ◎ **mantarsı** ~**,** *bot.* Kabuğun iç tabakası; *(büyük bir gelişme gösterdiği zaman «mantar» adını alır);* ◎ **omuz** ~ **sü,** *mim.* Ionia sütun başlıklarında, kıvrım yanaklarının bağlantısını teşkil eden küçük silme; ◎ **ölü** ~**,** *trm.* Toprak yüzünde bitki kalıntıları ve yaprak döküntülerinin meydana getirdiği örtü; ◎ **sızdırmazlık** ~ **sü,** *bayınd.* Bir barajın kaynak tarafında su sızdırmalarını önlemek amacıyle baraj tabanından itibaren belirli bir yüksekliğe kadar yapılan kil kaplama. *(Sızdırmazlık örtüsü, sızıntı boyunu arttırdığı için taban basıncının doğurduğu tehlikeleri de azaltır;* ◎ **sofra** ~ **sü,** *süsl. san.* Sofra üstüne serilen örtü. *(Sofra örtüsü, yemek kırıntılarının yere dökülmesini önlemek için sini veya ayaklı sofra altına serilirdi. Yünden, kıldan, pamuktan veya ketenden dokunanlar vardı. Çiçek, hayvan motifleriyle süslenir; bazılarının kenarlarına püskül takılırdı).* [*Ing.* Table cloth; *Fr.* Nappe]; ◎ **volkan** ~ **sü,** *jeol.* Çok büyük ve çok geniş bir alan üstüne yayılan eski lav. *(Meselâ Dekkan örtüleri).* [*Ing.* Lava flow; *Fr.* Nappe volcanique).

~ **başı,** *jeol.* ◘ Örtübaşı.

~ **bitkisl;** *trm.* ◘ Örtü[7].

~ **cilâsı,** *ağ. iş.* § ❶ Gözenekleri doldurulan ağaç üzerinde gomlak-ispirto karışımı sıvı ile koruyucu, saydam, parlak katman oluşturma eylemi; § ❷ Bu işlemde kullanılan cilâ sıvısı.

~ **dokusu,** *anat.* ve *zool.* ◘ Doku.

~ **halinde akış,** *jeom.* ve *hidr.* Ancak küçük burgaçların oluşmasına imkân veren ince bir tabaka halindeki akış. *(Yarı kurak bayırların oluşumu ve tropikal savanaların alüvyonlanma olayları örtü halinde akışa bağlanır; oysa gerçekte bunlar yoğun akışın ve yayılımın sonucudur).*

~ **katmanlar,** *jeol.* § ❶ Çok daha eski bir maden yatağını uyumsuz olarak örten oldukça genç arazi; § ❷ Bir taş ocağından çıkarılan kayanın üzerindeki verimsiz arazi.

~ **kıvrımı,** *jeol.* Katmanların kayıcı bir taban üzerinden ayrılmış kıvrılmalarıyla oluşan yüzeysel örnekte kıvrım. [*Ing.* Strip thrust fold; *Fr.* Pli de couverture].

~ **kökü,** *jeol.* Yatık bir kıvrımın veya örtünün, az çok düşey durumda olan ve yere girer gibi bulunan arka yanı. [*Ing.* Root; *Fr.* Racine].

~ **kuramı,** *coğr.* Çok kıvrılmalara uğramış dağlarda aşmalar yüzünden aşma örtülerinin önemli yer tutmasıyle özel bir yapı kazandıklarını açıklamaya çalışan bilgi ve kuram. [*Ing.* Theory of nappe; *Fr.* Théorie de nappe de charriage].

~ **kutusu,** *sin.* Güneşliği de olan, alıcının önüne yerlestirilen, çeşitli etkiler meydana getiren örtülerin süzgeçlerin takılabildiği kutu. [*Ing.* Matte box; effects box; *Fr.* Porte-cache].

~ **lambosu,** *jeol.* ◘ Lambo.

~ **tabakası,** § ❶ *mad. oc.* Bir alüvyon birikintisinin mineralleşmiş kısmını örten ve cevher taşımayan kum tabakası; § ❷ *petr.* Altında, işletilmeye değecek, kadar fazla miktarda petrol veya gaz birikmesine imkân veren geçirimsiz tabaka. [*Fr.* Couvertures].

~ **tüylerl,** *bot.* ◘ Tüyler.

örtü.başı, b. i. *jeol.* Bir örtünün en ileri sürüklenmiş kesimi. [*Ing.* Front, head; *Fr.* Tête, front].

örtücü, i. *fot,* ve *sin.* ◘ Öbtüratör.

örtük, s. < *örtmek.* Örtülü, örtülmüş, üzeri kapalı. [*Ing.* Covered, veiled; *Fr.* Couvert,-erte, voilé,-ée].

~ **içerlk,** *psik.* ◘ İçerlk.

örtük.kanatlılar, ç. b. i. *zool.* ◘ Kınkanatlılar.

örtülme, i. § ❶ Örtülmek işi; § ❷ *astr.* Bir gökcismlnin Yer'deki gözlemciye göre, başka bir gökcismlnin arkasından geçmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Occultation].

örtülmek, nsz. f. Örtmek işine konu olmak. [*Ing.* To be covered or veiled, to be roofed, to be shut or closed, to be concealed or hidden, to be suppressed; *Fr.* Être couvert, etc.).

örtülü, s. § ❶ Örtüsü olan; § ❷ Üzeri örtülmüş; § ❸ z. Kapalı olarak, açıklama yapmadan. [*Ing.* Concealed; *Fr.* Voilé, Caché].

~ **(üstü kapalı) avlu,** *mim.* ◘ Avlu.

~ **boşluk,** *huk.* Kanunun şekil ve söz bakımından ilgili olduğu olaya, ruh ve amaç bakımından uygun olmaması.

~ **çit,** *trm.* Çalı ve benzeri ağaççıklar dikilerek ve birbirine örülürcesine yan yana, dalları birbirine girmişcesine meydana getirilen canlı bir çeşit çit.

~ **değlşken,** *psik.* ◘ Değişken.

~ **elektrod,** *elek.* ◘ Elektrod.

~ **fllim,** *sin.* Renk seçimine dayanan, Dunning işlemenin, sadece siyah-beyaz ayırımına dayanan ve laboratuvarda optik basım cihazıyle yapılabilen çeşidi. [*Ing.* Travelling matt; *Fr.* Film caché].

~ **karst,** *coğr.* Çok görülen bir olay olarak açıkta oluşan karst veya açık karst olaylarının dışında, üstü ufalanmış taş parçacıklarıyle örtülmüş bir karstik olay çeşidi olup, bu durum bir olgunlaşmış hattâ geçkinleşmiş karst durumunu da belirtir. Yeraltı karstı terimiyle belirtilmiş olaylar da geçirimli tabakalar altındaki kalın kalker ve jips tabakalarında gelişebilmiştir. [*Ing.* Covered karst; *Fr.* Karst couvert].

~ **kazı,** *bayınd.* ◘ Kazı.

~ **omurlular,** *zool.* ◘ Örtülüomurlular.

~ **ödenek,** *huk.* ◘ Ödenek.

~ **ses,** *tiy.* Tını yönünden bir sesin duru olması. [*Fr.* Voix voilée].

~ **toprak,** *trm.* Çoğunlukla toprak kalınlığından daha fazla miktarda yeni bir depozitle örtülmüş topraklar. [*Ing.* Burried soil, covered soil].

örtülü.omurlular, b. ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının Köpek-balıkları *(Sellachii)* takımının bir alt takımı. Omurlarda kat kat kireçlenmiş çemberler vardır. Vücutları yassıdır. Göğüs yüzgeçleri büyüktür. Kuyruğu doğru 2 küçük sırt yüzgeçi bulunur. Kelergiller *(Rhinidae),* Testere-balığıgiller *(Pristidae),* Öz-kedi-balığıgiller *(Rajidae),* Uyuşturanbalığıgiller *(Torpedinidae)* Dikenli-uyuşturanbalığıgiller *(Dasyatidae),* Fulyabalığıgiller *(Myliobatidae)* familyalarını içine alır. [*Lat. Tectospodyli*].

örtüm*, i. < *örtmek.* Örtmek, kaplamak eylemi. [*Ing.* Covering; *Fr.* Action de couvrir].

~ **arazisl,** *jeol.* Önce kenarlarından birine yaslanan, sonra uzayan ve esneyen *(bazen «kök» ünden bile kopar)* ve gerçek yerinden oldukça uzaklaşan antiklinal kıvrımın bozuşmasıyle meydana gelen arazi. [*Ing.* Overburden; *Fr.* Terrain de recouvrement].

~ **kütlesl,** *jeol.* Aynı anda sürüklenen tabakalarda veya birbiri ardı sıra sürüklenerek istiflenen birçok tabakadan meydana gelen bütün. *Üzerinde bulundukları toprağa uymadıklarından bu arazilere çoğunlukla yabancı kütleler denir; bu araziler örttükleri oluşuklardan eskiyse iki tabaka arasındaki fark daha da belirgindir. Aşındırma, sürüklenmiş tabakayı parçalar ve oldukça geniş delikler (pencere) açar; bu deliklerden sürüklenmiş tabaka altındaki ana kaya oluşuklarını (genellikle daha gençtir) görmek mümkündür).* [*Ing.* Mass of overthrust; *Fr.* Massif de recouvrement].

~ **yaması,** *jeol.* Konumu, yatay taşınma sırasında oluşan parçalanma veya daha sonraki aşınma tarafından belirlenen arazi parçası. *(Örtüm yaması tabakaları bazen ters diziler halindedir).* [*Ing.* Outlier; *Fr.* Lambeau de recouvrement].

örtümsü kıvrım, *jeol.* Genliği çok büyük olan ve bir örtüye benzeyen yatık kıvrım. [*Ing.* Fold nappe; *Fr.* Nappe de recouvrement].

örtünmek (-le, -l), f. § ❶ Kendini örtmek veya kendi üzerine bir şey örtmek: *Bol bir çarşafla örtünmüş, Tüller örtünmüş.* [*Ing.* To cover oneself; *Fr.* Se couvrir] § ❷ *esk. (Kadın hk.)* Erkekten kaçmak için başını ve yüzünü örtmek. [*Ing.* To veil oneself].

örtüsüz, s. § ❶ Örtüsü olmayan. [*Ing.* Without a cover or covering; *Fr.* Sans couverture]; § ❷ Üzeri bir şeyle örtülmemiş. [*Ing.* Uncovered, open, unprotected, bare; *Fr.* Découvert, dévoilé].

örü, i. < *örmek. h.d.* § ❶ Örmek işi; § ❷ Örülen şey, yapı, duvar. [*Osm.* Bina; *Ing.* Wall, building; *Fr.* Construction]; § ❸ Kumaşın yırtığını veya deliğini belli olmayacak biçimde onarma işi. [*Ing.* Plaiting, darning]; § ❹ Örme, örgü; [*Ing.* Texture, web; *Fr.* Texture, tissage]; § ❺ Etrafı, çit, duvar veya iple çevrilerek ayrılmış yer.

~ **balçığı,** Samanlı çamur harcı. [*Ing.* Clay mortar; *Fr.* Bauge].

~ **ığcığl,** *zool.* Örümceklerde ağ deliklerinin sonunda bulunan ve ağ ipliğinin çıkmasına yarayan küçük çıkıntı.

örücü, i. § ❶ Örgü işi yapan kimse; § ❷ Kumaş veya örgülerdeki yırtıkları veya delikleri örerek onaran kimse. [*Ing.* Mender, darner; *Fr.* Ravaudeur, stoppeur,-euse].

örücülük,-ğü. i. Örücünün yaptığı iş.

örülmek, nsz. f. Örmek işine konu olmak: *Fanila örüldü. Duvar örüldü.* [*Ing.* To be knitted or darned, to be plaited or interwoven,

to be interlaced or tressed, to be laid or put up *(as a well)*; *Fr.* être tressé, natté).

örülü, s. Örülmüş olan. [*Ing.* Plaited, knitted, darned; *Fr.* Tressé, natté].

~ **çit**, *coğr.* Çalı ve benzeri ağaççıklar dikilerek ve birbirine örülürcesine yanyana, dalları birbirine girmişçesine meydana getirilen canlı bir çeşit çit.

~ **kapı**, ◘ Kapı.

örümce, i. *zool.* Kanat açıklığı 10-15 mm. üst kanatları gri kahverengi ve zikzak çizgili, alt kanat saçaklı, yeşil renkli tırtılları, incirde yaprak ve ham meyve kemiren kelebek. [*Lat. Antophila pariana*].

örümceğimsiler, ç. i. *zool.* Çokhücreli hayvanlardan Eklembacaklılar *(Arthropoda)* dalının, Gerçek-eklembacaklılar *(Euarthropoda)* alt dalının bir sınıfı. Kapsadığı 30.000 türle cins ve tür olarak belki de tabiattaki en kalabalık hayvan sınıfıdır. Karada yaşarlar. Vücutları başlıgöğüs *(sefalotoraks)* ve karın *(abdomen)* olmak üzere iki bölgeye ayrılır. Sefaloto toraksda bir keliser *(zehir çengeli)*, bir pedipalpus *(duygu ayağı)* ve 8 yürüme bacağı vardır. Keliserlerin ucu çengelli veya makaslıdır. Kitap akciğeri denen bir solunum organları vardır. Ayrı eşeylidirler. Yumurtlarlar veya ovovivipardırlar. **Akrepler** *(Scorpionidea)*, **örümcekler** *(Araneida)*, böğlar *(Solifugae)* ve **keneler** *(Acarina)* en iyi bilinen takımlardır. [*Osm.* Ankebutiye; *Lat.* ve *Ing. Arachnoidea*; *Fr.* Arachnides].

örümcek,-ği, i.< *örmek*. § ❶ *zool.*En geniş anlamıyle *örümcek* kelimesi, örümceğimsiler *(Arachnoidea)* sınıfının örümcekler *(Araneida)* takımını meydana getiren bütün hayvanlar için kullanılır; daha dar bir anlamda gerçek örümcekleri, nihayet, örümcekler takımının tek bir cinsini ve bunun en tanınmış tipi olan ev örümceğini *(Tegenaria domestica)* belirtir. Örümcek, karnındaki büyük bezlerden salgıladığı ipekle ağını ve yumurtalarının etrafındaki kozayı örer; kendini boşluğa bıraktığı zaman ona asılarak iner çıkar. Bugün halâ, özellikle Madagaskar'da, bu ipekten, büyük ölçüde olmamakla beraber dokuma yapılır. Örümceklerin zehir çengellerinin ilk bölümünde zehir salgılayan bezler vardır. Dış kanal, engelin ucuna yakın bir yere açılır. Hayvan zehirle avını hareketsiz hale getirir; böcekleri yıldırım çarpmış gibi vuran bu zehir, ılıman bölgelerde insan için tehlikeli değildir. [*Osm.* Ankebut; *Ing.* Spider; *Fr.* Araignée]. ◘ *ŞEKİL: 432* — **ÖRÜMCEK**; ◘ *LEVHA: 105* ve *106* — **ÖRÜMCEKLER**; § ❷ Örümceğin ördüğü ağ. *(Hayvan, beslenmek için sinekleri bununla tuzağa düşürüp yakalar)* /*Örümcek ağı da denr*/ [*Ing.*Cobweb, spder's web; *Fr.* Tcila d'araignée]. ◉ **Avrupa kırmızı örümceği**, *zool.* Keneler *(Acarina)* takımından, 0.50 sm. boyunda elma, armut, şeftali ve eriklere dadanan akarlar. [*Lat. Panonychus ulmi*]; ◉ **bahçe örümceği**, *zool.* Örümcekler *(Araneida)* takımının, *Argiopidae* familyasından, bahçelerde yaşayan, yuvarlak şişkin karınlı iri örümcek cinsi. Gayet büyük ve yuvarlak bir ağ örer. 800 kadar türü bulunur. **Haçlı bahçe örümceği** *(A.diademata)* iyi bilinen türüdür. [*Lat. Araneus* = *Aranea*; *Ing.* Garden spider; *Fr.* Épeire, araignée de jardin] ◉ **dağ örümceği**, *zool.* Keneler *(Acarina)* takımının, *Trombidiidae* familyasından, yerde veya alçak bitkiler üzerinde yaşayan, küçük, kırmızı, kadife gibi tüylü bir böcek cinsi. Bütün dünyada yaşayan birçok türü vardır. '*T. holosericeum* yazın sık rastlanan bir türdür. Özellikle *T. pusillum* gibi bazı türlerinin larvaları insan ve hayvanları ısırarak şiddetli kaşıntılara sebebiyet verir. [*Lat* ve *Ing.* Trombidium; *Fr.* Trombidion, trombidium]; ◉ **deniz örümceği**, *zool.* ◘ **Deniz**; ◉ **ev örümceği**, *zool.* (a) Örümcekler *(Araneida)* takımının *(Theridiidae* familyasından bir ufak örümcek cinsi. 300 kadar türü olup çoğunluk evlerimizde ağlarını örerler. [*Lat. Theridion*; *Ing.* Theridiid; *Fr.* Théridion]; § ❷ ◘ Köşe örümceği; ◉ **haçlı** ~, *zool.* ◘ **Bahçe örümceği**; ◉ **haçlı bahçe örümceği**, *zool.* Örümcekler *(Araneida)* takımının, *Argiopidae)* familyasından bir eklembacaklı türü. Karın bölgesinin sırt tarafında haç biçiminde sıralanmış lekeler bulunur. Gayet büyük ve yuvarlak bir ağ örer. Dişileri çok iri olup ekim ayında bahçelerde en geniş ara yolları bile kapatacak derecede geniş ağlar örerler. Avrupa'da yaygın olan bu örümcek Kuzey Amerika'da da çoktur. [*Lat. Aranea diadernata*;; *Ing.* Garden spider; *Fr.* épeire diadème]; ◉ **huni örümceği**, *zool.* Huniörümceğigiller *(Agelenidae)* familyasından, iri ve sarımtrak, örümcek. Huni biçiminde geniş ağlar kurarak otlar ve çalılıklar arasında yaşar. Bütün Kuzey Yarımküreye yayılmış olan bu cinsin *A. labyrinthica* adlı türü Avrupa'da yaygındır. [*Lat* ve *Ing. Agelena*; *Fr.* Agélène]. ☆ *Eşanl.* **agelena**; ◉ **İtalyan örümceği**, *zool.* Kurtörümceğigiller *(Lycosidae)* familyasına giren bir tür. Yüksük şeklinde yuva yapar. Çok zehirlidir. [*Lat. Lycosa tarentula*; [*Ing.* Tarantula, wolf spider; *Fr.* Tarentule](☆ *Eşanl.* tarantel; ◉ **kaya** ~ **I**, Taşlarda; kayalarda yaşayan, kula renkte, tüylü bir çeşit örümcek; ◉ **köşe örümceği**, *zool:* Huniörümceğigiller *(Agelenidae)* familyasına giren bir tür. Evlerde veya karanlık ormanlarda taslar arasında yaşar. Çok yaygındır. Disi ve erkek, üreme mevsimi boyunca, birbirini yemeden birarada yasarlar. [*Lat. Tegenaria domestica*; *Ing.* Tegenaria; *Fr.* Tégénaire, araignée domestique]. ☆ *Eşanl.* **ev örümceği**; ◉ **kurt örümceği**, *zool.* Kurtörümceğigiller *(Lycosidae)* familyasına giren bir tür. Toprak altındaki kovuklarda yaşar. [*Lat. Lycosa vultuosa*; *Ing.* Wolf spider; *Fr.* Lycose, araignée-loup]; ◉ **kuş örümceği**, *zool.* ◘ **kuşörümceği**; ◉ **su örümceği**, *zool.* Huniörümceğigiller *(Agelenidae)* familyasından bir türdür. Suda yasayan tek türdür. Vücudu devamlı olarak bir hava tabakası ile çevrilidir. Bu nedenle gümüs gibi parlar. Su bitkileri arasına, çan biçimi ağzı aşağı doğru olan bir yuva kurar. Içi hava dolu olan bu yuvaya abdomenini sokar. Bütün hayatsal olayları bu yuvanın içinde geçer. [*Lat. Argyroneta aquatica*; *Ing.* Water spider, water spinner; *Fr.* Argyronète]; ◉ **yer örümceği**, *zool. Mygalomorphae* alttakımından, toprak icinde ağla döşeli yuva yapan, trake sisteminden yoksun, iki çift akciğerli büyük örümcek. [*Lat. Mygale aviculariа*; *Ing.* Bird-eating spider, bird spider; *Fr.* Mygale aviculaire].

~ **ağları**, *zool.* ◘ Ağ.

~ **bağlamak (tutmak)**, *dey. (Bir yer hk.)* Üzeri örümcek ağı ile kaplanmak. [*Ing.* To become covered with cobwebs; *Fr.* être plein de toiles d'araignées].

~ **ellilik**, *antr.* El ve ayak parmaklarının ileri derecede ince ve uzun oluşu. *(Bazı genetik karakterlerin anomali'sinden ileri gelir).* [*Ing.* Arachnodactyly, arachnodactylia; *Fr.* Arachnodactylie].

~ **kafalı**, *h.d.* Yenilikleri kabul etmeyen, geri düşünceli, tutucu kimseler için hakaret yollu kullanılır. [*Ing.* Old-fashioned, incapable of accepting new ideas; *Fr.* Ennemi du progrès].

~ **korkusu**, *psikopatol.* Örümceklerden hastalık derecesinde korkma hali. [*Ing.* Arachnophobia; *Fr.* Arachnophobie].

~ **maymunu**, *zool.* ◘ Maymun.

~ **sarmak**, *dey.* Bir yer baştan başa örümcek ağları ile kaplanmak.

~ **sokması**, *patol.* Örümcek zehirlyle zehirlenme. [*Ing.* Araneism; *Fr.* Aranéisme].

örümcek.bilimi, b. i. *zool.* Zoolojinin örümcekleri inceleyen dalı. [*Ing.* Arachnology; *Fr.* Arachnologie].

☆ *Eşanl.* **araknoloji**.

örümcek.bilimsel, b. s. Örümcekbilimle ilgili olan. [*Ing.* Arachnological; *Fr.* Arachnologique].

örümcek.eşekarısıgiller, b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımına giren bir familyası. Ince ve dikenli bacakları vardır. Sarı kanatlı, siyah renkli böceklerdir. Örümcekleri sokar ve yumurtalarını bırakırlar. [*Lat.* ve *Ing. Pompilidae*; *Fr.* Pompilidés].

örümcek.kuşu, b. i. *zool.* Örümcekkuşugiller *(Laniidae)* familyasına giren orta boyda veya ufak *(18 ilâ 25 sm.)* ötücü kuş cinsi. Tüyleri esmer külrengidir; üzerinde az veya çok siyah ve beyaz, bazen pembe veya koyu kırmızı benekler bulunur. *(Dişileri ve yavrular erkeklere göre daha donuk renkli ve enlemesine çizgilidir. Ötücü bir kuş için fazla kuvvetli olan gagası yandan basıktır, gaga ucunda diş gibi sivri bir çıkıntı bulunur; kuyruğu oldukça uzundur)* Böceklerle ve küçük hayvanlarla beslenir. Eski Dünya'nın birçok bölgesinde ve Kuzey Amerika'da yasar. *Büyük örümcekkuşu, karaalınlı örümcekkuşu, kırmızı sırtlı örümcekkuşu, kızıl-başlı örümcekkuşu, maskeli örümcekkuşu* tanınmış türlerıdir. [*Lat. Lanius*; *Ing.* Shrike, butcher-bird; *Fr.* Pie-grièche]; ◉ **büyük** ~, *zool.* Örümcek-kusugiller *(Laniidae)* familyasndan bir kuş türü. Uzunluğu 24 sm. Sırtı külrengi, karnı aktır. Avrupa, Asya, Kuzey Afrika ve Kuzey Amerika'da, fundalık ve ağaçlıklarda yaşar. Genellikle göçmen değildir. [*Lat. Lanius excubitor*; *Ing.* Great gray shrike, butcher-bird; *Fr.* Pie-grièche grise]; ◉ **kara alınlı** ~, *zool.* Örümcek-kusugiller *(Laniidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 23 sm. Sırtı külrengi, karnı ak, kanatları karadır. Avrupa, ön ve batı Asya'da bahçe ve ormanlarda yaşar. [*Lat. Lanius minor*; *Ing.* Lesser grey shrike; *Fr.* Pie-grièche à poltrine rose, pie-grieche d'Italie]; ◉ **kırmızı sırtlı** ~, *zool.* Örümcek-kusugiller *(Laniidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 18 sm. Sırtı pas kırmızısı, karnı ak, başı külrengidir, Gözlerinin üstünde siyah bir şerit vardır. Göçmendir. Avrupa, Batı ve Ön Asya'da orman ve bahçelerde yaşar. [*Lat. Lanius collurio*; *Ing.* Red-backed shrike; *Fr.* Piegrièche écorcheur]; ◉ **kızıl-başlı** ~, *zool.* Örümcek-kusugiller *(Laniidae)* familyasından bir kus türü. Uzunluğu 19 sm. Sırtı kara, karnı ak, tepesi kırmızı olur. Göçmendir. Avrupa, Kuzey Afrika ve Ön Asya'da vadilerde yasar. [*Lat. Lanius senator*; *Ing.* Woodchat shrike; *Fr.* Pie-grièche à tête rousse]; ◉ **maskeli** ~, zool. Örümcekkuşugiller *(Laniidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 16 sm. Sırtı, kuyruğu ve kanatları kara, karnı sarı pembe olur. Mısır ve Anadolu'da ova ve dağlarda yaşar. [*Lat. Lanius nubicus*]; *Ing.* Masked shrike; *Fr.* Pie-grièche masquée].

örümcek.kuşugiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar *(Aves)* sınıfının ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, özötücüler *(Oscines)* üst familyasına giren bir familyası. Gagaları düz ve uzundur. Üst gaganın ucu kıvrık olup 2 diş taşır. Gagalarının dibinde kıllar vardır. Göçücüdürler, **kırmızı-sırtlı örümcekkuşu**, *(Lanius collurio)*, **büyük örümcekkuşu** *(L. excubitor)*, **kara-alınlı örümcekkuşu** *(Lanius minor)*, **maskeli örümcekkusu** *(Lanius nubicus)*, **kızıl-başlı örümcekkuşu** *(Lanius senator)*, iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing.* Laniidae; *Fr.* Laniidés].

örümceklenmek, geçz. f. § ❶ *(Bir yer hk.)* Örümcek ağlarıyla dolmak. Bakımsız ve terk edilmiş bulunmak. [*Ing.* To become covered with cobwebs; *Fr.* être plein de toiles d'araignées; § ❷ *patol.* Ateşli hastalıklarda ağız veya gözün etrafını kurumuş salgılar kaplamak. [*Ing.* To feel as if covered with cobweb while feverish *(mouth, eyes)*; *Fr. (Humeurs)* s'amasser et durcir sur le bord des paupières, de la bouche pendant la fièvre].

örümcekler, ç. i. *zool.* Çok hücreli hayvanlardan Eklembacaklılar *(Arthopoda)* dalının, Gerçek eklembacaklılar *(Euarthropoda)* alt dalının, Örümceğimsiler *(Arachnoidea)* sınıfına giren ve örümceklerle akrepleri kapsayan bir takım. Vücut başlı göğüs *(sefalotoraks)* ve karın *(abdomen)* bölgelerinden

yapılmıştır. Karın bölütsüz, tek parçalı bir torba halindedir. Kelicerlerinin ucu zehir iğnelerine değişmiştir. Çoğunluk 8 adet sade gözleri vardır. Karın başlığöğse bir sapla bağlanır. Karnın alt tarafında arka uca doğru altı ilâ sekiz adet ağ bezi deliği bulunur. Erkeklerde çene-ayağın son parçası çiftleşmeyi kolaylaştırmak için özel bir şekil almıştır. **İtalyan malmignatı** *(Latrodectes tredecimguttatus)*, haçlı bahçe örümceği *(Araneai diadernata)* türleri iyi bilinirler. Bütün örümcekler etçildir; çoğu ağ örer, diğerleri başıboş bir hayat sürer, gündüz avlanır; ama örümceklerin çoğunluğu geceleri ortaya çıkar. Dünyanın her tarafında yaygın olan bu hayvanların fosiline üçüncü zamandan itibaren rastlanır. Eskiden örümcekler iki alttakıma ayrılırdı; *theraphosa* tipi örümcekler ve asıl örümcekler. Bugün *orthognatha* ve *labidognatha* diye iki büyük grupa ayrılmaktadır: ortognatha grupunda *liphistiomorphae* ve *mygalomorphae* alt takımları, *Labidognatha* grupunda ise pek çok türü kapsayan *araneimorphae* alttakımı bulunur. [*Osm.* Anâkîb; ankebutiye; *Lat.* ve *Ing. Araneida, arachnoidae; Fr.* Arachnides, aranéides]. ◘ *TABLO: 18.*— **HAYVANLAR ALEMİ.**

örümcekli, s. § ● *(Yer hk.)* Örümcek tutmuş, örümcek ağlarıyle kaplanmış. [*Ing.* Covered with cobwebs]; § ❷ *mec. (Beyin, kafa v.b. hk.)* Hurafelerle, birtakım geri inanışlarla dolu olan, yenilikleri kabul etmeyen.

örümcek.maymunu, b. i. *zool.* ◘ Maymun.

örümceksi*, s. *anat.* Örümcek ağı gibi ince ve seyrek dokulu olan kimi zarlara verilen sıfat. [*Ing.* Arachnoid, cobwebllke; *Fr.* Arachnoïde].

— **zar**, *anat.* Tümbeyni ve omuriliği örten sert zar ile ince-zar arasında bulunan ince bağ dokusundan yapılmış bir ara zar. [*Osm.* Gışâ-ı ankebûtî; *Lat. Arachnoides; Ing.* Arachnoid membrane; *Fr.* Arachnoïde]☆ *Eşanl.* araknoid.

örümcek.yengeciglller, ç. i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan Kabuklular *(Crustacea)* sınıfının bir familyası. Vücut üç köşeli bir görünüştedir. Vücudun çeşitli yerlerinde tek tek veya demet halinde çengel biçiminde kıllar bulunur. Yengeç, ağzına götüreceği her türlü yiyeceği önce bu kıllara yapıştırır, böylece kendini az çok gizlemiş olur. Yüzemezler. Çoğu kıyılarda yosunlar üzerinde yaşar. [*Lat.* ve *Ing. Majidae; Fr.* Majidés].

ösefal, s. *Fr. eucéphale* < *Yun. eu*, iyi + *kephale*, baş. *zool.* Kitinleşmiş ve ağız parçaları tamamlanmış belirgin başı bulunan. *(Bazı çiftkanatlı böceklerin kurtçukları için söylenir: Sivrisineklerin kurtçukları ösefaldir).* [*Ing.* Eucephalous, eucephalic].

östaki.borusu, b. i. *anat.* Orta kulağı yutağa bağlayan boru. Kemik, telsel kıkırdak ve zardan oluşan bir borudur; orta kulaktan yutağa kadar uzanır; üst ucu orta kulak boşluğuna, daha çanlş ağızlı olan alt ucu ise yutağın üst yanına açılır. Aşağı yukarı 4 sm. uzunluğunda olan bu boru, dışarıdaki havanın ağız yoluyle orta kulağa girmesini, bu suretle kulakzarının iki tarafında, hava basıncının eşit olmasını sağlar. [*Osm.* Nefîr-i östakî; *Ing.* Eustachian tube; *Fr.* Trompe d'Eustachi]. ◘ *SEKİL: 341.*— **KULAK.**

östatik, s. *Fr. eustatique. jeol.* Östatizm ile ilgili. [*Ing.* Eustatic].

— **hareket**, *jeol.* Deniz seviyesinin değişmesi. [*Ing.* Eustatic movement; *Fr.* Mouvement eustatique].

östatizm, i. *Fr. eustatisme* < *Yun. eu*, iyi + *statis*, düzey. *jeol.* Okyanusların genel düzeyindeki değişiklik. [*Ing.* Eustatism].

— **kuramı**, *jeom.* Birçok düzleşmeyi, Miyosenden bu yana meydana gelen deniz düzeyi değişikliklerine bağlayan H. Baugliq'in ortaya attığı engebe evrimi kuramı. [*Ing.* Theory of Eustatism; *Fr.* Théorie de l'eustatisme].

östil, i. *Fr. eustyle* < *Yun. eu*, iyi + *stylos*, sütun > *eustylos. mim.* Sütunları, aralarındaki mesafe sütun çaplarının

1
2 — katı olacak şekilde yerleştirme tarzı.
4

(Yapının ön ve arka cephelerinin orta kısmında, bu mesafe sütun çapının üç katıdır). [*Ing.* Eustyle].

ostradiol, i. *Fr. œstradiol. biyokim.* Foliküllin'inkine benzer etki yapan ve folikülin'in tavsiye edildiği hastalıkların tedavisinde sık sık kullanılan dl-hidrofolikülin'in yaygın adı. [*Ing.* Estradiol]. ◘ Östrojen.

östral, s. *Fr. œstral,-ale,-aux. jinekoloji.* Östrus ile ilgili. [*Ing.* Oestral].

— **dönem**, *jinekoloji.* Dölyatağı, ve döl yolunda meydana gelen hücre değişikliklerinin tümüne denir; bu değişiklikler cinsel hormonların etkisi altında olur ve bu organları döllenme ve gebeliğe hazırlar. Östral dönem dörde ayrılır: 1. Östrus öncesi *(folikülin evresi);* 2. Östrus *(yumurtlama ve kızışma evresi);* 3. Östrus sonrası *(folikülinlütein evresi);* 4. Dinlenme evresi. [*Ing.* Oestral cycle; *Fr.* Cycle œstral].

östriol, i. *Fr. œstriol* < *oestrus.* Gebe kadının idrarında bulnan folikülin hidrat *(veya östron hidrat. /Östriol, folikülin'in bir metabolitidir; östron ve östradiol oranına göre östriol'ün oranını tespit etmek suretiyle östrojen kullanma katsayısını hesaplamak mümkündür).* [*Ing.* Estriol].

östrojen, s. ve i. *Fr. œstrogène. fizyol.* Dişide östrua'a sebep olan. [*Ing.* Estrogen].

— **hormonlar**, *fizyol.* Böyle bir nitelik taşıyan hormonlar grupu. [*Ing.* Estrogen hormones; *Fr.* Hormones œstrogènes].

— **kullanma katsayısı**, *kadın-doğum.* Gebelik sırasında salgılanan östrojenlerden östronöstradiol kısmının östriol kısmına oranı. *(Bu oran 10° ile çarpılır, böylece kolay okunabilir tam bir sayı elde edilir).* [*Fr.* Coefficient d'utilisation œstrogénique].

östromanl, i. *Fr. œstromanie. patol.* Sebepleri ne olursa olsun, erkek ve kadında aşırı cinsel uyarılganlık belirtilerinin tümü. *(Östromaninin iki şekli vardır: erkekte olursa satiryazis, kadında olursa nemfomani denir).* [*Ing.* Estromania].

östron, i. *Fr. œstrone. Folikülin'*in uluslararası kimyasal adı. *(Bütün doğal östrojenler östrondan türer).* [*Ing.* Estrone].

öşinit,-ti, i. *Fr. œschynite. min.* İskandinavya ve A.B.D.'de rastlanan doğal titanotantalat. [*Ing.* Eschynite].

öşriye, i. *Osm. 'öşr* > *'öşrî* > *'öşriyye*, öşürle ilgili olan, *mal. esk.* Osmanlılar devrinde halka verilen arazi. *(Öşriye sahipleri hazineye öşür vererek topraklarını istedikleri gibi tasarruf ederlerdi; satarlar, vakıf yaparlar veya hibe edebilirlerdi. Bu topraklar vârislere geçebilirdi.)*

öşür,-şrü, i. *Osm. 'öşr* < *Ar. uşr.* > *öşr. esk.* § ❶ Birçok İslâm devletinde ve Osmanlı devletinde uygulanmış bir vergi sisteminin adı. Toprak ürünlerinden hazine giderleri için alınan onda bir oranında vergi. [*Ing.* Tithe; *Fr.* La dîme]; ☆ *Eşanl.* **âşar**; § ● Onda bir. [*Ing.* Tenth part]; § ● Kur'anı Kerimden on ayetlik kısım.

öşürcü, i. *esk.* Aşar vergisini toplayan görevli. [*Ing.* Tithe collector].

öt, i. ◘ Öd.

ötanazi, i. *Fr. euthanasie* < *Yun. euthanasia*, ağrısız, rahat ölüm. *huk.* Öleceği kesinlikle bilinen bir hastanın acısını dindirmek için hayatına son vermek suretiyle hekim tarafından işlenen adam öldürme suçu. [*Ing.* Euthanasia].

öte, i. *esk. T. ötmek.* § ❶ Konuşanın temel olarak aldığı bir şeyden daha uzak olan yer veya şey: *Dağın ötesi, Denizler ötesi, Ölümün ötesi.* [*Ing.* Beyond, further; *Fr.* Au delà, plus loin]. ☆ *Kars.* **beri**; § ● Bir şeyin arkasından gelen kısım: *İşin ötesi kolay. Ötesini bana bırak. Ötesine karışma.* [*Ing.* The rest; *Fr.* Reste]; § ● Öbür yan: *Öteden bir ses yükseldi. Öteye geç. Öteye bak, görürsün. Denizin ötesi.* [*Ing.* The other side, the further side; *Fr.* L'autre côté]; § ● s. Konuşana göre uzakta, karşı tarafta kalan: *Irmağın öte yakası. Gölün öte yanında. Derenin öte kıyısı;* § ● Daha ilerde, gelecekte bulunan zaman; § ● Daha fazla, çok: *Güzeldi, güzelden öte bir şey;* ⊙ **— de beride**, *dey.* Şurada, burada, çeşitli yerlerde. [*Ing.* Here and there]; ⊙ **— den beri**, *dey.* Eskiden beri. [*Ing.* Heretofore; from of old; *Fr.* Depuis]; ⊙ **— den beriden**, Çeşitli yerlerden veya şeylerden, şuradan, buradan veya şundan bundan. [*Ing.* From here and there, longtemps]; ⊙ **— si berisi**, *dey.* Çeşitli yerleri veya çeşitli şeyleri. [*Ing.* This side and that, here and there]; ⊙ **— sine varmak**, *dey.* İleri gitmek, haddini aşmak. [*Ing.* To surpass, to exceed, that which is usual]; ⊙ **— sini beri etmek**, *(Bir işin), dey.* Sonuca bağlamak, hale yola koymak. [*Ing.* To look at a matter from all sides; to do all that is possible]; ⊙ **— ye beriye**, *dey.* Türlü yerlere, şuraya buraya. [*Ing.* Here and there; back and forth; on all sides].

— **gün**, *h.d.* Yakın geçmişteki herhangi bir gün. [*Ing.* A few days ago].

öte.beri, b. i. Türlü şeyler ve en çoğu ufak tefek şeyler: *Öteberi almaya çıktım. Öteberi yedi, karnını doyurdu.* [*Ing.* This and that; various things].

öteğen, ötleğen, i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, öteğengiller *(Sylvilidae)* familyasına giren, kızıla çalan sarı veya boz renkli, beyaz veya siyah benekli, ince yapılı, tiz ve hoş ötüşlü kuş cinsi. Özellikle Akdeniz bölgesinde, çalılık yerlerde yaşar. Başlıca türleri: ***Kara-başlı yalı bülbülü*** veya **Kara başlı öteğen** *(S. atricapilla)*, **bahçe öteğeni** *(S. borin)*, **külrengi öteğen** *(S. communis)*, **gözlüklü çalı** *(S. conspicillata)*, **çıt öteğeni** *(S. curruca)*, **çalı bülbülü** *(S. hortensis)*, **kara-başlı öteğen** *(S. melanocephala)*, **çizgili öteğen** *(S. nisoria)*, **maskeli öteğen** *(S. rüpelli)* v.b. [*Lat. Sylvia; Ing.* Warbler; *Fr.* Fauvette]; ⊙ **bahçe — i**, *zool.* Ötegengiller *(Sylvilidae)* familyasından bir öteğen türü. Uzunluğu 15 sm. Sırtı zeytin yeşili kahverengi, karnı külrengi-beyazdır, Avrupa'da ormanlarda ve parklarda yaşar. [*Lat. Sylvia borin; Ing.* Garden warbler; *Fr.* Fauvette des jardins]; ⊙ **çekirge — i**, *zool.* Öteğengiller *(Sylvilidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 13,5 sm. Sırtı yeşil, kahverengi, karnı açık renk olur. Avrupa ve Asya'nın çayır ve ormanlarında yaşar. [*Lat. Locustella naevia; Ing.* Grasshopper warbler; *Fr.* Locustelle tachetée]; ⊙ **çıt — i**, *zool.* Öteğengiller *(Sylvilidae)* familyasından bir öteğen türü. Uzunluğu 12,5 sm. Sırtı kül-kahverengi, karnı aktır. Avrupa, Kuzey ve Ön Asya'da ormanlarda yaşar. [*Lat. Sylvia curruca; Ing.* Lesser whitethroat; *Fr.* Fauvette babillarde]; ⊙ **çizgili —**, *zool.* Öteğengiller *(Sylvilidae)* familyasından bir öteğen türü. Uzunluğu 16,5 sm. Sırtı külrengi, karnı akımsıdır. Avrupa ve Asya'nın orman ve parklarında yaşar. [*Lat. Sylvia nisoria; Ing.* Barred warbler; *Fr.* Fauvette épervière]; ⊙ **dağ — i**, *zool.* Öteğengiller *(Sylvilidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 12 sm. Sırtı zeytin yeşili, karnı düz aktır, Avrupa, Ön Asya ve Kuzey Afrika'nın dağlık ve tepelik ormanlarında yaşar. [*Lat. Phylloscopus bonelli; Ing.* Bonelli's warbler; *Fr.* Pouillot de Bonelli]; ⊙ **ırmak — i**, öteğengiller *(Sylvilidae)* familyasından bir kuş türü Uzunluğu 15 sm. Sırtı yeşilimsi kahverengidir. Avrupa'da fundalıklarda yaşar. [*Lat. Locustella fluviatilis; Ing.* River warbler; *Fr.* Locustelle fluviatile]; ⊙ **kara-başlı —**, *zool.* (a) Öteğengiller *(Sylvilidae)* familyasından bir öteğen türü. Uzunluğu 14 sm. Sırtı külrengi kara veya külrengi - kahverengi, karnı beyaz olur. Akdeniz memleketlerinde fundalık ve bahçelik yerlerde yaşar. [*Lat. Sylvia melanocephala; Ing.* Sardinian warbler; *Fr.* Fauvette mélanocéphale]; (b) Öteğengiller *(Sylvilidae)* familyasından 14 - 15 sm. uzunluğunda bir öte-

ğen türü. Kuzey batı Afrika, Avrupa, Ön Asya'da orman ve fundalıklarda yaşar. Böcek ve meyvelerle beslenir. Başı siyah, boynu külrengi gri, sırtı zeytuni gri, kahverengi, karın tarafı gridir. Kışı olan yerlerde yasayanlar, kışın sıcak bölgelere göçer. [*Lat. Sylvia atricapilla; Ing.* Blackcap, blackcap raspberry; *Fr.* Fauvette à tête noire]; ◉ **külrengi** ~, *zool.* Öteğengiller *(Sylviidae)* familyasından bir öteğen türü Uzunluğu 14 sm. Sırtı külrengi, karnı beyazımsıdır. Avrupa, Kuzey Afrika ve Ön Asya'da orman ve çayırlarda yaşar. [*Lat. Sylvia communis; Ing.* Whitethroat, greater white throat; *Fr.* Fauvette grisette]; ◉ **maskeli** ~, *zool.* Öteğengiller *(Sylviidae)* familyasından bir öteğen türü. Uzunluğu 16 sm. Sırtı koyu külrengi, karnı beyazdır. Anadolu ve çevresindeki memleketlerde fundalıklarda yaşar. [*Lat. Sylvia rüppelli; Ing.* Ruppell's warbler]; ◉ **orman** ~ I, *zool.* ◘ Ormanöteğeni; ◉ **söğüt** ~ I, *zool.* Öteğengiller *(Sylviidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 12 sm. Sırtı külrengi yeşil, karnı külrengi sarıdır. Avrupa ve Sibirya'nın ova ve dağlarında yaşar. [*Lat. Phylloscopus trochilus; Ing.* Willow warbler, willow sparrow; *Fr.* Pouillot fitis].

öteğengiller, ç. I. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Öz - ötücüler *(Oscines)* üat familyasının bir familyası. Gagaları biz biçiminde olan küçük kuşlardır.Tüyleri ipek gibi yumuşaktır. Göç ederler. 240 kadar türü vardır. **Kara-başlı yalı bülbülü** *(Sylvia atricapilla)*, **bahçe öteğeni** *(Sylvia borin)*, **külrengi öteğen** *(Sylvia communis)*, **gözlüklü çalı bülbülü** *(Sylvia conspicillata)*, **çit öteğeni** *(Sylvia curruca)*, **çalı bülbülü** *(Sylvia hortensis)*, **kara-başlı öteğen** *(Sylvia melanocephala)*, **çizgili öteğen** *(Sylvia nisoria)*, **maskeli öteğen** *(Sylvia rüppelli)*, **terzi kuşu** *(Cisticola cisticola)*, **ak mukallit** *(Hippolais pallida)*, **sarı mukallit** *(Hippolais icterina)*, **çil ardıcı** *(Acrocephalus arundinaceus)*, **söğüt öteğeni** *(Phylloscopus trochilus)*, **dağ öteğeni** *(Phylloscopus bonelli)*, **yeşil öteğen** *(Phylloscopus trochiloides)*, **orman öteğeni** *(Phylloscopus sibilatrix)*, **çekirge öteğeni** *(Locustella naevia)*, **ırmak öteğeni** *(Locustella fluviatilis)*, **su ardıcı** *(Acrocephalus paludicola)*, **bataklık ardıcı** *(Acrocephalus palustris)*, **sazlık ardıcı** *(Acrocephalus scirpaceus)* türleri çok iyi bilinirler. [*Lat.* ve *Ing. Sylviidae; Turdidae; Fr.* Sylvidés, turdidés].

☆ *Eşanl* çalı-bülbülügiller.

öteki.-ni, s. ve z. § ● İki şeyden, konuşulmakta veya gözönünde tutulmakta olandan çeride kalanı: *Bu kalemi değil, öteki kalemi veriniz, Öteki oda bundan geniştir. Bunu beğenmedim, ötekini isterim.* [*Ing.* The other; *Fr.* L'autre]. ☆ *Eşanl.* **diğer, başka, öbür**; § ● Bahsedilenden başka olan şey veya kimse. [*Ing.* The other one; *Fr.* L'autre].

~ **beriki**, *dey.* Olur olmaz bir takım kimseler. [*Ing.* This one and that, the one and the other, the people, anybody; *Fr.* L'un et l'autre, quelques-uns].

ötekisi, z. ve I. Ötede bulunan *(şey veya kimse): Beriki sandelye kırık, ötekisini al.*

ötektik, s. *Fr. eutectique. fiz.* ◘ Eutektik.

öteleme, I' ◘ **otelenme.**

→

ötelenme, I. § ● *mat.* Serbest bir *V* vektörüyle tanımlanan ve *V*'ye hem eşit, hem yönde→ş bir *MM* vektörünün bitim noktası M''yü bir M noktası üzerine getiren noktasal dönüşüm. [*Osm.* Intikal; *Fr.* Translation]; § ● *jeol.* Basınç altında bulunduğu, zaman kristallerinin ana eksenine dik düzlemler boyunca kırılarak buzulun, plastik akmasını sonuçlayan nitelik; § ● *ed.* Söz sanatında, bir şeyi anlatmak için ondan önceki veya sonraki olayları söyleme. [*Osm.* Zikrî lâzım iradei melzum ve aksi; *Ing.* Metalepsis; *Fr.* Métalepse]; ◉ **karşı** ~, *mat.* Uzaklıkların değişmeden kaldığı noktasal dönüşüm; karşı ötelenmenin ötelenmeden farkı, bir şeklin *(hiç olmazsa uzayda)* kendi dönüşmüşüyle üst üste konulamamasıdır. *(Bir karşı ötelenme, keyfi bir ötelenmeyle bir düzleme göre simetrinin çarpımıdır).* [*Ing.* ve *Fr.* Translation].

~ **hareketi**, *mek.* Belirli bir andaki konumu, yörüngesindeki noktalardan birinin konumuyle tamamen belirtilmiş olan bir şeklin, art arda bulunacağı konumları başlangıçtaki konumun ötelenmesiyle türeyen hareketi. [*Osm.* Intikal; *Ing.* Movement of translation; *Fr.* Mouvement de translation].

~ **yüzeyi**, *mat.* Bir öteleme hareketiyle yer değiştiren ve *«sana doğru»* denilen bir *C* eğrisinin oluşturduğu yüzey. *(Çeşitli noktaların yörüngeleri ikinci bir eğriler ailesi oluşturur; bu aile, verilen yüzeyi ötelenme yüzeyi olarak belirlemeye yarar).* [*Ing.* Surface of translation].

ötell, I. *Fr. eutélie* < *Yun. eu*, iyi + *telos*, son. *biy.* Çeşitli organların dengeli ve ahenkli gelişmesi. [*Ing.* Eutelia].

☆ *Karş.* **ateşli, distell, hipertell.**

ötit.-tl, I. *Fr. œtite. min.* İçinde hareketli çekirdekler bulunan içi boş yumrular halindeki limonit çeşidi. [*Ing.* Oetite].

ötleğen, I. < *ötmek. zool.* ◘ Öteğen.

ötleğengiller, ç. b. I. *zool.* ◘ Öteğengiller.

ötleği, I. < *ötmek. h.d zool.* ◘ Kuzu kartalı.

ötlek, I. ◘ Ödlek.

ötme, I. § ● Ötmek işi. [*Ing.* /Bird/ Singing, /Cock's/ crowing; *Fr.* Chant, gazouillement]; § ● *radyotekn.* Lâmbalı bir radyo alıcısının iyi çalışmadığını gösteren belirti.

ötmek, nsz. f. *esk. T.* § ● *(Kuş ve böcekler hk.)* Ezgili, değişik tonda sesler çıkarmak: *Kuşların çoğu güzel öter.* [*Ing./bird/* to sing; */cock/* crow; *Fr.* Chanter]; § ● *(Üfleme çalgıların)* Sesi çıkmak; *Bu boru ötmüyor.* [*Ing.* To sound; *Fr.* Sonner, résonner, to ring]; § ● Yankı veya yankılı ses vermek; yankı ile çınlamak: *Kubbe öter. Küp öter.* [*Ing.* To resound, to echo; *Fr.* Résonner]; § ● *(Boru, düdük, v.b. hk.)* Ses çıkarmak: *Boru çok tiz sesle ötüyor;* § ● *arg.* (a) Söylenip durmak; boş konuşmak, gevezelik etmek: *Bütün gün ötüp durdu.* [*Ing.* To talk foolishly, to chatter]; (b) *(Sarhoş hk.)* Kusmak.[*Ing.*To vomit; *Fr.*Vomir].

ötre, I. § ● Arap alfabesinde bir sesin yuvarlak *(o, ö, u, ü)* okunacağını gösteren işaret. [*Osm.* Zamme]; § ● *gram.* Sesleri yuvarlak ünlüyle okuttuğu için bu kelime *«esre»* ye benzetilerek *(ö)tre* şeklinde yapılmış olabilir.

ötrof, s. *Fr. eutrophe.* Geniş bir kıyı seridi halinde bitki örtüsüyle kaplı olan, içinde biyosentez için dengeli ölçüde ve normal miktarda değişik madde bulunan sığ göllere denir. *(Suyu berrak olmayan bu çeşit göllere «yeşil göl» de denir: Nantua gölü).* [*Ing.* Eutrophic].

öttürgeç, I. *müz.* Akustikteki büyültücü ses âleti. *(Denizli köylerinde çalgı anlamıyle öttürgeç kelimesi vardır).* [*Ing.* Resonator; *Fr.* Résonateur].

öttürmek, ettrg. f. § ● Kuş, horoz v.b.'nin ötmesine yol açmak: *Nasıl öttüreyim? Gece yarısı horoz öter mi?* [*Ing.* To make *(a bird)* sing, to *(make)* sound or ring, talk airily; *Fr.* Faire chanter *(oiseau, coq)*]; § ● *(Boru, düdük v.b. yl)* Öfleyerek ses çıkartmak: *Bağırışıyorlar, konuşuyorlar ve düdük öttürüyorlardı;* § ● Bir yeri sesle doldurmak: *Çın çın öttüren. Yaşa sesleri boğazı öttürdü;* § ● İçi boş bir şeyi veya kubbeli bir yapıyı yankılandırmak. [*Ing.* To make resound; *Fr.* Faire résonner].

ötü, I. § ● Ses, gürültü, kulağa çarpan her tınlayış; § ● *müz.* Müzikal ses. [*Ing.* Sound; *Fr.* Son].

ötücü, I. < *ötmek.* Güzel öten: *Ötücü kuşlar.* [*Ing.* That sings habitually *(bird)*, that sounds or resounds habitually; *Fr.* Chanteur *(en parlant des oiseaux)*].

~ **kuğu**, *zool.* ◘ Kuğu.

ötücü kuşlar, ç. b. I. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Karinalılar *(Carinatae)* bölümünün en geniş takımı. Bir kısım ortak anatomik özellikler gösteren, genellikle küçük boylu kuşlardır. Tüyleri çeşitli renklerde olabilir. Tünemeye elverişli olan bu kuşların üç parmağı önde, bir parmağı *(başparmak)* arkadadır. Yuva yapma, ötme, değişik ortamlara uyma, ruhsal yetenek v.b. gibi bütün takıma özgü özellikler bunların çok gelişmiş bir yapıya sahip olduğunu gösteren kanıtlardır. Kuramsal olarak ötücükuşlar takımı kuşlar sınıfının diğer yirmi takımından daha önemli değildir; fakat kapsadığı kuşların tür sayısı, çeşitliliği *(bilinen kuşların yarısı kadar olmak üzere 5 000)* ve çokluğuyle tablatta özel bir yer tutar. Genel bakımdan türdeş olan ötücü kuşlar, ayrıntılarda o kadar çeşitlilik gösterir ki, ister istemez ikinci derecede bölünmelere ihtiyaç doğar; fakat bu bölünmeler hem biraz soyut ölçülere dayanır, hem de bilginlerin anlayışına göre değişiklik gösterir. Özellikle gaga biçimine bakılarak yapılan eski sınıflandırma *(koni gagalılar, ince uzun gagalılar v.b.)* pek de sağlam bir ölçü değildir, çünkü bu organın şekli çoğu zaman ikinci derecedeki uyumların sonucudur. Meselâ tarlakuşları gibi gayet belirgin bir grupta bile gaganın biçimi bir türde başka, öteki türde bambaşka olabilir. Sınıflandırmaları çok güçlüklere sebep olmuştur. Ses kaslarının bağlantı ve yerlerine göre yapılan sınıflandırma en modern olanıdır. Buna göre Ses-kasları-gelişigüzeldizililer *(Anisomyodi)* ve Ses-kasları-eşitdizililer *(Diacromyodi)* olmak üzere 2 alt takıma ayrılırlar. Bu alt takımlar da toplamı elliyi bulan familyalara ayrılır. Ötücü kuşlar yeryüzünün her tarafında, çok değişik ortamlarda yaygın olarak yaşar. Karga, serçe, tarlakuşu, bülbül, kırlangıç birer ötücü kuştur. [*Osm.* Tuyur-ı asâfir fırkası; *Lat.* ve *Ing. Passeriformes; Fr.* Passériformes]. ◘ *TABLO: 23.*— **KUŞ TAKIMLARI.**

ötücüler, ç. I. *zool.* ◘ Ötücükuşlar; ◉ **öz** ~ *zool.* ◘ Özötücüler; ◉ **yalancı** ~, *zool.* ◘ Yalancıötücüler.

ötülmek, ösz. f. Herhangi biri ötmek. [*Ing.* To be sung].

ötümleme*, I. Ötümlemek eylemi. [*Ing.* Sonorization; *Fr.* Sonorisation].

ötümlemek*, f. *müz.* Ötüm gürlüğünü kıvamına getirmek. [*Ing.* To sonorize; *Fr.* Sonoriser].

ölümlendirmek*, f. *müz.* ◘ Ötümlemek.

ötümlü*, s. < *ötmek. müz.* ve *fonet.* Ses kirişlerini titreştirerek ağızdan çıkan: *b, ç, d, g,* ötümlü ünsüzlerdendir. [*Ing.* Sonorous; *Fr.* Sonore].

☆ *Eşanl.* **titreşimli.**

ötümsüz*, s. < *ötmek. müz.* ve *fonet.* Ötümlü olmayan; ağızdan çıkarken ses kirişlerini titreştirmeyen: *p, ç, t, k, v, ötümsüz ünsüzlerdendir.* [*Ing.* Sound - proof; *Fr.* Insonore].

☆ *Eşanl.* **titreşimsiz.**

ötün, I. Birinin suşundan geçilmesi veya dileğinin yerine getirilmesi için yapılan aracılık. [*Osm.* Şefaat; *Ing.* ve *Fr.* Intercession].

ötürmek, nsz. f. *esk. T. ötgürmek, h. d. (Hayvan veya insanlar hk)* Ishale tutulmak. [*Ing.* To have diarrhea; *Fr.* Avoir la diarrhée].

ötürü, I. *«Dolayı»* gibi nedenlik anlatan isimlerin -den halinden sonra getirilen bir sontakı: *Doğruluğundan ötürü onu herkes sever.* [*Ing.* By reason of, because of, respecting, concerning; *Fr.* A cause de, en raison de].

ötürük.-ğü, I. < *ötürmek.* Ishal, amel. [*Ing.* Diarrhea; *Fr.* Diarrhée].

ötüş, I. < *ötmek.* Ötmek eylemi veya tarzı. [*Ing.* Singing; *Fr.* Action de chanter].

ötüşmek (-le), ortakış. f. Iki veya birkaç birlikte veya birbirine karşı ötmek. [*Ing.* To sing or crow with one another, to sound or ring together; *Fr.* Chanter, gazouiller ensemble *(oiseaux)*].

öveç, I. *h. d.* Iki üç yaşındaki erkek koyun. [*Ing.* Two - year - old ram].

övgü, i. < *övmek*. § ● Bir kimseyi veya nesneyi övmek için söylenen söz veya yazılan yazı. [*Osm.* Medhiye; *Ing.* Eology; *Fr.* Éloge]; § ● Övmek işi. [*Osm.* Medih; *Ing.* Praise, praising, eulogizing; *Fr.* Louange, éloge].

övmek*(-i), f. *esk. T. ögmek*. Bir şeyin veya kimsenin iyiliklerini söyleyerek değerini belirtmek. [*Osm* Methetmek, sena etmek; *Ing.* To praise; *Fr.* Louer].
☆ *Karş.* **yermek, zemmetmek, zemm-ü fasl etmek.**

övülmek, nsz. f. Övmek işine konu olmak. [*Ing.* To be praised; *Fr.* Être loué].

övün, i. ◘ **Öğün.**

övünce, i. < *övünmek*. ◘ **Övünç.**

övünç*,-cü, i. < *övünmek*. Övünmeye yol açan veya hak kazandıran şey, övünülecek şey. [*Osm.* Mefharet, mübahat; *Ing.* Boasting; *Fr.* Gloire, honneur].

övüngen, i. < *övünmek*. Kendi kendini öven. [*Ing.* Boaster, boastful, vainglorious; *Fr.* Vantard,-arde, fanfaron,-onne, hableur,-euse].

övünme, i. Övünmek eylemi. [*Ing.* Boasting, bragging, praising oneself; *Fr.* Action du se vanter].
~ **payı çıkartmak (kendine)**, *dey.* Herhangi bir şeyde kendini övmeye yarayacak bir taraf bulmak.

övünmek (-le), f. § ● Bir şeyden gurur duyarak ve kendine pay çıkararak abartmalı bir dille söz etmek: *İnsan zenginliğiyle övünmemeli.* [*Osm.* Tefahür etmek; *Ing.* To feel proud; *Fr.* Se glorifier]. ☆ *Eşanl.* **iftihar etmek**; § ● nsz. Kendi kendini övmek. [*Osm.* Temeddüh etmek; *Ing.* To boast, to praise oneself, to brag; *Fr.* Se vanter].
~ **gibi olmasın**, *dey.* Kendini övmeye hazırlanan kimseler tarafından, övünmesini mazur göstermek veya alçakgönüllü görünmek amacıyle kullanılır.

övür, s. ◘ **Öğür.**

övütülmek, nsz. f. ◘ **Öğütülmek.**

öykü*, i. ◘ **Hikâye.**

öykücü*, i. ◘ **Hikâyeci.**

öyküleme, i. *sin.* Filimdeki kişilerden birinin, filmin öyküsünü anlatmasından meydana gelen anlatım çeşidi. [*Ing.* Narration, narrating; *Fr.* Narration].

öykünme*, i. Öykünmek işi.

öykünmek*(-e), f. *h. d.* Birinin yaptığı gibi yapmak, ondan örnek almak. [*Osm.* İmtisal etmek, taklit etmek; *Ing.* To imitate, to follow; *Fr.* Imiter].

öyle, z. § ● Onun gibi, ona benzer: *Öyle bir şey yok.* [*Ing.* So, in that manner; such; like that; *Fr.* Ainsi]; § ❷ z. O yolda, o şekilde, o tarzda: *Öyle yaptılar, öyle yemek yemişim ki.* [*Ing.* So much; *Fr.* Tellement]; § ● Anlatılan şeyin hoş karşılanmadığını veya hayret uyandırdığını belirtir: *O ne kötü şey!*
~ **gelmek**, *dey.* § ● İçinde istek uyandırmak: *Öyle geldi ki kalkıp boynuna sarılayım!* [*Ing.* To feel like; *Fr.* Avoir envie]; § ❷ *(Birine)* Sanmak: *Gelmedim, sana öyle geldi.* [*Fr.* To seem, to suppose, to think; *Fr.* Sembler]; § ● İsteğine uygun düşmek. [*Ing.* To suit; *Fr.* Convenir].
~ **ise (öyleyse)**, *dey.* Madem ki, o halde. [*Ing.* ve *Fr.* Alors, en ce cas, puisque].
~ **olsun**, *dey.* «*Pekalâ, kabul*» anlamında kullanılır. [*Ing.* Allright; so be it; as you wish].
~ **şey (yağma) yok**, *dey.* «*Olmaz, buna razı olamam*» anlamında kullanılır. [*Ing.* Oh no! Of course not!].
~ **ya**, *dey.* Tabiî. [*Ing.* Of course! Oh, yes!, surely! Certainly; *Fr.* Naturellement, bien sûr!].
~ **öylece**, z. O şekilde. [*Ing.* To that manner; somewhat, so].

öylelikle, z. O yoldan, o şekilde, sonunda: *Öylelikle güçlükler ortadan kalkar.* [*Ing.* Thus, in that manner; *Fr.* De cette façon, de cette manière].

öylemesine, z. ◘ **Öylesine.**

öyle öyle, z. § ● O şekilde; § ❷ Yavaş yavaş: *Öyle öyle alıştı.*

öylesi, i. Ona benzer: *Öylesi kolay kolay bulunmaz. (Öyle'nin iyelik şekli olan bu kelime zamir yerine kullanılır).* [*Ing.* Such, the like, that sort; *Fr.* Tel,-telle].

öylesine, z. § ● Fazla, aşırı bir tarzda: *Öylesine çalıştı ki* [*Ing.* Exceedingly; *Fr.* Tellement]; § ❷ O tarzda, o yolda, öyle ola. [*Ing.* In such manner; *Fr.* De (d'une) telle manière].

öyük, i. ◘ **Höyük.**

öz, i. *esk. T.* § ● Herkesin «*ben*» derken anlattığı tinsel varlık; Bir kimsenin benliği, manevi varlığı, zat, nefis: «*Öz ağlamayınca göz yaşarmaz.* [*Osm.* Nefis, zat; *Ing.* Self; *Fr.* Soi-même]; § ❷ Bir şeyin temel unsuru, can alıcı noktası: *Mesenin özü.* [*Osm.* Zat, künh; *Ing.* ve *Fr.* Essence]; § ● *(orta)* Bitkilerin kök, gövde ve dallarının boydan boya ortasında bulunan hafif, gevrek ve çoğu yumuşakça kısım. [*Osm.* Muh; *Lat. Medulla; Ing.* Pith, marrow; *Fr.* Moelle]; ◘ *ŞEKİL: 505.* — **SÜRGÜN II**; (b) Bazı etli meyvelerde hemen hemen meyvenin tamamını meydana getiren, olgunlaşınca genellikle tatlı olan özeldoku; [*Osm.* Lübb; *Ing.* Pulp; *Fr.* Pulpe]; § ● Bir şeyin en kuvvetli, kıvamlı kısmı: *Meyvenin özü;* § ● (a) *fels.* Bir nesneyi nesne yapan, özel ve zorunlu nitelik; bu kurucu özelliklerin tümü. [*Ing.* ve *Fr.* Essence]; (b) Bir nesnenin iç yapısını ve ayırt edici özelliğini meydana getiren şey. [*Ing.* ve *Fr.* Essence]; § ● *patol.* Çıbanların ortasında ölü dokularla irinden meydana gelmiş kısım. *(Öz, nedbeleşme başlamadan önce dışarı atılır.).* [*Ing.* Core; *Fr.* Bourbillon]; § ● *esk.* Kendi. [*Ing.* Own, self; *Fr.* Même]; ◉ **bal ~ ü**, *bot.* ◘ Bal; ◉ **boya ~ ü**, *matb.* ◘ Boya; ◉ **çekirdek ~ ü**, *biy.* ve *biyokim.* ◘ Çekirdek; ◉ **ışık ~ ü**, *fiz.* ve *astr.* ◘ Işık; ◉ **şarap ~ ü**, *(hülasası)* veya *kuru öz, şarapçılık.* Şarabın içindeki uçucu olmayan maddeler.
~ **çatlağı**, *ağ. iş.* Özden başlayıp ağacın kabuğuna doğru gelişen çatlaklık.

öz[2], i. *h. d.* Dere.

öz[3], s. § ● Gerçek: *Ben onun öz dayısıyım. Öz kader.* [*Ing.* Real, genuine; *Fr.* Propre]; § ❷ İçine, arılığını bozacak hiç bir şey karışmamış olan: *Öz türkçe.* [*Osm.* Halis; *Ing.* Genuine, Pure; *Fr.* Pur,-pure]; ☆ *Eşanl.* **katışıksız**, arı, katıksız, **saf**; § ● *mat.* (a) Noktaları ile parametrenin değerleri arasında birebir tekabül bulunan bir eğri yayının parametrik gösterilisi için kullanılır; (b) Noktalar ile parametrenin değer çiftleri arasında birebir tekabül bulunan bir yüzeyin parametrik gösterilisi için kullanılır; § ● *metrol.* Maddenin belirli bir miktarını ifade eden bir büyüklük *(hacim, kütle veya ağırlık birimi)* için kullanılır; ◉ ~ **ü sözü bir (doğru)**, *dey.* Düşündüğü gibi söyleyen veya davranan, doğru sözlü, güvenilir *(kimse).* [*Ing.* Honest and correct, trustworthy; *Fr.* Qui parle ou agit comme il pense]; ◉ **bir yıldızın ~ hareketi**, *astr.* Iraklık açısı bilinen bir yıldızın, gerektiğinde bu ırraklık açısı da hesaba katılarak, klasik kırılma, devinme, öğrüm ve aberasyon ile ilgili bütün düzeltmeler yapıldıktan sonra koordinatlarda meydana gelen küçük değişme. [*Ing.* Proper movement of star; *Fr.* Mouvement propre d'une étoile]; ◉ **Güneş'in ~ hareketi**, *astr.* Güneş'in, günlük hareketinden ayrı olarak tutulum üzerinde yaptığı hareket. [*Ing.* Proper movement of the sun; *Fr.* Mouvement propre du soleil].
algı, *fels.* ◘ **Özalgı.**
~ **ad**, ◘ **Ad.**
~ **algılama**, *psik.* ve *psikofizyol.* ◘ **Özalgılama.**
~ **bağışıklık**, *tıp.* ◘ **Özbağışıklık.**
~ **beslenen**, *biy.* ◘ **Özbeslenen.**
~ **beslenme**, *biy.* ◘ **Özbeslenme.**
~ **çokhücreliler**, *zool.* ◘ **Çokhücreliler.**
~ **değer**, *mat.* Önceki dönüşümde, her öz vektörün görüntüsünü elde etmek için, bu vektörün carpıldığı katsayının değeri.
~ **dengeli**, *hava.* ◘ **Özdengeli.**
~ **devekuşları** *zool.* ◘ **Özdevekuşları.**
~ **devekuşugiller**, *zool.* ◘ **Özdevekuşugiller.**
~ **devim**, *fels.* ◘ **Özdevim.**
~ **deyiş**, ◘ **Özdeyiş.**
~ **dışı**, ◘ **Özdışı.**
~ **dikenl**, *bot.* ◘ **Saparna.**
~ **direnç**, *fiz.* **Özdirenç.**
~ **doğrultu**, *mat.* Önceki dönüşümde, bir öz vektörle belirlenen doğrultu. ◘ **Doğrultu.**
~ **döllenme**, *biy.* **Özdöllenme.**
~ **dönüşüm**, *mat.* ◘ **Özdönüşüm.**
~ **düzen**, Derlenmiş ve anlaşılır hâle konulmuş verileri mevcut düzeni ile muhafaza etme güdüsü.
~ **eleştiri**, ◘ **Özeleştırı.**
~ **giderme**, *gıda sny.* Bir ham yağdaki özlerin yok edilmesi.
~ **gölge**, ◘ **Gölge.**
~ **gözüyle**, *dey. esk.* ◘ **Kendi gözüyle.**
~ **güdüm**, ◘ **Özgüdüm.**
~ **ısı**, *fiz.* ◘ **Isınma ısı'sı.**
~ **ışınları**, *bot.* Dikine düzlemi gövde ve ekseninden geçerek birinci odunsoymuk demetlerini birbirinden ayıran *(birinci öz ışınları)* veya ikinci odun ve soymuk damar demetlerini kesen *(ikinci öz ışınları)* özekdoku çizgileri [*Osm.* Eşîa-yi muhiye; *Ing.* Medullary rays; *Fr.* Rayons medullaires]. ☆ *Eşanl.* **özkolları.**
~ **ışınlı ağaç**, *tekn.* (a) Enine kesitinde, özden çevreye doğru yayılmış ışınları olan ağaç; (b) Biçildiği zaman, biçme yüzeyinde, bazı kumaşların harelerine benzeyen ışık oyunları ve renkler gösteren kaplama tahtası.
~ **içi**, Bir şeyin özünde, esasında, bulunan, özümlü, derunî, zatî.
~ **ikizler**, Ana yumurtadan meydana gelen ikizler. Bu ikizlerin her ikisi de ya kız ya da erkek olur.
~ **indükleme**, ◘ **Özindükleme.**
~ **itme**, *mek.* ◘ **Özitme.**
~ **kardeş**, Anaları ve babaları bir olan kardeşlerden her biri. [*Ing.* Own brother, full brother, brother-german; *Fr.* Frère germain].
~ **kat**, *zool.* Mukoza katının özel bir katı olup gevşek telli bağ dokusundan yapılmıştır.
~ **kedibalığıgiller**, *zool.* ◘ **Özkedibalığıgiller.**
~ **kertenkelegiller**, *zool.* ◘ **Özkertenkelegiller.**
~ **kesit**, *ağ. iş.* Tomruğun boyu yönünde alınan ve özünden geçen kesit yüzeyi.
☆ *Eşanl.* **Merkez kesit.**
~ **kirpikliler**, *zool.* ◘ **Özkirpikliler.**
~ **köpekbalığı**, *zool.* **Özköpekbalığı.**
~ **kuşlar**, *zool.* ◘ **Özkuşlar.**
~ **memeliler**, *zool.* ◘ **Özmemeliler.**
~ **odun**, *bot.* ◘ **Odun.**
~ **saygısı**, İnsan kendi kişiliğini alçaltmaktan alıkoyan ve başkalarının kendisini alçaltmalarını hoş görmeyen duygu, [*Osm.* İzzetinefis; *Ing.* Self-respert; *Fr.* Amour-propre].
☆ *Eşanl.* **onur.**
~ **sermaye**, *ikt.* Borçlardan geri kalan kısım. [*Ing.* Net assets].
~ **tahta**, *ağ. iş.* Ortasında boydan boya öz bulunacak biçimde tomruğun ortasından çıkarılan tahta. ☆ *Eşanl.* **göbek tahta.**
~ **uyarma**, *pirotekn.* Bir patlayıcı madde fişeğinin aynı maddeden yapılan uzaktaki bir fişeğin patlamasıyle ayrılması. [*Ing.* ve *Fr.* Self-excitation].
~ **vektör**, *mat.* Vektörel bir uzayın, bir kare matrisle belirlenen çizgisel dönüşümünde, görüntülerinin bileşenleri kendi bileşenleriyle orantılı olan vektörlerden her biri. ◘ **Vektör.**
~ **yanma odası**, *tekn.* Bazı dizel motorlarında daha mükemmel bir yanma sağlamak için kullanılan yardımcı küçük bir yanma odası. [*Ing.* Antechamber; *Fr.* Antichambre].

öz.algı, b. i. *fels.* Bir fikri, bir gerçeği, bilinçle doğrudan doğruya kavrama. [*Ing.* ve *Fr.* Self-perception].

öz.algılama°, b. i. *psik.* (a) Organlarla ilgili duyarlığın faaliyeti; bu faaliyetin sonucu; (b) Kendi kendinin algısı, yani çeşitli organların ve tonuslarının durumunu, yerçekiminin şiddetiyle ilişki içinde bulunan bedenin durumuna göre algılayış. (Özalgılamanın verileri duyumsaldır ve şu üç kaynaktan gelir: dokunma duyumları /deriyle ilgili özalgılama/, kineztezik duyumlar /kaslarda ve eklemlerde bulunan alıcılar/, iç kulaktan gelen duyumlar, Özalgılama verilerinin birikimi insana, beden şeması'nı saklar). [*Ing.* Self perceiving].

öz.bağışıklık,-ğı, b. i. *tıp.* Bireyin, kendi vücudundan olan unsurlara karşı antikor yapması *(hastalık)*. [*Ing.* Autoimmunization; *Fr.* Auto-immunisation]

Özbek, öz i. § ● Orta Asya'da yaşayan bir Türk boyu ve bu boydan olan kimse. [*Ing.* Uzbek; *Fr.* Ouzbek, Uzbek]; § ❷ *(İsim tamlamalarında)* Özbeklerle ilgili; Özbeklere ait: *Özbek edebiyatı.* [*Ing.* Uzbek.

~ **dili**, ◘ **Özbekçe**.

~ **pilâvı**, *mutf.* Bir çeşit etli pilâv; İnce soğan, havuç ve etsuyu ile birlikte haşlanmış kuşbaşı et koyarak yapılır.

☆ *Eşanl.* **Buhara pilâvı**.

Özbekçe, öz. i. *dilb.* Özbeklerce konuşulan ve Kıpçak koluna bağlı olan bir türkçe kolu. *(Bugün Özbekistan cumhuriyetinin resmî devlet dili olan Özbekçe; eski Çağatay Türkçesinin bir devamıdır, Müşterek Orta-Asya Türkçesinin bir dalı olmakla birlikte, bu lehçeyi, Karluk-Harizm Türkçesi grupundan sayanlar da vardır. Buraya Çağatay, Karluk, Uygun, Karahanlı Türkçesi ve Ahmed Yesevî dili de girer. Şive özelliği bakımından Özbekçe, edebî bir Türkçe değerini taşır).* [*Ing.* Uzbek, the Uzbek language; *Fr.* Ouzbek, uzbek].

Özbekistan, öz. i. *Rus.Uzbekskaya.* S.S.C.B'nin federal cumhuriyetlerinden biri. Türkmenistan ile Kazakistan arasında yer alır. Yüzölçümü 449 000 km² Başkenti *Taşkent*'tir. [*Ing.* Uzbekistan; *Fr.* République Socialiste Soviétique de l'Ouzbékistan].

Özbekler, ç. öz. i. *etn.* Bugün büyük çoğunluğu Özbekistan Sovyet Sosyalist cumhuriyetinde yaşayan türk boyu. Nüfusları bugün 10.000.000'a yaklaşır. Özbekler, çeşitli boylara ayrılmışlardır. Ruslar, bir ara Özbeklere *Sart, Kurama, Tacik* gibi adlar verdiler. [*Ing.* The Uzbeks; *Fr.* Ouzbeks, Ouzbegs].

öz.be.öz /öz:beöz/, *s. h. d.* Okuması olmayanlar tarafından *«öz»* anlamında kullanılan yanlış bir deyim. [*Ing.* Real, true, genuine; *Fr.* Vrai].

☆ *Eşanl.* **gerçek**.

öz.beslenen, b. s. *zool.* Besinini bağımsız olarak sağlayan; anorganik azot ve azotlu maddelerden ve CO_2 den protein ve karbonhidratların sentezini yapabilen. [*Ing.* Autotrophic; *Fr.* Autotrophe]

☆ *Eşanl.* **ototrof, kendibeslek**.

öz.beslenme, b. i. *zool.* Besinini bağımsız olarak sağlama; anorganik maddeler *(N, NO 3 NH_3)* ve CO_2 den bizzat protein ve karbonhidratların sentezini yapabilme. [*Ing.* Autotrophy; *Fr.* Autotrophie].

☆ *Eşanl.* **ototrofi, kendibeslenlik**.

öz.çok.hücreliler, ç. b. i. *zool.* Hayvanlar *(Animalia)* âleminin Çokhücreliler *(Metazoa)* alt âlemine giren bir bölümü. Gerçek doku ve organları bulunan hayvanları içine alır. Sölentereler *(Coelenterata)* ve Sölomlular *(Coelomata)* olmak üzere 2 alt bölümü vardır. [*Lat.* ve *Ing. Eumetazoa*].

özdek°,-ğl, i. ● ◘ **Madde**; § ● ◘ **Ayniyat**; § ● *fels.* Bir varlığın yapımına yarayan unsur olup biçim kavramına karşıt tutulur. [*Osm.* Madde; *Ing.* Matter; *Fr.* Matière].

☆ *Karş.* **biçim**.

özdekçi°, i. ve s. *fels.* ◘ **Maddeci**.

özdekçilik°,-ğl, i. *fels.* ◘ **Maddecilik**; ◎ **eytişimsel ~**, *fels.* ◘ **Eytişimsel**; ◎ **kendiliğinden ~**, *fels.* ◘ **Kendiliğinden**.

özdeklik°,-ğl, i. § ● Maddî olanın özelliği, niteliği: *Ruhçu felsefeler düşüncenin özdekliğine karşı çıktılar.* [*Ing.* Materiality; *Fr.* Matérialité]; § ❷ Güdülerin dışında, bir edimi meydana getiren maddî şart: *Bir olgunun özdekliğini inkâr etmek.* [*Ing.* Materiality; *Fr.* Matérialité].

özden°, i. *anat.* Timüs bezesi. [*Ing.* Sweetbread, pancreas].

öz.dengeli, b. s. *hava.* Bir burgaç hareketiyle dengesi bozulduğu zaman, kendi kendine yeniden denge durumuna geçebilen bir uçak için kullanılır. [*Ing* ve *Fr.* Autostable].

~ **profil**, *hava.* Kanada iyi bir yalpa dengesi veren ve kuyruksuz uçaklara uygulanan, genellikle çift eğrili kanat profili. [*Ing.* Autostable profile; *Fr.* Profil autostable].

öz.dengelilik,-ğl, b. i. *hava.* Özdengeli olan bir uçağın niteliği: *Özdengelilik uçağın kullanılmasını güçleştirir, buna karşılık yön vermeyi kolaylaştırır.* [*Ing.* Autostability; *Fr.* Autostabilité].

özdenlik°,-ğl, i. *öz* > *özden fels.* Varlığı kendinden olma, başka varlıktan çıkmamış olma hali: *Tanrı'nın özdenliği.* [*Osm.* Kayyumiyet; *Ing.* Aseity; *Fr.* Aséité].

özdeş°, s. § ● Birbirinin tamamiyle aynı olan, her türlü nitelik bakımından eşit olan. [*Osm.* Aynî; *Ing.* Identical; *Fr.* Identique]; § ● *mat.* ve *fels.* Kendinde özdeşlik bulunan. [*Osm.* Aynî; *Ing.* Identical; *Fr.* Identique].

☆ *Eşanl.* **identik, tıpkı**.

~ **çokterimliler**, *mat.* Tamamiyle aynı terimlerden oluşmuş çokterimliler. [*Ing.* Identical polynomials; *Fr.* Polynômes identiques].

~ **doğru parçaları**, *mat.* Birbirine hem paralel, hem de eşit olan doğru parçaları.

~ **önerme**, *mant* Yüklemi ister dolaylı ister açık olarak, özne ile özdeş olan önerme. *(«Bir bütün, parçalarının toplamına eşittir»; «Söylenen, söylenmiştir» veya «Karar verilmişse verilmiştir» gibi).* [*Ing.* Identical proposition, tautology, redundancy; *Fr.* Proposition identique, tautologie].

~ **uygulama**, *mat.* Bir cümlenin her elemanına, bu elemanın kendisini tekabül ettiren uygulama. [*Ing.* Identical application; *Fr.* Application identique].

~ **vektörler**, *mat.* Birbirine eşit, paralel ve aynı yönde iki vektör. [*Osm.* Hatt-ı şua-ı müteşabihe; *Ing.* Identical vectors; *Fr.* Vecteur equipollients au égaux].

özdeşlemek°(-i), f. Özdeş kılmak, özdeş hale getirmek. [*Osm.* Aynîleştirmek; *Ing.* To identify; *Fr.* Identifier]; ◎ **iki çokterimliyi ~**, *mat.* Bu iki çokterimlinin özdeş olması için gerek ve yeter şartları cebirsel olarak yazmak. [*Ing.* To identify two polynomials; *Fr.* Identifier deux polynômes].

özdeşleşme°, i. § ● *psiky.* Bir kişinin, kendini, bir başkasıyle ve çoğu zaman ana-babasıyle karıştırmasına yol açan ruhî mekanizma. *(Çocukta normal olan bu olay, yetişkinde de sürer veya büsbütün belirgin bir hale gelirse, birtakım ruh ve duygunluk bozukluklarına yol açar.* [*Ing.* ve *Fr.* Identification]; § ● *tiy.* (a) Oyuncunun canlandırdığı oyun kişisiyle kendini bir duyması; (b) Seyircinin sahnedeki oyunculardan birisiyle, çoğu zaman kahramanla bir tutup onun başına gelenleri gerçekten yaşıyormuş duygusuna kapılması *(yanılsamaya /illüzyona/ dayanan tiyatronun baş ereğidir).* [*Ing.* Identification];◎ **saldırıcıyle ~**, *psikanaliz.* Anna Freud tarafından tasvir edilmiş olan savunma mekanizması. *(Bu mekanizma, saldırıcının kişiliğinin taklidi veya saldırıcının gücünün sembollerinden birinin benimsenmesi yoluyle, saldırmanın saldırıcıya döndürülmesinden ibarettir).* [*Fr.* Identification à l'agresseur].

özdeşleşmek°, f. Özdeş duruma gelmek. [*Ing.* To become identified; *Fr.* S'identifier]

özdeşlik°,-ğl, i. § ● Özdeş olma hali. [*Osm.* Ayniyet; *Ing.* Identity; *Fr.* Identité]. ☆ *Eşanl.* **aynılık, eşitlik, tıpkılık**. § ● *mat.* (a) Her zaman ve her halde iki terim arasında bulunan eşitlik olup eşitliğin sembolü olan yatay iki çizgi yerine yatay üç çizgi ile gösterilir; (b) *mat.* İki yanı birbirinin aynı olan veya harflere verilen sayısal değerler ne olursa olsun iki yanı da sayıca eşit değerler alan eşitlik :

$$(a + b)^3 \equiv a^3 + 2ab + b^3$$

bir özdeşliktir ve ≡ *özdeşlik .işaretidir*

[*Osm.* Mutabakat; *Ing.* Identity; *Fr.* Identité] § ● *mant.* ve *fels.* Birkaç görünüş veya birkaç adlandırma altında belirmekle beraber, aslında *«bir»* ve değişmez olanın niteliği: *Ben'in özdeşliği.* [*Osm.* Aynîyet; *Ing.* Identity; *Fr.* Identité].

~ **ilkesi**, *mant.* Bilginin yönetici ilkelerinden biridir. *(Genel olarak şu şekilde dile getirilir: Var olan, vardır, veya A A'dır).* [*Ing.* Identity principle; *Fr.* Principe d'identité].

öz.devekuşları, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, *Kara*nasızlar *(Ratitate)* bölümüne giren bir takımı. Uçamayan ve iri olan kuşlardır, iyi koşarlar. Yalnız Özdevekuşugiller *(Struthionidae)* familyası vardır. [*Lat.* ve *Ing. Struthiones; Struthioniformes; Fr.* Struthioniformes]. ◘ *TABLO: 23.* — **KUŞ TAKIMLARI**.

öz.devekuşugiller, ç. b. i. *zool* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının Özdevekuşları *(Struthiones)* takımına giren tek familyası. Uzun boyunlu ve az tüylü olurlar. Bacakları yüksektir, iki parmaklıdırlar. İyi koşarlar. Kanatları küçük olup uçmaya elverişli değildir. **Afrika devekuşu** *(Struthio camelus)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Struthionidae; Fr.* Struthionidés].

öz.devim°, b. i. § ● *fels.* Hareket sebebi kendinde olan devim, kendiliğinden hareket. [*Osm.* Zatülharekiyet; *Ing.* Automatism; *Fr.* Automatisme]. ☆ *Eşanl.* **otomatizm**; § ● *astr.* Bir yıldızın bir yılda yaptığı açısal yer değiştirme. [*Ing.* Proper motion; *Fr.* Mouvement propre]; ◎ **Zihinsel ~ belirtileri**, *psiky.* Birsam özelliği taşıyan birtakım olayları kapsayan belirtiler topluluğu. *(Bu olaylar, hastaya kendisini zorla kabul ettiren ve yabancı gerçekler olarak hissedilen duyumların, fikirlerin ve hatıraların irade dışı ve kendiliğinden ortaya çıkışına dayanır).* [*Ing.* Mental syndrome of automatism; *Fr.* Syndrome d'automatisme mental].

öz.devimli°, s. ◘ **Otomatik**.

öz.deyiş°, b. i. Bir konu üzerine en çok bilinmesi gereken şeyi birkaç kelimeyle anlatan söz, özlü söz. Bir ahlâk ilkesini veya genel bir yargıyı özetleyen söz. [*Osm.* Vecize; *Ing.* Maxim; *Fr.* Maxime].

öz.dışı, b. s. *fels.* Bir şeyin aslında olmayan, onun dışında kalan. [*Osm.* Gayri zatî, haricî; *Ing.* Extrinsic; *Fr.* Extrinsèque].

öz.dikeni, b. i. *bot.* ◘ **Saparna**.

öz.direnç°, b. i. § ● *fiz.* Her cismin elektrik akımına karşı gösterdiği direnç. [*Osm.* Mukavemet-i mahsusa; *Ing.* Resistivity; *Fr.* Résistivité]; § ● *elek.* Homojen bir telin kesitinin uzunluğuna bölümü ile direncinin çarpımı

$$\text{(sembolü P). } [P = R \frac{s}{l} \text{ olduğundan,}$$

bir telin özdirenci, birim boyda ve birim kesitteki parçasının direncidir). [*Ing.* Resistivity; *Fr.* Résistivité].

öz.döllenme, b. i. *biy.* Aynı bireyden üremiş aynı cinsiyette iki hücrenin birleşip döllenmesi. Özdöllenme, daha çok bitkiler âleminde, erkek ve dişi organı aynı zamanda olgunlaşan erdişi çiçeklerde görülür. Hiç açılmayan ve tomurcuk halinden doğrudan doğruya meyve haline geçen kleistogam çiçeklerde özdöllenme esastır. Hayvanlar âleminde bu çeşit döllenmeye pek seyrek rastlanır. [*Ing.* Self-fertilization, autogamy; *Fr.* Autofécondation].

öz.dönüşüm, b. i. *mat.* Cebirde, bir ifadenin

kendi içinde veya kendi üstündeki uygulaması veya dönüşümü. [*Ing.* ve *Fr.* Autotransformation].

öze°, i. *fels.* Yalnız bir tür veya bireyde görülen, aynı cinsten başka hiç bir türde veya bireyde rastlanılmayan: *Gülmek insan türüne özel bir haldir.* [*Osm.* Has. *Ing.* Proper; *Fr.* Propre].
☆ *Eşanl.* özgü.

özek,-ği, i. *esk. T.* § ◐ Merkez. [*Ing.* Center, centre; *Fr.* Centre]; § ● Yürek. [*Ing.* Heart; *Fr.* Cœur]; § ● Çekirdek. [*Ing.* Nucleus; *Fr.* Noyau, pépin]; § ◐ *bot.* Bitki eksenlerinin *(sap ve kök)* içinde bulunan ve değişik yapıları barındıran bölge. *(Bütün iletken organlar /odun damarlar ve soymuk borular/, çepeçevre ayıklayıcı bir zarla /içderi/ kaplı olan bu bölgede bulunur. Tohumlu bitkilerde bir tek özek vardır, genellikle buna merkez silindir denir; eğreltilerde ise birbirinden ayrı birçok özek bulunur; bu duruma da çok özeklilik denir);* § ● *orm.* Odunun düşük kaliteli kısmı. *(Odun, tahta haline getirilirken bu kısım atılmaya çalışılır);* ◉ ağaç özeği, *orm.* Ağaç gövdesinin merkezî kısmı. [*Ing.* Heart of a tree; *Fr.* Cœur de l'arbre]; ◉ **dış merkezli** ∼, *orm.* Ağaç kesitinin tam ortasında bulunmayan özek. [*Ing.* Excentric heart; *Fr.* Cœur excentré]; ◉ **kırmızı kayın özeği**, *orm.* Kayın ağacının kırımızı renkli özeği; bu çeşit kayınlar bazı işlere yaramaz. [*Ing.* Red heart of beech; *Fr.* Cœur rouge du hêtre]; ◉ **siyah dişbudak özeği**, *orm.* Dişbudak özeğinin anormal rengi. [*Ing.* Black heart of ash; *Fr.* Cœur noir du frêne]; ◉ **yıldız** ∼, *orm.* Merkez kısmında özden başlayarak dışarı doğru uzayan yıldız biçiminde çatlaklar bulunan ağaç özeği. [*Ing.* Stellate(d) heart, star-shaped heart; *Fr.* Cœur étoilé].
∼ **ağacı**, § ◐ Dört tekerlekli arabanın gövdesindeki orta ağaç; § ◐ *sil.* Koşulu topçuda art arabayı toparlağı ile birleştirmeye yarayan ağaç parça.
∼ **demiri**, Özek ağacını arabaya bağlayan demir.
∼ **doku**, *biy.* ◘ Özekdoku.

özek.doku°, b. i. § ● *biy.* Bir organın esas görevini sağlayan temel doku. [*Ing.* Parenchyma; *Fr.* Parenchyme]. ☆ *Eşanl.* parankima, parenşim; § ● *bot.* Selüloz çeperleri kalınlaşmamış ve odunlaşmamış olan, değişik görevler yapan canlı hücrelerden ibaret doku. [*Ing.* Parenchyma; *Fr.* Parenchyme]. ☆ *Eşanl.* parankima; ◘ *ŞEKİL: 594.*— YAPRAK II; ◘ *ŞEKİL: 3.*— **BİR AĞAÇ GÖVDESİNİN KESİTİ**; § ◐ *dokb.* Farklılaşmış hücrelerden oluşan ve özel fizyolojik bir görevi bulunan doku: *Akciğer özekdokusu.* ◉ **asimilasyon** ∼ **su**, *bot.* ◘ Özümleyici özekdoku; ◉ **depo** ∼ **su**, *bot.* Bitkilerin besin maddelerinin depo edildiği doku; ◉ **floem** ∼ **su**, *bot.* İnce çeperli, canlı hücre olup başlıca görevi besin maddesi depo etmektir. [*Ing.* Parenchyma; *Fr.* Parenchyme]. ☆ *Eşanl.* parankima; ◘ *ŞEKİL: 594.*— YAPRAK II; ◉ **havalı** ∼, *bot.* Gazların geçmesine elverişli geniş aralıkları olan doku. [*Ing.* Aeriferous parenchyma; *Fr.* Parenchyme aérifère]; ◉ **iletken** ∼, *bot.* Odun-soymuk demetlerinin yanı başında bulunan ve ince çeperli hücre tellerinden oluşan doku *(ongun besisuyunun iletilmesine yarar).* [*Ing.* Conducting parenchyma; *Fr.* Parenchyme conducteur]; ◉ **kallem** ∼ **su**, *bot.* İletim dokusu boyunca yer alan uzunca hücrelerden meydana gelmiştir. Kallem özekdokusu hücrelerinin görevi, iletim dokusu içinde besin maddesi depo etmek ve kısa mesafeler için iletim yapmaktır; ◉ **nişastalı** ∼, *bot.* İçinde nişasta depo eden doku. [*Ing.* Amyloid parenchyma; *Fr.* Parenchyme amylacé]; ◉ **öz** ∼ **su**, *bot.* Üstün yapılı bitkilerde kök ve gövdenin özeğini meydana getiren doku. [*Ing.* Medullary parenchyma; *Fr.* Parenchyme médullaire]; ◉ **özümleyici** ∼, *bot.* Karbonlu beslenmede temel rolü oynayan klorofil bakımından zengin doku. [*Ing.* Assimilative parenchyma; *Fr.* Parenchyme assimilateur]; ◉ **palisat** ∼ **su**, *bot.* Ekseri yapraklarda mezofil dokusunun üst kısmını meydana getiren, klorofilce çok zengin, uzun prizma biçiminde özekdoku. [*Ing.* Palisadic parenchyma; *Fr.* Parenchyme palissadique]; ◉ **sulu** ∼, *bot.* Yedek su depo eden doku. [*Ing.* Aquiferous parenchyma; *Fr.* Parenchyme aquifère]; ◉ **sünger** ∼ **su**, *bot.* Palizad özekdokusunun altında yer alan ve geniş hücrelerarası boşluklar kapsayan, düzensiz hücrelerden oluşmuş özekdoku.

özekaizlik,-ği, i. Merkez silindiri *(özek)* bulunmayan, fakat her biri kendine özgü bir iç deriyle kaplı meristemleri olan bitki sapının durumu. *(Örnek, nilüfergiller, susiniotugiller, yılandili, atkuyruğu).*

özel°, s. ● Yalnız tek bir şeye, bir ereğe veya bir kimseye ait olan: *Buraya özel işlerim için geldim. Derginin özel sayısı.* [*Osm.* Hususî, zatî; *Ing.* Personal, private; *Fr.* Spécial,-ale, particulier,-ère, privé,-ée]; § ● Kişisel, kişi ile ilgili, genel olmayan: *Sosyal konulara özel bir açıdan bakar.* [*Osm.* Şahsî; *Ing.* Personal; *Fr.* Personnel,-elle, particulier,-ière]. ☆ *Karş.* **genel, gayrişahsî**; § ● Dikkate değer, istisnaî: *Özel bir titizlik göstermek.* [*Ing.* Exceptional; *Fr.* Particulier,-ère, remarquable, exceptionnel, -elle]; § ● Olağandan, alışılagelenden kesinlikle farklı: *Özel durumları hesaba katmak.* [*Ing.* Particular, special; *Fr.* Particulier,-ère, spécial,-ale]; § ● Halkı ilgilendirmeyen; bir kimsenin mahremiyetiyle ilgili: *Özel işler. Özel mektuplar.* [*Ing.* Private; *Fr.* Privé,-ée]; § ● Devlete değil, kişiye ait olan: *Özel otomobil.* [*Osm.* Zatî; *Ing.* Personal, private; *Fr.* Privé,-ée]. ☆ *Eşanl.* **hususî**; ☆ *Karş.* **resmî**.
∼ **af**, *huk.* ◘ Af.
∼ **alıştırmalar**, *eğt.* Öğrenciye, gerekli bazı maharetleri kazandırmak amacıyla düzenlenen kişisel alıştırmalar.
∼ **asalak**, *paraz.* Ancak belirli konakçılarda, veya bu konakçıların belli organlarında yaşayabilen asalak. *(Bağırsaksolucanı, insanın özel asalağıdır).* [*Osm.* Hususî tufeylî; *Ing.* Specific parasite; *Fr.* Parasite spécifique].
∼ **asalakbilim**, *paraz.* Asalakların bilimsel sınıflamadaki yerini, yapısını, yaşayışını, etkilerini, bu etkilerin konakçıda ortaya çıkardığı hastalıklarla o hastalıklardan kurtulma ve korunma yollarını ayrıntılı olarak anlatan asalakbilim dalı. [*Osm.* İlm-i tufeylât-ı hususiye; *Ing.* Special parasitology; *Fr.* Parasitologie spéciale].
∼ **basımevi**, ◘ Hususî matbaa.
∼ **boşanma sebepleri**, *huk.* ◘ Boşanma.
∼ **botanik**, *bot.* ◘ Botanik.
∼ **daire**, *huk.* Hususî daire, ilgili temyiz dairesi.
∼ **dera**, ◘ Dera.
∼ **dil**, *dilb.* Bir meslek ve faaliyet alanı mensuplarının kendi aralarında konuştukları dilin adı: *Balıkçı dili. Balıkçıların kendi aralarında kullandıkları özel bir dildir.*
∼ **düşünce**, *huk.* Kişisel görüş. [*Osm.* İndî mütalâa].
∼ **doğurganlık oranı**, ◘ Doğurganlık.
∼ **dökme demir**, *met.* ◘ Dökme demir.
∼ **eğitim**, *eğt.* Normal öğrencilere göre beden, zihin, heyecan ve sosyal bakımdan ayrı bir özellik gösteren ve standard öğretim programlarıyla eğitilmeleri mümkün veya yararlı olmayacağı düşünülen çocukların eğitimi.
∼ **eğitim danışma kurulu**, *eğt.* Özel eğitim alanında personel yetiştiren yüksek öğrenim kurumlarından iki ve Talim ve Terbiye Kurulunun özel eğitim alanında yetkili üyelerinden üç kişi olmak üzere beş kişiden meydana gelen kurul.
∼ **eğitim kurumları**, *eğt.* Beden, zihin veya sosyal özürleri veya özellikleri dolayısıyle bakma ve yetiştirme yurtlarının normal programları içinde yetiştirilmelerine imkân olmayan veya bunlarla yetiştirilmelerinde esaslı mahzurlar bulunan 0-18 yaşındaki korunmaya muhtaç çocuklar için Millî Eğitim Bakanlığı veya şahıslar tarafından açılan özel eğitim kurumları.
∼ **eğitime muhtaç çocuklar**, *eğt.* Beden, zihin, duygu ve sosyal gelişmelerindeki özür ve özellikleri yönünden, eğitim ve öğretimin amaçlarını gerçekleştirmek için normal çocukların eğitim hizmetlerine ek olarak bir takım hizmet ve tedbirleri gerektiren çocuklar.
∼ **eğitim müfettişi**, *eğt.* Bir il içinde özel eğitim kurumlarının ve özel eğitim faaliyetlerinin teftişiyle görevli müfettiş.
∼ **eğitim okulları**, *eğt.* ◘ Okul.
∼ **eğitim sınıfları**, *eğt.* Aynı arıza grupuna dahil ortalama on öğrencinin bulunduğu merkezlerde normal öğretim yapan ve imkânları elverişli olan okullarda açılan sınıflar.
∼ **endis**, *eğt.* İncelenen olayın birimlerinin sadece bir kısmında bulunan niteliklere verilen ad.
∼ **gemi**, *den.* ◘ Gemi.
∼ **girişim**, ◘ özel teşebbüs.
∼ **görev kuvveti**, *esk.* Belli bir askerî harekât veya taktik bir görevin başarılması için bazı savaşçı ve hizmet birliklerinin geçici olarak dengeli biçimde bir kumanda altında birleştirilmesinden meydana gelen özel bir kuvvet.
∼ **hakem**, *iş. huk.* İş ihtilâflarında, tarafların uyuşmazlıktan önce veya sonradan anlaşarak hakemliğe başvurdukları kişi veya çoğu zaman kurul.
∼ **hallerde muharebe**, *esk.* Bölgenin tabiî ve sunî özelliklerinin, harekâtın niteliğinin mevcut şartların özel yetiştirilmiş kıtalarla taktiklere, araç ve gereçlere ihtiyaç gösterdiği durumlarda yapılan savaş.
∼ **harekât**, *esk.* Uyulması zorunlu şartlarda, özel sistem, taktik, araç ve gereçlerle yapılan harekâta verilen ad.
∼ **hayatın gizliliği**, *huk.* Kişi özgürlüklerinin bir sonucu olarak, kişilerin eşyaları, yazıları ve haberleşme araçları üzerinde sahip olduğu gizlilik hakkı.
∼ **hizmetler**, *esk.* Personelin eğlence, spor, kütüphane *(okuma)* v.b. çalışmalarını düzenleyen hizmetlerin tümü.
∼ **hukuk**, *huk.* Eşit şartlara ve eşit yetkilere sahip olan ve biri ötekinden üstün sayılmayan kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk dallarının tümü. [*Ing.* Private law; *Fr.* Droit privé].
∼ **hukukta itiraz**, *huk.* ◘ İtiraz.
∼ **idare**, *huk.* Mahallî bir kuruluş olarak, illerde kamu hizmetlerini yürüten; ayrı organ, gelir ve görevlere sahip teşkilât. *(İdarenin, genel idare hukuku esaslarına göre yürüttüğü faaliyet ve usullerden farklı olarak, devletin, ticarî, sınaî ve iktisadî kamu hizmetlerini yerine getirmek amacıyla yürüttüğü faaliyet ve usuller).* [*Ing.* Private administration].
∼ **isim**, *dilb.* Bir tek varlığı bildiren isim: *Ahmet, Bursa v.b.* [*Ing.* Proper noun; *Fr.* Nom propre]. ◘ İsim.
∼ **işaretler**, *esk.* ◘ İşaret.
∼ **itfaiyeci**, ◘ İtfaiyeci.
∼ **kanunlar**, *huk.* ◘ Kanun.
∼ **karargâh**, *esk.* Bir askerî birliğin, genel karargâh faaliyetleri dışında teknik ve idarî hizmetleri yürütmek üzere görevlendirilmiş olan bölümü.
∼ **kauçuk**, ◘ Kauçuk.
∼ **koleksiyon**, *küt.* Bir kütüphaneye hediye edilen kitaplardan veya bir konuya ait kitapların özel şekilde saklanmasından ve tertibinden meydana gelen koleksiyon. [*Ing.* Special fund; *Fr.* Fonds spécial].
∼ **kütüphane**, *küt.* Kişilerin kendi ihtiyaçlarına göre meydana getirdikleri veya özel bir konuda kitapların toplanması ile meydana gelen kütüphanelere verilen ad. [*Fr.* Bibliothèque privée]
∼ **mahkemeler**, *huk.* Özel nitelikteki uyuşmazlıkları yargılayan mahkemeler.
∼ **mülkiyet**, *huk.* ◘ Mülkiyet.
∼ **mülkiyete girmeyen gayrimenkuller**, *huk.* Tabiî veya hukukî nitelikleri sebebiyle özel hukuka bağlı olmayan ve özel kişilerce üstünde mülkiyet hakkı kurulamayan gayrimenkuller.
∼ **nüsha**, *matb.* Bir kimsenin kendi çalışmaları için ayırdığı kendine ait kitap.

[*İng.* For private use; *Fr.* Exemplaire d'auteur].
~ **okul**, *eğt.* ◘ Okul.
~ **ortalama**, *mat.* ve *istat.* ◘ Ortalama.
~ **oynatım**, *sin.* Herhangi bir filmin belirli bir davetli topluluğuna gösterilmesi. [*İng.* Private screening; *Fr* Présentation privée].
~ **öğretim yöntemi**, *eğt.* Çeşitli basamaktaki eğitim kurumlarında verilen derslerin okutulmasında izlenecek yol veya yolları açıklayan öğretim alanı.
~ **örf ve âdetler hukuku**, *huk.* Belli bir zümre, sınıf, topluluk arasında yürüyen örf ve âdet hukuku.
~ **patoloji**, ◘ Patoloji
~ **rapor**, *ask.* Bir alt kademeden özel maksatla istenen ve normal raporlar dışındaki bilgileri kapsayan rapor.
~ **sektör**, *huk.* ◘ Özel teşebbüs.
~ **sinema**, *sin.* Kazanç amacı gütmeyen, sinema sanatının tanıtılması, yayılması için çalışan sinema. [*İng.* Non-commercial theatre; *Fr.* Cinéma non commercial].
~ **tekerrür**, *huk.* ◘ Tekerrür.
~ **teşebbüs**, *ikt.* Özel sermaye ile kurulmuş, özel hukuk hükümlerine bağlı iktisadî işletme. [*İng.* Private enterprise; *Fr.* Entreprise privée].
~ **ticaret**, *ikt.* İç tüketime ayrılmış ithalât ile yabancı ülkelere yapılan millî kaynaklı ihracatın tümü. *(Değişik ülkelerin mevzuatı çoğunlukta özel ticaret ile genel ticaret arasındaki ayırımı zorlaştırır).*
~ **tiyatro**, *tiy.* Resmî kisiliği olmayan, özel sermaye ile kurulmuş tiyatro toplulu. [*İng.* Private theater; *Fr* Théatre privé].
~ **ulak**, *post.* Geldiği postanede hiç bekletilmeden özel bir araç veya memur ile yerine iletilen mektup v.b. şey. [*Osm.* Hususî sai; *İng.* Express, special delivery by express; *Fr.* Exprès, par exprès].
☆ *Eşanl.* **ekspres**.
~ **ulaklı madde**, *post.* Normal dağıtım beklenmeksizin özel dağıtıcı ile dağıtılması istenen posta maddeleri.
~ **vuruş**, *Sp.* Eskrimcinin kendine özgü uyguladığı vuruş veya dürtüs. [*İng.* Stroke; *Fr.* Botte].
☆ *Eşanl.* bot.
~ **yakalama**, *huk.* ◘ Yakalama.
~ **yargılama**, *huk.* Yargılama.
~ **yetenekler**, *eğt.* ve *psik.* Bireyin başkalarından farklı olarak, resim, müzik, beden eğitimi gibi daha çok maharetle ilgili alanlarda sahip olduğu yetenekler.
~ **yetki**, *huk.* Temsilcinin belirli işleri yapabilmesi için sahip olması gereken yetki.

özel.deyiş*, b. i. *dilb.* Bir dile özgü deyim veya yapı: *(Her dilin özeldeyişleri vardır.* Bazı gramercilere göre *özeldeyiş, başka bir* dile kelime kelime çevrilemeyen bir deyimdir. Meselâ, türkçedeki *nasılsınız?* cümlesi anlam bakımından almanca *wie befinden sie sich?, ingilizce how do you do?* ve fransızca *comment allez-vous?* cümlelerinin karşılığıdır; ama *«sıhhatiniz nasıl»* anlamına da gelen bu dört deyim, kelimesi kelimesine birbirinin karşılığı değildir). [*İng.* Idiotism; *Fr.* Idiotisme].

öz.leştiri*, b. i. Bir millîtanın, bir siyasî partinin, bağlı oldukları ideoloji, açısından kendi davranışlarını yargılaması. [*İng.* Self-criticism; *Fr.* Autocritique].
☆ *Eşanl.* **otokritik**.

özelge*, i. Ev, tarla gibi taşınmaz mal. [*Osm.* Mülk; *İng.* Property; *Fr.* Propriété].

özellik*,-ği, i. *fels.* Şu veya bu hali gösterebilme yeteneği: *Demirde, ısınınca oyulmunu artırma özelliği vardır.* [*Osm.* Hassa; *İng.* Property, *Fr.* Propriété].

özel.isim.bilim, b. i. *dilb.* İnsan *(antroponimi)* veya yer. *(toponomi)* adlarını inceleyen bilim. [*İng.* Onomastics; *Fr.* Onomastique]. ☆ *Eşanl.* **onomastik**.

özellik*,-ği, i. Özel olma hali; bir şeyin, kendi cinsinden olan veya olmayan bir başka şeyden ayırt edilmesine imkân veren nitelik. [*Osm.* Hususiyet; *İng.* Special feature, peculiarity, characteristic; *Fr.* Propriété, particularité]; (a) *dilb.* Fonolojik *(gerilim, genizsizlik v.b.)* sözdizimsel *(cinslik, nicelik v.b.)* veya semantik *(yaş, cinsiyet v.b.)* açıdan önem taşıyan belirgin boyut; (b) Belirgin bir boyutun terimlerinden birini karşılayan en küçük sözdizimi biriminin *(morfem veya oluşturucu) fonoloji, sözdizimi veya semantik* yönünden ortaya koyduğu ayırıcılık. *(Meselâ, pasta, kelimesinin sözdizimi /«isim», «cansız» v.b./, semantik /«mamul madde», «yi yecek»/ ve fonolojik özellikleri vardır);* ◉ **ayırıcı**, ~, *dilb.* Fonolojide bir oluşturucuyu bütün öbür oluşturuculardan ayıran özellik; ◉ **bölünebilirlik** ~ **leri**, *mat.* ◘ Bölünebilirlik; ◉ **çekinik** ~ **ler**, *biy.* ◘ Çekinik; ◉ **fiziksel** ~ **ler**, ◘ Fiziksel; ◉ **kalıtsal** ~ **ler**, *biy.* ◘ Kalıtsal; ◉ **keratoplastik** ~, ◘ Keratoplastik ◉ **tekrarlı** ~, *dilb.* Bir morfem veya oluşturucudaki varlığı daha önce genel bir kuralla ortaya konan özellik.

özellikle*, z. Her şeyden önce, özel olarak, hele: *Onun çalışma arzusunu özellikle belirtmeliyiz.* [*Osm.* Bilhassa, hususiyle; *İng.* Particularly, specially; *Fr.* Spécialement, particulièrement, surtout].

özen*, i. < *özenmek.* Özenmek işi; bir işi yaparken elden geldiği kadar dikkat etme; bir işin elden geldiğince iyi olmasına gayret etme, özenmek eylemi, titizlik. [*Osm.* İtina, ihtimam; *İng.* Pains, painstaking; care; *Fr.* Soin]. ◉ ~ **e bezene**, *dey.* Bir işi yaparken elden geldiğince dikkat ederek, titizlikle. [*İng.* With particular care, painstakingly; *Fr.* Pléin de sollicitude,-à grand peine].

özenci*, i. ve s. § ❶ Bir işi sırf zevk için yapan kimse. [*İng.* ve *Fr.* Amateur]; § ❷ *Sp.* Hiç bir çıkar ve kazanç gözetmeksizin eskrimle uğraşan, bunu beğeni ile yapan kimse. [*İng.* ve *Fr.* Amateur].
~ **oyuncu**, *sin.* Meslekten olmayan oyuncu, alıcı önüne ilk olarak çıkan oyuncu. [*İng.* Amateur actor, non-professional, non actor, natural actor; *Fr.* Acteur amateur, acteur non professionnel].
~ **sinemacı**, *sin.* Özenci sinemasıyle uğraşan kimse. [*İng.* Amateur film-maker amateur movie maker; *Fr.* Cinéaste amateur].
~ **sineması**, *sin.* Kazanç amacı gütmeksizin, kişisel zevk için film çevirmek özelliği gösteren ve dar fillimlerle çalışan sinemacılık kolu. [*İng.* Amateur cinematography, home movies; *Fr.* Cinéma d'amateur].

özendirmek (-i, -e), f. Özenmesini sağlamak.

özengen, i. ◘ Özenci.

özenlilmek (-e), öez. f. Herhangi biri özenmek: *Böyle şeye özenilir mi?* [*İng.* Attention to be paid, pains to be taken].

özene özene, z. Itina ederek: *Hepsini güzel bir deftere özene özene yazdım.* [*İng.* Carefully, with care; *Fr.* Soigneusement].

özenli*, s. § ❶ Özenilerek yapılan *(iş);* § ❷ Özenerek yapan *(kimse).* [*İng.* Painstakingly, careful; *Fr.* Soigneux,-euse].

özenme, i. Özenmek eylemi.

özenmek*(-e), f. ❶ Bir seyi yaparken elden geldiği kadar iyi yapmaya dikkat etmek: *Ben bu yazıya çok özendim.* [*İng.* To take pains, to try hard; *Fr.* Être soigneux, soigner]; § ❷ Gösterîs olsun diye yapmak, yapmaya kalkışmak; *Falanca ozanlığa özeniyor. Ressamlığa özenmek.* [*İng.* To take pains about; to desire ardently; *Fr.* Avoir la prétention] § ❸ (-e, -den), Birini taklit hevesine kapılmak: *Kime (veya kimden) özendin de bu kılığa girdin?;* [*İng.* To try; to imitate *(others),* to have a passing fancy *(to do something)*]; ◉ **özenip bezenmek**, *dey.* Çok özen vermek. [*İng.* To take great pains, to go great trouble; *Fr.* Apporter beaucoup de soin].

özensiz*, s. § ❶ Özenilmeksizin yapılan, bastan savma *(iş).* [*İng.* Careless, carelessly]. § ❷ Özenmeksizin, hevessizce yapan (kimse). [*İng.* Superficial, not elaborate; *Fr.* Négligent,-ente].

özenti*, i. < *özenmek.* Özenmek işi, taklitçilik hevesi, alışılmış ölçüleri aşan bir davranışla benzemeğe çalışmak hevesi, taklitçilik. [*İng.* Pseurocounterfeit, mock, sho_ off; *Fr.* Penchant pour, prétention d'être.... envie d'imiter quelqu'un].

özentili*, s. Özenle yapılan, özenerek yapılmış. [*İng.* Carefully, with care; *Fr.* Soigneusement].
~ **bezentili**, *dey.* Özenerek, dikkatle yapılmış: *Öyle özentili bezentili cümleler düzen, bilgilerini göstermek için kitaplarının yarısını başka dilde yazan kimselere hiç güvenim yoktur.*

özentisiz*, s. Özenilmeksizin yapılan, sade.

öz.erk, b. s. Özerkliğe sahip olan; belirli sınırlar içinde ve merkezî bir güç çerçevesinde kendini kendi kanunlarıyle idare eden: *Özerk ülke.* [*İng.* Autonomous; *Fr.* Autonome].
☆ *Eşanl.* **muhtar**.
~ **değişken**, *istat.* ◘ Değişken.
~ **kuruluşlar**, *huk.* Kamu hizmeti gören ve kısmen mali yönden devlete bağlı bulunan, yönetim açısından ise özerkliği bulunan kuruluşlar. [*İng.* Autonomous institutions].
~ **sendika**, Merkezî bir sendika kurulusuna üye olmayan sendika. [*İng.* Autonomous syndicate; *Fr.* Syndicat autonome].

özerklik*,-ği, b. i. § ❶ Merkezî bir gücün yönettiği daha geniş bir kuruluşun içinde kendi kendini serbestçe idare etmek hakkı. [*Osm.* Muhtariyet; *İng.* Autonomy, self-government; *Fr.* Autonomie]; § ❷ Bir kisinin kendi kendine serbestçe karar verebilmek hakkı. [*İng.* Autonomy; *Fr.* Autonomie]; § ❸ *ida. huk.* Genel olarak, merkezî idare dısında kalan kuruluşların, kanunla belli sınırlar içinde kalmak sartıyle, kendi hareketlerine hâkim olacak kuralları yine kendilerinin düzenleyebilme yetkisi ve idarî, malî konularda sahip bulundukları, az veya çok hareket serbestliği. [*Osm* Muhtariyet; *İng.* Autonomy; *Fr.* Autonomie].

özet*, i. § ❶ Bir yazı veya sözün anlamını daha kısa ve özlü biçimde veren yazı veya söz: *Bir roman özeti.* [*Osm.* Hulâsa; *İng.* Summary; *Fr.* Résumé; extrait; sommaire]. § ❷ *sin.* Bir oyunun yazılmadan önce konusunu gösteren kısa bilgi; Bir oyunun konusunu en kısa yoldan anlatan, oyunun konusu üzerinde ilgilileri aydınlatan yazılı bilgi. [*İng.* ve *Fr.* Synopsis].
☆ *Eşanl.* **sinopsis**.
~ **yazarı**, *matb.* Bir kitap veya makale hakkında kısa özetler veran kimse. [*İng.* Abstractor; *Fr.* Analyste].

özetlem*, i. ◘ Blokaj.

özetleme, i. *huk.* Hülâsa etme, kısaltma [*Osm.* Telhis; *İng.* Summing up; Summarizing; *Fr.* Action de résumer]. ◉ **dera** ~, *eğt.* ◘ Ders.

özetlemek*(-i), f. Bir seyin özetini çıkarmak; daha az kelime ile ve daha kısa şeklide anlatmak. [*Osm.* Hülâsa etmek; *İng.* To summarize; *Fr.* Résumer].

özetlenmek, nsz. f. Hülâsa edilmek, özet haline getirmek. [*İng.* To be summarized; *Fr.* Être résumé].

özge*, s. § ❶ Başka. [*İng.* Other, another, different; *Fr.* Autre]; § ❷ Yabancı, gayri. [*İng.* Stranger; *Fr.* Étranger,-ère]

özgeci*, s. ve i. *fels.* Başkalarının iyiliği için fedakârlık etmek tabiatında olan, başkaları için yaşayan *(kimse),* hep başkaları için çalışan, başkalarının iyiliği için elinden geleni esirgemeyen *(kimse).* [*Osm.* Diğerkâm; *İng.* Altruistic; altruist; *Fr.* Altruiste].

özgecil, s. ◘ Özgeci.

özgecilik*,-ği, i. § ❶ Özgeci olma hali. § ❷ (a) *Compte* ve *Spencer*'in etkisi altında gelişen ve her şahsın önce başkalarına ve memleketine karşı sorumluluğu bulunduğu fikrine dayanan bir ahlâk sistemi; (b) Başkalarının iyiliği için özveride bulunmayı bir ahlâkî ilke kabul eden görüş. [*Osm.* Diğerkâmlık; *İng.* Altruism; *Fr.* Altruisme]. ☆ *Eşanl.* **altrüizm**.

özgent, i. ◘ Özkent.

özge.yurtlu*, b. s.
~ **alttür**, *biy.* Kendisine benzer diğer alttürlerden ayrı olarak kendine özgü bir yayılma alanı bulunan alttür.

öz.göbekli, b. s. *terat.* Hemen hemen bütün kısımları tam ve bağımsız olan, fakat her birinin ayrı göbeği bulunan çifte ucubelere denir.
☆ *Karş.* **tekgöbekli**.

özgü*, s. Özellikle birine veya bir şeye ayrılmış olan; yalnız bir şeyde veya kimsede bulunan: *Bu bahçe çocuklara özgüdür. Türkiye'ye özgü olan ürünlerden biri de antepfıstığıdır.* [*Osm.* Has, mahsus; *ing.* Peculiar *(to)*, particular or special *(to)*, characteristique; *Fr.* Propre, particulier, -ère]

öz.güdüm*, b. i. § ❶ Hareketli bir cismin, bir operatörün müdahalesi olmaksızın ve verilen bir göreve bağlı olarak kendi kendini yönetmesine imkân veren usul. [*ing.* Autoguidage; *Fr.* Autoguidage]; § ❷ Özellikle füzelerde kullanılan kendi kendine seyir yöntemi. [*Ing.* Homing; *Fr.* Autoguidage].

öz.güdümlü*, b. s. Taşıdığı âletlerle bağımsız olarak hareket edebilen cihazlar için kullanılır. [*Ing.* Homing; *Fr.* Autoguidé,-ée].

özgül*, s. § ❶ Özellikle bir türe ait olan. [*Osm.* Nev'î; *Ing.* Specific; *Fr.* Spécifique]; ☆*Eşanl.* **türsel**; § ❷ i. Kadın adı; § ❸ *fiz.* ◘Öz; § ❹ *tıp* (a) Bir hastalık türünün karakteristiğini teşkil eden. [*Ing.* Specific; *Fr.* Spécifique]; (b) Belirli bir hastalığa ve yalnız o hastalığa etkili olan bir tedaviye denir: *Ensülin, şeker hastalığının özgül ilâcıdır.* [*Ing.* Specific; *Fr.* Spécifique]; (c) Bir şeye özgü, özel olan: *Kinin sıtmaya karşı özgül bir ilâçtır.* [*Ing.* Specific; *Fr.* Spécifique].
~ **ağırlık**, *fiz.* ◘ **Ağırlık**.
~ **ayırım**, *mant.* ◘ **Ayırım**.
~ **(sarih) doğum oranı**, ◘ **Doğum**.
~ **gaz hacmi**, *pirotekn.* ◘ **Hacim**.
~ **ısı**, *fiz.* ◘ **Isınma ısısı**.
~ **kapasite**, *trm.* Kuyu verdisinin alçalma konisine oranı. [*Ing.* Specific capacity].
~ **su verimi**, *trm.* Bir kaya veya toprağın, doygun hale getirildikten ve özel şartlar altında drene edilmesine müsaade olunduktan sonra verebileceği su miktarı.
~ **yüzey**, *trm.* Kuru toprak ağırlığının gözenek boşlukları hariç, aynı hacimdeki duyum ağırlığına oranı.

özgüllük*,-ğü, i. § ❶ Özgül olma hali. [*Osm.* Nev'iyet; *Ing.* Specificity; *Fr.* Spécificité]. ☆ *Eşanl.* **türsellik**; § ❷ *tıp.* (a) Özgül olan bir şeyin niteliği: *Bir belirtinin, bir* ilâcın özgüllüğü. *Ing.* Specificity; *Fr.* Spécificité]; (b) Karakterleri sabit ve belirli sebepleri her zaman birbirine benzeyen bir hastalığın durumu. [*Ing.* Specificity; *Fr.* Spécificité]; ◎ **asalak özgüllüğü**, *paraz.* Ancak tek bir türde *(hattâ tek bir alttürde)* veya art arda belirli iki türde yaşayabilen asalak hayvan veya bitkilerin özelliği. *(Şeftali mildiyusu, marul mildiyusu,* çavdarmahmuzu mantarları, önce sivri tatlı su salyangozunda, sonra koyunda yaşayan karaciğer kelebeği bunlara örnek olarak gösterilebilir). [*Ing.* Parasitic specificity; *Fr.* Spécificité parasitaire]; ◎ **bir değişkenin özgüllüğü** *istat.* ◘ **Faktöriyel analiz; duyuların özgüllüğü kanunu**, *psik.* Aynı uyartının farklı duyulara uygulanması halinde değişik uyumlar meydana getirdiğini ileri süren psikofizyolojik kanun, *(Meselâ göze uygulanan bir elektrik akımı, görsel duyumlar meydana getirirken cilde uygulanınca dokunmaya ait duyumlar meydana getirir v.b. Bunun karşılığı olarak aynı duyu organına uygulanan çeşitli uyartılar, aynı nitelikte duyumlar doğurur; meselâ, bir elektrik uyartısı ile bir vuruş, göze uygulanınca, her ikisi de, görsel duyumlar meydana getirir. Daha 1840 dan itibaren bu kanun, Johannes Müller tarafından, «duyusal sinirlerin özgül enerjisi»yle ilgili fizyolojik kanuna uygun hale getirildi).* [*Ing.* Law of the specificity of senses; *Fr.* Loi de la spécificité des sens]

özgün*, s. § ❶ Yalnız kendine özgü bir nitelik taşıyan: *Özgün bir yazar.* [*Ing.* Original; *Fr.* Original, -ale, -aux]; § ❷ Bir buluş eseri olan, aynı türden hiç bir şeye benzemeyen: *Özgün bir deneme.* [*Ing.* Original; *Fr.* Original, -ale, -aux].
☆ *Eşanl.* **orijinal**.
~ **evirim**, *sin.* Yabancı bir filmin sözlendirilmemiş kopyası. [*Ing.* Original version; *Fr.* Version originale].
~ **görüntü negatifi**, *sin.* Alıcıda kullanılmış, daha sonra asıl görüntü negatifini meydana getirmek üzere laboratuvarda işlenmiş negatif filim. [*Ing.* Original picture negative; *Fr.* Négatif image original].
~ **senaryo**, *sin.* Herhangi bir metinden uyarlanmamış, doğrudan doğruya filme alınmak için hazırlanmış senaryo. [*Ing.* Original scenario; *Fr.* Scénario original].
~ **ses negatifi**, *sin.* Sesli alıcıda kullanılan, daha sonra laboratuvarda işlendikten sonra filim üzerinde negatif bir ses görüntüsü veren kuşak. [*Ing.* Original sound negative; *Fr.* Negatif son original]

özgün.aşı*, b. i. Hastalığın bulunduğu kimseden alınan mikrobun üretilmesiyle elde edilen aşı. *(Aralıklı ısıtma yoluyle hastalık yapma gücü azaltılan bu aşı, cerahatin alındığı hastanın derisinin altına şırınga edilir. Özgünaşı yöntemi, özellikle stafilokok enfeksiyonlarına kan çıbanına karşı kullanılmıştır).* [*Ing.* Autovaccine, autogenous vaccine; *Fr.* Autovaccin].

özgünlük*,-ğü, i. Özgün olma hali. [*Ing.* Originality; *Fr.* Originalité].
☆ *Eşanl.* **orijinallik**.

özgür*, s. § ❶ Herhangi bir şekilde herhangi bir koşula bağlı olmayan. -[*Osm.* Serbest; *Ing.* Free, free-born, freeman; *Fr.* Libre. ☆ *Eşanl.* **bağımsız**. § ❷ Başkasının kölesi olmayan, yabancı bir gücün etkisi altında bulunmayan. [*Osm.* Hür; *ing.* Independent, at liberty;*Fr.* Libre, indépendant,-ante]; § ❸ *paraz.* Asalak olmayan; beslenme yönünden bağımsız, kendibeslek olan. [*Osm.* Serbest; *Ing.* Free; *Fr.* Libre].

özgürlük*,-ğü, i. Özgür olma hali. [*Osm.* Serbestî, hürriyet; *Ing.* Liberty, freedom, independence; *Fr.* Liberté]; ◎ **büyüme özgürlüğü**, ◘ **Büyüme**; ◎ **düşünce özgürlüğü**, *huk.* ◘ **Düşünce**.

öz.ışınları, ç. b. i. *bot.* ◘ **Öz**.

öz.indükleme, b. i. *fiz.* Bir elektrik akımının kendi devresi içine verdiği manyetik akım dolayısıyle bu devrede meydana gelen indükleme. [*Ing.* Autoinduction, self-induction; *Fr.* Auto-induction, self-induction, induction propre].
☆ *Eşanl.* **selfindüksiyon, otoindüksiyon**.

özinkit, i. *Fr. eusynchite, min.* Doğal kurşun ve çinko vanadat. [*Ing.* Eusynchite].

öz.itme, b. i. *mek.* Otomatik olarak çalışan ve pilot gerektirmeyen bir düzenin ittiği cihazları niteleyen eylem. [*Ing.* ve *Fr.* Autopropulsion]; ◎ **yarı ~**, *sil.* Yarı özitmeli bir merminin manevrasını belirten eylem.

öz.itmeli, b. s. Atmosferde veya uzayda özitme ile hareket eden bir cihaz için kullanılır. [*Ing.* Self-propelled; *Fr.* Autopropulsé,-ée]; ◎ **yarı ~**, Klasik tipteki ilk itişi, atış sırasında bir füzenin itişiyle hızlandıran bir mermi için kullanılır.

öz.kedibalığıgiller, b. ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Köpek-balıkları *(Selachii)* takımının, Örtülü-omurlular *(Tectospondyli)* alt-takımına giren bir familyası. Vücutları yassı ve geniştir. Göğüs yüzgeçleri büyük olup vücudun yanlarında uzanır. Kuyrukları ince, bazen kuyruk yüzgeçleri yoktur. Kuyrukta, çoğunluk, elektrik organlar yerleşmiştir. Derilerinin üzeri dikenlidir. Yumurtlarlar. **Vatoz** *(Raja clavata)*, **yıldızlı vatoz** *(R. asterias)*, **tırpana** *(R. batis)* iyi bilinen türleridir. [*Lat* ve *Ing.* Rajidae; *Fr.* Rajidés].
☆ *Eşanl.* **tırpanagiller**.

öz.kertenkelegiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının, Pullu sürüngenler *(Squamata)* takımının, Kertenkeleler *(Lacertilia)* alt takımına giren bir familyası. Küçük boylu, çatal dilli, oynak gözkapaklı hayvanlardır. Bacakları iyi gelişmiştir. Ayakları 5 parmaklıdır. Kuyrukları yakalanınca hemen kopar. *(ototomi).* Güneşi severler. Etçildirler. Eski Dünya'nın sıcak ve ılıman bölgelerinde yaşarlar. Çok türleri vardır. **Anadolu kertenkelesi** *(Lacerta anatolica)*, **Danford kertenkele** *(Lacerta danfordi)*, **Hafif kertenkele** *(Lacerta laevis)*, **Duvar kertenkelesi** *(Lacerta muralis)*, **Küçük kertenkele** *(Lacerta parva)*, **Çayır kertenkelesi** *(Lacerta praticola)*, **Kaya kertenkelesi** *(Lacerta saxicola*, **Kamamsı kertenkele** *(Lacerta sicula)*, **Çizgili kertenkele** *(Lacerta strigata)*, **Kırım kertenkelesi** *(Lacerta taurica)*, **Üç çizgili kertenkele** *(Lacerta trilineata)*, **Yeşil kertenkele** *(Lacerta viridis)*, iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Lacertidae; Fr.* Lacertidés].

öz.kirpikliler, ç. b. i. *zool.* Birgözeli hayvanlardan Kirpikliler *(Ciliata)* sınıfının bir alt sınıfı. Hücre ağızları vardır. Kirpiklerinin yapılarına göre **Tümkirpikliler** *(Holotricha)*, **Çemberkirpikliler** *(Spirotricha)* ve **Çevrekirpikliler** *(Peritricha)* olmak üzere 3 takıma ayrılır. [*Lat* ve *Ing. Euciliata*].

öz.kolları, b. ç. i. *bot.* ◘ **Özışınları**.

öz.köpek balığı b. i. *zool.* Köpek-balıkları *(Selachii)* takımının, Harhariyasgiller *(Carchariidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 1 m. Atlantik Okyanusu ve Akdeniz'de derinlerde yaşar. [*Lat. Mustelus mustelus; Ing.* Smooth hound; *Fr.* Émissole commune].

öz.kuşlar öz. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının bir alt sınıfı. Bugün yaşayan bütün kuşları içine alır. Dümen görevi olan kısa ve yelpaze biçiminde bir kuyrukları vardır. Kanat uçları kaynaşmış üçer parmaktan meydana gelmiştir. Karinalılar *(Carinatae)* ve Karinasızlar *(Rattitae)* olmak üzere 2 bölümü içine alır. [*Lat* ve *Ing.Ornithurae; Fr.* Ornithurés].

özlem*, i. < *özlemek.* § ❶ Bir kimse veya şeyi bir daha görmek veya kavuşmak arzusu. [*Osm.* Hasret, tahassür; *Ing.* Nostalgia; *Fr.* Nostalgie]; § ❷ *psik.* Yüksek bir şeye karşı duyulan istek. [*Osm.* Meyil; *Ing.* ve *Fr.* Aspiration] ◎ **cinsiyet ~** i, *psik.* ◘ **Cinsiyet** ◎ **din ~** i, ◘ **Din**.

özleme, i. Özlemek eylemi. [*Ing.* Longing *(for)*, yearning, missing, *(ardent)* desire].

özlemek*(-i), f. *esk. T. özelmek.* Bir kimseyi veya şeyi bir daha görmek veya kavuşmak arzusunu duymak, göreceği gelmek: *Köyünü özlemek. Çocuğunu özlemek.* [*Ing.* To long for; *Fr.* Désirer de revoir une chose ou une personne aimée].

özlemli*, s. Özlemi olan, özleyen, hasret çeken. [*Ing.* Longing, yearning, missing, desiring; *Fr.* Qui a le désir de revoir une chose ou une personne aimée, qui souffre de la séparation].

özlenilmek, özlenmek, nsz. f. Özlemek duygusuna konu olmak. [*Ing.* To be desired or missed, to become consistent; *Fr.* être sujet à un désir de se revoir].

özleşme*, i. Özleşmek eylemi: *Türkçenin özleşmesi.*

özleşmek*, nsz. f. Öz halline veya özlü bir hale gelmek. [*Ing.* To be purified].

özleştirme*, i. Özden olmayanları çıkarıp atma.

özleştirmeci, s. ve i. Özleştirmecilikten yana olan *(kimse).*

özleştirmecilik*,-ği, i. § ❶ Özleştirmeyi sağlamak işi; § ❷ *dilb.* Bir dili yabancı unsurlardan temizleyerek arı, katışıksız bir duruma getirme ve kendi imkânlarıyle zenginleştirmeyi amaç edinen akım. ◘ **Arıtmacılık**.

özleştirmek*(-l), f. Öz haline veya özlü bir hale getirmek. [*Ing.* To purify *(a language)*, render authentic and unadulterated].

özletmek (-l -e), f. Özlemesine yol açmak. [*Ing.* To let be desired, to cause longing for or yearning].

özleyin*, z. Aslında, esasında. [*Osm.* Haddizatında].

özleyiş, i. < *özlemek*. Özlemek eylemi, göreceği gelme, arzulama. [*ing.* Longing *(for)* yearning; *Fr.* Aspiration, désir ardent, nistalgie, impatience].

özlü, s. § ❶ Özü, içi, benliği /.../ olan. [*ing.* Having substance, sappy, pithy, pulpy]; § ❷ Özü olan, içten, gerçek. [*ing.* Substantial, pithy]; § ❸ *(toprak hk)* Yapışkan, verimli. [*ing.* Of a sticky or pasty consistency]; § ❹ *(Çıban hk.)* Sertleşmiş, cerahat birikintisi olarak; § ❺ *(Kaya hk.)* Oyulmaya elverişli,

~ **buğday**, Çok un veren buğday. [*Fr.* Blé de haut rendement].

~ **çamur**, Yapışkan çamur. [*Fr.* Boue gluante].

~ **söz**, *dey.* Bir konuda en çok bilinmesi gereken şeyi az kelime ile anlatan söz. [*Osm.* Vecize].

~ **toprak**, Verimli toprak. [*ing.* Fertile soil; *Fr.* Terre glaise].

özlük*,-ğü, i. § ❶ Bir şeyin öz hali, esası. [*Osm* Mahiyet; *ing.* ve *Fr.* Essence]; § ❷ Özdek, öz madde. [*Osm.* Cevher; *Ing.* ve *Fr.* Substance]; § ❸ Kişi, zat. [*Ing.* Self; identity]; § ❹ s. Kişi ile ilgili. [*Osm.* Zatî; *ing.* Personal, private; *Fr.* Personnel relle]; ⊛ **bir düzlem eğrinin** ~ **denklemi**, *mat.* Bir düzlem eğrinin *R* eğrilik yarıçapını *s* yayına bağlı olarak veren denklem; ⊛ **bir uzay eğrinin** ~ **denklemleri**, *mat.* Biri uzay eğrinin eğriliğini, öbürü burulmasını, yaya bağlı olarak veren iki denklem. *(Özlük denklemleri, eğrilerin bir koordinat sistemine bağlı kalmadan incelenmesini sağlar).*

~ **dâva**, *huk.* ◘ **Şahsi dâva**.

~ **hak dâvacısı**, *huk.* **Şahsi hak dâvacısı**.

~ **hal**, *huk.* Ahvali şahsiye, şahsi hal.

~ **işleri (zat işleri)**, *huk.* Genel memur statüsü içinde memurların kişisel özelliklerini ve durumlarını, yinue kanunun ön gördüğü şekil ve şartlara uygun olarak belirleyen nitelik, yeterlilik, yükselme gibi işlemler.

~ **ödeme**, *huk.* ◘ **Şahsî eda**.

öz.memeliler, ç. b. i. *zool.* Bazı sınıflandırmalara göre Memeliler *(Mammalia)* sınıfının bir alt sınıfı. Keseliler *(Marsupialia)*, Etenliler *(Placentalia)* ve bazı taşıl memelilerin biraraya gelmesiyle meydana gelir. Etenleri iyi gelişmiştir. Bugün yaşayan 16 takımı vardır. *(◘ KESELİLER, ETENLİLER).* [*Lat* ve *ing.* Eutheria; *Fr.* Euthériens].

özne*, i. § ❶ *gram.* Bir cümlede bildirilen eylemin yapıcısı veya halin olucusu durumunda bulunan kimse veya şey: *Çocuk uyudu. Çocuk sevildi. Çocuk henüz küçüktür* cümlelerinde çocuk hep öznedir. [*Osm.* Fail; *ing.* Subject; *Fr.* Sujet]; § ❷ *fels. (bilinen nesneye göre)* Bilen akıl. [*Osm.* Zat; *ing.* Subject; *Fr.* Sujet]; § ❸ *psik.* (a) Kendindeki ruhsal olayların öznel yüzünü *(bilinç)* kavraması bakımından bilinç ve düşünce sahibi kişi. [*ing.* Subject; *Fr.* Sujet]; (b) Algıladığı (◘ *ALGI*) veya kavradığı (◘ *KAVRAM*) dışı dünyaya *nesneler)* karşıt olarak kişi [*ing.* Subject; *Fr.* Sujet]; ⊛ ~ **öbeği**, *gram.* Özneyle ilgili olarak kullanılan kelimelerin tümü: *Gözleri görmeyen, kulakları duymayan kişiler, yardıma muhtaçtırlar.*

öznel*, s. § ❶ Gerçeklere değil de bir kimsenin bireysel, kişisel anlayış ve duygularına uygun olan, kaynağını onlardan alan: Öznel görüşler. [*ing.* Subjective; *Fr.* Subjectif,-ive]. ☆ *Eşanl.* **sübjektif**; ☆ *Karş.* **nesnel**; § ❷ *fels.* Özneye ilişkin olan, öznede meydana gelen, nesnelerin gerçeğine değil, öznenin düşünce ve duygularına dayanan. [*Osm.* Enfüsî; *ing.* Subjective; *Fr.* Subjectif,-ive] ☆ *Eşanl.* **sübjektif**. ☆ *Karş.* **nesnel**; § ❸ *dilb.* Genitif veya eylemin isim tarafından anlatılan öznesini gösteren tümleci. *(Meselâ, Lat. timör hostium, düşmanların korkusu /düşmanların duyduğu korku/ öznel bir genetiftir).*

~ **anlatım**, *sin.* Alıcının görüş noktasının, filimdeki kişilerden birinin görüş noktasıyle, dolayısıyle seyircinin görüş noktasıyle birlesmesi durumu. Böylece seyirci bütün olayları o kişinin gözüyle izler. [*ing.* Subjective camera; *Fr.* Caméra subjective).

~ **belirti**, *patol.* Hasta tarafından duyulan, fakat dıştan görülmeyen belirti. [*ing.* Subjective symptome; *Fr.* Symptôme subjectif].

~ **çekim**, *sin.* Öznel anlatımın kullanıldığı çekim çeşidi. [*ing.* Subjective shot; *Fr.* Plan subjectif].

~ **eşitleştirme noktası**, *psik.* ◘ **Eşitleştirme**

~ **hak**, *huk.* ◘ **Sübjektif hak.**

~ **kamu hakkı**, *huk.* ◘ **Sübjektif âmme hakkı.**

~ **psikofizik ölçekler**, *psikofizyol.* ◘ **Ölçek.**

öznelci*, s. § ❶ *fels.* Öznelciliğe ait, öznelcilikle ilgili. [*Ing* Subjectivistic; *Fr.* Subjectiviste]; § ❷ s. ve i. Öznelcilik taraflısı, öznelciliği benimseyen ve savunan *(kimse).* [*ing.* Subjectivist; *Fr.* Subjectiviste], ☆ *Eşanl.* **sübjektivist**.

öznelcilik*,-ği, i. *fels.* Gerçekçiliğin, özne tarafından, ancak bu öznenin kendi düşüncesinin ürünü olarak, yani kendi durumları hakkında bilince varması yoluyle verildiğini ileri süren felsefî öğreti veya tavır: *Düşünce kesinliğinin her şeyden daha önemli olması ve maddî dünyanın kesinliğini belirlemesi bakımından, Descartes felsefesi bir öznelciliktir. Berkeley'in öznelciliği (Ahlâk alanında, öznelcilik, evrensel değerleri inkâr eden ahlâkî göreciliğe varır /Protagoras'ın öznelciliği).* [*Osm.* Enfüsiye; *ing.* Subjectivism; *Fr.* Subjectivisme]. ☆ *Eşanl.* **sübjektivizm**.

öznellik*,-ği, i. § ❶ Öznel olanın niteliği. [*Osm.* Subjectivity; *Fr.* Subjectivité]; § ❷ Kişinin iç varlığı; her türlü genel kavrama, hattâ herhangi bir söze indirgenemeyecek olan bireysel ayrıcalığı. [*ing.* Subjectivity; *Fr.* Subjectivité]. ☆ *Karş.* **nesnellik**.

öz.nitelik*,-ği, b. i. Yalnızca bir şeye veya bir kimseye ait nitelik: *Konuşma, insanın özniteliğidir.* [*Osm.* Hususiyet; *ing.* Peculiarity, special feature; Characteristics; *Fr.* Caractéristique, particularité].

özofagogastrostomi, i. *Fr. œsophago-gastrostomie. cerr.* Midenin üst kutbunu yemek borusuna dikme ameliyatı; bu ameliyat, yemek borusu büzüldüğü veya içinde ur görüldüğü zaman yapılır. [*ing.* Esophagogastrostomy].

özofagokardiyotemi, i. *Fr. œsophago-cardiotomie. cerr.* **mukoza dışı** ~, *cerr.* Mideağzı ile yemek borusunu, mukozaya dokunmadan, 8 ilâ 10 sm. uzunluğunda kesip çıkarma ameliyatı. *(HELLER AMELİYATI da denilen bu ameliyat (yemekborusu genişlemesini tedavi amaciyle uygulanır).* [*ing.* Heller's oparation; *Fr.* Oesophago-cardiotomie extramuqueuse, opération de Heller].

özofagomalasi, i. *Fr.* œsophagomalacie. *patol.* Yemekborusu çeperinin mide özsuyu tarafından sindirilmesi; arkasından çoğu zaman kusmalar başlar ve bu kusmalar yemekborusunun delinip kopmasına sebep olabilir. [*ing.* Esophagoma (lacia)].

özofagoplasti, i. *Fr. œsophagoplastie. cerr.* Yemekborusunun bir kısmının, deriden, incebağırsaktan veya kalınbağırsağın enine bölümünden alınan bir parça ile değiştirilmesini öngören çeşitli ameliyatlara verilen ad. [*ing.* Esophagoplasty].

özofagoskop,-pu, i. *Fr. œsophagoscope. tıp.* Normal yollardan yemekborusunun içini muayeneye yarayan ondoskopi cihazı. [*ing.* Esophagoscope].

özofagoskopi, i. *Fr. œsophagoscopie.* Yemekborusunun içine bir tüp sokarak bu organın içinde araştırmalar yapmak işlemi. [*ing.* Esophagoscopy].

özofagostomi, i. *Fr. œsophagostomie. cerr.* Yemek borusunun daralması halinde, borunun bir kısmını, daralan kısmın alt tarafıyle ağızlastırmak için yapılan ameliyat, *(hastayı beslemek için uygulanır).* [*ing.* Esophagostomy].

özofagostomoz, i. *Fr. œsophagostomose. Vet. Oesophagostomum radiatum* kurtçuklarının sığırlarda meydana getirdiği asalaklı bağırsak iltihabı, *(özellikle genç hayvanlarda, 12-18 aylık danalarda görülür. Seroz bir ishal ve hızlı bir zayıflama ile kendini belli eder. Otopside, incebağırsağın mukozası içinde toplu iğne başı veya fasulye tanesi büyüklüğünde düğümler bulunur; bunların içinde œsophagostomum radiatum'un kurtçukları vardır. Bu şekilde delinmiş bağırsaklar ticarette işe yaramaz. Hastalık erken anlaşılırsa fenotiazin tedavisi iyi sonuç verir).* [*ing.* Oesophagostomiasis].

özofagotomi, i. *Fr. œsophagotomie. cerr.* Yemekborusunu yarma ameliyatı [*ing.* Esophagotomy].

özofagus, i. *Yun. oisophagos*, yutak. *anat.* ve *zool.* ◘ ***Yemek borusu***.

özofajektomi, i. *Fr. œsophagectomie. cerr.* Yemek borusunun bir parçasını çıkarmak için yapılan cerrahi müdahale. *(Özellikle yemek borusu kanserinde uygulanır).* [*ing.* Esophagectomy].

özofajizm, i. *Fr. œsophagisme. patol.* ◘ **Yemekborusu sıkışması.**

öz.oluşum, b. i. *biy.* Önceden içinde hiç bir *anatomik unsur bulunmayan sıvı bir ortamda* anatomik bir unsurun kendiliğinden olustuğunu kabul eden doktrin. *(Özoluşum, eskiden yumurtaların, epitelyumların v.b. ortaya çıkışını izaha yarardı. Aslında bu unsurlar önceden olan unsurların bölütlenmesinden meydana gelir).* [*ing.* Autogenesis; *Fr.* Autogénïe].

öz.ötücüler, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücü-kuslar *(Passeriformes)* takımının, Ses-kasları-eşitdizililer *(Diacromyodi)* alt takımının bir üst familyası. Ses kasları çok iyi gelismiştir ve çok iyi öterler. Aralarında ötmeyenleri de vardır. 50 kadar familyayı içine alır. Kırlangıççgiller *(Hirundinidae)*, Serçegiller *(Passeridae)*, Ispinozgiller *(Fringillidae)*, Kara-tavukgiller *(Turdidae)*, Kargagiller *(Corvidae)*, Sığırcıkgiller *(Sturnidae)*, Sarıasmagiller *(Oriolidae)*, Yelvegiller *(Emberizidae)*, Öteğengiller *(Sylviidae)*, Arap-bülbülügiller *(Pycnonotidae)*, Kuyruksallayangiller *(Motacillidae)*, Tarlakuşugiller *(Alaudidae)*, Çıt-kusugiller *(Troglodytidae)*, İpek-kuyruk-kuşügiller *(Bombycillidae)*, Cennet-kusugiller *(Paradiseidae)* en iyi bilinen familyalarıdır. [*Lat.* ve *ing. Oscines; Fr.* Oscines, chanteurs].

özr, i. ◘ **Özür.**

öz saygısı*, b. i. ◘ **Onur.**

özsel*, s. § ❶ Öze ait, öz ile ilgili; § ❷ fels. Ne ise, rastgele değil de özünün gereği, o olan: *Hiçbir olumsal varlık özsel değildir.*

öz.sevi*, b. i. Kendi kişiliğini alçaltmaktan insanı alıkoyan ve baskalarının kendisini alçaltmalarını hoş görmeyen duygu, kisinin kendi özüne, kisiliğine olan saygısı.

öz.su*, b. i. § ❶ *biy.* Bitki ve hayvan dokularında bulunan ve sıkılarak çıkarılan veya kendi kendine dısarıya sızan sıvılara verilen ad. bitki dokularını sıkmak suretiyle elde edilen sıvı, *(Kas özsuyu dışında, hayvan özsuları bugün kullanılmamaktadır. Bitki özsularından ise artık sadece meyve özsuları (yahut asid özsular) kullanılıyor; bunlar meyve özsularıyle yapılan şurupları hazırlamaya yarar).* [*Osm.* Usare; *Lat. Succus; ing.* Juice, sap; *Fr.* Suc]; § ❷ *fizyol.* Salgı ile meydana gelen ve içerisinde enzimler bulunan organik sıvı: *Mide özsuyu, Bağırsak özsuyu.* [*ing.* Juice sap; *Fr. Suc*]; ⊛ **çekirdek** ~ **yu**, *biy.* Çekirdeği meydana getiren özsu. *(Protitten pek zengin değildir; hücrenin fizyolojik durumuna göre ya asid ya da bazal boyayıcı maddelerle hafif bir renge bürünür)* [*ing.* nuclear juice; *Fr.* Nucléaire]; ⊛ **hücre** *(koful)* ~ **yu**, *bot.* Kofullar içinde bulunan ve geçişme olaylarında başrolü oynayan özsu. [*Osm.* Usare-i hücreviye; *ing.* Cellulary juice; *Fr.* Suc cellulaire, vacuolaire]; ⊛ **kas** ~, *fizyol.* Kasları sıkmakla elde edilen sıvı; fizyolojide, bakteriyolojide, v.b. kullanılabilen bir besi ortamı meydana getirir. [*ing.* Muscular juice:

Fr. Suc musculaire]; ◉ **Pankreas ~ yu**, *fizyol.* ◘ **Pankreas.**

özümleme*, i. § ● *biy. (Canlılar hk.)* Canlı bir organizmaya dışarıdan, çeşitli maddeler katılması; bu katılma, biyoşimik sentez olayları ve enerji tüketimiyle birlikte olur. [*Osm.* Temsil; *Ing.* ve *Fr.* Assimilation]. ☆*Eşanl.* **asimilasyon**; ◘ *Karş.* **disimilasyon, katabolizma, yadımlama**; § ● Besinlerin, değişikliğe uğrayarak yeniden sentezlenmek suretiyle organizmaya özgü maddelere dönüşmesi. [*Osm.* Temsil; *Ing.* ve *Fr.* Assimilation]; § ● *etn.* Aynı toprak üzerinde yaşayan, ama etnik bakımdan, dil ve genel olarak dinî ve yaşama düzeyi farklı iki insan topluluğu arasındaki kaynaşma süreci. *(İki topluluk üyelerini aynı haklara ve ödevlere bağlayan siyasî ve idarî tedbirler bunu kolaylaştırır. Fakat özümleme, törelerde kaynaşma gerçekleşmedikçe bütün tamamlanmış olmaz; tüm gençliğe aynı biçimde ifade veren ortak eğitim ve özellikle karma evlilikler bu özümlemenin bellibaşlı iki şartıdır; çünkü bunlar kafa ve biyolojik çifte kaynaşmayı sağlar.* [*Ing.* ve *Fr.* Assimilation]; § ● *jeol.* İç kayanın, içinden geçtiği kayaları kendi cismine katması ve benzetmesi olayı, Magmanın yer yüzeyine çıkması sırasında, rastladığı kayaçları erime ile sindirmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Assimilation]; § ● *mant.* Farklı olandan benzere giden akıl yürütme. [*Ing.* ve *Fr.* Assimilation]; ☆ *Karş.* **ayrımlaşma-farklılaşma**; § ● *psik.* Anıların, hatıraların «*ben*» de, kişilikte sindirilip bütünlenmesi. *(Özümleme, anıların sabitleşmesinin önemli bir devresidir. Bu sabitleşme, kendi kiplerine göre, yerleşik yahut değişken olur; hafızanın öteki fonksiyonları /saklama, hafızada tekrar canlandırma, hatıraların tekrar tanınması gibi/ bu devreden etkilenir. Zihin hastalıklarının birçoğu, hatıraların özümlenmesi bozukluklarıyle birlikte ortaya çıkar);* § ● *bot.* Bitkilerin dış ortamdan aldıkları anorganik maddelerden, kendileri için gerekli organik maddeleri yapmaları. [*Ing.* ve *Fr.* Asaimilation]. ☆ *Eşanl.* **asimilasyon**; ◉ **azot ~ si**, *bot.* Bitkilerin toprakta eriyik halde bulunan azotlu tuzlardan azotu sağlamaları; ◉ **zihinsel ~**, *psik. Piaget* tarafından kullanılan ve kişinin sahip bulunduğu şemalar aracılığıyla, organizmanın kendi çevresi üstünde gerçekleştirdiği etkiyi belirten kavram. *(Dış dünyanın böylece değiştirilmesi, hareketlilik, algılama, etkin veya kuvve halindeki eylemler, yani zihinsel işlemler aracılığıyle gerçeklesir. Özümleme, uymaya bağlaşık olan bir intibak faktörüdür. İntibak sağlayıcı olan zekâ,özümleyici ve uyma sağlayıcı olan süreçler arasında bir dengedir; amc oyun'da, özümleyici süreçler, uyma sağlayıcı süreçlerden daha ağır basar).* [*Ing.* Mental assimilation; *Fr.* Assimilation mentale].

~ **dokusu**, *bot.* Havadaki karbon dioksidi, karbonhidrat haline getiren ve bitki yapraklarında bulunan doku. [*Osm.* Nesc-i temessül; *Ing.* Assimilation tissue; *Fr.* Tissu d'assimilation].

özümlemek*, f. *biy. (Yaşamakta bulunan bir varlık hk.)* Dışarıdan aldığı maddeleri kendi öğeleriyle özdeş kılarak kendine mal etmek; besinleri, bireşimlerini bozarak yeni bir bireşimle organizmanın durumuna getirmek. [*Osm.* Temsil etmek; *Ing.* To assimilate; *Fr.* Assimiler].

özümlenme, i. Özümlenmek eylemi. [*Osm.* Temessül; *Ing.* Being assimilated]; ◉ **kültür ~ si**, *etn.* ve *sosy.* ◘ **Kültür.**

özümlenmek, özümsenmek* (-e), f. Özümlemek işine konu olmak. [*Osm.* Temessül etmek; *Ing.* To be assimilated; *Fr.* S'assimiler].

özümseme*, i. ◘ **Özümleme.**

özümsemek, f. ◘ **Özümlemek.**

özümsenmek, nsz. f. ◘ **Özümlenmek.**

özün*, b. i. ◘ **Şiir.**

özüne.kısır*, b. s. Kendi çiçek tozlarına karşı kısır olan bitkilere denir. *(Örnek:* Bazı elma ve erik türleri özüne kısırdır). [*Ing.* Self-sterile; *Fr.* Autostérile].

özün.erosluk*,-ğu, i. *psik,* Cinsel bakımdan kendi kendini tatmin etme. [*Osm.* İstimna; *Ing.* Autaroticism; *Fr.* Auto-érotisme, masturbation].

☆ *Eşanl.* **otoerotizm, otuzbir.**

özünlü*, s. *fels.* Bir şeyin aslında veya gerçeğinde var olan, ilinekle ilgili olmayıp özde bulunan. [*Osm.* Derunî, zatî; *Ing.* Intrinsic; *Fr.* Intrinsèque].

~ **kanıtlar**, *mant.* Konunun kendi özünden çıkarılan kanıtlar. [*Ing.* Intrinsic arguments; *Fr.* Arguments intrinsèques].

özür,-zrü, i. *Osm* < *Ar.uzr* > *özr.* § ● Bir kusur veya suçun hoş görülmesini gerektiren sebep: *Özrüm vardı, gelemedim.* [*Osm.* Mazeret; *Ing.* Excuse, hindrance; *Fr.* Excuse]; § ● Sakatlık veya elverişsizlik, eksiklik, kusur: *Bu evin birtakım özürleri var. Özrüm var uzun yol yürüyemem.* [*Ing.* Defect, impediment; *Fr.* Infirmité ou défaut]; ◉ **özrü kabahatinden büyük**, *dey.* Bir kabahat için özür dilerken daha büyük kabahat işleyen. [*Ing.* His excuse is worse than his fault «said when one's excuses make matters worse; *Fr.* Expression qu'on emploie pour les personnes qui veulent s'excuser en prétextant une plus grande faute].

~ **bulmak**, *dey.* § ● Bir kimsede suç, kabahat bulmak. [*Ing.* To find fault with]; § ● Mazeret uydurmak. [*Ing.* To invert an excuse; *Fr.* Trouver une excuse à qcb]. ~ **dilemek**, *dey.* § ● Özrünü ileri sürüp bir işten affını dilemek; § ● Yapılan bir yanlıştan ötürü af dilemek. [*Ing.* To beg to be excused, to ask pardon; *Fr.* S'excuser, présenter des excuses].

özürlü, s. § ● Özrü olan; bir mazeret ileri süren: *O, özürlüdür, gelemez. Bu masa özürlüdür.* [*Ing.* Who has an excuse; *Fr.* Qui a une excuse]; § ● Kusurlu, kabahatli: Bu kumaş özürlü. [*Ing.* Defective, faulty; *Fr.* Défectueux,-euse, incorrect,-ecte].

özürsüz, s. §. ● Özrü, mazereti olmayan; § ● z. Özrü olmaksızın: *Özürsüz geç kalanlar.* [*Ing.* Without an excuse; Sans avoir une excuse]; § ● Kusuru bulunmayan. [*Ing.* Free from defect, *Fr.* Correct,-acte, parfait,-aite, irréprochable, sans défaut].

özüt, i. *ecz.* ◘ **Hülâsa.**

özütleme, i. *ecz.* ◘ **Hülâsa çıkarma.**

öz.veren*, s. Özverili, fedakârlık eden. [*Osm.* Fedakâr; *Ing.* Unselfish, self-denying; *Fr.* Dévoué,-ée].

öz.veri*, b. i. Özveri ile davranan, bir şey uğruna değerli sayılan bir şeyden vaz geçme. [*Osm.* Fedakârlık; *Ing.* Renunciation, self-denial; *Fr.* Abnégation de soi; renoncements].

öz.verili*, b. s. Özveri ile davranan. [*Osm.* Fedakâr; *Ing.* Devoted, self-sacrificed; *Fr.* Dévoué].

öz.yönetim*, b. i. § ● *siy.* Sosyalist yönetimli baz, ülkelerde *(özellikle Yugoslavya* ve *Cezayir),* bir tarım alanı veya bir sanayi işletmesinin emekçilerin seçtiği bir komite tarafından yönetilmesi. [*Ing.* Self-administration; *Fr.* Autogestion]; § ● *sibern.* Bir sistemin, çalışırken yeni bilgilere ihtiyaç göstermeden, yapımı sırasında verilen bir programa veya bilgilere göre kendi kendini yönetmesi. [*Ing.* Self-government; *Fr.* Autogouvernement]

Pp

p, P, § ❶ Türk alfabesinin yirminci harfi; pe adı verilen bu harf, sesbilim *(fonetik)* bakımından dudak ünsüzlerinin süreksiz ve sertini gösterir. *(Katı, patlamalı, titreşimsiz çift dudak ünsüzüdür).* [*Ing.* The twentieth letter of the Turkish alphabet; *Fr.* Vingtième lettre de l'alphabet turc; § ❷ Sıralama ve sınıflandırmada sayı yerine kullanıldığı zaman 19'u *(veya 20'yi)* gösterir; § ❸ Ebced hesabında *b* gibi *2* sayısının karşılığı olarak kullanılır; § ❹ *din.* Fransızcada *P* harfi, rahiplere verilen unvan olan *père*'in *(peder)* kısaltılmış şeklidir. *(P Hardouin; peder Hardouin).* [*Fr.* En français, P est l'abréviation du mot père *(titre d'un religieux)*]; § ❺ *metrol.* (a) p, *piko*'nun sembolü. [*Ing.* Symbol of pico; *Fr.* Symbole de pico]; (b) Sayısal işaret olarak *P*, Yunanlılarda sağ üstte aksanlı olursa (π′), 80 sayısının, sol altta aksanı bulunursa (,π) 80.000 sayısının işaretl. [*Fr.* Comme signe numérique, P, chez les grecs, valait 80 avec l'accent en haut et à droite (π′), 80.000 avec l'accent en bas et à gauche (,π); (c) *P*, bazen ΠΣ'VTΣ, beş'in baş harfi olarak 5 değerini alır; (d) Roma'da *P, 400* sayısını, üstünde yatay bir çizgi bulunursa *(P) 400.000* sayısını belirtirdi. [*Fr.* A Rome, P valait 400, et surmonté d'une ligne horizontale (P), 400.000]; -Başka ülkelerde *P, S* gibi *7* ve yatay çizgiyle *7.000* için kullanılır. -Nihayet *C* değerinde, yani 100 sayısını bildiren kullanılışı da vardır; § ❻ *müz.* (a) Piano veya «*hafif şekilde*» anlamına gelir; *pp., piano piano «çok hafif bir sesle»; ppp., pianissimo «son derece hafif»* icra edilecek. [*Fr.* P. signifie piano, ou «douccement»; PP., piano piano, «très doucement»; PPP., pianissimo, «d'une manière extrêmement douce»]; (b) Org parçalarında pozitif'in kısaltması. [*Fr. (Dans les pièces d'ourgue)* Abréviation de positif]; § ❼ *kim.* **1.** Fosfor elementinin sembolü. [*Ing.* Symbole of phosphorus; *Fr.* Symbole chimique du phosphore]; **2.** *Para*'nın kısaltması. [*Ing.* Abbreviation of para; *Fr.* Abréviation de para].

pa[1], § ❶ *Protaktinyum*'un kimyasal sembolü. [*Ing.* Symbol of protactinium; *Fr.* Symbole chimique du protactinium]; § ❷ Basınç ve gerilme birimi olan *Pascal*'ın sembolü. [*Ing.* Symbol of protactinium; *Fr.* Symbole du pascal, unitéd de mesure de contrainte et de pression].

pa[2], i. *Osm.* < *Fars. pā. esk.* «*P*» harfinin bir adı.

pa , pay, i. *Osm.* < *Fars. pā* veya *pāy. esk.* § ❶ Ayak. [*Ing.* Foot, leg]; § ❷ Dip, kök, derinlik; § ❸ Temel. [*Ing.* Foundation, base, footing]; § ❹ Kuvvet, mukavemet. [*Ing.* Power, constancy, firmness, durability].

pabend, paybend /pābend, pāybend/, b. i. *Fars. pā* veya *pāy* + *bend*, bağ. *esk.* Ayak bağı, engel. [*Ing.* Fetter, hindrance].

pabuç,-cu, i. *Osm.* < *Fars. pā*, ayak + *pūş, örten* > *pāpūş.* § ❶ Koncu olmayan ayakkabı. [*Ing.* Shoe; *Fr.* Soulier]; § ❷ *mim. (Yapıcılıkta)* Bir sütunun, bir dikmenin taban kısmı. [*Ing.* Base, basement; *Fr.* Soubassement]; § ❸ *kıyf. esk.* Mestle giyilen, genellikle ökçesiz ayakkabı. [*Ing.* Slipper; *Fr.* Pantoufle]. ☆ *Eşanl.* **başmak**: § ❹ *mek.* Bir makine organının veya bir mekanizmanın gerek hareket halinde bir bütüne destek görevi *(kılavuz)* yapmaya, gerek aşırı gücü soğurmaya *(frenleme)* yarayan bir parçası. [*Ing.* Shoe; *Fr.* Sabot]; § ❺ Bir mobilyanın ayaklarına geçirilen maden veya ahşap parça; ◉ ~ larını çevirmek *(birinin), dey. O kimseyi kovmak.* [*Ing.* To cause somebody to understand that he is not wanted, to dismiss someone in a polite manner. [*Ing.* Chasser *(quelqu'un)*]; ◉ ~ **tan aşağı**, *dey.* Hor, aşağılık, çok değersiz. [*Ing.* Most vile and contemptible; *Fr.* Méprisable]; ◉ ~ **u büyüğe okutmak**, *dey.* Akılsızca davrananlar için alaylı bir öğüt olarak kullanılır: *Bu ne hal, sen kendini pabucu büyüğe okut!* [*Ing.* You had better get yourself exorcized by Big Shoes, something must be wrong with your mind; *Fr.* Expression qu'on emploie par raillerie envers les personnes qui agissent sans jugement]; ◉ ~ **u dama atılmak**, *dey.* Kendinden üstün bir başkasının çıkmasıyle değer ve saygıdan düşmek. [*Ing.* To lose favor, to fall into discredit; *Fr.* Perdre toute considération]; ◉ ~ **u ters çevirmek**, *tasav.* Tekke ve zaviyelerde bir kimseyi kovmak; ◉ ~ **unu eline vermek**, *dey.* Kovmak. [*Ing.* To fire *(a person)*; *Fr.* Renvoyer, chasser *(quelqu'un)*]; ◉ ~ **unu ters giydirmek**, *dey.* Güç bir duruma sokarak telâşla kaçırmak. [*Ing.* To cause to leave in a hurry, to chase away, to put into confusion; *Fr.* Mettre (quelqu'un) dans le pétrin et obliger de s'enfuir hâtivement] ◉ **çipo** ~ **u**, *den.* ◘ **Çipo**; ◉ **duvar** ~ **u**, *mim.* ◘ **Duvar**; ◉ **fren** ~ **u**, § ❶ *mek.* Bir makineyi veya taşıtı durdurmak veya hareketini yavaşlatmak için tekerlek bandajı üzerine mekanik bir organ yardımıyle sıkılan, içi hafifçe bükülmüş ahşap veya madenî parça. [*Ing.* Brake shoe; *Fr.* Sabot de frein]; § ❷ *otom.* ◘ **Fren**; ◉ **köşeli** ~, *mek.* Torna fırdöndü aynasına iç bağlamak için kullanılan bir çeşit pabuç. [*Ing.* Angle plate]; ◉ **landa** ~ **u**, *den.* ◘ **Landa, parakete pabucu**, *den.* ◘ **Parakete**.

~ **bırakmak**, *dey.* Yılıp geri dönmek.

~ **bırakmamak**, *dey.* Yılıp yapacağından vazgeçmemek, aldırmamak, korkmamak. [*Ing.* Not to be discouraged *(by something or somebody)*; *Fr.* N'avoir pas peur, ne pas se laisser déconcerter, ne pas céder devant une menace qui ne n'a pas de fondement].

~ **eskitmek (paralamak)**, *dey.* Bir işin arkasından çok koşmak, bir işin arkasını bırakmamış, takip etmiş olmak. [*Ing.* To follow up something energetically; *Fr.* Courir après une affaire qui se traîne].

~ **kadar dili var (Pabuç kadar dil uzatıyor)**, *dey.* Terbiyesizce bir ağız kalabalığı ile karşılık verenler için söylenir. [*Ing.* He has a tongue as long as a shoe «said of one who answers back in a rude manner; *Fr.* Expression qu'on emploie envers ceux qui tâchent de se faire donner raison en parlant beaucoup et avec impolitesse].

~ **pahalı**, *tkz.* Birinin uğraşmaya kalkıştığı kimsenin, kendinden güçlü çıkması halinde söylenir: «*Durum tehlikeli, işin sonunda ziyanlı çıkmak var*» anlamında kullanılır. [*Ing.* I can't compete with him, it's time to give up and quit; *Fr.* Expression qu'on emploie par raillerie envers celui qui veut combattre quelqu'un plus fort que soi].

~ **tartmak**, *dey.* Azametle ağır ağır yürümek. [*Ing.* To strut slowly along].

pabuççu, i. § ❶ Ayakkabı çıkarılarak girilen camî v.b. yerlerde ayakkabıları bekleyen kimse. [*Ing.* Attendant who looks after people's shoes in mosque; *Fr.* Celui qui garde les souliers que laissent les visiteurs à la porte des mosquées etc]; § ❷ Papuç yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of shoes, cobbler, shoemaker; *Fr.* Cordonnier, marchand de pantoufles].

~ **kölesi**, Ayakkabıcıların kullandığı demir örs' [*Ing.* Shoemaker's iron last].

~ **somakisi**, Ayakkabıcıların, üzerinde kösele dövdükleri taş. [*Ing.* Shoemaker's lapstone].

pabuççuluk,-ğu, i. Ayakkabıyı yapma veya satma sanatı. [*Ing.* Shoemaking; *Fr.* Métier de cordonnier].

pabuçlu, s. § ❶ Ayağında pabuç olan; § ❷ Pabuçları /.../ olan. [*Ing.* Having shoe].

pabuçluk,-ğu, i. Sokak kapısından girilince ayakkabı çıkarılan ufak taşlık. [*Ing.* Place where shoes or slippers are kept in an entrance of a house; *Fr.* Petit vestibule].

pabuçsuz, s. Ayağında pabuç olmayan, [*Ing.* Without slippers].

~ **kaçmak**, *dey.* Büyük bir telâş ve ivedilikle sıyrılıp gitmek. [*Ing.* To run away, to be routed].

PACCIONI, Antonio, *(1665-1726.* İtalyan hekimi ve anatomi bilgini.

~ **granülasyonları**, *tıp.* Beyin - omurilik zarlarından örümceksi zar tabakasının, sert zar içindeki toplardamar sinüslerine, özellikle uzunlamasına üst sinüse girerek yayılması. Bu granülasyonlar beyin - omurilik sıvısının emilmesinde önemli rol oynar. [*Ing.* Pacchionian granulations; *Fr.* Granulations de Pacchioni].

~ **oval deliği**, *anat.* ◘ **Delik**.

Pacini, Filippo, öz. i. (1812 - 1883) İtalyan anatomi bilgini.

~ **cisimcikleri**, *anat.* ◘ **Cisimcik**.

PACINOTTI, Antonio, öz. i. (1841 _ 1922) İtalyan fizikçisi.

~ **halkası**, *elek.* ◘ **Halka**.

paça, i. *Osm.* < *Fars. pāçe.* § ❶ Pantolon, don veya şalvarın baldırlara geçen kısmı. [*Ing.* Lower part of the leg, lower part of

the trouser leg; *Fr.* Jambes d'un pantalon, des caleçons etc.]; ❸ *mutf.* Kasaplık hayvanların *(koyun, keçi, sığır)* kesilmiş ayağı ve bundan yapılan yemek. [*Ing.* Sheep's feet, trotters, dish made from trotters; *Fr.* Partie inférieure de la jambe chez les animeaux, pieds de mouton, de veau ou de bœuf accommodés à la gelée]; ❹ *okç. esk.* Ok yaylarının yapımında kullanılan, hayvanların sinirlerinden kesilmiş parçalar. *(İnek sinirleri tımarlı ve ince yarış yaylarında; öküz sinirleriyse tirkeş, çerkez ve tatar yaylarında kullanılırdı. Sinirler, biraz kuruyunca bir uçtan bir uca beşe bölünür, her iki baştan, yay uzunluğunca kesilirdi);* § ❶ *sp.* Yağlı güreşte güreşçilerin giydikleri kisbetin elle tutulabilen yeri. *(Pehlivanlar kisbet giydikten sonra paçalarındaki uçkurluklarda bulunan ince urganları iyice sıkıp bağlarlar, böylece paça yukarı doğru sıyrılmaz ve güreş sırasında elle tutulabilir);* § ❺ *zool.* Atlarda bukağılığın arka üst tarafında bulunan kıl demeti; ◘ *ŞEKİL:* 21.—; **AT ◉ ~ ları sıvamak,** *dey.* Bir işe enikonu girişmek için hazırlanmak. [*Ing.* To prepare to set about some important business, to get down to a job; *Fr.* Se mettre sérieusement à la besogne]; ◉ **~ larından akmak** /.../, *dey.* Kir, pislik v.b..nın çokluğunu belirtmek için kullanılır; ◉ **~ sı düşük,** *dey.* Kılığına dikkat etmeyen, sünepe, pasaklı. [*Ing.* Untidy, slovenly awkard, clumsy; *Fr.* Négligé,-ée, débraillé,-ée, mal habillé]; ◉ **~ sından tutup atmak,** *dey.* Hakaretle kovmak. [*Ing.* To turn someone out roughly; *Fr.* Chasser (quelqu'un) en l'insultant]; ◉ **~ sını çekecek hali olmamak,** *dey.* Güçsüz, beceriksiz olmak. [*Ing.* He is hopelessly awkward and incapable; *Fr.* Être impuissant à accomplir quelque chose]; ◉ **~ yı kaptırmak,** *dey.* Yakalanmak, ele geçmek, dilediği gibi hareket edememek; ◉ **~ yı kurtarmak,** *dey.* Kendini bir dertten veya tehlikeden zor kurtarmak. [*Ing.* To escape, to get through safely; *Fr.* Décamper]; ◉ **balık ~ sı,** *mutf.* ◘ **Balık**; ◉ **yaka ~,** *dey.* ◘ **Yaka.**

~ astarı, *terz.* Terzilerin, ayakkabının pantolon paçasına sürterek kumaşı aşındırmasını önlemek için paçanın arka tarafının iç yanına diktikleri kumaş veya deri şerit.

~ dondurması, *mutf.* Paça ile yapılan bir çeşit yemek. *(Koyun veya keçi paçası, temizlendikten sonra, uzun kemikleri ortasından kırılır. Bol su ile, yumuşayıncaya kadar hafif ateşte pişirilir. Kemiklerinden ayrılan et ve suyuna yeterince sarmısaklı sirke katılır. Çukur kaplara dökülerek dondurulur.)* [*Ing.* Trotter jelly].

~ günü, *folk.* Yeni evlilerin, gerdeğe girdikten bir hafta sonraki cuma günü verdikleri yemek. *(Bu yemeğe gelin ve damadın ancak yakın akrabaları ve tanıdıklarıyle komşuları katılırdı. Yemekte paça yenildiği için bu deyim kullanılır).* [*Ing.* The day after a wedding, when a dish of trotters is eaten; *Fr.* Le lendemain du jour des noces].

~ kasnak, *sp.* Yağlı güreşte bir oyunun adı. *(Güreşçilerden biri bir eliyle rakibinin paçasından, öteki eliyle /apış arasından geçirerek/ kisbetin belinden kavrar ve çevirmeye kalkarsa bu oyuna paça kasnak denilir.)*

~ kazık, *sp.* Yağlı güreşte bir oyunun adı. *(Bu oyunda, güreşçi rakibinin paçasından kapar, kisbetin paça derisini avuçlayarak öteki eliyle rakibinin bacağına veya vücuduna sarılır ve rakibini baş aşağı diker.)*

~ kemiği, *arg.* **Çük.**

☆ *Eşanl.* **bağırsak çıkıntısı, lolo.**

~ kıvrımı, *terz.* ◘ **Kıvrım.**

~ yahnisi, *mutf.* Soğanlı ve nohutlu paça yemeği.

paçacı, i. § ❶ Koyun veya keçi ayağı satan kimse. [*Ing.* Dealer in sheep's trotters; *Fr.* Traiteur qui prépare et vend des pieds de mouton etc.]; § ❷ Paça, işkembe pişirilen küçük aşçı dükkânı. [*Ing.* Small restaurant where trotters are eaten].

paça.hane, b. i. *mal. esk.* Şehir ve kasabalarda kesilen küçükbaş hayvanlardan alınan vergi. *(Mezbahalarda kesilen hayvanlardan alınan vergi 2 paradan 10 paraya kadar değişirdi. Bazı yerlerde iltizama verilirdi. Böyle yerlerde belirli vergilerden başka kesilen hayvanların ayak, baş, ciğer gibi sakatat kısmı alınarak, paçacılara satılırdı).*

paçal, i. *Fars.* Ekmek yapmak için, çeşitli hu. bubatın kanunen gerekli karışım oranı. [*Ing.* Proportion of various grains legally permitted in bred].

paçalı, s. § ❶ Paçası olan. [*Ing.* Having trouser legs, made of trotter jelly *(fowl)*, having feathered legs; *Fr.* Qui contient des pieds de mouton etc.]; § ❷ (...) Paçası olan; § ❸ *zool.* Tüyleri ayaklarına kadar uzanan kuşlara ve kümes hayvanlarına verilen ad. *(Bu nitelik bazı güvercinlerde /paçalı güvercin/, bazı tavuklarda /paçalı tavuk, hint tavuğu/ görülür.)* [*Ing.* Feather-legged, rough legged; *Fr.* Pattu,-ue]; ◉ **bol ~ pantolon,** *kıyf.* Paçaları kalçadan dize kadar dar, diz hizasından sonra da gitgide geniş olan pantolon. [*Fr.* Pantolon à pattes d'éléphant].

parçalı.şahin, b. i. *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından, bileğine kadar tüylü olan şahin türü. Uzunluğu 65 sm. Sırtı koyu kahverengi, kuyruğu beyazdır. Amerika, Avrupa ve Asya'nın kuzey bölgelerinde tundralarda yaşar. [*Lat. Buteo lagopus; Ing.* Rough - legged hawk, roughleg; *Fr.* Buse pattue, archibuse, busaigle].

paçalık,-ğı, i. § ❶ Şalvarın, donun veya pantolon paçasının ayak bileğini saran kısmı; § ❷ *folk.* Düğünün ertesi günü verilen yemek ve gelinin o gün giyeceği giysi; § ❸ *kıyf.* Gelinlerin paça günü yemeğinde giydikleri özel elbise. *(Gelinliğe oranla daha sade olmakla birlikte değerli kumaşlardan yapılırd);* § ❹ *mutf.* Paça yemeği yapmak için ayrılmış koyun veya keçi bacağı.

paçarız, s. *Yun.* Çapraz. [*Ing.* Crosswise; Intricate; *Fr.* En écharpe, oblique, transversal,-ale].

paçavra /paçav:ra/, i. § ❶ Eskimiş bez, veya kumaş parçası, çaput. [*Ing.* Rag; *Fr.* Chiffon]; § ❷ *mec.* Değersiz, iğrenç şey veya kimse. [*Ing.* Worthless thing or person; *Fr.* Chose sans valeur et sans importance]; § ❸ *arg.* Bulaşık, sulu, sırnaşık, arsız *(adam): Herif paçavra, dehle gitsin!.* [*Ing.* Pertinacious and shameless, person, importunate; *Fr.* Effronté]. ☆ *Eşanl.* **cıvık, çamur, sıvık; -◉ ~ lı kâğıt,** *matb.* Hamurunda en az % 10 paçavra ve selüloz olan kâğıt; ◉ **~ ya çevirmek (paçavrasını çıkarmak),** *dey.* Iler tutar yerini bırakmamak. [*Ing.* To insult and ridicule completely, to make a mess of something, to spoil, to spoil something so as to make it utterly useless; *Fr.* Ridiculiser qn., savonner].

~ etmek, *dey.* ◘ **Paçavraya çevirmek.**

~ gibi, *dey.* Değersiz kimse veya şeyleri nitelerken kullanılır. [*Ing.* Ragged; in rags].

~ hamur, *matb.* Paçavradan elde edilen elyaflı madde; *(ilk madde olarak kâğıt imaline yarar);* [*Fr.* Pâte de chiffons].

~ hastalığı, *patol.* Enflüenza, grip. [*Ing.* ve *Fr.* Influenza].

~ kâğıdı, *matb.* Hamuru yalnız paçavradan *(keten, kenevir, pamuk, rami)* olan kâğıtlar. [*Fr.* Papier des chiffons].

paçavracı /paçav:racı/, i. Paçavra toplayıp satan kimse. [*Ing.* Old clothes man; *Fr.* Chiffonnier].

paçavralı.kurbağagiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Amfibyumlar *(Amphibia)* sınıfının, Kurbağalar *(Anura)* takımının, Çift-obruklular *(Diplasiocoela)* alt takımına giren bir familyası. Asya, Afrika ve Madagaskar'da yaşarlar. **Uçar kurbağa** *(Rhacophorus reinwardti)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Rhacophoridae; Fr.* Rhacophoridés].

paç.ile /pâçile/, b. i. *Fars. pā,* ayak + *çile esk.* Karda yürümek için ayakkabılara takılan kalbura benzer ayaklık. Kar ayakkabısı.

paçoz, paçuz, i. *Yun. patsos.* § ❶ **Has kefal;** § ❷ *arg.* Orta malı kadın, fahişe: *Şu gelen paçoza bak, filinta gibi.* [*Ing.* Harlot, prostitute; *Fr.* Femme de mauvaise vie]. ☆ *Eşanl.* **aftos, antin, dalgamotor, esnaf, gaco, motor, zamazingo.**

paçuli, i. *Ing. patch* /paç/, bitkinin yerli adı + *leaf,* yaprak > *Fr. patchouli. bot.* Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından, Asya ve Okyanusya'nın tropikal bölgelerinde yetişen ve naneyi andıran bitki. Sap ve yaprakların damıtma yoluyle, kumarin'e benzer, son derece keskin kokulu bir yağ elde edilir. Bu yağ, *paçuli kâfuru* denilen katı bir maddeyle bir esansa ayrılır. Düşük kaliteli kokuların yapımında kullanılan *paçuli esansı* Malezya'da çok çıkar; en önemli ihraç merkezi de Singapur'dur. [*Lat. Pogostemon patchouli = P. cablin; Ing.* ve *Fr.* Patchouli].

paçulol, i. *Fr. patchoulol. kim.* Formülü $C_{15}H_{26}OH$ olan seskiterpenik alkol; paçuli esansından elde edilir ve 56° C'ta erir. [*Ing.* Patchoulol].

☆ *Eşanl.* **paçuli kâfuru.**

paçuz, i. ◘ **Paçoz.**

padalya, pedalya, i. *avc,* İçi doldurulmuş kuş. *(Kara avcılığında, uçan avı bir noktaya çekmek için padalya bir ağaç dalına bağlanır, avlanmak istenen kuşun, padalyaya doğru inmesi beklenir.)*

padaş[1], b. i. ◘ **Padeş.**

padaş[2], /pādāş/, i. *Fars. pā* + *-dāş. esk.* Arkadaş, yoldaş. [*Ing.* Companion].

padaşt, b. i. ◘ **Padeş.**

padavra, pedavra, petavra, i. *Yun. petauron* > *pedavra.* § ❶ *inş.* Köknar ve ladin ağaçlarından elde edilen ve çatı örtüsü olarak kullanılan dilme tahta; padavra üzerine bazı hallerde arduvaz levhalar dizilir. [*Ing.* Shingle, thin board *(used under tiles); Fr.* Éclisse]; § ❷ *ciltç.* (a) XV. yüzyılda ciltlerin iç kartonları için kullanılan keskin kenarlı küçük tahta; (b) Prese konulmuş ciltleri ayırmak için kullanılan küçük tahta, mukavva veya madenî levha: *Kenar kesme* padavrası. § ❸ s. İnce tahta ile yapılmış: *Bu pedavra dam üzerinde adam gezecek yollar vardır;* ◉ **~ sı çıkmış,** *dey.* ◘ **Padavra gibi.**

~ çakma, *inş.* Belirli kurallara göre padavra çakmak eylemi. *(Bir çatıya örtü teşkil edecek veya başka çatı örtülerine kaplama tahtası olacak surette padavraların mertekler üzerine çivilenmesi).*

~ gibi, *dey.* «*Kaburgaları sayılacak kadar zayıf*» anlamında kullanılır. [*Ing.* So thin that his ribs stick out; *Fr.* Exprime une poitrine décharnée].

padda, i. *zool.* Dokumacıkuşugiller *(Ploceidae)* familyasından, anayurdu Cava ve Sumatra olan, vücudu ufak ve esmer, karnı pembe, başı siyah, yanakları beyaz, gagası iri ve pembe ötücü kuş *(kafes kuşu olarak yetiştirilir). Yuvasını yakınına konan malzemeyle yapan bu kuş Asya ve Afrika'nın çeşitli bölgelerine götürülmüştür. Çeşitli renklerde evcil ırkları da vardır.* [*Lat. Munia oryzivora; Padda oryzivora; Ing.* Java sparrow; *Fr.* Padda, moineau de java].

☆ *Eşanl.* **java serçesi.**

padding, i. *Ing.* < *to pad,* ağır ağır dolaşmak. *radyotekn.* Bir süperheterodinin lokal osilatörünü skört etmeye yarayan değişken kondansatöre seri olarak bağlanmış, sabit veya takılıp çıkarılabilir kondansatör. [*Ing.* ve *Fr.* Padding].

padeş, padaşt, padaş, b. i. *Osm.* < *Fars. pādeş* veya *pā-dāşt* veya *pā-dāş. esk.* Mükâfat.

padıl, i. *Ing. paddle. den.* (a) İki ucu veya bir ucu enli, kısa ve ince saplı kürek. [*Ing.* Paddle; *Fr.* Pagaie]; (b) Yandan çarklı gemi. [*Ing.* Paddle-boat; *Fr.* Bateau vapeur à aubes à roues]; (c) Bu şekildeki gemilerin çark kanatlarından her biri.

~ çark (yandan çark), *den.* Sabit veya döner kanatları olan gemi çarkı.

~ çark kanadı, *den.* Yandan çarklı bir geminin çark kanadı.

~ kürek, *den.* (a) Amerika yerlilerinin

«pirog» adlı sandallarını yürütmek için kullandıkları bir veya iki ucu palalı kürek. *(Bu kürek sandalın bordasına dayamadan kullanılır).* [*Ing.* Paddle; *Fr.* Pagaie]; (b) Kanada kano'larını *(tek ucu palalı)* veya *«kayak»* adı verilen sandalları yürütmek için kullanılan kürek. [*Ing.* Paddle; *Fr.* Pagaie].

padıl.bot, b. 1. *ing. paddle boat.* Dar, uzun sandal. *(Bordasına dayamadan kullanılan çift palalı bir kürekle hareket ettirilir.)* [*Fr.* Pirogue].

padişah, i. *Osm.* < *Fars. pad-şah* veya *padşeh. esk.* Osmanlı hükümdarı. [*Ing.* Sovereign, ruler, king, the Sultan of the Ottoman Empire; *Fr.* Padichah, titre du sultan otoman]; ◉ ~ **ım çok yaşa!,** *tar.* Osmanlı devletinin son devirlerinde padişah cuma namazından çıktıktan sonra etrafta toplananlar tarafından bağırılarak söylenen bu söz, günümüzde alay yollu yapılan bir övgüyü belirtmek için kullanılır.

~ **dirliği,** *mal. esk.* Osmanlı yönetiminde geçim aracı olarak devletçe verilen maaş, tımar, ulufe gibi ödeneklere verilen ad. *(Eskiden devletin bütün mal ve gelirleri padişahın sayıldığından bu deyim kullanılırdı.)*

~ **divanı (Divanı Hümayun),** *tar.* Osmanlı devletinde yüksek yöneticilerin bir araya geldiği ve padişahın başında bulunduğu veya dinleyici olarak katıldığı ve devletin siyasî, idarî, malî, askerî işlerinin görüşüldüğü; kişilerin başvurma, dilek ve şikâyetlerini bir çözüme bağlayan kurul. ◘ **Divanı Hümayun.**

padişahî /pädişähî/, s. *esk.* Padişah ile ilgili, padişaha ait. [*Ing.* Royal, imperial].

padişahlık,-ğı, i. § ❶ Padişah olma hali. [*Ing.* Sovereignty; *Fr.* Dignité de souverain]; § ❷ Padişahın unvanı. [*Ing.* State and glory of a sovereign] § ❸ Padişah yönetimi. [*ing.* Empire, kingdom]; § ❹ Padişahın saltanat dönemi. [*Ing.* The period of a sovereign's rule]; § ❺ Padişah tarafından yönetilen ülke.

paduk,-ğu, i. *(bir güneydoğu Asya dilinden). bot.* Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, *Pterocarpus* cinsinden çeşitli ağaçlara ve bunların odununa verilen ad. Güneydoğu Asya'da iki *paduk* türü yetişir: Andaman adalarında yetişen andaman paduğu *(Pterocarpus Dalbergioides)* ve Birmanya'da yetişen Birmanya paduğu *(P. macrocarpus).* Paduklar divik dadanmayan, sert ve çok dayanıklı odunlardır; yapıcılıkta ve ince marangozlukta kullanılır. Tropikal Afrika'da, özellikle Gabon'da yetişen bir başka peduk türünden *(P. Soyauxii)* kolay işlenen bir odun elde edilir. Bu kerestelerin hepsi koyu kırmızı renktedir, ama hava ile temas edince esmerleşir. Sandal odunu da peduğa benzer. [*Ing.* Padauk, padouk; *Fr.* Padouk].

Paez'ler, ç. öz. i. Çibça dil ailesinden, bir Amerikan kızılderili kabileler grupu. Çolombia'da, Magdalena ve Cauca nehirlerinin kaynağına kadar uzanan bölgede, Magdalena vâdisinde yaşarlar. Bu grupta yer alan kabileler; Paez *(Cauca ve Magdalena'nın yukarı çığırları arasında),* Guambiano veya Moguex *(Piendamo ve Manchay nehirleri vâdisinde),* Piedras Kızılderilileri *(Las Piedras nehri vâdisinde).* Grupun eski kabilelerinden Coconuco, Panzaleo, Popayan, Guanaca v.b. kabileler zamanla ortadan kalkmıştır.

pafta /paf:ta/, i. *Osm.* < *Fars. bafte.* § ❶ Büyük, renkli leke, büyük benek. [*Ing.* Large colored spot; *Fr.* Grande teche]; § ❷ *coğr.* Büyük haritaları meydana getiren ayrı parçalardan her biri. [*Ing.* Section of a large nap; *Fr.* Chacune des parties qui composent une carte géographique]; § ❸ Demircilerin vida yivlerini açmak için kullandıkları âlet; § ❹ Oyma levha; § ❺ *esk.* Parça; ❻ *mek.* Büyük bir hassasiyet gerektirmeyen diş açma veya şekil verme işlemlerinde kullanılan takım; § ❼ *saraç.* (a) Bir çengele asmak için, bir parçanın üzerine tutturulan dar deri parçası; (b) Kolanı tutmaya yarayan deri veya madenî halka; (c) Süslemek amacıyle eyere veya dizginlere çakılan iri başlı çivi, madenî pul. [*Ing.* Metal decoration on a horse's harness]; § ❽ den.' Krop toplarında kamaların hazneye gelen yüzlerine konan top madeninden yapılmış levhalara ve bir deliğe veya çubuğa diş açmak için çeşitli boyutta yapılmış içerleri skrulu somun ve kalemlere verilen ad; ◉ ~ **ların tanıtma işareti,** *hava.* Bir harita grup veya sisteminin parçalarını kolayca birleştirebilmek maksadıyle paftaların uygun yerlerine konulan rakam ve harf grupları. [*Ing.* Sheet identification; *Fr.* Désignation des feuilles]; ◉ ağaç ~, ◘ **Ağaç.**

~ **lokması,** *mek.* Tam ortasında çıkıntılarla donatılmış bir delik bulunan ve uygun bir pafta koluna takılıp bu kolla birlikte döndürüldüğü zaman diş açan silindir veya prizma biçiminde parça.

~ **takımı,** *den.* Demir ve çubuklara diş açmak için yapılmış içerleri skrulu somun ve kalemlerin çeşitli eb'adından mürekkep takıma denir.

pagan, i. ve s. *Ing. pagan* < *Lat. paganus,* köylü. Uydurma tanrılara tapan *(kimse);* özellikle, hıristiyan karşıtı olarak, çoktanrılı dinden olan *(kimse).* [*Ing.* Pagan; *Fr.* Païen,-enne].

paganizm, i. *Fr. paganisme* < *Lat. paganus,* köylü. ❶ Hıristiyanlığın başlangıcını takip eden ilk yüzyıllarda hıristiyanların çoktanrıcılığa verdikleri ad. [*Ing.* Paganism]; ❷ Hıristiyanların, Hıristiyanlığı kabul etmemiş bir topluluğun durumuna verdikleri ad. [*Ing.* Paganism].

PAGET, Sir James *(1814-1899),* öz. i. Ingiliz cerrahı.

~ **hastalıkları,** *patol.* Ingiliz cerrahı *Paget* tarafından tanımlanan birbirinden çok farklı birçok hastalığın ortak adı: 1. *Paget meme hastalığı,* süt kanalcıkları papilomlarının nispeten sık görülen tehlikeli bir şeklidir; 2. *Paget memebaşı hastalığı (1874),* daha nadir görülen bir hastalıktır; bir diskeratoz görünümünde ve tehlikeli şekilde seyreder; 3. *Paget felç hastalığı,* özellikle menopoza yakın ortaya çıkan bir epitelyomadır; görünüşü Paget memebaşı hastalığındaki lezyonları andırır; 4. *Paget kemik hastalığı (1876),* kemiklerde görülen ağrılı bir hastalıktır; kafatası kemiğinde *(baş çevresinin genişlemesi),* omurgada *(omur gövdelerinin kalınlaşması ve kamburluk)* ve bacak kemiklerinde hipertrofi görülür *(uyluk, kaval kemikleri kalınlaşır).* Paget kemik hastalığı genel kireç metabolizmasında büyük değişikliklere sebep olmaz, fakat hastalığın en şiddetli devrelerinde alkali fosfatazın arttığı görülür, bu durum osteoblastların aşırı faaliyetine işarettir. [*Ing.* Paget's diseases; *Fr.* Maladies de Paget].

pago-, *Yun. pagos,* buz'dan alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Pago-].

pagod, i. ◘ **Pagoda.**

pagoda /pago:da/, i. *Port. (Tamul dilinden)* Avrupalılarca Uzak Doğu'daki tapınaklara verilen ad. [*Ing.* Pagoda; *Fr.* Pagode].

pagodit,-ti, i. *Fr. pagodite. min.* Bir taş çeşidi; Çinliler pagoda denen heykelciklerini taştan yaparlardı. [*Ing.* Pagodite].

pagoskop,-pu, i. *Fr. pagoscope. meteor.* Kırağı tahmininde kullanılan bir psikrometre çeşidi. [*Ing.* Pagoscope].

pah, i. *Fars. päh,* § ❶ Eğik olarak kesilmiş kenar. [*Ing.* Chamfer, bevel, chamfered edge; *Fr.* Biseau]; § ❷ İnişli yer, bayır, şev; § ❸ *ciltç.* Kitabın kolay açılması için genellikle sırt boşluğu tarafına yerleştirilen 45° kırılmış karton kenar. [*Ing.* Bevel *Fr.* Biseau]; § ❹ *inş.* Bir yapı elemanının köşe keskinliğini gidermek ve eğik bir yüzey elde etmek amacıyle yapılan körletme; § ❺ *mar.* Kaplama tahtalarına açılan yivlere verilen ad; § ❻ *mek.* Bir parçada, kenar keskinliğini gidermek için yapılan körletme. *(Bu işleme pah kırma denir).* [*Fr.* Chanfrein]; § ❼ *mim.* Bir taş blokunun, bir ahşap veya cam parçasının köşesinin kesilmesiyle elde edilen eğik düzlem profilli silme. [*Ing.* Chamfron, chamfrain; *Fr.* Biseau, chanfrein]; § ❽ *tekn.* Bir parçanın kenar ayrıtını kırarak elde edilen eğik yüzey. [*Fr.* Chanfrein]; § ❾ s. Eğik, meyilli; ◉ ~ **lı başlık,** *ağ, iş.* Tabla kenarına boydan boya pah kırıp, aynı biçimde dar uzun parça yapıştırarak yapılan başlık; ◉ ~ **lı korniş,** *mim.* ◘ **Korniş;** ◉ ~ **ını almak,** Meyilli hale getirmek, meyil vermek. [*Ing.* To bevel, to chamfer]; ◉ ~ **lı sütun,** Düzgün çokgen kesitli sütun; ◉ **duvar** ~ **ı,** *inş.* ◘ **Duvar.**

paha, i. *Osm.* < *Fars. behâ* > *bahâ.* Bir malın veya bir işin değeri. [*Osm.* Fiyat, kıymet. [*Ing.* Price, value; *Fr.* Prix, valeur]. ☆ *Eşanl.* **eder:** ◉ ~ **sına,** *dey.* (...) karşılığında, sonucunu veya olacağını bile bile; ◉ ~ **ya çıkmak,** *dey.* Fiyatı artmak, pahalanmak. [*Ing.* To rise in price, to become expensive; *Fr.* Enchérir, renchérir]; ◉ **ateş** ~ **sı,** *den.* ◘ **Ateş;** ◉ **değer** ~, *huk.* ◘ **Değer;** ◉ **ne** ~ **sına olursa olsun,** *dey.* Her şeye razı olarak, her şeyi göze alarak. [*Ing.* At any cost, at whatever cost, in any case, *Fr.* A tout prix]; ◉ **yok** ~ **sına,** *dey.* Çok ucuza: *Evi yok pahasına almışlar.* [*Ing.* Very cheaply, at a ridiculous price, almost for nothing, for a mere nothing; *Fr.* Pour rien, d'un prix dérisoire]; ◉ **yükte hafif,** ~ **da ağır,** *dey.* Taşınması kolay, fakat değeri yüksek.

~ **biçilmez,** *dey.* Fiyat konulamayacak kadar değerli. Değeri ölçülemeyecek kadar yüksek. [*Ing.* Priceless, invaluable; *Fr.* Très précieux, hors de prix].

pahacı, i. Pahalı mal satan *(kimse).* [*Ing.* Who sells at a high price; *Fr.* Qui demande des prix exorbitants].

pahalanmak, nsz. f. Fiyatı yükselmek, daha pahalı hale gelmek. [*Ing.* To become dear; *Fr.* Enchérir, renchérir, augmenter]. ☆ *Karş.* **ucuzlamak.**

pahalı, s. Fiyatı yüksek olan. [*Ing.* Expensive; *Fr.* Cher,-ère, coûteux,-euse]. ☆ *Karş.* ucuz; ◉ ~**ya oturmak (mal olmak),** *dey.* Zarara, ziyana veya sıkıntıya uğratmak, çok para veya fedakârlık gerektirmek. [*Ing.* To be very expensive; *Fr.* Coûter gros].

~ **para,** *ikt.* Bankalardan veya piyasadan ancak yüksek faiz verilerek elde edilebilen para.

pahalılaşmak, nsz. f. ◘ **Pahalanmak.**

pahalılık,-ğı, i. § ❶ Pahalı olma hali, her şeyin pahalı satılması hali. [*Ing.* Expensiveness, costliness; *Fr.* Cherté]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Fiyatların genel artışı.

paharî, s. *(«dağlar» anlamında sanskritçe).* § ❶ Paharilerle ilgili. [*Ing.* ve *Fr.* Paharî]; § ❷ *san.* Racputana'daki bir resim ateliyeleri grupuna denir; en ünlüsü Kangra grupudur. [*Ing.* ve *Fr.* Paharî]; § ❸ i. Avanta'dan türeyen hint-arî dili; Keşmir'in güneyinden Sıkkım'a ve Nepal'e kadar uzanan bölgede aşağı yukarı dört milyon kişi tarafından konuşulur. [*Ing.* ve *Fr.* Pahari].

Paharî'ler, ç. öz. i. Hindistan'da *(Himaçal Pradeş ve Uttar Pradeş)* ve Nepal'de hint arî ırkından halk. Paharî'ler özellikle önülke tepelerinde ve Himalaya'nın ilk yamaçlarında yaşar. Paharî derebeyleri moğol tehdidi karışısında Racputana'dan ayrıldıktan sonra burada yerleşmişlerdi. [*Ing.* ve *Fr.* Paharis].

pahlama, i. tekn. Bir parçanın keskin kenarını, kendisine paralel bir kesitle kırma işlemi. [*Ing.* Bevelling, chamfering; *Fr.* Chanfreinage]; ◉ **mine prizmalarını** ~ *diş. cerr.* Dolgu tarafından muhafaza edilebilmesi için diş oyuğunun çevresindeki mine prizmalarını traşlama. *(Ancak altın dolgularda yapılır).*

~ **makinesi,** *mek.* Saçlarda ve bazı mekanik parçalarda pah kırmak için kullanılan bir çeşit planya. [*Ing.* Edge-planing machine; *Fr.* Chanfreineuse].

pahlamak(-l), f. Bir parçanın keskin kenarını kendisine paralel bir kesitle kırmak, pah haline getirmek. [*Ing.* To chamfer, to bevel; *Fr.* Chanfreiner].

pahlavî, ◘ **Pehlevî.**

Pahutlar, ç. öz. i. *etn.* Afganistan'ın Irak ırkından olan yerli halkı.

pajsbergit,-tl, i. *(İsveç'te yer adı Pajsberg'ten.) min.* Billûrlu rodonit çeşidi veya pembe renkli doğal manganez silikat. [*Ing.* -ve *Fr.* Pajsbergite].

pak,-kl /pak/, s. *Osm* < *Fars.* § ● Temiz, saf. [*Ing.* Clean, pure; *Fr.* Pur,-pure, propre, sans taches); § ● *esk.* Halis, katışıksız; § ● Kusursuz, günahı olmayan; § ● Mübarek. [*Ing.* Holy; *Fr.* Saint]; ◎ **ak ~**, *dey.* ◘ Ak; ◎ **pir ü ~**, ◘ Pirüpak.

paka, i. *zool.* Kemirîciler *(Rodentia)* takımının Agutigiller *(Agoutidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 60 sm. Bacakları uzun ve kuyruğu küttür. Yenir, Güney Amerika'da yaşar. [*Lat. Agouti paca; Ing.* ve *Fr.* Paca].

pakan, ç. i. *esk.* Azizler, ermiş kimseler. [*Ing.* The Saints of God].

pakarad, i. ◘ Bagrat.

pak.baz, /pâkbâ/, b. i. ve s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● *(Sevgide)* İçten bağlı, vefalı kimse. [*Ing.* Honorable lover]; § ● Aziz. [*Ing.* Pious; saint; *Fr.* Saint]; § ● Bütün parasını oyunda kaybeden kumarbaz. [*Ing.* Who loses all his money at gambling].

bazan, ç. b. i. çl),vez

pak.bazan, ç. b. i. *esk.* § ● *(Sevgide)* Vefalı kimseler; § ● Azizler; § ● Oyunda kaybeden kumarbazlar.

pak.bazi, b. i. *esk.* § ● *(Sevgide)* Vefalı olma. [*ing.* Purity of mind, pure and loyal love]; § ● Azizlik; § ● *(Kumarbaz hk.)* Bütün parasını oyunda kaybetme.

paket,-tl, i. § ● *Hollanda dili pak* > *Fr. paquet.* Kâğıt v.b. şeylere sarılarak dağılmaması için çok zaman üstünden sicim kurdele v.b. ile bağlanan, içinde bir veya birçok şey bulunan, elle taşınabilir büyüklükte nesne: *Kumaş paketi. Yiyecek paketi.* [*Ing.* Package, parcel; *Fr.* Paquet]; § ● Kimi şeylerin birlikte kâğıda sarılı veya kutuya yerleştirilmiş hali; Yiyecek, ilâç v.b. nin bir kâğıt veya kutuya yerleştirilerek satışa hazır duruma getirilmiş belli bir miktarı: *Bir paket çikolata. Bir paket sigara.* [*Ing.* Pack, box; *Fr.* Paquet]; § ● *arg.* Kıç, göt. [*Ing.* Buttocks; *Fr.* Fesse]. ☆ *Eşanl.* palet; ◎ **gazete ~** i, *post.* ◘ Gazete.

~ etmek, Bir veya birkaç şeyi birlikte kâğıda veya kutuya koyup bağlamak, sarmak. [*Ing.* To package, to make in to a parcel; *Fr.* Empaqueter, paqueter].

~ postanesi, ◘ Postane.

~ taşı, Dikdörtgen prizma biçimî yontulmuş kaldırım taşı. [*Ing.* Paving-stone; *Fr.* Pavé]. ◘ **PARKE** taşı.

paketlemek (-l), f. § ● Paket halinde sarmak, bağlamak. [*Ing.* To package, to make into a parcel; *Fr.* Empaqueter, paqueter] § ● Postaya vermek üzere paket yapmak. [*Ing.* To pack up, to make into a parcel; *Fr.* Empaqueter].

paki, i. *Osm.* < *Fars pāk.* > *paki. esk.* § ● Temizlik, saflık. [*Ing.* Purity, chastity, cleanliness]; § ● Ustura [*Ing.* Razor].

pakı[2]-, *paşi-, Yun. pakhys*, kalın, geniş'ten alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Pachy-].

pakiblefarit,-tl, i. *tıp.* Kronik blefarit.

pakiblefaroz, i. *Fr. pachyblépharose oft.* Gözkapağı dokularının kalınlaşması. [*Ing.* Pachyblepharosis].

pakidaktili, i. *tıp.* El ve ayak parmaklarının büyümesi. [*Ing.* Pachydactylia].

pakiderm, paşiderm, s. *Fr. pachyderme.* Derisi kalın ve hemen hemen çıplak olan: *Suaygırı pakiderm bir hayvandır.* [*Ing.* Pachydermatous].

pakiderma, ç. i. *Lat. pachyderma.* Sırf otla beslenen, geviş getirmeyen, ağır gövdeli, kalın derili toynaklılara Cuvier'nin verdiği ad *(Cuvier, hortumlugiller /fil/, domuzgiller ve atgilleri bu ad altında topluyordu. Şimdi zoolojik sınıflandırmada artık bu terim kullanılmamaktadır).* [*Lat* ve *Ing. Pachydermata; Fr.* Pachydermes].

pakidermatoz, i. *tıp.* Kronik pakidermi. [*Ing.* Pachydermatosis].

pakidermi, i. *Fr. pachydermie.* § ● Deride sızıntılardan ileri gelen kalınlaşma. [*Ing.* Pachyderma, pachydermia]; § ● *vet.* At, sığır, domuz ve köpek gibi hayvanlarda kronik ekzama, mikroplu dermit ve lenfanjitten ileri gelen deri kalınlaşması; [*Ing.* Pachydermia, pachyderma]; ◎ **değirmi ~**, Kıllı deri üzerinde görülen yer yer halka şeklinde kalınlaşma. *(Yapısı ben yapısını andırır).* [*Fr.* Pachydermie verticillée].

pakiglosi, i. *tıp.* Dilin anormal kalınlaşması. kalınlığı. [*Ing.* Pachyglossia].

pakileptomenenjit,-tl, i. *tıp.* Sertzar *(Dura mater)* ile *pia mater*'in iltihabı. [*Ing.* Pachyleptomeningitis].

pakilozi, i. *Fr. pachylose. dokb.* Bir dokunun marazî bir sebepten dolayı kalınlaşması. [*Ing.* Pachylosis].

pakimenenjit-tl, i. *Fr. pachyméningite. tıp.* Sertzar *(Dura mater)* iltihabı *(beyin pakimenenjiti, yaşlılarda ve genellikle alkolik olanlarda görülmüştür; hastalık baş ağrısı, zihin bulanıklığı ve felç ile kendini belli eder; otopsi yapıldığında beyin zarlarının kalınlaşmış ve kanlanmış olduğu görülür. Bu kanamalı pakimenenjitin, kistleşmiş sertzarın kanamasından ileri geldiği anlaşılmış gibidir; asıl sebep genellikle travmadır.* **omurilik pakimenenjiti**, *önce ağrı, sonra felç yapar. Hastalık genel olarak omuriliğin boyun şişkinliği hizasına yerleşir)* [*Ing.* Pachymeningitis]; ◎ **kemikleştirici kronik pakimenenjit ~**, *Yaşlı köpeklerde sık görülür; bel bölgesinde yerleşir; sertzarda telsel kalınlaşmalara ve levha halinde kemikleşmelere sebep olur; bunlar da omuriliğin yavaş yavaş sıkışması ve* yumuşaması, sinir köklerinin sıkışması ve yozlaşması gibi ikinci derece lezyonlara yol açar; ikinci derece lezyonlar duyu ve hareket bozuklukları şeklinde belirtiler meydana getirir. Köpekler güçlükle ayağa kalkar, yavaş yürür, özellikle merdivenleri zor iner çıkar hale gelir).

pakimeni, i. *tıp.* Cilt veya zar kalınlaşması. [*Ing.* Pachymenia].

pakimeninks, i. *anat.* Sertzar. [*Osm.* Sahayayı sulbe; *Lat.* Dura mater; *Ing.* Pachymeninx].

pakimetre, i. *tıp.* Madde *(cisim)*lerin kalınlığını ölçme âleti. [*Ing.* Pâchymeter].

pakiperitonit,-ti, i, *tıp.* Periton iltihabı ve kalınlaşması. [*Ing.* Pachyperitonitis].

pakiplörit-tl, i. *Fr. pachypleurite. tıp.* Plevra'da her iki tabakanın kalınlaşmasına yol açan iltihaplı lezyon. *(Özellikle plevrada kanlı veya irinli su toplanmasının bir komplikasyonu olarak rastlanır).* [*Ing.* Pachypleuritis].

pakisalpenjit,tl, i. *Fr. pachysalpingite. patol.* Dölyatağı borusu çeperinin kalınlaşması ve bağdokusunun çoğalmasıyle birlikte görülen kronik salpenjit. [*Ing.* Pachysalpingitis].

pakisomi, i. *tıp.* Vücut kısımlarının kalınlaşması. [*Ing.* Pachysomia].

Pakistan, öz. i. Güney Asya'da bir devlet; Ocak 1972'ye kadar 1700 km. mesafeyle iki kısma bölünmüş durumdaydı; batıda Iran, kuzeyde Afganistan, doğuda Hindistan ve güneyde Umman denîziyle sınırlı olan *Batı Pakistan;* batıda, kuzeyde ve doğuda Hindistan güneydoğuda Birmanya ile sınırlanan ve Sengal körfezi kıyısında uzanan *Doğu Pakistan;* 945.000 km²; 100.709.000 nüf.Başkenti Islâmâbâd *(1967 den beri);* Doğu Pakistan, Ocak 1972'de, *Bengaldeş* adıyle ayrı bir devlet niteliği kazandı. [*Ing.* ve *Fr.* Pakistan].

pakistanlı, s. ve i. Pakistan halkından veya bu halkın soyundan olan *(kimse).* [*Ing.* Pakistani; *Fr.* Pakistanais,-aise].

Pakistanlılar, ç. öz. i. *etn.* Pakistan'da yaşayan ve oradan gelme halk. Birbirinden 1.700 km. uzakta, hint toprakları ile ayrılan Doğu *(Bengaldeş)* ve Batı Pakistan arasında gerek coğrafya, açısından, gerek ırk, dil, din ve kültür açısından büyük farklar vardır. [*Ing.* Pakistanis].

pakiten, i. *Fr. pachytène* < *Yun. pakhys*, kalın + talnia, şerit *zool.* Meyoz bölünmesinin profaz evresinde görülen homolog kromozomların yanyana geldiği bir alt evre. [*Ing.* Pachytene; *Fr.* Stade pachytène].

pakivajinalit,-ti, i. *Fr. pachyvaginalite. patol.* EÜrbezi haznesi kılıfının iltihapla kalınlaşması.]*Ing.* Pachyvaginalitis].

pakivajinit,-ti, i. *Fr. pachyveginite. tıp.* Gebelik sırasında görülen vajinit; mukozadaki papillaların hipertrofisi bu hastalığın başlıca özelliğidir. *(Doğumdan sonra hastalık geriler).* [*Ing.* Pachyvaginitis].

pakiyoniki, i. *tıp.* Tırnakların anormal kalınlaşması. [*Ing.* Pachyonychia].

pakiyostos, i. *tıp.* Kemik hipertrofisi. [*Ing.* Pachyostosis].

pakiyoşi, i. *tıp.* Kulak kalınlaşması, kalınkulaklılık. [*Ing.* Pachyotia].

pakize /pâkize/, s. *Fars. pāk* + *-ize. esk.* § ● Temiz, saf. [*Ing.* Pure, chaste]; § ● Halis, hakiki. [*Ing.* Good, excellent, choice]; § ● i. Kadın adı.

paklamak (-l), f. § ● Temizlemek, arıtmak: *Çamaşırları yıkayıp paklamak.* [*Ing.* To clean, to cleanse; *Fr.* Nettoyer, purifier, épurer] § ● Üçüncü tekil şahsın geniş zaman şekliyle *«bir şey /../ ya lâyıktır, onun yeri ancak /../ dır»* anlamında kullanılır; § ● *mec.* Hepsini alıp götürmek, hepsini yiyip bitirmek. [*Ing.* To use up, to take away; *Fr.* Prendre ou manger tout; balayer]; § ● Temizle çıkarmak. [*Ing.* To clear; *Fr.* Justifier, innocenter]. ☆ *Eşanl.* **aklamak**; § ● Öldürmek, [*Ing.* To kill; *Fr.* Tuer].

paklanmak, nsz. f. Pak hale gelmek, temizlenmek. [*Ing.* To be cleaned or cleansed, to be cleared *(of)*, to be purified or purged; *Fr.* être purifié, nettoyé].

paklık,-ğı, i. § ● Temizlik, saflık; § ● *esk.* Halis, hilesiz olma. [*Ing.* Cleanness, cleanliness; purity; *Fr.* Puréte, propréte, netteté].

pako, i. *Isp. (keçua dilinden) zool.* Peru ve Bolivya'da yaşayan evcil *alpaka* türü; yününden yararlanmak için yetiştirilir. [*Lat. Alpaca alpaco; Ing.* ve *Fr.* Paco].

pakt,-tı, i. *Fr. pacte.* Antlaşma: *Kuzey Atlantik paktı.* [*Ing.* Pact, covenant, agreement, treaty, league; *Fr.* Pacte]; ◎ **dörtlü ~**, 7 Haziran 1933'te Roma'da, Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya arasında imzalanan pakt. *(Mussolini'nin isteği üzerine yapılan bu pakt gereğince, geçen devletler sınır değişikliklerîyle ilgili bütün teklifleri aralarında müzakere edeceklerdi. Bu şekilde kurulan Avrupa direktuvarı, antlaşmaları, barışçı bir yöntemle yeniden gözden geçirecekti. Küçük İttifak ve Polonya'yı kaygılandıran bu pakt onaylanmadı; Almanya Milletler Cemiyetinden çekildi /ekim 1933/, Fransız hükümeti, paktı Millet Meclisine ve Senatoya sunmaktan vazgeçti).* [*Fr.* Pacte à quatre]; ◎ **federal ~**, İsviçre anayasası; *Fr.* Pacte fédéral, constitution de la suisse]; ◎ **sömürge ~** ı, ◘ Sömürge antlaşması.

pakton, i. Bizans'ta her eyaletin ödediği vergi. *(Çok ağır bir vergi olduğu için özellikle X. yüzyılda ayaklanmalara yol açtı).*

pal, i. Bir cins güvercin. [*Ing.* «A variety of» pigeon; *Fr.* Variété de pigeon].

pala, i. *It.* § ● *sil. esk.* Bir çeşit kısa ve geniş kılıç. *(Uç kısmından kabzasına doğru daralır; Kalın, kısa ve ağır bir kılıçtır. Eskiden süvariler tarafından kullanılırdı. Kabzaları altın işlemeli, kınları gümüşten olanları vardı. Bazılarının üzeri altın kakmalı yazılarla süslüydü.* [*Ing.* Scimitar; *Fr.* Cimeterre]; § ● Kürek gibi bazı âletlerin yassı kısm. [*Ing.* Blade; *Fr.* Palette]. ◘ *ŞEKİL: 101.* — **BOT**; § ● *balıkç.* İğnenin üst ucunda kösteğe bağlı yassı kısım. [*Fr.* Palette]; § ● *den.* Küreklerin, denize daldırıldığı tarafın enli ve yassı kısımlarına verilen ad. [*Ing.* Long steering -oar, paddle; *Fr.* Pelle]; § ● *hava.* Bir pervanenin burgu biçimindeki kanadı; § ● *İnş. (Bir yere)* Kılıç gibi çaprazlama konan yassı kiriş veya kereste; ◎ **boyna ~** sı, *den.* ◘ Boyna; ◎ **çift ~** lı, *fiz.* ◘ Çift; ◎

kürek ~ sı, *den.* ◘ **Kürek**; ⊙ **pervane ~ sı**, *hava.* ◘ **Pervane.**
~ bıyık, ◘ **Palabıyık.**
~ çalmak (sallamak), *dey.* § ❶ Uğraşıp çabalamak, didinmek. [*ing.* To strive; *Fr.* Tâcher, s'efforcer, de faire qch]; § ❷ Pala ile vurmak. [*ing.* To brandish a scimitar].
~ çekmek, Palayı belinden çekip vurmak, kullanmak. [*Ing.* To draw a scimitar].
~ çevirmek, *dey.* Küreğin pala kısmını su yüzeyine paralel durumda geriye vererek kürek çekmek.
~ sallamak, *dey.* ◘ **Pala çalmak.**
~ sırtı, *den.* Kürek palasının keskin kenarı. [*ing.* Blade; *Fr.* Palette].

pala.bıyık,-ğı, b. i. § ❶ Görünüşü palayı hatırlatacak biçimde, yanaklara doğru kıvrılan uzun ve gür bıyık; § ❷ Uzun, kıvrık ve gür bıyığı olan **kimse**. [*ing.* One whose mustache is long, full and curved; *Fr.* Homme à moustaches larges et longues].

pala.bıyıklı, b. s. ve i. Pala gibi gür, uzun ve kıvrık bıyığı olan *(kimse)*.

paladat, i. *Alm. palladat. kim.* Karmaşık paladyum tuzlarının genel adı. *(Bu tuzlarda paladyum + 2 veya + 4 değerlidir. Örnek: potasyum paladat K_2PdO_3, potasyum heksakloro paladat IV.)*.

paladiklorür,-rü, i, *Fr. palladichlorure. kim.* Genel formülü M_2PdCl_6 olan karmaşık tuz; *M*, tek değerli bir madenin sembolüdür.
☆ *Eşanl.* **heksakloro paladat IV.**

paladinit,-ti, i. *Fr. palladinite. min.* Doğal paladyum oksid. [*ing.* Palladinite].

paladisülfür,-rü, i. *Fr. palladisulfure, kim.* Genel formülü M_2PdS_3 olan karmaşık tuz; *M*, tek değerli bir madenin sembolüdür.
☆ *Eşanl.* **trisülfo paladat IV.**

paladoamin, i. *Fr. palladoammine. kim.* İki değerli paladyum'un amonyaklı karmaşık bileşiklerinin adı. [*ing.* Palladoamine].

paladoklorür,-rü, i. *Fr. palladochlorure. kim.* Genel formülü M_2PdCl_4 olan karmaşık tuz; *M* tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Palladochloride].
☆ *Eşanl.* **tetrakloro paladat II.**

paladonitrit,-ti, i. *Fr. palladonitrite. kim.* Genel formülü $M_2Pd(NO_2)_4$ olan karmaşık tuz; *M*, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Palladonitrite].
☆ *Eşanl.* **tetranitrito paladat II.**

palador, i. *den.* Yapılmakta olan bir geminin postalarının, planındaki kesitine uygun ölçüde tutmak için karşılıklı iki posta arasına vurulan geçici kemer; ⊙ **ambar ağzı ~ u**, *den.* Ambar ağzında enine ve boyuna olmak üzere, «mezarna pabucu» denilen yuvalara oturtulan hareketli kiriş. *(Buna ambar kirişi, pırnata da denir. Bu kirişlerin üzerine ambar kapakları konulur)*.
~ mezarnası, *den.* Ambar ağızlarının baş ve kıç taraflarına konmus ve ambar ağzı paladorunun dayatılmış olduğu mezarnalar.

paladosiyanür,-rü, i. *Fr. palladocyanure. kim.* Genel formülü $M_2Pd(CN)_4$ olan karmaşık tuz; *M*, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*ing.* Palladocyanide].
☆ *Eşanl.* **tetrasiyano paladat II.**

paladür,-rü, i. *Fr. palladure. kim.* Paladyum'un başka bir madenle yaptığı bileşik. [*Ing.* Palladure].

paladyum, i. *Fr. palladium. < Pallas, kim.* Platin grupundan hafif maden. Paladyum, A.n. 46, A.a. Pd=106,7 olan kimyasal element. 1803'te Wollaston tarafından, radyumla aynı zamanda keşfedildi. [*ing.* Palladium].

palaeo-, *Yun. palaios*, Eski'den alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Palaeo-].

palafit, i. *Fr. palafitte < it. palafitta*, toprağa çakılmış kazık, *ark.* Tarihten önceki devirlerde insanların kendilerini vahşi hayvanların ve düşmanların saldırısından korumak için göllerin suları içine kazıklar çakarak üstüne kurdukları evlerden ibaret köye denir.

palaheng, i. *Osm. < Fars. pālāheng. esk.* § ❶ Dizgin, yular; § ❷ *tasav.* Dervişlerin boyunlarına taktıkları ip veya zincire verilen ad.

palakete, i. *den. esk.* Gemilerin armalarını parçalamak için kullanılan birbirine bağlı güllelerin adı.
☆ *Eşanl.* **makas gülle.**

palalık,-ğı, i. Çatı kirişinin yanı. [*Ing.* Edge of a rafter] ⊙ **palalığına koymak**, Kiriş veya keresteyi diklemesine yerleştirmek, koymak. [*Ing.* To set up on edge *(timber)*].

palamar, i. *Yun. palamari*, urgan, ip. § ❶ *den.* Birkaç yomayı kendi bükümlerinin aksi yönünde bükerek yapılan kalın halat. *(Bir palamar, kollarının veya kordonlarının sayısı ile belirtilir: On ikili, dokuzlu palamar)*. [*Ing.* Hawser, mooring rope; *Fr.* Amarre]; § ❷ *esk. esk.* Savaşlarda silâh olarak da kullanılan, yük kaldırmaya yarayan sırıklar; ⊙ **~ ı çözmek (koparmak)**, *arg.* Sıvışıp gitmek, kaçmak, ayrılmak, uzaklaşmak: *Tahtakozu görünce palamarı çözdü (kopardı)*. [*Ing.* To take off, to slip the cable; *Fr.* S'éclipser]; ⊙ **~ i koparmak**, *arg.* ◘ **Palamarı çözmek**; ⊙ **kıç ~**, *den.* ◘ **Kıç**; ⊙ **omuzluk ~ ı**, *den.* ◘ **Omuzluk.**
~ anele bağı, *den. Bir* palamarı çipolu bir demirin anelesine bağlamak için yapılan gemici düğümü.
~ babası, *den.* Gemilerin palamarlarını bağlamak için rıhtım kenarına çakılmış ağaç veya dökme demirden sağlam kazık.
~ boyu, *den.* Deniz milinin onda birl, 120 kulaç.
~ gözü, *den.* ◘ **Palamar lombarı.**
~ halkası, *den.* Rıhtımlarda gemileri bağlamaya yarayan büyük demir halka.
~ ırgadı, *den.* Yalnız halat vira etmekte kullanılan ırgat.
~ kuyusu, *bayınd.* ◘ **Kuyu.**
~ lombarı, *den.* Geminin baş ve kıçında veya küpestelerinde belirli aralıklarla açılmış localar *(gemi bağlanırken halatlar bu localardan geçirilir)*.
☆ *Eşanl.* **palamar gözü, palamar loçası.**
~ makarası, *taşıma.* Üçlü iki makara veya bir ikili ve bir üçlü makaradan meydana gelen çok parçalı palanga.
~ motoru, *den.* Yanaşma sırasında geminin halatlarını kıyıya veya şamandıraya taşıyan deniz motoru.
~ parası, *den.* ◘ **Palamar resmi.**
~ resmi, *den.* Gemileri samandıraya bağlamak için limana ödenen vergi. [*Fr.* Droît d'amarrage].
~ şamandırası, *den.* Gemileri bağlamaya yarayan samandıra.
~ tutma, *den.* Bir gemiyi bir limanda bağlayan halat veya zincirlerin tümü.
~ tutmak, *den.* Herhangi bir yere halat vererek o yerde bağlı kalmak.
~ zinciri, *den.* Bazı şartlarda halat yerine veya halatlarla birlikte geml bağlamakta kullanılan zincir.

palamarcı, i. *den.* Gemilerin yanaşma, kalkma manevralarında, gemiden verilen palamarları iskeleye takmak, çıkarmak görevini yapan işçi.
☆ *Eşanl.* **çımacı.**

palamas'çılık,-ğı, i. Gregorios Palamas'ın Hesykhia'cılık konusundaki mistik doktrini. *(Bu doktrine göre Tanrı, teolojik planda basit bir varlık değil, birçok üstünlüğü olan bir ruhtur. Bu üstünlükler, güçlü fakat erişilmez bir odağın ışınları gibidir)*. [*ing.* Palamitism, Hesychasm; *Fr.* Palamisme].

palamut[1], i. *Yun. palamyda* veya *palamida. zool.* Uskumrugiller *(Scombridae)* familyasından, kılçıksız, esmer etli, pulsuz, mekik biçiminde, kalın, uzun ve yandan basık gövdeli iri bir balık. Sırt kısmında koyu renkli 7 - 10 eğri çizgi bulunur: ortalama ağırlığı 1 - 2 kg. dır; 2 - 5 kg. arasında olanlara *torik*, 5 kg.dan büyüğüne *sivri*, 6 kg.'dan fazla olanlara *altıparmak* denir ama buna pek seyrek rastlanır. Bir yaşından küçük olana *çingene palamudu* denir. Yaş bakımından bir yaşındakiler palamut ,iki yaşındakiler torik, üç yaşındakiler sivri sayılır. Palamut en çok sonbaharda tutulur; kılçıksız, bol etli ve lezzetlidir. Taze olarak yenildiği gibi tuzlaması da yapılır. [*Lat. Pelamys sarda; ing.* Pelamyd; *Fr.* Pélamyde]; ⊙ **kestane palamudu**, *zool.* Palamut balığının küçük bir cinsi.

palamut[2], i. *Yun. balanidi. bot.* Meşe ağacının uzunca fındığa benzeyen, tanence zengin bir yüksük içine oturtulmuş olan meyvesi. *(Kapçık şeklinde bir meyvedir; içinde besidokusuz iri bir tohum bulunur. Meyvenin dışında, dip tarafta, meyve sapından oluşmuş halkamsı bir çanak vardır. Yeşil meşenin öğütülmüş ve kavrulmuş palamutlarından elde edilen palamut tozuyle kahveye benzer bir içki yapılır. Arapiar rakahut dedikleri unun içine bu tozdan koyar.* [*Ing.* Acorn; *Fr.* Gland]; ⊙ **tatlı ~**, *bot.* Birçok meşe türünün yenebilen meyvesi.
~ meşesi, *bot.* ◘ **Meşe.**

palamutlar, ç. i. *bot.* Yemişleri palamut biçiminde olan, ikiçeneklilerden bir bitki grupu. [*Osm.* Bülûtiye; *ing.* Cupuliferae, coylaceae; *Fr.* Cupulifères, balanifères].

palan[1], i. *Fr. palan. den.* ◘ **Palanga.**

palan[2], i. *Osm. < Fars. pālān.* Genellikle eşeklere, bazen de atlara vurulan kaşsız, enli ve yumuşak bir çeşit eyer. [*ing.* Broad soft saddle without a frame; *Fr.* Espèce de selle molle et plate, bât].

palandız, i. *h. d.* Çeşmenin musluk taşı. [*ing.* Stone in which the faucet of ä public fountain is fixed; *Fr.* Espèce de granit dans lequel est scellé le robinet d'une fontaine].

palan.döken, b. i. Taşlık ve yokuş yer.

palan.duz /pālāndüz/, b. i. *Osm. < Fars. pālān + düz. esk.* Palancı, semer diken saraç. [*Ing.* Maker of pack-saddles]

palanduzan /pālāndüzān/, ç. i. *Osm. < Fars.* Palancılar, eyer ve semer diken saraçlar ⊙ **~ ı hassa**, *teşk. tar.* Osmanlı saraylarında has ahır görevlileri. *(Görevleri, yük hayvanlarına vurulan palanların /semer, eyer/ bakım ve yapımıyle uğraşmaktı)*.

palanga[1], /palan:ga/, i. *It. palanco.* § ❶ *den.* (a) Kadırga dümeninin yekesine kuvvet uygulayarak çevirmeye yarayan ip; (b) İki makaradan geçirilmiş bir tek ipten meydana gelen ve ağır cisimleri çekmeye, sağa sola döndürmeye yarayan âlet. [*Ing.* Tackle for hoisting pulley-block; *Fr.* Palan]; § ❷ (a) Bir yükü düşey doğrultuda ve sınırlı bir mesafe içinde taşımaya yarayan kaldırma cihazı. [*ing.* Pulley-block; *Fr.* Palan]; (b) Hız küçültme yoluyle, ağır yükleri küçük bir kuvvetle kaldırmaya yarayan ve bir yuvaya yerleştirilmiş birçok *makaradan meydana gelen cihaz*; ⊙ **~ y a vurmak**, *den.* Bir ağırlığı kaldırmak için palangadan yararlanmak. Palangayı üzerine çekmek; ⊙ **baba kandillsa ~ sı**, *den.* ◘ **Baba**; ⊙ **baklalı ~**, *den.* Üst makarasına bir zincir halkası takılmış palanga. [*ing.* Swivel pulley- block; *Fr.* Palan à émerillon]; ⊙ **cunda ~ sı**, *den.* ◘ **Cunda**; ⊙ **çanaklık ~ sı**, *den.* ◘ **Çanaklık**; ⊙ **çarmık ~ sı**, *den.* ◘ **Çarmık**; ⊙ **çift dilli ~**, *den.* Makaralarında ikişer dil bulunan palanga. [*ing.* Twofold tackle or purchase; *Fr.* Palan double]; ⊙ **çifte tırfıl ~ ı**, *den.* ◘ **Çifte**; **dümen ~sı**, *den.* ◘ **Dümen**; ⊙ **el ~ sı**, *den.* ◘ **El**; ⊙ **gabya torsolom ~ sı**, *den.* ◘ **Gabya**; ⊙ **giz ablı ~ sı**, *den.* Guletlerde, giz serenlerini sabit durumda tutan iki palangadan her biri. *(Kısaca giz ablisi de denir)*; ⊙ **kabasorta ~**, *den.* Tek dilli iki makaradan meydana gelen palanga; ⊙ **kamçılık ~**, *den.* Üst makarasında, kamçı denilen ve palangayı herhangi bir yöne çevirmeye yarayan bir ip bulunan palanga. [*Ing.* Tail tackle, handy billy, jigger; *Fr.* Palan à fouet]; ⊙ **kancalı ~**, *den.* Alt makarasının altında bir kanca bulunan palanga. [*ing.* Luff(-tackle; *Fr.* Palan à croc]; ⊙ **kandilisa ~ sı**, *den.* ◘ **Kandilisa**; ⊙ **karanfil ~ sı**, *den.* ◘ **Karanfil**; ⊙ **karula ~ sı**, *den.* ◘ **Karula**; ⊙ **kasavele ~ sı**, *den.* ◘ **Mantilya**; ⊙ **mütevazın ~**, *den.* ◘ **Kastanyola**; ⊙ **kolona ~ sı**, *den.* ◘ **Kolona**; ⊙ **kömür ~ sı**, *den.* ◘ **Kömür**; ⊙ **kuyruk ~ sı**, *den.* ◘ **Kuyruk**; ⊙ **levent ~ sı**, *esk. den.* ◘ **Levent**; ⊙ **mantılya ~ sı**,

den. ◘ **Mantıya; ◉ mütevazın ~,** *den.* ◘ **Mütevazın; ◉ orsa pupa ~ sı,** *den.* ◘ **Orsa; ◉ ters ~,** *den.* Normal takılma şeklinin tersine *(meselâ bir çarmıhı germek için)* donatılmış palanga. [*Ing.* Inverted pulley-block; *Fr.* Palan renversé]; **◉ yalpa ~ sı,** *den.* Bir ucu seren ucuna, öbür ucu direğe bağlanan ve serenleri aşağı yukarı hareket etmekten alıkoyan palanga. [*Ing.* Rolling pulley-block; *Fr.* Palan de roulis].

~ üstüne palanga, *den.* Çekme gücünü arttırmak için, bir palanganın tirentisi *(çekilen ip)* üzerine vurulan ikinci palanga. *Fr.* Palan sur garant].

palanga², i. *Isp. palenque, tiy. esk.* Ortaoyununun yuvarlak veya oval şekildeki oyun alanına verilen ad. *(Palanga kelimesi ortaoyunu terimi olarak, Türkçeye, XV. ve XVI. yüzyılda İspanya'dan gelen yahudiler aracılığıyle geçti Palanga adı verilen oyun alanının çevresine kazıklar çakılır, bu kazıklar arasına ip gerilerek seyircilerin bulunduğu yer, oyun yerinden ayrılırdı.* [*Fr.* Place de représentation de l'«orta oyunu].

palangalı, s. Palangası olan.

~ çarmık, *den.* Lâger, kotra ve gulet tipi yelkenlilerde kullanılan ve palanga ile gerilen çarmık. *(Bu çarmığın kullanılmasında amaç, direk, donanımını pekleştirmek ve yelkenlerin ileriye doğru olan baskısına karşı koymak, direğin öne doğru eğilmesini önlemektir).*

palangarule, i. *den.* ◘ **Yalpa palangası.**

palani, i. *esk.* Semerci. [*Ing.* Maker of pack-saddles].

☆ *Eşanl.* **palanduz.**

palanka, i. *Mac. palanca* § ❶ *esk. esk.* Arkası toprakla doldurulmuş, yan yana çakılı kazıklardan meydana gelen ve bir hendekle çevrili olan küçük hisar, kaleden daha küçük müstahkem yer. [*Ing.* Hung, closed fortification of earth works, fort; *Fr.* Palanque]; § ❷ *şehirc. esk.* Genellikle hıristiyan mahallelerini içine alan, kazıklardan yapılmış bir hisarla çevrili küçük kasaba, varoş.

palanpur, i. *Ing. palampore.* Hindistan'da dokunan ve kök boyalaryle boyanan bir çeşit pamuklu bez.

palas¹, i. *Fr. palace.* § ❶ Büyük, konforlu, gösterişli lüks yapı. [*Ing.* Sumptuous hotel or big building]; § ❷ Lüks otel ve apartmanlara verilen ad. [*Ing.* Sumptuous hotel or big building]; § ❸ *arg.* (a) Kolay, rahat *(nesne): Yarınki derslerin hepsi palas:* (b) İnsana rahatlık veren, kolaylık gösteren, hoşa giden *(nesne, kimse, yer): Bizim fizik hocası çok palas. Kabataş lisesi, Haydarpaşa lisesinden daha palas;* (c) Sıkıntısız, rahat *(yer).* [*Ing.* Comfortable, very easy *(thing)*, Pleasant *(person)*, comfortable *(place)*].

~ fındık, *trm.* Kabuğunun üzeri çizgili bir fındık çeşidi.

~ geçmek, *arg.* Rahat, kolay, sıkıntısız geçmek: *Bizim askerlik çok palas geçti doğrusu.* [*Ing.* To pass the time comfortably].

~ pandıras, *dey.* ◘ **Palaspandıras.**

palâs², i. *Osm.* < *Fars. pelās. esk.* § ❶ Eski aba, çul; § ❷ Eski kilim, keçe. [*Ing.* Rag, coarse textile].

palaserte, palasertiye, i. *It. paraserchie. den. esk.* Yelkenli gemilerde güverte düzeyinde bordalardan taşırılarak yerleştirilen enli ağaç. *(Palaserta, ana çarmıklarla direklerin arasındaki açıyı büyütmek için konulurdu; böylece çarmıkların destek gücü arttırılır ve küpeştelerin serbest kalması sağlanırdı).* [*Ing.* Chain wale on a ship's side].

palaska, i. *Mac. kıyf.* Askerlerin bellerine ve çaprazlama olarak göğüslerine taktıkları üzerinde fişeklik, kasatura v.b. yi koymak için özel yerleri bulunan kayış; fişek kemerl. [*Ing.* Cartridge belt, bandolier, ammunition box on board a ship; *Fr.* Cartouchière].

palas.pandıras, b. z. Bir kimsenin bir işi yapmaya zorlandığı durumlarda «*derlenip toparlanmaya vakit bulamadan, birdenbire, aceleyle, yaka paça*» anlamında kullanılır.

[*Ing.* Hastily, abruptly, suddenly; *Fr.* Soudain, à l'improviste, sans égard, brusquement].

palaspare, palaspare, i. *Osm.* < *Fars. pelās,* aba, çul + *pāre,* parça. *esk.* Aba, çul v.b. gibi kaba yünden dokunmuş ve eskimiş kumaş parçası, paçavra. [*Ing.* Rag; *Fr.* Haillon].

palasturpa, i. *It. palla di stoppa. esk.* (a) topu temizlenmesinde kullanılan, ucuna paçavra bağlanmış, sapı burgulu sırık; [*Ing.* Wad for a cannon; *Fr.* Baguette de canon, tige de métal qui sert à nettoyer un canon]. (b) Ağızdan dolma ateşli silâhlarda, kurşun ve barutu sıkıştırmak amacıyle namluya sokulup bastırılan paçavra.

palata, i. *Lat. palatium.* > *Rus* § ❶ XV-XVII. yüzyıl Rusyası'nda iki veya üç katlı taş konut. [*Ing.* Palate; *Fr.* Palata]; § ❷ Kemerlerin bir orta sütuna oturtulduğu kare veya dikdörtgen biçimli büyük oda. [*Ing* Palate; *Fr.* Palata].

palatal, s. *Fr. palatal.-ale fonet.* ◘ **Damaksı(l).**

palatit,-ti, i. *Fr. palatite. tıp.* ◘ **Damak iltihabı.**

palatopleji, i. *Fr. palatoplegie. tıp.* Damak felci. [*Ing.* Palatoplegia].

palatorafi, i. *Fr. palatorrhaphie. tıp.* ◘ **Damak dikişi.**

palavra¹, i. *Isp. palabra. arg.* § ❶ İnanılması güç, yüksekten atarak söylenen abartmalı söz. [*Ing.* Idle talk, boast, swagger, lie. [*Fr.* Blague, hâblerie]; § ❷ Yalan, asılsız, uydurma *(söz veya haber): Palavraya karnımız tok.*

~ atmak (savurmak, sıkmak), *arg.* Yalan söylemek, şişirmek, yüksekten atmak: *Amma da palavra atarmışsın hal* [*Ing.* To lie, to boast, to brag; *Fr.* Blaguer, hâbler]

~ savurmak, *arg.* ◘ **Palavra atmak.**

palavra², i. *It.(?).den.* Genellikle posta vapurlarında üst güvertenin altında bulunan güverteye verilen ad. [*Ing.* Main deck *(of a man of-war),* upper tweendeck; *Fr.* Pont d'un navire de guerre inférieur à celui sur lequel sont posés les canons]. ◘ *ŞEKİL: 217.* — **GEMİ.**

~ bölmesi, *den.* Ticaret gemilerinin palavralarında kış kamarasının önünde perde ile ayrılmış ranzalı mahallere denir.

~ yolcusu, *den.* Posta vapurlarında kamara yolcularından gayrı yolculara denir.

☆ *Eşanl.* **Güverte yolcusu.**

palavracı /palavıracı/, s. *arg.* Palavra savurmayı huy edinmiş *(kimse),* uydurma söz veya haber ortaya atan: *Palavracıdır, okuduğu masalların yüzde doksanını iskonto et!* [*Ing.* Braggart, boasting; *Fr.* Blagueur,-euse, fanfaron,-onne, hâbleur,-euse].

palavracılık,-ğı, i. *arg.* Palavra savurma huyu. [*Ing.* Brag, boasting, swagger, bluster; *Fr.* Fanfaronnade, hâblerie].

palay, i. *Osm.* < *Fars. pālāy. esk.* § ❶ Yedek at. [*Ing.* Led horse]; § ❷ Süzgeç.

palaz, i. *esk. T. bala.* Kaz, ördek, güvercin gibi kimi kuş yavrularının civcivlikten sonraki hali. [*Ing.* Young of a duck, goose or pigeon; *Fr.* Petit du canard, de l'oie etc.] ◉ **beç ~ ı,** *zool.* ◘ **Beç;** ◉ **kuş ~ ı,** *tıp.* Difteri.

palazlamak, nsz. f. § ❶ *(Kaz, ördek v.b.'nin yavrusu hk.)* Büyümek, semirip irileşmek. [*Ing.* To grow fat, to grow up *(child); Fr.* Grandir *(canardeau, oison etc.)*]; § ❷ *mec. (Genellikle çocuklar hk.)* Büyümek, şişmanlamak; § ❸ *(Zenginliği kendisine yakıştırılmayan kimseler hk.)* Paralanmak, zenginleşmek, varlığı artmak. [*Ing.* To become wealthy] § ❹ *arg.* Karşı gelmek, kafa tutmak: *Sen mi kaldın bize palazlanacak, imanım.* [*Ing.* To become defiant: to stand up for oneself].

palazlanmak, nsz. f ◘ **Palazlamak.**

paldım, paldüm, paldum, i. *Osm.* < *Fars. pardūm* < *pāl,* ip + *dūm,* kuyruk, *saraçl.* Yük ve binek hayvanlarında semer veya eyerin kaymaması için sağrı üzerinden geçen kalın kayış. [*Ing.* Crupper, crupper strap; *Fr.* Anneau de la croupière *(partie du harnachement)*]; ◉ **~ ı aşmak,** *dey.* Aklının eremiyeceği, yapamayacağı bir işe kalkışmak. [*Ing.* To go beyond the limit, to attempt something above one's head].

~ kayışı, Tokaları olan ve beygirin kıç tarafını saran koşum parçası.

paldır küldür, b. z. *yans. dey.* Gürültü çıkararak, patırdılı bir şekilde: *Paldır küldür yuvarlandı.* [*Ing.* With a great clatter; *Fr.* Particule exprimant une action brusque de roue].

~ kemiği, *anat.* ◘ **Kuyruk kemiği.**

palea, i. *Lat. bot.* § ❶ Buğdaygiller familyasından bitkilerin başçıklarında tek çiçeği çevreleyen braktelere verilen ad. (*Lat. ing.* ve *Fr.* Palea). ☆ *Eşanl.* **kavuzcuk;** § ❷ Bileşikgillerde çiçek veya meyve üzerinde yer alan pulcuk.

palearktik, s. *Fr. paléarctique* < *Yun. palaios, esk.* + *arktos,* ayı. Eski Dünya'nın kuzey kısımlarına verilen sıfat *(Avrupa, Asya'nın Kuzey ve ılıman kısımları); Palearktik zoolojl kesimi.* [*Ing.* Palearctic].

~ bölge, *coğr.* ◘ **Bölge.**

paleng, i. *Osm.* < *Fars. pa,* ayak + *lūng,* örtü'den *palūng* > *pāleng. esk.* Çarık. [*Ing.* A kind of rustic leather shoe]; ◉ **~ i fersude,** *esk.* Eski çarık.

palenk, i. Kapılardan ve oda pencerelerinin kepenk veya kafeslerden dışarıya bakmak ve hariçten görülmemek için yapılmış olan küçük göz gibi delik. *(Bazı eski Türk evlerinde kafeslerin ortasına etrafı tahta çemberli böyle yuvarlak birer küçük delik bırakılırdı).* [*Ing.* ve *Fr.* Oculus].

palenjenez, i. *Fr. palingenèse. jeol.* Granitleşmekte olan başkalaşmış bir kaya kütlesinin gerileyici yerel evrimi. *(Akışkan hale dönüşü hızlandıran palenjenez riyolit volkanlarının püskürmesini kolaylaştırır.)* [*Ing.* Palingenesis].

palenjenezl, i. *Fr. palingénésie.* < *Yun. palin,* yeniden + *genesis,* doğuş, *sosy.* Aynı türden olayların aynı düzende, durmaksızın art arda geldiğini ileri süren tarih felsefesi doktrini. [*Ing.* Palingenesis, palingenesia].

paleo-, *Yun. palaios,* eski'den gelen ve pek çok kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* Paleo; *Fr.* Paléo-].

paleoarkeoloji, i. *Fr. paléoarchéologie. ark.* Tarihöncesi devirlerin arkeolojisi. [*Ing.* Paleoarcheology].

paleobotanik veya paleofitoloji, i. *Fr. paléobotanique, paléophytologie. bot.* Jeolojik çağlarda yaşamış ve soyu tükenmiş bitkilerin kalıntılarını *(bitkisel fosiller)* sistematik ve yayılışları bakımından inceleyen bilim dalı. [*Ing.* Paleobotany; *Fr.* Paléobotanique, paléophytologie, botanique fossile, paléontologie végétale].

☆ *Eşanl.* **fitopaleontoloji, fosil botaniği, bitki paleontolojisi.**

paleobotaniksel, s. *bot.* Paleobotanikle ilgili olan. [*Ing.* Paleobotanical; *Fr.* Paléobotanique].

paleocoğrafya, i. Yeryüzünün eski dönemlerini inceleyen coğrafya. [*Ing.* Paleogeography; *Fr.* paléogéographie].

~ haritaları, Çeşitli jeoloji dönemlerinde kıtaların kıyılarını ana hatlarıyle gösteren haritalar. [*Ing.* Paleographical maps; *Fr.* Cartes paléogéographiques].

paleoekoloji, i. *paléoécologie.* Soyu tükenmiş hayvanların yaşayışını, bugün yaşayan canlılarla ilişkisini ve bunların evrimi arasındaki fizik şartları inceleyen bilim. [*Ing.* Paleoecology].

paleofitoloji, i. *Fr. paléophytologie. bot.* ◘ **Paleobotanik.**

paleograf, i. *Fr. paléographe.* Eski yazıları çözmekle uğraşan bilgin. [*Ing.* Paleographer].

paleografi, i. *Fr. paléographie.* Eski yazıları inceleyen bilim. [*Ing.* Paleography].

paleohistoloji, i. *Fr. paléohistologie.* Fosillerde saklı kalan hayvansal dokuları inceleyen bilim. *(Evrimin dokularda nasıl oluşup geliştiğini somut bir şekilde incelemek imkânı veren bu araştırmalar dokuları karşılaştırmak suretiyle bugün yaşayan canlılarla fosil varlıklar arasındaki ilintileri incelemeye yarar. Bu bakımdan dinozorların patolojisi hakkında birçok araştırma yapılmıştır.)* [*Ing.* Paleohistology].

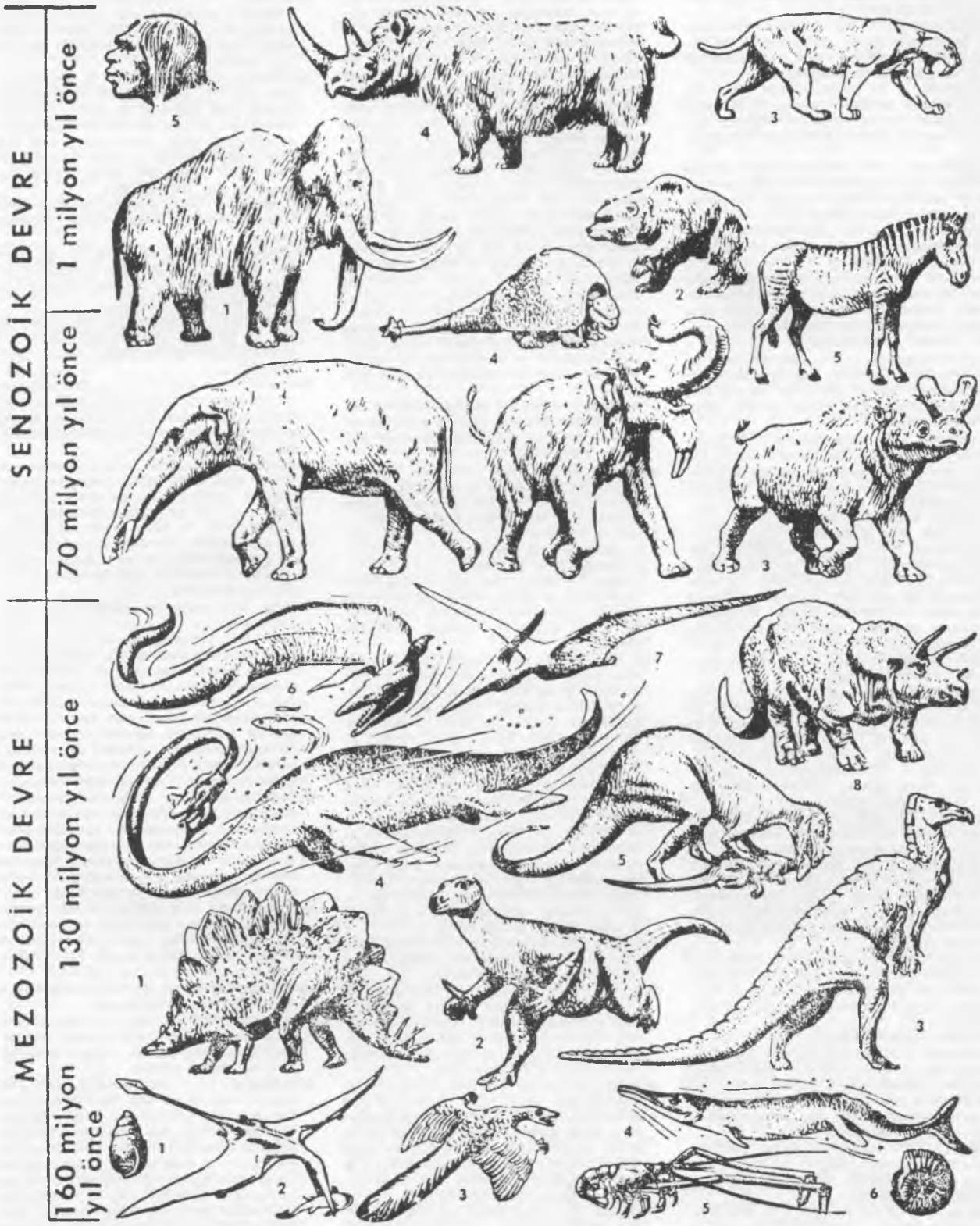

ŞEKİL: 433.—
160 MİLYON YIL ÖNCEKİ CANLILAR: 1. Bir çeşit şeytanminaresi. 2. Pterodaktil. 3. Arkeopteriks. 4. Sularda yaşayan sürüngenler. 5. Kabuklular. 6. Karındanbacaklılar.
130 MİLYON YIL ÖNCEKİ CANLILAR: 1. Stegozor. 2. Iguanadon. 3. Trakodont. 4. Elasmozor. 5. Allozor. 6. Mosazor. 7. Pterozor. 8. Triseratops *(Üç boynuzlu gergedan).*
70 MİLYON YIL ÖNCEKİ CANLILAR: 1. Mastodont. 2. Dinoterio. 3. Gergeden çeşitleri. 4. Dev armadillolar. 5. İlk atlar.
1 MİLYON YIL ÖNCEKİ CANLILAR: 1. Mamut. 2. Mağara ayıları. 3. Kılıç dişli kaplan. 4. Gergedan çeşitleri. 5. İlk insan *(Ondan sonra, bütün öteki canlılar gibi, insan da gelişerek bugünkü şeklini almıştır).*

paleojen, s. ve i. *Fr. paléogène. jeol.* ◘ **Nümülit dönemi.**

paleoklima, I. *Fr. paléoclimat.* Bir jeoloji devrinin favnası, florası ve fasiyesleriyle saptanan eski iklim.

paleoklimatoloji, i. *Fr. paléoclimatologie. coğr.* Geçmiş jeoloji çağlarındaki iklim değişmelerini inceleyen bilim, paleoklimalar bilimi. [*Ing.* Paleoclimatology].

paleokristik, s. *Fr. paléocrystique. jeol.* Bir yıldan fazla zamandır donmuş halde bulunan kutup buzuna denir. *(Palokristik buz kalın ve üstü pürtüklüdür).* [*Ing.* Paleocrystic].

paleoksiloloji, i. *Fr.* paléoxylologie. Paleobotaniğin soyu tükenmiş bitkilerde, özellikle fosil odunlarda iletim cihazını inceleyen dalı. [*Ing.* Paleoxylology].

paleolitik, s. ve i. *Fr. paléolithique.* Tarihöncesi çağların en eski dönemi için kullanılır. [*Ing.* Paleolithic].

~ **devir**, Dördüncü jeolojik dönemi izleyen tarihten önceki bir dönem olup âsarına rastlayan yerlerin adlarına ve zamanlarına göre birkaç döneme ayrılır. [*Ing.* Paleolithic era; *Fr.* Époque paléolithique].

paleomagnetizm(a), i. *Fr. paléomagnétisme.* Yer magnetik alanının, geçmiş jeolojik dönemlerdeki değerini *(büyüklük ve yön olarak)* belirtmeyi amaç edinen yöntem. [*Ing.* Paleomagnetism].

paleontoloji, i. *Fr. paléontologie* < *Yun. palaios*, eski + *on, ontos*, varlık + *logos*, bahis. Jeolojik devirlerde yeryüzünde yaşamış varlıkları inceleyen bilim. [*Osm.* Mebhas-ı müstehasât; *Ing.* Paleontology].

☆ *Eşanl.* **eskivarlıkbilim.**

~ **kuşağı**, *jeol.* ◘ **Kuşak.**

paleopatoloji, i. *Fr. paléopathologie. biy.* Kemik kalıntılarını inceleyerek fosil hastalıklarını meydana çıkaran bilim. *(Tarihöncesine ait resimleri çizenlerin, çeşitli travmalar ve özellikle kırıklar sonucunda iskelette meydana gelen şekil bozukluklarını belirtmeye dikkat ettikleri bu resimlerin incelenmesinden belli olmaktadır.)* [*Ing.* Paleopathology].

paleopsikoloji, i. *Fr. paléopsychologie.* «*Kolektif bilinçdışı*»nın, bu bilinçdışındaki en eski efsanelerin ve bunların bireysel bilinçdışında bıraktığı izlerin incelenmesine dayanan psikoloji. [*Ing.* Paleopsychology].

paleositoloji, i. *Fr. paléocytologie.* Fosil bitkilerin hücre yapısını inceleyen bilim dalı. [*Ing.* Paleocytology].

paleosol, i. *Fr. paléosol.* Yeni bir profil ile örtülen veya yeniden evrim geçiren eski şartlar altında oluşmuş toprak.

paleotropikal, s. *Fr. paléotropical,-ale,-aux.* Eski Dünya'nın tropikal bölgeleriyle ilgili: Paleotropikal favna. [*Ing.* Paleotropical].

paleovolkanik, s. *Fr. paléovolcanique.* Üçüncü zamandan öncekî eski volkanik. [*Ing.* Paleovolcanic].

paleozoik, s. ve i. *Fr. paléozoïque. palaios*, eski + *zoon*, hayvan, *jeol.* Eski fosillerin oluştukları jeolojik zaman ve bu zamanla ilgili. [*Osm.* Ezmine-i kadime-i hayat; *Ing.* Paleozoic].

☆ *Eşanl.* **birinci zaman.**

paleozoolojı, I. *Fr. paléozoologie* < *Yun. palaios*, eski + *zoon*, hayvan + *logos*, bilim. Hayvan taşıtları bilimi, geçmiş jeoloji dönemlerinde yaşamış ve fosilleşmiş olan hayvanlarla uğraşan bilim dalı. Hayvan patolojisi. [*Ing.* Paleozoology].

palestezi, i. *Fr. palesthésie. fizyol.* Titreşimlere karşı duyarlık; kemik çıkıntıları üzerine bir diyapazon dayayarak incelenir. [*Ing.* Pallesthesia].

palet,-ti, i. *It.* < *Fr. palette.* § ❶ *san.* Ressamların boyaları, üzerine dizerek fırça ile karıştırdıkları elde tutulur levha. [*Ing.* Palette]; § ❷ Sanayide çeşitli ereklerle kullanılan yayvan ve geniş levha: *Tankın tırtılındaki paletler;* § ❸ *arg.* Kıç: *Paletini biraz kımıldat da ben de yerleşeyim.* [*Ing.* Buttocks; *Fr.* Fesse]. ☆ *Eşanl.* **paket, göt;** § ❹ *den.* Açılmış halat tellerinden örülen bir çeşit kalçete. *(Ayak silmek için kamara ve kaporta önlerine, lumbar ağızlarına konur):* [*Ing.* Mat used on board ship to prevent chafing, paunch mat]; § ❷ Mürnelden yapılan ve çeşitli işlerde kullanılan ip; § ❻ *otom.* ve *ask. hava.* Yapışma katsayısı çok az olan arazilerde çekimi sağlamak için, taşıtın tekerlekleri ile yol arasına yerleştirilen sonsuz şerit. [*Ing.* Blade; *Fr.* Palette]. ☆ *Eşanl.* **tırtıl;** § ❼ *sp.* Su altı dalışlarında ayağa takılan ve hızlı yüzmeyi sağlayan yüzme aracı veya yüzgeç; § ❽ *tekn.* Bir hidrolik çarkın çevresinde bulunan ve su için bir çarpma yüzeyi meydana getiren tahta; § ❾ *telekom.* Mors telgraf cihazında, elektromiknatısın armatürüne bağlı olan bakır parça; § ❿ *zool.* Suda hareketi sağlayan geniş ve yassı organ; ⊙ **alavere ~ i**, *den.* Yelkenlerin, sabit armalara sürtünerek aşınmasını önlemek için armalar üzerinde belirli noktalara sarılan havlı palet; ⊙ **ayak ~ i**, *den.* ◘ **Ayak;** ⊙ **çarmık ~ i**, *den.* ◘ **Çarmık;** ⊙ **filika ~ i**, *den.* Mataforalar üzerinde askıda tutulan can filikalarının, geminin yalpaya düşmesi sırasında sallanmasını önlemek için kullanılan kuşak. ☆ *Eşanl.* **yalpa paleti;** ⊙ **göğüs ~ i**, *den.* ◘ **Göğüs;** ⊙ **yük ~ i**, *den.* Gemilerin yüklenme ve boşaltılmasında üzerine yük istif edilen, sert ağaçtan yapılmış platform.

~ **baklası**, *otom. sil.* ve *ask. hava.* Bir tankın paletini meydana getiren, birbirine eklemlenmiş sert elemanlarından her biri. [*Ing.* Track link].

paletizasyon, i. *Fr. den.* Gemilere yükleme ve boşaltmada kolaylık ve hız sağlamak için yüklerin paletler üzerine yığılması ve balya çemberi v.b. malzemeyle paketlenmesi.

paletli, s. Paleti olan.

~ **çark**, *mek.* ◘ **Çark.**

~ **pompa**, *mek.* ◘ **Pompa**[1].

~ **taşıt** (-traktör), Her çeşit arazide ilerleyebilmesini ve çeşitli yönlere dönebilmesini sağlayan paletlerle donatılmış taşıt, traktör. [*Ing.* Caterpillar vehicle, caterpillar tractor].

Pali, i. öz. i. *dilb.* Güney buddha'cıların günümüze kadar konuştukları eski hint - ari dili. Hindistan'ın en eski halk lehçelerinden biri ve akraba olduğu Klasik Sanskritçenin çağdaşıdır. Birbirinden farklı birçok alfabesi vardır: pali, kare, şeylan, birman, siyam alfabeleri. Pali edebiyatı çok zengindir ve kutsal buddha yazılarının büyük kısmını *(özellikle Tripitaka /Üç Sepet/ ve bu yazılar üstüne yazılmış birçok açımlamayı kapsar. Din dışı eserler arasında, M. Ö. II. yüzyılda, Baktriane kralı Menandros'un Meseleleri, Birmanya'da yazılmış hukuk kuralları derlemesi Manusara, tarihi eserler, hekimlikle ilgili incelemeler v.b. sayılabilir. Seylan, Birmanya ve Tayland'da yaşayan buddha rahipleri hâlâ pali dilinde yazarlar.)* [*Ing.* ve *Fr.* Pali].

palifrazi, i. *tıp.* Konuşmada kelime veya cümlelerin gereksiz ve anlamsız şekilde tekrar edilmesi. [*Ing.* Paliphrasia].

paligrafl, i. *Fr. paligraphie* < *Yun.* önek *palin*, yeniden + *grafein*, yazmak, *psikopatol.* Aynı sembolün istemsiz olarak tekrarlanması. *(Hasta bu sembolü arka arkaya birkaç defa yazar. Paligrafi, palilali gibi, bunamaya işarettir.)* [*Ing.* Paligraphy].

palikarya /palikar:ya/, i. *Yun. palikari* + *palikarya*, yiğit, cesur erkek. § ❶ «*Yunan genci veya askeri*» anlamında küçümseme sözü olarak kullanılır. [*Ing.* Greek youth; Greek rowdy; *Fr.* Pallikare, grec resté fidèle aux mœurs et costumes nationaux]; § ❷ *Yun.* Kabadayılık taslayan Rum delikanlılarını anlatmak için söylenir.

palikinezi, i. *Fr. palisinésie ve palikinésie* < *Yun. palin*, yeniden + *kinesis*, hareket. § ❶ *patol.* Aynı hareketin istemsiz olarak ve kendiliğinden tekrarlanması şeklinde beliren hastalık. [*Ing.* Palikinesia]; § ❷ *psikopatol.* Aynı hareketin birkaç defa istemsiz tekrarı; en çok organik bunamalarda görülür. [*Ing.* Palikinesia].

palilali, I. *Fr. palilalie* < *Yun. palin*, yeniden + *lalein*, konuşmak. *patol.* Aynı kelime veya cümlenin istemeyerek arka arkaya defalarca tekrarlanması şeklinde beliren konuşma bozukluğu. *(Parkinson hastalığında sık görülür.)* [*Ing.* Palilalia].

palimfrazi, i. *Fr. palimphrasie* < *Yun. palin*, yeniden + *phrasis*, anlatım. *patol.* Yalnız bir kelime veya cümlenin değil, hattâ bir kafiyenin veya bir mısranın da sürekli ve irade dışı tekrarı.

palimpsest, i. *Fr. palimpseste* < *Lat. palimpsestus* < *Yun. palin*, yeniden + *psestos*, kazınmış. § ❶ Üzerinde ilk metin kazınarak yerine yeni bir yazı yazılmış olan parşömen el yazması. [*Ing.* Palimpsest]; § ❷ *esk. çağ.* Üzerindeki yazı silinerek yerine yeniden yazı yazılabilen tablet. [*Ing.* Palimpsest; *Fr.* Palimpseste].

palinestezi, i. *tıp.* Anestezi veya komadan sonra duyarlığın avdeti. [*Ing.* Palinesthesia].

palinjenezi, i. *Fr. palingénésie. tıp.* (a) Yeniden doğma; (b) Üremede özelliklerin değişmeden aynen ve yeniden meydana gelmesi. [*Ing.* Palingenesis].

palinjeni, i. *Fr. palingénie. biy.* Soyoluşta, atalara ait evrelerin tekrarlanışını ifade için Haeckel'in kullandığı terim. [*Ing.* Palingenesis].

palinoloji, i. *Fr. palynologie* < *Yun. palynein*, un, toz saçmak. Tortul tabakalarda bulunan çiçek tozu kalıntılarının tanımlanması ve sayılması esasına dayanan paleontoloji bilimi. [*Ing.* Palynology].

palinoras, i. */?/, den.* Kerteriz almakta kullanılan seyir âleti. İçinde yalpa çemberleri bulunan *palinoras*'ın, genellikle pirinçten yapılan, pusula kartı biçiminde dairesel bir yüzeyi vardır. Bu yüzey üzerindeki taksimatın sıfır noktası, geminin pruva doğrultusunu *(omurga hattını)* gösterir. Aletin merkezine, kendi çevresinde 360° dönebilen bir hedef oturtulmuştur.

palisad, I *Fr. palissade*, tahta bölme. [*Ing.* Palisade].

~ **dokusu**, *bot.* Yaprakta üst taraftaki üsterinin altında bulunan ve bütün yaprak yüzeyini kaplayacak şekilde yan yana dikine dizili uzun hücrelerden oluşan özekdoku. *(Bu hücrelerin arasında boşluk yoktur. Klorofilce zengin olan palisad dokusu başlıca fotosentez alanıdır. Zaten burası fazla ışık aldığı için klorofili de çok olur.)* [*Osm.* Nesc-i palisadiye; *Ing.* Palisade parenchyma; *Fr.* Tissu palissadique].

palisota, i. Botanikçi *Palisot de Beauvois*'in adından) *Commelinaceae* familyasından, tropikal Afrika'da yetişen çokyıllık bitki. *Palisota Barteri* adlı türü hem yaprakları, hem leylak rengindeki çiçekleri, hem de kırmızı meyveleri için limonluklarda yetiştirilir. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Palisota*].

palladiyanizm, i. Palladio ismindeki meşhur İtalyan mimarının eserlerinden alınan ilham ile vücude getirilen yeni klâsik üslûb ve meslek. [*Ing.* Palladianism; *Fr.* Palladianisme].

palladyum /pallad:yum/, i. *Fr. palladium* < *Pallas*'tan. *kim.* ◘ **Paladyum.**

pallasit,-ti, i. *Fr. pallasite* < *(Peter Simon Pallas'ın adından). min.* Peridotlu litosideritler grupundan göktaşı. [*Ing.* Pallasite]. ☆ *Eşanl.* **pallas göktaşı.**

pallidektomi, I. *Fr. pallidectomie. cerr.* Parkinson hastalığının bazı belirtilerini ortadan kaldırmak amacıyle pallidium'u *(globus pallidus)* tahrip etme ameliyatı. *(Pallidektomi, bir iğne ile pallidium içine yakıcı bir madde şırınga edilerek yapılır; iğnenin yolu stereotaksiyle, her üç boyut gözönünde bulundurularak ve belirli kemik, radyoloji ve fizyopatoloji noktaları esas alınarak tayin edilir. Parkinson hastalığının bazı belli şekillerinde kullanılan bu müdahale nispeten zararsızdır, titremeyi oldukça azaltır, fakat bazı otomatik hareketleri yokettiğinden, hasta ameliyattan sonra en basit hareketleri bile «düşünerek» yapmak zorunda kalır).* [*Ing.* Pallidectomy].

pallidum, i. *Lat.* < *pallidus*, soluk. *anat.* Beyindeki merceksi çekirdekte bulunan bozmadde oluşumlarının en içte olanı. [*Ing.*

Pallidum; *Fr.* Pallidum, globus pallidus]'
☆ *Eşanl.* **globus pallidus.**

Palli'ler, öz. i. *etn.* Güney Hindistan'da halk. [*Ing.* ve *Fr.* Pallis].

pallium, i. *Lat.* § ❶ Romalıların cumhuriyetten sonra kabullendikleri eski Yunanlıların geniş mantosu. [*Ing.* ve *Fr.* Pallium]; § ❷ Papanın, patriklerin, yüksek dereceli papazların ve başpiskoposların bir takım belirli günlerde ve papalık âyininde omuzlarına attıkları, siyah, haçlarla işaretli beyaz yünden geniş atkı. [*Ing.* ve *Fr.* Pallium].

palma-, «*el aynası*» anlamına gelen ve bazı kelimelerin bileşimine giren latince önek. [*Ing.* ve *Fr.* Palma-].

palmerit,-ti, i. *Fr. palmérite. min.* Hidratlı doğal alüminyum ve potasyum fosfat. [*Ing.* Palmerite].

palmierit, i. *Fr. palmiérite (Luigi Palmieri'nin adından), min.* Doğal potasyum, sodyum ve kurşun sülfat. [*Ing.* Palmierite].

palmitat,-tı, i. *Fr. palmitate. kim.* Palmitik asidin tuzu veya esteri. [*ing.* Palmitate].

palmitik, s. *Fr. palmitique. kim.* Doymuş bir yağ asidi $CH_3-(CH_2)_{14}-CO_2$ ve bu asidden türeyen bileşikler için kullanılır. [*Ing.* Palmitic; *Fr.* Palmitique, hexadécylique, hexadecanoïque].
☆ *Eşanl.* **heksadesilik, heksadekanoik.**

palmitil, i. *Fr. palmityle. kim.* Palmilik asidden türeyen $C_{15}H_{31}-CO-$, formülündeki tek değerli kök. *(Palmitil klorür $C_{15}H_{31}$ COCl, vakum altında kısmî ayrışmayla damıtılabilen bir sıvıdır.)* [*Ing.* Palmityle].

palmiton, i. *Fr. palmitone. kim.* Formülü $(C_{15}H_{31})_2CO$ olan keton; 83° C'ta erir. [*Ing.* Palmitone].

palmiye, i. *Fr. palmier.* Palmiyegillerden olan ağaçların genel adı. [*Osm.* Nahl]. ◘ **Palmiyegiller**; ◉ **ceviz ~**, *bot.* ◘ **Ceviz**; ◉ **dağ ~ si**, *bot.* Palmiyegiller *(Palmae)* familyasından, anayurdu Amerika olan, pennat veya pennatisekt yapraklı, makbul bir salon bitkisi. [*Lat.* Chamaedorea]; ◉ **mum ~ si**, *bot.* Brezilya ve Arjantin'de yetişen, palmat yapraklı, kurşunî renkte parlak gövdeli, yüksek bir palmiye. *(Özünde besleyici bir fekül bulunur; bu fekülün mayalanmasıyle hoş bir içki elde edilir).* Yaprakları kalın bir mum tabakası ile örtülüdür. Bu mum tabakasının toplanıp kaynar su içine atılması suretiyle elde edilen mum «*Carnauba mumu*» adını taşır. Önemli bir bitkisel mumdur. Sert mum, vernik ve cilâ yapımında kullanılır. Ayrıca eczacılık sanayiinde drajelerin cilâlanmasında çok kullanılmaktadır. [*Lat. Copernicia cerifera; Ing.* Fan palm, fanleaf palm; *Fr.* Palmier à cire]; ◉ **yağ ~ si**, *bot.* Batı Afrika'nın tropikal bölgelerinde yetişen, 10-20 m. yüksekliğinde bir palmiye tür. Yaprakları 3-5 m. boyunda, yaprak sapı dikenlidir. Meyvaları tasıyan durum yoğun ve yumurtamsı biçimdedir. Bu durumda 1000-2000 tane erik büyüklüğünde meyva bulunur. Gerek mezokarp, gerekse tohumlar yağ bakımından zengindir. Her iki kısımdan elde edilen yağlar, sabunculukta kozmetik sanayiinde ve gıda olarak kullanılmaktadır. [*Lat. Elaeis guineensis; Ing.* African oil palm; *Fr.* Palmier à huile].
~ **biçimi sütun**, *mim.* Mısır mimarîsinde sütun başlığı palmiye yaprakları veya bitişik parmaklar şeklinde olan sütun. [*Ing.* Palmiform column; *Fr.* Colonne palmiforme, dactyliforme]. ☆ *Eşanl.* **parmak biçimi.**
~ **hurması**, Palmiye meyvesinin içi. [*Ing.* Palm marrow; *Fr.* Palmite].
~ **kurdu**, Tropikal bölgelerde palmiyelerde yaşayan büyük bitki bitlerinin kurtçuklarına verilen ad. [*Ing.* Palm-grub, palm-worm, palm-borer; *Fr.* Ver palmiste].
~ **mumu**, ◘ **Nebatî balmumu.**
~ **şarabı**, Bazı palmiyelerden yapılan alkollü içki. [*Ing.* Palm wine].
~ **şekeri**, Bazı palmiye türlerinden çıkarılan şekerli madde. [*Ing.* Palm sugar].
~ **tortusu**, Palmiye yağı çıkarıldıktan sonra geride kalan tortu. *(Bir çeşit küspe olan bu tortu hem çabuk bozulur, hem de hayvanlarca zor yenir, ama diğer kesif yemlere göre daha ucuzdur.)* [*Fr.* Tourteau de palmiste].
~ **yağı**, ◘ **Yağ.**

palmiyegiller, ç. b. i. *bot.* Birçeneklîler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, *Principes* takımından, genellikle birevcikli, dalsız kongövdeli, odunlu, ağaçlar familyası. Tropikal bölgelerde özellikle Amerika'da, Asya'da ve Büyük Okyanus adalarında çok yaygın, Afrika'da ise seyrek yetişir. Gövde genellikle dallanmamış ve silendrik, bazen ince ve tırmanıcı, bazense dikoton dallıdır. Yaprakları, ağaçsı türlerde, gövdenin tepesinde küme halinde, diğerlerinde almaşık dizilişlidir. Yaprak ayası, tomurcuk içinde palmat veya pennat olarak yelpaze kıvrımları gibi katlıdır. Olgunlukta kat yerlerinden yırtılır ve lamina çok parçalı palmat veya pennat bir lamina biçimini alır. Çiçekler genellikle tek eşeyli, çok dallanmış, büyük bir durumdadır. Erkek ve dişi çiçekler ayrı ağaçlarda veya ayrı saplarda bulunur. Yumurtalık üst durumlu, 3 karpelli, 3 gözlüdür. Meyva bakka veya drupadır. Yaklaşık 210 cinsi ve 4000 türü vardır. Türkiye'de yerli bir türü yoktur. Başlıca cinsleri: *areca, ceroxylon, chamaedorea, arenga, caryota, phoenix, corypha, sabal, chamaerops, copernicia, calamus, raphia, lepidocaryum, borassus, lodoicea, latania, cocos, hyphaene, elaeis.* Palmiyelerden kimisinin meyvesi yenir *(hurma, hindistancevizi)*, kimisinin gövde ve yaprak saplarından kulübe, bölme, ev eşyası, sepet, hasır hazırlamakta istifade edilir. Bazı palmiyelerden elde edilen liflerden şilte doldurmakta, sicim, halat, fırça, süpürge hazırlamakta veya hasırcılık, sepetçilik, dokumacılıkta yararlanılır. Bazılarının besisuyundan palmiye şarabı yapılır. Palmiyeler arasında tıpta ve eczacılık sanayiinde kullanılan ilkel maddeler verenler, nişasta, yağ ve bitkisel mum veren bitkiler vardır. Çoğunun kerestesi yapı işlerinde kullanılır. Birçok palmiye türü Akdeniz ülkelerinde süs bitkisi olarak yetiştirilir. Tropikal bölgelerde palmiyelerin halk için büyük iktisadî önemi vardır. Bazı palmiye türleri sırf bu amaçla yetiştirilir ve dünya piyasasına sürülür. Faydalı palmiyeler arasında şunlar sayılabilir: **kasu** *(Areca catechu)*, **hurma** *(Phoenix dactylifera)*, **hindistancevizi** *(Cocos nucifera)*, *Metroxylon, Borassus flabelliformis*, **yağ palmiyesi** *(Elaeis guineensis)*, **mum palmiyesi** *(Copernicia cerifera), Ceroxylon andicola, Chamaerops humilis, Raphia pedunculata, Calamus rotang.*

palmiyelik,-ği, i. Palmiye dikili alan. [*Ing.* Palm-grove, palm-plantation; *Fr.* Palmeraie].

palmoksilon, İ. *Fr. palmoxylon.* Tebeşir ve tersiyer tabakalarında bulunan fosil palmiyelerin gövdelerini ve odunlarını belirtmek için kullanılan terim. [*Ing.* Palmoxylon].

palolo solucanı, b. i. *zool.* Çokhücreli hayvanlardan Kıllı-ayaklılar *(Chaetopoda)* sınıfının, Çok-kıllılar *(Polychaeta)* takımından bir halkalı solucan türü. Vücudu çok uzundur. Mercan resiflerinde yaşar. Vücudunun ard bölgesi gelişen eşeylik hücreleriyle dolarak ön bölgesinden ayrılır ve denizin üstüne yayılır. Yerliler bunları toplayarak yerler. [*Lat. Eunice viridis; Ing.* Palolo worm, palolo; *Fr.* Eunice].

palp, i. *Fr. palpe. zool.* (a) Halkalı solucanlar iki çenetli yumuşakçalar ve eklembacaklılarda ağızdaki çeşitli kısımların yanı başında bulunan uzantıları. [*Ing.* Palpus, palm, feeler]; (b) Bazı *pycnogonum*'larda basın alt kısmında bulunan uzantı. [*ing.* Barbel]. ◘ *ŞEKİL: 297.*— **KELEBEK.**

palpasyon, i. *Fr. palpation. tıp.* Parmaklarla, şüpheli bölge bastırılarak yapılan muayene şekli. [*Ing.* Palpation].

palpebrit,-ti, i. *tıp.* Göz kapağı iltihabı. [*Ing.* Palpebritis].

palpitasyon, i. *Fr. palpitation. tıp.* Kalb çarpıntısı. [*Ing.* Palpitation].

palplanş, i. *Fr. palplanche. bayınd.* Birbiri içine giren özel profillerin yan yana yerleştirilmesiyle meydana gelen perde. *(Palplanşlar maden, ahşap veya betonarme olabilir; genellikle hareketli ve sulu topraklarda veya su içinde sızdırmaz bölmelerin yapımında kullanılır.)* [*Ing.* Pile-plank; sheeting-pile].

palpör,-rü, i. *Fr. palpeur. tekn.* Kalınlıkları ölçmeye yarayan kaptör.
☆ *Eşanl.* **yoklayıcı.**

palto /pal:to/, i. *Fr. paletot* < *orta. Ing. paltok.* Soğuk havalarda öbür elbiselerin üzerine giyilen, kalın kumaştan yapılmış giyecek. [*Ing.* Overcoat; *Fr.* Paletot].

palûde, palide /pālûde, pālide/, s. *Osm.* < *Fars. palûden*, süzülmek. *esk.* § ❶ Süzülmüş, durulmuş, arı hale gelmiş. [*Ing.* Strained, filtered, cleared, skimmed]; § ❷ i. Bir çeşit tatlı. ◘ **Palûze.**

paludina, i. *zool.* Çokhücreli hayvanlardan Karından ayaklılar *(Gastropoda)* sınıfının, Önden-solungaçlılar *(Prosobranchia)* takımının *viviparidae* familyasından, bir yumuşakça cinsi. Kabuğu koni biçimindedir. Doğurur. Tatlı sularda toplu halde yaşar. [*Lat. Paludina = Viviparus; Ing.* Paludina; *Fr.* Paludine].

palûze /pāluze/, i. *Osm.* < *Fars. pālude, pālide. mutf.* Nişasta ve şekerle yapılan bir çeşit pelte tatlısı. [*Ing.* Blancmange, starch pudding; *Fr.* Espèce de gelée à l'amidon et au sucre].
~ **gibi**, *dey. (Ten hk.)* Beyaz, dolgun ve titrek.

palyaço /palya:ço/, i. *It. (İtalyan fars tiyatrosunun bir tipi olan Pagliaccio).* Panayır tiyatrolarında, sirklerde, genellikle iki numara arasında, seyircileri cambazlık, hokkabazlık v.b. hareketlerle güldüren acayip kılıklı oyuncu soytarı. [*Ing.* Clown, buffoon, herlequin; *Fr.* Paillasse, clown].
~ **gibi**, *dey.* Kılığı kıyafeti acayip ve gülünç olan kimseler için kullanılır. [*Fr.* Habillé bizarrement].

palyaçoluk,-ğu, i. § ❶ Palyaçonun yaptığı iş; § ❷ Palyaçolarınkine benzer tarzda güldürücülük, komiklik. [*ing.* Tomfoolery, buffoonery; *Fr.* Clownerie].

palyatif, s. *Fr. palliatif,-ive. tıp.* Bir hastalığın ağrılı belirtilerini azaltmak veya ortadan kaldırmak amacını güden, ama doğrudan doğruya hastalığı geçirmeyen bir ilâç veya tedavi için kullanılır. [*Ing.* Palliative].
☆ *Eşanl.* **geçiştirici.**

palyoş, i. *It. pala* + *türk. şiş.* Kısa ve iki tarafı keskin düz kılıç veya şiş şeklinde kasatura. [*Ing.* Short sword, dagger, hunting knife].

pama, i. *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının Kobragiller *(Elapidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 175 sm. Çok zehirlidir. Doğu Hindistan, Seylân ve Çin'de yaşar. [*Lat. Bungarus fasciatus; ing.* Krait; *Fr.* Bongare annéle].

Pame, öz. i. *dilb.* Otomi ailesinden dil; Hidalgo, Queretaro, San Luis Potosi eyaletlerinde 5.000 kişi tarafından konuşulur. [*ing.* ve *Fr.* Pame].

pami, ünl. *arg.* Haydi, çabuk, yürü gideliml: *Oğlum, pami, dalga geçme!* [*Ing.* Let's go. Come on. Be quick].

pamir dilleri, ◘ **Galça.**

pampa, İ. *keçua aslından isp.* Güney Amerika'daki bozkırlara verilen ad. [*ing.* ve *Fr.* Pampa].
~ **otu**, *bot.* Buğdaygillerden bir bitki. [*Lat. Gynerium argenteum; Fr.* Herbe des pampas, roseau à plumes].
~ **tavşanı**, *zool.* ◘ **Pampatavşanı.**

Pampanga'lar, ç. öz. i. Luzon'un *(Filipinler)* merkezinde yaşayan malezyalı halk. [*ing.* ve *Fr.* Pampangas].

pampa tavşanı, b. i. *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Çinçilyagiller *(Viscaciidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 50, kuyruğu 18 sm. Sırtı koyu kırçıl, karnı beyazdır. Arjantin'de toplu halde yaşar. [*Lat. Viscacia viscacia; ing.* Vizcacha; *Fr.* Viscache, lièvre des pampas].

pampero, i. *Isp. (pampa'dan)* Siklondan ileri gelen düşük basınçların geçişini takip eden,

çoğu zaman şiddetli, soğuk pampa rüzgârı. [*Ing.* ve *Fr.* Pampero].

pampiniform, s. *anat.* ◘ **Sülükbiçim.**

pamucak,-ğı, i. *paraz.* ◘ **Zeytin pamuklubiti.**

pamuk,-ğu, i. *esk. T. panbuk.* § ❶ ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Ebegümecigiller *(Malvaceae)* familyasından, lif ve yağ elde etmek maksadıyla, tropiklerde ve subtropiklerde geniş çapta kültürü yapılan otsu veya odunsu bir bitki. Gövde dik, dallanmış ve çok tüylüdür. Yaprakları uzun saplı, stipulalı ve almaşık dizilişlidir. Çiçekler saplı olup yaprakların koltuğunda tek tek bulunur. Meyva, olgunlukta açılan veya kapalı kalan, 3-5 gözlü lokulisit kapsüldür. Her gözde siyahımsı renkli, oval ve üzeri uzun, sık ve beyaz renkli tüylerle örtülü 5-10 tohum bulunur. Ekvatorun her iki yanında 40° enleme kadar yetişir, gelişme süresinde sıcak iklim, büyüme sırasında bol su, kozanın olgunlaşması ve hasat sırasında kuraklık ister. İlkbahar yağmurları yeterli değilse sulamak gerekir. Pamuk, hücrelerindeki kromozom sayısına göre iki grupa ayrılır. Fakat tarım bakımından kozanın kapalı veya açık oluşuna göre ayırım yapılır. Kapalı koza pamukları ikiye ayrılır: *Asya pamukları (Gossypium arboreum, G. herbaceum, G. indicum)* ve Amerika pamukları *(G. hirsutum, G. Mexicanum, G. Peruvianum)*. Açık koza pamukları diğer bütün amerika pamuklarını *(G. Barbadense, G. vitifolium, G. Brasiliense)* kapsar. Kapalı koza pamuklarında *(örnek: G. herbaceum)* liflerin uzunluğu 15-30 mm. *(kısa pamuk);* açık koza pamuklarında *(örnek: G. Barbadense)* ise 30-70 mm.'dir *(uzun pamuk)*. Türkiye'de yetiştirilen türleri: **koza veya yerli** *(G. herbaceum)* 75-80 sm. boyunda, yan dalları kısa, gövde ve yaprak sapları siyah benekli bir türdür. Anayurdu Afrika olan bu bitki Türkiye'de en fazla ekilen pamuk türüdür. Lif verimi % 20-25 arasında, lifler beyaz, boz veya mavimsi renkli ve kısadır. **iane** *(G. hirsutum)* anayurdu Orta Amerika olan, 80-100 sm. boyunda, yan dalları, gövde ve yaprak sapları kırmızımtırak renkli bir türdür. Kuraklığa dayanıklı olmadığından Türkiye'de az miktarda yetiştirilir. **Kara pamuk veya iane** *(G. punctatum)* anayurdu Güney Amerika olan bir türdür. Lif verimi % 25 civarında, lifler kısadır. *G. hirsutum* gibi az miktarda kültürü yapılır. Son senelerde, iyi kaliteli pamuk veren, ıslâh edilmiş **Mısır pamuğu** *(G. barbadense)* varyeteleri de Adana bölgesinde ekilmeye başlanmıştır. Pamuk mart ve nisan aylarında ekilir; haziran-temmuz'da sarı çiçek açar; çiçekler çabucak solar ve ceviz iriliğinde koza yapar. Kozalar olgunlaşır ve yeni çiçeklerle aynı zamanda açılır. Hasat, kozaların olgunlaşmasına göre art arda birçok sefer yapılır. Kozalar elle veya makas yardımıyla toplanır. Şimdi motorlu pamuk toplama makineleri de kullanılmaktadır. Toplanan kozalar birkaç gün süreyle kurumaya bırakılır, sonra pamuklar kozadan ve tohumdan çırçır makineleriyle ayrılır; balya haline konarak kullanılacağı yerlere gönderilir. Eskiden faydasız sayılarak atılan veya hayvan yemi olarak kullanılan pamuk tohumlarından *(çiğit)* şimdi yüzde 20 oranında sıvı yağ elde edilir. **Pamuk yağı** *(Oleum gossypii)* yarı kuruyan yağlardandır. Bileşiminde oleik, palmitik, stearik, araşidik ve miristik asidlerin gliseritleri bulunur. Konserve sanayiinde, margarin ve özellikle sabun yapımında kullanılır; küspesi ise hayvanları beslemeye yarar. Kökler fenolik iblesikler ve recine tabiatında maddeler taşır. Kök kabuklarının âdet söktürücü ve çocuk düşürücü etkisi vardır. [*Lat. Gossypium; Ing.* Cotton, cotton plant; *Fr.* Cotonnier]. ◘ *ŞEKİL: 92.*— **SINAİ BİTKİLER;** § ❷ Bu bitkinin tohumlarının çevresinde oluşmuş ince yumuşak tellerin adı. [*Ing.* Cotton; *Fr.* Coton] § ● İşlenmiş, hidrofil pamuk: *Yaranın üzerine bir parça pamuk koydu.* [*Ing.* Absorbent cotton - wool; Fr. Coton hydrophile]; ◉ **cam pamuğu**, Pamuk ipliği gibi ince ve esnek cam

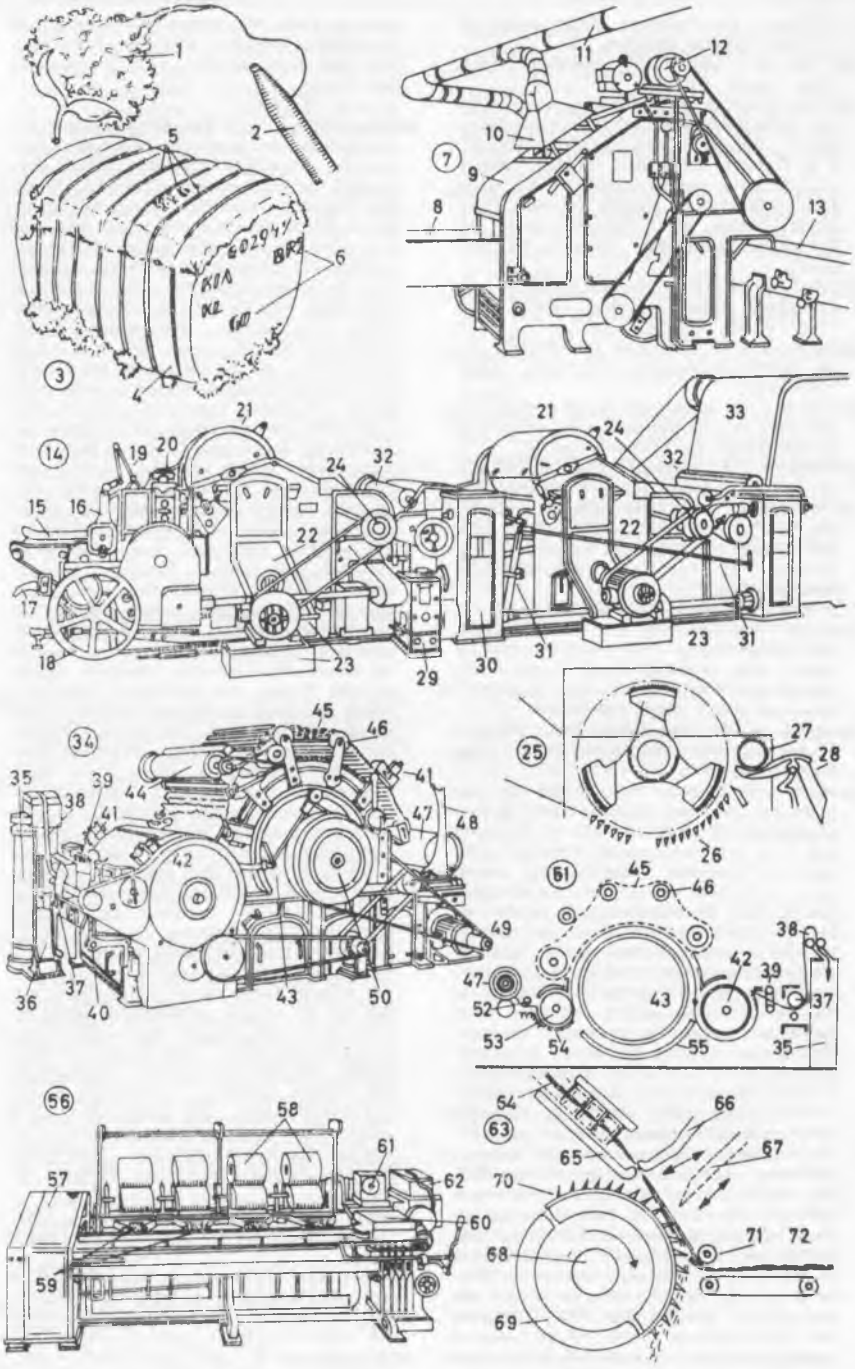

DUDEN'den

ŞEKİL: 434.— **PAMUKLU BÜKÜM MAKİNESİ** I. **1.** Pamuk kozası. **2.** Masura. **(3)** Sıkıştırılmış pamuk balyası. **4.** Jüt ambalaj. **5.** Demir çember. **6.** Balya numaraları. **(7)** Balya açıcı. **8.** Besleme tablası. **9.** Besleme kutusu. **10.** Toz emme düzeni. **11.** Toz odasına giden emme kanalı. **12.** Çalıştırma motoru. **13.** Çıkış kollektör tablası. **(14)** Çift dövücü tezgâhı. **15.** Vatka döner kanadı. **16.** Sıkıştırma kolu. **17.** Makine çalıştırma kolu. **18.** Makineyi boşa alma levyesi. **19.** Vatka hareketli sevk plakası. **20.** Basınçlı silindir. **21.** Çift tambur kapağı *(karteri).* **22.** Toz emme bacası *(kanalı).* **23.** Çalıştırma motorları. **24.** Dövücü çalıştırma mili. **(25)** Kirschner dövücüsü. **26.** Izgara çubukları. **27.** Besleme silindiri. **28.** Besleme ayar kolu. **29.** Derecesiz ayar kumandası. **30.** Konik karter. **31.** Durdurma ve çalıştırma kolları. **32.** Ahşap baskı silindiri. **33.** Besleme deposu. **(34)** Şapkalı tarak. **35.** Taranmış şeridi alan kap. **36.** Döner kap kolonu. **37.** Baskı silindirleri *(çıkış silindirleri, vatka sıkma silindirleri).* **38.** Tarak şeridi. **39.** Sıyırma tarağı. **40.** Durdurma kolu. **41.** Taşlanmış rulman yatağı. **42.** Tarak silindiri. **43.** Merdane. **44.** Şapka temizleme düzeni. **45.** Şapka zinciri. **46.** Şapka zinciri germe düzeni, **47.** Dövücü vatka merdanesi. **48.** Dövücü vatka merdane kılavuzu. **49.** Yassı kayışla çalıştırılan motor. **50.** Ana işletme kasnağı. **(51)** Tarak çalışma gösterme şeması. **52.** Besleme silindiri. **53.** Brizör. **54.** Brizör ızgarası. **55.** Tambur *(merdane)* ızgarası. **56.** Tarak makinesi. **57.** Vites kutusu. **58.** Vatka çekim şeridi. **59.** Baskı silindirleri *(çıkış silindiri, vatka sıkma silindiri).* **60.** Tel çekme tezgâhı. **61.** Sayaç. **62.** Taranmış şerit deposu. **(63)** Tarak makinesi esaslarını gösteren şema. **64.** Tarak şeridi. **65.** Alt kıskaç. **66.** Üst kıskaç. **67.** Sabit tarak. **68.** Dairesel tarak. **69.** Yassı segman. **70.** Iğneli segman. **71.** Ayırıcı silindirler. **72.** Taranmış şerit.

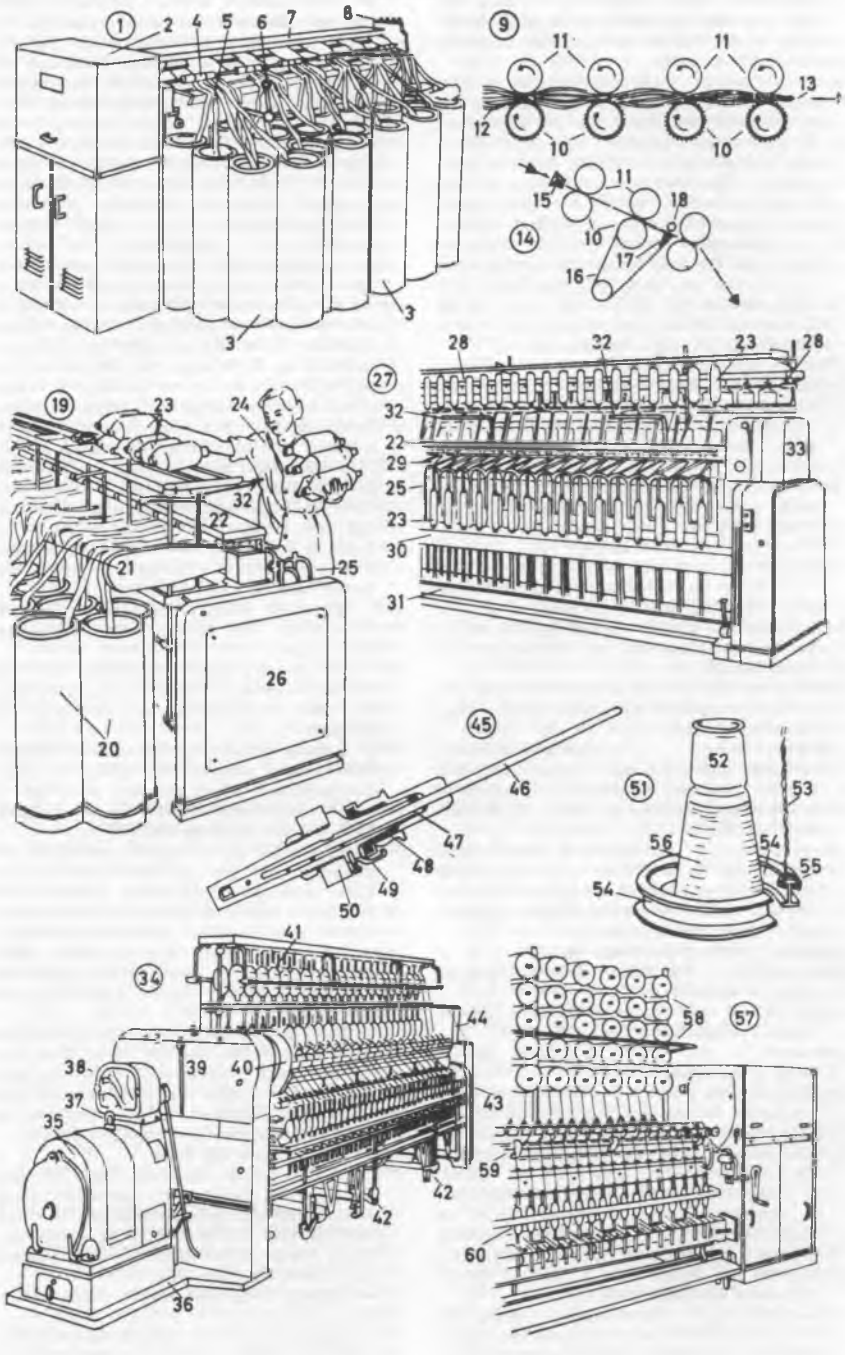

DUDEN'den

ŞEKİL: 435.— **PAMUK BÜKÜM MAKİNESİ II.** 1. Çekim. 2. Zincir karteri. 3. Tarak kovası. 4. Şeridin kopması halinde motoru durduran kontak silindiri. 5. Taranmış şeridin katlanması. 6. Makine durdurma kolu. 7. Çekim tezgâhı koruyucu levhası. 8. Kontrol lambası. 9. 4 silindirli basit çekim bankosu. 10. Alt silindirler *(çelik yivli tambur)*. 11. Plastik *(kauçuk)* üst silindir koruyucu kapak. 12. Çekim öncesi büyük şerit. 13. Çekilmiş şerit. 14. Yüksek çekimli tezgâhın çalışma sistemi. 15. Fitil giriş hunisi. 16. Kayış kumanda kolu. 17. Yön değiştirme çubuğu. 18. Baskı silindiri. 19. Yüksek çekişli iğ tezgâhı. 20. Çekim kapları. 21. Çekim tezgâhında şeridin gelişi. 22. Temizlenmiş şapkalı çekim sistemi. 23. Bobinler. 24. Bobin toplayıcı. 25. İğ kanat. 26. Tezgâh emniyet saçı. 27. İğ ara tezgâhı. 28. Bobin besleme hattı. 29. Fitilin tezgâhtan çıkışı. 30. Bobin kumanda şaryosu. 31. İğlerin kumandası. 32. Tezgâh durdurma kolu. 33. Motor dişlisi karteri. 34. Halkalı devamlı çekme tezgâhı. 35. Çok fazla kollektörlü motor. 36. Motor oturma plakası. 37. Motor bakımı yıkama halkaları. 38. Iplik bükme regülâtörü. 39. Dişli karteri. 40. Iplik çekimini değiştirme başlığı. 41. Dolmuş bobinleri tutma düzeni. 42. Halkalı rayları indirip kaldırma kol ve milleri. 43. Ayırma plakalı iğler. 44. Kırılmış fitilleri emme karteri. 45. Halkalı devamlı standart iğli tezgâh. 46. İğ çubuğu. 47. Yataklı rulman. 48. İğ çalıştırma cevizi. 49. İğ tutamağı. 50. İğ boyan. 51. Çekme organları. 52. Çıplak iğ. 53. Iplik. 54. Halkalı raya geçirilmiş halka. 55. Sürgü. 56. Sarılmış bobin *(iplik bobini)*. 57. Halkalı bükme. 58. Çapraz sargı düzeni. 59. Çağırma sistemi. 60. Bükülü iplik bobinleri.

elyafı. [*Ing.* Glass-wool; *Fr.* Coton de verre]; ◉ **kolodyum pamuğu**, *pirotekn.* Alkol ve eter karışımında tamamen çözünebilen yüzde 12 oranında azot kapsayan nitroselüloz. [*Ing.* Pyroxyline; *Fr.* Coton - collodion]; ◉ **koza pamuğu**, *dok.* ◘ Koza; ◉ **koza pamuğu**, *dok.* ◘ Koza; ◉ **kulağına ~ ağacı**, *bot.* ◘ Pamukağacı.

~ akı, Beyaz iş işlemekte kullanılan bir çeşit parlak pamuk ipliği.

~ atmak, Pamuk didiklemek. Pamuğu yay ve tokmakla ditmek. [*Ing.* To card cotton; *Fr.* Carder le coton].

~ balı, Beyaz bal. [*Ing.* White honey *(from cotton fields,* cotton honey; *Fr.* Miel blanc].

~ balığı, *zool.* ◘ Pamukbalığı.

~ barutu, *pirotekn.* Patlayıcı özellikleri olan nitrolanmış pamuk. [*Ing.* Guncotton; *Fr.* Coton-poudre].

~ bezi, Pamuktan yapılan kumaş. [*Ing.* Cotton cloth; *Fr.* Toile de coton; cotonnade, percale, percaline].

~ elyafı, *tic.* Toplandığı gibi yığın halindeki ham pamuk.

~ fidanı, *bot.* ◘ Pamuk[1].

~ gibi, *dey.* Çok yumuşak: *Pamuk gibi ekmek.* [*Ing.* Soft as cotton; *Fr.* Très tendre au toucher].

~ hortumlu böceği, *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, Hortumluböcekgiller *(Curculionidae)* familyasından, 0.64 sm. boyunda, lârva ve erginleri pamukların koza ve tepe tomurcuklariyle beslenen çok zararlı böcek. *(Kuzey Amerika'da büyük zararlara sebep olur).* [*Lat. Anthonomus grandis; Ing.* Boll weevil].

~ tahtakurusu, *paraz.* Yarımkanatlılardan, pamuk, bamya ve hatmiye, yumuşak tohumları emerek zarar veren esmer böcek. [*Lat.* Oxycarenus hyalinipennis].

~ tarağı, *dok.* Pamuk çekirdeğini pamuktan ayıran makine, çırçır. [*Ing.* Cotton gin; *Fr.* Machine à égrener le coton].

~ taşı, *jeol.* ◘ Pamuktaşı.

~ tıkamak, *dey.* Söylenen şeyleri duymamazlıktan gelmek.

~ yağı, Yarı kuruyan yağlar grupundan olup pamuk tohumlarından çıkarılan, açık saman sarısı renginde, bileşiminde oleik, palmitik, stearik, araşidik ve miristik asidlerin gliseritleri bulunan bir yağ. Konserve sanayiinde, margarin ve özellikle sabun yapımında kullanılır. [*Ing.* Cotton seed oil; *Fr.* Huile de coton].

~ yaprak biti, *zool.* Yaprak bitigiller familyasından, 1,1 - 1,9 mm. boyunda, kavun, karpuz, pamuk, salatalık ve turunçların yapraklarına sürülerle üşüşüp onları sarartan ve kıvıran, çok küçük, sarı yeşilimsi yaprakbiti. [*Lat. Aphis gossypii; Ing.* Cotton aphid].

~ yaprak kurdu, *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, noktüidgüvegiller *(Noctuidae)* familyasından, 3.81 sm. boyunda, yeşilimsi renkteki kurtları yaprakları yiyen ve yumurtalarını yaprakların altyüzüne koyan bir böcek. [*Lat. Alabama argillacea; Ing.* Cotton leafworm, cotton leaf caterpillar].

~ yaprakpiresi, *paraz.* Pamuk fidelerinden öz su emerek bu bitkide gelişmeyi durduran, daha sonra geniş çapta koza dökümüne yol açan yarımkanatlı, küçük böcek. [*Lat. Psallus seriatus; Ing.* Cotton fleahopper].

pamuk.ağacı, b. i. *bot.* İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bombacaceae familyasından, tropikal Amerika'da Afrika ve Asya'da yetişen, ağaç. Meyvalarının içindeki tüyler kapok gibi kullanılır. ◘ Kapok. [*Lat. Bombax Ceiba; Ing.* Bombax, cotton tree; *Fr.* Bombax].

pamuk.balığı, b. i. *zool.* Köpek balıkları *(Selachii)* takımının, Harhariyasgiller *(Carcharhiidae)* familyasından bir köpekbalığı türü. Uzunluğu 8 m. İncedir. Sırtı mavi, karnı beyazdır. Genellikle gemileri takip eder; bulduğu artıklarla beslenir. İnsana saldırabilir. Atlantik ve Pasifik okyanuslarında yaşar. [*Lat. Carcharhinus glaucus;*

İng. Blue shark; *Fr.* Requin bleu [. ◘ *LEVHA: 19.* — **BALIKLAR.**
☆ *Eşanl.* **gök köpekbalığı.**

pamukçuk,-ğu, i. *patol.* ve *paraz.* Ağzın her yanında, ortası beyaz, kenarları kırmızı birtakım küçük yaralar halinde ve en çok yeni doğmuş çocuklarda görülen Pamukçukküfünden ileri gelen iltihaplı ve bulaşıcı bir ağız hastalığı. [*Osm.* Dâ-i câversi; *Lat. Moniliasis; İng.* Thrush; *Fr.* Muguet, blanchet, millet, stomatite crémeuse].

pamukçukküfü, b. i. *paraz.* Ağmantarlar topluluğundan olup, bakımsız hastalarda öldürücü nitelikler kazanabilen pamukçuk etkeni ilkel bitki. [*Lat. Candida albicans; İng.* Thrush fungus; *Fr.* Candida].

pamuk.elması, b. i. *bot.* Pamuk telleri ve tohumla dolu bir kapsülden ibaret olan pamuk bitkisinin meyvesi. [*İng.* Cotton boll; *Fr.* Fruit du cotonnier].

pamuklanma, i. Pamuklanmak eylemi.

pamuklanmak, nsz. f. § ❶ Üstü incecik pamuk biçiminde küf bağlamak. [*İng.* To be covered with a thin coat of mold]; § ❷ *(Bazı kumaşlar hk.)* İnce bir tüy veya hav tabakasıyle kaplanmak.

pamuklu, s. ve i. § ❶ Yalnız pamuk ipliğiyle veya bu ipliğe daha başka bitkisel iplikler karıştırılarak dokunmuş *(kumaş): İnce pamukludan yapılmış yazlık elbiseler.* [*İng.* Of cotton, cotton cloth; *Fr.* Cotonnade, à coton, de coton]; § ❷ i. Yüzüyle astarı arasına pamuk yayılarak hırka. [*Fr.* Veste capitonnée]; § ❸ Kundaktaki çocukların bacaklarına sarılan veya dikdörtgen biçiminde dikilmiş bez. *(İki tülbent arasına ince pamuk konularak kapitone yapılır).*

pamuk.taşı, b. i. *jeol.* Kalsitle *(kalsiyum karbonat billürları)* örtülü oyukları bulunan ve taşlaşma sırasında kayanın büzülmesi sonucu oluşan göl kireçtaşı. *(Pamuktaşı, kapsadığı oyuklar düzgünse değerli bir süs taşı meydana getirir).* [*İng.* Travertine; *Fr.* Travertin]. ☆ *Eşanl.* **traverten, kefeki;** ⊙ **Fas ~,** Fas'ta çıkarılan az derin ve aralıklı delikler kapsayan koyu bej renkli pamuktaşı çeşidi. [*İng.* ve *Fr.* Travertin marocain]; ⊙ **Roma ~,** Az derin, oldukça sık ve düzenli bir şekilde sıralanmış küçük delikler kapsayan krem renkli italyan mermer kireçtaşı. [*İng.* Roman travertine; *Fr.* Travertin romain]; ⊙ **Çekoslovak ~,** Daha açık kırmızımsı kahverengi damarları olan parlak ve sarı billürlarla kaplı, düzensiz jeotlu Orta Avrupa'da bulunan pamuktaşı çeşidi. [*İng.* Czecho-Slovak travertine; *Fr.* Travertin tchéco-slovaque]; ⊙ **Toscana ~,** Kehribar renkli ve çoğunlukla damarlı Roma pamuktaşı çeşidi. [*İng.* Toscan travertine; *Fr.* Travertin toscan].

pamüzd, b. i. ◘ **Paymüzd.**

pan-,pant-, veya panto. *Yun. pas, pantos,* tüm'den alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren önek. [*İng.* ve *Fr.* Pan-, pant-, panto-].

pan, i. *Fr. panne.* Otomobil, bisiklet v.b.'nin bir bozukluk sonucu yürümez hale düşmesi: *Otomobilimiz yolda pan yaptı.* [*İng.* Breakdown *(of a car)*].

panabaz, i. *Fr. panabase* < *önek pan* + *baz'dan (bazların çoğuna benzediği için). min.* bileşiminde çinko bulunan, $3Cu_2S, Sb_2S_3$ formülündeki doğal bakır antimonyosülfür; gri billürlar meydana getirir ve Liksheard *(Cornouailles)* ve Clausthal'de bulunur. [*İng.* Panabase].

panafrikanizm, b. i. *Fr. panafricanisme.* Afrika halkları birliğini gerçekleştirmeyi amaç edinen doktrin. [*İng.* Panafricanism].

panama /pana:ma/, i. *(Panama yer adından).* § ❶ Orta Amerika'da yetisen bir ağaççığın, yapraklarından örülmüş yumuşak hasır şapka; [*İng.* ve *Fr.* Panama]; ☆ *Eşanl.* **panama şapka;** § ❷ Özel olarak dokunmuş bir kumaş cinsi. [*İng.* ve *Fr.* Panama].

Panama, öz. i. *coğr.* Panama cumhuriyetinin merkezi. Büyük Okyanus kıyısında *(Panama körfezi),* okyanuslararası kanalı ağzında bulunur. [*İng.* ve *Fr.* Panama].
~ **kanalı,** Atlas Okyanusunu Büyük Okyanus'a bağlayan Okyanuslararası kanal. Limon koyu *(Antik denizi)* ile Panama körfezi arasında bulunur. Uzunluğu 79,6 km. dir. [*İng.* Panama canal; *Fr.* Canal de Panama].
~ **odunu,** *bot.* İki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, gülgiller *(Rosaceae)* familyasından, Sili, Peru, Bolivya'da yetişen, *Quillaja saponaria* adlı ağacın, gövde ve kök kabuklarının iç korteks kısmı olup bir saponin olan -kilaya asidini taşır ve drog olarak kullanılır. Zehirli ve tahriş edicidir. *(Panama odununun kaynatılmasından elde edilen suyu yağları eritir ve leke çıkarır. Panama odunu ile ayrıca «quillaja tentürü» denen ve katran gibi maddeleri eritmeye yarayan bir tentür hazırlanır).* [*Lat. Cortex Quillajae; İng.* Quillai (a) bark, Soap-bark; *Fr.* Bois de Panama].

Panama cumhuriyeti, öz. i. Orta Amerika'da cumhuriyet. Antil denizi ile Büyük Okyanus arasındaki kıstak kıyısında uzanır. Yüzölçümü 74010 km² Başkenti *Panama*'dır. [*İng.* Panama republic; *Fr.* République de Panama].

panamalı, s. § ❶ Panama ile örülmüş hasır sapka giymiş olan; § ❷ i. Panama Cumhuriyeti halkından olan kimse. [*İng.* Panaman; *Fr.* Panaméen,-enne].

panamerikan, s. Kuzey ve Güney Amerikaların halkları ile ilgili olan. [*İng.* Pan-American; *Fr.* Panaméricain,-aine].
~ **domatesi,** *trm.* Meyveleri yuvarlak, kabuğu kırmızı, çekirdeki az, erkenci bir domates çeşidi.

panamerikanist, i. *Fr. Panaméricaniste.* Panamerikanizmden yana olan kimse. [*İng.* Pan-Americanist].

panamerikanizm, i. *Fr. panaméricanisme.* Amerika anakarasındaki cumhuriyetler arasındaki ilişkileri geliştirip iyileştirmeyi amaç edinen dayanışma akımı. [*İng.* Pan-Americanism].

panarabizm, i. *Fr. panarabisme.* Bütün Arapça konusanları ve Müslüman uygarlığın içinde bulunan ülkeleri büyük bir birlik haline getirerek çıkarlarını birleştirmeyi öngören akım. [*İng.* Panarabism].

panaris, i. *tıp.* ◘ **Dolama, etyaran.**

panarterit,-ti, i. *tıp.* Bütün arterlerin iltihabı. [*İng.* Panarteritis].

panartrit, i. *tıp.* Bütün eklemlerin iltihabı. [*İng.* Panarthritis].

panatrofi, i. *tıp.* Çeşitli kısımların atrofisi. [*İng.* Panatrophy].

panayır, i. *Yun. panegyris.* Bir yerde belli zamanlarda birkaç gün veya hafta sürmek üzere kurulan sergi niteliğini de taşıyan büyük pazar: *İzmir'de her yaz uluslararası bir panayır kurulur.* [*İng.* Fair; *Fr.* Foire]; ☆ *Eşanl.* **fuar.** ⊙ **hayvan ~ı,** ◘ **Hayvan.**
~ **oyuncusu,** Umumi meydanlarda ve panayır yerlerinde halka çeşitli marifetler gösteren ve oyunlar oynayan açık hava oyuncu ve tiyatrocuları. [*İng.* Tumbler, showman; *Fr.* Saltimbanque].
~ **tiyatrosu,** *tiy.* Panayırlarda, oraya gelenleri eğlendirmek üzere kurulan, kaba çizgili, bazen açık saçık güldürüler oynayan topluluk.
~ **yeri,** Panayırın kurulduğu yer. [*İng.* Fairground; *Fr.* Champ de foire].

pan.aziatizm, b. i. *Fr. panasiatisme* < Önek *pan, tüm* + *Fr. asiatisme.* İki Dünya savaşı sırasında ortaya çıkan ve güçlü bir teskilât içinde bütün asya halklarını birarava getirerek avrupa hâkimlyetinden kurtulmayı, her çeşit zor hareketine karşı toplu savunmayı amaç edinen *(Nagasaki /1926/ ve Şanghay /1927/ konferansları)* siyasî hareket. [*İng.* Panasiatism].

pancar, i. *Erm. pançar.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, İspanakgiller *(Chenopodiaceae)* familyasından, Doğu Akdeniz sahillerinde yabanî olarak yetisen, ince köklü, bir veya iki yıllık otsu bir bitki. Yapraklar etlice, alt kısımlarda saplı ve büyük ovat, üst kısımlarda sapsız ve baklavamsı, periant 5 parçalı ve gamosepal, yumurtalık alt durumludur. Birinci yıl etli ve tatlı bir kök *(değişik hacim ve şekilde),* ikinci yıl tohum verir. *Pancar*'ın birçok varyetesi vardır. Yem pancarı, sebzelik pancar ve şeker pancarı. Sebzelik pancarın, gene pancar adıyle anılan kökü kırmızı renktedir, pişirilerek yenir. Yemlik pancarların kökü sarı veya kırmızı, çok iri ve kalın boyunludur; içinde az şeker vardır. Kuru madde oranı yüksek olan yemlik pancar çeşitleri hızla yayılmaktadır. Şeker pancarları *(Klein-Wanzleben ve Vilmorin pancarları)* daha küçüktür; bunlarda kök boynu da çok az gelişmiştir. [*Lat. Beta Vulgaris; İng.* Beet; *Fr.* Betterave]. ☆ *Eşanl.* **yabanî pancar.** ◘ *ŞEKİL: 477.* — **SEBZELER;** ⊙ **kırmızı ~,** *bot.* İspanakgiller *(Chenopodiaceae)* familyasından bir pancar varyetesi. Kökleri toparlak bir yumru şeklinde şişkindir ve antosiyan bakımından zengindir. Sebze olarak kullanılır. [*Lat. Beta vulgaris ssp. rapa f. rubra; İng.* Red beet; *Fr.* Betterave rouge]; ⊙ **mısır ~ı,** *trm.* ◘ **Mısır** ⊙ **şeker ~ı,** *bot.* İspanakgiller *(Chenopodiaceae)* familyasından bir pancar varyetesi. Kökleri büyük, etli bir yumru şeklindedir. % 12 - 20 oranında sakaroz taşır. Türkiye'de kültürü yapılır ve şeker, bu bitkiden elde edilir. [*Lat. B. vulgaris ssp. rapa f. altissima; İng.* Sugar beet; *Fr.* Belterave à Sucre]; ⊙ **tohumluk ~,** Sıkışık bir ekimden elde edilen ve ertesi yıl tohum vermesi için tekrar toprağa dikilen pancar.
~ **gibi,** *dey.* Kıpkırmızı: *Yüzü pancar gibi oldu.* [*İng.* Red as a bit; *Fr.* Très rouge, tout rouge].
~ **gibi etmak (pancar kesilmek),** *dey.* § ❶ kıpkırmızı olmak; § ❷ *mec.* Utançtan yüzü kızarmak. [*İng.* To turn red as a beet; *Fr.* Rougir].
~ **güvesi,** *paraz.* Özellikle deniz düzeyindeki pancar tarlalarında, pancarın göbeğini kemirerek büyük zararlara yol açan tırtılları dolayısıyle önemli küçük kelebek. [*Lat. Phthorimaea acellatella*]
~ **küllemesi,** *trm.* Pancar yaprağının üst yüzündeki kül gibi gri beyazımtrak bir tabaka oluşmasına sebebiyet veren. *Erysiphaceae* familyasına bağlı *Erysiphe Convolvuli* adlı mantarın yaptığı bir hastalık.
~ **leş böceği,** *paraz.* Kurtçuk çağını şeker pancarı köklerinde geçirerek bu bitkiye zarar veren kınkanatlı böcek. [*Lat. Blitophaga undata*].
~ **pası,** *paraz.* (a) Pancar yaprakları üzerinde önce beyaz, sonra kırmızı, daha sonra kahverengi sivilceler görünüşünde gelişerek zarar yapan, *Pucciniaceae* familyasından bazitlimantar. [*Lat. Uromyces betae*]; (b) Bu mantarın yaptığı hastalık.
~ **presi,** *şekerc.* ◘ **Pres.**
~ **sineği,** *paraz. Muscidae* familyasından, genç evrede pancar ve ıspanağın yaprak dokusu içerisine girerek özellikle serin yıllarda büyük yitiklere yol açan sinek türü. [*Lat. Pegomyia hyoscyami; İng.* Spinach leaf miner; *Fr.* Pégomyie].
~ **şekeri,** Şeker pancarından elde edilen şeker (sakaroz).
~ **yaprakarısı,** *paraz.* Şekerpancarı yapraklarından özsu emen ve bu değerli bitkiye ağır yıkımlar doğurucu bir virüs hastalığını bulaştıran eskanatlı böcek. [*Lat. Circulifer tenellus; İng.* Beet leafhopper].

pancur[1], i. ◘ **Panjur.**

pancur[2], i. *bot. Eufilicales* takımının, Eğreltiotugiller *(Polypodiaceae)* familyasından, tropiklerde yetişen uzun sarkık yapraklı eğrelti. Yaprakları pennattır. Lopların tabanı yaprak ucuna bakan tarafta büyük bir diş taşır. Indusyum böbrek seklindedir. İstanbul'da çok yetiştirilen bir salon bitkisidir. [*Lat. Nephrolepis exaltata; İng.* Sword fern; *Fr.* Nephrolepis].

pançinkbol, i. *İng. punching.* vurma + *ball,* top. *sp.* Boksörlerin antremanlarda kullandığı yumruk torbası. *(Deriden yapılmış olan pancikbol hafiftir. Bir armut gibi sapından asılıdır; sap yaylıdır. Top yumruk darbeleriyle her vuruşta geri gelir, seri yum-*

ruklar atılabilir. Boksörler pançikbol ile sürekli vuruş çalışması yaparlar). [*Ing.* ve *Fr.* Punching-ball].

panda, i. *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Küçük-ayıgiller *(Procyonidae)* familyasından memeli hayvan. **Küçük panda** *(Ailurus fulgens)* Himalayaların Nepal'den Assam'a kadar uzanan bölgelerinde yaşar. Uzunluğu 45, kuyruğu 34 sm.'dir. Parlak kırmızı renkli, sarı parıltılı, sık yumuşak ve uzun tüylü, kedi büyüklüğünde bir hayvandır. Karnı ve bacakları kısadır. Postu beğenilir. Küçük hayvanları, böcekleri avlayarak beslenir, fakat meyve, kök ve yumurta da yer. Ağaçlara tırmanır. **Büyük panda** veya **dev panda** *(Ailuropoda melanoleuca)* Çin'de Seçuan ve Kansu'nun yüksek ormanlarında yaşar. Ayılara çok benzer. Beyaz ve açık kızıl kahverengi tüyleri vardır. Bambu filizleriyle beslenir. Nesli tükenmek üzere olan çok nadir bir hayvandır. [*Ing.* ve *Fr.* Panda].

pandantif, i. *Fr. pendentif.* § ❶ *kuymc.* Bir zincirin ucuna asılarak takılan mücevher. [*Ing.* Pendant *(necklace)*]; § ❷ *mim.* Bir kubbenin taşıyıcı kemerleri arasına yerleştirilen ve kare plandan dairesel plana geçişi sağlayan küresel üçgen. ◘ **Bingi**. [*Ing.* Pendentive]. ◘ *ŞEKİL: 340* — **KUBBE**.

pandemi, i. *Fr. pandémie* < *önek. pan.* tüm + *demos*, halk. *patol.* Bir ülkede hemen herkesin yakalandığı hastalık. *(Bu kelime sadece kolera, veba, grip v.b. gibi büyük intanlar için kullanılır).* [*Ing.* Pandemia].

pandermit,-ti, i. *Fr. pandermite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum borat. [*Ing.* Pandermite].

pandikülasyon, i. *Fr. pandiculation. tıp.* Esneme ve gerinme hareketi. [*Ing.* Pandiculation].

pandili, i. Ortaoyununda çalınan defin adı. [*Ing.* Tambourine used in the old Turkish theatrical show; *Fr.* Tambour de basque de l'Orta oyunu].

pandispanya /pandispan:ya/, i. *It. pan di spagna.* Una yumurta, şeker v.b. katılarak yapılan yumuşak ekmek. [*Ing.* Sponge cake, plain cake; *Fr.* Gâteau de Savoie; gâteau mousseline].

~ **gazetesi**, *arg.* Uydurma, inanılmayacak sözler anlatan kimsenin yalanlarına karşı «pandispanya gazetesi yazıyordu» şeklinde alay yollu söylenen bir deyim. [*Ing.* Made-up stories, lies].

pandit, i. *Sansk. pandita*, bilgin. § ❶ Hindistan'da brahman bilginlerine, özellikle sanskrit edebiyatı uzmanlarına verilen unvan. [*Ing.* ve *Fr.* Pandit]; § ❷ Keşmir'de brahmanlara verilen unvan. [*Ing* ve *Fr.* Pandit].

pandomima (pantomima, pandomim, pantomim), i. *(önek pan, tüm + Yun. mimesthai, taklit etmek > pantomimos > lat. pantomimus>it. pantomima ve Fr. pantomime.)* § ❶ İfade aracı olarak sözün yerine sadece hareketlerin *(mimik, jest, dans v.b.)* aldığı sahne oyunu. [*Ing.* Pantomime]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Biraz da gülünç duruma düşerek, işaretlerle anlatma; ◎ ~**lı konuşma**, § ❶ Jestler, yüz ifadeleri ve hareketlerle anlaşma; § ❷ Sesleri çıkarmadan veya kelimeleri telâffuz etmeden konuşur gibi hareketler yapmak. Bu usul, bazı uzmanlar tarafından konuşma güçlü olan hastaların tedavisinde kullanılır.

~ **kopmak**, *dey. (Seyredenler hk.)* Eğlenceli bir kavga başlamak. [*Fr.* Se produire une querelle qui amuseralt les spectateurs].

~ **sanatçı**, *tiy.* Sözsüz oyunda oynayan, özel bir eğitimden geçtiği için yüz ve gövde anlatımı bu oyuna yatkın sanatçı.

pandora, i. *(mitolojik ad pandora'dan). zool. pandorjdae* familyasından, iki çenetli, çok kısa sifonlu yumuşakça; sifonunun ağzı bir saçak tacıyle çevrili, ayağı dil biçiminde, solungacı uzunca ve enlidir. *(Dışı beyaz, içi sedefli olan kavkısı yassı ve öne doğru aralıktır. Pandoralar denizlerin çoğunda bulunur. İkinci ve üçüncü zaman tabakalarında fosiline rastlanır.* [*Lat.* ve *Ing. Pandora; Fr.* Pandore].

pandufla, i. *arg.* ◘ **Pantufla**.

panduflacı, i. *ark.* ◘ **Pantuflacı**.

pandur, pandor, i. *(XVII. yüzyılda bu kıtaların ilk kurasının askere alındığı macar köyü Pandur'dan).* § ❶ Eskiden Macaristan'da soylu ailelerin hizmetinde bulunan muhafız, atlı veya yaya uşak. [*Ing.* Pandour, pandoor; *Fr.* Pandour, pandoure]; § ❷ Düzenli bir birlikten olmayan piyade askeri [*Ing.* Pandour, pandoor; *Fr.* Pandour, pandoure]; § ❸ Osmanlı devletinde, Rumeli'de derbentçi, kır bekçisi gibi koruyuculukla görevli kimse. *(Pandurlar bir yıl süreyle göreve alınır, kendilerine buyrulu /ödenti/ verilirdi.*

pandura, i. *müz.* Eski Yunanlıların, üç telli uzun saplı ve lavta ailesinden çalgısı. [*Ing.* Pandura, pandoura; *Fr.* Pandoura, tricorde].

pandurat, s. *Lat. panduratus. bot.* Laminası keman biçiminde olan *(basit yapraklar hk.)* [*Ing.* Pandurate].

☆ *Eşanl.* **kemansı**.

Pandy, Kalman, öz. i. (1868 - 1944). Macar hekimi, sinir hastalıkları uzmanı

~ **reaksiyonu**, ◘ **Reaksiyon**.

pane, s. *Fr. pané-ée.* Dövülmüş kuru ekmek veya peksimet kırıntılarıyle kaplı: *Kotlet pane.* [*Ing.* Fried in bread crumbs, breaded *(fried meat etc.)*].

panel, i. *Fr. panel.* § ❶ Dinleyiciler önünde, bir konuşmacı grupunun çoğu, sosyal veya politik bir konuyu tartışmak amacıyle düzenlenen toplantı, tartışma grupu; § ❷ *istat.* Belirli aralıklarla soruşturmalar yaparak bir insan grupunun kanı ve davranışlarında kısa bir süre içinde görülen değişmeleri inceleme.

panestezi, i. *tıp.* Duyarlığın tamamen kaybolması. [*Ing.* Panesthesia].

panfobi, i. *Yun. tıp.* Kişinin çevresinde olup biten her şeyden korkması, kuşkulanması.

pangadoz, i. ◘ **Pangodoz**.

pangen, i. *Fr. pangène* < önek, *pan*, hepsi, bütün + *gennan*, doğurmak. *H.de Vries*'in mikromerci kuramında *(1889)* kalıtsal karakterleri tayin eden kalıtsal birim. *(Bu kurama göre pangenler, çok sayıda moleküllerden oluşan cisimlerdir; sitoplazmadan yararlanarak beslenir, ikiye bölünerek çoğalır, hücreden hiç ayrılmaz, durmadan çekirdekten sitoplazmaya geçer).* [*Ing.* Pangen, pangene].

pangenez, i. *Fr. pangenèse. biy. Ch. Darwin*'in öne sürdüğü üreme ve kalıtım kuramı. *(1868).* [*Ing.* Pangenesis].

pangermanizm, i. *Fr. pangermanisme* < *önek pan* + *Fr. germanisme.* Germen asıllı halkları bir tek siyasî otorite altında toplama amacını güden ideoloji ve hareket. [*Ing.* Pangermanism].

pangodoz, i. *arg.* Sünepe, içkici *(ihtiyar); Pangadozun biri, iki tek parlatsa imamın kayığına biner (= ölür).* [*Ing.* Slovenly, drunkard *(old man); Fr.* Imbécile].

pangolin, i. *Malezya dilinde = Panggoling. zool.* Pullu-hayvanlar *(Pholidota)* takımının, Pullu-memeliglller *(Manidae)* familyasından, İndonezya-Malezya bölgesinde ve Güney Afrika'da yaşayan bir memeli cinsi. Burnunun ucundan tırnaklarının ve kuyruğunun ucuna kadar kiremit düzeninde pullarla kaplıdır. Pençeleri gayet kuvvetli olan bu hayvan karınca ve diviklerle beslenir, ormanlık bölgelerde yaşar ve geceleri ortaya çıkar. *M. tricuspis* Güney Afrika'da yaşayan tanınmış bir türüdür. **Beşparmaklı pangolin** *(M. pentadactyla)* Güney Asya'da dağlık yerlerde yaşayan, 1 m. uzunluğunda bir türdür. **Cava pangolini** *(M. javanica)* Cava adasında yaşar. **Dev pangolin** *(M. gigantea)* Afrika'da yaşayan, 105 sm. uzunluğunda bir türdür. **Step pangolini** *(M. temmincki)* 1.5 m. uzunluğunda, Afrika'da yaşayan bir türdür. [*Lat. Manis; Ing.* ve *Fr.* Pangolin].

panguiu, i. *(cava dilinden).* Doğu Hint takımadalarında yaşayan halkın dinî ve idarî reislerine verilen ad.

panhelenizm, b. i. *Fr. panhellénisme* < *önek pan* + *Fr. hellénisme.* Balkan yarımadasında ve Ege denizi kıyılarında yaşayan yunan asıllı bütün halkları millet bütünü halinde biraraya getirmeyi amaç edinen siyasî ideal. *(Balkanlar'da ve Anadolu'da yaşayan yunan asıllı hakları yeniden birleştirme düşüncesi, Yunanistan'ın bağımsız devlet oluşundan sonra /1829/ gelişti ve Osmanlı imparatorluğunun çökmekte oluşundan kuvvet aldı. Sevr antlaşmasıyle /1920/ gerçekleşiyor sanılan bu eski hayal, Türklerin sert tepkisi karşısında /1921-1922/ tamamen yıkıldı: Lozan antlaşması, 1923).* [*Ing.* Pan-hellenism].

panhidroz, i. *tıp.* Vücudun bütün yüzeyinin terlemesi. [*Ing.* Panhidrosis].

panhipopitüitarizm, i. *Fr. panhypopituitarisme. tıp.* Hipofizin bütün fonksiyonlarında görülen toptan yetersizlik; hipofiz salgılarıyla uyarılan bütün içsalgı bezlerinde etkisi görülür. *(Panhipopitüitarizm, atrofi; aplazi, intanlar /tüberküloz/ gibi çeşitli sebeplerden, urlardan doğan baskılar v.b. den ileri gelen bir hastalıktır).* [*Ing.* Pan-hypopituitarism].

panhisterektomi, i. *tıp.* Uterusun tamamen çıkarılması. [*Ing.* Panhysterectomy].

panik,-ği, i. *Fr. panique (korkutucu sayılan yunan tanrısı Pan'ın adı'ndan) Yun. panikos.* Bir temele dayanmayan anî dehşet duygusu, büyük korku; ortalaşa korku, ürkü. [*Ing* Panic; *Fr.* Panique]; ◎ **paniğe kapılmak (~ vermek)**, *dey.* Büyük bir korku duymak, dehşete düşmek. [*Ing.* To panic; *Fr.* être gagné par la panique, être pris de panique].

~ **kırmak**, *arg.* Savuşmak, uzaklaşmak, kaçmak, ayrılmak: *Aynasızı görünce şipşak paniği kırdı,* [*Ing.* To slip away, to run off; *Fr.* S'éloigner].

☆ *Eşanl.* **açmak**.

~ **vermek**, Ürküye uğramak.

~ **yaratmak**, *dey.* Korku, dehşet uyandırmak. [*Ing.* To cause a panic].

panikonografi, i. *Fr. paniconographie. Firmin Gillot tarafından icat edilen kimyasal yolla* çinko üzerine kabartma gravür yapma usulü. [*Ing.* Paniconography]. ◘ **Çinkografya**.

panikula, i. *Lat. panicula. bot.* (a) Yan eksenleri dallanmış olan bir salkım. *(Alttaki yan dallarda dallanma daha fazla, üstteki yan dallar nispeten basittir);* (b) *(Geniş anl.)* Dallanma tarzı ve kısmî durumları ne şekilde olursa olsun, çok dallanmış ve çok çiçekli bir durum için kullanılır. [*Osm.* Sümbüle-i mültferria; *Ing.* Panicle; *Fr.* Panicule].

☆ *Eşanl.* **bileşik salkım**.

panikül,-lü i. *Fr. panicule* < *Lat. panniculus*, küçük kumaş parçası. Gözün saydam tabakasında oluşan zarsı çıkıntı. [*Ing.* Panniculus]. **yağlı** ~, Deri altında oluşan ve içinde yağ biriken doku tabakası [*Ing.* Panniculus adiposus; *Fr.* Pannicule graisseux, pannicule adipeux].

panikülit,-ti, i. *Fr. panniculite* < *Lat. pannus*, > *panniculus. patol.* Derialtı yağ dokusunun iltihabı. *(İntanî olduğunda bir hipodermittir; intanî olmadığı zaman bir romatizma lezyonudur / Weber-Christian paniküliti).* [*Ing.* Panniculitis].

panislamizm, i. *Fr. panislamisme* < *önek, pan* + *Fr. islamisme.* Bütün müslümanları aynı idare altında toplama amacını güden siyasî ideal: *Pantürkizm, panotomanizm, panislâmizm, mefkûrelerinden hangisi daha çok şeniyete muvafık olduğu münakaşa ediliyordu).* [*Ing.* Pan-Islamism]. ◘ **ISLAM BİRLİĞİ**.

panislav, s. *Fr. panslave.* Bütün İslav halklarıyle ilgili: *Panislav tarihi.* [*Ing.* Pan-Slav].

panislavizm, i. *Fr. panslavisme* < *önek, pan* + *Fr. slavisme.* Amacı İslav asıllı bütün halkları birleştirmek olan doktrin ve hareket. [*Ing.* Pan-Slavism].

panjur, pancur, i. Bir pencerenin her iki yanına takılan ve duvarlara doğru açılan kanatlardan meydana gelen kapatma düzeneği; kepenklerden farklı olarak havayı geçirir, ışığı tutar ve bir dereceye kadar, dışarıdan görülmeksizin dışarıyı görme imkânı verir: *Yeşil panjurlu ev.* [*Ing.* Slat-

ted shutters; *Fr.* Persienne]. ◘ *ŞEKİL: 195.* — **EV I; ◉ kanatçık ~ u,** *hava.* ◘ **Kanatçık.**

pankapitalizm, i. *Fr. pancapitalisme* < *önek, pan* + *Fr. capitalisme.* İşletmelerde, ücretlilerin, global olarak hisse senedi veya malî yılda otofinansman yoluyla yapılmış yatırımların bir kısmını temsil eden tahvilleri her yıl aldıkları takdirde, yavaş yavaş ve hep birlikte bu işletmelerin başlıca sahipleri olabileceklerini savunan doktrin. [*Ing.* Pan-capitalism].

pankardit,-ti, i. *Fr. pancardite* < önek, *pan,* tüm + *kardia,* kalb. Kalbin üç gömleğinin *(endokard, miyokard, perikard)* aynı zamanda iltihaplanması. *(Had eklem romatizmasında, pankardit sık görülür).* [*Ing.* Pancarditis].

pankart,-tı, i. *Fr. pancarte* < önek, *pan,* tüm + *charta, kâğıt*> *pan-charta,* herkez için yazılmış kâğıt. Üzerinde halka, belirli bir konuda bilgi vermek, siyasî v.b. bir konuda halkı aydınlatmak amacıyla hazırlanmış döviz bulunan, karton veya bezden afiş. [*Ing.* Placard, bill; label, (show-)card].

panklastit,-ti, i. *Fr. panclastite* < *önek, pan,* bütün + *klastos,* kırık. Azot dioksid ile karbon sülfür; nitrobenzon v.b. yanıcı bir sıvıdan meydana gelen sıvı patlayıcı.

pankosmizm, i. *Fr. pancosmisme. fels.* Sadece âlemin varolduğunu ileri süren doktrin. [*Ing.* Pancosmism].

pankras, i. *esk. Yun. Fr. pancrace* < *yun. pankration* < önek *pan,* tüm + *yun. kratos,* kuvvet. *Sp.* Güreş ile yumruk dövüşünü birleştiren spor karşılaşması. *(Taraflar çıplak yumrukla dövüşürlerdi, birbirini ısırmaları yasaktı. Bu karşılaşmalar, kabartıldıktan sonra sulanarak tam bir bataklık haline getirilen meydanlarda yapılırdı.* [*Ing.* All-in wrestling; *Fr.* Pancrace].

pankratik, s. *pancratique. opt.*
~ sistem, *opt.* Aletin içindeki bir merceğin veya mercekler grupunun oynatılmasıyla büyütme gücü değişen sistem. [*Ing.* Pancratic system; *Fr.* Système pancratique].

pankreas, i. *Fr. pancréas* < önek, *pan,* tüm + *Yun. kreas, et* > *pankreas. anat.* Midenin arka tarafında bulunan, boşaltıcı kanallarıyla onikiparmakbağırsağına bağlı olan, iç ve dış salgılara sahip iri bez. [*Ing.* Pancreas]. ◘ *ŞEKİL: 485* — **SİNDİRİM SİSTEMİ VE İÇ ORGANLAR; ◉ halkası ~,** *cerr.* ◘ **Halkaması.**
~ diyabeti, *fizyol.* Pankreasın Langerhans adacıklarının etkili maddesi olan ensülin'in yokluğu veya yetersizliği sebebiyle meydana gelen diyabet. [*Ing.* Pancreatic diabetes; *Fr.* Diabète pancréatique].
~ özsuyu, *fizyol.* Pankreas tarafından salgılanan sıvı olup, bağırsak içine dökülür. Sindirimin başlıca etkenlerinden biridir. [*Ing.* Pancreatic juice; *Fr.* Suc pancréatique].

pankreatektomi, i. *Fr. pancréatectomie. cerr.* Cerrahî ameliyatla, pankreasın tamamının veya bir kısmının çıkarılması. [*Ing.* Pancreatectomy]

pankreatikojejunostomi, i. *Fr. pancréaticojéjunostomie. cerr.* Pankreas kanalının ağız_laşmasını sağlamak için yapılan cerrahî müdahale. [*Ing.* Pancreaticojejunostomy].

pankreatikotomi, i. *Fr. pancréaticotomie. cerr.* Pankreas kanalını yarmak için yapılan cerrahî ameliyat. [*Ing.* Pancreaticotomy].

pankreatin, i. *Fr. pancréatine. ecz.* Eterle yağı giderilen ve toz haline getirilen domuz pankreasının düşük ısıda kurutulmasıyle elde edilen madde. *Pankreatin*'de ensülin bulunmaz çünkü hazırlanışı sırasında tripsin ensülini tahrip eder. Pankreatin, birçok yönden sindirimi kolaylaştırır; taşıdığı tripsin ile protitleri, amilaz ile glüsitleri, lipaz ile yağları sindirir. [*Ing.* Pancreatin].

pankreatit,-ti, i. *Fr. pancréatite.* Pankreas iltihabı. *(Pankreatit'ler ikiye ayrılır:* **had pankreatit** ve **müzmin pankreatit.** *Nezleli, kanamalı, irinli ve kangrenli olanlar, had pankreatiti meydana getirir; müzmin pankreatit çoğu zaman safra taşları ile ilgilidir. Had pankreatitlerin tedavisi bütün hallerde çok nazik bir iştir ve daha çok cerrahî müdahaleyle yapılır. Müzmin pankreatitlerin tedavisinde ise, ameliyat bazen hâlâ başvurulması gereken tek çaredir).* [*Ing.* Pancreatitis].

pankreatotomi, i. *Fr. pancréatotomie. cerr.* Pankreası yarmak için yapılan ameliyat. [*Ing.* Pancreatotomy].

pankromatik, s. *Fr. panchromatique, fot.* Tayfın bütün renklerine duyarlı olan fotoğraf kâğıtları için kullanılır. *(Pankromatik filimler ve kâğıtlar karanlıkta banyo edilip basılmalıdır).* ◘ **Kromatik duyarlık.** [*Ing.* Panchromatic].
~ boş filim, *sin.* Duyarkatı pankromatik olan kullanılmış filim. [*Ing.* Panchromatic raw stock; *Fr.* Pellicule panchromatique].
~ duyarkat, *sin.* Tayfın görülebilir bütün ışımalarına karşı duyarlığı olan duyarkat, çeşidi. [*Ing.* Panchromatic emulsion; *Fr.* Émulsion panchromatique].
~ emülsiyon, *sin.* ◘**Pankromatik duyarkat.**

pankronik, s. *Fr. panchronique. biy.*
~ Gaudry tipleri, *biy.* Pek fazla değişikliğe uğramadan uzun süre aynı biçimde kalan bazı cinslere denir *(pleurotomaria, lingula, khiton, crania, spirorbis, pupa, hamamböceği).* [*Ing.* Panchronic types of Gaudy; [Fr. Types panchroniques de gaudry].

panlojizm, i. *Fr. panlogisme.* Her şeyin mantıksal ilişkilerden meydana geldiğini ileri süren öğreti. *(Özellikle Marburg okulu mantıkçı fizoloflarının öğretisi. Panlojizm, adcılığa yaklaştırılabilir).* [*Ing.* Panlogism].

panmastit,-ti, i. *Fr. panmastite. patol.* Memenin tümüne yayılmış flegmon. [*Ing.* Panmastitis].

panmeristik, s. *Fr. panméristique* < *önek pan,* bütün + *meristes,* paylaşan. *biy.*
~ kuram, *biy. De Vries*'in öne sürdüğü kuram. *(Buna göre hücredeki her kısım, daha önce var olan benzer kısımlardan oluşur).* [*Ing.* Panmeristic theory; *Fr.* Théorie panméristique].

panmiksi, i. *Fr. panmixie* < *önek pan,* hepsi, bütün + *Lat. miscere,* karıştırmak. *biy.* Doğal ayıklanmanın bulunmaması halini anlatmak için *Weismann*'ın ileri sürdüğü terim. [*Ing.* Panmixia].

panmiyeloftizi, i. *Fr. panmyélophtisie. kanb.* Kırmızı kemik iliğinde bütün elemanların kaybolmasıyle belirli hastalık; lökopeni ile birlikte ağır bir kansızlığa sebep olur. [*Ing.* Panmyelophthisis].

pano /pa:no/, i. *Fr. panneau* < *Lat. pannus* > *pannellus.* § ❶ Üzerine tanıtma veya açıklama kâğıtları tutturulmak üzere hazırlanmış tahta veya madenî levha. [*Ing.* Panel]; § ❷ Kalıplarla süslenmiş bir yüzü olan veya çerçevelenmiş bulunan her çeşit mimarlık, doğramacılık, kuyumculuk eseri, parçası; § ❸ Bir ilân, bir yazı v.b. taşımak üzere tahtadan, madenden gerilmiş bezden meydana getirilmiş levha: *Resim sergisindeki panolar.* [*Ing.* Ornamental panel on a door or wall]; § ❹ *inş.* (a) Bir iç duvarda sıva, mermer taklidi v.b.'den meydana gelen ve bir silmeyi saran kısım. [*Ing.* Panel; *Fr.* Panneau]; (b) Büyük boyutlu ve ince olarak yapılan, yoğunluğu, ısı ve ses geçirgenliği az olan prefabrike malzeme. [*Ing.* Panel; *Fr.* Panneau]; § ❺ *mar.* Hafif malzemeden yapılan ve iki yüzü kontrplakla kaplanan geniş levha. [*Ing.* Panel; *Fr.* Panneau]; § ❻ *res.* Üzerine bir tablo yapmak için hazırlanmış, meşe, ıhlamur veya çam ağacından levha. *(Hiç bir zaman tamamyle terk edilmemiş olan ağaç pano üzerine resim, ancak XVI. yüzyılda yaygınlaşan tuval üzerine resimden önceki usuldü).* [*Ing.* Painter's panel; *Fr.* Panneau]; ◉ **~ ları kaburgalamak,** *inş.* ◘ **Kaburga;** ◉ **cam ~,** *malzeme.* Bir binanın cephesinde betonarme veya çelik iskeletin arasına veya ön tarafına yerleştirilen ve geniş alanları örten cam dolgu. *(Taşıyıcı sistem ve camdan meydana gelen bir yapıda, cam pano göze çarpan başlıca elemandır);* ◉ **çerçeveli ~,** *tiy.* ◘ **Çerçeveli;** ◉ **demir ~,** *sny.* ◘ **Demir;** ◉ **gazışıl ~,** Elektrolüminesans olayından yararlanan, düzlem biçiminde aydınlatma panosu. [*Ing.* Luminescent panel; *Fr.* Panneau luminescent]; ◉ **ısıtıcı ~,** *inş.* Işıma yoluyla ısı yaymak üzere özellikle betonarme döşemeler içine yerleştirilen yapı elemanı. [*Ing.* Heating panel; *Fr.* Panneau

PANKREAS

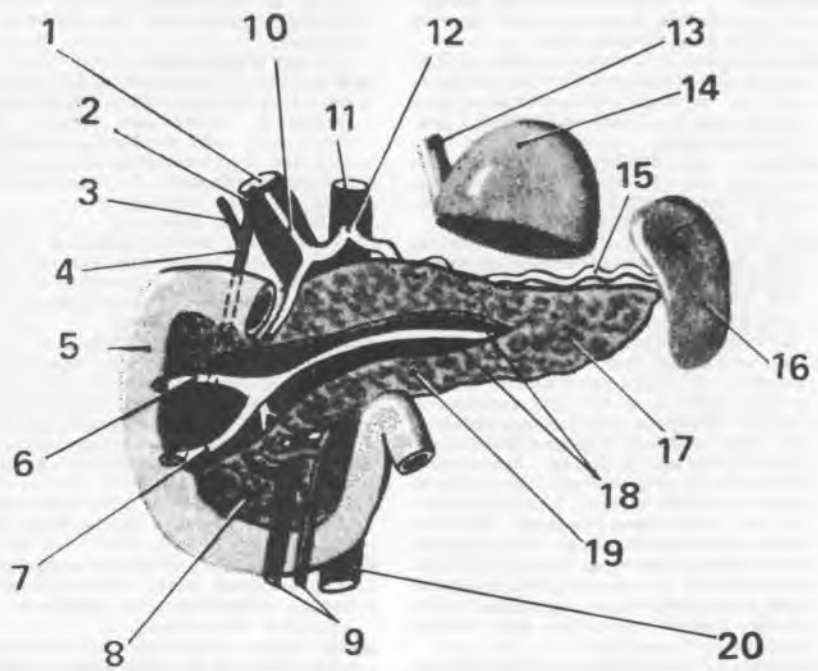

1. Kapı toplar damarı. **2.** Karaciğer kanalı. **3.** Od kanalı. **4.** Koled kanalı. **5.** Onikiparmak bağırsağı. **6.** Santorini kanalı. **7.** Wirsung kanalı. **8.** Pankreasın başı. **9.** Mezenter damarı. **e10.** Karaciğer atar damarı. **11.** Aort. **12.** Karın atar damarı. **13.** Yemek borusu. **14.** Dalak atar damarı. **16.** Dalak. **17.** Pankreas kuyruğu. **18.** Çeşit. **19.** Pankreas gövdesi *(önyüz).* **20** Aort.

chauffant]; ◉ **işaretleme ~ ları**, *esk.* ◘ **işaretleme**; ◉ **süs ~ su**, *res.* Ağaç duvar kaplamalarının üstüne veya tavanlara süs için konan resim. [*ing.* Ornamental panel; *Fr.* Panneau d'ornement].

~ bileziği, *tiy.* Panoların yere bağlantısını sağlayan demir bilezik. [*ing.* Braze; *Fr.* Béquille].

~ cetveli, *metrol.* ◘ **Cetvel.**

~ dikişi, *tiy.* Sahnede kurulan dekor parçalarının iplerle birbirine bağlanması.

Pano[2], öz. i. *dilb.* Amazon havzasında konuşulan dil ailesi. [*ing.* ve *Fr.* Pano].

panoftalmi, i. *Fr. panophtalmie. oft.* Gözün bütün tabakalarının iltihabı. Genellikle irinlenme ve atrofi ile sonuçlanan göz flegmonu. [*ing.* Panophthalmia].

Pano'lar, ç. öz. i. *etn.* Güney Amerika'da Kızılderili kabileleri; ayni dil ailesine bağlı olan Pano'lar, Yukarı Amazon'un kolları çevresinde ve Peru'nun doğusunda dağınık halde yaşarlar. [*ing.* ve *Fr.* Panos].

panoptik, i. ve s. *Fr. panoptique. mim.* Bir bakışta içinin her tarafını birden görmek mümkün olacak şekilde inşa edilmiş (bina). [*ing.* Panoptic(al)].

panorama, i. *Fr.* < önek *pan*, tüm + *yun. horama*, görünüş. § ❶ Yüksek bir yerden görülen geniş manzara. [*ing.* Panorama]; § ❷ *(Geniş anl.)* Genel görünüm. [*ing.* Panorama]; § ❸ *tiy.* Sahne tekniğinde sahnenin hacmini sınırlamak için dibe konan içbükey derinlik. *(Buraya ya bir manzara, ya da bir gökyüzü resmi yapılırdı).* [*ing.* Panorama].

panoramik, s. *Fr. panoramique.* § ❶ *fot.* ve *sin.* Bir panorama görünümü veren, gözler önüne bir panorama seren. [*ing.* Panoramic]; § ❷ *inş.* Çok yüksek bir yapının üzerinde bulunan ve çok geniş bir manzarayı kucaklayan açık veya kapalı bir yer için kullanılır: *Panoramik bir daire.* [*ing.* Panoramic].

~ gösterge, *hava.* ◘ **Gösterge.**

panortodoks, s. *Fr. panorthodoxe.*

~ hareket, Ortodoks kiliselerinde, İkinci Dünya Savaşından sonra başlayan birleşme hareketi. [*ing.* Panorthodox movement; *Fr.* Mouvement panorthodoxe].

panotit,-ti, i. *tıp.* Iç ve orta kulak iltihabı. [*ing.* Panotitis].

panpsişizm, i. *Fr. panpsychisme. fels.* Var olan her şeyin ruhsal bir özü olduğunu ileri süren öğreti. [*ing.* Panpsychism].

pansıman, i. ◘ **Pansuman.**

pansinüzit,-ti, i. *tıp.* Burnun bütün ek sinüslerinin iltihabı. [*ing.* Pansinusitis].

pansitopeni, i. *Fr. pancytopénie. kanb.* Kemik iliğinden doğan üç çeşit kan hücresinin *(alyuvarlar, çok çekirdekli akyuvarlar, plaketler)* sayıca normalin altına düşmesi. [*ing.* Pancytopenia]; ◉ **dalak ~ si**, *kanb.* Dalak, büyümesiyle birlikte görülen pansitopeni şekli. [*ing.* Splenic pancytopenia; *Fr.* Pancytopénie splénique].

pansiyon, i. *Fr. pension.* § ❶ Tamamı veya bir kısmı süreli veya birkaç gün için kiraya verilen ve istenildiğinde yemek ihtiyacını da karşılayan ev. [*ing.* Boarding house]; § ❷ Öğrencilerin kaldığı, yemek verilen ücretli yurt; ◉ **aile ~ u**, ◘ **Aile**; ◉ **tam ~**, Birkaç gün için ev sahipleri veya konaklama tesisleri *(otel, motel v.b.)* tarafından kabul edilerek oda, kahvaltı ve yemek dahil olmak üzere, kiracıya yapılan hizmetlerin tümü; ◉ **yarım ~**, Oda, kahvaltı ve diğer iki yemekten yalnız birini kabul eden hizmetlerin tümü.

pansiyoncu, i. Pansiyon sahibi, pansiyon işleten kimse. Pansiyoncu kimse.

pansiyonculuk,-ğu, i. Panlsiyon işletme işi.

pansiyoner, i. *Fr. pensionnaire.* Pansiyonda kalan kimse. [*ing.* Boarder].

panslavizm, i. ◘ **Panislavizm.**

panspermi, panspermizm, i. *Fr. panspermie* veya *panspermisme* < önek *pan*, tüm + *Yun. sperma*, tohum. *biy.* Hayatın başlangıcını, ilk tohumun başka dünyalardan geldiğini öne sürerek açıklayan kuram. [*ing.* Panspermia].

pansporoblast,-tı, i. *Fr. pansporoblaste. biy.* Bazı knidosporidi'lerde görülen ve bir plazmod'un içinde genellikle çifte sporlar meydana getiren çok çekirdekli kütle. [*ing.* Pansporoblast].

pansuman, pansıman, i. *Fr. pansement. ted.* Bir yaraya, intanlardan ve travmalardan koruyucu ve iyileşmeyi sağlayıcı ilâçlarla *(antiseptikler, sikatrizanlar)* steril kompreslerin uygulanması. [*ing.* Dressing *(a wound)*; ◉ **mide ~ ı**, *ted.* Ağız yoluyle alındığında hasta mide mukozasına yapışarak sindirim suyukları ile besinlerin irkiltici etkisinden hasta mukozayı koruyan toz veya toz karışımı. *(Mide pansumanlarının çoğunun esas müessir maddesi bizmut tuzlarıdır.)* [*ing.* Gastric dressing; *Fr.* Pansement gastrique].

~ yapmak, *ted.* Yarayı temizleyerek sargısını değiştirmek. [*ing.* To dress *(a wound)*; *Fr.* Panser].

pansumancı, i. Pansuman yapan, pansuman yapmayı meslek edinmiş kimse. [*ing.* Dresser; *Fr.* Panseur,-euse].

pantalji, i. *tıp.* Bütün vücudun ağrıması. [*ing.* Pantalgia].

pantalon, ◘ **Pantolon.**

panteist, s. *Fr. panthéiste.* § ❶ Panteizm ile ilgili. [*ing.* Pantheistic(al); *Fr.* Panthéistique]; § ❷ s. ve i. Panteizm taraflısı *(kimse).* [*ing.* Pantheist].

☆ *Eşanl.* **kamutanrıcı.**

panteizm, i. *Fr. panthéisme. fels.* Tanrı'yı dünya ile özdeşleştiren felsefe sistemi. [*ing.* Pantheism].

☆ *Eşanl.* **kamutanrıcılık.**

panteon, i. *Fr. panthéon* < önek, *pan*, tüm + *Yun. theos*, tanrı. § ❶ Yunanlılar ve Romalıların bütün tanrılarına adadıkları tapınak. [*ing.* Pantheon]; § ❷ Bir halkın, bir ulusun v.b. bütün tanrıları. [*ing.* Pantheon]; § ❸ Bir topluluk olarak düşünülen ünlü kişiler. [*ing.* Pantheon]; § ❹ Vatana büyük hizmeti geçmiş kimselerin gömüldüğü ulusal anıt. [*ing.* Pantheon].

panter, i. *Fr. panthère. zool.* ◘ **Pars.**

pantofobi, i. *Fr. pantophobie* < önek, *pan*, tüm + *phobos*, korku, *psikopatol.* Yaygın fobi; bu hastalıkta bunalım, belirli her nesne üzerinde toplanacağına, duruma göre rastgele olarak bir nesneden öbür nesneye atlar. *(Hasta olur olmaz her şeyden korkar).* [*ing.* Pantophobia].

pantograf, i. *Fr. pantographe.* § ❶ Verilen bir şekli değişik ölçekte kopya etmeye yarayan âlet. [*ing.* Pantograph]; § ❷ *demir.* Bir elektrikli lokomotifte, katenerin temas teline alttan sürtünen bir başlığı bulunan ve eklemli çerçevelerden meydana gelen akım nakli düzeneği. [*ing.* Pantograph; *Fr.* Pantographe]; ◉ **heykeltraş ~ i**, *san.* Heykel ve büstlere kabaca şekil vermeye yarayan âlet. [*Fr.* Pantographe des sculpteurs]; ◉ **üç boyutlu ~**, *tekn.* Kesici takımı, bir palpörün kontrolu altında her çeşit gravür yapan, erkek ve dişi kalıplara oyuk açan, düzlem veya eğri yüzeylere profil veren pantografli oyma makinesi.

~ başlığı, *demir.* Pantografın, katenerin temas teline sürtünen ve aşınma bantlarıyle donatılmış olan üst kısmı. [*Fr.* Semelle de pantographe].

pantokrator, s. ve i. *(«hâkimi mutlak» anlamında Yun.)* § ❶ Zeus'un lakabı. [*ing.* ve *Fr.* Pantocrator]; § ❷ Hıristiyanların tanrısına, özellikle de bizans sanatında, apsidlerde ve kilise kubbelerinde Isa'yı gösteren yarım boy tasvirlere verilen ad. *(Bu tasvirlerin en ünlüleri Cefalu, Monreale ve la Martorana /Palermo/ mozaikleridir.)* [*ing.* ve *Fr.* Pantocrator].

pantol, i. *h.d.* Pantolon. [*ing.* Trousers, pants]; ◉ **~ lu hayvan**, *arg.* Kaba adam.

pantolon veya **pantalon**, i. *Fr. pantalon* < *Italyan komedilerinin kişisi Pantalone'nin uzun paçalı giyeceğinden.* Belden aşağı giyilen, bacaklar için birbirinden ayrı iki kısmı bulunan dış giysisi. [*ing.* Trousers, pants]; **golf ~ u**, ◘ **Golf**; ◉ **kısa ~**, *sp.* ◘ **Kısa.**

~ balığı, *arg.* ◘ **Zeker.**

pantoloncu, i. ve s. § ❶ Yalnız ısmarlama pantolon diken kimse: *Pantoloncu kumaşı çok beğendi;* § ❷ Bu kimsenin bulunduğu veya yalnız pantolon satılan dükkân: *Karşıdaki sokakta üç pantoloncu vardır;* § ❸ Hazır giyim atelyelerinde pantolon dikiminde çalışan kimse. [*Fr.* Pantalonnier,-ère].

pantometre, i. *Fr. pantomètre.* Plan ve harita yapımında, açıları ölçmek ve dikmeleri indirmek için kullanılan âlet. [*ing.* Pantometer].

pantomim, pantomima, i. ◘ **Pandomima.**

pantotenik, s. *Fr. pantothénique. biyokim.*

~ asid, *biyokim.* B vitaminleri grupundan B_5 vitamini. *(Bütün canlı maddelerde yaygın bulunan pantotenik asid, hücre bölünmesinde, büyüme ve kendi kendini onarma olaylarında rol oynar.)* [*ing.* Pantothenic acid; *Fr.* Acide pantothénique].

pantufla, pandufla /pantuf:la/, i. *Yun. pantuphla* > *It. pantofola* > *Fr. pantoufle.* § ❶ Keçe terlik, aba terlik. [*ing.* Slippers, felt slippers]; § ❷ *arg.* Habersizce alma, çalma. [*ing.* Stealing, swindling; *Fr.* Vol].

pantuflacı, i. § ❶ Pantufla yapan veya satan kimse. [*ing.* Slipper manufacturer or slipper-hand, dealer in slippers; *Fr.* Pantoufl ier,-ère]; § ❷ *arg.* Hırsız, dolandırıcı. [*ing.* Stealer swind; *Fr.* Voleur,-euse].

pantum, i. *Fr. pantoum, pantoun* < *Malezya dilinden. ed.* Romantikler tarafından Malezya nazmından alınmış bir koşuk şekli.

panturanizm, i. *Fr. pantouranisme.* ◘ **Turancılık.**

pantürkizm, i. Osmanlı Imparatorluğunun son zamanlarında ortaya atılan ve Türklerin birliğini savunan görüş. [*ing.* Pan-Turkism]. ◘ **Türkçülük.**

panya, i. *It. den.* Kayığı kıç tarafından bir yere bağlayacak ip. [*ing.* Stern painter of a boat; *Fr.* Corde, amarre qui sert à attacher l'arrière des barques].

panyol, i. *den.* Geminin eksenine dikey olarak konulan çubuklara verilen ad.

~ tahtası, *den.* Gemilerde, gerektiğinde saç güverteler üzerine serilen, yerine göre aralıklı olarak çatılmış çıtalardan veya yan yana çakılmış tahtalardan meydana getirilmiş ağaç örtüler. *(Eskiden yolcu gemilerinde güverte yolcusunun altına serilirdi.)*

pan.zde, panzdeh, b. s. *Osm.* < *Fars. penc* > *panz*, beş + *deh*, on'dan *panz-deh. esk.* On beş. [*ing.* Fifteen; *Fr.* Quinze].

panzdehüm, s. *esk.* On beşinci. [*ing.* Fifteenth].

pan.zehir, b. i. *Osm.* < *Fars. pâdzehr.* Bir zehrin etkisini ortadan kaldırabilme özelliği olan madde, ağı kıran. [*Osm.* Kahir-üssümûm; *ing.* Antidote; *Fr.* Antidote, contrepoison]; ◉ **bibron ~ i**, *tıp.* Potasyum iyodür 024 + civa biklörür 0.12 + brom 20 gr. Yılan sokmasına karşı kullanılır. [*ing.* Bibron's antidote]; ◉ **fantus ~ i**, *tıp.* Civa zehirlenmesine karşı kullanılan ve damar yolu ile verilen kalsiyum sülfür solüsyonu. [*ing.* Fantus antidote]; ◉ **hall ~ i**, *tıp.* Potasyum iyodür 7.35 kısım + kinin hidroklorat 4k. + su 480 k. Bu antidot süblime zehirlenmesine karşı kullanılır. [*ing.* Hall antidote].

~ taşı, Antilop gibi bazı hayvanların midesinde oluşan ve zehiri önleyici etkisi bulunan taş. [*ing.* Bezoar-stone, opal; *Fr.* Opale].

☆ *Eşanl.* **opal.**

pan.zehir.otu, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, ipektohumlugiller *(Asclepiadaceae)* familyasından, 50 sm. yüksekliğinde, karşıt yapraklı, küçük beyaz çiçekli, çotuğu çokyıllık, kökü zehirli, otsu bitki. Eskiden yılan zehirine karşı koruyucu olduğu sanılırdı. [*Lat.* ve *Ing. Vincetoxicum; Fr.* Dompte-venin, vincetoxicum].

papa, i. *(kilise lat. papa* > *Yun. pappas*, baba*).* Roma katolik kilisesinin başı. *(Ilk zamanlar bütün piskoposlara verilen papa unvanı sonraları yalnız Roma piskoposu için kullanılmaya başladı).* [*ing.* The Pope; *Fr.* Pape]; ◉ **kilise tarafından tanınmayan ~**, Usulsüz olarak seçilmiş papalara verilen ad; ◉ **rim ~**, Türklerin özellikle Murad II

ve Mehmed II zamanlarında papalara verdiği ad.

papağan, i. *lt. pappagallo.* § ❶ *zool.* Papağangiller *(Psittacidae)* familyasından çeşitli büyüklükte, tüyleri genellikle yeşilin hâkim olduğu zıt parlak renkli, birbirine çok yakın, tırmanıcı kuşlara verilen ad. Papağanlarda gaga kalın ve kıvrık, bacaklar kısa, ayaklar ikisi önde, ikisi arkada olmak üzere dört parmaklıdır; bu bakımdan ayaklarıyle yiyeceklerini kolayca yakalayıp ağızlarına götürebilirler. Papağanlarda üstgaga kafatasına eklemlidir ve göz çukurlarının çevresinde kemikten bir halka bulunur. Esas itibariyle bitkicil olan papağanlar meyve ve tanelerle beslenir, bazı türleri ise ayrıca balözü emer. Çok az bir kısmı hariç, yuvalarını bir ağaç kovuğuna, bir kaya oyuğuna yapar. Bunların hemen hepsi ağaçta yaşayan kuşlardır, ama bazıları sonradan karada yaşamağa alışmıştır. Ruhsal yetenekleri çok gelişmiştir; bazı papağanlar insan dilini ve çeşitli sesleri taklid eder. Hemen bütün türleri tropik bölgelerde yaşar. Asya ve Afrika.da çok az, Okyanusya'da ve Güney Amerika'da pek çok bulunur. Başlıca papağan tipleri şunlardır: Jakolar *(psittacus)*, amazonlar, loriler, aralar, kakadular v.b. [*Osm.* Bebga; *Ing.* Parrot; *Fr.* Perroquet]; § ❷ *tkz.* Duyduklarını düşünmeden ve bitmeden aynen tekrarlayan kimse. [*Fr.* Perroquet, personne qui parle ou qui répète sans réfléchir]; ◉ **amazon ~ı**, *zool.* Guguksular *(Cuculiformes)* takımının, Papağangiller *(Psittacidae)* familyasından bir kuş türü. Amerika'da yaşar. [*Lat. Amazona amazonica; Ing.* Amazon; *Fr.* Amazone]; ◉ **baykuş ~ı**, zool. Guguksular *(Cuculiformes)* takımının, Papağangiller *(Psittacidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 55 sm. Uçamaz. Yeni Zelanda'da yaşar. [*Lat. Strigops habroptilus; Ing.* ve *Fr.* Kakapo]; ◉ **Yeni Zelanda koca ~ı**, *zool.* Guguksular *(Cuculiformes)* takımının, Fırça-dillilgiller *(Thrichoglossidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 50 sm.'dir. Papağanların en büyüğüdür. Yenir. Tüyleri mavi ve kırmızı karışık zeytin yeşili renginddir. Kanatları ve kuyruğu mavi ve sarı olur. Yeni Zelanda'da yaşar. *(Kan içmek için koyunların derisini yırttığına inanılırdı).* [*Ing.* ve *Fr.* Kea].

~ anahtarı, *döş.* Sacdan yapılmış küçük çaplı boru ve bağlantı parçalarının sökülüp takılmasında kullanılan anahtar. [*Ing.* Footprint wrench].

~ balığı, *zool.* ◘ **Papağanbalığı.**

papağan.balığı, *b. i. zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Papağanbalığıgiller *(Scaridae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 35-45 sm. Atlantik Okyanusu ve Akdeniz'de yaşar. [*Lat. Sparisoma cretense; Ing.* Parrot-wrasse; *Fr.* Poisson-perroquet, perroquet de mer].

~ dili, *patol.* Tifoda ve genellikle ağır intanlarda görünen kuru ve buruşuk dil. [*Ing.* Parrot tongue; *Fr.* Langue de perroquet].

~ gibi ezberlemek, *dey. (bir şeyi)* anlamaksızın ezberlemek. [*Ing.* To learn by heart without understanding the meaning, like a parrot; *Fr.* Apprendre par cœur].

~ hastalığı, *tıp.* Papağan ve değişik kuşlarda görülen, insana da bulaşabilen, etkeni özel bir virüs olan hastalık. [*Ing.* Parrot's disease].

papağan.balığıgiller, ç.b.l. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının Dikenliyüzgeçliler *(Acanthopterygii)* alt takımına giren bir familyası. Parlak renkli tropik balıklarıdır. Bazısı yenir, bazısı zehirlidir. Akdeniz'de yaşarlar. Papağan balığı *(Sparisoma cretense)* türü iyi bilinir. [*Lat.* ve *Ing. Scaridae; Fr.* Scaridés].

papağangiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Guguksular *(Cuculiformes)* takımının, Papağanlar *(Psittaci)* alt takımına giren bir familyası. Dilleri düz olan, canlı renkli, sıcak memleket kuşlarıdır. Seslerini benzetirler. **Baykuş papağanı** *(Stringops habroptilus)*, **serçe papağanı** *(Psittacula passerina)*, **jako** *(Psittacus erithacus)*, **Amazon papağanı** *(Amazona amazonica)*, **miğferli kakadu** *(Callocephalon galeatum)*, **muhabbet kuşu** *(Melopsittacus undulatus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Psittacidae; Fr.* Psittacidés].

papağanlar, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının Guguksular *(Cuculiformes)* takımının bir alt takımı. Ayakları tırmanmaya elverişli, canlı, renkli ve konuşmaya alıştırılabilen kuşları içine alır. Üst gaganın ucu çengel gibi kıvrıktır. Sıcak memleketlerde yaşarlar. Papağangiller *(Psittacidae)* ve Fırçadillilgiller *(Trichoglossidae)* olmak üzere 2 familyası vardır. [*Lat.* ve *Ing. Psittaci = Psittaciformes; Fr.* Psittaciformes]. ◘ *TABLO: 23.* — **KUŞ TAKIMLARI.**

papağanlık,-ğı, i. *psik.* Yalnız belletileni, istenileni söyleme. [*Osm.* Bebgalye; *Ing.* Psittacism; *Fr.* Psittacisme].

papain, i. *Fr. papaine. ecz. Carica papaya*'nın özsuyundan elde edilen proteolitik enzim. [*Ing.* Papain].

papak, i. *kıyf.* Azerbeycan ve Kafkasya'da giyilen ve kuzu derisinden veya yünden yapılan, silindir şeklinde başlık. [*Ing.* High cylindrical lambskin cap *(Persian or Turkman)*].

papalık,-ğı, i. § ❶ Papanın makamı: *Papalığa* aday olmak. [*Ing.* Papacy; *Fr.* Papauté, pontificat]; § ❷ Bir papanın bu makamda kaldığı süre: *Papalığı sırasında bir çok reform yaptı.* [*Ing.* Papacy; *Fr.* Papauté]; § ❸ Başında papanın bulunduğu siyasî-dinî kurum: *Ortaçağda papalık ile imparatorluk arasındaki mücadele.* [*Ing.* The Holy See, Papacy; *Fr.* Papauté, pontificat].

papara[1], /pappa:ra/, i. *Yun. pappara.* § ❶ Ekmek, peynir ve et suyu ile yapılan bir çeşit yemek. [*Ing.* Dish made from pieces of dry bread and broth; Fr. Soupe au fromage]; § ❷ *h.d.* Zorlu azar. [*Ing.* Reprimand, scolding; *Fr.* Réprimande].

~ (paparasını) yemek, *dey. h.d.* Paylanmak, fena halde azarlanmak. [*Ing.* To get a bad scolding; *Fr.* être réprimandé, être grondé].

papara[2], i. *tiy. esk.* Orta oyunlarında çalınan zurna. [*Ing.* Flute played during the performance of old Turkish theatrical shows].

papatya, i. *bot.* Bileşikgiller *(compositae)* familyasından, baharda çiçek açan bir kır bitkisi. *(Anthemis ve Matricaria diye iki cinsi ve pek çok türü vardır).* [*Ing.* Daisy; *Fr.* Marguerite]; ◉ **âdi ~**, *bot.* ◘ **Mayıs papatyası**; ◉ **Alman ~sı**, *bot.* ◘ **Rumi papatya**; ◉ boyacı **~sı**, *bot.* Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, sarı çiçekli, Türkiye'de İstanbul, Ege, Akdeniz ve Doğu Anadolu bölgesinde çok yetişen bir bitki. [*Lat. Anthemis tinctoria];* ◉ **it ~sı**, *bot.* ◘ **Köpek papatyası**; ◉ **katmerli ~**, *bot.* ◘ **Katmerlipapatya**; ◉ **köpek ~sı**, *bot.* Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, genellikle tarlalarda, kır yerlerde yetişen, çalı görünüşünde çok dallı, yaprakları çok parçalı, bir yıllık otsu bir bitki. Meyveleri çok küçüktür. Çok kuvvetli pis bir kokusu olduğundan, hayvanlar yemez. [*Lat. Anthemis cotula; Ing.* Stinking chamomile, mayweed, dog fennel; *Fr.* Camomille puante, camomille des chiens, maroute]; ◉ **mayıs ~sı**, *bot.* Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, nisan - eylül ayları arasında çiçek açan, 20-25 sm. yüksekliğinde, bir yıllık otsu bir bitki. Yaprakları ince parçalı, almaşık dizilişli ve sapsızdır. Kapitulumun orta kısmında sarı renkli, tüp biçiminde ve hermafrodit olan çiçekler; kenarında ise 12-20 tane dil biçiminde beyaz renkli dişi çiçek bulunmaktadır. Beyaz renkli çiçeklerin duruş şekli kapitulumun yaşına göre değişir: gençlerde dik, ihtiyarlarda ise aşağı doğrudur. Meyva sarımsı - esmer renkli, uzunca ve biraz kıvrık bir akendir. Kapitulumları *(Flores chanomillae)* mavi-yeşil renkli bir uçucu yağ *(Oleum chamomillae)* taşır. Bu yağ içinde bazı seskiterpenler, yağ asidleri, asetik ve salisilik asidler ve bunların esterleri, parafin ve rengi veren bir azulen bulunmaktadır. Bunlardan başka çiçeklerde acı madde, tanen, reçineler ve glikozit bünyeli bileşikler vardır. Ateş düşürücü, spazm giderici, yatıştırıcı, terletici, bağırsak gazlarını giderici, baş ve bel ağrılarını azaltıcı olarak infuzyon veya toz halinde kullanılır. Dekoksiyonu halk arasında saçları sarartmakta, diş etleri ve bademcik iltihaplarını gidermekte kullanılmaktadır. Uçucu yağı ise dahilen spazm giderici, anestezik ve hatta dezenfektan; haricen friksiyon halinde ağrı kesici olarak kullanılır. [*Lat. Matricaria chamomilla; Ing.* Matricaria, chamomile, camomile; *Fr.* Matricaire officinale]. ☆ *Eşanl.* **adi papatya, küçük papatya.** ◘ *ŞEKİL: 97.*— **YABANI OTSU BİTKİLER;** *ŞEKİL: 131.*— **ÇİÇEKLER II;** ◉ **rumi ~**, *bot.* Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, çayırlarda, eknler arasında yaygın olan ve Batı Avrupa'da kültürü yapılan, kapitulumları katmerli olan çok yıllık bir bitki. Kapitulumları, *(Flores chamomillae romanae)* mayıs papatyası gibi uçucu yağ taşır ve aynı maksatla kullanılır. Özellikle: kuvvetlendirici, uyartıcı ve solucan düşürücü, âdet söktürücü, spazm giderici etkisi vardır. Çay gibi haşlanarak suyu kullanılır *(bir litre suya 10-12 kömeç).* Midenin ağır çalışması ve zor sindirme hallerinde tavsiye edilir. [*Lat. Anthemis nobilis; Ing.* Camomille romaine camomille odorante]. ☆ *Eşanl.* **Alman papatyası, kokulu papatya.** ◘ *ŞEKİL: 95.* — **TIBBİ BİTKİLER.**

~ falı, *falc.* Niyet tutup «*olacak, olmayacak*» diye papatyanın yapraklarını birer birer koparırarak bakılan fal. [*Ing.* Fortune telling with daisy petals].

~ kâfuru, *kim.* Mayıs papatyası *(Matricaria cahomomilla)* esansında bulunan tevojir kâfuru. [*Ing.* Matricaria camphor; *Fr.* Camphre de matricaire].

papaverin, i. *Fr. papavérine. ecz.* Afyon alkaloidlerinden biri. *Papaverin* düz kaslarda spazmı giderdiği ve damarları genişlettiği için tansiyon düşürücü olarak, klorhidrat halinde kullanılır. Çok kere teofilin, teobromin gibi kalbe ve böbreğe tesir eden, diüretiklerle birlikte verilir. [*Ing.* Papaverine].

papaz, i. *Yun. papas.* § ❶ Hıristiyan din adamı. [*Ing.* Priest; *Fr.* Prêtre, papas]; § ❷ *oyun.* (a) Üzerinde kral resmi İskambil kâğıdı: *Maça papazı, kupa papazı.* [*Ing.* King; *Fr.* Roi]. ☆ *Eşanl.* **ruva**; (b) Yazılı pikette, oyunun iki tercihli olan bölümü; ◉ **~ a dönmek**, *dey.* Saçı pek uzayıp darmadağınık bir hal almak. [*Ing.* To be in need of a haircut; *Fr.* Ses cheveux devenir très longs]; ◉ **~ a kızıp perhiz (oruç) bozmak**, *dey.* Başkasına kızıp kendisine zarar verecek iş görmek. [*Ing.* «to get angry with the priest and break one's fast» to cut off one's nose to spite one's face; *Fr.* S'irriter contre le prêtre et rompre le jeûne, c'est à dire causer du préjudice, à soi-même en s'irritant contre quelqu'un].

~ balığı, *zool.* ◘ **Papazbalığı.**

~ her gün pilâv yemez, *at.* Insanın eline her zaman uygun fırsatlar geçmez. [*Ing.* «A priest doesn't eat pilav every day», Good things don't happen every day; *Fr.* Or n'a pas toujours d'occasions favorables].

~ kaçtı, ◘ **Papazkaçtı.**

~ külâhı, *bot.* ◘ **Papazkülâhı.**

~ uçurmak, *dey. arg.* İçki âlemi yapmak, içkili eğlence düzenlemek. [*Ing.* To have a drinking party; *Fr.* Se donner du bon temps].

~ yahnisi, *mutf.* Soğanla pişirilen sulu et yemeği. [*Ing.* Mutton stewed with wine or vinegar; *Fr.* Espèce de plat de viande aux oignons].

papaz.balığı, b. i. Akdeniz'de kayalık kıyılarda yaşayan küçük balık [*Lat. Chromis chromis ve chromis. castanea; Ing.* Pomfret, sea-bream; *Fr.* Castagnole].

papazi /papa:zi/, *Yun. pampazi. dok. esk* Bir çeşit ince, ipekli kumaş. *(Süs olarak kadın*

elbiselerinin yakasında ve hotoz yapılmasında kullanılırdı. Pembe, mavi, fıstıkî gibi açık renklerde olurdu. [*Ing.* Fine shirt material; *Fr.* Sorte d'organdi très léger]. ☆ *Eşanl.* **fabrika bürümceği.**

papaz.kaçtı, b. i. *oyun.* Genellikle dört veya daha çok kişi arasında, içinde tek papaz bulunan bir veya daha fazla iskambil destesiyle oynanan oyun. *(Amaç çift kâğıtları atarak eldeki kâğıtları bitirmek ve bu arada papazı almamaktır. Papaz elinde kalan oyuncu oyunu kaybeder ve kararlaştırılan cezaya katlanır.)* [*Ing.* A card game; *Fr.* Sorte de jeu de cartes].

papaz.külâhı, b. i. *bot.* Iklçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Celastraceae* familyasından, kuzey yarımkürenin ılıman bölgelerinde yetişen, çalı veya ağaççık halinde bitki cinsi. Türlerinin çoğu kışın yaprağını döker, bazıları da herdem yeşildir. Yaprakları sade, uzun veya kısa saplı, kenarları düz veya dişlidir. Sürgünlere karşılıklı, ender olarak da almaşık veya çevrel olarak dizilmişlerdir. Erdişi çiçekleri genel olarak yaprakların koltuğunda yer alan şemsiyemsi salkımlar durumunda kurullar oluştururlar. Meyva 4-5 parçalı bir kapsüldür. Avrupa, Asya, Amerika ile Avustralya'da yetişen 120 kadar türü vardır. Bunlardan çoğu sonbaharda dikkati çeken meyvelerinden dolayı süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir. Türkiye'de **adî papazkülâhı** veya **Avrupa papazkülâhı** *(E. europaeus)*, **geniş yapraklı papazkülâhı** *(E. latifolia)*, **siğilli papazkülâhı** *(E. verrucosa)* türleri doğal olarak bulunmakta, **japon papazkülâhı** *(E. japonica)* ise süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir. [*Lat. Evonymus; ing.* Euonymus, evonymus; *Fr.* Fusain]. ☆ *Eşanl.* **iğağacı**; ◉ **adî** ~, *bot.* Avrupa, Küçük Asya, Kırım, Kafkasya, Türkistan, Türkiye'de Kuzey Anadolu ve Torosların dağlık ve ormanlık bölgelerinde yetişen, çoğunlukla çalı, bazen de 5-6 m. boyunda, kışın yaprak döken ufak bir ağaç. Gövde dört köşelidir. Yapraklar uzun-mızrak veya yumurta biçiminde, sivri uçlu, kenarları ince dişli, tüysüz ve kısa saplı olup karşılıklı olarak dizilmişlerdir. Sarı yeşil çiçeklerden 3-9 tanesi yaprak koltuğunda yer alan bir sap üzerinde, şemsiyemsi salkım durumunda bulunurlar. Meyva, olgunlaşınca kırmızıkarmen rengini alan, 8 tohumlu bir kapsüldür. Arillus kırmızıdır. Kusturucu ve ishal vericidir. Sarımsı beyaz renkte sert bir odunu vardır. Tornacılık ve kaplamacılıkta kullanılır, kürdan, kundura çivisi ve iğ yapılır. Ayrıca bu odundan elde edilen hafif kömür ressamlıkta ve barut yapımında kullanılır. [*Lat. Evonymus europaeus = E.* vulgaris; *Ing.*Spindle tree; *Fr.*Fusain d'Europe, bonnet de prêtre, bonnet carré]. ☆ *Eşanl.* **Avrupa papazkülâhı, Avrupa iğağacı; geniş yapraklı** ~, *bot.* Güney, Güneydoğu Avrupa, Kuzey Afrika, Küçük Asya, Kırım ile Kafkasya, Kuzey Iran ve Türkiye'nin birçok orman bölgelerinde yetişen, 4-5 m. ye kadar boylanabilen bir papazkülâhı türü. Yapraklar uzun-elips veya ters yumurta biçimindedir. Kenarları gayet ince dişli ve sivri uçludur. Yeşilimsi renkli çiçekleri yaprakların koltuğunda yer alan gayet ince, 5-10 sm. uzunluğundaki bir eksen üzerinde şemsiyemsi durumda toplanmıştır. Meyva 5 ender olarak da 4 köşelidir. Olgunlaşınca karmen kırmızısı veya purpur bir renk alır. Arillus portakal sarısı, tohum beyaz renktedir. Büyük yaprakları, dikkati çeken çiçek topluluklarından dolayı park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. [*Lat. Evonymus latifolius*]; ◉ **japon** ~, *bot.* Anayurdu Japonya, Kore ve Çin olan, diğer türlerin aksine kışın yaprağını dökmeyen herdem yeşil, çalı veya 5-6 m. boyunda bir tür. Deri gibi kalın, sert, eliptik görünüşteki yaprakları 3-7 sm. uzunluğundadır. Beyaz veya yeşilimsi, beyaz çiçeklerinden 5-6 tanesi oldukça sık bir vaziyette, 3-5 sm. boyundaki bir eksen üzerinde toplanmıştır. Açık karmen kırmızısı kapsül basık küre biciminde, arillus kırmızı, tohum beyaz renktedir. 1804 yılında Avrupa'ya getirilmiş, herdem yeşil parlak yaprakları, genel görünüşü ve meyveleri bakımından süs bitkisi olarak yetiştirilmeğe başlanmıştır.Türkiye'de Istanbul, Izmir gibi büyük şehirlerin park ve bahçelerinde rastlanır. [*Lat. Evonymus* japonicus; *Ing.* Japan euonymus; *Fr.* Fusain du japon]; ◉ **siğilli** ~, *bot.* Güney Avrupa, Batı Asya, Türkiye'de Batı, Kuzey ve Güney Anadolu'da yetişen, çoğunlukla bodur, bazen de 1-2 m.ye kadar boylanabilen bir tür. Sürgünler taze iken yeşil, kesitleri yuvarlaktır. Sonraları bunların üzerleri mantar kabarcıkları ile sık bir durumda örtülür. Bundan dolayı «siğilli papazkülâhı» adını taşır. Kısa saplı, yaprakları eliptik veya yumurta biçimindedir. Uçları sivri kenarları gayet ince dişlidir. Yeşilimsi renkli çiçeklerin üzerinde gayet küçük kırmızı noktalar, lekeler vardır. Çiçeklerden 1-3 tanesi bir arada bulunur. Kapsül olgunlaşınca gül kırmızısı-sarıkırmızı bir renk alır. Yuvarlak tohumlar diğer türlerin aksine siyah renktedir ve kırmızı renkli arillus tarafından kısmen örtülmüştür. [*Lat. Evonymus verrucosus*].

papel, i. *Lat. papyrus* > *isp. papel*, kâğıt. *arg.* (a) Eskiden bir liralık kâğıt para; (b) Özellikle kâğıt para: *Benim cebimde üçyüz papel var.* [*Ing.* Turkish lira note; *Fr.* Livre turque].

papelci, i. *arg.* Sokaklara iskambil kâğıtlarıyle oyunlar yaparak saf halkı dolandıran bir çeşit dolandırıcı. [*Ing.* Cardsharper; *Fr.* Tricheur, fileur de cartes].

papelcilik,-ği, i. *arg.* Papelciye özgü dolandırma usulü.
☆ *Eşanl.* **zarfçılık.**

papilektomi, i. *Fr. papillectomie. tıp.* Onikiparmak bağırsağında kabartı papilla şeklinde bir çıkıntı meydana getiren vater ampülünün ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Papillectomy].

papilit,-tl, i. *Fr. papillite* < *papilla patol.* Kabarcık iltihabı. [*Ing.* Papillitis].
göz ~ **I**, *patol.* Bir baskı veya iltihap sonucu olarak göz papillasında meydana gelen ödem. [*Ing.* Optical papillitis; *Fr.* Papillite optique].

papilla, i. *Lat.* Az çok meme gibi sivri ve etli çıkıntı; kabartı. [*Osm.* Huleyme; *Ing.* Papilla; *Fr.* Papille]; ◉ **göz** ~ **sı**, *anat.* Görme sinirinin retinadan çıktığı yerde bu sinirin meydana getirdiği çıkıntı. [*Ing.* Optical papilla; *Fr.* Papille optique]; ◉ **ipliksi** ~ **lar**, *anat.* ◘ **ipliksl.**

papiller, i. *Fr. papillaire. tıp.* Papilla'ya ait mememsi. [*Ing.* Papillary].

papilom, i. *Fr. papillome. patol.* Epitel dokusundan kaynağını alan selim urcuk, deri veya mukoza üzerindeki memeciklerin hipertrofik lezyonu. [*Ing.* Papilloma].

papiloretInit,-ti, i. *Fr. papilloretinite. tıp.* Papilla ve retina iltihabı. [*Ing.* Papilloretinitis].

papilotomi, i. *Fr. papiNotomie. cerr.* Vater ampulünü yarma ameliyatı. [*Ing.* Papillotomy].

papirolog, i. *Fr. papyrologue.* Yunan ve latin papirüsleri alanında uzman filolog. [*Ing.* Papyrologist].

papiroloji, i. *Fr. papyrologie* < *Yun. papyros*, bir sazın adı + *logos*, konuşma. Yunan ve lâtin papirüslerini inceleyen ve eski tarihin yardımcı bir kolu olan bilim. [*Ing.* Papyrology].

papirüs, i. *Lat. papyrus* < *Yun. papuros.* § ❶ Eski Mısırlıların yazı kâğıdı yapmak için özünden yararlandıkları, Papirüsgiller *(Cpyeraceae)* familyasından bitki. Sürüngen kalın çotuklu, tepesi üçgen seklinde çıplak saplı, otsu bir bitkidir, boyu 2.5-3 m'yi bulur. Bu bitkiler eski çağlarda Nil kıyılarında ve Delta bataklıklarında yetişirdi.Bugün yalnız Italya'nın bazı yerlerinde ve Gabon'da yetişir. Eskiden papirüsün kökünden yakıt olarak yararlanılır, saplarından özü yenir veya meşalelere fitil yapmakta kullanılırdı. Fakat paplrüsün ünü yazı kâğıdı olarak kullanılmış olmasından ileri gelir. Bitkinin en iç tabakalarından yapılan has papirüse *kutsal*, kaba olanlarına *leneotik* adı verilirdi.Papirüsün menşei çok eskidir. En eski papirüsler, XVIII. yüzyıldan kalmadır. Kuzey Afrika'da yetişen yumrulu papirüsün *(Cyperus esculentus)* köksapından yenebilen yumrular elde edilir. [*Lat. Cyperus papyrus; Ing.* Papyrus, paper reed, paper rush; *Fr.* Papyrus]; ◘ *ŞEKİL: 92.* — **SINAI BiTKiLER;** § ❷ Bu bitkilerden yapılan bir çeşit kâğıt. [*Ing.* ve *Fr.* Papyrus] § ❸ Aynı kâğıttan elyazması. [*Ing.* ve *Fr.* Papyrus].
~ **sütunu**, Mısırlıların Orta ve Yeni Imparatorluk çağında kullandıkları, başlığı papirüs yapraklarından esinlenerek yapılmış bir sütun biçimi.

papirüsgiller, ç. b. i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Kavuzlular *(Glumiflorae)* takımından, başlıca ılıman ve soğuk bölgelerin nemli yerlerinde yayılmış, gramine görünüşünde, çoğunluğu çokyıllık otsu bitkileri kapsayan bir familya. Gövde üç köşeli, nodussuz yapraklar tristik dizilişli, vagina kapalı, ligula eksiktir. Çiçekler erdişi veya tek eşeyli, bu takdirde bitki genellikle bir evciklidir. Her çiçek zarımsı bir brakte koltuğundadır. Çiçekler küçük spikalar durumunda, bunlar da başak, salkım, panikula veya şemsiyeye benzeyen durumlardadır. Yumurtalık üst durumludur. Meyva nukstur. 80 cins ve 3200 türü vardır. Tıbbî bakımdan önemli bir familya değildir. Türkiye'de 20'ye yakın cinsi yetişir. [*Osm.* Sa'diyye; *Lat.* ve *Ing. Cyperaceae*; *Fr.* Cypéracées].

papozit,-ti, i. *Fr. paposite. min.* Hidratlı doğal demir sülfat. [*Ing.* Paposite].

paprika, i. *sırp-hırvat dilinden. bot.* ◘ Biber.

Papu, öz. *dilb.* Yeni Gine'de Malezya ırkından olmayanların konuştuğu dillere verilen ad. *(620 dilin varlığı ve ülkenin içerilerinde, dilleri bilinmeyen 600.000 kadar kişiden meydana gelen 320 küçük kabile bulunduğu biliniyor. Papu'nun en göze çarpan özelliği sayı sistemidir; bu sistem vücut parçalarının sayılmasından meydana gelir ve 40'tan öteye geçmez.* [*Ing.* Papua; *Fr.* Papou].

papua.lorisi, b. i. *zool.* Guguksular *Cuculiformes)* takımının, Fırçadilliğiller *(Trichoglossidae)* familyasından bir kuş türü. Tüyleri kırmızı olup tepeliği karadır. Kanatları yeşil, kuyruğu mavi olur. Yeni Gine'de yaşar. [*Lat. Lorius lory; Ing.* Papuan lory; *Fr.* Lori des dames].

papuç.gagalı, b. i. *zool.* Leyleksiler *(Ciconiiformes)* takımının, Balıkçılgiller *(Ardeidae)* familyasından, büyük bir leyleği ,andıran boz tüylü kuş. Uzunluğu 140 sm. kanatları ve kuyruğu kısadır. Son derece iri ve karinalı olan gagası kayığa veya balina çenesine benzer; Beyaz Nil ve Bahr el-Gazal'daki papirüsle kaplı bataklıklarda yaşar. [*Lat. Balaeniceps rex; ing.* Shoebill, shoebird; *Fr.* Baléniceps; bec-en-sabot].

papura, i. Iki çift öküzle çekilen ağır saban.

papuş /pāpüş/, i. *Osm.* < *Fars. pā*, ayak + *pūş*, örten, *esk.* Ayakkabı, pabuç. [*Ing.* Shoe, slipper, sandal].

papül,-lü, i. *tıp.* Bir rahatsızlık sonucu, deride meydana gelen, toplu iğne başından bir bezelye tanesine kadar büyüklükleri değişebilen, değişik renklerde olabilen, sert çıkıntı yapan tanecik. [*Ing.* Papule; *Fr.* Papule].

papye.büvar, b. i. *Fr. papier buvard.* ◘ **Kurutma kâğıdı.**

papye.kuşe /papyekuşe/, i. *Fr. papier couché* ◘ **Kuşe kâğıt.**

papyon, i. *Fr. papillon.* Kelebek biçiminde, bir çengelle veya lastik bağla yakaya tutturulan kravat. [*Ing.* Bow-tie, slip-knot].
☆ *Eşanl.* **papyon kravat.**

par, i. *(eşitlik anlamında ing.)* Golfte, bütün parkurlarda veya bir delikteki *scratch skor'a* eşit skor veya sayı. [*Ing.* ve *Fr.* Par].

par-, *önek.* ◘ **Para-.**

para, *i. Osm.* < *Fars. pāre.*; § ❶ Değiş aracı ve değer ölçüsü olarak kullanılmak üzere devletçe bastırılan maden veya kâğıt par-

BAŞLICA PARA BİRİMLERİ

ÜLKELER	PARA BİRİMLERİ	eşit 100 pul
Afganistan	afgani	eşit 100 pul
Almanya *(Batı)*	batı almanya markı	— 100 fenik
Almanya *(Doğu)*	doğu almanya markı	— 100 fenik
Amerika B. Devletleri	amerikan doları	— 100 sent
Arabistan *(Suudî)*	riyal	— 22 kirş
Arjantin	arjantin pezosu	— 100 sentavos
Arnavutluk	arnavutluk leki	— 100 kentar
Avustralya	avustralya doları	— 100 sent
Avusturya	avusturya şilini	— 100 groşen
Belçika	belçika frangı	— 100 santim
Birleşik Arap Cumhuriyeti	mısır lirası	— 100 kuruş
Birmanya	birmanya kıyatı	— 100 pya
Bolivya	bolivya pezosu	— 100 sentavos
Brezilya	yeni brezilya kruzeyrosu	— 100 sentavos
Bulgaristan	bulgar levası	— 100 stotinki
Burundi	burundi frangı	— 100 santim
Büyük Britanya	sterling	— 20 şilin
Cebelitarık	cebelitarık lirası	— 20 şilin
Cezayir	cezayir dinarı	— 100 santim
Çekoslovakya	çekoslovak kronu	— 100 heller
Çin Halk Cumhuriyeti	çin juanı	— 10 tsjao
Çin *(Milliyetçi)*	yeni taiwan doları	— 100 sent
Danimarka	danimarka kronu	— 100 öre
Dominik Cumhuriyeti	dominik pezosu	— 100 sentavos
Ekvador	ekvador sükrü	— 100 senta
Fas	dirhem	— 100 fas frangı
Filipinler	filipin pezosu	— 100 sentavos
Finlandiya	finlandiya markkası	— 100 pennia
Fransa	fransız frangı	— 100 santim
Gambiya	gambiya lirası	— 20 şilin
Gana	yeni gana sedisi	— 100 peseva
Gine	gine frangı	— 100 santim
Guatemala	guatemala ketzali	— 100 sentavos
Güney Afrika Cumhuriyeti	güney afrika randı	— 100 sent
Habeşistan	habeşistan doları	— 100 sent
Haiti	haiti gurdu	— 100 santim
Hindistan	hindistan rupisi	— 100 paisa
Hollanda	hollanda florini	— 100 sent
Hollanda Antilleri	hollanda antilleri florini	— 100 sent
Honduras	honduras lempirası	— 100 sentavos
Honduras *(İngiliz)*	honduras doları	— 100 sent
Irak	irak dinarı	—1000 fils
Indonezya	rupi *(rupiya)*	— 100 sent
Iran	iran riyali	— 100 dinar
Irlanda	irlanda lirası	— 20 şilin
Ispanya	ispanyol pezetası	— 100 sentimos
Israil	israil lirası	— 100 agorot
Isveç	isveç kronu	— 100 öre
Isviçre	isviçre frangı	— 100 santim
Italya	italyan lireti	— 100 çentezimi
Izlanda	izlanda kronu	— 100 orar
Japonya	japon yeni	— 100 sent
Kamboç	kamboç riyali	— 100 sent
Kanada	kanada doları	— 100 sent
Katar	dubai riyali	— 100 dirhem
Kenya	kenya şilini	— 100 sent
Kıbrıs	kıbrıs lirası	—1000 mils
Kolombiya	kolombiya pezosu	— 100 sentavos
Kore *(Güney)*	güney kore vonu	— 100 çon
Kore *(Kuzey)*	von	— 100 çon
Kosta Rika	kosta rika kolonu	— 100 sentimos
Kuveyt	kuveyt dinarı	— 10 dirhem
Küba	küba pezosu	— 100 sentavos
Laos	laos kipi	— 100 at
Lesotho	güney afrika randı	— 100 santim
Liberya	liberya doları	— 100 sent
Libya	libya lirası	— 100 kuruş
Lübnan	lübnan lirası	— 100 kuruş
Lüksemburg	lüksemburg frangı	— 100 santim
Macaristan	macaristan forinti	— 100 filler
Madagaskar	malgaş frangı	— 100 santim
Malavi	malavi lirası	— 20 şilin
Malaysia	malaya doları	— 100 sent
Maldiv adaları	maldiv rupisi	— 100 sent
Mali	mali frangı	— 100 santim
Malta	malta lirası	— 20 şilin
Meksika	meksika pezosu	— 100 sentavos
Nepal	nepal rupisi	— 100 pis
Nijerya	nijerya lirası	— 20 şilin

çası, akçe. [*İng.* Money, currency; coin; *Fr.* Argent, monnaie, espèces]; § ◉ *esk.* Kuruşun kırkta biri. [*Fr.* Para, unité monétaire divisionnaire de la Turquie, valant 1/40 de piastre turque]; ◉ ~ dan çıkmak, *dey.* Para harcamak zorunda kalmak. [*İng.* To have to spend money]; ◉ ~ nın eczası, *ikt.* Bir liradan küçük olan kupürler; ◉ ~ nın fonksiyonları, *ikt.* Tedavül aracı, kıymet ölçüsü; ◉ ~ nın gelir kuramı, *ikt.* Fiyat hareketlerini gelirle izah eden kuram; ◉ ~ nın miktar kuramı, *ikt.* Fiyatların piyasada tedavül eden para hacmi ile ilgili olduğu hakkındaki kuram; ◉ ~ nın üstü, *dey.* Bir şeyin tutarından arta kalan para; ◉ ~ nın yüzü sıcaktır, *dey.* Kendisine önerilen parayı gözüyle görünce insanın yumuşadığını anlatır; ◉ ~ sını çıkarmak, *dey.* Sermayeyi kurtarmak, masrafını karşılamak. [*İng.* To issue money, to make money]; ◉ ~ sını saçmak, *dey.* Gereksiz şekilde bol para harcamak. [*Fr.* Jeter l'argent par les fenêtres]; ◉ ~ sını sokağa atmak, *dey.* Hiç değeri olmayan bir mala para vermek, boş yere para harcamak. [*İng.* To throw money away]; ◉ ~ sını yemek *(bir kimsenin)*, *dey.* Birinin sırtından geçinmek. [*İng.* To spend money freely, to accept a bribe]; ◉ ~ sıyla rezil olmak, dey. Para vererek yaptırdığı bir şey berbat çıkmak, ödediği paranın karşılığını alamamak. [*İng.* To pay a lot of money for some work and end up with the job badly done]; ◉ ~ sız pulsuz, § ◘ Züğürt; § ◉ Hiç para harcamadan; ◉ ~ ya çevirme, *dey.* Herhangi bir şeyi para ile değiştirme. [*İng.* Realization; *Fr.* Réalisation]; ◉ ~ ya çevirmek, *dey.* Herhangi bir şeyi para ile değiştirmek. [*İng.* To realize assets; *Fr.* Réaliser]; ◉ ~ ya kıymak (kıyamamak), *dey.* Gerektiği yerde para harcamaktan çekinmemek *(çekinmek)*; ◉ ~ ya kıymet kazandırma, *ikt.* Yabancı poliçelerin talebini azaltarak veya dahilî fiyatları kredileri tahdit ederek indirmek suretiyle paraya yeni bir kıymet tespit etme. [*İng.* Revaluation; *Fr.* Révaluation]; ◉ ~ ya kolayca çevrilebilen kıymet; *ikt.* Likit kıymet; ◉ ~ ya pul dememek, *dey.* Para kazancı pek çok olmak; ◉ ~ yı oraya değil, ~ ya vermeli, *dey.* Parayı gerekli yere harcamalı; ◉ ~ yı denize atmak, *dey.* İsraf etmek. [*İng.* To waste money]; ◉ ~ yı tedavülden kaldırma, *ikt.* Belirli para kupürlerini tedavülden kaldırma işlemi. [*İng.* Demonetization; *Fr.* Démonétisation]; ◉ ~ yı temsil eden kâğıtlar, *ikt.* Kâğıt para emre yazılı senet, poliçe, tediye emri gibi, kâğıtlar. [*İng.* Paper money; *Fr.* Papier-monnaie]; ◉ ~ yle değil, *dey.* Çok ucuz. [*İng.* Very cheap]; ◉ ~ yle değil, sırayla, *dey.* Para ile her şeyin elde edilemeyeceğini, yaptırılamayacağını, savuşturulamayacağını anlatır; ◉ altın, gümüş, kâğıt v.b. ~, Paranın yapıldığı maddeye göre aldığı adlar; ◉ asil ~, *ikt.* Kâğıt para ve hazine tarafından çıkartılan ufak paradan oluşan nakdî efektif; ◉ bakır ~, *tar.* ◘ Bakır; ◉ banka ~ sı, *ikt.* ◘ Banka; ◉ bas ~ yı, *tkz.* «*Parayı çıkar, koy*» anlamında kullanılır; ◉ beş ~ etmemek, ◘ Beş; ◉ bloke ~, *ikt.* ◘ Bloke; ◉ bozuk ~, Liradan küçük değerdeki para topluluğu; bütün paranın parçalarından her biri. ☆ *Eşanl.* bozukluk, ufaklık; ◉ bul karayı, al ~ yı, *oyun.* Üç kâğıtçıların saf kimseleri dolandırmak için ikisi kırmızı, biri siyah iskambil kâğıdıyle oynattıkları bir kumar; ◉ bütün ~, *dey.* Üzerinde yazılı değeri yüksek kâğıt para; ◉ büyük ~, Ödenecek paranın miktarını çok aşan değerdeki para; ◉ carî ~, ◘ Carî; ◉ ciğeri beş ~ etmez, *dey.* ◘ Ciğer; ◉ çil ~, *dey.* ◘ Çil; ◉ çürük ~, Eskiden resmî değeri on dokuz kuruş olan mecidiyenin kimi yerlerde daha çoğa hesap edilmesi temeline dayanan saymaca para. ☆ *Eşanl.* hurda zuyuf; ◉ denizde kum, onda ~, *dey.* ◘ Deniz; ◉ dispeç ~ sı, *huk.* ◘ Dispeç; ◉ gâvur ~ sı ile /.../ ~ etmemek, *dey.* Hiç bir değeri olmamak; ◉ gelin ~ sı, *folk.* ◘ Gelin; ◉ hakikî ~, *ikt.* ◘ Hakikî; ◉

Nikaragua	nikaragua kordobası	— 100 sentavos
Norveç	norveç kronu	— 100 öre
Pakistan	pakistan rupisi	— 100 paisa
Panama	panama balboası	— 100 sentesimos
Paraguay	guarani	— 100 sentimos
Peru	sol	— 100 sentimos
Polonya	polonya zlotisi	— 100 groszi
Portekiz	esküdo	— 100 sentavos
Romanya	romen leyi	— 100 bani
Seylan	seylan rupisi	— 100 sent
Sierra Leon	leon	— 100 sent
Singapur	singapur doları	— 100 sent
Somali	somali şilini	— 100 sent
S.S.C.B.	rus rublesi	— 100 kopek
Sudan	sudan lirası	— 100 kuruş
Suriye	suriye lirası	— 100 kuruş
Şili	şili esküdosu	— 100 sentesimos
Tanzanya	tanzanya şilini	— 100 sent
Tayland	tayland bahtı	— 100 satang
Tonga adaları	tonga paangası	— 100 sent
Trinidat ve Tobago	trin ve tobago doları	— 100 sent
Tunus	tunus dinarı	—1000 miliyem
Türkiye	türk lirası	— 100 kuruş
Uganda	uganda şilini	— 100 sent
Uruguay	uruguay pezosu	— 100 sentesimos
Ürdün	ürdün dinarı	—1000 fils
Venezuela	venezüela bolivarı	— 100 sentimos
Vietnam *(Güney)*	Vietnam kuruşu	— 100 sent
Vietnam *(Kuzey)*	vietnam dôngu	
Yugoslavya	yugoslav dinarı	— 100 paras
Yunanistan	drahmi	— 100 lepta
Zambiya	zambiyo kıvaçası	— 100 ngwee

hamal ~ sı, *ikt.* ◘ **Hamal**; ◎ **hamam ~ sı**, Hakaret sözü olarak para veya bir şeyin bağışlandığını anlatmak için kullanılır; ◎ **haram ~**, Doğru yoldan kazanılmamış para; ◎ **hava ~ sı**, *huk.* ◘ **Hava**; ◎ **hazır ~**, *ikt.* ◘ **Hazır**; ◎ **helâl ~**, Alın teriyle kazanılmış para; ◎ **hesap ~ sı**, *huk.* ◘ **Hesap**; **idarî ~**, *ikt.* ◘ **İdarî**; ◎ **idarî ~ cezası**, *huk.* Genel olarak, idare tarafından ve adlî bir organın aracılığı olmadan verilen para cezası; ◎ **ihtiyaç ~ ları**, *ünm.* ◘ **İhtiyaç**; ◎ **itibarî ~**, *ikt.* ◘ **İtibarî**; ◎ **kaç ~ eder?**, «*Artık hiç bir değeri, önemi yok, iş işten geçti*» anlamında kullanılır. [*Ing.* What's it worth? What's the use it's in vain, it's too late]; ◎ **kâğıt ~**, *huk.* Emisyon bankasınca çıkarılan ve kâğıda basılmış olan ödeme aracı. [*Ing.* Banknote; paper money; *Fr.* Papier-monnaie]. ☆ *Eş anl.* **banknot**; ◎ **kanunî ~**, *ikt.* ◘ **Kanunî ~**, *ikt.* ◘ **Kanun'î**; ◎ **kaplama ~**, *kuyum.* ◘ **Kaplama**; ◎ **kaydî ~**, *huk.* Vadesiz mevduatın meydana getirdiği ödeme aracı; ◎ **kiminin ~ sı, kiminin duası**, *dey.* Verilen bir şey veya yapılan bir hizmet karşılığında mutlaka para istenmediğin, manevî bir desteğin de yeterli olduğunu belirtmek için kullanılır; ◎ **/.../ lirayı para dememek**, *dey.* Çok fazla kazancı olmak; ◎ **memleket ~ sı**, *huk.* Bir ülkede yürürlükte olan para; ◎ **ok ~ sı**, *teşk. tar.* ◘ **Ok**; ◎ **ölüm dirim ~ sı**, *dey.* Çok muhtaç olunduğu zaman kullanılmak üzere saklanmış para; ◎ **rehnin ~ ya çevrilmesi**, *huk.* Alacak için rehin verilen durumlarda, alacaklının rehin konusu malı sattırması; ◎ **sağ ~**, *ünm.* (a) Eskiden, mecidiye on dokuz kuruş hesabıyle konuşulan para; (b) Ayarı ve ağırlığı belirlenmiş ölçülere uygun olan akçe; ◎ **sahte (kalp) ~**, *huk.* ◘ **Kalp akçe (para)**; ◎ **sen ~ dan haber ver**, *dey.* «*Paran varsa her şeyi elde edebilirsin*» anlamında kullanılır; ◎ **tedavüldeki ~**, Tedavül bankasının çıkardığı banknotların halkın elinde bulunan miktarı. [*Ing.* Active circulation]; ◎ **ufak ~**, *dey.* § ❶ Ödenecek paranın miktarını pek aşmayan değerdeki para. [*Ing.* Change; *Fr.* Petite monnaie]; § ❷ Madenî para, ufaklık; ◎ **milletlerarası ~**, ◘ **Milletlerarası**.

~ arzı, *ikt.* Bir memlekette tedavül eden para hacmi.

~ ayarı, *ikt.* ◘ **Ayar**.

~ babası, *dey.* Çok zengin, varlıklı kimse.

~ basma hakkı, *ter.* Senyörlerin kendi adlarına para bastırmalarını sağlayan hak. *(Bu hak kapkaççılık veya zorbalıkla kraldan koparılan bir haktır.)* [*Fr.* Droit de monnayage, droit de monéage].

~ basmak, *dey.* § ❶ Madenî veya kâğıt para çıkarmak. [*Ing.* To coin money, to mint; *Fr.* Battre monnaie]; § ❷ *(Kumarda)* Bir şeye oynamak.

~ benzeri likidite, *ikt.* Vadeli mevduat hazine bonosu, devlet tahvili gibi para fonksiyonlarını andıran likit kıymetli evrak. ◘ **Likidite**.

~ bloku, *ikt.* ◘ **Blok**.

~ borcu, *huk.* Konusu para olan borç. [*Ing.* Pecuniary debt].

~ bozmak, *dey.* Büyük parayı ufak paralarla değiştirmek. [*Ing.* To change money; *Fr.* Changer de la monnaie].

~ canlısı, *dey.* Paraya düşkün. [*Ing.* Moneylover; *Fr.* Cupide, qui aime l'argent].

~ cezası, *huk.* Karar verilen belli miktarda paranın ceza olarak devlete ödenmesi. En çok ve en az hadlerini kanun tespit eder, miktarını hâkim tayin eder. [*Osm.* Cezayı nakdî; *Ing.* Fine, penalty; *Fr.* Amende]; ◎ **hafif ~**, *huk.* ◘ **Hafif**.

~ cılız (nanay), *dey.* «*Hiç para yok*» anlamında kullanılır. [*Ing.* The money is all gone].

~ cüzdanı, Kâğıt para koymaya yarayan ve cepte taşınabilen cüzdan. [*Ing.* Purse, wallet; *Fr.* Portefeuille].

~ çantası, Madenî para koymaya yarayan deriden küçük çanta. [*Ing.* Cash-box; *Fr.* Porte-monnaie].

~ çekmek, *dey.* § ❶ Bir yere yatırılmış paranın bir miktarını geri almak. [*Ing.* To draw money *(from a bank)*; *Fr.* Retirer de l'argent]; § ❷ *mec.* Para sızdırmak. [*Ing.* To squeeze money out of somebody].

~ çıkarmak, *dey.* § ❶ Para basmak, tedavüle koymak. [*Ing.* To issue money; *Fr.* Monnayer, battre monnaie]; § ❷ *h.d.* Havale göndermek.

~ darlığı, *ikt.* ◘ **Darlık**.

~ dediğin el kiri, *at.* Para elde kalmaz, gider, harcanır.

~ değerinin düşmesi, *ikt.* ◘ **Değer**.

~ dökmek, *dey.* Çok para harcamak. [*Ing.* To spend a lot of money; *Fr.* Dépenser trop].

~ esası, *ikt.* Bir devletin, paralarına kıymet ölçüsü olarak seçtiği maden.

~ etmek, *dey.* Değeri olmak, değmek. [*Ing.* To be worth something; *Fr.* Valoir].

~ etmemek, *dey.* § ❶ Değeri olmamak. [*Ing.* To be worth nothing; *Fr.* Ne valoir rien]; § ❷ Etkisi olmamak. [*Ing.* To have no effect, to be in vain].

~ göz, *dey.* ◘ **Paragöz**.

~ havalesi, *post.* ◘ **Havale**.

~ hazinesi, *ark.* ◘ **Hazine**.

~ hesabı, *ikt.* Nakit hesabı, kasa hesabı, tediye ve tahsil edilen paralar hesabı. [*Ing.* Cash account; *Fr.* Compte de caisse].

~ hukuku, *ikt.* Para sistemi ve para kıymeti ile ilgili mevzuat. [*Ing.* Monetary law].

~ ittihadı, *ikt.* Birkaç memleket arasında paralarını belirli esaslara bağlamak için yapılan anlaşma. [*Ing.* Monetary union; *Fr.* Union monétaire].

~ karşılıkları, *ikt.* Tedavüldeki paranın karşılığı olan külçe ve sikkeler. [*Ing.* Monetary reserves; *Fr.* Réserve monétaire].

~ kayıtları, *ikt.* Para makbuzları, zimmet ve matlup fişleri, çek karneleri, kasa defterleri v.b. [*Ing.* Cash records].

~ kesesi, Eskiden para koymaya yarayan, cepde taşınan küçük torbacıklar olup ibrişimden örme olarak yapılır ve ağızları bir kaytanla büzülerek kapatılıp açılırdı. [*Ing.* Money-bag; *Fr.* Sac d'écus].

~ kesmek, *dey.* § ❶ Para basmak. [*Ing.* To coin money; *Fr.* Battre monnaie, monnayer]; § ❷ Çok kazanmak. [*Ing.* To earn a lot of money, to make money; *Fr.* Gagner de l'argent].

~ menfaati, *ikt.* Para olarak kalan kısım. [*Ing.* Pecuniary benefit].

~ muamelelerini teftiş, *ikt.* Yalnız belirli bir dönem içinde nakit ve kontrol etme. [*Ing.* Cash audit].

~ olarak verilen ücret, *ikt.* Nakdî ücret. [*Ing.* Money wage].

~ piyasası, *ikt.* Paraya ait bütün işlemlerin yapıldığı yer. [*Ing.* Money market; *Fr.* Marché monétaire].

~ pul, *dey.* Para veya para eden şey.

~ sermayesi, *ikt.* Para olarak hazır bulunan ve türlü yatırıma derhal verilebilecek meblâğ. [*Ing.* Cash fund].

~ sızdırmak (koparmak), *dey.* Zorlayarak veya kandırarak birinden para almak. [*Ing.* To squeeze money out of somebody; *Fr.* Soutirer de l'argent à qn].

~ sistemi, *ikt.* Bir milletin kabul ettiği para sistemi ile parası hakkında izlediği siyaset ve aldığı tedbirler. [*Ing.* Monetary system; *Fr.* Système monétaire].

~ şişkinliği, *ikt.* Piyasaya gereğinden çok kâğıt para sürmekten meydana gelen durum. [*Ing.* ve *Fr.* Inflation]. ☆ *Eşanl.* **enflasyon**.

~ tutmak, *dey.* Parası bulunmak. [*Ing.* To have money, to save money; *Fr.* Avoir de l'argent].

~ ünitesi, *ikt.* Para esası, devletin paraya esas olarak aldığı altın veya gümüş gibi madenler. [*Ing.* Monetary unit; *Fr.* Unité *(étalon)* monétaire].

~ yapmak, *dey.* Para kazanıp biriktirmek. [*Ing.* To earn money, to save money; *Fr.* Faire fortune].

~ yatırmak, § ❶ *ikt.* Parayı işletecek bir yere ayırmak. [*Ing.* To invest; *Fr.* Deposer une somme]; § ❷ *dey.* Bir yere veya şeye para vermek. [*Ing.* To invest, to deposit money; *Fr.* Déposer de l'argent].

~ yedirmek, *dey.* § ❶ Bir kimsenin zevki ve eğlencesi için çok para harcamak; § ❷ Rüşvet vermek. [*Ing.* To bribe; *Fr.* Corrompre].

~ yemek, *dey.* Gereksiz olarak çok para harcamak. [*Ing.* To spend money freely; *Fr.* Dépenser sans compter, dissiper].

para², s. *Fr. petr.* Tortul bir kayacın başkalaşmasından ileri gelen: *Bu gnays para değil ortognaystır.* [*Ing.* ve *Fr.* Para].

para³, i. *bot.* Kauçuk ağacı sütünün pıhtılaşmasıyle elde edilen madde. [*Ing.* ve *Fr.* Para].

para⁴-, par-, § ❶ *Yun. para* kelimesinden alınan ve önüne getirildiği pek çok kelimeye *«yanında, ötesinde», üstünde, boyunca, çevresinde, doğru, karşı, hemen hemen v.b.»* gibi değişik anlamlar kazandıran önek. [*Ing.* ve *Fr.* Para-]; § ❷ *Lat. parare,* korumak, süslemek'ten alınan ve bazı kelimelerin yapısına giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Para-]; § ❸ *kim.* Benzen serisinde, 1-4 konumundaki çekirdekte iki kere ornatılmış türevleri belirtmek için kullanılan önek. ◘ **Benzen;** */Başka bileşikler için kullanıldığı zaman bu önekin belirli bir anlamı yoktur ve çoğunlukla izomerleri (paratartarik asid) veya polimerleri (paraldehid) belirtir. /* [*Ing.* ve *Fr.* Para-].

paraaminobenzoik, s. *Fr. para-amino-benzoïque.*

~ **asid** *(P.A.B.), biyokim.* B vitamini grupundan benzoik asid türevi. [*Ing.* Para - aminobenzoic acid; *Fr.* Acide para-aminobenzoïque, P.A.B., facteur H']. ◘ **Vitamin.**

paraantrasen, i. *Fr. paraanthracène. kim.* ◘ **Diyantrasen.**

parabanik, s. *Fr. parabanique. kim. Parabanik asid* veya *oksalilüre* denen oksalik üreit için kullanılır. [*Ing.* Parabanic].

~ **asid,** *kim.* Ürik asid, aloksan ve hidantoyin'in yükseltgenmesiyle meydana gelir. Sentezi, oksalik asidin fosfor oksiklorür eşliğinde üreye etkimesiyle yapılır. Kapalı zincirli, $C_3O_3N_2H_3$ formülünde, 243° C civarında ayrışarak eriyen bir maddedir. Bazlarla, kolayca oksalürat halinde hidratlaşabilen tuzlar verir. Alkaliler etkisiyle üre va oksalik asid halinde ikiye ayrışır. [*Ing.* Parabanic acid; *Fr.* Acide parabanique].

parabellum, i. önek, *para* + *Lat. bellum,* savas. *ask.* Eskiden Alman ordusunda kullanılmış olan otomatik tabanca. *(Gereğinde omuza dayanabilecek bir dipçiği vardır).* [*Ing.* ve *Fr.* Parabellum].

parabiyoz, i. *Fr. parabiose. biy.* Fizyolojik gözlemlere imkân veren organ aşılama tarzı. Hayvan kurtçukları *parabiyoz* ile birleştirilebilir; meselâ iki amfibyum kurtçuğu böğürlerinden veya iki böcek kurtçuğu *(rhodmus)* baslarından birbirine bitiştirilir; böylece iki kurtçuk arasında madde alışverişi, özellikle içsalgıların karşılıklı olarak değiştokuşu sağlanır. Parabiyozu ilk defa Paul Bert gerçekleştirmiştir. *(1860).* [*Ing.* Parabiosis]. ◉ **sinir ~ u,** *fizyol.* Anormal derecede şiddetli ve uzun süreli bir irkilme sonucunda bir sinirin çalışmasını ortadan kaldıran yapısal değişiklik. [*Ing.* Parabiosis of nerves; *Fr.* Parabiose des nerfs].

parabol,-lü, i. *Fr. parabole* < *Yun. mat.* Bir düzlemin, *«odak»* denen sabit bir noktadan ve *«doğrultman»* denen sabit bir doğrudan eşit uzaklıktaki noktalarının geometrik yeri. [*Osm.* Kat'ı inükâfi; *Ing.* Parabola; *Fr.* Parabole]; ◉ ~ **ün köşesi,** *mat.* Parabolün simetri ekseni ile olan ortak noktası.

~ **kolu,** *mat.* Asimptotu bulunmayan ve noktaları sonsuza giden bir düzlem eğrinin kolu. [*Ing.* Parabolic branch; *Fr.* Branche parabolique].

parabolik, s. *Fr. parabolique. mat.* Parabol biçiminde olan, parabolle ilgili: *Parabolik* çizgi. [*Osm.* Kat-ı mükâfevî; *Ing.* Parabolic].

~ **ayna,** *opt.* Yüzeyi, bir parabolün ekseni etrafında dönmesinden oluşan ayna. ◘ **Paraboloit.** [*Ing.* Parabolic mirror; *Fr.* Miroir parabolique].

~ **hareket,** *mat.* Bir parabol çizen bir noktanın hareketi. [*Ing.* Parabolic movement; *Fr.* Mouvement parabolique].

~ **kumul,** *jeom.* ◘ **Kumul.**

~ **radyatör,** *elek.* Dönel paraboloid biçimindeki parlak madenî bir yüzeyin odak noktası yakınlarına yerleştirilmiş bir direncin elektrik akımıyle akkor dereceye kadar ısıtılması ilkesine dayanan ve ateşi görülebilen ısıtma cihazı. *(Bu ısıtıcı istenilen yöne çevrilebilir).* [*Ing.* Parabolic heater, parabolic radiator; *Fr.* Radiateur parabolique].

~ **rakordman,** *demir.* ◘ **Rakordman.**

paraboloid, i. *Fr. paraboloïde. mat.* Merkezi olmayan, fakat yalnız bir simetri ekseni bulunan ikinci dereceden yüzey: *Paraboloid, eliptik veya hiperbolik olabilir.* [*Osm.* Mücessem kat'ı mükâfi; *Ing.* Paraboloid]; ◉ **değme ~ i,** *mat.* Doğrusal bir yüzeye, bu yüzeyin bütün bir ana doğrusu boyunca teğet olan hiperbolik paraboloid]. [*Ing.* Contact paraboloid; *Fr.* Paraboloïde de raccordement]; ◉ **dönel ~,** § ❶ *mat.* Ekseni etrafında dönen bir parabolün oluşturduğu yüzey. [*Ing.* Rotational paraboloid; *Fr.* Paraboloïde de révolution]; § ❷ *opt.* Ekseni üzerinde sonsuzda bulunan bir noktanın tam görüntüsünü odağında veren yansıtıcı yüzey. *(Parabolik ayalar, ekseni üzerindeki bir yıldız için stigmatiktir; fakat eksenden biraz uzaklaşan yıldızlar için leke görüntü yanlara doğru genişler ve koma meydana gelir.)* [*Ing.* Rotational paraboloid; *Fr.* Paraboloïde de révolution]; ◉ **eliptik ~,** *mat.* Eksene paralel olmayan herhangi bir düzlemle elde edilen bütün kesitleri bir elips olan paraboloid. [*Ing.* Elliptic paraboloid; *Fr.* Paraboloïde hyperbolique].

paraçol, i. *It.* § ❶ Gemi çatmasında eğri parça. [*Ing.* Knee, bracket *(of timber or iron)];* § ❷ Cumba, v.b. altına destek olarak konulan eğri ağaç. [*Ing.* Console, corbel; *Fr.* Courbe, console, support]; § ❸ ◘ **Paraşol.** ◘ *ŞEKİL: 101.*— **Bot;** ◉ **bodoslama dip ~ u,** *den.* ◘ **Bodoslama;** ◉ **çökmüş kemere ~ u,** *den.* ◘ **Çökmüş;** ◉ **davlumbaz ~ u,** *den.* ◘ **Davlumbaz;** ◉ **iskele ~ u,** *den.* ◘ **iskele;** ◉ **kemere ~ u,** *den.* ◘ **Kemere;** ◉ **lombar ~ u,** *den.* ◘ **Lombar.**

parad, i. *Fr. parade. sp.* § ❶ Eskrimde rakibin hamlesini çelerek önleme eylemi veya tarzı. [*Ing.* Parry]; § ❷ Bir boks karşılaşmasında bir boksörün rakibinin yumruklarını, sağ ve sol elin bilek kısmıyle dışa veya içe çelmesi. *(Bir boksör paradlarda ne kadar başarılı olursa o kadar az yumruk yer ve az fena puan alır. Bazı boksörler rakiplerini paradlarla ilk raundlarda yorar ve sonra döverek maçı kazanırlar.)* [*Ing.* Parry].

paradantoz, i. *tıp.* Dişler etrafındaki dokunun parçalanması. [*Ing.* Paradentosis].

paradentit,-ti, i. *tıp.* Dişi saran dokunun iltihabı. [*Ing.* Paradentitis].

paradesmoz, i. *Fr. paradesmose. sit.* Plöromitoz sırasında iki santrozon arasında bulunan iğsi iplikler. [*Ing.* Paradesmose].

paradi, i. *Fr. paradis* < *Yun. paradeisos.* Sinema ve özellikle de tiyatro salonunda en üst balkon galeri. [*Ing.* Gallery *(in theatre); Fr.* Paradis, poulailler].

paradidim, i. *tıp.* Sperma *(meni)* kordonuna ait olan ve epididim üstünde bulunan küçük bir cisim. [*Osm.* Canibî husyevî; *Lat.* Paradidymis; *Fr.* Paradidymis].

paradigma, i. *Yun.* § ❶ Model olarak alınan bir kelimenin bükünler bütünü. [*Ing.* Paradigm; *Fr.* Paradigme]; § ❷ *fels.* Eflatun felsefesinde, idealar dünyası, içinde yaşadığımız duyulur dünyanın prototipi. [*Ing.* ve *Fr.* Paradigme].

~ **bağıntısı,** *dilb.* (a) Konuşan kimselerin belleklerinde ortak yanları bulunan dilbilim unsurları arasında kurdukları ilişki *(Saussure buna çağırım ilişkisi adını verir); meselâ, öğretim kelimesiyle öğretmen, eğitim v.b. kelimeler arasında paradigma bağıntısı vardır).* [*Ing.* Paradigmatic relation; *Fr.* Rapport paradigmatique]; (b) Belli bir durumda, önerme içinde, aralarında bir seçme yapılabilecek unsurlar arasındaki ilişki; meselâ, *şarkı söylüyor* ve *oynuyor*'un her ikisine de *çocuk* çevresinde rastlanabilir. *(Her iki anlamda da paradigma bağıntısı sentagma bağıntısıyle karşıtlaşır.)* [*Ing.* Paradigmatic relation; *Fr.* Rapport paradigmatique].

paradigmatik, s. *paradigmatique.* Paradigma ile ilgili. [*Ing.* Paradigmatic].

paradiklorobenzen, i. *Fr. paradichlorobenzène. kim.* Benzenin 1-4 konumundaki iki klorlu türevi; beyaz billûrsu bir maddedir, suda çözünmez, organik eriticilerde çözünür. *(Böcek ve parazit) zehiri olarak kullanılır.)* [*Ing.* Paradichlorobenzene].

paradoks, i. *Fr. paradoxe* < *Yun.* Kökleşmiş kanışlara aykırı olarak ileri sürülen düşünçe. Yaygın görüşe aykırı düşünce. [*Ing.* Paradox]; ◉ **Fergusson ~ u,** *mek.* Görünüşte birbirinin aynı olan üç çark dişliler aracılığıyle birbirinden farklı hareket ettiren mekanik düzen. [*Ing.* Fergusson's paradox; *Fr.* Paradoxe de Fergusson]; ◉ **matematik ~ (mantık ~ u),** *mat.* ve *mant.* Yanlışlığı herkesçe bilinen, fakat büyük bir kesinlikle ortaya konulan sonuç. *(Bu paradokslardan en eskileri Parmenides ve Zenon'un /özellikle Akhilleus ve kaplumbağa/ paradoklarıdır. Cümleler kuramında ve matematik mantıkta da bir takım paradokslar ortaya çıkar. Bunlar mantığın temelleri üstüne derin araştırmalara yol açtı).* [*Ing.* Mathematical paradox, logical paradox; *Fr.* Paradoxe mathématique, paradoxe logique].

paradoksal, s. *Fr. paradoxal,-ale,-aux.* Paradoksla ilgili veya paradoks niteliği taşıyan.

parador, i. Ispanya'da otel; çoğu lüks olan bu oteller Ispanyol turizm teşkilâtı tarafından işletilir. [*Ing.* ve *Fr.* Parador].

paraf, i. *Fr. paraphe, parafe.* Kısa imza. [*Ing.* Paraph, flourish at the end of a signature].

parafazi, i. *Fr. paraphasie* < önek *para,* yanında + *Yun. phasis,* konuşma. *patol.* Konuşma bozukluğu; bir kelimeyi ötekinin yerine kullanmak *(örnek: kabak yerine tabak)* ve kelimelerin şeklini değiştirmekle *(örnek: vapur yerine papur)* belirir. [*Ing.* Paraphasia].

parafe, s. *Fr. paraphé,-ée.* Paraf konulmuş, parafla işaretlenmiş. [*Ing.* Initialed, approved].

~ **etmek,** Kendi parafiyle imzalamak, parafını koymak. [*Ing.* To initial; *Fr.* Parapher, parafer].

parafemi, i. *tıp. parafe.* Konuşma bozukluğu. [*Ing.* Paraphemia].

parafenilendiamin, i. *Fr. paraphénylène-diamine. kim.* Benzen'in diamini; kürklerin boyanmasında ve fotoğrafçılıkta izhar banyosunda kullanılır. [*Ing.*Paraphenilendiamine].

parafi, i. *tıp.* Dokunma duyusu bozukluğu. [*Ing.* Paraphia].

parafili, i. *tıp.* Cinsel sapıklık. [*Ing.* Paraphilia].

parafimozis, i. *Fr. paraphimosis* < önek *para,* ötede + *yun. phimosis,* bağ. Sünnet derisinin darlığı veya şiddetle geri çekilmesi yüzünden haşefenin boğulması. [*Ing.* Paraphimosis].

parafin, i. *Fr. paraffine* < *Lat. parum, affinis. kim.* § ❶ Katran, petrol, neft gibi maddelerden çıkarılan katı, beyaz, yarı saydam, buharı parlak bir alevle yanan, karbonlu bir madde olup mum yapımında kullanılır; § ❷ Kimyasal etkenlere karşı ilgisiz kalmalarıyle nitelenen, C_nH_{2n+2} serisinden katı hidrokarbonlar karışımı. [*Ing.* Paraffin]; § ❸ *(geniş anl.)* Metanın homologları olan C_nH_{2n+2} genel formülündeki doymuş yağ serisinin tümüne verilen ad. [*Ing.* Paraffin wax; *Fr.* Paraffine, nom donné à la série complète des homologues du méthane, série grasse saturée en C_nH_{2n+2}.]; ◉ **tabii ~,** ◘ **Ozokerit.**

~ **giderme,** *petr.* Bir yığın içindeki parafinden temizlenmesi. [*Ing.* Disparaffining, dewaxing; *Fr.* Déparaffinage].

~ **serisi,** *kim.* Doymuş organik bileşiklere verilen ad. [*Ing.* Paraffinic series; *Fr.* Série paraffinique].

~ **sınıfı hidrokarbon,** *kim.* C_nH_{2n+2} formülündeki doymuş hidrokarbon. [*Ing.* Paraffinic hydrocarbon; *Fr.* Hydrocarbure paraffinique].

~ **yağı,** *ağ. iş.* Petrolden üretilen renksiz,

ince yağ. Cilâ yağı olarak kullanılır. [*Ing.* Paraffin oil; *Fr. (Huile de)* pétrole].

parafinli, b. i. § ❶ Bileşiminde parafin bulunan. [*Ing.* Paraffined; *Fr.* Paraffineux, -euse]; § ❷ Parafine batırılmış, parafin katılmış: *Parafinli bez. Parafinli pentrit.* [*Ing.* Paraffined; *Fr.* Paraffiné,-ée].

~ **kâğıt,** *kâğıtç.* ◘ **Kâğıt.**

parafinom, i. *Fr. paraffinome. patol.* Estetik amaçlarla deri altına parafin şırınga edilmesinden veya bazı mesleklerde çok yüksek basınç altında fışkıran yağın deri altına girmesinden doğan ur. *(Yabancı bir cisme karşı gösterilen iltihabî tepki şeklinde bir yabancı urdur.)* [*Ing.* Paraffinoma].

parafiskal, s. *Fr. parafiscal,-ale.* Genel bütçenin dışında kalan bir kısım kuruluşlar *(Sosyal Sigortalar Kurumu, Ticaret ve Sanayi Odaları, Barolar ve Mühendis, Mimar v.b. Odaları)* ın, kamu hizmetleri karşılığı aldıkları aidat, prim veya harçlar için kullanılır. [*Ing.* Parafiscal]. ◘ **Harç.**

parafiz, *Fr. paraphyse* < önek *para,* yanında + *Yun. physa,* torba. *bot.* Asklarla veya bazitlerle almaşık dizili bir hücreli kıl. *(Sınıflandırma yapılırken bunun niteliklerinden yararlanılır.)* [*Osm. Hayt-ı akîm; Ing.* Paraphysis].

parafobi, i. *tıp.* Hafif korku. [*Ing.* Paraphobia].

parafoni, i. *Fr. paraphonie. esk.* § ❶ *müz.* Yunanlılarda beşli ve dörtlü aralığın uyusumu. [*Ing.* Paraphonia]; § ❷ *patol.* Seslerin kötü hecelenmesi. [*Ing.* Paraphonia].

paraformaldehid veya **paraform**, i *Fr. paraformaldéhyde* veya *paraforme. kim.* Formaldehidin trimeri. [*Ing.* Paraformaldehyde].

parafraz, i. *Fr. paraphrase. müz.* Genel olarak opera aryaları üzerine dramatik karakteri muhafazayla yazılan parlak fantezi. Liszt bu türü çok geliştirmiştir, piyano için epey konser paragrafları yazdı. [*Ing.* Paraphrase, paraphrasis].

parafrazl, i. *Fr. paraphrasie. patol.* ◘ **Parafazi.**

parafreni, i. *Fr. paraphrénie* < *önek, para,* yanında + *Yun. phren, phrenos,* düşünce. *psikopatol.* Kronik hezeyan hali. [*Ing.* Paraphrenia].

parafuy, i. *Fr. parafouille. bayınd.* Bir baraja, kaynak tarafındaki kaplama doğrultusunda verilen temel ek derinliği. Parafuy, fazla suların sızma yolunu uzatır ve barajın, zemin yüzeyinden daha derinde bulunan geçirimsiz tabakalar içine gömülmesini sağlar. [*Ing.* Cut-off].

~ **duvarı,** *bayınd.* Bir yapının sızdırmazlığını arttırmak için yapılan betonarme duvar. [*Ing.* Cut-off wall; *Fr.* Mur parafouille].

parafüksin, i. *Fr. parafuchsine. kim.* Füksinde az miktarda bulunan boyarmadde, füksinden, ancak bir metil grupunun eksik olmasıyle ayırt edilir. *(Paratoluidin ile iki mol anilin'in birleşmesinden elde edilir. Normal füksinde 20 karbon atomu /C_{20}), parafüksinde ise 19 karbon atomu /C_{19}/ vardır.)* [*Ing.* Parafuchsine].

paragangliyon, i. *tıp.* Sempatik sinir sistemi gangliyonlarının civarında bulunan kromafin hücrelerden ibaret düğümcük. [*Ing.* Paraganglion].

paraglif, i. *Fr. paraglyphe. fot.* Bir negatif ile bunun diyapozitif kopyasını üst üste koyup hafifçe kaydırarak kopya çekmekle elde edilen ve kabartma hissi veren görüntü. [*Ing.* Paraglyph].

paragnat, i. *Fr. paragnathe* < önek, para, *yanında* + *Yun. gnathos,* çene, yan tarafta fazladan bir çenesi daha bulunan ucube. [*Ing.* Paragnath].

paragnays, i. *Fr. paragneiss.* Tortul kayanın başkalaşmasından türeyen gnays, [*Ing.* Paragneiss].

paragnozi, i. *Fr. paragnosie* < önek, *para,* yanında + *Yun. gnosis,* bilgi. *psikopatol.* Bir nesneyi yanlış tanıma; artkafa loblarındaki *(özellikle sol lob)* bir bozukluktan ileri gelir.

paragoge, i. *«toplama» anlamında Yun.) ask. esk.* Kol düzenindeki bir birliğin muharebe düzenine geçmek için yaptığı hareket. [*Ing.* ve *Fr.* Paragoge].

paragonit,-ti, i. *Fr. paragonite. min.* Muskovit grupundan sodyumlu mika. [*Ing.* Paragonite].

para.göz, b. s. Paraya aşırı derecede düşkün olan: *Paragöz bir adam.*

paragözi, i. *Fr. paragueusie* veya *paragueustie* < önek, *para,* karşı + *Yun. geusis, tat, patol.* Tat alma duyusunun bozukluğu veya sapıklığı [*Ing. Parageusia*]. ◘ **PİKA.**

paragraf, i. *Fr. paragraphe* < *Yun. paragraphos,* fasıl. Herhangi bir yazının bir satır başından öteki satır başına kadar olan bölümü. [*Ing.* Paragraph].

~ **işareti,** *dilb.* Noktalama işaretlerinden biri. *Paragraf işareti* (§) ayrı maddeleri, az çok değişik olan konuları veya örnekleri birbirinden ayırmak için kullanılır. *(Paragraf işareti yerine* ● ○ ■ □ *işaretleri de konabilir).* [*Ing.* Paragraph sign].

paragrafl, i. *Fr. paragraphie. tıp.* Kelimelerin birbirine karıştırılmasından meydana gelen yazı dili bozukluğu. [*Ing.* Paragraphia].

Paraguay, öz. i. *coğr.* Güney Amerika'da devlet. Bolivya, Brezilya ve Arjantin arasında bulunur. Yönetim şekli cumhuriyettir. Yüzölçümü 406 752 km², başkenti *Asunción*'dur. [*Ing.* ve *Fr.* Paraguay].

~ **çayı,** *bot.* ◘ **Mate.**

parahelyum, i. *Fr. parahélium. kim.* ◘ **Helyum.**

parahemiedri, i. *Fr. parahémiédrie. Billûrbil.* Bakışım merkezi olan hemiedri.

parahemofili, i. *Fr. parahémophilie.* Klinikte homofiliyle karıştırılması mümkün, fakat biyolojik olarak hemofiliden farklı olan kanama.

parahidrojen, i. *Fr. parahydrogène. kim.* Hidrojen'in izomerlerinden biri.

parajenez[1], i. *Fr. paragenèse. biy.* Embriyonun büyümesine deneysel olarak müdahale edilerek sağlanan sapma. *(Bu çeşit embriyonlar uzun süre gelişimine devam edemez, ama morfojenez mekanizmalarının incelenmesine imkân verir. Parajenez fiziksel, kimyasal, biyolojik araçlarla veya bu ücü birleştirilerek sağlanabilir.)* [*Ing.* Paragenesis].

parajenez[2], i. *Fr. paragenèse. jeol.* Belli bir maden yatağındaki maden filizlerini meydana getiren mineraller bütünü. *(Parajenezde, genellikle, maden filizine niteliğini kazandıran asıl mineral ile uydu mineraller ve gangı oluşturan değersiz mineraller bulunur)* [*Ing.* Paragenesis].

parajenezi, i. *Fr. paragénésie* < önek, *para,* yanında + *Yun. genesis,* üreme. *biy.* Birbiriyle çaprazlanınca döl vermeyen, fakat kendilerini meydana getiren esas bitkilerden biriyle döllenince döl verebilen melezlerin çaprazlanma şekli. [*Ing.* Paragenesis].

paraka /para:ka/, i. Parakete oltası.

parakazein, i. *Fr. paracaseine. biyokim.* Labfermentin kazeine enzim gibi etkimesi sonucunda kalsiyum çökelmesi yoluyle oluşan protit. [*Ing.* Paracasein].

parakeratoz, i. *Fr. parakeratose* < önek *para,* yanında + *Yun. keras, atos,* boynuz. *derm.* Deride keratinleşmenin bozulması; tanecikli tabakanın kaybolması ve boynuzsu tabaka hücrelerinde çekirdeklerin kaybolmaması bu bozukluğun başlıca özelliğidir.*(Parakeratoz, dermatolojik sınıflandırmaya temel teşkil eder).* [*Ing.* Parakeratosis]

paraketa, i. ◘ **Parakete.**

parakete, paraketa, i. *It. barchetta.* < *Yun. den.* § ● Gemilerin hızını ölçmekte kullanılan âlet. Geminin saatta kaç mil gittiğini anlamak için, bir ucu denize atılan âlet. [*Ing.* Log; *Fr.* Loch]; § ❷ *balıkç.* Her çeşit dip oltasına ve özellikle de bir ana olta ile buna bağlı olan ve uçlarında olta iğnesi bulunan kösteklerin meydana getirdiği, bedenden meydana gelen olta düzenine verilen ad. [*Ing.* Long fishing line with a number of hooks]; ◉ **borda ~ si (~ bumbası veya ~ dirseği,** *den.* Geminin kıç tarafından atılarak yerde, bordaya dikey olarak tespit edilmiş bir bumbanın ucundan atılan mekanik parakete; [*Ing.* Board log]; **büyük ~,** *balıkç.* Olta iğnelerini taşıyan en kalın parakete; ◉ **pervaneli ~,** *den.* Hız etkisiyle dönen bir pervanenin devirlerini taksimatlı bir kadran üzerine kaydeden parakete [*Ing.* Patent log; *Fr.* Loch à hélice]; ◉ **telli ~,** *balıkç.* Dişleriyle misinayı koparabilen balıkları avlamakta kullanılan, âdi veya paslanmaz çelikten yapılmış olta tipi; ◉ **yüzer ~,** *balıkç.* Iki su arasında veya su yüzünde balık avlamak için mantar parçalariyle askıda tutulan olta. [*Ing.* Floating log].

~ **atmak (salmak),** *den.* Paraketeyi denize salmak. [*Ing.* To let, the log; *Fr.* Jeter le loch].

~ **çavalyesi,** *balıkç.* İçine paraketelerin istif edildiği sepet. *Parakete iğneleri, denize dökülmediği zaman, bu sepetin kenarlarına dizilmiş olarak durur).* [*Ing.* Log lidded basket].

~ **denk tekeri,** *den.* Parakete pervanesinin salvo aracılığıyle sayaca taşınan dönüşünün düzenliliğini sağlayan dört parmaklı demir tekerlek.

~ **hesabı,** *den.* Bir geminin herhangi bir anda parakete sayacına göre tespit edilen enlem ve boylamı.

~ **kancası,** *den.* Mekanik paraketelerde, savloyu parakete göstergesinin milindeki mapaya *(halka)* takmak için savlonun ucuna baklanan kanca. [*Ing.* Log-hook].

~ **lokması,** *den.* Mekanik pareketelerde pervane çıması ile savloyu birbirine bağlayan, pervaneyi suya batırmaya yarayan mekik biçiminde parça.

~ **pabucu,** *den.* Parakete sayacının gemi küpeştesi üzerine tespit edilmesine yarayan yuva. [*Ing.* Log-Shoe].

~ **pervanesi,** *den.* Geminin çekilmesi sırasında parakete saatinin *(sayacının)* makinesini çalıştıran araç.

~ **saati,** *den.* Paraketenin sayacı. *(Genellikle bir büyük kadran ile gene aynı kadran yüzeyi üzerine yerleştirilen iki küçük kadrandan meydana gelir. Ana kadran yüze bölünmüştür. Her bölüntü bir mili, küçük kadranlardan biri 1/10 mili, öteki ise 1 000 mile kadar geçilen uzaklığı gösterir).*

~ **salmak,** *den.* ◘ **Parakete atmak.**

~ **savlosu,** *den.* Parakete tahtasına tespit edilen ve parakete atıldığı zaman kolayca açılabilmesi için bir halat dolabına sarılan pamuk veya kendir halat. [*Ing.* Log-line; *Fr.* Ligne de loch].

~ **sepeti,** *balıkç.* Çevresinde olta iğneleri bulunan ve iplerle suya sarkıtılan sepet. [*Ing.* Log-basket; *Fr.* Panier à bois].

~ **tahtası,** *den.* Direnciye parakete savlosunun açılmasını sağlayan, üçgen biçiminde, safra konmuş ağaç parça. [*Ing.* Log-board; *Fr.* Casernet de la timonerie].

~ **toplamak,** *den.* Denize koyverilmiş paraketeyi, savlosunu çekerek gemiye atılmak.

~ **yanları,** *balıkç.* Bir akarsuya veya bir gölcüğe gerilmiş olan bir balık ağının yan kenarları.

paraketeci, i. *balıkç.* Parakete ile balık avlayan kimse, *para,* yanında + *Yun. kinesis,* hareket. *tıp.* Hastanın, hareketlerini, yapmak istediği işe uydurma imkânsızlığı. [*Ing.* Paraclnesia].

paraklimaks, i. *Fr. paraclimax. bot.* Yabancı ülkelerden getirilen ve ülke iklimine alışan bitkiler topluluğu. [*Ing.* Paraclimax].

parakolibasil, i. *Fr. paracolibacile. bakt.* Kolibasilin şekil, renk takımlığı gibi morfolojik karakterlerini taşıyan, fakat onun biyolojik ve patolojik karakterlerine sahip olmayan bakterilere bazen verilen ad. [*Ing.* Paracolibacillus].

☆ *Eşanl.* **kolimorf basil.**

parakonik, s. *Fr. paraconique. kim.* Formülü $C_5H_6O_4$ olan laktonik asid için kullanılır; akonik asidin indirgenmesinden elde edilir; sitrakonik ve itakonik asidlerin izomeridir. (57°C'a doğru eriyen parakonik asid ve alkolde çok çözünür; kuru damıtma ile sitrakonik asid verir).

parakor, i. *Fr. parachor. kim.*

$$P = \frac{M\sqrt[4]{A}}{\rho - \rho'}$$

ifadesi, bu ifadede A, ρ, ρ', M aynı sıcaklıkta şunları gösterir : A, buharıyla temas eden sıvının yüzey gerilimini, ρ sıvının hacim ağırlığını, ρ' sıvının doymuş buharının hacim kütlesini, M, maddenin molekül ağırlığını. [*İng.* Paraconic].

parakrezol, i. *Fr. paracrésol. kim.* ◘ **Krezol.**

parakromatin, i. *tıp.* Nüve plazması içinde (*i*) şeklinde iplikçikler yapan kısım. [*İng.* Parachromatin].

parakromatizm, i. *tıp.* Renk körlüğü. [*İng.* Parachromatism].

parakronizm, i. *Fr. parachronisme.* Bir olayı gerçekten tarihten daha sonraki bir döneme bağlamaktan doğan tarih yanlışlığı. [*İng.* Parachronism].

paraksantin, i. *Fr. paraxanthine. kim.* Idrarda bulunan 2—7— dimetilksantin'in kısa adı; 289° Cta erir. *(Metilleme işlemiyle kafein'e dönüşür).* [*İng.* Paraxanthine].

paraksilen, i. *Fr. paraxylène.* Ksilenler grupundan $C_6H_4(CH_3)_2$ aromatik hidrokarbon. *(138° C'ta kaynayan, Tergal gibi sunî elyaf üretiminde kullanılan renksiz bir sıvıdır).* [*İng.* Paraxylene].

parakumaron, i. *Fr. paracoumarone. kim.* Kumaron'un inorganik asidlerle polimerleşmesinden elde edilen reçineli madde. [*İng.* Paracoumarone].

parakuzi, i. *Fr. paracousie* < *Yun. patol.* Daha çok çınlama şeklinde beliren işitme duyusu bozukluğu. Seslerin tonunu ve şiddetini iyi seçememekle beliren işitme bozukluğu. [*İng.* Paracusis, paracousis]; ◉ **Willis ~ si**, *patol.* Sarsıntı ile, işitmenin artması. *(Bazı sağırlar gürültü içinde sessiz yerlerden daha iyi işitirler.* [*İng.* Paracousie de Willis, surdité paradoxale].

paralaks, i. *Fr. parallaxe* < *Yun. astr.* Biri yerkürenin merkezinden, öbürü yeryüzünde bulunan bir kimsenin gözünden çıkan iki doğrunun bir gök cisminin merkezinde birleşerek meydana getirdikleri açı. Farklı iki yerden, uzaktaki bir noktaya yönelmiş iki doğrultu arasındaki açı. *(Gözlenen nokta ne kadar uzakta ise ıraklık açısı da o kadar küçük olur. Gökbilimde Ay, Güneş, gezegenler ve yıldızlar için bu açı dolaylı yoldan ölçülerek uzaklık hesabı yapılır).* [*Osm.* İhtilâf-ı manzar; *İng.* Parallax; *Fr.* Parallaxe]. ☆ *Eşanl.* **uzaklık (ıraklık) açısı**; ◉ **günsel ~**, *astr.* Güneş dizgesine ilişkin herhangi bir gökcisminden yerin merkezine ve yeryüzündeki bir gözlemciye bakan iki doğrultu arasındaki açı. [*İng.* Diurnal parallax; *Fr.* Parallaxe diurne]; ◉ **helposentral ~**, *astr.* ◘ **Yıllık parallaks**; ◉ **kulak ~ı**, *psik.* ◘ **Kulak.**

paralali, i. *Fr. parallalie* < önek *para* yanında + *Yun. lalein*, konuşmak. *tıp.* Uygun kelimeyi bulma güçlüğü şeklinde beliren konuşma bozukluğu. [*İng.* Paralalia].

paralamak (-ı), f. § ❶ Parçalamak, parça parça etmek. *(En çok yırtıcı hayvanlar için kullanılır): Arslan geyiği paraladı.* [*İng.* To break, to tear or cut in pieces; *Fr.* Mettre en pièces, couper en petits morceaux]; ◉ § ❷ Yıpratıp eskitmek, yırtmak: *Perdeleri paralamak.* [*İng.* To wear]; ◉ **lûgat ~**, *dey.* ◘ **Lûgat**; ◉ **(yedi veya dokuz) yorgan ~**, *dey.* Çok uzun süre can çekişmek, can verememek.

paralanmak[1], nsz. f. Parasız iken para elde etmek. [*İng.* To become rich; *Fr.* S'enrichir].

paralanmak[2], nsz. f. § ❶ Yırtılarak, kırılarak veya kesilerek parça parça olmak, parçalanmak. [*İng.* To be broken, torn or cut to pieces; to go to pieces; *Fr.* Être déchiré, cassé, brisé]; § ❷ Sıkıntı ve üzüntü içinde, olmayacak bir işle uğraşmak, didinmek. [*İng.* To toil, to wear oneself out; *Fr.* Se fatiguer en efforts pénibles]; § ❸ *mec.* Bir işte çok çaba ve özen göstermek. [*İng.* To exert oneself greatly; *Fr.* Trimer; travailler durement; **s'éfforcer, se débattre**].

paralatmak (-ı, -e), f. **Paralamak işini yaptırmak** veya paralamasına meydan vermek.

paralavriyonit.-ti, i. *Fr. paralaurionite. min.* Doğal kurşun oksiklorür; lavriyonitin dimorf şeklidir. [*İng.* Paralaurionite].

paralayıcı, i. Heterojen malzemeler için kullanılan parçalama âleti. *(Ters yönlerde dönen iki dişli silindiri veya sabit bir dişli plakanın önünde yer değiştiren hareketli bir silindiri veya mafsallı çekiçlerle donatılmış bir düzeneği vardır).*

paraldehid, i. *Fr. paraldéhyde. kim.* Adi aldehidin sıvı haldeki bolimeri. *(Aldehide birkaç damla sülfürik asid katılınca meydana gelir. 125°C'ta kaynayan ve on iki kısım suda çözünen renksiz bir sıvıdır. Buhar yoğunluğu bir trimer formülüne tekabül eder. Az miktarda sülfürik asidle ısıtılan paraldehit 21°C'ta kaynayan monomerine dönüşür).*

paraldol, i. *Fr. kim.* Billûrlaşmış aldol polimeri; 85° C'ta erir ve oda sıcaklığında kendiliğinden meydana gelir. [*İng.* Paraldol].

paraleksi, i. *Fr. paralexie* < önek, *para*, yanında + *Yun. leksis*, kelime. *tıp.* Hastanın, okuduğu metindeki kelimelerin yerine anlamsız kelimeler koymasıyle beliren konuşma bozukluğu. [*İng.* Paralexia].

paralel, s. *Fr. parallèle.* < *para*, yanında + *Yun. allelous*, birbirlerinin > *paralleios; lat. parallelus.* § ❶ Ikişer ikişer aynı düzlem içinde bulunan ve kesişmeyen iki veya daha çok doğru için kullanılır: *Paralel iki doğru arasındaki uzaklık sabittir.* [*Osm.* Muvazi; *İng.* Parallel]. ☆ *Eşanl.* **koşut**; § ❷ *mat.* Farkları sonlu bir limite yaklaşan iki sonsuz büyük için kullanılır: *Farkın limiti Euler sabiti olduğuna göre,*

$$\Sigma \frac{1}{n}$$

armonik serisi Log n'ye paraleldir. (Paralel iki sonsuz büyük eşdeğer, fakat bunun karşıtı doğru değildir); [*Osm.* Muvazi; *İng.* Parallel]. ☆ *Eşanl.* **koşut**; § ❷ *mat.* (a) Bir dönel yüzeyin, eksene dik bir düzlemle kesiti: *Her paralel bir çemberdir;* (b) Bir doğruya veya bir düzleme paralel olan doğru. [*Osm.* Muvazi; *İng.* Parallel]; ☆ *Eşanl.* **koşut**; ◉ **~ler demeti**, *mat.* Ikiden çok paralel doğrunun meydana getirdiği grup. **bar ~**, *sp.* Jimnastik yapmak için kullanılan bir araç. *(Uçlarından ayaklar üzerine bağlanmış birbirine paralel iki yatay ağaç parçası biçimindedir);* ◉ **gök ~ i**, *astr.* ve *coğr.* Düzlemi ekvator düzlemine paralel olan gökküre dairelerinden her biri [*İng.* Celestial parallel; *Fr.* Parallèle céleste]; ◉ **vidalı ~**, *graf. san.* Harf gravürcüsünün madenî bir levha üzerine paralel çizgiler çizmekte kullandığı âlet. [*İng.* Screwed parallel; *Fr.* Parallèle à vis]; ◉ **orta ~**, *den.* ◘ **Orta**; ◉ **yer ~ i**, *astr.* ve *coğr.* Düzlemi ekvator düzlemine paralel olan yerküre veya jeoyit dairelerinden her biri. *(Bu dairelerden her biri, yerküre üzerinde, bütün noktaları aynı enlemde olan bir çember çizer.* [*İng.* Terrestrial parallel; *Fr.* parallèle terrestre, parallèle de déclinaison]; ☆ *Eşanl.* **paralel, yükselim paraleli**; ◉ **yükseklik ~ i**, *astr.* ve *coğr.* Ufka paralel olan gökküre dairesi. [*İng.* Parallel of altitude; *Fr.* Parallèle de hauteur].

~ bağlama, *elek.* Birçok iletkenin, üretecin veya kondansatörün uçlarının veya kutuplarının aynı iki noktada birleştirilmesiyle yapılan bağlama. [*Osm.* Muvazî bağlama; *İng.* Multiple connection; *Fr.* Groupement en parallèle].

~ bağlanmış devreler, *elek.* Akımın veya magnetik akımın aralarında bölündüğü elektrik veya magnetik devreler.

~ başvurma, *huk.* Idarî ve icraî bir işleme karşı, dava açma yanında da, başka bir başvurma yolu. *(Meselâ, bir idarî karara karşı, bu kadarı alan makama ve hiyerarşik üstüne başvurma imkânının bulunması, daha önce bir iptal dâvası açılmasına engel olmaz).*

~ çember, *coğr.* Meridiyenlere dikey, ekvatora koşut olarak uzandığı düşünülen çemberlerden biri. [*Osm.* Daire-i mütevâziye, devâiri mütevâziye; *İng.* Parallels *(of latitude)*; *Fr.* Parallèle].

~ daire, *astr.* Yeryuvarlağında eşleğe koşut gökküresinde tutulum'a veya gök eşleğine koşut daire. [*İng.* Parallel; *Fr.* Parallèlle].

~ damarlanma, *bot.* ◘ **Damarlanma.**

~ doğrular, *mat.* Bir düzlem üzerinde olan ve birbirini kesmeyen doğrular. [*İng.* Parallel straight lines; *Fr.* Droite parallèle].

~ düzlemler, *mat.* Ortak noktaları olmayan düzlemler. [*Osm.* Sütûh-ı mütevazi; *İng.* Parallel planes; *Fr.* Plans parallèles].

~ evrim, *dey.* ◘ **Evrim.**

~ ışınlar, *opt.* ◘ *Işın.*

~ kaidesi, *mat.* ◘ **Paralel kuralı.**

~ kenar, *mat.* ◘ **Paralelkenar.**

~ kuralı, *mat.* Aynı noktaya uygulanan iki vektörün bileşkesini bulmak için her birinin bitim ucundan öbürüne paralel birer çizgi çizilerek bir paralelkenar meydana getirdikten sonra ravektörlerin uygulama noktasından bir köşegen çekme yolu. [*İng.* Parallelogram law].

~ kuvvetler, *mat.* Birbirine paralel olan kuvvetler. [*Osm.* Muvazî kuvvetler; *İng.* Parallel forces].

~ kuvvetler merkezi, *mek.* ◘ **Merkez.**

~ sistem, *ikt.* Madenî para sistemlerinden biri. *(Aralarında kanunî bir orantı olmayan altın ve gümüşten yapılmış paraların borç ödemede kullanıldığı bir para sistemidir).*

~ tabanlı kesik piramid, *mat.* ◘ **Piramid.**

~ uçuş pistlerinin aralığı, *hava.* Bir uçuş meydanında trafik fazlalığı dolayısıyle inşa edilecek olan birbirine paralel iki uçuş pisti eksenleri arasındaki emniyet bakımından kabul edilebilecek asgarî mesafe. [*İng.* Separation of parallel runways; *Fr.* Écartement de pistes parallèles].

~ yüzlü lam, opt. ◘ **Lam.**

paralelizm, i. *Fr. parallélisme. psik.* Zihin ve bedeni, aynı zamanda fonksiyonlarını yapan fakat aralarında herhangi bir sekilde ilişki bulunmayan, tamamiyle ayrı varlıklar olarak düşünen psikoloji doktrini. [*İng.* Parallelism].

☆ *Eşanl.* **paralellik, müvazat.**

paralel.kenar, b. i. *mat.* Kenarları ikişer ikişer birbirine paralel olan dörtgen [*Osm.* Mütevâziy-ül-adlâ; *İng.* Parallelogram; *Fr.* Parallélogramme]. ◘ *ŞEKİL: 175.* — **DÖRTGEN ÇEŞİTLERİ**; ◘ *ŞEKİL: 221.* — **GEOMETRİ İ.** ◉ **kuvvetler, hızlar ~ ı veya ~ kuralı**, *mek.* Iki vektörün *(kuvvet, hız, v.b.)* bileşkesini, bu vektörleri kenar kabul eden paralelkenarın köşegeni olarak veren kural. [*İng.* Parallelogram of forces, speeds or law; *Fr.* Parallélogramme des forces, des vitesses, ou règle du parallélogramme]; ◉ **Watt ~ ı, eklemli ~**, *mek.* Bir buhar makinesinin piston kolunu belli bir doğrultuda tutmak için Watt tarafından icat edilen mekanizma. [*Fr.* Parallélogramme de Watt, parallélogramme articulé].

paralellik.-ği, i. § ❶ Paralel olma hali, kosutluk. [*Osm.* Mütevaziyet; *İng.* Parallelism; *Fr.* Parallélisme]; § ❷ *psik.* ◘ **Paralelizm.**

~ ayrılık ilkesi, Ilk günlerde çocukta beş duyunun ve zekânın birbirine paralel olarak gelişmesi ve altıncı yaşa doğru bu paralelliğin kaybolması, zekâ ve beş duyuların ayrı ayrı gelişmesi.

~ noktası, den. Bir sekstantın iki aynasının paralelliğine tekabül eden ve derece bölümlerini gösteren yay. *(Bu bölümlemenin gösterdiği derecenin normal olarak sıfır olması gerekir)'* [*İng.* Point of parallelism; *Fr.* Point de parallélisme].

~ veya âlet hatası, *den.* Bir sekstantın büyük ve küçük aynalarının dikey yüzlerinin birbirine paralel olmaması. [*İng.* Instrumental error, error of parallelism; *Fr.* Erreur de parallélisme, erreur instrumentale].

paralel.yüz, b. i. *mat.* Hepsi birer paralelkenar olan altı yüzü bulunan, karşılıklı yüzleri birbirine eşit ve paralel olan çokyüzlü. [*Ing.* Parallelepiped; *Fr.* Parallélépipède]; ◉ **dik~,** *mat.* Yan ayrıtları tabanlara dik olan paralelyüz. [*Ing.* Right parallelepiped; *Fr.* Parallélépipède droit]; ◉ **dikdörtgen ~,** *mat.* Tabanı bir dikdörtgen olan dik paralelyüz. [*Ing.* Rectangular parallelepiped; *Fr.* Parallélépipède rectangle]; ◉ **eğik ~,** *mat.* Yan ayrıtları tabanlara göre eğik olan paralelyüz. [*Ing.* Oblique parallelepiped; *Fr.* Parallélépipède oblique].

PARALELYÜZLER

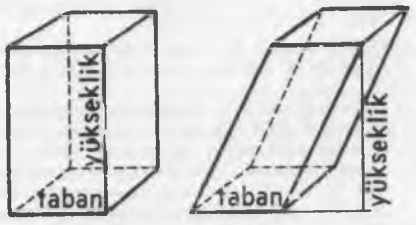

paralı, s. § ❶ Parası olan, zengin *(kimse).* [*Ing.* Rich, having money; *Fr.* Riche]; § ❷ Para ile sağlanan, bedava olmayan: *Paralı okul. Paralı asker.* [*Ing.* Requiring Payment, not free]; § ❸ Üzerinde yuvarlak ve irice benekleri olan: *Paralı basma.*

~ asker, *esk.* Gönüllü veya zorunlu askerlik hizmeti yerine günlük para ödemek suretiyle ve genellikle diğer özel şartlarla belirli bir süre için tutulan ve askerlik görevi yapan kimse. [*Ing.* Mercenary; *Fr.* Mercenaire].

paralık, s. Değersizik belirtisi olarak kullanılır: *Iki paralık adam.* [*Ing.* Of so many paras]; ◉ *(Birini)* **beş ~ etmek,** *dey.* ◘ Beş; ◉ **beş ~ olmak,** *dey.* ◘ *Beş.*

paralitik, s. *Fr. paralytique patol.* Felçli, inmeli. [*Ing.* Paralytic].

paralizan, i. *Fr. paralysant-,-ante, patol.* Felç yapan, felç meydana getiren ilâç. [*Ing.* Paralyzant].

paralizi, i. *Fr. paralysie. patol.* ◘ Felç.

paraljezi, i. *tıp.* Uyuşma, karıncalanma. [*Ing.* Paralgesia, par(a)esthesia].

paralojizm, i. *Fr. paralogisme* < *önek para,* karşı + *Yun.* logismos, muhakeme > *paralogismos.* Hatalı muhakeme. *(Paralojizm iyi niyetle yapılan hatalı bir akıl yürütmedir; sofizm ise yanıltma amacını güder).* [*Osm.* Kıyas-ı fasit; *Ing.* Paralogism]

paralüminit,-ti, i. *Fr. paraluminite. min.* Alüminit'in ayrışmasından meydana gelen, hidratlı doğal alüminyum sülfat. [*Ing.* Paraluminite].

paramagnetik, s. *Fr. paramagnétique. fiz.* mıknatıslar tarafından itilen bizmut gibi cisimler için kullanılan diyamagnetik'in aksine, demir gibi ferromagnetik olmadıkları halde mıknatıslar tarafından çekilen *(çok az miktarda)* maddeler için kullanılır. [*Ing.* Paramagnetic].

paramagnetizma, i. *Fr. paramagnétisme. fiz.* Paramagnetik cisimlerin özelliği. [*Ing.* Paramagnetism].

paramastit,-ti, i. *Fr. paramastite. patol.* Meme bezini çevreleyen dokuların iltihabı. [*Ing.* Paramastite].

paramelakonit,-ti, i. *Fr. paramélaconite. min.* Siyah renkli doğal bakır oksid. [*Ing.* Paramelaconite].

paramenl, i. *tıp.* Âdet *(menstruasyon)* bozukluğu. [*Ing.* Paramenia].

parametre /paramet:re/, i. *Fr. paramètre* < *Yun. parametron. mat.* § ❶ Geometride, bir konuğun odağından çıkan dikeyin konikle kesiştiği noktaya kadar olan parçanın uzunluğu. [*Osm.* Muâdil, mütehavvili mutavassıt; *Ing.* Parameter]; § ❷ Cebirsel bir ifadede yer alan ve değeri isteğe göre belirlenebilen sayı; § ❸ *istat.* Bir istatistik bütününün bellibaşlı niteliklerini daha basit ve daha kısa olarak gösterme imkânı veren ölçülebilir büyüklük. [*Ing.* Parameter; *Fr.* Paramètre]; ◉ **bir doğrunun asal ~ leri,** *mat.* Bu doğrunun taşıdığı birim vektörü bileşenleri. [*Fr.* Paramètres principaux d'une droite]; ◉ **Bir doğrunun doğrultman ~ leri,** *mat.* Bu doğrunun taşıdığı bir vektörün bileşenleri. [*Fr. Paramètres* directeurs d'une droite]; ◉ **bir koniğin ~ si,** *mat.* Tam ortası odak noktası olan bir kirişin yarı uzunluğu. *(Parametre, bir parabol için odağın doğrultmandan uzaklığıdır; merkezli bir konik için b^2/a bölümüdür; burada ayarı büyük odak eksenin; b yarı büyük odak dışı ekseni gösterir).* [*Ing.* Parameter of a cone; *Fr.* Paramètre d'une conique]; ◉ **dağılım ~ si,** *istat.* Değişkenin aldığı bütün değerlerin az veya çok merkez değer çevresinde toplanma şekli üzerinde genel bilgi veren parametre. [*Ing.* Parameter of dispersion; *Fr.* Paramètre de dispersion]; ◉ **merkez ~ si;** *istat.* Dağılım değerlerinin tümünün büyüklük sırasını gösteren parametre: *Merkez parametreleri, değişkenin aldığı değerlerin çevresinde toplandığı merkez değerlerdir.* [*Ing.* Parameter of position; *Fr.* Paramètre de position].

parametreli, s. *mat.* Bir veya birçok parametreyle ilgili. [*Ing.* Parametric; *Fr.* Paramétrique]. ☆ *Eşanl.* **parametrik**; ◉ **bir eğrinin ~ li gösterilişi,** *mat.* Düzlemde, bu eğrinin bir noktasının koordinatlarını t parametresine bağlı olarak ifade eden $x=x(t)$ ve $y=y(t)$ denklemlerinin cümlesi; uzayda, x, y, z koordinatlarını t parametresinin değişen değerlerine göre veren $x=x(t)$, $y=y(t)$, $z=z(t)$ denklemlerinin cümlesi. [*Ing.* Parametric representation of a curve; *Fr.* Représentation paramétrique d'une courbe]; ◉ **bir yüzeyin ~ li gösterilişi,** *mat.* x, y, z koordinatlarını u ve v parametrelerinin değişen değerlerine göre veren $x=x(u, v)$, $y=y(u, v)$, $z=z(u, v)$ denklemlerinin cümlesi. [*Ing.* Parametric representation of a surface; *Fr.* Représentation paramétrique d'une surface].

parametrik, i. *Fr. paramétrique. mat.* ◘ Parametreli.

~ denklem, *mat.* ◘ Denklem.

parametrit,-ti, i. *Fr. paramétrite. tıp. (kadındoğum).* Dölyatağının geniş bağlarının tabanındaki gevşek katılgan dokunun iltihabı. [*Ing.* Parametrite].

parametrium, i. *Lat.* < *önek para,* yanında + *Yun. metra, dölyatağı, anat.* Dölyatağını, özellikle de organ boynunun kenarlarını saran hücre dokusuna verilen ad. [*Osm.* Nesc-i mücaviri rahim; *Ing.* Parametrium; *Fr.* Paramètre].

☆ *Eşanl.* **dölyatağı yakın dokusu.**

paramidofenol, paraminofenol, i. *Fr. paramidophénol* veya *paraminophénol. kim.* ◘ Aminofenol.

paramilon, i. *Fr. paramylon, paramylone. biyokim.* Haşlamlılardan *Euglena viridis*'te büyük ölçüde bulunan ve buğday nişastasına benzeyen madde. [*Ing.* Paramylon].

paramimi, i. *Fr. paramimie. tıp.* Akıl hastalarında görülen, mimiklerle duygu ve düşüncelerin birbirleri ile bağdaşamaması durumu. [*Ing.* Paramimia].

☆ *Eşanl.* **mimik bozukluğu.**

paramin, i. *ağ. iş.* Ağacı koyu kahverengiye veya karaya boyamada kullanılan beyaz, zehirli, billûrsu toz.

☆ *Eşanl.* **Para-fenol diamin.**

paraminofenol veya paramidofenol, i. *Fr. paraminophénol.* veya *paramidophénol. kim.* ◘ Aminofenol.

paramiyoklonl, i. *Fr. paramyoclonie. patol.* Bacaklar veya kollar yahut gövdede, yüzde, kol ve bacaklarda görülen miyokloni. [*Ing.* Paramyoclonus].

paramiyotonl, i. *Fr. paramyotonie. patol.* Soğuğun etkisiyle kramplar ve felçler yapan çok nadir, irsî hastalık. [*Ing.* Paramyotonia].

paramnezi, i. *Fr. paramnésie. psikiy.* Anma fonksiyonunu bozan hastalık; hasta, zayıflayan hatıralar yerine hayalî hatıralar uydurur veya doğru bir hatıranın tarihini yanlış sbyler yahut da belirli bir olay karşısında o olaya önceden tanık olduğu hayaline kapılır. [*Ing.* Paramnesia].

paramo, i. And dağlarında bulunan yüksek otlu otlak. [*Ing.* ve *Fr.* Paramo].

paramorfi, i. *tıp.* Şekil bozukluğu, şekil anomalisi. [*Ing.* Paramorphia].

paramorfik, s. *Fr. paramorphique. billûrbil.* Paramorfizma ile ilgili olan: Paramorfik dönüşüm. [*Ing.* Paramorphic].

paramorfizma, i. *Fr. paramorphisme. billûrbil.* Belli bir sıcaklıkta bir billûrun başka bir billûra dönüşmesi sırasında, dönüşüme uğrayan ilk billûra doğru yönelmesi şeklinde ortaya çıkan polimorfizma tarzı: *Kuvars 573° C'ta paramorfik bir dönüşüme uğrar.* [*Ing.* Paramorphism]

paramparça /param:parça/, b. s. Pek çok parçalara ayrılmış, parça parça olmuş, paralanmış. [*Ing.* All in pieces; ragged, tattered; *Fr.* Brisé en petits morceaux; déchiré en lambeaux].

paramüzl, i. *Fr. paramusie* < önek, *para,* yanında ve *Yun. musa.* ilham perisi. Bazı şarkıcılarda görülen bozukluk; hasta şarkı söyleyebilir, fakat tonlarda ve aralarda şaşırır. [*Ing.* Paramusia].

Parana, öz. i. *coğr.* Güney Amerika'da bulunan 3 300 km. uzunluğunda ırmak. Brezilya'dan doğar. Uruguay nehriyle birleşerek Rio de la Plata halicinden Atlas Okyanusuna dökülür. [*Ing.* ve *Fr.* Parana].

paraneoplazik, s. *Fr. paranéoplasique. tıp.* Gelişmekte olan bir kanserin sebebiyle ilgili olmakla beraber, tehlikeli hücrelerin yayılması anlamına gelmeyen çeşitli patolojik belirtilere denir. *(Paraneoplazik belirtilerin meydana çıkma mekanizması halâ faraziye konusudur; kanserin tedavisiyle kontrol altına alındığı hallerde bu belirtiler geriliyebilir).* [*Ing.* Paraneoplasic].

paranitranitin, i. *Fr. paranitraniline. kim.* ◘ Anilin.

parankima /paranki:ma/, i. *Yun. parenkhima. bot.* ve *zool.* ◘ Özekdoku.

paranoya /parano:ya/, i. *Yun. paranoia. psiky.* Olmayacak şeylerden anlam çıkarmak, yersiz korkulara kapılmak gibi delilik belirtilerinin adı; özellikle hüküm ve muhakemeyi bozan kronik hezeyan. [*Ing.* Paranoia; *Fr.* Paranoïa].

paranoyak, s. *Fr. paranoïaque.* § ❶ Paranoya ile ilgili olan [*Ing.* Paranoiac]; § ❷ i. Paranoyaya tutulmuş kimse. [*Ing.* Paranoiac].

paranoyid, s. *Fr. paranoïde.* Paranoyaya benzeyen veya ona yakın olan: *paranoyid davranış.*

~ durum, *psikanal.* Süt çocuğunun nesnelerle olan her türlü ilişkisi; bu ilişkide, saldırgan ve cinsel itimler birlikte bulunur. kısmî «nesne» aynı zamanda hem «iyi, hem «kötü»dür; içe ve dışa yansıtma bu durumun başlıca savunma mekanizmalarıdır. *(Mélanie Klein'in görüşüne göre, nesne ile bu çeşit ilişkiler şizofren ve paranoyak yetişkinlerde de bulunur).* [*Ing.* Paranoid position; *Fr.* Position paranoïde].

parantel, i. *Fr. parentèle. huk.* Bir ortak asıl ile ondan üreyen füruun tümü. [*Ing.* Parentela].

paranteli, i. *Fr. paranthélie.* Güneş ışınlarının, atmosferdeki buz billûrlarının yüzleri arasında defalarca iç ve dış yansımaya uğrayarak parheli dairesi üzerinde meydana getirdiği ışıklı görüntü. [*Ing.* Paranthelion, paranthelia].

parantez, i. *Fr. parenthèse. gram.* § ❶ Cümle içinde geçen bir sözü metin dışı tutmak için o sözün başına ve sonuna getirilen eğmeç biçimindeki işaret ( ); [*Ing.* Parenthesis; *Fr.* Parenthèse]. ☆ *Eşanl.* **ayraç**; § ❷ *mat.* Cebirde birbiriyle çarpılacak çok terimlileri birbirinden ayırmak ve çarpımı göstermek için kullanılan işaret. [*Ing.* Parenthesis; *Fr.* Parenthèse] ◉ **~ li sayı ifadeleri,** *mat.* Parantez kullanılarak yazılmış olan ifadelere denir; ◉ **köşeli ~,** *mat.* İçindeki metinde gerekince eğmel parantez de kullanılabilen köşeleri kırık düz paran-

tez [ ]. [*İng.* Bracket, crochet; *Fr.* Crochet *(sorte de paranthèse)*].
~ açmak, dey. Söz veya yazı içine, asıl konu ile ilgisi az olan bir kısım sıkıştırmak. [*İng.* To open the parenthesis; *Fr.* Ouvrir la parenthèse].

parantezleme, i. *dilb.* İç içe kapanan parantezler aracılığıyla bir cümle veya bir bitim dizisindeki *kurucuların (sentagmatik yapı)* yapısını göstermeye yarayan işaretleme. [*İng.* Parenthetization; *Fr.* Parenthétisation]; ◉ **etiketli ~**, *dilb.* Belli bir kurucuyu sınırlandıran parantezlerin, söz konusu kurucunun bağlandığı söz dizimi kategorisini gösteren bir sembolle *(«etiket»)* belirtildiği parantezleme. *(Örnek: çocuk elma yedi cümlesinin etiketli parantezlemesi:*

C IS I I IS FS
(((çocuk)) (

IS I I IS
((elma))

F FK FK E E F C
((ye) (di)))

(C = cümle, IS = isim sentagması, I = isim, FS = fiil sentagması, I = isim, FS = fiil sentagması, F = fiil, FK = fiil kökü, E = çekim eki/). [*Fr.* Parenthétisation étiquetée].

parapekblend, i. *Fr. parapechblende. min.* Uranyum cevheri; pekblendin yükseltgenmesinden türer ve bileşiminde bol miktarda UO_3 bulunur.

parapet,-ti, i. *It. parapetto.* § ❶ Gemilerde korkuluk, küpeşte. [*İng.* Bulwarks of a ship]; § ❷ Yapılarda pencere önlerinde beton, mozaik, mermer, tahta gibi şeylerden yapılmış dar çıkıntı. [*İng.* Parapet; *Fr.* Parapet, corniché]. ☆ *Eşanl.* **trabzan.**

paraplazma, i. *zool. Yun. para,* öteki + *plasma,* biçim. *sit.* Sitoplâzmanın, yağ damlacıklar, vitellüs taneleri, pigment taneleri v.b. gibi daha az faal olan parçaları. [*İng.* Paraplasm; *Fr.* Paraplasme, métaplasme]. ☆ *Eşanl.* **metaplazma.**

parapleji, i. *Fr. paraplégie. tıp.* Belden aşağı felç, simetrik kısımların felci, her iki bacağın felci. [*İng.* Paraplegia].

paraplejik, s. *Fr. paraplégique.* § ❶ Parapleji özelliği olan. [*İng.* Paraplegic]; § ❷ s. ve i. Paraplejiye tutulmuş olan. [*İng.* Paraplegic].

parapod, i. *Fr. parapode. zool.* Çok kıllı halkalı solucanlarda halkaların dış yanındaki uzantı. *(Parapodlar hayvan yüzerken kürek ödevi görür; üzerleri de kıllarla doludur).* [*İng.* Parapodium].

parapofiz, i. *tıp.* Mukayeseli anatomide, omur alt çıkıntısına müşabih çıkıntı. [*İng.* Parapophysis].

parapozitonyum, i. *Fr. parapositonium. nükl.* ◘ **Pozitonyum.**

parapraksi, i. *Fr. parapraxie.* Bir çeşit apraksi *(hasta dokunduğu veya kullandığı cismi tanıyamaz).* [*İng.* Parapraxia].

paraproktit,-ti, i. *tıp.* Rektum ve *anus* çevresindeki dokunun iltihabı. [*İng.* Paraproctitis].

paraproseksi, i. *Fr. paraprosexie. psiky.* Dikkati arttırmak amacıyle yapılan çaba sonucunda dikkatin bozulması. [*İng.* Paraprosexia].

parapsikoloji, i. *Fr. parapsychologie. psik.* Normal olmayan ve bir hastalık sayılamayacak durumdaki, esrarlı ve bilinçli ruhsal olayların dışına çıkan ruhbilimsel olayları inceleyen, araştıran bilimsel görünüşlü psikoloji dalı. [*İng.* Parapsychology].

parapsikoz, i. *Fr. parapsychose. tıp.* Akıl hastalığına yaklaşan ruhi bozukluklar. [*İng.* Parapsychosis].

parapsişik, s. *Fr. parapsychique.* § ❶ Parapsişizm veya metapsişizmle ilgili. [*İng.* Parapsychic]; § ❷ i. ◘ **Metapsisizm.**

pararozanilin, i. *Fr. pararosaniline. kim.* Renksiz, baz; parafüksin, bu bazın renkli klorürünü meydana getirir. [*İng.* Pararosaniline].

pararozolik, s. *Fr. pararosolique. kim.* Rozolik asidin C_{19}'dan daha az karbonlu homologları için kullanılır [*İng.* Pararosolic].

parartri, i. *tıp.* Kelimeleri doğru telâffuz edememe, konuşma bozukluğu. [*İng.* Pararthria].

parasantrik, s. *Fr. paracentrique. mat.* Bir eğri boyunca serbest olarak düşen ağırlıklı bir cismin, eşit zaman aralıklarında belirli bir noktaya aynı şekilde yaklaşıp aynı şekilde uzaklaşarak izlediği bu eğri için kullanılır. [*İng.* Paracentric].

parasefal, i. ve s. *Fr. paracéphale. terat.* Başının yalnız bir kısmı bulunan, fakat yüzü iyice belli olan ucube. [*İng.* Paracephalus].

paraseksüalite, i. *Fr. parasexualité. biy.* Meyoz bölünme ve tam anlamıyle döllenme bulunmayan ilkel cinsiyet şekillerinin tümü. *(Virüslerde, cinsî birleşme konak hücrenin içinde genetik basit bir birleşme, bakterilerde ise bir çeşit kavuşma şeklindedir; bakterilerde iki hücre arasında bir sitoplazma köprüsü kurulur ve bunlardan biri genetik maddelerinden bir kısmını tek taraflı olarak diğerine aktarır; bunlardan birine «erkek», diğerine «dişi» demek mümkündür.)* [*İng.* Parasexuality].

parasempatik, i. ve s. *Fr. parasympathique. anat.* ve *fizyol.* Yaşatkan sinir sisteminin bir parçasına verilen ad; öteki parçası sempatik veya ortosempatik sistemdir. [*Lat. Parasympathicus; İng.* Parasympathetic].
~ sinir sistemi, *zool.* Otonom sinir sisteminin bir parçası olup çalışması sempatik sinir sisteminkine karşıttır. [*İng.* Parasympathetic nervous system; *Fr.* Sysème parasympathique].

parasempatolitik, s. ve i. *Fr. parasympatholytique. ted.* Organizmada parasempatik sistem felcinin meydana getirdiği belirtilere benzer etkiler yapan maddelere denir. *(Bu maddelerin başlıca tipi atropindir. Skopolamin'in, parasempatolitik etkisinden başka bir de ağrı kesici niteliği vardır.)* [*İng.* Parasympatholytic].

parasempatomimetik, s. ve i. *Fr. parasympathomimétique. ted.* Organizmada, parasempatik sistemin irkilmesinden meydana gelen belirtilere benzer etkiler gösteren maddelere denir. *(Başlıca parasempatomimetikler, şunlardır: müskarin, asetilkolin, ezerin, pilokarpin).* [*İng.* Parasympathomimetic].

parasentez, i. *Fr. paracentèse* < *Yun. para kentesis,* ponksiyon. *cerr.* Sıvı ile dolu bir boşluğa ponksiyon yapma. [*İng.* Paracentesis].

parasız, s. § ❶ Parası olmayan. [*İng.* Without money, penniless; *Fr.* Sans argent]; § ❷ Fakir, yoksul *(kimse).* [*İng.* Poor; *Fr.* Pauvre]; § ❸ Para vermeksizin sağlanan: *Parasız kurs. Parasız tiyatro.* [*Osm.* Bedava; *İng.* Free, free of charge, without paying; *Fr.* Gratuis, gratis]; § ❹ z. Para söz konusu olmaksızın: *Parasız hocalık.*
~ gösteri, *tiy.* Halka, para alınmadan verilen, gösteri. Örneğin 27 Mart Tiyatro Gününde tiyatro toplulukları, parasız oyunlar oynarlar. [*İng.* Free show; *Fr.* Spectacle gratis].
~ pulsuz, *dey.* § ❶ Bedava; para harcamadan. [*İng.* Free, without payment; *Fr.* Gratuis, gratis]; § ❷ Fakir, yoksul: *Parasız, pulsuz kalmak.* [*İng.* Pennlless, poor; *Fr.* Pauvre].
~ yatılı öğrenci, *eğt.* Öğrenim masrafları, yemek ve yatak ücreti devlet tarafından karşılanan öğrenci. *(İlkokul mezunları arasından imtihanla seçilirler. Parasız yatılı öğrenciler orta dereceli yatılı okullarda ve öğretmen okullarında öğrenim görürler).*

parasızlık,-ğı, i. Parası olmama hali. [*İng.* Poverty, pennilessness; *Fr.* Manque d'argent, pauvreté].

parasigmatizm, i. *Fr. parasigmatisme. tıp.* harfini doğru telâffuz edememe. [*İng.* Parasigmatism].

parasikl, i. *Fr. paracycle. biy.* Normal üreme çevrimine göre düzenli bir şekilde ve sıra ile bir ağaç türünden diğer ağaç türlerine göç eden bir böceğin, uzun süre aynı ağaç türünde yerleşip kalması. *(Chermesidae familyasından yaprak bitleri, normal üreme çevriminde beş döl verir; bunlardan üçü ladinde, ikisi başka bir kozalaklı ağaçta geçer; fakat aynı böcekler bütün döllerini ladinde /chermes/ veya çamda /pineus/ geçirirse parasikl durumu var demektir.)* [*İng.* Paracycle].

parasimbiyoz, i. *Fr. parasymbiose.* Bir mantarla bir likenin ikincil ortak yaşarlığı. [*İng.* Parasymbiosis].

parasimen, i. *Fr. paracymène. kim.* ◘ **Simen.**

parasinapsis, i. *Fr. parasynapsis. biy.* Zigoten kromozomların boylamasına birbirine yapışmasını ifade etmek üzere Wilson'un ileri sürdüğü (1912) terim. [*İng.* Parasynapsis].

parasistol, i. *tıp.* Sistolik kalb vuruşunu takip eden aralık. *(Parasystole).*

parasiyanojen, i. *Fr. paracyanogène. kim.* Siyanojen'in polimeri. Formülü $(CN)_n$ olan *parasiyanojen*'in *n* sayısı belirsizdir; kapalı bir tüpte 400° C'a kadar ısıtılan civa siyanürden elde edilir. Siyanojenin 500° C'ta yavaş yavaş dönüşmesinden meydana gelir. Su ve alkolde çözünmeyen kahverengi bir kütledir; 860° C'ta polimerliğini tamamen kaybeder. [*İng.* Paracyanogen].

paraspazm, i. *Fr. paraspasme. tıp.* Her iki ayağın kasılması. [*İng.* Paraspasm].

parastanik, s. *Fr. parastannique. kim.* Kalay oksidden türeyen $H_2Sn_5O_{11}$ formülündeki asid için kullanılır.

parastilbit,-ti, i. *Fr. parastilbite. min.* Bir epistilbit çeşidi olan zeolit. [*İng.* Parastilbite].

paraşol, veya **paraçol**, i. *It.* Dört yanı açık, üstü örtülü tek katlı araba.

paraşüt,-tü, i. *Fr. parachute* < önek *para,* karşı + *Fr. chute,* düşme. § ❶ *hava.* Yüksek bir yerden düşen veya inen bir cismin, bir insanın düşüşünü ağırlaştırarak, kazasız yere inmesini sağlayan düzenek olup genel olarak ipekten yapılır ve havada büyük bir şemsiye gibi açılır. [*İng.* ve *Fr.* Parachute]. ◘ *ŞEKİL: 436* — **PARAŞÜT**; § ❷ *saatç.* Kol saatlerinde, anî bir darbenin şiddetiyle veya düşme sonucunda tablanın zedelenmesini önleyen esnek çelik parça. [*İng.* Shockprotector; *Fr.* Parachute]; ◉ **~ le atlama**, *ask.* Taktik amaçlarla belli bir bölgeye havadan inmek veya bir tehlikeden kurtulmak için uçaktan paraşütle yapılan atlayış. [*İng.* Parachuting, drop, baling out; *Fr.* Droppage]; ◉ **~ le indirme**, **(~ le atma)**, *ask.* Bir uçaktan paraşütle insan veya malzeme atma işlemi. [*İng.* Parachute landing; *Fr.* Parachutage]; ◉ **delikli ~**, *hava.* Yelken kısmı, frenleme, yatay yer değiştirme veya yükselme için gerekli kuvvetleri sağlayacak şekilde biçim ve yön bakımından ayarlanabilen deliklerle donatılmış paraşüt. [*Fr.* Parachute à tuyères]; ◉ **denge ~ ü**, *hava.* Bir cismin, özellikle pilotun ayrılmasından önce, fırlayabilen mürettebat koltuklarının serbest düşüşünü dengeleyen orta boy paraşüt. [*İng.* Stabilizing parachute; *Fr.* Parachute stabilisateur]; ◉ **~ dilimli veya şeritli ~**, *hava.* Yelken kısmı, değişik sayıda bağlantı noktalarıyle birleştirilmiş bir takım şeritlerden meydana gelen paraşüt. [*Fr.* Parachute à lanières]; ◉ **viril önleyici ~**, *hava.* Bir uçağa, genellikle kuyruk veya kanat ucuna takılan ve açıldığında uçağın virilden kurtulmasına yardım eden özel yapıda bir paraşüt. [*İng.*Anti-spin Parachute, antiviral parachute; *Fr.* Parachute antivrille]; ◉ **ön ~ (yardımcı ~)**, *hava.* Ana paraşütü torbasından çıkarmaya yarayan küçük paraşüt *(Ön paraşüt, torba üzerindeki özel küçük cepte bulunur).* [*İng.* Pilot parachute; *Fr.* Parachute extracteur]; ◉ **yarıklı ~**, *hava.* Taşıma gücünü arttırmak için, yelkeni üzerine enine yarıklar açılmış paraşüt. [*Fr.* Parachute à fentes]; ◉ **yükselmeli ~**, *hava.* Kubbe kısmının altında toplanan havayı dışarı atmaya yarayan deliklerle donatılmış eğitim paraşütü. *(Bu delikler paraşüte, yerde bir taşıtla çekildiği zaman bir yükselme kuvveti sağlar.)* [*İng.*

Ascensional parachute; *Fr.* Parachute ascensionnel].

~ **açma ipi kablosu,** *ask.* Bir uçakta paraşüt açma kordonlarının veya otomatik açma kolonlarının takılı bulunduğu bir kablo. [*Ing.* Anchor cable].

~ **amortisörü,** *hava.* ◘ **Amortisör.**

~ **birlikleri,** *ask.* Paraşütle iniş yapmak üzere yetiştirilmiş, havadan taşınan askerî birliklere verilen ad.

~ **brövesi,** *ask.* Hava indirme personelinin eğitimini tamamlayıp belirli testlerle başarı kazandığını gösteren madenî plaka.

~ **gözenekleri,** *hava.* Bir paraşütün içine giren havanın kaçmasını sağlayan delikler. *(İniş hızı ne kadar büyük olursa, gözeneklerin önemi de o derece artar; bu yüzden çok süratli uçaklarda, gözenekleri çok büyük olan şeritli frenleme paraşütleri kullanılır.)*

~ **katlayıcılar,** *ask.* Paraşütlerin usulüne uygun olarak katlanması ve kullanılmaya hazır duruma getirilmesiyle görevli elemanlara verilen ad.

~ **kulesi,** *ask.* Paraşütle atlama eğitiminin yapıldığı kule. [*Ing.* Parachute tower].

paraşütçü, i. ask. (a) Yükseklerde uçan bir taşıttan paraşütle atlayarak yere inen kimse. [*Ing.* Parachutist; *Fr.* Parachutiste]; (b) Bir uçaktan paraşütle atlamak ve yere iner inmez savaşabilmek amacıyla eğitim görmüş asker. [*Ing.* Parachutist; *Fr.* Parachutiste].

◘ *ŞEKİL: 436.*— **PARAŞÜT.**

paraşütçülük,-ğü, i. § ❶ Paraşüt kullanma işi: *Paraşütçülük bilgileri*; § ❷ Paraşütle atlama işi.

paraşütlü, s. Paraşütü olan.

~ **işaret fişeği,** *ask.* Atıldığı zaman açılan küçük bir paraşüt yardımıyla düşüşü frenlenen ve yanma süresi boyunca kuvvetli bir ışık vererek yere doğru yavaş yavaş inen işaret fişeği. *(Bunlar, gece bombardıman larında hedef bölgesini aydınlatmak, gerekli keşifleri yapmak veya uçakların mecburî inişlerinde yararlanmak için kullanılır).*

paratenjant, i. *Fr. paratingente. mat.* ◉ **bir nokta cümlesinin bir yığılma noktasındaki ~ı,** *mat.* Hepsinin uçları aynı şekilde yığılma noktasına yaklaşan sonsuz bir kiriş dizisini taşıyan çizgilerin limiti olan ve bu noktadan geçen doğru. [*Fr.* Paratingente en un point d'accumulation d'un ensemble ponctuel].

paratifo, i. *paratyphoïde* < *Yun. tıp.* Ateş, kusma, sürgün belirtileri ile açığa çıkan ve besin maddeleri üzerinde üreyen belli bakterilerin meydana getirdiği, bir dereceye kadar tifoya benzeyen, fakat başka bir basilden ileri gelen hastalık. [*Ing.* Paratyphold].

~ **basili,** *bakt.* Morfolojik karakteri, boyanma ve hastalık yapma nitelikleri bakımından tifo basiline yakın bir basil. Bu basillerin pek çok çeşidi vardır; en yaygın olanları A ve B harfleriyle gösterilir; hepsi özgül antijen özellikleri taşır. [*Ing.* Paratyphold bacillus; *Fr.* Bacilles paratyphiques].

paratifoz, i. *Fr. parathyphoses. vet.* ◘ **Salmonelloz.**

paratimi, i. *Fr. parathymie* < önek, *para,* yanında + *Yun. thymos,* mizaç, duyulanma yetisi. *tıp.* Özellikle şizofrenide rastlanan, sebepsiz ve acayip duygulanma tepkilerinin tümü. *(Meselâ, hasta yakınlarından birinin ölümüne kayıtsız kalırken, bir kedinin arkasından bol bol gözyaşı döker.)* [*Ing.* Parathymia].

paratirin, i. *Fr. parathyrine* < *Yun. para,* öteki + *thyreos,* kalkan, *biy.* Fosfor ve Ca metabolizmasını ayarlayan bir hormon olup paratiroyid bezinden salgılanır. [*Ing.* Parathyrin].

paratiroid, s. ve i. *Fr. parathyroïde. anat.* Tiroid bezinin hemen yakınında, ikisi sağda, ikisi solda bulunan dört içsalgı bezine denir. *(Büyüklükleri mercimekle fasulye arasında değişir. Bunlar kalsiyum metabolizmasında önemli rol oynar).* [*Ing.* Parathyroid].

paratiroidektomi, i. *Fr. parathyroïdectomie. cerr.* Paratiroid bezlerinden, genellikle yalnız bir tarafta olanların ameliyatla çıkartılması. *(Bu bezlerde ur veya kalsiyum metabolizmasında bozukluk Recklinghausen fibrokistik osteozu bulunduğu zaman uygulanır.)* [*Ing.* Parathyroidectomy].

parationyon, i. *Fr. parathion.* Temasla veya sindirim yoluyle etki gösteren böcek zehiri *(nitrofeniltiyofosfat).* [*Ing.* Parathion].

paratoluidin, i. *Fr. paratoluidine.* ◘ **Toluidin.**

paratomi, i. *Fr. paratomie. biy.* Bir çoğalma ve yenilenmeden önce görülen hücre bölünmesi şekli. *Paratominin iki çeşidi vardır; şizogenez ve şizogamî.)* [*Ing.* Paratomy].

paratoner, i. *Fr. paratonnerre* < *Lat. para,* karşı + *Fr. tonnerre,* yıldırım. § ❶ Yıldırımın zararlı sonuçlarını önlemek için kullanılan düzenek. [*Osm.* Siper-i saika; *Ing.* Lightning-conductor]. ☆ *Eşanl.* **yıldırımlık, yıldırımsavar;** § ❷ *telekom.* Alıcı ve iletici cihazlarda telgraf hatları *(veya radyoelektrik tesislerde antenler)* arasına, bu cihazları yüksek gerilimli elektrik akımlarına *(yıldırım veya iletkenlerde meydana gelen kontaklar)* karşı korumak için yerlestirilen emniyet düzeni. [*Ing.* Lightning-arrester, lightning-protector; *Fr.* Parafoudre].

paratonî, i. *Fr. paratonie. patol.* Kas kasılması bozukluğu; *(çizgili kaslar iradenin etkisiyle gevşeyeceğine, kasılmaya devam eder ve sürekli tonus haline girer).* [*Ing.* Paratonia].

paratormon, i. *Fr. parathormone. biyokim.* Paratiroid bezinin çıkardığı hormon; vücutta kalsiyum metabolizmasını düzenler. *(Paratormonun azlığı kanda kalsiyum azalmasına, çokluğu kanda kalsiyum fazlalığına sebep olur.)* [*Ing.* Parathormone].

paratrikoz, i. *tıp.* Saç büyümesinin anormal oluşu. [*Ing.* Paratrichosis].

paratrofi, i. *tıp.* Beslenme bozukluğu. [*Ing.* Paratrophy].

paratüberküloz, i. *Fr.* paratuberculose. *vet.* Gevişgetiren hayvanlarda görülen intanî hastalık; aside dayanıklı bir basilden *(Mycobacterium paratuberculosis veya johne basili)* ileri gelir; hastalığın başlıca özelliği, tedricî zayıflama ile birlikte sürekli ishaldir. [*Ing.* Paratuberculosis; *Fr.* Paratuberculose, entérite hypertrophiante, entérite paratuberculeuse, maladie de johne]. ☆ *Eşanl.* **Johne hastalığı.**

~ **basilleri,** *bakt.* Morfolojik bakımdan tüberküloz basiline benzeyen ve onun gibi, asidle renksizleştirmeye direnç gösteren basiller. *(Bu yüzden bunlara «aside dayanıklı» veya «asidsever» basiller denir).* [*Ing.* Paratuberculous bacilli; *Fr.* Bacilles paratuberculeux].

paratya, i. *It. paratia. balıkç.* Dalyan teli. *(Ağlı dalyanlarda, dalyanı çevreleyen kazıklar arasında dolanır.)*

paravan, i. *Fr. paravane. ask. den.* Bir gemiyi yüze çıkmayan mayınlardan korumak için kullanılan araç. *(Mayınları geminin tekneşinden uzakta tutar ve mayının bağlı olduğu ağırlıkla mayın arasındaki teli keserek mayınları zararsız hale getirir.)* [*Ing.* ve *Fr.* Paravane].

paravana /parava:na/, i. *Fr. paravent* < *It.* § ❶ Menteşelerde birbirine bağlı birkaç parçadan meydana gelen ve binalarda en çoğu kapıların dışında veya içine konan, katlanır, taşınır, çerçeveli perde niteliğinde, ev eşyası. [*Ing.* Draught-screen, folding-screen]; § ❷ *mec.* Gizleyen, koruyan kimse, şey: *Beni kendisine paravana yaptı.*

~ **yapmak** *(birini), dey.* Başkasının adından, yetkisinden, gücünden, kendini belli etmeyerek faydalanmak.

paravivianit,-ti, i. *Fr. paravivianite. min.* Doğal demir, manganez ve magnezyum fosfat. [*Ing.* Paravivianite].

paravivipar, s. *Fr. paravivipare. biy.* Yumurtladıktan sonra yumurtası gerek baba, gerek ana tarafından bir kuluçka kesesinde taşınan ve burada açılarak yavru çıkaran hayvan türlerine denir; denizaltı, kedibalığı, bir kısım amfibyumlar *(«pipa», «nototrema», «rhinodermus»* paravivipardır. *(Keseli hayvanlar paravivipar sayılmaz, çünkü bunlarda yavru yumurta içinde değildir; fakat bir kese içinde durması bakımından yukarıda yazılı hayvanların kuluçka durumuna iyice benzer).* [*Ing.* Paraviviparous].

parazit,-ti, i. ve s. *Fr. parasite* < *Yun.* § ❶ *bot., zool.* ve *biy.* ◘ **Asalak;** § ❷ *radyotekn.* Radyo alıcılarında görülen gerek **doğal sebeplere** *(fırtınaların yol açtığı atmosfer parazitler),* **gerek sunî sebeplere** *(elektrik alâtlerinin meydana getirdiği parazitler ve çok yakın dalga uzunluklarından yapılan yayınlar ile girişimler)* dayanan bozucu işaretlerin tümü *(ayrıca bazı istasyonların dinlenmesini önlemek üzere bozucu yayınlar da yapılır).* [*Ing.* Atmospherics, static; *Fr.* Parasites]; § ❸ s. ve i. *mec.* Başkalarının sırtından geçinen *(kimse).* [*Osm.* Tüfeylî; *ing.* Parasite; *Fr.* Parasite, personne qui vit aux dépens d'autrui]; § ❹ *min.* (a) Dış şekilleri aynı kaldığı halde, yapıları gittikçe değişerek meydana gelen minerallere verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Pa-

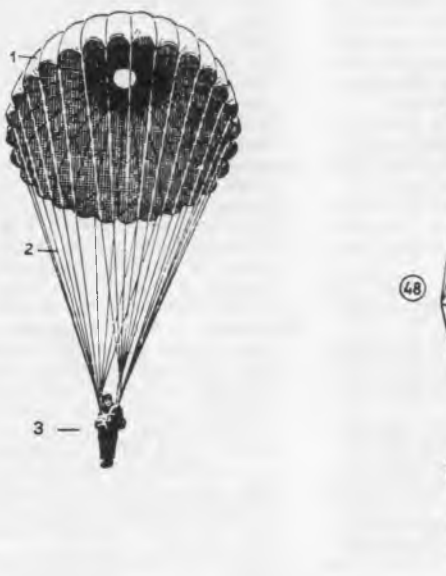

ŞEKİL: 436.— **PARAŞÜT.** 1. Şemsiye. 2. Askı ipleri. 3. Paraşütçü. 48. Semsiye. 49. Askı ipi. 50. Paraşüt dış torbası *(kılıfı).* 51. Ana taşıma ipi. 52. Ana halka. 53. Paraşüt kayışı *(bağı).* 54. Paraşüt açma ipi. 55. Emniyet çivisi. 56. Paraşüt iç torbası *(kılıfı).*

rasite]; (b) Borasit çeşidi. [*Ing.* Parasite; *Fr.* Parasite, variété de boracite]; ◉ **atmosfer ~ leri**, *radyotekn.* ◘ **Atmosfer**; ◉ **izlem açısı ~ i**, *radyotekn.* İzleme ekseninin hedef yansıtma merkezinden sapması. *(Bu parazit servo paraziti, alıcı paraziti, açı paraziti ve genlik parazitinin bileşkesidir.)* [*Ing.* Angle tracking noise]; ◉ **odyofrekans ~ i**, *rad.* Odyofrekans sahasında, sinyal dışındaki bir kaynak tarafından gelen parazit.

~ mantarlar, *bot.* ◘ **Mantarlar.**

~ seviyesi, *hava.* Bir mevkide radyo parazitlerinin derecesi. [*Ing.* Noise grade; *Fr.* Niveau des parasites].

~ sürükleme, *hava.* Esas taşıyıcı yüzeylerden gayri kısımların sürüklenmesi. [*Ing.* Parasite drag; *Fr.* Résistance parasite, trainée parasite].

parazit.arıgiller, b. i. *zool.* ◘ **Asalakarıgiller.**

parazitlsit,-ti, i. *Fr. parasiticide.* Asalakları *(parazit)* öldürmeye, yok etmeye yarayan madde. [*Ing.* Parasiticide].

parazitizm, i. *Fr. parasitisme. biy., bot.* ve *zool.* ◘ **Asalaklık**; ◉ **mimik ~**, *psikopatol.* Bir kimsenin hareket ve ifadesini bozan mimikler *(tikler, acayip jestler, sııtma ve yüz ekşitme)*; meselâ hasta, hekimle konuşurken, sebepsiz gülümser. *(Bu bozukluk şizofreninin başlıca özelliğidir; özellikle şizofreninin Rebefreni-katatoni şeklinde görülür.)* [*Ing.* Mimic parasitism; *Fr.* Parasitisme mimique].

parazitlik,-ği, i. *zool.* ◘ **Asalaklık.**

parazitofobi, i. *Fr. Parasitophobie. tıp.* Parazitlerden korkma hastalığı. [*Ing.* Parasitophobia].

parazitojen, i. *tıp.* Parazitlerden doğan. [*Ing.* Parasitogenic].

parazitoloji, i. *Fr. parasitologie* < *Yun. para* öteki + *sitoso*, besin + *logos*, bilim. *tıp.* ◘ **Asalakbilim.**

parazitolojik, s. *Parasitologique* ◘ **Asalakbilimsel.**

parazitoz, i. *Fr. parasitose.* Bir parazitten ileri gelen deri veya asalak hastalığı. [*Ing.* Parasitosis]; ◉ **sanrılı ~**, *psikopatol.* Deri üzerinde duyulan iğnelenme, karıncalanma ve böcek gezinmesi sanrısı; hasta, derisinde parazit canlıların dolaştığını, algıladığı duygunun bundan ileri geldiğini sanır. *(Parazitoz'a, alkol veya kokainle zehirlenmelerde sık rastlanır.)* [*Ing.* Hallucinatory parasitosis; *Fr.* Parasitose hallucinatoire].

parazvana, i. ◘ **Pırazvana.**

parça, i. *Osm.* < *Fars. pārçe.* § ❶ Bir tümden ayrılan, ayrı sayılan veya artakalan şey: *Kırılan vazonun parçalarını saklıyorum. Yolun bu parçası bozuk.* [*Ing.* Piece; small-piece; *Fr.* Morceau, fragment, pièce]; § ❷ Oylumu az şey: *İki tahta parçası.* [*Ing.* Piece; *Fr.* Pièce]; § ● Birkaçı bir araya gelince bir bütün meydana getiren seylerin her biri: *On parçadan ibaret bir oda takımı.* [*Ing.* Component, piece; *Fr.* Pièce]; § ● Sayı anlatan bir sıfat aldığı vakit bölünebilen şeyler hakkında *«bölünmüş tane»* anlamına gelir: *Üç parça elbiselik kumaş.* [*Ing.* Piece; *Fr.* Pièce]; § ● *mec.* Müzik eseri: *Bu parçayı çok beğendim.* [*Ing.* Piece; *Fr.* Morceau]; § ● *(isim takımlarında)* Belirtilen halinde kimi vakit aşağsama anlatır: *Bir kavas parçası;* § ❷ Ay parçası, elmas parçası gibi deyimlerde *«benzeri»*, *«bir örneği»* gibi bir anlam taşır; § ● *arg.* (a) Şık ve güzel kadın. [*Ing.* Pretty woman; *Fr.* Femme jolie et coquette]; (b) Esrar. [*Ing.* Dope; *Fr.* Narcotique]; § ● s. Parça halinde olan: *Parça kumaş;* § ⓫ *dilb.* Üretici fonolojide, bazı fonetik özelliklerle tanımlayan en küçük bağımsız birim. [*Ing.* ve *Fr.* Segment]. ◘ **Fonoloji, özellik**; § ● *mat.* (a) Bir çizgiden, bir yüzeyden, bir hacimden ve daha genel olarak verilen bir bütünden ayrılan sınırlı kısım. [*Osm.* Kıta; *Ing.* ve *Fr.* Segment]; (b) Bir *E* cümlesinde, yalnız *E*'nin elemanlarından kurulan *A* cümlesi. [*Fr.* Partie, sous-ensemble]; ☆ *Eşanl.* **altcümle**; § ❼ *mek.* Makinenin bir elemanı: *Biyel, motorun bir parçasıdır.* [*Ing.* Piece; *Fr.* Pièce]; § ● *müz.* Bir müzik eserinden alınmış, tam bir bölüm. *(Bir duo, bir arya, bir final, operanın parçalarıdır. Bir opera eserinde bir çok sesin birlikte söylediği parçaya «küme parçası» denir. Bir senfoni allegro'su, bir dörtlü andante'si, bir sonat adaggio'su da parçadır).* [*Ing.* Piece; *Fr.* Morceau]; § ● *radyotekn.* Radyoelektrik montajlarda, direnç, kondansatör, bobin, potansiyometre, komütator v.b. gibi, bütünü meydana getiren eleman. *(Günümüzde bu terim yerine ELEKTRONIK BİLEŞEN deyimi kullanılmaya başlanmıştır).* [*Ing.* Detached piece; *Fr. Pi*èce détachée, composant électronique]; ◉ **ağız ~ ları**, *zool.* ◘ **Ağız**; ◉ **artık ~**, *tekn.* Gömmecilikte, ana desen kesildiğinde bakır veya kalay yapraklarının kalan kısmı. *(Bu parça yeni bir kaplama için kullanılabilir.)* ◉ **ay ~ sı** *(gibi), dey.* ◘ **Ay**; ◉ **başlık ~ sı**, *ciltç.* ◘ **Başlık**; ◉ **bir bileşim kanunu için kararlı veya kapalı ~**, *mat.* Bir iç bileşim kanunuyle donatılmış *E* cümlesinin *A* parçası: *A*'nın iki elemanına uygulandığında, yine *A*'nın bir elemanı olan bir çarpım verir: *Bir altgrup, bir grupun bileşim kanunu için bu grupun kararlı bir parçasıdır.* [*Fr.* Partie stable ou fermé pour une loi de composition]; ◉ **bir B cümlesinin ~ sı**, *mat.* Bütün elemanları *C* cümlesine ait olan *A* cümlesi. *(Gösterilişi: A = B).* [*Fr.* Partie d'un ensemble B]. ◉ **bir /.../ ~ sına (~ sı için)**, *dey.* Değersiz bir şeye, önemsiz bir şey için; ◉ **bir ~**, § ● Bir bütün: *Bu arazinin hepsi bir parçadır.* [*Ing.* One piece, a whole; *Fr.* Une seule pièce]; § ❽ Biraz: *Elime bir parça su döker misiniz? bir parça bekleyin.* [*Ing.* Some, a bit, a little; *Fr.* Un peu]; ◉ **buz ~ sı**, *den.* ◘ **Buz**; ◉ **daire ~ sı**, *mat.* ◘ **Dalre**; **~ dayanak ~ sı**, *mar.* ◘ **Dayanak**; ◉ **deneme ~ sı**, *sin.* ◘ **Deneme**; ◉ **direklik ~ i**, *den.* Direk donanımında kullanılmak amacıyle hazırlanmış ağaç parçası. [*Fr.* Pièce de mâture]; ◉ **doğru ~ su**, *mat.* Doğrunun, kendine ait iki nokta ile sınırlanan parçası. [*Ing.* Linear segment; *Fr.* Segment linéaire, segment de droite]; ◉ **dudak ~ sı**, *zool.* ◘ ◘ **Dudak**; ◉ **elmas ~ sı**, *dey.* Beyaz ve güzel yüzlü *(kimse).* [*Ing.* Enchanting child etc.]; ◉ **genleşme ~ sı**, *den.* ◘ **Genleşme**; ◉ **kavis ~ sı**, *den.* Borda kaplamasının kavisli kısmı. [*Fr.* Pièce de tour]; ◉ **küre ~ sı**, *mat.* Kürenin bir kesen düzlemle ayrılan veya paralel iki desen düzlem arasında kalan kısmı. [*Ing.* Spheric segment; *Fr.* Segment sphérique] ◉ **seçme ~ ları**, *ed.* Çeşitli yazarlar veya yazılardan alınmış parçalar derlemesi. [*Ing.* Selected verses, passages; *Fr.* Morceaux choisis]; ◉ **tam kapsanan ~ ları**, *mat.* ◘ **Tam**; ◉ **yedek ~**, *mek.* Bir makinede aşınmış ve bozuk bir parçanın değiştirilmesi için saklanan parça. [*Ing.* Attendant parts; *Fr.* Pièce détachée]; ◉ **yönlü doğru ~ su**, *mat.* ◘ **Vektör.**

~ altlığı, *tekn.* Takım tezgâhı tablasında bir parça bağlama düzeninin veya bir âletin altına tespit edilip ona yön vermeye yarayan paralelyüz biçiminde küçük parça.

~ bağlama düzeni, *mek.* İşlenecek parçayı iyi bir konumda hızlı ve otomatik olarak bir takım tezgâhı üzerine tespit etmeye yarayan düzen.

~ başına, *dey.* Her parça için. [*Ing.* Per piece, piece-work; *Fr.* À la pièce, aux pièces].

~ bekleyen hava aracı, *ask.* Parça noksanlığı dolayısıyle gayri faal halde bulunan hava aracı. [*Ing.* Air out of commission for parts].

~ bohçası, § ● Kesilen kumaş parçalarının konulduğu bohça. [*Ing.* Rag bag; *Fr.* Pièce d'étoffe de forme carrée servant à envelopper les morceaux d'étoffes de toutes sortes et de toutes couleurs]; § ● *mec.* Birbiriyle uyuşmayan unsurlardan meydana gelen yazı v.b. için kullanılır: *Kitap değil, tam bir parça bohçası.*

~ borcu, *huk.* Konusunun taraflarca somut olarak belirtildiği borç. [*Ing.* Determinate obligation].

~ cetveli, *işletm.* Bir genel desen üzerinde belirtilen parçaların listesi. *(Genel desenin belirttiği bütünün imali veya montajı için gerekli olan bu parçaların ayrıntılı olarak gösterildiği bu listede resimlerin numaraları ve örneklerin miktarı da ayrıntılı olarak belirtilmiştir.)*

~ emniyetli, *ask.* Patlayan mermi parçalarının geçmesine engel olan. [*Ing.* Splinterproof; *Fr.* À l'abri des éclats, incassable].

~ halat, *den.* İstenilen uzunlukta yaptırılan kangal halindeki yeni halat. [*Fr.* Pièce de filin].

~ mal, *ikt.* Parça olarak satılan ve yapıldığı ilkel maddeye göre isim alan mal, halı, çini, mendil, tuhafiye eşyası gibi. [*Ing.* Piece goods, parcels, sundry goods; *Fr.* Marchandise à la pièce].

~ model, *met.* ◘ **Model.**

~ nakliyatı, *demir.* Tam vagon yükü dışında, parça halinde yaplan her türlü koli nakliyatı: *Parça nakliyatı hızlı rejimle yapılır.*

~ su, *ciltç. esk.* Şekse çiltlerin köşeleri dışında bütün cildi çevreleyen, fakat birbirine değmeyen motiflere verilen ad. *(Motifler, birbirine bitişik olarak yapılırsa bunlara yekpare denirdi).*

~ tesirli bomba, *ask.* Her bir parçası vurucu olan bomba.

~ üzerinden döküm, *met.* ◘ **Döküm.**

parçacı, i. § ● Kumaş toplarından artmış parçaları satan kimse. [*Ing.* Seller of piece goods; *Fr. (Personne)* qui vend le restant des pièces d'étoffes]; § ● Yedek makine parçaları satan kimse. [*Ing.* Seller of spare parts, dealer in accessories].

parçacık,-ğı, i. § ❶ Küçük parça. [*Ing.* Corpuscule, particle; *Fr.* Corpuscule, particule]; § ● *fiz.* ◘ **Tanecik**; ◉ **beta parçacığı**, *fiz.* ◘ **Beta partikülü**; ◉ **iyonize edici ~**, *fiz.* ◘ **İyonize**; ◉ **küçük elemanter ~ lar**, ◘ **Elemanter.**

~ ışınımı, *astr.* Güneş ve yıldızlardan çıkıp, uzaya yayılan, daha çok proton ve elektronlardan oluşmuş, yüksek erekli parçacıklar. [*Ing.* Corpuscular radiation; *Fr.* Rayonnement corpusculaire].

parçacılık,-ğı, i. *ed.* **Fragmantizm.**

parçalama, i. § ● Parçalamak işi, parçalara ayırma. [*Ing.* Breaking into pieces, to cut into parts; *Fr.* Action de mettre en morceau, action de morceler]; § ● *mad. oc.* Moloz kısımları ayırmak için bir maden cevherinin karma parçalarını çekiçle kırma; § ● *mat.* Bir *E* cümlesinde, *E*'yi tamamen örten, ikişer ikişer ayrık alt cümleler oluşturma. *(Bir eşdeğerlik bağıntısının sınıfları bir parçalanmayı gösterir; aynı şekilde her parçalama da bir eşdeğerlik bağıntısına tekabül eder; aynı alt cümleye ait olma hali).* [*Ing.* ve *Fr.* Partition]. ☆ *Eşanl.* **partisyon**; § ❶ *tar.* İşkenceli ölüm cezası; § ● *tic.* Bir ürün veya üründizisi pazarının, çeşitli ölçütlere göre belirlenen ve gittikçe ufalanan parçalara ayrılması. [*Ing.* Segmentation; *Fr.* Segmentation, méthode de Belson].

parçalamak (-i), f. § ● Parçalara ayırmak, parça parça etmek. [*Ing.* To break into pieces, to cut into parts; *Fr.* Déchirer, briser, mettre en morceaux]; § ● Beraberliğini veya birliğini bozmak amacıyle bölmek. [*Ing.* To divide into fragments; *Fr.* Fragmenter]; § ● *mec.* Aşırı ıstırap vermek; § ● *dilb.* Kelimeleri kök ve eklere ayırmak.

parçalanma, i. § ● Parçalanmak eylemi; § ❷ *istat.* İktisadî konjonktürü meydana getiren çeşitli hareketlerin ayrılması veya tasfiyesi; § ● *jeol.* Bir kayanın donma, erime, ısı değişiklikleri, kuruma v.b. yüzünden parçalara ayrılması. [*Ing.* Weathering; *Fr.* Désintégration]; § ● *jeom.* Tutturulmuş bir kayanın parçalara ayrılması veya bir parçanın daha küçük parçalara bölünmesi: *Jeomorfojenezin başlangıç evresi olan parçalanma, tutturulmuş kayaların asındırma etkisiyle yerinden oynamasına imkân verir.* [*Ing.* ve *Fr.* Fragmentation]; § ● *nükl.* Bir element atomlarının, çekirdeklerinden kopma sonucunda daha basit atomlara dönüşümü. [*Ing.* Splitting; *Fr.* Désintégration]; ◉ **agregat ~ sı**, *trm.* ◘ **Agregat.**

parçalanmak, nsz. f. § ❶ Parçalamak eylemine konu olmak. [*Ing.* To be broken into pieces; *Fr.* Être mis en petits morceaux, se mettre en quatre, se démener]; § ❷ *mec.* Birini memnun etmek için elden gelen çabayı göstermek. [*Ing.* To exert oneself greatly to please another; *Fr.* Se déchirer, se briser]; ◉ **yüreği —**, *dey.* İçi sızlamak, çok acı duymak, üzülmek.

parçalatmak (-i), f. Parçalamak işini yaptırmak.

parçalı, s. § ❶ Birden fazla parçadan meydana gelmiş olan, parça parça olan. [*Ing.* Pieced, in parts, mended, patched; *Fr.* Composé de morceaux, qui a un ajouté]; § ❷ *mec.* Yerici, kinayeli, dokunaklı: *Parçalı söz.* [*Ing.* Sarcastic, biting, piquand; *Fr.* Sarcastique]; ◉ **tek — (yekpare) şemse**, *ciltç.* Kitap kabının bütününü kaplayan şemse.

— **arpej**, *müz.* Bir akorttaki notaların temel sesten başlayarak doğal sıralara göre duyurulması yerine bu notaların karışık bir sıra ile çalınması.

— **ay tutulması**, *astr.* Ay'ın yalnız bir parçasının Yer'in gölge konisine girip çıkması sonucu görülen, ay tekerinin yalnız bir parçasının kararıp tekrar açılması olayı. [*Osm.* Husûf-i cüz'î; *Ing.* Partial eclipse of the moon; *Fr.* Éclipse partielle de la lune].

— **baskı silindiri**, *ağ. iş.* Kalınlık makinesinde değişik kalınlıktaki parçaların makineye verilmesini sağlayan dilimli baskı düzeni.

— **bohça**, *esk.* Renk renk ve çeşit çeşit kumaş parçaları birbirine eklenerek yapılan bohça. [*Ing.* Patchwork cover for a bundle of clothes; *Fr.* Pièce d'étoffe de forme carrée servant à envelopper et qui est faite de morceaux d'étoffes dissemblables].

— **bohça gibi**, *dey.* Birbirine uymayan parçalardan meydana gelen. [*Ing.* Composed of illassorted pieces].

— **gün tutulması**, *astr.* Güneş tekerlerinin yalnız bir parçası üzerine Ay gölgesinin düşmesi sonucu görülen gün tutulması. [*Ing.* Partial solar eclipse; *Fr.* Eclipse partielle du soleil].

— **kalıp**, ◘ **Kalıp.**

— **kırık**, *cerr.* Kemiğin parça parça olduğu kırık.

— **komedi**, ◘ **Komedi.**

— **şemse**, *ciltç.* Kitap ciltleri üzerine işlenen bir şemse türü. *(Şemse, kitabı kaplayan meşinin ortası kesilerek yerine konurdu).*

— **yaprak**, *bot.* Ayası girintili çıkıntılı ve her çıkıntısı kalın damarlı olan yaprak.

parça parça, s. ve z. § ❶ Birçok parçalar halinde kırılmış veya yırtılmış. [*Ing.* In pieces, in bits; *Fr.* Brisé ou déchiré, en morceaux, en lambeaux]; § ❷ Bölük bölük. [*Ing.* By separate pieces, in installments].

— — **etmek**, Birçok parçaya ayırmak. [*Ing.* To break into pieces, to tear into pieces; *Fr.* Mettre en morceau; morceler].

pardesü, pardüsü, i. *Fr. pardessus.* Serin havalarda öbür elbiseler üzerine giyilen üstlük. [*Ing.* Light overcoat].

pardon, ünl. *Fr.* § ❶ «*Özür dilerim, affedersiniz*» anlamında kullanılan bir söz. [*Ing.* Pardon me, sorry, excuse me; *Fr.* Pardon]; § ❷ *arg. (Alay yollu).* Aşkolsun, bravo: *Bunu senden beklemezdim, pardon!*

par.duz, b. i. ve s. ◘ **Pareduz.**

pardüm, i. *Osm.* < *Fars. pārdüm. esk.* ◘ **Paldım.**

pardüsü, i. ◘ **Pardesü.**

-pare[1], s. *Osm.* < *Fars. pāre.* «parça» anlamıyle bileşik isim ve sıfatlar yapar: *semspare, meh-pare.* [*Ing.* Piece, fragment].

pare[2] /pāre/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Parça, kısım. [*Ing.* Piece, fragment; *Fr.* Pièce, morceau]; § ❷ **Tane**, adet; § ❸ Para.

— **fıstık çamı**, *bot.* ◘ **Çam.**

pareduz, parduz /pāredūz, pārdūz/, b.i. ve s. *Osm.* < *Fars. pāredūz. esk.* § ❶ Eskici; § ❷ Yamacı.

pareduzî, i. *esk.* § ❶ Eskicilik; § ❷ Yamacılık.

paregorik, s. *Fr. parégorique* < *Yun. paregorein*, yatıştırmak. *ecz.*

— **iksir**, *ecz.* Benzoik asidli afyon tentürünün diğer adı; bu iksirin 10 gramı 0,05 gram afyon tozuna tekabül eder. *(İshale karşı ve büyüklerde, günde 2 ile 20 gr.'lık dozlarda bağırsak antiseptiği olarak kullanılır).* [*Ing.* Paregoric elixir; *Fr.* Elixir parégorique].

pareidoli, i. *Fr. paréidolie* < *önek para*, yanında + *Yun. eidolon*, imge, görüntü. *psikopatol.* Çok şiddetli sanrı; gerçekliğini doğrulayacak maddî dayanaktan yoksun olduğu kabul edilse bile zihinde uzun süre devam eder. [*Ing.* Pareidolia].

parelektronomi, i. *Fr. parélectronomie. fizyol.* Pozitif elektriklenmiş bir kasın durumu. [*Ing.* Parelectronomy].

parenc /parenc/, b. i. *Fars. pā*, ayak + *renc. esk.* § ❶ Yapılan bir işe karşılık ödenen ücret. [*Ing.* Fee paid to a messenger for his trouble, tip]; § ❷ Parsa.

parenkima, i. *tıp.* ◘ **Özekdoku.**

parenkimatit,-tl, i. *tıp.* Özek doku iltihabı. [*Ing.* Parenchymatitis].

parenşim, i. *Fr. parenchyme* < *Yun. para*, öteki + *enkhein*, doldurmak, *biy.* ◘ **Parenkima.**

parenteral, s. *Fr. parentéral,-ale,-aux* < *Yun.* para, yanında + *enteron*, bağırsak, *ted.* Bir ilâcın, sindirim yolundan başka bir yolla *(derialtı, kas içi, damar içi zerkler)* organizmaya sokulmasına denir: *Parenteral şırınga.* [*Ing.* Parenteral].

pare pare, z. ve s. *esk.* Parça parça. [*Ing.* All in pieces; *Fr.* En morceaux].

parestezi, i. *Fr. paresthésie* < önek *para*, yanında + *Yun. aisthesis*, duyarlılık, *nöroloji.* Uyuşma, karıncalanma, deri altında su akıntısı duyumu gibi ağrılı olmayan sübjektif duyu bozuklukları. *(Parestezîler sinirlere veya merkez sinir sistemindeki duyarlılık yollarına zarar veren çeşitli bozukluklardan ileri gelir.)* [*Ing.* Paresthesia].

parezi, i. *Fr. parésie* < *Yun. paresis*, gevşeme. *tıp.* Kas gücünde bir eksilmeden ileri gelen kısmî felç. [*Ing.* Paresis].

parfüm, i. *Fr. parfum.* § ❶ Güzel koku. [*Ing.* Perfume]; § ❷ Güzel koku vermesi için yapılmış sınaî yapın.

parfümeri, parfümöri, i. *Fr. parfumerie.* § ❶ Parfüm, çeşitli kozmetikler, tuvalet, malzemesi olarak kullanılan kolonya, esans ve buna benzer kokulu maddelerin yapımı ve satımı. [*Ing.* Perfumery]; § ❷ Bu parfümler, kozmetikler, esanslar v.b.: *Parfümeri satın almak;* § ❸ Bu malzemelerin satıldığı dükkân: *Bir parfümeriye girmek.*

parfümerici, i. Parfümeri satan kimse. [*Ing.* Perfumer; *Fr.* Parfumeur,-euse].

pargi, i. *Osm.* < *Fars. pārgi.* § ❶ Banyo ve aşevlerinde bulaşık sularının biriktiği çukur; § ❷ *kab.* Fahişelik.

parheli, i. *Fr. parhélie, paréli* < önek, *para*, yanında + *Yun. helios*, güneş > *parelios.* Hale olayındaki gibi, ışığın, atmosferde asılı halinde bulunan küçük buz tanecikleri üzerinde yansımasıyle meydana gelen ışık olayı. [*Ing.* Parhelion, mock sun].

parhelyum veya **parhelium**, i. *Fr. parhéllum.* Bir yanlışlık sonucu tayf analizinde helyumla beraber bulunduğu sanılan varsayımsal gaz. [*Ing.* Asterion, parhelion; *Fr.* Astérium, parhélium].

☆ *Eşanl.* **asterium.**

parıldama, i. Parıldamak eylemi. [*Ing.* Glittering, gleaming, sparkling; *Fr.* Action de luire, de briller, étincellement, scintillement, miroitement].

parıldamak, nsz. *yans.* f. § ❶ Işınlar saçmak; ışık vermek: *Güneş vurunca, çamlar parıldar.* [*Ing.* To glitter, to gleam or shine, to sparkle, to twinkle; *Fr.* Scintiller, briller]; § ❷ Işığı yansıtmak; ◉ **gözleri —**, *dey.* Gözleriyle sevinç duyguları anlatmak.

parıldatmak (-i), f. Parıldamasını sağlamak. [*Ing.* To make gleam or shine, to let be glittered; *Fr.* Faire briller, faire luire, faire étinceler].

parıl parıl, z. *yans.* Parıltı yaparak, parıldayarak. [*Ing.* Gleamingly, glittering, brightly, flashing; *Fr.* Adverbe qui exprime l'étincellement, la lueur].

parıltı, i. *yans.* § ❶ Parıldama, göze çarpan parlaklık. [*Ing.* Glitter, gleam, flash; *Fr.* Rayonnement, scintillation, scintillement]; § ❷ *san.* Işığı yansıttığı için resmin görülmesine engel olan vernik etkisi.

parıltılı, s. Parıldayan, ışıltılı. [*Ing.* Gleaming, glittering, shining; *Fr.* Luminéux, -euse, éclatant,-ante, scintillant,-ante].

— **tüp (plak)**, *elek.* Üzerine yan yana dikdörtken biçiminde kesilmiş küçük kalay parçaları yapıştırılan cam tüp veya plak. *(Parçalar arasından kıvılcım geçtiğinde sürekli bir ışık çizgisi görülür).* [*Ing.* Sparkling tube; *Fr.* Tube ou carreau étincelant].

— **yıldız**, *astr.* Parlaklığı kısa zaman aralıklarında birden bire ve gelişigüzel olarak değişen yıldız. [*Ing.* Flare star; *Fr.* Variable à flare].

paridroz, i. *tıp.* Terleme bozukluğu. [*Ing.* Paridrosis]

parietal, s. *Pariétal,-ale,-aux.* < *Lat. paries, etis*, çeper > *parietalis.* § ❶ Kafatasının yan tarafını belirtmek için kullanılan sıfat. [*Ing.* Parietal]; § ❷ i. *anat.* Kafatasında, orta çizginin iki yanında, kafatası kubbesinin orta kısmında bulunan dört köşemsi yassı kemik. *(Önde alın, arkada artkafa, aşağıda şakak ve temel kemiğinin büyük kanadı ile eklemlenir. Dış yüzü kubbemsidir /parietal kubbe/).* [*Ing.* Parietal; *Fr.* Pariétal]

☆ *Eşanl.* **yankafa kemiği.**

parietografi, i. *Fr.* pariétographie. Karınzarının içine ve mideye hava doldurularak yaratılan çift gaz kontrastı ile mide çeperinin tomografik olarak incelenmesi. [*Ing.* Parietography]. ◘ **Tomografi.**

parile, i. *It. parella. den.* (a) Filika armozlarını kalafatlamakta kullanılan âlet; (b) İki ahşap parçayı birleştirmek için, uçlarını yontarak birbirine geçirme işlemi; (c) Bu şekilde birleştirilmiş iki ahşap parça; (d) Üç veya daha çok dilli makaralardan meydana getirilmiş palanga; ◉ **omurga — si**, *den.* ◘ **Omurga**[2].

parilen, i. *Fr. parylène.* Paraksilen polimeri veya türevlerinin tescil edilmiş adı. *(Bu polimer, monomer'in son ürüne doğrudan doğruya geçmesini sağlayacak yeni bir teknik gerektirir; monomer 540°C civarında buharlaştırıldıktan sonra, buhar bir vakum odasında 50°C 'ın altında soğutulur; polimerleşme, oda içine sokulan destek maddenin üzerine bir zar halinde kaplayarak hemen meydana gelir. Bu teknik vakum da madenleştirme tekniğinin bir benzeridir).* [*Ing.* Parylene].

parima, i. *den.* Filika ve sandal gibi hafif tekneleri rıhtım veya iskeleye bağlamak için kullanılan halat. [*Ing.* Boat's painter] ◉ **baş — sı**, *den.* Filikanın baş tarafına tespit edilen ve bu filikayı mataforlara bağlamaya veya yedekte çekmeye yarayan halat; ◉ **kıç — sı**, *den.* Filikanın kıç tarafındaki parima.

paripennat, s' *Lat. paripennatus. bot.* Yaprakçıkları çift adette olan *(pennat yapraklar hk.)* [*Ing.* Paripinnate; *Fr.* Paripenné, -ée].

— **yapraklar**, *bot.* ◘ **Yaprak.**

Paris, öz. i. Fransa'nın *Seine* nehri kıyısındaki başkenti. [*Ing.* Paris; *Fr.* Paris].

paritarizm, i. *Fr. paritarisme.* Sosyal meseleleri, çalışanlarla çalıştıranların eşit oranda katıldığı bir yönetim tarzını yaygınlaştırarak çözülemeyi amaç edinen doktrin. [*Ing.* Paritarism].

parite, i. *Fr. parité* < *Lat. paritas.* § ❶ *ikt.* Para ve kambiyo piyasaları işlemlerinde geçerli dört yöntemden biri. [*Ing.* Parity; *Fr.* Parité]; § ❷ *nükl.* Fiziksel bir sistemin koordinatlarını cebirsel karşıtlarına dönüştürme işlemi. [*Ing.* Parity; *Fr.* Parité]; ◉ **kambiyo — si**, ◘ **Kambiyo.**

pariziyen, i. *Fr. parisien. jeol.* Oversiyen ve lüdiyen katlarının bütünü. [*Ing.* Parisian].

☆ *Eşanl.* **mezonümülltik.**

park,-kı, i. *Ing.* § ❶ Bir yerleşme merkezinde oturanların gezinti ve temiz hava ihtiyaçlarını karşılamak amacıyle düzenlenmiş ağaçlı ve çiçekli alan, bahçe. [*Ing.* Park; *Fr.* Parc]; ◘ *ŞEKİL: 437* — **PARK**; § ❷

ask. Askerlikte cephane, makine veya otomobillerin bulunduğu yer. [*ing.* Park; *Fr.* Parc]; § ❸ Otomobillerin beklemesi ve durması için şehir dahilinde belediyece ayrılan yer ve meydan *(dünyaca kabul edilmiş olan /P/ işaretiyle gösterilir).* [*ing.* Park; *Fr.* Parc]; § ❹ Denizde istiridye yetiştirmeye mahsus olarak ayrılmış saha § ❺ Etrafı hendek çevrilmiş olan, hayvan beslemeye mahsus çayırlar. Koyunların gece barınmaları için etrafı çit örülü ağıllara da denir [*Fr.* Parc]; § ❻ *petr.* Petrol ürünlerini stoklamak için kullanılan depo bütünü: *Ham petrol parkı.* [*ing.* Oil fuel depot; *Fr* Parc à mazout]; ◉ **bekleme ~ ı**, *trafik.* Trafiğe açık yolların dışında arabaların durma ve beklemesine ayrılan az veya çok önemi olan bölge. [*ing.* Parking; *Fr.* Parc de stationnement, parking]; ☆ *Eşanl.* **parking**; ◉ **engel ~ ı**, *ask.* ◘ Engel[1]; ◉ **hava ~ ı**, *ask.* ◘ Hava; ◉ **milli ~**, *coğr.* Sanat, bilim ve spor bakımından önemli geniş alanların gezilmesini ve korunmasını sağlamak ve vahşî halde yaşayan hayvan veya bitki türlerini muhafaza etmek için düzenlenen toprak rezervi. [*Ing.* National park; *Fr.* Parc national].

~ etme, Bir park yerinden, bir taşıt aracını belirli bir zaman bırakmak suretiyle yararlanma. [*Ing.* Parking; *Fr.* Parcage].

~ etmek (yapmak), *(bir taşıtı)* Belli bir süre bir yerde bırakmak. [*Ing.* To park; *Fr.* Parquer, stationner].

~ saati, ◘ **Park sayacı**.

~ sayacı, *otom.* Para ödeyen araçların bir parkta müsaade edilen kalma sürelerini otomatik olarak ölçen âlet. [*Ing.* Parking meter; *Fr.* Compteur de stationnement].

~ yapmak, ◘ **Park etmek**.

~ yeri, Kapısı kapalı olsun, açık olsun taşıt araçlarının muhafaza edilerek ücret karşılığında geçici olarak park yapmasına ayrılan yer. [*Ing.* Car park, parking; *Fr.* Parc de stationnement *(parking)*].

~ yöresi, *coğr.* Şurasında burasında öbek öbek ağaç topluluklarının bulunduğu geniş otluklar.

parka, i. *(aleut dillerinde = parka, parkee,* yün ceket.), *ask.* Askerin sahradaki harekât ve manevra sırasında kaput yerine giydiği, soğuğa karşı koruyan değişik biçimlerdeki üstlük.

parke, i. *Fr. parquet.* § ❶ Aynı boyda kesilmiş, küçük tahta parçalarının belirli bir düzene göre yapıştırılmasından meydana gelen yer döşemesi: *Otel koridorunun parkeleri.* [*Ing.* Flooring, parqueted floor,-parquet]; § ❷ Düzgün bir biçimde yontulmuş, köşeli taşların yere döşenmesiyle yapılan yol, kaldırım: *Sokağa çıktık. Güneş ıslak parkelerde parlıyordu.* [*Ing.* Pavement; *Fr.* Pavé]; § ❸ Bir borsanın alım satım işlemlerinin yapıldığı yer. [*Ing.* The Ring, the official market; *Fr.* Parquet]; § ❹ Borsa ajanlarının toplantısı; ◉ **balık sırtı ~**, *mim.* ◘ Balık; ◉ **büyük taş ~**, *bayınd.* Trafiğin sık olduğu yollarda fazla eğimli yollarda ve tramvay rayları döşenen yol kısımlarında kullanılan 12 ile 20 sm. boyutlarında parke; ◉ **küçük taş ~**, *bayınd.* Düz ve az eğimli yollarda kullanılan 8 ile 10 sm. boyutlarında küp biçiminde taş parke; ◉ **Macar ~ si**, *doğr.* ◘ Macar; ◉ **taş ~**, *bayınd.* Taşların, yol kaplamalarında kullanılmak üzere olduk_ça küçük boyutlu dikdörtgen prizmalar şeklinde kesilmesiyle elde edilen parke.

~ cilâsı, *ağ. iş.* Ağaçtan yapılmış yer döşemelerini kirden korumak ve güzel göstermek için kullanılan, genellikle balmumu ile terebentinden veya özel verniklerden hazırlanan gereç. [*Ing.* Floor wax; *Fr.* Vernis pour parquets].

~ döşeme, *mar.* Sert ağaç parçalarının yan yana getirilmesiyle yapılan taban döşemesi; Parkeleri belirli kurallara göre düz bir yüzeye yerleştirme. [*Ing.* Parquet flooring, parquetry; *Fr.* Parquetage].

~ efrizi, *inş.* ◘ Efriz.

~ fabrikası, *mar.* Parke imal eden fabrika. [*Fr.* Parqueterie].

~ işkencesi, *ağ. iş.* Yer döşemesi yapımında tahtaları yan yana sıkıca tutturmaya ve sıkıştırmaya yarayan özel mengene.

☆ *Eşanl.* **Parke presi**.

~ makineleri, *mar.* Belirli ölçülerde hazırlanan ağaç parçalarının baş ve çumbalarına kinis veya lamba açan makineler.

~ taşı, Yol yapımında kullanılan, düzgün ve köşeli taş. [*Ing.* Paving-stones, parquet stone, cobble stone].

~ zımpara makinesi, *mar.* Parke döşemeleri düzeltmek ve zımparalamakta kullanılan elektrikli el zımpara makinesi.

~ zımpara makinesi, *ağ. iş.* Ağaçtan yer döşemelerini düzeltmek ve zımparalamakta kullanılan elektrikli el makinesi.

parkeci, i. ve s. Parke yapan veya döşeyen *(kimse).* [*Ing.* Floor joiner; *Fr.* Parqueteur]

parkecilik,-ği, i. Parke sanayii. [*Ing.* Making, laying of floors; *Fr.* Parqueterie].

parkeleme, i. *(Parker'in adından) met.* Demirden yapılmış parçaları fosfatlama yoluyle koruma usulü. [*Ing.* Parkerizing; *Fr.* Parkérisation].

☆ *Eşanl.* **fosfatlama**.

parkerlemek (-i), *f. met.* Bir madeni *parkeleme* usulüyle oksidlenmeye karşı korumak. [*Ing.* To parkerize; *Fr.* Parkériser].

Parkinson, James, öz. i. (1755-1824) İngiliz hekimi.

~ hastalığı, *patol.* Titreme, kaslarda katılık, istemli hareketlerde azalma *(bu durum hastaya donmuş gibi bir görünüm verir)* şeklinde beliren hastalık. [*Lat. Paralysis agitans; Ing.* Parkinsonism; *Fr.* Maladie de Parkinson, paralysie agitante].

☆ *Eşanl.* **titremeli felç**.

parkur, i. *Fr. parcours. sp.* (a) Binicilik, bisiklet v.b. bazı yarış ve koşularda yarışmaların yapıldığı yol. [*Ing.* Circuit, course]; (b) Golf oyununda kulüp binası dışında kalan golf sahasının kapsadığı yer; [*Ing.* Course, links]; ◉ **serbest ~**, *demir.* Belirli bir demiryolu şebekesi üzerinde, bazı şartlarla bir üçüncü kişiye tanınan tren işletme hakkı. [*Ing.* Running rights; *Fr.* Libre parcours]; ◉ **yarış ~ u**, *den.* Yelken yarışlarına katılan teknelerin takip etmek zorunda olduğu yol. *(Genellikle üçgen biçiminde olan bu yol, şamandıra veya diğer işaretlerle belirlenir. Teknelere orsaya yol aldırmak için üçgenin bir kenarı rüzgâr yatağındandır. Orsaya seyir iyi tekne ve usta dümencilerin değerlendirilmelerini sağlar).*

parkuri, i. Guyana'da yetişen, *Guttiferaceae* familyasından birçok bitkilerin *(Clusia rosea platonia)* odununa verilen ad.*(Brezilya'da yetişen sarı parkuri /Platonia insignis/ veya ubukari oldukça sert, kolay işlenen, iyi cilâ tutan bir odundur; marangozlukta kullanılır).* [*Fr.* Parcouri].

parlak,-ğı, s. < *parlamak.* § ❶ Parlayan, ışıldayan: *Parlak bir maden.* [*Ing.* Bright, brilliant, shining; *Fr.* Brillant,-ante]; § ❷ Temiz ve ışıklı; berrak, aydınlık: *Parlak bir hava.* [*Ing.* Clear; *Fr.* Clair,-aïre]; § ❸ Göze çarpacak kadar başarılı: *Parlak bir sınav. Parlak bir idareci.* [*Ing.* Successful, influential; *Fr.* Brillant,-ante]; § ❹ *kab.* Güzel yüzlü *(delikanlı).* [*Ing.* Good looking *(lad)*]; § ❺ Güzel yakışıklı. [*Ing.* Beautiful, pretty, handsome; *Fr.* Jolie].

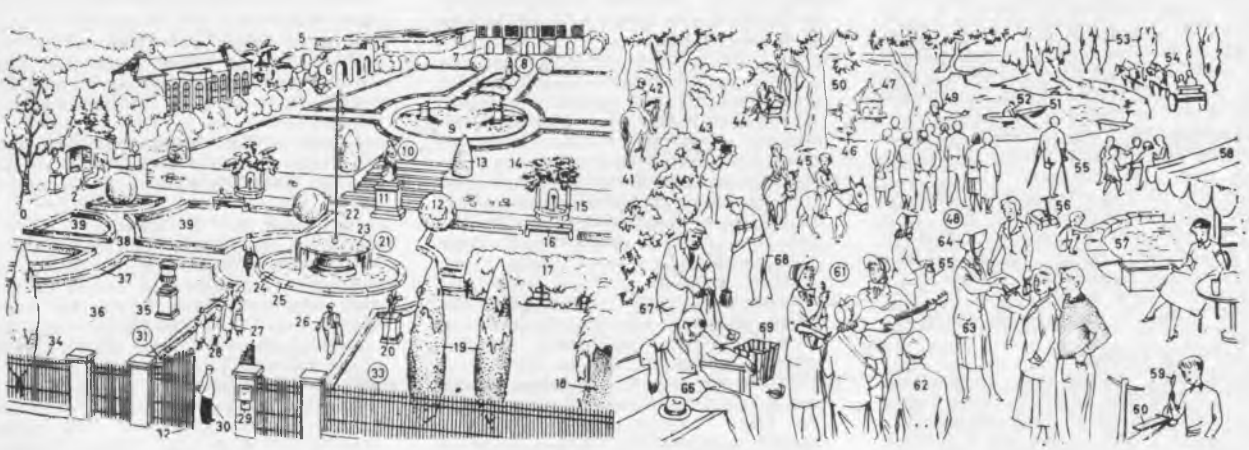

ŞEKİL: 437.— **PARK**. 1. Mağara. 2. Taş heykel *(Su perisi).* 3. Limonluk *(ser).* 4. Çalılık. 5. Labirent. 6. Açık hava tiyatrosu. 7. Barok kalesi. 8. Süslü fıskıyeler. 9. Çağlayan *(şelâle).* (10) Anıt *(Heykel).* 11. Kaide. 12. Küresel ağaç. 13. Konik ağaç. 14. Süs çalısı. 15. Duvar çeşmesi. 16. Park sırası *(banko).* 17. Kameriye. 18. Çakıl döşeli yol. 19. Sivri ağaç. 20. Aşk tanrısı. (21) Fıskıye. 22. Su fışkırması. 23. Taşan havuz. 24. Havuz. 25. Fıskıye duvarı. 26. Yürüyüş yapan kimse. 27. Mürebbiye *(dadı).* 28. Öğrenci kız. 29. Park yönetmeliği. 30. Park bekçisi. 31. Park kapısı 32. Park girişi (33) Park parmaklığı. 34. Parmaklık. 35. Taş vazo. 36. Çayır. 37. Yol kenarı. 38. Park yolu. 39. Süslü çiçek tarhı. 40. Hus ağacı. 41. At yolu. 42. Binici. 43. Amatör fotoğrafçı. 44. Aşıklar. 45. Eşeğe binme. 46. Kuğu. 47. Kuğu kulübesi. (48) Açık hava mitingi. 49. Hatip. 50. Park havuzu. 51. Kayık. 52. Kayıkçı. 53. Lombardiya kavağı. 54. Dört atlı araba. 55. Sakat adam. 56. Oyuncak araba. 57. Mercanbalığı havuzu. 58. Büfe. 59. Şeker *(şekerleme).* 60. Pedallı kızak. (61) Bando. 64. Başlık. 65. Para kutusu *(kumbara).* 66. Uyuyan adam. 67. Döküntü toplayıcı *(çöpçü).* 68. Belediye bahçıvanı *(Park görevlisi).* 69. Çöp sepeti.

~ **boya**, *matb.* Özel vernik ve laklarla hazırlanan, nispeten çabuk kuruyarak rengi daha parlak gösteren boyalar. [*Ing.* Glossing; *Fr.* Couleur de lustre, encre brillante].
~ **böcekgiller**, *zool.* ◘ **Parlakböcekgiller.**
~ **burç**, *bot.* **Parlakburç.**
~ **güve**, *zool.* ◘ **Parlakgüve.**
~ **kâğıt**, ◘ **Kuşe kâğıt.**
~ **kömür**, *jeol.* ◘ **Antrasit.**
~ **kuşgiller**, *zool.* ◘ **Parlakkuşgiller.**
~ **küt çakıl**, *jeom.* ◘ **Küt**[1].
~ **noktalar**, *sin.* Cismin kuvvetli ışıkla aydınlatılmış bölümleri. [*Ing.* Highlights; *Fr.* Points brillants, endroits très éclairés].
~ **pullular**, *zool.* ◘ **Parlakpullular.**
~ **tavuk**, *zool.* ◘ **Parlaktavuk.**
~ **vernik**, *matb.* Matbaa boyasına daha çok parlaklık veren, çok temiz renksiz ve parlatıcı bir vernik. *(Renk tonunu değiştirmez, çabuk kurutur, fakat baskıları birbirine yapıştırdığı için makine ustasının dikkatli olması gerekir).* [*Ing.* Glazing varnish; *Fr.* Vernis luisant].
~ **yaprak kayaç**, *jeol.* Alpler'de bulunan, ikinci zaman ve alt triyas yaşındaki kristal yaprak taşlar. [*Fr.* Schiste lustré].

parlak.böcekgiller, ç. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımına giren bir familyası. Genellikle en parlak madenî renklerde böcek türlerini kapsar. Bu familyadaki böceklerin hemen hepsi odun kemirir. Odunlarda basık, yayvan delikler açar. Kurtçuklarının göğüs halkaları geniş ve yassıdır. Yeryüzünde yaygın pekçok türü vardır. *(julodis, chrysochroa, agrilus, etc.)* En ilginç olanları sıcak bölgelerde yaşar. [*Lat.* ve *Ing. Buprestidae; Fr.* Buprestidés].

parlak.burç, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Gülgiller *(Rosaceae)* familyasından, genellikle beyaz çiçekli ve daimî yapraklı ağaç. Hindistan, Çin ve Kuzey Amerika'da altmış kadar türü yetişir. Bazı türleri ise süs bitkisi olarak yetiştirilir. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Photinia].

parlak.güve, b. i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, *Plutellidae* familyasından, larvaları lahana üzerinde beslenen bir böcek. [*Lat. Plutella maculipennis; Ing.* Cabbage moth, diamondback moth; *Fr.* Plutelle].

parlak.kuşgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Gökkuzgunumsular *(Coraciiformes)* takımının, Ağaçkakanlar *(Pici)* alt takımının bir familyası. Gagaları kuvvetli ve sivridir. Güney Amerika'da yaşarlar. **Yeşil jakamar** *(Galbula viridis)*, **sakallı guguk** *(Pucco macrorhynchus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing.* Galbulidae; *Fr.* Galbulidés].

parlaklaşmak, nsz. f. Parlak hale gelmek, parlaklık kazanmak.

parlaklık,-ğı, i. § ❶ Parlak olma hali. [*Ing.* Brilliance; *Fr.* Éclat]; § ❷ *mec.* İlgi ve dikkat çekici olma. [*Ing.* Beauty; influence, ability; *Fr.* Échat]; § ❸ *astr.* Bir ışık kaynağının *(yıldızın)* verdiği ışığın alıcı *(göz, fotoğraf plağı, ışıkgöze)* üzerinde yaptığı etki. Gökbilimde bu etki ışık yeğinliğinin logaritması ile ölçülür. [*Ing.* Brightness; *Fr.* Éclat]; § ❹ *boya.* Bir boya tabakası üzerinde yansıyan ışık akısının gelen ışık akısına oranı. [*Ing.* Brilliance; *Fr.* Brillant]; § ❺ *opt.* Bir yüzeyin ışık şiddetinin uzaktaki bir gözlemci tarafından görünen alanına bölümü. *(Parlaklık birimleri stilb ve nit'tir. Uygulamada genellikle blondel kullanılır. Bir stilb 31.400 blondel değerindedir).* [*Ing.* Brilliance; *Fr.* Brillance]; § ❻ *tlvz.* Televizyon alıcısında, görüntünün meydana geldiği flüorışıl ekranın aydınlığı. [*Ing.* Brilliance; *Fr.* Brillance]; ◎ **bir yıldızın parlaklığı**, *astr.* Bir yıldızın göz üzerinde yarattığı az veya çok şiddetli etkiyi belirleyen nicelik. [*Ing.* Brightness of a star; *Fr.* éclat d'une étoile]; ◎ **fotoğraf parlaklığı**, *astr.* ◘ **Fotoğraf**; ◎ **görsel ~**, *astr.* ◘ **Görsel**; ◎ **görüntü parlaklığı**, *sin.* ◘ **Görüntü**; ◎ **görünürdeki ~**, *astr.* ◘ **Görünürde.**
~ **farkı**, *astr.* İki yıldızın kadir sınıfı cinsinden parlaklıkları farkı. [*Ing.* Magnitude difference; [*Fr.* Différence de magnitudes].
~ **tahmini**, *astr.* Bir yıldızın parlaklığını, parlaklıkları bilinen yıldızlarla karşılaştırarak değerlendirme. [*Ing.* Estimate of brightness; *Fr.* Estimation d'éclat].

parlak.pullular, ç. b. i. *zool.* Bazı sınıflandırmalara göre Balıklar *(Pisces)* sınıfına giren bir üst takım. Çoğu tükenmiş olup yaşayan birkaç türü vardır. Pulları parlak olduğu için bu ad verilmiştir. **Mersin-balıkları** *(Chondrostei)*, **Yuvarlak-pullular** (*Cycloganoidea)*, **Eşkenar-pullular** *(Rhamboganoidae)* takımlarını içine alır. [*Lat.* ve *Ing. Ganoidei; Fr.* Ganoïdes].

parlak.tavuk.-ğu, b. i. *zool.* Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Sülüngiller *(Phasianidae)* familyasından bir kuş türü. Himalâyalarda yaşar. [*Lat. Lophophorus impeyanus; Ing.* Impeyan pheasant; *Fr.* Lophophore resplendissant].

parlama, i. Parlamak işi. [*Ing.* Shining or gleaming; *Fr.* Action de briller, de scintiller etc.].
~ **noktası**, *petr.* Bir petrol ürününün tutuşma sıcaklığı. *(Bu sıcaklık, gazyağı için 40°C'tan, gazoil ve fuel-oil'ler için 70°C'tan düşük olmalıdır. Numune küçük bir kapta ısıtılır, çıkan buharların tutuşabileceği en düşük sıcaklık tespit edilir).*

parlamak, nsz. f. *yans.* § ❶ Aldığı ışınları yansıtmak: *Ayna gibi parlamak.* [*Ing.* To shine; *Fr.* Briller]; § ❷ Tutuşup alev çıkarmak; alevlenmek: *Lamba parladı. Benzin parladı.* [*Ing.* To burn and blaze up; *Fr.* S'enflammer]; § ❸ *mec.* Ün, san kazanıvermek, orunu yükselmek: *Falan kısa zamanda parladı.* [*Ing.* To rise in life, to become distinguished; *Fr.* Briller]; § ❹ *mec.* Birdenbire öfkelenmek: *Sinirlidir, çabucak parlar.* [*Ing.* To break out suddenly in anger, to flare up; *Fr.* Se mettre en colère]; § ❺ Işıldamak: *Gözleri parladı.* [*Ing.* To shine, to gleam, to sparkle, to twinkle; *Fr.* Briller, rayonner, s'illuminer]; § ❻ *esk. (Atmaca hk.)* Avının üzerine atılmak. [*Ing.* To cause to fly at a quarry]; § ❼ *avc.* Kuşa havalandığı anda ateş etmek; § ❽ *binic. (At hk.)* Binicisinin kontrolundan çıkmak: § ❾ *h. d.* Yakışıklı, güzel olmak. [*Ing.* To look smart].

parlamentarizm, i. *Fr. parlementarisme.* Hükûmet üyelerinin seçim sonucu kurulmuş yasama meclislerine veya bunlardan birine karşı ortaklaşa sorumlu oldukları siyasî sistem. [*Ing.* Parliamentary government].

parlamenter, s. *Fr. parlementaire.* § ❶ Parlamentolu, parlamentoya dayanan. [*Ing.* Parliamentary]; § ❷ i. Parlamento üyesi. [*Ing.* Parliamentarian; *Fr.* Parlementaire].
~ **hükûmet**, *huk.* ◘ **Hükûmet.**

parlamento /parlamen:to/, i. *It. parlare. huk.* ve *siy.* Başlıca görevi yasama, devlet bütçesini çıkarma, hükûmeti denetleme olan ve üyeleri halkoyu ile belirli bir süre için seçilen meclis veya meclisler. *(Milletvekilleri meclisi ve senato).* [*Ing.* Parliament; *Fr.* Parlement]; ◎ ~ **lu monarşi**, ◘ **Monarşi.**
~ **dokunulmazlığı**, *siy.* Siyasî *(sorumsuzluk)* ve hukukî *(dokunulmazlık)* konularındaki imtiyaz.
~ **grupu**, *siy.* Aynı siyasî fikirleri izleyen parlamento üyeleri grupuna verilen ad. [*Ing.* Parliamentary group].
~ **muhabiri**, basın. ◘ **Muhabir.**
~ **sancağı**, *den.* Uluslararası işaret kodunda **«p»** harfi karşılığı olan işaret bayrağı. *(Bir ticaret gemisinde puruva direğinin /baş direk/ tepesine çekilince, «herkes gemiye dönsün, sefere kalkılacaktır» anlamına gelir).*

parlatıcı, i. § ❶ Elektrolizle yapılan kaplamalarda, parlaklık vermesi için kaplama banyosuna katılan madde: *Elektrolizle yapılan nikelâjlarda parlatıcı olarak organik bileşikler kullanılır.* [*Ing.* Polisher, burnisher]; § ❷ *sağlık bil.* Mekik şeklinde tahta veya plastikten yapılı, üstü deri ile örtülü, tırnakları cilâlamaya yarayan âlet. [*Ing.* Nail polisher; *Fr.* Polissoir].

parlatma, i. § ❶ Bir yüzeyi düzgün ve parlak hale getirme işlemi. [*Ing.* Polishing, burnishing; *Fr.* Polissage]; § ❷ *camc.* Lekeleri yok etmek için perdahlanmış cam yüzeyini ovma işlemi; § ❸ *fot.* Banyo ve baskı işleri bitmiş fotoğrafa, bir pres yarmıyle parlaklık verme işlemi. [*Ing.* Burnishing; *Fr.* Satinage]; § ❹ *opt.* Taslak vermeden sonra ve cilâlamadan önce yapılan işlem. *(Bunun için yüzey ince zımpara ile ovulur);* § ❺ *tekn.* Madenî bir yüzeyi parlak hale getirmek için yapılan işlem. [*Ing.* Polishing; *Fr.* Polissage]; § ❻ *dok.* Boyanmış kumaşları, kimyasal etkenler katılmış bir sabun banyosuna batırarak, rengini daha canlı ve parlak hale getirmek amacını güden işlem. ◎ **elektrolitik ~**, Bir parçanın işlenmesi sırasında yüzeyde kalan ve *«Bailby tabakası»* denen *çok küçük (birkaç mikron veya mikronun kesri)* boyutta çeşitli madde tabakalarını, özel bileşimli kimyasal bir banyo ile yok etmek amacını güden bitirme işlemi. [*Ing.* Electrolytic polishing; *Fr.* Polissage électrolytique]; ◎ **keçeyle ~**, *met.* İşlenecek parçayı, çok ince taneli bir aşındırıcıya batırılmış yumusak keçeyle kaplı bir çarka tutarak parlatma işlemi; ◎ **mıskalama ile ~**, *tekn.* Madenî yüzeylerdeki ufak pürüzleri mıskala ile gidererek, cilâlı ve parlak bir görünüm kazandırma. [*Ing.* Burnishing; *Fr.* Brunissage].
~ **çarkı**, Bazı madenî parçaları perdah etmek ve parlatmak için kullanılan çark. [*Ing.* Polishing disc, polishing Wheel; *Fr.* Roue à polir].
~ **çeliği**, *matb.* Yaklaşık olarak 20 sm. uzunluk ve çeşitli şekillerdeki çoğunlukla yuvarlak kesitli oval ve yassı olan çelik çubuk. *(Parlatma çeliği, klişelerde ve çukurbaskıda kalıpları üstünde tashih, düzeltmeler yapmaya yarar. Birinciler de noktalar bastırılarak genişletilir, neticede koyuluklar artar, ikincilerde tram çerçeveleri ezilmek suretiyle tonlar açıklaştırılır. Bu tashihler için tecrübe ve dikkat önemlidir).* [*Ing.* Burnisher; *Fr.* Polissoïr].
~ **desteği**, *tekn.* ◘ **Destek.**
~ **makinesi**, § ❶ *deric.* Sepilenmiş derileri parlatmaya yarayan makine. [*Ing.* Polishing machine; *Fr.* Polissoir, polisseuse]; § ❷ *fot.* Fotoğrafların parlatılmasında kullanılan makine. [*Ing.* Burnisher; *Fr.* Presse à satiner].
~ **provası**, *tiy.* *«Parlatma çalışması»* da denebilir. Oyun seyirciye sunulduktan sonra, aksayan, unutulan yerleri yeniden düzenlemek, için yapılan ara provası. [*Ing.* Polishing rehearsal].

parlatmak (-ı), f. § ❶ Parlamasını sağlamak. [*Ing.* To polish; *Fr.* Polir]; § ❷ *arg. içki hk)* İçmek: *Bir iki kadeh parlatmadan edemez.* [*Ing.* To drink; *Fr.* Boire]; § ❸ *sin.* Filmin temizlenmesi sırasında filme tertemiz, parlak bir görünüş vermek. [*Ing.* Polish; *Fr.* Polir]; § ❹ *deric.* Derileri, el istikari veya perdah makinesiyle parlak hale getirmek. [*Ing.* To polish; *Fr.* Astiquer]; § ❺ *tekn.* Madenî bir yüzeye parlak bir görünüş kazandırmak. [*Ing.* To polish; *Fr.* Brunir]; § ❻ Pamuk, keten ve kenevir ipliklerine mekanik olarak parlaklık vermek; § ❼ Mermeri, üzerindeki pürüzleri gidermek için toz halinde pişmiş toprakla ovmak. [*Ing.* To polish; *Fr.* Lisser]; § ❽ Rende ile mermerin kabasını almak. [*Ing.* To rough-polish; *Fr.* Débrutir].

parlatoryo, i. *It. parlatorio.* Bazı büyük binalarda ziyaretçiler için yapılmış görüşme odası.

parmağımsı, s. Parmak biçiminde olan. [*Ing.* Digitiform; *Fr.* Digitiforme].

parmak,-ğı, i. *esk. T. barmak.* § ❶ Insanda ve kimi hayvanlarda ellerin ve ayakların son kısmını meydana getiren, boğumlu ve oynak, uzunca organların her biri. Insan parmakları şöyle adlanır; **Başparmak, ikinci parmak (gösterme parmağı, işaret parmağı), ortaparmak, dördüncü parmak (yü-**

PARMAKLAR

zükparmağı), küçük parmak (serçeparmak). [*Osm.* Usbu; *ing.* Finger; toe; *Fr.* Doigt]; § ● Bir tekerleğin merkezinden çemberine kadar uzanan çubukların her biri. [*ing.* Spoke; *Fr.* Rayon]. ◘ *ŞEKİL: 231.* — **TEKERLEK** !; § ● *metrol.* (a) İngiliz uzunluk ölçüsü olan kadem'in on ikide biri olup 25.4 milimetreye eşittir. [*ing.* Inch; *Fr.* Pouce, inch]; (b) Eski Osmanlı ölçüsünde arşın ve zirâ'nın yirmi dörtte biri olup aşağı yukarı üç santimetre kadar gelir. [*ing.* A tenth of an arşın]; (c) Özellikle Mısırlılar, Yunanlılar ve Romalılar tarafından kullanılan, 18-19 mm değerinde eski uzunluk ölçüsü birimi. [*ing.*A measure of length; *Fr.* Doigt]; § ● Parmak kelimesi kimi vakit el parmağının eni kadar bir ölçü anlamına da kullanılır: *Bardakta üç parmak su var. Değneği iki parmak kısaltmalı.* [*ing.* Finger; *Fr.* Doigt]; § ● Parmak, koyu sıvılara daldırılıp çıkarılınca parmağa bulaşan miktarı da anlatır: *Bir parmak bal. Parmak parmak reçel;* § ● Bir işe karışmış olma ilgisi: *Bu işte onun da parmağı var;* § ● Bir parmaklığın çubuklarının her biri; § ● *astr. esk.* Bir ay tutulmasının oranını göstermek için, Ay kursunun bölündüğü 12 paralel kuşaktan her biri. *(Yer'in gölge konisi Ay'ın üçte birini örttüğü zaman tutulmanın «dört parmak» olduğu söylenir; «on iki parmak» ise tam tutulmayı belirtir).* ◉ **parmağı ağzında kalmak,** *dey.* Şaşakalmak, hayret etmek, çok beğenmek. [*ing.* To be greatly astonished, to be lost in admiration; *Fr.* Rester bouche bée]; ◉ **parmağı var,** *dey. (Bir işle)* ilgisi var, *(İşe)* karışmış; parmağına dolamak (sarmak), *dey.* Bir şey ele alıp ilgililerleiyle süreklice uğraşmak. [*ing.* To keep bothering about something, to fret; *Fr.* S'adonner à une chose avec opiniâtreté]; ◉ **parmağında oynatmak,** *dey.* Ona her zaman istediğini yaptırmak. [*ing.* To twist somebody around one's little finger; *Fr.* Faire de quelqu'un son jouet]; ◉ **parmağını bile oynatmamak,** *dey.* Hiç aldırış etmemek, bir iş için hiç bir davranışta bulunmamak. [*ing.* Not to move a finger; *Fr.* Ne pas remuer le petit doigt]; ◉ **parmağını koymak,** *dey.* Bir konuya dikkati çekmek. [*ing.* To take a hand in a matter]; ◉ **parmağını sokmak,** *dey.* Bir ise olumsuz bir katkıda veya müdahalede bulunmak. [*ing.* To meddle with something; *Fr.* Se mêler dans une affaire]; ◉ **parmağını yaranın üzerine basmak,** *dey.* Asıl derdi veya bir derdin asıl nedenini göstermek. [*Fr.* Mettre le doigt sur la plaie]; ◉ **parmağının ucunda** *(üzerinde)* **çevirmek,** *dey.* Bir işi kolayca ve ustalıkla çevirmek. [*ing.* To do something easily and skillfully]; ◉ **~ la gösterilmek,** *dey. Eşi az bulunmak.* [*ing.* To be a person of distinction, to be famous; *Fr.* Être rare] ◉ **~ la sayılmak,** *dey.* Parmakla gösterilmek, çok az olmak. [*ing.* To be counted on one's fingers, to be very rare; *Fr.* Être rare]; ◉ **~ larını yemek,** *dey.* Bir yiyeceği çok fazla beğenmek. [*ing.* To like a dish very much; *Fr.* Expression qu'on emploie pour montrer qu'un mets est très savoureux]; ◉ **ayak parmağı,** *anat.* El parmaklarına benzeyen ve ayağın ön tarafında bulunan beş uzantıdan her biri. [*ing.* Toe; *Fr.* Orteil]; ◉ **badem ~,** ◘ **Badem;** ◉ **beş ~ bir olmaz,** dey. «insanların karakter bakımından birbirlerine benzememeleri normaldir» anlamında kullanılır. [*ing.* Everyone is different]; ◉ **camcı parmağı,** *camc.* ◘ **Camcı;** ◉ **çift ~,** ◘ **Çift;** ◉ **ek ~,** *kuşb.* Kuşlarda üçüncü parmağın «*phalanx*» ı ile birleşmiş bulunan kalın tüy. [*ing.* Ad-digital]; ◉ **işaret parmağı,** *anat.* ◘ **İşaret;** ◘ *ŞEKİL: 185* — **EL;** ◉ **kısa ~ lı,** *antr.* ◘ **Kısa;** ◉ **on parmağı yakasında olmak,** *dey.* ◘ **On;** ◉ **on parmağında on kara,** *dey.* ◘ **Kara;** ◉ **on parmağında on marifet,** *dey.* ◘ **On;** ◉ **orta ~,** Elin sağdan ve soldan üçüncü parmağı. [*ing.* Middle finger; *Fr.* Majeur, doigt du milieu]. ◘ *ŞEKİL: 185* — **EL;** ◉ **serçe parmağın,** Elin beşinci ve en küçük parmağı. [*ing.* The little finger; *Fr.* Auriculaire, petit doigt]; ◘ *ŞEKİL: 185* — **EL;** ☆ *Eşanl.* **küçük parmak;** ◉ **tekerlek parmağı,** ◘ **Parmak²;** ◉ **üç ~ kuralı,** *elek.* Bir magnetik alanda bulunan ve içinden akım geçen bir iletkene etki eden elektromagnetik kuvvetin yönünü veren pratik kural. *(Meselâ sol el'in işaret parmağı magnetik alanın, ortaparmak akımın yönünü gösterirse başparmak da elektromagnetik kuvvetin yönünü verir. Bu kural Ampère adamı kuralıyle aynıdır. Buna benzer bir kural da /Fleming'in üç parmak kuralı/, bir magnetik alanda bir devrenin yer değiştirmesiyle meydana gelen indükleme elektromotor kuvvetinin yönünü verir; sağ el'in işaret parmağı akı doğrultusunda, başparmak hareket yönünde tutulursa, orta parmak elektromotor kuvvetin yönünü belirtir. Bu kural Lenz kanununun bir sonucudur).* [*ing.* Three finger rule; *Fr.* Règle des trois doigts]; ◉ **yüzük parmağı,** Serçe parmağın yanındaki parmak. [*ing.* Ring finger; *Fr.* Annulaire]. ◘ *ŞEKİL: 185* — **EL.**

~ arası iltihabı, *vet.* Sığırın ayak bölgesinde görülen flegmonlu iltihap. [*ing.* Interdigital panaris]; *Fr.* Limace, limasse, panaris interdigité]. ◘ **Dolama.**

~ atmak, *dey.* Mesele çıkarmak. [*ing.* To make trouble, to interfere].

~ balığı,*zool.* ◘ **Parmakbalığı.**

~ basmak, *dey.* (a) İmza yerine parmağını mürekkebe batırarak bir yer bastırmak [*ing.* To dip one's thumb into ink and press it on a document as a signature, to fingerprint]; (b) *(bir konunun bir noktasına),* O nokta üzerine dikkati çekmek. [*ing.* To draw attention *(to a point); Fr.* Mettre le doigt sur la plaie].

~ bozmak, *dey. (Çocuklar arasında)* Ahbaplığı bozmak, arkadaşlığa son vermek.

~ çamı, *bot.* ◘ **İspanya göknarı.**

~ değiştirme, *müz.* ◘ **Değiştirme.**

~ dişli, *mek.* Dış çevresinde, eşit aralıklarla yerleştirilmiş çubuk şeklinde dişleri bulunan ve ancak fener dişliyle birlikte kullanılabilen dişli. *(Genel olarak ikisine birden fener dişli denir).*

~ hesabı, *mat.* ◘ **Hesap.**

~ ısırmak, *dey.* Şaşakalmak, büyük şaşkınlık duymak. [*ing.* To bite one's finger in astonishment; *Fr.* Rester bouche bée, être ébahi, stupéfait].

~ ısırtmak, *dey.* Herhangi bir davranışıyle hayret uyandırmak.

~ izi, § ● *anat.* Parmak uçlarının iç tarafındaki incecik deri çizgilerinin cilâlı eşya üzerinde bıraktığı iz olup bundan suç işleyenleri polisçe meydana çıkarmak için yararlanılır. [*ing.* Finger-print; dactylogram; *Fr.* Empreinte digitale, empreinte dactyloscopique]; § ● *antr,* ve *huk.* ◘ **Daktiloskopi.**

~ kadar, *dey. (Çocuklar hk.)* Çok küçük. [*ing.* Very small, tiny; *Fr.* (Enfant) De très petite taille].

~ kaldı, *dey.* Az kaldı, az kalsın, hemen hemen. [*ing.* Almost nearly].

~ kaldırmak, *dey.* Bir başkasının yönetimi altında yapılan toplantılarda söz istemek için işaret parmağını açık bırakarak kapalı eli yukarı kaldırmak. [*ing.* To raise the hand «asking for permission to speak, at a meeting»; *Fr.* Lever le doigt pour demander la parole ou pour voter pour ou contre].

~ kapı, § ● Parmaklık şeklinde aralıklı çubuklardan yapılmış kapı. *(Eski kalelerde böyle kapılar vardı. Bunlar ekseriya büyük zincirlerle duvarlar arasındaki yuvalar içinde aşağı yukarı hareket ettirilmek suretiyle açılıp kapanırdı).* [*ing.* Gate of rails of bars; *Fr. Herse*]; § ● Pencerelere konan menteşeli parmaklık. [*ing.* Hinged window grating].

~ kemiği, *anat.* ve *zool.* ◘ **Kemik.**

~ kılıfı, *deric.* ◘ **Kılıf.**

~ parmak, *dey.* Parmak biçiminde: *Duvarda parmak parmak yağ lekeleri var.* [*ing.* Digitiform; *Fr.* Digitiforme, en forme de doigt].

~ tatlısı, *mutf.* Parmak biçiminde yapılan bir çeşit hamur tatlısı. [*ing.* Pastry made in the shape of fingers; *Fr.* Espèce de gâteau en forme de doigt].

~ ucu sızlaması, *patol.* Çok soğukta parmak uçlarında duyulan ağrılı uyuşma.

~ üzümü, Uzun taneli bir üzüm çeşidi. [*ing.* A long kind of grape].

~ yalamak, *dey.* Kendine, hakkı olmaksızın bir çıkar sağlamak: *Bal tutan parmağını yalar.* [*Fr.* Réaliser un gain illicite].

parmakçı, i. § ● Parmaklık yapan kimse. [*ing.* Lathe-operator making railings, banisters, or wheel-spokes; *Fr.* Constructeur de grillage]; § ● *mec.* s. Kışkırtıcı, tahrikçi. [*ing.* Fire-brand; inciter; *Fr.* Intrigant,-ante, provocateur,-trice].

parmaklamak(-ı), f. § ● Parmakla yemek: parmakla dokunmak: *Balı parmakladı.* [*ing.* To finger, to meddle with; *Fr.* Toucher du doigt, prendre un doigt *(d'un mets etc.)*]; § ● Dürtmek, kışkırtmak, tahrik etmek. [*ing.* To stir up, to incite; *Fr.* Provoquer, exciter].

parmaklanım, i. Parmak parmak ayrılma. [*Osm.* Tasabbu; *ing.* ve *Fr.* Digitation].

parmaklararası, b. s. Parmaklar arasında bulunan veya meydana gelen. [*Osm.* Beyn-el-esâbi; *Lat. Interdigitalis; Ing.* ve *Fr.* Interdigital].

parmaklık,-ğı, i. § ● Tahta veya demir çubuklarla dik ve biraz aralıklı olarak meydana getirilmiş bölme veya korkuluk: *Pencere parmaklığı, Merdiven parmaklığı, Bahçe parmaklığı.* [*ing.* Railing, balustrade, banisters; grating; grill; *Fr.* Grille]; § ● Bir parmağı korumak için üzerine geçirilen eldiven parmağı şeklindeki kılıf. [*ing.* Fingerstall; *Fr.* Doigtier]; § ● *mim.* (a) Diğerleriyle birlikte parmaklıklı korkuluğu teşkil etmek üzere, alt ucundan basamağa, üst ucundan küpeşteye tespit edilmiş küçük ayak. *(Tornada biçimlendirilen ahşap ayak üç ana parçadan meydana gelir: başlık, gövde ve kürsü. Gövde iki kısma ayrılır: karın ve boyun. Karın kısmının çoğu zaman bir şişkinliği vardır; iki şişkinlik halinde, bunlar bir bilezikte birleştirilmiştir).* [*ing.* Baluster; *Fr.* Balustre]. ☆ *Eşanl.* **tırabzan;** (b) Ahşap merdivenin limon kirişine ve küpeştesine tespit edilmiş dikme. [*ing.* Banisters; *Fr.* Balustre]; ◉ **bahçe parmaklığı,** *bahç.* ◘ **Bahçe;** ◉ **geçit parmaklığı,** ◘ **Geçit;** ◉ **ızgara parmaklığı,** *beyind.* ◘ **Izgara;** ◉ **kafes ~,** *inş.* ◘ **Kafes;** ◉ **~ atkısı,** *mim.* ◘ **Atkı.**

~ kirpisi, *mim.* ◘ **Kirpi.**

parmaklıklı, s. Parmaklığı olan, parmaklıkla donatılmış.

~ kapı, ◘ **Kapı.**

parmaklılık,-ğı, i. Parmaklı olan; ◉ **bükük ~,** *fizyol.* Elin bir veya birkaç parmağının devamlı bükük durması. *(Genellikle parmağın birinci kemiğiyle ikinci kemiğinin eklem yerinde oluşan bir şekil bozukluğudur.)* ◉ **büyük ~,** *antr.* El veya ayak parmaklarının aşırı büyük olması. [*ing.* Macrodactyly,

macrodactylie; *Fr.* Macrodactylie]; ⊙ **çengel ~,** *cerr.* ◘ **Çengel.**

parmaksı, s. *bot.* El parmağını andırır şekilde birbirine paralel veya ayrık duran uzantılara verilen ad: *Parmaksı yaprak. Parmaksı brakte.* [*Ing.* Digitate(d); *Fr.* Digité,-ée].

parmaksız, i. ve s. *terat.* Doğuştan bir veya birkaç parmağı eksik olan *(kimse).* [*ing.* Adactylous].

parmaksızlık,-ğı, i. *terat.* Doğuştan el veya ayak parmaklarının bulunmaması hali. [*Ing.* Adactylia, adactylism, adactyly].

parmıcan, i. *It.* Bir çeşit İtalyan peyniri. [*Ing.* Parmesan cheese; *Fr.* Parmesan, fromage râpé).

Parnasse okulu, 1866'dan itibaren eserlerini Le Parnasse Contemporain adlı dergide yayımlayan Fransız şairleri okuluna verilen ad. [*Ing.* Parnassian school; *Fr.* École parnassienne].

parnasyen, i. *Fr. parnassien,-enne.* Parnasse ekolü ile ilgili olan *(kimse).* Fransa'da XIX yüzyıl ortalarında, romantizm okuluna karşı koyan, şiirde biçim güzelliğini arayan akımın şairlerine verilen ad. [*Ing.* Parnassian].

parodi, i. *Fr. parodie* < önek *para,* kenarda + *Yun. olde,* şarkı § § ❶ Ciddî bir eser taklit edilerek yazılmış komik ve karikatürümsü manzum eser. [*Ing.* ve *Fr.* Parody]; § ❷ *müz.* (a) Enstrümantal besteye bir metni uyarlama veya vokal bir bestenin orijinal sözleri yerine yeni ibr metin koyma usulü; (b) Aynı müzik gereçleriyle meydana getirilen yeni bir operada ses veya çalgı bestesinin yeniden düzenlenmesi. [*Ing.* Parody].

parodont, i. *Fr. parodonte* < önek, *para,* yanında + *Yun. odus, odontos,* diş, *doku. bil.* Dişi çeneye bağlayan destek dokularının tümü *(dişeti mukozası, diş çukur bağı, semen ve diş çukuru kemiği).*

parodontoz, i. *Fr. parodontose, diş cerr.* Parodontia ilgili hastalık; dişi yerinde tutan dokuları tahrip ederek dişin sallanıp düşmesiyle sonuçlanır. [*Ing.* Parodontosis, periodontosis; *Fr.* Parodontose, maladie de Fauchard-Bourdet, Polyarthrite alvéolaire, pyorrhée alvéolaire, parodontolyse].

☆ *Eşanl.* **Fauchard-Bourdet hastalığı,** piyore v.b.

parodos, i. *Yun. tiy.* § ❶ Antik Yunan oyunlarında koronun, orkestraya girdiği anda söylediği ezgi. [*Ing.* ve *Fr.* Parodos]; § ❷ Antik tiyatro yapısında orkestranın yanlarında, karşılıklı bulunan giriş yerleri yolları. [*Ing.* ve *Fr.* Parodos].

paroftalmi, i. *tıp.* Göz çevresindeki bağ dokusunun iltihabı. [*Ing.* Parophthalmia].

paroksiton, s. ve i. *Fr. paroxyton, dilb.* Vurgusu sondan bir önceki hecede olan kelimelere denir. [*Ing.* Paroxytone].

paroksizm, i. *Fr. paroxysme. jeol.* ⊙ **tektonik ~,** *jeol.* Biçim bozulmasının *(özellikle kıvrımlanma)* en şiddetli evresi. [*Ing.* Tectonic paroxysm; *Fr.* Paroxysme tectonique]; ⊙ **volkanik ~,** *jeol.* Püskürmenin şiddetli olduğu evre. [*Ing.* Volcanic paroxysm; *Fr.* Paroxysme volcanique].

parole /paro:la/, i. *Let.* > *It.* § ❶ Askerlerin, bazen de, gizli bir eyleme katılan kimselerin birbirlerini tanıyabilmelerini sağlayan önceden kararlaştırılmış söz. [*Ing.* Watchword, password, parole; *Fr.* Mot de passe, mot d'ordre, de ralliement]. § ❷ *mec.* Varılmak istenen amacı özetleyen söz.

paromomisin, i. *Fr. paromomycine. Streptomyces rimosus*'un besiyerinden elde edilen antibiyotik. *Paromomisin* mikropların bir çoğuna, özellikle dizanteri amibine, salmonellalara, kolibasillere, proteusa ve piyosyaniğe karşı etkilidir. Sindirim kanalında soğurulmadığı için bağırsak İntanlarında etki gösterir, ama genel hastalıklarda etki yapmaz. Böbrek için zehirli olduğundan parenteral yoldan kullanılmaz.

paronomaz, i. *Fr. paronomase.* Sesleri hemen hemen aynı, fakat anlamları farklı kelimeleri yan yana kullanmaya dayanan üslûp oyunu. [*Ing.* Paronomasia].

paroreksi, i. *tıp.* İştahın anormal şekilde artması. [*Ing.* Parorexia].

parostoz, i. *tıp.* Periyost dışında anormal şekilde kemik dokusunun meydana gelmesi. [*Ing.* Parostosis].

parotid, i. *Fr. parotide. anat.* Kulakaltı *(tükrük)* bezi. [*Ing.* Parotis].

parotidektomi, i. *Fr. parotidectomie.* Kulakaltı tükürük bezinin tümünü veya bir kısmını çıkarmak için yapılan ameliyat: *Parotidektomi, kulakaltı bezinde, kist, ur, kanser görülmesi halinde uygulanır.* [*Ing.* Parotidectomy].

parotidit,-ti, i. *Fr. parotidite. patol.* Kulakaltı *(tükürük)* bezi iltihabı. [*Ing.* Parotiditis].

parotis, i. ◘ **Parotid.**

parovaryum, i. *Let. parovarium. tıp. (kadındoğum)* Dölyatağı borusunun ortası hizasında dölyatağı borusunun ortası hizasında dölyatağı geniş bağının içinde bulunan sarı ve tanecikli küçük organ. *(Dölütte ve çocukta sık görülen, erişkinlerde genellikle bulunmayan bu organ belki de Wolff cisminin alt parçasıdır).* [*Osm.* Nesc-i mücavir-i mebyazî; *Ing.* Parovarium]. ◘ **Ortaböbrek.**

parozmi, i. *Fr. parosmie* < önek, *para,* yanında + *Yun, osme,* koklama. *tıp.* Bir çeşit koku alma sanrısı; hasta, gerçekte olmayan bir kokuyu geçici veya sürekli olarak duyduğunu sanır; bu koku genellikle kötü bir kokudur. [*Ing.* Parosmia].

☆ *Eşanl.* **paraosmi.**

parpa, i. Kalkan balığının yavrusu. [*Ing.* Young turbot; *Fr.* Petit turbot].

par par, z. *yans.* Parıltıyı veya titremeyi anlatır: *Par par parlıyor.* [*Ing.* Brightly; *Fr.* Brillamment].

par prensip, z. *Fr. par principe.* Görüş, fikir bakımından. [*Ing.* On principle].

pars, i. *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının Kedigiller *(Felidae)* familyasından, Eski Dünyanın tropik bölgelerinde yaşayan yırtıcı, bir memeli türü. Uzunluğu 120, kuyruğu 75 sm.'dir. *Kürkü kızıl sarı renkte, yatık kıllı, yol yol düzensiz çizgili veya yer yer koyu beneklidir; eskiden Avrupa'da eyer kaplamak için kullanılırdı; şimdi kürk manto yapılır. Beyaz parıltılı, güzel, en temiz panter postları Habeşistan'dan gelir.* Daha kaba olanları yere serilir. Tayland ve Hollanda Hindistanı'nda düz kara renkte bir çeşidi yaşar. Pars, Afrika, Asya ve Hollanda Hindistanı'nda her yerde bulunur. Çok güçlü, çevik, güzel, cesur ve genellikle yırtıcı bir hayvandır. Çevikliği darbımesel halindedir, istediği zaman ağaçlara tırmanır, yukarıda dalların üstünde yaprakların arasında saklanarak oradan avının üstüne atlar. Az veya çok açık sarı olan postu, karnının altında hemen hemen beyazdır; ne kadar sık yapraklı ormanda yaşarsa o kadar koyu renkli olur. Bütün gövdesi, siyaha yakın esmer beneklerle kaplıdır. Bazı bölgelerde son derece tehlikelidir ve avlanması daima büyük tehlike doğurabilir. Kendisine saldırıldığı zaman cesaretle karşı koyar. Özellikle geceleri avlanmaya çıkan ve yalnız başına yaşayan bir hayvandır. Gündüzleri parsa pek rastlanmaz. Pars çoğu zaman, yem olarak bir keçi kullanmak suretiyle geceleri ve tuzağa düşürülerek avlanır. Afrikalılar dayanıklı çelik ilmeklere veya canlı yem bağlanmış bir tuzağa düşürerek yakalarlar. Yırtıcı hayvanların en kurnazı parstır. [*Osm.* Fehd, bebir, bebr; *Let.Felis padus; ing.* Leopard, panther; *Fr.* Panthère, léopard]. ◘ *ŞEKİL: 381* – **MEMELİ HAYVANLAR III.**

☆ *Eşanl.* **panter, leopar.**

~ **bukalemunu,** *zool.* ◘ **Bukalemun.**

parsa[1] i. *Osm.* < *Fars. pârse.* § ❶ Ortada oynanan oyun veya çalınan çalgıdan sonra seyircilerden toplanan bahşiş. [*Ing.* Money gathered up from the crowd; *Fr.* Pourboire ramassé par les joueurs, les chanteurs, etc.]; § ❷ *esk.* Dilencilik. [*Ing.* Begging mendicancy, beggary; *Fr.* Mendicité] ⊙ ~ **yı başkası toplamak,** *dey.* Bir emeğin karşılığını o emeği çeken değil, başka biri almak. [*Ing.* Someone else got the benefit; *Fr.* Être récompensé au lieu du vrai méritant].

parsa[2] /pârsâ/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Tanrı'ya ibadet eden. [*Ing.* Pious, holy, chaste, conscientious].

☆ *Eşanl.* **dindar.**

parsaî, parsayî, i. *esk.* § ❶ Sofuluk, dine bağlılık; § ❷ Namusluluk, iyi ve temiz ahlâklı olma.

parsal /pârsâl/, s. *Osm.* < *Fars. pâr,* geçen yıl + *sâl,* yıl. § ❶ Eski püsküllü. [*Ing.* Old, worn *(clothes),* in tatters; *Fr.* Vieux]; § ❷ ◘ **Partal.**

parsek, i' *Fr. par/allaxe/,* ıraklık açısı, + *sec /onde/,* saniye > *parsec.* Yıldız astronomisinde kullanılan ve yıllık ıraklık açısı 1" olan bir yıldızın uzaklığına tekabül eden uzaklık birimi. [*Ing.* Parcel].

~ **küp,** Kenarı 1 parsek olan bir küpün hacmine eşit hacim birimi. [*Ing.* Parcel cube; *Fr.* Parsec cube].

parsel, i. *Fr. parcelle.* § ❶ Belli bir amaç için ayrılıp sınırlanmış arazi parçası. [*Ing.* Lot, plot; parcel]; § ❷ *meteor.* Atmosferik havanın temel dinamik ve termodinamik özelliklerinin birinin veya hepsinin tahsis edilebildiği sanal *(imajiner, mevhum)* bir hava hacmi. Bir parsel çok sayıda molekül kapsayacak kadar büyük fakat tahsis edilen özellikler bu parsel içinde uniform kalacak kadar küçüktür ve komşu atmosfere göre hareketi kompansasyon gerektirmez. [*Ing.* Air parcel; *Fr.* Cubage]; ⊙ **hava ~** I, *hava.* Atmosfer içinde veya arz üzerindeki belirli bir yüzey üzerinde, belirli bir şekle sahip ve belirli bir amaca göre belirtilmiş uzay parçası. [*Ing.* Airspace].

~ **ölçme savağı,** *trm.* Açık su yollarında suyun akısını ölçmek için kullanılan belirli çapta bir âlet.

parselleme, i. Parsellemek eylemi. [*Ing.* Parcelling; *Fr.* Parcellement].

☆ *Eşanl.* **parselasyon.**

parsellemek (-i), f. Parsellere ayırmak. [*Ing.* To plot, to divide into small portions; to portion out, to parcel; *Fr.* Parceller].

parselli, s. Parsellenmiş, parsellere ayrılmış: *Parselli arazi.* [*Ing.* Divided, into small portions, into parcels; *Fr.* Parcellaire].

parseng /pârseng/, b. i. *Osm.* < *Fars. pâr,* parça + *seng,* taş. *esk.* Herhangi bir şey tartıldığı sırada, terazinin iki kefesinin birbirine denk olması için kefelerden birine veya bazen her ikisine konulan taş v.b. ağırlık. [*Ing.* Makeweight].

☆ *Eşanl.* **persenk.**

parsi /parsî/, a. *Osm.* < *Fars. parsi. esk.* § ❶ İran ülkesiyle ilgili, İrana ait. [*Fr.* Persan,-ane]; § ❷ I. İran'da konuşulan dil, Farsça. [*Ing.* Persian, the ancient language of Persia proper; *Fr.* Persan]. ☆ *Eşanl.* **farisî.**

Parsiler, ç. öz. İ. İran'ın müslümanlar tarafından fethinden sonra İslâm dinini kabul etmeyerek Hindistan'a kaçan zerdüşt dini mensuplarına verilen ad. [*Ing.* Parsis, Parsees].

parsonsit,-ti, i. *Fr. parsonsite* < Kanadalı mineralog *A. L. Parsons*'un adı. Formülü $Pb_2(UO_2)(PO_4)_2, H_2O$ olan hidratlı doğal uranyum ve kurşun fosfat; soluk kahverengi renktedir. [*Ing.* Parsonsite].

parşömen, i. *Fr. parchemin* < *Yun. pergamene,* Bergama *(derisi)* > aşağı, *Let. pergamena (charta).* § ❶ Üzerine yazı yazmak, resim yapmak ve daha başka işler için özel olarak hazırlanmış hayvan derisi. [*Ing.* Parchment, vellum]; § ❷ *(geniş anl.)* ◘ **Parşömen kâğıdı.**

~ **kâğıdı,** *dok.* Kamgran ipliksiliğinde, iplik çekme konilerinde, üst baskı silindiri üzerine yapıştırılan parşömen şeridi. *(Şeridin uzunluğu silindirin çevresinden daha büyük olduğu için, kâğıdın taşan kısmı, silindirin her dönüşünde makinenin içinden geçen elyaf demetinin üstüne vurarak, hem elyafın içindeki toz, şardon, çöp v.b. gibi yabancı maddelerin düşmesini, hem de elyaf tellerinin birbirinden ayrılmasını sağlar. Sentetik ve antistatik baskı manşonlarının kullanılmaya başlamasından sonra*

bu kâğıt kullanılmaz olmuştur.) [*Ing.* Parchment paper; *Fr.* Papier parchemin].
~ **sesi**, *patol.* Parikarditlerde ve kuru zatülcenpte hasta muayene edilirken duyulan ses; iki parşömenin birbirine sürtüşmesinden meydana gelen sese benzer. [*Ing.* Dry-leather creaking; *Fr.* Bruit de parchemin].

partal, parsal, s. Çok kullanılmaktan eskimiş, yıpranmış, eski püskü. [*Ing.* Old, worn *(clothes)*; in tatters; *Fr.* Râpé; usé].

partenogoni, i. *Fr. parthénogonie. biy.* ◘ Döllemsiz çoğalma.

partenojenetik, s. *Fr. parthénogénétique.* Partenojenez ile ilgili: *partenojenetik üreme.*

partenojenez, i. *biy.* ◘ Döllemsiz çoğalma.

partenokarpi, i. *Fr. parthénocarpie. bot.* Döllenmesiz oluşan, dolayısıyle tohumu olmayan bazı meyvelerin gelişme tarzını anlatmak amacıyle 1902'de *Noll*'un öne sürdüğü ad. [*Ing.* Parthenocarpy].

partenospor, i. *Fr. parthénospore. biy.* Bazı suyosunlarında görülen ve eşeysiz çoğalmayı *(partenojenez)* sağlayan spor. [*Ing.* Parthenospore].

parter, i. *Fr. parterre.* § ❶ Bahçenin çiçek dikilmiş bölümü, çiçek bahçesi. [*Ing.* Flower-bed]; § ❷ Tiyatro, sinema v.b.'de sahnenin bulunduğu ilk kata ve buradaki koltuklara eskiden verilen ad. [*Ing.* Parterre *(in a theater)*. ◘ *ŞEKİL: 557.* TİYATRO I.

Parthça, öz. i. *dilb.* Orta İran döneminde, İran'ın kuzeybatısında konuşulmaya başlanan İran ailesinden dil. [*Ing.* Parthian].

Parth'lar, ç. öz. i. *(«Sürgünler anlamında iskitçe kelime)* İranlılarla akraba halk; İskit ülkesinde *(Fars. Skütia)* göçebe olarak dolaştıktan ve büyük ölçüde ülkenin etkisinde kaldıktan sonra M. Ö. I. binyılda parth ülkesine *(pars'i dilinde Pertheve)* yerleştiler ve savaşçı bir aristokrasi meydana getirdiler. [*Ing.* Parthians; *Fr.* Parthes].

parti[1], i. *Fr. partie* § ❶ Bir bütün parçası, kısım: *Bir parti mal.* [*Ing.* Part]; § ❷ Bazı oyunların bir defalığı. [*Ing.* Game; *Fr.* Partie]; § ❸ *müz.* (a) Bir müzik eserinde harmoniyi meydana getiren melodilerden her biri. [*Ing.* Part; *Fr.* Partie]; (b) Bir topluluk her icracıya düşen rol: *Beş partili (soprano, bas, iki ara parti) madrigal.* [*Ing.* Party; *Fr.* Partie]; § ❹ Belli bir miktar ticaret malı: *Bir parti şeker geldi.* [*Ing.* ve *Fr.* Lot]; § ❺ Birçok kimse arasında düzenlenen eğlence, eğlenti. *Av partisi. Kokteyl partisi.* [*Ing.* Party; *Fr.* Partie]; § ❻ *mec.* Çok ucuza elde edilen şey, kelepir; § ❼ Vurgun, kazanç. [*Ing.* Bargain, something acquired very cheaply]; § ❽ *tic.* Bir yere sürekli olarak sevkedilen bir malın bir defada gönderilen bölümü. [*Ing.* Consignment]; ◉ ~ **yı kaybetmek**, *mec.* Elde etmeye çalıştığı bir kazancı veya fırsatı başkasına kaptırmak. [*Ing.* To lose the game]; ◉ ~ **yi vurmak**, *dey.* Kelepir ele geçirmek, kazançlı bir iş yapmak veya eline geçen fırsatı iyi kullanmak. [*Ing.* To do a good stroke of business; *Fr.* Acheter des choses d'occasion, réaliser des gains énormes]; ◉ **çarter** ~, *huk.* ◘ Çarter; ◉ **enstrümantal** ~, *müz.* ◘ Enstrümantal.

parti[2], i. *Fr. parti.* Ortak bir düşünce, görüş ve çıkar çevresinde birleşmiş kişilerden meydana gelen ve bir ülkenin yönetimini bu düşünce, görüş veya çıkarın gerektirdiği yönde yürütmek amacıyle kurulmuş siyasî topluluk: *Muhalefet partisi. Muhafazakâr parti. Liberal parti.* [*Ing.* Political party]. ◉ ~ **ler devleti**, *huk.* Çok partili rejimi hukukî bir statüye bağlayan demokratik devlete verilen ad; ◉ ~ **ler emperyalizmi**, *huk.* Siyasî partilerin devamlı ve çok yönlü faaliyet göstererek toplumsal hattâ özel hayata etkide bulunması; ◉ ~ **ler yelpazesi**, *huk.* Siyasî partilerin savundukları programlar bakımından ince farklarla ayrılması sonucu özellikle yasama meclislerinde ortaya çıkan duruma verilen ad; ◉ **iktidar** ~ **si**, ◘ iktidar; ◉ **muhalefet** ~ **si**, *sosy.* Iktidarda olan siyasî parti veya partiler birliğine karşı koyan ve tenkitçi durumunda kalan partiye verilen ad. Muhalif partiler iktidarı kontrol ettikleri için parlâmentolu demokratik rejimin temelini oluştururlar. [*Ing.* The opposition party; *Fr.* Parti d'opposition].
~ **grupu**, *huk.* Bir siyasî partinin parlâmento içindeki üyelerinin meydana getirdiği en az on üyeli kurula verilen ad. [*Ing.* Party group].

partici, i. § ❶ Parti üyesi: *Particiler köyleri dolaşıyorlar.* [*Ing.* Partisan; *Fr.* Partisan, -ane]; § ❷ s. Bir partiye sıkı sıkıya bağlı olan: *Partici bir muhtar.*
☆ *Eşanl.* **partizan.**

particilik,-ği, i. ◘ Partizanlık; ◉ **iki** ~, *siy.* ◘ iki.

partikül,-lü, i. *Fr. particule. nükl.* ◘ Tanecik; ◉ **beta** ~ **ü**, *fiz.* ◘ Beta.

partili, i. Siyasî bir partinin üyesi olan kimse. [*Ing.* Member of a political party; *Fr.* Qui est membre d'un parti politique].

partisip, i. *Fr. participe, dilb.* Tümleç olabilen, isim ve sıfat gibi kullanılan fiil soylu kelime. [*Osm.* Ferî fiil].
☆ *Eşanl.* **ortaç, isim-fiil, sıfat-fiil.**

partisyon, i. *Fr. partition. müz.* İçinde belirli bir müzik eserinin bütün ses ve çalgı partileri birbirinin ardı sıra yer alan müzik defteri veya derlemesi. [*Ing.* Score].

partita[1], i. *It. mal. esk.* Gümrüklerde tüccarın ticarî itibarına göre açılan cari hesap.

partita[2], i. *It. müz.* XVII. yüzyıl başından itibaren İtalyan veya Alman müzikçilerinin kullandıkları terim: klavye için yazılmış her türlü eseri *(partita d'Intavolatura di Cembalo /Trabaci, Frescobaldi/)* dans veya koreografik hareketler süitini *(Froberger, Kuhnau)*, halk müziği veya dinî müzik teması üstüne yapılan çeşitlemeler dizisini veya bu çeşitlemelerden birini *(La Capricciosa, Partite Diverse Sopra Una Aria d'Inventione /Buxtehude/)*; tek keman, tek klavsen için danslardan kurulu bir oda sonatını *(Bach'ın, koral metinler üstüne org için partita'sı)* belirtmek için kullanılırdı. [*Ing.* ve *Fr.* Partita].

partitur, i. *müz.* ◘ Partisyon; ◉ ~ **a almak**, *müz.* Sadece partiler halinde yazılmış veya basılmış eski eserleri partitur halinde de yazmak. Partiturunu uyarlamak.

partizan, s. ve i. *Fr. partisan, -ane.* < *It. partigiano.* Bir kişi, topluluk veya öğreti v.b. na bağlı olan ve o kişiyi, topluluğu veya öğretiyi savunmayı amaç edinen, onların çıkarlarını korumayı ödev bilen *(kimse)*. [*Ing.* Partisan].

partizanlık,-ğı, i. Partizan olma, partizan gibi davranma hali. [*Osm.* Tarafgirlik; *Ing.* Partisanship; *Fr.* Partialité].

partöner, partener, i. *Fr. partenaire.* § ❶ Tiyatro, sinema v.b. sanat kollarında özellikle başrolü oynayan sanatçının rol arkadaşı. [*Ing.* Partner]; § ❷ Kumarda ortak. [*Ing.* Partner] § ❸ Birlikte dans edilen kimse. [*Ing.* Partner].

partürlyometre, i. *tıp.* Uterusun ihraç kuvvetini ölçmekte kullanılan cihaz. [*Ing.* Parturiometer].

parvi, i. *Fr. parvis.* Hıristiyan bazilikalarının giriş yeri tarafında etrafı duvar veya revaklı avlu. [*Ing.* Parvis].

parvolin, i. *Fr. parvoline. kim.* Formülü $C_5HN\ (CH_3)_4$ olan tetrametilpiridin; 230°C civarında kaynar, taşkömür katranından çıkarılır. [*Ing.* Parvoline].

parya, i. *Fr. paria* < tamulca *parlayan*, sınıf dışı. § ❶ Hindistan'da kast dışı sayılanlara verilen ad. [*Ing.* Pariah, outcast]; § ❷ *(geniş anl.)* Herkes tarafından aşağılanan, hor görülen kimse. [*Ing.* Pariah; *Fr.* Paria, homme dédaigné, repoussé par les autres hommes].

paryetal, i. *Fr. pariétal,-ale,-aux. zool.* Bir yapının duvarına veya çevre, kenar bölgelerine ait. [*Osm.* Azm-i cidarî; *Lat. Os parietale*]; *ing.* Parletal (bone)].
☆ *Eşanl.* **duvar kemik, çeper kemik.**
~ **kemikler**, *zool.* ◘ Yan kafa kemikleri.

pas[1], i. *Ing. pass.* § ❶ *sp.* Bazı spor karşılaşmalarında bir oyuncunun topu elle *(basketbol, voleybol, hentbol, rugbi v.b.)*, ayakla *(futbol)* veya bu iş için kullanılan, bir araçla *(hokey)* kendi takımından bir başka oyuncu iletmesine verilen ad: *Pas vermek. Pas almak.* [*Ing.* Pass; *Fr* Passe]; § ❷ *ünl.* Bazı iskambil oyunlarında kâğıt atmak sırası gelen bir oyuncunun oynayamayacağını anlatır. [*Ing.* Stake]; § ❸ Manyetizmacının, karşısındakini uyutmak için elleriyle yaptığı hareketler. [*ing.* Pass; *Fr.* Passe] ◉ ~ **ı kapma**, *sp.* ◘ Kapma; ◉ **ara** ~ **ı**, *sp.* ◘ Ara[1]; ◉ **koridor** ~ **ı**, *sp.* ◘ Koridor.
~ **geçmek**, *arg.* Vazgeçmek, caymak, aldırış etmemek: *Pas geç, kendi düşünsün!* [*Ing.* To give up; *Fr.* Renoncer à qch., se désister de qch, abandonner; cesser; abdiquer].
~ **vermek**, *arg. (özellikle kız veya kadın hk.)*, Bakışı ile bir erkeğe ümit ve cesaret vermek. [*Ing.* To give an encouraging glance *(woman)*, to make a pass at *(man to woman)*[1].

pas[2], i. *esk. T.* § ❶ Nemli havanın etkisiyle, madenlerin oksidlenerek yüzeylerinde bağlandıkları madde. *(Demirin pası kırmızı ile siyah arası, bakırınki yeşilimtrak olur.* [*Osm.* Jeng; *Ing.* Rust; *Fr.* Rouille]; § ❷ Madenlerden başka şeyler üzerinde olan kire de kimi vakit pas denir: *Hastanın dilindeki pas. Bazı mantarların bitki yapraklarında yaptığı paslar;* § ❸ *patol.* Mide bozukluklarında veya nöbetli hastalıklarda dilin üstünde meydana gelen sarımtrak beyaz kir; § ❹ *fitopatol.* Pasmantarlarının sebep olduğu çeşitli bitki hastalıklarına verilen ad. *(Bu asalak mantarların spor oluşumları pasa benzer kırmızımsı, esmerimsi veya turuncu bir renktedir).* [*Osm.* Jeng; *Ing.* Rust; *Fr.* Rouille]; ◉ **bakır** ~ **ı**, *kim.* ve *bot.* ◘ Bakır; ◉ **bodur** ~, *fitopatol.* ve *trm.* ◘ Bodur; ◉ **buğday** ~ **ı**, *bot. Pucciniaceae* familyasından, tahıllarda pas hastalığı yapan asalak mantar. [*Lat. Puccinia graminis*]; ◉ **çavdar kahverengi** ~ **ı**, *bot.* ◘ Çavdar; ◉ **çavdar kara** ~ **ı**, *bot.* ◘ Çavdar; ◉ **dil ağız** ~ **ı**, *patol.* ◘ Dil; ◉ **memeli** ~, *paraz.* ◘ Memeli; ◉ **pancar** ~ **ı**, *paraz.* ◘ Pancar.
~ **açmak**, *dey.* § ❶ Paslanan bir şeyin pasını giderip parlatmak. [*Ing.* To clean off rust; *Fr.* Dérouiller]; § ❷ İçkl içmek. [*Ing.* To have a drink].
~ **böcüsü**, *paraz.* Hemen bütün turunçgillerin kabuklarını emerek, meyveleri, özellikle portakalları pas rengine boyayan, çok küçük, saman sarısı akar. [*Lat. Phyllocoptruta oleivorus; Ing.* Citrus rust mite].
~ **çıkarmak**, *dey.* Pasları temizlemek işi. [*ing.* To take, rub, the rust off; *Fr.* Dérouiller].
~ **kırmak**, *den.* Raspa çekici denilen özel bir çekiçle kalın pasları kaldırmak.
~ **kuşmak**, *den. (boyanmış demir hk.)* Alttan paslanarak boyayı sarartmak.
~ **lâlesi**, *bot.* Bir süsen türü. [*Lat. Iris lurida*].
~ **mantarı**, *bot.* ◘ Pasmantarı.
~ **önleyici**, Demiri paslanmaktan koruyan veya üzerindeki pas tabakasını temizlemeye yarayan madde. [*ing.* Antirust composition, rust preventive; *Fr.* Antirouille].
~ **rengi ardıç**, *zool.* ◘ Ardıç[2].
~ **rengi gerdanlı dalgıç**, *zool.* ◘ Dalgıç[3].
~ **renkli yüksükotu**, *bot.* ◘ Yüksükotu.
~ **temizleme**, *met.* Madenlerin veya demir alaşımlarının yüzeyinde meydana gelen pası mekanik veya kimyasal yollarla giderme. *(Boyanacak madenlerin pası, sıcakta veya soğukta yapılan bir fosfatlama işlemiyle temizlenir ve bu işlemde, ağır madenlerin fosfat asidlerinden hazırlanan bir banyo kullanılır).* [*ing.* Unrusting; *Fr.* Dérouillage].
~ **tutmak (bağlamak)**, *dey.* Paslanmak: *«İşleyen demir pas tutmaz.»* [*Ing.* To rust; *Fr.* Se rouiller].

pas[3], /pâs/, i. *Osm.* < *Fars. pâsîden, esk.* § ❶ Koruma, gözetme; [*Ing.* Attention, regard]; § ❷ Gece ve gündüzün sekizde biri, üç saatlik süre. [*Ing.* Watch of the day, or night, three hours].

pasa, i. § ❶ *den.* Kömür, cephane veya herhangi bir eşya alınırken çavalye ve sandıkların elden ele verilmek suretiyle nakle-

dilişi hakkında kullanılan bir deyim; § ❷ *mar.* Tavan ve kaplama tahtalarının yanyana konulması halinde aralarında kalması tabiî olan aralıkları kapamak ve zamanla bu tahtalar kuruyup açıldığı vakit mezkûr aralıklar görünmemek ve hava geçirmemek için bu aralıklar üzerine mıhlanan ensiz ve ince uzun tahta çıtalar. [*ing.* Covering, beading, batten; *Fr.* Couvre-joint].

pasaj, i. *Fr. passage.* § ❶ Yalnız yayaların geçebileceği ve iki yanında dükkânlar bulunan geçit. [*ing.* ve *Fr.* Passage]; § ❷ Bir yazıdan alınan parça. [*ing.* Passage].

pasak, i. § ❶ Kir. [*ing.* Dirt, filth; *Fr.* Saleté, crasse]; § ❷ Kirli elbise. [*ing.* Dirty and untidy clothes].

pasakaglia, i. *It. müz.* Aralıksız tekrarlarla devam eden bir tür müzik parçası. [*ing.* ve *Fr.* Passacaglia].

pasaklı, s. § ❶ Kirli, pis. [*ing.* Dirty; *Fr.* Crasseux,-euse, sale]; § ❷ Çapaçul, kılığı kıyafeti pek düzensiz. [*ing.* Untidy; *Fr.* Débraillé,-ée].

pasakül, i. *den.* Gemicilerce kazan önlerinde biriken yanmış kömür ve küle denilmekte ise de esası birikmiş bu cürufun denize dökülmesidir.
~ **manikası**, *den.* ◘ **Manika.**

pasalamak, f. *arg.* Vermek.
☆ *Eşanl.* **atlamak, ballandırmak, bayılmak, çalıştırmak, ekmek elden gitmek, sökülmek, toka etmek, toslamak, uçlanmak, yırtılmak.**

pasalık,-ğı, i. Döşemelik tahtalarından daha ince ve tavanlardan daha kalın kesilmiş tahtalar olup bunların kalınlığı 2 santim kadardır. *(Bunlardan pasa yapıldığı için böyle denilmiştir, başka yerlerde de kullanılır).*

pasang, i. ◘ **Paseng.**

pasaparola /pasaparo:la/, i. *It. passa parola.* § ❶ *ask.* Bir birliğe verilen ve ağızdan ağıza bütün askerlere yayılan komut. [*ing.* Verbal command passed along the ranks; *Fr.* Portevoix]; § ❷ *den.* Parolayı birbirine geçirme. [*ing.* A passing a watchword, password].
~ **etmek**, § ❶ Sözü her tarafa, herkese duyurmak. [*ing.* To pass the word along]; § ❷ *den.* Bir emri, megafon, telsiz telefon veya telefonla ilgiliye ulaştırmak. *(Pasaparola, sancak, ışıldak veya telsizle de yapılır).*

pasaparolacı, i. *den.* Pasaparola hizmetinde kullanılan erat. *(Gemilerde lumbar ağzı nöbet postalarında nöbetçi subayı emrini icap edenlere bildirmek için nöbetçi serdümen ve vardiyan eşliğinde bir pasaparolacı bulundurulur).*

pasaport,-tu, i. *Fr. passeport.* § ❶ Yabancı bir ülkeye gidebilmek için alınan yol tezkeresi. Yurt dışı yolculuk ve ikametlerde ve uluslararası ilişkilerde, kişi hüviyetinin tespitine yarayan belge. [*ing.* ve *Fr.* Passport]; § ❷ *den.* Savaş sırasında bir gemiye verilen serbest seyir belgesi. [*ing.* Seapass, sea letter; *Fr.* Passeport]. ☆ *Eşanl.* **geçişlik;** ◉ ~ **unu almak**, *arg.* İşine son verilmek, kovulmak. [*ing.* To be fired; *Fr.* Être chassé définitivement]; ◉ ~ **unu eline vermek**, *arg.* Kovmak, işten çıkarmak. [*ing.* To fire; *Fr.* Chasser *(quelqu'un)* définitivement]; ◉ **diplomatik** ~, *huk.* Belirli kimselere Dışişleri Bakanlığınca, ülke dışında büyükelçilik ve elçiliklerce verilen pasaport; ◉ **hizmet** ~ **u**, *huk.* Özel dairsler veya belediyelerce resmî bir görevle dış ülkelere gönderilenlere veya bu gibi kişilerin dış ülkelerde görev almaları halinde verilen pasaport.

pasarî, i. *It. passare. den.* Hafif rüzgârlı havalarda tirinket yelkeninin yüzeyini mümkün olduğu kadar rüzgâra çevirmek için, iskota yakasını rüzgâr üstündeki giriva mataforasına bağlamakta kullanılan kamçı.

pasatizm, i. *ed.* Sanatta geçmişin değerlerine, geleneğine bağlı bulunma hali ve bu halde bulunan sanat okullarının tümü. [*ing.* Pasatism].

pasavan, i. *Fr. passavant. huk.* Türkiye Cumhuriyeti ile sınırları olan ülkelerin sınır bölgeleri içinde pasaport yerine kullanılmak üzere bu bölgelerde oturan türk vatandaşlarına verilen belge. [*ing.* Permit].

pas.ban /pâsbân/, b. i. *Fars. pâs,* koruma, *gözetme* + *-bân. esk.* Bekçi *(özellikle gece bekçisi).* [*ing.* Watchman, guard, sentinel; *Fr.* Garde de nuit]; ◉ ~ **ı, felek (tarüm)**, *astr. esk.* Satürn gezegeni.

pas.banî */pâs-bânî/*, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Bekçilik, koruyuculuk, gözcülük. [*ing.* Watching, the duty and action of a sentry]; § ❷ *müz.* Günümüzde örneği kalmamış bir makam.

pasböcüsü, b. i. *paraz.* ◘ **Pas²**.

pasbuk, I. *ing. Pass-book. bank.* Hesabı cari cüzdanı bankalar tarafından gerek carî hesap ve gerekse küçük carî veya tasarruf mevduatı sahiplerine verilen ve hesabı carî kayıtlarını kapsayan cüzdan, defter. [*ing.* Carnet de compte]

pascal, i. *(özel ad B. Pascal'dan).* Uluslararası sistemde gerilme ve basınç ölçüsü birimi. *(sembolü: Pa);* 1 m^2'lik bir düzlem yüzeye etki ederek, bu yüzeye toplam olarak 1 newton'luk dikey bir kuvvet uygulayan basınca veya gerilmeye eşdeğerdir. *(1 Pascal 10⁻⁵ bar'dır).* [*ing.* ve *Fr.* Pascal].

PASCAL, Blaise, öz. i. (1623-1662) Fransız matematikçisi, fizikçisi, filozofu ve yazarı.
~ **hesap makinesi**, 1642'de Blaise Pascal tarafından icat edilen hesap makinesi *(Toplama ve çıkarmaları yapabilen bu makine ilk hesap makinesi olarak kabul edilebilir).* [*ing.* ve *Fr.* Pascaline].
~ **ilkesi**, Hidrolik basınç kuramının temeli olan hidrostatik ilkesi şöyle ifade edilebilir: *«Sıkıştırılamayan dengeli bir sıvı içindeki her basınç değişmesi, değerinden bir şey kaybetmeksizin bütün yönlere yayılır».* [*ing.* Pascal's principle; *Fr.* Principle de Pascal].

pasdar /pâsdâr/, I. *Osm.* < *Fars. pâs,* koruma + *– dâr.* § ❶ Gece bekçisi. [*ing.* Watchman, guard, sentinel]; § ❷ Güvenilir ve şadık insan. [*ing.* Trustworthy, and loyal man].

pasdarî /pasdarî/, b. I. § ❶ Bekçilik. [*ing.* Watchmanship, guardianship]; § ❷ Göreve bağlılık. [*ing.* Loyalty to duty].

paseng, pasang, i. İran'da yaşayan yaban keçisinin erkeği. [*ing.* ve *Fr.* Paseng, pasang].

pasif, s. *Fr. passif,-ive.* < *Lat. passivus.* § ❶ Teşebbüs sahibi olmayan, başkasının etkisine katılanan: *Pasif yaratılışlı bir insan.* [*ing.* Passive; inactive; permissive]; § ❷ Bir şeye karşı tepki göstermeyen: *Bir kışkırtma karşısında pasif kalmak.* [*ing.* Passive]; § ❸ *elek.* Hiç bir enerji kaynağı olmayan bir devre veya bir devre elemanı için kullanılır. [*ing.* Passive]; § ❹ *kim.* Oksidlenebilen bazı madenler özellikle demir için kullanılır. [*ing.* Passive]. ☆ *Eşanl.* **dingin;** § ❺ *petol.* Vücudun bir noktasında yerleşmiş bir hastalığın başka bir noktada meydana getirdiği marazî olaylara denir; § ❻ i. *muh.* (a) Bir malvarlığı üstünde etki yapan, para ile değerlendirilebilir borç ve yükümlülüklerin toplamı. [*ing.* Liability, debt; *Fr.* Passif]; (b) Ticarî bir kuruluşun tuttuğu defterde alacak artık veren hesaplar toplamı. [*ing.* Liabilities]. ◉ **istenebilir** ~, *muh.* Kısa vadeli borç. [*ing.* Current liabilities; *Fr.* Passif exigible].
~ **dipol**, *elek.* Bağlandığı devre ne olursa olsun, çıkışta, girişinde uygulanandan küçük veya hiç değilse buna eşit bir güç verebilen dipol. [*ing.* Passive doublet; *Fr.* Dipôle passif].
~ **direnç**, Bir baskıya şiddete, zora başvurmadan direnme. [*ing.* Passive resistance; *Fr.* Résistance passive].
~ **elçilik hakkı**, *huk.* ◘ **Elçilik.**
~ **fiil**, *gram.* ◘**Edilgen fiil.**
~ **hak sahibi**, *ikt.* Bir borç münasebetinde aktif hak sahibinin, isteme ve cebretme kudretine muhatap olan, maruz kalan yani icbar edilen, bir şeyi yapmaya zorlanan kimse.
~ **hesaplar**, *ikt.* Prensip itibariyle matlûp bakiye gösteren hesaplar. [*ing.* Liability accounts].
~ **işitme**, *fizyol.* ◘ **İşitme.**
~ **kelime hazinesi**, *dilb.* Bir kimsenin okurken veya başkalarını dinlerken anladığı, fakat kullanmadığı veya pek az kullandığı kelimelerin tümüne verilen ad.
~ **korunma**, *esk.* ◘ **Korunma.**
~ **muameleler**, *ikt.* Mevduat kabul etmek veya ödünç para almak şeklindeki *(kaynak tedarikine ait)* muameleler. [*ing.* Liability transactions].
~ **öğrenme**, Öğrenmek için gerekli motivasyon veya pekiştirme bulunmadan meydana gelen öğrenme.
~ **sevunma**, *esk.* ◘ **Savunma.**
~ **taşıma**, *biy.* ◘ **Passif transport.**
~ **taşınma**, *biy.* Maddelerin hücre zarından içeri ve dışarı bir enerji sarfedilmeksizin pasif olarak taşınması. [*ing.* Passive transport passif].

pasifik.gri.balinası, b. i. *zool.* ◘ **Balina.**

pasifik.morsu, b. i. *zool.* ◘**Mors²**.

Pasifik Okyanusu, öz. i. *coğr.* ◘ **Büyük Okyanus.**

pasifleştirme, i. § ❶ Pasif hale getirme. [*ing.* ve *Fr.* Passivation]; § ❷ *kim.* Pasif *(dingin)* hale getirme: *Demiri pasifleştirme işlemi, derişik nitrik asid etkisiyle yüzeyinde koruyucu bir Fe_3O_4 tabakası oluşturmakla yapılır.* [*ing.* ve *Fr.* Passivation].

pasimetre, I. *Fr. passimètre. tekn.* Silindir biçimindeki parçaların çapını ölçmeye yarayan âlet. *(Biri sabit, öbürü hareketli olmak üzere iki kolu olan pasimetre fazla veya eksik kot farklarını ölçer).* [*ing.* Passimeter].

paskal, s. *Fr. pascal.* § ❶ İnsanı güldürüp eğlendiren, soytarı *(kimse): Ne paskal adam.* [*ing.* Buffoon, clown; *Fr.* Comique bouffon, drôle, amusant, rigolo]; § ❷ *tiy. esk.* Ortaoyunu ve tuluat tiyatrolarında güldürücü erkek oyuncu. *(Önceleri, ortaoyunlarında bu tür rollere çıkan oyunculara pusatçı da denirdi. Günümüzde bu deyim panayırlardaki çadır tiyatrolarıyle, İstanbul'daki bazı tuluat tiyatrolarında bazen kullanılır).* [*ing.* Comic of the old Turkish].

paskallık,-ğı, i. İnsanı güldürüp eğlendirecek söz ve davranış. [*ing.* Comicalness, funny actions; *Fr.* Bouffonnaire].

paskalya, i. *ibr. pesah,* geçiş > *Yun. paskha lia.* § ❶ *din.* Hıristiyanların her yıl, İsa'nın dirilişini kutladıkları bayram. [*ing.* Easter; *Fr.* Pâques]; § ❷ Yahudiler tarafından dinî yıllarının birinci gök ayının on dördüncü gününde, Mısırdan çıkışlarının hatırasına kutlanan dinî bayram. [*ing.* Easter; *Fr.* Pâque]; ◉ **ikinci** ~, *din.* Yahudiler tarafından, ikinci gök ayının on dördüncü günü, birincisini kutlamak amacıyle Kudüs'te bulunamamış olan yolcular ve hastalar için kutlanan bayram. [*ing.* Second Easter; *Fr.* Seconde pâque]; ◉ **Meryemana** ~ **sı**, *din.* Süryanîlerin temmuz ayında kutladıkları bir yortunun adı. [*ing.* Easter of Our Lady, Easter of Virgin Mary; *Fr.* Pâque de Notre-Dame].
~ **çöreği**, *mutf.* Paskalya zamanında yapılan bir çeşit çörek. *(Un, biramayası, şeker, su /veya süt/, sakız /veya mahlep/, yumurta ve margarin karışımı hamur haline getirilir. Değişik biçimler verilerek üzerine yumurta sarısı sürülür ve fırında pişirilir.)* [*ing.* Special bread-like cake for easter].
~ **dönemi**, *din.* Septuagesima'da başlayan ve Nobeli karşılayan dört hafta arefesinde sona eren dönem. *(Bu devre septuagesima, büyük perhiz paskalya ve hamsin dönemini kapsar. Yılın öbür dönemi ise noel devresidir.)* [*ing.* Easter period; *Fr.* Cycle de Pâques].
~ **haftası**, *din.* Paskalya yortusundan quasimodo pazarına kadar geçen zaman. [*ing.* Easter week; *Fr.* Semaine de Pâques].
~ **oyunu**, *tiy.* X. yüzyılda dinsel tiyatronun ilk biçimlerinden biri, Paskalya'da kilisede oynanan, İsa'nın mezarında bir melekle üç kadının karşılıklı konuşmalarından oluşan gösteri. [*ing.* Easter play].
~ **yemek**, *din.* Paskalyanın kutlanması törenleri uyarınca bir kuzu kurban ederek kesip yemek. [*Fr.* Immoler la pâque, manger la pâque].

~ **yumurtası**, *mutf.* Kabuğu boyanmış ve paskalya zamanında satılması âdet olmuş katı yumurta. [*ing.* Eggs dyed in gay colors for the Easter season; *Fr.* Oeuf de Pâques].

~ **yumurtası gibi**, *dey.* Yüzüne çok allık süren, aşırı makyajlı *(kadınlar hk.)* [*ing.* Over made-up *(woman)*; *Fr.* Expression qui veut dire «qui a mis trop du fard rouge»].

paskoit, i. *Fr. pascoïte* < *Pasco idare bölgesinden. min.* Hidratlı doğal kalsiyum vanadat. [*ing.* Pascoite].

paslamen, i. *Fr. passer la main. oyun.* Kâğıt oyunlarında, iskambil kâğıtlarını karma sırası gelen oyuncunun, karıştırıp kestirdikten sonra kâğıtları kendisinden sonraki kâğıt karacak oyuncuya vermesi. *(Paslamen yapılınca bir sonraki oyuncu kâğıtları karmadan ve kestirmeden, aldığı gibi dağıtmaya başlar. Pokerde her kâğıdın dağılışında yere para sürüldüğünden bu durumda oynanan el, iki ellik değerde bir el olur.)*

paslanma, i. Paslanmak eylemi. [*Osm.* Tahammuz; *ing.* Getting rusty; *Fr.* Rouillage].

~ **kesimi**, *jeol.* Yeryüzüne veya yakınına çıkmış kükürtlü bir cevher yatağının, bol pasedon etkisiyle yeraltı su tablasına dek kükürt tozu olduğu, ısla paslaştığı, karbonatlaştığı kesim. *(Buradaki kimyasal çökelmeler, işletmeye yeterli olmayan metal tenörlerini işletilir duruma getirir.)* [*ing.* Zone of oxydation; *Fr.* Zone d'oxydation].

paslanmak, nsz. § ❶ Üzerinde pas bağlamak; üzeri pas tutmak: *Bıçak paslandı.* [*ing.* To become rusty; *Fr.* Se rouiller, rouilles]; § ❷ *mec.* Çalışmamak yüzünden işleyemez olmak; Tembellikten, işsizlikten veya hareketsizlikten uyuşup kalmak: *İnsan okumazsa kafası paslanır.* [*Ing.* To become tarnished or rusty; *Fr.* Se rouiller; perdre ses forces, ses faculté, sa valeur propre, par manque d'activité]; § ❸ *(Dil hk.)* Pas bağlamak, paslı hale gelmek. [*ing.* To be coated].

paslanmaz, s. *met.* Gerek havada veya yüksek sıcaklıkta kuru paslanmaya gerek tuz eriyiği gibi sıvı ortamda paslanmaya karşı dayanıklılarıyle dikkati çeken alaşımlar veya madenler için kullanılır. [*ing.* Unoxidizable, non-corrodible, rustproof; *Fr.* Inoxydable].

~ **çelik**, *met.* ◘ **Çelik.**

paslaşmak, ortaklş. f. § ❶ *sp. (Bazı spor karşılaşmalarında oyuncular hk.)* Topu birbirine geçirmek. [*ing.* To pass the ball to each other]; § ❷ *arg.* Bakışlarla anlaşmak; âşıkane bir şekilde bakışmak: *Şu gördüğün kızla paslaştık, sonra konuştuk.* [*ing.* To exchange amorous glances, to make passes at each other].

paslatmak (-i), f. Paslanmasını sağlamak: *Su, demiri paslatır.* [*ing.* To let get rusty, to corrode; *Fr.* Roulller].

paslı, s. Pas tutmuş, paslanmış *(şey)*. [*ing.* Rusty; *Fr.* Rouillé,-ée].

~ **balgam**, *tıp.* İçinde bozulmuş kan bulunan pas renginde balgam; zatürreede ve akciğere kan oturması hallerinde görülür. [*ing.* Coated phlegm; *Fr.* Crachats rouillés].

~ **dil**, *tıp.* Sarımtrak beyaz bir madde ile sıvanmış dil. *(Dilin bu durumunun mide bozukluklarından ileri geldiği kabul edilir.)* [*ing.* Coated tongue].

pas.mantarı, b. i. *bot.* Pasmantarları *(Uredinales)* takımının Pasmantarıgiller *(Pucciniaceae)* familyasından, mantar cinsi. Buğdaygillerden çayır bitkilerinde, baklagillerden pancarda, karanfilde ve diğer bir kısım bitkilerde «pas» hastalığı yapar. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Uromyces].

pas.mantarıgiller, b. ç. i. *bot.* Pasmantarları *(Uredinales)* takımından başta ekinler olmak üzere çeşitli tarım bitkilerinde pas ya da kınacık dediğimiz hastalığı yapan bazitli mantarlar familyası. [*Osm.* Futûr-u harakiye; *Lat.* ve *ing. Pucciniaceae; Fr.* Pucciniacées, uredinées].

pas.mantarları, b. ç. i. Bitkilerde asalak yaşayan ve pas hastalığına sebep olan bazitli mantarlar takımı. Pasmantarları, fruktifikasyon yapmayan, basidyumları bölmeli *(genellikle 4 hücreli* ve basidiosporları saplı olan mantarlardır. Yüksek bitkiler üzerinde parazit olarak yaşarlar ve pas hastalığı adı verilen hastalığı meydana getirirler. Bu mantarlar, hayat safhaları boyunca, değişik tipte sporlar oluştururlar *(esidiyospor, piknospor, uredospor, telödospor gibi)*. Telödosporlar kalın cidarlı, 1, 2 veya 4 hücreli mukavim sporlardır. Birçok türü vardır. Bir kısmının gelişmesi için, bir hayat safhasını hastalık oluşturduğu bitkiden farklı bir bitki üzerinde geçirmesi icabeder. *Puccinia graminis*, buğday bitkisi üzerinde **karapas** hastalığını meydana getirir ve hayat devresinin bir kısmını **adî kadıntuzluğu** *(Berberis vulgaris)* adlı bitkinin üzerinde geçirir. [*Lat.* ve *ing. Uredinales* = *Uredineae; Fr.* Urédinales].

pasmo, i. *Sphaerella linorum (Septoria linicola)* adlı mantardan ileri gelen yağ keteni hastalığı. [*ing.* ve *Fr.* Pasmo].

paso[1] /pa:so/, i. *It. passo.* § ❶ Bir kimsenin, herhangi bir ücretin bütününden veya bir kısmından bağışık tutulduğunu gösteren belge: *Öğrenci pasosu.* [*ing.* Reduced rate pass; *Fr.* Passe]; § ❷ Bir işten vazgeçildiğini ve o işin yapılamayacağını anlatır: *Benden paso, siz güle güle gidin;* § ❸ *tiy.* XVII. yüzyılda, İspanyol tiyatrosunda çok tutulan, tek bölümlük, gülünçlü oyun. Bu oyunun bulucusu İspanyol yazarı Lope de Vega'dır; § ❹ *tekn.* Bir takım tezgâhı üzerinde, kesici bir takımla ve tek bir mekanik hareketle yapılan iş. [*ing.* Feed; *Fr.* Passe]; ⊙ **benden** ~, *dey.* Herhangi bir işten vazgeçildiğini veya usanç duyulduğunu belirtmek için kullanılır; ⊙ **kaba** ~, *tekn.* Kabasını alma işlemi sırasında yapılan derin paso. [*ing.* Rough feed; *Fr.* Passe d'ébauche]; ⊙ **son** ~, **(ince** ~,), *tekn.* Parçaya kesin boyutunu vermek ve yüzeyini perdahlamak için yapılan yüzeysel paso. [*ing.* Final feed; *Fr.* Passe de finition].

~ **derinliği**, *tekn.* Kesici takımın, işlenen yüzey üzerinden bir pasoda kaldırdığı talaş kalınlığı. [*ing.* Feed debth; *Fr.* Profondeur de passe].

paso[2], i. *Isp. ed.* Perde arasında oynanan bir çeşit dramatik halk oyunu. [*ing.* ve *Fr.* Paso].

paso doble, i. *Isp. dans.* Hızlı bir tempo ile yapılan one-step adımı. [*ing.* ve *Fr.* Paso doble].

paspal, i. *Yun. paspale.* § ❶ Kepeği çok un; § ❷ *arg.* Esrarın kötüsü, fenası: *Konca değil, paspal bu.*

paspartu, i. *Fr. passe-partout.* § ❶ Aynı boyda baskı, desen ve fotoğrafların yerleştirildiği karton çerçeve. [*ing.* Passe-partout *(frame)*]; § ❷ Gravürde, başka bir levhayı yerleştirmek için, daha büyük bir tahta levhanın ortasına açılmış boşluk. *(Bu boşluğun çevresi, ortaya yerleştirilmiş levhanın dış kenarını meydana getirir).* [*ing.* Slip (-in) mount]; § ❸ *tur.* Gidiş yönü, yol ve yolculuk yapacağı sınıf hakkında mevcut bilgileri kapsıyan tren bileti olup bunun çıkarılması özellikle akredite seyahat acentalarına verilmiştir. [*ing.* Blank ticket, travel agents voucher; *Fr.* Passe-partout].

~ **çerçeve**, *fot.* Çeşitli fotoğrafları arka arkaya yerleştirmek için alt kısmı istendiği zaman açılabilen, camlı veya camsız çerçeve. [*ing.* Passepartout *(frame)*].

paspas, i. *yans.* § ❶ Ayakkabıların altını temizlemek için kapıların önüne konulan sert ve sık dokunmuş silecek. [*ing.* Doormat; *Fr.* Paillasson]; § ❷ *den.* Sap işi görmek üzere yapılan bir simit sapan *(ip halka)* içinden geçirilmiş halat filasolarından *(teller)* meydana gelen ve ıslak güverteleri kurutmak için kullanılan bir tür süpürge.

~ **yuvası**, *dey.* Paspasları koymak için zemine yapılan oyuk yer.

paspaslamak (-i), f. *den.* Eski halatların tellerini açarak yapılan ve *halat süngeri* denen paspaslarla gemi içindeki ıslak yerleri, su birikintilerini silip kurulamak: *Güverteyi paspaslamak.* [*ing.* To mat (up); *Fr.* Paillassonner].

pasran.kolu, b. i. *mar.* Eğri yüzeyli masif ağaçları rendelemekte kullanılan âlet.

passauit,-ti, i. *Fr. passauite (Almanya'da şehir adı Passau'dan) min.* Doğal kalsiyum, alüminyum v.b. silikat; skapolit çeşididir. [*ing.* Passauite].

pas.sineğigiller, ç. b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, İkikanatlılar *(Diptera)* takımına giren bir familyası. Genellikle küçük boylu, ince antenli türleri içine alır. [*Lat.* ve *ing. Psilidae; Fr.* Psilidés].

passo, i. *It.* Eskiden İspanya ve İtalya'da kullanılan, yaklaşık olarak 1,7 m değerinde uzunluk ölçüsü. [*ing.* ve *Fr.* Passo].

pasta /pas:ta/, i. *It.* § ❶ Çikolata, krema, meyve ezmesi gibi şeyler katılarak türlü biçim ve kalıpta yapılan şerbetsiz hamur tatlısı. [*ing.* Pastry, sweet cake, tart; *Fr.* Pâtisserie, gâteau]; § ❷ Giysilerde dikişli kıvrım. [*ing.* Pleat, fold; *Fr.* Plissé]; § ❸ Çerkez'lerin mısır ekmeği. [*Fr.* Pain de circassiens fait avec de la farine de maïs]; § ❹ *tekn.* Lehimcilikte kullanılan bir çeşit karışım; § ❺ *deric.* Kıl yolmayı sağlamak için derilerin çevresine konan ve kılların kendini koyvermesini sağlayan yoğun eriyik; § ❻ *otom.* Boyanın kolay kuruması ve parlaklığını koruması için, boyanmış otomobillere asıl cilâdan önce sürülen bir astar cilâ. ☆ *Eşanl.* **cilâ pastası.**

~ **kalıbı**, ◘ **Forma.**

pastacı, i. Pasta yapan veya satan kimse. [*ing.* Pastry seller; *Fr.* Pâtissier,-ère].

pastacılık,-ğı, i. Pasta yapma veya satma işi. [*ing.* Pastry selling].

pastagomlak, i. *ağ. iş.* Pasta biçiminde dökülerek dondurulan gomlak türü.

pasta.hane, **pastane**, b. i. *It. pasta* + *Fars. hâne.* İçinde pasta satılan ve oturularak veya ayakta pasta yenen yer, pastacı dükkânı. [*ing.* Pastry shop; *Fr.* Pâtisserie].

pastal, i. Tütün yaprağı dizisi. [*ing.* Bundle of tobacco leaves; *Fr.* Manoque].

pastalı /pas:talı/, s. Pastası olan, üzerinde pasta bulunan: *Pastalı entari.* [*ing.* Folded, plented; *Fr.* Plissé,-ée].

pastav, i. *Mac.* § ❶ *dok. esk.* Ucu yaldızlı çuha topu: *Eskiden her pastav, elli arşındı.* [*ing.* A whole piece of broadcloth or other woolen cloth; *Fr.* Une pièce entière de drap]; § ❷ Orta oyununda pişekârın elindeki şakşak. [*ing.* Large castanet used by the leading actor in the old Turkish theater; *Fr.* Une pièce entière de drap]; § ❸ *kıyf. esk.* ◘ **Postal**; ⊙ ~ **la pazarlık**, *dey.* Toptan pazarlık. [*ing.* Wholesale bargain; *Fr.* Marchandage en gros].

~ **makinesi**, *dok.* Apre işlemlerinde, kumaş toplarının üst üste katlanarak yığılmasını sağlayan âlet. *(Apre makinelerinin çıkışında bulunan bu âlet, iki verim silindiri ile varügele hareketli bir koldan meydana gelir.)*

~ **sehpası**, *dok.* Pastav makinesinden çıkan kumaşların kat halinde üzerine yığıldığı genellikle tahta ızgaralardan yapılmış alçak ve geniş sehpa.

pastel, i. ve s. *Fr.* § ❶ Resim yapmaya yarar renkli kurşun kalemi; § ❷ Böyle kalemlerle yapılan resim. [*ing.* Pastel; *Fr.* Pastel dessin pastel]; § ❸ Soluk ve uçuk renk [*ing.* ve *Fr.* Pastel].

~ **renk**, ◘ **Pastel**[3].

~ **tekniği**, *mat.* Bir çeşit renkli, tebeşir şeklinde ve yumuşaklığındaki boya kalemleri ile renkli resimler yapılması usulü. Bu teknikte, yağlı, sulu boyada olduğu gibi ara tonları boyaları karıştırmak veya üstüste sürmek suretiyle değil, fakat her renk için, esasen hazır olan tebeşir, kullanılmak suretiyle istenilen resim yapılır.

pastelci, i. Pastel boyalarıyle renkli resim yapan sanatçı. Pastel ressamı. [*ing.* Pastallist; *Fr.* Pastelliste].

pastelist, i. *Fr. pastelliste.* ◘ **Pastelci.**

PASTEUR, Louis, öz. i. *(1822-1895).* Fransız kimyacısı ve biyoloji bilgini, mikrobiyolojinin kurucusu.

~ **fırını**, *bakt.* ◘ **Fırın.**

pastırma, i. < *bastırmak* > *bastırma*. Tuz ve çemen katılıp bastırılarak veya ise tutularak kurutulmuş et: *Kayseri pastırması*. [*İng*. Pressed meat cured with garlic and other spices; *Fr*. Viande salée et desséchée au soleil]; ⊙ **~ sını çıkarmak**, *dey*. Bir kimseyi hırpalamak, çok dövmek. [*İng*. To give somebody a beating; *Fr*. Battre à plate couture]; ⊙ **balık ~ sı**, *mutf*. ■ Balık.
~ yazı, *meteor*. Sonbaharda yazı hatırlatan havalar. Pastırma yapımı mevsimi olan güz sonundaki sıcak günler. [*İng*. Spell of warm sunny weather late in November; *Fr*. Automne de la Saint-Martin].

pastırmacı, i. Pastırma yapan veya satan kimse. [*İng*. Maker or seller of pastırma; *Fr*. Celui qui fait ou vend la conserve dite «pastırma»].

pastırmacılık,-ğı, i. Pastırmacının yaptığı iş. [*İng*. Making or selling of pastırma].

pastil, i. *Fr. pastille*. < *Lat. pastillus*. § ❶ *ecz*. Erimiş şeker ile bir esans veya bir ilâç karışımının soğuk bir yüzeye damla damla akıtılmasından elde edilen, yarım küre şeklinde katı sakarol. [*İng*. Pastille, lozenge, troche]; § ❷ *plast. mad*. Belirli biçim ve ağırlıkta kalacak şekilde preslenmiş plastik döküm maddesi. [*İng*. ve *Fr*. Pastille].

pastiş, i. *Fr. pastiche* < *It. pasticcio*. § ❶ Başka ressamların, başka yazarların, v.b.'nin uslûbu taklit edilerek meydana getirilen edebiyat veya sanat eseri, benzek. [*İng*. Pastiche, imitation; parody]; § ❷ *müz*. Çeşitli müzik yazarlarının parçalarından oluşturulmuş müzik eseri. [*İng*. Pasticcio; *Fr*. Pastiche].

pastoforos, i. *Yun. pasto*, küçük bina + *phoros*, taşımak. Eski Mısır'da dinî geçit alaylarında içinde bir veya birkaç ilâh tasviri bulunan mâbed şeklindeki sandukçayı taşıyan rahip. *(Pastoforos'lar aynı zamanda tapınakların muhafızıydı. Başlarını traş ederlerdi.)* [*İng*. Pastophorium; *Fr*. Pastophore].

pastoral, s. ve i. *Fr. pastoral,-ale,-aux. ed*. ve san. § ❶ Kır hayatını ve törelerini anlatan: *Pastoral manzume*. [*İng*. Pastoral; *Fr*. Pastorale]; § ❷ *tiy*. Kişileri kadın ve erkek çobanlar olan dramatik tiyatro oyunu. *(Rokoko çağında, saray üyelerinin ve yüksek sınıf halkın sevdiği bu oyun türü, konusunu mitolojilerden ve çoban masallarından almıştır.)* [*İng*. Pastoral (drama); *Fr*. (Drame) pastorale].
~ roman, *ed*. ■ Roman.

pastörelloz, i. *Fr. pasteurellose*. *Pasteurella* cinsi bakterilerden ileri gelen hastalıkların genel adı. *(Pek çok çeşidi vardır, ama çoğu insana bulaşmaz. Bellibaşlıları şunlardır: tavuk kolerası, bulaşıcı domuz zatürreesi, gevişgetiren hayvan pastörellozu. Bu hastalıklar artık seyrek görülmektedir; bu bakımdan pasteurellaların genellikle ikincil enfeksiyon mikropları olduğu düşünülebilir; bu mikropların hastalık yapma gücü, daha önce meydana gelen bir virüs enfeksiyonuyle artar. Aşılama değişik sonuçlar verir.)* [*İng*. Pasteurellosis].

pastörizasyon, i. *Fr. pasteurisation*. Sıvı besinlerin içinde bulunabilen patojen bakterileri, bu besinlerin fizik yapısını ve biyokimyasal unsurlarını *(vitaminler ve diyastazlar)* mümkün mertebe bozmadan ısıtarak yok etme işleml. [*İng*. Pasteurization].

pastörizatör,-rü, i. *Fr. pasteurisateur*. Sıvı besinleri pastörize etmeye yarayan cihaz. [*İng*. Pasteurizer, Pasteurian sterilizer].

pastörize, s. *Fr. pasteurisé,-ée (Pasteur'ün adından)*. Özel cihazlarda 65 dereceye kadar ısıtılarak birdenbire soğutulmak yoluyle, içindeki mikroplar öldürülmüş olan *(süt, bira...)* [*İng*. Pasteurized].
~ etmek, *(süt v.b. hk.)* Pastörizasyon işlemine uğratmak. [*İng*. To pasteurize; *Fr*. Pasteuriser].

pastra /past:ra/, i. *Yun*. ■ **Pişti**.

pastreit,-ti, i. *Fr. pastréite. min*. Hidratlı doğal demir sülfat; bir karfosiderit çeşididir. [*İng*. Pastreite].

pasturel, i. *Fr. pastourelle. müz*. ve *ed. tar*. XII. - XIII. yüzyılda trubadur ve truver şarkısı; bir çoban kızı *(pasturel)* bir derebeyi ile konuşur ve fırsat düştükçe bir çoban da kıza aşkını açıklar. [*İng*. Pastoral].

pasuh, i. *Osm*. < *Fars. pāsuh. esk*. Karşılık, cevap. [*İng*. Answer; *Fr*. Réponse].

pasüvar, paysüvar /pā-süvār veya pāy-süvār/, b. i. *Osm*. < *Fars. pā* veya *pāy*, ayak + *süvār, esk*. Piyade.

pasvan /pāsvān/, i. *Osm*. < *Fars. esk*. Gece bekçisi. [*İng*. Watchman, guard, sentinel]. ☆ *Eşanl*. **pasban**.

pasyans, i. *Fr. patience*. İskambille açılan bir fal. [*İng*. Patience].

pasyon, i. *Fr. passion. müz*. Batı müziğinde İsa Peygamber'in ölümünden önce ve ölümü sırasında çektiği acılar üzerine yazılmış bir çeşit oratoryo. [*İng*. Passion].

-paş /pāş/, s. *Osm*. < *Fars. paşiden*, saçmak, serpmek. *esk*. *«Saçan, serpen, dağıtan»* anlamlarıyle bileşik kelimeler yapar. [*İng*. Diffusing, scattering].

paşa[1], i. *T. baş* + *ağa* > *başağa*. Osmanlı imparatorluğu zamanında yüksek rütbeli sivil memurlara ve albaydan üstün aşamalarda bulunan askerlere verilen ünvan: *Talat paşa, Enver paşa, Nazır paşa, Vali paşa*. [*İng*. Pasha; *Fr*. Pacha].
~ baştardası, *teşk. tar*. Osmanlı donanmasında kaptanpaşanın *(kaptanıderya)* bindiği baştardaya verilen ad. *(Kaptanpaşalar savaş zamanlarında başkapudane denilen kalyona, barış zamanlarında ise baştardaya binerlerdi. Bu baştardada, ötekilerden farklı olarak bir dürbün ve paşa sancağı bulunurdu).*
~ cevizi, *trm*. İri daneli bir yerli ceviz çeşidi.
~ çadırı, *bot*. ■ **Paşaçadırı**.
~ defterlisi, *teşk. tar*. Vezir, beylerbeyi ve sancak beylerinin kumandası altında bulunanlara verilen ad. *(Sipahiler sefer zamanında emrine girdikleri paşanın ismiyle anılırlardı. Bu usul 1708'den itibaren kaldırıldı).*
~ gemisi, *teşk. tar*. Kaptanpaşanın *(kaptanıderya)* bindiği gemi.
~ gibi yaşamak, *dey*. Bolluk ve refah içinde yaşamak.
~ kapısı, ■ **Paşakapısı**.
~ kapısı ricali, *teşk. tar*. Başta sadrazam olmak üzere paşa kapısında çalışan devlet adamlarına verilen ad. *(Paşa kapısı kodamanları da denir).*
~ livası, *teşk. tar*. Rumeli beylerbeyinin oturduğu merkez sancağına verilen ad. *(İlk paşa livası Edirne idi. Balkanların osmanlı topraklarına katılmaya başlaması üzerine paşa livası 1385'te ele geçirilen Sofya'ya taşındı. Rumelideki duruma göre Manastır ve Filibe şehirleri de zaman zaman paşa livası oldu).*
~ odası, *teşk. tar*. 21. Ağa bölüğüne verilen ad. *(Kanunî'nin sadrazamlarından İbrahim Paşa, yeniçerilerin Eski ve Yeni odalarını tamir ettirdikten sonra bunları denetlerken ağa bölüğüne gelince bu bölüğün aşçısı kendisine bir tas şerbet sundu; bundan memnun olan sadrazam da bölüğü himayesine aldı. Bundan sonra 21. Bölüğe Paşa odası denildi).*
~ olmak, *dey*. *Fazlaca içki içmiş olmak*, çok sarhoş olmak. [*İng*. To get very drunk].
~ patatesi, *trm*. Yuvarlak şekilli ve beyaz etli, turfandacılığa elverişli bir patates çeşidi.
~ sancağı, *teşk. tar*. Eyalet valilerinin oturdukları sancak.

paşa[2], i. *nüm. Eski gucerat bakır sikkesi*. [*İng*. Pasha; *Fr*. Pacha].

paşa.ağacı, b. i. *bot*. ve *ağ. iş*. İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kolagiller *(Sterculiaceae)* familyasından, Kerestesi açık sarı yeşilimsi renkte, geniş ve belirli yıllhalkalı, iri gözenekli, hava kurusunun özgül ağırlığı 0.38 gr/cm^3 olan, genellikle kaplama olarak kullanılan değerli bir mobilya ağacı. [*Lat. Triplochiton scleroxylon*; *İng*. Obeche, arere, samba; *Fr*. Triplochiton]. ■ **Obeşe**.

paşa.çadırı, b. i. *bot*. Kalb biçimindeki yapraklarının altı kırmızımtrak, üstü koyu yeşil, gövdesi sürünücü ve etli, begonya cinsinden bir süs bitkisi. [*Lat. Begonia teasti*]. ■ **Begonya**.

paşa.kapısı, b.i i. *tar*. Osmanlı İmparatorluğu zamanında sadrazamlık dairesinin bulunduğu yapıya verilen ad. Hükûmet konağı. [*İng*. Government office (in the provinces; *Fr*. Ancien nom de la Subblime Porte].

paşalı, i. *tar*. Paşaların hizmetinde bulunan gedikli ağa [*İng*. Officer in the service of a Pasha; *Fr*. Serviteur d'un pacha].
~ döküntüsü, *tar*. Efendisinin ölümü veya işten el çektirilmesi üzerine kapısız kalan gedikli ağa.

paşalık,-ğı, i. § ❶ Paşa ünvanı veya paşa olma hali. [*İng*. The quality, rank and function of a Pasha; *Fr*. Titre de pacha, grade dont le possesseur porte le titre de pacha]; § ❷ *teşk. tar*. Osmanlı devletinde, paşa unvanını taşıyan bir görevlinin yönetimi altında bulunan bölge. [*İng*. Territory ruled by a pasha; *Fr*. Pachalık, division administrative de l'ancien Empire ottoman, gouverné par un pacha].

paşa paşa, z. Güzellikle, seve seve, isteyerek.

paşib, i. *Osm*. < *Fars. pāşib. esk*. § ❶ Merdiven; § ❷ Basamak. [*İng*. Very steep descent, steep decline, ladder].

paşide /pāşide/, s. *Osm*. < *Fars. pāşiden*, saçmak, serpmek. *esk*. Dağılmış, saçılmış, serpilmiş. [*İng*. Sprinkled, scattered, diffused].

paşmak,-ğı, i. ■ **Başmak**.

paşmakçı, i. ■ **Başmakçı**.

paşon, i. *(Fransız fizyoloğu Michel Victor Pachon'un /1867-1938/ adından)*. Atardamar basıncının ve titreşimlerinin ölçülmesine yarayan osilometre. [*İng*. ve *Fr*. Pachon]

pat[1],**-tı**, i. § ❶ *bot*. Bileşikgillerden, kasımpatına benzer bir çiçek. [*İng*. ve *Fr*. Aster]; § ❷ *kuymc*. Kasımpatı çiçeğine benzetilerek yapılmış elmas iğne. [*İng*. Diamond pin shaped like an aster; *Fr*. Broche en forme d'aster enrichie de diamants].

pat[2], i. *yans*. § ❶ Yassı bir şeyle vurulunca çıkan tok sesi anlatır: *Pat diye vurdu*. [*İng*. Thud; *Fr*. Paf, onomatopée qui exprime un coup frappé]; § ❷ Birdenbire olan işler veya yapılan hareketler içinde kullanılır: *Pat diye içeriye daldı*. [*İng*. With a thud, suddenly].

pat[3], s. *(Genellikle burun hk.)* Yassı, basık: *Düz siyah saçlı, kalın parmaklı, burnu pat, dudakları iri*. [*İng*. Flat, snub *(nose)*; *Fr*. Plat, tout ce qui a une forme plate]; ⊙ **baskı ~ ı**, *matb*. ■ **Baskı**.

pata /pa.ta/, i. *It. patta*. § ❶ Oyunda yenen ve yenilen olmaması, berabere kalma. [*İng*. Drawn game; *Fr*. Partie nulle]; § ❷ *den*. Torsolom ve borina palangalarını seren yelkenlerinin gıradin yakalarına bağlamak için, iki veya üç mataryon arasına yerleştirilen kazayağı. [*İng*. Drawn game-deadlock, bridle of a bowline to a sail]; ■ **Matafyon, kazayağı**; § ❸ *san*. Özellikle Bengal ve Tibet kâğıdı veya pamuklusundan yapılmış resimlenmiş rulo veya pano. *(Kaynağı epey eski olan pata, dinî konuları işleyen bir halk sanatıdır)*. [*İng*. Pat; *Fr*. Pata, pat]; ⊙ **borina ~ sı**, *den*. ■ **Borina**; ⊙ **iskota ~ sı**, *den*. ■ **İskota**; ⊙ **mizana ~ sı**, *den*. ■ **Mizana**.
~ çakmak, *arg*. Askerce selâm vermek. [*İng*. To wave the hands in greeting].
~ kâğıt, *oyun*. Pikette iki oyuncunun aynı miktar el *(kâğıt)* alması halinde olur.
~ kâğıtlarla oynamak *oyun*. Rakibiyle aynı miktarda kâğıt alıp, daha fazlalık elde edememek.
~ olmak, *oyun*. Rakibine göre üstünlük kazanmak.

patadak, z. Ansızın, beklenmediği halde: *Patadak çıkageldi*. [*İng*. Suddenly; *Fr*. Tout d'un coup, subitement, à l'improviste, soudainement].

patadan, z. ■ **Patadak**.

patafizik, i. *Fr. pataphysique*. Hayalî eriyikler, bilimini belirtmek üzere Alfred Jarry'nin yarattığı kelime. [*İng*. Pataphysics].

Patagonyalı, ç. öz. i. Patagonya halkından

veya bu halkın soyundan olan kimse. [*Ing.* Patagonian; *Fr.* Patagon,-onne].

patagos, i. *arg.* Bütün beş kuruşluk: *Kayıkçıya patagosu toka edince soluğu Cibali'de alırsın bacım.* [*Ing.* Five kurush coin; *Fr.* Monnaie de 5 piastres].

patak,-ğı, i. *yans.* Dayak, kötek. [*Ing.* Beating; *Fr.* Rossée, coups de bâton].

pataklamak (-i), f. § ❶ Rasgele vurarak dövmek. [*Ing.* To give a beating to somebody, to beat; *Fr.* Rosser, donner une correction, rouer de coups]; § ❷ Çabucak ve şöyle böyle süpürmek veya *(tokaçla çamaşır)* yıkamak. [*Fr.* Balayer négligemment ou blanchir du linge négligemment].

pataklanmak, nsz. Pataklamak işine konu olmak.

patakülye, i. *den.* Yelkenli gemilerde gabya ve babafingo çubuklarının gindazolarını donatmak için, alt uçlarına *(kaşkaval deliğinin hemen altına)* açılan dikdörtgen biçiminde ki deliğe yerleştirilen bir dille meydana getirilen sabit bastika.

patalya /patal:ya/, i. *den. esk.* Birden üç çifte kadar küreği bulunan ve her çift küreği bir kişi tarafından çekilen savaş gemisi filikası. *(Patalya, bindirme tahtalıydı. Kamarot ve öteki görevliler kıyıdan gemiye, gemiden kıyıya bunlarla taşınırdı).* [*Ing.* Very small boat, dinghy, punt; *Fr.* Barque à quatre rames d'un navire de guerre] ◉ **borda ~ sı**, *den. esk* Gemiye girip çıkmak, borda veya karinayı temizlemek için kullanılan, patalyadan küçük, filika biçiminde tekne. *(Bunlar kıçtan karaydı, kıyıya iskele olmazdı).*

~ küreği, *den.* Patalyalarda kullanılmak üzere alelekser topaçlı olarak yapılan kürekler.

patalyacı, i. *den.* Patalyalara bakmak ve patalyalarda kürek çekmek üzere ayrılmış erata denir.

Patan'lar veya Pathan'lar, öz. i. *etn.* Asıl Afganlılardan ayırmak için Afganistan'ın doğu kabilelerine verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Pathans].

patates /pata:tes/, i. *Isp.* ve *Port. batata, patata. (Amerika yerlilerinin dilinden). bot.* Patlıcangiller *(Solanaceae)* familyasından, anayurdu Andlar'ın Şili ve Peru kesimi olan, yer altındaki yumruları, yenen otsu bitki. Avrupa'ya ancak 1534'e doğru götürüldü; XVIII. yüzyılın sonlarında bütün Avrupa ülkelerinde bir yiyecek ve besin maddesi olarak yaygınlaştı. Patatesin sadece yumrusu yenebilir. Yeşil kısımlarda, renksiz filizlerde, hattâ yeşilimsi yumrularda solanin denen zehirli bir alkaloid bulunur. Bu alkaloid biraz zayıf olmakla beraber atropin etkisi yapar. Patatesin birçok çeşidi vardır; bunlar sanayide kullanılan patatesler *(nişasta elde etmek için),* yem patatesleri *(hayvan yemi olarak kullanılanlar)* ve sebzelik patatesler *(pişmesi ve lezzeti bakımından yemeğe en elverişli olanlar)* olmak üzere başlıca üç grupta toplanır. Ayrıca patatesleri erken veya geç yetişmesine *(turfanda, yarı geç, geç),* şekillerine *(yuvarlak, söbe, uzun),* kabuğunun rengine *(sarı, pembe, kırmızı),* etinin rengine *(beyaz, sarı)* göre de çeşitlere ayırmak mümkündür. Patates besleyici bir besindir; içinde bol miktarda nişasta ve iskorbütü önleyici C vitamini bulunur. [*Lat. Solanum tuberosum; Ing.* Potato; *Fr.* Pomme de terre]. ◘ *ŞEKİL: 525.* — **TARLA ÜRÜNLERİ**; § ❷. Patatesin yer altında oluşan yumrusu. [*Ing.* Potato; *Fr.* Pomme de terre]; ◉ **japon ~ ı**, *bot.* ◘ **Japon**; ◉ **İspanyol ~ ı**, *trm.* Yuvarlak şekilli, orta boyda, gözleri derince, kabuğu ince ve soyulması, eti sarı renkte, az sulu ve sert bir patates çeşidi; [*Ing.* Sweet potato, Spanish potato; *Fr.* Patate]; ◉ **kaşlı-akgöz ~ ı**, *trm.* Basık yuvarlak şekilli, beyazımtrak sarı renkte, etli, gözleri beyaz bir patates çeşidi; ◉ **kırmızı göz ~ ı**, *trm.* Turfandacılığa elverişli, yuvarlak şekilli, sarı etli, ince kabuklu. Gözleri az derin, sulu ve az yumuşak bir patates çeşidi; ◉ **malta ~ ı**, *trm.* ◘ **Malta**; ◉ **mor ~**, *trm.* Uzun ve ince yumrulu, kabuğunun rengi mor veya kırmızı, pişmiş kestane lezzetinde bir tatlı patates çeşidi. ☆ *Eşanl.* **renkli patates**; ◉ **pembe ~**, Silindirimsi uzun yumrulu patates. *(Yumru yumru olan bu patateslerin etli kısmı beyaz kırmızımsı, ve nişastalıdır; çok iyi kaliteli olmasına rağmen pişmesi biraz güçtür. Çok erken ürün verir. Yüzeyi düzgün olmadığı için soymak zordur);* ◉ **tatlı ~**, *bot.* ◘ **Tatlıpatates.**

~ böceği, *zool.* ◘ **Patatesböceği.**

~ gözü, *bot.* ◘ **Göz.**

~ güvesi, *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımından, 1.27 sm. boyunda, silindir şeklinde, siyah başlı, lârvaları patates ve diğer ürünlere dadanan böcek. [*Lat. Gnorimoschema operculella; ing.* Potato tuberworm, splitworm].

☆ *Eşanl.* **tütün kıymık kurdu.**

~ mildiyösü, *paraz.* Patates ekimi yapılan ülkelerde, özellikle sulak bölgelerde veya yağışlı yıllarda, bu bitkiyi yerle bir edebilen ve yıkımını yumrulara dek ulaştıran, Amerika kökenli, mantar. [*Lat. Phytophthora infestans; ing.* Late blight; *Fr.* Péronospore infeste].

~ peronosporası, *bot.* ◘ **Patates mildiyösü.**

~ pireböceği, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Patates toprak piresi.**

~ toprak piresi, *paraz.* Patatesten başka, birçok bahçe bitkisinin daha yapraklarını kemirerek delik deşik eden, kınkanatlı 0,16 sm. boyunda, zıplayıcı böcek. [*Lat. Epitrix cucumeris; ing.* Potato flea beetle].

~ yaprakbiti, *paraz.* Eşkanatlılar *(Homoptera)* takımından, 0.32 sm. boyunda, ergini uzunca armut biçiminde, patates yapraklarından özsu emen, küçük, zıplayıcı böcek. [*Lat. Macrosiphum solanifolii; ing.* Potato aphid].

~ yaprakpiresi, *paraz. Cicadellidae* familyasından, 3,32 sm. boyunda, soluk yeşil renkte, patates, fasulye ve benzeri bitkilerden özsu emerek onlara zarar veren eşkanatlı böcek. [*Lat. Empoasca fabae; Ing.* Potato leafhopper, apple and potato leafhopper].

patates.böceği, b. i. *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, yaprakböcekgiller *(Chrysomelidae)* familyasından, anayurdu Kuzey Amerika olan, patatese ve genellikle bütün patlıcangillere çok zararlı böcek. Sarı veya kızılımsı renkte, 10.12 mm. uzunluğundadır. Her elitrasının üzerinde beş siyah çizgi bulunur. A.B.D.'de patates ve domatese çok büyük zarar verir. Avrupa'ya geçerek büyük zararlara yol açmıştır. *(Türkiye'ye de geçmiştir).* Ergini de, kurtçuğu da yaprakları kemirir. Yılda üç döl verir; çoğalması için ya toplanır ya da böcek öldürücü ilâçlar */arsenikli bulamaçlar ve rotenonlu tozlar/* kullanılır. Bazen toprak da ilâçlanır. [*Lat. Leptinotarsa decemlineata; Ing.* Colorado potato beetle, colorado beetle; *Fr.* Doryphore de la pomme de terre, bête de colorado].

patavatsız, s. Sıra, saygı gözetmeden, nereye varacağını düşünmeden, ağzına geleni söyleyen ve aklına geleni yapan. [*ing.* Who talks at random and thoughtlessly, tactless; *Fr.* Qui manque de tact, indiscret, gaffeur, insouciant].

patavatsızlık,-ğı, i. Patavatsızca davranış. [*Ing.* Thoughtlessness; *Fr.* Manque de tact, indiscrétion, gaffe].

patchouli, esansı, *bot.* ◘ **Esans.**

patelektomi, i. *Fr. patellectomie. cerr.* Ameliyatla, dizkapağının tümünün veya bir kısmının çıkarılması. [*Ing.* Patellectomy].

paten, i. *Fr. patin.* § ❶ Ayakkabıya takılarak, buz üzerinde kaymaya yarayan, altında uzunlamasına ince bir demir takılı tahta veya demirden taban. [*ing.* Skate]; § ❷ Bu âletin tekerleklisi olup düz yerlerde kaymaya yarar. [*ing.* Patten]; § ❸ *otom.* (a) Dingil üzerine yerleştirilen ve süspansiyon yayını karşılamaya yarayan düzlem yüzey. [*Fr.* Patin]; (b) Arabaların manevralarını kolaylaştırmak için garajlarda kullanılan özel destek. [*Fr.* Patin]; ◉ **kılavuz ~**, *mek.* Bir yatak içinde gidip gelen ve bir biyele bağlı olan küçük parça. [*Ing.* Guide shoe].

patent, i. *ing.* § ❶ Bir buluşun veya o buluşu, uygulama alanında kullanma hakkının bir kimseye ait olduğunu gösteren belge. [*Ing.* Patent, patent right, license; *Fr.* Patent, brevet d'invention]. ☆ *Eşanl.* **buluş belgesi**; § ❷ Uyurkluk belgesi. [*ing.* Letters of naturalization]; § ❸ *huk.* ◘ **İhtira beratı (birini) ~ inin aitına almak**, *dey.* Egemenliği altına almak. [*ing.* To domineer *(over)*].

patenta, i. ◘ **Patente.**

patente, i. *It. den.* Yabancı limanlardan gelen gemilere, varış limanındaki kıyı sağlık dairesi tarafından yapılan karantina muayenesinden sonra verilen kıyıya çıkma belgesi. [*ing.* Bill of health; *Fr.* Patente],

~ almak, *den.* Gerekli karantina muayenesinden sonra, yolcular ve gemi personeli için kıyıya çıkabilme izni almak *(patente vize ettirmek de denir).* [*Ing.* Bill of health; *Fr.* Patente *(délivre à un navire en partance)*]; ◉ **temiz değil ~ si**, *(temiz patentesinin karşıtı olarak).* Bir geminin hastalık çıkmış bir ülkeye uğramış olduğunu belirten patente veya belge.

paterji i. *Fr.* § ❶ *tıp.* Bir uyarımdan sonra, organizmanın baska cinsten bir uyarıma aşırı şekilde duyarlı olması; § ❷ Çok sayıda yabancı maddeye allerjik olma durumu.

paternalizm, i. *Fr. paternalisme.* İşçilerin sosyal korunma ihtiyaçları için en iyi yargıyı verebilecek tek otorite olarak kendini gösteren bir iş yerinin patronunun tutumuna verilen ad.

paternoyit,-ti, i. *Fr. paternoîte (E. Paterno'nun adından) min.* Hidratlı doğal magnezyum borat. [*Ing.* Paternoite].

patetik, s. *Fr. pathétique. ed.* Etkileyici, dokunaklı. *(Seyredenlerin, dinleyenlerin üzerinde büyük etki yaratacak biçimde ortaya konulan sanat eseri için kullanılır).* [*Ing.* Pathetic (al)].

~ müzik, *müz.* Üzerinde koygun duygular uyandıran, içimizi kabartıp kükreten, fakat ıstırapla karışık olan, Dramatik unsuru üstüne gelen dokunaklı müzik. [*Ing.* Pathetic music; *Fr.* Musique pathétique].

patırdamak, nsz. f. *yans.* Genellikle yürürken veya koşarken patırtılı ses çıkarmak, gürültü etmek. [*Ing.* To make a continuous knocking noise; *Fr.* Craquer, faire du bruit].

patırdatmak (-ı), f. *arg.* Özellikle ayakları yere vurarak patırtılı ses çıkarmak. [*Ing.* To have a smattering of a foreign language].

patırdılı, s. Patırdısı olan, gürültülü. [*Ing.* Very noisy; rowdy; *Fr.* Bruyant,-ante, tumultueux,-euse].

patır.kütür, b. z. *yans.* Genellikle yürüme, düşme, dökülme v.b. eylemlerin gürültülü ve şiddetli bir biçimde ve acele ile yapıldığını veya meydana geldiğini anlatmak için kullanılır: *Merdivenden patır kütür inen çocuklar.* [*Ing.* With the noise of footsteps, noisily, hastily; *Fr.* Avec fracas *(imite une action faite sans égards et brusquement)*].

patır patır, z. *yans.* Genellikle koşma, yürüme, düşme, dökülme v.b. eylemler arasında gürültü ve şiddetli bir ses çıktığını anlatmak için kullanılır: *Ağaçtan patır patır dökülen elmalar.* [*Ing.* Sound as of tapping or the fall of feet; *Fr.* Onomatopée que imite une action prompte et tumultueuse].

patırtı, i. *yans.* § ❶ Genellikle ayakları yere kuvvetle basarak yürüme sonucu çıkan ses: *Ayak patırtılarına kulak verdim. Bir patırdı işittim.* [*Ing.* Noise; *Fr.* Bruit, topage]; § ❷ Herhangi bir şekilde çıkarılan gürültüşamata: Ağlayıp patırtı yapabilecek küçük çocuklar zaten buralara getirilmezdi. [*Ing.* Row]; § ❸ Kavga, kargaşa, kargaşalık: *Rumlarla Türkler arasında hiçbir patırtı olmamış.* [*ing.* Tumult, disturbance; *Fr.* Tumulte]; ◉ **~ ye pabuç bırakmamak**, *dey.* Olur olmaz gözdağından yılmamak. [*ing.* Not to be scared off by noisy dispute; *Fr.* Ne pas céder devant une menace qui n'a

pas de fondement]; ◉ ~ **ya vermek,** *dey.* Telâş ve karışıklığa düşürmek, gürültü çıkararak ortalığı ayağa kaldırmak, karışıklığa düşürmek, telâşlandırmak. [*Ing.* To put into confusion, to cause a disturbance; *Fr.* Faire du tapage]; ◉ ~ **ya vurmak,** *dey.* Telâş ve karışıklığa düşürmek. [*ing.* To make much noise; *Fr.* Faire beaucoup de bruit et de tapage].

~ **çıkarmak,** *dey.* Kavga ve kargaşalık çıkarmak. [*Ing.* To make a row, to cause a commotion; *Fr.* Faire du chahut, chahuter].

~ **etmek (yapmak),** *dey.* Gürültü etmek veya çıkarmak. [*Ing.* To make a great deal of noise, to cause a disturbance; *Fr.* Faire du tapage, du bruit].

~ **kopmak,** *dey.* Kavga çıkmak, kargaşalık meydana gelmek. [*Ing.* To arise a quarrel or confusion].

~ **olmak,** *dey.* Gürültü meydana gelmek. [*Ing.* To arise a trouble, to arise a confusion].

patik.-ği, i. *Yun. pato,* basmak veya *patiki,* cambaz nalını. Küçük çocuklara giydirilen, altı yumuşak veya ince köseleli hafif ayakkabı. [*Ing.* Child's shoe]. ◘ *ŞEKİL: 34.* — **AYAKKABILAR.**

patika /pati:ka/, i. *Bulg. pıt,* yol > *peteka.* Keçiyolu, çoban sığırı. [*ing.* Foot-path; *Fr.* Sentier].

patile, i. *den.* Ganj nehrinde yük taşımak için kullanılan altı düz tekne. *(Tek direkli ve dört köşe yelkenli bir mavnadır).*

patinaj, i. *Fr. patinage.* § ❶ *sp.* Patenle kayma sporu. [*ing.* Skating]; § ❷ Yolun kaygan olması dolayısiyle tekerlekler dönmeksizin bir taşıtın kayması veya tekerlekler döndüğü halde taşıtın ilerleyememesi [*Ing.* Skidding]; § ❸ *mek.* Kaygan bir yolda yere yapışma gücünün azalmasıyle, mekanik bir bütünün bir yüzey üzerinde kayması. *(Patinaj), jant gücünün yapışma ağırlığına oranı, tekerleklerin zemin üzerinde sürtünme katsayısından büyük olduğu meydana gelir).* [*ing.* Skidding; slipping].

~ **alanı,** *tur.* Patinaj yapmak için yararlanılan tabiî veya sun'î olarak dondurulmuş su yüzeyi. Fransız buz sporları federasyonu tarafından resmen onaylanması için patinaj alanının asgarî ebadı, 60 × 30 metre olmalıdır. [*Ing.* Skating ring; *Fr.* Patinoire].

~ **yapmak,** *mek.* Bir tekerlek için yapışma eksikliği sebebiyle, rayın veya yuvarlanma yüzeyinin aynı noktasında ilerlemeksizin dönmek. [*Ing.* To skid; *Fr.* Patiner].

~ **zinciri,** *mek.* Patinajı önleyen zincir. [*ing.* Anti-skid chain; *Fr.* Chaine antidérapante].

patiska /patis:ka/, i. *Fr. batiste (Bulucusu Baptiste de Cambrai'nin /XIII. yüzyıl/ adından).* § ❶ Genellikle pamuktan sık bir şekilde dokunmuş düzgün bez. [*ing.* Cambric; *Fr.* Batiste]; § ❷ s. Bu bezden yapılmış; ◉ **Hollanda** ~ **sı,** ◘ **Hollanda.**

pat.küt, b. z. *yans.* Sopa v.b. bir şeyle veya elle üst üste vurmayı belirtmek için kullanılır: *Sırtına pat küt vurmaya başladılar.* [*Ing.* Noise of repeated blows *(sharp and dull in turn); Fr.* Bruit des pas ou bruit des coups données à un objet ou à une personne, bruit fait par des mouvements grossiers].

patlak, s. < *patlamak.* § ❶ Patlamış, patlayarak açılmış, yarık, yırtık: *Patlak davul. Patlak top.* [*Ing.* Burst, torn open, Cracked; *Fr.* Fendu]; § ❷ i. Patlamış yer. [*Ing.* Crack; chink, crevice; flaw; *Fr.* Crevasse]. § ❸ *h. d.* Suyun fışkırdığı yer. [*Osm.* Menba; *Ing.* Spring; *Fr.* Source]. ☆ *Eşanl.* kaynak; § ❸ *dok.* Iplik kopuklukları. *(Kamçının, mekiğe ters ve biçimsiz vurması halinde, mekik, çözgü iplikleri arasında dışarı fırlar ve onları koparır. Bu gibi durumlarda dokumacı, kopan iplikleri birer birer yeniden ekleyerek çözgüyü germeli ve eklenen yerin düğümlerini gösteren bir işaret ipliği kumaşın kenarına bağlanmalıdır).*

~ **dikişli,** *kıyf. esk.* Dikişi hırka dikişini andıran, uzunca olan sarığı, kavuktaki gibi düz ve birbirine paralel değil, kavisli olarak dolanan bir serpuş. *(Ilmiye sınıfından olanlar tarafından kullanılırdı).*

~ **göz,** *dey.* Yuvasından dışarı fırlamış göz. [*ing.* Popeyed eye; *Fr.* Oeil saillant, œil de boeuf].

~ **kâğıt,** *kâğıtç.* Nakliye, depolama v.b. durumlarda darbe yemiş kâğıt. *(Bu tip kâğıtların elverişli kısımları parçalara ayrılarak kullanılır).*

~ **vermek,** *dey.* § ❶ Gizli kalması istenilen veya hoş olmayan bir şey ansızın meydana çıkmak, ansızın duyulmak. [*ing.* To be discovered or divulged; *Fr.* Se manifester soudainement]; § ❷ *(olaylar hk.)* Ansızın tehlikeli ve gürültülü bir şekilde ortaya çıkmak. [*Ing.* To burst; to burst out *(rebellion); Fr.* éclater].

patlama, i. § ❶ Patlamak eylemi. [*Osm.* Infilâk; *Ing.* Bursting or exploding, explosion; *Fr.* Explosion]; § ❷ *kim.* Alev veya kıvılcım saçan, yüksek sıcaklıkta gazlar çıkaran, çok hızlı kimyasal tepkime: Güherçilenin patlaması. [*Osm.* Ihtirak; *ing.* Deflagration, combustion; *Fr.* Déflagration]; § ❸ *pirotekn.* Çok kısa ve çok şiddetli bir yanmanın meydana getirdiği gürültü. [*Ing.* Detonation; *Fr.* Détonation]; § ❹ *tekn.* Çok kısa bir süre içinde basınçlı gazların açığa çıkmasına veya meydana gelmesine yol açan olay. [*Ing.* ve *Fr.* Explosion]; § ❺ *tıp.* Bazı patolojik belirtilerin beklenmedik bir anda yayılması. [*Ing.* ve *Fr.* Explosion]; § ❻ *jeol.* Magmadaki gazların birdenbire yeğin gürültüyle patlaması. [*Osm.* Infilâk; *Ing.* Explosion; *Fr.* Explosion]; ◉ **alevli** ~, *pirotekn.* Alevler saçarak ve etrafa madde parçacıkları fırlatarak meydana gelen, gürültülü ve çok hızlı yanma; ◉ **etkili** ~, *pirotekn.* Bir imlâ hakkının, uzakta patlayan başka bir imlâ hakkının etkisiyle yanmaya başlaması. [*Ing.* Effectual detonation; *Fr.* Détonation par influence]; ◉ **grizu** ~ **sı,** *mad. oc.* İçinde bol miktarda grizu bulunan havanın, tehlikeli sonuçlara yol açabilecek şekilde sert ve anî olarak tutulması: [*Ing.* Fire damp explosion, explosion of fire damp, Gob fire explosion]; ◉ **havada** ~, *nükl.* ve *ask.* Nükleer bir silâhın, parlaklık maksimum iken, genişleyen ateş küresinin arz yüzeyine temas edemiyeceği bir yükseklikte patlaması. [*Ing.* Air burst]; ◉ **iç** ~, *fiz.* ◘ **İçpatlama;** ◉ **toz** ~ **sı,** *mad. oc.* Galerilerin dibine çöken tozlarının, bir hava akımıyle sürüklenerek yanması. *(Toz patlaması, yanmaya eşlik eden hava darbesinin yaptığı tahribat, ısı ve açığa çıkan büyük miktardaki zehirli gaz sebebiyle çok tehlikeli sonuçlara yol açar; geniş çaptaki bir toz patlamasında alevler galeri içinde kilometrelerce uzağa yayılabilir).* [*Ing.* Dust explosion]

~ **etmeni,** *tiy.* Sahnede patlama sesi veren düzen. [*ing.* Maroon; *Fr.* Marron].

~ **kazanı,** *coğr.* ◘ **Kaldera.**

~ **krateri,** *jeol.* ◘ **Yanardağ ağzı gölü.**

~ **kutusu,** *tiy.* Patlama sesleri sağlayan düzen. [*ing.* Bomb tank; *Fr.* Caisse à bombes].

~ **noktası,** *balist.* Nükleer bir merminin havada patlamasında, nükleer külâhın patlama noktasından toprak yüzeyine indirilen düşey izdüşüm. *(Bir atom patlamasından doğacak zararlar, patlama noktasına göre değerlendirilir; bu noktadan uzaklaşıldıkça zarar azalır.)* [*Ing.* Zero point].

~ **potansiyeli,** *elek.* Belirli uzaklıktaki iki elektrod arasından bir kıvılcımın atlayabilmesi için gerekli en düşük gerilim. [*ing.* Explosion potential; *Fr.* Potentiel explosif].

~ **sınırları,** *tekn.* Yanıcı bir gazın, bir kıvılcım veya bir alev etkisiyle patlayan bir karışım verebilmesi için havada bulunması gereken minimum ve maksimum oranı. [*Ing.* Explosion limits; *Fr.* Limites d'explosion].

~ **uzaklığı,** *elek.* Belirli bir gerilim için bir kıvılcımın iki elektrod arasından atlayabileceği maksimum uzaklık. [*Ing.* Explosion distance; *Fr.* Distance explosive].

patlama², *ünl.* «*Sabret, sakin ol!*» anlamında kullanılır: *Patlama da dinle.* [*ing.* Keep calm, wait a moment].

patlamak, nsz. f. *yans.* § ❶ İç basıncın artması yüzünden bir şey yarılmak: *Su borusu patladı. Tomurcuklar patlamış.* [*Ing.* To burst open; *Fr.* Crever]; § ❷ Böylece yarılan bir kap veya atılan mermi, tıkaç gibi şeyler veya bir anda yanıp birdenbire çok miktarda gaz çıkaran maddeler kısa fakat zorlu gürültü çıkarmak: *Balon patladı. Silâh patladı. Gazoz şişesi patladı. Dinamit patladı.* [*Osm.* Infilâk, etmek; *Ing.* To burst, to explode; *Fr.* éclater, exploser]; § ❸ *mec. (olaylar hk.)* Ansızın tehlikeli ve gürültülü bir şekilde ortaya çıkmak: *Savaş* patladı. Fırtına patladı. [*Ing.* To break out, to burst out, to occur suddenly, to arrive suddenly; *Fr.* Eclater, se déclarer]. § ❹ *mec. Sabırsızlık doğuran öfke, can sıkıntısı, havasızlık gibi hallere)* Dayanamayacak kadar sıkılmak: *Can sıkıntısından patlıyordum. Öfkesinden patlayacaktı. Patlamadın ya biraz bekle!* [*Ing.* To burst out; *Fr.* Exploser, éclater, crever]; § ❺ Zorlu tepki göstermek; § ❻ *tkz. (Çoğunsama fikriyle)* Mal olmak: *Bu, bana yüz liraya patladı.* [*Ing.* To cost; *Fr.* Coûter]; § ❼ Yırtılıp açılmak, yıpranarak eskimek. [*Ing.* To crack, to crackle; *Fr.* Craquer]; ◉ **kabak başına** ~, *dey.* ◘ **Kabak;** ◉ **ödü** ~, *dey.* Çok korkmak. [*ing.* To be badly frightened; *Fr.* Avoir une grande peur, tressaillir de peur, craindre beaucoup].

patlamalı, s. Patlama meydana getiren, yanabilen, yanıp tutuşabilen. [*Osm.* Ihtiraklı; *ing.* ve *Fr.* Combustible].

~ **motor,** *tekn.* Hava-yakıt *(benzin, petrol, alkol)* karışımının hızlı yanmasıyle beslenen motor. [*Osm.* Dahilî ihtiraklı motor; *Ing.* Explosion motor; *Fr.* Moteur à explosion].

~ **perçin,** *tekn.* ◘ **Perçin.**

patlamasız, s. Kolayca alevlenebilecek bir gaz ortamda kullanılan ve içinde meydana gelecek bir patlama ile kırılıp parçalanmadığı gibi, bu patlamanın yayılmasını da önleyen bir gömlekle donatılmış olan bir âlet için kullanılır. [*ing.* Antideflagrating; *Fr.* Antidéflagrant,-ante].

patlangaç¹, i. *bot.* ◘ **Kırkbaş.**

patlangaç²,-cı, i. § ❶ İçi oyuk bir ağaç dalından veya kamıştan yapılmış, elle ileri geri hareket ettirilebilen bir pistonu bulunan ve bu piston yardımıyle çitlembik v.b. gibi sert taneli yemişleri gürültülü bir biçimde ileri fırlatan bir çeşit oyuncak. [*ing.* Popgun; *Fr.* Sarbacane]; § ❷ Yere fırlatıldığı vakit patlayan ve gürültüyle ses çıkaran bir çeşit şenlik fişeği. [*Ing.* Firecracker; *Fr.* Pétard]. ◉ **ağız** ~ ı, ◘ **Ağız.**

patlangıç,-cı, i. ◘ **Patlangaç.**

patlatma, I. Patlatmak eylemi.

~ **fişeği,** *petr.* Bir petrol kuyusunda, kuyu dibini veya kuyulardaki yarık ve çatlakları genişletmek için derine sarkıtılarak patlatılan özel mermi.

~ **fitili,** *mad. oc.* Bir patlayıcı maddenin parlamasını sağlayan bileşim veya mühimmatın bir kısmı. [*Ing.* Detonator; *Fr.* Détonateur].

☆ *Eşanl.* **detonatör.**

~ **kuyusu,** *ask.* ◘ **Kuyu.**

patlatmak (-ı, -e), f. § ❶ Basma, vurma, sıkma, şişirme, v.b. gibi herhangi bir eylem sonucu, bir şeyin patlamasına yol açmak: *Topu patlatmak. Çıbanı patlatmak.* [*Ing.* To burst, to split; *Fr.* Crever, percer]; § ❷ (-l), *mec.* Bir kimseye nispet vererek sabrını tüketmek, canını sıkarak kızdırmak: *Gevezeliğiyle insanı patlatır.* [*Ing.* To infuriate; *Fr.* Rendre furieux]; § ❸ nsz. *h.d.* Tokat atmak: *Şimdi patlatırım hal* [*Ing.* To hit, to sap; *Fr.* Souffleter]; § ❹ Bir silâhı ateşlemek: *Tabancayı patlatmak;* [*Ing.* To fire off; *Fr.* Tirer]; ◉ **bomba (bombayı)** ~, *dey.* § ❺ Heyecan uyandırıcı bir haber ortaya atmak. [*Fr.* Lancer un pétard]; § ❻ *arg.* Çarpmak, çalmak. [*Ing.* To pinch; *Fr.* Voler, dérober]; ◉ **kafa** ~, *dey.*

◘ Kafa; ◉ **taban** ~, *dey.* Çok yürümek, yorulmak.

patlayan, i. *astr.* Patlama sonucu olarak parlaklık değişimi gösteren yıldız türü *(novalar, üstnovalar, U Gem yıldızları gibi).* [*ing.* Eruptive variable star; *Fr.* étoile variable éruptive].

patlayıcı, s. § ❶ Ateş alıp patlama özelliği olan: *Benzin, patlayıcı bir maddedir.* [*Osm.* Münfelik; *ing.* Explosive; *Fr.* Explosif,-ive]; § ❷ *pirotekn.* Kuvvetli bir ses ve parlak bir ışık yayarak patlama özelliği taşıyan. [*ing.* Fulminating, fulminant; *Fr.* Fulminant,-ante]; § ❸ i. Şiddetli bir kimyasal tepkimeyle, derhal yüksek sıcaklıkta bir gaz haline dönüşebilen madde. [*ing.* Explosif]; ☆ *Eşanl.* **patlayıcı madde**; ◉ **ayrı sıvı** ~ **lar**, *pirotekn.* ◘ **Ayrı**; ◉ **Berthollet'in** ~ **gümüşü**, *pirotekn.* Berthollet tarafından, çöktürülmüş gümüş oksid üzerine amonyak etki ettirilerek elde edilen bir nitrür (NA_{g3}) ve amidür (NH_2A_g) karışımı. [*Fr.* Argent fulminant de Berthollet]; ◉ **Brugnatellinin** ~ **gümüşü**, *pirotekn.* Gümüş fülminat. [*Fr.* Argent fulminant de Brugnatelli, fulminate d'argent]; ◉ **emniyetli** ~, *pirotekn.* ◘ **Emniyetli**; ◉ **gecikmeli** ~ **madde**, *bayınd.* ve *mad. oc.* ◘ **Gecikmeli**; ◉ **Sprengel** ~ **sı**, ◘ **Sprengel**; ◉ **şiddetli** ~, *balist.* Tepkime hızı saniyede binlerce metreye ulaşabilen patlayıcı madde. *(Civa fülminat ve kurşun nitrür, ısıtma veya darbe etkisiyle bu özelliği kazanan şiddetli patlayıcılardır; Bu yüzden, patlama fitillerini ve yemleme barutlarının yapımında kullanılırlar. Kloratlı ve nitratlı patlayıcılar ile dinamit de, bir patlama fitilinin, şiddetli bir darbenin veya anî bir sıcaklık yükselmesinin etkisiyle şiddetle patlama özelliği taşır).* [*Ing.* Explosive; *Fr.* Explosif détonant].

~ **altın**, *pirotekn.* Amonyağın, bir altın tuzu çözeltisine veya altın hidroksite etkimesinden elde edilen patlayıcı bileşik. *(Patlayıcı altın, aurum fulminans, XIV. yüzyıldan kalma eserlerde bile söz konusu edilmiştir.)* [*Lat. Aurum fulminans; ing.* Fulminating gold; *Fr.* Or fulminant].

~ **dalga**, *fişekç.* ◘ **Dalga**.

~ **gaz**, ◘ **Gaz**[2].

~ **ünsüz**, *gram.* Ciğerlerden gelen havanın, ağızdaki tam kapalı engellere çarparak patlaması ile meydana gelen ünsüz: b, p, d, t, c, ç, g, k, m, n gibi. [*ing.* Explosive consonant; *Fr.* Consonne explosive].

patlıcan, i. *Osm.* < *Fars. patengân* > *Ar. bâdincân. bot.* § ❶ Patlıcangiller *(Solanaceae)* familyasından anayurdu Hindistan olan, kalın saplı, uzunca yapraklı, iri mor meyveli, bir yıllık otsu bitki. Aynı adı taşıyan meyvesi mor veya beyaz renkli, bazen hareli etli bir meyvedir. Sapı tüylü, dikenli ve dallıdır. Çiçekleri de mor veya beyaz olur. Meyvesi pisirilerek yenir; Akdeniz bölgesinde çok tüketilir. Yetiştirilmesi kolaydır, fakat fazla sıcaklık ister. Şubat-Mart aylarında sıcak yastıklara, nisan'da da sebze bahçelerine dikilir. Fideler bahçelere götürülürken her yönde elli santim ara ile dikilir. Temmuzdan itibaren ürün alınmaya başlanır. Çeşitleri: **1. İstanbul kemer patlıcanı** *(boyu 20-25, kalınlığı 3-7 sm; kabuğu parlak siyahımsı mor; çok verimli);* **2. İzmir Halkapınar patlıcanı** *(boyu 20-25, kalınlığı 6-8 sm; uç tarafı sap tarafına göre daha dolgun; rengi koyu mor; son turfandaya elverişli);* **3. bostan patlıcanı** *(İzmir'de topan, Bursa'da tophane patlıcanı denir), /biçimi ovale yuvarlak, kabuğu koyu mor; çekirdeği az, eti lezzetli; 3-4 kg. çekecek kadar irileşebilir/.* Patlıcanın besleyici değeri azdır, fakat sevilen ve fazla tüketilen makbul ve lezzetli bir yaz sebzesidir. Köylüler patlıcanı küçük parçalar halinde ipe dizerek kurutur, kışın bundan yemek yaparlar. [*Lat. Solanum melongena; ing.* Eggplant, aubergine, brinjal, garden egg; *Fr.* Aubergine]; § ❷ Bu bitkinin sebze olarak yenen, mor renkli, uzunca veya toparlak meyvesi [*Osm.* Badincan; *ing.* Eggplant, aubergine; *Fr.* Aubergine] ◉ **Adana** ~ **ı**, *trm.* Sap tarafı ince, uç tarafı geniş, çizgili mor renkte, orta verimli, erkenci bir patlıcan çeşidi; ◉ **bostan** ~ **ı**, *trm.* Oval-yuvarlak biçimli, kabuğu koyu mor, çekirdeği az, eti lezzetli bir patlıcan çeşidi. *(3-4 kg. çekecek kadar irileşebilir).* ☆ *Eşanl.* **topan, tophane patlıcanı**. ◉ **Halkapınar** ~ **ı**, *trm.* 20-25 sm. boy ve 6-8 sm. kalınlığında, uç tarafı sap tarafına göre biraz daha dolgunca, koyu mor renkte, son turfanda yetiştirilen makbul bir patlıcan çeşidi; ◉ **kemer** ~ **ı**, *trm.* Bir çeşit ince uzun patlıcan; ◉ **kırnasti** ~ **ı**, *trm.* 14-18 sm. boyunda, sap tarafı ince, uç tarafı geniş, kabuğu mor renkte bir patlıcan çeşidi; ◉ **Kuşadası** ~ **ı**, *trm.* 35-40 sm. boy ve 4-5 sm. kalınlıkta, koyu mor renkte, verimli bir patlıcan çeşidi.

~ **inciri**, *bot.* İncirin iri ve mor bir çeşidi. [*ing.* Purple fig; *Fr.* Espèce de grosse figue violette].

~ **toprak piresi**, *paraz.* Patlıcan yapraklarını oyarak delik deşik eden, kınkanatlı, küçük sıçrayıcı böcek. [*Lat. Epitrix fuscula; ing.* Eggplant flea beetle].

patlıcangiller*, ç. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Tubiflorae (Solanales)* takımından, daha çok Orta ve Güney Amerika'da yetişen otsu bitkiler, çalılar, ağaçlar veya tırmanıcı bitkileri kapsayan, bitişik taçyapraklı, çiçekli bitkiler familyası. Genellikle bir, iki veya çokyıllık bitkilerdir. Yapraklar almaşık, ancak gövdenin üst kısmında karşılıklı durumda, basit veya ender olarak parçalı, stipulasızdır. Çiçekleri erdişi, aktinomorf veya hafif zigomorftur. Yumurtalık üst durumlu, 2 karpelli, 2 veya 3-5 gözlü, çok ovüllüdür. Meyva bakka veya kapsüldür. Familyanın anatomik özelliklerinden biri, bikolateral iletme demetleri taşımasıdır. Yaklaşık olarak 85 cins ve 2200'den fazla türü vardır. Bu bitkilerin bir kısmında narkotik maddeler bulunur *(güzelavratotu, tütün);* bir kısmı yiyecek maddesi sağlar *(patlıcan, patates, domates v.b.)* diğer bir kısmı ise süs bitkisi olarak kullanılır. Başlıca cinsleri: *(yukarıda sözü geçenlerden başka) tatula, güveyfeneri, banotu, petunya v.b.).* Türkiye'de yabanî olarak yetişen 10 cins ve 22 türü bulunur. Alkaloid tasıyan tıbbî ve zehirli bitkiler ile gıdaî bitkiler bakımından çok önemli bir familyadır. [*Osm.* Badincaniye; *Lat.* ve *ing.* Solanaceae; *Fr.* Solanacées].

patlıcanî, i. Patlıcan gibi mor renk. [*Ing.* Aubergine coloured; *Fr.* Aubergine].

patofobi, i. *Fr. pathophobie. psiky.* Belli bir hastalığa veya bütün hastalıklara karşı duyulan marazî korku. [*ing.* Pathophobia].

patoglisemi, i. *tıp.* Hastalık sebebiyle kanda şeker bulunması. [*Ing.* Pathoglycemia].

patognomoni, i. *Fr. pathognomonie. tıp.* Patognomonik belirtilerin incelenmesi. [*ing.* Pathognomy].

patognomonik, s. *Fr. pathognomonique.* Bir hastalığın özel belirtisine denir. *(Patognomonik belirti, hiç bir yanlış yoruma meydan vermeden hastalığı teşhis imkânı sağlar.)* [*Ing.* Pathognomonic].

~ **belirti**, *tıp.* ◘ **Belirti**.

patojen, s. *Fr. pathogène.* Hastalık meydana getiren: *Patojen mikrop.* [*Ing.* Pathogenic].

patojenetik, s. *Fr. pathogénétique. tıp.* Patojenezi ile ilgili. [*Ing.* Pathogenetic].

patojenez, i. *Fr. Pathogénèse. tıp.* Hastalık durumunun başlama, gelişme şekli. [*ing.* Pathogenesis, pathogenesy].

patojenezi, i. *Fr. pathogénésie. tıp.* Organik, madenî veya bitkisel bir maddenin sağlam insanda denenmesi veya aynı maddelerin homeopati yoluyle tedavi için verilmesi hallerinde meydana çıkan işaret ve belirtilerin tümü. [*Ing.* Pathogenesy].

patojeni, i. *Fr. pathogénie. tıp.* Hastalık yapan etkenlerin canlı organizmayı hastalandırma mekanizmasını araştırma ve açıklama. [*Ing.* Pathogeny].

patoliz, i. *tıp.* Hastalık sebebiyle dokuların erimesi. [*Ing.* Patholysis].

patolog, i. *Fr.* Özellikle patoloji ile uğraşan hekim. [*Ing.* Pathologist; *Fr.* Pathologiste].

patoloji, i. *Fr. pathologie* < *Yun. pathos,* hastalık + *logos,* bilim. *tıp.* Hastalıkları belirtileri bakımından değil, sadece kendi çerçeveleri içinde inceleyen tıp dalı. İnsan vücudundaki yapısal bozuklukları teşhis ve tedavi ile uğraşan tıp dalı. [*Osm.* İlm-i emraz; *ing.* Pathology]. ☆ *Eşanl.* **hastalıklar bilimi**; ◉ **bitki** ~ **si**, *bot.* Bitki hastalıklarını inceleyen patoloji dalı. [*Ing.* Phytopathology; *Fr.* Phytopathologie, pathologie végétale]; ◉ **deneysel** ~, Hayvanlarda, hattâ bazı şartlar altında insanlarda hastalık meydana getirerek bunları klinik, fizyopatoloji ve tedavi bakımından inceleyen patoloji dalı. [*ing.* Experimental pathology; *Fr.* Pathologie expérimentale]; ◉ **genel** ~, Hastalıkla ilgili terimleri tanımlayan, bunların anlamlarını belirten, marazî olayların kanunlarını ortaya koyan, hastalıkların sebeplerini, gelişimini, belirtilerini v.b. araştırarak tasnif eden patoloji dalı. [*ing.* General pathology; *Fr.* Pathologie générale]; ◉ **hayvan** ~ **si**, *vet.* Evcil hayvanların hastalıklarını ele alan patoloji dalı. [*ing.* Veterinary pathology; *Fr.* Pathologie vétérinaire]; ◉ **hücre** ~ **si**, Hücrelerde ve dokularda marazî sebeplerden ileri gelen fonksiyon ve şekil bozukluklarını inceleyen patoloji dalı. [*Ing.* Cellular pathology; *Fr.* Pathologie cellulaire]; ◉ **karşılaştırmalı** ~, Hem insanda, hem hayvanda görülen hastalıkları karşılaştırmalı olarak inceleyen patoloji dalı. [*ing.* Comparative pathology; *Fr.* Pathologie comparée]; ◉ **özel** ~ **(tanımlamalı** ~**)**, Bir hastalığı nozolojideki yerine, yani hastalığın sebebine, hasta organa veya hastalık belirtilerine göre özel olarak tanımlayan patoloji dalı. ◘ **Nozoloji**. [*Ing.* Special pathology, descriptive pathology; *Fr.* Pathologie spéciale, pathologie descriptive].

patolojik, i. *Fr. pathologique. tıp.* § ❶ (a) Hastalığa ait; (b) Hastalıktan doğan; § ❷ Patoloji ile ilgili. [*Osm.* Marazî; *ing.* Pathologic, pathological].

~ **anatomi**, *patol.* Hastalığın organizma üstündeki yıkıcı etkilerini inceleyen patoloji dalı. [*Osm.* Teşrih-i marazî; *ing.* Pathologic anatomy; *Fr.* Anatomie pathologique]. ◘ **Patoloji**.

patomimi, i. *Fr. pathomimie* < *Yun. pathos,* acı + *mimos,* taklit eden. *psiky.* Hasta veya sakat olmadığı halde bir hastalığı veya sakat olmadığı halde bir hastalığı veya sakatlığı yalandan benimseme; bu temaruz arzusu bazı hastalarda kendini sakatlamaya kadar varabilir. [*ing.* Pathomimia, malingering].

patomorfoz, i. *tıp.* Salgından salgına bir hastalığın karakterinin değişmesi. [*Ing.* Pathomorphosis].

patonomi, i. *tıp.* Hastalık kanunları bilimi. [*Ing.* Pathonomy, pathonomia].

pat pat, z. El veya yassı bir şeyle bir çok defa vurmayı belirtir: *Pat par vurup tozunu silkeledi.* [*Ing.* Thuds, footfalls; *Fr.* Bruit des pas ou bruit des coups donnés à un objet ou à une personne].

patpat, i. *bot.* İki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Kadıntuzluğugiller *(Berberidaceae)* familyasından, Doğu Anadolu'da yetişen bir bitki. Kökü yumru şeklinde şişkin, yapraklarının hepsi tabanda ve pennat olup folioller 3-5 parçalıdır. Çiçekler 3-6 sepalli, 6 petalli, 6 stamenlidir. [*Lat. Bongardia chrysogonum*].

pat patı, i. *bot.* ◘ **Kırkbaş**.

patriarkal, s. *Fr. patriarcal,-ale,-aux. psik.* **Atabuyruklu**.

patrik,-ği, i. *Yun.* § ❶ Ortodoks ve doğu kiliselerinin başkanlarına verilen bir ad: *Rum patriği. Ermeni patriği.* [*Ing.* Patriarch; *Fr.* Patriarche]; § ❷ *din. tar.* Eski Ahit'te ailenin en büyüklerine verilen ad. [*Ing.* Patriarch; *Fr.* Patriarche].

patrik.hane, b. i. Patriğin iş gördüğü daire, makamı. [*Ing.* Patriarchate; *Fr.* Patriarcat].

patriklan, i. *Fr. patriclan* < *Lat. pater, patris,*

baba + *clan*, klan. Baba soyuna dayanan klan.

patriklik,-ği, i. § ❶ Patrik olma hali. [*Ing.* Patriarchate; *Fr.* Patriarcat]; § ❷ Patriğin görevi veya makamı: *Patrikliğe tayin olmak.* § ❸ *din.* Osmanlı devletinde hıristiyan uyrukluların dinî ve resmî işlerini yöneten ortodoks kiliseleri reisliğine verilen ad. *(Bu kurumların başta gelenleri İstanbul /Fener/ Rum patrikliği, Mısır Tevabit Rus patrikliği, Mardin Süryani patrikliği, Antakya Rum patrikliği, İstanbul Ermeni patrikliği, Kudüsü Şerif Ermeni patrikliğiydi).* [*Ing.* Patriarchate; *Fr.* Patriarcat].

patrinit,-ti, i. *Fr. patrinite (Fransız mineraloğu E. L. Patrin'in adından). min.* Doğal bizmut, bakır ve kurşun sülfür. [*Ing.* Patrinite].

patrisa, i. *It. paterazzo. den.* Yelkenli gemilerde direkleri tutan, kıça doğru eğik olarak gerili halat. [*Ing.* Topgallant backstay; *Fr.* Perroquet galhauban]; ⊛ **falso ~ sı**, *den.* ◘ Falso; ⊛ **lansa ~ sı**, *den.* ◘ Lansa.

~ cevizi, *den.* Kopan bir patrisayı bağlamak için yapılan ceviz.

☆ *Eşanl.* **çarmık cevizi.**

~ kösteği, *den.* Gabya ve babafingo patrisalarını gergin bulundurmak için çanaklık veya gurcata hizalarında birbirlerine veya direğe bağlanmış halat veya ağaç kollar.

patroklin, s. *Fr. patrocline. biy.*

~ kalıtım (soyaçekim), Yavruların bütün karakterleri bakımından atalarına benzediği soyaçekim şekli. *(Atalardan gelip de yavrularda beliren bütün karakterler başattır.)* Yavruda ortaya çıkan karakterlerin büyük bir kısmı, atanın sivri karakteriyle yavrununki hemen hemen aynı olacak şekilde bir benzerlik gösteriyorsa «*nispî patroklin kalıtım*» dan söz edilebilir. [*Ing.* Patroclinous heredity; *Fr.* Hérédité patrocline].

patron[1], i. *Fr.* < *Lat. patronus.* § ❶ Bir ticaret ve sanayi kurumunun başı, mal sahibi. [*Ing.* Boss; *Fr.* Patron]; § ❷ *huk.* Çalıştırdığı işçilere, memurlara göre sınaî veya ticarî bir müessesenin sahibi, ücretle işçi çalıştıran kimse. [*Ing.* Master; employer]. ☆ *Eşanl.* **işveren**; § ❸ *esk. Rom.* (a) Özgür kişilerin bağlı olduğu vatandaş; (b) Kölesini azat eden, fakat üzerindeki patronluk haklarını muhafaza eden kişi; (c) İmparatorluk döneminde, bir ücret karşılığında mahkemede başka yurttaşların haklarını savunan hatip.

patron[2], i. *Fr.* < *patronus, sahip. terz.* Bir elbisedeki çeşitli parçaların sekline göre kesilmiş ve kumaşın biçilmesine yarayan kâğıt ve bezler bütünü. [*Ing.* Pattern; model].

~ forması, *matb.* Moda ve kadın dergilerine ilâve olarak konan ve üzerinde kesilip kullanılmak üzere çeşitli elbise ve örgü işlerinin tam ölçülerine göre çizilmiş biçim kartonları bulunan kâğıt tabakası. [*Fr.* Feuille de patrons].

patrona /patro:na/, i. *it. padrone. den. esk.* Osmanlı devletinde bahriye ferikine verilen *ünvan.* [*Ing.* Vice-admiral of the fleet; *Fr.* Vice-amiral]; ⊛ **~ ı hümayun (~ kadırgası)**, *esk.* Kadırga donanması kumandanının sancak gemisi. *(Patrona bir donanmada riyale'den sonra en büyük kadırgaydı. Flaması pruva üzerine çekilirdi.)* [*Ing.* Vice-admiral's flagship].

patronaj, i. *Fr. patronage. huk.* Cezaevinden tahliye edilen mahkûmun toplum hayatına yeniden intibak edebilmesini sağlamak amacıyla yapılan yardım faaliyeti. [*Ing.* Patronage].

patroncu, i. *terz.* Modele *(desen veya kumaş)* göre ilk patronu çıkaran kalifiye işçi. [*Ing.* Patron maker; *Fr.* Patronnier].

patronit,-ti, i. *Fr. patronite (Peru'lu mühendis A.R. Patron'un adından). min.* Bileşiminde serbest kükürt, demir ve nikel sülfürler bulunan, doğal vanadyum sülfür. *(Asfaltı kömür kütleleri içinde bulunan bu cevher Peru'da işletilir.)* [*Ing.* Patronite].

patronluk,-ğu, i. Patron olma hali. [*Ing.* Patronate; *Fr.* Patronat].

~ kurumu, *esk. Rom.* Patron ile plebler arasındaki ilişkilerin tümü. [*Ing.* Patronate; *Fr.* Patronat].

pattadak, pattadan /pat:tadak, pat:tadan/, z. *yans.* Ansızın, beklenmediği halde, Birdenbire, beklenmedik bir şekilde veya zamanda: *Pattadak lafı söyledi. Pattadak misafir geldi.* [*Ing.* Suddenly; *Fr.* Soudainement, à l'improviste].

Pattani, öz. i. *dilb.* Yaklaşık olarak bir buçuk milyon kişi tarafından konuşulan gücerat dili lehçesi. [*Ing.* ve *Fr.* Pattani].

pattern, i. *(«model, yapı» anlamında ing.)* İnsan bilimlerinde, bireysel veya toplu bir davranışın yapısını şema halinde gösteren özgül örnek. [*Ing.* ve *Fr.* Pattern].

Patuca'lar, ç. öz. i. Ekvador'da kızılderili halk; And dağlarının doğu yamacında yaşayan Patuca'lar yerleşiktir ve tarımla uğraşır. [*Ing.* ve *Fr.* Patucas].

patura, i. Kenarlarındaki lambaları birbirine bindirilmiş iki kaplama bitişiği yerdeki yarığı göstermemek için lâmbanın üstüne gelen tahtanın kenarına rende ile açılan kordon. [*Ing.* ve *Fr.* Cordon].

paulist,-ti, i. ve s. A.B.D.'de bir katolik topluluğunun üyesi. [*Ing.* Paulist; *Fr.* Pauliste].

paulus'çu, i. *(Paul'un adından).* VII. -X. yüzyılın arasında Hıristiyanlığa İncil'in sadeliğini yeniden kazandırma iddiasında olan bir tarikatın üyesi. [*Ing.* Paulician; *Fr.* Paulicien].

paulusçu'luk,-ğu, i. *(Paulus'un adından). din. tar.* Havari Aziz Paulus doktrini. [*Ing.* Paulinism; *Fr.* Paulinisme].

paurometabol, s. *Fr. paurométabole* < *Lat. parum*, az + *metabole*, değişiklik. Tedricî başkalaşma geçiren *(böcekler hk.) (Yavrular şekil ve yaşama bakımından yetişkinlere benzer. Paurometabol'ler, heterometabol böceklerin ikincil grupudur, birinci grup ise hemimetabol böceklerdir. Paurometabollerde yavrular yetişkinlerin biçimindedir; solunum sistemleri de aynıdır. Paurometabol böcekler genellikle karada yaşar. Orthopteroidae, hamamböceğimsiler, psocopteroidea ve yarımkanatlılar bu grupa girer).* [*Ing.* Paurometabolous].

pavan, i. *Fr. pavane. müz.* Bir dansın adı. [*Ing.* Pavane].

paviyon, i. ◘ **Pavyon.**

pavkırmak, nsz. f. *yans. h.d. (Tilki veya çakal hk.)* Ulumak. [*Ing.* To howl *(wolf, etc.)*]

pavlonya, i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Sıracagiller *(Scrophulariaceae)* familyasından, anayurdu Çin ve Japonya olan, kışın yaprak döken, katalpaya benzeyen ağaç. Tomurcuklar çok pulludur. Yaprakların sürgünlere dizilişleri karşılıklıdır. Menekşe mavisi rengindeki çiçekleri terminal durumlu bilesik salkım vazıyetindedir. Mayıs ayında, yapraklardan önce açar ve menekşe gibi kokar. Yapraklarının boyu 30 sm.'yi bulur. Meyva lokulusit kapsüldür. Tohumları küçük ve kanatlıdır. 10 kadar türü vardır. Bunlardan bazıları dikkati çeken büyük çiçek ve yapraklarından dolayı vatanları dışında makbul süs bitkisi olarak yetistirilmektedir. Avrupa ve Türkiye'de en fazla rastlanan türü **tüylü pavlonya**'dır. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Paulownia*]; ⊛ **tüylü ~**, *bot.* Anayurdu Çin olan, 10-15 m.'ye kadar boylanan kalın dallı, yuvarlak tepeli bir ağaç. Genç sürgünler sık tüylüdür. Yaprakları geniş yumurta biciminde ve 12-25 sm. uzunluğundadır. Uçları birdenbire sivrilir, dip tarafı yürek gibidir. Kuvvetli sürgünlerde yapraklar 3-5 lopludur. Soluk eflâtun renkteki, dikkati ceken büyük çiçekleri 20-30 sm. uzunluğunda dik duran bir ana eksen üzerinde bilesik salkım durumunda toplanmıştır. Yumurta biçimindeki odunsu kapsül 3-4 sm. boyundadır. Japonya'da kültüre alınmış. 1834'te de buradan Avrupa'ya getirilmistir. Değerli bir süs bitkisi olup İstanbul basta olmak üzere Türkiye'nin sahil sehirlerinde bazı güzel örneklerine rastlanır. [*Lat. Paulownia tomentosa* = *P. imperialis; Ing.* **Kiri**].

pavlov'culuk,-ğu, i. *Rus fizyoloğu İvan Pavlov un adından)* Fizyoloji bilgini I. Pavlov ile izleyicilerinin ve özellikle, doğrudan doğruya öğrencisi olan araştırıcıların ileri sürdükleri kuramların tümü. *(Bu araştırıcılar arasında, Marya Petrova, V. K. Fyodorov, E. Asratyan, V. Rikman, S. Keeşçev'i say mak gerekir. Bunlardan başka, Speranskiy gibi sovyet fizyolojist ve hekimleri, ayrıca da A.B.D. gibi memleketlerin bazı fizyolojistleri Pavlov'culuğu benimsemiştir. Bu sonuncuların çalışmaları, hem Pavlov'culuğa, hem de davranışçılığa bağlanır).* [*Ing.* Pavlovism; *Fr.* Pavlovisme].

pavurya /pavur:ya/, i. *Yun. pagros.* § ❶ *zool.* Corystedae familyasından, Altıgen veya oval biçiminde, geniş yassı kavkılı yengeç *Pavuryalar bütün denizlerde yaşar; Eyoscende fosil olarak bulunur.* [*Lat.* Cancer pagurus; *Ing.* Hermitcrab, pagurian; *Fr.* Pagure]; § ❷ i. ve s. *arg.* Çarpık yürüyen *(kimse)*; ⊛ **çingene ~ sı**, *zool.* Yengecin küçüğü. [*Lat Carcinus maenas; ing.* A small kind of crab].

pavyon, i. *Fr. pavillon.* § ❶ Bir arada ayrı ayrı birkaç binası olan bir kuruluşun bu binalarından her biri veya asıl binadan ayrı küçük bina. [*Ing.* Detacher building]; § ❷ Geceleri açık olan içkili eğlence yeri. [*Ing.* Night club]; ❸ Gemi bayrağı;- Tavanı dörtköşe olan karyolaların üstüne çadır şeklinde konan örtü ve sayvan. [*Fr.* Pavillon].

Pawne'ler, Pani'ler, ç. öz. i. *etn.* Eskiden Nebraska'nın ortasında yaşayan savascı kızılderililer. Bugün Oklahoma'da toplanan Pawnee'lerin XVII. yüzyılda 13.000 i bulan nüfusları birkaç yüz kişiye düsmüstür. [*Ing.* Pawnees; *Fr.* Pawnees, Panis].

pay[1], i. § ❶ Birden fazla kişi arasında bölüsülmüş bir bütünden suna veya buna düsen kısım: *Bu işte sizin emek payınız hepimizden çoktur. Buna biraz dikiş payı bırakmalı.* [*Osm.* Hisse; *ing.* Share; lot, Portion; *Fr.* Part]; § ❷ *Pın.* [*Ing.* Part, proportional part, Equal share; *Fr.* Portion égale]; § ❸ *mat.* Bir kesirde bir birimin, bu kesri oluşturmak için gruplandırılan parçalarının sayısını gösteren terim. *(Kesrin gösterilişinde pay kesir çizgisinin üstüne konur).* [*Osm.* Suret; *Ing.* Numerator; *Fr.* Numérateur]; § ❹ *mal. esk.* Istanbul belediyesi tarafından celep ve kasaplardan «*çesni*» yoluyle seçilen kesimlik hayvan; § ❺ *terz.* (a) Bir elbise dikilirken ileride boyutlarında yapılması gerekebilecek bir değişiklik için dikişin iç tarafında bırakılmış kumaş bölümü. [*Ing.* Margin, tolerance; *Fr.* Marge]; (b) Terzinin elbiseyi dikerken provadan sonra kesmek üzere fazladan bıraktığı kumaş; § ❻ Azar. [*Ing.* Reproach; blame; *Fr.* Gronderie, réprimande]; § ❼ *post.* Yurtdışı koli postalarının tasınmasında hizmeti geçen çıkış ve varış merkezleriyle aracı merkezlerin, kolilerin ağırlık kademelerine göre Altın Frank üzerinden almaları gereken ücret hissesi. ⊛ **~ ını almak**, *dey.* § ❶ Kendine ayrılan bölümü almak. [*Ing.* To get one's share]; § ❷ Azarlanmak, paylanmak. [*Ing.* To be reprimanded; *Fr.* être réprimandé]; ⊛ **~ ını vermek**, *dey.* Azarlamak. [*Ing.* To reprimand to rebuke, to reprove; *Fr.* Réprimander]; ⊛ **âdi ~** *iş huk.* ◘ **Âdi**; ⊛ **ağzının ~ ını almak**, *dey.* ◘ **Ağız**; ⊛ **ağzının ~ ını vermek**, *dey.* ◘ **Ağız**; ⊛ **Allah ~ ı**, *dey.* Esitlik gözetilmeden yapılan bölüstürme sonucunda bir şeyden herkesin hakkına düsen pay; ⊛ **ara ~ ı**, ◘ **Ara**[1]; ⊛ **aslan ~ ı**, *dey.* ◘ **Aslan**; **bilet ~ ı**, ◘ **Bilet**; ⊛ **derz ~ ı**, ◘ **Derz**; ⊛ **dikiş ~ ı**, *terz.* ◘ **Dikiş**; ⊛ **direk ~ ı**, *den.* ◘ **Direk**[1]; ⊛ **dirsek**: **~ ı**, *ask.* ◘ **Dirsek**; ⊛ **fire ~ ı**, *matb'* ◘ **Fire**; ⊛ **ganimet ~ ı**, *ask. den. esk.* Bir düşman gemisini zaptetmis bir gemideki mürettebatın her birine düsen pay; ⊛ **gemi ~ı**, *den. huk.* ◘ **Gemi**; ⊛ **gerl getirme ~ ı**, *mek.* ◘ **Geri**; ⊛ **grandi ~ ı**, *den.* ◘ **Grandi**; ⊛ **hava ~ ı**, *sil.* ◘ **Hava**; ⊛ **istralya ~ ı**, *den.* ◘ **Istralya**; ⊛ **iştirak ~ i**, *huk.* ◘ **İştirak**; ⊛ **kontra ~ ı**, *den.* ◘ **Kontra**; ⊛ **kul ~ ı**, *dey.*

Eşit olarak bölüştürülmüş bir şeyden herkesin hakkına düşen pay; ◉ **nefes ~ı, vermek,** *dey.* Az bir süre tanımak, mühlet vermek.

~ bırakmak, *dey.* Kesme, biçme, yapma sırasında bir şeyde fazlalık bırakmak. [*Ing.* To leave a margin *(for seams or trimmings)*]

~ biçmek, *(bir şeyden), dey. (Konuşulan bir iş üzerine bir fikir edinmek için o işi)* o şeye ölçüştürmek: *Kendinizden pay biçim, siz olsanız razı olur musunuz?.* [*Ing.* To take as an example, to compare, to deduce, to judge *(from)*; *Fr.* Tirer une conséquence en faisant une comparaison].

~ çoğunluğu, *huk.* Müşterek mülkiyette, belirli işlerin yapılabilmesi için aranan çoğunluk.

~ defteri, *huk.* ◘ **Defter.**

~ etmek, *dey.* Bölüşmek: *Gelin, şu kitapları pay edelim.* [*Ing.* To share out, to divide; *Fr.* Diviser *(en parties)*, partager)].

~ karşılığı denize çıkmak, *dey.* Kârdan alacağı pay karşılığında sefere çıkmak. *(Bugün artık yalnız balıkçı gemilerinde uygulanır).* [*Fr.* Naviguer à la part].

~ sahibi, *huk.* ◘ **Hissedar.**

~ vermek, *dey. (Küçük büyüğe)* Azarlamak, karşılık vermek. [*Ing.* To reprove or scold, to answer back; *Fr.* Riposter *(les enfants, aux plus âgés)*].

pay[2], i. *Osm.* < *Fars.* Ayak.

~ pay[3], i. *esk.* Bir Hint parası.

Paya, öz. i. *dilb.* Orta Amerika'da Honduras'ın kuzeydoğusunda konuşulan dil ailesi. [*Ing* ve *Fr.* Paya].

payab /pâyâb/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Kuvvet, kudret; § ❷ Havuzun dibi; § ❸ Pınar ayağ.; su birikintisi; § ❹ Kuyu basamağı; § ❺ Son, uç.

payan /pâyân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Son, nihayet, sonuç. [*Ing.* End, extremity, limit, boundary, edge, margin; *Fr.* Fin]; § ❷ *tasav.* Soflnin Tanrı'ya kavuşacağı birlik âlemi.

~ olmamak, Sevinç, keyif, zevk v.b. nin sınırsızlığını belirtir.

payanda /payan:da/, i. *Osm.* < *Fars pâyende.* § ❶ Yerinden oynamış bir şeyin devrilmemesi için konulan eğik ve düz destek. [*Ing.* Prop, support; *Fr.* étai, étançon]; § ❷ *den.* (a) Gemilerin veya kazanların bazı kısımlarını sağlamlaştırmak için destek olarak kullanılan ağaç, tunç veya demir parçası; (b) Gemi dülgerlerinin üzerinde çalıştıkları parçanın alt tarafına destek olarak koydukları kütük; (c) Karaya çekilmiş olan veya yapım halindeki bir geminin altına destek olarak konan ağaç parçası; § ❸ *mim.* ve *inş.* Bir duvara destek olmak üzere eğik konmuş ahşap dayak; [*Ing.* Pillar, stanchion; *Fr.* étançon]; § ❹ *mar.* Kendi üzerine dönen bir parçayı desteklemeye yarayan çıkıntılı ve üçgen biçiminde parça; § ❺ *tekn.* Bir üçayağı çarmıkla desteklemeye imkânı olmadığı zaman ona desteklik yapan parça; § ❻ *trm.* Bir pullukta okla demiri birleştiren iki dirsekten her biri [*Ing.* Prop, stay, shore; *Fr.* étançon]; ◉ **~ları çözmek,** *ark.* Kaçmak, *gitmek.* [*Ing* To go away, to depart; *Fr.* S'en aller]; ◉ **~ları çözmek,** (a) *arg.* Kalkıp gitmek; (b) Ayrılmak, kaçmak, uzaklaşmak: *Marizin kokusunu alınca şipşak payandaları çözdü.* [*Ing.* To run away, to go off, to break bounds; *Fr.* S'en aller]; **hidrolik ~,** *mad. oc.* Silindir şeklinde madenî payanda çeşidi; uç kısmı, payandanın gövdesine yerleştirilmiş küçük bir el pompasıyle gönderilen yağın basıncıyle bir piston gibi çalışır. [*Ing.* Hydraulic pit-prop; *Fr.* étançon hydraullque]; ◉ **kazan ~ borusu,** *den.* ◘ **Kazan;** ◉ **kazan ~ sı,** *den.* ◘ **Kazan.**

~ kemer, *mim.* ◘ **Kemer.**

payandalamak (-l), *f.* Bir duvarın yıkılmaması için ona direklerle payanda vurmak. [*Ing.* To prop up; *Fr.* étançonner].

payandalı, s. § ❶ Payandası olan. [*Ing.* Stayed, propped, shored; *Fr.* étançonné]; § ❷ *cerr.* Bir eklem yüzeyinin oynaklığını sınırlamayı öngören cerrahî teknik. *(Bu ameliyat, özellikle, doğuştan kalça çıkığı tedavisinde, uyluk kemiği başının kalça kemiği üzerine binmesini sınırlamak amacıyle uygulanır).*

~ direk *ask. den.* Bazı modern savaş gemilerinde üzerine ateş idare çanaklığı yerleştirilmiş üç ayaklı demir direk. [*Ing.* Pillar, stanchion; *Fr.* étançon].

☆ *Eşanl.* **üç ayaklı direk, tripot direk.**

payansız, s. *esk.* Sonsuz, ucu bucağı olmayan. [*Ing.* Endless, unending, unlimited; *Fr.* Infini].

payansızlık,-ğı, i. *esk.* Sonsuzluk.

payapay, b. z. Eksiksiz, tastamam. [*Ing.* Completely; *Fr.* Coplétement].

pay.baf /*pây-bâf*/, b. i. *Osm.* < *Fars. pây. ayak* + *bâften* > *bâf,* dokuyan *esk.* Çulha. [*Ing.* Weaver; *Fr.* Tisserand].

pay.bend, b. i. ◘ **Pabend.**

payda[*], i. *mat.* Bayağı kesirlerde birimin kaç eşit parçaya bölünmüş olduğunu gösteren sayı, payda, payın altına yazılarak yatay bir çizgi ile ondan ayrılır:

$$\frac{1}{\text{kesirinin paydası}}\quad\frac{2}{\text{sayısıdır.}}$$

[*Osm.* Mahreç; *Ing.* Denominator; *Fr.* Dénominateur]; ◉ **~ dan kurtarmak,** *mat.* Kesirli bir eşitlik ve özdeşliğin doğruluğunu gerçekleşmek veya kesirli bir denklemi tam bir denkleme bölüştürmek için eşitliğin her iki yanının, paydaların, E.K.O.K. ile çarpılması. [*Ing.* To eliminate the denominator; *Fr.* Chasser les dénominateurs]; ◉ **~ nın kökten kurtarılması,** *mat.* Paydaları köklü olan kesirleri, pay ve paydayı uygun bir nicelikte çarpmak suretiyle paydanın köksüz kılınması; ◉ **ortak ~,** *mat.* Aynı anda birçok kesir için geçerli olan payda: *Kesirleri toplamak için, önce hepsinin paydaları birbirlerine eşit kılınır ve genellikle ortak payda olarak paydaların en küçüğü ortak katı seçilir.* [*Ing.* Common denominator; *Fr.* Dénominateur commun].

paydar, s. ◘ **Payidar.**

paydaş[*], s. ve i. *pay* + *-daş. huk.* Bir ortaklık veya birlikte malik olunulan bir şey üstünde pay sahibi olan *(kimse)* [*Osm.* Hissedar; *Ing.* Sharer, shareholder, stockholder; *Fr.* Actionnaire, sociétaire, partageant,-ante, Participant,-ante).

~ çoğunluğu, *huk.* Paydaşlar tarafından alınacak bir kararda aranılan çoğunluk.

paydaşlı, s. Tek bir kişinin olmayıp iki veya daha çok paydaşın malı olan. [*Osm.* Hisseli; *Ing.* Having sharers; *Fr.* Qui appartient à deux ou à plusieurs personnes].

paydaşlık,-ğı, i. Paydaş olma hali, birinin her şeyde bulunma hali. [*Osm.* Iştirak; *Ing.* Participating, sharing; *Fr.* Participation].

paydos /pay:dos/, i. *Yun. pauo* > *pausis.* § ❶ İşi veya çalışmayı geçici olarak bırakma: *Bu yıl okullar geç paydos edecek.* [*Ing.* Cessation from work; break, rest; *Fr.* Cessation de travail]; § ❷ ünl. «*Yeter, bırak*» anlamında herhangi bir işi bıraktırmak için söylenir: *Paydos, vakit geldi!* [*Ing.* Enough! Quit it; *Fr.* Arrêt]; § ❸ *teşk. tar.* Osmanlı saraylarında hanei hassa ağalarının ikindiden sonra bahçede dolaşarak gezinmeleri. **~ borusu (zili) çalmak,** *dey.* İşi geçici olarak bırakmak. [*Ing.* To quit work].

~ etmek, İşi durdurmak. [*Ing.* To quit work, to stop working; *Fr.* Arrêter le travail, cesser le travail].

paye /pâye/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Aşama, derece, rütbe. [*Ing.* Degree of rank, honorary grade; *Fr.* Grade]; § ❷ *esk.* İlmiye mensuplarına verilen bir rütbe; § ❸ Merdiven basamağı. [*Ing.* Step, dung of a ladder]; § ❹ *ida. esk.* Osmanlı devletinde bir memuriyet adının rütbe olarak verilmesi. *(Fiilen yerine getirilmek üzere verilirse «mansıp» denirdi. Paye sahipleri törenlerde mansıp sahiplerinin hak ve imtiyazlarına sahipti);* ◉ **dalgalı ~,** *mim.* ◘ **Dalgalı;** ◉ **haremeyn ~ si,** *teşk. tar.* ◘ **Haremeyn.**

~ vermek, *dey.* Adam yerine koymak, önem vermek. [*Ing.* To show deference, to esteem unduly; *Fr.* Tenir compte de quelqu'un].

paye.dar, b. i. *Fars. paye* + *-dar,* tutan'dan *pâye-dar. esk.* Payesi olan, rütbeli, itibarlı. [*Ing.* Having rank].

paye.darî, b. i. *esk.* Rütbesi olma, itibarlılık. [*Ing.* A having a renk].

payen, i. ve s. *Fr. paien,-enne.* ◘ **Pagan.**

payen.daz, b. s. *Osm.* < *Fars. pay,* ayak + *endahten* < *-endâz*'dan *pay-endaz. esk.* § ❶ Ayak basan, adım atan; § ❷ b. i. Hükümdarların geçeceği yere serilen halı. [*Ing.* Carpets spread on the pavement for the public entry of a king, gift laid at the feet]; § ❸ Duvarları veya mobilyaları kaplamakta kullanılan bir çeşit kumaş.

payelendirmek, geçl. f. *esk.* Paye vermek.

payeli, s. *esk.* § ❶ Belli bir rütbesi olan; § ❷ Bir ilmî rütbesi olan: *Haremeyn payeli.* [*Ing.* Having a rank; *Fr.* Qui a un grade, gradé].

payena, i. *Lat. bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Sapotaceae familyasından, Malezya takımadalarında on beş kadar türü yetişen ağaç. Başlıca türü olan *Payena* Leerii'den gütaperka elde edilir. Bu, gütaperka ağacının verdiği gütaperka'dan daha düşük kaliteli, az esnek ve daha açık renklidir. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Payena].

payende, s. *Osm.* < *Fars. pâyende, esk.* § ❶ Devamlı, sürekli; § ❷ i. Payanda. [*Ing.* Standing on foot, lasting, enduring, eternal].

payendegân, ç. i. *esk.* § ❶ Ahrette baki kalacak olan şeyler. [*Ing.* Eternal thing]; § ❷ Ahret insanları.

payendegî /pâyendegî/, i. *esk.* Devamlılık, sürekli oluş. [*Ing.* Permanence, durability, everlastingness].

payet,-ti, i. *Fr. paillette terz.* Elbise v.b. işlemek için kullanılan küçük pırıltılı pul: *Payetle işlenmiş bir yaka.*

paygâh /pâygâh/, i. *esk.* § ❶ Derece, rütbe; § ❷ Pabuçluk. [*Ing.* Place for depositing shoes at the entrance of a house, the landing at the bottom of a staircase; [*Fr.* Bas plancher].

payidar /pâyidâr/, s. *Osm.* < *Fars. pâydâr. esk.* Kalımlı, toktağan, kalıcı, sabit. [*Ing.* Permanent, constant, stable, firm, enduring; *Fr.* Stable, constant, durable, ferme].

~ etmek, Sürekli kılmak.

~ olmak, Kalmak, yok olmamak. [*Ing.* To be everlasting or permanent; *Fr.* Exister *(au sens pr. et fig.)* conserver sa position].

payidarî veya **paydarî,** i. *esk.* Devamlılık, süreklilik.

payin, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Aşağı taraf; § ❷ Merdivenin birinci basamağı.

payitaht,-tı /pâyitaht/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Bir hükümdar tarafından yönetilen ülkelerde başkent. [*Ing.* Capital city, seat of government; *Fr.* Capitale].

payiz, i. *Osm.* < *Fars. pâyiz. esk.* § ❶ Sonbahar mevsimi. [*Ing.* Autumn; *Fr.* Automne]; § ❷ Yaşlılık. [*Ing.* Old, age]; § ❸ s. Eskimiş, yıpranmış.

paykûb, pakûb, b. i. *Osm.* < *Fars. pâ,* ayak + *küften* > *kûb,* döven'den *pây-kûb* veya *pâ-kûb,* ayak vuran, ayak döven. *esk.* Çengi veya köçek. [*Ing.* Dancer, jumper, tumbler].

paylamak (-i), f. Üstün bir kimse birine kusurundan dolayı sert sözler söylemek: *Lakırdıya karıştığı için kızı payladılar.* [*Ing.* To give one his due, to scold; *Fr.* Gronder, tancer; admonester].

paylanmak, nsz. f. Paylamak eylemine konu olmak, birinden azar işitmek.

paylaşılmak, nsz. f. Paylaşmak eylemine konu olmak. [*Ing.* To be shared out; *Fr.* Être partagé].

paylaşma, i. Paylaşmak eylemi. [*Ing.* Sharing, allotment; *Fr.* Partage].

paylaşmak (-ı), f. Aralarında pay etmek, bölüşmek. [*Ing.* To divide and share out, to share; *Fr.* Se partager entre soi, se distribuer des parts].

paylaştırılma, i. *huk.* Ortak mülkiyete giren bir malın, ortaklar arasında bölünmesi; ◉ **mirasın ~ sı,** ◘ **Miras.**

paylaştırmak (-ı, -e), f. Herkese kendi payını aldırmak veya vermek. [*Ing.* To share out, distribute, to aportion; *Fr.* Distribuer, partager].

paylatmak (-ı, -e), f. Birinin başkasını paylamasına sebep olmak.

paylı, s. Hisseli, hissedarları olan.
~ **mülkiyet**, *huk.* ◘ **Müşterek mülkiyet.**

paymal, pamal /pâymâl, pâmâl/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Ayak altına alınan, çiğnenmiş, hakir görülmüş. [*Ing.* Trampled upon, trodden under foot, oppressed, destroyed, despised].
~ **etmek**, Ayaklar altına almak, mahvetmek: *Zavallı kızın namusunu payimal ettiler.* [*Ing.* To destroy or violated, to tread on, to trample on, despise; *Fr.* Fouler aux pieds, méconnaître, mépriser, détruire].

paytak, s. *Osm.* < *Fars. piyâde* > *Ar. baydâk.* § ❶ Eğri, çarpık bacaklı. [*Ing.* Bandy-legged; *Fr.* Qui a les jambes torses]; § ❷ Satranç oyununda piyade taşı. [*Ing.* Pawn; *Fr.* Pion].
~ **yolu**, Keçi yolu, patika. [*Ing.* Path, byway].

paytaklık,-ğı, i. Paytak olma hali.

payton veya fayton, i. *it. faeton* < *Yun. phaeton.* Tek körüklü, dört tekerlekli, karşılıklı oturmak için dört kişilik yeri olan çift atlı yolcu arabası. [*Ing.* Phaeton; *Fr.* Phaéton]. ☆ *Eşanl.* **fayton.**

paytoncu, i. Payton sürücüsü. [*Ing.* Phaeton driver].

pay.vend, b. i. *Osm.* < *Fars. pây, ayak* + *vend. esk.* Köstek, ayak bağı. [*Ing.* Fetter, hindrance, fettered].

pay.zede, pazede, b. s. *Osm.* < *Fars. pây* veya *pâ*, ayak + *zeden* > *-zede*, vurulmuş, uğramış, *esk.* Ayak altında çiğnenmiş.

pay.zen /pâyzen/, b. i. *Osm* < *Fars. pây, ayak* + *zeden* > *-zen. esk.* § ❶ Ayağına pranga vurulmus kimse. [*Ing.* Prisoner in chains]; § ❷ Esir; § ❸ Suçlu; § ❹ Hizmetçi veya uşak; § ❺ Rençber; § ❻ *den. esk.* Yelkenli savaş gemilerinde kürek çekenlere verilen ad. *(Bunlar genellikle savaş esirleriyle işledikleri suçtan dolayı küreğe mahkûm kimselerdi. Payzenlerin bilekleri demir halkalarla kürekler hizasında güverteye zincirliydi).*

pazand veya **pazend**, i. *dilb.* Pehlevî metinlerinin avesta harfleriyle transkripsiyonu. *(Pazand bir dil değil, basit bir transkripsiyon sistemidir.)* [*Ing.* ve *Fr.* Pazend, pazand].

pazar /pazar/, i. *Osm.* < *Fars. bâzâr*, § ❶ Dükkânlarda veya açık tezgâhlarda bulunan malların alınıp satıldığı, üzeri kapalı veya açık olan yer: *Balık pazarı. Tavuk pazarı. At pazarı. Çiçek pazarı. Saman pazarı.* [*Osm.* Beygâh; *Ing.* Market, bazaar; *Fr.* Marché]; § ❷ Belli bir günde her türlü mal satıcılarıyle alıcıların toplanıp alışveriş ettikleri yer: *Perşembe pazarı. Salı pazarı. Pazar pazarı.* [*Ing.* Market place; *Fr.* Marché]; § ❸ Haftanın birinci günü, cumartesi ile pazartesi arası olan gün. [*Ing.* Sunday; *Fr.* Dimanche]; § ❹ Alışveris: *Allah hayırlı pazar versin.* [*Ing.* Trade; *Fr.* Commerce]; § ❺ Bazı malların alışverişinin geniş ölçüde yapıldığı şehir: *Leipzig, kürk* pazarıdır. [*Ing.* Market; *Fr.* Marché]; § ❻ Bir malın alıcı bulduğu yer: *Hindistan, İngiltere için iyi bir pazardır.* [*Ing.* Market; *Fr.* Marché]; § ❼ *esk.* Pazarlık. [*Ing.* Bargain, bargaining; *Fr.* Marchandage]; ◉ ~ **a çıkarmak**, *dey.* Satılığa çıkarmak. [*Ing.* To put on sale; *Fr.* Mettre en vente]; ◉ **açık** ~, *ikt.* ve *sosy.* ◘ **Açık²**; ◉ **at** ~ **ı**, *tic.* ◘ **At**; ◉ **avrat** ~ **ı**, *tar.* ◘ **Avrat**; ◉ **bit** ~ **ı**, ◘ **Bitpazarı**; ◉ **dış** ~, *tic.* Bir ülkenin kendi üretfiği malları satabilleceği, başka bir ülkenin tüketicileri tarafından meydana getirilen sürüm yeri. [*Ing.* Outdoor market]; ◉ **esir** ~ **ı**, ◘ **Esir²**; ◉ **götürü** ~, *ikt.* ◘ **Götürü**; ◉ **iç** ~, *tic.* Ülke içindeki sürüm yeri; ◉ **ipliği** ~ **a çıkmak** *(bir kimsenin), dey.* ◘ **İplik**; ◉ **ortak** ~, *tic.* ◘ **Ortakpazar.**
~ **araştırması**, *tic.* (a) Bir pazarın sağlayabileceği sürüm yerlerinin incelenmesi; (b) Sirkülerler ve mümessiller göndermek gibi teşebbüslerle müşteri arama.
~ **başı**, ◘ **Pazarbaşı.**
~ **bozmak**, *esk.* § ❶ Tezgâhta veya sergide bulunan satışa çıkarılmış malları toplamak. [*Ing.* To close an open market]; § ❷ Pazarlığı bozmak. [*Ing.* To break a bargain]; § ❸ *mec.* Bir başkasının planını bozmak. [*Ing.* To spoil another's plans].
~ **etmek**, *esk.* Pazarlık etmek. [*Ing.* To bargain *Fr.* Marchander].
~ **günü**, ◘ **Pazar³.**
~ **kayığı**, *tar.* ◘ **Kayık.**
~ **kayığı gibi**, *dey.* Çok yüklenmiş taşıtlar için söylenir. [*Ing.* Very crowded; *Fr.* Sedit des moyens de transport trop chargés].
~ **kesmek**, *esk.* Alışverişte karşılıklı olarak bir fiyat kararlaştırmak. [*Ing.* To strike a bargain].
~ **olal**, *dey.* Satıcılara *«Satışın bol olsun!»* anlamına söylenen bir iyi dilek sözü. [*Ing.* Good luck! «said to sellers»; *Fr.* Exprime un vœu de bonne chance dans le commerce].
~ **yeri**, Yabancı bir ülkenin mallarını, satma olanağını sağladığı ülke. [*Ing.* Outdoor market; *Fr.* Place du marché].

pazar.başı, b. i. Pazar kâhyası. [*Ing.* Warden of a market; *Fr.* Hallier].

pazarcı, i. § ❶ Pazarlarda mal satan kimse. [*Ing.* Vendor; *Fr.* Vendeur]; § ❷ *tasav.* Mevlevî tekkelerinde çarşı pazar işlerini görmekle görevli kimse. *(Mevlevîhanelerde dervişler her zaman sokağa çıkamazlardı. Tekke için gereken bazı şeyleri, özellikle günlük yiyecek ve içecekleri, pazarcı denen görevli sağlardı. Pazarcı, üstüne desteğül denilen elbise giyer, boynuna ucu koltuğunun altından düğümlü peştemal takardı. Aldıkları fazla gelirse, peştemal içinde taşırdı. Ayrıca zembili de vardı).* ☆ *Eşanl.* **çarşı çanı.**
~ **maşası**, *tasav.* Mevlevîlerde pazarcı denilen dedenin beline taktığı ucu kargaya benzeyen demir. *(Dede beline maşayı takarak pazarda dolaşırdı. Pazarcı maşasını gören esnaf, malını biraz daha ucuza verirdi.)*

pazarlama, i. *ikt.* Bir ürün veya bir hizmet satışının gelişmesine yardımcı olan ilişkili ve düzenli faaliyetlerin tümü. [*Ing.* ve *Fr.* Marketing].

pazarlamak (-i), f. Malı satacak yer sağlamak. [*Ing.* To market; *Fr.* Vendre, trouver des débouchés pour].

pazarlaşmak, (-le), nsz. f. Fiyat kesmede uyuşmak, pazarlık etmek. [*Ing.* To bargain, to agree on a price; *Fr.* Discuter le prix].

pazarlık,-ğı, i. § ❶ Bir alışverişte tarafların kendileri için en elverişli fiyatı karşısındakine kabul ettirmek amacıyle yaptıkları görüşme. [*Ing.* Bargaining, bargain, deal; *Fr.* Marchandage]; § ❷ *mec.* Bazı kolaylıklar elde etmek veya daha iyi bir çözüme varmak, amacıyle yapılan görüşme. [*Ing.* Agreement, understanding; *Fr.* Marchandage, tractation pour, obtenir des avantages, pour, parvenir à une meilleure solution].
◉ **götürü** ~, *huk.* ◘ **Götürü.**
~ **etmek**, § ❶ Bir şeyin fiyatı hakkında karşılıklı çekişmek. [*Ing.* To bargain, to make a bargain; *Fr.* Marchander]; § ❷ Bir konuda anlaşmak için görüşme yapmak. [*Ing.* To chaffer, to do a deal].
~ **kesmek**, *dey.* Pazarlaşarak fiyatta uyuşmak.

pazarlıklı, s. Pazarlığa tabi.
~ **alışveriş**, *dey.* Pazarlasmak suretiyle yapılan alım satım. [*Ing.* Sale by bargaining, by negotiating; *Fr.* Marché de gré à gré].
~ **fiyat**, *ikt.* ◘ **Fiyat.**

pazarlıksız, s. Pazarlığa tabi olmayan.
~ **satış kanunu**, *huk.* Özellikle perakende ticaret işletmeciliğinde, alıcıyle satıcı arasında pazarlığı ortadan kaldırmak ve buna ait müeyyideler koymak amacıyle 1938.-de 3489 sayı ile çıkarılmış bir kanun.

pazar.tesi /pazar:tesi/, b. i. Haftanın ikinci günü, pazar ile salı arasındaki gün. [*Ing.* Monday; *Fr.* Lundi].

pazede, b. s. ◘ **Payzede.**

pazen/pâzen/, i. § ❶ *dok.* Sık ve kalın dokunmuş bir çeşit basma bez: *Kırmızı pazen, Yeşil pazen.* [*Ing.* Cotton flannel; *Fr.* Futaine]; § ❷ s. Pazenden yapılmış olan.

pazend, i. *Osm.* < *Fars.* Mecusîlerin kutsal kitabı olan, Zendavesta'nın pehlevîce tefsiri ve az etlidir. Pazı iki yıllık bir bitkidir; bi-

pazenk, s. *Osm.* < *Fars. pazenek* > *pazeng. esk.* Pezevenk, muhabbet tellâlı.

pazı[1], i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Ispanakgiller *(Chenopodiaceae)* familyasından, kendiliğinden kırlarda yetişen veya sebze bahçelerinde yetiştirilen otsu bitki. Yaprakları iri ve çok, kökleri dallı ve az etlidir. Pazı iki yıllık bir bitkidir; birinci yıl büyük, geniş yapraklar verir; ikinci yıl çiçek açıp tohum bağlar. Pazının yaprak larında A ve C vitamini çok olduğundan besleyicidir. Hem ıspanak gibi pişirilir, hem sarması, hem de kavurması yapılır. Türkiye'de pazı daha çok büyük şehirlerdeki sebze bahçelerinde yetiştirilir. Iyi ve bakımlı bitkilerden yılda 4-5 defa yaprak kesilebilir. [*Lat. Beta vulgaris var. cicla; ing.* Chard, seakale beet, swiss chard; *Fr.* Bette). ☆ *Eşanl.* **yabani ıspanak, yabanpancarı.** ◘ *ŞEKİL: 97.*— **YABANI OTSU BITKiLER**; ◉ **kara** ~, *bot.* Ispanakgillerden, tohumu kusturucu ve iç sürdürücü bir bitki. [*Lat. Atriplex hortensis*].

pazı[2], i. < *beze.* Bir ekmeklik hamur yumrusu. [*Ing.* A kind of thin bread, a lump of dough big enough for one loaf of bread].

pazı[3], **pazu**, i. *Osm.* < *Fars. bâzû*, kol. *anat.* Kolun omuz ile dirsek arasındaki kısmında bulunan şişkince kas kitlesi. [*Ing.* Arm; brachium; *Fr.* Supérieur du bras, biceps du bras].
~ **kemiği**, *anat.* ◘ **Kol kemiği.**

pazı.bent,-ti /pâzı bend/, b. i. *Osm.* < *Fars. bâzûbend.* § ❶ Kola belirli bir amaçla takılmış enlice kumaş parçası. [*Ing.* Armlet; *Fr.* Brassard]. ☆ *Eşanl.* **kolçak**; § ❷ Kol muskası. [*Ing.* Amulet worn round the arm].

pazu, i. ◘ **pazı.**

pazval, i. Kunduracılar çalışırken kundurayı dizleri üzerinde tutmak için kullandıkları kayış. [*Ing.* Shoe-maker's kneestrap; *Fr.* Bande de cuir que le cordonnier passe à sa cuisse pendant la couture].

pazvant, i. *Osm.* < *Fars. pâsbân. esk.* Osmanlı devletinde Rumeli'de gece bekçilerine verilen ad. [*Ing.* Watchman, night watchman; *Fr.* Sentinelle, factionnaire, garde de nuit].

Pb, *kim.* Kurşun'un sembolü. [*Ing.* Symbol of lead; *Fr.* Symbole chimique du plomb].

Pd, *kim.* Paladyum un sembolü. [*Ing.* Symbol of palladium; *Fr.* Symbole chimique du palladium].

pe, i. P harfinin adı.

Pear'lar, ç. öz. i. *etn.* Kamboç'ta halk. Kardamom dağlarında, yaşayan Pear'lar, hayvan yetiştiriciliğiyle ve eczacılıkta kullanılan bitkileri devşirmekle geçinirler. Kamboçlularla karışa karışa soyları tükenmek üzeredir. [*Ing.* Pears; *Fr.* Péars].

PEARSON, Richard, öz. i. *(1765-1836).* Ingiliz hekimi.
~ **çözeltisi**, Sodyum arsenyatın 600'de 1 oranındaki sulu çözeltisi. [*Fr.* Liqueur de Pearson].

peba, i. *zool.* ◘ **Dokuz-kenarlı tatu.**

peç, i. Rusların odalardaı ısınmak için yaptıkları fırın tarzında ocak. [*Fr.* Poêle russe].

PECQUET, Jean, öz. i. *(1622-1674),* Fransız hekim ve anatomi bilgini.
~ **sarnıcı**, *tıp.* Ilk bel omurları hizasında bulunan lenf deposu; kilüs damarları burada son bulur ve sol köprücükaltı toplardamarına kilüsü götürecek olan göğüs kanalı buradan çıkar. [*Ing.* Reservoir of Pecquet; *Fr.* Citerne ou réservoir de pecquet].

peçe[1], I. *It. pezzotto.* § ❶ *esk.* Eskiden, kadınların sokakta yüzlerine örttükleri ince, siyah örtü. Genellikle siyah ince tül gibi kumaştan takarlardı. [*Ing.* Veil; *Fr.* Volle]; § ❷ *mec.* Bir şeyi gizlemek için üzerine çekilen örtü. [*Ing.* Veil; *Fr.* Voile]; § ❸ *balıkç.* Balık ağlarının baş tarafı; § ❹ *astr.*

Yıldız resimlerinin alındığı plakların yüzeyinde görülen hafif karartı. *(Gökyüzünün hafiçe aydınlık olmasından ileri gelir).* [*ing.* Veil; *Fr.* Voile]; § ❸ *fot.* Fotoğrafilerde negatiflerin bir kısmını kapayıp istenen kısmın resmini basmaya yarayan ortası delik kâğıt. [*ing.* Mask; safe edge; *Fr.* Cache]; ◉ **hisar** ~, *mim.* ◘ **Hisar.**

peçe-, i. *Osm.* < *Fars. beççe. esk.* § ❶ Herhangi bir hayvanın yavrusu. [*Fr.* Petit d'un animal quelconque]; § ❷ Oğlan, erkek çocuk. [*ing.* Boy; *Fr.* Enfant, garçon].

peçeleme, i. Peçelemek işi. [*ing.* ve *Fr.* Camouflage].

peçelemek (-i), f. § ❶ Bir şeyin belli olması için örtmek, gizlemek. [*ing.* To disguise, to veil; *Fr.* Voiler]; § ❷ *ask.* Uzaktan seçilmesin diye bir şeyin üzerine ağaç dalı, çalı gibi şeyler örtmek. [*ing.* to camouflage *Fr.* Masquer, camoufler]. ☆ *Eşanl.* **alalamak, kamufle etmek.**

peçelenme, i. *astr.* Gökyüzü resimlerinde plakların hafifçe kararması.

peçelenmek, nsz. f. Peçelemek eylemine konu olmak.

peçeli, s. Yüzünü örtmek için peçe takmış olan. [*ing.* Veiled; *Fr.* Voilé,-ée].

~ **baykuş**, *zool.* ◘ **Peçelibaykuş.**

~ **kurtçuk**, *zool.* Yumuşakça kurtçukların bir türü. *(Bu kurtçuklarda, kirpiklerle çevrili deri uzantısı, simetrik loplara bölünmüş olan ağzın üst kısmında bulunur; hareket organıdır.)* [*Fr.* Larve véligère].

peçeli.baykuş, b. i. *zool.* Gök-kuzgunumsular *(Coraciiformes)* takımının, Peçelibaykuşgiller *(Tytonidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 43 sm., sırtı kızıl sarı ve külrengi olup pas sarısı çizgilidir. Karnı açık renktir. Peçesi çok bariz olup dinlenme halindeyken yürek biçimini alır. Kuyruğu kısa, kanatları uzun olur. Dünyanın her tarafına yayılmıştır. İnsanların barındığı yerlere, ambarlara, kulelere ve eski duvarlara yuva yapar. Kemirgenleri büyük ölçüde yok ettiği için korunması gereken bir kuştur. [*Lat. Tyto alba* = *Strix flammea*; *ing.* Barn owl; *Fr.* Effraie].

☆ *Eşanl.* **peçeli kukumav.**

peçeli.baykuşgiller, b. ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar *(Aves)* sınıfının, Gökkuzgunumsular *(Coraciiformes)* takımının, gece-yırtıcıları *(Striges)* alttakımına giren bir familyası. Orta büyüklüktedirler. Parmakları çıplaktır. Gagalarının dibi düz olur. Eseyler birbirine benzer. **Peçeli baykuş** *(Tyto alba)* türü iyi bilinir. [*Lat.* ve *ing. Tytonidae*].

Peçenekler, ç. öz. i. VIII. - XI. yüzyıllarda önceleri Balkaş gölü yakınlarında, Siriderya *(Seyhun)* ile İdil *(Volga)* boylarında, Güneydoğu Avrupa ve Balkanlar'da yaşamış olan göçebe bir Türk kavmi. [*ing.* ve *Fr.* Petchenegs, pechenegs].

peçete /peçe:te/, i. *It. pezzetta* < *Yun. petseta.* Yemek yerken sofra örtüsünü veya elbiseyi sakınmak, dudak kurulamak için mendil biçiminde hazırlanmış bez. [*ing.* Napkin, table napkin; *Fr.* Serviette, Serviette en papier]; ◉ **el** ~ **si**, *den.* ◘ **El**[1]; ◉ **çay** ~ **si**, Çay sofrasında kullanılan, yemek peçetesinden daha küçük süslü peçete. [*ing.* Tea napkin]; ◉ **kâğıt** ~, Kâğıttan yapılan ve kullanıldıktan sonra atılan peçete. [*ing.* Paper napkin; *Fr.* Serviette en papier].

~ **halkası**, Madenî, kemik veya plastik maddeden yapılmış, peçete takmaya yarar bir çeşit bilezik. [*ing.* Napkin ring].

peçiç, i. *Hint.* Zar yerine yedi tane küçük deniz hayvanı kavkısı atılarak bunların açık taraflarının üste veya alta geldiklerine göre taş ilerleterek oynanan bir oyun. [*ing.* A game like padcheesi in which sea shells are used instead of dice; *Fr.* Sorte de jeu que l'on joue avec sept coquilles de porcelaine].

peçiz, i. *arg.* Ev.

~ **etmek**, *arg.* Eve gitmek: *Aftosunu özledi, peçiz ediyor.*

pedagog, i. *Fr. pédagogue.* < *Yun.* (a) Pedagoji uzmanı; (b) Pedagoji ile uğraşan kimse. [*ing.* Pedagogue].

☆ *Eşanl.* **eğitimci, eğitici.**

pedagoji, i. *Fr. pédagogie* < *Yun. pais, paidos,* çocuk + *agein,* yönetmek > *paidagogia.* § ❶ Eğitim bilimi; § ❷ öğretme sanatına, uygulamalarına veya öğretmenlik mesleğine verilen ad. Çok kez «*eğitim*» terimi yerine de kullanılır. [*Osm.* Etfaliyât, Terbiye-i etfal; *ing.* Pedagogy]. ☆ *Eşanl.* **eğitbilim**; ◉ ~ **ye yardımcı bilimler**, Sosyoloji, estetik, mantık, fizyoloji, ahlâk, psikoloji, felsefe, ekonomi, istatistik gibi pedagojik problemlerin bilimsel ve etraflı bir şekilde ele alınmasını ve bu arada eğitim sorunlarının daha geniş bir perspektif içinde tartışılmasını sağlayan bilimler veya bilim dalları; ◉ **ahlâk** ~ **si**, *fels.* ◘ **ahlâk**; ◉ **biyolojik** ~, *psik.* ◘ **Biyolojik**; ◉ **cinsiyet** ~ **si**, *psik.* ve *eğit.* ◘ **Cinsiyet**; ◉ **görevsel** ~, *eğt.* ◘ **Görevsel**; ◉ **iş** ~ **si**, *eğt.* ve *psik.* ◘ **iş**; ◉ **kişilik** ~ **si**, *psik.* ◘ **Kişilik**; ◉ **körler** ~ **si**, *eğt.* Kör.

pedagojik, i. *Fr. pédagogique.* § ❶ Pedagojiyle eğitimle ilgili olan: *Pedagojik çalışmalar;* § ❷ Eğitsel değeri veya özelliği bulunan, pedagoji ilkelerine, eğitime uygun: *Pedagojik bir kitap.* [*ing.* Educational; *Fr.* Educationnel,-elle].

☆ *Eşanl.* **eğitsel.**

pedal, i. *Fr. pédale* < *Lat. pedalis,* ayaklık. § ❶ Ayak yardımıyle bir dönme hareketi veya alternatif bir öteleme hareketi elde etmeye yarayan mekanizma. *(Ya biyel ve manivela aracılığıyle bir dönme (eksenine, ya da eklemli biyel yardımıyle, yatak içinde kayabilen bir parçaya bağlanan sabit eklemli, düz bir kısımdan meydana gelir).* [*ing.* Pedal]; § ❷ Ucunda, üzerine ayak basmaya ve ayakla uygulanan bu kuvveti bir makinenin kumanda mekanizmasına iletmeye yarayan yassı bir parça bulunan levye. [*ing.* Pedal; *Fr.* Pédale]; § ❸ Bisikletin pedal sisteminde, ayaklar yardımıyle verilen hareketi pedal aynasına, oradan da arka tekerlek dişlisine iletmeye yarayan parça. [*ing.* Pedal; *Fr.* Pédale]. ◘ *ŞEKİL: 86* — **BİSİKLET**; § ❹ *demir.* Ray kenarına yerleştirilen ve bir dingilin rayın bu noktasından geçmesiyle otomatik olarak çalışmaya başlayan düzenek. [*ing.* Pedal; *Fr.* Pédale]; § ❺ Basınç veya çekme yoluyle yönetilen ve uzak mesafeden, bir düzenin uzaktan harekete geçirilmesini, otomatik bir aygıtın işlemesini, bir masanın üzerine konmuş olan bir nesnenin yerine bir başkasının konmasını veya ortaya çıkmasını ya da yok olmasını sağlayan oynak parça. [*ing.* Pedal; *Fr.* Pédale]; § ❻ *müz.* (a) Bir düzeni meydana getiren notalardan biri olması zorunlu olmayan nota. [*ing.* Pedal (-note); *Fr.* Pédale, note ne faisant par obligatoirement partie des notes constitutives d'un accord]; (b) Büyük org borusu veya piyanolar ve bazı klavsenler gibi çalgılarda bulunan ve üzerine ayakla basılan bir tuştan çıkartılan basso ses. [*ing.* Pedal; *Fr.* Pédale]; (c) Üstüne bu şekilde basılan tuş. [*ing.* Pedal; *Fr.* Pédale]; (d) Harpın tellerini kaldırmak, bir piyanonun seslerinin niteliğinde değişiklik yapmak veya bir armoniyumun körüklerini hareket ettirmek için ayakla oynatılan kaldıraçların her biri. [*ing.* Pedal; *Fr.* Pédale]; (e) Çok uzun bir süre tutulan basso notası. [*ing.* Pedal; *Fr.* Pédale, note de basse tenue très longtemps]; (f) Fügün son durguyu hazırlayan kısmı. [*ing.* Pedal; *Fr.* Pédale, partie de la fugue qui prépare la cadence finale]; § ❼ *dok.* El dokuma tezgâhlarında, gücülerin indirilip kaldırılmasını sağlayan küçük ayak levyelerinden her biri. [*ing.* Treadle; *Fr.* Pédale, marche, marchette] ◉ **armoni** ~ **i**, *müz.* ◘ **Armoni**; ◉ **ayak gaz** ~ **i**, *otom.* ◘ **Ayak**; ◉ **ayakla işleyen** ~, *matb.* ◘ **Ayak**; ◉ **emniyet** ~ **i**, *demir.* Bir dingil makas iğne uçlarının çok yakınında bulunduğu zaman, makasın manevrasına engel olan düzenek. [*ing.* Safety pedal; *Fr.* Pédale de calage, pédale de sûreté]; ◉ **gaz** ~ **i**, *otom.* **Gaz**[2]; ◉ **işaret kapatma** ~**i**, *demir.* Bir demiryolu taşıtının geçişinden sonra, bir işaretin kapanmasını sağlayan karşı ağırlığı harekete geçiren düzenek. [*Fr.* Pédale de fermeture d'un signal, pédale Aubine]; ☆ *Eşanl.* **Aubine pedalı**; ◉ **kontra** ~, Pedallara ters basılınca bisikleti durduran fren sistemi. [*ing.* Coaster brake; *Fr.* Frein à contre - pédalage]; ◉ **ters** ~ **li bisiklet**, Pedallar geriye doğru çevrildiğinde ileri gidecek şekilde yapılmış bisiklet; ◉ **trombon** ~ **i**, *müz.* Tenor trombonun çıkarılması büyük bir soluk gerektiren sağır notaları *(si bemol, la, la bemol, sol.)* [*ing.* Trombone pedal; *Fr.* Pédale de trombone].

~ **aynası**, *bisiklet.* Bir manivela ile pedallara geçen dişli çark. [*ing.* Pedal gear; *Fr.* Pédalier]

~ **baskı makinesi**, *matb.* Pedalla çalıştırılan ve afiş, prospektüs, kartvizit, davetiye v.b. sıradan matbaacılık işlerinde kullanılan küçük baskı makinesi. [*ing.* Platen; *Fr.* Pédale, machine à platine].

~ **boyu**, *sp.* Bir bisikletin, pedal sisteminin tam bir dönüşüyle aldığı yol. *(Bu yol, arka tekerleğin çapına, pedal sistemi ile küçük pinyon dişli arasındaki orana göre değişir).*

~ **sistemi**, *bisiklet.* Bir bisikleti hareket ettirmeye yarayan düzenek. [*ing.* Crank - gear; *Fr.* Pédalier].

pedalfer, i. *Fr. pédalfer.* Nemli iklimlerde oluşan, karbonatları bütünüyle yıkanmış toprak. *(Pedalfer topraklarda alüminyum ve demir yığışması meydana gelir).*

☆ *Kars.* **pedokal.**

pedalye, i. *Fr. pédalier. müz.* (a) Org konsolunun veya klavsenin alt kısm[illegible] leri tahta tuş takımı veya klavy[illegible] Pedal - board; *Fr.* Pédalier, clavier [illegible] dales]; (b) Piyanoda basları harekete geçiren pedal sistemi veya Au. Wolff ile Pleyel'in buluşu olan ve piyanonun altına konan, piyanodan bağımsız bir çalgı biçimindeki pedal klavyesi. *(Bu çalgının, kendi tuşları, mekanizması, telleri vardır ve org müziğinden başka, pedalye piyano adıyle de bilinen bu âlet için bestelenmiş /Schumann, Alkan v.b./ parçaların da çalınmasını sağlar).* [*ing.* Pedal - board; *Fr.* Pédalier, clavier de pédales].

pedanda, i. *(sanskritçeden türeyen bali dilinden)* Bali adası rahibi. *(XV. yüzyılda hind medeniyetinin Bali adasında yok olmasından önce, Cava'dan alınma hint âyin usullerini uygulardı).* [*ing.* ve *Fr.* Pedanda].

pedatisekt, s. *Lat. pedatisectus. bot.* Damarlanma sitemi pedat olan ve lobları damarlara kadar derin olan *(yaprakları hk.).*

pedatrofi, i. *tıp.* Çocukların mesafeka içindeki lenf düğümlerinin tüberkülozu olup sindirim bozukluğu yapar. [*ing.* Pedatrophia, pedatrophy].

pedavra, i. ◘ **Padavra.**

peder, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Baba. *ing.* Father; *Fr.* Père]; ◉ **kayın** ~, ◘ Kayınpeder.

pederane, z. *esk.* § ❶ Baba gibi, babaya yakışacak tarzda: *Bugün sana pederane ihtar ediyorum.* [*ing.* Fatherly, paternal; *Fr.* En père, paternellement]; § ❷ s. Babaya yaraşır.

pederasti, i. *Fr. Pédérastie. tıp.* Erkeklerin, cinsel yönden oğlan çocuklarına tutkunluğu ve cinsel doyumu onlarla birleşerek sağlamaları. [*ing.* Pederasty, sodomy].

☆ *Eşanl.* **oğlancılık, kulamparalık.**

pederî, i. *esk.* Baba olma hali, babalık. [*ing.* Fatherhood, paternity].

peder.şahî /pederşahî/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk. sosy.* ◘ **Atabuyruklu.**

peder.şahilik,-ği, b. i. *sosy. esk.* ◘ **Ataerki.**

pedi-, *Lat. pes, pedis,* ayak'tan alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren önek. [*ing.* Pedi-; *Fr.* Pédi-].

pediatri, pediyatri, i. *Fr. pédiatrie* < *Yun. tıp.* Çocuk hastalıkları ve bunların tedavisi ile ilgilenen hekimlik dalı. [*ing.* Pediatry, pediatrics].

☆ *Eşanl.* **çocuk hekimliği.**

pedigri, i. *Fr. Pie de grue* > *ing. Pedegru.* Bir evcil hayvanın *(köpek, at v.b.)* şeceresi. [*ing.* ve *Fr.* Pedigree].

pedikülofobi, i. *psikopatol.* Bitlerden hastalık derecesinde korkma hali, aşırı bir bit korkusu. [*Ing.* Pediculophobia].

pedikülöz i. *Fr. pédiculose.* ◘ Bit hastalıkları.

pedikür,-rü, i. *Lat. pes, pedis,* ayak + cura, bakım > *Fr. pédicure,* ayak b[illegible] yapan kimse. Deriye batmış tırnakları düzeltmek, nasırları yumuşatmak veya çıkarmak, b. işleri kapsayan ayak bakımı. [*Ing.* Pedicure; *Fr.* Chirurgie pédicure].

pedikürcü, s. ve i. Pedikür yapan *(kimse).* [*Ing.* Chiropodist;*Fr.* Pédicure].

pediment, i. *(«bir heykeli veya heykel grupunu taşıyan alınlık» anlamında ing. k.) jeomorfol.* Yayılımlar veya örtü halinde akışın etkisiyle yarı kurak iklimde biçimlenen eğik yüzey. *(Pediment, inselbergler /veya adatepe/ eteğinde döküntülerin taşındığı bir kuşağa tekabül eder; gereçlerin yığışım alanı daha aşağıdaki kesimde olduğundan buralarda alüvyonlar 1-2 m. kalınlığında, bazen kesikli bir tabaka meydana getirir; sebhalar, maaderler v.b.].* [*Ing.* Pediment; *Fr.* Pédiment].

pedi(o)-, *Yun. pais, paidos,* çocuk'tan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing.* Pedi(o)-; *Fr.* Pédi(o)].

pedipalp, i. *Fr.pédipalpe. zool.*◘ Duyu ayağı.

pediplenleşme, i. *Fr. pédiplanation. jeom.* Pedimentlerin oluşması ve yamaçları gerilemekte olan inselberglerin yavaş yavaş ortadan kalkmasıyle meydana gelen düzleşme. *(Pediplenleşme kuramı L. C. King tarafından W. M. Davis'in ciddî itirazlara yol açan pediplenleşme kuramı yerine ortaya atıldı. Pediplenleşme terimi, çok düz ama türediği şevler gibi dik bir eğim meydana getirebilen pediplenin oluşma olayına uygulanır).* [*Ing.* Pediplanation]

pedisel, i. *Fr. pédicelle. zool.* Denizkestanelerinin, denizyıldızlarının ve bazı yılandızlarının dış yüzeyine serpilmiş kıskaç biçiminde saplı ya da sapsız küçük yapılar. Özel kaslarla açılıp kapanırlar. Hem savunmaya, hem de vücudun temiz tutulmasına yardım ederler. [*Ing.* Pedicel, pedicle].

pediyatri, i. ◘ Pediatri.

pediyometre, i. *Fr. pédiomètre* veya *paediomètre.* Yeni doğan bebekleri tartmaya, ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Paediometer].

pediyometri, i. *Fr. pédiométrie* veya *paediométrie.* Doğduğu andaki [illegible] derecesini tespit etmek ve [illegible] çocuğun gelişmesini takip etmek için süt çocuklarının tartısıyle birlikte yapılan boy ölçümü. [*Ing.* Paediometry].

pedodonti, i. *tıp.* Çocukların diş ve ağız durumları ile uğraşan dişçilik şubesi. [*Ing.* Pedodontics].

pedofili, i. *Fr. pédophilie, psikopatol.* (a) Aşırı çocuk sevgisi, çocuklara karşı hastalık derecesinde duyulan ilgi. [*Ing.* Pedophilia]; (b) Yetişkinlerin çocuklarla cinsel ilişkiler kurma arzusu. [*Ing.* Pedophilia erotica].

pedogami, i. *Fr. Paedogamie* < *Yun. pais,* çocuk + *gamos,* evlenme. Birgözeli hayvanlarda, çekirdeğin, birçok bölünmesinden sonra meydana gelen gametler arasında görülen bir otogami tipi. [*Ing.* Paedogamy].

pedograf, i. *tıp.* Ayak kuvvetini ölçen âlet. [*Ing.* Pedograph].

pedojenetik, s. *Fr. pédogénétique.* Pedojenezle üreme tarzına ilişkin. [*Ing.* Pedogenetic].

pedojenez, pedogoni, i. *Fr. pédogenèse, paedogenèse* veya *paedogonie* < *Yun. pais, paidos,* çocuk + *genesis,* oluşum üreme. *biy.* Özel bir döllenmesiz üreme şekli; yetişkin hayvanda değil, daima kurtçukta, embriyon oluşumu şeklinde yer alır *(doğurganlık).* Bazı iki kanatlı böceklerde ve aksolotlda henüz genç larva evresinde iken görülen bir partenojenezle üreme tipi. [*Ing.* Pedogenesis].

pedojenez², i. *Fr. pédogenèse* < *Yun. pedon,* toprak + *genesis,* kuşak. Toprakların oluşum ve evrim tarzı. [*Ing.* Pedogenesis].

pedokal, i. *Fr. pédocal.* Kurak iklimlerde oluşan ve kapsadığı karbonatların bütünüyle yıkanmasında nitelenen toprak. [*Ing.* Pedocal].

☆ *Karş.* **pedalfer.**

pedoklimaks, i. *Fr.* pédoclimax. Ekolojik bir değişiklik bulunmadığı zaman doğal bir oluşuğun eriştiği denge. *(Pedoklimaks, toprağın belli ekoloji şartlarında ulaşabileceği bir olgunluk evresidir).* [*Ing.* Pedoclimax].

pedolog, i. *Fr. pédologue.* Toprakların oluşum tarzlarını araştıran bilim adamı. [*Ing.* Pedologist].

pedoloji¹, i. *Fr. paidologie* < *Yun. pais, paidos,* çocuk + *logos,* bilim. ◘ Çocukbilim.

pedoloji², i. *Fr. pédologie* < *Yun. pedon,* toprak + *logos,* bilim. Toprakları inceleyen bilim. [*Ing.* Pedology].

☆ *Eşanl.* **toprakbilim.**

pedomorfizm, i. *tıp.* Yetişkinde çocuk niteliklerinin baki kalması. [*Ing.* Pedomorphism; *Fr.* Pédomorphose].

pedonkul, i. *Fr. pédoncule. bot.* ◘ Çiçek sapı

pedosfer, i. *trm.* Yeryüzünde *toprak oluşum* faaliyetlerinin olageldiği kısım.

pedotekni, i. *Fr. pédotechnie.* Çocukla ilgili bilgilerin ve pratik uygulamaların tümü. *(Bu terim, Docroly tarafından ortaya konmuştur).* [*Ing.* Pedotechnics].

pedyofobi, i. *tıp.* Marazî çocuk veya kukla korkusu. [*Ing.* Pediophobia].

peganit,-ti, i. *Fr. péganite. min.* Hidratlı doğal alüminyum fosfat; varisit çeşididir. [*Ing.* Peganite].

pegmatit,-ti, i. *Fr. pegmatite* < *Yun. pegma,* yumru. *jeol.* Büyük boylu *(1 sm. veya daha büyük)* mineraller kapsayan granit. *(Pegmatit, kuvars, feldispat ve beyaz mika, bazen siyah mika, turmalin ve topaz kapsayan bir kayadır; turmalin ve topaz, mineralleştirici görevi yapan gaz fümerollerin katkısını belirtir. Grafik pegmatit'te kuvars ile feldispat iç içedir. Pegmatit, granit (özellikle kenarlarında), içinde odacıklar veya damarlar meydana getirir, bazen (Madagaskar, Brezilya) çeşitli mineraller kapsar; beril, grena v.b.)* [*Ing.* Pegmatite].

pehengir, i. *Fars. pehn-gir. mar.* Tahtanın enini düzeltmeye yarayan doğramacı âleti. *(Ağacı [illegible] kullanılan çıkrıkçı aracına da benzer).* [*Ing.* Carpenter's marking gauge, [illegible]].

pehle, i. *Fars. pehle.* [illegible] § ❷ Yan, yan taraf; § ❸ [illegible]. Mezar sandukalarının yan taraflarındaki taşlara verilen ad. *(Mezarların üzerine konulan taşların ölçüsünde, kapak taşından daha büyük, yassı ve kalın taşlara da «pehle» denir).* [*Ing.* The side stone of a tomb; *Fr.* Pierre plate, plat-tombe].

~ **taşı,** ◘ **Pehle².**

pehlevî, /pehlevî/, i. *Osm.* < *Fars. pehlev,* şehir. § ❶ Iran'da Isfahan ve dolayları hal. kına verilen ad; § ❷ *dilb.* Bu halkın konuştuğu dil. ◘ **Pehlevî dili;** § ❸ s. Iran'da Rıza Şah tarafından kurulmus olan hanedanla ilgili. [*Ing.* Pahlavi; *Fr.* Pahlavi,-ie, pehlevi, pehlvi].

~ **dili,** *dilb.* Aram alfabesinden alınan bir yazıyle yazılan, Orta Farsça veya Parthçaya verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Pahlavi, Pehlevi].

pehlivan, i. *Osm.* < *Fars. pehlevān,* § ❶ Güreşçi. [*Ing.* Wrestler; *Fr.* Lutteur]; § ❷ *mec.* Boylu boslu, iriyarı ve güçlü kimse. [*Ing.* Champion, mighty man, valor, hero; *Fr.* Personne forte et de haute taille]; § ❸ *ask. esk.* Ok atmakta usta olan kemankes. *(Eskiden yapılan ok atımı eğitimlerinde başarı göstererek usta olanlara pehlivan denirdi);* ◉ ~ **lar kahvesi,** Eski güreşçilerin devam ettiği kahvelere verilen ad; ◉ **baş,** *sp.* ◘**Başpehlivan;** ◉ **yalancı** ~, *dey.* ◘ **Yalancı.**

~ **tekkesi,** Güreş talimhanesi. [*Ing.* Wrestler's lodge; *Fr.* Salle d'entrainement des lutteurs].

pehlivanane, z. *esk.* § ❶ Pehlivan gibi; § ❷ *mec.* Yiğitçesine. [*Ing.* Special to a champion, heroic, heroically].

pehlivanî /pehlivanî/, i. *esk.* ◘ **Pehlivanlık.**

pehlivanlık,-ğı, i. Pehlivan olma hali, güreşçilik: *Her işe pehlivanlık sökmez,* [*Ing.* Quality or act of a wrestler, heroism; *Fr.* Profession du lutteur, bravure].

pehlû /pehlû/. *Osm.* < *Fars. esk.* Yan taraf. [*Ing.* Side].

pehn, pehna, s. *Osm.* < *Fars. pehn, pehna. esk.* § ❶ Enli, geniş. [*Ing.* Wide, broad, large, spacious]; § ❷ Genişlik, enlilik,.

pehpeh, ünl. Alay yollu kullanılan beğenme ve övgü sözü: *Pehpeh, ne güzel yakışmış.* [*Ing.* ve *Fr* Bravo!]

pehpehlemek(-i), f. Çıkarını sağlamak için bir kimse birini yüzüne karşı övmek. [*Ing.* To flatter, to applaud; *Fr.* Flatter].

☆ *Eşanl.* **pohpohlamak.**

pehriz, i. ◘ **Perhiz.**

pejmürde, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Eski püskü, yırtık. [*Ing.* Shabby, worm off, raged; *Fr.* Chiffonné, usé, râpé] § ❷ Dağınık, perişan; § ❸ Solmuş. [*Ing.* Faded, withered, decayed, broken down; *Fr.* Pâle, fané, flétri].

pejoratif, s. ve i. *Fr. péjoratif,-ive.* Kendi anlamından ayrı olarak kötü bir anlamı da olan *(kimse): Velet, ukalâ v.b. gibi.* [*Ing.* Pejorative].

☆ *Eşanl.* **yermeli.**

pejuh /pejüh/, i. *Osm.* < *Fars. pejûhi. esk.* Araştırma.

pejuhende, s. *esk.* Gizli şeyleri araştırmayı seven.

pejvin, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Çirkin; § ❷ Kirli, pis.

pek,-ki, s. *esk. T. bek.* § ❶ Sert, katı, sıkı: *Pek yürekli.* [*Ing.* Strong, hard; *Fr.* Fort, -forte, dur,-dure]; § ❷ Sağlam, sıkı, dayanıklı: *Pek canlı.* [*Ing.* Solid, firm; *Fr.* Solide]; § ❸ z. Çokluk, aşırılık anlatır; gereken, beklenen veya alışılmış olandan çok: *Pek yoruldum. Pek güzel. Pek şeker. Pek üzüldüm.* [*Ing.* Very; *Fr.* Très]; § ❹ Hızlı olarak: *Pek gittiği için çabuk yoruldu;* ◉ **eli** ~, *dey.* ◘ **El;** ◉ **karnı tok, sırtı** ~, *dey.* ◘ **Karın.**

~ **başlı,** *dey.* Inatçı. [*Ing.* Obstinate, hardheaded; *Fr.* Têtu, entêté, opiniâtre].

~ **canlı,** *dey.* Dayanıklı. [*Ing.* Hardly, stoical; *Fr.* Qui peut durer, qui peut résister].

~ **doku,** *bot.* ◘ **Pekdoku.**

~ **gözlü,** *dey.* Cesur, atılgan, yılmaz, cesaretli, gözü pek. [*Ing.* Bold, courageous; *Fr.* Hardi,-ie, audacieux,-euse, intrépide].

~ **pek,** *dey.* ◘**Pek pek.**

~ **söylemek,** *dey.* § ❶ Yüksek sesle konuşmak; § ❷ Kırıcı ve sert bir sekilde konuşmak. [*Ing.* To speak harshly].

~ **tutmak,** *dey.* § ❶ Sıkı tutmak; § ❷ Tok tutmak.

~ **vurmak,** *dey.* Şiddetle vurmak.

~ **yürekli,** *dey.* Acıması olmayan, merhametsiz. [*Ing.* Hard-hearted; *Fr.* Qui a le cœur dur, sec].

~ **yüzlü,** *dey.* § ❶ Karşısındakilerin kırılacağını bildiği halde duygularını veya isteklerini söylemekten çekinmeyen. [*Ing.* Brazen - faced; *Fr.* Au front d'airain]; § ❷ Sıkılmaz, utanmaz, yüzsüz. [*Ing.* Thick - skinned, callous; *Fr.* A la peau épaisse, peu sensible, insensible, endurci].

pekâlâ /pekālā/, s. § ❶ Benzerlerinden aşağı olmayan: *Pekâlâ bir ev, niçin beğenmediniz. Pekâlâ bir sokak.* [*Ing.* Very good; *Fr.* Très bien, très bien]; § ❷ z. *«Dediğin gibi olsun», «öyle kabul edelim»* gibi bir anlamı olup en çoğu bir itiraz cümlesinden önce getirilir: *Pekâlâ, madem biliyordun, ne diye söylemedin?;* § ❸ Karşı durum alınacağını anlatan cümlenin basına getirilir: *Pekâlâ gideceğim, siz ne karışırsınız?.* [*Ing.* All right, very well; *Fr.* Très bien, en bon état]; § ❹ Kesinlikle; [*Ing.* Definitely; *Fr.* Définitivement]; § ❺ *«Peki», «olur»* anlamında: *Pekâlâ, pekâlâ: Bu meseleyi şimdilik kapayalım.* [*Ing.* In tune, agreed; *Fr.* D'accord, soit].

pekan, i. *Fr. pékan. zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Sansargiller *(Mustelidae)* familyasından bir memeli türü. Boğazında siyah leke olmadığı için kürkü çok değerlidir. *(Çok az bulunan bu hayvana kürkçüler Virginia kokarcası der).* [*Lat. Mustela pennanti; Ing.* Pekan; *Fr.* Pékan].

pekan.cevizi, b. i. *bot.* Amerika'da yetişen *Carya illinoensis* adlı ağacın yenen meyvesi. *Pekan cevizi*'nin içi, olduğu gibi veya ezme olarak yenir. Makinede sıkılırsa «*suari yağı*» denen bir yağ elde edilir. *G. W. Carver,* pekan cevizinin daha başka faydalanma şekillerini buldu; bunun üzerine, A. B. D.'nin ve Meksika'nın güney kıyılarında geniş alanlar, bu bitkinin anayurdu olan Guyana bölgesinden getirilen caryocar ağaçlarıyle donatıldı. [*Ing.* Pecan; *Fr.* Noix pecan, pekea, peki].

pekao, i. Çin'de yetişen siyah çay. [*Ing.* Pekoe (tea); *Fr.* Pé-kao, pékoe, pé-ko].
☆ *Eşanl.* **pekoe, peko.**

pekari, i. *Fr. pécari* < *Karayip dilinde begare'den. zool.* Pekarigiller *(Tayassuidae)* familyasından, domuza benzer, fakat ondan daha küçük, kalın gövdeli, ince bacaklı, koca kafalı, sivri burunlu bir memelidir. Uzunluğu 90 sm., rengi külrengi - kara olup boynunda ak yakası vardır. Sırtında, çirkin koku saçan bir salgı bezi bulunur. Ormanda sürü halinde yaşar ve sağlam köpekdişleri sayesinde kendini yırtıcı hayvanlardan korur. Amerika'da yaşar. [*Lat. Dicotyles tajacu; ing.* Collared peccary; *Fr.* Pécari à collier, pécari tajaçou].
☆ *Eşanl.* **göbekli domuz.**

pekarigiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Çift-parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Gevişgetirmeyenler *(Nonruminantia)* alt takımına giren bir familyası. Gece hayvanlarıdır. Art ayakları 3 parmaklıdır. Amerika'da yaşayan ve domuza benzeyen 2 türü vardır: **Tayassu (Tayassu pecari)** Göbeklidomuz *(Dicotyles tajacu).* [*Lat.* ve *ing. Tayassuidae*].

pekblend, peşblend, i. *Alm. pechblende. min.* Doğal uranyum oksid. Formülü UO_2 olan *pekblend,* saf olduğu zaman kübik sistemde billûrlasır; özgül ağırlığı 9,0 ile 9,7, rengi ise gri ile siyah arasında değişir. Bu mineral, uranyumun en zengin cevheri olması bakımından büyük bir önem tasır. *Pierre* ve *Marie Curie,* radyumu pekblenden elde ettiler. [*ing.* Pitchblende, uraninite; *Fr.* Pechblende, péchurane, uraninite].
☆ *Eşanl.* **peküran, uraninit.**

pekçe, z. Sağlamca, sıkıca, sertçe. [*ing.* Rather hard, rather violent; *Fr.* Assez fort, plus fort].

pek.doku, b. i. *bot.* Selüloz çeperleri değişik kalınlıkta hücrelerden oluşma canlı destek dokusu. *(Aralarında boşluk bulunmayan üst üste yığılı canlı hücrelerden meydana gelir. Bu hücrelerin selüloz zarları öyle özel bir durum kazanır ki, bükülgenlikle sağlamlığı bir araya getirerek bir organa, büyümesini sıkıntıya sokmadan desteklik eder. Pekdokuya, meselâ ballıbabagillerde, sapının köşelerinde rastlanır).* [*Osm.* Nesc-i kavî; *ing.* Collenchyma; *Fr.* Collenchyme].

pekent,-di, i. *jeol.* Bir yerden baska bir yere kolayca geçit vermeyen doğal engel: *Toros* pekendi. [*Ing.* Barrier; *Fr.* Barrière]. ☆ *Eşanl.* **set;** ◉ **eczacılar ~** i. *anat.* Kıvrım bağırsak, körbağırsak kapağı veya Bauhin kapağı. *(Tenkiyeler buradan daha yukarıya çıkamaz).* [*ing.* Ileo-caecal valve; *Fr.* Barrière des apothicaires]; ◉ **etene ~** i. *fizyol.* Bazı maddelerin veya mikropların anne kanından dölüt kanına geçmesine karsı etenenin gösterdiği direnç. [*Ing.* Placental barrier; *Fr.* Barrière placentaire]; ◉ **karaciğer ~,** *patol.* Bazı sindirim ürünlerinin karaciğer özekdokusu yoluyle kapı toplardamarından tüm organizmaya geçmesini engelleyen yetersizlik hali. [*ing.* Hepatic barrier; *Fr.* Barrière hépatique].

peke.sarnıcı, b. i. ◘ **PECQUET, Jean.**

peki /pe:ki/, z. < *pek* + *iyi* > *pekiyi.* § ❶ Verilen buyruk veya söylenen sözün kabul edildiğini anlatır: *-Dersine çalışl - Peki !* [*Ing.* All right, very well; *Fr.* Bien, oui, bon!]; § ❷ Pekâlâ kelimesi gibi itiraz cümlesinin basına getirilir: *Peki, ya dün nerede idin?* [*Ing.* But; *Fr.* Mais bien].

pekln, s. *fels.* Üzerinde şüphe edilmeyen, iyice *bilinen.* [*Osm.* Muhakkak; *Ing.* Certain, authentic; *Fr.* Certain,-aine].

Pekin, öz. i. *Çin. bey-cing.* Çin'in başkenti. [*Ing.* Pekin; *Fr.* Pékin].
~ **insanı,** *antr.* ◘ **insan.**
~ **ipeklisi,** *dok.* Eskiden Çin'de dokunan ve taftaya benzeyen bir çeşit ipekli kumaş. *(Mavi renkli olanlarına hatayî denirdi).* [*Ing.* Pekin; *Fr.* Pékin].
☆ *Eşanl.* **Çin ipeklisi.**
~ **ördeği,** *zool.* ◘ **Ördek.**

pekinlik,-ği, i. *fels.* Pekin olma hali. [*Osm.* Mevsukiyet; *ing.* Certitude; *Fr.* Certitude].

pekinua, i. *Fr. pékinois,-oise* < *Pekin. zoot.* Cüce epanyöller grupundan süs köpeği. *(Menşei çok eskilere varan Pekinua 1860' ta Çin'den ingiltere'ye getirildi; şimdi pek çok ülkeye yayılmış durumdadır. Başı iri, kafatası yassı, burnu çok kısa, gözleri çıkık, kulakları sarkık ve saçaklıdır; değişik renkte pek çok çeşidi vardır; bunlar evlerde beslenen sevimli köpeklerdir.)* [*ing.* Pekinese, Pekingese].

pekişme, i. *trm.* ve *coğr.* Fiziksel etkilerle top_rak yoğunluğunun artması. [*Ing.* Compaction; *Fr.* Consolidation].
~ **toprak,** *trm.* Ufalanabilir topraktan daha az ve küçük boşluklara sahip, sürüm âletlerinin geçmesine karşı koyan sıkıca pekişmis toprak. [*Ing.* Compaction soil].

pekişmek, nsz. f. *esk. T. bekîşmek.* § ❶ Sertleşmek, katılasmak. [*ing.* To become hard, tight or firm; *Fr.* Se fortifier, s'endurcir]. § ❷ Sıkışmak, tıkanmak.

pekiştirme, i. § ❶ Sağlamlaştırma, sertleştirme. [*ing.* Stiffening, hardening]; § ❷ Sıkıştırma, tıkama; § ❸ Bir tepkiyi *(mukabeleyi)* mükâfat veya meydana gelen memnunluk verici şart ile kuvvetlendirme. Pekiştirmenin öğrenmede önemli bir yeri vardır; ◉ ~ **li ad,** *gram.* Pekiştirmeli kelime biçiminde kurulmuş ad; ◉ ~ **li belirteç,** *gram.* Pekiştirmeli kelime biçiminde kurulmuş belirteç; ◉ ~ **li kelime,** *gram.* Türkçede çok defa sıfatın, bazen adın ilk hecesindeki ünlünün, baştaki ünsüzle birlikte, p, m, r, s, ünsüzlerinden biriyle veya ünlüyle başlayan bir adın veya sıfatın yalnız «*p*» ünsüzüyle kapatılmasından meydana gelen hecenin, aynı sıfatın veya aynı adın başına eklenmesiyle kurulan kelime; ◉ ~ **li özne,** *gram.* Pekiştirmeli adılla kuvvetlendirilmiş özne: *Ben, kendim gördüm. Sen, kendin istedin. Biz kendimiz razı olduk;* ◉ ~ **li sıfat,** *gram.* Pekiştirmeli kelime biçiminde kurulmuş sıfat.
~ **ünlüsü,** *gram.* Pekiştirmeli kelimelerde anlamı kuvvetlendirmek için ortaya çıkan ünlü. *(Güp-e-gündüz örneğindeki e ünlüsü gibi).*

pekiştirmek (-i), f. § ❶ Sertleştirmek, katılaştırmak. [*Ing.* To join firmly or tightly, to stiffen, to intensify; *Fr.* Endurcir]; § ❷ Sağlamlaştırmak. [*Osm.*Tahkim etmek; *Ing.* To fortify, to strengthen; *Fr.* Fortifier, affermir, consolider].

pekit, i. < *pekitmek. heyk.* Ayrı bir parçayı gerek sürekli olarak, gerek heykel yerine yerleştirilinceye kadar desteklemek için bir eserde bırakılan mermer veya taş çıkıntısı. [*Ing.* Reinforce; *Fr.* Goujon].

pekitme, i. Pekitmek eylemi. [*Ing.* Strengthening, stiffening].
~ **ayağı,** *inş.* ◘ **Duvar ayağı.**
~ **babası,** *inş.* ◘ **Baba.**
~ **bırakması,** *inş.* Çatılarda bırakma kirişlerinin altına o kirişi berkitmek ve pekitmek için konulan kiriş. [*Osm.* Takviye kirişi; *Ing.* Plank log, saw block, stiffening beam; *Fr.* Sous-entrait].
☆ *Eşanl.* **altgergi, takviye kirişi.**
~ **demiri,** Bir şeyi berkitmek için konulan demir. [*Ing.* Armature; *Fr.* Armature].
~ **duvarı,** *trm.* Yüksek toprakları tutmak için önlerine yapılan sed duvarları olup toprağın itme kuvvetine karşı koyan ve çoğunlukla yüzeyi şev olarak yapılan kalın ve sağlam duvarlar. [*Osm.* Istinad duvarı; *Ing.* Reinforcement wall; *Fr.* Mur de soutènement, mur de renforcement].
☆ *Eşanl.* **pekent.**

pekitmek (-i), f. Sağlamlaştırmak, kuvvetlendirmek, sertleştirmek. [*Osm.* Tekit etmek; *Ing.* To make hard or firm, to strengthen, reinforce, to fortify; *Fr.* Raffermir, retenir, raidir, fortifier, consolider].

pekitmelik,-ği, i. Besleme, besleme takozu. [*Ing.* Reinforcement(s); *Fr.* Renfort].

pekleşme, i. ◘ **Pekişme.**

pekleşmek, ösz. f. § ❶ Katılaşmak, sertleşmek. [*Ing.* To get firm, to harden, tighten; *Fr.* S'endurcir, s'aguerrir]; § ❷ Sağlamlaşmak.

pekleştirmek, f. Pekleşmek işini yaptırmak. [*Ing.* To join firmly or tightly, to stiffen, to intensify; *Fr.* Affermir, consolider].

peklik,-ği, i. § ❶ Dışkının katılığı yüzünden büyük aptes bozamama veya güçlükle bozma hali. [*Osm.* Inkıbaz; *ing.* Constipation; *Fr.* Constipation]; § ❷ Sertlik, katılık. [*Ing.* Hardness; *Fr.* Dureté]; § ❸ Sağlamlık, dayanıklık. [*Ing.* Firmness, solidity; *Fr.* Solidité]; § ❹ *esk.* Şiddet, kuvvet, zulüm; § ❺ Eli sıkılık, cimrilik.

pekmez, i. § ❶ *esk.T. bekmes.* Özellikle üzüm, dut, v.b. meyvelerin kaynatılarak koyulaştırılmış suyu. [*Ing.* Grape juice boiled to a sugary solid or a heavy syrup; *Fr.* Moût de raisin épaissi par coction, espèce de raisiné]; § ❷ *arg.* Kan: *Bana çatma, pekmezini akıtırım!* [*Ing.* Blood; *Fr.* Sang]; ◉ **hardallı ~,** *mutf.* ◘ **Hardallı.**
~ **akıtmak,** *arg.* Yaralayarak kan akmasına yol açmak: *Çıngar çıkarıp pekmez akıtırsan, şipşak kodesi boylarsın ha!* [*Ing.* To spill blood, to shed blood; *Fr.* Verser le sang].
~ **toprağı,** *jeol.* ◘ **Marn.**

pekmezci, i. ve s. Pekmez yapan veya satan *(kimse).* [*Ing.* Seller of grape-molasses].

pekmezli, s. § ❶ Pekmezi olan veya içinde pekmez bulunan. [*Ing.* Sweetened with grapemolasses]; § ❷ Tadı fazla olan, çok tatlı: *Pekmezli üzüm.* [*Ing.* Very sweet].

pekmezlik, s. § ❶ Pekmez yapmak için ayrılmış *(üzüm v.b. meyve);* § ❷ Pekmez yapmaya elverişli olan.

pek pek, z. Olsa olsa, çok çok, en üstün olarak. [*Ing.* At most; *Fr.* Tout au plus].

peksimet, i. *Yun.paksimadi* > *Fars. beksimâd. mutf.* Dilimler halinde kesilen ekmeğin yeniden ısıtılarak kurutulmasıyle elde edilen ve uzun süre bozulmadan kalabilen bir çeşit galeta, gevrek. [*Ing.* Hard biscuit; *Fr.* Galette].

peksimetlik,-ği, i. Peksimetin nem ve böcekten muhafazası için ayrılmış ve içleri çinko ile kaplanmış yer.

pekstayn, i. *Alm. pech,* zift + *stein,* taş, *min.* ◘ **Katrantaşı.**

pek.taş, b. i. Granit gibi sert olan taş. [*Fr.* Pierre dure, pierre solide].

pektaz, i. *Fr. pectase* < *Yun. pektos,* pelte gibi. *biyokim.* Meyvelerde bulunan ve pektik maddeleri hidrolize eden enzim. *(Pektaz, labfermente benzetilebilir, kalsiyumla etkin duruma geçer; meyve özsularında pıhtılaşmaya yol açar.)* [*Ing.* Pectase].

pektik, s. *Fr. pectique* < *Yun. pektikos,* donabilir. *biyokim.* Galaktanlardan, molekül ağırlığı büyük glüsitlerin meydana getirdiği maddelere denir; etli meyvelerin kabuğu, etli kısımlardaki hücrelerin zarları, su ile temas edince pelte gibi donan bu maddelerden oluşur. [*Ing.* Pectic].

pektin, i. *Fr. pectine* < *Yun. pektos,* pelte gibi. Bitkiler âleminde, özellikle bazı meyvelerin özsuyunda çok rastlanan peltemsi madde. *(Molekül ağırlığı yüksek olan glüsidlerdir; hidroliz olunca pentozan, galaktan ve metil alkole ayrılır. Pektin en çok kuru elmadan elde edilir. Meyve suyu sanayiinde pektinin pelteleşme gücü azaltılmaya çalışılır; bunun için pektini kısmen olsun durultucu enzimlerle hidrolizlemek gerekir; reçel yapımında ise tersine pektinin pelteleştirici niteliğinden yararlanılır. Yiyecek sanayii dışında pektin eczacılıkta, /merhem ve macunları koyultmak için/, hekimlikte /hemostatik olarak ve mide-bağrsak bozukluklarını düzeltmek için/, kola yapımında ve çeliğe su vermekte kullanılır.* [*Ing.* Pectin].

pektinat, s. *Lat. pectinatus. bot.* Lobları bir tarağın dişleri biçiminde dizilmiş olan *(yapraklar hk.)* [*Ing.* Pecitnate(d); *Fr.* Pectiné, -ée].

pektizasyon, i. *Fr. pectisation < Yun. pektos,* donmuş, katılaşmış. *kim.* Bazı çözünür maddelerin, dış etkenler etkisiyle çözünmez maddeler haline dönüşmesi. *(Bu terim daha çok, belli bir ortamda yalnız zamanın, ısının veya bazı kimyasal maddelerin etkisiyle tersinmez hale geçen koloidal maddeler için kullanılır. Meselâ, tersinir bir koloid olan albümin ısı etkisiyle, jelatin ise formaldehid katılınca pektizasyona uğrar).* [*Ing.* Pectization].

pektografi, i. *Fr. pectographie < Yun. pektos,* donmuş, katılaşmış + *graphe,* tasvir. *kim.* § ❶ Çözeltileri, özellikle koloidal çözeltileri inceleme yöntemi; § ❷ Bu yöntemin uygulanmasıyla elde edilen şekil; bu şeklin incelenmesi de, deney konusu çözeltinin yapısı hakkında bilgi edinilmesini sağlar.

pektolit,-ti, i. *Fr. pectolite. min.* Doğal kalsiyum ve sodyum silikat. [*Ing.* Pectolite].

pektoral, s. *Fr. pectoral,-ale,-aux. tıp.* (a) Göğse ait; (b) Göğse veya akciğer hastalıklarına ait, göğüs hastalıklarına ait, göğüs hastalıklarına müessir. [*Lat. Pectoralis; Ing.* Pectoral]. ◘ **Göğüs.**

pektoralji, i. *tıp.* Nevraljik göğüs ağrısı. [*Ing.* Pectoralgia].

pektoriloki, i. *Fr. pectoriloquie < Lat. pectus, -oris,* göğüs + *loki,* konuşmak. *patol.* Hastanın göğsü ve sırtı hekim tarafından dinlenirken ses ve öksürüğünün doğrudan doğruya göğüsten çıkıyormuş gibi duyulmasına denir. *(Bu olay, akciğerlerde büyük çapta boşlukların /tüberküloz kavernleri, abseler, bronş genişlemeleri/ varlığına işarettir.)* [*Ing.* Pectoriloquy]; ◉ **sessiz ~**, *patol.* Hasta alçak sesle fısıldarken, göğsü dinleyen hekime hasta yüksek sesle konuşuyormuş gibi gelir; bu olay, plevrada bol miktarda su toplandığını gösterir. [*Ing.* Aphonic pectoriloquy; *Fr.* Pectoriloquie aphone].

pektorofoni, i. *tıp.* Akciğerlerin dinlenmesinde artmış rezonans. [*Ing.* Pectorophony].

pektoz, i. *Fr. pectose < Yun. pektos,* pelte. *biyokim.* Bazı bitkilerde rastlanan glüsid kompleksi. Meyvelerin olgunlaşması sırasında pektiğe dönüşen madde *pektoz*'dur. Dokumacılıkta veya kâğıtçılıkta kullanılan liflerin yumuşatılarak temizlenmesi sırasında da buna benzer bir dönüşme görülür. [*Ing.* Pectose].

pelada, i. *patol.* Özellikle saçlı deride ve yüzün sakal bölgesinde nedbesiz, kılsız yuvarlak veya oval plaka veya lekeler halinde beliren hastalık. [*Ing.* Alopecia, fox-evil pelade; *Fr.* Pelade].

peladofobi, i. *tıp.* Marazî kellik korkusu. [*Ing.* Peladophobia].

pelagius'çuluk,-ğu, i. *(Pelagius'un adından) din. tar.* İnsan iradesini ön plâna alan ve Tanrı'nın inayetini reddeden Pelagius'un doktrini. [*Ing.* Pelagianism; *Fr.* Pélagianisme].

pelajik, s. *Fr. pélagique. zool.* Açık denizlerde yaşayan. [*Ing.* Pelagic].

pelargonik, s. *Fr. pélargonique. kim. Pelargonium roseum*'un yapraklarında bulunan, $CH_3(CH_2)_7CO_2H$ formülündeki bir yağ asidi için kullanılır. [*Ing.* Pelargonic; *Fr.* Pélargonique, nonylique normal, nonanoïque].

☆ *Eşanl.* **normal nonilik, nonanoyik.**

~ asid, *kim.* Hint yağının damıtma ürünü olan undesilenik asidin sodyum hidroksidle eritilmesinden veya oleik asidin permanganatla yükseltgenmesinden elde edilir. Pelargonik asid 254° C'ta kaynar; 12,5° C'ta erir ve billûrlaşabilir. Etil esteri, iyi cins konyaklara koku vermekte kullanılan ve 227° C'ta kaynayan bir sıvıdır. [*Ing.* Pelargonic acide; *Fr.* Acide pélargonique].

Pelasgos dili, öz. i. *dilb.* Bazı çağdaş dilbilimciler *(Georgiev, van Windekens, Carnoy)* tarafından, Ege bölgesinde helen devrinden önce konuşulan bir dile verilen isim. Yunanca'ya ait tabaka dili görevi yapan bu dil, yer isimlerinde ve mitolojideki özel isimlerde birçok iz bıraktı. *(Pelasgoi, önhint-avrupa dili olarak kabul edilir; bu dil ile kelt ve italik dillerden önce konuşulan diller arasında bağlantı kurulmaya çalışıldı. Özellikle, özel, isimlerin etimoloji yorumlarına başvuran bu sistem çok tartışılmıştır).* [*Ing.* Pelasgic; *Fr.* Pélasgique, Pelasgien,-ienne].

Pelasgos'lar, ç. öz. i. *Yun. pelasgoi. esk. coğr.* Eskiçağ insanlarına göre, Yunanistan'da ve komşu ülkelerde *(Karia, Girit, Sicilya, Güney İtalya, Etruria)* Yunanlıların gelmesinden önce yaşayan ilkel halk. Terim uzun süre Yunanlılardan önceki halkları ve Homeros'tan önceki Yunan medeniyetini belirtmek için kullanıldı. Aslında Pelasgos'ların, özellikle Tesalya'nın bir kısmında, yaşayan halk olduğu sanılır. [*Ing.* Pelasgians, pelasgi; *Fr.* Pélasges].

Pel-Ebstein belirtisi, *tıp.* ◘ **Belirti.**

peleme, i. Irmaklarda işleyen, altı düz kayık.

pelemir, i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Tarakotugiller *(Dipsacaceae)* familyasından, tarlalarda yetişen, 100 sm. boyunda, bir yıllık otsu bir bitki. Yaprakları karşılıklı, kısa saplı, oval biçimli, kenarları dişlidir. Çiçek durumu yumurtamsı ve 1 sm. çapındadır. Korolla 4 parçalı ve morumsu renklidir. Meyvaları sabit yağ, sakkaroz ve sefalorosid adlı bir glikozid taşır. Pelemir yağı zor kuruyan bir yağ olup dericilikte, hayvanları yağlamakta ve bezir yağını tağşiş etmekte kullanılır. Meyvaları Türkiye'nin bazı bölgelerinde iyi ekmek elde etmek için buğdaya karıştırılmaktadır. [*Lat. Cephalaria syriaca; Fr.* Céphalaria, céphalaire].

☆ *Eşanl.* **acımık.**

peleng, i. ç: **pelengân**, *Osm. < Fars. esk.* ◘ **Panter.**

pelengâne, z. *esk.* Pars gibi. [*Ing.* Like a leopard, heroic].

pelengî /pelengî/, s. *esk.* Çizgili ve benekli *(şey).* [*Ing.* Quality or disposition of a leopard].

pelerin, i. *Fr. pèlerine.* Omuzlardan aşağı dökülen, kolsuz bir çeşit üstlük. [*Ing.* Pelerine, mantle].

☆ *Eşanl.* **harmanî.**

pelesenk,-ğî, i. *Osm. < Ar. belesân. bot.* § ❶ *Dalbergia* cinsinin Amerika'da yetişen çeşitli türlerinden elde edilen değerli kereste. *(Pelesenk'ler genel olarak* **Brezilya pelesengi** ve **Honduras pelesengi** diye ikiye ayrılır. Birincisi, *Dalbergia nigra, D. Cubilquitzensis, D.Spruceana* gibi türlerden elde edilir. Değişik renklerde *(kahverengi, mor veya esmer, hattâ vişne çürüğü),* ağır, sert, kaplamacılıkta çok makbul sayılan, mobilya, fırça, bıçak sapı yapımında ve tornacılıkta kullanılan bir kerestedir. Mobilyacılıkta XVIII. yüzyıldan itibaren kullanılmağa başlandı ve XIX. yüzyılın bronz işlemeli mobilyalarında moda haline geldi. **Honduras pelesengi**, *Dalbergia stevensonii*'den elde edilir. Oldukça kaba, fakat işlenince güzelleşen bir kerestedir; mobilyacılıkta ve lavtacılıkta kullanılır ama ihracatı öbürüne göre çok düşüktür. [*Ing.* Rosewood; *Fr.* Palissandre]; § ❷ Türlü bitkilerden çıkarılan kokulu reçine. [*Ing.* Balm; *Fr.* Baume]; ◉ **diline ~ etmek**, *(bir şeyi), dey.* O şeyi sık sık söylemek.

pelesenk ağacı, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Burseraceae* familyasından, Eritre, Habeşistan, Somali ve Arabistan'da yetişen küçük ağaç. Kabuklarında salgı kanalları bulunur. Kabuktaki çatlaklardan veya burada yapılan yaralardan dışarı akan ve sonra sertleşen reçinesi*(oleogumresin),* bir drogtur. Lezzeti acı ve tahriş edicidir. Tütsü olarak ve tıpta, ağız ve boğaz hastalıklarında dışsuyu ve gargara halinde kullanılır. [*Lat. Commiphora = Balsamodendron; Ing.* Xylobalsamum].

peletiyerin, i. *Fr. pelletiérine. ecz.* Tanret tarıştırılarak veya tartarik asid gözeltisiyle kök kabuğundan saf olarak elde edilen alkaloid. *Peletiyerin sülfat,* peletiyerin ve izopeletiyerin sülfatlarının karışımıdır. 0,4 gr.lık dozda solucan düsürücü olarak kullanılır. Zehirliliğini azaltmak için tanenle karıştırılarak veya tartarik asid çözeltisiyle tanat halinde verilir.

pelid /pelîd/, s. *Osm. < Fars. esk.* Pis, kirli, murdar. [*Ing.* Dirty, filthy, nasty, foul].

pelidî /pelidî/, i. *esk.* Murdarlık, pislik, kirlilik. [*Ing.* Dirt, filth].

Pelignus'lar, ç. öz. i. *esk. coğr.* Samnium'da avcı ve savaşçı halk, Apeninler'in doğu yamacında yaşar, sabellini grupundan bir lehçe konuşurlardı. Roma'nın müttefiki oldular. Başlıca şehirleri, *Corfinium* ve *Sulmo.* [*Lat. Peligni; ing.* Pelignians; *Fr.* Péligniens].

~ dili, *dilb. Corfinium* bölgesinde konuşulan, Oskça'ya yakın italik lehçe. [*Ing.* Pelignian; *Fr.* Pélignien].

pelikan, i. *Fr. pelican < Lat. pelecanus. zool.* Leyleksiler *(Ciconiiformes)* takımının Pelikangiller *(Pelicanidae)* familyasından az çok pembeye çalan beyaz tüylü, kanatları kısmen siyah veya beyazla karışık koyu gri renkli iri kuş. Gagası düz, uzun ve çok büyüktür; ucunda tırnağa benzer bir çengel, altında, alt gaganın iki kenarını birbirine birleştiren esnek ve sarkık bir deri bulunur; gevşek olduğu zaman bu deri torbalanır ve içinde yiyecek birikebilir. Alt gagasını kepçe gibi kullanarak balıkları yakalar. Üst gaga yalnız kapak ödevini görür. Dil gayet kısadır *(bir kaç milimetre).* Kısa ve kuvvetli bacaklarında dört parmak ve parmaklarının arasında perde vardır. Pelikan büyük ve geniş tatlı suların ve okyanusların kıyılarında sürüler halinde yaşar. Yürüyüşü ağır, konması ve uçuşu kolaydır; gayet iyi yüzer, baz türleri, esas besinleri olan balıkları yakalamak için havadan suya dalar. Sıcak ve ılıman ülkelerde yaşayan sekiz türü vardır; bunlardan ikisi Amerika'da yaşar. **Beyaz pelikan** *(Pelecanus onacrotalus)* ile **tepeli pelikan** *(P. crispus)* Avrupa'nın güneydoğusunda bulunur. Amerika'daki türlerden biri Peru kıyılarında önemli miktarda guano meydana getirir. Pelikan ottan veya kamıştan yaptığı kaba saba bir yuvaya iki veya üç yumurta yumurtlar. Yavrular çok çelimsiz ve çıplak olarak yumurtadan çıkar; uzun süre anaları tarafından yarı sindirilmiş hazır besinlerle beslenir. [*Lat. Pelecanus; Ing.* Pelican; *Fr.* Pélican]. ◘ *ŞEKİL: 352.*— **KUŞLAR II;** ◘ *LEVHA: 81.*— **SU KUŞLARI**; ◉ **beyaz ~**, *zool.* Pelikangiller *(Pelecanidae)* familyasından, Güneydoğu Avrupa, Kuzey Afrika ve Asya'da toplu halde yaşayan bir pelikan türü. [*Lat. Pelecanus fus-* türü. Alt gagadaki kese sarıdır. Göçeder. [*Lat. Pelecanus onocrotalus; Ing.* White pelican; *Fr.* Pélican blanc]; ◉ **esmer ~**, *zool.* Pelikangiller *(Pelecanidae)* familyasından, Kuzey Amerika'nın sıcak kıyılarında yaşayan bir pelikan türü. [*Lat. Pelecanus fuscus*]; ◉ **tepeli ~**, *zool.* Pelikangiller *(Pelecanidae)* familyasından, uzunluğu 72 - 80 sm., tüyleri beyaz külrengi olan bir pelikan türü. Tepe ve ensesinde kıvırcık tüyler vardır. Güneydoğu Avrupa'da yaşar. [*Lat. Pelecanus crispus; Fr.* Pélican frisé].

pelikangiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Leyleksiler *(Ciconiiformes)* takımının, Kürekayaklılar *(Steganopodes)* alt takımına giren bir familyası. Iridirler. Derilerinde hava bulunduğu için bir dereceye kadar hafiftirler. Kanatları uzun ve geniştir. Gagaları çok büyüktür ve alt çeneye genişleyebilen bir kese gerilmiştir. Bunu kepçe gibi kullanırlar. Tek bir cinse ait birkaç türü vardır. **Pelikan** *(Pelecanus onocrotalus),* **esmer pelikan** *(Pelecanus fuscus),* **tepeli pelikan** *(Pelecanus crispus).* Eski ve Yeni Dünya'da yaşarlar. [*Lat.* ve *Ing. Pelecanidae; Fr.* Pélécanidés].

pelikansılar, ç. i. *zool.* Bazı sınıflandırmalara göre **Pelikangiller** *(Pelecanidae),* **Sümsükgiller** *(Sulidae)* ve **Karabatakgiller** *(Phalacrocoracidae)* familyalarını içine alan bir takım. [*Lat.* ve *Ing.* Pelecaniformes; *Fr.* Pélécaniformes]. ◘ *TABLO: 23.*— **KUŞ TAKIMLARI.**

pelikula, i. *zool.* ◘ **Dericik.**

pelikül, i. *Fr. Pellicule. sin.* Boş filim. [*ing.* Unexposed film].
~ **çıkartma**, *matb.* Pelikül filmlerde, kuru ve yaş fotoğraf camlarındaki ince jelâtin ve kolodyumlu hassas tabaka. [*ing.* Strip, stripping; *Fr.* Pelliculage].
~ **kaldırmak**, *matb.* ve *fot.* Çeşitli cam ve filmlerden çıkartılan pelikülleri baska bir cam üzerinde bir araya toplamak *(montaj)* için yapılan çalışma. [*Ing.* To strip; *Fr.* Pelliculer].

pelin veya **pelinotu**, i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, çok acı ve keskin kokulu otsu bitki. Boş topraklarda, kumsallarda, kayalıklarda doğal olarak yetişir; ayrıca bahçelerde ve saksılarda yetiştirilir. Türkiye'de 20'den fazla türü bulunmakta ve bunların ekserisi Doğu Anadolu dağlarında yetişmektedir. **Acı pelin** *(A. absinthium)*, **adi pelin** *(A. vulgaris)*, **ağaç pelini** *(A. arborescens)*, **Horasani** *(A. cina)*, **deniz pelini** *(A. maritima)*, **kokulu pelin** *(A. fragrans)*, **kara yavşan** *(A. campestris)* tanınmış türleridir. [*Lat. Artemisia; ing.* Artemisia, wormwood; *Fr.* Armoise]; ◉ **acı** ~, *bot.* Avrupa, Asya ve Türkiye'de yetişen, temmuz ve ağustos ayları arasında sarı renkli çiçekler açan, 40-120 sm. boyunda, çok yıllık, otsu bir pelin türü. Yaprakları grimsi renkte, çok parçalı, almaşık dizilişlidir. Çiçekler küçük sarı kapitulumlarda ve bunlar da salkımlar halinde toplanmıştır. Kapitulumların kenarlarında az adette, dil biçiminde dişi çiçek, ortasında ise tüp biçiminde ve hermafrodit çiçek bulunmaktadır. Meyva tüysüz, uzunca ve şişkin bir akendir. Çiçekli dalları *(Herba Absynthii)* bir uçucu yağ ve glikozid tabiatında bir bileşik olan aksintin taşır. Uçucu yağ güzel kokulu, ve mavimsi yeşil renkli bir sıvıdır. Tuyon, tuyol ve bu alkolun esterleri *(asetik, palmitik* ve *valerianik)*, azulen, fellandren, pinen, kadinen v. b. taşır. Bitkinin solucan düşürücü, âdet söktürücü ve çocuk düşürücü etkileri varsa da, bu sonuçlara erişmek için, vücudu zehirleyebilecek miktarlarda alınması gerektiğinden tehlikelidir. Bugün iştah açıcı, midevî, kuvvetlendirici ve ateş düşürücü olarak kullanılır. Bazı içkilerin *(vermut)* hazırlanmasında kullanılır. [*Lat. Artemisia absinthium; ing.* Wormwood, absinthium; *Fr.* Absinthe]; ◉ **adi** ~, *bot.* 50-100 sm. yüksekliğinde sarımsı renkli, hafif kokulu, çok yıllık otsu bir tür. Yaprakları çok parçalı, sarımsı renkli çiçekleri 3-4 mm. boyunda olup küçük kapitulumlar halinde bir araya toplanmıştır. Bitki az miktarda uçucu yağ taşır. Bu yağda *sineol* ve *tuyon* vardır. Yapraklarında uçucu yağ ,şekerler, vitaminler (A-B) tespit edilmiştir. Çiçekli dalları kuvvet verici, uyarıcı ve âdet söktürücü olarak kullanılır. [*Lat. Artemisia vulgaris; Ing.* Mugwort]. ☆ *Eşanl.* **miskotu, ayvadana**; ◉ **deniz** ~ **i**, *bot.* 20-40 sm.yüksekliğinde, beyazımtırak renkli ve kokulu çok yıllık bir tür. Deniz kenarlarındaki kumluklarda bulunur. Dalların orta kısımlarındaki yaprakla 2 defa parçalı, loplar dar ve uçları küttür. Kapitulumlar oval biçimli, 3-5 çiçekli, reseptakulum çıplaktır. Meyva tüysüzdür. [*Lat. Artemisia maritima; Fr.* Armoise maritime]. ☆ *Eşanl.* **deniz yavşanı**; ◉ **kokulu** ~, *bot.* 20-50 sm. boyunda, çok yıllık, çok dallı bir pelinotu. Alt yapraklar saplı, oval biçimli, parçalıdır. Çiçek durumları 3-8 çiçeklidir. Orta Anadolu'da çok yaygın olan bir step bitkisidir. Bu türden elde edilen yağ acı pelin yağı yerine ve aynı zamanda şeker hastalığına karşı kullanılmaktadır. Şeker hastalığının bazı arazları üzerinde iyi etki yapmakla beraber kan ve idrardaki şeker miktarı üzerinde açık bir etkisi bulunduğu görülmemiştir. [*Lat. Artemisia fragrans*]. ☆ *Eşanl.* **kokulu yavşan**. ◘ *ŞEKİL: 95.*— **TIBBİ BİTKİLER.**
~ **yeşili**, Açık sarımtrak yeşil. [*ing.* Absinthe green].
~ **zehirlenmesi**, *tıp.* ◘ **Aksentizm.**

pelin.otu, b. i. *bot.* ◘ **Pelin.**

pelit,-ti, i. *Fr. pélite, < Yun. pelos.* Çok küçük taneli *(çapı birkaç mikron)* kırıntılı tortul kaya. *(Organik çamur veya balçıktan meydana gelene tutturulmamış pelit denir; ayrıca tutturulmuş pelit veya asıl pelit de vardır. Bazı pelitler glokonilidir.)* [*ing.* Pelite]; ◉ **deniz** ~ **i**, Bir çeşit kabuklu deniz hayvanı.

peliz kesmek, *arg.* Alay etmek *(biriyle): Işi gücü peliz kesmek.*

pella, i. *Isp. met.* Yapısında, ağırlığının üçte ikisi kadar civa bulunan gümüs malgaması.

pellagra, i. *Fr. pellagre < Lat. pellis, deri + Yun. agra*, yakalama, *tıp.* Derinin açık kısımlarında eritemli döküntüler, sinir ve mide-bağırsak bozukluklarıyle kendini belli eden ve vitaminsizlikten ileri gelen genel hastalık. *Pellegra* özellikle ilkbaharda ortaya çıkar Yüzde, boyunda ve ellerde kasıntılı eritemler görülür; eritemli plakalar su keseleriyle kaplanır, sonra kurur; deri pullanıp dökülür. Deri olaylarıyle beraber sindirim bozuklukları *(kırmızı dil, aftlı stamasit, gastrit belirtileri, ishal)* ve akıl bozuklukları ortaya cıkar. Hastalık çok zaman müzmin bir gelisme ile ilkbaharda ve yazın artıslar gösterir *(güneşle temasın rolü)*. Tek belirtili şekillerine çok rastlanır. Pellegra PP vitamini veya nikotonik amit yokluğuna bağlı bir hastalıktır; hayvansal protein azlığından ileri gelir. *PP* vitamini ile tedavi çok etkili sonuçlar verir. [*ing.* Pellagra].

pelo-, *Yun. pelos*, bataklıktan alınan ve bir kac kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* Pelo-; *Fr.* Pélo-].

pelori, i. *Fr. pélorie < Yun. peloros*, ucube. *bot.* Normal yapısı bir bakışımlı olan bir çiçek tacının aktinomorf olması. *(Yüksükotu, nevruzotu gibi bitkilerde peloriye rastlanır.)* [*ing.* Peloria].

pelorizm, i. *Fr. pélorisme < Yun. peloros*, ucube. *bot.* ◘ **Pelori.**

pelt(a)-, *Yun. pelte*, kalkan'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*ing.* ve *Fr.* Pelt(a)-].

pelta, i. *Yun. pelte > Lat. esk. Yun.* Yarım ay biçiminde oyulmuş, tahtadan veya sorgun ağacından yapılmış eliptik biçimli kalkan. *(Trakya ile Anadolu'da kullanılır ve Amazonlara mal edilirdi)*. [*Ing.* ve *Fr.* Pelta].

pelte, i. *Osm. < Fars. pālīde.* § ❶ Nişasta, şeker ve su karışımının pişirilerek soğutulmasıyle yapılan tatlı. [*ing.* Jelly; *Fr.* Gelée]; § ❷ Bu kıvamda olan madde.
~ **gibi**, *dey.* Pek gevşek, sölpük. [*ing.* Flabby, torpid, sluggish, limp; *Fr.* Sans consistance].

peltek,-gi, s. § ❶ Dilini ön dişlerinin arasına alır gibi konuşan ve bu yüzden *r, s, z*, gibi sesleri kusurlu söyleyen. [*ing.* Lisper, one who speaks indistinctly, lispingly; *Fr.* Qui blèse, qui zézaie]; § ❷ z. Tutuk, titrek bir sekilde; ◉ **harf pelteği**, *tıp.* ve *psik.* ◘ **Harf.**
~ **diş ünsüzü**, *gram.* Dil ucunun, ön dişlerin arasına girmesiyle meydana gelen diş ünsüzü.

peltekleşmek, nsz. f. Pelteklik peyda etmek: *Hastanın dili peltekleşti.* [*ing.* To lisp; *Fr.* Zézayer].

pelteklik,-gi, i. Peltek olma hali, peltek söyleme. [*ing.* Lisping, lisp; *Fr.* Zézayement, susseyement, blèsement]; ◉ **kelime pelteklığı**, ◘ **Kelime.**

pelteleşme, i. § ❶ Pelteleşmek eylemi. [*Fr.* Gélification]; § ❷ *bot.* Bitkisel hücre zarlarındaki selülozun değişmesi ve jelatin kıvamını alması *(örnek: nar, frenküzümü)*. [*ing.* Jellification; *Fr.* Gélification]; § ❸ *kim.* Sıvı bir koloid eriyiğinin, sıcaklık değişikliği, kimyasal bir işlem veya başka bir sebep yüzünden aynı hacimde, katı ve az çok esnek bir kütle haline dönüşmesi. [*Ing.* Jellification; *Fr.* Gélification].

pelteleşmek, nsz. f. Pelte kıvamını almak, pelte gibi yumuşak bir hale gelmek. [*ing.* To jellify; to become flabby; *Fr.* Se prendre en gelée].

pelte-paluze, b. i. Meyve üsaresi, şeker ve jelâtin ilâvesi ve bazen da içine seyrek parçalar halinde meyve bırakılan ve saydam olan bir cins tatlı.

PELTİER, Jean Charles Athanase, öz. i. *(1785-1845)* Fransız fizikçisi.
~ **etkisi**, *fiz.* ◘ **Etki.**

pelür,-rü, i. *Fr. papier pelure.* Daktiloda, metni çoğaltmak için kullanılan bir çeşit ince ve yarı saydam kâğıt. [*Ing.* Onion-skin paper]. ☆ *Eşanl.* **pelür kâğıdı.**

pelüş, i. *Fr. peluche. dok.* Kadifeye benzeyen, fakat tüyleri kadifeninkinden daha uzun olan ve pamuk, yün, ipek, iplik ve hattâ tüyden yapılan bir çeşit kumaş. [*ing.* Plush, shag].

pelvaze, i. Uçları binaların saçak ve duvarlarından dışarıya çıkan kiriş ve mertekler. Ankara evlerinin bindirmeliklerinde olduğu gibi.

pelvektomi, i. *Fr. pelvectomie. cerr.* Küçük leğen içinde bulunan organların cerrahî müdahaleyle çıkarılması. *(Pelvektominin üç çeşidi vardır: birincisi tam pelvektomi, ikincisi sidik torbasının çıkarıldığı ön pelvektomi, üçüncüsü göden bağırsağının çıkarıldığı arka pelvektomidir. Pelvektomi ile beraber, lezyonun çevresindeki lenfa düğümleri bölgelerinin de çıkarılması şarttır.)* [*ing.* Pelvectomy].

pelvimetre, i. *Fr. pelvimètre. tıp.* ◘ **Leğen ölçer.**

pelvimetri, i. *Fr. pelvimètrie. tıp.* ◘ **Leğen ölçümü.**

pelvis, i. *anat.* ◘ **Leğen, havsala.**

pelyom, i. *Fr. péliom. min.* Kordiyeritin koyu mavi renkli çeşidi.

pembe, i. ve s. *< penbe.* § ❶ Beyazla biraz kırmızının karışmasından meydana gelen açık renk ve bu renkte olan. [*Ing.* Rosy; *Fr.* Rose]; § ❷ i. Bu rengin adı. [*ing.* Pink; *Fr.* Rose]; ◉ **çingene** ~ **si**, ◘ **Çingene**; ◉ **gülkurusu** ~, ◘ **Gülkurusu**; ◉ **kirpas** ~, *dok. esk.* ◘ **Kirpas**; ◉ **şeker** ~ **si**, Çingene pembesini andıran, parlak ve canlı bir renk; ◉ **toz** ~, ◘ **Tozpembe.**
~ **çiçekli funda**, *bot.* ◘ **Funda.**
~ **görmek**, *dey.* Iyimser ve hoşgörü sahibi olmak. [*ing.* To see things through rose-colored glasses, to be optimistic; *Fr.* Voir tout en rose].
~ **incili kaftan**, *kıyf.* tar. Bayezid II tarafından Iran'a gönderilen Osmanlı elçisinin pembe incilerle süslü kaftanı. *(Şah Ismail ile konuşması sırasında kendisine yer gösterilmeyen osmanlı elçisi, özel olarak yaptırdığı kaftanını yere sererek üzerine oturdu; sonra da yerde bırakarak Bayezid'in yanına döndü. Marino Sanuto'nun Istanbul'daki Venedik seferi ve Balyoslarının raporlarını kapsayan Diarii /Günlükler/ adlı eserinde kayıtlı bulunan bu olay, sonradan Ömer Seyfeddin'in aynı adlı hikâyesine konu oldu.)*
~ **karpuz**, *trm.* Kabuğunun rengi parlak yeşil, üzeri koyu yeşil, uzunlamasına dilimli ve çizgili, eti ufak ve siyah çekirdekli, 20-30 kg. ağırlığında bir karpuz çeşidi.
~ **kurt**, *paraz. Gelechiidae* familyasından, yılda birkaç kuşak üreyerek, pamuk ve bamya tarlalarında büyük yıkımlara yol açan, kırmızımsı tırtıl. [*Lat. Pectinophora gossypiella = Gelechia gossypiella; ing.* Pink bollworm].
~ **maden**, *met.* ◘ **Maden.**
~ **maymun**, *zool.* ◘ **Maymun.**
~ **sığırcık**, *zool.* ◘ **Pembesığırcık.**
~ **tepeli çalı kuşu**, *zool.* ◘ **Çalı kuşu.**
~ **zar**, Bürümcük cinsinden, pamukla karışık ince bir ipekli.

pembe.gerdan, b. i. *zool.* Ispinozgiller *(Fringillidae)* familyasından, Kuzey Amerika'da yaşayan, pembe göğüslü, siyah ve beyaz gövdeli ötücü kuş. [*Lat. Zamelodia ludoviciana; Fr.* Rose-gorge, gros-bec à poitrine rose].

pembeleşmek, nsz. f. Pembe bir renk almak. [*Ing.* To turn pink; *Fr.* Rosir].

pembelik,-gi, i. Pembe olma hali. [*ing.* Rose color, rosiness; *Fr.* Roseur].

pembemsi, s. Pembeye çalan. [*ing.* Pinkish, slightly rose-coloured, light pink; *Fr.* Rosâtre].

pembe.sığırcık,-ğı, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Sığırcıkgiller *(Sturnidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 21 sm. Başı, kanatları ve kuyruğu kara, öteki bölgeleri pembedir. Erkeğin tepeliği vardır. Ön Asya ve Balkanlarda steplerde yaşar. [*Lat. Pastor roseus; ing.* Rose-colored starling, rose-colored pastor; *Fr.* Martin roselin].

pemfigüs, i. *Fr. pemphigus < Yun. pemphix, -igos*, kabarcık. *derm.* Deri ve mukozanın kabarcıklarla kaplandığı bazı deri hastalıklarının genel adı. [*Ing.* Pemphigus].

PENA YELKENİ

pena, i. *It. penna. den.* Hafif düşey serenlere sarılan ve direğin üstüne kandilisa halatı veya çemberleriyle kaldırılabilen üçgen yelken. *(Bu donanım yarış kotralarında ve savaş gemilerinin kiklerinde kullanılır.)*

pena.gah, penahgâh, b. i. *Osm. < Fars. penāh*, sığınma + *gāh*, yer'den *penā-gāh* veya *penāh-gāh. esk.* Sığınak, sığınılacak yer. [*ing.* Place of refuge, shelter or protection; *Fr.* Lieu de refuge, refuge, asile].

-penah, i. *Osm. < Fars. -penāh. esk.* «*Bir şeyin veya kimsenin sığınağı, koruyucusu*» anlamında bileşik kelimeler yapar: *Adalet -penah («adaletin koruyucusu»)*, âdil kimse. [*Ing.* Who affords protection, who is a refuge; *Fr.* Qui protège, sur lequel on s'appuie].

penah /penāh/, i. *Osm. < Fars. esk.* § ❶ Sığınma. [*ing.* A taking refuge, a seeking shelter or protection]; § ❷ Sığınılacak yer. [*ing.* Place of refuge; *Fr.* Asile, refuge].

penah-gâh, b. i. ◘ **Penagâh**.

pen.altı /pen:altı/, i. *Ing. Penalty. sp.* Futbolda ceza olarak, topun yalnız kalecinin koruduğu kaleye on iki adımdan çekilmesi. [*ing.* ve *Fr.* Penalty].

~ noktası, Penaltı atışının yapıldığı nokta; ceza sahası ortasında ve kaleye on bir metre uzaklıktadır.

~ yakalamak, *arg.* Kadın bacaklarını karşıdan yukarı kadar görmek.

penbe, i. *Osm. < Fars. esk.* § ❶ Pamuk; § ❷ Yumuşaklığı bakımından yamuğu andıran şey. [*Ing.* Cotton, anything soft].

penbe.zar, b. i. *Osm. < Fars. penbe*, pamuk + *-zār- esk.* § ❶ Pamuk tarlası. [*ing.* Cotton field]; § ❷ Genellikle gömlek yapımında kullanılan bir çeşit yumuşak ve ince bez; § ❸ b. s. Bu bezden yapılan.

penbe.zen, b. i. *Osm. < Fars. benbe*, pamuk + *-zen*'den. *esk.* Pamuk atıcısı, [*ing.* Dresser of cotton].

☆ *Eşanl.* **hallaç**.

penc, s. ◘ **Penç**.

pencab, ◘ **Pencap**.

Pencabi, öz. i. *dilb.* Saurasen'iden türeyen hint-arî dili; Kuzeybatı Hindistan'da ve Batı Pakistan'da yaklaşık olan 20 milyon kişi tarafından konuşulur. *(Batı Pencabi veya Lahnda ve Doğu Pencabi diye ayrılır. Pencabi, gurmukhi veya fars harfleriyle yazılır. Başlıca lehçeleri: Majhi, Jullundar, Doabi, Povadhi ve Dogra, Pencabi edebiyatı eski ve zengindir; özellikle Sikhi'lerin yazdığı Adi-Granth'lerin büyük bir kısmı pencabî dilindendir. Bu dilin çağdaş baş temsilcisi şair Bhay Vir Singh'tir).* [*ing.* Punjabi, Panjabi; *Fr.* Pendjabi].

pencacap, i. Malaka boğazında kullanılan deniz ulaşım aracı; boyu 15-20 m arasında, ince uzun, ön ve arka uçlarında jki çıkıntısı olan bir teknedir. *(Hem kürekle hem de yelkenle gider. Iki direklidir ve bu direklerine, dikdörtgen biçiminde, hasırdan yapılmış iki yelken açılır).*

pencah, *Osm. < Fars. esk.* Elli. [*ing.* Fifty; *Fr.* Cinquante].

pencap, pencab, öz. i. *coğr.* Hindistan ve Pakistan'da bölge; kuzeyde Himalaya, batıda Sajt Range ve Indus, güneyde Tar çölü, doğuda yüksek Ganj ovasıyle sınırlıdır. [*ing.* Punjab, panjab; *Fr.* Pendjab, punjab].

pencatit,-ti, i. *(jeolog Mazzarî Pencati'nin adından). min.* Brusitli billürlu kireçtaşı. [*Ing.* Pencatite; *Fr.* Pencatite, predazzite]. ☆ *Eşanl.* **predazzit**.

pence, i. *Osm. < Fars. penc. esk.* ◘ **Pençe**.

pencere, i *Osm. < Fars.* § ❶ Binaları aydınlatmaya ve gerektiğinde havalandırmaya yarayan, duvarda bırakılan bir açıta yerleştirilmiş cam ve çerçeveden meydana gelen bütün. [*ing.* Window; *Fr.* Fenêtre]. ◘ *ŞEKİL: 195* — ve *196* — **EV I** ve **EV II**; *ŞEKİL: 438* — **PENCERELER**; § ❷ *anat.* Kulakzarı boşluğunun iç çeperinde bulunan iki açıklığa verilen ad. [*Osm.* Revzene; *Lat. Fenestra; ing.* Aperture; *Fr.* Fenêtre]; § ❸ *kıyf.* Bir giyeceğin üstünde geniş yırtmaç veya delik biçimindeki açıklık. [*Fr.* Fenêtre]; ❹ *jeol.* Örtülü oluşumun üstündeki örtüden, bir kesimin aşındırılmasıyla alttaki daha genç oluşukların çıkma vermesi. [*Ing.* Inlier; *Fr.* Fenêtre]; ◉ **~ li zarf**, *matb.* Iş ve ticaret yazışmalarında çok kullanılan, küçük bir pencere vasıtasıyle içerdeki mektup kâğıdına yazılmış olan adresin görünmesine imkân veren zarf çeşidi. [*Ing.* Window envelope; *Fr.* Enveloppe vitrifée] ◉ **alçı ~**, Renkli küçük camları tutmak üzere süslemeli veya basit şekillerde göz göz olarak alçıdan dökülen cam çerçeveleri. *(Bunlar genellikle tezyinî şekillerde olur. Eskiden büyük camlar yapılmadığı devirlerde böyle küçük hanelere ayrılmış alçı pencereler yapılırdı);* ◉ **aydınlık ~ si**, ◘ **Aydınlık**; ◉ **bakılacak yüze ~ bırakmak**, *dey. h.d.* Ileride yeniden konuşmak gerekeceği düşüncesiyle bir kimse ile yapılan kavga veya tartışmada, ağır sözler söylememeye ve elden geldiğince az kırıcı olmaya çalışmak; ◉ **basküllü ~**, ◘ **Yatay eksenli döner pencere**; ◉ **bileşik ~**, *inş.* Sövelerle ayrılan, yan yana veya üst üste yerleştirilmiş *(benzer veya değişik yapıda)* birçok sabit veya hareketli çerçeveden meydana gelen pencere. [*ing.* Compound Window; *Fr.* Fenêtre composée]; ◉ **bölme duvarı ~ si**, *min.* ◘ **Bölme**; ◉ **blok ~**, *inş.* ◘ **Blok**; ◉ **çatı ~ si**, *mim.* ◘ **Çatı** ◉ **çiçek ~ si**, *bahç.* Çiçek yetiştirmek ve bahçe zevkini salona getirmek için özel olarak yapılmış pencere; ◉ **çift ~**, ◘ **Çifte pencere**; ◉ **çift camlı ~**, *ağ. iş.* ◘ **Çift**; ◉ **çifte ~** *mim.* ◘ **Çifte**; ◉ **dam ~ si**, *inş.* ◘ **Dam**; ◉ **dış ~**, ◘ **Dışpencere**; ◉ **dörtlü ~**, *mim.* ◘ **Dörtlü**; ◉ **düşey eksenli döner ~**, Herhangi bir düşey eksen etrafında dönerek açılan bir veya yan yana konmuş birçok çerçevesi bulunan pencere. [*Ing.* Pivoted ventilation window; *Fr.* Fenêtre pivotante]; ◉ **düşey sürme ~**, Düşey öteleme hareketiyle açılan bir veya üst üste konmuş birçok çerçeveden meydana gelen pencere. Çerçevesi yukarıya doğru kaldırılarak açılan pencere. [*ing.* Sash window; *Fr.* Fenêtre à guillotine]; ◉ **gösterim ~ si**, *sin.* ◘ **Gösterim**; ◉ **göz ~**, *mim.* ve *inş.* ◘ **Göz pencere**; ◉ **gözenek ~**, *mim.* ◘ **Gözenek**; ◉ **gül ~**, *mim.* ◘ **Gülpencere**; ◉ **hacet ~ si**, ◘ **Hacet kapısı**; ◉ **havalandırma ~ si**, *ağ. iş.* ◘ **Havalandırma**; ◉ **ikl kanatlı ~**, Iki kanadı olan pencere [*ing.* Two casemented window; *Fr.* Fenêtre à deux ouvrants]; ◉ **ikiz ~**, *mim.* Ikişer ikişer yerleştirilen pencerelere verilen ad. [*ing.* Twin window; *Fr.* Fenêtre géminée]; ◉ **jüda ~ si**, *tar.* Kale ve bu gibi muhafazalı yerlerin dışardan kapılarını açtırmak isteyenlerin kim olduklarını görmek ve düşman olup olmadıklarını anlamak için kapıyı açmadan evvel kapıdaki adamı içerden görebilmek veya açmaksızın konusabilmek için kapı kanatlarından birine açılmış olan küçük pencere. [*Fr.* Judas]. ☆ *Eşanl.* **yuda, kimdir o penceresi**; ◉ **kanatlı ~**, Kanatları menteşe ile yan taraflara açılan pencere. *(Bunlar bir veya birçok kanadlı olurlar).* [*ing.* Casement type fastener; *Fr.* Fenêtre à volets]; ◉ **kapak ~**, *den.* ◘ **Kapak**; ◉ **kapı üstü ~ si**. ◘ **Kapı**; ◉ **katlanır (akordiyon) ~**, Düşey dönme ve yatay öteleme hareketiyle bir akordiyon körüğü gibi açılan çok kanatlı pencere. [*Ing.* Folding window, accordion window; *Fr.* Fenêtre en accordéon]; ◉ **kimdir o ~ si**, ◘ **Jüda penceresi**; ◉ **kör ~**, *inş.* Içi duvar veya tahta ile örülerek kapatılmış ve körleştirilmiş pencere. [*ing.* Blind window; *Fr.* Fenêtre aveugle]; ◉ **madenî ~**, Malzemesi alüminyum ve profil demir olan pencere. [*Ing.* Metal window]; ◉ **orta ~ si**, ◘ **Orta**; ◉ **örülü ~**, Bir binanın cephesinde sırf denkdurum maksadıyle pencere gibi yapılıp içi örülen veya vaktiyle açılmış iken sonradan iç taksimatta vücuda getirilen bir değişiklik dolayısıyle örülerek kapatılan, fakat dışardan yeri görüneri pencere. [*Ing.* Blind window; *Fr.* Fenêtre murée]; ◉ **sağır ~**, § ❶ *mim.* Duvarda herhangi bir delik açmaksızın yalnız oyma ve kabartmalar yaparak meydana getirilen ve karşıdan bakıldığında pencere izlenimi veren mimarî süs. *(Eski mimarî yapılarda görülür).* [*Ing.* Dead window, blank window, Mock

PENCERE

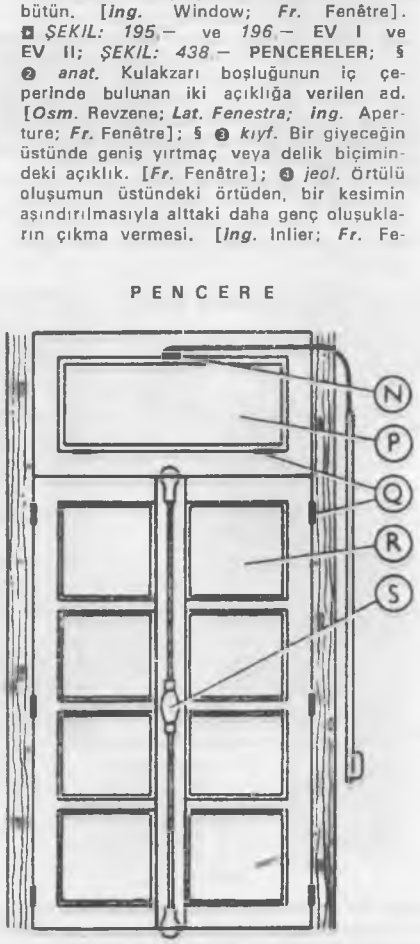

(N) Küçük zemberek. (P) Vasistas. (Q) Menteşeler. (R) Pencere. (S) Kanat sürgüsü *(ispanyolet).*

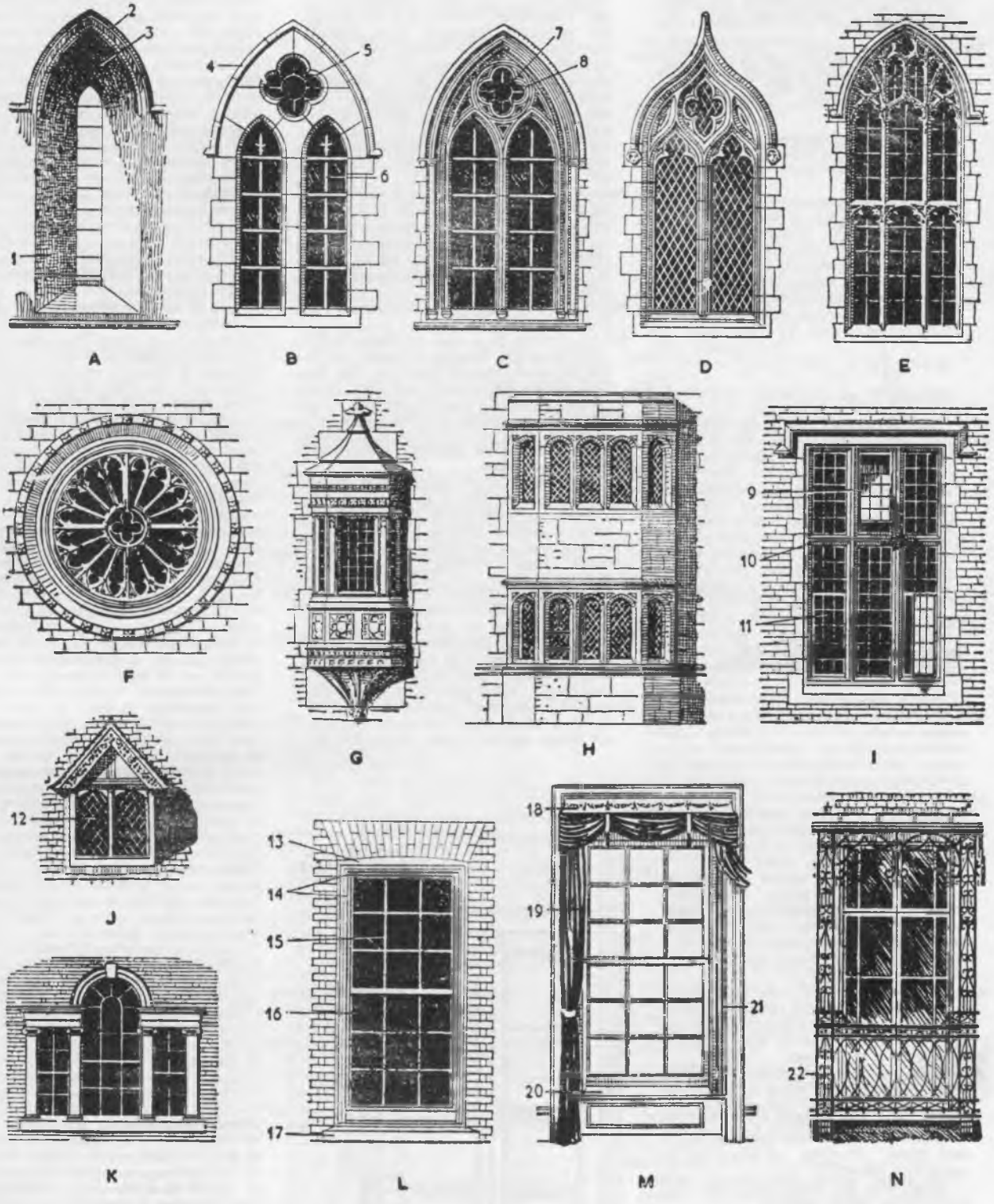

ŞEKİL: 438.— **PENCERELER. A.** Sivri kavisli dar pencere. **B.** Gotik pencere. **C.** Geometrik oyma süslü pencere. **D.** Eğrili oyma süslü S biçim kornişli pencere. **E.** Dikey oyma süslü pencere. **F.** Gülpencere. **G.** Yuvarlak ve çok köşeli pencere. **H.** Cumba. **I.** Dikey bölme tirizli pencere. **J.** Çatı penceresi. **K.** Venedik penceresi. **L.** Sürme pencere. **M.** Sürme pencere içten görünüş. **N.** Camlı balkon penceresi. **1.** Mazgal. **2.** Arka kemer. **3.** Arka tonoz. **4.** Damlalık. **5.** Dörtyapraklı süs. **6.** Demir destek. **7.** Fus *(dilim).* **8.** Yaprak biçiminde süs. **9.** Dikey bölme tirizi. **10.** Vasistas. **11.** Pencere. **12.** Kanatlı pencere. **13.** Üst söve *(üst eşik).* **14.** Baştaban. **16.** Cam. **17.** Eşik. **19.** Perde. **20.** Pencere rafı *(Pencere içinde oturulacak yer).* **22.** Balkon.

window; *Fr.* Fenêtre feinte]; § ❷ Çerçeveleri açılmayan sabit pencere. [*Fr.* Fenêtre fixe]; ☆ *Eşanl.* **açılmaz pencere**; ◉ **söbe ~**, *zool.* ◘ **Söbe**; ◉ **şev kenarlı (şev yanaklı) ~**, Pencere kalınlığını teşkil eden yan duvarları içeriye doğru daha genişlemek üzere şev olan pencere. [*ing.* Flanning window; *Fr.* Fenêtre à embrasure]; ◉ **tepe ~ si**, Tavandan aydınlık ve hava almak için açılmış pencere. *(Eski türk evlerinde altlı üstlü iki sıra olarak yapılan pencerelerin tavana yakın ve yüksekte olanlarına da bazı yerlerde tepe penceresi denilmekte ise de bu iki pencereyi birbirine karıştırmamalı);* ◉ **tonoz ~ si**, Bir tonozun kilit taşı yerine açılmış olan tepe penceresi olup çoğunlukla İstanbul'da kapalı çarşı içindeki dükkânlarda görülür. [*Fr.* Lucernaire]; ◉ **üçüz ~**, Genellikle kiliselerde teslisi temsilen yapılan üçü bir arada pencere, [*ing.* ve *Fr.* Triplet]; ◉ **/.../ ya açılan ~**, *dey.* /../ Hakkında aydınlatıcı bilgi veren, /.../ /../ dan aktarılan yeni bir görüş açısı taşıyan fikir, eser v.b.'yi belirtmek için kullanılır; ◉ **yalancı ~**, ◘ **Sağır pencere**'; ◉ **yana kaçık ~**, Yana doğru eğrilmesi olan pencere. [*Fr.* Fenêtre fuyante]; ◉ **yana sürme ~**, ◘ **Yatay sürme pencere**; ◉ **yatay eksenli döner ~**, Herhangi bir yatay eksen etrafında dönerek açılan, bir veya üst üste konmuş birçok çerçevesi bulunan pencere. *(Bu dönme ekseni, genellikle, çerçevenin ağırlık merkezinden geçen yatay eksenle çakışır).* [*Fr.* Fenêtre basculante, fenêtre à bascule]; ◉ **yatay sürme ~**, Yatay öteleme hareketiyle açılan bir veya yan yana yerleştirilmiş birçok çerçeveden meydana gelen pencere; çerçeveleri yan taraflarındaki yuvarlak içine sürülmek suretiyle açılıp kapanan pencere. [*ing.* Sash window; *Fr.* Fenêtre coulissante]; ◉ **yavru ~**, Büyük pencerelerin üstüne yapılan daha küçük pencere; ◉ **yukarı sürme ~**, ◘ **Düşey sürme pencere**; ◉ **yuvarlak ~**, *zool.* ◘ **Yuvarlak**.

~ boşluğu, *inş.* ◘ **Açıt**.

~ bölgüsü, *mim.* Orta Çağ ve Rönesans mimarisinde pencerelerin ortasına yapılan ve onları birkaç kısma bölen, taştan dikmeler ve atkılar veya ahşap kayıtlar. [*ing.* Muntin; *Fr.* Meneau].

~ bölmesi, *inş.* ◘ **Bölme**.

~ camı, *inş.* Pencere çerçevelerine takılan ince sırça levha olup silisli kum ateşte eritilerek dökülmek suretiyle yapılır. [*ing.* Window pane, window glass; *Fr.* Vitre].

~ çeliplemesi, *inş.* Pencerelerin birbirini amuden haçvarî olarak kesen şekildeki cam kayıtlarından ibaret cam çerçeveleri.

~ çerçevesi, *inş.* Pencerelerin cam takılan çerçeveleri. [*ing.* Window frame, sash; *Fr.* Vitrage].

~ dikmesi, *inş.* ◘ **Dikme**.

~ dişi, *inş.* Duvardaki girinti ve çıkıntıları sabit çerçeve *(teröre)* üzerine taşımasını önlemek için pencerenin üst kirişine ve söve dikmelerine verilen çıkıntı.

~ duvar kalınlığı, *inş.* Bir pencerenin açıtının yan taraflarındaki kalınlık. *(Kapılarınkine kapı duvar kalınlığı ve her ikisine açıt-kalınlığı denir.)* [*Fr.* Tableau de baie].

~ eteği, *inş.* Bir pencerenin altından döşemeye kadar olan, iç duvar kısmı. [*ing.* Sill of window, window basement].

~ kanadı, *inş.* Sabit veya menteşe yardımıyle açılıp kapanan pencere elemanı. [*ing.* Window sash; *Fr.* Battant de fenêtre].

~ kasası,*inş.* Pencere çerçevelerini tutmak üzere pencere açıtının duvarlarına oturtulan tahta çerçeve. [*ing.* Sash frame, window case; *Fr.* Pavillon de croisée].

~ kepengi, *inş.* Dolap ve yük kapısı. Sağır menteşeler üstünde açılıp kapanan demir veya tahtadan kapaklar. [*ing.* Window shutter, fall door; *Fr.* Vantail de fenêtre, contrevent].

~ kırlangıcı, *zool.* ◘ **Kırlangıç**.

~ küpeştesi, ◘ **Küpeşte**.

~ mandalı, *inş.* ◘ **Mandal**.

~ peykesi, *mim.* Eski Avrupa binalarında pencere kalınlığı içine yapılan peyke olup üzerinde oturularak dışarıya bakılırdı. *(Bizim bazı cami ve medreselerimizde de pencere girintileri içine kârgir olarak yapılmış böyle şekiller vardır).* [*ing.* Window seat; *Fr.* Banquette].

~ süslemeleri, *mim.* Pencerelerin etrafına yapılan süsleme. [*ing.* Fenestration; *Fr.* Fenestrage, fenêtrage].

~ şevi. *mim.* İçeriye çok aydınlık alabilmek için pencerelerin iç tarafında şev olarak tıraş edilen duvar kısmı. *(Orta Çağ kârgir binalarında ve şatolarda böyle pencereler vardır).*

~ tertibi, *mim.* Bir binanın cephesinde pencerelerin dağılış biçimi. [*ing.* Windows; *Fr.* Banquette].

~ ve kapı ayağı, *mim.* ◘ **Ayak**.

~ yanağı, Pencerelerin çerçeveleriyle binanın duvarının iç yüzeyi arasındaki kalınlık. [*ing.* Recess for a window; *Fr.* Tableau, embrasure].

pencereli. s. Penceresi olan [*ing.* Windowed].

~ kapı, *med. oc.* ◘ **Kapı**.

penci.dü, b. i. ◘ **Pencüdü**.

pencik.-ği, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ *tar.* Eskiden akınlarla savaşlarda ele geçen esirlerden beşte birinin askerlik hizmetinde kullanılmak üzere devlet tarafından alınması; § ❷ Eskiden akınlarla savaşlarda ele geçen ve satılmak üzere pazara çıkarılan esirin boynundaki asılı künye madalyonu. [*ing.* Title deed delivered from the customs house to the owner of a slave on payment of the duty; *Fr.* Certificat delivré au propriétaire d'un esclave, médaille distinctive suspendue au cou de l'esclave amené au marché et sur laquelle étaient écrits son nom, sa patrie etc.].

~ emini, *teşk. tar.* Osmanlı devletinde pençikçilerden önce pençik vergisini toplayan memurlar. *(Bunlar Gelibolu ve İstanbul'da bulunurlar, seferlere katılmazlardı).*

~ kadısı, *teşk. tar.* Pençik resmini toplamakla görevli olan memur. *(Pençikçilerden önce pençik resmi kadılar tarafından toplanırdı, bunlar akıncılarla birlikte bulunurlar, esir sahiplerinden gereken vergiyi toplarlardı).*

~ kanunu, *teşk. tar.* Osmanlı devletinde pençik resminin ve pençik oğlanlarının toplanmasını düzenleyen kanun.

~ oğlanı, *teşk. tar.* Osmalı devletinde savaşlarda ve akınlarda esir edilenlerden devletin payına düşen ve çeşitli hizmetler için yetiştirilen hıristiyanlara verilen ad.

~ resmi, *teşk. tar.* Savaşlarda ve akınlarda ele geçirilen esirlerin sahiplerinden pençik kanunu gereğince alınan vergi.

pencise, i. ◘ **Pencüse**.

penciyek, i. ◘ **Pencüyek**.

penc.pa, /penc-pa/ b. i. *Osm.* < *Fars. penc*, beş + *pa, ayak* § ❶ Yengeç; § ❷ Yengeç burcu.

penc.şenbid, b. i. *Osm.* < *Fars. penç*, beş + *şenbih*, gün'den *penc-şenbih*, beşinci gün. *esk.* Perşembe.

pencü.dü, b. i. *Osm.* < *Fars. penc*, beş + *dü*, iki. *esk.* § ❶ Beş ile iki. [*ing.* A five and a two]; § ❷ Tavlada zarın birinin beşli, öbürünün ikili düşmesi.

pencüm, pencümin, s. *Osm.* < *Fars. penc, beş* > *pencüm* ve *pencümin. esk.* Beşinci. [*ing.* Fifth; *Fr.* Cinquième].

pencü.se, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Beş ile üç; § ❷ Tavlada zarın birinin beşli, öbürünün üçlü düşmesi. [*ing.* A five and a three; *Fr.* Cinq et trois *(au jeu de tric-trac)*].

pencü.yek, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Beş ile bir [*ing.* A five and a one]; § ❷ Tavlada zarın birinin beşli, öbürünün birli düşmesi.

penç, i. ve s. *Osm.* < *Fars. penc. esk.* § ❶ Beş. [*ing.* Fivl; *Fr.* Cinq]; § ❷ i. *san. is. esk.* Süslemecilikte kullanılan beş petalli çiçek motifi. [*ing.* Cinquefoil; *Fr.* Quint feuille]

☆ *Eşanl.* **penc perg**.

pençe, i. *Osm.* < *Fars. pence.* § ❶ Yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmaklarıyle tırnakları: *Arslanın pençesi.* [*ing.* Paw, claw; *Fr.* Griffe, serre]; ◘ *ŞEKİL: 381.* — **MEMELİ HAYVANLAR III**; § ❷ *mec.* Zorlu el, aman vermeyen, acımasız, zorlu ve büyük güç, kudret; *Adaletin pençesi.* [*ing.* Hands; *Fr.* Main]; § ❸ Ayakkabının altını meydana getiren kösele. [*ing.* Sole; *Fr.* Semelle]; ◘ *ŞEKİL: 35.* — **AYAKKABICI**; § ❹ Beş parmağı kâğıdın üstüne basmaktan meydana gelen izden ibaret imza. [*ing.* Stamped signature; *Fr.* Griffe, signature]; § ❺ *mec.* Haksız egemenlik: *Zavallı adam, beş*

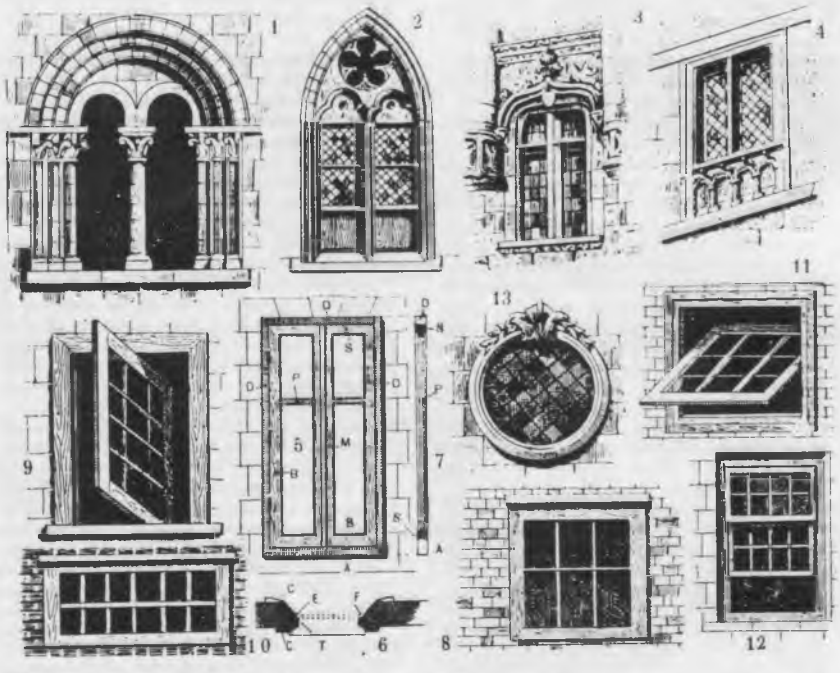

ŞEKİL: 438.— **PENCERELER**. 1. İkiz pencere *(Roman).* 2. Gotik pencere. 3. Rönesans pencere. 4. Akıntılı pencere. 5. Kanatlı pencere. 6. Düzlem. 7. Kesit. 8. Söğe. 9. Döner pencere. 10. Yatay pencere. 11. Basküllü pencere *(Yatay eksenli döner pencere).* 12. Düşey sürme pencere *(Yukarı sürme pencere).* 13. Yuvarlak pencere.

aydır haydutların pençesinde inliyor. [*ing.* ve *Fr.* Violence]; § ❻ *teşk. tar.* Bir fermanın veya mektubun onaylandığını belli etmeye yarayan işaret, tuğra; § ❼ Belli bir gerginlik vererek halıların yerleştirilmesine yarayan âlet; § ❽ *saraç.* Elle dikilmeden önce dikiş yerlerini işaretlemek için kullanılan dişli âlet; § ❾ *zool.* Dört ayaklı olan memelilerin ayağı. [*ing.* Paw; *Fr.* Patte]; ◉ **pençe-i Âl-i Aba**, *tasav.* ve *san.* Hz. Muhammed, Ali, Fatma, Hasan ve Hüseyin adlarının el pençesi biçiminde yazıldığı levhalar. *(Bu türlü levhaların hakkedilerek yapılanları da vardı. Bektaşîlikte buna mühür de denir. Sağ elin başparmağından başlamak üzere Hz. Muhammed, Ali, Fatma, Hasan, Hüseyin olarak sıralanır. Bununla ilgili oldukça süslü yazı resimler yapılırdı);* ◉ **aslan ~ si**, *bot.* ■ **Aslan**; ◉ **ayı ~ si**, *bot.* ■ **Ayı**; ◉ **çakır~**, ■ **Çakırpençe**; ◉ **el pençe (divan) durmak**; ■ **Divan**; ◉ **gizli ~**, Tamir yapıldığı belli olmayacak şekildeki pençe; ◉ **kurt ~ si**, *bot.* ■ **Kurtpençesi**; ◉ **mahmuzlu ~**, *saraç.* Üzerine basınç uygulayarak kullanılan uzun bir sapa tutturulmuş dişli rulet; ◉ **vurmalı ~**, *saraç.* Bir tokmakla vurularak dikiş yerlerinin işaretlenmesine yarayan, bir tür çelik tarak; ◉ **yarım ~**, Ayakkabı tabanının ön yarısı değiştirilerek yapılan pençe.

PENÇELER *(Saraç)*

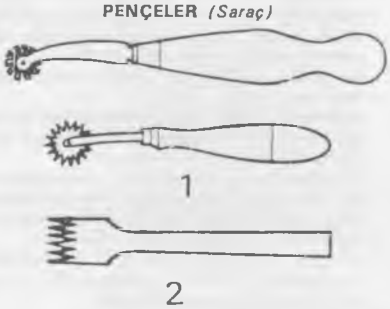

1. Mahmuzlu. 2. Vurmalı.

~ atmak (bir şeye), *dey.* Gücüne güvenerek el koymak, bir şeyi elde etmeye çalışmak. [*ing.* To lay hands on, to seize; *Fr.* Prendre par force, usurper].

~ bandaj, *cerr.* Burun üzerine veya yüze uygulanan ve kartal pençesi biçimini taşıyan bandaj. [*ing.* Accipiter].

~ tırnaklı kurbağa, *zool.* ■ **Kurbağa**.

~ vurdurmak, Ayakkabıya pençe çakmak. [*ing.* Faire réparer la semelle d'une chaussure].

~ vurmak, Ayakkabıya pençe geçirmek veya eskiyen pençeyi değiştirmek. [*ing.* To resole *(shoe)*].

pençelemek (-i), f. Pençesiyle vurmak, kapmak, yakalamak. [*ing.* To claw, to paw, to seize to grasp; *Fr.* Griffer, lacérer, saisir, avec les griffes ou les serres].

pençeleşmek (-le), nsz. f. § ❶ Pençe pençeye gelmek, tutuşarak kavga etmek, dövüşmek. [*ing.* To lock fingers with another and have a trial of strength; *Fr.* Combattre lutter contre, en venir aux mains]; § ❷ *mec.* Pek uğraşmak, mücadele etmek: *Günlerce ölümle pençeleşti.* [*ing.* To come to grips with, to engage in fierce contest, to struggle; *Fr.* Se battre].

pençeli, s. § ❶ Pençesi olan *(hayvan).* [*ing.* Having claws; *Fr.* Muni de griffes]; § ❷ Pençesi geniş olan; § ❸ Zorlu, kuvvetli, tuttuğunu koparan. [*ing.* Formidable, fierce; *Fr.* Fort]; § ❹ Sataşkan; § ❺ Pençe vurulmuş *(ayakkabı).* [*ing.* Repaired, resoled *(shoe)*].

pençe pençe, z. ve s. Genişçe ve sık lekeler halinde, yer yer kırmızı olan *(yanak): Yanaklar pençe pençe.* [*ing.* In patches; *Fr.* *(Visage)* Coloré].

pençgâh /pencgâh/, i. *Osm.* < *Fars. müz.* Geleneksel türk müsikisinde kullanılan bileşik makamlardan biri.

pençik, i. ■ **Pencik**.

pençikçi, i. *teşk. tar.* Savaşlarda ve akınlarda askerler tarafından elde edilen esirler için, esir sahibinden belli bir vergi veya yakaladığı esirlerin *«beşte birini»* hükûmet adına alan kimse. *(Pençikçiler, devlet adına elkonulan esirleri bir deftere yazar, akıncı kumandanıyle birlikte mühürler ve devlet merkezine gönderirlerdi. Bu defterlere esirlerin eski adlarıyle birlikte babalarının adları ve dış görünüşleri yazılırdı).*

☆ *Eşanl.* **pençüyekçi**.

~ başı, *teşk. tar.* Savaşlarda ele geçirilen esirlerin beşte birini ve öteki esirler için de gereken vergiyi toplamakla görevli pençikçilerin başı.

pençikli, s. *esk.* Pençik denilen senetle satılmış*(köle)*.

~ kul, *mal.* Pençik resmi ödenmiş olan ve esirciler tarafından satılan esirlere verilen ad.

pend, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Öğüt, nasihat. [*ing.* Advice, counsel, admonition, exhortation].

~ etmek, Öğüt vermek.

pendifırank, b. i. *arg.* Tokat, sille, şamar: *Pendifırank yiyince, dut yemiş bülbüle döndü.* [*ing.* Blow, slap].

pend.name, b. i. *Osm.* < *Fars. pend*, öğüt + *nâme*'den *pend-nâme. esk. ed.* Öğüt kitabı. [*ing.* Book of counsel and advice].

peneplen, i. *Fr. pénéplaine. jeom.* W. M. Davis'e göre aşınma çevrimi sonunda meydana gelen düz yüzey. Peneplen *(aşınma ile oluşana normal peneplen denir)* çok hafif eğimli bir yüzeydir: *peneplenler, iki akarsu* arasında yer alan az yüksek ve çok az eğilimli sırtları, ağızları çok geniş vâdi diplerini *(buralarda ırmakların eğimi suların akışına imkân verecek kadar diktir)* kapsar. [*Osm.* Sahraya mütenevvic; *Lat. Paene; Fr.* Peneplain].

☆ *Eşanl.* **yontuk düz**.

peneplenleşme, i. *Fr. pénéplanation. jeom.* Bir peneplenin gerçekleşmesi. [*ing.* Peneplanation; *Fr.* Pénéplanation].

penes, i. *Mac.* Süs olarak kullanılan sarı tenekeden pul.

penetrasyon, i. *Fr. pénétration. tıp.* (a) Nüfus etme; (b) Bir yaranın komşusu bulunan organa yavaş yavaş nüfuz etmesi. [*ing.* Penetration]

panetrometre, i. *Fr. pénétromètre. tekn.* Işının nüfuz yeteneğini ölçme âleti. [*ing.* Penetrometer].

penfieldit,-ti, i. *(Amerikalı mineralojist S. L. Penfield'in* adından. *min.* Doğal kurşun oksiklorür. [*ing.* ve *Fr.* Penfieldite].

pengekula, pengikula, i. *Lat. pinguis*, yağlı'dan *Fr. pinguécula* veya *pinguicula. patol.* Kornea yakınında, konjonktiva üzerinde gelişen sarımtrak beyaz renkte küçük ur. *(En çok mercimek büyüklüğünde olur; kornea kenarının dışında bulunur, iltihaplanmadığı gibi görmeye de engel olmaz; yağdan değil, epitel ve konjoktiva hücrelerinden oluşur).*

penghavar, i. *Hint.Cibotium* cinsinden ağaçsı eğreltilerin sapından çıkan ipek gibi yumuşak sarımsı tüylere verilen ad; Cava, Sumatra ve Borneo'da yetişen bu bitkilerden elde edilen penghavar, kan durdurucu tampon olarak kullanılır. [*ing.* ve *Fr.* Penghawar].

pengö, i. Macaristan'ın, bugün yerini florinte bırakan eski para birimi. *(İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar kullanıldı).* [*ing.* Pengö; *Fr.* Pengo, pengoe].

penguen, i. *Fr. pingouin. zool.* Güney yarımkürede, kutup bölgelerinde yaşayan, sırtı siyah, göğsü beyaz, perde ayaklı, kısa kanatlı deniz kuşlarına verilen ad. *Penguen'*lerin en ilgi çekici organları, tüysü küçük pullarla kaplı olan ve yüzgece benzeyen kanatlarıdır; kanatlarında telek bulunmadığı için penguenler uçamaz. Gövdeleri siyah, siyaha yakın gri ve beyaz tüylerle kaplıdır; bazılarının boynunda sarı lekeler bulunur. Bacaklar vücudun gerisine yakın olduğu için hayvan yürürken gövdesini dik tutmak zorundadır. Bazen karın üstü yere yatar, kanatlarıyle kendini öne iterek *«kızak»* gibi ilerler. Penguen, mükemmel yüzer ve dalar; balık ve kabuklu hayvanlarla beslenir. Dişi penguen yılda bir veya iki yumurta yumurtlar; yumurtalarını doğrudan doğruya toprağa veya kaya kovuklarındaki yuvalara bırakır. Büyük türleri tek yumurta yumurtlar ve bunu karın kısmındaki bir deri kıvrımında saklayarak kuluçka devrini ayakta geçirir. Vücutları hav tüyleriyle kaplı doğan yavruları bazen bütün sürü ortaklaşa besler, büyütür. Başlıca pengüen türleri: 1. *imparator pengueni (Aptenodytes Forsterii)*, Güney kutbuna çok yakın bölgelerde yaşar; boyu 1,20 m'ye kadar ulaşır. Üremesi Antarktika kışı sırasında kutup gecelerinde olur, yavrular yaza büyümüş olarak çıkar; 2. *kral pengueni, (A. Patagonica)* daha küçüktür; kutuptan daha uzak yerlerde yaşar; 3. *küçük mavi penguen (Eudyptula mitor)*, Avustralya ve Yeni Zelanda kesiminde yaşar; penguenlerin en küçüğüdür *(ördek büyüklüğünde)*; 4. *gözlüklü penguen (Spheniscus demersus)* Güney Afrika kıyılarında yaşar; buna benzeyen diğer bir tür *(S. mendiculus)* ekvatorun güneyinde Galapagos adalarında bulunur. Güney denizlerinin kıyılarında bunlardan başka birtakım küçük penguenler daha vardır. Penguen adı, eskiden Kuzey yarımkürede yaşayan dalıcımartıgillerden bazı kuşlara *(alca)* verilirdi. Bu kuşların soyunun tükenmesiyle adı Güney yarımkürede yaşayan bugünkü penguenlere miras kaldı. [*ing.* Auk, penguin; *Fr.* Pingouin]. ■ *ŞEKİL: 352.* — **KUŞLAR II**; ◉ **altın ~**, *zool.* Penguenler *(Sphenisciformes)* takımının, Penguengiller *(Spheniscidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 50 sm. Sırtı mavi kara, göğsü ve karnı aktır. Başında portakal rengi süsler vardır. Falkland adaları dolaylarında yaşar. [*Lat. Eudyptes chrysocome; ing.* Rock hopper, crested penguin; *Fr.* Gorfou]; ◉ **gözlüklü ~**, *zool.* Penguenler *(Sphenisciformes)* takımının, Penguengiller *(Spheniscidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 55 sm. Sırtı mavimsi karadır. Afrika'ya kadar olan bölgede yaşar. [*Lat. Spheniscus demersus; ing.* Jackass penguin; *Fr.* Sphénisque du Cap, manchot du Cap]; ◉ **kral ~**, b. i. *zool.* Penguenler *(Sphenisciformes)* takımının, Penguengiller *(Spheniscidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 1 m'den çoktur. Sırtı mavimsi kara, karnı beyaz, göğsü turuncu renklidir. Falkland adalarında yaşar. [*Lat. Aptenodytes patagonica; ing.* King penguen; *Fr.* Manchot royal]. ■ *ŞEKİL: 352.* — **KUŞLAR II**; ◉ **küçük ~**, zool. Penguenler *(Sphenisciformes)* takımının, Penguengiller *(Spheniscidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 30 sm. Tüyleri mavimsi, göğüs beyazdır. Avustralya bölgesinde yaşar. [*Lat. Eudyptula minor; ing.* Dwarf penguin].

penguengiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Penguenler *(Sphenisciformes)* takımının bir familyası. Kanatları yüzgece benzeyen ve uçmayan su kuşlarını içine alır. **Altın penguen** *(Eudyptes chrysocome)*, **Gözlüklü penguen** *(Spheniscus demersus)*, **Küçük penguen** *(Edyptula minor)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Spheniscidae; Fr.* Sphéniscidés].

penguenler, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının Karinalılar *(Carinatae)* bölümünün bir takımı., oldukça uzun ve düz olan gagalarının birçok parçalardan yapılmış bir kılıfı vardır. Uçamazlar. Yüzgeç biçiminde olan kanadlar pul şeklinde küçük tüylerle örtülüdür. Uçma tüyleri yoktur. Kısa yüzme ayaklarında körelmiş ve öne dönük bir arka parmak vardır. Ayakları vücudun çok gerisinde olduğundan hayvan dik olarak durabilir. Çok iyi dalarlar. Su kuşlarıdır. Kuluçka zamanı uzun sıralar halinde dizilirler. Yerdeki bir çukur içerisine yalnız bir yumurta bırakırlar. Erkek ve dişi kuluçkaya yatar. Yuvada kalan kuşlardandır.Penguengiller *(Spheniscidae)* familyasını içine alır. [*Lat.* ve *ing. Sphenisciformes* =

Impennes; Fr. Sphénisciformes]. ◘ *TABLO: 23.* — **KUŞ TAKIMLARI.**

penguit,-ti, i. *Fr. pinguite < Lat. pinguis,* yağlı. *min.* Montronit çeşidi olan doğal silikat. [*ing.* Pinguite].

peni, i. *Ing. penny.* Bir şilinin onikide biri değerinde olan İngiliz parası. [*ing.* Penny, pence; *Fr.* Penny, monnaie de bronze anglaise].

peninvariyant, i. *Fr. péninvariant. mat.* Bir invariyantın kısmî türevli bir denklemine uyan ifade.

penir, i. *Osm. < Fars, esk.* Peynir.

penis, i. *Yun. anat.* İnsanın ve gelişmiş omurgalı hayvanların çoğunun erkeğindeki cinsel değinmeyi sağlayan erkeklik organı. [*Osm.* Kadip; *Lat., ing. Penis; Fr.* Pénis]. ◘ *ŞEKİL: 260.* — **İDRAR ORGANI VE YOLLARI.**

☆ *Eşanl.* **kamış.**

penisilin, i. *Fr. pénicilline. mikrobiyol. ecz.* ve *ted. Penicillium notatum*'un *(mantar)* metabolizma ürünlerinden elde edilen antibiyotik. [*ing.* Penicillin]. ◉ **yarı sentetik ~,** Penisilin çekirdeğine, uygun bir sentetik grupun eklenmesiyle elde edilen penisilin. [*Ing.* Semisynthetic(al) penicillin; *Fr.* Pénicilline semi-synthétique]. **~ alerjisi,** *tıp.* Bazı kimselerin verilen penisiline karşı aşırı bir duyarlık göstermeleri. *(Bu kimselerde deride ürtiker, kaşıntı, solunum güçlüğü ve atar damar basıncı düşmesine kadar varabilen belirtiler açığa çıkabilir).*

panisilinaz, i. *Fr. pénicillinase. bakt. Bazı bakterilerde bulunan ve penisilinİ tahrip* eden enzim. [*Ing.* Penicillinase].

penit,-tl, i. *tıp.* Penis iltihabı. [*ing.* Penitis].

peniz, i. *tiy.* Söz.

~ etmek, *arg.* Bir sırrı meydana çıkarmak: *Ulan, bu dalgayı peniz edersen, alayımıza birden kodesi boylatırlar.* [*Ing.* To expose, to disclose *(secret); Fr.* Trahir un secret].

pennat, s. *Lat. pinnatus.* Lopları ayrı yaprakçıklar *(folioller)* biçiminde olan *(parçalı yapraklar hk.)* [*Ing.* Pinnate; *Fr.* Penné,-ée, pinné,-ée].

~ damarlanma, *bot.* ◘ **Damarlanma.**

~ yapraklar, *bot.* ◘ **Yaprak.**

pennat (l)-, *Lat. pennatus,* telekli'den alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* Pinnat(i); *Fr.* Pennat(i)-].

pennatifit, s. *Lat. pinnatifidus. bot.* Lobları laminanın yarısının takriben ortasına kadar derin olan *(parçalı yapraklar hk.).* [*Ing.* Pinnatifid; *Fr.* Pennatifide].

pennatilobat, s. *Lat. pinnalobatus. bot.* Lobları az derin olan *(parçalı yapraklar hk.)* [*Ing.* Pinnatilobated; *Fr.* Pennatilobé].

pennatiparit, s. *Lat. pinnatipartitus. bot.* Lobları laminanın yarısının takriben üçte ikisi kadar derin olan *(parçalı yapraklar hk.).* [*Ing.* ve *Fr.* Pinnatipartite].

pennatisekt, s. *Lat. pinnatisectus. bot.* Lobları laminanın orta damarına kadar derin olan *(parçalı yapraklar hk.).* [*Ing.* Pinnatisect; *Fr.* Pennatiséqué,-ée].

Pennsylvania, öz. i. *coğr.* A.B.D.'nin kuzeydoğusunda, Erie gölü ile Delaware arasında eyalet yüzölçümü 116.872 km², merkezi *Harrisburg.* [*ing.* Pennsylvania; *Fr.* Pennsylvanie]

pens, i. *Fr. pince.* § ❶ Küçük maşa veya kıskaç. [*ing.* Holder, tongs, gripper]; ☆ *Eşanl.* **tutaç;** § ❷ *berber.* Saçları tutturmak için kullanılan küçük maşa; § ❸ *fiz.* ve *kim.* Biçimi kullanılacağı işe göre değişen çeşitli âletlerin adı. [*Fr.* Pince]; § ❹ *terz.* Bir elbisenin bazı kısımlarını daraltmak için dikişle yapılmış küçük büzgü. [*Ing.* Pleat; *Fr.* Pince]; § ❺ *cerr.* Genel olarak hekimlikte ve özellikle cerrahîde, bazı organları tutmak veya sıkmak için kullanılan çeşitli âletlerin ortak adı. [*ing.* Forceps; *Fr.* Pince]; ◘ *ŞEKİL: 115.* — **CERRAHİ ALETLER;** *ŞEKİL: 169.* — **DİŞ HEKİMLİĞİ ÂLETLERİ;** *ŞEKİL: 481.* — **SIHHİ TESİSAT ALET VE TAKIMLARI;** *ŞEKİL: 553.* — **TIP ALETLERİ;** ◉ **agraf ~ i,** *tıp.* **Agraf;** ◉ **iğne düzelme ~ i,** *dok.* ◘ **İğne;** ◉ **Kocher ~ i,** *tıp.* ◘ **Kocher, Theodor Emil;** ◉ **termoelektrik ~,** *fiz.* ve *kim.* ◘ **Termoelektrik;** ◉ **turmalin ~ i, (maşası),** *opt.* İki kolunun ucunda optik eksene paralel olarak kesilmiş turmalin lamları bulunan yaylı küçük pens; lamlar, optik eksenleri birbirine dik olacak şekilde, yani ikinci lam birincinin polardığı ışığı söndürecek şekilde yerleştirilmiştir. *(Bir billûrun bir lamını optik açıdan incelemek için, bu lam iki turmalin arasına yerleştirilir ve pens ışık kaynağıyle göz arasına konur. Bu durumda genellikle özel bir girişim olayı meydana gelir.)* [*Ing.* Tourmaline tongs; *Fr.* Pince à tourmaline].

pense /pen:se/, i. *Fr. pince. tekn.* Çok çeşitli nesneleri sıkmak, germek, kıvırmak, tutmak, kesmek *(bu amaçta kullanılanlara daha çok keski demir)* için birçok meslek dalında kullanılan çok değişik biçimlerde el âleti. *(Bu âlet, kuvvetin uygulanma noktası ile dayanma noktası arasında eklemlenmiş iki çeneden meydana gelir).* [*Ing.* Pliers, pincers, nippers; *Fr.* Pince]; ◘ *ŞEKİL:* 134. — **ÇİLİNGİR ALETLERİ;** *ŞEKİL: 427.* — **OTOMOBİL TAMİR ALET VE TAKIMLARI;** ◉ **boru ~ si (veya pensi),** *tekn.* Boruları veya yuvarlak çubuk malzemeyi, çenelerinin iç kısmındaki dişler yardımıyle tutmağa, döndürmeğe yarayan ve daha çok tesisat işlerinde kullanılan pense; ◉ **çapraz ~ si,** *tekn.* Testere dişlerine çapraz vermeğe yarayan pense. [*Fr.* Pince à avoyer]; ◉ **keski ~,** *tekn.* Tel kesmek veya teller üzerindeki plâstik kılıfı sıyırmak için daha çok elektrik tesisatlarında kullanılan pense. *(Genellikle* **yan keski** *denir).* [*Ing.* Cutting pliers; *Fr.* Pince(s) Coupante(s)]; ◉ **mühür ~ si,** *tekn.* Çeneleri arasına konan kurşun levhalarla bir eşyayı mühürlemeğe yarayan pense. [*Ing.* Sealing-tongs; *Fr.* Pince à plomber]; ◉ **üniversal ~,** *tekn.* Yassı pense, boru pensesi ve keskî pensenin birleşmesinden meydana gelen, bazen ucuna tornavida da eklenen el âleti. [*Ing.* Combination pliers, bull nose pliers; *Fr.* Pince universelle].

pensilvaniyen, s. ve i. *Fr. pennsylvanien. jeol.* Kuzey Amerika'da, Dinansiyen *(Mississippiyen)* ile Saksoniyen arasında yer alan tabakalar bütününe denir. *(Avrupa'da, Pensilvaniyene tekabül eden katlar şunlardır: Namüriyen, Vestfaliyen, Stefaniyen, Otüniyen).* [*Ing.* Pennsylvanian].

pent-, penta- pente-, § ❶ *Yun. pente, beş*'ten alınan ve birçok kelimenin yapısına giren önek; § ❷ *kim.* Beş kere ornatılmış maddeleri *(örnek pentaklorobenzen)* veya yapısında beş fonksiyon bulunan maddeleri *(pentaminler, pentafenoller v.b.)* adlandırmakta kullanılan önek. [*Ing.* Pent, penta; *Fr.* Pent-, penta-, pente-, penté-].

pentaalkol, pentalkol, i. *önek, penta* veya *pent* + *alkol. kim.* ◘ **Pentitol.**

pentabromür, i. *Fr. pentabromure, kim.* Molekülünde beş brom atomu bulunan bromür. [*ing.* Pentabromide].

pentadinam, s. *Fr. pentadyname.* Beşi daha uzun olmak üzere on tane erkek organı bulunan bitkilere veya çiçeklere verilen sıfat. [*ing.* Pentadyname].

pentadoyit,-tl, i. *Fr. pintadoïte. min.* Hidratlı doğal kalsiyum vanadat. [*Ing.* Pintadoïte].

pentadrakhmon, i. *Yun. nüm.* Eski Yunan'da gümüş para. Beş drahmi değerindeydi. [*Ing.* Pentadrachma; *Fr.* Pentadrachme].

pentaeritrit, pentaeritritol, i. *Fr. pentaérythrite* veya *pentaérythritol. kim.* Formülü $C(CH_2OH)_4$ olan tetralkol; kireç eşliğinde formol'ün asetaldehitle birleşmesinden elde edilir. *(Tetranitrat esteri /pentrit/ güçlü bir patlayıcıdır).* [*Ing.* Pentaerythritol].

pentafil, i. Beş yapraklı süsleme motifi. [*Ing.* Creeping cinquefoil, five finger grass; *Fr.* Pentafile].

pentagini, i. *Fr. pentagynie. bot.* Limnaeus'un cinsiyete dayanan sınıflandırma sistemine göre dişi organı beş parçalı olan bitkiler takımı. [*Ing.* Pentagynia].

pentakl, i. *Fr. pentacle, pantacle.* Beş kollu yıldız şekli. [*ing.* Pentacle].

pentakloretan, i. *Fr. pentachloréthane, kim.* Etanın C_2HCl_5 formülünde ve 1,7 yoğunluğundadaki klorlu türevi; 162° C'ta kaynar. [*Ing.* Pentachlorethane].

pentaklorür,-rü, i. *Fr. pentachlorure. kim.* Molekülünde beş klor atomu bulunan klorür: *Fosfor pentaklorür pcls.*

pentakontadrahmos, i. *Yun. nüm.* 50 drahmi değerinde altın para. [*Ing.* Pentachloride; *Fr.* Pentécontadrachme].

pentakontalitron, i. *Yun. nüm.* 43-44 gr. ağırlıkta gümüş para Attike dekadrahmisi ile eşdeğerdedir. [*Fr.* Pentécontalitron].

pentakord, i. *Fr. pentacorde.* § ❶ Eski Yunanistan'da çok kullanılmayan beş telli bir çalgı *(herhalde bir çeşit lir).* [*Ing.* Pentachord]; § ❷ Yunanlıların kullandığı, bir tam beşli meydana getiren, bitişik beş sesli sistem. *(Dolayısıyle de, dor makamında, yarım tonun yerine göre, ancak dört pentakord bulunabilirdi.)* [*ing.* Pentachord].

pentalitron, i. *Yun.* Akragas'ta *(Agrigento)* basılan beş litra veya bir yunan drahmisi değerindeki eski para. [*Ing.* ve *Fr.* Pentalitron].

pentalkol, i. *Fr. pentalcool.* ◘ **Pentilol.**

pentamer, s. *Fr. pentamère. bot. (Çiçeği oluşturan organlar hk.)* Her dairede 5 parçalı olan. [*Ing.* Pentamerous].

pentametilbenzen, i. *Fr. pentaméthylbenzène. kim.* Formülü $C_6H(CH_3)_5$ olan benzen sınıfından hidrokarbon. Metil klorürün toluen

PENS VE PENSELER

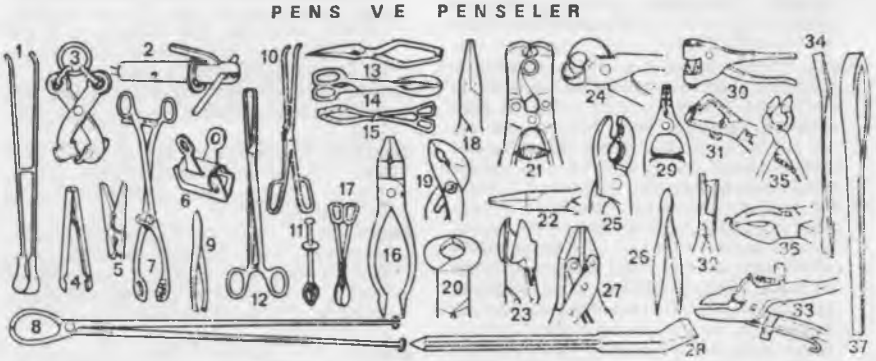

1. Kol potası pensi. 2. Elektrod pensi. 3. Makas pensi. 5. Çamaşır mandalı. 6. Resim ataşı. 7. Ur pensi. 8. Akım pensesi.9. Cımbız. 10. Kömür maşası. 11. Şeker tutacağı. 12. Kök pensi. 13. Istakoz tutacağı. 14. Salata tutacağı. 15. Pasta tutacağı. 16. Universal pense. 17. Buz tutacağı. 18. Tel kerpeteni. 20. Önden kesici kıskaç. 21. Mafsallı pense. 22. Yuvarlak pense, yuvarlak tel kıskacı. 23. Kenar kesici pense. 24. Boru bükme pensesi. 25. Gaz pensesi. 26. Çift *(cımbız).* 27. Paralel çeneli pense. 28. Taş ocağı manivelası. 29. Yüksük kapama pensesi. 30. Mühür zımbası. 31. Kesme ve soyma pensesi. 32. Fermuar açacağı. 34. Maymuncuk. *(Manivela demiri).* 35. Sıkma *(Sıkıştırma)* pensesi. 36. Camcı kıskacı *(Camcı kerpeteni, pensesi).* 37. Çuvaldız.

veya ksilen üzerine etkimesiyle elde edilir. 53° C'ta erir ve 230° C'ta kaynar. [*Ing.* Pentamethyl *(benzene)*].

pentametilen, i. *Fr. pentaméthylène.* ● *kim.* Birleşme değerleri zincirin iki ucunda kullanılabilen $-CH_2-(CH_2)_3-CH_2$ formülündeki iki değerli kök. *(221° C'ta kaynayan, $Br(CH_2)_5Br$ formülündeki pentametilen bromür, fosfor pentabromürün benzoil piperidin üzerine etkimesiyle elde edilir).* [*Ing.* Pentamethylene]; § ❷ ◘ **Siklopentan.**

pentametilendiamin, i. *Fr. pentaméthylènediamine. kim.* ◘ **Kadaverin.**

pentametonyum, i. *Fr. pentaméthonium. ecz.* Pentametilen-bis-trimetil-amonyum'un kısa adı. *(Yaşatkan sinir sisteminde sinirlerin birleşme yerlerinde sinir akımının geçmesini engelleyen bir ilâçtır. Anesteziyolojide, arteritlerin tedavisinde, bazı atardamar hipertansiyon vakalarında ve çevresel dolaşım bozukluklarında kullanılır.)* [*Ing.* Pentamethonium].

pentamites, i. Birinci zamanda yaşamış *Blastoidea* takımından fosil derisi dikenli hayvan; çiçek tomurcuğu biçimindeki çanaklarına Üst selüryen, Devonyen ve özellikle Karboniferde rastlanır.

pentan, i. *Fr. pentane. kim.* Formülü C_5H_{12} olan doymuş hidrokarbon. *(Üç izomer pentan vardır: 36° C'ta kaynayan, $CH_3(CH_2)_3CH_3$ formülündeki normal pentan; 29° C'ta kaynayan, $C_2H_5CH(CH_3)_2$ formülündeki izopentan veya dimetiletilmetan; gaz halinde olan ve 9° C'ta sıvılaştırılabilen $C(CH_3)_4$ formülündeki tetrametilmetan).* [*Ing.* Pentane]. ~ **giderme**, *petr.* Daha az uçucu hale getirmek için, bir petrol ürünündeki, özellikle benzindeki pentanı ayırma. [*Ing.* Dipentanization; *Fr.* Dépentanisation].

pentandioyik, i. *Fr. pentanedioïque. kim.* ◘ **Glütarik asid.**

pentandri, i. *Fr. pentandrie. bot. Linnaeus'un*, beş erkek organlı bitkiler için kabul ettiği bitki sınıfı. [*Ing.* Pentandria].

pentanoik, i. *Fr. pentanoïque. kim.* ◘ **Valerik asid.**

pentanol, i. *Fr. pentanol. kim.* $C_5H_{11}OH$ formülünde, renksiz, yağlı ve kendine özgü olan bir sıvı olup alkol, eter ve kloroform ile karıştırılabilir ve suda erir. [*Ing.* Amyl alcohol; *Fr.* Alcool (amylique, pentanol].

☆ *Eşanl.* **amilalkol.**

pentanon, i. *Fr. pentanone. kim.* Alifatik seriden beş karbonlu *(C_5)* ketonların genel adı. *(Bunlardan biri propiyondur.)* [*Ing.* Pentanone].

pentarombik, s. *Fr. pentarhombique.* Beş paralelkenar yüzü olan. [*Ing.* Pentarhombic].

pentastil, i. *Fr. pentastyle. mim.* Cephesinde beş sütunlu bir dizi bulunan Yunan tapınağı. [*Ing.* Pentastylos].

pentasülfür, i. *Fr. pentasulfure. kim.* Molekülünde beş kükürt atomu bulunan sülfür. [*Ing.* Pentasulfide].

pentatiyonat, i. *Fr. pentathionate. kim.* Pentatiyonik asidin tuzu. [*Ing.* Pentathionate].

pentatiyonik, s. *Fr. pentathionique. kim.* ◘ **Tiyonik.**

pentatlon, i. *sp.* Eski Yunan'da beş spor dalını *(koşu, uzun atlama, cirit atma, disk atma, güreş)* kapsayan atletizm yarışması. *Pentation eski olimpiyat oyunlarında da yer alırdı. En az üç spor dalında birinci gelen şampiyon sayılırdı).* [*Ing.* Pentathlon; *Fr.* Pentathlon, pentathle]; § ❷ Bugün, beş spor dalını *(sırasıyla uzun atlama, mızrak atma, 200 m koşusu, disk atma, 1500 m. koşusu)* kapsayan atletizm yarışması. [*Ing.*Pentathlon; *Fr.* Pentathlon, pentathle]; ◉ **modern** ~, *sp.* Modern olimpiyat oyunlarının programında yer alan ve beş spor dalından *(binicilik, eskrim, atıcılık, yüzme, atletizm)* meydana gelen yarışma. [*Ing.* Modern pentathlon; *Fr.* Pentathlon moderne].

pentekoste, i. *Yun.* § ❶ Musevilerde Tanrı'nın Musa'ya 12 emrini verdiği günü anmak üzere yapılan yortu. [*Ing.* Pentecost; *Fr. Fr.* Pentecôte]; § ❷ Katolikler'de, paskalyadan 50 gün sonraki yortu. [*Ing.* Pentecost: *Fr.* Pentecôte].

pentina, i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, *Tortricidae* familyasından, meyve ağaçlarına zararlı yaprak bükücü kelebek. Kurtçukları genellikle ciddî zararlara yol açar. *Penthina ocellana*'nın tırtılı elma ağacına dadanır, çiçeklerini mahveder. [*Lat.* ve *Ing.* Penthina; *Fr.* Penthine].

pentitol, **pentit**, i. *Fr. pentitol (pentite), kim.* Bileşiminde beş alkol fonksiyonu bulunan bileşiklerin genel adı. *(En basit pentitol'lerin formülü $CH_2OH-(CHOH)_3-CH_2OH$'dır. İzomerlerinin stereokimyasal bir yapısı vardır. Kuramsal olarak, hepsi bilinen, dört izomerinin bulunduğu kabul edilir. İkisi optik bakımdan etkindir, d- ve l-arabit, diğer ikisi ise optik bakımdan etkisizdir: ksilit ve adonit. Kendilerine tekabül eden pentoz'ların indirgenmesiyle de elde edilirler. Yalnız adonite tabiatta (Adonis vernalis bitkisinde) rastlanır. Ramnit, altı karbon atomlu (C_6) bir pentittir. Tatlı olan bu maddeler katı veya şurup kıvamında sıvılardır).* [*Ing.* Pentitol, pentite].

pentiyobarbital, i. *Fr. penthiobarbital. ecz.* Etilmetilbütiltiyobarbitürik asidin kısa adı. Bu asidin sodyum tuzu, yüzde 5'lik çözelti halinde, yaklaşık olarak 1 gr.'lık dozlarda damar içine şırınga edilerek, kısa süreli genel anestezilerde kullanılır. [*Ing.* Penthiobarbital].

pentiyofen, i. *Fr. penthiofène. kim.* Piran'la aynı yapıya sahip, kükürtlü heterosiklik bileşik; pirandaki oksijen atomu yerine kükürt atomu geçmiştir. *(Formülü C_5H_6S olan bu bileşik serbest olarak elde edilmemiştir, fakat bazı türevleri bilinir).* [*Ing.* Penthiophene; *Fr.* Penthiofène, penthiophène, thiapyranne].

☆ *Eşanl.* **tiyapiran.**

pentlandit,-ti, i. *(İngiliz kâşifi J. B. Pentland'ın adından). min.* Doğal demir ve nikel sülfür; kübik sistemde billûrlaşır ve önemli bir nikel cevheri olarak işletilir. [*Ing.* ve *Fr.* Pentlandite].

pentod, i. *Fr. pentode* < *Yun. pente*, beş + *hodos*, yol. *elektr.* Havası boşaltılmış, beş elektrodlu lamba. *(Pentod, triyota oranla birçok üstünlük gösterir; özellikle daha iyi bir yükselme sağlar).* [*Ing.* Pentode]

pentolit,-ti, i. *Fr. pentolite.* Tolit ile pentrit karışımından meydana gelen patlayıcı madde. [*Ing.* Pentolite].

pentoliz, i. *Fr. pentolyse. tıp.* Pentozun ayrışması veya parçalanması. [*Ing.* Pentolysis].

pentomik, s. *Fr. pentomique.* Amerikan ordusunda 1956-1961 arasında bir atom. [*Ing.* Pentomic].

penton, i. *Fr.* Pentaeritritten türeyen klorlu polieterin tescil edilmiş adı; klorometil kökleriyle ornatma tepkimeleri verir. *(Bu reçineyle 290° C'a kadar bozunmadan çalışabilir. Çok hassas parçaların kalıplanmasında kullanılır; çünkü büzülmesi binde 4 ile 6 kadardır.)*

pentoz, i. *Fr. pentose. kim.* Yapısında dört alkol grupu bulunan ozların genel adı. *(Formülü $CH_2OH-(CHOH)_3-CHO$ olan en basit aldehitik pentozlar veya aldopentozlar optik bakımdan aktiftir; ikişer ikişer enantiyomorf olmak üzere sekiz izomer şekilde bulunurlar: arabinozlar, ksilozlar, liksozlar ve ribozlar. Apiyoz ve homologları (ramnoz) gibi zincir şekilleri dallı olan pentozlar da vardır. Formülü $CH_2OH-(CHOH)_2-CO-CH_2OH$ olan en basit ketonik pentozlar veya ketopentozlar ikişer ikişer birbirinin optik bakımdan tersi olan dört şekilde bulunur: d- ve l- arabülozlar; d- ve l -riboketozlar. Pentozlar indirgendir, kendilerine tekabül eden pentitleri vererek sodyum malgamasıyla indirgenirler. Aldopentozlar nitrik asidle yükseltgenerek tetrol asidlerini verir).* [*Ing.* Pentose].

pentozan, i. *Fr. pentosanne. kim.* Birçok pentozun su kaybederek birleşmesinden elde edilen bileşikler sınıfı. *(Araban, ksilan gibi başlıca pentozanlar bitkisel zamklarda bulunur).* [*Ing.* Pentosan].

pentozid, i. *Fr. pentoside. kim.* Pentozlarla *(genellikle riboz, arabinoz ve ramnoz)* üretilen ozitlerin genel adı. [*Ing.* Pentoside].

pentozüri, i. *Fr. pentosurie. tıp.* Sidikte pentoz bulunması; bazen sadece bitkiyle beslenenlerde görülür. *(İçinde pentoz bulunan sidik, tıpkı glükoz gibi Fehling eriyiğini indirger, ama onun gibi kutuplanma düzlemini saptırmaz; bira mayalarının etkisiyle de mayalanmaz).* [*Ing.* Pentosuria].

pentril, i. *Fr. pentryl.* Molekülünde beş NO_2 grupu bulunan patlayıcı madde. [*Ing.* Pentryl].

pentrit,-ti, i. *(pentaeritrol'den türetilmiş kelime)* Pentaeritritol tetranitrattan $C(CH_2ONO_2)_4$ meydana gelen patlayıcı. [*Ing.* ve *Fr.* Pentrite].

Penutia'lar, ç. öz. i. *etn.* Kaliforniya, Oregon, Idaho ve Britanya Kolombiyası'na dağılmış, aynı dil ailesinden kızılderili kabilelerinin tümü. *(Penutia'lar ya ortadan kaldırılmış ya da belli yerlerde toplanmıştır).* [*Ing.* ve *Fr.* Penutias].

penuvar, i. *Fr. peignoir.* Kadınların saçlarını tararken veya banyodan çıktıktan sonra giydikleri, hafif ev elbisesi. [*Ing.* Dressinggown; *Fr.* Peignoir].

☆ *Eşanl.* **sabahlık.**

pepe, s. *yans.* Kelimelerin ilk seslerini güçlükle söyleyen ve ancak tekrar tekrar söyledikten sonra arkasını getirebilen. [*Ing.* Stutterer, stammerer: *Fr.* Bègue, bégayeur, -euse].

☆ *Eşanl.* **kekeme, dili tutuk.**

PENTOD

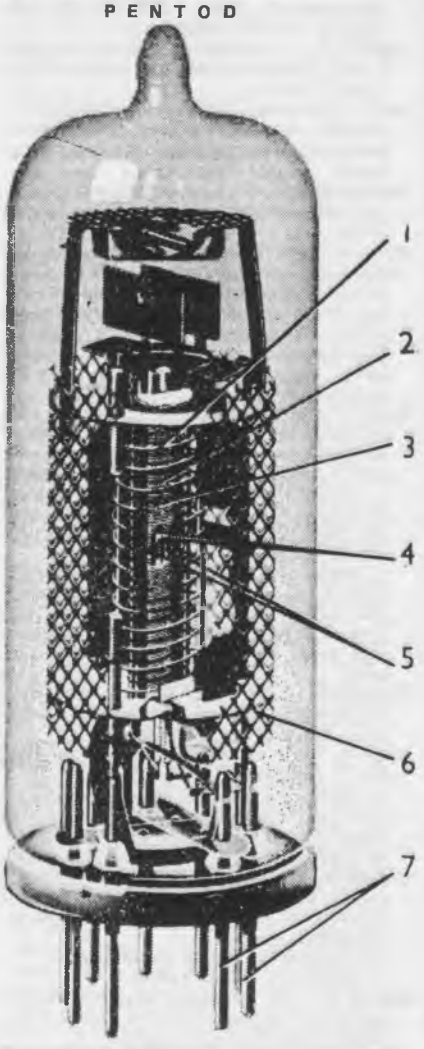

Bir pentot'un şeması: **1.** Aşırı basınçlı ızgara. **2.** Izgara-ekran. **3.** Kumanda ızgarası. **4.** Katod. **5.** Filaman. **6.** Anod. **7.** Bağlantı uçları.

pepelemek, nsz. f. Pepe gibi konuşmak.. [*Ing* To stammer, to stutter; *Fr.* Bégayer, bredouiller].

pepelik,-ği, i. Pepe olma hali. [*ing.* Stammering, stuttering; *Fr.* Bégayement, bégaiment].

pepeme, s. ◘ **Pepe**.

pepemelik, i. ◘ **Pepelik**.

peperino, i. *petr.* Yanardağ tüfü veya köseli çakıltaşı. *(Peperino, kül renkli, yumuşak ve kolay ufalanan, karabiber tanelerine benzeyen unsurları kapsayan ve özellikle Roma bölgesinde bulunan bir kayadır. Roma imparatorluğunda Cumhuriyet devrinde yapılan büyük anıtlarda kullanılmıştır.)* [*ing.* Peperino; *Fr.* Peperino, pépérin].

peperit,-ti, i. *Fr. pépérite < peperino.* Limagne'da, volkanik unsurlar veya kireçtaşlı veya marnlı çimento veya unsurlar kapsayan tüf ya da köseli çakıltaşı. [*Ing.* Peperite].

peperomya, i. *bot.* İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Karabibergiller *(Piperaceae)* familyasından, anayurdu tropikal Amerika olan, altı yüzden fazla türü bulunan, tropikal ülkelerde yetişen ot veya ağaççık. *P. sadersii, P. mormorata, P. metallica* v.b. gibi bazı türleri renkli ve alacalı yapraklarından dolayı limonluklarda yetiştirilir. İstanbul'da ser ve salonlarda süs bitkisi olarak yetiştirilen bazı türleri vardır. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Peperomia*].

peplos, i. Eski Yunan kadınlarının omuzlarına bir kopça ile tutturdukları kolsuz kumaş libas. Sağ omuz üzerine kopçalanmak suretiyle giyilirdi. [*Ing.* Peplos; *Fr.* Péplos].

pepsin, i. *Fr. pepsine < Yun. pepsis,* sindirim. *biyokim.* Çok asid ortamda *(optomum pH 1, 7 2, 2)* etki gösteren proteoliz enzimi. *(Pepsin, etle beslenen canlıların mide mukozasında bulunan salgı bezleri tarafından salgılanır; iri protit moleküllerini kısmen hidroliz eder ve albümozlar meydana getirir. Pepsinin salgılanması alışkanlığa /yemek saatleri/, besinleri görmeye, kokularını almaya bağlıdır; kesik kesik olur. Eczacılıkta pepsin, domuzun mide mukozasından maserasyonla veya asid otoliziyle elde edilir. Sindirimi uyarıcı ilâç olarak kaşe, granül veya şurup şeklinde ve genellikle klorhidrik asidle beraber alınır).* [*Ing.* Pepsin].

☆ *Eşanl.* **pepsinaz**.

~ **ülseri**, *patol.* Bir mide ameliyatından *(gastroenterostomi veya kısmî gastrektomi)* sonra mide veya ince bağırsak mukozası üzerinde meydana gelen ülser. [*Ing.* Peptic ulcer; *Fr.* Ulcère peptique].

peptid, i. *Fr. peptide. biyokim.* Az sayıda amino asidin birleşmesiyle oluşan doğal veya sentetik bileşik; amino asidler arasındaki bağ, bir molekülün karboksil grupu ile komşu molekülün karboksil grupu arasında su kaybı ile sağlanır *(peptid bağı).* [*ing.* Peptide].

peptidaz, i. *Fr. peptidase, biyokim.* Peptidler ve polipeptidler üstünde etki gösteren, fakat daha karmaşık proteidlere etki yapmayan proteoliz enzimi. *(Peptidazlar, sindirim sırasında pepsin ve tripsin'in etkisini uzatır.)* [*ing.* Peptidase].

peptinleşme, § ❶ Bir protidin parçalanarak pepton haline dönüşmesi. [*Ing.* Peptization; *Fr.* Peptisation].

pept (o), *Yun. petos,* sindirilmiş'ten alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Pepto].

peptojen, s. *Fr. peptogène. fizyol.* Mide özsuyunun salgılanmasını kolaylaştıran ve arttıran maddelere denir. [*Ing.* Peptogenous].

peptoliz, i. *tıp.* Pepsin parçalanması. [*Ing.* Peptolysis].

pepton, i. *Fr. peptone. biyokim.* ve *ecz.* Bir protid'in bir enzim etkisiyle kısmen hidroliz olması sonucunda oluşan polipeptid. [*Ing.* Peptone].

peptonat,-tı, i. *Fr. peptonate. kim.* Peptonun bir inorganik tuza etkimesiyle meydana gelen bileşik. *(Demir peptonat, peptonun gliserinli su çözeltisinin demir III klorürle işlenmesinden ve meydana gelen çökeltinin amonyak veya amonyum klorür katılarak eritilmesinden elde edilir; tıpta kloroz ve kansızlığa karşı kullanılır).* [*ing.* Peptonate].

peptonlaşabilen, s. Bir sıvı temasıyle peptonlaşan katı koloidal maddeler için kullanılır. [*Ing.* Peptizable; *Fr.* Peptonisable, peptisable].

peptonlaşma, i. § ❶ Temas ettiği sıvı içinde, ya kendi kendine, ya da ısı veya kimyasal bir etken yardımıyle yayılan bazı katı koloid maddelerin özelliği. *(Peptonlaşma, tersinir koloidlerin genel özelliğidir; fakat koloidlerin her biri için farklı ve belirli şartlarda ortaya çıkar. Bu özellik, koloidler için, billûrsu maddelerin çözünmesine tekabül eden özelliktir.)* [*ing.* Peptonization; *Fr.* Peptonisation, peptisation];

peptonüri, i. *Fr. peptonurie. tıp.* İdrarda pepton bulunması. [*ing.* Peptonuria].

per[1], **perr**, i. *Osm. < Fars. per* veya *perr. esk.* § ❶ Kanat: *Erbab-ı nazar sevip öperler, yerlerde sürünmesin o derler;* § ❷ Kuş kanadının büyük tüyleri. [*Ing.* Wing feather].

per[2]-, *kim.* Latinceden alınan ve bileşiklerin adı önüne getirildiğinde, o bileşiğin mümkün olan en fazla miktarda elektronegatif element kapsadığını gösteren önek. *(Örnek: peroksid).* [*ing.* ve *Fr.* Per-].

Pera, öz. i. İstanbul şehrinin Beyoğlu semtine eskiden yabancıların verdikleri ad.

perakende /perâkende/, s. *Osm. < Fars.* § ❶ Dağınık, perişan: *Perakende borçlar.* [*Ing.* Scattered, dispersed, disconnected; *Fr.* Epars, dispersé]; § ❷ *tic.* Bir malı tüketicinin ihtiyaçlarına göre, teker teker veya sadece birkaç parça halinde satmaya dayanan *(satış biçimi): Perakende satış.* [*Ing.* Retail; *Fr.* Au détail, de détail]. ☆ *Karş.* **toptan**; § ❸ Bu şekilde alınan veya satılan. ☆ *Karş.* **toptan**; § ❹ i. *ask.* Hastalık ve başka sebepler yüzünden kıtalarından geriye kalan asker; § ❺ *den. esk.* Savaş gemilerinde yardımcı ve özel hizmetlerde kullanılan emireri, yazıcı, kumanyacı, aşçı, terzi, salon ve büfe görevlisi ve terzi neferler için kullanılan genel terim; § ❻ *mal. esk.* Borç ve alacaklıların kaydedildiği defter.

~ **satış**, *ikt.* Herhangi bir ticaret eşyasını küçük miktarlarda veya teker teker satma. [*ing.* Sale at retail; *Fr.* Vente au détail].

~ ~ **mağazası**, Perakende olarak mal satılan mağaza. [*ing.* Chain store; *Fr.* Magasin de détail].

perakendeci /perâkendeci/, i. Malını küçük miktarlar veya parçalar halinde satan *(tacir).* [*Ing.* Retailer, retail dealer; *Fr.* Détaillant,-ante].

☆ *Karş.* **toptancı**.

perakendecilik,-ği, i. *ikt.* Perakende yoluyle *yapılan alışveriş.* [*Ing.* Retail business, selling by retail; *Fr.* Détail, commerce de détail].

perarsenyat,-tı, i. *Fr. perarséniate.* Arsenyatlardan daha fazla oksijen kapsayan tuzların genel adı. [*ing.* Perarseniate].

perasetik, s. *Fr. peracétique.* Serbest elde edilememiş CH_3CO_3H formülündeki parasit için kullanılır. *(Karma anhidriti olan diasetil peroksit, 30° C'ta eriyen katı bir patlayıcıdır.)* [*Ing.* Peracetic].

perasid, i. *Fr. peracide. kim.* Genel formülü RC-CO-O-OH olan organik asidlerin genel adı; *R* bir karbon köküdür. *(Perasitler, kararsız olduğundan yapıları geçicidir. Bununla beraber klorürlerin veya asid anhidrîdlerin baryum dioksidle işlenmesinden meydana gelen, R-CO-O-O-CO-R tipi anhidridler veya asidil peroksitler elde edilebilir. Bu maddeler sulu ortamda bir mol asid ile bir mol parasit vererek hidrolize uğrar).* [*Ing.* Peracid].

perazotat,-tı, i. *Fr. perazotate. kim.* Formülü MNO_4 olan tuzların genel adı; *M,* tek değerli bir madenin sembolüdür. [*ing.* Perazotate].

perazotik, s. *Fr. perazotique. kim.* Formülü NO_3 olan oksid için kullanılır. [*Ing.* Perazotic]. ☆ *Eşanl.* **Pernitrik asid**; ◘ **Azot**.

perbenzoik, s. *Fr. perbenzoïque. kim.* Organik perasitlerin en tanınmışı olan $C_6H_5CO_3H$ formülündeki asid için kullanılır. *(Çözeltisi çok yükseltgen olan billûrsu bir katıdır.)* [*Ing.* Perbenzoic].

perborat,-tı, i. *Fr. perborate.* Bileşiminde peroratlardan daha fazla oksijen bulunan tuzların genel adı: *sodyum perborat* $NaBO_3 \cdot 4H_2O$. *(Bu maddeler, soğukta, su etkisiyle bozunarak oksijenli su /hidrojen peroksit/ meydana gelir; diğer pertuzlar gibi, çamaşır sularının yapımında ve eczacılıkta kullanılır).* [*Ing.* Perborate].

perbromür,-rü, i. *Fr. perbromure. kim.* Bileşiminde normal bromürden daha fazla brom bulunan bromür. [*Ing.* Perbromide].

perbünan, i. *Fr. perbunan.* Bütadiyen ve akrilik nitrilin kopalimeri.

perçem, i. *Osm. < Fars.* § ❶ Eskiden başlarını tıraş eden erkeklerin tepede bıraktıkları saç tutamı. [*Ing.* Tuft of hair, lock; *Fr.* Toupet, houppe]; § ❷ Yele: *At perçemi.* [*ing.* Forelock; *Fr.* Crinière]; § ❸ Kâkül; § ❹ Mızrak, bayrak, v.b. tepesine konan püskül. [*ing.* Fringe or tassel tied round the neck of a spear]; § ❺ Yelenin üst ucunda, iki göz arasından alna sarkan kıl demeti. ◉ **civan ~ i**, *bot.* ◘ **Civanperçemi**.

perçemli, s. § ❶ Perçemi olan, saçından alnına veya şakaklarına kâküller düşen: *Entarilerinin üstüne hırka yerine elbise, ceket giymiş, saçları perçemli, başları takkeli çocuklar;* § ❷ Perçemleri /.../ olan: *Telli perçemlisin oğlan, Ne dedim ki darılırsın;* § ❸ *(at hk.)* Uzun yelesi olan; § ❹ *esk.* Yalnız tepesinde bir tutam saç bırakmış olan *(kimse).*

~ **maymun**, *zool.* ◘ **Maymun**.

perçin, i. *Osm. < Fars. perçin. tekn.* Bir ucu, «*perçin başı*» denilen konik veya yarım küre biçiminde bir şişkinlikte biten silindir şeklinde çubuk; oldukça ince parçaları, sökülmeyecek şekilde birleştirmekte kullanılır. [*Ing.* Rivet; *Fr.* Rivet]; ◉ **çatal ~**, *tekn.* Gövdesi altta kıvrılan iki kola ayrılmış perçin. [*Ing.* Bifurcated rivet; *Fr.* Rivet bifurqué]; ◉ **gizli ~**, *tekn.* Başı konik bir deliğe gömülen perçin; ◉ **hava ~ i**, *den.* ◘ Hava; ◉ **kapsül ~**, *tekn.* Birbirinçine girerek kenetlenecek şekilde erkek ve dişi iki parçadan meydana gelen içi oyuk perçin. [*Ing.* Tubular rivet; *Fr.* Rivet tubulaire]; ◉ **patlamalı ~**, *tekn.* Oyuk kısmına yerleştirilmiş bir patlayıcı maddenin etkisiyle çakılan perçin. [*ing.* Bomb rivet; *Fr.* Rivet explosif]; ◉ **vidalı ~**, *tekn.* İki parçayı, bu parçalar üzerinde açılmış deliklere vidalanarak birleştiren perçin. [*ing.* Skrewed rivet]; ◉ **yarık ~**, *tekn.* Çakılacağı zaman düzelmesi için gövdesinde bir yarık bulunan bombe başlı perçin. [*Ing.* Split rivet; *Fr.* Rivet fendu].

~ **çekici**, *tekn.* Perçin çakmakta kullanılan çekiç. [*ing.* Rivet(ing) hammer; *Fr.* Marteau riveur].

~ **çivisi**, *den.* Saç levhaları yekdiğerine eklemekte kullanılmak üzere çeşitli boy ve kuturda yapılmış kısa çivilerdir. [*ing.* Flatkey; *Fr.* Boulon].

~ **deliği**, Perçin çivilerini geçirmeye yarayan delik. [*Ing.* Rivet hole].

~ **demiri**, Perçinlenecek levhaların deliklerine geçirilerek başları çekiçle ezilmek ve perçin çivisini döğmek için altına konulan demir. [*Ing.* Rivet bars, rivet iron].

~ **hatvesi**, *tekn.* ◘ **Hatve**.

~ **kesilmesi**, *tekn.* ◘ **Kesilme**.

~ **keskisi**, *tekn.* Perçinleri sökmek için kullanılan âlet. [*Ing.* Punch pin].

~ **kesme**, *tekn.* Başlarını keserek perçinleri sökme.

~ **pulu**, Ortasında deliği bulunan yuvarlak, madenî küçük levha olup perçin çivisinin başları altına konulur ve bu baş onun içine girerek ezilmez. [*Ing.* Small round, disc; *Fr.* Rondelle, contre rivure].

~ **tabancası**, *tekn.* ◘ **Tabanca**.

perçinleme, i. § ❶ İki parçayı, birinin ucunu öbüründeki yuva içinde ezerek birlestirme islemi. [*Ing.* Riveting; *Fr.* Rivetage]; § ❷ Çeşitli elemanları perçinlerle birleştirme işlemi. *(Perçinleme yerine, genellikle oksi-*

jen, elektrik kaynağı ve özel uygulamalarda, özellikle uçak yapımında yapıştırma uygulanır). [*Ing.* Riveting; *Fr.* Rivetage].

perçinlemek, (-l), f. § ❶ Bir bağıntıyı perçinle tutturmak. [*Ing.* To rivet; *Fr.* River, riveter]; § ❷ Bir çivinin, bir perçinin v.b. birleştirilecek parçanın öbür yüzünden çıkan ucunu döverek yassıltmak. [*Ing.* To rivet; *Fr.* River]; § ❸ İki veya daha çok elemanı, karşılıklı kısımlarını birbiri üzerinde ezerek birleştirmek. [*Ing.* To rivet; *Fr.* River]; § ❹ *mec.* Sağlamlaştırmak, bağlamak; § ❺ *den.* Ahşap teknelerin çeşitli parçalarını perçinlerle birbirine bağlamak.

perçinlenmek, nsz. f. Perçinlemek işine konu olmak. [*Ing.* To be riveted or fortified].

perçinleşmek, nsz. f. Perçinleşmiş gibi sağlamlaşmak. [*Ing.* To be riveted].

perçinli, s. Perçin yapılarak sağlamlaştırılmış. [*Ing.* Riveted, fastened; *Fr.* Rivé,-ée, riveté,-ée].

perdah /perdâh/, i. *Osm.* < *Fars. perdâhten* > *perdâht*. § ❶ Parlatma, parlaklık verme. [*Ing.* Buffing, polish, glaze; *Fr.* Polissage, polissure]; § ❷ Traştan sonra tersine yapılan ikinci tıraş. [*Ing.* Finishing shave; *Fr.* Dernier coup de rasoir du coiffeur]; § ❸ *seram.* Genellikle pişmiş mine üzerine uygulanan, çok ince, parlak ve menevişli tabaka: *Oksidleyici bir ateşte pişirilen perdahlar madenî pırıltılara benzeyen pırıltılar saçar.* [*Ing.* Lustre, gloss; *Fr.* Lustre]; ◎ ~ **ı kesit**, *çiltç.* Etraf kenarları kesildikten sonra perdah demiri ile perdahlanmış olan cilt. *(Bu derpah yıldız veya boya sürüldükten sonra da yapılır. Aynı iş bir mühre ile de yapılır ve buna mühürlenmiş kesit veya kenar denir).* [*Ing.* Burnished edges; *Fr.* Tranche polie]; ◎ **Burgos ~ ı**, *seram.* Çok sulandırılmış parlak altın eriyiği. [*Fr.* Lustre de Burgos]; ◎ **Çakıl ~ ı**, *inş.* ◘ **Çakıl**; ◎ **İğne ~ ı**, Tezhibde altın zemin üzerine burnu küt iğne ile parlak noktalar yapma; ◎ **kaba ~**, ◘ **Kaba**; ◎ **mat ~**, Yontulmuş bir taşa *(sert taş veya mermer)* gözle görünür çizgisi olmayan ve ışığı hafifçe yansıtan bir yüzey kazandırma. *(Mat perdah, taş veya mermeri, kaba yontmadan sonra zımpara, su veya çok ince bir aşındırıcı ile ovarak yapılır);* ◎ **parlak ~**, Yontma taş veya mermere, gözle görülebilir çizgileri olmayan ayna gibi parlak bir yüzey verme işlemi. *(Parlak perdah, taş veya mermeri, mat perdahtan sonra kalay tozu, su veya çok ince bir aşındırıcı maddeyle ovarak yapılır).*

~ **çarkı**, Perdah yapmak için kullanılan çark. *(Perdah edilmesi istenen şey bu çarka tutularak perdahlanır).* [*Ing.* Buffing wheel; *Fr.* Disque de polissage, roue à lustrer].

☆ *Eşanl.* **tam çark**.

~ **demiri**, ◘ **Miskala**.

~ **etmek (vurmak)**, § § ❷ Cilâlamak, parlatmak. [*Ing.* To satine, to polish, to sleek, to finish, glaze, to furbish, to touch or rub up; *Fr.* Polir]; § ❷ Sakalı ikinci defa tıraş etmek. [*Ing.*To shave *(closely)*].

~ **kalemi**, *mar.* ◘ **Kalem**.

~ **makinesi**, § ❶ *deric.* Büyük baş hayvan ve özellikle küçük baş hayvan derilerine bir cilâ veya bir parlaklık vermek için kullanılan makine. [*Ing.* Satining machine, slicker, polishing, machine; *Fr.* Lisse, lissoir]; § ❷ *dok.* Kumaşın aprelendikten sonra parlatılmasına yarayan makine. [*Ing.* Polishing machine].

~ **malası**, Sıvacıların sıvaları düzlemek için kullandıkları bir çeşit tahta mala.

~ **rendesi**, *ağ. iş.* Tığının duruş açısı çift rendedekinden daha dik olan, tığı kapaklı, özel rende. Rendelerin içinde en temiz, en düzgün yüzey verenidir. [*Ing.* Chamfer plane; *Fr.* Lissoir].

~ **silindiri**, Kâğıt ve kumaş gibi şeylerin yüzeyini parlatmak için kullanılan silindirli âlet olup parlatılması istenilen şey bu silindirler arasından geçirilir. [*Ing.* Finishing pass, finishing roll].

☆ *Eşanl.* **cendere**.

~ **takımı**, *met.* Kalıp kumunu perdahlamak için kullanılan kalıpçı âleti. *(Değişik yüzeyleri perdahlayabilmek için perdah takımları çeşitli biçimlerde yapılır.)* [*Ing.* Honing tools; *Fr.* Lissoir].

~ **tarağı**, *heyk.* Senktıraş ve heykeltıraşların taşları düzlemek ve yüzeylerine son perdahı vermek için kullandıkları ince dişli çelik tarak olup bunun dişli olan kısmı kıvrıktır ve taşa sürtülerek perdah yapılır. [*Ing.* Scraper; *Fr.* Ripe].

~ **taşı**, *etn.* ve tarihöncesi. Genellikle sert veya yumuşak, çoğu zaman da yontma taştan yapılmış bir âletin pürüzlü yüzünü düzeltmeye yarayan taş. *(Perdah taşı sert ve pürtüklü taştan olabilir; yumuşak taştan olursa bunun üzerine perdah taşı işini gören çakıllı kum yapıştırılır. Avrupa'da perdah taşının ortaya çıkması Paleolitik dönemden Neolitik döneme geçişi gösterir).* [*Ing.* Burnisher, rubbing-block; *Fr.* Polissoir].

~ **tornası**, *kuymc.* Elması yuvarlaklaştırmaya yarayan küçük yatay torna.

~ **vermek**, § ❶ Perdah etmek; § ❷ *mec.* Şiddetle azarlamak.

~ **vurmak**, Parlatmak. [*Ing.* To finish, to polish, to burnish; *Fr.* Polir].

perdahçı, i. § ❶ *sny.* Bazı parlatıcı maddeler yardımıyle bir eşya veya malzemenin yüzeyini parlatan işçi. [*Ing.* Polisher, burnisher, smoother, glazer; *Fr.* Polisseur, lisseur]; § ❷ *arg.* Ağız kalabalığı ile birini kandırmaya çalışan kimse. [*Ing.* Boring talker, braggart, swindler]; ◎ **maden ~ sı**, *sny.* Değerli madenlerin dışında her cinsten madenî eşyayı, parçanın biçimini bozmadan, kusursuz bir şekilde parlatabilen işçi. [*Ing.* Metal polisher; *Fr.* Polisseur sur métaux].

perdahlama, § ❶ Perdahlamak işi. [*Ing.* Polishing, burnishing, smoothing, buffing; *Fr.* Polissage lissage]; § ❷ *camc.* Temizlenmiş camı saydam hale getirme işlemi. [*Ing.* Smoothing, polishing; *Fr.* Polissage]; § ❸ *kuymc.* Bir değerli taşın yontulması sırasında façetalar üzerinde taşlama taşının bıraktığı izleri silme. [*Ing.* Smoothing, polishing; *Fr.* Polissage]; § ❹ *opt.* Optik parçaların yontulmasında, parlak *(ışığı dağıtmayan)* bir yüzey ve belli bir biçim elde etmeyi güden son işlem. *(Yüzeyin biçimi, mikronun onda biri, hattâ, bazen daha büyük kesinlikle belirlenmiş olmalıdır /astronomi/ aynaları).* [*Ing.* Polishing; *Fr.* Polissage] ◎ **kalıp ~**, *met.* Model çıkarıldıktan sonra kalıbın iç yüzeyini temizleme işlemi. *(Daha düzgün yüzeyli parçalar elde etmek için modelin bırakabileceği pürüzler silinir. Perdahlama, spatula ve perdah takımlarıyla yapılır.)* [*Ing.* Burnishing; *Fr.* Lissage].

perdahlamak (-l), f. § ❶ Cilâlamak, parlatmak. [*Fr.* Polir, lisser, lustrer]; § ❷ Sakalı ikinci kere ve tersinden tıraş etmek. [*Ing.* To finish, to polish, to glaze, to burnish; *Fr.* Polir, fourbir]; § ❸ *arg.* Ağız kalabalığı yaparak birini kandırmaya çalışmak. [*Ing.* To swindle, to bore by talking; *Fr.* Tâcher de persuader quelqu'un en lui promettant monts et merveilles]; § ❹ Küfür etmek; § ❺ *saraç.* Bir perdah makinesiyle veya işlem elle yapılıyorsa istikrar ile deriyi ovarak daha parlak hale getirmek. [*Ing.* To sleek, to slick; *Fr.* Lisser]; § ❻ *tekn.* Bir parçadaki pürüzleri temizlemek.

perdahlı, s. § ❶ Perdah yapılmış, parlatılmış. [*Ing.* Smooth, polished, shining; *Fr.* Poli, lustré]; § ❷ *(sakal hk.)* İkinci defa tersinden traş edilmiş. [*Ing.* Smooth shave]. ~ **kesme taşı**, Yüzeyi düzgün görünmekle beraber, çeşitli doğrultularda ve 0,2 mm'den daha az derinlikte çiziklerle kaplı kesme taş: *Perdahlı kesme taş, kaplama taşını kumtaşı ve suya veya başka bir aşındırıcıya sürterek elde edilir.*

~ **taş**, *kuymc.* Çok saydam ve parlak olacak şekilde yontulmuş değerli taş. [*Ing.* Polished stone].

perdahsız, s. Perdah yapılmamış, parlatılmamış olan. [*Ing.* Unpolished, dull, mat; *Fr.* Qui n'est pas poli].

perdaht /perdâht/, i. *Osm.* < *Fars. perdâhten, esk.* § ❶ Parlaklık, cilâ, parlama. [*Ing.* A completion finishing, an embellishing, a touching up, polishing, glazing, polish, glaze, gloss]; § ❷ Temizleme, düzeltme.

perdahte, s. *Osm.* < *Fars. perdâhten. esk.* § ❶ Parlatılmış, cilâlanmış. [*Ing.* Finished, polished; *Fr.* Lissé; § ❷ Düzlenmiş. [*Ing.* Put in order, adorned].

-perdaz /perdâz/, s. *Osm.* < *Fars. perdâhten. esk.* «Düzenleyen, tertip eden» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar. [*Ing.* That works, does, effects, finishes, as in maslahatperdaz,that occupies with, arranges, as in kasideperdaz].

perde, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Bir açıklığın önüne, görüşü veya ışığı engellemek veya bir şeyi gizlemek için gerilen örtü; kapı, pencere gibi yerlere asılan örtü. [*Ing.* Curtain; *Fr.* Rideau]; § ❷ *mec.* Bir şeyi görmeye engel olan veya iki yeri birbirinden ayıran şey: *Tahta perde.* [*Ing.* Screen; *Fr.* Rideau]. ☆ *Eşanl.* **gergi**; § ❸ *anat.* Bir boşluğu ikiye bölen oluşum. [*Osm.* Hâciz; *Ing.* Septum, dissepiment; *Fr.* Cloison]; § ❹ *müz.* (a) Bir müzik parçasını meydana getiren seslerden her birinin kalınlık veya incelik derecesi, sesin tizlik ve pestliği: *Yüksek perdeden söylemek.* [*Ing.* Pitch; *Fr.* Ton]; (b) Bu ses derecelerini sağlamak için çalgılarda bulunup parmaklarla basılan yer. [*Ing.* Fret; *Fr.* Ton]; (c) Makam; (d) Tambur, lavta, bağlama, mandolin gibi bazı mızraplı sazların saplarına, belirli sesleri vermek ve işaret etmek üzere bağlanan bağlar; (e) Ses: *Düğâh perdesi, segâh perdesi neva perdesi;* § ❺ Bir sahne eserinin büyük bölümlerinin her biri: *Seyrettiğimiz komedi kaç perdeydi?.* [*Ing.* Act; *Fr.* Acte]; § ● Ekran: *Sinema perdesi. Karagöz perdesi.* [*Ing.* Screen; *Fr.* Écran]; § ● *tıp.* Aksu: *Gözlerine perde inmiş.* [*Ing.* Cataract; *Fr.* Cataracte]; § ❻ Doğruyu görmeye engel olan şey: *Bu sözü duyunca gözlerimdeki perde kalkıverdi;* § ● *esk.* Namus, iffet: *Ehli perde;* § ● *esk.* Kıtalarının büyük kısmına veya manevralara ait hareketleri maskelemek üzere kumandanlık tarafından meydana getirilen hafif ve devingen savunma hattı: *Bir yöne karşı bir kıta perdesi meydana getirmek.* [*Ing.* Curtain; *Fr.* Rideau]; § ● *bot.* (a) Körpe iken bazı mantarların sapını ve şapkasını saran zarsı örtü. *(Şapka genişleyip sap uzayınca bu perde yırtılır, sapın dibini bir çeşit kın gibi sarar; bazı mantarlarda da şapkanın üzerinde pul pul kalır);* (b) Konuk orkidelerde köklerin dışını saran, yağmur ve sisten su almasını sağlayan, içi hava ile dolu, gümüşî kül renginde dış doku. [*Ing.* Veil; *Fr.* Voile]; (c) Ovaryumun bölmelerine verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Septum]; ☆ *Eşanl.* **septum**; ◎ **yalancı ~**, *bot.* Karpelin kenarından gelişmiş, ikinci bir uzantı biçimindeki perde; § ❼ *den.* Gemilerin ana güvertesi altındaki kısmı enine ve boyuna bölmelere ayıran düşey bölme. ◘ **Bölme**; § ● *dilb.* ◘ **Titrem**; § ● *ed, esk.* Gökyüzü; § ❽ *hava.* Hız yüzünden ortaya çıkan fizyolojik bozuklukların bütünü. [*Fr.* Voile] § ❾ *kıyf, esk.* Yüze örtülen şey, [*Ing.* Veil; *Fr.* Voile]; ☆ *Eşanl.* **peçe**; § ● Dökümden sonra eşeksenli iki mil veya iki levhayı ya da bir levha ile kalıbın buna karşı gelen çeperini ayıran ve sonra bir delik veya bir kanal açmak için kesilen genellikle ince *(milimetrenin onda biri)* zar; § ● *tiy. esk.* Karagöz oyununda görüntülerin yansıtıldığı ince kumaştan beyaz yüzey; § ● *tiy.* (a) Sahneyi seyirciye açan ve kapayan örtü. [*Ing.* Curtain; *Fr.* Rideau, rideau d'avant-scène]; (b) Bir oyunun, perdenin açılmasıyle başlayıp, kapanmasıyle biten bölümlerinden her biri. [*Ing.* Act; *Fr.* Acte]; § ❿ *zool.* ◘ **Ayak perdesi**; ◎ ~ **lerini açmak**, *dey.* Bir tiyatronun yeni mevsimde temsillere başladığını belirtir; ◎ ~ **sı yırtık, (sıyrık)**, *dey.* Utanmaz, arlanmaz. [*Ing.* Shameless, impudent; *Fr.* Sans pudeur, éhonté,-ée]; ◎ ~ **ye aktarmak**, *sin* ve *fot.* Bir eseri filme almak; ◎ **ağaç**

~ sl, *trm.* Süs amacıyla veya tarımsal faydası düşünülerek, sunî olarak meydana getirilen değişik uzunlukta ve dar *(birkaç metre ile 200 m)* ağaç dizisi. [*Ing.* Fence or partition of boards; *Fr.* Rideau d'arbres]; ◉ **alev ~ sl,** *met.* Kontrollu kavisi olan bir metalürji fırınının giriş kısmında meydana gelen alevli gaz ağı. *(Alev perdesi, koruyucu bir ekran meydana getirerek kontrollu havada çalışan bir fırının içine hava girişini önler).* [*Ing.* Flame Screen; *Fr.* Rideau de flammes]; ◉ **arka ~,** *tiy.* ◘**Arka;** ◉ **arleken ~ sl,** *tiy.* ◘ **Arleken;** ◉ **arzanl ~,** *den.* Geminin enine doğrultusunda yapılan perde; ◉ **ayak ~ sl,** *zool.* Birçok su kuşlarında *(Perdeayaklılarda)* parmaklar arasında gerili bulunan ve yüzmeye veya bataklıkta yürümeye yarayan bir zar. [*Ing.* Palmate; *Fr.* Palmure]; ◉ **bakteri ~ sl,** *bot.* Bazı bakterilerin dışını saran ve sıvıların yüzeyinde sürekli bir örtü meydana getiren jelatinsi kılıf. [*Fr.* Voile bactérien]; ◉ **beyaz ~,** § ❶ *sin.* Izdüşümü yoluyla fotoğraf ve sinema görüntülerinin belirtilmesine yarayan bez, kauçuk veya plâstikten yapılmış beyaz renkte bir yüzey. *(Projection âleti seyircinin karşısına yerleştirildiği zaman buzlu camdan veya plâstikten yapılmış saydam beyaz perdeler kullanılır. Bu tip beyaz perdalerden özellikle, stüdyolarda sinema hileleri bulunan sahnelerin çekimi sırasında yararlanılır).* [*Ing.* Motion picture screen; *Fr.* Écran, écran de projection]; § ❷ *dey.* Sinema. [*Ing.* Pictures, movies; *Fr.* Cinéma, écran]; ◉ **bir ~, iki** v.b., *tiy. (geniş anl.).* Bir perdelik oyun, iki perdelik oyun v.b. [*Rr.* Un acte, deux actes]; ◉ **bölme ~ leri,** *den.* ◘**Bölme;** ◉ **burun ~ sl,** *anat.* ◘ **Burun;** ◉ **ciğer ~ sl,** *anat.* ◘ **Ciğer;** ◉ **çargâh ~ sl,** *müz.* ◘ **Çargâh;** ◉ **demir ~,** *tiy.* ve *sin.* ◘ **Demir;** ◉ **dış ~,** *tiy.* ◘ **Dışperde;** ◉ **dikronik ~,** *fot.* ◘ **Dikronik;** ◉ **dip ~ (arka ~),** *tiy.* ◘ **Dip;** ◉ **dügâh ~ sl,** ◘ **Dügâh;** ◉ **elektrolüminesan ~,** *sin.* ve *fot.* Büyük televizyon görüntülerini verebilen perde; bundan sinema salonlarında televizyon göstermede yararlanılır. [*Ing.* Electroluminescent screen; *Fr.* Écran électroluminescent]; ◉ **geniş ~,** *sin.* ◘ **Genlş;** ◉ **glend ~ sl,** *den.* Şaftın gemi bünyesinden çıktığı sınırda yatak içine alındığı kovanın ön kısmının bağlandığı perde; ◉ **gözlerinden ~ kalkmak,** *dey.* Gerçekleri görmeye başlamak; ◉ **gök ~ sl,** *tiy.* ◘ **Gök²;** ◉ **hayal ~ sl,** *tiy.* ◘ **Hayal;** ◉ **hicaz ~ sl,** ◘ **Hicaz;** ◉ **hisar ~ sl,** *müz.* ◘ **Hisar;** ◉ **kapı ~ sl,** ◘ **Kapı;** ◉ **katlanır tahta ~,** *tiy.* ◘ **Katlanır;** ◉ **katlı ~,** *zool.* ◘ **Katlı;** ◉ **kazan ~ sl,** *den.*. Kazan dairesini sınırlayan baş ve kıç perdelerden biri; ◉ **kıç ~,** *den.* Bir bölmede geminin geri yönündeki perde; ◉ **kürdî ~ sl,** *müz.* ◘ **Kürdî,** ◉ **makine ~ sl,** *den.* Makine dairesini komşu bölmelerden ayıran baş veya kıç perdelerden biri. *(Genellikle baş taraftakine makine ön perdesi, kıç taraftakine makine arka perdesi denir);* ◉ **neva ~ sl,** *müz.* ◘ **Neva;** ◉ **oluklu ~,** *den.* Oluklandırılmış çelik levhalardan yapılmış perde; ◉ **ön ~,** *tiy.* ◘ **Önperde;** ◉ **portre ~ sl,** *sin.* ve *fot.* Uygun bir çerçeveye yerleştirilen siyah veya beyaz renkte bezden disk. *(Bu disk çekim sırasında ışık etkilerini ayarlamak amacıyla ışık kaynağıyle nesne arasına uygun bir şekilde yerleştirilir).* [*Ing.* Portrait screen; *Fr.* Écran à portrait]; ◉ **renk ~sl,** Boyaresimde tonların renk derecelerine göre dizilmesinden meydana gelen sıra. [*Fr.* Nuance, gamme]; ◉ **tahta ~,** *inş.* Tahtaların yan yana çakılmasıyle yapılan bölme. [*Ing.* Fence or partition of boards; *Fr.* Cloison en bois ou palissade]; ◉ **tekerlek ~ sl,** *otom.* Tekerleği yan taraftan örterek çamurun girmesini önleyen ve taşıta süs olarak takılan saç parçası,

~ arkası, *dey.* Bir şeyin görünürde olmayan, gizli yanları. [*Ing.* Behind the scenes, in the background].

~ arkasına (arkasında) gizlenmek, *dey.* Başkalarını öne sürüp gizlice onları yönetmek, ortaya çıkmamak.

~ arkasında, *dey.* Gizliden gizliye. [*Ing.* Secretly; *Fr.* Secrètement, clandestinement]

~ bölümlü oyun, *tiy.* Dramatik olayı genel olarak üç veya beş perdeye bölen kuruluş biçimi. *(Sonraları bunların yerini bir veya iki bölümlü oyunlar almıştır).*

~ çavuşu, *teşk. tar.* Bazı devlet dairelerinin kapısında duran görevli asker. *(Resmî dairelerin kapısına perde asılırdı. Buradaki görevli, çavuş rütbesinde olurdu. Bu yüzden, bunlara perde çavuşu denirdi. Perde çavuşu daireye görüşmeye gelenlerle devlet görevlilerine /daha çok vali ve kumandan/ aracılık yapardı).* [*Ing.* Sergent hulssier chez un haut personnage].

~ çekmek, *dey. (bir şeyin önüne)* Perde germek, gizlemek, örtmek. [*Ing.* To veil, to conceal; *Fr.* Voiler].

~ çubuğu, Bir perde veya farbalayı üst tarafından tutmaya yarayan madenî veya tahta çubuk. *(Perdeler bu çubuklara geçirilen halkalarla tutturulur ve bunlar çubuk üzerinde kordonlarla açılıp kapanır).* [*Ing.* Rod; *Fr.* Tringle].

~ duvar, *inş.* Çelik veya betonarme karkas bir yapıda döşemeleri taşımayan dış duvar. *(Perde duvarın görevi içeri ve dışarıyı ayırmak, bazen de ışığın geçişine engel olmaktır. Perde duvarlar, döşemelerin ayrık dayanak noktalarına dayandığı binalarda kullanılır. Karkas üzerine uygulanan, hafif ve yalıtkan olan perde duvarlar genellikle prefabrikedir. Bu duvarlarda malzeme olarak cam, çelik, alüminyum, ahşap, plâstik maddeler v.b. kullanılır).* [*Ing.* Curtain wall].

~ gazeli, *tiy.* Karagöz oyunu başlamadan önce Hacivat'ın söylediği gazel.

~ güvertesi, *den.* Su geçirmez perdelerin son bulduğu en üst devamlı güverte. *(Su geçmez bölmeler teknenin dibiyle bu güverte arasındadır).*

~ inmek (gelmek), *patol. h. d.* Gözde katarakt olmak.

~ kapısı, *den.* Su geçirmez perde üzerine açılmış su geçmez kapı.

~ kaplaması, *den.* Gemilerde taşınan yüklerin saçla temasını önlemek için perdelerin ambarlara bakan yüzüne yapılan ağaç kaplama.

☆ *Eşanl.* **perde tirizi.**

~ kornişi, ◘ **Korniş.**

~ kurmak, *tiy.* Karagöz oyununa başlamak.

~ küşat etmek, *tiy.* Karagöz perdesini kurmak.

~ parlaklığı, *sin.* Bir perdenin ışığı yansıtma yeteneği. [*Ing.* Screen brightness; *Fr.* Luminosité de l'écran].

~ takviyesi, *den.* Su geçirmez perdeleri takviye etmek için perde saçları üzerine belirli aralıklarla tespit edilen çelik profiller.

~ topuzu, Perdelerin alt uçlarını kaldırıp birer kordonla yan taraflara asmak için pencerelerin iki taraflarına tespit edilen topuzlu veya çengelli kollar. [*Ing.* Curtain-hook; *Fr.* Patère].

~ yırtılmak, *dey.* § ❶ Namussuzluğa uğramak; § ❷ Utanmaz, arlanmaz hale gelmek.

perde.ayaklılar, b. ç. l. *zool.* Eski sınıflandırmada ördek, martı gibi, parmakları bir perdeyle bitişik olan kuşları kapsayan kuş takımı. *(Sadece suda yaşamaya ilişkin bir özellik olan perdeayaklılığa göre ayrılan bu takım, çok değişik karakterli kuşları birarada getirdiği için modern sınıflandırmada artık terkedilmiştir.* ◘ **PENGUENLER, MARTILAR, DALGIÇKUŞLARI, KAZSILAR, PELIKANSILAR.** [*Ing.* Palmipeds, web-footed birds; *Fr.* Palmipèdes].

perde.birun, b.s. *Osm.* < *Fars. perde* + *birûn,* dışarıdan *perde-birûn. esk.* Ağzına geleni söyleyen, açık saçık konuşan. [*Ing.* Bold, unabashed, impudent; *Fr.* Indécent, malhonnête, sans pudeur, éhonté].

PERDEAYAKLILAR

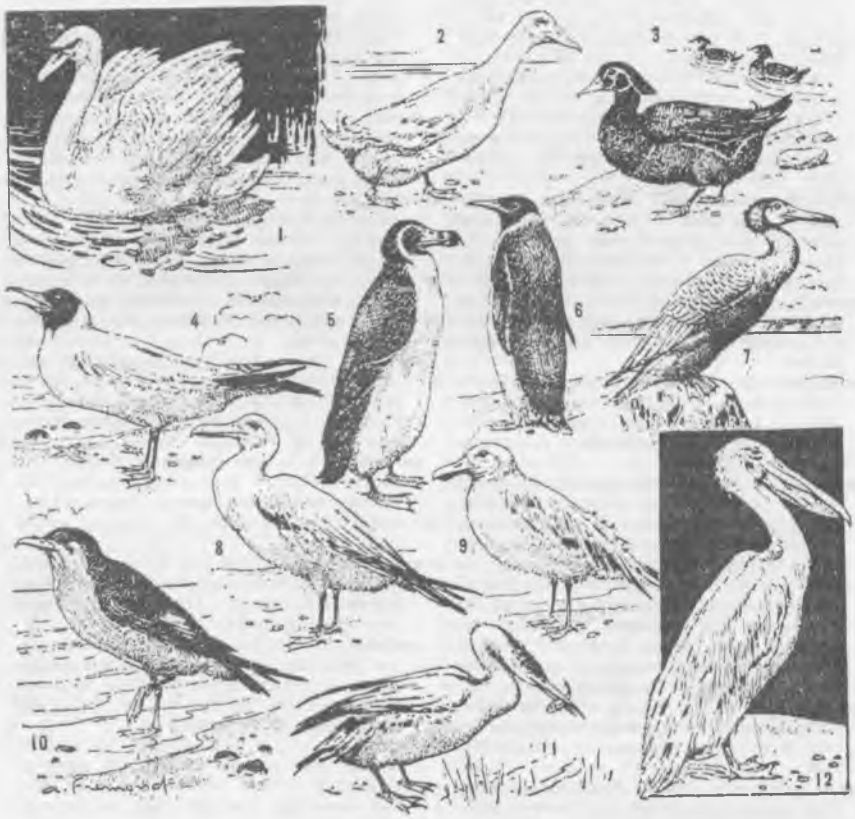

1. Kuğu. 2. Ördek. 3. Bağırtlak. 4. Karabaşlı martı. 5. Penguen. 6. Güdük kanatlı balıkçıl. 7. Karabatak. 8. Albatros. 9. Büyük martı. 10. Yağmurkuşu *(fırtınakuşu).* 11. Karabatak. 12. Pelikan.

perdebirunane, z. *esk.* § ❶ Utanmazcasına, arsızcasına. [*Ing.* Boldly, impudently]; § ❷ s. ve i. Açık saçık *(söz)*.

perdeci, i. § ❶ Sahnelerde, perde açıp kapayan kimse. [*Ing.* Maker or seller of curtains; *Fr.* Huissier chargé de lever le rideau]; § ❷ Perde diken ve satan *(takan)* kimse; § ❸ *esk. Kapıcı.* [*Ing.* Door keeper; *Fr.* Concierge].

perde.dar, b. s. ve i. *Osm.* < *Fars. perde* + *dâr*, tutan'dan *perdedâr. ida. esk.* ve *teşk. tar.* Padişah, vezir veya valilerin, resmî dairelerinde kapı önlerindeki görevli kimse. *(Eskiden resmî dairelerin kapılarında perde asılı olduğundan burada bulunan görevliye de perdedar denirdi).* [*Ing.* Doorkeeper, curtain holder, curtained, veiled, confident; *Fr.* Huissier chargé de lever le rideau].

perdedarî, i. *esk.* Perdedar olma hali. perdecilik.

perdelemek(-i), f. Önüne perde çekmek, perde ile örtmek. [*Ing.* To cover with a curtain or veil, to conceal, to veil; *Fr.* Munir da rideaux, voiler d'un rideau].

perdelenme, i. § ❶ Perdelenmek eylemi; § ❷ *dilb.* Söyleyişte sesin değişik bir perdeden çıkması.

perdelenmek, nsz. f. Perdelemek eylemine konu olmak. [*Ing.* To be veiled or curtained; *Fr.* Être voilé, être couvert].

perdeli, s. § ❶ Perdesi olan veya üstüne perde çekilmiş bulunan. [*Ing.* Curtained, screened, veiled; *Fr.* Muni d'un rideau, voilé, caché]; § ❷ Perde gibi bir şeyle örtülü olan; ◉ **gözleri ~ olmak**, *dey.* Gerçekleri görememek; ◉ **tam ~**, *kuşb.* Parmaklarının ucuna kadar, daha doğrusu dört parmağının da arası tamamen perdeyle kaplı bulunan kuşlara *(karabatak, pelikan v.b.)* denir. [*Ing.* Totipalmate; *Fr.* Toti - palmé, totipalmé]; ◉ **yarım ~ II**, *kuşb.* Parmakları arasındaki perde ancak parmakların yarısına kadar olan kuşlara denir. [*Ing.* Semipalmate; *Fr.* Demi-palmé, semi-palmé]; ◉ **yüzü ~ II doğma**, *tıp.* Çocuğun yüzüne amniyon kesesinden bir parça yapışık olduğu halde doğması. *(İçinde bulunduğu amniyos kesesindeki suyun boşaltılmasıyle bu keseden bir parça çocuğun yüzüne yapışır. Halk arasında buna duvaklı doğum da denir).*

~ antilop, *zool.* Boynuzlarında perde şeklinde yassı uzantılar bulunan antilop. [*Ing.* Palmate antelope; *Fr.* Antilope palmée].

~ pisuar, *döş.* Bir bidik yalağı boyunca konan perdelerle meydana getirilen pisuar. [*Ing.* Stall urinal].

perdesera, **perdeseray** /perde-serâ, perde-seräy/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Saz çalan, çalgıcı. [*Ing.* Curtain pavilion]. ☆ *Eşanl.* **sazende**; § ❷ Şarkı söyleyen, şarkıcı. ☆ *Eşanl.* **hanende**; § ❸ b. i. Çadır.

perdesiz, s. § ❶ Perdesi olmayan. [*Ing.* Without veil or curtain, unscreened; *Fr.* Qui n'a pas de rideau]; § ❷ *mec.* Utanmaz, hayâsız.

perdesizlik,-ği, i. § ❶ Perdesi olmama hali. [*Ing.* Lack of curtains; *Fr.* État d'être sans rideau]; § ❷ *mec.* Utanmazlık, hayasızlık. [*Ing.* Immodesty, unchastity; *Fr.* Impudence].

perditans, I. *Fr. perditance. elek.* Alternatif akımda gerçek yalıtma iletkenliği veya gerçek yalıtma direncinin tersi. *(Akım geçen bir hatta iki teli ayıran yalıtkanlar hiç bir zaman mutlak bir yalıtma sağlayamaz, bununla birlikte, büyük bir direnç gösterirler ve bu yüzden, yalıtkandan geçen ve zaten şiddeti çok zayıflamış olan akım tamamiyle kayba uğrar. Perditans, yalıtmadaki toplam kaybın, uygulanan gerilimin etkin değerinin karesine bölümüdür).*

perdojimenez, i. Ispanya'da özellikle jerez adındaki şarabın üretimi için yetiştirilen sarımsı beyaz ve yarı saydam taneli üzüm kütüğü.

pere[1], i. *Fr. perré. bayınd.* Yapıcılıkta dolmaların kaymasını önlemek için bunların eteklerine moloz taşıyle örülen, kaplama.
☆ *Eşanl.* **şev kaplama**.

pere[2], i. *Osm.* < *Fars. perre. esk.* Uç, kenar.

perekeş, I. *Osm.* < *Fars, perre,* sıra olma + *keş* > *perre-keş. teşk. tar.* Yatakları yan yana olan yeniçerilere verilen ad. *(Perekeş'lerin adları ocak defterlerinde birbirini takip ederdi. Bu deyim «kardeşlik» anlamında da yorumlanırdı).*

pereme, i. *Porta pereme*, geçit kapısı, *den.* Bir kayık çeşidi. [*Ing.* Heavy two-oared boat].

perend, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Düz renkli ipek kumaş, atlas. [*Ing.* Plain silk material]; § ❷ Kılıç veya hançer cevheri.

peren, i. *Osm.* < *Fars. astr. esk.* Ülker yıldızı.
☆ *Eşanl.* **pervin, süreyya**.

perende /peren:de/, i. *Osm.* < *Fars. per*, kanat + sıfat yapma eki. *ende.* § ❶ Havada çevrilen takla: *Perende atmak.* [*Ing.* Somersault; *Fr.* Culbute, saut périlleux]; § ❷ *esk.* Av kuşu; § ❸ s. Uçan, uçucu. ☆ *Eşanl.* **tâir, tayyâr**; § ❹ Sema halinde mevlevî dervişi; § ❺ *sp.* Ters ve düz takla; *(birinin yanında)* **~ atamamak**, *dey.* § ❻ Şu veya bu bakımdan birinden aşağı veya beceriksiz olmak. [*Ing.* Not to be able to challenge *(another person)*]; § ❼ Oyun çevirememek, aldatamamak.

perende.baz /perende-bâz/, b. s. ve i. *Osm.* < *Fars. perende* + — *bâz*, oynayan § ❶ *esk.* Takla atan *(oyuncu).* [*Ing.* Tumbler, acrobat; *Fr.* Clown, acrobate]; § ❷ *san. esk.* Osmanlı saraylarında takla atarak padişah ve saray ileri gelenlerini eğlendiren oyunculara verilen ad. *(Saraylarda incesaz takımındaki kızlardan başka rakkaslar, cambazlar ve perendebazlar da vardı. Bunlar özel olarak yetiştirilir, şenliklerde hünerlerini göstererek padişahlardan bahşiş alırlardı).*

perese, i. § ❶ *inş.* Doğrultu bulmak için duvarcıların kullandıkları çekül ip. [*Ing.* Mason's plumbline; *Fr.* Ligne de mire]; § ❷ *mec.* Durum, kerte, derece: *İş bu pereseye geldikten sonra.* [*Ing.* State, condition; *Fr.* État]; § ❸ Doğrultu. [*Ing.* Level, direction, bearing]; ◉ **~ sine düşmek**, *dey.* Tam zamanında olmak. [*Ing.* To happen just at the right time, to be in the very nick of time]; ◉ **~ sine getirmek**, *dey.* Tam fırsatını yakalamak, uygun zamanını bulmak. [*Ing.* To choose the right moment for something]; ◉ **~ ye almak**, *dey.* Göz önüne almak, düşünmek. [*Ing.* To measure from a horizontal line, to weigh *(a matter)*].

perest, s. *Osm.* < *Fars. perestiden*'den *perest. esk.* «*Tapan, aşırı şekilde seven*» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar: *Ateş-perest*, ateşe tapan; *bade-perest (mey-perest)*, İçkiyi çok seven; *büt-perest, Puta tapan; put-perest; hod-perest*, Kendini beğenmiş; *huda-perest*, Tanrı'ya tapan; *ikbal-perest*, Dalkavuk; *menfaat-perest*, Menfaatine düşkün olan; *zen-perest*, Kadınlara düşkün v.b. [*Ing.* Who serves, worships, worshiping, as in **ateşperest, putperest**; *Fr.* Qui adore, qui aime à l'excès].

perestar, i. ve s. *Osm.* < *Fars. perestâr. esk.* § ❶ Hizmetçi. [*Ing.* Servant; *Fr.* Serviteur]; § ❷ Kul, köle; [*Ing.* Slave; *Fr.* Esclave]; § ❸ Tapınan, tapan. [*Ing.* Worshiper]; § ❹ Dalkavuk.

perestârân, ç. i. *esk.* **Perestar**'ın çoğulu.

perestiş, i. *Osm.* < *Fars. perestiden. esk.* Tapınma, taparcasına sevme, tapma. [*Ing.* worshiping, adoration; *Fr.* Prestige, adoration].

perestişkâr /perestişkâr/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Taparcasına seven, tapınan. [*Ing.* Adoring, worshiping, adorer; *Fr.* Admirateur, soupirant, admiratrice].

perfektif, s. ve i. *Fr. dilb.* Geçmişteki bir olayın sonucu olan veya tamamlanmış şekliyle ele alınan bir eylemi belirten veya bugünkü durumu anlatan fiil biçimi. [*Ing.* Perfective]. ◘ **GÖRÜNÜŞ**.

perfektum, i. *Lat. dilb.* **Geçmiş bir eylemin** sonucu olan bir hali belirten fiil biçimleri bütünü; perfektum, şimdiki zaman ve geçmiş zamandan farklıdır. [*Ing.* ve *Fr.* Perfectum]

perforasyon, i. *Fr. perforation. tıp.* Genellikle karın içindeki bir organın delinmesi. *(En çok ülser ve kanserde görülür).* [*Ing.* Perforation].

perforatör,-rü, i. *Fr. Perforateur.* Delme makinesi.
~ kafası, ◘ **Kafa**.

performans, i. *(«icra, yapma» anlamında, Ing. performance'tan.).* § ❶ *sp.* Bir atletizm veya at yarışında sonucun *(zaman ve mesafe olarak)* ilânı; § ❷ Teniste, daha iyi bir oyuncuya karşı kazanılan zafer; § ❸ *(geniş anl.)* Herhangi bir başarı. [*Ing.* Performance; *Fr.* Performance, exploit quelconque]; § ❹ *hava.* Bir uçağın uçuş imkânlarını niteleyen rakamlar **ve eğriler**. *(Performanslar seyir hızını, azamî hızı, çıkış hızını, menzili, tavanı, kalkış ve iniş mesafelerini v.b. gösterir).* [*Ing.* ve *Fr.* Performances]; § ❺ *otom.* Bir arabanın değerini belirten nitelikler. *(Bunlar ivme, maksimum hız ve frenlemenin etkinliğini gösteren negatif ivme veya yavaşlamadır .Bütün bu nitelikler yolda ölçülür).* [*Ing.* ve *Fr* Performances]; ◉ **inişte yükselme ~** I, *hava.* ◘ **iniş**.

~ ihtiyacı, *psik.* Bütün insanların hareketlerini bir amaca bağlama ihtiyacı. *(Bu ihtiyaç güdülenmesiyle orantılıdır).* [*Ing.* Need of performance; *Fr.* Besoin de performance].

~ indeksi, *psik.* McClelland tarafından performans ihtiyacını deneysel olarak değerlendirmek amacıyle tanımlanan indeks. [*Ing.* Index of performance; *Fr.* Index de performance].

~ seviyesi, *psik.* Yapılması gereken belli bir iş veya bir ödev bakımından deneğin gösterdiği başarı derecesi. *(Deneğin bu işi görürken ulaştığı performans seviyesinin sağlanmasında etkili olan iki faktör, deneğin bu işe yetenekli olup olmaması ile güdülenmesidir. Nitekim, Yougn'un /1936/ göstermiş olduğu gibi, yetenekleri aynı olmakla beraber güdülenmeleri eşit olmayan iki deneğin belli bir işte ulaştığı performans seviyesinde büyük bir fark göze çarpar).* [*Ing.* Level of performance; *Fr.* Niveau de performance].

~ tecrübesi, *hava.* Bir hava gemisinin, donatımı veya parçasının performans karakteristiklerini belirtmek maksadıyle yapılan deneme. [*Ing.* Performance test; *Fr.* Essai de performance].

~ testi, *psik.* ◘ **Test**.

perfosfat, I. *Fr. perphosphate. kim.* Formülü $M_4P_2O_8$ olan tuzların genel adı; *M*, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Perphosphate].

perfosforlu, s. önek *per* + *fosforlu. kim.* Bileşiminde mümkün olduğu kadar fazla fosfor bulunan. [*Ing.* Perphosphorated; *Fr.* Perphosphoré,-ée].

perfüzyon, I. *Fr. perfusion. ted.* Dolaşan kana, atardamar veya toplardamar yoluyle tedavi edici sıvıların *(kan, plazma, tuz, glüsit, protit, ilâç eriyiği)* ölçülü ve kontrollu bir hızla verilmesi. *(Perfüzyonlar anesteziyolojide ve reanimasyonda vücuda ilâç sokmak, su, elektrolit ve protit dengesini korumak için kullanılır).* [*Ing.* Perfusion].

pergâl, i. ◘ **Pergâr**.

pergâle, i. *Osm.* < *Fars. pergale. esk.* § ❶ Parça. [*Ing.* Piece, fragment]; § ❷ Kaba iplikten yapılan dokuma.

pergâr, pergâl, i. *Osm.* < *Fars. pergâr* veya *pergâl. mat. esk.* Pergel. [*Ing.* Pair of compasses; *Fr.* Compas].

pergârvar, pergâlvar, s. *esk.* Pergel gibi. [*Ing.* Like a pair of compasses].

pergel, i. *Osm.* < *Fars. pergâr* > *pergâl.* § ❶ Birer ucundan birbirine eklemlenmiş iki koldan ibaret çizim ve ölçü âleti: *Pergel, çember çizmeye ve küçük boyutları ölçmeye yarar.* [*Ing.* (Pair of) compasses; *Fr.* Compas]; § ❷ *metrol.* Çeşitli meslek dallarından ölçü almak için kullanılan âlet. [*Ing.* (Pair of) compasses; *Fr.* Compas]; ◉ **cetvel ~ li**, Kollarından biri ucuna cetvel kalemi takılmış olup mürekkeple daire veya kavis çizmeye yarayan pergel. [*Fr.* Compas à tireligne]; ◉ **çap ~ i**, § ❶ Kalınlık pergeli; § ❷ *otom.* ◘ **Çap**; ◉ **çizgi ~ i**, *res.* ◘ **Çizgi**; ◉ **çubuklu ~**, *metrol.* Sivri ucu

ve çizicisi yatay bir çubuk üzerinde kayan pergel. [*Ing.* Beam compass, trammel; *Fr.* Compas à verge]; ◉ **elips ~ i**, *büro.* Elipsler çizmeye yarayan pergel. [*ing.* Elliptic compasses; *Fr.* Compas d'ellipse, compas elliptique]; ◉ **hiperbol ~ i**, *mat.* ◘ **Hiperbol**; ◉ **iki ucu sivri ~**, *mat.* Sert levhalar üzerine çember çizmekte kullanılan pergel; ◉ **kalemli ~**, *mat.* Kâğıt üzerine çember çizmekte kullanılan pergel; ◉ **kalınlık ~ i**, *mat.* Kalınlıkları ölçmeye yarayan, ayakları içeriye doğru eğik bir pergel. [*Ing.* Callipers; *Fr.* Compas d'épaisseur; compas sphérique]; ◉ **kurşun kalemli ~**, Kollarından biri ucuna kadar kurşun kalemi takılmış olan pergel. [*ing.* Compasses *with* pencil point; *Fr.* Compas à crayon, compasses porte-crayon]; ◉ **nokta ~ i**, *büro.* Başparmak ile işaret parmağı arasında tutulan bir sap yardımıyle döndürülen ve çok küçük daireler çizmeye yarayan küçük pergel. [*Ing.* Bow compasses; *Fr.* Compas à balustre]; ◉ **oran ~ i**, *büro.* Normal pergele benzeyen, fakat kollarının yerinde taksimatlı cetveller bulunan âlet. [*Ing.* Proportion compasses; *Fr.* Compas de proportion]; ◉ **ölçek ~ i**, *büro.* Normal pergeldeki mafsal yerine, kolları üzerinde gidip gelen bir sıkıştırma vidasıyle donatılmış dört kollu pergel. *(Böylece, kolların birbirlerine göre uzunluklarını aynı oranda değiştirerek, verilen uzaklıklarla, istenen oranda uzaklıklar alınabilir).* [*Ing.* Proportional compasses; *Fr.* Compas de (à) réduction]; ◉ **sabit ~**, *tekn.* Sabit uçlu iki kolu olan ve tomrukları ölçmekte kullanılan âlet. [*ing.* Fixed compasses; *Fr.* Compas fixe]; ◉ **sürmeli ~**, Demirci ve dülgerlerin kalınlıkları ölçmek için kullandıkları ölçü âleti olup gönye şeklinde hareketli kollu bir demirdir. *(Bunun uzun kolu üstünde aşağı yukarı hareket eden bir parçası vardır).* [*Ing.* Sliding micrometer gauge; *Fr.* Compas à coulisse]; ◉ **şapkacı ~ i**, *şapk.* Şapkacıların şapka ölçülerini almak için kullandıkları numaralı pergel. [*Ing.* Hat-maker's compasses; *Fr.* Compas de chapelier]; ◉ **taşçı ~ i**, *metrol.* Birer uçlarından birbirine eklemlenmiş, öbür uçları ise sivri birer demirle biten iki cetvelden meydana gelen âlet. *(Taşçılar bunu dik çıkmak ve ayrıntıları çizmek için kullanırlar)(* [*Ing.* Stone cutter's compasses; *Fr.* Compas d'appareilleur]; ◉ **uzunluk ~ i**, *büro.* Iki kollu basit birer uçla biten ve daireler çizmekten çok, uzunlukları aktarmaya yarayan pergel. [*Fr.* Compas à pointes sèches]; ◉ **üç kollu ~**, *g. sant.* Heykeltraşların ölçü almak ve bir uzunluğu aktarmak için kullandıkları, birbirleriyle eklemli üç kolu olan pergel. [*Ing.* Three arm compasses; *Fr.* Compas à trois branches]; ◉ **yaylı ~**, § ● *büro.* Ucu bir yay üzerine yerleştirilmiş nokta pergeli. [*Ing.* Bow compasses; *Fr.* Compas à pompe]; § ● *metrol.* Bir yaylamasıyle birleştirilmiş iki koldan meydana gelen âlet. *(Bu iki kol arasındaki açıklık, bir geri getirme vidasıyle sabit tutulur.)* [*Ing.* Spring compasses, spring callipers; *Fr.* Compas à ressort].

~ geometrisi, *mat.* Yalnız pergel yardımıyle çözülebilecek problemlerle uğraşan geometri dalı. [*Ing.* Compass geometry; *Fr.* Géométrie du compas].

~ takımı, *mat.* Geometrik şekilleri çizmeye ve ölçmeye yarayan, pergel, gönye, iletki, tirling v.b.'dan meydana gelmiş bir takım. [*Ing.* Drawing set, drawing instruments, mathematical box].

~ ve cetvel geometrisi, *mat.* Yalnız cetvel ve pergel yardımıyle çözülebilecek problemlerle uğraşan geometri dalı: *Ilkçağın geometricileri, bir küpün iki katını alma, bir açıyı üçe bölme, daireyi kareleştirme gibi problemleri cetvel ve pergel geometrisi çerçevesinde çözmek için boşuna çaba gösterdiler.* [*Ing.* Geometry of ruler and compasses; *Fr.* Géométrie de la règle et du compas].

Pergel, öz. i. *Lat. circinus, astr.* Güney yarım gökküresinde Erboğa ile Üçgen arasında bulunan takımyıldız. Bu takımyıldızın en parlak yıldızı ancak 3, 4 kadirdendir. [*Lat. Circinus (= Cir); Ing.* Compasses; *Fr.* Compas]. ◘ *ŞEKİL: 518.*– **TAKIMYILDIZLAR I.**

pergellemek (-i), § ● Bir şeyi pergelle ölçmek veya bölmek. [*Ing.* To measure with a pair of compasses, to scribe with compasses; *Fr.* Compasser]; § ● *mec.* Tasarlamak, önceden hazırlanarak düzenlemek: *Hareket tarzımı pergelledim.* [*Ing.* To think out in all detail].

pergeller, ç. i. *mec.* Bacaklar ; ◉ **~ i açmak**, *dey.* Uzun *(geniş)* adımlarla yürümeye başlamak. [*Ing.* To take long steps; *Fr.* Marcher vite en ouvrant largement les jambes].

pergola, i. *It.* Sütunlar üstüne yay şeklinde tahtalar yerleştirilerek tırmanıcı bitkilere destek ve çatı olacak şekilde yapılan çardak. [*Ing.* ve *Fr.* Pergola].

perhidrol, i. *Fr. perhydrol. kim.* Çok derişik oksijenli su *(hidrojen peroksid eriyiği).* [*Ing.* Perhydrol].

perhiz, pehriz /perhîz/, § ● Bir kimsenin besin düzeninde tedavi veya sağlığı koruma amacıyle yapılan kısıtlama. [*Ing.* Diet, regimen of an invalid; *Fr.* Régime, diète]; § ● *esk.* Haramdan sakınma: *O adamın perhizi yoktur.* [*Ing.* ve *Fr.* Abstinence, continence]; § ● *din.* Nefsi körletmek amacıyle, belirli bir süre için yiyecek ve içeceklerde yapılan kısıtlama. [*Osm.* Imsak, mümsiklik; *ing.* Absolute diet, fast, fasting; *Fr.* Jeune]; ◉ **bu ne ~, bu ne lahana turşusu**, *dey.* Benimsediği bir tutumun tamamen aksine davranışta bulunan kimseler için kullanılır. [*Ing.* What a contrast!, how inconsistent!; *Fr.* A quoi cela rime-t-il?]; ◉ **büyük ~**, *din.* Katolik dininde Paskalya'ya kadar 46 gün süren perhiz süresi. [*Ing.* Lent(en); *Fr. Carême*]; ◉ **cinsel ~**, *sosy.* ◘ **Cinsel**; ◉ **kuru ~**, *ted.* Içeceklerin tam veya kısmî olarak yasaklandığı perhiz. [*Fr.* Diète sèche]; ◉ **sulu ~**, *ted.* Sudan başka her şeyin yasaklandığı perhiz. [*Fr.* Diète hydrique].

~ etmek (yapmak), *ted.* Çeşitli sebeplerle yiyecek ve içecekleri sağlığa uygun olarak düzenlemek.

PERGELLER

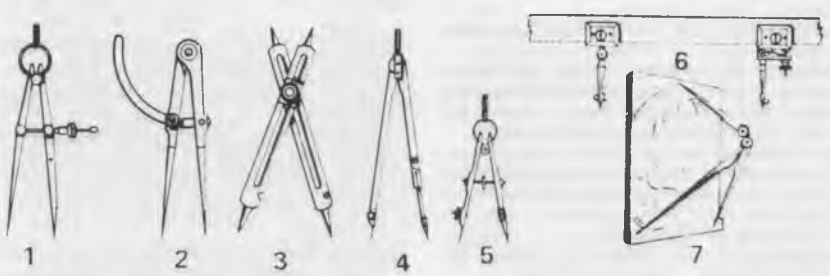

1. Taşıma. **2.** Taksimatlı. **3.** Ölçek. **4.** Teknik resim. **5.** Yaylı. **6.** Çubuk. **7.** Üç kollu.

perhizkâr, s. *Osm.* < *Fars. perhiz* + *-kâr. esk.* Perhizli. [*Ing.* Fasting, on a diet; *Fr.* Observateur, fidèle des règles de l'abstinence ou de la diète, abstinent, austère].

perhizkârane, z. *esk.* § ❶ Perhizli olana yakışır biçimde. [*ing.* Special to an abstinent o. a cautious man]; § ❷ Sofucasına. [*ing* Fanatically; *Fr.* Fanatiquement].

perhizkârî, i. *esk.* § ● Perhiz yapma. [*ing.* Abstinence, sobriety, chastity; *Fr.* Abstinence, austérité]; § ● Sofuluk, haramdan kaçınma. [*ing.* Fanaticism; *Fr.* Fanatisme].

perhizli, pehrizli, s. Perhiz yapan *(kimse).* [*Ing.* On a diet; *Fr.* Observateur fidèle des règles de l'abstinence ou de la diète].

peri[1], i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Cinlerin pek güzel ve alımlı olarak tasarlanan dişi erine verilen ad. [*ing.* Fairy, good djinn; *Fr.* Fée]; § ❷ *(geniş anl.)* Çekici güzelliği, aklı, iyilikseverliğiyle ve becerikliliğiyle dikkati çeken kadın. [*Ing.* Beautiful woman; *Fr.* Fée-, femme remarquable par la grâce, l'esprit, la bonté, l'habileté]; § ❸ Bir kimsenin kaderi üstünde etki yapan kişi; § ● Kadın adı; ◉ **~ leri bağdaşmak**, dey. Uyuşup anlaşmak; ◉ **~ si hoşlanmamak**, *dey.* Yakınlık duymamak, ısınamamak, sevmemek. [*Ing.* To dislike; *Fr.* Détester]; ◉ **deniz ~ si**, *mit.* ◘ **Deniz**.

~ bacası, *jeol.* (a) Üzeri lavla örtülü tüf yığınlarının zamanla aşınmasından meydana gelen oluşumlara verilen ad. [*Ing.* Earth pillar; *Fr.* Pilier de terre]. (b) Kolaylıkla asınabilen materyallerden yapılı, sivri kule ya da piramid görünüşlü yer biçimleri. [*Ing.* Earth pyramid; *Fr.* Pyramide de fée].

~ gibi, *dey.* Pek güzel. [*Ing.* Very beautiful, fairylike; *Fr.* Très beau, belle, féerique].

~ hastalığı, ◘ **Perihastalığı**.

~ masalı, Perilerin insanüstü güç ve marifetlerine dayanan masal. [*Ing.* Fairytale; *Fr.* Conte de fées].

~ masası, *jeol.* ◘ **Perimasası**.

~ piramidi, *jeol.* Bir taş yığını ile bunun altında kalmış topraktan meydana gelen piramit biçiminde tümsek.

peri[2], *Yun. peri.* çevresinde'den alınan ve birçok kelimenin yapısına giren önek. [*Ing.* Peri-; *Fr.* Péri-].

periadenit,-ti, i. *Fr. périadénite. patol.* Lenf düğümlerini saran bağdokusunun iltihabı. [*Ing.* Periadenitis].

perianjiyokolit,-ti, i. *tıp.* Safra kanalları çevresindeki dokuların iltihabı. [*Ing.* Periangiocholitis].

periant, i. *Fr. perianthe.* Çiçeği saran, çanak ve taç meydana getiren kısımların tümü; çiçek çevresi. [*Ing.* Perianth].

☆ *Eşanl.* **çiçek örtüsü.**

periaortit,-ti, i. *tıp.* Aort çevresindeki dokuların iltihabı. [*Ing.* Periaortitis].

periapandisit,-ti, i. *tıp.* Apandisitle çevresindeki dokuların iltihabı. [*Ing.* Periapendicitis].

periarterit,-ti, i. *Fr.* périartérite, patol. Atarmarları saran dış gömleğin iltihabı. [*Ing.* Periarteritis].

periartrit,-ti, i. *Fr. périatrthrite. patol.* Eklemlerin çevresindeki seröz keseciklerin ve kaygan düzlemlerin iltihabı. [*Ing.* Periarthritis].

periblast,-tı, I. *tıp.* Nüvedışı hücre protoplâzması. [*Ing.* Periblast].

periblastula, i. *Lat. biy.* Eklembacaklılarda yumurtanın bölütlenmesi sonucunda bir blastula ile onu saran bir blastodermin meydana gelmesi. [*ing.* Periblastula; *Fr.* Péribla-stula].

periblema, i. *Yun. manto. bot.* Bir sapta tepe tomurcuğunun üst ucunda bulunan sürgen doku parçası *(kökün alt ucunda da bulunur);* tohumlu bitkilerde bulunan periblema farklılaşarak sürgen dokuya kabuk olur. [*ing.* Periblem; *Fr.* Périblème].

peribolos, *i. Yun.* < *peri*, çevresine + *ballein*, koymak. *esk.* Yunan tapınaklarının çevresinde ağaçlandırılmış alan; burası adaklarla ilgili heykeller ve anıtlarla süslüydü. [*ing.* Peribolos, peribolus; *Fr.* Péribole].

peribronşit,-ti, i. *tıp.* Bronş çevresi iltihabı. [*Ing.* Peribronchitis].

peribronşiyolit,-ti, i. *tıp.* Bronşiyol çevresi iltihabı. [*Ing.* Peribronchiolitis].

pericelik,-ği, i. ed. Ihtişamlı dekorlar arasında doğaüstü olaylar gösteren sahne eseri. [*Ing.* Fairy-play; *Fr.* Féerie, comédie -féerie, comédie à machines].

pericik,-ği, i. § ❶ Kilit dili veya kapı mandalı sürgü. [*Ing.* Bolt of a door; *Fr.* Pêne]; § ❷ Bir çeşit sara. [*Ing.* Epilepsy, hysteria; *Fr.* Espèce d'épilepse]. ☆ *Eşanl.* **peri hastalığı.**

peride /perîde/, s. *Osm.* < *Fars. peridən,* uçmak. *esk.* § ❶ Uçmuş, yükselmiş. [*Ing.* Flown away]; § ❷ *(renk hk.)* Solmuş, uçmuş. [*Ing.* Faded *(color)*]; § ❸ i. Kadın adı.

periderm, i. *Fr. périderme.* § ❶ *bot.* Epiderma ve epiderma altında bulunan dokuların ikincil olarak meydana getirdiği, sapları ve kökleri dıştan saran mantarlaşmış doku. *(Mantar doku, fellogen ve fellodermadan meydana gelmiştir.)* [*Ing.* Periderm]. ◘ *ŞEKİL: 332.*— KÖK; § ❷ *zool.* Aynı kolonide bulunan hayvanların barındığı odacıkların ortak çeperi. [*Ing.* Periderm].

perididim, i. *tıp. Tunica vaginalis testis.* [*Ing.* Perididymis].

perididimit,-ti, i. *tıp.* Perididim *(tunica vaginalis testis)* iltihabı. [*Ing.* Perididymitis].

peridot, peridо, i. *Fr. péridot. min.* Doğal demir ve magnezyum silikat. [*Osm.* Zeberced; *Ing.* Peridot, olivine, chrysolite]. ☆ *Eşanl.* **olivin, krizolit;** ◉ **Seylan ~ u, Brezilya ~ u,** Turmalin çeşitleri. [*Ing.* Ceylon peridot, Brazil peridot; *Fr.* Péridot de Ceylan, péridot du Brésil]; ◉ **şark ~ u,** Korindon çeşidi. [*Ing.* Oriental peridot; *Fr.* Péridot oriental].

peridotit,-ti, i. *Fr. péridotite.* Açık renkli minerallerden yoksun olan ve peridot v.b. gibi koyu renkli mineralleri kapsayan iri taneli magma kayası. *(Peridotun bozuşmasıyle bu kaya genellikle serpantine dönüşür; ağırdır, yoğunluğu 2,9 - 3,5 arasındadır.)* [*Ing.* Peridotite].

peridrom, i. *Fr. péridrome.* Eski Yunan tapınaklarının dış taraflarında binaya bitişik olan ve genellikle sütunlarla bir revak halinde inşa edilmiş bulunan gezinti yeri. [*Ing.* Peridrome].

peridyum, i. *Lat. peridium. bot.* Kadın tuzluğu üzerinde oluşan kadehçik, bazen buğdayda, bazen kadın tuzluğunda asalak yaşayan buğday pasının esidiyosporları bunun içinde belirir. [*Ing.* Peridium; *Fr.* Péridium].

periensefalit,-ti, i. *patol.* Beyin yüzeyinin iltihabı, *pia mater*'in iltihaplanması. [*Ing.* Perienceph alitis].

perienterit,-ti, i. *patol.* Bağırsak periton tabakasının iltihabı. [*Ing.* Perienteritis].

perifasit,-ti, i. *patol.* Göz merceği *(lens)* kapsülünün iltihabı. [*Ing.* Periphacitis].

periferal, i. *tıp.* Dış yüzeye ve kenara ait, çevresel. [*Osm.* Muhiti; *Lat. Peripliericus; Ing.* Peripheral, peripheric; *Fr.* Périphérique].
~ kuram, *psik.* Yalnız beyinle değil, bütün bedenle düşünüldüğünü savunan psikoloji kuramı. [*Ing.* Peripheral theory].
☆ *Eşanl.* **hareket teorisi, periferal santral kuramı.**

periferi, i. *Fr. périphérie. tıp.* Dış yüzey veya kenar. [*Ing.* Periphery].

periferik, i. *Fr. périphérique. tıp.* ◘ **Periferal.**
~ sinir sistemi, *anat.* Merkezî sinir sisteminden yayılan çeşitli sinirlere verilen ad. Bu sinirler, omurliğe ve aşağı beyin merkezlerine giren ve çıkan sinir akımlarının nakline yarar. [*Ing.* Peripheric nerve].

perifiton, i. *Yun. peri,* çevresinde + *phyton,* bitki. *zool.* Su içindeki canlı veya cansız varlıkların üzerinde yaşayan mikroorganizmaların tümü. [*Ing.* Periphyton; *Fr.* Périphyton].

periflebit,-ti, i. *Fr. périphlébite. patol.* Toplar damarları saran dokunun iltihabı. *(Perifllebit teriml, ya bir toplardamar çevresi lenfanjitini, ya da yüzeysel bir toplardamarın bir filebitini niteler; bu durumda, toplardamar çevresi iltihabı klinik olarak belli olur).* [*Ing.* Periphlebitis].

perifokal, s. *tıp.* Bir enfeksiyon *odağının* çevresinde olan. [*Ing.* Perifocal; *Fr.* Périfocal].

perifolikülit,-ti, i. *Fr. périfolliculite. patol.* Kıl folikülünü saran dokunun iltihabı. [*Ing.* Perifolliculitis]. ◘ **Folikülit.**

perifrenit,-ti, *patol.* Diyafram ve ona bağlı yapıların iltihabı. [*Ing.* Periphrenitis].

periganglit,-ti, i. *patol.* Gangliyon çevresi iltihabı. [*Ing.* Periganglitis].

perigastrik, i. *tıp. Fr. perigastrique. tıp.* Mideyi saran. [*Ing.* Perigastric].

perigastrit,-ti, i. *Fr. périgastrite. patol.* Mideyi saran periton tabakasının iltihabı. [*Ing.* Perigastritis].

perigin, s. *Fr. périgyne. bot.* Çiçek kısımları ovaryumla aynı hizada bulunan *(çiçekler hk.)* [*Ing.* Perigynous].

periglasiyer, s. *Fr. périglaciaire. jeom.* Buzulların çevresinde yer alan bölgelerle ilgili: *Periglasiyer kuşak, periglasiyer kat.* [*Ing.* Periglacial].

perigon, i. *bot.* Tek örtülü perianl; Kaliks ve korollaların birbirine tamamen benzer ve parçalarının aynı renkte ve aynı şekilde olduğu perianl *(çiçek örtüsü)* a verilen ad. [*Ing.* Perigonium].

perili, s. Kötü ruhlar tarafından musallat olunmuş, tekin olmayan. [*Ing.* Haunted, possessed by a demon or spirit].

periglot,-tu, i. *tıp.* Dil derisi. [*Ing.* Periglottis].

perigordiyen, s. ve i. *Fr. périgordien. ark.* Üst veya Yeni Paleolitik çağın şatelperoniyen ve gravetiyen sanayilerine verilen ad. *(Perigordiyenin özelliği, kenarlarından biri, sırt meydana getirmek için dikine rötüş edilerek kırılan çakmaktaşı lamalarının çok bol şekilde kullanılmış olmasıdır.)* [*Ing.* Perigordian].

perigraf, i. *Fr. périgraphe* < önek *peri* + *Yun. graphein,* çizmek. § ❶ Albay Mangin tarafından icat edilen *(1878)* ve panoramik manzaraların fotoğrafını çekmeye yarayan âlet. [*Ing.* Perigraph]; § ❷ Geniş açılı bir objektifin ticarî adı.

peri.han[1] /perî.hân/, b.s. *Osm.* < *Fars. peri* + *hân,* okuyan. *esk.* Perileri davet eden büyücü. [*Ing.* Exorcist, magician].

peri.han, b. i. *Osm.* < *Fars. peri* + *hân. esk.* § ❶ Peri padişahı, perilerin başı; § ❷ Kadın adı.

peri.hastalığı, b. i. *tıp.* Sara, isteri v.b. hastalıklara verilen ad. [*Ing.* Epilepsy, hysteria; *Fr.* Espèce d'épilepsie].

perihell, i. *Fr. périhélie* < önek *peri* + *Yun. helios,* güneş. *astr.* ◘ **Günberi.**

perihepatik, s. *tıp.* Karaciğeri saran. [*Ing.* Perihepatic].

perihepatit,-ti, i. *Fr. périhépatite* < *Yun. peri,* çevresinde + *hepar,-atos,* karaciğer. *patol.* Karaciğer kılıfının iltihabı. [*Ing.* Perihepatitis].

perijejünit,-ti, i. *patol.* Boşbağırsak *(Jejunum)* çevresi iltihabı. [*Ing.* Perijejunitis].

perijov, i. *Fr. périjove* < önek, *peri,* çevresinde + *Lat. Jove,* Jüpiter'in *-den* hali. *astr.* Jüpiter'in uydularından her birinin, elips biçimi yörünge üzerinde gezegene en çok yaklaştıkları konum. *(Uyduların gezegenden en uzakta bulundukları noktaya APOJOV denir).* [*Ing.* Perijove].

perikambiyum, i. *Fr. péricambium. bot.* ◘ **Perisikl.**

perikard, i. *Fr. péricarde* < *Yun. peri,* çevresinde + *kardia,* kalb > *perikardion. anat.* Kalbi saran fibroseröz kese. Yüreğin dış zarı. [*Ing.* Pericardium; *Fr.* Péricarde].
~ hücreleri, *zool.* ◘ **Hücre.**
~ sürtünmesi, *patol.* Kuru perikarditte duyulan ve yeni ayakkabıların gıcırdamasına benzeyen ses. [*Ing.* Pericardic rub; *Fr.* Frottement péricardique].

perikardit,-ti, i. *Fr. péricardite. patol.* Perikard iltihabı. [*Ing.* Pericarditis].

perikardiyektomi, i. *cerr.* Perikardın ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Pericardiectomy; *Fr.* Péricardectomie].

perikardiyolİz, i. *tıp.* Perikardın viseral ve parietal yaprakları arasındaki yapışıklıkların cerrahî olarak giderilmesi. [*Ing.* Pericardiolysis].

perikardiyomediastinit,-ti, i. *patol.* Perikard ve mediyastenin iltihabı. [*Ing.* Pericardiomediastinitis].

perikardiyorafi, i. *cerr.* Perikard dikilmesi. [*Ing.* Pericardiorrhaphy].

perikardiyosentez, i. *tıp.* Perikardı delme ve boşluğundaki sıvıyı emme ameliyesi. [*Ing.* Pericardiocentesis].

perikardiyostomi, i. *cerr.* Perikard boşluğundaki sıvının dışarıya akmasını mümkün kılan cerrahî ağızlaştırma. [*Ing.* Pericardiostomy].

perikardiyotomi, i. *cerr.* Perikard ameliyatı. [*Ing.* Pericardiotomy].

perikarp, i. *Fr. péricarpe. bot.* ◘ **Meyva kabuğu.**

perikeratik, s. *Fr. périkératique. oft.* Keratit hallerinde kornea çevresinde görülen damar halkasına denir. [*Ing.* Perikeratic].

periklaz, i. *Fr. périclase. min.* Formülü MgO olan doğal magnezyum oksid. *(Kübik sistemde billûrlaşır ve Somma'daki /Vezüv/ dolomi küfleleri içinde yeşil renkli sekizyüzlü taneler halinde bulunur).* [*Ing.* Periclase, periclasite].

periklin, i. *Fr. péricline. min.* Karakteristik bir ikiz billûr biçimi gösteren beyaz renkli albit çeşidi.

perikolit,-ti, i. *Fr. péricolite. patol.* Kalınbağırsağı saran zarın iltihabı. [*Ing.* Pericolitis].

perikolpit,-ti, i. Vaginayı saran dokuların iltihabı. [*Ing.* Pericolpitis].

perikondr, i. *Fr. périchondre. anat.* Eklemlerle ilişiği olmayan kıkırdakları kaplayan telli damar zarı. [*Ing.* Perichondrium].

perikondrit,-ti, i. *Fr. périchondrite. patol.* Perikondr iltihabı; kıkırdaklarda ağır bozukluklara sebep olur. [*Ing.* Perichondritis].

perikranit,-ti, i. *patol.* Kafatası zarı *(perikran)* nın iltihabı. [*Ing.* Pericranitis].

perikranyum, i. *Lat. pericranium. anat.* Kafatası kemiklerinin yüzlerindeki periyost, kafatası zarı. [*Osm.* Simhak-ı cimcime; *Ing.* Pericranium].

perilarenjit,-ti i. *patol.* Gırtlağı saran dokuların iltihabı. [*Ing.* Perilaryngitis].

perilen, i. *Fr. pérylène. kim.* Formülü C_{20} H_{12} olan çevrimsel hidrokarbon; 263° C'a doğru erir; di iyodonaftalen 1-8'in *(veya peri)* bakır tuzuyla işlenmesi sırasında iki naftalen çekirdeğinin bağlanmasından meydana gelir. *(Taşkömür katranında bulunan perilen boyarmadde üretiminde kullanılır.)* [*Ing.* Perylene].

perilenf(a), i. *Lat. perilympha. tıp.* Dışlenf *(Labyrinthus membranaceus)* dışındaki sıvı. [*Osm.* Lenfayı haricî; *Ing.* Perilymph].

peri.masası, b. i. *jeol.* Dik taşların üstüne yerleşmiş masa biçimindeki yassı kaya. [*Fr.* Table de fée].

perimenenjit,-ti, i. *Fr. périméningite. tıp.* Omurga hizasında sertzarı saran hücre dokusunun iltihabı. [*Ing.* Perimeningitis].

perimetre, i. *Fr. périmètre* < önek, *peri*+*Yun. metron,* ölçü. *oft.* Görüş alanını ölçmeye yarayan âlet; temel olarak, ekseni etrafında dönebilen, 30 sm. yarıçapında bir daire yayından meydana gelir. [*Ing.* Perimeter].

perimetri, i. *Fr. périmétrie. tıp.* Gözün görme alanının ölçülmesi. [*Ing.* Perimetry].

perimetrit,-ti, i. *Fr. périmétrite. patol.* Döl yatağını saran hücre dokusunun iltihabı. *Perimetrit*'in *(geniş bağların flegmonu veya dölyatağı çevresi flegmonu)* genel sebebi enfeksiyondur. İki çeşit perimetrit vardır. *(Daha çok doğumdan sonraki enfeksiyonlardan ileri gelene ağır perimetrit çocuk düşürmenin bir komplikasyonu olan ikincisine ise hafif perimetrit denir).* [*Ing.* Parimetritis].

perimetr(iyum), i. *Lat. perimetrium. anat.* Döl yatağı çevresel dokusu. [*Osm.* Nesc-i muhiti rahmî; *Ing.* Perimetrium].

perimisyum, i. *Fr. périmysium* < önek, *peri* + *Yun. mus,* kas. *dokb.* Kasların ilkel *(iç perimisyum)* veya ikincil *(dış perimisyum)*

demetlerini saran gevşek katılgan doku. [*Ing.* Perimysium].

perimiyelit,-ti, i. *tıp.* Omurilik zarı iltihabı. [*Ing.* Perimyelitis].

perimiyelografi, i. *Fr. périmyelographie. tıp.* Omurilikte araknoid altı boşluğuna kontrast maddesi zerkettikten sonra radyografi yapılması. [*Ing.* Perimyelography].

perimiyozit,-ti, i. *Fr. périmyosite. tıp.* Kası saran bağ dokusu iltihabı. [*Ing.* Perimyositis].

perimorfi, i. *Fr. périmorphie. mat.* Geometrik şekilleri üç koordinat eksenli bir sisteme taşıyarak inceleme yöntemi. *(Bu sistemde z'ler ekseni, bir karşılaştırma yüzeyinin bir noktasındaki normali, öbür ikisi de karşılaştırma yüzeyi üzerine çizilmiş çizgilerin teğetleridir).* [*Ing.* Perimorphia].

perine, i. *Fr. périnée. tıp. Yun.* Apışarası, erkekte anüs ile torbalar, kadında anüs ile vagina arasında kalan, baklava şeklinde, başlıca deri, kas ve bağdokusundan meydana gelen bölüm. [*Osm* Ican; *Lat. Perinaeum; Ing.* Perineum].

~ yırtığı, *tıp.* Genellikle doğuma bağlı olarak apışarasında meydana gelen ayrılma.

perinefrik, i. *tıp.* Böbreği saran. [*Ing.* Perinephric].

perinefrit,-ti, i. *Fr. périnéphrite. patol.* Böbreği saran hücre yağ dokusunun iltihabı. [*Ing.* Perinephritis].

perinefriyum, i. *anat.* Böbreği saran zar, böbrek zarı. [*Ing.* Perinephrium].

perineoplasti, i. *Fr. périnéoplastie. tıp. (Kadın-doğum)* Apışarası bölgesinde yapılan plastik ameliyat. [*Ing.* Perineoplasty].

perineorafi, i. *Fr. périnéorraphie. cerr.* Apış arasında şekil bozukluklarından veya travmalardan ileri gelen lezyonları iyileştirmeyi öngören ameliyat. *(Perineorafi'nin esası, yaklaştırılacak olan yüzeyleri canlandırmak ve dikmektir. Çeşitli teknikleri uygulanabilir. Vakaya ve hastanın yaşına göre, dölyolu kasları ile kaldırıcı kasların düzeltilmesi, hattâ bazı çok yaşlı kadınlarda dölyoluna bölme yapılması düşünülebilir. Dölyatağı, poralapsusu da varsa, perineorafi ile beraber çok defa histeropeksi de yapılır).* [*Ing.* Perineorrhaphy].

perineosel, i. *tıp.* Perine fıtığı. [*Ing.* Perineocele].

perineotomi, i. *Fr. périnéotomie. cerr. (Kadın-doğum).* Apışarasını yarma ameliyatı. [*Ing.* Perineotomy].

perinevr, i. *Fr. périnèvre. tıp.* Sinir dokusunu saran zar. [*Ing.* Perineurium].

perinevrit,-ti, i. *Fr. périnévrite. patol.* Sinirleri saran çevre dokusunun iltihabı. [*Ing.* Perineuritis].

period, i. ◘ **Periyod.**

periodik, s. ◘ **Periyodik.**

periodont, i. ◘ **Periyodont.**

periodontit, i. ◘ **Periyodontit.**

periomfalik, s. *tıp.* Göbek çevresinde bulunan, göbeği saran. [*Ing.* Periomphalic].

perioniksis, i. *Fr. périonyxis,* Tırnağı çevreleyen kıvrımların iltihabı; tırnak iltihabı *(oniksis)* ile birlikte olur. [*Ing.* Perionyx].

periorbit,-ti, i. *tıp.* (a) Göz çukuru, kemik zarı. [*Osm.* Simhak-ı cevf-I hicac; *Lat. Periorbita; Ing.* Periorbita]; (b) Göz çukuru kemik zarı *(periorbita)* nın iltihabı. [*Ing.* Periorbitis].

periost, i. ◘ **Periyost.**

periosteojenez, i. *Fr. périostéogenèse. anat.* ve *dokb.* Kemik zarından *(periost)* kemik oluşması. [*Ing.* Periosteogenesis].

periostit,-ti, i. *Fr. périostite. patol.* Kemik zarı iltihabı. *Periostit'ler* üçe ayrılabilir: *basit periostit* bir travmadan, *özgül periostit,* romatizma, frengi, tifo gibi başka bir hastalıktan meydana gelir. *Çene kemiği periostit*ler'ine ise dişler sebep olur; çene kemiklerinin iç ve dış yüzünde, diş kökü hizasında ağrı, kalınlaşma ve çevrenin yumuşak kısımlarında, ödemle kendini belli eder, diş kökü iltihabından ileri gelir. Apseye veya kronik şekillere doğru gelişir. Tedavi, dişi çekerek veya tedavi ederek intan sebebini ortadan kaldırmakla olur. [*Ing.* Periostitis].

periostoz, i. *Fr. périostose. patol.* Periostun şişmesi. *(Bu şiş bir kemik lezyonuna bağlıdır).* [*Ing.* Periostosis].

☆ *Eşanl.* **osteit.**

periözofajit,-ti, i. *Fr. périœsophagite. patol.* Yemek borusunu saran hücre dokusunun iltihabı. [*Ing.* Periœsophagitis].

peripakimenenjit,-ti, i. *patol.* Sertzarla kemiksi örtü arasındaki dokunun iltihabı. [*Ing.* Peripachymeningitis).

peripankreatit,-ti, i. *patol.* Pankreası saran dokuların iltihabı. [*Ing.* Peripancreatitis].

peripatetizm, i. *Fr. péripatétisme.* ◘ Gezimcilik.

peripatus, i. *zool.* Ilkel eklembacaklılar *(Malacopoda)* alt dalının onikoforlar *(Onychophora)* sınıfının *Peripatidae* familyasından bir cins. Tropik Amerika'da yaşar. [*Lat.* ve *Ing.* Peripatus; *Fr.* Péripate].

periperikardit, i. *patol.* Perikardı saran dokuların iltihabı. [*Ing.* Peripericarditis].

peripeyker, b. s. *Osm.* < *Fars.* Peri yüzlü, çok güzel. [*Ing.* Fairy-faced, beautiful].

peripilik, s. *tıp.* Kapı toplardamarını saran. [*Ing.* Peripylic].

peripilorik,-ği, s. *Fr. péripylorique. tıp.* Piloru saran *(zar, hk.).* [*Ing.* Peripyloric].

peripiramidi, b. i. *jeol.* Bir taş yığını ile bunun altında kalmış topraktan oluşan piramid biçimindeki tümsek.

periplast,-tı, i. *tıp.* Hücre protolazması. [*Ing.* Periplast].

periplazma, i. *Fr. périplasme. biy.* Böcek yumurtasında sitoplazmanın çevresini saran ince tabaka. [*Ing.* Periplasm].

periplörit,-ti, i. *patol.* Plevrayı saran dokunun iltihabı. [*Ing.* Peripleuritis].

peripnömoni, i. *Fr. péripneumonie. vet.* Özellikle sığırlarda görülen virüslü ve bulaşıcı hastalık. *(Yaptığı başlıca lezyon akciğer loblararası bağ dokusunda çok miktarda sıvı birikmesi ve doku örgüsünü germesidir. Peripnömoni'nin etkeni çok şekilli bir virüstür. Eskiden çok yaygın olan ve büyük zararlara sebep olan bu hastalık aşılama sayesinde artık tamamen ortadan kalkmış gibidir).* [*Ing.* Peripneumonia].

periprokt,-tu, i. *Fr. périprocte* < *Yun. peri,* çevre + *proktes,* anus. *zool.* Denizkestanelerinde madrapor plağının, beş eşeysel deliğin, üst plakların v.b. bulunduğu anus bölgesi. [*Ing.* Periproctos].

periprostatik, s. *Fr. périprostatique. tıp.* Prostatı saran, prostatı çevreleyen. [*Ing.* Periprostatic].

periprostatit,-ti, i. *Fr. périprostatite. patol.* Prostatı saran hücre dokusunun iltihabı. [*Ing.* Periprostatitis].

peripter, i. ve s. *Fr. périptère. mim.* Dış çevresi, bütün cephelerde, naos veya cella duvarından bir sütun aralığı mesafede bulunan sütunlarla donatılmış yapı. [*Ing.* Peripteral].

perirektal, i. *tıp.* Rektumu saran. [*Ing.* Perirectal].

perirektit,-ti, i. *Fr. périrectite. patol.* Gödenbağırsağını saran dokunun iltihabı. [*Ing.* Perirectitis, periproctitis].

perirenal, i. *tıp.* Böbreği saran. [*Ing.* Perirenal].

perisalpenjit,-ti, i. *patol.* Salpenksi *(tuba)* saran dokuların iltihabı. [*Ing.* Perisalpingitis].

perisark, i. *Fr. périsarc* veya *périsarque Yun. peri,* çevre + *sarkos,* et. *zool.* Hidralar sınıfından polip kolonilerinde, dışderinin salgıladığı kitinsi kılıf. *(Bu kılıf poliplerin üzerinde ince ve saydam, dik veya yatay sapların üzerinde kalın ve katıdır).*

perisigmoidit,-ti, i. *Fr. périsigmoïdite. patol.* Sigmamsı kalın bağırsak kıvrımında karın zarının iltihaplanması. [*Ing.* Perisigmoiditis].

perisiklı, i. *Fr. péricycle, bot.* ◘ **Çevreteker.**

perisinovit,-ti, i. *patol.* Sinovya kesesini saran dokuların iltihabı. [*Ing.* Perisynovitis].

perisinüzit,-ti, i. *patol.* Sinusu saran maddenin iltihabı. [*Ing.* Perisinusitis].

perisistit,-ti, i. *Fr. péricystite. patol.* Sidik torbasını saran dokunun iltihaplanması. [*Ing.* Pericystitis].

perisistol, i. *Fr. périsystole. tıp.* Sistol ile diyastol arasında kalan zaman. [*Ing.* Perisystole].

perisit,-ti, i. *tıp.* Kılcal damarların duvarında bulunan küçük embriyonik hücre. [*Ing.* Pericyte].

periskop,-pu, i. *Fr. périscope* < *Yun. peri,* çevre + *skopein,* incelemek. Denizaltılarda, siperlerde, tanklarda v.b. kullanılan ve gözlemcinin gözünü çevirmeksizin bütün bir çevreyi araştırmasına imkân veren optik âlet. [*Ing.* Periscope]. ◘ *ŞEKİL: 159.* — **DENİZALTI.** ◉ **aynalı ~,** Prizmalı periskopa benzeyen prizmaların yerine iki düzlem ayna yerleştirilen periskop. [*Ing.* Reflecting periscope]; ◉ **prizmalı ~,** Dürbünün *a* objektifi ile *e* gözmerceği arasına yerleştirilmiş, tam yansıtmalı iki prizmadan P_1 ve P_2 meydana gelen periskop. *(Çevrenin taranması, âleti veya mekanik olarak ekseni etrafında döndürerek yapılır).* [*Ing.* Prismatic periscope].

periskopik, s. *Fr. périscopique. opt.* Bir yüzü düzlem veya içbükey, öbür yüzü de dışbükey olan optik camlar için kullanılır; böylece camın kusurlarını *(astigmatizm)* daha çok düzeltmek ve her iki yüzü de içbükey veya dışbükey olduğu zamankinden daha geniş bir görüş alanı elde etmek mümkün olur. *(Periskopik camlar, miyoplar için ıraksak, hipermetroplar ve presbitler için yakınsak menisklerdir).* [*Ing.* Periscopic].

perispermatit,-ti, i. *patol.* Sperma kordonunu saran dokuların iltihabı. [*Ing.* Perispermatitis].

perisplanknit,-ti, i. *patol.* İçorganları saran dokuların iltihabı. [*Ing.* Perisplanchnitis].

perisplenik, i. *tıp.* Dalağı saran. [*Ing.* Perisplenic]

perisplenit, -ti, i. *Fr. périsplénite. tıp.* Dalağın periton yüzeyinin iltihabı, dalak bölgesinde lokal olarak yerleşmiş peritonit. [*Ing.* Perisplenitis].

perispondilit,-ti, i. *tıp.* Omurgayı saran dokuların iltihabı. [*Ing.* Perispondylitis].

perisprit,-ti, i. *Fr. périsprit.* Ispiritizmacılara göre, ruh ile bedeni bağlayan veya hiç değilse, hem ruh hem beden özelliğini taşıyan akışkan ve sarıcı madde.

perissoploid, i. ve s. *Fr. périssoploïde. biy.* Genomları tek sayılı olan *(3N, 5N, 7N)* poliploid organizma. [*Ing.* Perissoploid].

peristafilin, i. *anat.* Küçük dilin çevresinde bulunan kasa verilen ad. [*Ing.* Peristaphyline].

peristaltı, i. *Fr. péristaltie. tıp.* Mide ve bağırsaklarda yukardan aşağıya doğru halka ve helezon şeklinde kasılmalar, *(bu kasılmalar mide ve bağırsak içindekileri aşağıya doğru sürükler.* [*Ing.* Peristaltis].

peristaltik, s. *tıp.* Solucan halkalarının hareketine benzeyen ve içindeki maddeleri aşağı doğru iten mide ve bağırsak hareketlerine ait [*Ing.* Peristaltic].

peristaz, i. *Fr. péristase. biy.* Ortamın canlılar üstündeki eylemi, etkisi. *(Bir bireyin fenotipi, genotip ile peristazın etkisi sonucunda oluşur).* [*Ing.* Peristase].

peristerit,-ti, i. *Fr. péristérite. min.* Bir albit çeşidine verilen ad. [*Ing.* Peristerite].

peristil, i. *Fr. péristyle* < *Yun. peristylon, peri,* çevre + *stylos,* sütun. *min.* Bir yapı veya avlu çevresinde ayrı ayrı sütunları olan galeri. [*Ing.* Peristillum].

peristol, i. *tıp.* İçinde boşluk bulunan bir organın tam kontraksiyonu. [*Ing.* Peristole].

peristom, i. *Fr. péristome.* § ❶ *bot.* Karayosunu kapsülündeki deliği çevreleyen uzantıların tümü. *(Kapsül olgunlaşınca bu uzantılar bir zemberek gibi gerilerek kapsül kapağını iter ve açılmasını sağlar).* [*Ing.* Peristome]; § ❷ *zool.* (a) Ağzı çevreleyen bölge. *(Özellikle birhücreliler, derisidikenliler v.b. gibi omurgasız hayvanlar için kullanılır);* (b) Karından-bacaklı yumuşakçalarda kavkı ağzının serbest kenarı [*Ing.* Peristome]; ◉ **yalancı ~,** *bot.* Karayosunlarında bulunan geçici dış peristom [*Ing.* Pseudoperistome; *Fr.* Pseudo-péristome].

perişan /perîşan/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Dağılmış bir halde olan, dağınık: *Yolcular perişan.* [*ing.* Scattered; *Fr.* Dispersé, épars,-arse]; § ❷ Düzensiz, karmakarışık, dağınık: *Odamız perişan.* [*ing.* In disorder, disordered, disheveled; *Fr.* En désordre]; § ❸ Mahvolmuş, harap olmus: *Düşman hava saldırılarından şehir perişan;* s ❹ Acınacak halde olan, bozgun, ezgin: *Adamcağız pek perişan.* [*ing.* Piteous, woeful, pitiable; *Fr.* Piteux,-euse, pitoyable].
~ **etmek**, § ❶ Dağıtmak, düzenini bozmak. [*ing.* To scatter, to ruin, to rout; *Fr.* Ruiner, disperser, battre à plate couture] § ❷ Zavallı ve acınacak bir duruma sokmak.
~ **olmak**, Dağılmak, düzenini kaybetmek. Acınacak bir hale düşmek: *Etmeyin, sonra* sokaklarda perişan olurum.

perişanî /perişanî/, i. *Osm.* < *Fars. perîşan.* § ❶ *kıyf. esk.* Subaşı, şehir kadısı kethüdası gibi alt derecedeki memurların giydikleri başlık. *(Divan günlerinde sadrazama refakat eden satırbaşısı sorguçlı perişanî giyer, satırlar ise ruzi merre sarık sararlardı).* [*ing.* Headgear worn by certain minor officials)]; § ❷ *esk.* Perişanlık. [*ing.* State of disorder, ruin, or wretchedness, confusion, distress, perplexity].

perişanlık,-ğı, i. § ❶ Dağınıklık, düzensizlik; [*ing.* Disorder, confusion; *Fr.* Dispersion, désordre]; § ❷ Zavallılık, acınacak hal, bozgunluk, ezginlik: *İçimde, buraya ilk geldiğim gece bile duymadığım bir perişanlık var.* [*ing.* Wretchedness; *Fr.* Accablement, détresse, désolation].

peritektomi, i. *cerr.* Kornea etrafında halka şeklinde bir konjonktif tabakasının kesilerek çıkarılması. [*ing.* Peritectomy].

peritendinit,-ti, *patol.* Kiriş *(tendon)* kılıfının iltihabı. [*ing.* Peritendinitis].

peritendinyum, i. *anat.* Kiriş kını *(kılıfı).* [*ing.* Peritendineum].

peritiroidit,-ti, i. *patol.* Tiroid kapsülünün iltihabı. [*ing.* Perithyroiditis].

periton, i. *Fr. péritoine* < *Yun. peri,* etraf + teincein, germek'ten *peritonaion.* ◘ **Karınzarı.**

peritoneopati, i. *patol.* Periton hastalığı. [*ing.* Peritoneopathy].

peritoneoskop,-pu, i. *Fr. péritoneoscope. tıp.* Peritonu muayene âleti. [*ing.* Peritoneoscope].

peritoneoskopi, i. *Fr. péritonéoscopie. tıp.* Periton muayenesi, peritonu görerek muayene etme. [*ing.* Peritoneoscopy; *Fr.* Cœlioscopie, laparoscopie].
☆ *Eşanl.* **çeliyoskopi, laparoskopi**.

peritoneotomi, i. *cerr.* Periton ameliyatı. [*ing.* Peritoneotomy].

peritoneovajinal, s. *Fr. péritonéo-vaginal. anat.* Torbaya inişleri sırasında erbezlerinin geçtiği karınzarı kanalına denir. *(İnsan doğunca bu kanalın orta kısmı tıkanır ve alt kısmı erbezlerini saran serez kılıf tabakasını meydana getirir. Bazen karınzarı-dölyolu kanalı tıkanmadan kalır ve kasıkta fıtıklara yol açar; bunlara «doğuştan fıtık» denir).* [*ing.* Peritoneovaginal].

peritonit,-ti, i. *Fr. péritonite* ◘ **Karınzarı iltihabı.**

peritonizm, i. *tıp.* Peritoniti andıran fakat peritonda iltihap bulunmayan peritoneal belirtiler. [*ing.* Peritonism].

peritonsilit,-ti, i. *tıp.* Bademciği saran dokuların iltihabı. [*ing.* Peritonsillitis].

perituan, i. *Fr. péritoine. anat.* ◘ **Karınzarı.**

periüreterit,-ti, i. *Fr. périuretérite, patol.* Sidikborusunu saran dokuların iltihabı. [*ing.* Periureteritis].

perivaginal, i. *tıp.* Vaginayı saran. [*ing.* Perivaginal].

perivasküler, i. *Fr. périvasculaire. tıp.* Damarı saran. [*ing.* Perivascular].

periyod, i. *Fr. période.* § ❶ Bircok cümlecikten meydana gelen ve ancak bütünü tam bir anlam ifade edebilen cümle: *İki, üç, dört öğeli periyod.* [*ing.* Period]; § ❷ Mısraın bütünü kapsayabilen veya dışına taşan, ama kesin niteliği olmayan ve tekrarlanmayan farklı ritimli öğeler öbeklesmesi. *(Manzumenin orijinalliğini meydana getiren hareketi anlamak için lirik periyodların incelenmesi gerekir. Lirik şiir bir periyod dizisinden meydana gelir);* § ❸ *fiz., kim.* ve *mat.* ◘ **Devir;** § ❹ *dilb.* Çeşitli bölümleri dengeli ve uyumlu bir şekilde düzenlenmiş karmaşık cümle. [*ing.* Period; *Fr.* Période]; ◉ ~ **lar cetveli (tablosu)**, *kim.* ◘ **Kimya;** ◉ **çapraz** ~, Öğeleri çelişen ve antitez meydana getiren periyod. [*ing.* Cross period; *Fr.* Période croisée]; ◉ **yuvarlak** ~, Öğeleri birbirine sıkı sıkıya bağlı periyod. [*ing.* Round period; *Fr.* Période ronde].

periyodat,-tı, i. *Fr. périodate. kim.* Periyodik asidin tuzu. [*ing.* Periodate].

periyodik[1], s. *Fr. périodique.* § ❶ Sürekli olarak, belirli aralıklarla ortaya çıkan veya kendini gösteren. [*Osm.* Devri; *ing.* Cyclic, periodical]. ☆ *Eşanl.* **devirli;** § ❷ *bot.* Belli saatlerde açılıp kapanan çiçeklere verilen sıfat; § ❷ *mat.* ◘ **Devirli;** § ❹ *mek.* ◘ **Devirli;** § ❺ Süreli yayın. [*Osm.* Mevkute]; § ❻ *tıp.* Belirli aralıklarla olagelen, tekrar tekrar olagelen. [*ing.* Periodic]; ◉ **basit** ~ **(devirli hareket)**, *mek.* ◘ **Sinusoidal hareket.**
~ **bakım**, *hava.* Bir hava gemisinin emniyetle çalışabilmesi için belirli zaman aralıkları ile yapılan ve hava gemisinin bütün parçalarını kapsayabilen bakım işinin tümü. [*ing.* Periodic inspection; *Fr.* Inspection périodique].
~ **fonksiyonlar**, *mat.* ◘ **Fonksiyon.**
~ **hareket**, *fiz.* Belli aralıklarla tekrarlanan *hareket.* [*ing.* Periodic movement; *Fr.* Mouvement périodique].
~ **hastalık**, *patol.* ◘ **Ermeni hastalığı.**
~ **mısra**, *ed. Daktylos* ve *spondeios*'ların anlaşmasından meydana gelen yunan veya latin heksametron *daktylos*'u [*ing.* Periodic verse; *Fr.* Vers périodique].
~ **sistem**, *kim.* Elemanların atom numaralarına göre sıralanması. [*ing.* Periodic system].

periyodik[2], s. *Fr. périodique. kim.* Bileşiminde iyodik asidden daha çok oksijen bulunan HIO_4 asidi için kullanılır. [*ing.* Periodic].

periyodont,-tu, i. *Fr. périodonte. dokb.* Dişlerin alveol ve sementleri arasında bulunan zar, çene kemiği de dahil olmak üzere, dişi saran dokuların tümü. [*ing.* Periodontium].

periyodonti, i. *tıp.* Dişçiliğin periodont dokusu ile hastalıklarını inceleyen dalı. [*ing.* Periodontics, periodontia].

periyodontit,-ti, i. *patol.* Periyodontu meydana getiren dokuların kronik iltihabı. [*ing.* Periodontitis].

periyodontoz, i. *patol. periodonium.* tabakasının iltihaplı olmayan hastalığı. [*ing.* Periodontosis].

periyodür,-rü, i. *Fr. periodure. kim.* Genel formülü MI_3 olan tuzların genel adı; *M* tek değerli bir madenin sembolüdür. *(Periyodürlerin meydana gelişi iyot'un potasyum iyodürde çözündüğünü açıklar).* [*ing.* Periodide].

periyomfalik, s. ◘ **Periomfalik.**

periyoniksis, i. *tıp.* **Perionyx.**

periyoptometri, i. *tıp.* Gözün görme aracının veya görme keskinliğinin ölçülmesi. [*ing.* Perioptometry].

periyorbit; i. ◘ **Periorbit.**

periyost,-tu, i. *Fr. périoste. anat.* Kemik dış zarı. [*Osm.* Simhak; *Lat. Periosteum; Ing,* Periosteum, periost].

periyosteofit,-ti, i. *tıp.* Periyostun üzerindeki kemiksi oluşum. [*ing.* Periosteophyte].

periyosteojenez, i. ◘ **Periosteojenez,**

periyosteomiyelit,-ti, i. *patol.* Periyost ile ilik dahil olmak üzere bütün kemiğin iltihabı. [*ing.* Periosteomyelitis].

periyosteorafi, i. *cerr.* Periyostun dikilmesi. [*ing.* Periosteorrhaphy.

periyorbit, i. ◘ **Periorbit.**

periyost, i. *Fr. périoste. tıp.* ◘ **Kemikzarı.**

periyostit, i. ◘ **Periostit.**

periyostoz, i. ◘ **Periostoz.**

periyotik, i. *tıp.* Kulağı saran, kulak çevresinde bulunan. [*ing.* Periotic].

peri.zad, b. s. *Fars. peri.* + *zād,* doğmuş'tan perî-zād. *esk.* § ❶ Periden doğmuş. [*ing.* Fairy-born; § ❷ i. Peri gibi güzel olan. [*ing.* Very beautiful]; § ❸ i. Kadın adı.

perjelisol, i. *Fr. pergélisol. jeom.* Toprağın devamlı olarak donmuş olan bölümü. *(Amerikalı K. Bryan'ın ortaya attığı bu terim, yanlış olarak aynı anlamda kullanılan tjalle veya merzlota'dan daha tutarlıdır).* [*ing.* Pergelisol].
☆ *Eşanl.* **permafrost.**

perkal, i. *Fr. percale* < *Fars. pergāle, çok ince bez. dok.* Hasseden daha ince, havsız pamuk bez. [*ing.* Cotton cambric, cambric muslin, long-cloth, percale].

perkarbonat,-tı, i. *Fr. percarbonate. kim.* Karbon dioksidin 0° C'ta bir metal peroksıde etkimesiyle veya derişik bir karbonat çözeltisinin elektrolizinde, anodda yükseltgenmesiyle elde edilen pertuzlar sınıfı. [*ing.* Percarbonate].

perkende, i. *It. brigantino. den. esk.* Çektiri sınıfından savaş gemilerine verilen ad. *(Perkende, 18-19 çift kürekle çekilirdi. Bu sınıf gemiler kalite, firkate gibi, savaş donanmasında haberleşme, sığ sularda manevra, boş gemileri yedekte çekme ve gerektiğinde ateş kayığı olarak kullanılır ve topla donatılırdı.)* [*ing.* Small brig, brigantine; *Fr.* Espèce de petit brick *(navire)*].

perki, i. *Yun.* ◘ **Tatlı su levreği.**

perkinon, i. *Fr. perquinone. kim.* Karbon monoksidin, bileşiminde altı kinon grupu bulunan altıgen C_6O_6 formülündeki polimeri. *(8 Molekül su ile billürlaşır; yükseltgenerek krokonik asid verir).* [*ing.* Perquinone].
☆ *Eşanl.* **trikiyonil.**

perkitmek (-i), f. ◘ **Pekitmek.**

perklorat,-tı, i. *Fr. perchlorate. kim.* Perklorik asidin tuzu. *(Perklorat'lar arasında en çok, oksijen verici bileşik olan potasyum perklorat $KClO_4$ ile amonyum perklorat NH_4ClO_4 kullanılır; amonyum perklorat güçlü bir patlayıcıdır; düşük sıcaklıklarda tamamı gaz haline gelerek patlar).* [*ing.* Perchlorate].

perkloratlı, s. Perklorat kapsayan veya temel maddesi perklorat olan: *Perkloratlı patlayıcılar.* [*ing.* Perchlorinated; *Fr.* Perchloraté,-ée].

perkloretan, i. *Fr. perchloréthane. kim.* ◘ **Heksakloretan.**

perkloril, i. *Fr. perchloryle. kim.* Katyon rolü oynayabilen ClO_3 köküne verilen ad. [*ing.* Perchloryl].

perklorobenzen, i. *Fr. perchlorobenzène. kim.* ◘ **Heksaklorobenzen.**

perklorür,-rü, i. *Fr. perchlorure.* Bileşimlerinde mümkün olduğu kadar çok klor bulunan klorürlerin eski adı: *Demir perklorürün $FeCl_3$ günümüzdeki adı «demir III klorür» dür.* [*ing.* Perchloride].

perkolasyon, i. *Fr. percolation.* § ❶ *petr.* Petrol yağlarının renk giderme işlemiyle rafine edilmesi. *(Ham petrol, soğurucu toprakla dolu yüksek bir kulede, 25 ile 90° C' sıcaklıkta dolaştırılır).* [*ing.* Percolation]; § ❷ *trm.* Topraksız tarım üretlm usulü. *(Bu usulde besleyici eriyik sürekli veya aralıklı olarak yukarıdan aşağıya doğru geçerek ürünün katı dayanağını ıslatır.)* [*ing.* Percolation].

perkolatör,-rü, i. *Fr. percolateur* < *Lat. percolare,* süzmek. Su buharıyle kahve yapmaya yarayan âlet. *(Perkolatör, üst üste konmuş, silindir biçiminde iki kaptan meydana gelir. Üstteki kapta bir veya birkaç filtre vardır, bu filtrelerin üzerine toz kahve, alttaki kaba da su doldurulur. Su kaynayınca, buhar basıncı etkisi altında, bir veya birkaç borudan filtrelerin üst bölümüne kadar çıkar. Her kahve tabakasını bir bir ıslatan su, alt silindire kahve halinde akar).* [*ing.* Percolator; *Fr.* Filtre à café].

perkromik, s. *Fr. perchromique. kim.* Mavi renkli, eterde çözünen peroksidli asid için kullanılır; kromik asidin hidrojen peroksıde *(oksijenli su)* etkimesiyle elde edilir ve oksijenli suyun tanınmasına yarar. *(Formülünün H_3CrO_8 olduğu sanılmaktadır.)* [*ing.* Perchromic].

perksenik, s. *Fr. perxénique. kim.* Ksenon'un

oksijenli türevi olan H_4XeO_6 formülündeki asid için kullanılır. [*Ing.* Perxenic].

perküsyon, i. *Fr. percussion. tıp.* İncelenmek istenen bir bölgeye konan elin üstüne parmakla vurularak açığa çıkan sesin değerlendirilmesine dayanan muayene şekli. [*Ing.* Percussion].

perleş, i. *tıp.* Dudak kenarı çatlağı. [*Ing.* Perleche].

perlit,-ti, i. *min.* ◘ İncitaş; ◉ ~ li dökme demir, *met.* ◘ Dökme demir.

perlon, i. *(Ticarî ad)* İlk defa Almanya'da yapılan, süperpoliamit tipinde sentetik elyaf. [*Ing.* ve *Fr.* Perlon].

perm, i. *(Rusya'da Perm şehrinin adından). jeol.* Paleozoik çağın son dönemi. Birinci zamanın altıncı ve sonuncu dönemi ve bu dönemde çökeltilmiş katmanlar. [*Osm.* Devr-i permi; *Ing.* Permian, perm; *Fr.* Permien, perm].

permafrost, i. *Fr. permafrost. jeol.* ◘ Perjelisol.

~ **altı suyu,** *trm.* Daimî olarak donmuş toprağın altında kalan donmamış su. [*Ing.* Sub permafrost water].

~ **üstü suyu,** *trm.* Daimî olarak donmuş toprağın üzerindeki su.

permanant, i. *Fr. permanente.* Saçların uzun süre dalgalı kalmasını sağlamak için uygulanan işlem. [*Ing.* Permanent waving].

permanganat, i. *Fr. permanganate. kim.* Permanganik asidin tuzu. [*ing.* Permanganate]. ◘ Manganez.

permanganik, s. *Fr. permanganique. kim.* Formülü Mn_2O_7 olan anhidrit ile buna tekabül eden henüz elde edilmemiş $HMnO_4$ asidi için kullanılır. [*Ing.* Permanganic]. ◘ Manganez.

permeabilite, i. *Fr. perméabilité. tıp.* Geçirgenlik, nüfuz ettirme yeteneği, dokuların içlerinden bir maddeyi geçirme. [*Ing.* Permeability].

permeabl, s. *Fr. perméable. bot.* ◘ Geçirgen.

permeametre, i. *Fr. perméamètre. fiz.* ◘ Geçirimölçer.

permeçe /permeːçe/, i. *It. per,* için + *ormeggiare,* demir atmak. *den.* Yedek olarak kullanılan ince halat. [*Ing.* Small hawser; *Fr.* Câble de grosseur moyenne].

permi, i. *Fr. permis,* § ❶ İzin. [*Ing.* Permit, warrant]; § ❷ İzin belgesi; § ◉ *tic.* Özellikle Dış Ticaret rejimine ilişkin olarak devletçe verilen izin. [*ing.* Permit].

☆ *Eşanl.* **evetçe.**

permitivite, i. *Fr. permittivité. elek.* ◘ Yalıtkanlık sabiti.

permiyen, s. ve i. *Fr. permien. jeol.* ◘ Perm.

permokarbonifer, s. ve i. *Fr. permo-carbonifère.* Karbon ve Permiyen dönemi sistemlerinin tümüne denir. *(Devonyen ile Triyas arasında yer alır.)* [*ing.* Permocarboniferous].

permolibdat, i. *Fr. permolybdate. kim.* Hidrojen peroksidin *(oksijenli su)* bir molibdat üzerine etkimesiyle türeyen pertuz. [*Ing.* Permolybdate].

permütasyon, i. *Fr. permutation,* yerini değiştirme. *mat. m* elemanının belirli sınırlanma dizisinden, yine aynı elemanların başka bir sıralanma dizisine geçme işlemi: *m elemanının permütasyonları bir grup oluşturur.* [*ing.* Permutation]; ◉ dairesel ~, *mat.* Sıralı bir grupta, her elemanının yerini birinci elemanla değiştirme işlemi. [*Ing.* Circular permutation; *Fr.* Permutation circulaire]; ◉ m elemanının ~ u, *mat.* Bu *m* elemanının yerleştirilebileceği sıralanma dizilerinden her biri. [*Ing.* Permutation of the element m; *Fr.* Permutation de m éléments].

permütit,-ti, i. *(ticarî. ad.) kim.* Sodyum hidroksid, alüminyum oksid ve silisyum oksidin erimesiyle elde edilen sunî madde; doğal sulardaki magnezyum ve kireç tuzlarını temizlemekte kullanılır. [*Ing* ve *Fr.* Permutite].

Permyak'lar, ç. öz. i. Urallarda yaşayan, finuğur halkı *(Votyak'larla Komilerin akrabası olan bu halk, 1372'de, kutsal kitapları Permyakçaya çeviren ve bu dil için bir alfabe hazırlayan Rusya piskoposu Aziz Stepan tarafından hıristiyanlaştırıldı).* [*ing.* Permiaks, Permyaks; *Fr.* Permiaks, Permiens].

pernambuk, i. *Fr. pernambouc* < Brezilya'daki Pernambuco eyaletinin adı. Amerika asıllı kereste. *(Baklagillerden Gullandina echinata'dan /Caesalpinia echinata/ elde edilir. Paraguay'da ibirabitanga, Brezilya'da pau-Brazil denir. Kırmızı - turuncu renkte ve kaplamacılık işlerinde kullanılır. Bu odundan keman yay da yapılır. Çok güzel cilâ tutar ve iyi işlenir).* [*Ing.* Pernambuco wood].

pernisyöz, s. *tıp.* Tehlikeli, öldürücü. [*Ing.* Pernicious].

pernitrik, s. *Fr. pernitrique.* ◘ Perazotik.

perniyan /pernīyān/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* İpekten yapılan bir çeşit işlemeli, kumaş, nakışlı atlas. [*Ing.* Riched brocaded or painted Chinese silk].

perno, i. *It. mek.* Mekanik tertibatlarda, eksen etrafından dönme hareketi sağlayan, genellikle silindir biçiminde parça.

pero, peru, i. *It. pero, armut. min.* Armut biçiminde değerli taş, özellikle son elmas. [*Ing.* Single pear shaped(gem)].

~ **küpe,** Halka şeklindeki küpe. [*ing.* Pendant earring].

peroba, i. Çeşitli ağaçlardan elde edilen Amerika asıllı kereste. *(Peroba'nın iki çeşidi vardır. Peroba di campos, ipe peroba da denilen birincisi Bignoniaceae familyasından Paratecoma peroba'dan elde edilen sarı peroba'dır; diğeri ise zakkumgillerden Aspidosperma peroba ve A. polyneuron'dan elde edilen pembe peroba'dır. Sarı peroba açık zeytin renginde esmer bir odundur; tek ağacından daima serttir, ama iyi işlenir; marangozlukta, kaplamacılıkta kullanılır, özellikle parke, fıçı, köprü döşemesi yapımına çok elverişlidir. Pembe peroba sert ve ince dokulu, oldukça uzun ömürlü bir odundur. Doğramacılıkta, kaplamacılıkta, gemi yapımında kullanılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Peroba].

peroksiasid, i. *Fr. peroxyacide. kim.* ◘ Perasit.

peroksid, i. *Fr. peroxyde. ecz.* Bileşiminde normal oksidlerden daha fazla oksijen bulunan oksidlerin genel adı: *Azot peroksit NO_2, Sodyum peroksid Na_2O_2. (Kararsız oldukları ve kolayca oksijen verdikleri zaman peroksid'ler antiseptiktir; bu yüzden hidrojen peroksid veya oksijenli su, çinko peroksid, dermatolojide, magnezyum peroksid ise mide antiseptiği olarak kullanılır).* [*Ing.* Peroxyde].

peroksidaz, i. *Fr. peroxydase. biyokim.* Oksidaz grupundan enzim. *(Peroksidaz'lar peroksidlerden oksijen alarak başka maddelere veren katalizörlerdir; peroksidazla bir arada bulunan peroksid bir atom oksijenini serbest bırakır, bu oksijen oksidlenebilen başka bir maddeye gider tutunur. Hemoglobin bir peroksidazdır. Peroksidazlar akyuvarlarda (miyeloperoksidaz), taze sütte ve özellikle bitkiler âleminde de bulunur).* [*Ing.* Peroxydase].

peroksidleme, i. *kim.* Peroksidlemek için yapılan işlem. [*Ing.* ve *Fr.* Peroxydation].

peroksidlemek, f. *kim.* Mümkün olan en yük-

PERON

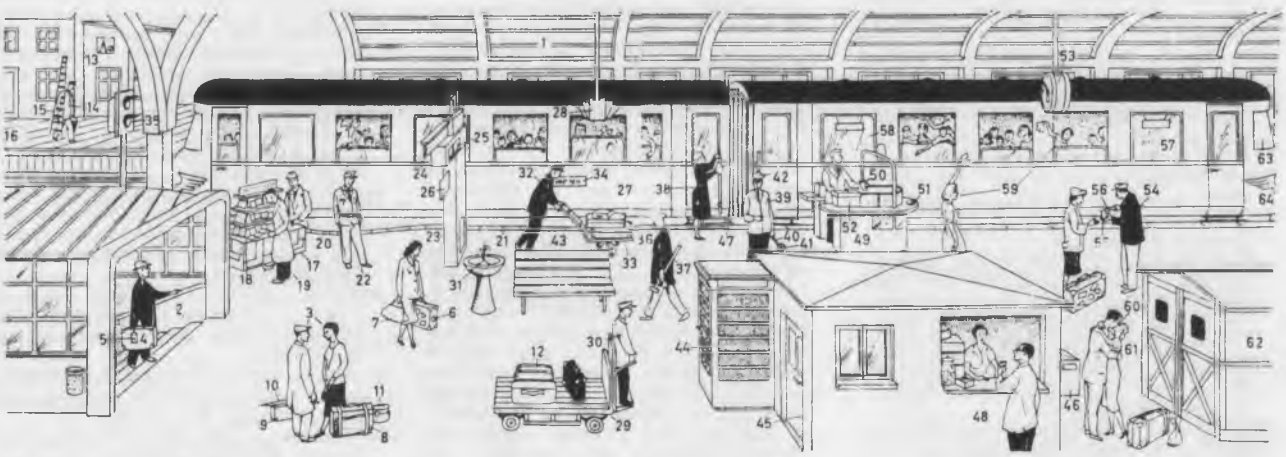

1. Peron tavanı. 2. Peron altgeçid merdiveni. 3. Yolcular. /4-12/ Bagaj. 4. Bavul. 5. Etiket. 6. Otel etiketleri. 7. Yolcu çantası. 8. Yolcu kilimi. 9. Tuvalet çantası. 10. Şemsiye. 11. Şapka kutusu. 12. Büyük bavul. 13. Gümrük binası. 14. Vagon temizleyicisi *(süpürücüsü).* 15. Temizleyici merdiveni. 16. İstasyon binası yanındaki platform. 17. Gazete, dergi arabası. 18. Yolculuk sırasında okunacak şeyler. 19. Gazeteci. 20. Hemzemin geçit. 21. Platform kenarı. 22. Gar polisi. 23. Tren sinyal tablosu. 24. Varış levhası. 25. Kalkış sinyal tablosu. 26. Varış sinyal tablosu. 27. Yolcu treni. 28. Peron hoparlörü. 29. Elektrikli peron arabası. 30. Bagaj memuru. 31. Çeşme. 32. Hammal. 33. Bagaj arabası. 34. Yol ve varış levhası. 35. Hareket sinyali. 36. Vagon kontrolörü. 37. Tekerlek muayene çekici. 38. Temizleyici kadın. 39. Müfettiş. 40. Sinyal bayrağı *(işaret bayrağı).* 41. İşaret plakası. 42. Kırmızı kasket. 43. Peron sırası. 44. Peron telefon kabini. 45. Gümrük odası. 46. Peron posta kutusu. 47. Koridor. *(Geçit).* 48. Peron büfesi. 49. Büfe arabası. 50. Kâğıt bardak. 51. Kâğıt tabak. 52. Sıcak levha. 53. Peron saati. 54. Kondüktör. 55. Bilet abonman defteri. 56. Bilet ve tarih zımbası. 57. Kondüktör kompartımanı. 58. Kadın ve çocuk kompartımanı. 59. Vedalaşma. 60. Öpücük. 61. Kucaklaşma. 62. Bagaj asansörü. 63. Makinist mahalli. 64. Demiryolu kanat sembolü.

sek seviyede oksidlemek. [*Ing.* To peroxydize; *Fr.* Peroxyder].

peroksidli, s. *kim.* ◘ **Peroksijenli.**

peroksijenli, s. *kim.* Normal bileşikten daha fazla olan oksijen kapsayan bir bileşik için kullanılır. [*Ing.* Peroxygenated; *Fr.* Peroxygéné,-ée].

☆ *Eşanl.* **peroksidli.**

peroksituz, i. *Önek per + oksituz. kim.* ◘ **pertuz.**

peroksoasid, i. *Fr. peroxoacide. kim.* Bir oksoasiddeki oksijen atomunun yerine -O-O- grupunun geçmesiyle türeyen asid. *(Örnek:* peroksonitrik asid NHO_4*).* [*Ing.* Peroxoacide].

peron, i. *Fr. perron.* § ❶ Demiryolu duraklarında *(garlarda)* trenlere inilip binilen, boydan boya, yüksekçe döşeme. [*Ing.* Platform]. § ❷ Bir binanın cephesinde çıkıntı halinde olan merdiven. [*Ing.* Steps; perron].

peronculuk,-ğu, i. *(Peron'un adından).* Arjantin'de Peron'un uyguladığı doktrin. [*Ing.* Peronism; *Fr.* Péronisme, justicialisme]. ☆ *Eşanl.* **justicialismo.**

perone, i. *anat.* ◘ **Kamış kemiği.**

peronospora /peronospo:ra/, i. *Lat. bot. Peronosporales* takımının, *Peronosporaceae* familyasından, bitkilere saldırarak mildiyu hastalığına yol açan mantar. *(Örnek: Peronospora parasitica* turpgillerde, *P. viciae* baklagillerde, *P. Schachti* pancarda, *P. Schleiden;* soğan da gelişir. *P. tabacina* tütünlerde mavi küf hastalığını meydana getirir. [*Lat.,* ve *Fr. Peronospora*].

peroral, i. *tıp.* Ağız yolu ile. [*Ing.* Peroral].

peroz, i. *Fr. pérose. vet.* Yavru kuslarda görülen kemik distrofisi. *(Hastalığın başlıca özelliği, bacaklarda zayıflık ve çarpıklık, dizde hipertrofi ve akhilleus /Aşil/ kirişinde çıkık bulunmasıdır.) Pekoz,* daha çok kuluçka makinelerinde çıkan ve sunî olarak yetiştirilen civcivlerde görülür. Yemlerde manganez, riboflavin, kolin gibi maddelerin noksan olmasından ileri gelir. [*Ing.* Perosis].

perrenik, s. *Fr. perrhénique. kim.* Formülü Re_2O_7 olan anhidrit ile, tuzlarına perrenat denen $HReO_4$ asidi için kullanılır. [*Ing.* Perrhenic].

persantil, i. *Fr. percentile. istat.* Bir veriler dizisini, eşit sayıda veriyi kapsayan yüz grupa veya eşit aralıklara bölen terimin değeri: *99 Persantil vardır ve bunların ellincisi medyandır.* [*Ing.* Percentile].

Perse, öz. i. *astr.* Kuzey yarım gökküresinde yer alan takımyıldız. [*Osm.* Fâris, Eflarus, Berşauş; *Lat. Perseus (=Per); ing.* Perseus; *Fr.* Persée]. ◘ *ŞEKİL: 519.*— **TAKIMYILDIZLAR II.**

~ yağmuru, *astr.* Saçılma noktası Perse takımına rastlayan ve her yıl 10 ağustos tarihlerinde görülen bir akanyıldız yağmuru. [*Ing.* Perseids; *Fr.* Perséides].

perseit, perseitol, i. *Fr. perséite* veya *perséitol.* Formülü $CH_2OH(CHOH_3CH_2$ OH olan heptalkol; dekstrojir türü 187° C'ta erir ve *Laurus persea* bitkisinde bulunur. [*Ing.* Perseite, perseitol].

☆ *Eşanl.* **mannoheptit.**

persenk, perseng, i. *Osm. < Fars. pārseng,* terazide dengeyi sağlamak için hafif kalan kefeye konan taş v.b. ağırlık. *esk.* Konuşurken gereksiz yere tekrarlanan söz. *(Lakırdının persengi de denir).* [*Ing. Refrair,* word continually repeated as «*you see*», «*you know*»; **Fr.** Contre-poids, ritournel le *(dans la conversation)*].

perseüloz, i. *Fr. perséulose. kim.* Perseit'in sorboz bakterisiyle yükseltgenmesinden elde edilen şeker. [*Ing.* Perseulose].

perseverasyon, i. *Fr. persévération. tıp.* Akıl hastalarının bir kelime veya düşünceye saplanıp kalmaları veya bir hareketi devamlı yapmaları hali. [*Ing.* Perseveration].

persiflaj, i. *Fr. persiflage. tiy.* Tiyatroda bilinen tarihsel veya günlük bir konuyu alıp yazarın kendi imgelemine göre gülünçlü ama anlamlı bir duruma sokması. [*ing.* Persiflage].

☆ *Eşanl.* **alay, istihza.**

persistans, i. *tıp.* Süt dişlerinin düşmemesi [*Ing.* Persistence].

Pers'ler, ç. öz. i. *tar.* Hint-Avrupa soyundan halk. [*Ing.* Persians; *Fr.* Les Perses].

personel, i. *Fr. personnel.* § ❶ Bir hizmet veya kuruluşun görevlileri; bir iş yerinde çalışanların tümü. [*ing* Personnels; staff]. ☆ *Eşanl.* **kadro;** § ❷ Devlet ve diğer kamu kuruluslarında çalışan ve faaliyete çeşitli derecelerde katılan gerçek kişiler. [*Ing.* Personnel]; ◉ **bakım ~ i,** *hava.* ◘ **Bakım;** ◉ **hat ~ i,** *demir.* ◘ **Hat;** ◉ **ikmal ~ i,** *ask.* ◘ **ikmal.**

~ dairesi, *huk.* ◘ **Devlet Personel Dairesi.**

~ hizmetleri, *ask.* Askeri birliklerde çeşitli konulardaki çalışmalarla ilgili hizmetler.

~ kanunu, *huk.* Görevlerinin özelliği olan bazı memurlar *(hâkimler, silâhlı kuvvet mensupları gibi)* dışında kalan bütün devlet memurlarının hukukî statüsünü düzenleyen kanuna verilen genel ad; resmî adıyle *Devlet Memurları Kanunu (sayı 657).*

~ reformu, *huk.* Personel rejiminin genel idarî reform açısından yeniden ele alınmasını, böylece kamu hizmetlerinin daha rasyonel ve etkili kılınmasını sağlayacak insan unsurunun, yeterli nitelik ve yaşama düzeyine kavuşturulmasını amaç edinen düzenleme çalışmaları.

~ rejimi, *huk.* Başta devlet memurları olmak üzere, çeşitli kamu personelinin hukukî statülerini, malî, iktisadî ve sosyal haklarını, yükümlülüklerini ve diğer özlük işlerini düzenleyen hükümler. *(Türkiye'de, üniversite öğretim üye ve yardımcıları, hâkimler ve askerler gibi, görevleri gereği ayrı bir personel rejimine bağlı memurlar da vardır. Bunların dışında, genel olarak personel rejimini, Devlet Memurları Kanunu düzenler.)*

~ yetiştirme programı, *hava.* Bir teşkilâta personel yetiştirmek maksadıyle yetkili makam tarafından hazırlanan öğretim programı. [*ing.* Training program; *Fr.* Programme d'instruction du personnel].

perspektif, i. *Fr. perspective.* § ❶ Eşyayı, durağan bir noktaya göre uzaklıklarını ve aralarındaki duruş ayrımlarını canlandıracak şekilde resmetme yolu. [*Osm.*Menâzır; *Ing.* Perspective; *Fr.* Perspective, grande voie en ligne droite]; § ❷ *mat.* Nesneleri bir yüzey üzerine görüldükleri gibi çizmeye yarayan teknik. [*ing.* Perspective]; § ❸ *şehirc.* Düz bir çizgi halinde uzanan ana yol. [*ing.* Perspective; *Fr.* Perspective]; ◉ **aksonometrik ~,** *mat.* Çizilecek nesnenin, dik bir karşılaştırma sisteminin üç eksenine göre eğikliği değişen bir düzlem üzerindeki dik izdüşümü. [*ing.* Axonometric perspective; *Fr.* Perpective axonométrique]; ◉ **akustik ~,** *fizyol.* Bir kulak çiftinde doğal olarak bulunan tâyin özelliği. [*Ing.* Acoustic perspective]; ◉ **basamaklı ~,** *san.* Primitiflerin ve uzakdoğu ressamlarının kullandığı perspektif. *(Derinlik yüksekliğe aktarılmıştır; dolayısıyle plânlar basamaklar halinde yükselir).* [*Fr.* Perspective étagée]; ◉ **değişik açılı ~,** *g. santl.* Nesneleri, bakan gözün değişik konumlarına göre gösteren perspektif. [*Ing.* Speculative perspective; *Fr.* Perspective spéculative]; ◉ **duygusal ~ (duygu ~ i),** *g. sanatl.* Düz veya belirli biçimde eğri çizgileri pek bulunmayan nesnelerin resmini yaparken, belirli kurallara göre değil de serbestçe yapılan perspektif. [*Ing.* Sentimental perspective; *Fr.* Perspective sentimentale, perspective de sentiment]; ◉ **eğik ~,** *mat.* Çizilecek nesnenin bir düzlem üzerindeki eğik izdüşümü. *(Bu izdüşüm cismî, belirli bir yönde sonsuza kadar uzaklaşan bir gözün gördüğü şekilde, verir, bu durumda uzaydaki paralel çizgiler levhada paralel olarak gösterilir.)* [*Ing.* Isometric projection; *Fr.* Perspective cavalière]; ◉ **estetik ~,** *g. santl.* Plastik sanatlara uygulanan perspektif. [*Ing.* Esthetic perspecitve; *Fr* Perspective esthétique]; ◉ **eşölçülü ~,** *mat.* Gösterme düzlemi, üç karşılaştırma eksenine aynı eğiklikte olan, aksonometrik perspektif. [*Ing.* Isometric perspective; *Fr.* Perspective isométrique]; ◉ **hava ~,** *san.* ◘ Hava; ◉ **merkezi ~,** *mat.* Konu olarak alınan nesnenin, gözlemcinin gözünden levhaya çizilen merkezî izdüşümü. *(Konik perspektif veya çizgisel perspektif de denir).* [*ing.* Central perspective, conical perspective, linear perspective; *Fr.* Perspective centrale, perspective conique, perspective linéaire].

~ ıskalası, *tekn.* ◘ Iskala.

perspektifçi, i. Eserlerinde perspektiften yararlanan ressam. [*Ing.* Perspectivist; *Fr.* Perspectiviste].

perspektivizm, i. *Fr. perspectivisme. fels.* Bütün bilgilerimizin genel dünya görüşümüze ilişkin hayatî ihtiyaçlarımıza uygun olduğunu, ama derin ve ferdî gerçekleri gözden kaybettirdiğini ileri süren doktrin: *Nietzsche nin perspektivizmi, Bergson felsefesinin belli ölçüde öncüsüdür.* [*Ing.* Perspectivism].

persülfat,-tı, i. *Fr. persulfate. kim.* Persülfürik asidin tuzu. [*Ing.* Persulfate].

persülfosiyanik, s. *Fr. persulfocyanique. kim.* Formülü $C_2N_2S_2H_2$ olan, az kararlı heterosiklik asid için kulanılır; sülfürik asidin potasyum izosülfosiyanat'a etkimesiyle meydana gelir. [*Ing.* Persulfocyanic].

persülfür,-rü, i. *Fr. persulfure. kim.* Bileşiminde normal sülfürden daha çok kükürt bulunan sülfür. [*Ing.* Persulfide]. ☆ *Eşanl.* **polisülfür.**

persülfürik, s. *Fr. persulfurique. kim.* Formülü S_2O_7 olan anhidrit, formülü $H_2S_2O_8$ olan asid *(perdisülfürik)* ve formülü H_2SO_5 olan *(permonosülfürik)* Caro asidi için kullanılır. *(Persülfürik anhidrit, oksijen ile kükürt dioksid karışımının eflüvden geçirilmesiyle elde edilir; yağ kıvamında bir sıvıdır; içinde $H_2S_2O_8$ asidi bulunan kararsız sulu çözeltisi* kuvvetli bir yükseltgen rolü oynar. Derişik *çözelti halindeki alkali sülfatların elektrolizi, bu asidin persülfatlar denilen tuzlarını verir; su temasıyle oksijenli su (hidrojen peroksid) açığa çıkaran bu tuzlar beyazlatıcı olarak, fotoğrafçılıkta ise hiposülfit artıklarını gidermekte kullanılır. Caro asidi billûrlaşmış olarak bulunur; çok kararsızdır, oksijen ve sülfürik asid halinde ayrışır).* [*ing.* Persulfuric].

persülfürleme, i. *kim.* Kükürtlü bir bileşiğe fazladan kükürt bağlama. [*Ing* ve *Fr.* Persulfuration].

persülfürlü, s. *kim.* Fazla miktarda kükürt kapsayan; persülfür yapısında olan, *Persülfürlü bileşik.* [*ing.* Persulfurated; *Fr.* Persulfuré,-ée].

perşembe, i. *Osm. < Fars. penc,* beş + *şenbih > pençşenbih.* Haftanın beşinci günü. [*Ing.* Thursday; *Fr.* Jeudi]; ◉ **~ nin gelişi çarşambadan bellidir,** Kötü başlayan bir işin sonucu için kötümserlik anlatmak üzere söylenir. [*Ing.* From such bad beginnings a bad ending is inevitable; *Fr.* Ça ira de mal en pis].

perşöron, i. *Fr. percheron, zoot.* Perche ilinde yetiştirilen koşum atı. *(Boz veya siyah renkli, boylu, mükemmel bir koşum hayvanıdır; fransız koşum atlarının en eskisidir).* [*Ing.* Percheron].

pertavsız, i. *Osm. < Fars. pertev, ışık + süz,* yakan > *pertevsüz. esk.* Büyüteç. [*Ing. Magnifying glass, burning glass; Fr.* Loupe, lentille].

pertev, i. *Osm. < Fars. esk.* § ❶ Parlaklık, ışık. [*Ing.* Ray, light; *Fr.* Lumière, splendeur, rayon]; § ❷ i. Erkek adı.

pertitanat,-tı, i. *Fr. pertitanate. kim.* Genel formülü M_2TiO_4 olan karmaşık tuz; *M,* tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Pertitanate]

pertuz, i. *önek per + tuz. kim.* Bir asidin bir peroksidle verdiği bileşik. *(pertuzlar oksidleyici maddelerdir, su temasıyle oksijenli su /hidrojen peroksit/ vererek ayrışırlar. Persülfatlar, perkarbonatlar, perboratlar v.b. pertuzlardandır).* [*Ing.* Persalt; *Fr.* Persel]. ☆ *Eşanl.* **peroksituz.**

pertürbasyon, i. *Fr. perturbation,* karışıklık, düzensizlik. [*Ing.* Perturbation]; ◉ **~ lar**

yöntemi, *mat.* Fizik ve mekanikte kullanılan ve bazı problemleri ardışık yaklaştırmalarla çözmeyi sağlayan yöntem. *(Schrödinger, Stark olayının incelenmesinde bu yöntemden faydalandı).* [*ing.* Perturbation method; *Fr.* Méthode des perturbations].

Peru, öz. i. *coğr.* Güney Amerika'da Büyük Okyanus kıyısında bir devlet. Yönetim şekli cumhuriyettir. Yüzölçümü 1.285.215 km², başkenti *Lima*'dır. [*ing.* Peru, Peruvian; *Fr.* Pérou].

— **balsamı**, *kim.* ◘ **Balsam.**

peruka, peruk /peruk:a/, i. *lt. perruca.* § ❶ Takma saç. [*ing.* Peruke, periwig; *Fr.* Perruque]; § ❷ ◘ **Postiş.**

perukâr, perükâr, i. *Fr. perruquier. esk.* Berber *(özellikle erkek berberi).* [*ing.* Hairdresser, barber; *Fr.* Coiffeur, barbier].

perûke.çalısı, b. i. *bot.* İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Antepfıstığıgiller *(Anacardiaceae)* familyasından, Batı ve güney Anadolu'da yetişen, kışın yaprak döken, 2-3 m. ye kadar boylanabilen sık dallı, yuvarlakça tepeli bir çalı. Yaprakları basit, ovat, saplı, tam kenarlı ve tüysüzdür. Çiçekler küçük, sarımsı-yeşil renkli, çok cinsli olup terminal durumlu bileşik salkını durumundadırlar. Meyve çarpık armut biçimindedir. İçerisinde tek bir tane böbrek gibi tohum bulunur. Yaprakları uçucu yağ, tanen, mirisitrin adlı bir glikozid ve bunun aglikonu olan mirikotin bulunur. Bu glikozid dal ve gövde kabuklarında da vardır. Odun kısmında fustin adlı bir glikozid tanenle birleşik olarak bulunur. Bu glikozid kolaylıkla hidrolize olarak bitkinin asıl boya maddesi olan fustol *(fisetin)* ve ramnoza ayrılır. Kabuk ve yaprakları bir zamanlar ateş düşürücü olarak kullanılmıştır. Bugün özellikle kumaş boyamakta kullanılmaktadır. Güney Avrupa'dan Çin'e kadar uzanan geniş bir coğrafî yayılışa sahiptir. Akdeniz kıyılarında çoğunlukla maki içerisinde görülür. Parkçılıkta makbul olan formları da vardır. [*Lat. Cotinus coggygria = Rhus cotinus; ing.* Smoke tree, Venetian sumac; *Fr.* Fustet, arbre à perruque, cotinus].

☆ *Eşanl.* **dumanağacı, boyacı sumağı, sarı sumak.**

peruze, i. ◘ **Firûze.**

perükâr, i. ◘ **Perukâr.**

perva /pervā/, i. *Osm.* < *Fars.* Çekinme, sakınma, korku. [*ing.* Fear, anxiety, restraint; *Fr.* Peur, crainte].

pervane /pervāne/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Geceleri ışık etrafında dönen küçük kelebek. [*ing.* Moth; *Fr.* Phalène]; § ❷ *tekn.* Bir eksene dikey olarak bağlanmış iki veya ikiden çok kanattan ibaret cihaz olup dönünce üstünde bulunduğu nesneyi yürütmeye veya hava akımı yapmaya yarar: *Vapur pervanesi. Uçak pervanesi. Vantilatör pervanesi.* [*ing.* Propeller; *Fr.* Hélice]; ◘ *ŞEKİL: 439* — **PERVANELER**; § ❸ *hava.* ve *den.* Gemilere, torpillere, uçaklara, takılan ve bir motorla çalıştırılan itme, çekme veya dengeleme cihazı. *(Gemi pervanesine uskur da denir).* [*ing.* Screw: *(Ship)* Screw-propeller; *(Airoplane)* Air-screw; *Fr.* Hélice]. ◘ *ŞEKİL: 217* — **GEMİ**; § ❹ *teşk. tar.* Büyük Selçuklularda, Anadolu Selçuklularında ve İlhanlılarda, dirliklerle *(has, zeamet, tımar)* ilgili fermana verilen ad; ◉ **değişken hatveli ~ler**, *hava.* ve *den.* Direnç çiftini değiştirecek şekilde hatvesi ayarlanabilen pervane. [*ing.* Feathered propeller; *Fr.* Hélice à pas variable]; ◉ **dış ~**, *den.* ◘ **Dışpervane**; ◉ **ikiz ~**, *hava.* ve *den.* Geminin kıç bodoslamasının iki yanına birer tane olmak üzere çift takılmış pervaneler. [*ing.* Twin propeller; *Fr.* Hélices jumelles]; ◉ **itici ~**, *hava.* ◘ **İtici**; ◉ **parakete ~**, *den.* ◘ **Parakete**; ◉ **prototip ~**, *hava.* ◘ **Prototip**; ◉ **sabit hatveli ~**, *hava.* ◘ **Sabit**; ◉ **sabit mızlı ~**, *hava.* ◘ **Sabit**; ◉ **tersinir ~**, *hava.* ve *den.* Makine hep aynı yönde döndüğü halde, palaları ileri hareket, durma ve geri hareket konumuna girebilen pervane. [*ing.* Reversible propeller; *Fr.* Hélice réversible].

— **balığı**, *zool.* ◘ **Ay balığı.**

— **başlığı**, *hava.* ve *den.* Pervane göbeğini korumak ve bu parçaya aerodinamik biçim verebilmek için ön kısmına yerleştirilen bir çeşit koni

— **emniyet mesafesi**, *hava.* Bir pervanenin palasının dönüş ekseninden en uzak noktasının harekette iken çizdiği dairenin en alt noktasının yerden yüksekliği. [*ing.* Propeller clearance; *Fr.* Garde d'hétice].

— **evi**, *den.* Kıç bodoslamanın ön ve arka bölümüyle omurga arasında bulunan, içinde pervanenin döndüğü boşluk.

— **evi alt kemeri**, *mim.* ◘ **Kemer.**

— **gibi**, *dey.* Devamlı dönen şeyleri nitelendirmek için kullanılır. Bir kimsenin yanından hiç ayrılmamayı ifade eder.

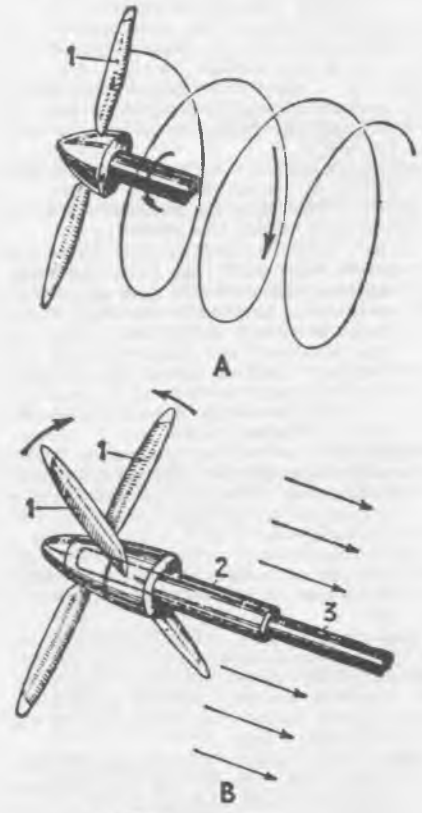

ŞEKİL: 439.— **PERVANELER: A.** Tek devirli uçak pervanesi. **B.** Ters devirli çifte pervane. **C.** Deniz pervanesi veya uskuru. **1.** Kanat. **2.** Arka mil. **3.** Ön mil. **4.** Göbek *(boss).* **5.** Kuyruk ucu mili. **6.** Şaft *(mil)* kovanı. **7.** Mil *(şaft).* **8.** Gövde.

— **hatvesi**, *tekn.* ◘ **Hatve.**

— **hatvesinin ayarı**, *hava.* Pervane el kitabında tespit edilen şekil ve çapta ölçülmüş, pervane palası açısının tayin ettiği pervane palası ayarı. [*ing.* Propeller pitch setting; *Fr.* Calage du pas de l'hélice].

— **kanadı**, ◘ **Pervane palası.**

— **kuyusu**, *den.* ◘ **Kuyu.**

— **olmak**, Birine herhangi bir bağlılıkla çevresinden ayrılmamak. [*ing.* To show great attention and devotion *(to someone)*; *Fr.* Se dévouer à quelqu'un].

— **palası**, *hava.* Pervanenin çekme kuvvetini sağlamak maksadıyle dönüş yönüyle bir açı oluşturacak şekilde yerleştirilmiş belirli profilli çıkıntılardan biri. [*ing.* Propellerblade; *Fr.* Pale d'hélice, aile d'helice, branche d'hélice].

— **redüktörü**, *hava.* ve *den.* Pervane ile itici arasına yerleştirilen ve motris milin dönme hızını, pervanenin en iyi çalışabileceği hıza dönüştüren dişli sistemin tümü: *Dönme hızı çok yüksek olan türbinli iticilerde pervane redüktörü fazla yer tutar ve çok daha karmaşıktır.* [*ing.* Propeller reducing gear; *Fr.* Réducteur d'hélice].

— **regülatörü**, *hava.* ve *den.* Bir pervanenin dönme rejimini kontrol eden, uzaktan kumandalı âlet. [*ing.* Propeller regulator; *Fr.* Régulateur d'hélice].

— **somunu**, *den.* Pervaneleri şaftın üzerinde ve yerlerinde tutan büyük somunlara denir. *(Bu somunlar üzerine pervanenin devrinden boşalmaması için birer pin geçirilmiştir).* [*ing.* Propeller screw].

— **suyu**, *den.* Pervanenin devir ve hareketile geriye sürdüğü çürük su.

— **yardımcıları**, *hava.* Pervane ile kullanılan veya kumanda ve kontrolu için gerekli olan bütün parçalar. [*ing.* Propeller accessories; *Fr.* Accessoires d'hélice].

pervane.balığı, b. i. *zool.* ◘ **Ay balığı.**

pervaneci, i. *teşk. tar.* Selçuklu divanında bulunan arazi defterlerine bakan görevli.

pervanegân, ç. i. *esk. Pervane*'nin çoğulu.

pervaneli, s. Pervanesi olan: *Pervaneli çark.*

— **parakete**, *den.* ◘ **Parakete.**

— **uçak**, ◘ **Uçak.**

pervanesiz, s. Pervanesi olmayan: *Pervanesiz uçak.*

pervasız /pervāsız/, s. Çekinmez, sakınmaz, korkusuz. [*ing.* Free from concern or apprehension, fearless, without restraint; *Fr.* Sans crainte, intrépide].

pervasızlık,-ğı /pervāsızlık/, i. Çekinmezlik, sakınmazlık, korkusuzluk. [*ing.* Fearlessness; *Fr.* Intrépidité, hardiesse].

pervaz /pervāz/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Pencere, kapı v.b. nin kenarlarına geçirilen ensiz parça: *Sonra pervazın kenarına çıkıp oturarak.* [*ing.* Border, cornice, molding, fringe; *Fr.* Cadre; bordure]; § ❷ *esk.* Uçma, uçuş. [*ing.* Flight, flying; *Fr.* Vol]; § ❸ Hücre; § ❹ Ayna; § ❺ Dolap; § ❻ İnce uzun tahta; § ❼ *ciltç.* Kitap kapağının iç tarafına dolgu köşelerine konan ve mukavvaların kenarlarına paralel bir çerçeve meydana getiren iyice tıraşlanmış deri parçası; § ❽ *san. esk.* Yazı levhalarının kenarına yapılan bir süsleme türü. *(Levha kenarlarına bazen kâğıt yapıştırılmaz, renkli boyalarla süslenirdi. Kenara tek renkli kâğıt yapıştırılırsa tek pervaz, kâğıdın yanına ince çizgi halinde başka renkte ikinci bir kâğıt yapıştırılırsa çift pervaz denirdi);* § ❾ *terz.* Giyeceklerde yaka, kol veya etek uçlarına, kumaştan yapılmış diğer eşyaların kenarlarına geçirilen dar uzun parça; ◉ **döşeme ~ı**, ◘ **Döşeme**; ◉ **geçirme ~**, ◘ **Geçirme**; ◉ **kenar ~ı**, ◘ **Kenar.**

— **avadanlığı**, *tekn.* Pervaz silmelerini açmaya yarayan rende. [*ing.* Fillister, rabbet-plane, grooving-plane; *Fr.* Feuilleret].

— **Başı**, Kapıların söğe pervazlarından iki yana pervazın döşemeye binen kısmı üzerine ve sıvı dibi tahtası hizasında pervazın oturması için yapılan çıkıntılı taban kısmı.

— **tahtası**, Genişliği 12 santimetreyi geçmeyen ve bu konuda kullanılmak üzere kesilerek hazırlanmış ensiz tahta.

-pervaz, s. *Osm.* < *Fars. -perväz. esk.* «*Uçan, uçucu*» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar.

pervaze, i. *Osm.* < *Fars. perväze. esk.* § ❶ Kır yemeği; § ❷ Gece eğlentileri için yakılan ışık; § ❸ Altın veya gümüş yaprakların kırıntısı.

pervaze.ger, b. s. ve i. *esk.* Altın ve gümüş yaprakları işleyen *(kimse)*.

pervaz.gâh, pedvazgeh, b. i. *esk.* Uçulacak yer.

pervazi /pervâzi/, *esk.* Divanı Hümayun ve Defteri Hakanî kalemlerinde görev almadan, hoca olmadan kendini kayıtlarda görevli kâtip gibi gösteren kimselere verilen ad. *(Pervaziler dışarıda başka iş görürlerdi. Yazılı oldukları kalemin işleriyle ilgilenmezler; buna rağmen gediksiz tımar ve zeamet tasarruf ederlerdi. Tımarlar, babadan oğula geçmezdi. Oğlu olmayanların tımar ve zeametleri, padişahın istediği «istihkak erbabı»na verilirdi).*

perveans, i. *Fr. pervéance. elektr.* Bir diyotta, uzay yüküyle sınırlanmış katod akımı değerinin, anoddaki geriliminin 3/2 kuvvetine bölümü. *(Perveans, Child-Langmuir kanununun ifadesi olan $I = GU^{3}/_{2}$ bağıntısındaki G sabitidir; bu bağıntıda I katod akımı, U anoddaki gerilimi gösterir).*

perver, s. *Osm.* < *Fars. perverden. esk.* § ❶ Besleyen. [*ing.* That nourishes, caring for; *Fr.* Qui nourrit, entretient]. § ❷ Yetiştiren, terbiye eden; § ❸ Seçen, alan; § ❹ Seven.

-perver, s. *Osm.* < *Fars. -perver. esk.* «*Besleyen, büyüten, yetiştiren, koruyan, seven*» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar.

perveran, ç. i. *esk.* § ❶ Besleyenler, yetiştirenler; § ❷ Seçenler; § ❸ Sevenler.

perverde, s. *Osm.* < *Fars. perverden. esk.* § ❶ Beslenmiş; § ❷ yetiştirilmiş, terbiye olunmuş.
~ **etmek (eylemek)**, § ❶ Beslemek; § ❷ Yetiştirmek.

perver.digâr, perverdegâr, b. i. *Osm.* < *Fars. perverde* + *gār. esk.* Besleyici, rızık veren *(Tanrı)*. [*ing.* Protector, nourisher, God].

perverende, s. *Osm.* < *Fars. perverden, esk.* § ❶ Yetiştiren, terbiye eden; § ❷ Büyüten, besleyen. [*ing.* Cherishing, cherisher, protector].

perverî, i. *esk.* § ❶ Besleyicilik; § ❷ Terbiye etme; § ❸ Seçme; § ❹ Sevme.

perveriş, i. *Osm.* < *Fars. perverden, esk.* § ❶ Besleme, besleyiş; beslenme. [*ing.* A feeding, nourishing, maintaining, caring for]; § ❷ Yetiştirme, terbiye etme. [*ing.* Educating, training, education, learning].

pervin, i. *Osm.* < *Fars. pervin. esk. astr.* § ❶ Ülker yıldızı. [*ing.* The Pleiades]; § ❷ Kadın adı.

perviz, i. *Osm.* < *Fars. perviz, esk.* § ❶ Süzgeç, elek; § ❷ Balık; § ❸ Güzellik; § ❹ Cilve; § ❺ Erkek adı; § ❻ s. Üstün gelen, muzaffer. [*ing.* Victorious, successful, fortunate, powerful].

pervizen, i. *Osm.* < *Fars. pervizen. esk.* § ❶ Elek. [*ing.* Fine sieve]; § ❷ Kalbur. [*ing.* Rimmed sieve, with coarse meshes, sifter].

peryodik, s. ◘ **Periyodik**.

pes[1], ünl. *Fars. bes.* «*Herhangi bir karşılaşmada yenildiğini kabul etmek*» anlamına gelen, kimi vakit de birinin kurnazlığı veya şirretliği karşısında duyulan hayreti anlatmak için kullanılan **pes demek** deyiminde geçer. [*ing.* That beats all! It's the limit!; *Fr.* Mot qui exprime l'acceptation d'être vaincu, dans une rencontre quelconque, ou qui exprime l'étonnement devant la ruse ou la méchanceté de quelqu'un].
~ **demek**, *dey.* § ❶ Boyun eğmek, yenildiğini kabullenmek. [*ing.* To submit, to give in; *Fr.* Mettre bas les armes, se tenir pour battu]; § ❷ Bir kimsenin huysuzluk veya kurnazlıklarına şaşmak.
~ **etme**, *sp.* Yenileceğini anlayan veya çok zor durumda kalan bir güreşçinin rakibinin kisbetine veya mindere eliyle vurarak veya sözle yenilgiyi kabul ettiğini bildirerek güreşi bırakması.
~ **etmek**, *sp.* Yenileceğini anlayıp sırtının yere gelmesini istemeyen pehlivan yenildiğini kabul anlamına ya pes ediyorum demek veya hasmının kispetine eliyle vurarak işaret vermek. [*ing.* To accept one's defeat].

pes[2], i. *Osm.* < *Fars. esk.* Geri, arka. [*ing.* Hinder part, back of a thing].

pes[3], s. *Osm.* < *Fars. pest,* alçak, aşağı. Yavaş ve hafif sesle söylenen. [*ing.* Low, soft *(voice)*, low *(of a note)*; *Fr.* Bas *(mus)*, en bas doucement].
~ **perdeden (konuşmak)**, *dey.* Gayet hafif ve yumusak bir dille *(konuşmak)*. [*ing.* To talk with a deep voice; *Fr.* Parler avec douceur].

pes[4], e *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ O halde, öyle ise. [*ing.* Then, therefore]; § ❷ z. Sonuc olarak. [*ing.* Consequently].

pesadest, i. *Osm.* < *Fars. pesadest. esk.* Veresiye alışveris etme. [*ing.* Bargain or sale on credit, credit].

pesante, i. *müz.* Pek temkinli ve ağır basan bir icrayı ifade eder. Seslerin ağırbaslı ve dolgun icra edileceğini bildirir, heybetli hal ister.

pesavend, i. *Osm.* < *Fars. pesāvend, ed. esk.* Kafiye.

pesek, i Diş kiri, pası. [*ing.* Tartar *(of the teeth)*; *Fr.* Tartre *(des dents)*].

pesend, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Seçme, beğenme, takdir etme. [*ing.* Liking, approving, approved, approbation]; § ❷ *san.* Yazma kitapların ilk sahifelerine yapılmış altınla karışık süsleme; § ❸ Mat altın; § ❹ *işl.* Işleme türlerinden biri. [*ing.* A kind of gilding used especially to decorate the beginning of a chapter in hand written books].
~ **etmek, (eylemek)**, Beğenmek, seçmek. [*ing.* To approve, to like].

-pesend, s. *Osm.* < *Fars. pesendiden,* beğenmek'ten *-pesend, esk.* «*Beğenmiş, beğenen*» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar: *Avampesend*, halkın beğendiği: *Hod-pesend*, Kendini beğenmiş.

-pesendane, s. *Osm.* < *Fars. -pesend*'den *pesendane. esk.* «*Beğenmişcesine, beğeneceği tarzda olan*» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar.

pesendide, s. *Osm.* < *Fars. pesendîden,* beğenmek'ten *pesendide. esk.* § ❶ Beğenilmiş, takdir edilmiş, seçilmiş. [*ing.* Liked, approved, admired, pleasing, agreeable,]; § ❷ *müz.* Selim III tarafından tertip edilmiş bir bileşik makam.

peser, i. *Fr. pessaire* < *Lat. pessarium, Yun. pessos. cerr.* Düşen veya yer değiştiren dölyatağını doğal durumunda tutmak için dölyolunun içine konan madenî veya kauçuk halka. [*ing.* Pessary].

peseta, i. *Isp.* ◘ **Pezeta**.

pesimist,-ti, i. *Fr. pessimiste.* ◘ **Kötümser**.

pesimizm, i. *Fr. pessimisme.* ◘ **Kötümserlik**.

pesin, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Sonda bulunan, sondaki, sonuncu. [*ing.* Hindmost, last, latest].

peskülle, i. Anahtarla açılan mandal.

pesleştirme, i. *müz.* (a) Bir çalgıya normal sesinden daha kalın bir ötümlük sağlamak üzere yapılan her türlü işlem; (b) Klavsenin her zamanki birinci oktavının alt bölümüne birkaç nota ekleme. *(XVII. ve XVIII. yüzyılda sık sık uygulanan bu işlem yeni tellerin yerleştirilebilmesi için daha büyük bir kasa gerektiriyor ve böylece oktavların sayısı dört buçuk, hattâ beşe çıkıyordu. Orgda pesleştirme işi ancak pedal ve dil takımlarında görüldü, kalın sol veya fa'ya kadar inmesi sağlandı).*

peso, i. *Isp.* ◘ **Pezo**.

pespaye /pespâye/, s. *Osm.* < *Fars. pest,* aşağı + *pāye,* rütbe'den *pest-pāye.* § ❶ Alçak, soysuz, aşağılık. [*ing.* Mean, common, vulgar; *Fr.* Bas, vil]; § ❷ *bot.* ◘ **Kaya eğreltisi**.

pespayelik,-ği, i. Alçaklık, soysuzluk, aşağılık. [*ing.* Baseness; Low, mean, scurvy, contemptible, action; *Fr.* Bassesse].

pest,-ti, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ *(ses hk.).* Pes, hafif, yavaş. [*ing.* Low; *Fr.* Bas, basse]; § ❷ *esk.* Aşağı, alçak. [*ing.* Humble, poor, vile, mean, base, perverted; *Fr.* Grave].

pestenkerani /pestenkerânî/, s. *Osm.* < *Fas. pestenteräne. tkz.* Saçma, değersiz, önemsiz, uydurma: *Pestenkerani lakırdılar söylüyor.* [*ing.* Idiotic, common, vulgar; *Fr.* Sans valeur, sans signification].

pesterek, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kâğıtların yüzünü düzeltmekte kullanılan araç.
☆ *Eşanl.* **mühre tahtası**.

pestî /pestî/, i. *esk. Alçaklık.* [*ing.* Lowness, baseness; *Fr.* Bassesse].

pestil, i. § ❶ Yemiş ezmesinin yufka halinde kurutulmus: *Erik pestili. Kayısı pestili.* [*ing.* Fruit pulp dried in thin layers on cloth; *Fr.* Pâte de fruits] § ❸ *arg.* Hasta; § ❷ Sarhoş; ⊙ ~ **ini çıkarmak** *(birinin), dey.* § ❶ Ezmek. [*ing.* To crush, to beat someone to a jelly; *Fr.* Broyer, écraser]; § ❷ Çok yormak. [*ing.* To tire extremely; *Fr.* Fatiguer excessivement]; § ❸ Çok dövmek. [*Fr.* Battre à plate couture]; ⊙ **erik** ~ **i**, *mutf.* ◘ **Erik**.
~ **atmak**, *dey.* Yalan söylemek.
~ **gibi olmak**, *dey.* Yorgunluktan kımıldayacak hali olmamak. [*ing.* To be too tired to move, to be exhausted].

pestisid, i. *Fr. pesticide.* Tarım bitkilerinde ve hayvanlarda asalak yaşayan canlıları öldürücü maddelere verilen ad. [*ing.* Pesticide].

pesüs, i. *Osm.* < *Fars. pihsūz.* Içinde yağ yakılan toprak kandil. [*ing.* Open earthenware oil-lamp; Fr. Sorte de lampe en terre].

peszinde, b. s. *Osm.* < *Fars. pestzinde. esk.* Artakalan. [*ing.* Survivor; *Fr.* Survivant, -ante].

peş[1], i. *Osm.* < *Fars. pes.* § ❶ Arka. [*ing.* Space behind, back; *Fr.* Derrière]; § ❷ *den.* Filok ve gabye gırandilerinde olduğu gibi herhangi bir yelkenin eğik olarak kesilmiş yapraklarına verilen ad. ☆ *Eşanl.* **çalım**; ⊙ ~ **i sıra**, *dey.* Arkasından, ardından. [*ing.* Behind him, following him, with him]; ⊙ **peşinde (...)**, *dey.* Devamlı istenilen, takip edilen şeyi belirtir. [*ing.* Behind *(one)*, following *or after (one)*, pursuing, aiming *(at)*; ⊙ ~ **inde dolaşmak, (gezmek)**, *dey.* Bir işin veya kimsenin arkasını bırakmamak. [*ing.* To pursue *(a matter)*, to go around with someone; *Fr.* Suivre qn de près, suivre qn toujours et partout] ⊙ ~ **de (peşinden) koşmak**, *dey.* Bir işi, bir şeyi veya bir kimseyi elde etmeye çalışmak. [*ing.* To run after; *Fr.* Poursuivre, courir apres]; ⊙ ~ **inden gelmek**, *dey.* Bir kimsenin arkası sıra gelmek; ⊙ ~ **inden gitmek** *(birinin), dey.* Bir kimseyi takip etmek; ⊙ ~ **inden sürüklemek**, *dey.* Bir kimsenin arkasından gelmesini sağlamak, cezbetmek; ⊙ ~ **inden yürümek**, *dey.* Bir kimsenin ardı sıra gitmek, ona uymak; ⊙ ~ **ine düşmek**, *dey.* Birini veya bir işi takip etmek. [*ing.* To follow, to run after; *Fr.* Suivre qn, être sur les talons de qn]; ⊙ ~ **ine takılmak**, *dey.* Bir kimsenin ardından ayrılmamak. [*ing.* To attach oneself to someone]; ⊙ ~ **ine takmak**, *dey.* Bir kimseyi ardından sürüklemek, beraberinde götürmek. [*ing.* To bring along with one]; ⊙ ~ **ini bırakmamak (bırakmak)**, *dey.* Bir kimseyi veya şeyi takip etmekten vaz geçmemek *(vaz geçmek)*. [*ing.* To keep at *(something)*, to pursue continually].
~ **peşe**, *dey.* Art arda. [*ing.* Successively; *Fr.* Successivement, consécutivement].

peş[2], i. *Osm.* < *Fars. piş. h. d.* Bazı eteklerin yanlarına eklenen parçalara verilen ad. [*ing.* Edging of a garment; *Fr.* Pan].

peşe[1], i. El işi, hırfet, zanaat.

peşe[2], **peşşe**, i. *Osm.* < *Fars. peşe* + *peşşe. esk.* Sivrisinek.

peşekâr, i. Orta oyunlarında en evvel çıkıp oyunu açan ve kavuklu ile muhavere ederek ona tuhaflık zemini hazırlayan oyuncu. [*ing.* Name of one of the two staple characters in the old Turkish theater *(Orta oyunu)*; *Fr.* Artisan, celui qui professe un métier, faiseur de tours, arlequin dans le spectacle «*orta-oyunu*»].

peşeng, i. *Osm.* < *Fars. piş-āveng. esk.* § ❶ Kervan ve kabilenin önünde giden, öncü; § ❷ Kervanın önünde gidip yol açmaya alışmış hayvan. [*Ing.* Leading beast in a string or caravan].

peşin, s. *Osm.* < *Fars. pīşīn.* § ❶ Önden,önce: Ben size peşin söyledim. Üç aylık kirayı peşin istiyor. [*Ing.* In advance; *Fr.* D'avance]; § ❷ Önden verilen: *Peşin para. Ismarlanan şeylerin ücreti peşin ödenir.* [*Ing.* In cash, ready; *Fr.* Au comptant, par avance]; § ❸ Bir alışverişte alışveriş yapıldığı anda ve alınan şeyin tesliminden önce veya teslimiyle birlikte ödenen. [*Ing.* Paid in advance]. ☆ *Karş.* **veresiye**; § ❹ Çalışmadan verilen *(ücret, aylık, v.b.). Ayşe benim gibi değil, peşin para ile çalışıyor;* § ❺ Önceden olan: *Bu, başlayan geceden doğma bir peşin his miydi?;* § ❻ **z.** Daha önceden, evvelce: *Size peşin bu anlatıldı.* [*Ing.* Former, first, in the firstplace]; § ❼ Çalışmadan, işlemeden: *Altı aylık kirayı peşin istiyorlar.*

~ **cevap**, *ikt.* Sonradan isteneceği hatıra gelen bir şey üzerine önceden kararını bildirme. [*Ing.* Answer given before the question is asked; *Fr.* Réponse donnée d'avance].

~ **çekilen poliçe**, *ikt.* Malı sevketmeden veya yüklemeden evvel ihracatçı tarafından düzenlenen poliçe. [*Ing.* Advance bill].

~ **dâva defi**, *huk.* Adi kefalette, kefilin kendisini takip eden alacaklıya, önce borçluya başvurmasını bildirerek yaptığı savunma.

~ **değer**, *ikt.* Bonoların itibarî değerinden iskonto çıkarıldıktan sonra kalan değeri. [*Ing.* Cash value].

~ **fiyat**, *ikt.* Derhal teslim edilecek malın fiyatı. [*Ing.* Cash price; *Fr.* Prix comptant].

~ **hüküm**, Kanıtlara dayanmadan veya eldeki kanıtları incelemeden verilen hüküm. [*Osm.* Itikadatı bâtıla; *Ing.* Presupposition; Prejudice; *Fr.* Préjugé].

☆ *Eşanl.* **ön yargı.**

~ **muamele**, *ikt.* Derhal teslim edilecek mal. [*Ing.* Ready money business, cash bargain; *Fr.* Affaire au comptant].

~ **pazarlık**, *dey.* Daha olmamış şeyler için önceden yapılan anlaşma. [*Ing.* Money bargain; *Fr.* Accord réalisé d'avance].

~ **satış**, *ikt.* Malların ve hizmetlerin para karşılığında devri ve satışın yapılması. [*Ing.* Cash sale; *Fr.* Vente au comptant].

~ **tenzilât**, *ikt.* Peşin yapılan satışlarda bedelden yapılan iskonto. [*Ing.* Cash discount; *Fr.* Escompte de caisse].

~ **verilen ikramiye**, *mark.* Satın alma sırasında verilen fakat buna hak kazanabilmesi için reklâmı yapılan maldan alıcının, sonradan bir miktar daha satın alması gerektiği şartına bağlı bulunan ikramiye. [*Ing.* Advance premium].

~ **yargı°**, *fels.* ◘ **Peşin hüküm.**

peşinat /peşinât/, ç. i. *Osm.* Peşin olarak verilen para: *Peşinat olarak ne verdiler?* [*Ing.* Sum paid down, down payment, advance payment; *Fr.* Paiement au comptant, par avance].

peşinatsız,s. Peşin para almadan: *Peşinatsız taksitle satış.*

peşinci, s. ve i. Malını peşin para ile satın veya peşin para ile mal alan *(kimse).* [*Ing.* One who deals for cash, cash-customer; *Fr.* Celui qui vend contre argent comptant).

peşiz, peşize, i. *Osm.* < *Fars. peşiz* + *peşize. esk.* § ❶ Akçe. [*Ing.* Very small coin, mite]; § ❷ Balık pulu; § ❸ Katır boncuğu; § ❹ Peçiç oyunu.

peşkeş, i. *Osm.* < *Fars. pīşkeş.* § ❶ (a) «*başkasının malını birine bağışlamak*» ve (b) «*verilmemesi gereken birşeyi uygunsuz bir erekle veya yersiz olarak birine vermek*» anlamına gelen **peşkeş çekmek** deyiminde geçer: *Benim malımı elâleme ne hakla peşkeş çekersin? Benim kimseye peşkeş çekecek malım yok!* § ❷ *esk.* Hediye, armağan. [*Ing.* Gift or offering brought to o superior; *Fr.* Cadeau].

peşkir, i. *Osm.* < *Fars, piş*, ön + *gir*, tutulan < *piş-gir*, önce tutulan. *h.d.* § ❶ *(Genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş)* Havlu. [*Ing.* Towel; *Fr.* Servlette, de toilette; essuie-main]; § ❷ Peçete. [*Ing.* Table napkin, napkin; *Fr.* Serviette]; § ❸ *esk.* Peçete yerine dizlere çepeçevre serilen ve ortaklaşa kullanılan uzun örtü.

~ **ağası**, *teşk. tar.* Osmanlı saraylarında peşkir ve havlulara bakan görevli. *(Has odasından ve miftah ağasının yardımcısı durumundaydı. Bu görev 1833'te kaldırıldı).* [*Ing.* Chief servant in charge of the table napkins].

~ **atmak**, *folk.* Dokuma bezden yapılmış peşkirin, hizmetkâr tarafından yer sofrasında oturanların dizlerine gelebilecek biçimde, sofra üzerine atılması. *(Eskiden bu iş, bir çeşit hüner sayılırdı).*

~ **başı**, *teşk. tar.* Osmanlı saraylarındakiler koğuşundaki on iki «*eski*»den birinin unvanı. *(Görevi, padişahın yemesi için gönderilen ekmeği saklamaktı. Ayrıca, koğuşta kabahat işleyen oğlanı alarak kiler kethüdasına teslim ederdi. Bu görev 1833'te kaldırıldı).*

~ **gulâmı**, *teşk. tar.* Osmanlı saraylarında has oda görevlilerinden biri. *(Peşkirî de denirdi. Padişah yemeğini bitirdikten sonra sofrayı kaldırır, altın sini ve kaşıkları yıkardı. Bu görev 1833'te kaldırıldı).*

peşkirci, i. § ❶ Peşkir yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of napkins]; § ❷ *teşk. tar.* Saray peşkirlerine bakan görevli. [*Ing.* Servant who has charge of and who places the table napkins].

peşlenmek, Pencere çerçeveleri ve kapılarının kuruyarak çarpılması dolayısıyle yerine girememesi veya aralık kalması.

peşli, s. *kıyf.* Peşi olan *(elbise).*

~ **entarî**, Üst kısmı bedene uygun, alt kısmı geniş entarî. *(Entariler, yanlarına «peş» eklenerek etek kısımlarından genişletilirdi).*

~ **kuka**, *kıyf.* Alt kısmı geniş kuka.

peşm, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yapağı, yün. [*Ing.* Wool, down, camel or donkey hair].

peşme, i. *Osm.* < *Fars. pīşe* ve *peşe.* Çıkrıkçı tezgâhlarının önünde bulunan demirli tiriz.

☆ *Eşanl.* **beşme.**

peşmin, peşmine, s. *Osm.* < *Fars. peşmin* ve *peşmine. esk.* § ❶ Yünden yapılmış. [*Ing.* Woolly, woolen]; § ❷ i. Yün ve kıldan yapılan bir kumaş türü. *(Peşmine'nin iyi cinslerini sadrazamlar, düşük kalitelilerini de dervişler ve yoksul kimseler sarık olarak kullanır veya hırka yaparlardı).* [*Fr.* Sorte de drap mélangé de crin].

peşmine, i. ◘ **Peşmin.**

peş.rev. b. i. *Osm.* < *Fars. piş.* ün + *rev*, giden > *pişrev.* § ❶ *ed. esk.* Halk hikâyelerindeki türkülerin arasında yer alan mâni şeklinde dörtlülere verilen ad. [*Ing.* Forerunner, harbinger]; § ❷ *müz.* Türk musikisinde bir saz eseri türü. *(Faslın giriş taksiminden sonra ilk çalınan dört haneli ve dört teslimli parça);* § ❸ *okç.* Bir çeşit ok. [*Ing.* A kind of arrow having a bone - edged tip]; § ❹ *sil.* Açıktaki personel üstüne yakın mesafe içinde ateş yapılmasına yarayan ve saç bir mahfaza içinde birçok misket kapsayan top mermisi. *(Peşrev içindeki bu misketler top ağzından belirli bir mesafeye kadar ulaşır).* [*Ing.* Grapeshot; *Fr.* Mitraille]; § ❺ *sp.* Yağlı güreşte, güreşmeye hazırlığı, yarışmaya girişi ifade eden ahenkli hareketler. *(Peşrevde pehlivan, ellerini ahenkli bir şekilde çırparak uzun adımlarla meydanın ortasına doğru ilerler ve sıçrayarak ellerini ayaklarına vurur. Bu hareketi birkaç defa tekrarlar; meydan ortasına geldiği sırada kıble yönüne dönerek hafifçe diz kırıp temenna çakar ve sonra rakibiyle tutuşur).* [*Ing.* Preliminary movements of wrestlers].

peşşe, i. ◘ **Peşe.**

peştaban, i. Temel ıskaralarında hatılları birbirine bağlayan kısa ağaç kirişleri ve büyük kapıların tahtalarını birbirine bağlamak için arkalarına vurulan kuşak.

peştahta, i. *Osm.* < *Fars. pîş-tahta. esk.* § ❶ Eskiden iş yerinde üzerinde çalışılan küçük çekmece. [*Ing.* Small desk, counter *(in a shop)*; *Fr.* Petite caisse à tiroir employée en guise de pupitre]; § ❷ Sarrafların üzerinde para saymak için kullandıkları tahta. [*Ing.* Money-changer's board; *Fr.* Planchette du changeur].

~ **saati**, Masa saati. [*Ing.* Clock made to stand on a table].

peştamal, i. ◘ **Peştemal.**

peştamalcı, i. ◘ **Peştemalcı.**

peştamallık,-ğı, i. ◘ **Peştemallık.**

peştemal i. *Osm.* < *Fars. peşt-māl*, sırt sileceği. § ❶ Hamamda örtünmek ve kurulanmak için kullanılan ince dokuma. [*Ing.* Large bath towel, waist cloth; *Fr.* Grande serviette dont les orientaux couvrent le corps à partir de la taille, en entrat au bain public, grande serviette pour essuyer le corps après le bain]; § ❷ İş yaparken önlük gibi bele bağlanan veya kadınların başlarına örttükleri dokuma. [*Ing.* Apron; *Fr.* Tablier].

~ **kuşanmak**, *san. esk. (Loncalara bağlı esnaf kollarında çıraklıktan ustalığa geçen kimse için)* ustalık belirtisi olmak üzere özel törenle beline peştemal sarmak. [*Ing.* To finish one's apprenticeship and become a master workman; *Fr. (Artisan)* Devenir maître].

peştemalcı, i. Peştemal, futa, havlu v.b. şeyleri dokuyan veya satan kimse. [*Ing.* Keeper of towels in a Turkish bath; *Fr. (Personne)* qui fabrique ou vend des «peştemal»].

peştemallık,-ğı, i. *esk.* İşlek bir dükkânı kendisine çevirmesi için isteklinin o dükkânı işletene verdiği para. [*Ing.* Compensation for goodwill, money paid for the goodwill of a business, goodwill; *Fr.* Pas de porte].

☆ *Eşanl.* **hava parası.**

Peştu, öz. i. *dilb.* Iran dil ailesinin doğu öbeğine giren ve hâlâ konuşulmakta olan dil. *(Afganistan devleti halkının üçte birini meydana getiren afgan kabilelerinin (4 milyon kişi) ana dilidir. (Ama Afganların önemli bir kısmı /1.700.000 kişi/ Pakistan'da Peşaver bölgesinde oturur). Peştu dilinde yapılmış edebiyat eserlerinin en eskisi XVI. yüzyıldan kalmadır; bu eserler büyük ölçüde fars edebiyatının etkisinde kalmıştır. Peştu dili, 1936'dan beri Farsça ile birlikte Afganistan krallığının resmî dilidir).* [*Ing.* Palto, Afghan; *Fr.* Pachto, pouchtou, poushtou, afghan].

☆ *Eşanl.* **Afganca.**

petaka, i. Kolombiya'da *Carludovica Palmata* yaprağıyle örülen sepetlere verilen ad. *(«Panama» denen şapkaların yapımında da kullanılır).* [*Ing.* Pétaca].

petal, i. *Fr. pétale. bot.* ◘ **Taç yaprağı.**

petalipar, s. *Fr. pétalipare.* Erkek organları ve bazen meyve yaprakları taçyaprak şeklini alan çiçeğe verilen sıfat.

petalit,-**ti**, i. *Fr. pétalite. min.* Doğal lityum alüminosilikat. [*Ing.* Petalite].

petalsiz, s. *bot.* Petalleri olmayan *(çiçekler hk.)* [*Ing.* Apetalous; *Fr.* Apétale].

~ **çiçek**, *bot.* ◘ **Çiçek.**

petek,-ğİ, i. § ❶ *arıc.* Arıların balmumundan yapıp gözlerine bal doldurdukları ve yumurtalarını bıraktıkları düzgün altıgen ağızlı tekerlek. [*Ing.* Honeycomb; *Fr.* Ruche]; § ❷ Bu tekerleğin balsızı; § ❸ Kimi şeylerin buna benzeyen tekerleği: *Bir petek afyon. Bir petek kaşar peyniri.* [*Ing.* Any circular disk; *Fr.* Rondelle]; § ❹ *h.d.* Kimi bölgelerde balçıktan yapılan ve dikine durmuş sandık biçiminde olan tahıl ambarı. § ❺ Bazı şeylerin bal peteğine benzeyen parçası: *Bir petek afyon;* ◉ **baca peteği,** *mim.* ◘ **Baca;** ◉ **baca peteği kürsüsü.** Ocakların bacalarındaki petek kısmının bindiği mesnet; ◉ **akciğer** ~ **leri**, *anat.* Soluk borusu dallarının ucundaki kesecikler. [*Osm.* Sînh, esnah-ı recviye; *Lat. Alveoli pulmonis; Ing.* Pulmonary alveoli; *Fr.* Alvéoles pulmonaires]; ◉ **bal peteği kumaş,** *dok.* Petek gözü gibi eşkenar dörtgen biçiminde oyuk desenler taşıyan özel armürlü kumaş; daha çok sofra örtüleri, peçete v.b. yapımında kullanılır; ◉ **bal peteği,** *arıc.* ◘ **Bal;** ◉ **bal peteği (bal fümesi),** *terz.* Pli-

lerin çeşitli yerlerinden tutturulmasıyla yapılan bal peteği görünüşünde süsleme; ◉ **kapaklı ~**, *arıc.* ◘ **Kapaklı**; ◉ **kurtçuklu - gözü**, içinde arı yumurtası, kurtçuğu veya nemfi bulunan petek gözü; ◉ **radyatör peteği**, *term.* ◘ **Radyatör**; ◉ **sun'î ~**, İki yüzüne kabartmalı olarak petek gözlerinin dibini oluşturan altıgenler basılmış balmumu levha. *(Bu levhalar, arıların peteklerini daha çabuk yapması amacıyla kovanların içindeki çerçevelere yerleştirilir).* [*Ing.* Cire gaufré].

~ göz, *zool.* ◘ **Göz.**

~ gözü, *arıc.* Arıların balmumundan yaptığı petekleri meydana getiren küçük bölmelerin veya odacıkların her biri. [*Ing.* Cellina honeycomb; *Fr.* Alvéole].

~ güvesi, *paraz. Galleriidae* familyasından yumurtalarını kovan çevresindeki mum kırıntılarına bırakarak, peteklerin kurtlanmasına yolaçan ve özellikle bilgisiz arıcılığın en büyük düşmanlarından biri sayılan gececi kelebek. [*Lat. Galleria mellonella; Ing.* Wax moth, bee moth; *Fr.* Gallérie de la cire, teigne de la cire].

☆ *Eşanl.* **arı güvesi, mum güvesi, bal güvesi.**

~ yapı, *trm.* Özellikle suyun taşıdığı sedimanlara yığılan ince taneli topraklar.

petek.göz, b. i. *zool.* ◘ **Göz.**

peteklenme, i. *jeom.* Peteklerin meydana gelmesi: *Kimi taşlarının peteklenmesi.* [*Ing.* Alveolization; *Fr.* Alvéolisation].

petekli.kurbağa, b. i. *zool.* Petekli kurbağagiller *(Pipidae)* familyasından, yumurtalarını sırtında kuluçkalayan Güney Amerika kurbağası. Uzunluğu 20 sm.'yi bulur. Gövdesi kısa, kalın, yassı, zeytin siyahı veya esmer renkte, başı küçük, geniş ve üçgenimsidir. Derisi kabarcıklı ve siğilli olduğu için, zararsız olmasına rağmen çok korkunç görünür. Petekli kurbağa bataklıklarda yaşar, böceklerle beslenir. Yumurtlama sırasında erkeği yumurtaları dişinin sırtındaki çukurlara tek tek yerleştirerek iyice bastırır. Her yumurta deriye gömülerek kistleşir, üzeri bir kabukla kaplanır; yumurtadan çıkan yavru son başkalaşmasını tamamlayıncaya kadar bu kabuğun altında kalır. Surinam ve Brezilya'da yaşar. [*Lat. Pipa pipa = pipa americana; Ing.* Surinam toad; *Fr.* Pipa, crapaud du Surinam].

petekli.kurbağagiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Amfibyumlar *(Amphibia)* sınıfının, Kurbağalar *(Anura)* takımının, Obrukartlılar *(Opisthocoela)* alt takımına giren bir familyası. Dilleri yoktur. Yeni Dünya'da yaşarlar. Pençe tırnaklı kurbağa *(Xenopus laevis)*, Petekli kurbağa *(Pipa americana)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Pipidae; Fr.* Pipidés].

peteşi, i. *Fr. pétéchies < It. petechia. patol.* Purpuranın belirtisi olan, noktamsı veya mercimeksi küçük deri kanamaları. [*Ing.* Petechiae].

petgir, i. *Osm. < Fars. petgir. esk.* Kıldan yapılmış elek. [*Ing.* Hair sieve, sieve; *Fr.* Tamis fin, tamis de crin].

petidin, i. *Fr. péthidine. ecz.* Metil piperidin fenil-etilkarboksilat'ın kısa adı; bu maddenin klorhidrat tuzu ağrı dindirici ve uyutucudur; etkisi morfininkine benzer. *(Petidin, inatçı ve şiddetli ağrıların tedavisinde ve anesteziyolojide kullanılır). /B tablosunda kayıtlıdır./* [*Ing.* Pethidine].

petiyol, i. ◘ **Yaprak sapı.**

petka, i. *arg.* Kıç. ☆ *Eşanl.* **atras, bohça, boyata, davul, ense, defans, kâse, küfe, paket**; ◉ **~ sı sıkmak**, *arg.* Kendine güvenir olmak; *Petkan sıkıyorsa çık karşıma!*

petrarca'cılık,-ğı, i. *(İtalyan şair ve hümanisti Francesco Petrarca'nın adından)* Petrarca tarzının taklidi. [*Ing.* Petrarchism, petrarchianism; *Fr.* Pétrarquisme].

petroglif, i. *Fr. pétroglyphe < Yun. petra*, kaya + *glyphein*, oymak. *ark.* Arkeolöğiarın dilinde, taş üzerine yapılmış oyma. [*Ing.* Petroglyph].

petrognozi, i. *Fr. pétrognosie. min.* Tabiat bilgisinin mineralleri inceleyen bölümü. [*Ing.* Petrognosia].

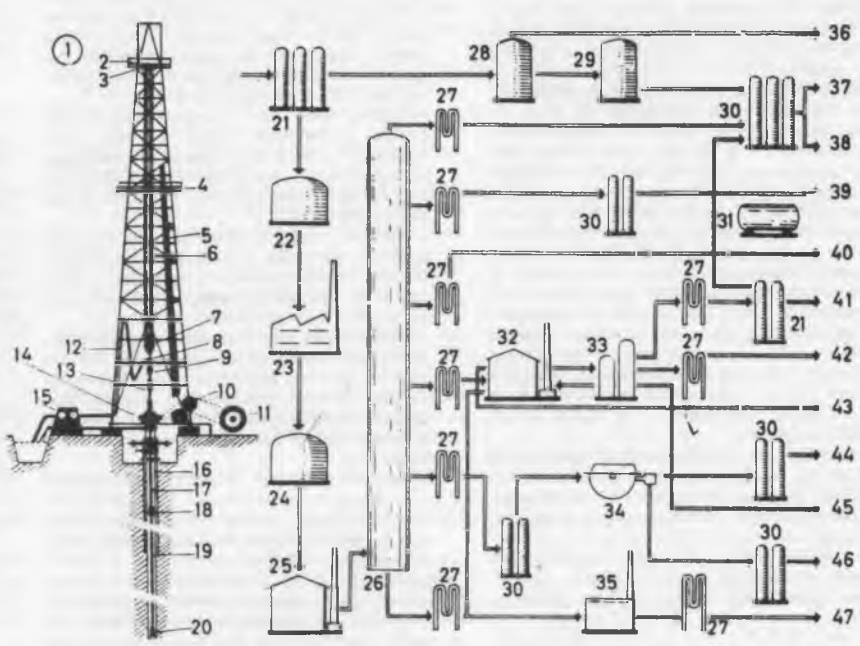

ŞEKİL: 440.— **PETROL I.** [*1-20 Petrol sondajı (Petrol arama)*]. **(1)** Sondaj kulesi. **2.** Başlık *(emniyet)* platformu. **3.** Başlık bloku. **4.** Emniyet platformu *(Dört katlı platform).* **5.** Sondaj çubukları. **6.** Sondaj kablosu *(sondaj hattı).* **7.** Gezer vinç. **8.** Kanca *(vinç kancası).* **9.** Püskürtme kafası. **10.** Bocurgat *(boru çevirme düzeni).* **11.** Motor *(çalıştırma motoru).* **12.** Çamur hortumu. **13.** İşletme çubuğu. **14.** Döner tablo. **15.** Çamur pompası. **16.** Çamur çıkışı *(borunun başı).* **17.** Sondaj çubuğu. **18.** Sondaj deliği. **19.** Borular. **20.** Burgu kafası. [*21-35 ham petrolün işlenmesi (tasfiyesi)*]. **21.** Gaz ayırıcı. **22.** Depo. **23.** Pompalama istasyonu. **24.** Rafineri deposu. **25.** Borulu fırın. **26.** Arıtma *(tasfiye)* kulesi. **27.** Soğutucu. **28.** Tabiî gazdan benzin elde edilmesi. **29.** Stabilizör. **30.** Arıtma tesisatı. **31.** Alkilleştirme düzeni. **32.** Borulu fırın. **33.** Petrol ayırma düzeni. **34.** Parafin ayırma düzeni. **35.** Bitum düzeni. **36.** Isıtma gazları. **37.** Uçak benzini. **38.** Hafif yakıtlar. **39.** Adi petrol. **40.** Gazyağı. **41.** Hidrokarbonlu gazlar. **42.** Mazot. **43.** Ağır yağlar *(dizel yakıtı).* **44.** Yağlama yağı. **45.** Petrol koku. **46.** Parafin. **47.** Bitum.

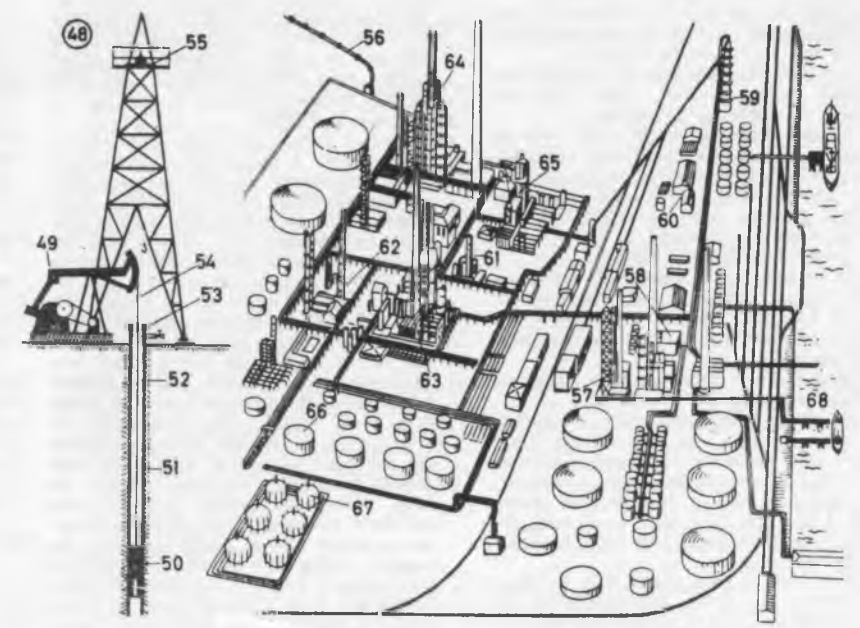

ŞEKİL: 440.— **PETROL II.** [*48-55 Petrol ürünleri*]. **(48)** İstihraç kulesi. **49.** Pompa dengeleyici. **50.** Derin kuyu pompası. **51.** Pompalama dikmesi. **52.** Pompa çubukları. **53.** Sürgü başlığı. **54.** Pompa parlak çubuğu. **55.** Makara bloku [*56-67 Petrol rafnierisi*]. **56.** Petrol hattı *(petrol boru hattı).* **57.** Damıtma tesisleri. **58.** Bitum oksidlenmesi. **59.** Benzinin yeniden damıtılması. **60.** Yağlayıcı maddelerin arıtılması. **61.** Clasus fırını ve santrifüjleme tesisleri. **62.** Gaz ayırma tesisi. **63.** Katalitik ayırma tesisi. **64.** Katalitik şekil değiştirme tesisi *(karbürlerin hidrojenasyonu).* **65.** Gazyağının kükürtten arıtılması. **66.** Depo. **67.** Küresel depo. **68.** Petrol limanı *(tanker iskelesi).*

petrografi, i. *Fr. pétrographie* < *Yun. petra*, kaya + *graphe*, tasvir *jeol.* Kayaçları, mineraloji, kimyasal bileşimleri ve oluşumları açısından inceleyen jeoloji dalı. [*ing.* Petrography].
☆ *Eşanl.* **litoloji, taşbilim.**

petrojenez, i. *Fr. pétrogenèse* < *Yun. petra*, kaya + *genesis*, menşe, *jeol.* Kayaların ve özellikle içkayaların ve başkalaşmış kayaların oluşumu. *(XVIII. yüzyıl sonunda kayaların menşei, neptün'cüler ile plütoncular arasında uzun süre tartışıldı; neptün'cüler bütün kayaların sular tarafından çökeltildiğini, plüton'cular ise hepsinin ateşten türediğini ileri sürüyorlardı. Oysa, gerçekte, her iki yolla oluşmuş kayalar vardır).* [*ing.* Petrogenesis].

petro.kimya, b. i. Petrolden türeyen kimyasal maddelerle ilgilenen bilim, teknik ve sanayi dalı. [*Ing.* Petrochemistry; *Fr.* Pétrochimie].

petrol,-lü, i. *Fr. pétrole* < *Lat. petra*, taş + *oleum*, yağ. *petr.* Çok koyu renkli, kendine has hafif bir kokusu olan, yoğunluğu 0,8 ile 0,35 arasında değişen ve hidrokarbonlardan meydana gelen, rafine edilmemiş doğal mineral yağ. [*ing.* Petroleum, mineral oil; *Fr.* Pétrole, pétrole brut]. ◘ *ŞEKİL: 440.*— **PETROL;** ☆ *Eşanl.* **ham petrol;** ◉ **ham ~,** *kim.* ◘ **Ham**[1]; ◉ **kosma ham ~,** *petrol.* ◘ **Kosma.**
~ ana kayacı, *jeol.* İçinde petrolun ilkel olarak oluştuğu ve asıl kaynağı olan kayaç. [*Ing.* Oil seepage; *Fr.* Suintement de pétrole].
~ arama, *petrol.* Petrol yataklarının bulunmasını sağlayan teknik ve usullerin tümü. *(Petrol arama, arazide ve laboratuvarda yapılan jeolojik incelemeleri; jeolojik ölçüleri ve sondajları kapsar).* [*Ing.* Oil prospecting; *Fr.* Recherche].
~ aramak, *petrol.* Petrol yataklarını bulmaya çalışmak. [*ing.* To prospect; *Fr.* Prospecter].
~ arayıcı. *petrol.* Petrol aramak eyleminde bulunan kimse. [*Ing.* Oil prospector; *Fr.* Prospecteur].
~ borusu, *coğr.* Petrolu limanlara kolayca taşımak üzere yapılmış, yere döşenmiş büyük çaplı borular. [*ing.* ve *Fr.* Pipe - line].
~ bölgesi, *petrol.* Petrol yataklarının toplandığı bölge. [*ing.* Oil pool; *Fr.* Acumulation de petrole].
~ eteri, *petrokim.* ◘ **Eter.**
~ gaz oranı, *petrol.* Bir kuyudan çıkarılan ham petrol ve doğal gaz miktarları arasındaki oran. [*Ing.* Oil gas rate].
~ koku, ◘ **Kok.**
~ lambası, ◘ **Lamba.**
~ rafinerisi, ◘ **Rafineri.**
~ reçinesi, ◘ **Reçine.**
~ muayene cihazı, *kim.* Petrol ve benzeri yağların parlama noktasının ölçümüne yarayan bir cihaz. [*ing.* Abel tester].
~ savaşı, Dünyadaki petrol bölgelerini ele geçirmek için uluslararasında sürüp giden mücadele.
~ sızıntısı, *jeol.* Petrolün doğal olarak az çıktığı kaynak. [*Ing.* Oil seepage; *Fr.* Suintement de petrole].
~ zehirlenmesi, *patol.* Petrol ve türevlerinden ileri gelen zehirlenmelerde görülen patolojik belirtilerin tümü. *(Petrol zehirlenmesi ağır olursa genel bozukluklara, kronik olursa deri bozukluklarına /deri iltihapları, yağ çıbanı, melanoz ve kanser öncesi durumlar/ yol açar).* [*Ing.* Petrolism; *Fr.* Pétrolisme].

petrolatum, i. *Fr. pétrolatum.* Yoğunluğu yaklaşık olarak 1 olan, yumuşak, koyu renkli katı cisim. Ağır petrol yağlarındaki parafinlerin santrifüjleme yoluyle giderilmesi sırasında elde edilir: parafin ve balmumundan meydana gelir. *(Ticarette «vazelin» adı verilen maddeler petrolatum'un arıtılmasından elde edilir).* [*ing.* Petrolatum].

petrolcu, i. Petrol sanayiinde çalışan mühendis, sanayici, yönetici v.b. [*Ing.* Oilman; *Fr.* Pétrolier].

petrollu, s. Petrol taşıyan *(Maden yatağı, arazi, kaya, bölge hk.)* [*Ing.* Petroliferous; *Fr.* Pétrolifère].

petromastoyid, i. *tıp.* (a) Kulak kemikçiği; (b) Şakak kemiğinin kaya parçası ile mastoid kemiklerine ait. [*Ing.* Petromastoid; *Fr.* Pétromastoïde].
~ ilik çıkarması, *cerr.* ◘ **ilik**[2].

petrooksipital, s. *Fr. pétro-occipital. anat.* Kovuklu sinüsten doğan ve boyun içi toplarmarına dökülen bir toplardamar sinüsüne denir. [*Ing.* Petro-occipital].

petrosit,-ti, i. *patol.* Şakak kemiği kaya parçasının iltihabı. [*Ing.* Petrositis].

petunya, i. *Lat. petunia. bot.* Patlıcangiller *(Sclanaceae)* familyasından, anayurdu Güney Amerika olan ve yapay üretimlerle bir çok sayıda tür vermiş, beyaz, mor veya mavimtrak çiçekli bir süs bitkisi. *Petunya*'nın süs bitkisi olarak yetiştirilen çeşitleri: **Kokulu petunya** *(Petunia nyctaginiflora),* **mor renkli petunya** *(P. violacea),* **büyük çiçekli petunya** *(P. superbissima)* ve melez petunyalar. *P. pendula* pencere ve balkonları süslemekte kullanılır. [*Lat.* ve *Ing. Petunia; Fr.* Pétunia].

petzit,-ti, i. *Fr. petzite (W. Petz'in adından.) min.* Doğal gümüş tellürür; bileşiminde yüzde 25 kadar altın bulunur. [*ing.* Petzite].

pey, i. *Osm.* < *Fars. pāy.* Satın alınacak veya yaptırılacak bir şeyin karşılığına sayılmak üzere önceden verilen para: *Pey vermek, Pey almak, Pey akçesi.* [*ing.* Earnest - money; *Fr.* Arrhes]; ◉ **~ i tutulmaz,** *dey.* Ciddiye alınmaz, güvenilmez. [*ing.* That can not be taken as serious, that cannot be relied on].
~ akçesi, *huk.* Herhangi bir konudaki sözleşmenin gerçekleştiğine delil olmak üzere taraflardan birinin diğer tarafa verdiği para. [*ing.* Earnest money, deposit, bargain money; *Fr.* Arrhes].
~ sürmek (vurmak), *dey.* Arttırma ile satılan bir şey için fiyat öne sürmek. [*ing.* To bid, to run up the bidding, to make a bid; *Fr.* Surenchérir, pousser les enchères].

peyam /peyām/, i. *Osm.* < *Fars. peygām. esk.* Haber, başkasından alınan bilgi. [*ing.* News, message, tidings; *Fr.* Avis, nouvelle].

peyda /peydā/, s. *Osm.* < *Fars.* Belli, açık olan. [*ing.* Existent, manifest, visible; *Fr.* Existant].
~ etmek, § ❶ Çıkarmak, meydana getirmek. [*ing.* To create; *Fr.* Produire, engendrer]; § ❷ Edinmek, kazanmak. [*ing.* To procure, to beget, to acquire].
~ olmak, Çıkmak, ortaya çıkmak, meydana gelmek, belirmek. [*Ing.* To come into being, to be manifested, to appear; *Fr.* Se produire, survenir, se présenter, se manifester].

peydahlamak, peydahlanmak (-i), f. § ❶ *(Pek istenmeyen veya yolsuz görülen şeyler hk.)* Peyda etmek: *Çocuk yeni yeni huylar peydahladı.* [*Ing.* To procure, to beget, to create; *Fr.* En parlant des chose qu'on ne désire ou qu'on n'approuve pas, procurer]; § ❷ Edinmek. [*Ing.* To acquire; *Fr.* Acquérir].

peydahlanmak, nsz. f. Peyda olmak.

pey.der.pey, b. z. *Osm.* < *Fars. esk.* Azar azar, kısım kısım, yavaş yavaş. [*Ing.* Step by step, by degrees, little by little; *Fr.* L'un après l'autre].

peyem, i. ◘ **Peyam.**

PEYER, Hans Conrad, öz. i. *(1953-1712).* İsviçreli anatomi bilgini.
~ plakaları, *anat.* Bağırsak mukozasında kapalı foliküllerden meydana gelmiş lenf dokusu; özellikle kıvrımbağırsağın son kısmı ile sağ kalınbağırsakta bulunur. [*Ing.* Peyer's plaques; *Fr.* Plaques de Peyer].

peygamber, i. *Osm.* < *Fars. peyāmber, peygāmber* < *peyām* veya *peygām*, haber + *-ber*, getiren. § ❶ Tanrı ile insanlar arasında elçilik yapan ve insanları Tanrı buyruklarına uymaya çağırarak onlara doğru yolu gösteren kişilere verilen ad. [*Ing.* Prophet; *Fr.* Prophète]. ☆ *Eşanl.* **yalvaç, nebi, resul;** § ❷ Özel olarak Hz. Muhammed. [*Ing.* The Prophet Muhammed; *Fr.* Prophète, titre donné à mahomet par les musulmans]; § ❸ *(Geniş anlamda)* Tahmin veya rastlantı sonucu geleceği, olacakları haber veren kimse. [*Ing.* Prophet; *Fr.* Prophète, homme qui, par voie de conjecture ou par hasard, annonce ce qui doit arriver]; ◉ **Allahın emri, ~ in kavliyle,** *dey.* ◘ **Kavil;** ◉ **nuh der ~ demez,** ◘ **Demek;** ◉ **yalancı ~,** Peygamberlik taslayan kimse. [*Ing.* A false prophet, a pretender; *Fr.* Faux prophète].
~ ağacı, *bot.* ◘ **Peygamberağacı.**
~ arpası, *trm.* Kavuzsuz arpaya verilen ad. [*ing.* Common cultivated oat; *Fr.* Seigle].
~ devesi, *zool.* ◘ **Peygamberdevesi.**
~ dikeni, *bot.* ◘ **Peygamberdikeni.**

peygamber.ağacı, b. i. *bot.* İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Zygophyllaceae* familyasından, *Guaiacum* türlerinden ikisine verilen ad. *(Guaiacum officinale ve G. Sanctum).* [*ing.* Lignum vitae; *Fr.* Gaïac, gayac].

peygamberan, ç. i. *esk.* **Peygamber**'in çoğulu.

peygamberane, z. *esk.* Peygambere yakışır tarzda. [*Ing.* Special to a prophet or apostle, prophetically; *Fr.* Prophétiquement].

peygamber.çiçeği, b. i. *bot.* Mavi kantarona verilen ad. ◘ **Kantaron.** ◘ *ŞEKİL: 97.*— **YABANİ OTSU BİTKİLER.**

peygamber.devesi, b.i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Düzkanatlılar *(Orthoptera)* takımının Peygamberdevesigiller *(Mantidae)* familyasından, avını pusuya yatıp yakalayan, çok oynak başlı, iri gözlü, etçil böcek. Uzunluğu 75 mm. Vücudu ince yapılıdır. Öngöğüs bölütü çok uzamıştır. Açık sarı külrengi veya açık yeşil renkte olup yapraklar arasında bir yaprak gibi durarak avını gözetler, kendini hiç belli etmez. Yakalayıcı bacaklarının üst ve alt bacak kısmıyle sinekleri yakalayarak bulunduğu yerde hiç kıpırdamadan, yavaş yavaş yer. Meskûn ve güneşli yerleri sever. Toplu olarak bir yere kapatılırsa, birbirini yer. Serbest halde bile bazen dişisi, çiftleştikten sonra erkeğini yer. Sıcak ve ılıman ülkelerde yaşar. [*Osm.* Rahibe; *Lat. Mantis religiosa; ing.* Praying mantis; *Fr.* Mante religieuse, prie-dieu]. ◘ *LEVHA: 34.*— **BÖCEKLER.**

peygamber.devesigiller, ç. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Düzkanatlılar *(Orthoptera)* takımına giren bir familyası. Uzun vücutlu, yavaş hareketli böcekler. Ön ayakları çok değişik olup dua eden birine benzediğinden bu ad verilmiştir. Hepsi de sıcak ülkelerde yaşayan yüzlerce türü vardır. Bunlar son derece yırtıcı böceklerdir. Dişiler yumurtalarını havada katılaşan sümüksü bir salgı ile birbirine yapıştırır; dışı kaba kâğıt görünüşünde yuvarlak bir topak haline koyar. Etçildirler. [*Lat.* ve *ing. Mantidae; Fr.* Mantidés].

peygamber.dikeni, b. i. *bot.* İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, tarlalarda yabani olarak yetişen, 1 m. kadar boylanan, çok dikenli, otsu, çokyıllık, zararlı bir bitki. [*Lat. Cirsium arvense; ing.* Corn-thistle, creeping thistle, cursed thistle; *Fr.* Chardon des champs].

peygamberî, i. *esk.* § ❶ ◘ **Peygamberlik;** § ❷ s. Peygamberle ilgili. [*Ing.* Special to a prophet or messenger, prophetical].

peygamberlik,-ği, i. Peygamber olma hali. [*ing.* Prophethood, prophecy; *Fr.* Prophétie].

peygambervari, s. *Osm.* < *Fars. peygamber* + *-vari*'den *peygāmber-vāri. esk.* Peygamber gibi peygambere yaraşır biçimde. [*ing. Prophetic(al); Fr.* Prophétique].
~ hezeyan, *psik.* Histerinin ve sözsel otomatizmin bir şekli. *(Bu hezeyan sırasında hasta, bir takım anlaşılmaz sözler sarfeder. Eskiden bu sözlere geleceği haber veren peygamberce anlamlar atfedilirdi.)* [*ing.* Prophetic delirium; *Fr.* Délire prophétique].

peygar, i. *Osm.* < *Fars. peygār. esk.* Savaş.

peygare, i. *Osm.* < *Fars. peygāre. esk.* İftira, haksız yere yüklenen suç.

peygule, i. *Osm.* < *Fars. peygūle. esk.* Köşe, kıyı. [*Ing.* Corner, angle, narrow street, bypath, blind alley].

peyk,-ki, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ *astr.* Bir gezegenin etrafında dönen ikinci derecede bir gezegen: *Ay, dünyanın peykidir.* [*Ing.* ve *Fr.* Satellite]. ☆ *Eşanl.* **uydu**; § ❷ *mec.* Her hareketinde birine tâbi olan, bir başkasına bağımlılığı olan: *Ahmed, Mehmed'in peykidir. Peyk devletler.* [*Ing.* Follower; *Fr.* Satellite]. ☆ *Eşanl.* **ardaç**; § ❸ *esk.* Haber, mektup taşıyan *(kimse).* [*ing.* Running footman, messenger] § ❹ *teşk. tar.* Osmanlı devletinin ilk zamanlarında haberci *(ulak)* ve muhafız, son zamanlarında bazı törenlere daha gösterişli bir nitelik kazandırma amacıyla katılan özel görevliler; ⊛ **advent ~** i, *ask.* 24 saatlik ekvator yörüngesinde peyk amplifikatörlerden faydalanarak ânî mikrodalga haberleşme imkânı sağlayan aktif bir muhabere peyki. [*ing.* Advent]; ⊛ **aktif ~**, *astr.* ve *hava.* Sinyal gönderebilen bir sun'i peyk; ⊛ **aktif muharebe ~** i, *rad.* Alınan sinyali arza göndermeden önce amplifiye eden bir muharebe peyki. [*Ing.* Active communication satellite]; ⊛ **aktif ~ savunması,** *ask.* Düşman peyk yetenek ve imkânlarının yok edilmesi veya etkisinin ortadan kaldırılması için girişilmiş aktif savunma hareketi. [*Ing.* Active satellite defense]; ⊛ **sunî ~,** ◘ **Sunî. ~ önleme füzesi,** *balist.* Uydu önleme füzesi. Yörüngede bulunan bir sunî peyki tahrip edecek şekilde yapılmış bir füze. [*Ing.* Antisatellite missile].

peykan /peykān/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Okun ucundaki sivri kısım. [*Ing.* Spearhead, arrowhead; *Fr.* Pointe de flèche]; § ❷ *(Geniş anl.)* Sevgilinin kirpiği.

peyk.başı, b. i. *teşk. tar.* Peyklerin en büyük zabiti. *(Sefer dolayısıyla yapılan törenlerde alayın başında bulunur, başına mücevherli taç giyer ve değerli taşlarla bezenmiş tirkeş /sadak/takardı. Bunlara serpeykânı hassa da denirdi.)*

peyke, i. *Osm.* < *Fars. peygāh.* Bazı yerlerde ve en çok eski kahvelerde bulunan tahta sedir. [*Ing.* Wooden, bench; *Fr.* Banc, banquette]; ⊛ **asma ~,** *mim.* ◘ **Asma**[1]; ⊛ **kırma ~,** ◘ **Kırma.**
~ **kurusu,** *arg.* Sabahçı kahvelerinde peyke üzerinde sabahlayan *(kimse); Ulan peyke kurusu, ampes çekmekten samyeli vurmuş mayıs çirozuna dönmüşsün bel* [*Ing.* Person who sleeps the night on the benches of a coffee house].

peyker, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yüz, çehre. [*Ing.* Face, countenance, portrait].

peylek,-ği, i. *ask. esk.* Okların, hedeflerine düz bir yolla gitmesini sağlamak için baş taraflarına geçirilen tüy.
☆ *Eşanl.* **yelek.**

peylemek (-i), f. § ❶ Para vererek, bir şeyi önceden kendine ayırtmak. [*Ing.* To pay a deposit on something *(to seal a bargain); Fr.* Faire réserver d'avance]; § ❷ Bir yere, bir şeye veya bir kimseye göz koymak.

peylenmek, nsz. f. Peylemek işine konu olmak. [*Ing.* To be engaged].

peyleşmek (-le), nsz. f. Aralarında pey alıp vermek. [*Ing.* To conclude a bargain by the payment of a deposit; *Fr.* Donner, verser des arrhes à un tiers pour assurer l'exécution d'un marché bilatéral].

-peyma /peymā/, s. *Osm.* < *Fars. peymūden. esk.* «*Ölçen*» anlamıyla bileşik sıfatlar yapar: *Bad-peyma.* [*Ing.* Who measures].

peyman /peymān/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Pakt, akit, yemin, ant. [*Ing.* Oath, promise, pledge; *Fr.* Pacte, accord].

peymane /peymāne/, i. *Osm.* < *Fars. peymūden,* ölçmek. *esk. (Divan edebiyatından)* Şarap bardağı. [*Ing.* Cup, goblet, bowl; *Fr.* Verre, coupe].

peymay /peymāy/, s. *Osm.* < *Fars. peymūden,* ölçmek. *esk.* Ölçen, tartıcı.

peymude /peymūde/, s. *Osm.* < *Fars. peymūden,* ölçmek. *esk.* Ölçülmüş.

peynir, i. *Osm.* < *Fars. penir.* Sütü mayalayıp katılaştırarak yapılan ve bir çok çeşidi olan besin: *Kaşar peyniri. Beyaz peynir. Tulum peyniri. Dil peyniri. Lor peyniri. Çayır peyniri.* [*Ing.* Cheese; *Fr.* Fromage]; ⊛ **beyaz ~,** *mutf. (mayalandırılmış)* sütten yapılan, taze olarak veya salamurada bekletilerek yenen beyaz renkli peynir. [*ing.* Cream-cheese; *Fr.* Fromage blanc]; ⊛ **çayır ~** i, *mutf.* Beyaz peynirin tuzsuz bir türü. [*Ing.* Cream cheese]; ⊛ **çömlek ~** i, *mutf.* Çömlek içinde toprağa gömülerek saklanan peynir; ⊛ **dil ~** i, Kaşar hamurundan yapılmış, tuzsuz, yağlı peynir; ⊛ **Edirne ~** i, *mutf.* Trakya bölgesinde, genellikle koyun sütünden yapılan yumuşak beyaz peynir; ⊛ **eritme ~,** ◘ **Eritme**; ⊛ **Hollanda ~** i, *mutf.* Hamuru basınç altında katılaştırılmış ve arıtılmış, kabuğu yıkanmış, pişmemiş peynir. [*Fr.* Hollande]; ⊛ **imansız ~,** *mutf.* Yağı alınmış sütten yapılan tulum peynirî; ⊛ **iplik ~** i, *mutf.* Tülbentten geçirilerek yapılan ve lif lif ayrılan bir çeşit peynir; ⊛ **kaşar ~** i, *mutf.* ◘ **Kaşar**[1]; ⊛ **kaşkaval ~** i, *mutf.* Oldukça yumuşak, tekerlek biçiminde hazırlanmış bir çeşit peynir; ⊛ **kaymak ~** i, *mutf.* İnek sütünden yapılan ve taze iken yenen bir peynir çeşidi; ⊛ **keçi ~** i, *mutf.* Keçi sütünden yapılan peynir. [*Ing.* Goat cheese; *Fr.* Fromage de chèvre]; ⊛ **kirli hanım ~** i, *mutf.* Yalnız İstanbul'da yapılan tuzsuz, yumuşak peynir. [*Ing.* A kind of cream cheese]; ⊛ **lor ~** i, ◘ Lor; ⊛ **tulum ~** i, *mutf.* Yapıldıktan sonra tuzlanarak tuluma doldurulan yağlı veya yağsız her şekil ve kıvamdaki peynirlerin genel adı.
~ **ağacı,** *bot.* ◘ **Peynirağacı.**
~ **dişi,** ◘ **Peynirdişi.**
~ **ekmek,** hazır yemek, *at.* Yemek pişirmek sıkıntısına katlanmak istemeyenler için peynir ekmek, pişirilmiş kotarılmış yemektir.
~ **gemisi,** ◘ **Lâfla peynir gemisi yürümez.**
~ **kurdu,** ◘ **Peynirkurdu.**
~ **mayası,** Sütü çökelterek pıhtılaştıran diyastaz. [*Ing.* Rennet; *Fr.* Présure].
~ **presi,** *trm. sny.* ◘ **Pres.**
~ **sineği,** *zool.* ◘ **Peynirsineği.**
~ **şekeri,** ◘ **Peynirşekeri.**

peynir.ağacı, b. i. *bot.* (a) İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının *Bombacaceae* familyasından, tropikal bölgelerin nemli ormanlarında yetişen 50 m. kadar boylanabilen, uzun saplı ve palmat yapraklı bir ağaç. Kapsül büyüktür ve perikarpın iç yüzü sık ve uzun tüylerle kaplıdır. Bu tüyler kapak adı altında, şilte ve yastık doldurmak için veya izolasyon maddesi olarak kullanılır. [*Lat. Ceiba pentandra; Ing.* Ceiba tree, Bombay ceiba, god tree, silk-cotton tree; *Fr.* Kapokier malais]; (b) *Bombacaceae* familyasından, kapok elde edilen bir ağaç. [*Lat. Bombax eriodendron; Ing.* Bombax, cotton tree; *Fr.* Bombax].

peynir.akarı, b. i. *paraz.* Yarım milimetre boyunda ve çok açık kırmızımsı renkte olup, bayat peynirlere üşüşerek, bu peynirleri yiyenlerin sindirim cihazında iltihaplar yapan minik akar. [*Lat. Tyroglyphus (=Acarus) siro; Ing.* Cheese mite; *Fr.* Acare du fromage].

peynirci, i. Peynir yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of cheese; *Fr.* Fromager,-ère].

peynircilik,-ği, i. Peynir yapma veya satma işi. [*Ing.* Cheesemaking; *Fr.* Fromagerie].

peynir.dişi, b. i. İhtiyarlık çağında kalan dişlerden her biri. [*Ing.* The last remaining tooth of an old man; *Fr.* Dernière dent qui reste à un vieillard].

peynir.hane, b. i. *Fars. penir* + *hāne* > *penîr-hāne. Peynir yapılan yer.* [*Ing.* Cheese dairy; *Fr.* Fromagerie].

peynir.kurdu, b. i. *paraz.* ve *zool.* Peynir sineği kurtçuğu. *(Peynir akarı için de kullanılır).*

peynirleşmek, nsz. f. *(Süt hk.)* Kesilmek. [*Ing.* To coagulate *(milk); Fr.* Devenir mou comme du fromage].

peynir.sineği, b. i *zool.* Peynirsineğigiller *(Piophilidae)* familyasından, peynire ve başka yiyeceklere yumurtlayarak onlarla birlikte bu besinleri yiyenlerin sindirim aygıtını da kurtlandırabilen, yarım santimetre boyunda, parlak siyah renkli sinek. [*Lat. Piophila casei; Ing.* Cheese fly; *Fr.* Piophile, mouche du fromage].

peynir.sineğigiller, ç. b. i. *zool.* Örnek türü peynirsineği olan ikikanatlılar familyası. [*Lat.* ve *Ing. Piophilidae; Fr.* Piophilidés].

peynir.şekeri, b. i. *mutf.* Bergamotla yapılan yumuşak bir şeker. *(Beyaz akide şekerinin bayatı olup ağızda kolayca dağılan bir cins çerez şekeridir).* [*Ing.* A softish white candy flavored with bergamot; *Fr.* Bonbon blanc mou comme du fromage].

peyotl, i. *Aztekçe.* Meksika'nın dağlık bölgelerinde dar bir alanda yetişen dikensiz kaktüs türü. [*Lat. Echinocactus Williamsii; Ing.* Peyote; *Fr.* Peyotl].

peyrev, i. *Osm.* < *Fars. esk. (Başkasının)* İzinden giden, izleyici. [*Ing.* Who follows in another's footsteps, follower, imitator; *Fr.* Qui suit, qui imite].

peyvend, i. *Osm.* < *Fars. peyvesten. esk.* § ❶ Varma, ulaşma, yetişme; § ❷ İlgi, bağ. [*Ing.* Bound, fastened, connection, union, junction, bond, fastening, place of junction, joint].

peyvest, s. *Osm.* < *Fars. peyvesten. esk.* «*Ulaşan, bitişen*» anlamlarıyla bileşik sıfatlar yapar. [*Ing.* United, uniting]; ⊛ **dest-i kerem ~,** *esk.* § ❶ Kavuşmuş, ulaşmış. [*Ing.* Joined, united, arrived]; § ❷ z. Daima, her zaman. [*Ing.* Continuously, continually, always, unceasingly].
~ **olmak,** Ulaşmak, yetişmek.

peyvestegân, ç. i. *esk.* Ulaşmışlar, yetişmişler.

peyvestegî, i. *esk.* Yetişme, ulaşma. [*Ing.* Relation, union, junction].

peyzaj, i. *Fr. paysage. Manzara.* [*Ing.* Landscape, landscape picture].

peyzajcılık,-ğı, i. *res.* Yöre görünüşlerini çizme temeline dayanan resim tarzı. *(En çok yerinde ve görerek çizilmiş sulu boya, yağlı boya veya kuru kalem yöre resimleri bir çok ülkelerde gelişmiştir).* [*Osm.* Menâzır-ı tabiiye resmetmek; *Ing.* Landscape painting; *Fr.* Peinture de paysage].

pezeta /peze:ta/, i. *num.* İspanyol para birimi. *(Sembolü: PTA),* 100 sentimos'a *(centimo)* bölünmüştür. [*Ing.* ve *Fr.* Peseta].

pezevenk,-gi, i. *Osm.* < *Fars. pejvend. kab.* Genellikle kötü bir kadınla bir erkeğin ilişki kurmalarına aracılık eden ve onların birleşmesinden kendisine maddî çıkar sağlayan kimse, muhabbet tellâlı. [*Ing.* Pimp, procurer, scoundrel; *Fr.* Entremetteur,-euse, proxénète].

pezevenklik,-ği, i. *kab.* (a) Pezevengin işi. [*Ing.* Panderism, being a pimp or cuckold; *Fr.* Proxénétisme]; (b) Yolsuz davranış.

-pezir, /pezir/, s. *Osm.* < *Fars. pezireften. esk.* «*Kabul eden, kabul edilebilir*» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar. [*Ing.* That accepts or admits, admitting, accepting].

pezira /pezirā/, i. *Osm.* < *Fars. pezireften. esk.* Kabul eden. [*Ing.* Accepting, hearing, obeying].

pezire /pezīre/, i. *Osm.* < *Fars. pezîreften. esk.* Karşılayış, karşılama. [*Ing.* Reception, a meeting, encounter].

peziriş /pezīriş/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kabul edilmiş. [*Ing.* Accepted].

peziza, i. *Lat. bot. Pezizaceae* familyasından kalın yapılı asklı mantar. Saplı veya sapsız kadeh biçiminde veya hafif bombeli disk şeklinde olur. *(Peziza'lar genellikle yerde, bazen ağaçların kabuğunda veya yere düşmüş dalların üzerinde yetişir. Yenirse de, pek makbul sayılmaz, çeşitli renkte olur; esmer, beyaz, kırmızı veya turuncu. Başlıca türleri: Kabarcıklı peziza (çok gübreli yerlerde, sıkışık yığınlar halinde yetişir, sapsızdır); kırmızı peziza (içi parlak kırmızı, dışı gri, sapı incedir, korularda yetişir); eşek kulağı (yan tarafı yarık bir külâha benzer, esmer renktedir).* [*Ing.* ve *Ing. Peziza; Fr.* Pezize].

pez(o)[1]**-,** Yun. peza, ayak bileğinden gelen ve birkaç kelimenin bilesimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Pez(o)-].

pezo², i. *Isp. pesc.* Arjantin'in başlıca para birimi *(simgesi: M $ N)*, 100 sentavos'a *(centova)* bölünür. [*Ing.* ve *Fr.* Peso]; ◉ **Kolombiya ~ su**, Kolombiya'nın başlıca para birimi *(simgesi $ COL)*, 100 sentavos'a bölünür. [*Ing.* Colombian peso; *Fr.* Peso colombien]; ◉ **Küba ~ su**, Küba'nın başlıca para birimi *(simgesi: $ CU)*, 100 sentavos'a bölünür. [*Ing.* Cuban peso; *Fr.* Peso cubain]; ◉ **Meksika ~ su**, Meksika'nın başlıca para birimi *(simgesi: $ MEX)*, 100 sentavos'a bölünür. [*Ing.* Mexican peso; *Fr.* Peso mexicain]; ◉ **Uruguay ~ su**, Uruguay'ın başlıca para birimi *(simgesi: $ UR)*, 100 sentavos'a bölünür. [*Ing.* Uruguayan peso; *Fr.* Peso uruguayen].

pezo³, i. *arg.* Pezevenk.

pF, Elektrik sığa birimi. *pikofarad*'ın sembolü. [*Ing.* Symbole of picofarad; *Fr.* Symbole du picofarad].

PFEFFER, Wilhelm, öz. i. *(1845-1920)* Alman tabiat bilgini.

~ **hücresi**, *bot.* ◘ **Hücre.**

PFEIFFER, Richard, öz. i. *(1858-1945?)* Alman hekimi.

~ **basili**, *mikr.* Pfeiffer'in 1892'de bulduğu mikroorganizma. *(Pfeiffer bunu grip /veya enflüenza/ mikrobu sanıyordu. Bu mikrop ince yapılı ve hareketsiz, gram negatif bir kokobasildir; ancak hemoglobin veya demir tuzu bulunan ortamlarda çoğalabilir. Gribin bir virüsten ileri geldiği anlaşıldığı için bu basil artık grip mikrobu sayılmamaktadır.)* [*Ing.* Pfeiffer's bacillum; *Fr.* Bacille de Pfeiffer].

~ **olayı**, *mikr.* Bağışıklık kazanmış tavşan veya kobaya bazı mikroplar *(kolera vibriyonu, tifo basili v.b.)* karın yoluyle aşılandığı zaman akyuvarlar işe karışmadan bu mikropların vücut tarafından imha edilmesi. [*Ing.* Pfeiffer's phenomena; *Fr.* Phénomène de Pfeiffer].

Ph, fosfor'un eski kimyasal sembolü. [*Ing.* Symbol of phosphorus; *Fr.* Ancien symbole chimique du phosphore].

ph, Aydınlanma birimi fot'un sembolü. [*Ing.* Symbol of phot; *Fr.* Symbole du phot, unité d'éclairement].

pH /peaş/, i. *(p, potansiyel ve H. hidrojen). kim.* Sulu bir elektrolit çözeltisinin asid, nötür veya baz özelliği taşıdığını kolay ve kesin olarak belirtmek için Sörensen tarafından ortaya atılan işaret. [*Ing.* ve *Fr.* pH].

phi, i. *dilb.* (a) Yunan alfabesinin harfi. *(Titreşimsiz soluklu dudaksı bir kapantılıyı işaret eder).* [*Ing.* ve *Fr.* Phi]; (b) Sağ üst köşesine (φ') konan bir işaretle 500, sol alt köşesine (,φ) işaret konduğu zaman 500 000 değerini kazanan Yunan sayı işareti. Phi, yardımcı harflerden biridir; Yunancaya geç bir dönemde girmiş ve fenike alfabesinden aktarılmamıştır. Bütün Yunan lehçelerinde kullanılan phi, M.S.IV. yüzyıldan sonra kapantılılığını kaybederek dişsi-dudaksı bir sürtüşmeliye *(f)* dönüştü. [*Ing.* ve *Fr.* Phi].

pıhtı, i. *Osm.* < *Fars. pühte.* § ❶ Koyulaşarak yarı katı hale gelmiş sıvı: *Kan pıhtısı.* [*Osm.* Aleka; *Ing.* Clot; *Fr.* Caillot]; § ❷ *biyokim.* Koloidal erliyiklerin pıhtılaştığı zaman meydana getirdiği jelatinimsi çökeltinin adı. *(Sütteki kazein asidlerin, özellikle süt ekşimeye başlayınca süt asidinin etkisiyle pıhtılaşır).* [*Osm.* Aleka; *Ing.* Coagulum, clot; *Fr.* Coagulum, caillot]; ◉ **kan ~ sı**, *fizyol.* Pıhtılaşmış küçük kan kitlesi. [*Ing.* Clot; *Fr.* Caillot, caillot du sang].

pıhtılanmak, nsz. f. İçinde pıhtılar olmak, pıhtılı bir hal almak: *Kan pıhtılandı.* [*Ing.* To become coagulated, to clot; *Fr.* Se coaguler, se cailler].

pıhtılaşma, i. § ❶ *tıp. (Genellikle kandan söz ederken)* Kanın akıcılığını kaybetmesi. [*Osm.* Tahassür; *Ing.* Coagulation, becoming clotted; *Fr.* Coagulation, caillement]; § ❷ *biyokim.* Fiziksel *(ısı)* veya kimyasal *(asid, alkol, madensel tuz)* bir etkenin koloidal eriyik halindeki bir maddeye etki yaparak onun katılaşmasına ve topaklaşmasına yol açması: *Sıcaklık, asid ortamda proteinlerin pıhtılaşmasına yol açar.* [*Ing.* ve *Fr.* Coagulation]. ☆ *Eşanl.* **koagülasyon**; ◉ ~ **yı önleyici ilâçlar**, *ted.* Kanın pıhtılaşmasını geciktiren veya önleyen maddeler. [*Ing.* ve *Fr.* Anticoagulant]; ◉ **kan ~ sı**, *patol.* ◘ **Kan.**

~ **nekrozu**, *tıp.* Hücre içi ve dışındaki albümin pıhtılaşması ve fibrin çıkarılması ile birlikte görülen nekroz. [*Ing.* Coagulation necrosis].

pıhtılaşmak, nsz. f. ◘ **Pıhtılanmak.**

pıhtılaşmış, s. Pıhtılaşmaya uğramış. [*Osm.* Mütehassir; *Ing.* Curdled; *Fr.* Caillebotté].

pıhtılaştırıcı, s. § ❶ Pıhtılaştırma özelliği taşıyan: *Peynir mayası pıhtılaştırıcı bir maddedir.* [*Ing.* Coagulant; *Fr.* Coagulant,-ante]; § ❷ i. Başka maddeleri pıhtılaştırabilen madde: *Tanen, jelatinin pıhtılaştırıcısıdır.* [*Ing.* ve *Fr.* Coagulant].

pıhtılaştırma, i. § ❶ Pıhtılaştırmak eylemi; § ❷ *döş.* Pis su içinde bulunan asılı maddelerin, kolay ayrılabilmeleri için kimyasal maddeler yardımıyle pıhtı haline getirilmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Coagulation]; ◉ **ışıkla ~**, *oft.* Bir noktaya yöneltilen ışınlarla pıhtılaştırma yöntemi; gözdeki ışık kırıcı ortamların niteliklerinden yararlanılarak ışınların göz dibinin bir noktasında toplanması şeklinde uygulanır. *(Işıkla pıhtılaştırma bazı ağtabaka ve damartabaka hastalıklarının tedavisinde kullanılır).*

pıhtılaştırmak, (-ı), § ❶ Pıhtı haline sokmak. [*Ing.* To coagulate; *Fr.* Coaguler, cailler, figer]; § ❷ *biyokim.* Pıhtılaşmayı sağlamak için koloidal bir sıvı üzerine etki yapmak: *Bir albümin eriyiğini ısı ile pıhtılaştırmak.* [*Ing.* To coagulate; *Fr.* Coaguler].

pıhtılı, s. Pıhtısı olan, pıhtı haline dönüşmüş. [*Ing.* Clotted, coagulated; *Fr.* Coagulé].

pılı.pırtı, b. i. § ❶ Eski eşya: *Şu pılı pırtıları kaldırmalı.* [*Ing.* Old rubbish, belongings; *Fr.* Vieilleries, hardes]; § ❷ *(Hafifseme kastıyle)* Eşya: *Pılı pırtıyı toplayıp gitti.*

pınar /pınâr/, i. *esk. mıngar.* Yerden kaynayarak çıkan su. [*Osm.* Buheyre; *Ing.* Spring, fountain, source; *Fr.* Source, grande-source]. ☆ *Eşanl.* **kaynak.** ◉ **göz ~ ı**, *anat.* ve *avc.* ◘ **Göz.**

pır, i. *yans. (r sesi uzatılarak söylenir).* § ❶ Genellikle kuşların kanat çırpmalarından ortaya çıkan sesi anlatmak için kullanılır: *Pır diye uçup giden serçeler.* [*Ing.* A whirring, a whizzing; *Fr.* Onomatopée qui indique un bruit confus et indéterminé comme celui du vol de l'oiseau]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Bir yerden kaçıp gitme düşüncesini anlatır: *Bu şehirde kalamayacağımı anladığım an, pır!*

pıraçire, i. *den. esk.* Bir tekne türü. *(Midilli adasının güney kıyısındaki Pilmar /Plomarı/ kasabasındaki deniz tezgâhlarında yapılırdı. Başları dik talimarlı, kıçları kruzluydu. Iki direği ve yan yelkenleri vardı. Uzun cıvadıralarında iki flok bulunurdu).*

~ **randa yelkeni**, den. Pınaçire biçimi yelkenli teknelerin en büyük yelkeni.

~ **yelkeni**, *den.* Manş denizinde işleyen *lougre* adındaki yelkenlilerle *chassemarée* denilen küçük yelkenliler gibi teknelerde kullanılan yamuk dikdörtgen yelken. *(Yelkenin üst sereni indirip kaldıran halat serenin üçte bir yüksekliğine takılır. Bundan dolayı bu yelkene üçte birli yelken adı da verilir. Yelkenin baş tarafa gelen Orsa /amura/ yakası Ise arka yakası gradinden çok kısadır).*

pıraçol, i. ◘ **Praçol.**

pıranga, i. ◘ **Pranga.**

pırasa /pıra:sa/, i. *Yun. prason. bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından, Akdeniz bölgesinde doğal olarak yetişen çok yıllık, sebzelik bitki. Soğanı çok uzun ve gömlekli olur. Pırasa yazın ürün alınmak için ilkbaharda veya güzün ve kışın ürün alınmak için yazın ekilir. En yaygın sebzelerden biri olup idrar söktürücü niteliği vardır. Ayrıca pırasa şurubu göğüs yumuşatıcı bir ilâçtır, öksürüğe iyi gelir. Türkiye'de başlıca iki çeşit pırasa yetiştirilir. 1. **kamış pırasası** en iyisi olup yenilen sap kısmı *(beyaz)* 40-50 sm. kadardır. Lezzetli ve verimlidir. En çok İstanbul, Bursa, İzmir ve Ankara'da yetiştirilir; 2. **kara pırasa**'nın yeşili beyazından çoktur; birincisi kadar lezzetli değildir. Daha çok Orta Anadolu ve Denizli taraflarında yetiştirilir. Kışa dayanıklıdır. [*Lat. Allium porrum; Ing.* Leek; *Fr.* Poireau]. ◘ *ŞEKİL: 477* — **SEBZELER.**

~ **bıyıklı**, *dey.* Uzun, gür ve sarı bıyıklı. [*Ing.* Having a very long heavy mustache; *Fr.* Moustache à la gauloise].

pırasya, i. *It. den.* Dikey serenlerin rüzgârı en elverişli yönden alabilmek amacıyle düzenlenmesi. [*Ing.* Brace of a ship's yard] ◉ **bordaya ~ etmek**, *den.* Sereni, ucu bordadan taşacak biçimde geminin omurgasına dikey duruma gelinceye kadar çevirmek.

~ **donanımı**, *den.* Dikey bir sereni başa, geriye çevirmeye yarayan ip donanımı.

~ **etmek**, *den.* Yelkeni rüzgârın estiği yöne daha çok yaklaştırarak çok sıkı germek veya direklerdeki dikey serenleri daha az yer tutmasını sağlamak için baş veya kıç tarafa çevirmek.

pıratika, i. ◘ **Pratika.**

pırazvana, parazvana, i. *Osm.* < *Fars. berazban.* § ❶ Bıçak, kılıç v.b. de kabzanın içinde kalan kısım. [*Ing.* Shank of a blade; *Fr.* Partie aigue de la lame de l'épée, du couteau etc. qui s'enchasse dans la poignée]; § ❷ *den. esk.* Gemilerin sancak direklerine çekilen *«Kur'an»* ın konduğu ceviz kabuğu biçimindeki gümüş kutunun kapağına yerleştirilen altın çember. [*Ing.* Ferrule]; § ❸ *san. esk.* Kalemtraşlarda madenî bölümle sapı birleştiren madenî parça.

pırıldak.-ğı, i. < *pırıldamak.* § ❶ *ask.* ve *den.* Işık açıp kapamak yoluyle işaretler vererek konuşmayı sağlayan bir çeşit ışıldak. [*Ing.* Signal lamp; *Fr.* Signaleur]; § ❷ s. *zool.* Işık saçan organları bulunan hayvanlar için kullanılır. *(Işık saçan son üç halkasıyle ateşböceği, kuzey Afrika ateşböcekleri, Antiller'de yaşayan pyrophorus'lar ve derin deniz balıklarından bazıları pırıldaktır).* [*Ing.* Lumînophor; *Fr.* Luminophore]; § ❸ *geod.* ◘ **Helyostat**; ◉ ~ **lı göreç**, *astr.* Gökyüzünde aynı bölgenin farklı zamanlarda çekilmiş iki resmini karşılaştırmak için kullanılan özel bir cihaz. *(Iki plaktan gelen ışık aynalarda yansıyarak aygıtın mikroskopuna varır. Işık yoluna konan bir mandallı kanat gelen ışık yollarından birini kapatır. Mandal sağa sola sıraya döndürülürse, aynı yıldızın birinci ve ikinci plaktaki resimleri art arda görülür. Yıldız zamanla yer değiştirmişse, mikroskopta ileri geri sallandığını, parlaklığı değişmişse büyüyüp küçüldüğünü görürüz).* [*Ing.* Blink microscope; *Fr.* Blink microscope].

pırıldakçı, i. *ask.* ve *den.* Pırıldak kullanabilen ve bu işte çalışan kimse.

pırıldama, i. § ❶ Pırıldamak eylemi. [*Ing.* ve *Fr.* Scintillement, scintillation]; § ❷ *astr.* ◘ **Kırpışma, ışık titremesi**; § ❸ *elektr.* Alfa taneciği gibi yüksek enerjili bir taneciğin çarpmasıyle meydana gelen, kısa süreli *(yaklaşık olarak 10⁻⁸ saniye)* noktasal ışıldama. [*Ing.* ve *Fr.* Scintillation].

pırıldamak, nsz. f. *yans.* Arada bir ışık saçmak; ışıldamak: *Ateşböcekleri karanlıkta pırıldar.* [*Ing.* To glitter, to gleam, to glisten, to sparkle, to scintillate; *Fr.* Scintiller].

pırıldama.ölçer, b. i. *astr.* Bir yıldızın ışık kırpışmalarını, belli bir ışık kaynağıyle karşılaştırmaya yarayan dürbün. [*Ing.* Scintillometer; *Fr.* Scintillomètre].

☆ *Eşanl.* **sentilometre.**

pırıl.pırıl, z. ve s. *yans.* Bir şeyin çok aydınlık ve ışıltılı olduğunu anlatmak için kullanılır: *Sabahleyin pırıl pırıl bir güneşle uyanırdı).* [*Ing.* Glistening, glittering; gleamingly, brightly; flashing].

pırıltı, i. < *parıldamak. yans.* Pırıldayan şeyin

çıkardığı ışık. [*Ing.* Glitter, gleam, flash; *Fr.* Éclat].
☆ *Eşanl.* parılparıl.

pırlak,-ğı, i. <*pırlamak.* Doğan, atmaca, v.b. yırtıcı kuşları yakalamada çığırtkan olarak kullanılan ve avcılar tarafından bir kafes içinde av yerine bırakılan kuş. [*Ing.* Lure, decoy; *Fr.* Appelant].

pırlamak (-ı), f. *(Küçük kuşlar hk.)* § ❶ Herhangi bir şeyden ürkerek pır diye uçmak. [*Ing.* To flutter *young bird); Fr.* Voler çà et là, voleter]; § ❷ *(geniş anl.) (insan hk.)* Hemen uzaklaşmak, bulunduğu yerden koşarak ayrılmak: *Çocuk dayak yiyeceğini anlayınca pırladı, gözden kayboldu.* [*Ing.* To run away suddenly]

pırlangıç,-cı, i. < *pırlanmak.* Ses çıkararak dönen topaç: *Pırlangıçları ile oynayıp eğlenen çocuklar.* [*Ing.* Child's toy made to spin with a loop of string, scarerow; *Fr.* Toupie d'Allemagne].

pırlanmak, nsz. f. *(Kuş yavrusu hk.)* Uçmak *için çabalamak.* [*Ing.* To flutter and try to fly *(young bird); Fr.* Voleter *(en parlant des petits d'un oiseaux)*].

pırlanta /pırlan:ta/, i. *It. brillante.* § ❶ Bir mücevhere takmak amacıyla, üzerinde 57 veya 58 façeta meydana gelecek biçimde yontulmuş yuvarımsı elmas. *(Saflık, beyazlık, parlaklık ve yontulma biçimi bir pırlantanın kalitesini gösterir).* [*Ing.* Brilliant *(diamond),* set with brilliants; *Fr.* Brillant]; § ❷ Pırlanta ile süslenmiş mücevher: *Bu gece siyah pırlantalarını takmış diyorlar;* § ❸ s. Üzerinde pırlanta bulunan: *Parmağında parlayan pırlanta yüzük, bileğindeki iri elmaslı bilezik nazarı dikkate çarpacak derecede idi.*
~ **gibi,** *dey.* Çok iyi nitelikleri olan, değerli. [*Ing.* As a brilliant, most decent or honest].

pırna, i. ◘ Pırne.

pırnal, pırnar, i. *Yun. prinari.* Yeşil meşenin mahallî adı. [*Lat. Quercus ilex; ing.* Holly oak, holm oak; *Fr.* Chêne vert, yeuse].
~ **kömürü,** Çok beğenilen ve bu çalıdan yapılan kömür.
~ **meşesi,** bot. ◘ Meşe.

pırnallık,-ğı, i. Pırnal çalılarının toplu halde bulunduğu yer. [*Ing.* Region planted with holly bushes and the like; *Fr.* Terrain couvert de chêne vert].

pırne, i. *Erm. arg.* Rakı. [*Ing.* Raki; *Fr.* Rakı].

pırnı, i. *arg.* ◘ Pırne.

pırpı, perpi, i. *esk.* § ❶ Yılan sokmasının ilâcı olduğuna inanılan bir çeşit taş. [*Ing.* A kind of charcoal or stone used as an antidote to snake bites; *Fr.* Sorte de pierre qu'on croit être efficace contre la morsure du serpent]. ☆ *Eşanl.* yılantaşı, yılancık taşı; § ❷ *bot.* Kaplanboğanın mahallî adı. [*Ing.* Aconite; *Fr.* Aconit].

pırpırı, i. *Yun. ponphyris, kıyf. esk.* § ❶ Salma erlerinin giydikleri kırmızı çuhadan dikilmiş harmani. [*Ing.* Cloak of red felt worn by constables; *Fr.* Robe longue de drap rouge que portait le patrouilleur]; § ❷ *num.* Bir çeşit bizans altını. *(Ufak pullara da aynı ad verilirdi);* § ❸ s. *arg.* Uçarı, çapkın.
~ **kıyafet (kıyafeti),** § ❶ Salma erinin kıyafeti; § ❷ *mec.* Hırpanî kıyafet. [*Ing.* Shabby costume].

pırpıt,-tı, s. *Yun.* s. § ❶ Eski püskü, işe yaramaz, kurada. [*Ing.* Old, worn out, shabby]; § ❷ i. *dok.* Kaba el tezgâhı yünlüsü, şayak. [*Ing.* Coarse homemade cloth; *Fr.* Étoffe de laine grossière tissue sur le métier à main]; § ❸ i. *sp.* Kimi pehlivanların güreşte kispet yerine giydikleri, kalın bezden yapılmış veya keçi kılından örülmüş, bazı yerleri meşin olan don. [*Ing.* Kind of wrestlers, trousers]; ⊙ **güreşi,** ◘ Güreş.

pırtı[1], i. *yans.* § ❶ Değersiz, eskice eşya. [*Ing.* Worn out clothes or things; *Fr.* Hardes]; § ❷ *h. ş. (kimi bölgelerde)* Eşya [*Ing.* Belongings; *Fr. (Dans certaines régions)* Meubles]; ⊙ **pılı ~,** ◘ Pılıpırtı.

pırtı[2], *ünl. Erm. arg.* Sus! [*Ing.* Shut up!, be quieti; *Fr.* Tais-toi! silence! chut! ⊙ **yırtık ~,** *dey.* ◘ Yırtık.

pırtık, s. < *pırtmak. (Genellikle yırtık kelimesiyle birlikte kullanılır).* Eski, yırtılmış. [*Ing.* Torn, ragged, in rags; *Fr.* Déchiré, -ée].

pırtlak, s. < *pırtlamak.* § ❶ Pırtlamış, dışarıya fırlamış, patlak. [*Ing.* Bulging]; § ❷ İki parmağın arasında sıkıldığı vakit kolayca kabuğundan çıkabilen *(meyve); Pırtlak üzüm. Pırtlak muşmula* [*Ing.* That easily slips off *(shell, skin etc.); Fr. (Pulpe de fruit)* facile à sortir de son enveloppe].

pırtlamak, nsz. f. *yans.* § ❶ Bulunduğu yerden kayıp dışarı çıkmak. [*Ing.* To bulge out]; § ❷ Olgunca erik, şeftali, zerdali gibi yemişlerin hafifçe sıkılması ile çekirdeği bırt edip fırlamak. [*Ing.* To slip off easily; *Fr.* Sortir facilement de son enveloppe].

pısırık, s. *esk. T. pusmak,* > *pısmak.* Utangaç, tutuk, çekingen, cesaretsiz. [*Ing.* Shy, diffident, weak, incapable; *Fr.* Timide, honteux,-euse, timoré,-ée, pusillanime].

pısırıklık,-ğı, i. Pısırık olma hali veya pısırıkça davranış. [*Ing.* Weakness; shyness, timidity; *Fr.* Timidité, pusillanimité].

pısmak, nsz. f. ◘ Pusmak.

pıt, i. *yans.* Pek küçük bir nesnenin yere veya herhangi bir şey üzerine düştüğü anda çıkardığı ses: *Çenesinin her iki tarafından damlayan yaşlar /.../ çarşafının üzerine düştükçe pıtı ettiğini duyuyordum.* [*Fr.* Bruit très léger].
~ **yok,** *dey.* «*Hiç ses yok*» anlamında kullanılır. [*Ing.* There is not a sound].

pıtırdamak, nsz. f. *yans.* Pıtırdı çıkarmak, pıtırtı etmek: *Yağmur damlaları camların üzerinde pıtırdıyor.* [*Ing.* To make a tapping sound, to crackle; *Fr.* Produire un bruit léger *(goutte d'eau, pas etc)*].

pıtırdatmak (-ı), f. Pıtırtı çıkarmasına yol açmak. [*Ing.* To make a tapping sound; *Fr.* Faire produire un bruit léger].

pıtır pıtır, z. *yans.* Pek hafif bir gürültünün düzenli bir sekilde çıktığını anlatmak için kullanılır: *Tavanın aralıklarından pıtır pıtır tozlar dökülüyor.* [*Ing.* Lightly, softly, (imitates the sound of rapid footsteps)].

pıtırtı, i. *yans.* Pek hafif gürültü, hafif patırdı. [*Ing.* Light tapping or crackling sound; *Fr.* Bruit très léger].

pıt pıt, z. Pek hafif ve sürekli olarak çıkan bir sesi anlatmak için kullanılır: *Serçenin pıt pıt eden kalbi.* [*Ing.* Imitating a soft repeated noise].

pıtrak,-ğı, i. < *potrak,* § ❶ Bir dal veya ağaç üzerindeki çiçek veya meyvenin çokluğunu ve sıklığını anlatmak için kullanılan **pıtrak** gibi deyiminde geçer: *Erikler pıtrak gibi.* [*Ing. Plant bearing innumerable burrs; Fr.* Exprime l'abondance en parlant des fleurs ou des fruits qui se trouvent sur un arbre]; § ❷ Hayvanların kıllarına ve insanların paçalarına takılan bitki tohumu. [*Ing.* Burr]. § ❸ *bot.* Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, sarı çiçekli, dikenli iri meyveli, bir yıllık otsu bitki; yıkıntılarda ve yol kenarlarında yetişir. [*Lat. Xanthium spinosum; Ing.* Cocklebur; *Fr.* Xanthium, lampourde, petite bardane]. ☆ *Eşanl.* dikenli sıracaotu.
~ **gibi,** *dey.* Ağaç veya dal üzerinde çok sayıda meyve bulunduğunu belirtmek için kullanılır. [*Ing.* Covered with fruit].
~ **temizleme,** *dok.* Taranmış yün iplikçiliğinde, yün içindeki yabancı maddeleri mekanik olarak temizleme işlemi.

pıyan, i. ◘ Meyan.

Pi, i. *Yun. dilb.* § ❶ Yunan alfabesinin hartı (π); pi, fenike alfabesindeki *pe*'den gelir. *(Türkçe'deki p'yi karşlayan titreşimsiz dudaksı bir kapantıyı işaret eder).* [*Ing.* ve *Fr.* Pi]; § ❷ Yunan sayı işareti; sağ üst köşeye işaret (π') konduğunda 80 sola işaret (,π) konduğunda 80.000 değerini alır. [*Ing.* ve *Fr.* Pi]; § ❸ On altıncı sırayı belirten yunan sayı işareti. [*Ing* ve *Fr.* Pi]; § ❹ *mat. Yun. periphereia,* çember, kelimesinin kısaltma harfi olan ve bir çemberin uzunluğu ile çapı arasındaki sabit oranı göstermek için kullanılan işaret: *Çemberin uzunluğu 2 R'ye, dairenin alanı R'ye, kürenin yüzeyi 4 R² ye, kürenin hacmi de 4*
— *R³'e eşittir.* [*Ing* ve *Fr.* Pi]; ◘ 3 **Eşçevreli.**

pi, piyon, i. *Yun. π harfinden. nükl.* Kuvvetli etkileşmeler doğuran elementer tanecik. ◘ **Mezon.** [*Ing.* ve *Fr.* Pi, pion].

pian, i. *Fr.* Tropikleraası bölgede görülen, *Treponema pertenue (spiroket)* yaptığı bulaşıcı hastalık *Treponema pertenue*'nün aşılanması ikl kanatlı küçük sineklerin *(Hippelates flavipes)* ısırmasıyle olur.Hasta deriye dokunmakla da bulaşılabilir. Çok yüksek ateş, şiddetli baş ağrısı ve bundan sonra tipik görünüşte kaşıntılı papüllü bir deri tepkimesiyle ortaya çıkar*(maman-pian).* Belli bir aradan sonra ikinci bir nöbet daha meydana gelir ve deri, ortası sarı pullu yuvarlak plakalarla örtülür. Pian öldürücü değildir, fakat el ayalarında ve tabanlardaki kasılmalar her çeşit faaliyeti önler. Arsenikli ilâçlarla beraber potasyum iyodür tedavisi çok iyi sonuç verir. Hastalıktan korunmak için vücut sağlığına ve temizliğine dikkat etmek ve sineklerle savaşmak gerekir. [*Ing.* Yaws, pian, frambesia; *Fr.* Pian].
☆ *Eşanl.* verem dutu, ekvator frengisi.

pianino, i. *müz.* Küçük boyda düz piyano. ufak duvar piyanosu.

pianissimo, z. *It. müz.* (a) Çok yavaş sesle, sesleri çok yumuşatarak, *(Bu kelime çok zaman PP harfleriyle belirtilir).* [*ing* ve *Fr.* Pianissimo]. (b) i. Sesleri çok yumuşatarak icra edilen kısım. [*Ing.* ve *Fr.* Pianissimo].

piano, z. *it. müz.* Yavaş sesle, sesleri yumuşatarak: *Piano olarak çalınacak parça. (Bu kelime çok zaman P harfiyle gösterilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Piano].

Piaroa'lar, ç. öz. i. Venezuela'da kızılderili halk, Orinoco ırmağı kıyılarında yaşar. [*Ing.* ve *Fr.* Piaroas].

piasava, i. *bot.* § ❶ Hurmagiller *(Palmae)* familyasından Brezilya'da yetişen bir palmiyenin adı. [*Lat. Leopoldina piassaba; ing.* Piassava, piassaba; *Fr.* Piassava]; § ❷ Piasava'nın yaprak saplarından elde edilen dokuma lifi. *(Fırça yapımında kullanılan piasava'lar palmiyegiller familyasından çeşitli bitkilerden elde edilir. Bunlardan bellibaşlıları: Raphia vinifera, Attalea funifera, caryota urens) ve tabiatıyle Leopoldina piassaba'dır).* [*Ing.* Piassava, piassaba; *Fr.* Piassava].

piattl, ç. i. *It. müz.* Ziller. *(Orkestranın davul partilerinde görülen «senza piatti» sözü «davulun zilsiz çalınacağını» belirtir).* [*Ing* ve *Fr.* Piatti].

picama, i. Hint kadınlarının giydiği pantalon. Evde soyumluk olarak kullanılan ve yatakta giyilen, ince kumaştan veya ipekliden geniş pantalon ve jaket. [*Ing.* Pajamas; *Fr.* Pyjama].

Pick hastalığı, *patol.* 40-55 yaşları arasında başlayan, beynin alt bölgelerinde ufalma, çeşitli davranış bozuklukları ve zekâ yıkımı görülen hastalık.

piç, s. ve i. § ❶ Anası ile babası arasında evlilik bağı olmadan dünyaya gelen *(çocuk).* [*Osm.* Beççe-i kûy; *ing.* Bastard; *Fr.* Bâtard,-arde]. ☆ *Eşanl.* ansız; § ❷ Her şeyin küçüğü ve soyuna benzemeyeni, [*ing.* Spoiled; *Fr.* Dégénéré ou altéré]; § ❸ *bot.* Ağacın kökünden biten sürgün. [*ing.* Offshoot, sucker; *Fr.* Rejeton]; ⊙ **damar ~,** *mad. oc.* ◘ Damar.
~ **etmek,** *dey.* Yapayım derken bozmak, çıkmaza sokmak. [*Ing.* To spoil by frequent interruption; to spoil; *Fr.* Gâter, gâcher].
~ **kurusu,** *kab. dey.* Çocuklar için kimi vakit okşamalık olarak da söylenen çirkin bir söz. [*Ing.* Naughty, tiresome child; *Fr.* Mioche, môme].
~ **olmak,** *dey.* § ❶ Tadı bozulmak. [*ing.* To be spoiled or disturbed; *Fr.* Se gâter, être gâté]; § ❷ Bosa gitmek.

piçan /piçân/, *Osm.* < *Fars. esk.* Kıvrılmış, bükümlü. [*İng.* Complicated, twisted].

piçi, i. ■ **Piki.**

piçide, s. *Osm.* < *Fars. piçide, esk.* Karışmış, kıvrılmış. [*İng.* Twisted, curled, coiled, bent, crooked].

piçidegi, i *esk.* Dolaşıklık, kıvrıklık.

piçin, i. Küçük maymun. [*İng.* Monkey, little monkey; *Fr.* Petit singe].

piçiş, i. *Osm* < *Fars. piçiş. esk.* Büküm, kıvrım. [*İng.* A turning, twisting, bending, curve, contortion].

piçleşmek, nsz. f. Yozlaşıp bozulmak. [*İng.* To become spoiled; *Fr.* S'âbatardir; dégénerer, s'altérer].

piçlik,-ği, i. § ❶ Piç olma hali. [*İng.* Bastardy; *Fr.* Bâtardise]; § ❷ *kab.* Piç gibi davranış.

piç.pa /piç-pā/, b. i. *Osm.* < *Fars. piç.* kıvrık + *pā, ayak. zool. esk.* Yengeç. [*İng.* Crab].

piçtab /piç-tâb/, i. *Osm.* < *Fars. piç* + *tâb. esk.* Telâş, sıkıntı, üzüntü. [*İng.* Pain, inward distress].

piçuta, piçota /piçu:ta, piço:ta/, i. *zool.* 12 kg. gelen bir çeşit palamut. [*İng.* The largest kind of palamut *(bonito)*].

pide, i. *Yun. pitita.* Mayalı ve kepekli hamurdan yapılan yassı ekmek. [*İng.* A slightly leavened flat bread; *Fr.* Pain très plat et souple]; ◎ **çakıl ~ si**, *mutf.* ■ **Çakıl**; ◎ **kıymalı ~**, *mutf.* Kıymalı içle yapılan bir pide çeşidi. *(Kıyma, soğan, domates v.b. ile hazırlanan iç, birer kişilik pide hamurlarına dağıtılır ve uzunca kenarlar kıymalı için üzerinde kapatılır. Üzerine sulandırılmış yumurta sürülüp fırında pişirilir. Fırından çıkan pidelere tereyağı yedirilir;* ◎ **kül ~ si**, *mutf.* ■ **Kül** ◎ **peynirli ~**, Ortasına beyaz peynir ve maydanoz konularak yapılan pide; ◎ **ramazan ~ si**, *mutf.* Ramazan ayında iftar vakti çıkarılan pide ekmeği. *(Üzerine istenince yumurta sürülüp, çörek otu serpilir. Sıcakça fırında pişirilir. Kepekli undan yapılan pidenin rengi esmer olur).* [*Fr.* Pain plat spécialement consommé au Ramadan]; ◎ **yumurtalı ~**, *mutf.* Kıyma veya peynir yerine iç olarak yumurta kırılmış pide.

~ **gibi**, *dey.* Yassı şeyler hakkında kullanılır. [*İng.* Very flat; *Fr.* Tout à fait plat].

pideci, i. Pide yapan veya satan kimse. [*İng.* Baker or seller of flat bread; *Fr.* (Celui, *celle)* qui fait ou vend des «pide»].

pideli, s. Pidesi olan, pideyle yapılan.

~ **kebap**, *mutf.* Pideyle birlikte sunulan şiş kebabı. *(Pide tereyağıyle yağlanıp ızgarada gevretilir ve kuşbaşı doğranır.Tavuk veya et suyuyla ıslatılır. Üzerine pişirilen şişler çıkarılır ve kırmızı biberli yağ gezdirilir).*

pidgin /picin/, i. § ❶Farklı diller konuşan halkların birbirleriyle temasa geçmeleri sonucu ortaya çıkan ve bu dillerdeki bazı unsurların karışımından meydana gelen ilişki dili. [*İng.* ve *Fr.* Pidgin]; § ❷ Özellikle Uzakdoğu'daki, temeli ingilizce olan karma dillerin tümü. [*İng.* ve *Fr.* Pidgin].

Piemonte, öz. i. *coğr.* İtalya yarımadasında bölge. Batıda ve kuzeyde Alp'ler, doğuda Maggiore gölü, Ticino, Po ve Scrivia ırmakları, güneyde Liguria Apenninleri arasındadır. Yüzölçümü 25.397 km² dir. [*İng.* ve *Fr.* Piémont].

~ **lehçesi**, *dilb.* Piemonte ilinde konuşulan, Galya Lombardia öbeğinden İtalyan lehçesi. [*İng.* Piedmontese; *Fr.* Piémontais].

piemontit,-ti, i. *Fr. piémontite. min.* Hidratlı doğal demir, alüminyum, manganez ve kalsiyum silikat; Piemonte'de bulunur. [*İng.* Piemontite].

pietoso, i. *müz.* Merhametli, şefkatli bir ifadeyle.

piez, i. *Fr. pièze* < *Yun. piezein*, sıkıştırmak. Basınç ölçme birimi *(sembolü:pz)*; 1 metre karelik düzlem bir yüzey üzerinde, toplam 1 stenlik bir kuvvet meydana getiren düzgün basınca eşittir.

piezo-, *Yun. piezein*, bastırmak'tan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*İng.* Piezo-; *Fr.* Piézo-].

piezo.billûrlaşma, b. i. *min.* Kayaçları meydana getiren minerallerin basınç etkisiyle billûrlaşması; bu billûrlaşma, minerallerin dizilişini gösterir. [*İng.* Piezocristallization; *Fr.* Piézocristallisation].

piezoelektrik,-ği, i. *Fr. piézo électrique.* § ❶ *elek.* Çeşitli cisimlere uygulanan basınç veya şekil değişiklikleri yüzünden meydana gelen elektrik olaylarının tümü. [*İng.* Piezoelectricity; *Fr.* Piézo-électricité]; § ❷ s. Piezoelektrik özelliği taşıyan: *Piezoelektrik kuvars.* [*İng.* Piezoelectric; *Fr.* Piézoélectrique]; § ❸ Piezoelektrik ile ilgili olan *Piezoelektrik kronograf, mikrofon.* [*İng.* Piezoelectric; *Fr.* Piézo-électrique].

~ **sabiti**, *elek.* Belli bir basınç altındaki piezoelektrik bir kristalin yüzeyleri arasında meydana gelen potansiyel farkı ile bu basınç arasındaki oran katsayısı. [*İng.* Piezoelectric constant; *Fr.* Constante piézoélectrique].

piezograf, i. *Fr. piézographe. fiz.* Piezoelektrik yöntemiyle basınçları veya titreşim kuvvetlerini ölçen âlet. [*İng.* Piezograph].

piezografi, i. *Fr. piézographie.* Bir piezoelektrik kuvars yardımıyle yapılan grafik kayıt. *(Piezografi fizyolojide kas kasılmalarının incelenmesinde, atardamar basıncının ve değişimlerinin ölçülmesinde kullanılır).* [*İng.* Piezography].

piezometre, i. *Fr. piézomètre. fiz.* Sıvıların, sıkışabilirliğini ölçmek için Oersted tarafından tasarlanan âlet. [*İng.* Piezometer].

piezometri, i. *Fr. piézométrie.* § ❶ Basınçların, özellikle yüksek basınçların ölçümü. [*İng.* Piezometry]; § ❷ Sıvıların sıkışabilirliğiyle ilgili fizik dalı. [*İng.*Piezometry].

piezometrik, s. *Fr. piézométrique.* § ❶ *fiz.* Piezometri ile ilgili. [*İng.*Piezometric]; § ❷ *hidr.* Yeraltı su tabakasının üst yüzeyi için kullanılır. [*İng.* Piezometric, hydrostatic level; *Fr.* Piézométrique, niveau hydrostatique].

☆ *Eşanl.* **hidrostatik seviye.**

~ **kaydedici**, ■ **Kaydedici.**

~ **mikrofon**, ■ **Mikrofon.**

pifferari, ç. i. *It. pifferaro*, fifre çalan'ın çoğulu. İtalya'nın Abruzzi bölgesinde yetişen gezginci genç çalgıcılar. *(Noel yaklaşırken, özel elbiselerini giyerek, bu dağlık bölgeden Roma'ya kadar inerler, gayda ve piffero'larını çalar, Meryem'in tasvirleri önünde dans edip şarkı söylerlerdi. XIX. yüzyılda çok revaçtaydılar. Berlioz Memoires'ında /Hâtıralar/ onlardan hayranlıkla söz eder).* [*İng.* ve *Fr.* Pifferari].

piffero, i. *It.* § ❶ Bir çeşit küçük italyan flütü. [*İng* ve *Fr.* Piffero]; § ❷ Yan tarafında dokuz deliği olan ve birinci deliği açık duran italyan obuası. [*İng.* Piffero, piffaro; *Fr.* Piffero].

pigman, i. ■ **Pigment.**

pigmantasyon, i. *Fr. pigmentation;* ■ **Pigmentleşme.**

Pigme dilleri, ç. i. *dilb.* Afrika'da, Sudan ile Kamerun arasındaki bölgede konuşulan dil öbeği. *(Burada gruplar halinde yaşayan cüce zenciler daha çok avcılıkla geçinirler. Antropolojik yapı ve gelenek bakımından diğer zencilerden ayrılan Pigmeler Güney Afrika'daki Boşimanlara benzerler. Dilleri, zenci afrika dillerinin bir kolu olarak kabul edilir ve bu sebeple cüce zencilerin Boşiman ve Hotantolarla akraba olduğu ileri sürülür. Bu konuda P. Schebesta 1940'ta bir yazı yayımladı. Fakat henüz bu dillerinin grameri kesinlikle bilinmemektedir. Pigma dilleri arasında Efe, Mpagga, Babinga v.b. sayılabilir. Efe, Yukarı Nil bölgesinin batısında ve Yukarı Ouella'da, Mpagga dili ise Ubangi ve Lobaya'da konuşulur. Babinga, Sanga'da yaşayan zenciler tarafından konuşulur.*

Pigme'ler, ç. öz. i. *etn.* Özellikle Afrika'nın ortasındaki ekvator ormanlarında yaşayan halk, 120.000 kişi kadar olan Pigme'ler üç topluluğa ayrılır: eski Belçika Kongosu'nun doğusunda Bambuti'ler *(«ormanlılar»)*, merkez pigmeleri *(eski Belçika Kongosu'nun batısında* ve *Kongo cumhuriyetinde* ve Batı Pigmeleri *Gabon*'da ve *Kamerun'da)*. Pigme'ler tamamiyle ayrı bir ırktır; tarihöncesi devirlerde oldukça yaygın olan bu ırk sonradan bugün yaşadığı bölgelere *(Afrika ekvator ormanları, Malezya yarımadası, Andaman adaları ve bazı Filipin adaları)* sürkütüldü. Boyları 1.50 m.'den az olan Pigme'ler mezosefaldir; çene kemikleri biraz öne doğru çıkık, saçları kıvırcıktır; tenlerinin rengi sarı-kahverengi arasında çeşitli tonlardadır. Yarım daire şeklinde tek kapılı ve dev ağaç köklerine dayanan kulübelerden meydana gelen kamplarda yaşarlar. [*İng.* Pygmys; *Fr.* Pygmées].

pigment, i. *Fr.* < *Lat. pigmenium*, boya maddesi. § ❶ *biyokim.* İçinde bulunduğu dokuları renklendiren ve genellikle protit yapısında olan çeşitli maddelere verilen ad. [*Osm.* Sübağ; *Lat. Pigmentum; İng.* ve *Fr.* Pigment]; § ❷ *res.*Kullanılan asıltı ortamlarında erimeyen veya boyayıcı nitelikleri ve da yüksek örtme özelliği sebebiyle, korumak veya süslemek amacıyle yapılan boya ve sıvıları hazırlamakta kullanılan kuru, çoğu zaman ince toz halindeki madde. [*İng.* ve *Fr.* Pigment]; ◎ **bileşik ~**, *res.* İçine sırf teknik sebeplerle bazı sertleştirici veya yardımcı maddeler eklenmiş pigment. [*İng.* Compound pigment; *Fr.* Pigment composé]; ◎ **madeni ~**, *res.* Genellikle mekanik, çok nadir olarak da kimyasal bir usulle elde edilen ve koruma *(aşınmaya, yenmeye karşı)* veya süsleme *(tunç rengi vermek)* boyalarında kullanılan maden veya alaşım kaynaklı pigment. [*İng.* Metallic pigment; *Fr.* Pigment métallique]; ◎ **sertleştirilmiş ~**, *res.* İçine sertleştirici madde katılmış pigment. [*İng.* Hardened pigment; *Fr.* Pigment chargé]; ◎ **solunum ~ i**, *biyokim.* Canlı organizmada oksidlenme ve indirgeme olaylarıyle ilgili olan renk maddeleri; hemoglobin, hemosiyanin v.b. [*İng.* Respiratory pigment; *Fr.* Pigment respiratoire].

~ **hücresi**, *bot.* ve *zool.* ■ **Renk hücresi.**

~ **macunu**, *res.* Pigmentlerin bazı ezme sıvılarıyle karıştırılmasından elde edilen macun. [*İng.* Pigment paste; *Fr.* Pigment en pâte].

pigmentlenme, i. *fizyol.* ve *patol.* (a) Pigment oluşumu. [*İng.* ve *Fr.* Pigmentation]; (b) Organizmanın bazı noktalarında normal veya patolojik olarak pigment birikmesi. [*İng.* ve *Fr.* Pigmentation]; ◎ **melanik ~**, Lokal irkiltici bir etkiden *(güneş çarpması v.b.)* genel bir etkiden *(Addison hastalığı sırasında hipofizin aşırı melanotrop faaliyeti)* veya genotipik bir şarttan *(ırk pigmentlenmesi)* ileri gelen pigmentlenme. [*İng.* Melanose pigmentation; *Fr.* Pigmentation mélanique].

pigmentli, s.

~ **deri-sinir polifibromatozu**, *patol.* ■ **Polifibromatoz.**

~ **siroz**, *patol.* Doğuştan gelen *(genotipik)* veya sonradan olan metabolizma hastalığı; bu hastalıkta, iç organlarda demir birikir, deri melanin ve demirle renklenir, gizli bir siroz oluşur ve geç meydana çıkan şekerli diyabet görülür. [*İng.* Pigmentary cirrhosis; *Fr.* Cirrhose pigmentaire]; ■ **Hemokromatoz.**

~ **urlar**, *patol.* İçinde pigment bulunan urlar, *(melanik urlar v.b.).* [*İng.* Pigmentary tumors; *Fr.* Tumeurs pigmentaires].

pigmentofaj, i. *Fr. pigmentophage. patol.* İçinde fagositozla toplanmış pigmentli maddeler bulunan oynar katılgan doku hücresi. [*İng.* Pigmentophage].

pigmentojen, s. *Fr. pigmentogène. tıp.* *Pigment meydana getiren.* [*İng.* Pigmentogenic].

pigo-, *Yun. puge*, art'tan alınmış olan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*İng.* ve *Fr.* Pygo-].

pigomel, i. *Fr. pygomèle. terat.* Karnın alt bölgesinde fazladan bir veya iki bacağı olan ucube. [*İng.* Pygomelus].

pijama, i. *Fr. pyjama.* è ❶ Bir ceketle pantolondan meydana gelen yatak elbisesi. [*İng.* Pajamas; *Fr.* Pyjama]; § ❷ Hindistan'ın bazı bölgelerinde ve özellikle Racasthan'da kadınların giydiği pantalon. [*İng* Pyjamas, pajamas; *Fr.* Pyjama]; § ❸ Erkeklerin giydiği gece elbisesi, bu elbise genellikle bele

kemerle tutturulan bir pantolon ve bir ceketten meydana gelir. *(Kadın pijamalarında ceketin yerini daha çok büzgülü veya düz bir kazak alır).* [*ing.* Pyjamas, pajamas; *Fr.* Pyjama].

pijonit,-ti, i. *Fr. pigeonite* < Minnesota'da *Pigeon* Point bölgesinin adı, *min.* Doğal magnezyum, demir ve kalsiyum silikat; piroksenler grupundandır, diopsit'e benzer. [*Ing.* Pigeonite].

pijuh, I. *Osm.* < *Fars. pijūh. esk.* Araştırma ◘ **Pejuh.**

pik[1], i. *ing. pig,* demir külçesi.§ ❶ met.Dökme, demir: *Pik boru.* [*Ing.* Cast iron; *Fr.* Fonte]; ☆ *Eşanl.* **fon.**; § ❷ *bayınd.* Lağım temizlemede kullanılan âlet; biçim olarak lâğımın enine kesitine benzeyen, hareketli bir vanadan meydana gelir. *(Bu vananın lağıma yerleştirilmesi, gelen suyun seviyesini hayli yükseltir. Su, vananın alt kısmındaki bir delikten geçerken, suyun içindeki çeşitli maddelerde ufalanarak, akıntıya karışır. Ayrıca, su seviyesinin değişmesi, âletin kendi kendine ilerlemesini sağlar).* [*Ing.* Cast iron].

~ **boru,** *döş.* Kır dökümden yapılan boru. [*Ing.* Cast iron pipe].

☆ *Eşanl.* **dökme demir boru, font boru.**

pik[2], i. *It. den.* Geminin kıç tarafındaki bayrak serenine açılan üçgen biçimindeki yelken; [*Ing.* Gaff topsail]; ◉ **baş** ~, *den.* ◘ **Başpik.**

~ **giz kandilisası,** *den.* Pik yelkeninin alt yakasının bağlandığı sereni yeteri kadar kaldırmaya veya indirmeye yarayan kandilisa.

~ **payı,** *den.* Bocurum yelkeninin üst yakasının bağlandığı giz sereninin geminin kıç tarafından taşan kısmı.

~ **yakası,** *den.* ◘ **Çördekyakası.**

~ **yelkeni,** *den.* Grandi yelkeninin üstüne, giz ile direğin üst kısmı arasına açılan yelken. *(Genellikle, üç köşeli veya sivri, serenli veya serensiz pik yelkenleriyle bumbalı veya bumbasız ya da gönderli, dört köşe pik yelkenleri vardır).*

pik[3], i. ◘ **Maça.**

pika[1], i. *Fr. pica.* Bazı dizgi makinelerinde kullanılan ölçü birimi. *(12 Puntoya, tekabül eder).*

pika[2], *tıp.* ◘ **iştah sapkısı.**

pikador, i. *Isp.* Boğa güreşlerinde boğaya mızrakla saldıran atlı. [*Ing.* ve *Fr.* Picador].

pikap, i. *Ing. pick-up.* § ❶ Elektrik gerilimleriyle kaydedilmiş ses titreşimlerini yaymaya yarayan elektrikli plak okuyucusu; [*Fr.* Pick-up]. ◘ *ŞEKİL: 441.*— **MÜZİK ALETLERİ:** § ❷ *otom.* Küçük kamyon, kamyonet. [*Ing.* Camionnette].

pikaro, i. *Isp. picaro.* Ispanyol romanlarında, düzenbaz, dalavereci, fakat becerikliliği ve kurnazlığı sayesinde cana yakın görülen kişi. [*Ing.* ve *Fr.* Picaro].

pike[1], i. *Fr. piqué* < *piquer.* § ❶ *hava.* Bir uçağın, çok büyük bir açı altında hızla inişe geçmesi [*Ing.* Diving; vertical dive, nose-dive; *Fr.* Piqué, descente rapide d'un avion sous un angle très grand]; ☆ *Eşanl.* **pike uçuşu.** § ❷ *dans.* Gövdenin bütün ağırlığını, yere tabanıyle basan bir ayağa vererek, öbür ayağın parmak uçları öne, arkaya veya yana değdirmeye dayanan dans hareketi. [*Ing* ve *Fr.* Piqué]; ◉ **helisel** ~, *hava.* ◘ **Helisel;** ◉ **limit** ~ **si,** *hava.* ◘ **Limit.**

~ **bombardımanı (yarı pike bombardımanı),** *ask. hava.* Bir hedefe saldıran bombardıman uçağının, hedef üzerine hızla dalıp *pikede 60°, yarı pikede 30° lik açı altında),* pikeden çıkış noktasına en yakın yerde bombalarını atmasına dayanan bombardıman usulü; Almanların «*Stuka*»sı, 1940'ta, pike bombardımanına en elverişli uçaktı. *(Bu usul sonradan, hücum ve hava destek uçakları tarafından uygulanır oldu).* [*Ing.* Nose-dive bombardment, semi nose-dive bombardment; *Fr.* Bombardement en piqué, bombardement en semi-piqué].

~ **yapmak,** § ❶ *hava, (uçak hk.)* Çok büyük bir açı altında hızla inişe geçmek. [*Ing.* To dive; *Fr.* Piquer]; § ❷ *oyun.* Bilârdoda, masaya dikey durumda tutulmuş ıstaka ile topa vurmak. *(Topu öteki toplardan birinin üstünden atlatmak veya vuruş yapılan topun eğri gitmesini sağlamak için, bantlı veya bantsız pike vuruşu yapılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Masser, piquer la bille].

pike[2], i. *Fr. piqué. dok.* (a) Birbiri üzerine uygulanan ve kabartma desenler yapacak şekilde noktalarla birleştirilen iki dokumadan meydana gelmiş pamuklu kumaş; (b) «*İğne ardı*» denilen el işine benzer desenlerle süslü, kalın pamuklu kumaş; (c) Bu kumaştan yapılmış yatak örtüsü; (d) s. Bu kumaştan yapılan. [*Ing.* Piqué *(cotton fabric),* quilting].

~ **silindir,** *dok.* Peluş ve kadife gibi uzun tüylü bazı kumaşların yapımında kullanılan, üstü çok ince iğnelerle donatılmış silindir. [*Ing.* Piqué roll; *Fr.* Rouleau piqué].

~ **tafta,** *dok.* Dantel taklidi bir çeşit kumaş. [*Ing.* Piqué taffeta; *Fr.* Taffetas piqué, taffetas à jour].

piket,-ti, i. *Fr. piquet.* Iki kişi arasında otuz iki kâğıtla oynanan bir iskambil oyunu. [*Ing.* Piquet]; ◉ **normandiya** ~ i, Üç kişi arasında oynanan piket. [*Ing.* Normandian piquet; *Fr.* Piquet normand]; ◉ **Rubikon** ~ I, Dört el kâğıt oynayarak bunlardani ilk ve son hamlelerde kâğıtları çiftleyerek oynanan piket. [*Ing.* Rubicon piquet; *Fr.* Piquet Rubicon]; ◉ **yazılı** ~, Sayı indirme şeklinde normal piketten değişik bir şekilde oynanan piket. [*Ing.* Written piquet; *Fr.* Piquet à écrire].

~ **kâğıt,** Piket oynamaya yarayan, otuz iki iskambil kâğıdı. [*Ing.* A pack of cards for piquet, a piquet pack; *Fr.* Un jeu de piquet, un piquet].

pikl, piçl, i. *tupi dilinde. bot.* Patlıcangiller *(Solanaceae)* familyasından, Peru, Şili ve Arjantin'de yetişen ağaççık. *(Piki'nin sap ve dalları, kaynatılarak hulâsa veya tentür halinde karaciğer ve sidik yolları hastalıklarında kullanılır).* [*Lat. Fabiana imbricata; Ing.* Pichi; *Fr.* Pichi, pitchi].

piknemi, I. *tıp.* Kan koyulaşması. [*Ing.* Pyknemia].

piknidyum, i. *Lat. pycnidium. bot.* Mantarlarda piknosporları taşıyan, genellikle yuvarlak veya şişe biçiminde boşluk. *(Delikli veya deliksiz olan bu boşlukların içinde eşeysiz çoğalmayı sağlayan sporlar bulunur.)* [*Lat.* ve *Ing. Pycnidium; Fr.* Pycnide].

piknik[1], i. *Fr. pique-nique* < *piquer,* atıştırmak + *nique,* değersiz şey'den kır yemeği. [*Ing.* Picnic].

~ yapmak, Kırda yemek yemek. [*Ing.* To picnic; *Fr.* Pique-niquer].

piknik[2], s. *Fr. pycnique* < *Yun. pyknos,* sıkı. *tipoloji.*Kretschmer biyotipolojisinde *(1921) «orta boylu, tıknaz, geniş ve yumuşak yüzlü, kalın boyunlu, iri göbekli, yukarı doğru daralan şişkin göğüslü»* tipe denir. *(Piknik tip, manyako-depresif siklotimi ile anlamlı bir istatistik bağlantı gösterir.)*

piknit,-ti, i. *Fr. pycnite. min.* Topaz çeşidi; ince uzun billûrlar halinde, kuvars ve mika ile birleşmiş olarak Bohemya ve Saksonya'nın kalay madenlerinde bulunur. [*Ing.* Pycnite].

pikn(o), *(pycn(o)-, Yun. pyknos,* kalın, sık'tan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Pycn(o)].

piknolepsi, I. *Fr. pycnolepsie* veya *pyknolepsie. tıp.* Saranın değişik bir şekli. *(Piknolepsi krizlerinde hasta kıpırdayamaz, konuşamaz, hattâ düşünemez, ama bilincini de kaybetmez. Daha çok çocuklarda olan bu krizler günde birçok defa gelebilir, fakat genel olarak zekâda geriliğe yol açmaz).* [*Ing.* Pyknolepsy].

piknometre, I. *Fr. pycnomètre. fiz.* Katı veya sıvıların yoğunluğunu ölçmekte kullanılan şişe. [*Ing.* Pycnometer].

piknospor, i. *Fr. pycnospore. bot.* Bir piknidyumda meydana gelen spor. [*Ing.* Pycnospore].

piknosporlu, s. *bot.* Piknosporla çoğalan mantarlara denir. [*Ing.* Pycnosporous; *Fr.* Pycnosporé,-ée].

piknostil, I. *Fr. pycnostyle* < *Yun. pyknos,* sık + *skylos,* sütun, *mim.* Sütunlar arasında, sütun çapının bir buçuk katına eşit uzaklık bulunan sütun düzeni. *(Sütun aralıklarının en dar olduğu düzendir.)* [*Ing.* Pycnostyle].

piknoz, i. *Fr. pycnose* < *Yun. pyknosis,* yoğunlaşma. *patol.* Hücre çekirdeğinin değişimi; çekirdeğe homojen bir görünüm veren kromatin'in yoğunlaşması ile belirir. *(Piknoz, çekirdeğin yozlaşmasına ve ölümüne işarettir).* [*Ing.* Pycnosis].

piko, i. *Fr. picot.* Bir dantelin kenarına yapılan sıçandişi süs veya çarşafların, iç çamaşırlarının kenarına makinede yapılan antika işi. [*Ing.* Purl of lace picot].

piko-, *It. piccolo, küçük.* Bir birimin adından önce geldiği zaman, bu birimi bir bilyona, yani 10^{12} ye bölen önek *(sembolü; p): Pikofarad.* [*Ing.* ve *Fr.* Pico-].

pikofarad, i. *It. piccolo,* küçük + *farad. fiz.* Mikrofaradın bilyonda birine, yani 10^{-12} F'a eşit elektrik sığası birimi *(sembolü: pF).* [*Ing.* ve *Fr.* Picofarad].

pikolik, s. *Fr. picolique. kim.* Süblimleşebilen: (C_5H_4N) $-CO_2H$ formülündeki asid için kullanılır; 135° erir, *a-pikolin*'in yükseltgenmesinden elde edilir. [*Ing.* Picolic; *Fr.* Picolique, pyridine α-carboxylique].

☆ *Eşanl.* **α-karboksilik piridin.**

pikolin, i. *Fr. picoline. kim.* Formülü (C_5H_4N) $-CH_3$ olan metilpiridin. Sırasıyle 129° C, 142° C ve 145° C.ta kaynayan üç izomer pikolin, a, ß ve γ, kemik yağında ve taşkömür katranında piridinle birlikte bulunur. Sentezle de elde edilebilen bu maddeler, yükseltgenince, sırasıyle pikolik, nikotik ve izonikotik asidleri verir. [*Ing.* Picoline].

pikolo, i. *It. piccolo. müz.* (a) Normal bir flütün bir oktav tizine ayarlanmış küçük flüt. *(Orkestranın en tiz sesli çalgısıdır ve eski fitre'nin yerini tutar. Sesi üç oktavdan biraz azdır).* [*Ing.* ve *Fr.* Piccolo]; (b) En kısa boruları en tiz sesleri çıkaran bir ayaklık ağız orgu. [*Ing.* ve *Fr.* Piccolo]. ◘ *ŞEKİL: 406.*— **MÜZİK ALETLERİ.**

pikramid, i. *Fr. picramide. fişekç.* ◘ **Trinitranilin.**

pikramik, s. *Fr. picramique. kim.*

~ **asid,** *kim.* $(NO_2)_2C_6H_2$ *(NH)OH* formülündeki dinitroaminofenol 2-4 e verilen ad: 168° C'ta erir; pikrik asiddeki bir NO_2 grupunun, amonyum sülfürle indirgenmesinden elde edilir. [*Ing.* Picramic acide; *Fr.* Acide picramique].

pikramin, i. *Fr. picramine. kim.* Formülü $(NO_2)_3$ $C_6H_2NH_2$ *(-2-4-6)* olan trinitranilin'e verilen ad: 188° C'ta erir ve amonyağın pikril klorür üzerine etkimesiyle elde edilir. [*Ing.* Picramine].

pikrat,-tı, i. *Fr. picrate. kim.* Pikrik asidin tuzu veya molekül yapılı bileşiği. *Pikrat*'lar az çok patlayıcı özellik taşır, aleve veya darbeye karşı pikrik asidden daha duyarlıdır. Pikratlardan yalnız $C_6H_2(NO_2)_3ONH_4$ formülündeki amonyum pikrat patlayıcı madde sanayiinde kullanılır. [*Ing.* Picrate].

ŞEKİL: 441.— **PİKAP** *(Otomatik plak değiştirici):* **33.** Pikap tiji. **34.** Plak. **35.** Pikap kolu *(ses tonu kolu).* **36.** 78 devirli düğme. **37.** 33 devirlik *(long-play)* düğme. **38.** Tekrarlama düğmesi. **39.** Ara selektörü. **40.** Frekans düzeltici selektör. **41.** Döner tabla.

pikrik, s. *Fr. picrique < Yun. pikros,* acı. Formülü $OH\text{-}C_6H_2(NO_2)_3$ olan bir asid için kullanılır; bu asid, trinitrofenol-2-4-6'dan başka bir şey değildir. [*Ing.* Picric].
~ asid, kim. ◘ **Asid.**

pikril, i. *Fr. picryle. kim.* Formülü $(NO_2)_3 C_6H_2$ olan tek değerli kök; pikrik asidden hidroksil kökünün çıkarılmasıyle türer. *(83° C'ta eriyen pikril klorür, $(NO_2)_3C_6H_2$ Cl veya trinitrokloro-benzen, fosfor pentaklorürün pikrik aside etkimesiyle elde edilir. NO_2* gruplarının bulunması, klora büyük bir hareketlilik sağlar ve amonyak bu maddeyi *pikramine dönüştürür.)* [*Ing.* Picryl].

pikrolit,-tl, i. *Fr. picrolite. min.* Bir serpantin çeşidi: âdi serpantin içinde küçük karecikler veya ince damarlar halinde bulunur. [*Ing.* Picrolite].

pikrolonik, s. *Fr. picrolonique. kim.* Pirazolon'un nitrolu bir türevi için kullanılır: pikrik aside benzediği için *pikrolonik asid* diye adlandırılır. [*Ing.* Picrolonic].

pikromerid, i. *Fr. picroméride min.* Hidratlı doğal potasyum ve magnezyum sülfat. [*Ing.* Picromeride].

pikrotefrolt,-tl, i. *Fr. picrotéphroïte. min.* Magnezyumlu tefroit çeşidi; bileşiminde yüzde 18 magnezyum oksid bulunur. [*Ing.* Picrotephroite].

pikrotoksin, i. *Fr. picrotoxine, Yun. tıp.* Balıkotunda *(anamirta cocculus)* bulunan ve yapısı iyi bilinmeyen çok zehirli madde. Afyon ve uyku ilâçları ile zehirlenmeye karşı panzehir olarak kullanılan, yüksek dozda kullanıldığı zaman kusma, kasılma yaparak zehir gibi etkileyen ilâç. [*Ing.* Picrotoxin].

piksidyum, i. *Lat. pyxidium, bot.* Çayır üçgülünde olduğu gibi yatay olarak yarılan bir tohumlu meyve. [*Ing.* Pyxidium; *Fr.* Pyxide]. ◘ **Kapaklı kapsül.**

piktogram, i. *Fr. pictogramme < Lat. pictus,* boyalı + *Yun. graphe,* yazı. Düşünceleri kesim veya semboller aracılığıyle anlatan ilkel yazı sistemi. [*Ing.* Pictography].

piktografik, s. *Fr. pictographique.* Piktografi ile ilgili. [ing.

piktogram, i. *Fr. pictogramme < Lat. pictus,* boyalı + *Yun. gramma,* harf. Kavramları resimli veya sembolik işaretler aracılığıyle gösteren bir piktografi yazısı unsuru. [*Ing.* Pictogramme].

pikul, i. *Malezya dilinden < metrol.* Çin ve Çinhindinde kullanılan eski kütle birimi. *(Yaklaşık olarak, 60, 48 kg. değerindedir.)* [*Ing.* Picul, picol, pikol; *Fr.* Picul].

pil[1], i. *Osm. < Fars. pil. esk.* Fil. [*Ing.* Elephant].

pil[2], i. *Osm. < Fars. pil. esk.* § ❶ Ayakkabı ökçesi, topuk; § ❷ Çadır iplerini geren küçük kazık; § ❸ Çelik çomak oyunu.

pil[3], i. *Fr. pile. elek.* Kimyasal bir tepkime sırasında açığa çıkan enerjiyi, doğrudan doğruya elektrik enerjisine dönüştüren sistem[1]. [*Ing.* Pile, electric battery, dry cell]. ☆ *Eşanl.* **elektrik bataryası**; ◉ **atom ~ i**, (**nükleer reaktör**), *nükl.* Atom fisyon'undan yararlanan enerji kaynağı. [*Ing.* Atomic pile; *Fr.* Pile atomique, réacteur nucléaire]; ◉ **fotoelektrik ~ i**, ◘ **Fotoelektrik**; ◉ **fotovoltaik ~**, ◘ **Fotovoltaik**; ◉ **gazlı ~**, *elek.* ◘ **Gaz**; ◉ **güneş ~ i**, *elek.* Güneş ışınlarını alarak elektrik akımı üreten, silisyumlu fotodiyot bataryası. *(Yapma uydularda enerji kaynağı olarak kullanılır).* [*Ing.* Solar cell; *Fr.* Pile solaire]; ◉ **hidroelektrik ~ ler**, **kuramı**, *kim.* ◘ **Redoks**; ◉ **kuru ~**, *elek.* Elektroliti durgun olan pil. [*Ing.* Dry battery, dry cell, dry element, dry pile; *Fr.* Pile sèche]; ◉ **ölçek ~**, *elek.* Elektromotor kuvveti ölçmeye yarayan pil: *Weston ölçek pili.* [*Ing.* Scale pile; *Fr.* Pile étalon]; ◉ **termo-elektrik ~**, *elek.* Değişik cinsten iki iletkenin, uçları ikişer ikişer birbirine değecek şekilde birleştirilmesiyle meydana gelen sistem; iletkenlerin değme noktalarında, sıcaklık farkına bağlı olarak bir elektromotor kuvvet meydana gelir. [*Ing.* Thermoelectric element, thermopile; *Fr.* Pile thermo-électrique]; ◉ **volta ~ i**, *elek.* Bir sıvıya veya ayrı ayrı sıvılara batırılmış iki elektroddan meydana gelen ve bir elektromotor kuvvet üreten sistem. *(Volta pili, bugünkü elektrik pillerinin kaynağıdır).* [*Ing.* Voltaic cell, voltaic pile; *Fr.* Pile voltaïque]; ◉ **yakıtlı ~**, *elek.* Bir yakıtın yanmasından doğan kimyasal enerjiyi doğrudan doğruya elektrik enerjisine dönüştüren cihaz. [*Ing.* Combustible pile, fuel cell; *Fr.* Pile à combustible]; ◉ **yenileyici ~**, *nükl.* Uranyum 235 *(veya plütonyum)* tüketiminden doğan açığın, uranyum 238'deki nötronların yakalanmasıyle oluşan plütonyumla dengelendiği özel atom pili. *(Yenileyici piller, yakıt bakımından büyük bir tasarruf sağladığı için çok ilgi çekicidir. Yakıt yenilenmesinde, foryum yoluyle uranyum 233 oluşumundan da yararlanılır.)* [*Ing.* Regenerating pile; *Fr.* Pile régénératrice].

pilâki /pilâki/, i. *Yun. plaki.* § ❶ İçine soğan, sarmısak, meydanoz ve havuç gibi seyler katılarak zeytinyağıyle pişirilen yemek çeşidi: *Fasulye pilakisi. Balık pilakisi.* [*Ing.* Stew of fish or beans with oil and onions, eaten cold; *Fr.* Plat à l'huile et à l'oignon]; § ❷ *arg.* Aptal, sersem, enayi, ahmak. [*Ing.* Simpleton, idiot; *Fr.* Niais, -niaise, imbécile, dupe]. ◘ **Abeci**; ◉ **balık ~ sı**, *mutf.* ◘ **Balık.**

pilatika /pilati:ka/, i. *zool.* ◘ **Platika.**

pilav, i. *Osm. < Fars. pulāv > pilev. mutf.* Genellikle pirinçten yapılan bir yemek. *(Bulgur, kuskus v.b. ile de yapılır).* [*Ing.* Pilaf; boiled rice prepared with butter, meat, fat, etc.; *Fr.* Pilaf, pilaw, [illegible] ◉ *~ dan dönenin kaşığı kırılsın, der.* [illegible] bıkmadan, yorulmadan sonuna kadar [illegible] nileceğini belirtmek için kullanılır. [*Ing.* However turns away from the pilaf, may his spoon be broken; *Fr.* Expression qui fait comprendre la décision de poursuivre une affaire jusqu'au haut]; ◉ **balık ~ ı**, *mutf.* ◘ **Balık**; ◉ **bulgur ~ ı**, *mutf.* ◘ **Bulgur**; ◉ **çulluk ~ ı**, *mutf.* ◘ **Çulluk**; ◉ **düğün ~ ı**, *mutf.* ◘ **Düğün**; ◉ **iç ~**, *mutf.* Ciğer parçaları, fıstık, üzüm, karabiber ve çeşitli baharatla yapılan pilav türü. [*Ing.* Pilav with bits of liver, raisins and pine kernels]. ☆ *Eşanl.* **saray pilavı**; ◉ **kuskus ~ ı**, *mutf.* ◘ **Kuskus**[1]; ◉ **meyhane ~ ı**, *mutf.* Bulgur, acı biber ve dometesle yapılan bir pilav türü; ◉ **yörük ~ ı**, *mutf.* Kekik v.b. kokulu dağ otları ilâvesiyle yapılan pilav türü.
~ yiyen kaşığını yanında (belinde) taşır, at. Bir şey yapmak, bir şeyden yararlanmak isteyen kişi, bunun için gereken aracı eli altında bulundurmalıdır.

pilavlık, s. Pilav yapmaya elverişli olan: *Pilavlık pirinç.*

pil.ban /pilbān/, b. i. *Osm. < Fars. pil,* fil + *hān,* bakan. *esk.* § ❶ Fil bakıcısı, fillere bakan kimse; § ❷ Fil sürücüsü. [*Ing.* Elephant driver or keeper].

pilbarit,-ti, i. *Fr. pilbarite. min.* Bileşiminde kurşun ve uranyum hidratlı torlanit çeşidi;

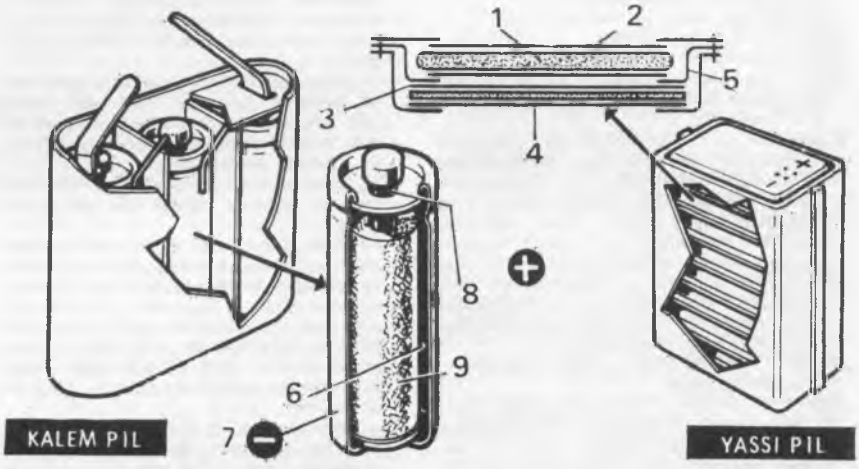

ŞEKİL: **ATOM PİLİ.** 1. Kadmiyumdan ayar plakası. 2. Ağırsu. 3. Deney kanalı. 4. Grafit reflektör. 5. Beton. 6. Basınç altında CO_2 dolaşımı. 7. Su. 8. Sıcaklık değiştirici. 9. Uranyum çubuk. 10. 1 nötron. 11. 2 veya 3 hızlı nötron. 12. Yakalama veya kaçak yüzünden kaybedilen 1 veya 2 nötron. 13. Nötronların yavaşlatılması. 14. 1 nötron.

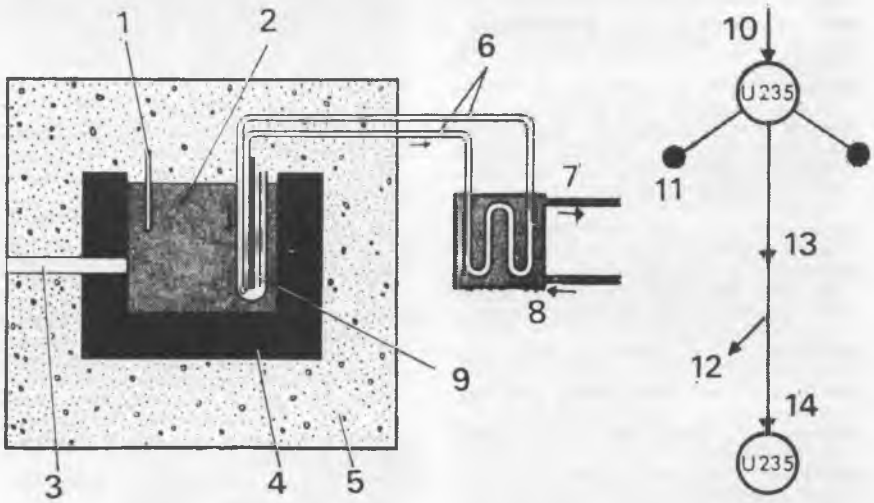

ŞEKİL: 442.— **PİL.** 1. Manganez dioksit. 2. Grafitli kolektör. 3. Elektrolit kâğıdı. 4. Grafitli kolektör. 5. Yalıtkan kap. 6. Jelleşmiş elektrolit. 7. Çinko. 8. Grafit kalem. 9. Kutuplaşma önleyici *(manganez dioksid).*

torogumit'in bozunmasıyle meydana gelir. [*Ing.* Pilbarite].

pile, i. *Osm.* < *Fars. pīle. esk.* Ipek kozası. [*Ing.* Silkworm's cocoon, silkworm].

pileflebit,-ti, i. *Fr. pyléphlébite. patol.* Kapı toplardamarının iltihabı. [*Ing.* Pylephlebitis].

piletromboz, i. *Fr. pyléthrombose* < *Yun. pyle,* kapı + *tromboz. patol.* Kapı toplardamarının trombozu. [*Ing.* Pylethrombosis].

pilever, b. i. *Osm.* < *Fars. pile-ver. esk.* Çerçi. [*Ing.* Petty dealer, huckster, peddler].

pileverl, i. *esk.* Çerçilik.

pilevra, i. *Yun. anat.* ◘ **Plevra.**

pili, i. ◘ **Pli.**

piliç, i. *Lat. pullus* > *pulli.* § ● Tavuk yavrusunun civcivlikten sonraki hali, tavuğun küçüğü, erginliğe varmamış tavuk veya horoz. *(Tavuk yavrusunun birkaç haftalığına civciv, üç dört aylığına körpe piliç /yarka/ (450-600 gr.) daha yaşlısına piliç /600-900 gr./; yaz sonunu bulanlara besili piliç (1000 - 1800 gr.) veya kart piliç (1800 - 2000 gr.) denir. Iyi bir pilicin eti gevrek ve yumuşaktır. Iki yanından parmakla bastırıldığı zaman göğüs kemiği etten ayrılır; bacakları, ırkına göre siyah veya beyaz, mahmuzu daha yeni oluşmuş gibi kısa, derisi düz ve beyaz, kuyruk çıkıntısı beyaz veya hafif pembedir, üzerinde sırta kadar uzanan bir yağ topağı bulunur).* [*Osm.* Horos-beççe; *Ing.* Chick, chicken; *Fr.* Poulet]; § ❷ *arg.* Güzel ve körpe kız. [*Ing.* Pretty girl; *Fr.* Petite jeune fille].

~ gibi, *tkz.* Genç ve sevimli *(kız).*

pilise, s. *Fr. plissé.* ◘ **Plili.**

pilli, s. Pili olan, pille çalışan.

pilo-, *Yun. pilos,* şapka'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Pilo-].

pilokarpin, i. *Fr. pilocarpine. ecz.* Jaborandi *(Pilocarpus pennatifolius)* yapraklarında bulunan alkaloid. *(Antropin'in fizyolojik karşıtıdır; salgıları arttırır, kalbi yavaşlatır ve miyozis meydana getirir. Içten tedavide, klorhidrat veya hidrat tuzu halinde, terletici olarak kullanılır; erişkinlere 0,5 mg.lık dozda verilir. Özellikle göz hekimliğinde, içinde yüzde 1 veya 2 oranında pilokarpin bulunan merhemler veya sulu göz damlaları kullanılır).* [*Ing.* Pilocarpine].

piloloji, i. *tıp.* Kıl bilgisi. [*Ing.* Pilology]. ☆ *Eşanl.* **kılbilim.**

pilon, i. *Fr. pylône* < *Yun. pylôn,* büyük kapı. § ● *radyotekn.* Yalıtkan bir destek üzerine oturtulmuş, madenî iskeletli düşey bir kuleden meydana gelen verici anten. *(Bu tip antenle, feyding olayı oldukça azaltılabilir).* [*Ing.* Pylon; *Fr.* Pylône]; § ❷ Bir köprü ve caddenin baş taraflarına süsleme niteliğinde inşa olunmuş dörtköşe, kârgir ayaklar; § ❸ Mısır tapınaklarının girişlerine yapılan, iki tarafı kuleli büyük anıtsal kapılar.

pilor, i. *Fr. pylore. tıp. anat.* ◘ **Mide kapısı.**

piloralji, i. *tıp.* Pilorun ağrılı spazmı. [*Ing.* Pyloralgia].

pilorektomi, i. *Fr. pylorectomie. cerr.* Piloru çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Pylorectomy].

pilorizm, i. *Fr. pylorisme. tıp.* Mide kasının kasınması, büzülme hareketi; genellikle, mide mukozasının yakınındaki ülserleşmeler bu harekete sebep olur. [*Ing.* Pylorism].

piloromiyotomi, i. *cerr.* Pilor büzgen kasını kesme ameliyatı. [*Ing.* Pyloromyotomy].

piloroplasti, i. *Fr. pyloroplastie. cerr.* Daralmış mide kapısından yiyeceklerin geçmesini sağlamak amacıyle yapılan ameliyat. [*Ing.* Pyloroplasty].

piloroskopi, i. *tıp.* Pilor muayenesi. [*Ing.* Pyloroscopy].

pilorospazm, i. *Fr. pylorospasme. patol.* Mide kapısı spazmı. [*Ing.* Pylorospasm].

pilorostenoz, i. *patol.* Pilor stenozu. [*Ing.* Pylorostenosis].

pilorostomi, i. *cerr.* Karın duvarı yolu ile pilorun içine delik açılması. [*Ing.* Pylorostomy].

pilorotomi, i. *Fr. pylorotomie. cerr.* Mide kapısının yarılması. *(Bu terim daha çok, süt çocuklarında görülür; mide kapısı darlığını gidermek amacıyle uygulanan mukoza dışı pilorotomi için kullanılır.)* [*Ing.* Pylorotomy].

pilot,-tu, i. *Fr. pilote.* § ● *hava.* Bir hava taşıtını kullanmak ve yönetmekle görevli kimse. [*Ing.* Pilot]; § ❷ *den.* Boğazlarda, sınırlı kara sularında veya limanlarda gemilere kılavuzluk eden uzman kaptan. [*Ing.* Captain, ship master, skipper]. ☆ *Eşanl.* **süvari;** § ❸ s. «*Yöneten, kılavuzluk eden, deneme niteliğinde olan*» anlamıyle sıfat tamlamalarında kullanılır; § ❹ *eğt.* Yeni pedagoji yöntemlerinin uygulandığı bir öğretim kurumu için kullanılır:*Pilot sınıf.* [*Ing.* Pilot; *Fr.* Pilote]; ◉ **avcı ~ u,** *ask.* ◘ **Avcı;** ◉ **balon ~ u,** *hava.* ◘ **Balon;** ◉ **deneme ~ u,** *hava.* Yeni bir hava taşıtının performansını ve direncini, genellikle tehlikeli olabilecek uçuşlar sırasında denemekle görevli pilot . [*Ing.* Test pilot; *Fr.* Pilote d'essai]; ◉ **hat ~ u,** *hava.* Ticarî hatta çalışan bir uçağın yönetimiyle görevli pilot. [*Ing.* Line pilot; *Fr.* Pilote de ligne]; ◉ **havayolu nakliye ~ u,** *hava.* ◘ **Havayolu;** ◉ **ikinci ~,** *hava.* ◘ **ikinci;** ◉ **kaptan ~ (baş ~),** *hava.* Büyük yolcu veya kargo uçaklarında, uçağın yönetiminden sorumlu olan, en tecrübeli ve en kıdemli pilot. *(Öbürlerine ikinci pilot ve yedek pilot denir).* [*Ing.* Chief pilot]; ◉ **kıdemli ticarî ~,** *hava.* ◘ **Kıdemli;** ◉ **otomatik ~,** *hava.* Mürettebatın müdahalesi olmaksızın bir hava taşıtının yönetimini sağlayan, genellikle cayroskopik düzen. [*Ing.* Automatic pilot; *Fr.* Pilote automatique].

~ balon, *hava.* Çeşitli yüksekliklerdeki hava akımları hakkında bilgi elde etmek için uçurulan ve hareketi incelenen küçük bir serbest balon. [*Ing.* Pilot balloon; *Fr.* Ballon pilote].

~ balon rasatları, Yüksek hava rüzgârlarının yön ve hızını ölçmek için yapılan rasatlar.

~ bölge, Devletin ve halkın ortak çalışmasıyle, kalkınma hareketi kolaylaştırılacak ve çevresinin kalkınmasına örnek olabilecek nitelikte bölge. *(Tıp, tarım, şehircilik v.b. alanlardaki uygulamalar için seçilen pilot bölgelerdeki çalışmalar, belli süreler içinde gerçekleştirilir. Pilot bölgeye bağlı alanda bu çalışmalar gözönünde tutulur).* [*Ing.* Pilot region].

~ brövesi, *hava.* ◘ **Bröve.**

~ dalga, *radyotekn.* ◘ **Dalga.**

~ değnek, *demir.* Tek hatlı bir yola girerken makinistlere verilen özel biçimli değnek. *(Her kesimde ancak bir tane pilot değnek bulunduğu için, aynı anda iki makiniste birden vermek imkânsızdır.)*

~ derecesi, *hava.* Bir kimsenin pilotluk yapmaya ehliyeti olduğunu gösteren ve sertifikasına kayıtlı olan derece. [*Ing.* Pilot rating; *Fr.* Qualification de pilotte].

~ fabrika, ◘ **Fabrika.**

~ gözlüğü, ◘ **Gözlük.**

~ hat, *elek.* ◘ **Hat.**

~ kabini, *hava.* ◘ **Kabin.**

~ mahalli, *hava.* Hava gemisinin idaresi ile görevlendirilmiş mürettebat kısmının bulunduğu yer. [*Ing.* Cockpit; *Fr.* Poste de pilotage].

~ olmak, *dey. arg.* Sarhoş olmak. [*Ing.* To get drunk; *Fr.* S'enivrer].

pilota] haritası, *hava.* Yeri görerek yapılan uçuşlarda kullanılan seyrüsefer haritası. [*Ing.* Aeronautical pilotage chart].

pilotluk,-ğu, i. Pilot olma hali; pilotun görevi. **~ atanması,** *hava.* Pilotluğa atama. Bir kara ordusu subayına, ehil bir makam tarafından emir verildiği zaman, bir kara kuvvetleri hava aracını kullanma yetkisi veren bir tâyin. [*Ing.* Aeronautical resignation].

pil.paye, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Filayağı.**

pilsen, i. ◘ **Pilzen.**

pilsenit,-ti, i. *Fr. pilsénite. min.* Doğal bizmut tellürür. [*Ing.* Pilsenite].

pilum, i. *Lat. sil.* Mızrak veya atış silâhı olarak kullanılan sivri uçlu bir çeşit ağır kargı. *(Samnitler'den alındığı sanılır. Pilum, romalı lejyon askerlerinin saldırı silâhlarından biriydi).* [*Ing.* ve *Fr.* Pilum].

pilu-pilu, i. Yeni kaledonya yerlileri tarafından Japon patatesinin yetişmesi dolayısıyle veya önemli bir olayı anmak için kutlanan gece şenliği. [*Fr.* Pilou-pilou].

pilül,-lü, i. *Yun. tıp.* Lezzeti hoş olan bir hamurla kaplanmış yuvarlak hap. [*Ing.* Pill; *Fr.* Pilule].

pim, i. *tekn.* § ● (a) Iç içe geçen veya başka bir parça üzerine saplanan bazı parçaları tespit etmek için ucuna geçirilen küçük madenî kama. ☆ *Eşanl.* **kopilya, maşa;** (b) Bir menteşenin iki hareketli parçasını birleştirmeye yarayan küçük madenî mil. [*Ing.* Pin; *Fr.* Goupille, cheville, fenton; clavette]. ◘ *ŞEKIL: 134.*— **ÇILINGIR ALETLERI;** *ŞEKIL: 590.*— **VIDA VE CIVATALAR;** § ❷ *saatç.* Bir dişli çarkın üzerine dikey olarak tespit edilmiş perçin çivisi; ◉ **başlıksız ~,** *otom.* ◘ **Başlıksız;** ◉ **emniyet ~ i,** *tekn.* Anormal bir zorlanma halinde kırılarak, daha önemli veya daha pahalı başka bir parçanın kırılmasını önleyen, oldukça esnek veya yumuşak yapılmış mil. [*Ing.* Safety lock]; ◉ **fırdöndü tahrik ~ i,** *mek.* ◘ **Fırdöndü;** ◉ **hizalama ~ i,** *elek.* Bir lâmbanın duya uygun şekilde geçmesini veya iki konektörün *(irtibat parçaları)* birbirlerini uygun şekilde karşılaşmasını sağlayan pim. [*Ing.* Aligment pin]; ◉ **karton ~ i,** *dok.* ◘ **Karton;** ◉ **kesme ~ i,** *tekn.* ◘ **Kesme;** ◉ **merkezleme ~ i,** *tekn.* Mekanik bir parçanın, başka bir parçaya göre sabit durumda kalmasını sağlayan, çaplanmış silindir biçiminde kama. *(Aslında, bir parçanın sabit kalmasını sağlamak için bir merkezleme pimi yeterli değildir; bir ikinci pim daha kullanılır veya erkek ve dişi zıvanalar v.b. gibi başka tespit yollarına başvurulur).* [*Ing.* Centering pin]; ◉ **model ~ i,** *met.* ◘ **Model.**

Pima, öz. i. *dilb.* Uto-aztek ailesinden kuzey Amerika yerli dili; XVI yüzyılda bugün A.B.D.'deki *Arizona* ve *New Mexico* eyaletlerini, batıda *Sonora* eyaletini ve *Sierra Madre*'yi, Meksika'da *Aguascalientes*'in doğusunu meydana getiren 1500 km. uzunluğundaki topraklarda yaklaşık olarak 150.000 kişi tarafından konuşulurdu. Pima, günümüzde ancak *Sierra Madre*'de ve *Aguascalientes*'de konuşulur. [*Ing.* ve *Fr.* Pima].

Pimalar, ç. öz. i. *etn.* Meksika'nın kuzeybatısında ve Arizona'da yerleşik olarak yaşayan kızılderili halk. [*Ing.* ve *Fr.* Pimas].

pimarik, s. *Fr. pimarique. kim.* Çamsakızında bulunan ve ısı karşısında dönüşerek kolofan veren birçok asid için kullanılır. [*Ing.* Pimaric].

pimelik, s. *Fr. pimélique* < *Yun. pimele, yağ. kim.* Formülü $HOCO-(CH_2)_5-CO_2H$ olan bir diasid için kullanılır; yağların nitrik asidle yükseltgenmesi sırasında Lauren tarafından keşfedilmiştir. [*Ing.* Pimelic]. ☆ *Eşanl.* **heptandioik.**

pimelit,-ti, i. *Fr. pimélite. min.* Killer grupundan hidratlı doğal nikel silikatı; küçük amorf kütleler veya yeşil renkli kabuklar halinde bulunur. [*Ing.* Pimelite].

pimenta, i. *Lat.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Mersingiller *(Myrtaceae)* familyasından, Amerika'nın tropikal bölgelerinde yetişen ve bahar elde edilen bitki. Acı biber de denilen *P. acris* adlı türü büyük karşıt yapraklı bir ağaçtır. Meyvesi bezelye iriliğinde, erguvanî kırmızı renkte, keskin ve hoş kokuludur; kurutulmuşu bahar olarak kullanılır. Antiller'de yapraklarından alkollü bir içki yapılır. *P. officinalis* yukarıdakinden biraz daha büyük bir ağaçtır ve her tarafı kokuludur. Meyvelerinin kokusu ve tadı tarçın, karanfil, karabiber ve hindistancevizinin tadına ve kokusuna benzer. Baharat olarak kullanılır. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Pimenta].

pimpinella, i. *Lat. bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından bitki cinsi. Anason *(P. anisum)* adlı türünden anason elde edilir. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Pimpinella*]. ◘ **Anason.**

pinakiyolit,-tl, i. *Fr. pinaciolite. min.* Doğal magnezyum ve manganez borat. [*Ing.* Pinaciolite].

pinako-, *Yun. pinaks, pinakos,* masa, tablodan alınan ve bazı kellmelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Pinaco].

pinakol, i. *Fr. pinacol < Yun. pinaks,* levha. *kim.* (a) Formülü $(CH_3)_2$ COH-COH $(CH_3)_2$ olan bitersiyer glikol; asetonun magnezyum malgamasıyle indirgenmesinden elde edilir; (b) Bitersiyer simetrik α-glikollerin genel adı. [*Ing.* Pinacol].

pinakolik, s. *Fr. pinacolique. kim.* Formülü $(CH_3)_3C$-CHOH-CH_3 olan alkol için kullanılır; pinakolon'un indirgenmesiyle elde edilir ve 120° C'ta kaynar. [*Ing.* Pinacolic].

pinakolin, i. *Fr. pinacoline. kim.* Pinakolon'un eski adı. [*Ing.* Pinacoline].

pinakolo, i. *It. pinnacolo. mim.* Gotik mimaride, bir dayanma ayağının üzerine yerleştirilmiş koni biçiminde tepelik. *(Zarif biçimli bu tepelik sadece basit bir süs değil, dayanma ayağının, dayanma kemerlerinin itme kuvveti altında yıkılmasını önleyen bir taşıma elemanıdır. Diğer bütün gotik mimarî şekilleri gibi, pinakolo da, Ortaçağ'ın çeşitli marangozluk ve kuyumculuk parçalarında taklit edilmiştir).* [*Ing.* Pinnacle; *Fr.* Pinacle].

pinakolojl, i. *Fr. pinacologie. res.* Morötesi ışınlar veya X ışınları yardımıyle, eski tablolardaki boyaların, yapılış tekniğinin v.b. bilimsel olarak incelenmesi. [*Ing.* Pinacology].

pinakolon, i. *Fr. pinacolone. kim.* Formülü $(CH_3)_3C-CO-CH_3$ olan keton : 106°C'ta kaynar ve pinakol'ün, kaynar seyreltik asidlerin etkisiyle su kaybetmesinden meydana gelir. [*Ing.* Pinacolone].

pinakon, i. *Fr. pinacone. kim.* Pinakol'ün eski *adı.* [*Ing.* Pinacone].

pinakotek, i. *Fr. pinacothèque < Yun. pinakotheke < pinoks, akos,* resim, *tablo* + *theke,* kutu. § ❶ Atina Akropolis'inde, eskiden bir tablo koleksiyonunun bulunduğu Propylai salonu; § ❷ Almanya ve İtalya'da bazı resim müzelerine verilen ad. *(Vatikan pinakotek'i eski ve yeni Münih pinakotekleri).* [*Ing.* Pinacotheca].

pinakriptol, i. *Fr. pinacryptol. fot.* Diaminofenil diazonyum -1-3 klorhidrattan meydana gelen duyarlık giderici bir maddeye verilen ad. [*Ing.* Pinacryptol].

pinan, i. *Fr. pinane, kim.* Terpen sınıfından $C_{10}H_{18}$ formülünde hidrokarbon; pinen'in hidrojenlenmesiyle elde edilir. [*Ing.* Pinane].

~ grupu, Pinan yapısındaki maddelerin tümü. [*Ing.* Pinane group; *Fr.* Groupe du pinane].

pinatipi, i. *Fr. pinatypie. < Yun. pinaks,* levha + *typos,* baskı. Potasyum bikromat emdirilmiş jelatinin, poz verildikten sonra aldığı ışık şiddetine göre farklı miktarda su emerek şişme özelliğine dayanan fotoğraf basma yöntemi ◘ **Yağlıboya baskı.** [*Ing.* Hydrotype, pinatype].

pindar, i. *Osm. < Fars. pindär. esk.* § ❶ Zannetme, sanma; [*Ing.* Idea, thought, fancy, imagination, judgment]; § ❷ Gururlanma, böbürlenme. [*Ing.* Pride, conceit].

pindarl, i. *esk.* Böbürleniş.

Pindaros dili, öz. i. *dilb.* Pindaros'un ortaya attığı yapma edebiyat dili. *(Ana dili bojotia lehçesi yerine Pindaros, koro lirizminin geleneksel dilini /Midilli (Lesbos) şairlerinden aktarılan ve Aiolis ve Homeros biçimlerini kapsayan bir dorca biçimi/ kullandı. Pindaros dilinin özellikleri, Theokritos gibi Edebiyat Dorcası ile yazan şairlerde de, görülür).* [*Ing.* Pindaric language; *Fr.* Langue pindarique].

pindaros'çuluk,-ğu, i. *Pindaros*'un adından. § ❶ Pindaros lirizminin taklidi. [*Ing.* Pindarism; *Fr.* Pindarisme]; § ❷ Tumturaklı ve karanlık lirizm. [*Ing.* Pindarism; *Fr.* Pindarisme].

pine, i. *Osm. < Fars. pine. esk.* Yama. *(Özellikle ayakkabı yaması).* [*Ing.* Patch].

pineal, s. *Fr. pinéal,-ale,-aux.* ◘ **Kozalaksı.**

pinealektomi, i. *tıp.* Beyin epifizini çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Pinealectomy].

pinealizm, i. *Fr. pinéalisme. tıp.* Beyin epifizinin salgı bozukluğu. [*Ing.* Pinealism].

pinealom, i. *Fr. pinéalome. tıp.* Kozalaksı cisim hücrelerinden oluşan ur. [*Ing.* Pinealome].

pinealopatl, i. *patol.* Beyin epifizi hastalığı. [*Ing.* Pinealopathy].

pineduz /pinedüz/, b. i. *Osm. < Fars. pine,* yama + *düz,* diken. *esk.* Eskici, tamirci.

pineduzl, i. *esk.* Yamacılık, eskicilik.

pineklemek, nsz. f. § ❶ Uyuklamak, uyuklar gibi hareketsiz oturmak. [*Ing.* To doze, to have a broken sleep, to sit idly as if asleep; *Fr.* Végéter]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Bir yerde oturup kalmak, miskinlik etmek. [*Ing.* To waste time, to become idle; *Fr.* Devenir paresseux].

pinel, i. *den.* Rüzgârın estiği yönü göstermesi için direk şapkalarının üstüne konulan yelkovan biçimindeki alet. [*Ing.* Weathervane on board ship, dogvane, pennon on a spear or lance].

pinen, i. *Fr. pinène. kim.* Terpen sınıfından, $C_{10}H_{16}$ formülünde çift çevrimli hidrokarbon. [*Ing.* Pinene; *Fr.* Pinène, térébenthène].

☆ *Eşanl.* **terebenten.**

pines /pi:nes/, i. *zool* ◘ **Pinna.**

pingân, i. *Osm. < Fars. pingän. esk'* § ❶ Fincan. [*Ing.* Cup, bowl. small cup]; § ❷ Küçük taş.

pingânçe, i. *esk.* Küçük fincan.

ping-pong, i. *yens. Ing.* Büyük bir masa üzerinde küçük bir topla oynanan bir çeşit oda tenisi, masa tenisi. [*Ing.* Ping-pong, table tennis; *Fr.* Ping-pong). ◘ *ŞEKİL: 563 —* **TOP OYUNLARI III.**

pinhan /pinhân/, s. *Osm. < Fars. esk.* Saklı, gizlenmiş. [*Ing.* Hidden, concealed, secret, clandestine, mysterious].

pinik, s. *Fr. pinique. kim.* Formülü $C_6H_{14}O_4$ olan asid için kullanılır :102°C'ta erir ve pinonik asidin nitrik asidle yükseltgenmesinden elde edilir. [*Ing.* Pinic].

pinit-tl, i. *Fr. pinite.* § ❶ *kim.* Inozit'in, $(OH)_5$ $C_6H_6(OCH_3)$ formülündeki monometilli eteri :186° C'ta erir, şeker tadındadır; sinameki yapraklarında ve madagaskar kauçuğunda bulunur. § ❷ *min.* Kordiyerit'in ayrışmasından meydana gelen mika; ilk defa, Saksonya'daki *Pini* madeninde bulunduğu için bu ad verilmiştir. [*Ing.* Pinite].

pink[1], i. *(«karanfil» ve «pembe renk» anlamında ing.) seram.* Kalay ve krom oksidleri ile kireçten meydana gelen ve tonu pembeden canlı kırmızıya kadar değişen renk. [*Ing.* ve *Fr.* Pink].

pink[2], i. Kıç tarafı akdeniz şebeklerini andıran eski Hollanda ve kuzey Amerika balıkçı gemisi. [*Ing.* ve *Fr.* Pink].

pinna, i. *Lat. zool. Pinnidae* familyasından, sıcak ve ılık denizlerde yaşayan ikiçenetli, veya bombeli, üçgenimsi, uzunca kavkılı, sivri tepeli büyük yumuşakça, Akdeniz'de yaşayan *Pinna nobilis* gibi bazı türlerinin uzunluğu 70 sm. yi bulur. Çok ince ve bol olan bisüslerinden ipeğimsi kumaşlar dokunur; Sicilyalılar ve Kalabriyalılar bundan çorap ve eldiven yaparlar. Birçoğunun içinde pembe inciler vardır; oldukça ince olan iç sedefi çeşitli işlerde kullanılır. [*Lat.* ve *Ing. Pinna; Fr.* Pinne, Jambonneau].

pinnula, i. *Lat. zool.* Denizlâlelerinde kollar üzerinde bulunan uzantı. *(Denizlâlelerinin kollarını meydana getiren kalabalık halkaların her birinde bir pinnula bulunur. Pinnulalar halkalarda almaşık olarak art arda yer aldığı için bir kol boyunca iki sıra pinnula görülür. Her pinnulada eşeysel bir bez vardır; bu bez olgunlaşınca yırtılır ve eşeysel ürünler ortaya çıkar).* [*Ing.* Pinnula; *Fr.* Pinnule].

pinonik, s. *Fr. pinonique. kim.* Formülü C_{10} $H_{14}O_3$ olan, keton sınıfından bir asid için kullanılır; 70°C'ta ergir, pinen'in çift bağının permanganatla yükseltgenerek açılmasından meydana gelir. *(Pinik asid halinde kolayca yükseltgenir).* [*Ing.* Pinonic].

pinosit,-tl, i. *sit.* Doku sıvılarını emen ve hazmeden bir hücre. [*Ing.* Pinocyte].

pinositoz, i. *Fr. pinocytose. sit.* § ● Hücreyi saran ortamdan bir sıvı damlacığının hücre içine girmesi; etrafı sitoplazmadan bir zarla çevrilen damlacık orada koful haline gelir. *(Sıvı elemanların hücre tarafından yutulması böyle olur).* [*Ing.* Pinocytosis]; § ● Canlı hücrelerin molekülleri yutma ve sindirme tarzı. *(Molekül önce hücre zarı tarafından sarılır, sonra bir kofulun içine itilir, orada lizozomlardan doğan enzimlerle sindirilir).* [*Ing.* Pinocytosis].

pinoyit,-ti, i. *Fr. pinnoïte. min.* Hidratlı doğal magnezyum borat. [*Ing.* Pinnoite].

pinpirik, s. *Fr. pinpirique. «Yaşlı, eli ayağı tutmayan, dermansız»* anlamında alay yollu kullanılır. [*Ing.* Old and decrepit *(person)*].

pinpon, s. *arg.* İhtiyarlıktan çökmüş, çok yaşlı, beli bükülmüş *(kimse).* [*Ing.* Dotard, decrepit; *Fr.* Sénile, affaibli par l'âge, décrépit].

pinşer, i. *Alm. pinscher.* ◉ **cüce ~,** *zool.* Alman süs köpeği ırk. Doperman köpeğinin cücesi olup tüyleri siyah, kırmızı veya kahverengi olur. *Arlequin* çeşidinin tüyleri beyaz zemin üzerine gri veya siyah lekeli; boyu da daha iridir. Çok dayanıklı ve gürbüz olan pinşer iyi bir bekçi ve gezi köpeğidir.

pint, i. *Isp. pinta. metrol.* § ● İngiltere *(değeri 0,568 25 litre)* ve A.B.D.'de *(değeri 0,473 2 litre)* kullanılan hacim ölçüsü. [*Fr.* Pinte]; § ❷ Metrik sistemden önce, Fransa'da sıvılar için kullanılan eski hacim ölçüsü. *(Paris'teki değeri 0,93 litreydi).* [*Ing.* Pint; *Fr.* Pinte].

pinta, i. *patol.* Orta Amerika'da sık rastlanan hastalık; deri üzerinde kırmızı, mavi, siyah ve beyaz lekelerle belirir. *(Bu hastalık, karate ile bir tutulur).* [*Ing.* ve *Fr.* Pinta].

pinti, s. Aşırı derecede cimri. [*Ing.* Miserly, stingy; *Fr.* Grigou, ladre, avare].

pintileşmek, nsz. f. Pinti hale gelmek. [*Ing.* To become dirty and shabby from miserliness; *Fr.* Devenir avare].

pintilik,-ği, i. Pinti olma hali veya pintice davranış. [*Ing.* Miserliness, meanness; *Fr.* Pingrerie, ladrerie, avarice].

pin-up, i. ve s. *Ing.* Çok çekici güzellikleri bulunan genç kadın. [*Ing.* ve *Fr.* Pin-up].

pinyon, i. *Fr. pignon < peigne,* tarak. *mek.* Silindirik veya konik bir dişli çiftinde, dişli çarklardan en küçüğü. *(Büyüğüne çark denir).* [*Ing.* Pinion]; ◉ **hareket iletim ~ u,** *mek.* Bir mekanizmanın uzaktaki bir parçasına hareket iletmeye yarayan pinyon dişli. [*Ing.* Drive pinion, driving pinion; *Fr.* Pignon de renvoi].

pipekolinler, ç. i. *Fr. pipécolines. kim.* Pikolinlerin, $CH_3C_5H_9NH$ formülündeki altı hidrojenli türevleri; bu bazların indirgenmesinden elde edilir. [*Ing.* Pipecolines; *Fr.* Méthylpipéridines].

☆ *Eşanl.* **metilpiperidinler.**

pipe-line, b. i. *Ing.* Petrolü uzak yerlere ulaştırmak için borulardan kurulmuş yol. [*Ing.* ve *Fr.* Pipe-line].

piperazin, i. *Fr. pipérazine. kim.* (a) Formülü $C_4H_{10}N_2$ olan heksahidropirazin. [*Ing.* Piperazine; *Fr.* Diéthylènediamine, diéthylènediimine]. ☆ *Eşanl.* **dietilendiamin, dietilendilmin.** (b) Homolog bazların genel adı. [*Ing.* Piperazine].

piperidein, i. *Fr. pipéridéine. kim.* Tetrahidropiridinlerin genel adı. [*Ing.* Piperideine].

piperidin, i. *Fr. pipéridine. kim.* § ● Piperin'in hidrolizinden elde edilen çevrimsel ikincil baz; heksahidropiridin'i meydana getirir. [*Ing.* Piperidine; *Fr.* Pentaméthylèneimine]. ☆ *Eşanl.* **pentametilen,-imin;** § ● Homolog bazların genel adı. [*Ing.* Piperidine].

piperik, s. *Fr. pipérique. kim.* İki çift bağlı $(CH_2G_2)C_6H_3-CH=CH-CH=CH-CO_2H$ formülündeki asid için kullanılır; yapısında, metilen etkisiyle asetal haline dönüşmüş iki fenol grupu bulunur; 217°C'ta ergir, piperin'in hidrolizinden elde edilir. *(Potasyum permanganat, piperik asidi piperonal*

ve tartarik asid halinde yükseltger). [*Ing.* Piperic].

piperilen, i. *Fr. pipérylène. kim.* Formülü $CH_2=CH-CH=CH-CH_3$ olan hidrokarbon; piperidin'in amin kaybetmesi sırasında keşfedilmiştir. *(42°C'ta kaynar ve kolayca polimerleşir).* [*Ing.* Piperylene; *Fr.* Pentadiène -1-3.].

☆ *Eşanl.* **pentadien-1-3.**

piperin, i. *Fr. pipérine. kim.* Karabiberden çıkarılan sarı madde; 128° C'ta erir. *(Piperidin'in piperik amidini meydana getirir; alkaliler etkisiyle hidrolize uğrayarak bileşenlerine ayrılır).* [*Ing.* Piperine].

piperonal, i. *Fr. pipéronal. kim.* Bir difenol aldehidin $CH_2O_2-C_6H_3-CHO$ formülündeki formik asetali; piperik asidin yükseltgenmesinden elde edilir. Keçisakalı bitkisinin esansında bulunur.Sanayide izosafrolün yükseltgenmesiyle hazırlanır; 37°C'ta eriyen beyaz billûrlar meydana getirir. 263°C'ta kaynar. Suda az, alkol ve eterde çok çözünür. Bambulotu'nun başlıca koku maddesidir; daha çok parfümcülükte, bazen de ateş düşürücü olarak kullanılır. [*Ing.* Piperonal, heliotropin; *Fr.* Héliotropine].

☆ *Eşanl.* **helyotropin.**

piperonilik, s. *Fr.pipéronylique.* ❶ *kim.*Formülü $(CH_2O_2)C_6H_3CO_2H$ olan bir asid için kullanılır; 228° C'ta erir, safrol veya piperonal'in yükseltgenmesinden elde edilir; § ❷ Bu aside tekabül eden $(CH_2O_2)C_6H_3-CH_2OH$ formülündeki alkol için kullanılır; 51°C'ta erir, piperonal'in indirgenmesinden elde edilir. [*Ing.* Piperonylic; *Fr.* Méthylèneprotocatéchique].

☆ *Eşanl.* **metilen-protokateşik.**

pipet,-ti, i. *Fr. pipette. kim.* Sıvıları, solukla içine çekip kaptan kaba aktarmaya yarayan cam boru. Herhangi bir sıvıdan bir miktar örnek almaya yarayan, genellikle dereceli cihaz. [*Ing.* Pipette]. ◘ *ŞEKİL: 315* — **KIMYA ALETLERİ;** *ŞEKİL: 553.* — **TIP ALETLERİ;** ◉ **absorpsiyon ~ i,** *kim.* ◘ **Absorpsiyon;** ◉ **filtreli ~,** *kim.* ◘ **Filtreli;** ◉ **şarap ~i,** *içki sny.* Şarapla dolu fıçıya daldırılarak, bir miktar örnek almaya yarayan küçük silindir boru. *(Pipete dolan sıvının tekrar fıçıya boşalmaması için, üstteki delik parmakla kapatılır).* [*Ing.* Pipette; *Fr.* Pipette, goûte-vin].

pipi, i. *(Çocuk dilinde)* küçük aptes, çiş.

pipo /pi:po/, i. *It.* < *lat. pipa.* Kısa saplı tütün çubuğu. Ucundaki lüle içine tütün konulan ve yakılarak dumanı çekilen çubuk biçimindeki tütün içme aracı. [*Ing.* ve *Fr.* Pipe]. ◘ *ŞEKİL: 443* — **PIPOLAR.**

~ temizlemek, *arg.* Cimağ etmek.

☆ *Eşanl.* **çivilemek, fişek atmak, lehimlemek, nefes çekmek, parmağını ıslatmak, perçinlemek, şişirmek, tezgâh kurmak, uçuşa gitmek, üfürmek, yefallemek, zımbalamak.**

pipo.balığı, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının Hortum-ağızlıgiller *(Fistulariidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 2 m. Atlantik ve Hint okyanuslarında, özellikle Antil denizinde yaşar. [*Lat. Fistularia tabaccaria; Ing.* Flutemouth cornetfish; *Fr.* Bouche-en-flûte, cure-pipe].

pir /pīr/, s. *Osm.* < *Fars. esk. («ihtiyar, koca» demek ise de türkçede bu anlamda kullanılmaz).* § ❶ Bir tarikat veya sanatın ilk kurucusu: *Bektaşiliğin piri Hacı Bektaş Veli' dir.* [*Ing.* Founder of an order of dervishes, chief of a convent of dervishes; *Fr.* Chef ou promoteur d'une communauté religieuse]; § ❷ Herhangi bir konuda tecrübeli, üstat veya önder olan kimse; § ❸ z. Adamakıllı, lyice: *Bir söyledi ama bir söyledi.* [*Ing.* Complete, full]; § ❹ *tkz.* Karşılık beklemeden veya görmeden; § ❺ *esk. esk.* Pencik kanunu hükümlerine göre, erkek esirlerin yaşlı olanlarına verilen ad.

~ aşkına, *dey.* Karşılık gözetmeden: *Iki ay pir aşkına çalıştık.* [*Ing.* Just for love, without asking anything in return; *Fr.* Pour les baux yeux de quelqu'un].

~ oll, *tkz. «Çok yaşa»* anlamında beğenme ve övgü sözü olarak şaka yollu kullanılır. [*Ing.* Bravo! Well donel; *Fr.* Bravo!].

~ postu, *tasav.* Bektaşilikte, meydan makamlarından biri.

~ yoluna gitmek, *tkz.* Hiç uğruna ölmek. [*Ing.* To perish in vain].

piraçol, i. *It. brocciolo.* ◘ **Paraşol;** ◉ **direk mauna ~ u,** *den.* ◘ **Direk;** ◉ **kazan ~ u,** *den.* ◘ **Kazan.**

pirahen, pirehen, i. *Osm.* < *Fars. pirâhen* veya *pirehen. esk.* Gömlek, iç gömleği. [*Ing.* Shirt, chemise; *Fr.* Chemise].

piralen, i. *elek.* Elektrik arkının etkisinde kalınca tutuşturucu gazlar yaymayan, sentetik, yanmaz yağ. *(Piralen, kondansatörlerde ve statik transformatörlerde yalıtkan olarak kullanılır).* [*Ing.* Pyralene; *Fr.* Pyralène].

piralid.güvesigilleı, ç. b. i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımına giren bir böcek familyası. [*Lat.* ve *Ing. Pyralidae; Fr.* Pyralidés].

piralis, i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımından bir eklembacaklı cinsi. Ön kanatları üçgen biçiminde, ard kanatları yuvarlak olur. Evlerin duvarlarında görülür. *P. farinalis* adlı türü evlerde yaşar; un ve ekmekle beslenir. [*Lat.* ve *Ing. Pyralis; Fr.* Pyrale].

piramen, piramun, i. *Osm.* < *Fars. pirâmen* veya *pirâmun. esk.* Çevre, etraf: *Piramininde zelzeleler pür-sükûn olur;* Piramen-gerd, Etrafı kaplayan. [*Ing.* Circumference, border, margin, environs].

piramid, i. *Fr. pyramide* < *Yun. pyramis.* § ❶ *mat.* «*Piramidin tabanı*» denilen bir düzlem çokgenle sınırlanan, «*yanal yüzleri*» denilen öbür yüzleri de, bu çokgenin çeşitli kenarlarını taban olarak alan ve «*piramidin tepesi*» denilen ortak bir tepe noktasında birleşen üçgenlerden oluşan çokyüzlü: *Üçgen piramid.* [*Osm.* Ehram; *Ing.* Pyramid; *Fr.* Pyramide]; § ❷ Piramid biçiminde olan anıt: *Mısır piramidleri;*§ ❸ *sp.*Birkaç kişinin hiçbir âlet kullanmadan birbirinin omuzları üstüne çıkıp türlü şekiller meydana getirerek yaptıkları jimnastik numarası; § ❹ *anat.* Birçok anatomik elemana verilen ad. [*Ing.* Pyramid;*Fr.* Pyramide]; § ❺ *meyvc.* Piramid şekli, bazı meyve ağaçlarına *(armut, elma)* verilen şekil. [*Ing.* Pyramid, cone; *Fr.* Pyramide, cône]; § ❻ *tar.* Mısır firavunlarının piramid biçimindeki büyük taş mezarı. ◉ **~ in bütün alanı,** *mat.* Piramidin yassı alanı ile taban alanı toplamı; ◉ **~ in tabanı,** *mat.* Piramidal yüzeyin bütün ana doğrultularını kesen düzlem; ◉ **~ in tepesi,** *mat.* Piramidal yüzeyin tepesi; ◉ **~ in yanal yüzeyi,** *mat.* Taban köşelerini tepeye birleştiren doğru parçalarının, meydana getirdiği üçgenlerin alanları toplamı; ◉ **~ in yanal ayrıtları,** *mat.*İki yanal yüzün arakesiti; ◉ **~ in yüksekliği,** *mat.* Piramidin tepesinden tabanına indirilen dikmenin uzunluğu; ◉ **~ in yanal alanı,** *mat.* Piramidde yanal yüzlerin *(üçgenlerin)* alanları toplamı; ◉ **~ lerin adlandırılması,** *mat.* Piramidlerde prizmalar gibi tabanlarının şekline göre adlandırılır; ◉ **~ lerin gösterilmesi,** *mat.* Bir piramid önce tepesi sonra tabanın köşeleri yazılarak gösterilir; ◉ **basamaklı ~,** *mim.* ◘ **Basamaklı;** ◉ **bir düzgün ~ in apotemi,** *mat.* Piramidin tepesinden, taban kenarlarından birine indirilen dikme. [*Ing.* Apothem of a regular pyramid; *Fr.* Apothême d'une pyramide régulière]; ◉ **bir ~ in taban ayrıtı,** *mat.* Taban çokgeninin kenarlarından herhangi biri. [*Fr.* Arête de base d'une pyramide]; ◉ **bir ~ in yanal ayrıtı,** *mat.* Piramidin tepesini, taban çokgeninin köşelerinden birine birleştiren doğru parçalarından herhangi biri; ◉ **bir ~ in yüksekliği,** *mat.* Tepeden taban düzlemine indirilen dikme. [*Ing.* Height of a pyramid; *Fr.* Heuteur d'une pyramide]; ◉ **çift ~ li,** *fiz.* ◘ **Çift;** ◉ **dik ~,** *mat.* Yanal ayrıtları, birbirine eşit olan piramid; ◉ **düzgün ~,** *mat.* Tabanı düzgün çokgen ve yüksekliği tabanın merkezinden geçen piramid. [*Ing.* Reguler pyramid; *Fr.* Pyramide régulière]; ◉ **düzgün dörtyüzlü ~,** *mat.* (a) Altı ayrıtı birbirine eşit olan üçgen piramid; (b) Birbirine eşit 4 eşkenar üçgenden meydana gelmiş, düzgün üçgen piramid; ◉ **düzgün kesik ~,** *mat.* Bir düzgün piramidden elde edilen, paralel tabanlı kesik piramid. [*Ing.* Trunk of regular pyramid; *Fr.* Tronc de pyramide régulier]; ◉ **eğik ~,** *mat.* ◘ **Eğik;** ◉ **insan ~i,** *sp.* Birçok akrobatın, hepsinin ağırlığını taşıyan bir veya birkaç kişinin omuzları üzerine çıkarak bir piramid şek-

ŞEKİL: 443.— **PIPOLAR VE ÇUBUKLAR.** 1. Topraktan Hollanda çubuğu *(pipo).* 2. Ağaç kökünden pipo. 3. Eskişehir taşından. 4. Yakob denilen insan başlı toprak pipo. 5. Kiraz ağacından pipo. 6. Topraktan, kısa saplı pipo. 7. Su hazneli pipo. 8. Çin çubuğu. 9. Hind çubuğu. 10. Porselenden Alman çubuğu. 11. Tütün ve esrar için Çin çubuğu. 12. Esrar çubuğu. 13. Arab çubuğu *(şibuk).* 14. Nargile.

PIRAMID VE KESIK PIRAMID

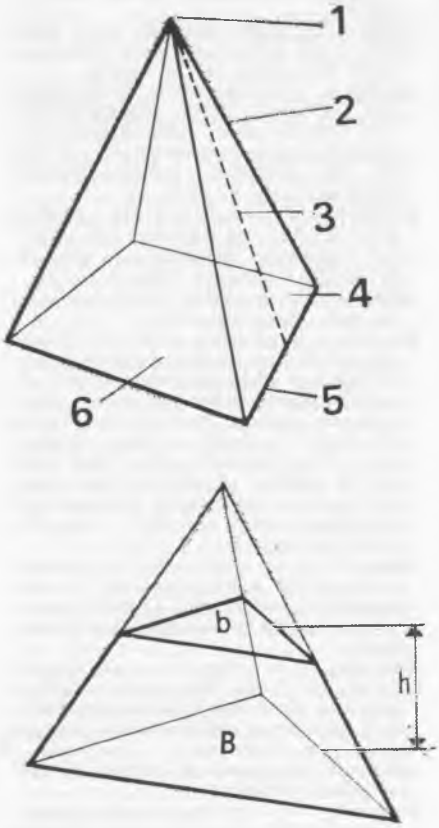

1. Tepe. 2. Yanal ayrıt. 3. Apotem. 4. Yanal yüz. 5. Taban ayrıtı. 6. Taban.

linde birbiri üzerinde yükselmeleri. [*Ing.* Humain pyramid; *Fr.* Pyramide humaïne]; ◉ **karın ~ kası**, *anat.* Karındaki büyük doğru kasın bir dalı; çatı kemiğinden göbekaltına kadar uzar. [*Ing.* Pyramidal muscle of abdomen; *Fr.* Muscle pyramidal de l'abdomen]; ◉ **kesik ~**, *mat.* Piramidin tabanı bütün yanal ayrıtları kesen bir düzlemin meydana getirdiği kesit arasında kalan piramid parçası. [*Ing.* Frustum of a cone, of a pyramid; *Fr. Tronc de pyramide, pyramide tronquée*]; ◉ **kesik ~ in apotemi**, *mat.* Kesik piramidin yan yüzlerini oluşturan yamuklardan her birinin yüksekliği; ◉ **kulak zarı ~ i**, *anat.* Kulak davulcuğunun küçük çıkıntısı; içinde üzengi kası bulunur. [*Lat. Eminentia pyramidalis; Ing.* Pyramid of tympanum; *Fr.* Pyramide de la caisse du tympan]; ◉ **Lalouette ~ i**, *anat.* Tiroid bezi kıstağının üst kenarının meydana getirdiği uzantı; her zaman bulunmayabilir. [*Ing.* Lalouette's pyramid; *Fr.* Pyramide de Lalouette]; ◉ **Malpighi ve Ferrecin ~ leri**, *anat.* Böbrek özekdokusunun kesitinde görülen üçgen şeklindeki bölge. [*Ing. Pyramids of Malpighi and pyramids of Ferrein; Fr.* Pyramides de Malpighi et pyramides de Ferrein]; ◉ **mısır ~ leri**, *tar.* ◘ **Ehramlar**; ◉ **ön ~**, *anat.* Soğaniliğin ön yüzünde orta çizginin uzunlamasına iki tarafında bulunan çok belirgin kabarıklık. *(Ön piramidler, beyin kabuğundan omurgaya giden hareket yolundan meydana gelir; piramid yolu adı bundan gelir).* [*Ing.* Anterior pyramid; *Fr.* Pyramide antérieure]; ◉ **paralel tabanlı kesik ~**, *mat.* Tabanı ve kesiti birbirine paralel olan kesik piramid. *(Bu durumda kesite «kesik piramidin küçük tabanı» denir).* [*Fr.* Trone de pyramide à bases parallèles]; ◉ **uyluk ~ kası**, *anat.* Kuyruk sokumu kemiğinin dış kısmından büyük trokanterin iç yüzüne eğrilemesine uzanan kas. [Ing. Pyramidal muscle of thigh; *Fr.* Muscle pyramidal de la cuisse]; ◉ **yaş ~ i**, *demogr.* ◘ **yaş ~ i**, *demogr.* ◘ **Yaş**.

~ çaprazı, *anat.* ◘ **Çapraz**[1].

~ hücre, *anat.* Beyin kabuğunun bazı tabakalarında bulunan sinir hücresi tipi. [*Ing.* Pyramidal cell; *Fr.* Cellule pyramidale].

~ kavak, *bot.* ◘ **Kavak**.

~ kemik, *anat.* Bilek kemiklerinin birinci dizisinin üçüncü kemiği. [*Osm.* Azm-ı ehramî; *Lat. Os triquetrum, pyramidale; Ing.* Triquetral bone; *Fr.* Pyramidal].

~ sendromu, *patol.* Piramid demetlerinin hastalandığını gösteren sinir sendromu. [*Ing.* Pyramidal syndrome; *Fr.* Syndrome pyramidal].

~ servi, *bot.* ◘ **Servi**.

~ sinir demetleri, *anat.* Beyin kabuğunun hareket bölgesinden gelen sinir telleri kümesi. [*Ing.* Pyramidal fasciculi; *Fr.* Faisceaux pyramidaux].

piramidal,-li, s. *Fr. pyramidal,-ale, aux. mat.* Piramid biçiminde veya piramidle ilgili olan. [*Ing.* Pyramidal].

~ fasiyes, *min.* Billûrların piramid biçiminde birçok seri meydana getirerek birleşmesi. [*Fr.* Faciès pyramidal].

~ yüzey, *mat. (Doğrultman denilen)* sabit bir çokgene davanarak hareket eden ve çokgenin düzleminde bulunmayan sabit bir nokta *(Piramidal yüzeyin tepesi)* dan geçen doğruların *(bunlara piramidin ana doğrusu denir)* meydana getirdiği yüzey. [*Ing.* Pyramidal surface; *Fr.* Surface pyramidale].

piramidli, s. ◘ **Piramidal**.

piramun, i. ◘ **Piramen**.

-pira, s. *Osm. < Fars. pirâsten > pirâ. esk. «Süsleyen, donatan»* anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar. [*Ing.* Who adorns, pollshes or finishes off, who cleanses, shaves, clips].

pîran[1], i. *Fr. pyranne,* veya *pyran. kim.* Altıgen formülünde bir oksijen atomu bulunan heterosiklik bileşik (C_5H_6O)./CH_2 *kökünün konumuna göre iki izomeri olan bu madde tek olarak elde edilememiştir, fakat piron ve türevleri bilinir/.* [*Ing.* Pyran].

pîran[2], ç. i. *esk.* § ● Ihtiyarlar. [*Ing.* Old men, old; *Fr.* Vieillard]; § ● Ermiş kimseler.

pirane, z. *esk.* Ihtiyar olana yaraşır şekilde. [*Ing.* Special to an old man, senile].

piranha, i. *(Tupi dilinden alınma portekizce kelime) zool.* ◘ **Piraya**.

piranlı, s. *kim.* Formülünde piran çekirdeği bulunan bileşikler için kullanılır. [*Ing.* Pyranic; *Fr.* Pyrannique].

piranograf, . *Fr. pyranographe.* Kaydedici piranometre. [*Ing.* Pyranograph].

piranometre, i. *Fr. pyranomètre.* Yatay bir yüzey üzerine düşen güneş ve gökyüzü ışımalarını ölçen âlet. [*Ing.* Pyranometer; *Fr.* Pyranomètre, solarimètre].

☆ *Eşanl.* **solarimetre**.

piranoz, i. *Fr. pyrannose. kim.* Altıgen halkalı ozların genel adı. [*Ing.* Pyranose].

pirarjilit,-ti, i.*Fr. Pyrargilite. min.* Kordiyerit in dönüşümünden meydana gelen hidratlı doğal silikat. *(Ing.* Pyrargillite].

pirarjirit,-ti, i. *Fr. pyrargyrite. min.* Doğal gümüş antimonyosülfür; gümüş damarlarında bulunur. Ag_3SbS_3 formülündeki bu mineral, romboedrik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Pyrargyrite].

piraste /pirâste/, s. *Osm. < Fars. pirâsten. esk.* Süslenmiş, düzenlenmiş, donatılmış.

pirat, i. *Fr. pirate. den.* Bir çeşit yelkenli tekne.*(Uzunluğu en çok 5 m., genişliği 1,61 m., ağırlığı 170 kg., yelkenlerinin toplam yüzeyi 10 m²,dir, Iki kişilik mürettebat tarafından yönetilir. Sınıf işareti, bir kızılderili baltasıdır).* [*Ing.* Pirate].

piraya, i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Karaksgiller *(Characinidae)* familyasından yırtıcı bir balık türü. Uzunluğu 30-50 sm'dir. Dişleri traş bıçağı kadar keskindir ve hepsi de testere gibi iş görür. Boyca pek büyük değildir, çok kalabalık sürüler halinde yaşar. Bir insan veya hayvan yarasından suya yayılan çok az miktarda kan, pirayaların o bölgeye üşüşerek yaralıyı birkaç dakika içinde sadece kemikleri kalacak şekilde parçalayıp yemelerine yeter. Brezilya ve Guyanada yaşar. [*Lat. Pygocentrus (= Serrasalmus) piraya; Ing.* Piranha, caribe; *Fr.* Piraya, piranha, cariba].

piraye/pirâye/, i. *Osm. < Fars. esk.* § ● Süs, ziynet. [*Ing.* Embellishment, ornament, decoration; *Fr.* Ornement, embellissement]; § ● i. Kadın adı.

pirayende, /pirâyende/, s. *Osm. < Fars. esk.* Süsleyen, donatan.

pirayiş /pirâyiş/, i. *Osm. < Fars. esk.* § ● Süs; § ❷ Düzen, tertip.

pirazin, i. *Fr. pyrazine. kim.* (a) Bileşiminde iki azot atomu bulunan $C_4H_4N_2$ formülündeki heterosiklik bileşik. *(Formülü, benzenin formülündeki karşılıklı iki CH grupunun yerine iki azot atomunun geçmesinden türer).* [*Ing.* Pyrazine]. ☆ *Eşanl.* **paradiazin, piazin**; (b) Aynı çekirdeğe sahip olan bazların genel adı. [*Ing.* Pyrazine].

pirazinamid, i. *Fr. pyrazinamide. ecz.* Pirazinoik asid amidinin kısa adı; *tüberküloza karşı kullanılır. (Pirazinamid'in tüberkülostatik etkisi, paraaminosalisilik asidden /P. A.S./ daha fazla, streptomisin ve izoniazit'ten daha azdır. Karaciğer, sindirim sistemi ve böbreklerde zehirlenmelere yol açtığı için, çok dikkatli kullanılması gereken bir tüberküloz ilâcıdır. Başka tüberküloz ilâçlarıyle basilinin diğer antibiyotiklere karşı direncini azaltır).* [*ing.* Pyrazinamide).

pirazive, s. *Osm. < Fars.* Süs.

pirazol, i. *Osm. < Fars. pyrazole. kim.* Zayıf, heterosiklik baz; 70°C'ta ergir, 187°C'ta kaynar; çekirdeğine pirazolonlarda rastlanır. *(Homolog pirazoller, hidrazinlerin B-diketonlarla yoğunlaşmasından meydana gelir).* [*Ing.* Pyrazole].

~ mavisi, *kim.* Çivite benzeyen boyarmadde; fenilmetilpirazolon'un demir III klorür etkisiyle kendi üzerinde yoğunlaşmasından elde edilir. [*Ing.* Pyrazole blue; *Fr.* Bleu de pyrazole].

pirazolidin. i. *Fr. pyrazolidine. kim.* Serbest halde bulunmayan, fakat homologları bilinen tetrahidropirazol; Bu homologların genel adı. *(Indirgeyici olan pirazolidinler, yükseltgenince pirazolinlere dönüşür).* [*Ing.* Pyrazolidine].

pirazolidon, i. *Fr. pyrazolidone. kim.* Pirazolidinin oksijenli türevi; 134° C'ta kaynar ve hidrazinin akrilik aside etkimesiyle elde edilir. *(Pirazolin halinde kolayca indirgenebilen zayıf bir bazdır).* [*Ing.* Pyrazolidone].

pirazolin, i. *Fr. pyrazoline. kim.* § ● Formülü $C_3H_6N_2$ olan dihidropirazol; 144°C'ta kaynar hidrazinin akrolein'e etkimesiyle elde edilir; [*Ing.* Pyrazoline]; § ● Homolog bazların genel adı.

pirazolon, i. *Fr. pyrazolone. kim.* Pirazol veya pirazolinden türeyen karboksilli bileşiklerin genel adı. [*Ing.* Pyrazolone; *Fr.* Lactazame].

☆ *Eşanl.* **laktazam**.

pire, i. *esk. T. bürge. zool.* Pireler *Siphonaptera* takımına bağlı, insanın ve kimi memelilerin kanını emerek yaşayan, iyi sıçradığı için kolay yakalanamayan küçücük asalak böcek türlerinin genel adı. Kan emicidirler. Pirenin ağzı, üzerinde yaşadığı hayvanın derisini delmek için, hançer gibi keskin ve incedir; gövdesi yassı ve kanatsız, derisi meşin gibi sert, bacakları sıçramağa elverişli, ayakları tutucudur, bütün bu özellikler pirenin asalak yaşamağa mükemmelen uymasını sağlar. Solucanımsı uzun kurtçukları meskûn yerlerde, tozlu köşelerde, döşemelerin yarıklarında ipeğimsi bir kundak içinde yaşar *(sirke).* Dişiler daima erkeklerden daha iridir. *(Kınkanatlı ve yarımkanatlı ufak sıçrayıcı kimi böceklere de* pire denir. ◘ **Toprak pireleri, yaprakpireleri.**) [*Osm.* Bürgus; *Ing.* Flea; *Fr.* Puce]; ◉ **~ yi deve yapmak**, *dey.* Önemsiz bir şeyi pek fazla büyütmek, aşırı şekilde abartmak. [*Ing.* To exaggerate grossly; *Fr.* Exagérer, en faire une montagne]; ◉ **~ yi gözünden vurmak**, *dey. h.d.*§ ● Keskin nişancı olmak, bir silâhı çok iyi kullanmak; § ❷ *mec.* Elinden bir şey kurtulmamak, pek becerikli olmak; ◉ **~ yi gözünden, çakalı dizinden vurur**, *h.d.* Keskin nişancı olan, iyi silâh atan kimseler için kullanılır; ◉ **~ yi nallamak**, *dey.* Olmayacak ve fayda sağlamayacak bir işe girişmek. [*Ing.* To attempt the useless and impossible]; ◉ **Amerika ~ si**, *zool.* Pireler *(siphonaptera)* takımının, Piregiller *(Pulicidae)* familyasından, bir cins pire. Dişisi insanların ve hayvanların derisinin altına girer, orada kan emerek şişer, karın kısmı bezelye iriliğini bulur; oysa serbestken aynı pirenin uzunluğu hiç bir zaman 1 mm'yi geçmez. Pire özellikle ayak parmaklarına yerleşir. Hiç bir temizlik tedbiri bunu önleyemez, fakat çıkarılması kolaydır, pek sivri olmayan bir iğneyle bile çıkarılabilir. Pire çıkarıldıktan sonra yara yeri antiseptik bir maddeyle yakılır. Esas tedbir bunların çok olmamasına dikkat etmektir, çünkü aynı parmağa bir çok pire girerse meydana gelen, iltihap asalakların tesadüfen ölmesi veya tahribi tetanosa, bazen kangrene yol açar, parmağın kesilmesi gerekebilir. Bu böcek gittikçe dünyanın her tarafına yayılmaktadır. [*Lat. Dermatophilus* (= **Tunga** = **sarcopsylla** =) *penetrans; Ing.* Jigger, flea, chigoe; *Fr.* Chique]. ☆ *Eşanl.* **kumpiresi, et kenesi**; ◉ **armut yaprak ~ si**, *zool.* Eşkanatlılar *(Homoptera) alt takımının* Yaprak, piresigiller *(Psyllidae)* familyasından bir böcek türü. Armut yapraklarını sokup emer. [*Lat. Psylla pyricola; Fr.* Psylle du poirier]; ◉ **bahçe ~ böceği**, *zool.* ◘ **Bahçe**; ◉ **elma yaprak ~ si**, *zool.* ◘ **Elma**; ◉ **insan ~ si**, *zool.* Piregiller *(Pulicidae)* familyasından, kırmızımsı kahverengi bir pire. Uzunluğu 2-4 mm. Insan kanı emer. Kanatları yoktur. Dişi, yumurtalarını toz v.b. içine bırakır. [*Lat. Pulex irritans; Ing.* Flea; *Fr.* Puce de l'homme]; ◉ **kedi ~ si**, *zool.* Piregiller *(Pulicidae)* familyasından, kedilerden kan emen ve kedi besleyen kimselere de üşebilen, ensesi taraklı pire. [*Lat. Ctenocephalus (Pulex) felis; Ing.* Cat flea; *Fr.* Puce du chat, cténocéphale]; ◉ **kirlangıç ~ si**, *paraz.* Genellikle kırlangıç yuvalarına üşen, insanların ve başka me-

mellerin kanını da oburca emen Avrupalı pire. [*Lat. Ceratophyllus hirundinis; Fr.* Puce de l'hirondelle]; ◉ **kolza yaprak ~ si**, *zool.* ◘ **Kolzayaprakpiresi**; ◉ **köpek ~ si**, *zool.* Pireler *(Siphonaptera)* takımının Piregiller *(Pulicidae)* familyasından bir pire türü. Açık kızıl kahverengidir. Köpekten kan emer. İnsana da saldırabilir. Bir çok yassı ve yuvarlak solucanın arakonakçısıdır. [*Osm.* Bürgus-i-kelb; *Lat. Pulex (= Ctenocephalus)* canis; *Ing.* Dog flea; *Fr.* Puce du chien]; ◉ **kum ~ si**, *zool.* ◘ **Amerika piresi**; ◉ **kuş ~ si**, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Kuşpiresi**; ◉ **Kuzey sıçan ~ si**, *paraz.* ve *zool.* ◘ **Kuzey**; ◉ **lahana toprak ~ si**, *zool.* ◘ **Lahanatoprak piresi**; ◉ **meşe toprak ~ si**, *paraz.* ◘ **Meşe**; ◉ **sıçan ~ si**, *zool.* Pireler *(Siphonaptera)* takımının Piregiller *(Pulicidae)* familyasından bir eklembacaklı türü. İnsan piresine benzer, yalnız daha küçük boylu ve daha açık renklidir. Veba hastalığının etkenini taşır. [*Lat. Xenopsylla cheopis; Ing.* Plague flea, rat flea; *Fr.* Puce du rat]; ◉ **su ~ si**, *zool.* ◘ **Supiresi**.

~ gibi, *dey.* Çevik, çok hareketli, yerinde duramayan *(kimse)*. [*Ing.* Very agile, very quick; *Fr.* Agile].

~ için yorgan yakmak, *dey.* Kendisine yapılan ufak bir kötülüğün öcünü almak ereğiyle karşısındakini üzmek veya utandırmak için çok büyük bir zararı göze almak. [*Ing.* To cause great damage to oneself in order to avenge a trifle; *Fr.* Se venger d'un mal insignifiant en se faisant payer cher].

~ kapan, *bot.* ◘ **Pireotu**.

~ kıran, *paraz.* Pire öldürmede kullanılan toz ya da sıvı ilâç. [*Ing.* Pulicide].

~ otu, *bot.* ◘ **Pireotu**.

piregiller, ç. i. *zool.* Pireler *(Siphonaptera)* takımından çeşitli pireleri içine alan geniş bir familyası. [*Lat.* ve *Ing. Pulicidae; Fr.* Pulicidés].

pire.kapan, b. i. *bot.* ◘ **Pireotu**.

pirekateşin, i. *ağ. iş.* Ağacın kimyasal yöntemle boyanmasında ilkboya gereci olarak kullanılan renksiz, billûrsu cisim.

pireksi, i. *Fr. pyrexie < Yun. pyrexis,* ateş nöbeti. *patol.* Az veya çok şiddetli bir ateşle seyreden hastalık. [*Ing.* Pyrexia].

pirelenmek, nsz. f. § ❶ Üstüne pire üşmek, pirelerle dolmak. [*Ing.* To become infested with fleas; *Fr.* Être plein de puces]; § ❷ Pirelerini ayıklamak. [*Ing.* To hunt for fleas on oneself; *Fr.* Nettoyer ses puces]; § ● *mec.* Işkillenmek, huylanmak, şüphelenmek. [*Ing.* To be worried by suspicion, or fear, to feel uneasy, to be in a bad temper; *Fr.* Avoir des soupçons].

pireler, ç. i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan Böcekler *(Insecta)* sınıfının Kanatlılar *(Pterygota)* alt sınıfına giren kan emici böcekler takımı. Kanatlarını ikincil olarak kaybetmişlerdir. Vücutları yandan yassıdır. Ağız parçaları delip emmeye elverişlidir. Gelişmelerinde tüm-başkalaşma vardır. Kuşların ve memeli hayvanların kanlarını emerler. Çoğu dış-asalaktır. Küçük böceklerdir *(0,8-6 mm)*. Kurtçukları uzunca ve ayaksızdır. *Sirke*'leri ipeğimsi bir kundak içinde ve hareketsizdir. Veba, tularemi ve sıçan tifüsü gibi hastalıkların bulaşmasına sebep olabilir. Pireler, birçok familyaya ayrılır; kuşlarda ve memelilerde asalak yaşayan *Ceratophyllidae;* yarasalarda asalak yaşayan *Ischnopsyllidae;* etçillerde asalak yaşayan *vermipsyllidae;* insanlarda ve evcil hayvanlarda asalak yaşayan Piregiller *(Pulicidae)* ve *Dermatophyllidae* en önemlilerldir. **insan piresi** *(Pulex irritans)*, **kuş piresi** *(Ceratophyllus avium)*, **sıçan piresi** *(Xenopsylla cheopis)*, **köpek piresi** *(Ctenocephalus canis)*, **kedi piresi** *(Ctenocephalus felis)* türleri iyi bilinir. [*Osm.* Mass-ı adîm-ül-cenâhiye; *Lat.* ve *ing. Siphonaptera; Fr.* Siphonaptères, aphaniptères].

pireli, s. § ❶ Üstünde veya içinde pire bulunan: *Pireli oda.* [*Ing.* Full of fleas; *Fr.* Qui a des puces]; § ❷ *mec.* Vesveseli, her şeyden bir anlam çıkaran, kuşkulu, işkilli: *Pireli bir adam.*

pireme, bireme, i. *Lat. bi,* iki, + *remus,* sıra. İki tarafında ikişer sıra kürek olan Roma harb gemisi. [*Ing.* Bireme; *Fr.* Birème].

piren, i. *Fr. pyrène. kim.* Formülü $C_{16}H_{10}$ olan çok çevrimli hidrokarbon; 149° C'ta erir, 360° C'a doğru kaynar ve taşkömür katranının en az uçucu kısımlarında krizenle birlikte bulunur. [*Ing.* Pyrene].

pirene.dağkeçisi, b. i. *zool.* Pirene dağlarında yaşayan dağ keçisi. [*Lat. Rupicapra* Pyrenaica].

pireneit,-ti, i. *Fr. pyrénéite. min.* Bir grena türü olan melanit'in siyah renkli çeşidi; Fransa'da, Barèges dolaylarındaki kireçtaşı içinde, onikiyüzlü billûrlar halinde bulunur. [*Ing.* Pyreneite].

pirene.kara.çamı, b. i. *bot.* ◘ **Çam**.

pirenin, i. *Fr. pyrénine. dok.* Çekirdekçiği veya çekirdekçikleri meydana getiren protein tabiatındaki madde. [*Ing.* Pyrenin].

pirenoid, i. *Fr. pyrenoïde. bot.* Birçok suyosununda, klorofil taneciklerinin içinde bulunan küçük cisim; nişasta tanecikleri bunların çevresinde oluşur. [*Ing.* Pyrenoid].

pire.otu, b. i. *bot.* § ● İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(compositae)* familyasından, bileşik yapraklı, beyaz çiçekli çokyıllık bitki cinsi. **Pembe pireotu** veya **oltuotu** *(Pyrethrum roseum)* adlı türü 50-60 sm. boyunda otsu bir bitkidir. Yaprakları saplı, lamina pennatisekt, parçalar seyrek tüylü ve mukronat uçludur. Kapitulumlar gövdenin ucundadır; kenarda 20-30 kadar, dil biçiminde, gül renkli dişi çiçek bulunur. Orta kısımda çok adette, sarı renkli, dişi çiçek bulunur. Orta kısımda çok adette, sarı renkli, hermafrodit, tüp biçiminde çiçek vardır. Meyva esmer renkli bir akendir. Çiçek durumlarında reçine, sabit ve uçucu yağ ile piretrin I ve II taşıyan bir ester karışımı bulunur. Kurutulmuş kapitulumları *(Flores pyrethri)* değirmenlerde toz edildikten sonra «*oltu tozu*» adı altında haşarat öldürücü olarak kullanılır. Piretrin'in alkoldeki solüsyonu bağırsak asalaklarına karşı, halen özellikle veteriner hekimliğinde kullanılır. Doğu Anadolu'da yetişir. **Dalmaçya pireotu** *(Pyrethrum cinerariaefolium)* Dalmaçya'da yerli olan, Avrupa, Afrika ve Amerika'da geniş miktarda kültürü yapılan, 50-60 sm. boyunda bir türdür. Yaprakları ince parçalı, gri renklidir. Kapitulumlar dalların ucundadır. Tüp şeklindeki çiçekler sarı renkli ve çok adettedir. Kapitulumun kenarında bulunan dil biçimindeki çiçekler beyaz renkli ve en çok 20 tanedir. Çiçek durumlarında reçine, sabit ve uçucu yağ ve etkili madde olarak kabul edilen bir ester karışımı bulunmaktadır. Bu karışım piretrin I ve II olmak üzere iki kısma ayrılır. Her iki esterde de aynı alkol *(piretrolon)* bulunur. Yalnız asid kısımları farklıdır. Türkiye'de bu türün yetiştirilmesi gelişmemiştir. *Pyrethrum parthenium* adlı türü ise bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. [*Osm.* Haşişet-ül-bürgus; *Lat. Pyrethrum (= Chrysanthemum); Ing.* Pyrethrum; *Fr.* Pyrèthre]; § ❷ Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, Orta ve Doğu Anadolu'da yaygın olarak yetişen, 15-80 sm. boyunda, çokyıllık, tüylü bir bitkidir. Yapraklar pennatisekttir; parçalar iplik gibi loblara ayrılmıştır. Loblar beyazımtırak bir uç ile nihayetlenir. Çiçek durumu çok adette *(250 ye kadar)* küçük kapitulumdan meydana gelmiştir. Her kapitulumda 5 tane sarı renkli dil şeklinde ve çok miktarda tüp şeklinde çiçek bulunur. Meyva 1 mm. boyunda, esmer renkli bir akendir. Çiçek durumlarında, % 49 kadar sineol taşıyan, uçucu yağ bulunur. Elâzığ havalisinde pireleri kaçırtmak için kullanılır. [*Lat. Achillea micrantha; Ing.* Pyretogenous, pyretogenic].

piret(o), *Yun. pyretos, humma*'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing.* Pyret (o); *Fr.* Pyrét(o)-].

piretojen, s. *Fr. pyretogène, tıp.* Humma *(ateş)* yapan. [*Ing.* Pyretogenous, pyretogenic].

piretojenez, i. *tıp.* Hummanın meydana gelişi, ateş meydana gelme. [*Ing.* Pyretogenesis].

piretoliz, i. *tıp.* Ateşin düşmesi. [*Ing.* Pyretolysis].

piretoloji, i. *tıp.* Ateşli hastalıkları inceleyen bilim. [*Ing.* Pyretology].

piretoterapi, i. *Fr. pyrétothérapie, tıp.* Suni olarak vücut ısısını yükselterek hastayı tedavi etme usulü. [*Ing.* Pyretotherapy].

piretrin, i. *Fr. pyréthrine. ecz.* Böcek öldürücü kasımpatıdan *(chryrsantemum cinerariaefolium)* elde edilen tozdaki etkin madde. *(Piretrin I ve piretrin II denen iki çeşidi vardır; ikisi de solucan düşürücüdür ve birçok böcek ilâcının etkin maddesini teşkil eder.)*

pirezen, pirzen, b. i. *Osm. < Fars. pire* veya *pir* ihtiyar + *zen*, kadın. *esk.* İhtiyar kadın, kocakarı, acuze.

pirgeometre, i. *Fr. pyrgéomètre.* Yer'in ışınımını ölçmeye yarayan âlet. ◘ **Aktinometre**.

pirheliyograf, i. *Fr. pyrhéliographe.* Kaydedicl pirheliyometre. *(Moli aktinografına yanlış olarak pirheliyograf denir).* [*Ing.* Pyrheliograph]. ◘ **Aktinometre**.

pirheliyometre, i. *Fr. pyrhéliomètre.* Doğrudan doğruya gelen güneş ışımalarını büyük bir hassasiyetle ölçen laboratuvar âleti. [*Ing.* Pyrheliometer]. ◘ **Aktinometre**.

pirî, i. *esk.* Pirlik.

pirîbenzamin, i. *Fr. pyribenzamine.* ◘ **Tripelanamin**.

piridazinler, ç. i. *Fr. pyridazines.* Çekirdek yapısı aşağıdaki şekilde olan orta diazinler:

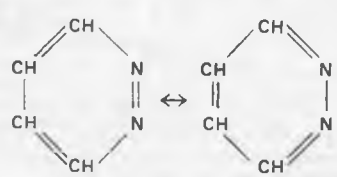

Hidrazinlerin γ - diketonlarla yoğunlaşmasından meydana gelir. *(Kolay çözünür tuzlar meydana getiren, piridin kokusunda bazlardır).* [*Ing.* Pyridazines].

piridazonlar, ç. i. *Fr. pyridazones. kim.* Hidroksipiridazinlerin totomer şekilleri. [*Ing.* Pyridazones].

piridin, i. *Fr. pyridine. kim.* Formülü C_5H_5Nolan azotlu heterosiklik baz; Andersen tarafından, kemik yağında *(Dippel yağı)* bulunmuştur. [*Ing.* Pyridine].

piridinkarboksilik, s. *Fr. pyridine-carboxylique. kim.* Yapısında, piridin çekirdeği üzerine bağlanmış bir veya birkaç CO_2H karboksil kökü bulunan asidler için kullanılır. *(Bu asidler, benzenkarboksilik asidler gibi, homolog piridinlerin ve kinolein, izokinolein gibi yoğun çekirdekli maddelerin yükseltgenmesiyle elde edilir. Piridindkarboksilik asidler arasında, pikolik, nikotik, izonikotik /monoasidler/, kinoleik, kinkomeronik /diasidler/ v.b. asidler sayılabilir.)* [*Ing.* Pyridincarboxylic].

piridinyum, i. *Fr. pyridinium. kim.* Amonyum'a benzeyen iyon; piridin ve homologlarının meydana getirdiği tuzlarda bulunur. [*Ing.* Pyridinium].

piridoksin, i. *Fr. pyridoxine. biyokim.* ve *ecz.* Dihidroksimetil 4-5 hidroksi-3 metil-2 piridinyum klorhidrat'ın, yani B6 vitamininin kısa adı. *Piridoksin,* şekerlerin, yağların ve proteinlerin metabolizmasında önemli rol oynadığı için, bazı zehirlenmelerde, gebelik kusmalarında v.b. kullanılır. [*Ing.* Pyridoxine].

piridon'lar, ç. i. *Fr. pyridones. kim.* α ve γ hidroksipiridinlerin karbonilli şekilleri. [*Ing.* Pyridones].

pirigara, i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Lecythidaceae* familyasından, anayurdu Tropikal Amerika olan ağaç, gövdesi uzun, yaprakları almaşık, çiçekleri beyaz veya pembe tepe salkımı halindedir. *(Gustavia fastuosa'dan Fransız Guyanası'nda «pis kokulu odun» denilen bir odun elde edi-*

lir). [*Lat. Gustavia; Fr.* Pirigara, pirigaramépé].

piril, i. *Fr. pyrryle. kim.* Pirol'ün α veya ß konumundaki karbonlarının bir hidrojen atomu kaybetmesiyle türeyen tek değerli köklerden biri *(a veya B).* [*Ing.* Pyrryl].

pirilyum, i. *Fr. pyrylium. kim.* C_5H_5O+ Cl− formülündeki pirilyum tuzlarında bulunan tek değerli iyon. [*Ing.* Pyrylium].

pirimeçe, pürmeçe, i. *den.* Demir üzerinde bulunan veya şamandırada yatan bir gemiyi saldırmak ve istenilen yönde geçici olarak tutmak için bu geminin kıç tarafta denizde bulunan kendi zincirine veya şamandıraya, ya da başka gemiye uzatılan halat; ◉ **demire ~ tutarak gemiyi durdurmak,** *den.* Rüzgârı bordroya almak için denizdeki demirin anelesine *(tepesindeki halka)* daha önceden bir halat bağlayıp çekerek gemiyi apıştırmak.

pirimidik, s. *Fr. pyrimidique. kim.* Pirimidinden türeyen bazlar için kullanılır. [*Ing.* Pyrimidic].

pirimidin, i. *Pyrimidine. kim.* Formülü $C_4H_4N_2$ olan metadiazin; piridazinlerin ve pirazinlerin izomeridir. *Pirimidin,* tabiatta ancak pirimidik türevler halinde bulunur; nükleoproteidler, B^1 vitamin v.b. [*Ing.* Pyrimidine].

pirina, i. *Yun. pyrin.* Sıkıldıktan sonra *(birinci veya ikinci defa)* yağ bakımından hâlâ zengin olan, hayvan yemi veya gübre olarak kullanılan zeytin küspesi.

~ **yağı,** Pirinadan, karbon sülfür veya trikloretilen gibi eriticiler yardımıyle elde edilen yağ.

pirinç[1], i. *Osm.* < *Fars. piring. kim.* Sarı renkte bakır ve çinko alaşımı; sınaî bir alaşımda çinko oranı en fazla yüzde 46'dır. [*Ing.* Brass; *Fr.* Laiton]; § ❷ s. Pirinçten yapılmış: *Pirinç mangal.* [*Ing.* Made of brass; *Fr.* De laiton]; ◉ **alfa ~,** *met.* % 38 çinko kapsayan bakır-çinko alaşımı. Yapı itibariyle çinkonun bakır içindeki eriyiğinden ibarettir. [*Ing.* Alpha brass]; ◉ **alüminyumlu ~,** *met.* Az miktarda alüminyum kapsayan pirinç. [*Ing.* Aluminum brass]; ◉ **kaynak ~ i,** *kim.* ◘ **Kaynak.**

~ **boru,** ◘ **Boru**[1].

~ **kaplama,** § ● Bir parçanın yüzeyine, elektroliz yoluyle ince bir pirinç tabakası çökeltmeğe dayanan işlem. [*ing.* Brass-plating; *Fr.* Laitonnage]; § ❷ Bu işlemin sonucu.

~ **levha,** Levha halinde dökülmüş pirinç. [*ing.* Brass-plate; *Fr.* Plaque de laiton].

pirinç[2], i. *Osm.* < *Fars. birinc.* § ❶*bot.* Birçokliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından, Eski Dünya'nın sıcak bölgelerinde yetişen, bir yıllık bir kültür bitkisi. Her başakçığında bir çiçek ve her çiçekte altı erkek organ bulunur. İyice gelişen iki iç kavuzcuk kenarlarından birbirine bitişerek ileride meyveyi tamamen sarar. Bu durumdaki pirince «*çeltik*» denir. Pirinç ekimi için en elverişli yer nemli topraktır. Samanı dayanıklı olmadığı için pirinç sapı ancak tazeyken hayvan yemi olarak kullanılır veya gübre olur. Meyvelerinden elde edilen nişasta *(Amylum Oryzae)* buğday nişastası gibi kullanılır.Tarım pirinçleri başlıca dört tipe ayrılır. *Oryza sativa* var. *dura; O. sativa* var. *montana, O. sativa* var. *glutinosa, O. sativa* var. *fluitans.* Pirinç Doğu Asya halklarının temel yiyeceğidir. Pirinç tarımı iki yüzyıldan beri Afrika ve Kuzey Amerika'da da yaygınlaşmıştır. Ispanya, İtalya, Mısır ve Türkiye'de de pirinç yetiştirilir. [*Lat. Oryza sativa; Ing.* Rice; *Fr.* Riz]; § ❷ Aynı bitkinin tanesi ve bunun kabuğundan ayrılmış, pilav, çorba ve daha başka yemeklerde çok harcanan tanesi. [*Ing.* Rice; *Fr.* Riz]; ◉ ~ **i su kaldırmamak,** *dey.* Şakadan anlamamak; alıngan, çabuk darılır olmak; ◉ ~ **in taşını ayıklamak,** ◘ **Ayıklamak;** ◉ ayıkla ~ **in taşını,** *dey.* ◘ **Ayıklamak;** ◉ dimyata ~ **e giderken, evdeki bulgurdan olmak,** *dey.* Büyük bir kâr arkasından koşarken eldekini de kaçırmak. [*Ing.* To lose what one has in the effort to get more or better]; ◉ **Hint ~ i,** *bot.* Buğdaygillerden, Hindistan ve Habeşistan'da yetiştirilip taneleri pirinç yerine kullanılan bir bitki; ◉ **Japon ~ i,** *bot.*1-1,20 m. boylanan, sapı kuvvetli, boğumları siyah renkte, fazla kardeşlenen, hastalıklara dayanıklı, verimli bir pirinç çeşidi.

~ **biti,** *zool.* ◘ **Pirinç biti.**

~ **cırlak sıçanı,** *zool.* ◘ **Pirinç hamsteri.**

~ **çorbası,** *mutf.* Pirinci, et suyu, tavuk suyu veya sade suda domates ve maydanozla haşlayarak yapılan çorba. *(Terbiyelisi de olur. Genellikle kırık pirinçten yapılır, perhiz yemeği olarak geçerli bir çorbadır).* [*Ing.* Rice soup].

~ **emici böceği,** *zool.* Yarımkanatlılar *(Hemiptera)* takımından 0.96 sm. boyunda, çeltik ve çayırlar üstünde beslenen ve yetişmekte olan pirinç danesinin özsuyunu emen böcek. [*Lat. Solubea pugnax*].

~ **kuşu,** *zool.* ◘ **Pirinç kuşu.**

~ **hamsteri,** *zool.* ◘ **Hamster.**

~ **lapası,** *mutf.* ◘ **Lapa.**

~ **lokması,** *mutf.* Sütle haşlanmış pirinçten yapılan bir çeşit tatlı. *(Sütün içinde haşlanarak hamur haline getirilen pirinç, lokmalar halinde yuvarlandıktan sonra önce yumurtaya, sonra galeta ununa bulanır, yağda kızartılır ve soğuk şuruba atılır).*

~ **meydanı,** *tasav.* Mevlevîlerin mutfakta hep birlikte pirinç ayıklamalarına verilen ad. *(Lokma hazırlanırken matbah canları pirinç ayıklamaya yetişemezse dergâhta bulunanların hepsi toplanarak pirinç meydanı yaparlardı).*

~ **örgü,** *el işleri.* Elde ve iki şişle, birinci sırada bir ters, bir yüz olarak, ikinci sırada, tersin üstüne yüz, yüzün üstüne ters ilmek atarak düzenlenen yün örgüsü.

~ **pudrası,** ◘ **Pudra.**

~ **sapı,** *şapk.* Şapka konfeksiyonunda kullanılan, pirinç saplarının odunsu kısmı. [*Ing.* Rice straw; *Fr.* Paille de riz, paille d'Italie].

~ **suyu,** *ecz.* Pirincin kaynatılmasıyle elde edilen su. *(Ishal kesici olarak tanınır).* [*Ing.* Rice-water; *Fr.* Eau de riz].

~ **taneleri,** *astr.* Güneş'in ışık-küresinin Yer'den görünen yüzeyindeki tanecikler. [*Ing.* Rice grains; *Fr.* Grains de riz].

~ **unu,** *ecz.* Pirincin öğütülmesiyle elde edilen bir tür un. *(Süt çocuklarını sütten kesme zamanında besin olarak kullanılır).* [*Ing.* Rice flour].

~ **yanığı,** *fitopatol. Piricularia oryzae* mantarının çeltikte yaptığı hastalık. [*Ing.* Corn-cockle, blight, rot; *Fr.* Piriculariose, nielle, brunissure].

pirinç.biti, b. i. *zool.* Hortumluböcekgiller *(Curculionidae)* familyasından, 3, 2 mm. boyunda olup, pirinçten başka, çeşitli ekin ürünleri için de zararlı sayılan ve bir yılda birçok döl verebilen böcek. [*Lat. Calandra oryzae = sitophilus oryzae; Ing.* Rice weevil, black weevil; *Fr.* Charançon du riz, calandre du riz].

pirinç.kuşu, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Amerika-sarıasmasıgiller *(Icteridae)* familyasından bir kuş türü. Tüyleri kara-kahverengidir, Kuzey Amerika'da büyük sürüler halinde yaşar. [*Lat. Dolichonyx oryzivorus; ing.* Bobolink, reedbird, ricebird; *Fr.* Troupiale orizovore].

pirinçsi, s. Pirinç iriliğinde ve biçiminde. olan. [*Ing.* Riziform; *Fr.* Riziforme].

~ **tanecikler,** *patol.* Bazı kiriş sinovyası iltihaplarında sinovyaların içinde rastlanan fibrinden oluşmuş taşlar. *(Pirinç veya fasulye tanesi biçimindedir).* [*ing.* Riziform grains; *Fr.* Grains riziformes].

piri.pak, b.i. ◘ **Pirüpak.**

piristu (piristuk), i. *Fars. piristü* veya *piristük. esk.* Kırlangıç.

pirit,-ti, i. *Fr. pyrite* < *Yun. pyr,* ateş, *min.* ve *kim.* Birçok doğal maden sülfürüne ve özellikle demir sülfüre verilen ad. [*Ing.* Pyrite]; ◉ bakır ~ i, *min.* ve *kim.* ◘ **Kalkopirit;** ◉ rombik ~, *min.* ve *kim.* ◘ **Markasit;** ◉ magnetik ~, ◘ **Pirotin.**

pirlik,-ği, i. § ❶ Pir olma hali. [*ing.* Quality, office or act of an elder or patron saint, old age]; § ❷ *esk.* Yaşlılık, ihtiyarlık.

piro-, *Yun. pyr,* ateş'ten alınan ve birçok kelimenin yapısına giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Pyro-]; § ● *kim.* Genel olarak, bir bileşiğin ısı etkisiyle meydana geldiğini belirten önek. [*Ing.* ve *Fr.* Pyro-]; § ● Özel olarak, normal asiddeki iki su molekülünden birinin giderilmesiyle elde edilen yoğunlaşmış asidler için kullanılır: *Pirofosforik asid.* [*Ing.* ve *Fr.* Pyro-].

piroarsenit,-ti, i. *Fr.pyrrhoarsénite. min.* Bir berzeliit çeşidi olan doğal arsenyat. [*Ing.* Pyrrhoarsenite].

piroarsenyat, s. *Fr. pyroarséniate. kim.* Formülü $M_4As_2O_7$ olan tuzların genel adı; *M,* tek değerli bir maddenin sembolüdür. [*Ing.* Pyroarseniate].

piroarsenyöz, s. *Fr. pyroarsénieux. kim.* Formülü $H_4As_2O_5$ olan, yoğunlaşmış asid için kullanılır. [*Ing.* Pyroarsenious].

piroborik, s. *Fr. pyroborique. kim.* Formülü $H_2B_4O_7$ olan, yoğunlaşmış asid için kullanılır. [*Ing.* Pyroboric; tetraborîc; *Fr.* Tétraborique].

☆ *Eşanl.* **tetraborik.**

pirodinamik, i. *Fr. pyrodynamique. sil.* Ateşli silâhlarda barutun etkime şeklini inceleyen basiltik dalı. [*Ing.* Pyrodynamic].

piroelektrik, i. *Fr. pyro-électrique. fiz.* § ● Sıcaklık değişimiyle meydana gelen elektrik. *(Turmalin, kalamin, borasit, skolesit, prehnit, topaz, struvit, tartarik asidler v.b. gibi bazı hemiedr billûrlar, bir sıcaklık değişiminin etkisinde kaldığı zaman elektriklenir; billûrun asal ekseninin bir ucu pozitif, öbürü negatif elektrik yüklenir.* [*Ing.* Pyro-electricity; *Fr.* Pyro-électricité]; § ❷ s. Piroelektrik ile ilgili, piroelektrik özelliği taşıyan. [*Ing.* Pyro-electric; *Fr.* Pyro-électrique].

pirofanit,-ti, i. *Fr. pyrophanite. min.* Formülü $MnTiO_3$ olan doğal manganez titanat; romboedrik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Pyrophanite].

pirofilit,-ti, i. *Fr. pyrophyllite. min.* Formülü $Al_2Si_4O_{10}(OH)_2$ olan hidratlı doğal alüminyum silikat. *(Pagodit ve agalmatolit çeşitleri veya Çinlilerin «heykel taşları» bu mineral türündendir).* [*Ing.* Pyrophyllite]

pirofisalit,-ti, i. *Fr. pyrophysalite. min.* Doğal alüminyum silikat; bir topaz çeşididir. [*Ing.* Pyrophysalite].

pirofit,-ti, i. *Fr. pyrophyte. bot.* Köksapla üreme tarzı sayesinde yangından gördüğü zararı kolayca giderebilen, orman yangınlarına kendilerini uydurabilen bitkilere verilen ad. *(Meselâ A.B.D.'de «tilki kuyruğu» denen çamın kozalakları yangından hemen sonra tohumlarını serbest bırakır, bu tohumlar yangının açtığı serbest alanlarda çimlenerek gelişir. Boston çamı da yangınlardan sonra hızla gelişir, çünkü yangın, bunların üzerinde her zaman bulunan ve büyümelerini güçleştiren asalak mantarları yok eder).* [*Ing.* Pyrophyte].

pirofobi, i. *tıp.* Marazî ateş korkusu. [*Ing.* Pyrophobia].

pirofor, i. *Fr. pyrophore* < *önek piro* + *Yun. phoros,* taşıyan. Havada kendiliğinden alevlenen madde.

piroforik, s. *Fr. pyrophorique.* § ● Havada kendiliğinden alevlenen [*Ing.* Pyrophorus]; § ❷ Bir darbe etkisiyle kıvılcımlar saçan. [*Ing.* Pyrophorus].

~ **alaşımlar,** *kim.* Hafif bir sürtünmeyle küçük parçacıklar bırakabilen alaşımlar; bu parçacıklar aniden oksidleşerek, meselâ benzin emmiş bir fitili tutuşturabilen parlak kıvılcımlar meydana getirir. *Piroforik* alaşımlar'ın en bilinenleri, elektrik fırınında hazırlanan seryum ve demir, magnezyum veya alüminyum bileşimleridir; küçük parçalar halinde *(çakmaktaşı)* veya bazen kibrit kutularının kenarlarına sürmek için, hamur şeklinde kullanılır. [*Ing.* Pyrophoric alloys; *Fr.* Alliages pyrophoriques].

pirofosfamik, s. *Fr. pyrophosphamique. kim.* Formülü $(OH)_3P_2O_3NH_2$ olan, fosforlu ve aminli bir asid için kullanılır. [*Ing.* Pyrophosphamic].

pirofosfat,-tı, i. *Fr. pyrophosphate. kim.* *Pirofosforik asidin tuzu.* [*Ing.* Pyrophosphate]. ◘ **Fosforik.**

pirofosforik, s. *Fr. pyrophosphorique. kim.* Formülü $H_4P_2O_7$ olan asid için kullanılır. [*Ing.* Pyrophosphoric].

pirofosforil, i. *Fr. pyrophosphoryle. kim.* Dört değerli P_2O_3 köküne verilen ad: *pirofosforil klorür* $P_2O_3Cl_4$. [*Ing.* Pyrophosphoryl].

pirofosföröz, s. *Fr. pyrophosphoreux. kim.* Formülü $H_4P_2O_5$ olan asid için kullanılır; fosföröz asidin bir miktar su kaybetmesiyle elde edilir. [*Ing.* Pyrophosphorous].

pirog, i. *Isp.* < *Karayip dilinden. den.* Padıl kürek veya yelkenle giden, içi oyulmuş ağaç kütüğünden, ağaç kabuklarından veya birbirine dikilmiş derilerden yapılan egzotik kayık. [*Ing.* ve *Fr.* Pirogue].

pirogallol, i. *Fr. pyrogallol. kim.* Formülü $C_6H_3(OH)_3$-1-2-3 olan ve yanlış olarak PIROGALLIK ASID denen trifenol. *(Sanayide, gallik asidin genellikle otoklavda ve 20° C'ta karboksil kaybetmesinden elde edilir. Suda çok, alkol ve eterde az çözünen, renksiz iğnecikler halinde billûrlaşır. İndirgen olan çözeltileri, alkali ortamda derhal oksijen soğurarak kahverengine dönüşür. Fotoğrafçılıkta izhar banyosunda, gazların analizinde ve saçların boyanmasında kullanılır. İndirgen özelliklerinden dolayı merhem halinde bazı deri hastalıklarında /egzama, sedef hastalığı/ kullanılmıştır).* [*Ing.* Pyrogallol; *Fr.* Trihydroxybenzène -1-2-3.].

☆ *Eşanl.* **trihidroksibenzen -1-2-3.**

pirognostik, s. *Fr. pyrognostique. kim.* Bir maddenin cinsini anlamak üzere hamlaç alevinde yapılan denemeler için kullanılır. [*Ing.* Pyrognostic].

pirogravür,-rü i. *Fr. pyrogravure.* Kızdırılmış sivri demirle tahta üzerine resim yapma usulü. *(XIX. yüzyılın sonlarında çok yaygın olan pirogravür sanatı, karbon buharlı havanın verildiği bir tüp olan termokoterle yapılır. Bu hava alkol lambasıyle kızdırılmış madenî boş bir çubuğun deliğinden çıkar. Hafif gölgeler yapmak için tahtanın üzerine bu uçla çizgiler çizilir. Pirogravürde en çok kullanılan tahta cinsi dişbudak, akçaağaç, şimşir, kestane, armut ve kirazdır).* [*Ing.* Pyrogravure].

pirojen, s. *Fr. pyrogène. min.* Tamamıyle ısı etkisine dayanan bir ergimeyle oluşmuş mineraller veya kayalar için kullanılır. *(Örnek: piroksen, apatit).* [*Ing.* Pyrogen].

pirojen, i. *Fr. pyrogène. patol.* Ateş meydana getiren. [*Ing.* Pyrogenic].

pirojenetik, s. *Fr. pyrogénétique. fiz.* Isı meydana getiren. [*Ing.* Pyrogenetic].

pirojenez, i. *Fr. pyrogenèse. fiz.* Isı meydana gelme. [*Ing.* Pyrogenesis].

pirokateşin, pirokateşol, i. *Fr. pyrocatéchine, pyrocatéchol. kim.* $C_6H_4(OH)_2$ formülündeki ortodifenol'e verilen ad; *(kasu'nun kurukuruya damıtılmasından elde edilir. Günümüzde genellikle orto-diklorobenze'nin alkali erimesiyle veya orto-klorofenol'den hazırlanır).* [*Ing.* Pyrocatechin, pyrocatechol; *Fr.* Ortho-dihydroxybenzène].

☆ *Eşanl.* **orto-dihidroksibenzen.**

piro.kimya, b. i. önek *piro* + *kimya.* § ❶ Eski kimyanın ateşi inceleyen bölümü. [*Ing.* Pyrochemistry; *Fr.* Pyrochimie]; § ❷ Günümüzde, yanıcı maddeleri inceleyen kimya dalı. [*Ing.* Pyrochemistry].

piroklor, i. *Fr. pyrochlore. min.* Doğal kalsiyum niyobat; siyenitte ve yanardağ kaynaklı bazı kayalarda bulunur. [*Ing.* Pyrochlore].

pirokolodyum, i. *Fr. pyrocollodion. kim.* Azot oranı yüzde 12,45 ile yüzde 12,75 arasında değişen, eter ve alkol karışımında tamamen çözünebilen bir nitroselüloz çeşidi. [*Ing.* Pyrocollodion].

pirokomenik, s. *Fr. pyrocoménique.* Formülü $C_6H_8(OH)O_2$ olan ß-oksi-γ-piron için kullanılır; 121°C'ta ergir; 228°C'ta kaynar; komenik veya mekonik asidlerin damıtılmasıyle elde edilir; asid olmadığı halde yanlış olarak *pirokomenik* veya *piromekonik asid* adı verilir. [*Ing.* Pyrocomenic].

pirokroit,-ti, i. *Fr. pyrochroïte. min.* Hidratlı doğal manganez oksid; romboedrik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Pyrochroite].

piroksen, i. *Fr. pyroxène. min.* Doğal kalsiyum, magnezyum ve demir *(bazen alüminyum)* silikatlara verilen ad; piroksenler, (Ca, Mg, Fe)SiO_3 genel formülüyle gösterilebilir. *(Püskürük kültenin önemli bileşenlerindendir).* [*Ing.* Pyroxene].

piroksenit,-ti, i. *Fr. pyroxénite. jeol.* Temel maddesi piroksen olan, feldispatlı veya feldispatsız başkalaşmış kaya. [*Ing.* Pyroxenite].

piroksenolit,-ti, i. *Fr. pyroxénolite.* Temel maddesi piroksen olan iri taneli magma kayası. *(Koyu renkli ve ağırdır; yoğunluğu. 3 ile 3,45).* [*Ing.* Pyroxenolite].

piroksil, i. *Fr. pyroxyle.* Pamuk barutu'nun eski eşanlamı. ◘ **Barut.** *(1846'da Pelouze, selülozlu maddelerin nitrolanmasından elde edilen ve nitrik asidde çözünmeyen maddelere «piroksil» adını verdi; oysa Braconnot'nun ksiloidin'i daha az nitroluydu ve nitrik asidde çözünüyordu).* [*Ing.* Pyroxyl].

pirol, i. *Fr. pyrole* < *Yun. pyrros,* ateş kırmızısı'ndan *kim.* Formülü C_4H_4NH olan, beşgen halkalı, azotlu heterosiklik bileşik. *(Taşkömür katranında ve kemik yağında bulunur. Kloroform kokusunda, renksiz bir sıvıdır; açık havada kararır. 131°C'ta kaynar. Suda çözünmez, bilinen bütün organik çözücülerle karışabilir. Baz özellikleri yoktur. Tam tersine azota bağlı olan hidrojen atomu madenlerle ornatılabilir. Potasyum hidroksitli pirol karbon dioksidi tutar ve böylece, a veya b konumunda bir yer değiştirmeyle pirol-karboksilik asidler'i meydana getirir. Pirol, kuvvetli asidler tarafından reçineleştirilir. Hidroklorik asid emdirilmiş köknar talaşını ateş kırmızısı renginde boyar (adını bu özelliğinden almıştır). Safra pigmentleri, Porfirinler gibi birçok doğal maddede pirol çekirdeğine rastlanır).* [*Ing.* Pyrrole].

pirola, i. *bot. Pyrolaçeae (= Monotropaceae)* familyasından, 5-20 sm. boyunda, iri beyaz çiçekli, daimî yapraklı, çokyıllık küçük bitki; nemli ormanlarda, karayosunları üzerinde yetişir. [*Lat.* ve *Ing. Pyrola; Fr.* Pirole, pirola].

Piro'lar, ç. öz. i. *etn.* Peru'da Amazon bölgesinde kızılderili halk; Aravak ailesinden olan Piro'lar Ucayali kıyılarına yerleşmişlerdir. [*Ing* ve *Fr.* Piros].

pirolidin, i. *Fr. pyrrolidine. kim.* Formülü C_4H_8NH olan tetrahidropirol; tetrametilendiamin klorhidrat'ın ısıtılması sırasında amonyum klorürün ayrılmasıyle elde edilir; 87° C'ta kaynayan kuvvetli bir bazdır. [*Ing.* Pyrrolidine].

☆ *Eşanl.* **tetrametilenimin.**

pirolignöz, pirolinyöz, i. ve s. *Fr. pyroligneux,-euse. kim.* Odunun damıtma ürünlerinin içinde asetik asid ve ilk homologları, çeşitli alkoller ve ketonlar bulunan sulu kısmı için kullanılır: *Asetik asid, uzun zaman pirolignöz'den elde edildi.* [*Ing.* Pyroligneous].

pirolin, i. *Fr. pyrroline. kim.* Dihidropirol; 91°C'ta kaynar, suda çözünen kuvvetli bir bazdır; kararlı tuzlar verir. [*Ing.* Pyrroline].

piroliz, i. *Fr. pyrolyse.* § ❶ Isıtma sonucu meydana gelen kimyasal ayrışma; § ❷ *petr.* Hidrokarbonların sıcaklık etkisiyle ayrışması; özellikle steamcrecking ve steam-reforming işlemlerinde, olefinler veya hidrojen elde etmek için uygulanır. [*Ing.* Pyrolysis].

— **benzini**, *petr.* Steam-cracking usulüyle gazdan veya gazolinden etilen üretiminde alt ürün olarak elde edilen cracking benzini. [*Ing.* Gasoline of pyrolysis; *Fr.* Essence de pyrolyse].

piroloji, i. *tıp.* Ateş veya hararet ilmî. [*Ing.* Pyrology].

pirolüsit,-ti, i. *Fr. pyrolusite. min.* Formülü MnO_2 olan doğal manganez dioksid; aserdez' in psödomorfoz şeklidir; manganez cevheri ve cam hamurunda renk giderici olarak kullanılır. [*Ing.* Pyrolusite; *Fr.* Pyrolusite, savon des verriers]

☆ *Eşanl.* **camcı sabunu.**

piromagnetik, s. *Fr. pyromagnétique. fiz.* Isının mıknatıslar, üzerindeki etkisiyle ilgili. [*Ing.* Pyromagnetic).

piroman, *Fr. pyromane. psiky.* Piromaniye tutulmuş kimse. [*Ing.* Pyromaniac].

piromani, i. *Fr. pyromanie. psiky.* Bazı ruh hastalarını yangın çıkarmaya iten dayanılmaz arzu. [*Ing.* Pyromania].

piromekonik, s. *Fr. pyroméconique. kim.* — **asid**, *kim.* Mekonik asidin kuru kuruya damıtılması sırasında meydana gelen hidroksi-γ-pronlardan biri. [*Ing.* Pyromeconic; *Fr.* Acide pyroméconique].

piromellik, s. *Fr. pyromellique. kim.* Formülü $C_6H_2(CO_2H)_4$ -1-2-4-5 olan benzentetrakarboksilik asid için kullanılır; anhidrit halindeyken 264°C'ta ergir ve mellik asidin kuru kuruya damıtılmasından elde edilir. *(Mellofanik ve prenitik asidlerin izomeridir).* [*Ing.* Pyromellic].

piromerid, i. *Fr. pyroméride. petr.* Camsı kısımlarında, çapı 2 ile 25 sm. arasında değişen billûrlaşmış küçük küreler bulunan riyolit. [*Ing.* Pyromeride].

pirometasomatik, s. *Fr. pyrométasomatique. jeol.* Derindeki püskürük kütlelerinin hemen yanında, metasomatozla meydanda gelen bir maden yatağı için kullanılır: *Pirometasomatik bir maden yatağında mineralleşme, değerek başkalaşım sonucu meydana gelir. Meselâ kireçtaşları, çeşitli minerallerle yüklü magma tarafından yutulabilir veya tersine, magma ornatma yoluyle kireçtaşına bazı billûrlar getirir. Romanya'da /Timişoara Banat'ında/ ve A.B.D.'nin batısında, püskürük kütlelerin veya porfirlerin yakınındaki bir çok maden ocağında bu türde bakır, çinko, kurşun ve değerli maden yatakları işletilmektedir).* [*Ing.* Pyrometasomatic].

pirometre, i. *Fr. pyromètre. fiz.* (a) Yüksek ısı derecesini ölçme âleti; (b) Isı etkisiyle cisimlerde vücuda gelen yayılmaları *(genişlemeleri)* ölçme âleti. [*Osm.* Mikyâs-ı nâr; *Ing.* Pyrometer]; ⊙ **emisyon — si**, *balist.* Roketin gaz sıcaklık derecesini ölçen âlet. [*Ing.* Absorption emmision pyrometer].

pirometri, i. *Fr. pyrométrie. fiz.* Yüksek sıcaklıkların ölçülmesi. [*Ing.* Pyrometry].

piromorfit,-ti, i. *Fr. pyromorphite. min.* Doğal kurşun klorofosfat; galen yataklarının üst kısımlarında bulunur. [*Ing.* Pyromorphite; *Fr.* Pyromorphite, plomb phosphaté, plomb vert, plomb brun].

☆ *Eşanl.* **fosfatlı kurşun, yeşil kurşun, kahve rengi kurşun.**

piromüsik, s. *Fr. pyromucique. kim.* Formülü (C_4H_3O) $-CO_2H$ olan bir asid için kullanılır; fürfüral'e tekabül eder ve 134° C'ta erir; fürfüralin yükseltgenmesi veya müsik asidin damıtılmasıyle elde edilir. [*Ing.* Pyromucic].

pironculuk,-ğu, i. ◘ **Pironizm.**

pironin, i. *tıp.* Histolojide kullanılan kırmızı anilin boyası. [*Ing.* Pyronine].

pironizm, i. *Fr. pyrrhonisme.* Eski Yunan filozoflarından *Pyrrhon*'un esası şüpheciliğe dayanan doktrinine verilen ad. [*Osm.* Pironiye; *Ing.* Pyrrhonism].

☆ *Eşanl.* **pironculuk.**

pironlar, ç. i. *Fr. pyrones. kim.* Oksijenli altıgen çekirdeği olan, $C_5H_4O_2$ formülünde heterosiklik bileşikler. [*Ing.* Pyrones].

pironomi, i. *Fr. pyronomie. esk. kim.* Kimyasal işlemlerde sıcaklığı ayarlama sanatı. [*Ing.* Pyronomy].

pironyum, i. *Fr. pyronium. kim.* Pironların meydana getirdiği tuzlarda bulunan tek değerli pozitif iyon. Bir piron tuz meydana getirirken, molekül üzerine bir hidrojen iyonu sağlanır. Eğer bu iyon, halkadaki oksijen üzerine bağlanmışsa, bu bir *pironyum iyon*'dur; eğer öbür oksijenin üzerine bağlanmışsa, bir *hidroksipirilyum iyon*'dur. Bu ikinci şekle daha çok rastlanır. [*Ing.* Pyronium].

piroorit,-ti, i. *Fr. pyroaurite. min.* Sarı renkli doğal magnezyum ve demir hidroksid. [*Ing.* Piroaurite].

pirop, i. *Fr. pyrope. min.* Doğal magnezyum ve

alüminyum silikat. *(Ateş kırmızısı renginde bir grena çeşididir.)* [*Ing.* Pyrope].

piropisit,-ti, i. *Fr. pyropissite. min. Weissenfels* linyitlerinde bulunan fosil reçine türü. [*Ing.* Pyropissite].

piroplazmoz, i. *Fr. piroplasmose.* ● *patol.* Bazen coccidia'lardan, bazen spiroketalardan sayılan bir mikrobun sebep olduğu hastalık; *Leishman*'ın bulduğu bu mikroba *piroplasma* denir. [*Ing.* Piroplasmosis; *Fr.* Piroplasmose, babéiose]. ☆ *Eşanl.* **babeyoz**; § ● *vet.* Piroplasma'nın alyuvarlara yerleşerek hayvanlarda sebep olduğu hastalık. [*Ing.* Piroplasmosis].

piropnömatik, s. *Fr. pyropneumatique.* Sıcak hava ile çalışan: *Piropnömatik makine.* [*Ing.* Pyropneumatic].

~ **lamba,** *kim.* Platin süngeriyle temas edince kendi kendine alevlenen hidrojen üreten lamba. [*Ing.* Pyropneumatic lamp; *Fr.* Lampe pyropneumatique].

piros, i. *Fr. pyros.* Pirometrelerde kullanılan nikel, krom ve tungsten alaşımı. [*Ing.* Pyro, pyros].

piroselenit,-ti, i. *Fr. pyrosélénite. kim.* Formülü $M_2Se_2O_5$ olan tuzların genel adı; *M*, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Pyroselenite].

piroseram, i. *Fr. pyrocéram.* Özel bir ısıl işlemle kısmen billûrlaştırılmış cam. *(Âni sıcaklık değişimleri karşısında adî cam gibi kırılmadığı için çok kullanışlıdır. Isteğe göre saydam, yarı saydam veya saydamsız olabilir; ayrıca seramikten daha yalıtkan, alüminyumdan daha hafif, çelikten daha sertlir; mekanik direnci ancak 700° C'a doğru azalmaya başlar. Bu özelliklerinden ötürü füze konilerinde kullanılır).*

pirosfer, i. *Fr. pyrosphère. jeof.* Erimiş halde olduğu sanılan yer çekirdeğini adlandırmak için kullanılan eski terim. [*Osm.* Küre-i nâriye; *Ing.* Pyrosphere].

pirosklerit,-ti, i. *Fr. pyrosclérite. min.* Zümrüt yeşili renginde klonoklar çeşidi. [*Ing.* Pyrosclerite].

piroskop,-pu, i. *Fr. pyroscope.* ◘ **Pirometre.**

pirosmalit, i. *Fr. pyrosmalite. min.* Doğal demir ve manganez klorosilikat; altıgen sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Pyrosmalite].

pirostilpnit,-ti, i. *Fr. pyrostilpnite. min.* Doğal gümüş ve antimon sülfür. [*Ing.* Pyrostilpnite].

pirosülfat,-tı, i. *Fr. pyrosulfate. kim.* Pirosülfürik asidin tuzu. [*Ing.* Pyrosulfate; *Fr.* Acide pyrosulfurique].

pirosülfit,-ti, i. *Fr. pyrosulfite. kim.* Pirosülfüroz asidin tuzu. [*Ing.* Pyrosulfite].

pirosülfürik, s. *Fr. pyrosulfurique. kim.* Formülü $H_2S_2O_7$ olan asid için kullanılır. [*Ing.* Pyrosulfuric]. ◘ **Sülfürik.**

pirosülfüril, i. *Fr. pyrosulfuryle. kim.* İki değerli S_2O_5 köküne verilen ad: *Pirosülfüril klorür $S_2O_5Cl_2$.* [*Ing.* Pyrosulfuryl].

pirosülfüroz, s. *Fr. pyrosulfureux. kim.* Formülü $H_2S_2O_5$ olan asid için kullanılır; sülfüroz asidin bir miktar su kaybetmesiyle elde edilir ve sodyum tuzu ticarette metabisülfit adıyla anılır. [*Ing.* Pyrosulfuric].

pirotartarik, s. *Fr. pyrotartarique. kim.* Formülü $CO_2H\text{-}CH_2\text{-}CH(CH_3)\text{-}CO_2H$ olan bir diasid için kullanılır; 112° C'ta erir, tartarid asidin kuru kuruya damıtılmasından veya hidroklorik asidin sıcakta pirüvik aside etkimesinden elde edilir. [*Ing.* Pyrotartaric; *Fr.* Méthylsuccinique].

☆ *Eşanl.* **metilsüksinik.**

piroteknı, i. *Fr. pyrotechnie.* § ● Patlayıcı maddeler bilimi. [*Ing.* Pyrotechnics]; § ❷ Patlayıcı maddeler ve piroteknik bileşimler hazırlama sanatı. [*Ing.* Pyrotechny].

piroteknik, s. *Fr. pyrotechnique.* Pirotekni ile ilgili olan. [*Ing.* Pyrotechnic(al)].

~ **bileşimler,** Tam anlamıyle patlayıcı madde olmayan ışıklı, aydınlatıcı, renkli, dumanlı, sesli havaî fişekler yapımında kullanılan karışımlar. [*Ing.* Pyrotechnical composition; *Fr.* Compositions pyrotechniques].

pirotin, i. *Fr. pyrrhotine.* < *Yun. pyrros* kızıl. *min.* Formülü FeS olan doğal demir sülfür; altıgen sistemde billûrlaşır, ferromagnetik özellikler taşır. [*Ing.* Pyrrhotine; *Fr.* Pyrite magnétique].

☆ *Eşanl.* **magnetik pirit.**

pirotoksin, i. *tıp.* Vücutta ateş meydana getiren mikrop zehiri. [*Ing.* Pyrotoxin].

pirozis, i. *Fr. pyrosis* < *Yun. patol.* Mide kaynaması veya mide ekşimesi denilen olayda yemek borusunda ve midede duyulan ekşilik ve yanma hissi. [*Ing.* Pyrosis].

pirozofl, i. *Fr. pyrosophie. esk. kim.* Ateş kuramı; ateşin yapısını ve özelliklerini tanıma.

pirsal /pirsâl/, b. s. *Osm.* < *Fars. pir,* ihtiyar + *sâl,* yıl. *esk.* Kocamış, ihtiyar.

pirssonit, i. *(Amerikalı mineralog L.V.Pirsson'un /1860-1919/ adından). min.* Hidratlı doğal sodyum ve kalsiyum karbonat, *(Ortorombik sistemde billûrlaşır).*

pirtmek, f. Kemiğe dokunmaksızın eti incitmek, çürütmek.

piruhi, i. *Isl.* veya *Rus. pirogi. mutf.* Dört köşe kesilmiş hamurun içine peynir ve maydanoz konularak üçgen biçiminde kıvrılıp suda pişirildikten ve suyu süzüldükten sonra üzerine yağ haşlanmak yoluyle hazırlanan bir hamur yemeği.

pirula, i. *Lat. zool. Pirulidae* familyasından, öndensolungaçlı karındanbacaklı yumuşakça. Çok sıcak denizlerde yaygındır. *(Başı dar ve uzun, ayağı çok geniştir; kavkısı armut biçiminde, ince, kısa sarmallı, kabarık çizgili veya ızgaramsı olur. Tebeşir devrinden itibaren görülen fosiline en çok Tersiyer'de rastlanır.)* [*Lat.* ve *ing. Pirula; Fr.* Pirule].

pirüpak,-kı, /pirüpâk/, b. s. *Osm.* < *Fars. pir,* ihtiyar + pâk, temiz. *h.d.* Tertemiz, lekesiz. [*Ing.* Spotlessly, clean, immaculate].

pirüvik, s. *Fr. pyruvique. kim.* Ketonik asidlerin en basiti olan, $CH_3\text{-}CO\text{-}CO_2H$ formülündeki asid için kullanılır; tartarik asidin potasyum asid sülfatla ısıtılmasından elde edilir. [*Ing.* Pyruvic; *Fr.* Pyruvique, acétylformique, propanonoïque].

☆ *Eşanl.* **asetilformik, propanonoik.**

pîrûz /pirüz/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Hayırlı, uğurlu. [*Ing.* Victorious, prosperous].

pirûze /pirüze/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Mavi renkte değerli süstaşı. ◘ **Firûze.**

pirûzî, i. *esk.* Uğurluluk, kutluluk. [*Ing.* Victory, success, fortune].

piryol, i. *(Venedikli sanayici ailesi Prioli'nin adından). esk.* Üzerinde kümbet şeklinde bir kapağı bulunan, oldukça büyük bir çeşit cep saati.

☆ *Eşanl.* **piryol saati.**

~ **çarkı,** Dişleri arasından, tabla veya piryol nalçasının ekseni üzerinde bulunan iki maşa taşının geçtiği çark.

~ **çarklı eşapman,** ◘ **Eşapman.**

~ **nalçası,** Eski duvar veya kol saatlerinde, piryol çarklı eşapmanla birlikte kullanılan tabla *(veya kepçe).*

pirzen, b. i. ◘ **Pirezen.**

pirzola /pirzo:la/, i. *It. braciola* veya *isl. pirjola.* § ● Kasaplık hayvanlarda, eğe kemiklerinin omurgaya bağlandığı kısımları içine alan bölge. [*Ing.* Chop, cutlet; *Fr.* Côtelette]; § ● Bu bölgeden dilimler halinde çıkarılan kemikli et parçası. [*Ing.* Cutlet; *Fr.* Côtelette]; ⊙ **Av, kümes hayvanı ~ sı,** *(geniş anl.)* Pirzolalık et haline getirilmiş av veya kümes hayvanının kemiksiz eti: *Keklik pirzolası, Domuz pirzolası.* [*Fr.* Côtelette de gibier, de volaille].

pirzolalık, s. Pirzola yapmaya elverişli olan.

pis[1], s. *esk. T.* § ● Leke, toz veya kirle kaplı olan, kirli, iğrendirici: *Durgun sular genellikle pistir.* [*Ing.* Dirty, filthy, dingy; *Fr.* Sale, malpropre]; § ❷ Kendinde pislik olan veya pislenmiş olan: *Lâğım suları pistir.* [*Ing.* Foul]. ☆ *Eşanl.* **temiz;** § ● Beğenilmeyecek halde olan: *Öyle bir pis huyu var ki.* [*Ing.* Nasty; *Fr.* Mauvais]; § ● Kendinde pislik veya kir olmadığı halde kimi nedenlerden dolayı iğrenilen: *Şu ekmek pistir, kenarını fare yemiş;* § ● *(Söz hk.)* Dinleyenleri utandıracak halde olan, açık saçık, ayıp, ahlâka aykırı: *Pis sözler. Pis ağız. Pis konuşmak.* [*Ing.* Obscene; *Fr.* Sale, obscène]; § ● Kötü, zararlı: *Artık bu son olsun. Vazgeç şu pis kumardan. Ama bizim yolumuz, şu pis sokak kavgasından ibarettir.* [*Ing.* Nasty; *Fr.* Mauvais, nuisible]; § ● Çirkin, sevimsiz, değersiz: *Şu pis kedinin durmadan miyavlaması sinirimi bozuyor.* [*ing.* Unattractive, unlikable, ugly; *Fr.* Laid, laide]; § ● Adi, aşağılık: *Pis herif. Pis numaralar.* [*Ing.* Mean, Vile; *Fr.* Sale (placé avant le nom), méprisable, ignoble, immonde]; § ● Çetrefil, karışık, berbat, içinden çıkılması çok güç: *Pis bir durum. Pis bir iş.* [*Ing.* Confused, complicated; *Fr.* Sale]; ⊙ ~ **i** ~ **ine,** *dey.* Boş yere, boşuna: *Pisi pisine bu kadar masraftan çıktık.* [*Ing.* In vain, uselessly; *Fr.* Pour rien du tout, en vain, inutilement].

~ **ağız (pis ağızlı veya ağzı** ~), *dey.* ◘ **Ağız.**

~ **bıyık,** Bakımsız ve gedik bıyıklı.

~ **boğaz,** *dey.* ◘ **Pisboğaz.**

~ **lâkırdı,** *dey.* Terbiyesizce lakırdı, sövgü veya hayasızca söz. [*Ing.* Dirty words, filthy talk; *Fr.* Parole sale, injure].

~ **su,** i. *döş.* Helâ, banyo, mutfak v.b. yerlerden gelen kullanılmış suların karışımı, lâğım suyu. [*Ing.* Sewage; *Fr.* Eau usée].

~ **su anaborusu,** *döş.* Pissu borularından gelen suların toplandığı kalın boru. [*Ing.* House drain].

~ **su boru keskisi,** *döş.* Pissu borularının kesilmesinde kullanılan cihaz. [*Ing.* Soil pipe cutter].

~ **su borusu,** *döş.* İçinden, helâdan gelen pissu ve pisliklerin aktığı boru. [*Ing.* Soil pipe].

~ **su çamuru,** *döş.* Pissu içindeki katı madelerin oluşturduğu birikinti. [*Ing.* Sludge].

~ **su döşemi,** *döş.* Pissuları yapıdan dışarı taşıyan boru ağı. [*Ing.* Sewer installation].

☆ *Eşanl.* **pis su tesisatı.**

~ **su tulumbası,** *döş.* Pissuyun yükseltilmesini sağlayan tulumba. [*Ing.* Sewage ejector].

☆ *Eşanl.* **pis su ejektörü.**

~ **suyun temizlenmesi,** *döş.* Pissuyu zararsız hale getirme işlemi. [*Osm.* Pis suların tasfiyesi; *Ing.* Sewage disposal].

~ **yağ,** *tekn.* Bir arabanın dingillerinin veya bir makinenin organlarının sürtünmesi sonucu siyahlaşan yağ veya gres.

pis[2], i. *Osm.* < *Fars. pis. tıp. esk.* Vücutta yer yer lekeler bırakan bir hastalık, cüzam.

pisanit,-ti, i. *(Italyan mineralogu F. Pisani'nin adından).* Formülü *(Fe, Cu)SO_4. 7 H_2O* olan hidratlı doğal demir ve bakır sülfat. [*Ing.* ve *Fr.* Pisanite].

pis boğaz, b. s. ve i. İyisini, kötüsünü seçmeden eline geçen her yiyeceği yiyen *(kimse).* [*Ing.* Greedy; *Fr.* Goinfre, glouton,-onne].

pis boğazlık,-ğı, i. Pisboğaza yakışır davranış veya pisboğaz olma hali. [*Ing.* Greediness; *Fr.* Goinfrerie, gloutonnerie].

pisen, i. *Fr. picène. kim.* Formülü $C_{26}H_{14}$ olan hidrokarbon; 364° C'ta erir, petrol çökeltilerinden ve linyit katranından elde edilir. [*Ing.* Picene].

piset, i. *Fr. pissette. kim.* ◘ **Fışkırdak.**

pisi, i. yans. *(Çocuk dilinde)* Kedi. [*Ing.* Pussy-cat, cat; *Fr.* Chat].

pisi balığı, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Yan-yüzergiller *(Pleuronectidae)* familyasından bakışımsız bir balık türü. 20-40 sm. uzunluğunda yassı bir balıktır ve yalnız sağ tarafı renklidir *(kurşuni veya kahverengi);* gözler de aynı yanda bulunur ve birbirine çok yakındır. Derisi pütürlüdür. Yüzgeçlerin dibinde ve başın üzerinde dikensi çıkıntılar yoktur. Atlas Okyanusu ve Manş denizinde yaygındır. [*Lat. Limanda limanda; ing.* Flounder; *Fr.* Limande]. ◘ *LEVHA: 18.*— **BALIKLAR;** ⊙ **dere** ~, *(veya dere pisisi), zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Yan-yüzergiller *(Pleuronectidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 25-40 sm. Avrupa kıyılarında yasar ve kıyılardan ırmak ve göllere kadar geçer. [*Lat. Limanda flesus; Ing.* Flounder; *Fr.* Limande]; ⊙ **yaldızlı** ~, *zool.* Kemikli + balıklar *(Teleostei)* takımının, Yan-yüzergiller *(Pleuronectidae)* fa-

milyasından bir balık türü. Uzunluğu 70 sm.'yi bulur. Gözlerinden göğüs yüzgecine kadar uzayan bir dizi kemik kabartı bulunur. Rengi külrengi-esmer, üzeri güzel turuncu beneklidir. Manş denizinde ve Atlas Okyanusunda çok yaygındır. Bazen haliçlere kadar çıkar ve göç yapar. Pisibalığı gibi baska sulara alışabilir. Eti beğenilir. [*Lat. Pleuronectes platessa; ing.* Plaice; *Fr.* Plie, carrelet].

pisilyum, i. *Lat. psyllium ecz.* Avrupa'da ve Cezayir'de yetişen **Sinirliot** *(Plantago psyllium)* adlı bitkinin küçük, oblong, parlak, esmer ve iç yüzü oyuk olan tohumları. Müsilaj taşır. Suda eritilip, 15-45 gr.'lık dozlar halinde kabızlığa karşı kullanılır. [*Lat. Semen Psylli; ing.* Fleaseed, psyllium, psyllium seed; *Fr.* Psyllium, graine de puce].

☆ *Eşanl.* **karnıyarık.**

pisin, i. *Fr. piscine.* ◘ **Havuz.**

pisipisi, i. *yans.* § ❶ *(çocuk dilinde)* Kedi. [*ing.* Puss, pussy; *Fr.* Chat,-chatte *(dans le language des enfants)*]; § ❷ ünl. Kedileri çağırmak için kullanılır. [*ing.* Puss, pussy; *Fr.* Interjection dont on se sert pour appeler le chat].

pisipisi.otu, b.i. *bot.* Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından, tarlalarda ve yol kenarlarında biten yabanî arpa türü. Çok kılçıklı olduğundan hayvan yemi olmaya dahi elverişli değildir. [*Lat. Hordeum murinum; Fr.* Orge des rats].

pisit,-ti, i. *Fr. picite < Lat. picis,* zift. *min.* Hidratlı doğal demir fosfat. [*ing.* Picite].

piskopos, i. *Yun.* episkopos, gözeten, nezaret eden. Papazlığın en yüksek derecesine ulaşan ve bir bölgenin ruhanî yönetimiyle görevlendirilen kilise adamı. [*ing.* Bishop; *Fr.* Évêque]. ◉ **~ lar ~ u**, Roma piskoposu, papa.

piskoposculuk,-ğu, i. Piskoposlar topluluğunun papalıktan üstün olduğunu ileri süren kuram. *(Ortaçağda tutulan bu kuram, XI, XII., XIII., yüzyıllarda, özellikle Avignon papalığı döneminde, papalığın gittikçe artan merkezci otoritesine karşı bir tepki niteliği gösterdi Papaya karşı krallığın üstünlüğünü sağlamak isteyen gallikanlar ve jansenius'cular tarafından benimsendi. Vatikan konsili /1870/, papanın yanılmazlığını ilân ederek bu kurama yeni bir anlam verdi).* [*ing.* Episcopacy; *Fr.* Épiscopalisme].

☆ *Eşanl.* **episkopalizm.**

piskoposluk,-ğu, i. § ❶ Piskopos olma hali veya piskoposun görevi. [*ing.* Bishopric; *Fr.* Épiscopat]; § ❷ Piskoposun makamı. [*ing.* Bishopric; *Fr.* Évêché]; § ❸ Bir piskoposun yönetimindeki bölge. [*ing.* Bishopric; *Fr.* Évêché]; § ❹ Bir piskoposun görevinde kaldığı süre.

pislemek (-e), f. *(Hayvan bir yere)* Büyük veya küçük aptesini etmek: *Kedi halıya pislemiş.* [*ing.* To soil, to dirty, to spoil; *Fr. (En parlant des animaux),* fienter, uriner].

pislenmek, nsz. f. Pis olmak, pısliğe bulaşmak. [*ing.* To become dirty and soiled, to get into a mess].

pisletmek (-i), f. § ❶ Pis hale getirmek: *Çocuk üstünü başını pisletecek;* § ❷ Kötü bir hale sokmak: *Dikkat et, bu işi de pisletme.* [*ing.* To make dirty, to soil].

pislik,-ği, i. § ❶ Iğrendirici madde, kir: *Çocuğun yüzü gözü pislik içinde kaldı.* [*ing.* Dirt, filth; *Fr.* Saleté]; § ❷ Dışkı: *Şu kedi pisliğini temizlesinler.* [*ing.* Feces; *Fr.* Excréments]; § ❸ Pis olanın hali, iğrendirici hal: *Şu mutfağın pisliğine bakın.* [*ing.* Dirtiness, filthiness; *Fr.* Saleté, malpropreté]; § ❹ *mec.* Kötü, zararlı davranış veya iş, bozuk iş: *Onun pisliklerinin cezasını çekiyoruz.* [*ing.* Nastiness; *Fr.* Saleté]; § ❺ Kötü durum.

~ böceği, *zool.* ◘ **Pislikböceği.**

pislik.böceği, b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının Skarabgiller *(Scarabeiae)* familyasından bir eklembacaklı türü. Oldukça iridir. Gübre ve pisliklerin arasında görülür. [*Lat. Ateuchus sacer; ing.* Sacred beetle; *Fr.* Scarabée sacré].

~ götürmek *(bir yeri), dey.* O yer, çok pis olmak. [*ing.* To be very dirty *(place)*].

~ paçasından (paçalarından) akmak, *dey. Çok kirli olmak.* [*ing.* To be very filthy].

~ parmağından (parmaklarından) akmak, *dey.* Çok kirli olmak. [*ing.* To be very filthy] .

pis pis, z. Pis bir biçimde, pis bir nitelik taşıyarak: *Kocaman, pis pis kokan bir koğuşa girdiler.*

~ ~ bakmak, *dey.* Bir kimseyi sinirlendirecek veya kuşkuya düşürecek bir şekilde bakmak.

~ ~ düşünmek, *dey. tkz.* Kederli bir şekilde düşünceye dalmak. [*Ing.* To brood, to look worried and distraught].

~ ~ gülmek, *dey.* Başkasının üzüldüğü bir sırada, onun bu durumundan zevk alır gibi, kışkırtıcı, sinirlendirici bir biçimde gülmek: *Şimdi bu herifler, pis pis suratımıza bakıp gülecekler.* [*ing.* To laugh in a scoffing manner; to grin unpleasantly].

pis.su, b. i. ◘ **Pis.**

pist[1]**,-ti**, *ünl. yans.* Kediyi kovmak için kullanılır.

pist[2], i. *Fr. piste < Lat. pistare,* ezmek > *It.* pista; § ❶ Genellikle yuvarlak olan ve bazı gösteriler yapmak, dans etmek v.b. için kullanılan alan: *Sirk pisti. Dans pisti.* [*ing.* Running-track]; § ❷ *hava.* ve *ask. hava.* Bir hava alanında, uçakların kalkış ve inişine *(kalkış ve iniş pisti),* park yerlerine gidip gelmesine *(ara yollar)* yarayan, takviyeli ve sert toprak şeridi. *(Genişlikleri 30 ile 100 m. arasında değişen pistler genellikle bitümlü bir malzemeyle kaplanır veya betondan yapılır; bazı pistler öngerilimli betonla inşa edilir).* [*ing.* Runway; *Fr.* Piste]; § ❸ *bayınd.* Ekvator veya tropikal bölgelerde, taşıma malzeme kullanmadan veya çok az malzeme ekleyerek yapılan yol. [*ing.* Corduroy road or track; *Fr.* Piste]; § ❹ *otom.* Bir servis istasyonunda, ikmali veya bakımı yapılacak arabaların doğrudan doğruya girdiği açık kısım. [*Fr.* Piste]; ◉ **beton ~**, *ask. hava.* ◘ **Beton**; ◉ **deneme ~ i**, *otom.* Motorlu taşıtların incelenmesi, denenmesi ve ayarlanması için yapılmış özel pist; ◉ **faal ~**, *hava.* Herhangi bir üs veya hava meydanında istenilen herhangi bir anda kullanılabilen bir pist. [*ing.* Active runway]; ◉ **hava ~ i**, *ask.* Düzeltilmemiş veya kolaylıkla düzeltilebilecek hali ile uçakların iniş ve kalkışı için kullanılabilecek olan ve çoğunlukla ileri harekât sahasında bulunan kara, buz veya kar yüzeyi. [*ing.* Air strip]. ☆ *Eşanl.* ◘ **uçak pisti**; ◉ **kayıt ~ i**, *elektroakustik.* ◘ **Kayıt**; ◉ **koşu ~ i**, binic. ◘ **Koşu**; ◉ **mecburi iniş ~ i**, *hava.* ve *ask.* Askerî hava alanlarında, sert piste paralel olarak uzanan, katran dökülmüş şerit. [*Fr.* Piste de crash]; ◉ **portatif ~**, *ask.* ◘ **Uçak pisti hasırı**; ◉ **sert ~**, *hava.* ve *ask.* Uçakların iniş ve kalkışları için bitümle veya betonla kaplanmış toprak şeridi. [*ing.* Hard pist; *Fr.* Piste en dur]; ◉ **stabilize ~**, *bayınd.* Sıkıştırmadan önce, doğal toprağa belirli miktarda çimento veya bitümlü bağlayıcı katarak yapılan pist. [*Ing.* Stabilized pist; *Fr.* Piste stabilisé]; ◉ **uçak ~ i**, *ask.* ◘ **Hava pisti.**

~ ışıkları, *hava.* ve *ask.* Bir pisti aydınlatmak için sıra halinde dizilen projektörler. [*ing.* Strip lights, course lights].

~ koşuları, *sp.* ◘ **Koşu.**

~ subayı, *hava* ve *ask.* Uçuş yasaklarına uymayı ve disiplini sağlamak, uçakların yerdeki hareketlerini kontrol etmek üzere pistte görevli subay. [*ing.* Runway officer; *Fr.* Officier de piste].

~ turu, *hava* ve *ask.* Bir uçağın, bir hava alanından kalkıp inişe geçecek konuma gelene kadar alan üstünde yaptığı kısa uçuş: *ilk acemi uçuşlarında pilotlara genellikle bir pist turu yaptırılır.* [*ing.* Runway tour; *Fr.* Tour de piste].

pist, i. *Osm. < Fars. piste. esk.* § ❶ Fıstık. [*ing.* Pistachio nut]; § ❷ *(Geniş anl.)* Ağız.

pistan, i. *Osm. < Fars. pistān. esk.* Kadın göğsü, meme. [*ing.* Breast, teat, nipple].

pistazit,-ti, i. *Fr. pistazite. min.* Hidratlı doğal silikat; fıstık yeşili renginde bir epidot çeşididir. [*Ing.* Pistazite].

pister, i. *Osm. < Fars. bister. esk.* Yatak.

pistil, i *Fr. pistil. bot.* Çiçekli bitkilerin dişi organı, çiçeğin en içteki halkası olup bir veya birçok karpelden *(meyva yaprağı)* oluşmuştur. Bir çiçekte bir veya daha çok sayıda pistil bulunur.Bir pistil 3 kısımdan yapılmıştır: stigma *(tepecik),* stılus *(boyuncuk),* ovaryum *(yumurtalık).* [*ing.* ve *Fr.* Pistil]. ☆ *Eşanl.* **dişi organ.**

pistole, i. *Fr. pistolet.* § ❶ Resimcilerin kullandıkları, çeşitli eğrileri olan cetvel. [*ing.* French curve]; § ❷ ◘ **Tabanca.**

pistomezit,-ti, i. *Fr. pistomésite. min.* Demir ve magnezyumun doğal çift karbonatı; Traversella'da *(Piemonte),* şerit şeklinde uzanan spatlı kütleler halinde bulunur. [*ink.* Pistomesite].

piston, i. *Fr. < Lat. pistare,* ezmek § ❶ *mek.* Farklı basınçtaki iki akışkan arasında gidip gelen bir bölmeden oluşan ve bir motor kuvvetini iletmeye yarayan makine elemanı. [*ing.* ve *Fr.* Piston]; ◘ *ŞEKİL: 424.*— **OTOMOBİL MOTORU VE VİTES KUTUSU;** § ❷ *arg.* Kayıran kimse, arka. İltimas, kayırma. [*ing.* Backing; influence; *Fr.* Piston, recommandation, protection]; § ❸ *müz.* XIX. yüzyıl başında, silezyalı Blühmel'in, bakır çalgılarda tumbaların *(yedek zıvanalarını)* yerine konmak üzere bulduğu mekanizma; icracı, çalgısının borusunu istediği gibi uzaltıp kısaltarak kromatik ses merdivenlerinin bütün derecelerini kesinlikle çıkartabilir. *(Önce kornoya, daha sonra trompete uygulanan bu buluşun bakır çalgıların gelişmesinde payı büyüktür. Zamanla kornet ve tuba'ya da piston eklendi. Adolphe Sax'ın bulduğu altı bağımsız pistonlu bir trombon modeli bile vardır).* [*ing.* Valve; *Fr.* Piston]; ◉ **bir otomatik silâhın ~ u**, *sil.* Bir otomatik silâhta, namlu içindeki gazların basıncını alan ve bağlı olduğu kuyruğu iten hareketli parça: *Hafif makineli tüfek pistonu.* [*ing.* Piston of an automatic arm; *Fr.* Piston d'une arme automatique]; ◉ **dalgıç ~**, *tekn.* ◘ **Dalgıç**; ◉ **~ u var**, *arg.* İltimaslı: *Ehliyetimiz yoksa da pistonumuz var;* ◉ **dönel ~**, *otom.* Alter-

PİSTON *(mek.)*

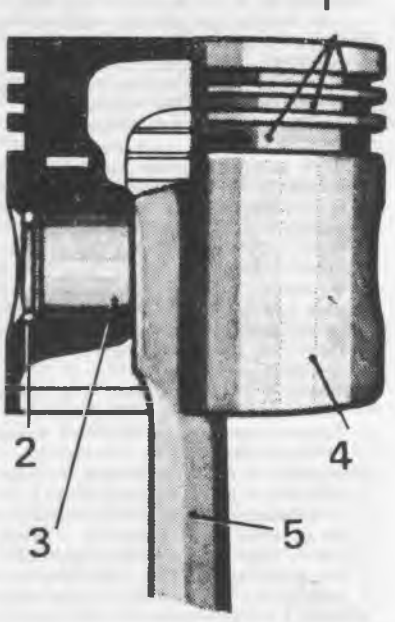

1. Segman yuvarlar. **2.** Perno segmanı. **3.** Eksen. **4.** Etek. **5.** Perno.

natif olarak gidip gelecek yerde, bir stator içindeki bir eksenin etrafında dönen özel biçimli piston. *(*[*ing.* Rotary piston; *Fr.* Piston rotatif]; ◉ **serbest ~**, *otom.* Yalnız gazların basıncıyla hareket eden ve biyel aracılığıyle krank miline bağlanmayan piston. [*Ing.* Floating piston; *Fr.* Piston libre]; ◉ **~ eteği**, *hava.* ◘ **Etek.**

~ kırmak, *arg.* Şoför, patrondan habersiz otomobil ile gezmek: *Piston kırmak sevdasından vazgeç be oğlum!* [*Ing.* To make use of a car, without the permission of the owner].

~ kolu, *mek.* ◘ **Biyel.**

~ kursu (yolu), *mek.* Pistonun, bir pompa veya bir silindir içinde alternatif olarak katettiği mesafe. [*Ing.* Piston stroke; *Fr.* Course de piston].

~ motor, *hava.* Dönüş hareketi bir krank milini çeviren pistonlar tarafından temin edilen bir motor. [*Ing.* Reciprocating engine; *Fr.* Moteur à pistons, moteur alternatif].

~ sapı krosu, *mek.* ◘ **Kros.**

~ segmanı, *demir.* Piston aksında, buharı zikzaklı olarak yerleştirilmiş halkalar arasında geçirip zayıflatarak, buhar kaçaklarını büyük ölçüde azaltan sızdırmazlık elemanı. [*Ing.* Piston ring; *Fr.* Segment de piston, bague de piston].

pistonlu, s. § ❶ Pistonu olan; § ❷ *arg.* Taraflı, arkalı, bir mesnede güvenen, iltimaslı: *Pistonlu olduğu için dünyaya boş veriyor.* [*Ing.* Having a piston, having a backer].

~ kornet, *müz.* ◘ **Kornet.**

~ pompa, *mek.* ◘ **Pompa**[1].

~ tüfek, *sil.* Merminin atılmasını sağlamak için, horozun fülminatlı kapsül üzerine çarptığı tüfek. *(1808'de silâh yapımcısı Pauli tarafından yapılan pistonlu tüfeklerin müsademeli çakmak takımı tabelası, 1831'de kale silâhları olarak, 1839'da da piyade silâhı olarak kabul edilmiştir. Fülminatlı yemleme barutları ise 1786'da* bulunmuştur). [*Ing.* Piston gun; *Fr.* Fusil à piston].

pistonfon, i. *Fr. pistonphone. akust.* Küçük ve kapalı bir odadaki gibi akustik bir basınç elde etmeye yarayan âlet. İçinde, genliği ve frekansı belli bir alternatif hareket yapan sert bir pistonu vardır. [*Ing.* Pistonphone].

pistonlama, i. *petr.* Bir kuyuda, bir pistonu kablo ile aniden yukarı çekerek, işletilen tabakada basınç düşüklüğü meydana getirmek için yapılan işlem. [*Ing.* Swabbing; *Fr.* Pistonnage].

pisuar, i. *döş.* Sidiğin pis su döşemine akıtıldığı yer. [*Ing.* Urinal].

piş, I. *Osm.* < *Fars. esk.* Ön, ön taraf, ileri.

pişdar /pisdâr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Öncü [*Ing.* Vanguard; *Fr.* Avant garde]; § ❷ *ask. esk.* Osmanlı ordusunda, yürüyüş yapan birliklerin güvenliğini sağlamak, keşif yapmak, birliğe savaş için gerekli saha ve zamanı kazandırmak amacıyle ileriye çıkarılmış müfreze veya kıta.

pişdarlık,-ğı, i. *esk.* Öncülük, önderlik.

-pişe[1], s. *Osm.* < *Fars. pîşe, esk.* «*Alışmış, huy edinmiş* anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar; *cefa- pişe.* [*Ing.* Who exercises the art or habit named, as in cefapişe].

pişe[2], i. *Osm.* < *Fars. pîşe. esk.* § ❶ İş; § ❷ Meslek, sanat. [*Ing.* Craft, trade, profession]; § ❸ *mec.* Huy, alışkanlık. [*Ing.* Habit, custom]

pişe[3], i. *Osm.* < *Fars. pîşe. müz. esk.* Kaval; kamıştan yapılır; üzerinde yedi veya dokuz delik bulunur. *(En iyi pişe, Nişapur'da yetişen kamıştan yapılırdı. Boyu bir karışla iki karış dört parmak arasında değişirdi. Boyu uzun olanların sesleri kalıncaydı).*

pişegâh, pişegeh, b. I. *Osm.* < *Fars. pîşe,* iş + *gâh,* veya *geh,* yer'den *pîşe-gâh,* veya *pişegeh, esk.* Işyeri, çalışılan yer, fabrika. [*Ing.* Workshop].

pişegân, ç. i. *esk.* § ❶ İşler; § ❷ Meslekler; § ❸ *mec. Huylar.*

pişeger, i. *Fars. pîşe,* iş + *ger,* yapan sanatkâr. [*ing.* Clever man, artisan].

☆ *Eşanl.* **pişever.**

pişegeri, i. *esk.* § ❶ İşçilik; § ❷ Sanatkârlık.

pişeğen, s. < *pişmek. h.d.* Kolay pişen.

pişekâr, peşekâr, /pişe-kâr/, i. *Osm.* < *Fars. pîşe,* iş + *kâr,* yapan *(geniş anl.) esk.* Ortaoyununda, kavuklu ile karşılıklı konuşarak oyunu başlatan kimse. [*ing.* Name of one of the two staple characters in the old Turkish theater].

pişever, i. *Osm.* < *Fars. pîşe-ver.* Sanatçı, usta. [*ing.* Artisan craftsman].

☆ *Eşanl.* **pişeger.**

pişeveri, i. *esk.* § ❶ İşçilik; § ❷ Sanatkârlık. [*Ing.* Craftsmanship].

pişgâh, pişgeh /*pîş-gâh, pîş-geh*/, *Osm.* < *Fars. pîş,* ön + *gâ, geh,* yer. *esk.* Ön, huzur. [*Ing.* Space in front, front].

pişgir /*pîş-gir*/, i. *Osm.* < *Fars. pîş,* ön + *gir. esk.* Peşkir, havlu.

piş.han, /*pîş-hân*/, b. i. *Fars.. pîş* + *hân,* sofra. *esk.* Sofrabaşı.

piş.hane /pîşhâne/, b. i. *Osm.* < *Fars. pîş* + — *hâne. esk.* § ❶ Evin çıkıntısı, balkon. [*Ing.* Porch, potico, vestibule, entrance half]; § ❷ Önden gönderilen ev eşyası.

piş.hayme, b. i. *Osm.* < *Fars. pîş* + *hayme,* çadır'dan *pîş-hayme. esk.* Padişaha veya vezirlere ait divan çadırı. [*ing.* Tent of state sent in advance when traveling].

pişi, i. < *pişmek. mutf.* Mayalı hamurdan yapılan ve yağda kızartılarak pişirilen bir cins börek.

pişi, i. *esk.* Öne geçme, ilerleme.

pişik,-ği, i. < *pişmek.* § ❶ *derm.* Apış yeri, koltuk altı gibi tenin birbirine sürtüşen yerlerinde terin yakmasıyle meydana gelen kızartı. [*Ing.* ve *Fr.* Intertrigo]; § ❷ *vet.* Derinin iki kısmının uzun süre birbirine sürtünmesinden ileri gelen sızıntılı dermatoz; en çok yaz mevsiminde, ince derili, yağlı hayvanlarda, özellikle uzuvların iç yüzlerinde görülür. *(Pişik bölgesini temizleyerek talk, çinko oksidli emici pudralar uygulayarak tedavi edilir).* [*Ing.* Diaper rash, intertrigo; *Fr.* Intertrigo].

pişim, i. < *pişmek.* § ❶ Pişmek eylemi ve tarzı. [*Ing.* Cooking; *Fr.* Cuisson]; § ❷ Bir defada pişecek miktar. ◘ **Pişirim**; § ❸ *tekn.* Tuğla, porselen v.b. yi pişirme işi. [*Ing.* Baking, firing, burning; *Fr.* Cuite]; ◉ **ilk ~**, *seram.* ◘ **ilk.**

pişin /pîşîn/, s. ve z. *Fars. esk.* § ❶ Peşin, önceden verilen. [*Ing.* Paid in advance, ready *(money)*]; § ❷ Eski, önceki.

pişini, i. ve s. *esk.* Eski zaman adamı.

pişirici, s. < *pişirmek.* § ❶ Bir şeyin pişmesini sağlayan. [*Ing.* Cooking]; § ❷ i. Fırında ekmekleri pişiren kimse. [*Ing.* Baker, bakeress; *Fr.* Boulanger,-ère].

pişirilmek, nsz. f. Pişirmek eylemine konu olmak. [*Ing.* To be cooked or baked; *Fr.* Être cuit].

pişirim, s. <*pişirmek.* Bir defada pişecek miktarda olan: *Bir pişirim pirinç.* [*Ing.* Batch; amount, for cooking at one time; *Fr.* Cuite].

pişirimlik, s. ◘ **Pişirim.**

pişirme, i. § ❶ Pişirmek eylemi. [*Ing.* Cooking; *Fr.* Cuisson]; § ❷ Bir malzemeyi sıcaklık etkisinde tutarak yapısını değiştirme. [*Ing.* Baking, burning; *Fr.* Cuisson]; § ❸ *pirotekn.* Pamuk barut yapımında, temizlenmiş ürünü birkaç saat süreyle zayıf alkali suda ısıtma. *(Pişirme sonunda barut daha kararlı olur).* [*Ing.* Baking, burning; *Fr.* Cuisson]. § ❹ *sabunculuk.* Sabunlaşmanın tamamlanması için, sabun çözeltisini kaynar alkali hidroksid çözeltisiyle işlemden geçirme. [*Ing.* Burning, firing; *Fr.* Cuisson]; § ❺ *seram.* Kilin veya porselenin sertleşmesi için, çömlekleri bir fırında ateş karşısında tutma işlemi. [*Ing.* Burning, firing; *Fr.* Cuisson, cuite]; ☆ *Eşanl.* **pişirim.** § ❻ *şekerc.* Şurubu vakum altında yoğunlaştırarak şekeri billürlaştırma işlemi. [*Ing.* Burning, baking; *Fr.* Cuite]; § ❼ *dok.* Ham ipekten yapılmış iplikler veya kumaşlar üzerindeki serisin maddesini temizlemek amacını güden işlem. [*Ing.* Degumming; *Fr.* Décreusage, décreusement, décruage, décrusage].

pişirmek(-i), f. § ❶ Bir besin maddesini gerektiği kadar ısıda tutarak yenmeye elverişli duruma getirmek: *Yemek pişirmek. Ekmek pişirmek.* [*Ing.* To cook, to bake; *Fr.* Cuire]; § ❷ *mec.* Çalışarak öğrenmek: *Dersimi iyice pişirdim.* [*Ing.* To learn well *(a lesson)*]; § ❸ İlişki kurmak, yoluna koymak: *Onlar iyice işi pişirmişler.* [*ing.* To plan, to hatch *(a plot)*]; § ❹ Isı etkisiyle belirli bir kullanıma elverişli duruma getirmek: *Tuğla pişirmek. Çömlek pişirmek.* [*Ing.* To bake, to burn, to fire; *Fr.* Cuire]; § ❺ *mec.* Bunaltacak kadar ısıtmak, yakmak: *Bu kazak beni pişirdi;* § ❻ Olgunlaştırmak: *Bu maceralar onu oldukça pişirdi.* [*Ing.* To ripen, to cause to mature; *Fr.* Cuire, faire mûrir]; ◉ **pişirip kotarmak**, *dey.* Bir işi sonuçlandırmak, çözümlemek. [*ing.* To cook and serve up *(food)*, to settle *(a question)*, to finish off *(a job)*]; ◉ **armut piş, ağzıma düş**, *dey.* ◘ **Armut; iş (işi) ~**, *dey.* ◘ **iş.**

pişirtmek (-i, -e), f. Pişirmek işini yaptırmak. [*Ing.* To let be cooked or baked; *Fr.* Faire cuire].

piş.kadem, b. i. *Osm.* < *Fars. piş* + *Ar. kadem. tasav.* Tekkelerde âyini yöneten kimse *(Pişkadem, şeyhin yardımcısı sayılırdı. Mevlevîlerde, çelebi efendinin pişkademine tarikatçı denirdi).* [*Ing.* Leader, deputy leader in a dervish lodge].

pişkeş, i. *Osm.* < *Fars. pîş,* ön + *keş,* çekilen. *esk.* § ❶ Hediye, armağan; § ❷ Peşkeş. [*Ing.* Gift or offering brought to a superior; *Fr.* Cadeau].

pişkeşçi, i. *teşk. tar.* Verilen hediyelerin hesabını tutan kimse. [*ing.* Officer who registered all presents offered].

pişkin, s. < *pişmek.* § ❶ Gereğince pişmiş: Pişkin ekmek. [*Ing.* Well-cooked, well-baked; *Fr.* Cuit, bien cuit;] § ❷ *mec.* Nezaket kurallarını bir yana bırakarak işini yürütmekten çekinmeyen; vurdumduymaz, aldırmaz, yüzsüz: *Ne pişkin adam, teklif beklemeden oturuverdi.* [*Ing.* Thick-skinned; *Fr.* Peu sensible, pachydermique]; § ❸ Tecrübeli, herhangi bir şeye alışmış olan, görmüş, geçirbiş, olgun. [*Ing.* Experienced; *Fr.* Qui a acquis de l'expérience]; § ❹ *esk. h.d.* Iyice olmuş, fazla olgun, içi geçmiş *(meyva): Pişkin kavun.* [*Ing.* Ripe, mature; *Fr.* Mûre, mûre].

pişkinlik,-ği, i. § ❶ Pişkin olma hali [*ing.* A being well-cooked or ripened]; § ❷ *mec.* Aldırmazlık, yüzsüzlük, vurdumduymazlık: *Pişkinlik hoş karşılanmayan bir durumdur.* [*ing.* Behavior of a thick-skinned person; *Fr.* Sans-gêne]; § ❸ Olgunluk. [*Ing.* Maturity; *Fr.* Maturité]; § ❹ Tecrübe, görgü. [*Ing.* Experience; *Fr.* Expérience]; ◉ **pişkinliğe vurmak**, *dey.* Kötü bir davranış veya söze aldırmamak. [*ing.* To feign indifference, to appear adventure].

pişman, I. *Osm.* < *Fars. peşimân.* Yaptığı bir işin yanlış veya uygunsuz sonuç verdiğini görerek yapmış bulunduğuna acınan. [*Ing.* Regretful, sorry; penitent, repentent; *Fr.* Qui se repent, repenti,-ie]; ◉ **doğduğuna ~ etmek**, *dey.* ◘ **Doğmak.**

☆ *Eşanl.* **ildem, nadim.**

~ etmek, Pişman olmasına sebep olmak. [*Ing.* To make one sorry (for), to make one rue].

~ olmak, Yaptığı bir hareketten dolayı üzülmek, bir daha aynı şeyi yapmamaya karar vermek. [*Ing.* To repent; *Fr.* Se repentir].

pişmaniye /pişmaniye/, i. *Osm.* < *Ar.* + *Fars. pişmâniyye. mutf.* Telleri pek ince ayrılmamış bir çeşit keten helvası. [*Ing.* Candy made of sugar and oil with soapwort whipped into fibers; *Fr.* Espèce de douceur].

pişmanlık,-ğı, i. § ❶ Pişman olma hali: «*Son pişmanlık fayda vermez.* [*Ing.* Repentence; *Fr.* Repentir]; § ❷ *mal.* Gelir vergisi beyannamelerinde kaçakçılık veya kusur niteliğindeki kanuna aykırı hareketlerin, mükelleflerin kendileri tarafından ilgili makam-

lara açık olarak haber verilmesi hali. [*Osm.* Zaman-ı rücu; *Ing.* Forfeit money].
☆ *Eşanl.* **cayma tazminatı**.
~ **akçesi**, *huk.* Sözleşmeden dönüldüğü zaman doğacak zararı karşılamak üzere taraflardan birinin diğerine verdiği şey, özellikle para. *(Bu para veren tarafın verdiğini kaybetmesi, alan tarafın ise aldığını iki misli geri vererek sözleşmeden dönmesi esasına dayanır).*
~ **dilekçesi**, *mal.* Kanunun verdiği pişmanlık hakkından yararlanmak için mükelleflerin vergi dairelerine verdikleri dilekçe.
~ **navlunu**, *ikt.* Taşıtanın yolculuk başlamadan evvel mukaveleden cayması halinde ödeyeceği navlun. [*Ing.* Dead freight].

pişme, i. § ❶ Pişmek eylemi. [*Ing.* Cooking, baking; broiling; *Fr.* Cuisson]; § ❷ *plast. mad.* Bir döküm maddesinin ısı etkisiyle sertleşmesi. [*Ing.* Baking; *Fr.* Cuisson]; ◉ **deri ~ si**, *deric.* ◘ **Deri**.
~ **çelik**, *met.* ◘ **Çelik**.
~ **süresi**, *plast. mad.* Tazyikli dökümde, kalıbın kapatılması ile parçanın polikondansasyonundan sonra kalıptan çıkarılması arasında geçen süre. [*Ing.* Baking time; *Fr.* Temps de cuisson].

pişmek, nsz. f. *esk*, *T. pışmak.* § ❶ *(yiyecekler hk.)* Ateşte, fırında, kaynar suda veya yağda tutulup yenir hale gelmek: *Kebap pişti. Börek pişiyor. Söğüş pişecek.* [*Ing.* To be cooked or baked; *Fr.* Cuire]; § ❷ *(geniş anl.)* Isının etkisiyle katılaşmak; ısıtılma sonucu belirli bir kullanıma elverişli duruma gelmek: *Tuğla, çanak, çömlek özel ocaklarda pişer.* [*Ing.* To be kilned; *Fr.* Cuire]; § ❸ Olgun hale gelmek: «*Armut piş, ağzıma düş*». [*Ing.* To ripen, to mature; *Fr.* Mûrir]; § ❹ Pişik olmak: *Çocuğun apış arası pişmiş.* [*Ing.* To be overcome by the heat]; § ❺ *mec.* Işe alışıp beceriksizliği kalmamak: *Bu işçi biraz daha pişmek ister.* [*Ing.* To be perfected; to become experienced; *Fr.* Acquérir de l'expérience]; § ❻ *mec. (iş)* Konuşulup hazırlanmak; § ❼ Bunalacak kadar sıcaklık duymak: *Sıcaktan pişmek.* [*Ing.* To be chafed or inflamed by heat or perspiration; *Fr.* Cuire, éprouver une chaleur excessive].

pişmiş, s. § ❶ Pişkin bir durumda bulunan. [*Ing.* Cooked, baked, broiled]; § ❷ *mec.* Olgun, ergin. [*Ing.* Ripe, mature; *Fr.* Mûr, mûre; mûri].
~ **(olmuş) armut gibi eline düşmek**, *dey.* ◘ **Olmuş**.
~ **aşa (soğuk) su katmak**, *dey.* ◘ **Aş**.
~ **bezir**, *ağ. iş.* Kurşun, çinko veya kobalt oksidle pişirilerek kuruma süresi kısaltılmış beziryağı türü.
~ **hamur**, *süsl. san.* ◘ **Hamur**.
~ **ipek**, *dok.* Sabunlu su ile kaynatılarak, üzerindeki serisin maddesi kaldırılmış ipek elyafı. [*Ing.* Boiled silk; *Fr.* Soïe cuite].
~ **kelle gibi sırıtmak**, *tkz.* Yersiz ve aptalca gülmek.
~ **toprak karo**, ◘ **Karo**.

piş.müzd, b. i. *Osm.* < *Fars. piş-müzd.* İlk alışveriş. *esk.* Pey, pey olarak verilen para. [*Ing.* Pay given in advance].

piş.nemaz, b. i. *Osm.* < *Fars. piş* + *namaz. esk.* İmam, namaz kıldıran kimse. [*Ing.* Prayer,-leader].

piş.nihad, b. i. *Osm.* < *Fars. piş* + *nihâd, esk.* § ❶ Temel esas; § ❷ Kanun, töre, usul. [*Ing.* Custom, manner, pattern, aim, intention].

pişrev, b. i. ◘ **Peşrev**.

piş. tahta, b. i. ◘ **Peştahta**.

pıştak, I. İran ve Türkistan'da tackapılara, yani binanın önündeki anıtsal süslü kapılara verilen ad. [*Ing.* Portal; *Fr.* Portail].

pişti, i. *oyun.* İki veya dört kişi arasında, elli iki kâğıtlık iskambil destesiyle oynanan oyun. [*Ing.* A kind of card game; *Fr.* Jeu de cartes qui se joue à deux joueurs]; ◉ **bloflu ~**, *oyun.* Bir pişti çeşidi.
~ **yapmak**, *oyun.* Yerde bulunan tek kâğıdın benzerini atarak on sayı kazanmak.

pıştov, i. *It. pistola. sil. esk.* Bir tür tabanca. [*Ing.* Pistol; *Fr.* Pistolet].

pişva, pişüva, i. *Osm.* < *Fars. pişvâ. esk.* Önderlik eden kimse, reis. [*Ing.* Leader, commander; *Fr.* Chef, supérieur].

pişvalık,-ğı, i. *esk.* Önderlik, başkanlık.

pişvayan, ç. i. esk. Önderler, reisler.

pita, i. *Isp.* § ❶ Amerika adalarında yetişen ve dokumalık lif elde edilen agav ağacı. [*Ing.* Pita; *Fr.* Pite]; § ❷ Aynı bitkiden elde edilen tekstil maddesi. [*Ing.* Pita; *Fr.* Pite].

pitek(o)-, *Fr. pithéco* < *Yun. pithekos*, maymun. Birkaç kelimenin bileşimine giren önek.

pitesizm, i. *Fr. pithécisme. terat.* Teratolojl bakımından, insanın maymuna benzemesi. [*Ing.* Pithecism].

pitiatizm, i. *Fr. pithiatisme* < *Yun. peithein*, ikna etmek + *iatikos*, iyi eden. *psiky.* Telkinle meydana çıkarılabilen, tekrarlanabilen veya yok edilebilen fonksiyonel bir belirtiyi adlandırmak için *Babinski* tarafından ortaya atılan terim. *(Çok değişik olan bu bozukluklar gerçekte hiç bir organik temele dayanmaz; tamamen psikolojik sebeplere bağlıdır. Ruhsal bir şok sonucunda anî olarak meydana çıkar ve sadece telkin ile geri leyebilir. Bazen bozukluklara organik bir lezyon da sebep olabilir. Pitiatizm vakaları arasında gevşek veya kasılmalı felçler, hareket, uyarıcı krizler en sık görülenlerdir).* [*Ing.* Pithiatism].

pitiriyazis, i. *Fr. pityriasis* < *Yun. pityron*, kepek. *patol.* Derinin ince pullar halinde dökülmesiyle beliren hastalık. *(Atlarla köpekler pitiriyazise en çok yakalanan evcil hayvanlardır, hasta hayvanların kılları dökülür, derileri kepeğe benzeyen bol miktarda pul üretir).* [*Ing.* Pityriasis]; ◉ **gibert pembe ~** i, *patol.* Gövdede yuvarlak, kırmızı pullu bir plakla başlayan hastalık; peşinden, buna benzeyen daha küçük unsurlar meydana çıkar ve genelleşir. *(Süresi üç ilâ dört aydır mevsim hastalığıdır /ilkbahar, sonbahar/ ve kendiliğinden kaybolu verir).* [*Ing.* Pityriasis rosea; *Fr.* Pityriasis rosé de gibert]; ◉ **Hebra kırmızı ~** i, *patol.* Kepeksi pullu kırmızı plaklardan meydana gelen eritrodermi; plaklar gitgide yaygınlaşır. [*Ing.* Hebra's pityriasis; *Fr.* Pityriasis rubra de Hebra]; ◉ **kıllı kırmızı ~**, *patol.* Tepesinde bir kıl bulunan boynuzsu foliküllerde oluşan dermatoz; bu foliküller aralarında bağlantı bulunan bölmeler meydana getirir; vücudun her tarafında, özellikle parlakların dış yüzünde çıkabilir. [*Ing.* Pityriasis rubra pilaris; *Fr.* Pityriasis rubra pilaire].
~ **simpleks**, *patol.* Seboreden ileri gelen ve yüzde *(tuba)* veya saçlı deride *(kepek)* görülen ince pullu plaklar. [*Ing.* ve *Fr.* Pityriasis simplex].
~ **versikolor**, *patol.* Göğüste görülen sütlü kahve rengindeki lekeler; üstderinin boynuzsu tabakasında *Microsporon furfur* adlı mantarların çoğalmasından ileri gelir. *(Bir tırnak darbesiyle deriden bir parça koparılabilir /yonga işareti/).* [*Ing.* ve *Fr.* Pityriasis versicolor].

piton[1], i. *Fr. tekn.* Başı halka veya kanca şeklinde olan çivi: *Vidalı piton, saplama piton, gömme uçlu piton.* [*Ing.* Screw-ring, screweye; *Fr.* Piton].

piton[2], i. *(özel ad Python'dan) zool.* Pitongiller *(Pythonidae)* familyasından, Afrika ve Asya'da yaşayan zehirsiz dev yılan. Bazı türlerinin boyu 10 m.'yi, çevresi 80 m.'yi bulur. Piton zehirli değildir, ama kuvveti ve çevikliğiyle korkunçtur. Avını vücuduyle sararak hurdahaş eder, sonra yavaş yavaş yutar; çenelerini o kadar açar ki, bir koyun veya keçiyi rahatlıkla yutup sindirebilir. Fakat memelilere pek az saldırır; yarı su hayatı yaşadığı için tehlikeli olabilir. Hayatının en büyük kısmını, bambular arasında, ırmakların dip çamuruna gömülerek geçirir ve ancak geceleri avlanır. Pullu ve parlak olan derisi kolay terbiye edilir; dericilikte çok makbuldür. **Elmas pitonu** *(Python spilotes)*, **koyun pitonu** *(P. bivittatus)*, **kaplan piton** *(P. molurus)*, **kafesli piton** *(P. reticulatus)*, **kaya pitonu** *(P. sebae)*, **şah piton** *(P. regulus)* tanınmış türleridir. [*Osm.* Şa'aban; *Lat., Ing.* ve *Fr. Python*]; ◉ **elmas ~ u**, *zool.* Pitongiller *(Pythonidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 2 m. Avustralya'da yaşar. [*Lat. Python spilotes; ing.* Diamond snake, carpet snake; *Fr.* Python diamant]; ◉ **kafesli ~**, *zool.* Pitongiller *(Pythonidae)* familyasından bir piton türü. Uzunluğu 10 m. rengi sarı, esmer karışıktır. Familyanın en büyük türüdür. Güney doğu Asya ve dolaylarındaki adalarda yaşar. [*Lat. Python reticulatus; Ing.* Reticulated python; *Fr.* Python réticulé]; ◉ **kaplan ~**, *zool.* Pitongiller *(Pythonidae)* familyasından bir sürüngen tür. Uzunluğu 7 m., Hindistan'dan Cava'ya kadar yaygındır. Yılan oynatanlar tarafından kullanılır. Tutsak olarak iki buçuk yıl aç yaşayabilir. [*Lat. Python molurus; ing.* Indian python; *Fr.* Molure]; ◉ **kaya ~ u**, *zool.* Pitongiller *(Pythonidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 8 m. Tropik ve Güney Afrika'da yaşar. [*Lat. Python sebae; Ing.* Rock python; *Fr.* Python de Séba]; ◉ **koyu ~**, *zool.* Pitongiller *(Pythonidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 10 m. olup Cava'da yaşar. [*Lat. Python bivittatus*].

pitongiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının, Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Yılanlar *(Ophidia)* alt takımının, Boalar *(Boaeformia)* bölümüne giren bir familyası. Büyük ve zehirsizdirler. Eski Dünya'da yaşarlar. **Kafesli piton** *(Python reticulatus)*, **kaya pitonu** *(Python sebae)*, **elmas pitonu** *(Python spilotes)*, **koyu piton** *(Python bivittatus)*, **kaplan pitonu** *(Phython molurus)*, **kum yılanı** *(Eryx jaculus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Pythonidae*].

pitoresk, s. *Fr. pittoresque. san.* Durumu veya görünüşlü bir tablo konusu olmaya elverişli bulunan *(manzara, nesne v.b.): Bunu pitoresk bir sinema dekoruna mı benzetti nedir, içinde mutlaka bir fincan kahve içmek istedi.* [*Ing.* Picturesque, quaint].
~ **kabartmalar**, *san.* İskenderiye etkisinde helen ve Roma devri kabartmaları; bunlar, heykelden çok resim görünümündedir. [*Ing.* Picturesque reliefs; *Fr.* Reliefs pittoresques].
~ **resim**, *san.* Sırf tabiatın güzelliklerini ifade eden ve sanat bakımından yapılan estetik resim. *(Bunlar mimarî ve geometrik resimler gibi ölçü ve oranları gösteren resimler değildir. Hattâ manazırî da olabilirler. Fakat sırf manazırca yapılmış resimlere «Pitoresk resim» denmez).* [*Ing.* Pictoresque drawing; *Fr.* Dessin pittoresque].

pitos, i. *Isp.* Bazı *flamenco* danslarına eşlik etmek ve bu dansların ritmini desteklemek için parmakları şaklatma.

pittinit,-ti, i. *Fr. pittinite. min.* Pekblend grupundan inorganik madde. [*Ing.* Pittinite].

pituri, i. *bot.* Patlıcangiller *(Solanaceae)* familyasından, anayurdu Avustralya olan çok zehirli küçük ağaç. *(Yerlilerce keyif verici bir madde olarak ağızda çiğnenir. Ayrıca gözbebeğini genişletici niteliği de vardır.* [*Lat. Duboisia Hopwoodil; ing.* Pituri, bedgery, pitcher, pitchuri; *Fr.* Pitchery].

pitüitrin, i. *Fr. pituitrine.* Hipofiz arka lobunun özütü. [*Ing.* Pituitrin].

piu, *(«daha» anlamında It. kelime).* Partisiyonlarda *piano, forte, lento v.b.* gibi terimlere eklenerek, bunların daha da kuvetlendirileceğini belirtir. [*Ing.* ve *Fr.* Piu].

piva, i. *It.* Ortaçağ İtalyan halk dansı. Zamanla, *ballo*'nun dördüncü bölümünü meydana getirdi. [*Ing.* ve *Fr.* Piva].

pivalik, s. *Fr. pivalique.* Formülü $(CH_3)_3$ $C\text{-}CO_2H$ olan bir asid için kullanılır; 35° C'ta erir, 163° C'ta kaynar ve pinakolon'un yükseltgenmesiyle elde edilir. [*Ing.* Pivalic; *Fr.* Diméthylpropanoïque, triméthylacétique].
☆ *Eşanl.* **dimetilpropanoik, trimetilasetik**.

pivot, i. *sp.* (a) Basketbolde, bir oyuncunun yerdeki ayağının üzerinde dönerek yaptığı hareketle, birlikte pas vermesi veya potaya şut atması. [*Ing.* ve *Fr.* Pivot]; (b) *(geniş anl.)* Basketbolde duruş şekline göre ortalık durumunu gösteren oyuncu. [*Ing.* ve *Fr.* Pivot].

piyade /piyäde/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Yaya savaşan askerlerin meydana getirdiği sınıf. [*Ing.* Infantry; *Fr.* Infanterie]; § ❷ Yaya asker. [*Ing.* Foot-soldier, infantryman; *Fr.* Soldat d'infanterie]; § ❸ Satranç oyununda ön sırada dizilen taşlardan her biri. [*ing.* Pawn; *Fr.* Pion]; ☆ *Eşanl.* **piyon**; § ❹ Bir çift kürekle yönetilen bir çeşit hafif kayık; § ❺ s. Yaya, yaya giden; ◉ **deniz ~ si**, *ask.* ◘ **Denlz**; ◉ **hava ~ sl**, *ask.* ◘ **Hava**.
~ **havanı**, ◘ **Havan**.
~ **kaldırımı**, *esk.* Yaya kaldırımı. [*Ing.* Foot pavement, sidewalk *(of a street)*; *Fr.* Trottoir].
~ **kayığı**, *den.* ◘ **Kayık**[4].

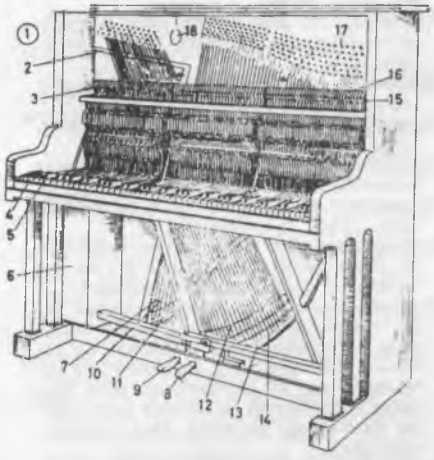

ŞEKİL: 445.— **PİYANO**: **(1)** Piyano *(2 - 18 piyano mekanizması)*. **2.** Demir çerçeve. **3.** Tokmak. *(4 - 5 klavye)*. **4.** Beyaz tuş. **5.** Siyah tuş. **6.** Piyano kasası. **7.** Teller *(8-9 pedallar)*. **8.** Sağ pedal. **9.** Sol pedal. **10.** Ses telleri. **11.** Bağlama yayı. **12.** Baso telleri. **13.** Baso köprüsü *(Baso telinin bağlama* yayı). **14.** Bağlama noktası. **15.** Mekanik mesnet. **16.** Baskı çubuğu. **17.** Akort çivisi. **18.** Akort deliği. **19.** Metronom. **20.** Akort anahtarı. **21.** Akort kalı. **(40)** Kuyruklu piyano. **41.** Pedal. **42.** Pedal üçgen ayağı.

~ **sınıfı**, *ask.* Savaştaki görevini ateş, manevra etkisiyle yapan yaya veya muharip sınıf. [*ing.* Infantry; *Fr.* Infanterie].
~ **tümeni**, *ask.* Kara ordusunun çeşitli muharip sınıflarından kurulan, başlı başına bir savaşı yürütmeye her bakımdan temel kuruluşa verilen ad. [*Ing.* Infantry regiment].

piyale /piyäle/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Bardak, kupa, şarap bardağı, içki kadehi. [*Ing.* Cup, cup of wine; *Fr.* Verre à boire, coupe].

piyan[1], ◘ **Pian**.

piyan[2], *den.* ◉ **çarmık ~ ı**, *den.* ◘ **Çarmık**; ◉ **çıma ~ ı**, *den.* ◘ **Çıma**; ◉ **düz** *(âri)*, ◘ **Düz**[1]; ◉ **kuruz ~ ı**, *den.* ◘ **Kuruz**.
~ **bağı**, *den.* Zorlamalara dayanıklı arma kasaları yapmakta ve makara sapanlarını bağlamakta kullanılan bağ.
~ **cevizi**, *den.* ◘ **Gerdel cevizi**.
~ **kasa**, *den.* Halat bedeninde doblin yapıp üzerine piyan bağı vurarak meydana getirilen kasa.

piyango /piyan:go/, i. *It. bianco.* Düzenleyiciler tarafından bastırılmış numaralı kâğıtları satın alanlar içinden kazananların kura ile tespit edildiği talih oyunu. [*Ing.* Lottery; *Fr.* Loterie]; ◉ **eşya ~ su**, Kura sonucunda kazananlara piyangoyu düzenleyen tarafından çeşitli eşya verilen piyango türü; ◉ **millî ~ bayii**, *huk.* Millî piyango yönetim kurulunca kendisine millî piyango bileti satma yetkisi verilen kimse. *(Bayi, satımdan belirli bir komisyon alır)*.
~ **çekmek**, § ❶ Piyango için hazırlanmış kâğıtlardan birini bulunduğu yerden almak. [*Ing.* To draw a lottery, to draw lots; *Fr.* Tirer au sort]; § ❷ *arg. (Öğretmen hk.)* Sözlü yoklama yapmak: *Yarın piyango çekilecek, iyice ineklemezsen (= çalışmazsan) slmite (= sıfıra) hazır ol!*). [*Ing.* To have an oral examination].
~ **vurmak**, § ❶ Piyangoda kazanmak. [*Ing.* To win in a lottery]; § ❷ *arg.* Yanına güzel bir kadın düşmek: *Bizim tüysüz Hüsnüye piyango vurmuş, bak nasıl kasılıyor (= kuruluyor) kadının yanında.*

piyanissimo, z. *It. müz.* ◘ **Pianissimo**.

piyanist,-tl, i. *Fr. pianiste.* Iyi piyano çalan kimse. [*Ing.* Pianist].
☆ *Eşanl.* **piyanocu**.

piyano /piya:no/, i. *It. piano. müz.* Telleri vurma ile ses veren klavyeli, ağır ve büyük müzik âleti. [*Ing.* Piano; *Fr.* Piano]. ◘ *ŞEKİL: 445.* ve *446.*— **PİYANO I ve II**; ◉ **dik ~**, *müz.* Telleri ve ahenk tahtası dikey piyano. [*Ing.* Upright piano, cabinet piano; *Fr.* Piano droit, piano vertical]; ◉ **forte ~**, *müz.* ◘ **Forte**; ◉ **kuyruklu ~**, *müz.* Telleri ve ahenk tahtası yatay olan piyano. [*Ing.* Grand piano; *Fr.* Piano à queue] ☆ *ŞEKİL: 445.*— **PİYANO II**; ◉ **mekanik ~**, müz. Manivelalı, pedallı, merdaneli, XX. yüzyıl başında kullanılan piyano. [*Ing.* Player-piano; piano-organ, barrel-organ; *Fr.* Piano mécanique].
~ **karıştırmak**, *müz.* Pek beceriksiz ve uydurma bir tarzda piyanoyla oynayıp kafa şişirmek. [*Ing.* To strum; *Fr.* Pianoter].

piyanocu, i. § ❶ ◘ **Piyanist**; § ❷ Piyano yapan veya onaran kimse. [*Ing.* Piano-maker, *Fr.* Facteur de pianos].

piyartroz, i. *Fr. pyarthrose* < *Yun. pyon*, irin + *arthron*, eklem. *patol.* Eklem boşluğunda irinlenmeyle birlikte görülen eklem iltihabı. [*Ing.* Pyarthrosis].

piyasa /plya:sa/, i. *It. piazza.* § ❶ Eğlenmek üzere bir aşağı, bir yukarı gezme, gezinme: *Piyasa etmek. Piyasaya çıkmak. Piyasa yeri.* [*Ing.* A going out for a pleasant stroll; promenade; *Fr.* Promenade]; § ❷ Satıcıların mal satmak amacıyle bir araya geldikleri yer, pazar: *Malı piyasaya çıkarmak.* [*Ing. Market; Fr.* Marché]; § ❷ Çarşı fiyatı alışveriş fiyatı, geçerli fiyat: *Bugün piyasa yükseldi.* [*Ing.* Rate of exchange current price, the market; *Fr.* Prix Courant]; § ❷ Gezinti yeri, ortalık; § ❸ *ikt.* Arz ve talebin karşılaştığı kuramsal yer. [*Ing.* Market; *Fr.* Marché]; ◉ **~ da canlılık**, *ikt.* Fiyatlarda yükselme. [*Ing.* Boom; *Fr.* Être en hausse]; ◉ **~ nın mala boğulması**, *ikt.* Piyasanın mala boğulması. [*Ing.* Glut]; ◉ **~ ya çıkmak**, *dey.* § ❶ Gezintiye çıkmak. [*Ing.* To go out for a walk; *Fr.* Aller se promener à pied] § ❷ *(mal hk.)* Pazara gelmek. [*Ing.* To come on the market *(goods)*]; ◉ **~ ya düşmek**, *dey.* § ❶ Çok miktarda veya bulunur olmak. [*Ing.* To be plentiful]; § ❷ *(kadın hk.)* Kötü yola düşmek, orta malı olmak. [*Ing.* To go on the streets *(woman)*; *Fr.* Devenir une fille publique]; ◉ **açık ~**, *ikt.* ◘ **Açık**[2]; ◉ **döviz ~ sı**, *ikt.* ◘ **Döviz**; ◉ **hassas ~**, *ikt.* ◘ **Hassas**; ◉ **iş ~ sı**, *iş huk.* ◘ **iş**; ◉ **kredi ~ sı**, *işletm.* ◘ **Kredi**; ◉ **para ~ sı**, *ikt.* ◘ **Para**.
~ **ekonomisl**, *ikt.* Arz ile talebin sürekli dengesini sadece doğal mekanizmaların sağladığı iktisadî organizasyon sistemi. [*Ing.* Market economy; *Fr.* économie de marché].
~ **etmek**, *dey.* Dolaşmak. [*ing.* To walk about; *Fr.* Se promener sur la voie publique].
~ **fiyatları**, *ikt.* ◘ **Fiyat**.
~ **fiyatlarına göre yurt içl gelir**, *ikt.* ◘ **Gelir**.
~ **musikisi**, *müz.* Türk musikisinde, sistemi aynı olmakla birlikte beste ve icra kalitesi düşük musiki türüne verilen ad.
~ **raporu**, *ikt.* Piyasanın durumunu ve cari fiyatları bildiren rapor. [*Ing.* Market report; *Fr.* Compte rendu du marché].

piyastos, I. *Yun.* Yakalama, tutma. [*Ing.* A taking hold of, catching; *Fr.* être pris, saisi, attrapé].
~ **etmek** *(birini)*, *arg.* Yakalamak, tutmak, canlı olarak ele geçirmek: *Beni piyastos edenin alnını karışlarım.* [*Ing.* To catch, to seize; *Fr.* Saisir].
~ **olmak**, *arg.* Yakalanmak, tutulmak, canlı olarak ele geçmek. [*Ing.* To be caught *(culprit)*].

plyata /piya:ta/, i. *It. piatto.* § ❶ Düz ve büyük yemek tabağı. [*Ing.* Plate, dinner plate; *Fr.* Assiette]; § ❷ s. Yassı. [*Ing.* Flat and wide; *Fr.* Plat et large].
~ **eğe**, Yassı eğe.

piyav, i. *tiy.* Düşünce, fikir.

plyaz, I. *Osm.* < *Fars. piyāz.* § ❶ *mutf.* Haşlanan kuru fasulyenin üzerine ince doğranmış ve tuzla ovulmuş soğan ve maydanoz katıldıktan sonra zeytinyağı ve sirke dökü-

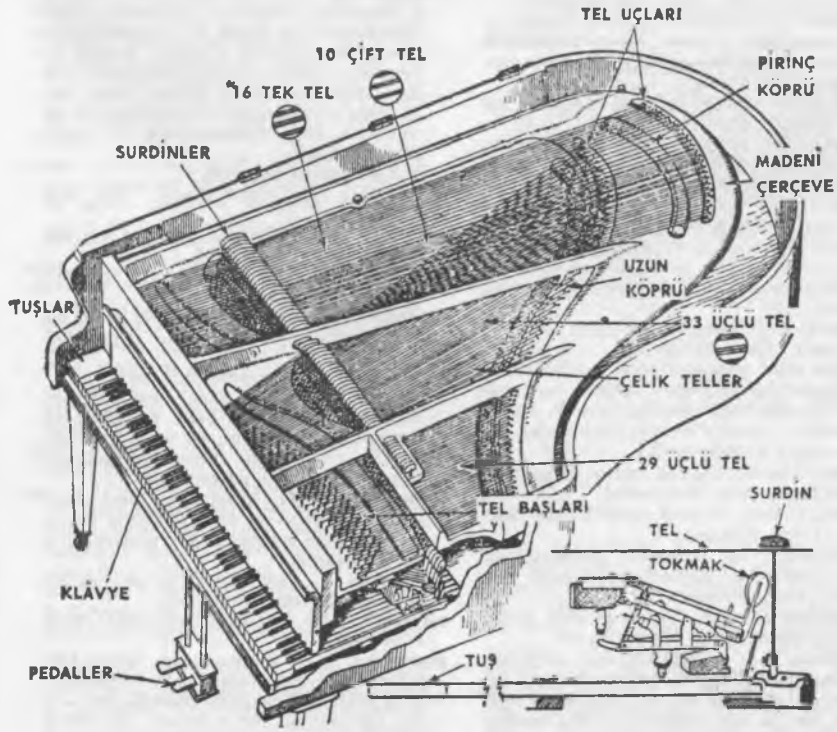

ŞEKİL: 446.— **(BİR KUYRUKLU PİYANONUN DIŞ VE İÇ GÖRÜNÜŞÜ)**.

lerek yapılan fasulye salatası. [*Ing.* Dish principally flavored with onion *(bean etc.); Fr.* Espèce de salade de haricots à l'oignon]. ☆ *Eşanl.* **fasulye piyazı**; § ❷ Kebap, ızgara köfte, ciğer kızartması v.b. susuz yemeklere eklenen, ince kıyılıp tuzla öldürülmüş maydanozlu soğan. [*Ing.* Chopped *onions; Fr.* Oignon haché, mêlé de persil, pour servir de garniture au rôti etc.]; § ❸ *arg.* Pohpohlama. [*Ing.* Flattery; *Fr.* Flatterie, adulation]; § ❶ *bot. esk.* Soğan. [*Ing.* Onion; *Fr.* Oignon]; ◉ ~ ı **kühi**, *esk.* Dağ soğanı.

~ **doğramak**, *dey. arg.* Yalan söylemek. [*Ing.* To lie; *Fr.* Mentir].

piyazcı, i. § ❶ Piyaz yapıp satan kimse. [*Ing.* Seller of piyaz]; § ❷ s. *arg.* Pohpohlayıcı, koltukçu, komplimancı, yüzegüler, dalkavuk: *Piyazcıdır, boş ver.* [*Ing.* Flatterer; *Fr.* Complimenteur,-euse, flatteur,-euse, adulateur,-trice].

piyazcılık,-ğı, i. *arg.* Koltukçuluk, komplimancılık, yüzegülerlik: *Piyazcılığına kanma*, kalleştir. [*Ing.* Flattery; *Fr.* Flatterie, adulation].

piyazlamak (-l), f. § ● Eti pişirmeden bir kaç saat önce, soğanla birlikte karabiber, tarçın v.b. baharlarla ovarak yumuşamasını sağlamak. [*Ing.* To marinate; *Fr.* Accommoder de la viande]; ❷ *arg.* Birini yalandan övmek, dalkavukluk etmek, pohpohlamak. [*Ing.* To sing the praises of, to flatter; *Fr.* Flatter, aduler].

piyedöpul, i. ve s. *Fr. pied de poule. dok.* Dimi armürle dokunmuş, çözgü ve atkı iplikleri yüzeyde eşit olarak dağıtılmış ikl renkli *(genellikle siyah-beyaz)*, yünlü ve pamuklu kumaş. *(Kumaşın üzerindeki desenler, tavuğun ayak izlerine benzer).*

piyeleflebit,-ti, i. *patol.* Kapı toplardamarı iltihabı. [*Ing.* Pylephlebitis].

piyelektaz, i. *patol.* Piyelon *(Böbrek pelvisi)* genişlemesi. [*Ing.* Pyelectasis].

piyelit,-ti, i. *Fr. pyélite. patol.* Böbrek havuzcuğu *(piyelon)* iltihabı. [*Ing.* Pyelitis].

piyel (o)-, *Fr. pyél(o) < Yun. puelos*, havuzcuk. Birkaç kelimenin bileşimine girer. [*Ing.* Pyel(o)-].

piyelografi, i. *Fr. pyélographie. tıp.* Sidik borusundan sokulan bir sondajla böbrek havuzcuğunun radyografisini alma. [*Ing.* Pyelography].

piyelolitotomi, i. *tıp.* Piyelondan taş çıkarma ameliyesi. [*Ing.* Pyelolithotomy].

piyelon, i. *tıp.* Böbrek pelvisi. [*Ing.* Pyelon].

piyelonefrit,-ti, i. *Fr. pyélonéphrite. patol.* Böbreğin ve böbrek havuzcuğunun birlikte iltihaplanması. [*Ing.* Pyelonephritis].

piyelopati, i. *patol.* Piyelon hastalığı. [*Ing.* Pyelopathy].

piyeloplasti, i. *cerr.* Piyelona uygulanan plastik ameliyat. [*Ing.* Pyeloplasty].

piyelosistit,-ti, i. *patol.* Piyelon ve mesane iltihabı. [*Ing.* Pyelocystitis].

piyeloskopi, i. *Fr. pyéloscopie. tıp.* Sidik borusu ve böbrek havuzcuğunun hareketini incelemek amacıyle, bu iki organın saydam olmayan maddeler şırınga edildikten sonra yapılan radyoskopik muayenesi. [*Ing.* Pyeloscopy].

piyelostomi, i. *Fr. pyélostomie. cerr.* Böbrek havuzcuğunu delerek sidiği deri yoluyle akıtmak için yapılan cerrahî müdahale. [*Ing.* Pyelostomy].

piyelotomi, i. *Fr. pyélotomie. cerr.* Böbrek havuzcuğunu acarak içindeki taşı çıkarmak için yapılan cerrahî müdahale. [*Ing.* Pyelotomy].

piyemi, piyohemi, i. *Fr. pyémie* veya *pyohémie. patol.* Önce belirli noktalarda yerleşip sonra içorganların zarlarında, eklemlerde ve özekdokularda irinlenmeye yol açan patojen mikropların kana karışmasıyle meydana gelen hastalıkların tümü. *(Bunun en belirgin örneklerinden biri, Bacillus funduliformis'in sebep olduğu septisemidir. Eskiden çok görülen piyemi, asepsinin yaygınlaşmasından beri seyrek görülür oldu.)* [*Ing.* Pyemia, pyohemia]

piyeridgiller, ç. b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının bir familyası. Orta boyda, beyaz veya sarı renkli gündüz kelebeklerini içine alır. [*Lat.* ve *ing. Pieridae; Fr.* Piéridés].

piyero, i. *Fr. pierrot, tiy.* § ❶ Italyan komedisi kişilerinden Fransız tiyatrosuna, oradan da pandomimaya geçen tip *(bu anlamda büyük harfle başlanır).* [*ing.* Pierrot]; § ● Piyero kılığında bir adam. [*Ing.* Pierrot, clown].

piyes, i. *Fr. pièce.* Tiyatro eseri, sahne oyunu. [*Ing.* Play]; ◉ **ıstırap** ~ i, *tiy.* ◘ Istırap.

piyetizm, i. *Fr. piétisme < piété*, dindarlık. Dindarlığın yenilenmesi amacını güden protestan dinî akımı. *(Ruhun selâmeti için duyguya ve esas olarak ferdî planda ahlâkî hayata verdiği önem bu akımın belirgin özelliğidir).* [*Osm.* Zühdiye; *Ing.* Pietism].

piyiz, i. *arg.* Rakı: *Piyizin kokusunu alınca, gözleri faltaşı gibi açılıyor.* [*Ing.* ve *Fr.* Raki].

~ **kaymak**, *arg.* Birinin içki masasına davetsiz olarak çökmek: *Beleşçidir, piyiz kayar.* [*Ing.* To go uninvited to a table where drinking is going on; *Fr.* Prendre place à la table de quelqu'un sans être invité].

piyizlenmek, f. *arg.* Rakı içmek. [*Ing.* To drink raki; *Fr.* Boire de raki].

piyo-, *Yun. pyon*, irin'den alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Pyo-].

piyobasiloz, i. *Fr. pyobacillose. vet.* Piyojen basillerin *(piyobasil)/Corynebacterium pyogenes/* sebep olduğu irinli hastalık. *(Başlıca geviş getirenlerde ve domuzlarda görülür. Gerek genel bir intan (piyohemi), gerek lokal belirtiler (deri apseleri, eklem iltihabı, meme iltihabı, metrit, bronş-akciğer iltihabı v.b.) şeklinde olur).* [*Ing.* Pyobacillosis].

piyoderm (-i), i. *tıp.* Cerahatli bir cilt hastalığı. [*Ing.* Pyoderma, pyodermia].

piyodermatit,-ti, i. *tıp.* Piyojen enfeksiyondan ileri gelen cilt iltihabı. [*Ing.* Pyodermatitis].

piyodermit,-ti, i. *Fr. pyodermite. patol.* Deride yerlesen irinli had iltihap *(çakmak, sivilceli akne, sikozis, kan çıbanı, şirpençe, ektima gibi).* [*ing.* Pyodermite].

piyofesit,-ti, i. *patol.* Cerahatli dışkı, feçeste irin bulunması. [*Ing.* Pyofecia].

piyoftalmi, i. *Fr. pyophtalmie. patol.* Gözün cerahatli iltihabı. [*Ing.* Pyophthalmitis].

piyohemi, i. *Fr. pyohémie. patol.* ◘ **Piyemi.**

piyohemotoraks, i. *patol.* Plevra boşluğunda cerahat ve kan toplanması. [*Ing.* Pyohemothorax].

piyoid, s. *Fr. pyoïde. tıp.* (a) Cerahate ait; (b) Cerahat gibi. [*Ing.* Pyoid].

piyojen, s. *Fr. pyogène. patol.* Irin oluşmasına yol açan *(stafilokok, streptokok, pnömokok, gonokok v.b. mikroplar hk.)* [*Ing.* Pyogenic].

piyojenez, i. *tıp.* ◘ **Piyojeni.**

piyojeni, piyojenez, s. *Fr. pyogénie* veya *pyogenèse. patol.* Irin oluşumunun şartları ve mekanizması. [*Ing.* Pyogenesis]. ◘ **irinlenme.**

piyojenik, s. *Fr. pyogénique, patol.* Piyojeni ile ilgili. [*Ing.* Pyogenic].

~ **zar**, *patol.* Apselerin, sertleşmiş hücre dokusundan oluşan çeperi; eskiden, bu çeperin irin salgıladığı sanıldığı için bu ad verilmiştir. [*Ing.* Pyogenic membrane; *Fr.* Membrane pyogénique].

piyokezi, i. *patol.* Dışkıda cerahat bulunması, irinli feçes. [*Ing.* Pyochezia].

piyokok, i. *bakt.* Cerahat yapan küresel bakteri. [*Ing.* Pyococcus].

piyoksantin, i. *tıp.* Piyosinan oksidasyonundan elde edilen kahverengiye çalan pigment. [*Ing.* Pyoxanthine].

piyoksantoz, i. *patol.* Cerahatten elde edilen sarı pigment. [*Ing.* Pyoxanthose].

piyoktanin, i. *Fr. pyoktanine. ecz.* Bakterisit, fakat zehirsiz sentetik boyarmaddelere verilen ad. *(Metilen mavisi, metil yeşili, oramin hep bu tür maddelerdir. Göz damlası ve ağız ilâcı olarak, ayrıca deri hastalıklarında, alkollü çözeltiler halinde kullanılır).*

piyolabirentit,-ti, i. *Fr. pyolabyrinthite. patol.* Irinli labirentit. [*Ing.* Pyolabyrinthitis].

piyometrit,-ti, i. *tıp.* Uterusun cerahatli iltihabı. [*Ing.* Pyometritis].

piyomiyozit,-ti, i. *Fr. pyomyosite. patol.* Bir enfeksiyon sırasında kaslarda abse oluşmuyle bellren Afrika hastalığı. [*Ing.* Pyomyositis].

piyon[1], I. *Fr. nükl.* ◘ **Pi.**

piyon[2], I. *Fr. pion < Lat. pedo*, piyade. *oyun.* Satranç'ta oyun başında ön sıraya dizilen sekiz küçük taş. [*Ing.* Pawn]. ☆ *Eşanl.* **paytak, piyade**; ◉ **işaretli** ~, *oyun.* Oyuncunun oyun başında *(son haneye çıkmak v.b.)* bir amaçla işaretlediği piyona verilen ad. [*Ing.* Ringed pawn, *Fr.* Pion découvert, pion coiffé].

piyonefroz, i. *Fr. pyonéphrose. patol.* Böbreğin ve havuzcuğun irinlenmesi. [*Ing.* Pyonephrosis].

piyonemi, I. *cerr.* Kanda yağ bulunması, kanın yağlı hali. [*Ing.* Pionemia].

piyoperikardit,-ti, i. *cerr.* Cerahatli perikardit. [*Ing.* Pyopericarditis].

piyoperikardiyum, i. *cerr.* Perikardda cerahat bulunması. [*Ing.* Pyopericardium].

piyoperitonit,-ti, I. *tıp.* Peritonun cerahatli iltihabı. [*Ing.* Pyoperitonitis].

piyopnömoperikard, i. *Fr. pyopneumopéricarde. patol.* Perikard boşluğunda irin ve gaz toplanması. [*Ing.* Preumopericardium]

piyopnömotoraks, I. *Fr. pyopneumothorax. patol.* Plevra boşluğunda hava ve irin bulunması. *(Piyopnömotoraks, kokuşmalı bir zatülcenp sırasında çıkan gazlardan ileri gelebileceği gibi bir hidropnömotoraksin sonradan iltihaplanması sonucunda ikincil olarak da meydana gelebilir).* [*Ing.* Pyopneumothorax].

piyore, I. *Fr. pyorhée. patol.* Irin akması; ◉ **diş çukuru** ~ **si**, *patol.* Diş çukurlarının cerahatlanması ve dişlerin sıyrılmasıyle belirli diş eti iltihabı. *(Artrizm ve şeker hastalığı gibi diyatezlerden ve ağız sağlığına yeterince dikkat etmemekten ileri geldiği sanılmaktadır).* [*ing.* Alveolodental pyorrhea; *Fr.* Pyorrhée alvéolo-dentaire].

~ **absesi**, *patol.* Parodontoz komplikasyonundan ileri gelen diş eti absesi. [*Ing.* Pyorrheal abscess].

piyosalpenjit-ti, i. *tıp.* Salpenksin cerahatli iltihabı. [*Ing.* Pyosalpingitis].

piyosalpenks, I. *Fr. pyosalpinx. patol.* Dölyatağı borusunun içinde irin toplanması. *(Had piyosalpenks, ya kronik bir piyosalpenksten sonra veya doğrudan doğruya, meselâ, bir dölyatağı iltihabı yüzünden birdenbire yerleşir. Antibiyotikler ve aşılarla tedavi edilir; daha sonra cerrahî bir müdahale de gerekebilir).* [*ing.* Pyosalpingitis; *Fr.* Salpingite suppurée].

☆ *Eşanl.* **irinli salpenjit.**

piyosefal, I. *patol.* Beyin absesi. [*Ing.* Pyocephalus].

piyosel, i. *patol.* Testis çevresinde irin toplanması. [*Ing.* Pyocele].

piyosist,-ti, I. *Fr. pyocyste. patol.* Irin dolu kistli ur. [*Ing.* Pyocyst].

piyosit,-ti, *i. Fr. pyocyte. patol.* Irin içinde bulunan akyuvar doku hücresi. [*Ing.* Pyocyte].

piyosiyanik, s. *Fr. pyocyanique. bakt.*

~ **basil**, *bakt.* Kısa, tıknas, çok hareketli, değişik biçimli çomak basil; adi kültür ortamlarında kolay ürer ve mavi irin oluşumuna sebep olur. [*Ing.* Pyocyanic bacillum; *Fr.* Bacille pyocyanique].

piyosiyanin, I. *Fr. pyocyanine. bakt.* Mavi irinden çıkarılan ve mavi prizmalar şeklinde billûrlaşan madde. [*Ing.* Pyocyanin]; ◉ ◘ **Piyosiyanik.**

piyospermi, I. *patol.* Meni *(semen)* da irin bulunması. [*Ing.* Pyospermia].

piyostatik, i. *tıp.* Irinl kesen *(durduran).* [*ing.* Pyostatic].

piyotoraks, I. *Fr. pyothorax. tıp.* Göğüs boşluğunda irin toplanması. [*Ing.* Pyothorax]; ◉ ◘ **irinli zatülcenp**; ◉ **diyafram altı** ~ ı, *tıp.* Karınzarının üst kısmında, diyaframın altında kistleşmiş irinli peritonit; diyafram zatülcenpini andıran belirtilerinden teşhis

edilir. [*Ing.* Subphrenic pyothorax; *Fr.* Pyothorax sous-phrénique].

piyoz, i. *patol.* İrin oluşumu, cerahatlenme. [*Ing.* Pyosis].

piyüri, i. *Fr. pyurie* < *Yun. pyon*, irin + *urein*, işeme. *tıp.* Sidikte irin bulunması. *(Sidik yollarının her çeşit intanında rastlanır. Bir piyüredi mikrop görülmemesi /mikropsuz piyüri böbrek tüberkülozu ihtimalini akla getirmelidir).* [*Ing.* Pyuria].

pizolit,-ti, i. *Fr. pisolithe.* < *Yun. pisos*, nohut + *lithos*, taş. *jeol.* Büyüklüğü nohut kadar olan kalker tanesi: *Kireçtaşı pizoliti, limonit pizoliti v.b.* [*Ing.* Pisolite].

pizolitli, s. Pizolitleri olan. [*Ing.* Pisolitic; *Fr.* Pisolitique].
~ **kireçtaşı**, Pizolitlerden meydana gelen kireçtaşı. [*Ing.* Pisolitic limestone; *Fr.* Calcaire pisolitique].

pizza, i. *It.* Üzerine çoğunlukla domates, peynir, ançuez, zeytin, yabanî mercanköşk otu konan pide. [*Ing.* ve *Fr.* Pizza].

pizzicato /pizzica:to/, *(pitsikato okunur).* i. *It. müz. (Yaylı çalgılarda).* Keman ve viyolonsel tekniğinde sağ elin baş veya işaret parmağiyle telleri titretme. [*Ing.* ve *Fr.* Pizzicato].

pK, i. *kim.* Belli bir sıcaklıkta bir elektrolitin gücünü belirleyen sabit. [*Ing.* ve *Fr.* **pK**].

PI, Uluslararası sistemde, dinamik viskozite ölçü birimi olan *poiseuille*'ün sembolü. [*Ing.* ve *Fr.* PI].

plâçka /plâç:ka/, i. *Arn.* Çapul, vurgun. [*Ing.* Spoil, booty; *Fr.* Butin, pillage].

plâçkacı /plaç:kacı/, i. Çapulcu. [*Ing.* Raider, freebooter; *Fr.* Pillard,-arde].

plafon, i. *Fr. plafond.* § ❶ Tavan. [*Ing.* Ceiling]; § ❷ *ikt.* Bir bankanın bir müşteriye verebileceği kredi veya belirli bir kredi alanında bütün müşterilerine dağıtabileceği krediler tutarının en yüksek miktarı. [*Ing.* Ceiling; *Fr.* Plafond]; § ❸ *oyun.* Briçte her roberde fazlaların ve cezaların yazıldığı bölüm. *(Briçte oyun çıkınca manşa sadece oynanan kâğıdın değeri yazılır; dört pik 120 ettiğine göre, dört pik oynayan taraf oyunu çıkarırsa bu ekibin manş hanesine 120 yazılır).* [*Ing.* Above the line].

plafoniyer, i. *Fr. plafonnier.* § ❶ Tavana çok yakın yerleştirilen veya doğrudan doğruya tavan döşemesine takılan, avizeden daha küçük aydınlatma cihazı. *(Akkor lambaların plafoniyer tipi, yayıcı bir karpuz veya içbükey bir siperlikten meydana gelir. Altında yumurta biçiminde ışık dağıtıcı bir kafes bulunan flüoresan lamba panosu ise,flüorışıl aydınlatmanın plafoniyer tipidir).* [*Ing.* Ceiling - Light, ceiling - fitting]; § ❷ Bir taşıtın iç aydınlatılmasında kullanılan düzen: *Orta plafoniyer).* [*Ing.* Roof-light, roof-lamp].

plagal, s. ve i. *Fr.* < *Lat.* makam adı *plaga. müz.* Gregoryen şarkılarında bir dörtlü aralık pesten başlayan, authente modundan çıkma bir modu belirtir. [*Ing.* Plagal].
~ **durgu**, *müz.* ◘ **Durgu**.

plaid, i. *Fr.* < *Lat. placitum.* § ❶ Franklar devrinde siyasî meclis [*Ing.* Sitting *(Of court)*; *Fr.* Plaid]; § ❷ Aynı devirdeki krallık mahkemesi. [*Fr.* Plaid]; § ❸ Bu makamların karar veya hükümleri. [*Ing.* Plea, pleading; *Fr.* Plaid].
~ **hizmeti**, Adaletin uygulanmasında, vasal'ın metbua yardım ödevi. [*Fr.* Service de plaid].

plaid, i. *İskoçca.* İskoçyalı dağcıların giydiği palto. [*Ing.* ve *Fr.* Plaid].

plaj, i. *Fr. plage.* < *It. piaggia.* § ❶ Bir kıyıda, deniz banyosu için düzenlenmiş, genellikle kumluk alan. [*Ing.* Beach, bathing beach]; § ❷ *ask.* Çıkarma yapmada kullanılan kıyı. [*Ing.* Coast, shore]; ◘ *ŞEKİL: 447* — **PLAJ**; ◉ **çıkarma** ~ ı, *ask.* ◘ **Çıkarma**; ◉ **tabii** ~, Bir sahil boyunca uzanan ve üzerinde tesis bulunmayan kumsal.
~ **ayçası**, *den.* Yüksek plajda, derinliği 1 m'ye ulaşabilen hilâl veya denize bakan kenarı açık üçgen biçimindeki çukur. *(Deniz ayçalarını oluşturan sebepler tartışma konusudur; ama plaj ayçalarının fırtına sırasında yüksek plajda yığılan bir kısım kum veya çakıltaşının ablasyonu yüzünden oluştuğu sanılır. Plaj ayçaları sıra sıra dizilir ve ölü deniz kıyılarını niteler).* [*Ing.* Beach crescent; *Fr.* Croissant de plage].
~ **çantası**, İçinde plajda kullanılan eşya ve giyeceklerin konulduğu büyükçe çanta. [*Ing.* Beach bag; *Fr.* Sac de plage].
~ **kıyafeti**, Plajda giyilen şapka, elbise, terlik v.b. giyeceklerin tümü. [*Ing.* Bathing-costume].

plajio-, *Yun. plagios*, eğit'ten alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Plagio-].

plajioklaz, i. *Fr. plagioclase, min.* Doğal sodyum ve kalsiyum alüminosilikatlara verilen ad. *(Plajioklazlar triklinik sistemde billûrlaşan feldispatlardır; dilinimleri arasındaki açı tam dik değildir; kayaçları meydana getiren en önemli minerallerdendir. Başlıca türleri: albit, oligoklaz, labrador, anortit'tir. Hidrolizle kolayca bozunur, kil halinde ayrışarak bileşimine girdiği kayaçları çok kırılgan yapar).* [*Ing.* Plagioclase].

plajionit-ti, i. *Fr. plagionite. min.* Doğal kurşun antimonyosülfür. [*Ing.* Plagionite].

plajiotrop, s. *Fr. plagiotrope. bot.* Yerçekimi etkisiyle yere yatay bir durum alan organlara denir. *(Mühürsüleymanın köksapı, kozalaklıların dalları).* [*Ing.* Plagiotrope].

plajiotropluk-ğu, i. *bot.* Bazı organları *(dalcıklar, kök-sap)* yatay yönelmeye zorlayan yerçekimi etkisi. ☆ *Karş.* **Ortotropluk**. [*Ing.* Plagiotropism, plagiotropy; *Fr.* Plagiotropie].

plak,-ğı, i. *(Hollanda dilinden)*, i. § ❶ *elektro akust.* Sesleri kaydetmek ve kaydedilen bu sesleri yeniden üretmek için kullanılan, termoplastik maddeden yapılmış dairesel levha. [*Osm.* Safiha; *ing.* Disc; *Fr.* Disque]; ◘ *ŞEKİL: 409* — **MÜZİK ALETLERİ V**; ◘ *ŞEKİL: 441* — **PİKAP**; § ❷ *zool.* (a) Tek başına bulunan veya bir bütünün bir kısmını meydana getiren her yassı parça: *Kemik plâğı, deri plâğı v.b.* [*Ing.* Plate; *Fr.* Plaque]; (b) Sürüngenlerde bulunan ve vücudu dıştan örten pul biçiminde boynuzsal parçacıklar. [*Ing.* Plate; *Fr.* Plaque]; ◉ ~ **dan baskı**, *matb.* Tipoda stereotipi veya galvano baskı kalıp *(plâka)* larından yapılan baskılar. [*Ing.* Plate-printing; *Fr.* Impression des planches] ◉ **plağı bozulmak**, *dey. arg.* Can sıkmak; ◉ **bozuk** ~ **gibi**, *tkz. dey.* Durmadan aynı şeyleri söyleyerek can sıkan kimseler için söylenir; ◉ **dişi** ~, *elektroakust.* Bir veya birçok kalıbın yapımında kullanılmak üzere, erkek plaktan elde edilen ve izleri orijinalinkinin aynı olan madenî parça. [*Ing.* Female plate; *Fr.* Disque mère]; ◉ **döküm** ~, *elektroakust.* Üzerine kayıt yapılmış bir plaktan çıkarılan kalıplara termoplastik bir madde dökümüyle elde edilen plak. [*Ing.* Foundry flask, casting matrix, casting form, flask mold; *Fr.* Disque moulé]; ◉ **eklem plağı**, *zool.* Örümceklerin eklem zarı boşluğunda bulunan küçük kitin parçası. [*Ing.* Articular plate; *Fr.* Plaque articulaire]; ◉ **erkek** ~, *elektroakust.* Bir veya bir çok dişi plağın yapımında kullanılan ve izleri orijinal plağınkinin tersi olan plak. [*Ing.* Male plate; *Fr.* Disque père]; ◉ **eşey plağı**, *zool.* ◘ **Eşey**; ◉ **hareket plağı**, § ❶ *fizyol.* Hareket siniriyle buna bağlı kasın birleşmesini gerçekleştiren fizyolojik varlık. [*Ing.* Motor plate; *Fr.* Plaque motrice]; § ❷ *zool.* Kas hücresiyle hareket siniri ucunun birbiriyle temasa geldiği bölge. ◘ **Kas** [*Ing.* Motor plate; *Fr.* Plaque motrice]; ◉ **hücre plağı**, *biy.* Bitki hücrelerinin bölünmesi sırasında meydana çıkan protoplazma tanecikleri dizisi. Bunlar, ilerde oluşacak bölmenin yerinde sıralanmıştır; etrafı selüloz ile çevrilidir. [*Ing.* Cellular plate; *Fr.* Plaque cellulaire]; ◉ **kapak plağı**, *zool.* Dişi örümceklerin üretim yolu deliğini örten veya bu deliğin yanıbaşında bulunan ve değişik şekillerde olabilen kitin plağı. [*Ing.* Opercular plate; *Fr.* Plaque operculaire]; ◉ **karın** ~ **ları**, *zool.* Böceklerin birinci karın halkası üzerinde uyluk çizgisiyle belirlenen aralar. [*Ing.* Abdominal plates; *Fr.* Plaques abdominales]; ◉ **kursak** ~ **ları**, *zool.* ◘ **Kursak**; ◉ **madrepor plağı**, *zool.* ◘ **Madreporplağı**; ◉ **model** ~, *met.* ◘ **Model**; ◉ **mukoza** ~ **ları**, *patol.* Frenginin ikincil devresinde meydana gelen deri ve mukozalar üzerinde gelişen bozukluk. [*Ing.*

ŞEKİL: 447.— **PLAJ**. **1.** Cankurtaran görevlisi *(Plaj gözcüsü).* **2.** Cankurtaran ipi. **3.** Cankurtaran simidi. **4.** Fırtına topu. **5.** Saat topu. **6.** Uyarı tabelâsı. **7.** Gel-git tabelası. **8.** Deniz ve hava ısı tabelası. **9.** Tramplen. **10.** Flama direği. **11.** Flama. **12.** Su bisikleti. **(13)** Su kızağı. **14.** Kızak binicisi. **15.** Kızak tahtası. **16.** Su skisi. **17.** Şişirme yatağı. **18.** Deniz topu. **(19)** Plaj kıyafeti. **20.** Plaj şapkası. **21.** Plaj ceketi *(plaj gömleği).* **22.** Plaj pantolonu. **23.** Plaj ayakkabısı *(tokyo).* **24** Plaj çantası. **25.** Plaj bornozu. **(26)** İki parçalı mayo. **27.** Bikini mayo. **28.** Göğüs askısı *(sutyen).* **29.** Deniz kepi *(Başlık).* **30.** Yüzücü. **(30)** Halka oyunu. **32.** Lastik halka. **33.** Lastik hayvan. **34.** Plaj bakıcısı. **35.** Kum kale. **36.** Plaj iskemlesi. **(37)** Dalgıç *(sualtı yüzücüsü).* **38.** Dalgıç gözlükleri. **39.** Nefes borusu. **40.** Zıpkın. **41.** Dalgıç paleti. **(42)** Mayo. **43.** Şort. **44.** Yüzme kepi. **45** Plaj çadırı. **46.** Cankurtaran kulübesi.

Mucous plates; *Fr.* Plaques muqueuses]; ◉ **oküler** ~, *zool.* ◘ **Oküler**; ◉ **orijinal** ~, *elektroakust.* Doğrudan doğruya kayıtla elde edilen ve erkek plağın yapımında kullanılan plak. [*ing.* Original plate; *Fr.* Disque original].

~ **bandı**, *elektro-akust.* ◘ **Bant.**

~ **değiştirici**, *radyotekn.* ◘ **Değiştirici.**

~ **üzerine kayıt**, *tekn.* ◘ Kayıt[1].

~ **yatağı**, *astr.* Fotoğraflı teleskoplarda resim plaklarının yerleştirildiği kapaklı yassı kutu. [*ing.* Plateholder; *Fr.* Châssis].

plaka /pla:ka/, i. *(Hollanda dilinden). It. placca.* § ❶ *trafik.* Fennî muayene sonunda trafiğe çıkarılması uygun görülen taşıt araçlarına ve lastik tekerlekli traktörlere kayıt ve tescil olundukları illeri ve sıra numaralarını gösteren, aracın belli yerlerine takılan levha. [*ing.* Number plate *(car, etc.)*, plate; *Fr.* Plaque d'immatriculation, numéro]; § ❷ Geniş ve az kalın, fakat sert yaprak. [*Osm.* Safiha]; § ❸ Bazı memurlar ve bekçilere alâmet olarak takılan üstü yazı veya işaretli küçük madenî levha. [*ing.* Plate, plaque]; § ❹ Demircilerin saç levhaları düzeltmek için kullandıkları kalın çelik levha; ◉ **adres** ~ **sı**, ◘ **Adres**; ◉ **bağlama** ~ **sı**, *matb.* ◘ **Bağlama**; ◉ **bileşik devreli** ~, *met.* Yüzeyinde veya içinde, ince borulardan yapılmış bir devre *(soğutma veya ısıtma devresi)* veya elektrik direnci görevinde yalıtkan bir devre bulunan plâka. *(Bileşik devreli plâkaların yarı ile:kenleri minyatürleştirmede kullanılması, elektronik bileşenlerin, yüzeyi birkaç mm² olan madenî kristal plaka üzerinde birleştirilmesine imkân vermiştir);* ◉ **boru** ~ **sı**, *term.* Üzerinde, gazları ocağa ulaştıran boruların geçtiği belli miktarda delik bulunan saç levha. [*ing.* Tube plate; *Fr.* Plaque tubulaire]; ◉ **delme** ~ **sı**, *mek.* ◘ **Delme**; ◉ **elektrod** ~ **sı**, *otom.* ◘ **Elektrod**; ◉ **forma** ~ **sı**, *matb.* ◘ **Forma**; ◉ **kaide** ~ **sı**, *mek.* ◘ **Kaide**; ◉ **kırmızı** ~, ◘ **Kırmızı**; ◉ **koruma** ~ **sı**, *tekn.* Bir parçanın, hareketi sırasında başka bir parçaya dokunmasını önlemek veya bir hareketi sınırlamak için kullanılan düz madenî parça. [*ing.* Sheet iron; *Fr.* Plaque de garde]; ◉ **montaj** ~ **sı**, *tekn.* Yan yana konmuş iki yaprağın birleşme yerini, bu yapraklara perçinleyerek örtmekte kullanılan madenî yaprak. [*ing.* Mounting plate, mounting base; *Fr.* Plaque d'assemblage]; ◉ **ocak** ~ **sı**, *term.* Katı yakıtlı madenî bir sobada, ocak kapağının arkasına yerleştirilen ve önden ocağı sınırlayan dikey veya eğik ızgara. *(Dikey veya yatay oymalı ocak plâkasına yüz ızgarası denir).* [*ing.* Fire grate, furnace grate; *Fr.* Plaque de foyer]; ◉ **örtme** ~ **sı**, *tekn.* Perçin, yay v.b. başlarını örtmek ve korumak için kullanılan saç. [*ing.* Facing sheet, recovering plate; *Fr.* Plaque de recouvrement]; ◉ **tavan** ~ **sı (üst** ~**)**, *term.* Bir sobada, sıcak hava odasının hemen altına yerleştirilen madenî levha. [*ing.* Ceiling plate; *Fr.* Plaque de plafond, plaque supérieure].

plakalı, s. Plakası olan, üzerinde plaka bulunan. [*Ing.* Covered with plates].

plakasız, s. Plakası olmayan.

plake-, *Yun. plaks, plakos,* plaka'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Placo].

plaket,-ti, İ. *Fr. plaquette.* § ❶ Küçük ve kalınlığı az kitap, kitapcık. [*Ing.* Thin booklet; brochure]; § ❷ Bir kalıp içine erimiş bir madenî dökerek elde edilen az kabartmalı işler. Madalya ve paralar gibi yuvarlak olmayan ve köşeli olan küçük dökme eserler. [*ing.* Plaquette, small plate; *Fr.* Plaquette]; § ❸ *süsl. san.* XV. yüzyıldan bu yana, özellikle Italya'da çok yapılan madenî küçük alçak-kabartma levha. *(Plaket madalyondan farklıdır; madalyon yuvarlak olur, plaket ise başka biçimlerde de yapılır).* [*ing.* ve *Fr.* Plaquette]; § ❶ *kanb.* Kanda bulunan, bir kan hücresi tipi olarak düşünülen ve kanın pıhtılaşmasında rol oynayan çok küçük parçacıklar. Kemik iliğinin dev hücrelerinden ufak parçacıklar halinde koparak kan dolaşımına karışırlar. [*Ing* Blood platelet; *Fr.* Thrombocyte, plaquette, hématoblaste, globulin]. ☆ *Eşanl.* **trombosit, hematoblast.**

plaketli, s. *jeol.* Katmanları, sert düz, ince ya da levha biçiminde olan *(Çoğunlukla düz katmanlı kumtaşı* veya *kireçtaşı).* [*Ing.* Flaggy, platy; *Fr.* En plaquette].

plakodin, İ. *Fr. placodine. min.* Doğal nikel arsenyür. [*ing.* Placodine].

plakoid, s. *Fr. placoïde* < *Yun. plax,* safiha, *eidos,* biçim. Köpekbalıklarının pullarına denir. *(Bunlar gerçek pul değil, deriye bağlı küçücük dişlerdir. Her birinde mine, fildişi tabakası, boşluklu diş özü ve kök ödevi gören bir dip plağı bulunur. Bunların en güzel örneği vatoz balığındaki «kıvrım» lardır).* [*ing.* Placoid].

plakozor, İ. *Fr. placosaure.* Üçüncü zamanda yaşamış fosil sürüngen. [*Ing.* Placosaurus].

plan, İ. *Fr.* < *Lat. planum.* § ❶ Bir iş, bir düşünce sırasını, düzenini gösteren resim, yazı. [*ing.* Plan, project, scheme; design, sketch]; § ❷ Düşünce: *Bu yaz için hiç bir planımız yok.* [*Osm.* Tasavvur; *ing.* Idea, project; *Fr.* Idée, projet]; § ❸ *elektroakust.* Bir sesli kaydın bütününe göre müziğin veya efektlerin yeri. *(Planlar yakın, uzak veya üst üste olur).* [*Fr.* Plan]; § ❹ *fiz., jeol. mek.* ve *opt.* ◘ *Düzlem;* § ❺ *san.* Tablonun düzlemine paralel düşey yüzeylerin herbiri: *Birinci plan üzerinde olan şekil.* [*Ing.* ve *Fr.* Plan]; § ❻ *ikt.* ve *siy.* Bir hükûmetin veya hükûmetlerarası bir kuruluşun veya eyaletin, bir memleketin, bir bölgenin belirli bir iktisadî veya malî meselesini çözmek için aldığı tedbirlerin tümü. ◘ **Planlama.** [*Ing.* ve *Fr.* Plan]; § ❼ *mim.* Bir yapının yatay düzlemlerle olan arakesitlerinden meydana gelen izdüşümü. [*ing.* ve *Fr.* Plan]; § ❽ *sin.* Bir sinema filminin tek bir çekimle elde edilen bölümü. [*Ing.* ve *Fr.* Plan]; § ❾ *tekn.* Bir cisim, bir makine, bir binanın yatay izdüşümü. [*ing.* ve *Fr.* Plan]; § ❿ *tiy.* Sahnenin açıklığına paralel olarak derinleşmesine bölümlerinden her biri. *(Normal büyüklükte bir sahnede on kadar plan bulunabilir).* [*Fr.* Plan]; ◉ ~ **a geçirmek**, *res.* ve *topoğr.* Ölçümü yapılan bir arazi parçasının planını, hesap, çizim veya âletler yardımıyla bir ölçekle küçülterek kâğıda geçirmek. [*Ing.* To make, draw, to get out a plan; to effect a survey; *Fr.* Lever un plan]; ◉ (...) ~ **a geçmek**, *dey.* Bir kimse veya topluluk nazarında eskisinden daha iyi bir değer kazanmak: *Sınıfta ön plana geçti;* ◉ (...) ~ **da olmak**, *dey.* Şu veya bu değerde ve nitelikte bir kimse olmak; ◉ (...) ~ **da tutmak**, *dey.* Bir işe veya bir kimseye şu veya bu kadar önem vermek: *Vergi işlerini birinci planda tutuyorlar;* ◉ ~ **nın çektiği su**, *den.* Her plana göre geminin suya batan miktarı *(çektiği su).* [*Fr.* Tirant d'eau du plan]; ◉ **amerikan** ~ **ı**, *sin.* ◘ **Amerikan**; ◉ **arka** ~, *tiy.* Sahnenin «*cephe*» denen ön planlarına karşıt en geri bölümlerine verilen ad. [*ing.* Background; *Fr.* Arrière-plan, fond]; ◉ **art** ~, *res.* ◘ **Art**; ◉ **ateş** ~ **ı**, *ask.* ◘ **Ateş**; ◉ **atış** ~ **ı**, *ask.* ◘ **Atış**; ◉ **beş yıllık** ~, *ikt.* ◘ **Beş**[1]; ◉ **bireysel gelişme** ~ **ı**, *eğt.* ◘ **Bireysel**; **boylam** ~, *den.* Bir geminin boylam ekseninden geçen düzeyin planı. [*Ing.* Longitudinal plan; *Fr.* Plan longitudinal *(d'un navire)*]; ◉ **bölütlenme** ~ **ı**, *biy.* Yumurta bölünmelerinin takip ettiği plan. [*Ing.* Segmentation plan; *Fr.* Plan de segmentation]; ◘ **Bölütlenme**; ◘ **çiçek** ~ **ı**, *bot.* ◘ **Düzlem**; ◉ **çiftlik muhafazası** ~ **ı**, *trm.* ◘ **Çiftlik**; ◉ **Dalton** ~ **ı**, *eğt.* ◘ **DALTON**; ◉ **demirleme** ~ **ı**, *den.* ◘ **Demirleme**; ◉ **ders** ~ **ı**, *eğt.* ◘ **Ders**; ◉ **destek** ~ **ı**. *ask.* ◘ **Destek**; ◉ **dikgen** ~, *şehirc.* Anayolların birbirine dik veya paralel olduğu şehir planı. *(Dikgen yol sistemi bazen köşegen yollarla tamamlanır. Bu sistem roma ordugâhlarından mülhem olmuştur. Yeni şehirlerde çoğunlukla damalı pian uygulanmaktadır. Bununla birlikte bu tip planın engebeli araziye otomatik olarak uygulanması çok kötü sonuçlar verir).* [*ing.* Orthogonal plan; *Fr.* Plan orthogonal]; ◉ **dövme** ~ **ı**, *ask. den.* ◘ **Dövme**; ◉ **enine kesit** ~ **ı**, *den.* ◘ **Enine**; ◉ **enlem** ~, *den.* Geminin geniş yerindeki düzeyin planı. [*ing.* Transversal plan; *Fr.* Plan transversal]; ◉ **gezi gözlem** ~ **ı**, *eğt.* ◘ **Gezi**; ◉ **geometrik** ~, *res.* ve *topogr.* (a) Bir şeklin tabanından veya yer çizgisinden geçen plan. [*ing.* Geometric (al) plan; *Fr.* Plan géométrique]; (b) Perspektif görünüşleri göz önünde tutmadan belli bir ölçeğe göre küçültülmüş boyutları veren plan. [*ing.* Flat plan; *Fr.* Plan géométral]; ◉ **grafik** ~, *tekn.* Mekanik bir parçanın imal edilmesi için gerekli bütün boyut ve biçimleri veren desen *(çizim).* [*ing.* Graphic(al) plan; *Fr.* Plan graphique]; ◉ **harekât** ~ **ı**, *ask.* Stratejik veya taktik alanda düzenlenecek bir askerî harekât veya birbiriyle ilgili bir seri harekâtın aynı zamanda veya birbirini takip eden çeşitli safhalarını kapsayan plana verilen ad. [*Ing.* Plan of operation; *Fr.* Plan d'opérations]; ◉ **idarî** ~, ask' (a) Bir birlik harekâtının trafik, ikmal, tahliye ve diğer idarî teferruatının idaresi için teklif edilmiş plan. *(Bu plan, idarî durum muhakemesi adı verilen bir incelemeye dayanmalıdır ve idarî emirle uygulanmasına geçilir);* (b) Çıkarma kuvveti harekât planı ile ilgili olup bununla birlikte yayınlanan ve harekâtın lojistik ve idarî desteğine ait bilgileri içine alan bir plan. [*ing.* Administrative plan); ◉ **ikili** ~, *sin.* ◘ **ikili**; ◉ (..) **inci** ~ **a düşmek**, *dey.* Bir kimse veya topluluk nazarında eski değerini, önemini kaybetmek: *Kardeşi doğunca kendisi ikinci plana düştü;* ◉ **istif** ~ **ı**, *den.* Geminin boylam kesiti üzerinde ambar ve tavlonlarda çeşitli yük denklerinin ve bunları ayırt eden işaretlerin ve gidecekleri limanların renkli olarak gösterildiği plan. Bu plan, boşaltma limanlarındaki acentaların yüklerin boşaltılması için önceden gerekli tedbirleri almasına yarar. [*ing.* Stowage plane; *Fr.* Plan d'arrimage, plan de chargement]. ☆ *Eşanl.* **yükleme planı**; ◉ **işletme uçuş** ~ **ı**, *hava.* ◘ **işletme**; ◉ **kabartma** ~, *res.* ve *topogr.* Belli bir ölçeğe göre küçültülmüş olarak kabartılı bir nesneyi canlandıran plan. Bir şehrin belli başlı yapıları ve arazideki engebeleri gösteren planı. [*ing.* Embossing plan, relief plan; *Fr.* Plan en relief] ◉ **kalıp** ~, *den.* § ❶ Geminin su hatlarını gösteren plan. [*Ing.* Plane; *Fr.* Plan des formes]; § ❷ *tekn.* Bir yapının beton kalıplarını gösteren uygulama planı; ◉ **karina** ~ **ı**, *den.* Teknenin su altında kalan kısmının boylam görünüşü. [*Ing.* Drift plan, leeway plan; *Fr.* Plan de dérive]; ◉ **kotlu** ~, *res.* ve *topogr.* İzdüşümü halinde gösterilen noktaların kotlarının resim üzerine yazılmasıyle meydana getirilen plan. ☆ *Eşanl.* **plan kote**; ◉ **kütle** ~ **ı**, *mim.* ve *topogr.* ◘ **Kütle**; ◉ **muharebe** ~ **ı**, *ask.* ◘ **Muharebe**; ◉ **nâzım** ~, *şehirc.* ◘ **Nâzım**; ◉ **örnekleme** ~ **ı**, *sosy. psik.* ve *istat.* İki işlemden ibaret olan örnekleme usulü: (a) örneğin seçilmesi, (b) esas örnek üzerinde gözlemlenmiş olgulardan çıkarılan sonuçların kapsamının değerlendirilmesi. [*Fr.* Plan d'échantillonnage]; ◉ **perspektif** ~, *res.* ve *topogr.* Perspektifin getirdiği değişiklikleri belirten plan. [*Ing.* Perspective plan; *Fr.* Plan perspectif]; ◉ **radyal dairesel** ~, *şehirc.* Yıldız biçimi meydana getiren ışınsal *(radyal)* yollarla, bu ışınların çıktıkları nokta merkez olmak üzere düzenlenen eşmerkezli dairesel yollardan oluşan şehir planı. *(Bu sistemde radyal yollar arasındaki bağlantı dairesel yollarla sağlanır. Dairesel yollardan ve bir merkeze /meydan, şato, âbide, çeşme/ yönelmiş ışınsal yollardan meydana gelen yol şebekesi; örümcek ağını hatırlatır ve damalı plan kadar eskidir. Özellikle Ortaçağın müstahkem şehirlerinde uygulanmıştır. Bu tip plan Fransa'nın birçok şehrinde hâlâ ağır basmaktadır; Agen, Avignon, Beaune, Chartres v.b.)* [*Ing.* Radioconcentric plan; *Fr.* Plan radioconcentrique]; ◉ **su hattı** ~ **ı**, *den.* Karinanın deniz yüzeyi ile kesiştiği kısım-

daki planı. [*Ing.* Plane of floatation; *Fr.* Plan de flottaison]; ◉ **şehir ~ ı**, Bir şehrin sokakları, meydanları, binaları, ağaçları, bahçeleri v.b. ölçekli olarak bütün ayrıntılarıyle gösteren ve iniş ve yokuşlarını eğrilerle ifade eden harita. [*Ing.* Map(of town); *Fr.* Plan d'une ville]; ◉ **yelken donanımı ~ ı**, *den.* Yelkenlerin ayrıntılarını ve tazyik merkezlerini ayrıntılarıyle gösteren plan, [*Ing.* Sails plan; *Fr.* Plan de voilure]; ◉ **yelpaze ~**, *şehirc.* Kademeli arazide bulunan şehirlere ve sahil şehirlerine uygulanan kısmen ışınsal *(radyal)* plan, [*Ing.* Fan-Shaped plan; *Fr.* Plan en éventail].

~ farkı, *san.* Resimde gösterilen çeşitli nesneler arasında uzaklıklarına bağlı olarak meydana gelen boyut farkı. [*Ing.* Degradation of plans; *Fr.* Dégradation des plans].

~ ölçeği, Harita ve planların alt tarafına çizilen taksimatlı çizgiler o plan ve haritanın üzerindeki eb'adın gerçekte ne kadar olduğunu okumaya yarar. [*Fr.* Echelle de plan].

~ kurmak, *dey.* § ❶ Bir amacı gerçekleştirecek şeyleri düşünmek, tasarlamak. [*Ing.* To scheme; *Fr.* Faire des projets, projeter] § ❷ *mec.* Düzen hazırlamak, bir kimseye zarar verecek şeyler düşünmek: *Dedesinin mirasına konmak için planlar kuruyor.*

planar, i. *Fr. planar* < *plan*, düzlem. Transistörlerde, kolektör, taban ve vericiyi aynı düzlem içine yerleştirmeğe dayanan yapım yöntemi. Taban bölgesi, kolektör içindeki yayınma ile, verici de taban bölgesindeki yayınma ile elde edilir. [*Ing.* Planar].

planarya, i. *zool.* Yassısolucanlar *(Plathelminthes)* sınıfının, Türbelarlar *(Turbelaria)* takımının *Planariidae* familyasından, tatlısularda yaşayan, yüzücü, bir ilkel-solucan cinsi. Vücutları uzunca ve yassı olur. 2-4 adet küçük gözleri vardır. */Planarya'da yenilenme gücü çok yüksektir; sindirim borusuna bağlı üç tane körbağırsağı vardır; ağzı gövdesinin ortasındadır. Avını dışarıya doğru uzayabilen bir yutak yardımıyle yakalar. 15 mm. uzunluğundaki bir planarya birçok yıl açlığa dayanabilir. Bu süre içinde boyu 1 mm.'ye kadar iner. Yeniden beslenince çabucak eski halini alır).* [*Osm.* Planer; *Lat.* ve *Ing. Planaria; Fr.* Planaire].

planasyon, i. *Fr. planation. jeom.* Akar suların yanal aşındırması sonucunda gerçekleşen düzleşme. [*Ing.* Planation].

☆ *Eşanl.* **yanal düzleşme**.

plancılık,-ğı, i. < *plan.* Siyasî ve iktisadî faaliyetleri planlama işi veya eğilimi. [*Ing.* Planism; *Fr.* Planisme]; ◉ **bölge plancılığı**, *coğr.* ◘ Bölge; ◉ **köy plancılığı**, *coğr.* ◘ Köy.

PLANCK, Max Karl Ernest Ludwig, öz. i. (1958-1947). Alman fizikçisi.

~ sabiti, Kuvanta kuramının evrensel sabiti: $h = 6{,}625.10^{-27}$ *erg. saniye. n frekanslı bir kuvantum'un veya ışık «tane»sinin enerjisi hn'dir.* Başlıbaşına bir etki niteliğinde olan bu *h* sabiti, pek çok fizik formülünde yer alır. [*Ing.* Planck Constant; *Fr.* Constante de Planck].

plançete, i. *Fr. planchette, topogr.* Arazi alımında *(plan ve harita çıkarmakta)* kullanılan âlet; üç ayak *(sehpa)* üzerine oturtulmuş ve üstüne bir çizim kâğıdı *(pafta)* yayılmış bir çizim tahtasından meydana gelir. [*Ing.* Plane-table; surveyor's table].

ŞEKİL: 448.— **PLANETARYUM**: 12. Sabit kubbe. 13. Suni gökkubbe. 14. Projeksiyon cihazı.

planerit,-ti, i. *Fr. planérite. min.* Hidratlı doğal alüminyum fosfat. [*ing.* Planerite].

planet,-ti, i. *Fr. planète. astr.* ◘ Gezegen.

~ dişli, *mek.* Bir diferansiyel mekanizmasında, doğrudan doğruya kumanda millerinin üzerine monte edilmiş pinyon dişli veya konik dişli. [*Ing.* Planet gear; *Fr. (Engrenage)* Planétaire].

planetaryum, i. *Lat. astr.* Güneş sistemini meydana getiren gökcisimlerinin hareketlerini, gök kubbesini temsil eden bir kubbe altında göstermek imkânı sağlayan yapı. [*Ing.* Planetarium; *Fr.* Planétarium]. ◘ *ŞEKİL: 448* — **PLANETARYUM**.

☆ *Eşanl.* **gökevi, yıldızlık**.

planeter, i. *Fr. planétaire. astr.* Gezegenlerin hareketlerini taklit etmek için kullanılan makine. [*Ing.* Planetarium, orrery].

planez, i. *(Auvergne lehçesinde planeze) jeom.* Yanardağ yamacında bulunan ve zirveye doğru birbirine yaklaşan vâdilerde sınırlanan üçgen biçimli lav yaylası. *(Çoğunlukla planezler akışkan bir madde olan bazalttan meydana gelir. Toprak yüzeyinde ayrışmış lavlardan oluşan planez, toprakları verimli hale getirir).* [*Ing.* Planeze; *Fr.* Planèze].

plan-film, i. *Fr.* Rot film gibi bobin üzerinde sarılmış olmayıp, standard boylarda, kesilmiş olarak kâğıt gibi düz duran, dört köşe tahminen 0.80 ile 0.20 mm. arasında kalınlıkları olan fotoğraf filimleri. *(Eczalı tarafını anlatmak için dar kenarlarında bir kertik vardır).* [*Ing.* Rack-film].

planigraf, i. *Fr. planigraphe.* Desenleri, boyutlarını istenen oranda değiştirerek kopya etmeye yarayan âlet. [*Ing.* Planigraph, planigram].

planimetre, i. *Fr. planimètre.* Düz bir arazinin alanını ölçmeğe yarayan âlet. *(Planimetre, yüzeyi ölçülecek şeklin kenar çizgisini gezici kolu ile izleyerek ve bu yüzeyi âletin tamburu (taksimatlı kadranı) ve makarası üzerinde okuyarak (yaklaşık ölçekte okuma), kayıt âletleriyle elde edilmiş diyagramların alanını bulmek imkânı verir. Bu âlet çok hassas olmamakla birlikte, çoğu zaman yaklaşık sonuçlar elde etmeyi sağlar).* [*Ing.* Planimeter].

planimetri, i. *Fr. planimétrie.* § ❶ *topogr.* Düzlem yüzeyleri ölçme sanatı. [*Osm.* Musattah ölçü; *Ing.* Tableau de planning]; § ❷ *met.* Düzlem yüzeyleri inceleyen geometri dalı. [*Osm.* Musattah ölçü; *Ing.* Planimetry].

planing, i. *Ing. derm.* Bir deri veya zardaki nedbe pürüzlerini bileği taşıyle kazıyarak perdahlama işlemi. [*Ing.* ve *Fr.* Planing].

plankeit,-ti, i. *Fr. planchéite. min.* Hidratlı doğal bakır silikat. [*Ing.* Planchelte].

plankton, i. *Fr. plancton* veya *plankton* < *Yun.* plagktos, gezgin. *bot.* ve *coğr.* Deniz ve göl sularında az çok kendiliğinden, yani suyun etkinliğiyle dolaşarak yaşayan canlı varlıkların tümü. *(Suda yüzen canlıların tümünü ifade eden nekton ve dibe tutunarak yaşayan canlıların tümünü ifade eden bentos karşıtı olarak kullanılır).* [*Ing.* Plankton]; ◉ **hava ~** u. Havada bulunan bakteri, spor, çiçektozu ve diğer canlı zerreler *(bazen cansız materyale de uygulanır).* [*Ing.* Aeroplankton].

planlama, i. § ❶ Belli bir amaç veya kullanım gözönünde tutularak, elverişli ve yöntemli bir biçimde düzenlemek eylemi. [*Ing.* Planning; *Fr.* Tracé, planning]; § ❷ *ikt.* ve *siy.* Bir millî ekonomiyi veya belli bir ekonomi bölümünü kapsayan teknik, iktisadî ve sosyal hedeflere yönelen tedbir ve kuralların bütünü. [*Ing.* ve *Fr.* Planning]; ◉ **aile ~ sı**, *ikt.* ve *siy.* Evli çiftlerin doğumların arasını isteyerek uzatması ve sınırlaması. [*Ing.* Family planning; *Fr.* Planning familial]; ◉ **arazi ~ sı**, *ikt.* ve *siy.* Millî coğrafya çerçevesinde insan ve faaliyetlerin doğal kaynaklara göre daha iyi bir şekilde dağıtılması. [*Ing.* Territorial planning; *Fr.* Planning territorial]; ◉ **çiftlik ~ sı**, *trm.* ◘ Çiftlik; ◉ **hareket ~ sı**, *ask.* ◘ Hareket.

~ haritası, *hava.* Bir seferin plânının hazırlanmasında kullanılan harita. [*Ing.* Planning chart; *Fr.* Carte générale].

~ projesi, *şehirc.* Bir bölge için planlama teklifini belirleyen iki belgenin tümü. *(Bunlardan biri yerleşmenin kaplayacağı sahayı sınırlayan sosyal fonksiyonları yerlendiren ve binaların yerlerini gösteren plan, diğeri ise bu bölgedeki inşaatı düzenleyen programdır).* [*Ing.* Planning project].

~ tablosu, *işletm.* Bir personel veya makineler topluluğunun yapacağı işi gösteren tablo. [*Ing.* Planning table; *Fr.* Tableau de planning].

planlamak (-i), f. Yapılacak bir işi plana bağlamak. [*Ing.* To plan; *Fr.* Tracer, dessiner le plan de *(qch.)*].

planlanma, i. Planlanmak işi. [*Ing.* Planning; *Fr.* Plan]; ◉ **deneyler ~ sı**, *istat.* Bir denemede verileri bir araya toplayan ve bu verilerin istatistik anlizine imkân veren şema. *(Deneme çalışmasında, deneyler planlanması aşağıdaki hallerde gerekir:* 1. *İncelenmesi istenen sistematik etkilerin deneyçinin kontrolünden kaçak değişimlerle örtülmeye yöneldiği hallerde;* 2. *İhtiyaç veya iktisat düşüncesiyle aynı zamanda etkide bulunulabilecek birçok faktör eyleminin incelenmek istendiiği bütün hallerde. /Deneylerin planlanması kuramı, varians analizi gibi istatistiğin çok önemli bir aracını bulan R. A. Fisher tarafından kurulmuştur).* [*Ing.* Experimental planning; *Fr.* Plan d'expérience]; ◉ **faktöryel deneyler ~ sı**, *istat.* Birçok faktörün etkisini aynı zamanda incelemek için tasarlanmış deneyler planlanması. [*Ing.* Factorial experimental planning; *Fr.* Plan d'expérience factoriel]; ◉ **işletmenin önceden ~ sı**, *hava.* ◘ İşletme.

planlı, s. § ❶ Belirli bir plana göre yapılan yürütülen, düzenlenen: *Planlı kalkınma.* [*Ing.* Planned, designed; *Fr.* A dessein, avec dessein, dirigé,-ée]; § ❷ *(geniş anl.)* Önceden belirlenerek yapılan, ölçülü, hesaplı: *Planlı hareket.* [*Ing.* Methodical, systematic; *Fr.* Méthodique, systématique, prévu dans les plans].

~ ekonomi, *ikt.* Maksatlı olarak insan düşüncesi ve kararı ile düzenlenmiş olan ekonomi sistemi. *(Plânlı ekonomide, serbest teşebbüsün de iş gördüğü bir ekonomik ortam içinde, çabaların boşa gitmemesi, malzeme ve hizmetlerin eşitsizce dağılmaması ve sermaye ile emek arasındaki çatışmaların zarara sahip olmaması için tedbir ve yollar aranır).* [*Ing.* Planned economy; *Fr.* Économie dirigée].

planoferrit,-ti, i. *Fr. planoferrite. min.* Hidratlı doğal demir sülfat. [*Ing.* Planoferrite].

planomani, i. *Fr. planomanie* < *Yun. planos,* gezgin. *psikopatol.* Baskısız yaşamak için aile ocağını terk etme ihtiyacı. [*Ing.* Planomania].

planospor, i. *Fr. planospore. bot.* ◘ Zoospor.

planör,-rü, i. *Fr. planeur.* Hava akımlarından yararlanarak uçan motorsuz hava taşıtı. [*Ing.* Glider]; ◉ **~ de uçuş saati**, *hava.* Plânörün kalkış maksadıyle ilk hareket ettiği an ile uçuş sonunda hareketsiz kaldığı an arasında, uçuşta geçen zaman fasılası. [*Ing.* Flight time in a glider; *Fr.* Temps de vol en planeur]; ◉ **motorlu ~**, *hava.* ◘ Motorlu.

~ uçuşu, *hava.* Normal bir durumda ve sadece arzın çekme kuvvetinin etkisiyle bir aerodinin aşağı doğru uçuşu. [*Ing.* Glide; *Fr.* Vol plané].

planörcü, i. Planör kullanan veya kullanmasını bilen kimse. [*Ing.* Glider; *Fr.* Spécialiste du vol à voile].

planörcülük,-ğü, i. Planörcünün yaptığı iş. [*Ing.* Gliding *(as a sport)*; *Fr.* Vol plané, vol à voile].

plansız, s. § ❶ Planı olmayan, plana bağlanmamış. [*ing.* Planless, without a proper or fixed plan; *Fr.* Sans méthode, au hasard]. § ❷ *mec.* Hesapsız, ölçüsüz.

planş, i. *Fr. planche.* Kitap içersinde sayfa büyüklüğünde bulunan, fakat sayfa numarası olmayan resim, şema, harita ve benzeri şeylere verilen ad. [*Ing.* Plate].
☆ *Eşanl.* **planş.**

planşet, i. *Fr. planchette.* ◉ **objektif ~** i. *fot.* Karanlık odanın önüne monte edilen ve üzerine objektif halkası yerleştirilen sökülebilir levha. [*Ing.* Lens panel; *Fr.* Planchette d'objectif].

plantasyon, i. *Fr. plantation.* § ❶ *ikt.* ve *sny.* Bazı sınaî bitkilerin *(kahve, kakao, kauçuk v.b.)* geniş ölçüde yetiştirildiği işletme: *Kahve, kauçuk plantasyonu.* [*Ing.* Plantation]; § ❷ *tar.* Irlanda tarihinde XVI. yüzyıl ve XVII. yüzyılda İngiltere hükmeti tarafından monarşinin kudretini sağlamlaştırmak amacıyla el konulan topraklarda kurulan zirat işletmelerine verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Plantation].

planton, i. *Fr. planton.* Bir yerde nöbetçi memur: *Tramvay plantonu.* [*Ing.* Orderly].

plantuvar, i. *Fr. plantoir. trm.* Tohum veya genç fideleri dikmek için toprakta delikler açmaya yarayan âlet. [*Ing.* Dibble].

planula, i. *zool.* Sölentereler *(Coelenterata)* alt bölümüne giren hayvanlara özgü, özgür yüzen lârva tipi. [*Ing.* ve *Fr.* Planula].

planya /plan:ya/, i. *It.* < *Yun. plania.* § ❶ Ağaç rendelemekte kullanılan kesici tığlı âletlerin en büyüğü. [*Ing.* Carpenter's longplane *(used to make straight edges); Fr.* Plane]; § ❷ Elektrik motoruyla çalışan ve demir rendeleyen makine. [*Ing.* Smoothing plane, turning chisel, planisher, finishing - tool]. *ŞEKİL: 459.*— **RENDELER.**
~ bıçağı, *ağ. iş.* Pulanya makinesinde kesme işini yapan uzun lama biçimindeki çelik bıçak.
~ makinesi, *matb.* Düz stereotipi plâklarını istenen inceliğe indirmek için kullanılan otomatik, fakat basit konstruksiyonlu bir plânya *(rendeleme)* makinesi. [*Ing.* Planing machine, shape machine; *Fr.* Machine à raboter].
~ tezgâhı, *tekn.* ◘ **Tezgâh.**

planyalamak (-i), f. *tekn.* Ağaç veya madenî bir parçayı planya tezgâhında rendelemek. [*Ing.* To plane off; *Fr.* Raboter; aplanir, planer, dresser, surfacer].

plase, i. *Fr. placé.* § ❶ *atç.* At yarışlarındaki müşterek bahislerde, sekiz atın katıldığı ilk üç, dört atın katıldığı yarışta ise iki dereceyi kazanan atın bilinmesi amacıyla oynanan müşterek bahis. *(Türkiye'de birincilik dışındaki ikinci veya üçüncüsünü bilme bahsi anlamında kullanılır).* [*Ing.* Place]; § ❷ *sp.* (a) Futbolde ayağın üstüyle topu istenilen yere gönderme; (b) Tenis ve pölot'ta topu sahanın belirli ve istenilen yerine gönderme.

plasebo, i. *Lat. placebo. ted.* Bir ilâcın gerçek etkisini, o ilâcı alan hastada meydana gelen ruhî etkenlerden bağımsız olarak incelemek için ilâç yerine verilen madde. [*Ing.* ve *Fr.* Placebo].

plasenta, i. *Yun. tıp.* Gebelik sırasında dölyatağı ile çocuk arasında kan alışverişini ve gebeliğin devamını sağlayan bir takım hormonlar salgılayan ve doğumla beraber dışarı atılan oluşum. [*Ing.* ve *Fr.* Placenta]. ☆ *Eşanl.* **etene**; ◉ **~ nın erken ayrılması**, *tıp.* Yavrunun doğmasından pek az sonra plasentanın dölyatağı ağzına doğru gelmesi, sonun düşmesi. [*Ing.* Ablatio placentae].

plasentalanma, i. *bot.* Tohum taslaklarının ovaryum içinde dağılış tarzına verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Placentation]. ☆ *Eşanl.* **plasentasyon**; ◉ **aksilar (eksensel, sentral) ~**, Övüler ovaryumun orta ekseni üzerindedir. [*Ing.* Central placentation; *Fr.* Placentation centrale]; ◉ **apikal ~**, Övül ovaryumun tepesinde sarkık olarak bulunur. [*Ing.* Apical placentation]; ◉ **bazal ~**, Övül, tek gözlü olan ovaryumun tabanında bulunur. [*Ing.* Basai placentation]; ◉ **laminal ~**, Ovüler karpellerin laminası üzerine bağlıdır. [*Ing.* Laminai placentation]; ◉ **marjinal ~**, Ovüller karpellerin kenarına bağlıdır. [*Ing.* Marginal placentation]; ◉ **paryetal ~**, Ovüler ovaryumun çevresi üzerindedir. [*Ing.* Parietal placentation; *Fr.* Placentation pariétale]; ◉ **paryetal-marjinal ~**, Ovüller karpellerin dikişi boyunca ve ovaryumun çevresi üzerindedir. [*Ing.* Parietal-marginal placentation]; ◉ **sentral-marjinal ~**, Ovaryum 2-çok karpellidir, sinkarptır 2-çok gözlüdür. Ovüller ovaryumun orta ekseni boyunca birleşmiş olan karpellerin kenarları üzerindedir. [*Ing.* Central-marginal placentation]; ◉ **serbest santral ~**, Ovüler, tek gözlü olan ovaryumun tabanından yükselen etli bir çıkıntının etrafında toplanmıştır.

plasentasyon, i. *Fr. placentation. bot.* ◘ **Plasentalanma.**

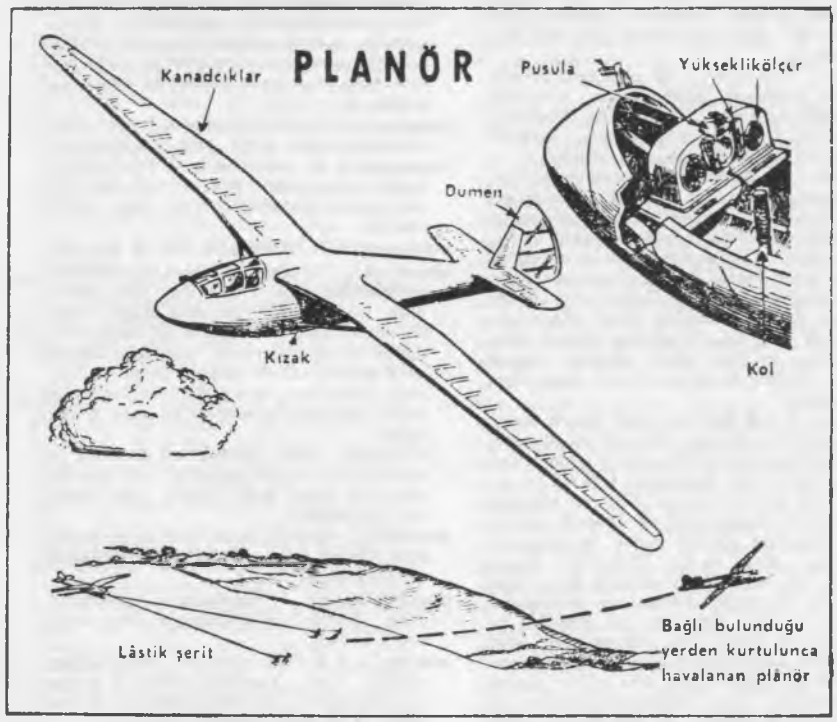

plasentit-ti, i. *patol.* Plâsenta iltihabı. [*Ing.* Placentitis].

plasentografi, i. *Fr. placentographie. tıp. (kadın-doğum).* Karın büyük atardamarına X ışınlarına saydam olmayan bir madde şırınga ettikten sonra alınan etene radyografisi. [*Ing.* Placentography].

plasentom, i. *Fr. placentome. tıp.* İçinde kalmış plâsentadan doğan tümör. [*Ing.* Placentoma].
☆ *Eşanl.* **koryoepitelyom.**

plasiye, i. *Fr. placier.* Bir ticarethanenin, bulunduğu şehirde, müşteri aramakla görevli kimse. [*Ing.* Commercial traveller, agent, town-traveller, canvasser].

plasma, i. *Yun. tıp.* ◘ **Plazma.**

plasman, i. *Fr. placement.* Yatırım. [*Ing.* Investment]; ◉ **esham ~ı**, *bank.* ve *bors.* Hisse senetlerini halka satma eylemi. [*Ing.* Investment of securities; *Fr.* Placement de titres].

plasmatron, i. *Fr. elektron.* Boşalması kontrol edilebilen gazlı lamba *(Plastmatron'da 1 amper şiddetinde akım yayabilen bir ana katoddan başka, yayma gücü zayıf bir ek katod daha bulunur. 10 Megahertz'e kadar frekanslar için yükselteç olarak kullanılan plastmatron ile volt başına 10, 20, 30 miliamperlik eğimler elde edilebilir).* [*Ing.* Plasmatron].

plasmodyum, i. *tıp.* ◘ **Plazmodyum.**

plast, i. *Fr. plaste. bot.* Hücre içinde bulunan, kimi yeri kalın iplik şeklinde olan organit. *(Yoğun bir kimyasal etkinlik gösteren bu cisimler bazı maddeleri tespit etme özelliği taşır. Plastlar biriktirdikleri maddenin mahiyetine göre çeşitli adlar alır; nişasta biriktirenlere amiloplast değişik boyarmaddeleri /ksantofil, karoten/ taşıyanlara kromoplast, klorofilli olanlara kloroplast denir /klorofilleri, proteinli bir stroma yüklenir/. Bazı bilginler plastları mitokondriyumların değişikliğe uğramış şekli sayar. Mesele kesinlikle çözümlenmemişse de tıpkı bitkiler gibi mitokondriyumlu hayvanlarda plastlara rastlanmaması ilgi çekici bir olaydır).* [*Ing.* Plast].

plaster, i. *Ing.* Yara üzerine yapıştırmaya elverişli, genellikle ilâçlı özel bant. [*Ing.* Plaster; *Fr.* Emplâtre].

plasti, i. *Fr. plastie. cerr.* Vücuda normal anatomik şeklini vermek için yapılan ameliyat. [*Ing.* Plastics]; ◉ **dölyolu ~si**, *cerr.* Kısırlık halinde dölyatağına girişi sağlamak için yapılan ameliyat. [*Ing.*Tubal plastics, vaginoplasty; *Fr.* Plastie tubaire].

plastid, i. *zool.* Bitki gözelerinde ve bir gözeli hayvanlarda bulunan ve çok defa özel metabolizma çalışmasıyle görevlenen küçük tanecikler. [*Ing.* Plastid; *Fr.* Plastide].

plastijel, i. *Fr. plastigel. plast. mad.* Bentonit, kalsiyum stearat, napalm gibi bir jelleştirici etken katılarak jelleştirilmiş plastikleştirici içinde, dağılmış halde bir katı faz kapsayan plastik kütle. *(Bazı polivinli klorür türleri, plâstikleştiricinin doğrudan doğruya yüze soğurulmasıyle plastijeller verir; bunlar belli bir sıcaklıkta reçine taneciklerinin içine girerek onları katı homojen bir kütle haline getirir).* [*Ing.* Plastigel].

plastik, s. *Fr. plastique* < *Yun. plastikos*, biçim vermek ile ilgili olan. § ❶ Elle yoğurulabilen, istenilen biçimi alabilen: *Kil plastik bir maddedir.* [*Ing.* Plastic] ☆ *Eşanl.* **özlü, yağlı**; § ❷ *biy.* Plastikliği olan, yani canlı dokuların yapısına girebilecek nitelikte bulunan. [*Osm.* Musavvir; *Ing.* Plastic]; § ❸ *fels.* Oluşturma gücü olan; § ❹ *fizyol.* Canlılarda organik dokuların yapımında, oluşmasında rol oynayan. [*Ing.* Plastic]; § ❺ *pirotekn.* Pentrit veya heksojen ile uygun bir plastikleştiriciden meydana gelen, cam macunu kıvamındaki bir patlayıcı için kullanılır. [*Ing.* Plastic]; § ❻ i. *san.* (a) Her çeşit heykel: *Yunan plastiği.* [*Ing.* Plastic]; (b) XX. yüzyılda, biçimlerin, biçim olarak uyandırdıkları estetik duygu, *(Resim ve heykelde, saf plastik, tabiattaki görüntüleri taklit sanatının karşıtıdır).* [*Ing.* Plastic art, art of modelling; *Fr.* Plastique]; § ❼ Temel maddesi vinil

reçinesi olan bir plastik maddeyle sıvanmış, büyük bir genişleme özelliği gösteren bez. *(Plastikler, eşya örtüleri ve kılıfları yapımında, çok işe yarar; kimyasal etkenlerden, asidlerden, yağlardan etkilenmez, sürtünmeye, aşınmaya ve bükülmeye dayanıklıdır, ışıkta ve ısıda bozulmaz ve yanıcı değildir).* [*Ing.* Plaster]; ◉ **ağız plastiği,** *tıp.* ◘ **Ağız**[1]; ◉ **alçak basınçlı ~ döküm,** *plast. mad.* Yaprak levha yapımında, tabakaların birbirine temas etmesini sağlamak için gerekli basıncı *(santimetre kare başına 30 kg.)* uygulayarak yapılan döküm. [*Ing.* Low pressure casting *(moulding)*; *Fr.* Moulage basse pression]; ☆ *Eşanl.* **kalıplama;** ◉ **basınçlı ~ döküm,** *plast. mad.* Kalıbın bir parçasının, piston görevi yaparak, döküm malzemesini öteki parça üzerinde sıkıştırdığı döküm usulü. [*Ing.* Compressed casting, compressed moulding; *Fr.* Moulage par compression]; ◉ **basınçsız ~ döküm,** *plast. mad.* Plastik malzemeyi erimiş halde kalıba akıtıp, sertleşmesi için basınç uygulanmayan döküm usulü. [*Fr* Moulage par coulée]; ◉ **burun plastiği,** *patol.* ◘ **Burun;** ◉ **çene plastiği,** *cerr.* ◘ **Çene;** ◉ **damak plastiği,** *anat.* ◘ **içorgan;** ◉ **kapsül plastiği,** *cerr.* ◘ **Kapsül;** ◉ **kas plastiği,** *cerr.* ◘ **Kas;** ◉ **kemik plastiği,** *cerr.* ◘ **Kemik;** ◉ ◉ **içorgan askısı plastiği,** *anat.* ◘ **içorgan;** **koledok plastiği,** *cerr.* ◘ **Koledok;** ◉ **püskürtme ~ döküm,** *plast. mad.* Bir preste, püskürtme silindiri ile sıkıca kapalı soğuk bir kalıp içine, sabit bir dişi kalıbın döküm memesinden sıvı halinde akan ve ısı karşısında sertleşen bir malzeme püskürterek yapılan döküm. [*Ing.* Spraying casting; *Fr.* Moulage par injection]; ◉ **soğukta kalıpta ~ döküm,** *plast. mad.* Döküm malzemesini ısıtılmamış bir kalıba döküp, şekillendirdikten sonra, kalıptan çıkarılan parçayı ısıda veya ıssız kimyasal bir işlemle sertleştirmeye dayanan döküm usulü. [*Ing.* Cold casting; *Fr.* Moulage à froid].

~ aracı, *fels.* Hem ruh, hem de beden sayılabilecek etken. *(Cudwolrth, ruh ile bedenin birleşmesini böyle bir etkenin varlığına yorardı).* [*Ing.* Plastic mediator; *Fr.* Médiateur plastique].

~ besinler, *fizyol.* Proteinler, madenî maddeler. *(Enerjetik besinler'in karşıtı; bununla beraber, bu iki tür besin arasında kesin fark yoktur, yapılan ayırım sadece miktar oranına dayanır).* [*Ing.* Plastic aliments; *Fr.* Aliments plastiques].

~ cam, *ağ. iş.* Testere ile kesilebilen, rendelenebilen, esnek, cam görünüşünde saydam gereç. [*Ing.* Plexiglass]; ☆ *Eşanl.* **pleksiglas.**

~ cerrahî, *cerr.* (a) Şekil bozukluğu, kaza v.b. hallerde zarar gören kısımları yeniden normal şekle sokmak için yapılan cerrahî müdahalelerin tümü. [*Ing.* Plastic surgery, plastics; *Fr.* Chirurgie plastique]; (b) Yüzün herhangi bir yerindeki madde kaybını otoplasti ile düzeltme. [*Ing.* Plastic surgery, plastics; *Fr.* Chirurgie plastique].

~ çözümleme, *sin.* Dış dünyadaki varlıkların ve cisimlerin anlamlarını ve yol açtıkları çağrışımları belirli bir anlayış ve amaçla değerlendirmek işi. Bunun için yapılan seçme. [*Ing.* Plastic analysis; *Fr.* Analyse plastique].

~ döküm, *plast. mad.* Plastik eşya elde etmek için döküm malzemesini işleme usulü. [*Ing.* Casting, moulding; *Fr.* Moulage].

~ döküm memesi, *plast. mad.* Döküm sırasında püskürtme silindirinin burnu ile temas eden kalıp besleme memesi; bu memenin konik kısmı, döküm yolluğunun meme girişinde kesilmesini sağlayacak şekilde yerleştirilmiştir.

~ döküm yolluğu, *plast. mad.* Püskürtme plastik dökümde, püskürtme silindirinin burnu ile kalıp girişi arasında besleme kanalını dolduran plastik madde.

~ görüntü, topogr. Bir çift klişeyi stereoskopla inceleyen gözlemcinin gördüğü kabartma görüntü. [*Ing.* Plastic image; *Fr.* Image plastique].

~ kalıp, *graf. san.* ◘ **Kalıp.**

~ kaplama, *inş.* Erimiş maddeleri bir tabanca ile püskürterek elde edilen plastik madde tabakası. [*Ing.* ve *Fr.* Plastification].

~ keçe, Görünen yüzü plastik bir maddeden, alt tabakası ise üst kısma iyice yapışık halı şeklinde bir keçeden meydana gelen zemin kaplaması.

~ kesme ameliyesi, *cerr.* Kaldırılan organın sun'î bir parça ile değiştirilmesi yöntemi. [*Ing.* Amputation cineplastic].

~ kimyası, *kim.* Plastik madde üretme tekniği ve bilimi. [*Ing.* Plastic chemistry, plastochemistry; *Fr.* Plastochimie, chimie plastique].

~ madde, *plast. mad.* Makromoleküllerin kullanılmasına dayanan, ısı ve basınç etkisiyle kalıba dökme, şekil verme, ekstrüzyon ve akıtma usulleriyle istenilen sekil verilebilen sentetik madde: *Plastik maddelerin temel maddesi çoğu zaman sun'î reçinelerdir.* [*Ing.* Plastic matter, plastic material, molded plastics; *Fr.* Matière plastique, plastique].

☆ *Eşanl.* **plastik.**

~ maddeler, *bot.* Bitki gövdesinde çeşitli kısımların oluşmasına ve büyümesine katkıda bulunan maddeler. *(Plastik element protoplazmayı meydana getirir. /C.O.H.N. ve az miktarda fosfor ve kükürt/.)* [*Ing.* Plastic substances; *Fr.* Substances plastiques].

~ malzeme, *sin.* Bir görüntü düzenlemesine katılan canlı veya cansız öğeler; plastik çözümlemede kullanılan malzeme. [*Ing.* Plastic material; *Fr.* Matériel plastique].

~ sanatlar, Heykelcilik, seramik v.b. sanat dallarına verilen ad. [*ing.* Plastic arts, art of modelling; *Fr.* Arts plastiques].

~ toprak, Heykel yapılan özlü toprak ve çamur. [*Ing.* Plastic soil; *Fr.* Terre plastique].

~ tutkal, *ağ. iş.* Polivinilasetat *(p.v.a.)* dan hazırlanan ve mobilyacılıkta kullanılan ağaç yapıştırıcısı.

☆ *Eşanl.* **formika tutkalı.**

plastikçi, i. § ❶ Plastik kimyası alanında çalışan teknisyen. [*Fr.* Plasticien]; § ❷ Plastik maddelerden çeşitli eşyalar yapan işçi. [*Ing.* Plastic artisan; *Fr.* Plasticien].

plastikleşme, i. Plastikleşmek işi. [*Ing.* Plasticization; *Fr.* Plastification].

~ gücü, *gaz. sny.* Damıtma sırasında, ergime haline geçen kömürün kazandığı akışkanlık özelliği. [*Ing.* Plasticizing power; *Fr.* Pouvoir plastifiant].

plastikleştirici, i. Bir maddeye, plastikliğini arttırmak için katılan sıvı veya katı ürün. [*Ing.* Plasticizer; *Fr.* Plastifiant].

plastikleştirme, i. Plastikleştirmek işi. [*Ing.* Plasticization; *Fr.* Plastification]; ◉ **ön ~,** *plast. mad.* Plastik tozunun kalıba püskürtülmesinden önce sıvılaşmasını ve ısınmasını sağlamak için, püskürtme preslerine ek bir düzenekle önceden uygulanan işlem. *(Vidalı pistonların kullanılması bu düzeneklerin önemini azalttı).* [*Ing.* Preplasticization; *Fr.* Préplastification].

plastiklik,-ği, i. ◘ **Katılık.**

plastilen, i. *plast. mad.* Polietilenli döküm maddesi. [*Ing.* Plastylene; *Fr.* Plastylène].

plastolit,-tî, i. *Fr. plastolite.* Perklorat ve sentetik plastik madde bileşiminde patlayıcı; *G. Maire* tarafından, özltmeli barut bloklarının yapımı için hazırlandı. [*Ing.* Plastolite].

plastomer, i. *Fr. plastomère.* Az veya çok esnek şekil değişikliğine uğradığı zaman, daha büyük ölçüde bir kalıcı şekil değişikliği de gösteren ve yeterli derecede ısıtılınca eski biçimini alabilen plastik madde. [*Ing.* Plastomere].

plastron, i. *Fr. plastron < It. piastra,* § ❶ Erkek giyiminde bazen gömleğin göğüs tarafının üzerine takılan parça. [*Ing.* Shirtfront]; § ❷ Eskrim öğretmenlerinin ders sırasında öğrencilerinin vurabilecekleri meç darbelerinden korunmak amacıyla göğüslerine koydukları deri veya içi kıtık dolu bez parçası. [*Ing.* Plastron, pad, fencing-jacket]; § ❸ *zool.* Kaplumbağalarda, bağanın karın tarafına verilen özel bir ad. [*Ing.* Plastron].

plastürji, i. *Fr.* plasturgie. Plastik maddelerin kullanılmaya hazır biçimlere dönüştürülmesi tekniği ve bilimi. *(Plastürji mamülleri, sanayi sesktörleri ve halk arasında daha çok montaj kolaylığı bakımından tercih edilen, sabit dik kesitli ve genellikle uzun /paralel yüzler, silindirler/ inşaat malzemeleridir. Bu mamüller, ekstrüzyon, çekme, döküm, kesme, üfleme, tabakalama ve kalıplama yoluyle elde edilir).*

plasyon, i. *Fr. plation. radyotekn.* Izgara yerine, ayna vazifesi gören *(yöneltici eleman)* deliksiz bir levha ile donatılmış elektron lambası.

platerina /plateri:na/, i. *Yun. zool.* ◘ **Gümüş balığı.**

platform, i. § ❶ *Fr. plato-forme. jeom.* Büyük çaplı tabakaların çarpılması ve bunun sonucunda oluşan hafif eğimlerle nitelenen jeoloji yapısı tipi: *Platform bölgeleri jeosenklinaller ve kıvrımlı sıra dağlarla karşıtlaşır.* [*Ing.* Platform]; § ❷ *coğr.* Gelgitlerle kimi vakit sular altında kalan, kimi vakit de meydana çıkan, çok defa yassı kıyı parçası. [*ing.* Platform]; § ❸ *mec.* Bir düşünüşte, bir politika programında dayanılan düşünü veya düşünülerin tümü. [*Ing.* Platform]; § ❹ Çatı aralığı olmayan yapının terasımsı damı; [*ing.* Flat roof] § ❺ Otobüs, troleybüs gibi bir taşıtta yolcuların ayakta durdukları yer; Yüksekçe yer. [*Ing.* Platform]; § ❻ Saha, alan, meydan; § ❼ *bayınd.* (a) Bitişik levhalardan meydana gelen ve direnci az olan zeminlerde temelleri oturtmaya yarayan döşeme; (b) Şose, kaldırım, banket veya pist yüzeyi. [*Ing.* Platform]; § ❽ *mek.* Genellikle ağır ve önemli bir makinenin yerleştirilmesi için özel olarak hazırlanmış alan. [*Ing.* Platform]; § ❾ Yükleri veya malları yığmak, veya cinslerine göre ayırarak yerleştirmek için kullanılan ahşap veya madenî tabla; altından yükleyici bir saryonun geçebileceği kadar yüksek ayaklar üzerine oturur: *Bazı platformlarda, dört ayaktan ikisinin yerini tekerlekler alır; böylece, bağımsız ön tekerlekler sayesinde, platform* yer değiştirebilir. [*Ing.* Platform]; § ❿ *tekn.* Bir yük arabasının taban veya tabla kısmı; ◉ **Hollanda ~ u,** *bayınd.* Çok derin bir tabaka halinde birikmis sıkışabilir bir toprak veya suyun aşındırabileceği bir zemin üzerine oturtulacak bir yapıda, kafesli veya berkitmeli olarak inşa edilen temel [*Ing.* Dutch platform; *Fr.* Plate-forme hollandaise]; ◉ **kıyı ~ u,** *jeom.* Deniz asındırması ve kıyı yakınlarında dökütülerin yığılmasıyle meydana gelen yüzey. [*Ing.* Littoral level stretch; *Fr.* Plate-forme littorale]; ◉ **kuyu ~ u,** *mad. oc.* ◘ **Kuyu;** ◉ **yapısal ~,** *jeom.* Uyumlu yapılı bir bölgede üstteki yumuşak tabakanın süpürülmesiyle ortaya çıkan sert tabaka yüzeyi. [*Ing.* Structural level stretch; *Fr.* Plate-forme structurale].

platiamin, i. *Fr. platiammine. kim.* Dört değerli platinin amonyaklı karmaşık bileşiklerine verilen genel ad. [*Ing.* Platiammine].

platibromür, i. *Fr. platibromure. kim.* ◘ **Bromoplatinat.**

platika, i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının Levrekgiller *(Percidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 15-25 sm. Sırtı zeytin yeşildir, Avrupa ve Kuzey Asya'nın akıntılı göl ve ırmaklarında yaşar. *(Geniş tenyanın ikinci arakonakçılarındandır). Lat. Acerina cernua; Ing.* Popeiruff; *Fr.* Grémille].

platiklorür,-rü, i. *Fr. platichlorure. kim.* ◘ **Kloroplatinat.**

platiknemi, i. *Fr. platycnémie. antr.* Yaşayan veya fosil bazı insan ırklarından kaval kemiğinin kılıç gibi yassı oluşuna Broca'nın verdiği ad: *Cro-magnon insanında platiknemi görülür. (Şimdi aynı özellik Afrika zencilerinde, özellikle melanezya ırkında görülür).* [*ing.* Platycnemia].

platikrani, i. *tıp.* Vahşi kabilelerde, kafa kemiğini yassılaştırma âdeti. [*Ing.* Platycrania].

platimetre, i. *Fr. platymètre. elek.* Thomson tarafından tasarlanan ve iç armatürleri madenî bir iletkenle birleştirilmiş eşit sığalı iki kondansatörden meydana gelen âlet; eskiden özindükleme sığasını incelemekte kullanılırdı. [*ing.* Platymeter].

platin[1], i. *Fr. platine* < *Isp. plata* > *platina.* § ❶ Rengi gümüşten esmerce, yumuşak, kolay işlenir, çok dayanıklı, *Pt* sembolüyle gösterilen, değerli maden. Platin bütün madenlerin en ağırı ve en bozulmayanıdır, yoğunluğu 21,4 olup ancak 1775 derecede erir, kuyumculukta çok kullanılır. [*Ing.* Platinum, white gold; *Fr.* Platine]; ☆ *Eşanl.* **beyaz altın.** § ❷ *otom.* Bir distribütörde, ateşlemeyi sağlamak üzere akım kontağı vazifesini gören parça. *(Eskiden platinden yapılan bu kontaklar, bugün tungstenden hazırlanır).* [*Ing.* Platinum; *Fr.* Platine]; ◉ **gümüşlü** ~, *kim.* Platin ve gümüş alaşımı. *(yüzde 67 gümüş, yüzde 33 platin);* hassas elektrik dirençlerinin yapımında kullanılır. [*Ing.* Silver platinum; *Fr.* Platine argent]; ◉ **iridyumlu** ~, *kim.* Platin ve iridyum alaşımı *(yüzde 90 platin, yüzde 10 iridyum);* ölçek metrelerin ve termoelektrik pillerin yapımında kullanılır. [*Ing.* Platino-iridium; *Fr.* Platine iridié]; ◉ **rodyumlu** ~, *kim.* Platin ve rodyum alaşımı *(yüzde 90 platin, yüzde 10 rodyum);* termoelektrik pillerin yapımında kullanılır. [*Ing.* Rhodium platinum; *Fr.* Platine rhodié].

~ **grupu,** *kim.* Platin ailesinden altı madenin genel adı; rutenyum, rodyum, paladyum, osmiyum, iridyum ve platin. [*Ing.* Platinum group].

~ **kaplama,** § ❶ *camc.* Bir aynanın yüzeyini bir platin tabakasıyla kaplamak için uygulanan usullerin tümü. [*Ing.* Platinization; *Fr.* Platinure, platinage]; § ❷ *tekn.* Platin görünüşü kazandırmak veya kimyasal etkenlerin aşındırıcı etkisinden korumak için, herhangi bir yüzeyi bir platin tabakasıyla kaplamak amacını güden işlem. [*Ing.* Plating with platinum; platinization; *Fr.* Platinage].

~ **siyahı,** ◘ **Siyah.**

~ **süngeri,** ◘ **Sünger.**

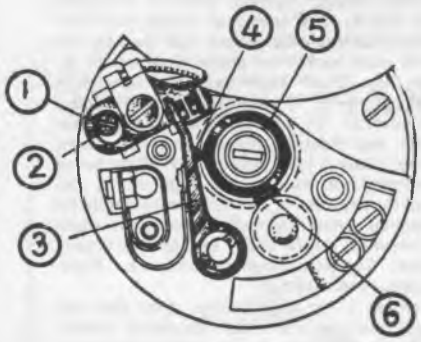

ŞEKİL: 450.— **PLATİN:** (1) Kontak mesnedi. (2) Eksantrik vida. (3) Devre kesici kolu. (4) Fiber tampon. (5) Kim. (6) Keçe fitil.

platin[2], i. *Fr. platine* < *plat,* yassı *dok.* (a) bazı dokuma tezgâhlarında, gücü tellerini aşağıya çekmek için uçlarına bağlanan, kare biçiminde, yassı kurşun parçası; (b) Bazı trikotaj tezgâhlarında, malyonların yapımı için gerekli hareketleri sağlayan, çok ince küçük madenî levha: *Şekil platini. Toplama platini. Çıkarma platini.* [*Ing.* Plate].

platinat,-ti, i. *Fr. platinate. kim.* Genel formülü $M_2Pt(OH)_6$ olan karmaşık tuz: *M,* tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Platinate].

platiniridyum, i. *Fr. platiniridium.* Iridyumla birleşmiş platin. [*Ing.* Platiniridium].

platinit,-ti, i. *Fr. platinite.* Demir, nikel *(yüzde 46)* ve karbon *(yüzde 0,3)* alaşımı; elektrik lambalarının, elektronik tüplerinin yapımında platin yerine, ayrıca, genleşme katsayısı camınkine eşit olduğu için, deney âletlerinin yapımında cam yerine kullanılır. [*Ing.* Platinite]

platinlemek (-i), f. Bir platin tabakasıyla kaplamak. [*Ing.* To platinize; *Fr.* Platiner].

platino-, *kim.* Bir bileşikte iki değerli platin bulunduğunu gösteren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Platino-, plato-].

☆ *Eşanl.* **plato-.**

platinosiyanür, i. *Fr. platinocyanure. kim.* Formülü $M_2Pt(CN)_4$ olan karmaşık tuzların genel adı; *M,* tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Platinocyanide].

☆ *Eşanl.* **tetrasiyanoplatinat II.**

platinotipi, i. *Fr. platinotypie.* Görüntünün, gümüş yerine platinden meydana geldiği fotoğraf çekme usulü. [*Ing.* Platinotype].

platinoyid, i. *Fr. platinoïde. met.* Yüzde 1 ile 2 tungsten katılmış, platin görünüşünde mayşor alaşımı; eskiden elektrik direnç kutularının yapımında kullanılırdı. [*Ing.* Platinoid].

platipodi, i. *tıp.* Ayak tabanının düzlüğü, düztabanlılık. [*Ing.* Platypodia].

platisefal, s. ve i. *Fr. platycéphale. antr.* Kafatası yassı olan. [*Ing.* Platycephalic, platycephalous].

platisefali, i. *Fr. platycéphalie.* < *Yun. platus,* geniş + *kephale,* baş.*antr.* Tepesi basık olan yassı kafatasının durumu. *(Bu durum bazen fizyolojik, bazen de patolojiktir).* [*Ing.* Platycephaly].

platizma, i. *tıp.* Boyun deri kası. [*Osm.* Adale-i cildi-yei unk; *Lat. Musculus platysma; Ing.* Platysma].

plato[1], i. *Fr. plateau. coğr.* § ❶ ◘ **Yayla;** § ❷ *sin.* ve *tlvz.* Dekorun kurulduğu yer. [*Ing.* Stage]; ◉ **kara** ~ **su,** *den.* ◘ Kara.

plato[2], i. ◘ **Platino.**

platoamin, i. *Fr. platoammine. kim.* İki değerli platinin amonyaklı karmaşık bileşiklerine verilen genel ad. [*Ing.* Platoammine].

platobromür,-rü, i. *Fr. platobromure. kim.* ◘ **Bromoplatinit.**

platoklorür, i. *Fr. platochlorure. kim.* ◘ **Kloroplatinit.**

platon'culuk,-ğu, i. *(Özel ad Platon'dan)* § ❶ Eflatun'un felsefesi. [*Ing.* Platonism; *Fr.* Platonisme]; ☆ *Eşanl.* **eflâtunculuk;** § ❷ *(geniş anl.)* Hem duyu âleminden, hem de insan zihninin ürünlerinden ayrı, kavranabilir bir gerçeğin varlığını kabul eden felsefe. [*Ing.* Platonism; *Fr.* Platonisme].

platonik, s. *Fr. platonique* < *Lat.* Eflâtun'un idealist felsefesine dayanarak, gerçekte var olmayan bir aşkı, bir tutkuyu, hayal gücüyle yücelterek belirtmek için kullanılır. [*Ing.* Platonic].

~ **aşk,** Karşı cinsin güzelliğine, manevî değerine, iyiliğine tutularak cinsel hislerin arka plânda kaldığı aşk. [*Ing.* Platonic love; *Fr.* Amour platonique].

~ **idealizm,** «*Realize*»nin gerçek bilginin konusu olan geçici evrenlerinden, biçimlerden, ideallerden ve ayrıca «*görünüş*»ün insanın duyularına dayanan yaşantı ve düşüncelerden ibaret olduğunu ileri süren felsefe görüşü.

platonizm, i. *Fr. platonisme.* ◘ **Platon-culuk.**

platosiyanür,-rü, i. *Fr. platocyanure. kim.* ◘ **Platinosiyanür.**

playa, i. *Isp. jeom.* Yarı kurak yayılım kuşaklarının en alçak kesimi. [*Ing.* ve *Fr.* Playa].

plazma, i. *Yun. plasma. fizyol.* § ❶ Kanın sıvı kısmı, kan sıvısı, kan ve değişik dokuların bileşimine giren sıvı kısım. [*Osm.* madde-i musavvire-i müşekkile; *Lat. Plasma; Ing.* ve *Fr.* Plasma]; § ❷ *elektr.* İyon ve elektron toplaşmaları hemen hemen eşit için uzay yükü sıfır olan, iyonlaşmış gaz ortam. [*Ing.* ve *Fr.* Plasma]; § ❸ *fiz.* Elektrik yükü nötür olan gaz moleküllerinden, pozitif iyonlardan ve negatif elektronlardan meydana gelen akışkan. *(Bazı fizikçilere göre bu terim, ancak nötür atomların oranı yüzde 1'i geçmezse kullanılabilir. Plazma terimi, bu gaz ortamın kararsızlığına, bir yere kapatma güçlüğüne ve jelatinimsi niteliğine dikkati çekmek için 1928'de amerikalı Langmuir tarafından ileri sürülmüştür).* [*Ing.* ve *Fr.* Plasma]; § ❹ *astr.* Atomları ve molekülleri tüm olarak veya kısmen iyonlaşmış gaz. Son yıllarda yıldızlararası gazın ve yıldız gazyuvarları içindeki gazın plazma olduğu kabul edilmektedir. [*Ing* ve *Fr.* Plasma]; ◉ **ara** ~, *fizyol.* ve *ted.* Hücreler arasında bulunan ince sıvı tabakası; lenfin sıvı kısmına tekabül eder. [*Ing.* Interstitial plasma; *Fr.* Plasma interstitiel]; ◉ **dış** ~, *biy.* ve *zool.* ◘ **Dışplazma;** ◉ **iç** ~, *biy.* ◘ **içplazma;** ◉ **jerminatif** ~, *sit.* Weissmann'a göre, irsî karakterleri taşıyan son derece karmaşık organ yapı. *(Yapısını meydana getiren kısımlar, biyoforlar ve belirleyenlerdir; bunlardan her biri irsiyet ve gelişmede önemli ve belirli bir rol oynar).* [*Ing.* Germ-plasm; *Fr.* Plasma germinatif]; ◉ **kan** ~, *fizyol.* ve *ted.* Kanın sıvı kısmı. [*Ing.* Blood plasm; *Fr.* Plasma sanguin]; ◉ **kas** ~ **sı,** *dokb.* ◘ **Kas.**

~ **bozulması,** *bot.* ◘ **Plazmoliz.**

~ **dolaşımı,** *sit.* Sitoplazmanın hücre içerisinde belirli yöndeki hareketi; hücre canlı olduğu sürece, bu hareket durmadan devam eder. [*Ing.* Plasmatic circulation].

~ **düzelmesi,** *sit.* Plazmolize uğramış bir bitki veya hayvan hücre veya dokusunun turgor haline dönmesi. *(Plazmoliz eğer ölüme yol açmışsa, bu dönüşe artık imkân yoktur).* [*Ing.* Deplasmolysis; *Fr.* Déplasmolyse].

☆ *Eşanl.* **deplazmoliz.**

~ **hüzmesiyle işeme,** *tekn.* Madenî bir parçayı, bir plazma hüzmesinin etkisi altında malzemenin kısmî buharlaşmasıyle meydana gelen bir anlık erimeyle işleme usulü. [*Fr.* Usinage ou jet de plasma].

~ **tedavisi,** *fizyol.* ve *ted.* Alyuvarlarından arınmış insan plazmasının tedavide kullanılması. [*Ing.* Plasmatherapy; *Fr.* Plasmathérapie, plasmothérapie].

☆ *Eşanl.* **plazmoterapi.**

~ **zarı,** *biy.* ◘ **Hücre zarı.**

plazmaferez, i. *Fr. plasmaphérèse* < *plazma* + *Yun. aphairesis,* ortadan kaldırma. *kanb.* Bir vericiden alınan kanın, plazma ve şekilli unsurlara ayrılması. *(Plazma, alyuvarlar, akyuvarlar, kan pulcukları trombositler), belli alanlarda tedavi amacıyla ayrı kullanılabilir).* [*Ing.* Plasmapheresis].

plazmajen, i. *Fr. plasmagène. biy.* Genler gibi genetik sürekliliğe elverişli sitoplazma cisimciklerine *Darlington*'un *verdiği ad.* [*Ing.* Plasmagene; *Fr.* Plasmagène génoïde, plasmon].

☆ *Eşanl.* **genoit, plazmon.**

plazmalaştırmak, (-i), f. *fiz.* Bir gazı plazma haline getirmek. [*Ing.* To plasmify; *Fr.* Plasmifier].

plazmin, i. *Fr. plasmine. biyokim.* Fibrinojeni parçalayabilen enzim. *(serumda «plazminojen» denilen etkisiz bir şekilde bulunur ve dokusal uyarıcıların etkisi altında etkin plazmine dönüşür. Tromboliz ile tedavinin esası, çeşitli uyarıcılarla /streptokinaz, urokinaz/ plazminojeni plazmine dönüştürme ilkesine dayanır).* [*Ing.* Plasmin].

plazmoblast,-tı, i. *tıp.* Plâzmositlerin ana hücresi. [*Ing.* Plasmoblast].

plazmod, i. *Fr. plasmode. biy.* Birçok çekirdek taşıyan sitoplazma kütlesi. *(Plazmodda her çekirdeğin, kendini saran sitoplazmayı etki altında tuttuğu kabul edilir. Çekirdeklere bağlı bölgeler arasında göze çarpmayan sınırlar bulunduğu sanılıyor. Çekirdeklere bağlı bu bölge veya alanlara enerjit denir).* [*Ing.* Plasmode; *Fr.* Plasmode, syncytium].

☆ *Eşanl.* **sinsisyum.**

plazmodezma, i. *Fr. plasmodesme* < *Yun. plasma,* oluşum, + *desma,* bağ. *sit.* Hücreleri birbirine bağlayan sitoplazma uzantıları. *(Bunların varlığı elektronik mikroskopla yapılan gözlemlerle doğrulanmıştır).* [*Ing.* Plasmodesm(a)].

plazmodyum, i. *Lat. plasmodium. paraz. plasmodiidae* familyasından, çeşitli hayvan gruplarından, özellikle kurbağalarda, sürüngenlerde, kuşlarda ve memelilerde asalak yaşayan ve sokucu, kan emici bir böcekle *(sivrisinek)* bu canlılara geçen bir hücreli hayvan. Pek çok türü vardır; insanlarda kan asalağı olarak yaşayan başlıca dört türü bulunur: *Plasmodium falciparum, P. malariae, P. vivax, P. ovale,* Plazmodyum'un üreme çevrimi iki evrelidir; eşeysel olan üreme evresi *(sporogoni)* bir arakonakta meydana gelir *(insanlarda sıtmaya sebep olan plazmodyumlar için arakonak, anofel cinsinden sivrisineklerdir);* eşeysel üreme evresi *(şizogoni)* omurgalıların akyuvarlarında meydana gelir. Plazmodyum insanda çok ağır, genellikle öldürücü bir hastalığa, yani sıtmaya sebep olur. Sıtma tropikal ve astropikal bölgelerde geniş ölçüde ölüme yol açar. Hawaii, Fiji ve Yeni Kaledonya adalarında sıtma görülmez, çünkü buralarda sıtma sivrisineği *(anofel),* bulunmaz. Tropiklerden uzak yerlerde bile yerleşik birçok sıtma bölgesi vardır. Manda, angola keçisi, kolombo köpek ve atları gibi evcil hayvanlar bazı vahşî memeli hayvanlar sıtmaya tutulabilir. Çinhindi'nde ve Hollanda Hindistan'ında mikrobu alan piliçler büyük ölçüde telef olur. Çeşitli maymunlarda, özellikle şempanze ve gorilde de plazmodyum görülmüştür. [*Lat, ing.* ve *Fr. Plasmodium*].

☆ *Eşanl.* **sıtma asalağı.**

plazmogami, i. *Fr. plasmogamie. bot.* Eksik döllenme. *(Erkek ve dişi hücreler, biraraya gelince sitoplazmaları birleşir, fakat çekirdekleri sitoplazma içinde ayrı kalır; üstün yapılı mantarların gelişme evrelerinden birinde bu çeşit çiftçekirdekliliğe rastlanır).* [*Ing.* Plasmogamy; *Fr.* Cytogamie].

☆ *Eşanl.* **sitogami.**

☆ *Karş.* **karyogami.**

plazmoliz, i. *Fr. plasmolyse. sit.* Hücrelerde geçişme yoluyle su kaybına yol açarak ölüme sebep olan olay. *Plazmoliz olayı* 1850'ye doğru Nageli tarafından keşfedildi. Bir hücre hipertonik bir sıvıya konursa, su plazma zarından geçerek az yoğun ortamdan çok yoğun ortama, yani hücreden sıvıya doğru akar. Böylece hücrenin suyu azalır, sitoplazma çekirdeğin çevresine büzülür. Plazmoliz olayı bitki hücrelerinde ve omurgalıların alyuvarlarında kolayca görülebilir. [*ing.* Plasmolysis]; ◉ **limit ~,** *bot.* Plazmoliz olayında protoplazmanın çeperden ilk ayrılış anı.

plazmoloji, i. *Fr. plasmologie. tıp.* Canlı maddelerin en küçük parçalarını inceleyen bilim. [*Ing.* Plasmology].

plazmon, i. *Fr. plasmon. bly.* ◘ **Plazmajen.**

plazmosit,-ti, i. *Fr. plasmocyte* < *Yun. plasma,* oluşum + *kitos,* hücre. *sit.* Sitoplazması bazofil, çekirdeği merkezden uzakta bulunan ve dokularda serbestçe dolaşan hücre. [*ing.* Plasmocyte].

plazmositoz, i. *Fr. plasmocytose. sit.* Kanda veya kan yapıcı organlarda az veya çok miktarda plazmosit bulunması. *(Kızamıkçık, kızıl, mikroplu mononükleoz, serum hastalığı sırasında plazmositler kana geçer. Bazı frengi ve verem olaylarında ve Hodgkin hastalığında dokularda bunların arttığı görülür).* [*ing.* Plasmocytosis].

plazmotip, i. *bot.* Sitoplazma ile taşınan istidatların toplamı.

plazmotomi, i. *Fr. plasmotomie. biy.* Knidosporidi'lerin *(miksosporidi, aktionmiksidi, mikrosporidi)* çok çekirdekli plazmodlara bölünme tarzı. [*ing.* Plasmotomy].

plazmotropizm, i. *tıp.* Dalak ve kemik iliğinin, alyuvarları tutup tahrip etme yeteneği. [*Ing.* Plasmotropism].

plazmozom, i. *Fr. plasmosome. dokb.* Çekirdeğin içinde serbestçe dolaşarak yer değiştirebilen sahici çekirdekçik. *(Sitoplazma asid boyalarıyle boyanır).* [*ing.* Plasmosome].

plazollt,-ti, i. *Fr. plazolite. min.* Formülü $Ca_3Al_2(SiO_4)_2(OH)_4$ olan doğal alüminyum ve kalsiyum silikat; grenaların izotipidir. [*ing.* Plazolite].

plebisit,-ti, i. *Fr. plébiscite.* < *Lat. plebisitum.* § ❶ *huk.* Bir kişi veya bir mesele hakkında, halkın kabul veya red iradesini belirtmesi amacıyle yapılan gerçek oylama. [*Ing.* Plebiscite; *Fr.* Referendum]; § ❷ *tar.* Başlangıçta yalnız pleb *(halk)* tabakası için değer taşıyan roman kanunu. [*ing.* Plebiscite].

Pleb'ler, ç. i. *Fr. plebe* < *Lat. plebs. esk. Rom.* Roma toplumunun en kalabalık sınıfı. *(Patrici sınıfın karşıtıydı ve onlarla birlikte populus'u meydana getirirdi).* [*ing.* The plebs].

pleio-, pleisto-, *Yun. pleion,* daha çok + *pleistos,* en çok'tan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing.* Pleio-, pleisto-; *Fr.* Pléio-, pléisto-].

pleistosen, i. ◘ **Pleyistosen.**

pleiyotropi, i. *Fr. pléiotropie.* Bir gen'in birçok doku ve organı etkilediği kalıtım şekli; bu değişik etkiler sonucunda bütün belirtiler ortaya çıkmayabilir. [*ing.* Pleiotropy].

pleiyotropik, s. *Fr. pléiotropique. biy.* ◉ **~ gen,** *biy.* Birçok doku veya organı etkeni etkileyebilen gen. *(Meselâ, bu çeşit bir gen aynı zamanda hem yüzde yağ adenomlarına, hem de sinir, böbrek ve yürek urlarına sebep olabilir).* [*Ing.* Pleiotropic gene; *Fr.* Gène pléiotropique].

pleko-, plekto-, *Yun. plekein,* eğmek'ten alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing.* Pleco-, plecti-; *Fr.* Pléco-, plécto-].

pleksiform, *I. tıp.* Damar veya sinir ağı şeklinde. [*Ing.* Plexiform].

☆ *Eşanl.* **ağbiçim.**

pleksiglas, i. *Ing. plexiglas.* ◘ **Plexiglas.**

pleksimetre, i. *tıp.* Perküsyon için kullanılan ve deriye uygulanan levha. [*Ing.* Pleximeter].

pleksus, i. *tıp.* Örgü, ağ, şebeke *(damar veya sinir).* [ing. Plexus].

plektanşim, i. *Fr. plectenchyme.*

plektenkima, i. *bot.* Tüpsü hücrelerden ibaret iplik veya liflerin birbiri arasına girerek meydana getirdikleri örgü şeklindeki yapı. *(Örnek: mantarların şapka kısmını (fruktifikasyon) teşkil eden lifler plektenkima halindedir).*

plektr(o)-, *Yun. plektron,* mahmuz'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing* ve *Fr.* Plectro-].

plekron, i. *Lat. plectrum.* < Yun. *plessein,* vurmak. *esk. çağ. müz.* Lirin tellerine vurmaya yarayan, ağaç, fildişi veya altından yapılmış çubuk [*Ing.* Plectrum; *Fr.* Plectre].

plenşan, i. *Fr. plain-chant. müz.* Ortaçağın diyatonik sistemde, bestelenmiş, latince metinlerle söylenen, serbest ritimli monodik âyin melodilerinden kurulu müzik tipi. *(X. ve XI. yüzyıl müzik nazariyecilerinde, planus terimi kalın perdeli bir şarkıyı belirtir. Ritimli makam ve ölçülebilir, notalama devrinde ise /XIII. yüzyıl ve sonrası/, serbest ritimli musica plana, nota süreleri ölçülebilen musica mensurata'nın karşıtı oldu. «Plenşan» terimi ingiliz plainsong'unun ve alman Choral'inin karşılığıdır).* [*Ing.* Plainsong, plain-chant]; ◉ **müzikli ~,** Fransa'da XVII. yüzyıldan itibaren bazı manastırlarla kiliselerde söylenen âyin şarkısı. *(Bu tarzın işlenmesine ve yayılmasına, rahip Bourgoing'ın çabalarıyle, Oratorium tarikatına bağlı din adamları yardımcı oldu. Plenşan tarzının en başta gelen iki örneği Henry Du Montun beş missa'sı ile G.G. Nivers'in missa'sıdır).* [*Ing.* Musical plainsong; *Fr.* Plain-chant musical].

pleo-, *Yun. pleos,* bol'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing.* Pleo-; *Fr.* Pléo-].

pleokroik, s. *Fr. pléochroïque. min.* Pleokroizm gösteren' [*ing.* Pleochroic].

~ hale, *min.* Bazı eski kayaçlarda, özellikle mikada mikroskopla gözlenen olay. [*Ing.* Pleochroic halo; *Fr.* Halo pléochroïque].

pleokroizm, I. *Fr. pléochroïsme. billûrbil.* Bazı billûrların, belli bir rengin ışığını farklı doğrultularda ve değişik ölçüde soğurarak kendilerine çarpan ışık ışınlarının doğrultusuna göre değişik renkler meydana getirme özelliği. [*Ing.* Pleochroism; *Fr.* Polychroïsme, dichroïsme].

☆ *Eşanl.* **çok renklilik, dikroizm.**

pleomasti, i. *tıp.* Fazla sayıda meme bulunması. [*ing.* Pleomastia].

☆ *Eşanl.* **çokmemelilik.**

pleomorfizm, i. *Fr. pléomorphisme. mikr.* Yeni şartlar altında bazı organizmaların şekil değiştirmesi. *(Pleomorfizme özellikle bakterilerde rastlanır; bakterilerin, bulunduğu doğal veya sentetik ortama göre değişen, üregen veya dirençli şekilleri /süzgeçten geçen virüsler, sporlar/, vardır.)* [*Ing.* Pleomorphism]. ◘ **Polimorfizm.**

pleonast, i. *Fr. pléonaste. min.* Doğal magnezyum alüminat; siyah renkli bir spinel çeşididir. [*ing.* Pleonast].

pleonazm, i. *Fr. pléonasme tıp.* Bazı organ veya vücut kısımlarının fazlalığı. [*Ing.* Pleonasm].

pleonemi, i. *tıp.* Vücudun bir kısmında kan hacminin çoğalması. [*ing.* Pleonemia].

plerom, i. *Fr. plérome. bot.* Kök büyüme konisinin en iç kısmında bulunan meristematik doku. [*Ing.* Plerome].

plesi(o)-, i. *Yun. plesios,* komşu'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing.* Plesio-; *Fr.* Plésio].

plesit,-ti, i. *Fr. plessite. min.* Göktaşlarında bulunan nikelli demir. [*Ing.* Plessite].

pletismograf, i. *Fr. pléthysmographe* < *Yun. plethysmos,* artış + *graphein,* yazma. *fizyol.* Organlara kan nakleden damarların çapındaki değişkenlik etkisiyle bu organlarda meydana gelen hacim değişikliğini ölçmeye yarayan cihaz. [*Ing.* Plethysmograph].

pletora, i. *Yun. plethora,* dolgunluk. *patol.* Kan bolluğu. [*ing.* Plethora; *Fr.* Pléthore].

plevra, i. *Lat. («kaburga kemiği» anlamında Yun. k.). anat.* Göğüs boşluğunun iç yüzünü ve akciğerleri saran zar. [*Osm.* Gışa-i cenp; *Ing.* Pleura; *Fr.* Plèvre]. ◘ *Eşanl.* **akciğer zarı;** ◉ **~ ya hava verme,** *ted.* ◘ **Hava. ~ sesi,** *anat.* Gırtlak ve soluk borusunda meydana gelen soluk sesinin plevrada birikmiş sıvının basıncı altında bulunan akciğere geçmesiyle burada duyulan ses. Uzaktan geliyormuş gibi hafif, boğuk bir sestir; sadece soluk verirken duyulur. [*Fr.* Souffle pleurétique].

plevrografi, i. tıp. Akciğer radyografisi, akciğerlerin röntgenle muayenesi. [*Ing.* Pleurography].

plexiglas, i. *kim.* Esnek, saydam ve renksiz bir sentetik reçinenin adı; metakrilik esterin polimerleşmesiyle hazırlanır ve emniyet camı olarak kullanılır. *(Plexiglas'tan dekorasyon eşyası da yapılır).* [*ing.* ve *Fr.* Plexiglas].

pleyistoseist, s. *Fr. pléistoséiste. jeof.* Deprem sırasında maksimum şiddete ulaşmış izoseist eğri tarafından sınırlanan yüzeye denir. *(Bu yüzey deprem etkilerinin en şiddetli olduğu bölgeye tekabül eder ve dış merkezi kaplar).* [*Ing.* Pleistoseist].

pleyistosen, s. ve i. *Fr. pléistocène* < *Yun. pleistos,* birçok + *kainos,* yeni'den /*yani «birçok yeni biçim kapsayan»*/ *jeol.* Dördüncü bölümüne denir. [*Ing.* Pleistocene].

pleykromi, i. *tıp.* Renk koyuluğu. *(Özellikle safra boyasının artmasından ileri gelir).* [*Ing.* Pleichromia].

pleyt,-ti, i. *Ing. plate. mek.* Mekanik imalâtta düzlem yüzeyleri denetlemede ve markalamada karşılaştırma düzlemi olarak kullanılan, alt kısmı nervürlü sert dökme demirden, düzlem yüzey. [*ing.* Blueing plate, master plate; *Fr.* Plaque].

~ takımı, *demir.* Bir makine veya bir şasiye ait parçaların paralellik ve dikliğini kontrol etmek için kullanılan çok hassas taksimatlı platform ve destek parçaları.

plezansiyen, s. ve i. *Fr. plaisancien. jeol.* Pliyosen sisteminin alt katına denir. *(Plezansiyen, ponslyen ile Astiyen arasında yer alır. Kuzey Italya'da marnlıdır. Marnlı fasiyes bazı yerlerde değişmez; başka yerlerde ise*

astiyen adı verilen kumun çökeldiği görülür). [*Ing.* Placentian].

pleziyomorf, s. *Fr. plésiomorphe. billûrbil.* Pleziyomorfizm niteliğindeki cisimlere denir. [*Ing.* Plesiomorphous; *Fr.* Homéomorphe].

☆ *Eşanl.* **homeomorfizm.**

pleziyomorfizm, i. *Fr. plésiomorphisme. billûrbil.* Kimyasal bakımdan bazı farklı maddeler kapsayan billûr şekillerinin benzeşmesi. [*Ing.* Plesiomorphism; *Fr.* Homéomorphisme, plésiomorphisme].

☆ *Eşanl.* **homeomorfizm.**

pleziyoser, i. *Yun. jeol.* Jüra devrinin sürüngen kelenlerinden bir hayvan fosili. [*Ing.* Plesiosuaurus].

pli, i. *Fr.* § ❶ Giyim eşyasında, süs olarak yapılan kumaş kıvrımı. [*Ing.* Pleat]; § ❷ Kumaş üzerinde herhangi bir çözgü veya atkı ipliğinin gergin olması sebebiyle meydana gelen enlemesine veya uzunlamasına buruşuk; § ❸ Apre işlemlerinde yanlış katlamalar sebebiyle kumaş üzerinde meydana gelen kırışıklık; ◉ **bozulmaz ~,** Yalnız bazı sentetik elyaflı dokumaların dayanabildiği 180° C sıcaklıkta pres altında bir kumaşa yapılan pli.

~ açmak, Apre işlemlerinde, hidrolik presle baskılanan kumaşlarda kenar kırışıklıklarını ortadan kaldırmak için, kartonları kaydırarak ilk basılan kenarları ortaya getirmek. Tambur üzerine sarılan ve uzun süre bu şekilde kalan kumaşlarda zamanla pli meydana gelmesini önlemek için, bunları başka bir tambura ilk kenarlar ortaya gelecek şekilde sarmak.

~ kaşe, Biri içe, öteki dışa bükülerek yapılan pli.

~ soley, Bel tarafı dar, etek tarafı geniş şekilde kloş biçimi kesilmiş kumaşa yapılan pli. [*Fr.* Pli soleil].

pliaj, i. *Fr. pliage. matb.* Kartonaj, kapak ve cilt işlerinde karton ve kapakların arkaya rahat kıvrılması ve açılması için bir çelik cetvelle veya istaka ile bastırılarak açılan oyuk çizgi. [*Ing.* Folding, creasing].

plili, s. Plisi olan: *Plili etek.* [*Ing.* Pleated; kilted; *Fr.* Plissé,-ée].

plimut, i. *Ing.* plymouth, *zoot.* Bir İngiliz tavuk ırkı.

pliniyen, s. *Fr. plinien < Lat. plinius, jeol.* **~ püskürme,** *jeol.* Vulcano yanardağının püskürmesine benzeyen ama çok büyük döküntüleri havaya fırlatabilecek kadar şiddetli olan yznardağ püskürmesi. *(Pliniyen püskürmenin en iyi örneği Plinius'un betimlediği M.S. 79'da meydana gelen Vezüv püskürmesidir).* [*Ing.* Eruption plinienne].

plintit,-ti, i. *Fr. plinthite. min.* Kırmızı kil; rengi, bileşimindeki demir oksidden ileri gelir. [*Ing.* Plinthite].

pliosen, i. ◘ **Pliyosen.**

pliyo-, *Yun. pleion,* daha çok'dan alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Plio-].

pliyodinatron, i. *Fr. pliodynatron. radyotekn.* Dört elektrodlu, havası boşaltılmış lamba; pozitif potansiyelde tutulan ve katodun elektron yayımı üzerine etki ederek lambanın negatif direnç etkisini ayarlayan bir ek ızgarası vardır. [*Ing.* Pliodynatron].

pliyosen, s. ve i. *Fr. pliocène. jeol.* Üçüncü zamanın son bölümüne denir. [*Ing.* Pliocene].

~ sonrası, *jeol.* Pliyosenden sonra gelen, yani Dördüncü zaman veya içinde bulunduğumuz çağ. *(Bu terimi ilk defa Lyell «Pliyosenden hemen sonraki» dönemi belirtmek için kullandı).* [*Ing.* Postpliocene; *Fr.* Postpliocène].

plombajin, i. *Fr. plombagine. min.* Doğal karbon *(grafit).* [*Ing.* Plombagine].

plombit,-ti, i. *Fr. plombite.* § ❶ *kim.* Kurşun oksidden PbO türeyen ve asid anhidrit rolü oynayan tuz. [*Ing.* Plombite]; § ❷ *petr.* Formülü Na_2PbO_2 olan ayıraç; sodyum hidroksit içinde çözelti halindeki müdesenkten elde edilir ve en eski yöntemlerden birinde benzinin yumuşatılması için kullanılır. *(Merkaptanların yükseltgenmesi, kurşun sülfürün az miktarda kükürt katılarak çökeltilmesiyle elde edilir).* [*Ing.* Plombite].

plombo-, plumbo-, *kim.* Bir mineralde kurşun bulunduğunu gösteren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Plombo-, plumbo-].

plombokalsit,-ti, i. *Fr. plombocalcite. min.* ◘ **Plumbokalsit.**

plonjon, i. *Fr. plongeon < plonger,* dalmak, atış yapmak'tan. *sp.* Futbolde, kalecinin topu yakalamak amacıyla, ellerini öne doğru uzatmış olarak yere yatay bir biçimde yaptığı atlama hareketi. [*Ing.* A throwing oneself at full length on the ground to catch the ball].

plotinos'çu, s. *(Plotinos'un adından)* Plotinos'un felsefesiyle ilgili. [*Ing.* Plotinian; *Fr.* Plotinien,-enne].

plörektomi, i. *Fr. pleurectomie < Yun. pleuron,* yan + *ektome,* çıkarmak. *cerr.* Plevranın bir kısmını çıkarmak için yapılan cerrahî müdahale. *(Plörektomi, irinli müzmin plörezilerde uygulanır).* [*Ing.* Pleurectomy].

plörezi, i. *Fr. pleurésie. tıp.* ◘ **Zatülcenp.**

plörit,-ti, i. *Fr. pleurite. tıp.* Hafif plevra iltihabı. *(plörit terimi genellikle hafif sızıntılı zatülcenpler için kullanılır; bu çeşit zatülcenp yanlış olarak «kuru zatülcenp» diye anılır ve göğüs dinlendiğinde plevrada sürtünme sesleriyle kendini belli eder).* [*Ing.* Pleuritis].

☆ *Eşanl.* **akciğer zarı iltihabı.**

plörodini, i. *Fr. pleurodynie. patol.* Göğüs kafesi kaslarında veya plevra-altı dokuda duyulan şiddetli ağrı. *(Romatizmadan ileri geldiği sanılır. Kan çekici ve ağrı dindirici ilâçlarla tedavi edilir).* [*Ing.* Pleurodynia].

plörohepatit,-ti, i. *tıp.* Karaciğere yakın plevra iltihabı ile birlikte seyreden karaciğer iltihabı. [*Ing.* Pleurohepatitis].

plörojenik, s. *tıp.* Plevradan menşe alan. [*Ing.* Pleurogenic].

plörokarp, s. *Fr. pleurocarpe. bot.* Arkegonları sapın yanında veya dalların üzerinde olan *(kara yosunu hk.)* [*Ing.* Pleurocarpous; *Fr.* Acrocarpe].

☆ *Karş.* **akrokarp.**

plörokolesistit,-ti, i. *tıp.* Plevra ve safra kesesi iltihabı. [*Ing.* Pleurocholecystitis].

pleroliz, i. *Fr. pleurolyse. cerr.* ◘ **Torakopiasti.**

plöromitoz, i. *Fr. pleuromitose. biy.* Foraminiferlerde, zooflagellata *(thrichomonadina, tricnohiphina v.b.)* ve dinoflagellata v.b. hayvan gruplarında görülen hücre bölünmesi tarzı. *(Bu bölünme tarzının belibaşlı özelliği iğ ipliklerinin oluşmaması ve ardıl evrenin /metafaz/ olmamasıdır).* [*Ing.* Pleuromitosis].

plöroperikardit,-ti, i. *Fr. pleuropéricardite, patol.* Akciğer zarı ve perikardın aynı zamanda iltihaplanması. [*Ing.* Pleuropericarditis].

plöropnömonektomi, i. *Fr. pleuropneumonectomie. cerr.* Bir zatülcenp sonucunda kalınlaşıp sertleşen akciğer zarları ile akciğer kısmını çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Pleuropneumectomy].

plöropnömoni, i. *Fr. pleuropneumonie. tıp.* Akciğer zarının ve akciğerin aynı zamanda iltihaplanması. *(Bu iltihap, hayvanlarda sık görülür ve çoğu zaman ölümle sonuçlanır. Geviş getirenlerden ve domuzlarda, özellikle pastörellozlarda rastlanır).* ◘ **Zatürree ve zatülcenp.** [*Ing.* Pleuropneumonia]; ◉ **intanî keçi ~ si,** *tıp.* Özgül bir mikrobun sebep olduğu bulaşıcı hastalık; bu mikrop ültravirüslerin bazı özelliklerini taşımakla beraber, mikroskopta görülebilir ve üretilebilir; *sığır plöropnömonisi*'ni yapan mikroba yakındır. *(Daha çok Akdeniz çevresindeki bölgelerde görülür).* [*Fr.* Pleuropneumonie infectieuse de la chèvre]; ◉ **intanî at ~ si,** ◘ **Bulaşıcı zatürree.**

plöroraji, i. *Fr. pleurorragie. tıp.* Plevra'nın kanaması. [*Ing.* Pleurorrhagia].

plöroskop,-pu, i. *Fr. pleuroscope. tıp.* Plevranın içini muayeneye yarayan andoskopik âlet. *(Sunî bir pnömotoraks meydana getirildikten sonra plöroskop plevranın içine sokulur; bu âlet sayesinde bazı andoskopik müdahaleler yapılabilir, bridler veya yapışık kısımlar kesilir, dağlanır v.b.).* [*Ing.* Pleuroscope].

plöroskopi, i. *Fr. pleuroscopie. tıp.* Plevranın plöroskopla doğrudan doğruya muayenesi için uygulanan cerrahî teknik. [*Ing.* Pleuroscopy].

plörotifoid, s. *Fr. pleuro-typhoïde. patol.* **~ humma,** *patol.* Zatülcenple başlayan tifo. [*Ing.* Pleurotyphoid fever; *Fr.* Fièvre pleuro-typhoïde, pleurotyphus].

☆ *Eşanl.* **plörotifüs.**

plörotomi, i. *Fr. pleurotomie. cerr.* Plevranın ameliyatla açılması. [*Ing.* Pleurotomy].

plörototonos, i. *Fr. pleurothotonos < Yun. pleurothen,* yanlamasına + *tenos,* gerilim. *patol.* Bir tarafın kaslarında meydana gelen kasılma sonucu, vücudun bir yana bükülmesi; tetanosta görülür. [*Ing.* Pleuro thotonos].

plumbat,-tı, i. *Fr. plombate. kim.* Kurşun dioksidden PbO_2 türeyen tuz; *Sülüğen* Pb_3O_4 *bir kurşun II plumbattır* PbO_2, *2PbO.* [*Ing.* Plumbate].

plumbiklorür,-rü, i. *Fr. plombichlorure. kim.* ◘ **Kurşun klorür.**

plumbikon, i. *elek.* Görüntü analizleyici elektron lambası; çalışma ilkesi vidikon'unkine benzer, fakat etkinleştirilmiş kurşun oksidden meydana gelen fotodirençli yüzeyi, ışık tayfının en uzun dalga boylarına karşı yüksek bir duyarlık gösterir. [*Ing.* ve *Fr.* Plumbicon].

plumbitler, ç. i. *Fr. plombides.* Kurşun ve kurşun bileşiklerini kapsayan mineral grupu. [*Ing.* Plumbides].

plumbo-, *önek.* ◘ **Plombo-.**

plumboferrit,-ti, i. *Fr. plumboferrite. min.* Formülü PbO, $2Fe_2O_3$ olan doğal kurşun ve demir çift oksidi; romboedrik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Plumboferrite].

plumbojarosit,-ti, i. *Fr. plumbojarosite. min.* Doğal demir ve kurşun bazik sülfatı. [*Ing.* Plumbojarosite].

plumbokalsit,-ti, i. *Fr. plumbocalcite. min.* Doğal kurşun ve kalsiyum karbonat, kalsit gibi romboedrik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Plumbocalcite].

plumbonakrit,-ti, i. *Fr. plumbonacrite. min.* Saf olmayan hidroserüzit çeşidi. [*Ing.* Plumbonacrite].

plumbozit,-ti, i. *Fr. plumbosite. min.* Doğal kurşun ve antimon sülfür; jamesonit'e benzer. [*Ing.* Plumbosite].

plumula, i. *bot.* Tohumlu bitkilerde embriyon içinde bulunan ve tohumun çimlenmesi sırasında gövdeyi veren meristematik bölge. [*Osm.* Cezi'; *Ing.* Plumule, gemmule; *Fr.* Plumule, gemmule].

☆ *Eşanl.* **embriyon tomurcuğu.**

plutokrasi, i. *Fr. ploutocratie < Yun. plutos,* zenginlik + *kratos,* iktidar > *plutokratia,* zenginlerin iktidarı. Zenginlerin yönetimi; zenginlerin yönettiği bir ülke veya devlet. [*Ing.* Plutocracy].

☆ *Eşanl.* **zenginerki.**

plutonitler, ç. i. *coğr.* Taşlar biliminde derinlik taşları demektir. [*Lat.* Pluto; *Ing.* Plutonic rocks; *Fr.* Roches grenues].

plüralizm, i. *Fr. pluralisme. fels.* ◘ **Çokçuluk.**

plüriglandüler, i. *tıp.* Birçok bezleri ilgilendiren. [*Ing.* Pluriglandular].

~ yetersizlik, *tıp.* Birçok endokrin bezlerin birden az is görmesi. [*Ing.* Pluriglandular insufficiency]. ◘ **Plutokrasi.**

plütokrasi, i. ◘ **Plutokrasi.**

Plüton /plü:ton/, i. *Yun. astr.* Güneş sisteminden gezegen; 1930 yılında keşfedilen ve Neptün'ün çok uzağında bulunan bu gezegenin astronomik elemanları, henüz çok büyük bir kesinlikle hesaplanamamıştır. ☆ *ŞEKİL: 223.*— **GÜNEŞE GÖRE GEZEGENLER.**

plütonizm, i. *Fr. plutonisme. jeol.* Kayaların yalnız yerin derinliklerindeki sıcaklığın etkisiyle oluştuğunu savunan geçerliğini yitirmiş kuram. [*Ing.* Plutonism].

plütonyum, i. *Fr. plutonium (Güneş sisteminde Neptün'den sonra gelen Plüton gezegeninin adından). kim.* Sembolü Pu, A. n. 94 ve A. a. 242 olan, uranyum ötesi ele-

ment; neptünyum çekirdeğinin kendiliğinden beta taneciği fırlatmasıyle meydana gelir. *(Çok radyoaktif bir element olduğu için tabiatta bulunmaz; 238 numaralı izotopu, 1940'da Amerikalı Seaborg tarafından uranyum'un dötonlarla bombardımanından elde edilmişti, 239 numaralı izotopu atom pillerinde daha kolay elde edilir; bir «yavaşlatıcı» ile yavaşlatılan nötronlar uranyum 238 tarafından soğurulunca, sırasıyle uranyum 239, neptünyum 239 (her ikisi de kararsızdır) ve plütonyum 239 meydana gelir. Devri 24.000 yıl olan radyoaktif element, yavaş nötronların etkisiyle uranyum 235 gibi fisyona uğrar.Plütonyum, atom bombalarının ve bazı atom pillerinin yapımında kullanılır. Piller içinde plütonyum oluşumu başlangıçta fisyona uğrayan malzeme tüketiminin bir kısmını karşılar).* [*ing.* Plutonium]; ◉ ~ **lu reaktör**, *tekn.* Fisyonabl madde olarak doğal uranyum yerine plütonyum kapsayan reaktör.

plüviyometre, i. *Fr. pluviomètre.* Atmosferde belirli bir yere düşen yağış miktarını ölçmeye yarayan âlet. [*ing.* Pluviometer, udomètre].

~ **kesiti**, Plüviyometrede toplanan su sütununun milimetre cinsinden yüksekliği. [*Fr.* Tranche pluviométrique].

plüviyometri, i. *Fr. pluviométrie.* Yağmurların uzay ve zaman içindeki dağılımını inceleyen iklimbilim dalı. ◘ **Yağmur ve plüviyometre.**

Pm, *prometeyum*'un kimyasal sembolü. [*Fr.* Symbole chimique du prométhéum].

pneodinamik, i. *Fr. pnéodynamique* < *Yun. pnein*, solunum + *dynamis*, kuvvet. *fizyol.* Solunumun fizik mekanizma bakımından incelenmesi. [*ing.* Pneodynamics].

pneofor, i. *tıp.* Sun'î solunuma yardımcı olan âlet. [*ing.* Pneophore].

pneum(o)-, pnöm(o)-, *Yun. pneuma*, soluk veya *pneumon*, akciğer'den alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*ing.* ve *Fr.* Pneum(o)].

pneuma, i. *(«çocuk» anlamında Yun.) fels.* Stoa'cıların beşinci unsur olarak düşündükleri ruhsal ilkeye verilen ad. [*Fr.* Pneuma].

P-nilpotent, s. *Fr. mat. P'inci* kuvveti *(Ap)* sıfır olan bir *A* kare matrisi için kullanılır. [*ing.* P-nilpotent; *Fr.* P-nilpotent,-ente].

pnom, i. Kamboçluların törenlerde saç tuvaletlerinin üstüne yerleştirdikleri piramid bi çimli süs. [*ing.* ve *Fr.* Pnom].

Pnong'lar, ç. öz. i. *etn.* Kamboç'ta dağlı halk; yaklaşık olarak 50.000 kişi olan Pnong'lar Vietnam Moi'leriyle aynı gruptandır. Genellikle Mekong'un doğusunda Laos sınırı yakınındaki bölgede yaşarlar. [*ing.* ve *Fr.* Pnongs].

pnömalerjen, i. *Fr. pneumallergène. patol.* Solunum organında etki gösteren alerjen. [*ing.* Pneumallergene].

pnömartroz, i. *Fr. pneumarthrose. tıp.* Radyografi yapabilmek için sunî olarak *(örnek: kalça çıkığında)* bir eklem boşluğuna gaz verilmesi veya travma sonucunda meydana gelen kırık yüzünden aynı boşluğa hava girmesi. [*ing.* Pneumarthrosis].

pnömatik, s. *Fr. pneumatique* < *Yun. pneum*, nefes. § ❶ Sıkıştırılmış hava ile çalışan: *Pnömatik çekiç.* [*ing.* Pneumatic]; § ❷ i. Hareketleri açısından gazları inceleyen bilim: *Gazların akış kuramı pnömatiğin bir bölümüdür.* [*ing.* Pneumatics].

~ **doldurma**, *mad. oc.* ◘ **Doldurma.**

~ **felsefe**, *fels.* Valentinus'çu gnostiklere göre, pleroma'ya varmaya çalışanların bağlı olduğu ilke. [*ing.* Pneumatic principle; *Fr.* Principe pneumatique].

~ **komparatör**, *tekn.* ◘ **Komparatör.**

~ **makine**, *fiz.* ◘ **Hava boşaltma makinesi.**

~ **palanga**, ◘ **Palanga.**

~ **taşıyıcı**, Toz veya tane halindeki bir katı maddenin esnek veya sert borular içinde bir akışkan *(genellikle hava)* akımıyle sürüklenmesi ilkesine dayanan âlet veya sistem. *(Bu taşıma usulü özellikle çimento gibi toz maddeleri ve küçük taneli tahılları gemilere, kamyonlara, konteynerlere veya silolara, mağazalara yükleyip boşaltmakta kullanılır).* [*ing.* Pneumatic conveyor; *Fr. Transport (transporteur)* pneumatique].

~ **top**, *sil.* A.B.D.'de 1883'e doğru teğmen Zalinski tarafından icat edilen ve itici kuvvet olarak, barut yerine sıkıştırılmış havadan yararlanan silâh. *(Kullanılmasındaki güçlükler ve menzilinin ksa oluşu çabuk terkedilmesine yol açtı).* [*ing.* Pneumatic canon; *Fr.* Canon pneumatique].

pnömatofor, i. *Fr. pneumatophore. zool.* Sifonoforlarda yüzme organı ödevi gören hava kesesi. *(Hayvan bu organı, içine gaz doldurup boşaltarak suda aşağı inip çıkmak için kullanır).* [*ing.* Pneumatophore].

pnömatograf, i. *tıp.* Göğüs duvarı hareketlerini kaydeden cihaz. [*ing.* Pneumatograph].

pnömatogram, i. tıp. Pnömatograf tarafından kaydedilen grafik. [*Ing.* Pneumatogram].

pnömatolit,-ti, i. *Fr. pneumatolyte. jeol.* Pegmatitlerin katılaşması sırasında mağmadan ayrılan, mineralleştirici unsurlar bakımından zengin sıvı veya damıtma ürünü. [*ing.* Pneumatolyte].

pnomatolitik, s. *Fr. pneumatolytique. jeol.* Mineralleştirici sulu damıtma ürünlerinin sıcaklığından daha yüksek bir sıcaklıkta, pegmatitlerden yayılan ve minerallerin billürlaşmasına yol açan sıcak akışkanlıklar etkisiyle pegmatitler yakınında meydana gelen mineralleşmiş bir yatak için kullanılır. [*ing.* Pneumatolytique].

pnömatoliz, i. *Fr. pneumatolyse. jeol.* Inorganik maddelerin değişiminde ve billürlaşmasında, mineralleştirici etkenlerin, yani yer altındaki buhar ve gazların olaya karışması. Bunun sonucunda içkayalar, özellikle granülitler ve pegmatitler, flüorlu veya borlu bazı mineraller *(turmalin, zümrüt, topaz v.b.)* meydana gelir. [*ing.* Pneumatolysis].

pnömatoloji, i. *Fr. pneumatologie.* § ❶ *ilahiy.* ve *Fels.* Ruhsal varlıklar bilimi *(özellikle gnostisizm'de ve Leibniz'çilikte).* [*ing.* Pneumatology]; § ❷ *tıp.* Gaz ve hava ve bunların tedavi maksadıyle kullanılışını inceleyen bilim. [*Ing.* Pneumatology].

pnömatometre, i. *Fr. pneumatomètre. fizyol.* Akciğerlerin soluma gücünü ölçmeye yarayan cihaz. [*Ing.* Pneumatometer].

pnömatometri, i. *tıp.* Solunum hareketlerini ölçme *(bilgisi).* [*ing.* Pneumatometry].

pnömatoraşis, i. *Fr. pneumatorachis. patol.* Omurga kanalı içinde gaz bulunması [*ing.* Pneumatorhachis].

pnömatosal, i. *Fr. pneumatocèle. patol.* Organlar arasında veya bazen bunların özel dokusunda gaz toplanması. [*Ing.* Pneumatocele]. ◘ **Amfizem ve pnömatoz.**

pnömatoterapi, i. *tıp.* Yüksek veya alçak basınçlı hava ile yapılan tedavi. [*ing.* Pneumatotherapy].

pnömatoz, i. *Fr. pneumatose. patol.* Doğal boşluklarda, organlarda ve dokularda gaz birikmesiyle ortaya çıkan hastalık. [*ing.* Pneumatosis]; ◉ **mezenter** ~ **u**, *patol.* İncebağırsağın yüzeyine veya mezenter içine dağılmış küçük saydam keseciklerle beliren bozukluk. [*ing.* Mesenteric pneumatosis; *Fr.* Pneumatose mésentérique, emphysème mésentérique, kystes gazeux mésentériques].

☆ *Eşanl.* **Mezenter amfizemi, gazlı mezenter kistleri.**

pnömatüri, i. *Fr. pneumaturie. patol.* Siyekten aynı zamanda gaz ve sidik çıkması. [*ing.* Pneumaturia].

pnömektomi, i. *Fr. pneumectomie. cerr.* ◘ **Pnömonektomi.**

pnömoanterit,-ti, i. *Fr. pneumo-entérite.* ◉ **bulaşıcı domuz** ~ **i**, *vet.* Şimdi bulaşıcı nömoni, intanî bağırsak iltihabı diye ayrı adlarla tanınan birçok hastalığı ifade eden eski terim. [*Ing.* Pneumoenteritis; *Fr.* Pneumo-entérite infectieuse du porc].

pnömobasil, i. *Fr. pneumobacille. bakt.* Birçok iltihaplı hastalığın etkeni olan kokobasil *(Bronkopnömoni, zatülcenp, peritonit, otit ve anjinin gerçek etkenidir; zatürreede ancak ikinci derecede rol oynar. 1882'de Friedlander tarafından bulunan pnömobasil, kısa çomaklar veya kokobasil şeklinde görülür. Balgamda, irinde, kanda bulunur; baz boyalarla boyanır, fakat Gram almaz. Havasız yaşayabilir ve her ortamda üretilebilir).* [*ing.* Pneumobacillus].

☆ *Eşanl.* **Friedlander pnömobasili.**

pnömobasilemi, i. *Fr. pneumobacillémie. patol.* Kanda pnömobasil bulunmasıyle meydana gelen genel intan. [*ing.* Pneumobacillemia].

pnömodinamometre, i. *Fr. pneumodynamomètre. tıp.* Soluk alırken ve verirken akciğerlere giren ve çıkan havanın miktarını olcmeye yarayan cihaz. [*ing.* Pneumodynamometer]. ◘ **Spirometre.**

pnömoensefalografi, i. *tıp.* Karıncıklara hava veya gaz zerkettikten sonra yapılan beyin radyografisi. [*Ing.* Pneumoencephalography].

pnömoensefalogram, i. *tıp.* Pnömoensefalografi ile elde edilen radyogram. [*ing.* Pneumoencephalogram].

pnömofon, i. *tıp.* Orta kulak basıncını ölçme âleti. [*Ing.* Pneumophone].

pnömoftizyoloji, i. *Fr. pneumophtisiologie, tıp.* **Akciğer veremi bilimi.** [*ing.* Pneumophtisiology].

pnömogastrik, i. *tıp.* Akciğer ve mideye ait. [*Ing.* Pneumogastric].

pnömograf, i. *Fr. pneumographe. fizyol.* Solunum hareketleri sırasında göğüs kafesinin çapında meydana gelen değişiklikleri gösteren cihaz; *Marey* tarafından geliştirilmiştir. [*Ing.* Pneumograph].

pnömografi, i. *Fr. pneumographie. fizyol.* Solunum hareketlerinin grafikle incelenmesi [*ing.* Pneumography].

pnömohemoraji, i. *patol.* Akciğer kanaması. [*Ing.* Pneumohemorrhagia].

pnömokok, i. *Fr. pneumocoque. bakt.* En sık görülen zatürree mikrobu *(1881'de Pasteur tarafından bulunmuş ve hemen hemen aynı zamanda /1884/ Talamon ve Fraenkel tarafından incelenmiştir; bir ucu mum alevi şeklinde ince uzun, yumurtamsı bir koküstür; çoğu zaman bir kapsülle çevrilidir; ikişerli veya dörderli kümeler halinde bulunur. Kolaylıkla boyanır ve Gram alır; çürükçül bir mikroptur; sıhhatli kimselerde, tükürük ve sümükte rastlanır. Patojen hale gelince sadece had zatürreye sebep olmaz, bronkopnömoni, irinli zatülcenp, menenjit, peritonit, perikardit gibi bir takım, başka hastalıklara da yol açar. Çıkış mikrobu olarak, mevsim hastalıkları ve özellikle grup komplikasyonlarında çok büyük bir rol oynar. Grip virüsü sinir sistemine yerleşip bu sistemi zayıflattığından, o ana kadar çürükçül olan pnömokoklar muhtemelen bünye direncinin azalmasından yararlanarak, hastalık yapma gücü kazanır).* [*ing.* Pneumococcus].

pnömokoksemi, i. *Fr. pneumococcémie. patol.* Pnömokokun defalarca kana geçmesinden ileri gelen ağır rahatsızlıklarla birlikte görülen septisemi. [*ing.* Pneumococcemia].

pnömokoksi, i. *Fr. pneumococcie. patol.* Pnömokoklardan ileri gelen hastalıkların tümü. *(Başlıcaları şunlardır: zatürree, zatulcenp, andokardit ve perikardit, menenjit, artrit, otit, nefrit, parotonit, parotidit, septisemi).* [*ing.* Pneumococcosis].

pnömokonyoz, i. *Fr. pneumoconiose. tıp.* Havada bulunan tozların ve katı parçacıkların *(kömür, silisyum, çeşitli maden parçacıkları, kil tozları, duman v.b.)* solunumları ve akciğere yerleşmesi sonucu meydana gelen çeşitli bozukluklara verilen ad. [*ing.* Pneumoconiosis].

pnömolit,-ti, i. *Fr. pneumolithe* ◘ **Akciğer taşı.**

pnömolog, i. *Fr. pneumologue. tıp.* Akciğer hastalıkları uzmanı. [*Ing.* Pneumologist].

pnömoloji, i. *Fr. pneumologie.* Akciğeri, akciğer hastalıklarını ve tedavisini konu olarak ele alan tıp uzmanlık dalı. [*Ing.* Pneumology].

pnömomelanoz, i. *Fr. pneumomélanose. tıp.* ◘ **Antrakoz.**

pnömomikoz, i. *Fr. pneumomycose. tıp.* Hastalık yapan mantarların akciğeri sarması; bunlar ayrı ayrı hastalıklara sebep olur *(as-*

perjilloz, sporotrikoz v.b.). [*Ing* Pneumomycosis].

pnömonektazi, *tıp.* Akciğer anfizemi. [*Ing.* Pneumonectasis].

pnömonektomi, i. *Fr. pneumonectomie. cerr.* Akciğerlerden birinin çıkarılması. *(Pnömonektomi, akciğerleri tahrip eden verem, akciğer apsesi, akciğer kanseri gibi ağır hastalık hallerinde uygulanır. Ancak, pnömonektomi uygulanabilmesi için ciğerlerden birinin sağlam olması ve yeterli hematoz sağlayabilmesi şarttır).* [*Ing.* Pneumonectomy].

☆ *Eşanl.* **pnömektomi**.

pnömonemi, i. *tıp.* Akciğer konjestiyonu. [*Ing.* Pneumonemia].

pnömoni, i. *Fr. pneumone.* ◘ **Zatürree**.

pnömonografi, i. *tıp.* Akciğer radyografisi. [*Ing.* Pneumonography].

pnömopati, i. *Fr. pneumopathie. tıp.* Akciğer hastalıklarının genel adı. [*Ing.* Pneumopathy].

pnömoperikard, i. *Fr. pneumopéricarde. patol.* Akciğeri ve kalbi zedeleyen veya doğrudan doğruya havanın perikarda girmesine imkân veren oldukça geniş bir yaradan sonra perikarda hava toplanması. [*Ing.* Pneumopericardium].

pnömoperitonit,-ti, i. *tıp.* Gaz oluşmasından ileri gelen periton iltihabı. [*Ing.* Pneumoperitonitis].

pnömoperituan, i. *Fr. pneumopéritoine. patol.* ve *ted.* Karınzarı içinde hava bulunması. *(Kendiliğinden olan pnömoperituan, mide veya bağırsak delinmesinin patognomonik bir işaretidir. Sindirim kanalından ileri gelen gazlar karınzarı içinde yayılır ve karaciğerde diyafram arasında hilâl şeklinde tipik bir radyolojik görünüm verir).* [*Ing.* Pneumoperitoneum].

pnömoplörit,-ti, i. *patol.* Akciğer ve plevra iltihabı. [*Ing.* Pneumopleuritis].

pnömoraji, i. *patol.* Akciğer kanaması. [*Ing.* Pneumorrhagia].

pnömosel, i. *Fr. pneumocèle. patol.* Akciğer fıtığı. [*Ing.* Pneumatocele, pneumocele].

pnömoseröz, i. *Fr. pneumoséreuse, patol.* ve *ted.* İçorgan veya eklemlerdeki herhangi bir seröz boşlukta hava bulunması. *(Sunî pnömoseröz bir röntgen muayenesi veya tedavi amacıyla yapılır. Pnömoserözlerin en sık kullanılanları pnömotoraks ve pnömoperituandır).*

pnömosistografi, i. *Fr. pneumocystographie.* İçine hava şırınga ederek sidik torbasının radyografisini alma. [*Ing.* Pneumocystography].

pnömoşok, i. *Fr. pneumo-choc. psiky.* Psikiyatride uygulanan tedavi şekli; örümceksi zar altına 50-60 mllimetre hava veya oksijen şırınga edilerek uygulanır. *(Gazlı ansefalografi). /Bu teknik sayesinde bazı şizofreni veya oligofrenilerde geçici bir iyileşme sağlanır).*

pnömoterapi, i. *tıp.* Akciğer hastalıkları tedavisi. [*Ing.* Pneumotherapy].

pnömotifo, pnömotifüs, i. *Fr. pneumotyphoïde, pneumotyphus. tıp.* Bir zatürree ile başlayan, tifo; zatürree iyileşmeye yüz tutarken tifo bağımsız olarak seyrini takip eder. [*Ing.* Pneumotyphoid, pneumotyphus].

pnömotimpan, i. *Fr. pneumotympan. patol.* Orta kulakta sıkışmış hava bulunması. *(Bu hastalık, sümkürürken kulaklardan birinde meydana gelen şiddetli ağrı, uğultu, sağırlık ve bazen hafif baş dönmesiyle belirir).* [*Ing.* Pneumotympanum].

pnömotoksinler, ç. i. *Fr. pneumotoxines. bakt.* Pnömokokların toksinleri. */ Eksotoksin çeşidi az etkilidir, toksinlere duyarlı hayvanları /tavşan, fare/ zor öldürür; endotoksin çeşidi ile gittikçe artan dozlarda aşı etkisi yapar).* [*Ing.* Pneumotoxins].

pnömotomi, i. *Fr. pneumotomie. cerr.* Akciğerin ameliyatla yarılması. *(Örnek: abse halinde).* [*Ing.* Pneumotomy, pneumonotomy].

pnömotoraks, i. *Fr. pneumothorax. patol.* ve *ted.* Plevra boşluğunda hava toplanması. [*Ing.* Pneumothorax]; ◉ **kendiliğinden** —, *patol.* ve *ted.* Akciğer yüzeyinde genellikle pek önemsiz bir delik açılması sonucunda plevra boşluğuna hava girmesi. [*Ing.* Spontaneous pneumothorax; *Fr.* Pneumothorax spontané]; ◉ **sunî** —, *patol.* ve *ted.* Tedavi amacıyla plevra boşluğuna hava verme. [*Ing.* Artificial pneumothorax; *Fr.* Pneumothorax artificiel].

pnömotropik, s. *tıp.* (a) Akciğer dokusu için özel ilgi gösteren; (b) Pnömokoklara hassas olan. [*Ing.* Pneumotropic].

pnömotropizm, i. *tıp.* Bir madde veya canlının akciğer dokusuna fazla ilgi göstermesi. [*Ing.* Pneumotropism].

pnömoüreteropivelografi, i. *Fr. pneumo-urétéro-pyélographie.* Hava verildikten sonra böbrek havuzcuğunun ve siyeğin radyografisini alma.

Po, § ❶ *polonyum*'un kimyasal sembolü. [*Ing.* Symbol of Polonium; *Fr.* Symbole chimique du polonium]; § ❷ C.G.S. sisteminde dinamik viskozite birimi olan *poise*'ın sembolü. [*Ing.* Symbol of poise; *Fr.* Symbole du poise, unité de mesure de viscosité dynamique dans le système C.G.S.].

poca /po:ca/, i. *It. poggia* ◘ **Boca**.

pocalamak, f. ◘ **Bocalamak**.

podagra, i. *patol.* Ayakta veya ayak baş parmağında gut hastalığı. [*Ing.* Podagra].

podansefal, s. ve i. *Fr. podencéphale* < *Yun. pous,* ayak + *enkephalos,* tümbeyin, *terat.* Beyni kafatası dışında ve bir çeşit sap üzerinde bulunan. [*Ing.* Podencephalus].

poder, s. *Fr. podaire* < *Yun. pous, ayak. i. mat.* Bir eğrinin bütün teğetlerine sabit bir noktadan inilen dikme ayaklarının geometrik yeri. *(Çemberin poderleri Pascal salyangozlarıdır).*

— **yüzey**, *mat.* Bir yüzeye teğet olan bütün düzlemlere uzayın bir noktasından indirilen dikme ayaklarının geometrik yeri. [*Fr.* Surface podaire].

podium, podyum, i. *(Yun. podion, küçük ayak* < *lat. podium.* § ❶ Eski Roma evlerinde, üzerine kavanoz, testi v.b. konan oturtmalık. [*Ing.* ve *Fr.* Podium]; § ❷ Basamaklı tiyatrolarda, basamakları arenadan ayıran duvar. [*Ing.* ve *Fr.* Podium]; § ❸ *sp.* Atletizm müsabakalarında derece alan atletlerin seyircilere gösterilebilmesi için çıktıkları merdivenli platform. [*Ing.* ve *Fr.* Podium]; § ❹ Defilelerde mankenlerin elbiselerini giyip seyircilerine gezinerek göstermelerine yarayan yerden yüksekçe bir platform. [*Ing.* ve *Fr.* Podium].

pod(o)-, *Yun. pous,* ayak'tan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine girena önek. [*Ing.* ve *Fr.* Pod(o)].

pododinamometri, i. *tıp.* Bacak kaslarının kuvvetini ölçme cihazı. [*Ing.* Pododynamometer].

podofillin, i. *Fr. podophyllin. ecz.* Podophyllum peltatum'dan elde edilen karışık reçine. *Sarı-esmer renkli, acı suda çözünmeyen, alkolde çözünen bir tozdur. Yetişkinler için kuvvetli bir müshil ve safra söktürücüdür; ortalama doz 3 santigramdır).* [*Ing.* Podophyllin].

podolit,-ti, i. *Fr. podolite. min.* Doğal kalsiyum fosfat ve karbonat. [*Ing.* Podolite].

podoloji, i. *Fr. podologie. tıp.* Ayağı inceleyen bilim dalı. [*Ing.* Podology].

☆ *Eşanl.* **ayakbilim**.

podometre, i. *Fr. podomètre.* Bir yayanın adım sayısını ve aldığı yolu gösteren, saat biçiminde âlet.

☆ *Eşanl.* **adımsayar**.

podösüet, i. *Fr. peau de Suède,* İsveç derisi'nden. § ❶ i. Bir çeşit yumuşak ve üstü ince havlı deri *(süet de denir).* [*Ing.* Buck - skin, suède]; § ❷ s. Bu deriden yapılmış: *Podösüet ayakkabı.*

podsol, i. *jeol.* ◘ **Podzol**.

podzol, i. *Rus.* Nemli ve soğuk ılıman iklimlere özgü toprak. [*Ing.* ve *Fr.* Podzol].

podzollaşma, i. Bir toprağın podzol haline dönüşme mekanizması; bu olay, toprağın derinlerine sızan ve kili ayrıştırarak toprağın soğurucu bileşimini bozabilen hümik asidlerin etkisiyle meydana gelir. [*Ing.* Podzolization; *Fr.* Podzolisation].

podzollu, s. Podzol ile ilgili. *(Podzollu topraklar hafif, podzollaşma biçimleri ve gerçekten küllü bir tabakanın bulunmamasıyle nitelenen özel bir toprak bilim kategorisi meydana getirir).* [*Ing.* Podzolic; *Fr.* Podzolique].

poecil(o)-, *(pösil (o)-, Yun. poikilos* değişik'ten alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Pœcil(o)].

pof, i. *yans.* Yere düşen kaba ve yumuşakça bir şeyin veya havası boşalan bir nesnenin çıkardığı sesi anlatır: *Yastık pof diye yere düştü. Balon pof diye söndü.* [*Ing.* Imitates a popping noise; *Fr.* Imite le bruit que fait une chose molle en tombant ou une chose soufflée en crevant].

pofurdamak, nsz, f. *yans.* Can sıkıntısından sesli nefes vermek: *Burada oturduğu kadar hep pofurdadı durdu.* [*Ing.* To puff regularly, to snort].

pofur pofur, z. *yans.* Düzenli olarak çıkan «*pof pof*» sesini veya bol ve sürekli dumanı belirtmek için kullanılır: *Pofur pofur sigara içiyor.* [*Ing.* Puffing regularly].

pofyoz, *arg.* Kof, boş, değersiz *(şey): Yan çiz, alt tarafı pofyos.* [*Ing.* Empty, hollow, worthless, rubbish; *Fr.* De peu de valeur].

poga, i. *Lat. bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Rhizophoraceae* familyasından, Gabon'da yetişen ağaç türü. *(Bu ağaçtan «ovoga» veya «afo» adıyle bilinen bir kereste elde edilir. Kamerun'da buna angale veya ngale denir.* [*Lat. Poga oleosa; ing.* ve *Fr.* Poga].

POGGENDORFF, Johann Christian, öz. i. *(1796-1877).* Alman fizikçisi.

— **yanılsaması**, *psik.* Görsel-geometrik bir yanılsama olup B_1B_2 gibi eğik bir çizginin kırık bir çizgi olarak algılanmasına yol açar. *(Bu çizgi, kendisini kısmen örten V_1V_2 gibi iki paralel dikeyi bölmektedir; Poggendorff yanılsaması, bir alan etkisinden ileri gelir; bu da, algısal alanın iki parçaya bölünmesinin sonucudur. Bu parçalardan her biri, bir yandan dikeyden, öte yandan da, kendisine değen eğik bölümden ibarettir. Bu durumda, açılarla ilgili yanılsama /dar açılar fazla değerlendirilir/ meydana gelebilir ve eğik çizgi, kırılmış gibi görünür. Poggendorff yanılsaması, geometrik şekliyle, E. Vurpillot (1957) tarafından incelendi, yanılsamanın niceliksel tutarı, 5 ilâ 7 yaş arasında artar, sonra, belirli tarzda azalır. Demek ki daha sonra, Poggendorff yanılsamasının, anlamlı bir örneğini verdi. Bu örnekte, bir adam, dikey bir sütun tarafından kısmen örtülmüş bulunan eğik bir ip veya halat vasıtasıyle, bir torbayı yukarıya çekmektedir. Bu durumda yanılsama devam etmekte ama azalmaktadır. Bu örnekte, alan, iki algısal altgrup halinde düzenlenmiş bulunur. Bunlar, halatın her iki yanından, sütunun bölümlerini meydana getirir. Bu durum, açılar yanılsamasına karşıttır /dar açıların fazla değerlendirilmesi, yalnız geometrik şekilde kendini gösterir/. Bu ise, yanılsamanın, anlamlı durumda daha az kuvvetli olmasını açıklar).* [*Ing.* Poggendorff illusion; *Fr.* Illusion de Poggendorff].

— **yöntemi**, *fiz.* Galvanometre, magnetometre, terazi v.b.'de, küçük dönme açılarını çok hassas olarak ölçme usulü. *(Hareketli sistem, ışıklı bir filamanın taksimatlı bir cetvel üzerinde görüntüsünü veren içbükey, küresel küçük bir ayna ile donatılmıştır. Bu görüntünün yer değiştirmesinden aynanın dönme açısı çıkarılır).* [*Ing.* Poggendorff method; *Fr.* Méthode de Poggendorff].

pogo-, *Yun. pogon,* sakal'dan alınan ve birçok kelimenin yapısına giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Pogo-].

pogona, i. Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, *Carabidae* familyasından madenî renkli ağılı böcek; kuzey yarımkürede, su kenarlarında, tuzlu yerlerde yaşar. [*Ing.* ve *Fr.* Pogone].

pogrom, i. *Rus.* Yahudi aleyhtarı halk hareketi, bazen çarlık yetkilileri tarafından da desteklenen bu hareket yağmalara ve kıyımlara kadar varırdı. [*Ing.* ve *Fr.* Pogrom].

poğaça /poğa:ça/, i. *It. focaccia. mutf.* Hamuru iyice yoğurularak, gevrek olması için içine yoğurt, böbrekyağı gibi şeyler katılarak yapılan çörek. [*Ing.* Flaky pastry; *Fr.* Pâte feuilletée].

poğaçacı /poğa:çacı/, i. Poğaça yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of poğaça; *Fr. (Personne)* qui fait ou vend des pâtés dits «poğaça»].

pohpoh, i. *yans.* Aşırı şekilde ve gerçeğe uymayan övgü: *Kimi insanlar pohpohtan* hoşlanır. [*Ing.* Flattery, applause; *Fr.* Flagornerie, adulation, flatterie/.

pohpohlamak (-ı), f. Birini, yüzüne karşı gereğinden çok övmek: *Onu öyle pohpohlamayın, sonra böbürlenmeye başlar.* [*Ing.* To applaud, to flatter; *Fr.* Flatter, aduler].

poikiloblast,-tı, i. *tıp.* Anormal şekilli eritrosit. [*Ing.* Poikilocyte].

poikilositoz, i. *patol.* Kanda poikilosit görülmesi hali. [*Ing.* Poikilocytosis].

poikilosmotik, i. *Yun. poikilos*, değişik + *osmos*, sevk, hız. *zool.* Bazı su hayvanlarının osmotik değişiklik göstermesi, yani ortam değiştiği zaman vücut sıvısının konsantrasyonunu değiştirebilme yeteneğinde olması. [*Ing.* Poikilosmotic].

poise, i. *özel ad Poiseuille*'den. C.G.S. sisteminde, dinamik viskozite ölçüsü birimi (sembolü P_0). (Poise, 10^{-1} Poiseuille değerindedir). [*Ing.* ve *Fr.* Poise].

POİSEUILLE, Jean Louis Marie, öz. i. *(1799-1869).* Fransız hekimi ve fizikçisi.

~ kanunu, *R* yarıçapında ve *l* uzunluğunda, silindir biçiminde çaplanmış bir borudan akan *Q* akışkanının debisini bu akışkanın *u* viskozite katsayısının ve uzunluk birimi başına

$$\frac{P_0 - P_1}{l}$$

basınç düşmesinin fonksiyonu olarak laminer akış cinsinden veren kanun :

$$Q = \frac{\pi}{8} \cdot \frac{R^4}{\mu} \cdot \frac{P_0 - P_1}{l}$$

Poiseuille kanunu viskozite katsayısının belirlenmesinde kullanılır. [*Ing.* Poiseuille's law; *Fr.* Loi de Poiseuille].

POİSSON, Denis, öz. i. *(1781 - 1840)'* Fransız matematikçisi.

~ denklemi, *elektrostatik.* Gauss teoremini ifade eden yerel denklem: $\vec{E}$ bir noktadaki elektrik alan vektörü *P* bu noktadaki yükün hacimsel yoğunluğu ve ε yalıtkanlık sabiti olursa, Poisson denklemi

$$\vec{E} = \frac{P}{\varepsilon}$$

şeklinde yazılır. [*Ing.* Poisson's equation; *Fr.* Équation de Poisson].

~ kanunu, Sadece çok seyrek karşılaşılacak bir olaya, meselâ elli iki kâğıtla oynanan bir oyunda maça asını çekmek gibi çok az ihtimalli bir duruma uygulanan ihtimal kanunu. [*Ing.* Poisson's law *Fr.* Loi de Poisson].

~ katsayısı, *fiz.*

$$\partial = -\frac{\Delta d}{d} \cdot \frac{l}{\Delta l'}$$

oranının değeri; *l* bir çubuğun veya telin uzunluğu, *d* çapı, Δl ve Δd çubuk *(veya tel)* bir çekmeye uğradığı zaman bu büyüklüklerin değişimidir. [*Ing.* Poisson's coefficient; *Fr.* Coefficient de Poisson].

poker /po:ker/, i. *Ing.* İskambil kâğıtlarıyle oynanan bir Amerikan kumar oyunu. *Ing.* Poker game; *Fr.* Poker]; ◉ **Amerikan ~** i, Elli iki kâğıtla ve açık olarak oynanan poker. ☆ *Eşanl.* **açık poker.**

~ kâğıdı, Dört kişi tarafından oynanan pokerin otuz iki kâğıtlık destesi. [*Ing.* Poker cards].

pokerci, i. Poker oyuncusu. [*Ing.* Poker player].

pokruva, i. *den.* Üç direkli yelkenlilerde gırandi direğinin kıç tarafına açılan yan yelkenlerine denir. [*Ing.* Main trysail-yard].

~ sereni, *den.* Pokruva yelkenlerinin açıldıkları gizlere denir.

pola, ◘ Pula.

Polabca, öz. i. *dilb.* Batı islav öbeğinden dil; *(Eskiden Elbe'nin (Labe'nin) aşağı çığırı kıyılarında, merkezi Lüchow olan bölgede konuşulurdu. Lehçe, Sorapça ve Kaşub diliyle aynı öbektendir. XVIII. yüzyıla kadar konuşuldu ve Almanca hâkim olunca ortadan kalktı. Bu dilden yalnız küçük metinler ve kelimeler kalmıştır).* [*Ing.* Polabian, Polab; *Fr.* Polabe].

Polablar, ç. öz. i. *tar.* Büyük akınlar zamanında Odra ve Elbe *(labe)* arasında yaşayan batı islav kabileleri topluluğu. *(Obodritleri de içlerine alan Polablar, X - XII. yüzyıl arası sürekli olarak Almanlarla savaştılar; bir kısmı öldürüldü; geri kalanlar yavaş yavaş germenleşti).* [*Ing.* Polabs, Polabians; *Fr.* Polabes].

polak, i. *Fr. Polaque.* § ❶ Polonya halkından veya bu halkın soyundan olan kimse. [*Ing.* Pole]; § ❷ *tar.* XVIII.yüzyılda Fransa hizmetinde çalışan polonyalı süvari. *(Polak'lar millî kıyafetlerini giyerlerdi. Silâhları da, çekiç, balta /marteau d'armes/ ve palaydı. 1632'de Castelnaudary muharebesinde kısmen yok edildiler).*

polakiürî, i. *Fr. pollakiurie* < *Yun. pollakis*, sık + *urein*, işeme. *patol.* Sık sık ve az miktarda sidik çıkarma şeklinde işeme bozukluğu. [*Ing.* Pollakiuria].

Polan'lar, ç. öz. i. Polonya ovasına yerleşen eski islav kabilesi, *(IX. - X. yüzyılda Polonya devletinin ilk teşkilâtlanma yuvalarından biriydi. Yerleşmiş çiftçiler olan Polan'ların başkenti Gniezno idi; Piast'lar sülâlesi bu kabiledendi. Tarihleri efsanelerle karışmıştır).* [*Ing.* ve *Fr.* Polanes].

polar, s. *Ing. kim.* Uzaktan yaptığı etki bir elektrik dipolünün etkisine benzeyen molekül için kullanılır. [*Ing.* Polar; *Fr.* Polaire].

polargı, i. < *polarmak. opt.* ◘ **Polarıcı.**

polarıcı, i. ve s. *opt.* Işığı polarmaya yarayan âlet. [*Ing.* Polarizer; *Fr.* Polariseur].

☆ *Eşanl.* **polargı.**

~ filtre, *fot.* ◘ **Filtre.**

polarılmak, nsz. f. *fiz.* Polarma olayına uğramak: *Polarılmış ışık.* [*Ing.* To be polarized; *Fr.* Être polarisé].

polarılmış, s. *opt.* Polarmaya uğramış: *Polarılmış ışık.* [*Ing.* Polarized; *Fr.* Polarisé, -ée].

☆ *Eşanl.* **kutuplanmış.**

polarijenez, i. *Fr. polarigenèse* < *Fr. polarité*, kutupsallık + *Yun. genesis. bir. Herbert Spencer*'in biyoloijk varsayımı; bu varsayıma göre, organizmalar özgül bir şekle bürünür ve bazı hallerde fizyolojik birimlerin sahip olduğu kutupsal gelişme özelliği sayesinde, noksan kısımlarını yeniler. [*Ing.* Polarigenesis].

polarimetre, i. *Fr. polarimètre. opt.* Bir ışık ışınında polarılmış ışık oranını veya polarma düzleminin dönmesini ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Polarimeter].a ◘ *ŞEKİL: 451* — **POLARİMETRE.**

☆ *Eşanl.* **kutupöiçer.**

polarimetri, i. *Fr. polarimétrie. opt.* Polarma düzleminde «*etkin*» maddelerden geçerken meydana gelen dönmenin ölçülmesi. *(Polarimetri bazı eriyiklerin /meselâ şeker eriyiği/ yoğunluğunu belirlemekte kullanılır).* [*Ing.* Polarimetry].

polariskop, i. *Fr. polariscope.* § ❶ *opt.* Bir ışığın doğal veya polarılmış olup olmadığını belirlemeye yarayan âlet. [*Ing.* Polariscope]; § ❷ *tekn.* Gerek dış kuvvetlerden ileri gelen, gerek cam, sentetik reçine, pleksiglas v.b. gibi renkli veya renksiz çift kırıcı ve saydam bir maddeden yapılmış eşyalarda tavlama sonucu doğan iç gerilmeleri ölçen âlet. [*Ing.* Polariscope].

polarite, i. *Fr. polarité* < *pôle*, kutup'dan § ❶ *elek.* Bir elektrik üretecinin kutuplarını birbirinden ayırt etmeyi sağlayan nitelik. [*Ing.* Polarity]; § ❷ *bot.* Bitki hücre veya dokularının iki kutbu arasındaki zıt durum. *(İlksel organizmalarda bir tepe ve bir taban hücresi arasında fark yapılmadığı halde, evrimde biraz daha ilerlemiş canlılarda bu iki uçtaki hücreler arasında şekil bakımından değişiklikler meydana gelmiştir ve bu şekil farkı, aynı zamanda bir ödev farkı ile de kendini gösterir).* [*Ing.* Polarity].

polarizasyon, i. *Fr. polarisation.* § ❶ *elek.* ◘ **Kutuplanma**; § ❷ *opt.* ◘ **Polarma**; ◉ **anormal ~**, *rad.* Bir elektromanyetik dalganın, manyetik olan düşey bir bileşene sahip olduğu zamanki polarizasyon durumu. [*Ing.* Abnormal polarization].

~ önleme sargısı, *elek.* Bir transformatör veya şok bobininde, diğer bir sargıdaki diğer bir düz akımın *(bir lâmbadaki anot akımı gibi)* mıknatıslama etkisini nötrleştirecek düz akımı taşıyan sargı. [*Ing.* Antipolarizing winding].

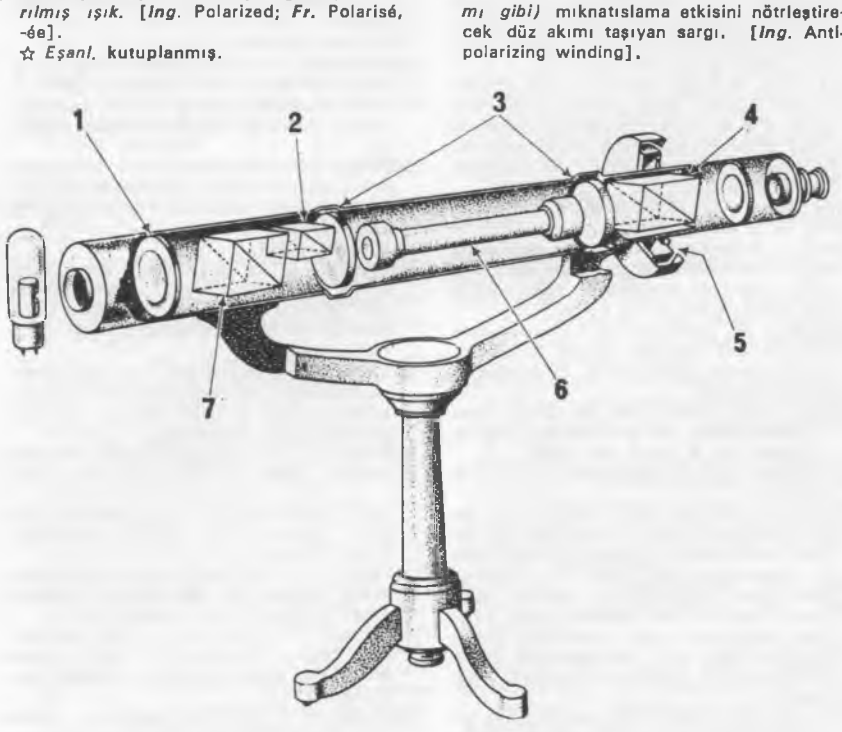

ŞEKİL 451.— **POLARİMETRE.** 1. Ayarlama merceği. 2. Nikol. 3. Koruyucu pencereler, 4. Nicol analiz cihazı. 5. Oküler mercekleri. 6. Nümune tübü. 7. Nikol polarizatörü. 8. Sodyum lambası.

polarma, i. *opt.* § ● Doğrudan doğruya kendi kaynağından çıkan bir ışığın, yansıdıktan veya kırıldıktan sonra gösterdiği özelliklerin topu. [*Ing.* Polarization; *Fr.* Polarisation]; § ❷ Kimyasal tepkimeler dolayısıyle bir pildeki gerilimin düşmesi. [*Ing.* Polarization; *Fr.* Polarisation]; § ❸ *tıp.* Işık titreşimlerinin tek bir düzleme çevrilmiş olmaları hali. [*Ing.* Polarization; *Fr.* Polarisation]; ◉ **dalgaların ~ düzlemi,** *telekom.* Hertz dalgalarının elektrik ve magnetik bileşenlerinin bulunduğu düzlem. Bu düzlem genellikle dalgaların yayılma doğrultusuna diktir. [*Fr.* Plan de polarisation des ondes]; ◉ **dinamik ~,** *nükl.* Çekirdek spinleri üzerinde deneyler yapma imkânı veren yöntem; bu yöntemde, çekirdek spinleri elektron spinleriyle etkinleştirilerek magnetik bir alana yöneltilir. [*Ing.* Dynamic polarization; *Fr.* Polarisation dynamique]; ◉ **dönmeli magnetik ~,** *opt.* Bir magnetik alanın etkisi altında polarma düzleminin dönmesi. [*Ing.* Magnetic rotary polarization; *Fr.* Polarisation rotatoire magnétique]; ◉ **optik ~,** *opt.* Bazı şartlarda yansımış veya kırılmış olan ve artık yansımayan veya kırılmayan ışığın uğradığı değişim. [*Ing.* Optical polarization; *Fr.* Polarisation optique].

~ açısı, *opt.* Polarmanın tam olması için gerekli olan gelme açısı. [*Ing.* Angle of polarization; *Fr.* Angle de polarisation].

~ düzlemi, *opt.* Polarılmış ışıkta ışık titreşimlerinin doğrultusunu belirleyen düzlem. [*Ing.* Plane of polarization; *Fr.* Plan de polarisation].

polarmak(-l), f. *Ing. polar* + *T. mak.* Optik polarmadan geçirmek: *Işık ışınlarını polarmak.* [*Ing.* To polarize; *Fr.* Polariser].

polarograf, i. *Fr.* polarographe. *metrol.* Analiz yapılacak bir sıvı içine yerleştirilmiş iki elektrod arasına belirli bir gerilim uygulandığında, geçen akımı ölçen elektrik âleti. [*Ing.* Polarograph].

polarografi, i. *Fr. polarographie. kim.* Madenlerin tuzlu çözeltilerde analiz yöntemi *(1922 de Heyrovzki tarafından bulunan bu yöntem, elektroliz içindeki kutuplanma gerilliminin ölçülmesine dayanır).* [*Ing.* Polarography].

polarogram, i. *Fr. polarogramme. kim.* Akım şiddetinin değerini, bir polarografi ölçüsüyle ilgili kutuplanma gerilimine göre veren eğri. [*Ing.* Polarogram].

polaroid, i. § ❶ *opt.* Geçirdiği ışığı polaran saydam yaprak. [*Ing.* Polaroid; *Fr.* Polaroïd]; § ❷ *fot.* Duyar tabakaların çekim ve baskı işlemlerini çok çabuk ve otomatik olarak yapan fotoğraf makinesi. [*Ing.* Polaroid; *Fr.* Polaroid].

polar.ölçer, i. *fiz.* ◘ **Polarimetre.**

Polca, öz. i. *dilb.* ◘ **LEHÇE.**

polder, i. *Hollanda dilinden* Irmak veya deniz sularının basmasını önlemek için setle çevrilmiş, sonra da akaçlanarak değerlendirilmiş bölge. [*Ing.* ve *Fr.* Polder].

polemik, i. *Fr. polémique* < *Yun. polemikos.* Oldukça sert nitelikte kalem tartışması. [*Ing.* Polemic, polemics; *Fr.* Polémique].

☆ *Eşanl.* **tartışı.**

polen, i. *Fr. pollen. bot.* ◘ **Çiçek tozu.**

~ borusu (tüpü), *bot.* ◘ **Çiçek tozu borusu.**

~ kesesi, *bot.* ◘ **Çiçek tozu kesesi.**

polenografi, i. *Fr. pollenographie. bot.* ◘ **Palinoloji.**

poler, i. *Fr. polaire. hava.* Hücum açısı değiştiği zaman bir kanat profilinin, bir kanadın veya bütün bir uçağın, *Cx* sürüklenme katsayısına bağlı olarak *Cz* kaldırma katsayısının değişimlerini gösteren eğri. *(Poler üzerinde sıfır kaldırma açısı, minimum sürüklenme açısı, maksimum kaldırma açısı, düşüş açısı ve maksimum incelik açısı, doğrudan doğruya okunabilir).* [*Ing.* Polar].

~ ağı, *hava.* Çeşitli Mach sayıları için çizilmiş birçok kanat poleri bulunan grafik. *Fr.* Réseau de polaires].

~ harita, *hava.* İzdüşüm planı coğrafi kutuplardan birine teğet olan bir harita. Burada tul daireleri kutuptan çıkan düz hatlar ve arz daireleri merkezleri kutup olan eş merkez dairelerdir. [*Ing.* Polar chart; *Fr.* Carte polaire].

polhodi, i. *Yun. polos,* kutup + *hodos,* yol *(Poinsot'nun türettiği kelimedir). mat.* Sabit bir nokta etrafında serbestçe dönebilen ve bileşkesi bu sabit noktadan geçen bir kuvvetler sisteminin etkisi altında bulunan bu katı cismin eylemsizlik elipsoidi üzerinde, bu elipsoidin üzerinde yuvarlandığı alanların maksimum düzlemine paralel sabit bir düzleme değme noktasının çizdiği eğri. [*Fr.* Polhodie].

poli-, § ❶ *Yun. polys,* çok fazla'dan alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Poly]; § ● *kim.* Aynı fonksiyonun birden fazla bulunduğu bileşikleri *(örnek: polialkoller veya polioller, poliasidler, poliaminler v.b.)* veya birçok molekülün polimerleşerek birleşmesinden meydana gelen maddeleri adlandırmakta *(örnek polivinil klorür)* kullanılan (önek. *(Bu bileşiklerin genel özellikleri, fonksiyonları veya yoğunlaşmış molekülleri göz önüne alınarak incelendiği için bileşiklere di-, tri-, tetra, pentra- v.b. öntakılarıyle başlayan adlar verilir. /örnek: diaminler, tetrafenoller).* [*Ing.* ve *Fr.* Poly-].

poliadelfit,-ti, i. *Fr. polyadelphite. min.* Grena cinsinden doğal silikat; sarı-kahverengi andradit çeşididir. [*Ing.* Polyadelphite].

poliadenit,-ti, i. *Fr. polyadénite. patol.* Çeşitli veya birçok bezlerin birden iltihaplanması. [*Ing.* Polyadenitis].

poliadenom, i. *Fr. polyadénome, patol.* Salgı bezlerinde ve silindirimsi hücrelerden oluşan epitelyum örtüsünde görülen tehlikesiz ur; mukoza üzerinde pütürler halinde belirir: *Gödenbağırsağı - mide poliadenomu.* [*Ing.* Polyadenoma].

☆ *Eşanl.* **polip.**

poliakrilat,-tı, i. *Fr. polyacrylate. tıp.* Akrilik asidin veya asid türevleri esterinin polimeri. [*Ing.* Polyacrylate].

poliakriller, ç. i. *kim.* Akriller serisinden monomerlerin polimerleşmesiyle elde edilen reçinelere verilen ad. [*Ing.* Polyacrylic resins; *Fr.* Résines polyacryliques].

poliakrilonitril, i. *Fr. polyacrylonitrile.* Akrilonitrilin polimerleşmesiyle elde edilen yüksek polimer. [*Ing.* Polyacrylonitrile] ◘ **ORLON.**

☆ *Eşanl.* **polivinil, siyanür.**

poliallilester, i. *Fr. polyallylester.* § ● Isı etkisiyle sertleşen cam; genellikle diğer organik camlardan daha üstün özellikleri vardır; § ❷ Toz halindeki döküm maddesi.

polialkol, i. *Fr. polyalcool. kim.* Bileşiminde birkaç alkol fonksiyonu bulunan madde: *Glikol ve gliserin polialkollerdendir.* [*Ing.* ve *Fr.* Polyol].

☆ *Eşanl.* **poliol.**

poliallomer, i. *Fr. polyallomère. plast. mad.* Etilen, propilen gibi aynı kimyasal gruptan olan iki veya daha fazla monomerin kopolimerleşmesinden elde edilen polimer. [*Ing.* Polyallomere].

poliamid, i. *Fr. polyamide. kim.* Diaminlerin ve diasidlerin polikondansasyonundan elde edilen yüksek polimer: *Naylon, bir poliamiddir.* [*Ing.* Polyamide].

poliamin, *i. Fr. polyamine. kim.* Formülü $(RNH_2)_n$ olan maddeler grupu; *R,* etilen veya propilen gibi bir olefini gösterir. *(Çözücü, deterjan v.b. olarak kullanırlar).* [*Ing.* Polyamine].

poliandri, i. *Fr. polyandrie. sosy.* Bir kadının birçok erkekle aynı zamanda evli olması. [*Ing.* Polyandry]. ◘ **Çokkocalılık.**

polianit,-ti, i. *Fr. polianite* < *Yun. polianomai,* köpükle beyazlatmak. *min.* Formülü MnO_2 olan doğal manganez dioksid. [*Ing.* Polianite].

poliarjirit,-ti, i. *Fr. polyargyrite. min.* Gümüş antimonyosülfür; kübik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Polyargyrite].

poliarjit, i. *Fr. polyargite. min.* Doğal kalsiyum ve alüminyum silikat. *(Bozunmuş bir anortit çeşididir).* [*Ing.* Polyargite].

poliarsenit-ti, i. *Fr. polyarsénite. min.* Hidratlı doğal manganez arsenyat; sarkinit çeşididir. [*Ing.* Polyarsenite].

poliarşi, i. *Yun.* Birkaç kişinin ortak hükümdarlığı. [*Ing.* Polyarchy].

poliarterit, i. *tıp.* Çeşitli atardamarların iltihabı. [*Ing.* Polyarteritis].

poliartrit,-ti i. *Fr. polyarthrite. patol. Birçok* eklemde birden görülen iltihaplı hastalık. [*Ing.* Polyarthritis].

poliasetal, i. *Fr. polyacétal. plast. mad.* For maldehidin polimeri. [*Ing.* Polyacetal].

poliasid, s ve i. *Fr. polyacide. kim.* Bileşiminde birçok asid fonksiyonu bulunan madde: *Sülfürik asid, ortofosforik asid poliasidtir. (Bir poliasid, sodyum hidroksitle «asid» denen bir veya birkaç tuz /örnek: $NoHSO_4$/ ile «normal» veya «nötür» denen bir tuz verir /örnek; Na_2SO_4/).* [*Ing.* Polyacid].

poliatomik, s. *Fr. polyatomique. kim.* ◘ *Çok* **atomlu.**

poliazoik, i. ve s. *Fr. polyazoïque. kim.* Bileşiminde birçok azo grupu bulunan bileşik. [*Ing.* Polyazoic].

polibazik, s. *Fr. polybasique.* Bazlarla yer değiştirebilecek birçok hidrojen atomuna sahip olan *(eşit).* [*Ing.* Polybasic].

polibazit,-ti, i. *Fr. polybasite. min.* Doğal bakır ve gümüş antinomyosülfür. *Polibazit,* siyah gümüştür. Bileşiminde yüzde 64 ile 72gümüş, yüzde 3 ile 10 bakır; Almanya, Meksika v.b. ülkelerde bulunur. [*Ing.* Polybasite].

poliblast,-tı, i. *tıp.* Bağ dokusunda değişik ilkel hücrelere ait bir terim. [*Ing.* Polyblast].

polibütadien, i. *Fr. polybutadiène. kim.* Formülü $(C_4H_6)_n$ olan katı veya sıvı madde; petrokimyada ve bazı sentetik kauçukların yapımında kullanılır.

polibütilen, i. *Fr. polybutylène. kim.* Formülü $(C_4H_8)_n$ *olan* eğdalı sıvı veya esnek katı madde. *(İzobütilen'in katalitik polimerleşmesiyle elde edilen polibütilenler, plastikleştirici olarak veya kazanların civarındaki yapışkan kaplamaların yapımında kullanılır).* [*Ing.* Polybutylene, polybutene].

poliçe /poli:çe/, i. *It. polizza* < *Yun. ikt.* ve *tic.* Bir alacaklının kendisine borçlu bulunan kimseye, belli bir tarihte belli bir meblağı *(para tutarını)* üçüncü bir kişiye *(veya bunun havale edeceği kimseye)* ödemesi için bildirdiği yazılı ödeme emri. [*Ing.* Bill; bill of exchange; draft; *Fr.* Lettre de change, traite] ◉ **~ de kabul,** *huk.* ◘ **Kabul;** ◉ **~ nin değişmesi,** *den.* Bir poliçe düzenlendikten sonra, tarafların birince diğer tarafın rızası hilâfına poliçede yapılacak herhangi bir maddî değişiklik, muaız tarafın aleyhine olması bakımından poliçeyi hükümsüz kılar. *(Bir poliçede değişiklik ancak karşılıklı rıza ile mümkündür).* [Ing. Alteration of policy] ◉ **abonman ~ si,** *ikt.* ◘ **Abonman;** ◉ **açık ~,** *huk.* ◘ **Açık²;** ◉ **adresli ~,** Poliçenin üçüncü şahsın ikametgâhında ödenmesi şart koşulduğunda, üçüncü şahsın ikametgâhı ile muhatabın ikametgâhının aynı yerde olması hali. [*Ing.* Addressed bill]; **beyaz ~,** *huk.* ◘ **Beyaz;** ◉ **dalgalı ~,** *ikt.* ◘ **Abonman poliçesi;** ◉ **hamile muharrer (yazılı) sigorta ~ si,** *ikt.* ◘ **Hamili;** ◉ **ikametgâhlı ~,** *ikt.* ◘ **İkametgâh;** ◉ **ödenecek ~,** Kabul edilip son olarak bedeli ödenecek poliçe. [*Ing.* Acceptance bill]; ◉ **sigorta ~ si,** *ikt.* ve *tic.* Bir sigorta anlaşmasını kapsayan yazı. *(Deniz sigortalarında, gemiyle ilgili tekne sigortası ile taşıdığı yüke ilişkin yük sigortası arasında ayırım yapılır. Abonman poliçeleri, sigortalıyı, belirli bir süre içinde maruz kalacağı belirli türden rizikolara karşı garanti eder. Ancak, sigortalı, her defasında, «nafaka» bildirisi denilen bir bildiriyle zararı sigorta edene haber vermekle yükümlüdür).* [*Ing.* Insurance policy].

~ çekmek, *ikt.* ve *tic.* Bir müşteriye ödeme yapması için bildiride bulunmak. *(Bir müşteri üstüne poliçe çeken tacirin, bu*

müşterinin vadesinde ödeyeceği mebliğı bilmesi için durumdan kendini haberdar etmeye ikna göstermesi gerekir). [*Ing.* To draw *(issue) a bill; Fr.* Faire traite].

~ **iskontosu,** *tic.* ◘ **İskonto.**

~ **ödeyicisi,** *ikt.* ve *tic.* Bir kimse üstüne keşideli bir kambiyo mektubu veya çeki ikametgâhında ödeyebilen üçüncü şahıs.

poliçe², i. *ibr. boletz.* ◘ **Bolice.**

polidaktili, i. *Fr. polydactylie, polydactylisme. tıp.* ◘ **Çokparmaklılık.**

polidimit,-ti, i. *Fr. polydymite. min.* Ni_3S_4 olan doğal nikel sülfür; kübik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* polydymite].

polidipsi, i. *Fr. polydipsie. tıp.* Aşırı susama aşırı su içme ihtiyacı. *(Polidipsi diyabette ve bazı sidik yolu hastalıklarında görülür).* [*Ing.* Polydipsia, polydypsia].

polidistrofi, i. *Fr. polydystrophie. patol.* Doğuştan veya sonradan olan gelişme bozukluğu lezyonlarının çokluğunu çeşitliliğini belirten terim. *(Hurler polidistrofisi, doğuştan ve genellikle alleden gelen bir hastalıktır; iskelet kusurları, iri ve biçimsiz kafatası, ufak boy, çeşitli bozukluklar, iri karaciğer, iri dalak bu hastalığın belirgin özellikleridir; bu yapısal bozuklukların yanı sıra zekâ gerilliği de görülür).* [*Ing.* Polydystrophia].

polidrüri, i. *tıp.* İdrarın anormal sulu olması. *Ing.* Polyhydruria].

polien, i. *Fr. polyène. kim.* Yapısında birçok bağ bulunan hidrokarbonların genel adı. [*Ing.* Polyene].

polietilen, i. *Fr. polyéthylène. kim.* Etilenin çeşitli usullerle polimerleştirilmesinden elde edilen temoplastik madde; biri *«düşük yoğunlukta» (yaklaşık olarak 0,93)* diğeri de *«yüksek yoğunlukta» (yaklaşık olarak 0,96 olmak üzere iki türü elde edilir. (Polietilen, püskürtmeyle dökümde, filim ve boru v.b. yapımında kullanılır. Dayanıklı, parlak ve birçok kimyasal madde etkisiyle bozunmayan saydam bir katıdır).* [*Ing.* Polyethylene].

polifaj, s. *Fr. polyphage. biy.* Değişik cinsten birçok bitkide asalak veya çürükçül olarak yaşayıp beslenebilen organizmalara denir. [*Ing.* Polyphagous].

polifaji, i. *Fr. polyphagie.* § ❶ *biy.* Bir hayvan türünün değişik besinlerle beslenme yeteneği. *(Polifaji beslenme rejimini değiştirmeye ve boş alanların işgaline imkân veren bir önuyumdur, bu bakımdan yaşama tarzında büyük değişikliklere yol açar. Polifajiye böceklerde çok sık rastlanır).* [*Ing.* Polyphagism]. ☆ *Eşanl.* **alotrofi;** § ❷ *patol.* Doyma duygusuyle sınırlanmayan fazla yemek isteği. *(Bazı hastalarda ve bazı ırklarda görülür; sadece ortam şartlarına değil, aynı zamanda doğuştan bu duruma elverişli olmaya da bağlıdır denebilir).* [*Ing.* Polyphagia, polyphagy].

polifarmasi, i. *tıp.* Bir ilâç tertibinde fazla sayıda madde kullanma alışkanlığı. [*Ing.* Polypharmacy].

polifenol, i. *Fr. polyphénol. kim.* Yapısında birçok fenol fonksiyonu bulunan bileşik. [*Ing.* Polyphenol]. ◘ **Fenol, difenol, trifenol v.b**

polifibromatoz, i. *Fr. polyfibromatose. patol.* Genelleşmiş fibromatoz. [*Ing.* Polyfibromatosis]; ◉ **pigmentli deriselnir ~ u,** *patol.* Sebebi bilinmeyen nadir bir hastalıktır; deride fibromlar, sinir urları ve örteneklerin anormal pigmantasyonuyle tanınır. [*Ing.* Pigmentary neurocutaneous polyfibromatosis; *Fr.* Polyfibromatose neurocutanée pigmentaire].

polifiletizm, i. *Fr. polyphylétisme. biy.* Bazı soyların tek atadan gelmediğini, değişik atalardan gelebileceğini kabul eden görüş. *(Aralarında paralellik bulunan bu atalardan türeyen canlıların birbirine benzemeleri belki de yakınsama olaylarının sonucudur).* [*Ing.* Polyphyletism].

☆ *Karş.* **monofiletizm.**

polifiyodont,-tu, i. *zool. Yun. polyphyes,* çok katlı + *odous, diş. zool.* Köpek balıklarında ve birçok kemikil balıklarda olduğu gibi hayatı boyunca birbirinin arkasından çıkan birçok dişe sahip olan. [*Ing.* Polyphyodont; *Fr.* Polyphyodonte].

polifoni, i. *Fr. polyphonie. müz.* (a) Eski Yunanistan'da, herhangi bir çalgı ya da ses topluluğunu belirten terim; (b) Yeni çağda, özellikle kontrapunto biçiminde biraraya getirilmiş, çeşitli partiler *(genellikle de vokal partiler)* için kullanılan terim. *(Bu bakımdan polifoni terimi, XVI. yüzyıl sonrası müziğe, ancak benzetme yolu ile uygulanır. Müzik etnolojisinin gelişmesi sayesinde, polifoninin, bütün ilkel müziklerde Batı'nın klasik armoni anlayışına uymayan bir biçimde çok yaygın olduğu anlaşılmıştır).* [*Ing.* Polyphony].

polifonik, s. *Fr. Polyphonique. müz.* Polifoni ile ilgili olan, polifoniye ait. [*Ing.* Polyphonic]. ☆ *Eşanl.* **çoksesli.**

polifrazi, i. *tıp.* Hastalık derecesinde çok ve çabuk konuşma hali. [*Ing.* Polyphrasia].

poligalaksi, i. *tıp.* Aşırı süt salgısı. [*Ing.* Polygalactia].

poligam, s. ve i. *Fr. polygame.* § ❶ Aynı zamanda birçok kadınla evli olan erkek veya birçok erkekle evli olan kadın için kullanılır. [*Ing.* Polygamous]; § ❷ *zool.* Bir erkeğin birçok dişi ile çiftleştiği hayvanlara denir: *Etçiller ve kemirgenler genellikle poligamdır.* [*Ing.* Polygamous].

~ **bitki,** *bot.* ◘ **Bitki.**

~ **evlenme,** *sosy.* ◘ **Evlenme.**

poligami, i. *Fr. polygamie.* § ❶ Poligamın durumu, çok karılılık. [*Ing.* Polygamy]; § ❷ *etn.* ve *sosy.* ◘ **Çok karılılık;** § ❸ *zool.* Bir tek erkeğin birçok dişiyle çiftleşmesi: *Hayvanlar arasında poligami monogamiden daha yaygındır.* [*Ing.* Polygamia]; § ❶ *bot.* Erdişi çiçeklerle birlikte bireşeyli çiçeklerin de bulunuşu. [*Ing.* Polygamy].

poligenetik, s. *Fr. polygénétique. kim.* Kullanılan mordana göre farklı renkler veren boyarmaddeler için kullanılır: *Kökboyası polijenetik bir boyarmaddedir; demirle mor ve alüminyumla kırmızı bir lak verir.* [*Ing.* Polygenetic].

poliginl, i. *Fr. polygynie* < önek *poli,* çok + *Yun. gyne,* kadın. *zool.* Arasında birçok kraliçe *(yumurtlayan dişi)* bulunan böcek topluluğunun özelliği. *(Poliginl bal arılarında görülmez, karıncalarda ve diviklerde istisnaidir, fakat tropikal bölgelerde yaşayan yaban ve eşek arılarının birçok türünde her zaman görülür; cinsiyet bakımından nötür olan işçi arılar Amerika'da yaşayan nectarinia'larda çoğunlukla, icaria'larda azınlıktadır. Afrika'da yaşayan belanogaster'de ise hiç bulunmaz).* [*Ing.* Polygynia].

☆ *Karş.* **monoginl.**

poligiri, i. *tıp.* Beyin kıvrımlarının çoğalması. [*Ing.* Polygyria].

poliglikol, i. *Fr. polyglycol. petr.* Formülü $HO(CH_2CH_2)_n\ CH_2CH_2OH$ olan sıvı veya katı; sodyumlu bir katalizör eşliğinde etilen oksid ile bir glikolden türer. *(Poliglikoller, plastikleştirici, yağlayıcı maddeler, yumuşatma veya dağıtma etkenleridir).* [*Ing.* Polyglycol].

poliglot, s. ve i. *Fr. polyglotte.* Birkaç dil konuşmasını bilen. [*Ing.* Polyglot].

poligon, i. *Fr. polygone* < önek. *poli* + *Yun. gonia,* açı. § ❶ *mat.* ◘ **Çokgen;** § ❷ *ask.* Her çeşit silâhla atış yapmak veya mermi ve patlayıcı maddeleri denemek için özel olarak düzenlenmiş alan [*Osm.* Zu kesir -uzzevâyâ ve mudalla; *Ing.* Experimental Ränge, proving ground, shooting-range, ground for firing practice; *Fr.* Polygone]; ◉ ◘ **Atış sahası;** ◉ **dayanma ~ u,** *mek.* Bir cismin bir düzlem üzerine dayandığı noktaların tümünü birleştiren dışbükey en küçük **poligon.** *(Bir düzlem üzerine dayanan bir cismin ağırlık merkezinden geçen düşey, dayanma poligonunun içine düşerse, bu cisim denge halindedir).* [*Ing.* Support range; *Fr.* Polygone de sustentation]; ◉ **frekans ~ u,** *biy.* Bir karakterin sürekli değişkenliği, yani çok geniş dayandığını ifade eden grafik eğrisi. [*Ing.* Frequency polygon; *Fr.* Polygone de fréquence]; ◉ **jeodezik ~ lar,** *jeod.* ◘ **Jeodezik.**

~ **ölçümü,** *topogr.* Bir topografya ağındaki noktaların konumunu tayin etmeye yarayan özel teknik. [*Ing.* Plane-table traversing; *Fr.* Cheminement].

poligonal, s. *Fr. polygonal,-ale,-aux. istihk.* ~ **güzergâh,** *istihk.* Burçlu tahkimat güzergâhının yerini almış olan köşeli tahkimat güzergâhı. *(XVIII. yüzyılın sonunda Montalembert tarafından öne sürülmüş olan bu güzergâh sistemi ancak XIX. yüzyılda gerçekleştirildi).* [*Ing.* Polygonal track; *Fr.* Tracé polygonal].

~ **toprak,** *jeom.* Merkezde ince gereçlerden oluşmuş poligonlar tarafından meydana getirilen ve kısmen dikey taş çeperleriyle birbirinden ayrılan toprak. *(Poligonal toprak, periglasiyer bölgelerde donma ve çözülme nöbetleşmeleri sonucu meydana gelen gereçlerin değişik hareketleri sayesinde oluşur).* [*Ing.* Polygonal soil; *Fr.* Sol Polygonal].

poligonlama, i. *topogr.* Arazide poligonlar meydana getirerek bunları ölçme, hesaplama ve kullanma tekniği. *(Bunun için, önemli noktaları birleştiren ana poligon ve ayrıntı noktalarından geçen yardımcı poligon ağlarıyle ilgili işlemler yapılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Polygonation].

poligraf¹, i. § ❶ *tıp.* Nabız kaydeden silindir biçiminde cihaz. [*Ing.* Polygraph]; § ❷ ◘ **Yalan makinesi.**

poligraf², i. *Fr. polygraphe.* Çeşitli konularda yazı yazan yazar. [*Ing.* Polygraph].

polihalit,-ti, i. *Fr. polyhalite. min.* Hidratlı doğal potasyum, kalsiyum ve magnezyum sülfat; Stassfurt'ta bulunur. [*Ing.* Polyhalite].

polihibrid, i. *Fr. polyhybride. biy.* Bir çok kalıtsal karakteri farklı olan ana ve babadan doğan melez. [*Ing.* Polyhybrid].

polihibridlik,-ği, *biy.* Birçok kalıtsal karakteri ilgilendiren melezlik. [*Ing.* Polyhybridism; *Fr.* Polyhybridisme].

poliholozid, i. *Fr. polyholoside. kim.* ◘ **Poliozit.**

polilmid, i. *Fr. polyimide. plast. mad.* Bir aromatik tetrakarboksilik dianhidrit ile bir aromatik diamin arasındaki tepkimeden elde edilen reçine. *Polimit'*lerin çok elverişli bir takım özellikleri vardır; 400° C'a kadar mekanik niteliklerini kaybetmezler, çekilme katsayıları küçük, gazlara karşı geçirgenlikleri çok azdır. Bu özelliklerinden dolayı askeri alanda ve uzay çihazlarının yapımında kullanılır. [*Ing.* Polyimide].

polilzobütilen, i. *Fr. polyisobutylène. kim.* İzobütilen'in polimerleşmesinden elde edilen yüksek polimer. *(Kıvamı ağdalı bir sıvıdan kauçuk katılığına kadar, molekül ağırlığı da 1.000'den 400.000'e kadar değişir).* [*Ing.* Polyisobutylene].

polijen, i. *Fr. polygénie. biy.* ◘ **Çokgenlilik.**

polijenizm, i. *Fr. polygénisme. antr.* ◘ **Çok köklülük, kuramı.**

polizopren, i. *Fr. polyisoprène. kim.* İzopren'in polimerleşmesiyle elde edilen elastomer. *(Petrolden elde edilen sentetik bir kauçuktur).* [*Ing.* Polyisoprene].

polikaprolaktam, i. *Fr. polycaprolactame.* Kaprolaktam'ın polimerleşmesinden elde edilen yüksek polimer. [*Ing.* Polycaprolactame]. ◘ **Perlon.**

polikarbonat, i. *Fr. polycarbonate. plast. mad.* Aromatik gruplarıyle karbonat grupu -O-CO.O- kapsayan monomerlerden meydana gelen çizgisel polimer. [*Ing.* Polycarbonate].

polikaryosit,-ti, i. *tıp.* Çok nüveli dev hücre. [*Ing.* Polykaryocyte].

poliklinik, i. *Fr. polyclinique. tıp.* Çeşitli hastalıkların tedavi edildiği klinik. [*Ing.* Policlinic].

poliklonl, i. *tıp.* Klonik kasılma ile birlikte seyreden sinir hastalığı. [*Ing.* Polyclonia].

polikloropren, i. *Fr. polychloroprène. kim.* Kloropren'in polimerleşmesiyle elde edilen elastomer. [*Ing.* Polychloroprene].

polikoli, i. *Fr. polycholie. patol.* Aşırı miktarda öd salgılanması. [*Ing.* Polycholia].

polikondansasyon, i. *Fr. polycondensation. kim.* Bir diasid ve bir diamin gibi birçok

maddenin molekül ağırlığı yüksek bir madde oluşturmak üzere su veya amonyak gibi çok basit formüllü bir madde açığa çıkararak birleştiği tepkimelere verilen ad. [*Ing.* Polycondensation].

~ **ürünü,** *kim.* En az iki farklı bileşiğin moleküllerinin bir artık ürün kaybederek birleşmesinden elde edilen madde. [*Fr.* Polycondensat].

polikorl, i. *Fr. polycorle* < önek, *poli,* çok + *Yun. kore,* göz bebeği. *oft.* İriste bir çok gözbebeği deliği bulunması şeklinde doğuştan veya sonradan olan anomali; görmede önemli bir bozukluğa sebep olmaz. [*Ing.* Polycoria].

polikraz, i. *Fr. polycrase. min.* Doğal kalsiyum, erbiyum, seryum, itriyum ve uranyum titanoniyobat. [*Ing.* Polycrase; *Fr.* Euxénite, polycrase].

☆ *Eşanl.* **öksenit.**

polikrolt,-tl, i. *Fr. polychroïte. min.* Kordiyerit'in ayrışmasıyle meydana gelen doğal silikat. [*Ing.* Polychroite].

polikrom, s. *Fr. polychrome.* Bir çok renkte olan; bir çok renk kullanılan: *Polikrom heykeller.*

polikromatik, i. *tıp.* Çok renkli. Çeşitli renkleri olan. [*Ing.* Polychromatic].

polikromatofili, i. *Fr. polyohromatophilie. kanb.* Alyuvarların değişik renkler alabildiği kan bozukluğu. *(Ehrlich bu olayı alyuvarların ölümüne işaret sayar).* [*Ing.* Polychromatophilia].

polikromatofilik, s. *tıp.* Çeşitli boyalarla boyanabilme özelliğini taşıyan. [*Ing.* Polychromatophilia].

polikromemi, i. *tıp.* Kanın boya maddesinin çoğalması. [*Ing.* Polychromemia].

polikromi, i. *tıp.* ◘ **Çokrenklilik.**

poliksen[1], s. *Fr. polyxène* < önek *poli* + *Yun. ksenos,* misafir. *min.*

~ **platin,** *min.* Diğer madenlerle *(rodyum, rutenyum, iridyum, osmiyum, paladyum, demir, bakır ve manganez)* alaşım halinde birleşmiş ham platin. [*Ing.* Platine polyxène].

poliksen[2], s. *Fr. polyxène. zool.* Art arda bir çok konakta yaşayan asalaklara denir.

☆ *Eşanl.* **çokkonaklı.**

polikültür, i. *Fr. polyculture. trm.* ◘ **Çok kültürlü tarım.**

polilityonit,-tl, i. *Fr. polylithionite. min.* Mika grupundan inorganik madde; zinnwaldit çeşididir. [*Ing.* Polylithionite].

polim, i. *Yun. arg.'* Yalan, asılsız *(söz, haber): Traşçıdır, her sözü polim.* [*Ing.* Lie, falsehood; *Fr.* Mensonge].

~ **atmak,** *arg.* Yalan, asılsız söz söylemek: *Bu kadar polim atma, din kardeşiyiz oğlum!* [*Ing.* To tell lies].

~ **yapmak,** *arg.* Gösteriş yapmak: *Herifçioğlu cicoz, polim yapıyor.* [*Ing.* To show off].

polimasti, i. *Fr. polymastie. anat.* ◘ **Çokmemelilik.**

polimel, s. ve i. *Fr. polymèle.* < *poli* + *Yun. melos,* aza, *terat.* Kol ve bacak sayısı normalden fazla olan ucube. [*Ing.* Polymelus].

polimeli, i. *Fr. polymélie.* Polimellerin durumu. [*Ing.* Polymelia].

polimenore, i. *tıp.* Adet *(aybaşı)* ın anormal şekilde sık görülmesi. [*Ing.* Polymenorrhea].

polimer, s. ve i. *Fr. polymère. kim.* Molekül yapısı, diğer başka bir maddenin bir çok molekülünün birleşmesinden meydana gelen bir madde için kullanılır. *(Örnek: polioksimetilen formaldehit polimeridir. -Polimerler arasında, iki molekülden meydana gelen, dimerler, üç molekülden meydana gelen trimerler v.b. ayırt edilir).* [*Ing.* Polymer]; ◉ **yüksek** ~, *kim.* Özelliği molekülünde aynı motifin tekrarlanmasıyle olan büyük moleküllü bileşik: *Selüloz, bir yüksek polimerdir.* [*Ing.* High polymer; *Fr.* Haut polymère].

polimeri, i. *Fr. polymérie.* ◘ **Polimerlik.**

polimerizasyon, i. *Fr. polymérisation.* ◘ **Polimerleşme.**

polimerizm, i. *Fr. polymérisme. biy.* Organizmada vücut kısımlarının ve bütün vücudun çeşitli şekilde değişikliğe uğramış aynı birimin tekrarından oluştuğunu öne süren kuram. [*Ing.* Polymerism].

polimerleşme, i. < *polimer. (monomer)* veya farklı bir çok küçük molekülün, «*polimer*» denen büyük moleküller şeklinde, birleşmesi. *(Polimerleşmeye, madde kaybı olmadan meydana gelirse çoğul katılma, madde kaybı olursa polikondansasyon denir).* [*Ing.* Polymerization; *Fr.* Polymérisation].

☆ *Eşanl.* **polimerizasyon.**

polimerleştirmek, i. *kim.* Bir maddeyi polimer haline dönüştürmek: *Asetilen'in C_2H_2 polimerleştirilmesinden benzen C_6H_6 elde edilir.* [*Ing.* To polymerize; *Fr.* Polymériser].

polimerlik,-ği, i. *Fr. polymérie* < önek, *poli,* çok+*Yun.meros,* kısım § ◉ *biy.* Birçok belirgin allel gen'in, belli bir karakteri çeşitli derecelerde gerçekleştirmek üzere etkilerini birleştirdikleri özgül kalıtım durumu. *(Derinin ve saçın rengi, boy, ağırlık, uzunluk, zekâ birer polimerlik örneğidir. Bir çok genin ortaklaşa rol oynadığı bütün hallerde olduğu gibi polimerlikte de fenotiplerin çoğunluğu ortalamayı gösterir).* [*Ing.* Polymerism]; § ◉ *kim.* Biri diğerinin polimeri olan iki molekül arasındaki bağıntı. [*Ing.* Polymerism; *Fr.* Polymérie]; ☆ *Karş.* **polimerleşme;** ◉ **polimerliğin bozulması,** *kim.* Polimer bir maddenin daha basit formüllü bir bileşiğe dönüşmesi. [*Ing.* Depolymerization; *Fr.* Dépolymérisation].

polimetilen, i. *Fr. polyméthylène. kim.* Metilen CH_2 kökünün polimerleri olan etilen C_2H_4, trimetilen C_3H_6, sikloheksan C_6H_{12} gibi hidrokarbonların genel adı. [*Ing.* Polymethylene].

polimetilmetakrilat,-tı, i. *Fr. polyméthylmétharylate. kim.* Metilmetakrilatın polimerleşmesiyle elde edilen termoplastik madde. *(Polimetilmetakrilat katı, saydam, özel optik nitelikleri olan ve suya dayanıklı iyi bir yalıtkandır).* [*Ing.* Polymethylmethacrylate].

polimetilpenten, i. *Fr. polyméthylpentène. plast. mad.* Termoplastik reçine; çok saydam, sıcağa *(200° C)* karşı çok dayanıklı ve özgül ağırlığı çok düşüktür. *(0,83). /Besin maddelerinin ambalajlanmasında, doğal ve laboratuvar malzemeleri yapımında kullanılır).* [*Ing.* Polymethylpentene].

polimignit,-ti, i. *Fr. polygmignite* < önek *poli* + *Yun. mignyesthai,* karıştırmak. *min.* Doğai kalsiyum, demir, toryum, seryum ve itriyum, titanozirkonat; Norveç'te eleolitli siyenitler içinde bulunur. [*Ing.* Polymignyte, polymignite].

polimikrobik, i. *Fr. polymicrobique. tıp.* Çok sayıda mikroba ait olan. [*Ing.* Polymicrobic].

polimiksin, i. *Fr. polymyxine. ecz. Bacillus* polymyxa kültürlerinden elde edilen antibiyotik; Gram negatif mikroplara *(kolibasil, piyosiyanik basil, Shiga basili)* karşı etkilidir. [*Ing.* Polymyxin].

polimiktik, s. *Fr. polymictique.*

~ **göl,** Isısı 4° C'tan yüksek, suları düzenli olarak düşe akan göl. *(Yıllık ısı ortalaması çok düşük, ama gece ortalaması çok yüksek bölgelerin başlıca özelliği olan bu göllere ekvator bölgelerindeki yüksek dağlarda rastlanır).* [*Ing.* Polymictic lake; *Fr.* Lac poiymictique].

polimiyozit,-ti, i. *Fr.polymyosite. patol.* Az görülen kas hastalığı; kaslarda iltihaplı ve ağrılı düğümler halinde ve az çok yüksek ateşle belirir, muhtemelen bir virüsten veya vitamin eksikliğinden ileri. gelir. [*Ing.* Polymyosite].

polimorf, s. *Fr. polymorphe.* Değişik şekiller alabilen. [*Ing.* Polymorphous]

~ **makine,** *elek.* Aynı anda farklı nitelikte akımlar ve gerilimler üretebilen makine. [*Ing.* Polymorphic machine; *Fr.* Machine polymorphique].

polimorfizm, i. *Fr. polymorphisme. biy.* ◘ **Çokşekillilik.**

polinevral, i. *tıp.* Birçok *(çeşitli)* sinirlere ait. [*Ing.* Polyneural].

polinevralji, i. *tıp.* Çeşitli sinirlerin nevraljisi. [*Ing.* Polyneuralgia].

polinevrit,-ti, i. *Fr. polynévrite. patol.* Çevre sinirlerinin hastalanmasıyle beliren bozukluk; genellikle iki taraflı ve bakışımlıdır. *(Polinevritlerin sebebi, zehirlerden /alkol, arsenik, kurşun, altın v.b./ intanl zehirlenmelerden/ difteri, botülizm/ veya beslenme yetersizliğinden /beriberi v.b./ ileri gelen metabolizma bozukluklarıdır).* [*ing.* Polyneuritis].

polinevropati, i. *tıp.* Çeşitli sinirleri saran hastalık. [*ing.* Polyneuropathy].

polinezya, i. *poli,* çok sayıda + *Yun. mesos,* ada, *coğr.* Avustralya, Melanezya ve Mikronezya'nın doğusundaki adalar topluluğu; Okyanusya'nın dört büyük bölümünden biridir. [*Ing.* Polynesia; *Fr.* Polynésie].

~ **dili,** *dilb.* Malaya-polinezya dillerinin doğu öbeğine giren dil. *(Polinezya dili iki öbeğe ayrılabilir; batı ve doğu öbeği. Batı öbeği esas olarak tonga ve samoa dillerini kapsar; bu iki dilin lehçeleri Wallis, Futuna, Uvea /Yeni Kaledonya yakınları/. Aniwa'da ve Yeni Hebrides'lerde, Vate'de, Rennell'de ve Bellona'da, Salomon adalarının çeşitli atollerinde ve Carolines adalarının güneyinde Nukuoro ve Kapingamarangi'de konuşulur. Doğu polinezya dili, Cemiyet adalarından, kuzeye doğru Hawaii adalarına, kuzeydoğuda Narquises adalarına, doğuda Paskalya adasına ve güneybatıda Yeni Zelanda'ya kadar yayılır).* [*Ing.* Polyneslan; *Fr.* Polynésien].

polinezyalı, i. *etn.* Polinezya halkından veya bu halkın soyundan olan kimse. [*Ing.* Polynesian; *Fr.* Polynésien,-enne].

polini veya polinid, i. *Fr. pollinie* veya *pollinide. bot.* Birbiriyle kaynaşıp birleşmiş olan ve ayrılarak saçılmayan çiçek tozu kitlesi.

☆ *Eşanl.* **çiçektozu kümesi.**

poli.nitrolu, b. s. *kim.* Bileşiminde birçok NO_2 kökü bulunan bir türev için kullanılır. [*Fr.* Polynitré,-ée].

polinom, i. *Fr. polynôme. mat.;* ◉ **biçimsel** ~, *mat.* Bir cisim veya daha genel olarak değişli bir halka içinde belirli bir sıradan başlayarak hepsi sıfır olan terimler dizisi; işlemler bu dizilerin üzerinden tanımlanır. [*Ing.* Formal polynomial; *Fr.* Polynôme formel, polynôme abstrait].

☆ *Eşanl.* **soyut polinom.**

~ **fonksiyon,** *mat.* Bir cisim veya değişli bir halka içinde, bu cisim veya halkadaki bir *x* elemanının, oransal ve tam bir ifade ile tanımlanan *f* uygulaması. [*Ing.* Polynomial function; *Fr.* Fonction polynôme].

polinoz, i. *Fr. pollinose* veya *pollinosis. patol.* Çiçek tozlarının solunmasından ileri gelen bozukluk. [*Ing.* Pollinosis]. ◘ **Saman nezle'si.**

polinükleoz, i. *Fr. polynucléose. patol.* Yalnız çok çekirdekli akyuvar sayısının arttığı lökositoz çeşidi. [*Ing.* Polynucleosis].

poliol, i. *Fr. polyol. kim.* ◘ **Polialkol.**

poliomiyelit,-ti, i. *Yun. tıp.* Omuriliğin gri maddesinin iltihabı. [*Ing.* Polyomyelitis].

polioniki, i. *Fr. polyonychie* < önek *poli,* çok + *Yun. onyx, onykhos,* tırnak. *terat.* Aynı parmakta birkaç tırnağın bulunduğu ucubelik. [*Ing.* Polyonychia].

poliorkidi, i. *Fr. polyorchidie.* < önek, *poli,* çok + *Yun. orkhis, -ios,* erbezi. İkiden fazla erbezi bulunması şeklindeki anomali. [*Ing.* Polyorchidism].

poliosteokondrit,-ti, i. *Fr. polyostéochondrite. patol.* Birleşme yerlerindeki kıkırdaklarda görülen distrofi hastalığı; çeşitli gelişme ve büyüme bozukluklarına *(cücelik, kocakafalık, kusurlu kol, bacak v.b.)* sebep olur ve özellikle erkek çocuklara soydan geçer. [*Ing.* Polyosteochondritis].

poliozid, poliholozid, i. *Fr. polyoside* veya *polyholoside. kim. n* molekül dozlar'ın *n-1* molekül su kaybetmesiyle meydana gelen glüsit; genellikle birbirine benzerler ve *n* çok büyük bir sayıyı gösterir. *(Nişasta, selüloz poliozitlerdendir.)* [*Ing.* Polyoside, polyholoside].

polip, i. *Fr. polype.* § ◉ *patol.* Mukoza ile kaplı boşluklar içinde gelişen yumuşak etli

veya telsel, genellikle saplı ve armut şeklinde ur. [*Ing.* Polypus]; § ❷ *zool.* Polipöbeğini veya selentere kolonilerini meydana getiren bireylerden her biri. [*Ing.* Polyp]; ◉ **besin ~ı**, *zool.* ◘ **Besin**; ◉ **üreme ~ı**, *zool.* Knidil hayvanların meydana getirdikleri kolonilerde, üreme görevini üzerine almış olan koloni bireyi. [*Ing.* Genital polyp; *Fr.* Polype génital].

polipaj, s. *Fr. polypage* < önek *poli*, çok + *Yun. pageis*, birleşik. *terat.* Birçok yerden birbirine yapışık iki yaratıktan meydana gelen çift ucubeye denir.

poliparezi, i. *tıp.* Genel felç. [*Ing.* Polyparesis].

polipati, i. *Fr. polypathie. tıp.* Aynı zamanda bir çok hastalıkları olma, birçok hastalıkların bir arada oluşu. [*Ing.* Polypathia].

polipektomi, i. *Fr. polypectomie. cerr.* Bir polipin cerrahi ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Polypectomy].

polipeptid, i. *Fr. polypeptide. biyokim.* Sentez yoluyle elde edilen veya daha karmaşık bir protidin kısmî hidrolizi sonucu meydana gelen protid. *(Polipeptit'ler birinin karboksil grupu, diğerinin amino grupuna bağlı birçok amino asidden oluşur. Eskiden «albümoz» ve «peptonu» adıyle anılan ve protitlerin kısmî sindirimi sonucunda ortaya çıkan ürünler birer polipeptid karışımıdır).* [*Ing.* Polypeptide].

poliperiyostik, i. *tıp.* Çeşitli kemik periyost *(dışzar)* larının iltihabı. [*Ing.* Polyperiostitis].

polipleji, i. *tıp.* Çeşitli kasların felci. [*Ing.* Polyplegia].

poliploid, i. ve s. *Fr. polyploïde. biy.* Kromozom sayısı çok olan hücre, hayvan veya bitki. *(Bu canlılarda diploid /2 n/ tiplerin yanı sıra triploid /3 n/ ve tetraploid /4 n/ v.b. tiplere de rastlanır. Poliploid bitkiler, özellikle tarım bitkileri arasında çoktur; buğday, gül. Çoğu zaman poliploid bitkiler normal bitkilerden daha boylu olur).* [*Ing.* Polyploid].

poliploidi, i. *Fr. polyploïdie. biy.* ◘ **Poliploidlik**.

poliploidleşme, i. *biy.* Kromozom sayısının poliploid duruma gelecek kadar çoğalması. [*Ing.* Polyploidization; *Fr.* Polyploïdisation].

poliploidlik,-ği, i. *biy.* Kromozomların toplam sayısında 2 n diploid sayıdan 3n, 4n, 5n, 6n.'e kadar varan çokluk; genomlarının sayısı tek (3n, 5n) olanlara *perissoploid*, çift (4n, 6n) olanlara *artiyoploid* denir; 3n'li canlılara triploid, 4n, 5n, 6n'lilere *tetraploid, pentaploid, heksaploid* adı verilir. [*Ing.* Polyploidy; *Fr.* Polyploïdie].

polipne, i. *Fr. Polypnée. fizyol.* Süratli nefes alma, dakikada solunum sayısının normalden fazla oluşu. [*Ing.* Polypnea].

polipod, i. *Fr. polypode. terat.* Normalden fazla sayıda ayağı bulunan ucube. [*Ing.* Polypod].

polipodi, i. *Fr. polypodie. tıp.* § ❶ Ayak adedinin normalden fazla oluşu, çok ayaklılık. [*Ing.* Polypodia]; § ❷ *trm.* Birçok ayağa sahip olma.

polipotom, i. *Fr. polypotome. cerr.* Burun boşluklarındaki polipleri kesmeye yarayan âlet. [*Ing.* Polypotome].

polipoz, i. *Fr. polypose. patol.* İncebağırsak, kalınbağırsak, gödenbağırsağı ve seyrek olarak da yemek borusunda birçok polipin oluşmasıyle beliren hastalık. *(Her polip ayrı ayrı tehlikesizdir, fakat bunların çoğalması ve tekrarlama eğilimi göstermesi polipozu ağır ağır bir hastalık yapar.)* [*Ing.* Polyposis].

polip.öbeği, b. i. *zool.* Mercanlar, madrepor lar ve gorgonlar gibi koloni halinde yaşayan çok sayıda polipin salgıladığı iskelete verilen ad. *(Yumuşak ve çabuk olduğu ve güç saklanabildiği için müzelerde mercanların, ancak polipöbekleri bulundurulur. Bazı kalker polipöbekleri basit yapılıdır ve tek polipin iskeleti yapılıdır ve bunları meydana getiren kısımların her biri, birbirine yakın ve yapışık ayrı poliplerce salgılanır. Çoğu güzel görünüşlü pek çok polipöbeği bilinmektedir. Gorgor kolonilerine desteklik eden polipöbekleri boynuzsu maddeden ve yumuşaktır).* [*Ing.* Polypary; *Fr.* Polypier].

polipren, i. *Fr. polyprène. kim.* Doğal kauçuğun bileşenlerinden biri olan büyük molekülü hidrokarbon. [*Ing.* Polyprene].

poliprim, i. *Fr. polyprim. dok.* Temel maddesi sentetik reçine olan buruşmaz kumaşların ticarî adı. [*Ing.* Polyprim].

polipropilen, i. *Fr. polypropylène. petr.* Formülü $(C_3H_6)_n$ olan katı maddeler grupu; propilen'in fosforik asid gibi bir katalizör eşliğinde polimerleşmesiyle elde edilir. *(Polipropilenler, plastik madde olarak ve «alkilarilsülfonat» denen deterjanların üretiminde kullanılır).* [*Ing.* Polypropylene].

poliptik, i. *Fr. polyptyque.* § ❶ *esk. Rom.* Birçok yapraktan meydana gelen ve üzerine yazı yazmaya yarayan levha. [*Ing.* Polyptych]; § ❷ *san.* Çok kanatlı tablo. [*Ing.* polyptych];§ ❸ *tar.*Doğu Roma imparatorluğunda ve Ortaçağ'da, tımar arazisinden olan toprakların işleticilerinin üstüne *(toprakların dan ayrı)* ödemeleri gereken borçlarının niteliklerini ve vadelerini de yazdıkları toprak sicili *(liber censualis/).En tanınmış poliptik Irminon'unkidir).* [*Ing.* Polyptych].

poliradikülonevrit,-ti, i. *Fr. polyradiculonévrite. tıp.* Sinir köklerine hâkim olan çevre nöronlarının bozulmasıyle ortaya çıkan hastalık. [*Ing.* Pollyradiculoneuritis]. ◘ **Çokritimlilik**.

poliritmi, i. *müz.* ◘ **Çokritimlilik**.

polis, i. *Fr. police* < *Yun. politeia* > *Lat. politia* § ❶ Şehirde kamu düzeni, huzur ve güvenliğini sağlayan teşkilât. [*Ing.* The police]; ☆ *Eşanl.* **kolluk**. § ❷ Bu teşkilâtın görevli memuru. [*Ing.* Policeman; *Fr.* Agent de police, policier]; ☆ *Eşanl.* **kollukçu**. § ❸ *huk.* Bir ülkenin sükûn, güvenlik, sağlık ve düzenini sağlamak ve korumak amacıyle idare tarafından alınan ve yürütülüp gerçekleştirilmesi birtakım müeyyidelerle sağlanan genel ve kişisel tedbirlerin ve bu amaçla yerine getirilen hizmetlerin tümünü ifade eden terim; ◉ **askerî ~, *ask.*** Ordu mallarını korumak, suçları önlemek, düzen ve asayişi sağlamak, suçluları tutuklamakla görevli askerlere verilen ad. *(Askerî polis, daha çok, başta A.B.D. olmak üzere, bazı yabancı ordularda bulunur. Türk Silâhlı Kuvvetlerinde bu görevi Askerî İnzibat teşkilâtı görür).* [*Ing.* Military police; *Fr.* Police militaire]; ◉ **gemi ~ı**, *den.* Gemi mürettebatının disiplinini sağlamakla görevli polis âmiri. *(Türk Deniz Kuvvetlerinde bu görevden gemi ikinci kumandanı sorumludur; subay, assubay ve erlerden bu göreve ayrılanlarla bu işi yürütür).* [*Fr.* Police du bord]; ◉ **gizli ~, Gizli.**

~ âmiri, *huk.* ◘ **Emniyet âmiri**.

~ devleti, *huk.* Siyasî iktidarın başına buyruk hareket edebildiği, kanunlarca sınırlanmadığı, yönetilenlerin yönetenler üzerinde denetiminin bulunmadığı bütün düzenler için kullanılan terim. [*Ing.* Police(man) state; *Fr.* Dictature policière].

~ filmi, *sin.* Belirli bir sürükleyicilik içinde, suçlunun ortaya çıkarılmasına yönelen, polis veya dedektiflerin önde olduğu sinema filmi. [*Ing.* Detective film; *Fr.* Film policier].

~ haftiyesi, Suç sayılan işi veya bu işi yapan kimseyi araştırıp meydana çıkarmakla görevlendirilmiş kimse. [*Ing.* Detective; *Fr.* Détective].

☆ *Eşanl.* **detektif**.

~ komiseri, *huk.* ◘ **Komiser**.

~ memuru, ◘ **Polis**.

~ muhabiri, ◘ **Muhabir**.

~ nezareti, *huk.* ◘ **Emniyeti Umumiye Nezareti**.

~ noktası, ◘ **Nokta**.

~ romanı (oyunu), *ed.* Bir suçluyu bulmak veya tespit etmek amacıyle yapılan soruşturmayı konu alan roman, oyun. [*Ing.* Detective novel; *Fr.* Roman policier].

polisaj, i. *Fr. polissage. dok.* (a) Tarağın bıraktığı izleri silmek ve yok etmek için, dokunmuş ham kumaşlar bir tür rakle bıçağından geçirme işlemi; (b) İnce sicimleri, mum esaslı eriyiklerden geçirdikten sonra son parlaklıklarını verme işlemi. [*Ing.* Polishing, burnishing, Smoothing, buffing].

polisakarid, i. *Fr. polysaccharide kim.* Hidrolizi halinde basit bir şekerin birçok molekûllerine ayrılabilen bir karbonhidrat. [*Ing.* Polysaccharide].

☆ *Eşanl.* **poliosid**.

polisantrizm, i. *Fr. polycentrisme. siy.* Komünist partilerinin iktisadî, siyasî ve toplumsal gelişme durumuna göre, birçok merkezden yönetilmesini öngören siyasî doktrin. [*Ing.* Polycentrism].

☆ *Eşanl.* **çokmerkezlilik**.

poliseli, i. *Fr. polyscélle. terat.* İkiden fazla bacağı olma şeklindeki ucubelik. [*Ing.* Polyscelia].

polisentetik, s. *Fr. polysynthétique. dilb.* ◘ **Çokbireşimli**.

polisentez, i. Fr. *polysynthèse. dilb.* ◘ **Çokbireşim**.

poliserit,-ti, i. *Fr. polysérite. patol.* Akciğerzarı, karınzarı, kalpzarı ve beyinzarları v.b. gibi serözlerin hep birden iltihaplanması *(Çoğu zaman veremden ileri gelir).*

poliserozit,-ti, i. *patol.* Seröz zarlarının genel iltihabı. [*Ing.* Polyserositis].

polisferit,-ti, i. *Fr. polysphérite. min.* Doğal kalsiyum ve kurşun fosfat; piromorfit çeşididir. [*Ing.* Polyspherite].

polisiklik, s. *Fr. polycyclique. tıp.* (a) Birden fazla halkası bulunan; (b) *(Aynı cins semptom)* belirli devirler halinde birden fazla gören. [*Ing.* Polycyclic].

polisinodi, i. *Fr. polysynodie.* § ❶ Her bakanlığın bir kurul tarafından yönetildiği hükûmet şekli; § ❷ Özellikle 1715-1718 arasında Fransa'da kurulan hükûmet şekli.

polisinüzit,-ti i. *tıp.* Çeşitli sinusların iltihabı. [*Ing.* Polysinusitis].

polisiteml, i. *Fr. polycythémie* < *poli*, çok + *Yun. kytos*, hücre + *haima*, kan. *kanb.* Kanda alyuvarların artması, dalak büyümesi ve derinin mavileşmesiyle ortaya çıkan hastalık hali. *(Polisitemi homeopoyetik sistemdeki bir hastalıktan ileri gelir).* [*Ing.* Polycythemia].

polisitoz, i. *kanb.* Kanda hücrelerin çoğalması. [*Ing.* Polycytosis].

polisiyalî, i. *Fr. polysialie* < *poli*, çok + *Yun. sialon*, tükürük, *tıp.* Aşırı tükürük salgılanması. [*Ing.* Polysialia].

polisizasyon, i. *Fr. pollicisation. cerr.* Kesilen el başparmağının yerine başka bir parmak koymak amacıyle yapılan ameliyat. [*Ing.* Pollicization].

poliskop.-pu, i. *Fr. polyscope. opt.* Aynı bir cismin birçok görüntüsünü veren çok yüzlü bazı camlara verilen ad. [*Ing.* Polyscope].

polislik,-ği, i. § ❶ Polisin görevi; § ❷ Polis gibi davranma.

poispermi, i. *Fr. polyspermie. bly.* ◘ **Çokspermalılık**.

polisteli, i. *Fr. polystélie. bot.* Gövde veya kökte, her birinin ayrı çevretekeri, özel içderisi olan birçok sütunun aynı kabuk içinde bulunması şeklinde anatomik yapı. *(Eğreltilerin ve ağaçsı eğreltilerin köksapında durum böyledir).* [*Ing.* Polystely].

polistiren, polistirolen, i. *Fr. polystyrène* veya *polystyrolène. kim.* Formülü $(C_6H_5CHCH_2)_n$ olan termoplastik yüksek polimer; stiren'in polimerleşmesinden elde edilir: *polistirenler benzende çözünür.* [*Ing.* Polystyrene].

polistom, s. *Fr. polystome. zool.* Çok ağzı veya emeçli olan. [*Ing.* Polystomatous].

polisülfon, i. *Fr. polysulfone. plast. mad.* Bisfenol *A*'nın ve diklorodifenilsülfon'un *(kükürt dioksidin klorobenzen üzerinde yoğunlaştırılması)* yoğunlaştırılmasıyle hazırlanan termoplastik reçine. *(150°C'ta kullanılabilen, ateşe tutunce yanan, fakat ateş çekilince hemen sönen sert bir reçinedir).*

polisülfür,-rü, i. *Fr. polysulfure. kim.* ◘ **Sülfür**

politaksik, s. *Fr. polytaxique. bly.*

~ karakterler, *bly.* Pek çok bireyde görülen ve grafik eğrisinde birçok tepe noktası

halinde beliren karakterlere *(örnek: boy)* denir. [*Ing.* Polytaxic characters; *Fr.* Caractères polytaxiques].

politalam, s. *Fr. polythalame.* Ayrı ayrı bir çok kurtçuk bölmesinden oluşan içi oyuklu mazılara denir. [*Ing.* Polythalamous].

politbüro, i. S.S.C.B. Komünist Partisi Merkez komitesinin eski siyasî bürosu. Az sayıda üyesi olan, Merkez komitesi toplanmadığı zamanlarda partinin faaliyetini ve siyasî işleri denetleyen ve sorumluluğu olmayan bir kuruluştu. 1917 yılından itibaren faaliyete başladı ve 1952'de Prezidyum haline getirildi. [*Ing.* Politburo, Politbureau; *Fr.* Politbureau].

politelzm, i. *Fr. polythélsme. fels.* ◘ Çoktanrıcılık.

politeknik, s. *Fr. polytechnique.* § ❶ Birçok sanatla, birçok bilimle ilgili olan; § ❷ *eğt.* Genellikle fen dalında eğitim yapan, bazen edebiyat ve sanat dalları da bulunan *(École Polytechnique de Paris /Paris Politeknik okulu/; Almanya Politeknik enstitüsü; Zürich Federal Politeknik okulu)* yüksek eğitim kurumları için kullanılır. [*Ing.* Polytechnic(al)].

~ **eğitim**, *eğt.* Bir kişiye toplumda yerini seçebilmesi için birçok alanı kapsayan yeterli genişlikte bilgi ve genel kültür veren eğitim. [*Ing.* Polytechnical education; *Fr.* Éducation polytechnique].

~ **okulu**, *eğt.* Çeşitli uygulamalı fen bilimleri ve pratik sanatlar alanında öğretim yapan okul. [*Ing.* Polytechnical school; *Fr.* École polytechnique].

politeli, i. *Fr. polythélie. terat.* İnsanda meme olmadan ikiden fazla memebaşı bulunması. [*Ing.* Polythelia]

politen, i. *Fr. polythène.* Etilenin polimerleşme ürünlerine verilen genel ad. [*Ing.* Polythene].

politereftalat,-tı, i. *Fr. polytéréphtalate. plast. mad.* Tereftalatın yüksek polimeri. [*Ing.* Polyterephthalate); ◉ **glikol** ~, *plast. mad.* Tereftalik asid, metanol ve etilen glikolden elde edilen, polyester tipinde çizgisel polimer. *(Çok dayanıklı döküm tozu ve özellikle dakron ve tergal gibi dokuma elyafı yapımında kullanılır).* [*Ing.* Glycol polyterephthalate; *Fr.* Polytéréphtalate de glycol].

politerpen, i. *Fr. polyterpène. kim.* Formülü $(C_5H_8)_n$ olan terpen sınıfı hidrokarbonların genel adı; bu bileşikler için *n* daima 3'ten büyüktür. *(Bu bileşikler arasında doğal reçineler, karotenler /tetraterpenler/ ve molekül ağırlıkları daha büyük olan kauçuklar bulunur).* [*Ing.* Polyterpene].

politetraflüoretilen, i. *Fr. polytétrafluoréthylène. plast. mad.* Isıya karşı çok dayanıklı reçine; politetraflüoretilen'in monomeri, hidroflüorik asidin 100°C'ta antimon pentaflüorür eşliğinde kloroforma etkimesi ve daha sonra, 600-800°C'ta pirolizle elde edilen ürünün hidroklorik asid kaybetmesinden elde edilir. *(Monomer 200-250°C'ta, basınç altında bir katalizörle polimerleştirilir. Bu polimer kimyasal etkenlere karşı çok dayanıklıdır.Sinterlemeyle dökülür., döküm kalıbı sm² 'ye 150 kg.'lık bir basınç altında ve adî sıcaklıkta hazırlanır, daha sonra jel haline gelene kadar 365°C'ta pişirilir).*

☆ *Eşanl.* **teflon.**

politik, s. *Fr. politique. Politika ile ilgili.* [*Ing.* Political].

☆ *Eşanl.* **siyasî, siyasal.**

~ **tiyatro**, Alman rejisör *Erwin Piscator*'un bu başlığı vermekle ortaya attığı bir terimdir. Siyasal gelişimleri konu yaparak insanların daha iyi yaşamalarını savunan, seyircinin duygusundan çok usuna yönelen bir tiyatro türüdür. Bu türde, filim, projeksiyon, hareket eden sahne tabanı veya şerit gibi araçlar kullanılır. [*Ing.* Political theater; *Fr.* Theâtre politique].

politika /politi:ka/, i. *Fr. politique < Yun. politike > It. politica.* § ❶ Kamu işlerinin örgütlenmesi ve yönetimi ile ilgili olan eylemlerin bütününe verilen ad. [*Osm.* Siyaset; *Ing.* Politics, policy; *Fr.* Politique]; § ❷ *mec.* Bir ereğe varmak için karşısındakilerin duygularını okşamak, zayıf noktalarından veya aralarındaki uyuşmazlıklardan yararlanmak gibi yollarla iş yürütme. [*Ing.*Cunning or flattery in conversation].◉ **eğitim** ~ **sı**, *sosy.* ◘ **Eğitim**; ◉ **fiyat** ~ **sı**, *ikt.* ◘ **Fiyat**; ◉ **istihdam** ~ **sı**, *iş huk.* ◘ **İstihdam.**

politikacı /politi:kacı/, i. § ❶ Politika ile uğraşan kimse, politikacının yaptığı iş. [*Ing.* Politician; *Fr.* Politicien,-enne]; § ❷ *mec.* Karşısındakinin duygularını okşayarak, dalkavukluk ederek işini yürüten. [*Ing.* One who knows when to use flattery or cunning in his talk; *Fr.* Flatteur,-euse].

politikacılık,-ğı, /politi:kacılık/, i. § ❶ Politika ile uğraşma işi veya tutkusu. [*Ing.* Party politics; *Fr.* Politique de parti]; § ❷ *mec.* Dalkavukluk ve hoş görünmeyle işini yürütme. [*Ing.* Flattery; *Fr.* Flatterie].

politipik, s. *Fr. polytypique biy.* Birçok değişik tipi bulunan türe verilen sıfat. [*Ing.* Polytypic(al)].

politonalité, i. *Fr. polytonalité. müz.* ◘ Çoktonluluk.

politopizm, i. *Fr. polytopisme. biy.* Bir türün birçok bağımsız başlangıç noktası bulunduğunu belirtmek üzere Briquet'nin öne sürdüğü terim. [*Ing.* Polytopism].

☆ *Karş.* **monotopizm.**

politravmatize, s. ve i. *Fr. polytraumatisé.* Aynı kaza sırasında birçok yerinden yara bere almış yaralı. [*Ing.* Polytraumatized].

politrik, i. *Fr. polytric. bot. Polytrichaceae* familyasından, nemli yerlerde yetişen, oldukça uzun boylu *(10 sm.)*, dik saplı kara yosunu yapraklarının üst yüzünde uzunlamasına lameller bulunur; bunlar yaprağın yüzeyini genişletmeye yarar. [*at. Polytrichum formosum; Ing.* Haircap moss; *Fr.* Polytric].

politrofi, i. *Fr. polytrophie* < önek *poli*, çok + *Yun. trophe*, besin. *patol.* Diyabette, nekahetlerde ve gebelik gibi bazı fizyolojik durumlarda görülen çok faal beslenme. *(Hipertrofiden, farkı, genel oluşudur, çünkü hipertrofi tek bir dokuda veya tek bir organda olabilir).* [*Ing.* Polytrophia, polytrophy].

poliüretan, i. *Fr. polyuréthanne. plast. mad.* Polyester veya polieterlerin izosiyanatlarla *(tolilen-di-izosiyanat)* birleşmesinden elde edilen plastik madde. [*Ing.* Polyurethane].

poliüri, i. *Fr. polyurie.* < önek, *poli*, çok + *Yun. ouron*, sidik. Belirli bir süre içinde sidik miktarının artması. *(Çeşitli marazî hallerin bir belirtisidir, nadir olarak sidikle ilgili fizyolojik şartlardaki aşırılıktan ileri gelir. Marazî poliüri sürekli ve inatçıdır; şekerli veya şekersiz diyabette, bazı sinir hastalıklarında, interstisiyel nefritlerin başlangıcında v.b. görülür. Fizyolojik poliüri geçiricidir; soğuktan, heyecandan, içilen, sıvılardan ileri gelir).* [*Ing.* Polyuria].

polivinilliden, i. *Fr. polyvinylidène.*

~ **klorür**, Dikloretilen polimerlerinden meydana gelen termoplastik madde. *(Isıya karşı dayanıklı olan polivinilliden klorür su buharını geçirmez).* [*Fr.* Chlorure de polyvinylidène].

polivinilik, s. *Fr. polyvinylique.* Yüksek polimerlere denir. [*Ing.* Polyvinylic].

~ **reçineleri**, ◘ **Vinil.**

~ **türevleri**, Vinil asetat ve vinil klorür gibi vinil bileşiklerinin polimerleşmesinden elde edilen yüksek polimerler. [*Ing.* Polyvinylic polymeres; *Fr.* Polymères polyvinylique].

polivizyon, i. *Fr. polyvision. sin.* Fransız sinema adamları *Abel Gance* ile *André Debrie*'nin bulundukları, yanyana sıralanmış bir çok perdede , birbirlerinin bütünleyicisi veya başka yanlarının açıklayıcısı olan değişik görüntüleri aynı anda vermeyi öngören bir geniş perde işlemi. [*Ing.* Polyvision]

polıyanjit,-ti, i. *tıp.* Birçok damar veya bir kan damarının bütün tabakalarının iltihabı. [*Ing.* Polyangiitis].

poliyemi, i. *tıp.* Vücutta aşırı kan bulunması, kan miktarının normalin üstüne çıkması. [*Ing.* Polyemia].

poliyester, i. ◘ **Polyester.**

poliyodonsi, i. *tıp.* Diş adedinin normalden fazla olması, [*Ing.* Polyodontia].

☆ *Eşanl.* **çokdişlilik.**

poliyoensefalit,-tl, i. *tıp.* Beynin enkefalonun gri maddesinin iltihabı. [*Ing.* Polioencephalitis].

poliyomiyelit,-tl, i. *Fr. poliomyélite. tıp.* ◘ **Çocuk felci.**

poliyopi, i. *Fr. polyopie. oft.* Retina'da bir cismin birden fazla görüntüsünün oluşması. [*Ing.* Polyopia].

poliyopsi, i. *Fr. polyopsie. oft.* Cisimleri birden fazla gösteren görme bozukluğu. [*Ing.* Polyopsia, polyopia].

poliyorşizm, i. *tıp.* Birden fazla testis bulunması şeklindeki gelişim anomalisi. [*Ing.* Polyorchism; *Fr.* Polyorchidie].

polizomi, i. *Fr. polysomie* < *Yun. polys*, çok + *soma*, vücut, *zool.* Normal kromozom sayısına ilâve olarak sadece bir veya birkaç tane kromozoma daha sahip olma durumu. [*Ing.* Pomysomy].

☆ *Eşanl.* **çokkromozomluluk.**

polka, i. *Lehçe.* § ❶ Polonya kaynaklı 2/4'lük dans. *(1830'da Prag'da ortaya çıktı ve kısa zamanda bütün Avrupa'ya yayıldı).* [*Ing.* ve *Fr.* Polka]; § ❷ Polka dansının müziği. [*Ing.* ve *Fr.* Polka].

Polluks, öz. i. *astr.* İkizlerin yıldızı. [*Osm.* Pâye; *Ing.* Pollux; *Fr.* Pollux).

polo /po:lo/, i. *Tibetçe = pulu. sp.* § ❶ Topu, ucu tokmak biçimi uzun bir sopa ile vurarak rakip kaleye sokmaya dayanan ve ata binerek yapılan spor. [*Ing.* ve *Fr.* Polo]. ☆ *Eşanl.* **çevgan veya çevgen**; § ❷ *kıyf.* Uzun kollu, devrik yakalı spor gömleği. [*Ing.* ve *Fr.* Polo].

Polonez¹, öz. i. ◘ **Leh².**

polonez², s. *Fr. polonaise. müz.* Bugünkü biçimiyle üç zamanlı, ritmi 1 sekizlik, 2 onaltılık ve 4 sekizlik'ten meydana gelen, cümle sonları 4 onaltılık ve bir uzunla bağlanan dans. *(Fakat bu şartların eksiksiz olarak yerine getirilmesi çok zordur, çünkü aslında polonez'in yerleşmiş kuralları olmadığı gibi, kökü ve tarihi de daha aydınlatılmış değildir. Bu saray dansının Almanya'ya XVIII. yüzyılda yerleştiği sanılır. Couperin, Handel, Bach, Guiellemain, W. Fr. Bach, Telemann, Schubert'in eserlerinden, Beethoven'in üçlü konçertosundaki rondo, alla polacca'da, Schubert'in dört el için piyano polonezlerinde, bu dansın ne gibi değişikliklere uğradığını görmek mümkündür; bütün bu eserler, J. Kozlowski ve kont Oginski'nin polonezleriyle birlikte, Chopin'in ve Liszt'in şaheserlerini hazırlayan aşamalardır).* [*Ing.* ve *Fr.* Polonaise].

Polonya /polon:ya/, öz. i. *Polca = Polska, coğr.* Orta Avrupa'da devlet; batıda Demokratik Alman cumhuriyeti; doğuda S. S.C.B., güneyde Çekoslovakya arasında; 311.730 km²; Başkentl, *Varşova.* [*Ing.* Poland; *Fr.* Pologne].

~ **buğdayı**, *trm.* Başağı oldukça uzun, başakçığı örten kavuzu fazla büyüyerek başakçığı sarmış, sapı uzun, taneleri büyük ve sert bir buğday türü. *Lat. Triticum polonicum; Ing.* Polish wheat; *Fr.* Blé de Pologne].

~ **tavşanı**, *zool.* ◘ **Tavşan.**

polonyalı, s. ve i. ◘ **Leh².**

polonyum, i. *Fr. polonium. (Marie Curie'nin doğduğu ülke, Polonya'dan) kim.* Sembolü Po A.n. 84 ve A.a. 210 olan kimyasal element. *(Pierre ve Marie Curie tarafından peyblend içinde keşfedilen (1898) ilk radyoaktif elementtir, pekblend'de radyumla birlikte bulunur. Kimyasal bakımdan etkisi bizmut ve tellür'ün etkisine benzer. Yaklaşık olarak 140 günlük bir devir içinde alfa tanecikleri yayarak, kararlı kurşun haline dönüşen radyoaktif bir madendir).* [*Ing.* Polonium].

polüsit,-ti, i. *Fr. pollucite. min.* Formülü $AsAl Si_2O_6$ olan doğal sezyum alüminesilikat; kübik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Pollucite].

☆ *Eşanl.* **polüks.**

polüsyon, i. *Fr. pollution patol.* İstem dışı olarak, genellikle gece, cinsel bir gerilim içinde zevk alarak bel gelmesi. [*Ing.* Pollution].
☆*Eşanl.* **kirlenme.**

polye, polje, i. *(islav dillerinde «ova» anlamında) jeom.* Dilinden daha büyük ve şekil bakımından daha düzensiz olan karst menşeli kapalı çöküntü: *Polyeler birkaç kilometre ve hattâ 40-50 kilometre uzunluğa ulaşabilir.* [*Ing.* polje; *Fr.* Poljé].

polyester, i. Isı ile sertleşen madde: poliasidlerin doymamış alkollere veya glikollere etkimesiyle elde edilir; bir katalizör eşliğinde ve basınca ihtiyaç göstermeden *(Polyester, dokunmuş veya tabaka halindeki cam pamuğuyle kuvvetlendirilerek döküm şeklinde kullanılır).* [*Ing ve Fr.* Polyester].

polyo, i. *Fr. polio. tıp.* Polyomiyelitin kısaltması. [*Ing.* Polio].

polyoansefalit,-ti, i. *Fr. polioencéphalite. patol.* < *Yun. polios,* boz + *enkephalos,* tümbeyin. *patol.* Daha çok tümbeyinde, bozmadde kısmına yerleşen iltihaplı hastalık. [*Ing.* Polioencephalitis].

polyoksimetilen, i. *Fr. polyoxyméthylène. kim.* ◘ **Formik.**

polyom, i. *Fr. polyome. patol.* Büyük bir antijen gücü taşıyan ve genç kemirgenlerde çok değişik urlara sebep olan bulaşıcı virüs. *(Bazı araştırıcılara göre, bu virüs, bazı urlarda antijen gücü taşımadan gizli şekilde bulunabilir).* [*Ing.* Polyoma].

polyomiyelit,-ti, i. *Fr. poliomyélite. patol.* ◘ **Çocuk felci.**

polyoz, i. *Fr. poliose* < *Yun. polios,* gri. *patol.* Kılların renklerini kaybetmesi. [*Ing.* Poliosis].

pom, i. *Fr. paume* < *Yun. palame* > *lat. palma. sp.* Bir topu raketle veya sopa ile belli bir yere atmaya dayanan oyun. [*Ing.* Tennis]; ◉ **kısa ~,** *sp.* Çevresi duvarlarla çevrili dikdörtgen biçiminde bir sahada oynanan pom oyunu. [*Ing.* Court tennis, close tennis; *Fr.* Courte paume]; ◉ **uzun ~,** *sp.* Her yanı açık olan büyük bir sahada oynanan pom oyunu. [*Ing.* Open-air tennis; *Fr.* Longue paume].

pomad, i. *It. pommada.* Saç v.b. ye sürmek için kullanılan yağlı ve kokulu merhem. [*Ing.* Pomade; *Fr.* Pommade].

Pomak, öz. i. *etn.* Balkanlar'da yaşayan İslav asıllı müslüman topluluğundan kimse. [*Ing.* Pomak, Bulgarian Müslim; *Fr.* Habitant musulman de la Bulgarie, Pomak].

Pomakça, öz. i. *dilb.* Pomaklar arasında kullanılan dil. [*Ing.* ve *Fr.* Pomak].

Pomaklar, ç. öz. i. *etn.* Pomak soyundan gelenler topluluğu. [*Ing.* ve *Fr.* Pomaks].

pomat, i. ◘ **Pomad.**

pombe, i. Orta Afrika'da kullanılan hint darısı birası. [*Ing.* ve *Fr.* Pombé].

Pomotu, öz. i. *etn.* Tuamotu adalarına verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Pomotou].

pompa[1] /pom:pa/, i. *It.* § ◉ Bir [illegible] yükseltmeye veya basmaya yarayan makine. [*Ing.* Pump; *Fr.* Pompe]; ☆ *Eşanl.* **tulumba;** § ◉ Bir kapta boşluk meydana getirmek için o kaptaki havayı emmeye yarayan âlet. [*Ing.* Pump; *Fr.* Pompe]; ◉ *tic.* Yakıtların perakende satış ve dağıtımında kullanılan cihaz. [*Ing.* Petrol-pump; *Fr.* Pompe, distributeur]; ◉ **akselerasyon ~sı,** *otom.* Karbüratörde, gaza ani olarak basıldığında ilâve yakıt vermek suretiyle karışımı muvakkaten zenginleştiren bir tertibat.

POMPALAR

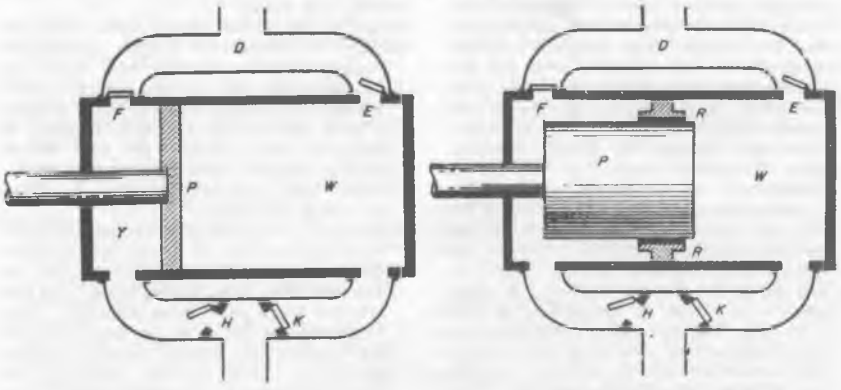

PİSTONLU POMPA
D, Çıkış ağzı. E, ve F, Tutma klapeleri. H, ve K, Emme klapeleri. P, Piston. W, Ön Oda. Y, Arka oda.

DALMA PİSTONLU POMPA
D, Çıkış ağzı. E, ve F, Tutma klapeleri. H, ve K, Emme klapeleri. P, Piston. R, Sabit bilezik. W, Ön oda. Y, Arka oda.

POMPA

1. Petrol.
2. Klapeli piston.
3. Elektrik kablosu.
4. Tutma klapesi.
5. Motor.
6. Ağdalı ürünler için.
7. Zar.
8. Besleyici sıvı ve asidler için.
9. Gale.
10. Esnek boru.

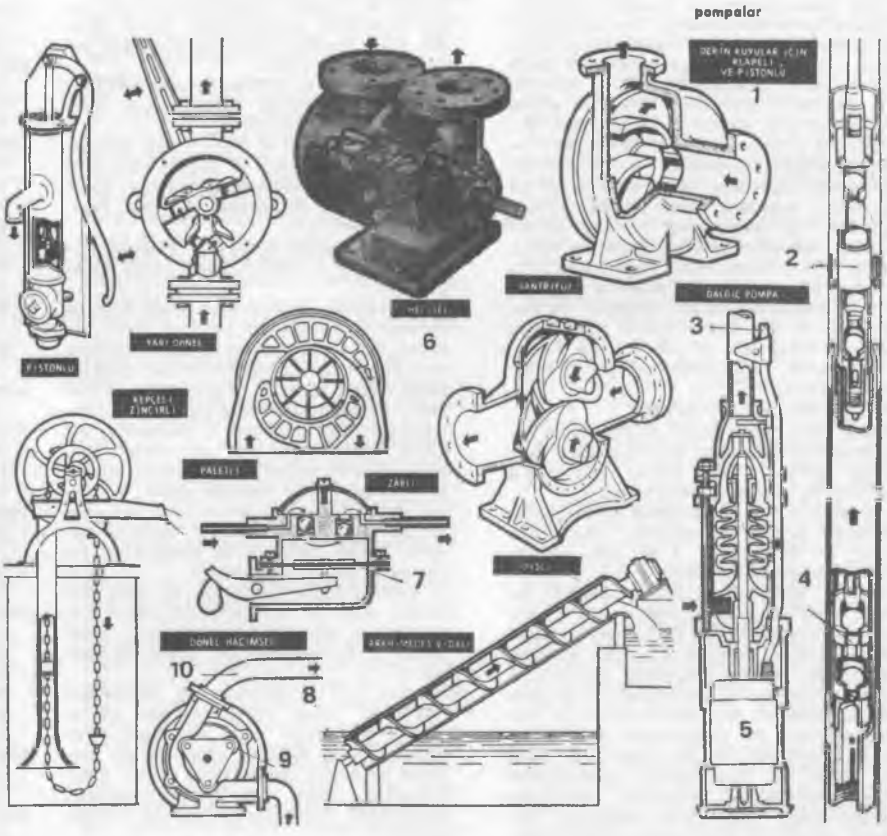

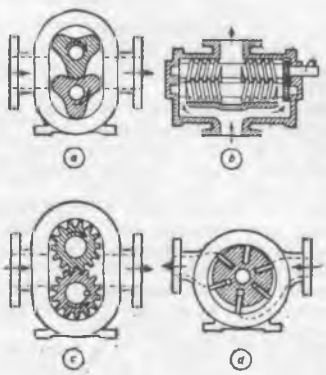

DÖNEL POMPA TİPLERİ
(a) Üç kanatlı pompa. (b) Çift helezonlu pompa. (c) Dişli pompa. (d) Paletli pompa.

[*Ing.* Accelerator pump, accelerating pump]. ☆ *Eşanl.* **karbüratör kapış pompası**; ◉ **balast ~ sı**, *den.* ◘ **Balast**; ◉ **besleme ~ sı**, *term.* Kazanlarda buharlaşmadan ileri gelen su kaybını gidermeye yarayan cihaz. [*Ing.* Feed-pump, donkey-pump; *Fr.* Pompe alimentaire, pompe d'alimentation]; ◉ **boşaltma ~ sı**, *term.* Buharın yoğunlaşmasıyle meydana gelen suyu kondansörden boşaltmaya yarayan pompa. [*Ing.* Discharge-pump, pumping-emgine, brine--pump; *Fr.* Pompe d'extraction, pompe d'épuisement]; ◉ **devir ~ sı**, (a) *inş.* Bir merkezi ısıtma sisteminde dönüş devresine konulmuş olan ve akışın hızlanmasını mümkün kılan pompa. *mek.* Bir akışkanın boru şebekesinde dolaşımını sağlayan pompa. [*Ing.* Circulation pump; *Fr.* Pompe de circulation]; ◉ **dişli ~**, *mek.* Bir gövde içinde, biri diğeri üzerinde dönen iki dişliden meydana gelen ve dönmeleri sırasında dişleriyle akışkanı bir basma kanalına iten pompa: *Dişli pompalar otomobil motorlarında yağ pompası olarak çok kullanılır.* [*Ing.* Gear-pump; *Fr.* Pompe à engrenages]; ◉ **dolaşım ~ sı**, *term.* Bir kondansörde buharı soğutmaya ve yoğunlaştırmaya yarayan su basma pompası. [*Ing.* Circulation pump; *Fr.* Pompe de circulation]; ◉ **doldurma ~ sı**, *otom.* ◘ **Doldurma**; ◉ **döküm ~ sı**, *matb.* ◘ **Döküm**; ◘ **dönel ~**, *tekn.* Sürekli dairesel hareket yapan parçalarla bir akışkanın yer değiştirmesini sağlayan pompa. [*Ing.* Rotary pump; *Fr.* Pompe rotative]; ◉ **enjeksiyon ~ sı**, *otom.* ◘ **Enjeksiyon**; ◉ **gres ~ sı**, *mek.* Yağ pompasına püskürtülmeden önce, yağlayıcının vida veya levye tarafından hareket ettirilen bir pistonla sıkıştırıldığı silindir. [*Ing.* Grease-gun; *Fr.* Pompe à praisse]; ◉ **hava ~ sı** *mek.* Gaz basıp sıkıştırmaya yarayan pompa. ◘ **Kompresör.** [*Ing.* Compressor; *Fr.* Pompe de compression]; ◉ **ısı ~ sı**, *soğutma.* Düşük sıcaklıktaki bir ortamdan aldığı ısıyı yüksek sıcaklıktaki bir ortama aktarmak için mekanik enerjiden yararlanan tesisat. [*Ing.* Heat pump; *Fr.* Pompe à chaleur, pompe thermodynamique, thermopompe]; ◉ **kapış ~ sı**, *otom.* ◘ **Akselerasyon pompası.** [*Ing.* Accelerated pump]; ◉ **lastik ~ sı**, *tekn.* Özellikle bisiklet ve motosiklet lastiklerini şişirmekte kullanılan emme basma pompa. [*Ing.* Pneumatic pump; *Fr.* Pompe à pneumatique]. ◘ *ŞEKİL: 401* — **MOTOSİKLET**; ◉ **paletli ~**, *mek.* Silindir biçimindeki gövdeye göre dışmerkezli bir poyradan meydana gelen pompa. *(Poyra gövdenin iç çeperlerine yaylarla sürekli olarak dayanan hareketli paletler taşır).* [*Ing.* Wing pump, Vane type pump; *Fr.* Pompe à palettes]; ◉ **pistonlu ~**, *mek.* İçinde alternatif doğrusal hareketli bir piston bulunan bir odanın hacim değişimi ilkesine dayanarak çalışan pompa. [*Ing.* Piston pump, reciprocating pumps; *Fr.* Pompe à piston].

~ **gövdesi**, *tekn.* ◘ **Gövde.**

Pompa², öz. i. *astr.* Güney gökküresinde küçük takımyıldız. Gemi takımyıldızının üzerinde yer alır. [*Lat. Antlia; Ing.* Antlia *(=ant) Fr.* Machine pneumatique].

pompalama, i. § ● Pompalamak eylemi: kanalizasyon sularını *pompalama.* [*Ing.* Pumping; *Fr.* Pompage]; § ● *petr.* İşletilen petrol tabakasının basıncı ham petrolün kuyudan fışkırmasına yeterli olmadığı zaman, petrol kuyularına uygulanan bir işletme yöntemi. *(Kuyunun dibine salınan pompanın pistonu, kuyunun ağzındaki bir terazi koluna asılan çubuklarla çalıştırılır).* [*Ing.* Pumping; *Fr.* Pompage]; § ● *tekn.* Bir akışkanı bir veya birçok pompa ile nakletme işlemi: *Bir su haznesini pompalama.* [*Ing.* Pumping; *Fr* Pompage]; ◉ **optik ~**, *atom. fiz.* Özelliklerinin incelenmesini kolaylaştırmak için atomların durumunu değiştirmeye imkân veren deneyleme yöntemi; belirli bir ışık ışıması, çeşitli enerji seviyelerindeki, atom yığışmalarını değiştirir ve böylece Hertz rezonanslarının gözlenmesine imkân verir. *(Bu usul 1950 yılında bulunmuş ve bulucusu fransız fizikçisi Alfred Kastler'e 1966 Nobel fizik ödülünü kazandırmıştır).* [*Ing.* Optical pumping; *Fr.* Pompage optique].

~ **istasyonu**, *sny.* ◘ **İstasyon.**

pompalamak (-l), f. § ● Pompa ile hava basmak veya tulumba ile çekmek. [*Ing.* To Pump; *Fr.* Pomper]; § ● *arg. (Bir kadınla)* Cinsel temasta bulunmak. [*Ing.* To have a sexual intercourse with a woman].

pompel'il, s. ve i. Pompel'de oturan veya Pompei asıllı. [*Ing.* Pompeian; *Fr.* Pompéien,-enne].

pompon, i. ◘ **Ponpon.**

pomposo, i. *It. müz.* Debdebeli, tantanalı, şatafatlı. [*Ing.* ve *Fr.* Pomposo].

pompuruk,-ğu, i. arg. Yaşlı, ihtiyar *(adam); Pompuruk, işin ne burada?.* [*Ing.* Old, aged; *Fr.* Vieux, vieil, vieille, vieillard].

pomza, i. ◘ **Ponza.**

poney, i. *ing. poney.* Midilli cinsi, bodur at.

ponje, i. *Fr. pongé* veya *pongée (Japonya'de Pongee şehrinin adından) dok.* Tisor tipi ve çoğunlukla yün ve ipek değeleri karışımından yapılmakta olan bir hafif kumaş. [*Ing.* A kind of thin silk cloth, pongee] ◉ **japon ~**, *dok.* Örgüleri çok belli şekilde çıkmış, düzensiz dokunmuş bir tip ipek kumaş. [*Ing.* Japanese pongee, Jap cloth; *Fr.* Pongé du Japon].

ponksiyon, i. *Fr. ponction* < *Lat. punctio. cerr.* Vücudun herhangi bir boşluğunda bulunan bir sıvıyı akıtmak veya çekmek için, içi boş veya dolu iğne, trokar, neşter gibi ucu sivri bir âletle delik açma ameliyatı. [*Ing.* Puncture]; ◉ **bel ~ u**, *tıp.* Beyin-omurilik sıvısı almak için omurga kanalına yapılan ponksiyon. [*Ing.* Lumbar puncture; *Fr.* Ponction lombaire]; ◉ **göğüs kemiği ~ u**, *tıp.* Kemik iliğinin kan yapıcı sistemini incelemek üzere kan için sternuma yapılan ponksiyon. [*Ing.* Sternal puncture; *Fr.* Ponction sternal].

ponofobi, i. *tıp.* Ağrı veya yorgunluğa karşı duyulan anormal korku. [*Ing.* Ponophobia].

ponojen, s. ve i. *Fr. ponogène.* < *Yun. ponos,* yorgunluk + *genna,* meydana getirmek. *fizyol.* Organların çalışmasından sonra vücudun içine yayılan eriyici ve yorgunluk verici maddelere denir.

ponor, i. *sırp-hırvat dilinden* Polyelerdeki bazı ırmakların döküldüğü mağara veya derin çukur. [*Ing.* ve *Fr.* Ponor].

ponoz, i. *Fr. ponose* < *Yun. ponos,* yorgunluk. *petol.* Yorgunluk ve bedenî sürmenajdan ileri gelen zehirlenme. *(Kırıklık, soluk kesilmesi, ateş yükselmesi ve bazen heze yanlarla belirir).*

Pompadour, Jeanne Antoinette Poisson de,-**markizi**), öz. i. *(1721-1764).* Louis XV'in gözdesi.

~ **fantasması**, *psikopatol.* Cinsel baskıya uğramış bazı kadınların kapıldığı erotik hayaller, *(bu kadınların hayalî aşklarına konu olan kimsenin, yüksek bir sosyal mevkiye sahip olması gerekir).* Pompadour fantasması, *Ferenczi* tarafından şu şekilde açıklanmıştır: Ben'in cinsel iç tepilerinin bir kişiye yönelmesine rıza göstermesi için, bu kişinin sosyal bakımdan değerli olması zorunludur. Bugün basında geniş bir yayın alanı bulan gönül edebiyatının bazı yönleri bu gibi bir fantasmanın varlığına dayanır. [*Ing.* Fantasm of pompadour; *Fr.* Fantasme de la pompadour].

~ **üslûbu**, Louis XV üslûbu ile Louis XVI üslûbu arasında yer alan üslûp; daha çok mobilya ve bibiolara uygulanmıştır. [*Ing.* Style of Pompadour; *Fr.* Style Pompadour].

pompadur, i. § ● *Marquise de Pompadour* tarafından moda haline getirilen elbise. [*Ing.* Pompadour robe; *Fr.* Robe Pompadour]; § ● Arkalığı arkaya doğru çevrilmiş ve dilimli dikişli alçak koltuk. [*Ing.* Pompadour chair; *Fr.* Siège Pompadour, confortable, Pompadour, fauteuil pompadour].

ponpon, i. *Fr. pompon.* § ● Saçta, kadın elbiselerinde, döşeme eşyasında süs olarak kullanılan, yün, ipek, v.b. yuvarlak püskül; [*Ing.* Pompon, tassel, ornamental tuft] § ● Pudra sürmek için kullanılan ve püsküllümsü uzantıları olan tuvalet eşyası; [*Ing.* Powder-puff]; § ● **balıkç.** Kaşık oltalarının ucundaki son iğneye takılan, genellikle kırmızı renkte yün topağı. [*Ing.* Pompon].

ponsiyen, s. ve i. *Fr. pontien. jeol.* Miyosenin ırmak veya göl oluşuklarıyle temsil edildiği bölgelerde Miyosen sistemin üst katına denir.

pont, i. *Fr.* Bakara, rulet ve v.b. bazı kumar oyunlarında bankacıya karşı oynayan oyuncu. [*Ing.* Bridge].

pontokaspiyen, s. *Fr. pontocaspien,-enne. Lat. pontus,* Karadeniz + *Fr. Caspien,* Hazar denizi. Karadeniz ve Hazar deniziyle ilgili. [*Ing.* Ponto-Caspian].

ponton, i. *Ing. pontoon. den.* Batmış gemileri askıya almak işinde kullanılan büyük duba. [*Ing.* Pontoon, caisson].

~ **ambar kapağı**, *den.* Kaynaklı çelik levhalardan basık bir dikdörtgenler prizması şeklinde yapılmış ambar kapağı. *(Bu kapağın özelliği enine yerleştirildiğinde, ambar ağzını bir uçtan öbür uca örtebilmesidir. Ambar ağzına palador koymadan doğrudan doğruya kullanılabilen ponton kapak, ağır olduğu için ancak vinç yardımıyle kaldırılıp indirilebilir.)*

ponza, pomza, i. *It. pomice. min.* İçinde ince uzun kabarcıklar bulunan, çok gözenekli ve çok hafif kaya; feldispat ortozun volkanik çeşididir. *Eşanl.* ponza taşı. [*Ing.* Pumice, pumice stone; *Fr.* Ponce, pierre ponce].

~ **tozu**, *ağ. İş.* Gomlak cilâsında ve gözenek macununda dolgu gereci olarak kullanılan, ponza taşının dövülmesinden elde edilen beyazımsı bir toz. [*Ing.* Pumice powder].

ponzalamak, geçi. f. § ● Ponza ile silmek, temizlemek. [*Ing.* To pumice; *Fr.* Poncer]; § ● *san.* Ana çizgileri iğneyle delinerek yapılan bir desenin kâğıt, tual veya tahta üstüne kopyasını çıkarmak için ponza tozu kullanmak. [*Fr.* Poncer un dessin].

poonahlit,-tl, i. *Fr. poonahlite. min.* Kalkerli zeolit grupundan inorganik madde. *(Skolesit çeşididir.)* [*Ing.* Poonahlite].

pop, i. *Yun. pappas* > *İslav dili.* Ruslar, İslavlar ve Bulgarlarda, Doğu kilisesinin âyin usulünü benimsemiş papaz. [*Ing.* ve *Fr.* Pope].

poplin, i. *ing.poplin.* ● *dok.*Bez ayağı armurlu, çözgü yönünde çizgili ve çözgüsü atkısından çok daha sık dokunmuş pamuk kumaş: *Poplin sık dokunmuş bir kumaştır. İpek poplin, tutumu oldukça dolgun, sık dokunmuş ipek kumaştır. Pamuk poplin ince ve daima taranmış pamuk ipliği ile dokunur; bez ayağından ve bazen çözgüden çizgilidir; özellikle gömlek yapımında kullanılır).* [*Fr.* Popeline]; § ● s. Bu kumaştan yapılmış: *Poplin gömlek.* [*Ing.* Made of poplin; *Fr.* En popeline].

popo, i. *arg. (Çocuk dilinde)* Kaba et, kıç. [*Ing.* Buttock].

popuri, i. *Fr. pot-pourri. seram.* İçinde çiçek ve aromatik otların çürümeye bırakıldığı kapağı delikli, seramik kâse. *(XVII. yüzyıl, XVIII' yüzyıl).*

popüler, s. *Fr. populaire.* § ● Herkes tarafından tanınmış, halkça bilinen. [*Ing.* Popular]; § ● Halkın zevklerine uygun; halk tarafından tutulan: *Popüler sanatçı. Popüler bir yazar.* [*Ing.* Popular].

popülin, i. *Fr.populine. kim.* Formülü $C_{20}H_{22}O_5$, $2H_2O$ olan glükozid; deli kavak ağacının yapraklarıyla kabuklarında ve kavak tomurcuklarında bulunur. *(Hidrolizle salisin ve benzolk asid veren benzolsalisin'i meydana getirir; susuz halde 180° C'ta erir, tatlı bir maddedir.)* [*Ing.* Populin].

popülist, s. *Fr. populiste.* § ● Popülizmle ilgili. [*Ing.* Populist]; § ● i. Popülizm taraftarı olan kimse. [*Ing.* Populist¹].

popülizm, i. *Fr. populisme. ed.* Fransa'da halkın duyuş ve davranış tarzını dile getirmeyi amaç edinmiş yazarlarca *(hekçi'lar).* 1929-1930 yıllarında *Léon Lemonnier* ile

André Thérive tarafından kurulan edebî okul. [*Ing.* Populist].

por, i. *Fr. pore. bot.* ve *biy.* ◘ **Delik, gözenek aralığı**; ◉ **genital ~**, *biy.* ◘ **Eşey açıklığı**.

poradenit,-ti, i. *patol.* Apsecikler oluşması ile belirli bir kalça bezi hastalığı. [*Ing.* Poradenitis].

poradenolenfit,-ti, i. *Fr. poradénolymphite. patol.* ◉ **cerahatli ~**, *patol.* Cinsel organlardaki ülserlere bağlı olarak ortaya çıkan yarı had kasık adeniti. [*Ing.* Suppurating paradenolymphitis; *Fr.* Poradénolymphite suppurée].

poransefali, i. *Fr. porencéphalie* < *Yun. poros, delik* + *enkefalos, tümbeyin. tıp.* Tümbeyinde, beyin kabuğu ile beyin karıncıklarını birbirine bağlayan boşluklar bulunması; çocuklarda görülen bir ansefalopati çeşididir. [*Ing.* Porencephaly].

porfin, i. *Fr. porphine. kim.* Porfirinlerin türediği çok çevrimli karmaşık bileşik. *(Porfin, ancak alt yapısı belirtilebilen mezomer bir moleküldür. Ortadaki iki hidrojen atomunun ve çoklu bağların yerleri belli değildir. Porfin birbirine dört CH grupuyle bağlanan dört pirol çekirdeğinden meydana gelir ve bir çevrimsel polipirilmeten meydana getirir.* [*Ing.* Porphin(e)].

porfir, i. *Fr. porphyre* < *Yun. porphyrites,* lâl rengi. *petr.* Bir biçimli bir taban üzerindeki büyük minerallerden *(feldispat v.b.)* veya çok ince tanelerden meydana gelen iç kaya. [*Ing.* Porphyry; *Fr.* Porphyre]. ☆ *Eşanl.* **somaki.**

~ yatağı, *mad. oc.* Kırılmış veya bozunmuş porfir kütleleri içinde veya benzer yapıdaki intrüzif kayalar ya da çevre kayalar içinde, emprenye etme yatakları ve stockwerk bileşiminden meydana gelen düzensiz, düşük oranlı bakır yatağı. [*Ing.* Porphyric field; *Fr.* Gisement porphyrique, mine porphyrique].

porfirik, s. *Fr. porphyrique. petrogr.* Porfir yapı veya dokusunda olan. [*Ing.* Porphyritic].

~ doku, *petr.* İki defada katılaşmış volkan iç kayaçlarının dokusu. [*Fr.* Texture porphyrique].

porfirin, i. *Fr. porphyrine. kim.* Porfirin'deki sekiz dış hidrojen atomunun sekiz kökle ornatılmasından türeyen heterosiklik bileşiklerin genel adı. [*Ing.* Porphyrine].

porfirinüri, i. *Fr. porphyrinurie. patol.* Sidikte porfirin bulunması. *(Porfirinli sidik firfiri kırmızı renktedir, hava ile temas edince daha da koyu bir renk olur).* Normal durumda, sidikte çok az porfirin bulunur; bazı patolojik hallerde, özellikle kurşun ve veronal zehirlenmesinde pellegrada *(PP vitamini noksanlığı)*, bazı karaciğer yetersizliklerinde bilinmeyen porfirilerde fazlasıyla artar. [*Ing.* Porphyrinuria].

porfirit,-ti, i. *Fr. porphyrite.* § ❶ Paleozoyik andezit. [*Ing.* Porphyrite]; § ❷ Tektonik hareketler sırasında ezilen ve başlıca özelliği büyük merceksel *(ezilmeden kalan bu billûrlar şistli bir kütle içinde yer alır)* kapsamak olan içkaya. [*Ing.* Porphyrite].

porfiroblast,-tı, i. *Fr. porphyroblaste. min.* Gnayslar'da rastlanan ve volkan kayalarındaki fenokristallere benzeyen büyük billûrları belirtmek için kullanılan genel terim. [*Ing.* Porphyroblast].

porfirojeninler, ç. i. *Fr. porphyrogénines. kim.* Porfirinlere altı hidrojen atomunun bağlanmasıyla *(ikisi azot atomları üzerine, dördü de pirol çekirdeklerini bağlayan CH grupları üzerine)* meydan gelen maddeler. [*Ing.* Porphyrogenines].

porfirsi, s. *jeol.* Porfiri andıran *(bir çeşit kütle).* [*Ing.* Porphyraceous; *Fr.* Porphyrique, porphyroïde].

~ granit, ◘ **Granit**.

porfirya, i. *tıp.* ◘ **Porfiria**.

porinçine, i. *It. den.* Makara dilinin ortasına konan ve aşınmayı önleyen madenî oluk.

~ takmak, Bir makaranın ortasına bakır bir halka takarak buradan makara dilinin eksenini geçirmek.

pornograf, i. *Fr. pornographe* < *Yun. porne,* fahişe+*graphein, yazmak* > *pornographos.* § ❶ Açık saçık konuları işleyen, açık saçık sözler söyleyen veya edepsizce davranan kimse. [*Ing.* Pornograph]; § ❷ *esk. çağ.* Fuhuş üstüne eser yazan kimse. [*Ing.* Pornographer].

pornografi, i. *Fr. pornographie.* § ❶ Bazı edebiyat veya sanat eserlerinin açık saçıklığı; açık saçık yayınlar. [*Ing.* Pornography]; § ❷ *esk. çağ.* Fuhuş üstüne inceleme. [*Ing.* Pornography]; § ❸ *huk.* ◘ **Müstehçen.**

pornokrasi, i. *Fr. pornocratie.* Kibar fahişelerin büyük ölçüde etkisinde kalan hükûmet. *(Bu deyim, helenistik Yunanistan ve Rönesans devri Papalığı için kullanıldı).* [*Ing.* Pornocracy].

poro-, Geçit, oyuk anlamında *Yun. poros* kelimesinden alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Poro-].

porofor, i. *Fr. porophore.* Herhangi bir plastik maddeye katıldığında ısı etkisiyle bu maddeyi petekli veya süngerimsi hale dönüştüren kabarcıkları çıkartan madde. [*Ing.* Porophore].

porogami, i. *Fr. porogamie. bot.* Doğrudan doğruya kapıcık ve yumurtalık boşluğu yoluyle olan döllenme. *(Buna karşıt olan şalazogami'de ise döllenme dolaylıdır; çiçektozu borusu önce yumurtalık çeperinden geçer, sonra göbekbağını ve göbeği geçerek evin'e ulaşır).* [*Ing.* Porogamy].

porokeratoz, i. *Frö porokératose. derm.* Darı büyüklüğünde, ortası çukur boynuzsu elemanlardan oluşan ve seyrek görülen dermatoz. *(Mantoux Mibelli porokeratozu).* [*Ing.* Porokeratosis].

porosefaloz, i. *Fr. porocéphalose. patol.* Organizmada biriken *porocephalus armillatis* kurtçuklarının yaptığı hastalık. *(Afrika zencilerinde görülür; ya ağır bir sarılık belirtisiyle ya da kaşeksiye götüren bir tifo durumunda meydana çıkar.)* [*Ing.* Porocephaliasis, porocephalosis].

porosel, i. *tıp.* Bir çeşit skrotum fıtığı. [*Ing.* Porocele].

poroskopi, i. *Fr. poroscopie* < *Yun. poros,* delik + *skopein,* muayene etmek. Parmak uçlarındaki çizgilerle birlikte buralardaki gözeneklerin ter delikleri tespitine dayanan hüviyet inceleme ve tanıma yöntemi. *(Polis laboratuvarlarında kullanılmaz.)* [*Ing.* Poroscopy].

poroz, i. *Fr. porose.* < *Yun. poros,* delik. (a) İltihaplı bir sertleşme. [*Ing.* Poroma, porosis]; (b) Kırık kemiğin çevresinde oluşan ve kaynaşmasına yardım eden madde. [*Ing.* Porosis]; (c) Kovuk oluşması. [*Ing.* Porosis]; ◉ **beyin ~u**, *adlî tıp.* Sıcak havalarda yapılan otopsilerde kadavraların beyninde görülen doku bozukluğu. *(Beyin içine dağılmış, bezelye veya fındık tanesi büyüklüğünde birçok boşluktan ibarettir.* [*Ing.* Cerebral porosis; *Fr.* Porose cérébrale].

porozimetre, i. *Fr. porosimètre.* ◘ **Gözenek-ölçer**.

porozite, i. *Fr. porosité.* ◘ **Gözeneklilik**.

porpezit,-ti, i. *Fr. porpezite (yer adı Porpez'-den) min.* Doğal paladyum ve altın alaşımı. [*Ing.* Porpezite].

porselen, i. *Fr. porcelaine* < *It. porcellana,* dişi domuzun */porca/* ferci biçiminde kabuk § ❶ *seram.* Genellikle beyaz, aşırı camlaştırılmış, inceltilince yarı saydamlaşan, çoğunlukla renksiz ve saydam sırla kaplı, ince ve sıkı bir hamurdan yapılmış seramik parça. [*Osm.* Fağfur; *Ing.* Porcelain]; § ❷ s. Bundan yapılmış *(çanak, çömlek): Porselen tabak. Porselen fincan).* [*Osm.* Fağfurî; *Ing.* Made of porcelain; *Fr. (Ouvrage)* de porcelaine]; § ❸ *zool.* ◘ **Porselen salyangozu**; ◉ **ak ~**, Çinde yapılan gayet beyaz porselen. [*Ing.* White porcelain]; ◉ **cam-sı ~**, *tekn.* ◘ **Camsı**; ◉ **feldispatlı ~**, *seram.* Hamuru genellikle yüzde 50 kaolin, yüzde 25 ile 30 arasında feldispat, yüzde 20 ile 25 arasında kuvars karışımından meydana gelen sert porselen. [*Ing.* Feldspathic porcelain; *Fr.* Porcelaine feldspathique, porcelaine de chine, pâte nouvelle de sèvres]; ☆ *Eşanl.* **Çin porselenî**; ◉ **fosfatlı ~**, *seram.* Eritici olarak kemik külü ha-

linde ve yüksek oranlarda kalsiyum fosfat karıştırılmış bir hamurdan yapılan yumuşak porselen. [*Ing.* Phosphatic porcelain; *Fr.* Porcelaine phosphatique]; ◉ **fritli ~**, *seram.* Kum, soda, tuz, şap ve alçıtaşı karışımından meydana gelen bir frit sayesinde camlaşan ve yumuşama derecesine kadar pişirilen porselen. *(Bugün ancak, tarihî bakımdan bir önemi vardır).* [*Ing.* Porcelaine à fritte, porcelaine tendre française]; ◉ **kafesli ~**, ◘ **Kafesli**; ◉ **laboratuvar ~** I, *seram.* Yumuşama derecesinin yüksek olması için feldispat oranı düşük tutulan ısı farklarına dayanıklı olan, bu sayede de özel amaçlarla, genellikle laboratuvar malzemesi yapımında kullanılabilen sert porselen. [*Ing.* Laboratory porcelain; *Fr.* Porcelaine au feu, porcelaine de laboratoire]; ◉ **Reamur ~** I, *camc.* Çok yavaş soğutularak elde edilen, porselen taklidi donuk beyaz cam *(XVIII. yüzyıl).* [*Ing.* Reaumur's porcelain; *Fr.* Porcelaine de Réaumur]; ◉ **sıhhî tesisat ~** I, *seram.* Sıhhî tesisat yapımında kullanılan, sert porselenden daha az camlaştırılmış ve daha gözenekli porselen. [*Ing.* Sanitary porcelain; *Fr.* Porcelaine sanitaire]; ◉ **yalıtkan ~**, Yüksek veya alçak gerilim için yalıtkan olarak kullanılan, feldispattan yapılmış sert porselen. [*Ing.* Electrotechnical porcelain; *Fr.* Porcelaine électrotechnique].

~ salyangozu, *zool.* Karındanayaklılar *(Gastropoda)* sınıfının Ön dsonsolungaçlılar *Prosobranchie)* takımının *Cypraeidae* familyasından, sıcak denizlerin kıyılarında yaşayan yumuşakça cinsi. Kavkısı bombeli ovaldır. Kavkı ağzı, dişli kenarında uzun ve dar bir yarık biçimindedir. Parlak, sağlam ve cilâlı olan kavkısı genellikle değişik ve dilim dilim renklidir. **Kaplanpostu porselen salyangozu** *(C. tigris)* adlı türü kızıl sarı veya pembemsi renkte, esmer hareli olup Hint Okyanusunda sık rastlanır. [*Lat. Cypraea; Ing.* Cowrie, cowry, courie; *Fr.* Porcelaine, cyprée].

porselenci, i. Porselen imâl eden veya satan kimse. [*Ing.* Porcelain manufacturer; *Fr.* Porcelainier].

porselofit,-tl, i. *Fr. porcellophite. min.* Lületaşına benzeyen topraklı serpantin. [*Ing.* Porcellophite].

porsiyon, s. ve i. *Fr. portion* < *Lat. portio,* pay, hisse. Herhangi bir yemekten bir kimseye verilen belirli miktar: *Bir porsiyon pilav. Bir buçuk porsiyon.* [*Ing.* A dish of food, helping, portion]; ◉ **yarım ~**, *tkz.* Ufak tefek kimseler için kullanılır. [*Ing.* Small, feeble *(person)*].

porsuk[1],**-ğu**, i. *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Sansargiller *(Mustelidae)* familyasından, sert kıllı, etçil, tabanına basarak yürüyen, kısa bacaklı, tıknaz, ağır gövdeli memeli hayvan. *Meles meles* adlı türünün uzunluğu 70, kuyruğu 17 sm.'dir. Başında 3 beyaz çizgi bulunur. Kış uykusuna yatar. Kuzey Avrupa ve Kuzey Asya'da yaşar. *Meles taxus* kuzey Amerika'da Avrupa'nın her tarafında ve kuzey Asya'dan Tibet'e kadar olan bölgelerde bulunur. Üzerî sarımtrak kül rengindedir; başı ve boynunun altı hemen hemen tüm beyazdır; başının her iki yanında siyah bir şerit bulunur; vücudunun alt tarafı siyahtır. Uzunluğu 0.75 m., yüksekliği 0,30 m.'dir. İnlni derin kazar; yalnız kuzeyde yaşayanlar kış uykusuna yatar; ılıman bölgelerde yaşayanlar bütün yıl faaldir. Bitki kökü, mantar, bal, yumuşakça, kurbağa, kuş, küçük hayvan yiyerek beslenir; tarım ürünlerine *(mısır, bağ)* bazen ciddî zararlar verir. Pis kokan bir hayvandır; köpeklerle kovalanıp inine kıstırıldıktan sonra orada yakalanır. Etl yenir; kıllarından fırça yapılır. [*Lat. Meles; Ing.* Badger; *Fr.* Blaireau].

porsuk[2],**-ğu**, i. *bot.* Açıktohumlular *(Gymnospermae)*ın Porsukgiller *(Taxaceae)* familyasından ağaç veya ağaççık halinde bitkl cinsl Kabuk kırmızı kahverengidir. İğne yaprakların dizilişleri her ne kadar sarmal ise de, çok kere ışık durumuna göre tarak gibl, iki sıralı bir görünüş arzederler. Reçine kanal-

ları yoktur. Çiçekler bir cinsli, iki evciklidir. Ender olarak bir evcikli fertlere rastlanır. Iğne yaprakların koltuğunda yer alan erkek çiçekler 6-14 etaminden meydana gelmiştir. Her birisinin 6-8 çiçek tozu torbası vardır. Dişi çiçekleri taşıyan sürgüncüklerin uçlarından tek bir tane ortotrop tohum tomurcuğu vardır. Dış kısmı sertleşmiş olan tohumun dip tarafında onu kısmen örten ve önceleri yeşil, olgunlaştığı zaman kırmızı veya sarı renkte olan bir kapçığı *(Arillus)* vardır. Kuzey yarı küresinde yayılmış olan birbirinden ayırd edilmesi güç 7-8 türü vardır. Bunlar bazı botanikçiler tarafından tek bir ana türün çeşitli varyeteleri olarak kabul edilmektedir. Parkçılıkta makbul olan çeşitli formları da vardır. **Adi porsuk** *(T. baccata)* Türkiye'de doğal olarak yetişen en yaygın türüdür. Diğer türlerinden *T. chinensis* Çin'de, *T. cuspidato* Japonya'da, *T. brevifolia* Kuzey Amerika'da, *T. globosa* Güney Meksika'da, *T. floridana* Batı Florida'da, *T. canadensis* Kanada'da, *Tı wallichiana* Himalayalar'da yetişir. [*Lat. Taxus; Ing.* Yew; *Fr.* Taxus]; ⊙ **adi** ~, *bot.* Kuzey ve Orta Avrupa, Akdeniz ülkeleri, Azor adaları, Türkiye ve Kafkasya'da kalkerli bölgelerde yetişen, 5-20 m. boyunda, kışın yaprak dökmeyen, iki evcikli, çok yavaş büyüyen bir ağaç. Gövde silindirik, kalın, esmer kabuklu ve reçinesizdir. 1-2,5 sm. uzunluğundaki iğne yaprakları almaşık dizilişli, stipulasız, kısa saplı, yassı, tüysüz olup üst yüzü koyu yeşil, alt yüzü 2 açık renk çizgilidir. Dik dallarda, yapraklar bütün çevreye dağılmıştır, yatay dallarda ise iki karşılıklı sıra oluştururlar. Erkek çiçekler bir yıl evvelki yaprakları koltuğundan çıkan sürgünlerin ucunda küremsi topluluklar halinde bulunurlar. Dişi çiçekler primer yan dallarda teker teker bulunurlar. Tohumun dip kısmını yüksük gibi örten kırmızı renkli arillus zehirsizdir, yenir ve tatlıdır. Hayvanlar, özellikle kuşlar bunu yer, bu sayede de tohumlar etrafa yayılmış olur. Esmer damarlı, kırmızı - kestane rengindeki odunu marangozlukta, heykel ve torna işlerinde kullanırlar. Dayanıklı ve elâstiki olan bu odun, eski ve ortaçağda özellikle yay yapımında çok kullanılmıştır. Yaprakları *(Folia Taxici)* ve dalları uçucu yağ, taksikatin adlı bir glikozit, taksin adlı zehirli bir alkaloid ve az miktarda efedrin bulunur. Hafif dozlarda damar daraltıcı ve âdet söktürücü olarak kullanılır. Spazmlara, romatizma ve sara'ya karşı kullanılmışsa da çok zehirli olduğu için halen terkedilmiştir. Yaprak ve meyvaları gerek insanlar ve gerekse hayvanlar için çok zehirlidir, 2 gr. yaprak bir atın ölümüne sebep olur. Ölüm solunum ve kalb durması ile meydana gelir. Porsuk, batıda mezarlıklarda, ölülere saygı için yetiştirilen ağaçlardandır. Türkiye'de Trakya dağları ve Kuzey Anadolu dağları boyunca ve Toroslarda yetişir. [*Lat. Taxus baccata; Ing.* Common yew; *Fr.* If]. ◘ *ŞEKİL: 331.*— **KOZALAKLILAR**.

~ **yapraklı ardıç**, *bot.* ◘ **Ardıç**.

porsuk[3], s. **Pörsük**.

porsukgiller, ç.b.l. *bot.* Açıktohumlular *(Gymnospermae)* dan, Kuzey yarıkürede yetişen, reçine taşımayan, yaprak dökmeyen, iki evcikli, bazen birevcikli ağaç veya ağaççıkları kapsayan bir familya. Yapraklar şeritsi veya şeritsi lanseolat olup genellikle iki-sıra üzerinde sık olarak dizilmişlerdir. Stamen, yaprakların koltuğunda, tek veya 3-14 ü bir arada erkek durumlar halindedir. Her stamen 3-9 polen keselidir. Yumurtalık tek, nihaî, etli bir karpel ile çevrilidir. Tohum etli bir arillus ile kısmen veya tamamen örtülmüştür. Integument odunlaşmıştır. Embriyo 2 kotiledonludur. 3 cinsi *(porsuk, Torriya, Austrotaxus)* ve yaklaşık olarak 13 türü vardır. Örnek tipi olan porsuk Türkiye'de yetişir. *(Bu bitkilerde sertdoku ve reçine yoktur; bu bakımdan diğer kozalaklılardan ayrılır).* [*Osm.* Kadımiye; *Lat.* ve *Ing. Taxaceae; Fr.* Taxacées].

porsumak, nsz. f. ◘ **Pörsümek**.

porsun, i. Gemilerde, halat, filika, motor, direk, matafora, iskeleler yelken, ırgat işleri ve demirlerle ilgili işlerle yükümlü olan ve erlerle, assubay, kıdemli başçavuş, başçavuş, üstçavuş ve çavuşlardan meydana gelen uzman sınıf.

portagal, öz. i. *It. Portogallo.* Eskiden Portekiz'e verilen ad. [*Fr.* Portugal].

portakal, i. *Fr. portugal*, Portekiz. § ❶ İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Turunçgiller *(Rutaceae)* familyasından, Akdeniz çevresinde yetişen meyve ağacı. *Portakal*, bileşik veya ayrı yapraklı, bazısı dikenli bir ağaçtır. Yaprakları meşin gibi sert, dayanıklı ve düz kenarlıdır. Portakalın anayurdu muhtemelen, Hindistan'dan Çin'e kadar doğu Asya'dır. Oralardan yavaş yavaş bütün sıcak bölgelere yayılmıştır. Portakal yaz sıcaklık ortalaması yaklaşık olarak 23° C, en düşük kış sıcaklığı −2° C olan yerlerde yetişebilir. Batı Avrupa'ya 1550 yılına doğru girmiştir. Bugün Akdeniz kıyılarında yetiştirilen en gözde meyva ağaçlarındandır. Portakal ağacının boyu 10 m.'yi bulabilir; bu büyüklükteki bir ağaç on bin meyve verebilir. Fakat genellikle boyu 2-3 m.'yi ve ağaç başına verimi beş yüz meyveyi aşmaz. Tohumla, turunç üzerine asıyle, daldırma ve çelikle üretilir. Portakal bahçeleri güney yerlere ortalama 8 m. aralıklı diziler halinde ve 6'şar metre aralıkla dikilir. Budama ile ağaca yuvarlak bir şekil verilir. İyi ürün almak için toprağa her yıl gübre vermek ve zaman zaman sulamak gerekir. Kuzey memleketleri portakalı süs bitkisi olarak sandıkların içinde yetiştirir, kış gelince limonluklara alırlar. Portakal üst ve dip tarafı hafifçe basık, sulu, şeker ve C vitamini bakımından zengin bir meyvedir. Üzeri pütürlü bir kabukla kaplıdır; kabuğun dışı kızıla çalan sarı, içi beyaz renktedir; kalınlığı portakalın cinsine göre değişir. Kabuğun altında sarımtrak, bazılarında kırmızı renkte, sulu ve dilimli bir öz bulunur. Dilimlerden her birinde bir veya iki çekirdek vardır. *(Bazı çeşitleri çekirdeksizdir).* Portakal kabuğunun içinde, uçucu bir yağla dolu minik kesecikler, yüzünde ise içi tatlı bir sıvıyle dolu küçük kabarcıklar, acı meyvelerde ise küçük çukurluklar bulunur. Meyvaların kabuk kısmındaki salgı ceplerinin tazyikle patlatılmasıyle elde edilen uçucu yağ, *(Oleum Aurantii = Portakal esansı)* eczacılıkta ve gıda sanayiinde çok kullanılır. Tatlı portakalın taze kabuğu ve alkolatür şeklinde, acı portakalın kuru kabuğu ise tentür, tatlı şurup ve mide ilâcı yapımında kullanılır. Yaprakların kaynatılmasıyle elde edilen su spazm giderici dir. Çiçeklerinden portakal çiçeği esansı yapılır. [*Lat. Citrus aurantium var. dulce = Citrus sinensis; Ing.* Orange; *Fr.* Oranger]; § ❷ Aynı ağacın meyvesi. [*Ing.* ve *Fr.* Orange]. ◘ *ŞEKİL: 388.*— **ILIMAN VE TROPİK BÖLGE MEYVALARI**; ⊙ **baş** ~, *den.* ◘ **Başporsun**; ⊙ **kan** ~ ı, *trm.* İçi kırmızı bir portakal çeşidi. [*Ing.* Blood orange; *Fr.* Sanguine],

~ **ağacı**, *bot.* ◘ **Portakal**[1].

~ **çiçeği suyu**, Pastacılıkta ve tatlıcılıkta çeşitli yiyeceklere koku vermek için kullanılan hoş kokulu su. [*Fr.* Eau de fleur d'oranger].

~ **koşnili**, *trm.* 2 m.m çapında, yuvarlak ortası kabarık, ergin dişilerinin kabukları kirli sarı gri renkte, zeytin, bağ ve en fazla narenciye zararlısı olan polifag bir koşnil. [*Lat. Aonidiella /chrysomphalus/ aurantii; Ing.* California red scale].

~ **rengi deniz yıldızı**, *zool.* Derisidikenliler *(Echinoderma)* altfilumunun, Denizyıldızları *(Asterioidea)* sınıfından bir tür. Büyüklüğü 45 sm. olabilir. Diskin çevresinde kollar uzundur. Ambulakral ayakçıklar koni biçimindedir. [*Lat. Astropecten aurantiacus; Ing.* Starfish; *Fr.* Étoile de mer].

~ **sineği**, *zool.* ◘ **Sinek**.

portakallık,-ğı, i. Portakal bahçesi. [*Ing.* Orange garden; *Fr.* Orangeraie].

portatif, s. *Fr. portatif,-ive* < *porter.* taşımak. § ❶ Kolayca taşınabilen: *Portatif eşya.* [*Ing.* Portable, movable]; § ❷ Sökülüp başka yere takılma olanağı bulunan: *Portatif ev;* § ❸ Kolay taşınabilmesi için katlanıp bükülebilen: *Portatif masa. Portatif sandalye;* § ❹ s. ve z. *mec.* En gerekli eşya ile en kısa zamanda derlenip toplanıp hazırlanabilen: *Siz pek portatif yola çıkıyorsunuz.*

~ **fırın**, ◘ **Fırın**.

~ **kazma**, *ask.* Çıkarılabilen demir kısmı sapına dikey olan bir tarafı kazma, öteki tarafı çapa teşkil eden piyadenin portatif âleti olarak kullanılan kazma.

~ **kürek**, *ask.* Birinci Dünya savaşındanberi piyadenin kullandığı kısa saplı, kare biçiminde küçük kürek.

~ **makas**, *demir.* ◘ **Makas**.

~ **mobilya**, *ağ. iş.* Kolayca taşınabilmesi için elemanları ayrılabilecek düzende yapılan mobilya.

~ **org**. *müz.* XVI. yüzyıla kadar çok revaçta olan küçük çalgı; bir kayışla vücuda asılır, sol kalça üzerine oturtulurdu; bir yandan sol el çalgının arkasına yerleştirilmiş körüğü çalıştırırken sağ el klavyede parçayı çalardı. *(Önceleri bir, daha sonra iki takım borulu olan orglar XII. yüzyıldan sonra kilise şarkılarını desteklemeleri bakımından, XV. yüzyıldan itibaren de derebeylerinin müzik ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyle çok aranılan bir çalgı olmuştu).* [*Ing.* Portable organ; *Fr.* Orgues portatifs].

~ **sinema perdesi**, Sinema makinesi ile birlikte takılan perde.

Port-Au-Prince, öz. i. *coğr.* Haiti adasında, Haiti Cumhuriyetinin merkezi.

portay, i. *Fr. portail.* ◘ **Anakapı**.

porte, i. *Fr. portée.* § ❶ *(Bir işin)* Etkî alanı; § ❷ *müz.* Üzerlerine veya aralarına müzik notaları yerleştirilen yatay, paralel ve eşit aralıklı çizgi sistemi; bu çizgiler genel ses merdiveninin kesin yüksekliklerini belirtir. *(Beste notaları porteyi kalın veya ince seslere doğru aşınca, ek çizgicikler eklenir. Portenin kökü tek çizgiye dayanır; X. ve XI. yüzyıl parşömenlerindeki bu çizgi diastematik nömaların kalınlarını incelerinden ayırmaya yarar; çıkış noktasına konan harf de bu işaretçiklerin yerleştirildiği yere göre adını ve yüksekliğini belirtirdi. Modern portelerin /gregoryen müziği için 4, günümüzün müziği için 5 çizgi/ baş tarafında, anahtar, ölçü işareti ve çoğu zaman da her sistemde tekrarlanan değişim işaretleri bulunur. Porteyi aşan notaları porte içine almak için ek çizgiler yapılabilir veya «bir oktav yüksek veya alçak çalınacak» anlamına gelen 8va alta, 8va bassa deyimler yazılabilir).* [*Ing.* Staff].

Portekiz, öz. i. *coğr.* Güney Avrupa'da Iberya yarımadasının batısında, Atlas Okyanusu kıyısında bir devlet. Yüzölçümü 88.551 km² *(Madera ve Asor adalarıyle birlikte 91.531 km²)*, başkenti Lizbon'dur. [*Ing.* Portugal; *Fr.* Portugal].

~ **fersahı**, *metrol.* ◘ **Fersah**.

~ **Ginesi**, *coğr.* ◘ **Gine**.

portekizce, i. *dilb.* Portekiz'de konuşulan dil. [*Ing.* Portuguese; *Fr.* Portugais].

porter, i. *ing.* İçine bol miktarda şerbetçiotu katılarak yapılan, çok acı, kızılımsı sert İngiliz lirası. [*Ing.* ve *Fr.* Porter].

portföy, i. *Fr. portefeuille.* Cepte taşınan, gözleri bulunan, açılıp kapatılan cüzdan. [*Ing.* Portfolio, wallet].

portik, i. *Fr. portique. san.* ◘ **Revak**; ⊙ **İşaret portiği**, *demir.* Birkaç yolun üstünden geçen ve üzerinde bir grup halinde belli sayıda işaret taşıyan köprü. [*Fr.* Portique à signaux]. ☆ *Eşanl.* **İşaret köprüsü**.

portland, i. Sunî bir kil ve tebeşir karışımının kavrulmasıyle elde edilen hidrolik çimento. *(1824'te Leeds'te J. Aspdin tarafından hazırlanmış ve Portland yarımadası'ndaki taş ocaklarından çıkartılan gri taşa benzediği için bu ad verilmiştir).* [*Ing.* ve *Fr.* Portland].

~ **çimentosu**, ◘ **Çimento**.

portlandiyen, s. ve i. *Fr. portlandien* < *Portland /Dorsetshire/, jeol.* Jüra'nın son ka-

tına denir. *(Portlandiyen iki alt kata bölünür; altta Bononiyen ve üstte Pürbekiyen. Boulonnais'deki kireçtaşları ve deniz menşeli kumtaşları, Barrosi'daki kireçtaşları ve İngiltere'deki portlandsand'ler (kum ve kumtaşı) ve üzerlerindeki portlandstone'lar (kıyı kireçtaşları) Bononiyende oluştu. Pürbekiyen ise göl çökeltileri ve Purbeck'e (Dorsetshire) özgü acı su çökeltileriyle temsil edilir).* [*İng.* Portlandian].

portmanto, i. *Fr. portemanteau.* Bir yere girince insanın üstünden çıkardığı şapka, palto gibi şeylerin asıldığı raflı, bazen aynalı askılı mobilya. [*İng.* Coat hanger, coat stand].

portmone, i. *Fr. porte-monnaie.* Bozuk para cüzdanı. [*İng.* Purse].

porto /por:to/, i. *(Porto şehrinin adından).* Kuzey Portekiz'de Douro kıyılarında yetişen üzümlerden yapılan kokulu şarap. *(Portogenellikle koyu renktedir, fakat beyazı da yapılır. Başlıca imalât merkezleri Regua, Lamego, Pesqueira, Fazcoa ve Barqueiros'dur).* [*İng.* Port (wine); *Fr.* Porto].

portografi, i. *tıp.* Opak madde zerkederek yapılan kapı toplardamar radyografisi. [*İng.* Portography; *Fr.* Portographie].

portolan, i. *It. portolano. den.* Limanların yerini gösteren harita. [*İng.* Chart, plan].
☆ *Eşanl.* **kılavuz.**

Porto Riko, Puerto Rico, öz. i. Büyük Antil adalarının en küçüğü ve en doğuda olanı, Haiti'nin doğusında *(A.B.D.'ye bağlıdır).* Merkezi: San Juan'dır. [*İng.* ve *Fr.* Porto Rico, Puerto Rico].

portör,-rü, i. *Fr. porteur. tıp.* ◘ **Taşıyıcı.**

portre, i. *Fr. portrait.* § ❶ Bir kimsenin resim, fotoğraf v.b. ile yapılan tasviri. [*İng.* Portrait]; § ❷ *ed.* İnsanların görünüşlerini ve kişiliklerini tanıtan yazı türü. [*İng.* Portrait]; ⊙ **fiziksel ~,** *ed.* Tanıtılmak istenen kimsenin dış görünüşünün, yüzünün, boyunun, giyinişinin, hareketlerinin tasviri. [*İng.* Physical portrait]; ⊙ **tinsel ~,** *ed.* Tanıtılmak istenen kimsenin iç âleminin fikirlerinin, duygularının, zevklerinin, alışkanlıklarının tasviri. [*İng.* Spiritual portrait].
~ **heykel,** ◘ **Heykel.**
~ **perdesi,** *sin.* ve *fot.* ◘ **Perde.**

portreci, i. *res.* Portre yapan ressam. [*İng.* Portrait-painter; *Fr.* Portraitiste].
☆ *Eşanl.* **başressamı.**

portuç, i. *It. den.* Gemilerde dolap, ambar; ⊙ **imlâ portucu,** *den.* ◘ **İmlâ.**

pos, s. *(bıyık hk.)* Gür ve uzun.

posa /po:sa/, İ. § ❶ Suyu alınmış her türlü yiyecek maddesinin kalıntısı. [*İng.* Sediment, dregs; *Fr.* Marc]; § ❷ Tortu, çökelti. [*İng.* Tartar *(of wine, or of the theeth); Fr.* Dépot, résidu]; § ❸ *şeker sny.* Ezilmiş pancarın soğuk suda birkaç defa sıkılmasından sonra geriye kalan ve suda erimeyen artık. [*İng.* Marc, murc, mu-k, rape(s); *Fr.* Marc]; ⊙ ~ **sını çıkarmak,** *dey.* § ❶ *(Bir şeyi)* Sonuna kadar sömürmek. [*İng.* To extract the sediment of; *Fr.* Consumer entièrement]; § ❷ *(Bir kimseyi)* Aşırı şekilde hırpalamak, dövmek. [*İng.* To squeeze almost to death].

posalanmak, nsz. f. Tortu haline gelmek, tortulanmak. [*İng.* Aller].

posalı, s. Tortusu olan, tortulu. [*İng.* Full of sediment or tartar].

pos.bıyık, b. s. Gür ve uzun bıyıklı. [*İng.* Having a bushy mustache; *Fr.* Qui a une moustache longue et abondante].

posidonomya, i. *zool. Aviculidae* familyasından ikiçenetli yumuşakça. Silüryenden Jüra devrine kadar art arda pek çok türü yaşamıştır; kavkıları bazen tam bir tabaka meydana getirir. *(Liyas devrine ait posidonomya şistleri).* [*Fr.* Posidonomya, posidonomye].

post,-tu, i. *Osm.* < *Fars. püst.* § ❶ Tüyleri alınmamış hayvan derisi: *Kaplan postu. Geyik postu.* [*İng.*Tanned skin; *Fr.* Peau]; § ❷ *tasav.* Eski tarikatlarda şeyhin oturduğu makam: *Hacı Bektaş postu;* § ❸ *mec. Yermeli bir anlamla)* Makam: Post kavgası. *Post peşinde koşmak.* [*İng.* Post; *Fr.* Poste]; ☆ *Eşanl.* **orun;** § ❹ Kimi deyimlerde *«can»* anlamında kullanılır; § ❺ *esk.* Tüylü deriden yapılmış: *Post kalpak;* § ❻ Gür ve kaba: *Pos bıyık;* § ❼ *san.* Rönesans devrinde ve klasik çağda heykelcilikte kullanılan hayvan derisi biçimindeki motif. *(Kaynağını Herakles'in özel niteliği olan Nemea aslanı postundan alır, çoğunlukla arma kompozisyonlarında yer alır);* ⊙ ~ **a geçmek,** *dey.* § ❶ Yüksek bir makama geçmek. [*İng.* To take possession of an official position]; § ❷ Şeyh olmak, şeyhlik makamına yükselmek. [*İng.* To become sheikh of a dervish lodge]; ⊙ ~ **a oturmak,** *dey.* Tekkeye şeyh olmak. [*İng.* To become sheikh]; ⊙ ~ **u deldirmek,** *dey. arg.* Kurşunla yaralanmak; ⊙ ~ **u dürmek,** *dey.* Mevlevîlerde *«Meydanı Şerif»* teki Sultan Veled ve Ateşbâzı Veli makamı sayılan yerde serili postun kaldırılması. *(Gece yatılacağı zaman, manevî değeri büyük olan bu post saygısızlık olmasın diye dürülerek kaldırılır);* ⊙ ~ **u kurtarmak,** *dey.* Ölüm tehlikesini atlatmak. [*İng.* To save one's skin; *Fr.* Echapper au danger d'être tué, d'être assassiné]; ⊙ ~ **u sermek,** *dey.* Bir yerde, gereksiz veya saygısızca uzunca kalmak. [*İng.* To settle oneself down in a place or a post *(with the intention of staying); Fr.* Se fixer longuement et avec une manière d'agir sans-gêne]; ⊙ ~ **u sudan çıkarmak,** *dey.* Durumunu düzeltmek; ⊙ ~ **u vermek,** *dey.* Ölmek; ⊙ ~ **una oturmak** *(birinin), dey.* Birinin makamını ele geçirmek. Kurumlanmak. [*İng.* To take possession of one's official post]; ⊙ ~ **una saman doldurmak** *(birinin), dey.* Bir kimseyi öldürmek. [*İng.* To kill]; ⊙ ~ **unu çıkarmak** *(birinin), dey.* Bir kimseyi öldürürcesine dövmek. [*İng.* To beat to death]; ⊙ **âşık** ~ **u,** *din.* ◘ **Aşık;** ⊙ **horasan** ~ **,** *sosy.* ◘ **Horasan;** ⊙ **kazancı** ~ **u,** *tasav.* ◘ **Kazancı;** ⊙ **saka** ~ **u,** *tasav.* ◘ **Saka²**.
~ **elden gitmek,** *dey.* § ❶ Öldürülmek; § ❷ İşini, nüfuzunu kaybetmek. [*İng.* To lose one's job, position, life; *Fr.* Être tué, être assassiné].
~ **kavgası,** *dey.* İktidarı veya bir makamı ele geçirme çabası. [*İng.* Quarrel over official positions; *Fr.* Guerre de succession].
~ **nakibî,** *tasav.* Tarikatte postları yerleştirmekle görevli olan kimse.
~ **kubbesi,** Mevlevî dergâhlarında sima'dan yani devrandan evvel postnişin olan, şeyh ile tarikatçı ve aşçı dedenin oturdukları yer. [*İng.* Seat of the sheikh in a dervish lodge].

post-, *Lat. post.* sonra'dan alınan ve bir çok kelimenin bileşimine giren unsur. [*İng.* ve *Fr.* Post-].

posta /pos:ta/, i. *It.* § ❶ Bir yere gelen veya bir yerden gönderilen mektup ve emanetlerin topu: *Posta çantası. Posta arabası. İstanbul postası. Sabah postası. Posta geldi. Postadan bize bir şey çıkmadı.* [*İng.* Mail; *Fr.* Poste]; § ❷ Bu emanetleri toplayan ve dağıtan örgüt ve onun yeri: *Posta müdürü. Mektupları postaya götürmek.* [*İng.* Post, postal service; *Fr.* Poste, services des postes]; § ❸ Belli zamanlarda sefer yapan ve çoğu posta taşıyan büyük yolcu taşıtı: *Posta vapuru. Posta treni.* [*İng.* Carrier; *Fr.* Courrier, poste]; § ❹ Takım, kol: *Sağa sola postalar çıkarıldı. İşçi postaları nöbetleşe çalışırlar.* [*İng.* Shift, gang, relay; *Fr.* équipe]; § ❺ Hizmet nöbetinde bulunan er: *Posta, şu zarfı komutana götür.* [*İng.* Orderly, watch, sentry; *Fr.* Planton]; § ❻ Sefer; *Bu araba bütün eşyayı dört postada taşır.* [*İng.* Party; *Fr.* Fois]; § ❼ *avc.* Avlanacak hayvanı beklemek için yerleşilen yer; § ❽ *den.* Gemi teknesinin enlemesine olan tutucu parçalarından her biri; bunların tümü gemi gövdesini *(iskeletini)* meydana getirir. [*İng.* Pair of timbers prepared and set up in ship-building; frame, timbers]; § ❾ *sny.* (a) 24 saatlik çalışma gücünün çalışma bölümlerinden her biri: *Gece postası.* [*İng.* Watch; *Fr.* Poste]; ☆ *Eşanl.* **vardiya;** (b) Bir sanayi veya ticaret işletmesinde aynı zamanda çalışan işçilerin tümü. [*İng.* Gang; *Fr.* Poste]; ⊙ ~ **lar kesiti,** *den.* ◘ **Kesit;** ⊙ ~ **yı kesmek,** *dey.* Bir kimseyle ilgisini kesmek veya bir şeyi yapmaktan vaz geçmek: *Ben postayı kestim, artık toplantılara gitmeyeceğim.* [*İng.* To cease frequenting a place, to cut relation ships; *Fr.* Se désister]; ⊙ **baş bocu** ~ **ları,** *den.* ◘ **Baş;** ⊙ **bozucu** ~ *radyotekn.* ◘ **Bozucu;** ⊙ **cer** ~ **sı,** *demir.* Buhar lokomotifinin sevk ve idaresini sağlayan, bir makiniste bir ateşçiden meydana gelen, çoğu kere sürekli birlikte görev yapan ekip. *(Başka tip lokomotiflerde çalışan makinist ve yardımcısının meydana getirdiği posta, özel bir ekip değildir);* ⊙ **çalışma** ~ **sı,** *sny.* Bir çalışmada bir bölümün yapıldığı yer: açıkça belirli bir iş yapımına gerekli her şeyi *(makine, âletler, malzeme v.b.)* kapsayan çalışma merkezi: *Çalışma postasının düzeni ve donatımı, çalışanın verimi ve yorgunluğu üstünde büyük etki yapar.* [*İng.* Poste de travail]; ⊙ **dobil bitum** ~ **sı,** *den.* Dip su sarnıçlarına *(water - ballast)* giriş çıkışı sağlayan delikler bulunan posta; ⊙ **doğru** ~**,** *demir.* ◘ **Doğru;** ⊙ **döşek** ~ **sı,** *den.* Bir postanın *(kaburga, ejri, iskarmoz)* alt kısmını meydana getiren dik kenarlı parça; ⊙ **döşekbaşı** ~ **sı,** *den.* Ağaç gemi inşaatında döşek postalarını dikey postalara bağlayan dışarıya kıvrık posta; ⊙ **gönye** ~ **ları,** *den.* ◘ **Gönye;** ⊙ **hava** ~ **ları,** *huk.* ◘ **Hava;** ⊙ **havayolu** ~ **geliri,** *hava.* ◘ **Havayolu;** ⊙ **hedef** ~ **sı,** *ask.* Hedefli atış talimi sırasında hedefleri gözetleyen ve atıslardaki isabet derecesiyle ilgili işlemlerin ve kayıtların tutulmasına yardım eden personel; ⊙ **helikopter** ~ **sı,** *hava.* ◘ **Helikopter;** ⊙ **ikaz** ~ **sı,** *hava.* ◘ **ikaz;** ⊙ **iskele** ~ **sı,** *den.* ◘ **iskele;** ⊙ **işçi** ~ **ları,** *iş huk.* ◘ **İşçi;** ⊙ **karkas döşek** ~ **sı,** *den. L* veya *U* biçiminde köşebentlerden yapılmış, dikey ve düşey, uçları parçalarla pekleştirilmiş döşek postası; ⊙ **kepçe döşekbaşı** ~ **sı,** *den.* Çelikten yapılan savaş gemilerinde teknenin sağlam bir parçası. *(Bu posta, bodoslamanın hemen hemen düzey olarak uzatılmasıdır. Kıç tarafta /kepçe/ su hattının ve zırh güvertenin altındaki bütün çıkıntıları birbirine bağlar ve onlara dayaklık, yataklık eder);* ⊙ **kıç** ~ **ları,** *den.* ◘ **Kıç;** ⊙ **Sahra** ~ **memuru,** *ask.* ◘ **Sahra;** ⊙ **sintine** ~ **arabası,** Posta ile gönderilen nesneleri taşıyan araba. [*İng.* Mail bus, post bus; *Fr.* Auto postale]; ⊙ **yardımcı** ~ **arabası,** *tur.* Bazı pist ve yollarda belirli bir saat ve itinerere göre yolcular ve posta taşınmasına tahsis edilerek diğer ulaşım araçları ile irtibatı sağlayan araba; ⊙ **yukarı (üst)** ~**,** *den.* Diğer döşek postalarından daha yukarıda bulunan, geminin baş ve kıç taraflarına yakın postalar; tekneyi takviye etmeye yarar.
~ **biriktirme sandığı,** *post.* Memlekettek küçük tasarrufların, sermaye tozlarının bir araya getirilmesi suretiyle mevcut paraya bir güç kazandırmak ve az gelirli kimseleri tasarrufa alıştırmak amacıyle özel esaslar üzerine kurulan bir servis. [*İng.* Post office savings bank; *Fr.* Caisse d'épargne postale].
~ **çeki,** Posta merkezlerinde açtırılan hesapların sahiplerine, idarece verilen karne.
~ **çuvalı,** *post.* Kolilerin bir merkezden diğerine sevki için, içine konulduğu büyük torbalar. [*İng.* Mail bag, mail sac; *Fr.* Sac pour dépêches].
☆ *Eşanl.* **posta çantası.**
~ **dağıtıcısı,** *post.* Varış merkezine gelen posta gönderilerini, alıcılarına dağıtmak veya teslim etmekle görevli personel. [*İng.* Postman; *Fr.* Facteurs des postes].
☆ *Eşanl.* **posta müvezzii.**
~ **etmek,** *dey.* Birini tutup karakola götürmek. [*İng.* To pick someone up *(policeman);* to take to the police station; *Fr.* Mettre qn en état d'arrestation].
~ **fersahı,** *metrol.* ◘ **Fersah.**
~ **füzesi,** *telekom.* ◘ **Füze.**
~ **gemisi,** *post.* Yalnız posta taşımalarında

kullanılan gemiler. [*Ing.* Mailboat; *Fr* Paquebot-poste].
☆ *Eşanl.* **posta vapuru.**
~ **gezmen çeki**, *post.* PTT merkezlerinde para ile değiştirilmek üzere belirli değer taşıyan ve Dünya Posta Birliği *(UPU)* tarafından örneğine uygun bastırılıp PTT İdarelerince satışa konan yolculuk çekleri. [*Ing.* Postal travellers cheque; *Fr.* Bon postal de voyage].
☆ *Eşanl.* **posta seyyah çeki.**
~ **gizliliği**, *post.* Kişilerin haberleşme hürriyeti yanında, bu haberleşmelerden üçüncü kişilerin haberdar olmamaları gerekliliği. [*Ing.* Postal privacy; *Fr.* Secret postal].
~ **güvercini**, *zool.* Özel surette yetiştirilen, küçük kâğıtlara yazılmış haberleri bir yere iletmek için kullanılan güvercin. [*Fr.* Pigeon voyageur].
~ **havalesi**, *post.* Posta ile gönderilen havale, para. [*Ing.* Postal order; *Fr.* Mandat de poste].
~ **İdaresi**, *huk.* Tüzel kişiliği olan T. C. Posta Telgraf ve Telefon işletmesine verilen ad. ◘ P.T.T. [*Ing.* Postal authorities; *Fr.* Administration des postes].
~ **kaldırmak**, *arg.* Birkaç talebe bir araya gelerek mektebi asmak: *Bugün posta kaldıranların alayı birden enselenmiş.*
~ **kartı**, *post.* ◘ **Kart.**
~ **kolisi**, ◘ **Koli.**
~ **koymak (atmak)**, *dey.* § ● Birini aldatıp zarara sokmak üzere işi düzenlemek; § ❷ Birini korkutmak, tehdit etmek.
~ **kredi mektubu**, Bir postahanede cari hesabı bulunan kimselerin, gezileri sırasında paralarının tamamını veya bir bölümünü kullanabilmek için, hesaplarını bulundurdukları merkeze yazdıkları ve paralarının gidecekleri yerin posta merkezine gönderilmesini isteyen mektup.
~ **kurmak**, *arg.* Aleyhte tertibat alıp, birisini körlemek: *Bana posta kuracak hıyarın aklına turp sıkayım.* [*Ing.* To plot against somebody].
~ **kutusu**, ◘ **Kutu.**
~ **makbuzu**, *ikt.* Sevkedilmek üzere posta idaresine tevdi edilen mallar mukabilinde idare tarafından verilen makbuz. [*Ing.* Postal receipt; *Fr.* Feçu acquit].
~ **memuru**, *esk.* Belirli bir posta faaliyet merkezinde posta mail işlerini ve diğer bazı posta görevlerini yapmak üzere görevlendirilmiş kara ordusu eri. [*Ing.* Army postal clerk; *Fr.* Employé des postes].
~ **muafiyeti**, *esk.* Asker ve jandarmaların, bazı okul öğrencilerinin mektuplarıyle aile ve akrabaları tarafından bunlara gönderilecek mektup ve kartların çok az bir ücretle veya parasız gönderilmesi.
~ **otomobili**, *tur.* Ebadı, çevresi, frenlerinin gücü v.b. bakımından bir takım özel şartları haiz olup, bazı memleketlerde posta idarelerince belirli güzergâhlarda, özellikle dağ yollarında yolcu ve eşyaların taşımını sağlayan otomobil. [*Ing.* Postal coach, post-bus; *Fr.* Car postal].
~ **polisi**, Nöbet tutan veya nöbette olan polis. [*Ing.* Policeman on a beat].
~ **pulu**, Posta ile gönderilen şeylere yapıştırılan ve para karşılığında alınan pul. [*Ing.* Postage stamp; *Fr.* Timbre, timbre-poste].
~ **sevk yolu**, *post.* Postaların, çıkış merkezinden varış merkezine gönderilmelerini teminen sevkedildikleri yol. [*Ing.* Routing of a mail; *Fr.* Voie d'acheminement d'une dépêche].
~ **tatarı**, *teşk. tar.* ◘ **Tatar.**
~ **tekeli**, *post.* Özellikle mektup postası, maddelerinden olan mektup ve kartların, kişilerin haberleşme hürriyetlerinin herhangi bir şekilde tahdit veya tehdit edilmesini önlemek amacıyle bunların tam bir emniyet ve gizlilik içinde alınıp verilmesinin Devlet eliyle yapılması zorunluğudur. [*Ing.* Postal monopoly; *Fr.* Monopole des postes].
☆ *Eşanl.* **posta inhisarı.**
~ **torbası**, *post.* Koli dışında kalan Posta maddelerinin sevkedilmesinde gerekli emniyet ve kolaylık bakımından bunların içine konulduğu torba veya çanta. [*Ing.* Dispatch of mail, postal dispatch; *Fr.* Dépêche postale].
~ **treni**, *demir.* Posta ve yolcu vagonlarından meydana gelen süratli tren. [*Ing.* Mail train; *Fr.* Train-poste].
~ **ücreti**, *ikt.* Posta İdaresinin mektup ve paketleri nakletmekten aldığı ücret. [*Ing.* Postage rate, postage; *Fr.* Taxe postale].
~ **vapuru**, *tur.* Belirli bir saat ve itinerere göre, özellikle yolcu ve posta taşımaya yarıyarak diğer taşıt araçları ile irtibatı sağlayan vapur. [*Ing.* Mail boat; *Fr.* Bateau courrier].
~ **vagonu**, *demir.* Yalnız posta hizmetine ayrılan vagon. [*Ing.* Mail van, mail coach; *Fr.* Wagon-poste].
~ **yapmak**, Bir yere gidip gelmek, sefer yapmak: *Araba şehre günde üç posta yapar.* [*Ing.* To go and return according to schedule *(boat, etc.)*].
~ **yolcu vapuru**, *den.* Posta seferi yapan ticaret gemisi.
~ **yollanması**, *post.* Çıkış merkezince, varış yerlerine göre düzenlenip hazırlanan postaların ilgili yönlere çeşitli araçlarla gönderilmesi. [*Ing.* Dispatch *(forwarding)* routing of mail; *Fr.* Acheminement des dépêches].
☆ *Eşanl.* **posta teati etme.**

postacı /pos:tacı/, i. Herhangi bir yolda posta işiyle uğraşan kimse. Mektup, gazete, havale, paket gibi maddeleri gönderilen yere götüren posta idaresi görevlisi. [*Ing.* Postman; *Fr.* Facteur].

postacılık,-ğı, i. § ❶ Posta işletme işi: *Postacılıkta çok gelişmiş ülkeler;* § ❷ Postacının mesleği: *Beş yıl postacılık yaptı.*

postal, i. *Osm.* < *Fars. püstgâl, püstgale,* koyunun kuyruğu altındaki tüysüz deri. § ❶ Konçlu ve kabaca potin. [*Ing.* Heavy army shoe, heelless slipper or shoe of soft leather; *Fr.* Chaussure sans quartier, espèce de chaussure portée autrefois par les Janissaires et les valets de pied]; § ❷ *mec.* Düşkün kadın. [*Ing.* Loose woman, prostitute]; § ❸ *esk.* Bir çeşit konçsuz mest.

postalamak (-l), geçl. f. § ● Postaya vermek. [*Ing.* To mail, to post; *Fr.* Envoyer par la poste, par voie postale]; § ● *arg.* Bir bahane ile birini yanından uzaklaştırmak.

POSTALAR *(den)*

POSTALARIN GÖRÜNÜŞÜ

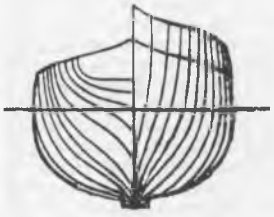

DEMİR POSTA

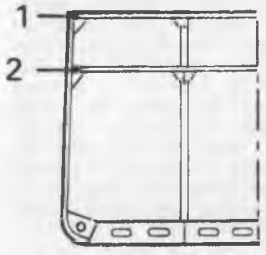

1. Güverte.
2. Güverte.

AĞAÇ POSTA

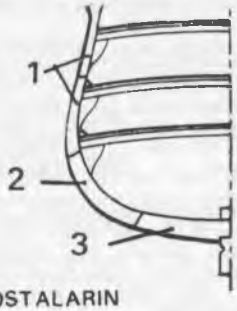

1. Posta.
2. Döşek yarı parçası.
3. Döşek.

POSTALARIN YATAY GÖRÜNÜŞÜ

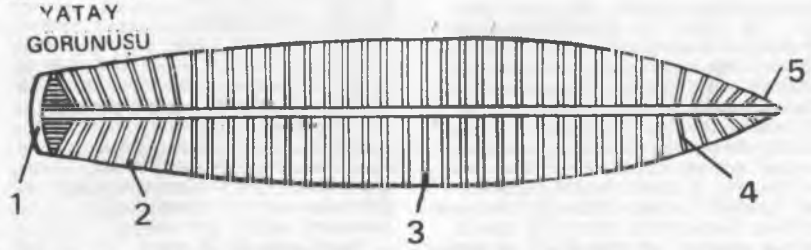

1. Aynalık takozu. 2. Kıç kepçe postaları. 3. Ana posta. 4. Çalım postaları. 5. Kruz.

postalanmak, nsz. f. Postalamak eylemine konu olmak: *Koliler postalandı.*

posta.hane, postane, b. i. *posta* + *Fars. hâne*, ev > *Osm. postahâne.* Posta ile gönderilen maddelerin kabul edildiği ve postaya verilmiş olan maddelerin ayırım, dağıtım işlerinin yapıldığı kamu hizmeti binası. [*Ing.* Post office; *Fr.* Bureau de poste, hotêl des postes, etablissement postal]; ◉ **paket ~ si**, Yurt içi ve yurt dışına göndermek üzere koli, değer konulmuş mektup, yurt dışına göndermek üzere küçük paket kabul eden postahane; ◉ **ordu (hava kuvvetleri) ~ si**, *ask.* ◘ Ordu.

postane, b. i. ◘ Postahane.

post-empresyonizm, i. *Fr. post-impressionnisme. san.* ◘ Empresyonizm sonrası.

posteriyör,-rü, s. *Fr. postérieur,-eure, zool.* ◘ Art².

~ lop, *anat.* ve *zool.* ◘ Lop.

posthipofiz, i. *Fr. posthypophyse. ecz.* Hipofiz arka lobunun hulâsası. [*Ing.* Posthypophysis].

postin, i. *Osm.* < *Fars. püst ve-in* > *püstin, (posttan yapılmış şey'den). esk.* Kürk. [*Ing.* Fur].

postioplasti, I. *tıp.* Sünnet derisinin plâstik tamiri. [*Ing.* Posthioplasty].

postiş, I. *Fr. postiche* < *it. posticio.* Kadınların süs için başlarının arka kısmına taktıkları saç. [*Ing.* A piece of false hair; a wig].

postit, i. *Fr. posthite* < *Yun. posthe, sünnet derisi. patol.* Sünnet *derisi* iltihabı. *(Çoğu zaman haşefe iltihabıyle birlikte olur ve o zaman «Balenco. Postit» adını alır).* [*Ing.* Posthitis].

postnatal, i. *tıp.* Doğumdan sonra meydana gelen olaylar için kullanılır. [*Ing.* Postnatal].

nost.nişin, b. s. *Osm.* < *Fars. püst* + *nişin*, oturan > *esk.* Postta oturan, şeyhlik makamında oturan; tekke şeyhi.

postrestant, i. *Fr. poste restante. huk.* Posta yoluyle bir kimsenin adına gelecek olan mektup ve posta maddelerinin sonradan kendileri tarafından alınmak üzere postahanelerde tutulması usulü. *(Bunun için yazıyla posta idaresine başvurmak ve postrestant ücretini ödemek gerekir).* [*Ing.* General delivery; to be called for].

postspermatojenez, i. *Fr. postspermatogenese. biy.* Erbezinde histojenezin son evresi. *(İhtiyarlarda erbezi körelir; dokulararası hücreler kaybolur. Erbezi kanalcıkları azalır, ama sperma oluşması kesilmez; arta kalan kanalcıklar, sağlığı yerinde olan kimselerin çoğunda ihtiyarlığın sonuna kadar dölleyici niteliğini korur).* [*Ing.* Postspermatogenesis].

postulat, I. *Lat. postulatum*, istenen şey. *mant.* Aksiyon *(belit)* veya tanım olmayan öneme; ama doğrudan doğruya belirli olgulara bağlanır ve ispatlanamadığı için hiç değilse biçim bakımından varsayımsal bir özellik taşır. [*Ing.* Postulate, assumption; *Fr.* Postulat].

☆ *Eşanl.* konut.

postüla, i. *Fr. postulat. mant.* ◘ Postulat.

posyon, i. *tıp.* İlâç tertibi, bir defada verilen mayi ilâç. [*Ing.* Potion].

poşad, I. *Fr. pochade. san.* Serbest ve çabuk olarak birkaç kuvvetli çizgi veya fırça vuruşu ile yapılan resimler. [*Ing.* Rapid sketch, rough sketch].

~ işlemek, Gayet çabuk olarak kuvvetli dokunmalarla resim yapmak. [*Ing.* To dash off; to stencil; *Fr.* Pocher].

poşe, i. *Fr. poché. mutf.* Kaynar suda pişirilmiş kabuksuz yumurta. *(Yumurta akı, sarısının çevresini kapatarak pişer. Yumurta ne kadar taze olursa bu kaplama işi o kadar kolay ve güzel olur. Yumurta, tuzlu kaynar suya kırılarak 3 dakika kaynatılır, sonra kevgirle alınarak gereken yerlerde kullanılır).*

poşet, I. İskonto, iştira ve teminat risk föylerinin muhafazası için kullanılan, gömlek şeklinde kartondan muhafaza.

pot, I. *Erm.* § ◉ *terz.* Fena kesim, yanlış dikiş veya kötü prova yüzünden dikişli bir kumaşta meydana gelen uygunsuz büzülme veya kıvrım: *Yolda sık sık rubasının potlarını çekip düzeltiyor.* [*Ing.* Crease, fold, pleat; *Fr.* Fronce, pli]; § ◉ Falso, yanlışlık. [*Ing.* Blunder, false step; *Fr.* Erreur, faute; faux pas]; § ◉ *tkz.* Hoppa kadın; § ◉ *arg.* Poker oyunu. [*Ing.* ve *Fr.* Poker]; § ◉ *oyun.* Poker gibi bazı iskambil oyunlarında oyuncuların tümü tarafından ortaya sürülen eşit miktardaki para veya fiş; § ◉ *dok.* (a) Çözgü veya atkı ipliklerinin aynı gerginlikte olmaması yüzünden kumaş yüzeyinde meydana gelen kabarıklıklar; (b) Konfeksiyonda parçaların iyi gerilerek dikilmemesi yüzünden meydana gelen dikiş kabarıklığı; ◉ **iniş ~ u**, *pirotekn.* Bir uçağın yanlarına ve kanatlarının altına yerleştirilen ve pilotun, piste gece inmek istediği işaretsiz pisti aydınlatabilmesini sağlayan aydınlatma fişeği.

~ gelmek, *dey. (İş hk.)* Sonu iyi gelmemek [*Ing.* To go wrong, to turn out badly; *Fr.* En parlant d'une affaire, être contre le bon sens].

~ kırmak, *dey.* Ağzından farkında olmadan karşısındakine dokunacak bir söz kaçırmak; uygun olmayan, yakışıksız bir şey söylemek: *Şahap Efendi, kıpkırmızı kesilerek başını eğdi. Acaba bir pot mu kırmıştım?.* [*Ing.* To make a blunder, to drop a brick, to blow a gaff; *Fr.* Parler, agir mal à propos, faire une gaffe].

~ yapmak, *arg.* Poker oynamak. [*Ing.* To play poker].

~ yeri, *dey. (Bir işin)* pürüzlü yeri, aksayan yanı. [*Ing.* Defect; *Fr. (En parlant d'une affaire)* le point difficile, le point embarrassant].

pot², I. *Alm. Boot*'tan. Akarsuların bir kıyısından öbür kıyısına geçmek için kullanılan sal. [*Ing.* Small boat used for crossing divers, raft, punt].

~ başı, Potun yanaştığı kıyı noktası, geçiş yeri.

pota /po:ta/, i. *Osm.* < *Fars. püte.* İçinde maden eritilen kap. [*Ing.* Crucible; *Fr.* Creuset]; ◉ **el ~ sı**, *met.* Az miktarda dökme demirin dökümüne yarayan pota. *(Çatal bir sopa takılan pota doğrudan doğruya döküm haznesi olarak kullanılabilir).* [*Ing.* Electric crucible]; ◉ **eritme ~ sı**, *met.* ◘ Eritme; ◉ **kol ~ sı**, *term.* ◘ Kol³; ◉ **ısıtma ~ sı**, *plast. mad.* Elektrik direnciyle ısıtıcı bir sıvının dolaştığı gömlekle ısıtılan madenî silindir. [*Ing.* Heating crucible].

~ altlığı, *tekn.* Cam fabrikalarında cam potası konan ahşap halka.

~ dökme çeliği, *met.* ◘ Çelik.

~ gümüşü, ◘ Gümüş.

~ kalıbı, Dökme kalıbı.

pota², I. *Fr. poteau*, direk. *sp.* Basketbolde, düşey bir tahta levhaya yerden 3,05 m. yüksekliğe yatay olarak tespit edilmiş 60 sm. uzunluğunda bir ağ ile donatılmış 45 sm. çapında demir bir çemberden meydana gelen kale. [*Ing.* Post].

potamo, *Yunanca potamos*, ırmak'tan alınan ve bazı kelimelerin bileşiminde giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Potamo-].

potamobiyoloji, i. *Fr. potamobiologie* < önek *potamo*, ırmak, *bios*, hayat + *logos*, bilim. Büyük ırmak ve nehirlerdeki canlıları inceleyen bilim. *(Akıntının yavaşlığı ve su kitlesinin çokluğu yüzünden bu yaratıklar hızlı akarsularda canlılardan çok göllerde yaşayan canlılara benzer).* [*Ing.* Potamobiology].

potamofobi, I. *tıp.* Marazî deniz veya nehir korkusu. [*Ing.* Potamophobia].

potamogale, I. *Lat. zool. Potamogalidae* familyasından, suda yaşayan, böcekcil, kazıcı, memeli hayvan; Batı Afrika'da yaşar. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Potamogale*].

potamoloji, I. *Fr. potamologie.* Akarsuları inceleyen bilim. [*Ing.* Potamology].

potamoplankton, I. *Fr. potamoplancton.* Irmak ve akarsu planktonu. [*Ing.* Potamoplankton].

potamotok, s. *Fr. potamotoque* < *Yun. potamos*, ırmak + *tokos*, doğurma. Yumurtlamak için denizden ayrılıp ırmaklara göç eden balıklara denir: *Sam balığı, mersin balığı, potamotoktur.*

☆ *Eşanl.* anadrom.

☆ *Karş.* talasotok.

potans, i. *tıp. (özellikle cinsel)* İktidar, kudret. [*Ing.* Potency].

potansiyel, i. *Fr. potentiel.* § ◉ Kullanılmaya hazır güç, kuvvet: *Askerî potansiyel, kalkınma potansiyeli.* [*Ing.* Potential]; § ◉ *met.* Gradyanı hesaplanabilen bir alanı belirleyen skalar büyüklük. [*Ing.* Potential; *Fr.* Potentiel]; § ◉ *pirotekn.* Belli bir patlayıcı maddenin, patladığı zaman kütle birimi başına sağlayabildiği maksimum iş. [*Ing.* Potential; *Fr.* Potentiel]; § ◉ s. Sadece güç, kuvvet halinde olan: *Potansiyel nitelik.* [*Ing.* Potential, *Fr.* Potentiel,-elle]; ◉ **elektrik ~, *fiz.*** ◘ Elektrik; ◉ **eş ~, *elek.*** ◘ Eşpotansiyel; ◉ **genetik ~, *biy.*** ◘ Genetik; ◉ **görünüş ~ I, *med.*** Bir molekül iyonlandığı zaman belirli türde iyonlar meydana getirmek için kütle spektrometresi iyon kaynağındaki elektron hüzmesinin sahip olması gereken minimum enerji. *(Ing.* Appearance potential]; ◉ **hızlandırma ~ I, *elekt.*** Hız verme gerilimi, hızlandırma gerilimi. Bir hızlanma elektrodunun katod'a göre gerilimi. [*Ing.* Accelerated potential]; ◉ **iyonlaştırma ~ I, *elek.*** Bir atomdan bir elektron koparılabilmek için gerekli olan ve elektron-volt cinsinden ölçülen enerji. [*Ing.* Potential of ionization; *Fr.* Potentiel d'ionisation] ◉ **kendiliğinden ~, *jeof.*** Tortul arazilerde, kendiliğinden elektro motor kuvvetlerin etkisiyle doğan elektrik potansiyeli. *(Kısaca «P.S.» diye adlandırılan bu potansiyel, bir kabloya asılı özel bir âlet yardımıyle bir kuyunun bütün derinliği boyunca ölçülebilir. Bu ölçme, gözenekli tabakaları belirlemek imkânı verir).* [*Ing.* Spontaneous potential; *Fr.* Potentiel spontané]; ◉ **mutlak ~, *kim.*** ◘ Mutlak; ◉ **patlama ~ I, *elek.*** Aralarında bir elektrik kıvılcımı meydana gelmesi için, iki iletkene uygulanması gereken en küçük gerilim. [*Ing.* Explosive potential; *Fr.* Potentiel explosif]; ◉ **uyarma ~ I**, nörofizyol. Bir uyartı aldığı zaman beyin kabuğunda ortaya çıkan potansiyel. [*Ing.* Exciting potential, stimulating potential; *Fr.* Potentiel évoqué]; ◉ **zar ~ I, *nörofizyol.*** Bir nöron zarının iki yüzü arasında tespit edilen potansiyel. [*Ing.* Membrane potential; *Fr.* Potentiel de membrane].

~ boşaltıcı, *hava.* Üzerinde toplanan statik elektriği boşaltmak için, bir uçağın arkasına takılan madenî tellerden yapılmış donatım. [*Fr.* Déperditeur de potentiel].

~ enerji, *fiz.* Yerden yükseğe kaldırılan bir cismin kazandığı enerji. [*Ing.* Potential energy; *Fr.* Energie potentiel].

~ farkı, *elek.* ◘ Fark.

~ güç, (a) Faaliyet halinde olmayan, görülmeyen veya içinde bulunduğu durum değişince meydana çıkan güç, gizli güç (b) Bir cisimde bulunup herhangi bir engel yüzünden kendini belli edemeyen, fakat iş haline geçebilecek durumda olan güç. ☆ *Eşanl.* güç

potansiyel-vektör, i. *Fr. potentiel-vecteur.* $\vec{}$ *mat.* V vektörlü sdolenoidal bir vektörel alanda, çevrintili vektörü $\vec{V}$ ye eşit olan yani $\vec{V} = \text{rot } \vec{A}$ olan $\vec{A}$ vektör alanı. [*Ing.* Potential-vector] ◉ **verilen bir vektörün ~ ü**, *fiz.* Çevrintili vektörü *(veya rotasyoneli)* verilen vektöre eşit olan vektör. *(Bunun sonucu olarak, akısı değişmeyen $\vec{}$ Bir H vektörünün bir yüzey içindeki akısı, H nin A potansiyel - vektörünün bu yüzeyi sınırlayan çevre çizgisi boyunca dolaşımına eşittir. A potansiyel - vektörünün P,Q,R bileşenleri ile H vektörünün X, Y, Z bileşenleri arasında şu bağıntılar vardır :*

$$X = \frac{\partial R}{\partial y} - \frac{\partial Q}{\partial z}, \quad Y = \frac{\partial P}{\partial z} - \frac{\partial P}{\partial x}$$

$$Z = \frac{\partial Q}{\partial x} - \frac{\partial P}{\partial y}.$$ [*Fr.* Potentiel-vecteur d'un vecteur donné].

potansiyometre, i. *Fr. potentiomètre.* § ● *elek.* Bir potansiyel farkını, bir ölçek pilin elektromotor kuvvetiyle karşılaştırmaya yarayan ölçü âleti; karşı koyma metoduna göre çalışan potansiyometre, ayarlı dirençlerden veya çaplanmış bir telden meydana gelir. *(Alet, ölçülecek potansiyel farkının değerini veya bir ondalık kesrini doğrudan doğruya okuyabilecek şekilde düzenlenir ve derecelenir).* [*Ing.* Potentiometer); § ● *(Geniş anlamda).* Gerilin bölücü olarak kullanılan ayarlanabilir direnç.

potas, i. *Fr. potasse* < *Alm. pott*, pota + *Asche*, küller'den *pottasche*, pota külleri. § ● Potasyumlu birçok türeve verilen ad: *Potasyum hidroksid (potas kostik ve karbonatlar.* [*Ing.* Potash, kalium]; ◙ ◘ **Potasyum**; § ● Ticarette, saf olmayan bütün potasyum karbonat türlerine verilen ad. [*Ing.* Potasyum] § ● *arg.* Kötü giyimli *(adam).* [*Ing.* Shabby (man)].

~ **kostik**, *kim.* ◘ **Potasyum hidroksid.**

potaseml, i. *tıp.* Kanda potasyum çoğalması. [*Ing.* Potassemia].

potasyum /potas:yum/, i. *Lat. kim.* Sembolü k, A.a. 39.10 ve A.n. 19 olan kimyasal element. 0.86 yoğunluğunda, 63°C derecede eriyen, 757°C'ta kaynayan, 15 derecede mum gibi yumuşak, soğukta sert ve kırılgan olan alkali bir madendir. 1807'de *Davy* tarafından, potasyum hidroksidin elektrolizyle keşfedildi. Yumuşak ve dövülgen bir madendir; yeni kesilmiş yüzeyleri gümüş parlaklığındadır, fakat daha sonra havada oksidlenerek kararır. Havanın etkisinden korumak için vazelin yağı veya gazyağı içinde saklanır. [*Ing.* ve *Fr.* Potassium].

~ **bikarbonat**, *kim.* Formülü $KHCO_3$ olan, karbon dioksidin potasyum karbonata etkimesiyle elde edilen renksiz billûrsu bir katı. [*Ing.* Potassium bicarbonate; *Fr.* Carbonate acide, bicarbonate de potasse].

☆ *Eşanl.* **asid karbonat.**

~ **bromür**, *kim.* Formülü KBr olan, çok çözünen, renksiz kübik billûrlar halinde bulunan, potasyum karbonatın demir tuzlarına etkimesiyle elde edilen bir bileşik. Tıpta ve fotoğrafçılıkta kullanılır. [*Ing.* Potassium bromide; *Fr.* Bromure de potassium].

~ **hidroksid**, *kim.* Formülü KOH olan, 360° C'ta eriyen, akkor derecede uçucu olan, beyaz bir katı. Suda ısı açığa çıkararak çözünür ve nem kaparak bozunur. Renkli baz ayraçlarına, asidlere, tuzlara ve esterlere etki eden güçlük bir bazdır. Çok yakıcı olup deriyi tahriş eder ve etl parçalar. Genellikle suda erimiş potasyum klorürün elektroliziyle elde edilir. Laboratuvarlarda, çözünmeyen hidroksidleri çökeltmek ve karbon dioksidi soğurmak için kullanılır. Ayrıca, arap sabunu üretiminde ve boyaların temizlenmesinde işe yarar. [*Ing.* Potassium hydroxide; *Fr.* Potasse caustique, hydroxyde de potassium].

☆ *Eşanl.* **potas kostik.**

~ **iyodür**, *kim.* Formülü KI olan, çok çözünen, renksiz kübik billûrlar halinde bulunan bir bileşik. Potasyum karbonatın demir tuzlarına etkimesiyle elde edilir, ayrıca vareklerden çıkarılır. Bu tuz tıpta ve fotoğrafçılıkta kullanılır. [*Ing.* Potassium, iodide; *Fr.* Iodure de potassium].

~ **karbonat**, *kim.* K_2CO_3 formülünde bir potasyum bileşiği. Akkor derecede ayrışmadan eriyen, suda ve alkali çözeltilerde çözünen, susuz beyaz bir katı olup potasyum bioksalatın kavrulmasıyla saf olarak elde edilir. Potasyum nitrat ile potasyum hidroksitin üretiminde, kristal ve optik camların yapımında, kloratların, demir II siyanür ve silikatların üretiminde kullanılır. [*Ing.* Potassium carbonate; *Fr.* Carbonate de potassium].

~ **klorür**, *kim.* Formülü KCl olan, susuz haldeyken, 768°C'ta eriyen renksiz küpler şeklinde billûrlaşan bir potasyum bileşiği. Tuzlu bataklıkların billûrlaşma sularından, varek küllerinden, stassfurt maden yataklarındaki karnalit'ten KCl, $MgCl_2$, $6H_{20}$ veya Mulhouse madenlerindeki silvinit'ten KCl, NaCl çıkarılır. Karnalit ve silvinitteki potasyum tozu, ayrımsal çözündürmeyle açığa çıkarılır. Bu klörür, öbür potasyum bileşiklerinden çoğunun hazırlanmasında kullanılır. [*Ing.* Potassium chloride; *Fr.* Chlorure de potassium].

~ **nitrat**, *kim.* ◘ **Güherçile.**

~ **siyanür** KCN, *kim.* ◘ **Hidrosiyanik.**

~ **sülfat**, *kim.* Formülü K_2SO_4 olan bir bileşik. Varek küllerinden ve pancar melaslarının yakılmasıyle elde edilen ham potasyum karbonattan çıkarılır. Potasyum klorür üstüne sülfürik asidin etkimesiyle de elde edilebilir. Susuz haldeyken, ortorombik prizmalar biçiminde billûrlaşır. Alüminyum sülfatla birleşerek şap meydana getirir. Tarımda gübre olarak kullanılır. [*Ing.* Potasium sulfate; *Fr.* Sulfate de potassium].

~ **sülfosiyanat** veya **tiyosiyanat**, *kim.* Formülü KCNS olan, potasyum karbonat ile kükürtün demir II siyanüre etkimesiyle elde edilen bileşik. Demir III tuzlarının ayıracıdır ve bu tuzları kırmızıya boyar. [*Ing.* Potassium sulfocyanate or thiocyanate; *Fr.* Sulfocyanate ou thiocyanate de potassium].

~ **sülfür**, *kim.* Formülü K_2S olan, kükürtlü hidrojenin potasyum hidrokside etkimesiyle meydana gelen bileşik. Susuz olduğu zaman havada tutuşur *(Gay-Lussac piroforu).* Çözeltileri, havada yükseltgenerek sararır ve polisülfürler meydana getirir. [*Ing.* Potassium Sülphide; *Fr.* Sulfure neutre de potassium].

~ **tuzları**, *jeol.* Potasyumlu tuzların tümü. *(Silvin, karnali, kalnit, kizerit gibi).* [*Ing.* Potash salts; *Fr.* Sels potassiques].

~ **zehirlenmesi**, *tıp.* Fazla miktarda potasyum tuzu alınması sonucunda meydana gelen zehirlenme olaylarının tümü *(mide ve bağırsak bozuklukları, kalb atışının yavaşlaması, alkaloz olayları).* [*Ing.* Potassism; *Fr.* Potassisme].

potazot, i. *Fr. potazote* < *potasse* + *azote. kim.* Potasyum klorür ile amonyum klorür karışımı, azotlu ve potasyum karbonatlı gübre; *(sodyum karbonat üretiminde kullanılan solvey usulünün değişik bir şeklinden elde edilen bir alt üründür; bu usülde, sodyum klorürün yerini silvinit almıştır).* [*Ing.* Potassium nitrate].

potin veya **fotin**, i. *Fr. bottine* > *botte.* Konçları ayak bileklerini az geçen, bağlı, düğmeli veya yandan lâstikli ayakkabı, fotin. *Ing.* Boot; *Fr.* Bottine].

potkal, i. *It. boccale. den. esk.* Kaza veya başka bir olayı karadakilere bildirmek üzere gemilerden denize salınan içi mektuplu şişe.

potkapaç, i. *mad. oc.* (a) Kazıyı kolaylaştırmak için kazı alanının alt kısmında açılan oyuk; (b) Kazılan kayanın altında yarılma düzlemine paralel olarak açılan kertik; (c) Dar şantiyelerde kömür kazısını kolaylaştırmak amacıyle, kazı alnında, tavan veya tabana düşey ya da dikey olarak açılan kesik.

~ **çekmek**, *mad. oc.* Kazı alnına potkapaç açmak.

~ **makinesi**, *mad. oc.* Potkapaç çekmekte kullanılan makine. [*Ing.* Coal-cutting machine undercutter; *Fr.* Haveuse].

☆ *Eşanl.* **havöz.**

potlaç, i. Kuzeybatı Amerika'daki kabilelerin *(Kwakiutl, Tsimshan, Tingit v.b.)* büyük kolektif şenliklerini belirtmek için kullanılan kelime. [*Ing.* ve *Fr.* Potlatch].

☆ *Eşanl.* **şölen.**

potlamak, f. *(Dişi deve hk.)* Yavrulamak. [*Fr.* Mettre bas *(en parlant* de la chamelle)].

potlanmak, nsz. f. Pot yapmak potu olmak. [*Ing.* To get creased or rumpled; *Fr.* Avoir des plis, des «pot»s].

poto-, Yunanca *potos*, içki'den alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Poto-].

potomani, i. *Fr. potomanie. patol.* Her türlü sıvıyı çok fazla miktarda içme hastalığı. *(Potomanii şekersiz diyabette ve bazı psikozlarda görülür; susama o kadar şiddetlidir ki hasta her çeşit sıvıyı, hattâ kendi sidiğini içer).* [*Ing.* Potomania].

potometre, i. *Fr. potomètre. bot.* Bir bitkinin su soğurma derecesini ölçmeye yarayan aygıt.*(Bitkinin kökü, ağzı kapalı, içi su dolu bir kaba daldırılır; kabın dışarısıyle tek bağlantısı yan tarafta bulunan kılcal bir borudur. Ölçekli olan bu boru ile kaptaki suyun, deneyden önceki ve sonraki miktarları ölçülür).* [*Ing.* Potometer].

poto-poto, i. *denizb.* Mangrovlardaki balçık. [*Ing.* ve *Fr.* Poto-poto].

potpuri, i. *Fr. pot-pourri. müz.* Sevilen türkü, şarkı veya opera motiflerini birbirine bağlayarak meydana getirilen karma müzik parçası. *(XIX. yüzyıl başında, piyano, keman, flüt v.b. potpurileri çok moda olmuştu. Lirik eserlerin /opera, operakomik, operet/ uvertürlerinde de bu biçim benimsendi; meselâ Zampa /1831/ eserdeki çeşitli havaların armonik gelişmeler ve eksen değişimleriyle birbirine bağlandığı bir potpuriyle başlar).* [*Ing.* Musical production, potpourri].

potra, **potre**, i. *Bulg. poterya* > *potera. teşk. tar.* Osmanlılar devrinde yüz kişiden küçük akıncı birliklerinin yaptığı akın.

☆ *Eşanl.* **çete.**

potrak, s. Potları veya kırmaları çokça olan. [*Ing.* Very puckered, rumpled].

potrel, i. ◘ **Putrel.**

potsdamiyen, s ve i. *Fr. potsdamien* < *Potsdam* (A.B.D.) *şehir adından. jeol.* Kambriyen sistemin üst katına denir. (Postdamiyen, Avrupa'da ve Kuzey Amerika'nın doğusunda *olénus* türünden, Kuzey Amerika'nın batısında ise *dicelliocephallus* türünden trilobitlerle nitelir. [*Ing.* Potsdam].

POTT, Percivall, öz. i. *(1714-1788).* İngiliz cerrahı.

~ **hastalığı**, *patol.* Omurga tüberkülozu; ilk defa İngiliz cerrahı Pott tarafından tanımlanmıştır. Pott hastalığı genellikle sırt-bel bükümünde görülür; önce ağrıyle başlar; sonra uyluk köklerine kadar uzanabilir; bazen çok büyük apseler meydana çıkar; üçüncü dönemde önemli derecede kamburluk ve bacaklarda felç *(parapleji)* görülür. Radyoloji ile lezyonların ilerleyişi izlenebilir; önce sadece omurlararası bir disk çöker, sonra birçok omur tamamen harap olur. Çocukta, bu hastalık kendiliğinden ankiloza dönüşür; bundan ötürü, omurgayı doğru tutmağa çalışmak gerekir. Yetişkinlerde, tüberkülozlu kısmın ankiloz olmasını sağlamak için kemik nakli yapmak gerekir. Pott hastalığı, sırt-bel bükümünden başka yerlerde de görülebilir. *(artkafa altı, sırt, bel-kuyruksokumu).* Antibiyotiklerle yapılan tüberküloz tedavisi Pott hastalığının ilerlemesini önleyerek sonucunu tamamen değiştirmiştir. [*Ing.* Pott's disease; *Fr.* Mal de Pott].

potto, i. *zool.* Maymunlar *(Primates)* takımının Lorigiller *(Nycticebidae)* familyasından bir memeli türü. İşaret parmağı ve kuyruğu körelmiştir. Yavaş hareket eder. Gece hayvanıdır. Batı Afrika'da ağaçlarda yaşar. Kırmızı-külrengidir. [*Lat. Perodicticus potto; Ing.* ve *Fr.* Potto].

potuk[1], s. Kırmalı ve geniş. [*Ing.* Puckered, full *(dress),* in pleats, food, pleat; *Fr.* Large et à plusieurs plie].

potuk[2],-ğu, i. *esk. T. botuk.* Deve yavrusu. [*Ing.* Young camel; *Fr.* Petit du chameau, chamelon].

potur, s. § ● Kırmalı ve potlu. [*Ing.* Puckered, pleated, gathered]; § ● i. Kırmalı ve buruşuk yer: *Damağın poturu.* [*Ing.* Pleat, fold]; § ● i. Arka tarafında kırmaları çok, bacakları dar bir pantalon. [*Ing.* Full gathered, knee-breeches worn with tight leg-

gings, pleat, fold, corrugation; *Fr.* Culotte].

poturlu, s. § ● Potur giyen. [*Ing.* Wearing the breeches known as potur; Fr. Qui porte la culotte]; § ● *mec.* Köylü. [*Ing.* Peasant; *Fr.* Villageois,-eoise].

poturoğulları, ç. b. i. *teşk. tar.* Bosnalı müslümanlar arasından toplanan devşirmeler..

pound. i. *ing* (a) Yirmi şilin değerinde ingiliz lirası; (b) *metrol.* Ingilizlerin kullandığı temel kütle birimi. (sembolü: lb). [*Ing.* ve *Fr.* Pound].

povadhi, öz. i. dilb. Pencabî lehçesi; yaklaşık olarak 1.750.000 kişi tarafından konuşulur. [*Ing.* ve *Fr.* Povadhi].

powellit,-ti, i. *Fr. powellite* < *John Wesley Powell*'in adından, *min.* Formülü $CaMoO_4$ olan doğal kalsiyum molibdat. [*Ing.* Powellite].

poy, i. *paraz.* ◘ Böğ.

poykil(o)-, *Yun. poikilos*, çeşitli'den alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* Poikil(o); *Fr.* Poïkil(o)-].

poykilodermi. i. *Fr. poïkilodermie. derm.* Çoğunlukla kadınlarda, yüzde ve boyunda görülen deri hastalığı; deride telanjiyektazi ile birlikte, ağ görünümünde renk bozukluğu ve atrofi vardır. [*Ing.* Poikiloderma].

poykilorg, i. *Fr. poïkilorgue.* Armonyum cinsinden, klavyeli çalgı. *(1834'te Cavaillé-Coll tarafından icat edilen borusuz bir orgdur. Titreşimli maden şeritleri flüt veya obua sesi verir ve piyanoya uygulanabilir).* [*Ing.* Poikilorgan].

poykilositoz, i. *Fr. poïkilocytose. kanb.* Ağır kansızlık hallerinde, alyuvarlarda görülen çeşitli şekil bozuklukları; [*Ing.* Poikilocytosis].

poylak, i. *teşk. tar.* Osmanlılarda hem bekçi hem de asker niteliğindeki görevli. *(XIX. yüzyılda sayıları 4.000 kadardı. Bekçi asker olarak orduya alınır, kendilerine hazineden ayrıca para ödenmezdi).*

poyra /poy:ra/, i. Tekerleğin ortasındaki parmakların ve dingilin geçirildiği yuvarlak kısım, göbek. [*Ing.* Hub of a wheel, axle-end *(of a car); Fr.* Moyeu de la roue].

~ **deliği**, Bir tekerleğin poyrasının ortasında bulunan delik. [*Ing.* Hole in the center of the hub of a wheel].

poyralamak(-l), f. *otom.* Bir taşıtın tekerlek poyrasına dingil kutusunu tespit etmek: *Bir tekerleği poyralamak.*

poyralık.-ğı, i. Poyra yapmak için kullanılan köknar kerestesi *(çok sert olup, Binalarda kirişleme için de kullanılır).* [*Ing.* Long of hard wood out of which huba are made; pine timber *(for a rafter]; Fr.* Planche de cidre du de sapin].

poyraz, i. *Yun. boreas. meteor.* Kuzey-doğu yönü ve bu yönden esen rüzgâr. [*Ing.* Northeast wind; *Fr.* Borée, Vent du nord].

poyrazlamak, nsz. f. *(Heve hk.)* Poyraza çevirmek, poyraz esmeye başlamak: *Hava poyrazladı.* [*Ing.* To change to the northeast *(wind); Fr.* Commencer à souffler du nord *(vent)*].

poz, i. *Fr. nose.* § ❶ Vücudun duruşu. [*Ing.* Pose]. § ● *fot.* (a) *(Resim veya fotoğrafta)* Duruş; (b) *(fotoğrafta objektifin açık kaldığı)* Süre; [*Osm.* Vaz; *Ing.* Exposure]; § ● *mec.* Tabiilikten yoksun olma; gösteriş amacı güden yapmacıklı davranış, caka; bu türlü konuşma tarzı. [*Ing.* Showing off, swagger, ostentation; *Fr.* Pose, manque de naturel; manière affectée de se tenir, de parler]; § ● *dans.* Bir an için hareketsiz kalan dansçının durumu [*Ing.* ve *Fr.* Pose]; ◉ **baş ~ u vermek**. **gövde ~ u vermek**, *san.* Yalnız başının veya bütün gövdesinin model olarak kullanılmasını sağlayacak biçimde poz vermek. [*Fr.* Poser la tête, poser l'ensemble]; ◉ **bir modele ~ verdirmek**, *san.* Resimini veya heykelini yapacak olan sanatçının çalışması sırasında nasıl durması gerektiğini göstermek. [*Fr.* Poser un modèle].

~ **atmak (kesmek veya yapmak)**, *tkz.* Gösteriş amacıyla takılan tavırlar için kullanılır. [*Fr.* Prendre une pose].

~ **(hat) döşeme treni**, *demir.* ◘ Döşeme.

~ **kesmek**, *tiy.* Rolü, oynanması gereken ölçüden daha abartılı gereksiz ve aşırı sert vurgulamaları ve duraksamalarla oynamak.

~ **saati**, *fot.* Fotoğraf basma veya development işlemlerinde, poz süresini sınırlamak için bir zil tertibatını veya bir devre kesiciyi harekete geçiren ayarlanabilir saat. [*Ing.* Exposure clock].

~ **süresi**, *fot.* İyi bir negatif veya pozitif elde etmek için, duyar tabakanın ışık etkisinde kalması gereken süre. [*Ing.* Exposure time, time of exposure; *Fr.* Durée de pose, temps de pose].

~ **verme**, *fot.* Bir duyar tabakayı ışığa tutma. [*Ing.* Exposure; *Fr.* Exposition].

~ **vermek**, *san.* Bir sanatçıya model olarak belirli bir durumda durmak. [*Ing.* To pose *(for a photograph, painter etc.); Fr.* Poser].

poza, i. *It. posa. matb.* (a) Baskı makinesine verilecek kâğıdın sağa-sola kaymamasını, kenarında düzgün bir boşluk bırakılmasını sağlayan küçük madenî uçların tümü; (b) Bu sivri uçların kâğıt üzerinde bıraktığı delik izlerinden her biri.

~ **ayarı**. *matb.* Ayrı kâğıtlarla çizilmiş desenlerin tam karşı karşıya gelmesini sağlamak için, desenlerin birleşmesi gereken yeri işaretleme. *(Basılacak kâğıdın ikinci yüzündeki sayfaların birinci yüzdeki sayfalarla tam karşı karşıya gelmesini, aynı yüzde arka arkaya yapılmış, çeşitli baskıların aynı hizada bulunmasını, çok renkli baskıda, her rengin taşkınlık yapmadan daha önce basılmış renk üzerine gelmesini sağlamak için yapılan işlemlerin tümü).*

~ **bırakmak**, *matb.* Basılacak kâğıdın kenarına poza işareti koymak.

~ **işareti**, *matb.* Kâğıdın kenar boşluğunu, hizasını veya katlanışını kontrol etmeye yarayan basılı işaret.

pozisyon, i. *Fr. position.* Durum: *Gol pozisyonuna girdi.* [*Ing.* ve *Fr.* Position].

~ **muhasebesi**, *ikt.* Yabancı para, esham tahvilât alım satımlarını gösteren pozisyon hesaplarını kapsayan muhasebe.

pozitif, s. *Fr. positif.* § ❶ *mat.* ve *fiz.* Sıfırdan büyük. [*Osm.* Müspet; *Ing.* Positive]; § ❷ *fels.* Deney sonuçlarına dayanan, deney ürünü olan, tanıtlanmış, tanıtlı: *Pozitif bilimler.* [*Ing.* Positive]; § ● Olumlu; § ❶ *bot.* Filmcilikte, doğadaki ile aynı renkte görüntü veren erilyikler veya bu görüntüler; § ● *sin.* Sinemacılıkta, kimyasal işlemler sonucunda üstünde, sinemada oynatılmak üzere pozitif görüntüler belirmiş film; § ❶ *mant.* Salt kuram kalıvramlarını bir yana bırakarak, deneyle edinilmiş bilgiler topluluğuna dayanan açıklama sistemi: *Pozitif bilim;* § ❼ I. *müz.* Küçük org; tribünlere yerleştirilen org kadar yer tutmaz ve döşemeye konur. *(Org locasında fakat yine yere konmuş olarak da görülür. Benzetme yoluyle, ikincil klavyenin bütün borularını içinde bulunduran küçük büfe'ye de aynı ad verilmiştir; bunlara pozitif klavyesi veya sırt klavyesi denir. /Rückpositif/).* [*Ing.* Positive; *Fr.* Positif]; ◉ **ayrık ~**, *sin.* ◘ Ayrık[1]; ◉ **bileşik ana ~**, *sin* ◘ Bileşik; **görüntü ~** I, *sin.* ◘ Görüntü.

☆ *Karş.* negatif.

~ **boş filim**, *sin.* Henüz kullanılmamış pozitif filim. [*Ing.* Positive stock; *Fr.* Pellicule positive].

~ **büyüklük**, *mat.* Aynı türdeki sıfır büyüklükten başlayarak artan büyüklük. [*Ing.* Positive size; *Fr.* Grandeur positive].

~ **çağ**, *mant. Auguste Comte*'a göre insan bilgisinin gelişmesinde ortaya çıkan son dönem. *(Bu dönemin özelliği, olayların bu olaylar arasınc'aki ilişkilere, fenomenlerin ölçülmesine, nedenlerin değil, kanunların, «niçin» değil, «nasıl» ın araştırılmasına dayanmasıdır /oysa, teolojik ve metafizik çağlarda durum bunun karşıtıdır/.* [*Ing.* Positive age, positive era; *Fr.* Age positif, état positif].

~ **deliği**, *sin.* Pozitif filimdeki diş deliği [*Ing.* Positive perforation; *Fr.* Perforation positive].

~ **devir**, *mant.* ◘ Pozitif çağ.

~ **duyarkat**, *sin.* Pozitif filim duyarkat. [*Ing.* Positive emulsion; *Fr.* Emulsion positive].

~ **elektron**, *fiz.* ◘ Pozitron.

~ **filim**, Işık ve gölge özellikleri bakımından gerçek konuyu yansıtan tonlara sahip film. [*Ing.* Reversible film; *Fr.* Film inversible, pellicule inversible].

~ **görüntü**, *sin.* Pozitif duyarkatın laboratuvarda işlendikten sonra verdiği görüntü. Böyle bir görüntüde cisimlerin doğadaki aydınlık ve karanlık bölümleri olduğu gibi yer almıştır. [*Ing.* Positive image; *Fr.* Image positive].

~ **görüntü kopyası**, *sin.* Çoğaltma negatifi elde etmek için meydana getirilen pozitif kopya.

~ **hukuk**, *huk.* Bir ülkede yürürlükte olan yazılı hukuk kurallarının tümü. [*Ing.* Positive law; *Fr.* Droit positif].

~ **kutup**, ◘ Kutup.

~ **resim**, *fot.* Temas veya agrandisman yoluyle bir negatiften çekilen ve konunun tam görüntüsünü veren resim. *(Oynatılan sinema filimleri pozitif görüntülerdir).* [*Ing.* Positive picture; *Fr.* Épreuve positive, positif].

☆ *Eşanl.* **pozitif.**

~ **retuşlar**, *matb.* Klişe veya ofset çukur baskı için kalıp yapılacak fotoğraf, resim ve orijinaller üzerinde fırça, kalem, pistole ve boya kullanmak suretiyle yapılan düzeltme ve yenilemeler gibi işler.

~ **sayı**, *mat.* ◘ Sayı.

~ **yön**, *mat. (Trigonometride, açılarda)* Saat yelkovanının hareket yönünün tersi yön. [*Osm.* Müspet cihet; *Fr.* Direction positive, sens positif].

~ **yönelim**, *zool.* Bir organizmanın uyartı kaynağına doğru hareket eğilimi. [*Ing.* Positive tropism; *Fr.* Tropisme positif].

~ **zihniyet**, *mant. Auguste Comte*'e göre, pozitif çağı belirleyen düşünce biçimi. [*Ing.* Positive mentality; *Fr.* Esprit positif].

pozitiflik.-ği, i. § ● Pozitif olma hali. [*Ing.* Positivity; *Fr.* Positivité]; § ● *fiz.* Pozitif elektriklenme olayları gösteren bir cismin durumu. [*Ing.* Positivity; *Fr.* Positivité, positiveté]; § ● *mant. Auguste Comte* öğretisinde, yalnızca olgulara dayanan bir açıklamanın pozitif özelliği. [*Ing.* Positivity; *Fr.* Positivité].

pozitivist, s. *Fr. positiviste.* § ● Pozitivizmle ilgili veya pozitivizmden yana olan: *Pozitivist felsefe;* § ● I. Pozitivizmden yana olan kimse. [*Ing.* Positivist].

~ **okul**, *huk.* Ceza hukuku alanında kişileri suç işlemeye iten sebepleri toplum açısından inceleyen ekol. [*Ing.* Positivistic school].

pozitivizm, I. *Fr. positivisme.* (a) Tarihî bakımdan, bilimsel yöntemi uygulayarak maddî ve beşerî fenomen hakkında birleşik bir görüşe varmaya çalışan ve *Auguste Comte*'dan kuvvet alan bir felsefe çığırı; (b) Bilginin gözlenebilen olgularla sınırlı olduğunu ileri süren görüş; (c) Toplum ve felsefe problemlerini bilim adamlarının kullandıkları yöntemle çözmeye çalışma yolu. [*Ing.* Positivism]. ☆ *Eşanl.* olguculuk; ◉ **mantıkî ~**, ◘ **Yeni-pozitivizm.**

pozitron, I. ◘ Pozitron.

pozitonyum, pozitronyum, i. *Fr. positonium.* veya *positronium. nükl. fiz.* Negatif bir elektronla bir pozitondan meydana gelen ve hidrojen atomuna benzeyen kararsız yapı. [*Ing.* Positronium].

pozitron, I. *Fr. positron. nükl. fiz.* Pozitif elektron. [*Ing.* ve *Fr.* Positron].

pozlandırma, I. *fot.* Her fotoğraf çekme sırasında ışığın objektiften geçerek karanlık fotoğraf kutusu içindeki film veya cam üstündeki hassas tabakaya tesir suretiyle karşısındakinin resmini alması.

pozoloji, I. *Fr. posologie* < *Yun. posos, tıp.* Tedavi ve farmakolojinin, ilâç dozları ile meşgul olan dalı. *(İlâcın dozu, hastanın yaşına, cinsiyetine, durumuna ve ilâcın alındığı yola göre değişir).* [*Ing.* Posology].

pozometre, i. *Fr.* Fotoğraf çekiminde çeşitli ışık koşullarına göre emülsiyon, üstüne ne kadar ışık düşmesi gerektiğini, ışık derecesini gösteren cihaz. Poz süresini belirlemeye yarayan âlet. [*Ing.* Exposure meter; *Fr.* Posomètre]. ◘ *ŞEKİL: 206.*— **FOTOĞRAFÇILIK**; *ŞEKİL: 488.* **SİNEMA MAKİNESİ.**

pozör,-rü, i. *Fr. poseur,-euse.* Yapmacıklı, pozcu, poz yapan.

pöç, i. *Erm. boç. h.d.* Kuyruk sokumu kemiği. [*Ing.* ve *Fr.* Coccyx].

pöf, ünl, *yans.* Iğrenme anlatır: *Pöf, bu balık ne pis kokuyor! Pöf, ne pis koku.* [*Ing.* Ugh!; *Fr.* Pouah!].

Pölce, öz. i. *dilb.* Senegal ile Kamerun arasında birçok küçük pöl halkı tarafından konuşulan batı atlantik öbeğinden sudan dili. *(Başlıca lehçeleri, Senegal ve Batı Mali'de Pular, Futa-Calon ve Yukarı Volta'da Fufulde, Kuzey Kamerun'da Fulbere'dir. Fonetik sistemin başlıca özelliği şaklamalı b ile d'yi kapsamasıdır. Pölce'de tekil için yirmi iki, çoğul için beş isim sınıfı vardır. Sınıf işareti (◘ BANTU DİLİ) soneklidir. Tekilin kapantılı bir kökünü, genellikle çoğulda soluklu bir kök (veya tersi) karşılar. (Örnek: gor-ko, «adam», çoğ., wor-be; ho-re, «baş», çoğl. ko-e). Aynı almaşma, fiil çekiminde de görülür; 'o fehi', «yalan söyledi»; «be peni», «yalan söylediler».* [*Ing.* Peul, peuhl, fulani; *Fr.* Peul].

Pöl'ler, ç. öz. i. Batı Afrika'da halk. Dilleri Pölce olan ve Pöl'lerin iktisadî düzeninin içinde yer alan Zenci Pöl'lerle birlikte sayıları 4.500.000 kadardır. Senegal'den Çat gölünün doğusuna kadar uzanan Sudan bölgesinde dağınık olarak yaşarlar. [*ing.* Peuls, Peuhls; *Fr.* Peuls, foulbé].

pölot,-tu, i. *Fr. pelote. sp.* İçi kum doldurulmuş, cilâlı ve yağlanmış bir topla bir duvar karşısında oynanan oyun. *(Karşılıklı oynanan oyunlardan daha eskidir).* [*Ing.* Pelota]; ◉ **bask ~ u**, *sp.* Özellikle Basklar tarafından ve bir topla oynanan oyunların bütününe verilen ad. [*Ing.* Pelota, Basque tennis; *Fr.* Pelote basque].

pörsük, s. < *pörsümek. Pörsümüş*, gevşeyip sarkmış, yıpranmış. [*ing.* Shrivelled up, withered; *Fr.* Flétri, ridé, ratatiné].

pörsüklük.-ğü, i. Pörsük olma hali.

pörsüme, § ❶ Pörsümek işi; § ❷ *bot.* Dokularda su bulunmadığı zaman aşağıya sarkan yaprak ve dalcıkların yumuşama hali. *(Bu durumda hücrelerde şişkinlik azaldığından organların katılığı da azalır).*

pörsümek, nsz. f. Gevşeyip sarkmak. [*ing.* To shrivel up, to become wrinkled or withered! *Fr.* Se ramollir, se rider, se flétrir, se chiffonner].

pösilandri, i. *Fr. pœcilandrie* < *Yun. poikilos*, değişik, çeşitli + *anər, andros*, erkek. *biy.* Erkekte, özellikle ikincil cinsiyet karakterlerine dayanan çokşekillilik. [*Ing.* Poikilandria].

pösilitik, s. *Fr. pœcilitique* < Yun. *poikilos*, alacalı. *min.* İki mineralin birleşmesiyle meydana gelen ve geniş yapraklar halinde yayılmış olanı, öbürünün küçük billûrlarını saran bir yapı için kullanılır. [*Ing.* Poecilitic, poikilitic].

pösilogini, i. *Fr. pœcilogynie. zool.* Dişi hayvanlarda görülen ve esas itibariyle ikincil cinsiyet karakterlerine dayanan çok şekillilik. *(Dytiscus'un erkeğinde elitralar düz, dişisinde oluk çizgilidir. Böcek topluluğu normal erkek ve dişilerin karışımından oluşmakla beraber topluluk içinde tıpkı erkeklerinkine benzer düz elitralı dişiler de bulunur. Posilogini'ye genellikle kelebeklerde ve yarımkanatlılarda rastlanır).* [*Ing.* Poikilogyny].

pöstekî, i. *Osm.* < *Fars. pūst.* Koyun veya keçi postu. [*Ing.* Sheepskin; *Fr.* Peau de mouton]; ◉ *(Birinin)* **~ sini sermek** (çıkarmak), *dey.* Döverek kımıldamayacak hale getirmek. [*Ing.* To flay someone, to give someone a severe thrashing; *Fr.* Battre à coutures]; ◉ **~ yi sermek**, *dey.* Bir yerde uzun süre kalmak; ◉ **deli ~ sayar gibi**, *dey.* ◘ **Deli.**

~ saydırmak *(birine), dey.* İçinden çıkılmaz bir iş yükleyip uğraştırmak. [*Ing.* To give someone tiresome but useless work to do, to weary, to give trouble *(to); Fr.* Donner du fil à retordre, faire des travaux inutiles].

pötifur, i. *Fr. petits fours. pastacılık.* Bir kabulde veya bir çayda verilen küçük pasta.

pötikare, s. *Fr. petit-carré* < *petit, küçük* + *carré, kare.* § ❶ Küçük kareli *(kumaş);* § ❷ Bu kumaştan yapılmış: *Pötikare pantolon.*

Pr, *kim.* praseodim'in kimyasal sembolü. [*ing.* Symbol of praseodymium; *Fr.* Symbole chimique du praséodyme].

praçol, i. ◘ **Paraçol.**

prafa/ pra:fa/, i. Genellikle üç kişi arasında ve otuz iki kâğıtlık poker destesiyle oynanan iskambil oyunu. [*Ing.* A kind of game for three; *Fr.* Jeu de cartes].

Prag, öz. i. *Çekçe = Praha.* Çekoslovakya'nın başkenti. [*Ing.* ve *Fr.* Prague].

pragmacı /prag:macı/, s. *fels.* Pragmacılıktan yana olan; Pragmacılığı kendine öğreti olarak kabul eden: *W. James pragmacı bir filozoftur.* [*Ing.* Pragmatist; *Fr.* Pragmatiste].

pragmacılık.-ğı, i. *fels.* Bir düşüncenin doğruluğunun, ancak o düşüncenin sonucuyle ölçüleceğini, yani bir inancın başarısı oranında ve başarı süresince doğru olabileceğini ileri süren öğreti; Pratik değeri hakikatin ölçüsü sayan agnostik ampirizm. [*ing.* Pragmatism; *Fr.* Pragmatisme].
☆ *Eşanl.* pragmatizm.

pragmatagnozi, i. *Fr. pragmatagnosie* < *Yun. Pragma, -ətos*, cisim + *agnosia*, cehalet. *psiky.* Bazı psikozlarda görülen cisimleri tanıma bozukluğu. [*ing.* Pragmatognosia].

pragmatamnezi, i. *tıp.* Cisimlerin şekillerini hatırlayamama. [*Ing.* Pragmatamnesia].

pragmatik, s. *Fr. pragmatique. ahl.* (a) Toplum veya devlet olaylarıyle ilişiği olan; (b) Eylemle ilgili. [*Ing.* Pragmatic]. ☆ *Eşanl.* **pratik**; ◉ **mantıkî ~**, i. *mant.* ◘ **Semiotik. ~ antropoloji**, Insanlara özgü maharet ve kabiliyetlerin arttırılmasını sağlamak amacıyle insanı inceleyen bir bilim dalı. [*Ing.* Pragmtic anthropology].
~ faaliyet, *psiky.* Somut ve pratik nitelik taşıyan ve kişinin, evresine iyice bağlanmış olduğunu, gerçek duygusuna sahip olduğunu gösteren faaliyet. *(Böyle bir faaliyetin kaybı veya pragmatiklik, çeşitli hastalıklarda ve özellikle, melankoli ile erken bunamada görülür).* [*Ing.* Pragmatic activity; *Fr.* Activité pragmatique].

pragmatisizm, i. *Fr. pragmaticisme. fels. Charles S. Pierce*'in felsefe doktrini. *(Peirce, pratik felsefesini W. James'in pragmacılığından ayırmak için bu terimi kullandı.)* [*Ing.* Pragmaticism].

pragmatist, i. ve s. *Fr. pragmatiste.* ◘ **Pragmacı.**

pragmatizm, i. *Fr. pragmatisme.* ◘ **Pragmacılık.**

prakrit, i. Sanskritçenin türediği biçime çok yakın bir biçimde türeyen ve Eski Hindistan'da konuşulan ortak dillere verilen ad. [*Fr.* Prakrit].

praksinoskop, i. *Fr. praxinoscope* < *Yun. praksis*, etki + *skopein*, incelemek. 1877'de *Reynaud* tarafından düşünülen ve fenakistiskopa benzeyen, fakat oniki yüzlü prizma şeklinde monte edilen aynalı bir optik denkleştirme sitemiyle donatılan ve ışık izlenimlerinin retina üzerindeki sürekliliğinden faydalanarak hareket hissi veren âlet. [*Ing.* Praxinoscope].

praksis, i. *Yun. praksis*, eylem > *Alm. praxis.* § ❶ Marx'cı felsefede, ister maddî olaylar *(Nitekim bilgi soyut bir düşünme değil, eşyaya şekil kazandıran bir eylemdir),* ister sosyal yapıların ve evrimlerin temeli olan üretim araçları *(nitekim felsefe, soyut bir ideoloji değildir ve sosyal temeller üzerinde bir «etki aracı» olmaya yönelir)* söz konusu olsun, dünyayı değiştirmek amacını güden eylemlerin tümü. [*Ing.* ve *Fr.* Praxis]; § ❷ *Sartre*'ın varoluşçuluğunda, varlığın, tarih içinde kendini açığa vurmasını sağlayan şey. [*Ing.* ve *Fr.* Praxis].

praksiyoloji, i. Davranım ve yaşantıları inceleyen bilim dalı. [*Ing.* Praxeology, praxiology].

pralin, i. *Fr. praline* < *(Aşçısı bu maddeyi bulmuş olan mareşal Du Plessis-Praslin'in /1598-1675/ adından)* Badem, toz şeker ve vanilya ile yapılan bir kek, bademli kek. [*Ing.* Praline].

pralinlemek (-i), f. Pralin usulüyle hazırlamak. [*Ing.* To brown In sugar; *Fr.* Praliner].

PRANDTL, Ludwig. öz. i. *(1875-1953)* Alman bilgini.
~ sondası, Havanın hızını ölçmekte kullanılan âlet. [*Ing.* Prandl bore; *Fr.* Sonde de Prandtl].

pranga /pran:ga/, i. *It. branca.* § ❶ Eskiden ağır cezalıların ayaklarına takılan kalın demir zincir. [*Ing.* Fetters *(attached to the legs of criminals),* shackles; *Fr.* La chaîne des galériens]; § ❷ *tar.* Çin'de hükümlülerin başına geçirilen delikli tablanın değişik bir biçimi olan işkence aracı; ◉ **~ ya vurmak**, *dey.* Ayağına pranga bağlamak. [*Ing.* To put in fetters or to hard labor]. **~ kaçağı**, *dey.* Azılı haydut. [*Ing.* Jailbird; burglar; *Fr.* échappé de prison].

prangalı, s. Prangaya vurulmuş: *Prangalı mahkûm.* [*Ing.* Fettered; *Fr.* Enchaîné, dans les fers].

prao, i. § ❶ Sonda adalarında kullanılan yollu, derinliği az ve denge uskurdası olan tekne. [*Ing.* ve *Fr.* Prao]; § ❷ Malî teknelerinin genel adı. *(PRAV, PRAHO veya PRO da denir).* [*Ing.* Prao; *Fr.* Prao, praho, prahau, pro, praw].

prasa, i. ◘ **Pırasa.**

prasat, i. *(Sansk. prasada'nın khmer dilindeki şekli; pali dilinde = posada).* Tapınak, kule. [*Ing.* Sanctuary tower; *Fr.* Prasat, tour-sanctuaire].

praseodim, i. *Fr. praséodyme* < *Yun. prasinos*, pırasa yeşili + *Fr. didyme*, didim, *kim.* Sembolü: Pr, A.n. 59, A.a. 140,92 olan kimyasal element. Nadir topraklar *(lantanitler)* grupundan madendir. 1885'te, basit bir cisim sanılan didim'in bir praseodim ile neodim karışımı olduğunu ispatlayan *Auer von Welsbach* tarafından, neodim ile aynı zamanda keşfedildi. *Muthmann* tarafından element halinde elde edilen praseodim, soluk sarı renkte bir katıdır. 940° C'ta erir; tuzları, çözelti halindeyken yeşil renktedir, adını da buradan almıştır. [*Ing.* Praseodymium].

prasya, i. *den.* ◘ **Pırasya.**

pratik, s. *Fr. pratique* < *Lat. practicus.* < *Yun. prassein*, yapmak > *praktikos.* § ❶ Eyleme, uygulamaya dönük olan; eylemle, uygulama ile ilgili olan: *Pratik ahlâk. Pratik İngilizce.* [*Osm.* Tatbikî; *Ing.* Practical, applied; *Fr.* Pratique, qui tend à l'action; relatif à l'action, à l'application]. ☆ *Eşanl.* **kılgın, kılgılı.** ☆ *Karş.* **kuramsal, nazarî;** § ❷ Amacına uygun olan kolaylıkla uygulanabilir veya kullanılabilir: *Dünyada bundan daha pratik daha akla uygun bir çalışma olamazdı. Pratik bir âlet. Pratik bir tasarı.* [*Osm.* Kabili tatbik, amelî; *Ing.* Practical, applied; *Fr.* Pratique; qui est bien adapté à son but; d'application ou d'utilisation facile]; § ❸ Gerçekleri iyi değerlendiren, güçlükleri kestirmeden halleden, işini bilen: *Pratik bir adam. Pratik bir zekâsı var.* [*Ing.* Handy, skillful; *Fr.* Pratique, en parlant des personnes, qui a le sens des réalités, qui connaît le maniement des choses, qui entend bien ses intérêts]. ☆ *Eşanl.* **evirgen**; § ❹ ı. Bir bilim, teknik, sanat v.b. ile ilgili kuralların, ilkelerin uygulanması, eylem alanına sokulması, uygulama. [*Ing.* Practice; *Fr.* Pratique]. ☆ *Eşanl.* **kılgı**; § ❺ Bazı hareketlerin tekrarlanmasıyle elde edilen tecrübe. [*Ing.* Practice; *Fr.* Pratique].☆ *Eşanl.* **tatbik, tatbikat, kılgı**; § ❻ *fels.* Kant felsefesinde, ahlâkî buyruğun zorunlu ortaya çıkışı olarak düşünülen ahlakî davranış alanı. *(Bu kavram, ilke olarak hiç bir soruyu ahlâkî davranış alanındaki*

etkisi bakımından ele almayan soyut düşüncenin veya «spekülasyon» un karşıtıdır). [*Ing.* Practice; *Fr.* Pratique]; ◉ ~ **le resim yapmak**, Tabiata ve a canlı bir modele bakmayarak, bellenmiş ananevî usul ve kurallara göre ezberden resim yapmak. [*Fr.* Peindre de pratique].

~ **direnç**, *met.* ◘ Direnç.

~ **dramaturgi**, *tiy.* ◘ Dramatürgi.

~ **matematik**, *mat.* Bir kimseye her günkü hayatında gerekli ve faydalı olan matematik. [*Ing.* Applied mathematics].

~ **tavan**, *hava.* Bir hava gemisinin azamî yükselme hızının belirli bir değerden az olduğu standard atmosferdeki yükseklik. *(ICAN).*

~ **zekâ**, *psik.* Pratik konular üzerinde hükümler vermede başarılı olan zekâ. [*Ing.* Practical intelligence; *Fr.* Esprit pratique].

pratika /prati:ka/, i. *Fr. pratique.* < *It. den.* Mahallî yetkililerce gemi kaptanına hastalık olmadığına dair verilen belge. [*Ing.* Bill of health, pratique]; ◉ **temiz** ~, *den.* Bir gemiye sağlık muayenesi yapıldıktan sonra sağlık servisi tarafından verilen izin belgesi. [*Ing.* Clean bill of health].

pratisyen, i. *Fr. praticien,-enne.* Mesleğini uygulama yoluyle öğrenmiş olan kimse; özellikle herhangi bir alanda uzmanlık eğitimi görmemiş olan hekim. [*Ing.* Practitioner]. ☆ *Karş.* **mütehassıs, uzman.**

PRAVAZ, Charles Gabriel, öz. i. *(1791-1853)* Fransız ortopedî uzmanı.

~ **şırıngası**, ◘ **şırınga.**

praz, i. *Fr. prase* < *Yun. prason*, pırasa. *min.* Yeşil renkli kuvars çeşidi; rengi, bileşimindeki bir silikattan *(aktinot)* ileri gelir. [*Ing.* Prase].

prazeolit,-ti, i. *Fr. praséolite* < *Yun. prasinos*, prasa yeşili + *lithos, taş. min.* Hidratlı doğal magnezyum, alüminyum ve demir silikat; rengi açık yeşilden koyu yeşile kadar değişir, kordiyerit'in ayrışmasıyla meydana gelir.

prazinit,-ti, i. *Fr. prasinite.* < *Yun. prasinos* yeşil. Klorit, epidot ve feldispattan meydana gelen, yeşilimsi renkli başkalaşmış kaya; bileşiminde çoğu zaman şist, bazen de bir miktar kireçtaşı bulunur. [*Ing.* Prasinite].

prazopal, i. *Fr. prasopale. min.* Bileşiminde nikel bulunduğu için rengi yeşil olan opal çeşidi. [*Ing.* Prasopale].

prazoyid, i. *Fr. prasoïde* < *Yun. prason*, pırasa ve *eidos*, görünüş. *min.* Soluk prasa yeşili renginde topaz. [*Ing.* Prasoid topaz].

pre-, *Lat. prae*, ön takısından gelen ve birçok kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* Pre-; *Fr.* Pré-].

preadaptasyon, i. *Fr. préadaptation. biy.* ◘ Önuyum.

preamplifikatör,-rü, i. *Fr. préamplificateur. elek.* ◘ Önyükselteç.

predazzit,-ti, i. *Fr. predazzite.* (yer adı *Predazzo'dan. /Tirol/).* Brüsit, kalsit ve hidromagnezit karışımı.

predeterminizm, i. *Fr. prédéterminisme. fels.* Olayların, Tanrı tarafından önceden belirlenmiş olduğunu ileri süren sistem. [*Ing.* Predeterminism].

predika ve predikat, i. *Fr. prédicat.* § ● *gram.* Yüklem. [*Ing.* Predicate]; § ● *mant.* Önermesel fonksiyon'un eşanlamı. [*Ing.* Predicate].

prednizolon, i. *Fr. prednisolone. ecz.* Sentezle elde edilen kortikosteroyid; hidrokortizon'dan 1-2 konumunda bir çift bağın bulunması, prednizon'dan ise 11-konumundaki bir oksijenin yerine bir hidroksil grupunun geçmesiyle ayırt edilir. *(Prednizolon'un iltihap önleyici etkisi prednizondan daha fazla, su ve sodyumu tutma gücü daha azdır).* [*Ing.* Prednisolone]. ☆ *Eşanl.* **delta 1-hidrokortizon metakortandralon.**

prednizon, i. *Fr. prednisone.* Kortizonun hidrojen kaybetmesiyle türeyen sentetik kortikosteroyid. *(Prednizon'un etkileri, tümüyle kortizonunkine benzer; fakat prednizonun daha küçük dozlarda etkilidir. Su ve sodyum metabolizmasına etkisi zayıf, iltihap önleyici etkisi kuvvetlidir)* [*Ing.* Prednisone].

☆ *Eşanl.* **delta 1. dehidrokortizon.**

prefabrikasyon, i. *Fr. préfabrication. inş.* Önceden imal edilmiş standard elemanları belli bir plana göre birleştirerek yapı kurmağa dayanan inşaat sistemi. [*Ing.* Prefabrication].

prefabrike, s. *Fr. préfabriqué,-ée.* § ● Bir fabrikada seri halinde imal edilmiş ve inşaata getirilerek gereken yere takılan *(malzeme).* [*Ing.* Prefabricated]; § ● Bu çeşit malzemelerle meydana getirilmiş *(yapı).* [*Ing.* Prefabricated].

☆ *Eşanl.* **yapık.**

preferandum, i. *Fr. préférendum* < *Lat. praeferare*, tercih etmek. Canlıların yaşadığı ortamdaki fizik veya kimyasal bir şartın *(sıcaklık, tuzluluk, iyon tepkimesi v.b.)* yaşamaya en elverişli değeri veya düzeyi. *(Canlı varlıklar, söz konusu şartın bu değeri gösterdiği yerlerde tercihan toplanır /veya en yüksek derecede gelişir/. Birçok bakterinin sıcaklık preferandumu 40° C dolayındadır).*

preflorezon, i. *Fr. préfloraison. bot.* Çiçek tomurcuğunda, korolla parçalarının birbirini örtüş tarzına verilen ad. [*Ing.* Aestivation, prefloration].

☆ *Eşanl.* **estivasyon.**

prefoliasyon, i. *Fr. préfoliation. bot.* Vernasyon.

pregado, i. *It. pregare*, rica etmek fiilinin Venedik lehçesindeki isim-fiil biçimi. *tar.* Venedik senatosunun üyesi. *(Önceleri gerektiğinde toplanan pregado'lar kurulu, 1229' da sürekli bir kurul olarak «senato» adını aldı. Büyük kurul tarafından seçilirdi; 60 pregado'su, yardımcı üyesi vardı. Ayrıca toplantılarında bazı görevliler de bulunurdu. Görevleri, ticaret ve deniz ulaşımını yönetmek, savaş ve barış konularında görüşmeler yapmak, kamu gelirleriyle ilgili meseleler üstünde durmak gibi işlerdi. Oturumları gizli yapılırdı).* [*Ing.* ve *Fr.* Pregado].

pregratit,-ti, i. *Fr. prégrattite (Pragrater /Tirol/ kasabasının adından). min.* Paragonit çeşidi. [*Ing.* Pregrattite].

prehistorik, s. *Fr. préhistorique.* Tarih öncesine, «tarih zamanları» adı verilen dönemden öncesine ait veya bu dönemle ilgili. [*Ing.* Prehistoric (al)].

prehistorya, i. ◘ **Tarihöncesi.**

prehnit,-ti, i. *Fr. prehnite (Albay Prehn'in adından). min.* Hidratlı doğal kalsiyum ve alüminyum silikat. [*Ing.* Prehnite].

prehominiyen, i. *Fr. préhominien* < *Lat. prae*, önce + *homo*, insan. *paleont.* Maymunlarla insanlar arasında, fakat insanlara daha yakın fosil primat. [*Ing.* Prehominid].

Preisz-Nocard basili, *vet.* Tekparmaklılarda ülserli lenfanjite, atta bulaşıcı sivilceye, sığırda sivilceli deri iltihabına sebep olan mikrop; bulaşıcı koyun zatürreesinde ve kangrenli meme iltihabında da bu mikroba rastlanır. [*Ing.* Preisz-Nocard bacillus; *Fr.* Bacille de Preisz-Nocard].

prekambriyen, s. ve i. *Fr. précambrien. jeol.* Kambriyen öncesi çağ için kullanılır. [*Ing.* Precambrian].

prekambriyum /prekamb:riyum/, i. *Lat. precambrium. jeol.* Yerin ilkel kabuğuna dayanan jeoloji sistemi. [*Ing.* Precambrium].

prekolombiyen, s. *Fr. précolombien,-enne.* ◘ **Kolomböncesi.**

prekozite, i. *Fr. précocité, tıp.* Vaktinden evvel gelişme *(akıl veya bedenî olarak).* [*Ing.* Precocity].

prelüd, i. *Fr. prélude.* < *Lat. praeludere.* Bir çalgıyı çalmaya hazırlanmak'tan bir eserin icrasından önce rotadan veya doğaçtan çalınan müzik parçası. [*Ing.* Prelude].

prematüre, s. *Fr. prématuré,-ée. tıp.* Vaktinden önce doğmuş *(çocuk).* [*Ing.* Premature, untimely]. ◘ **Erken doğmuş.**

prenidin, i. *Fr. prehnidine. kim.* Formülü NH_2 $-C_6H(CH_3)_4$ olan arilamin; 64° C'ta erir. 260° C'ta kaynar; nitroprenitol'ün indirgenmesinden elde edilir.

prenitik, s. *Fr. prehnitique. kim.* Formülü C_6H_2 $(CO_2H)_4$, $2H_2O$ olan benzentetra-karbokasilik asid (1-2-3-4) için kullanılır; susuz haldeyken 237° C'ta erir.

prens, i. *Fr. prince* < *Lat. princeps.* § ● Hükümdar veya hükümdar ailesinden olan erkeklere verilen ad. [*Ing.* Prince]; § ● Bazı ülkelerde en yüksek soyluluk ünvanı. [*Ing.* Prince]; § ● Bir prensliğin başında bulunan kimse; *Monaco prensi;* § ● *tar.* (a) Eski Roma'da birinci ve ikinci yüzyıllarda imparatora verilen ad. ◘ **Princeps;** (b) Derebeylik çağında yetkisini doğrudan doğruya İmparatordan alan kimse; (c) XII. yüzyıldan sonra hükümdardan bu unvanı alan ve asker sınıfının bütün ayrıcalıklarından yararlanan kimse. [*Ing.* ve *Fr.* Prince]; ◉ **büyük** ~, *tar.* Ortaçağ Rusyasında Riyurikoviç ailesinin yaşça en büyük olan prenslerinin unvanı. [*Ing.* ve *Fr.* Grand-prince]; ◉ **İmparatorluk** ~ **i**, *tar.* Eugène Louis Napoléon Bonaparte. [*Ing.* Crown prince; *Fr.* Prince Impérial, prince royal]; ◉ **kara** ~, *tar.* İngiltere Kralı Edward III'ün oğlu Galler prensi Edward'ın lakabı. [*Ing.* The Black Prince; *Fr.* Prince Noir]; ◉ **konsor** ~, *tar.* ◘ **Konsor;** ◉ **meşrulaştırılmış** ~ **ler**, *tar.* Fransa krallarının, babaları tarafından evlât olarak tanınmış evlenme dışı çocukları *(meselâ Louis XIV'ün Madame de Montespan'dan olan çocukları).* [*Ing.* Legitimate prince; *Fr.* Princes légitimés]; ◉ **ost** ~ **i**, *tar.* ◘ **Ost;** ◉ **soydan** ~, *tar.* İktidardaki hanedandan olan prens. *(Evlenebilmesi için ailenin başı sayılan hükümdardan izin alması gerekir).* [*Ing.* Prince of the blood; *Fr.* Prince du sang]; ◉ **vâris** ~, *tar.* Tahtın intikal edeceği prens. *(Çeşitli ülkelerde ayrı ayrı terimlerle /meselâ Fransa'da Dauphin, Almanya'da Kronprinz, İngiltere'de Prince of Wales /Galler prensi/ anılan vâris prenslere hukukî ve malî bir çok imtiyaz tanınır).* [*Ing.* A heir to a throne, heir apparent; *Fr.* Héritier présomptif du trône]. ☆ *Eşanl.* **veliaht.**

prensdögal, i. *Fr. prince-de-galles,* Galler prensi. *dok.* Genellikle yünden yapılan kare desenli kumaş. *(Bu kumaşın dokunmasında genellikle siyah ve grinin çeşitli tonları gibi renklere yakın tonda iplikler kullanılır. Bu renk yaklaşımı, prensdögal kumaşlara daha soluk karolu bir görünüş verir ve bu görünüşüyle aynı likeye göre dokunan ekose kumaştan ayrılır; çünkü ekose kumaşlarda çeşitli ve canlı renkleri olan iplikler kullanılır).*

prenses, i. *Fr. princesse.* § ● Prens karısı veya kızı. [*Ing.* Princess]; § ● Hükümdar karısı. [*Ing.* Princess; *Fr.* Princesse].

prenseslik,-ği, i. § ● Prenses olma hali; § ● Başında prenses bulunan ülke.

prensip, i. *Fr. principe.* İlke. [*Ing.* Principle]; ◉ **arazi** ~ **i**, ◘ **Arazi**[1]; ◉ **Arşimèdes** ~ **i**, *fiz.* ◘ **Arşimèdes;** ◉ **ayrılma** ~ **i**, *biy.* ◘ **Ayrılma;** ◉ **bağımsız dağılış** ~ **i**, *biy.* ◘ **Bağımsız;** ◉ **civa** ~ **i**, *kim.* ◘ **Civa;** ◉ **emniyet** ~ **i**, *ask.* ◘ **Emniyet;** ◉ **en küçük etki prensibi**, *mat.* ◘ **En küçük;** ◉ **ihtisas** ~ **leri**, *ikt.* ◘ **İhtisas**[1]; ◉ **ikame** ~ **i**, *ikt.* ◘ **İkame.**

prenslik,-ği, i. § ● Prens olma hali. [*Ing.* Principat; *Fr.* Principauté]; § ● Bir prensin yönetiminde olan ülke. [*Ing.* Princedom, principality; *Fr.* Principauté].

preoperkül, i. *Fr. préopercule.* Balıklarda solungaç kapağının ön parçası.

prepolimer, i. *Fr. prépolymère. plast. mad.* Polimerleşmenin ilk basamaklarında henüz monomer durumunda olan az çok ağdalı kütle. *(Molekül ağırlığı daha fazla ve çok daha sert bir ürün veren polimerleştirme işlemine devam etmeden önce, prepolimer bu şekilde kullanılabilir).*

prerafaelizm, i. *Fr. préraphaélisme.* ◘ **Önraffaello'culuk.**

preromantik, s. *Fr. préromantique.* § ● Preromantizmle ilgili. [*Ing.* Preromantical]; § ● Preromantizm devrinin yazarı.

preromantizm, i. *Fr. préromantisme.* Romantizmden önce gelen ve romantizmi hazırlayan sanat ve edebiyat tarihi dönemi. [*Ing.* Preromantism].

pres, i. *Fr. presse* < *presser*, sıkıştırmak,

bastırmak. § ❶ Mekanik veya hidrolik bir kumanda ile birbirlerine yaklaşan ve aralarına konulmuş şeyleri sıkıştırmaya yarayan iki tabladan yapılmış makine. [*ing.* Press, pressing machine]. ◘ **Cendere**; § ❷ *ciltç.* Kitabın iyice sıkıştırılmasını gerektiren ciltleme işlemleri *(örnek: sırt geçirme)* sırasında, arasına kitabın yerleştirildiği cihaz veya âletlerin tümü. [*ing.* Press; *Fr.* Presse]; § ❸ *kâğıtç.* Basınç etkisiyle kâğıdın suyunu almaya yarayan karton veya kâğıt makinesi elemanı. [*ing.* Press; *Fr.* Presse]; § ❹ *malzeme.* Beton kalıbına basınçla *(hidrolik pres)*, darbe veya titreşimle yığılan betonu tokmaklarla sıkıştırmaya yarayan makine. [*Ing.* Press; *Fr.* Presse]; § ❺ *mar.* Kontrplak, kaplama veya formika gibi tabakaları iş yüzeyine tutkallamakta kullanılan baskı âleti; § ❻ *plast. mad.* Plastik malzemeyle döküm yapan makine. [*ing.* Press; *Fr.* Presse, machine de moulage]; § ❼ *tekn.* Kumaşları, elbise veya astarları aprelyerek güzel bir görünüş kazandırmak için, sıcakta basınç altında tutmaya yarayan ısıtıcı tablalı makine. [*ing.* Press; *Fr.* Presse]; § ❽ *dok.* (a) Keten elyafının taranmasında, elyaf demetini sıkıştıran madenî plakalar; (b) Bazı tip trikotaj tezgâhlarında, tığ gagalarını aşağıya inmeden önce kapatmaya yarayan mekanizma. [*Ing.* Press; *Fr.* Presse]; § ❾ *trm. sny.* Üzüm, elma, zeytin ve daha pek çok meyveyi sıkarak suyunu çıkarmaya yarayan cihaz. [*Ing.* Wine press; *Fr.* Pressoir]: ◉ **bakır baskı ~ i**, *matb.* ◘ **Bakır**; ◉ **balyalama ~ i**, *matb.* Kâğıt artıkları, kırpıntı, paçavra gibi maddeleri sıkıştırıp çember ve tellerle paketlemeye yarayan tertibat. [*ing.* Packing press for ball; *Fr.* Presse à balles]; ◉ **bloklu ~**, *plast. mad.* Plastik malzemeyle döküm yapan makine. [*Fr.* Press de à bloc]; ◉ **çekme ~ i**, *tekn.* Madenleri art arda darbelerle veya kademeli basınçla çekmeye yarayan pres. [*Ing.* Draw press]; ◉ **çift pistonlu ~**, *plast. mad.* Sırasıyle püskürtme, aktarma ve sıkma kuvveti uygulayacak aynı türden iki ayrı sistemle donatılmış pres. [*ing.* Double piston press; *Fr.* Presse à double piston]; ◉ **çok tablalı ~**, *ağ. iş.* ◘ **Çok**; ◉ **çok vidalı ~**, *ağ. iş.* ◘ **Çok**; ◉ **el ~ i**, *matb.* ◘ **El**[1]; ◉ **emici ~**, *kâğıtç.* Biri yekpare, öbürü üstü kauçuk kaplı maden'î bir kovan halindeki iki silindirden meydana gelen pres; içi boş silindirin bütün yüzeyini kaplayan delikler dışarının havasını emer: *Emici pres, hem basınç, hem de vakum etkisiyle suyu alır.* [*Ing.* Suction press, exhaust press; *Fr.* Presse aspirante]; ◉ **friksiyon ~**, *tekn.* ◘ **Friksiyon**; ◉ **havalı ~**, *ağ. iş.* ◘ **Havalı**; ◉ **hidrolik ~**, *matb.* ◘ **Hidrolik**; ◉ **kabartma ~ leri**, *matb.* ◘ **Kabartma**; ◉ **kalıplama ~ i**. *mat.* ◘ **Kalıplama**; ◉ **keçeli ~**, *kâğıtç.* Kâğıdın suyunu yalnız basınç yoluyle alan iç dolu iki silindirden yapılmış pres. [*ing.* Felt press; padded press; *Fr.* Presse coucheuse]; ◉ **kenar kesme ~ i**, *ciltç.* Bir veya iki vida ile kumandalı ikiz iki parçadan meydana gelen ve aralarına ciltler yerleştirildikten sonra, bir kundağa bağlı bıçakla kenarları tıraş etmeye yarayan tahta pres. [*ing.* Side nipping press; *Fr.* Presse à rogner]; ◉ **kuğu boynu ~ i**, *met.* ◘ **Kuğu**; ◉ **kurutma ~ i**, *matb.* ◘ **Kurutma**; ◉ **ofset ~ i**, *kâğıtç.* Kurutma tesisinin başlangıcına yerleştirilen ve kâğıdın yüzeyini yumuşatmaya yarayan iki silindirden yapılmış pres. [*ing.* Offset press; *Fr.* Presse offset]; ◉ **peynir ~ i**, *trm. sny.* Peynircilikte, kalıba konan pıhtılaşmış sütün baskı altında çabuklaştırmak için kullanılan peynir cenderesi. [*Ing.* Cheese press; *Fr.* Presse à fromage]; ◉ **pancar ~ i**, şekerc. Pancar küspelerinde kalan bir miktar suyu basınçla gideren âlet. [*Fr.* Presse à pulpes]; ◉ **platinli ~**, *kâğıtç.* Kutu yapımında, karton veya kâğıdı yaprak yaprak kesmeye yarayan pres. [*ing.* Platen press; *Fr.* Presse à platine]; ◉ **püskürtme ~ i**, *plast. mad.* Püskürtme yoluyle döküm yapan pres. [*ing.* Injection Moulding machine; *Fr.* Presse d'injection]; ◉ **renkli (siyah) baskı ~ i**, *ciltç.* Kâğıt veya bez cilt kapaklarını süslemek için siyah veya renkli tipo mürekkebiyle baskı yapan pres. [*Ing.* Colour printing press; *Fr.* Presse à couleur ou au noir] ◉ **sıkıştırma ~ i**, § ❶ *ciltç.* Kâğıtlara forsa baskı yapmaya, bağlanmış ciltlerin kırışıklık ve forsalarını düzeltmeye, kaplama ve kapak geçirme süresince ciltleri sıkıştırmaya yarayan, tablaları vida ve volanla kumandalı ahşap veya dökme demirden pres. *(Sanayide bu preslerin yerine hidrolik veya pnömatik presler kullanılır).* [*ing.* Compression press; *Fr.* Presse à percussion]; § ❷ *plast. mad.* Kalıbın alt matrisine yerleştirilen kalıplanacak madde üzerine gerekli basıncı kalıbın üst matrisinin uyguladığı basit düşey pres. [*Ing.* Compression press; *Fr.* Presse de compression]; ◉ **tutkal ~ i**, *kâğıtç.* Kurutma tesisinin ortasına konan ve kâğıt veya kartona özel, nitelikler vermek için yüzeylerini tutkallamaya yarayan iki silindirden yapılmış pres. [*Ing.* Glue press; *Fr.* Presse encolleuse]; ◉ **yaldızlı ~ i**, *ciltç.* Cilt kapaklarına baskı yapmak ve yaldız vurmak için kullanılan pres. *(Bazı yaldız preslerinde, yaldızlama demirlerini yeterli derecede ısıtmak için bir ısıtma düzeneği ve altın yaldız, bronz veya renkli mürekkep merdanelerinin otomatik olarak, ilerlemesini sağlayan bir sistem bulunur.* [*Ing.* Fly-press, gold blocking press, gilding press; *Fr.* Presse à dorer, balancier]; ◉ **yukarı basınçlı ~**, *plast. mad.* Ana pistonu hareketli alt tablanın altında bulunan ve bu tablanın çıkış hareketiyle basınç uygulayan hidrolik pres. [*ing.* Ascending press; *Fr.* Presse ascendante].

~ **döküm**, ◘ **Döküm**.

~ **filtre**, *tekn.* ◘ **Filtre**.

~ **kapasitesi**, *plast. mad.* ◘ **Kapasite**.

presbit,-ti, s. *Fr. presbyte* < *Yun. presbytes, ihtiyar, oft.* Presbitliğe uğramış *(göz veya kimse).* [*Osm.* Medid-ül-basar].

presbiteryen, s. *Fr. presbytérien* < *Ing. presbyterian.* § ❶ Presbiteryenlikle ilgili; § ❷ i. ve s. Presbiteryenlikten yana olan *(kimse).*

presbiteryenlik,-ği, i. Calvin tarafından öngörülen ve kilisenin yönetimini protestan papazlarıyle laik kişilerden meydana gelen presbiterium adındaki karma bir kurula vermeyi öngören düzen. [*ing.* Presbyterianism; *Fr.* Presbytérianisme].

presbitlik,-ği, i. *oft.* Yakındaki cisimleri net görememe; yaşın ilerlemesiyle gözde uyum işinin tam olmaması yüzünden okuma, dikiş gibi yakından yapılan işlerin güçleşmesi hali. [*Ing.* Presbyopia, long-sightedness; *Fr.* Presbytie, presbytisme].

presbiyofreni, i. *Fr. presbyophrénie* < *Yun. presbys*, ihtiyar + *phren, phrenos*, zihin. *psikopatol* ve *psiky.* Özellilike kadınlarda, çok konuşmak, masal anlatmak şeklinde beliren ihtiyarlık bunaması. [*Ing.* Presbyophrenia].

presbiyopi, i. *tıp.* Lensin esnekliğinin yaşla azalması sonucu yakından iyi görememe, ihtiyarlıkta görme bozukluğu. [*Ing.* Presbyopia].

presçi, i. § ❶ Pres makinesinde çalışan işçi; § ❷ *dok.* Havlarını yatırmak için, kumaşları hidrolik presten geçiren işçi. [*Ing.* Presser; *Fr.* Presseur].

prese, s. *Fr. pressé* < presser, sıkıştırmak. Sıkıştırılmış, sıkılmış *(şey): Prese mukavva.* [*Ing.* Pressed].

~ **cam**, *camc.* ◘ **Cam**[1].

presesyon, i. *Fr. précession. astr.* ◘ **Devinme**.

presipitin, i. *Fr. précipltine. biyokim.* Yabancı bir fizyolojik ortama şırınga edildiği zaman orada çökelmeye ve yumaklaşmaya yol açan protein maddesi. [*Ing.* Precipitin].

presiroz, i. *Fr. précirrhose. patol.* Karaciğerde, sirozdan önce görülen ve aşırı yağ birikmesi şeklinde beliren marazî hal. *(Presiroz birtakım sindirim ve karaciğer belirtileriyle ortaya çıkar).* [*Ing.* Precirrhosis].

presistol, i. *Fr. présystole. tıp.* Sistoldan önceki ara, diastolün sonuna rastlayan ve sistolden hemen önce gelen devre.. [*Ing.* Presystole].

presiyometre, i. *Fr. pressiomètre, mek.* Yanmalı ve tepkili motorlarda, yüksek sıcaklıkta çok hızlı basınç değişimlerini ölçmeye yarayan ve çalışma ilkesi, elektrik sığası değişimlerinin ölçümüne dayanan cihaz. [*Ing.* Pressiometer].

presleme, i. *dok.* Kumaşları basınç altında tutarak yapılan apre işlemi.

presostat, i. *Fr. pressostat* < *Lat. pressio*, basınç + *stare*, tutmak. İçinde basınçlı bir akışkan bulunan bir boru, bir hazne veya bir üretaç üzerine bağlanan ve akışkanın basıncını sabit tutmaya yarayan otomatik cihaz.

prespan, i. *Fr. presspahn. esk.* § ❶ Elektroteknikte, yalıtkan olarak kullanılır, vernik veya yağ emdirilmiş, kâğıttan daha az bükülgen, selülozlu malzeme; § ❷ *matb.* İnce, çok sıkı ve sağlam ekseriya paçavradan yapılmış, kahverengi mukavva.

prestij, i. *Fr. prestige.* Etkileyen ve hayranlık uyandıran nitelik; itibar. [*Ing.* Prestige].

prestissimo, z. *It. müz.* Çok hızlı bir tempo ile. [*Ing.* ve *Fr.* Prestissimo].

presto /pres:to/, z. *It. müz.* (a) Atik veya yürük bir tempo ile; (b) i. Gösterişli ve hızlı bir biçimde çalınması gereken müzik parçası. [*Ing.* Presto, quick; *Fr.* Presto].

prevantoryum /prevantor:yum/, i. *Fr. préventorium* < *Lat.* Vücutlarına verem mikrobu girmiş, ama henüz hastalığa yakalanmamış olan zayıf kimselerin vereme tutulmasını önlemek amacını güden sağlık kurumu. [*Ing.* Sanitarium for tüberculosis suspects].

prez, i. *arg.* Bir tutam eroin. [*Ing.* A pinch of heroin].

prezantasyon, i. § ❶ Tanıtma. [*Ing.* Presentation]. § ❷ *tıp.* Doğumda ceninin belirli idrak kudreti. [*Ing.* Presentation].

prezante, *Fr. présenter. (Yalnız prezante etmek şeklinde kullanılır.)*

~ **etmek**, Bir kimseyi bir başkasına veya bir topluluğa tanıtmak, takdim etmek. [*Ing.* To present, to introduce; *Fr.* Présenter].

prezervatif, i. *Fr. préservatif. tıp.* Cinsel ilişki sırasında zührevî bir hastalık bulaşmasını veya döllenmeyi önlemek amacıyle kullanılan kauçuk kılıf. [*Ing.* Preservative].

☆ *Eşanl.* **kaput**.

prezidyum, praesidium, i. S.S.C.B.'de Sovyet Yüksek Meclisini yöneten kuruluşun adı. [*Ing.* Presidium; *Fr.* Praesidium, présidium].

prigorje, i. *(«dağ çevresinde yer alan bölge» anlamına sırp-hırvat dilinde terim).* Hırvat ve slavon bölgelerindeki, killikumlu çökeltilerde yer yer görülen verimli kuşakları *bağlar, meyve bahçeleri, sebzecilik)* belirtir. [*Ing.* ve *Fr.* Prigorje].

prim, i. *Fr. prime.* § ❶ *huk.* Sosyal Sigortalar Kanununa bağlı olan işçilerin ve bunları çalıştıran işverenlerin Sosyal Sigortalar Kurumuna ödemek zorunda oldukları ve ücretin belli bir yüzdesiyle ifade edilen paralara verilen ad. *(Sosyal Sigorta primleri, ödenmesindeki zorunluluk sebebiyle özel sigorta primlerinden ayrılır).* [*Ing.* Premium]; § ❷ *sp.* Üstün bir randıman gösteren oyuncuları mükâfatlandırmak için verilen bir miktar para, armağan veya hediye. [*Ing.* Prize]; § ❸ Pay senetlerinin asıl fiyatı ile piyasa fiyatı arasındaki artış; ◉ ~ **e esas günlük kazanç**, *ikt.* Sosyal Sigortalar Kurumuna ödenecek primlerin hesabına esas tutulacak günlük kazanç; ◉ ~ **e esas ücretler**, *ikt.* Sigortalılarla işverenlerinin bir ay için ödeyecekleri, nelerden ibaret olduğu kanunda gösterilmiş, prime esas teşkil edecek ücretlerin brüt toplamıdır; ◉ ~ **ler cetveli**, *tic.* Bir menkul kıymetin alıcı veya satıcısı olmasına göre, bir spekülatöre, elde edeceği kâr veya uğrayacağı zararı önceden gösteren cetvel; ◉ ~ **li tahvil**, *ikt.* İhraç kıymetleriyle itibarî değerleri arasında, alanın lehine bir prim sağlayan tahviller; ◉ **artam ~**, Üretim arttıkça ücretlere ödenen primin artması. [*ing.* Accelerated premium]; ◉ **ihracat ~ i**, *ikt.* Yurt içinde üretilen bir malın veya maddenin dış ülke

lere satışını kolaylaştırmak amacıyla fiyatını düşürebilmek için, bu mal veya maddeyi üreten veya ihraç edenlere verilen para. [*İng.* Export premium]; ⊙ **ilâve ~**, *den.* Sigortanın nev'i, tespit edilecek ilâve bir prim karşılığında, sigortalı rizikonun muayyen variasyonlarının *(değişik şartlar altında değişik hallerin)* kuver edilmesini gerektiriyorsa, bu ilâve prim mâkul olmalıdır. [*İng.* Additional premium].

~ belgeleri, *ikt.* İşveren tarafından düzenlenerek Sosyal Sigortalar Kurumuna verilen belgeler.

~ itiraz komisyonu, *ikt.* Sosyal Sigortalar Kurumunca resen saptanan prim borcunu mâkul bulmayan işverenin başvuracağı komisyon.

~ oranı, *ikt.* Her sigorta kolu için işçi kazancının hangi oranda prime esas tutulacağını anlatır.

~ ödeme gün sayısı, *ikt.* (a) Bir sigortalının bütün sigortalılık süresince prim ödediği günlerin toplamı; (b) Sigortalının belirli bir süre içinde prim ödediği günlerin sayısı anlamlarını taşır.

prima donna, i. *It.* Kadınların tiyatroda oynaması kabul edildikten sonra İtalyan operalarında başrole çıkan kadın şarkıcı. *(Sekiz ile, on yıl arası öğrenim gören prima donna'lar İtalya dışında, bütün Avrupa başkentlerinde, XIX. yüzyıldan itibaren de Amerika'da çalışmak imkânını buldular. Kaprisleri acayipliklerivle de ün salan prima donna'lar Benedetto Marcello'nun Teatro alla Moda (Modern Tiyatro; 1720'ye doğru) adlı eserinde tasvir edilir.)* [*İng.* ve *Fr.* Prima donna].

primatlar, ç. i. *Lat. primates. zool.* ◘ **Maymunlar.**

primer, s. *Fr. primaire*, ilk, birinci. § ❶ *jeol.* ◘ **Birinci zaman**; § ❷ *kim.* Organik bir bileşiğin formülünde, başka bir karbon atomuna tek bağla bağlanmış bir karbon atomu için kullanılır. [*İng.* Primary].

~ bölünürdoku, *bot.* ◘ **Bölünürdoku.**

~ çeper, *bot.* ◘ **Çeper.**

~ daimî doku, *bot.* ◘ **Doku.**

~ devre, *elek.* Bir transformatörde veya bir indükleme bobininde, enerji kaynağından gelen akımın bağlandığı devre. [*İng.* Primary circuit; *Fr.* Primaire].

~ doku, *bot.* ◘ **Doku.**

~ gövde, *bot.* ◘ **Gövde.**

~ iyonizasyon, Bir partikülün hareketi sırasında çarpışmalarla bizzat meydana getirdiği iyonizasyon. [*İng.* Primary ionization].

~ kabuk, *bot.* ◘ **Kabuk.**

~ kök, *bot.* ◘ **Kök.**

~ röle, *elek.* ◘ **Röle.**

~ sargı, *fiz.* Bir transformatörün iki sargısından biri olup dönüştürülerek alternatif akım bu sargıya gönderilir. [*İng.* Primary winding; *Fr.* Enroulement primaire].

~ tablo, *elek.* Bir dağıtım şebekesinin ana tablo tarafından beslenen ve birçok sekonder tabloyu besleyebilen tablosu. [*İng.* Primary, panel; *Fr.* Tableau primaire].

primeverozid, i. *Fr. primevéroside. biyokim.* Çuhaçiçeğigiller, fundagiller, centiyana gibi bitkilerde bulunan ve primeverozidaz adlı enzimin etkisiyle hidrolize uğrayarak özel bir glüsid veren heterozid. [*İng.* Primeveroside].

primevozidaz, i. *Fr. primevosidase. biyokim.* Özellikle çuhaçiçeğigillerde bulunan bazı heterozitleri hidroliz ederek bir şeker *(primeverozid)* veren enzim. [*İng.* Primevosidase].

primi-, primo-, *Lat. primus*, birinci'den alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren önek. [*İng.* ve *Fr.* Primi-, primo-].

primitif, s. ve i. *Fr. san.* (a) Özellikle XIV. ve XV. yüzyıl İtalyan ressamlarını ve geniş anlamda Ortaçağ sonlarındaki öbür Avrupalı *(flaman, fransız, alman ve ispanyol)* ressamları belirtmek için kullanılan terim. [*İng.* Primitive; Fr. Primitif]; (b) Yapmacıksız üslûbu primitifleri andıran kendi kendini yetiştirmiş ressamlar için de kullanılır. [*İng.* Primitive; *Fr.* Primitif].

primitivizm, i. *Fr. primitivisme.* ◘ **ilkelcilik.**

primoenfeksiyon, i. *Fr. primo-infection. patol.* Bir organizmanın ilk defa enfeksiyona uğraması. *(Pratik olarak bu terim sadece tüberküloz enfeksiyonu için kullanılır).*

primorje, i. Güney islav dilinde Adriya denizi kıyısını ifade eden terim. [*İng.* ve *Fr.* Primorje].

primülin, i. *Fr. primüline. kim.* Kükürtlü boyarmadde; paratoluidin'in 250° C'a doğru kükürtle ısıtılmasından meydana gelir. Bu sülfonlanmış boyarmadde, yükünü sarıya boyar, fakat elyaf üzerinde diazolanabilir ve daha sonra aminler veya fenollerle kenetlenerek değişik renk tonları verebilir. [*İng.* Primuline].

prio-, *Yun. prion*, testere'den alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*İng.* ve *Fr.* Prio-].

priseit,-ti, i. *Fr. priceite. min.* Katı haldeki hidratlı doğal kalsiyum borat; tebeşire benzer ve Kaliforniya'da bulunur. [*İng.* Priceite].

priyaboniyen, s. ve i. *Fr. priabonien* < *(İtalya'da yer adı Priabona'dan) jeol.* Güneydoğu Fransa'da Lüdiyen'in karşılığı. [*İng.* Priobonian].

priyapizm, i. *Fr. priapisme. tıp.* Kamışın sürekli olarak dik ve gergin durması; bazen ağrılı olan bu durum cinsel istek olmaksızın doğar ve hiçbir zaman inzal ile sonuçlanmaz. *(Priyapizm ağır bir hastalığın belirtisi olabilir.)* [*İng.* Priapism].

priyorit,-tl, i. *Fr. priorite. min.* Doğal toryum, uranyum, seryum, erbiyum ve itriyum titanoniyobat; Madagaskar'da bulunur. [*İng.* Priorite].

priz, I. *Fr. prise* < *prendre, almak.* § ❶ *elek.* Ana hattın akım tellerine bağlanmış birçok kutbu olan, taşınabilir âletlerin *(gece lambası, radyatör, elektrikli ev âletleri v.b.)* fişini sokarak akım almaya yarayan yuva. [*İng.* Socket; *Fr.* Prise de courant]; § ❷ *malzeme.* Beton karıştırıldıktan sonra, kütlenin sertleşmeye başladığı ana kadar çimentonun yapısında geçen kimyasal tepkimeler. *(Sertleşme başlangıcına kadar geçen süreye ilk priz, sertleşmenin bütün kütleye yayılıp son bulması için geçen süreye son priz denir).* [*İng.* Socket]; ⊙ *Eşanl.* **donma, sertleşme**; ⊙ **duy ~**, *elek.* ◘ **Duypriz.**

~ direkt, *otom.* Ana şanzıman milinin, araya hız küçültücü dişli çifti koymaksızın, hareketi doğrudan doğruya yardımcı şanzıman miline aktardığı özel vites değiştirme düzeni: *Priz direkti bulan Louis Renault'dur.* [*İng.* Direct drive; *Fr.* Prise directe].

~ yavaşlatıcı, *malzeme.* Priz süresini uzatmak için alçı veya betona katılan madde.

prizma, i. *Yun. prizein, biçmek* > *prisma.* § ❶ *mat.* «*Taban*» denilen eşit ve paralel iki çokgen ile bu tabanların karşılıklı kenarları arasında kalan paralelkenar «*yüzlerle*» sınırlanmış katı cisim. [*İng.* Prism; *Fr.* Prisme]; § ❷ *opt.* Işık ışınlarını saptıran ve ayrıştıran saydam maddeden yapılmış üçgen prizma. [*İng.* Prism; *Fr.* Prisme]; ⊙

PRİZMALAR *(mat)*

~ lı tayf çeker, *astr.* Gökcisimlerinden gelen ışığı bir saydam üçgen prizmadan geçirerek renklere ayıran ve fotoğraf düzeniyle resmini cam plâklar üzerine alan araç; ⊙ **~ nın ayrıtları**, *mat.* Prizmanın tabanları arasında kalan doğru parçaları; ⊙ **~ nın ekseni**, *mat.* Düzgün prizmalarda taban merkezlerini birleştiren doğru; ⊙ **~ nın köşegeni**, *mat.* Bir prizmada aynı yüz içinde bulunamayan iki köşeyi birleştiren doğru parçası; ⊙ **~ nın tabanları**, *mat.* Bir prizmanın birbirine paralel düzlemlerle kesitlerinden her biri; ⊙ **~ nın yan yüzeyleri**, *mat.* Prizmanın tabanları arasında kalan yüzeyleri; ⊙ **~ nın yüksekliği**, Prizmada iki paralel düzlem arasındaki uzaklık; ⊙ **akromat ~**, *fiz.* Renksemez prizma, Minimum kromatik sapınca sahip olan prizma. [*İng.* Achromatic prism]; ⊙ **Amici ~ sı**, *fiz.* Özellikle spektroskoplarda kullanılan, sağladığı 90 derecelik bir rotasyonla ışınların doğrudan doğruya göze gelmesini sağlayan bir prizma. [*İng.* Amici's prism]; ⊙ **bir ~ nın dik kesiti**, *mat.* Prizmanın, yanal ayrıtlarına dik bir düzlemle kesiti. [*İng.* Right section of a prism; *Fr.* Section droite d'un prisme]; ⊙ **çift ~**, *opt.* ◘ **Çift**; ⊙ **dik ~**, *mat.* Ekseni tabanına dikey olan biçme. [*Osm.* Menşur-ı kaim; *İng.* Right prism; *Fr.* prisme droit]; ⊙ **dik ~**, *mat.* Yanal ayrıtları taban düzlemlerine dik olan prizma. [*İng.* Right prism; *Fr.* Prisme droit]; ⊙ **dik dörtgen ~ sının boyutları**, *mat.* Dik dörtgenler prizmasında bir köşeden çıkan üç ayrıttan her biri; ⊙ **dik dörtgenler ~ sı**, *mat.* Tabanları dik dörtgen olan dik prizma; ⊙ **dik üçgen ~**, *mat.* Tabanı dik üçgen olan eğik prizma; ⊙ **dik üçgen dik ~**; *mat.* Tabanı diküçgen olan dik prizma; ⊙ **üçgen ~**, *mat.* Tabanları düzgün çokgen olan dik prizma. [*İng.* Regular prism; *Fr.* Prisme régulier]; ⊙ **eğik ~**, *mat.* Yanal ayrıtlar tabanlara eğik olan prizma. [*İng.* Oblique prism; *Fr.* Prisme oblique]; ⊙ **eşkenar dörtgen dik ~**, *mat.* ◘ **Eşkenar**; ⊙ **eşkenar üçgen ~**, *mat.* Tabanı eşkenar üçgen olan eğik prizma; ⊙ **kesik ~**, *mat.* Prizmatik bir yüzeyi, birbirine paralel olmayan iki düzlemle keserek elde edilen cisim. [*İng.* Truncated prism, prismatoid; *Fr.* Tronc de prisme, prisme tronqué]; ⊙ **renksemez ~**, *fiz.* ◘ **Akromat prizma**; ⊙ **tam ~**, *mat.* Prizmatik bir yüzeyin, birbirine paralel iki düzlem arasında kalan parçası; ⊙ **üçgen ~**, *mat.* Prizmatik bir yüzeyin, birbirine paralel iki düzlem arasında kalan parçası, Tabanı herhangi bir üçgen olan eğik prizma. [*İng.* Triangular prism]; ⊙ **üçgen dik ~**, *mat.* Tabanı herhangi üçgen olan dik prizma; ⊙ **üçgen düzgün ~**, *mat.* Tabanı eşkenar üçgen olan prizma.

~ barut, *pirotekn.* Ekseni boyunca bir kanal bulunan, altı köşeli, iri taneli kara barut. [*İng.* Prismatic powder; *Fr.* Poudre prismatique].

prizmatik, s. *Fr. prismatique. mat.* Prizma biçiminde olan. [*İng.* Prismatic].

☆ *Eşanl.* **biçmesel.**

~ yüzey, *mat.* Bir düzlem çokgenin kenarlarına dayanarak yer değiştiren, sabit doğrultulu bir Δ doğrusunun meydana getirdiği yüzey. [*İng.* Prismatic surface; *Fr.* Surface prismatique].

prizmatin, i. *Fr. prismatine. min.* Doğal magnezyum ve alüminyum borosilikat. [*İng.* Prismatine].

prizmatoid, i. *Fr. prismatoïde. mat.* «*Taban*» denilen paralel iki çokgenle sınırlanan bütün öbür yüzleri yamuklardan veya paralelkenarlardan ya da tabanlardan biri üzerinde bir tepesi, öbürü üzerinde de karşı kenarı bulunan üçgenlerden meydana gelen çok yüzlü: *Paralel tabanlı bir kesik piramid bir prizmatoiddir.* [*İng.* Prismatoid].

prizograf, i. *Fr. prisographe* < *Fr. prise+Yun. graphein*, yazmak. Alçı, çimento, kireç v.b. gibi bağlayıcı malzemelerin priz *(donma)* hızlarını bir diyagramla veren cihaz. [*İng.* Prisograph].

prizmosfer, i. *tıp.* Bir prizma ile yuvarlak bir

merceğin birleşmesinden meydana gelen küre. [*ing.* Prismosphere].

pro-, Yunancadan alınan ve «*önde, üstünde, için, yerine, lehine*» anlamlarında kullanılan önek. [*ing.* ve *Fr.* Pro-].

proakselerin, i. *Fr. proaccélérine. tıp.* Normal plazmada bulunan ve pıhtılaşmayı çabuklaştırıcı madde. *(Bu maddenin kandaki oranı azalırsa kanama belirtileri ortaya çıkar).* [*ing.* Proaccelerin].

proamniyos, i. *Fr. proamnios. embry.* Bazı kuşların yumurtasında, embriyon sarıya bitişik olduğu halde, embriyon taslağının başı hizasında bulunan dış deri kıvrımı. *(Orta deri buraya girince proamniyos iç amniyos kıvrımıyle birleşip karışır).* [*ing.* Proamnion].

proanos, i. Bir Yunan mabedinin önünde sütunlu revak şeklindeki kısım.

probabilizm, i. *Fr. probabilisme. fels.* ◘ **Olasıcılık, ihtimalcilik.**

probenesid, i. *Fr. probénécide. ecz.* Böbreklerin çalışmasını büyük ölçüde etkileyen *(di-n-propil sülfamil-4 benzoik asid*)in kısa adı. [*ing.* Probenecida].

problem, i. *Fr. problème* < *Yun.* ve *Lat. problema.* § ❶ Karşılığının bilimsel yöntemlerle bulunması gereken soru: *Aritmetik problemi. Fizik problemi.* [*Ing.* Problem]; § ● *mat.* Mesele, sorun: *Onun pek çok problemi var.* [*Osm.* Sual; *ing.* Problem]; § ● s. Davranışları normal olmayan ve özel olarak eğitilmesi gereken: *Problem çocuklar.* [*ing.* Problematic]; ◉ **ahlâk ~ i**, *fels.* ◘ **Ahlâk;** ◉ **başlangıç ~ i**, *fels.* ◘ **Başlangıç;** ◉ **kişilik ~ i**, *psik.* ◘ **Kişilik.**

~ çocuk, *eğt. psik.* Zekâsı, tavırları, kişiliği veya davranımları bakımından normal çocuklardan farklı olan ve başarılı bir gelişme gösterebilmesi için özel bir dikkat veya eğitim isteyen çocuk.

~ çözme, *psik.* Gözlenen veya duyulan olaylar veya durumlar karşısında belli olgunluk düzeyine erişmiş kimselerin yeni ilişkiler kurmak veya mevcut ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla girıştiği iş.

~ çözme yeteneği, Problem durumlar karşısında doğru bir çözüm yolu bulmak için şart olan yetenek derecesi.

~ çözme yöntemi, *psik.* Karşılaşılan problemi açıkça anlama ve tanımlama, hipotetik *(varsayımsal, şartlı)* bir çözüm yolu tasarlama ve bu çözüm yolunu tatmin edici kanıtlar bulunceya kadar deneme şeklinde bir sıra izleyen faaliyetlerden meydana gelen bir düşünme ve uygulama yöntemi.

~ çözmek tipi test, *psik.* Bir problem durum verildikten sonra öğrencinin belirli bazı esaslardan hareket ederek bir çözüm yolu bulması istenilen test.

~ davranımı, *psik.* (a) Bazı kimselerce veya gruplarca hoş karşılanmayan davranım (b) Bireyleri veya grupları sadece, zihince veya sosyal bakımdan inciten, rahatsız eden veya böyle olduğuna inanılan davranım; (c) Düzeltilmesi istenildiği halde direnç gösteren antisosyal davranım.

~ merkezli öğretim programı, *eğt.* Öğrenme faaliyetlerinin, çözüm bekleyen günlük, önemli ve çocukların yaşantılarıyle ilgili problemler etrafında düzenlenmesini ve buna uygun materyal ve metodlardan faydalanılmasını öngören öğretim programı.

~ yöntemi, *eğt.* (a) Öğrenmeyi, çözüm bekleyen harekete geçirici durumların yaratılması ile sağlamayı amaç edinen öğretim yöntemi; (b) Önce bilgili küçük problemlerin çözümünden başlayarak büyük bir problemi çözmeye gitme yolu.

problematik, s. *Fr. problématique.* Bir problem niteliği taşıyan, güç ve belirsiz, şaşırtıcı, şüphe ve tecessüs uyandıran. Belirli bir bilim veya faaliyetle ilgili olan. [*Ing.* Problematic(al)].

~ yargı, s. *mant.* Kant'ın felsefesinde yükleme özne arasında sadece olabilirlik ilişkisini kuran yargı. [*Ing.* Problematic judgment; *Fr.* Jugement problématique].

proctor deneyi, *tm.* Bir toprağın sıkıştırılabilme derecesini anlamak için, içindeki [illegible] su oranını belirlemeye yarayan deney. Denenecek toprak örneği, dişli silindirle aynı etkiyl yapan bir tokmakla sıkıştırılır. Tokmaklamadan sonra su yüzdesi değiştirilerek, su miktarı ve toprağın yoğunluğu ölçülür. [*Ing.* Proctor test; *Fr.* Essai de Proctor].

~ iğnesi, Bir betonun sertleşmesini takip etmeye ve içindeki su oranını belirlemeye yaraayn yay.

~ kuralı, Gelgit kuramında çok sık kullanılan ve tedirginlik ivmesini yön ve büyüklük bakımından kolayca göstermeye yarayan grafik çizim. [*ing.* Proctos law; *Fr.* Règle de Procter].

Proculus'çu, i. *Rom. huk.* Proculus'un başında bulunduğu bir hukukçular okulunun üyesi. *(Bu okul birçok konuda rakibi sabinciler okulundan ayrılırdı, fakat belirli bir yönteml ve ilkeleri yoktu).* [*Ing.* Proculian; *Fr.* Proculien].

prodrom, i. *tıp.* Bir hastalığın başladığını anlatan ilk belirtilerin görüldüğü zaman. [*ing.* ve *Fr.* Prodrome].

produktus, i. *zool.* Kolsu-ayaklılar *(Brachiopoda)* dalının, *Productidae* familyasından, karbonifer ve permiyen tabakalarında fosil olarak bulunan, pek çok türü olan yumuşakçamsı cinsi. Kavkısı genellikle çok büyük, çenetleri birbirinden farklı, menteşesi düzdür. Iç içe kımrımlarla kesilen ışınsal kabarık çiğgilerle kaplı yüzeyinde kırpl dikeni gibi sık dikenler bulunabilir. [*Osm.* Mustahsile fasilesi; *Lat* ve *Ing. Productus*].

prodüksiyon, i. *Fr. production.* § ❶ Meydana gelme, olma, oluş, oluşum. [*Osm.* Husul; *Ing.* Production]; § ● *ikt.* ve *petr.* ◘ **Üretim;** § ● *sin.* Bir filmin meydana getirilmesi için gerekli çalışmaların tümü. [*ing.* Production].

~ reaktörü, *tekn.* Elütonyum gibi transmütasyon ürünlerini geniş ölçüde elde etmeye yarayan reaktör.

prodüktif, s. *Fr. productif,-ive.* § ❶ Ürün veren veya kâr sağlayan. [*ing.* Productive]. § ● Çok ürün veren veya çok kâr sağlayan. [*Ing.* Productive].

prodüktivite, i. *Fr. productivité.* § ❶ Verilen emeğe ve yapılan masrafa oranla üretilen miktar [*Fr.* Productivity] § ❷ *ikt.* ◘ **Ürün verme gücü, verimlilik.**

prodüktör,-rü, i. *Fr. producteur.* § ❶ *sin.* Yapımcı. [*Ing.* Producer]. § ● *ikt.* ◘ **Üretici;** ◉ **sigorta ~ ü**, *ikt.* Bir sigorta şirketi hesabına çalışan ve şirketten alacağı belirli bir prim karşılığında o şirket adına sigorta yapan kimse. [*Ing.* Insurance producer].

proenzim, i. *Fr. proenzyme. biyokim.* Harekete geçirici bir maddenin etkisiyle enzim doğuran madde *(Proenzimleri harekete geçiren madde, çoğu zaman maden) bir iyondur /kalsiyum, magnezyum, demir/; kalsiyum iyonu bir proenzim olan protrombini bir enzim olan trombin'e dönüştürür).* [*Ing.* Proenzyme, zymogen; *Fr.* Proenzyme, prodiastasé, proferment].

☆ *Eşanl.* **prodiyastaz, proferment, zimojen.**

profaj, i. *Fr. prophage.* Bir bakteri ile ortak yaşayan, fakat anıdan mikrop özelliğini tekrar bulabilen «*ılımlı*» bakteriyofaj. [*ing.* Prophage]. ◘ **Provirüs.**

profaz, i. *Fr. prophase* < *Yun. pro*, önce + *phasis*, görünüş. *biy.* Mitoz veya mayoz bölümlerinin ilk evresi veya hazırlık evresi: Kromozomların belirli hale geçmeleri, kıvrılıp kısalmaları, ortadan ikiye bölünmeleri, homolog kromozom şeritlerinin yanyana gelmeleri, santrozomun bölünüp kutuplara çekilmesi, iğ ipliklerinin oluşması, çekirdek zarının parçalanması. [*Ing.* ve *Fr.* Prophase].

☆ *Eşanl.* **ilkevre.**

proferment, i. *Fr. proferment. biyokim.* ◘ **Proenzim.**

profesör,-rü, i. *Fr. professeur.* Üniversite ve yüksek okullarda en yüksek aşamada bulunan öğretim üyesi. [*Ing.* Professor] ◉ **~ler kurulu,** ◘ **Fakülte;** ◉ **misafir ~,** *eğt.* ◘ **Misafir.**

profesörlük,-ğü, i. Profesörün görevi. [*Ing.* Professorship; *Fr.* Professorat].

profesyonel, s. ve i. *Fr. professionnel,-elle.* § ❶ Bir işi, mesleği, amatörler gibi zevk için veya heves dolayısıyle değil de, kazanç sağlamak amacıyle yapan *(kimse).* . [*Ing* Professional]. ☆ *Karş.* **amatör;** § ❷ i. *sp.* Maç veya gösterilere çıkmak, veya öğretici olarak çalışmak için ücret alan sporcu. *(Bir spor dalında maddî kazanç karşılığında çalışan her kişi profesyonel sayılır. Ayrıca, bir sporcunun amatörlükten profesyonelliğe geçebilmesi için sporun çeşidine göre değişen daha birçok kayıt ve şart vardır).* [*Ing.* Professional; *Fr.* Professionnel,-elle].

~ talebe, *arg.* Iyi yetişmiş şöför muavini.

profesyonellik,-ği, i. Profesyonel olma durumu. [*Ing.* Professionalism; *Fr.* Professionnalisme].

profil, i. *Fr.* § ❶ Yandan görünüş. [*Ing.* Profile]; § ❷ Insan yüzünün yandan görünüşü. [*ing.* Profile, side-face; *Fr.* Profil]; § ● *demir.* Bir demiryolu hattının, bütün güzergâhı boyunca karşılaşılan iniş çıkışlarına bağlı karakteristiği. [*Ing.* Section; *Fr.* Profil]; § ❸ *hava.* Bir uçak kanadının boyuna kesiti. *(Bir profilin bağıl kalınlığı, maksimum kalınlığının uzunluğuna oranı. Bu oran yüzde 12 veya daha fazlaysa, profil, dolayısıyle kanat kalındır. Yüzde 12 ile 9 arasında profil orta kalınlıkta, yüzde 9'dan küçükse incedir).* [*ing.* Profile, *Fr.* Profil]; § ❹ *jeof.* Bir arazi kesiti meydana getirmek için, uzunluğunca bir serl deprem ölçmesi yapılan, hemen hemen doğrusal çizgi. [*ing.* Contour; *Fr.* Profil]; § ● *mim.* Bir silme üzerinden alınan ve silmenin çeşitli kısımlarının birbirine göre girinti, çıkıntı ve eğikliğini gösteren enine kesit. [*ing.* Section; *Fr.* Profil]; § ● *otom.* Ilerlemeye karşı en az direnç gösterecek şeklide düzenlenmiş özel karoseri şekli; § ● *tekn.* Bir cismin, bir yapının veya bir zeminin düşey kesiti. [*Ing.* Profile; *Fr.* Profil]; ◉ **~ ini çizmek**, *dey.* Bir çehrenin veya bir kornlş veya bir yolun şeklini profil olarak çizmek. [*Ing.* To profile; to draw in section; *Fr.* Profiler]; ◉ **anormal ~**, *trm.* ◘ **Anormal;** ◉ **bir plağın iz ~ i**, *elektroakust.* Kayıt yapılmamış bir plakta, izin dik kesidinin geometrik şekli. *(Bu dik kesit bir ikizkenar üçgen şeklindedir ve eşit kenarlara ait tepe ile izin dip tarafı hafifçe yuvarlaktır. Izin başlıca elemanları, açıklık açısı, dip tarafın eğrilik yarıçapı, izin ikl kenarı arasındaki genişlik veya derinliktir).* [*Fr.* Profil du sillon d'un disque]; ◉ **boyun ~ a,** § ❶ *jeom.* Vâdi tabanı veya talveg boyunca uzanan profil. [*Ing.* Longitudinal profile; *Fr.* Profil longitudinal]; § ❷ *topogr.* Bir karayolu veya demiryolunun, bir kanalın ekseni boyunca alınan kotlanmış kesiti. [*Ing.* Longitudinal section; *Fr.* Profil en long] ☆ *Eşanl.* **boykesit;** ◉ **enine ~,** *topogr.* Bir karayolu veya demiryolunun, bir kanalın eksenine dik doğrultuda alınan kotlu kesiti. [*Ing. Cross-section; Fr.* Profil en travers]; ☆ *Eşanl.* **enkesit;** ◉ **enine ~,** *jeom.* Vâdi eksenine veya ırmağın akış yönüne dikey uzanan profil. [*Ing.* Transversal section; *Fr.* Profil transversal] ◉ **ırmak ~ i,** *hidr.*

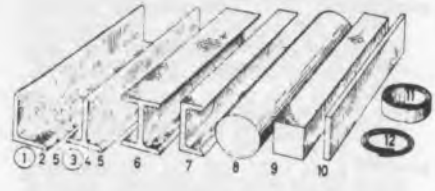

ŞEKİL: 452.— **PROFİL: (1)** Köşebent *(Köşebent demiri).* **2.** Ayak *(dayak).* **3.** T-demiri. **4.** Dik ayak. **5.** Yatay ayak. **6.** Çekme çelik kirişi *(latası).* **7.** U-demiri *(oluklu demir).* **8.** Yuvarlak demir *(yuvarlak çubuk).* **9.** Dörtköşe demir. **10.** Yassı demir *(lama demiri, yassı çubuk).* **11.** Çelik bant. **12.** Demir tel.

Bir akarsuyun yatağını niteleyen, topografya kesiti. [*ing.* Fluvial profile; *Fr.* Profil fluvial]; ◉ **özdengeli ~**, *hava.* ◘ **Özdengeli**; ◉ **ters ~ vermek**, *mar.* Bir parçayı, başka bir parçanın içine geçecek şekilde ikincisine ters yönde varmak; ◉ **toprak ~ ı**, *pedoloji.* Toprağın bir kesitin cephesinde görünüşü: *Toprak profili, toprağın tanımlanmasını ve sınıflanmasını sağlayan temel unsurdur. (Toprak «ufukları» denen bazı «stratlar»dan oluşur; bunların profilde birbirini izleyişi ve fizyonomik görünüşü toprağı tanımlamayı sağlar. Toprağı tanımlamak için profilin tamamını bulmak gerekli-dir).* [*Ing.* Profile; *Fr.* Profil].

~ açmak, *mar.* Bir rende yardımıyle ağaç parça üzerine kiniş açmak. *(Bu işlem mekanik olarak tespit, freze tezgâhında yapılabilir).*

~ çıkarma, *topogr.* Bir arazinin profilini elde etmek için yapılan işlemler. [*ing.* Profiling; *Fr.* Profilage].

~ demir, *met.* Çekme tezgâhında çekerek veya silindirli sıvama makinesinde şekil vererek elde edilen, özel profilli sabit bir kesiti olan uzun demir çubuk. *(Bu terim genellikle, yüksekliği 80 ile 600 mm olan normal kirişler, yüksekliği 80 ile 400 mm arasında değişen U demirler, her boyuttan palplanşlar ve gerek doğrudan doğruya haddeden geçirerek gerek 100 mm'den büyük boyutlu I demirleri uzunlamasına yararak elde edilen T demirler için kullanılır. Anglosaksonlar, büyük köşebentleri de bu gruptan sayarlar).* [*Ing.* Sectional iron, iron section; *Fr.* (Fer) Profilé].

☆ *Eşanl.* **profile.**

~ doğrusu, *mat.* Bir profil düzleminde bulunan doğru. [*Ing.* Profile straight line; *Fr.* Droite de profil].

☆ *Eşanl.* **yanay doğrusu.**

~ düzlemi, *mat.* Iki izdüşüm düzlemine, dolayısıyle yer çizgisine dik olan düzlem. [*Ing.* Profile plane; *Fr.* Plan de profil].

☆ *Eşanl.* **yanay düzlemi.**

~ kaplaması, *hava.* Bir hava taşıtında, üzerinde hava akımı meydana gelen ve aerodinamik kuvvetlerin etkisinde kalan dış yapı kısmı. *(Profil kaplaması vernikli bezden veya tahtadan olabileceği gibi, yapının genel direncine katılan cinsten de olabilir. Çok hızlı bazı uçaklarda kaplama ve yapı bir bütün meydana getirdiği için, çok ince olan kanatlar yekpare bir madenden yapılır).*

~ kesit kalınlığı, *hava.* Bir profil kesiti içine çizilebilen en büyük dairenin çapı.

~ oluğu, *met.* ◘ **Oluk.**

profilaksi, i. *Fr. prophylaxie. fizyol.* **Korunma**[3].

profilaktik, s. *Fr. prophylactique. tıp.* Profilaksiyle ilgili. [*ing.* Prophylactic].

profilaktodonti, i. *tıp.* Ağız ve diş hastalıklarını önleme bilgisi. [*Ing.* Prophylactodontics].

profile, i. *Fr. profilé, met.* ◘ **Profil demir.**

profilograf, i. *Fr. profilographe. bayınd.* Yol profillerini küçülterek kâğıt üzerine geçiren cihaz. [*Ing.* Profilograph].

proforma, s. *Lat.* pro forma. Şeklen, şekil için. [*Ing.* Proforma].

~ fatura, *ikt.* Bir malın kesin satışından önce teklif mektubu niteliğinde olmak üzere malın fiat ve niteliklerini göstermek için satıcı, veya imalâtçı firma tarafından almak isteyene verilen fatura. [*Ing.* Proforma invoice; *Fr.* Facture pro forma].

progeny-test /proceni test/, i. *(«döl deneyi» anlamında Ing. k.)* Döllerinin değerine göre anaçları değerlendirme yöntemi. *(Progeny-test, bir kısım dölleri arasından tesadüfen seçilmiş olanların ortalama niteliğine göre anaçların genotipik değerini ölçmeyi öngörür).* [*Ing.* ve *Fr.* Progeny-test].

proglotis, i. *zool. Yun. pro,* önde *glotta,* dil. Tenya gibi yassısolucanların üreme organlarını kapsayan vücut bölütlerinin herbiri. [*Ing.* Proglotida; *Fr.* Proglottis].

prognat, s. *Fr. prognathe. tıp.* Alt çenesi öne doğru çıkık olan. [*Ing.* Prognathous].

prognatizm, proğnatl, i. *Fr. prognathisme* veya *prognathie tıp.* Yandan bakıldığı zaman alından çenenin en çıkıntılı noktasına uzanan çizginin, kafatasının yatay düzlemiyle dar açı teşkil ettiği yüz durumu. *(Bu özelliği gösterenlerde /prognat/ yüz, kafatasına göre öne doğru oldukça çıkıktır. Bu durum bugünkü bazı ırklarda da /Melanezya, Afrika, Avustralya v.b./ görülen bir ilkellik belirtisidir).* [*Ing.* Prognathism].

prognoz, i. *tıp.* Bir hastalığın sonu hakkında önceden hüküm verme. [*Ing.* Prognosis].

program, i. *Fr. programme.* § ❶ Bir tören, temsil, gezi v.b. nin ayrıntılarını tespit eden ve bunları tanıtmak amacını güden basılı kâğıt: *Konser programı.* [*Ing.* Program; *Fr.* Programme]; § ❷ Bir siyasî partinin tasarılarının genel açıklaması. [*Ing.* Program; *Fr.* Programme]; § ❸ *büro.* Bir hesap makinesinden veya otomatik bir cihazdan istenen belirli bir işlem dizisinin yapılması için gerekli ifade, veri ve bilgilerin bütünü. [*Ing.* Program; *Fr.* Programme] § ❹ *eğt.* Okullarda, haftanın belli günlerinde, belli saatlerde öğrencilere okutulacak dersleri gösteren cetvel: *Ders programı.* [*Ing.* Program; *Fr.* Programme]; ◉ **birleştirme ~ ı**, *bilgi-işlem.* Semboller halinde yazılmış programı ordinatörün diline çeviren program. [*Ing.* Assembling program; *Fr.* Programme d'assemblage, assembleur]; ☆ *Eşanl.* **birleştirici**; ◉ **dallı ~**, *psik. eğt.* ◘ **Dallı**; ◉ **derleyici ~**, *bilgi-işlem.* Günlük terimlerle ve basit dilde yazılmış programları, ordinatörün karmaşık ve ayrıntılı diline *(makine dili)* çeviren programlama sistemi *(meselâ algol, cobol veya fortran sistemleri);* ◉ **ders ~ ı**, *eğt.* ◘ **Ders**; ◉ **ikili ~**, *sin.* ◘ **ikili**; ◉ **imar ~ ı**, *huk.* ◘ **imar**; ◉ **işlem ~ ı**, *bilgi-işlem.* Sembollerle veya makine dilinde yazılan ve sonuçları kesin olarak veren program. [*Ing.* Monitor program; *Fr.* Programme de traitement]; ☆ *Eşanl.* **monitör program**; ◉ **kontrol ~ ı**, *bilgi-işlem.* Birçok işlem programının aynı anda veya art arda yapılmasını yöneten ve denetleyen program: *Kontrol programları genellikle bir işletme sisteminin parçalarıdır.* [*Ing.* Control program; *Fr.* Programme de contrôle, programme moniteur]; ◉ **otomatik ~**, *bilgi işlem.* Bir problemin çözümünü, sıralı elemanlar dizisi ve otomatik olarak kodlanabilecek işlemler haline getiren otomatik makine programı. [*Ing.* Automatic program; *Fr.* Programme automatique]; ◉ **öğretim ~ ı**, *eğt.* ◘ **Öğretim.**

~ dergisi, *tiy.* Bir tiyatronun oynadığı oyun, rol dağılımı, yazarı hakkında bilgi veren, içinde tiyatro ile ilgili başka yazılar ve çeşitli rakamlar bulunabilen paralı veya parasız dağıtılan küçük dergi.

programcı, i. § ❶ *(Radyo, televizyonda)* Program hazırlamakla görevlendirilmiş kimse. [*Ing.* Program(m)ist, programmatist; *Fr.* Programmateur]; § ❷ Tiyatro, konser v.b. de program satan veya dağıtan kimse. [*ing.* Program(m)ist, programmatist].

programlama, i. § ❶ Programlamak işi. [*Ing.* Program(m)ing; *Fr.* Programmation]; § ❷ *bilgi-işlem.* Idarî, malî, bilimsel ve istatistik problemlerin çözüm planını bir ordinatör tarafından işlenebilecek ve genellikle bir programlama çerçevesinde kurulmuş bir programlama çerçevesinde kurulmuş bir program meydana getirecek bilgiler serisi haline dönüştürme tekniği. [*Ing.* Program (m)ing; *Fr.* Programmation]; ◉ **bekleme (kuyruk modeliyle hareket) ~ sı**, *istat.* Belirli verilerden yararlanarak hazırlanan matematiksel modelin, ihtimal kanunlarını da göz önünde tutarak çözümlenmesinde uygulanan yöntem. *(Model için gerekli verilerde, tesadüfe bağlı değişkenler söz konusu olduğu zaman bu yöntem uygulanır)./* ◘ **Hareket araştırması**; ◉ **çizgisel (lineer) (doğrusal) ~**, § ❶ *istat.* Çeşitli çözüm yolları olan iktisadî bir problemin çözümü için, bu yollardan en uygununu ve en verimlisini bulmaya yarayan matematik yöntem. [*Ing.* Linear programming; *Fr.* Programmation linéaire] § ❷ *isletm.* Değişkenler ve birçok zorunluk taşıyan problemlerin matematik olarak incelenmesi. [*Ing.* Linear programming; *Fr.* Programmation linéaire]; ◉ **dinamik ~** *istat.* Önüne geçilmez tesadüfleri, iyi veya kötü ihtimalleri göz önüne alarak belirli bir çözüme varmak için uygulanacak yöntem. *(Bellman tarafından geliştirilen bu yöntemde, aynı süre içinde çok basamaklı ihtimaller söz konusudur. Her basamaktaki olay, az sayıda değişkene bağlıdır. Bu yöntemde optimallik ilkesi, daha önce verilmiş yanlış kararların düzeltilmesini sağlar).* [*Ing.* Dynamic programming].

~ dili, *bilg. işlem.* Bir ordinatörün devreleri tarafından doğrudan doğruya yürütülebilmesi için, programların çevrilmesi gereken dil.

☆ *Eşanl.* **makine dili.**

programlamak, programlaştırmak (-I), f. § ❶ Proğrama bağlamak, bir şeyin programını yapmak. [*Ing.* To program(me); *Fr.* Programmer]; § ❷ *büro.* Ordinatörde veya hesap makinesinde çözülecek bir problemi, makinenin alabileceği kodlar halinde ayırmak. [*Ing.* To program(me); *Fr.* Programmer].

programlayıcı, i. § ❶ Programlamak işini yapan kimse, program düzenleyici. [*Ing.* Programmer; *Fr.* Programmeur]; § ❷ Çıkış sinyalleriyle, bir programı meydana getiren çeşitli işlemler dizisinin gerçekleşmesine kumanda eden cihaz. [*Ing.* Programmer; *Fr.* Programmateur].

programlı, s. § ❶ Programı olan. [*Ing.* Program(m)ed]; § ❷ Programa bağlanmış; programa göre düzenlenmiş: *Programlı iş.* [*ing.* Systematical, methodical].

~ kumanda, *sibern.* ◘ **Kumanda.**

programülosit, i. *tıp.* Beyaz serihücresi olup miyeloblastla parçalı nüveli lökosit arasındaki bütün hücrelere verilen ad. [*Ing.* Programulocyte].

progresif, s. *Fr. progressif,-ive. tıp.* Ilerleyen, ilerleyici. [*Ing.* Progressive].

proje, i. *Fr. projet.* § ❶ Tasarı, tasarlanmış şey. [*Ing.* Project]; § ❷ *inş.* ve *bayınd.* Gerek mal sahibinin arzusuna göre yapılacak bir binayı, gerek belli bir programa göre inşa edilecek bir yapı bütününü, gerek bir makine veya tesisi, plan, enkesit ve boykesit halinde gösteren çizimi. [*Ing.* Project; *Fr.* Projet; ◉ **~ nin uygunluğu**, *trm.* Yapılan herhangi bir developman projesinin gerek ekonomik gelişme gerekse kamu hizmeti için tasarlandığı maksadı sağlama derecesi; ◉ **(aerodrom) ~ sinin esasları**, *hava.* Bir aerodrom projesinin hazırlanması için hesaplarda kale alınacak şartlar; ◉ **akarsu ~ sı**, *trm.* ◘ **Akarsu**; ◉ **ön ~**, *inş.* ◘ **Önproje**; ◉ **planlama ~ sı**, *şehirc.* ◘ **Planlama.**

~ asgarî ağırlığı, *hava.* Uçağın, yapı yükleme şartlarını gerçekleyen asgarî ağırlığı. [*Fr.* Poids minimum de calcul].

~ birim ağırlığı, *hava.* Esas projeye uygunluğu göstermek için kullanılan birim ağırlığı. [*Fr.* Poids unitaire de calcul].

~ desinatörü, ◘ **Desinatör.**

~ formülasyonu, *trm.* Su kaynakları developmanında ilgili bütün malûmatı değerlendirme usulü.

~ hazırlamak, *inş.* ve *bayınd.* Bir inşaatın veya bir makinenin projesini çizmek. [*Ing.* To project, to design; *Fr.* Projeter].

~ hızı, *trm.* Özellikle otlu su yolları ile ilgili olarak kullanılmakta olan bu tabir, su yolunun tahammül edebileceği kabul edilmiş ve buna göre projesi hazırlanmış, su yolundan geçecek suyun hızını ifade eder.

~ iniş ağırlığı, *hava.* Uçağın, azamî iniş hızı ile iniş şartlarındaki mukavemet hesaplarında kullanılan azamî ağırlık. [*Fr.* Poids de calcul à l'atterissage].

~ kalkış ağırlığı, *hava.* Uçağın taksi şartları ve azaltılmış iniş hızı ile iniş şartları altındaki mukavemet hesaplarında kullanılan azamî ağırlık. [*Fr.* Poids de calcul au décollage].

~ kanat sahası, *hava.* Kanat veterlerini ihtiva eden bir yüzeyde kanat seklinin çerçevelediği saha. [*Fr.* Surface conventionnelle de la voilure].

~ kısımları, *trm.* Baraj, kanallar, güç istihsal tesisleri, pompaj, dren ve lateraller gibi belli başlı kısımlar'
~ piyk yüzey akış oranı, *trm.* Projelemede esas kabul edilen taşkına ait hidrograf.
~ sahası haritası, *trm.* Proje sahasını ve ilgili konuları genel hatlarıyle gösteren harita.
~ taşkını, *trm.* Ekonomik ve nidrolojik faktörleri inceleyerek, bir tesisin inşasında kabul edilen taşkın miktarı.
~ taşkın hidrografı, *trm.* Projelemede esas kabul edilen taşkına ait hidrograf.
~ tekerlek ağırlığı, *hava.* Bir kara aerodromunun hesabı için uçuş pistl. [*Fr.* Charge par roue prise comme base de calcut].
~ yağışı, *trm.* Proje taşkınını tayin için belirli bir drenaj sahasından olacak bir yağışın tahmini miktar ve dağılışı.
~ yöntemi, *eğt.* Ders konu veya problemlerinin öğretmenin rehberliği altında küçük gruplar halinde işlenmesi usulü.

projeksiyon, i. *Fr. projection.* § ❶ Görüntüleri bir ekran üzerine yansıtma işlemi. [*Ing.* Projection]; § ❷ *tıp.* (a) Bir organın, gövdenin dış yüzüne düşürülen gölgesinin bu yüzeyde işgal edeceği alan, izdüşüm; (b) Çıkıntı; (c) Şuuraltına itilmiş bir kompleksin başkasına ait olduğunu zannettiren zihnî durum, kendi fikirlerini başkasına maletme; (d) Duyu organları ile alınan izlenimleri kaynaklarına kadar takip etme çabası. [*Ing.* Projection]; § ❸ *geod.* ve *mat.* ◘ İzdüşüm; § ❹ *opt.* Bir perde üzerinde meydana gelen aydınlatılmış görüntü; [*Ing.* Projection] ◉ **altoff ~ u**, *geod.* Arzın bütün yüzeyinin bir elips üzerinde temsil edildiği eşit alanlı *(veya homolografik)* projeksiyon. [*Ing.* Aitoff's projection].
~ kopyası, *matb.* Bir tramlı diapozitifin, doğrudan doğruya, hassaslaştırılmış baskı kalıbı üzerine projeksiyon yoluyle büyülterek yapılan kopyası.
~ makinesi, *tekn.* Bir resmi, büyüterek ekran üzerine izdüşürmek için kullanılan cihaz.

projektif, s. *Fr. projectif,-ive.*
~ teknik, *psik.* Bir kimsenin psikodinamik yönlerini - niyet, özlem, istek, eğilim v.b. özelliklerini meydana çıkarmak amacıyle yapılan dolaylı inceleme veya test vermenin genel adı. [*Ing.* Projective technique; *Fr.* Technique projective].
~ test, *psik.* Bireyin, bazı belirsiz resimler veya cümleler üzerinde yorumlar yaparak, kişiliğinin bazı yönlerini açıklamaya yarayan kişilik testi. [*Ing.* Projective test].

projektör,-rü, i. *Fr. projecteur < Lat. projicere,* ileriye fırlatmak > *projectum.* § ❶ Bir kaynağın, ışığını, çok şiddetli bir veya bir kaç demet halinde uzağa iletmeye yarayan âlet. [*Ing.* Projector]. ☆ *Eşanl.* ışıldak; § ❷ *atom.* ◘ **FAR**; ◉ ◘ *ŞEKİL: 487* — **SİNEMA II**; ◉ **bulut ~ ü**, *hava.* ◘ **Bulut**[1]; ◉ **iniş ~ leri**, *hava.* ◘ **İniş**.
~ karşılaşma huzmesi, *otom.* İki taşıtın karşılaşması halinde, projektör ışığını,, projektörün eksenine dik düşey bir ekranla kesip 15°sağa saptırarak elde edilen hüzme.

projenez, i. *Fr. progenèse. < Yun. pro,* önde + *genesis,* oluşum. *biy.* Yumurtanın döllenmesinden önce insan dölünü etkileyen çevre ve kalıtım etmenlerinin tümü. [*Ing.* Progenesis.

projenezik, s. *Fr. progénésique. biy.* Döllenmeden önce oluşum için kullanılır: Vücut kusurlarının progenezik sebebi, yumurta oluşumundan önce gametlerde var olan sebeplerdir. [*Ing.* Progenetic].

projeni, i. *tıp.* ◘ Prognatizm.

projestatif, s. ve i. *Fr.* progestatif. Gebeliğin devamını sağlamak veya hiperfolikülinleri önlemek için kullanılan progestedon benzeri maddelere denir.

projesteron, i. *Fr. progestérone. biyokim.* Yumurtalıktaki sarı cismin salgıladığı hormon; dölyatağı mukozasını değişikliğe uğratarak döllenmiş yumurtanın yuvalanmasını ve gelişmesini kolaylaştırır. [*Ing.* Progesterone].
☆ *Eşanl.* lüteln.
~ benzerleri, *biyokim.* Dölyatağı mukozası üzerinde projesteronunkine benzer bir etki yapan, yani çoğalmakta olan dölyatağı mukozasını, fizyolojik salgı çıkaran iç zar haline getiren maddeler. [*Fr.* Progestatifs, substances progestatives].

projesteron, i. *biyokim.* ◘ **Progesteron.**

projilit, i. *plast. mad.* Fenol formaldehid reçineli döküm maddesi. [*Ing.* ve *Fr.* Progilite].

prokain, i. *Fr. procaïne. ecz.* Kokain yerine kullanılan ve kokainden daha az zehirli olan paraaminobenzoildietilaminoetanol'un kısa adı. *Prokain* iyi bir lokal anestezi maddesidir; küçük cerrahî ameliyatlarda *(diş ve göz ameliyatlarında)* kullanılır. Ayrıca raşlanesteziyl de mümkün kılar. Damara şırınga edilerek solunum zorluklarında, astmada ve akciğer trombozlarında da kullanılır. [*Ing.* Procaine].

prokalmadiol, i. *Fr. procalmadiol. ecz.* Metil-2nlpropil-2-propandiol-1,3 dikarbamat'ın kısa adı; sinir sistemi üzerinde yatıştırıcı etkisi vardır ve yatıştırıcı maddelerin en eskilerinden biridir.

prokambiyum, i. *Fr. procambium. bot.* Yeni oluşan soymuk-odun dokusu. *(Bu doku ileride kök ve gövdedeki damar demetlerini meydana getirecektir).* [*Ing.* Procambium]. ◘ *ŞEKİL: 505* — **SÜRGÜN II.**

proklorit, i. *Fr. prochlorite. min.* Kloritler grupundan hidratlı doğal magnezyum, alüminyum ve demir silikat. [*Ing.* Prochlorite].

prokonsül, i. *(önek pro + lat, consul,* konsül'*den proconsul, konsülün yerine. Rom. tar.* Bir konsülün bütün yetkilerine sahip olan yüksek görevli. [*Ing.* ve *Fr.* Proconsul].

prokonvertin, i. *Fr. proconvertine. biyokim.* Normal plazmada bulunan ve protrombin'in trombin'e çevrilmesi için gerekli olan madde. *(Normal oranından aşağıya inmesi, kanama belirtisi meydana getirir).* [*Ing.* Proconvertione].

prokromozom, i. *Fr. prochromosome. biy.* Bazı tohumlu bitkilerde dinlenme halindeki hücre çekirdeklerinde, çekirdekçiklerden ayrı olarak göze çarpan ve boyanabilen cisim. Kromozomlarla aynı sayıda olan *prokromozom'*lar, kromozomların bir parçası, genellikle üç kısımdır; bunlar hücre bölünmediği zaman bünyelerini korur; prokromozomlar heterokromatinden oluşur. [*Ing.* Prochromosome].

proktalji, i. *Fr. proctalgie < Yun. proctos,* makat + *algos,* acı. *tıp.* Makatta duyulan ağrı. [*Ing.* Proctalgia].

proktit, i. *Fr. proctite. patol.* Göden iltihabı. [*Ing.* Proctitis].

proktolog, i. *Fr. proctologue. tıp.* Proktoloji uzmanı hekim. [*Ing.* Proctologist].

proktoloji, i. *Fr. proctologie. tıp.* Göden ve makat hastalıklarıyle uğraşan tıp dalı. [*Ing.* Proctology].

prolaktin, i. *Fr. prolactine < önek pro,* için + *Lat. lactim,* süt. *biyokim.* Hipofiz ön lobundan salgılanan ve sütlenmeyi kolaylaştıran hormon. [*Ing.* Prolactin].
☆ *Eşanl.* lüteotropik hormon.

prolamin, i. *Fr. prolamine. biyokim.* Glütamince, zengin bitkisel holoproteidler grupu. *(Mısır'daki zein, buğday ve pirinçteki gliadin, arpadaki hordein bu gruptandır).* [*Ing.* Prolamin].

prolan, i. *Fr. tıp.* Gebe kadının kanında ve sidiğinde bulunan ve etene salgısından doğan gonadotrop hormon, *Prolan A,* bir olgunlaşma prolanıdır, foliküln salgısına sebep olur; *prolan B veya lüteinizasyon prolanı* yumurtalıkta lütein'in oluşmasına imkân verir. [*Ing.* ve *Fr.* Prolan]. ◘ Gonadotrop hormon.

prolapsus, i. *patol.* Bağlarının gevşemesi nedeniyle bir organ veya organ parçasının anormal şekilde sarkması, düşmesi veya çıkması. *(Prolapsus'a en çok uğrayan organ, dölyatağıdır. Zor doğumların bir komplikasyonu olan dölyatağı prolapsusunda çoğu zaman sidik torbası ile gödenbağırsağı da dölyatağıyle birlikte dışarıya çıkar. Esas olarak cerrahî müdahale yoluyle tedavi edilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Prolapsus].

prolasyon, i. *Fr. prolation. esk. müz.* § ❶ Sesin uzatılması. [*Ing.* Prolation]; § ❷ Yarı kısa notaların değerini kısa notaya, en kısa notaların değerini de yarı kısa notaya göre belirleme tarzı. [*Ing.* Prolation].

prolenfosit,-ti, i. *tıp.* Lenfoblast ile lenfosit arasındaki kademelerde bulunan hücrelere verilen genel ad. [*Ing.* Prolymphocyte].

prolepsis, i. *(«önceleme» anlamında Yun.) mant.* Deneyin öne alınması, öncelenmesi. [*Ing.* Prolepsis].

proletarya, i. *Fr. prolétariat < prolétaire.* Emekçi sınıfı. [*Ing.* Proletarian].

proleter, i. *Fr. prolétaire < Lat. proles,* soy'dan proletarius. § ❶ *esk. Rom.* En alt sınıftan, vergiden bağışık ve ancak çocuk yapabilmek bakımından yararlı sayılan yurttaş. [*Ing.* Proletarian]; § ❷ Bugün, emek gücünü kiraladığı veya sattığı kimsenin vereceği ücret dışında geçim kaynağı olmayan kimse. [*Ing.* Proletarian; *Fr.* Prolétaire]; § ❸ s. Proleterlerle ilgili. [*Ing.* Proletarian; *Fr.* Prolétaire].

proleterleştirme, i. Bağımsız bir üretici kategorisini *(çiftçiler, zanaatçılar, esnaf),* işgüçlerini üretim veya mübadele araçlarına sahip olanların emrine vermek zorunda bırakma. [*Ing.* Proletarianization; *Fr.* Prolétarisation].

prolifikasyon, i. *Fr. prolification. bot.* İç içe çoğalan organın durumu. Bir çiçeğin göbeğinden, her zaman görülen, normal organlar yerine, yapraklı, çiçekli bir veya birçok dalcık çıkması hali. [*Ing.* Prolification].

proligər, s. *Fr. proligère < Lat. proles,* filiz, sürgün + *gerere,* taşımak. *bot.* Cücük *(tohum)* taşıyan. [*Ing.* Proligerous].
~ disk, *bly.* De Graaf folikülündeki tanecikli zarın kalınlaşmış kısmı; ortasında yumurtacık bulunur. [*Ing.* Proligerous disk; *Fr.* Disque proligère].
~ (prolifer) kist, *dokb.* Yumurtalıkta oluşan bir çeşit epitelyum kisti; cinsiyet organlarını meydana getirecek epitelyumun aşırı çoğalmasından olur. [*Ing.* Proligerous cyst, adenocarcinoma; *Fr.* Kyste proligère ou kyste prolifère].

prolin, i. *Fr. proline. kim.* Formülü (C_5H_8N) - CO_2H olan pirolidin-a-karboksilik asid; 203° C'ta erir, levojir türü birçok proteinin hidrolizinde meydana gelir. [*Ing.* Proline]

prolog, i. *Fr. prologue < Yun. prologos.* § ❶ Bir roman, bir kitap veya oyunda asıl konudan önce, olayları anlatmak için yazılan yapılan giriş. [*Ing.* ve *Fr.* Prologue]; § ❷ *tiy.* Eskiçağda, oyunun, koronun girişinden önce gelen ve konunun açıklanmasını hazırlayan giriş bölümü. [*Ing.* ve *Fr.* Prologue]; § ❸ Bugün, bir tiyatro oyunundan önce okunan ve oyunu hazırlayan küçük şiir veya nesir parçası. [*Ing.* ve *Fr.* Prologue]; § ❹ Bir tiyatro oyununda, asıl olaylardan önce geçen olayların ortaya koyduğu bir birinci bölüm. [*Ing.* ve *Fr.* Prologue]; § ❺ *müz.* Lirik trajedilere giriş olarak kullanılan opera bölümü. *(XVII. yüzyıl fransız operalarında uvertürden hemen sonra gelir, temsil edilecek eserle uzaktan, yakından bir ilgisi olmaksızın, hükümdarın fazilet ve başarılarını överdi /Lully'nin Alceste operası/).* [*Ing.* ve *Fr.* Prologue].

prometazin, i. *Fr. prométhazine. ecz.* Dimetilamino-metil-et-l-dibenzoparatiyazin'in kısa adı. *(Alerjik hastalıkların tedavisinde çok kullanılan sentetik bir antihistaminiktir. Prometazin ayrıca sinir sistemini yatıştırıcı özelliklere sahiptir; zehirsizdir. En çok ağız yoluyle verilir, fakat göden-bağırsağı yoluyle veya damara şırınga edilmek suretiyle lokal olarak pomat ya da losyon şeklinde kullanılır).* [*Ing.* Promethazine].

prometeyum, i. *Fr. prométhéum. kim.* Sembolü Pm, A.n. 61 A.a. 145 olan kimyasal element; 1926'da amerikalı kimyacı B. S. Hopkins tarafından bulundu. *(Nadir topraklar grupundan bir madendir; uranyum'un fisyonundan meydana gelen ürünlere benzetilir).* [*Ing.* Promethium].
☆ *Eşanl.* prometlum.
☆ *Eşanl.* illinyum.

prometyum, i. *Fr. prométhéum. kim.* ◘ **Prometeyum.**

promonsit,-ti, i. *tıp.* Monositin ilkel hücresi. [*Ing.* Promoncyte].

promontoryum, i. *Lat. promuntorium. anat.* § ❶ Kulak zarında, orta kulak boşluğuna bakan iç çeperin ortasındaki küçük çıkıntı. [*Ing.* Promontory; *Fr.* Promontoire]; § ❷ Bel -sağrı ekleminin, ön tarafta meydana getirdiği çıkıntı; leğendeki üst darlığın arka sınırıdır. [*Ing.* Promontory; *Fr.* Promontoire].

promotor, i. *Fr. promoteur. kim.* Katalizör özelliği taşıyan ve ayrıca, bulunduğu ortamda bir katalizörün etkinliğini arttıran madde. [*Ing.* Promoter].

promiyelosit,-ti, i. *tıp.* Miyeloblast ile miyelosit arasındaki hücre. [*ing.* Promyelocyte].

pronaos, i. önek *pro,* ön + Yun. *naos,* tapınak. *mim.* Eski Yunan tapınaklarının girişinde bulunan ve sahın'dan önce gelen kısım. [*Ing.* ve *Fr.* Pronaos].

☆ *Eşanl.* **birinci revak.**

pronator, s. ve i. *Lat. pronare,* öne eğmek. *anat.* El sırtının öne ve içe dönme hareketini sağlayan *(kas). /Başlıca pronator kaslar iki tanedir, yuvarlak pronator, dörtgen pronator.)* [*Osm.* Mükibbe; *Ing.* Pronator; *Fr.* Pronateur].

pronefroz, i. *pronéphros* < *Yun. pro,* önce + *nephros,* böbrek. *zool.* ◘ **Birinci böbrek.**

pronormoblast,-tı, i. *tıp.* Eritroblastın ilkel hücresi. [*Ing.* Pronormoblast].

pronostik, i. *Fr. pronostic. patol.* Bir hekimin, koyduğu teşhise ve tedavi imkânlarına göre bir hastalığın gidişi, çeşitli komplikasyonları ve varacağı sonuç hakkında yaptığı tahmin. [*Ing.* Pronostic].

~ **belirtileri,** *patol.* Bir hastalığın ileride alacağı şekil hakkında tahmin yürütmeye yarayan belirtiler. [*Ing.* Pronostic signs; *Fr.* Signes pronostiques].

pronotum, i. *Yun. pro,* önde + *noton,* sırt. *zool.* Böceklerde göğsün, başla artgöğüs veya karın arasında kalan kısmı. *(Kınkanatlılarda, zarkanatlılarda ve düzkanatlılarda pronotum sadece öngöğüsten ibarettir. Sineklerle zarkanatlılarda ve kelebeklerde bütün göğse pronotum denebilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Pronotum].

proostrakum, i. *(Önek, pro, önde + Yun. ostrakon,* kavkı > *Lat. proostracum).* Bazı kafadan bacaklı yumuşakçalarda kavkının dibindeki uzantı. *(Pelemnitlerde bulunur; ön odanın bir çeperinin uzantısından ibaret olan bu kısım örtenek kıvrımlarınca salgılanan tabakaların kalınlaşmasından oluşur).* [*Ing.* ve *Fr.* Proostracum].

propadien, i. *Fr. propadiène. kim.* ◘ **Allen.**

propaganda /propagan:da/, i. *It.* < *Lat.* Herhangi bir düşünceyi, bir kanışı yaymak ve ondan yana olanları çoğaltmak için söz, yazı veya başka araçlarla yapılan etki. [*Ing.* Propaganda; *Fr.* Propagande]; ◉ **seçim** ~ **sı,** *huk.* Seçimlere katılan kişilerin veya siyasî partilerin görüş veya programlarını kabul ettirebilmek ve vatandaş oylarını alabilmek için yürüttükleri çalışmalar. [*Ing.* Electoral propaganda, electioneering; *Fr.* Propagande électorale].

~ **filmi,** *sin.* Belirli bir düşüncenin aşılanması amacıyla meydana getirilmiş film. [*Ing.* Propaganda film; *Fr.* Film de propagande].

~ **oyunu,** *tiy.* Seyirciye belirli bir düşünceyi siyasal, toplumsal v.b. görüşleri benimsetmek amacı ile yazılmış oyun. [*Ing.* Propaganda play; *Fr.* Pièce de propagande].

propagandacı /propagan:dacı/, i. Propaganda yapan kimse. [*Ing.* Propagandist; *Fr.* Propagandiste].

propagandacılık,-ğı, I. Propaganda yapma işi. [*Ing.* Propagandism; *Fr.* Propagandisme].

propagandist,-ti, I. *Fr. propagandiste.* Piyasaya yeni çıkarılmış ilâç, kitap v.b.'ni gezerek tanıtan kimse: *ilâç fabrikasının propagandisti.* [*Ing.* Propagandist].

propan, I. *Fr. propane. kim.* Doymuş hidrokarbonlar serisinin üçüncü basamağı. [*Ing.* Propane].

~ **ayırıcı,** *petr.* Bir petrol ürününden propanı ayırmak için kullanılan tablalı sütun veya başka bir cihaz. [*Ing.* Depropanizer; *Fr.* Dépropaniseur, dépropanisateur].

~ **gazı,** *gaz. sny.* Küçük işletmelerde havagazının yerine kullanılmak üzere, bir gaz yakıt meydana getiren propan hava karışımı. [*Ing.* Propane gas; *Fr.* Air propane].

~ **giderme,** *petr.* Bütan veya başka bir petrol ürünündeki propanı, genellikle ayrımsal damıtma işlemiyle ayırma. [*Ing.* Depropanization; *Fr.* Dépropanisation].

~ **gidermek,** *petr.* Bütan gibi bir petrol ürünündeki propanı, ürünü daha az uçucu hale getirmek için ayırmak. [*Ing.* To depropanize; *Fr.* Dépropaniser].

~ **tankeri,** *petr.* Propanın, sıvılaştırılmış petrol gazı halinde, ya normal sıcaklıkta 10 bar'lık basınç altında veya atmosfer basıncında -40° C'ta soğutulmuş olarak nakledilmesinde kullanılan gemi. [*Ing.* Propane tanker; *Fr.* Propanier].

propanal, i. *Fr. propanal. kim.* ◘ **Propiyonik aldehid.**

propanol, I. *Fr. propanol. kim.* ◘ **Propil alkol.**

propanon, I. *Fr. propanone. kim.* ◘ **Aseton.**

propanoyik, i. *Fr. propanoïque. kim.* ◘ **Propiyonik asid.**

proparjil, i. *Fr. propargyle. kim.* Formülü CH ≡ C-CH_2- olan tek değerli, üç bağlı kök. *(Propalji bromür CH ≡ C-CH_2Br, 83° C'ta kaynar, proparjilik alkolün fosfor tribromüre etkimesiyle elde edilir).* [*Ing.* Propargyl].

~ **değişimi,** *kim.* Değiştirme tepkimesi sırasında bir proparjil türevinden alen türevine geçilmesi. *(Örnek: bir organo-magnezyum bileşiğinin RMg Br, proparjil bromüre CH ≡ C-CH_2Br etkimesinden, proparjil değişimiyle bir alenik hidrokarbon R-CH = C = CH_2 elde edilir).* [*Ing.* Propargylic transposition; *Fr.* Transposition propargylique].

proparjilik, s. *Fr. propargylique. kim.* Asetilen sınıfı alkollirin en basiti için kullanılır: *CH ≡ C-CH_2OH.* [*Ing.* Propargylic].

☆ *Eşanl.* **propinol.**

~ **alkol,** *kim.* Asetilenin formolle yoğunlaşmasında, bütindiol'le birlikte meydana gelir. 114° C'ta kaynayan, su ile karışabilen bir sıvıdır. [*Ing.* Propargylic alcohol; *Fr.* Fr. Alcool propargylique].

proparoksiton, s. ve I. *Fr. proparoxyton. dilb.* Vurgusu sondan üçüncü hecede olan kelime *(Latince dominus ve Almanca Königin kelimelerinde olduğu gibi).* [*Ing.* Proparoxyton].

propedötik, i. *Fr. propédeutique. tıp.* Bir bilim dalının hazırlayıcı bilgileri. [*Ing.* Propedeutics].

propen, i. *Fr. propène. kim.* ◘ **Propilen.**

propenal, i. *Fr. propénal. kim.* ◘ **Akrolein.**

propenil, i. *Fr. propényle. kim.* Alil'in izomeri olan CH_3-CH = CH- formülündeki tek değerli doymamış kök. [*Ing.* Propenyl, glyceryl].

propenilli, s. *kim.* Bileşiminde propenil kökü bulunan maddeler için kullanılır. [*Ing.* Propenylic; *Fr.* Propénylique].

propenoik, i. *Fr. propénoïque. kim.* ◘ **Akrilik asid.**

propenol, I. *Fr. propénol. kim.* ◘ **Alilik alkol.**

properdin, I. *Fr. properdine. biyokim.* Normal kan plazmasında bulunan protein. *(Properdin çok kuvvetli bir bakteri öldürücüdür ve doğal bağışıklıkta önemli bir rol oynar. Kandaki normal oranı litrede 20 mgr.'dır.)* [*Ing.* Properdin].

propergol, I. *Fr. propergol* < *Fr. propulsion,* itme + *Yun. ergon, iş.* Özitmeli bir aracın hareketini sağlayacak sıcak gazları kimyasal tepkimeyle açığa çıkaran madde. [*Ing.* Propergol].

propil-, *kim.* Yapısında propil kökü bulunan bileşikleri adlandırmak için kullanılan önek. [*Ing.* ve *Fr.* Propyl-].

propil, I. *Fr. propyle. kim.* Formülü CH_3-CH_2-CH_2- olan tek değerli kök; propil alkolden hidroksil kökünün çıkarılmasıyla türer. [*Ing.* Propyl].

~ **alkol,** *kim.* Etil alkolün yüksek homologu olan alkol. [*Ing.* Propylic alcohol; *Fr.* Alcool propylique].

propilamin, I. *Fr. propylamine. kim.* Formülü CH_3-CH_2-CH_2NH_2 olan birincil amin; 49° C'ta kaynar, amonyağın propilik eterlere veya alkali hipobromitlerin bütiramide etkimesiyle elde edilir; izopropilamin $(CH_3)_2$ CH-NH_2, 37° C'ta kaynar ve akdiken ağacında bulunur. [*Ing.* Propylamine].

propilbenzen, I. *Fr. propylbenzène. kim.* Benzenin homologu olan C_3H_7-C_6H_5 formülündeki hidrokarbon; kümenin izomeridir; 158° C'ta kaynar ve maden kömürü katranında bulunur. *(Propil bromürün, gerek susuz alüminyum klorür eşliğinde benzene, gerek sodyum eşliğinde bromobenzene etkimesiyle elde edilir).* [*Ing.* Propylbenzene].

propile, I. *Fr. propylée* < *Yun. propylaion; pro,* ön + *pyle,* kapı. *esk. yun.* Anıtsal kapı revakı. [*Ing.* Propyl].

propilen, I. *Fr. propylène. kim.* Etilen'in yüksek homologu olan çift bağlı hidrokarbon. [*Ing.* Propylene].

☆ *Eşanl.* **propen.**

propilendiamin, i. *Fr. propylènediamine. kim.* Formülü CH_3-CH(NH_2)CH_2-NH_2 olan diamin; 199° C'ta kaynar, alkollü amonyağın propilen bromüre etkimesiyle meydana gelir. *(Su ile birleşerek zor ayrışan bir hidrat meydana getirir, dağlayıcıdır).* [*Ing.* Propylenediamine].

☆ *Eşanl.* **1-2 Diaminopropan.**

propilenglikol, i. *Fr. propylèneglycol. kim.* Formülü CH_3-CHOH-CH_2OH olan birincil-ikincil glikol; 188° C'ta kaynar, alkol ve su ile karışabilir, hipokloröz asidin propilen ile verdiği katılma ürününün hidrolizinde meydana gelir. [*Ing.* Propyleneglycol].

propiliden, i. *Fr. propylidène. kim.* Formülü CH_3-CH_2-CH = olan iki değerli kök; propilden bir hidrojen atomunun çıkarılmasıyla türer. *(Formülü CH_3-CH_2-$CHCl_2$ olan propiliden klorür, probiyonik aldehidin fosfor pentaklorürle işlenmesinden elde edilir.)* [*Ing.* Propylidene].

propilik, s. *Fr. propylique.* ◘ **Propil alkol.**

propilit,-ti, i. *Fr. propylite* < *Yun. propylon,* giriş. *min.* Kaolen, klorit, hornblend, albit, limonit, kalsit gibi mineraller oluşturarak bozunmuş porfirit. *(Sıcak yeraltı sularının etkisiyle dönüşmüş olabilir.)* [*Ing.* Propylite].

propilitleşme, I. Porfiritlerin, propilit haline dönüşmesi. [*Ing.* Propylitization; *Fr.* Propylitisation].

propin, I. *Fr. propyne. kim.* Asetilen sınıfı hidrokarbonların CH_3-C ≡ CH formülündeki ikinci basamağı. [*Ing.* Propyne; *Fr.* Propyne, méthylacétylène, allylène].

☆ *Eşanl.* **metilasetilen, alilen.**

propinol, I. *Fr. kim.* ◘ **Proparjilik alkol.**

propinoyik, I. *Fr. propynoïque. kim.* ◘ **Propiyolik asid.**

propiyoin, I. *Fr. propioïne. kim.* Formülü C_2H_5-CO-CHOH-C_2H_5 olan keton alkol *(asiloin);* etil propiyonatın veya propiyonil klorürün sodyumla işlenmesinden elde edilir. [*Ing.* Propioine].

propiyolik, s. *Fr. propiolique. kim.* İçinde üç karbon atomu bulunan bazı asetilenik bileşikler için kullanılır. Formülü CH ≡ C-CHO olan *propiyolik aldehid* veya *propinal,* 54° C'ta kaynayan göz yaşartıcı bir sıvıdır; sodyum hidroksid etkisiyle asetilen ve sodyum formiyat halinde ayrışır. CH ≡ C-CO_2H formülündeki *propiyolik* veya *propinoik asid* potasyum asid tuzunun asetilendikarboksilik asidle ısıtılmasından meydana gelir. Bu, 144° C'ta ayrışarak kaynayan bir sıvıdır. Su, alkol ve eterde erir. Işık etkisiyle trimezik asid halinde polimerleşir. Bütün propiyolik bileşikleri patlayıcı gümüşlü türevleri verir. [*Ing.* Propyolic].

propiyon, I. *Fr. propione. kim.* ◘ **Dietilketon.**

propiyonik, s. *Fr. propionique* < *Yun. protos,* birinci + *pion,* yağlı. *kim.* Asetik asid ve buna bağlı bileşiklerin yüksek homologu olan doymuş asid için kullanılır. *(Formülü CH_3-CH_2-CO_2H olan propiyonik asid, 1874'de Gottlieb tarafından kamış şekerinin alkali erimesinde keşfedildi ve Dumas*

tarafından adlandırıldı. Inorganik bir tuz katılarak sulu çözeltilerden ayrılan yağlı asidler serisinin ilkidir). Propiyonik aldehid veya propanal CH_3-CH_2-CHO, propil alkolün kromla yükseltgenmesinden elde edilir. 49° C'ta kaynayan bir sıvıdır. Hidroklorik asid etkisiyle, 1690 C'ta kaynayan parapropiyonik aldehid ve 180° C'ta eriyen billûrsu metapropiyonik aldehid halinde polimerleşir. [*Ing.* Propionic].

☆ *Eşanl.* **propanoylk.**

propiyonil, i. *Fr. propionyle. kim.* Formülü CH_3-CH_2-CO- olan tek değerli kök; propiyonik asidden hidroksid kökünün giderilmesiyle türer. *(Havada duman çıkartan propiyonil klorür C_2H_5-COCl, 80° C'ta kaynayan bir sıvıdır).* [*Ing.* Propionyl].

propiyonitril, i. *Fr. propionitrile. kim.* Formülü C_2H_5-CN olan propiyonik asid nitrili; etil iyodürün potasyum siyanürle ısıtılmasından elde edilir ve 98° C'ta kaynar. [*Ing.* Proplonitril].

☆ *Eşanl.* **propannitril, etil siyanür.**

propodit,-tl, i. *Fr. propodite* < önek *pro,* ileride + *Yun. pus, podos,* ayak. Onayaklı kabuklularda daktilopodit denen en uçtaki bacak parçasının hemen önünde bulunan altbacak parçası. [*Ing.* Propodite].

~ **duyarlık,** nöroloji. Organların, özellikle kas, bağ, kemik gibi iç bağlantı organlarının duyarlığı; bu terim derideki dokunma duyarlığının *(dıştan alıcı)* ve içorganlardaki duyarlığın *(içten alıcı) karşıtıdır.* [*Fr.* Sensibilité proprioceptive].

proptometre, i. *tıp.* Egzoftalmi derecesini ölçme âleti. [*Ing.* Proptometer].

proptoz, i. *tıp.* Bir organ veya kısmın öne veya aşağı doğru düşüklüğü. [*Ing.* Proptosis].

propülsör,-rü, i. *Fr. propulseur.* İtme hareketi sağlayan organ veya makine. [*Ing.* Propeller].

pros, i. *den.* Bordasında tek denge gönderi bulunan Malezya'ya özgü tekne. *(Pros'u aynı tipte, fakat iki gönderli olan PRAO'dan ayıran özellik tek gönderli oluşudur).* [*Ing.* ve *Fr.* Pros, pris].

prosekretin, i. *Fr. prosécrétine. fizyol.* Onikiparmak bağırsağı mukozasının salgıladığı kendiliğinden etkisiz madde; mideden gelen asidli kimüs ile karıştığı zaman etkili sekretin haline geçer. [*Ing.* Prosecretin].

prosenkefal(on), i. *tıp.* ◘ **Önbeyin.**

prosenyum, i. *Lat. proscenium. tly.* Ilk Çağda Yunanistan ve Roma'daki tiyatrolarda sahneye ve sahnenin ön çıkıntısına verilen ad. [*Ing.* Proscenium; *Fr.* Proscénium].

◘ *ŞEKİL: 557.*— **TİYATRO I.**

☆ *Eşanl.* **önsahne.**

prosesiyon, i. *Fr. procession.* Cemaat halinde ilâhî ve dua okuyarak yapılan dinî mahiyette geçit alayları ki hıristiyanlarda Hazret-i Isâ'nın ve Meryem'in tasvirlerini dolaştırarak dua etmek ve ilâhî okumak suretiyle yapılırdı. [*Ing.* ve *Fr.* Procession].

prosifon, i. *Fr. prosiphon. zool.* Kafadan-bacaklı bazı yumuşakçalarda kör sifon kısmını kavkı boşluğuna bağlayan bağ.

prosodi, i. *Fr. rosodie. müz.* ◘ **Prozodi.**

prosopektazi, i. *tıp.* Yüz büyümesi, büyük yüzlülük. [*Ing.* Prosopectasia].

prospektüs /prospek:tüs/, i. *Lat.* Bir iş, bir eser, bir mamul, genellikle de ilâç v.b. konusunda tanıtıcı bilgi veren basılı kâğıt. [*Ing.* Prospectus, handbill; *Fr.* Prospectus].

☆ *Eşanl.* **tanıtma ilânı, tanıtmalık.**

prosplazi, i. *tıp.* Organizasyonda gelişme. [*Ing.* Prosoplasia].

prosopodipleji. i. *tıp.* Her iki yüzün felci. [*Ing.* Prosopodiplegia].

prosopopleji, i. *tıp.* Yüz felci. [*Ing.* Prosopoplegia].

prostat,-tı, i. *Fr. prostate* < *Yun. prostates. anat.* Orta hat üzerinde, tek olarak bulunan ve salgıladığı sıvı ile erkeğin döl hücrelerini sulandıran, erkeğin dış salgı bezi. [*Lat.* Prostata; *Ing.* Prostate].

~ **akıntısı,** *patol.* Prostattan gelen marazi akıntı. [*Ing.* Prostatorrhea; *Fr.* Prostatorrhée].

~ **ameliyatı,** *ted.* Prostatı çıkarmak için yapılan cerrahî müdahale. [*Ing.* Prostatectomy; *Fr.* Prostatectomie].

~ **hipertrofisi,** *patol.* ◘ **Hipertrofi.**

~ **hipertrofisi,** *tıp.* ◘ **Hipertrofi.**

~ **iltihabı,** *patol.* Prostatta meydana gelen iltihap; doğrudan doğruya veya genellikle prostattaki bir zedelenme *(adenom, böbrek taşı, sidiktorbası taşı)* yüzünden ortaya çıkar. [*Ing.* Prostatitis; *Fr.* Prostatite].

☆ *Eşanl.* **prostatit.**

~ **kırbacığı,** *anat.* Prostatın ortasından geçen kanal; yanlarından, meni *(belsuyu)* keselerine bağlı iki kanalı da alarak verumontanumla açılır. [*Ing.* Prostatic utricle, urethral utricle; *Fr.* Utricule prostatique].

~ **siyeği,** *anat.* Erkekte, siyeğin prostat içinden geçen başlangıç kısmı; ortasında verumontanum denen bir çıkıntı bulunur. [*Ing.* Prostatic ureter; *Fr.* Urètre prostatique].

prostatalji, i. *tıp.* Prostat ağrısı. [*Ing.* Prostatalgia].

prostatektomi, i. *Fr. prostate* + *Yun. ektome. cerr.* ◘ **Prostat ameliyatı.**

prostatit, i. *Fr. prostatite. patol.* ◘ **Prostat iltihabı.**

prostatolitomi, i. *tıp.* Prostattan taş çıkarma ameliyesi. [*Ing.* Prostatolithotomy].

prostatomi, i. *tıp.* ◘ **Prostat ameliyatı.**

prostatosistit,-tl, i. *tıp.* Prostat ve mesane iltihabı. [*Ing.* Prostatocystitis].

prostatosistotomi, i. *tıp.* Mesane ve prostat ameliyatı. [*Ing.* Prostatocystotomy].

prostatovezikülit,-tl, i. *tıp.* Prostatın meni kabarcıklarının iltihabı. [*Ing.* Prostatovesiculitis].

prostela /proste:la/, i. *Yun. emprosthella.* Önlük. [*Ing.* Apron; *Fr.* Tablier].

prostetik, i. *Fr. prosthétique. tıp.* (a) Protez kabilinden, proteze ait; (b) Sun'i organ veya kısımlarla ilgili tıp dalı. [*Ing.* Prosthetic].

~ **küme,** *biyokim.* Karmaşık yapılı proteidleri veya protid yapısında olmayabilen *(örnek: glüsit)* heteroproteidleri meydana getiren kimyasal küme. *(Prostetik bir küme ile bir aminoasid bileşiğinin birleşmesinden özel nitelikler taşıyan bir heteroproteid meydana gelir).* [*Ing.* Prosthetic grouping; *Fr.* Groupement prosthétique].

prostetist, i. *tıp.* Suni kol veya bacak takma uzmanı. [*Ing.* Prosthetist].

prostil, i. ve s. *Fr. prostyle* < *Yun. prostylos. esk. mim.* Ön cephesinde bir sıra sütun bulunan tapınak. [*Ing.* Prostyl].

prostip, i. *Fr. prostype* < *Yun. prostypos. bot.* Anatrop yumurtacıklı bitkilerde rafe ile göbekbağının birleşmesinden oluşan organ. [*Ing.* Prostype].

protagonist, i. *Fr. protagoniste.* ◘ **Başaktör.**

protaktinyum, i. *Fr. protactinium. kim.* Sembolü **Pa**; A.n. 91 olan radyoaktif element. *(1918'de, peş peşe, İngiltere'de Boddy ve Cranston, Almanya'da Hahn ve Lise Meitner tarafından keşfedildi ve 1927'de Amerikalı*

PROSTAT

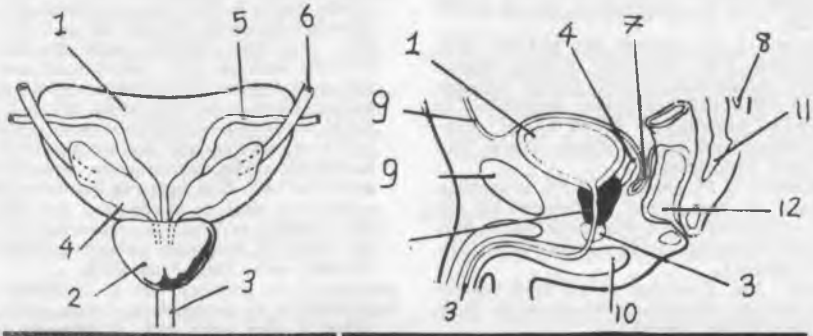

PROSTATIN ARKADAN GÖRÜNÜŞÜ — LEĞENIN ÖNDEN ARKAYA DİKİNE KESİTİ

1. Sidik torbası. 2. Prostat. 3. Siyek *(büzgenkası).* 4. Sperma kesesi. 5. Atmık kanalı. 6. Sidik borusu. 7. Douglas çıkmazı. 8. Sağrıkası. 9. Çatı. 10. Kamış soğanı. 11. Kuyruk kemiği. 12. Göden bağırsağı.

PROTEİN

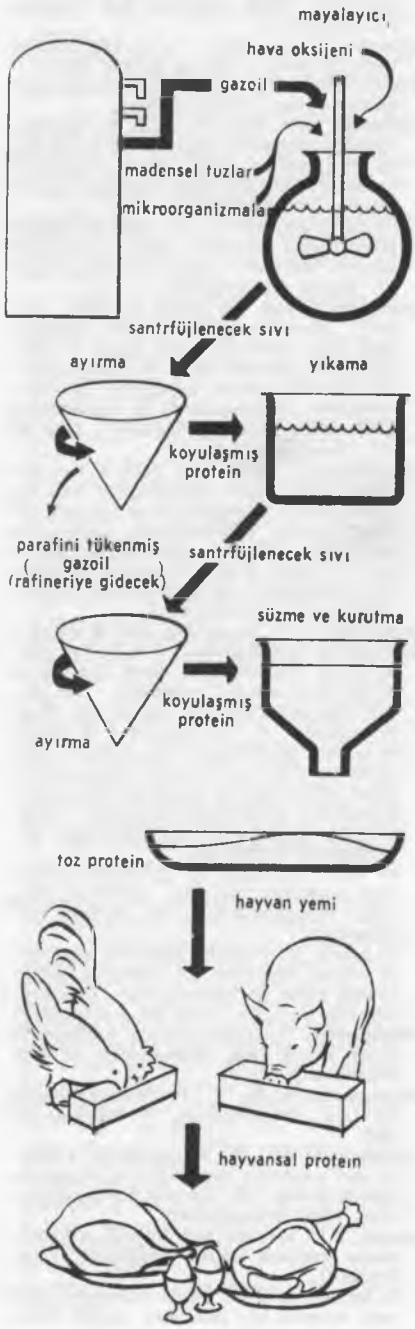

Grosse tarafından elde edildi. En önemli ham maddesi, radyum'un elde edilmesi sırasında ortaya çıkan çözünmez tortulardır. 231 izotopu, 34.000 yıllık yarılanma süresiyle, bir alfa taneciği ve aktinyum vererek kendi kendine parçalanır.) [*Ing.* Protactinium].

protal, i. *Fr. prothalle < pro + Yun. thalos.* ◘ **Önçim.**

protalizasyon, i. Alüminyum ve alaşımlarını kimyasal koruma usulü. [*Ing.* Protalization; *Fr.* Protalisation].

protaminler, ç. i. *biyokim.* Basit proteidlerden oluşan holoproteidler grupu. *(Protaminler hidroliz yoluyle ayrışarak kükürtsüz aminoasidler verir; özellikle balıkların atmıklarında rastlanır).* [*Ing.* ve *Fr.* Protamines].

protanopi, i. *tıp.* Kırmızı renk körlüğü, kırmızıyı görememe. [*Ing.* Protanopia].

proteaz, i. *Fr. protéase. biyokim.* Protitleri bileşenlerine ayıran, özellikle proteinleri aminoasidlere parçalayan enzim. [*Ing.* Protease; *Fr.* Protéase].

proteid, i. *Fr. protéide. biyokim.* Polipeptitlerden daha karmaşık yapıdaki protidlerin cins adı. [*Ing.* Proteid].

protein, i. *Fr. protéine. biyokim.* Koloidal yapıda azotlu doğal madde; pek çok sayıda aminoasidin anhidrite dönüşmesinden oluşan bu madde holoproteid grupunu meydana getirir. Hayvan ve bitki hücrelerinin esas yapı maddesi olan ve özellikle karbon, oksijen, azot, hidrojen ve kükürtten ibaret bileşiklerden biri. [*Ing.* Protein].

☆ *Eşanl.* **albümin.**

~ tedavisi, *tıp.* Çeşitli hastalıkların tedavisi sırasında organizmaya protein sokulmasına dayanan tedavi. Önleyici veya iyileştirici olarak bir organizmaya heterojen protein maddesi verilmesi. [*Ing.* Proteinotherapy; *Fr.* Protéinothérapie].

proteinat, i. *Fr. protéinate. ecz.;* ◉ **gümüş ~**, *ecz.* Gümüşün, protein maddeleriyle birleşerek meydana getirdiği gümüş koloid. *(Yakıcı olmayan bir antiseptiktir.)* [*Ing.* Silver proteinate; *Fr.* Protéinate d'argent].

proteinemi, i. *tıp.* Kanda protein fazlalığı [*Ing.* Proteinemia].

proteinli, s. Proteini olan. [*Ing.* Protean; *Fr.* **Protéique**].

~ madde, *biy.* Albüminli maddelere yani proteidlere verilen ad. [*Ing.* Proteic substances; *Fr.* Substances protéiques].

~ tabaka, *bot.* Buğdaygillerde tohumun besidokusunda en dışta bulunan, azotlu yedek besinleri, yani aleron taneciklerini kapsayan tabaka. [*Ing.* Proteic layer; *Fr.* Assise protéique].

proteinogram, i. *Fr. protéinogramme. fiz.* ve *tıp.* Proteinlerin, elektroforezle parçalandıktan sonra, yüzdelerini ve çökelme hızlarını veren eğri. *(Proteinogram özellikle plazmadaki çeşitli globülinleri ayırmaya yarar).* [*Ing.* Proteinogram].

proteinüri, i. *Fr. protéinurie. tıp.* Idrarda protein bulunması. [*Ing.* Proteinuria].

☆ *Eşanl.* **albüminüri.**

protektora, i. *Fr. protectorat. huk.* ◘ **Himaye.**

proteoliz, i. *Fr. protéolyse < proteit + Yun. lyein*, erime, *biyokim.* Karmaşık yapılı proteinli maddelerin çözülmesini sağlayan tepkimelerin tümü. [*Ing.* Proteolysis].

proteoliza, i. *Fr. protéolysat. ecz.* Çeşitli proteinlerin enzim etkisiyle eritilmesi sonucunda elde edilen ilâç.

proteosüri, i. *tıp.* Idrarda proteoz bulunması. [*Ing.* Proteosuria].

proteoz, i. *Fr. protéose. biyokim.* Molekül ağırlığı büyük olan polipeptid tipi; peptonlar gibi proteoz da enzimlerin eksik hidrolizinden meydana gelir. [*Ing.* Proteose].

proterozoik, i. *coğr.* ◘ **Prekambriyen.**

protestan, i. *Fr. protestant.* Önceleri, *Luther'ci* parti tarafından, Ikinci Speyer diyetinde *(19 nisan 1529)* sunulan «*protesto*»yu imzalayanları belirten kelime. *(Bu kelime daha sonra Roma kilisesinden ayrılarak, bütün reformu benimseyenler için de kullanıldı.)* [*Ing.* Protestant].

protestanlık,-ğı, i. Reform hareketinden doğan dinî doktrin ve kiliselerin tümü. [*Ing.* Protestantism; *Fr.* Protestantisme].

protesto /protes:to/, i. *It.* § ● Bir şeyi haksız, yersiz, gereksiz veya usulsüz bularak reddetmek eylemi. [*Ing.* Protesting]; § ● Bu amaçla yapılan resmi açıklama. [*Ing.* Protest]; § ● *huk.* Kıymetli evrak niteliğindeki bir borç senedinin ödenmemesi halinde özel bir şekle bağlı ve belli hukukî sonuçlar doğuran bildirim; ◉ **kabul etmeme ~ su**, *huk.* Muhatabın bir poliçeyi kabul etmemesi halinde çekilen protesto; ◉ **ödememe ~ su**, *huk.* Bir poliçenin ödenmemesi halinde çekilen protesto.

~ etmek, Itiraz etmek, reddetmek. [*Ing.* To protest; *Fr.* Protester *(un billet)*].

protez, i. *Fr. prothèse. < Yun. prothesis*, ekleme. § ● *cerr.* Eksik bir organın yerini tutmak, bir organın sakatlığını gidermek ve mümkünse görev yapmasını sağlamak amacıyla sun'î organ yapmayı öngören cerrahî dalı. [*Ing.* Prosthesis; *Fr.* Prothèse]; § ● Bu amaçla kullanılan cihaz veya parça. [*ing.* Prosthesis; *Fr.* Prothèse]; ◉ **diş ~** i, *diş. cerr.* Dişleri tamir etmeye, eksik dişleri tamamlamaya ve ortodontide diş kavsi üzerindeki dişleri normal yerlerine kaydırmaya yarayan protez. [*Ing.* Dental prosthesis; *Fr.* Prothèse dentaire]; ◉ **iç ~**, *cerr.* Kemik, eklem, damar ve kalb cerrahîsinde, eksik kısımları tamamlamaya veya organları yerlerine tutmaya yarayan parçaların tümü. [*Ing.* Internal prosthesis; *Fr.* Prothèse interne].

protezci, i. Protez yapan kimse. [*Ing.* Prosthetist; *Fr.* Prothésiste]; ◉ **diş ~si**, Diş protezleri yapan teknisyen. [*Ing.* Dental prosthetist; *Fr.* Prothésiste dentaire].

protid, i. *Fr. protide. biyokim.* Bütün hayvansal ve bitkisel organizmalarda bulunan hidrolize uğrayınca aminoasidlere ayrılan birbirinden türeyebilen maddelerin ortak adı. *(Protidler grupu peptidlerle proteidleri içine alır).* [*Ing.* Protide].

protist, i. *Fr. protiste < Yun. protistos*, birinci. *biy.* Hem hayvanlar, hem de bitkiler âleminde bulunan tek hücreli canlı varlık. [*Ing.* Protist].

protistoloji, i. *Fr. protistologie.* Bir hücreli canlıları inceleyen bilim. [*ing.* Protistology].

prot(o)-, *Yun. protos*, birinci'den alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Prot(o)-].

Proto, önek. § ● **Prot(o)-**; *kim.* Bir elementin en düşük oranda katıldığı bir bileşimi belirtmekte kullanılan eski önek.

protobazid, i. *Fr. protobaside. bot.* Bazitli mantarlara özgü üreme organı. *(Protobazit çoğu zaman bölmeli kısa bir iplik şeklindedir; üzerinde az sayıda /genellikle dört veya sekiz/ spor bulunur).* [*ing.* Protobasidium].

proto.biyoloji, b. i. *Fr. protobiologie.* Ultravirüsler ve bakterifajlar gibi bakterilerden ve daha küçük canlıları inceleyen bilim dalı. [*ing.* Protobiology].

protoblast,-tı, i. *tıp.* Duvarsız *(zarsız)* hücre, embriyon hücresi. [*Ing.* Protoblast].

protoderma, i. *bot.* ◘ **Dermatojen.**

protodorik, s. *Fr. protodorique. mim.*

~ düzen. ◘ **Mısır dor düzeni.**

protofit.-ti, i. *Fr. protophyte.* Tek hücreli bitki veya bitkisel organizma. [*Ing.* Protophyte].

protogermanik, i. *Fr. protogermanique. dilb.* Ortak germen diline verilen ad. [*Ing.* Protogermanic].

protohitit s. Anadolu'da M.Ö. III. binyıl sonları ile II. binyıl başlarında yaşayan yerli halk için kullanılır. *(Hitit kültür ve dinine büyük etkisi olan Protohititlerin Anadolu'ya geliş yön ve tarihleri hakkında kesin bir bilgi yoktur. Alacahöyük ve Kültepe'de Protohititlere ait olduğu sanılan seramik ve madenî eserler ele geçirilmiştir).* [*Ing.* ve *Fr.* Protohittite].

protojen, s. *Fr. protogène < Yun. protogenes*, ilk doğan. *jeol.* Kırıntılı olmayan, kimyasal veya organik menşeli çökel kayalara denir. [*ing.* Protogenal].

protojin[1], s. *Fr. protogyne < Yun. proto*, ilkin + *gune*, dişi. *bot.* Dişi organı erkek organlarından önce olgunlaşan çiçeklere verilen sıfat. [*Ing.* Protogynic, protogynous]. ◘ **TEZER.**

~ çiçek, *bot.* ◘ **Çiçek.**

protojin[2], i. *Fr. protogine < Yun. protogenes*, ilk doğan. *min.* Yaprak biçimli mineraller, kuvars, feldispat, serisit ve klorit kapsayan, taneli, başkalaşmış iç kaya. *(Protojin, tektonik hareketler etkisiyle ezilen kloritleşen bir granittir. Meselâ Mont-Blanc kütlesindeki).* [*Ing.* Protogine, protogene].

protojini, i. *Fr. protogynie. bot.* Protojin çiçekli bitkilerin özelliği. [*Ing.* Protogyny].

protokateşik, s. *Fr. protocatéchique. kim.* Formülü CO_2H-$C_6H_3(OH)_2$ 1-3-4 olan difenol asid ve bu aside tekabül eden aldehid için kullanılır. [*Ing.* Protocatechic; *Fr.* Dihydroxybenzoïque 1-3-4].

☆ *Eşanl.* **dihidroksibenzoik 1-3-4.**

protoklorofil, i. *Fr. protochlorophylle. bot.* Karanlıkta tutulan bitkilerin yer üstündeki organlarında oluşan ve bitki ışığa çıkarılınca klorofile dönüşen madde. [*Ing.* Protochlorophyll].

protokol, i. *Fr. protocole.* § ● Bazı tören ve durumlarda uyulması zorunlu kuralların genel adı. [*Ing.* Protocol]; § ● *devl. huk.* Bir antlaşmadan sonra, bazı durumları tespit etmek için benimsenen hükümler. [*Ing.* ve *Fr.* Protocole]; § ● *psik.* Bir test uygulamasının tam tasviri. *Fr.* Protocole]. ◉

PROTEİNLER: Aminoasid çeşitleri

adı	formülü	beslenme için günlük doz
glisin	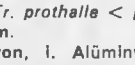	—
alanin	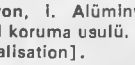	—
valin	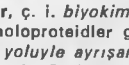	0,8 gr
lösin	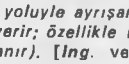	1,1 gr
izolösin	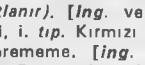	0,7 gr
serin	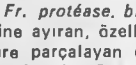	—
teronin	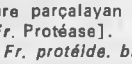	0,5 gr
sistein		—
metionin		1,1 gr

adı	formülü	beslenme için günlük doz
aspartik asit	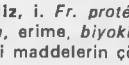	—
glütamik asit	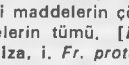	—
lizin	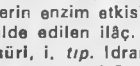	0,8 gr
arginin	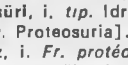	—
fenilalanin		1,1 gr
tirozin	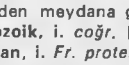	—
histidin		—
triptafan	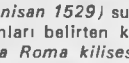	0,25 gr
prolin		—

~ e dahil, Bu gibi törenlere katılma hakkı olan *(kimse);* ◉ **ameliyat ~ u,** *cerr.* (a) Her ameliyat için önceden ayarlanmış bir plan uyarınca operatörün birbiri ardından yaptığı hareketlerin tümü; (b) Yapılan işlemlerin tutanağı. [*Ing.* Operative protocole; *Fr.* Protocole opératoire]; ◉ **otopsi ~ u,** *tıp.* ◘ **Otopsi**; ◉ **siyasi ~,** *huk.* Devletlerin ilişkilerinde gözetilmesi âdet olan ve gözetilmemesi tahkir sayılabilen nezaket kurallarının tümü.

protoksid, i. *Fr. protoxyde. kim.* Bir elementin çeşitli oksidleri arasında, en az oksijen kapsayanına verilen eski ad: *Azot protoksid N_2O (diazot monoksid).* [*Ing.* Protoxyde; *Osm.* Humz-ı azotî].

protolitik, s. *Fr. protolytique. kim.* İki madde arasında H+ iyonları *(protonlar)* alışverişinden meydana gelen kimyasal tepkime için kullanılır. *(Bir asidin bir baza etkimesi protolitik bir tepkimedir).* [*Ing.* Protolytic].

protoliz, i. *Fr. protolyse. kim.* ◘ **PROTOLİTİK (tepkime).**

protomalezyalılar, ç. i. Indonezya takımadalarının iç kısmında halk toplulukları *(Borneo'da Dayak'lar, Sumatra'da Batak'lar, Celebes adalarında Alfur'lar, Filipinlerde Igorot'lar);* antropolojik bakımdan özellikleri boylarının kısalığı *(ortalama 1.60 m)* derilerinin kahverengi, saçlarının siyah olmasıdır. *(Mezosefal olan Protomalezyalıların elmacık kemikleri çıkık, dudakları kalın, burunları çoğunlukla basıktır).* [*Ing.* Protomalayan; *Fr.* Protomalais].

protome, i. *(«ön kesit, büst» anlamında yun. k.), ark.* § ❶ İnsan veya hayvan büstü. [*Ing.* Protome; *Fr.* Protomé]; § ❷ Süsleyici motif olarak kullanılan geyik burnu. [*Ing.* Protome; *Fr.* Protomé].

protomerit, i. *Fr. protomérite.* Tipik gregarinler; gövdenin, epimerit ve dötomerit arasında kalan orta bölgesi. [*Ing.* Protomerite].

protometri, i. *Fr. protométrie. kim.* Bir asidin bir bazla nötürleştirilmesi amacıyla yapılan ve bir proton değişimiyle gerçekleştirilen doz tayin yöntemlerinin tümü. *(Bu terim, ASID ile ALKALİ ölçümü kelimelerinin yerini almıştır).* [*Ing.* Protometry].

protomorfik, i. *tıp.* İptidaî, ilkel. [*Ing.* Protomorphic].

protomotek, i. *Fr. protomothèque* < *Yun. protome,* büst + *theke,* kutu, depo. Müzede, büst koleksiyonlarının bulunduğu bölme.

proton, i. *Fr. nükl.* Elektronun yüküne eşit pozitif bir yük taşıyan, hidrojen atomu çekirdeği. [*Ing.* Proton].
~ çevrimi, *nükl.* ◘ **Çevrim.**

protonefridyum, i. *Fr. protonéphridium.* < *Yun. protos,* ilk, + *nephros,* böbrek. *zool.* Omurgasız hayvanların ilkel yapılı boşaltım organı. [*Ing.* Protonephridium].

protonema /protone:ma/, i. *Fr. protonéma* < *Yun. bot.* Karayosunu sporlarının çimlenmesinden oluşan ve tomurcuklanarak bitkinin yapraklı sapını meydana getiren iplik biçimindeki öncüm. *(Mantar miselyumuna benzer fakat klorofillidir. Ayrıca protonemadan çıkan uzantıların bir kısmı yüzeyde kalır, bir kısmı ise toprağa dalar).* [*Ing.* Protonema].

protoplast,-tı, i. *Fr. protoplaste.* Lipoproteik kapsülü tahrip edildiği için hastalık yapma gücünü yitiren bakteri. [*Ing.* Protoplast].

protoplazma /protoplazːma/, i. *Fr. protoplasma, protoplasme.* < *Yun. protos,* birinci + *plasma,* oluşum, *biy.* Canlı hücrenin, vücudunu meydana getiren ve içinde, çoğu çekirdek bulunan albüminli madde. [*Osm.* Madde-i musavvire-i ûla; *Ing.* Protoplasm]. ☆ *Eşanl.* **canlı madde.**

protopodit,-tl, i. *Fr. protopodite.* Eklembacaklılarda bacakların gövdeye bağlanmasını sağlayan eklem parçası. [*Ing.* Protopodite].

protoraks, i. *Fr. prothorax. zool.* ◘ **Öngöğüs.**

protospazm, i. *tıp.* Mahdut bölgede başlayan ve diğer kısımlara geçen spazm. [*Ing.* Protospazm].

protospor, i. *Fr. protospore. biy.* Bazı küf mantarlarının *(mukorlar)* spor keselerinde oluşan bir çekirdekli spor. *(Protospor birçok çekirdek bölünmesi geçirerek çok çekirdekli hale gelir, sonra çekirdek sayısınca yuvarlak parçalara ayrılır, her parçanın etrafı bir zarla çevrilerek bir çekirdekli sporlar oluşur; bu sporlar çimlenmeye elverişlidir).* [*Ing.* Protospore].

prototarsus, i. *trm.* Böceklerde birinci çift bacağın tarsusu. [*Ing.* Prototarsus].

prototip, i. *Fr. prototype.* § ❶ İlk tip, ilk veya en yetkin örnek; § ❷ *tekn.* Mekanik bir sistemin, bir makine veya cihazın sınaî olarak yapılmış ilk örneği. *(Prototip sayesinde, mekanik sistemin, makinenin veya cihazın nitelikleri denenmiş ve seri imalât amacıyla performansları belirtilmiş olur: Prototip yeni bir modelin performans ve emniyetini arttırmak için gerekli değişiklikleri bulmaya yarar).* [*Ing.* Prototype].
~ motor, *hava.* Önceden tasdik tecrübesine arzedilmemiş tip ve tertipten olan ve kabul tecrübesi yapılacak ilk motor. [*Ing. Prototype engine; Fr.* Moteur prototype].
~ pervane, *hava.* Önceden tasdik tecrübesine arzedilmiş tip ve tertipten olan ve kabul tecrübesi yapılacak ilk pervane. [*Ing.* Prototype propeller; *Fr.* Hélice prototype].

prototrof, i. *tıp.* Gelişmek için büyüme faktörüne ihtiyacı olmayan canlı. [*Ing.* Prototroph].

protonöron, i. *Fr. protoneurone* < *Yun. proto,* ilk + *neuron,* sinir. *dokb.* Bir sinir yolu meydana getiren nöron zincirinin birinci nöronu. *(Özellikle merkeze doğru giden zincirin birinci nöronu için kullanılır).* [*Ing.* Protoneuron].

protozooloji, i. *Fr. protozoologie* < *Yun. protos,* ilk + *zoon,* hayvan + *logos.* bilim. *zool.* ◘ **Birhücreliler bilimi.**

protriton, i. *zool.* Amfibyumlar *(Amphibia)* sınıfının, Zırhlıbaşlılar *(Stegocephali)* takımından, Avrupa'da permiyen tabakalarında fosil olarak bulunan *branchiosaurus* kurtçuğunun bir şekline eskiden verilen ad. *(Protriton petrolei* adlı türü *Autun permiyen şistlerinde pek çoktur.* [*Lat., Ing.* ve *Fr. Prototriton*].

protrombin, i. *Fr. prothrombine.* < *Yun. pro,* önce, *thrombos,* pıhtı, *genes, yapan. biyokim.* Kalsiyum ve tromboplastinle biraraya gelen ve trombin veren proferment. *(Trombin, fibrinojeni parçalayıp fibrin ve fibringlobülin'e çevirir ve damardan çıkan kanın pıhtılaşmasına yardım eder).*

protyum, i. *Fr. protium. kim.* Döteryum ve trityum'dan ayırt etmek için, bazen, atom ağırlığı 1 olan hidrojene verilen ad. [*Ing.* Protium].

proudhon'cu, s. *(Pierre Joseph Proudhon'un adından)* § ❶ Proudhon ve sistemiyle ilgili. *Fr.* Proudhonien,-enne]; § ❷ i. Proudhon sistemini benimseyen ve savunan kimse. [*Fr.* Proudhonien,-enne, proudhoniste].

prova, i. *It.* § ❶ Bir şeyin, amacına uygun olup olmadığını anlamak için yapılan deneme: *Oyun provası. Konser provası.* [*Ing.* Trial; *Fr.* Épreuve]; § ❷ *grav.* Sanatçının çalışması sona ermeden veya erdikten sonra, kazılan levhadan elde edilen baskı. [*Ing.* Proof; *Fr.* Épreuve]; § ❸ *matb.* Yazar veya musahhih tarafından üstünde düzeltmeler yapılan basılı metin: *İlk prova. İkinci prova.* [*Ing.* Proof; *Fr.* Épreuve]; § ❹ *müz.* Bir melodi parçasını, bir ritim bölümünü, bir cümleyi veya müzik parçasının tümünü gerektiği kadar tekrarlama işlemi. [*Ing.* Practice; Fr. Répétition]; (b) Halk önünde icra edilecek bir müzik eserini orkestra ve solocuların inceleyerek çalışmaları. [*Ing.* Practice; *Fr.* Répétition]; § ❺ *terz.* Bir elbiseye son şeklini vermeden önce elbiseyi giyecek kişinin üzerinde yapılacak düzeltme: *İlk prova. Son prova.* [*Ing.* Fitting; *Fr.* Essayage, ajustage]; § ❻ *tiy.* Bir oyunun incelenmesi ve sahneye uygulaması için yapılan ön çalışma. [*Ing.* Rehearsal; *Fr.* Répétition]; ◉ **el ~ sı,** *matb.* Mürekkeplenmiş dizgi üzerine kâğıt koyup bir merdaneyle üzerinden geçirilerek elde edilen prova; ◉ **fırça ~ sı,** *mat.* ◘ **Fırça**; ◉ **genel ~,** *tiy.* Bir oyunun davetliler önünden başından sonuna kadar yapılan son provası. *(Birçok batı tiyatrosunda bazen de Türkiye'deki tiyatrolarda tenkitçi ve profesyonel tiyatrocuların çağrıldığı bu genel prova, davetlilere oyun hakkında tam bir fikir verebilmek için düzenlenir; genel provanın ilk temsilden sonra yapıldığı olur). /Prova jeneral de denir/.* [*Ing.* Dress rehearsal; *Fr.* Répétition générale] ◉ **işli ~,** *matb.* ◘ **işli**; ◉ **numaralı ~ lar,** *grav.* Çalışmanın belirli bir durumunda o durumdan kaç örnek basıldığını ve sıra numarasını taşıyan prova. [*Ing.* Numbered proof, *Fr.* Épreuve numérotée]; ◉ **okuma ~ sı,** *tiy.* Hiç bir sahne hareketi olmadan oyuncuların oturdukları yerden yalnız metni tekrarlamaları. [*Ing.* Reading rehearsal; *Fr.* Répétition à l'italienne]. ☆ *Eşanl.* **girgir provası**; ◉ **son ~,** *matb.* Basılacak nüsha üzerinde işaret edilen düzeltmelerin iyi yapılıp yapılmadığını, sayfa düzeni ve kenar boşluklarının iyi durumda olup olmadığını kontrol etmeye yarayan prova. [*Ing.* Final proof]; ◉ **yazılı ön ~,** *grav.* Konuyu açıklayan yazı kazınmadan veya yazıldıktan sonra basılan prova. *(Yazıdan önceki provalar tercih edilir; aralarından bazıları kenarlarında sanatçının bazı denemelerini taşıdığından, sanatçı provası diye adlandırılır).* [*Fr.* Épreuve avant, avec la lettre].
~ baskı, *matb.* ◘ **Baskı.**
~ baskı boyası, *matb.* Klişe atelyelerinde, lito ve eski bakır gravür atelyelerinde, el tezgâhlarında prova çıkarmak için kullanılan çok koyu ve özellikle cevherli özlü olan boyalar. [*Ing.* Proofing ink; *Fr.* Encres à épreuves].
~ baskısı, *matb.* Tamamlanan bir baskı kalıbından ilk yapılan ve kontrola yarayan, yani hazırlanmış yeni bitmiş olan tahta, metal, gravür, klişe, lito veya ofset kalıplarının grafik etkisini ve güzelliğini *(veya kusurlarını)* görmek maksadiyle yapılan ilk baskılar [*Ing.* Proof-sheet; *Fr.* Épreuve].
~ etmek, Herhangi bir şeyi muayene, tecrübe etmek.
~ sayfa, *matb.* Sayfa şekli ve harfler hakkında bir fikir almak ve kitabın tutarını hesaplamak maksadiyle yapılan bir sayfalık *(veya kolon)* dizgi. [*Ing.* Specimen page; *Fr.* Spécimen].
~ tezgâh, *matb.* Prova baskısı yapmaya yarayan düz veya silindirli el baskı tezgâhları. [*Ing.* Proof-press; *Fr.* Presse à épreuve].
~ yazı çekme, *matb.* Mürettip tarafından dizilen işin tashihi yapılmak maksadiyle, bir el tezgâhında çıkarılan prova baskısı. *(Bu prova üstünde tashihler yapılarak işaretlenir).* [*Ing.* Proof-pulling; *Fr.* Tirage d'épreuve].

provence, öz. i. Fransa'da eski eyalet, coğrafî sebeplerle *Venaissin* ve *Nice* kontlukları bu eyalete bağlanırdı. Provence o şekliyle bugünkü *Bouches du-Rhône, Vaucluse, Basses-Alpes, Var ve Alpes-Maritimes* idare bölgelerini içine alıyordu. *(Provence Cote d'Azur bölgesel seçim çevresi bu idare bölgelerinin yanı sıra Hautes-Alpes ve Korsika'yı da içine alır).* ◘ Kayracılık. [*Ing.* Provence].

provirüs, i. *tıp.* Yerleştiği hücreyle beraber aynı hızla büyüyen bazı virüslere *(örnek: lizojen bakterilerin profajları)* verilen ad; içinde provirüs bulunan hücre tahrip olmaz, sadece metabolizmasında bir bozukluk meydana gelir ve hücre bir kanser kaynağı olabilir. *(Çeşitli etkenlerle provirüs tam virüs şeklinde dönebilir; bu da hücrenin hızla erimesine yol açar. Provirüsler epizomlar arasında sayılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Provirus].

provitamin, i. *Fr. provitamine. biyokim.* Dışarıdan alınan ve organizmada vitamine dönüşen madde: *A provitamini (karoten) karaciğerde oksidlenerek A vitamini haline geçer.* [*Ing.* Provitamin(e)].

provizyon, i. *Fr. provision. ikt.* İşletmelerde olan veya olması kesin olarak beklenen borç niteliğindeki zararların karşılanması için önceden ayrılan karşılık. [*Ing.* Provision].

provokasyon, i. *Fr. provocation.* § ❶ Kışkırtma. [*Osm.* Tahrik; *Ing.* ve *Fr.* Provocation]; § ❷ *tıp.* Gizli bir hastalığın sun'î

olarak uyandırılması. [*Ing.* Provocation].

provokatör,-rü, i. *Fr. provocateur,-trice.* i. Kışkırtıcı. [*Osm.* Tahrikçi; *ing.* Provocator].

prozimaz, i. *Fr. prozymase. biyokim.* ◘ **Proenzim.**

prozodi, i. *Fr. prosodie* < *Yun. pros,* göre + *ode,* şarkı. *müz.* ◉ **müzik** ~ si, *müz.* Bir müziğin sözlere veya sözlerin bir müziğe uygulanması. [*Ing.* Musical prosody; *Fr.* Prosodie musicale].

prozografi, i. *Fr. prosographie.* Büyük kişilerin soy zinciriyle mesleklerini inceleyen eski tarih ve yazıtlarla ilgili yardımcı bilim. [*Ing.* Prosography].

prozopit,-tl, i. *Fr. prosopite. min.* Doğal kalsiyum ve alüminyum flüorür; Schlaggenwald'daki kalay ocaklarında bulunur. [*Ing.* Proso-pite].

prozopoagnozi, i. *Fr. prosopoagnosie* < *Yun. prosopon,* yüz + *agnosia,* bilmezlik. *psikopatol.* Fizyonomisine bakarak canlı nesneleri *(çoğu zaman insan siluetlerini)* tanıyamama. *(Hasta, baktığı kimsenin belirgin bir yönünden, meselâ boyundan, yürüyüşünden, sesinden, özellikle giyinişinden yararlanarak ancak onu tanıyabilir. Mekân agnozisi /yer tanımama/ çoğu zaman prozopoagnozi ile birarada görülür ve muhtemelen sağ beyin yarımküresindeki bozukluklardan ileri gelir).* [*Ing.* Prosopoagnosia].

prozopolog, i. *Fr. prosopologue.* Prozopoloji yöntemiyle karakteri inceleme uzmanı. [*Ing.* Prosopologist].

prozopoloji, i. *Fr. prosopologie* < *Yun. prosopon,* yüz + *logos,* bilim. Yüzde kendiliğinden meydana gelen mimiklerin incelenmesi. *(Mimik veya yüz ifadesi, bu bilim dalında psişik kişiliğin belirtisi olarak kabul edilir).* [*Ing.* Prosopology].

prömiyer, i. *Fr. première. tiy.* Yeni oynanmaya başlayan bir tiyatro oyununun ilk temsili: *Prömiyere gitmek.* [*Ing.* First performance; first-night].

prönnerit-ti, i. *Fr. preunnérite. min.* Mavimor renkte kübik billûrlar halindeki kalsit; bazı bademsi volkanik kayalarda bulunur. [*Ing.* Preunnerite].

prurigo, i. *Lat. prurire,* kaşınma, *patol.* Şiddetli kaşıntı yapan çeşitli hastalıkları ifade eden terim. *(Birçok çeşidi vardır. Özellikle çocuklar diş çıkarma sırasında görülen basit had prurigo (strofulus), kırmızı dairelerle çevrili küçük kabarcıklarla belirir. Sadece Orta Avrupa'da görülen Hebra prurigo'su, genellikle birinci yaşta başlar ve onbeş-yirmi yaşına kadar sürer. Besnier prurigo'su bir diyatez prurigo'sudur; çocuklukta sık görülür; art arda egzama ve astma krizleriyle belirir. Düğümcüklü grurigo kol ve bacaklarda yerleşen fındık büyüklüğünde papüllerdir; şiddetli kaşıntı yapar. Asalak prurigo'su pire, bit v.b. asalaklardan ileri gelir).* [*Ing.* ve *Fr.* Prurigo].

pruritus,-ti, i. *derm.* Derl hastalıklarında veya tamamen asabî sebeplerle meydana gelen kasıntı. [*Ing.* Pruritus].

prustit,-ti, i. *Fr. proustite (J. L. Proust'un adından) min.* Doğal gümüş arsenyosülfür. *Prustit'*in veya *arsenikli kırmızı gümüş'*ün formülü Ag_3AsS_3 'tür. Billûrları frenküzümü rengindedir. Yüzde 65'i gümüştür, pirarjiritle beraber bulunur. [*Ing.* Proustite].

Prusya, öz, i. *Alm. Preussen.* Kuzey Almanya'da eski devlet Başkenti, *Berlin, (Prusya başlangıçta bir polonya düklüğüydü (1525); Hohenzollern'lerin, Brandenburg seçici prenslerinin eline geçti (1618). Brandenburg prensleri Prusya kralı» unvanını alınca (1701) Prusya adı bütün eyaletleri ifade etti. Kutsal imparatorluğun kaldırılmasından (1806) sonra, Prusya adı önce Germanya dışındaki topraklarına verildi, sonra bütün Prusya devleti için kullanıldı).* [*Ing.* Prussia; *Fr.* Prussie, Prusse]

~ **dili,** *esk. dilb.* Bugün konuşulmayan baltık dili. XVIII. yüzyılda konuşulmaz olan *eski prusya dili,* Baltık denizi kıyılarında, Vistül'ün ağzıyle Neman'ın ağzı arasında yayılmıştı. Bu dili, Elbing *(XV. yüzyıl)* Simon Grunau *(XVI. yüzyıl),* 1545 ve 1561' de yapılan alman kateşizm tercümeleri sayesinde tanıyoruz. [*Ing.* Old prussian; *Fr.* Vieux prussien].

~ **fersahı,** *metrol.* ◘ **Fersah.**

prusyat, i. *Fr. prussiate. kim.* Siyanur. *(Ticaretteki sarı ve kırmızı potasyum prusyat, sırasıyle potasyum demir II siyanür ve potasyum demir III siyanürdür).* [*Ing.* Cyanide; prussiate; *Fr.* Cyanure, prussiate].

pruva /pru:va/, i. *It. prua. den.* Geminin ön tarafı, baş kısmı. [*Ing.* Bow of a ship; *Fr.* Avant]; ◉ ~ **sından esmek,** *den.* Bir kimsenin diğerinin ef'al ve harekâtını iltizamen *(yok yere)* tenkit etmesi, haz etmediği bir seki kızdırmak maksadile inadına yapması anlamında gemiciler arasında kullanılan bir deyim; ◉ **esas** ~ **düzeni,** *den.* Bir deniz kuvvetine ait gemilerin borda numarasına göre birbirlerinin dümen suyunda seyrederken aldığı düzen.

~ **çizgisi,** *den.* Pusula tasının iç yüzeyine çizilmiş siyah çizgi.

~ **direği,** *den.* Geminin baş tarafındaki direğe verilen ad. *(Grandi direğinden küçük mizana direğinden büyüktür).* [*Ing.* Foremast; *Fr.* Mât de misaine].

~ **gabya borinası,** *den.* Pruva direği gabya yelkeninin rüzgâr üstüne *(orsa'ya)* çevrilmiş olan borinası.

~ **hattı,** *den.* Gemilerin birbirinin ardı sıra gitmek üzere aldıkları durum.

~ **hattı atışı,** *den.* Hedefin önünden geçerken gemilerin art arda *(pruva hattında)* yaptığı atış.

~ **hattı rehberi,** *den.* Pruva hattı düzeninde seyreden bir gemi dizisinde hattın ön ucundaki gemi.

~ **küreği,** *den.* Filikalarda pruvacıların çektikleri kürek.

~ **nöbetçisi,** *den.* Seyirde gemilerin baş taraflarına ileriyi gözlemek ve gördüğünü haber vermek üzere konan nöbetçi.

~ **payı,** *den.* Eski tarz gemilerin baş bodoslamalarıyle pruva sütunu arasındaki gemi kısmı.

~ **rüzgârı,** *den.* Geminin rotasına karşı, baştan esen rüzgâr.

~ **sıvıryası,** *den.* Filikalar da baştan ikinci oturakta kürek çeken kürekçi.

~ **tarafı,** *den.* ◘ **Baş tarafı.**

pruvacı, i. *den.* Filikalarda baştan birinci oturakta kürek çeken kürekçi.

prülorazin, i. *Fr. prulaurasine. kim.* Mandelik nitrilin glikozidi; amigdalozit'e benzer, 121° C'ta erir, izoamigdalozit'in hidrolizinden elde edilir ve taflan yapraklarında bulunur. *(Billûrlaşmış, kokusuz ve renksiz, acı bir maddedir; suda ve alkolde çözünür, eterde çözünmez. Taflan yapraklarındaki çözünür bir mayanın emülsin etkisiyle ve su eşliğinde ayrışarak, hidrosiyanik asid, glikoz ve benzaldehid verir; taflandan damıtık kokulu su elde edebilmek için bu tepkime şarttır.* [*Ing.* Prulaurasin].

prüsik, s. *Fr. prussique. kim.* ◘ **HİDROSİYANİK.**

p.s. *tiy.* Sahnenin fıslayıcısı *(süflör)* yanını gösterir. İngilizcede «*promptside*» teriminin kısaltılmışıdır.

psamit, i. *Fr. psammite. petr.* Mikalı kumtaşı; mika pullarının yerleşme düzeni sayesinde psamit büyük bir yarılganlık özelliği kazanır. *(Psamit, çoğunlukla kil veya marn yataklarını kapsar).* [*Ing.* Psammite]

☆ *Eşanl.* **mikalıkumtaşı.**

psamom, i. *Fr. psammome.* < *Yun. psammos,* kum. *patol.* İçinde kirecli katı maddeler bulunan ur: *Yumurtalık psamomu. Beyinomurilik zarları psamomu.* [*Ing.* Psammoma].

psik(o)-, *Yun. psyke,* ruh'tan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing* ve *Fr.* Psych (o)-].

psikalji, i. *tıp.* Sinir sisteminde patolojik bir değişiklik olmadan duyulan ağrı. [*Ing.* Psychalgia].

psikanalitik, i. *Fr. psychanalytique. psik.* Psikanalize dayanan: *Karakterin psikanalitik açıdan incelenmesi.* [*Ing.* Psychoanalytic].

psikanaliz, i. *Fr. psychanalyse* < *Yun. psykhe,* ruh, tin, *analysis,* çözümleme, *psik.* Bilinç altında, karmaşa halinde bulunup kendilerini belli etmeksizin bir takım ruh, hattâ vücut bozuklukları doğuran anı, istek ve imgeleri bilinç altına çekmek yoluyle bunları zararsız kılmaktan ibaret psikoterapi yöntemi. *(«Ruh çözümlemesi» anlamına gelen adı, Freud tarafından konmuştur).* [*Osm.* Tahlil i ruhî; *Ing.* Psychoanalysis] ◉ ~ **e tâbi tutmak,** *psik.* Psikanalizle tedavi etmek. [*Ing.* To psychoanalyze; *Fr.* Psychanalyser]; ◉ **denetlemeli** ~, *psik.* Psikanalizcinin yetişmesinde, didaktik psikanalizden sonra gelen analiz yöntemi. *(Yetişen psikanalizci bu dönemde, tecrübeli analiziye, bir hasta üzerine yapmış olduğu analizin hesabını verir).* [*Ing.* Controlled psychoanalysis; *Fr.* Psychanalyse contrôlée] ◉ **didaktik** ~, *psik.* Psikanalizcilik mesleğine aday olan kişiye uygulanan psikanaliz. [*Ing.* Didactic psychoanalysis; *Fr.* Psychanalyse didactique]; ◉ **kaba** ~, *psik.* Analitik ilişkiyi hesaba katmayan malzemenin ancak sınırlı bir yanını ele alan, karşı koymaları ve aktarmaları ihmal eden yersiz yorum. *(Fantasmalar üstünde yapılan bu doğrudan doğruya yorum, hem güçlü olma arzusu gibi kişisel sebeplere, hem de psikanaliz kuramının «şeyleşmesi» gibi genel sebeplere dayanır.* [*Ing.* Savage pcychoanalysis; *Fr.* Psychanalyse sauvage].

psikanalizci, s. § ❶ Hastalarını psikanalizle tedavi eden hekim. [*Ing.* Psycho-analyst; *Fr.* Psychanalyste] § ❷ Psikanalizle uğraşan kişi: *Psikanalizci bir roman yazarı.* [*Ing.* Psycho-analyst; *Fr.* Psychanalyste].

psikanopsi, i. *tıp.* Ruhî körlük. [*Ing.* Psychanopsia].

psikasteni, i. *Fr. psychasthénie. psiky.* Saplantıların çoğunun kökünde bulunan akıl ve ruh zayıflığı. *(Psikasteni'yi tanımlayan (1902) Pierre Janet'ye göre bu hastalığın başlıca özellikleri kararsızlık, güvensizlik, şüphecilik ve endişedir; hasta, eksiklik duygusuna kapılarak mükemmel olma çabasına girişir, bu yüzden dikkati yorulur. Bazı psikiyatrlar böyle bir hastalığın bulunduğunu kabul etmezse de hekimlerin çoğu kabul eder. Pierre Janet her insanın psikolojik etkinlik bakımından doğuştan zayıf olduğunu öne sürer; fakat bu görüş herkesçe benimsenmemektedir).* [*Ing.* Psychasthenia].

psikataksi, i. *tıp.* Konfüzyon, ajitasyon ile müterafik zihnî dağınıklık. [*Ing.* Psychataxia].

psikedelik, s. *Fr. psychédélique.* § ❶ Sanrı yaratan maddeleri *(L.S.D.)* kullanmaktan dolayı ortaya çıkan duruma denir. [*Ing.* Psychedelic] § ❷ I. Sanrı uyandırıcı uyuşturucu maddelere verilen ad. [*Ing.* Psychedelic; *Fr.* Psychédélique].

psikedelizm, i. *Fr.* psychédélisme. L.S.D. gibi sanrı meydana getirici maddelerin kullanılmasıyle ortaya çıkan uyanık rüya görme hali.

psiklyatr, i. *Fr. psychiatre. psik.* ve *tıp.* Ruh hastalıklarının teşhis ve tedavisinde uzman olan kimse, ruh hekimi, psikiyatri uzmanı hekim. [*Ing.* Psychiatrist].

psikiyatri, i. *Fr. psychiatrie. tıp.* Akıl hastalıklarını inceleyen ve tedavi eden tıp dalı. [*Ing.* Psychiatry]. ☆ *Eşanl.* **ruh hekimliği;** ◉ **çocuk** ~ **si,** ◘ **Çocuk.**

~ **kliniği,** Ruhsal bozuklukların veya uyma problemlerinin daha çok psikiyatri yöntemlerinin yardımı ile teşhis ve tedavi edildiği klinik. [*Fr.* Clinique psychiatrique].

psikiyatrik, s. *Fr. psychiatrique. tıp.* Psikiyatri ile ilişkisi bulunan, psikiyatri konusu olan; Psikiyatriye ait. [*Ing.* Psychiatric].

psiko-, ◘ **Psik(o).**

psikoanaleptik, s. ve i. *Fr. psychoanaleptique* < *Yun. psycho,* ruhsal + *analepsis,* yeniden kuvvet kazanma, *psik.* Ruhsal bakımdan uyarıcı veya irkiltici etki gösteren maddelere denir. [*Ing.* Psychoanaleptic].

psikobiyoloji, i. *Fr. psychobiologie.* Organizma ile onun çevreye uymada gösterdiği davranımlar arasındaki ilişkileri ve bu arada

bireyin geçmiş yaşantılarını inceleyen bilim dalı. [*ing.* Psychobiology].

psikobiyolojik, s. *Fr. psychobiologique.* Niteliği veya özellikleri bakımından psikobiyoloji konusu olan, organizma çevre ilişkilerine ait bulunan. [*Ing.* Psychobiological].

psikodinami, i. *tıp.* Zihin faaliyetini inceleyen bilim. [*ing.* Psychodynamics].

psikodisleptik, s. ve i. *Fr. psychodysleptique.* Psikozlara benzeyen bazı ruhsal bozukluklar meydana getirmek yoluyle zihin faaliyetini aksatan psikotrop madde. *(Psikodisleptik maddeler kişinin hüküm verme yeteneğinde hezeyanlı bir sapmayı ve gerçekle ilgili değerlerin takdirinde bozukluğa yol açar. Bu maddeler kişide sanrılar veya yanılsamalar, zihin karışıklıkları veya kişilik kaybı gibi olaylara sebep olur. Psikodisleptik maddelerin en iyi bilinenleri meskalin, lizerjik asid ve türevleri (L. S. D.) ile psilosibin'dir).* [*Ing.* Psychodysleptic].

☆ *Eşanl.* **psikomimetik.**

psikodiyagnostik, i. *Fr. psychodiagnostic.* Mürekkep lekeleri gösterip yorumlatarak hastanın aklını muayene etme yöntemi. [*ing.* Psychodiagnostics]. ◘ **Rorschach testi.**

psikodram, i. *Fr. psychodrame. psik.* ve *tıp.* Bazı ruhsal bozuklukların teşhis ve tedavisinde uygulanan psikanaliz yöntemi. *(Psikodram, hastalara belli bir tema etrafında kurulan birtakım dramatik sahneler oynatmaya dayanır; bu tema hastaların kaygılarına uygun nitelik taşır, komplekslerini dışarıya vurmalarını, sonra da bu komplekslerden kurtulmalarını kolaylaştırır. Amerikalı psikolog Moreno tarafından icat edilen bu teknik, psikoterapi hekimleri tarafından kullanılır ve sinir bozukluğu geçiren hastalara uygulanır, Sınaî psikolojide bu yöntemin değişik şekillerine yer verilir).* ◘ **Mimodram, sosyodram.**

psikofarmakoloji, i. *Fr. psychopharmacologie.* İnsanların ilâç ve ezca etkisi altındaki davranışını inceleyen bilim dalı. [*ing.* Psychopharmacology].

psikofizik, i. ve s. *Fr. psychophysique.* (a) Uyarıcılar ile uyarımlar sonucu meydana gelen motor tepkiler veya duyumlar arasındaki fonksiyonel ve niteliksel ilişkileri inceleyen bilim dalı. [*Ing.* Psychophysics]. ☆ *Eşanl.* **fizik-ruhbilim**; (b) Konusu bakımından psiko-fizik ile ilgili olan. [*Ing.* Psychophysical]. ☆ *Eşanl.* **ruhsal-fiziksel.** — **somatik hastalıklar**, Özellikle heyecan ve kavganın sebep olduğu bedenî hastalıklar.

psikofizyoloji, i. *Fr. psychophysiologie.* Fizyolojinin psişik olgunun birçok nesnel görünümü hakkında bilgi vermesi bakımından, psikolojide yardımcı olarak kullanılması. [*Ing.* Psychophysiology].

psikogalvanik, s. *Fr. psychogalvanique.*
— **refleks**, *psik.* ◘ **Elekrodermal cevap ve tepki.**

psikognoz, i. *tıp.* (a) Ruhu tetkik ve muayene; (b) Akıl faaliyeti bilgisi. [*Ing.* Psychognosis].

psikografi, i. Bir kimsenin yetenek, başarı ve kişisel nitelikler gibi ölçülebilen özelliklerinin grafik ile temsili, belirtilmesi, profil. [*Ing.* Psychography].

psikogram, i. *tıp.* Kişilik niteliklerini tespit

psikojen, s. *Fr. psychogène. psiky.*
— **etmen**, *psiky.* Bireyin zihnî dengesini bozabilecek ruhsal sebep *(ıstırap, heyecan v.b.)* [*Ing.* Psychogenic factor; *Fr.* Facteur psychogène].
— **süreç**, *psiky.* Böyle bir etmenden doğan ve organlarda fonksiyonel belirtilere *(nevroz)* veya daha derin ruhsal bozukluklara *(psikoz)* sebep olan zihnî olaylar dizisi. [*Ing.* Psychogenic processus; *Fr.* Processus psychogène].

psikojenetik, i. *Fr. psychogénétique.* Çocuğun düşünce biçimlerini edinişi hakkında inceleme. [*Ing.* Psychogenetics]; ◘ **Genetik psikoloji.**

psikojenez, i. *Fr. psychogénèse.* § ❶ *psik.* Ruhî fonksiyonların kaynak ve evriminin incelenmesi. [*Ing.* Psychogenesis]; § ❷ *psiky.* Bir nevroz veya psikozun, psikojen etkenlerle bağıntılı olarak gelişmesi. [*Ing.* Psychogenesis].
eden cetvel. [*Ing.* Psychogram].

psikokinez, i. *tıp.* Zihnin arada fizikî kuvvet olmadan maddeye etkileri. [*Ing.* Psychokinesis].

psikokomand, i. *Fr. psychocommande.* Bir kimsenin düşüncesini yoğunlaştırarak bir mekanizmayı uzaktan harekete geçirmesini sağlayan usul. *(Psikokomand'ı ilk olarak 1962 de fransız mühendisi J. Dusailly, alfa ritimli beyin dalgalarının genişliğindeki değişmeden yararlanarak gerçekleştirdi. Duyu ve düşünce yönünden dinlenmeye geçmiş olan kişi, iradesini yoğunlaştırdığı zaman, beyin dalgalarının genişliğindeki değişme yakalanıp daha da genişletilerek bir elektromagnetik dalga jeneratörüne kumanda verir; jeneratör de bir mekanizmayı hareketa geçirir. Uyanık koma halindeki bir hasta ile çevresi arasında ilinti kurmak için psikokomanddan yararlanılabilmiştir).*

psikokritik, i. *Fr. psychocritique. ed.* (a) Yazarın bilinçdışı kişiliğinden doğduğu kabul edilen olguları ve bağıntıları, metinleri inceleyerek ortaya çıkaran edebî inceleme yöntemi; (b) Bu yöntemi kullanan tenkidçi. [*Ing.* Psychocriticism].

psikolamarkizm, i. *Fr.psycholamarckisme. biy.* A. Pauly tarafından öne sürülen *(1905)* evrim kuramı. *(Darwin'ciliğe aykırı olan bu kurama göre canlı varlıklarda, ruhsal bir olay olan ihtiyaç veya arzu ile bu ihtiyaca az çok tam bir şekilde cevap veren organik yapı arasında kendiliğinden bir illi yer bağı kurma niteliği vardır. Pauly'nin kuramı bazı bakımlardan Lamarck'ınkinden ayrılır. Bu kuram öncelikle anatomik yapıyı tayin eden ruhsal bir sebep olarak ihtiyaç duygusuna önem vererek erek bilimi kabul eder).* [*Ing.* Psycholamarckism].

psikolenguistik, i. *Fr. psycholinguistique.* Dille ilgili olayları psikolojik görünümleri içinde inceleyen bilim. [*Ing.* Psycholinguistics].

psikolepsi, i. Psikastenide olduğu gibi itkiyi yitirme ve umutsuzluk duygusuna kapılma hali, ruh miskinliği. [*Ing.* Psycholepsy].

psikoleptik, *s. Fr. psycholeptique. ecz.* Ruhsal fonksiyonlar üstünde, yatıştırıcı etki yapan maddelere denir: *Yatıştırıcı, uyku verici maddeler psikoleptiktir.* [*Ing.* Psycholeptic].

psikolog, s. ve i. *Fr. psychologue.* § ❶ Psikolojiyle uğraşan *(kimse).* [*Ing.* Psychologist]; § ❷ *(Geniş anlamda)* İnsan ruhunu iyi bilen *(kimse).* [*Ing.* Psychologist]; ◉ **okul psikoloğu**, *pedag.* Bir öğretim kurumuna bağlı bulunan psikolog. Görevi çocukların öğretime karşı tepkilerini, okula ve sosyal çevrelere intibaklarını izlemek; çocukların karşılaşabilecekleri zorlukları kestirip ona göre tedbir almaktır. [*Ing.* Scholar psychologist; *Fr.* Psychologue scolaire].

psikoloji, i. *Fr. psychologie* < *Yun. psykhe, ruh, tin* + *logos, bilim.* § ● (a) Organizmaların, özellikle insan organizmasının, değişen çevreye uymasıyle ilgili problemleri inceleyen bilim; (b) İnsanların bireysel veya gruplar içinde duyum, heyecan, akıl yürütme, algılama v.b. özelliklerini inceleyen bilim. [*Osm.* Ruhiyat; *Ing.* Psychology]. ☆ *Eşanl.* **ruhbilim**; § ❷ Karakter: *Bir roman kahramanının psikolojisi.* [*Ing.* Character]; ◉ **adlî**, —, *psik.* ◘ **Adlî**; ◉ **akademik** —, *eğt.* ve *psik.* ◘ **Akademik**; ◉ **askerî** —, ◘ **Askerî**; ◉ **ayrımsal** —, *psik.* ◘ **Ayrımsal**; ◉ **bireysel** —, *psik.* ◘ **Bireysel**; ◉ **ceza** — **sî**, *huk.* ◘ **Ceza**; ◉ **çocuk** — **sî**, *psik.* ◘ **Çocuk**; ◉ **deneysel** —, *psik.* ◘ **Deneysel**; ◉ **dinamik** —, *psik.* ◘ **Dinamik**; ◉ **düşünme** — **sî**, *psik.* ◘ **Düşünme**; ◉ **eğitim** — **sî**, *psik.* ve *sosy.* ◘ **Eğitim**; ◉ **endüstri** — **si**, *psik.* ◘ **Endüstri**; ◉ **fizyolojik** —, *psik.* ◘ **Fizyolojik**; ◉ **gelişim** — **sî**, *psik.* ◘ **Gelişim**; ◉ **genel** —, ◘ **Genel**; ◉ **genetik** —, *psik.* ◘ **Genetik**; ◉ **geştalt** — **sî**, *psik.* ◘ **Geştalt**; ◉ **hayvan** — **sî**, ◘ **Hayvan**; ◉ **ırklar** — **sî**, *sosy.* ve *psik.* ◘ **Irk**; ◉ **iş** — **sî**, *psik.* ◘ **İş**; ◉ **kişilerarası** —, *sosy.* ◘ **Kişilerarası**; ◉ **kollektif** — **i**, *sosy.* Bir sosyal grupun *«kollektif bilinç»* iyle ilgili psikoloji. *(Herşeyi bireylerarası illşkiye indirgeyen kişilerarası psikoloji'den farklıdır).* [*Ing.* Collective psychology; *Fr.* Psychologie collective]; ◉ **mukayeseli** —, *psik.* ◘ **Mukayeseli**; ◉ **öğrenme** — **si**, *eğt.* ve *psik.* ◘ **Öğrenme.**
— **filmi**, *sin.* Düşünce, duygu ve tutkuları inceleyen, bu öğelerin çözümlenmesine büyük yer veren filim çeşidi. [*Ing.* Psychological film].

psikolojik, s. *Fr. psychologique.* < *Yun. psykhologikos.* § ❶ Psikolojiyle ilgili. [*Ing.* Psychological; *Fr.* Psychologique]. ☆ *Eşanl.* **ruhbilimsel**; § ❷ Ruhu okşayan, hoşa giden, iyi karşılanan. [*Ing.* Psychological].
— **an**, *dey.* Herhangi bir işi görmek için elverişli olan an. [*Ing.* Psychological moment; *Fr.* Moment, instant psychologique].
— **büyüme**, Bireyin emir ve kumandası altındaki eylemlerde sayıca değişmeler olma.
— **determinizm**, *psik.* (a) Hiç bir davranımın rastgele olmayacağını, her eylemin bilinçli veya bilinçsiz bir sebebi bulunacağını savunan psikoloji doktrini; (b) Ruh ve zihin yeteneklerinin tamamiyle içsel olduğunu ve çevresel etkilerin altında bulunduğunu ileri süren doktrin. [*Ing.* Psychological determinism].
— **eğri**, *psik.* Bir kimseye uygulanan çeşitli testlerin sonuçlarının yazılmasıyle elde edilen eğri. *(bu puanlama yöntemi 1912 yılında Rossolino tarafından icat edildi).* [*Ing.* Psychological curve].
— **engel**, *psik.* Bir kimsenin öğrenme karşısında aldığı tavra etkî yapan heyecansal yaşantı veya hal.
— **gerilim**, *psik.* ◘ **Gerilim.**
— **oyun**, *tiy.* Düşünce, duygu ve tutkuları inceleyen, bu öğelerin çözümlenmesine büyük yer veren oyun çeşidi. [*Ing.* Psychological play].
— **rehberlik**, *psik.* Bireyin problemini yaş seviyesine, durumuna ve ileriye ait şartlara göre çözmeyi amaç edinen rehberlik dalı.
— **savaş**, *ask.* Düşman askerî birliklerinin ve milletinin direnme gücünü zayıflatmak, sivil halkla silâhlı kuvvetlerin arasını açmak için düşüncelere etki yapmak suretiyle uygulanan askerî destekleme savaşı. [*Ing.* Psychological war; *Fr.* Guerre psychologique]. ◘ **Savaş.**
— **savaş ikmal maddeleri**, *ask.* Psikolojik harb harekâtını yürütmek amacıyle kullanılan çeşitli ikmal maddelerine verilen ad. *(Bunlar genellikle baskı ve baskıyle ilgili teksir makine ve malzemeleri, gezici radyo yayınları yapmak ve yabancı radyo yayınlarını dinlemek için gerekli olan malzeme, araçlar, tanklara ve uçaklara takılan hoparlörlerle düşman bölgeleri geriterine broşürler atmakla görevli topçu mermileridir).*
— **test**, *psik.* ◘ **Test.**
— **üç boyutlu**, *sin.* Gerçekte üç boyutlu olmadığı halde seyircide üçboyutluluk duygusu uyandıran görüntülerin durumu.

psikolojizm, i. *Fr. psychologisme. fels.* (a) Felsefe tümünü psikolojiye indirgeme eğilimi; (b) Mantıkla psikolojinin birirne karıştırılması; (c) Din olgusunun psikoloji yoluyle açıklanması. [*Ing.* Psychologism]. ☆ *Eşanl.* **ruhbilimcilik.**

psikomaşi, i. *Fr. psychomachie.* Ortaçağ hıristiyan ikonografisinde sık sık rastlanan tema. Erdemler ve kötülükler arasındaki sembolik mücadeleyi temsil eder. [*Ing.* Psychomachy].

psikometri, i. *Fr. psychométrie. psik.* (a) Ruhî olayların incelenmesinde ölçülerin kullanılması; (b) Metapsişikte, bir medyumun, bir eşyaya dokunarak tanımadığı bir kimsenin kimliğini ortaya koyması. [*Ing.* Psychometry].
☆ *Eşanl.* **ruh ölçümü.**
— **testleri**, *farklar psik.* ◘ **Test.**

psikometrist, i. Psikolojik testleri uygulayan, puvanlayan ve sonra yorumunu yapan uzman. [*Ing.* Psychometrist].

psikomotor, s. *Fr. psychomoteur, -trice. psiky.*

Kaslarda ve sinir yollarında herhangi bir bozukluk olmadan, hareketlere kumanda eden iradenin zayıflamasından ileri gelen hareket bozukluğuna denir. [*Ing.* Psychomotor].

psikonevrotik, s. Kişiliğin fonksiyonel bozukluklarıyle ilgili olan, ciddî bir intibaksızlık probleminin meydana getirdiği ruhsal durum ile ilişkili bulunan. [*Ing.* Psychoneurotic; *Fr.* Psychonévrotique].

psikonevroz, i. *Fr. psychonévrose.* § ❶ *psiky.* Önemsiz bir kişilik problemine göre daha ciddî sayılan, fakat bir psikoz kadar da ağır sayılmayan fonksiyonel kişilik bozukluğu, psikojenik bozukluk; § ❷ *tıp.* Beyinde bir hastalık olunamayan, ruhî hayatta değişiklik, ruhî bozukluktan ileri gelen sinir hastalığı. [*Ing.* Psychoneurosis].

psikonomi, i. *tıp.* Akıl *(zihin)* faaliyeti kanunları bilimi. [*Ing.* Psychonomy].

psikonozoloji, i. *tıp.* Akıl hastalıklarını inceleyen bilim, akliye ilmi. [*Ing.* Psychonosology].

psikopat,-tı, i. *Fr. psychopathe. psiky.* Psikopatik bir kişiliği olan *(kimse)*. Başka türlü anormallikleri olmayan ve çok kez fikrî fonksiyonları düzgün bir şekilde devam eden, sadece bir kararsızlık gösteren kimse. [*Ing.* Psychopath].
☆ *Eşanl.* **ruh hastası.**

psikopati, i. *Fr. psycopathie. psiky.* Akıl hastalığı. *(Bu terim hem psikozları, hem nevrozları kapsar).* [*Ing.* Psychopathy].

psikopatik, s. *Fr. psychopathique.* Psikopatiye ait. [*Ing.* Psychopathic].
— **kişilik**, *psikopatol.* İçgüdü duygusu düzeninde doğuştan gelen ve erken ortaya çıkan bir anomalisi bulunan, fakat başka bir ruhsal bozukluğu olmayan patolojik kişilik tipi. *(İçoluşlu psikozlar gibi psikopatik kişilik de normal kişiliğe oranla nitelik bakımından değil, nicelik bakımından değişiklik ifade eder. Birinci planda olan karakter bozukluğunun niteliğine göre pek çok klinik çeşidi vardır; ama hepsinin ortak yanı içtepi ile toplum dışı davranışlarının sık görülmesidir).* [*Ing.* Psychopathic personality; *Fr.* Personnalité psycopathique].

psikopatoloji, i. *Fr. psychopathologie.* Akıl ve ruh hastalıklarını inceleyen bilim. [*Ing.* Psychopathology].

psikopedagoji, i. *Fr. psychopédagogie.* Psikopatoloji ile ilgili. [*Ing.* Psychopathological].

psikopedagoji, i. *Fr. psychopédagogie.* Psikolojinin pedagojide kullanılması. *(Psikopedagoji, psikolojinin çeşitli dallarını ve özellikle deneysel psikolojiyi /meselâ testler, psikoteknik/, davranış psikolojisini /aktif yöntemler, öğrenme, alışları/ ve psikanalizi /ilk çocukluk devresi üstünde araştırmalar, .komplekslerin tedavisi, toplum hayatına uymayan çocuklarla «geri kalmış» çocukların v.b. yeniden eğitilerek intibak ettirilmesi/ eğitime uygular).* [*Ing.* Psychopedagogy].

psikoplejik, i. *tıp.* Zihnî gerginliği azaltan *(ilâç)*. [*Ing.* Psychoplegic].

psikopolinevrit, i. *Fr. psycho-polynévrite.* Zihin bulanıklığı tipinde ruhsal bozukluklarla polinevritin birleştiği sinir sistemi hastalığı. *(Bazı zehirlenmelerde, özellikle alkolizmde görülür).* [*Ing.* Psychopolyneuritis].

psikoritmi, i. *tıp.* Değişik akıl faaliyetlerinin iradî *(istemli)* tekrarı. [*Ing.* Psychorrhythmia].

psikoseksüel, i. Cinsiyetin psikolojik ve heyecansal yönleriyle ilişkisi olan. [*Ing.* Psychosexual].
— **hamlık**, Yetişkin bir kimsenin cinsel tavırlar, heyecanlar ve davranımlar bakımından çocukluk ve gençlik döneminin özelliklerini muhafaza etmesi hali.

psikosomatik, s. *Fr. psychosomatique. tıp.* ve *psik.* (a) Hem organik, hem ruhsal alanla ilgili olan: *Organik psikozlar psikosomatik tıp alanına girer;* (b) Hastaların ruhî, bedenî sıkıntılarını, genel pratisyen hekimlik yöntemleri ile psikiyatristlerin tekniklerini birleştirerek gidermeye çalışan bir tıp dalı; (c) Psikolojik faktörlerin etkisi altında ortaya çıkan bedenî hastalık belirtisiyle ilişkisi olan. [*Ing.* Psychosomatic].
— **hekimlik**, Psikolojik faktörlerin, özellikle heyecanların ve üzüntülerin sebep olduğu bedenî rahatsızlıklar üzerinde duran, teşhis ve tedavi çareleri arayan bir tıp dalı. [*Ing.* Psychosomatic medicine; *Fr.* Médecine psychosomatique].

psikososyoloji, i. *Fr. psychosociologie,* insan psikolojisinin grup ve sosyal gerçek kavramıyle bağıntılı olarak incelenmesi. [*Ing.* Psychosociology].
☆ *Eşanl.* **sosyal psikoloji.**

psikososyolojik, s. *Fr. psychosociologique.* Bir kişinin belli bir grup içindeki tutumuna bağlı olaylarla ilgili olan. [*Ing.* Psychosociological].

psikoşirürji, i. *Fr. psychochirurgie.* Akıl hastalıklarının tedavisinde, beynin çalışmasını düzene sokmak amacıyle beyne cerrahî müdahalede bulunma. *(İlk psikoşirürji denemeleri 1935'te Egas Moniz'in çalışmalarıyle başlamıştır. Bugünkü tekniklere lobotomi veya lökotomi /talamusu ön alın lobuna birleştiren bağların kesilmesi/ ve topektomi /beyin kabuğundaki bazı bölgelerin çıkarılması/ gibi ameliyatlar girer; bunlara talamustaki pıhtılaşmaları da eklemek gerektir. Psikoşirürji hastanın kişiliğini değiştirdiği için uygulanıp uygulanmaması tartışma konusudur).* [*Ing.* Psychosurgery].

psikoteknik, i. *Fr. psychotechnique.* Kişilerin psikolojik ve fizyolojik tepkilerinl değerlendirmeye yarayan bilimsel yöntemlerin tümü. [*Ing.* Psychotechology].

psikoterapi, i. *Fr. psychothérapie. tıp.* ve *psik.* Hekimin hastayı etkilemek için kullanıdığı psikolojik araçların tümü. [*Ing.* Psycho therapy, psychotherapeutics].
☆ *Eşanl.* **ruh tedavisi.**

psikotonik, i. ve s. *Fr. psychotonique.* Ruhsal alanda uyarıcı etki gösteren maddelere denir. *(Psikotonik maddeler kimyasal yapıları bakımından çok değişik gruplara ayrılır; genellikle faydalı veya zararlı yan etkileri vardır. Başlıca gruplar şunlardır: bitkilerden elde edilen kafein, kokain, efedrin, striknin v.b. alkaloidler; uyandırıcı aminler serisinden sentetik aminler; izonikotinik asid türevleri; bazı madenî tuzlar /özellikle fosforlu tuzlar/. Tedavi için, bu kadar değişik madde içinden her olaya uygun düşen ilâcı bulup seçmek gerekir).* [*Ing.*Psychotonic].

psikotrin, i. *Fr. psychotrine. ecz.* Ipeka'nın alkaloidlerinden biri; tedavide kullanılmaz. [*Ing.* Psychotrine].

psikotrop, s. *Fr. psychotrope. ecz.* Ruhsal durumları *(psişizm)* etkileyen ilâçlara denir; bunlar psikoleptik *(yatıştırıcı)* veya psikotonik *(uyarıcı)* olabilir. [*Ing.* Psychotrope].

psikoz, i. *Fr. psychose. psiky.* (a) Genel olarak nevrozların dışında kalan bütün akıl hastalıkları; (b) Sosyal menşeli bir sarsıntıdan ileri gelen kolektif ruh hali: *Bir savaş psikozu yaratmak. (Psikoz'un nevrozla zıtlaştığı durum şudur: hasta, düşüncelerinin gerçek olduğuna ve normal nitelik taşıdığına kesin olarak inanır; bu inanç, hastanın kişiliğinde derin bir bozukluğa işarettir. Mani, melankoli /bu iki hastalık bir arada olunca manyakodepresif psikozu meydana getirir/, şizofreni, yaşlılık bunaması, paranoya, en tipik psikozlardır).* [*Osm.* Halet-i ruhiye; *Ing.* Psychosis]. ☆ *Eşanl.* **ruh hali;** ◉ **duygusal** — **lar**, *tıp.* Heyecan psikozları. *(Aşırı heyecan hallerine bağlı özellikle 18-35 yaş arasında kadınlarda görülen, sinirlilik /delirium/, feveran, taşkınlık, yanılsama /delusion/ gibi belirtilere bürülü depresif haller).* [*Ing.* Affective psychosis]; ◉ **fonksiyonel** — **lar**, ◘ **Fonksiyonel**; ◉ **heyecan** — **ları**, *tıp.* ◘ **Duygusal psikozlar**; ◉ **ihtiyarlık** — **su**, *psik.* ◘ **İhtiyarlık**; ◉ **kolektif** —, *psik.* ◘ **Kolektif**; ◉ **manyakodepressif** —, ◘ **Manyakodepressif.**

psikoz öncesi, b. i. *psikopatol.* Hastanın nevrotik savunma mekanizmalarıyle hastalık sürecine karşı mücadele ettiği durumların tümü. *(Hasta bu mücadele mekanizmalarını mükemmelleştirmediğinden bunlar hastalık sürecinin gitgide ilerlemesine karşı yetersiz kalır. Hasta, durumla başa çıkamaz olur; rahatsızlıkları psikotik bir yoldan gelişir; psikozöncesi kavramı bazı psikanalizciler tarafından benimsenmiş ve özellikle şizofreni için kullanılmıştır.)* [*Ing.* Prepsychosis; *Fr.* Prépsychose].

psikralji, i. *tıp.* Soğuktan ağrı duyma hali. [*Ing.* Psychro-algia].

psikrofil, s. *Fr. psychrophile.* Canlı varlıkların çoğunluğunun dayanabildiği sıcaklıktan (0-25° C) aşağı bir sıcaklıkta yaşayıp çoğalabilen mikroorganizmalara denir. [*Ing.* Psychrophilic].

psikrofobi, i. *tıp.* Marazî soğuk korkusu. [*Ing.* Psychrophobia].

psikrometre, i. *Fr. psychromètre* < *Yun. psykhros,* soğuk + *metron,* ölçme. *meteor.* Kuru ve ıslak termometrelerin verilerini karşılaştırarak havanın nem durumunu belirlemeye yarayan âlet. [*Ing.* Psychrometer].

psikrometri, i. *Fr. psychrométrie. meteor.* Havanın nem durumunu psikrometre ile belirleme. [*Ing.* Psychrometry].

psikroterapi, i. *tıp.* Hastalığı soğukla tedavi etme, soğuk hava tedavisi. [*Ing.* Psychrotherapy].

psil(o)-, *Yun. psilos,* nazik'ten alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Psil(o)-].

psilomelan, i. *Fr. psilomélane. min.* Hidratlı, ikişekilli doğal manganez oksid; bileşiminde barit de bulunur. [*Ing.* Psilomelane; *Fr.* Psilomélane].

psilosibin, i. *Fr. psilocybine.* Meksika'da yetişen çeşitli mantarlardan çıkarılan sanrı yaratıcı madde. *(Serotonine ve lizerjik asîde yakın olan psilosibinin iki fazlı bir etkisi vardır; önce uyarıcı, sonra nöroleptiktir.)* [*Ing.* Psilocybine].

psilosis, i. *patol.* Çok inatçı tropikal ishal; çoğu zaman zayıflama ve ileri derecede kas atrofisi ile birlikte seyreder. [*Ing.* ve *Fr.* Psilosis].

psişik, s. *Fr. psychique. psik.* ◘ **Ruhsal.**

psişizm, i. *Fr. psychisme. psik.* Bir kimsenin psikolojik özelliklerinin tümü. [*Ing.* Psychism].

psittakizm, i. *Fr. psittacisme. tıp.* İşitilen veya okunan bir sözü, anlamını kavramadan sebepsiz yere tekrarlamaya yol açan dil bozukluğu. [*Ing.* Psittacism].

psittak(o)-, *Yun. psittakos,* papağan'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Psittac(o)-].

psittakoz, i. *Fr. psittacose. patol.* ve *vet.* Bir riketsiyadan ileri gelen kuş hastalığı; *(insana bulaşabilir, akciğer rahatsızlıkları ve belirgin asteni yapabilir. İnsan psittakoz'u, intanî, bulaşıcı, salgın bir hastalıktır; hastalığa yakalanan papağanlardan insanlara geçer. Kuluçka devresi aşağı yukarı on gündür. Belirtileri, birdenbire grip gibi başlayan tifoyu andırır. Bazen akciğerlerde komplikasyon yapar veya ikincil intanlara sebep olur. Her salgında, hasta sayısı sınırlı kalır, fakat ölüm oranı yüksektir. Antibiyotikler bir dereceye kadar etki sağlar. Psittakoz daha çok papağangillerde /muhabbetkuşu, papağan v.b./ olur, fakat başka türlerde de «kanarya» görülebilir. Sindirim ve solunum bozuklukları ve asteni ile meydana çıkar; ölüm, normal sonuçtur. Görünüşte sağlam olan kuşlar virüs taşıyabilir ve hastalığı insana bulaştırabilir. Bulaşıcı hastalık olduğundan zorunlu olarak sağlık tedbirlerinin alınmasını gerektirir).* [*Ing.* Psittacosis].

psittasinit,-tı, i. *Fr. psittacinite. min.* Hidratlı doğal bakır ve kurşun vanadat. [*Ing.* Psittacinite; *Fr.* Motramite].
☆ *Eşanl.* **motramit**

psoa, i. *Yun. psoa,* pis koku saçan. *zool.* Kınkanatlılar *(coleoptera)* takımının, *Psoidae* familyasından, Avrupa ve Kaliforniya'da bulunan, mavi veya yeşil gövdeli kırmızı elitralı güzel böcek. *Psoa dubia (10 mm. uzunluğunda).* Fransa ve İtalya'da bağ çubuklarında yaşar. [*Lat.*, *Ing.* ve *Fr. Psoa*].

psoas, i. *Yun. psoa,* bel. *anat.* Leğende bulunan iki çift kas. *(Asıl psoas kası, beş bel*

omurunun yan yüzlerinden küçük uyluk yumrusuna uzanan kalın bir kastır. Leğende kalça kasıyle birleserek kalça psoası'nı meydana getirir. Kalça psoası uyluğu leğen üzerine büker. Küçük psoas, birinci bel omurundan çıkan ince bir kastır; kasık kemiğinin üst kenarında bir kirişle son bulur). [*Osm.*. Adale-i pisvas; *İng.* ve *Fr.* Psoas]. ~ **absesi**, *patol.* Psoas kasının kılıfı içinde irin toplanması. [*İng.* Psoas abscess]. ~ **kası kemeri**, *mim.* ◘ **Kemer**.

psofometre, i. *Fr. psophomètre. telekom.* Hatlarda parazit gürültüler meydana getiren elektrik gerilimlerini ölçmek için telekomünikasyonda kullanılan âlet. [*İng.* Psophometer].

psoit,-ti, i. *patol.* Psoas kası veya kılıfının iltihabı. [*İng.* Psoitis; *Fr.* Psoïtis].

psor, i. *Fr. psore. patol.* Organizmanın kendi ürettiği toksinlerle zehirlenmesi. [*İng.* Psora, itch].

psoranteri, i. *Fr. psorenterie. patol.* Bağırsak mukozası lezyonu; bağırsaktaki kapalı foliküllerin şişmesiyle meydana gelen küçük yuvarlak çıkıntı veya keseciklerle belirir. *(Tifo, kolera ve dizanteride görülür.)* [*İng.* Psorenteria].

psor(o)-, *Yun. psora*, kesecik, uyuz'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*İng.* ve *Fr.* Psor(o)-].

psödansefal, i. *Fr. pseudencephale. terat.* Beyninin yerinde damarlı bir ur bulunan ucube. [*İng.* Pseudencephalus].

psödansefali, i. *Fr. pseudencéphalie. terat.* Psödansefal ucubelik. [*İng.* Pseudencephaly, pseudencephalia].

psödartroz, i. *Fr. pseudarthrose.* Kırılıp da iyi yapışmamış bir kemiğin iki parçası arasında meydana gelen yalancı eklem. *(Üç çeşit psödartroz vardır:* **1. telsinovya psödartrozu**, *bir kapsül ve bazen bir sinovya ile gerçek bir eklem oluşturur;* **2. Telli psödartroz**, *en sık görülenidir; kemiğin iki parçası arasında çok yoğun bir tel dokusu vardır;* **3. esnek psödartroz**, *kemik parçaları arasında çok geniş bir alanın bulunduğu psödartrozdur. Klinik olarak psödartrozların özelliği, iki kemik parçasının ağrı yapmaksızın birbiri üzerinde oynayabilmesidir. Psödartrozlar, genellikle kemiğin çok zarar gördüğü, büyük çapta kemik kaybı olduğu, kırığın bazı yerlerde (kol kemiği, uyluk kemiği) bulunduğu durumlarda meydana gelir. Psödartrozların tedavisi her zaman cerrahî müdahaleyi ve genellikle bir kemik aşısını gerektirir).* [*İng.* Pseudarthrosis].

psödestezi, i. *Fr. pseudesthésie. fizyol.* Duyu organlarından bir tanesinin uyarılmasıyle, iki ayrı duyusal algının birlikte duyulması. *(Bu duyulardan biri normaldir, belirli bir duyunun uyarılması sonucudur; fakat öbürü, ilgisi olmayan başka bir duyunun uyarılmasından ileri gelir. Meselâ, işitme organının uyarılması sadece sesi duymaya değil, görme alanına da sebep olabilir; buna renkli işitme adı verilir. Bazen normal kişilerde ortaya çıkan bu olaylar bazı sinir hastalıklarında çok şiddetli olabilir; bu takdirde sanrıya benzetilebilir).* [*İng.* Pseudesthesia].

psöd(o)- (pseud(o)-), *Yun. pseudes*, aldatıcı'dan alınan ve birçok kelimenin yapısına giren önek. *kim.* Izomer olan başka maddelerden türeyen veya diğer bazı bileşiklere çok benzeyen bileşikleri adlandırmakta kullanılan önek. [*İng.* ve *Fr.* Pseud(o)-].

psödoadiyabatik, s. *Fr. pseudo-adiabatique. meteor.* Su buharıyle doymuş havanın, tam anlamıyle adiyabatik olmayan ısı dönüşümleri için kullanılır. [*İng.* Pseudoadiabatic].

psödoanemi, i. *tıp.* Yalancı kansızlık. [*İng.* Pseudoanemia].

psödoedrik, s. *Fr. pseudoédrique. billûrbil. Billûrlar halinde bulunan, fakat bu billûrların yüzleri, yabancı maddelerin mineral üzerine yaptığı basınç sonucu meydana gelen bir madde için kullanılır.* [*İng.* Pseudoedric].

psödofit,-ti, i. *Fr. pseudophite. min.* Klorit grupundan inorganik madde. *(Bir penin çeşididir).* [*İng.* Pseudophite].

psödogami, i. *Fr. pseudogamie. bot.* Yabancı bir bitkiye ait çiçektozu borusunun, yumurtacığa girerek oosfere dokunmasıyle başlayan döllenmesiz *(çünkü yabancı çiçektozu oosferi dölleyemez)* çoğalma şeklini anlatmak için Focke'un ileri sürdüğü terim. [*İng.* Pseudogamy].

psödogrena, i. *Fr. pseudo-grenat. min.* Grena rengindeki saydam kuvars

psödo-grup, i. *Fr. pseudo-groupe.* Mısır sanatında aynı duruşta iki veya üç figürü birarada gösteren heykel grupu. *(Genellikle bir ölünün farklı yaşlarında tasviri olarak düşünülür).* [*İng.* Pseudogroup; *Fr.* Pseudogroupe].

psödoiyonon, i. *Fr. pseude-ionone. kim.* Formülü $C_{13}H_{20}O$ olan asiklik keton; 12 mm'lik civa basıncı altında 144°C'ta kaynar, stiral'in asetonla yoğunlaşmasından meydana gelir. *(Derişik sülfürik asid etkisiyle, menekşe kokulu iyonun halinde çevrimselleşir).* [*İng.* Pseudoionone].

psödokrup, i. *tıp.* Çoğunlukla birdenbire ve gece vakti gelen, krup belirtileri veren hastalık. [*İng.* Pseudocroup].

psödokuvadratik, s. *Fr. pseudo-quadratique. billûrbil.* Billûr dokusu, kare tabanlı bir dik prizmaya benzeyen paralelyüzlerden oluşmuş bir mineral için kullanılır. [*İng.* Pseudoquadratic].

psödokümen, i. *Fr. pseudo-cumène. kim.* Formülü $C_6H_3(CH_3)_3$ olan trimetilbenzen 1-2-4 *(veya disimetriği);* kümen ile mesitilen'in izomeridir, 170°C'ta kaynar ve taşkömür katranından elde edilir. [*İng.* Pseudocumene].

psödolit,-ti, i. *Fr. pseudolite. min.* Serpantin grupundan inorganik madde. *(Bir talk çeşididir).* [*İng.* Pseudolite].

psödomani, i. *tıp.* Akıl hastasının işlemediği, suçlarla kendisini suçlaması. [*İng.* Pseudomania].

psödomelanoz, i. *tıp.* Öldükten sonra dokuların pigmantasyonu. [*İng.* Pseudomelanosis].

psödomer, i. *Fr. pseudomère. kim.* Kararlı bir bileşiğin çok kararsız, bazen varsayımsal izomeri; kararlı bileşiğin verdiği bazı tepkimeler bu kararsız izomerle açıklanabilir. *(Enoller, ketonların veya aldehidlerin psödomerleridir).* [*İng.* Pseudomere].

psödomerlik,-ği, i. *kim.* Bir bileşik için, bir psödomerin varlığı düşünülebilen durum. *(Psödomerlik, desmotropi'nin bir sınır durumudur. Denge halinde bulunan iki şeklin orantıları arasındaki büyük bir disimetriden ileri gelir; kesinlikle ağır basan kararlı şekil ve bazen tespit edilemeyecek kadar önemsiz olan psödo şekil. Bununla birlikte, psödo şekil kararlı şekilden daha etkinse, dengenin zorlamasıyle psödo şekil tepkime süresince, yenilenir ve bileşik sadece psödo şekil yapısıymış gibi davranır. Uzun süre psödomerliğin anormal tepkimelerin meydana gelmesi için gerekli bir şart olduğu düşünüldü; bugün bunun böyle olmadığı anlaşılmıştır; psödo şeklin varlığı açıkça tespit edilemediği zaman, yapacağı etkinin gerçekliği de çok şüphelidir. Demek ki psödomerlik kolay fakat değersiz bir açıklama şeklidir).* [*Fr.* Pseudomérie].

psödomiksi, i. *Fr. pseudomixie. bot.* Birbirine komşu *n* kromozomlu iki yaşatkan hücre arasında meydana gelen döllenme; bazı eğreltiotu öncimlerinde görülür. *(Polystichum).* [*İng.* Pseudomixis].

psödomonoz, i. *Fr. pseudomonose. vet.* Piliçlerde görülen ve *Pseudomonosas pyocyanea*'dan *(piyosiyanik basil)* ileri gelen bulaşıcı hastalık; büyümede duraklama, konjonktivit ve irinli keratitle belirir. *(Bu intanla, özgünaşı ve art arda dezenfeksiyonlarla mücadele edilir).* [*İng.* Pseudomonosis].

psödomorf, s. *Fr. pseudomorphe. min.* Başka bir minerale özgü billûr biçimini almış bir mineral için kullanılır. [*İng.* Pseudomorphous, pseudomorphic].

psödomorfizm, i. *Fr. pseudomorphisme. min.* Bir mineralin, dış biçimi değişmeden başka bir minerale dönüşmesi. [*İng.* Pseudomorphism]. ◘ **Epijeni**.

psödomorfoz, i. *Fr. pseudomorphose. min.* Kimyasal bileşimi değiştiği halde ilk billûr şeklini koruyan bir mineralin durumu. [*İng.* Pseudomorphosis]. ◘ **Epijeni**.

psödonitrol, i. *Fr. pseudonitrol. kim.* Genel formülü $(R)_2C\ (NO)\ NO_2$ olan bileşiklerin cins adı *(R, karbonlu bir köktür);* psödonitroller, nitröz asidin, ikincil alkollerden elde edilen nitrolu bileşiklere etkimesiyle meydana gelir. *(Organik çözücülerde mavi renkte çözünen renksiz billûrsu katılardır; ikincil alkollerin tanınmasında kullanılır).* [*İng.* Pseudonitrole].

☆ *Eşanl.* **nitronitrozoalkanlar**.

psödopod, i. *Fr. pseudopode* < *Yun. pseudos*, yalan + *pous*, ayak. *zool.* ◘ **Yalancı ayak**.

psödoperipter, s. Peripter denilen ve etrafı sıra sütunlarla çevrilmiş binalar görünüşünde olan, fakat sütunları binanın duvarına gömülü yarım veya üç çeyrek sütunlardan ibaret olan bina. [*İng.* Pseudoperipteral].

psödoperiyod, i. *Fr. pseudo-période. fiz.* Sönümlü sinusoidal bir kanuna göre değişen bir büyüklüğün sıfır uzanımdan art arda iki geçişi arasındaki zamanın iki katı. [*İng.* Pseudoperiode].

psödoperiyodik, s. *Fr. pseudo-périodique. fiz.* Sönümlü sinüsoidal bir kanuna göre değişen bir büyüklük için kullanılır. [*İng.* Pseudoperiodic].

psödosel, i. *tıp.* Beynin beşinci karıncığı. [*İng.* Pseudocele].

psödoskop,-pu, i. *Fr. pseudoscope. opt.* İçinde iki klişenin yerleri değiştirilen stereoskop; böylece kabarık yerler çukur, çukur yerler de kabarık görülür. [*İng.* Pseudoscope].

psödosukiyenler, ç. i. *Fr. pseudosuchiens, paleont.* Triyas devrinde yaşamış ilkel timsahları kapsayan sürüngenler alttakımı; başlıca cinsi aetozor'dur.

psödozmi, i. *Fr. pseudosmie. patol.* Koku olmadığı halde koku duyma. [*İng.* Pseudosmia].

Pt, *kim.* Platin'in kimyasal sembolü. [*İng.* Symbol of platinum; *Fr.* Symbole chimique de platine].

pten(o)-, *Yun. ptenos*, kanatlı, hareketli'den alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*İng.* Pten(o)-; *Fr.* Ptén(o)-].

pteridizm, i. *Fr. ptéridisme. vet.* Kartal eğreltiotunun *(Pteridium aquilinum)* yapraklarıyle saplarının yenmesinden meydana gelen zehirlenme. *(Genel olarak öldürücü bir hastalıktır. Özellikle Bretagne'de genç sığırlar çayırda otlarken veya ahırda kuru otlarla beraber kartal eğreltiotu da yer ve zehirlenir. Hastalık yüksek ateş, bağırsaklarda kanama yapar; mukoza ve deri üzerinde kan damlacıkları görülür. Etkili bir tedavi yolu yoktur).* [*İng.* Pteridism].

pterid(o)-, *Yun. ptesis, pteridos*, eğreltiotundan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*İng.* Pterid(o); *Fr.* Ptérid(o)-].

pterigiyon, i. *Yun. pterugion. oft.* Konjonktivanın kısmen kalınlaşması, *(Kalınlaşan zar üçgenimsi bir kıvrım şeklindedir; üçgenin tepesi saydam tabakanın ortasına kadar çıkabilir).* [*İng.* Pterygium; *Fr.* Ptérygion, onglet].

☆ *Eşanl.* **tırnakçık**.

pterigoid, s. *anat.* ◘ **Kanatsı**.

pterilografi, i. *Fr. ptérylographie.* Tüylerin kuş vücudunun yüzeyindeki duruşuyle uğraşan kuşbilim dalı. [*İng.* Pterylography].

pterin, i. *Fr. ptérine.* Kelebeklerin kanat pullarından çıkarılan ve amiplerin büyümesini kolaylaştıran boya. *(Arı sütünde de bulunur.* [*İng.* Pterin].

pterion, i. *anat.* Şakak, yankafa, temel ve alın kemiklerinin, kafatası kubbesinde birbirine eklendiği yer. *(Eklemin tümü bir çeşit H harfi şeklinde görünür).* [*İng.* Pterion; *Fr.* Ptérion].

pter(o)-, *Yun. pteron, yüzgeç*, kanat'tan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*İng.* Pter(o)-; *Fr.* Ptér(o)-].

pterozorlar, ç. i. *Yun. pteron*, kanat, + *sauros*,

kertenkele, *zool.* Sürüngenlerin, ikinci jeoloji devrinde yaşamış ve soyu tükenmiş olan türleri içine alan bir takımı, Tüysüz idiler. Koldan başlayarak vücudun yanı boyunca uzanan bir zar kanadı desteklemekle görevli idi. İri başlı sürüngenlerdi; bunlarda boyun çok uzun, gövde başa göre küçüktü; ağızlarında az veya çok diş vardı. Kemiklerinde kuşlarınki gibi hava boşlukları bulunuyordu. Bu hayvanların boyu birkaç santimetre ile birkaç metre arasında değişiyordu; kanat açıklığı 8 m'yi bulanlar vardı. Başlıca cinsleri: *rhamphorhnehus, pterodactylus.* [*Lat.* ve *İng. Pterosauria; Fr.* Ptérosauriens].

pteryon, i. *tıp'* ◘ Pterion.

ptil(o)-, *Yun. ptilon,* tüy'den alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*İng.* ve *Fr.* Ptil(o)-].

ptilolit,-ti, i. *Fr. ptilolite. min.* Hidratlı doğal sodyum; kalsiyum ve alüminyum silikat. [*İng.* Ptilolite].

ptiyalagog, s. *Fr. ptyalagogue < Yun. ptyalon, balgam + agogos,* çeken.*tıp.* Tükürük salgısını hızlandıran. [*İng.* Ptyalogogue, slalagogue].

ptiyalin, i. *Fr. ptyaline < Yun. ptyalon,* balgam. *biyokim.* Tükürükte bulunan enzim *(tükürük amilazı);* çiğneme sırasında nişastanın sindirimini sağlar ve etkisi midede devam eder. [*Osm* Luabin; *İng. Ptyalin; Fr.* Ptyaline].

ptiyalizm, i. *Fr. ptyalisme. < Yun. ptyalismos,* bol tükürük salgısı. *patol* Tükürük bezlerine yakın organlardaki rahatsızlıklarla *(stomatit, farenjit),* yemek borusu hastalıklarıyle, bazı zehirlenmelerle *(civa zehirlenmesi)* birlikte görülen veya belirli bir sebebi olmadan meydana çıkan *(histeri)* aşırı tükürük salgısı. [*İng.* Ptyalism].

ptiyalojen, i. *tıp.* Tükürükten ibaret olan. [*İng.* Ptyalogenic].

ptomain, i. *Fr. ptomaïne < Yun. ptoma,* ceset. *biyokim.* Ferment dekarboksilasyonu yoluyle bazı amino asidlerden oluşan ve bitkisel alkaloidlere benzeyen zehirleyici baz maddeler grupu *(Bu parçalanmayı /dekarboksilaz/ sağlayan enzimler bakterilerde pek yaygın olduğundan protominler cesetlerde /agmatin, kadaverin, pütresin/ ve bazı iltihaplı durumlarda bağırsaklarda bulunur).* [*İng.* Ptomaine].

ptoz, i. *Fr. ptôse < Yun. ptosis,* düşme. *patol.* Askı kas ve bağlarının gevşemesi sonucunda bir organın sarkması, *(İçorganların, özellikle böbrek, mide, kalınbağırsak, hattâ karaciğer düşüklüğünün birçok sebebi olabilir. Başlıca sebepleri şunlardır: karın çeperinin içorganları tutma yetersizliği /özellikle doğum, yapmış kadında/, zayıflama ve eskiden kullanılan çok sıkı korse, Ptoz'a karşı çeşitli şekillerde kemerler kullanılır. Bazen cerrahî müdahaleye başvurmak gerekir).* [*İng.* Ptosis].

☆ *Eşanl.* **düşüklük.**

PTT, *(Posta, Telgraf ve Telefon işletmesi'nin kısaltılmış adı),* Posta, telgraf ve telefon hizmetlerini yürütmek amacıyle özel kanuna göre kurulmuş (1953), idarî muhtariyeti olan, Ulaştırma Bakanlığına bağlı iktisadî devlet kuruluşu. [*İng.* ve *Fr.* P.T.T.].

pu[1], i. *Osm. < Fars. püyiden,* koşmak > *pü. esk.* Koşma. [*İng.* Running, going].

pu[2], *kim. plütonyum'*un kimyasal sembolü. [*İng.* Symbol of plutonium; *Fr.* Symbole chimique du plutonium].

pu[3], i. *metrol.* Eskiden Çin'de kullanılan, 1.79 m değerinde uzunluk ölçüsü. [*İng.* ve *Fr.* Pu].

puan, puvan, i. *Fr. point.* § ❶ **Çeşitli sporlarda kullanılan,** ölçüsü ve değeri değişken birim. *(Tenis, futbol ve bokstaki puanlar arasında hiç bir karşılaştırma imkânı yoktur).* [*İng.* Point, score] § ❷ Herhangi bir sınavda cevaplandırılacak soruların sayı olarak değeri veya cevaplandıranın başarı değeri: *İkinci soru 10 puanlıktır. Test sınavında 100 üzerinden 70 puan almak.* [*İng.* Point]; § ❸ Kumaşlardaki nokta, benek: *Kumaşın siyah puanları var.* [*İng.* Spot, speck, dot]; § ❹ *terz.* Beyaz nakış iğnelerinden biri. *(Puan, genellikle desen yapımında kullanılır, İplik yuvarlak şekilde sarılır. Kumaşın ve desenin özelliğine göre, mohime, pamukaki, çamaşır ipeği v.b. kullanılır).* [*İng.* Stitch]; ⊙ **ham ~,** *eğt.* ◘ **Ham**[1].

~ almak (kazanmak), *sp.* Spor karşılaşmasında başarılı oyun sonucu sayı sağlamak.

~ (sayı) hesabıyle yenmek, *sp.* Rakibinden fazla puan alarak karşılaşmayı kazanmak.

puanlama, *i.* Test maddelerinden ne kadarının doğru olarak işaretlendiğini anlamak maksadıyle yapılan **işlem.** [*İng.* Checking, ticking off, pricking; *Fr.* Pointage].

puanlamak, puvanlamak, f. *(Test kâğıtlarında)* Yönetilen soruları ve cevapları değerlendirmek, puan vermek. [*İng.* To check, to tick off, to prick off; *Fr.* Pointer].

puant, i. *Fr. pointe < Lat. puncta. dans.* Ayak parmaklarının ucunda dikilen ve ne topuğu ne de ayağının hiç bir kısmı yere değmeden adımlar atan kadın dansçının hareketi. [*İng.* Toe-dancing]; ⊙ **alçak (sıkışık) ~,** *dans.* Ayağını uzatıp parmaklarını birbirine doğru sıkarak ayak bileğinin ön kısmını ileri çıkaran kadın dansçının duruşu. [*Fr.* Pointe basse, pointe serrée]; ⊙ **yarım ~,** *dans.* Yere ayağın ön kısmını basarak, geri kalanını puanttaki gibi yere değdirmeden yukarıda tutmakla elde edilen duruş. [*Fr.*Demi-pointe]; ⊙ **yarım ~ zamanı,** *dans.* Vücut ağırlığını, yere basan parmaklara vererek ve ayak tabanı ile topuğu havaya kaldırarak elde edilen dans hareketi. [*Fr.* Temps de pointe]; ⊙ **~ zamanı,** *dans.* Ayak parmağının ucunu yere değdirerek ayağın üst kısmını uzatma ve dizi germe şeklindeki dans hareketi. [*Fr.* Temps de pointe].

puantaj, puvantaj, i. *Fr. pointage.* § ❶ Bir kimsenin var veya yok olduğunu, bir işe katılıp katılmadığını belirtmek için adının yanına konan işaret; [*İng.* Checking, ticking off, pricking off]; § ❷ *sp.* Turnuva sistemiyle yapılan yarışmalarda ferdî veya takım sıralamalarında iyi ve fena puanların tespiti. [*İng.* Scoring, masking]; § ❸ *zoot.* (a) Bir hayvanın değerini nokta yöntemiyle tayin etme işlemi; (b) Nokta yöntemiyle yapılan değerlendirmede hayvana verilen notların toplamı. [*İng.* Checking; *Fr.* Pointage].

~ cetveli, *zoot.* Nokta yönteminde göz önüne alınan nitelikleri belirten cetvel. *(Irklara göre değişen bu cetvellerde ırk standardının çeşitli -unsurları esas alınır).* [*İng.* Checking table; *Fr.* Table de pointage].

puanter, i. *İng. pointer.* Av köpeği ırkı. *Puanter* kısa kıllı, zarif, düzgün vücutlu, uzun ince kuyruklu bir köpektir. Değişik renklerde olur; siyah, siyah beyaz, benekli veya beneksiz, portakal renginde, Puanter birinci sınıf bir av köpeğidir; ayı sezdiği anda olduğu yerde heykel gibi hareketsiz kalır, onu ürkütmez *(adı /puanter: dikilip kalan/, bu özelliğinden gelir).* Keskin koku alma duyusu, süratli ve durma stiliyle haklı bir ün kazanmıştır. [*İng.* ve *Fr.* Pointer].

puantiyizm, i. *Fr. pointillisme.* ◘ **Noktacılık.**

puantometre, i. *heyk.* Heykeltraşlıkta bir büst veya heykelin alçı modelinden aynen taşa oymak için her kısmının noktalarını aynı çıkıntı ve girintide yapabilmek ve bu suretle modelin tamamen aynını taştan oymak için kullanılan ölçü âleti. [*İng.* Pointing-machine;*Fr.* Pointomètre].

puantör, puvantör, i. *Fr. pointeur.* § ❶ Görevi bir yerde liste işaretlemek olan kimse. [*İng.* Checker]; § ❷ Büyük fabrika, işyerleri ve büyük inşaatlarda çalışan işçilerin işe geliş ve gidişini kontrol eden görevli. *(Bugün fabrika ve işyerlerinde işçilerin geliş ve gidişleri kart basma ile kontrol edildiğinden, puantörler daha çok inşaat işlerinde kullanılır. İşçilerin çalışmaları günlere ayrılmış matbu defterlere puantörler tarafından işlenir).* [*İng.* Tallyman, timekeeper; *Fr.* Pointeur].

puantseş, i. *Fr. pointe-sèche,* kuru kalem. *grav.* (a) Gravürcülerin bakır üzerine ince çizgiler çizmekte kullandıkları âlet; (b) Bu âletle kazılmış bakır levhadan çıkarılan prova. [*İng.* Dry-point etching]. ◘ **Gravür.**

pubiotomi, i. *Fr. pubiotomie. tıp. (kadındoğum)* Güç doğum halinde çatı kemiklerinden birini zincir şeklinde testereyle kesme ameliyatı. [*İng.* Pubiotomy].

pucherit,-ti, i. *Fr.* puchérite (Saksonya'daki *Pucher maden ocağının adından). min.* Doğal bizmut vanadat. [*İng.* Pucherite].

puç /püç/, s. ve i. *Osm. < Fars.* § ❶ Kuyruk sokumu. [*İng.* ve *Fr.* Sacrum]; § ❷ *mec.* Boş, işe yaramaz *(şey);* [*İng.* Good for nothing; *Fr.* Chose inutile et insignifiante]; § ❸ Çirkin; § ❹ İçi boş olan, kof.

puçong, i. Siyah çay çeşidi.

pud[1], i. *metrol.* Rusya'da kullanılan. 16.380 6 kg'a eşit kütle birimi. [*İng.* Pood; *Fr.* Poud].

pud[2], i. *Osm. < Fars. püd. dok. esk.* Atkı, argaç. [*İng.* Weft, woof].

Puddel işlemi, *met.* Dökme demiri izabe fırınında oksidleyici bir curufla temas ettirerek, karbon oranı düşük demir veya çelik elde etmeğe varayan eski metalürji yöntemi. *(1784 yılında Henry Cort tarafından bulunan bu işlem, XX. yüzyılın ilk yarısında yavaş yavaş kullanılmaz oldu; çünkü, sat demirin elde edilmesinde, bugünkü tekniklerden çok daha pahalıya mal oluyor, üstelik çok tecrübeli işçi gerektiriyordu. Taşkömürle ısıtılan bir izabe fırınında dökme demir, oksidleyici bir demir curufuyle birlikte eritiyordu. Böylece karbon gideriliyor ve öbür yabancı maddeler curuf içinde toplanıyordu; geriye kalan hamur kıvamındaki demir, dövülerek curuftan ayrılıyordu).* [*İng.* Puddling; *Fr.* Puddlage].

puddling, i. *İng. met.* ◘ **Puddel işlemi.**

puding, i. *İng. pudding.* § ❶ *mutf.* Pirinçli, meyveli veya bisküvili çeşitleri olan ingiliz tatlısı. [*Fr.* Pudding, pouding]; § ❷ *jeol.* Yuvarlak bir biçim almış veya köşeli yerleri yuvarlaklaşmış yassı çakıl taşlarının doğal bir çimento ile biraraya gelmesinden oluşmuş kaya. [*Fr.* Poudingue]. ⊙ **lâl renkli ~,** *jeol.* Breton silüryeninin en alt tabakasında bulunan şarap tortusu rengindeki yığışım. [*İng.* Purple pudding; *Fr.* Poudingue pourpré].

pudra /pud:ra/, i. *Fr. poudre.* Hava şartlarının yüzü yıpratmasına, cildin daha güzel görünmesine, kırışıklıkların ve yüz derisindeki başka düzensizliklerin gizlenmesine yardımcı olmak amacıyle sürülen madensel tozlar karışımı. *(En çoğu pirinç unundan yapılır, beyaz veya ten renginde, kokulu ve ince olur).* [*İng.* Powder].

~ boyası, *matb.* Kuru, toz halinde boyalar olup, tıpkı toz bronz gibi, renk etkisini elde etmek maksadıyle daha önce aynı renk basılmış olan zemin tonu üzerine serpilir. [*İng.* Powder tint; *Fr.* Couleurs à poudrer].

~ şekeri, Dövülerek ince un haline getirilmiş şeker. Hiçbir büyüklükte kristali veya taneyi kapsamayacak şekilde, pudra kıvamına kadar öğütülüp elekten geçirilen beyaz şeker. [*İng.* Brown sugar, icing sugar; *Fr.* Sucre en poudre].

☆ *Eşanl.* **un şeker.**

pudralık,-ğı /pud:ralık/, i. Pudra kutusu. [*İng.* Powder-box; *Fr.* Poudrier]. ◘ **Pudra.**

pudriyer, i. *Fr. poudrier.* Aynası ve pomponu olan ve içine makiyaj pudrası konan, çantada taşınabilir küçük kutu. [*İnk.* Powder-box].

Pueblo'lar, ç. öz. i. *etn.* A.B.D.'nin güneybatısında *(New-Mexico, -Colorado ve Arizona)* kızılderili halk. *(bağımsız köyler halinde bölünen başlıca kabileleri /Hopi'ler, Zuni'ler/ iki bin yıla yakın süredir birbirinin üzerinde çekik katlar halinde yükselen taş evler yaparlar. Mısır yetiştirme bölgesinde yaşayan tarımcı topluluklardır; el tezgâhlarında pamuk dokur ve kıvrımlı elbiseler giyerler. Geometrik desenli çömlekleri ilgi çekicidir. Seçimle işbaşına gelen başkanlar tarafından rahip sınıfının yardımıyle yönetilen her köy, siyasî ve dinî bir birimdir. Pueblo toplumunda totemci klanlarla dinî*

tarikatlar birarada yaşar). [*ing.* ve *Fr.* Pueblos].

puf[1], i. *yans.* İçine yumuşak bir madde doldurulmuş, çevresi farbelalı bir yastık biçiminde, arkalıksız, alçak ve ayakları görünmeyen oturacak. [*Ing.* Big circular cushion to sit on, pouf; humpty; dumpy; tuffet; *Fr.* Pouf].

~ böreği, *mutf.* ◘ **Pufböreği.**

~ minderi, Yumuşak ve şişkin minder.

puf[2], i. *yans.* Sıkıntı anında verilen soluğu belirtir. [*ing.* Phewl; *Fr.* Pouf!].

puf.böreği, b. i. *mutf.* Mayalı hamurdan yapılan bir cins börek. *(kıymalı veya peynirli yapılır. Un, yumurta, yağ, ve tuz karışımı su ile iyice yoğrulur. Hamur bir süre dinlendirilir, yufka açılır, üzerine yağ sürülür. Rulo haline getirilen yufkalar katmerlenerek parçalara bölündükten sonra yeniden açılır. Küçük parçalara kesilir. Her parçanın içine peynir veya kıyma konduktan sonra yarım ay biçiminde katlanır ve kızartılır).* [*Ing.* Puff pastry stuffed with meat or cheese; *Fr.* Pet-de-nonne].

pufla /puf:la/, i. *Yun. pupulon.* § ● *zool.* Perdeayaklılardan, kuzey kutbuna yakın yerlerde yaşayan, inceliği ve yumuşaklığı dolayısıyle tüyleri için avlanan bir kuş. [*Lat. Somateria mollissima; Ing.* Eider; *Fr.* Eider à duvet]; § ◙ s. Bu kuşun tüyleriyle doldurulmuş: *Pufla yastık.* [*Ing.* Pilled with, Down; *Fr.* Rempli d'édredon].

~ gibi, *dey.* Pek yumuşak ve kabarık. [*Ing* Very soft; *Fr.* Très mou].

puflama, i. *döş.* Geciken yanmanın nedeni olan küçük çapta bir patlama.

puflamak, nsz. f. *yans.* Puf sesi çıkararak sıkıntı veya üzüntüsünü belli etmek: *Üç genç elleriyle ağızlarını örterek pufladılar.* [*Ing.* To blow, to puff; *Fr.* Vider une bouchée d'air avec bruit]; ⊛ oflayıp ~, *dey.* ◘ **Oflamak.**

puhte, s. *Osm.* < *Fars. puhten, esk.* § ❶ Pişmiş. [*Ing.* Thoroughly cooked]; § ● *mec.* Olgun, tecrübeli *(kimse).* [*Ing.* Ripe, mature; experienced].

puhtegân, ç. i. *esk. mec.* Olgun kimseler. [*Ing.* Men of mature experience].

puhtegî. i. § ❶ *esk.* Pişkinlik; § ● *mec.* Olgunluk. [*Ing.* Ripeness, maturity, mature experience].

puhu, i. *zool.* Gök kuzgunumsular *(Coraciiformes)* takımının Baykuşgiller *(Strigidae)* familyasından bir kuş türü. Avrupa'da yaşayan yırtıcı gece kuşlarının en büyüğüdür. Uzunluğu 70 sm.'yi bulur. Sırtı koyu kahverengi olup kulaklarının ucunda kara tüyler vardır. Palearktik bölgede orman, dağ ve kayalıklarda yaşar. [*Lat. Bubo bubo; Ing.* Eagle owl; *Fr.* Grand-duc].

puhu.kuşu, b. i. *zool.* ◘ **Puhu.**

pul, i. § ❶ *jeol.* Bir örtünün ilerleme sırasında kırılmasıyle temelindeki oluşukların örtüdeki daha genç katmanların üstüne gelmiş dilimleri. *(Kayaçtan ayrılmış kabuksu ince parçalar).* [*Osm.* Harşef; *Ing.* Dislodged slices, flack, scales; *Fr.* écaille]; § ❷ *zool.* Balıkların, sürüngenlerin ve bir kısım kuşlarla memelilerin vücudunu kaplayan ve çeşitli eşya yapımında kullanılan boynuzsu sert levha. [*Osm.* Sadefe; *Ing.* Scale; *Fr.* Ecaille]; § ● *oyun.* Tavla oyununda kullanılan yuvarlak, kalınca levhacık. [*Ing.* Piece; *Fr.* Dame *(de tric-trac)*]; § ● *post.* P.T.T. İdaresince alınan posta parasına veya damga resmine karşılık maktuplara ve kâğıtlara yapıştırılan basılı küçük kâğıt parçası: *Posta pulu. Damga pulu. Kızılay pulu.* [*Ing.* Stamp; *Fr.* Timbre-poste]; § ● boynuna geçirilen, ortası delik maden levhacık. [*Ing.* Washer, *(for a screw);* nut *(of a bolt); Fr.* Rondelle]; § ● Eskiden kullanılan, akçeden küçük madenî para. [*Ing.* Small coin, mite]; § ● Yuvarlak ve irice benek veya leke. [*Ing.* Flake; *Fr.* Flocon]; § ● *zool.* (a) Alt deri veya üstderiden meydana gelmiş olan küçük yassı safihacıklar: *Balık pulu.* [*Ing.* Scale; *Fr.* écaille]. ◘ *ŞEKİL: 46* — **BALIK** (dış yapısı); (b) Kemikseł veya boynuzsal bir maddeden veya kitinden yapılmış olan ve dışa doğru büyümüş olan çıkıntılar: *Sürüngen pulu.* [*Ing.* Scale; *Fr.* écaille]; ❶ *arg.* Para: *Bugünlerde pul tuttuğumuz yok!* [*Ing.* Money; *Fr.* Argent; monnaie] § ● *bot.* Üzerinde bulunduğu organa sımsıkı yapışık, şekil ve yapıca çok basit yaprakların her biri. [*Ing.* Scale; *Fr.* écaille]; § ⓫ *böcekbil.* (a) Çiftkanatlı böceklerde kaşıkçık. [*Ing.* Shell; *Fr.* écaille, cuilleron]; (b) Diviklerde düşen kanatın yerinde kalan çotuk. [*Ing.* Shell; *Fr.* écaille; moignon de l'aile tombée, chez les termites]; (c) Kelebeklerde ufacık bir sivri nokta ile kanatların derisine tutunan çok küçük plak. *(Kelebeklerin kanadında sürekli olarak «toz» görünüşünde yer alan ve onlara gerek yansıma yoluyle /kimyasal renkler/, gerek ışığın enterferans oyunlarıyle /fizik renkler/ çeşitli renkler veren ve renklere parlaklık kazandıran kısımlar, bu pullardır).* [*Ing.* Shell; *Fr.* écaille]; § ● *inş.* Çatı kaplama işlerinde madenî örtü elemanıyle çivi başı arasına konan küçük boyutlu çinko veya bakır parçası. [*Ing.* Thin round disc] § ● *mim.* Üst üste konmuş, düz veya hafif kabarık dairesel küçük plakalardan meydana gelen süsleme. [*Ing.* Ornamental comb or slide; *Fr.* écaille]; § ● *saatç.* Bir mihvere desteklik etmesi için, bir kol veya duvar saatinin platinine perçinlenmiş pirinç parça; § ●*süsl. san.* Ortası delik maden levhacık. [*Ing.* Spangle, sequin; *Fr.* écaille]; § ● *terz.* Bir kumaşın üzerine süs olarak dikilen küçük, yuvarlak, ince ve delikli, maden, jelatin, sedef v.b. parçası. [*Ing.* Spangle; *Fr.* Paillette]; § ● s. Pula benzeyen, pulu andıran; § ❷ İnce bir tabaka halinde olan; ⊛ **balık ~ u,** *mim.* ◘ **Balık;** ⊛ **bir ~ etmemek,** *dey.* Değersiz olmak. [*Ing.* To be worthless] ⊛ **bir ~ a satmak,** *dey.* Hiç önem vermemek *(birine karşı)* sadakatsız davranmak. [*Ing.* To disregard entirely to act disloyal *(against)];* ⊛ **damga ~ u,** ◘ **Damga;** ⊛ **dizme ~ ları,** ◘ **Dizme;** ⊛ **iç ~,** *bot.* ◘ **Karpel;** ⊛ **ilân ~ u.** *mal.* ◘ **İlân;** ⊛ **mahmuz ~ u,** ◘ **Mahmuz;** ⊛ **para ~,** *dey.* ◘ **Para;** ⊛ **posta ~ u,** ◘ **Posta;** ⊛ **sikke ~ u,** Madenî para veya madalya basmak için hazırlanmış olan müdevver ince madenî levhalar olup bunların üzerine gereken resim ve yazılar basılır.

~ **iğnesi,** *süsl. san.* Pulun deliğinden geçecek kadar küçük ve ince iğne. [*Ing.* Very fine sewing needle, spangle-needle].

~ **işlemek,** *terz.* Bir kadın elbisesinin üzerine pullar işleyerek süslemek. [*Ing.* To spangle; *Fr.* Pailleter].

~ **kanatlılar,** *zool.* ◘ **Pulkanatlılar.**

~ **kaya,** *jeol.* Yaprak yaprak ayrılan taşların genel adı. [*Ing.* Schist; *Fr.* Schiste].

☆ *Eşanl.* **şist.**

~ **pul,** Üstünde yuvarlak ve irice benekleri olan şeyler için kullanılır. [*Ing.* In scales, In spots].

~ **sahtekârlığı,** *huk.* Devlet tarafından çıkartılan değerli evrakın bir türü olan pulun, yetkili olmayan kişilerce basılması. *(Resmî evrakta sahtekârlık suçu sayılır).*

~ **şişe,** Kavanoz biçiminde bayağı bir cam hamurundan yapılmış yeşilimtrak renkte, ince çeperli bir cins şişe.

pulad, i. ◘ **Pulat.**

pulat, i. *Osm.* < *Fars. pûlâd. esk.* Çelik, birinin gücünün yerinde olduğunu belirtmek için kullanılır. [*Ing.* Steel, strength; *Fr.* Acier].

~ **gibi,** *dey.* Çelik gibi, güçlü, kuvvetli. [*Ing.* Very hard and strong; *Fr.* Fort, solide].

pulâterina, i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının Kefalgiller *(Mugilidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 40-60 sm. olup yassı solucanlara arakonakçılık eder. Avrupa kıyılarında, Akdeniz ve Karadeniz'de yaşar. [*Lat. Mugil capito; Ing.* Grey mullet; *Fr.* Muge porc].

pulotka, i. *den.* Tayfaların, maaşlarına mahsuben gemi sahiplerinden aldıkları peşin akçeye denir.

pul.bilim*, b. i. Posta pullarının incelenme ve araştırması ile uğraşan bilim. [*Ing.* Philately, stamp-collecting; *Fr.* Philatélie, philatélisme].

☆ *Eşanl.* **filateli.**

pul.bilimsel*, b.s. Pulbilimle ilgili olan. [*Ing.* Philatelic; *Fr.* Philatélique].

☆ *Eşanl.* **filatelik.**

pulcu, i. § ● Pul satan kimse, [*Ing.* Seller of stamps; *Fr.* Celui qui vend des timbres-poste]; § ● Posta pulu derleyen veya derleyenlere bu pullardan satan kimse, pul koleksiyoncusu. [*Ing.* Philatelist, stamp-collector; *Fr.* Philatéliste].

pulcuk,-ğu, i. *bot.* Buğdaygillerde kavuzcuklara, bileşikgillerden bazı bitkilerin kömecinde çiçeklerin arasında bulunan küçük bürgücüklere verilen genel ad. [*Ing.* Palea, pale; *Fr.* Paillette].

pulculuk,-ğu, i. Pul koleksiyonculuğu. Biriktirilen pulların alım satımıyle uğraşma işi. [*Ing.* Philately, stamp collecting; *Fr.* Philatélie, philatélisme].

pulk, i. *Rus. polk,* alay. Kazak askeri birlikleri. *Fr.* Poulk, pulk].

pul.kanatlılar, ç.b.i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan Böcekler *(Insecta) sınıfının* Kanatlılar *(Pterygota)* alt sınıfına giren bir takımı. Vücutları pullarla veya sık tüylerle kaplıdır. Ağız parçaları emmeye elverişli hortum biçimindedir. İki çift olan kanatları geniş ve sayısız küçük pullarla örtülüdür ve pulların rengi çok çekicidir. **Un güvesi** *(Ephestia kuhniella),* **Lâhana kelebeği** *(Pieris brassica),* **Giylm güvesi** *(Tineola biselliella),* **Evcil ipek böceği kelebeği** *(Bombyx mori),* **Küçük tavus kelebeği** *(Saturnia pavonia),* **Büyük tavus kelebeği** *(Saturnia pyri),* **Kuyruklu kelebek** *(Papillio machaon),* **Kürk güvesi** *(Tinea pellionella),* **Gündüz tavus kelebeği** *(Vanessa poi),* **Akşam tavus kelebeği** *(Smerinthus ocellata),* **Apollon kelebeği** *(Parnassius apollo),* **Piralis** *(Pyralis),* iyi bilinen türleridir. [*Osm.* Harşefiy-ül-cenah; *Lat.* ve *Ing. Lepidoptera; Fr.* Lépidoptères]. ◘ *LEVHA: 107* — **PULKANATLILAR.**

☆ *Eşanl.* **kelebekler.**

~ **bilimi,** Böcekbiliminin pulkanatlılarla uğraşan dalı. [*Ing.* Lepidopterology; *Fr.* Lépidoptérologie].

pullama, i. *mim.* Bir yapı elemanını balık pulunu andıran taş veya tahta levhacıklarla süsleme. [*Ing.* Pre-payment; *Fr.* Affranchissement].

pullamak, i. § ● Pul yapıştırmak: *Zarfı pullamak.* [*Ing.* To put stamps *(on a letter),* to stamp; *Fr.* Timbrer]; § ● *(Elbiseyi)* Pullarla süslemek. [Ing. To decorate with spangles; *Fr.* Pailleter]; ❶ **allamak ~,** *dey.* Süslemek, donatmak. [*Ing.* To ornament with spangles, to over-decorate].

pullandırıcı, s. *patol.* Pullanmayı yapan veya kolaylaştıran. [*Ing.* Exfoliative; exfoliatif, -ive].

pullanma, i. § ❶ Pullanmak işi. [*Ing.* Scaling; *Fr.* écaillage]; § ● *san.* Bir tablonun üzerindeki boya tabakasının pul pul veya incecik şeritler halinde kalkması. *(Pullanmaya verniğin iyi olmaması veya kötü bir astarlama ya da tablonun tuvalinin ikiye katlanması yol açabilir).* [*Ing.* Flaking off, peeling off; *Fr.* écaillage]; § ● *graf. san.* Kâğıt veya başka bir zemin üstüne mine ya da herhangi bir kıymetli taş görünüşünü veren cam veya plastik parçacıkları yapıştırmak işlemi. [*Ing.* Scaling off, chipping; *Fr.* écaillage]; § ❷ *jeom.* Sağlam kayanın hemen hemen eşmerkezli kabuklar halinde ufalanması. *(Pullanma, daha çok kristalli tıkız kayalarda /özellikle granit/ sık görülür; pullanmanın bir soğuyup bir ısınan yüzey ile çok daha az işleyen ve büzülen daha derindeki tabakalar arasındaki ısı farkları sonucu oluşan gerilimler sebebiyle meydana geldiği sanılır. Pullanma özellikle yarı kurak iklimlerde görülür).* [*Ing.* ve *Fr.* Desquamation, exfoliation]; § ● *patol.* (a) Bir kemiğin, bir kirişin v.b. ölü kısımlarının küçük pullar halinde dökülmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Exfoliation]; (b) Dış derinin boynuzsu küçük pullar veya büyük geniş parçalar halinde dökülmesi olayı. [*Ing.* ve *Fr.* Desqua-

PULKANATLILAR

CYNTHIA güvesinin tırtılı

CHARAXES türlerinin larvası.

CYNTHIA güvesi.

Peru'nun *KIRMIZI TIRTIL'ı* (Larvasındaki kıllar zehirlidir).

ANTHERAEA POLYPHEMUS'un tırtılı.

Kongo'nun ŞERiTLi TIRTILI

Bir Peru pulkanatlının egzotik larvası.

KELEBEKLER VE GÜVELER

BRITANNICA'dan

mation]; § ❻ *seram.* Pişmiş olarak veya madenî eşya üzerindeki sırın yaprak yaprak kalkması. [*ing.* Scaling off; chipping; *Fr.* écaillage].

pullanmak, f. § ❶ *(Mektup, evrak v.b. hk.)* Üzerine pul yapıştırılmak. [*ing.* To be put stamps *(on)*]; § ❷ Pul pul olmak. [*ing.* To be exfoliated *(oil painting)*; *Fr.* S'écailler, craqueler].

pullman veya **pulman,** i. *(George Pullman'ın adından)* Önceleri Amerika'da, sonra İngiltere ve Avrupa'nın diğer ülkelerindeki demiryollarında kullanılan lüks vagon. [*ing.* Pullman].

pulloroz, i. *Fr. pullorose. zool.* ◘ **Beyaz sürgün.**

pullu, s. § ❶ Üzerine pul işlenmiş: *Pullu elbise.* [*ing.* Spangled, spotted; *Fr.* Pailleté, -ée]; § ❷ Üzerine pul yapıştırılmış: *Pullu zarf.* [*ing.* Stamped; *Fr.* Timbré,-ée, affranchi,-ie]; § ❸ Pulu olan: *Pullu deri.* [*ing.* Scaly; *Fr.* écailleux,-euse]; ⊙ **allı ~,** *dey.* ◘ **Allı.**

pullu.hayvanlar, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Etenliler *(Placentalia)* alt sınıfına giren bir takımı. Vücutları, büyük ve yassı olan kırmızı kahverengi ve dikenli pullarla örtülüdür. Top gibi yuvarlaklaşırlar. Dişleri yoktur. **Pullu-memeliguiller** *(Manidae)* olmak üzere bir familyası vardır. [*Lat.* ve *ing.* Pholidota; *Fr.* Pholidotes].

pulluk,-ğu, i. *Alm. pflug.* < *isl. trm.* Toprağı sürmek için kullanılan tarım aracı. [*ing.* Heavy plow; *Fr.* Brabant, fouilleuse]. ☆ *Eşanl.* **kutan;** ◘ *ŞEKİL: 523.*— **TARIM MAKİNELERİ II;** ⊙ **akaçlama pulluğu,** *trm.* ◘ **Akaçlama;** ⊙ **çok kulaklı ~,** *trm.* ◘ **Çok;** ⊙ **derin sürme pulluğu,** *trm.* Toprağı derin sürerek ufalamak için kullanılan özel pulluk. [*ing.* Subsoiler; *Fr.* Sous-soleuse; fouilluse]; ⊙ **motorlu ~,** *trm.* ◘ **Motorlu. ~ civatası,** *trm.* Tarım araçlarında çok kullanılan ve vida kısmı hadde ile çekilmiş civata. [*ing.* Agricultural bolt].

pullu.memeliguiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Pulluhayvanlar *(Pholidota)* takımına giren bir familyası. Vücutları dikenli pullarla kaplı, küçük başlı hayvanlardır. Kuyrukları çok uzundur. Gözleri ve kulakları çok küçüktür. Ağızları dar ve uzamış olup dilleri karıncaları yalayıp yutmaya elverişlidir. Afrika ve Güney Asya'da yaşarlar. **Pangolin** *(Manis tricuspis),* **Dev pangolin** *(Manis gigantes),* **Beş-parmaklı pangolin** *(Manis pentadactyla),* **Step pangolini** *(Manis temmincki)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Manidae; Fr.* Manidés].

pullu.sürüngenler, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının bir takımı. Derileri pâlk ve pullarla örtülüdür. **Kertenkeleler** *(Lacertilia),* **Yılanlar** *(Ophidia)* ve **Dil-fırlatanlar** *(Rhiptoglossa)* olmak üzere 3 alt takımı vardır. [*Lat.* ve *ing. Squamata; Fr.* Squamates].

~ koltuklu otobüs, Pullman denilen tipteki koltuklar ile donatılmış özel konforlu lüks otobüs. [*ing.* Pullman-bus].

pullu.yüzgeçliler, ç.b.i. *zool.* Kıllıdişligiller familyasından, yüzgeçleri küçük pullarla örtülü *kıllı dişli balık, holacantha, chelmon* v.b. balıkları kapsayan balıklar grupu.

pulman, i. ◘ **Pullman.**

pulmometre, i. *tıp.* Akciğer büyüklüğünü ölçme âleti. [*ing.* Pulmometer].

pulover, i. *ing.* pull-over, üste çekilen. Baştan geçirilerek giyilen, kollu veya kolsuz yün örgülü giyecek. [*Fr.* Pullover].

pulpa, i. *Lat.* § ❶ *bot.* Etli mezokarp, meyve özü; § ❷ *anat.* (a) Bir organın yumuşak kısmı. [*Osm.* Lüb; *ing.* Pulp; *Fr.* Pulpa]; (b) ◘ **Dişözü.**

pulpektomi, i. *Fr. pulpectomie. diş cerr.* Dişözü dokusunu kısmen veya tamamen çıkarmak amacıyle yapılan müdahale. [*ing.* Pulpectomy].

pulpit, i. *tıp.* Dişözü iltihabı. [*ing.* Pulpitis].

pulpotomi, i. *diş. cerr.* Pulpanın koroner parçasını kesme ameliyatı [*ing.* Pulpotomy].

pul.pul, s. Pullar küçük parçalar halinde. [*ing.* In scales, in spots].

pulsimetre, i. *tıp.* Nabız kuvvetini ölçen cihaz. [*ing.* Pulsimeter; *Fr.* Pulsimètre].

pulsometre, i. *Fr. pulsomètre. tıp.* Kan akış oranını ölçme cihazı. [*ing.* Pulsometer; *Fr.* Pulsomètre].

pulsu, s. Pula benzeyen; pulu andıran.

~ yapı, *jeol.* Dam kiremitleri gibi yerleşmiş, çok sayıda birbirine koşut bindirmeli yapı. [*Osm.* Harşef-i bünye; *ing.* Imbricate structure; *Fr.* Structure en écaille, régime inbriquée].

~ yaprak, *bot.* Pula benzeyen yaprak.

pulsuz, s. § ❶ Pulu olmayan: *Pulsuz balık.* [*ing.* Without scales; *Fr.* Sans écailles]; § ❷ Pul yapıştırılmamış: *Pulsuz dilekçe.* [*ing.* Without stamps; *Fr.* Non affranchi, non timbré]; § ❸ Parası olmayan züğürt. [*ing.* Without money, impecunious; *Fr.* Qui n'a pas d'argent; miséreux; dans la dèche]; ⊙ **parasız ~,** *dey.* ◘ **Para.**

puluç, s. *esk.* Cinsel yaklaşmada bulunmak gücünde olmayan *(erkek).* [*ing.* Sexually impotent; *Fr.* Impuissant].

puluçluk,-ğu, i. *esk.* Puluç olma hali. [*Osm.* Ananet; *ing.* Impotence; *Fr.* Impuisance].

pulvinar, i. *Lat. anat.* Beyinde görme yatağının arka ve dış ucundaki kabarıklık. [*Osm.* Nihayet-i halfie-i seriri basarî; *ing.* Pulvinar; *Fr.* Pulvinar, tubercule postérieur du thalamus].

☆ *Eşanl.* **talamus arka ucu.**

pulvino, i. *bayınd.* Bir kemer barajın gövde sinden, *çevresel derz* denen bir dayanma yüzeyiyle ayrılan temel kütle. İtalyan mühendisleri tarafından bulunan *pulvino*'nun barajdaki rolü, yükleri zemine dağıtan ve inşaat hesaplarını kolaylaştıran düzgün biçimli sunî bir zemin elemanı meydana getirmesidir. Üsetlik çevresel derz, kaynak tarafından doğan ve yapıdan çatlaklara, kırılmalara yol açan çekme gerilmelerinin kayaya iletilmesini de önler. [*ing.* ve *Fr.* Pulvino].

puma, i. *(Keşua dilinden). zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının Kedigiller *(Felidae)* familyasından yırtıcı bir memeli türü. Uzunluğu 120, kuyruğu 70 sm. Sırtı külkahverengi, karnı beyazımsıdır. Geceleyin pusuya yatarak avlanır. Kuzey ve Güney Amerika'da yaşar. [*Lat. Felis concolor; ing.* Cougar, American lion, catamount, puma, mountain lion; *Fr.* Puma, conguar].

☆ *Eşanl.* **kugar.**

punç, i. *(bileşimine giren beş madde dolayısıyle, hindu dilinde punç = beş > ing. punch.)* Çay, şeker, tarçın, limon, rom v.b. damıtılmış bir alkollü içkiyle yapılan ve bu içkinin buharlaşan alkolü yakılarak kabın üstündeki bir alev meydana getirdikten sonra içilen içki. [*ing.* ve *Fr.* Punch].

pundos, i. *patol.* Fil hastalığına benzeyen müzmin ayak hastalığı. *(Guatemala'da sık görülür).* [*ing.* ve *Fr.* Pundos].

punt, i. *lt. punta* § ❶ *(Bir şey hk.)* Uygun zaman, fırsat. [*ing.* Appropriate time; *Fr.* Moment propice]; § ❷ *den.* Seyir halindeki geminin harita üzerindeki yeri; ⊙ **pundunu bulmak (punduna getirmek),** *dey.* Bir şeyi yapmak için uygun zamanı seçmek. [*ing.* To find a suitable epportunity for doing something; *Fr.* Trouver le moment propice pour agir, pour faire qch, en trouver l'occasion, saisir l'occasion aux, par les cheveux]; ⊙ **rasat ~u,** *den.* Yıldızları gözlemleyerek tayin edilen punt; ⊙ **tahmini ~,** *den.* Geminin bulunduğu sanılan mevki.

~ cetveli, *den.* ◘ **Cetvel.**

~ koymak, *den.* Geminin yerine harita üstünde işaretlemek.

~ tayin etmek, *den.* Hesapla geminin coğrafî mevkiini tayin etmek.

punta, i. *mek.* Bir transmisyon milini taşıyan veya bir dönme hareketinde sabit nokta vazifesini gören makine elemanı: *Torna* puntası. [*ing.* Spo', fulcrum, purchase]; ⊙ **~lar ekseni,** *mek.* Bir torna veya taşlama tezgâhında, punta ile gezer puntayı birleştiren ideal çizgi. *(Bu çizginin sabit bir doğruya, kızak yoluna paralel olması, takım tezgâhının hatasız çalışması için gerekli temel şartlardan biridir. Bu tip takım tezgâhlarının kontrolunda, bu paralelliğin olup olmadığını mutlaka araştırmak gerekir).* [*Fr.* Ligne de pointes]; ⊙ **gezer ~,** *mek.* Bir torna tezgâhında, işlenen parçaya desteklik yapan ve parça dönerken sabit kalıp ötelenirken hareket eden punta. [*ing.* Travelling spot].

~ yüksekliği, *mek.* Tornalar veya taşlama tezgâhları gibi takım tezgâhlarında, puntalar eskeninin bankodan yüksekliği. *(Punta yüksekliği, bir takım tezgâhının kalitesini gösteren temel niteliklerden biridir; çünkü, takım tezgâhında işlenebilecek en büyük parçanın boyutunu verir).* [*ing.* Height of spot; *Fr.* Hauteur de pointes].

puntal, i. ◘ **Puntel.**

puntel, i. *lt. puntello. den.* Büyük basınç altındaki yerlere konan ve kullanıldığı yere göre ad alan değişik biçimlerde destek: *Vardavele puntelı.* [*ing.* Stanchion; *Fr.* Épontille]; ⊙ **çatal ~,** ◘ **Çatal;** ⊙ **çifita ~ı,** *den.* ◘ **Çifita;** ⊙ **destemora ~,** *den.* ◘ **Destemora;** ⊙ **kazan ~ı,** *den.* ◘ **Kazan;** ⊙ **küpeşte yarımay ~ları,** *den.* ◘ **Küpeşte;** ⊙ **ocaklık ~ı,** *den.* ◘ **Ocaklık.**

punto,, i. *lt.* § ❶ *matb.* Bir kadrat'ın on ikide biri. *(Harflerin boyutlarını belirtmekte kullanılan ölçü sisteminde küçük birim olarak /kadrat birim olmak üzere/ kabul edilen punto, metrik sitemde, 20° C sıcaklıkta 0, 376.065 mm'ye eşittir. Anglo-amerikan puntosu ise, inc'in yetmiş ikide birine veya 0,351 368 mm'ye eşittir).* [*ing.* Size of type; Point; *Fr.* Point typographique]; § ❷ *tekn.* Bir ayakkabı veya bir şapkanın ölçüsünü almak için, ayakkabıcı veya şapkacıların kullandığı mezuranın üzerinde bulunan işaretlerden her biri. [*ing.* Size of type, point; *Fr.* Corps].

puntolu, s. /.../ Puntosu olan.

Puo'lar, Pvon'lar *(Tokengton'lar),* ç. öz. i. Yukarı Birmanya'da halk. Beyaz Karenlerin altgrupudur. [*ing.* Paros; *Fr.* Pouos, Pwons, Tokengtons].

pupa /pu:pa/, i. *lt. poppa.* § ❶ Geminin arka tarafı: *Vapurun pupasından pruvasına kadar.* [*ing.* Stern, poop; *Fr.* Poupe]. ◘ *ŞEKİL: 217.*— **GEMİ;** § ❷ Bir teknenin kıç bodoslamasının baktığı yön; § ❸ z. Arkadan, arka kısımdan: *Rüzgâr pupa esiyordu.* [*ing.* Stern wind]; ⊙ **~ dan gelmek,** *den.* Bir gemiyi arkadan izlemek. [*ing.* To come right astern, to follow after a vessel's stern]; ⊙ **~ dan rüzgâr almak,** *den.* Rüzgâra arkasını vermek. [*Fr.* Avoir vent de poupe]; ⊙ **bir geminin ~ sına geçmek,** *den.* Bir gemiyle dizi meydana getirecek biçimde arkasına geçmek. [*Fr.* Passer à poupe d'un navire]; ⊙ **cıvadıra ~ da seyretmek,** Bir başka geminin dümen suyunda seyretmek. [*Fr.* Naviguer beaupré sur poupe].

~ atışı, *arg.* Geminin kıç tarafına doğru yapılan top atışı.

~ etmek, *den. (gemi hk.)* Diğer bir geminin kıçına bindirmek. [*ing.* To run into another vessel's stern].

~ gitmek, § ❶ Rüzgârı arkadan alarak gitmek. [*ing.* To go with the wind right aft; *Fr.* Avoir le vent en poupe]; § ❷ *arg.* Dosdoğru yola çıkmak.

~ işaret feneri, *den.* Yönü değiştirilebilen veya sabit, çok dar bir alanı aydınlatan ve istenildiği zaman yeşil, beyaz veya kırmızı renkli ışık verebilen pupa feneri.

~ küreği, *den.* ◘ **Kürek.**

~ merdiveni, *den.* Bir geminin kıç tarafından asağıya sarkıtılmış ip merdiven. [*ing.* Stern ladder; *Fr.* échelle de poupe].

~ seyri, *den.* Teknenin rüzgârı kıç bodoslamasından alarak yaptığı seyir.

~ yelken, *den.* Yelkenler arkadan esen rüzgârla şişmiş olarak tam yolla. [*ing.* Before the wind; *Fr.* A pleines voiles].

~ yelken gitmek, *dey.* Hızla ve ardına bakmadan gitmek. [*ing.* To sail before the wind].

Pupa, öz. i. *astr.* Güney gökküresindeki *Argo* Gemisi takımyıldızının alt takımlarından bi-

ri. [*Lat. Puppis (= Pup); Ing.* Poop; *Fr.* Poupe]. ◘ *ŞEKİL: 518.*— **TAKIMYILDIZLAR I.**

pupa, i. *Lat. zool.* Bütün tüm başkalaşan böceklerde, kurtçuk evresiyle imago evresi arasındaki hareketsiz dinlenme evresi. [*Ing.* Pupa-case, nympha; *Fr.* Pupe, nymphe]. ☆ *Eşanl.* **kundak;** (b) Çifkanatlı böceklerde kurtçuk evresinden sonra gelen kitin kılıflı krizalit evresi. [*Ing.* Pupa, chrysalis; *Fr.* Pupe, chrysalide]. ☆ *Eşanl.* **krizalit.**

pupa,doğuranlar, ç.b.İ. *paraz.* ◘ **Sinekbitleri.**

pupalaşma, i. *zool.* Çiftkanatlı böceklerin kurtçuklarının pupa haline dönüşmesi. [*Ing.* Pupation; *Fr.* Pupation, pupaison].

pupazzo, i. *It.* Bir çeşit İtalyan el kuklası. [*Ing.* ve *Fr.* Pupazzo].

pupinleme, i. *(mühendis Michael Pupin'in adından). telekom.* Konuşmaların daha iyi iletilmesini sağlamak için, telefon hatlarına yer yer özindüklcme bobinleri yerleştirmeye dayanan usul. *(Pupinleme, uzak mesafeler arasında çok ince tellerle telefon konuşmalarının yapılabilmesini ve böylece bakırdan büyük ölçüde tasarruf edilmesini sağlamıştır).* [*Ing.* Loading with inductances, pupinization; *Fr.* Pupinisation].

pupinli, s. *(Pupin'in adından). telekom.* **~ devre (~ hat),** *telekom. Pupin* bobinleriyle donatılmış telefon devresi veya hattı. [*Ing.* Pupinized circuit, pupinized line; *Fr.* Circuit pupinisé, ligne pupinisee].

pupipar, s. *Fr. pupipare. zool.* Nemf durumunda yavru yapan *(böcek): Atsinekleri pupipar sineklerdir.* [*Ing.* Pupiparous; *Fr.* Pupipare].

pupiparlar, ç. i. *zool.* Yumurtası karnında açılarak kurtçuğu karnında gelişen kısaduyargalı ortoraf çift kanatlı böcekleri kapsayan böcekler grupu. *(Pupiparlar başlıca üç familyaya ayrılır: streblidae, nycteribiidae, atsineğigiller Avrupa'da seyrek bulunan streblidae familyasındakiler, sırf yarasalarda asalak yaşayan böceklerdir).* [*Ing.* ve *Fr.* Pupipares].

pur, i. *Osm.* < *Fars. pür. esk.* Oğul, erkek evlât. [*Ing.* Son; *Fr.* Fils].

purga, i. *Rus. meteor.* Sibirya'nın bazı bölgelerinde *(Taymir, Kamçatka)* şiddetli ve sürekli kar fırtınası. *(Purga çok şiddetli bir kar yığması olayıdır).* [*Ing.* ve *Fr.* Purga, buran].
☆ *Eşanl.* **buran.**

puro /pu:ro/, i. *It.* Yaprak sigarası, tütün yapraklarının sarılmasıyle meydana getirilmiş kâğıtsız, kalın ve uzun sigara. [*Ing.* Cigar; *Fr.* Cigare].

puromisin, i. *Fr. puromycine. ecz.* Farenin beynine *(denizatı bölgesine)* şırınga edildiği zaman, kısa bir süre için hafıza kaybına yol açan antibiyotik. *(Bu antibiyotiğin, hafızayı sağlayan bazı proteinlerin sentezini durdurduğu sanılmaktadır.)* [*Ing.* Puromycin]. ◘ *LEVHA: 42* — **DENİZ KABUKLARI.**

puron, ç. i. *esk.* Pur'un çoğulu.

purpura[1], i. *Lat.* < *Yun. porphyra. zool.* Karından-ayaklılar *(Gastropoda)* sınıfının, öndensolungaçlılar *(Prosobranchia)* takımının, *Muricidae* familyasından, kırmızı bir boya salgılayan deniz yumuşakçası. Orta büyüklükte, küçük başlı, kısa ve küt ayaklı, pütürlü kavkılı hayvanlardır. Kavkısı yumurta biçiminde olup son yayı büyüktür, üzerinde dikensi kabartılar, kabarık çizgiler ve levhaması bir kapakçık bulunur. *Purpura lapillus* çok yırtıcıdır, başka yumuşakçaların kavkısını deler ve istiridye tarlalarında büyük zararlara sebep olur. Sıcak denizlerde yaşarlar. [*Lat.* ve *Ing. Purpura; Fr.* Pourpre]. ◘ *LEVHA 42.*— **DENİZ KABUKLARI.**

purpura[2], i. *patol.* Deri, mukoza veya özekdoku içindeki kılcal damarların kanaması. *(Derideki purpura kırmızı bir leke halindedir ve cam basma ile kaybolmaz).* [*Ing.* Purpura, purples; *Fr.* Purpura].

purpuralı, s. Dikenli salyangoz gibi firfiri (purpura) boya elde edilen hayvanlara verilen sıfat. [*Ing.* Purpurogenous; *Fr.* Purpurigène].

purpuraz, i. *Fr. purpurase. biyokim.* Basit bitkilerde ve bütün hayvanlarda, özellikle dikenli salyangozda *(murex veya purpura)* bulunan ve indoksilden potasyum asid sülfatı serbest bıraktırabilen enzim. [*Ing.* Purpurase; *Fr.* Purpurase, phénolsulfatase].
☆ *Eşanl.* **fanolsülfataz.**

purpurik, s. *Fr. purpurique. kim.* Formülü $C_8H_5N_5O_5$ olan kararsız bir asid için kullanılır; yalnız tuz halinde bulunur, çünkü su ile temas edince aloksan ve üramil şeklinde ayrışır. *(Purpurik asidin amonyum tuzuna müreksit denir).* [*Ing.* Purpuric].

purpurin, i. *Fr. purpurine. kim.* Kök boyasında alizarinle birlikte bulunan trihidroksiantrakinon 1-2-4. [*Ing.* Purpurin].

purpurit,-ti, i. *Fr. purpurite. min.* Doğal manganez ve demir fosfat; kırmızı renklidir, *Haute-Vienne'de bulunur.* [*Ing.* Purpurite].

purpuroksantin, i. *Fr. purouroxanthine. kim.* Alizarin'in izomeri olan dihidroksiantrakinon 1-3; ftalik anhidrit ile rezornsın'in yoğunlaşmasından elde edilir. [*Ing.* Purpuroxanthin].

puruz, i. *mal. esk.* Osmanlılar devrinde Rumeli'de tutulan tevzi defterine verilen ad. *(Tanzimattan önce biri hıdırellezde, öteki kasım ayında olmak üzere yılda iki kere tevzi defteri tutulurdu).*

pus[1], i. *esk.T.* § ❶ Hafif ses;§ ❷ Bazı meyvelerin üzerinde meydana gelen zamk veya sakıza benzeyen madde. [*Ing.*Bloom; *Fr.*Velouté, pruine, duvet]; § ❸ Ağaçların gövdelerinde ve dallarında oluşan yosun ve küflü kabuk. § ❹ Yaprakların üzerinde görülen ve bir örümcek ağını andıran kurt veya böcek yuvası. [*Ing.* Web]; § ❺ İçine soğuk su konan bardağın üzerini kaplayan buğu. [*Ing.* ve *Fr.* Condensation]; § ❻ *(Genellikle dişi koyunlarda)* Meme başlarında görülen kabuğa benzer madde. [*Ing.* Crust; *Fr.* Croûte]; § ❼ Hafif sis. [*Ing.* Mist, haze, light fog; *Fr.* Brouillard].

pus[2], i. *Fr. pouce,* basparmak, *metrol.* ◘ **inç.**

pusarık, s. < *pusarmak.* § ❶ Puslanmış, **sisli.** [*Ing.*Hazy, misty, rainy; *Fr.* Brumeux,-euse, embrumé, gris]; § ❷ i. Serap. [*Ing.* ve *Fr.* Mirage].

pusarmak, nsz. f. *esk. T.* Puslanmak, puslu hale gelmek, sislenmek. [*Ing.* To become misty; *Fr.* être couvert de brouillard léger].

pusat, i. *esk.* § ❶ Savaş âleti. [*Ing.* Arms, instruments of war; *Fr.* Arme de guerre, appareil militaire]; § ❷ *ask. esk.* Zırh ve ve benzeri korunma araçlarına verilen genel ad. [*Ing.* Armor; *Fr.* Armure].
~ odası, *tiy. esk.* Ortaoyununda oyuncuların soyunma odalarına verilen ad.

pusatçı, i. *esk.* § ❶ Ortaoyununda tahta kılıç, şakşak v.b. kullanan oyuncu. [*Fr.* Bouffon de l'**orta oyunu,** muni d'une batte, d'un sabre de bois ecc]; § ❷ *tar.* Cenge giden askerlerin önünde raks ederek onları eğlendiren kimse. [*Ing.* Man who danced and clowned in advance of a column of warriors on the march].

pusatlandırmak (-i), f. *esk.* Pusatlanmasını sağlamak, donatmak. [*Ing.* To equip; *Fr.* Munir, équiper].

pusatlanmak, ösz. f. *esk.* Gerekli âlet veya silâhlarla donanmak. [*Ing.* To be armed, to put on armor; *Fr.* Se munir d'instruments ou d'armes nécessaires].

pusatlı, s. § ❶ Pusatlı olan; § ❷ *(Eskiden)* Zırh giymiş, zırhlı. [*Ing.* Equipped, armed, clad in armor; *Fr.* Cuirassé].

puse /püse/, i. *Osm.* > *Fars.* ◘ **Buse.**

puselik,-ği, i. *Osm.* < *Fars.* buse + *T.-lik.* eki. *müz.* Türk musikisinde basit makamlardan biri. ◘ **Buselik.**

puset, i. *Fr. poussette.* Hafif kullanışlı, gerektiğinde katlanabilen çocuk arabası. [*Ing.* Baby carriage; *Fr.* Pousette].

pusıde /pusïdo/, s. *Osm.* < *Fars. pusiden. esk.* § ❶ Çürümüş, çürük. [*Ing.* Rotten, decayed]; ❷ Rengi atmış, solmuş. [*Ing.* Faded, withered, discolored *(from a bruise)*].

pusla /pus:la/, i. ◘ **Pusula.**

puslanmak, ösz. f. § ❼ *(hava hk.)* Puslu bir duruma gelmek, hafif sisle kaplanmak, kapanmak. [*Ing.* To become misty, cloudy, moldy; *Fr.* Se couvrir de buée]; § ❽ Buğulanmak. [*Ing.* To be steamed up, to mist over].

puslu, s. § ❶ Üzerinde pus bulunan, puslanmış [*Ing.* Hazy, misty; *Fr.* Brumeux, embuée], nébuleux]; § ❼ *res.* Bir manzara resminin çevre çizgileri belirsiz, renkleri silik olan geri kısmı için kullanılan terim.

pusluluk,-ğu, i. *coğr.* Havanın bir çeşit bulanıklığını belirten kelime. [*Ing.* Haziness; *Fr.* État brumeux, nébuleux].

pusmak, pısmak, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Sinmek. [*Ing.* To crouch down; to be hidden; *Fr.* Se cacher]; § ❷ Her şeyi kendine sipar ederek saklanmak. [*Ing.* To lie in ambush; *Fr.* S'embusquer]; § ❸ *esk.* Ortalığı hafif sis kaplamak, puslu bir hal almak. [*Ing.* To become misty, foggy; *Fr.* S'embrouillarder; s'embrumer]; § ❹ *avc. (Av hayvanı hk.)* Korunmak amacıyle çalışanların veya küçük doğal engellerin arkasına saklanmak: *Keklik pusuyor.*

pusta, *coğr.* Macar ovalarının bozkırlarına verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Puszta].

pusu, i. *esk. T. pusug.* § ❶ Saldırmak için gizlenerek beklenilen yer: *Pusu tutmak. Pusu kurmak. Pusuda olmak.* [*Ing.* Ambush; *Fr.* Embuscade]; § ❷ *huk.* Genellikle birden fazla kişi tarafından, tuzak kurmak suretiyle yapılan hırsızlık; § ❷ *ask.* (a) Baskın yapmak gayesiyle gizlenmiş askerler; (b) Askerlerin baskın amacıyle gizlendikleri yer; (c) Baskın yapmak amacıyle gizli bir yerde beklemek hali. [*Ing.* Ambush]; ◉ **~ ya düşürmek,** *dey.* Kötülük etmek üzere yolunu gizlice bekleyip ele geçirmek, yakalamak. [*Ing.* To place in ambush, to cause to fall into an ambush, to trap; *Fr.* Prendre qn au piège, piéger; ◉ **~ ya yatmak,** *dey.* Pusuda beklemek. [*Ing.* To lia in wait; *Fr.* Se tenir en embuscade].
~ kurmak, *dey.* ◘ **Kurmak.**

pusula[1] /pusu:la/, i. *It.* bussola, küçük kutu. *magn.* § ❶ Mıknatıslanmayan bir maddeden yapılmış, ortasında, uçları daima Yer'in magnetik kutuplarına yönelerek kuzey doğrultusunu gösteren mıknatıslanmış bir ibre bulunan kutu; ibre, bir eksen üzerinde serbestçe döner veya bükümsüz bir ipliğin ucuna asılmıştır: *Pusula, uzun deniz seferlerinin yapılabilmesine imkân verdi.* [*Ing.* Compass; *Fr.* Boussole]; § ❷ *den* ve *hava.* Bütün doğrultuları magnetik kuzey doğrultusuna göre değerlendirmeye yarayan âlet. *(Magnetik kuzey ile gerçek kuzey veya coğrafî kuzey arasında, sapma açısı denilen bir açı bulunur; harita üzerinde işaretlenen bu açı yardımıyle pilot veya kaptan, uçağının veya gemisinin gidiş yönünü tayin edebilir).* [*Ing.* Compass; *Fr.* Compas]; ◉ **~ nın yıllık değişimi,** *astr.* Verilen bir yerde, pusulanın magnetik deklinasyonındaki yıllık değişme. [*Ing.* Annual variation of compass]; ◉ **~ ları ayarlamak,** *den.* ◘ **Ayarlamak;** ◉ **~ yı şaşırmak,** *dey.* Güç bir durum karşısında ne yapacağını bilememek: *Peygamberimiz kimdir; deyince onlar da pusulayı şaşırdılar.* [*Ing.* To lose one's bearing̃s, to be bewildered; *Fr.* Perdre la boussole, perdre la tête]; ◉ **açıklık ~,** *den. ve hava.* Magnetik güney açısını *(açıklık)* belirlemek için Güney'in veya herhangi bir gökcismininin yerini tayin eden pusula. [*Ing.* Azimuthal compass; *Fr.* Compas azimutal, compas de relèvement]; ☆ *Eşanl.* **kerteriz pusulası;** ◉ **asma ~,** *den.* ◘ **Asma**[1]; ◉ **azimut ~ sı,** *astr.* ◘ **Azimut;** ◉ **cayro ~ (cayroskopik ~),** *den.* ve *hava.* ◘ **Cayropusula;** ◉ **dümenci ~ sı,** *den.* ◘ **Dümenci;** ◉ **eğiklik ~ sı,** *magn.* Yatay bir eksen üzerine yerleştirilen ve magnetik eğilimi, yani bulunulan bölgedeki Yer magnetik alanın doğrultusuyle ufuk arasındaki açıyı, ölçmeye yarayan mıknatıslanmış ibre. [*Ing.* Dipping needle; *Fr.* Boussole d'inclinaison]; ◉ **eklimetreli ~,** ◘ **Eklimetre;** ◉ **el ~ sı,** *den.* ve *hava.* Deniz gezintilerinde, amatör denizcilerin kerteriz yapmak için kullandığı, kenarına bir sap takılmış pusula. [*Ing.* Hand compass; *Fr.*

Compas à main]; ◉ **elektronik** ~, *den.* ve *hava.* Magnetik pusula ile otomatik pilot arasında röle görevi yapan elektronik donatım. [*Ing.* Electronic compass; *Fr.* Compas électronique]; ◉ **falso** ~ **ı**, *den.* ◘ **Falso**; ◉ **flika** ~ **sı**, *den.* ◘ **Filika**; ◉ **hesap** ~ **sı**, ◘ **Hesap**; ◉ **kararsız** ~, *den.* ◘ **Kararsız**; ◉ **magnetik değişim** ~ **sı**, *mag.* Bütün bir gün boyunca mıknatıslı ibrenin küçük oynamalarını gösteren âlet. *(İbrenin oynamaları, magnetik çalkalanma günlerinde çok daha büyük olabilir);* [*Ing.* Variation compass; *Fr.* Boussole de variation]; ◉ **sapma** ~ **sı**, *magn.* Herhangi bir yerdeki sapmayı, yani magnetik meridyenin coğrafî meridyenle yaptığı değişken açıyı ölçen klasik pusula. [*Ing.* Declination compass, declinator; *Fr.* Boussole de déclinaison]; ◉ **sıvılı** ~, *den.* ve *hava.* Pusula kartının salınımlarını önlemek için, kabında su ve alkol karışımı bulunan pusula. [*Ing.* Liquid compass; *Fr.* Compas liquide]; ◉ **uçak** ~ **sı**, *ask.* Düz rota ile uçuşlarda uçağın uçmakta olduğu yönü tâyinde veya kestirme *(cross bearing)* ile uçağın mevkiini tâyinde kullanılan pusula. [*Ing.* Air compass].

~ **dolabı (sehpası)**, *den.* ve *hava.* İçine pusula, mıknatıs çubuklar ve pusulayı aydınlatan lambaların konulduğu silindir biçiminde dolap. *(Üzerinde pusulayı su, toz v.b.'den korumaya yarayan meşin bir kılıf vardır).* [*Ing.* Binnacle; *Fr.* Habitacle].

~ **feneri**, *den.* ve *hava.* Eski pusulalarda, pusula dolabının içindeki fener.

~ **gülü**, *hava.* ◘ **Pusula kartı.**

~ **kartı**, *den.* ve *hava.* Pusula kadranına yapıştırılan, yüzeyi otuz iki bölüme ayrılmış yuvarlak kart. [*Ing.* Compass card, rose; *Fr.* Rose des vents, cadran de boussole].

☆ *Eşanl.* **pusula gülü.**

~ **mihveri**, *den.* Pusula tasının içinde, pusula kartının dayandığı iridyom madeninden yapılmış bir mihver.

~ **odası**, *ida. esk.* Şeyhülislâm dairesine bağlı Fetvahanedeki üç kalemden biri. *(Burada fetva isteyenlerin istekleri yazılırdı; müracaat edenler, bu yazıyle odaya giderek fetvayı yazılı veya ağızdan dinlerlerdi).*

~ **sehpası**, *den.* ◘ **Pusula dolabı.**

~ **tası**, *den.* Pirinç veya bakırdan yapılmış, yarımyuvarlak şeklinde içi boş bir tas.

pusula² /pusu:la/, i. § ❶ Üzerine kısa bir yazı yazılmış küçük kâğıt. [*Ing.* Note; *Fr.* Billet]. ☆ *Eşanl.* **pusla**]; § ❷ Üzerine alacak hesaplarının yazıldığı kâğıt *(hesap pusulası da denir).* [*Ing.* ve *Fr.* Note].

pusval, i. Yemenicilerin kullandığı ölçü. [*Ing.* Measure *(used by makers of slippers called yemeni); Fr.* Mesure du cordonnier qui fait des souliers dits yemeni»].

puş, i. *Osm.* < *Fars. pūşiden*'den *pūş. esk.* § ❶ Örtünülecek şey; § ❷ Elbise; § ❸ Zırh.

puş, i. *Osm.* < *Fars. pūşiden*'den *pūş. esk.* «*Örten, kaplayan, giyinmiş*» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar; ◉ **borç** ~ **sı**, *huk.* ◘ **Borç¹**; ◉ **dizi** ~ **sı**, *iş. huk.* ◘ **Dizi.**

puşe /pūşe/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Örtü; § ❷ Perde. [*Ing.* Curtain, veil].

puşende /pūşende/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Örten; § ❷ Örtücü [*Ing.* That covers].

puşi, i. ◘ **Puşu.**

puşide /pūşide/, i. *Osm.* < *Fars. pūşiden, esk.* § ❶ Örtünmüş, örtülü. [*Ing.* Covered, closed, hidden; *Fr.* Couvert, voilé]; § ❷ i. Örtü; § ❸ *din.* Kâbe'ye her yıl gönderilen örtü. *(Her haç zamanında Kâbe'nin örtüsü yenilenirdi. Osmanlı sultanları bu amaçla Kâbe'ye örtü gönderirlerdi. Ağır kumaşlardan yapılan bu örtü üzerine Kur'an'dan ayetler sırmayle işlenirdi; rengi yeşildi. Puşide /veya puşide-i Beyt-i Muazzam/ denen bu örtü özel bir törenle yollanırdı. /* ◘ *KABE/. Mevlânâ Celâleddin v.b. din ulularının sandukaları üzerindeki örtüye de teşmil yoluyle puşide denir).* [*Ing.* A kind of scarf worn round the head].

puşidenî /pūşidenī/, i. *Osm.* < *Fars. pūşida. esk.* § ❶ Giyecek şey. [*Ing.* Suitable to be covered, veiled or worn, clothing, dress]. § ❷ Örtü.

puşkinit, i. *(Rus yazarı A. S. Puşkin'in adından). min.* Zümrüt yeşili ve sarı tonlarda çok renkli epidot; Sverdlovsk'ta bulunur. [*Ing.* ve *Fr.* Puschkinite].

püşiş, i. *Osm.* < *Fars. pūşiş. esk.* Örtünülecek şey, örtü. [*Ing.* A covering, cover, garment, dress].

puşlavat, i. *arg.* Puştlar: *Puştu puşlavatı hep* burada.

puşt, i. *Osm.* < *Fars. puşt,* arka. *kab.* § ❶ Sapık erkeklerin cinsel zevkine hizmet eden ahlâksız erkek çocuk. [*Ing.* Catamite; *Fr.* Mignon, giton, garçon débauché]; ☆ *Eşanl.* **ibne, oğlan**; § ❷ pek ağır ve kaba sövgü sözü.

puştluk,-ğu, i. *kab.* § ❶ Puşt olma hali; § ❷ Puşt gibi davranışlarda bulunma. [*Ing.* Quality and act of a catamite, untrustworthiness, changeableness, fickleness].

puşu, puşi, i. *Osm.* < *Fars. pūş*'dan *pūşi. kıyf. esk.* Askerlerin başlarına sardığı ince sarık. *(Puşu, özellikle tersane kalyoncularıyle topçular tarafından kullanılır ve çıplak başla sarılırdı. Karadeniz bölgesinde oturan halkın giydiği mahallî kara kukuleta başlıkları andırırdı. Altın tellerle işlenmiş pusular da vardı).* [*Ing.* Light turban *(worn by soldiers),* kerchief worn round the head].

put¹,-tu, i. *Osm.* < *Fars. büt.* § ❶ Kimi ilkel insanların tapındıkları ve çok defa gerçekte rastlanılmayan biçimlerde yapılmış ve bir ilâhı temsil eden heykel. [*Ing.* Idol, god; *Fr.* Faux dieux, idole]; ☆ *Eşanl.* **sanem.** § ❷ Haç. [*Ing.* The cross; *Fr.* Croix].

~ **gibi**, *dey.* Sessiz ve hiçbir şey anlatmayan bir bakışla ve kımıldamaksızın: *Put gibi durmak. Put gibi dinlemek.* [*Ing.* Like a statue, very quiet and rigid; *Fr.* Tout à fait immobile et muet].

~ **kesilmek**, *dey.* Sessiz ve kımıltısız bir durum almak. [*Ing.To* become as motionless as a statue; *Fr.* Rester tout à fait immobile et muet].

put², i.: Üç dört ipek telin bükülmesiyle meydana gelen iplik. [*Ing.* Twisted silk thread; *Fr.* Fil tors de soie formé de trois à quatre brins].

puta, i. *okç.* Bir ok çeşidi. *(Yeleği iki karış uzunluğunda ve enliydi).* [*Ing.* A kind of arrow]; ◉ **hadde** ~ **sı**, Yeleği, putadan daha kısa ve ensiz hafif bir ok çeşidi.

~ **kürek**, *den.* ◘ **Kürek.**

~ **kürek etmek**, *den.* Küreğin palasını tamamiyle suya sokarak kürek çekmek.

pute /pūte/, i. *Osm.* < *Fars.* mahzen. *esk.* Pota.

putlaştırmak (-i), f. Bir şeyde olağanüstülükler görerek, lüzumundan fazla değer vermek. [*Ing.* To idolize; *Fr.* Idoliser].

put.perest,-ti, b. s. *Osm.* < *Fars. büt* + *perest.* Putlara tapan. [*Ing.* Idolator, pagan; *Fr.* Idolâtre].

putperestlik,-ği, b. i. Putperest olma hali, puta tapıcılık. [*Ing.* Idolatry, paganism; *Fr.* Idolâtrie].

putrel, i. *Fr. poutrelle.* Yapılarda, demiryollarında kullanılan demir direk. [*Ing.* I-beam, T-beam].

putt, i. *Ing.* Golf oyununda, topa yeşil saha üstünde putter ile yapılan vuruş. [*Ing.* ve *Fr.* Putt].

putter, i. *Ing.* Bir çeşit golf sopası. (Topa vurulacak yüzü kapalıdır; topu *green*'de yuvarlamağa yarar. *Ing.* ve *Fr.* Putter].

putting, i. *Ing.* Golfte, oyunun yeşil sahada putter adlı sopa ile oynanan kısmı. [*Ing.* ve *Fr.* Putting].

putto, i. *It.* Resimde veya heykeltraşlıkta çıplak çocuk biçiminde temsil edilen aşk meleklerine verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Putto].

puvan, i. ◘ **Puan.**

puvanlamak, f. ◘ **Puanlamak.**

puvantaj, i. ◘ **Puantaj.**

puvantör,-rü, i. *Fr. pointeur.* ◘ **Puantör.**

puvar, i. *Fr. poire,* armut. § ❶ Elle sıkıştırıldığında içindeki havayı basan, armut biçiminde, içi boş lastik top; bir püskürtücüden gelen sıvı ile havayı karıştırmaya, emici bir tüpte vakum yapmaya, bir fotoğraf makinesinin obtüratörünü açıp kapamaya yarar; § ❷ *elek.* Bir duvara tutturulacak yerde, yalıtkan bir elektrik telinin ucuna takılan, kemikten veya fildişinden yapılmış elektrik anahtarı. [*Ing.* Pear-switch; *Fr.* Poire]. ☆ *Eşanl.* **armut.**

puyan, puya, s. *Osm.* < *Fars. pūyan* + *pūyā. esk.* Koşan, hızlı yürüyen. [*Ing.* Running, trotting, runner; *Fr.* Qui court,].

puye, i. *Osm.* < *Fars. pūye. esk.* Koşma, hızlı yürüme. [*Ing.* Running, rushing, canter].

puyende, s.ve i. *Osm.* < *Fars. pūyende. esk.* Koşan, koşucu. [*Ing.* Running, runner].

püberte, i. *Fr. tıp.* ◘ **Erinlik, büluğ.**

püerikültür, i. *Fr. puériculture.* ◘ **Çocuk bakımı.**

püf, *yans.* Bir ateşi söndürmek veya canlandırmak amacıyle dudaklar büzülerek dışarıya verilen nefesin meydana getirdiği ses. [*Ing.* Gentle puff, breath; *Fr.* Interjection imitant le souffle].

~ **desen uçacak**, *dey.* Çok zayıf kimseler için kullanılır.

~ **noktası**, *dey.* Bir işin en önemli ve ince noktası. [*Ing.* A weak spot, vital spot; *Fr.* Le point de plus important d'une affaire, qui demande beaucoup d'esprit et de finesse].

püfkerde, s. *Osm.* < *Fars. püfkirden,* üflemek. *esk.* Üflenerek söndürülmüş. [*Ing.* Blown out, extinguished with a puff].

püfkürmek(-i), f. *(Bir şeyi)* Üfleyerek püskürmek. [*Ing.* To puff with a sound, to blow out; *Fr.* Souffler, asperger avec la bouche].

püflemek,(-i), f. Bir şeyi söndürmek veya soğutmek için üflemek. [*Ing.* To blow upon, to blow out, to puff; *Fr.* Éteindre en soufflant, souffler].

püfteri, i. *Osm.* < *Fars. peftere. esk.* Avcı ıslığı. [*Ing.* Falconer's lure, decoy whistle, decoy-bird].

püfür püfür, z. *yans.* Rüzgârın serin ve hafif esişini anlatır. [*Ing.* Noise of a gentle breeze].

~ ~ **esmek**, *(Rüzgâr)* Hafif ve serin esmek. [*Ing.* To blow gently; *Fr.* Souffler agréablement].

pükîü, ◘ **Ekli.**

pül, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Köprü. [*Ing.* Bridge].

pülegol, i. *Fr. pulégol. kim.* Pülgon'a tekabül eden $C_{10}H_{17}OH$ formülündeki ikincil alkol. [*Ing.* Pulegol].

pülegon, i. *Fr. pulégon. kim.* Formülü $C_{10}H_{16}O$ olan, terpen sınıfından doymamış keton; 221° C'ta kaynar, nane esansında bulunur. *(Menton vererek hidrojenlenir. Permanganatla, B — metilandipuik asid ve aseton halinde yükseltgenir).* [*Ing.* Pulegone].

pülpit,-ti, i. *Fr. pulpite. diş. cerr.* Diş özü iltihabı. [*Ing.* Pulpitis].

pülsasyon, i. *Fr. pulsation,* tekrarlı vuruş. *fiz.* Esnek akışkanlarda görülen titreşim hareketi. [*Ing.* Pulsation]. ◉ **sinüsoidal bir olayın (akım gerilim v.b.)** ~ **u**, *fiz. F* frekansının 2π katsayısıyle çarpımı:

$$\omega = 2\pi f = 2.\frac{\pi}{T}$$; burada *T,* periyodu gösterir. [*Ing.* Pulsation of a sinusoidal phenomena; *Fr.* Pulsation d'un phénomène sinusoïdal].

pülsasyonlu, z. *fiz.* Daima aynı işareti koruyarak periyodik şekilde değişen bir büyüklük için kullanılır: *Alternatif akım redresörleri pülsasyonlu akım üretir.* [*Ing.* Pulsatory; *Fr.* Pulsatoire].

pülsometre, i. *Fr. pulsomètre. tekn.* Su buharı basıncıyla çalışan ve yağlı veya ağdalı her çeşit sıvıyı emmek ve basmak için kullanılan cihaz. *(İlk defa ısı enerjisini mekanik enerjiye dönüştüren pülsometre, buhar makinelerinin ilk örneğidir. Worcester markisi 1650'ye doğru Londra'da bir buhar çeşmesi yaptı; bir süre sonra Savery bu makineyi geliştirdi ve Cornouailles maden ocaklarında biriken suları boşaltmak için kullandı).* [*Ing.* Pulsometer].

pülsoreaktör,-rü, i. *Fr. pulsoréacteur. tekn.*

Kesikli çalışan tepkili motor; sistemindeki tek hareketli parça klapelerdir: *Almanların V'1 uçan bombası bir pülsoreaktörle donatılmıştı.* [*ing.* Pulsoreactor].

pülverizatör,-rü, i. *Fr. pulvérisateur* ◘ **Püskürteç.**

püncüşk, i. *Osm.* < *Fars. bincişk. zool. esk.* Serçe.

pünez. i. *Fr. punaise.* Tahta üzerine kâğıt tutturmaya yarar, başı büyücek pul biçiminde, kısa ve ince çivi, resim çivisi. [*Osm.* Raptiye; *ing.* Thumbtack].

püpük, i. Bir çatının mahyası üzerine demir, çinko v.b. bir madenden veya pişmiş sırlı topraktan yapılan oymalı ve süslü tepelik. [*Fr.* Crête, pompon].

pür, s. *Osm.* < *Fars. esk.* «*Dolu, çok, sahip*» anlamlarıyla bileşik sıfatlar yapar. [*ing.* Full, filled; *Fr.* Plein, rempli].

pürbekiyen, s. ve i. *(İngiltere'de yer adı Purbeck'ten /Dorsetshire/). jeol.* Üst portlandiyen. [*Fr.* Purbeckien].

pürçek, s. § ❶ Kıvrılmış, kıvrım kıvrım olmus; § ❷ i. Saç lülesi. [*ing.* Curled, curly, curl; *Fr.* Boucle, bouclette *(de cheveux)*].

pürçeklenmek, nsz. f. § ❶ Kıvrımlı hale gelmek. [*ing.* To become curly; *Fr.* être frisé]; § ❷ *(Saç hk.)* Lülelenmek, kıvrılmak. [*ing.* To curl; *Fr. (en parlant des cheveux)* Se mettre en boucles].

pürçekli, s. Saçları lüle lüle olan. [*ing.* With curly hair; *Fr.* Qui a des cheveux en boucles].

pürçük, s. ve i. *h.d.* ◘ **Pürçek.**

püre, i. *esk. Fr. purée* < *mutf.* Sebze veya eti ezerek ve süzgeçten geçirerek elde edilen ezme. [*ing.* Purée]; ⊙ **patates ~ si,** *mutf.* Patatesten yapılan ezme. [*ing.* Mashed; potato; *Fr.*Purée de pommes de terre].

püren, i. *bot.* ◘ **Pembe çiçekli funda.**

pürgatif, i. ve s. *Fr. purgatif,-ive. ecz.* Bağırsakları dolduran maddelerin dışa boşaltılmasını sağlayan ilâç. [*ing.* Purgative].

pürik, s. *Fr. purique. kim.* Pürinden türeyen bazlar için kullanılır. [*ing.* Puric].

pürin, i. *Fr. purine. kim.* Formülü $C_5H_4N_4$ olan baz *(216° C'ta erir, fosfor oksiklorürün ürik aside etkimesiyle meydana gelen trikloropürinin indirgenmesinden elde edilir. Pürin, hem baz, hem asid özellikleri taşır. Ürik asid /tribidroksipürin/, ksantin /dihidroksipürin/, kafein /trimetildihidroksipürin/, guanin /amionhidroksipürin/ gibi maddelerin türediği çekirdeği meydana getirir; bu yüzden bu maddelere pürik bazlar adı verilir. Pürin, tabiatta ancak pürik türevler halinde bulunur; nükleoproteidler, ürik asid v.b.).* [*ing.* Purine].

püriten, i. *Ing. puritan* > *Fr. puritain,-aine.* Kutsal kitapları yeniden ve değişik bir anlayışla okumaya büyük önem veren ve pek çoğu Amerika'ya göç eden katı bir presbiteryen tarikatının üyesi. [*ing.* Puritan; *Fr.* Puritain,-aine].

püritenlik,-ği, i. *Ing. puritanism.* § ❶ Püritenlerin inancı, doktrini. § ❷ *mec.* Ahlâki, siyasî, konularda taassup. [*ing.* Puritanism; *Fr.* Puritanisme, rigorisme moral, politique].

pürizm, i. *Fr. purisme. ed.* Dilbilgisine, kullanışa uymayan kelime ve deyim kullanmama, eski bir üslûba dönmek isteme. [*ing.* Parism].

pürj, i. *Fr. purge, temizleme. tekn.*
~ **yapmak,** *tekn.* Bir kapta veya bir boru tesisatında toplanan ve çalışmayı güçleştiren akışkanı boşaltmak: *Bir su borusuna hava ile pürj yapmak.* [*ing.* To purge; *Fr.* Purger].
☆ *Eşanl.* **boşaltma.**

pürmeçe, i. *den.* ◘ **Pirmeçe.**

pürnakil, i. *Osm.* < *Fars. pür,* dolu + *Ar. nahl,* gelin veya sünnet alayının önünde taşınan süslenmiş ağaç > *pür-nahl*'den. *h. d.* Meyve ve çiçekle dolu ağaç.

pür.paye, b. i. *Osm.* < *Fars. pür,* çok + *paye,* ayak'tan *pür-pâye. zool. esk.* Kırkayak.

pürsa, pürsan, s. *Osm.* < *Fars. pursiden,* sormak'tan, *pürsâ* ve *pürsân. esk.* Soran, soruşturan.

pürsiş, i. *Osm.* < *Fars. pursiden,* sormak'tan *pürsiş. esk.* Soruş, sorma. [*ing.* Question, interrogation].

pürtük,-ğü, i. *esk. T. bürtmek,* kabarmak > *bürtük.* Herhangi bir şeyin üzerinde bulunan küçük çıkıntı, kabarcık: *Portakalın pürtükleri. Beton duvardaki pürtükler.* [*Osm.* Hadbe; *ing.* Knob, small protuberance; *Fr.* Grain *(inégalité à la surface de la peau, d'un cuir etc.)*].

pürtüklenmek, nsz. f. *(Bir şeyin)* Üzerinde pürtükler meydana gelmek. [*ing.* To become knobby; *Fr.* Devenir grenu].

pürtüklü, i. Pürtükleri olan. [*Osm.* Haşin; *ing.* Knobby, uneven, rough; *Fr.* Grenu].
~ **kâğıt,** *matb.* Resimde ve sulu boyada kullanılan, yüzeyi kabarcıklı kâğıt.
~ **ur,** *patol.* Özellikle kalınbağırsakta rastlanan tüylü görünüşte ur. *(Pürtüklü urların çoğu papilomdur).*

pürtük pürtük, s. Çok pürtüklü: *Boyası mürür zamanla pürtük pürtük olmuş, tokmaklı kapı.* [*ing.* Full of knobs, knobby; *Fr.* Grenu].

pürüz,-zü, i. *esk. T. bürtmek,* kabarmak veya *bür,* tomurcuk, kabarcık > *bür-ü-z* veya *Fars. pürz.* kumasın havı. § ❶ Bir şeyin düzgünlüğünü bozan kabarcık, ufak çıkıntı, gedik v.b. şey: *Portakalın kabuğundaki pürüzler Ciltteki pürüzler.* [*ing.* Shagginess, roughness, unevenness; *Fr.* Effilochure, effilage qui se produit sur les côtés d'un morceau d'étoffe]; § ❷ *mec.* Engel, güçlük; *Bursa, gerçekten bizde olsaydı, Yusuf Izzet Paşa da pürüz çıkarmazdı. Bu kadar pürüzü olan bir işe girmek doğru değildir.* [*ing.* Hitch, difficulty; *Fr.* Obstacle, entrave, difficulté].
~ **alan ağız,** *döş.* Pürüzalırın, çapakları temizleyen ağzı.
~ **alır,** *döş.* Boru ağzındaki çapakları gideren cihaz; ⊙ **cırcırlı pürüz alır,** *döş.* ◘ **Cırcır.**
~ **alır tutanağı,** *döş.* Pürüzalırı boru ağzına iterken tutulan parça.
~ **temizlemek (ayıklamak),** *dey.* Bir işe engel olan şeyleri, güçlükleri ortadan kaldırmak: *Eğer pürüzü temizleyeceğiz derken ortalığı büsbütün pürüzlere boğarsak, burada hiç barınamayız.* [*Ing.* To settle a matter, to clear away difficulties].

pürüzlenmek, nsz. f. § ❶ Pürüzlü bir hal almak, pürüz peyda etmek. [*Ing.* To become rough or shaggy]; § ❷ *(Ses hk.)* Kusurlu, bozuk çıkmak, boğuklaşmak; § ❸ *mec.* Karışık ve güç bir duruma gelmek: *İşler pürüzlendi.* [*ing.* To be beset with difficulties; *Fr.* Devenir difficile par le surgissement d'obstacles].

pürüzlendirmek (-i), f. Pürüzlenmesine yol açmak.

pürüzlü, s. Pürüzü olan. [*ing.* Rough, shaggy; *Fr.* Rude, rugueux, raboteux, rêche, poilu].

pürüzsüz, s. Pürüzü olmayan, hiç bir engele çarpmadan olan. [*Ing.* Even, smooth, without defects; *Fr.* Sans encombre, sans difficulté].

püsendar, i. *Osm.* < *Fars. püsen-der. esk.* Üvey oğul.

püser, i. *Osm.* < *Fars. püser, esk.* Erkek evlât, oğul. [*ing.* Son, boy, lad; *Fr.* Fils].

püseran, ç. i. *esk. Puser*'in çoğulu.

püskü, s. Eski kelimesinin anlamını pekiştirmek için bunun sonuna getirilir: *Eski püskü birtakım eşya.* [*Ing.* Old, shabby; *Fr.* Minable, délabré].

püskül,-lü, i. § ❶ Bir ucundan bazı şeylere süs olarak takılan saçak biçimindeki iplik demeti. [*ing.* Tassel, tuft; *Fr.* Houppe]; § ❷ *bot.* Bazı tohumların ucunda bulunan tüy demeti. [*ing.* Crest; *Fr.* Houppe]; ⊙ **fes ~ ü (ibiği),** ◘ **Fes;** ⊙ **ibrişim ~,** İbrişimle yapılan püskül; ⊙ **kemer ~ ü,** *mim.* ◘ **Kemer;** ⊙ **kendinden ~,** Kumaşın ucuna, atkıyı veya çözgüyü sökerek yapılan püskül; ⊙ **mısır ~ ü gibi,** *dey.* ◘ **Mısır;** ⊙ **perde ~ ü,** Perdeyi açık tutmaya yarayan bağların ucuna takılan, kordonetten yapılan püskül; ⊙ **sırma (tel) ~,** Üzeri sırma ile sarılmış iplikten yapılan püskül; ⊙ **tespih ~ ü,** Tespihin ucuna takılan ibrişim püskül; ⊙ **top ~,** Eski kumaş perdelerin kenarına dikilen küçük ponponlardan yapılmış püskül.

püskülcük,-ğü, i. *astr.* Güneş kursunun bazı tek renkli resimlerinde görülen küçük parlak bulutlar; özellikle, güneş tayfçekerinden yararlanarak güneş atmosferinin yüksek bölgelerinde çekilen resimlerde görülür.

püskül.kuyruklular, b. ç. i. *zool.* ve *paraz.* Vücutları iki üç tüysü uzantıyla sonuçlanan, kanatsız, ince, yumuşak böcekler takımı. *(Kiler, mutfak, kitaplık gibi nemli ve karanlık yerlerde yaşarlar. Gümüşçün, çok yaygın, çok bilinen türüdür).* [*Osm.* Hayvanat-ı zû-zeneb-i müheddeb; *Lat.* ve *ing. Thysanura; Fr.* Thysanoures].

püsküllü, s. Püskülü olan, püskül takılmış. [*ing.* Tasseled; *Fr.* Qui a des glandes, des houppes, à glands, à houppes].
~ **belâ,** *dey.* Savuşturulması pek güç olan büyük belâ. [*Ing.* Serious calamity; *Fr.* Complication sérieuse, difficulté grave].

püskürgeç, i. Sıvıları ve toz halindeki maddeleri duman halinde saçmaya yarayan tulumba veya körük biçimindeki âlet. [*ing.* Atomizer; *Fr.* Pulvérisateur, atomiseur].
☆ *Eşanl.* **pülverizatör.**

püskürme, i. § ❶ Püskürmek eylemi; § ❷ i. *jeol.* Yanardağın, kusar gibi duman, kül ve lav çıkarması. [*Osm.* İndifa; *Ing.* Eruption; *Fr.* éruption]; § ❸ *coğr.* Geniş anlamı ile magmadan olan her türlü püskürmeler; § ❹ *petr.* Daha önceden basınç altında aşırı derecede ısıtılmış bir ürünün aniden genleşerek kısmen buharlaşması: *Buharlar bir püskürme kulesinde sıvıdan ayrılır;* § ❺ s. Püskürme sonucu meydana gelmiş olana benzeyen: *Püskürme ben.* [*Ing.* Eruptive; *Fr.* éruptif,-ive]; ⊙ **bacadan ~,** *coğr.* ◘ **Baca;** ⊙ **deniz dibi ~ si,** *coğr.* ◘ **Deniz;** ⊙ **iç ~,** *jeol.* ◘ **içpüskürme;** ⊙ **ignimbrit ~ si,** *jeol.* ◘ **ignimbrit;** ⊙ **karma ~ ler,** *coğr.* ◘ Karma; ⊙ **pliniyen ~,** *jeol.* ◘ **Pliniyen.**
~ **bacası,** *jeol.* Ağzı koniyi andıran, az çok uzun bir silindir biçiminde, içi tüflerle dolu püskürme bacası. *(Güney Afrika'da bunlar, içinde elmas kristalleri bulunan ve kimberlit denilen tüflerle doludur).* [*ing.* Pipe; *Fr.* Pipe, cheminée].
~ **benekli kumaş,** *dok.* Püskürtülmüş gibi dağınık ufak benekleri olan kumaş.
~ **benli,** *dey.* Bir arada irili ufaklı benleri olan *(kimse).* [*ing.* Beauty spots scattered about over the face; *Fr.* Grains de beauté en fusée sur le visage].
~ **dallı kumaş,** *dok.* Küçük serpme dal şekilleriyle süslenmiş kumaş.
~ **özeği,** *jeol.* Yeryüzünde, yanardağ püskürmelerinin ya da patlamaların olduğu nokta. [*Osm.* Merkez-i indifâ; *Ing.* Eruption center; *Fr.* Centre éruptif, centre volcanique].

püskürmek, nsz. f. *yans.* § ❶ Ağızda bulunan bir sıvı veya toz halindeki bir şeyi dışarı hızla ve savurtarak çıkarmak: *Kızlar, çeşmeden su dolduruyorlar, Munise'yi kovalıyarak bu suyu üstüne püskürüyorlardı.* [*Ing.* To blow out water from the mouth, to spray *(liquid); Fr.* Projeter, faire jaillir); § ❷ *(volkan hk.)* Fışkırmak: *Yanardağ lav püskürdü.* [*Osm.* İndifa etmek; *Ing.* To erupt *(volcano); Fr.* Faire éruption].

püskürteç,-ci, i. < *püskürtmek.* § ❶ Sıvı veya toz halinde olan, maddeleri püskürtmeye yarayan âlet. [*Ing.* Atomizer; *Fr.* Pulvérisateur]. ☆ *Eşanl.* **pülverizatör, fiksatör;** § ❷ *büro.* Bir resmin üstüne, görüntüyü tespit edecek bir sıvı püskürtmeye yarayan, ince uzun iki tüpten meydana gelmiş âlet. *(Aralarında bir dik açı yapacak şekilde birleştirilmiş iki tüpten birinin ucu tespit sıvısının bulunduğu şişeye batırılır, öbüründen de ağızla hava üflenerek püskürme sağlanır).* [*ing.* Atomizer, vaporizer, evaporator; *Fr.* Vaporisateur, pulvérisateur, fixateur]. ☆ *Eşanl.* **vaporizatör, pulverizatör, fiksatör;** § ❸ *ted.* İlâçlı buhar veya duman püskürtmeye yarayan cihaz. [*Ing.* Sprayer, vaporizer, pulverizer; *Fr.* Pulvérisateur]; § ❹ *trm. âlet.* Böcek ve mantar öldürücü sıvı

ilâçları püskürtmeye yarayan araç. *(Aracın hortumu ucunda, depodan gelen sıvı ilâcı ince zerreler halinde fışkırtan parçaya büz denir).* [*ing.* Disk-harrow; *Fr.* Pulvérisateur]; ◉ **duman püskürtücü,** *ted.* İlâçlı bir maddeyi çok ince zerrelerden ibaret bir duman haline getirebilen püskürteç. *(Bu duman aerosolu andırır, ama onun kadar kalıcı değildir).*

püskürtme, i. § ❶ Püskürtmek işi. [*Ing.* Spraying, atomizing, pulverizing, atomization, pulverization; *Fr.* Pulvérisation]; § ❷ *matb.* (a) Bir elek teli, fırça veya pistola kullanarak sulandırılmış boyayı, bir kâğıt veya lito taş *(ofset çinkosu)* üzerine, ince ve çeşitli sıklıkta noktalar halinde püskürtmek; (b) Basılmakta olan tabakaların üzerine, birbirine yapışmamaları için toz püskürtülür; § ❸ *otom.* Bir motorun yanma odasına, yanmaya elverişli bir karışım meydana getirebilmek için belli oranda hava ile karıştırılmış yakıtın basınç altında gönderilmesi. [*Ing.* Fuel injection; spraying sputtering]. ☆ *Eşanl.* **enjeksiyon;** § ❹ s. Püskürtme yoluyle yapılmış: *Püskürtme boya;* ◉ **dî-ek ~,** *otom.* Yakıtı doğrudan doğruya motorun yanma odasına püskürtme. ☆ *Eşanl.* **iç püskürtme;** ◉ **endirek ~,** *otom.* Yakıtın, motorun emme borularına püskürtülmesi. ☆ *Eşanl.* **dış püskürtme;** ◉ **havadan sıvıyı ~,** *hava.* ◘ **Havadan;** ◉ **ilâç ~,** *trm.* Hastalıklara karşı veya zararlı böcekleri yok etmek için bitkilere toz ilâç saçma işlemi. *(Örnek: kükürt);* ◉ **katodik ~,** *elek.* Seyreltilmiş bir gazdan elektrik akımı geçirmeye dayanan maden kaplama yöntemi. [*ing.* Ionoplasty, cathodic pulverization; *Fr.* Ionoplastie, pulvérisation cathodique] ☆ *Eşanl.* **iyonoplasti;** ◉ **tabanca ile ~,** *met.* Bir parça yüzeyinin, tabancayla erimiş maden veya alaşım *(çinko, alüminyum v.b.)* püskürtülerek korunması tekniği.

~ **cihazı,** *matb.* Resim ve boyama, retuş işlerinde kullanılan, küçük veya büyük boyda, ince veya kalın püskürten ve bir elektrik kompresörü hava basıncıyla çalışan tabancaya benzer âlet. [*Ing.* Air-brush; aerograph pencil; *Fr.* Aérographe].

~ **cilâsı,** *ağ. iş.* Püskürtme tabancası ile kullanılmaya elverişli vernik türlerinden faydalanılarak yapılan cilâlama.

~ **döküm,** *met.* Erimiş madenî kalıp içine püskürterek yapılan döküm. [*ing.* Blow casting, casting a spray, spray casting, upset casting].

~ **hava ile ısıtma,** *iniş.* Bir termik santraldan elde edilen sıcak havayı bir körük sistemiyle binaların içine göndererek ısıtma tekniği. *(Borular içinden geçen sıcak hava, özel ağızlardan binanın bütün odalarına püskürtülür).*

~ **makinesi,** *trm.* ◘ **Püskürteç[1].**

~ **odası,** *ağ. iş.* Önünde püskürtme tabancası ile çalışılan, üzerinde vernik-tozu-hava karışımını emme düzeni bulunan bölme.

~ **plastik döküm,** *plast. mad.* ◘ **Plastik.**

~ **presi,** *plast. mad.* ◘ **Pres.**

~ **retuşu,** *matb.* Püskürtme tabancası kullanmak suretiyle yapılan retuşlar.

~ **tabancası,** *ağ. iş.* Vernik veya boya sıvılarını basınçlı hava yardımı ile püskürterek sürmekte kullanılan, tabancaya benzer araç. [*Ing.* Atomizing pistol, spraying pistol].

~ **usulü,** *matb.* Şablon ve püskürtme tabancası kullanmak suretiyle lito ve ofset kalıpları üzerine resim yapma usulü.

püskürtmek,(-i), f. § ❷ Hızla ve savurtarak çıkarmak: *Ağzındaki suyu püskürttü.* [*Ing.* To spray, to atomize, to pulverize; *Fr.* Pulvériser, vaporiser, atomiser]; § ❷ Fışkırtmak; *Yanardağ, ateş ve duman püskürttü.* [*ing.* To erupt *(volcano)*; *Fr.* Entrer en éruption, faire éruption]; § ❸ Kovalamak, yüzgeri etmek, dağıtmak. [*Ing.* To scatter, to drive away; *Fr.* Disperser; chasser, dissiper, rejeter, renvoyer, éparpiller, refouler].

püskürtü[*], i. < *püskürtmek. jeol.* Yanardağın püskürtmesiyle dışarı çıkan maddelerin tümü. [*ing.* Lava; *Fr.* Lave]. ☆ *Eşanl.* **lav;** ◉ **kromosfer ~ leri,** *astr.* Güneş kursu üzerinde ansızın beliren ve kısa sürede kaybolan çok parlak kısımlar; bu püskürtüler genellikle bir güneş lekesinin içinde parlak bir nokta şeklinde görülür ve gerçekten Güneş'in en etkin kısmını oluşturur. [*Ing.* Chromospheric eruption; *Fr.* Éruptions chromosphériques].

~ **maddeler,** *coğr.* Bir yanardağın püskürdüğü lâv, lâpilli, kum, bomba, kül gibi maddeler.

püskürük[*], s. < *püskürmek. jeol.* Yanardağın püskürmesiyle ortaya çıkan; Püskürük *külte.* [*Osm.* Indifaî; *ing.* Eruptive, volcanic; *Fr.* Éruptif,-ive].

~ **kayaçlar,** *jeol.* Yeryüzüne çıkan magmadan ve magma maddelerinden türeyen kor kayaçlar. [*Osm.* Suhûr-i bürkâniye; *ing.* Extrusive rocks; *Fr.* Roches effusives, roches d'épenchement].

~ **külte,** *jeol.* Yanardağdan püskürüp katılaşmış taş. [*Osm.* Indifaî sahra; *ing.* Eruptive rock; *Fr.* Roche éruptive].

~ **taş,** *jeol.* ◘ **Püskürük külte.**

püslü, s. /*Yalnız süslü püslü deyiminde geçer*/. ◘ ◘ **Süslü.**

püsöron, i. *Fr. puceron. zool.* ◘ **Yaprak bitigiller.**

püstül, I. *tıp.* Cerahatle dolu kabarcık, sivilce. [*ing.* ve *Fr.* Pustule].

püsür,-rü, i. § ❶ Bir şeyin can sıkıcı ve karışık ayrıntısı, pürüzü: *Yaptığı işte pürüz bırakmamak.* [*Ing.* Filth, rubbish]; § ❷ Bir kimsenin birlikte getirdiği, gelmesi istenilmeyen kimse: *Peşine iki püsür takıp gelmiş;* ◉ **bok ~,** *den.* ◘ **Bok.**

püsürlü, i. Püsürü olan, pürüzlü. [*Ing.* Beset with difficulties or unnecessary things].

püsürsüz, s. Püsürü olmayan, pürüzsüz.

püşt, i. *Osm.* < *Fars. püşt, esk.* Arka, sırt.

püşte, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tepe, yığın.

püşter, i. *Osm.* < *Fars. püşter. esk.* Sırt, arka.

püştiban, püştivan, i *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Destek, payanda; § ❷ s. Yardım eden, yardımcı.

püşt.mal, b. i. *Osm.* < *Fars. püşt, sırt* + *mâl,* örten'den *püşt-mâl,* arka örten. *esk.* Peştemal.

püşt.pa /püşt-pâ/, b. i. *Osm.* < *Fars. püşt,* sırt + *pâ,* ayak. Ayak tabanı.

püşt.vare, b. i. *Osm.* < *Fars. püşt,* arka + *vâre,* yük'ten *püşt-vâre. esk.* Bir sırtlık yük, bir hamal yükü.

pütresin, i. *Fr. putrescine. kim.* Formülü $NH_2(CH_2)_4\ NH_2$ olan asiklik diamin; 27°C'ta erir, 160°C'ta kaynar; cesetlerin çürümesi sırasında meydana gelir, sidik kesesinin iltihaplanması halinde dışkıda ve sidikte rastlanır. *(Suda çözünür, kokusu piperidini andırır).* [*ing.* Putrescine; *Fr.* Tétraméthylène diamine, diaminobutane 1-4].

☆ *Eşanl.* **tetrametilendiamin, diaminobütan 1-4.**

pütrid, s. *Fr. Putride. tıp.* Kokuşma sonucu meydana gelen maddeler yüzünden kokan. [*ing.* Putrid].

pütür,-rü, i. *yans.* Küçük kabarcık, çıkıntı: *Portakal üzerindeki pütürler.*

☆ *Eşanl.* **pürtük.**

pütür pütür, z. Derisi sertleşmiş: *Pütür pütür* deri. [*ing.* Roughened, chapped *(hands)*].

pütürlü, s. § ❶ Üzerinde pütürler bulunan. ☆ *Eşanl.* **pürtüklü;** § ❷ *bot.* Pütürü olan: Pütürlü salgı bezleri; § ❸ *dokb.* Pütür seklinde, pütür tabiatında olan: *Pütürlü yüzey.*

~ **cisimler,** *dokb.* Altderinin üstünde bulunan kabartılar.

~ **ur,** *patol.* Yüzeyi ince kabarcıklarla kaplı ur: *Sidik torbasındaki pütürlü ur.*

PYTHAGORAS, öz. i. M. ö. VI. yüzyılda yaşamış olan Yunan filozofu.

~ **cetveli,** İlk on on sayının birbiriyle çarpım sonuçlarını veren ve Pythagoras'a mal edilen çarpım cetveli. Cetvel, çift girişli bir çizelge şeklindedir. Aritmetik dizi halindeki ilk on sayı, bir yatay satır ve bir düşey sütun meydana getirecek şekilde iki kere yazılmıştır. Meselâ, 5 sayısının bulunduğu sütunla 7 sayısının bulunduğu satırın kesiştiği yere 5X7 = 35 yazılır. Bu şekilde hazırlanan cetvelde, 5 sayısının bulunduğu sütun 5'in ilk on katını, 7 sayısının bulunduğu satır ise 7 'nin on katını verir.

~ **sayıları,** Aralarında $a^2 = b^2 + c^2$ bağıntısı olan *a, b, c* sayıları. Bu bağıntı, Pythagoras teoreminin ifade ettiği bağıntının aynıdır. Pythagoras sayılarının en basit grupu 3, 4 ve 5 rakamlarından oluşur.

$$a = m^2 + n^2$$
$$b = m^2 - n^2$$
$$c = 2\ mn$$

kabul ederek, Pythagoras sayılarının bütün grupları elde edilir.[*Ing.* Pythagorean numbers; *Fr.* Nombres pythagoriques].

pythagorasçı, s. ve i. Pythagoras'çılık ile ilgili veya Pythagoras'çılığı benimseyen. [*ing.* Pythagorean, pythagorist; *Fr.* Pythagoricien,-enne, pythagoréen,-enne].

~ **teoremi,** Pythagoras'a mal edilen ve şu ifadeyi kapsayan teorem: «*Bir dik üçgende hipotenüsün karesi, dik kenarların kareleri toplamına eşittir*». [*ing* Pythagorean proposition; *Fr.* Théorème de Pythagore].

pythagoras'çılık,-ğı, i. Pythagoras ile çömezlerinin öğretisi. [*Ing.* Pythagorism, pythagoreanism; *Fr.* Pythagorisme].

pyrrhon'cu, s. ve i. ❶ Pyrrhon'un doktriniyle ilgili olan. [*ing.* Pyrrhonian, Pyrrhonic; *Fr.* Pyrrhonien, pyrrhonique]; § ❷ Bu doktrini benimseyen veya bu doktrinden yana olan.

pyrrhon'culuk,-ğu, i. Pyron ile çömezlerinin öğretisi. [*ing.* Pyrrhomism; *Fr.* Pyrrhonisme].

Pyu'lar, ç.öz.i. *etn.* Dilleri Tibet-Birman dilleri ile akraba olan ve M.S. ilk yüzyıllarda, Iravadi bölgesine yönelmiş birman göçünün öncülerini meydana getiren eski bir etnik grupun adı. *(Pyu'lar, bölgenin güneyinde, Striksetra /bugün Prome/ şehri etrafında hindulaşmış bir krallık kurdular, Çinli tarihçilerin bu krallık hakkında verdiği bilgi, III. yüzyıldan IX. yüzyıla kadar uzanır. Ölülerin küllerini saklamak için kullanılan kavanozlardan VII. yüzyıl sonu ile VIII. yüzyıl başında yaşamış bazı kralların sankskrit adları taşıdığı anlaşılmaktadır. Pyu'lar arasında «küçük araç» Buddha'cılığı yaygındı).* [*Ing.* ve *Fr.* Pyus].

pz, M.T.S. sisteminde basınç ölçüsü birimi olan piez'in sembolü. [*ing.* Symbol of Pieze; *Fr.* Symbole de la pièze].

R r

r, R, § ❶ Türk alfabesinin yirmi birinci harfi; *re* adı verilen bu harf, sesbilim *(fonetik)* bakımından ön damak ünsüzlerinin titrek ve akıcı olanıdır. [*ing.* The twenty-first letter of the Turkish alphabet; *Fr.* Ving et unième lettre des l'alphabet turc et quinzième des consonnes]; § ❷ Sızmalı, titreşimli diş ünsüzü; § ❸ Sıralama ve sınıflandırmada sayı yerine kullanıldığı zaman 20'yi *(veya* 21'i) gösterir; § ❹ Ebced hesabında *re 200* sayısının karşılığıdır; § ❺ *esk. Rom.* Romen sayılarında **R** *seksen*'i, üstüne bir çizgi çizildiğinde *seksen bin*'i ifade ederdi. [*Fr.* Comme lettre numérale, R valait à Rome quatre-vingts; avec un trait dessus, quatre-vingt mille]; § ❻ *fiz.* **R**, tükel gazların formülünde molekül sabitini gösterir. *(Tükel gazların pv = RT formülünde v, p basıncı altında, T mutlak sıcaklığında bir molekül-gramın kapladığı hacimdir. R bütün gazlar için aynı değeri taşıyan tükel gaz sabitidir. Litre -atmosfer sisteminde R = 8,315 6X10⁷ dir).* [*Fr.* R sert à désigner la constante moléculaire dans la formule des gaz parfaits]; § ❼ *kim.* **R**, tek değerli, herhangi bir karbonlu kökü gösteren semboldür. *(Bu sembol, yalnız alkil kökleri için, yani ROH'ın bir alkol'ü gösterdiği durumlarda kullanılır; bir fenol kökü ise Ar sembolüyle, yani ArOH'ın bir fenol'ü gösterdiği durumlarda kullanılır. Kök, birleşme değerini, doymamış bir karbon atomu üzerinde taşıyorsa, kökü açık olarak yazmak gerekir. /Örnek: R(R')C = C(R'')-, R C ≡ C-/. Nihayet, R, bir veya iki değerli bir kökü asla göstermez; R(R') C =, R-C ≡ şeklinde yazmak gerekir).* [*Fr.* R est le symbole représentant un radical carboné univalent indéterminé]; § ❽ *mat.* (a) **R**, pozitif ve negatif gerçek sayıların cümlesini gösteren semboldür. (**R**, *cümlesi toplama ve çıkarma için bir tam cisimdir).* [*Fr.* R est le symbole représentant l'ensemble des nombres re'els positifs et négatifs]; (b) *R+*, pozitif gerçek sayılar cümlesini gösteren semboldür. [*Fr.* R+ est le symbole représentant l'ensemble des nombres re'els positifs]; § ❾ *metrol.* **R**, *X* veya *y* ışıma miktarı birimi olan *röntgen*'in sembolüdür. [*Fr.* R est le symbole du röntgen].

-R, ek. Ortaç eki; fiil köklerine gelerek, bazen geçici *(yürür /ayak/, oturur /adam/ v.b.)*, bazen de kalıcı isimler yapar */okur, düşünür, gelir, yatır v.b./).*

-R-, ek. § ❶ Bir ismin taşıdığı niteliğe sahip olma anlamı veren fiil yapma eki: *deli-r-mek, beli-r-mek (⟶ belgü-r-mek)* v.b., bugün özellikle, yansımalardan *(onomatope)* fiil yapmada kullanılmaktadır: *an-ı-r-mak; çağ -ı-rmak; üfü-r-mek v.b.;* § ❷ Ettirgenlik eki olma ve yapma anlatımı taşıyan fiil kök ve gövdelerine gelerek oldurma ve yaptırma anlatımı veren fiiller yapar; bir başka deyişle geçişsiz fiilleri geçişli duruma getirir: *piş mek > piş-i-r-mek; düş-mek > düş-ü-r-mek; yat-mak > yat-ı-r-mak v.b.*

Ra[1], i. *Osm. < Ar. esk.* «*R*» harfinin adı; Rebiülevvel adını belirtmek için kullanılır.

Ra[2], *kim.* radyum'un kimyasal sembolü. [*ing.* Symbol of radium; *Fr.* Symbole chimique du radium].

ra[1], i. Mısır tanrısı. ◘ **Re.**

raab, i. *coğr.* ◘ **Raba.**

raad /raād/, i. ve s. *Osm. < Ar. ri'det*, titreme, hareket etme. *esk.* § ❶ Çok konuşan *(kimse)*, geveze. [*ing.* Garrulous, talkative]; § ❷ *zool. esk.* ◘ **Elektrikli yayın.**

Rab.-bbi, öz. i. *Osm. < Ar. rabb.* § ❶ Tanrı. [*ing.* The Lord, God; *Fr.* Dieu]; § ❷ Sahip. [*ing.* Master, lord, ruler; *Fr.* Seigneur].

Rabat, öz. i. *coğr.* Fas'ın başkenti.

rabbani /rabbānī/, s. *Osm. < Ar. rabb > rabbān. esk.* § ❶ Tanrı'ya ait. Tanrı'dan gelen. [*ing.* Divine, godly; *Fr.* Divin,-ine]. ☆ *Karş.* **şeytanî**; § ❷ Gönlünü Tanrı'ya vermiş, Tanrı'ya ulaşmış. [*ing.* Devout]; ◉ **aşâi ~**, Hıristiyanların kudas âyininde yedikleri, şarap ve ekmekten ibaret yemek. bu âyinde okunan dua.

rabbaniye, s. *esk.* **Rabbani**'nin dişili.

rabbaniyun, ç.i. *Osm. < Ar. rabbānî > rabbaniy-u-yūn. tasav.* Kendilerini tamamiyle Tanrı'ya vermiş olan kimseler. [*ing.* Devoutmen; *Fr.* Qui se sont consacrés au culte de Dieu, les bienheureux].

rabbat /rabbāt/, ç. **l.** *Osm. < Ar. rabb*, sahip. *esk.* Evli erkekler, kadınların kocaları.

rabbe /rābbe/, i. *Osm. < Ar. rabbā*, çocuk yetiştirme'den. *esk.* Üvey ana. [*ing.* Stepmother, foster mother].

Rabbena /Rabbenā/, öz. i. *Osm. < Ar. esk.* «*Tanrımız*» anlamına olup ant içerek inandırmak için *(daha çok kadınlar tarafından)* kullanılan **Rabbena hakkı için** deyiminde geçer: *Rabbena hakkı için bir elime geçirirsem, görürsün gününü.* [*ing.* Our Lord; O God!; *Fr.* Notre Seigneur, Dieu].
~ hakkı için, *dey.* Yemin olarak kullanılan söz.
~ hep bana, *dey.* «*Her şey hep benim olsun*» anlamında bencil kimselerin davranışlarını belirtmek için kullanılır.

Rabbi, i. *Osm. < Ar. esk. Tanrı.* [*ing.* My God; *Fr.* Mon Dieu]; ◉ **Ya rabbi !**, *esk.* Ümitsizlik, şaşma, acındırma, şükran, sevinç v.b. duygularda Tanrı'ya sesleniş olarak kullanılır. [*ing.* O, my God !; *Fr.* O mon Dieu].

rabbi[2], i. *(«Büyüğüm», daha sonraları «ustam» anlamında ibranice k.).* İsa devrinde musevi kilise babalarına verilen şeref ve saygı ünvanı. *(Mecdel'li Meryem'in dirilmiş İsa'ya hitap ederken k[illegible]ndığı Rabbuni sözü daha da büyük bir s[illegible]ygıyı ifade eder).*

rabbim, ünl. Tanrım!: *Rabbim esirgesin! Rabbimin takdiri ne ise, o olur!* [*ing.* My God! *Fr.* Dieu, *(mon Dieu)*].

rabd(o)-, *Yun. rhabdos*, çubuk'tan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*ing.* ve *Fr.* Rhabd(o)-].

rabdofan, i. *Fr. rhabdophane. min.* Hidratlı doğal itriyum, lantan erbiyum ve neodim fosfat. [*ing.* Rhabdophane].

rabdolit,-ti, i. *Fr. rhabdolite.* Takma yaka düğmesi biçiminde kalker parçası. *(Bazı kalker yataklarında çok görülen bu cisimlerin, bir hücreli kamçılı bitkilerin taşlaşmasından oluştuğu sanılmaktadır.)* [*ing.* Rhabdolite].

rabdoloji, i. *(Önek rabdo + Yun. logos*, hesap *> Fr. rabdologie.* ◘ **Değnek hesabı.**

rabdom, i. *zool.* Ommatidyumda bulunan ve ışığı yansıtma özelliğinde olan çubuk. [*ing.* Optic rod; *Fr.* Rhabdome].

rabdomiyom, i. *Fr. rhabdomyome. patol.* Çizgili kaslarda oluşan tehlikesiz ur. *(Bu hastalığın seyrek oluşu belki de çizgili kas telinin ileri derecede farklılaşmasıyle ilgilidir, çünkü ileri derecede farklılaşma her çeşit hücre çoğalmasını engeller.)* [*ing.* Rhabdomyoma].

rabıt[1],**-btı**, *rapt, rabt. i. Osm. < Ar. rabt.* § ❶ Bağlama, bitiştirme, iliştirme. [*ing.* A binding, connecting, connection]; § ❷ *esk.* Yalnız bir şeye bağlanma; § ❸ *ed. esk.* Cümleleri gerekli edatlarla birbirine düzenli şekilde bağlama. [*ing.* Grammatical construction]; ◉ **zabt-ü rapt**, *esk.* ◘ **Zaptürapt.**
~ edatı /edatı rabt/, *gram. esk.* ◘ Bağlama.
~ sıygası, *gram.* Ulaç, bağ fiili.

rabıt /rabıt/, s. *Osm. < Ar. rabt. esk.* § ❶ Bağlayan, bitiştiren. [*ing.* That ties or binds, binding, connecting]; § ❷ Dünya işlerinden elini çekmiş olan. [*ing.* Firm of purpose, ascetic, hermit].

rabıta /rabıta/, i. *Osm. < Ar. rābıt. esk.* § ❶ ilgi, bağ,alâka, münasebet. [*ing.* Tie, bond, connection; *Fr.* Liaison, rapport, jonction]; § ❷ Bağlılık, tutarlılık. [*ing.* Orderly arrangement, congruity, propriety]; § ❸ *esk.* Iki şeyi birbirine bağlayan ip v.b. nesne; § ❹ Nizam, tertip: *Çamlıbel sanki şehir;* § ❺ *gram. esk.* Cümleleri birbirine bağlayan edat. [*ing.* Copula; *Fr.* Copula]. ◘ **Bağlama**; § ❻ *tasav.* Tarikatta dervişin şeyhe bağlanması. *(Mutasavvıflar arasında bu kavram, «kendini bir bütünlük içinde, mürşide teslim etme» anlamına da gelir).*

rabıtalı /rābıtalı/, s. § ❶ Düzgün, derli toplu, tertipli: *Rabıtalı bir ev. Rabıtalı konuşma.* [*ing.* In good order; regular; *Fr.* Bien composé, en bon ordre]; § ❷ Yol yordam bilir veya ağırbaşlı, ahlâkı düzgün, sözünü işini bilir: *Rabıtalı adam.* [*ing.* Well-conducted, decent, excellent].

rabıtasız /rābıtasız/, s. § ❶ Düzensiz, birbirini tutmaz; tertipsiz: *Rabıtasız bir idare. Rabıtasız sözler.* [*ing.* Disordered, irregular, incoherent, unconnected, rambling; *Fr.* Désordonne,-ée, irrégulier,-ère, incohérent, ente]; § ❷ Yol yordam bilmez veya davranışları birbirini tutmaz: *Rabıtasız adam;* § ❸ Ağırbaşlı olmayan, yol yordam bilmez: Rabıtasız kimse. [*ing.* Badly-conducted; *Fr.* Qui a des manières inconvenantes et mal à propos]; § ❹ z. Birbirine bağlı olma-

cân, saçma sapan. [*ing.* Bad, worthless, improper; *Fr.* Mal à propos, de façon inconvenable].

rabıtasızlık,-ğı /rābıtasızlık/, i. § ❶ Rabıtasız olma hali veya rabıtasızca iş. [*ing.* Disorder, irregularity; *Fr.* Irrégularité, désordre]; § ❷ Tutarsızlık, uygunsuzluk. [*ing.* Bad behavior, impropriety].

rabi[1], s. *Osm.* < *Ar. erba'a*, dört. *esk.* Dördüncü. [*ing.* Fourth; *Fr.* Quatrième].

rabi[2], s. ve i. *Hint. rabī*, ilkbahar. Hindistan'da ilkbahar ürünü. [*ing.* ve *Fr.* Rabi].

rabia /rābi'a/, s. *rābi. esk.* § ❶ Dördüncü; § ❷ i. *esk.* Salisenin altmışta biri; § ❸ Kadın adı; § ❹ *teşk. tar.* Tanzimattan sonraki sivil rütbelerden yukarıdan aşağıya dördüncüsü.

rabian, z. *Osm.* < *Osm.* < *Ar. rabian. esk.* Dördüncü olarak.

rabih, rabıh /rābih veya rābıh/, s. *Osm.* < *Ar. ribh. esk.* § ❶ Kazanç sağlayan; § ❷ *(Ticarette)* Kazanan.

rabiha, rabıha, s. § ❶ **Rabih**'in dişili; § ❷ i. *esk.* Kazançlı iş, kârlı ticaret.

rabt, i. ◘ **Rabıt.**

rabit, s. *Osm.* < *Ar. rabt. esk.* Bağlanmış, sıkısıkıya bağlı. [*ing.* Tied, bound, fastened].

rabtî /rabtî/, s. *esk.* Bağ ve bağlama ile ilgili.

rabtiye[1], s. *esk.* **Rabtî**'nin dişili.

rabtiye[2], i. ◘ **Raptiye.**

rac /rāc/, i. *Osm.* < *Fars. anat. esk.* Mide.

raca, i. *Sansk.* § ❶ Kral. *(Veda geleneğine göre, soylu bir kişi ya da tam bir kshatriya'dır ve racasuya âyininde kutsaldı. Askerî ve dinî önderdir. Dinî kişiliği dolayısıyle tanrıların kralı indra'nın eşiti veya cisimleşmiş karşılığı sayılır. Tahta seçilmiş veya tahtın varisi olarak adaletin yöneticisidir.)* [*ing.* ve *Fr.* Raja]; § ❷ Moğol imparatorluğuna bağımlı hükümdar. [*ing.* Raja; *Fr.* Raja, prince vassal des empereurs moghols]; § ❸ Delhi hükümdarlarına bağımlı, tımar sahibi müslüman. [*ing.* Raja; *Fr.* Raja, feudataire musulman des empereurs de Delhi]; § ❹ Ingiliz işgali altındaki Hindistan'ın krala bağımlı büyük derebayi. ◘ **Mihrace.** [*ing.* Hind, Hindu Rajah; *Fr.* Raja].

Racasthani, öz. i. *dilb.* Avanta dilinden hintarî dili; Racasthan eyaletinde ve Madhya Prades'in batı kesiminde yaklaşık olarak 18 milyon kişi tarafından konuşulur. *(Başlıca lehçeleri; malvi, harauti, dhundari ve hirvati.)* [*ing.* ve *Fr.* Rajasthani].

Racbangşi, öz. i. *dilb.* Yaklaşık olarak 4.500.000 kişi tarafından konuşulan bengal lehçesi. [*ing.* Rajbansi; *Fr.* Rajbangshi].

racer /reysır/, i. *Ing. to race*, hızlı koşmak. § ❶ Yarışlar için özel olarak yapılmış, silindir hacmi küçük araba; § ❷ Motorlu hızlı sandal. [*ing.* ve *Fr.* Racer]; § ❸ *(Geniş anl.)* Yarışlar için hazırlanmış yelkenli veya motorlu yat. [*ing.* ve *Fr.* Racer]; ⊙ **okyanus ~ i.** Uzun mesafe yarış atı. [*ing.* ve *Fr.* Ocean racer].

racî[2] /rāci/, s. *Osm.* < *Ar. reca. esk.* § ❶ Yalvaran, rica eden. [*ing.* Who asks as a favor]; § ❷ Isteyen, ümidi olan. [*ing.* Who hopes or expects]; § ❸ i. Erkek adı.

racî[2], /rāci/, s. *Osm.* < *Ar. rücū*'dan. *esk.* § ❶ Geri dönen, ricat eden. [*ing.* Returning; *Fr.* Qui revient]; § ❷ Dokunan, ilgilendiren, dayanan. [*ing.* Concerning, relating to; *Fr.* Qui se rapporte]; § ❸ *gram. esk.* Şahıs zamirinin gösterdiği *(kimse)*.

racif /rācif/, s. *Osm.* < *Ar. rec. esk.* Titreten *(humma, sıtma v.b.)*. [*ing.* That shakes, shaking fever].

racife, /rācife/, i. *Osm.* < *Ar. recf*'ten. *esk.* Kıyamet günü üflenecek olan «sur»un ilk ötüşü.

racih /rācih/, s. *Osm.* < *Ar. rüchān. esk.* § ❶ Diğerlerinden önde olan, üstün. [*ing.* Preponderant, preferable; *Fr.* Prépondérant, -ante]; § ❷ i. *huk. esk.* Delillerin tercihinde, delili daha üstün olan taraf; ⊙ **~ i mercuh,** *huk. esk.* Bürhan ve delillerin üstünlük esasları.

racil /rācil/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. ricl. esk.* § ❶ Yaya yürüyen. [*ing.* On foot, pedes-

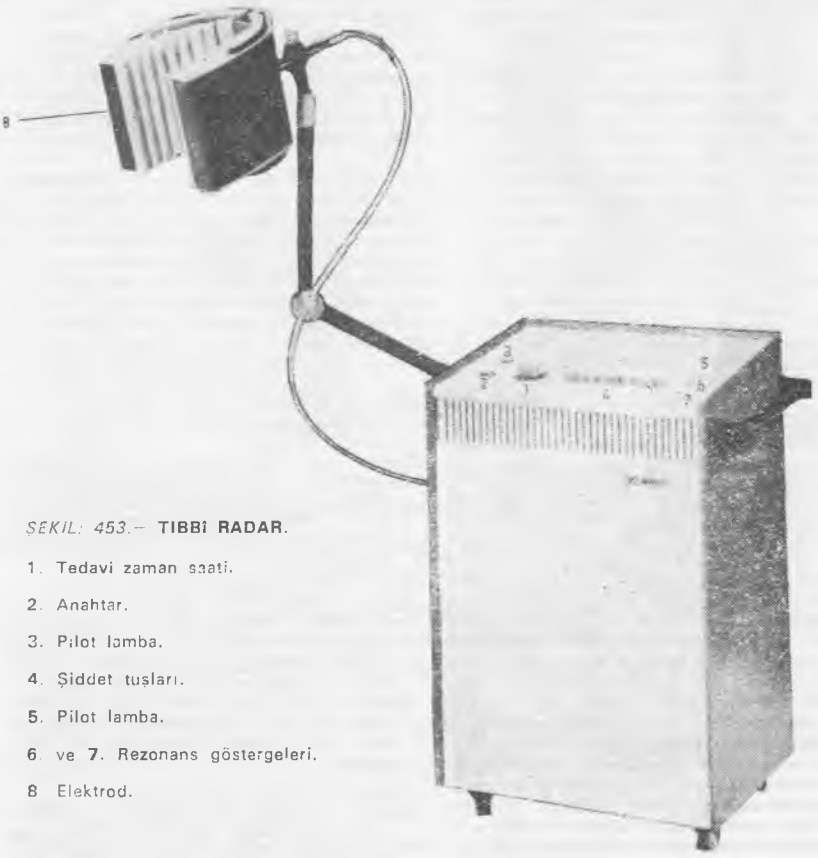

ŞEKİL: 453.– **TIBBÎ RADAR.**

1. Tedavi zaman saati.
2. Anahtar.
3. Pilot lamba.
4. Şiddet tuşları.
5. Pilot lamba.
6. ve **7.** Rezonans göstergeleri.
8. Elektrod.

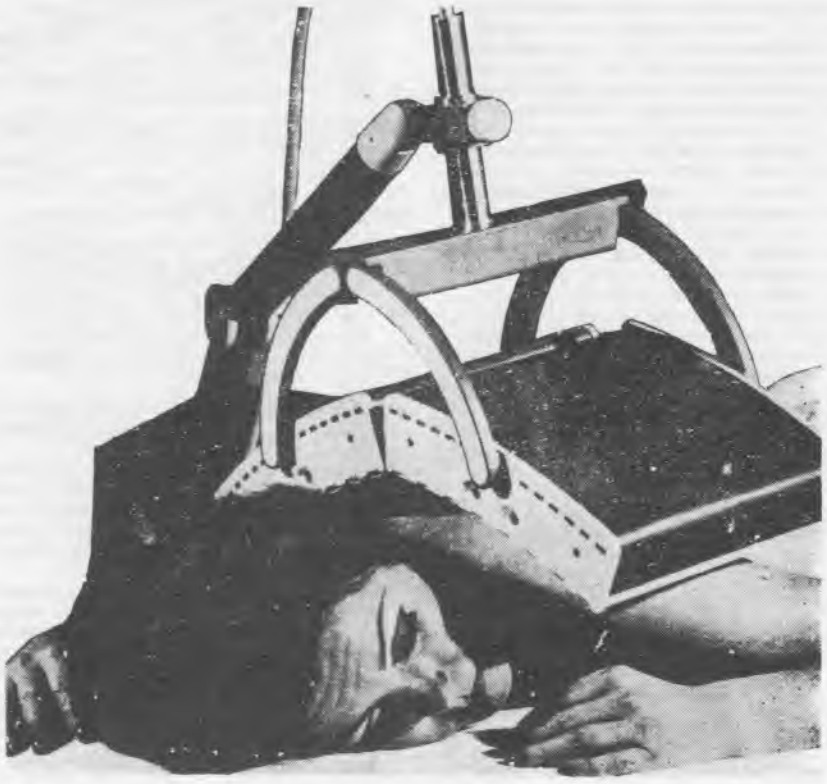

Tıbbî Radar'ın Uygulanışı

trian, ignorant]; § ❷ *mec.* Bilgisiz; § ❸ *tar.* Müslümanlar arasında savaşa yaya olarak katılan er. *(Deve, katır, merkep gibi hayvanlara binerek savaşa katılanlar da recil sayılır ve yaya erlerinkine eşit ganimet payı alırlardı).*

racilen, z. *esk.* Yaya olarak, yürüyerek. [*ing.* On foot, walking].

raciyane, z. *esk.* Yalvarırcasına.

racon, i. *it. ragione,* akıl yürütme, düşünme. *arg.* Adet, usul, yol yordam. [*ing.* Custom, rule; *Fr.* Règle, coutume].
~ **kesmek**, *dey.* § ❶ Düşünerek hüküm vermek. [*ing.* To judge and condemn; *Fr. (En parlant d'un juge)* juger et décider]; § ❷ Gösteris yapmak. [*ing.* To show off; *Fr.* Parader].

rad[1], i. *Fr. nükl.* Bir cisim tarafından soğurulan ışımanın dozunu ölçmeye yarayan birim. *(İyonlaştırıcı ışımanın türü ne olursa, bunun etkisindeki cismin bir gramının soğurduğu 100 erg'lik bir enerjiye eşittir ve yalnız havaya uygulanabilen röntgen'e karşılık rad, herhangi bir dokuya uygulanabilir).* [*ing.* ve *Fr.* Rad].

rad[2] /räd/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Eli açık, cömert. [*ing.* Generous, munificient]; § ❷ Değerli, üstün *(kişi).*

rad[3], s. *Osm.* < *Ar. redd* > *rädd. esk.* Geri çeviren, reddeden. [*ing.* That repels or rejects]

rad[4] /ra:d/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gök gürlemesi. [*ing.* Thunder].

rada, i. *isl.* § ❶ Kazaklarda halk meclisi. [*ing.* Rada; *Fr.* Rada, assemblée populaire chez les cosaques]; § ❷ Polonya'da hükümet konseyi. [*ing.* Rada; *Fr.* Rada, conseil de gouvernement, en Pologne]; § ❸ Ukranya'da siyasî meclis]; § ❹ Ivan IV. devrinde Moskova'da krallık divanı. [*ing.* Rada; *Fr.* Rada, conseil privé à Moscou, sous Ivan IV].

radansa /radan:sa/, i. *It. radancia. den.* Yelkenlere açılan deliklere ve halat ilmiklerine geçirilen maden halka. [*ing.* Iron thimble or cringle for a rope]. ⊙ **çifte** ~, *den.* Birbirine geçirilmiş iki radansa.

radar, i. *Ing. Radio Detection And Ranging*'in kısaltması, *elektr.* Radyoelektrik dalgalarının bir engel üzerine çarpıp geri dönmesiyle o engelin konumunu ve uzaklığını belirleyen cihaz. [*ing.* ve *Fr.* Radar]; ⊙ **çarpışma önleme** ~ ı, *rad.* Gemiler ve uçakların hareketi sırasında muhtemel bir çarpışmayı bildirecek şekilde yapılmış radar cihazı. [*ing.* Anticollision radar]; ⊙ **çift demetli** ~, *elek.* ◘ **Çift**; ⊙ **gözetleme** ~ ı, elek. Hava savunması için karaya yerleştirilmiş radar. [*ing.* Look-out radar; *Fr.* Radar de guet]; ⊙ **hava önleme** ~ ı, *rad.* Uçak üzerinde bulunan ve havadan havaya bir füzenin kontrolu için gerekli bilgileri sağlamak üzere hedefi yakalayan ve izleyen bir radar. [*ing.* Air intercept radar]; ⊙ **hava** ~ ı, *ask.* Uzak mesafeden araştırma ve tanımayı sağlayan ve radar işaretlerini karada veya gemideki bir istasyona nakleden hava radarı. [*ing.* Air early warning set]; ⊙ **hava trafik kontrol** ~ ı, *hava.* **Meydan arama radarı, saha kontrol radarı** veya **hassas yaklaşma radarı** gibi hava trafiğini kontrol için kullanılan herhangi bir radar cihaz veya sistemi. [*ing.* Air traffic control radar]; ⊙ **hava yolu gözleme** ~ ı, *rad.* Terminallerarası hava trafiğini kontrol için Federal Havacılık Dairesi tarafından kullanılan uzun menzilli *(150 mil)* bir radar. [*ing.* Air route surveillance radar]; ⊙ **meydan arama** ~ ı, *hava.* Yerden kontrollü yaklaşma sisteminde *(GCA)* kullanılan, meydan merkez olmak üzere belirli bir yarıçaptaki alan içinde bulunan uçakları izleyen radar operatörüne bu uçaklar hakkında devamlı mevki, menzil ve azimut bilgiyi sağlayan radar cihazı veya sistemi. *(İrtifa bilgisi vermez).* [*ing.* Airplane surveillance radar]; ⊙ **topçu (atış) radarı**, *elek.* Elektronik bir hesaplayıcı ile birleşmiş olan ve topçu atışlarını düzenlemeye yarayan radar. [*ing.* Artillery radar; *Fr.* Radar d'artillerie, radar de tir]; ⊙ **uçak** ~ ı, *rad.* Uçağa monte edilmiş, kendi başına bir bütün oluşturan radar. *(Yeryüzündeki nirengi noktaları, denizdeki gemiler, kıyı konturları, diğer uçaklar, fırtına bulutları veya hava cepheleri hakkında bilgi verebilir).* [*ing.* Air radar]; ⊙ **yakalama** ~ ı, *rad.* Yaklaşmakta olan hedefi tespit edip yaklaşık yerine ait bilgileri atış kumanda veya füze güdüm radarını besleyen radar. *(İzleme işini ateş kumanda veya füze güdüm radarı yapar).* [*ing.* Acquisition radar].
~ **ekosu**, *hava.* Bir radar impulsunun bir radar ekranında bir hava gemisi veya diğer bir cisim dolayısıyle meydana getirdiği işaret. [*ing.* Radar echo].
~ **ekranı**, *hava.* Radar ekolarının kayıt edildiği ve radyo dalgalarının çarptıkları cisimlerin şeklini gösteren özel ekran. [*ing.* Radar screen; *Fr.* Écran radar].
~ **kontrolörü**, *hava.* Radar kullanmasını ve gördüklerini tanımlamasını çok iyi bilen bir hava trafik kontrolörü.

radarcı, i. § ❶ Radyo-elektrik alanında genis bilgisi olan, bir radarı kullanmak, bakım ve tamirini yapmakla görevli uzman. [*ing.* Radarman; *Fr.* Radariste]; § ❷ *arg.* Haber verici, müzevir: *Arkadaşlar, dikkatli olun, sınıfa yeni bir radarcı geldi.* [*ing.* Sneak, tale-bearer; *Fr.* Rapporteur,-euse, cafard, -arde].

radde, i. *Osm.* < *Ar. redd* > *rädde.* § ❶ Mertebe, kerte, derece. [*ing.* Point, degree; *Fr.* Degré, point]; § ❷ Tahmin edilen zaman veya miktar.

raddelerinde, z. Sularında: *Saat sekiz raddelerinde.* [*ing.* Approximately, about *(such and such an hour)*; *Fr.* Aux environs de].

radektomi, i. *diş. cerr.* Diş kökünün kısmen çıkarılması, dis kökünün bir kısmını çıkarma ameliyatı. [*ing.* Radectomy].

radi, razi, i. *Osm.* < *Ar. redd. esk.* § ❶ Memamemen çocuk; § ❷ Sütkardes.

radiestezi, i. *Fr. radiesthésie* < *Lat. radius,* ışın + *Yun. aisthesis,* duyu. Çeşitli cisimlerden yayılan ısımayı alabilme yeteneği; bazı kimselerde görülen bu yeteneğin ne olduğu henüz kesinlikle anlaşılamamıştır.

radife /rädife/, i. *Osm.* < *Ar. redf. esk.* § ❶ Kıyamet günü çalınacak olan **ikinci sur**. [*ing.* The second blast of the trumpet at the Resurrection]; § ❷ i. Kadın adı.

radikal, s. *Fr. radical,-ale.* § ❶ Köklü, kesin; § ❷ *siy.* Bir radikal partinin ve özellikle cumhuriyetçi radikal ve radikal sosyalist partisinin üyesi. [*ing.* Radical]; § ❸ s. ve i. Radikalizm'den yana olan *(kimse).* [*ing.* Radical].
~ **merkez**, *fiz.* Üç dairenin radikal eksenlerinin müşterek noktası. [*ing.* Radical center; *Fr.* Centre radical].

radikalizm, i. *ing. radicalism.* § ❶ *siy.* Büyük Britanya'da ve bazı ülkelerde, geçmişteki kurumlardan tamamiyle kurtulmak amacını güdenlerin düşünce tarzını ve öğretisini belirten terim. [*ing.* Radicalism; *Fr.* Radicalisme]; § ❷ *fels.* Bilgi alanındaki çağrışımcılıkla iktisat ve siyaset alanındaki liberalizmi kaynaştıran felsefî, siyasî ve iktisadî öğretilerin genel adı. *(Özellikle, Bentham, James ve J. Stuart Mill tarafından temsil edilir).* [*ing.* Radicalism; *Fr.* Radicalisme].

radikalsosyalist, s. *Fr. radical-socialiste.* § ❶ Radikalsosyalizmle ilgili. [*ing.* Radical socialistic]; § ❷ i. Radikalsosyalist parti üyesi. [*ing.* Radical socialist].

radikalsosyalizm, i. *Fr. radical socialisme.* Radikalsosyalistlerin doktrini. [*ing.* Radical socialism]. ◘ **Radikalizm**.

radikotomi, i. *Fr. radicotomie. cerr.* Omurilik sinir köklerinin kesilmesi. *(Arka radikotomi, yani arkada bulunan duyu siniri köklerinin kesilmesi, bazı ağrıları hafifletmek için kullanılır).* [*ing.* Radicotomy socialist].

radikula, i. *Lat. radicula. bot.* Ilksel kökçük veya embriyo kökçüğü. Tohumlu bitkilerde embriyo içinde bulunan ve tohumun çimlenmesi sırasında kökü veren meristematik bölge. [*Osm.* Cüzeyr; *Lat. Radicula; ing.* Radicle; *Fr.* Radicule].

radikülalji, i. *Fr. radiculalgie. patol.* Beyin ve omurilik sinir köklerinin iltihaplanmasından ileri gelen ve zaman zaman şiddetlenen sürekli ağrı. [*ing.* Radiculalgia].

radiküler, s. *Fr. radiculaire. tıp.* Köke ait, köksel. [*ing.* Radicular].

radikülit,-ti, i. *Fr. radiculite. nörol.* Beyin veya omurilik sinir köklerinin iltihaplanması; bir baskıdan veya bir intandan ileri gelebilir. [*ing.* Radiculitis].

radikülopati, i. *tıp.* Sinir kökü hastalığı. [*ing.* Radiculopathy].

radiye /rädiye/. ünl. *Osm.* < *Ar. rızā. esk* «*Razı olsun!*» anlamında kullanılır.

radom, i. *Ing. ra/dar/* ve *dome,* kubbe > *radome. radyotekn.* Bir radar antenini kötü hava şartlarına karşı koruyan ve radyo dalgalarını geçiren yalıtkan bir maddeden yapılmış kubbe. [*ing.* Radome; *Fr.* Radôme].

radon, i. *Fr. kim.* Soy gazlar grupundan, sembolü **Rn**, A.n. 86 ve Aa. 222 olan sonuncu kimyasal element. *(1899'da Rutherford ve Owens, radyoaktif maddelerin ışınımlarla birilkte bir de gaz yaydığını farkettiler. Radyoaktif toryum serisinde bulunduğu için bu gaza toryum emanasyonu veya kısaca emanasyon, daha sonra da toron adı verildi. 1900'de Dorn radyum emanasyonunu, kısa bir süre sonra da Giesel ile Debiern aktinyum emanasyonunu keşfetti; radyum emanasyonuna radon, aktinyum emanasyonuna da aktinon dendi. Gerçekte bu üç madde de 86 atom numaralı elementtir ve hepsi birbirinin izotopudur; 1923'ten itibaren asıl elemente radon denilmesi kararlaştırıldı).* [*ing.* ve *Fr.* Radon].

radyabilite, i. *tıp.* Röntgen ışınları tarafından nüfuz edilebilme. [*ing.* Radiability].

radyal, s. *Fr. radial,-ale,-aux. fiz.* Yarıçap doğrultusuna yönelen: *Radyal hız.* [*Osm.* Kûberî; *Lat. Radialis; ing.* Radial].
~ **alan**, *fiz.* Doğrusal kuvvet çizgileri, eşmerkezli kürelere veya eşeksenli dönel silindirlere dik olan vektör alanı. [*ing.* Radical field; *Fr.* Champ radial].

radyametre, i. *Fr. radiamètre. fiz.* Alfa, beta ve gamma çekirdek ışımalarının şiddetini ölçmeye yarayan ve sonuçları doğrudan doğruya okunabilecek şekilde veren âlet. [*ing.* Radiametre].
☆ *Eşanl.* ışımaölçer.

radyan[1], i. *Fr. radian* < *Lat. radius,* yarıçap. *metrol.* (a) Açı ölçüsü birimi *(sembolü: rd);* tepesi bir dairenin merkezinde olan ve bu dairenin çember üzerinde, dairenin yarıçapı uzunluğunda bir yay ayıran açıya eşittir; (b) Bir radyanl k bir merkez açının çember üzerinde ayırdığı yay: *Yarıçapı 1 olan bir çemberin uzunluğu 2π radyandır.* [*Osm.* Şa'saapâs; *ing.* Radian]; ⊙ **saniyede** ~, metrol. Bir eksen etrafında bir saniyede 1 radyanlık bir dönme hareketi yapan hareketli bir cismin düzgün açısal hızına eşit açısal hız birimi *(sembolü: rd/sn).* [*ing.* Radian per second; *Fr.* Radian par seconde].

radyan[2], i. *Fr. radiant,* ışıldayan. *astr.*
~ **atardamar**, *anat.* ◘ **Atardamar**.
~ **demet**, *bot.* ◘ **Demet**.
~ **lastik**, ◘ **Lastik**.
~ **nirengi**, *geod.* ve *topogr.* ◘ **Nirengi**.
~ **noktası**, *astr.* ◘ **Saçılma noktası**.

radyasyon, i. *Fr. radiation. fiz.* ◘ **Işınım**.

radyatif, s. *Fr. radiatif,-ive. nükl. fiz.* ◘ **Işınsal**.

radyatör,-rü, i. *Fr. radiateur* < *Lat. radius,* ışın. § ❶ *otom.* Motorun soğutma organı; motordan gelen sıcak su, içinden geçen havaya ısısını aktararak soğur. [*ing.* Cooling radiator]. *ŞEKİL: 421.*— **OTOMOBİL**; § ❷ *term.* Bir alıaryakıtın yanmasından veya sıcak bir akıskandan aldığı ısının önemli bir kısmını ışıma yoluyle ileten ısıtma cihazı. [*ing.* Radiator]; ⊙ **alfa** ~ **ü**, *fiz.* Alfa tanecikleri yayınlayan radyoaktif bir madde. [*ing.* Alpha radiator]; ⊙ **akustik** ~, § ❶ *elek.* ve *akust.* Ses dalgalarını yayınlamaya yarayan herhangi bir araç; § ❷ Elektroakustik bir transdüsörde, ses titreşimlerinin meydana geldiği kısım. Bir hoparlörün konik kısmı; § ❸ *fiz.* Özellikle yük-

sek odyo ve süpersonik frekanslardaki ses dalgaları şeklinde akustik enerjisi yayınlayan, titreşen bir yüzey. *(Derinlik iskandillerinde kullanılır).* [*ing.* Acoustic radiator]; ◉ **elektrikli ~**, *term.* Elektrik akımıyle ısıtılan bir direnci ısı kaynağı olarak kullanılan ısıtma cihazı. [*Ing.* Electric radiator; *Fr.* Radiateur électrique]; ◉ **hava ~ ü**, *tekn.* Süper şarjör veya kompresör vasıtasıyle sıkıştırılmış havayı soğutmak için kullanılan radyatör. [*ing.* Air cooler]; ◉ **parabolik ~**, *elek.* ◘ **Parabolik.**

~ boşaltmak, *arg.* Işemek.

~ kafesi (kılıfı), *otom.* Bir otomobil radyatörünü soğuktan koruyan örtü. [*ing.* Shell of a radiator; *Fr.* Calandre].

~ peteği, *term.* Radyatörün merkez kısmını meydana getiren boru ve kanatçıkların tümü. [*ing.* Radiator body, radiator core]. ☆ *Eşanl.* **radyatör bloku.**

radye, i. Çürük arazide yapılan binaların temellerine konulan ağaç ıskara veya betondan kalın bir tabaka halinde yapılan döşek.

radyektomi, i. *diş. cerr.* Diş kökünü çıkarma ameliyatı. [*ing.* Radiectomy].

radyo¹-, § ❶ *Lat. radius*, ışın'dan alınan ve birçok kelimenin yapısına giren değişmez önek. [*ing.* ve *Fr.* Radio-]; § ❷ *nükl. Kim.* yasal bir elementin adından önce geldiğinde, bu elementin radyoaktif bir izotopunu gösteren önek. *(Örnek: radyofosfor, radyokobalt).* [*ing.* ve *Fr.* Radio-].

radyo², i. *Fr. radyo.* § ❶ Radyo yayınlarını alıcı cihaz. [*ing.* Wireless receiver, broadcast receiver, receiving; *Fr.* Poste (de) radio]. ◘ **Alıcı**; § ❷ Düzenli bir sekilde radyo yayınları yapan radyoelektrik istasyonu. [*ing.* Broadcasting station, wireless station, radio station; *Fr.* Station radio]. ◘ *ŞEKİL: 455.*— **RADYO** *(İç görünüş)*; ◉ **AM/FM alıcı ~**, *rad.* Hem genlik modülâsyonu ve hem de frekans modülâsyonlu dalgaları işitilebilir sinyaller haline dönüştüren alıcı radyo. [*ing.* AM/FM receiver]; ◉ **il ~ su**, *telekom.* Ancak yayımın yapıldığı ilde dinlenebilecek güçteki radyo istasyonu; bu istasyonun yayımı. *(Türkiye'de büyük şehirlerde il radyoları asıl radyo istasyonlarının yanı sıra yayın yapar ve programlarında yalnız batı müziğine yer verir. Bu yayınlar «ikinci program» adıyle anılmaktadır. Antalya, Kars, Van, Gaziantep, Trabzon, Diyarbakır il radyolarının programlarında her türlü söz ve müzik programı yer almaktadır);* ◉ **korsan ~**, *radyotekn.* ◘ **Korsan**; ◉ **otomobil — su**, *radyotekn.* Otomobilde kullanılmak üzere yapılmış radyo alıcısı.

~ alıcısı, *hava.* ◘ **Radyo².**

~ altimetre, ◘ **Radyoaltimetre.**

~ bıkın, *hava.* ◘ **Radyobıkın.**

~ devresi, *hava.* Istasyonları arasındaki muhaberenin radyo aracılığıyla sağlandığı bir devre. [*Ing.* Radio circuit; *Fr.* Circuit radio].

~ doğrultu bulucu istasyonu, *hava.* Baska istasyonlardan gelen yayın vasıtasıyle bu istasyonların sadece doğrultularını belirtmeye yarayan bir radyo istasyonu.

~ evi, ◘ **Radyoevi.**

~ frekansı, *hava.* ◘ **Radyofrekans.**

~ gazetesi, *telekom.* Radyo vericileri tarafından yayımlanan çeşitli haber, yorum ve makalelerin tümü. [*Ing.* Radio newspaper; *Fr.* Radio-journal].

~ gökbilimi, *astr.* ◘ **Radyoastronomi.**

~ ırakgörürü, *astr.* ◘ **Radyoteleskop.**

~ ışınımı, *astr.* Genellikle -1 sm. ile 20 m. dalgaboyu aralığındaki elektromagnetik dalgalar.

~ ile eğitim, *eğt.* Radyo yayınlarından maksatlı ve plânlı bir şekilde okul eğitimini tamamlamak ve zenginleştirmek üzere faydalanma faaliyeti, radyo aracılığı ile çocukları ve yetişkinleri yetiştirmek ve eğitmek işi.

~ ile seyrüsefer yardımcıları, *hava.* Hava gemilerinin durumlarını tayine, gidecekleri yere varmaya ve inişlerine yardım için kullanılan radyo sistemleri.

~ ile yer bulma, *hava.* Uçuş halinde olan bir hava gemisinin radyo cihazları vasıtasıyle mevkiini tayin etme.

~ istasyonu, *hava.* ◘ **Radyo².**

~ kolaylığı, *hava.* Hava seyrüseferine yardım maksadıyle kullanılan ve elektromanyetik dalga alan ve veya veren sistemler.

~ kompas, *hava.* ◘ **Radyopusula.**

~ lâmbası, *fiz.* Radyo, telsiz gibi aygıtlarda, gerilimi doğrultmak, akımı şiddetlendirmek gibi görevleri yerine getiren parça. [*ing.* Vacuum tube, tube, radio tube, radio valve; *Fr.* Lampe, tube, tube à vider].

~ oyunu, § ❶ *tiy.* Radyoda oynanmak üzere yazılan, göze değil, kulağa yöneiten oyun. [*ing.* ve *Fr.* Sketch]. ☆ *Eşanl.* **skeç**; § ❷ *ed.* Mikrofona boyun eğmek zorunda olan yeni bir temsil soyu.

~ muhabiri, *telekom.* Radyo haber ve röportajlarını hazırlayan gazeteci. [*ing.* Radio correspondent].

~ reklâmı, *telekom.* Radyolar aracılığıyle söz ve müzikten faydalanılarak yapılan reklâm. *(Türkiye radyoları 1951'den itibaren reklâm yayımlamaya başladı. Ilk reklâmlar, radyonun kendi spikerleri tarafından sözlü olarak yapılırken daha sonra*

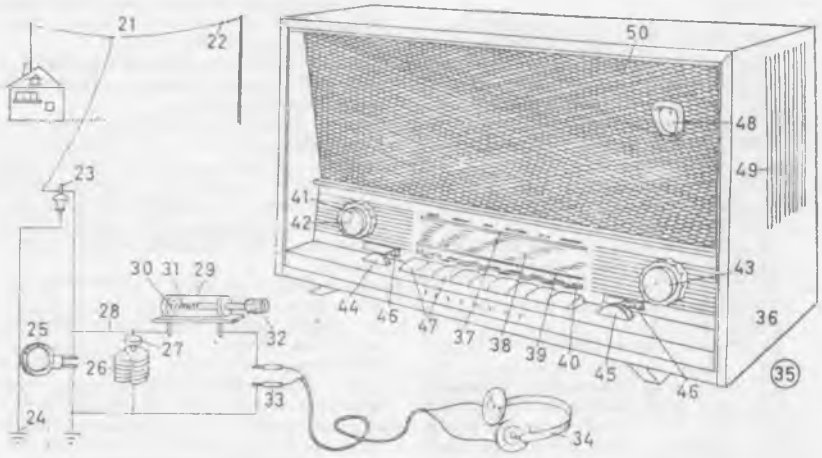

ŞEKİL: 454.— **RADYO** [*Dış görünüş*]. [*21-50 Radyofonik alış*]: [*21-34 galenli alıcı*]: **21.** Alış anteni. **22.** Yalıtkan *(izolatör)* zinciri. **23.** Gergi yalıtkanı. **24.** Paratoner toprak bağlantısı. [*25-28 yüksek frekanslı titreme devresi*]. **25.** Titreme devresi bobini. **26.** Döner yapraklı kondansatör. **27.** Akort *(ayar)* düğmesi. **28.** Yalıtılmış *(izole)* bağlama teli. [*29-32 detektör*]. **29.** Cam boru. **30.** Galen. **31.** Yaylı bulucu uc. **32.** Ayar düğmesi. **33.** Fiş banan. **34.** Kulaklık. **(35)** Radyo alıcısı. **36.** Ağaç veya plastik kutu. [*/37-40 dalga bant kadranı/*] **37.** Kısa dalga bandı. **38.** Orta dalga bandı. **39.** Uzun dalga bandı. **40.** Ultra kısa dalga bandı. [*41-45 düğmeler*]. **41.** Istasyon arama düğmesi. **42.** Gürlük kontrol düğmesi. **43.** Ferit çubuk ayarı. **44.** Bas ses tonu. **45.** Tiz ses tonu düğmesi. **46.** 44 ve 45 ıskalası. **47.** Otomatik dalga veya istasyon tuşları. **48.** Göz lambası. **49.** Hoparlör yarıkları. **50.** Akustik ekran.

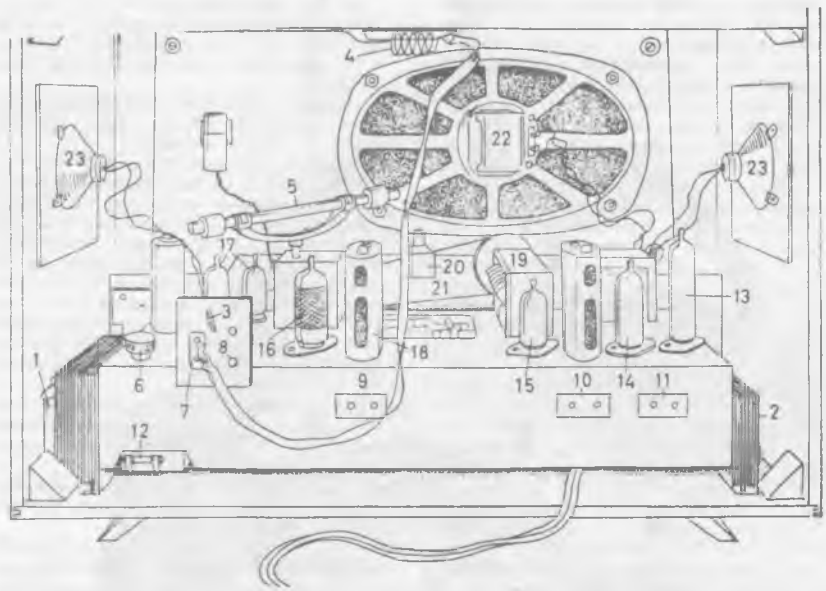

ŞEKİL: 455.— **RADYO** [*iç görünüş*]. **1.** Besleme transformatörü. **2.** Alçak frekans transformatörü. **3.** Anten düğmesi. **4.** Dahili çok yüksek frekanslı anten. **5.** Ferit anteni. **6.** Akım düğmesi. **7.** Çok yüksek frekanslı anten prizi *(duyu).* **8.** Orta ve uzun dalga anten prizi. **9.** Pikap prizi. **10.** Teyp *(kayıt cihazı)* prizi. **11.** Ek *(munzam)* hoparlör prizi. **12.** Sigorta. **13.** Amplifikatör lambası. **14.** Bileşik *(çok safhalı)* lamba. **15.** Yüksek frekanslı amplifikatör lambası. **16.** Frekans modülatör lambası. **17.** Amplifikatör ve ön amplifikatör. **18.** Akort bloku. **19.** Değişken kondansatör. **20.** Kadran lambası. **21.** Kadran. **22.** Ana *(elektrodinamik)* hoparlör. **23.** Stereo hoparlörler.

reklâm saatleri ayrıldı; reklâm şirketleri sözlü, müzikli reklâm yayımına başladı. Bugün radyo reklâmlarının ilgi çekmesi için söz ve müziğin yanı sıra yarışmalara, eğlence programlarına skeçlere v.b. yer verilmektedir). [*ing.* Radio advertisement].

~ **renc,** *hava.* Belirli bir uçuş yolu hakkında rehberlik etmek üzere yayın yapan bir radyo bikın istasyon tipi. [*ing.* Radio-range; *Fr.* Radiophare d'alignement].

~ **renc bacağı,** *hava.* Bir radyo renc istasyonundan yayımlanan «*on-course*» işaretinin bir hava gemisi tarafından alınabileceği saha.

~ **röportajı,** *telekom.* Radyo ile yayımlanan röportaj. [*ing.* Radioreporting, running commentary, broadcasting; *Fr.* Radioreportage].

☆ *Eşanl.* **radyoröportaj.**

~ **telefon,** *hava.* ◘ **Radyotelefon.**

~ **teletayp,** *hava.* **Radyoteletayp.**

~ **telgraf,** *hava.* ◘ **Telsiz telgraf.**

~ **tesis ve servisleri,** *hava.* Hava seyrüseferine yardım maksadıyle kurulan ve elektromanyetik dalgalardan istifade ederek çalışan tertibat ve hizmetler. [*Fr.* Installations et services radio].

~ **tesisleri haritası,** *hava.* Bir bölgenin radyo kolaylıklarının ve renç bacaklarının yönlerini gösteren haritası. [*Fr.* Carte d'installations radio].

~ **vericisi,** *hava.* Fezaya radyo dalgaları gönderen cihaz. [*ing.* Radio transmitter; *Fr.* Radio transmitteur, én etteur(de) radio].

~ **yankı gözlemleri,** *astr.* Gökcisimlerine radyo dalgaları gönderip onların yankılarını alma.

~ **yayın istasyonu,** *hava.* Doğrudan doğruya halk tarafından dinlenmek için yayım yapan bir radyo muhabere istasyonu. [*ing.* Radiodiffusion *(station); Fr.* Station de radio diffusion].

~ **yayını,** *telekom.* Radyo alıcısı bulunanlar için, Hertz dalgalarıyle haber, konferans, konser, sanat, edebiyat, bilim v.b. programların nakli. [*ing.* ve *Fr.* Radiodiffusion]; ◉ **kıta ~ yayını,** *hava.* ◘ **Kıta.**

radyoaktif, s. *Fr. radio-actif,-ive, nükl.* Radyoaktifliği olan. [*ing.* Radioactive].

~ **belirtici,** *tekn.* Bir cisme çok az miktarda katıldığından, bu cismin dönüşümlerini veya yer değişimlerini izlemeye imkân veren radyoaktif izotop.

~ **bozulma,** *tekn.* Bir atom çekirdeğinin belli bir bozulma kanununa uyarak başka bir çekirdek vermek üzere radyoaktif bozulması. [*ing.* Radiactive contamination; *Fr.* Consintégration radioactive].

~ **bulaşma,** *tekn.* Bir madde içerisine istenilmeyerek radyoaktif bir maddenin karışması veya radyoaktif maddelerin insan, hayvan ve ölçü âletlerinin işlemesine zarar verecek şekilde etrafa dağılıp saçılması. [*ing.* Radioactive contamination; *Fr.* Contamination radioactive].

~ **denge,** *nükl.* ◘ **Denge.**

~ **element,** *nükl.* Radyoaktiflik özelliği taşıyan kimyasal element. [*ing.* Radio - element; *Fr.* Radio-élément].

☆ *Eşanl.* **radyoelement.**

~ **familya,** *nükl.* ◘ **Familya.**

~ **gösterge,** *nükl.* ◘ **Gösterge.**

~ **işaretleme,** *fiz.* İncelenen bir molekülün âkıbetini görebilmek amacıyle o molekülün bir atomunu izotopuyle değiştirme işlemi.

~ **karot alma,** *mad. oc.* ◘ **Karot.**

~ **seri,** *nükl.* ◘ **Radyoaktiflik.**

~ **standard,** *nükl.* Radyoaktivite ölçen âlet ve cihazları kalibre etmekte kullanılan ekseriya uzun ömürlü bir radyoaktif cisim olup içindeki radyoaktif atomların cinsi ve sayısı belli bir referans anında belirlidir. [*Ing.* Radioactive standard; *Fr.* Étalon radioactif].

radyoaktifleştirme, i. *ted.* Bir dokuya, radyoaktif bir madde, meselâ bir radyum tuzu şırınga ederek radyoaktif ışınımlar verme eylemi. [*ing.* ve *Fr.* Radio-activation].

radyoaktiflik,-ği, i. *nükl.* Bir atom çekirdeğini, tanecikler veya elektromagnetik ışımalar yayarak kendiliğinden parçalanması. [*ing.* Radioactivity; *Fr.* Radio-activité, radioactivité].

☆ *Eşanl.* **radyoaktivite.**

~ **sabiti,** *nükl.* Radyoaktif bir elementin kütlesinin bir saniyede parçalanabilen kesri. [*ing.* Radioactive constant; *Fr.* Constante radio-active].

radyoaktivite, i. *Fr. radio-activité. nükl.* ◘ **Radyoaktiflik.**

radyoaltimetre, i. *Fr. radioaltimètre. hava.* Uçak ile yer arasındaki düşey mesafeyi doğru ve sürekli olarak, doğrudan doğruya okunacak şekilde belirten âlet. *(Yükselti geçici bir düzen, ± 10 m. veya ± 50 m. arasında istenen yükseltide uçuşu sağlar).* [*ing.* Radio altimeter].

radioastronomi, i. *Fr. radio-astronomie. astr.* Evrenin, birkaç milimetreden aşağı yukarı 20 m'ye kadar uzanan dalga boyları bölgesinde, yani görülebilir ışımaların çok daha ötesinde gözlemlenmesini konu alan bilim. [*ing.* Radio astronomy].

radyobikın, i. *Ing. radio beacon. hava.* Radyo dalgalarıyle işaretleşmede kullanılan ve daha kolay anlaşılabilmek için gereğinde kodlu işaretler yayabilen yönlendirilmiş bir dalga vericisinden meydana gelen radyoelektrik cihaz. [*Fr.* Radiobalise].

~ **istasyonu,** *hava.* Bir seyyar istasyonun, radyo bikın istasyonuna mevki veya yönünü veya radyo bikını istasyonuna olan mesafesini veya her ikisini yayını vasıtasıyle belirtmesini sağlayan özel bir radyo istasyonu.

~ **tanıtma işareti,** *hava.* Bir radyo bikının tanınmasını sağlamak maksadıyle neşrettiği kod grupu.

radyobiyoloji, i. *Fr. radiobiologie.* X ışınlarının canlı dokular üstündeki etkisini inceleyen bilim [*ing.* Radiobiology].

radyocu, i. § ❶ Radyo yapan, onaran veya satan kimse. [*ing.* Radioman]; § ❷ Radyoda görevli kimse; ◉ **amatör ~,** Zevki için radyo alıcısı veya vericisi yapan, bu âletlerle haberleşen kimse. [*ing.* Amateur radioman].

radyodermit,-ti i. *Fr. radiodermite. patol.* X ışınlarından veya radyoaktif maddelerin etkisinden ileri gelen deri lezyonu. ◘ **RADYOBiYOLOJi.**

radyodiyagnostik, i. *Fr. radiodiagnostic. tıp.* X ışınlarının tıbbî teşhis için kullanılması. [*ing.* Radio diagnostics].

radyoelektrik, *Lat. Fr.* Fiziğin elektromanyetik dalgalarının öğrenim ve uygulanması ile ilgili bölümü. [*ing.* Radio electricity].

~ **işaretleme,** *hava.* ◘ **işaretleme.**

radyoelement, i. *Fr. radio-élément. nükl.* ◘ **Radyoaktif element.**

radyoendikatör,-rü, i. *Fr. radio-indicateur, nükl.* ◘ **Radyoaktif gösterge.**

radyo.evi, b. i. Radyo yayını yapılan bina: *Ankara radyoevi. İstanbul radyoevi.* [*ing.* Broadcasting house; *Fr.* Maison de la radio].

radyofar, i. *Fr. radiophare.* § ❶*radyotekn.* Yerde kurulmuş sabit telsiz istasyonu; *(bu istasyonun yayınları sayesinde hareketli bir istasyon, radyogonyometre kullanarak, bulunduğu yeri veya doğrultusunu radyofara göre belirleyebilir).* [*ing.* Wireless beacon]; § ❷ *hava.* ve *den.* Gemilere ve uçaklara yollarını belli etmek için belirli aralıklarla radyo telgraf işaretleri ulaştıran verici posta. [*ing.* Wireless */or radio/* beacon, marker beacon].

radyo.fecir, b. i. *jeof.* Optik usullerle varlığı anlaşılmayan, yalnız radar demetlerinin yansımasıyle açığa çıkarılabilen kutup fecri. ◘ **FECiR.** [*ing.* Radi-aurora; *Fr.* Radio-aurore].

radyofizik, s. *Fr. radiophysique.* § ❶ Yüksek frekans tekniğiyle ilgili bir fizik olayı için kullanılır. [*Ing.* Radiophysical]. § ❷ i. Bu olayların genel olarak incelenmesi: *Milletlerarası Radyo Bilimler birliği bir radyofizik komisyonu kurdu.* [*ing.* Radiophysics].

radyofizyoloji, i. *Fr. radiophysiologie. tıp.* ◘ **Radyobiyoloji.**

radyofoni, i. *Fr. radiophonie. radyotekn.* Elektromagnetik dalgaların özelliklerinden yararlanarak sesleri ileten sistem. [*ing.* Radiophony].

radyofonik, s. *Fr. radiophonique.* Radyo yayınıyle ilgili. [*ing.* Radiophonic].

~ **oyun,** Radyo yayınları için özel olarak düzenlenmiş oyun.

~ **ses,** Radyoda konuşma yapmak için elverişli ses.

radyofosfor, i. *Fr. radiophosphore. nükl.* Fosfor'un 32 kütle numaralı radyoaktif izotopu. [*ing.* Radiophosphorus].

radyo.foto, b. i. *telekom.* (a) Fotoğraf, yazı, desen, gibi sabit görüntülerin radyo dalgalarıyle uzaktan iletilmesini sağlayan sistem. ◘ **TELEFOTO;** (b) Bir radyofoto sistemiyle iletilen fotoğraf. [*ing.* Radiophotograph, radiophoto].

radyofrekans, i. *Fr. radiofréquence.* Radyo dalgaları alanında kullanılan ve moleküllerde çok zayıf geçişlere tekabül eden frekans. *(Spektroskopi bugün radyo frekanslar alanına da girmiştir).* [*ing.* Radiofrequency].

☆ *Eşanl.* **yüksek frekans.**

radyogonyometre, i. *Fr. radiogoniomètre. radyotekn.* Radyo dalgalarından yararlanarak bir uçağa veya bir gemiye bulunduğu yeri bildiren âlet. [*ing.* Radiogoniometer].

radyogonyometri, i. *Fr. radiogoniométrie.* (a) Verici bir telsiz istasyonunun yerini ve doğrultusunu bulma. [*ing.* Radiogoniometry]; (b) Radyogonyometre kullanarak seyretme usulü. [*ing.* Radiogoniometry].

radyogonyometrik, s. *Fr. radiogoniométrique. hava.* ve *den.*

~ **anten,** *hava.* ◘ **Anten.**

~ **çerçeve,** *hava.* ve *den.* Uçak veya gemi üzerine yerleştirilen, yerden yapılan radyogonyometrik yayınları alan ve bunların yönünü belirten halka biçimindeki devrelerin bütünü. ◘ **RADYOGONYOMETRi.**

radyo.gökbilimi, i. ◘ **Radyoastronomi.**

radyograf, i. *tıp.* Röntgen ışını ile çıkarılan resim. [*ing.* Radiograph]. ◘ *ŞEKİL: 456* — **RADYOSKOPi.**

radyografi, i. *Fr. radiographie.* § ❶ Yalnız X ışınlarını geçiren bir kutudaki hassas bir film üzerinde X ışınlarının iz bırakması ve bu özellikten faydalanılarak resim çekme. *(Bu iş için kullanılan kutu alüminyum gibi hafif bir madenden yapılır).* [*ing.* Radiography]. ◘ *ŞEKİL: 456* — **RADYOGRAFi ve RADYOSKOPi;** § ❷ *sny.* ◘ **Radyometalografi.**

radyogram, i. *Fr. radiogramme.* § ❶ Kâğıt üzerine basılmış radyografi negatifi; § ❷ Billûrsu bir lamdan geçerken kırınıma uğrayan X ışınlarıyle bir fotoğraf camı üzerinde elde edilen diyagram. *(Bu diyagram, atomların billûr içindeki dizilişini belirlemeye yarar).* [*ing.* Radiogram].

radyogüneş, i. *astr.* Radyoastronomi yöntemleriyle, yani santimetre, desimetre ve hattâ metre cinsinden dalga boylarıyle Güneş üzerinde yapılan gözlemlerden elde edilen Güneş görüntüsü. [*ing.* Radio sun; *Fr.* Radiosoleil].

radyoiyod, i. *Fr. radio-iode.* Iyod'un radyoaktif izotopu. *(Başlıca iki izotopu, 1.7 milyar yıllık bir periyodla parçalanan beta radyoaktif iyod 129 ve 8,1 günlük bir periyodla parçalanan beta radyoaktif iyot 131'dir).* [*ing.* Radioiodine].

radyoizotop,-pu, i. *Fr. radio-isotope. nükl.* Doğal bir elementin radyoaktif izotopu. [*ing.* Radioisotope]. ◘ **Radyoaktif GÖSTERGE.**

radyokarbon, i. *Fr. radiocarbone.* ◘ **Karbon.**

radyo.kaynak,-ğı, b. i. *astr.* Radyoastronomi usulleriyle kolayca alınabilen bir dalga yayınının kaynağı olan gökyüzü noktası. [*ing.* ve *Fr.* Radiosource].

radyokimya, i. *Fr. radiochimie.* Radyoaktifliğe bağlı kimya olaylarının incelenmesi. [*ing.* Radiochemistry].

radyokobalt, i. *Fr. radiocobalt.* Kobalt'ın radyoaktif izotopu. [*ing.* Radiocobalt].

radyokoiloid, i. *tekn.* Radyoaktif atom küme-

leri taşıyan kolloidal çözelti. [*ing.* Radiocolloid].

radyokompas, i. ◘ **Radyopusula.**

radyokomünikasyon, i. *Fr. radiocommunication.* ◘ **Telsiz haberleşme.**

radyo.kontrol, b. i. *radyotekn.*
~ **cihazı,** *radyotekn.* Doğru ve alternatif akım gerilimlerini, şiddetlerini ve ayrıca dirençleri ölçmek için radyo teknisyenlerinin kullandığı ölçü âleti. [*ing.* Radio control; *Fr.* Radiocontrôleur].

radyolarit,-ti, i. *Fr. radiolarite.* Bileşimindeki niteleyici elemanı ışınlıların iskeletleri olan silisli tortul kaya: *Akik bir radyolaritdir.* [*ing.* Radiolarite].

radyoliz, i. *Fr. radiolyse. kim.* Kimyasal maddelerin iyonlaştırıcı ışınımlar etkisiyle ayrışması. [*ing.* Radiolysis].

radyolog, i. *Fr. radiologue.* Radyolojide uzmanlaşmış doktor. [*ing.* Radiologist].

radyoloji, i. *Fr. radiologie. fiz.* X ışınlarını, bu ışınların üretilmesinde ve kullanılmasında yararlanılan malzemeleri ve uygulama alanlarını inceleyen fizik dalı. [*ing.* Radiology].

radyolus, i. *Lat. radiolus. zool.* Bazı teleklerde, tüy ekseninin distal radyuslarında bulunan çengel biçimindeki mikroskobik çıkıntılar olup proksimal radyuslara çengellenerek tüy bayrağının gergin bir halde durmasını sağlar [*ing.* Barbicel; *Fr.* Crochet].

radyolüminesans, i. *Fr. radioluminescence. fiz.* Işınımların radyoaktif cisimler üzerine düşmesiyle meydana gelen ışık emisyonları. [*ing.* Radioluminescence].

radyomanometri, i. *Fr. radiomanométrie.* Radyoloji yardımiyle organların, sıvı kese-lerinin ve damarların içindeki basıncı ölçerek teşhis koyma usulü. [*ing.* Radiomanometry].

radyometalografi, i. *Fr. radiométallographie.* Madenî parçaların bileşimini veya yapısını bozmadan incelemeye yarayan radyografi. [*ing.* Radiometallography].

radyometre, i. *Fr. radiomètre. fiz.* ◘ **Işınölçer;** ◉ **akustik** ~, *akust.* Ses dalgalarının bir sınırda yansıma ve abzorpsiyonun sebep olduğu tekyönlü, kararlı basıncı belirtmek suretiyle ses şiddetini ölçmekte kullanılan âlet. [*ing.* Acoustic radiometer; *Fr.* Radiomètre acoustique].

radyometri, i. *Fr. radiométrie. fiz.* Işıma şiddetinin ölçümü. [*ing.* Radiometry].

radyometrik, s. *Fr. radiométrique.* Radyometri ile ilgili olan [*ing. Radiometric*]; ◉ **bir yıldızın** ~ **kadiri,** *astr.* Mörötesinden kızılaltına kadar tayfın bütün ışınımı düşürülünce salınır, hattâ sürekli bir cihaz kullanarak, bir yıldız için elde edilen görünür kadirinin değeri. [*ing.* Radiometric magnitude of a star; *Fr.* Magnitude radiométrique d'une étoile]
~ **analiz,** Radyoaktivite ölçülmesi vasıtasıyle yapılan kimyasal analiz. [*ing.* Radiometric analysis].
~ **kadir,** *astr.* ◘ **Kadir.**

radyomikrometre, i. *Fr. radiomicromètre. fiz.* Çok zayıf ısı ışınımlarını ölçmeğe yarayan termoelektrik âlet. [*ing.* Radiomicrometer].

radyomimetik, s. *Fr. radiomimétique. biy.*
~ **madde,** *biy.* Radyoaktif ışınların sebep olduğu değişinimlere veya benzeri bozukluklara yol açabilen madde. *(Formaldehit, akriflavin, iperit, sülfamitler radyomimetik maddelerdir).* [*ing.* Radiomimetic substance; *Fr.* Substance radiomimétique].

radyonekroz, i. *Fr. radionécrose.* Dokuların X ışınlarıyle tahrip olması. [*ing.* Radionecrosis].

radyonevrit,-ti, i. *tıp.* Işınıma uğrayan sinirin iltihabı. [*ing.* Radioneuritis].

radyonüklid, radyonükleid, i. *Fr. radionuclide.* veya *radionucléide. nükt.* Radyoaktif nükleid. [*ing.* Radionuclide, radionucleide].

radyopatoloji, i. *Fr. radiopathologie.* X ışınlarından veya radyoaktif maddelerden ileri gelen kazaları inceleyen bilim dalı. [*ing.* Radiopathology].

radyopelvimetri, i. *Fr. radiopelvimétrie.* Özel bir teknikle çekilen röntgen filimleri yardımıyle leğen çaplarının ölçülmesi *(doğum hekimliği için önemlidir).* [*ing.* Radiopelvimetry].

radyo.piyano, b. i. *Lat.* < *It. müz.* Bazı radyo stüdyolarında kullanılan ve ses titreşimlerini azaltmak için özel elektrik olan piyano.

radyo.pusula, b. i. *hava.* Kapalı devre halinde bir antenin *(çerçeve anten)* yönetilmesiyle «*homing*» denilen işlemi yaparak, verici bir istasyonla *(veya bir radyofarla)* bağlantıyı kesmemeye yarayan uçak radyogonyometresi. [*ing.* Radio compass; *Fr.* Radiocompas]

radyorezistans, i. *Fr. radiorésistance.* Hücre, doku, organ ve organizma gibi canlı cisimleri ışınımların etkilerine karşı nisbî bir direnç göstermeleri. [*ing.* Radioresistance].

radyo.rota, b. i. *hava.* Yöneltilmiş dalgalar yardımıyle yolcu uçaklarına yol gösteren radyofarlarla çizilmiş hava yolu. *(Bütün havayollarının gidiş-geliş yolları üzerinde, kılavuz radyofarlar, radyogonyometri postaları ve kılavuz donanımlar bulunur. Bunlar uçağa bulunduğu mevkiyi doğru olarak bildirir).* [*ing.* ve *Fr.* Radioroute].

radyoröportaj, i. ◘ **Radyo röportajı.**

radyosansibilite, i. *Fr. radiosensibilité.* Hücre, doku, organ ve organizmaların ışınların yıkıcı etkilerine karşı duyarlıkları. [*ing.* Radiosensitivity].
☆ *Eşanl.* **radyo duyarlık.**

radyosinematografi, i. *Fr. radiocinématographie.* Radyolojik teşhiste sinemanın kullanılmasına yer veren usul. [*ing.* Radio cinematography].

radyoskopi, i. *Fr. radioscopie.* Fluoresan bir ekran yardımıyle bir organ veya cismin X ışınlarıyle muayenesi. [*ing.* Radioscopy; *Fr.* Radioscopie]. ◘ *ŞEKİL: 456* — **RADYOGRAFİ ve RADYOSKOPİ.**

radyosodyum, i. *Fr. radiosodium. nükl.* Sodyumun 24 kütle numaralı radyoaktif izotopu. *(Sodyum 24,15 saat lik bir periyotla gamma ışınları yayan uyarılmış magnezyum 24 çekirdeği haline dönüşür. Bundan, radyoaktif çizici veya radoaktif kaynak olarak yararlanılır. Radyosodyum, doğal sodyum 23'ü nötron akışına tutarak elde edilir).* [*ing.* Radiosodium].

radyosonda, i' *Fr. radiosonde. meteor.* Bir balonla taşınan ve 0 ile 30 km yükseltideki havanın nemlilik, basınç ve sıcaklık değerlerini yerdeki bir istasyona radyo dalgalarıyle ileten otomatik cihaz. [*ing.* Radiosonde].

radyosondaj, i. *Fr. radiosondage.* Atmosferin radyosonda yardımıyle düşey olarak incelenmesi. [*ing.* Radio wind observation].

radyostereoskopi, i. *Fr. radiostéréoscopie.* Ekran üzerinde kabartma hissi vermek için yan yana iki X ışını ampülü kullanan radyoskopi usulü. [*ing.* Radiostereoscopy].

radyostronsiyum, i. *Fr. radiostrontium. nükl.* Stronsiyum'un radyoaktif izotopu. *(Stronsiyum'un, stronsiyum 89 ve stronsiyum 90 olmak üzere iki radyoaktif atomu vardır. İkisi de radyoaktif beta'lardır; fakat birincisinin periyodu 51 gün, ikincisinin periyodu ise 28 yıl sürer. Bu sonuncusu, nükleer reaktörlerde ve atom bombalarındaki fisyon olayı sırasında önemli miktarlarda meydana gelir. Bitkiler tarafından kolaylıkla tutulan bu atom, kemik dokuları içinde birikebilir ve büyük tehlike yaratır).* [*ing.* Radiostrontium]. ◘ **STRONSİYUM.**

radyo.tayfçeker, b. i. *astr.* Radyoastronomide, her an yayınların tayfını çekmekte kullanılan âlet. [*ing.* Radiospectrograph; *Fr.* Radiospectrographe].

radyotelefon, i. *Fr. radiotéléphonie. hava.* ◘ **Telsiz telefon.**

radyoteleskop,-pu, i. *Fr. radiotélescope.* Radyo-astronomide kullanılan ve alınan dalgaları madenî kafesli, parabolik bir ayna ile odaklaştıran alıcı cihaz; aynanın odağına, her iki parçası kaydedici bir alıcıya bağlanan «*dipol*» tipinden basit bir anten yerleştirilmiştir. [*ing.* Radiotelescope].
☆ *Eşanl.* **radyo ırakgörürü.**
~ **teletayp,** *hava.* Radyo vasıtasıyle çalışan teletayp. [*Fr.* Radiotélétype, radiotéléimprimeur].

radyotelgraf, i. *Fr. radiotélégraphie.* ◘ **TELSİZ telgraf.**

radyoterapi, i. *Fr. radiothérapie.* X ışınlarının biyolojik etkisine dayanan tedavi usulü. [*ing.* Radiotherapy; *Fr.* Radiothérapie, röntganthérapie]. ☆ *Eşanl.* **röntgen tedavisi;** ◉ **temasla** ~, Organların veya doğal boşlukların yüzeysel lezyonlarına X ışınlarının uygulanması. [*ing.* Contact radiotherapy; *Fr.* Radiothérapie de contact].

radyotomi, i. *Fr. radiotomie. elektroradyol.* ◘ **Tomografi.**

radyotoryum, i. *Fr. radiothorium. kim.* Toryumun 228 kütle numaralı izotopu; periyodu 1,9 yıldır. [*ing.* Radiothorium].

radyotransformatör,-rü, i. *Fr. radiotransformateur. elek.* Demir çekirdeği olmayan bobinlerden yararlanarak, iki devrenin indüklemeyle bağlanmasını sağlayan cihaz. [*ing.* Radiotransformer].

radyotrasör,-rü, i. *tekn.* Biyoloji, kimya ve her türlü araştırmalarda işaretli atomlar gibi kullanılan az miktardaki radyoaktif izotoplar. [*ing.* Radiotracer].

radyo.yıldız, b. i. *astr.* Gözle görülemeyen, ancak yaydıkları Hertz dalgalarıyle varlığı anlaşılabilen çökcisimlerine verilen ad. *(Bugün daha çok RADYOKAYNAK deyimi kullanılır, çünkü bu gökcisimlerinin çoğu yıldız değil, gökada bulutsuları veya dış gökadalardır).* [*ing.* Radio star; *Fr.* Radioétoile].

radyum, i. *Fr. radium. kim.* Atom numarası 88 olan kimyasal element; 1898'de, *P. Curie, M. Curie* ve *G. Bemont* tarafından, pekblendin işlenmesi sırasında elde edilen baritli tortular içinde keşfedildi. Radyum, çeşitli cevherlerden elde edilir: Bohemya pekblendi, Kolorado karnotiti *(hidratlı potasyum ve üranil çift vanadatı),* Portekiz uraniti gibi bu çeşitli cevherlerde radyum oranı çok düşüktür ve cevherin birkaç tonu ancak birkaç desigram radyum verir. Özellikle karnotit'in işlenmesi sırasında, bir baryum ve radyum klorür karışımı elde edilir; bu klorürler ayrımsal billürlaştırılma ile birbirlerinden ayrılır. **Metal radyum** *(sembolü Ra),* 1910'da Marie Curie ve A. Debierne tarafından, radyum klorürün elektrolizinden elde edildi. 700°C'ta erir, soğukta suyu ayrıştırır; görünüşü ve özellikleriyle baryuma benzer, atom ağırlığı 226,05'tir. En çok kullanılan tuzu radyum klorürdür $RaCl_2$, $2H_2O$. [*ing.* ve *Fr.* Radium].
~ **tedavisi,** *radyoloji.* Radyumun tedavide kullanılması. Radyum tedavisi'nde platin ve altın filtresinden süzülmüş ışınlar kullanılır *(gamma tedavisi;* bunların tedavi etkisi X ışınlarınkine benzer. Tedavi içeriden veya dışarıdan olabilir; iç tedavide dokuların içine radyumlu iğneler batırılır veya vücudun tabiî boşluklarına radyumlu tüpler sokulur. Dış tedavide, tedavi edilecek bölgenin yakınına, bölgenin dış şekline göre kalıplanmış bir aygıt içinde raldyumlu tüpler yerleştirilir *(deri üstünden radyum tedavisi).* Radyum tedavisi uzaktan da yapılabilir; bunun için bir miktar radyum *(birkaç gram)* delikli bir kurşun kaba konur *(Regaud ve Ferroux aygıtı)* ve delikten çıkan ışınlar kullanılır. [*ing.* Radiotherapy, radium therapy; *Fr.* Radiumthérapie, curiethérapie].

radyumbiyoloji, i. *Fr. radiumbiologie. biy.* Radyumun hayat olayları üstündeki etkisini inceleyen bilim. [*ing.* Radium biology]. ◘ **Radyobiyoloji.**

radyus, i. *anat.* ◘ **Dönerkemik.**

raf, i. *Osm.* < *Fars. ref.* § ❶ Bir dolaba, kitaplığa v.b. bir yere paralel olarak yerleştirilen ve çeşitli katlar meydana getirmeye yarayan tahta veya madenî levhaların her biri. [*ing.* Shelf; *Fr.* Rayon, étagère]; § ❷ Üzerine çeşitli eşya koymak için duvar veya duvar köşesine çakılmış tahta v.b. levha; ◉ ~**a koymak (kaldırmak)** *dey.* Bir şeyi ihmal etmek üstünde durmamak, unutmak. [*ing.* To shelve and forget]; ◉ ~ **a koy-**

mak, kaldırmak, *dey.* Savsamak, ihmal etmek; ◉ **açık ~,** *kūt,* ◘ **Açık;** ◉ **ayaklı ~,** Dört veya iki ayaklı müteharrik raf; ◉ **kademeli ~,** ◘ **Kademeli;** ◉ **köşe ~ ı,** Odaların köşelerine yapılan veya asılan, tahtası üç köşeli raflar; ◉ **sürgülü ~,** *mob.* Bir mobilyanın yan tarafında uzanan hareketli küçük tahta.

~ ayağı, *inş.* ◘ **Ayak.**

~ camı, *döş.* Dayanaklar üzerine oturtularak rafı oluşturan cam.

~ çeliği, çıtası, İner çıkar raflarda raf tahtasının iki ucu binen ve kenarlardaki düşey çıtaların dişleri içinde istenilen yüksekliğe konulan ağaç çıtalar. [*ing.* Cleat, strip, batten; *Fr.* Tasseau].

~ dayanağı, *döş.* Rafı yerinde tutan destek.

~ dişlisi, Raf tahtalarının bindiği yatay çıtaları istenilen yüksekliğe koymak için kitaplıkların içine ve iki tarafına düşey tesbit edilmiş kertikli çubuklar. [*ing.* Toothed rock; rock-bar; *Fr.* Crémaillère].

~ pimi, *ağ. iş.* Dolapların içine konulan rafları belirli yüksekliklerde tutmaya yarayan madensel gereç.

~ tahtası, Rafı oluşturan ve üzerine öteberi konan enli düz tahta.

rafadan, z. i. *-Osm. < Ar. rūfedān.* § ❶ *(Yumurta hk.)* Kabuğuyle birlikte kaynar suda kısa bir süre haşlanarak: *Rafadan pişirmek.* [*ing.* Soft boiled; *Fr.* A la coque]; § ❷ *arg.* Genç ve tecrübesiz kimse: *Rafadandır, boş ver palavrasına.* [*ing.* Raw and inexperienced]; § ❸ i. Bu şekilde pişmiş yumurta. [*ing.* Soft boiled egg; *Fr.* Oeuf à la coque].

rafani, i. *Fr. raphanie. patol.* Çavdarmahmuzu zehirlenmesinin çırpınmalı şekli. *(İçinde Raphanus raphanistrum tohumları bulunan buğday, un veya ekmeğinin yenmesinden ileri geldiği sanılmaktadır).* [*ing.* Raphania].

rafe, i. *Yun. raphe,* dikiş. § ❶ *anat.* Derideki veya aponevrozlardaki dikişe benzeyen bazı çizgilere verilen ad. *(Meselâ, erbezi torbaları ile apışarasını ikiye bölen rafe).* [*Osm.* Irtifak; *Lat.* Raphe; *ing.* Rahe; *Fr.* Raphé]; § ❷ *bot.* (a) Anatrop yumurtalıklarda göbekbağının *(funikulus)* yumurtalık ile birleşmesinden meydana gelen çizgiye verilen ad. [*ing.* Raphe; *Fr.* Raphé]; (b) Diyatomelerde çenetlerin içinde bulunan uzunlamasına bezek. [*ing.* Raphe; *Fr.* Raphé].

rafız /räfız/, s. *Osm. < Ar. rafz. esk.* Bırakan, koyuveren. [*ing.* Who leaves, forsakes, deserts].

rafıza /räfıza/, i. *Osm. < Ar. rafız.* Halife Ali'ye ve çocuklarına karşı aşırı sevgi gösteren şii kolu. [*ing.* A sect of the Shiites who renounced their allegience to Zaid, the grandson of Husain].

rafızî /räfızî/, i. *Osm. < Rr. rafz. din.* Rafızilik görüşünü benimsemiş olan kimse. [*ing.* Pertaining to the rafıza sect; *Fr.* Personne appartenante à la secte particulière du chiisme dite Rafızilik].

Rafızilik,-ği, /Rafızilik/, öz. i. *din.* Ebubekir ile Ömer'in halifeliklerini kabul etmeyen Şii mezhebinin bir kolu ve bu koldan olanların inancı. [*ing.* Heresy; *Fr.* Une secte particulière du chiisme et la croyance des personnes appartenantes à cette secte].

rafıziyun, ç. i. *esk.* Rafızilik taraftarı olan kimseler.

rafi /räfi/, *Osm. < Ar. ref. esk.* § ❶ Yükselten, yukarıya kaldıran. [*ing.* Who raises, lifts, who exalts; *Fr.* Qui élève, qui tient haut, qui porte, élévateur]; § ❷ Tanrı'nın sıfatlarından biri. [*ing.* God; *Fr.* Dieu]; § ❸ i. Erkek adı; § ❹ *anat. esk.* Gözkapağı v. b. organları yukarıya kaldırmaya yarayan *(kas, sinir v.b.)*

rafia /räfi'a/, i. *Osm. < Ar. ref. esk.* § ❶ Her çeşit destek ve yükselmeye yarayan ayaklık; § ❷ Kadın adı; § ❸ *anat. esk.* Kaldırıcı kas veya sinir. [*ing.* Levator *(muscle)*]. ◘ **RAFİ.**

rafid, i. *Fr. raphide < Yun. raphis,* iğne. *biy.* Bazı hayvan veya bitki hücrelerinde görülen billûrsu ince iğnecikler demeti. *(Birçenekli bitkilerden çoğunun hücrelerinde kalsiyum oksalat rafidleri bulunur).* [*ing.* Raphide].

rafigraf, i. *Fr. raphigraphe.* Körlerin okuyabilmesi için, alfabe harflerini kabartmalı olarak çizmeye yarayan iğneli klavye.

rafih /räfih/, s. *Osm. < Ar. refāh. esk.* Varlık ve rahat İçinde yaşayan. [*ing.* Easy, comfortable, luxurious].

rafihen, z. *esk.* Varlıklı ve rahat olarak.

rafinaj, i. *Fr. raffinage,* arıtma. § ❶ *kâğıtç.* (a) Kâğıt hamuruna uygulanan son işlem; (b) Hamura, kâğıt haline gelebilmesi için gerekli fiziksel özellikleri kazandırma işlemi. *(Rafinaj çok karmaşık bir işlemdir. Kâğıt tabakalarının yapımı sırasında, liflerin birbirine iyice geçmesi için lif yüzeyinin durum ve yapısı değiştirilir. Bu işlem değişik cihazlarda yapılır).* [*ing.* Refining; *Fr.* Raffinage]; § ❷ *petr.* (a) Petrol ürünlerini *(yakıt, yağlayıcı v.b.)* üretme usullerinin tümü; (b)Bu usullerden herhangi biri. [*ing.* Refining; *Fr.* Raffinage]; ☆ *Eşanl.* **tasfiye;** § ❸ *şekerc.* Şekere, yeniden eritme, berraklaştırma ve renk giderme işlemlerinin uygulanması. [*ing.* Refining; *Fr.* Raffinage].

rafine, s. *Fr. raffiné,-ée.* Rafinaj işleminden geçirilerek arıtılmış: *Rafine benzin. Rafine şeker.* [*ing.* Refined].

~ etmek, *petr.* (a) Ham petrolü işlenmiş ürün haline getirmek. [*ing.* To refine; *Fr.* Raffiner]; (b) Herhangi bir petrol ürününü dönüştürmek, parçalamak veya arıtmak amacıyle rafinaj işleminden geçirmek. [*ing.* To refine; *Fr.* Raffiner].

~ şeker, Saf, beyaz, en iyi cins tüketim şekeridir. Belirli bazı safiyet esasını tutmağa mecbur olan bu şeker çeşitli cinslerde üretilmektedir.

rafineri, i. *Fr. raffinerie.* § ❶ Bazı maddelerin rafine edildiği kuruluş; § ❷ *petr.* Ham petrolün işlenmiş ürün *(benzinler, gazoiller, fuel-oiller, yağlar, bitümler, sıvılaştırılmış gazlar v.b.)* haline dönüştürüldüğü fabrika. [*Osm.* Tasfiyehane; *ing.* Refinery; *Fr.* Raffinerie]. ☆ *Eşanl.* **arıtımevi, arıtım yeri;** § ❸ *şekerc.* Şeker fabrikaları tarafından üretilen ham, şekerlerin saflaştırıldığı, yeniden eritildiği, durultulduğu, renk giderme işleminden geçirilip yeniden billûrlaştırıldığı fabrika. *(Elde edilen rafine şeker ya toz ya da kesme şeker halinde satılır).* [*ing.* Sugar-Refinery; *Fr.* Raffinerie].

~ gazı, *petrol.* ◘ **Gaz²**.

rafinoz, i. *Fr. raffinose. kim.* Formülü $C_{18}H_{32}O_{16}$ olan trihologit; Avustralya kudret helvasının temel bilesenlerinden biridir. *(Pancar melasında bulunur; beş mol su alarak billûrlaşır, hidrolizle d-früktoz, d-glikoz ve d-galaktoz halinde ayrışır).* [*ing.* Raffinose, Melitose; *Fr.* Melitose, melitriose]. ☆ *Eşanl.* **melitoz, melitrioz.**

rafya, i. *(Madagaskar dilinden) bot.* § ❶ Hurmagiller *(Palmae)* familyasından, lifleri dokuma işlerinde kullanılan, iri gövdeli, çok uzun yapraklı bir palmiye. Çiçekleri büyük koçanlar halinde olur. Afrika ve Amerika'da yetişen yirmi kadar türü vardır. Madagaskar'da yetişen saz rafyası *(R. ruffia = R. pedunculata)* 15-20 m. yüksekliğinde bir türdür. Yapraklarının uzunluğu 5 m.'yi bulur. Henüz katlı durumda bulunan genç yaprakların üst epidermasi 3 sm. kadar genişlikte uzun şeritler halinde çıkarılır. Bu şeritler parlak, yumuşak ve esnek olup düğümlenebilir, dokunabilir. Bahçecilikte, elbise, şapka, çanta örülmeslnde çok kullanılır. Ayrıca bu liflerle ip, kordon ve örme mobilya da yapılır. Rafyadan yapılan ipler ağaç aşılarını bağlamaya yarar. Tropikal Afrika'da yetişen *Raphia vinifera* adlı türünden mayalanmaya elverişli bir özsu elde edilir; bu sıvının mayalanmışına «rafya şarabı» denir. Yaprak saplarından elde edilen lifler, hasırcılık işlerinde ve fırça yapımında kullanılır. [*Lat. Raphia; Ing.* Raffia palm; *Fr.* Raphia]; § ❷ Bu palmiyenin lifi. [*ing.* Raffia; *Fr.* Raphia].

rafz, i. *Osm. < Ar. rafz. esk.* § ❶ Bırakma, terk etme. [*ing.* Leaving, forsaking, abandoning, abandonment, desertion]; § ❷ *din.* Rafızilik.

rag /räg/, *Osk. < Fars. esk.* § ❶ Dağ eteği. [*ing.* Lower part of a mountain]; § ❷ Çayırlık, çimenlik. [*ing.* Fields, meadows, on a mountain slope].

ragad, i. *Fr. rhagade < Yun. ragas,* çatlak. Burun, dudak ve şerçteki birleşeklerde görülen uzun çatlak şeklinde yara. *(Muhtemelen bazı vitaminlerin /C vitamini veya B grupu vitaminleri/ yokluğundan ileri gelir. Gümüş nitrat, peru belsemi sürülerek ve C, B, PP vitaminleri kullanarak tedavi edilir).* [*ing.* Rhagades].

ragaib, i. ◘ **Regaip.**

ragbi, i. *Ing. rugby, sp.* ◘ **Rugby.**

ragıb, s. ◘ **Ragıp.**

ragıbe, s. *esk.* § ❶ Ragıb'ın dişili; § ❷ i. Kadın adı.

ragıp /rägıp/, s. *Osm. < Ar. rāgıb. esk.* § ❶ Arzusu olan, istekli, rağbet eden; § ❷ [1], Erkek adı.

ragibe /ragibe/, i. *Osm. < Ar. ragbet. esk.* § ❶ Rağbet olunan, çok istenilen şey. [*ing.* Thing desired]; § ❷ Bol hediye, İhsan. [*ing.* Gift, reward].

ragif, i. *Osm. < Ar. ragf. esk.* Yufka, pide. [*ing.* Thin cake of bread baked without hard crust, loaf of bread].

ragit,-ti, *i. Fr. rhagite. min.* Hidratlı doğal bizmut arsenyat. [*ing.* Rhagite].

raglan, i. *Fr. (Lord Raglan'ın adından).* § ❶ 1855'te Kırım savaşından sonra çok moda olan pelerin biçiminde palto. [*ing.* ve *Fr.* Raglan]; § ❷ Kolları yakadan inen palto. [*ing.* ve *Fr.* Raglan]; § ❸ s. Omuzlardan geçerek boyuna kadar uzanan kollara denir. [*ing.* ve *Fr.* Raglan].

raglanit,-ti, i. *Fr. raglanite (Raglan yer adından* /Kanada/*). min.* Korindonlu ve nefelinli siyenit çeşidi. [*ing.* Raglanite].

rağbet,-ti, i. *Osm. < Ar.* § ❶ Istekle karşılama, istek, arzu. [*ing.* Demand; *Fr.* Intérêt, vogue]; § ❷ Beğenme, itibar.

~ bulmak, *dey.* ◘ **Rağbet görmek.**

~ etmek (eylemek), Istemek, istekli görünmek, beğenmek. [*ing.* To wish *(for),* to esteem, to like; *Fr.* Désirer, avoir du penchant, de l'inclination pour. rechercher, estimer].

~ görmek (bulmak), *dey.* Istenmek, arzu edilmek, beğenilmek. [*ing.* To be in demand; *Fr.* Être en vogue, trouver faveur].

~ güzel ile zenginedir, *at.* Güzellerle zenginler her zaman itibarlıdırlar.

rağbeten, z. *esk.* Rağbet ederek, isteyerek.

rağbetli, s. § ❶ Rağbet gören. [*ing.* Desirous, having an inclination, for something, in demand, sought after liked; *Fr.* Recherché, -ée, estimé,-ée]; § ❷ i. *teşk. tar.* Rütbesiz gayri müslimlere verilen ünvan.

rağbetsiz, s. § ❶ Isteksiz, arzu etmeyen. [*ing.* Who feels no desire *(for something)*]. § ❷ Rağbet edilmeyen, makbul olmayan. [*ing.* Unesteemed, not sought after; *Fr.* Non recherché, non estimé].

rağbetsizlik,-ği, i. § ❶ Isteksizlik, arzu etmeme. [*ing.* A being without inclination; *Fr.* Manque de désir]; § ❷ itibarda olmama, makbul tutulmama. [*ing.* Lack of esteem, a not being in demand].

rağm, i. *Osm. < Ar. ragm. esk.* Inadına hareket, zıt davranış; ◉ **/.../ nın ~ mına, «/.../» ya inat olsun diye,** anlamında kullanılır. [*ing.* Out of spite for].

rağmen /rağmen/, e. *Osm. < Ar. rağm.* § ❶ **-diği halde...** ise de, ama yine de,- e karşın: *Söz vermesine rağmen gelmedi (-söz verdiği halde). Hırçın olmasına rağmen insaflı adamdır. (-hırçın ise de ... veya hırçın ama yine de...) Bunu, bana rağmen yapıyor (-bunu bana karşın yapıyor).* [*ing.* In spite of; *Fr.* En dépit de, malgré]; § ❷ Bir kimsenin isteğine karşı olarak; inadına, zıddına; § ❸ Herhangi bir engel veya aykırı durum karşısında duraksamayarak.

rah[1], reh /räh, reh/, i. *Osm. < Fars. esk.* § ❶ Yol. [*ing.* Road, way, path, course; *Fr.* Route, voie]; § ❷ *mec.* Sistem, tarz,

usul. [*ing.* Rule, system, custom; *Fr.* Système, coutume, règle].

rah[2] /rāh/, i. *esk.* Şarap. [*ing.* Wine; *Fr.* Vin].

raha /rahā/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Değirmen.

rahat /rahāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Palan, semer; § ❷ Menzil, konak.

rahamut /rahamūt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Aşırı merhamet. [*ing.* Great pity, compassion and kindness].

rahat,-tı /rāhat/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Eksiği, üzüntüsü, sıkıntısı, tedirginliği, acısı olmama hali: *Rahat etmek. Rahata kavuşmak. Rahatı kaçmak. Rahatı kalmamak.* [*ing.* Ease, quiet; *Fr.* Tranquillité, aise]. ☆ *Eşanl.* **erinç**; § ❷ s. Üzüntüsü, sıkıntısı, tedirginliği olmayan, erinç içinde olan: *Şimdi rahat mısınız? Hiç rahat değilim.* [*ing.* Easy, quiet; *Fr.* Tranquille]; § ❸ Sıkıntı veya yorgunluk vermeyen; çaba gerektirmeyen: *Rahat bir ev. Rahat bir koltuk;* § ❹ Gamsız, aldırmaz. Davranışlarında serbest olan; ⊛ **~ına bakmak**, *dey.* İşe aldırış etmeyerek rahatını sağlamaya çalışmak, yalnız kendi rahatını gözetmek. [*ing.* To mind one's own comfort; *Fr.* Ne passe soucier et chercher à garder sa tranquillité].

~ ararsan mezarda, *at.* ◘ **Ağrısız baş mezarda gerek.**

~ batmak, *dey.* Iyi bir durumda iken yok yere bu durumu elden kaçıranlar için kullanılır. [*ing.* To be stupid enough to throw away a comfortable position; *Fr.* Abandonner une position favorable et paisable pour des motifs insignifiants].

~ döşeği, *dey.* § ❶ Ölüyü, kaldırılıncaya kadar, içinde yatırıldığı yatak. [*ing.* Death bed; *Fr.* Lit mortuaire]; § ❷ Bir insanın öldüğü yerden konuşulurken deniz, savaş meydanı gibi yerlere karşıt olarak evindeki yatağını ve dolayısıyle evini anlatır: *Birçok gemicilere rahat döşeğinde ölmek nasip olmaz.* [*ing.* One's death bed].

~ dur, *esk.* Hazır ol durumunda bulunanlara durdukları yerde serbest bir durum almaları için verilen komut. [*ing.* At ease!; *Fr.* Terme de commandement militaire, repos].

~ durmak, *dey.* Yaramazlık etmemek, veya kımıldamamak. [*ing.* To keep quiet, not to fidget, not to bother or worry *(one)*; *Fr.* Rester tranquille].

~ etmek, Ferahlamak, dinlenmek, rahatlık bulmak. [*ing.* To be at ease; to make oneself comfortable, to rest; *Fr.* Se reposer, être à son aise].

~ vermemek (bırakmamak), *dey.* Huzursuz, tedirgin etmek. [*ing.* To annoy, to harass].

~ yüzü görmemek, *dey.* Hiç rahat etmemek, bir türlü huzura kavuşamamak. [*ing.* To have no peace; *Fr.* Être constamment troublé, n'avoir aucun répit].

rahatfeza /rāhatfezā/, b. i. *Osm.* < *Ar. rāhat* + *Fars. fezā. müz.* Türk musikisinde birleşik makam. *(Hicazı muhalif veya hicazaşıran da denir).*

rahatlama, i. *tıy.* Oyuncunun, seyirci önünde esnek, rahat ve doğal olarak çıkabilmesi için, oyundan önce tinsel ve gövdesel yumuşama hareketleri yapması.

rahatlamak, nsz. f. *(Hastalar veya yorgunluk, ağrı gibi rahatsızlığı olanlar hk.)* Rahatsızlığı hafiflemek: *Hasta, ilâcını içtikten sonra rahatladı.* [*ing.* To become comfortable, to feel relieved, to get calmed, to have no more anxiety; *Fr.* Se sentir soulagé, se sentir plus calme].

rahatlık,-ğı, i. § ❶ Üzüntüsüz, sıkıntısız olma hali: *Allah rahatlık versin;* [*ing.* Ease, comfort, quiet, tranquillity; *Fr.* Tranquillité, calme, repos]; § ❷ Yorgunluk veya sıkıntı vermeme hali: *Bu evin rahatlığını başka evde bulamayız.* [*ing.* Comfort; *Fr.* Commodité, confort, aises]; ⊛ **Allah ~ versin!** Iyi uykular dilemek için kullanılır.

rahat rahat, z. Kolaylıkla, rahatlık içinde, huzursuz, zorlamadan. [*ing.* Easily, amply].

rahatsız, s. § ❶ Rahatı kaçmış, huzursuz, tedirgin, endişeli: *Siz orada rahatsız oldunuz.* [*ing.* Uncomfortable, disagreeable; *Fr.* Qui n'a pas de repos et de tranquillité, qui n'est pas à son aise]; § ❷ Rahat ettirmeyen; rahat kullanılmayan, uygun olmayan, sıkıntı veren: *Bu sandalye pek rahatsız.* [*ing.* Uneasy, anxious, unquiet; *Fr.* Incommode, peu comfortable]; § ❸ Hasta, keyifsiz: *Ne o, rahatsız mısınız?* [*ing.* Indisposed, unwell, ill; *Fr.* Indisposé,-ée, malade].

~ etmek, Birinin rahatını bozmak, huzurunu kaçırmak. [*ing.* To bother, to inconvience, to annoy, to disturb; *Fr.* Déranger *(quelqu'un)*, importuner, incommoder, gêner].

~ olmak, Rahatı bozulmak, keyfi kaçmak. [*ing.* To be disturbed or troubled, to become uncomfortable, to become unwell or indisposed; *Fr.* être dérangé].

rahatsızlanmak, rahatsızlaşmak, nsz. f. Hastalanmak, rahatsız olmak, sağlık durumu bozulmak. [*ing.* To become unwell, to become indisposed; *Fr.* être indisposé, tomber malade].

rahatsızlık,-ğı, i. § ❶ Tedirginlik, huzursuzluk. [*ing.* Discomfort, uneasiness; *Fr.* Indisposition]; § ❷ Hastalık. [*ing.* Illness; *Fr.* Maladie].

rahatülervah /rāhat-ül-ervāh/, b. i. *Osm.* < *Ar. rāhat,* + *ervāh,* ruhların rahatı. *müz.* Türk musikisinde birleşik makam. [*ing.* One of the oldest compound makams].

rahdar, b. i. *Osm.* < *esk.* § ❶ Geçit bekçisi, kolcu; § ❷ Gümrükçü. [*ing.* Guard, road patrol, toll collector, customhouse officer].

rahe /rāhe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Avuç içi, el ayası.

rahavet, i. ◘ **Rehavet.**

rahba, i. *Osm.* < *Ar. rahbe, yer.* § ❶ Magrıp'ta, ortasında güreş karşılaşmaları yapılan yer; § ❷ Güreş. *(Murabıtların bayramlarında bir ermişin türbesi ziyaret edilir, halk eğlenceleri düzenlenir; güreşler, at koşuları yapılır ve başlıca yemeği kuskus olan şölenler verilir.)*

rahî /rāhi/, s. *Fars. rāh* + *Ar. -î,* aidiyet, eki'nden *rāhi. esk.* § ❶ Yol ile ilgili; § ❷ Seyahata ait. [*ing.* Pertaining to a road or to travelling, about to travel, traveling].

rahi[2]/rāhī/, s. *Osm.*< *Ar. rāhat.esk.*§ ❶ *Binek hayvanı hk.)* Rahat yürüyüşlü; § ❷ Sakin, rahat, kolay. [*ing.* Easy, free, from sorrow or anxiety].

rahib[1], i. ◘ **Rahip.**

rahib[2] /rāhib/, s. *Osm.* < *Ar. rahb. esk.* § ❶ Geniş, enli. [*ing.* Wide, spacious, extensive]; § ❷ Bol.

rahiban, ç. i. *esk.* **Rahib'in çoğulu.**

rahibe /rahibe/, i. *Osm.* < *Ar. rāhib.* Yasası kilise tarafından onaylanmış bir hıristiyan tarikatından olan kadın, kadın rahip. [*ing.* Nun; *Fr.* Religieuse]; ⊛ **cinsiyet ~ si**, *sosy.* ◘ **Cinsiyet.**

~ gibi, Kapalı bir hayat yaşayan, süslenmeyen kadınlar için söylenir.

rahibelik,-ği, i. Rahibenin görevi.

rahik /rahīk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Koyu kızıl renkli, kokulu, duru şarap. [*ing.* Pure, unmixed, genuine, wine, choice wine].

rāhil[1] /rāhil/. i. *Osm.* < *Ar. rıhlet. esk.* Göç, göçme. [*ing.* A moving, departure, migration, journey].

rahil[2] /rāhil/, s. *Osm.* < *Ar. rıhlet. esk.* § ❶ Göç eden, göçen; § ❷ Ölen. [*ing.* Who journeys, departs or migrates, traveler].

rahile /rāhile/, i. *Osm.* < *Ar. rıhlet. esk.* § ❶ Deve v.b. yük hayvanı. [*ing.* Camel that is ridden, saddle-camel]; § ❷ Kervan, yolcu kervanı. [*ing.* Caravan, company traveling together].

rahim[1] /rahīm/, s. *Osm.* < *Ar. rahmet. esk.* § ❶ Çok merhametli, koruyan, acıyan. [*ing.* Who feels compassion, who shows pity, compassionate, merciful; *Fr.* Miséricordieux,-euse]; § ❷ Tanrı'nın sıfatlarından biri; § ❸ i. Erkek adı.

rahim[3], i. *Osm.* < *Ar. rahm.* § ❶ Dölyatağı. [*ing.* Uterus, womb; *Fr.* Utérus, matrice]; § ❷ *esk.* Anne tarafından akrabalık, yakınlık; § ❸ *tıp.* ◘ **Dölyatağı**; ⊛ **ana ~ ine (karnına) düşmek**, *dey.* ◘ **Ana.**

~ atardamarı, *anat.* Altkarın atardamarının bir dalı. *(Kıstak hizasında rahme ulaşır; birçok kol vererek rahmin yan yüzünde ilerler, sonra içerden dışarıya doğru yönelerek yumurtalığın alt ucuna ulaşır; geniş bağın dibinde sidik borusuyle çaprazlaşır /ameliyat bakımından önemli bir nokta/).* [*Lat.* Arterial uterina; *ing.* Uterine artery; *Fr.* Artère utérine].

~ damar ağı, *anat.* Rahmin yan taraflarında bulunan toplardamar ağı. [*ing.* Uterine plexus; *Fr.* Plexus utérin].

~ küçüklüğü, *(kadın.doğum)* Rahmin şekil bakımından normal, fakat hacim bakımından küçük olanı.

~ sinir ağı, *anat.* Altkarın sinir ağına bağlı *sinir topluluğu.* [*ing.* Uterine nervous plexus; *Fr.* Plexus nerveux utérin].

rahim[3], **rahime** /rahīm, rahīme/, i. *Osm.* < *Ar. rahāmet,* yumuşaklık. *esk.* Sesi tatlı ve yumuşak olan kız. [*ing.* Gentle-voiced, softspoken *(girl)*].

rahimane, z. esk. Acıyarak, merhamet edene yaraşır biçimde. [*ing.* With compassion, mercifully].

rahime, s. § ❶ **Rahim'in dişili**; § ❷ i. Kadın adı.

rahime /rahīme/, ünl. *Osm.* < *Ar. rahmet. esk.* «*Raymet eylesin*» anlamında kullanılan dua sözü.

rahimî /rahimī/, s. *anat. esk.* Rahimle ilgili.

rāhimin, rāhimun, ç. i. *esk.* Merhametli, acıyan kimseler.

rahin /rāhin/, s. *Osm.* < *Ar. rehn. huk. esk.* Malını rehine koyan *(kimse).* [*ing.* Mortgager, pledger]

rahine, s. *esk.* **Rahin'in dişili.**

rahip /rāhip/, i. *Osm.* < *Ar. rehb.* > *rāhib.* § ❶ Yasası kilise tarafından onaylanmış bir hıristiyan tarikatından olan erkek, karabaş. [*ing.* Monk, priest; *Fr.* Moine, prêtre]; § ❷ Bazı dinlerden din adamı: *Budist mecusî rahibi.*

~ akbaba, *zool.* ◘ **Akbaba.**

rahiplik,-ği, i. § ❶ Rahip olma hali. [*ing.* Monkhood, priesthood]; § ❷ Rahibin yaptığı iş.

rahis /rahīs/, s. *Osm.* < *Ar. ruhs, ucuzluk. esk.* § ❶ Ehven, ucuz: *Size rahs ise de eşk-i çeşm-ü cevher-i can. Nasıl denir ki sizin âb ü daneniz vardır;* [*ing.* Cheap, of little value]; § ❷ *(Giyecek hk.)* Yumuşak. [*ing.* Soft *(garment)*]; § ❸ *(Ölüm hk.)* Ansızın gelen, birdenbire. [*ing.* Sudden, quick *(death)*].

rahise /rāhise/, i. *Osm.* < *Ar. esk. zool.* Bal arısı.

rahiye[2], i. *Osm.* < *Fars. rāh,* yol > *Osm. rāhiyye. esk.* Yolluk. [*ing.* Travelling expenses]

rahl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Palan, semer. [*ing.* Small camel saddel, saddle]; § ❷ Yolda lâzım olan eşya. [*ing.* Traveler's kit].

rahle, i. *Osm.* < *Ar.* Üzerinde kitap okunan veya yazı yazılan, bazıları açılır kapanır, küçük masa. [*ing.* Low reading desk; *Fr.* Espèce de pupitre, espèce de lutrin]; ⊛ **cilbent ~ si**, ◘ **Cilbent**; ⊛ **retuş ~ si**, *fot.* Retuşları yapmak için kullanılan ve yüzeyleri açılıp kapanarak istenilen eğim verilen, çerçeve şeklinde, buzlu camlı ve aynalı, küçük yazı masası gibi rahleler.

~ iskemle, Düz rahle biçiminde tahtadan yapılmış alçak iskemle.

rahm[1], i. ◘ **Rahim.**

rahm[2], i. *Osm.* < *Ar. rahm. esk.* Acıma, merhamet. [*ing.* A pitying, compassion; *Fr.* Miséricorde].

rahman /rahmān/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. rahm* + *rahmet. din. (Kullarına merhamet eden* Tanrı. *(Kur'an'ın birçok ayetinde anılan Rahman adı, esmaî hüsna /Tanrı'nın güzel adları/ arasındadır. Tanrı'nın iman eden ve etmeyen herkesi koruyup esirgediğini belirtir.)* [*ing.* God; *Fr.* Dieu].

rahmanî /rahmanī/, s. *Osm.* < *Ar. rahmān. esk.* Tanrı'ya ait.

☆ *Eşanl.* **tanrısal.**

☆ *Karş.* **şeytanî.**

rahmaniye, i. *(Muhammed bin Abdurrahman'ın adından Ar. rahmāniyye.) tasav.* Halvetiye tarikatının bir kolu.

rahmaniyun /rahmaniyyün/, ç.i. *Osm.* < *Ar. rahmani. tasav.* Tanrı'nın sırrına ererek gaipten haber getirenler. [*Ing.* A certain class of saints].

rahmet,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Merhamet etme, acıma: *Allah rahmet eylesin;* § ❷ *h.d.* Yağmur: *Bugünlerde rahmet yağarsa (düşerse), çiftçinin yüzü gülecek;* § ❸ *esk.* Muhammed; § ❹ Kur'anı kerim; § ❺ Tanrı'nın insanlara olağanüstü yardımı; darda kalanları, yıkıma uğrayanları kurtarması. [*Ing.* God's mercy, compassion; *Fr.* Miséricorde]; ⊙ ~ **i rahmana kavuşmak**, *dey.* Ölmek; ⊙ **Allah (Mevlâ)** ~ **eylesin (eyleye)**, dey. «*Tanrı merhametini onun üzerinden eksik etmesin*» anlamında ölen bir kimsenin ardından söylenir; ⊙ **Allah'ın (Hakk'ın)** ~ **ine kavuşmak (ulaşmak veya ermek)**, *dey.* Ölmek. [*Ing.* To pass away, to go to one's eternal rest].

~ **okumak**, § ❶ Ölüye Tanrı'dan rahmet dilemek. [*Ing.* To pray for God's mercy and grace on the dead to pray for the soul of]; § ❷ *mec.* Acımak, yumuşak davranmak. [*Ing.* To regret something lost].

~ **okumamak**, İyiliğine çalışmamak: *Düşman düşmana rahmet okumaz yal*

~ **okutmak** *(falan filana), dey.* Falan filandan daha kötü çıkmak. [*Ing.* To be greater evil or nuisance than].

~ **olsun canına**, *h.d.* «*Allah rahmet eylesin*» anlamında kullanılır. [*Ing.* May God bless his soul].

rahmetli, rahmetlik,-ği, i. § ❶ «*Tanrı'nın rahmetine kavuşmuş*» anlamında olup ölmüş kimseleri saygıyla anarken kullanılır: *Rahmetli babacığım. Rahmetli dedemiz.* [*Ing.* The deceased; *Fr.* Défunt,-unte]; § ❷ i. Ölmüs bir kimsenin adı yerine kullanılır: *Rahmetli, iyi adamdı.* [*Ing.* The late].

~ **olmak**, Ölmek. [*Ing.* To die; *Fr.* Mourir].

rahmetlik, s. ve i. ◘ **Rahmetli.**

rahmetmek (-e), b.f. *Osm.* < *Ar. rahm* + *T. etmek.* Merhamet etmek, acımak.

rahmi /rahmī/, s. *Osm.* < *Ar. rahm. esk.* § ❶ Merhametle ilgili; § ❷ i. *(Rahmi olarak)* Erkek adı.

rahmiye, s. *esk.* § ❶ Rahmi'nin dişili; § ❷ i. Kadın adı.

rah.name /rähname/, b.i. *Fars. râh* + *näme. esk.* Yolları gösteren kâğıt, harita. [*Ing.* Road book, map].

rahne, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Yıkılarak veya oyularak açılmış gedik, deşik, yarık. [*Ing.* Rent, breach, fissure; *Fr.* Brèche]; § ❷ *mec.* Zarar, kayıp; § ❸ *den.* Gemilerin bordalarında veya su kesimlerinin altlarında mermi isabeti veya başka bir sebeple açılan yara, delik.

rahnedar, s. *esk.* § ❶ Deliği, gediği olan; § ❷ *mec.* Zarara, ziyana uğramış.

rahnegir, s. *esk.* Gedik, delik, açılmış. [*Ing.* Notched, cracked].

rahş /rähş/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Hızlı giden güzel at; § ❷ Parlaklık, ışıltı; § ❸ Gökkuşağı; § ❹ Zaloğlu Rüstem'in atının adı. [*Ing.* Swift horse, gleam, flash].

rahşan, rahşa /rahşān, rahşā/, s. *Osm.* < *Fars. rahşî. esk.* § ❶ Parlak, pırıltılı; § ❷ i. Kadın adı. [*Ing.* Gleaming, glittering, shining]

rahşende, s. *Osm.* < *Fars. rahşiden. esk.* Parlak, pırıldayan. [*Ing.* Gleaming, glittering, shining]

rahşiş /rahsīş/, i. *Osm.* < *Fars. rahşîden. esk.* Parlaklık, parlayış.

rahşiye, i. *Osm.* < *Fars. rahş* + *Ar. -iyye. osm. rahşiyye. ed. esk.* Atlar için yazılan kaside veya mersiyelere verilen ad. *(Divan edebiyatında bu konunun en başarılı örneklerini Nef'i verdi. Bu tür kasidelerde mübalağanın en aşırısı olan iğrak sanatına başvurulurdu).* ◘ **iğrak.**

raht[1] /räht/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Alt takımı. [*Ing.* Harness]; § ❷ Yolculukta gerekli olan şeylerin tümü. [*Ing.* Luggage]; § ❸ Ev eşyası. [*Ing.* Household effects]; § ❹ Kapı ve pencera kenarına takılan menteşe takımı.

~ **hazinedarı**, *teşk. tar.* Has ahırda süslemeli ve değerli eğer takımlarının korunduğu raht hazinesinin sorumlusu. *(Takımların düzgün bir defteri tutulur, defterin bir örneği de Defterdarlık Başmuhasebesinde bulunurdu. Hazinedar değiştikçe raht hazinesindeki malların sayımı bu deftere göre yapılırdı).*

~ **hazinesi**, *teşk. tar.* Osmanlı saraylarında değerli eğer takımlarının saklandığı yer. *(Burası mührü hümayun ile mühürlenirdi).*

~ **kâtibi**, *teşk. tar.* Raht hazinesindeki eşyanın kaydını tutmakla görevli memur.

raht[2], **reht**, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kalabalık; § ❷ Aile, soy sop; § ❸ Kabile.

rahtlamak, geçl. f. *esk.* Ata eyer vurmak. [*Ing.* To harness a horse].

raht.van /rahtvān/, b.i. *Osm.* < *Fars. raht* + *-vän. esk.* Eyer örtüsünün sırmalı kolanı; ⊙ ~ **ı evvel** *(~ ı has), teşk. tar.* Padişahın mücevherli eyer takımlarına bakanların reisi; ⊙ ~ **ı sani**, *teşk. tar.* Padişahın mücevherli eyer takımlarına bakanlardan ikinci dereceli memur.

~ **ağası**, *teşk. tar.* İmrahor başı.

rahv, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Gevşek, yumuşak. [*Ing.* Soft, lose].

rahvan /rahvan/, i. *Osm.* < *Fars. rahvär.* § ❶ *binic.* Koşarken bir yandaki iki bacağını aynı zamanda atın dört bacaklı hayvanların koşma tarzı. *(Şimdi binicilikte makbul sayılmayan rahvan, sarsıntısı yumuşak olduğu için eskiden bazı hizmetler için makbul sayılırdı): Ayı, zürafa, deve ve bazı atlar rahvandır.* [*Ing.* ve *Fr.* Amble]; § ❷ Bir şekilde yürüyen *(binek hayvanı): Medrese kapısında rahvan bir katır üstünde saltanatla bir müderris çıktı;* § ❸ z. *(Binek hayvanı hk.)* Biniciyi sarsmadan giderek. [*Ing.* Ambling *(horse)*].

rahvar, rehvar /räh-var veya reh-vär/, b. i. ve s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Biniciyi sarsmayan binek hayvanı yürüyüşü. [*Ing.* Quick, easy, ambling paced *(horse)*]; § ❷ Bu şekilde giden binek hayvanı. ◘ **Rahvan.**

rai[1], s. *Osm.* < *Ar. rü'yet. esk.* Gören, görücü. [*Ing.* Shepherd, herdsman]

râi[2] /rā'i/, i. *Osm.* < *Ar. ra'y. esk.* § ❶ Sürü otlatan kimse; § ❷ *(Geniş anl.)* Bir memleketi yöneten kimse, yönetici; § ❸ s *ed. esk.* Kır hayatını anlatan, pastoral *(şiir).*

rai[3] /ra'ī/, s. *Osm.* < *Ar. ra. esk.* «*R*» harfi ile ilgili.

raib[1] /rā'ib/, s. *Osm.* < *Ar. ru'b, korku. esk. Korkmuş.* [*Ing.* Afraid, terrified].

raib[2] /rā'ib/, s. *Osm.* < *Ar. ra'b, büyü. esk.* § ❶ Gözbağcı, hokkabaz; § ❷ Büyücü.

raic, i. ◘ **Rayiç.**

raid /rā'id/, s. *Osm.* < *Ar. ra'd. esk.* § ❶ *(Gök hk.)* Gürleyen. [*Ing.* Thundering]; § ❷ Gök gürlemesine benzer ses çıkaran. [*Ing.* Menacing, vituperative].

raif /rā'if/, s. *Osm.* < *Ar. re'fet. esk.* § ❶ Merhamet eden, acıyan; § ❷ i. Erkek adı.

raife /rāife/, s. *esk.* § ❶ **Raif'**in dişili; § ❷ i. Kadın adı.

raiş /rā'iş/, s. *Osm.* < *Ar. rā. huk. esk.* Rüşvet verenle *(raşi)* alan *(mürteşi)* arasında aracılık eden (kimse). *(Raiş, rəsi veya mürteşiden hangisi hesabına aracılık ediyorsa onunla aynı cezaya çarptırıldı).*

raişe, s. *huk. esk.* **Raiş'**in dişili.

râiyane /rāyiāne/, s. ve z. *esk.* Çobanlara ait, çoban gibi.

râiye[1], s. **Râi'**nin dişili.

raiye[2], **raiyet** /ra'iyye veya ra'iyyet/, i. *Osm.* < *Ar. ra'y. esk.* § ❶ Sürü, otlayan hayvan sürüsü; § ❷ *huk. esk.* Başkasının yönetimi altında bulunan kimse, halk. *(Raiye, velâyeti ammeyi haiz veliyülemrin idaresi altındaydı. Savaşa katılır, vergi verir, karşılığında da kamu güvenliğinden ve hizmetlerinden yararlanırdı).*

raiyet.perver, b.s. *esk. (Hükümdar hk.)* Halkına iyi bakan.

raiyet.perverane, z. *esk.* Adil bir hükümdarda yakışacak şekilde. [*Ing.* Beneficent and just].

raiz, rayiz /rā'iz veya rāyiz/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kızmış, öfkeli *(kimse).*

rak, i. *Osm.* < *Ar. rakk. esk.* § ❶ Üzerine yazı yazılan tabaklanmış ceylân derisi. [*Ing.* Parchement]; § ❷ Beyaz sayfa.

-rak, -rek, *ek.* Çokluk anlatımı taşıyan bir karşılaştırma eki; bugün işlekliği azalmış ve görevi de değişmiştir: *ufarak (◘ ufakrak); küçü-rek (◘küçük-rek); aşağı-rak* v.b. örneklerde görüldüğü gibi ek, bir benzerlik anlatımı verir.

rakabat /rakābat/, ç. i. *Osm.* < *Ar. rakābe. esk.* § ❶ Boyunlar, gerdanlar; § ❷ Köleler, cariyeler.

rakabe /rakābe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Boyun, gerdan; § ❷ Köle, cariye; § ❸ *mec.* Bir şeye malik olabilme hakkı; § ❹ *huk. esk.* Temlik ve temellükü mümkün olan malların aynı ve zatı.

rakabet, i. ◘ **Rekabet.**

rakabi /rakabī/, s. *Osm.* < *Ar. rakābe. anat. esk.* Boyunla ilgili.

rakadan /rakadān/, i *Osm.* < *Ar. esk.* Oynama, atlayıp sıçrama.

rakam, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Sayıları göstermeğe yarayan işaretlerin genel adı: *Romen rakamları.* [*Ing.* Figure; *Fr.* Chiffre]; § ❷ Bu işaretlerle yazılan sayı: *Son istatistiklerden aldığımız bu rakamlar, işin önemini yeter derecede belirtmektedir;* § ❸ Nicelik, miktar: *Kayıplar, yüksek bir rakama çıktı. Kazanç yüksek bir rakamı buldu.* [*Ing.* Quantity; *Fr.* Quantité]; § ❹ *esk.* Yazı yazma; § ❺ Hesap bilgisi ve kuralılarının genel adı; ⊙ anlatımlı ~, *mat.* ◘ **Anlatımlı;** ⊙ **Arap** ~ **ları**, *mat.* Arapların Hint rakamları diyerek kaynağını belirttikleri yazılı sayım işaretleri: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. [*Ing.* Chiffre arabe; *Fr.* Chiffres arabes]; ⊙ **astronomik** ~, Son derece büyük rakam; ⊙ **buut** ~ **ı**, *res.* ◘ **Buut;** ⊙ **Gregoryen** ~ **lar**, *mat.* ◘ **Gregoryen;** ⊙ **istasyon tanıtma** ~ **ı**, *hava.* ◘ **istasyon;** ⊙ **kana** ~ **ı**, *den.* ◘ **Kana;** ⊙ **romen** ~ **ları**, ◘ **Romen.**

~ **dökmek**, *esk.* Hesap etmek, hesaplamak.

~ **şifresi**, *ikt.* Rakamların yanyana gelmesinden yapılan kelime ve cümleler.

~ **tanıyamama**, *psikopatol.* Aritmetik işaretlerini ve sayıları tanıyamama hastalığı; bu çeşit hastalar işaret ve sayıları resim gibi görür. *(Bozukluğun sebebi, artkafa ve yankafa bölgelerindeki lezyonlardır. Çoğu zaman konuşma bozukluklarıyla birlikte görülür).*

rakami /rakamī/, s. *esk.* Rakamla ilgili, rakama ait. [*Ing.* Pertaining to figures, numerical arithmetical].

rakamkeş, i. Eskiden bir şey sayılırken onun rakamlarını yazan adama denirdi. [*Ing.* Who writes down figures].

rakamlama, i. müz. Bas notalarının üstüne, her nota ile kurulacak akortu belirlemek için konulan rakamların tümü. [*Ing.* Figuring *(of bass)*; *Fr.* Chiffrage].

rakamlamak (-i), Bir **bası rakamlamak**, *müz.* Bas notalarının üstüne akordları belirten rakamları koymak. [*Ing.* To figure the bass; *Fr.* Chiffrer une basse].

rakamlı, s. İçinde rakam bulunan, rakamı olan: *Üç rakamlı sayılar. Beş rakamlı sayılar.* [*Ing.* Having numbers or figures; *Fr.* Qui porte des chiffres].

rakd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Uyku, uyuma. [*Ing.* Sleep, sleeping, dullness]; § ❷ Sıkıntı, uyuşukluk. [*Ing.* Lethargy, stagnancy].

rakde, i. *Osm.* < *Ar. rakd. esk.* Uyku, uyuma. [*Ing.* A sleep, a nap, a dozing].

raket, i. *Fr. raquette* < ortaçağ. *Lat. rasceta'*dan */manus/.* § ❶ *sp.* Genellikle dişbudaktan, içine kuzu bağırsağından teller gerilmiş ve badminton, pom ve özellikle de tenis oynamak için kullanılan beyzî ve saplı çerçeve. *(Pingpong raketi, üstü kauçuk veya mantar kaplı kontrplaktandır).* [*Ing.* Racket, racquet]; § ❷ *etnogr.* Kar üzerinde, ayak kara batmadan yürümeye imkân veren, genellikle kenarlı bir çeşit geniş taban. *(Raketler çeşitli şekillerde olabilir: yuvarlak, nal biçimi, dörtgen, elips biçimi, içi dolu olabileceği gibi kafes biçiminde de yapılır. Amerika'nın arktik bölgelerinde, tahtadan ve eğri bir çerçeve içine bazen pek sık örülmüş bir kafes yerleştirilerek bir çeşit raket yapılır).* [*Ing.* Snoe - shoe; *Fr.* Raquette]; § ❸ *saatç.* Araların-

da bir eşapmanın tabla spiralinin geçtiği iki kancası olan ve eşapmanı ayarlamaya yarayan parça. [*İng.* Regulating lever; *Fr.* Raquette]. ◘ *ŞEKİL: 457.*— **RAKETLER.**

~ **dişlisi,** *saatç.* Bir saatin çalışmasını ayarlamaya yarayan dişli çark.

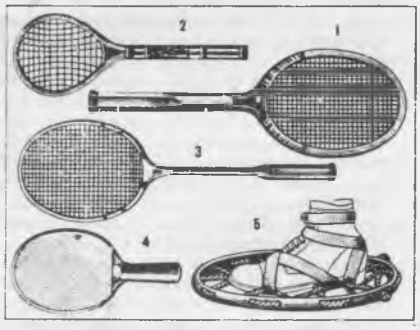

ŞEKİL: 457.— **RAKETLER.** 1. Tenis raketi. 2. Volan raketi. 3. Badminton raketi. 4. Ping-pong *(masa topu)* raketi. 5. Kar raketi.

rakı, i. *Osm.* < *Ar. 'arak* > *'araki.* Üzüm, erik, elma, incir gibi meyvelerin alkolle mayalanarak damıtılmasıyle elde edilen ve içine koku vermek için anason, sakız v.b. katılan içki: *Küçük bir testi içinde gelen rakıdan* birazını bir toprak tasa dökerek içti. [*İng.* Raki, arrack; *Fr.* Raki]; ◉ **ardıç** ~ **sı,** Buğday, arpa yulaf gibi tanelerden çıkarılan ve ardıçla kokulandırılan bir çeşit rakı. [*İng.* Grin]; ☆ *Eşanl.* **cin**; ◉ **cibre** ~ **sı,** ◘ **Cibre**; ◉ **düz** ~, Üzüm cibresinden çıkarılan rakı; ◉ **gül** ~ **sı,** *içki. sny.* ◘ **Gül**; ◉ **kiraz** ~ **sı,** ◘ **Kiraz**; ◉ **saman** ~ **sı,** Kaba çekilmiş, âdi rakı.

~ **âlemi,** *dey.* Rakı içilerek yapılan eğlenti. [*İng.* A drinking party].

~ **çekmek,** Rakıyı imbikten geçirerek süzmek. [*İng.* To produce raki].

~ **kadehi,** Rakı içmekte kullanılan küçük kadeh.

~ **masası,** Rakı içilen yemek, rakı sofrası.

~ **mezesi,** Rakı içilirken yenilen çeşitli özel yemek ve yiyeceklerin genel adı.

~ **şişesi,** İçine rakı konulmuş şişe.

rakıb /rākıb/, s. *Osm.* < *Ar. rakb, rıkbet* + *rüküb,* gözetleme. *esk.* § ❶ Koruyan, gözeten; § ❷ i. Erkek adı.

rakıbe, s. *esk.* § ❶ *Rakıb'*ın dişili; § ❷ i. Kadın adı.

rakıcı, i. § ❶ Rakı yapan veya satan kimse. [*İng.* Maker or seller of raki; *Fr.* Celui qui fabrique ou vend rakı]; § ❷ s Rakı içen; § ❸ Rakıya pek fazla düşkün kimse, rakı müptelâsı. [*İng.* Rakı addict].

rakıcılık,-ğı, i. § ❶ Rakı yapma veya satma işi. [*İng.* Manufacturing or selling of raki, profession a raki maker; *Fr.* Fabrication ou commerce du raki]; § ❷Rakı içme alışkanlığı. [*Fr.* Habitude de prendre Rakı].

rakım /rākım/, i. *Osm.* < *Ar. rakam.* § ❶ Bir yerin denizden yüksekliği [*İng.* Altitude above the sea level; *Fr.* Hauteur]. ◘ **KOT**; § ❷ Erkek adı; § ❸ *mat. esk.* Bir noktanın bir düzeyin hizasından yükseklik derecesi; § ❹ s. *esk.* Yazan, rakamlayan. [*İng.* Who writes or marks]; ◉ ~ **lı nokta,** *hava.* Bir harita üzerinde belirli bir noktanın referans yüksekliğine göre yüksekliğini gösteren rakam; ◉ **aerodrom** ~ **ı,** *hava.* ◘ **Aerodrom.**

rakış,-kısı, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Dans; § ❷ *fiz.* Salınım.

rakî /rakī/, s. *Osm.* < *Ar. rükû*'dan. esk. Rükû eden, eğilen. [*İng.* Who bows his head in worship, who bown *(in prayer)*, who displays humility and lowliness].

rekian, z. *esk.* İki büklüm eğilerek. [*İng.* Bowing down in humility or respect].

rakiane, z. *esk.* Rükû edercesine, iki büklüm bir şekilde.

rakib[1], s. ve i. ◘ **Rakip.**

rakib[2] /rākib/, s. *Osm.* < *Ar. rüküb. esk.* § ❶ Binek hayvanına binmiş olan, [*İng.* Rider]. ☆ *Eşanl.* **binici**; § ❷ Bir taşıta binmiş olan. [*İng.* One who mounts, embarks or travels on a vehicle, or a vessel; *Fr.* qui s'embarque].

rakiban, ç. i. *esk. Rakib'*in çoğulu.

rakibe, s. ve i. Birbirine rakip olan kadınlardan her biri.

rakiben, z. *esk.* Binmiş olarak, binerek. [*İng.* Riding on, riding in, mounted, on board].

rakid /rākid/, s. *Osm.* < *Ar. rüküd. esk.* Durgun, kıpırtısız. [*İng.* Still, motionless, silent].

rakide, s. *esk. Rakid'*in dişili.

rakik, s. *Osm.* < *Ar. rikkat. esk.* § ❶ İnce, nazik. [*İng.* Thin, weak]; § ❷ *mec.* Yufka yürekli. [*İng.* Slender, fine, tender, softhearted; *Fr.* Fin, subtil, délicat]; § ❸ i. *huk. esk.* Cariye veya köleye verilen ad. *(Cariye veya köleye kişilikleri kayıtlandığı veya kişiliklerini kaybetmiş oldukları için, rakik de denirdi. Ancak savaş esiri rakikler mülk edinilebilirdi).*

rakika[1], s. *Osm.* < *Ar. rakik. esk.* İnce, nazik.

rakika[2], i. *Osm.* < *Ar. rikkat tasav.* İnsanın gönlünde sevinç uyandıran söz veya görünüş. *(«Ruhani latife» anlamına gelir. Mutasavvıflara göre, Hak'tan halka ulaşan ve nefsin yumuşamasını sağlayan şeydir).*

rakim, i. *Osm.* < *Ar. rakam. esk.* § ❶ Üzerine yazı yazılacak şey; § ❷ Kitap, yazı v.b. [*İng.* A writing, inscription book].

rakime, i. *Osm.* < *Ar. rakam. esk.* Yazılmış kâğıt, mektup v.b. [*İng.* Writing, inscription, document letter].

rakip,-bi, s. ve i. *Osm.* < *Ar. rekâbet* > *rakîb.* § ❶ Herhangi bir işte, bir yarışta, birbirini geçmeye çalışan, aynı şeyi elde etmek için uğraşan *(kimselerden her biri)* [*İng.* Rival, competitor, opponent]. § ❷ *esk.* Aynı kadını seven *(erkeklerden her biri);* § ❸ Bekçi; § ❹ *(görüp gözeten)* Tanrı.

~ **çıkmak,** *dey.* Rakip olarak ortaya çıkmak.

~ **olmak,** Ayni şeyi veya kimseyi elde etmek için bir başkasıyle yarışmak.

~ **ölsün de ne yüzden ölürse ölsün,** *at.* İstenen şey, engelin ortadan kalkmasıdır. Nasıl, ne yolda kalkarsa kalksın, bunun önemi yoktur.

râkip /rākip/, s. *Osm.* < *Ar.* Binen.

rakiplik,-ği, i. Birbirine rakip olma.

rakit /rākit/, s. *Osm.* < *Ar.* Durgun *(su).*

rakka /rakkā/, i. *Osm.* < *Ar. rukye. esk.* Usta büyücü. [*İng.* Enchanter, wizard].

rakkas /rakkās/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Sarkaç. [*İng.* Pendulum; *Fr.* Pendule]; § ❷ *esk.* Dansör, köçek. [*İng.* Professional male dancer; *Fr.* Danseur].

~ **ağırşağı,** Saat rakkaslarının altındaki yuvarlak ağırlık. [*Fr.* Lentille].

rakkase /rakkāse/, i. *Osm.* < *Ar.* Dansı meslek edinmiş olan kadın veya kız. [*İng.* Dancing girl; *Fr.* Danseuse]. ◘ **Raklet.**

rakle, i. *matb.* ◘ **Raklet.**

raklet, rakle, i. *Fr. raclette. camc.* § ❶ (a) Cam dökümünde, cam yüzeyini temizlemeye yarayan çok sert tahtadan yapılmış mala; (b) Camı kesmeye yarayan elmasın çelik sapı; (c) Camı fırında yaymaya yarayan, sert odundan yapılmış küp; § ❷ *matb.* Helyo baskı formalarının üzerindeki mürekkebi silen ve sadece oyulmuş kısımları mürekkepli bırakan ince çelik lama [*Fr.* Racle]; § ❸ *dok. Oyma* desenli baskı silindirlerinde, silindire bütün genişliğince dayanarak, desen oyuklarına doldurulan hamur halindeki boyanın silindir yüzeyine taşmasını önleyen ve yalnız çukur kısımlarda boya kalmasını sağlayan, yassı madenî çubuk.

~ **bileme makinesi,** *matb.* Raklet bilemek için özel bir makine.

rakor, i. *Fr. raccord.* § ❶ *tekn.* İki boruyu, iki birleştirme parçasını veya bir boru ile bir birleştirme parçasını kaçak yapmayacak şekilde birleştirmeye yarayan dökme demir, çelik, veya seramik parça; § ❷ *(geniş anl.)* İki borunun veya bir besleme şebekesi ile içinde akışkan dolaşan herhangi bir organın bağlantısını sağlayan, herhangi bir maddeden *(kauçuk, bakır v.b.)* yapılmış kısa boru. [*İng.* Mount, connector, sleeve; *Fr.* Raccord]; ◉ **contalı** ~, *döş.* ◘ **Conta**; ◉ **ısıtıcı** ~ **u,** *döş.* ◘ **Isıtıcı**; ◉ **redüksiyon** ~ **u,** *tekn.* Farklı çaplarda iki elemanı birleştirmeye yarayan, aynı bir gövde üzerine takılmış farklı boyutta iki yarım rakordan meydana gelen parça. [*İng.* Reducing joint; *Fr.* Raccord de réduction]; ◉ **«union»** ~, *tekn.* Her ikisi de dişi, her ikisi de erkek veya biri dişi biri erkek iki boru rakordan meydana gelen ve birinin üzerine vidalanıp diğerini bir dayanma kertiğiyle çeken halka somunla birleştirilmiş, kolayca çıkarılabilir parça. [*İng.* Union; stem; *Fr.* Raccord «Union»].

~ **sıkıntısı,** *tekn.* Uçlarına diş çekilmiş iki boruyu birleştirmeğe yarayan, silindir biçiminde ters hatveli somun.

rakordman, i. *Fr. raccordement. demir.* Birleştirma. [*İng.* Junction]; ◉ **parabolik** ~, demir. Bir demiryolu hattında, düz çizgi halinde uzanan bir bölüm ile dairesel çizgili bir bölüm arasında kalan kısım; devrenin derece derece artmasını sağlamak için bu kısmın eğriliği sürekli ve çizgisel bir değişim gösterir: *En çok kullanılan rakordman* $y = ax^3$ *denklemiyle belirtilen kübik parabol'dür.* [*İng.* Parabolic junction; *Fr.* Raccordement parabolique].

raks, i' *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dans etme, oyun oynama. [*İng.* A dancing, dance,

RAKORLAR

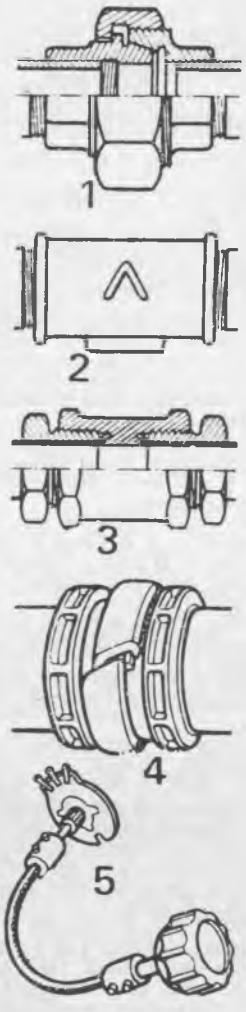

1. «Union» tipi rakor. 2. Ters adımlı rakor. 3. Sızdırmaz elemansız rakor. 4. Simetrik rakor. 5. Spiralli rakor.

any of various dances performed to music; *Fr.* Danse]; § ● *müz.* Türk musikisinde büyük usullerden biri. ☆ *Eşanl. Baktaşî raksı;* § ● *tıp. esk.* Vücudun bir yerini devamlı hareket ettiren hastalık.

~ **aksağı,** *müz.* Türk musikisinde bir küçük usul. [*ing.* A rhythmic pattern of nine beats].

~ **etmek,** *esk.* ◘ **Raksetmek.**

raksan /raksān/ s. *Osm.* < *Ar. raks. esk.* § ● Oynayan, raks eden; § ● *müz.* Türk musikisinde küçük usullerden biri. *(On beş zamanlı ve on vuruşludur; 1 semai, 1 aksaksemai ve nim-sofyandan meydana gelmiştir. Vuruşu: düm /1 zaman kavi/, tek /1 zaman nim kavi/, tek /1 zayıf/, düm /2 kavi, te /1 zayıf/, kâ /2 nim kavi/, düm /2 kavi/, te /1 zayıf/, kâ /2 nim kavi/, düm /12 kavi/, tek /2 kavi/, te /1 zayıf/, kâ /2 kavi/.)* [*ing.* A rhythmic pattern of fifteen beats].

raks.etmek, nsz. f. Oynamak, dans etmek. [*ing.* To begin dancing; *Fr.* Danser].

rakta /raktā/, i. *Osm.* < *Ar. erkat. esk.* § ● Alacağı dişi hayvan. [*ing.* Speckled, spotted *(animal)*]; § ● *ed. esk.* Bir harfi noktalı, bir harfi noktasız kelimelerle düzenlenmiş yazı. [*ing.* In which the letters are alternately dotted and undotted *(composition)*].

rakursî, i. *Fr. raccourci.* § ● *dans.* Havaya kalkık bacağı, ayak parmakları yere basan ayağın kaval kemiğine veya diz arkasına gelecek biçimde bükmeye dayanan dans hareketi; § ● *res.* ◘ Kısaltım.

ralantî, rölantî, i. *Fr. ralenti* < *ralentir,* yavaşlatmak. *otom.* Bir motorun en düşük çalışma rejimi: *Ralantî, karbüratöre monte edilmiş düşük debili yardımcı bir jiklörle sağlanır.* [*ing.* Idling, a throttling down, throttled down].

~ **ayarı,** *otom.* Motora gerekli olan düşük deviri sağlamak için yakıt karışımının ayarlanması. [*ing.* Idling adjustment].

rallî, rallî, i. *ing. rally.* Yarışmacıların, yaya olarak veya otomobille *(otomobil ralisi)*, çoğu zaman ayrı ayrı güzergâhları izleyerek ve bazı kurallara uyarak belirli bir yere varmalarına dayanan spor karşılaşması. [*Fr.* Rallye].

rallentendo, s. *It. müz.* Ritmin gittikçe daha ağırlaştırılacağını belirtmek için kullanılır. [*ing.* ve *Fr.* Rallentendo].

rallî, i. ◘ **Rallî.**

ralstonit,-tî, i. *Fr. ralstonite (Amerikalı J. G. Ralston'un adından). min.* Hidratlı doğal sodyum, magnezyum ve alüminyum flüorür. [*ing.* Ralstonite].

ram[1] /rām/, s. *Osm.* < *Fars.* § ● Itaat eden, *Boyun eğen, kendini başkasının buyruğuna bırakan; Ram etmek, Ram ettirmek. Ram olmak. Ram oluvermek.* [*ing.* Tame, gentle, quiet, submissive, obedient; *Fr.* Obéissant,-ante; soumis; docile]; § ● *tasav.* İnsanın bütün varlığıyla Tanrı'ya bağlanması. Tanrı dışında bütün varlık türlerinden sıyrılması. *(Mutasavvıflar ram sözünü, dervişin bütün gönlüyle şeyhine bağlanması anlamında da kullanırlar).*

~ **olmak,** Buyruk altına girmek, itaat etmek, mağlûp olmak. [*ing.* To submit, to yield oneself to another; *Fr.* Se soumettre].

~ **etmek,** *dey.* Boyun eğdirmek; itaat ettirmek.

ram[2], i. *ing.* § ● Ayrılık savaşında *Merrimac* gibi bazı amerikan gemilerine takılan madenî mahmuz. [*ing.* ve *Fr.* Ram]; § ● *(geniş anl.)* O devrin mahmuzlu savaş gemisi. [*ing.* ve *Fr.* Ram].

ram[3], i. *Hollandaca* = *rame.* Kumaşların aprelenmesinde kullanılan makine. [*ing.* ve *Fr.* Rame].

ramad, i. *Osm.* < *Ar. remâd,* kül. *esk.* Altın dövülürken tirşenin kenarından dışarıya taşan parçalara verilen ad.

ramaj, i. *Fr. ramage, dok.* Yıkanmış kumaşları, bütün top boyunca aynı gerginlikte ve eşit ende kurutma işlemi. *(Bu işlem, ram denilen ayarlı kurutma sobalarında yapılır).* [*ing.* Ramage].

ramak,-ğı, i. *Osm.* < *Ar. ramak.* § ❶ Yalnız ramak kalmak şeklinde kullanılır; § ● *esk.* Ancak nefes alabilecek kadar vücutta kalmış canlılık belirtisi, hayat kalıntısı. [*ing.* The remaining spark of life in a dying man; *Fr.* Dernier souffle de vie].

~ **kalmak (bir şeyin olmasına),** *dey.* Pek az birşey kalmak. [*ing.* To want but an ace *(of)*, to escape by a close shave or very narrowly; *Fr.* S'en falloir].

ramazan /ramazān/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Arabî ayların dokuzuncusu, oruç tutulan ay: «*Üç aylar*»dan sonuncusu. [*ing.* Arabic calendar Ramazan, the ninth month of the year during which Muslims fast between dawn and sunset; *Fr.* Neuvième mois de l'année arabe, pendant lequel les musulmans observant le jeûne durant la journée]; § ● I. Erkek adı; ◎ ~ **da yalan söyleyenin (oruç yiyenin) bayramda yüzü kara olsun,** *at.* Bir sözün yalan olduğu. bir ödevin yapılmadığı, bir süre sonra gerçekleşen olaylarla anlaşılır. O zaman yalan söyleyen, ya da ödevi yapmamış olan kişi, utancından hiç kimsenin yüzüne bakamaz olur.

~ **bereketli aydır, ama duvardan giden kılıca sor (demişler),** *at.* En değerli eşyanızı satıp para hazırlarsanız, ramazan elbette bereketli ay olur.

~ **hilâli,** *din.* ◘ **Hilâl.**

~ (oruç) **keyfi,** *dey.* Oruç tutulduğu zaman açlığın verdiği sinirlilik hali. [*ing.* Bad temper caused by fasting].

~ **mânileri,** *folk.* Ramazanda genellikle mahalle bekçilerinin sahur vakti davulla evlerin önünde söyledikleri mâniler. *(Ramazan geceleri evlerde düzenlenen toplantılarda da karşılıklı mâniler söylenirdi. Birer dörtlük niteliğinde olan bu mânilerin bazıları eğlenceli, bazıları da aşk konularıyle ilgili olurdu).*

~ **pidesi,** ◘ **Pide.**

~ **tahvilâtı,** *mal. esk.* Osmanlı İmparatorluğu devrinde ramazan ayında çıkarıldığı için bu adla anılan bir devlet tahvili.

ramazaniye[1], I. *Osm.* < *Ar. ramaz* > *ramazâniyye. ed. esk.* Ramazan ayı münasebetiyle padişaha veya diğer devlet büyüklerine sunulan kasidelere verilen ad. [*ing.* Eulogy written on the occasion of Ramazan].

ramazaniye[2], i. *Osm.* < *Ar. Ramazâniyye. (Ramazan Mahfî'nin adından) tasav.* Halvetiye tarikatına bağlı Ahmediyenin bir kolu. *(XVII. yüzyıl başlarında Ramazan Mahfî Efendi tarafından kuruldu. Halvetiye inançları, dışında bir görüşü yoktur. Zikr ve törene geniş yer verir).*

ramazanlıyelik,-ğî, I. *Osm.* < *Ar. ramazâniyye.* > *Osm. esk.* Ramazanda iftar ve sahur sofralarında yemek için önceden toplu olarak alınan yiyecekler.

ramazanlık, s. ve I. Ramazan için alınmış veya saklanmış *(yiyecek)*([*ing.* Suitable for Ramazan].

ramble, I. *Fr. ramblayer,* malzemeyle doldurmak'tan *remblai. mad. oc.*

~ **makinesi,** *mad. oc.* Doldurma işleminde kullanılan makine. [*ing.* Builder up; *Fr.* Remblayeuse].

ramî[1] /rāmî/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Itaat eden, boyun eğen.

ramî[2] /rāmî/, s. *Osm.* < *Ar. remy. esk. (Ok, mermi v.b.ni)* Atan, atma işini yapan. [*ing.* Who throws or shoots, archer; *Fr.* Qui jette des projectiles *(peu usité)*].

ramî[3], I. *bot.* § ● Isırgangiller *(Urticaceae)* familyasından, değerli tekstil bitkilerinden Çin'de yetişen *Bœhmeria nivea* ile Malezya'da yetişen *B. tenacissima*'nın *(B. utilis)* yaygın adı. [*Osm.* Halfa; *ing.* Ramie, ramee; *Fr.* Ramie]; § ● Aynı bitkiden elde edilen yumuşak ve çok sağlam lif. *(Sanayide kullanılan tekstil liflerinin en uzun, dayanıklı ve en parlak olanıdır. Rami Avrupa'ya Vietnam, Çin, Sonda adaları ve Japonya'dan gelir, keten dokumalarla rekabet edebilecek bez ve dokumaların, dikiş ipliklerinin yapımında kullanılır. Ramiden yapılan dikiş iplikleri çok dayanıklıdır).* [*ing.* Ramie, ramee; *Fr.* Fibre de ramie].

ramih /rāmih/, s. *Osm.* [illegible] *esk.* Mızrak veya süngü batıran.

ramirit,-tî, I. *Fr. ramirite. min.* Hidratlı doğal bakır, çinko ve kurşun vanadat; bir resklozit çeşididir. [*ing.* Ramirite].

ramiş /rāmiş/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Dinlenme, istirahat; § ● Oyun, eğlence; § ● Müzik.

ramiş.gâh, b. I. *esk.* Dinlenme yeri.

ramiş.ger, b. s. ve I. *esk.* Saz çalan, çalgıcı.

ramiş.gerî, b. I. *esk.* Çalgıcılık.

ramjet, I. *hava.* İleri doğru hareket dolayısıyle sıkışmış olan hava içinde yakıt yakarak dinamik basınç sağlayan bir motor [*Fr.* Statoréacteur].

rammelsbergit,-tî, I. *Fr. rammelsbergite (K. F. Rammelsberg'in adından). Min.* Formülü $NiAs_2$ olan doğal nikel arsenyür. [*ing.* Rammelsbergite].

ramnitol, ramnit, I. *Fr. rhamnitol* veya *rhamnite. kim.* Ramnoz'un hidrojenlenmesiyle türeyen alkol *(metilpentit)*, [*ing.* Rhamnito veya rhamnite].

ramn(o)-, *Yun. ramnos,* akdiken'den alınan ve birçok kelimenin yapısına giren önek. [*ing.* ve *Fr.* Rhamn(o)-].

ramnoz, I. *Fr. rhamnose. kim.* Formülü $CH_3(CHOH)_4CHO$, H_2O olan şeker *(metilpentoz);* susuz halde 124°C'ta doğru erir; doğal ozitlerinin *(kersetin, hesperidin)* ayrışmasıyle meydana gelir. *(Derişik sülfürik asid etkisiyle metil fürfürale dönüşür).* [*ing.* Rhamnose].

ramnozid, I. *Fr. rhamnoside. kim.* Ramnoz'un ozitlerine verilen genel ad; bu ozitlerin hidroliziyle ramnoz elde edilir. [*ing.* Ramnoside].

ramp, I. *Fr. rampe. tiy.* Sahne zeminin seyirciye en yakın kısmında, soldan sağa sahne boyunca uzanan yüksekçe kısım. *(İç tarafında ramp ışıkları yer alır. Ramp, hem bu ışık dizisini seyircinin gözünden uzak tutmak. hem de ışığı sahneye yansıtmak amacıyle yapılmıştır(.* [*ing.* Rail].

~ **ışığına çıkmak,** *tiy. (Bir tiyatro eseri hk.)* Sahneye koymak.

~ **ışıkları,** *tiy.* Ramp'ın iç tarafında dizi halinde ışık veren düzenek. *(Günümüzün sahne düzeninde genellikle kaldırılmıştır. Aydınlatma, ışıldaklarla yapılır).* [*ing.* Footlights, float(s); *Fr.* Rampe].

rampa, I. *It.* § ● *bayınd.* Bir arazinin, bir karayolunun, bir demiryolu hattının v.b. yatay doğrultuya göre eğimli olan kısmı. [*ing.* Ramp; *Fr.* Rampe]; § ● *demir.* Bir vagonu raya sokmak veya raydan çıkarmak için kullanılan âlet. [*Fr.* Rampe]; § ● *den. esk.* (a) Kızaklara yerleştirilen takozları bi birine kenetlemeyi sağlayan uçları eğri ve çiviye benzeyen sivri demir; (b) Bir teknenin yanaşmasına elverişli olmayan kıyı ile teknenin bağıntısını sağlayan iskele, duba veya sal. [*Fr.* Rampe]; § ● *hava.* Bir pisti aydınlatmak için yerleştirilmiş projektörler dizisi. [*ing.* Illuminated landing-ramp; *Fr.* Rampe]; § ● *mad. oc.* Hava dönüş kuyusunu ana vantilatöre bağlayan eğik galeri. [*Fr.* Rampant]; § ● *mek.* Üzerine mekanik bir düzenek veya bir gale takılan eğik kısım. [*ing. Inclined* plane; *Fr.* Rampe]; § ● *tekn.* Bağlantı elemanı olarak kullanılan, ucu eğik madenî parça; ◎ **atış ~ sı,** *esk.* ◘ **Atış;** ◎ **ayırma ~ sı,** *demir.* Bir garın dışında, hatların çeşitli yönlere ayrıldığı yol ağının başlangıcında bulunan ve bağlantı takımları daha önceden çözülmüş trenlerin itilerek ayrılmasına yarayan iki tarafı eğimli yol. *(Ağır ağır itilen vagonlar, ayırma rampasından aşağıya doğru inerken, birbirlerinden uzaklaşmak ve makasların yardımıyle değişik hatlara girmek için gerekli hızı kazanmış olur);* ◎ **çekme ~ sı,** *bayınd.* Su altına doğru hafif bir eğimle inen dolgu toprak. [*ing.* Drawing ramp; *Fr.* Rampe de tirage]; ◎ **fırlatma ~ sı,** *sil.* Bazı özitmeli mermilerin veya özel silâhların fırlatılmasını sağlayan ve eğik düzlem halinde bir gövdeden meydana gelen düzenek: *Füze rampası.* [*ing.* Releasing ramp; *Fr.* Rampe de lancement]; ◎ **giriş ~ sı,** *bayınd.* Bir inşaata, bir rıhtıma

v.b. ye giden eğimli yol. [*İng.* Approach - ramp; *Fr.* Rampe d'accès]; ◉ **yanaşma ~ sı**, *demir.* Vagonların, yüklenecek eşyaya kolayca yanaşabilmesi için iki ambar hattının arasına yapılan yüksek set; ◉ **yükleme ~ sı**, § ❶ *demir.* Arabaları vagonlara kolaylıkla yüklemek için, demiryolundan daha yüksek yapılmış platform; § ❷ *petr.* Tankerlerin ve sarnıç vagonların esnek borularla bağlanarak akaryakıt yüklendiği doldurma kolektörü. [*İng.* Loading ramp; *Fr.* Rampe de chargement].

~ alma, *den. esk.* Yelkenli bir savaş gemisinin, savaşmak için başka bir tekneyle borda bordaya gelmesi.

~ baltası, *den. esk.* Rampacıların kullandıkları iki yüzlü, kısa saplı bir çeşit balta. *(Bu silâhlar rampacıların bellerindeki palaskalara asılı dururdu).*

~ etme, *den. esk.* Bir teknenin başka bir tekneye veya rıhtıma yanaşması.

~ etmek, § ❶ Borda bordaya yanaşmak veya yanaştırmak. [*İng.* To cast grapping hooks for the purpose of boarding, a ship's going alongside another or a wharf; *Fr.* Venir bord à bord]; § ❷ *arg.* Birinin içki masasına davetsiz olarak oturmak: *Beleşi bulunca şipşak rampa eder.* [*İng.* To join a party uninvited].

~ harbesi, *den. esk.* Yelkenli savaş gemilerinde bordz bordaya yapılan savaşlarda, bumbarları gözetlemekle görevli deniz erlerinin kullandığı silâh. *(Üç köşeli çelik namlulu ve ağaç saplı bir süngü biçimindeydi).*

~ kılıç, ◘ **Kılıç.**

~ korniş, *mim.* ◘ **Korniş.**

~ olmak, *den.* Eski deniz savaşlarında yakından döğüşerek zaptedilmek istenen bir düşman gemisi üzerine hücumla borda bordaya gelip bağlamak.

rampacı /ram:pacı/, i. *tar.* Eskiden, deniz savaşlarında rampa edildiği vakit düşman gemisine saldıran savaşçı. [*İng.* Warrior boarding the enemy's ship; *Fr.* Soldat destiné].

ramus, *Lat. zool.* Teleklerde tüy ekseninden iki tarafa ayrılan kollar. [*İng.* Barb; *Fr.* Barbe].

ran[1] /rän/, i' *Osm.* < *Fars. anat. esk.* Uyluk. [*İng.* The thigh].

-ran[2] /-rän/, s. *Osm.* <*Fars. rānden.* sürmek. *esk.* «*Süren, sevkeden, oynayan, icra eden*» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar. [*İng.* That drives, urges, impels] ◉ **hüküm-ran**, ◘ **Hükümran**; ◉ **kâmran**, ◘ **Kâmran.**

rana /ränä/, s. *Osm.* < *Ar. ran* > *eran. esk.* § ❶ Çok güzel, latif, hoş; § ❷ i. Kadın ve erkek adı; § ❸ z. *esk.* Pek iyi, âlâ.

rand, i. § ❶ Güney Afrika cumhuriyetinin parası. [*İng* ve *Fr.* Rand]; § ❷ Tristan da Cunha adasının parası. [*İng.* ve *Fr.* Rand].

randa, i. *It. den. esk.* Bir yelkenli gemide, en geride bulunan düzensiz yamuk biçimindeki yan yelken. *(Genellikle, yarım serenler üzerine açılan yelkenler de bu adı taşır, fakat bunlar türüne göre ayrı ayrı adlar alır).* ☆ *Eşanl.* **randa yelkeni.**

~ bumbası, *den. esk.* Üç direkli yelken gemisinde, yarım ay biçiminde bir çatalla grandi direğine takılan ve yatay durumda gerlye doğru uzanarak «*dikvento*» denilen iplerle direğin hemen dibine yerlestirilen seren. [*İng.* Spanker-boom; *Fr.* Gui de la brigantine].

~ iskotası, *den.* Randanın iskota yakasını bombanın cundasında bulunan bastikadan donatılarak iskota yakasına bağlanan halat. [*İng.* Spanker-sheet].

~ istingası, *den. esk.* Cunda, çutal, bel, etek, adlarını taşıyan ve randa yelkenini boğup sarmak için kullanılan selviçeler. [*İng.* Spanker brail].

randevu, i. *Fr. rendez-vous.* § ❶ Aynı saatte ve aynı yerde olmaya karar veren iki veya daha çok kişi arasındaki buluşma, belli bir saatte belli bir yerde buluşma sözleşmesi. [*İng.* Appointment rendezvous, date]; § ❷ Buluşulacak yer: *Randevuya erken gelmek,* [*İng.* Place of meeting; trysting-place *(of lovers); Fr.* Rendez-vous, lieu ou l'on doit se rencontrer]; ◉ **~ su olmak**, Belli bir saatte belli bir yerda buluşmak üzere birlyle sözleşmiş olmak. [*İng.* To have an appointment or date with someone; *Fr.* Avoir un rendez-vous avec qn].

~ almak, *dey.* Bir kimseden belli bir saatte belli bir yerde buluşmak için söz almak. [*İng.* To get an appointment; *Fr.* Prendre un rendez-vous].

~ evi, ◘ **Randevuevi**

~ vermek, Belli bir saatte belli bir yerde buluşmak üzere biriyle sözleşmiş olmak. [*İng.* To make an appointment; *Fr.* Donner un rendez-vous].

randevucu, s. ve i. Randevuevi işleten *(kimse).* [*İng.* Keeper of a house where couples meet secretly; *Fr.* Tenancier d'une maison de rendez-vous].

randevuculuk,-ğu, i. Randevucunun işi. [*İng.* The white slave traffic; *Fr.* Proxénétisme].

randevu.evi, b. i. Gizli fuhuş yapan kadınlarla onların arkasında gezen erkeklerin buluşmalarını kolaylaştırmak için kimi aşağılık kimselerin ve bu erekle tutup gizlice işlettikleri ev. [*İng.* Private brothel, house where couples meet secretly; *Fr.* Maison de rendez-vous].

randıman, i. *Fr. rendement.* Verim. [*İng.* Yield, produce]; ◉ **~ ı arttırma**, *ikt.* İşleri tanzim veya makine süratini arttırmak şartiyle saat başına verimi geliştirme. [*İng.* Speed-up; *Fr.* Accélérer] ◉ **çırçır ~ ı**, ◘ **Çırçır.**

randımanlı, s. Verimli. [*İng.* Profitable, productive; *Fr.* Productif,-ive].

randımansız, s. Verimsiz.

randit,-ti, i. *Fr. randite (Amerikalı kimyacı T. A. Rand'ın adından) min.* Hidratlı doğal uranyum ve kalsiyum karbonat. [*İng.* Randite].

Rangoon, öz. i. Birmanya'nın başkenti. [*İng.* ve *Fr.* Rangoon].

rani, i. Hindistan'da kraliçe veya prenses; raca karısı. [*İng.* ve *Fr.* Rani].

ranker, i. *İng. pedol.* Silisli ana kaya üzerinde yer alan, genellikle humuslu genç toprak. *(Rankerler kesitinde düzeyler yoktur. Çok yüzeysel olan ranker, çoğunlukla, yüksek dağ bölgelerinin özelliğidir).* [*İng.* ve *Fr.* Ranker].

ransenyöman, i. *Fr. renseignement.* Bilgi, danışma, istihbarat. [*İng.* Information, intelligence].

ransomit,-ti, i. *Fr. ransomite (Amerikalı jeolog F. I. Ransome'un adından). min.* Hidratlı doğal demir ve bakır sülfat. [*İng.* Ransomite].

rant, i. *Fr. rente. ikt.* Bir işe yatırılmış paranın veya kiraya verilmiş toprağın belirli bir süre içinde sağladığı gelir. [*İng.* Revenue, rent]; ◉ **şibih (yarı) ~**, Arzla talep arasındaki kısa süreli bir uyuşmazlıktan doğan arz esneksizliğinin doğurduğu rant. *(Yarı rant yeteri kadar ürün, alıcı, işçi olmadığı zaman meydana gelir).*

~ fonu, *muh.* Sabit fasılalarla ve eşit miktarlarda ödenen taksitlerden meydana gelen meblâğ *(fon).* [*İng.* Annuity fund].

rantabilite, i. *Fr. rantabilité. ikt.* Belirli bir süre içinde kullanılan sermayeyle aynı süre içinde elde edilen sâfi kâr arasındaki oran. [*İng.* Rentability profit-earning capacity, profitability].

~ hesapları, İşletmenin rantabilite bakımından durumunu ortaya koyan hesap. *(Rantabilite hesaplarını yapabilmek için kullanılan esas rakam ve kıymetler, bilânçodan, kâr ve zarar hesaplarından elde edilir.)* [*İng.* Calculating of rent; *Fr.* Calcul rendement].

rantabl, s. *Fr. rentable.* Gelirli, kâr getiren; verimli. [*İng.* Profit earning].

rantiye, i. *Fr. rentier,-ière.* Mülkünün geliriyle yaşayan kimse. [*İng.* Fundholder, stockholder; *Fr.* Rentier].

ranula, i. *tıp.* Tükürük bezlerinin yollarındaki tıkanma sonucunda meydana gelen kistik tümör. [*İng.* Ranula].

ranversman, i. *Fr. renversement. müz.* Bir makamın yerlerini değiştirme. [*İng.* Inversion]. ☆ *Eşanl.* **çevirim**; ◉ **bir aralık, akort ya da motifin ~ ı**, *müz.* Aralıktaki seslerin konumunda, kalın seslerin ince, ince seslerin de kalın olmasını sağlayacak biçimde değişiklik yapmak işlemi; Lavta yapımcılığında, kemanın sap kısmına âletin gövdesine göre verilen eğim. *(Bu eğim, köprünün yüksekliğini ayarlar; böylece de armoni kapağının üstündeki tellerin gerilimi değişir; bu da ötümlülükte daha az ya da çok bir şiddet ve sertlik sağlar).* [*İng.* Inversion of an interal, chord or theme; *Fr.* Renversement d'un intervalle, d'un accord ou d'un motif].

RANVIER, Louis Antoine, öz. i. *(1835-1922)* Fransız Histoloji bilgini.

~ boğumu, Sinir telinde, aksonun çevresinl saran *Schwann* kınının üzerinde yer yer meydana gelmiş boğumlar. [*İng.* Ranvier's node; *Fr.* Étranglement de Ranvier].

ranza, i. *It.* Gemi, tren, kışla v.b. yerlerde üst üste yapılan yatak yerleri: *Hapishane ranzası.* [*İng.* Bunk; berth; *Fr.* Lits superposés dans les bâtiments de guerre].

rapakivi, i. *Fr. rapakiwi.* Finlandiya'da bulunan hornblendli ve biyotitli perfiroyit granit. *(Rapakivinin başlıca özelliği, içinde çoğunlukla beyaz veya yeşil oligoklazlar bulunan yumurta biçimli pembe ortoz kapsamasıdır).* [*İng.* Rapakiwi].

rapel, i. *Fr. rappel,* geri çağırma. *ted.*

~ enjeksiyonu, *ted.* Bir aşı yapıldıktan belirli bir süre sonra aynı aşıdan uygun bir dozun yeniden şırınga edilmesi; rapel, aşının yapıldığı hastalığa karşı bağışıklığı kuvvetlendirmeye ve uzatmaya yarar.

rapidolit,-ti, i. *Fr. rapidolite. min.* ◘ **Wernerit.**

rapistra, i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Turpgiller *(cruciferae)* familyasından 60-100 sm. yüksekliğinde, otsu, taban yaprakları lirat-pennatipartit, yeşil, tüylü, bir yıllık bir bitki. Çiçekleri altın sarısı renklidir. Meyva 2-3 sm.boyunda, gaganın boyu meyvanın üçte biri kadardır. Tohumlar, yağ bakımından zengindir. Rapistra yağı esmer-sarı renkli ve özel kokuludur. Türkiye'de genellikle yemeklik yağ olarak kullanılmaktadır. Küspesi hayvanlara yem olarak verilir. Tedavi sahasında rapistra yağı dahilen yumuşatıcı, haricen ise yara iyi edici olarak kullanılır. Kökü boğmaca, öksürük ve nefes darlığında, infuzyon halinde, göğüs yumuşatıcı olarak kullanılırdı. Trakya bölgesinde kültürü yapılmaktadır. [*Lat. Brassica rapa var, oleracea*].

☆ *Eşanl.* **yağ şalgamı.**

rapor, i. *Fr. rapport.* § ❶ Bir görev, iş, durum, v.b. hakkında, o görevi, işi incelemek veya o durumu tespit etmekle görevlendirilen kimse tarafından hazırlanmış yazılı açıklama veya görüşler: *Komisyon raporu. Hekim raporu. Polis raporu.* [*İng.* Report; statement; *Fr.* Rapport]; § ❷ *tıp.* Hastanın teşhisini ve durumunun gerektirdiği istirahat, tedavi v.b.'nin, tıbbî dille, açıkça gösterilmesi. *(Rapor, bir doktor veya kurul tarafından verilir).* [*İng.* Medical certificate; doctor's report]. ◉ **adli ~**, *huk.* ◘ **Adli;** ◉ **analiz ~ u**, *ikt.* ◘ **Analiz;** ◉ **avarya ~ u**, *den.* ◘ **Avarya;** ◉ **bakım ~ u**, *hava.* ◘ **Bakım;** ◉ **bilirkişi ~ u**, *huk.* Bir hukukî ihtilaf dolayısıyle bilgi ve ihtisaslarına başvurulan bilirkişilerin oy ve görüşlerini gösteren yazılı belge. [*İng.* Expert report; *Fr.* Expertis]; ◉ **deniz ~ u**, *den.* Bir gemi kaptanının, içine seyir sırasında çıkmış olan olayları yazdığı ve kanunî bir makam önünde birçok kişi tarafından doğrulanan rapor. [*İng.* Sea report, marine report; *Fr.* Rapport de mer]; ◉ **ekspertiz ~ u**, *işletm.* ve *tic.* ◘ **Ekspertiz;** ◉ **gemi ~ u**, *ikt.* ◘ **Gemi;** ◉ **harb ~ ları**, *ask.* ◘ **Harb;** ◉ **hasar ~ u**, *den.* ◘ **Hasar;** ◉ **hava ~ ları**, *hava.* ◘ **Hara;** ◉ **hayat hikâyesi ~ u**, *eğt.* ◘ **Hayat**[2]; ◉ **istihbarat ~ u**, *ask.* ◘ **istihbarat;** ◉ **meteoroloji ~ u**, *hava.* ◘ **Meteoroloji;** ◉ **mevki ~ u**, *hava.* ◘ **Mevki;** ◉ **morg ~ u**, *tıp.* ◘ **Morg;** ◉ **muhtemel iaşe mevcut ~ u**, *ask.* ◘ **Muhtemel;** ◉ **murakıp ~ u**, *ikt.* ◘ **Murakıp;** ◉ **otopsi ~ u**, *tıp.* ◘ **Otopsi;** ◉ **özel ~**, *ask.* ◘ **Özel;** ◉ **piyasa ~ u**, *ikt.* ◘ **Piyasa.**

raporcu, i. Bir işi incelemek ve hakkında rapor vermekle görevli kimse. [*İng.* Reporter; *Fr.* Rapporteur].

raporlu, s. ve i. § ❶ Raporu olan; § ❷ Rahatsızlık veya hastalık sebebiyle rapor alarak işine devam etmeyen; § ❸ *h.d.* Ruh sağlığının bozuk olduğunu bildiren raporu olan, kaçık.

raportör,-rü, i. *Fr. rapporteur.* § ❶ Bir davanın, bir işin durumunu, bir komisyonun bir tasarı üstündeki görüşünü açıklamakla görevli kimse. [*ing.* Reporter]; § ❷ *meteor.* ◘ **iletki.**

raportörlük,-ğü, i. Sözcülük.

rappe, i. İsviçre parası; İsviçre frankının yüzde biri değerindedir. [*Ing.* ve *Fr.* Rappe].

rap rap, z. *yans.* Bir birliğin, yürüyüş düzenine girmis bir topluluğun uygun adım yürürken çıkardığı ayak seslerini belirtir. [*Ing.* Imitates the sound of marching; *Fr.* Onomatopée qui imite la marche].

raps /reps/, ç. i. *Ing.* Metapsisikte, İspiritizmacının veya medyumun haberleşmesini sağlayan vuruslar. [*Ing.* ve *Fr.* Raps].

rapsodi, i. *Fr. rhapsodie* < *Yun. rhapsodia.* § ❶ İlkçağ Yunanistan'ında, manzum bir parçanın ve özellikle bir epik şiirin okunması; § ❷ Kısa bir tema üstüne yazılmış epik şiir. [*Ing.* Rhapsody; *Fr.* Rhapsodie]; § ❸ İçinde Homeros'un şiirlerindeki olaylardan birini işleyen şarkı veya parça. [*Ing.* Rhapsody; *Fr.* Rhapsodie]; § ❹ *müz.* Belirli bir millî veya bölgesel müzikten alınmış temalardan, irticalî beste usullerinden veya bir çalgının özelliklerinden yararlanan müzik parçası. [*Ing.* Rhapsody; *Fr.* Rhapsodie].

rapsodik, s. *Fr. rhapsodique.* Rapsodiyle ilgili veya rapsodi niteliğinde olan. [*Ing.* Rhapsodic].

rapt, i. ◘ **Rabıt.**

raptedilmek, nsz. f. Bağlanmak, iliştirilmek. [*Ing.* To be bound, to be connected, to be fastened].

raptetmek, geçi. f. *Osm.* < *Ar. rabt*, bağlama + *türk*, etmek. § ❶ Bir yere iliştirmek, tutturmak. [*Ing.* To bind, to connect, to fasten; *Fr.* Attacher; lier; lier ensemble] § ❷ Bağlamak.

raptiye, i. *Osm.* < *Ar. rabtiyye* > *rabtiye.* Yüzeyi düz ve geniş başlı kısa bir çivi görünüsünde, kâğıt veya karton gibi şeyleri bir yere tutturmak için kullanılan araç. [*Ing.* Paper clip; thumbtack; *Fr.* Clou à dessin, punaise].

☆ *Eşanl.* **bağlaç.**

raptiyelemek, i. f. Raptiye ile tutturmak.

raptus, i. *Lat. psiky.* Nöbet tarzında yapılan impulsif hareket. [*Ing.* ve *Fr.* Raptus].

rasad, i. ◘ **Rasat.**

rasad.gâh, b. i. *esk.* § ❶ Gözlemeyi, rasathane; § ❷ Gözetleme, pusu yeri.

rasad.hane, b. i. ◘ **Rasathane.**

rasadî /rasadi/, s. *esk.* Gözlemle ilgili. [*Ing.* Pertaining to astronomical or meteorological observation].

rasaf, rasafe, i. *Osm.* < *Ar. rasaf, rasafe. esk.* § ❶ Dösenmiş kaldırım. [*Ing.* Stones or bricks built together into a dam, wall or pavement]; § ❷ Kaldırım taşı.

rasafet, i. *Osm.* < *Ar. rasâfet. esk.* Dayanıklılık, sağlamlık.

☆ *Eşanl.* **rasanet.**

rasanet, resanet /rasânet veya resânet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sağlam, dayanıklı olma. [*Ing.* A being firm, solid and strong, firmness, solidity].

rasanetli, resanetli, s. *esk.* Dayanıklı, sağlam. [*Ing.* Firm, solid, strong, grave].

rasaraca, i. *Sansk.* Şiir teması; Racputların resim albümlerinde de görülür. [*Ing.* ve *Fr.* Rasaraja].

rasas, resas /rasâs, resâs/, i. *Osm.* < *Ar. rass*, vernikleme. *kim. esk.* § ❶ Kurşun; § ❷ Kalay. [*Ing.* Lead *(metal)*].

rasasi, s. *esk.* § ❶ Rengi kursun rengi gibi olan, kurşuni. [*Ing.* Gray]; § ❷ Kalaycı, kalay yapan kimse. [*Ing.* Tinsmith].

rasat,-dı, i. *Osm.* < *Ar. rasar*, gözleme, bekleme, pusu kurma > *rasad. esk.* § ❶ Gökcisimlerini özel dürbünlerle seyretme. [*Ing.* ve *Fr.* Observation]; § ❷ Gökcisimlerini seyretmeye yarayan özel âlet. [*Ing.* Meteorological observatory; *Fr.* Observatoire]; ◉ ~ **la bulunan mevki**, *den.* Geminin bu amaçla yapılan astronomik gözlem ve hesapların sonucu olarak bulunan coğrafi mevki. *(Tahminî mevki ise, geminin hızının, güzergâhının ve yönünün ölçülmesinin sonucudur);* ◉ **akarsu ~ ları**, *trm.* ◘ **Akarsu;** ◉ **görerek ~**, *hava.* ◘ **Görerek;** ◉ **hava gemisi ~ ı**, *hava.* ◘ **Hava.**

~ **uçağı**, *hava.* Bir bölgenin meteorolojik durumunu tespit etmek üzere havalandırılan ve içinde bu iş için âletleri bulunan uçak.

☆ *Eşanl.* **gözlemevi, obzervatuvar.**

rasathane, b. i. *Osm.* < *Ar. rasad*, gözleme + *Fars.hâne. esk.* Astronomi veya meteoroloji gözlemlerine uygun şekilde tasarlanmış ve donatılmış yapı: *Rasathaneler nasıl gökleri ve yıldızları seyretmek için havaya uzanmış bir fen gözü ise, Rasathaneler de hergün haber veriyorlar.* [*Ing.* Observatory; *Fr.* Observatoire]. ◘ *ŞEKİL: 458.*— **RASATHANE.**

☆ *Eşanl.* **gözlemevi.**

rasemik, i. *Fr. racémique.* < *Lat. racemus*, üzüm salkımı. *kim.* § ❶ Optik bakımdan birbirinin zıttı olan iki maddenin eşit moleküllerde karışımından meydana gelen ve polarılmış ışığı etkilemeyen madde; § ❷ s. Bu maddelerin ilk örneği olan tartarik asidin bir türü için kullanılır. [*Ing.* Racemic; *Fr.* Racémique].

rasemikleşme, i. *kim.* Optik bakımdan etkin bir maddenin, bazı etkiler altında, rasemik şeklinde dönüşmesi. [*Ing.* Racemization; *Fr.* Racémisation].

rasemos çiçek durumu, *bot.* ◘ **Çiçek durumu.**

rasgado, i. *It. müz.* Gitar çalarken, bütün tellere avuçla dokunarak basparamağın telleri taraması hali. [*Ing.* ve *Fr.* Rasgado].

ras.gele /ras:gele/, b. s. *rastgelmek* > *rastgele.* § ❶ Herhangi bir; üstünde durulmayan: *Rasgele bir adam.* [*Ing.* Any; *Fr.* Quelconque]; § ❷ z. Seçmeksizin, iyisini, kötüsünü ayırmaksızın; gelişigüzel: *Rasgele bir tanesini aldım.* [*Ing.* By chance, habhazard, at random, as it comes; *Fr.* Par hasard]; § ❸ z. ◘ **Raslantısal;** § ❹ ünl. «*İşiniz rast gitsin*» anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü.

~ **devinme**. *astr.* Gaz içindeki moleküllerin yaptığı gibi, bir kurala bağlı olmadan sağa sola, aşağı yukarı yapılan devinme.

~ **örnekleme**. (a) Belli bir ana-grupun unsurlarından seçilen herhangi bir unsur için-

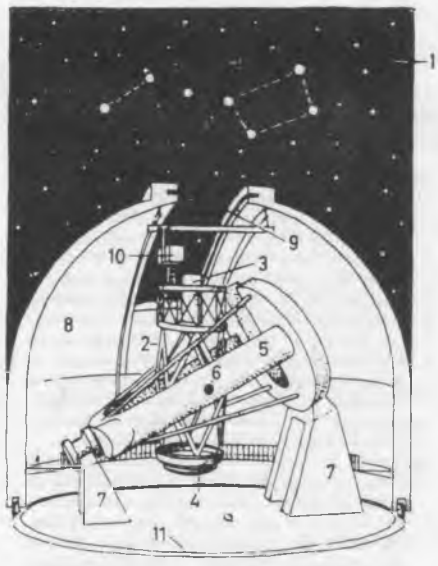

ŞEKİL: 458.— **RASATHANE.** */2-11 Astronomik gözlemevi/ (2-7 aynalı teleskop).* **2.** Kafes boru. **3.** Cküler. **4.** İçbükey ayna *(Parabolik reflektör).* **5.** Kutup ekseni. **6.** Eğim ekseni. **7.** Taban *(kaide).* **8.** Döner kubbe **9.** Gözleme aralığı. **10.** Astronomun gözleme yeri. **11.** Kapı rayları.

de eşit ihtimalleri garanti edecek şekilde alınmış olan örnekler; (b) İhtimaliyet hesapları için uygulamada elverişlilik gösteren örneklem çeşidi.

~ **yanılgı**, *astr.* Dizgeli herhangi bir etki dışında, kurala ve düzene bağlı olmadan yapılan ölçü yanılgısı.

rasgelinmek, nsz. b. f. ◘ **Rast gelinmek.**

rasgeliş, i. ◘ **Rastgeliş.**

rasgelmek (-e), b. f. ◘ **Rast gelmek.**

rasıdan, ç. i. *esk.* § ❶ Rasat yapanlar; § ❷ Gözetleyenler.

rasıt /rasıt/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. rasad* > *rasıd. esk.* § ❶ Gökcisimlerini gözleyen *(kimse);* § ❷ Gözetleyen; § ❸ Gözcü, nöbetçi. [*Ing.* Watch].

rasi /râsî/, s. *Osm.* < *Ar. rasâ* veya *reşâ. esk.* § ❶ Sabit duran, kımıldamayan. [*Ing.* Firmly fixed, immovable]; § ❷ *(Gemi hk.)* Demir atmış, hareket etmeyen. [*Ing.* Anchored].

rasia /râsi'a/, i. *Osm.* < *Ar. resâ'*, süsleme. *esk.* § ❶ Süs için çakılmış metal çivi; § ❷ Metal çivilerle yapılmış süs; § ❸ Kabara.

rasib /râsib/, s. *Osm.* < *Ar. rüsûb. esk.* § ❶ Tortulaşan, tortu gibi dibe çöken; § ❷ i. Bir sıvının dibe çöken tortusu. [*Ing.* Which sinks, subsides as a deposit, grave, sedate].

rasibe, s. *esk.* **Rasib'**in dişili.

rasif /rasîf/, s. *Osm.* < *Ar. rasef. esk.* § ❶ Dayanıklı, sağlam. [*Ing.* Well and strongly made, firmly built]; § ❷ i. Denizde, su yüzüne yükselmiş kaya; § ❸ Taş rıhtım veya temel.

rasih /râsih/, s. *Osm.* < *Ar. rüsûh. esk.* § ❶ Kuvvetli, sağlam. [*Ing.* Firm, stable, fixed, established]; § ❷ Bir ilimde *(özellikle din bilgisinde)* Çok derinleşmiş olan. [*Ing.* Well-grounded in science]; § ❸ i. Erkek adı.

rasihin, rasihun, ç. i. *esk.* § ❶ Kuvvetli, sağlam olanlar; § ❷ Din bilginleri. [*Ing.* Learned men].

rasist, s. ve i. *Fr. raciste.* ◘ **Irkçı.**

rasiye /râsiye/, i. *Osm.* < *Ar. resâ. esk.* Büyük dağ.

rasizm, i. *Fr. racisme.* ◘ **ırkçılık.**

raskol, i. *(«din sapkını» anlamında rusça k.) tar.* Rus patriği Nikon'un reformlarına karşı çıkan dinî hareket. [*Ing.* ve *Fr.* Raskol].

raskolnik, i. *Rus. (raskol, din sapkını'ndan) tar.* Ortodoks kilisesinde 1654'te patrik *Nikon* tarafından gerçekleştirilen reformları *(yanlışlar veya ihmaller sonucu anlamı bozulmuş Kutsal Kitap metinlerinin düzeltilmesi ve dinî törenlerde usul ve sıra konularında reform)* dinin aslına aykırı bulan ve *muhalefet eden ruslar.* [*Ing.* ve *Fr.* Raskolnik].

raslamak (-e), f. ◘ **Rastlamak.**

raslanmak, nsz. ◘ **Rastlanmak.**

raslantı, i. ◘ **Rastlantı.**

raslaşmak, *ortakl.* f. ◘ **Rastlaşmak.**

raslantısal, s. Rast gelerek, raslantı eseri olarak, raslantı sonucu. [*Osm.* Tesadüfî; *Ing.* Accidental, by accident; *Fr.* Accidentel].

~ **asalak**, *paraz.* Gerçekte özgür olup, herhangi bir rastlantı sonucu asalak yaşama uyan canlı. [*Osm.* Tesadüfî tüfeyl; *Ing.* Accidental parasite; *Fr.* Parasite accidentel].

~ **asalaklık**, *paraz.* Raslansal asalak yaşama durumu. [*Osm.* Tesadüfî tufeyliyet; *Fr.* Parasitisme accidentel].

~ **konakçı**, *paraz.* Kendisine özgü olmayan asalakları taşıyan konakçı. *(İnsan, büyük karaciğer kelebeğinin raslansal konakçısıdır.)*

RASMUSSEN, f. öz, i. *(1834-1877)* Danimarkalı hekim.

~ **anevrizması**, *patol.* Tüberküloz kavernleri içinde, akciğer atardamarı dallarında bulunan anevrizmalar. Bunların çatlaması fazlaca kan tükürmeye yol açar. [*Ing.* Rasmussen's aneurysm; *Fr.* Anévrisme de Rasmussen].

raspa, i. *It.* § ❶ Demir veya tahta bir zeminin üstündeki boyaları çıkarmakta, bir saç levhanın paslarını kazımakta kullanılan el âleti. [*Ing.* Rasp; *Fr.* Racloir]; § ❷ *den.* Güverte, karina gibi yerlerin üzerini kazımakta kullanılan, bir sapa takılmış, üçgen

biçiminde, kenarları keskin madenî levha. [*Ing.* Scraper; *Fr.* Gratte, râteau]; § ❶ «*Ağaç çivili*» ayakkabı yapımında, tabana çakılan ağaç çivileri tıraşlamaya yarayan kunduracı âleti. [*Ing.* Grater; *Fr.* Râpe]; § ● *mek.* İşlenmiş bir yüzeyin pürüzlerini gidermeye yarayan, su verilmiş ekstra - sert kromlu çelikten yapılmış ve kenarları hafifçe yuvarlatılmış yassı el âleti: *Raspa, çok ince bir biley taşında bilenir.* [*Ing.* Scraper; *Fr.* Grattoir]; § ◉ **boru ~ sı**, *mek.* Bir kazanın borularında birikmiş kurumları *(duman borularında)* veya kireç torbalarını *(su borularında)* temizlemek için, boruların içini kazmaya yarayan âlet. [*Ing.* Tube scraper]; ◉ **çapak ~ sı**, Madenlerin çapaklarını temizlemekte kullanılan âlet. *(Dikdörtgen biçiminde, kılağsız bir çeşit raspadır).* [*Ing.* Burr scraper]; ◉ **düzeltme ~ sı**, *met.* ◘ **Düzeltme**; ◉ **hava ~ sı**, *den.* ◘ **Hava**.

~ **etmek**, Bu âletle boyaları veya pasları kazımak. [*Ing.* To scrape, to rasp; *Fr.* Racler, gratter].

~ **tabancası**, *tekn.* ◘ **Tabanca**.

~ **taşı**, *den.* Gemilerin güvertelerini temizlemekte kullanılan süngер görünüşünde yumuşak taş.

raspacı, i. *arg.* Obur, boğazlı: *Herif, raspacı imiş be, bir oturuşta kıvırıyor.* [*Ing.* Scraper *(man)*, greedy; *Fr.* Racleur].

raspalama, i. *mek.* Bir kızak yolu veya hassas bir birleştirme yüzeyi meydana getiren bir düzlem yüzeye veya içinde millerin döndüğü yatakların iç yüzeyinde uygulanan bitirme işlemi. [*Ing.* Rasping, grating, scraping; *Fr.* Raclage, grattage].

raspalamak (i), f. § ● *tekn.* Bir başka yüzeyle tam olarak temasını sağlamak için düzlem bir yüzeyi raspa ile düzeltmek. [*Ing.* To scrape, to rasp, to grate; *Fr.* Racler]; § ● *arg.* Yanaşmak: *Kalantora bir iki raspalıyalım dedik, sökmedi.* [*Ing.* To accost, to edge up *(to a person)*].

raspatuvar, i. *tıp.* Cerrah törpüsü. [*Ing.* Raspatory].

raspit, i. *Fr. raspite (Avusturalyalı mühendis Rasp'ın adından) min.* Doğal kurşun tungstat; monoklinik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Raspite].

rast /rāst/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Doğru, duz; § ❷ Sağ *(taraf)*; § ● i. Doğruluk, dürüstlük; § ● Doğru söz; § ● Doğru, güvenilir adam; § ● Uygunluk; *müz.* (a) Türk musikisinde orta sekizlide 15. perde; (b) Türk musikisinin basit makamlarından biri; ◉ ~ **ı cedid**, *müz.* Türk musikisinde birleşik makamlardan biri. [*Ing.* A makam similar to rast]; ◉ ~ **ta uşşak**, *müz.* Türk musikisinde beş numaralı basit bir makam olan uşşak makamının bir perde peste şeddi.

~ **acem**, *müz.* Türk musikisinde birkaç yüzyıllık birleşik makamlardan biri. *(Günümüze kalmış örneği yoktur).*

~ **beşlisi**, *müz.* Türk musikisinde dizi meydana getirmeye yarayan tam beşlilerden dördüncüsü. *(Pestten tize doğru «tanini - küçük - mücennep - büyük mücennep - tanini» aralıklardan meydana gelmiştir. Pestten tize işaretle ifadesi T K S T şeklindedir).*

~ **dörtlüsü**, *müz.* Türk musikisinde dizi meydana getirmeye yarayan tam dörtlülerden dördüncüsü. *(Pestten tize «tanini - büyük mücennep - küçük mücennep» aralıklardan meydana gelmiştir. Pestten tize işaretle ifadesi T K S şeklindedir).*

~ **geliş**, ◘ **Rastlantı**.

~ **gerdaniye**, *müz.* ◘ **Rastgerdaniye**.

~ **geveşt**, *müz.* ◘ **Rastgeveşt**.

~ **kürdî**, *müz.* Türk musikisinde birleşik makamlardan biri.

~ **mahur**, *müz.* Türk musikisinde birleşik makamlardan biri.

~ **maye**, *müz.* Türk musikisinde altı yüzlük birleşik makamlardan biri.

~ **nevruz**, *müz.* ◘ **Rastnevruz**.

~ **selmek**, *müz.* ◘ **Rastselmek**.

~ **şehnaz**, *müz.* ◘ **Rastşehnaz**.

rast /rāst/, i. *Osm.* < *Fars.* § ● Rastlama, tesadüf; § ● Uygunluk, basarı.

~ **gelinmek** *(Herhangi bir kimse için)* Rast gelmek, karşılaşmak.

~ **gelmek**, § ● Aklından geçirmediği *(ummadığı)* halde karşılaşmak: *Bugün yolda kardeşinize rast geldim.* [*Osm.* Teadüf etmek; *Ing.* To meet by chance, to encounter, to come across; *Fr.* Rencontrer]; § ● Hatıra gelmediği halde payına düşmek: *Kumaşın iyisi bana rast geldi;* § ● Hedefe vurmak: *Üç taş attı, ama hiç birisi rast gelmedi;* [*Ing.*To hit the mark; *Fr.* Atteindre, toucher]; § ● Bulmak: *Çok aradım, ama hiç bir yerde rast gelmedim.* [*Ing.* To find, to meet; *Fr.* Trouver, rencontre].

~ **getirmek**, § ● Çoktan beri aranan veya çok istenen bir şey buluvermek: *Arkadaşımı üç gündür arıyorum, nihayet otobüste rast getirdim.* [*Ing.* To succeed in meeting; *Fr.* Rencontrer, trouver par hasard]; § ● Kollayıp seçmek: *Neşeli bir zamana rast getirip dileğimi söyledim, hemen kabul etti.* [*Ing.*To hit the mark; *Fr.* Saisir le moment opportun]; § ● Rast gelmesini sağlamak: *Üç kurşun attı, ikisini rast getirdi.* [*Ing.* To reach, to attain; *Fr.* Atteindre, toucher]; § ● *(Tanrı)* Uygun getirmek, başarılı kılmak: *Allah işinizi rast getirsin.* [*Ing.* To cause to succeed].

~ **gitmek**, *(iş, olay v.b. hk.)* Uygun gelmek, istenildiği gibi olmak.

rastan /rāstān/, ç.i. *esk.* § ● Doğru, dürüst kimseler. [*Ing.* Straightbacked men]; § ● Haklı olanlar.

rast.gelmek, b. i. *Osm.* < *Fars. rāst-gelmek. müz. esk.* Türk musikisinin altı yüzyıllık birleşik makamı.

rast.gerdaniye, b.İ. *Osm.* < *Fars. rāst* + *gerdān* > *Osm. rāst-gerdāniyye. müz. esk.* Türk musikisinin altı yüzyıllık bileşik makamı. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

rast.geveşt, b. i. *Osm.* < *Fars.rāst-geveşt. müz. esk.* Türk musikisinin altı yüzyıllık birleşik makamı. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

rastık,-ğı, i. *Osm.* < *Fars. rāsuht.* § ● Kimi kadınların, kaşlarını daha güzel göstermek veya saçlarını boyamak için sürdükleri siyah boya. [*Ing.* Cosmetic used for blackening the eyebrows, kohl; *Fr.* Antimoine sulfuré *(servant à teindre les sourcils en noir)*]; § ● *bot.* Tohumsuz bitkilerde görülen mantar hastalığı. ☆ *Eşanl.* **sürme**; ◉ **mısır rastığı**, *trm.* ◘ **Mısır**.

~ **çekmek**, Rastık sürmek: *Kaşlarına rastık çeker ve ellerine kına yakar.* [*Ing.* To blacken *(the eyebrows)*; *Fr.* Se peindre les sourcils].

◉ **mürekkep**, Sabit mürekkep. [*Ing.* Ink that will not wash off the paper, indelible ink].

~ **taşı**, ◘ **Antimon**.

rastî /rastî/, i. *esk.* § ● Doğruluk, dürüstlük. [*Ing.* Straightness, honesty, loyalty]; § ● Haklı oluş; § ● Gerçeklik.

rastlamak veya **raslamak**, nsz. f. § ● Bir kimse ile karşı karşıya gelmek, karşılaşmak. [*Osm.* Tesadüf etmek; *Ing.* To encounter, to meet by chance, to fall in with, to coincide with; *Fr.* Rencontrer]; § ● Tanımak, tanışmak. [*Ing.* To get acquainted with one another; to be acquaintances]; § ● Aynı sıraya, bir hizaya gelmek. [*Ing.* To get into line, to get in one line or on one level; *Fr.* Être bien aligné, s'aligner]; § ● Isabet etmek, ulaşmak. [*Ing.* To reach, to arrive at, to touch, to attain; *Fr.* Atteindre, toucher].

rastlanmak (e), *(raslanmak)*, ösz. f. Rast gelinmek, karşılaşmak, tesadüf edilmek.

rastlantı, i. < *rastlanmak.* (a) Bilgiye, isteğe veya herhangi bir kurala, yani belli bir sebebe dayanmaksızın oluveren karşılaşma. (b) İki olayın aynı zamana düşmesi. [*Osm.* Tesadüf; *Fr.* Hasard]. ☆ *Eşanl.* **düşece**; ◉ ~ **ya bağlı değişken**, *istat.* ◘ **Değişken**, ~ **değişim**, *istat.* ◘ **Değişim**.

rastlantılı, s. Rastlantısı olan.

~ **büyüklük**, *mat.* İhtimaller hesabında, her birine bir ihtimal bağlanmış bulunan belli sayıda değerler alabilen büyüklük. [*Fr.* Grandeur aléatoire, variable aléatoire]. ☆ *Eşanl.* **rastlantılı değişken**.

~ **hata**, *met. metrol.* ve *istat.* ◘ **Hata**.

rastlaşma, raslaşma, i. § ● Rastlaşmak eylemi. [*Ing.* Meeting one another]; § ● Birbirine tesadüf etme; § ● Aynı yerde karşılaşma, üst üste gelme; § ● *dilb.* Aynı cümle veya kuruluşta yer alan iki farklı dil unsuru arasındaki bağıntı. *(Bu unsurlar, tek tek morfemler veya morfem sınıfları /kategorileri/ veya morfem dizileri olabilir. Çocuk topa vurdu cümlesinde çocuk, top, vur v.b. morfemler arasında rastlaşma vardır; bu cümlenin bir örneği olduğu geçişli cümlelerde i/isim/, Fg /geçişli fiil/ ve i/isim/ arasında rastlaşma söz konusudur.)*

rastlaşmak (-le), f. § ● Birbirine rastlamak. [*Ing.* To meet one another; *Fr.* Se rencontrer]; § ● *(olay v.b. hk.)* Aynı zamanda meydana gelmek, üst üste gelmek.

rastlatmak (-i, -e), f. Rastlamasını sağlamak. [*Ing.* To make meet or encounter; *Fr.* Faire rencontrer].

rast.nevruz, b. i. *Osm.* < *Fars. rāst- nevrūz. müz. esk.* Türk musikisinin altı yüzyıllık birleşik makamı. *(Bugüne kalan örneği yoktur).*

rast.şehnaz, b. i. *Osm.* < *Fars. rāst-şehnāz. müz. esk.* Türk musikisinin altı yüzyıllık birleşik makamı. *(Bugüne kalan örneği yoktur).*

rasuht /rāsuht/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Rastık**.

rasyonalist, s. *Fr. rationaliste.* § ● Akılcılıkla ilgili: *Rasyonalist kuram.* [*Ing.* Rationalist]; § ● i. Rasyonalizm'den yana olan kimse. [*Ing.* Rationalist; *Fr.* Rationaliste, partisan du rationalisme].

☆ *Eşanl.* **usçu**.

rasyonalizasyon, i. *Fr. rationalisation.* Bir teknik kuruluşun daha iyi çalışabilmesini sağlayacak tedbirleri alma . *(Sanayide rasyonalizasyon'un amacı maliyeti düşürmek, verimi çoğaltmak veya üretimin kalitesini ıslah etmektir.)* [*Ing.* Rationalization].

rasyonalizm, i. *Fr. rationalisme.* § ● (a) Sadece akla dayanan bir şeyin özelliği. [*Ing.* Rationalism; *Fr.* Rationalisme, caractère d'une chose fondée sur la seule raison]; (b) Vahye dayanan sistemlere karşıt olarak akla, dayanan sistem. [*Ing.* Rationalism; *Fr.* Rationalisme, système fondé sur la raison, par opposition aux systèmes fondés sur la révélation]; (c) Ampirizme karşıt olarak, ilk fikirlerin kaynağını akılda bulan sistem. [*Ing.* Rationalism; *Fr.* Rationalisme, système d'après lequel la raison est l'origine des idées premières, par opposition à l'empirisme]. ☆ *Eşanl.* **akılcılık, usçuluk**; § ● *mim.* ve *süsl. san.* Bir binanın veya bir nesnenin kullanılma amacına tam olarak uyması gerektiğini ve güzelliğin bu uygunluktan doğduğunu ileri süren doktrin. *(XX. yüzyılın başlarında «modern üslûp»a bir tepki olarak ortaya çıkan ve Charles Plumet, Süe ve Huillard gibi mimarlar tarafından benimsenen rasyonalizm, kendisinden sonra ortaya çıkan fonksiyonalizmden, geleneksel malzemeleri kullanmayı engellememesi ve ılımlı bir süsleme sistemini benimsemesi bakımından ayrılır).* [*Ing.* Rationalism; *Fr.* Rationalisme]; ◉ **marazî ~**, *psikopatol.* Şizofreninin temel özelliğini meydana getiren düşünce sekli. Akla aykırı düşüncelere dayanan marazî rasyonalizm, pratik veya sosyal gerçekten kopmus ve içine kapanmış bir düşünce sürecidir. *(Marazî rasyonalizm, saçma akılyürütmelere yol açar, çünkü bunlar somut temelden yoksundur).* [*Ing.* Morbid rationalism; *Fr.* Rationalisme morbide].

rasyonel, s. *Fr. rationnel,-elle.* § ● Sırf akla dayanan, uysal, ölçülü, hesaplı. [*Ing.* Rational; *Fr.* Rationnel,-elle, fondé sur la seule raison]; § ● Ampirik hiç bir yanı bulunmayan, çıkarsama ürünü olan. [*Ing.* Rational; *Fr.* Rationnel,-elle, déduit par le raisonnement; qui n'a rien d'empirique]; § ● Akla veya iyi bir yönteme uygun olan. [*Ing.* Rational, well planned, well organized; *Fr.* Rationnel,-elle, conforme à la raison, à une bonne méthode].

~ **çokterimli**, *mat.* ◘ **Çok terimli**.

~ **denklem**, *mat.* ◘ **Denklem**.

~ **fonksiyon**, *mat.* ◘ **Kesirli fonksiyon**.

~ **formüller**, *elek.* M.K.S.A. *Giorgi* birimi sisteminde kullanılan elektrostatik ve elektromagnetizma formüllerinin tümü. [*Ing.* Rationalized formulas; *Fr.* Formules rationalisées].

~ **humanizm**, *fels.* İnsanı, bir toplumun üyesi olmaktan çok sadece bir insan olarak düşünen ve onu eğitimin asıl otoritesi olarak değerlendiren bir felsefe görüşü. [*Ing.* Rational humanism].

~ **kesir**, *mat.* ◘ **Kesir.**

~ **mekanik**, ◘ **Mekanik.**

~ **sayı**, *mat.* ◘ **sayı.**

rasyonelleştirme, i. Teknik bir organizasyonu daha iyi işlemesini sağlamak amacıyla mükemmelleştirme. *(Sanayide rasyonelleştirmenin amacı, fiyatları düşürmek, niceliği arttırmak veya ürünlerin kalitesini daha iyi duruma getirmektir).* [*ing.* Rationalization; *Fr.* Rationalisation].

rasyonit,-ti, i. *Fr. rationite.* Boğucu buharlar yayan sülfürik klorhidrin ve metil sülfat. [*Ing.* Rationite].

raşan /rä'şän/, s. *Osm.* < *Ar. rā'ş* + *rā'şe. esk.* Titreyen, titrek. [*Ing.* Trembling].

raşe /rä'şe/, i. *Osm.* < *Ar. rā'ş. esk.* Titreyiş, titreme, ürperiş. [*Ing.* Tremble, shiver, tremor, shudder; *Fr.* Tressaillement, frayeur].

raşelenmek, nsz. f. *esk.* Titremek, ürpermek.

raşi /räşi/, i. *Osm.* < *Ar. rüşvet. esk.* Rüşvet veren *(kimse).* [*Ing.* Bribegiver, briber; *Fr.* Qui essaie de séduire par des potsdevin, corrupteur].

raşialji, i. *Fr. rachialgie* < *Yun. rakhis*, omurga + *algos*, ağrı. *patol.* Omurganın herhangi bir noktasındaki ağrı. *(Pratikte bu terim özellikle omurga bölgesinde duyulan yaygın ağrıları ifade eder. Menenjitten ileri gelen raşialji fazlasıyle ıstırap verir).* [*ing.* Rachialgia].

raşianestezi, raşianaljezi, i. *Fr. rachianesthésie* veya *rachianalgésie.* Omurga kanalına, doğrudan doğruya omuriliği ve omurilik sinir köklerini etkileyen ve hemen alttaki kısımlarda anestezi sağlayan bir madde şırınga edilmesini öngören kısmî anestezi yöntemi. [*Ing.* Rachianesthesia, rachianalgesia].

raşid, s. ◘ **Raşit.**

raşidin, raşidun, ç. İ. *esk.* § ❶ Akıllı, olgun kimseler; § ❷ Doğru yolda gidenler; § ❸ Hak dinini kabul etmiş olan kimseler.

raşidiye, İ. *Osm.* < *Ar. rāşidiyye (Ahmed bin Yusuf Raşidî'nin adından) tasav.* Şazeliye tarikatının kollarından biri.

raşit /räşit/, s. *Osm.* < *Ar. rüşd* > *rāşid. esk.* § ❶ Olgun, akıllı, erişkin *(kimse);* § ❷ Doğru yolda giden. [*Ing.* Well directed, well guided, who follows a right course; *Fr.* Qui marche sur le droit chemin, juste]; § ❸ Hak dinini kabul etmiş olan; § ❹ i. Erkek adı.

raşitik, s. *Fr. rachitique.* § ❶ Raşitizmle ilgili. [*Ing.* Rickety, rachitic]; § ❷ Raşitizme tutulmuş: *Raşitik bir hasta.* [*Ing.* Rachitic].

raşitizm, İ. *Fr. rachitisme. patol.* Fosfor ve kalsiyum metabolizmasındaki bir bozukluktan ileri gelen ve çocuklarda, omurga, kol ve bacak kemiklerinde şekil bozukluğuna sebep olan kemik hastalığı. [*Ing.* Rickets, rachitis].

raşitom, i. *Fr. rachitome.* < *Yun. rakhis*, omurga + *tome*, kesmek. *anat.* Omurga kanalına ulaşmak için yapılan ameliyatlarda omurların arka kemerini kesmek için kullanılan âlet. [*Ing.* Rachitome].

ratanet /ratänet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Arapça dışında bir dille konuşma. [*ing.* Speaking unintelligibly].

ratanya /ratan:ya/, i. *Peru dilinden. bot.* Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, Amerika'da yetişen, *Krameria* cinsinden birçok bitki türüne verilen ad. *(Krameria trianda, Krameria ixina veya Krameria tomentosa, Krameria argentea bunlar arasında sayılır. Krameria triandra*'nın kökü *(Radix Ratanhiae)* toz halinde kullanılır. İçindeki tanen yüzünden peklik verici özelliği olup İshale karşı şurup halinde, basura karşı pomat veya fitil olarak da kullanılır. Diş sularının bileşimine girer. [*Ing.* Rhatany; *Fr.* Ratanhia].

ratb /rätb/, *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *(Bitki hk.)* Taze, yeşil. [*Ing.* Fresh, green, tender, soft]; § ❷ *mec.* Yumuşak. [*Ing.* Tender, soft].

rate, s. ve İ. *Fr. raté,-ée.* Yeteneksizlik, şanssızlık veya işindeki düzensizlik yüzünden belirli bir meslekte başarıya ulaşamamış kimse.

ratık /rätık/, *Osm.* < *Ar. retk. esk.* Bir şeydeki yırtığı tamir eden, yarığı birleştiren. [*ing.* Who repairs, mends, darns, who draws together two sides].

ratıp /rätıp/, s *Osm.* < *rutubet* > *rātıb. esk.* Yaş, nemli. [*Ing.* Moist, damp, humid; *Fr.* Humide].

ratib[1], /rätib/, s. *Osm'* < *Ar. rutūbet. esk.* § ❶ Islak, nemli. [*Ing.* Moist, damp, wet; *Fr.* Humide, humectant]; § ❷ Taze, yeşil. [*Ing.* Fresh, green, tender, soft].

ratib[2] /rätib/, s. *Osm.* < *Ar. reteb. esk.* § ❶ Sıralayan, tertip eden; § ❷ Sabit, sağlam, yerleşmiş. [*Ing.* Fixed, firm, settled]; § ❸ Günlük olarak ayrılan *(yiyecek).* [*Ing.* Daily allowance of food, ration]; § ❹ i. Erkek adı.

rātibe /rätibe/, İ. *Osm.* < *Ar. reteb*'den *esk.* § ❶ Maaş. [*Ing.* Fixed allowance, pay, salary, rations]; § ❷ Tayin, vazife. [*Ing.* Fixed duty or function, especially religious duty which is incumbent as being a practice of the Prophet Muhammed].

ratinaj, İ. *Fr. ratinage* < *ratine,* kıvırcık tüylü'den. *dok.* Özellikle şardonlanarak havalandırılmış yün kumaşların havlarına kıvırcık görünüm kazandırmak için uygulanan bükme işlemi. *(Bu işlemle, siyah yün kumaşlardan astragan taklidi kürkler yapılabilir).* [*Ing.* Friezing, ratteening, petersham].

ratine, s. *Fr. ratiner. dok.* Kumaşın tüyleri kıvrılmış.

~ **makinesi**, *dok.* Kumaşların havlarını kıvırmaya yarayan makine. [*Ing.* Friezing machine; *Fr.* Ratineuse].

~ **tablası**, *dok.* Yün kumaşların ratinajında kullanılan makinenin ovalama tablası. [*Ing.* Bed-plate, sole-plate, plate; *Fr.* Plateau].

ratinec, İ. *Osm.* < *Ar. rātinec. esk.* Çamsakızı, reçine. [*Ing.* Common turpentine, rosin, pitch].

ratineciyat, ç. İ. *Osm.* < *Ar. rātinec* > *rātineciyyāt. kim. esk.* Reçine türünden olan şeyler.

ratineciye, İ. *Osm.* < *Ar. rātinec* > *rātineciyye. esk.* Sakızlı ağaçlar türü.

rating, İ. *Ing.* Yatları dört sınıfa ayırmağa yarayan ve metre veya ayak cinsinden ifade edilen rakam. [*Ing.* ve *Fr.* Rating].

râtip, s. ◘ **Râtıp.**

ratit,-ti, İ. *Fr. rathite* < *Alman jeolog G. von Rath*'ın */1830-1888/* adı. *min.* Antimonlu doğal kurşun arsenyosülfür. [*Ing.* Rathite].

raubazin, İ. *Fr. raubasine. ecz. Rauwolfia serpentina* bitkisinin alkaloidlerinden biri; sempatolitik etkisi vardır. *(Adrenalin ve noradrenalin'in tansiyon yükseltici etkisini tersine çevirir; onun için gayet iyi bir damar genişleticidir; tansiyon düşürücü olarak ve arteritlerin tedavisinde kullanılır).* [*Ing.* Raubasine].

RAUBER August, öz. İ. (1841-1917). Alman anatomi bilgini.

~ **tabakası**, *embriy.* Bölütlenmenin başlangıcında, döllenmiş yumurtanın çevresinde beliren deri hücreleri tabakası. [*Ing.* Rauber's layer; *Fr.* Couche de Rauber].

rauf, s. § ❶ Merhametli, esirgeyici. [*Ing.* Merciful, clement, benign; *Fr.* Clément]; § ❷ Erkek adı.

raunt, ravnt, İ. *Ing. round. sp.* Bir boks karşılaşmasında devrelerin her biri. *(Her raunt üç dakikadır. Amatör boks maçları üç, profesyonel boks maçları ise dört, altı, sekiz, on, on iki veya on beş raunt sürer).* [*Ing.* ve *Fr.* Round].

ravendiye[1], İ. *Osm.* < *Fars. rāvend* > *Osm. rāvendiyye. bot. esk* ◘ **Karabuğdaygiller.**

ravendiye[2], İ. *Osm.* < *Ar. rāvendiyye (Ebül Hüseyin Ravendî'nin adından).* Maddeci islâm filozofu Ravendi'nin öğretisine verilen ad. *(IX. yüzyıl sonlarında gelişmeye başlayan bu öğreti islâm dininde ileri sürülen inanç ve ilkelere karşı çıktığı için dinsizlikle suçlandı. Ravendiyeye göre bilginin kaynağı duyulardır. İnsan aklıyle bağdaşmayan bir inanç ve düşünce gerçek değildir. İnsan için ölçü akıldır. Ravendiye daha çok Horasan yörelerinde tutundu).*

ravent, i. *bot.* İki çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Karabuğdaygiller *(Polygonaceae)* familyasından, büyük palmat yapraklı, etli rizomlu, büyük panikulalı, çok yıllık otsu bitki cinsi. Yaprakların hepsi tabanda toplanmıştır. Çiçeklerde periant 6 parçalı stamen 9 tanedir. Meyve üç köşeli, ve köşelerde kanatlıdır. Bazı türleri *(Rheum compactum, undulatum v.b.)* süs bitkisi olarak yetiştirilir. Fakat sebze olarak yetiştirilen türleri vardır. *R. palmatum* adlı türü Çin'in yüksek yaylalarında yetisir. Yaprakları derin palmat loplu, loplar 5-7 tane ve kenarları dişlidir. Kullanılan kısmı rizomlarıdır. Kabukları soyulup kurutulduktan sonra, **ravent rizomu** *(Rhizoma Rhei)* adı altında, taşıdığı antrasen türevlerinden dolayı, müshil olarak kullanılır. *R. Officinale*'nin anayurdu. Tibet ve Çin'dir. Yaprakları, *Rheum palmatum*'un yapraklarından daha az derin lopludur. Aynı derecede tıbbîdir. *R. rhaponticum,* anayurdu Altay dağları olan, İngiltere, Fransa ve Avusturya'da kültürü yapılan, parçalanmamış yapraklı bir türdür. Rizomları İngiliz ravendi adı ile tanınır, ikinci kalitededir. Yaprak sapları sebze ve tatlı halinde yenir. Işgın *(R. ribes)* Türkiye'de yetişen tek ravent türüdür. Ravent, içindeki antrasen türevi heterozitlerden *(antraglükozitler)* dolayı İç yumuşatıcı nitelikler taşır. Ayrıca içinde tanen bulunduğu için peklik verici ve kuvvetlendiricidir. [*Osm.* Ravendiye; *Lat. Rheum; Ing.* Rhubarb; *Fr.* Rhubarbe]. ◘ **Işgın.**

ravi, s. ve İ. *Osm.* < *Ar. rivāyet. esk.* § ❶ Rivayet eden, anlatan, şiir, hikâye, v.b. nakleden *(kimse).* [*Ing.* Narrator; *Fr.* Qui raconte, narrateur]; § ❷ *din.* Bir hadisi belge göstererek nakledenler. ☆ *Esanl.* **Nâkil.**

ravioli, İ. *It.* İçinde baharatlı ince kıyma veya ıspanak, nane, kekik v.b. bulunan ve üzerine rendelenmiş peynirle özel bir salça dökülerek yenen küçük dört köse hamur parçaları biçiminde yemek. [*Ing.* ve *Fr.* Ravioli].

ravîyan, c. İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Rivayet edenler, hikâye anlatan kimseler.

ravnt, i. ◘ **Raunt.**

ravza /ravzā/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bol ağaçlıklı ve çiçekli bahçe. [*Ing.* Garden, meadow, oasis in a desert]; § ❷ Cennet. [*Ing.* Paradise]; § ❸ Azizlerin mezarı. [*Ing.* The tomb of the Prophet]; § ❹ *müz.* Telli bir saz. *(Çartar'ı andırırdı. Beş telli vardı. Bazı kaynaklar bu sazın Arapkirli Şükrullah Bey tarafından bulunduğunu bildirir).* [*Ing.* A kind of five-stringed musical instrument]; ◉ ~ **i Rıdvan**, *folk. din.* Halk arasında *«cennet»* anlamında kullanılan bir deyim. [*Ing.* Garden of Paradise, Paradise].

ray[1], İ. *Osm.* < *Ar. re'y* > *Fars. rāy. esk.* *«Fikir, rey»* anlamında bileşik kelimeler yapar.

ray[2], İ. *Osm.* < *Ar. ra'y. esk.* § ❶ Sürüyü otlatma, gütme. [*Ing.* A pasturing, feeding *(cattle)* a tending flocks, a browsing the herbage *(cattle)*]; § ❷ *mec.* Teslim olma, tabiiyet altına girme.

ray, İ. *Ing. rail.* § ❶ Tramvay, tren ve dekovil gibi taşıtlarda tekerleklerin, üzerinde yuvarlandığı demir yol. [*Fr.* Rail]; § ❷ *tekn.* Bir öteleme hareketine kılavuzluk eden madenî profile çubuk. [*Fr.* Rail]; ◉ ~ **a (— ına) girmek**, *dey.* Bir işin, girişimin düzene sokulduğunu, iyi bir duruma getirildiğini belirtmek için kullanılır; ◉ ~**a (rayına) oturtmak (sokmak)**, *dey. (Bir işi, girişimi)* iyi ve düzenli bir şekilde yürüyecek duruma getirmek; ◉ ~ **dan çıkma**, *demir.* ◘

Çıkma; ⊙ ~ dan (~ ından) çıkmak, *dey.* Düzeni bozulmak, alt üst olmak; ⊙ **çift** ~, *demir.* ◘ Çift; ⊙ **gök perdesi** ~, *tiy.* ◘ Gök²; ⊙ **karşı (iç)** ~, *demir.* Makaslarda, hemzemin geçitlerde v.b. tekerlek çenelerine yön vermek veya iç yanı taşla, mıcırla kaplı bir hatta oluk genişliğini korumak üzere demiryolunun iç kısmına yerleştirilen ray. [*ing.* Check rail; *Fr.* Contre-rail]; ⊙ **kaydırma** ~ ı, *sin.* ◘ Kaydırma; ⊙ **oluklu** ~, *demir.* Yuvarlanmasına elverişli bir oluğu bulunan ray. [*ing.* Flange rail, grooved rail; *Fr.* Rail à gorge]; ⊙ **yaslanma** ~ ı, *demir.* Üzerine makas lamasının dayandığı ray.

~ **aktarması**, *demir.* Tekerlek çenelerinin sürtmesiyle aşınan ray mantarı yanağının dışa bakan kısmını yolun iç tarafına getirmek için, karşılıklı iki rayın yerlerini değiştirme. *(Bu işlem rayları döndürmeden yapılabileceği gibi, bir tek rayı döndürüp, uçlarını ters yönde çevirmekle de yapılabilir).*

~ **mantarı**, ◘ **Mantar.**

rayat /rāyāt/, ç. i. *Osm.* < *Ar. rāyet. esk.* Bayraklar, sancaklar.

rayba, i. *İng. to ream,* bir deliği genişletmek'ten *reamer* > *rayma*> *rayba. mek.* Çevresindeki kesici ağızlar yardımıyle bir deliği genisletmeye yarayan, konik silindir biçiminde âlet. [*ing.* Reamer, rime; *Fr.* Alésoir]; ⊙ **ayarlı** ~. *mek.* Mafsallı bir sistemle fener miline bağlanan silindir biçiminde bir gövdeye takılmış bir bıçaktan meydana gelen rayba; fener mili ile işlenecek parçanın eksenleri çakışmasa bile, mafsallı sistem bıçağın raybalanacak parça içine girmesini sağlar. [*ing.* Adjustable reamer].

RAYBALAR

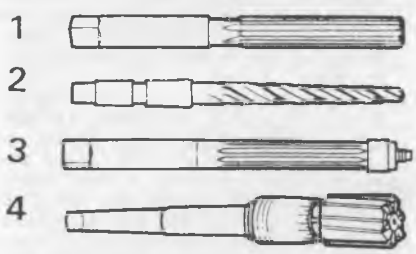

1. Düz ağızlı silindirik rayba. 2. Kazancı raybası. 3. Ayarlı el raybası. 4. Ayarlı makina raybası.

raybalamak (-i), f. *mek.* Asınmadan ileri gelen ovallığı gidermek için, bir silindirin çapını büyütmek. [*İng.* To ream; *Fr.* Aléser, équarrir].

◊ *Eşanl.* **rayba sal.nak.**

raybond, i. *İng. railbond* < *rail,* ray + *bond,* bağ'dan *demir.* İki ray parçası arasında dirençsiz bir elektrik bağlantısı kurmak için kaynakla birleştirilen bağlantı elemanı. [*ing.* ve *Fr.* Railbond].

~ **takma**, *demir.* Elektrikli cer sisteminde, dönüş akımının ve otomatik blok akımının geçmesi için hattın devamlılığını sağlamak üzere raylara elektrik bağlantılarının veya *raybondlar*'ın kaynatılması. [*ing.* Railbonding; *Fr.* Railbondage].

rayegân, s. ◘ **Raygân.**

rayet /rāyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bayrak, sancak. [*ing.* Flag; *Fr.* Drapeau].

raygân, rayegân /rāygān, rāyegān/, s. *Osm.* < *Fars. rāy,* yol + *-gān,* eki. *esk.* § ❶ Bedava. [*ing.* Gratis, gratuitous]; § ❷ Çok ucuz; § ❸ Bol bulunan. [*ing.* Abundant]; § ❹ Değeri olmayan.

rayic, raic /rāyic/, i. *Osm.* < *Ar. reyāc. esk.* § ❶ Bir malın satış ve sürüm değeri; § ❷ s. Sürümü olan, geçerli. [*ing.* Current *(coin or price),* market price, current value, in demand, salable; *Fr.* Cours, prix courant].

~ **fiyat**, *İkt.* Bir malın piyasa fiyatı. [*ing.* Current price; market price].

~ **kira**, *ikt.* Belirli bir yerde, belirli türdeki gayrimenkullerin emsal kirası. ◘ **Kira.**

~ **zahiresi**, *ida. esk.* Devletçe savaş ve başka sebepler yüzünden belli bir miktar fiyatla çiftçilerden satın alınan tahıl.

rayiha /rāyiha/, i. *Osm.* < *Ar. esk. Güzel,* hoşa giden koku. [*İng.* Fragrance, aroma, scent; *Fr.* Arôme, fragrance].

rayihalı, s. *esk.* Güzel kokulu. [*ing.* Scented, fragrant].

rayiz, s. ◘ **Raiz.**

raymondit,-ti, i. *Fr. raimondite. min.* Hidratlı doğal demir sülfat; Saksonya'da bulunur. [*ing.* Raimondite].

RAYNAUD, Maurice, öz. i. (1834-1881) Fransız hekimi.

~ **hastalığı**, *patol.* ◘ **Hastalık.**

raz /rāz/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Sır, gizli tutulan şey. [*ing.* Secret, mystery, concealed thing; *Fr.* Secret, mystère]; § ❷ *tasav.* Gönülde gizli tutulan düşünce.

raza (redā, rezā, rızā), i. *Osm.* < *Ar. red. razā, redā, rezā, rızā'. esk.* § ❶ Süt emme; § ❷ *din.* Evlenmeye engel bir akrabalık meydana getiren emzirme.

razaki, rezzaki, i. Kalınca kabuklu, iri ve uzunca taneli, şekeri çok bir çeşit yaz üzümü. [*ing.* A variety of white grape *(from which the best raisins are made); Fr.* Espèce de raisin à grains longs et blancs].

razı /rāzı/, s. *Osm.* < *Ar. rāzī.* Onasmış, onasık, gönlü yatmış, ilgili bulunduğu bir işte herhangi bir şeyi doğru bulup uymayı kabul etmiş. [*ing.* Satisfied, contented, willing, approving, pleased; *Fr.* Satisfait, content]; ⊙ **Allah** ~ **olsun**, *dey.* ◘ **Allah.**

~ **etmek**, *dey.* Kabul ettirmek. [*ing.* To persuade *(one),* to satisfy, to obtain one's assent or acquiescence, to satisfy *(a person); Fr.* Amener à consentir, satisfaire, contenter].

~ **gelmek (olmak)**, *dey.* İçinden gelerek istemek. Gönlü yatmak, kabul etmek. [*ing.* To consent, to approve *(of),* to assent, to be willing to agree; *Fr.* Se consenter, être satisfait].

~ **olmak**, ◘ **Razı gelmek.**

raziyane, i. *bot.* ◘ **Rezene.**

raziyanec, i. *Ar. bot. esk.* ◘ **Raziyane.**

razık /rāzık/, s. *Osm.* < *Ar. rızā. esk.* § ❶ Razı; § ❷ Erkek adı.

razi /rāzī/, s. *Osm.* < *Ar. (Rey şehrinin adından) esk.* İran'daki Rey şehrinden olan, reyli. [*ing.* Inhabitant of the city of Ray in Iran].

raziye, s. *esk.* § ❶ **Razi**'nin dişili; § ❷ i. Kadın adı.

Rb, *kim.* Rubidyum'un kimyasal sembolü. [*ing.* Symbol of Rubidium; *Fr.* Symbole chimique du rubidium].

rd, Açı birimi *radyan*'ın sembolü. [*ing.* ve *Fr.* Symbole du radian, unité d'angle].

re¹, i. *müz.* (a) Latin halklarının terimlemesine göre *do* diatonik dizisinin ikinci notası. *(XII-XIII. yüzyılları bazı polifonilerinde re /D/ anahtarı kullanılmıştır).* [*ing.* ve *Fr.* Ré]; (b) Türk musikisi dizinde 5. perde. *(Re, pest sekizlide, kaba yegâh, orta sekizlide yegâh, tiz sekizlide neva, en tiz sekizlide tiz neva perdelerine karşılık olan, tam pere batı dizisinin de majör dizisindeki ikinci sesidir).* [*ing.* ve *Fr.* Ré].

re², i. **R** harfinin adı.

re³, i. *Fr. rhé* < *Yun. reos,* akım. *fiz. C.G.S.* sisteminde, poise'ın tersine eşit akışkanlık birimi

re⁴, *kim. Renyum*'un kimyasal sembolü. [*ing.* Symbol of rhenium; *Fr.* Symbole chimique du rhénium].

rea, i. Satürn'ün beşinci uydusu; 1672'de Jean Dominique Cassini tarafından keşfedildi. [*Fr.* Rhéa].

readaptasyon, i. *Fr. réadaptation. ted.* Nekahat halindeki bir hastanın yavaş yavaş normal faaliyete dönmesi. [*ing.* Readaptation]; ⊙ **fonksiyonel** ~, *ted.* Bir yaralı veya hastanın yeniden aile, toplum içine girebilmesi ve meslekî bakımdan yeniden yararlı hale gelebilmesi için alınan tedbirlerin tümü. [*ing.* Functional readaptation; *Fr.* Réadaptation fonctionnelle].

reajin, i. *Fr. reagine.* Serolojik bir tepkime ile meydana çıkarılan antikor: *Frengi reajini.* [*ing.* Reagin; *Fr.* Réagine, sensibilisatrice].

Eşanl. **duygunlaştırıcı.**

reaksiyon, i. *Fr. réaction.* § ❶ Tepki. [*Osm.* Aksülamel; *İng.* Reaction]; § ❷ *kim.* ◘ **Tepkime;** ⊙ **Abderhalden** ~ **u**, ◘ **ABDERHALDEN;** ⊙ **alfa-nötron** ~ **u**, *nükl.* Bombardıman için kullanılan alfa taneciğinin hedef çekirdek tarafından yakalanarak bir nötron çıkarmak suretiyle yeni bir çekirdek haline dönüşen bileşik bir çekirdek meydana getirmesi. [*ing.* Alpha neutron reaction]; ⊙ **alfa-proton** ~ **u**, *nükl.* Bombardıman için kullanılan alfa partikülünün hedef çekirdek tarafından yakalanarak bir proton çıkarmak suretiyle yeni bir çekirdek haline dönüşen bileşik bir çekirdek meydana getirmesi. [*ing.* Alpha-proton reaction] ⊙ **amfoter** ~, *tıp.* ◘ **Amfoter;** ⊙ **analitik** ~ **lar**, *kim* Ayrışma tepkimeleri. Bir maddeden iki veya daha fazla maddenin oluşmasına yol açan reaksiyonlar *(civa oksitin civa ve oksijene ayrışması gibi).* [*ing.* Analytic reactions]; ⊙ **ghedini-Weinberg** ~ **u**, *tıp.* Ekinokokları teşhis için hasta insanların kist hidatiğinden alınmış sıvıyı antijen gibi kullanarak yapılan biyolojik flokülasyon reaksiyonu. [*ing.* Ghedini-Weinberg's reaction]; ⊙ **gruber-widel** ~ u, *tıp.* ◘ **Gruber;** ⊙ **Hay** ~ **u**, Sidikte bulunan öd tuzlarının ortaya çıkarılmasına imkân veren reaksiyon. *(Öd tuzlarının yüzey gerilimini değiştirmesi olayına dayanan bu reaksiyon, taze sidiğin üstüne kükürt çiçeği serpilmesiyle elde edilir; normal olarak kükürt yüzeyde kalır, fakat sidikte öd tuzları varsa kabın dibine çöker).* [*ing.* Hay's reaction; *Fr.* Réaction de Hay]; ⊙ **Hofmann** ~ **u**, *tıp.* Amonyağın bir alkil halojenür üzerine etkimesi; tepkime sonucu, yarı tuz, yarı serbest halde bir birincil, ikincil, üçüncül aminler karışımı ve dörtlü bir amonyum halojenür meydana gelir. Brom ve sodyum hidroksid etkisiyle bir birincil amitten karbonil grupunu çıkararak bir birincil amin elde edilmesine de *ikinci Hofmann tepkimesi denilir* [*ing.* Hofmann's reaction; *Fr.* Réaction d'Hofmann] ⊙ **Hogben** ~ **u**, *tıp.* Gebeliği gösteren biyolojik tepkime. *(Deney hayvanı olarak afrika kurbağasının dişisi kullanılır. ingiliz tabiat bilgini Lancelot Hogben'in /doğ. 1895/ adıyle anılır).* [*ing.* Hogben's reaction]; *Fr.* Réaction de Hogben]; ⊙ **Kahn** ~ **u**, *tp.* Frengi teshisinde kanın yumak görünüşünde çökelmesi, *(Adını Litvanyalı hekim Reuben Leon Kahn' den /Taunas 1887/ almıştır).* [*ing.* Kahn's reaction; *Fr[* Réaction de Kahn]; ⊙ **Kline** ~ u, *tıp.* Frenginin tedavisinde yararlanılan ve oldukça iyi sonuçlar veren flokülasyon reaksiyonu. [*ing.* Kline's reaction; *Fr.* Réaction de Kline]; ⊙ **Liebermann** ~ **u**, *biyokim.* Kolesterolde, asetik anhidrit katılınca görülen renk tepkimesi; kolesterol'ün doz tayininde kullanılır. [*ing.* Liebermann's reaction; *Fr.* Réaction de Liebermann]; ⊙ **Malein** ~ **u**, *vet.* Sakağı'nın meydana çıkarılması için yapılan işlemlerin *(malein kullanılması, tepkilerin incelenmesi, sonuçların yorumlanması) tümü.* [*ing.* Malleinization; *Fr.* Malléination]; ⊙ **Noguchi** ~ **u**, *tıp.* Gizli frengiyi ortaya çıkarmak için kullanılan reaksiyon. [*ing.* Noguchi's reaction; *Fr.* Réaction de Noguchi]; ⊙ **Pandy** ~ **u**, Beyin omurilik sıvısında globülin'lerin artmadığını gösteren tepki. Bu tepkiyi elde etmek için beyin omurilik sıvısından 2 sm^3 kadar alınır, üzerine birkaç damla tepki maddesi *(yüzde 7 fenollü sıvı)* damlatılır. Globülin normalse, beyin omurilik sıvısı matlaşır; değilse bulanıklaşarak az çok koyu bir renk alır; [*ing.* Pandy's reaction]; ⊙ **Paul-Bunnel-Davidsohn** ~ **u**, *tıp.* Heterofil antikorları ayırt etmeye ve intant mononükleozun özelliğini meydana getiren antikorları ortaya çıkarmaya imkân veren test. [*ing.* Pettenkofer's reaction; *Fr.*

Réaction de Paul-Bunnel-Davidsohn]; ◉ **Pettenkofer** ~ u, *biyokim.* Kolik. asid türevlerinin *(safra tuzları)* meydana getirdiği reaksiyon, sülfürik asidli ortamda sakkarozun mora boyanması. [*ing.* Pettenkofer's reaction; *Fr.* Réaction de Pettenkofer]; ◉ **Schick** ~ u, *tıp.* Difteriye istidadı olan kimseleri meydana çıkarmaya yarayan deri içi reaksiyonu. *(Teste tabi tutulan kimse eğer hastalığı kapmaya elverişliyse; sıvı halinde difteri toksini deri içine şırınga edilince eritemli bir reaksiyon meydana getirir. Eğer o kimse evvelce aynı hastalığı geçirmişse veya aşılanmak suretiyle bağışıklık kazanmışsa reaksiyon olumsuz sonuç verir. Bu reaksiyon Avusturyalı hekim Bela Schick'in /Macaristan, 1877/ adıyle anılır);* ◉ **selivanov** ~ u, *Biyokim.* Levülozu belirtmeğe, aldozları pentozlardan ayırt etmeye yarayan tepkime; ◉ **sempatik** ~ lar, *patol.* Ayrı yerlerde, fakat birbirine çok bağlı olduğu için birbiri ardından ortaya çıkan hastalıklar. *(Örnek: Bir gözdeki lezyonlar, öteki gözde de buna benzer lezyonların ortaya çıkmasına /sempatik oftalmi/ sebep olur).* [*ing.* Sympathetic reactions; *Fr.* Réactions; sympathiques].

~ **maddesi,** ◘ Uyum maddesi.

reaktans, i. *Fr. réactance. elek.* ve *radyotekn.* Belirli periyotta bir alternatif akım için bir devrenin empedansını belirtmek üzere, bu devrenin direncine eklenen miktar. *(Pülsasyonu ω olan bir alternatif akım için magnetik indüklemesi L ve sığası C olan bir devrede, reaktansın değeri*

$$L_{\omega} - \frac{1}{C_{\omega}} \text{ dır);}$$

[*ing.* Reactance; ◉ **akustik** ~, *fiz.* Akustik empedansın sanal (imajiner) bileşeni. Akustik reaktans akustik empedansın vatsız bileşeni olup basınç ile partikül hızının aynı fazda olmasını önler. Birimi akustik om'dur. [*ing.* Acoustic reactance; *Fr.* Réactance acoustique].

~ **bobini,** *elek.* ve *radyotekn.* Alternatif akımla beslenen bir devrenin akım şiddetini ferromagnetik bir çekirdek yardımıyle değiştirmek için bu devreye yerleştirilen, magnetik indükleme gücü yüksek bobin. [*ing.* Choking-coil, reaction coil; *Fr.* Bobine de réactance].

reaktif, i. *Fr. réactif.* § ◉ *kim.* Bir cismin etkisiyle başka bir cisimde görülen değişiklik veya bu değişikliği meydana getiren madde. [*ing.* Reagent, retroactive, reactant]. ☆ *Eşanl.* **ayıraç;** § ❷ s. ◘ **Tepkin;** ◉ **Agulhon** ~ i, *kim.* Seyreltik nitrik asid içerisinde O, IN kromik asid solüsyonu. *(Primer alkollerin titrasyonunda kullanılır).* [*ing.* Agulhon's reagent].

~ **kupla],** *radyotekn.* ◘ Kuplaj.

reaktiflik,-ği, i. < *reaktif.* § ◉ *kim.* Bir maddenin kolayca tepkimeye girme yatkınlığı. [*ing.* Reactivity; *Fr.* Réactivité]; § ❷ *nükl.* Zincirleme bir fisyon tepkimesi sırasında yayılan nötron sayısının artması. [*ing.* Reactivity; [*Fr.* Réactivité]; § ❸ *sibern.* Ayarlı bir sistemde, bir kanalın geri besleme sinyallerini iletme yeteneği. [*ing.* Reactivity; *Fr.* Réactivité].

reaktivasyon, i. *Fr. réactivation. ted.* Kaybolmuş belirtileri veya özellikleri tekrar ortaya çıkarmak amacıyle uygulanan usul. [*ing.* Reactivation].

reaktojen, i. *Fr. réactogène. patol.* ve *ted.* Organizmada bir aşırı duyarlık meydana getiren ilâç veya besin maddesi

reaktör,-rü. i. *Fr. réacteur.* § ◉ *hava.* Yakıt olarak çevre havayı kullanan ve pervanelerin yardımı olmaksızın doğrudan doğruya tepki ile çalışan, iki ucu açık boru biçiminde itici. [*ing.* Reactor]. ◘ **TEPKİLİ, PÜLSOREAKTÖR, STATOREAKTÖR, TÜRBOREAKTÖR;** § ❷ *nükl.* İçinde, fisyona uğrayarak, enerji üreten zincirleme bir tepkime verebilecek bir madde bulunan cihaz. [*ing.* Reactor, atomic pile; *Fr.* Réacteur, pile atomique]. ☆ *Eşanl.* **atomi Pil'i;** § ❸ *petr.* Cracking, reforming, alkilasyon v.b. tepkimelerinin yapıldığı cihaz; içinde bir katalizör bulunan ve basınç altında tutulan silindir biçiminde bir hazneden meydana gelir. [*ing.* Reactor; *Fr.* Réacteur]; ◉ **atom** ~ ü, *fiz.* ◘ Atom; ◉ **bir** ~ ün devri, *nükl.* ◘ Devir; **çift** ~ ü hava, *nava.* ◘ Çift; ◉ **havuzlu** ~, *nükl.* İçinde, fisyona uğrayacak maddenin daldırıldığı, hem soğutucu akışkan, hem de biyolojik koruyucu görevi yapan sıvı bir yavaşlatıcı *(su veya ağır su)* bulunan nükleer reaktör; [*ing.* Dock reactor].

real, i. Eskiden birçok ülkede, özellikle latin ülkelerinde kullanılan para birimi. *(Eski Guatemala sisteminde real, temel para birimi Peso'nun sekizde biri değerindeydi).* [*ing.* Real; *Fr.* Réal, real].

☆ *Eşanl.* **rial.**

realgar, i. *Fr. réalgar* < *Ar. rech,* toz + *gâr,* mağara > *rech-ül-gâr,* mağara tozu'ndan *isp. rejalgar. min.* Doğal arsenik sülfür; en önemli arsenik cevheridir. *(Formülü AsS olan realgar, kırmızı renkli monoklinik prizmalar halinde billûrlaşır. Transilvanya'da damarlar içinde, orpiment'le karışmış katı kütleler halinde bulunur).* [*ing.* Realgar; red arsenic].

reallst.-ti, i. *Fr réaliste.* § ◉ ◘ Gerçekçi; § ❷ *ed.* Edebiyat, felsefe ve sanatta realizmi benimseyen, gerçekçilik akımından yana olan: *Fransız realistleri.* [*ing.* Realist].

☆ *Eşanl.* **gerçekçi.**

~ **roman,** *ed.* ◘ Roman.

~ **tiyatro,** *tiy.* Olayları, kişileri gerçekçi bir görüşle ele alan tiyatro türü. [*ing.* Realist theater; *Fr.* Théâtre réaliste].

realite, i. *Fr. réalité.* § ◉ ◘ Gerçek; § ❷ ◘ Gerçeklik.

realizm, i. *Fr. réalisme.* § ◉ ◘ Gerçekçilik; § ❷ *ed.* Tabiatı olduğu gibi görünüşte sanıldığı gibi çirkinlikleri ve bayağılıklarıyle birlikte anlatmaya çalışan bir sanat çığırı; § ❸ *tiy.* XIX. *yüzyıl* ortalarında, sanat alanında, doğa ilimleri, teknik ve sanayileşme sonucunda ortaya çıkan sorunlar ele alınmıştır. Bireyin topluluğa olan ilişkisi ve çevresine uyumunu nesnellikle inceler; § ❹ *fels.* (a) Eski ve ortaçağ felsefe anlayışına göre evrenlerin, bireysel olaylardan bağımsız olarak eskidenberi ve daha gerçek bir şekilde varolduklarını ileri süren kuram. Bu kurama, Platonik realizm adı da verilir; (b) Bilgi nesnesinin *(konusunun)* bilme oluşumundan ayrı olduğunu, onun dışında bağımsız şekilde varolduğunu ve bilgisini tabiatının ve özelliklerinin bilinmekle değişmeyeceğini ileri süren modern bir felsefe doktrini; (c) Rönesanstan sonra, okullarda aşırı söze dayanan faaliyetlere yer vermeyen bir eğitim hareketi; (d) Eğitimin amacını, çevre hakkında gerçeklenmiş bilgiyi edinme ve çevreye uyma konusunda öğrencileri yetiştirmek şeklinde düşünen, bu arada öğrenmede kapsam kadar faaliyetin ve kişisel özgürlüğün önemine inanan bir felsefe görüşü. [*ing.* Realism]; ◉ **klasik** ~, ◘ Klasik.

reanimasyon, i. *Fr. réanimation. ted.* Had ve ağır hastalık hallerinde, suyuk ve fonksiyonlardaki dengeyi normale döndürmek amacıyle başvurulan fizik, kimyasal ve biyolojik yolların tümü. [*ing.* Reanimation].

reasürans, i. *Fr. réassurance.* Sigortacının yaptığı sigorta sözleşmelerinin tehlikelerini kısmen veya tamamen bir başka sigortacıya devredebilmesi için kurulan ikinci *(mükerrer)* sigorta. [*ing.* Reassurance, reinsurance].

reaya /re'âya/, ç. i. *Osm.* < *Ar. ra'iyye. esk.* § ◉ Bir hükümdarın yönetimi altında bulunan halk; § ❷ Osmanlı imparatorluğunda müslüman olmayan tebaa; § ❸ *(geniş anl.)* Hıristiyan; ◉ **ikta** ~ sı, *mal.* ◘ Ikta.

reb, i. *Osm.* < *Ar. reb'. esk.* § ◉ Baharda oturulan bahçeli ev. [*ing.* Spring or autumn resort, dwelling home]; § ❷ Barınak.

rebabî /rebabî/, s. *esk.* § ◉ Rebapla ilgili [*ing.* Pertaining to a rebab]; § ❷ Lirik; § ❸ Rebap çalan veya yapan kimse. [*ing.* Rebab player or maker].

rebap,-bı /rebâp/, i. *Osm.* < *Fars.* ve *Ar. rebâb. esk.* Hindistancevizi kabuğundan yapılmış bir gövdeye uzunca bir sap, yere dayatılacak bir ayak ve kıl demetinden iki tel takılarak meydana getirilen bir çeşit kemençe. [*ing.* An ancient Oriental three stringed violin, still popular, with a body made of a coconut shell; *Fr.* Grossier violon à deux cordes, employé dans les orchestres en Algérie, en Tunisie et au Maroc].

rebi /rebî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bahar mevsimi. *(Genellikle ilkbahar).* [*ing.* Spring, spring season; *Fr.* Printemps].

rebib /rebîb/, i. *Ar. rebb'. esk.* Üvey oğul. [*ing.* Stepson].

rebibe. i. § ◉ *esk.* Üvey kız. [*ing.* Stepdaughter]; § ❷ Dadı.

rebiî /rebîî/, s. *esk.* Baharla ilgili. [*ing.* Pertaining to spring, vernal; *Fr.* Printanier].

rebiiye, i. *Osm.* < *Ar. rebi* > *rebi'iyye.* § ◉ Kışın sonunda yapılan ekim; § ❷ *bot. esk.* Çuhaçiçeğigiller; § ❸ *ed. esk.* Ilkbahar için yazılmış kaside'

☆ *Eşanl.* **baharîye.**

rebiyülâhır /rebiyülâhır/, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kamer takviminin dördüncü ayı; küçük mevlût ayı. [*ing.* Arabic calendar The third month; *Fr.* Quatrième mois de l'année lunaire musulmane].

rebiyül.evvel /rebiyülevvel/, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kamer takviminin üçüncü ayı, büyük mevlût ayı.

re-bop, i. *Ing. müz.* ◘ Bop.

rebun /rebûn/, i. *Osm.* < *Ar. rebn. esk.* Pey olarak verilen para. [*ing.* Earnest money].

reç[1], i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◉ Sallama, sarsma; § ❷ Sarsılma, sallanma. [*ing.* Shaking violently, a being shaken violently, violent agitation, commotion].

rec[2], i. *Osm.* < *Ar. rec'. esk.* Geri çevirme, döndürme. [*ing.* Bringing back, returning].

reca[1] /rec'â/, i. *Osm.* < *Ar. res. esk.* Öldükten sonra dirilme.

reca[2] /recâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◉ Umut, umma. [*ing.* A hopefully expecting, desiring, hope, expectation]; § ❷ Dilek. [*ing.* Desire; Fr. Désire]; § ❸ Yalvarma.

recaat, ç. i. *esk.* Öldükten sonra dirilmeler.

recaî /recâî/, s. *esk.* § ◉ Ümitle ilgili; § ❷ Yalvarmaya ait; § ❸ i. Erkek adı.

receban, ç. i. *esk.* Recep ile şaban ayları. [*ing.* The months Recep and Şaban].

receblyyun, i. *Osm.* < *Ar. receb'* > *recebiyyun. tasav.* Ricalullah hakkında kullanılan bir deyim. *(Mutasavvıflara göre bir yüzyılda sayıları kırk olan recebiyyun, Recep ayında kendilerinde olağanüstü bir hal sezerler ve recep ayı süresince, Allah'ın izniyle gaybı bilirler, çeşitli keşiflerde /keşfiyat/ bulunurlar).*

recec, i. *Osm.* < *Ar. Rebî'-ül-âhir, Cumâdelülâ -, Cumal-el-âhire kelimelerinin baş* harflerinden *recec. eşk. tar.* Yeniçerilere ödenen üçaylıkların ikincisi.

recefan /recefân/, i. *Osm.* < *Ar. recf. esk.* § ◉ Sarsılma, şiddetli sallanma; § ❷ Gürüldeme, gürültü yapma; § ❸ *tıp. esk.* Bir organın sarsılması.

recep,-bi, i. *Osm.* < *Ar. receb. esk.* § ◉ Heybetli, gösterişli. *esk.* § ❷ Arabî ayların yedincisi, kutsal ayların ilki. [*ing. /Arabic calendar/* The seventh month; *Fr.* Septième mois de l'année lunaire musulmane]; § ❸ Erkek adı.

recez, i. *Osm.* < *Ar. ed. esk.* § ◉ Aruz veznin bahirlerinden biri; § ❷ Recez bahrinde ve kaside tarzında şiir.

recil /recîl/, s. *Osm.* < *Ar. recl. esk.* Çok yürüyen *(kimse).* [*ing.* Vigorous, stout in walking].

recim, i. *Osm.* < *Ar. recm. esk.* § ◉ Taşlama, taşa tutma; § ❷ Atılan taş; § ◉ Lanetleme; § ❸ *huk. esk.* Zina eden erkek veya kadının suçu, dört *(erkek)* görgü tanığının beyanlarıyle kesin olarak ortaya çıktıktan sonra taşlayarak öldürme cezası.

recim,-cmi, i. *Osm.* < *Ar.* Taşlama, taşa tutma, taşa tutarak öldürme.

recitativo, i. *it.* İnşad biçiminde okunan şarkı. *Melodisinde ve serbest ritminde, kelimelerin alışılmış vurgularına ve cümlelerin konuşma dilindeki söyleniş tarzına elden geldiğince, uyulmaya çalışılır).* [*Ing.* Recitative; *Fr.* Récitatif].

recm, i. ◘ **Reclm.**

recmetmek, b. f. *Osm.* < *Ar. recm.*+*T. etmek.* Taşlamak, taşa tutmak, taşa tutarak öldürmek. [*Ing.*To stone to death; *Fr.* Lapider].

recül, i. *Osm.* < *Ar.* Erkek. [*Ing.* Man; *Fr.* Homme].

reçel, i. *Osm.* < *Fars. riçal.* Meyveleri şekerle pişirerek hazırlanan ağdalı yiyecek: *Çilek reçeli. Vişne reçeli. Kayısı reçeli.* [*Ing.* Jam, fruit preserve; *Fr.* Confiture]; ◉ **çilek ~ l,** *mutf.* ◘ **Çilek;** ◉ **elma ~ l,** *mutf.* ◘ **Elma;** ◉ **erik ~ l,** *mutf.* ◘ **Erik;** ◉ **gül ~ l,** *mutf.* **Gül;** ◉ **kızılcık ~ l,** *mutf.* ◘ **Kızılcık.**

reçellik, s. Reçel yapmaya elverişli olan: Reçel yapmak için ayrılmış *(meyve v.b.): Reçellik erik.*

reçete /reçe:te/, s. *It. ricetta.* § ● Hekimin hastaya uygun bulduğu ilâcın eczanede alınabilmesi için bunun adını veya formülünü, nasıl kullanılacağını üzerine yazdığı kâğıt. [*Ing.* Prescription; *Fr.* Ordonnance, prescription]; § ❷ Herhangi bir yemeğin yapılmasında kullanılan maddelerin cins ve miktarını ve o yemeğin nasıl yapılacağını gösteren yazılı kâğıt: *Bu tatlının reçetesini bana ver.* [*Ing.* Recipe; *Fr.* Recette]; § ❶ *mec.* Yol, yöntem, çare; ◉ **mutfak ~ si,** *mutf.* Bir yemeğin hazırlanmasında kullanılacak maddeleri ve miktarları belirten liste. [*Ing.* Kitchen recipe; *Fr.* Recette de cuisine].

~ **defteri,** *ağ. iş.* Mobilyaları boyamak amacı ile atelyede hazırlanan boya gereçlerinin katkı oranlarının yazıldığı defter.

reçine /reçi:ne/, i. *It. resina.* Tatlı veya yarı akışkan, saydam, kolay eriyen, suda çözünmeyen, billûrlaşmaya elverişsiz veya az elverişli organik madde. [*Ing.* Resin, colophony; pitch; *Fr.* Résine]; ◉ **akrilik ~ ler,** *kim.* Akrilik asid türevlerinin polimerizasyonu vasıtasıyle elde edilen plâstiklere verilen genel ad. *(Bu reçineler saydam, renksiz ve termoplâstiktir, özellikle net ve saydam maddelerin ihtiyaç duyulduğu yerlerde geniş çapta kullanılırlar).* [*Ing.* Acrylic resins]; ◉ **amino plastik ~ ler,** Üre, melâmin veya aynı sınıftan diğer amino bileşiklerin aldehidlerle reaksiyonundan türetilen sentetik reçineler. *(Bu reçineler termosetting plâstiklerin esasını teşkil ederler).* [*Ing.* Amino plastic resins]; ◉ **doğal ~,** *kim.* ◘ **Doğal; fenoksi ~ si,** *plast. mad.* Epiklorhidrin ile bisfenol *A*'nın, epoksitli grupların oluşmasını önleyecek şartlarda yoğunlaştırılmasından elde edilen reçine. [*Ing.* Phenoxy resin; *Fr.* Résine phénoxy]; ◉ **fosil ~,** *min.* Oksijenli doğal hidrokarbon; başlıca türleri şunlardır: *Kopalin, ösmit, tasmanit, süksin* veya *kehribar, hartit, ambrit, piropisit, retinasfalt, valkovit v.b.* [*Ing.* Fossil resin; *Fr.* Résines fossiles]; ◉ **inden ~ leri,** ◘ **Inden;** ◉ **kazein ~ leri,** *kim.* ◘ **Kazein;** ◉ **kokulu ~,** *ecz.* Bazı bitkilerde bir esans ile bu esansın oksidlenmesinden oluşan reçinenin doğal karışımı: damıtma ile, sıvı yağ ve katı reçine halinde iki kısma ayrılır: *Terementi, bir kokulu reçinedir.* [*Ing.* Oleoresin; *Fr.* Oléorésine]; ◉ **petrol ~ sü,** Petrolde bulunan koyu renkli, yarı katı maddeler grupu; karmaşık yapıları, iki ağır hidrokarbon molekülünün oksijen alarak yoğunlaşmasından meydana gelir. [*Ing.* Petrol resin; *Fr.* Résine de pétrole]; ◉ **sunî** *(sentetik) ~,* Kimyasal yolla elde edilen reçine; sonsuz polimerleşme veya polikondansasyonla meydana gelen makromolekülü bir maddedir. [*Ing.* Resinoid, synthetic resin; *Fr.* Résine artificielle ou synthétique]; ◉ **tabii ~,** ◘ Doğal reçine.

~ **alma,** *orm.* Çamın gövdesine çentikler açarak reçine akmasını sağlamak. [*Ing.* Tapping; *Fr.* Gemmage].

~ **çıkarıcı,** *ağ. iş.* Çam türü ağaçlardan yapılan işlerdeki reçineyi çıkarmada kullanılan gereçlere verilen ad.

~ **kabı,** *orm.* Çam ağaçlarından akan reçineyi toplamak için kullanılan kap.

~ **kanalı,** *bot.* Reçine salgılayan hücrelerin aralarındaki kanal şeklindeki boşluk. [*Ing.* Resin canal, resin duct].

☆ *Eşanl.* **balzam kanalı.**

~ **keseleri,** *bot.* Bir kısım açıktohumlu bitkilerle benzerlerinde bulunan ve reçineli maddelerin birikmesine yarayan küçük keseler. [*Ing.* Resinocyst; *Fr.* Résinocystes].

~ **sakızı,** Doğal veya sunî terlemeyle elde edilen doğal reçine ve zamk karışımı. *(Reçine sakızları, genellikle sıcak bölge bitkilerinden, özellikle de maydanozgiller veya sakızağacıgillerden üretilir).* [*Ing.* Gum of plum tree or apricot tree]. ☆ *Eşanl.* **Kedi balı.**

~ **toplanması,** *bot.* ◘ **Çentikleme.**

reçineleştirme, i. *kim.* Reçine haline dönüştürme. [*Ing.* Resinification; *Fr.* Résinification].

reçinelller, ç. i. *bot.* Açıktohumlular alt şubesinden, tam anlamıyle damarlı olmayan ağaçlar kategorisi. *(Odunlarında, hem life, hem damara benzeyen ve trakeit denilen uzun hücreler bulunur; trakeitlerin zarı nokta şeklinde delikle geçitlerle kaplıdır. Bu ağaçlarda özışınları az gelişmiş, yapraklar iğne biçimindedir, ağaçların reçine kanalları bol reçineyle doludur. Reçineli ağaçların belli başlıkları çam ve köknarın çeşitleri, ladin, melez, porsuk, servi, sedir, ardıç ve tuya'dır. Yeni kesilmiş reçineli ağaçta yapraklı ağaçtakinden daha fazla miktarda su vardır; bu miktar ortalama yüzde 57'dir).*

red, i. ◘ **Red;** ◉ **davanın ~ di,** *huk.* ◘ **Dava;** ◉ **hâkimin ~ di,** *huk.* ◘ **Hâkim;** ◉ **nesebin ~ di,** *huk.* ◘ **Nesep;** ◉ **organ ~ di,** *tıp.* ◘ **Organ.**

redâ, i. ◘ **Raza.**

reda /redâ/, i. *Osm.* < *Ar. red. esk.* Yasaklama, engel olma, önleme.

redaet /redâ'et/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Alçaklık, kötülük. [*Ing.* Worthlessness, viciousness, badness; *Fr.* Vice, mal]; § ❷ *tıp. esk.* Hastalığın veya yaranın azması.

redaksiyon, i. *Fr. rédaction.* § ● Kaleme almak eylemi. [*Ing.* Drafting, drawing up, warding, writing]; § ● Bir gazete veya yayınevinde yazı işleriyle uğraşan kimselerin toplu adı. [*Ing.* Editorial staff]; § ❷ Yazı işleriyle uğraşan kimselerin çalıştıkları büro veya salon.

redaktör,-rü, i. *Fr. rédacteur,-trice.* § ● Kaleme alan kimse, redaksiyon yapan. [*Ing.* Writer, drafter]; § ❷ Bazı belgeleri kaleme almakla görevli kimse. [*Ing.* Member of the staff].

redan, i. *Fr. redan* veya *redent. jeol.* Kıvrımlanmış sıradağların kenarında, dağ dizisinin genel yönüne hafifçe eğik düşen bir kıvrımın uçu. [*Ing.* Redan].

reddet, i. *Osm.* < *Ar. redd. esk.* Göze batacak kadar belirgin çirkinlik [*Ing.* Defect, fault, deformity].

reddetmek, nsz. b. f. *Osm.* < *Ar. redd* + *türk. etmek*'ten. § ● Verilen veya yapılması ileri sürülen bir şeyi almak veya yapmak istemediğini belirterek kabul etmemek, bir isteği geri çevirmek. [*Ing.* To reject, to repel, to refuse, to repudiate, to refute, to return *(answer); Fr.* Repousser, réfuter]. § ❷ *(Aile fertlerinden birini)* Artık aileden saymamak, artık tanımamak, aileden çıkarmak. § ● Yalanlamak, çürütmek.

reddingit,-ti, i. *Fr. reddingite (Redding şehrinin /Connecticut/ adından). min.* Hidratlı doğal manganez fosfat. [*Ing.* Reddingite].

reddiye, i. *Osm. Ar. redd* > *reddiyye. esk.* §❶ Bir fikri çürütmek, onun reddedildiğini belirtmek için yazılan yazı. [*Ing.* Article written to refute some thought or doctrine, refutation]; § ❷ *huk. esk.* Mirasın bölünmesi sonunda kalan artığın paylaşılması; § ❸ *mal. esk.* Osmanlı devletinde halktan toplanan bir haraç türü.

rede, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Örülmüş bir duvardaki tas veya tuğla sırası.

redem, i. *Osm.* < *Ar. redm. esk.* § ● Kapı, pencere v.b. yerleri kapama. [*Ing.* A shutting, closing up *(gap),* a bolting *(door);* § ❷ Bir deliği tıkama; § ● Bir şeyin önüne set yapma; § ● Yapılan set. [*Ing.* Embankment, rampart, dike, wall or barrier *(particularly that between Gog and Magog).*

redemtorist, i. *It.* Köydeki fakirlere İsa'nın öğretisini kabul ettirmek için Liguria'lı Aziz Alfonso Maria tarafından 1732.de Napoli yakınlarındaki Scala'da kurulmuş olan papazlar topluluğunun üyelerine verilen ad. [*Ing.* Redemptorist; *Fr.* Rédemptoriste].

redif /Redîf/, i. *Osm.* < *Ar. ridf. esk.* § ● *esk.* Eskiden, askerlik ödevini tamamlayarak salıverilen ve yedeğe geçirilen erlere verilen ad: *Redifleri çağırmışlar. Redif alayı.* [*Ing.* Reserve, reservist; *Fr.* Soldat de réserve, réserviste]; § ❷ *ed.* Manzumelerde uyaktan sonra tekrarlanan aynı anlamdaki kelime veya ek. [*Ing.* Word repeated at the end of every couplet of a poem; *Fr.* La voyelle qui se trouve devant la lettre finale de la rime d'un vers].

redingot,-tu, i. *Fr. Redingote* < *Ing. riding,* at üstünde gitme + *coat,* giyecek > *riding - coat*'tan. Kruvaze, bele oturan, bol ve geniş etekli, arkası yırtmaçlı, uzun erkek ceketi.

redingtonit,-ti, i. *Fr. redingtonite* < *Redington* madeninin */Kaliforniya/* adından. *min.* Hidratlı doğal, alüminyum, demir ve krom sülfat. [*Ing.* Redingtonite].

redm, i. ◘ **Redem.**

redningsköyte, i. *Norveççe. den.* Norveç kıyılarında çalışan küçük balıkçı gemilerinin yardımına koşmak için özel olarak tasarlanmış kurtarma gemisi. *(Çok sağlam, üzeri baştan kıça güverteli on iki metre boyunda bir teknedir).* [*Ing.* ve *Fr.* Redningsköyte].

redoksiyon, i. *Ing. red/uction/,* İndirgeme + *ox /idation/,* yükseltgeme > *redox. kim.* Yükseltgen bir maddenin, indirgen bir madde üzerine yaptığı kimyasal etki; bu etki, hem indirgenin yükseltgenmesi, hem de yükseltgenin indirgenmesi şeklinde ortaya çıkar. [*Ing.* ve *Fr.* Redox].

~ **çifti,** *kim.* Nötür bir atom ile iyonlaşmış aynı atomdan veya aynı atomu kapsayan biri indirgen öbürü yükseltgen iki iyondan meydana gelen atom veya iyon çifti; bu atomlar veya iyonlar, elektron alışverişiyle tersinir olarak birbirlerine dönüşürler. [*Ing.* Redox couple; *Fr.* Couple redox].

~ **potansiyeli,** *kim.* ◘ **rH.**

redondit,-ti, i. *Fr. redondite (Redonda adacığının /Küçük Antiller/ adından). min.* Hidratlı doğal demir ve alüminyum fosfat. [*Ing.* Redondite].

Redon'lar, ç. öz. i. *Lat. Redones,* Armorik galyalı halkı *(başkentleri Candate veya Redones /bugün Rennes/).* [*Ing.* ve *Fr.* Redons].

redöşose, i. *Fr. rez-de-chaussée.* Bir ev veya apartımanın toprak seviyesinde olan kısmı. [*Ing.* Ground floor].

redresör,-rü, i. *Fr. redresseur,* doğrultan. § ● *elek.* Alternatif akımı doğru akıma dönüştüren cihaz. [*Ing.* Rectifier]. ☆ *Eşanl.* **doğrultmaç;** § ❷ *radyotekn.* ◘ **Doğrultmaç;** § ● *topogr.* Düz bir arazinin eğik çekilmiş fotoğraflarından, bu arazinin deforme olmamış görüntüsünü elde etmeye yarayan özel fotoğraf makinesi. [*Ing.* Reversal finder; *Fr.* Redresseur]; ◉ **atmosferik art ~ sü,** *fiz.* ◘ **Atmosferik;** ◉ **mekanik ~,** *elek.* Bir devreye yerleştirilen ve her periyotta alternatif akımın iki alternansından birini yok edecek hareketli madenî kontakları bulunan cihaz. [*Ing.* Mechanical rectifier; *Fr.* Redresseur mécanique]; ◉ **statik ~,** *elek.* Bir devreye sokulan ve alternatif akıma karşı, bir yönde öbür yandan çok daha fazla direnç gösteren cihaz. [*Ing.* Static rectifier; *Fr.* Redresseur statique].

redüksiyon, i. *Fr. réduction. kim.* ◘ **İndirgeme.**

~ **rakoru,** *tekn.* ◘ **Rakor.**

redükton, i. *Fr. réductone.* Çok indirgen kimyasal madde; şekerlerin, özellikle alkali ortamda ısıtılmasıyle meydana gelir. *(Redüktonlar, bazı maya sanayilerinde, özellikle*

bira fabrikalarında kullanılır). [*Ing.* Reductone].

redüktör,-rü, i. *Fr. réducteur.* § ❶ *elek.* Ters yönlü bir elektromotor kuvvet taşıyan elemanları *(akümülatör elemanları, transformatör veya indükleme bobini, sarımları v.b.)* bir devreye sokup çıkarmak için özel olarak yapılmış komütatör. [*Ing.* Reducer]; § ❷ *kim.* ◘ **indirgen**; ◉ **hız ~ ü**, *mek.* Bir dönme hareketinin hızını küçültmek için kullanılan mekanizma. [*Ing.* Reducing gear; *Fr.* Réducteur]. ☆ *Eşanl.* **hız düşürücü, hız kutusu, dişli kutusu**; ◉ **motorlu hız ~ u**, *mek.* Dengelenmiş planet dişlili bir redüktör üzerine tespit edilmiş asenkron bir motordan meydana gelen hız redüktörü. *(Fazla yer kaplamayan bu tip bir redüktör, dört dişli serisiyle /basit, çiftli, üçlü veya bileşik/, 1 ile 3'ten 1 ile 27.000'e kadar hız düşürme oranları için, saniyede dört devir arasında hızlar ve 2 ile 800 mkg. arasında bir kuvvet çifti elde edilmesini sağlar.* [*Ing.* Motor reducing gear]; ◉ **pervane ~ ü**, *hava.* ve *den.* ◘ **Pervane.**

redya, i. *Ing. redia (İtalyan tabiat bilgini Redi'nin /1626-1698/ adından).* Karaciğer sülüklerinin biyolojik çevrim sırasında geçirdiği eşeysiz devre: *Karaciğer kelebeği redyası. Redya bu evreyi bir yumuşakça üzerinde asalak yaşayarak geçirmek zorundadır.)* [*Ing.* Redia; *Fr.* Rédie].

reedükasyon, i. *Fr. rééducation. tıp.* Yeniden eğitme; bunun sonucu. [*Ing.* Re-education]; ◉ **hareket ~ u (hareket eğitimi)**, *ted.* Yaralılarda veya hastalarda hareket fonksiyonlarını en kısa zamanda ve mümkün mertebe tam olarak yeniden sağlamak amacıyle yapılan tıbbî tedavi. [*Ing.* Motional re-education; *Fr.* Rééducation motrice].

reeksport, i. *Fr. réexporter. tic.* Bir malın gönderilmiş olduğu yerden başka bir yere yollanması. [*Ing.* Re-exportation].

reel, s. *Fr. réel,-elle.* Gerçek.
~ sayılar, *mat.* Rasyonel ve irrasyonel sayıların hepsine birden verilen ortak ad. [*Ing.* Real numbers].

reemplantasyon, i. *Fr. réimplantation.* § ❶ *cerr.* Sidik yolları cerrahîsinde, sidik borusu ile sidik torbası arasında, sidik borusunu esas yerinden başka bir noktada sidik torbasıyle ağızlaştırmak amacıyle yapılan ameliyat. [*Ing.* Re-implantation]; § ❷ *diş. cerr.* Bir dişi, bir diş çukuruna yerleştirmek amacıyle yapılan cerrahî müdahale.

reenfeksiyon, i. *tıp.* Aynı mikrop veya bir benzerî ile tekrar enfeksiyona tutulma. [*Ing.* Reinfection; *Fr.* Réinfection].

reeskont,-tu, i. *Fr. réescompte. bank.* ve *ikt.* Bir bankanın, elinde bulundurduğu ödeme sırası henüz gelmemiş senetleri bir başka bankaya iskonto ettirmesi. [*Ing.* Rediscount, new discount].
~ haddi, *ikt.* Merkez bankasının kabul etmiş olduğu faiz haddi. [*Ing.* Rediscount limit].

reeskontabl, s. *ikt.* Merkez Bankasınca reeskonta kabul edilme niteliğini taşıyan *(senetler hk.)*

reevalüasyon, i. *Fr. réévaluation. ikt.* (a) Para değerini yeniden düzenleme; (b) Paradeğerinin arttırılması. [*Ing.* Re-evaluation].

reevl, s. ◘ **Rievl.**

reevlye, s. ◘ **Rieviye.**

ref, i. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Yükseğe, yukarıya kaldırma. [*Ing.* Raising, lifting, elevating]; § ❷ Ortadan kaldırma, lâğvetme. [*Ing.* Taking away, removing, removal; cancellation, annulling]; § ❸ (a) *İcra hukukunda:* İlâmsız takiplerde borçlunun itirazı üzerine alacaklının kanunda yazılı vesikayı ibraz etmesi halinde tetkik merciî tarafından itirazın kaldırılmasına ve icranın devamına dair verilen karar; (b) *Hukuk ve ceza muhakeme usulünde:* Karar veya tedbirlere, karşı yapılan itiraz üzerine, merciin, itiraz olunan karar veya tedbiri ortadan kaldıran kararı; (c) *İdare hukukunda:* İdarî kararlar aleyhine açılan, tam kaza davalarında, Danıştay'ın yapılan idarî işlemi kaldıran kararı; § ❹ *gram. esk.* Arapça bir kelimenin sonunu ötre ile okuma; ◉ **İpoteğin ~ i**, *huk.* ◘ **İpotek'in sona ermesi**; ◉ **İtirazın ~ i**, *huk.* ◘ **İcra'ca itirazın kaldırılması.**
~ etmek, *ikt.* Kaldırmak, gidermek. [*Ing.* To set aside, take away, to remove, to cancel, to revoke, to annul].

refah /refāh/, i. *Osm. < Ar. refh.* Genlik, geçim genişliği. [*Ing.* Welfare, prosperity; *Fr.* Aisance, bien être].
☆ *Eşanl.* **gönenç.**

refakat,-ti /refakat/, i. *Osm. < Ar. refk.* § ❶ Arkadaşlık *(etme)*, birlikte gitme veya bulunma. [*Ing.* Companionship, an accompanying; *Fr.* Compagnie]; § ❷ *h.d.* Hastahanelerde hastanın yanında kalan özel bakıcı; § ❸ *müz.* Eşlik. [*Ing.* Accompaniment; *Fr.* Accompagnement].
~ avcı uçağı, *ask.* Refakat görevinde uzmanlaşmış avcı uçağı. *(Refakat avcı uçakları 1944'de, müttefiklerin Almanya'daki hava bombardımanlarının başarıya ulaşmasını sağladı).* [*Ing.* Accompanying fighter; *Fr.* Chasseur d'accompagnement].
~ etmek, *h.d.* Arkadaşlık etmek. [*Ing.* To accompany *(someone)*; *Fr.* Accompagner quelqu'un].
~ gemisi, *ask.* Bir gemi kafilesine refakat eden veya bir refakat hizmeti gören gemi. Deniz ulaşımını koruyacak biçimde donatılmış hafif gemi tipi. [*Ing.* Convoy; *Fr.* Vaisseau d'escorte].
~ görevi, *ask.* Keşif, bombardıman, nakliye veya hücum uçaklarını korumak için avcı uçaklarına verilen görev. [*Ing.* Accompanying mission; *Fr.* Mission d'accompagnement].
~ memuru, § ❶ *tur.* Bir seyahat acentası veya diğer herhangi bir teşkilâtın sorumlu temsilcisi olarak tek veya grup halindeki yolculara eşlik eden uzman görevli. *(Bu görevli, taşıt, barınma, gezi gibi işlerin düzenli bir biçimde yürümesini sağlar).* [*Ing.* Courier, guide; *Fr.* Accompagnateur,-trice]; § ❷ *demir.* Uzun parkurlu lüks trenlerinin cer kısmıyle ilgili malzemenin yol boyundaki bakımını sağlamak ve gerektiğinde onarmak için trende bulunan memur. [*Fr.* Accompagnateur].
~ ücreti, *h.d.* Hastanın yanında kalan özel bakıcıya verilen para ve özel bakıcı için hastahaneye ödenen para.
~ yatağı, *h.d.* Hastahanelerde hastanın odasında bakıcının kaldığı yatak.

referandum /referandum/, i. *Lat. referandum. huk.* ve *siy.* Siyasî iktidar tarafından alınan bir kararın idare edilenler tarafından kabul edilip edilmediğini ortaya koyan halk oyuna başvurma usulü. [*Ing.* Referandum; *Fr.* Référendum].
☆ *Eşanl.* **halk oyu.**

referans, i. *Fr. référence.* § ❶ Bir kimsenin yararlığını gösteren belge. [*Ing.* Reference; *Fr.* Référence]; § ❷ *küt.* (a) Müracaat; (b) Kitaplarda fazla bilgi için hangi kaynaklara başvurulacağına dair not. [*Ing.* Reference]; § ❸ Bir metinde öne sürülen bir iddia ve fikrin kaynağı: *Referans göstermek.* [*Ing.* Reference]; § ❹ Ticarî ve resmî yazışmalarda, gönderilen bir yazının üzerine konan ve belirli bir anlamı olan, bundan dolayı da cevapta tekrarlanması istenen numaralı ve harfli işaret. [*Ing.* Reference].
~ hattı *(Bir uçak ve planörün)*, *hava.* Bir uçak veya planörün gövdesinde bağlamaları sağlamak amacıyla yatay tutu'an bir hat (ICAN).
~ sevlyesi, *hava.* Bir ölçünün kıyas edildiği düzlem veya seviye.
~ sistemi, *mat.* ◘ **Karşılaştırma sistemi.**
~ üçgeni, dörtgeni, *mat.* ◘ **Karşılaştırma üçgeni.**

referent, i. *Ing.* ◘ **Nesne** *(gösterilen nesne).*

refet, i. *Osm. < Ar. re'fet. esk.* § ❶ Acıma, merhamet etme, bağışlayıcılık. [*Ing.* A being clement and benign, benignity; *Fr.* Clémence, miséricorde]; § ❷ Erkek adı.

refetlû, s. *esk.* Bazı kumandanlara verilen unvan. [*Ing.* Benign used as a title in addressing the commander-in-chief of the army by letter].

ref.etmek (-i), *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Yukarı, yükseğe kaldırmak, gidermek. [*Ing.* To raise, to lift, to heighten; *Fr.* Enlever]; § ❷ *mec.* Ortadan kaldırmak, gidermek. [*Ing.* To take away, to remove, to annul].

refhan /refhān/, s. *Osm. < Ar. refāh. esk.* Varlıklı bir hayat süren. [*Ing.* In comfortable or luxurious circumstances of life, one who lives comfortably].

refi /refî/, s. *Osm. < Ar. rif'at. esk.* § ❶ Yüksek, yüce. [*Ing.* High, elevated, eminent, illustrious; *Fr.* élevé, haut, éminent].

refih /refîh/, s. *Osm. < Ar. refāh. esk.* § ❶ Refah içinde yaşayan. [*Ing.* Easy, comfortable, luxurious *(life)*]; § ❷ i. Erkek adı.

refik,-kı /refik/, i. *Osm. < Ar. refâkat. esk.* § ❶ Arkadaş, dost. [*Ing.* Companion, associate, friend; *Fr.* Compagnon, camarade]; § ❷ Koca, zevc. [*Ing.* Husband]; § ❸ Yardımcı, yamak; § ❹ Erkek adı.

refika /refika/, i. *Osm. < Ar. esk.* Eş, karı, zevce. [*Ing.* Wife].

refiz /refiz/, s. *Osm. < Ar. rafz. esk.* Atılmış, bırakılmış. [*Ing.* Left, forsaken, relinquished].

refleks[1], i. *Fr. réflexe.* § ❶ *fizyol.* ve *psik.* Dıştan gelen bir uyarım sonucunda doğan ve hareket, salgı v.b. tepkisine yol açan istemsiz sinir etkinliği. [*Ing.* Reflex]; § ❷ *tıp.* (a) Kalıtımla geçen veya doğum anında mevcut bulunan ve duyumsal, bir alana yapılan uyarmaya karşı gösterilen tepki; (b) Işık karşısında gözbebeğinin hareket etmesi, esneme, hıçkırma gibi mekanik olarak meydana gelen herhangi bir tepki. [*Ing.* Reflex]; ◉ **Abrams kalb ~ i**, *tıp.* Kalbe yakın bölgede derinin tahrişi, kasların peküsyonu, mükozalar ve özellikle burun mükozasının uyarımı *(stimulus)* sonucu kalb hacminin küçülmesi, kalb büzülmesi. *(Bu refleks ancak radyoskopi ve flüoroskopi ile anlaşılır).* Kalb civarının perküsyonu hem akciğer, hem kalb refleksini meydana getirir, kalb seslerindeki donukluğu *(asamiyet)* azalması bu iki refleksin iştiraki sonucudur. [*Ing.* Abrams, heart reflex]; ◉ **Akhilleus ~ grafiği**, *tıp.* Akhilleus kirişine vurulduğu zaman meydana gelen refleksin grafikle gösterilmesi. [*Fr.* Réflexogramme achillén, achillogramme, motogramme]; ◉ **Babinski ~ i**, *tıp.* Tabanda bir uyartı yapıldığı zaman ayak parmaklarının fleksiyon yerine ekstensiyon yapmaları. [*Ing.* Babinski's reflex]; ◉ **duraklama ~ i**, *biy.* ◘ **Duraklama**; ◉ **duruş ~ i**, *tıp.* Eklemlerin işleyişiyle meydana gelen ve bir eklemin parçalarının veya tüm vücudun duruşunu sabitleştirmeye yarayan kas kasılması. *(Bu refleksler iki çeşittir:* **1.** *Lokal duruş refleksleri, tonik bir kasılmaya yol açar ve bir hareket yaptırarak ekleme yeni bir duruş verir /örnek: önkolun kola doğru bükülmesiyle ikibaşlı kas hafifçe büzülür/.* [*Ing.* Achilles tendon reflex]; **2.** *Genel duruş (davranış) ~ leri, Genel olarak vücudun duruşunu tespit eder /örnek: göğsün önden arkaya doğru itilmesi, vücudun erka kısmındaki kasların büzülmesine yol açar ve dengenin korunmasını sağlar/;* ◉ **göz kalb ~ i**, *patol.* ◘ **Göz**; ◉ **karın ~ i**, *tıp.* ◘ **Karın**; ◉ **kendiliğinden (tabii, şartsız veya doğuştan) ~**, Hayvanlarda doğuştan bulunan ve sinir sisteminin yapısına bağlı olan refleks. [*Ing.* Spontaneous, natural, unconditioned or innate reflex; *Fr.* Réflexe spontané, naturel, inconditionné ou inné]; ◉ **kıl devindiren ~**, *fizyol.* ◘ **Kıl**; ◉ **koşut ~**, *fizyol.* ◘ **Koşut**; ◉ **kremaster ~**, *tıp.* ◘ **Kremaster**; ◉ **renorenal ~**, *patol.* Hastalanan bir böbreğin öteki böbrekte de aynı hastalığa yol açmasına sebep olan görevdeşlik refleksi. *(Örnek: refleks anüri).* [*Ing.* Renorenal reflex; *Fr.* Réflexe réno-rénal]; ◉ **şartlı (edinilmiş) ~**, *fizyol.* ve *psik.* Yeni bir uyarım ile bir sinir etkinliği arasında sonradan kurulan bağlantı; bu bağlantı, normal olarak sinirleri harekete geçiren, uyartıcı ile uyarımın uzun süre bir arada olması sayesinde kurulur. [*Ing.* Conditioned or acquired reflex; *Fr.* Réflexe conditionné ou acquis]; ◉ **ters ~**, *patol.* Normal olarak bir kirişe vurulunca doğması gereken ha-

reketin tersi olan hareket refleksi. *(Meselâ, dizkapağına vurulunca bacak ileriye fırlayacağı yerde içeriye bükülürse, bu bir ters reflekstir; omurilikteki bir lezyona işarettir.)* [*Ing.* Paradoxical reflex; *Fr.* Réflexe paradoxal].

~ **halkası,** *fizyol.* ◘ **Halka.**

~ **hareketi,** Merkezî sinir sistemine ulaştıktan sonra periferik yollara intikal eden bir uyarımın etkisi altında beliren ve iradî olmayan hareket. [*Ing.* Reflex action; *Fr.* Action réflexe].

~ **kopya usulü,** *matb.* Bu usulde fotoğraf makinesi kullanılmaz ve resim, orijinal kalın ışık geçirmez bir madde üzerinde, bir kitapta veya iki tarafı basılı bir kâğıtta olduğundan kontak şasesinde arkadan kopya olmaz.

~ **tedavisi,** *ted.* Sinir merkezlerini uzaktan irkilterek refleksler doğurma yoluyle bir hastalığı iyileştirmeye çalışan tedavi yöntemi. [*Ing.* Reflexotherapy; *Fr.* Réflexothérapie].

refleks², s. *Fr. reflex.* § ❶ *fot.* Duyar tabaka üzerinde konunun gerçek görüntüsünü veren bir vizör tertibatıyle donatılmış fotoğraf makineleri için kullanılır. *(Vizör bu görüntüyü, ya karanlık odanın içine yerleştirilmiş bir ayna, ya da karanlık odanın hareketlerine uydurulmuş yardımcı bir oda sayesinde verir).* [*Ing.* ve *Fr.* Reflex]; § ❷ *radyotekn.* Hem yüksek, hem de alçak frekanslı işaretleri yükseltmek için aynı elemanı *(elektron lambası veya transistör)* kullanma imkânı veren bir devre için söylenir. [*Ing.* ve *Fr.* Reflex].

refleksograf, i. *tıp.* Bir refleksi kaydeden âlet. [*Ing.* Reflexograph].

refleksoloji, i. *Fr. réflexologie. fizyol.* § ❶ Sinirsel temellere dayanan davranımları inceleyen bilim dalı; § ❷ Bütün davranımları, her türlü zihnî kavramları bir yana koyarak, sadece refleks kuramıyle açıklamaya kalkan bir behaviorizm okulu. *(«Refleksoloji» terimi, Pavlov'un şartlı refleksler hakkındaki çalışmalarından çıkmıştır /1903/, sinir sistemi fizyolojisinin sadece bir dalını ifade ettiği için bazı yazarlar bu terimi hemen hiç kullanmaz).* [*Ing.* Reflexology].

refleksometre, I. *tıp.* Adale kasılması için gereken kuvveti ölçen âlet. [*Ing.* Reflexometer].

reflektivite, i. *Fr. réflectivité. fizyol.* Basit bir sinir yayının refleks hareketleri sağlayabilme özelliği. [*Ing.* Reflectivity].

reflektografi, i. *Fr. réflectographie.* Yazılı belgeleri yansımış ışıkla temas ettirerek çoğaltma yöntemi. [*Ing.* Reflectography].

reflektometre, i. *Fr. réflectomètre.* Madenlerin yansıtma gücünü ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Reflectometer].

reflektör,-rü, i. *Fr. réflecteur* < *Lat. reflectere,* yansıtmak. *opt.* Aldığı ışınımları geri gönderen cihaz. [*Ing.* Reflector]; ◘ *ŞEKİL: 206.*— **FOTOĞRAFÇILIK;** ◉ **anten** ~ **ü,** *telekom.* Yayınlanan dalgaları dar bir demet halinde toplamak için bir antenin arkasına konan, paraboloid veya parabolik silindir biçiminde bir kafesten meydana gelen madenî ayna. [*Ing.* Aerial projector, aerial reflector, antenna reflector; *Fr.* Réflecteur d'antenne]; ◉ **nötron** ~ **ü,** *nükl.* Bir atom pilini veya bombasını çevreleyen ve içeriden kaçmaya çalışan nötronların bir kısmını geri yansıtan grafit veya berilyum tabakası. [*Ing.* Neutron reflector; *Fr.* Réflecteur de neutrons].

reform, I. *Fr. réforme.* § ❶ Düzeltmek, daha iyi duruma getirmek amacıyle yapılan değişiklik. [*Osm.* Islahat; *Ing.* Reform, improvement, correction, betterment]; § ❷ *din. tar.* (a) Genel olarak, dindarların törenlerinde veya din adamlarına bağlı oldukları kurallarda yapılan değişiklik; (b) Özellikle de, bir tarikatta ilk kurallara dönme; (c) Özel anlamda, çeşitli protestan birliklerinin kilise inanç ve disiplininde yaptıkları değişiklikler. [*Ing.* Reform, reformation; *Fr.* Réforme]; ◉ **gregoryen** ~, *din.* ◘ **Gregoryen;** ◉ **karşı** ~, ◘ **Karşı;** ◉ **katolik** ~ **u,** *din. tar.* ◘ **Karşı reform;** ◉ **personel** ~ **u,** *huk.* ◘ **Personel;** ◉ **tarım** ~ **u,** *huk.* ◘ **Tarım;** ◉ **toprak** ~ **u,** ◘ **Toprak.**

reformcu, s. § ● Reform taraflısı. [*Osm.* Islahatçı; *Ing.* Reformist; *Fr.* Réformiste]; § ❷ Reformculukla ilgili olan veya reformculuğu savunan: *Reformcu bir tutum.* [*Ing.* Reformist; *Fr.* Réformiste].

reformculuk,-ğu, I. Toplumda daha büyük bir sosyal adaletin, ihtilâle başvurmadan mevcut kurumlar çerçevesinde, hukukî reformlarla sağlanabileceğini ileri süren siyasî sistem. [*Ing.* Reformism; *Fr.* Réformisme].

reforming /refor:ming/, i. *(«yeniden meydana getirme» anlamında ing. k.) petr.* Sıcaklık ve basınç etkisiyle bir benzinin yapısını değiştiren rafinaj usulü. [*Ing.* Reforming; *Fr.* Reforming, réformage, réformation].

~ **gazı,** *sny.* ◘ **Gaz².**

refraksiyon, i. *Fr. réfraction.* Inkisar, kırılma. [*Ing.* Refraction]; ◉ **akustik** ~, *fiz.* ◘ **Akustik kırılma.** [*Ing.* Acoustic refraction].

refrakter, s. *Fr. réfractaire. tıp.* (a) Cevap vermeyen; (b) Tesirsiz kalan *(meselâ belirli ilâçlara karşı cevap vermeme).* [*Ing.* Refractory]; § ● *kim.* Güç eriyen veya güç etkilenen. [*Ing.* Refractory].

~ **devre,** *fizyol.* Uyarılabilen bir sistemin herhangi bir uyarıya cevap veremediği devre. *(Kalbin refrakter devresi sistolle başlar ve bütün sistol boyunca sürer).* [*Ing.* Refractory period; *Fr.* Période réfractaire].

refraktif, s. *Fr. réfractif,-ive. farklar psik.* ◘ **Saptırıcı.**

refraktometre, i. *Fr. réfractomètre. opt.* Görme bozukluklarını ölçme cihazı, kırılma indislerini ölçen âlet. [*Ing.* Refractometer]; ◉ **pulfrich** ~ **si,** Bir maddenin kırılma indisini tayin etmek için, indisi bilinen bir prizma ile bu madde arasındaki limit kırılma açısından yararlanan refraktometre. [*Ing.* Pulfrich refractometer].

refraktometri, i. *Fr. réfractométrie. opt.* Refraktometre yardımıyle kırılma indislerinin ölçülmesi. [*Ing.* Refractometry].

refraktör,-rü, i. *Fr. réfracteur. opt.* Objektifi ayna olan reflektör teleskoplara karşılık sadece merceklerden meydana gelen astronomi dürbünü. [*Ing.* Refractor, refracting telescope].

☆ *Eşanl.* **kırılmalı dürbün.**

refref, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yumuşak, ince kumaş; § ❷ Minder, yastık, döşek v.b. şey; § ❸ Kenar saçağı; § ❹ Kuşlarda kanat tüyü; § ❺ Kuşların çok bulunduğu çimenlik; § ● Dalları yere sarkan ağaç; § ● *din.* Hz. Muhammed'in Miraç gecesi bindiği dört binekten sonuncusu.

refrefe, I. *Osm.* < *Ar esk. (kuş hk.)* Kanatlarını açma, oynatma.

refs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Terbiye dışı sözler söyleme. [*Ing.* A talking or acting obscenely, lascivlousness, obscenity].

refş, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Kazmanın küçüğü çapa; § ● *zool. esk.* Bir cins nehir kaplumbağası. [*Ing.* Beating, pounding, brulsing, crushing, shovel, spade].

reft, i. *Osm.* < *Fars. reften. esk.* § ● Gidiş, gitme. [*Ing.* Going, departure, outgo, expenditure]; § ● *teşk. tar.* Yeniçeri ocağında tutulan künye defterlerinde *«gitti, ayrıldı»* anlamında kullanılan kelime. ☆ *Eşanl.* **reftl.**

reftar /reftâr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Gidiş, yürüyüş. [*Ing.* A mode of walking, gait].

refte, s. *Osm.* < *Fars. reften. esk.* Geçmiş, gitmiş. [*Ing.* That has gone, departed past].

refte refte, z. *esk.* Yavaş yavaş, gidegide. [*Ing.* Little by little, by degress, gradually; *Fr.* Peu à peu, par degrés, avec le temps].

reftiye, i. *Osm.* < *Fars. reft* > *reftiyye,* gitme, gidiş. *esk.* Osmanlı devletinde Tanzimat'a *(1839)* kadar ülkeden çıkarılan mallar için alınan gümrük resimlerine verilen ad. *(Reftiyeye sonradan ihracat rüsumu dendi).* [*Ing.* Export duty; *Fr.* Droit d'exportation].

refu /refü/, i. *Osm.* < *Fars. rufû,* örgü. *esk.* Örücülük, örme, örgü. [*Ing.* A mending, patching, darning].

refüj, röfüj, I. *Fr. refuge. şehirc.* Üzerinde taşıtlar işleyen bir yolda yayaların karşıdan karşıya iki aşamada geçmesi için yolun ortasında düzenlenmiş yer. [*Ing.* Safety island].

refüze, röfüze, s. *Fr. refuser,* reddetmek > *refusé'*den. *(Yalnız refüze etmek ve refüze olmak şeklinde geçer).*

~ **etmek,** Reddetmek, geri çevirmek, kabul etmemek. [*Ing.* To refuse; *Fr.* Refuser].

~ **olmak,** Reddedilmek, geri çevrilmek, kabul edilmemek. [*Ing.* To be refused; *Fr.* être refusé].

reg¹, i. *Osm.* < *Ar. jeom.* Rüzgâr süpürmesi sonucunda oluşan kayalık çöl. [*Ing.* ve *Fr.* Reg].

reg², i. *Osm.* < *Fr. anat. esk.* Damar. [*Ing.* Blood vessel].

regaiblye /regâ'iblyye/, I. *Osm.* < *Ar. regā.ib. ed. esk.* Regaip gecesi dolayısıyle yazılmış şiir. *(Bu manzumeler bestelenerek tekkelerde Regaip gecesi yapılan törenlerde okunurdu).*

regaip,-bi /regâ'ip/, i. *Osm.* < *Ar. rağbet* > *ragibe* > *regāib. din.* Hz. Muhammed'in ana rahmine düştüğü gece. [*Ing.* Night preceding the first Friday in the month of Rejeb, regarded as the anniversary of the conception of the Prophet Muhammed].

regal, i. *Fr. régale. müz.* Hava depolu, vurma dilli, üflemeli çalgı.

regata, i. *It.* Bir çeşit yarış teknesi; yelkenli, kürekli veya motorlu olabilir. Bu tekneyle yapılan yarışlar olimpiyat programında yer alır. [*Ing.* Regatta; *Fr.* Régate].

regl, i. *Fr. règle. tıp.* Adet görme; kadınlarda her dört haftada bir jenital organlardan kan gelmesi. [*Ing.* Menstrua, menses, periods, monthlies, menstruation; *Fr.* Règle, menstrue, menstruation].

reglan, i. ve s. ◘ **Raklan.**

regnolit,-ti, i. *Fr. régnolite (C. Regnoli'nin adından) min.* Doğal demir çinko ve bakır arsenyosülfür. [*Ing.* Regnolite].

regresif, s. *Fr. régressif,-ive. tıp.* (a) Gerileyen; (b) *(Bir hastalık proçesinin şiddetli hk.)* Azalan. [*Ing.* Regressive].

regresyon, I. *Fr. régression.* § ❶ *istat.* Diğer bir olayın belirli büyüklüğüne tekabül eden bir olayın yaklaşık büyüklüğünü bulma amacını güden işlem. [*Ing.* Regression]; § ❷ *jeol.* ◘ **Deniz gerilemesi;** § ● *trm.* Akarsu yatağının kaynağına doğru erozyona uğraması. [*Ing.* Backward erosion]. *tıp.* (a) Gerileme; § ● Ruhsal dengenin korunumundan söz ederken, kişinin eskiden kazanmış olduğu bir takım alışkanlık ve davranışlara dönerek onları tekrar etmesi. ~ **eğrileri,** *istat.* İki değişkenli bir dağılımda, biri sabit tutulduğunda, her değişkenin kısmî dağılım ortalamalarının yerleri. [*Ing.* Regression curves; *Fr.* Courbes de régression].

regülasyon, I. *Fr. régulation.* Düzenleştirme. [*Ing.* Regulation].

~ **sistemleri,** ◘ **Düzenleştirici sistemler.**

regülatör,-rü, I. *Fr. régulateur.* § ❶ *elek.* Akım, gerilim, frekans, hız, güç, basınç, debi v.b. gibi bir çalışma elemanını sabit tutabilen veya belli bir kanuna göre değiştirebilen cihaz. [*Ing.* Regulator, governor]; § ● *bayınd.* Su alma prizlerindeki su seviyesini, yatak debisini ne kadar olursa olsun sabit tutmak için kanallar üzerinde kurulan yapı. [*Ing.* Regulator; *Fr.* Régulateur]; § ● *otom.* Bir motorun dönme hızını sınırlamaya yarayan cihaz. *(Ya watt göstergesine benzer bir dengeleme sistemiyle eylemsizlik ilkesine dayanarak, ya da karbüratör kelebeğinin açıklığına etki ederek, yani açıklığın değişim genliğini sınırlayarak çalışır).* [*Ing.* Regülator, governor; *Fr.* Régulateur]; § ❷ Dinamonun verdiği akımın gerilim ve şiddetini bataryanın ihtiyaçlarına göre ayarlayan düzenek. [*Ing.* Regulator; *Fr.* Régulateur]; § ❸ *trm.* Pulluklarda sapan demirini kaldırmaya veya indirmeye yarayan düzen. [*Ing.* Regulator; *Fr.* Régulateur]; ◉ **ana** ~, *tekn.* Bir baska regülatörün ayar noktasını belirleyen regülâtör. [*Ing.* Principal regulator; *Fr.* Régulateur principal]; ◉ **büyüme** ~ **ü,**

biy. ◘ **Büyüme**; ⊙ **direk etkili** ~, *tekn.* Hareket enerjisi ayarlanmış fiziksel bir büyüklükle sağlanan regülâtör. *(Bütün öteki hallerde, özellikle bağlantı organının röle'leri olduğu zaman, regülatöre endirek etkili denir).* [*ing.* Direct action regulator; *Fr.* Régulateur à action directe]; ⊙ **feyding** ~ **ü**, *radyotekn.* Bir radyo alıcısında, alınan isaretin feyding etkisinden ileri gelen siddet değisimlerini azaltmaya, yavaslatmaya yarayan düzenek. [*ing.* Antifading regulator; *Fr.* Régulateur antifading]; ⊙ **hız** ~ **ü**, *otom.* ◘ **Hız**; ⊙ **otomatik** ~, *tekn.* Ayar noktası bir ana regülatörle otomatik olarak değistirilen regülatör. [*ing.* Automatic regulator, self regulator; *Fr.* Régulateur asservi; ⊙ **pervane** ~ **ü**, *hava.* ve *den.* ◘ **Pervane**; ⊙ **sınır** ~ **ü**, *tekn.* Fiziksel bir büyüklüğü belli sınırlar içinde tutmaya yarayan regülatör. [*ing.* Limit regulator; *Fr.* Régulateur à limites].

regür, i. *trm.* Hindistan'da rastlanan siyah toprak. *(Kireç ve humusça zengin, fakat çok killi olan bu toprak tropikal kara topraklar grupuna girer; pamuk tarımına çok elverislidir).* [*Fr.* Régur].

reh, i. ◘ **Rah**.

reha[1] /rehâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Genis olma, bolluk; § ❷ Zenginlik, varlıklı olma, § ❸ Gevşeklik.

reha[2] /rehâ/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Kurtulus, kurtulma. [*ing.* Escape, salvation; *Fr.* Délivrance]; § ❷ Erkek adı.

~ **bulmak**, Kurtulmak, kaçmak. [*ing.* To escape; *Fr.* Se délivrer, se débarrasser].

rehabilitasyon, i. *Fr. réhabilitation. tıp.* Bir kimsenin doğal veya sonradan olma sakatlık veya yetersizliğine karsı koymak ve kisinin eksikliklerine rağmen kendisine uyan bir iş yapmasını sağlamak amacıyle uygulanan tedavi sekli. [*ing.* Rehabilitation]. *Eşanl.* **readaptasyon**.

rehabin, rehabine /rehâbin, rehâbine/ ç. i. *Ar. rehbân. esk.* Rahipler. [*ing.* Priests, monks].

rehain /rehâ'in/, ç. i. *Osm.* < *Ar. rehine. esk.* Rehine olarak elde tutulanlar.

rehamet /rehâmet/, i. *esk.* Sesin veya sözün ince, yumusak ve yavas olması.

rehaset /rehâset/, i. *Osm.* < *Ar. ruhs. esk.* § ❶ Tazelik; § ❷ Yumusaklık; § ❸ Incelik; § ❹ Gevşeklik; § ❺ Ucuzluk.

rehavet /rehâvet/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *(Vücutta)* Gevşeklik, ağırlık, tembellik. [*ing.* Softness, limpness, slackness, lethargy; *Fr.* Relaxation, relâchement]; § ❷ *esk.* Ihmalkârlık, dikkatsizlik.

~ **basmak (ölçmek)**, *dey.* Ağırlık gelmek, uyku basmak. [*ing.* To feel lazy].

rehavî, i. *Osm.* < *Fars. reha* veya *ruha (Urfa/ şehir adından)* § ❶ *esk.* Çalgılı kutu veya saat. [*ing.* Musical clock, watch or box]; § ❷ *müz.* Türk musikisinde birlesik makam.

~ **gerdaniye**, *müz.* Türk musikisinde altı yüzyıllık birleşik makam. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

~ **geveşt**, *müz.* Türk musikisinde altı yüz yıllık birleşik makam. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

~ **maye**, *müz.* Türk musikisinde altı yüzyıllık birleşik makam. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

~ **nevruz**, *müz.* Türk musikisinde altı yüz yıllık birleşik makam. *Bugüne kalmış örneği yoktur).*

~ **selmek**, *müz.* Türk musikisinde altı yüzyıllık bileşik makam. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

~ **şehnaz**, *müz.* Türk musikisinde altı yüzyıllık birleşik makam. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

rehayi /rehâyi/, i. *Osm.* < *Fars. rehâ. esk.* Kurtulus, kurtulma.

rehb, reheb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Korku. [*ing.* Dreading, fearing, fear, terror].

rehbaniyet, i. *Osm.* < *Ar. rehbân.* > *rehbâniyyet. esk.* Dünyadan el etek çekerek yaşama, kesişlik. [*ing.* Condition or acts of an ascetic, asceticism, monkhood].

rehber, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Yol gösteren kimse: *Rehberimiz bize şehri gezdirdi. Turist rehberi.* [*ing.* Guide, directory; *Fr.* Guide, conducteur]. *Eşanl.* **kılavuz**; § ❷ *mec.* Bir kimseye veya bir topluluğa iyi ile kötüyü görmesinde ve doğru yolu bulmasında yardımcı olan kimse veya sey. [*ing.* Leader, chief; *Fr.* Conducteur, chef]; § ❸ *tur.* Turist ve ziyaretçilere, ziyaret etmek istedikleri yerlerde eşlik ederek bilgi vermeyi meslek edinmis kimse. [*ing.* Guide; *Fr.* Guide, promeneur,-euse]; ⊙ **pruva hattı** ~ **i**, *den.* ◘ **Pruva**; **telefon** ~ **i**, *post.* Genellikle her yıl yeniden basılan ve içinde telefon abonelerinin ad, adres ve telefon numaraları bulunan klavuz kitap. [*ing.* Telephone directory; *Fr.* Annuaire téléphonique].

~ **direği**, *den.* ◘ **Direk**[1].

~ **kütüphaneci**, *kül.* Okuyucuya, kütüphane içinde çalışmalarında yol gösterme ile görevli ve bu görevi başaracak sekilde yetiş mis olan kütüphaneci.

rehberî /rehberî/, i. *esk.* Kılavuzluk, yol göstericilik.

rehberlik,-ği, i. § ❶ Rehber, kılavuz olma hali, yol gösterme. [*ing.* Guiding; *Fr.* Guidage, conduite, direction]; § ❷ *mec.* Önderliği. [*ing.* Leadership; *Fr.* Conduite]; ⊙ **eğitsel** ~, *eğt.* ◘ **Eğitsel**; ⊙ **kademeli** ~, ◘ **Kademeli**; ⊙ **kişisel** ~, *psik.* ◘ **Kişisel**.

~ **değerlendirmesi**, Rehberlik hizmetlerinin amaçlarına ne derece başarıyle eristiğini tayin etmek için yapılan plânlı ve devamlı çalışma.

~ **kliniği**, Rehberlik konuları ile uğraşan ve problemli çocuk ve gençlere yardım amacıyle özel teşhis teknikleri ve tedavi usulleri uygulayan resmî veya özel büro veya daire.

~ **etmek**, Yol göstermek, önderlik etmek. [*ing.* To conduct, to direct, to pilot, to lead; *Fr.* Conduire, mener, guider, faire le guide].

rehbet,-ti, i. *Ar. rehb. esk.* § ❶ Korku. [*ing.* Fearing, fear, terror]; § ❷ Çekingenlik. ◘ **REHB**.

rehbeten, z. *esk.* § ❶ Asırı korku yüzünden; § ❷ Çekinerek. [*ing.* In fear].

reheb, i. ◘ **Rehb**.

rehebat, ç. i. *esk.* Korkular.

reh.güzar, reh.güzer, b. i. *Osm.* *Fars. rāh* veya *reh* + *güzār* veya *güzer. esk.* Yol üstü, geçilecek yer. [*ing.* Place through which a road passes, frequented place; *Fr.* Chemin par ou l'on passe, passage].

rehide, s. *Osm.* < *Fars. rehiden. esk.* Sıkıntıdan kaçmış olan, kurtulmus. [*ing.* Escaped from some calamity].

rehin /rehîn/, i. *Osm.* < *Ar. rehn.* § ❶ Para, mal v.b. bir seye karsılık tutulmus teminat. [*ing.* Pawn, pledge, security; *Fr.* Gage, nantissement, hypothèque]; § ❷ s. *esk.* Bir seye karsılık garanti olarak bırakılmıs olan; § ❶ Yakın yakınlasmış; ⊙ ~ **e koymak**, *dey.* Ödünç para için bir şeyi teminat olarak alacaklıya bırakmak. [*ing.* To pawn, to pledge, to give as security; *Fr.* Mettre, donner en gage, engager]; ⊙ ~ **li kredi**[1], ◘ **kredi**; ⊙ ~ **li tahvil**, *ikt.* Gayrimenkul rehin senetleriyle alacakların teminat gösterilerek bankalarca çıkarılan tahvil; ⊙ **rehnin paraya çevrilmesi**, *huk.* ◘ **Para**; ⊙ **gayrimenkul rehni**, *huk.* ◘ **Gayrimenkul**; ⊙ **hayvan rehni**, *huk.* ◘ **Hayvan**.

~ **alan**, *ikt.* Rehin karsılığında ödünç para veren. [*ing.* Pawnee, pledgee; *Fr.* Gagiste].

~ **etmek**, Rehin olarak vermek. [*ing.* To pawn, to put in pawn, to pledge; *Fr.* Grever *(un immeuble)*].

~ **mektubu**, *ikt.* Rehin senedi, bankaya verilen ve mallar üzerinde rehin hakkı ifade eden mektup. [*ing.* Letter of rien].

~ **mukabili ikraz**, *ikt.* Rehin karsılığında ödünç vermek.

~ **senedi**, *ikt.* Konsimentoda yazılı mallar üzerinde rehni gösteren ve tevsik eden mektup. [*ing.* Letter of hypothecation, mortgage debenture; *Fr.* Lettre hypothécaire, hypothèque].

~ **servisleri**, Bir eğitim kurumunda okuyan öğrencilerin kendini ve çevresini anlamak ve yeteneklerini görebilmek konusunda yardımcı olmak üzere düzenlenmiş hizmetler sistemi.

rehine /rehîne/, i. *Osm.* *Ar. rehin.* Bir antlasma, sözlesme v.b. nin gereklerinin yerine getirilmesini sağlamak amacıyle hasım tarafa verilen veya hasım tarafın teminat olarak aldığı kimse. [*ing.* Hostage; *Fr.* Otage]. *Eşanl.* **tutak**.

rehnetmek, b. f. ◘ **Rehin etmek**.

reh.nişin, rah.nişin, b. i. *Osm.* *Fars. reh* veya *rāh*, yol + *-nişīn*, oturan, *esk.* § ❶ Yolun üzerinde oturan kimse; ❷ Yolcu; § ❷ Gezerek mal satan kimse, çerçi; ❹ Bir köprü basında durup, gelip geçenden vergi alan kimse; § ❸ Serseri, hırsız.

reh.nüma, rah.nümâ, b. i. ve s. *Osm.* *Fars. rāh* veya *reh*, yol + *nümā*, gösteren. *esk.* Yol gösteren, kılavuz.

rehnümuni, i. *esk.* Kılavuzluk, yol gösterme.

reh.rev, rah.rev, b. s. ve i. *Osm.* *Fars. reh* veya *rāh* + *rev. esk.* Yola çıkan, yolcu.

reh.revan, rah.revan, ç. b. i. *Osm.* *Fars. reh* veya *rāh* + *revān. esk.* Yolcular.

reht, i. *Osm.* *Ar. reht. esk.* § ❶ Kalabalık, cemaat. [*ing.* A small party of a men] § ❷ Kabile. [*ing.* A man's family, house, clan, tribe, one's relatives]. ◘ **RAHT**.

reh.var, b. i. ve s. ◘ **RAHVAR**.

reinit,-ti, i. *Fr. reinite* < *Alman coğrafyacısı J. J. Rein'in /1835-1918/* adından *min.* Doğal demir tungstat; psödomorf bir scheelit çeşididir. [*ing.* Reinite].

reintegrasyon, i. *Fr. réintégration. biy.* Bireyin ahenkli, fonksiyonel bir bütün haline gelmesini ve organizmanın çevreye uyumunu sağlayan mekanizmaların tümü. *(Reintegrasyon, sinir sistemiyle iç suyuklar sistemi sayesinde gerçekleşir).* [*ing.* Reintegration].

reis[1] /reîs/, i. *Osm.* *Ar. esk.* § ❶ Baskan. [*ing.* Head, chief, president, principle, chairman; *Fr.* Président, chef]; § ❷ *den.* Bir balıkçı kayığı veya teknesine kumanda eden kisi. [*ing.* Captain of a small merchant vessel, skipper; *Fr.* Capitaine d'un bateau pêcheur]. § ❸ *esk.* Osmanlı donanmasında gemi kaptanına verilen ad. *(XVII. yüzyıla kadar osmanlı deniz umerası bu ada anılırdı. XVIII. yuzyıl başlarından itibaren bunun yerine kaptan denilmeye baslandı.* [*ing.* Captain of a warship; *Fr.* Capitaine d'un vaisseau de guerre] *Eşanl.* **koca reis**; § ❹ *tasav.* Naksibendî tarikatında yüksek sesle zikredenlerin *(«cehrî»)* toplandıkları tekkelerde ayakta yapılan âyini yöneten kimse; ⊙ **ağ** ~ **i**, *balıkç.* ◘ **Ağ**; ⊙ **aile** ~ **i**, *fels.* ◘ **Aile**; ⊙ **belediye** ~ **i**, *huk.* ◘ **Belediye**; ⊙ **hassa** ~ **i**, *teşk. tar.* ◘ **Hassa**.

~ **efendi, (-ülküttap)**, *tar.* Tanzimattan önce Osmanlı imparatorluğunun dısisleri bakanına verilen ad.

~ **gediği**, *den.* Reisliğe tayin edilmek üzere aday olarak seçilmis denizci. *(Kapudanei hümayunla, kalyonlar mürettebatı arasından seçilirdi).*

reis[2], i. Portekiz küçük para birimi; katlarının mil-reis daha sonra krallık parası oldu. *1913'te mil-reis'in yerini aynı değerde bir para olan escudo aldı).* [*ing.* ve *Fr.* Reis].

reisi.cumhur, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Cumhurbaskanı. [*ing.* President of the Republic; *Fr.* Président de la République].

reislik-ği, i. § ❶ Reis olma hali, bir topluluğa veya bir kurulusa baskanlık etme. [*ing.* Presidency, leadership, chairmanship; *Fr.* Présidence]; § ❷ Mahkeme baskanlığı, hâkim. [*ing.* Judge; *Fr.* Juge]; § ❸ *h. d.* Küçük gemi kaptanlığı; ⊙ **ev reisliği**, *huk.* ◘ **Ev**.

~ **hükümeti**, *ikt.* Yürütme erkinin, hem devlet hem hükümet başı olan cumhurbaskanının sahsında toplanması.

reisül.küttap, b. i. *Osm.* *Ar. re'is + küttāb*, kâtipler > *re'is-ül-küttāb. tesk. tar.* Divanı Hümayunda, yazı islerini yürüten ka

lemlerin ve kâtiplerin şefi. [*İng.* Minister of Foreign Affairs].
☆ *Eşanl.* **reis efendi.**
~ **kesedarı,** Reisülküttabın emrindeki Reis kaleminin evrak memuruna verilen ad.
☆ *Eşanl.* **reis kesedarı.**

REİSÜLKÜTTAP

reis.ülûlema, b. i. *Osm.* < *Ar.* Eskiden şeyhülislâmlık dairesinde ilmiye sınıfının başı sayılan memur.

rejans, i. *Fr. régence.* Fransa'da, Louis XV'in rüştünü ispat edinceye kadar süren (1715 - 1723 ve *Philippe d'Orléans*'ın naip olarak hüküm sürdüğü döneme verilen ad. [*İng.* Regency].
~ **üslûbu,** Fransa kralı Louis XIV'ün ölümünden (1715) sonra Philippe d'Orléans ile başlayan Naiplik devrinde ortaya çıkan üslûp. Robert de Cotte ile Germain Boffrand tarafından yaratılan ve mimarîyle mobilyaya uygulanan bu üslûp, Louis XIV üslûbunun ağırbaşlılığıyle Louis XV üslûbunun fantezisi arasında bir geçiş sayılabilir. Rejans üslûbunun mimarî ve iç dekorasyonda en önemli temsilcileri *G.M. Oppenordt* ve *F. A. Vasse*'dir; mobilyacılıkta ise, devrin en büyük marangozu sayılan Charles Cressent'in bronz kakmalı mobilyaları anılmağa değer. Üslûbun özellikleri, karınlı konsolların altıyle masa kuşaklarının yay biçiminde profillendirilmesi, eğrilerin az oymalı olması b.v.'dir. Çoban ve kır temalarını ön plana alan resimde en önemli sanatçı Watteau'dur. [*İng.* Regency style; *Fr.* Style régence].

rejenerasyon, i. *Fr. régénération* < *Lat. re,* tekrar gösteren önek + *generare,* doğurmak. *biy.* ◘ **Yenilenme.**

rejeneratör,-rü, i. *Fr. régénérateur,* yenileyici. § ❶ *nükl.* Fisyona uğramayan bir maddeyi nötron akısıyle bombardıman ederek fisyona uğrayabilen bir maddeye dönüştüren nükleer reaktör. [*İng.* Regenerator]. § ❷ *term,* Dumanın fazla ısısını alıp periyodik olarak ısıtma havasına veya gazına veren, ates tuğlalarından örülmüs yapı. [*İng.* Regenerating plant; regenerative furnace].

rejeneratörlü, s. *term.*
~ **fırın,** *term.* Rejeneratörle donatılmış fırın.

reji, i. *Fr. régie.* § ❶ Eskiden tekel idaresine verilen ad. [*İng.* Regie *(administration of the Tobacco Monopoly);* § ❷ *tiy.* ve *sin.* (a) Sahne ve filim oyunlarını yönetme; (b) Rejisörün eylemi ve mesleği. [*İng.* Stage direction, stage management; *Fr.* Régie]; § ❸ *huk.* Idarenin, kendi araç ve personeliyle bir kamu hizmetini yürütmesi.

rejim, i. *Fr. régime* < *Lat. regimen,* § ❶ Yönetme, düzenleme tarzı, düzen. [*İng.* Regime, form of administration, system of government]; § ❷ *coğr.* Akarsu debisinin geçirdiği değişikliklerin tümü. [*İng.* Flow, regime; *Fr.* Régime]; § ❸ *fiz.* Bir akışkanın, düzenleyici şartları göz önünde tutarak ifade edilen debisi. [*İng.* Regime; *Fr.* Régime]; § ❹ *huk.* Belli bir konuya ilişkin kanunlar topluluğu. [*İng.* Regime; *Fr.* Régime]; § ❺ *petr.* Bir rafinaj tesisinin sürekli çalışma düzeni: *Otomatik ayarlamalar sayesinde tesis ünitelerinin çoğu, uzun süre gece ve gündüz rejimde kalabilir.* [*İng.* Regime; *Fr.* Régime]; § ❻ *siy.* Hükûmet yapısı veya şekli: *Cumhuriyet rejimi. Monarşi rejimi. Parlamenter rejim. Başkanlık rejimi.* [*İng.* Regime]; § ❼ *tekn.* (a) Bir makinenin normal durumda çalışma şekli; (b) Bir motorun dönme hızı. [*İng.* Normal operation, normal running; *Fr.* Régime]; § ❽ *tıp.* Sağlığı korumak veya düzeltmek amacıyle uygulanan beslenme düzeni. [*İng.* Regimen, diet; *Fr.* Régime alimentaire, régime]; ◉ **akarsu ~ i,** ◘ *trm.* **Akarsu;** ◉ **ceza infaz ~ i,** *huk.* Hürriyeti önleyici veya kısıtlayıcı cezaların uygulanmasını düzenlemek amacıyle konmuş kurallar topluluğu. *(Amacı her şeyden önce mahkûmun ıslahıdır).* [*İng.* Penitentiary regime; *Fr.* Régime pénitentiaire]; ◉ **döviz kontrol ~ i,** *ikt.* ◘ **Döviz;** ◉ **gümrük ~ i,** *vergi huk.* Millî gümrük sistemini karakterize eden tedbirlerin tümü. *(İthal veya ihraç edilen malların tabi olacağı çeşitli hukukî ve idarî durumları tespit etmek üzere konulan hükümlerin tümü, gümrük rejimidir. Belli muamelelere veya belli bölgelere uygulanan özel gümrük rejimleri, umumî gümrük rejimi'nin karşıtıdır).* [*İng.* Customs regime; *Fr.* Régime douanier]; ◉ **idarî ~,** *huk.* Idarî işlem ve eylemlerin özel hukukun uygulanma alanı dışında tutulması ve bu faaliyetleri denetleyecek makamların adlî mercilerden tamamen ayrılması; ◉ **maksimum ~,** *tekn.* Bir motorun etkin gücünü ortaya koyan rejim. *(Sürtünen parçaların aşırı derecede ısınacağını göz önünde tutarak, ancak, olağanüstü durumlarda kullanılmalıdır).* [*İng.* Maximum regime; *Fr.* Régime maximal]; ◉ **mal ~i,** *huk.* Karı kocanın mallarının hukukî statüsünü belirleyen kurallar topluluğu. ◉ **orman ~ i,** *orm.* Orman idaresince ormanlara uygulanan kuralların tümü. [*İng.* Forester's regime; *Fr.* Régime forestier]; ◉ **otoriter ~,** *anayasa huk.* ◘ **Otoriter;** ◉ **sağlık ~ i,** *sağ.* Yabancı ülkelerde hüküm süren hastalıkların bir ülke veya bölgeye yayılmasını önlemek için alınan tedbirlerin tümü. [*İng.* Sanitary regime; *Fr.* Régime sanitaire]; ◉ **sinoptik ~,** *meteor.* Hayvanın, bütün bir dolasım tipi süresince devam eden özelliklerinin tümü. *(İki çeşit sinoptik rejim vardır; antisiklon rejimi ve siklon rejimi. Tedirginlik akımlarının kaynağına göre, batı rejimi, kuzeybatı rejimi,, güney rejimi v.b. denir).* [*İng.* Synoptic regime; *Fr.* Régime synoptique]; ◉ **yağış ~ i,** *meteor.* ◘ **Yağmur;** ◉ **yüksek verim ~ i,** *tekn.* Bir makinenin, bir motorun v.b. az bir tüketim ve önemsiz bir aşınma ile yüksek bir verim sağlayabildiği rejim. [*İng.* High efficiency regime; *Fr.* Régime de croisière].
~ **yapmak,** *tıp.* Zayıflamak veya sağlık durumunu düzeltmek amacıyle yalnız doktorun belirlediği yiyecekleri yapmak. [*İng.* To diet; *Fr.* Suivre un régime].

rejisör,-rü, i. *Fr. régisseur. tiy.* ve *sin.* Sinema, tiyatro, opera veya bale gibi gösteriye dayanan sanatlarda, eserin bir sanat ürünü olarak ortaya konulmasından sorumlu olan sanatçı. *İng.* Director, stage manager; *Fr.* Metteur en scène].
☆ *Eşanl.* **yönetmen.**

rejisörlük,-ğü, i. Rejisörün yaptığı iş, rejisörlük mesleği. [*İng.* Stage direction, stage management].
☆ *Eşanl.* **yönetmenlik.**

rekabet,-ti /rekâbet/, i. *Osm.* < *Ar. rakb.* § ❶ Aynı amacı güden kimseler arasındaki çekişme. [*İng.* Competition; *Fr.* Concurrence]. ☆ *Eşanl.* **yarışma, yarışçılık;** § ❷ Kıskançlık; § ❸ *ask.* Gözleme, gözetleme; § ❹ *huk.* Aynı mesleği yapanların, faaliyet gösterdikleri iş alanında, birbirlerinden daha fazla müşteri elde etmek için kanun sınırları içinde gösterdikleri çaba. [*İng.* Competition; *Fr.* Concurrence]; § ❺ *ikt.* Özellikle daha iyi fiyat, nitelik ve görünüş gibi yollardan yararlanarak daha çok satış yapmak isteyen ticaret adamları ve kurumları arasındaki çıkar çekişmesi. [*İng.* Competition; *Fr.* Concurrence]; ◉ ~ **ten doğan fiyat,** *ikt.* Piyasada alıcılar ve satıcıların serbest münasebetlerinden doğan fiyat [*İng.* Competition price; *Fr.* Prix de concurrence]; ◉ **gayri kanunî ~,** *huk.* Aldatıcı hareket veya iyiniyet kurallarına aykırı başka şekillerle iktisadî rekabetin kötüye kullanılması. [*İng.* Unfair competition; *Fr.* Concurrence déloyable]; I◉ ◘ **Haksız rekabet;** ◉ **haksız ~,** *huk.* ◘ **Haksız;** ◉ **inhisarcı ~,** *ikt.* ◘ **inhisarcı;** ◉ **kanunî ~ yasağı,** *huk.* Kanunun belirli durumlarda, belirli kimselerin birbiriyle rekabet etmelerini yasaklaması; ◉ **serbest ~ rejimi,** *ikt.* Özel işletmeler kurmanın serbest olduğu ve resmî makamların ancak iktisat kanunlarının serbest uygulanışını teminat altında tutmak için müdahalede bulundukları rejim. [*İng.* Free competition regime; *Fr.* Régime de libre concurrence]; ◉ **yaşama ~ i,** *biy.* Yaşamak için mücadele, doğal ayıklanma. [*İng.* Vital competition; *Fr.* Concurrence vitale].
~ **etmek,** Birbiriyle yarışmak. [*İng.* To compete; *Fr.* Concourir].
~ **serbestisi,** *ikt.* Piyasada rekabetin serbest olarak yapılması. [*İng.* Free competition; *Fr.* Liberté de la concurrence].
~ **yasağı sözleşmesi,** *huk.* Işçiyle, iş sözleşmesinin sona ermesinden sonra işverenle rekabette bulunmayacağına ilişkin sözleşme.

rekâket /rekâket/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kuvvetsizlik, gevşeklik. [*İng.* Weakness, thinness]; ❷ Konuşmada tutukluk, kekemelik. [*İng.* Defect in speech, ä stammering, stammer; *Fr.* Bégayement, embarras de la langue en parlant]; § ❸ *ed. esk.* Sözün bağlantıdan yoksun olması.

rekânet /rekânet/, i. *Osm.* < *Ar. rekn. esk.* Ağırbaşlılık, gururlu oluş. [*İng.* Soundness, sedateness, dignity].

rekât /rek'ât/, i. *Osm.* < *Ar. rek. din.* Namazda, kıyam *(ayak'ta durma),* rükû *(«ayakta eğilme»* ve iki secdeden *(«yere kapanma»)* ibaret hareket. [*İng.* A complete act of worship with the prescribed postures, a unit of the namaz, a kneeling in worship; *Fr.* Genuflexion dans la prière des musulmans].

rekb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Atlılar grupu, süvari birliği. [*İng.* One who mounts, embarks or travels on an animal, a vehicle, or a vessel, riding, mounted, rider]; § ❷ *müz. esk.* Türk musikisinin altı yüzyıllık bileşik makamı. *(Günümüze gelmiş örneği yoktur);* ◉ ~ **i nevruz,** *müz. esk.* Altı asırlık bileşik makam. *(Bugüne kalan örneği yoktur).*

rekd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sakin ve durgun olma, hareketsizlik.

rekeat /reke'ât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. rek'at. esk.* Rekâtlar.

rekik /rekîk/, s. *Osm.* < *Ar. rekâket. esk.* Dilinde tutukluk olan, kekeme.

rekin /rekîn/, s. *Osm.* < *Ar. rekânet.* § ❶ Ağırbaşlı, gururlu. [*İng.* Grave, steady,

quiet, tranquil *(man)*]; § ❷ i. Yüksek; § ● i. Erkek adı.

rekiz /rekïz/, s. *Osm.* < *Ar. rekz. esk.* § ❶ *(Define hk.)* Gizlenmiş, gömülmüş; § ● Sağlam.

reklam, i. *Fr. réclame.* § ❶ Ticarî, sınaî v.b. bir kuruluşu tanıtmak veya herhangi bir malın satışını artırmak amacıyla kullanılan çeşitli yolların genel adı: *Ticarette reklâm çok önemlidir.* [*ing.* Advertisement]; § ● Bu amaç için kullanılan yazı, resim, filim v.b.: *Işıklı reklam. Gazeteye reklam göndermek;* ◉ **bilinçaltı ~** ı, Seçilmiş adreslere reklam mesajları ulaştırma; ◉ **gazete ~** ı, ◘ **Gazete**; ◉ **ışıklı ~** lar, matb. ◘ **Işıklı**; ◉ **kolektif ~**, Birçok kurulus tarafından ortaklaşa gerçekleştirilen reklam faaliyeti. [*Ing.* Collective advertisement]; ◉ **radyo ~** ı, *telekom.* ◘ **Radyo²**; ◉ **satış yerinde ~**, Satış yerinde, mağazada başvurulan reklam yollarının tümü. *(Satış yerinde reklam, imalatçı tarafından perakendecilere sağlanır; üc retsiz veya faturalı olabilir. Bunlar, küçük ilânlar, bandıroller, el ilânları /prospektüs, katalog/, çıkartmalar, sabit veya hareketli takdim malzemesi, göstericiler v.b. şeklinde olabilir. Satış yerinde işlenen konular imalâtçının genel reklam kampanyasında üstünde durduğu konuları yeniden ele alır. Bu reklam şekli, aynı zamanda, kendi şubelerinde kendi adlarına faaliyet gösteren dağıtım zinciri firmalarının eseri de olabilir).*

~ bandı, Kitapların **ciltleri** üzerine geçirilen ve üzerinde o kitap hakkında kısa açıklama bulunan renkli kâğıt bandlar.

~ bildirisi, Reklamlar aracılığıyle herhangi bir şirketin bir ürün veya bir hizmetle ilgili olarak yaydığı haber.

~ filmi, *sin.* Herhangi bir şeyin reklamını yapmak amacıyle meydana getirilmiş kısa filim. [*Ing.* Advertising film, publicity film; *Fr.* Film publicitaire].

~ grafiği, Doğrudan doğruya pratik uygulamaya elverişli ve ekseriya sipariş üzerine yapılan grafik işleri.

reklamcı, i. Reklâm işi ile uğraşan kimse. [*Ing.* Auteur d'une annonce; faiseur de réclame].

reklamcılık,-ğı, i. Reklamcının işi. [*Ing.* Advertising; *Fr.* Publicité, *réclame;* annonces].

rekolte /rekol:te/, i. *It.* Derlenen ürünlerin topu: *Bu yılın buğday rekoltesi.* [*Ing.* Harvest, crop; *Fr.* Récolte, moisson, cueillette].

rekomandater, i. *Fr. recommandataire. bank.* ve *bors.* Borçlunun acze düşmesi veya ödememesi halinde, onun yerine ödeyici, hattâ kabul edici olarak kambiyo mektubunda adı geçen kimse. [*Ing.* Referee in Case of need].

rekor, i. *Ing. record.* § ● Daha önce aynı şartlar altında yapılmış olan aynı türden bir spor başarısının sonucunu açan ve bu işle ilgili resmî makamlar tarafından da kabul edilmiş olan spor derecesi: *Sırıkla atlama rekoru.* yüzmede *dünya rekoru.* [*ing.* ve *Fr.* Record]; § ❷ *(geniş anl.)* Daha önce elde edilmiş bir sonucu aşan yeni sonuç. *Üretim rekoru.* [*ing.* ve *Fr.* Record].

~ kırmak, Eski rekoru aşıp yeni bir rekor kazanmak. [*Ing.* To break the record; *Fr.* Battre un record].

~ onaylanması, *sp.* Bir rekorun resmî bir kuruluş veya federasyon tarafından kabul edilmesi.

rekortmen, i. *Ing. recordman.* Rekor kıran kimse. [*ing.* ve *Fr.* Recordman].

reks, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Geri çevirme, döndürme.

reksis, i. *tıp.* Bir organ veya damarın yırtılması. [*Ing.* Rhexis; *Fr.* Rhexie].

reksistazi, i. *Fr. rhexistasie.* < *Yun. rhksis,* kopma + *stassis,* hareketsizlik, *jeol.* ve *pedoloji.* İklim, tektonik sebepler veya insan etkisiyle meydana gelen ve daha önceki denge döneminde *(«biyostazi evresi» denir)* olduğu yerde kalan dökuntülerin aşındırma ile harekete geçmesini sağlayan biyoloji dengesindeki bozulma. *(Biyostazi ve reksistazi evrelerinln birbirini takip etmesi, bazı tortul dizilerini /meselâ kireçli bir tortuldan killi veya kumtaşlı bir tortula geçilmesi/ açıklar. Pedolojide, reksistazi sayesinde toprakların bir çeşit sınıflandırması yapılabilir ve arazinin geçirdiği değişikliklerin sayısından hareket ederek toprağın yaşı ve değeri belirlenebilir).* [*Ing.* Rhexitasis].

reksizm, i. *Fr. rexisme* < *Lat. Christus Rex.* Belçika'da 1935'te Léon Degrelle tarafından başlatılan ve organı *Le Pays Réel* gazetesi olan parlamento aleyhtarı hareket. [*Ing.* Rexism].

rektifiyan, s. *Fr. rectifiant,-ante. mat.* ◉ **bir uzay eğrisinin ~ düzlemi**, *mat.* Bir uzay eğrisinin bir noktasındaki teğeti ve binormalinin bulunduğu düzlem. [*Fr.* Plan rectifiant d'une courbe gauche].

~ yüzey, *mat.* Rektifiyan düzlemin zarfı. [*Fr.* Surface rectifiante].

rektimetre, i. *Fr. rectimètre.* Bir mekanik parçanın doğrusallığını kontrol etmeye yarayan optik âlet. [*Ing.* Rectimeter].

rektit,-ti, i. *Fr. rectite. patol.* Göden iltihabı. [*Ing.* Rectitis, proctitis].

rektokolit,-ti, i. *Fr. recto-colite. patol.* Kalınbağırsakla gödenbağırsağının birlikte iltihaplanması. *(Bu hastalığın en belirli şekli kanamalı rektokolit, dizanteriyi andıran şiddetli bir hastalıktır).* [*Ing.* Rectocolitis, colorectitis].

rektopeksi, i. *Fr. rectopexie. cerr.* Göden sarkıklığını gidermek ve gödenbağırsağını tespit etmek amacıyle yapılan cerrahî müdahale. [*Ing.* Rectopexy, proctopexy].

rektosigmoidoskopi, i. *Fr. recto-sigmoïdoscopie. tıp.* Göden ile kalınbağırsağın sigmoid parçasının andoskopla muayenesi. [*ing.* Recto sigmoidoscopy].

rektoskop,-pu, i. *Fr. rectoscope. tıp.* Andoskopi âleti. *(Göden bağırsağını muayene ve bazı hallerde tedavi etmede kullanılır; uzun ve dereceli bir anuskopla flüt ağzı biçiminde bir görme aracından meydana gelir. İçeriye hava verebilmek için bir boru sistemi de bulunabilir).* [*Ing.* Rectoscope].

rektoskopi, i. *Fr. restoscopie. tıp.* Rektoskopla göden muayenesi. [*Ing.* Rectoscopy].

rektotomi, i. *Fr. rectotomie. cerr.* Göden bağırsağının cerrahî ameliyatla kesilmesi. [*Ing.* Rectotomy].

rektoüretral, s. ve i. *Fr. recto urétral. anat.* Siyek büzgen kasıyle göden arasında bulunan küçük bir kasa denir. *(Sadece erkekte bulunur).* [*Ing.* Rectourethral].

rektovajinal, s. *Fr. recto-vaginal,-ale,-aux anat.* Göden ve dölyolu ile ilgili olan [*ing.* Rectovaginal].

~ bölme, *anat.* Gödenle dölyolu arasında kalan bölme. [*Ing.* Rectovaginal Septum; *Fr.* Cloison recto-vaginale].

~ fistül, *patol.* Göden ile dölyolu arasında daimi bir ilinti sağlayan fistül. [*Ing.* Rectovaginal fistula; *Fr.* Fistule recto-vaginale].

rektör,-rü, *Fr. recteur.* Üniversité tüzel kişiliğinin temsilcisi ve icra organı. [*Ing.* Rector, president *(of a university)*].

rektörlük,-ğü, i. § ● Rektörün görevi. [*Ing.* Rectorship, rectorate; *Fr.* Rectorat]; § ● Rektörün makamı. [*Ing.* Rectorate; *Fr.* Rectorat].

rektum, i. *Lat. rectum. anat.* ◘ Gödenbağırsağı.

~ anestezisi, *anestezi.* Gödenbağırsağına suda erimiş anestezik bir madde şırınga edilerek yapılan anestezi. [*ing.* Rectal anesthesia].

rektus, i. *Lat. rectus. anat.* Karın veya baş ve gözde bulunan düz kaslardan biri. [*Ing.* Rectus].

rekûb, rekûbe /rekûb veya rekûbe/, i. *Osm.* < *Ar. rekb. esk.* Binek olarak kullanılan hayvan.

reküperasyon, i. *Fr. récupération. biy.* geri alma, yeniden toplama. [*ing.* Recuperation].

~ kanunu, *biy.* Yaşama güçlüğü arttığı zaman canlılarda üremenin arttığını gösteren biyoloji kanunu. [*ing.* Recuperation law; *Fr.* Loi de récupération].

reküperatör, I. *Fr. récupérateur.* Yanma odasına girecek havayı ısıtmak için kullanılan ve baca gazları ile ısıtılan düzenek.

☆ *Eşanl.* **Hava ön ısıtıcısı. Hava ısıtma cihazı.**

rekz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Tepinme. [*ing.* A stamping with the foot, a kicking]; § ❷ Tepme; § ● Binek hayvanını koşturmak için mahmuzlama. [*Ing.* A making a horse go faster by spurring him with the heels].

rekz², i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Dikme, bir yere saplama, ihtilâl. [*ing.* A setting up, erecting, planting, erection; *Fr.* Action de planter, de dresser, d'arborer]; § ❷ Kurma, yapma.

z

rekzetmek (-l), f. *Osm.* < *Ar. rekz,* dikme + *T. etmek. esk.* § ● Bir yere dikmek, saplamak; [*Ing.* To set up, erect, to plant; *Fr.* Planter, dresser, arborer]; § ● Kurmak.

rekzettirmek (-l), f. *esk.* § ● Saplatmak; § ❷ Dikmek, kurmak.

relaksasyon, i. *Fr. relaxation. tıp.* Gerilmiş bir şeyin gevşemesi, gerginliğin kaybolması, dinlenmesi. [*ing.* Relaxation].

relaksin, I. *Fr. relaxine. tıp. (kadın-doğum)* Gebelik sırasında, kanda, etenede ve üreme sisteminde bulunan yardımcı cinsiyet hormonu. *(Hisaw tarafından bulunmuştur; folikülin ile birlikte kullanılırsa leğen eklemlerinin gevşemesini sağlar.)*

relaps, I. *tıp.* Nüksetme, yeniden hastalanma. [*ing.* Relapse].

relasyonizm, i. *Fr. relationisme. sosy.* ve *fels.* ■ **ilişikçilik.**

relativizm, i. *Fr. relativisme. fels.* ◘ **Bağıntıcılık.**

releve, I. *Fr. relevé. istat.* Genel olarak «*kayıt ve zabıt*» anlamına gelen ve istatistikte yığın olaylarının gözlenmesini ve yığın birimlerle o birimlerin sayı ile anlatılması mümkün endislerin birer birer kaydını ifade eden terim; ◉ **aslî ~**, ◘ **Aslî**; ◉ **deneme ~**, ■ **Deneme**; ◉ **devamlı ~**, psik. ◘ **Devamlı**; ◉ **dinamik ~**, ◘ **Dinamik**; ◉ **istatistikte ~**, *mat.* ◘ **istatistik**; ◉ **kesin ~**, ◘ **Kesin.**

relüktans, i. *Fr. réluctance fiz.* ◘ **Magnetik direnç.**

rem¹, i. *Osm.* < *Ar. remm. esk.* Onarma.

rem², i. *Osm.* < *Fars. remîden,* ürkmek. *esk.* § ● Korkma; § ● Titreme. [*ing.* Terror, flight, a being scared].

rem³, i. *(Röntgen Equivalent Man kelimelerinden). nükl.* Radyoaktif bir elementin yaydığı ışınımların biyolojik etkisini değerlendirmeye yarayan birim. [*Ing.* ve *Fr.* Rem].

remad /remäd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kül. [*ing.* Ashes; *Fr.* Cendre].

remadî /remädî/, s. *esk.* Kül ile ilgili. [*ing.* Ashy; *Fr.* Cendreux,-euse].

reman /remän/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Sürü.

reme, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Korkan, ürken.

remed, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Göz ağrısı. [*ing.* Inflammation of the eye, ophthalmia].

remel, i. *Osm.* < *Ar. ed. esk.* Aruz bahirlerinden birinin adı. Aslı dört *fâilatün*'dür. Bundan on kadar ayrı kalıp türetildi. Ancak, bunların hepsi Türk şiirinde kullanılmaz. Türk şiirinde en yaygın olan kalıpları şunlardır: *fâilatün, fâilatün fâilâtün fâilün; fâilatün fâilatün fâilün; fâilâtün (veya feilâtün) feilâtün feilâtün feilün; feilâtün feilatün feilâtün feilün.* [*Fr.* Une des mesures de la métrique turque]; § ● *müz.* Türk musikisinde büyük usullerden biri. *(28 Zamanlı ve 21 vuruşludur. Sırasıyle sofyan, yürük semaî, sofyan, yürük semayî, safyan, sofyan usullerinden meydana gelmiştir. Vuruşu düm/2 zaman kavi/, te /1 nim kavi/, ke/1 zayıf/; düm /2 kavi/, te /1 nim kavi/, ke/1 zayıf/, te /1 nim kavi/, ke/1 zayıf/, düm /2 kavi/, te /1 nim kavi/, ke/1 zayıf/; düm /2 kavi/, te /1 nim kavi/, ke /1 zayıf/; düm /2 kavi/, tek /2 kavi/; tek /2 kavi/, düm /1 kavi/, tek /1 zayıf/; düm /1 nim kavi/, düm /1 zayıf/, tek /2 kavi/; te /1 nim-kavi/, ke/1 zayıf/).* [*Fr.* Une méthode spéciale de la musique orientale]; ◉ **~ li kesir**, *müz.* Türk musi-

kisinde kullanılmış bir eski usul. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

remende, s. *Osm.* < *Fars. reliden. esk.* Korkan, ürkek. [*ing.* Running away in fear or disgust, wild, terrified, timid].

remi, i. *Ing. rummy. oyun.* Bir iskambil oyununun çeşidi.

~ yapmak, *oyun.* Eldeki kâğıtların tümünü bir anda açmak.

remil (-mli), i. *Osm.* < *Ar.* Fal, özellikle kum falı. [*ing.* Geomancy; *Fr.* Géomancie].

remilci, i. *esk.* Kumla fala bakan, remil dökerek gaipten haber veren kimse.

remim /remîm/, s. *Osm.* < *Ar. rimm* veya *rimme*, çürüme. *esk. (Kemik hk.)* Çürümüş. [*ing.* Rotten, moldering, putrefying *(bones etc.)*].

remime, s. *esk.* **Remim**'in dişili.

remisyon, i. *tıp.* Hastalık belirtilerinin sönmesi. [*ing.* Remission].

remiz,-mzi, i. *Osm.* < *Ar. remz. esk.* § ❶ İşaret, alâmet. [*ing.* Symbol; *Fr.* Signe, indication]; § ❷ *(Bir şeyi)* işaretle, kapalı bir şekilde anlatma, ima. [*ing.* Enigmatical expression]; § ❷ Belli bir şeyi ifade eden, sekil, sembol. [*ing.* Symbol; *Fr.* Symbole]; § ❸ *ed. esk.* Kendi gerçek anlamı dışında bir anlamda kullanılan kavram. [*ing.* Allegory; *Fr.* Allégorie]; § ❹ *muz. esk.* Perdelerin veya aralıkların yerine onları işaret etmek üzere konulan semboller. [*ing.* Symbol; *Fr.* Symbole].

remolinit,-ti, i. *Fr. rémonilinte. min.* ◘ **atakamit**.

rems, i. *Osm.* < *Ar. rems. esk.* Mezar.

remy, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Atma, fırlatma. [*ing.* Throwing, projection]; § ❷ *(Tüfek v.b. hk.)* Atma, patlatma. [*ing.* Shot, discharge].

remz, i. ◘ **Remiz**.

remzi /remzi/, s. *Osm.* < *Ar. remz. esk.* § ❶ Remiz ile, işaret ve ima ile ilgili; § ❷ *(Remzi şeklinde)* Erkek adı. [*ing.* Allegorical, symbolic, in code, in cipher].

remziye, s. § ❶ **Remzi**'nin dişili; § ❷ i. Kadın adı.

ren, i. *İskandinav dilinden* < *Alm. Renn. zool.* ◘ **Rengeyiği**.

renanet /renânet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yüksek sesle inme. [*ing.* Ringing, resounding, echoing].

renardit,-ti, i. *Fr. renardite (Belçikalı mineralog A. Renard'ın /1842-1903/ adından). min.* Hidratlı doğal kursun ve uranyum fosfat; ortorombik sistemden sıra renkli küçük billûrlar halinde bulunur. [*Ing.* Renardite].

renat,-tı, i. *Fr. rhénate. kim.* Renik asidin tuzu. [*ing.* Rhenate].

renazzit,-ti, i. *Fr. renazzite (Yer adı Renazzo'dan /İtalya/) min.* Bileşiminde görünür taneler halinde madenî demir bulunan bir göktasına Stanislas Meunier tarafından verilen ad. *(Böyle bir göktaşı 1824 yılında Renazzo /İtalya/ civarına düştü).* [*ing.* Renazzite].

renc, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Eziyet, sıkıntı. [*ing.* Stress, suffering, grief]; ❷ Ağrı, sızı. [*ing.* Sickness, pain; *Fr.* Douleur]; § ❸ Öfke, hiddet. [*ing.* Annoyance, vexation, anxiety, affliction].

rence, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Eziyet, sıkıntı; [*ing.* Pain, trouble, injury, vexation, sorrow]; § ❷ s. Sıkıntılı. [*ing.* Afflicted, vexed, sad].

rencide /rencîde/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kalbi kırılmış, incinmiş. [*ing.* Pained, tormented, injured, hurt, annoyed, vexed; *Fr.* Vexé, offensé].

~ etmek, Kırmak, incitmek. [*ing.* To hurt *(someone's feelings)*, to annoy; *Fr.* Blesser, froisser, vexer, mortifier, chagriner].

rençper, i. *Osm.* < *Fars. rencber.* § ❶ Yapı ve toprak işlerinde, en basit işleri gören gündelikçi. [*ing.* Day laborer, laborer; *Fr.* Journalier]; § ❷ *(Geniş anl.)* Çiftçi. [*ing.* Farmhand; farmer; *Fr.* Cultivateur, laboureur].

~ kırk yılda, tüccar kırk günde, *at.* Rençperin ancak kırk yılda kazanabileceği parayı, tüccar kırk günde kazanır.

rençperlik,-ği, i. Rençper olma hali, çiftçilik. [*ing.* Occupation of a laborer or farmhand; *Fr.* Profession et vie du cultivateur, du laboureur, du journalier].

rende, i. *Osm.* < *Fars. rendiden.* § ❶ *mar.* Ağaç parçaların yüzeyini ince talas kaldırarak düzeltmeye yarayan tığlı âlet. [*ing.* Carpenter's plane; *Fr.* Rabot]; § ❷ *mutf.* Üzerinde küçük delikler ve kesici çıkıntılar bulunan, bazı maddeleri kürterek toz veya küçük parçalar haline getirmeye yarayan mutfak âleti. [*ing.* Grater, shave; *Fr.* Râpe]; § ❸ Rendeden geçirilerek ufalanmış madde: *Havuç rendesi. Sabun rendesi.* [*ing.* Shave]. ◘ *ŞEKİL: 459.*— **RENDELER**; ⊙ **armudi ~**; Armudi şekilde silme açan rende; ⊙ **başağaç ~ si**, *ağ. iş.* ◘ **Başağaç**; ⊙ **bıçaklı ~**, Yan tarafında nişankeslik vazifesi gören ikinci bir tığla mücehhez, lâmba açmaya yarayan rende; ⊙ **boy ~ si**, *ağ. iş.* ◘ **Boy**²; ⊙ **çift ~**, *mar.* Tığı üzerinde kapak bulunan ve ince rendeleme işlerinde kullanılan rende. [*ing.* Double iron plane; *Fr.* Rabot a contre-fer]; ⊙ **demir ~**, *ağaç.* ◘ **Demir**; ⊙ **dişli ~**, *mar.* Tığının ucu dişli ve kesme açısı büyük olan, ağaçta kanallar açarak rendeleme yapan özel rende. [*ing.* Toothing plane]; ⊙ **eğmeçli ~**, *ağ. iş.* ◘ **Eğmeç**; ⊙ **erkek ~**, Altında tahtaya sürülen ve ayna denilen kısmı eğik olan bir rende. [*ing.* Male plane]; ⊙ **inceltme ~ si**, Kapı tablalarının kenarına geniş ve az derin lâmbalar açmak için kullanılır. [*ing.* Thinning plane]; ⊙ **kaba ~**, *mar.* Tığının ağzı hafifce eğik olduğu için kaba talas kaldıran rende. [*ing.* Fore plane, block plane]. ◘ **Kaba**; ⊙ **kızak ~ si**, *mar.* Kırlangıç kuyruğu kanal gecmede erkek parçayı rendelemeye yarayan özel rende. [*ing.* Skid plane]; ⊙ **kaşağı ~ si**, ◘ **Kaşağı**; ⊙ **kanal ~ si**, *tekn.* ◘ **Kanal**; ⊙ **kiniş ~ si**, *mar.* ◘ **Kiniş**; ⊙ **kordon ~ si**, ◘ **Kordon**; ⊙ **lâmba ~ si**, Lâmba açmaya mahsus rende. [*ing.* Tongue plane; *Fr.* Rabot à languette]; ⊙ **makta ~ si**, *mar.* Masif ağaç başlarını rendelemekte kullanılan, gövde kısmı dökme demirden yapılmış rende. [*ing.* Transection plane]; *Eşanl.* **ağaç rendesi**; ⊙ **oluklu ~**, Yuvarlak yüzeyleri rendelemek için alt tahtası ve tığı mukaar rende. [*ing.* Match plane; *Fr.* Bouvet a joindre]; ⊙ **Osmanlı ~ si**, Tahtaların yüzeyini düzeltmeye yarayan, iki yanında dışarıya çubuklar seklinde ikişer küçük tutamak kolu olan rende; ⊙ **pahlı ~**, Pahlı silme açan rende; ⊙ **perdah ~ si**, *mar.* Kesme açısı çift rendeden daha dik, tığı kapaklı, hassas yüzey işlerinde kullanılan küçük rende. [*ing.* Chamfer plane]; ⊙ **yuvarlak ~**, Aynası uzunluğu boyunca münhani olan rende. [*ing.* Circular plane, round plane].

~ aynası, Rendelerin tahta tabanı.

~ burnu, *ağ. iş.* Rendenin ön kenarı.

~ demiri, Rendelerin çelikten olan keskin bıçağı. [*ing.* Plane-iron; *Fr.* Fer de rabot].

~ enfiyesi, *tütüncülük.* İri kıyılmış enfiye.

~ gövdesi, *ağ. iş.* Rende demirini tutan ağaç kısmı.

~ kaması, *ağ. iş.* Talaş çıkaran bıçağı rende gövdesine sıkıştırmaya yarayan kama biçiminde eklenti.

~ reçeli, *mutf.* Ağaçkavununu rendeleyerek yapılan reçel.

~ tabanı, *ağ. iş.* Rendenin işe sürtünen yüzeyi. [*ing.* Toat].

~ tığı, *mar.* Bir rendenin kesici ağzını meydana getiren çelik lama. [*ing.* Plane bit].

rendeci, i. Tahtaları rendeleyen işçi, bunlara silici de denir. [*ing.* Planer; *Fr.* Raboteur].

rendeleme, i. § ❶ *tekn.* Biçilmiş ve yeterince kurutulmuş bir ağaç parçaya kesin boyutları, özellikle istenen kalınlığı vermek ve yüzeyini düzgün hale getirmek için uygulanan işlem. [*ing.* Planing; *Fr.* Rabotage]; § ❷

ŞEKİL: 459.— **RENDELER**. 1. Tığ. 2. Karşılık demiri. 3. Kama. 4. Talas bosluğu. 5. Ön. 6. Gövde. 7. Arka.

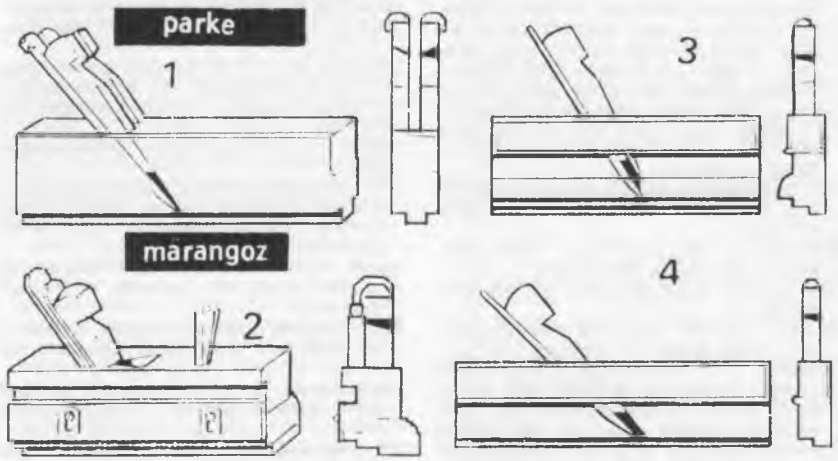

ŞEKİL: 459.— **RENDELER**. 1. Çift tığlı rende. 2. Ayarlı lamba. 3. Basit parke rendesi. 4. Adi lamba.

jeol. Buzulların, aşındırma etkisiyle kayaç yüzeylerini düzleştirmesi. [*Osm.* Tesviye; *Ing.* Planation; *Fr.* Rabotage].

rendelemek (-i), f. § ❶ Marangoz rendesiyle tahtanın yüzeyindeki pürüzleri yok etmek: *Masanın ayağını rendelemek.* [*Ing.*To plane; *Fr.* Raboter]; § ❷ Mutfak rendesiyle bazı şeyleri talaş halinde doğramak: *Soğan rendelemek. Sabun rendelemek.* [*Ing.* To grate, to shave; *Fr.* Râper].

rendelenmek, nsz. f. Rendelemek işine konu olmak. [*Ing.* To be planed or grated; *Fr.* Être raboté, râpé].

rendeli, s. § ❶ Rendesi olan; § ❷ Rendelenmiş: *Rendeli tahta.* [*Ing.* Planed; *Fr.* Raboté, râpé].

rendide /rendide/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Rendelenmiş. [*Ing.* Planed, scraped, polished].

rendzin, i. *Lehçe. pedoloji.* İklim nasıl olursa olsun kalkerli yamaçlarda bulunan az yıkanmış toprak. [*Ing.* ve *Fr.* Rendzine].

reng, i. ◘ **Renk**.

renga, I. Japonya'da Eskiçağdan beri geçerli olan şiir türü. [*Ing.* ve *Fr.* Renga].

rengârenk /rengârenk/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Çeşitli renkleri olan, renk renk. [*Ing.* Multi-coloured; *Fr.* Multicolore]; § ❷ Alacalı. [*Ing.* Ornate; *Fr.* Bigarré,-ée].

ren.geyiği, b.i. *zool.* Çift-parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının Geyikgiller *(Cervidae)* familyasından, Kuzey yarımkürenin soğuk bölgelerinde yaşayan, evcil veya yabanî memeli hayvan. Uzunluğu 200, yüksekliği 110 sm.'dir. Boynunda çok kalın ve sarkık bir yele vardır: postu sert ve sık kıllarla kaplıdır. Hem dişi, hem erkek boynuzludur. Boynuzları kendine özgü biçimde dallı ve eğridir; boynuzların ana kolları uca doğru parmak gibi dallanır. Rengeyikleri likenlerle beslenir; likenleri boynuzlarıyle veya tırnaklarıyle karı eşeleyerek ortaya çıkarır, fakat iyi mevsimde bulduğu bitkileri yemekten de geri kalmaz. Gebelik süresi 230 gündür. Eskimolar bu hayvanları yarı yabanî halde yetiştirirler. Uzak Kuzey'deki halkın yegâne evcil hayvan kaynağı bunlardır. Hayvanın bütün kısımlarından *(boynuz, post, kemik, et, kan, kiriş v.b.)* yararlanılır. Canlıyken kas kuvvetinden *(kızaklara koşma)* ve sütünden faydalanılır. Laponya'da düzenli bir şekilde yetiştirilir. Kuzey Amerika rengeyiğine *karibu* denir. Bu geyikler beslenmek için mevsimlik göçlere girişir. [*Lat. Rangifer tarandus; ing.* Reindeer; *Fr.* Renne].

~ **likeni**, *bot.* Ren geyiklerinin yiyip beslendikleri kutup likeni.

rengin, s. *Osm.* < *Fars. reng* + *-in*, sıfat yapma eki'nden *rengin. esk.* § ❶ Boyalı, renkli. [*Ing.* Coloured, tinctured; *Fr.* Coloré, colorié]; § ❷ *mec.* Güzel, süslü. [*Ing.* Charming, beautiful, elegant; *Fr.* Orné, joli]; § ❸ i. Erkek adı.

reniform, s. *Fr. réniforme. bot.* Laminası böbreksi *(böbrek biçiminde)* olan *(basit yapraklar hk.)*. [*Lat. Reniformis; Ing.* Reniform].
☆ *Eşanl.* **böbreksi**.

renik, s. *Fr. rhénique. kim.* Renyumdan türeyen ReO_3 anhidriti ve buna tekabül eden H_2ReO_4 formülündeki asid için kullanılır. [*Ing.* Rhenic].

renin /renin/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bağırma yüksek sesle inleme, haykırma. [*Ing.* A crying out a loud, a ringing resounding, echoing].

renin², i. *Fr. rénine. biyokim.* Hasta, kansız, *(kan dolaşımı bozulmuş)* böbrek tarafından salgılanan enzim; yumacığın yanındaki hücrelerce salgılanır ve yüksek damar basıncı *(hipertansiyon)* mekanizmasında rol oynar. [*Ing.* Renin].

renk,-gi, i. *Osm.* < *Fars. reng.* § ❶ Işığın, kendi öz yapısına veya cisimler tarafından yayılma şekline bağlı olarak göz üzerinde yaptığı etki. [*Ing.* Colour, hue; *Fr.* Couleur]; § ❷ *mec.* Görünüş, tarz, şekil. [*Ing.* Sort, kind, variety]; § ❸ *esk.* Hile, oyun, düzen; § ❹ *oyun.* Iskambil kâğıtları üzerindeki dört değişik işaret; genel olarak iki renkten meydana gelir: kırmızı ve siyah *(sinek, karo, kör, pik)* [*Fr.* Couleur]; § ❺ *res.* Renklerin bir tablo içindeki dağılımı, renk uyumu: *Rubens'in, Tiziano'nun, Claude Larraine'in rengi.* [*Fr.* Couleur]; ◉ **renge oynamak**, *oyun.* Rulette, kırmızı veya siyaha para basmak. [*Fr.* Jouer la couleur]; ◉ ~ **leri hafifletmek**, *res.* ◘ **Hafifletmek**; ◉ **rengi atmak (kaçmak, uçmak)**, *dey.* § ❶ Solmak. [*Ing.* To grow pale; *Fr.* Pâlir, se décolorer, déteindre]; § ❷ Korku, heyecan v.b. durumlarda benzi sararmak. [*Ing.* To grow pale; *Fr.* Pâlir]; ◉ **rengi çalık**, *dey.* Solmuş, solgun. [*Ing.* Faded, discolored]; ◉ **rengi çalmak**, *dey.* Renk bakımından benzemek; ◉ **rengi değişmek**, *dey.* Eski durumunu yitirip yeni bir nitelik ve anlam kazanmak; ◉ **rengi tutmak (uymak)**, *dey.* Renk tonları birbirine benzemek; ◉ **açık** ~, ◘ **Açık**; ◉ **akaju rengi**, ◘ **Akaju**; ◉ **ana** ~, *tekn.* Boyacılıkta, diğer renklerin türediği renkler. [*Ing.* Primary colour; *Fr.* Couleurs matrices]; ◉ **ara** ~, *res.* ◘ **Ara¹**; ◉ **bakır rengi** ◘ **Bakır**; ◉ **bâkir** ~ **ler**, Başka renklerle karıştırılmamış renkler. [*Ing.* Pure colours; *Fr.* Couleurs vierges]; ◉ **balmumu rengi (sarısı)**, ◘ **Balmumu**; ◉ **barışık** ~ **ler**, ◘ **Barışık**; ◉ **baygın** ~, *res.* ◘ **Baygın**; ◉**belirsiz** ~, *res.* ◘ **Belirsiz**; ◉ **bitaraf (tarafsız)** ~ **ler**, Yanına ve üstüne gelen renklere bir etkisi olmayan renkler; ◉ **canlı** ~ **ler**, Diğer renkler arasında belirecek kadar kuvvetli ve ışıklı renkler. [*Ing.* Vivid colours; *Fr.* Couleurs tranchantes] ◉ **çevre** ~ **leri**, *boyacılık.* Belirli bir yerin değişik yüzeylerine görüş rahatlığını sağlamak amacıyle vurulan, genellikle boyalar aracılığıyle elde edilen renk. [*Fr.* Couleurs d'ambiance]; ◉ **çiğ** ~, *res.* ◘ **Çiğ¹**; ◉ **doğurucu** ~ **ler**, ◘ **Doğurucu**; ◉ **esas** ~ **ler**, Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, yeşil, mor, koyu kahverengi gibi güneş tayfındaki yedi renk; ◉ **esmer** ~ **ler**, ◘ **Esmer**; ◉ **görevsel** ~ **ler**, *boyacılık.* Belirli bir çalışma yerinin değişik yüzeylerine, çalışanların görüş rahatlığını arttırmak, yorgunluklarının azalmasına katkıda bulunmak ve üretimlerinin genellikle boyalar aracılığıyle elde edilen renk. [*Ing.* Functional colours; *Fr.* Couleurs fonctionnelles]; ◉ **hâkim** ~, Bir boyaresimde diğer renklerden fazla etki yapan ve göze en çok çarpan renkler. [*Ing.* Dominant colours; *Fr.* Couleur dominante]; ◉ **ilkel** ~ **ler**, *opt.* ◘ **ilkel**; ◉ **işaret (güvenlik)** ~ **leri**, *boyacılık.* Çalışma yerlerinde, değişik yüzeylere, çalışanların dikkatini belirli tehlikelere çekmek, gidiş - geliş yollarını göstermek ve özellikle güvenlik aracılığıyle elde edilen renk. [*Ing. Sig*nalling or security colours; *Fr.* Couleurs de signalisation ou de sécurité]; ◉ **karanlık** ~ **ler**, Işıklı olmayan renkler; ◉ **kaynaşık** ~ **ler**, ◘ **Kaynaşık**; ◉ **kırık** ~ **ler**, ◘ **Kırık**; ◉ **koyu** ~, Karanlık, yani ışığı az olan renk. [*Ing.* Dark coloured; *Fr.* Couleur sombre, couleur foncée]; ◉ **meneviş ve tav** ~**leri**, *met.* Isıtma sırasında çelik parçaların aldığı değişik renk tonları. [*Ing.* Tempering colour; *Fr.* Couleur de revenu]; ◉ **orta** ~, Aynı renkte bir şeye kuvvetli bir ışık geldiği vakit onun ışık gören tarafındaki kısmının rengi açık ve karanlıkta kalan tarafının koyu görünen rengi. [*Fr.* Demi-teinte]; ◉ **ölgün** ~, Sönük ve soluk renk; ◉ **öz** ~, Her şeyin kendi doğal ve asıl rengi; ◉ **saf** ~, ◘ **Bakır renkler**; ◉ **sağır** ~, Saydam olmayan renk. [*Ing.* Couleur sourde]; ◉ **sağlam** ~, *dok.* Zamanla solmayan renk. [*Fr.* Couleur solide]; ◉ **sıcak** ~ **ler**, Kırmızılara ve kırmızıya çalan renklere denir. [*Ing.* Warm tints; *Fr.* Couleurs chaudes]; ◉ **soğuk** ~ **ler**, Mavi ve yeşile çalan renkler; ◉ **som** ~, Açık ve koyu kısımları olmayan yekpare ve düz renk; ◉ **sönük** ~, Renginin şiddeti siyah kirli bir renkle veya tamamlayıcı renkle söndürülmüş ve soluklaştırılmış renk; ◉ **tamamlayıcı** ~, Üç ana renkten ikisi birleştiği takdirde açıkta kalan üçüncü renge verilen ad. [*Ing.* Complementary colour; *Fr.* Couleur complémentaire]; ◉ **uyandırıcı** ~, Boya resimlerde bazı kısımların ölgün ve sönük renklerini uyandırmak ve onlara bir renklilik ve kuvvet vermek için bazı noktalara konan kuvvetli renkler. [*Fr.* Colour reveillon]; ◉ **uyuşkan** ~ **ler**, Birbirlerine karıştığı vakit ahenkli ve güzel tonlar vücuda getiren renkler. [*Fr.* Couleurs amies]; ◉ **yalama** ~, Aynı tek renkten derece derece açıklaşan veya koyulaşan renk. [*Fr.* Teinte dégradée]; ◉ **yanar döner** ~ **ler**, Çeşitli yönlerden bakıldığına göre çeşitli renkte görünen ve bazı ipekli kumaşların rengi gibi olan renkler; ◉ **yek** ~, Yalnız bir renkte yapılan. [*Ing.* Monochromic, monochromous; *Fr.* Couleur unie, monochrome]; ◉ **yerel** ~, *ed.* ve *san.* Bir milletin, bir dönemin medeniyetini, orijinal niteliklerini hatırlatmaya yarayan kavramlar bütünü. [*Ing.* Local colour; *Fr.* Couleur locale]; ◉ **zayıf** ~, *dok.* Kumaş üzerinde iyi tutunmayan ve kullanıldıkça veya yıkandıkça solan renk.

~ **açısı**, *ağ. iş.* Ağacın rengini açmada kullanılan kuzukulağı asidi, tuz asidi, kükürt dioksit, sodyum peroksit, perhidrol, v.b. gereçlere verilen ad.

~ **ahengi**, Renklerin birbirine uyması ve gözde güzel bir ahenk meydana getirmesi. [*Ing.* Colour harmony, harmony of colour].

~ **almak**, *dey.* Yeni bir renk kazanmak: *Mavimsi bir renk aldı.*

~ **artığı**, *astr.* Bir yıldızın gözlenen renk ölçeğinin, içinde bulunduğu tayf sınıfının ortalama renk ölçeğinden farkı.

~ **atmak**, Bir boyanın ışık ve hava etkisiyle rengi soluklaşarak kaybolması veya sönükleşmesi. [*Ing.* To lose colour, to fade; *Fr.* Se décolorer, pâlir].

~ **bilgisi**, Temel renkler ile diğer renklerin özellikleri ve bunların ayırımı hakkında bilgi.

~ **cümbüşü**, *dey.* Değişik renklerin oluşturduğu karışım.

~ **çakılı**, *min.* ◘ **Çakıl**.

~ **çarpışması**, Yanyana konulan çeşitli renklerin birbirleri üzerine yaptıkları etki dolayısıyle, olduklarından başka renkte görünmeleri olayı ve bunu gerektiren renk karşıtlığı. [*Fr.* Contraste des couleurs].

~ **çerçeveleri**, *tiy.* Işıldakların, lambaların önüne konan renkli cam veya yanmayan saydam boyaları *(asetatları)* tutan çerçeveler. [*Ing.* Porte-écran].

~ **dairesi**, *matb.* Prizmada meydana gelen spektrum renklerinin sırayla bir daire içinde gösterilmesi. [*Fr.* Cercle de couleurs].

~ **danışmanı**, *sin.* Renkli filimlerin çevriminde renk konusundaki çalışmaları yönelen renkli film uzmanı.

~ **değeri**, *res.* ◘ **Değer**.

~ **değiştirme aracı**, *tiy.* Otomatik olarak ışıldakların ve lambaların önündeki renkli camları veya «*asetatları*» değiştiren düzen. [*Ing.* Colour switch].

~ **diyagramı**, *astr.* Yıldızları iki çeşit renk-ölçeğine göre temsil eden diyagram.

~ **duyarlığı**, *sin.* Duyarkatın, tayfın çeşitli ışınımlarına karşı duyarlığını gösteren durum. [*Ing.* Chromatic sensibility, colour sensitiveness; *Fr.* Sensibilité chromatique].

~ **eşitsizliği**, *kanb.* Bir eritrositin yalnız periferik bölgesinin renkli olduğu hali anlatmak için kullanılan terim *(bazı anemi tiplerinde demir noksanlığına bağlı olarak belirir).* [*Ing.* Anisochromia; *Fr.* Anisochromie].
☆ *Eşanl.* **anizokromi**.

~ **gamı**, ◘ **Renk mıstarı**.

~ **giderici**, *kim.* Bazı maddelerin rengini kaybetme özelliği taşıyan kimyasal madde. *(Bu renk giderme, ya boyarmaddenin soğurulmasından /hayvanî kömür/ ya da bir redoks tepkimesinden/renk giderici klorürler/ ileri gelir).* [*Osm.* Müzîl-ül-levn; *Ing.* Decolorant; *Fr.* Décolorant].

~ **giderici klorürler**, ◘ **Klorür**.

~ **giderme**, *sny.* İslenmiş ürünü istenen renge getirebilmek için, bir üründeki tabii pigmentlerin veya renkli ayrışma maddelerinin yok edilmesi.

~ **hassaslaştırma maddesi**, *matb.* Kollodyon-Emülsiyon usulünde Kollodyon tabakasının duyarlığını arttırmak ve diğer renk-

lerde de hassas kılmak maksadıyle kullanılan maddeler.
~ **hücresi**, *bot.* ve *zool.* ◘ Hücre.
~ **iskalası**, *grafik. san.* ve *tekn.* ◘ İskala.
~ **kalıp ayarı**, *matb.* Çok renkli veya üç renkli baskılarda, üstüste veya yanyana gelecek baskı kalıbı parçalarının birbirine göre iyi ayarlanması, uydurulması.
~ **kalıpları**, *matb.* Çok renkli baskılarda, trikromi veya ofset baskıda, her renk için *(sarı, kırmızı, mavi, siyah)* hazırlanmış olan klişe veya çinkolar olup bunların üstüste basmaları ile istenilen renkli resim meydana gelir. [*Fr.* Contreforme].
~ **kıymeti.** Buna ton kıymeti de denir. Bir rengin yalnız siyah ve beyazla açık ve koyu olarak ifadesi.
~ **körlüğü**, *tıp.* ve *psik.* Belirli renkleri kısmen veya tamamen görememe *(ayırtedememe, seçememe)* hastalıklarına verilen genel ad. *(Daltonizm renk körlüğünün bir çeşididir).* [*Osm.* Ama-yı elvan; *İng.* Achromatopsia, color-blindness; *Fr.* Achromatopsie].
☆ *Eşanl.* **akromatopsi**.
~ **küre**°, *astr.* ◘ Kromosfer.
~ **lekeleri**, *trm.* Toprak horizonlarında farklı renklerdeki düzensiz benekler.
~ **maddesi**, *zool.* ◘ Boyarmadde.
~ **merdiveni**, Renklerin açıktan koyuya ve koyudan açığa doğru derece derece sıralanmış olan renk takımları olup bir renkten öbür renge geçen kademelerden ibaret renk sırası. [*Fr.* Echelle].
~ **ölçeği**, *astr.* Bir yıldızın farklı iki tayf bölgesinde *(farklı iki renkte)* ölçülen parlaklıklarının farkı.
~ **ölçer**, ◘ Renköl̈çer.
~ **parlaklık diyagramı**, *astr.* Çok sayıda yıldızı içine alan bir topluluk veya kümede, yıldızların renk ölçeklerini yataykon *(apsis)*, salt parlaklıklarını düzeykon *(ordinat)* alıp yıldızların her birini birer nokta ile göstererek elde edilen dağılım.
~ **ressamı**, Resimleri çizgi, gölge ve ışıktan çok renkle yapan ve renge büyük bir kıymet ve önem veren sanatkâr. [*İng.* Colourist; *Fr.* Coloriste].
~ **rötuşleri**, *matb.* Baskı kalıpları yapmak için hazırlanan Negatif ve Pozitif filmler üzerinde, renklerin ton kıymetlerini tashih etmek ve ayarlamak maksadıyle elle veya otomatik usullerle yapılan müdahaleler.
~ **sağlamlığı**, *dok.* Bir kumaş boyasının çeşitli etkinlere dayanma niteliği. *(Tekstil boyalarının renk sağlamlıkları çeşitli usullerle denenmiş ve her boyanın ışığa, suya, asidlere, deterjanlara, dinklemeye, deniz suyuna v.b.'lerine karşı direnci ayrı rakamlarla belirtilmiştir.)*
~ **sapıncı**, *astr.* Bir merceğin odak noktasının gelen ışığın rengine bağlı olması, bu yüzden sonsuzdaki beyaz bir nokta ışık kaynağının görüntüsünün renkli olmaması renkli halkalar biçiminde görülmesi.
~ **seçmezlik**, ◘ Renkseçmezlik.
~ **sıcaklığı**, § ● Bir rengin kırmızı ve sarıya doğru gitmesi ve içinde bu renklerin olması. [*Fr.* Chaleur de coloris]; § ◎ *astr.* Bir yıldızın çeşitli ışınım dalga boylarında gözlenen arka dağılımlarının, kuramsal olarak çeşitli sıcaklıklar için çizilen Plack eğrileriyle karşılaştırılmasından beliren sıcaklık.
~ **süzgeci**, *astr.* Belli bir dalga-boyu aralığındaki ışığı geçiren özel yapıda renkli cam.
~ **vermek (katmak)**, *dey.* Neşeli ve canlı bir özellik kazandırmak. [*İng.* To give a colour *(to)*, to colour; *Fr.* Colorer].
~ **vermemek (rengini belli etmemek)**, *dey.* Duygu veya düşüncesini saklamak. [*İng.* To appear unmoved, to conceal one's feelings; *Fr.* Agir avec une indifférence feinte pour ne pas faire comprendre].
~ **yuvarı**, *astr.* ◘ Kromosfer.

renk.bilim, b.l. Rengi ve renk olaylarını inceleyen bilim dalı: *Bir kutup ışığının incelenmesi, değerli bir lambanın ışığının incelenmesi gibi, bir renkbilim problemidir.* [*İng.* Chromatics; *Fr.* Coloristique].

renk.deş, b.s. Aynı renkte olan.

renk.körlüğü, b.l. ◘ Renk.

renk.küre° *(renkyuvar)*, b.i. *astr.* ◘ Kromosfer.

renklemek (-i), f. Renk vermek. Etrafı bir çizgi ile çevrilmiş şekil ve yüzeylerin içini bir renkle boyamak. [*İng.* To color, to give a color to; *Fr.* Colorer].

renklendirme, i. § ● Bir cisim üzerine, herhangi bir yöntemle çeşitli renkleri uygulama işlemi. [*İng.* Coloration, coloring, colorism; *Fr.* Colorisation]; § ● *fot.* Kimyasal işlemlerle tek renkli pozitif görüntüde değişik sonuçlar elde etme. [*İng.* Tone, toning; *Fr.* Virage].
~ **gücü**, *boyc.* Bir pigmentin, başka pigmentlerle yaptığı bir karışıma kendi rengine yakın bir renk verme özelliği.

renklendirmek (-i), f. § ● Renklenmesine yol açmak. [*İng.* To give color, to lend color *(to)*, to colour; *Fr.* Colorer]; § ● *mec.* Canlılık ve hareket vermek.

renklenmek, dönşl. f. § ● Renkli hale gelmek: *Bahar geldi, her taraf renklendi.* [*İng.* To get color *Fr.* Se colorer, prendre des couleurs]; § ● *mec.* İlgi çekici bir nitelik canlılık kazanmak: *Konuşma birdenbire renklendi.*

renkli, s. § ● Rengi olan: *Şurup, renkli bir sıvıdır.* [*İng.* Having color, colored, colorful; *Fr.* Coloré,-ée, en couleur]; § ● *mec.* Neşeli, canlı: *Renkli bir toplantı;* § ● Siyah ve beyazdan başka renkleri olan: *Renkli fotoğraf. Renkli filim;* § ● Göz alıcı parlak renkte olan; § ● *mec.* Kendine özgü yanıyla ilgi çekici; ◎ çok ~, *fot., matb.* ve *opt.* ◘ Çok; ◎ değişik ~, *bot.* ◘ Değişik; ◎ eş ~, *opt.* ◘ Eşrenkli; ◎ iki ~ baskı, *san.* ◘ İki.
~ **baskı**, *matb.* Fotogravür yöntemleriyle elde edilmiş klişelere göre yapılan renkli tipo baskı. [*İng.* Colour printing; *Fr.* Chromotypie, impression en couleurs].
~ **baskı presi**, *ciltç.* ◘ Pres.
~ **boş filim**, *sin.* Renkli filim elde etmekte kullanılan özel duyarkatlı henüz alıcıda kullanılmamış filim. [*İng.* Colour stock *(A.B.D.)*; *Fr.* Pellicule en couleur].
~ **burçak**, *bot.* ◘ Renkliburçak.
~ **cam**, ◘ Cam¹.
~ **filim**, *sin.* Doğadaki renkleri olduğu gibi görüntüye aktarmayı gözeten filim. [*İng.* Color film; *Fr.* Film en couleurs, film panchromatique].
~ **filim işlemi**, *sin.* Renkli filim elde etmek için yapılan işlerin bütünü.
~ **filim kalıbı**, *sin.* Teknikolor işleminde kullanılan kalıp. Bu kalıp renkli sinema filimlerinin basımında kullanılır.
~ **filtre**, *bot.* ◘ Filtre.
~ **fotoğrafçılıkta katılma işlemi**, *fot.* Nesnenin renk analizini ve asıl renk *(kırmızı, yeşil ve mavi)* filtreleri kullanılarak, siyahbeyaz negatif ve pozitiflerin alınmasını gerektiren işlem. [*İng.* Additive process of color photography].
~ **gösterge**, *kim.* ◘ Gösterge.
~ **işitme**, *psik.* Ses duyumu sırasında göze birtakım renklerin görünmesi hali. [*Osm.* Sem'i mülevven; *İng.* Color hearing, synesthesia; *Fr.* Audition colorée].
~ **kabartma**, *san.* ◘ Kame.
~ **kalem**, ◘ Kalem.
~ **kazı**, ◘ Kazı.
~ **levha**, *matb.* Kitapların arasına, ekseriya ayrı ve daha iyi kâğıda basılarak konulan renkli ilâve resimler. [*Fr.* Hors-texte en couleur].
~ **litografik baskı**, *matb.* (a) Litografya ile ard arda baskı yaparak çok renkli resimler elde etme yöntemi. [*İng.* Chromolithography; *Fr.* Chromolithographie, chromo]; (b) Bu yöntemle elde edilmiş baskı. [*İng.* Chromolithography; *Fr.* Chromolithographie, chromo].
~ **litografya**, *san.* ◘ Litografik baskı.
~ **resim**, Çiziresim üzerine boya sürülerek renklendirilmiş resim. [*İng.* Colour exposure, coloured picture; *Fr.* Dessin coloré, dessin en couleur].
~ **sinema**, *sin.* Renkli filim meydana getirmekle uğraşan sinema kolu. [*İng.* Colour cinematography; *Fr.* Cinéma en couleur].
~ **süslü kâğıtlar**, *matb.* Esas olarak kâğıt fabrikasından renksiz çıkıp da sonradan maksada ve konuya göre elle, fırçayla veya bir baskı tekniği ile hazırlanan renkli ve süslü kâğıtlar.
~ **taş basması**, ◘ Basma.
~ **vernik**, *ağ. iş.* Saydamlığı kaybolmayacak ölçüde renklendirilmiş ağaç verniği. [*İng.* Coloured varnish].

renkli.burçak,-ğı, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledonese)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, anayurdu Avrupa olan ve Türkiye'de İstanbul'da, Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinde yaygın olan, pembe ve beyaz şemsiye durumlu çiçekli ve sivri köşeli tohum zarflı bir bitki türü. [*Lat. Coronilla varia, İng.* Axseed, crown vetch; *Fr.* Coronilla, coronille].

renklilik,-ği, i. Renkli olma hali. [*İng.* Coloredness; *Fr.* Coloris].

renk.maddesi, b. i. *bot.* ◘ Boyarmadde.

renk.ölçer, b. i. § ● Bir rengin bileşenlerini belirlemeye yarayan âlet. *(Bu inceleme sırasında, soğurucu kamalarla şiddetleri kontrol edilebilen üç temel renk /kırmızı, sarı ve mavi/ optik bir sistem yardımıyle üst üste getirilir ve incelenecek renk elde edilir. Böylece herhangi bir rengin, Maxwell'in renkler üçgenindeki yeri tespit edilebilir).* [*Osm.* Mikyas-ül-elvan; *İng.* Colorimeter; *Fr.* Colorimètre]; ☆ *Eşanl.* **kolorimetre, renk ayırıcı**; § ● Soğurucu maddelerin *(demir, nikel v.b. tuzları)* derişikliğini belirlemekte kullanılan fotoselli fotometre. [*İng.* Colorimeter; *Fr'* Colorimètre].

renk.ölçme, b. i. Sıvıların, dağıtıcı yüzeylerin, boyalı camların v.b. nın renklilik derecesini ölçme. [*İng.* Colorimetry; *Fr.* Colorimétrie].
☆ *Eşanl.* **kolorimetri**.

renk renk, s. Her renkten olan, çok renkli, çeşitli renklerde görünen *(şey)*: *Renk renk* çiçekler. [*İng.* Multi-colored, of different colours; *Fr.* Coloré, de diverses couleurs, multicolore].

renk.seçmezlik,-ği, b. i. *fot.* Renkleri yanlış görme veya bazı renkleri karıştırma hastalığı, renk görme bozukluğu. [*Osm.* Galat-ı elvan; *İng.* Dyschromatopsia; *Fr.* Dyschromatopsie, allochromasie].
☆ *Eşanl.* **diskromatopsi**.

renksemez, s. *opt.* Nesnelerin görüntülerini renkli saçaklarla çevrili olmaksızın veren bir optik sistem için kullanılır: *Renksemez dürbünler.* [*İng.* Achromatic; *Fr.* Achromatique].
☆ *Eşanl.* **akromatik**.

renksel, s. < *renksemek. opt.* Renklerle ilgili [*İng.* Chromatic; *Fr.* Chromatique].
☆ *Eşanl.* **kromatik**.
~ **sapınç**, ◘ Sapınç.

renksiz, s. § ● Rengi olmayan: *Su renksiz bir sıvıdır.* [*İng.* Colourless; *Fr.* Incolore]; § ● Siyah ve beyaz dışında rengi olmayan: *Renksiz filim. Renksiz fotoğraf.* [*İng.* Colorless; *Fr.* Incolore]; ● Solgun görünen, soluk: *Bu sabah, Munise biraz hasta ve renksiz uyandı.* [*İng.* Pale; *Fr.* Blême, pâle]; § ● *mec.* Dikkat çekici bir özelliği bulunmayan, silik, sönük. *Renksiz bir adam. Renksiz düşünceler.* [*İng.* Lacking personality, dull; *Fr.* Incolore].

renksizlik,-ği, i. § ● Renksiz olma hali. [*İng.* Colorlessness; *Fr.* Absence de couleur]; § ● *mec.* Kendini belirtecek, göze çarpıcı niteliği olmama hali.

renkteş, s. *biy.* Kendi renklerini içinde yaşadıkları ortam rengine uyduran veya ortamın rengine uygun renklere sahip olan *(Organizmalar hk.).* [*İng.* Homochromatic; *Fr.* Homochrome].

renkteşlik,-ği, i. § ● *bot.* Kömeç durumundaki çiçeklerde, ortadaki çiçeklerle çevredekilerin aynı renkte olması hali. [*İng.* Homochromy; *Fr.* Homochromie]; § ● Organizmaların kendi renklerini içinde yaşadıkları ortam rengine uydurmaları veya ortamın rengine uygun renklere sahip olmaları

durumu. [*Ing.* Homochromy; *Fr.* Homochromie].
☆ *Eşanl.* **homokromi**.

renk.yuvar, b. i. *astr.* ◘ **Kromosfer**.

Ren nehri, öz. i. *Alm. Rhein.* < *Hollandaca Rijn. coğr.* Batı Avrupa'da nehir. Alpler'de doğar ve kuzey denizine dökülür. Uzunluğu 1298 km. dir.

rennan /rennän/, s. *Osm.* < *Ar. renīn. esk.* Bağıran, haykıran, yüksek sesle inleyen. [*Ing.* Resonant, sonorous].

renografi, i. *tıp.* Böbrek radyografisi. böbreğin röntgenle incelenmesi. [*Ing.* Renography].

renopati, i. *tıp.* Böbrek hastalığı. [*Ing.* Renopathy].

renoskopi, i *tıp.* Rektumun içini bir âletle aydınlatarak mukozasını incelemek. [*Ing.* Renoscopy].

renso, i. *Fr. rinceau. mim.* Yapraklı ve bazen de çiçekli, meyveli ince dalların dışarıdan içeriye doğru kıvrılıp birbirine dolanarak helezonlar halinde devam etmesinden meydana gelen oyma ve kabartma süs. [*Ing.* Foliage].

rentenmark, i. Birinci Dünya savaşı sonunda Almanya'daki para enflasyonunu durdurmak üzere, 13 ekim 1923 tarihli kanunla kabul edilen geçici alman parası. [*ing.* ve *Fr.* Rentenmark].

renting, i. *Ing.* kiralamak. Tipleri standartlaşmış malzeme kiralama şekli *(vagon, kamyon, bazı bayındırlık malzemesi, şantiyelerdeki seyyar tesisler, elektronik muhasebe makineleri v.b.).* [*ing.* ve *Fr.* Renting].

renyum, i. *Fr. rhénium (Ren nehrinin* adından*). kim.* Sembolü **Re**, A.n. 75, ve **A.a.** *186,31* olan kimyasal element. *(1925'te, alman W. ve I. Noddack tarafından X ışınlarıyle tayfölçümü sayesinde platin ve niyobyum cevherlerinde bulundu).* [*Ing.* Rhenium].

reo-, *Yun. reos,* akım'dan alınan ve birçok kelimenin yapısına giren önek. [*Ing.* Rheo; *Fr.* Rhéo-].

reobaz, İ. *Fr. rhéobase. fizyol.* Uzun süre bir sinire veya kasa uygulanınca sinir veya kasın irkilmesini sağlayan en küçük elektrik akımı şiddeti. [*Ing.* Rheobase]. ◘ **KRONAKSİ**.

reofil, s. *Fr. rhéophile. zool.* Hızlı akarsularda yaşayan yassı vücudu, çekmenleri veya kancaları sayesinde akıntıya karşı koymaya elverişli bir yapı kazanmış olan hayvanlara denir. [*Ing.* Rheophile].

reograf, i. *Fr. rhéographe. elek.* Bir elektrik akımının şiddet değişimlerini grafik halinde kaydeden âlet. *(Abraham reografı, hareketli parçalarının eylemsizliği ve sönümü elektrik devreleriyle dengelenen bir çeşit osilograftır).* [*Ing.* Rheograph].

reoloji, i. *Fr. rhéologie* < *Yun. reos,* akım + *logos,* bilim. Maddelerin katılığını, esnekliğini, viskozitesini ve genel olarak akışını, inceleyen fizik dalı. [*Ing.* Rheology].

reometre, i. *Fr. rhéomètre.* § ❶ Galvanometre'nin eski adı; § ❷ Değişen basınçlar altında debisi sabit kalan akışkanları ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Rheometer].

reorganizasyon. i. *Fr. réorganisation. ikt.* Yeniden organize etme, yeniden teşkilâtlanma. [*Ing.* Reorganization].

reosta, i. *Fr. rhéostat. elek.* Bir devrede, bağlantıları sökmeden direnç ayarı yapabilmek için değişken direnç olarak kullanılan âlet. [*Ing.* Rheostat]; ◉ **asenkron motor hız ayar ~ sı**, *elek.* Bir asenkron motorun hızını ayarlayan reosta. [*Fr.* Rhéostat de glissement]; ◉ **asenkron motora yol verme ~ sı**, *elek.* Rotoru sargılı asenkron bir motorun rotor sargılarına bağlanan reosta. [*Ing.* Rotor rheostat; *Fr.* Rhéostat rotorique]; ◉ **ayar ~ sı**, *elek.* Elektrikle ilgili bir büyüklüğü *(şiddet, direnç v.b.)* belli bir süre için belli sınırlar arasında ayarlamaya yarayan reosta. [*Ing.* Rheostatic starter; regulating resistance; *Fr.* Rhéostat de réglage]; ◉ **gerilim ayar ~ sı**, *elek.* Bağlantıları sökmeden, bir devredeki gerilimin değerini değiştirebilen direnç. [*Ing.* Potentiometric rheostat; *Fr.* Rhéostat potentiométrique]; ◉ **hız ayar ~ sı**, *elek.* Bir makinenin hızını veya motor çiftini sürekli şekilde ayarlayan reosta. [*Ing.* Speed regulating resistance; *Fr.* Rhéostat de réglage de vitesse]; ◉ **ikaz ~ sı**, *elek.* Bir makinenin uyarma akımını ayarlayan reosta. [*Ing.* Excitation rheostat; *Fr.* Rhéostat d'excitation]; ◉ **yol verme ~ sı**, *elek.* İlk hareket sırasında bir makinenin yuttuğu akımı sınırlayan ve makine çalışma rejimine ulaştığında dirençleri devreden çıkarılan reosta. *(İlk hareket reostası da denir).* [*Ing.* Starting rheostat; starter; *Fr.* Rhéostat de démarrage]; ◉ **yükleme veya şarj ~ sı**, *elek.* Üreteçlerin yükleme denemesinde elektrik enerjisini soğurmaya yarayan reosta. [*Ing.* Absorption rheostat; *Fr.* Rhéostat d'absorption].

reostalı, s. *elek.* Reostası olan. [*Ing.* Rheostatic; *Fr.* Rhéostatique].

reotaksi, **reotropizm**, i. *Fr. rhéotaxie* veya *rhéotropisme. biy.* Bir su akıntısının hayvanlarda meydana getirdiği zorunlu yönelim tepkisi. *(Hayvan suyun aktığı yöne doğru giderse reotaksi pozitif, akıntıya karşı giderse, reotaksi negatiftir).* [*Ing.* Rheotaxis, rheotropism].

reotom, i. *Fr. rhéotome. elektrorad.* Bir akımın geçiş süresinin, hızlı kasılan bir kasın uyarılmasında nasıl etki gösterdiğini incelemek için kullanılan cihaz. *(Kaslardan, çok kısa aralıklarla ve gayet hassas bir şekilde doğru akım geçirmeye yarar).* [*ing.* Rheotome].

reotropizm, !. *Fr. rhéotropisme. biy.* ◘ **Reotaksi**.

rep, i. *(Röntgen Equivalent Physique'ten). nükl.* Enerji cinsinden tanımlanan ışınım miktarı. [*Ing.* ve *Fr.* Rep].

repant, s. *Lat. repandus. bot.* Lamina kenarının girinti ve çıkıntıları yayık olan *(yapraklar hk.).* [*Ing.* Repand].

reparasyon, i. *Fr. réparation. tıp* (a) Yaralanmış bir dokunun kendini tâmir etmesi; (b) Sensoriyel sinirlerin duyuları olan uçlarının veya bir fıtığın yerine konması. [*Ing.* Reparation].

repasöz,-zü, i. *Fr. repasseuse. dok.* Şrayhgarn yün iplikçiliğinde, üç taraklı asortimanların açma tarağı ile fitil tarağı arasında yer alan tarak grupu. [*Ing.* Ironer].

repertuvar, **repertuar**, i. *Fr. répertoire* < *Lat réperire,* bulmak > *lat. repertorium,* envanter. § ❶ *tiy.* (a) Bir tiyatronun sahneye koymak üzere seçtiği piyeslerin listesi: *Şehir tiyatrosunun repertuvarı;* (b) Bir oyuncunun öğrendiği ve oynadığı rollerin listesi: *Naşid'in repertuvarı.* [*Ing.* Repertory, repertoire]; § ❷ *müz.* Bir topluluğun veya bir solocunun, bir şarkıcının programında yer alan parçalar. [*Ing.* Repertory, repertoire].

repetitör,-rü, i. *Fr. répétiteur. müz.* İşi provalarda rol sahiplerine piyanoda eşlik etmekten ibaret olan ve operanın münferit çalıştırma elemanlarından sayılan musikici.

replik,-ği, İ. *Fr. réplique. tiy.* (a) Bir tiyatro oyuncusunun, partöneri veya partönerlerinin iki repliği arasında söylediği uzun veya kısa diyalog parçası; [*Ing.* Cue]; (b) *(özel anlamda).* Bu repliğin, partönere konuşma sırasının geldiğini gösteren son kelimesi veya son cümlesi. [*Ing.* Cue]; ◉ **bir oyuncuya ~ vermek**, *tiy.* O oyuncunun diyaloğuna katılmak. [*Ing.* To give the actor his cue; *Fr.* Donner la réplique à un acteur].

replum, İ. *bot.* ◘ **Yalancı perde**.

repor, i. *Fr. report. ikt.* ◘ **Nakliyekûn**.

represyon, i. *Fr. répression. psikiy.* Uygunsuz fikir veya dürtüleri şuur altına atma. [*Ing.* Repression].

reprodüksiyon, İ. *Fr. reproduction.* § ❶ Tekrar meydana getirme [*Ing.* Reproduction]; § ❷ Tıpkısını yapma. [*Ing.* Reproduction]; § ❸ *matb.* Tekrarlama, bir şeyi aynen yapıp çoğaltma. [*Ing.* ve *Fr.* Reproduction]; ◉ **akustik ~**, elektr. Gramofon plâkları veya manyetik teyp üzerine kaydedilmiş sesin gramofon *(pikap)* iğnesi veya manyetik baş vasıtasıyle yenilden ses şeklinde üretimi. [*Ing.* Acoustic reproduction].

~ atelyesi, *matb.* Reprodüksiyon yapılan, yani fotoğraf tertibat ve tekniğinden faydalanılarak çeşitli baskı işleri için film negatif veya diyapozitiften ve bunlardan kopye suretiyle baskı kalıbı hazırlayan atelye.

~ fotoğrafçılığı, *matb.* Modern baskı teknikerinde kullanılmak üzere gerekli kalıpların hazırlanmasında fotoğraf âlet ve tekniklerinden faydalanma usulleri.

~ fotoğrafı, *matb.* Matbaa işlerinde, kalıp hazırlamak için kullanılacak olan film ve cam çekme işleri.

~ makinesi, *matb.* Matbaalar için reprodüksiyon *(fotoğrafla kalıp hazırlamak için)* kullanılan büyük çaptaki fotoğraf makineleri ve agrandisman makineleri.

~ tekniği, *matb.* Orijinalleri basarak çoğaltmak için mevcut olan usullerin tümüne birden verilen genel ad.

~ teknikleri, *matb.* Renkli renksiz orijinallerin *(bir resim, yazı, tablo, afiş, fotoğraf)* basılmak suretiyle çoğalmalarını mümkün kılan kalıpların hazırlanmasında kullanılan fotomekanik *(fotoğrafik ve şimik)* yöntemlerin tümüne verilen ad.

~ tesisatı, *matb.* Bir reprodüksiyon atelyesi içinde fotoğraf ve yardımcı âletlerinden, kalıp hazırlama vasıtada ve tertibatlarından müteşekkil tesisat. [*Ing.* Process equipment].

reprodüktif, s. *Fr. reproductif,-ive.* Çoğaltıcı, üretici, yeniden yaratıcı. [*Ing.* Reproductive].

re's, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kafa, baş. [*ing.* Head; *Fr.* Tête]; § ❷ Başkan, reis. [*Ing.* Headman, chief]; § ❸ Başlangıç; § ❹ Tepe, uç; § ❺ Koyun, keçi v.b. hayvan; § ❻ *bot.* Bitkilerin uç noktası; § ❼ *coğr.* Burun; § ❽ *mat.* Geometrik cisimlerin tepesi; § ❾ *anat. esk.* Baş.

-res, s. *Osm.* < *Fars. esk.* «*Getiren, eriştiren*» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar.

-resa, s. *Osm.* < *Fars. esk.* «*Yetiştiren, yetişen, ulaşan*» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar.

resail, ç. İ. *Osm.* < *Ar. esk.* **Risale**'nin çoğulu.

resalet, i. ◘ **Risalet**.

-resan, s. *Osm.* < *Fars. residen* > *-res*'ten, *esk.* «*Yetiştiren, ulaştıran, yetişen*» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar.

resanet, i. ◘ **Rasanet**.

resas, i. ◘ **Rasas**.

resaset, İ. *Osm.* < *Ar. resâset. esk.* Eskilik, yıpranmış olma, köhnelik. [*Ing.* Being old, worn and tattered, raggedness, unsightliness].

resatik /resâtik/, ç. İ. *Osm.* < *Fars. rüstâ* > *Ar. rustak. esk.* Köyler.

resen, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Halat, ip. [*Ing.* Cord, rope, halter; *Fr.* Corde, licou].

re'sen /re'sen/, i. z. *Osm.* < *Ar. re's. esk.* § ❶ Kendi başına; kendiliğinden. [*Ing.* On one's own account, on one's own initiative; *Fr.* Lui seul, de lui-même, de sa propre initiative, d'une manière initiale]; § ❷ Bağımsız olarak, kimseye bağlı olmaksızın. [*Ing.* Independently; *Fr.* Indépendamment, à son gré]; § ❸ *ida. huk.* Hâkimin, tarafların beyanlarıyle bağlı olmaksızın dava ile ilgili araştırmaları görevinden ötürü yapması. [*Ing.* Of its own motion; sua sponte,-ex officio].

~ hareket usulü, *ikt.* Kendi başına, kendiliğinden hareket usulü. [*Fr.* Poursouite d'office, procédure d'office].

~ karar, *ikt.* Kendiliğinden karar, tarafların istemi olmadan hâkim tarafından kendiliğinden verilen karar. [*Fr.* Décision d'office].

~ kıymet takdir etme, *mal.* Re'sen hükümet tarafından takdir edilen ve piyasa kıymetinden ayrı olan kıymet. [*Ing.* Valorization; *Fr.* Valorisation].

~ tanzim edilen senet, *ikt.* Resen yapılan senet, bir akit veya işlemi yapan kimsenin irade beyanını, iki şahit huzurunda dinledikten sonra usulünce yazılan ve ilgililer tarafından okunup imza edilip noter tarafından onaylanan senet.

~ yemin, *ikt.* Hâkimin kendiliğinden teklif

ettiği yemin. [*Ing.* An oath administered on the court's own notion].

resepsiyon, i. *Fr. réception.* § ● Çağrılı kişileri ağırlamak amacıyla düzenlenmiş tören. [*Ing.* Reception]; § ● Kabul resmi. [*Ing.* Reception]; § ● Bir müessesede müşterileri kabul etmek, onların isteklerine cevap vermekle görevli büro ve bu büroda çalışan kimselerin tümü: *Bir otelin resepsiyonu. Resepsiyona başvurmak.* [*Ing.* Reception].

reseptakulum, i. *Lat. receptaculum. bot.* Çiçek tablası *(etli aya).* [*Ing.* Receptacle, torus; *Fr.* Réceptacle].

reseptör,-rü, i. *Fr. récepteur.* § ● *telekom.* ◘ **Almaç**; § ● *tıp.* (a) Canlı protoplazmanın toksinler veya besin maddeleriyle birleşmeye yarayan molekül grupu; (b) Sansoriyel sinirlerin duyuları olan uçları. [*Ing.* Receptor; *Fr.* Récepteur]; § ● *radyotekn.* ◘ **Alıcı**; § ● *anat.* Ağtabakadaki görme hücreleri türünden duyum alıcı organlar. [*Ing.* Receptor; *Fr.* Récepteur, elément sensoriel, comme les cellules visuelles de la rétine].

resesif, s. (a) Kendini gösteremeyen, geride kalan, silik; (b) Kesin bir etki vücuda getirebilmesi için başka bir silik genle birleşmesi gereken genin niteliği. [*Ing.* Recessive].

resid /resîd/, i. *Osm.* < *Fars. resîden. esk.* § ● Resmî bir yazının *«geldi» işareti.* [*Ing.* Mark made against an item in an account to show that the entry has been cancelled]; § ● *mal. esk.* (a) Maliye defterinde yazılı paranın tahsil edilmesi; (b) Hesabın kapatılması; (c) Açık veya kapalı arttırmanın sona ermesi.

~ **tahvili**, *mal. esk.* Maliye tarafından düzenlenen alındı belgesi.

reside /resîde/, s. *Osm.* < *Fars. resîden. esk.* § ● Yetişmiş, ulaşmış. [*Ing.* Arrived, that has reached to and touched]; § ● Olgunlaşmış, büyümüş. [*Ing.* Mature, ripe, adult]; § ● Genç.

residiv, i. *Fr. récidive. patol.* Geri tepme, ameliyat edilmiş bir tümörün yeniden oluşması, bir hastalığın tekrarlanması. [*Ing.* Recidivation].

resif, i. *Fr. récif.* < *Isp. arresif.* Su hizasındaki kaya zinciri: *Resife çarpan gemi.* [*Ing.* Reef]; ◉ **mercan** ~ I, *denizbilim.* Tropiklerarası bölgelerin denizlerinde mercanların büyümesiyle oluşan resif. [*Ing.* Coral reef; *Fr.* Récif corallien].

reis'ikâr /reˈsikâr/, b. i. *Osm.* < *Ar.* + *Fars. esk. (Devlet yönetiminde)* Işbaşı, iktidar, mevki. [*Ing.* Supreme authority *(of a business, etc)*, highest post; *Fr.* sommet, pointe].

resil, i. *Osm.* < *Ar. risâlet*'ten *resil. esk.* Elçi. [*Ing.* Messenger, envoy].

resim,-mi, i. *Osm.* < *Ar. resm.* § ● Örnek olarak alınmış herhangi bir şeyin karakalem veya boya ile kâğıt v.b. bir yüzey üstüne çıkarılmış biçimi: *İnsan resmi. Ağaç resmi. Ev resmi.* [*Ing.* Picture; *Fr.* Painture, dessin]; § ● Yazma, çizme, boyama sanatı: *Resim, güzel sanatlardan biridir. Resim öğretmeni.* [*Ing.* Painting, drawing; *Fr.* Dessin, peinture] § ● Tören; alay, merasim: *Askerin geçit resmi.* [*Ing.* Ceremony; *Fr.* Cérémonie]; § ● Kimi eşyadan ve bazı işlerden alınan vergi: *Gümrük resmi. Damga resmi. Kantar resmi.* [*Ing.* Duty; *Fr.* Droit, impôt]; § ● Portre: *Ressam, babamın güzel bir resmini yaptı.* [*Ing.* ve *Fr.* Portrait]; § ● Bir nesnenin veya yerin fotoğraf makinesi aracılığıyla bu iş için hazırlanmış bir kâğıda alınmış şekli, fotoğraf. [*Ing.* Photograph, photo; *Fr.* Photographie]; § ● *esk.* Eser, iz, nişan; § ● Şekil: *Haç resmi, Mührü Süleyman reşmi;* § ● Adet, usul, tavır; § ● Tarz, üslûp; ● Plan, taslak; ● Devlete ait iş, davranış, söz; ● *huk.* Bir işin yapılması sebebiyle idareye tarafından kişilerden alınan vergi cinsinden bir para: *Gümrük resmi. Belediye resmi. Rıhtım resmi. Levha resmi.* [*Ing.* Toll, duty]; § ● *mat.* ◘ Görüntü. ◉ (..) **nın resmidir**, *dey «(..) nın olacağı kesin ve bellidir»* anlamında kullanılır; ◉ **açık** ~, ◘ **Açık²**; ◉ **ağıl resmi**, *tar.* ◘ **Ağıl**; ◉ **ankostik** ~, *res.* ◘ **Ankostik**; ◉ **ara** ~ **lar**, *sin.* ◘ **Ara¹**; ◉ **arka** ~, *tiy.* ◘ **Arka**; ◉ **atelye resmi**, *ağ. iş.* ◘ **Atelye**; ◉ **ay ışıklı** ~, *res.* ◘ **Ay¹**; ◉ **balmumu resmi**, *heyk.* ◘ **Balmumu**; ◉ **balta resmi**, *esk. huk.* ◘ **Balta**; ◉ **baş resmi**, *mim.* ◘ **Baş**; **bezemelik** ~, Süsleme ve tezyinata ait resimler; ◉ **benzetme** ~, *res.* ◘ **Benzetme**; ◉ **boyakalem** ~, Boyalı kalemlerle renkli olarak yapılan resim; ◉ **boyama** ~, ◘ **Boyama**; ◉ **büyültme** ~, ◘ **Büyültme**; ◉ **cam boyama** ~, *res.* ◘ **Cam¹**; ◉ **canlı** ~, *sin.* Siyah-beyaz veya renkli olarak çizilmiş resimlerden çekilmiş sinematografik film. [*Ing.* Animate carton; *Fr.* Dessins animés]; ◉ **cetvelli** ~, *hat.* ◘ **Cetvel**; ◉ **çarpma** ~, *res.* ◘ **Çarpma**; ◉ **çevrinme resmi**, *res.* ◘ **Çevrinme**; ◉ **çıkartma** ~ **leri**, *matb.* ◘ **Çıkartma**; ◉ **çıplak** ~, *res.* ◘ **Çıplak**; ◉ **çırpıştırma** ~, *res.* ◘ **Çırpıştırma**; ◉ **çift resmi**, *tar.* ◘ **Çift**; ◉ **çizgi** ~, *res.* Cetvel ve pergelle yapılan ve yalnız çizgilerden ibaret olan resimler olup, bina ve makine resimleri, planları ve kesitleri yapmak için kullanılır. [*Osm.* Resm-i hattî; *ing.* Linear drawing; *Fr.* Dessin linéaire]; ◉ **çizgisel** ~, *tekn.* Sanayiyle ilgili nesnelerin veya süslemelerin çizimine yarayan teknik resim. [*Ing.* Linear painting; *Fr.* Dessin linéaire]; ◉ **çizi** ~, Eşya ve manzaraların şekillerini ve ışıklı gölgeli kısımlarını göstermek suretiyle yapılan resimlere denir; ◉ **damga resmi**, *huk.* ◘ **Damga**; ◉ **dekupe** ~ **(kilşe)**, *matb.* ◘ **Dekupe**; ◉ **demir resmi**, *den.* ◘ **Demir**; ◉ **deniz resmi**, *res.* ◘ **Deniz**; ◉ **devimli** ~, *san.* ◘ **Devimli**; ◉ **dört** ~ **testi**, *psik. Van Lennep* tarafından meydana getirilen ve T.A.T. testine benzeyen yansıtmalı test; ◉ **duvar resmi**, *san.* ◘ **Duvar**; ◉ **eşölçümü** ~, *mat.* ◘ **Eşölçümü**; ◉ **eşya resmi**; ◘ **Natür mort**; ◉ **ışıklı** ~, *res.* ◘ **Gece**; ◉ **geçiş ve işgal resmi**, *huk.* ◘ **Geçiş**; ◉ **geçit resmi**, ◘ **Geçit**; ◉ **geometrik** ~, *tekn.* Bir nesnenin geometrik orantılarını yansıtan resim. [*Ing.* Geometrical drawing; *Fr.* Dessin géométrique]; ◉ **gerçekçi** ~, ◘ **Gerçekçi**; ◉ **gölge** ~, *res.* ◘ **Gölgeresim**; ◉ **gölgeli** ~, *res.* ◘ **Gölgeli**; ◉ **grafik** ~, *tekn.* Bilimsel konularda uygulanan ve kesitleri, düzlemleri v.b. gösteren resim. [*Ing.* Diagram; *Fr.* Dessin graphique]; ◉ **guvaş** ~, *res.* ◘ **Guvaş**; ◉ **gümrük resmi**, *ikt.* ◘ **Gümrük**; ◉ **halk** ~ **leri**, Taşta basılmış veya elle yapılarak kaba bir biçimde boyanmış olup halkın hoşuna giden ve anlayabileceği surette yapılmış olan resimler; ◉ **hattî** ~, ◘ **Çizgisel resim**; ◉ **havuz resmi**, *den.* ◘ **Havuz**; ◉ **hendesî** ~, ◘ **Geometrik resim**; ◉ **hendesevî** ~, ◘ **Geometrik resim**; ◉ **iki renk** ~, *tekn.* Renkli kâğıt üzerine yapılan ve aydınlık bölgeleri beyaz kalemle belirten resim. [*Fr.* Dessin aux deux crayons]; ◉ **iskele** resmi, *esk.* ◘ **iskele**; ◉ **kaçkın resmi**, *mal. esk.* ◘ **Kaçkın**; ◉ **kalem** ~, Eşyanın gölge ve ışıklarını yalnız ucu sivri bir yazı kaleminin çizdiği çizgilerle ve bu çizgiler çok veya az aralıklı olduğuna göre açık veya koyu göstermek suretiyle yapılan resimlere denir. [*Ing.* Pen-and-Ink sketch; *Fr.* Dessin à la plume]; ◉ **kanal resmi**, *devl. huk.* ◘ **Kanal**; ◉ **karma** ~, *res.* ◘ **Karma**; ◉ **kaya resmi**, *ark.* ◘ **Kaya¹**; ◉ **kılavuz resmi**, *den.* ◘ **Kılavuz**; ◉ **kömür, füzen** ~, Kömür haline getirilmiş ince söğüt dallarını kalem gibi kullanarak yapılan resim. [*Ing* Charcoal drawing; *Fr.* Dessin au fusain]; ◉ **lavilî** ~ *tekn.* ◘ **Yalama resim**; ◉ **maden resmi**, *ikt.* ◘ **Maden**; ◉ **makine resmi** veya **sanayi resmi**, *tekn.* Makine parçalarını v.b. göstermeye yarayan resim. [*Ing.* Mechanical drawing; *Fr.* Dessin de machines, dessin industriel]; ◉ **meslek resmi**, *tekn.* Teknik resim kurallarının belirli bir meslek dalında *(marangozluk, topografya v.b.)* uygulanması. [*Ing.* Technical drawing; *Fr.* Dessin technique); ◉ **mimarî** ~, *tekn.* Teknik resim kurallarına göre bir binanın planını, en ve boy kesitini gösteren resim. [*Ing.* Architectural drawing; *Fr.* Dessin d'architecture]; ◉ **modelli** ~, *tekn.* Canlı bir modeli veya gerçek bir peyzajı örnek alarak yapılan resim. [*Fr.* Dessin d'après nature]; ◉ **montaj resmi**, ◘ **Montaj**; ◉ **ölçülü** ~ **(ölçülü kroki)**, *tekn.* Cetvel veya pergel kullanmadan yapılan ve bir nesneyi gerçekte olduğu gibi gösteren, ayrıca da o nesneyi meydana getiren bütün parçaların ölçüsünü veren ve bu parçaların nasıl biraraya getirileceklerini belirten resim. *(Bu tür resimde nesnenin biri yatay, öbürü düşey iki düzlem üzerindeki izdüşümleri gösterilir; düşey düzlemdeki izdüşüme boy, yatay düzlemdeki izdüşümüne de en kesit denir; bazen nesnenin başka kesitleri de gösterilir ve bunun için de nesne belirli birtakım düzlemlere göre bölünür)* [*Ing.* Dimensional sketch; *Fr.* Dessin cote, croquis coté]; ◉ **palamar resmi**, *den.* ◘ **Palamar**; ◉ **renkli** ~, Kitap ve gazetelere basılan renkli resim ve levhalara denir. [*Fr.* Dessin en couleur]; **sanayi resmi**, *tekn.* ◘ **Makine resmi**; ◉ **serbest elle** ~, *tekn.* Cetvelsiz ve pergelsiz olarak büyük bir serbestlikle yapılan bina, makine resmi. [*Ing.* Freehand drawing; *Fr.* Dessin à main levée]; ◉ **taklit** ~, *tekn.* Çeşitli figürlerin, manzaraların ve süslemelerin çizilebilmesi için akademilerde öğretilen resim. [*Ing.* Imitation drawing; *Fr.* Dessin d'imitation]; ◉ **tarama** ~, Sırf çizgilerle taranarak yapılan çiziresim. [*Ing.* Outline drawing; *Fr.* Dessin au trait]; ◉ **tarihî** ~, Tarihe ait olayları betimleyen resim. [*Fr.* Dessin ou peinture d'histoire]; ◉ **teknik** ~, *tekn.* Sanayide makine veya her çeşit imalât parçasının tam ve hatasız olarak yapılabilmesi için, çizimi yapan mühendis ile imalâtı yapacak işçiler arasında anlaşmayı sağlayan, standard ve normlardan yararlanan resim. [*Ing.* Engineering drawing]; ◉ **temsilî** ~, Mevcut olmayan veya harap olarak bir kısmı kaybolan bina ve eşyanın bazı belgelere ve kalıntılara göre tasavvurundan aslı gibi yapılan ve onun misli olan ve bir olguyu veya bir fikri temsil etmek üzere yapılan resimlere denir. [*Ing.* Representative drawing]; ◉ **üç renk** ~, *tekn.* XVIII. yüzyılda kullanılan ve renkli kâğıt üzerine yapılan bir çeşit pastel. *(Aydınlık noktalar beyaz kalemle boyanır, ten rengi ise sanginle verilir).* [*Fr.* Dessin aux trois crayons]; ◉ **yalama (yıkama)** ~, Eşyanın kabartmalılığını tek bir rengin koyuluk ve açıklığıyla gösteren resimler. [*Ing.* Wash drawing; *Fr.* Dessin lavé]; ◉ **yaşayış** ~ **resmi**, Genellikle aile ve ev hayatını ve halkın yaşayış sahnelerini gösteren resimlerle fıkra ve hikâye sahnelerini betimleyen resim.

~ **albümü**, İçine resim yapılan ve resme elverişli kâğıtlardan birçok yaprakları olan defter. [*Ing.* Photograph album; *Fr. Album* de photographie].

~ **almak (çekmek** veya **çıkarmak)**, *dey.* Fotoğraf makinesiyle bir şeyin şeklini kâğıda geçirmek. [*Ing.* To photograph, to collect taxes; *Fr.* Prendre une photo].

~ **altı yazısı**, Tablolar ve resimlerin altında o resmin ne olduğunu izah eden yazı.

~ **atelyesi**, Ressamların çalıştıkları iş odası. [*Ing.* Drawing room, studio; *Fr.* Atelier de peinture].

~ **bozukluğu**, *astr.* Merceklerin verdiği resimlerin aslına göre bir parça bozuk olması.

~ **büyültme**, *res.* Bir resme bakarak veya karelere *ayırarak* büyütme.

~ **çekmek, çıkarmak**, ◘ **Resim almak**.

~ **çıkartma usulleri**, *matb.* Umumî olarak bir şekil, bir baskıyı bir metal veya taş kalıp üzerine geçirmek.

~ **çivisi**, Resim kâğıtlarını bir tahta üzerine tespit etmek için kullanılan yassı başlı küçük çivi. [*Ing.* Thumbtack; *Fr.* Punaise].

~ **çizmek**, ◘ **Resmetmek**.

~ **defteri**, İçine resim yapmaya yarayan defter. [*Ing.* Picture book; *Fr.* Livre d'image].

~ **dersi**, İlkokulları ile orta dereceli okul-

ların öğretim programlarında yer alan maharet derslerinden biri. [*Ing.* Drawing - lesson].
~ **fırçası,** ◘ **Fırça.**
~ **gibi,** *dey.* Çok güzel, çok hoş v.b. anlamında kullanılır: *Resim gibi kız.*
~ **gönyesi,** ◘ **Gönye.**
~ **hırkası,** *tasav.* Mevlevîlerin giydiği, bedeni geniş hırka. *(Mevlevî, bu hırkayı üç gün sır olduktan sonra tarikat şeyhinin huzuruna çıkınca giyer).*
~ **kâğıdı,** ◘ **Kâğıt.**
~ **(albüm) kitabı,** Yalnız resim levhalarından, kartlardan, haritalardan meydana gelmiş olan kitaplar.
~ **masası,** Üzerine resim çivisi kolayca batırılabilmek için kavak veya ıhlamur ağacından yapılmış ve iki sopa üstüne konan bir tahtadan ibaret masa. [*Ing.* Drawing table; *Fr.* Table à dessin, table à rallonges].
~ **merkezler,** *matb.* Gazete ve matbaacılar için resim ve fotoğraf sağlayan ajanlar veya müesseseler.
~ **modeli,** Resim öğrenmek için, onlara bakarak resim yapmaya yarayan basılmış örnek resimler. [*Ing.* Drawing pattern; *Fr.* Modèle de dessin].
~ **müzesi,** ◘ **Pinakotek.**
~ **sanatı,** Görünen veya tasavvur edilen şeylerin şekil ve suretlerini çizgi ve renkle göstermek sanatı, işi ve bilgisi. [*Ing.* Painting; *Fr.* Dessin].
~ **sehpası,** Üzerine resim muşambası veya kâğıdı konarak resim yapmaya yarayan ayaklı ressam âleti. [*Ing.* Easel; *Fr.* Chevalet].
~ **sergisi,** Her türlü resimlerin ve özellikle yağlıboya tabloların sergilendiği yer. [*Ing.* Art exhibition, exhibition of paintings *(or pictures); Fr.* Exposition de peinture].
~ **tahtası,** Üzerine kâğıt konup resim yapmaya yarayan, köşeleri gönyeli, çeşitli büyüklükte ve bir iki sar 'ım kalınlığında geçme parçalardan yapılmış tahta levha. [*Ing.* Drawing board; *Fr.* Planche à dessin].
~ **yapmak,** Görünen veya düşünülen şeylerin şekil ve renklerini çizgi ve boya ile tasvir ve ifade etmek. [*Ing.* To draw, to paint; *Fr.* Peindre, dessiner, tracer].
~ **yazı,** Resim şeklinde düzenlenmiş yazı. [*Ing.* Pictorial writing; *Fr.* Écriture en images].

resimce, s. Resme ait, resimle ilgili. [*Ing.* Pictorial; *Fr.* Pittoresque].

resimci, i. § ● Resim yapan kimse, ressam. [*Ing.* Painter, artist; *Fr.* Peintre]; § ● Fotoğrafçı. [*Ing.* Photographer; *Fr.* Photographe]; § ● Resim öğretmeni. [*Ing.* Drawing teacher; *Fr.* Dessinateur, dessinatrice].

resimlemeci, resimleyici, i. Kitap ve gazetelere resim yapan. [*Ing.* Illustrater; *Fr.* Illustrateur]; ◎ **ara** ~, *sin.* ◘ **Ara**[1].

resimlemek (-i), f. Bir yazının konusu ile ilgili resimleri o yazının uygun yerlerine koymak. [*Ing.* To illustrate *(book); Fr.* Illustrer].

resimli, s. *(Gazete, dergi v.b. hk.)* İçinde resimler bulunan: *Resimli çocuk kitapları.* [*Ing.* Illustrated; *Fr.* Illustré,-ée].
~ **gazete,** ◘ **Gazete.**
~ **grafik,** *met.* ◘ **Grafik.**
~ **halı,** ◘ **Halı.**
~ **kesit,** *matb.* Kenar kesitlerine elle ve şablonla resim yapılmış olan kitap. [*Fr.* Tranche peinte].
~ **roman,** Metinle birlikte sunulan resimler dizisi; resmin bulunduğu karenin içinde resmin anlaşılmasına yardımcı olan metin de yer alır. [*Ing.* Illustrated novel; *Fr.* Photoroman].
☆ *Eşanl.* **fotoroman.**
~ **sözlük,** Seslerin, hece ve kelimelerin alfabetik bir düzen içinde, resimlerle birlikte çocuklara tanıtıldığı sözlük. [*Ing.* Illustrated dictionary; *Fr.* Dictionnaire illustré].

resimlik,-ği, i. § ● Resim takmaya yarayan çerçeve: *Gümüş resimlik;* [*Ing.* Picture frame]; § ● Albüm. [*Ing.* ve *Fr.* Album].

resis ve resise, s. *Osm.* < *Ar. resîs* ve *resîse. esk.* Yıpranmış, eskimiş. [*Ing.* Old, worn, raged].

resital, i. *Ing. recital* > *récital.* § ● Tek bir sanatçının tek bir çalgı eşliğinde verdiği konser. [*Ing.* Recital]; § ● Her türlü sanat konseri. [*Ing.* Recital].

resitatif, i. *Fr. récitatif.* < *It. recitativo. müz.* İrşad biçiminde okunan şarkı. *(Melodisinde ve serbest ritminde, kelimelerin alışılmış vurgularına ve cümlelerin konuşma dilindeki söyleniş tarzına elden geldiğince, uyulmağa çalışılır).*

resiyen, s. ve i. *Fr. rhétien. jeol.* Liyasın alt katına denir. *(Resiyen, Triyas ile Bettanjiyen arasında yer alır; Resiyen; Rhaetia Alpleri'nde şistler ve amonitlerle nitelenir; başka yerlerde ise Avicula contorta kapsayan kıyı fasiyeslerden meydana gelen tabakalar halinde ortaya çıkar).* [*Ing.* Rhaetian, rhaetic *(formation)*].

resm, i. ◘ **Resim.**

resmen /res:men/, z. *Osm.* < *Ar.* § ● Resmî olarak. [*Ing.* Officially; *Fr.* Officiellement]; § ● Usulünce, usulüne göre. [*Ing.* As a mere matter of form; *Fr.* Solennellement]; § ● Devletçe, devlet adına; § ● Kesinlikle, açıkça, kati olarak; § ● *esk.* Yalnız nezaket olsun diye, içten olmayarak, görünüşte.

resmetmek (-i), f. § ● Bir şeyin resmini çizmek. [*Ing.* To draw *(a circle etc.); Fr.* Tracer, dessiner]; § ● Belirtmek, şekillendirmek. [*Ing.* To picture, to describe; *Fr.* Décrire, dépeindre].

resmî /resmî/, s. *Osm.* < *Ar.* § ● Kaynağını hükûmetten veya yetkili yerden alan: *Resmî makam.* [*Ing.* Official, formal; *Fr.* Officiel, -elle]; § ● Devletin olan, devlete ait: *Resmî memur. Resmî daire.* [*Ing.* Official; *Fr.* Officiel,-elle]; § ● Devlet usulünce olan; devletin öngördüğü usullere uygun olarak yapılan: *Resmî muamele. Resmî müracaat.* [*Ing.* Official; *Fr.* Officiel,-elle]; § ● Senli benli olmayan, ciddî, teklifli: *O herkesle pek resmîdir. Hep resmî görüşürüz.* [*Ing. Formal, solemnly; Fr.* Formel, solennel,-elle]; § ● Merasimli bir biçimde yapılan: *Resmî karşılama.* [*Ing.* Ceremonious; *Fr.* Officiel,-elle, solennel,-elle]; § ● *esk.* Resim, yazı veya çizgiye ait olan; ◎ **gayri** ~, *esk.* Devlete ait olmayan. [*Ing.* Unofficial, informal; *Fr.* Non officiel].
~ **beyyine,** *huk.* ◘ **Beyyine.**
~ **bilirkişi,** *huk.* ◘ **Bilirkişi.**
~ **defter tutma,** *huk.* Talep üzerine, terekenin aktif pasiflerinin yazıldığı bir defterin resmî bir makam tarafından düzenlenmesi.
~ **dil,** *gram.* Bir ülkede kanunla kabul edilmiş olan dil: *Türkçe, Türkiye'nin resmî dilidir.* [*Ing.* Official language; *Fr.* Langue nationale].
~ **elbise,** Üniforma. [*Ing.* Uniform, dress suit; *Fr.* Uniforme].
~ **evrak,** *ikt.* Resmî yazılar, resmî kâğıtlar. [*Ing.* Legal documents; *Fr.* Pièce officielle].
~ **evrakta sahtekârlık,** *huk.* ◘ **Sahtekârlık.**
~ **gazete,** ◘ **Gazete.**
~ **karşılama,** Usul ve gereklerine uygun olarak, törenle karşılama. [*Ing.* Official reception].
~ **kur,** ◘ **Kur**[3].
~ **oynatım,** *sin.* Belirli bir filmin resmî makamlarca gösterilmesi. [*Ing.* Official presentation; *Fr.* Présentation officielle].
~ **senet,** *huk.* Kanunun yetkili kıldığı bir resmî makam tarafından düzenlenen senet. [*Ing.* Instruments, legal documents; *Fr.* Acte authentique].
~ **sicil,** *huk.* Bazı hak ve hallerin doğumunu veya ispatını temin amacıyle devletçe tutulan sicil ve kütükler. [*Ing.* Public record, public register; *Fr.* Registre public].
~ **şekil,** *huk.* Yetkili resmî organ tarafından gerçekleştirilen şekil. [*Ing.* Official form].
~ **tasdik,** *ikt.* Bir işlemin hüküm ifade etmesi için o işlemin resmî makamlar tarafından onaylanması. [*Ing.* Authentication; *Fr.* Certification].
~ **tasfiye,** *huk.* Miras bırakanın terekesinin resmî bir yolla tasfiye edildikten ve bütün borçlar ödendikten sonra geriye kalan aktifin mirasçılara verilmesi. [*Ing. (Official)* liquidation of state, winding up; *Fr.* Liquidation officielle].
~ **vasiyetname,** *huk.* Kanunun yetkili kıldığı bir makam tarafından belirli şekillere uyularak düzenlenen vasiyetname. ◘ **Vasiyetname.**

ŞEKİL: 460.— **RESSAM.** */1 - 43 Ressam atelyesi (Stüdyo)/.* **1.** Tepe penceresi. **2.** Ressam. **3.** Resim sehpası *(şövale).* **4.** Taslak. **6.** Taslak kalemi. */6 - 19 Resim gereçleri/.* **6.** Düz fırça. **7.** Kıl fırça. **8.** Yuvarlak fırça. **9.** Astar fırçası. **10.** Boya kutusu. **11.** Yağ tübü. **12.** Vernik. **13.** Tiner. **14.** Boya malası *(Boya küreği).* **15.** Boya spatulası. **16.** Kömürkalem. **17.** Guaş. **18.** Suluboya. **19.** Pastel kalemi. **20.** Gergi. **21.** Tuval *(Resim muşambası).* **22.** Mukavva. *(Karton).* **23.** Pano. **24.** Odun elyaflı tahta. **25.** Resim taburesi. **26.** Katlanır sehpa. *(Portatif şövale).* **27.** Natürmort. **(28)** Palet. **29.** Palet hokkası. **30.** Platform. **31.** Manken. **32.** Çıplak model. **33.** Kumaş. **34.** Resim iskemlesi. **35.** Taslak bloku. **36.** Yağlıboya pano. **37.** Mozayik. **38.** Mozayik figür. **39.** Mozayik mermer veya cam. **40.** Fresk. **41.** Grafik resim. **42.** Alçı. **43.** Karton.

~ yayınlar, Devlet teşkilâtı tarafından yayımlanan kitap, dergi, gazete, broşür v.b. gibi yayımların tümü. [*Ing.* Official publications; *Fr.* Publications officielles].

resmîlik,-ği /resmîlik/, i. Resmî olma hali. [*Osm.* Resmiyet; *Ing.* Solemnity; official character, formal state, formality, form, ceremony, etiquette, official character of something; *Fr.* État de ce qui est officiel].

resmiyat, i. *Osm. Ar. resmî > resmiyye > resmiyyât. esk.* Devlet işleri ve işlemlerini ifade eden ortak terim. [*Ing.* Matters of ceremony and state, customary acts or words or those of mere form and ceremony].

resmiye, s. *esk.* Resmî'nin dişili.

resmiyet, i. *Osm. < Ar. resm, resmiyyet. esk.* § ❶ Resmîlik, resmî olma durumu. [*Ing.* Official character, of something, formality, primness; *Fr.* État de ce qui est officiel, autorité]; § ❷ Ciddîlik, teklifli olma hali; ◉ ~ ye dökmek, *dey. (Bir işe)* Resmî bir nitelik vermek, resmî yola sokmak. [*Ing.* To become formal, to adopt an official manner].

respirasyon, i. *Fr. respiration. biy.* ve *bot.* ◘ Solunum.

ressam, i. *Osm. < Ar. resm > ressâm.* İşi resim yapmak olan kimse. [*Ing.* Painter; *Fr.* Peintre]; ◉ **açık hava** ~ ı, *res.* ◘ **Açık²**; ◉ **akademik** ~, *san.* ◘ **Akademik**; ◉ **baskı** ~ ı, *res.* ◘ **Baskı**; ◉ **baş** ~ ı, *res.* **Baş**; ◉ **benzeti** ~ ı, *res.* ◘ **Benzeti**; ◉ **bezeme** ~ ı, ◘ **Bezeme**; ◉ **çizgi** ~ ı, *san.* ◘ **Çizgi**; ◉ **deniz** ~ ı, ◘ **Deniz**; ◉ **döşeme** ~ ı, *sin.* ◘ **Döşeme**; ◉ **duvar** ~ ı, *san.* ◘ **Duvar**; ◉ **figür** ~ ı, ◘ **Figür**; ◉ **dekor** ~ ı, *rec.* ◘ **Dekor**; ◉ **gazete** ~ ı, ◘ **Gazete**; ◉ **guvaş** ~ ı, ◘ **Guvaş**; ◉ **harabe** ~ ı, ◘ **Harabe**; ◉ **hayvan** ~ ı, ◘ **Hayvan**; ◉ **ışık** ~ ı, *res.* ◘ **Işık**; ◉ **kazı** ~ ı, ◘ **Kazı**; ◉ **kitap** ~ ı, Kitaplardaki rezimleri çizen sanatçı.

~ **değneği**, Ressamların fırça tutan ellerini dayamak için kullandıkları, ucu deri veya kumaş kaplı bir topuzla biten, hafif ağaçtan yapılmış değnek. [*Ing.* Maulstick, resting stick; *Fr.* Appui-main].

~ **iskelesi**, *res.* ◘ **iskele**.

~ **iskemlesi**, Hariçte resim yaparken oturmak için kullanılan iskemle. *(Bir çok şekillerde olanları vardır. En elverişli olanları ortasından birbirine bir mafsalla tutturulmuş üç ayaktan ibaret bulunanlarıdır).*

~ **şemsiyesi**, Dışarıda doğadan resim yaparken güneş veya yağmurdan korunmak için kullanılan büyücek şemsiye. [*Fr.* Parasol de Robinson].

Ressam² (sehpası), öz. İ. *astr.* Eskiden *Appa-ratus Pictoris* denen güney yarım gökküresi takımyıldızı. Bu takımyıldızda ancak zayıf ışıklı birkaç yıldız vardır. Geçici olarak, parlayan bir yıldızı 25 Mayıs 1925'te görüldü. [*Lat.* ve *Ing. Pictor (= Pic); Fr.* Chevalet du peintre]. ◘ *ŞEKİL: 517* — **TAKIMYILDIZLAR**.

ressamlık,-ğı, i. § ❶ Ressam olma hali. § ❷ Resim yapma sanatı. [*Ing.* Art or profession of painting].

rest, i. *Fr. reste.* § ❶ *oyun.* Pokerde bir oyuncunun önündeki paranın tümü. [*Ing.* A staking all one's chips in poker]; § ❷ ünl. Oyuncunun rest çektiğini belirtmek için söylediği söz.

~ **çekmek**, § ❶ *(oyuncu hk.)* Önündeki paranın tamamını ortaya koymak. [*Ing.* To stake all; *Fr.* Jour son reste]; § ❷ *mec.* Herhangi bir konuda sert ve kesin olarak son sözü söylemek. [*Ing.* To dare to do something, to act boldly].

reste, s. *Osm. < Fars.* Kurtulmuş. [*Ing.* Escaped, saved, delivered, free].

restegân, ç. İ. *esk.* Kurtulmuş olanlar. [*Ing.* Free, escaped].

rest.gâr /rest-gâr/, b. İ. *Osm. < Fars. rest + gâr, esk.* Kurtulma, kaçma. [*Ing.* Safety, escape, freedom].

resto, ü. *It.* § ❶ Lokantacılık ve garsonluk dilinde, müşterinin ısmarlayıp biraz sonra vazgeçtiği yemek için *«kalsın»* anlamında mutfağa seslenme. [*Ing.* Cry used by waiters to cancel an order; *Fr.* Interjection employée par le garçon pour le décommandement]; § ❷ *arg.* Yeter, dur, kâfi. [*Ing.* Enough, stop!].

restoran, i. *Fr. restaurant.* Lokanta. [*Ing.* Restaurant]; ◉ **vagon** ~, ◘ **Vagon**.

restorasyon, i. *Fr. restauration. ark.* Eski bir yapıda yıkılmış, bozulmuş olan kısımları aslına uygun şekilde onarma. ◘ **Onarım**.

~ **üslûbû**, Ampir üslûbu ile Louis-Philippe üslûbu arasında bir geçit oluşturan üslûp. Asıl Charles X'un hükümranlığı *(1824 - 1830)* sırasında geliştiği için Charles X üslûbu da denilen bu üslûp, mobilya ve süslemelerde yeni klasik biçimleri ve çizgileri değerlendirdi. 1822'ye doğru romantizmin etkisiyle, gotik ve rönesans motiflerinden de yararlandı. [*Ing.* Restauration style; *Fr.* Style restauration].

restore, i. *Fr. restaurer > restauré. /Yalnız restore etmek ve edilmek şeklinde geçer/.* [*Ing.* Restored].

~ **edilmek**, *(eski bir yapı hk.)* Aslına uygun olarak onarılmak. [*Ing.* To be restored; *Fr.* Être restauré].

~ **etmek**, Eski bir yapıyı aslına uygun şekilde onarmak. [*Ing.* To restore; *Fr.* Restaurer].

resul,-lü /resûl/, i. *Osm. < Ar.* § ❶ İnsanları doğru yola davet etmesi için Tanrı tarafından gönderildiğine inanılan kitaplı peygamber. [*Ing.* Prophet; *Fr.* Prophète]; § ❷ *esk.* Yalvaç, elçi, haberci. [*Ing.* Apostle, messenger, envoy; *Fr.* Envoyé, ambassadeur].

resûlmal,-li /re'sûlmâl/, b.i. *Osm. < Ar. esk.* Anamal, anapara. [*Ing.* ve *Fr.* Capital].

resve, i. ◘ **Rezve**.

resy, i. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Ağıt; § ❷ Ağıt, okuma.

resye, i. *Osm. < Ar. tıp. esk.* Romatizma. [*Ing.* Rheumatism].

reş, i. *Osm. < Ar. reşş. esk.* § ❶ Serpme; § ❷ *(su hk.)* Serpilme; § ❸ Yağmur çisentisi.

reşad, i. ◘ **Reşat**.

reşadetlu, s. *Osm. < Ar.* Eskiden tekke şeyhlerine verilen unvan. [*Ing.* A form of address in writing to the head of a dervish lodge].

reşakat, i. *Osm. < Ar. reşâkat. esk.* § ❶ *(Bel hk.)* İncelik; § ❷ Davranış ve hareketlerdeki incelik.

reşaş, reşaşe /reşâş ve reşâşe/, i. *Osm. < Ar. reşş. esk.* Yağmur çisentisi. [*Ing.* A few rain drops, a light shower].

reşat¹,-dı, i. *Osm. < Ar. reşâd. esk.* § ❶ Doğru yolda, hak yolunda yürüme. [*Ing.* The right way, orthodoxy, good conduct; *Fr.* Action de trouver et de poursuivre le droit chemin]; § ❷ Erkek adı.

reşat², i. *(Sultan Reşad'ın adından) züm.* Sultan Mehmet V. Reşad için bastırılan altın. [*Ing.* Ottoman gold lira *(coined during the reign of Sultan Rashad)*].

reşehat /reşehât/, ç. İ. *Osm. < Ar. reşha. esk.* Damlalar, damla damla sızıntılar.

reşen, i. *Osm. < Ar. receb. (şa'bân'ın baş harfleri ve ramazan ayının son harfinden) takvim.* Hicrî *(kamerî)* aylardan recep, şaban ve ramazan aylarının üçüne birden verilen ad.

~ **mevacibi**, *teşk. tar.* Kapıkulu askerlerinin recep, şaban ve ramazan aylarına ait ulufesi.

reşf, i. *Osm. < Ar. esk.* Suyu emerek içme. [*Ing.* A sucking in, a sipping].

reşh, i. *Osm. < Ar. reşh. esk.* § ❶ Sızıntı, sızma. [*Ing.* Oozing]; § ❷ Terleme. [*Ing.* A sweating, exudation].

reşha, i. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Sızıntı. [*Ing.* Dropping, dripping, distilling, a drop of sweat or dew]; § ❷ *tıp.* Sızıntı, akıntı.

reşid, s. ◘ **Reşit**.

reşidiye, s. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Reşit olanla, rüştünü ispat etmiş bulunanla ilgili; § ❷ İ. *mutf.* Nişasta ve şekerle yapılan bir çeşit tatlı. [*Ing.* Confection of honey and sesame oil in white flexible threads].

reşih, i. *Osm. < Ar. esk. Ter.* [ing. Sweat, perspiration].

reşik, s. *Osm. < Ar. reşîk. esk.* Uzun boylu ve vücudu biçimli *(erkek)*. [*Ing.* Of an elegant, stature or form, slender, graceful and light in motion].

reşit, s. *Osm. < Ar. rüşd > reşid. esk.* § ❶ Ergin *(kimse)*. [*Ing.* Adult; *Fr.* Majeur, -eure]; § ❷ Doğru yolu bulan. [*Ing.* Who follows the right road, orthodox, righteous, well conducted, capable and careful, who ordains all things rightly *(God)*; *Fr.* Qui suit le droit chemin, de bonne conduite]; § ❸ Akıllıca davranan. [*Ing.* Reasonable; *Fr.* Raisonnable]; § ❹ İ. Erkek adı; § ❺ *huk.* Fiil ehliyetinin kazanılması için gerekli olan 18 yaşı doldurma veya mahkeme kararıyla veya evlenmeyle rüştünü

RESTORAN. */1 - II Bar/*: **1.** Tazyikli bira dağıtıcısı. **2.** Damlalık. **3.** Bira bardağı. **4.** Bira köpüğü. **5.** Küllük. **6.** Bira maşrapası. **7.** İçinde sıcak su bulunan madenî bira ısıtma tübü. **8.** Barmen. **9.** Bardak rafı. **10.** Şişe rafı. **11.** Tabak dizisi. **(12)** Portmanto. **13.** Şapka rafı. **14.** Palto *(pardesü, ceket)* asacağı. **15.** Duvar vantilâtörü. **16.** Şişe. **17.** Yemek tabağı. **18.** Kadın garson. **19.** Tepsi. **20.** Piyango bilet satıcısı. **21.** Yemek listesi. **22.** Sirke-zeytinyağı takımı. **23.** Kürdanlık. **24.** Kibrit kutusu. **25.** Müşteri. **26.** Bira bardağı altlığı. **27.** Bira bardağı. **28.** Çiçekçi kız. **29.** Çiçek sepeti.

kazanmış olan kimse. [*Ing.* Major; *Fr.* Majeur,-eure]. ◘ **Rüşt.**
~ olmak, Rüştünü ispat etmek, erginleşmek.
~ olmayan, *huk.* Küçük. [*Ing.* Minor; *Fr.* Mineur].

reşk, i. *Osm.* < *Fars. reşk. esk.* Kıskanma, kıskançlık. [*Ing.* Envy, jealousy, object of envy or jealousy].

reşkin /reşkîn/, s. *Osm.* < *Fars. reşk. esk.* Kıskanç, kıskanan. [*Ing.* Jealous, envious].

reşme, i. Atlar için kayıştan yapılmış başlıklarda atın alnı ve burnu üzerine sallandırılan, gümüşten veya altın yaldızlı pul şeklinde süsleme. [*Ing.* Chain or leather noseband *(for a horse)*; *Fr.* Plaque].

ret,-ddi, i. *Osm.* < *Ar. redd.* § ❶ Bir şeyi almak veya yapmak istemediğini belirterek kabul etmeme, bir isteği geri çevirme. [*Ing.* Refusal, rejection, denial; *Fr.* Refus]; § ❷ *(Kendisiyle yakın ilgisi bulunan birini, bu ilgiden)* Çıkarma;; aileden saymama: *Evlâtlıktan red (= Evlâtlıktan çıkarma);* § ❸ Yalanlama, çürütme; ◉ **reddi hâkim,** *huk.* Davaya bakan hâkimi kabul etmeyip onun yerine başka bir hâkim isteme. ◘ **Hâkim'in reddi.** [*Ing.* Rejection of the judge; *Fr.* Récusation du juge]; ◉ **reddi matla,** *ed. esk.* Gazelde matla mısralarından birinin makta beytinde tekrarlanması. [*Fr.* Dans l'ancienne littérature turque, répétition de l'un des vers du premier distique]; ◉ **reddi mısra,** *ed. esk.* Gazelde geçen mısralardan birisinin makta beytinde tekrarlanması. [*Fr.* Dans l'ancienne littérature turque, répétition de l'un des vers *(excepté ceux du premier distique)* dans le dernier distique]; ◉ **reddi miras,** *huk.* ◘ **Miras'ın reddi;** ◉ **atın bir engeli reddetmesi,** *binic.* Ata engel aştırarak koşturulurken, hayvanın engelin önüne gelince ansızın durması veya yanından geçmesi. [*Fr.* Refuser un obstacle].

retaim /retâ'im/, ç. i. *Osm.* < *Ar. retime. esk.* Bir şeyi unutmamak için parmağa bağlanan iplikler.

retansiyon, i. *Fr. rétention.* (a) Birikme, toplanıp kalma *(idrar veya plâsentanın retansiyonu gibi).* ☆ *Eşanl.* **idrar tutulması;** (b) Diş kökünün gelişimi sona erdiği halde çenede dişlerin geri durumda kalması. [*Ing.* Retention].

Retçe, öz. i. *dilb.* Eski tarihlerde Kuzey İtalya'da konuşulan ve Hint-Avrupa ailesinden olmayan dil. [*Ing.* Rhaetian; *Fr.* Rhétique].

retel, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Hoşa giden, gönlü çeken. [*Ing.* Neat and regular arrangement].

reten, i. *Fr. rétène. kim.* Formülü $C_{18}H_{18}$ olan hidrokarbon; fenantrenin homoloğudur; 98° C'ta erir, 394° C'ta kaynar. [*Ing.* Retene].

retikül[1],-lü, i. *Fr. réticule. dok.* (a) Ağcık, ağ; (b) Geviş getiren hayvanların ikinci mide bölümü. [*Osm.* Şebeke; *Lat. Reticulum; Ing.* Reticulum]; ◉ **endoplazmatik,** *~ biy.* Sitoplazmik zar sisteminin başlıca kısmını oluşturan hücre içi zar sistemi. Endoplazmik retikulum zarları kesilerde, oval ve yuvarlak veya birbirine paralel yassı keseciklerden oluşmuş görülür. Üzerlerinde ribozom granülleri dizilmiş ise granüllü endoplazmik retikulum *(kaba endoplazmik retikulum)* adını alır. Ribozom granülleri yoksa granülsüz endoplazmik retikulum *(düz endoplazmik retikulum)* adını alır. [*Ing.* Endoplasmic reticulum; *Fr.* Réticulum endoplasmatique]; ◉ **granüllü endoplazmik ~,** *biy.* ◘ **Granül;** ◉ **granülsüz endoplazmik ~,** *biy.* ◘ **Granül.**

retikül[2], i. *Fr. réticule. opt.* Birbirini dik açıyla kesen çok ince iki telin kesişme noktasını merkez kabul eden, yer ve gök dürbünlerinde nişan almaya yarayan yuvarlak delikli disk. *(Telemetrelerin retikülleri çok daha karışıktır; bunlar, bir cam lama üzerinde gravür metodlarıyle yapılır).* [*Ing.* Reticule].
☆ *Eşanl.* **kıl ağı.**

Retikül, öz. i. *Lat. reticulum. astr.* Güney yarı gökküresinde küçük takımyıldız; güney kutbunun 40° dolaylarında yer alır ve aynı yükselimde bulunan 0,6 kadirdeki Asernar *(a Irmak)* yıldızından iki saat sonra gözlenir. Bu takımyıldızda dikkate değer yıldız yoktur. [*Ing.* Traumatic reticulitis; *Fr.* Réticulite traumatique]. ◘ *ŞEKİL: 518.*— **TAKIMYILDIZLAR I.**

retikülasyon, i. *Fr. réticulation. tıp.* Ağ oluşması. [*Ing.* Reticulation].

retiküler, s. *Fr. réticulaire.* ◘ **Ağımsı.**
~ hücre, *anat.* ve *zool.* ◘ **Hücre.**

retikülin, i. *Fr. réticuline. dokb.* Retiküloendotelyal sisteme özgü kolajen madde; gümüşlü bir madde emdirildiği zaman ince bir ağ *(reticulum)* gibi görünür. [*Ing.* Reticulin].

retikülit,-tl, i. *Fr. réticulite.* Geviş getiren hayvanlarda *rete mirabile*'nin iltihaplanması. [*Ing.* Reticulitis]; ◉ **travmalı ~,** Rete mirabile çeperine giren yabancı bir cismin meydana getirdiği iltihap. [*Ing.* Traumatic reticulitis; *Fr.* Réticulite traumatique].

retikülo-endotelyal, s. *Fr. réticulo-endothélial. dokb.* Damarlar, dalak, kemik iliği ve lenf düğümlerindeki endotelyal hücrelerden meydana gelen sisteme denir. [*Ing.* Reticuloendothelial].
~ sistem, *dokb.* Çeşitli organlarda bulunan, dolaşmayan, sabit makrofaglardan meydana gelmiş ve eritrositlerin parçalanması antikorların oluşması, bakteri ve mikropların yok edilmesi gibi görevleri olan özel bir sistem. *(Örnek: Kupffer hücreleri, perikard hücreleri).* [*Ing.* Reticulo-endothelial system; *Fr.* Système réticulo-endothélial].

retikülo-endotelyoz, i. *Fr. réticulo-endothéliose. patol.* Retiküloenendotelyal hücrelerin lokal bir ura sebep olmadan, düzenli ve az çok yaygın bir şekilde çoğalması. [*Ing.* Reticuloendotheliosis].

retikülopati, i. *Fr. réticulopathie. patol.* Retiküloendotelyal sistemin belirli bir noktada veya yaygın olarak bozukluk göstermesi. [*Ing.* Reticulopathy]. ◘ **Retiküloendotelyoz.**

retikülоperitonit, i. *Fr. réticulo-péritonite.* ◉ **travma ~ i,** *vet.* Geviş getiren hayvanlarda karınzarı ile bu zara bitişik damar ağının iltihaplanması; *(damar ağının yabancı bir cisim tarafından delinmesinden ileri gelir. Karın zarına sülfamit veya antibiyotik şırınga edilerek yapılan tıbbî tedavi başlangıçta etkili olabilir; başarısızlık halinde, yabancı cisim ameliyatla çıkarılmalıdır).* [*Ing.* Traumatic reticuloperitonitis; *Fr.* Réticulo-péritonite traumatique].

retikülosarkom, i. *Fr. réticulo-sarcome. patol.* Retiküloendotelyal sistemin herhangi bir yerinde meydana çıkan, atipik ağcık hücrelerinden oluşan tehlikeli ur. *(En sık görüleni, kemik iliği retikülosarkomu veya Ewing sarkomudur. Lenf düğümlerinde, dalakta, bademcikte de retikülosarkomlar olabilir).* [*Ing.* Reticulosarcoma].

retikülosarkomatoz, i. *Fr. réticulo-sarcomatose. patol.* Birçok retikülosarkomun aynı zamanda belirmesi. [*Ing.* Reticulosarcomatosis].

retikülosit,-ti, i. *Fr. réticulocyte. kanb.* Cresyl mavisiyle boyanınca ağ gibi görünen alyuvar. [*Ing.* Reticulocytosis].

retikülоz, i. *Fr. réticulose. patol.* ◘ **Retikülo-endotelyoz.**

retime, retme, i. *Osm.* < *Ar. retm. esk.* Bir şeyi unutmamak için parmağa bağlanan iplik. [*Ing.* Thread wound round the finger as a reminder].

retina, i. *Lat. retina* < *rete,* ağ'dan. *anat.* Gözün dibinde bulunan ve görme siniri tellerine bağlı sinir hücrelerinden oluşan ışığa duyarlı zar. [*Osm.* Tabaka-i şebeklye; *Ing.* Retina; *Fr.* Rétine]. ☆ *Eşanl.* **ağ tabaka;** ◉ **~ nın karşılık noktası,** *fizyol.* ◘ **Nokta.** **~ (ağ tabaka) aykırılığı,** *psik.* Aynı nesnenin retinadaki iki imajı arasındaki fark. *(Deneğin bir gözü önüne konan dumanlı cam sayesinde sunî bir retina aykırılığı yaratmak mümkündür: Buna Pulfich olayı denir).*

retinatlit,-tl, i. *Fr. rétinalite. min.* Serpantine benzeyen inorganik madde. [*Ing.* Retinalite].

retinasfalt,-tı, i. *Fr. rétinasphalte. min.* Bataklık veya linyit kömürü içinde sarımsı veya kahverengi yumrular halinde bulunan fosil reçine. [*Ing.* Retinasphalt].

retinit,-ti, i. *Fr. rétinite. jeol.* § ❶ Reçine veya zifte benzeyen, camsı, tıkız volkan kayası. *(Kırıldığı zaman yüzeyi pürüzsüz, eğri ve kenar kesimleri saydamdır. Kimyasal bileşimi çok değişkendir; bazen granit gibi asid, bazen nötür veya baziktir).* [*Ing.* Retinite]; § ❷ *oft.* Retinanın iltihaplanması. *(Retinitlerin çoğu frengi, albüminüri, diyabet gibi genel bir hastalığın belirtisidir. Retinit belirtileri hastanın görüşünü az veya çok bozar; muayene sırasında çeşitli lezyonlar pigmentlerde yer değiştirme, kanama, ödem, sızıntı, yaşlanmadan dolayı yozlaşma görülür.)* [*Ing.* Retinitis].

retinomalasi, i. *tıp.* Retina yumuşaması. [*Ing.* Retinomalacia].

retinopati, i. *Fr. rétinopathie. oft.* Retina hastalığı: *Diyabetik retinopati. (Retinitten daha geniş bir kavramı olan retinopati terimi, retinitlerden başka, göz damarı bozuklukları, retina dekolmanları v.b. hastalıkları da kaplar.)* [*Ing.* Retinopathy].

retinoskiyaskopi, i. *Fr. rétinoskiascopie.* Retina gölgelerinin incelenmesine dayanarak görme keskinliğini ölçme usulü. [*Ing.* Retinosokiascopy]. ◘ **Skiyaskopi.**

retinoskopi, i. *Fr. rétinoscopie.* Muayene edilen gözün ışığı kırma gücünü ölçmek için pupilla gölgesinin incelenmesi. [*Ing.* Retinoscopy].

retinül, i. *Fr. rétinule. zool.* Böceklerde sadegözün duyarlı kısmı. [*Ing.* Retinula, retinule].

retk, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yarık veya yırtığı yapıştırma, onarma. [*Ing.* Mending, repairing, filling a breach, a remedying].

retka, i. *Osm.* < *Ar. retk. esk.* Cinsel organlarında yapışıklık olan kadın.

retme, i. ◘ **Retime.**

retorik, i. *Fr. rhétorique. ed.* Söz sanatı; sözün veya yazının anlatım temizliğini, güzelliğini, etkenliğini sağlamak için başvurulan yolları inceleyip kurallara bağlayan sanat. [*Ing.* Rhetoric].
☆ *Eşanl.* **güzel söz söyleme sanatı, hitabet sanatı.**

retorikçiler, ç. öz. i. XV. yüzyılda Bourgogne, Bretagne ve Fransa'da saray şairlerinin kendi kendilerine verdikleri ad. [*Ing.* Rhetoricians; *Fr.* Rhétoriqueurs].

Reto-roman dili, öz. i. *dilb.* Doğu İsviçre *(eski* Raetia), Tirol ve Friuli'de konuşulan roman lehçeleri öbeğine denir. Bugün *reto-roman* dili ağızları şu alanlarda konuşulur: **1.** Graubünden İsviçre kantonunun büyük bir bölümünde, özellikle Yukarı Ren vâdisi ve Engadine'de; **2.** Dolomit Alpleri'nde *(20.000 kişi);* **3.** Bütün Friuli'de *(450.000 kişi).* Gorizia'ya kadar tagliamento kıyılarında, Reto-roman dilinin yayılma alanı kesintilidir; ortak bir edebiyatı da yoktur. Doğu *(Friuli)* ağızları olarak kalmış ama *Batı reto-roman dili (romans adı verilir),* özel bir edebiyat yaratarak bunu günümüze kadar sürdürmüştür. Edebiyat alanındaki en büyük gelişmeyi ise engadine lehçesi göstermiştir. [*Ing.* Rhaeto-Romanic; *Fr.* Rhéto-roman, réto-roman, ladin, rhétique].
☆ *Eşanl.* **ladince, raetia dili.**

retotelyum, i. *tıp.* Retiküloendotelden oluşmuş tümör. [*Ing.* Retothelioma].

retraksiyon, i. *Fr. rétraction. patol.* Büzülme, çekilme, bir organın evvelce bulunduğu alandan daha ufak bir yer işgal etmesi. [*Ing.* Retraction].

retresisman, i. *Fr. rétrécissement. patol.* ◘ **Daralma.**

retret,-tl, i. *ikt.* ◘ **Rötret.**

retriver, s. ve i. *Ing.* İngiliz av köpeği. *(Önemli özelliği avı arayıp ölü veya yaralı olarak avcıya getirmesidir).*

retro-, *Lat. retro,* geriya'den alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* Retro-; *Fr.* Rétro-].

retrodeviyasyon, i. *Fr. rétrodéviation. patol.*

Bazı organların *(özellikle dölyatağının)* geriye doğru dönmesi. *(«Retrodevİyasyon» biraz kapalı bir terimdir, çünkü retrofleksiyon, retropozisyon ve retroversiyon terimlerinin tüm anlamını kapsar).* [*Ing.* Retrodeviation]

retrofarenjit,-tl, i. *Fr. rétropharyngite. patol.* Yutakardı İltihabı. [*Ing.* Retropharyngitis].

retrofleksiyon, i. *Fr. rétroflexion. tıp.* Bir organın üst bölümünün arkaya kıvrılması. [*Ing.* Retroflexion]; ◉ **dölyatağı ~ u,** *tıp.* Dibinin arkaya kıvrılması şeklinde beliren dölyatağı bozukluğu. [*Ing.* Uterine retroflexion; *Fr.* Rétroflexion utérine].

retrograd, i. *Fr. rétrograde. meteor.* Bir Norveç siklonunda düşük basınç merkezinin ötesine uzanan ve soğuk cephenin gerisinde yolunu değiştiren tıkanma: *Retrograd, ikinci bir soğuk alın gibi davranır.* [*Ing.* Retrograde].

retrokolis, i. *Fr. rétrocolis < önek retro + Let. collum,* boyun'dan. *patol.* Başın arkaya doğru çekilmesine sebep olan bir çeşit boyun tutulması. [*Ing.* Retrocollis].

retroplazi, i. *tıp.* Bir hücrenin daha ilkel bir şekle dönmesi. [*Ing.* Retroplasia].

retropnömöperituvan, i. *Fr. rétropneumopéritoine. tıp.* Karınzarı arkasındaki hücre yağ dokusu içine oksijen şırınga ederek karındaki çeşitli organları (pankreas, böbrekler, *böbrek üstü bezleri, karaciğer, dalak)* görmeyi sağlayan teşhis yöntemi. [*Ing.* Retropneumoperitonium].

retropozisyon, i. *Fr. rétroposition. tıp.* Dölyatağının, dölyolu ekseninden ayrılmadan, normal yerinden arkaya doğru kayması. [*Ing.* Retroposition].

retroprogesteron, i. *Fr. rétroprogestérone.* Progesteron'un retrosteroitler grupundan izomeri; 1960'ta Westerhof ve Rerink tarafından, steroitlerin uzay düzeninin değiştirilmesiyle sentetik olarak elde edildi. [*Ing.* Retroprogesterone].

retropülsiyon, i. *Fr. rétropulsion. tıp.* Arkaya doğru düşme eğilimi: *Retropülsiyon Parkinson hastalığında görülür.* [*Ing.* Retropulsion].

retrospektif, s. *Fr. rétrospectif,-ive.* § ● Geçmişle ilgili. [*Ing.* Retrospective]; § ❷ i. Bir sanatçının, bir okulun, bir devrin eserlerini sunan sergi. [*Ing.* Retrospective].

retrosteroid, i. *Fr. rétrostéroïde.* Bir steroid'in uzayda *trans* durumunda bulunan bir hidrojen atomunun *sis* durumuna geçmesi ve metil grupunun ters yer değiştirmesiyle elde edilen izomeri. [*Ing.* Retrosteroid]. ◘ **Retrogesteron.**

retroversiyon, i. *Fr rétroversion,* ters dönme. *patol.* Tersine dönmüş bir organın duruşu. [*Ing.* Retroversion]; ◉ **dölyatağı ~ u,** *tıp.* Dölyatağının arkaya dönük olması; bu durumda dölyatağının dibi kuyruksokumu boşluğuna, boynu da çatı kemiğine yönelir. [*Fr.* Rétroversion de l'utérus, de la matrice].

retrusman, i. *Fr. retroussement. jeol.* ◘ **Kıvrılış.**

retto, i. *müz.* Doğru, ileri.

retus, s. *Lit. retusus. bot.* Laminasının tepesi ortada kısaca girik olan *(yapraklar hk.).* [*Ing.* Retuse].

retuş, rötüş, i. *Fr. retouche.* § ● *graf. san.* ve *fot.* Düzeltme amacıyle yapılan değiştirme. *(Klişe yapımının çeşitli evrelerinde uygulanan retuşlarda, orijinalin, fotoğrafın hatalarını düzeltme ve özellikle oyma ve ve baskı sırasında meydana gelen kaçınılmaz bozuklukları giderme amacı güdülür).* [*Ing.* Retouching]. § ❷ *res.* Bir tablo bittikten sonra, üzerinde ressamın kendisi veya bir onarıcı tarafından yapılan küçük değişiklik. [*Ing.* Retouching; *Fr.* Rştouche]. **~ yapmak,** *fot.* ve *metb.* Bir resmi, bir fotoğrafı, bir kopyayı, kalıbı o işe uygun âlet ve malzemeyle düzeltmek, kusurlarını ve sakat yerlerini gidermek, eksiklerini tamamlamak, orijinalde olmayan fazla şeyleri kaldırmak. [*Ing.* To retouch, to touch up; *Fr.* Retoucher].

retuşçu, rötuşçu, i. *graf. san.* ve *fot.* Fotogravür klişelerini retuş eden, fotoğraf retuşu yapan kimse. [*Ing.* Retoucher; *Fr.* Retoucheur,-euse].

retuşör, i. *Fr. retoucheur.* ◘ **Retuşçu.**

RETZIUS, Anders, öz. i. (1796-1860). İsveçli anatomi ve antropoloji bilgini.

~ aralığı, *anat.* Çatı kemiğinin arka yüzüyle sidik kesesinin ön yüzü arasındaki açıklık. [*Ing.* Retzius space; *Fr.* Espace de Retzius].

reva /revâ/, s. *Osm. < Fars. esk.* Yakışır, lâyık, yerinde, uygun: *Bu bana yapılan reva mıdır?.* [*Ing.* Lawful, permissible, proper, suitable, worthy; *Fr.* Convenable, juste, permis]; ◉ **~ yı hak mı?,** *«Böyle olur mu, bunu reva görür müsünüz;»* anlamlarında kullanılır.

~ görmek, *(bir davranışı birine), dey.* Kötü bir davranışı birine karşı yersiz saymamak. [*Ing.* To deem lawful or proper; *Fr.* Trouver bon, convenable, juste, permettre].

rev¹, i. *Osm. < Ar. esk.* § ● Korku. [*Ing.* Fear, fright, terror]; § ● Halecan.

-rev², s. *Osm. < Fars. reften,* gitmek'ten *-rev. esk.* **«Yürüyen, giden»** anlamıyle bileşik sıfatlar yapar. [*Ing.* That goes along].

revabıt /revâbıt/, ç. i. *Osm. < Ar. rābita. esk.* § ❶ Bağlar; § ● İlgiler; § ❸ Bağlılıklar; § ❹ Usuller, düzenler, tertipler.

revaç /revâç/, i. *Osm. < Ar.* Sürüm, geçerlik. [*Ing.* Being in demand, being current; *Fr.* Vogue]; ☆ *Eşanl.* rağbet; ◉ **~ ta olmak (~ bulmak),** *dey.* Geçerli olmak, olmak. [*Ing.* To find a ready market, to be much demanded; *Fr.* Être de bon débit].

revah /revâh/, i. *Osm. < Ar. esk.* § ● Bir şeyi elde etmekten dolayı duyulan sevinç; § ❷ Akşamüstü, akşam. [*Ing.* Ease, afternoon, evening].

revahi¹ /revâhî/, ç. i. *Osm. < Ar. rāhiye. esk.* Bal arıları.

revahi² / revâhî/, ç. i. *Osm. < Ar. rāhiye. esk.* Rafızîler. ◘ **Hafızlık.**

revahil /revâhil/, ç. i. *Osm. < Ar. rāhile. esk.* Yük taşımakta kullanılan hayvanlar.

revaid /revâ'id/, ç. i. *Osm. < Ar. rā'ide. esk.* Gürleyen bulutlar.

revak /revâk/, i. *Osm. < Ar. revk.* § ● *mim. esk.* Binaların önlerinde, üstü örtülü, önü açık yer, sundurma. [*Ing.* Porch, portico, pavillion; *Fr.* Portique]; § ❷ Çardak; ◉ **~ lı avlu,** *mim.* ◘ **Avlu;** ◉ **~ lı yol,** Binaların bir kısmını diğerine bağlayan yol ve geçit. [*Ing.* ve *Fr.* Patio]; ◉ **kapı ~ lı,** ◘ **Kapı;** ◉ **kemerli ~,** Sütunlar veya ayaklar üzerine örülmüş sıra kemerlerden ibaret revak. [*Ing* Archway; arcade; *Fr.* Arcade].

revakî /revâkî/, s. *Osm. < Ar. revāk. esk.* § ❶ Revakla ilgili; § ❷ *fels. esk.* Kitionlu Zenon felsefesini benimsemiş olan kimse, stoacı. [*Ing.* Stoic, philosopher].

revakid /revâkid/, ç. i. *Osm. < Ar. rākid. esk.* Durgun olan şeyler.

revakiye /revâkî/, i. *Osm. < Ar. revāk > revakiyye. esk.* Kitionlu Zenon felsefesi, Stoa' cılık.

revakiyun, ç. i. *Osm. < Ar. revākî > revākiyyūn. fels. esk.* Kitionlu Zenon felsefesine, bağlı olanlar, stoa'cılar.

reval, ◘ **Tallin.**

revan /revân/, s. *Osm. < Fars. reften. esk.* § ❶ Giden, yürüyen. [*Ing.* That goes, that moves along, flowing, going easily; *Fr.* Qui va, qui marche]; § ● *(su v.b. hk.)* Akan, akar. [*Ing.* Current, fluent]; § ● i. *esk.* Ruh, can; ◉ **yola ~ olmak,** *dey.* Yola çıkmak, koyulmak.

~ etmek, Akmak, akıp gitmek.

~ olmak, *(su v.s. hk.)* Akmak. [*Ing.* To flow, to run; *Fr.* Couler].

revane /revâne/, s. *Osm. < Fars. esk.* Giden, yürüyen. [*Ing.* That goes, passes along, flowing].

~ olmak, *dey.* § ● Gitmek, yürümek; § ● *(su v.b. hk.)* Akmak. [*Ing.* To go along, to flow].

revanegî /revanegî/, i. *esk.* § ● Gitme, yürüme; § ● *(su v.b. hk.)* Akma. [*Ing.* Running, flowing, mobility].

revanî /revânî/, i. *Osm. < Fars. revgani > Osm. mutf.* Yumurta ve irmikle yapılan bir çeşit tatlı. *(Yumurta, pudra şekeri ve vanilya ılık yerde boza kıvamına gelinceye kadar telle çırpılır. İçine irmik ve un katılarak iyice karıştırılır. Hazırlanan karışım bir tepsiye dökülür ve orta sıcaklıktaki fırında pişirilir. Fırından çıktıktan sonra üzerine ılık şerbet dökülür. İstenirse içine badem katılabilir).* [*Ing.* A kind of sweet made with semolina; *Fr.* Espèce de gâteau].

revanş, i. *Fr. revenche.* ◘ **Rövanş.**

revende, s. *Osm. < Fars. reften. esk.* Giden, yürüyen. [*Ing.* That goes, departs that goes along, progresses,traveler].

revendegân, ç. i. *esk.* Yürüyenler,gidenler.

revendük,-kü, i. Bir çeşit kalın pamuk bez.

reverans, i. *Fr. révérence.* § ● Selâm veya teşekkür yolunda öne doğru bel kırarak eğilme. [*Ing.* Bow, curtsey]; § ● *dans.* Selâmlamak için yapılan, saray baleleri zamanından kalma dans hareketi. [*Ing.* ve *Fr.* Révérence]; § ● *tar.* Bazı durumlarda hükümdarlara saygı gösterisi olarak yapılan hareket. [*Ing.* Curtsey; *Fr.* Révérence].

revi, i. *ed.* Kafiye olan kelimelerin son harfi. [*Ing.* Main rhyme letter; *Fr.* La dernière lettre de la rime].

revir, i. *Alm. revier.* § ❶ Okul, kışla gibi yerlerde ufak tefek hastalıkları olanlar için ayrılmış bölüm. [*Ing.* Infirmary; *Fr.* Infirmerie]; § ● *esk.* Herhangi bir birlik doktorunun hastahaneye göndermeyi gerekli bulmadığı hafif hastalarla, ayakta tedavisi mümkün olan erbaş ve erlerin bakım ve tedavileri için her kışla veya garnizonda bulunan sağlık bakım ve tedavi yerine verilen ad. *(Buradaki sağlık araç ve gereçlerinin korunması, hastaların bakımı ve hastahane sistemlerinin uygulanması, alay veya birlik baştabip tarafından yürütülür. Bu amaçla revirlerde birliğin sıhhiye assubayı, erbaş ve erleri de görevlendirilir).* [*Ing.* Infirmary; *Fr.* Infirmerie].

reviş /reviş/, i. *Osm. < Fars. reften. esk.* § ● Yürüyüş, geçiş, [*Ing.* Going, going along, gait]; § ● *mec.* Gidiş, tarz, usul, tutum; [*Ing.* Trend, conduct, way, mode, manner, movement, motion; *Fr.* Démarche, conduite, marche]; § ● Oluş, geçiş.

reviy, i. *Osm. < Ar. reviyy. ed. esk.* Kafiye olan kelimelerin son harfi.

reviyet, i. *Osm. < Ar. reviyyet. esk.* Etraflıca düşünme, bir işi iyice tartma. [*Ing.* Careful consideration, reflection, vigilance, ability].

revizyon, i. *Fr. révision.* Yeniden gözden geçirme, doğru olup olmadığını, iyi işleyip işlemediğini inceleme, kontrol etme: *Bir motorun revizyonu.* [*Ing.* Revision].

revizyonist, i. ve s. *Fr. révisionniste.* Bir doktrinin yeniden gözden geçirilmesi taraftarı olan kimse veya yeniden gözden geçirmeye ilişkin olan: *Revizyonist düşünür. Revizyonist görüş.* [*Ing.* Revisionist].

revizyonizm, i. *Fr. révisionnisme.* Bir doktrinin temellerini değiştirmek isteyenlerin davranışı. [*Ing.* Revisionism].

revk, i. *Osm. < Ar. esk.* § ● Perde. [*Ing.* Veil, curtain]; § ❷ Evin önü. [*Ing.* Portico]; § ● Boynuz. [*Ing.* Horn]; § ● Her şeyin, özellikle gençliğin başlangıcı. [*Ing.* Prime of youth]; § ● s. *(Su ve şarap hk.)* Saf, halis.

revnak, i. *Osm. < Ar. esk.* § ● Güzellik, göz alıcılık, parlaklık, [*Ing.* Brightness, splendor; *Fr.* Beauté, splendeur]; § ● Tazelik, gençlik. [*Ing.*Prime of youth, height of prosperity or power].

revnaklı, s. *esk.* Parlak, güzel, süslü. [*Ing.* Brilliant, splendid, in full prime, beautiful; *Fr.* Éclatant, resplendissant].

revnak.nûme /revnak-nümâ/, b. i. *Osm. < Ar. revnak + Fars. -nümâ. müz.* Türk musikisinde birleşik makam.

revolver, i. *Fr. < Ing. revolver. sil.* Fişek haznesi, namlu gerisinde bulunan silindir *(top)* biçiminde bir parçadan meydana gelen tabanca. [*Ing.* Pistol, revolver; *Fr.* Revolver].

☆ *Eşanl.* **altıpatlar.**

~ topu, § ● *sil. Hotchkiss'*in yaptığı ve bir

eksenin çevresinde dönen paralel beş namlulu bir demetten meydana geldiği için «döner top» *(revolving gun)* diye adlandırdığı top. *(Üst kısma gelen namlularda sırayla ateşlenen mermiler, yivlerin farklı oluşu dolayısıyla beş ayrı noktada patlıyor ve böylece nişanlamada değişiklik yapmaksızın oldukça geniş bir alanı dövme imkânı sağlıyordu).* [*Ing.* Revolver canon; *Fr.* Canon-revolver]; § ● Optik mikroskopların, optik eksene birbirinin ardı sıra değişik büyütme dereceli mercekler koymak imkânını sağlayan döner parçası. [*Ing.* Revolver canon; *Fr.* Canon-revolver].

REVOLVER

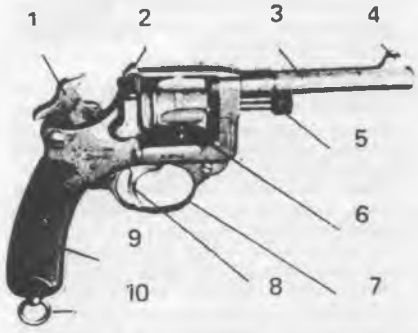

1. Horoz. 2. Gez. 3. Namlu. 4. Arpacık. 5. Harbi. 6. Top. 7. Korkuluk. 8. Tetik. 9. Kabza. 10. Kabza halkası.

---

revşeniye, i. *Osm.* < *Ar. revşeniyye*'in adından. Afganistan'da bir tarikatın adı.

revü, I. *Fr. revue.* § ● Zengin mizansenli dans ve oyunların yer aldığı müzikhol gösterisi: *Revüde rolü bulunan sanatçılardan ünlü bir dansöz.* [*Ing.* Revue]; § ● Bu çeşit gösteriler yapan sanatçıların meydana getirdiği topluluk: *Pek ünlü bir fransız revüsü İstanbul'da temsiller verecek.* [*Ing.* Revue]. ~ **operet**, Revü tarzında yapılmış operet. [*Fr.* Revue operette].

revülsif, i. *Fr. révulsif, -ive. ted.* Hastalığı vücudun bir kısmından diğer bir kısmına nakleden *(ilâç).* [*Ing.* Revulsive].

revzen, revzene, I. *Osm.* < *Fars. esk.* Binaların içine aydınlık vermek için açılan pencerelere eskiden verilen ad. [*Ing.* Window, aperture, loophole]; ◉ **nakışlı** ~, Eskiden binaların içine aydınlık vermek ve aynı zamanda saydam renkli bir süslemelik levha oluşturmak üzere pencere açıtlarına konulan renkli camlı ve çeşitli süslemelik şekillerde yapılmış alçı kayıdlı pencere camı.

~ **çatması**, ◘ **Çatma.**

~ **şebekesi**, Eski nakışlı veya sade camlı pencerelerde küçük camları tutan kayıtların bütünü.

revzencî, I. Eski zamanlarda revzenlerin camlarını kesip takan ve eski tarz revzen ve nakışlı revzenler yapan camcı ustası. [*Ing.* Artist in stained glass; *Fr.* Peintre verrier].

revzençe,I. *Osm.* < *Fars. revzen* + *çe*, küçültme eki. *esk.* Küçük pencere.

revzene, i. ◘ **Revzen.**

revzenî /revzenî/, I. İpekten, elde dokunmuş çiçekli ve hindkârî bir çeşit kumaş. [*Ing.* A kind of hand-woven colored silk cloth]. ☆ *Eşanl.* **ruzenî.**

rey, i. *Osm.* < *Ar.* § ● Fikir, düşünce, görüş. [*Ing.* ve *Fr.* Opinion]; § ● *huk.* ◘ **Oy**; ◉ ~ **e koymak**, *dey.* Yapılacak bir iş için herkesin fikrini sormak. [*Ing.* To put to the vote]; ◉ ~ **ini almak**, *dey.* Birine baş vurarak onun görüş ve düşüncesini öğrenmek; ◉ **istişarî** ~, *huk.* ◘ **İstişarî.**

~ **pusulası**, *ikt.* ◘ **Oy pusulası.**

~ **sandığı**, *ikt.* Seçim sandığı, oy sandığı, [*Ing.* Ballot-box; *Fr.* Urne].

~ **vermek**, *dey.* Bir konuda oyunu kullanmak, fikrini söylemek. [*Ing.* To vote; *Fr.* Voter].

reyahin, ç. i. *esk.* **Reyhan**'ın çoğulu.

reyb, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Şüphe; § ● Şüpheli olay.

reybî /reybî/, s. *Osm.* < *Ar. fels. esk.* Şüpheli. [*Ing.* Sceptical, sceptic; *Fr.* Sceptique].

reybîyun, ç. i. *Osm.* < *Ar. reybî, reybiyyün. esk.* Şüpheciler. [*Ing.* Sceptics].

reye, s. *Fr. rayé.* § ● Çizgileri olan *(kumaş).* [*Ing.* Striped, streaked]; § ● Bu kumaştan yapılmış: *Reye pantolon.*

reyeân, reyan /reye'ân, veya rey'ân/, I. *Osm.* < *Ar. râ'. esk.* § ● Bereket, artma; § ● İlk zaman, her şeyin evveli. [*Ing.* Growing, increasing, augmenting, yielding an increase, yield].

reyhan /reyhân/, i. *Osm.* < *Ar.* § ● *bot.* ◘ **Fesleğen**; § ● Her türlü güzel kokulu bitki. [*Ing.* Fragrant herb]; § ● Kadın adı.

reyhanî /reyhânî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Fesleğene ait fesleğenle ilgili; § ● Fesleğen gibi ince nakışları olan; § ● I. *hat.* Bir çeşit divanî yazı. *(Hatt reyhanî de denir).* [*Ing.* Kind of monumental writing similar to cufic, pertaining to sweet basil].

reyhan.otu, b. I. *bot.* ◘ **Fesleğen.**

reyn, I. *Osm.* < *Ar' esk.* § ● Kir, pas. [*Ing.* Dirt, filth *(physical and moral rust)*]; § ● *mec.* İşlenen bir günahtan dolayı duyulan iç sıkıntısı.

reyon[1], I *Fr. rayon.* § ● Bir mağazanın belli bir çeşit eşya satılan bölümü: *Ayakkabı reyonu.* [*Ing.* Department]; § ● Bir mağazada, eşyanın yerleştirildiği raf.

reyon[2],i. *Fr. rayonne. dok.* Viskozlardan yapılan sürekli dokuma ipliklerine verilen ad. *(«Reyon» terimi, doğal ipek ile sunî ipek arasında bir karışıklığa yol açmamak için, ilk defa 1924 yılında A.B.D. de «suni ipek» teriminin yerine kullanıldı).* [*Ing.* Rayon; artificial silk].

reyya /reyyâ/, i. *Osm.* < *Ar. riyy. esk.* Güzel koku.

reyyan /reyyân/, s. *Osm.* < *Ar. riyy. esk.* Suya doymuş, çokça sulanmış [*Ing.* Satisfied with drink, free from thirst, refreshed].

rez, I. *Osm.* < *Fars. esk.* Asma, bağ kütüğü. [*Ing.* Grapevine, vine]

reza, I. ◘ **Reda.**

rezail /rezâ'il/, ç. I. *Osm.* < *Ar. rezile. esk.* Rezilce işler, utanılacak ayıp hareket.

rezalet /rezâlet/, I. *Osm.* < *Ar.* § ● Toplum tarafından hoş görülmeyecek, utanılacak olay veya durum. [*Ing.* Scandal, scandalous behavior, disgrace; *Fr.* Scandale, acte honteux et scandaleux, esclandre]; ☆ *Eşanl.* **kepazelik**; § ● s. Beğenilmeyen ve hoş görülmeyen şeyleri nitelemek için kullanılır.

~ **çıkarmak**, *dey.* Rezalet sayılacak bir durumun meydana gelmesine yol açmak. [*Ing.* To cause a scandal; *Fr.* Provoquer un scandale, causer un esclandre].

~ **çıkmak**, *dey.* Utanılacak, hoş görülmeyecek bir durum meydana gelmek.

rezamiye, i. *Osm.* < *Ar. rezâmiyye, tasav.* Şîî mezhebinin kollarından biri.

rezan /rezân/, s. ve I. *Osm.* < *Ar. rezn* + *rezânet. esk.* § ● Ağırbaşlı, vakarlı *(kimse);* § ● I. Kadın adı. *(Rezzan şeklinde de* geçer).

rezanet, i. *Osm.* < *Ar. rezânet. esk.* Ağırbaşlılık, vakarlılık. [*Ing.* Being grave and sensible, modest, sobriety, sensibleness, dignity].

rezaya /rezâyâ/, ç. I. *Osm.* < *Ar. rezi'e. esk.* Belâlar, felâketler.

rezazürin, I *Fr. résazurine. kim.* Oksazinik boyarmadde; rezorsin'in rezorüfin elde edilmesi için nitröz asidle işlenmesi sırasında ara ürün olarak meydana gelir. [*Ing.* Resazurin].

reze[1], I. *Osm.* < *Ar. rezze.* § ● *inş.* ◘ **Menteşe**; § ● Bir kapıya asma kilit takmak için, kapı kasasına ve kapı kanadına vidalanan iki parçadan meydana gelmiş demir menteşe. *(Kasa üzerine vidalanan parça U şeklinde bir kancadır; kapı kanadına vidalanan parça ise, demir lamadan yapılmış iki parçalı bir menteşedir. Bu parçalardan biri kapıya tutturulur, öbürünün üzerindeki yarıktan ise U kanca geçirilir, bu kancaya da asma kilit takılır)).* [*Ing.* A kind of lock that works by the pressure of the thumb to open the door, thumb lock; *Fr.* Petit verrou de fer]; ◉ **kıvrım** ~ **si**, *jeol.* İki kanadın birleştiği bölge. *(Enine kesidi incelendiğinde bir kıvrımın rezesi, kıvrımlanmanın en çok olduğu kesimdir. Aynı tabaka içinde yer alan reze dalma yatay olmayabilir ve kıvrım rezesinde eksen dalgalanmaları görülür /reze bazen alçalır, bazen yükselir/. Genellikle aynı ağ içinde yer alan antiklinal ve senklinallerde eksen dalgalanmaları meydana geldiğinden kıvrımlanmış dağ zincirlerinde büyük ve enine antiklinal ve senklinaller oluşur).*

reze[2], I. *h. d.* İnce talaş.

rezede (çiçeği), I. *bot.* ◘ **Muhabbetçiçeği.**

rezeksiyon, I. *Fr. résection. cerr.* Sağlam kısımları korumak ve gerekiyorsa o kısımların *bağlantısını yeniden kurmak suretiyle bir* organın bir parçasını kesip çıkarmak için yapılan cerrahî müdahale: *Kalınbağırsak rezeksiyonu. Kaburga rezeksiyonu.* [*Ing.* Resection]; ◉ **endoskopik** ~, *cerr.* Sidik yolları cerrahisinde uygulanan müdahale; siyekten sokulan bir âlet vasıtasıyle, gerek idrar torbası uru, gerek arka siyekteki bir engel *(prostat kanseri, prostat adenomu, idrar torbası boynu hipertrofisinden ileri gelen herhangi bir engel)* yüksek frekanslı akımlarla kazınır. *(Kullanılan âlet bir rezektördür).* [*Ing.* Endoscopic resection; *Fr.* Résection endoscopique]; ◉ **eklem** ~ **u**, *cerr.* Bir eklem yüzündeki kıkırdakların çıkarılması ve ankiloz sağlamak için hareketsiz tutulması. *(Erişkinlerde, özellikle diz eklemi tüberkülozlarının en iyi tedavi yolu budur).* [*Ing.* Articular resection; *Fr.* Résection articulaire]; ◉ **kök ucu** ~ **u**, *diş. cerr.* Bir dişin kök ucunu kesmek suretiyle kökün çevresindeki iltihap veya ur lezyonlarını kazımayı sağlayan cerrahî müdahale. [*Ing.* Apical resection; *Fr.* Résection apicale].

rezektör,-rü, i. *Fr. résecteur. cerr.* İdrar yollarında rezeksiyon yapmaya yarayan cerrahî âlet.

rezelemek(-l), *f.* Kapıyı reze ile kapamak. [*Ing.* To furnish with hinges; *Fr.* Verrouiller).

rezene, I. *Osm.* < *Ar. râziyane. bot.* İkiçe nekiller *(Dicotyledonese)* sınıfının, Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından, Ege ve Akdeniz bölgesinde yetiştirilen, 2 veya çokyıllık, 1-1,5 m. yüksekliğinde otsu bir bitki. Yaprakları saplı, stipulasız, almaşık dizilişli ve tüysüzdür. Lamina koyu yeşil renkli ve iplik gibi parçalıdır. Gövde dik, üstten dallı, silindir şekilli ve tüysüzdür. Sarı renkli çiçekleri bileşik şemsiye durumundadır. Meyva silendrik, 6-11 mm. boyunda ve 4 mm.'ye kadar kalınlıkta, tüysüz, yeşilimsi esmer renkli bir şizokarptır. Her merikarpta 5 kosta ve her valekulumda birer tane geniş salgı kanalı vardır. Meyvaları *(Fructus Foeniculi)* müsilâj, şeker, nişasta, tanen, sabit ve uçucu yağ taşır. Uçucu yağ *(Oleum foeniculi)* içinde bazı aldehid, keton ve terpenlerden başka özellikle anetol ve estragol vardır. Midevî, gaz söktürücü, süt -çoğaltıcı ve yatıştırıcı olarak infuzyon veya toz halinde kullanılır. [*Osm.* Râziyane; *Lat. Foeniculum vulgare; Ing.* Fennel; *Fr.* Fenouil vulgaire]. ◘ *ŞEKİL: 95* — **TIBBÎ BİTKİLER**; ◉ **deniz** ~ **si**, *bot.* ◘ **Deniz.**

rezerpin, I. *Fr. réserpine. ecz.* Zakkumgiller *(Apocynacese)* familyasından, *Rauwolfia serpentina* adlı bitkinin kök ve rizomlarında bulunan alkaloid. Düşük dozlarda *(0.1 mg ilâ 0,25 mg)* tansiyon düşürücüdür. Daha yüksek dozlarda, yatıştırıcı olarak ve mani, nevroz, endişe gibi ruh hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Rezerpin'in çeşitli etkileri bulunmuştur; bu madde dişi tavşanlarda düşüğe, memelilerde süt gelmesine, güvercinlerin iki cinsinde de kursağın gelişmesine yol açar; başkalaşmadan sonra yav-

ru kurbağalarda ölüm oranını büyük ölçüde azaltır. [*İng.* Reserpine].

rezerv, I' *Fr. réserve.* § ❶ Saklanmış, biriktirilmiş şey: *Altın, döviz rezervi.* [*İng.* Reserve, reservation]; § ❷ *mad. oc.* Bir maden ocağında, bir maden yatağında veya havzasında bulunduğu hesaplanan, henüz işletilmemiş kömür veya cevher miktarı. [*İng.* Reservation; *Fr.* Réserve]; § ❸ *petr.* Petrol araştırmaları ve sondajlar sonucunda, bir petrol yatağından çıkarılabileceği hesaplanan ham petrol miktarı. *(Bu yatağın rezerveleri, üretimin herhangi bir safhasında hesaplanabilir).* [*İng.* Reservation; *Fr.* Réserves]; ◉ **bilinen** ~, *mad. oc.* Bir ocakta bulunan ve üç yanında galeriler açıldığı için miktarı kesinlikle bilinen kömür veya maden rezervesi. *(Bu çeşit rezervelerin miktarı bilindiği gibi, ayrıca ocaktan eşantiyon alınarak madenin ortalama özgül ağırlığını belirlemek ve rezervedeki maden tonajını kesinlikle hesaplamak mümkün olur).* [*İng.* Certain reservation; *Fr.* Réserves certaines, réserves à vue, réserves reconnues]; ◉ **hazır** ~, *mad. oc.* ◘ Hazır; ◉ **muhtemel** ~ *mad. oc.* Bir maden yatağında veya ocağında bulunan ve yalnız iki, hattâ bir yanında sondaj yapıldığı veya galeriler açıldığı için, kapsadığı maden miktarı kesinlikle bilinmeyen kömür veya maden rezervesi. *(Bu rezervelerin boyutları ekstrapolasyon yöntemiyle hesaplanır, fakat işletilebilecek maden oranını tayin etmek imkânsızdır).* [*İng.* Probable reservation; *Fr.* Réserves possibles]; ◉ **mümkün** ~, *mad. oc.* Sondajlar veya galerilerle yüzeye çıkarılmamış olan varlığı ancak jeolojik bilgilere dayanarak anlaşılan kömür veya cevher miktarı. [*İng.* Possible reservation; *Fr.* Réserves possibles].

rezervasyon, i. *Fr. réservation.* Otel, restoran, gazino v.b. yerlerde kendisi veya bir başkası adına yer ayırtmak işi. [*İng.* Reservation].

rezerve, s. *Fr. réservé,-ée.* § ❶ Tutulmuş, saklanmış, ayrılmış. [*İng.* Reserved]; § ❷ I. *den.* Bir yükün gemiye yüklenmesi sırasında görülen kusurlarının *(kırık, ıslak, noksan v.b.)* o yükün evrakı üzerindeki kaydı.

~ **zaptı,** *den.* Büyük rezerveler için tutanak.

rezervuar, I. *Fr. réservoir.* Çeşitli işlerde kullanılan su v.b. sıvıların konması için yapılmış depo. [*İng.* Reservoir].

~ **sedimantasyon etüdü,** *trm.* Rezervuarda tortu yığılımının miktarı, dağılımı, akarsuyun memba ve mansap kısımlarındaki etkilerinin incelenmesi. [*İng.* Reservoir sedimentation survey].

~ **taşkın ölçmeleri,** *trm.* Taşkın dalgasını rezervuarın tadil edebilme etkililiğinin incelenmesi. [*İng.* Replaceable reservoir routing].

rezie, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Belâ, felâket. [*İng.* Calamity, affliction, disaster].

rezil /rezīl/, s. *Osm.* < *Ar. rezāiet.* Alçak, aşağılık *(kimse),* adi. [*İng.* Vile, base, disreputable, disgraced, scoundrel; *Fr.* De mauvaise réputation, infâme].

~ **(rezil rüsva) etmek,** *dey.* Isteyerek veya istemeyerek birini çok utanacak güç bir duruma sokmak. [*İng.* To disgrace, to hold up to scorn; *Fr.* Faire un affront à qn. faire une mauvaise réputation à qn., ridiculiser qn.).

~ **(rezil rüsva) olmak.** *dey.* Çok utanacak bir duruma girmek. [*İng.* To be disgraced, to be put to shame; *Fr.* Faire une gaffe, un pas de clerc].

~ **rüsva olmak,** ◘ **Rezil olmak.**

rezilâne, z. ◘ **Rezilce.**

rezilce, z. Rezillik niteliği bulunan, rezil bir şekilde. [*Osm.* Rezilane; *ing.* Meanly, shamefully, disgracefully, scandalous, infamous].

rezilet,-ti, I. *Osm.* < *Ar. esk. psik.* Yerginlik, alçaklık. [*İng.* Any mean, disreputable or disgraceful act or habit, vileness, worthlessness; *Fr.* Vice, défaut].

rezillik,-ğI, I. § ❶ Rezil olma, utanılacak, ayıplanacak hale düşme; § ❷ Utanılacak durum, alçaklık, kepazelik. [*İng.* Disreputableness, infamy, scandal].

rezin /rezīn/, s. *esk.* § ❶ Ağırbaşlı, vakarlı. [*İng.* Modest, grave, patient]; § ❷ Sağlam. [*İng.* Firm, sound, solid].

rezinoid, I. *Fr. résinoïde.* § ❶ Kuru ve kokulu bir bitkisel maddenin eritici bir nesneyle, genellikle alkolle eritilmesi ve eriticinin uçması sonucunda elde edilen reçineli ürün: *Rezinoidler lavantacılıkta kullanılır.* [*İng.* Resinoid]; § ❷ *(geniş anl.)* Misk geyiği, misk sıçanı v.b. hayvanlardan elde edilen kokulu madde. [*İng.* Resinoid].

rezistans, i. *Fr. résistance. elek.* ◘ Direnç.

rezm, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Savaş, kavga. [*İng.* Fight, battle, war; *Fr.* Guerre, combat, bataille].

rezmî /rezmī/, s. *esk.* Savaşla ilgili.

rezonans, i. *Fr. résonance.* § ❶ *fiz.* Düzgün empülsiyonların etkisiyle bir salınımın genliğinin artması. [*Osm.* Tanîn; *İng.* Resonance] § ❷ *nükl.* Ortalama ömürleri çok kısa olan kararsız elemanter taneciklere verilen ad. [*İng.* Resonance; *Fr.* Résonance]; § ❸ *radyotekn.* Bir rezonatörün, kendi çalışma frekansındaki bir uyarıcıya karşılık vermesi. *(Elektrik rezonansı olayları yüksek frekans tekniğinde, alışta olduğu kadar yaygın da büyük bir önem taşır; bir alıcının, aynı anda birçok verici tarafından yayınlanan işaretleri ayırabilmesi ancak bu reronans olaylarıyle mümkün olur).* [*İng.* Resonance; *Fr.* Résonance]; ◉ **atom** ~ sı, *fiz.* Atomlar ve elektromagnetik ışıma arasında, ancak ışımanın *v* frekansı bazı belirli değerler aldığı zaman meydana gelebilen etkileşme olayı. *(Atom elektromagnetik, ışıma enerjisi yayarak veya soğurarak bir enerji seviyesinden öbürüne geçer).* [*İng.* Atomic resonance; *Fr.* Résonance atomique]; ◉ **çift** ~, *fiz.* İncelenecek örneği aynı anda değişik frekanslı iki rezonans olayının etkisinde bırakarak atom yapılarını inceleme yöntemi. [*İng.* Double resonance; *Fr.* Double résonance]; ◉ **çok kuvantalı** ~, *fiz.* Atomlar ve elektromagnetik ışıma arasında meydana gelen ve bir atomun bir enerji seviyesinden ötekine geçmek için aynı anda birçok fotonun enerjisini kullandığı etkileşme süreci. *(Bu fotonlar aynı elektromagnetik dalgaya veya farklı frekanstaki dalgalara ait olabilir);* [*İng.* Quantum multiple resonance; *Fr.* Résonance à multiples quanta]; ◉ **Hertz** ~ ı, *fiz.* Atom rezonansının, frekansı bakımından Hertz dalgaları *(radyo, televizyon, veya radar dalgaları)* bölgesine dahil olan bir ışıma tarafından meydana getirildiği özel durum. [*İng.* Quantum multiple resonance; *Fr.* Résonance hertzienne]; ◉ **İç** ~, *tipoloji.* Rorscach tipolojisinde öznenin nesne karşısındaki temel durumu, yani duygusal davranışında en temel durumda olan şey. *(İç rezonans kişileri iki tipe ayırmayı sağlar: İçedönük olanlar ve dışadönük olanlar);* [*İng.* Intimate resonance; *Fr.* Résonance intime]; ◉ **magnetik** ~ **(paramagnetik** ~**),** *fiz.* Atom rezonansının iki Zeeman alt seviyesi arasında yani atom ancak bir magnetik alanın etkisindeyken varolabilen iki enerji seviyesi arasında meydana geldiği özel durum. *(Laboratuvarlarda yaratılabilen magnetik alanların etkisiyle meydana gelen magnetik rezonansın frekansları daima Hertz dalgaları bölgesindendir).* [*İng.* Magnetic resonance; *Fr.* Résonance magnétique, résonance paramagnétique]; ◉ **optik** ~, *fiz.* Atom rezonansının, *v* frekansı bakımından optik bölgeye *(kızılaltı, görünen ışınlar, morötesi)* dahil olan bir ışıma tarafından meydana getirildiği özel durum. *(1960'ta Laser'in bulunuşuna kadar, bir atomun uyarılmış iki olayı gözlemlenemiyordu. Bunun İçindir ki çoğu zaman optik rezonans terimi, olayda söz konusu olan alt enerji seviyesinin atomun temel seviyesi /atomun normal olarak bulunduğu minimum enerji seviyesi/ olduğu özel durumlar için kullanılır).* [*İng.* Optical resonance; *Fr.* Résonance optique]; ◉ **paramagnetik** ~, *fiz.* ◘ Magnetik rezonans.

~ **çizgisi.** *fiz.* Taytölçümünde, bir atomun tayfını meydana getiren çizgiler arasından bazılarını ayırt etmek için kullanılan ifade. *(Rezonans çizgileri diye, herhangi bir uyarılmış halden doğrudan doğruya temel hale geçerken atomun yaydığı tayf çizgilerine denir. Bu adlandırma, bir rezonans çizgisine tekabül eden ışığın, optik rezonans deneyini kolayca gözlemek imkânı vermesinden ileri gelir. Rezonans çizgilerine karşılık olarak, bir atomun uyarılmış bir ara duruma geçtiği zaman yaydığı tayf çizgilerine flüorışı çizgileri denir).* [*İng.* Resonance line; [*Fr.* Raie de résonance].

~ **eğrisi,** *radyotekn.* Akım reğişimlerini, uyarma geriliminin frekansına bağlı olarak gösteren eğri. [*İng.* Resonance curve; *Fr.* Courbe de résonance].

~ **yapan boşluk,** *fiz.* ◘ **Boşluk.**

rezonatör,-rü, i. *Fr. résonateur.* § ❶ *fiz.* Titreşebilen ve dolayısıyle kendi titreşim frekanslarından birine yakın frekanslı periyodik bir kuvvetin etkisinde kaldığı zaman *rezonans* haline girebilen bütün cisimlerin genel adı. [*Osm.* Musavvıt; *İng.* Resonator]; § ❷ *akust.* Deliklerinden birine kulağımızı dayadığımız zaman, aynı anda yayınlanan bir çok ses arasında yalnız kendi akortuna uygun sesi ileten içi boş ve iki delikli küre. *(Rezonatörler, karmaşık sesleri incelemek için Helmholtz tarafından yapılmıştır).* [*İng.* Resonator; *Fr.* Résonateur]; § ❸ *radyotekn.* Kendi çalışma frekansına veya akortuna uygun gerilimle uyarıldığı zaman rezonansa girebilen düzen. [*İng.* Resonator; *Fr.* Résonateur].

rezorin, i. *Fr. résaurine. kim.* Rezorsinin çinko klorür eşliğinde formik asidle yoğunlaşmasından elde edilen boyarmadde. [*İng.* Resaurin].

rezorsilik, s. *Fr. résorcylique. kim.* Rezorsinden, çekirdek üzerindeki CO_2H veya CHO fonksiyon gruplarının ornatılmasıyle türeyen aldehidler ve asidler için kullanılır. [*İng.* Resorcylic].

rezorsin, i. *Fr. résorcine. kim.* § ❶ Formülü $C_6H_4(OH)_2$ olan benzinden türeyen metadifenolün adı. *(Galbanum kasnı gibi doğal maddelerin bir alkaliyle ısıtılmasından elde edilir. Sanayide sodyum benzen disülfonatı sodyum hidroksidle eriterek hazırlanır. Rezorsin, suda, alkolde ve eterde çözünebilen, tatlı ve renksiz billörlar meydana getirir. 118° C'ta erir ve 276 C'ta kaynar. Boyarmaddelerin ve özellikle ftalik anhidritle yoğunlaştırılarak flüoresein'in hazırlanmasında kullanılır).* [*İng.* Resorcin]; § ❷ *ecz.* Rezorsin, gargara veya melhem halinde, harici antiseptik olarak kullanılır. [*İng.* Resorcin].

rezorüfin, i. *Fr. résorufine. kim.* Hidroksidifenazon, rezorsin'in nitröz asidle işlenmesinden elde edilir. *(Alkali çözeltileri güzel kırmızı bir flüorışı gösterir; tetrabromlu bir türevi mavi boyarmadde olarak kullanılır).* [*İng.* Resorufin].

rezzak /rezzāk/, s. *Osm.* < *Ar. rısk. esk.* § ❶ Bütün yaratıkları doyuran, rızkını veren *(Tanrı).* [*İng.* God, the Provider of the needs of men and beasts; *Fr.* Qui pourvoit à la vie des êtres]; § ❷ i. *(Abdürrezzak'tan kısaltılarak).* Erkek adı.

Rh[1], *kim.* rodyum'un kimyasal sembolü. [*İng.* Symbol of Rodium; *Fr.* Symbole chimique du rhodium].

rh[2], i. *Fr. kanb. Rhesus* faktörünün kısaltması. [*İng.* Abbreviation of Rhesus factor; *Fr.* Abréviation de facteur Rhésus].

rH, i. *Fr. réduction,* İndirgeme ve *hydrogène,* hidrojen'in baş harflerinden. *kim.* Bir ortamın indirgeme veya yükseltgeme gücünün değerini miktar olarak gösteren ve *PH'a* benzeyen indis. [*İng.* Reduction].

☆ *Eşanl.* **redoks gerilimi.**

rhaetizit,-ti, i. *Fr. rhaetizite. min.* Beyaz renkli disten çeşidi. [*İng.* rhaetizite].

rhesus, i. *zool.* ◘ **Alyanaklı maymun.**

~ **faktörü,** 1941'de Amerikalı Landsteiner ve Wiener tarafından bulunan kan özelliği.

Çeşitli alanlarda *(kan nakli, yeni doğmuş çocuk patolojisi v.b.)* uygulanır. *(Sembolü Rh).* [*Ing.* Rhesus factor; *Fr.* Facteur Rhésus].

Rhode Island, öz. i. A.B.D.'nin kuzeydoğusunda, New-England'da eyalet. Yüzölçümü 3.233 km², merkezi *Providence*'dir.

~ tavuğu, *zoot.* ◘ **Tavuk.**

rıbh, i. *Osm.* < *Ar. huk. esk.* Ödünç verenin, ödünç alandan elde ettiği kâr. *(Rıbh ödüncün faizidir. İslâmda ödünç karşılığı alınan rıbh haramdır. Kur'an'a göre faiz almak ve vermek haramdır. İslâm'da helâl olan faizsiz ödünçe karzı hasen denir).* ◘ **Riba.** [*Ing.* Gain, profit in trade, interest].

rıdvan[1]/rıdvân/, i. *Osm.* < *Ar. rızâ. esk.* Hoşnut olma, razı olma. [*Ing.* Being pleased, satisfied, gratified; *Fr.* Satisfaction, contentement].

rıdvan[2]/rıdvân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Cennetin kapısında bekleyen melek. [*Ing.* Paradise; *Fr.* Nom de l'ange qui garde le paradis, selon la croyance musulmane]; § ❷ Erkek adı.

rıfk,-kı, i. *Osm.* < *Ar. esk. (Birine karşı)* Yumuşaklık, okşarlık, tatlılık, yavaşlık. [*Ing.* Gentleness, softness, suavity of manner; *Fr.* Douceur].

rıfkî /rıfkî/, s. *Osm.* < *Ar. rıfk. esk.* § ❶ Yavaşlık, yumuşaklık ile ilgili; § ❷ i. *(Rıfkı şeklinde)* Erkek adı.

rıfkiye, s. *esk.* § ❶ **Rıfkî'**nin dişili; § ● i. Kadın adı.

rıh, i. *Osm.* < *Fars. rīg. esk.* Eskiden yazıdaki mürekkebi kurutmak için dökülen çok ince ve renkli bir çeşit kum. [*Ing.* Sand sprinkled on a freshly written page to dry the Ink; *Fr.* Sable].

~ çekici, Rıh döğmeye yarayan iki buçuk kilo kadar ağırlığında çekiç.

rıhdan /rıhdan/, i. *Osm.* < *Fars. rıg* > *rıh*, yazı kumu + *dān* eki'nden. *esk.* Rıh hokkası. [*Ing.* Sand-sprinkler].

rıhlet, rihlet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Göç, göç etme; § ❷ *(geniş anl.)* Ölme.

rıh, i. *Osm.* < *Fars. raht. inş.* Bir merdivende basamak yüksekliği; bu yüksekliği meydana getiren tahta.

rıhtım, i. *Osm.* < *Fars. rīhtım. bayınd.* Bir akarsu veya deniz kıyısında, indirme bindirme veya yükleme, boşaltma amacıyla yapılan, duvarla yükseltilmiş yer. [*Ing.* Wharf; *Fr.* Quai].

~ kenarı, *demir.* ◘ **Kenar.**

~ mahmuzu, *den.* ◘ **Mahmuz.**

~ meyli, *den.* ◘ **Meyil.**

~ parası, *ikt.* ◘ **Rıhtım rüsumu.**

~ rüsumu, *den.* Rıhtıma yanaşıp yatan gemilerden rıhtım şirketleri tarafından alınan

RIHTIM ŞEMASI

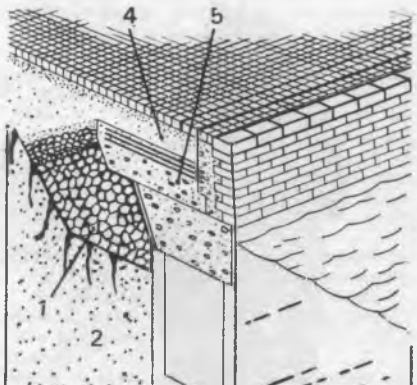

1. Dolma marn. **2.** T. **3.** Tarama taban. **4.** Dolgu. **5.** Prefabrike destek blok.

yanaşma, yatma ücreti. [*Ing.* Quayage, wharfage; *Fr.* Quayage].

rık, i. *Osm.* < *Ar. rıkk. huk. esk.* § ● Kölelik, esirlik; § ❷ Savaşta yenilgiye uğrayarak hürriyetini kaybeden esir. *(Rık bu yüzden kendisini yenenlere boyun eğme, onlara kulluk etme, topraklarına sokulmuşsa onların mülkü olma durumundadır RAKIK).* [*Ing.* Slavery, bondage, slave, bondsman].

rıka[1], **rika**, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Arap harfleriyle en çok kullanılan yazı türü. [*Ing.* Arabic script a cursive style of writing *(used in Turkey) (the style used in this dictionary)*].

rıka[2], ç. i. *Osm.* < *Ar. ruk'a esk.* § ● Kumaş parçaları; § ● Üzerine kısa yazı yazılan deri veya kâğıt parçaları; § ● Kısa mektuplar; § ● Dilekçeler; § ● Yamalar.

rıkkiyet, i. *Osm.* < *Ar. rıkk.* > *rıkkiyyet. huk. esk.* Kölelik veya cariyelik. [*Ing.* Servile condition, slavery servitude].

rıtl, rati, i. *Osm.* < *Ar. rıtl* veya *ratl. esk.* § ❶ Büyük şarap kadehi; § ● *metrol.* Yüz otuz dirhem ağırlığında arpa veya buğday alan bir ölçek. *(Sekiz rıtl bir sa eder).*

rıza,-aı /rızâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Razı olma. [*Ing.* Consent; *Fr.* Consentement]. ☆ *Eşanl.* **onaşma, erem**; § ❷ İzin verme, uygun ve yerinde bulma; hoşnutsuzluk. [*ing.* Assent; concurrence]; § ● İsteme, istek; § ❸ Erkek adı; § ❹ *din.* Kadere, Tanrı'nın takdirine boyun eğme; ◉ **~ daki fesat**, *ikt.* İstekte bozukluk; ◉ **~ da fesat**, *huk.* ◘ **İrade fesadı**; ◉ **~ sı olmak**, *dey.* İzni, müsaadesi olmak. [*ing.* To give one's consent, to approve; *Fr.* Approuver, permettre, tolérer]; ◉ **~ ya bağlı akitler**, *ikt.* Tarafların, karşılıklı rızalarını açıklamalarıyle hükümlerini meydana getiren akitler. ☆ *Eşanl.* **isteğe bağlı akitler**; ◉ **Allah (Tanrı, Mevlâ veya Hak) ~ sı için**, *dey.* ◘ **Allah; gönül ~ sı (hoşluğu) ile**, *dey.* ◘ **Gönül**; ◉ **~ beyanı**, *huk.* § ● **irade beyanı**; § ❷ *huk.* Yapılmış olan bir hukuki işlemi onaylama. *(Bu anlamıyle rıza, izin veya icazet karşılığı kullanılır.)*

~ göstermek, *dey.* Razı olmak, muvafakat etmek, onaşmak. [*Ing.* To consent, to resign oneself; *Fr.* Consentir, donner son accord].

rızaen, z. *esk.* Razı olarak, boyun eğerek. [*Ing.* With free consent or approval].

~ takdir, *ikt.* İsteyerek değer biçme, tarafların nafaka miktarını istekleriyle aralarında kararlaştırmaları.

rızal /rızâî/, s. *Osm.* < *Ar. rızâ. esk.* Razı olma ile ilgili. [*Ing.* Pertaining to consent, approbation of resignation, consensual].

rızk, rızık,-zkı, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Yiyecek veya içecek şey, azık. [*Ing.* ve *Fr.* Provisions]; § ● Tanrı'nın herkese nasip ettiğine inanılan nimet. [*Ing.* One's daily food, sustenance, *(provided by God)*; *Fr.* Subsistance journalière]; § ❸ *(Geniş anl.)* Yaşamak için gerekli yiyecek. [*ing.* The necessities of life; *Fr.* Moyens de vivre]; § ❹ *mal.* Osmanlı devletinde sipahilere verilen maaş. *(Bu aylık, onların yemeleri, içmeleri için gereken maddeleri sağlamaya yaradığından rızk diye anılırdı.)*; ◉ **~ ını çıkarmak**, *dey.* Günlük yiyecek parasını kazanmak. [*Ing.*To earn one's daily bread]; ◉ **~ ını vermek**, dey. *(Tanrı hk.)* Herkesin nasibini vermek.

rıa, i. *Isp. jeom.* Deniz tarafından örtülen, derin ve parçalanmış koylar meydana getiren gömülmüş vadi. [*Ing.* ve *Fr.* Ria].

rıayet,-tı /rıâyet/, i. *Osm.* < *Ar.* § ● Sayma, saygı; ağırlama; itibar etme. [*ing.* A respecting, observance, respect; *Fr.* Egard considération]; § ❷ Uyma, boyun eğme: *Yapılan tavsiyeye rıayet.* [*Ing.* Obedience; *Fr.* Obéissance]; § ❸ *esk.* Gözetme, saklama.

~ etmek, § ● Uymak. [*ing.* To observe or follow; *Fr.* Observer *(une règle)*, se conformer]; § ● Saymak, saygı göstermek. [*Ing.* To respect, to obey, to venerate or esteem; *Fr.* Avoir des égards, honorer, respecter].

~ olunmak, Uyulmak, bağlı kalınmak.

riayeten, z. *esk.* Sayarak, riayet ederek. [*Ing.* Out of respect for, in consideration; *Fr.* Par égard de, par respect à, en tenant compte].

riayetkâr /ri'âyet-kâr/, s. *Osm.* < *Ar. ri'âyet* + *Fars. kār. esk.* Hürmet eden, sayan, saygı gösteren. [*Ing.* Respectful, considerate, obedient; *Fr.* Plein de délicatesse, respectueux,-euse].

riayetkârane /riâyetkârâne/, z. Saygı gösterene, riayet edene yaraşır şekilde. [*ing.* Considerately, respectfully].

rlayetkârî, i. *esk.* ◘ **Riayetkârlık.**

riayetkârlık,-ğı, i. *esk.* Riayet etme, sayma, saygı gösterme. [*Ing.* Politeness, respect, consideration].

rlayetlû /riâyetlû/, s. *esk.* «*Saygılı*» anlamında bir müslüman, bir hıristiyana yazdığı mektupta hitap olarak kullanılır. [*Ing.* Honorable, respected one of the polite titles formerly used by Muslims in letters to non muslims].

riayetsiz, s. *esk.* Saygısız, kaba. [*Ing.* Disrespectful, irreverent; *Fr.* Irrévérencieux,-ieuse, impertinent,-ente, impoli,-ie, irrespectueux, -euse].

riayetsizlik,-ği /riayetsizlik/, i. § ● Saygısızlık. [*Fr.* Irrévérence, impertinence, irrespect]; § ● Uymazlık, dinlemezlik: *Usule riayetsizlik.*

riba[1] /ribâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Çoğalma, artma; § ● *huk. esk.* Muvazaa akitlerinde yani karşılıklı edimli akitlerde, edimlerden birinin karşı edimden fazlalığı. *(Bu fazlalık hiç bir şeyin karşılığı olmadığı için islâmda haramdır. Riba'nın geçerli sebebi bulunmadığından islâm dinince yasaklandı. Para ödüncünde miktarı ne olursa olsun verilen faiz ribadır.)*

riba[2] /ribâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. reb. esk.* § ❶ Bahçeli evler; § ❷ Barınılacak yerler.

ribas /ribâs/, i. *Osm.* < *Fars. esk. bot.* ◘ **Işgın.**

ribat /ribât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ip ,bağ. [*Ing.* Bond, band, tie]; § ❷ Sağlam yap ; § ❸ Han, v.b. konaklayacak yer. [*Ing.* Inn, military station on a frontier]; § ● *anat. esk.* Sinir. [*Ing.* Nerve, tendon]; § ❸ *ed. esk.* Insan gönlünü sevgiliye bağlayan şey, sevgi. *(Divan edebiyatında ribat, seveni sevilene bağlayan duygu karşılığı geçer Ribatı aşk, ribatı muhabbet gibi «sevgi ipi, sevgi bağı» anlamlarında kullanılır. Ayrıca evrene ribatı harap /yıkık kokan/, ribatı âlem, ribatı dehr /evren, dünya konağı/ denir);* § ❹ *mim.* Islâm devletlerinin kara ve deniz sınırlarındaki önemli noktalarda yapılan asker barınağı nitеliğinde müstahkem mevki. *(Ribatlar, bir surla kuşatılır; içinde mescit, çeşitli odalar, ambarlar, ahırlar, sarnıç ve aynı zamanda gözcü kulesi görevini yapan bir minare bulunur);* § ❺ *tasav.* Dünya; insanların içinde bulundukları geçici ülke. *(Insan bir konak niteliğinde olan bu dünyada konuktur. Bir yol uğrağındaki ribata /kervansaray/ konan yolcu gibidir. Geldiği kaynağa, tanrısal ülkeye dönmek üzere uzun bir yolculuğa çıkmış, dünya denen misafir evine, konağa, kervansaraya uğramıştır. Bazı mutasavvıflar, insan bedenini de ruh için bir konak, geçici bir süre oturulan kervansaray sayarlar. Ribat, «tekke, dergâh» anlamında da kullanılır.)*

ribatat /ribâtat/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Kalb kuvveti, kalbi sağlam olma; § ● Tahammül etme, sabır. [*Ing.* A being firm and resolute, firmness, resolution].

ribet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şüphe etme, şüpheye düşme. [*Ing.* Doubt, misgiving, suspicion, suspicious thing].

ribka, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İlmekli ip, kement.

riboflavin, i. *Fr. riboflavine.* Oksidasyon olaylarında önemli rolü olan vitamin B_2; sarı bir enzim. [*Ing.* Riboflavin].

riboketoz, i. *Fr. ribocétose. kim.* ◘ **Pentoz.**

ribonik, s. *Fr. ribonique.* Formülü $CH_2OH(CHOH)_3CO_2H$ olan bir asid için kullanılır: *1-* arabonik asidin su ve piridinle ısıtılarak izomerleştirilmesinden elde edilir. *(Ribonik*

likton indirgenerek riboz verir). [*Ing.* Ribonic].

ribonükleik, s. *Fr. ribonucléique. biyokim.* ~ **asid,** Hidroliz yoluyle *d-riboz* denilen bir pentoz veren nükleik asid. Sitoplazmada ve çekirdekçikte bulunur. Proteinlerin sentezlenmesinde önemli rol oynar. [*Ing.* Ribonucleic acid, RNA; *Fr.* Acide ribonucléique, A.R.N.].

ribonükleoproteid, i. *Fr. ribonucléoprotéide. biyokim.* Prostetik grupu ribonükleik asid olan nükleoproteid. [*Ing.* Ribonucleoproteid].

riboz, i. *Fr. ribose. kim.* Formülü $CH_2OH(CHOH)_3CHO$ olan şeker *(pentoz); 1-* arabinoz'un izomerleşerek sırasıyle arabonik asid, ribonik asid ve riboz haline dönüşmesinden elde edilir. *(Dekstrojir şekli/d-riboz/ bazı nükleoproteidlerin prostetik grupunu meydana getirir).* [*Ing.* Ribose].

ribozom, i. *Fr. ribosome.* R.N.A. *tribonükleik asid)* tarafından hücre proteinleri sentezlenirken sentezlemeyi kontrol eden proteid parçacığı. [*Ing.* Ribosome].

rica /ricâ/, i. *Osm.* < *Ar. reca.* Dileyiş, dilek: *Ricamı kabul etti (= Dileyişimi etti).* [*Ing.* Request; *Fr.* Prière, désir]; ◉ ~ **da bulunmak** *(birine),* ◘ **Rica etmek.**

~ **etmek** *(birinden),* Bir şey dilemek. [*Ing.* To request *(something from someone); Fr.* Prier, adresser une prière à, demander].

rici'a, i. *Osm.* < *Ar. huk. esk.* Karısını iki defa boşayan bir erkeğin karısına tekrar dönmesi. [*Ing.* A receiving again a divorced wife].

ricacı, i. Başkasının hesabına ricada bulunan kimse, dileyişçi. [*Ing.* Who makes a request].

rical,-li /ricâl/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Erkekler. [*Ing.* Men; *Fr.* Hommes]; § ● İleri gelen devlet adamları. [*Ing.* Men of importance, high officials, dignitaries; *Fr.* Grands personnages, hommes d'État]; ◉ **ilmiye** ~ ı, ◘ **ilmiye;** ◉ **kalemiye** ~ ı, ◘ **Kalemiye.**

ricat,-tı, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Gerileme, çekilme, geri kaçma, geri çekilme. [*Ing.* Retreat; *Fr.* Retraite]; § ❷ Vaz geçme.; § ❸ *huk. esk. (Erkek hk.)* Boşadığı kadını iddet süresi içinde yeniden nikâhlama; ◉ ~ ı **illet,** *tıp.* Hastalığın nüksetmesi.

~ **eylemek (etmek),** § ❶ *(Asker hk.)* Bozularak geri çekilmek. [*Ing.* To beat a retreat, to retreat; *Fr.* Battre en retraite]; ◉ Geri dönmek. [*Ing.* To move back, to step back, to draw back, to recede; *Fr.* Reculer].

RICCATI, Jacopo Francesco, *(1676 - 1754)* İtalyan matematikçisi.

~ **denklemi,** Özel integrallerinden biri bilindiğinde, integrali alınabilen

$$\frac{dy}{dx} = f(x) + yg(x) + y^2 h(x)$$ şeklindeki diferansiyel denklem. [*Ing.* Riccati's equation; *Fr.* Équation de Riccati].

ricercare, ricercato, i. *It. müz.* İtalya'da XV. yüzyılın sonundan itibaren lavtacıların seçtikleri bir melodiye uygun olarak serbestçe işledikleri irticali müzik; daha sonraları da, özellikle orguların birçok bölümden meydana gelen çoksesli müzik eserlerini belirtmek için kabul edilmiş olan terim. [*Ing.* ve *Fr.* Ricercare].

richellit,-tı, i. *Fr. richellite (Belçika'da yer adı Richelle'den) min.* Hidratlı doğal demir flüorofosfat. [*Ing.* Richellite].

ricî, s. *Osm.* < *Ar. ricat. esk.* Geri dönmekle ilgili.

ricl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ayak.

rics, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Dince yasak edilmiş şey, günah. [*Ing.* Unlawful thing, sin, offense]; § ● Pislik, kirlilik. [*Ing.* Filth, dirt, abomination, filthiness].

ricz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Azap; § ● Putlara tapma, putperestlik; § ● Maddî ve manevî pislik.

rida /ridâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Örtü; § ● Dervişlerin omuzlarına attıkları yün hırka. [*Ing.* Woolen cloak, scarf for the shoulders].

riddet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İslâm dininden vazgeçme, mürted olma. [*Ing.* Apostacy *(from the Islamic religion)*].

rider, i. *Ing. atç.* ve *binic.* § ● Amatör binici. [*Ing.* ve *Fr.* Rider]; § ● Amatör at yarışlarında jokey olarak ata binen amatör binici. [*Ing.* ve *Fr.* Gentleman rider].

ridf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Arka. [*Ing.* Back end of a thing, rump]; § ● *ed. esk.* Kafiyeyi meydana getiren harften önceki *elif, vav, ye* gibi harfler; *mutâd* ve *âbâd* kelimelerinde *d*'den önce gelen *a; zarif, latif* kelimelerinde *f*'den önce gelen *i* gibi *(ridfi aslî de denir).* [*Ing.* Long vowel preceding the final consonant of the rhyme].

rie, i. ç; **rieteyn.** *Osm.* < *Ar. esk.* Akciğer. [*Ing.* Lung; *Fr.* Poumon].

riebeckit,-tî, i. *Fr. riebeckite (Alman heykeltraşı A. Riebeck'in adından) min.* Mavi amfibol çeşidi doğal silikat. [*Ing.* Riebeckite].

RIEDEL, Bernhard, öz. i. *(1846-1916)* Alman cerrahı.

~ **hastalığı,** *patol.* Bazen soluk borusuna basınç yapabilen kronik tiroid iltihabı, [*Ing.* Riedel's disease; *Fr.* Maladie de Riedel].

RIEDER, Hermann, öz. i. *(1858-1932)* Alman hekimi.

~ **hücreleri,** *sit.* Lösemi gibi bazı hastalıklarda kanda görülen patolojik akyuvar. Hemopoyetik dokunun anormal çalıştığının belirtisidir. [*Ing.* Rieder's cells; *Fr.* Cellules Rieder].

RIEHL, Gustav, öz. i. *(1855-1943)* Avusturyalı hekim.

~ **melanozu,** *derm.* Alında ve yanaklarda meydana gelen kirli gri renkte deri hastalığı; özellikle elli yaşlarındaki kadınlarda görülür. [*Ing.* Riehl's melanosis; *Fr.* Mélanose de Riehl].

riel, i. Kamboçya'nın belli başlı para birimi. [*Ing.* ve *Fr.* Riel].

rieteyn, ç. i. *esk.* Akciğer'in çoğulu.

rievî, reevî, s. *Osm.* < *Ar. ri'e* veya *re'e'* > *ri'evi, reevi. esk.* Akciğerle ilgili, akciğere ait. [*Ing.* Pulmonary; *Fr.* Pulmonaire].

rieviye, reeviye, s. *Osm.* < *Ar. rie* veya *re'e* > *ri'evi* > *ri'eviyye, re'eviyye. esk.* Akciğerle ilgili.

rifade /rifâde/, i. *Osm.* < *Ar. ted. esk.* Yaralara konulan tampon, kompres. [*Ing.* Surgical pad, compress].

rifaî, rufaî veya **rüfaî,** s. *Osm.* < *Ar. (Ahmed Rifa'i'nin adından) tasav.* Rifailik tarikatından olan.

rifailik,-ği, i. Sünnî tarikatlardan birinin adı. [*Ing.* The Rufaiyah dervish order].

rifaiye, i. *Osm.* < *Ar. rife'iyye. esk. tasav.* Rifailik.

rifamisin, i. *Fr. rifamycine. biyokim.* Yarı sentetik özgün bir antibiyotik; kimyasal yapısı diğer hiç bir antibiyotik familyasına benzemez ve pek çok çeşidi vardır. [*Ing.* Rifamycin].

rifat,-tî, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Yüksekilik, yücelik, yüksek rütbe. [*Ing.* A being or becoming high sublime, eminence, sublimity, high rank; *Fr.* Honneur, haute situation]; § ● Erkek adı.

rifatlû, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Askerlerde, binbaşılara, sivillerde iso üçüncü rütbe sahiplerine verilen unvan. *(Yazışmalarda okur yazarlara «rifatlû efendi», okuma yazma bilmeyenlere «rifatlû ağa» hitaplarıyle başlanırdı).* [*Ing.* Eminent *(formerly the official form of address to major or civil functionary of comparable rank); Fr.* Anciennement, titre d'honneur donné aux majors et aux employés civils ayant le troisième rang].

rig, i. ◘ **Rih.**

riga, i. *dok.* Kumaşlar üzerinde, örgüden meydana gelen eğik desen çizgileri. *(Serj kumaşlarda 45° kader olan bu çizgiler, saten örgülerde daha büyük bir açı gösterir. Genel olarak, çözgüsü atkısından daha sık kumaşlarda bu açı büyür, atkısı çözgüsünden daha sık kumaşlarda ise küçülür).* [*Ing.* ve Fr. Riga].

Riga, öz. i. *coğr.* Letonya'nın başkenti.

~ **hastalığı,** *patol.* Dil gemciğinin bazen papillom şeklinde ülserleşmesi. Dilin, alt kesici dişlerin keskin kenarına devamlı sürtünmesinden ileri gelir. Boğmacanın karakteristik belirtisidir. [*Ing.* Riga's disease; *Fr.* Maladie de Riga].

rigavo, i. *den.* Palanya donanımının sabit olan *(Yeni palangayı oluşturan makaralardan birine bağlı)* çıması.

~ **mapası,** *den.* Rigavo bağlanmak üzere makaranın altına vurulan mapaya denir.

~ **radensası,** *den.* Rigavo bağlanmak üzere makaranın sapanına geçirilen radansaya denir.

rih /rih/, i. *esk.* § ● Rüzgâr, yel. [*Ing.* Wind; *Fr.* Vent]; § ● *tıp. esk.* Vücudun bazı bölgelerinde rastlanan ağrı.

rihal /rihâl/, ç. i. *Osm.* < *Ar. rahl. esk.* Deve palanları.

rihale /rihâle/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* At semeri. [*Ing.* Horse saddle, light racing saddle].

rihan /rihân/, i. *Osm.* < *Ar. rehn. esk.* Bahse girme, iddiaya tutuşma. [*Ing.* A betting, a staking, bet, wager, stake].

rihte /rihte/, s. *Osm.* < *Fars. rihten. esk.* Akıtılmış, dökülmüş. [*Ing.* Poured, spilled, shed].

rihtegân /rihtegân/, ç. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Osmanlılarda top döken usta ve kalfa. *(Rihteciyan da denir).* [*Ing.* Melters of brass or copper].

rihteger, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Dökmeci, döküm işi yapan zanaatkâr.

rihtegeran, ç. i. *esk.* Dökmeciler, dökümcüler.

rijder, i. Hollanda'nın eski altın para birimi.

rijdlte. i. *tıp.* Sertlik. [*Ing.* Rigidity; *Fr.* Rigidité].

rijit, s. *Fr. rigide.* Katı, eğilip bükülmez, sert.

~ **izolatör,** *elek.* ◘ **İzolatör.**

rik /rik/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ağız suyu, salya. [*Ing.* Saliva, spittle].

rika, i. ◘ **Rıka.**

rikâb /rikâb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Üzengi. [*Ing.* Stirrup; *Fr.* Étrier]; § ❷ Büyük bir kimsenin huzuru; § ● *teşk. tar.* Osmanlı padişahının malyetini belirtmek için kullanılan deyim. *(Sadrazamla birlikte sefere çı-*

RİKAB SOLAKBAŞISI

kan görevlilere İstanbul'da vekâlet eden memurlara rikâb kaymakamı, rikâb defterdarı v.b. denirdi).

~ (rikâbı hümayun) ağaları, *teşk. tar.* Padişahın atının yanında yürümekle görevli saray mensupları. *(Bunlar, yeniçeri ağası, emîr âlem, kapıcılar kethüdası, kapıcıbaşılar, çavuşbaşı, şikâr ağaları, şahincibaşı, atmacacıbaşı, imrahor, çaşnigirbaşı, altı bölük ağaları, cebeci, topçu ve arabacıbaşılarından meydana gelirdi.)* [*Ing.* The Sultan's equerries of state].

~ defterdarı, *teşk. tar.* Defterdar orduyle sefere çıktığında İstanbul'da kalarak kendisine vekâlet eden görevli.

~ kaymakamı, *teşk. tar.* Sadrazam ordunun başında sefere çıktığı zaman kendisine vekâlet eden görevli.

~ reisi, *teşk. tar.* Reisülküttab sefere katılmak için İstanbul'dan ayrıldığında kendisine vekâlet eden görevli.

~ solakbaşıları, *teşk. tar.* Seferde ve barışta padişahlara muhafızlık yapmakla görevli Yeniçeri ocağı solak ortalarının başları. *(Padişah bir alayla saraydan dışarı çıktığında yanında iki taraflı olarak dört solakbaşı, sekiz rikâb solağı ve altmış solak yürürdü. Solakbaşılar yeşil kadifeden elbise, başlarına siyah sorguçlu üsküf giyerlerdi. Solakbaşılar 1829'da kaldırıldı).*

~ solakları kethüdası, *teşk. tar.* Rikâb solakları zabitlerinden birinin adı. *(Rikâb solakbaşıları gibi giyinirlerdi. Yalnız sorguçları beyazdı.)*

rikab /rikâb/, ç. i. *Osm.* < *Ar. rakabe. esk.* § ● Boyunlar, enseler; § ❷ Köleler veya cariyeler.

rikâb.dar /rikâb-dâr/, b.i. *Osm.* < *Ar. rikâb,* üzengi + *Fars. -dâr,* tutan. *teşk. tar.* Padişahın, ata binerken üzengisini tutan kimse, üzengi ağası. [*Ing.* Stirrup-holder, equerry].

rikâbiye /rikâbiye/, i. *Osm.* < *Ar. rikâb. esk.* Sadrazam, vezir v.b. devlet adamları tarafından padişaha verilen hediyeler.

rikardit,-tİ, i. *Fr. rickardite. min.* Formülü Cu_4Te_3 olan doğal bakır tellürür; koyu kırmızı renktedir. [*Ing.* Rickardite].

rikâz /rikâz/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Toprak altından çıkarılan maden veya define. [*Ing.* Treasures buried in the earth]; § ❷ *huk. esk.* Yer altında doğal olarak bulunan madenlerle, Cahiliye devrinden, zimmîlerden veya müslümanlardan kalan definelere verilen ortak ad. *(Rikâzdan, içinde bulunduğu toprağın türüne göre değişen oranda vergi alınırdı. Öşür veya haraç arazisindeki rikâzın 1/5 i devletindi; kalanı toprak sahibine verilirdi. Kireçten ve yakut, zümrüt v.b. eritilmeyen madenlerle, mülk topraklardaki her türlü madenlerden devlet pay alamazdı).*

riketsiya, i. *Lat. rickettsia. Rickettsiaceae* familyasından, bir çok hastalığa sebep olan çok küçük *(çapı 0,5 mikrondan aşağı)* bir hücreli asalak. [*Lat.* ve *Ing. Rickettsia; Fr.* Rickettsie]; ◉ **yeni ~ lar,** Yeni keşfedilmiş olan ve riketsiyalarla büyük virüsler arasında yer alan mikrop kategorisi. [*Fr.* Néorickettsies].

rikkat,-tİ, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● İncelik, nazlık, yufkalık. [*Ing.* Delicacy, slimness, slenderness; *Fr.* Délicatesse]; § ❷ Yürek yumuşaklığı, acıma, şefkat, merhamet. [*Ing.* Compassion, mercy, tenderness]; § ❸ Kadın adı; ◉ **~ ine dokunmak** (**~ e getirmek**), *dey.* Duygulandırmak.

rikkatli, s. *esk.* Duygulu, ince duygularla dolu. [*Ing.* Tender-hearted, compassionate; *Fr.* Compatissant, sensible à la douleur].

rikamal, i. *dilb.* Landsmal'in yanı sıra Norveç'te konuşulan kuzey dili. [*Ing.* ve *Fr.* Riksmal].

riktus, i. *(Lat. «ağız açıklığı» anlamında rictus). fizyol.* ve *patol.* Yüzdeki deri kaslarının, yüze zoraki gülüş görünümü verecek şekilde spazmodik kasılması. *(Kıskançlık, hiddet hallerinde ve tetanos hastalığında yüzde beliren acı gülüş riktus sonucudur).* [*Ing.* ve *Fr.* Rictus].

rim[1] /rim/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● İrin, cerahat. [*Ing.* Filth, impudity]; § ❷ Maden pisliği, cüruf. [*Ing.* Dross of metal].

Rim[2], i. *esk.* Roma şehrinin bir adı. [*Ing.* Rome].

rimah /rimâh/, ç. i. *Osm.* < *Ar. rumh. esk.* Süngüler, mızraklar.

rimahat /rimahât/, i. *Osm.* < *esk.* Mızrak veya süngü yapma zanaati.

rimal /rimâl/, ç. i. *Osm.* < *Ar. reml. esk.* Kumlar.

rimayet /rimâyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ok, gülle v.b. atma, atıcılık. [*Ing.* Shooting a missile a throwing stones, darts etc.].

rimel, i. Kadınların, kirpiklerini kıvırmak ve daha uzun göstermek için fırça ile sürdükleri yağlı sürme. [*Ing.* Cosmetic for the eyelashes, mascara; *Fr.* Rimmel].

rin, i. Japonya'nın küçük para birimi. 1/1000 yen veya 1/10 sen değerindedir.. [*Fr.* Rin].

rina /ri:na/, i. Tırpana balığı. [*Lat. Dasyatis pastinaca*].

rinansefal, i. *Fr. rhinencéphale* < *Yun. ris, rinos,* burun + *kephale,* baş. § ● *anat.* Beyin yarımkürelerinin iç ve alt yüzünde bulunan sinirsel yapıların tümü; koklama merkezlerin denizaltı kıvrımları, çengel, Ammon boynuzu beyin üçgeni. *(Rinansefal, soyoluş bakımından uçbeyinin en eski kısmıdır; koku alma mekanizmasında rol oynar; ayrıca, içgüdüye bağlı etkinliklerin ve duygusal davranışların temel dayanağı olduğu sanılmaktadır).* [*Osm.* Muhhu semmî; *Lat. Rhinencephalon; Ing.* Rhinencephalla, rhinocephalia]; ☆ *Eşanl.* **koku beyin**; § ❷ *Terat.* Burnu hortum gibi alnının alt tarafında bulunan tepegözlü ucube. [*Ing.* Rhinocephalia, rhinencephalla; *Fr.* Rhinencéphale, rhinocéphale]. ☆ *Eşanl.* **rinosefal**.

rind, İ. ve s. ◘ **Rint.**

rindan /rindân/, ç. i. *Osm.* < *Fars. rind. esk.* Rint meşrep kimseler.

rindane, s ve z. *esk.* Rintçesine, rint olana yakışacak şekilde. [*Ing.* In an Epicurean spirit].

rinenkefal, i. ◘ **Rinansefal.**

rinestezi, i. *tıp.* Koklama duyusu. [*ing.* Rhinesthesia].

rinforzando, z. *It. rinforzare,* § ● Bir müzik eserinin icrasında ötümlülüğün kısa bir süre için arttırılacağını belirtmeye yarayan terim. *(Rinf, kısaltması veya* < *işaretiyle gösterilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Rinforzando]; § ❷ i. Bu biçimde icra edilen bölüm. [*Ing.* ve *Fr.* Rinforzando].

ring, i. *Ing.* § ● Üzerinde boks ve güreş yapılan yer. [*Ing.* ve *Fr.* Ring]; § ❷ At yarışlarında, bahisçiler topluluğu ve bu topluluğun bulunduğu yer: *Ringin favorisi hangi at?;* § ❸ Genel taşıtların bir noktadan hareket edip şehirde aşağı yukarı bir daire çizdikten sonra aynı noktaya gelmesini gösteren «*ring servisi*» deyiminde kullanılır; ◉ **~ i eksik,** Uzun süre dövüşmemiş boksör için kullanılan deyim. [*Fr.* Manquer de ring].

ringa /rin:ga/, İ. *Alm. zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Ringagiller *(Clupeidae)* familyasından, ılık denizlerde büyük sürüler halinde dolaşan, geniş ölçüde avlanan ve tütsü ile kurutulmuşu oldukça sürümlü olan, 30 sm. uzunluğunda bir balık. Solungaç kapaklarının pütürsüz oluşuyle sardalyadan, dış yüzgeçlerinin sırt yüzgecinin ön yarısının altında bulunuşuyle de çaça balığından ayrılır. Sırt tarafı mavimsi, karın tarafı gümüşîdir. Su yosunu tarlalarına yumurtlar, yumurtalarını yosunlara yapıştırır. Eşeysel gelişme evrelerine göre ringalar henüz yumurtlamamış, yumurtlayan ve yumurtlamış ringa diye adlandırılır. Kuzey Atlantik kıyılarına özgü olan bu balık *(bir başka türü Pasifik'te bulunur)* Amerika tarafında Hatteras burnundan, Avrupa tarafında Oleron burnundan aşağıya inmez. Soğuk su balığıdır. Yazın derinlerde barınır ve sürtme ağıyle avlanır; kışın yüze çıkar; yumurtlamak için kıyılara yaklaşır. İşte bu sırada geceleri uzun ve parçalı ağlarla avlanır. [*Lat. Clupea harengus; Ing.* Herring; *Fr.* Hareng]. ◘ *LEVHA: 17.*— **BALIKLAR.**

Ringagiller, ç. İ. *zool.* Omurgalı hayvanların balıklar *(Pisces)* sınıfının, **Kemikli-balıklar** *(Malacopterygii)* alttakımının bir familyası. Vücutları yandan basık ve kuyrukları çatallıdır. Yan çizgileri bulunmaz. Sırtları mavi - yeşil, karınları beyaz olur. Denizlerde yaşar. Ringa balığı *(Clupea harengus)* en ünlü türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Clupeidae; Fr.* Clupéidés].

RINGER, Sydney, *(1835-1910),* İngiliz Fizyoloji bilgini.

~ sıvısı, *biy.* İncelenen hücreleri canlı tutmağa yarayan ve mikroskopta canlı olarak incelenmesine imkân veren sodyum, potasyum ve kalsiyum klorür çözeltisi. *(Bu sıvı bir hayvandan alınan bir organı diri tutmak için de kullanılır; ya organ bu sıvıya daldırılır, ya da bu sıvı organın içine yayılır. Sıvı, İngiliz hekimi Sydney Ringer'in «1835-1910» adıyle anılır).* [*Ing.* Ringer solution; *Fr.* Solution de ringer].

rinit,-ti, i. *Fr. rhinite* < *Yun. ris, rinos,* burun. § ● Burun veya geniz mukozasının had veya kronik iltihaplanması. [*Ing.* Rhinitis; *Fr.* Rhinite, coryza, rhume de cerveau]. ☆ *Eşanl.* **nezle**; § ❷ *vet.* ◘ **Nezle**; ◉ **atrofik domuz ~ i,** *vet.* Müzmin intanî rinit; burun boşlukları atrofisiyle bir arada görülür; sebebi henüz iyice belli değildir. *(Piyojen basil, pastörella, bir trikomonas, bir riketsiya zaman zaman sebep olarak gösterilmiştir).* [*Ing.* Rhinite atrophique du porc]; ◉ **devrell ~ (saman nezlesi),** ◘ **Nezle.**

rinkonella, i. *zool.* Kolsu-ayaklılar *(Brachiopoda)* dalının, *Rhynchonellidae* familyasından yumuşakçamsı cinsi. Şimdi pek az türü bulunan bu hayvan Birinci ve İkinci zamanda çok önemli yer tutuyordu. Kuzey denizlerinde yaşar. [*Lat.* ve *Ing. Rhynchonella; Fr.* Rhynchonelle].

rinobronşit,-ti, i. *Fr. rhino-bronchite. patol.* Burun ve bronş mukozalarının iltihaplanması. [*Ing.* Rhinobronchitis].

rinofarenjit,-ti, i. *Fr. rhino-pharyngite. patol.* Burun-yutak iltihabı. [*Ing.* Rhinopharyngitis].

rinofima, i. *rhinophyma. tıp.* Burun biçimsizliği. *(Hastalık erkekte ve kadında elli yaşlarına doğru görülür; burun tomurcuklanmış gibi irileşir; burun derisi morumsu kırmızıdır; üzeri yağ bezi delikleriyle doludur, fazlalıklar, nesterle çıkarılarak biçimsizlik giderilir).* [*Ing.* Rhinophyma].

rinofoni, i. *Fr. rhinophonie. patol.* Burundan *(genizden)* çıkan ses. [*Ing.* Rhinophonia] ☆ *Eşanl.* **hımhımlık.**

rinofor, i. *Fr. rhinophore. zool.* Alttan solungaçlı bazı yumuşakçaların sırtında bulunar ve koklama organı sayılan dokunaç. [*Ing.* Rhinophore].

rinojen, s. *tıp.* Burundan menşe alan. [*Ing.* Rhinogenous].

rinokonyoz, i. *Fr. rhinoconiose. patol.* Tozlu işlerle uğraşanlarda görülen ve tozlardan ileri gelen burn yutak hastalığı. *(Rinit, taş oluşması, burun bölmesi ülserleri birer rinokonyozdur).* [*Ing.* Rhinoconiosis].

rinolali, i. *tıp. Fr. rhinolalie.* Burun yollarının hastalık veya kusurundan dolayı genizden konuşma. [*Ing.* Rhinolalia].

rinolarenjit,-tİ, i. *Fr. rhino laryngite. patol.* Burun ve gırtlak mukozalarının iltihaplanması. [*Ing.* Rhinolaryngitis].

rinolit,-ti, i. *tıp.* Buruntaşı. [*Ing.* Rhinolith].

rinolog, i. *tıp.* Burun hastalıkları *(rinoloji)* uzmanı. [*Ing.* Rhinologist].

rinoloji, i. *Fr. rhinologie. patol.* Burun ve burun boşluğu hastalıklarıyle uğraşan patoloji dalı. [*Ing.* Rhinology].

rinometre, İ. *tıp.* Burun ölçme âleti. [*Ing.* Rhinometer].

rinometri, İ. *Fr. rhinométrie. tıp.* Burnun hava iletme yeteneğinin ölçülmesi. [*Ing.* Rhinometry].

rinonekroz, İ. *Fr. rhinonécrose. tıp.* Burun boşluğu çeperlerinin, özellikle ortadaki kıkırdak bölmenin nekrozu. [*Ing.* Rhinonecrosis].

rinopati, i. *tıp.* Burun hastalığı. [*Ing.* Rhinopathy].

rinoplasti, i. *Fr. rhinoplastie. tıp.* ◘ Burun plastiği.

rinoplastik, s. *Fr. rhinoplastique tıp.* Rinoplastiyle ilgili, rinoplastiye ait olan. [*Ing.* Rhinoplastic].

rinoraji, i. *Fr. rhinorragie. patol.* Aşırı burun kanaması, burundan bol miktarda kan gelme. [*Ing.* Rhinorrhagia].

rinosalpenjit,-ti, i. *Fr. rhino-salpingite.* Burun mukozasıyle östaki borusnun iltihaplanması. [*Ing.* Rhinosalpingitis].

rinosefal, i. *Fr. rhinocéphale.* ◘ Rinansefal.

rinosklerom, i. *Fr. rhinosclérome. patol.* Kronik intanî hastalık; burundan bronşlara kadar bütün üst solunum yolları mukozasının sümüksü bir salgı çıkarması ve daimî nezle şeklinde görülür. [*Ing.* Rhinoscleroma].

rinoskleroz, i. *Fr. rhinosclérose. patol.* Burun mukozasının atrofiye uğraması. [*Ing.* Rhinosclerosis].

rinoskopi, i. *Fr. rhinoscopie. tıp.* Burun boşluklarının muayenesi. [*Ing.* Rhinoscopy].

rinotomi, i. *Fr. rhinotomie. tıp.* Burun boşluğunu açma ameliyatı. [*Ing.* Rhinotomy].

rint, i. ve s. *Osm.* < *Fars. rind.* Dünya işlerine önem vermeyen, kalender, gönül eri *(kimse).* [*Ing.* Jolly, unconventional, humorous man; *Fr.* Personne gaie].

rintlik, rindlik, i. *esk.* Rint meşrep olma. [*Ing.* Epicureanism; *Fr.* Bonne humeur, gaieté].

Rio de Janeiro, öz. i. *tıp.* Brezilya'da eyalet, Atlas Okyanusu kıyısında; 42.588 km²; 4.506.000 nüf. Merkezi: *Niteroi'dir.* [*Ing.* ve *Fr.* Rio de Janeiro].

ripidolit,-ti, i. *Fr. ripidolite. min.* Klorit grupundan hidratlı doğal silikat. [*Ing.* Ripidolite; *Fr.* Ripidolite, prochlorite, lophoïte].
☆ *Eşanl.* **proklorit, lofolt.**

ripidyum, *bot.* ◘ Yelpaze çiçek durumu.

ripieno, i. *It.* § ● Solo'nun tersine, bir toplulukta bir sesi aynı perdeden destekleyen ikinci ses. *(Orgda, İtalyan ripieno'su, bütün boru takımlarının birbirinden ayrı olan dizilerini birleştirir; 8, 4, 2 ayaklık veya 19' luk, 22'lik gibi).* [*Ing.* ve *Fr.* Ripieno]; § ● *esk. müz.* Şarkıyı bazen aynı seslerle destekleyen, bazen de ona eşlik eden parti: *Ripieno kornet.* [*Ing.* ve *Fr.* Ripieno].

ripofobi, i. *tıp.* Marazî pislik *(kir)* korkusu. [*Ing.* Rhypophobia].

risale /risâle/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bilim veya sanata dair yazılmış küçük kitap veya dergi, broşür. [*Ing.* Treatise, pamphlet, brochure; *Fr.* Petit traité].
☆ *Eşanl.* **broşür.**

risalet /risâlet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Peygamberlik. [*Ing.* Prophecy; *Fr.* Prophétie]; § ● Elçilik. [*Ing.* Mission of a prophet, office and functions of a messenger; *Fr.* Mission].

risentito, z. *It. müz.* Duyguyla, hissederek.

risinoleik, s. *Fr. ricinoléique. kim.* Formülü $CH_3(CH_2)_5CHOH-CH_2-CH=CH(CH_2)_7CO_2H$ olan asitalkol *(oksiasid);* gliserit'i meydana getirir. [*Ing.* Ricinoleic].

risinolein, i. *Fr. ricinoléine. kim.* Keneotu yağını meydana getiren üç gliseritten en önemlisi; asidine *risinoleik asid* adı verilir [*Ing.* Ricinolein].

risiyen, s. *Fr. rissien,-ienne. jeol.* Riss döneminden kalma olan.

risk, i. *Fr. risque.* § ● Riziko. [*Ing.* Risk]; § ● *huk.* İdarenin, kişilere verdiği zararlardan dolayı malî sorumluluğunu izah eden objektif esaslardan biri. [*Ing.* Peril; risk; danger; adventure; hazard]; ◉ **anormal ~**, *İkt.* ◘ Anormal; ◉ **hususî ~**, *İkt.* ◘ Hususî.

risman /rismân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* İp, halat. [*Ing.* Rope, cord].

risotto, i. *mutf.* Biraz diri kalacak şekilde pişirilmiş pirinçle üzerine çeşnî vermek için konan safran, tereyağı ve rendelenmiş parmesan peynirinden yapılmış İtalyan yemeği. *(Genellikle sebze veya etle yenir).* [*Ing.* ve *Fr.* Risotto].

ristosetin, i. *Fr. ristocétine. ecz. Nocardia Lurida* adlı mantardan elde edilen ve *«gram pnömokok)* etki gösteren antibiyotik. [*Ing.* Ristocetin].

risturn, i. *Fr. ristourne* < *It. ristorno.* § ● *huk.* Malî avantaj; § ● *(geniş anl.)* Geçici bir aracıya ödenen komisyon. [*Ing.* Refund; *Fr.* Ristourne]; § ● Bir tüketim kooperatifi şirketinin, yıl sonunda, üyelerine, yıl boyu satın aldıkları mallara orantılı olarak ve kârın, yatırılan kapitallere göre değil de kooperatif ile görülmüş iş temeline göre paylaştırılması amacıyle yaptığı ödeme. [*Ing.* Refund; *Fr.* Ristourne]; § ● Bir karşılıklı sigorta şirketinin, aidat tutarı, ödemeler tutarından fazla olduğu zaman, üyelerine yaptığı ödeme. [*Ing.* Return; *Fr.* Ristourne].

riş[1] /rîş/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Sakal. [*Ing.* Beard]; § ● Kıl, tüy. [*Ing.* Plumage, feathers].

riş[2] /rîş/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yara. [*Ing.* Wound, sore].

-riş[3], s. *Osm.* < *Fars. -riş.* «*Yaralı*» anlamıyla bileşik sıfatlar yapar: *Dil-riş,* gönlü yaralı v.b.

rişa, ruşa /rişâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. rişvet* veya *rüşvet. esk.* Rüşvetler.

rişabha, vrişabha, i. Cayna'cılık'ın kurucusu ve ilk peygamberi.

rişe /rîşe/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Püskül, saçak; § ● *bot. esk.* Saçak kök.

rişi, i. *Sansk.* İlkin Tanrı'dan aldıkları ilhamla rigveda ilâhilerini yazan şairleri belirtmek için kullanılan, daha sonraları da bütün kutsal kişileri belirtmeye yarayan ad. *(Klasik mitolojide yedi sınıf rişi ayırt edilir; tanrısal, brahma'cı, kralcı v.b. Aralarında en önemlisi Kasyapa'dır. Rişi, saçları topuz yapılmış sakallı, sırtında çileci elbisesiyle temsil edilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Rishi, rîchi].

rişte, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● İplik, ip. [*Ing.* Yarn, thread, twine; *Fr.* Corde, fil]; § ● ilgi, bağ. [*Ing.* Clue, link, connection].

rita, i. Bengal ve Hindistan'da yetişen büyük ağaç. Cezayir'de de yetiştirilen bu ağacın tohum çekirdeğinde sanayide kullanılan bir yağ elde edilir. [*Lat. Sapindus utilis; Fr.* Rita, savonnier rita].
☆ *Eşanl.* **rita sabunağacı.**

ritardando, z. *It.* § ● *müz.* Hızın yavaş yavaş azaltılması gerektiğini belirtmek için kullanılan terim. *(Kısaltması, rit veya ritard).* [*Ing.* ve *Fr.* Ritardando]; § ● i. Bu ayrıntıya göre icra edilen bölüm. [*Ing.* ve *Fr.* Ritardando].

ritim, ritm, i. *Fr. rythme* < *Yun. rhythmos* > *Lat rhythmus.* § ● Bir mısrada, bir müzik cümlesinde v.b. kuvvetli zamanlar ile zayıf zamanların düzenli aralıklarla tekrarlanması. [*Osm.* Ittırat; *Ing.* Rhythm]; § ● *(geniş anl.)* Bazı olayların az çok düzenli bir biçimde ve almaşık olarak art arda gelmesi. [*Ing.* Rhythm; *Fr.* Rythme; alternance, succession plus ou moins régulière que présentent certains événements]; § ● *ed.* Şiirde ahenk. *Denebilir kî, Seyranî, teknik bakımdan kuvvetli bir nazımcı; lirizm, ritim ve sıcak heyecan bakımından Türk halk edebiyatının birinci sınıf bir şairidir;* § ● *müz.* Melodi ve armoninin yanı sıra müziği meydana getiren unsurlardan biri. [*Ing.* Rhythm; *Fr.* Rythme]; ◉ **çiftli ~ (diastolik nabız),** *fizyol.* Bilekteki bir nabız atışına karşılık karıncıkların iki sistolü biçimindeki ritim bozukluğu. [*Ing.* Coupled rhythm; *Fr.* Rythme couplé, pouls disystolique]; ◉ **dölüt ~** *İ, tıp.* ve *zool.* ◘ Dölüt; ◉ **günlük ~**, *biy.* Bir canlı varlığın, yirmi dört saat içinde muntazaman geçirdiği, tekrarladığı değişiklik. [*Ing.* Nyctohemeral rhythm; *Fr.* Rythme nycthéméral]; ◉ **kalb ~** *İ, fizyol.* Kalb kasının düzenli biçimde kasılma *(sistol)* ve gevşemesi *(diyastol).* [*Ing.* Cardiac rhythm; *Fr.* Rythme cardiaque]; ◉ **sarkaç ~** *İ, tıp.* ◘ Sarkaç; ◉ **solunum ~** *İ, fizyol.* Soluk alma ve vermelerin düzenli bir biçimde birbirini izlemesi. [*Ing.* Respiratory rhythm; *Fr.* Rythme respiratoire].
~ **aksanı,** *müz.* Bir ölçünün bazı zamanlarını o zamanların seslerini sıkıca çıkartarak fazlaca vurgulayışı. [*Ing.* Rhythmical accent].
~ **duygusu,** *müz.* Ritimleri kolaylıkla kavrayıp ayırdetmek ve yeni tartımlar buluşturmak melekesi.
~ **uzlaştırımları,** *müz.* Ölçüleri düzenleyişte türlü kıymet sürelerini çeşitli surette karalamaya denir.

ritimci, i. *müz.* Ritim incelikleriyle uğraşan kimse. [*Ing.* Rhythmist; *Fr.* Rythmicien].

ritimlemek, f. *müz.* Ölçü zamanlarını tane tane ve kuvvet derecelerine göre aksanlamak, vurguları özel ritmin kendi aksanlarına göre özellikle belirtebilmek. [*Ing.* To put rhythm into, to rhythmize; *Fr.* Rythmer].

ritimli, s. § ● Düzenli aralıklarla yenilenen; düzünlü, tartımlı. [*Osm.* Muttarit; *Ing.* Rhythmed; rhythmic(al); *Fr.* Rythmique, rythmé]; ☆ *Eşanl.* **ritmik**; § ◉ *ed.* Hecelerin sayısına göre değil de, İngilizler ve Almanlarda olduğu gibi, mısra duraklarıyle kelime vurgularının birbirine denk düşmesine dayanan nazım sanatı. [*Ing.* Rhythmic(al), rhythmed; *Fr.* Rythmique].
~ **makam,** *müz.* ◘ Makam.
~ **nesir,** *ed.* Ahenkli olarak düzenlenmiş nesir. [*Ing.* ve *Fr.* Prose rythmique].

ritm, i. ◘ Ritim.

ritmik, s. *Fr. rythmique.* ◘ Ritimli.
~ **eşlik,** *müz.* Karşıtlık dairesinde ve tek şekil olarak devam etmekle beraber armonileşinde çeşitlilik bulunan bir sıra akorlardan kurulu eşlik.
~ **jimnastik,** *sp.* 1904'te Cenevre'de *Emile Jacques-Dalcroze* tarafından bulunan ve beyinle kaslar arasında tam bir bağlantı kurarak kişiliği geliştirmek amacını güden genel egilim yöntemi. [*Ing.* Eurhythmics; *Fr.* Gymnastique rythmique].
~ **kurgu,** *sin.* Tartımın, yalnız çekimlerin uzunluğuna bağlı olarak değil, aynı zamanda görüntülerin içeriğinin (görüntüde yer alan varlıkların taşıdığı anlamların), görüntüler arasındaki bağıntının ve görüntü içinde yer alanlar arasındaki bağın göz önünde tutularak elde edilmesine dayanan kurgu çeşidi. [*Ing.* Rythmic montage; *Fr.* Montage rythmique].
~ **muzik,** *müz.* İçindeki vurgu, kadans ve tartımlar iyice belirtili olup dikkate bu noktadan çarpan müzik.
~ **taklit,** *müz.* Ritimde taklit.

ritmoloji, i. *Fr. rythmologie. müz.* Dillerin tartım ve prosodi meseleleriyle uğraşan bilim. [*Ing.* Rhythmology].

riton, i. *Yun. rein,* akmak > *ryton. arkeol.* Genellikle boynuz veya hayvan başı biçiminde yapılmış kap. [*Ing.* ve *Fr.* Rhyton].

rittingerit,-ti, i. *Fr. rittingérite* < *avusturyalı mühendis P. von Rittinger*'in *(1811-1872)* adından. *min.* Doğal gümüş arsenyonsülfür. [*Ing.* Rittingerite].

ritualist, s. ve i. § ● Ritualism ile ilgili. [*Ing.* Ritualist; *Fr.* Ritualiste]; § ◉ Ritualizm taraftarı *(kimse).* [*Fr.* Ritualiste].

ritualizm, i. *İng.* Londra'da, *Newman*'ın ayrılmasından sonra Anglikan kilisesinde Oxford hareketine paralel olarak gelişen dinî hareket. ◘ Ritualist. [*Ing.* Ritualism; *Fr.* Ritualisme].

riv /rîv/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Hile, düzen. [*Ing.* Trick, device, stratagem].

rivayet /rivâyet/, i. *Osm.* < *Ar.* § ● Bir olayı, bir haber veya bir sözü nakletme. [*Ing.* Narration, *Fr.* Narration, action de raconter]; § ● Söylenti. [*Ing.* Rumor; *Fr.* Rumeur].
~ **etmek (eylemek),** Söylemek, anlatmak. [*Ing.* To tell, to relate, to narrate, to recite; *Fr.* Raconter].
~ **olunmak,** *(bir olay, bir haber v.b. hk.).* Anlatılmak, ağızdan ağıza yayılmak. [*Ing.* To be rumoured, to be related, to be narrated].

riversidelt,-ti, i. *Fr. riversidéite. (Kaliforniya' da Riverside'ın adından).* Hidratlı doğal kalsiyum silikat. [*Ing.* Riversideite].

RİVOLTA, Sebastiano, öz. i. (1832-1893) İtalyan veteriner.
~ **hastalığı,** *vet.* İnsana da geçebilen sığır

aktinomikozu; bazı bakımlardan hem insan veremine, hem sığır veremine benzer. [*Ing.* Rivolta's disease; *Fr.* Maladie de Rivolta]. ~ **reaksiyonu,** *biyokim.* İltihaplı sıvılarda mevcut protitli bir maddeyi, içinde çok fazla sirke asidi bulunan çok sulu reaksiyon. [*Ing.* Rivolta's reaction; *Fr.* Réaction de Rivolta].

riya /riyā/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ İnandığı gibi davranmama, özü sözü bir olmama huyu, iki yüzlülük. [*Ing.* Hypocrisy, dissimulation; *Fr.* Hypocrisie]; § ❷ din. Bir iyilik veya ibadetin, Allah'ın rızasını kazanmak için değil de gösteriş için yapılması.

Riyad, öz. i. Suudî Arabistan'ın başkenti. [*ing.* ve *Fr.* Riyad].

riyah /riyāh/, ç. i. *Osm.* < *Ar. rih. esk.* Rüzgârlar, hafif meltemler

riyakâr /riyakār/, s. *Osm.* < *Fars.* İkiyüzlü, yüze gülücü. [*Ing.* Hypocrite, hypocritical; *Fr.* Hypocrite].

riyakârane, z. *esk.* İkiyüzlüye yaraşır bir şekilde. [*Ing.* Hypocritically, in a hypocritical manner; *Fr.* En hypocrite, hypocritement].

riyakârî, i. *esk.* ◘ Riyakârlık.

riyakârlık,-ğı, i. *esk.* Yalan yere güleryüz gösterme, ikiyüzlülük. [*Ing.* Hypocrisy; *Fr.* Hypocrisie].

riyal, i. *Isp.* ◘ Real.

riyala /riya:la/, i. *It. tar.* Eskiden, hükümdara ayrılan gemi.

riyale riya:le/, i. *It. reale, den. esk.* Osmanlılarda riyalei hümayun gemisinin kumandanı. *(Riyale, «Kapudane» ve «patrone»den sonra gelirdi. Geliri yılda üç bin kuruştu).*

riyaset,-ti, /riyāset/(i. *Osm.* < *Ar. esk.* Başkanlık. [*ing.* Presidency, chairmanship; *Fr.* Présidence].

~ **etmek,** Başkanlık etmek. [*ing.* To preside over, to lake the chair; *Fr.* Présider].

riyasız /riyasız/, s. Olduğu gibi görünen, ikiyüzlülük yapmayan. [*Ing.* Free from hypocrisy, sincere, genuine; *Fr.* Sincère].

riyaz[1] /riyāz/, ç. i. *Osm.* < *Ar. ravza. esk.* Güzel bahçeler.

riyaz[2], i. *coğr.* ◘ Riyad.

riyazat /riyāzāt/, ç. i. *Osm.* < *Ar. riyazet. esk.* Riyazet'in çoğulu.

riyazet /riyāzet/, i. *Oes.* < *Ar. esk.* § ❶ Züht ve takva maksadıyle dünya zevklerinden kaçınma, nefsin isteklerini yenmeye çalışma. [*Ing.* Ascetic discipline, mortification of the flesh, asceticism, mortification; *Fr.* Riyazet, chez les musulmans, ensemble des pratiques ascéques ayant pour but de dompter les passions, et consistant en vie solitaire, prières et jeûnes surérogatioires, veilles, et autres exercices de mortification de la chair]; § ❷ *(ganiş anl.).* Perhiz. [*Ing.* Prison punishment *(with only bread for* food and no smoking or reading].

~ **çekmek,** *(geniş anl.)* Nefsini yenmeye çalışmak, perhiz etmek. [*Ing.* To undergo ascetic austerities].

riyazî /riyāzī/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Matematikle ilgili. [*Ing.* Mathematical; *Fr.* Mathématique].

☆ *Eşanl.* **matematiksel.**

~ **ihtiyat,** *ikt.* Hayat sigortasında sigortacının bir hesap devresi sonunda sigortalılara hesap devresi sonunda sigortalılara karşı yerine getirmekle yükümlü bulunduğu taahhytler tamamı. [*Ing.* Mathematical reserves].

☆ *Eşanl.* **matematik yedekler.**

riyaziyat /riyāziyat/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Matematik bilgisi. [*Ing.* Mathematics; *Fr.* Mathématique]

riyaziye /riyaziye/, i. *Osm.* < *Ar. riyāzi* > *riyaziye. esk.* Matematik. [*Ing.* Mathematics; *Fr.* Mathématiques].

riyaziyeci /riyāziyeci/, i. ve s. *esk.* Matematikçi. [*Ing.* Mathematician; *Fr.* Mathématicien,-enne].

riyaziyun, ç. i. *Osm.* < *Ar. riyazi* > *riyaziyyūn. esk.* Matematik bilginleri. [*Ing.* Mathematiclans; *Fr.* Les mathématiciens].

riyolit,-ti, i. *Fr. rhyolite* < *Yun. reo,* akmak > *ryo. min.* Granitle aynı kimyasal yapıda, yani serbest sllis bakımından zengin, mikrolitli iç kayaç. [*Ing.* Rhyolite; *Fr.* Liparite].

☆ *Eşanl.* **liparit.**

-riz, s. *Osm.* < *Fars. rihten. esk.* «*Döken, akıtan*» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar. [*ing.* That sheds, pours out, scatters, as in eşkriz, hunriz]; ⊙ **âb- ~,** Su akıtan; ⊙ **arak ~,** Ter döken; ⊙ **eşk ~,** Gözyaşı döken; **hun ~,** Kan döken; ⊙ **şeref ~,** Şeref saçan v.b.

rizan /rizan/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Akan, dökülen. [*Ing.* Shedding, scattering, pouring; qui coule qui verse].

rize, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kırıntı, ufak parça, döküntü. [*Ing.* Small fragment, grain, crumb, bit].

Rize, öz. i. Doğu Karadeniz bölgesinde bir İl ve merkezi olan şehir.

rize rize, z. *esk.* Parça parça, kırıntı halinde. [*Ing.* In fragments, in particles, grains, or shreds].

riziko /rizi:ko/, i. *It. risco.* § ❶ Zarara uğrama tehlikesi, bir zarar, kayıp v.b. durumlara yol açabilecek bir olayın ortaya çıkma ihtimali. [*Ing.* Risk; *Fr.* Risque]; § ❷ *huk.* (a) Gerçekleşmesi ihtimali olan gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bilinemeyen veya gerçekleşmesi belirsiz bir vadeye bağlı bulunan, sadece insan iradesine bağlı olmayan zarar verici olay *(yangın, hastalık, kötü hava şartları v.b.).* [*Ing.* Risk; *Fr.* Risque]; (b) Ortaya çıkma ihtimaline karşı sigorta yaptırılan olay. [*Ing.* Risk; *Fr.* Risque]; ⊙ **bütün hava ~ larına karşı** *huk.* Hava sigortasında kullanılan bütün tehlikelere karşı sigorta edildiğini ifade eder. [*Ing.* Against all aviation risk]; ⊙ **denizcilik ~ su,** *huk.* Gemi veya yüke, belirli deniz tehlikelerinden gelecek hasar. *(Bu rizikolara karşı Türk Tlcaret Kanunu sigorta yapma imkânı verir);* ⊙ **savaş ~ su,** *huk.* Savaş halinin sonucu olan zarar ihtimali. [*Ing.* War risk; *Fr.* Risque de guerre]; ⊙ **sosyal ~,** *huk.* Yeni kanunlar tarafından, sosyal bir gruba, bazı zararlara maruz kalan üyelerinin zararını tazmin için yüklenen sorumluluğun temeli. [*Ing.* Social risk; *Fr.* Risque social].

rizin, i. *Fr. rhisine. bot.* Likenlerin birçoğunda liken tellerini toprağa bağlayan ve kök ödevi gören küçük uzantı. [*Ing.* Rhizina, rhizine].

rizobiyum, i. *Lat. rhizobium. bot.* Baklagillerin köklerinde bitkiyle ortak yaşayan ve nodozite meydana getiren bakteri. *(Rizobiyum, havanın azotunu alıp biriktirerek bitkilere özümlenecek azotlu maddeleri meydana getirir; baklagiller de onlara gerekli glusitleri sağlar).* [*ing.* ve *Fr.* Rhizobium].

rizofil, s. *Fr. rhizophylle. bot.* Yaprakları köklü olan [*Ing.* Rhizophyl].

rizold, i. *Fr. rhizoïde. bot.* Karayosunları, suyosunlarında çlçeksiz damarlı bitkilerle bazı konuk bitkilerde bulunan emici kıl biçiminde uzun hücre. [*Ing.* Rhizoid].

☆ *Eşanl.* **köksü.**

rizojen, s. *Fr. rhizogène. bot.* Kök meydana getiren. *(Çevreteker bölgesinde, bölünmek suretiyle kökçükleri meydana getiren hücrelerin bulunduğu bölgelere rizojen alanı veya rizojen yayı denir).* [*Ing.* Rhizogenic, rhizogen].

rizokton, i. *Fr. rhizoctone. fotopatol. Rhizoctonia* cinsinden mantarların bitkilerde sebep oduğu çeşitli hastalıklara verilen ad. [*Ing.* Rhizoctonia *(disease)*].

rizom, i. *Fr. rhizome, bot.* Toprak altında ekseriya yatay olarak gelişen ve üzerinde pulsu yapraklar ve çok defa kökler taşıyan gövde. Rizomda eski yıllara ait sürgünlerin izleri kolayca görülür. *(Örnek: Atkuyruğu, Manisa lâlesi, Mührüsüleyman, Süsen gibi).* [*Lat. Rhizoma; Ing.* Rhizome].

☆ *Eşanl.* **toprakaltı gövdesi.**

rizomer, i. *Fr. rhizomère. fizyol.* Sinirleri, omurilik sinirlerinin bir çift köküyle ilintili olan deri alanı. [*Ing.* Rhizomere].

rizoplast, i. *Fr. rhizoplaste. biy.* Kamçılı hücrelerde, blefaroplast'ı çekirdeğe bağlayan kromatik iplik. [*Ing.* Rhizoplast].

rizosfer, i. *Fr. rhizosphère. bot.* Bitkilerin köklerini doğrudan doğruya çepeçevre saran ve birçok fizik, kimyasal, biyolojik özellik taşıyan toprak kesimi. [*Ing.* Rhizosphere].

rizotaksi, i. *Fr. rhizotaxie. bot.* Kökçüklerin kök üzerinde yer alma düzeni. [*Ing.* Rhizotaxy, rhizotaxis].

Rn, *kim.* Radon'un kimyasal sembolü. [*Ing* Symbol of radon; *Fr.* Symbole chimique du radon].

RNA, Ribonükleik asidin kısaltması.

RO, i. *dilb.* § ❶ Roseh adı verilen fenike işaretinden türemiş olan ve r ile eşdeğerli akıcıyı belirten yunan alfabesi harfi; § ❷ Sağ üst köşesine işaret konduğunda (') 100, sol alt köşesine işaret konduğunda (,) 100.000 değerini kazanan yunan sayı işareti.

rob, i. *Fr. robe.* Vücudu dizlere, baldırlara veya topuklara kadar örten, çok defa tek parçadan meydana gelen kadın giyeceği: *Roplardan birini askıdan çektim.* [*ing.* Dress, gown; *Fr'* Robe].

roba /ro:ba/, i. *It.* § ❶ Giysi. [*Ing.* Robe; *Fr.* Robe]; ☆ *Eşanl.* **urba;** § ❷ Bir gömleğin, bir geceliğin göğüsle boyun arasına eklenen parça. [*Ing.* Ornamental piece on the breast of a gown, etc.).

robalı, s. Robası olan: *Robalı entari.*

robdöşambr, i. *Fr. robe de chambre.* Erkeklerin ve kimi vakit kadınların evde elbise, gecelik veya pijama üzerlne giydikleri üstlük. [*Ing.* Dressing-gown].

rober, i. *Ing. rubber. oyun.* Whist veya briç'te bir partinin kısımlarından her biri. *(Parti genellikle üç rober'den meydana gelir).* [*Fr.* Robre].

robluk, s. ve i. Rob yapmaya elverişli *(kumaş).* [*Ing.* Material for a dress].

robot,-tu, i. *çekçe* = *robota.* Çek dilinden. § ❶ Elektromanyetizma ile kendisine çeşitli işler yaptırılabilen otomatik cihaz. [*Ing.* ve *Fr.* Robot]; § ❷ mec. Zekâsını kullanamayan kişi, otomat haline gelmiş kimse' [*Ing.* ve *Fr.* Robot].

robotluk,-ğu, i. Robot gibi otomatik hareket etme hali.

roburit,-ti i. *Fr. roburite* < *Lat. robur,* kuvvet. Kloronitro'lu benzenler ile amonyaklı azotür karışımından meydana gelen patlayıcı madde; roburit, bileşimindeki maddeler tek başlarına patlayıcı olmadığı için, bu tür bütün patlayıcı maddeler gibi istenilen yerde kolayca hazırlanabilme özelliği gösterir. *(Az miktarda, roburit serbest havada ağır ağır yanar, patlamayı sağlamak için güçlü bir ağızotu gerekmektedir).* [*Ing.* Roburite].

rod, i. *Ing. otom.* Bir otomobilin virajlarda dönebilmesi için, direksiyon simidinden gelen kumanda hareketini, direksiyon dişli kutusundan alarak tekerlek aksyarına ileten çelik çubuk. [*ing.* Rod; *Fr.* Tige, barre]; ⊙ **bağlama ~ u,** *otom.* ◘ **Bağlama;** ⊙ **biyel itici ~ u,** *mek.* ◘ **Biyel;** ⊙ **çolak ~,** *otom.* Uzun ve kısa rotları hem biyele hem de tekerlek akslarına bağlayan çubuk; ⊙ **dümen ~ u,** *den.* ◘ **Dümen;** ⊙ **itme ~ u,** *otom.* ◘ **itme;** ⊙ **kısa ~,** *otom.* Bir otomobilin viraj dönebilmesi için gerekli hareketi, sarkık biyelden alıp çolak rota ileten çelik çubuk. [*Ing.* Steering and track arm]; ⊙ **uzun ~,** *otom.* Virajlarda, yön verici her iki tekerleğin birbirine uygun olarak dönebilmesini, düz yolda ise, tekerleklerin akslarına dik olan düşey düzlemlerin birbirine göre belli bir açıda sabit durmasını sağlayan çelik bağlantı çubuğu [*Ing.* Track rod].

~ **ayarı,** *otom.* Tekerleklerin açıklık veya kapanıklığını sağlamak için, uzun rotun her iki başında bulunan, birbirine göre ters adımlı iki vida yardımıyle tekerlek akslarına dik olan tekerlek düşey düzlemlerini belli bir açıya getirme.

roda /ro:da/, i. *It. den.* Üst üste halkalar meydana getirecek biçimde istiflenmiş halat. [*Ing.* Coil of rope, coiled rope].

~ **etmek,** *den.* Bir halatı üst üste halkalar meydana getirecek biçimde istiflemek.

~ **katı,** *den.* Üst üste halkalar meydana ge-

tirecek biçimde istiflenmiş bir halatın halkalarının her biri.

rodacı, i. *den.* Balıkçı gemilerinde ağları üst üste yığan, roda eden gemici.

rodaloz, i. *Fr. rhodalose. min.* ◘ **Bieberit.**

rodamin, i. *Fr. rhodammine. kim.* Amonyak ve rodyum tuzlarından türeyen karmaşık bileşiklerin genel adı. [*Ing.* Rhodamine].

rodaminler, ç. i. *kim.* Güzel kırmızı renkte flüoresse'in'e benzer yapıda boyarmaddeler; ftalik anhidritin nitröz asidle birleşmiş metaaminofenoller ile yoğunlaşmasından elde edilir. [*Ing.* ve *Fr.* Rhodamines].

rodan, i. *Fr. rhodane. kim.* ◘ **Sülfosiyanojen.**

rodanat, i. *Fr. rhodanate. kim.* ◘ **Sülfosiyanat.**

rodanik, s. *Fr. rhodanique. kim.* ◘ **Sülfosiyanik.**

rodaninik, s. *Fr. rhodaninique. kim.* Tetrahidrotiyazol'den türeyen bir asid için kullanılır; klorasetik asidi amonyum sülfosiyanatla yoğunlaştırarak elde edilir. [*Ing.* Rhodaninic].

rodayland tavuğu, *zoot.* ◘ **Tavuk.** *(Rhode - Island tavuğu).*

rodeo, i. § ● Yılın belirli aylarında arjantin ovalarında başıboş sürülerin etrafını çevirerek, genç hayvanları markalama işlemi. [*Ing.* ve *Fr.* Rodeo]; § ● Bir binicinin, yabanî at ve öküz üzerine binerek bu hayvanı yola getirmesine dayanan amerikan oyunu. [*Ing.* ve *Fr.* Rodeo].

rodeoz, i. *Fr. rhodéose. kim.* Formülü $CH_3(CHOH)_4CHO$ olan şeker *(metilpentoz);* ozitlerinin, özellikle konvolvülin'in, hidrolizîyle meydana gelir. *(Işığın polarma düzlemini çevirir).* [*Ing.* Rhodeose].

Rodezya, öz. i. *esk. Güney Rodezya.* Güney Doğu Afrika'da Zambezi nehri havzasında bir devlet. Yüzölçümü 389.000 km²; başkenti *Salisbury*'dir. [*Ing.* Southern Rhodesia; *Fr.* Rhodésie du Sud, Rhodésie].

Rodezya *(Güney)*, öz. i. *coğr.* Rodezya'nın eski adı. [*Ing.* Southern Rhodesia].

Rodezya *(Kuzey)*, *öz. i. coğr.* Zambiya'nın 1964'ten önceki adı. [*Ing.* Northern Rhodesia].

Rodezya insanı, 1921'de Rodezya'da *Broken - Hill*'de bulunan fosil iskelet. [*Ing.* Rhodesian man; *Fr.* Homme de Rhodésie].

~ uyku hastalığı, *paraz.* Özel bir kamçılı türünden ileri gelen ve çeçesineklerîyle bulaşan sıcak ülkeler hastalığı. [*Lat. Trypanosomiasis rhodesiense; Ing.* Rhodesian sleeping sickness, trypanosomiasis; *Fr.* Maladie du sommeil de Rhodésie, trypanosomiase].

~ uyku hastalığı kamçılısı, *paraz.* İnsanda Rodezya uyku hastalığı yapan bir hücreli ve kamçılı hayvan.

rodik, s. *Fr. rhodique. kim.* Rodyum anhidrid RhO_3 ve türevleri için kullanılır. [*Ing.* Rhodic].

rodinol, i. *Fr. rhodinol. kim.* Sitronellol'ün izomeri olan terpen sınıfından alkol; 210°C'ta kaynayan bir sıvıdır. [*Ing.* Rhodinol].

rodit,-ti, i. *Fr. rhodite. kim.* İçinde yüzde 34 ile 43 rodyum bulunan altın cevheri [*Ing.* Rhodite].

rodiyalit,-ti, i. *plast. mad.* Temel maddesi selülöz asetat olan döküm maddesi. [*Ing.* ve *Fr.* Rhodialite].

rodizit,-ti, i. *Fr. rhodizite. kim.* Doğal lityum, sodyum, potasyum, berilyum ve alüminyum borat; kübik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Rhodizite; *Fr.* Rhodizite, chaux boratée]. ☆ *Eşanl.* **boratlı kireç.**

rodizonik, s. *Fr. rhodizonique. kim.* **Rodizonik asid** denen dihidroksidikinoyil için kullanılır. *(İnositlerin oksidlenmesi veya trikinoyil'in indirgenmesiyle elde edilen az kararlı yaprakçıklar meydana getirir).* [*Ing.* Rhodizonic]

rod(o)-, *Yun. rodos.* kırmızısı veya *rodon*, gül kelimesinden alınan ve birçok kelimenin yapısına giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Rhod(o)].

rodokrozit,-ti i. *Fr. rhodochrosite. min.* Formülü $MnCO_3$ olan pembe renkli, doğal manganez karbonat. [*Ing.* Rhodochrosite]. ☆ *Eşanl.* **diyalojit.**

rodol, i. *Fr. rhodol. ticarî ad.* ◘ **Genol.**

rodolit,-ti, i. *Fr. rhodolite. min.* Doğal magnezyum ve alüminyum silikat; rengi pembe ile kırmızı arasında değişen bir grena çeşididir. [*Ing.* Rhodolite].

rodonit,-ti. i. *Fr. rhodonite. min.* Formülü $MnSiO_3$ olan, pembe doğal manganez silikat. [*Ing.* Rhodonite].

rodoplast,-tı, i. *bot.* Kırmızı renkli kromatofor. [*Ing.* Rhodoplast].

rodopsin, i. *Fr. rhodopsine < Yun. rodon,* gül +*opsis*, görünüş. *biyokim.* Ağtabakadaki çomak hücrelerin dış bölütünde kullanılan boya maddesi; karanlıkta pembeleşir, ışıkta beyazlaşır. [*Ing.* Rhodopsin].

rodorsil, i. *plast. mad.* Temel maddesi silikon reçineleri olan döküm maddesi. [*Ing.* ve *Fr.* Rhodorsil].

Rodos, öz. i. *Yun. Rodos* veya *Rodho* > *It. Rodi. coğr.* Ege denizinde, On İki adanın güneydoğu ucunda Yunan adası takımadalarının en büyüğü olup yüzölçümü 1.400 km² dir. Merkezi, Rodos'dur. [*Ing.* ve *Fr.* Rhodes].

~ üslûbu, Rodos okulu retorikçilerinin üslûbu. *(Rodos hitabet okulu özellikle M. Ö. I. yüzyılın ilk yarısında gelişmişti. Başlıca temsilcisi Cicero'nun ustası olan Molon'dur. Bu okul, Asya yunanlılarının süslemeli, Attikelilerin biraz kuru olan süssüz deyişleri arasında yer alırdı).* [*Ing.* Rhodian style; *Fr.* Style rhodien].

rodotilit,-ti, i. *Fr. rhodotilite. kim.* Hidratlı doğal kalsiyum ve manganez silikat; inesitin bir çeşididir. [*Ing.* Rhodotilite].

rodotorula, i. *Fr. rhodotorula.* Mayalanmayan ve bileşiminde karotenoyit bir pigment bulunan, havada çok yaygın sporsuz maya.

rodoviyol, i. *plast.* Temel maddesi polivinil alkol olan döküm maddesi. [*Fr.* Rhodoviol].

rodoyid, i. Temel maddesi selüloz asetat olan ve selüloite benzeyen, fakat güç tutuşan termoplastik madde. *(Modern süs eşyalarının yapımında kullanılır).* [*Ing.* Rhodoid; *Fr.* Rhodoïd].

rodüsit,-ti, i. *Fr. rhodusite. min.* Bir glokofan çeşidi olan inorganik madde; amfibol grupundandır. *Ing.* Rhodusite].

rodyum /rod:yum/, i. *Fr. rhodium < Yun. rodon. kim.* Sembolü **Rh**.A.n. 45 ve A.a. 102,9 olan kimyasal element. 12,33 yoğunluğunda platin grupunun hafif madenlerinden biri olup 1803'te Wollaston tarafından bir platin cevherinden paladyumla birlikte keşfedildi. [*Ing.* ve *Fr.* Rhodium].

~ kaplama, *tekn.* Madenî bir yüzey üzerine genellikle galvanoplasti tekniğiyle bir rodyum tabakası kaplamak için uygulanan yöntem. [*Ing.* Rhodium plating; *Fr.* Rhodiage].

roeblingit,-ti, i. *Fr. rœblingite (W. A. Roebling'in adından). min.* Hidratlı doğal kurşun ve kalsiyum silikat. [*Ing.* Roeblingite].

roemerit,-ti, I. *Fr. rœmérite. min.* ◘ **Römerit.**

ROGER Henri, öz. i. (1809-1891). Fransız hekimi.

~ hastalığı, *patol.* Karıncıklar arasında delik bulunmasından ileri gelen kalb hastalığı; iki karıncık arasındaki bölmede bulunan delikten geçen kan «*Roger soluğu*» denilen bir ses çıkarır. [*Ing.* Roger's disease; *Fr.* Maladie de Roger].

Rohillalar, ç. öz. i. *etn.* Afgan ırkından halk. XVIII. yüzyıl başlarında Rohilkhand'da küçük prenslikler halinde hâkimiyetini kabul ettirdi; Mahrat'larla çatışması Warren Hastings'in müdahalesine yol açtı. [*Ing.* ve *Fr.* Rohilla(s)].

rok, i. *Fr. roque. oyun.* Satranç'ta özel bir hareket; şah kalelerden birinin yanına gelir, kale ise şahın üzerinden atlatılıp diğer tarafına konur. *(Rok yapmak için şahın ve kalenin yerinden oynamamış olması ve karşı tarafça tehdit edilir durumda bulunmaması gerekir).* [*Ing.* Castling].

roka /ro:ka/, I. *Let. ruca.* lahana. *bot.* Turpgiller *(Cruciferae)* familyasından, sapı tüylü, 20-40 sm. yüksekliğinde biryıllık bitki. Yaprakları almaşık dizili ve çok kokuludur; çiçekleri sapın ucunda gevşek salkım halinde bulunur ve kokuludur. Çiçeklerin rengi beyaza çalar ve üzeri mor damarlıdır. Bütün Orta ve Güney Avrupa'da oldukça yaygın olan roka, tarlalarda, yıkıntılarda eski duvarların dibinde v.b. yetişir. Salata olarak kullanılan körpe yaprakları için bahçelerde de yetiştirilir. [*Lat. Eruca sativa; Ing.* Garden rocket; *Fr.* Roquette].

rokay, i. *Fr. rocaille. süsl. sân.* Başlangıçta İtalyan Rönesansı üslûbundaki bahçeleri süsleyen mağaralardan ve sütunlu havuzlardan etkilenen ve kaya, hayvan kabukları v.b. gibi doğal unsurlardan hareket eden bir çeşit süsleme tarzı. [*Ing.* Rocaille, rococo].

roket,-ti, i. *Ing. rocket. Alm.* § ● *sil.* Atış sırasında mekanik olarak yön verilen, yörüngesinin başlangıcında özitmeli olarak yol alan ve daha sonra yalnız balistik kanunlarına bağlı kalan mermi. *(Özel silâhlardan farklı olarak, roket güdümlü değildir).* [*Ing.* Rocket; *Fr.* Roquette]; § ● *(geniş anl.)* Bazen, bu tip mermileri atan hafif füzeatarlar için kullanılır. [*Ing.* Rocket, *Fr.* Roquette]; § ● *esk.* Özellikle XIV. yüzyılda, itici gücünü içindeki barutun yanmasından sağlayan yangın humbarası; İngiliz generali Congreve'in icadı olan humbaraya «*roket*» adı verilmiştir. [*Ing.* Rocket; *Fr.* Roquette]; ◉ **atomik** ~, *fiz.* ◘ **Atomik;** ◉ **cankurtaran** ~ I, den. ◘ **Cankurtaran;** ◉ **işaret** ~ I, *den.* ◘ **işaret;** ◉ **uçak** ~ i, Roket motoru ile tahrik olunan ve uçak üzerinde taşınıp uçaktan atılan füze. *(Güdümlü veya güdümsüz olabilir).* [*Ing.* Air rocket].

~ motoru, *hava.* Havasız çalışan, yani yakıtın alev alması için dış havaya ihtiyaç göstermeyen tepkili motor. *(Bu tip iticiler daha çok «füze »veya «motor füze» adıyle anılır).* [*Ing.* Rocket engine, rocket jet].

~ tabancası (topu), *den.* Batmak üzere olan bir gemiye bir savlo veya bir yoma atarak, mürettebatı kurtarmak için bir varagele kurmaya veya herhangi iki gemi arasında irtibat sağlamaya yarayan tabanca, tüfek veya küçük top. *(Roket tabancası veya topu karadan herhangi bir gemiye, bir gemiden karaya veya bir gemiden başka bir gemiye savlo atmakta kullanılır.)* [*Ing.* Rocket-gun; *Fr.* Lance-fusée].

~ yardımıyla kalkış, *hava.* Bir uçağın normalden daha ağır yük ile normalden daha kısa bir mesafe katederek veya normalden daha büyük bir hızla kalkabilmesi için uçağa ilâve bir itme kuvveti vermek üzere yerleştirilmiş yardımcı roket tertibatı ile kalkış.

roket.atar, b.i. Özitmeli mermi atan ve zırhlı araçlara karşı yakın muharebede kullanılan hafif silâh. [*Ing.* Rocket-launcher; *Fr.* Lance-roquettes].

rokfor, I. *Fr. roquefort.* Koyun sütünden yapılan ve Roquefort-sur-Sulson *(Fransa'da Aveyron)* mahzenlerinde olgunlaştırılan içi küflü peynir. [*Ing.* Roquefort cheese].

rokoko, i. *Fr. rococo. «deniz kabuğu ve çakıl taşından yapılmış süsleme» anlamında rocaille /rokay/ kelimesinden şaka tarzında türetilmiştir).* § ● *san.* XVIII. yüzyılda, Avrupa'da rağbet bulan süsleme tarzı. *(Daha özel olarak rokoko terimi, süslemelerin, renklerin ve asimetrik eğrilerin toplanmasına önem veren alman barokunun bir dalını belirtmek için kullanılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Rococo]; § ● *(Geniş anl.)* Eski ve modası geçmiş eşya veya tarz. [*Ing.* Antiquities; *Fr.* Rococo, genre ou objet vieux et passé de mode]; ☆ *Eşanl.* **antika**; § ● s. Rokay tarzında: *Rokoko mobilya.* [*Ing.* ve *Fr.* Rococo]; § ● Modası geçmiş, gülünç: Rokoko stili. [*Ing.* Old-fashioned, antiquated, out of date; *Fr.* Rococo, passé de mode, ridicule]. ☆ *Eşanl.* **Nuh nebiden kalma, demode.**

~ işleme, İplik gibi kullanılan, dar ipek kurdeleyle işlenen renkli işleme. [*Ing.* Rococo embroidery; *Fr.* Broderie rococo].

~ üslûbu, *müz.* XVIII. yüzyılın hafif oynak, din dışı kibar üslûbu. [*Ing.* Rococo style].

rokos, i. *zool.* ◘ **Sarıhanî.**

rokselik, s. *Fr. roccellique. kim.* Formülü $C_{17}H_{32}O_4$ olanî asid için kullanılır; bazı yo-

sun türlerinde rastlanır. [*Ing.* Roccelic].

roksellη, i. *Fr. roccelline kim.* Roccella'yı *(Roccella lecanora)* andıran azo boyarmaddesi; ß-naftol'ün sülfanilik asiddeki diazo grupu üzerinde kenetlenmesinden elde edilir. [*Ing.* Roccelline; *Fr.* Acide ß-naphtol-azo-α-naphtalèn-sulfonique].

☆ *Eşanl.* **ß-naftol asid-azo-α-naftalen sülfonik.**

Roksolan'lar, ç. öz. i. *esk. coğr.* Şimdiki Azak denizi kıyısında yerleşmiş sarmat halkı. Mithridates'e yenildiler ve Marcus Aurelius devrinde Roma imparatorluğuna saldırdılar. Kısa zamanda Gotların hâkimiyetine girdiler ve onlar tarafından yok edildiler. [*Ing.* ve *Fr.* Roxolans].

roku, i. *bot.* Tropikal bölgelerde yetişen bir ağacın *(Bixa orellana)* tohumlarını saran kırmızı mumsu maddeden çıkarılan, alkalilerde ve sıvı yağlarda eriyen karotenimsi boyarmadde. *(Bazı yiyecek maddelerini, özellikle katı yağları boyamakta kullanılır).* [*ing.* Annatto, roucou; *Fr.* Rocou].

rol,-lü, i. *Fr. rôle. tiy.* ve *sin.* § ❶ Bir kişiliği canlandıran oyuncunun söylemesi gereken sözlerin ve yapması gereken hareketlerin genel adı. [*Ing.* Role, part]; § ❷ *(Geniş anl.)* Bir işte bir kimse veya şeyin üstüne düşen görev, iş payı. [*Ing.* Part; *Fr.* Rôle]; § ❸ *sosyal psik.* Teknik, hukuk veya ahlâkî nitelik taşıyan bir takım hak ve yükümlülükler sistemi. *(Bu sistem, diğer kişilerin, başka bir kimseden meşru olarak bekledikleri davranışların tümünü belirler).* [*ing.* ve *Fr.* Rôle]; ◎ **~ ü olmak,** *dey.* Etkisi bulunmak: *Sizinle benim bunda bir rolümüz oldu muydu;* ◎ **baş ~,** *tiy.* ve *sin.* Bir oyun veya filimdeki en önemli rol. [*Ing.* Leading part; *Fr.* Premier rôle]; ◎ **başlıca ~,** *sin.* ◘ **Başlıca;** ◎ **genç erkek ~ ü,** *tiy.* ◘ **Genç;** ◎ **genç kız ~ ü,** *tiy.* ◘ **Genç;** ◎ **ikinci ~,** *sin.* ◘ **İkinci.**

~ almak, *tiy.* ve *sin.* Bir rolü oynamakla yükümlü olmak.

~ dağıtımı, *tiy.* Oyun kişilerinin her birinin hangi oyuncu tarafından canlandırılacağını belirtme işi. [*Ing.* Casting; cast; *Fr.* Distribution des rôles].

~ dağıtmak, *tiy.* ve *sin.* Bir piyesin kişiliklerini, tiyatrodaki yerleri, fizikleri, mizaçları ve niteliklerine *(hattâ, uygun düşüyorsa, kusurlarına)* göre oyunculara vermek: *Bir piyesin rollerinin iyi düşünülerek dağıtılması, o piyesin başarısını sağlayan temel bir unsurdur.* [*Ing.* To cast a play; *Fr.* Distribuer une pièce].

~ kesme, *tiy.* Bir rolü gereken ölçüden daha abartılı, aşırı jestler ve söz vurgulamaları ile oynamak.

~ kesmek, *tkz. dey.* Yalan, uydurma söz söylemek veya yapmacıklı davranışlarda bulunmak.

~ oynama testi, *sosyal psik.* Deneğin bir rol oynamasını gerektiren sosyometrik test. [*Fr.* Test du jeu de rôle].

~ oynamak, § ❶ Tiyatroda rol almak. [*Ing.* To play, to play a part, to take the part of; *Fr.* Jouer le rôle de, jouer un rôle]; § ❷ *mec. (Birinin bir işte)* önemli etkisi olmak. [*Ing.* To play a part *(in)*; *Fr.* Remplir certaines fonctions].

~ yapmak, *dey* . Davranışlarında samimî olmamak.

ROLANDO, Luigi, öz. i. *(1773-1831).* Italyan anatomi ve fizyoloji bilgini.

~ bölgesi, Beyinde rolando yarığının iki yanında bulunan iki kıvrımdan *(alın ve yankafa kıvrımları)* meydana gelen bölge. [*Ing.* Rolandic region; *Fr.* Région rolandique].

~ tümsekçiği, Ipsi cismin dış ve alt yüzünde bulunan uzunca çıkıntı. [*Ing.* Tubercle of Rolando; *Fr.* Tubercule cendré de Rolando].

~ yarığı, Beyin yarımküresinin dış yüzünde bulunan, aşağıdan yukarıya ve önden arkaya doğru eğik yarık ; alın lobunu yankafa lobundan ayırır. [*Osm.* Şakk-ı Rolando; *Ing.* Fissure of Rolando; *Fr.* Scissure de Rolando].

role, i. *Fr. rôle. den.* Beklenmedik anlarda ortaya çıkabilecek, yangın, filika indirme *(gemiyi terk etme, denizden adam kurtarma v.b. sırasında),* yara alma ve karartma *(savaş sırasında)* gibi olaylara bilinçli olarak anında müdahale edebilmek amacıyla, bu gibi olaylar önceden gözönüne alınıp gemi adamları arasında yapılan görev dağıtımı. [*Ing.* Bill; *Fr.* Rôle].

~ cetveli, *den.* Bütün gemi adamlarının adlarını ve karşısında her olayda alacakları görevleri gösteren çizelge. *(Role cetveli liman başkanlığınca onaylanır.)* [*Ing.* List of the crew; *Fr.* Rôle de l'équipage].

~ görevi, *den.* Role dağıtımında her gemi adamına her olay için farklı olarak verilen görev.

~ istasyonu, *den.* Role uygulamaları sırasında her gemi adamının ve kullanılacak âletin bulunması gereken yer. [*Ing.* Station-bill; *Fr.* Rôle de manœuvre].

☆ *Eşanl.* **role mevkii.**

~ kartı, *den.* Gemi adamlarına sürekli yanlarında taşımak üzere verilmiş, üzerinde «role görevleri» yazılı kart.

~ talimi, *den.* Role görevlerine hazırlamak amacıyla sunî olaylar yaratarak gemi adamlarına yaptırılan talim.

rolitetrasiklin, i. *Fr. rolitétracycline. ecz.* Tetrasikline yakın bir antibiyotik olan pirolidinometil-tetrasiklin'in kısa adı. *(Tetrasiklinden daha çok çözünür ve daha az tahriş edicidir; bu özellikleri, kandaki pH'ı yüksek olanlara damardan şırınga edilerek verilmesini ve adele yoluyle kolayca soğurulmasını sağlar. Etkileri, öbür tetrasiklinlerin etkilerine benzer ve aynı hastalıklara karşı kullanılır).* [*Ing.* Rolitetracycline].

rom, i. *Ing. rum.* Şekerkamışından şeker yapılırken ortaya çıkan özsu, melas ve artıkların mayalandırılarak kurutulmasıyla elde edilen alkollü sert içki. [*Fr.* Rhum].

Roma, öz. i. Italya'nın başkenti. [*ing.* ve *Fr* Rome].

~ çimentosu, ◘ **Çimento.**

~ kilisesi, *din. tar.* ◘ **Kilise.**

romaika, i. *Yun.* Yunan ulusal dansı.

roman, i. *Fr. ed.* Belirli bir uzunluğu olan nesir biçiminde yazılmış, olayların anlatılış tarzı, görenek veya karakterlerin incelenmesi, duygu veya tutkuların çözümlenmesi bakımından ilgi çekici hayal ürünü eser. [*Ing.* Novel]; ◎ **bilinçakışı ~** ı, *ed.* Sözle dışarıya vurulan fikirleri duyguları ve onlarla birlikte içten geçenleri de bir arada alarak bilinç akışını kesiksiz ve eksiksiz bir şekilde anlatan roman; ◎ **bilinçaltı ~** ı, *ed.* Bilinçaltı durumlarını belirten roman; ◎ ◎ **bölge ~** ı, *ed.* Konusu memleketin belli bir bölgesinin özellikleri ve havası içinde gelişen roman; ◎ **cin-peri ~** ı, *ed.* Olayları şövalye devrinde şatolarda geçen korkulu roman. [*Ing.* Regional novel]; ◎ **çeşitlemeli ~ lar,** *ed.* ◘ **Çeşitlemeli;** ◎ **çevrim ~,** *ed.* ◘ **Çevrim;** ◎ **çözümleme ~** ı, *ed.* İçinde olaydan çok duygu çözümlemeleri bulunan roman. [*Ing.* Analytical novel; *Fr.* Roman analytique]; ◎ **halk ~** ı, *ed.* Sanat düşüncesinden çok topluluğun merakını çekmek amacı gözetilerek yazılan, çoğu gazetelerde tefrika halinde yayınlanan roman. [*Ing.* Popular novel; *Fr.* Roman populaire]; ◎ **ırmak ~,** *ed.* Hikâyesinin akışı bir ırmağın suyu gibi bazen hızla, bazen yavaş yavaş gelişen roman. *(Terim, önce R. Rolland tarafından kendi romanı Jean Christophe için kullanıldı. Türk edebiyatında Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Panorama'sı (1953-1954) ırmak roman niteliğini taşır. Bu terim biraz yanlış bir teşmille gelişme kısmı çok geniş olan uzun romanlar için de kullanılır).* [*Ing.* Saga novel, stream novel; *Fr.* Roman-fleuve]; ◎ **karakter ~** ı, *ed.* Konu olarak belli bir karakteri ele alarak gelişimlerini gösteren roman. [*Ing.* Character novel; *Fr.* Roman de caractère]; ◎ **kır ~** ı, *ed.* Çobanların, köylülerin, törelerini duygularını çoğu zaman idealleştirerek anlatan roman. [*Ing.* Pastoral novel; *Fr.* Roman pastoral]. ☆ *Eşanl.* **pastoral roman;** ◎ **komik ~,** *ed.* Güldürücü olaylar üzerine kurulmuş roman. [*Ing.* Comic(al) novel; *Fr.* Roman comique]; ◎ **korku ~** ı, *ed.* Kahramanları kötü ve sapık olan ve korkunç cinayetlerin işlendiği roman. [*Ing.* Dread novel; *Fr.* Roman noir]; ◎ **kim yaptı ~** ı, *ed.* Önem verilen bir olgunun yapanını gizli tutarak bir çok tahminlere yol açan ve sonunda bunun çok defa umulmadık biri olduğunu meydana çıkaran roman; ◎ **macera ~** ı, *ed.* Olayların değişikliği ve kahramanları çoğu zaman akıl almayacak maceralara sürükleyen konusuyle ilgi çeken roman. [*Ing.* Adventure novel; *Fr.* Roman d'aventures; ◎ **mektuplu ~,** *ed.* Kişilerin birbirine yazdıkları mektuplarla olguların anlatıldığı roman. [*Ing.* Epistolary novel; *Fr.* Roman épistolaire]; ◎ **natüralist ~,** *ed.* Realist romanın daha ileri gitmiş çeşidi. [*Ing.* Naturalistic novel; *Fr.* Roman naturaliste]; ◎ **nekreli ~,** *ed.* Aslında heyecan verecek nitelikte olmayan olgular içinde dokunacak ince, tuhaf tarafları bulup belirten roman; ◎ **olgu ~** ı, *ed.* Ruh, duygu çözümlemesine girişmeyip yalnız olayları anlatan roman; ◎ **otobiyografik ~,** *ed.* Yazarın kendi hayatı veya hayatının bir safhası kahramanlardan birinde gösterilerek yazılan roman. [*Ing.* Personal novel, autobiographical novel; *Fr.* Roman personnel]; ◎ **öğretici ~,** *ed.* Herhangi bir hikâye çerçevesinde, coğrafya, iktisat gibi alanlarla ilgili bilgiler veren roman: *J. J. Rousseau pedagoji üstüne fikirlerini öğretici romanı Emile» ile ortaya koymuştur.* [*Ing.* Didactic novel; *Fr.* Roman didactique]; ◎ **önceleme ~** ı, *ed.* Yakın devrin bilimsel buluşlarına ve varsayımlarına göre hayal edilen bir geleceğe mal edilmiş fantastik serüvenler anlatışı: *J. Verne'in birçok romanı önceleme romanıdır.* [*Ing.* Anticipation novel; *Fr.* Roman d'anticipation]; ◎ **pastoral ~,** ◘ **Kır romanı;** ◎ **polis ~** ı, *ed.* Amatör veya meslekten bir hafiyenin esrarlı bir olayı aydınlatışını anlatan roman. [*Ing.* Detective novel; *Fr.* Roman policier]; ◎ **psikolojik ~,** *ed.* Duygu ayrıştırmalarına geniş ölçüde yer veren roman. [*Ing.* Psychological novel; *Fr.* Roman psychologique], ◎ **realist ~,** *ed.* Araştırmalarla görgülerin, duygu ve hayal yönünden daha kuvvetli olduğu romanlar. [*Ing.* Realistic novel; *Fr.* Roman réaliste]; ◎ **romantik ~,** *ed.* Duyguların hayallerin eserin bütününe görgü ve araştırmalara hakim olduğu roman. [*Ing.* Romantic novel; *Fr.* Roman romantique]; ◎ **sanatçı ~,** *ed.* Vücut zevklerini konu edinerek onları bir sanatçı gözüyle görüp anlatan roman. [*ing.* Artistic novel; *Fr.* Roman artistique]; ◎ **sanat dışı ~** ı, *ed.* Sanat iddiası taşımayan, kültürü zayıf olanlara hoş vakit geçirtmek amacıyla yazılmış roman; ◎ **satirik ~,** *ed.* Çevreyi, çevredeki olguları anlatırken zamanın töresini yeren roman. [*Ing.* Satyric novel; *Fr.* Roman satyrique]; ◎ **sert ~,** *ed.* Birinci Dünya Savaşından sonra Amerikalılarda ve özellikle ordudan dönenlerde dünyanın gidişi hakkında uğranılan hayal kırıklığı yüzünden türüyen, sert, hoyrat ve maddiliğe düşkün tipleri, olduğu gibi özel bir uslûpla anlatan roman; ◎ **silahşör ~** ı, *ed.* Savaşçı bir kahramanın maceralarını anlatan roman; ◎ [*Ing.* Heroic novel; *Fr.* Roman de cape et d'épee]; ◎ **şehir ~** ı, *ed.* Bir kişinin, bir ailenin veya bir topluluğun belli bir zaman içindeki hayat safhalarının bütün gelişimlerini ciltler dolusu anlatan roman. [*Ing.* Urban novel, social novel]; ◎ **tarihî ~,** *ed.* Tarihten kişilere, olaylara ve çevrelere önemli bir yer vererek kurulan hayalî roman: *İngiliz edebiyatında tarihî romanın yaratıcısı W. Scott'tur.* [*Ing.* Historic novel; *Fr.* Roman historique]; ◎ **tefrika ~,** *ed.* Herhangi bir gazetede yayınlanan ve anlatılan bir olayın gazetenin bir sayısında bitmemesi ve ertesi güne kalmasıyle okuyucunun merakını kamçılayan serüven romanı. [*ing* Installment of a novel]; ◎ **töre ~** ı, *ed.* Bazı çevrelerin belirgin alışkanlıklarını, yaşayış biçimlerini ve tutkularını anlatan roman: *Töre romanına bugünkü biçimini veren H. de Balzac'tır.* [*Ing.* Mo-

ral novel; *Fr.* Roman de mœurs]; ◉ **tutku ~ı**, *ed.* İnsanın iç âlemini, tutkularını konu olarak alan roman. [*İng.* Passion novel]; ◉ **yuvarlak masa ~ları**, *ed.* ◘ **Masa.**

roman[2], s. *(Roma'dan Lat. romanus > Fr.)* § ● *dilb.* Latinceden türemiş yaşayan dilleri belirtmek için kullanılır. [*İng.* Roman; *Fr.* Roman,-ane]; § ● s. ve i. *san.* XI. ve XII. yüzyıllarda latin ülkelerinde gelişmiş sanat. [*İng.* ve *Fr.* Roman].
~ dili, *dilb.* Çeşitli roman dillerini doğuran Latincedeki değişmelerden önce Romania'nın çeşitli bölgelerinde konuşulan dile verilen ad. *(Bu dil konuşulduğu ülkeye göre gallo-roman, hispano-roman, italo-roman v.b. adını alır).* [*İng.* Romance, romanic; *Fr.* Langue romane, roman].

romancı, i. Roman yazarı. [*İng.* Novelist; *Fr.* Romancier,-ère].

romancılık,-ğı, i. Roman yazma işi veya sanatı. [*İng.* Novelism].

romanekit,-ti, i. *Fr. romanéchite. min.* Hidratlı doğal aryum ve manganez oksid. [*İng.* Romanechite].

romanesk, s. *Fr. romanesque.* § ● Romanı andıran, roman gibi: *Romanesk bir yaşayış.* [*İng.* Romantic]. ☆ *Eşanl.* **romansı**; § ❷ Kaynağını akıl veya sağduyudan almayan. [*Osm.* Hissî; *İng.* Affective, sensitive; *Fr.* Sensible, sentimental]. ☆ *Eşanl.* **duygusal, duygulu**; § ❸ Kendini bir roman kahramanı gibi düşünen *(kimse).* [*İng.* Romantic; *Fr.* Romanesque].

romanist, i. *Fr. romaniste.* Roman dillerinin yapısını ve evrimini inceleyen bilgin.

romanistler, ç. i. Roma'da çalışan ve rönesans devri İtalyan ustalarını örnek alan XVI. yüzyıl flaman ressamları. [*İng.* Romanists; *Fr.* Romanistes].

Romanoca, öz. i. *dilb.* Romanoların konuştuğu dil: Bu dil Hindistan'dan gelmiş temel bir biçimini, İspanya veya Almanya'da çeşitli görünüşler halinde muhafaza eder. [*İng.* Romance, romanic; *Fr.* Roman].

romans, i. *Isp. romance. müz.* Şarkı ve piyano için hazırlanmış, genellikle kıtalar şeklinde beste. *(Fransa'da XVIII. yüzyıl sonuyle XIX. yüzyılın büyük kısmında çok yaygındı, buna karşılık İtalya'da, özellikle XVIII. yüzyıl sonunda çok işlendi. Aynı dönemde romans terimi, lirik eserlerde, vokal melodram üslûbunu belirtmek için geleneksel arya teriminin yerine kullanılmaya başlardı).* [*İng.* Sentimental song, a passionate love song, drawing-room ballad; *Fr.* Romance]; § ❷ *ed.* 8 heceli dizelerden meydana gelmiş bir İspanyol koşuk *(manzume)* türü.

romanş, i. *Fr. romanche.* Graubünden'de konuşulan ve 1938'den beri Helvet konfederasyonunun dördüncü resmî dili haline gelen Reto Romanca. *(Romanş, çeşitli lehçelere ayrılır: Ön Ren'in yüksek vâdilerinde surselvan, Arka Ren vâdilerinde, sousseleran ve surmeiran ve Engadine'de engadine lehçesi).* [*İng.* Romans(c)h].
☆ *Eşanl.* **Rumanş.**

romantik, s. *Fr. romantique.* § ● Davranışlarına akıldan çok hayal ve duygularıyle yön veren, duygulu kimse: *Romantik bir kadın.* [*İng.* Romantic]; § ● İçinde duygu, heyecan ve hayal unsurları bulunan, duygusal *(şey).* [*İng.* Romantic; *Fr.* Romantique]; § ● Romantizm çığırıyle ilgili: *Romantik edebiyat.* [*İng.* Romantic; *Fr.* Romantique]. ◘ **Romantizm**; § ● i. Romantizm çığırını benimsemiş yazar. [*İng.* Romanticist; *Fr.* Romantique].
~ dram, *tiy.* ◘ **Dram.**
~ roman, *ed.* ◘ **Roman.**
~ tiyatro, *tiy.* Masal, mitoloji, şiir, öykü havası olan oyunlar. *(Metafizik kavramlar, romantik yolda sahneye getirilir. Bu akım, Alman düşünürlerinin etkisi altında, Alman oyun yazarlarıyle başlamıştır. Bu oyunlar konu olarak dağınıktır. Özde ve biçimde özgürlük düşüncesi tiyatroya etkin bir yolda ilk bu akımla yerleşmiştir. Romantik tiyatronun doruk noktasında «Herhangi» oyunuyle Victor Hugo'yu görürüz).* [*İng.* Romantic theater].

romantikleştirme, i. Romantikleştirmek eylemi. [*İng.* Romanticization; *Fr.* Romantisation].

romantikleştirmek (-i), f. *müz.* Romantik bir karakter vermek. [*İng.* To romanticize; *Fr.* Romantiser].

romantiklik,-ği, i. Romantik olma hali. [*İng.* Romanticism; *Fr.* Romantism].

romantizm, i. *Fr. romantisme* < *It. romanticismo.* «Romantizm» terimi kabul edilmeden önce romantik akımı belirtmek için Stendhal tarafından İtalyancadan Fransızcaya aktarılan kelime. *(Stendhal'e göre (Racine et Shakespeare /Raçine ve Shakespeare/ 1823) romantisizm, emredici bir kurallar bütünü içinde geçmiş bir çağın geleneklerini devam ettiren klasisizme karşıt olarak, çağdaş düşüncelere ve alışkanlıklara uyarlanan bir edebiyat sanatıdır.)* [*İng.* Romanticism; *Fr.* Romantisme].

romantizm, i. *Fr. romantisme.* § ● XVIII. yüzyıl sonuyle XIX. yüzyıl başında Avrupa'da ortaya çıkan edebiyat, felsefe, sanat ve siyaset hareketi. *(Başlıca özelliği, içtenlik ve bireyin yaratıcı gücü adına bütün kural ve kalıpların reddi, duygu ve içgüdünün yüceltilmesi, pozitif dinlerin, gelenek kültürünün ve millî özelliklerin değer kazanmasıdır).* [*İng.* Romanticism, romantism]; ❷ Bir yazar, bir siyaset adamı veya bir düşünürde romantizmin tipik özelliklerinden bazılarının bulunması: *Leopardi'nin romantizmi. Schelling'in romantizmi.* [*İng.* Romanticism; *Fr.* Romantisme]; § ● *(Geniş anl.)* Uyuşuk duygusallığa eğilim ve hülya âlemine dalış: *Delikanlıların romantizmi.*

ROMATİZMA

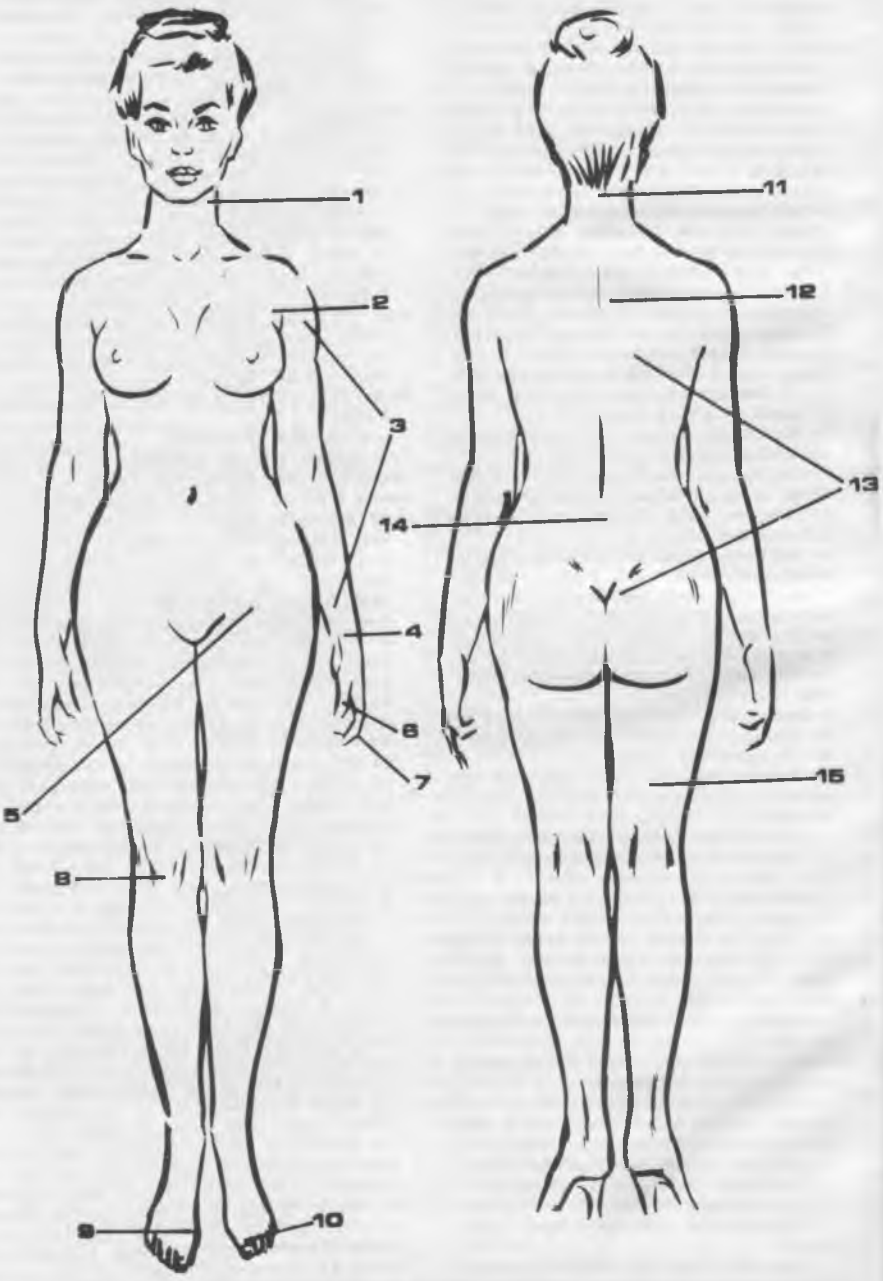

1. Boyun omurlarında artroz. 2. Omuz ekleminde periartrit. 3. Boyun ve kol nevraljisi *(Boynundan avuç içine kadar).* 4. El bileğinde Quervain hastalığı. 5. Kalça ekleminde artroz. 6. Rizartroz *(Başparmak artrozu).* 7. Eklemlerde şekil bozuklukları. 8. Diz ekleminde artroz. 9. *Hallux valgus (Ayak başparmağında kemik çıkması).* 10. Gut. 11. Tortikolis *(Boyun tutulması).* 12. Sırt omurlarında artröz. 13. Spondilartrit *(Romatizmanın sebep olduğu omur iltihaplanması).* 14. Lumbago *(Bel romatizması).* 15. Siyatik.

cem yayınevi